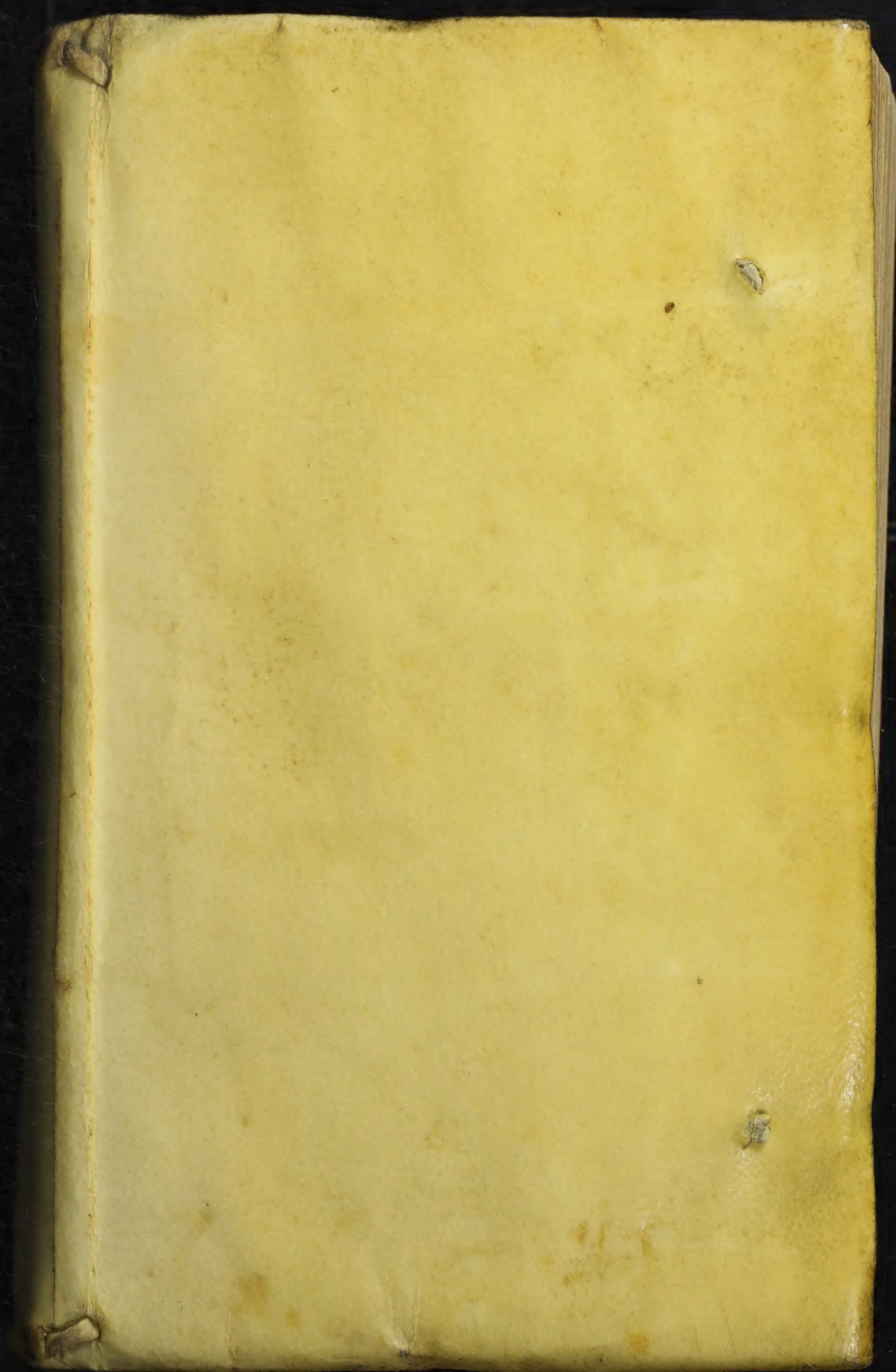

VERSANTUR HIS TRIBUS
Pharmacopœi Parisienses
Ex Dono
Magistri GILLET
1765

Humani partes distincte corporis omnes;
Illarumque vires noscere deinde rationem
Atque modum vitae rerum praescribere sanis,
Aegrorumque propriam discere mente probatam,
Arte sua recte notas expellere morbos,
Experti medici sunt simul officium.

Jo. Le Serviens.

IOANNIS FERNELII NEOTERICORVM PRINCIPIS, ET FRANCIÆ ARCHIATRI

VNIVERSA MEDICINA:

A DOCTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO Medico diligenter recognita, & ab innumeris mendis & erroribus, quibus priores scatebant editiones repurgata, collatis inuicem vetustissimis & optimis exemplaribus.

EDITIO EMENDATISSIMA.

Addita sunt eiusdem Ferneliј CONSILIA: *& Guliel. Planiј* SCHOLIA *in Pharmacopœam seu librum* THERAPEVTICES *septimum.*

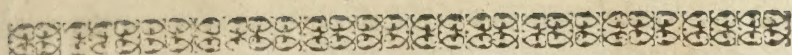

GENEVÆ,

Apud Iacobum Chouët.

M. DC. XXVII.

GVLIELMVS PLANTIVS

CANDIDO LECTORI.

DIV multumque dubitaui, Lector beneuole, an quæ de Medicinæ parte Therapeutica restabant D. Ioannis Fernelij opera, & ab eo paucis ante diebus quàm è viuis decederet, mihi vt accuratiùs exigerentur commissa, in lucem calamitoso hoc tempore edere & publicare deberem. Eam esse senescentis huius & vergentis seculi iudiciorum licentiam animaduertebam, vt perfricta frõte quo quisque magis est, non recentiorum solum sed veterum etiam scriptorum censorem se & castigatorem statuat, atque pro libidine interpretetur: ea òpinionum & interpretationum dissensione atque discordia fieri, nihil vt iam ratum & constans, nil firmum & perpetuum in vllo artium disciplinarúmve genere habeatur: sed in contrarias non modò sententias, sed etiam partes & studia diuersa eatur, tacitis inde odiis & occultis simultatibus residentibus in multorum animis, quæ leui irritamento vel in iurgiosas & inimicitiis incensas contentiones & altercationes erumpant, vel (quæ fundi nostri est calamitas) in mutuam maleuolentiam & communem omnium perniciem exardescant. Quo fit, vt ij consultiùs agere videantur, qui scripta sua quantumuis ad publicam vtilitatem elimata, in tempus aliud supprimunt, vel blattis & tineis arrodenda, quàm qui hac tempestate euulgantes iudiciorum aleam subeunt & periclitantur. Iam verò digna imitatione (non inuidia) quum sit hominum excellentiũ virtus: quòd quæuis ingenia, vt ait Plato, ardua & seria studia non attingant, ideóque iudicio, pruden-

tia & præſcripto eorum qui multo rerum vſu triti & diu magna cum laude in arte quapiam verſati ſunt, niti, dirigi & confirmari iuniorum conatum oporteat: multi tamen ſtulta opinione ſui & philautia nimiùm ſibi placentes, vanáque ſcientiæ perſuaſione inflati, ſpretis recentiorum ſcriptis in veterum quidem lectione occupantur: ſed rectam doctrinæ viam quum ignorent, nec prudenti duce & magiſtro vti velint, in eos illud ex veteri Comœdia aptè quadrare videtur, καλῶς μὲν τρέχουσιν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ. Ad oſtentationem enim vetuſtos authores peruolitant, temeréque huc illuc errabundi feruntur: atque ſi quid obiter tanquam canis è Nilo obbiberint, id vel identidem eructant, vel (quum ſint κακοστόμαχοι) in abſurdas opiniones conuertunt. In aliorum quorundam mentibus inueterata quædam inuidia adhuc viget, vt quam ne mors quidem ipſa extinguere potuit. His non modò ſcripta Fernelij inuiſa ſunt, ſed nomen quoque nefaſtum. Alij legunt quidem, ſed vt calumnientur & maledico dente carpant, propterea quòd ad doctrinę auram captandam id plurimum facere vulgus ſibi perſuadeat. Quendam eſſe audio, qui faſtu & arrogantia intolerabili, Fernelij, tanquam Vlyſſis, errorum rhapſodum ſe profiteatur, quíque de his longam iam conſcripſerit Odyſſeam, quam propediem ſit editurus. Cęteri delicati & faſtidioſi homines tantùm ea probant, quæ ad palatum faciunt. Nullum itaque ex publicatione horum librorum operæprecium facturus videbar, niſi & hîc & reliqua Gallia cæteríſque regionibus exteris multi inuenirentur meliore quadam natura & ſeueriore acrioréque iudicio præditi, qui quotidianis propemodum precibus & literis horum librorum emiſſionem tum à Phi-

liberto

liberto Barjotio Fernelij dignissimo genero, & in magno Regis concilio Præside æquissimo, supplicúmque libellorum in Regia magistro, tum à me etiam efflagitarunt: nisi etiam præcellentium Medicorum externorum de Fernelij doctrina singulari testimonium accederet, imprimísque Ioannis Cratonis Vratislauiensis medici Cæsarei clarissimi, qui in Isagoga, quam in artem medicam doctissimè simul & ad tyronum captum aptissimè scripsit, Fernelij honoris causa meminit, eiúsque scriptis multum se adiutum fatetur ingenuè. Typographo verò hanc editionem vrgenti quamuis Platonis illud crebrò occinerem οἱ ἄγαν βραδύτερον ἀνύουσιν, in mora tamen periculum à plagiariis esse dicebat, quòd superioribus annis Mompessuli diuendita fuissent à quodam de medicamentorum compositione fragmenta, nomen Fernelij præferentia: & hic quendam esse constaret, qui φερνέλισκον se vulgò appellari οἷον μεταμορφωθέντα σμικρόν τινα Φερνέλιον tantisper affectauit, dum sub eo nomine (velut amictu scenico) notatus populari sermone & rumore percrebresceret vulgóque iactaretur: nunc autem postquam famosus etiam apud mediastinas mulieres euasit, eum ob cuius nominis splendorem & celebritatem tantopere famigeratus est, apertè odisse, calumniari & improbitatis etiam damnare non veretur, quia secreta scilicet quædam sua posteris non prodidit, quæ tamen ipse, vt alia longè plura & ἀπορρητότερα artis arcana, ad grauissimos quosque morbos à se inuenta posteritatem celare nolit. Cæterùm ne longiùs excurrat oratio, quid in præsentia habeas à nobis, & in posterum expectare debeas, paucis accipe. Hac editione exhibemus libros septem Physiologicos, totidem Patholo-

gicos & tres Therapeuticos, ab ipſo authore accuratè omnes recognitos, & locis quamplurimis quàm antea multò auctiores redditos, & medicamentarios quatuor nunc primum luce donatos, qui ad Therapeuticæ ſeptenariũ explendum deſiderabantur: vt totũ opus vno & 20. libris cõſtaret & abſolueretur. Nã duos de Abditis cauſis adiecimus, nõ ad totius integritatẽ, ſed ad Phyſiologiæ, Pathologiæ & Therapeuticæ locorũ difficiliorum diffuſiorem & enucleatiorem per dialogiſmũ explicationem. Noſtra quoque ſcholia in ſeptimum Therapeuticæ librum edidimus de autoris cõſilio & iuſſu, ſtrictim illa quidem à nobis & carptim enotata, quum cur adiectum ſubtractúmve, immutatum aut retentum, antiquatum aut nouatum in medicamentis tam ſimplicibus quàm compoſitis quid eſſet, cauſam reddidimus. His fruere, dũ tibi de particularibus morbis curandis ſeptẽ alios libros apparamus, ſeorſum altero opere Enchiridij forma, quo faciliùs circumferri poſſint, excudendos. Horum primus, qui febrium, & ſeptimus qui morbi Gallici curationem continet, ab authore ipſo perfecti abſolutique, reliqui tantùm ſunt inchoati. Hos, αἲ Θεὸς θέλῃ perficere licebit ex aliis authoris ſcriptis, quæ partim aduerſaria ſunt, partim reſcripta & reſponſa de variis morbis, ad ducenta ferè relicta, præter commentarium, cui titulum fecit, OBSERVATIONES EORVM QVÆ CVRANDIS MORBIS NOVA DEPREHENDIMVS, & alia in pluteis & forulis reperta: in quibus, quæ propria ſibi author & peculiaria ad grauiores morbos habuit remedia, continentur, multo lõgóque medendi vſu & frequenti meditatione probata. Ex hoc inſtructiſſimo penu prolixe tibi depromentur quæcunque ad publicam vtilitatem pertinere

tinere videbuntur. Conficiendorum verò & parandorum medicamentorum formula ad pharmacopœos, & Prognosticum opus, quia adumbrata duntaxat sunt ab authore non nisi longiore tempore absolui edique possunt. Interim vale: Lutetiæ Parisiorum Calendis Martiis, 1567.

AD HENRICVM II. GALLIARVM REGEM CHRISTIANISSIMVM,

IOANNES FERNELIVS AMBIANVS.

QVÆCVNQVE olim causa, Christianiss. Rex, homines latè dispersos passimque bestiarum more errantes ad ciuilem vitæ communitatem conuocauerat, eadem quoque ad instituendas artes humanæ societati necessarias excitauit. Ea autem (siue rerum ad vitam conducentium fuerit necessitas, siue politica hominis natura, siue ratio gloriæ stimulis concita) non modò inuentas quondam institutásque artes alit, tuetur atque conseruat, sed præclara quæque ingenia ad eas magnificētiùs augendas exornandásque continenter accendit. Tamdiu sanè inueniendarum atque exornandarum artium homines desiderio tenebūtur, dum illorum vitæ societas communitásque manebit. Ita enim homines hominum causa generati sunt, vt ipsi inter se alij aliis prodesse poßint. Medicina verò vna ex omnibus artibus Deorum munere & beneuolentia hominibus concessa, ad eorum vtilitatem salutémque tuendam in primis est constituta. Quicquid igitur diuturna meditatione longóque medendi vsu quotidie obseruatur, id in commune bonum ingenuo liberalique animo conferendum. Neque eorum æstimationibus vtendum standúmve iudiciis, qui permultos causantur nobilissimos & clarissimos scriptores extitisse, quorum scientia vbertatéque rerum & copia, ars medendi inuenta consummatáque sit: quique non vltra progredi oportere contendunt, omnémque scribendi laborem vt superuacaneum refugiunt & aspernantur. At certè siue quòd ars ipsa iam clariùs illuxit, siue quòd rerum omnium quædam sit vicißitudo, quicunque ad vnamquamque rem æstimandam momentóque suo ponderandam, seueriore & æquiore vtuntur iudicio

probabiliore consilij causa ac ratione putant vix vllum veterum huic ætati satis esse posse. Galenum námque (qui medendi artem ab Hippocrate præclarè institutam post Herophili, Dioclis, Archigenis, Athenæi, aliorúmque præcepta auxit & illustrauit) Asiaticæ redundantiæ insimulāt, quod πολυγράφ@ nimiùm multa artium librorúmque congerie (nam præter ducentos & quadraginta quos de aliis disciplinis, de medicina supra quadringentos conscripsit) multorum studia restinguat, & ad rem properantes destineat. Eum quidem fatentur mira persuadendi necessitate disputasse subtiliùs, sed quòd initio minimè statuisset vniuersam artem complere; breuem præcipiendi legem non obseruasse: ea identidem locis compluribus inculcasse, nunc huc nunc illuc studio reprehendendi auidè ferri, sicque sæpius ambiguitate lectoris animum distrahere. Aretæum, Ætium, Paulum, Alexandrum, Actuarium, reliquósque Græcos iuniores nimium concisos existimant, nec satis ratione niti, nec artem vniuersam, sed eam maximè partem quæ in actione tota versatur, perstrinxisse. Arabes autem barbarè, spurcè, fœdè in Latium traductos, pharmacopæos & circumforaneos potiùs quàm veros medicos experientésque genuisse. Quúmque nullis neruis, nullis demonstrationum legibus, sed puris nudísque verbis singula persequantur, multa illos dicere, perpauca docere. Addunt & illi permultorū morborum causas hactenus ignoratas fuisse, vnde alij dissentaneam, alij prorsus nullam curationem acceperunt. Vacuandi quoque leges turbidè ad[illegible] & inconstanter traditas, & controuersiarum obscuritatibus sic implicitas, vt sæpius inter peritissimos haud facilè constet quodnam vsurpandum remedij genus. Plurimas denique medicamentorum compositiones nulla certa ratione concinnatas empiricam nimium redolere vetustatem. Horum querimoniis & sermonibus quum sæpe intellexisses, Inuictissime ac Humanissime Rex, artem medendi mancam adhuc & solùm inchoatam esse, & ætatem dierúmque numerum multa produxisse, ad quæ nulla ingenij acies penetrauerat, sine quibus tamen artis absolutio non sit perfecta: communi hominum saluti consulens iussisti, vt veterum medendi præceptiones pleniore doctrina pluribúsque obseruationibus illustrarem atque locupletarem. Id nimirum compertum habens quod omnibus est in confesso, nullam toto terrarum orbe ciuitatem esse, in qua philosophiæ ac medicinæ controuersiæ doctiùs crebris disputationibus dirimi, aut pluribus artis operibus noua simul ac vetera probari examinaríque possint, quam in hac tua Parisiorum Lutetia, idq; propter summam vrbis tum celebritatem tum frequentiam, in quam non è Gallia modò, verumetiam ex omnibus propemodum Europæ regionibus admirabiles ac sæpe inauditi morbi vel curandi vel dijudicādi per-

di perferuntur. At ego principum obsequiis ciuiúmque nostrorum officiis implicatus non citra valetudinis meæ & rei familiaris dispendium, magnis lucubrationibus hoc scribendum opus suscepi: atque eo certè lubetiùs, quòd doctorum virorum hortatu ac precibus quasi stimulis ad perficiendum acriùs incitarer: qui aliis compluribus, non mihi vni viuendum esse proponebāt. Quanquam autē magnum hoc & summè arduum prouinciæ munus esse video, iudiciorū tamen seueritate minimè deterritus, quicquid periculi est subire, ingeniíque vires experiri honestum cum primis & generosum esse duxi. Si summam quæ desideratur, perfectionem non sum assequutus, eam tamen conatus sum adumbratione quadam exprimere. Cognito enim veterū iudicio, & omnibus perlectis qui de Philosophia atque Medicina aptiùs aliquid posteris tradiderunt non quæ cogitatione sola plerique fingunt atque comminiscūtur, sed quæ vera ac solida ab optimis quibusque tum Græcis, tum Latinis, tum Arabibus, firmissimis argumentis probata ad medendi vsum conducere obseruaueram, excerpsi, & in vnum contuli. Quid de quaque re controuersa sentiēdum putarem, liberè pronuntiaui, non vni alicui me addicens, ne aut in arrogantiam, aut in errorem magnopere incurrerem. Sic multorum lites diremi, dubia stabiliui, obscura illustraui, abdita protuli, noua quàmplurima, & hactenus incomprehensa passim adieci: adhæc rationibus, argumentis, demonstrationibus, signis, testimoniis, exemplis vsus sum frequenter. Cæterùm vbique modum tenui, & rem omnem sic temperaui, vt neque Lectorem immodica profusione verborum onerarem, neque breuitate nimiùm concisa suspenderem: neque vel experientiam solam, vel rationem sequerer: sed viam breuem primùm cognoscendi deinde agendi curandíque iudicarem. Quod igitur tibi quondam Regi designato inchoatum opus deuoueram, idem nunc amplo diademate insignito, multis partibus auctum & locupletatum, non dubitaui hoc etiam armorum procinctu & turbulētis rebus nuncupare: id scilicet perspiciens, in grauissimis te occupationibus leuiora non aspernari. Summa quippe natus humanitate suauissimísque moribus, neminē vnquam ne esse sis quidē acerba animaduersionis seueritate videris persequutus: sed tua clementia & animi lenitate sic omnia piis iustísque legibus prudēter moderaris, vt te omnes mirificè colāt, venerentur ac obseruent. Bella certè varia, eáque acerrima pro veteri Galliarū iure, próque externorū tibi fœdere deuinctorum libertate, terra marique cum hoste potentissimo iam diu geris quàm fœlicissimè. Ac nihilominus omnia toto tuo imperio ditionéque ea tranquillitate administrantur, leges tam piè sanctéque seruantur, literarū sic vigent studia, philosophiæque genus omne ita excolitur, vt placidissima omnes frui pace videamur. Nullus vsquā

turbulentus errantium militum insultus, disciplinæ militaris summa obseruatio, infima quoque plebecula suis liberè potitur, nec vsquam nisi magna æquitate tuorúmque beneuolentia vel nummos vel commeatus vel alia in immensos belli apparatus comparas. Tantarum rerum administratione meritò omnes in te vno probitatem, vigilantiam, prudentiámque singularem, omnium denique virtutum cumulum admirantur & suspiciunt. Præclara hæc prosperis cœpta auspiciis Deus Opt. Max. bene fortunet, & nominis tui memoriam rerum gerendarum magnitudine consecret immortalitati.

IO. FERNELII AMBIANI IN MEDICINAM PRÆFATIO.

RERVM omnium quæ naturæ lege imperióq; continentur princeps homo, etsi diuinorum caducorúmque particeps, amborum societate gaudet, excelsiorum tamen ardenti desiderio inflammatus, parcè ea sequi debet, quæ sordida, vilia atq; abiecta persequitur impetus beluarum. Id execrandum profectò & detestabile videatur, si quam sui partem suscepit homo cœlestem atque diuinam, sic eam aut turpitudine vitiorum contaminari, aut blanditiis voluptatum irretiri, aut mortalium rerũ cura atque solicitudine obrui sinat: vt oppressa ac perdita nequeat aliquando recreare sese & altiùs extollere. Qui enim cum vitæ cursum tenent, vt solis sensuum blandimentis illaqueati ferantur, nihilo mutis animantibus videntur præstantiores: quoniam & bestiæ necessaria vitæ præsidia inquirunt & parant, summáque tum sui tum prolis cura ipsis inest, vti & voluptatum. Generosissimi verò sapientissimíque hominis est, mentem corporis inquinamentis obsitam ad rerum præstabilium contemplationem erigere: vt quantum vnus inter hæc omnia excellit, perspiciat, & corporis hisce compagibus licet implicatus, mentis agitatione tamen fiat originis suæ memor, & consors diuinitatis. Hæc summa humanæ vitæ perfectio, hæc optima maximéque diuina ratio viuendi, qua qui insignes olim fuerunt, Dij ritè sunt habendi, & amplissimis honoribus affecti, tum quòd

Mentis agitatione comparatas fuisse disciplinas.

quòd alta ſapientia eſſent admirabiles, tum quòd magna fructuoſáque beneficia in homines contuliſſent. Inde accéſo cæteris animo inflammatóque ad gloriam, vt multiplex erat mentis impetus & intentio, vtque varia erant ea quorum ſtudio capiebantur, complura diſciplinarum genera perpolita ſunt, quæ partim neceſſitate, partim ſtudio cognoſcendi fuerant inchoata. Alij operum naturæ concentum eximiamque formam & pulchritudinem admirati, & earum rerum ſuauitate pellecti, quæ corporibus innixæ, mutabiles mortaléſque ſub ſenſum cadũt: ortus earum cauſáſque magnis ſudoribus ſeduláque vigilantia ſcrutati, naturalem philoſophiam condiderunt. Alij animi ſublimioris impulſu in res diuinas acerrimè intenti, illas quidem ſempiternas, immutabiles, ſeparatas, nulloque ſenſu cõprehenſas, quoad fert humana fragilitas: theologiam cognitionémque Deorum prodiderunt. Interuenerunt alij medio contemplationis genere ducti, qui mathematicas diſciplinas erexerunt: illuſtres quidem illas, & demonſtrandi ſubtilitate certiſſimas. Has Plato diuinarum naturaliúmq; rerum confines & intermedias ſtatuit, quòd ſempiternæ ſunt & immutabiles, ſed in corpore poſitæ atque ſubiectæ ſenſibus. Sunt hæc tria iam multis ſeculis celebrata ſapientiæ ſtudia, ex rerum quas verſant varietate nata, mentis vnius ſublimioris contemplatione formata. Non enim vitæ illa commodis, non voluptatum illecebris, non vllis denique fortunæ corporíſque bonis aptantur, neque in res tanta contemplatione deſpicatas ſe demittunt: ſed propriis coërcita finibus in ſe tota tanquam in orbem vertuntur, propter ſe non ob aliud quicquam mortale expetenda, vtque potiſſimùm inſcitiam erroréſque turbulentos ab animis depellamus. Cæterùm qui animo minùs excelſo, nec ſatis ad philoſophandum nato comparatóque fuerunt, ij item ne otioſam ætatem & ſine contentione inertem traducerent, hominum aut commodis aut voluptatibus deſtinati, mentis illius quam πρακτικὴν, id eſt, agentem dixerunt, concitatione, inferiores pepererunt diſciplinas, prudentia omnes & arte comprehenſas. Horum enim quicunque in hominum moribus conformandis, & rectè viuendi inſtituto omne ſtudium collocaſſent, ij ad moralem facultatem aditum fecerunt, & ad ciuilem & œconomicam: quæ moderatrice prudentia adminiſtrantur. Accedit his hiſtoria, rerum geſtarum memoria & antiquitatis cõmemoratio: vti & Geo-

Duabus ex cauſis diſciplinarum ſumi differentias.

Tria philoſophiæ genera à mente cõtemplãte.

Naturalis philoſophia.

Theologia, & quæ eius ſubiecta materia.

Mathematica.

Contemplationis præſtãtia.

Mens agens artiũ effectrix.

Circa actus & mores diſciplinæ.

Circa opera sunt artes. graphia locorum gentiúmque descriptio, sine qua ne illa quidem illustratur atque splendescit. Omneis porrò artes excitarunt, quicunque non actus hominúmque mores, sed *Actus & effectus differētia.* effectus & opera sunt persecuti. Primùm vt animi sensa locutione (hæc enim effectus est, quòd linguæ organo fiat, actus verò nullus corporei instrumenti ope indiget) expri- *Circa locutionem.* merent, grammaticam concinnarunt, quæ emendate loquendi ars est, & poësim numeris astrictam, & rhetoricam quæ ornatè copioséque dicendi doctrina, & dialecticam *Circa sanitatem corporis.* quæ rectè disserendi est ratio. Ad humani corporis sanitatem vel tuendam vel recuperandam medicina, ad alimentorum vitæ necessitatem agricultura, ad ædificiorum ex- *Artes vtiles.* tructionem architectura inuenta excultáque est. Sic textores, fabri, aurifices, sutores, zonarij, pistores, lanij, fictores, pictores, librarij, aliíque innumeri suas artes hominum *Artes voluptariæ.* commodis aptauerunt. Sic musici, cantores, tibicines, histriones, gladiatores, saltatores, venatores, piscatores, aucupes, coci, fartores, lenones, scurræ, aleatores, quasdam artes celebrarunt ad hominum delicias atque voluptatem, *Philosophiæ & artis differentiæ.* quæ aut prorsus sordidæ, aut parum ingenuæ sunt. Sed quum omnis philosophia rei in quam incumbit materiam excutiat & ponderet, artis id erit cuiusque proprium, vt in materiam quæ sponte suaptéque natura prodiit in lucem effectionem quandam & facultatem inserat, quæ sine homi- *Artium genera duo.* num aut mente aut manu per seipsa non accederet. Non enim ars materiam, sed artificium in materiam extrinsecus confert, quod aut stabile est ac firmum, velut in extructis *Vnde philosophia & artium dignitas spectetur.* ædibus: aut fluxum atque præceps, vt in tibicinum harmonia. Hæc igitur sunt philosophiæ (quæ mater omnium bonarum est artium) studia, hæc prudentiæ, hæc artium discrimina, summáque disciplinarum genera, quæ tum diuersa mentis agitatio, tum rerum quas tractant varietas, quàm maximè disiunxit. Iam verò id inde scrutemur, quàm sit ars vnaquæque vel disciplina præstans & ingenua, quantóque dignitatis splendore aliæ aliis præluceant. Deorum cœlestiúmque animorum actio præstantissima sententiis omnium iudicatur, quòd in rerum optimarum contemplationem penitùs incumbat: beluarum verò (quæ vitæ necessitati seruiunt, & ad voluptatem omni impetu feruntur) humilis, vilis & obscœna. Hæc si ad humanas transferimus actiones, nobilissima summéque liberalis & ingenua videbitur hominis contemplatio, omnéque genus philosophiæ præ-

clarum

clarum: illiberalis autem & sordida omnis opificum industria, quorum labor & opera non ardua vis animi censeatur. Inter hæc autem ars consedit, quæ suo genere tanto digniore quæque loco ponetur, quanto præter cæteras animum sublimiore contemplatione excolit, per quam intelligentiores sumus, & meremur sapientes appellari: idque maxime si non illa odium offensionémque hominum in se struat, sed haud mediocriter frugifera sit & fructuosa, cùm aliis omnibus tum ipsi quoque artifici. Quænam igitur videri debet inter artes principatum obtinere, cuius adminiculo his corporis inclusi compagibus vitam transigere possimus beatam atque tranquillam? Marco Tullio sola naturæ cognitio contemplatióque rerum haudquaquam placet, sed ignaua ac iners prorsúsque manca, & duntaxat inchoata habetur, si nulla comitetur administratio rerum, nec sit ad hominum commoda societatémque tuendam comparata. Si omnes omnium artium commoditates, facultates atque copias dispicis, nihil est medicina melius, nihil optabilius, nihil hominum generi datum præstabilius. Nam si est vita cunctis mortalibus charissima, si lux ea cum primis expetenda in qua viuimus, spiramus, & iucunda consuetudine inter nos coniungimur, si ea primum est & præstantissimum munus animantibus attributum: ars quæ illam seruat, continet, ac tuetur, quo pacto non sit omnium præstantissima? quid ea potest homini magis in votis esse, quæ infestissimos humani generis hostes, morbos (inquam) & aduersam valetudinem propulsat? quæ vitam incolumem ab omni ærumna & languore liberam quàm diutissimè tutatur? Vt corporis firma constitutione nullæ opes, nullæ fortunæ ampliores: sic imbecilla & labante illa nihil laboriosius, nihil calamitosius. Qui ergo in hoc periculum discriménque adductis subuenire & opitulari queat, tantum abest vt in illorum offensionem incurrat, vt etiam illos summa consuetudine & amicitia sibi coniungat, atque quasi pro numine, inquit Hippocrates, colatur, qui tantas opes restituerit, per quas externæ quoque fortunæ obtineri possint, illarúmque vsus iucundus atque dulcis habeatur. Cæterùm ad ea quæ medicina ratione perlustrat conuersus, quàm præclara & nobili contemplatione rerum plurimarum naturas persequatur atque peruestiget, intelliges. Vt enim admirabilem hominis fabricam naturámque explicat & euoluit,

Artium utilitas spectãda.

Medicina artium dignissima & utilissima.

Vtilitas eius.

Præstantia.

Quæ & quã mul-

ta debet medicus nouisse. ita rerum cunctarum ortus & occasus, ipsámque omnium ex elementis compositionem, animalium stirpiúmque proprias vires (tametsi non absolutè, quatenus tamen homini salutares sunt aut pestiferæ) inquirit atque parat. Quin & altiùs subiens, quæcunque ex patefactis terræ faucibus eruuntur, scrutatur, indéque sublata, cœlorum & syderum conuersiones, & quæ inde fluunt dimanántque virtutes orbis inferioris moderatrices obseruat. Hæc autem quia non aliter quàm certa demonstrandi ratiocinandíque via obtineri possunt, quis eat inficias mathematicas arteis, & dialecticam aditum ad hæc patefacere? ac multò etiam magis rhetoricen atque grammaticen desiderari: sine quibus non modò copiosè ornatéque dicere, sed ne emendatè loqui quidem liceat? Quod si eæ vel necessariæ sunt, vel opis quiddam & auxilij conferunt, & ceu gradus quidam & aditus ad medicinam iaciuntur atque patent, medico quidem omnes erunt perdiscendæ: quòd (vt inquit Aristoteles) eiusdem sit finem ipsum & ea quæ finis gratia sunt cognoscere. Quis enim eum pictorem non in magna gloria & laude ponat, qui præter operis lineamenta & pigmentorum aspersionem, nouit tabulam perpolire, colores iusta temperatione permiscere, penicillum in omne varietatis genus conformare? contrà verò eum non vituperet, & tanquam rudem ignarúmque damnet, qui nullam istorum cognitionem habet, sine quibus maiora percipi non possint? Idem quoque de medicina statuo, vt nemo hanc tentet vel à limine salutare, qui non antea illis disciplinis meritam & iustam operam impenderit, sitque illarum institutis liberaliter informatus. Tanta igitur rerum cognitione præcellit medicina, vt omnium quæ mundus complexu suo coërcet, naturam atque vires solerter consequatur, quas demum ad vnius hominis (cuius præcipua illi cura est) commoda salutémque referat, vt illorum vsu & appulsu integram corporis valetudinem conseruet, aduersam depellat: quanquam non semper hunc ipsum finem attingit. Hinc nos sic illi definitionem adhibebimus. Medicina est ars ad humani corporis sanitatem tuendam, profligandósq; morbos comparata. Quoniam enim quæcunque medicina ratione perlustrat, ad hominum vtilitatem refert & accommodat, artis nomine vniuersam contineri par est. Non enim vt quispiam existimauerit, partim scientia, partim ars dicenda, tametsi constet ex multis theorematis, quæ ipsa quidem sola per

Quæcunque medicina tractat hominum commodis aptari.

Medicina quid.

Medicinã totam artem esse.

la per se scientia continentur. Verùm quoniam omnium medicinæ partium inter se quàm aptissimè cohærentium & concordantium ea est conspiratio, is consensus, vt homo saluus & incolumis seruari possit, æger autem in integrum restitui, ex ipso fine vniuersa artis nomen accipiet. Porrò autem vt cuiusque artificis interest, subiectam, quam tractat, materiam omnino perspectam habere, quò expeditius in omnem artificij speciem & decorem flectere illam possit & torquere: ita & medico humani corporis natura primùm cognoscẽda est omnibus suis partibus absoluta, quod sanè totius medicinæ subiectam materiam esse confirmamus, non autem morbos ac vulnera. Vt enim dum fictor in rudi adhuc & informi ære Herculis effigiem imprimit, hæc artificium est & summum artis opus, æs verò materia quam variè tractat: ita & dum medicus ex ægro corpore sanum facit, vnum idémque corpus manet, quod subiectum est & materia. Quæ depulsa ægrotatione comparatur sanitas, species est & forma: huius autem efficiens causa, medicus: aut potius ars medendi: Dum enim hæc præceptiones tradit vnde procuratio est valetudinis, dicitur sanitatem efficere. Sic enim Aristoteles artem nimirum id esse statuit, à quo demum omnis motio proficiscitur. Medicus est artis perinde atque naturæ minister: cuius est officium curare apposite ad sanandum. Finis autem cuius gratia sanitas procuratur, est vitæ functionum integritas. Itaque totus in hæc duo incumbit, vt sanitatem in corpore conseruet, vt morbum depellat. Atqui neutrum planè conferre potest, nisi eorum quot differentiæ sunt & genera, quæ causæ, & quibus signis noscuntur, iam antè perspectum habeat & cognitum. Quocirca totius medicinæ partes quinque si ordine collocabuntur, omnium prima existet φυσιολογική, quæ hominis integrè sani naturam, omnes illius vires functionesque persequitur. Altera παθολογική morbos & affectus indagans, qui præter naturam homini possunt impendere, & quæ illos causæ efficiant, quæ signa demonstrent. Tertia προγνωστική signa explicans, quibus medici futura præsentiunt, & quis morborum decursus, quis exitus sit futurus. Quarta ὑγιεινή quæ firmam corporis constitutionem bona viuendi lege conseruat, & imminentia mala arcet, simul ægrotis propriam & accommodatam victus rationem decernit. Omnium postrema pars θεραπευτική ægram corporis affectionem salutarium vsu & admotione propulsat

Prima artis cuiusque cognitio ex materia subiecta.

Humanum corpus subiectum esse medicinæ materiã.

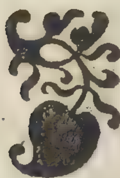
ſanitatémque reſtituit: quæ vt ſumma totius medicinæ artem via & ratione condit, variáque præſidia ſuggerit, quibus tum toti corpori, tum cuique laboranti particulæ opportunè ſuccurrit. Ex his igitur quinque partibus medicina conſtituitur: quarum tres priores in contemplationem & ſimplicem rerum cognitionem feruntur, duæ poſteriores omnino in actione conſiſtunt, omne ſtudium in tuenda ſanitate aut abigendis morbis collocantes. Vnde à quibuſdam quinque partes in duas redactæ ſunt, theoreticen & practicen, quarum hæc onus omne perficit, aut lege viuendi, aut medicamentorum viribus, aut manus opera & adminiſtratione, quæ imponit, ſecat, incidit, vritque ferramentis. Vnde iam practicæ non partes, ſed ſpecies tres ſtatuentur, διαιτητική, φαρμακευτική, χειρουργική. Etenim affectionum varietas tot curandi genera peperiſſe creditur. His ita in genere primo aditu ſtrictim breuitérque conſtitutis, ſingula deinceps accuratiùs perſequi par eſt, primúmque totius hominis natura qualis ſit explicanda.

Medicinæ partes duæ contemplatio & actio.

Actionis medicæ tria genera.

* *
*

IOAN.

De musculis & tendonibus.

CAP. V.

LACERTORVM substantia quanquam non vt ossium simplex videtur, hîc tamen statuo de illis facere verba, quòd in partibus externis primas obtinent. Conditus est enim qui dicitur musculus neruorum fibris ad motum accõmodatis, his caro circũcreuit tãquam fulciens illarum robur atque confirmans: venæ & arteriæ cõspersæ, illæ quidem ad alimenti distributionẽ, hæ ad natiui caloris custodiam: omnia demum circunscriptè tenuis membrana complectitur, musculúmque definit. Tres sunt illius in longitudine partes, origo, medium, & exitus: quas solent quidam caput, ventrem, & caudam appellare. Planè neruosum est caput, venter omnibus quæ numeraui constat, extremus tendo contextis confusisque neruorum & vinculorum fibris cõcreuit, vt natura media donatus, durior & robustior ad motum fieret quàm neruus, at vinculo mollior & infirmior: hoc rursum sensus acumine superaret, ab illo verò plurimùm deficeret. Non omnis musculus tendonem habet, sed is dũtaxat qui os moturus in summam illius cartilaginem, aut in vinculum se inserit. Figura quidem hic, vti & musculus, varia præditus, prout loci ad quem pertinet conformatio ferebat. Quocirca non vnus idémque esse potest tum musculorum tum tendonum numerus: sed cùm aliàs vnius musculi plura sint capita, pluresq; tendones, aliàs plurium vna sit origo vnicúsve tendo, singula seorsum ex propria cuiusq; circumscriptione æstimare dinumeraréque liceat, hoc modo. Frontem vnus musculus tegit latus & tenuis, à summo vertice ad supercilia & oculorũ radices diffusus, à quo non vt à cęteris eximas cutẽ, sed sic illi est innexus, vt sit amborũ motus vnus, qui supercilia sursum adducit euehítque. Palpebræ superioris (inferior enim perstat immutabilis) duo sunt lacerti: vnus ex maiore angulo qui propter nasum est, ad tarsi mediũ eiectus, cuius contractione palpebra attollitur: alter ex minori angulo eodem attingens, qui oculũ claudit: vtrq; enim ob tarsi firmitudinẽ palpebra tota cedit. In orbe oculi septẽ continentur, quatuor recti, quorũ vis est mouere sursum, deorsum, ad maiorẽ minorémque angulũ: duo pręterea obliquè positi illũ circunferũt, septimus opticũ ex cerebro neruũ obuoluit & quasi circummunit & obuallat, ne qui tener & mollis est, vehementer concussus laxetur aut obteratur, oculúsque demum

Musculi compositio.

Tendonis substãtia.

Musculi frontis.

Musculi oculorum.

excidat: quod in illius quoque paralysi solet accidere. Ex fibrarum quas emittit varietate, alij hunc duplicem, triplicem alij esse dixerũt, cùm tamen sit fibrarũ quæ in eo sunt omnium idem vsus. Ad inferiorem maxillam excurrit latus musculus, qui supra os petrosum & tempora ambit, deinde cõtractior factus, sub os iugale se recõdit, prolapsúsque lõgiùs non à fine instar cæterorũ, sed à medio tendonẽ emittit magnum & præualidum, in summum maxillæ adactum: in quo sursum illa adducitur, & os clauditur animalis. In tanta motus vi & impetu illi venit adiutor alius in ore delitescens, qui post maxillares dentes sursum in os capitis erigitur. Os autem aperit maxillámque diducit musculus ex tuberculo ponè radicẽ auriculę natus, deinde applicatus imæ parti maxillæ adusq; mentum: huius extrema carnosa sunt, pars media quæ amygdalas integit membranosa, verã tendonis speciem ostentat, huiusmodi figura & cõpositio cæterorũ nulli cõcessa. Musculus circumducens maxillam μασσητήρ, id est, molitor dictus, quòd mandendo plurimùm valeat, triãguli speciẽ refert, cuius summũ ad tempus figitur: latus vnum ad iugalis ossis imum, alterum ad inferiorem maxillam protenditur, tertium velut basis illa copulans per maxillæ lõgitudinem excurrit. Vt autẽ necesse fuerat motũ eius multiplicem in mandendo & variũ fieri, ita neruorum fibris diuersis omnísque generis hunc implicari contexíque par erat. Ex maxillæ igitur lacertis maximus is est qui ad tempora peruenit, secundo loco masseter appellatus, tertio qui illam aperit, minimus adiutor. Ad labra vtrinque pertinent musculi duo, capitibus quidem cõspicui, obscuri verò dum in cutem sparsi obliterantur: prodeunt quidem à malis & obliquè feruntur, alter in superum, alter in inferum labrum. Quatuor hi officio concordes, labrorum motus octo possunt efficere, quatuor quidem rectos, sursum, deorsum, ad dextram, ad læuam: alios quatuor cùm vel plurimùm separantur disiunguntúrque labra, vel coëunt & alliduntur, vel inuertuntur, vel intrò adiguntur. Eandem quam illi originem sub temporibus habet exiguus musculus, illos aliquantum comitatus, mox deinde obliquè in alas nasi deflectens, vtrinque vnus. His ergo musculis facies tota comprehenditur. In collo & ceruice complures sunt, qui caput vniuersum mouent. A tuberculo, cui nomen est à mamma, vtrinque ad clauiculam & sterni summum profertur vnus, tendonem illic magnum comitatus: hic caput & cer-

Maxillæ musculi quatuor.

Labrorũ musculi.

Ceruicis musc.

& ceruicem deflectit non omnino rectè, ſed aliquantulum obliquè, quem alij ſimplicem, alij triplicem ſtatuere ſolent ex fibrarũ varietate. Duo alij ſub œſophago ſiti, ab oſſe capitis in primam & ſecundã colli vertebrã inſeruntur, quorum eſt ſolum caput in priora flectere immota ceruice. Retrò autem octo ſunt exigui, qui in ambitu ab oſſe capitis in primam & ſecundam vertebram ſe figunt: ipſúmque articulum multo robore confirmant, vti & duo qui ſub œſophago iã ſunt deſcripti. Quatuor ex his recti ſunt & in rectum motus agunt, duo obliqui, reliqui item duo obliqui, at ſitu aduerſo. His alij inſidẽt octo ab occipitis oſſe per totam ceruicem eiecti, quorum duo ſummi ampliores ſunt, vt reliquos poſſint contegere. Variis præditi ſunt neruorũ fibris, quæ omnes è ſeptem colli vertebris dimanarunt: vnde aliis plures, aliis pauciores octo creduntur. Hic caput retrorſum flectunt: cum hoc autem ceruicis aliàs duas, aliàs tres, alias omnes vertebras. Lateribus colli vtrinque duo inſunt magni atque validi, alter ex ſecunda vertebra in priora, alter ex prima retrorſum contendit, caput & ceruicem ad dextram læuámque conuerſione modica flectunt. Horũ eſt igitur caput & ceruicem mouere, quos vna quidem ratio quatuor & viginti, alia octo & viginti dinumerat. Tres porrò cartilagines quæ in ſtructura ſunt laryngis muſculi complures continent: quatuor enim primam ſecundæ nectunt, & huic illam adiungentes laryngis partẽ imam occludunt. Alij quatuor ſecundam tertiæ copulant: quorum contractu ſumma pars laryngis aperitur. Duobus aliis prima tertiæ cohæret, quorũ intereſt ſummã partem laryngis intercludere. Sũt & alij duo ad totius baſin & radicem, qui iſtis veniunt adiutores. Præter iſtos laryngem alij octo circumſtans, qui illum vicinis corporibus copulant, cúmque neceſſitas eſt, diſtendunt vel contrahũt. Quatuor hærent in faucibus, duo è pectore ſurſum ducti, fauces & gulã ad alimentum deducendũ deorſum vellunt: duo reliqui ſurſum, quorũ ſitus eſt aduerſus. Os in radice linguę, ὑοειδὲς dictũ, nectunt atque ſtabiliũt octo muſculi, duo ex inferiore maxilla nati, duo ſub mento, reliqui ex tuberculo, quod eſt ad aurium radices. Ad linguam illinc quoque duo protendunt per latera, duo ex oſſis parte ſuprema per linguæ medium: inter vtróſque alij duo in longitudinem porrigũtur ab oſſis lateribus prognati. Similem propemodum productionem habent alij duo, quos edit inferior maxilla. Octo his muſ-

Laryngis muſculi.

Linguæ muſculi.

culis lingua quoquo verſum flectitur, omnéſque naturales obit conuerſiones. Præter quos nonus eſt coniugij expers, ab oſſe quod ὑοειδὲς Græci vocant ductus, qui linguam introrsum contrahit atque reducit. Idem hic laxatus atque porrectus linguam exerit & foras expellit: quod cæterorũ muſculorum nulli datum eſt, vt motuum ſit opifex contrariorũ. Eſt enim ſimplex ſua cuiuſque actio, qua ad capitis ſui & ad nerui originem adducitur. At cùm nullus neruus in linguę extremũ intrinſecus inſeratur, qui foras illã rapiat, probabilius eſt hanc eductionem illi muſculo attribuere, quàm cum quibuſdam fateri motum quendã voluntarium in nobis eſſe, cuius nullus muſculus aut neruus ſit author.

Muſculus linguam exerens.

Hactenus qui ſuperant clauiculas muſculos coniunctè recenſuimus: nunc reliquos ſeparatim perſequamur, qui alterutra parte corporis continentur. Pectori foris ſparſi ſunt muſculi: qui ipſum attollentes ad animam ducendam ſunt vſui, è quibus à ſummis ſcapulis vnus ad primã coſtam pertinet: alter ad ſextam, tres præter hos à collo in varias pectoris priores ſedes profecti, id latiùs explicant. Eſt & alius parte poſteriore ab imis partibus ſcapularum ortus, qui in tres veluti digitos diſcretus iniectúſque mediis coſtarum quà maximè curuãtur, pectus vniuerſum reuellit atque diſtendit. Subter hos autem iacent muſculi inter coſtas poſiti vtrinque duo & viginti: in ſingulis nempe illarum interuallis duo, quorũ interior attollens animæ inducendæ, exterior deprimens ac ſtringens remittendę author eſt. Ex anatomicis tamen nonnulli vtroſque ad ſui principium adducentes thoracem conſtringere prodiderunt. Quidam ex fibrarum varietate quatuor hos eſſe prodiderunt, vt ſint inter coſtas omnes octo & octoginta. Aliorum quorundam muſculorum vis eſt pectus deprimere & coarctare, quorum vnus per dorſum excurrens ſeptem ſuperiorũ coſtarum radices fibris attingit, quem eo nomine pro ſeptem plerique connumerant. Alius per clauiculas ad cartilaginum extrema penetrat, quoad muſculum rectum abdominis contingat ac ſubeat. Horum cõtractio coſtarum extrema depellit atque ſtringit.

Pectoris muſculi.

Μεσοπλεύριοι muſculi.

Eorũ autem qui ſcapulam duntaxat mouent, magnus vnus eſt & amplus ex capitis oſſe ſecundũ dorſum productus, altérque tenuis illum ſemper comitatus ſcapulam ſurſum attrahit. Duo alij hanc retrò abducunt, quorum vnus ex colli, alter ex dorſi vertebris proficiſcitur. Alius ex dorſi principio in oſſis lati caput deſiuens, id ad colli latera con-

Scapularum muſculi.

ra conuellit. Ad priora autem conuertit gracilis eodem insertus, sed ex occipitis osse natus. Sursum scapulam euehit, is quem mox dicemus humerum quoque subleuare. Deorsum verò trahit, qui ab interiore pectore emergens, in partes scapulæ imas disseminatur, ísque simul humerum deprimit. Hos musculos alij maiores integunt, quorum tendones in humerum perlati, multiplicium eius motuũ fiunt authores. Vnus mediocris ex mammarum sede in humeri caput se cõfert, ipsúmque ad pectus adducit. Alius ex summis partibus eodẽ porrectus quò humerus, ad thoracis superiora trahitur. Alius magnus ex toto pectore ortus mammæ figuram conformat, & ad interiorem mediámque humeri partem desinit. Geminus is est, cuius pars duntaxat inferior incitata humerum infrà depellit, superior altiùs erigit: ambæ intentæ æquabiliter ad pectus adducunt. Sub istius parte inferna alius enascitur, quo humerus quoque deflectitur. Omnibus his imminet biceps musculus, cuius alterum caput ex interiore claue prorumpit, humerúmque tendit, & inclinat moderatè: alterum ex osse lato scapularum deriuatum, eum similiter extendit, simúlque ad exteriora reflectit: ambobus autem æquè intentis is porrigitur in rectum, neque quoquam flectitur. Huic assidet alius è vertice lati ossis tractus, cuius est totum brachium attollere, sed quo alius inferior, id ad dorsi media æqualiter reflectit. Sequuntur alij duo musculi ex infimo lato osse profecti: alius deinde illis inferior, qui ad posteriora simul & inferiora deducit. Est demum exiguus quidam sub ala, cuius ope humerus citra vllam inuersionem costis illiditur. Sunt itaque omnes ad humeri articulum decem & tres, qui in humeri os infixi idipsum variè contorquent. Brachium (hoc & multi Latini vlnam vocant, vti Græci ὠλένην) quicunque mouent, humeri os vndique obuallant, quorum duo interiores illud inflectunt, vnus quidem maior ab interiore humeri sede in priorem radij regionem diffusus, alter minor à summo humero intrò conuersus ad vlnam, alteri obliquè insidet ad X. literæ similitudinem. Hi pariter intenti cubitum omnino flectunt, at sursum aut deorsum cõuertent, si alter altero magis intẽdatur. Duo externi sunt illis oppositi obliquam positionem nacti, quorum attractu cubitus prorsum extenditur. Quatuor autem vlnam circunferũt, qui ex humeri ima sede nati parte plurima in radium inferuntur, & illum obliquè positi omnes retorquẽt. Ex his

Humeri musculi.

Musculi in humero qui brachiũ mouent.

duo qui radium in pronum conuertunt, in profundum demersi, qui verò illum ad supinum ducunt, extrà quidé positi sunt. In brachio musculi sunt duplices alij carpum, alij digitos mouēt. Ex his qui carpo mouēdo sunt, duo hūc quidem intrò agūt, in interiore brachij regione siti: alter hinc ad paruū digitum, alter ad magnū porrectus. Duo alij eundé extendunt, & ab extera brachij parte tendones mittunt: hic quidé supra paruum digitū, hic verò supra pollicem. Iísdem quoque musculorū tendones carpum tum pronū, tum supinum ferunt: veruntamen in pronū motum, natura insuper quintum musculum illis administrum dedit, qui ab exteriore brachio duplicem tendoné in medium carpum funderet, alterum indici, alterum infami digito incubantem. Eorum autem in brachio musculorū, qui digitis mouendis sunt, tres parte interiore sibi incumbunt, atque mediam regionem tenent. Omnium maximus & intimus est aliis substratus, qui ad quatuor digitos, tendones tanquam habenas emittit, quorum ope & beneficio primus & tertius vniuscuiusq; articulus inflectitur. Alter illi innexus in secundos articulos fibras explicat. Tertius sūmus & cuti proximus, tendonem tenuem latúmque sub omnem cutem interioré manus diffundit, vt promptior ea sit in omne opus, & sensu alacriore polleat. Qui digitos erigāt, quatuor sunt in extera vlna, regione media: vnus quatuor digitos extendit, suum cuique tédonem impertitus. Sub hoc alter ad inferiorem brachij regionem declinās, digiti minimi & medici lateribus tendones inijcit. Suprà verò alij duo, quorū hic in pollicem, ille in indicem & medium digitum fibris tendonum expanditur. Trium postremorum vis est, quinque digitos in transuersum atque pronum deducere. Manum summam musculi integunt septem, omnes interiore facie conspicui: ex his duo maximi, alter sub pollice, alter sub minimo digito, vbi palma altior est & editior. Hi quos diximus tendones iuuāt, quorum est digitos ab aliis plurimum deducere. Tertius medius inter pollicem & indicem constitutus, ad indicem illum adducit. Quatuor reliqui funiculis & tendonibus flectentibus ad digitorum radices cohærescunt, tenuésque fibras in digitos effundunt, per quas illos in supinum conuertant. Præter hos alij numerantur vndecim exigui sub palmæ lato tenuíque tendone, è quibus duo ad primum cuiusque digiti articulum pertinent: trium reliquorum vnus ad primum pollicis, duo

Manus muscul.

duo ad ſecundum. Per hos nexus firmantur & expeditiores fiunt ij motus, quos explicauimus. Dorſum vt non oſſe vnico conditum eſt, ita neque id vnicus vtrinque muſculus à capite ad os ſacrum excurrens mouere poſſit: ſed cùm ſingulas ſeorſum vertebras flecti oporteret, à ſingulis earum interuallis (primum ſi demis) ſinguli vtrinque muſculi exierunt. Illorum fibræ obliquè ducuntur, vt pariter intentæ dorſum eiúſque vertebras erigerent, aliàs ad poſteriora, aliàs ad latera quoquo verſum inflecterent. Quocirca exteriores à tergo vtrinque numerantur tres & viginti. Interiores verò qui ſpinam in pronum & priora incuruant, vtrinque duo, vnus à capite ductus per colli pérque thoracis quinque ſuperiores vertebras productus, œſophago comes aſſidet, alter lumbis inſternitur, ab ltima thoracis vertebra pergens in os ſacrum. Ventris inferioris abdomen muſculi conſtituunt octo, duo quidem recti in longum proiecti, duo tranſuerſi, quatuor obliqui. Sunt autem eo ordine contexti, vt à cute & adipe proximè duo ſequantur ex obliquis, qui vtrinque à quarta & quinta coſta nati, horúmque muſculis pectinatim implexi, per ventrem obliquè feruntur membranoſa tenuitate, ac denique arctiori extremo oſſi pectinis applicantur. Recti hos ſequuntur à quinta aut ſexta coſta ſupra malum punicum, directo tractu permeantes in pubem. His proximè ſubſ nt reliqui duo obliqui, ex coxarum oſſibus in aduerſi lateris coſtas adulterinas euecti. Omnium infimi tranſuerſi, vtrinque ab ilibus iuxta l mborum muſculos externos orti, membranæ ſpecie ventrem integunt, dum in oppoſitam regionem deſinant. Viro teſticulus vterque binis fulcitur ab imo ventre prodeuntibus muſculis: fœminæ verò, quia teſtes intus gerit, vnico. Veſicæ ceruicem muſculus vnus ambit in orbem, cuius vis eſt exitũ & quaſi oſtium occludere & vrinam continere: cùm autem fluere deſierit, vehementer expellere ne quid inſideat reliquiarum. In pene quatuor ſunt, duo ad latera, qui intenti porum amplificant atque dilatant ad ſeminis effuſionem: duo ſuprà ex pectinis oſſe nati, penem arrigunt impetúmque naturalem iuuant. Podicem quatuor omnino muſculi complent, vnus rotundus in orbem ductus, cuius eſt podicem coanguſtare, hũc igitur σφιγκτῆρα dixere Greci. Alius podicem in tranſuerſum finit, illúmque ſed quàm ſuperior laxius conſtringit: duo obliquè ſupra rotundum vtrinque

Dorſi externi muſc.

Interiores.

Abdominis muſc.

Genitaliũ muſculi.

Musc. in coxa femur mouentes.

euadunt, per quos laxatus podex sursum reuellitur. Iam verò qui femur mouent à coxendicis osse profecti, ossi femoris impinguntur, quorum alij crus extendunt, alij sursum adducunt, alij circunducũt. Ex his qui extendunt, vnus totum coxendicis articulũ tegit parte posteriore, qui triplici capite enascitur, desinit autem in duos tendones affixos pòst femoris capiti. Alter post illum ab externis partibus ossis ilium, in summam partem magni τροχαντῆρος immittitur, qui extendit, intróque trahit caput femoris. Tertius post hunc ex eodem osse in trochantera magnum pertinet abditis partibus, qui modice femur porrigit & conuoluit. Idem præstat & quartus, ab osse sacro in trochanteris posteriora demissus. Quintus omnium qui in toto corpore sunt maximus, os femoris vniuersum ambit, & ad genu vsque cingit: cuius complures extant fibræ, aliæ posteriores à coxendice, aliæ ab osse pectinis deriuatæ: vtræque dum articulum intendunt, crus stabiliunt atque firmant. Aliæ his altiores femur intrò adducunt: omnium altissimæ aliæ idipsum ad priora superioráque conuellunt. Qui verò femur inflectere solent, minores sunt illis: vnus superior & rectus duobus capitibus exortus, ad parui trochanteris summa vnico tendone pertinens, alter illi proximè semper assidens, sed humilior. Tertius ex osse pectinis parte priore excidens, obliquè femori circuntensus, qui sursum ducit intrò simul declinans. Quartus ex tuberculo ossis ilium neruosa tenuitate in genu contendit, illius patellam conscendens: cuius est non solùm femur inflectere, sed & crus omne sursum afferre. Aliud est præterea eorum musculorum genus qui femur intrò mouent: in quo genere præter alios duos, quos enumerans iam dixi à pectine deriuari, vnicus est ab huius parte priore femori circuntensus, desinénsque in genu caput interius. Circunducunt autem id duo maximè, vnus ortus ab occultis, alter à summis partibus pectinis, qui coëunt ad coxendicem, illámque circumplicãt, in femoris demum posteriora apud magnum trochantera pertinent.

Musc. qui in femore positi tibiam mouent.

Eundem motum, licet infirmiùs, efficere valent quidam ex his, quos paulò antè recensebam. Femur integũt & obuallant ij, quorum tendones ad crus profecti mouent illud: sunt autem numero decem, tres maximi parte priore positi rectà ad genu progressi, vnus quidem ad patellam dũtaxat, duo reliqui in vnum tendonem amplum desinẽtes, qui patellam continet illigátque subditis ossibus, hinc autem in crus

crus deuolutus totum extendit trahítque sursum. Illis vtrinque astat vnus, hic quidem interior ex ossium pectinis commissura pergens in cruris latus:hic verò exterior ab extremis partibus coxendicis in alterum cruris latus concedit: horum obliqua est motio. Medium inter hos spatium à tergo implent alij tres ordine positi, quorum ad tibiam ductæ propagines, illam subducunt in suam quisque regionem. Nonus angustus & procerus ex ilium osse prodit, in poplitis eminentiorem parté ductus insertúsque tibiæ capiti, quam prorsum explicat. Decimus omnium minimus, qui in poplite situs genu inflectit. In crure musculi oriuntur, qui pedis tarsum pediúmque mouent. Tres prior pars continet, vnum tibiæ ossi impositum, ex quo tendo bipartitus exit, ad pedis pollicem vtrinque ductus. Alterum suræ circumuolutum, cuius tendo in minimi digiti radicé abit. Hi sunt qui æquè intenti pedem sursum mouét: altero verò actionem obeunte, motus in obliquum torquetur. Inter illos medius insistit alius minor, qui per mediam tibiã rectà ad quatuor fertur digitos, hósque contractus extendit. Huic vtrinque vnus assidet trifariam diuulsus. Quocirca tametsi præcipui tres sunt, collatis tamen omnium propaginibus atque vsibus, sex aut septé rectiùs numerari possũt. Parte autem posteriore tres in magnum tendoné desinunt eum, qui ad calcem primum pertinet, sed hinc demũ excedens in omnem plantæ cuticulam disseminatur, perinde vt qui in manus palma dicebatur. Quartus per profundũ deductus, in eam regionem se profert, quæ ante pollicem est. Quintus sub illis demersus ad calcem effunditur, qui deinde toti inferæ pedis regioni communicatur, maximè verò medio digito, & ei qui pollici est proximus. Sextus inter cruris ossa consertus, duplici tendone tanquã loro ad duos qui superant digitos profertur. Hi duo posteriores pedis articulos inflectunt. Præter hos tamen in eundem vsum alij sunt in pede siti, quibus tria motus genera data sunt. In pedio enim quod metacarpio manus proportione respódent, decem numerãtur, è quibus singulis digitis bini per latera assident, qui pariter & æquè tensi illos æqualiter flectant, inæquabiliter verò contracti illos intrò per obliquum ducant. In tarso qui ad carpi proportionem est, consistunt alij quatuor, quorum tendones in medios digitorum (præter pollicem) articulos desinunt, illic & alij duo visuntur ad pollicem minimúmque inflectendum proiecti. Pedis pars

Musc. qui in tibia positi pedem mouent.

Pedis musculi.

ſuperior decem gerit ad radices digitorum poſitos, qui bini per cuiuſque digiti latera affixi, illum poſſunt vel ſurſum æqualiter erigere, vel in alterutrum latus retorquere, prout varia fuerit illorum contentio.

Quis vſus partium interiorum, quarum beneficio viuimus & nutrimur, quæ illarum neceſsitas.

CAP. VI.

QVAS ſuprà recenſuimus corporis partes, ſatis eſſe viderentur ad omnes tum humanas, tum animales functiones obeundas, ſi in eis conſidere poſſet & contineri illa vis animi omnia ciens & agitans motib. ſuis: pulchrúmque foret ſi ex illis duntaxat & cerebro conſtans homo, ſentiret, moueretur, ac intelligeret, citra vllam viſcerum & inteſtinorum opem. At verò quoniam ſentiendi illa & mouendi facultas nequit ſine vitali conſiſtere, quæ vt corpus omne tranans temperatione caloris omnia cõſeruat, ita principi alteri in cerebro poſitæ tum ſuſtinendæ, tum functiones ſuas obituræ, ſpiritum ſuum velut materiam confert & impartit: idcirco cor velut principiũ gignendi ſpiritus induci cõmodum erat, ab eóque arterias produci, per quas ſpiritus in omne corpus diffunderetur, pulmonéſque illi aſſidere, quorum eſſet mollitudo ad hauriendum ſpiritum aërémque aptiſſima: ipſum denique diaphragma & muſculos thoraci circumiici, per quos dilatari contrahíque poſſent. Porrò autem quoniam eorum & vniuerſi corporis ſubſtantia, tum ab inſito nobis calore, tum à circumfluo aëre aliíſque cauſis aſſiduè diſſipatur ac diffluit, neque diutiùs poteſt cõſiſtere, niſi idoneis alimentis reſarciatur detrimenti diſſolutioníſque iactura: maxima fuit alentium partium commoditas, earúmque corpori iniecta neceſſitas. Itáque interiorum corporis tres omnino factæ ſunt regiones, propriis quaſi ſepimentis obuallatæ: ſuprema in cerebro, ſenſus rationíſque ſedes: media pectore comprehenſa, ſpiritus ac vitæ domicilium: infima ſubter diaphragma & abdomen, naturæ altricúmque partium officina. Ita enim immortalis Dei prouidentia haſce partes ſordibus inquinatas atq; fœdas in locum imum velut in ſentinam corporis relegauit, procúlque amandauit, ne tetris nidoribus cor & cerebrum principum facultatũ ſedes atque ſenſus ipſos contaminarent conturbaréntque. Hic enim locus habetur veluti regiarum culina, in qua partes quædam tanquam coci alimenta inſtruunt, cæteríſque præparant, quarum ſunt miniſterio

Cordis neceßitas.

Partium nutrientiũ neceßitas.

sterio destinatæ. Inter illas princeps est iecur, cui ventriculus subministrat cibum ex parte coctũ: alij ministri complures illorum eluuiem culina excludunt, viæ tandem multiplices, per quas tũ fiat eductio, tum purioris alimenti distributio. Oesophagus enim à linguæ radicibus in ventriculum illapsus, quæcũque accepta sunt illi suppeditat: concoquit autem hic parátque iecori: intestina genitas concoctione cibi reliquias deiiciunt: quicquid purius est iecori suggerunt venæ quæ dicũtur meseraicæ, vt hoc rursum altera coctione in sanguinem iecur conuertat. Hinc orta genitáque superuacanea in diuersa rapiũtur. Lienis siquidem id deducit sibíque iungit, quod in sanguine velut fæx & limus subsidebat: fellis folliculus secretam bilem: renes dilutum humorem, quem demum in vesicam profundunt. In hæc autem opera vias ductas habent & directas, quæ in se ex iecore pertinent, sibíque adhærent. Tot igitur talésque partes, vti & eas quæ generis propagationi dicatæ sunt & nuncupatæ, par erat imo ventre comprehensas teneri: quæ tametsi peculiarem sibi actionem singulæ obtinent, hanc tamen ad communem referunt iecoris commoditatem & vsum. Iecur autem ad cordis, ambo ad cerebri necessitatem: omnia deníque ad sensuum mobiliúmque partium gestiones & opportunitates, vt videri possit eximius partium omnium concentus, & in vnam summámque animalem actionem concors omnium conspiratio. Quinetiam partes illæ cùm minimè simplices sint, sed aliarum certo numero constent, propriáque substantia, magnitudine, conformatione, situ, nexu atque consensu: his singulis quandam adhibent commoditatem toti, cuius gratia aut redditur illius actio concinnior, aut illæsa integráque conseruatur. Horum enim nihil temerè conditum est, sed cuiusque instrumenti propria functione perspecta, nullo negotio quid illa conferant deprehendi poterit. Quoniam igitur non functiones vsúsque partium hoc loco, sed meram corporis historiam persequimur, hæc ad pleniorem partium dinumerationem præfati, sigillatim explanemus, quam quæque corporis pars interior substantiam, quam particularum suarum compositionem, quam figuram & conformationem, quam magnitudinem, quem situm atque consensum ad actiones aptum obtinuerit,

Partium nutrientium, vsus.

Partium omnium consensus.

Quæ in quaque parte spectentur.

De par-

De partibus interioribus infero ventre conclusis.

Cap. VII.

Ventrem externa circunſcriptio comprehendit & metitur, quæ ab ima mali punici parte, vtrinque per cartilaginoſa coſtarum extrema (hypochondria Græci vocant, nos præcordia) ad ilia & inguina tandémque ad pubem porrigitur. Quod extrinſecus illum integit atque abdit, id vniuerſum abdomen perhibemus, Græci ἐπιγάστειον, cute, adipe, muſculis octo, & peritonæo compactum. Omnes enim muſculos quales ſuo loco diximus, ſuccingit interior membrana peritonæos inde dicta, quòd à ſpina vtrinque emergens vmbilico prioribúſque ventris partibus, ipſi denique diaphragmati & pubi connexa, quæcunque venter inferior continet, tenſa illa prenſat atque circumſepit. Quanquam enim tenuis, firmiſſima tamen multum roboris & virum habet, ne inteſtinorum pondus ſuſtinens atque coercens, diuulſa facilè diſrumpatur: mollis ſimul illa, vt quodammodo laxari poſſit, dum venter quauis de cauſa turgeſcit. Duabus membranis continetur, quæ ad poſteriora cernuntur iuxta ſpinam conſpicuò ſeparatæ: parte autem ventris priore vſque adeò cohærentes & implicatæ, vt vna eadémque cenſeatur. In ventris autem detecta capacitate primum conſpicitur omentum, quod Græci ἐπίπλοον dixere, quòd veluti innatet, ſummúmque inteſtinis inſideat. Duabus id clauditur ex peritonæo natis membranulis, firmo adipe conſperſis, quem venæ & arterię exiles paſſim penetrant. Prima illi origo iuxta ſpinam eſt ſub diaphragmate, vnde ſurgens altero quaſi extremo in ventriculi fundum defigitur, à quo mox delabitur ventrem imum contegens, hincque reflexum colo inteſtino committitur, quâ in ventriculum contegit, vt ſic duplicatum veram marſupij ſpeciem exhibeat. Obtenſum autem imo ventriculo & priori inteſtinorum regioni, tanquã tegmentum quoddam, inſitum in illis calorem tuetur ac fouet. Omento detracto deſectóque in apertum proferuntur inteſtina, multis inuolucris ventriculo, huiúſque continuata ſtomacho. Singularis enim in ventrem inferiorem communis patet per os ingreſſus, exitúſque communis per podicem, quæ quaſi portæ duæ cõtinuatione cõmunis viæ conſentiunt. Quandoquidem ab ore in ventriculũ ſtomachus prolabitur, quem aliter Gręci οἰσόφαγον, nos gulam appellamus:

Peritonæum.

Omentũ.

Stomachus ſeu gula.

pellamus: is velut intestinũ quoddam procerus figura, per ceruicis interiora deuolutus, móxq; sub pulmones demersus in quinta dorsi vertebra considit. Hinc paulùm exurgens mox vt se erexit diaphragma penetrat, atque demum summo ventriculo à læua committitur. Vnde videri possit œsophagus ceu via quædã esculentis potulentísque deuorandis ad ventriculũ directa: hic autẽ velut cõmune receptaculum & prima concoctionis officina. In eum quippe vsum ampla huic intus est capacitas, simúlque figuræ species rotunda & globosa, vt in se plurima cõcluderet & amplexaretur, at nihilominus ob ductuum & canalium insertionem in modicam longitudinem se diffundit. Positus est sub septo trãsuerso, & à malo punico initium ducit medio corporis spatio, nisi quòd leuiter in sinistram deflectit: huc enim maximè superior eius pars contorquetur, inferior autem magis in dextram. Posterior pars vniuersà spinæ insidet, cum qua ad primam lumborum vertebram cohærescit: os verò quod veteres cor appellare consueuerunt, non illi, sed diaphragmati veluti pendens & sublatum affigitur. Neque verò illis dũtaxat, sed omnibus denique circumsedentibus partibus nexu atque cõsensu iunctus est iocineri, lieni, intestinis, cordi & cerebro, idque membranarum, venarum, arteriarum, aut neruorum communione & interiectu. Ab ima eius parte qua ad dextrã sub iocineris fibras in profundum se abstrusit & abdidit, exitus est ad intestina, πυλωρὸς dictus, quòd prolabentia è ventriculo alimenta tanquam ianitor cohibeat. Hunc autem parte superiore arctiorem natura condidit, quòd dura nec planè contrita famelici plerunque demittimus: at è vẽtriculo nihil excidit, nihil elabitur quod non exquisitè (siquidem id potuit) perfractum sit & comminutum. Duo intus glandulosa tubercula πυλωρῷ assistunt, quæ dum applicant sese propiúsque admouent, viam exitúmque claudunt, reserant verò dum relaxata se abducunt atque diuellunt, non nutu quidem & arbitrio nostro, sed naturali dũtaxat impulsione. Hinc exordium capiunt intestina flexuosis gyris circumiectúque lõgissima, extremo continuata podici. Exportandis purgandísque fæcibus condita quidem sunt: at tantam tótque gyris implicitam circũductionem natura ad absolutæ distributionis munus accommodauit, ne alimentum confestim elabens, gulæ insaturabilíque abdomini nos subiugaret, & ne sordido deiiciẽdi crebriùs ministerio indignæ ho-

Ventriculus. *Figura.* *Situs.* *Consensus.* *Pylorus.* *Intestina.* *Vsus.*

minis dignitate seruituti nos manciparet. Itaque in tanta viæ longitudine vix vlla potest alimenti portio foras elabi, quæ non ante cupiam sugentium venarũ ori se applicuerit, vt inde quicquid vtile est & alendo corpori idoneum, rapiatur in iecur. Omnium porrò intestinorum vnus est continuúsque ductus, vnus & idem vsus, vt proinde vnum videri possint, nisi figura, magnitudo, substantia, sitúsque ea disiungeret: quamobrem senario sunt numero veteribus comprehensa. Quod protinus ab ima ventriculi parte enascitur omnium arctissimum, ἔκφυσις, id est, exortus dicitur, duodecim digitos longum, nullis intortum anfractibus, recta sub iecur & venam portam se recondit. Proximum illi ieiunum, inde nomen habens quòd inane perpetuò videtur: nulla enim cunctatione extrudit quæcunque accepit, affluentis in se bilis acrimonia lacessitũ. Id modicè inuolutum ad spinam ex dextris retorquetur, lõgius quàm duodenum & laxius. Tertium εἰλεὸν, quod ilibus nomen dedit, tenue quidem & exile, sed tamen maximum ex omnibus & longissimum, in orbes plurimos atque anfractus actum indéque nomen sortitum, quasi flexuosum multísque gyris conuolutum, quod subter vmbilicum ad ilia & coxas vtrinque positũ eminentiores totius ventris regiones occupat, è quo plurima fit alimenti in iecur distributio. Quartũ est cæcũ, à quo alui fæces speciem primùm & nomen habent: ab alimentis siquidem dum per tenuia intestina ferebantur, sucta est & allecta purior vtiliórque substãtia, reliquiæ verò superuacuæ sunt fæces: quod nomẽ tum primũ his inditur, cùm ad hoc intestinum peruenerint. Cæcum idcirco dixére quòd egressui introitum aduersum non acceperit, sed hos vicinos adeò vt plerúmque in vnũ coire videãtur: figura enim paruum aliquem oblongúmque ventrem repræsentans, reni dextro secundũ coxã insidet. Hinc sequitur κῶλον, quod per iecoris caua primùm obrepit, vbi folliculum bilis attingens iliíque nonnunquã annexum, amarorem colorémque luteum contraxit: inde paulùm exurgens ventriculi fundo insternitur: hinc ac sinistrum hypochondrium contendens, lieni accumbit: mox in posteriora demergitur cohærétque reni sinistro, à quo demum laxius apud coxam sinistrã eminet. Sextum inde postremúmque in os sacrum deuoluitur, rectáque pergit in podicem: vnde rectum appellatur intestinum, plerísque aluus. Vnũ cœlon præter cętera plurimis quasi cellulis discretum extumescit, nisi

Numerus. *Ecphysis seu δωδεκαδάκτυλον.* *Ieiunum.* *Ileon.* *Cæcum.* *Colum.* *Rectum.*

nisi qua parte sinistro reni assidet: hîc enim læue cõspicitur, & multo angustius seipso factũ: quod vt in coxam sinistrã sese extulit, à recto intestino angustia quadam velut strictim premente vinculo facta, perspicue disiũgitur. In cœlo fæces diutius commoratæ, vel potiùs ex viæ anfractibus hærentes, effigie sua conformantur: deinde verò elapsæ, in aluo capaciore, quemadmodum vrina in vesica, tantisper retinentur, dum laxato musculo qui podicem ambit atque intercludit, illas iubemur extrudere. His paucis liceat gulæ, ventriculi & intestinorum vsum, figuram, magnitudinem, atque situm deprehendere: cõpositionem verò seu partium numerum & substantiam, ita in singulis inuestigemus. Gulam, ventriculum, intestináque omnia duplex tunica cingit atque componit: quarum interior nerui & membranæ, externa carnis potiùs est æmula. Illius fibræ è ventriculo in rectũ & longitudinem porrectæ, ad ipsam quoque gulam pertinent, vt ventriculo, gulæ, totíque ori interior tunica communis censeri possit. Externa tum ventriculi, tum gulæ in transuersum fila producit, sed ea in ventriculo corporea magis atque carnosa, in gula membranosa & neruosa. Medio inter eas tunicas spacio vnus ventriculus inspersa gerit variè intexta fila, quæ in obliquũ effusa ipsi gulæ omnino desunt. Cæterùm vtraque in intestinis villos suos profert transsuersos & in orbem actos, reliquorũ autem illic prorsum nullus inest. Si qua insuper videtur extima tunica has extrinsecus obducere & ambire, quę subditos eósque transuersos villos simul committat, ea sanè non propriæ harum substantiæ, sed peritonæo accepta referri debet, è quo reliqua quoque viscera ambientes tunicas cõmuniter acceperunt. Hinc colligendum videtur, gulam in ventriculi partibus numerandam esse, intestina verò minimè: sed hęc ventriculo connecti, nequaquã ab eo nasci & exoriri. Superiora intestina quę tria esse prodidimus, prorsus sunt membranosa, inferiorum tunica interior multa carne prædita est, quã insuper adeps intus oblinit copiosus, vt eius beneficio ocyùs in procliue, quasi per lubricum, præcipitẽtur alui reiectanea. Hic autem omnium intestinorum cùm sit communis, in crassis tamen quàm tenuibus inest multò densior atque cumulatior. Intestinorũ omnium communis est per μεσεντέριον, quod & μεσάραιον dicitur, copulatio, quo velut proprio vinculo lumborum illa vertebris annectuntur. Ex his enim mesenterium primã originem duxisse videri po-

Compositio.

Mesenterium.

teſt, eiſque per lumborum & oſſis ſacri lõgitudinem aduſ-
que podicis extremum cohærere: ibi enim acceptis à peri-
tonæo membranarũ productionibus ſeſe mox latiùs expli-
cat, vt demum crebris flexuoſiſque marginibus quaſi im-
plicata inteſtina adhæreſcant. Semper autem geminæ ex-
currunt membranarum productiones, dumque ad deuin-
cienda inteſtina progreſſæ meſenterium componunt, tutò
inter eas conſertæ ſunt venæ frequentes, ad inteſtinis tan-
quam viæ in portas iocineris directæ, quas proinde meſa-
ræas & meſaraicas appellant. Intexuntur his & arteriæ cõ-
plures ab Aortæ trunco qui lumbis accubat, ad inteſtina
diffuſæ. Sparguntur illuc quoque multi neruorũ quaſi ſur-
culi, quos ſexta cerebri coniugatio promittit. Media inter
vaſa neruóſque ſpacia adeps occupat atque implet: in hunc
ad vaſorum diremptus & diductiones, adenes, id eſt, glan-
dulæ inſiſtunt, quæ tum fiſſiones illas diuelli non ſinãt, tum
inteſtina ſuo madore proluant. Itaque ſi à meſenterio vaſa,
neruos, & membranas d. mes, adi e glandulíſque reliquum
omne refertum cõſpicaberis. Supra meſaræon primis lum-
borum vertebris inſidet caro πάγκρεας appellata: plurimis
Pancreas. ſcatet ea glandulis, quibus & ſua mole venarũ, arteriarum,
neruorúmque tenues illic ramos ſuſtentet ac fulciat. Diſ-
funditur enim à ſepto tranſuerſo deorſum ad renes: vtrin-
que autem ad iocineris lieníſque ſedes. Duodenum inteſti-
num atque ei per trãſuerſum innixam venam portam, hu-
iúſque riuulos in ventriculum & lienem traiectos, tum de-
nique arteriarum ductus & tubos neruorúmque tenuita-
tes, quotquot illic ſunt amplexu illa firmo cõprehendit. De
his hactenus, nunc de iocinere cæteríſque viſceribus. Viæ
Iecur. ab inteſtinis ad iecur ductæ ac directæ, venæ illæ quidem
ſunt meſaraicæ, quæ illuc è ventre alimentum deuehunt. Id
enim primam & principem ſtatuimus nutriẽdi officinam,
quòd ingenita ſibi facultate ſanguinem efficiat proferátque:
eſt enim ipſa illius actio Græcis αἱμάτωσις. Magnum id da-
tum hominibus, præſertim helluonibus abdomini ſuo na-
tis, ſubter quidem concauum, ſuprà & extrinſecus promi-
nens, ferè in fibras quinque (Græci λοβοὺς appellãt) diſſectũ:
quamuis conſpectum à nobis eſt (nec rarò) ſolidum nul-
líſque fibris diuulſum. Dextram corporis regionẽ ſub ſepto
tranſuerſo obſidet, ab eo digiti latitudine diſiunctũ, ne for-
tè obeſſet illi quaſi flabello præcordia ventilanti. Inſidet
autem leniter ventriculo, omnémque illius editiorem par-
tem

tem nō modò dextrā, verumeti ā priorem fibris ſuis amplexatur. Ex ſepto tranſuerſo ex dextris præcordiis atq; ex ſpina id pendet ac nititur, quibus atque ventriculo per medias membranas & venam cauam adhæreſcit, vix denique pars vlla corporis habetur, quacum illi per venas aut arterias nō intercedat communio. Membrana integitur tenuiſſima, in qua exilis neruus ſenſu præditus è ſexta cerebri cōiugatione excidens abſumitur: multis arteriis, ſed quamplurimis venis, vt quarum initium eſt & origo, conſpergitur, quas illius caro (παρέγχυμα Græci vocant) ſtabilit atque firmat, propria quidem viſceris ſubſtantia atque moles, primúſque αἱματώσεως effector & author. Similitudinem autem gerit ſpeciémque ſanguinis ardore toſti, exhauſtóque vapore aridi atque concreti. Ex iocineris porrò maiore ſæpius fibra bilis folliculus parte caua reſimáque propendet, veſicula quidem ex ſimplici tunica conſtans, omni ſtaminum genere intexta, expurgatæ è iecore bilis flauæ receptaculum. Duo enim bili ferendæ ductus in illam pertinent, alter ex eo loco vbi vena porta iecur ſubit, quo bilē in ſe allicit: alter ad duodeni terminū ieiuníque initium, aliàs autem in ventriculi fundum proiectus, quo bilis exuperantia exigitur atque expellitur. Hac enim ſolent inteſtina ad fæcum deiectionem quaſi adhibito ſtimulo acui & irritari, ipſæ autem fæces ſubflauo colore infici. Hanc veſiculam nonnunquam deprehendimus ſubnigris calculis iiſque duris ac ſolidis confertam. Lienis parte ſiniſtra ſub præcordiis ex aduerſo iocineris poſitus eſt, viámque veluti porum quendam ex illius cauo ſuſcipit, qua craſſam lutulentámque ſuccorum eluuiem, & humores melancholicos prolectet & in ſe recondat. Figura is oblonga & propemodum tetragona, aliàs rotunda linguæ bubulæ ſpeciem offert: quà ventriculum cingit concauus extrinſecus intumeſcens. Non vna omnibus magnitudo, vt neque color vnus, ſed facilè commutabilis ex naturarum varietate. Turgeſcit enim hoc viſcus humorum appulſu, quos laxa raritate combibit. Perexiguum ſimiæ ac prope nullum: viſum eſt aliquādo mole ſua & magnitudine iecur ſuperare: quod adhibitorum medicorum ſententia exiſtimatum eſt iecori ad ſanguinis cōfectionem opitulari. Conditus eſt ſub coſtas adulterinas, in longum ventriculo incumbit, cui ſicut & omento connexus adhæreſcit: appenſus autem eſt conuexa parte non è ſepto, vt iecur, ſed è peritonæo gracilibus membranis, à

Cyſtis fellis.

Splen.

quo tunica etiam hunc extrinsecus integens & obuelans emergit, quam exilis neruus permeat tractabilium qualitatum iudex & æstimator. Venæ intrò se inferunt, per quas ex iecoris cauo succus ater quasi haustus allicitur: arteriæ insuper plurimæ & eæ amplæ, ab aorta mox vt è septo transuerso excidit acceptæ, quarũ spiritu & calore raptam melancholiam attenuat, & in vtile accommodatúmque sibi alimentum conuertit:eo enim enutritur tenui, nigro tamen & squalido. Quod à nutritione reliquum fecit, crassum quidem & vinaceæ fæcis æmulum, in os ventriculi per venæ suæ extremum eôdem pertinens desinénsque profundit. His vasis diffusum circumiicitur lienis corpus, non id quidem caro simplex, sed παρέγχυμα rarum, molle, fungosum & solutum, excipiendis fæcibus destinatum. Ad renes & vesicam ipsa nos rerum series iam accersit. In lumborum vertebris ingens illa vena caua considit, quæ à iocineris conuexo illuc prolapsa, mox deinde in femora & in omnes quæ subiectæ sunt partes, velut in ramos sparsa diffunditur. Huic vtrinque accumbunt renes alliciendo è sanguine sero (οὖρον Græci vocant, nos vrinam) accommodati. Positi sunt enim paulò infrà iecur, è quo id maximè deducunt, ac dexter læuo ferè altior est; quanquam aliquando is depressior comperitur. Incubant ambo musculis dorsi interioribus, quos ψόας Græci dicunt, inanibus is subiecti partibus, quæ inter costarum extrema & os coxæ interiectæ sunt, κενεῶνες propterea Græcis appellatæ. Inhærent autem illis vincti tunica è peritonæo ducta, quæ eos ipsos velat & contegit, sensum simul illis quendam obtusum impertita. Geminos quidem illos natura condidit, ne vno præpedito aut obturato, eius humoris cessaret profusio qui longè copiosissimus est in nobis. Visus est cui secundũ naturã vnicus esset, sed qui quod numero diminutum fuerat, mira magnitudinis mole exæquaret compensarétque: gemini autem cùm habentur, minores eos esse optima ratio est. Quà venam cauam spectant sinuati sunt: extrinsecus ad ilia gibberi oblongi, & quasi in retusæ lineæ speciẽ curuati. Ne autem immodica laxitate exceptam vrinam sinerent fusiùs elabi, compacta densáque substãtia firmati sunt, quam multus circumcirca concretus adeps inuoluit. Sua vtrique vena (emulgentem recentiores dixére) è proximis venæ cauæ sedibus deriuatur, in resimam partem inserta. Similis est arteriarum ex maiore quæ lumbis est annexa propa-

Renes.

propagatio: & vtrorúmque vasorum tenuiores rami, in renum substantiam dispersi oblitescunt. In medio concauus est sinus propria membrana succinctus, quæ propriè incerniculum est percolandæ vrinæ: non enim cum multis existimandum est id in rene sinum mediū dirimere, sed quem renes dilutiorem sanguinem per venas emulgentes quasi suxerunt, in suam deinde substantiam recondunt vice alimenti: hinc quod planè aquam aut serum refert, in intimam capacitatem per incerniculi membranam colatum excidit, móxque per οὐρητῆρας profunditur in vesicam. Sic enim appellant Græci ductus & vias vrinæ, qui ex reducta parte emergunt, & deorsum ad vesicam contendunt. Proceri ij quidem & valentes, qui tametsi simplici tunica vt venæ præditi sunt (hinc plerisque venæ albæ nuncupantur) nihil tamen his cum emulgentibus communionis intercedit, nec vlla societate copulantur: sed vesicæ prorsus sunt assimiles, cuius propriam substantiam planè referunt. Protenduntur autem à renibus in coxarum regiones, vnde mox in vesicæ latera retorquentur, eáque subeunt, non quidem directò, sed obliquè: membranam enim findunt, in quam (quasi ea duplex esset) sese medios insinuant, ne si directus pateret ingressus, qui in vesicæ capacitatem inciderat humor, retrò compelli regeríque facilè posset. Itaque vrinæ receptaculum est vesica, vbi tanquam in lagū-cula quadam ea asseruatur, dum ratio & arbitrium iubeat extrudere. Globosa illa quidem, quo fieret humoris capacior, sub os pectinis in coxarum antrum deiecta reconditur, recto intestino innixa affixáque. Hæret autem illi ipsíque coxarum ossi membranarum interiectu, quas peritonæum expromit: ex eóque genere tunica illam extrà circumsepit, quam suprà monuimus omnium esse viscerum communem. Propria enim vesicæ substantia simplex est membrana, sed quæ triplici staminum genere contexitur. In hanc venæ complures tendunt, per quas alimentum capessit similiter & arteriæ tenues quæ illuc vitæ spiritus effundant. Conspicuus est & canalis vietus iam totus & emeritus, οὐραχὸς Græcè dictus, è fundi tumentiore parte in vmbilicum surrectus: hoc olim dum vtero gestaretur infans, necdum pudendo meieret, vrina è vesicæ capacitate in vmbilicum confertim redundabat. Ceruix qua vrinam reddimus particeps est carnis, vtpote musculo cincta quem suprà σφιγκτῆρα diximus appellari, cuius est exitū intercludere

Vrinæ ductus.

Vesica.

dere, ne nolentibus nobis effluat vrina. Fœminæ breuis est ceruix, mari productior, vt quæ in extremum vsque penem porrigitur. Sequuntur nunc testes δίδυμοι Græcis dicti, quos inter prima gignendi instrumenta commemorant: quia in eis facultas insit σπερματική, id est, seminalis. Substantia ij quidem molles & quam apte glandulæ assimilaueris, & in qua vis illa potissimùm considet. Albi sunt ij, figura oblongi, rotundi, & cauernosi: maribus extant atque eminent proprio inuolucro conclusi pendente ab inguinibus, huic scroto nomen est, Græcis ὄσχεον appellatur. Ductus tanquam tubi in hos pertinent (quidam vasa seminaria dixerunt) quorum plane dissimilis est exortus: dexter enim ex vena caua emergit paulùm sub rene, læuus autem è vena sinistra emulgente. Ab ortu lento longóque anfractu concedunt in ilia, geminis fulti tunicis: neque vt vrinæ ductus lumbis innituntur & adhærent, quippe qui extra peritonæum supra os pectinis sint emersuri. Sua vtrique comes est arteria, quę simili atque vas ipsum tum ortu, tum productione fertur, vt dextra ab arteria maiore statim erumpat, sinistra ab emulgente arteria. Assistunt illis & exiles neruorum propagines è sexta ea cerebri coniugatione, quæ per septum transuersum infrà procurrit. Hæc itaque vasa mox ab origine sensim ad latera deflectunt, tum dein sustolluntur ad ilia & supra pectinem, in scrotum denique elabuntur per inguina, gemina peritonæi tunica nusquam non obuallata. Hæc plerunque videas ad mediam vsque productionem puro synceróque conferta sanguine rubere, adeò vt venas esse iudices: vbi verò longiùs fuerunt progressa, albescit quicquid in eis concluditur, quasi rudimentum futuri seminis. Testium illa corpus intrò non subeunt, sed tenero id circumuectu amplectuntur super epididymida. Est autem ἐπιδιδυμὶς inuolucrum mollius, quod testiculo propter caput incumbens, mediam inter illum & vas seminarium sedem occupat. Ab eo quem dixi circumuectu mox vasa ad os pectinis resiliunt atque reflectuntur, hincque quasi præcipitata in decliue coxarum spatium aguntur, dum ceruici vesicæ vtrinque astent. Hanc demum comitantur adusque penis radicem, vbi in vnum eundémque canalem confluunt, qui ab vrinæ ductu diuersus est: sed & hi quoque ambo dum pudendi medium attigerint, eôdem concurrunt, vt tandem extremo pene vnicus cernatur. Vasa hæc per quæ semen è testibus foras iaculamur, quan-

Testes.

Vasa seminaria.

Parastatæ.

quanquam appellatis seminariis cõtinuata sunt, nomen tamen commutarunt, dicuntúrque Græcis παράστατα, nobis quasi astites. Duplices itaque ductus testibus, vni latores, iaculatores alteri. Sed quò sit omnis horum progressio maioribus quasi theatris ante omnium oculos proposita & aperta, de eis & peritonæo non alienum fuerit pauca rursus admonere, quæ à veteribus prætermissa sæpe dissectionibus indicaui. Peritonæum vniuersum duplex est, cuius vna tunica venæ cauæ, arteriæ maiori, renibúsque substernitur: altera superior hæc contegit omnia, vt vndique cincta suas quoque productiones omnes, geminas inter tunicas tutissimè mittant profundántque. Itaque exterior peritonæi tunica quam dixi renibus substerni, cùm ad os pubis iam propriùs accessit, in sese quasi reducta coactáque velut canalem quendam efficit laxiorem, quò permeant ductus latores seminarij, remeántque iaculatores parastatæ. Hinc deuoluitur in scrotum, vbi laxiùs se explicans, omnia illius interiora sublinit succingitque. Alteram peritonęi tunicã huic continuatã diceres parte vẽtris priore, adeò ei firme adhæret. Diuellitur autem atq; distrahitur iuxta os pectinis, hoc enim ipsum ea non conscendit, sed vẽtris coërcita finibus, illius duntaxat interiora cõplectitur & ambit. Ex quo intelligi potest nusquam perforari peritonæũ, vt quodam veluti foramine ductus seminarij in scrotum illabantur, quæ tamen Galeni reliquorúmque omnium est assertio: sed in omni enterocele atque epiploocele, tunicam interiorem necessariò disrumpi, externam verò duntaxat laxari. Sed iam ad orationis contextum me refero, gignendi partes quales in fœmina sint, enarraturus. Alterum instrumentum & tanquam nostræ procreationis hortus est vterus, qui propria legitimáque actione semen excipit, concipit & fouet, eoúsque dum fœtus absolutus consummatúsque sit. Virginibus quidem admodum exiguus: mulieribus etsi vterum gestauerunt, nisi vbi grauidæ sunt, non multò maior quàm vt manu comprehendatur. Simplici tunica is continetur: sed ea crassa densáque & carnosa, quæ omni valentium staminũ genere intexta, latè cùm necessitas est possit explicari. Figura illi rotunda, nisi quòd ad ceruicem paulò sit longior, pyro maiusculo similis. Positus est in coxarum capacitate, quæ mulieribus quàm viris est amplior, quippe quę infimo loco & quàm proximè os sacrum, claudere complectíque debuit rectum intestinum: super

De peritonæo obseruatio.

Vterus.

hoc verò vterum huícque insidentem vesicam, quæ os pectinis iam attingit. Astringitur itaque nectitúrque vterus vesicæ, atque recto intestino tenuibus ex peritonæo ductis appendiculis: similitérque coxarum ossibus validis, sed tamen laxis vinculis, quæ ad illius cornua pertingũt. Sic enim appellarunt ingentes processus, qui curuatis inflexísque cornibus assimiles, vtrinq; ab vteri introitu sursum ad ilia coxarúmque ossa incuruati retorquentur. Horum in extremis fixi hærent mulieris testiculi, compressiores, minores, molliores & humidiores quàm maribus: vasis seminariis circumfunduntur, ab eísque cinguntur, quorum eadem atque in maribus est origo. Considunt tamen in lumborum musculis, nec extra peritonæi capacitatem excedunt, cùm nec ipsi testes extrà sint. Quocirca breuis illis est via, at non directa, sed pluribus gyris anfractibúsque flexuosa quàm maribus, vt viæ breuitas flexuum multitudine compensaretur. A testibus per cornua iter est in vteri interiorem sinum, per quod acriter contendit Galenus semen eodem intrudi & inferri. Atqui nostra memoria viri celebres habiti sunt, alij vetustissimum Herophilum sequuti, è testium inuolucro iter esse censuerunt in neruosam vteri ceruicem, iuxta illius os interius: alij è testibus tum in ceruicem, tum in capacitatem vteri vias duci volunt, quorum ego sententiæ subscribo. Venæ arteriæque plurimæ sparsæ diffunduntur in vteri corpus, quarũ ortus ab iis tum venæ, tum maioris arteriæ ramis trahitur, qui vtrinque ad coxas & crura contendunt. Ab eis itaque alij riuuli in corpus vteri ad nutritionem obliterantur, alij patente ostio exitúque in vteri sinus desinunt. Hæc acetabula dicimus, Græci κοτυληδόνας, per quæ tum menstruus sanguis statis temporibus emanat, tum in prægnantibus alimentum fœtui confertur: reliquo tempore conniuent: maximè autem in angustum deducuntur iis, quæ è vita excesserunt, vt nequaquam illa sensus internoscat. Quidam ex memoratis illis riuulis in extremam proferuntur vteri ceruicem, per quos menstruum virginibus aliquantum erumpit. Dissectus in longum vterus duos sinus promit dextrum ac sinistrũ, nullo septo discretos, inanes & admodum leues, angustos adeò vt fabam maiusculam vix capiant. Cõmunis est ab iis via in os vteri, quod est arctissimum, eíque glandi simile, quæ in extremo est masculi genitalis. Ceruix id sequitur partim lacertis, partim membranis & neruis condita, ea longitudine vt foras

Testes.

Vteri sinus.

foras in obſcœnas mulieris partes deſinat. Subſternitur hæc ceruici veſicæ, eíque per communem muſculum penitus implicatur. Itaque fœminis tria extant foramina, ſupremum veſicæ peranguſtum, medium vuluæ, podicis infimum. Vteri ceruicem medio circiter progreſſu plerique tradunt in virginibus exili membrana dirimi venulis conſperſa, quæ primo concubitu profuſò ſanguine diſrumpi ſolet, vnde ὑμὴν & ὑμένιον Græcis appellatur: at potiùs cenſeo ceruicis latera nondum venerem expertis, duntaxat quaſi conglutinata conniuere, quæ primus concubitus magna ex parte diuellit. Extrà in obſcœnis vuluæ eſt oſtium cartilaginoſum rugoſis cuticulis implicatum, quæ arcent ne aura frigidior intrò ſubeat: in cuius rimæ medio interiacet muſculoſa caruncula, quæ νύμφη Græcis & κλειτορὶς appellatur, virilis penis præputio aſſimilanda. Quæcunque circa fœtum ſolent in vtero naſci, cùm illius conformationem ſcrutabimur, cumulate ſumus traditur. Quocirca ſatis videor omnem ventris inferioris deſcriptionem impleuiſſe.

De partibus vitalibus. CAP. VIII.

MEDIVS in corpore venter cordi ac vitæ deſtinatus eſt, vtpote cuius domicilium & ſedes habetur: nam cordis gratia pulmones tanquam ſtragula creati ſunt, qui illius feruorem frigidiore hauſto ſpiritu téperent. Circumſcribitur hic venter ſuprà iugulis ſeu clauibus infrà diaphragmate, circumcirca dorſo, coſtis atq; pectore. Etenim διάφραγμα, quod nos cingulum & ſeptum tranſuerſum appellamus, præterquam quòd inſpirationis primum eſt inſtrumentũ, aluíque fæcibus exturbandis opitulatur, cordis quoque regionem ab infimo ventre & inteſtinis tanquam paries interiectus dirimit. Id vere ſimplex eſt muſculus íſque rotundus, cuius ſummum caput in coſtarum extremis ſtatuitur, vbi multæ carnis eſt particeps: deſinit autem in medium quod membranoſum eſt & tendoni finitimum. Annexum id malo punico, circumductúmque per breuium coſtarum (νόθαι Græcis appellantur) extrema, retrorſum ſimúlque deorſum obliquè contorquetur ad duodecimam dorſi vertebram. Tres inſignes canales id traiiciunt, gula, arteria maior, & vena caua. Alitur viuítque venis & arteriis è proximo ſuſceptis partéque media exiles neruos admittit, de quibus poſthac pleniùs verba fient. Id vtrinque valens tegit membrana ſubter quidé peritonæos, *Diaphragma.*

Membrana costas succingens. super ea quæ costas succingit. Hæc enim est quæ omnem thoracis capacitatem intus oblinit obducítque, inter quam & costas congestus humor pleuritidem committit. Ea igitur primùm è dorsi spina per costas, vtrinque subtensa, diaphragma quoque vniuersum integit, sublatáque in os pectoris mediũ, laterum concursu duplex, facta mox in dorsi spinam (pulmones medios diducens) rectà dilabitur. Itaq; omnem pectoris capacitatem dirimit duplex hæc membrana, quam interseptum possis appellare, aut (si Festi verbum placet) dissepimentum: cuius beneficio si alter sinus incommodum acceperit, alter saluus & incolumis seruari possit. Hæc ipsa venas maiores, arterias & neruos rursum indidem gulam, pulmones, denique cor ipsum firmo nexu fulcit, ac è pectoris osse sustinet, ne pondere suo propendentia in sese & in dorsi spinam concidant. Si accurata fiet hærentium membranarum distractio, cernetur inter eas abditum περικάρδιον. Est autem id membrana cordi circumiecta, quam illius inuolucrum & capsam appellamus. Substantia neruosum constans & durum, vnum ex omnibus è cordis capite natum: cæteris enim in thorace membranis omnibus vna succingens tanquam parens ortum præbet. Cordis figuram id æmulatur, eo quidem aliquando maius, non enim proxime adhærescit, sed inani interuallo disiunctum est, quantum cordis pulsatio desiderat. Ne quid tamen frustra conditum videretur, natura in hoc spatij tenuẽ humorem atque persimilem coniecit, quo semper cor maderet, ne fortè ardore assiduo torreretur. Pericardij è medio cor erectũ figitur viuentibus, nulla illius parte circùm oppressum Caput quod & basin rectè nuncupes (est enim figura pyramydis) sub osse pectoris ad quintam costam consedit, turbinato autem mucrone infra læuam papillam in priora thoracis eminet, vbi insignis & conspicua pulsatio tangentibus nobis deprehenditur. Summis pulmonum fibris ita circumplicatur, vt his vniuersum quasi sepultũ cõditúmque mergatur. Quæcunque timida atque ignaua sunt animalia, grandius iis cor datũ est, cæteris autem pusillum aut mediocre. Cordis autem caro densa est roboris nacta plurimum, víxque patibilis: ita enim exigebat vis illa feruens innati caloris, & perpetua necessarij motus agitatio, non enim motionis huius potestas in nobis sita est, neque huic imperandi ius habemus, quæ naturæ legibus, non (vt quæ musculorum est) nostro arbitrio perficitur. Ex quo perspi-

Pericardium. *Figura.* *Situs.* *Magnitudo.* *Substantia.*

perſpicuum euadit, cor neque muſculũ eſſe, neque ex muſculis cõpluribus coagmẽtatum. Villis id contextitur quoquouerſum exporrectis, quò motus omne genus impleat atque præſtet, in quibus tamen roboris multò plus ineſt quàm in muſculis: vt quos ex ſemine non ex neruorum aut vinculorum tenuitatibus ei datos eſſe, poſthac euidens erit. Cordis talem ſubſtantiam conueniebat craſſo necdum attenuato ſanguine nutriri, quem iccirco infert ramus, ex vena caua nondum dextrum cordis ſinum ſubeunte, in exteriorem ambitum productus. Quibuſcũque porrò animantibus pulmo datus eſt, iis in corde geminus eſt ſinus, dexter ac ſiniſter: in piſcibus vt mutis ita pulmone deſtitutis, vnicus apparet, & in conſpectum ſe dat. Dexter modicè concauus eſt, pariete cinctus tenuiore: ſiniſter altior in extremũ cordis verticem pertingit, pariete craſſiore obuallatus. In hoc ſiquidem plurimus ſique attenuatus ſpiritus contineri debebat, cuius cor principium eſt atque origo: in illo autem ſanguis denſior concretiórque ſpiritu, atque is paucus, qui alendis pulmonibus ſatis eſſet. Vtroque cauo carnoſa neruorum ſtamina intercurrunt, atque vtriuſque bini ſunt canales. In dextrum enim vena caua è iocinere per ſeptum ſublata, de ſiniſtro ſuo pariete amplum, ſed breuem ramum inſerit. Ex eodem cordis ſinu alia rurſum vena ſurgit irrepítque in pulmones, quà iam attenuatus ſanguis idoneum pulmonibus alimentum prouehitur. Duplici autem tunica hanc natura muniuit, ne ſimplex præ ſanguinis tenuitate hac atque illac perflueret: hinc arterioſæ venæ nomen illi impoſitum. Nihil huic quidem commercij intercedit cum vena caua, quandoquidem, duplex ſimplici non continuatur neque cohæreſcit: totã igitur hanc ex corde naſci oportebat. Ex duplici enim tunica conſtant quicunque exeunt canales ex corde, ſimplici verò qui illuc inſerũtur. In læuũ cordis ſinũ ex pulmonibus canalis incurrit, quo ductus de aëre frigidior ſpiritus, è pulmonibus in cor tranſilit. Quatenus hic aërem ſpiritúmve tranſuehit, arteria dictus eſt: veruntamen quòd nondum craſſior hic aër in vitalem ſpiritum conuerſus ſit, vna duntaxat tunica ei ſatis erat, iccirco arteria venoſa nũcupatur. Ex hoc ipſo ſinu emergit arteria maior ἀορτὴ, in corpus omne diffuſa: quæ cùm ad tenuiſſimi ſpiritus cuſtodiam tunica duplici condita ſit, nihil cum arteria venoſa communicat. In maioris autem arteriæ exortu quædam animantes, vt cerui, vt damæ, os tanquam ra-

Duo ſinus.

Canales cordis.

dicem aut basin gerunt: quod scribit Galenus reliquis quoque omnibus inueniri, minoribus quidem velut membranam mediocribus velut cartilaginem, maioribus (vt elephantis, bobus, & hominibus) os cartilaginosum. Cor auritum esse multi prædicant, huicque vtrimque è capite auriculas eminere. Sic enim placuit illis neruosas membranas appellare ob sinuum introitus positas, quarum in primis est arteriam venosam venámque maiorem fulcire, quæ tenues vix alioqui pulsationis impetum sustinerent. Dein etiam ita conditæ sunt, vt sanguinem & spiritum cor in se promptius attraheret, sibíque ventilationem moliretur, ipsis nimirum folium instar agitatis atque inflatis vicissim & concidentibus. Cæterùm mirificum hîc naturæ arcanum contemplemur in appellatis valuis positum: quæ quidem membranæ sunt in canalium atque vasorum extremis, quarum dilatatio extremitates obturat, contractio recludit. Iis vasis & canalibus qui in cor subeunt & materias inuehunt, membranæ foris intrò spectãt, ne quod intromissum fuerat, refluere possit: vena caua membranas tres pro valuis accepit, arteria venosa duas, quæ ambitum interiorem circundant. Duobus aliis è corde promptis ductibus, diuersa est valuarum constitutio, vt quæ foras spectent & apertæ sint, ne quod aliquando è corde effusum fuerat, in id ipsum remeet: eiusmodi sunt in maiore arteria & in vena arteriosa, in vtraque quidem ternæ. Sic igitur rerum natura tulit, vt dum cor contractis in se rectis staminibus atque villis dilatatur (qui motus Græcis διαστολὴ vocatur) materias prolectet: in sinum quidem dextrum, sanguinem ex vena caua, in sinistrum, aërem ex pulmonibus. Horum quidem tum valuæ depressæ conniuent, vt haustæ materiæ cedant: aliorum autem distentæ, patent, ne tum pariter quicquam de se cor extrudat. Mox verò contractis transuersis villis, coarctatur cor (συστολὴ dici solet) acceptásque materias de se refundit, spiritum quippe ex cauo sinistro in arteriam maiorem: è dextro sanguinem attenuatum per venam arteriosam in pulmones, hócque tempore istorum valuæ depressæ sunt, aliis stantibus atque sublatis. Atque hæc de corde satis. Pulmo spirãdi officina nullo vel minimo puncto temporis intermisso mouetur, spiritum identidem reciprocando ducit redditque. Haustum hunc conficit præparátque cordi, vt iocineri alimenta ventriculus: cuius demum accessu innatus calor ventilatus refrigeretur, & vitalis spiritus alatur, fouea-

Auricula.

Pulmonis vsus.

foueatúrque tanquam pabulo. Quocirca pulmonum caro mollis facta est, leuis, rara, spongiæ assimilis, ad hauriendum concipiendúmque spiritum aptissima. Figura quæ vngulam bubulam æmuletur. Eam præ se fert molis amplitudinem, vt in viuentibus pectoris vniuersum cauum impleat: at ei qui ex hac vita migrauit exilis collapsúsque flaccescit, nec si fistula infletur, tumorem tantum referre possit, quantus in viuente extabat. Considit in dorsi vertebris, quibus & pectoris ossi intersepientis membranæ vinculo committitur. Illum eadem geminum facit, vna quidé parte in dextris costis, altera recumbéte in sinistris: atque vtriusque binæ sunt insignes fibræ, præter quas minor quædam aliarum velut soboles, in dextra parte tanquam stratum subiicitur venæ cauæ contendenti ad claues & iugula. Tunica pulmo obducitur prætenui, per quam pus aut sanies in pectoris capacitate per suppurationem aliúmve affectum congesta permeare possit, & quasi sucta peruadere, hincque per exiguas arteriarum fistulas ad maiores tandem verò ad asperam arteriam atque foras tussi propelli. Triplici vasorum genere retis modo implicatorum pulmonis caro sustinetur & cohæret, vena arteriosa, quæ è sinu cordis dextro nata in omnes pulmonis particulas sparsa diffinditur: arteria venosa, quæ ex omnibus eius particulis tenues riuos tanquam radices excipiens, trunco vnico in sinistrum cordis sinum intruditur: aspera denique arteria quæ à faucibus ortum ducens in duas regiones primùm biuio distracta, mox deinde in minores tãdémqne in minimas dissecta, in pulmonem vniuersum decurrit. Itaque trium vasorum extrema in eiusmodi tenuitates sectione discerpuntur, vt in pulmonem prorsus absumptæ oblitescant, nec vsquã continuatæ cernantur. Quocirca aër in pulmones haustus inspiratione, primùm quidem asperas arterias duntaxat implet, neque continuò in leues illabitur, quas venosas appellauimus: verùm illinc in substantiam pulmonum diffusus conficitur, atque iam satis extenuatione præparatum, cor distétum læuium arteriarum ductibus prolectat & attrahit. Ergo vt ab ore via in ventriculum directa ferebatur, sic & altera ex eodem ducit in pulmones, vt iccirco rectè biuias fauces possis appellare. Proximè enim ceruicis vertebras intus gula reconditur, esculentorum potulétorúmque via: extra parte priore & obuia in longum huic adhærescit guttur, τραχεῖαν ἀρτηρίαν vocant, qua solus spiritus deducitur.

Substantia. *Figura.* *Magnitudo.* *Consensus.* *Compositio.* *Fauces.* *Aspera arteria.*

Fistulam planè refert breuem edendæ voci aptissimã, cuius pars membranis, pars cartilagine continetur. Hanc enim complent in dimidiatos orbes ad C literę speciẽ actæ cartilagines, interiectis membranis copulatæ. Quinetiam his intus alia densa subtenditur, cuius villi in rectum abeunt: alia extrinsecus velut tegumentum omnem cingens arteriam: his etiam suffultæ venulæ tenues alimentum fundũt atque subministrant. Eam profectò fieri decebat arteriæ compositionem, quæ tracto redditóque spiritui assidue pateret, & vocem suauem ac splendidam suggereret laryngi: nam mollior absonam atque absurdam, siccior verò intentam, & clangori persimilem emisisset. Ergo quantum huius arteriæ supra claues extat, perfectos orbes haudquaquã accepit: nam quicquid parte posteriore gulam attingit, sola membrana cingitur, vt crassioribus esculentis in ventriculum illapsuris locum daret cederétque. At verò quantum arteriæ sub clauibus in pulmones confertur, gulæ non cohæret: quocirca cartilaginosos orbes perfectos obtinuit.

Larynx. Summum arteriæ caput λάρυγξ appellatur, proprium edendæ vocis instrumentum. Ex tribus hic magnis cartilaginibus absoluitur, quarum maxima veterum scuto similis, foras prominet, nobis tangentibus obuia: illic quidem firma atque dura, at parte posteriore membranosa. Interior huius capacitas (longa enim est & ampla) reliquas minores duas includit cartilagines, parti posteriori obiectas, sic inter se vinculis neruosis obstrictas, vt tribus hisce compactus larynx, cartilaginosus totus esse videatur, orbísque figuram implere. Inferum extremum asperæ coniunctum arteriæ, quàm summum patet amplius: hoc enim præcipuè modulatur vocem. Quoniam igitur larynx simplex cartilago non est, dilatari certè potest vel coangustari, claudi vel recludi nostro nutu & arbitrio. Clauditur quidem in spiritus interclusione atque comprehensione: coarctatur angustiórque fit, cùm vox elidi debet: at prorsum laxatus patefit, dũ inspiratio respiratióve simplex inducitur. Motibus tã variis atque distãtibus natura multiformes musculos adhibuit, quos suprà viginti commemorauimus, proprios quidem duodecim, communes octo. Sex inter hos ex imis nati partibus, laryngis cartilagines deorsum vellunt atque deducunt, habéntque iccirco neruorum tenuitates ex infernis partibus allatas. At cùm omnium interiorum neruorum è cerebro communis sit origo, istos quoque è sexta

ſexta coniugatione ad pectus, cum iis qui ad os ventriculi contendunt, aliquantum deriuari compertum eſt, hincque ad ſex memoratos laryngis muſculos reflecti: inde recurrentes nerui ſunt appellati. In eo autem loco vnde regrediuntur, ſiniſter maximam arteriam, qua parte ex corde in dorſum flectitur ac detorquetur circumplicat: dexter verò eum arteriæ ramum circunuectus amplectitur, qui in alam dextram procedit: his tanquã radicibus innixi ſurſum replicati nerui atque conuerſi motum ei perſimilem obeunt, qui in architecturę machinis trochlearum ope completur. Laryngis introitum ſummúmque oſtium, ne quid mandendo deuorandóve in id incidat & illabatur (alioqui enim ſemper pateret) contegit occluditque membrana cartilaginoſa, oblonga, fiſtularum linguæ aſſimilis, vnde ei nomen ἐπιγλωττίς, magnitudine paulo amplior laryngis oſtio, quò id firmius obſeraret. Hæc dũ inſpiramus atque reſpiramus, ſurſum erigitur, incubat autem laryngi dum cibus demittitur, nequid huius abundanter & vniuerſe irruat in arteriam. Puſillum ſiquidem præſertímque potus influit, neque tamen incommodat, ſed dum membranam irrigat madefacítque pulmones, prodeſſe creditur, hoc argumento, quòd vtrinque laryngi additæ ſunt glãdulæ, quæ humore ſuo ſubditas illas partes imbuerent. Non igitur inter vorandum arcte obſeratur, quemadmodum dum ſpiritus intercluditur: tum enim eatenus depreſſa epiglottide obturatur larynx, vt ne minimum quidem concluſi ſpiritus erumpere poſſit & excedere. Id autem quia præſtat epiglottis, ſimul verò quia eadem ducti redditíque ſpiritus modum acceſſu receſſúque ſuo temperat, hincque omnes vocum varietates modulatur, primum illa nimirum ſtatuitur vocis inſtrumentum. Ceterùm lingua ori indita explanatæ diſtinctæque vocis fictrix atque moderatrix eſt, & mentis voluntatíſque nuntia. Eadem ſapores diiudicat, eximio & voluptario guſtandi ſenſu prædita. Subſtantia illi rara atque laxa, vt humore ſaporum vectore facilè imbuatur: quocirca tunica cingitur prætenui, quę toti quoque ori communis eſt. Nouem ſtruitur muſculis vndique conſtitutis, quos media linea ad dextram læuámque dirimit, vt hoc vti & reliqua ſenſuum inſtrumenta, geminum foret. Cúmque ſummè volubilis eſſet & incitata, ne forte indomita plus æquo in loquacitatem ſolueretur, ſubdito vinculo tanquã habenis cohibetur. Venis præterea duabus maiuſculis

παλινδρομοῦντα νεῦρα, καὶ φωνητικά, recurrentes & vocales nerui.

Epiglottis.

Lingua.

iuſculis totidémque arteriis perfunditur, duobus item neruorum coniugiis: altero duriore, quod in muſculos diſtributum motus efficit, altero molli internoſcendis ſaporibus deſtinato. Pertinet autem irrepítque hoc genus magna ex parte in externam ambientémque tunicã. Lingua ad radicem quà latior eſt & faucibus cohæret, oſſe valido quaſi baſi nititur ſuſtentatúrque, quod ὑοειδὲς Græcis dicitur, literæ Y ſpeciem habens. Huic vtrinque aſſiſtũt glandulæ, quas peculiari nomine noſtri tonſillas, Græci παρίσθμια dixere: perpetua quibus vis eſt eructãdi ſaliuã, vt madeſiant lingua, larynx, arteria, ipſíque pulmones. Inter eas ab extremo palato dependet caruncula rotunda, voci ad ſuauitatem atque modulationem velut plectrum conducibilis, Græcis γαργαρεὼν, quibuſdam ficto nomine gurgulio, at propriè columella dicta: quæ dum humoris influxione tumet & inflammatur, vuæ nomen accipit. Hinc palatum ad primores dentes extenditur, cui perinde atque linguę per neruum vis data eſt ſapores internoſcendi: ad vocem id iuxta ac reliquæ oris partes neceſſarium, multis ſcabrum aſperitatibus (Plinius crenas appellat) quibus cibum ad concoctionem præparet. Hæc ſunt vniuerſa quæ oris mediíque ventris capacitate continentur, de quibus hoc loco dicere ſtatueram: nam dentium vt oſſium explicationem proprio loco complexi ſumus. Quocirca ad capitis interiora tempeſtiuum eſt ſermonem transferre.

Tonſilla. *Columella.* *Palatum.*

De capite. CAP. IX.

CEREBRVM humanę mentis arx & domicilium, cogitationum rationíſque ſedes, motus omníſque ſenſus fons & origo: corporis ſummam partem tenet, ſurſum ſpectans, cœlo proximum. Vt enim huius vniuerſitatis parens, ménſque illa rectrix in cœlo excelſiſſimo loco conſedit, ita decebat cerebrum noſtrę mentis arcem ſummo corpore collocari. Quoniam verò id viſcerum præſtantiſſimum, futurum erat irruentibus extrinſecus iniuriis obnoxium, naturæ prouidentia vndique circunſeptum eſt oſſeo tegumento, quòd ſuprà caluam appellauimus. Hanc vtrinque obuelant membranæ, quarum interior craſſa meninx appellata, villis compluribus caluæ ſuturis adhæreſcit, qui inde foras elapſi fuſius latiúſque circumiecti, alteram exteriorem membranam conficiunt (Græcis eſt περικράνιος) capitis muſculoſæ cuti proximè ſubiectã. Craſſior dura illa meninx cùm eſſet, cerebro vt propugnaculum aduerſus caluæ

Calua. *Meninges.* *Pericranium.*

occur-

occursum data est: altera autem subest tenuis atque mollis idoneū cerebri inuolucrum, ei quàm proxime adiunctum, quod & locis compluribus altiùs demergitur, vt interiores cerebri capacitates oblinat. At verò geminatæ atque duplicatæ meninges altiùs impulsæ, primùm cerebrum à cerebello, quod Græcis est παρεγκεφαλὶς, prorsus disterminant: rursúmque cerebrum ipsum parte priore situm, in dextram leuámque per summa duntaxat dirimunt, vt partes cerebri tres sint omnes geminis membranis seiunctæ omnésque iisdem suprà subtérque ambientibus comprehensæ. Cerebrum sub his homini spectatur maximum, quòd sit plurimarum virtutum sedes. Pars prior (vt dixi) gemina geminis quoque ventriculis intro reconditis excauata, amplis iis quidem, sed magis viuentibus quàm morte consumptis, quibus nimirum coangustātur omnia. Ex primis hi cerebri partibus initium ducētes, ad medias fere regiones accedunt, inde paulùm reflexi in imam sedem detorquentur, quà basis est cerebri, & os quod à cuneo nomen habet. Illuc ventriculorum riui confluunt, vbi locus est qui χοάνη, id est, infundibulum, aut πύελος, id est peluis, appellatur. Huic subter crassam meningē subdita est glandula rotunda apertè concaua: glandulam mox excipit sustinétque tanquam basis os σφηνοειδὲς, à dextra læuáque pertusum, cui mox subiiciuntur ossa adusque palatū spongiæ modo rara, vnde σπογγοειδῆ vocantur. Quæcunque igitur in ventriculis tempore congeruntur superuacanea, sensim per riuorum ductus in peluim illabuntur, hinc in glandulam, cui tantisper inhærescunt dum per cunei foramina in os spongoides, & in palatum pedetentim instillent, forásque deturbentur. In illa autem ventriculorum caua, venarum arteriarúmque riuuli è summo cerebro pariter cum tenui meninge deuehuntur, quæ inter se colligatæ atque implicitæ, contextus eos conformant, qui χοροειδεῖς appellantur, quippe capacitates intus succingunt & implent. Ex inferis quoque partibus, atque ex ipso contextu admirabili, per ea quæ modò commemoraui foramina, arteriæ tum in cerebri corpus, tum in eius ipsius ventriculos emergunt euadúntque, illis contextibus, vt dixi, innexæ. Nam ex colli arteriis rami sursum euecti, cùm iam in cerebri basim permanarint, eásque capacitates attigerint, quæ cuneo ossi subditæ sunt, mox in tenuissimas arterias eásque plurimas dispersæ multiformi varióque nexu citra vllius mem-

Cerebrum.

Ventriculi duo priores.

Peluis.

Glandula.

Choroides contextus.

Rete admirabile.

branæ copulationem, reti aſſimilem contextum conficiunt ſtruúntque (Gręcis hic πλέγμα δικτυοειδὲς nuncupatur) qui os cunei nō prorſus exceſſit, ſed medius inter id & craſſam meningem collocatur. Huius tenues arteriæ omnes tandem in maiores duas confluūt, quæ per cunei oſſis & craſſæ meningis foramina elapſæ, in cerebri corpus eiúſque ventriculos commeant, eo quem dixi modo diſtributæ. Iam verò prioris cerebri ſecretio ac diremptus quem in longū fieri memoraui, nequaquam aduſque cerebellum perducitur, ſed circa medium inſiſtit, vt ſit priorum duarum partium in mediam quandam eámque indiuiduam concurſio. Sic propemodum qui prioribus illis partibus conduntur ventriculi, propriis ductibus in tertium quendam confluunt ſeipſis longe minorem, quíque nulla ſuccingente mēbrana, ſed ſua duntaxat duritia conſiſtat, tanquam fornix aut camera, vnde καμάριον dictus eſt & ψαλλοειδές. Cerebellum quod à cerebro duplicatæ meninges ſeiungunt diſcludúntque, occipitis oſſe tegitur: cerebro quidem durius atque ſiccius, cuius pars extrema per ſpinæ fiſtulam illapſa, in oſſis ſacri imū traiicitur, à qua vt ex arboris caudice rami, ſic duriores nerui proferuntur. In eo ventriculus ineſt atque ſinus prioribus minor, maior autem fornice: qui initio latiùs patet: at verò arctatur extremo ſuo in mucronem compreſſo. A medio fornice canalis eſt proprio tegumento velatus, qui vnicus pertuſis meningibus cerebrum committ t cerebello. Ad eius introitum ſita eſt glandula diuerſę atque cerebrum ſubſtantiæ, quę venis & arteriis in cerebrū fuſis pro firmamento eſſe creditur, κωνάριον hanc appellant. Partes quæ à dextra & à læua canali aſſiſtūt: tument extántque adeò, vt plerunque applicatæ ſeſe contingant: atque idcirco tanquam hominum clunes per illius longitudinem porrectæ, γλουτία dictæ ſunt. His vtrinq; copulata eſt tenuis & valida membrana, quæ canalis ſuperiora contegit. Membranæ in longū incubat epiphyſis vermi ſimilis, hinc σκωληκοειδῆ appellant, reliquo quidem cerebro durior, ex multis conſtans particulis, quas tenues membranæ vinciunt copulántque, vt produci contrahíq; vermis ritu poſſit. Huius dorſum glutiis & copulāti mēbranæ adhæret, quod ſua craſſitudine glutiorū diſtantiam propemodum implet. Itaque vermis hic dū longiùs extenditur porrigitúrque per canalis longitudinem, fitque idcirco ſubtilior, inter glutia procumbit, & obturat canalem: contractus autem in ſeſe amplior-

Medius ventriculus.

Cerebellū.

Poſtremus ventriculus.

Conariū.

Glutia.

Vermis.

ampliórque factus inter glutia delabi non poteſt, quinimo reuolutus ſecum vnà retrorſum vellit ſubleuátq; membranam, quæ glutia cōiungit: quocirca tantum is canalem patefacit, quantum retrorſum abſcedit. Ea eſt omnium partium cerebri hiſtoria, quarũ actiones ſic in commune conferuntur. priores ventriculi omnium maximi, craſſiores cerebri ſordes (nam tenues per ſuturas euadunt & foras ſedant) ſuſcipiunt & congerunt, quę quia cerebrum amplum, frigidum, humidúmque habetur, quāplurimæ ex circumiectis partibus eò confluunt. Inde ſtillant aliàs per priora in os ſummum narium, quod vna cum adhærente membrana ſpongiæ modo pertuſum eſt: alias per peluim ſubditáque foramina dilabuntur in palatum, quāquam iis addita glans curſus celeritatem retardat. Alter porrò vſus præſtantior eſt, ad quem natura vētriculos accommodauit, dum vitales ex corde ſpiritus in retis contextum effuſos illícque præparatos, in priores ventriculos tranſmittit, vbi deinde vi innata cerebri in animales conuerſi, in omnes ſenſus & in medium ventrem, tandémque in poſtremum diffluunt, vt ad ſenſus motúſque functiones ſupperant ſatíſque ſint. Similis eſt cogitationum ratio, quas rerum ſenſibus comprehenſarum ſpectra atque imagines in ventres illos euectæ ſuſcitarunt. Has autem vias, quas àb externis ſenſibus intrò natura produxit, deinceps exponemus. Cerebri partibus prioribus tubercula duo extant & eminent mammarum papillis ſimillima quæ ſummo narium oſſi ſpōgiæ æmulo obiecta inſidēt. Sub his exiles procerǽque productiones mollioribus neruis comparatæ ſeſe expromunt, quas in neruorum numero veteres nunquam collocarunt: at is tamen odoratum atque vim eam quæ odorationes æſtimet, conceſſerunt, vt vna inter cæteras ſentiendi vires e calua non exiliret. Si quādo priores cerebri ventriculi mucoſa eluuie affluunt & abundant, tubercula ſtillāt in nares ſubditas, vt intelligi poſſit in hæc vias è ventriculis patere. Iā verò neruorum qui ex ventriculis in ſenſuum inſtrumenta contendunt, propagationes hæ ſunt. Omnium prima in oculos traiicitur atque infigitur, cuius nerui inſignes ſunt & inter cęteros maximè concaui, dicti Græcis ὀπτικοὶ, molles ij & ampli, per quos videndi ſpiritus inuehitur. Duo quidem ſunt vt oculi diuerſis enati locis, ſed qui à media curſus via quaſi decuſſati coitionem faciant, móxque diducti in ſuũ quiſque è regione oculum fertur. Altera propagatio eſt neruo-

Functiones.

Odorandi instrumentum.

Prima neruorũ cerebri cōiugatio.

Secunda.

rũ oculos mouentium, qui quanquam opticis ſubſtrati poſt eos inſeri vidētur, exortu tamen in priores cerebri partes magis vergunt & accedunt, vnde nõnullis primi ſolēt exiſtimari. Exiles quidem duri atque validi, in eos muſculos diſperſi, qui oculos obſepiunt atque mouent. Tertia coniugatio ad guſtatum pertinet. Ea quidem à prima ſtatim radice permultis cõſtat neruis iiſque tenuibus, & quaſi in vnũ compreſſis atque coarctatis, quorum complures in linguæ externam tunicam fuſi guſtãdi ſenſu eam inſtruunt & illuſtrant, híque ab ima cerebri parte naſcuntur, ſecundũ quam linguæ ſitus eſt. Reliquorum verò pars in ſuperiorem pars in inferiorem maxillam abit, ſed via multò diuerſa. Vnicus ad inferiorem pergit, qui cum ramulis guſtũ linguæ præbentibus, per decliuia patente quidem oſſe atque craſſa meninge primùm deturbatur: at mox ab illis ſe ſubducens durior firmiórque factus, vt qui motum pręſtiturus eſt, in temporis eum muſculum qui molitor appellatur ſeſe inſert: inde rectà in inferiorem maxillam multis villorum tenuitatibus diuaricatur, aliis in dentium radices, aliis in gingiuas & inferum labrum effuſis. Qui ſuperiorem maxillam adeunt, ſtatim ad oculorum ſedes adducti, cum iis durioribus neruis commeant qui oculos mouent, pérque illorum foramina excidunt: tranſmiſſi deinde ſub oculos ad os malæ quod plurimum eminet, id perforant, vt inde diffiſi in gingiuas dētéſque ſuperiores, in cutem faciei prętenſam, & in ſuperum labrum diſpergantur. Simul autem dum hi malæ foramen euaderent, vnum de ſe prætenuem ramulum in id foramen coniecerunt, quod in oſſe naſi ad oculi angulum maiorem vergit: hic inde in narium capacitatem illapſus, in eam membranam ſpargitur, quæ naribus cum palato & ore communis eſt. Quarta ſocietas & cõuenientia, poſt tertiam proximè origine ſumit, cuius nerui quàm illius exiliores quidem, ſed tamen duriores ſunt. Quanquam verò vtrique primo exortu concurſionibus inter ſe cohæreſcunt, vt cõfundi, & è calua eodem foramine excedere & prodire videantur, mox tamen vt aliquantum ſic proceſſerunt, quarta coniugatio hinc ſe ſubtrahens, in palatũ & in tunicam ori ſubtenſam decurrit. Quinta coniugatio binis neruis continetur finitimis, proximéque inter ſe coniunctis, vt pleriſque ſinguli putentur, cùm tamen iis pla-

Tertia multiplex.

Quarta.

Quinta.

planè diuersa sit origo. Horũ itaque qui vtrinque duo sunt, prior audiendi neruus appellatur, quòd auris corneolum introitum subeat, crassa meninge sic arcte inuolutus, vt à quibusdam existimetur ab ea proficisci & initium ducere. Posterior in id ossis lapidosi angustum anfractibúsque flexuosum foramen se deuoluit, quod cæcum nuncupant: forásque ad aurem emergens & durior factus, in temporis musculum, in genas, atque in partes auri circumiectas explicatur, ei tertiæ coniugationis propagini opem laturus, quam dixi in tempus & maxillã inferiorem excurrere. Sexta (quæ interioribus corporis partibus tangendi sensum præbet) ponè hanc ex ima cerebri parte profertur, & per suturæ cui Λ nomen posuit patens extremum, caluam exit, compluribúsque statim ramulis exoritur, quos securitatis gratia natura eadem sepiente membrana, quasi in vnum coniectos obstrinxit. Quocirca ij quanuis negligenter spectantibus vnicus videantur, tot tamen vere sunt à prima statim origine, quot omnino particulæ in quas dispartiri disseminarique debent, diligentiùs intuenti duodecim aut etiam plures apparent. Omnes dum per ceruicem feruntur, propemodum coniuncti apparẽt, vtrinque cum arteriis societati quæ inibi sunt. Longiùs autem progressi bipartito dirimũtur. Alteri intrò per costarum radices abeunt membranis vincti, hincque deorsum pergentes lumborum interioribus musculis incumbunt, sic eo cursu deducti dum ossis sacri extremum contingant. Hoc longo viæ tractu omnia propè intestina & viscera quæ sub diaphragmate posita sunt, lien, renes, vesica, testes & vniuersum peritonæum, tenuitates quasdam ab illis acceperunt, per quas tactum participant: hunc enim sensum proximè è neruis cerebri asciscere decebat. Ceterũ in prolapsione & transitu, spinæ medulla illis duriores neruos è vicinis sedibus dispergit, vt ex amborum permistione simul cum tactu roboris constantiam & firmitatem attexeret. Alteri huius coniugij nerui ad œsophagum inclinant, cui vtrinque connexi assistunt, paritérque demissi ori ventris se impingunt, in reliquum eius corpus adusque fundum disiecti, in exiléisq; exhausti tenuitates. Syncera autem est hæc propago, nequaquam durioribus neruis, vti superior implicata. Nihil ab hac ne minimùm quidem septo transuerso impartitur: ad cæteras au-

Sexta multiplex.

tem partes, œsophagum, asperam arteriam, pulmones, cor atque iecur in transitu villi quidam emergunt ac dimanãt, adeò vt principes hæ partes quibus gubernamur, synceris istis e cerebro neruis præditæ sint & instructæ continuatáque cognatione sibi consentiãt. Ab hac propagine vbi iam in thoracis spatiũ aliquantũ processit, rami quidam retorquẽtur ad laryngis musculos: suntque ij nerui recurrentes, de quibus abunde suprà dixi. Septima postremáque coniugatio ab extremo cerebri erumpit, qua iam spinæ medulla elabitur: inde cum sexta digreditur, maximá ꝗ; parte in villos musculorum linguæ interiores soluitur, quos ipsos multifariam intexit. Minima quædam huius coniugij portio in rectos laryngis musculos effertur: alia verò neque ea modica in primos amplósq; lacertos, qui scapulas sursum adducunt: alia denique in eos qui tonsillas ac fauces inuoluunt. Quocirca rectè videtur hæc neruorum linguam mouentiũ coniugatio dici, quam reliquis sicciorem duriorémque haberi ipsa plane origo commonstrat. Hæ sunt omnes è cerebro neruorum origines atq; progressus. Iam verò ne quid eorũ quæ ad caput pertinent, desideretur, de sensuum instrumentis tempestiuè hic agendum duxi. Auris ad auditionem introitu semper patet duro, & multis anfractibus flexuoso, ne sonus derepente affatímque intrò subiens sensum lædat. Nam imum anfractum crassior meninx succingit & obducit: audiendi autem neruus in eam ipsam membranam fusus explicatur, quæ foramini per transuersum obiecta, inuectum sonum ictúmque aerem excipit, desértque in cerebrum commune sentiendi principium. Extrà autem quæ appellantur auriculæ prominent cartilaginosæ, multisque flexibus externis iniurijs oppositæ, ne quid ex inopinato intrò irrueret, néve appulsæ voces laberentur atque errarent: pars superior eáque durior pinna dicitur, inferior quæ mollis, fibra. Nasus homini tantùm altior eminentiórque in facie, quo quasi integumento nares occultantur, tum odorum spiritúsque via, tum mucosæ eluuiei emungendæ riuus. Illac siquidem hausti ductiq; spiritus pars tracta irrepit in cerebrum, pars in asperã arteriam & pulmones rapta delabitur. Nares æquè disterminat interseptum cartilaginosum, ab imo ad summas nasi angustias & palati superiora protensum. Nam tota hæc regio plurimis foraminibus peruia est, per quæ cerebri superuacua influunt, in nares quidem per os cui à spongia nomen est,

Septima.

Auris.

Nasus.

est, in palatum verò per id quod speciem cribri gerit: tametsi è naribus in fauces communem viam patere ostendunt, quæcunque illinc huc regeruntur imprudentibus nobis. Assistunt, vtrinque oculi, pars corporis preciosissima, qui tanquam speculatores altissimum locum obtinent, ex quo plurima conspicientes fungantur suo munere, & eminus quæcunque nocitura sunt, aut profutura prospiciant. Horum gratia (si Galeno creditur) caput in altis editisque partibus corporis collocatum est, quia cerebrum ob breues opticorum neruorum ductus oculis proximum esse debuit, illic sublimi loco positis. Ij vt reliqui sensus gemini parte priore, in quam progredi solemus, in antra concaua reconduntur & latent, vt aliter excelsis vndique partibus circunsepti. Primùm enim à superiore parte supercilia, ab inferiore malæ leuiter eminent, & nasus in medio quasi murus oculis interiectus, à dextra & à læua temporum ossa. Palpebris integuntur mollissimis tactu, ne læderent aciem, quarum interiores fixæ & immutabiles conquiescunt, vt & genæ inter has atque malas collocatæ: superiores pupulas claudunt, ne quid obiter incidat, eásque aperiunt cum celeritate maxima. Palpebrarum extrema cilia sunt, dura cartilagine firmata, quæ ταρσὸς appellatur: huic infixi pili eriguntur, quibus tanquam vallo quodam muniuntur oculi ad læuiorum occursus: hosce pilos Græci βλεφαρίδας dixerunt. Lubrici facti sunt & mobiles, vt aspectum quocunque vellent facilè conuerterent, ob idque vtrinque septem his musculi circumiecti, è quibus vnus sursum, alter deorsum, duo ad dextram læuámque trahunt, alij duo illos circunferunt, septimus sustinet & illigat. Ex tunicis quaternis atque externis humoribus conditi sunt. Prima tunica & extima ἐπιπεφυκὼς, id est, adnata & adhærens appellatur, cuius interuentu oculus tenetur & adhærescit. Altera cornu similis κερατοειδής. Tertia vuæ, ῥαγοειδής. Quarta arancorum telæ, ἀραχνοειδής. Humorum extimus est ὑδατώδης ab aqua dictus, alter ὑαλοειδὴς vitro fuso similis, intimus κρυσταλλώδης. omnium autem compositio huiusmodi esse deprehenditur. Adhærens tunica oculi posteriora contegit excipitque musculos omnes, ex pericranio hæc quidem nata: proximè illi adhærescit cornea vniuersum oculum vndique cingens, quæ tametsi à dura cerebri meninge proficiscitur, quàm illa tamen durior firmiórque externis rebus obiicitur, pellucida quidem, vt per eam cerni

Oculi. *Palpebræ.* *Cilia.* *Musculi.* *Tunicæ.* *Humores.* *Compositio.*

possset. Hac concluditur humor ab aqua aut ab oui candido nomen habens, quem mox ῥαγοειδὴς vniuersum comprehendit. Quoniam verò hæc tunica à posterioribus partibus corneæ propemodum adhærescit, à prioribus autem longissimè distat, idcirco hic conceptus humor totus penè in priora confluxit. Vt granum vuæ, sic ῥαγοειδὴς parte priore & media foramen habet, quod pupula Latinè, κόρη & γλήνη Græcè vocatur, è quo acies est qua ceruimus, hoc enim rerum spectra spiritúsque prosiliunt: nascitur autem hæc ex tenui meninge. Rhagoidem circuncirca proximè succingit arachnoides, colore nigra, arteriis venísque conspersa more secūdarum vteri, ex videndi neruo tenuissimè fuso dilatatóque nata, qui ex cerebro nonnihil secum detulit eius contextus qui χοροειδὴς appellatur. Itaque inter has tunicas palàm est nihil prorsùm intercedere. Quantum superest interioris capacitatis, id replet vitreus humor copiosissimus, is quidem & crassitie vitro fuso similis: in quo proinde crystallinus veluti innatans stabilis & constans insistit, nulla tunica diremptus. Positus autem is est non in vitrei medio, sed parte eius priore, pupulæ prorsùm obiectus, vt ea sede medium totius oculi velut punctum occuparet. Humorum hic durissimus glaciem concretam aut crystallum referens. Figura non planè globosa, sed quà pupulam spectat pressior ac planior. Alitur vitreo humore, vitreus autem per venas è cerebro cum arachnoide deriuatas. Hæc de videndi sensu. *Gustus.* Gustatus ore continetur vndique septus ad vsum & incolumitatis custodiam, quódque cibi & potionis iudex sit. Quocirca lingua & palatum eius instrumenta cùm sint, satis videntur ante suis locis explicata. *Tactus.* Tactus toto corpore æquabiliter fusus est, cuius idcirco propria instrumenta non priùs definire possim, quàm reliquorum omnium neruorum propagatio sit absoluta.

De neruis. CAP. X.

PARTIVM dissimilium instrumentorúmque corporis omnem iam videor compositionem planam fecisse, vt omnis illarum descriptio facta explicatáque putetur: nunc autem ad similarium partium expositionem reuersus, eas primùm verbis amplectar & expediam, quarum beneficio reliquæ omnes indigent, communique opera gubernantur: hæ sunt venæ, arteriæ, & nerui. De his quidem suprà, obiter duntaxat, & (vt dicere solent) perfunctoriè dictum:

nunc

nunc verò plenam absolutámque illorum propagationem exponemus, qua legentis animus saturari possit. Ne autem de cœpto viæ cursu deflectam, quam de neruis paulò antè suscepi tractationem hic persequar. E cerebro tanquam è radice caudex, profunditur spinæ medulla, quæ cerebri substantiam accipiens, eius aut pars est, aut profectò vicaria, tanto durior quanto longiùs processerit. Vt enim prior cerebri pars vsquequaque mollis est & tenera, posterior tantum dura quantum progreditur, ita sentientes neruos natura omnes è priore illa parte, mouentes verò, vtpote duriores & ad motionum impetus sustinendos roboris plurimum nactos, à posteriore & ex spinæ medulla deriuauit. Conuenit enim vt è simili vnũquodque nascatur, víxque à duro potest molle quicquam proficisci, quanquam durum quippiam ex molli prodit, non primo quidem statim exortu, sed dum progressus longitudine aut regionis per quam ducitur licciore natura arescens, durius robustiúsq; se ipso redditur. Sic enim suprà proditum est, complures è tertia coniugatione mouentes neruos emersisse, & è sexta recurrentes, quæ longo viæ tractu, mouentium vim & naturam acceperunt. Attamen, neque hos inter exquisitè duros collocare possis, quòd ab illorum robore plurimũ desciscant, vt idcirco ratum sit & constans omnium exquisitè durorũ, cerebellum & spinæ medullã principium esse & originem: de quibus iam pleniorem orationem instituo. Itaque medulla per spinæ fistulam in extremũ sacri ossis progrediens, duobus inuolucris conuestitur, quæ à cerebri meningibus proferuntur, & quæ eundem ac meninges vsum præstant. Supra hæc tertia quoque tunica fortis atque neruosa circumiicitur, nedum spina inflectitur, flexa quoque medulla disrumpatur. Sequuntur vertebrarum nodi, vinculis suis inter se connexi atque cõiugati: quos præterea vniuersos alia tunica extrinsecus integit & firmissime colligat Hîc missum facio tenacem & glutinosum humorem, quo plurimo vertebræ ad motus procliuitatem circumfusæ sunt. Medulla igitur tanquam caudex ramis plurimis fruticatur, in omnes artus, sensus, motúsque gratia propagatis: à singulis quippe vertebris bini eo quem nunc dicturus sum modo, expromuntur atque proferuntur. Prima atque summa hinc surgens coniugatio, exilium est neruorum, qui ex medulla orti per obscura summæ vertebræ foramina prodeunt: quòd non vt reliquos omnes per articulos compagésque

Spina medulla.

Neruorũ duriorum origo.

Medullæ tunicæ.

Prima neruorum è spina cõiugatio.

elabi tutum esset, vt qui tenues frequẽti motu diuulsi frangerentur. Pusilli autem cùm sint, non extra musculos huic vertebræ incubantes procurrunt. Altera συζυγία insigniores neruos ab ea mittit regione, quæ inter primam secundámque vertebram à lateribus posita est. Horũ pars maxima circum aures,& in capitis posteriora ad summum vsque verticem effunditur: pars reliqua in circumiectos omnes musculos irrepit,primæ implicita coniugationi. Ex his foraminibus quæ inter secundam & tertiam vertebrã vtrinque hiant,alia proficiscitur coniugatio,ad eos musculos sese applicãs qui maxillas mouent, & ad eos qui caput retrò deflectunt, atque hæc est tertia. Huic quarta cõfusa in musculos effertur capiti ceruicíque communes, quorũ est caput retrò detorquere:in eos præterea qui maxillas mouent, in eas denique particulas quæ pone aures sitæ sunt. Erũpit autẽ ex eo foramine quod inter tertiam & quartam vertebram intercedit. Quinta coniugatio simul atque è proximo articulo prodierit, altera propagine quartæ permiscetur, similiter ac ea distributa: altera verò sextæ.Hæc autem post quintam vertebram excidens, ad scapulas plurimùm deriuatur:insuper verò proximis vtrinque sese attexit,& tenues de se villos in singulas ceruicis vertebras emittit. Eadem quoque diaphragmatis neruo implicita atque inserta, non modice eum adauget & amplificat. Qui enim diaphragma moturi sunt nerui,è ceruicis medulla omnes prodeunt, plurimi autem(vt multis visum est)ex quarta cõiugatione. In partem diaphragmatis mediam quæ neruosa est & musculi principium censetur, hi se penitus inserunt: in ipsáque via fulciuntur intersepiente membrana thoracis. Duo alij per initia his copulãtur nerui, qui tamen mox inde intro sub os pectoris euecti, tandem in diaphragmatis summum & ad mali punici sedem contendunt: horum eadem origo quæ superiorum est. Septima coniugatio sub vertebra sexta emergens, maxima ex parte in brachium porrigitur: villi autem reliqui proximis implicantur annectuntúrque in caput,in ceruicem & diaphragma diffusi. Similis propemodum & octauæ coniugationis distributio, cuius tamen in cubitum & vlnam multiplex processus, totus absumitur, nec vltrà pergit, attamẽ huius nihil quicquã in septum transuersum promouetur. Nona post octauam vertebram nata, in manus extremas tota properat, hoc dempto quod superior sibi adiiciens quasi arripuit: sed hu-

Secunda. *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.* *Septima.* *Octaua.* *Nona.*

ius quoque nonnihil abit in vicinum musculũ, qui primus atque summus in thorace, medium inter primam secundámque costam spacium tenet. Itaque nona hæc productio cùm ad cubiti flexum carne quidem nudum se appulerit, ne fortè periclitaretur, inter ossium tumores atq; nodos se abdidit, illíncque tutò triplici propagine in manum disiicitur, vna quidem intus ad minores digitos: altera in maiores fissa: tertia in summæ manus externam regionem inflexa. Cæterùm non hæc modò, sed octaua quoque & septima dum per humerum fertur, intrò via tutissima pergit, multis integentibus musculis communita. Sequitur decima coniugatio, quæ ipsa secunda quoque dorsi censeri debet, quemadmodum quæ dicta proximè est, dorsi prima statuitur. Etenim vertebra quæ omnium est octaua, si eadem quoque dorsi prima ponitur, consequens est eam coniugationem quæ sub illa erumpit, dorsi quoque & thoracis primam existimari. Itaque ex singulis quæ in dorso sunt vertebrarum compagibus, singula neruorum coniugia in proximos emergunt musculos, tum in eos qui inter costas positi sunt, tum in eos externos qui per spinæ longitudinem excurrunt, ῥαχίτας hos Græci vocant. Quin & horum neruorum extrema sese latiùs demum explicant, dum qui ex verarum costarum radicibus exierunt, in humeros, in scapulas, in circumiectos thoraci musculos, in reliquas demum omnes pectoris particulas tenuissimè fissi sparsíque diffunduntur: qui verò ex breuiorum costarum nati sunt vertebris, in abdominis musculos adeunt. E lumbis quicunque nerui efferuntur, partim in externos posterioresque musculos perreptant, partim in interiores, iis neruis implicati quos diximus è sexta cerebri coniugatione eòdem deriuari. Ex osse sacro quatuor qui vtrinque excidũt, ex suo quisque foramine in crus vniuersum iter habet. Ex quibus colligi potest omnes è spinæ medulla tractas coniugationes esse nouem & viginti: octo quidem è ceruice, à dorso duodecim, quinque ex lumbis, ab osse sacro quatuor. Sunt qui ab hoc quinque exprimi iudicent, vt sint omnes triginta. Auicennas quoque è coccygis & caudæ extremo neruum coniugij expertem deducit: at re vera hic inter vincula annumerandus est, neque præter eas quæ hactenus proditæ sunt à nobis, vlla seorsum & per se coniugatio deprehendetur. Sic autem deducuntur, vt qui nerui ex infimis duabus lumborum vertebris atque ex ossis sacri quatuor

Decima.

Nerui ex dorso.

Nerui ex lumbis.

Nerui ex osse sacro.

Nerui omnes quot.

Neruorũ in crura distributio. foraminibus emerserunt, omnes ferè in vnum quasi fasciculum coniecti parte posteriore qua coxa rimam amplam agit, in crura protrudantur ponè articulum, amplo operti abditíque musculo. Simul autem musculis qui inibi sunt, prout fert dignitas atque magnitudo, suum cuique ramum impartiunt. Vnde mox alij in crura sparsi deorsum per interiora feruntur, qui ad pedis inferiora concedũt: alij verò per exteriora, in pedis priora atque superiora pertinentes: alij media inter hos regione positi in musculos suræ diremptì absumũtur. Id vnum solerter (si quid aliud) natura prospexit, vt illos ossium cartilaginũ, atque vinculorum quasi propugnaculis cinctos & obuallatos traducat. At verò non omnes qui ex lumbis & ex osse sacro prodierunt, sic continuò per posteriora deorsum commeant, sed ex his non pauci tenues rami per amplum pubis foramen exeunt, alij in exiguos musculos qui circa podicem, vesicam, penem, & testes habẽtur, alij in peritonæi, vesicæ & vteri membranas, alij in cutem quæ femur circunfundit adusque genu dispertiti. Hæc est vniuersa & integra neruorũ consectatio.

De venis. CAP. XI.

HEC VR venarum esse originem hîc pro hypothesi constituam, cuius tamen veritatem multis posthac rationibus illustrabo. Huius è parte concaua venæ plurimæ in ventrem & intestina dispersæ finduntur, arboris cuiuspiam radices imitatæ. At verò pars conuexa venam crassiorem edit atque profert, quæ arboris caudici comparata ramos admodum multos in omne corpus diffundit: quorum ea vis est & facultas, vt è iecore in omnes partes corporis alimentum distribuant, non modò tuborum ductuúmque similitudine, sed concoquendi quoque viribus *Venarum compositio.* insigniti. Præter reliquas autem attrahendi facultas in illis plurimùm viget, cuius causa in simplici tunica omnes villos in longum porrectos acceperunt: simplex autem tunica satis erat, quæ sanguinem vtpote crassiorem coërceret atque contineret, neque periculum erat hinc *Venæ mesaraicæ.* illum diffluere. Iam verò venæ omnes hac quæ sequitur distributione disiectæ dispartitæque sunt. A iecoris introitu resimáque parte vena grandis excedit (portas appellarunt) à qua velut à communi quodam initio, riuuli complures in ventrem & intestina tanquam à trunco ra- *Ad ventriculum.* dices aguntur. Ac primum duo ab ipso statim egressu cernuntur, alter minor, ísque superior, qui comite arteria

teria multis ductibus totus in ventriculum abit, aliis quidem in ecphysin, aliis in superiora dextráque protensis. Alter riuus multò maior aliàs sub duodenũ intestinum, aliàs sub ieiunum se demergens, ídque transiliens in mesaræon contendit: quod priusquam attingat ei quod pancreas dicunt nititur ac fulcitur, cui sane & duodenũ, & ductus qui ad bilis vesiculam tendit, & reliqua quæ inibi sunt vasa inhærescunt. Ex eo loco riuus in lienẽ emittitur, qui omniũ secundus haberi debet: è quo in transitu venæ plurimæ capillorum modo tenues in ventriculi fundum permanant. Huius quantum reliquum est, in lienis substantiam multis quasi radicibus discissum se inserit, quæ tamen dũ ex liene efferuntur & emergũt, in duos rursum riuulos concurrunt: vnus in os ventriculi parte tumentiore se infert, alter in omenti partem sinistram retorquetur. Tertius e caudice riuus in pancreas primum immersus, mox deinde per mesaræi radicem quæ spinæ adhærescit, longo tractu in ilia sinistra procurrit: multísque riuulis diflectus omnem coli intestini productionem irrigat, vt proinde ad hoc totus hic tubus pertinere videatur: atque huic quidem isthac deductione comes assidet arteria. Post hunc alius in dextram contendit, per pancreum in duodenum sparsus intestinum, bilis folliculo ferè è contraria regione obiectus. Nihilo hic obscurior superioribus multos quasi surculos in omenti dextram regionem profert, atque è pancreo hi quidem distribuuntur. Reliquus stipes quà iam mesenterium attingit, riuo quinto prædictis obscuriorem omnem omenti partem sinistrã perreptat. Vbi verò per mesenteriũ aliquantũ iam processit, totus in duos finditur: horũ rursus vterq; in duos, omnes demum in quamplurimos tenues, quorũ pars maxima in gracilia omnia intestina ipsúmque cæcum multiplici sobole dispergitur: pars quædã minor in mesaræi glãdulas immissa desinit. Ea est venarum mesenterij propagatio, quæ in vnam ad iecoris portas cõstitutã, omnes tanquã in truncũ radices confluũt. Hæ porrò iecur mox vt subiit, alios in id ramos spargit, ferè quidẽ in singulas fibras singulos, sed qui demũ sectione partitionéq; multiplici in omnẽ iecoris substãtiã exhausti obliterẽtur. Quę etenim ab eius cõuexo emergit, ampla illa quidẽ ac proinde caua nũcupata, ex quãplurimis quoq; riuulis & quasi radicibus per intimã iecoris partẽ diffusis, exurgit: at hæ nihilominus neq; illis quas modò dicebã ex portis in singulas fibras distribui, cõti-

Ad lienem.

Ad colon intestinũ.

Ad cæcũ & omenti dextra.

Ad omẽti sinistra.

Ad ileon.

Ad glandulas mesenterij.

Vena caua non est continuata venis mesenterij.

nuatę ſunt, neque ad illas extremitatibus ſeſe applicant, neque aliud quicquam præter iecoris ſubſtantiam illis commune interſedit. Cæterùm vena κοίλη, id eſt, caua dicta ipſo ſtatim è conuexo egreſſu, bipartitò ſinditur, quaſi in duos prægrandes ramos dirempta: alter ſurſum per diaphragma in cor euadit, alter deorſum ſecundùm lumborum vertebras contorquetur. Ille quidem haud quaquam dorſi ſpinæ inſidet, ſed per medias thoracis regiones, diaphragmate, interſepiente membrana, corde & pulmonis fibra ſuffultus, per ſublime ad claues & iugula concedit, plurimóſque ramos eo tractu profert ac diffundit: primum in diaphragma duos, qui deinde multifariam fiſſi longè latéque ſe pandunt. His proximè exeunt capillorũ modo tenues venæ, in membranam thoracis interſepientem & in cordis inuolucrum, quarum extremitates haudquaquam paucæ, in priores thoracis partes & in malum punicum irrepunt. Altiùs autem vbi vena caua cordi iam aſſiſtit, eam tanquã ramum promit, quæ cordis externa ambire ſpectatur, & in eius molem ſparſa exhauriri, vt per quam denſior cordis ſubſtantia nutriri debeat, nõ autem eo ſanguine quem ſuis ventriculis cõceptum, caloris ſpiritúſque beneficio tenuiorem fecit atque puriorem. Suprà multò capacior alia in dextram aurem dextrúmque cordis ventriculum demerſa illabitur: hanc multis non venam, ſed aptius membranam dicere placet, ex ſiniſtro venæ cauæ pariete profectam, quæ dextrum ſinum inuoluat & obtęgat. In cordis corpus non altiùs hæc penetrat, neque iam ipſo ingreſſu venæ ſpeciem retinet, ſed mox vt cor attingit, in illius ſubſtantiam degenerat prorſúmque obliteſcit: quod ſanè argumentum Ariſtotelicos eò adduxit, vt venas omnes è cordis ſubſtantia naſci putarent. Ex hoc cauo dextro venæ nouum genus emergit, quæ in pulmones ſurrecta arteriarum modo tunica duplici obuallatur, cuius antè propagationem expediuimus. Paulò ſupra cordis aurem dextram, caua vena aliam rami ſpecie edit, quæ ſolitaria omniſque coniugij expers (hinc ἄζυγος Græcis appellatur) in quintam dorſi vertebram primùm delapſa, mox deinde per ſpinæ longitudinem excurrit in imam partem diaphragmatis. Hanc eandem non paucæ corporum diſſectiones oſtendunt à caua deriuari antequam ad cor accedat. Eadem per ſpinam incedens vtrinque in omnia interualla coſtarum ramos effundit, ſupremis duntaxat duobus aut ad ſummum tribus

Venæ cauæ diuiſio.

Ad diaphragma.

Ad interſeptum.

Ad cordis ſubſtãtiam.

Ad cordis ſinum dextrum.

Vena arterioſa.

Ad quintam vertebram dorſi.

Ad coſtarum interualla.

bus exceptis, quæ aliunde prodeuntibus venis ali posthac exponemus. Hi autem rami statim è radice & ortu surculos de se foras emittunt in externos dorsi musculos: longiùs verò progressi per costarum longitudinem, tandem extrà thoracem foras erumpunt & eminent. Reliqua vena caua contendens ad iugulum, interſepienti membranæ à dextera committitur in quam complures venulas prætenues cõspergit: móxque in quinta & minima pulmonis fibra tanquam in substrato puluinari recumbit. At verò priusquam iugulum attingat, totus venæ cauæ truncus apud glandem, quæ inibi ingens conspicitur, in duos amplos ramos dirimitur, qui mox ad axillas festinant inclinati. Huc autẽ flectuntur per summa & interiora thoracis, cùm nondum supra claues euecti sunt: excedunt verò & emanant in axillas per id spacium, quod inter claues & primam thoracis costam intercedit: hinc meritò interiores venæ dici solent. Ab his nondum foras elapsis, multæ in progressu surgunt vtrinque propagines: primúmque ex eo loco vbi vena caua in duos ramos distrahitur, exiles venæ in proximam adiectámq; glandem abscedunt: ab ipso deinde ramorum exortu alij tenuiores protinus in os pectoris cõtendũt, eíque subditi adusque malum punicum decurrunt, quo tractu in singula costarum interualla partis prioris ramulos explicant: quorum vnusquisque alteri cuipiam venę fit obuius, quam ex illa coniugij experte diximus extremum foras emittere. Iam itaque vtrarúmque venarum (tametsi interiores hæ sunt) extrema extra thoracem euadunt, tum in mammas, tum in externos musculos inspersa. Præterea verò ex eisdem amplis ramis insignes venæ in tria costarum suprema interualla multifariam diffinduntur: & ex iisdem ferè sedibus aliæ mox in scapulas & quosdam interiores ceruicis musculos se conferunt. Post quas aliæ emergunt, quæ in ceruicis spinam demersæ, per interiora foramina supremarum sex vertebrarum irrepunt dum caput attingant. Has igitur propagines effundunt rami ampli venæ cauæ, priusquam ex thoracis capacitate excedant. At verò vterque protinus vt de thorace emersit, aliis rursum quatuor quasi surculis fruticatur: quorum vnus in eos exteros musculos abit, qui ex humero in medium pectus & supra mammas procedunt, alter in axillarum glandes: atque hi ambo exiles sanè sunt. Tertius in eos musculos se proripit, qui scapulis subiecti sunt, in eúmque musculum qui ini-

Iuxta glãdium diuisio.

Tenues multæ.

Basilicæ distributio ab axilla.

bi ſpectatur maximus. Quartus omnium ampliſſimus externas thoracis partes irrigat & alit, hinc demum ad coſtarum extrema deriuatus. Occurrunt autem iſtius propaginis tenues riui extremis earum venarum, quas ab imo & ex intimis thoracis emergere proditum eſt. Quas autem deriuationes in brachium atque deductiones faciat hæc vena interior, poſteaquam ex axilla euaſit, paulò pòſt edicetur. Iam verò vt, quæ ſupra iugulum in ceruicem & caput inferuntur, venæ cōſpicuæ ſint, ad eum redeamus venæ cauæ diremptum, quem prope glandem ſub iugulis fieri commemorauimus. Ex iis itaque venæ cauæ ramis, quos tanquā magnos duos ſtipites in axillas exporrigi dixi, qua parte clauiculis aſſiſtunt, vtrinque inſignis vna vena ſurgit in ceruicem. Ante hanc autem alius ramus propior glandi atque citerior emittitur, qui per ceruicis intima deductus gulæ vtrinque vnus aſsidet. Quocirca quatuor ex ea quæ ſub clauibus eſt regione venarum propagines ſurſum contendunt, quas tum primùm iugulares mos eſt appellare, dum collo inſertæ ſunt, & ſupra claues emerſerunt. Duæ ex his quæ pariter cum gula ſurſum in fauces & oris intima ſparſæ feruntur, interiores iugulariæ dictæ ſunt, quòd altiùs conditæ perpetuò deliteſcant: alia autem quæ ſubter cutem exiſtunt, externæ & eminentes ſunt iugulariæ. Harum verò vtraque mox vt à primo exortu ſupra claues euaſit, in aliis quidē corporibus ſimplex omnino perſiſtit, in aliis finditur in duas, quarum altera priore colli regione recta ad caput aſcendit, altera principio quidem deorſum veluti deflexa claue circumplectitur: móxque ſurſum reducitur, aliàs ſoliuaga, aliàs interiori coniuncta. Multi ab ea riui defluunt, vnus quidem frequenti ſobole in proximos muſculos diſiectus, alter maior atque obliquior, qui è clauibus ſenſim diſcedens, ad humerum per externa deflectit: hanc iccirco venam humerariam & externam mos eſt appellare: tametſi illic minimè exhauſta obliteſcit, ſed longiùs progreſſa cubiti flexum petere contendit. Vnde perſpicuum eſt humerariam venam non minore, imò plerumque maiore ſocietate atque commercio cum vena caua coire, quàm cum ceruicis & capitis interioribus. Quin & illam nos plerumque obſeruantius tanquam ramum erumpere atque naſci ex interiore vena, mox vt thoracem egreſſa, ad axillam feſtinat, vt proinde ſecta nihil aliud quàm interior illa cōferret. Tertius ramus ab ex-

Iugulariū ortus.

Venæ ad ſcapulas & humeros.

ab externa colli vena productus, & in ſcapularum muſculos deflectens abſumitur. Quartus humilis eôdem in muſculum ingentem demittitur, ei plerumque occurrens venæ, quam à baſilica in humerum efferri iam diximus. Quod porrò externæ iſtius iugularis reliquum eſt, quà iam ad aures ſeſe applicat, variè diſtractum atque diſiectum, alios ramos in faciem & tempora, alios circum aures & capitis poſteriora, alios intrò in cerebrum diffundit. Sic autem longiùs quoquouerſum progredi videntur, vt dextræ venæ ſiniſtris, priores poſterioribus, extremis ſuis obuiæ, in ſummo vertice concurrant. At qui intrò ſe inferunt, ad auris radicem, quo loco inferior maxilla ſuperiori committitur, viam habent & introitum, quà maximus in cerebrum patet acceſſus. Interior autẽ iugularis ſurſum aſcendens gulæ aſſiſtit vtrinque vna: cúmque iam ad maxillæ regionem ſeſe extulerit, iis qui effuſi ſunt ab externa ramulis alios cõplures immittit atque coniicit: quiq; hac confuſione implicati ſunt alij in fauces & guttur pertinent, alij in eos muſculos qui penitus laryngi circũiecti ſunt, alij inſignes in linguam, alij in palatum & circumductas ori partes. Hinc interiores ſingulares ſupra palatum emergunt, ceruicis intima ſecutæ, dum capitis baſin attingãt: quo ductu in eas partes quæ inter palatum & baſin poſitæ ſunt, ramulos effundunt: quorum tandem extrema deſinunt in nares. Ex eiſdem ferè ſedibus ramulus vnus editur profertúrque inter primam & ſecundã ceruicis vertebram, móxque alter occiput & primam ſummámque vertebram, qui tamen hinc elapſus in pericranium quibuſdam diſſipatur, aliis integer patente foramine in occipitis oſſe intrò ſe recondit per meninges ad verticem diffuſus: ſolet hæc à quibuſdam vena puppis appellari. Reliquæ iugulariũ extremitates, per ſuturas quæ occiput & os cunei copulant euadunt in cerebrum, móxque è baſi media eò pergunt, vbi duplicata craſſa meninx cerebrum à cerebello dirimit: ſicque geminationis illius firmitate ſuffultæ, ſurſum irrepunt in cerebri ſummum quaſi faſtigium, in quo vacua regio ineſt, quam ſuprà torcular diximus appellari. Quin etiam venæ quas dixi ad aurium radicem intrò inuehi & inferri, mox propaginibus multis diſperſæ, à lateribus media inter caluam & craſſam meningem via, in vnum quoque torcular omnes vtrinque commeant. Hic enim locus eſt in quem cerebri alimentum magna ex parte con-

Ad capitis externa.

Ad fauces & oris intima.

Venæ ad nares.

Ad interiora capitis.

fertur: è quo demum id riuis tenuissimis, quos iam venas vix ausim dicere, in omnem cerebri substantiam profunditur. Quin & illi riui iuxta cerebri glandem, tenuissimè dissecti, in priores ventriculos concedunt, ibíque exilibus arteriis implicati, contextumí illum struunt atque componunt, qui à Chorio, id est, à secundis fœtum inuoluentibus nomen habet. Ea nimirum est, omnis venarum in caput & cerebrum dispersio: nunc autem ad eas redeundum quæ in brachium directe feruntur. Basilica vena, quæ & interior brachij vena & axillaris appellatur, statim vt ex ala excessit, in amplum humeri musculum & in eos fere omnes qui illi assistunt, propaginem mittit, inibi penitus exhaustam, reliqua tota aliàs simplex, aliàs gemina ad inferiora obliquè deflectit, atque subter cutem emergens ad cubiti nodum festinat. Quò tamen priusquam adueniat in medium cubiti flexum venam traiicit manifestam, ex qua solet ea quodammodo nasci, quam mediam mox appellabimus. Hinc longiùs procedit basilicæ truncus, eóque interim viæ spacio ramos dispergens in interiores cubiti musculos, subter cutem ad carpum accedit, vbi in venas complures neque eas quidem obscuras diffinditur, quarum fit ad minores inferioré sque digitos distributio: è quibus multis nominibus ea celebratur, quæ inter medicum & minimum digitum interiicitur. Cephalica altera brachij vena, quæ eadem externa est & humeraria, à clauibus per ceruicis musculum flexuosa declinat in humerũ, à quo mox recto tramite deorsum contendit, simúlque venas prætenues spargit in partes eas quas peragrat. Cùm autem in nodum cubiti proximè appulerit, tripartitò secta ramũ vnum in brachij superiores musculos recondit: alterum in cubiti flexum obliquè detorquet, qui manifestè conspicuus cum altero coitionem facit, quem nunc diximus eò quoque e basilica traiici: fitque istarum congressu media quædam vena, omnium in cubito extantium maxima. Tertium autem ramum efficit reliquus processus, qui per extremã cubiti regionem in carpum excurrit, frequentíque sobole in superiores manus digitos effũditur: in quibus ea numeratur, quam inter pollicem & indicem consertam, capitis venam dixêre. Cæterùm media vena è brachij flexu discedés radium ascendit, euadénsque in externa, ramis diffinditur duobus: è quibus alter deorsum deflectens, riuulis basilicæ suos quoq; permiscet: & alter sursum euectus cephalicæ ramis

Venarum brachij diuisio.

Cephalica.

Mediana.

mis se complicat & inserit. Hæc venarum esse solet in brachium & manus distributio, quæ tamen in non paucis variari cernitur, & nonnunquam eiusdem hominis in dextro ac sinistro dispar. Plerunque vena nulla existit media, est qui cephalicam, est qui basilicam in apertum non proferat: deprehensum quandoque, eam quæ pollici assistit à basilica, eam autem quæ minimo digito accumbit à cephalica deriuari: tanta videlicet in iis ostenditur naturæ varietas, ad quæ nulla necessitatis lex cogit: atqui non in venis (vt neque in stirpibus) vna semper & similis est necessaria fruticantium ramorum proiectio. His omissis tempestiuum iam fuerit venarum inferiorum propagationem explicare. Vena caua simul ac e iocineris conuexo expromitur, ramum ingentem ad inferiora lumbósque contorquet: quos antequam attingit, pendulus is etiam tum & veluti appensus, prætenues alios ramos in thecas & inuolucra renum, atque in adiecta illis corpora vtrinque profert. Continuò autem vt ille lumbis insedit, in renum corpus eas venas infert, quas dixi iunioribus emulgentes appellari: à quibus plerunque fibræ tenues in ipsa quoque inuolucra concedunt. Ab emulgente sinistra vas exit seminariũ, quod multis flexibus in testem sinistrum abit: dextrum autem vas non item, sed ex ipsius cauæ trunco maiore duci solet. Iam verò cùm sub renes truncus hic peruenerit, ad dextram læuámque exiles venas spargit in transuersos abdominis musculos, & in omnes ventris partes inanes, quæ inter costas adulterinas & suprema coxarum ossa mediæ interponuntur. Præter quas aliæ in singulas lumborũ vertebras vtrinque permeant, per ea vertebrarum foramina se inferentes, per quæ diximus neruos foras excidere: atque ex his aliæ tenui membrana cinctæ in spinæ medullã, aliæ maiores in eos musculos erumpunt, qui spinæ extrinsecus accubant, hinc simul in externa posterioráque corporis longe latéque diffusæ. At ipsa vena caua cùm ad postremã vertebram ossísque sacri initium appulsa est & adducta, in duos tota finditur ramos amplissimos, in crura oblíquè prolapsuros. Quò priusquam pertineant, plurimas in circumiecta loca coniugationes edunt: primam quidem retrorsum in ψόας interiores lumborum musculos: secundam exilem in proximas peritonæi partes: tertiam in os sacrum & instratos illis musculos: quartam in podicem & rectum intestinum, in quibus hæ numerantur, quas hæ-

Distributionem variari.

Venæ emulgentes.

Ad lumborum regiones.

Venæ cauæ in crura diremptus.

Decẽ venarũ coniugationes.

morrhoidas præ cæteris nuncuparunt, quanquam inter eas quæ fere septem sunt, vna ex loco medio disiunctionis ramorum venæ cauæ prodire solet. Quinta coniugatio ad vesicam eiúsque ceruicem flectitur: eadémque mulieribus ramos alios in vteri fundum, alios in eius partem imam atque ceruicem demittit, qui ipsos quoq; testiculos quadã ex parte ambiunt. Sexta in musculos rectos effertur abdominis, per quos dein in thoracis cartilaginẽ & imam regionem mammarum euadit, extremitatibus occurrens iis venis, quas paulò ante dixi ab axilla in thoracis externa demitti: vnde intelligitur venas quæ ad vterũ & quæ ad mãmas prouehũtur, ex eadẽ aut ex proximis inter se radicibus deriuari. Septima in os pectinis eiúsque lacertos: octaua ex commissura ossium pectinis elapsa, in genitale tum maris, tum fœminæ pertinet. Nona in musculos crurum interiores figitur: decima subter cutem ab inguinibus per iliũ regionem ascendens, iis venis fit obuia quæ extrinsecus per thoracis latera deorsum trahuntur. Reliqui amplorum ramorum ductus, in suum quisque crus proficiscitur: atque sub inguine productio quædam emittitur in priores femoris musculos, per quos sparsa omnis dissipatur: altera subter cutem per interiora femina deerrat, ampla illa quidem & manifesta, à qua complures riuuli in subditas regiones penitus deducti sunt. Hæc eadem paulò supra genu tripartitò finditur, ramúmque vnum per priorem & interiorem tibiæ regionem rectà deiicit in subiectum malleolum, vbi
Saphena. clarus atque conspicuus, saphena dici solet. Alterum maximum per poplitem recondit in abditos atque posteriores cruris musculos, vbi frequenti ramorum sobole disperditur. Tertium per cruris posteriora retorquet, quidem sub cute per externam tibiam in subditum malleolum decurrit: lõgius autem progressus, suprà infráque in minores digitos abit, quemadmodum primus extremis riuulis maiores pedis digitos circumplicat. Medius is qui per poplitem abit in suram, ferè bifariam scinditur, & extrema fere duo disiicit, alterum ad inferiora, in superiora alterũ, qui vtrinque assidentium venarum riuulis implicatur. Hæc vniuersa sunt quæ de venarum distributione atque numero dicenda videbantur: nam quæ ex vmbilico in iocineris concaua irrumpunt, vietæ iam atque emeritæ, in venis habendæ non sunt, vt neque in fœtuum secundis quæcunque innasci solent & fruticari, corporis partes censeri debent.

De arteriis. CAP. XII.

ARTERIARVM non longè impar nec dissimilis est, atque venarũ descriptio. Spiritus enim vitalis in omne corpus effusi, cùm hæ canales sint atque ductus, debêt vtiq; in omnes partes corporis deriuari. At nihilominus arteriarum quàm venarum minùs frequens est propagatio, quòd sanguis crassior in exiguas procúlque remotas partes, vix nisi venarum ductibus possit commeare: spiritus autẽ sanguine multò tenuior ab extremis maiorum arteriarum elapsus, per cæcas occultásque partium vias, in distantiora possit euadere, nullo in id arteriæ adminiculo indigẽs. Hinc fit vt arteriam semper vena comitetur, nisi cùm ortus varietas eas coniungi non permittit: arteriam enim quæ ex corde secundum spinam delabitur vena nulla sectatur, vt neque eas quibus cõtextus ille struitur admirabilis. At non peræquè vnaquæq; vena comitem arteriam obtinuit, tum quòd diuersa origo id plerunque non sinit, tum quòd in cõplures partes exiguas maxime sub cutem diffusæ sunt venæ, quibus nulla erat arteriarum necessitas. Itaque insignioribus magnitudine præcipuis venis, vbicunque natura potuit, comites dedit arterias: quod qua ratione in singulis effecerit, definiendum deinceps breuitérque describendum. *Arteriarum vsus.* *Arteriæ quàm venæ pauciores.*

Ex læuo cordis ventriculo vas prodit amplum, quod omnium arteriarum tanquam truncus & stipes habetur: arteriæ autem ex eodem in pulmones eiectæ, simplicíque tunica venarum modo conditæ, huic pro radicibus erunt: iis nempe venis comparatæ, quæ ex mesenterio in iocineris portas ducunt vehúntque alimentum, sic enim & ipsæ ductum de cœlo haustúmque in pulmones spiritum cordi subministrant. Cæterùm truncus is quẽ dixi, protinus vt è corde prosiliit, duas arterias in illius ambitũ reflectit: alteram in mediam eius regionem, alteram ad basin circáque dextrum ventriculum. Mox totus in duos eósque dispariles ramos diffinditur: quorum qui amplior, in quintã dorsi vertebram in læuum torquetur, inferas corporis partes peragraturus: in partes autem superas, quòd eæ minùs multæ essent, minor alter effertur. Hic itaque pulmone sustentatus ad iugulum pergit, ipsáque via ramum profert in alam sinistram, ex quo interim propagines defluunt: vna quidem in tria suprema costarum interualla, quæ extra thoracem elapsa ad spinæ musculos posteriores sese applicat: altera in pectus & mammas ad extremas vsque costarum cartila- *Arteriæ venosæ.* *Ramus arteriæ superior.*

gines effusa: tertia in foramina supremarum sex in ceruice vertebrarum, pariter cum vena comite ad medullæ membranas adducta. Reliquus hic ramus in scapulam & brachium sinistrum sparsus euadit, basilicam venam plurimum sequutus. Stipitis autem pars maior ad iugulum contendens, à læua dextrorsum reflectitur: quę cùm ad ingentem glandem, cui ganglio nomen est, peruenerit, ramũ vnum ad intimam iugularem sinistram, alterum ad dextram porrigit: externæ si quidem venæ iugulares, coniuges arterias non acceperunt, vti neque cephalicæ, quas per humerũ in brachium proferri diximus. Huius demum arteriæ quicquid reliquum est, necdum supra claues egressum, in dextram axillam iter habet, pares obiter nec dissimiles propagines spargens atque ea quam diximus ad læuam deflectere. Ex quo perspicuum est, dextrum arteriæ ramum longè editiorem sinistro existere. Carotides porrò duæ arteriæ posteaquã supra claues cum interioribus venis iugularibus in ceruicem emerserunt, sursum rectà festinant, quo tractu in singularum vertebrarum foramina riuulos edunt, qui medullæ membranis impliciti pariter cum illis in caput efferuntur. Ad carotides ipsæ in maxillæ confinio bipartitò scinduntur, vt vtriusque pars vna retrorsum & in posteriora, altera in priora & aduersum spectet atque flectatur. Quin & huius duo insuper fiunt rami, alter in linguã & interiores maxillæ lacertos, alter foras eminens propter auriculã in temporum musculos effunditur, qui demum in verticem summũ ascendens oppositæ arteriæ extremis implicatur. Pars verò quàm in posteriora flecti dicebam, duos æquè ramos promit magnitudine præcipuos, quorũ qui minor apparet per extremũ suturæ à Λ nomen assumentis, irrepit in caluã ad cerebelli basin, hoc tamen trãsitu dispersis in partes circumiectas ramulis. Maior ramus partim per id foramen, quod ad infimã est auriculam, permeat in caluam, eò quidem deductus vbi geminatio est crassæ meningis: partim sursum ad cuneum & cerebri basin euehitur, in multas exilésque arterias diductus, quæ variæ vtrinque insertæ atque implicitæ nullius membranæ interpositu, contextum admirabilem constituunt, cerebri basi substratum, atque in osse cunei reconditum. Ex hoc demũ arteriarum contextu tanquam ex radicibus in stipites cõcursantibus, arteriæ duæ surgunt, quæ per crassæ meningis foramina scandunt in cerebrũ, mox subtiliùs dispertitæ, aliæ in cerebri corpus euadunt

Arteriæ ad brachia.

Iugulares.

Ad caput.

Ad cerebrum.

Rete admirabile.

dunt, idipsúmque ambiunt: aliæ in eius ventriculos producuntur, quæ assumptis pariter venarum & arteriarum fibris è summo torculari delapsis, contextum illum choroidem componunt. Hæc omnis arteriæ in superiora distributio. Ramus alter totius arteriæ, à quinta dorsi vertebra in quã ex corde deflexerat, secundum spinam ad os vsque sacrum decurrit, sempérque ad læuã paulùm declinat, vt œsophago in thorace, & venæ cauę per lumbos incedenti, det locũ. *Arteriæ quæ ad inferiores partes.* Primus in tanta productione ramulus editur in eam pulmonis regionem, quæ spatium inter quintam vertebram & cordis basin medium implet, cuius extrema in asperam arteriam sursum adducuntur. Alij deinde rami in singulas vtrinque vertebras exeũt, quorum propagines aliæ in costarum interualla proferuntur, in eósque musculos foras euadunt, qui priori thoraci extrinsecus insternuntur: aliæ ferè bifariam sectæ, partem nõ modicã ad spinæ dorsíque exteriores musculos, partem alteram in spinæ medullã vtrinque inferũt, per ea foramina per quæ diximus venas emitti, neruos autem expromi. Cùm iam septo trãsuerso assidet arteria, duos in id ramos, vnum ad dextram, ad sinistrã alterum transmittit. *Ad diaphragma.* Sub hæc autem ventriculo, iecori, & lieni suum cuique ramum impertit: *Ad viscera.* ex eisdem prope sedibus alios in intestina per mesenterium disseminat: nec lõge ab his duo prægrandes concedunt in renes, quos nonnullis placuit emulgentes arterias dicere, à quibus fibræ tenues in renum thecas desinunt. Succedunt his arteriarum rami, quarum est in testes transuectio; solet autem quæ ad sinistrum pertinet, aut tota ab emulgente arteria nasci, aut profectò nonnihil ab ea mutuari: quæ verò ad dextrum spectat ex maiori trunco proficisci, quanquam est cùm quippiam sumit ab emulgẽte dextra: procurrunt autem & inuoluuntur testibus hæ pariter cum venis seminariis. Vt suprà de venis attuli, ita & nunc illis comites arterias statuo è singulis lumborum vertebris ad ilia abdominísque musculos efferri. Perspicuum satis esse potest arteriæ truncum, multis ramorum proiectionibus maiore ex parte exhaustum, multum iam extenuari atque minui, cùm os sacrum attingit: vbi iam totus in duos ramos finditur, quos subiecta crura excipiunt. *Ad crura.* Atque cùm ad hunc vsque locum vena caua vtpote minor & leuior, arteriæ ampliori ac densiori incubaret, hîc primùm in crura diuaricatis illis, arteriarum rami tuitionis causa venis inuehuntur. Ex primis crurum *Ad vmbilicum.*

ramis vtrinque arteria vna, adultis quidē arescens & emerita, per quam conceptui vita tenebatur, permeat in vmbilicum. Hinc quoq; in os latum & illi adiecta corpora, quędam excurrunt propagines venis similiter distributæ: omnium autem maxime insignes apparent, quæ in lumborum musculos interiores, in mulieris vterum, in vtriusque sexus genitale, in vesicam & podicem adeunt. Quæcunque post has in crura deuehuntur, cum venis maioribus altiùs demersæ intima permeant, in ramos effusæ & absumptæ, qui neutiquā vt venæ subter cutem extāt. Cùm enim illarum quàm venarum maior nobis esset necessitas, penitus illas abstrudi atque delitescere tutiùs erat, & minùs crebra propagatione diffundi. Quid igitur simile inter se, quid diuersum acceperint venæ & arteriæ, ex his perspicuum euadit. Nūc quod integram absolutámque reddat orationem, præstandum, atque de reliquis partibus similibus tractatio superioribus nectenda.

De membranis & cute. CAP XIII.

TANTA inest in corpore membranarum commoditas, tanta necessitas, vt nullam natura partem prætermiserit, quam membrana non integat, comprehendat & fulciat. Siue enim os est, siue cartilago & vinculum, siue musculus atque tendo, adde neruos, venas, arterias, intestina, viscera denique omnia, propriis quibusdam membranis conuestita, & iis veluti conclusa contineri cernuntur. *Tunicæ.* Has quidem ex vsu atque officio, quòd veluti tegumenta partes singulas ambiant atque definiant, tunicas propriè dixerunt. *Mēbranæ.* Præter quas tamen aliæ quædam partes distermi-nant, aliæ sustinent, connectūt aliæ, quibus cōmune membranarum nomen est inditum. Ad hoc genus referri minimè possunt tergora ea duo, ex quibus conditus est ventriculus, *Tunicarū differētiæ.* vt neque ea ex quibus intestina constant atque vterus, vtraque vesica, venæ & arteriæ, quæ quanquam nominis inopia tunicæ dici solent, Græcis χιτῶνες longissimè tamen ab earum quas tradimus natura recesserunt. Illę siquidem propriam ventriculi, vteri, & aliarū quas dixi partium substantiam complent. Hæ verò partes integrè iam formatas conuestiunt, disterminant aut sustinent. Illæ ex propriis fiunt villorum productionibus, quorum ope naturales attractionis, retentionis, aut expulsionis motus obeuntur. Hæ nullum villorum genus nouerūt, sed sui vndique similes omnis motus naturalis expertes sunt, solius sensus compotes.

potes. Discriminis hoc postremò argumentũ efficax, quòd ventriculus, intestina, vterus, cæteráque eius ordinis, cùm ex propriis tunicis tanquam ex substantiis composita sint, hoc tamen insuper membranæ genere teguntur, quò firmè cohæreant, teneantur, & sensu polleant certiore. Quas itaque hoc loco propriè membranas appellamus, sunt eæ quidem tenues & leues, ne quas obuallant partes, pondere suo premant: densæ tamen ac robustæ, vt arcere possint externas iniurias, ipsámque partium substantiam continere ne fusa dissipetur. Latissima in his differentia spectatur, prout varia est partium quibus additæ sunt natura. Aliæ enim simplices sunt, tenues & pellucidę, duplices aliæ crassæ & valentes: figura singulis attributa ex loci & partis quibus accommodantur conformatione. Ex his verò præstantissimæ quæque quibus partes principes obductæ sunt & obtectæ, proprium nomen acceperunt: reliquarum verò perpaucæ. Pericranium appellatur quæ caluam extrinsecu ambit, duplex illa quidem & firmissima. Ad scapulas, costas singulas, humeros, brachiorum, manuum, reliquarúmque partium ossa, quæcunque seorsum integunt, promiscuè atque communiter περιόστια dictæ sunt. Musculum vnumquenque sua quædam membrana sepit & obuallat, eáque simplex multóque tenuior quàm periostios, cuius vniuersum genus nullum adhuc nomen inuenit. Ex interioribus autem quæ cerebrum inuoluunt, meninges appellantur, altera crassior, tenuior altera, quarum productiones omnem spinæ medullam, ex hácque ductas neruorum propagines circunsepiunt. Supra quas tertia quædam illis firmior, spinæ fistulam intus succingit: itémque quarta extrinsecus vniuersam spinam tegit & illigat. Quæ quatuor in oculorum sunt structura, proprias appellationes eas sortitæ sunt, quas suo loco explicauimus. Asperam arteriam tum quæ intus, tum quæ foris continet illiúsque cartilagines connectit, proprio est nomine destituta: similiter quæ gulam, quæ stomachum oblinit, rursum verò quæ vel pulmones, vel iecur, vel lienem, vel denique renes ambit. At verò quæ thoracem medium dirimit inter pulmones illapsa, dissepientem membranam appellauimus, eandem qui volet cum Festo dissepimentum nuncuper: cuius ima ex parte pericardium nascitur, & è summis membrana vtrinque costas succingens ὑπεζωκὼς ὑμὴν Græcis vocata. Ita propemodum è peritonęo (quod duplex est infimi vẽtris mẽ-

Membranarum differentiæ.

Pericranium.

Circa ossa.

In musculis.

Meninges.

In oculis.

Dissepiẽs.

Succingens.

Circa viscera & intestina.

brana) tenuiores aliæ prodeunt, tum quæ diaphragma succingunt, tum quæcunque ventriculum, intestina, iecur, lienem, renes, vesicam, vterũ, omentum, atque mesenterium contegunt & obducunt, quibus propria seorsum nulla obtigit appellatio. Membranis omnibus prima origo est ex partium quas inuoluunt substantia atque mole, e qua pingue crassúmque recrementũ foras circum illam emergens ac pedetentim siccescens, dum fœtus conformatur, coit in membranã. Accipit hęc robur & omnem sentiendi vim ex neruorum sentientium tenuitatibus, in se conspersis cõtextúque miro consertis & implicatis, vt iccirco à multis falsò existimatum sit omnẽ membranæ substantiam à neruis tractam esse. Cæterùm dictorum fidem id confirmat, quod è sexta cerebri cõiugatione cõspicuos cernimus neruos sentientes, & in membranam dissepientem, & in eam quæ costas succingit illabi: alios quoque in ventriculi, hepatis, lienis contegentem membranam, maximè verò in peritoneũ, è quo demum omnium partium inferiorũ tegumenta surgunt. Talis propemodum fieri deprehenditur ad ossiũ musculorúmque membranas distributio, sed quę tamen sit ab eorum neruorum villis, quos emittit spinæ medulla: adeò vt ex his colligere sit membranarum substantiam, tametsi non vniuersa à neruis defluxit, ab illis tamen omnem sensus potestatem accepisse. Hęc de membranarum ratione satis. Cutis non dissimilem videtur cõditionem sequuta, quæ membranarum modo à prima conformatione ex semine concreuit, vt corpus vniuersum obiret atque circundaret, tanto reliquis membranis crassior, quanto corporis vniuersi moles amplior: at paulò rarior quidem effecta, & crebris exilibúsque spiraculis peruia, vt interiorum exhalationi pateret: mediam inter carnem neruúmque naturam adepta, existimari potest ex paribus quodammodo eorum portionibus componi. At reuera propria illius substãtia qualem dixi ex semine traxit originem: sed quam tamen subditarum venarum & arteriarum extrema subeunt, quo alimentum spiritúmque profundant. Eódem neruorum tenuitates è subiectis partibus inferuntur, compluribúsque locis longa propagine conspersi apparent, per quos cuti tangendi sensus ascitcitur. Super hanc quæ vera est & germana, altera veluti exile tegumentum posita est, quæ summa cutis & cuticula nobis, Gręcis ἐπιδερμὶς est. Densior quidem quàm vera, ab exiccatis illius sordibus nõ ex semine procreata, quã per

Membranarum ortus.

Membranas non è neruis nasci.

Cutis cõpositio.

Cuticula.

per exuſtionem igniũ vi oborta puſtula, conſpicuo cernimus à vera cute diuelli, atque in intertrigine diſcerpi & atteri. Contextu illa perpetuo vniuerſum corpus obtegit, niſi qua perforata vel exitum vel introitum præbet in corpus, velut in auriculis, naribus, oculis, ore genitali, atq; podice. Cum ſubiectis partibus illa quidem minimum habet commercij, ſed duntaxat ex neruorũ, arteriarum, venarúmque fibris velut appenſa, illis cohæreſcit, vt iccirco tota propemodum detrahi poſſit. Paucæ enim partes ſunt quæ nõ deglubantur. In fronte ſic cum ſuo muſculo implicita cutis coiuit, vt omnem voluntarium illius motum ſequatur, qualem & reliqua penè tota facies accepit: vix enim hanc aliud eſſe iudices, quàm ſummam muſculi faciem vehementer ſiccatam & quaſi torridam. Veruntamen in labiis non is modò coitus, ſed tanta ineſt confuſio, vt neque muſculum, neque cutem ſeorſum queat ſenſus internoſcere. Eius propemodum generis ingenerata eſt manuum palmis plantíſque pedum, tum vt ad prehendendi munus quoquouerſum aptius inflecterentur, tum vt tangendi facultate exquiſitiore pollerent: alibi (vt dixi) nuſquam confuſa ſubiectis partibus prorſus adhæreſcit.

Cutis foramina.

Vbi cutis hæreat ſubditis partibus.

De carne mollibúſque partibus. CAP. XIIII.

SOLIDAS atque præduras corporis ſimplices partes iam omnes videor attigiſſe, vt nunc mihi de mollioribus quæ carnis ſpeciem habent, dicendum ſuperſit. Ne hîc autem à vulgato nominum vſu diſcedam, placet id molliorum partium genus vniuerſum, vna carnis appellatione cõplecti. Simplex ea nuſquam inueniri poteſt, quæ per ſeipſa conſiſtat, ſed ſolidioribus villis adnata atque circumiecta, vi ſua & multitudine concretã ex ſe molem vniuerſam, carnis nomine deſignat. Vniuerſi autẽ eius generis ambitus in tres tribui ſecaríque ſolet differentias: vna muſculorum eſt quæ propriè caro dici debet, altera glandularum, tertia viſcerum, quam Græcis παρέγχυμα vocari diximus. Muſculorum caro tota ſanguine madet quo plurimo perfunditur, & vnde ſuam ea originem duxiſſe exiſtimatur. Non enim aliud atque ſanguis eſſe videri poteſt, qui circa villos concreſcens inanitatémque inter eos mediam implens & quaſi infarciens, robur iis accerſit & continet, ne per motus periclitentur. Quocirca ſatis videor de ea tranſegiſſe, quum omnem muſculorum numerum atque ſummam recenſui: niſi quis præterea inde diſcrimina quædam

Caro quid.

Caro triplex.

Simplex caro.

ſtatuenda putet, quòd alia humida ſit, mollis, laxa, rara, aut ſpongioſa: alia è contrario ſicca, dura, aſtricta, denſa, aut compacta. Neque profectò diuerſi cuiuſdam ea generis (quamuis ſit purior) cenſeri debet, quæ aut gingiuas, aut maiores oculorum angulos implet, vt neque glans obſcœnarum partium in extremo poſita. Glandularum porrò ingens eſt numerus, quæ cùm omnes ex craſſa denſáque materia concreuerint, hoc tamen diſcrimine ſeiunctæ apparent, quòd aliæ aliis ſunt rariores, neque omnes vna parilíſque ſubſtantiæ ratio comprehendit. Hinc & illarum vſus diuerſus euadit, magna varietate diſtinctus: quæcunque denſiores ſunt præter alias commoditates, in locum fiſſionis tum venarum, tum arteriarum quaſi pro firmamento coniectæ ſunt: quæ verò mollitudine ſua ſpongiam quodammodo referunt, eas natura quibuſdam vel gignendis vel recipiendis humoribus accommodauit. In hoc genere eæ numerantur, quæ circa linguæ radicem poſitæ, perpetuo quodam munere ſaliuam eructant: & eæ rurſum multò maiores, quæ laryngi vtrinque aſſidentes linguam & os ſubditáſque partes madore proluunt. Has Latinis tonſillas, Græcis παρίσθμια appellari diximus. Huic quoque generi aſcribuntur, quæ in mammis ſunt frequentes, laxæ, turgidę, dum præſertim lacte circunfluunt, aliàs verò denſæ & cõtractæ. Finitimi teſtes his ſunt, quorum tamen ſubſtantiam ad viſcerum rationem ſpectare credibilius eſt. Prioris autem generis ſunt, in cerebro quidem κωνάριον, & glandula pertuſa quæ ſupra baſin in peluis cauo collocatur, deinde parotides iuxta aures collocatæ, & ganglium, θυμὸν Græcis vocatum, ſub iugulo parte ſumma pectoris: tum præterea quæ in axillis ſunt ingentes, tũ eæ ex quibus πάγκρεας magna ex parte conditur: itémque lactes, quo nomine humidas glandulas per meſaræon ſparſas dici volunt, atque inſuper quæ inguinum capacitatem implent: aliæ deniq; cõplures quibus vaſorum in brachiis atq; cruribus diductiones confirmantur, quas ſigillatim percenſere faſtidioſum magis quàm vtile putaui. Sed neq; figuram earum aut magnitudinem perſequi commodum eſt, quę cùm ſit ſua cuique attributa, multiformi varietate diſtinguitur. Iam verò in parenchymate appellato maior exiſtit diſſimilitudo, non modò ex figura atque magnitudine, verumetiam ex ſua ipſorum ſubſtantia, quæ ſimilis & vniuſmodi nequit in diuerſis inueniri. Ea quidem ex affuſo ſparſóq; humore primo

Glandulæ.

Glandularũ differentiæ.

Parẽchyma.

mo ortu compacta est, vnde rectè affusio dici videtur: at nõ vt in musculis ex syncero solóque sanguine, sed vel prorsus vel plurimum ex semine: atque vt varia futura erat cuiusq; visceris conditio atque necessitas, ita multiformis est hæc substantia comparata. Vnius cordis parenchyma proximè ad musculi carnem accedit. Hoc tamen diuortio seiunctum, quòd durius multò ac siccius vi seminis circum triplex staminum genus attexitur: illa verò quæ in musculo, non item. Ab hoc iocineris propria substantia est, quam concreti atque torridi sanguinis speciẽ habere putant, cùm tamen palàm sit fieri non posse, vt quod gignendi sanguinis principium statuitur, id ipsum prorsus ex sanguine concreuerit. Ex quo enim sanguine, cùm nullus ne maternus quidem, in fœtus vtero gestati corpus addi aptaríq; possit, qui non antè sit iecoris eius opera confectus? Renes atque testes quamquam glandularum naturam exprimere videntur, in hoc tamen genus parenchymatis asciscì debent, vt qui non glandularum more arteriis atque venis robur & firmitudinem addunt, sed eximia vi pollent, qualis est à semine nostri ortus initio, visceri sua cuique concessa. At lienis substantia propiùs quàm illi carnis natura æmulatur: deinde verò pulmonis, vt idcirco in dubium venire & ambigi non debeat, quin hi sint in genere parẽchymatis. Multò grauissimam quæstionem atque controuersiam faciunt spinæ medulla & cerebrum, quæ quoniam in principibus habẽtur, ortus sui primordia semini (vt reliqua viscera) accepta referunt, debéntque annumerari inter partes similes. At ne diuersum in his genus præter omnem omnium veterum sententiam constituẽdum sit, in carnis vniuersum genus coniici necesse est. Neque verò id obsistit quòd natura sint frigidiore: etsi enim vt musculorum, ita intestinorum nec paucorum viscerum caro omnis calida censetur, non propterea tamen vniuersum genus tale sentiẽdum est, cùm præter cerebrum & spinæ medullam glandulæ complures, quæ tum in cerebro, tũ in aliis locis positæ sunt, frigidæ appareant. De venarũ, arteriarum, intestinorum, aliarúmque partium carne, quæ propria cuiúsque assignari solet, alia posthac disputatio plenior adducetur. Plurima quoq; huc alia se ingerunt multis implicata difficultatibus, quę tamẽ quoniam nondum in disputandi genus delabor, explicare hoc loco non statui, in suum quæque ordinem posthac relaturus. Hic tamen postremò ad futuram aliquando dispu-

Differentiæ.

Spinæ medullam & cerebrũ in carnibus esse.

Nõ omnem carnem esse calidam.

Partium differẽtiæ.

tationem animaduertendum duxi, nõ omnem ſpermaticam partem illico ſolidam eſſe, vt neq; carnem omnem ex ſanguine expreſſam eſſe & effectam: ſed ſi in partium differentiis ſignãtæ erũt repugnantiæ, parti ſolidæ, mollis opponetur, quam plerique carniformẽ dixerũt, ſpermaticæ ſanguinea, ſimplici cõpoſita, ſimilari diſſimilaris, informi inſtrumentaria: de quibus proprio loco ſingillatim diſſeretur.

De adipe, medulla, pili, & unguibus. CAP. XV.

Adipis procreatio. MEMBRANAE atque cuti adeps copioſus & vberior increſcit: ex pingui quidem & tenaci eáque frigida ſanguinis portione genitus, quæ è venis excidens móxque affuſa frigidis exanguibúſque membranis, tanquam congelans ſimiliter atque craſſius oleum frigore dureſcit. Hinc corporibus quibus frigidior eſt natura, copioſus; calidioribus verò paucus innaſcitur: qui æſtibus, immodicis laboribus, & inediis fundi atque diſſipari ſolet. *Differentiæ.* Albeſcit autem ex earum partium natura quibus apponitur & cohæret. Quoniam igitur illi primum ortum confert tum ſanguinis tum loci in quem inciderit natura, horum certè differẽtia magnam illius diſſimilitudinem ſuſcitabit, vt ſit alius alio craſſior ſicciórque, vel tenuior atque mollior. Hos autem nominis varietas toto propè genere diſiunxit, vt id quidem *Seuum.* ſeuum appellare mos ſit, quod craſſius & magis terrenum eſt: adipem verò qui humidior & liquidior. Vnde cornigera (inquit Plinius) vna parte dentata & quæ in pedibus talos habent, ſeuo pingueſcunt: biſulca ſciſſisve in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Horum enim humidior temperatiórque natura, vti profectò, & hominis, cuius corpus puro ſynceróque adipe oblitum eſt atq; delibutum. Neque tamen is paſſim ſui ſimilis, ſed pro partis vi & natura diſpar. *In ventre.* Venter inferior, vt qui magna ex parte membranoſus eſt, & longè diſſitus à fonte caloris, multo adipe confertus eſt eóque duriore ac ſicciore, qualis potiſſimum renes ambit *In pectore.* & obſepit. Quæ ſub pectore partes cõditæ ſunt, minus adipis cõgeſſerunt eiúſq; mollioris: qualis circa pericardium & cordis baſin videri ſolet. Hac propemodum lege cui circa muſculos & cutem, crurum partiúmque inferiorũ concreuit, durior ſicciórque deprehenditur, quàm qui thoracis *Vbi concreſcat & quibus de cauſis.* & brachiorum muſculos atque cutem perungit. At nihilominus neq; frigidiſſimis neq; ſicciſſimis locis gaudet, quòd cuiuſdam ſit caloris particeps. Hinc cerebri meninges nullus circumfundit, vt rarò membranas quæ oſſa cõueſtiunt.

Sic

Sic in hominum naturis qui vel calidissimi sunt, vel frigidissimi atque siccissimi, adipem nullum coaceruant, neque huic gignendo idoneam materiam habent in venis: qui verò à mediocritate in frigidum humidúmque deuergunt, multò maxima illius copia redundant: & quoniam eorum sanguis totus in adipem procliuis est, non potest cordis immodicus calor illius concretionem circa pericardium, quantò minus in reliquis partibus, inhibere & arcere. Quocirca his multò promptius materiæ vis abit in adipem, quàm cordis reliquarúmque partium calor possit dissoluere. Qui naturæ mediocritatem sunt cõsequuti, sanguinem media conditione obtinent: atque huius pinguior portio quæcunque in carnosas calidásque partes influet, vi caloris tota dissipabitur & euanescet: quæ verò in membranas insertur, illarum frigore ea veluti conglaciat. Iam de medulla. In maioribus hæc ossium capacitatibus concrescens non minus consistit quàm adeps: at maximè durescit quæ in spinæ fistula continetur, eóque magis quo lõgiùs à cerebro profluxerit, cuius illa ceu stipes quidam est & portio longiùs exporrecta. Hæc quidem nullius ignis vi liquescunt aut dissipantur, quin potiùs soliditaté acquirunt: reliquorum ossium medulla non minus quàm adeps calore liquata dilapsáque diffunditur. Vnde intelligi potest quantum illarum inter se genera distent. Itaque quibus animantibus ossa non vt leonum vel aquilarum robustissima & solidissima esse debuerunt, maxima his interior capacitas interiicitur, cuius gratia cum duritie leuitatem quandam ad motum sunt consequuta. Non tamen inanis ea derelicta est, sed medulla multa refercitur; quæ ex communi ossium alimento per tenues venas eò penetrantes affluente, illic conditur atque reponitur, quæ deinde sensim multóque tempore præparationé accipiens albescit atque concrescit, dum sit idonea ossi nutriendo, cuiusmodi in humerorum, brachiorum, femorum atque crurum ossibus plurima comperitur. Reliqua omnia in quibus ingentes illæ cauernæ non insunt, seu quòd gracilia, seu quòd minus ad motum sint necessaria, in laxitatibus exilibus humorem concludunt, medulla quidẽ liquidioré magísque fusum, sed qui tamen illi proportione quadam respondet. Cerebrum & spinæ medulla alium (vt dixi) suæ substantiæ modum habent, porrò autem vngues atque pili licèt in partium similarium numero non sint, consistentiam tamen habent &

Aliam cerebri & spinæ, aliã ossium esse medullã.

Vnguium ortus. proprium vſum,vt illorum quædam hic ratio nobis ſit ineunda.E ſummis digitis vngues emergunt,tanquam clauſulæ eorum tendonum qui ad extremos digitos deſinunt. Ab his enim excrementi & eluuiei quiddã ſemper emanat, quod in vnguium radices confluens,materia fit illis perpetuò augeſcentibus. Lati quidẽ facti & modicè duri,vt ſummis digitis firmitas conferretur ad exiguorum corporum apprehenſionem. Sic pilis ex craſſiore & fuliginoſa humorum eluuie ortus ducitur,quæ per anguſta cutis ſpiracula tanquam foras propulſa,impacta hæret in tranſitu,& non ſponte vacuari poſſit,ſed alia rurſum è profundo ſublata hanc ferit impellítque,tum hanc rurſus alia,& multo tẽpore coniunctæ aliæque ſuper alias impactæ,corpus quoddam reddunt & conformant anguſtum ex tranſitus anguſtia ſtipatum:quod denique à ſui ſimili eluuie vehemẽter ictum foras propellitur , iam veri pili formam adeptum: húncque in modum quaſi ſuccreſcendo ſemper augeſcit. Nõ omnibus æquè locis prouenit,ſed his maximè quibus cutis ſicca calidáque plurimũ ineſt:frigida enim & humida huic proferendo continendóq; ineptiſſima. Vbi ſicca duráque cutis, vt in capite atque mento,prolixior rigidiórque pilus profertur,& in animãtium genere iis ferè,quibus tergora denſa ſunt & dura,vt capris,vt ſuibus. Pilorum & vnguiũ radices tenellæ ſunt & molles:quod verò ex cute extat,validum ac prædurũ. In homine pili partim ſimul,partim poſtea gignuntur. Ingeniti quidem ſunt in capite , ſed propriè in palpebris & ſupercıliis,quos ab ortu pari ſemper magnitudine natura cuſtodit,& ne augerentur in duriſſimam & ſimilem cartilagini cutem infixit. Stabiles hi quoq; & erecti non ad decorem modò,ſed vt vallum quoddam oculis obiecti,ne quid extrinſecus incideret,aut è capite deflueret. Qui pòſt gignuntur,primùm erumpunt in pube & ano, mox in alis,poſtremò viris in mento,atq; hi quidem vt omnes qui reliquo ſunt corpore,tũ ornatus,tum tegumenti gratia producti. His iam finem facio,quòd decurſa & planiſſimè expoſita iam videantur omnia,ex quibus admirabilis comparatur fabricæ membrorum,ſolérſque partium deſcriptio atque hiſtoria contexitur.

Pilorum procreatio.

Pili duplices.

Confectionis ratio. CAP. XVI.

PARTIVM corporis humani enarratio eum curſũ exitúmque tenuit,qui ſeorſum ſingulas,primùm ſimiles atque ſimplices , deinde compoſitas explanaret:ſic enim

exiſti-

existimauimus omnia magis perspicua futura, si ad naturæ imitationem ex simplicium æstimatione compositi cognitionem caperemus. Quisquis volet quæ antè cõscripta sunt dilucidè consequi, sibique in apertũ & ante oculos ponere, eam quam monstro sæpe viam terat, & alio cadauere musculorum, deinde ossium exciccatorum aptisque compagibus reuinctorum, alio viscerum interiorum consectionem instituat, alio venarum quam à iecore, alio arteriarũ quam à corde inchoabit: alio denique neruorum quos à cerebro atque spina in sensus artúsque singulos studiosè diligentérque prosequatur: hæc enim summa est & conducibilis inuestigandi ratio. At plerique omnes ex vno eodémque corpore omnia aut certe quamplurima sibi commonstrari rogant, quorum nunc desiderio satisfacturus, quo quæque loco, quóve ordine, qua industria (nulla earum partium, quæ varie implicitæ sunt, aut disrupta aut confusa) exhiberi possint & expromi, ad dicendum aggredior. Cadauer in primis delectum sit bona carnis habitudine, integra constantíque ætate, statura mediocri & apposita, incorruptum & partibus omnibus absolutum, nec morbo, nec vulnere interemptum, verùm suspendio, stragulis, aquáve extinctũ. Id præcelso editóque scamno volubili collabitur, medio theatro perflabili, considente spectatorum corona, instructi paratique consectores & administri, qui ad manum & in promptu habeant nouaculas, scalpella, vncos, stylos teretes, serras, terebras, malleolos, acus, funiculos, modiolos & spongias. Qui autem consectioni præest, enarrata principio humani corporis dignitate, qua id cæteris præstat animantibus, eóq; tres in ventres & in artus distributo, omnes horum externas sedes explicet, quæque illis veteres tum Græci tum Latini nomina indiderunt. Hæc præfatus, mox de vniuersa corporis cute, déque ei subdito adipe dicere instituat. Quod dum facit, iubeat inferiorem ventrem aperire atque detegere, adhibita nouacula cutem findere è medio pectoris osse ad os vsque pectinis: rursúmque per transuersum è læuis ad dextra ilia, vt communis linearum sectio cadat in vmbilicum. Sublata deinde cute, vmbilico autem intacto, gemina cutis exhibenda, epidermis densior, vera quamuis crassior, rarior tamen & crebris foraminibus peruia: mox qui huic adeps obhærebat, in conspectum se dabit. Ab his musculorum abdominis explanatio facienda, quo interim spatio administri, octo musculos suo

Anatomes modi.

Anatomica administratio.

Cadauer.

Instrumenta.

Narratio.

Ventris consectio.

Pag. 25.

quósque ordine secernent, eas venas in rectis intactas ser-
Pag. 30. uantes, quæ ex pube in mammas efferuntur. Post hæc de peritonæo dicendum: quod tum exemptis omnibus qui in abdomine sunt musculis, consectores solum atque nudum relinquent, aut saltem id similiter atque cutem lineis duabus secabunt, extremis huius in coxas & hypochondria retortis, vt totus iam venter inferior detectus in conspectum
Vmbilicus. veniat. Succedit de vmbilico breuis quædã expositio, quædum fiet, ministrorũ erit vmbilici vasa separare & expur-
Pag. 76. gare. Hæc quoniam complura sunt aduersis disiecta locis, ne forte intestinorum consectione pereant, diiungi debent, & venæ quę in iecoris caua pertinent, in dextrũ hypochondrium, arteriæ verò & ductus qui ad fundum vesicæ spectant, in pectinem vel inguem reclinare. Aperto ventre in-
Omentũ. fimo, innatans omentum cõspicitur: quod recitatis iis quæ de eo iam conscripsimus, duplex proponatur, eiúsque ad ventriculũ & cœlum intestinum adhæsio. Id mox eximatur, quoniam nondum eius, vt neque venarũ, potest ortus conspici. Priusquam autem aliò res procedat, decet hoc loco intestinorum viscerúmque omnium situm speculari, vt his nondũ à naturali sede dimotis, obseruare liceat quæ partes quibus in cute locis, subditæ sint atque respondeant: quod quidem non leue momentum ad medendi artem obtinet.
Intestina. Deinde verò suscepta intestinorum narratione, consecto-
Pag. 32. res id quod rectum appellant, eo loco vbi ad coxam sinistram eminet, locis duobus obstringent funiculis acu traiectis, medióque inter hos spatio illud execabunt, mox intestina omnia à mesenterio sensim scapello diuellent & quasi disfuent, seruato quidem quàm maximo licet mesenterio. Simul autem obseruare conuenit situs adhæsionésque singulorum compluriúmque vasorũ insertiones: e quibus ne forte præter modum sanguis effluat, tutum erit venam quæ ad portas est iecoris vincire, citra vllam aliorum perturbationem. Vt autem ad ieiunum intestinum propiùs accedetur, id antequam sub venam quæ ad portas est se conijciat & recondat, duobus item vinculis excipiendum erit, medióque spatio consecandũ, vt illicò omnia intestina hinc in modiolos transportentur, in quibus demũ quiquis volet posit exemptorum substantiam, figuram, tunicas, villos, reliquáque omnia nullo periculo nulióque labore contueri. Nunc autem viscera omnia denudata se produnt, quæ tamen quò se apertiùs ante oculos proponant, sanguis qui

in ventris capacitatem ex occulto influxit, omnis hauriendus & spongiis exorbendus est, ac in modiolos exprimendus. Explicandum deinde est mesenterium cum septem venis quæ in portas confluunt: quod eo interim tẽpore à ministris pandetur atq; extendetur, vt quę dicuntur conspicua fiant omnia. Succedit illi pancreas media inter mesenteriũ atque ventriculum sede. A quo deinde ventriculi sequitur narratio, quem aqua per os & gulam demissa nonnulli impleuerunt, vt suo se tumore manifestiùs promeret, naturalémque situm teneret. Quem vt omnes conspexerint, pyloron ab eius ima parte deductum, híncque ieiunum per pancreas in mesaræi oras excurrens persequi decebit. Hinc omnibus in suas sedes quantum fieri potest restitutis & inuiolatis, tempestiuum erit bilis vesiculam sermone vsurpare, mox eam sublatis leniter fibris iocineris in apertũ proferre, atque eum ipsius tubum quem per pancreas in ieiuni intestini substantiam infigit. Sub hæc verò venam quæ ex portis per pancreas sub ieiunum demersa in mesaræũ contendit, & eius in septem ramos enarratam distributionem nunc lucidè contueri datur, sed ramum eum maximè qui ex ingenti illo stipite in ventriculum & lienem cõsedit, sua comitatum arteria, quæ ab aorta è diaphragmatis sedibus in iecur excedit. Si gracile & extenuatũ corpus erit, singula quę dixi primo statim obtutu oculorum futura sunt obuia: sin obesius, ex trunco in primis qui ad portas est, deinde ex ramis eius singulis, adeps summo digito leniter eximẽdus, ne quicquã dilaceretur aut pereat. Quæ vt perspecta satis fuerint, pancreas quidem intactum relinquetur: at mesenteriũ extirpandum & radicitus tollendũ est, secta quidem vena portæ sub eo loco quem vinculũ obstrinxit, & adacta nouacula per mesenterij radicem, quæ arteriæ maiori in longum adhæret. Hoc ipso autẽ opere speculari liceat arteriam & neruũ, qui è lumbis in mesaręum diffunditur, simúlque primas omenti radices. Obseruãdũ hic sedulò ne quod subiectorũ vasorum, quæ perampla lũbis accumbũt, aut punctum aut vulneratum diffluat. Sanguis denuò qui recens illapsus est, exhauriendus, corpúsq; omnino siccandum. Iam hoc ordine conducit iecur atq; bilis folliculum, mox lienem contemplari, & omnia quæ de illis sigillatim dici solent, seorsum planiùs commonstrare. Ne tamen ea labefactetur societas qua hæc cum superioribus coniunguntur, nondum discindi aut eximi commodè possunt: aut

Mesenterium.

Ventriculus.

Cystis fellis.

Multorum obseruatio.

si fortè id vlla ratione efficere cogemur, priùs quæcunque circumstant vasa arctiùs vincienda sunt, maximeque vena caua mox vt emersit e iecore. Post hæc de renibus & vrinæ viis habendus est sermo: ac tum temporis membranulas quæ illic complures extant quasi exortus tum mesenterij, tum omenti, atque superiorem peritonæi membranam (id enim duplici constare proditum est) adiectúmque renibus adipem, adhibitis vncis atque scapellis consectores circumcident & amputabunt. Sic enim nuda & aperta omnia, clariora existent, arteria maior, eíque assidens vena caua, nerui vtrinque per lumborum musculos propagati, & quicunque demum processus ab eorum singulis, tum in renes, tum in testes atque vesicam contendunt. Quoniam autem in hunc ordinem de renibus & viis vrinæ mentio debet incidere, emulgens tum vena, tum arteria vincienda est, dextra quam sinistra potius, quòd ab hac sinister vrinæ canalis deriuetur. His tum inde dissectis vasis, ren dexter extirpabitur incidetúrque parte tumentiore, vt qui intus latebat sinus, iam in conspectu sit, vtque stylo terete hinc in canalis insertionem traiecto, omnis ratio exprimendæ transmittendæq; vrinæ cognita sit. Cùm autem ad vesicam oratio transferetur, cutis ab imo ventre dextrorsùm per penis radicem ad scroti extremum interscindetur, detectum nudatúmque os pectinis disiungetur, obtusiore nouacula in mediũ cartilaginosæ commissuræ mallei plumbei ictibus adacta, ipsísque coxis in posteriora magna vi retortis. Diductis his ipsoque pene, in sinistrum inguen reducto, tota vesica propalàm est, & quæcunq; ei astant particulæ. Spermatica vasa atque testes iam explicare decet, partéque sinistra quam integram reseruauimus, idipsum vas ab emulgente per medias peritonęi membranas persequi adusque coxam sinistram. Inde testis sinister abripietur à scroto, penitúsq; diducetur, quo manifestiùs pateant quæ in eo sunt omnia. Quin & parastates indicandus est intrò ad vesicæ ceruicem recurrere, & in penis canalem confluere, omnia deniq; quæ pleniùs suis locis à nobis sunt prodita. Hæc demum vt eximantur, vinciendæ secandæque sunt emulgentes, tollendíque renes, item ductus vrinæ, vasa spermatica, testes, genitale ac vesica, vena tamen caua & aorta quantum maxime fieri potest illæsis. Si alicunde sanguis largiter affluet, aut constringendus continuò locus erit, aut consuendus, quantúmque sanguinis circunfluet spógiis combibendus.

Renes & vesica.

Vasa spermatica & testes.

ſtus. Porrò autem ſi fortè mulier conſecatur, quæcunq; de vtero dici debuerunt, modicè ſublata duntaxat veſica, hic apertè commonſtrabũtur, ſitus, cornua, teſtes, canalium inſertio, ceruix, oſtiũ geminũ, omniũ denique venarũ quæ ad hunc vtrinq; feruntur infixio. Vterum autem vt vna cũ cæteris miniſtri abſtulerint, ſolùm reſtabit inteſtinum rectũ, in cuius hæmorrhoidas è ramis venæ cauę deriuatas, animum ſenſúſque intendere cõueniet. Hoc tãdem eiecto nihil in ventre inferiore præter venas & arterias reliquũ erit. Quocirca his duntaxat manentibus velim deinceps ad vitales partes tranſiri: in quas dum incumbent conſectores, eorum adminiſtri crura interim deglubent ac nudabunt, vt quæ in hæc permeant venarum, arteriarum, neruorúmque propagines ac muſculi, ſuo quæque loco & ordinè clariùs in conſpectu & oculis ſint omniũ, in quibus adminiſtrãdis non alium curſum teneri velim, quàm qui de illis ſuprà eſt à nobis conſcriptus. In thorace igitur primùm cutis detrahenda, ſub qua muſculi, mammarum glandulæ, ſubditæque coſtæ enarrari commonſtraríque debẽt. Hinc capacitas interior adeunda, ducto ſcalpello ex punico malo per os mediũ pectoris in ſummũ iugulũ, vt coſtis deinde in contraria verſis ac retortis, diſſipiẽtes membranæ (quas diximus geminas haberi) diuelli, & in ſuũ quæq; latus diſtrahi poſſit. Id autem ſi factu operoſum nimis & fallax lubricúmq; videatur, altera diſſecandi cõſuetudo inueterauit, quæ diſciſſis vtrinq; extremitatibus coſtarũ cartilaginoſis, os vniuerſum pectoris tollit: quod tamen dum fit, cautio adiungenda eſt, ne vena caua quæ ad iugulum eſt vulneretur: ſimul verò nerui proponentur, qui firma adhæſione oſſis interiora peruadunt. Hinc diſſepientem membranã ſtylus alter in longum, alter in tranſuerſum actus, alioqui lapſuram excipiet atque continebit. Quibus ita rectè conſtitutis, omnia quæcunque thoracis capacitas includit recenſeri apertéque depromi poterunt. Primùm quidem diaphragma è coſtarum extremis natum, iiſque ſupra ſubtérque annexum: deinde verò membranarum tum coſtas ſuccingentium, tum interſepientium adhæſio mutuáque ſocietas. Quibus apertis pulmones deſcribere contemplaríque expedit, vt ij cor amplexentur, omnémque capacitatem impleant: quos tamen qui volet ori folle addito, aëre ſpiritúque diſtendere, is præter ſitum eos quoque motus ſtudioſe comprehendet, qui in viuentibus nobis obeuntur. Ab his pericardium ſu-

Vterus.

Partes thoracis.

Mammæ.

Thoracis apertio.

Partium ſpiritualium obſeruatio.

Pulmones.

Cor. pra aperietur, obseruato humore quem concipit. Mox suscepta cordis tractatione, situs eius omniúmque canalium qui tam in id inferuntur, tũ ex eo spectãt in pulmones, obseruandi. Quanquã autẽ qui operi explanando præficitur, hic quandã orationis continuatione cordis ventriculos & valuulas, horũq; substantiã atq; magnitudinẽ fortè expediuit, nondũ tamen cor incidi debet, neq; cæterorũ quicquã quę tũ illic, tũ sub diaphragmate posita sunt diuellendũ, ne vno quouis rupto aut lacerato, germana naturalísq; constitutio vnà pereat. Quocirca istorũ vt aliorũ compluriũ plenior cõmonstratio in posterum differetur. Nunc verò vtilis *Vena caua.* se offert venæ cauæ speculatio, quam minister dextrũ pulmonem manu molliter extollens, indicabit è iecoris conuexo per diaphragma sursum commeare, hácq; parte dextra ad iugulum festinare, processúque propagines in diaphragma & pericardium edere, ramo cordis ambitum irrigare, pariete suo sinistro illius dextrũ ventriculũ subire atque circum lecti: paulóq; suprà, venam coniugij expertem in quintam dorsi vertebrã deiicere, quæ mox deorsum excurrens multis riuulis octo vtrinque costas inferiores alit. Omnibus hanc ipsam cõstitutionẽ seruantibus, commodũ *Nerui.* est de neruis è sexta cerebri coniugatione huc missis verba facere: de hísque rursum qui è dorsi medulla in singula costarum interualla vtrinq; porriguntur. Hi enim nunc conspicuò discerni poterũt, vt & ij sanè qui per costarum radices vtrinque ad inferiora contendunt, & qui per dissepientem membranam in medium diaphragma se inferunt, & qui per sterni concaua in diaphragmatis summa apud malum punicum figebantur. Qui autem vnà cum œsophago ventriculum subeunt, posthac apertiùs eminebunt. Iam pars aduersa adeunda est, sinistérque pulmo similiter erigendus, *Arteriæ.* vt simul atque arteriarũ è corde distributio recitabitur, maioris illius trũci deiectio in spinã, eiúsque in duos insignes ramos sursum deorsúmque latos diremptus spectetur. Quæ omnia quò cunctis clariora euadant, interim dum arteria- *Iugulum & ceruix.* rum atq; venarum productiones memorabuntur, iugulum atq; guttur detegendum adusque oris interiora, findendáq; est maxilla inferior, adacto cultro in eã menti commissurã multò arctissimam atq; contumacissimam, quæ primores inter dentes contedit. Quod si non facilè præstari potest, maxilla infirmiore loco obteri debet, aut serra desecari. Cũ autem sic nuda & in medio posita erunt omnia, tum venæ

cauæ

cauæ, tum arteriæ diductio omnis quæ apud ganglium in alas, in humeros, in ipsam deniq; ceruicem fit, clariùs elucebit. Quod si illarum productiones in extremũ animo est promouere, decet administros per otium eas in brachiis consequutione quadam retegere: at priùs tamen cautione quadã vinculis excipiendi sunt rami omnes, statim vt è stipitibus suis emerserunt. Nerui recurrentes hunc iam ordinem tenent, vtrinque ab arteriarum ramis, quos circumplicant, ad laryngem sursum perspicuè reducti. Post hos sunt guttur, larynx, epiglottis, tonsiliæ, lingua, & quicunque huc nerui pertinent atq; venæ: deinde columella, palatum & dentes, quorũ non minus perspicua est inspectio, quàm expedita atque breuis explicatio. His ita permixte vniuersisq; citra vllam disruptionem aut ademptionem commonstratis, expedit demum singula solerter eximere, simúlque illa denuò seorsum rimari, quò prorsus & vbiquequaque perspicua sint & tanquam in clarissima luce exposita. Inprimis itaque & vena caua & aorta sub ganglio execabitur, priùs tamen vinctis vt dixi ramis omnibus qui illinc spargũtur, maximè verò iis qui in ceruicem & caput excedunt. Vena caua ea rursum sede quæ inter diaphragma & cor posita est, ipsa quoq; aorta arteria in trunco maiore statim vt ex corde emergit in spinã, discindetur adhibitis priùs vtrinq; vinculis. Summa lingua, asperáq; arteria tum demum ab œsophago sensim detrahetur, infixa nouacula ad dissepientis membranæ radicem, tota dirimetur adusque diaphragmatis concursum: deinde verò arrepta sublatáque lingua & aspera arteria, mox pulmones insequentur, itémque dissepiens membrana, pericardium, cor, & quæcunque vasa in id pertinere diximus: restabunt duntaxat œsophagus & ramus aortæ qui spinæ dorsi accumbit. Horum iam extirpatorum debet accuratiùs substantia percipi: itémque figura, magnitudo, partiúmque numerus, quam maxime autẽ ventriculorum cordis, valuularũ & vasorũ in pulmonibus constitutio, quæ dum reliqua administrabuntur, ingenti lebete ebulliri poterunt proximo spectatorum conuentu minutatim excutienda & explicanda. Vt autem quæ reliqua sunt viscera eximãtur integriùs, vena caua eo loco qui inter iecur & renes medius interponitur discindenda: tum deinde œsophagus subdito scalpello vnà cùm adhærentibus ei neruis, qui tum manifestissimè se promũt, secernetur, móxque nouacula per diaphragmatis radicem acta, id primùm, de-

Nerui recurrentes.
Partes oris.
Exemptio partium interiorũ.

inde ventriculi, iocineris, atque lienis vincula circuncidet. Apprehensa tum gula, multa protinus consequuntur, nempe ventriculus, ieiunum intestinum, iecur, lienis, & venæ portæ atque cauæ non exigua portio. Hoc autem ipso opere decet animum ad arterias adhibere, & ad neruos qui ex spinæ compluribus locis in hæc viscera proferũtur. In singulis cùm exempta fuerint, licet substantiam, figuram, magnitudinem, partiúmque numerum seorsum ad vnguẽ explorare atq; sagaciter inquirere: at situs & cõnexio nõ nisi cùm omnia hærent in corpore, nondum de suis deuulsa sedibus certò perspici possunt. Iam verò extis omnibus sublatis, aorta spinæ accumbere adusque renes sola conspicitur, in qua complura cernere est earum arteriarum foramina, quas in diaphragma, ventriculum, iecur, lienem, mesenterium, atque renes efferri diximus, omnia quidem inter se finitima eo situ vbi initium est lumborum. Locus sanè & occasio hîc pulchrè offertur ad venarũ arteriarúmque in omnes artus distributarum consectionem, hanc tamen non alia via atque ratione administrandã, statuo, quàm quæ supra est à nobis exposita. Quocirca de capite præcipiendum iã est. Post eius capillos atque cutẽ, plerı́que solẽt caluæ ossa omnésq; suturas edisserere, quòd dũ fit calua tota serræ crebris impulsionibus circũciditur, móxq; sensim extirpatur, vt qui e meningibus per suturas in pericranion emanãt villi spectẽtur. Dehinc autẽ inito sermone de meningibus, crassior illa vncis sublata, ex fronte in occiput desecabitur, in qua quò turgidiores & illustriores conspiciantur venę, ceruicis venæ & arterię conseruentur arctioribus vinculis obstrictæ. Sub hac tenuis altera meninx similiter vncis extollenda palámque indicanda; hinc proximũ erit ostendere vt ambæ inter priores cerebri partes iũctæ demergãtur, vtque cerebrũ à cerebello copulatæ disterminent. Ab his autem cùm cerebri completa erit descriptio, pars eius summa ad dimidiũ ferè minutatim resecabitur, dũ detracta superiore illa medullæ portione, priores intus ventriculi, quique in eis cõtextus est choroides, pateſiant: dúmque sensim ablato eo quasi fornice qui vẽtriculũ mediũ integit, canalis vermi similis ab hoc in cerebellũ traiectus, animaduerti possit oculísque lustrari cũ glutiis vtrinque assidentibus. Priusquã hinc vltra pergatur, septẽ neruorũ coniugationes explicari commonstraríque sigillatim debent, cerebri quidem lateribus molliter alternè sublatis: hæ si quidem diu incorruptæ manent.

Arteriæ & venæ.

De capite.

Meninges.

Cerebrũ & eius partes.

Neruorũ coniugationes.

manent. At contextus admirabilis vt & certè vermis atque glutia, tridui quatriduíve cadaueribus præsertímque strã-gulatis flaccescũt atque contabescunt, vix vt ea clare detur internoscere. Recens autem extincto animante contextum illum choroidem è prioribus ventriculis persequi conueniet adúsque lacunam & cerebri basin, è qua vt crassa meninx euulsa fuerit, glandula in conspectum veniet, sub qua & osse prætenui quod veluti summa est cunei facies, contextus ille mirabilis integer pleniúsque cernetur. Postremò autem cerebello detecto ventriculus obseruabitur, illiúsque in spinæ medullam deriuatio: itémque venarum & arteriarum extrema illuc ex inferis partibus allata. Quòd si præterea spinam omnem in longum diffindere placet, erunt perspicui sanè omnes prodeuntium illinc neruorum exortus, quos qui volet cum musculis consequutione quadam ad extremum persequi, destinatum in id corpus consecabit, eum prorsus ordinem imitatus, quem suprà de neruis ac musculis conscripsi. Sensuũ speculari instrumenta nullius est laboris aut industriæ, quin & omnis oculorũ compositio nõ minus ex bubulis quàm ex humanis animaduerti potest. Quocirca hîc iam rei finem pono, cùm summa & generalis ratio administrandæ consectionis satis superque explicata videatur: nam singula quæ vnusquisque nullis adminiculis, sed (vt dicitur) suo marte minimáque meditatione sufficerit, hîc frustrà viderer persequutus.

Rete mirabile.

Cerebellum.

Spina dorsi.

Sensus.

PERORATIO.

Firmissima artis medicæ fundamenta iactauimus, dum descripta humani corporis consectione, omnes eius particulas singillatim ob oculos proposuimus: quarum cognitio si sensuum fide atque constantia firmabitur, vim quodammodo iam adipiscitur aut communiũ euidentiúmque notionum, aut earũ quas Geometræ non demonstrare, sed postulare solent vt sibi concedantur, ex quibus posthac aditus ad demonstrationem facilis patebit. Si præterea fructus commoditásque spectabitur, consectio eam subiectam materiam explicat, in qua omnia quæcunque ars præcipit versari examinaríque debent. Vt enim qui rerum gestarũ memoriam repetunt, non illas rectè possunt animo concipere, nisi priùs locos & regiones quibus obtigerunt vel sensibus lustrarint, vel sibi quodammodo ipsi cogitatione depinxerint: sic profectò si quæcunque solet ars medendi tractare percipienda sunt, necesse est humanum corpus perspectum

Anatomes necessitas & præstantia.

habere, in quo omnia contemplemur & quasi penitus animo cernamus. Huc atque illuc errans & vaga est omnis rerum cognitio, futilis parúmque stabilis memoria, quæ in hoc tanquam solio non confidit atque sustinetur. Res quidem quàm verba multò sunt constantiores, & quibuscunque vel morbo, vel ætate ingrauescente, vel diuturnitate temporis mentis sensa vanescunt, iis priùs nominum quàm rerum cognitio atque memoria deponitur. Vnde cùm tanta in rebus & in locis vis insit admonitionis, non sine causa ex his veteres cognitionis & memoriæ duxerunt disciplinam. Itaque vt ad historiæ fidem Geographia, sic ad rem medicam corporis humani descriptio pernoscenda.

LIBRI I. DE PART. CORP. HVMANI descriptione, finis.

DE ELEMENTIS, LIBER II.

PRAEFATIO.

QVI parcè ac leuiter in philosophia artium omnium procreatrice versati, medēdi artem discendam tradendámve suscipiunt, satis supérque se facturos existimant, si humani corporis anatome decursa, e vestigio ad singulorum morborum cognitionem curationémque festinent. Hoc dum illi compendio sibi viam parant, moliuntúrque breuem ac facilem artem, in perpetuæ obscuritatis latebram precipites se deuoluunt, & quasi luce menti erepta, densam noctem ac tenebras ob oculos offundunt. Est enim ipsa ratio lux mentis, quàm qui despuunt, neque rerum causas intueri, neque quid quaque in re verū sit exquirere, neque falsa diiudicare possunt: sed omni æuo singulari illo splendore destituti, cæco quodam & temerario nixu sursum deorsum trahuntur: dissolutam & sine neruis ac articulis huc & illuc fluctuantem futilémque rerum confusionem animo consequuti, cunctis in rebus quasi modò nascentes obhæsitant, nihil ratum, nihil comprehensum, nihil fixum habentes, sed semper in ancipiti

Nihil firmum esse, quod non ex causis per demōstrationem cognitum sit.

piti & eo loco ſtantes, à quo leui momento poſſint dimoueri. At verò qui admirabili quodam philoſophandi ſtudio concitati, conabuntur in ea curricula venire, in quibus celebrium virorum impreſſa ſunt veſtigia, ij rerum cognitione primùm accepta quæ ſenſibus obuiam inciderunt, rudi ear in contemplatione, minimum tenebuntur, ſed vltrà progreſſi mentis agitatione cò ſe conferent, vnde tanquam prægreſſis ex cauſis illæ ſuam originem traxiſſe videantur. Hinc ſenſim penetrabunt altiùs, donec id tandem cogitatione pertingant, in quo expleta mens tanquam in extremo conſiſtat. Quum igitur humanum corpus anatome in partes ſenſu conſpicuas diſſolutum iam ſit, ab his deinceps ad ea tranſeundum, quæ cogitatione ſola diſcuntur, & altiùs inueſtigandum ex quibus elementis pars vnaquæque condita ſit, & quæ ſit elementorum permiſtio, quæ temperatio, quæ vires ac facultates lateant in illis, & quo ſpiritu quóve calore ſeruentur. Quum analyſi hæc inuenta perceptáque fuerint, compoſitionis dein ordine conſpicuum fiet, quæ ſint effectrices omnium cauſæ, qui ab his gignantur humores, quæ partium ſingularum functiones ſint, & quæ naturalis omnium adminiſtratio. Sic vniuerſa contrahetur phyſiologia, quæ naturalem de homine contemplationem demonſtrationis vi conſtituit.

Inueſtigandi ratio ſeu ordo reſolutorius.

Humani corporis in partes tum compoſitas, tum ſimplices diſſolutio.

CAP. I.

HVMANVM corpus vnum efficit tum continuatio ſeriéſque partium, tũ omnium conſentiens & in motionem vnam conſpirans illa cognatio. Id autem ſimplex cùm minimè ſit, varium efficitur partium diuerſi generis ſtructura, & earum multiplici figura: quæ non modò locis diſcluſæ iacent, ſed etiam aliæ ex aliis ſunt conditæ, aliiſque aliæ figuris inſignes, prout ſua cuiuſque conditio & facultas poſcere videbatur. Itaque corpus vniuerſum, in caput, thoracem, vẽtrem & artus dirimi diſtrahíve poteſt, ex quibus coagmentatum apparet, hæc ipſa rurſum in alia: caput quidem in faciem, oculos, frontem, naſum, auriculas, aliáq; plura: thorax in pectus, latera & pulmones: venter in abdomen ſubditáq; viſcera: artus in tota crura & brachia: atque hæc in humeros, cubitos & manus. Rurſum verò hęc ſingula minutiùs conciduntur, vt manus in digitos & palmã, digiti in alia, vt in cutem, venas, arterias, carnẽ, neruos, ten-

Totius humani corporis diſſolutio vſque ad ſimplicia.

dones, vincula, cartilaginem, membranas & ossa. similiter cætera membra qui penitus introspiciet, sentiet vnũquodque in hæc omnia vel certe plurima dissolui, vltra quæ iam nihil vel diligentissima sensuum obseruatio possit cognoscere. Sui enim hæc vndique similia sunt, vnam parilémque omnino substantiam adepta: vnde primùm Aristoteli ὁμοιομερῆ, id est, eiusdem naturæ partes nuncupantur, quæ simplices quoque dici possunt, in quibus nimirum tanquam sensu minimis corporis dissolutio consistit. Sic quidem vltimæ sunt & extremæ, quæ tamen si compositio spectabitur, primæ fient omnium. Ex harum enim compactione aliæ partes constant, quas ἀνομοιομερεῖς, id est, naturæ dissimilis, appellant, vt plerique simplici nomine illas similares, has verò dissimilares. Illas præterea primas, & simplices, has compositas, quod illæ istarum gratia habentur, & tanquam materia quædam in dissimilarium compage & coagmentatione substernuntur. In compositis modus statuitur, vt hæ minus, hæ verò magis compositæ iudicentur. Est autem & cùm discernendo partium gestiones & munera spectantur, atque tum quoniam officiorum actionúmque gratia, corporis partes conditæ sunt, omnem eam partem cuius opera communem toti corpori actionem edere possumus, instrumentum licet appellare, & quasi subsidium ad aliquid agendum, Deinde ex actionum gestionúmque differentia & ordine, instrumentorum differentiæ ponuntur. Sic vniuersum corpus animæ instrumentum statuimus, & visionis oculum, concoctionis ventrem, comprehensionis manum, progressus pedes. In his verò & digitus minus est instrumentum quàm manus, & hæc minus quàm brachium, hoc denique minus quàm corpus vniuersum. Quoniam verò organũ non sui ipsius, sed obeundi muneris gratia est constitutum, vt opus efficiat, debet apparationem quandam & instructionem in id obtinere, vnde & nomen inuenit. Est autem ea figuræ cõcinnitas, quæ sua est cuiúsq; & qua adempta instrumenti ratio perimitur. Nihil enim quod rude & informe, instrumenti nomine dignum est, sed quod formatum & instructum & aptum corpus est ad opus, id idoneum illius est instrumentum. Quocirca si exquisita petetur nominum ratio, instrumentariæ, id est, formatæ parti obiicietur pars informis, ὁμοιομερὲς ἑτερογενεῖ, atque hæc oppositio est in substantiæ genere, illa verò per figuram. Vnde perspicuum est eos rerum genera permiscere, omniáq;

Partes similares & dissimilares.

Simplices & compositæ.

Totius cõpositio ex simplicibus.

Pars organica siue officialis.

Instrumenti ratio.

omniáque turbare, qui parti (vt ita dicam) similari instrumentariam opponunt, perinde atque si albo dulce contrarium facerent. Sed & ea quæ diuersorum sunt generum, si enuntiantur de eisdem, palàm est contraria non esse. Atqui venas & arterias ossiaque plurima simili natura cùm sint, instrumenta tamen omnes appellant ob figuræ speciem. Ea nequaquam instrumenti ratio est, vt ex partium varietate concretum sit, cùm ferream securim opifices plerúmque totam exhibeant, sed vt idonea figura sit instructum. Neque demum similaris corporis necesse est quoduis fragmentum totius appellatione dici. Quo errore quidam abducti, venæ & arteriæ tenue fragmentum, cùm viderent neque arteriam, neque venam appellari, dissimiliũ partium esse censuerunt, ignorantes illa non substantiæ, sed figuratæ substantiæ nomina accommodari. Necesse quidem est similarium fragmenta similem integris substantiã obtinere, at non illicò eadem quoque appellatione dici. Ergo hoc difficultatis vt claudatur, quæcũque in corpore pars diuersi generis apparebit, eadem mox & instrumentaria iudicetur: hoc enim natura prospexit, vt particularum dissimilium compositioni, figuram & conformationem quandam coniungeret. At non sic licet reciprocare, vt quæ pars instrumentaria sit, eadem statim ex varia natura constet, sitque dissimilaris.

Parti similari instrumẽtariam non opponi.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quid pars corporis, & quot simplices ac similares propriè dinumerentur. CAP. II.

PLVRIMA habet humanum corpus continétque simplicia, sine quibus neque diu, neque conuenienter conseruari potest: vt spiritus, lac, semen, sanguinem, vtiles humores, & quæ ab his defluunt superuacanea suis quibusdam receptaculis concepta: præterea ossa, cartilagines, vincula, tendones, membranas, neruos, venas, arterias, cutem, carnem, itemque adipem, medullam, pilos & vngues: hæc omnia quidem simplicia, sed quibus non ex æquo partis appellatio attribui potest. Pars enim, est corpus toti cohærens communíque vita coniunctum, & ad illius functionem vsúmve comparatum. Itaque sanguinem in venis vel humores toto corpore fusos partes non dicimus, vti neque spiritus impetu cordis impulsos in arterias: hos enim corpora in præsentia non dicimus. Illi quamquã sunt corpora vti & ocu-

Pars corporis quid.

Definitionis explicatio.

lorum humores, nusquam tamen hærent coniuncti, sed fluxi deerrant quasi vase conclusi. Siquis humor intus fortè concreuit, hæsítque ventriculo aut lieni, quia tamen illi verè coniunctus non est, neque cõmunem vitam accipit qua regatur, pars haberi non debet, vt neque calli, neque verrucæ, neque tophi. Sed neque ex carne tumorem vndelibet erumpentem, licet alatur & viuat, partẽ verè dixeris: quia præter naturam & prodigiosè cùm sit, nullam functionem nullúmque vsum toti, sed potiùs incommodum affert. Sic neque oculi dimidiũ pars est corporis simpliciter & absolutè vocanda, quòd nullam functionem nullúmque sola officium exhibeat: cuius & aliud argumentũ est, quod neque organon, neque ὁμοιομερὲς rectè appelletur. In horum quoque numero habendũ est tenue ossis aut nerui fragmentũ. Iã verò omnibus hac ceu lege quadã comprehensis, scrutemur nũ pili & vngues corporis partes & esse, & dici possint.

Pilos corporis partes non esse, vt neque vngues.

Illi quidẽ e corporis materia consistunt, hęréntque toti firmissimè, propria quadam circumscriptione definiti, neque profectò præter vsum cõdonati mortalibus: attamen quòd non ita coniuncti sunt, vt communi totius vita fruantur, in partibus corporis non habentur. Non enim illi ossium aut stirpium more viuunt, nec alimento intrò adacto tractóve nutriuntur, nec incrementum in latum & profundum vt in longum suscipiunt, sed materia quadam vice alimenti (propriè siquidem alimentum non est) illis ad radicem posita iunctáque, in longitudinem atque molem ampliorem proferuntur, haud secus atque lapides qui in terræ sunt visceribus, aut domus dum extruitur: quod ex his palàm fiet, quæ de nutritione posthac dicentur à nobis. Non pauca tamen his obiici possunt.

Aduersæ rationes.

Nam pueris vnà cum digitis vngues quoque in longum atque latum increscunt, paritérque in profundum, & ætate crassiores durioresque euadũt. Eadem est & in pilis ratio, qui prouectis quàm pueris vt lõgiores ita crassiores sunt & rigidiores. Deinde verò quòd vngues & pili non crescunt in immensum, sed definitam incrementi legem & metam habent, quemadmodum & stirpes, fidem facit eos vera nutritione increscere. Si enim admota duntaxat ad radicem materia atque subiecta adaugescunt, quoniam continenter suggeritur & accedit (hoc testimonio quòd derasi vel præcisi semper subnascuntur) continua adiunctione deberent tandem in immensũ luxuriare atque grandescere. Atqui contrà fieri cernimus, his vt

plantis

plantis constitutos incrementi limites, quos prætergredi non liceat. Quocirca his vt stirpibus videtur alimentum omnem substantiã intrò subire, quod prima ætate alit & auget: & tandem cessante incremento tantùm alit. Hæc quidem non mediocriter vrgent, sed illa magis, quòd pili vel vngues præcisi omni ætate vel decrepita & præcipitata recrescunt: deinde quòd hecticis & tabidis, quibus reliquum corpus non augetur modò, sed etiam planè exhauritur & liquescit, ij soli diffunduntur & grandescunt: neque is modò, sed etiam vita destitutis corporibus. Quibus aperte cõuincitur non naturæ attrahentis beneficio, sed excrementi redundantis vi & egressu ab radice duntaxat illos increscere. Emergit autem id præparatum pulsúmque vi caloris, indicio, quòd defunctis non semper augescunt. Quòd pueris ætate procedente in latum spargũtur, efficit partium à quibus prodierunt amplitudo: quòd verò fiant crassiores, excremento tandem sicciori adustioríque facto acceptum refertur. Quòd autem cùm ad iustam magnitudinem peruenerunt, non vltrà promitti trahíque possunt, tametsi materia ad radicem suppetit, vnum ex his est in quibus nõ aliud quàm mirari liceat Dei & naturæ prouidentiã. De medulla autem nihil ambigi potest eam quæ in spinę fistula tenetur, non aliter quàm cerebrum corporis partem esse: quandoquidem non vsu modò, sed proprio quoque perfungitur munere, & vitam habet, cuius ope trahit & in se recondit alimentum. Cæterùm quæ in exilibus ossium cauernis est, vt liquidi humoris speciem ostendit, ita non pars corporis est, sed ossis alimentum, quod à sanguine primùm deductũ ab illius natura mox deficit, sensimque mutatum in ossis naturam tandem facessit. Similiter quæ maiores implet ossium laxitates, vt crurum, vt humerorum, quanquã firmior solidiórque subsistit, alimentum tamen est ossis tanquam commeatus aliquis congenitus datúsque ab ortu, propterea quòd ossis soliditas non facilè aliud sinit extrinsecus intrò commeare. Medulla quidem vi ossis atque tepore albescit & concoquitur, raptáque sensim in ossis naturam absumitur. Quòd igitur in ea laxitate manet tanquam superabundãs ad futuram necessitatem, id medulla est, quam Aristoteles concoctum excrementum (sic vocant succum corporis superuacaneum) appellauit, non tamen inutile & reiectaneum. Quamobrem decepti videntur qui vt aduersas sententias in concordiam adducerent, medullæ partem

Aduersorum refutatio.

Spinæ medullã corporis partem esse.

Oßium medullam partem nõ esse.

alteram vtilem, inutilem alteram, totam verò partim alimentum partim excrementum esse prodiderunt. Ea ne præpropere desit, illapsi extrinsecus alimenti subsidio sustentatur, eo indicio, quòd quæ in iuuentute rubro colore perfusa erat & sanguineo: ætatis progressu alba fit, & vt reliquum corpus adipata. Cæterùm illius nulla est vera nutritio, neque sanguinem prolectat sibíque iungit, quòd vita nulla constet, vt neque sanguis, neque quisquã alius humor.

Adipem corporis partem non esse. Prima ratio.

Similis est ac fortasse maior in adipe ratio, quem palàm est è sanguinis portione præpingui, hanc autem ex alimenti concoctionísq; probitate generari, quæ dũ affluens in animalis pulpam non absumitur, sensim exaggerata in molem, è venis iam delapsa in adipem concrescit à frigido. Quòd si illius efficiens est frigidũ, quomodo corporis pars esse possit?

Secunda.

Quem confirmamus humorem in venis nondũ partem esse, qui putemus extra venas frigoris vi concretum partem fieri? Si quis est huic argumento locus, videbitur similiter gelati in ventriculo sanguinis grumus, pars esse corporis, si modò illi adhærebit. In carne ratio diuersa, quòd hæc vt cæteræ partes omneis non ex concrescente, sed ex conuerso, mutatóque sanguine gignatur.

Tertia.

Est & aliud quod adipem vt medullam à communi partium notione secludit: nã per inedias, per alimenti & sanguinis penuriam, cedit vertitúrque in vtile partibus alimentũ. Atqui pars nulla partem alteram nutrit, neque alia alij fit nutrimentum.

Quarta.

Deinde omnes tum simplices, tum compositæ, propria quadã circumscriptione continentur, quam (tametsi in ampliorem molem diffunduntur) similem seruant, nisi præter naturã sint affectæ: adipem & medullam nulla propria circumscriptio aut figura, sed vicinarum duntaxat partium ora & extremitas circumiecta claudit. Vnde intelligi potest in partium numero & ordine non pilos, non vngues, sed nec medullam, nec adipem esse. Scio Aristotelem partes simplices, alias molles & humidas dixisse, alias duras & solidas: atque inter illas sanguinem, adipem, medullam, genitale semen & lac recipere: quo loco is quicquid in corpore tenetur partis appellatione complectitur. Nos verò accuratiùs ea sequimur, ex quibus ad medendi artem fructus percipi possit.

Decem partes corporis simplices.

Ergo quæ verè existimari debent partes simplices, hæ restant: os, cartilago, vinculũ, membrana, tendo, neruus, arteria vena, caro, cutis. Satis multa de partium differentiis: vnde huc digressa est, eòdem redeat oratio.

Quid

Quid elementum, quæ medicis in corpore partes elementa, & quæ principia dici debeant.

Cap. III.

Corporis vniuersa moles tametsi varia compositione structa apparet, sectione tamen in eas dirimitur distrahitúrq; partes, quæ similares cùm sint, iã non vltrà in alias distribui possunt: sunt illæ quasi retexendo postremæ, quas simplices, sensus percipit, cogitatio autem ratióque nostra omnium primas ortu & compositione iudicat. Quare corporis elementa illas statuere conueniet. Elementum enim corpus est simplex, ex quo quidque primùm cõstituitur. Simplex quod distrahendo vltimum offenditur, quódque diuisione minimum est, aut si magnitudine & mole præditũ est, in diuersas tamen species partiri nequit. Simplicium connexione compositum emergit, cuius eas duntaxat partes elementi appellatione designamus, quæ omnium primæ fuerant, & ex quibus compositionis successus originem duxit. Simplicem partem antecedunt forma & ea materies quam informem nudámque intelligimus: verùm quia corpora non sunt, illas ab elementi notione abducimus. Principia quidem sunt, quæ singula separatim minimè subsistunt, concursione implexúque suo corpus efficiunt. Compositis corporibus, tum principia, tum elementa insunt: sed hæc quidem corporea sunt, ex principiis condita, quæ & per se sola consistunt, & in totius sunt genere: principia autem simplicissima habentur, incorporea, nec in totius genere, quę seorsum minimè subsistunt, implexúque mutuo corpus instruunt. Itaque quas eiusdem naturæ diximus corporis partes, si sensuum testimonio credimus, elementa sunt corporis, quæ prima subiecta sunt nobis. Semen autem genitale & maternus sanguis principia statuentur, non quæ componunt, sed quæ corpus efficiunt: hic enim ceu materies quædam est, illud vt causa efficiens, quod nimirum omnis generis partes conformare suo loco dicetur. Hæc esse corporis elementa falsò quis affirmet, cùm id minimè constituant, nec in eo preterea seruentur, eius verò causæ sunt & principia. Ad hunc modum stirpis principia æstimanda sunt, semen & succus è terra libatus ac haustus: elementa, radix, lignum, medulla, cortex. Sed enim de rebus omnibus cùm duxerimus non esse sensuum ope, sed mentis acie æstimandum, non alienum sit inquirere ordinem similium partiũ: quæ cùm sint

Elementũ quid.

Principia.

Elementorum & principiorũ discrimen.

elementa ante oculos posita, num alia quædam sint illis priora, quæ ad sensus permanare non possint: an item illis inferantur iactatæ & peruulgatæ quatuor illæ rerum naturæ, terra, aqua, aer, & ignis.

Quibus rationibus terra, aqua, aër & ignis rerum omnium elementa dicantur.

CAP. III.

Elementorum facultates esse contrarias.

SI quæ in natura sunt rerum omnium communia elementa, quæ rebus omnibus promiscuè gignendis sese accommodent, illa sane & plura esse necesse est, & quodammodo contraria & affectioni subiecta. Nam quod vnicum & simplex est, non habet à quo efficiatur, cùm à seipso pati non possit. Neque plura vnius similísque rationis si fuerint, inuicem agent, sed mutuò se fouebunt tanquam vnum sint. Quinimo si fortè illis contrariæ qualitates deferantur, nisi his pariter substantiæ insint mutationi affectionique subiectæ, suo illa congressu ne minimum quidem mutabuntur, sed illæsis substantiis nihil dissimile sibi compositum reddent. His argumentis tanquam fustibus vis illa & turbulenta concursio atomorum immutabilium, per inane volitantium, in exilium relegata, & de natura mundóque depulsa videri possit. Itaque vt ligna, lapides, & animantia mutationem patiuntur, sic & ea facile mutantur, ex quorum concretione hæc communi ortu prodierunt. Si facilè mutabilia sunt, necesse est omnino prædita esse qualitatibus valentissimis, quarum dissidio & repugnantia non ipsæ modò qualitates sese obtundant, sed & adiectorum vicinorumque corporum substantiæ totæ immutentur atque conuertantur. At quænam hæ sunt validissimæ? Quæcunque corpori infunditur qualitas, in vnum aliquem quinque sensuum cadit: atque vt suum quæque sensum mouet, sic illi quadam proportione respondet. Vnde cùm sit tactus sensuum primus, isque plurimùm corporeus, quæ hunc feriunt qualitates omnium primæ sunt & maximè corporis participes: quod certè efficit vt ab his summis doloribus afficiamur aut voluptatibus. Quocirca non candor aut nigror, non dulcedo aut amaror, non quæ cæteros sensus, sed quæ solum tactum concitant qualitates omnium sunt potentissimæ. Ex harum autem genere aliæ sunt principes, aliæ ex his ortæ: principes, calor, frigus, humor, siccitas: ex his ortæ, quæ in molli, duro, crasso, tenui, læui, aspero sunt corpore, quæ variæ dicuntur & quasi multiformes. Harum quippe

Elementorũ substantias mutari.

Tangendi qualitates omnium primas esse & valẽtißimas.

quippe ortus principibus illis refertur acceptus, quæ omnium & primæ sunt & potentissimæ. Elementa igitur ex quorum concursione omnia gignuntur atque concrescunt, si conuersionibus mutationibúsque sese plurimùm exagitant, debent his ipsis qualitatibus pollere, & quibuscunque corporibus illæ naturaliter summæ insunt, hæc ipsa in prima rerum omnium elementa asseruntur. Sunt autem ea, terra, aqua, aër & ignis. Est quidem calor summus ignis, qui ceu feruor quidam est & exuperantia caloris. Aër calidus, vdúsque ceu halitus, cuius humor dissipabilis, quædam est fluxio per cuncta rerum meabilis, leuitate subtili ambientem locum implens celerrimè. Humor aquæ pergelidus quidam liquor est: vt terræ siccitas firma quædam constantia & stabilis grauitas, quibus subsidit & suis clauditur limitibus, cùm cætera elementa nonnisi externo contineri possint. Quāquam igitur quæ aqua perfunduntur multò plus madent, quàm quæ aëre respersa sunt, id tamen non ob pleniorem aquæ humorem accidere putandum, sed quòd is in crassiore fluxáque substantia positus, dum in via recessúsque corporum inseritur, consistit, retentúsque diutiùs illa afficit, madidioráque reddit, quod aër præ tenuitate efficere nequit. Verùm mador hic quem appello, non humor est is quem disquirimus. Neq; præterea ignis inde quòd maximè desiccat, siccior quàm terra iudicandus. Id enim non per se, sed caloris interiectu efficit, quatenuus corporum humorem suo calore exhaurit ac dissipat: at terra affusum humorem combibens per se sola siccat. Aër perinde ac ignis ex accidenti madidũ linteum exiccat, vti & frequentes balneæ, dum vberiorem è corpore sudorem exciunt euocántque. Sic autem qualitates hæ, quatuor rerum naturis summæ obtigerunt, vt quemadmodũ puro igne nihil calidius nihílque leuius, sic terra nil siccius, nil grauius, ne plumbum quidem vel aurum: aquam synceram nullius medicamenti vis gelida euincit, vt neque aërem vllius humor. Summæ præterea sic illis insunt, vt ne minimum quidem possint augescere, remitti verò possint: quod argumento est eas qualitates licet summas, infinitas tamen non esse, quandoquidem infinitum nihil minuitur finita portione detracta. Est porrò sua cuique elemento retusior altera qualitas, simplex illa quidem, sed quæ summum generis sui gradum non impleat. Ea in igne siccitas est caloris comes, in aëre calor, in aqua humor, frigus in

Primas qualitates elementis primum insidere.

Elementa quatuor.

Vt aër sit humidior aqua.

Terram esse sicciorem igne.

Summæ elementorum qualitates.

Remissæ elementorum qualitates.

terra ſiccitati copulatum. In his quæcunque qualitates eodem nomine, eodem & illæ genere continentur : atque licet eorum quibus inſunt corporum ratione diſtent, affines tamen ſunt, tum natura, tum mutationis prompta commoditate. Itaque ingentes quatuor naturæ toti mundo conſertæ ea ſunt rerum omnium primordia, quorum nobis propoſita fuerat diſquiſitio.

Corpus hominis, vt cæterorum omnium, ex quatuor elementorum concretione necti & contineri.

CAP. V.

SI quatuor ea ſunt rerũ primordia, ex quibus ſurſum deorſum vltrò citróque commeantibus, mundi natura eſt continuata, neceſſe eſt eorũ viciſſitudine, cùm reliquorum omniũ, tum hominis corpus conflari, ex hiſq; ceu ex primis rerum initiis conſtare. Quod tametſi vel ſimplici argumentatione in medium propoſita planum eſſe debet, inductione tamen res quaſi ob oculos poſita, veritatem pleniùs illuſtrabit. Vna manet omnium firma conſenſio, corporis vniuerſitatem ex partibus diuerſi generis primùm conſtitui, deinde diſſimiles has conſimilium ſtrue & compoſitione integrari. Iam verò docendum haſce conſimiles ex primorum quatuor elementorum cõcurſione naſci. Has quidem olim ex ſemine ortus ſui primordia duxiſſe, fiet poſthac promptum & obuium demonſtratione, ſimul eaſdem adoleuiſſe materni ſanguinis beneficio, qui alimenti vice ſuffectus eſt. Parentũ ſemen ex parato ſanguine factum eſſe extra omnem controuerſiam eſt, adeò vt nemo qui rem perſpexit, ambigat omnem partium ſubſtantiam à ſanguine aut proxime aut tandem proceſſiſſe. Nomine ſanguinis quatuor humorum mixtã cõgeriem appellamus: hanc verò eſculenta potulentáque ingeſta nobis innouarunt. Hæc porrò ſiue animantium carnes erant, ſiue piſces, ſiue terræ fruges & ſtirpium fructus, à promiſcua elementorum concurſione aliquando ſunt procreata, eo ſane ordine quem pulchre nobis cecinit Lucretius.

Similares corporis partes ex elementis orta eſſe. Lib. 7.

Lib. 2.

Sic tempeſtiuis ex imbribus humida tellus
Vertit ſe primùm in frondes, & pabula læta
In pecudes, vertunt pecudes in corpora noſtra
Naturam, & noſtro de corpore ſæpè ferarum
Augeſcunt vires, & corpora pennipotentum.

Nihil enim ſimplici elemento nutriri, vt neque naſci poteſt. Stirpes quæ prodierunt è terra, non illinc omnia traxerunt,

Simplici elemento

runt, sed si ea stirpibus alimentum datura est, necesse est humore perfundantur: vnde agricultura deductiones riuorũ, agrorum irrigationes adacta necessitate excogitauit. Atqui si puram aquam terræ consperges, nihil aliud quàm lutum reddes, alendis stirpibus ineptum atque minus accommodatum. Oportet igitur si quod apparabitur congruens illis nutrimentum, crassioribus naturis duas reliquas contrarias inseri & temperari. Sic neque pisces alit aqua syncera, sed quæ terræ, aëris, & ignis simul est particeps. Proinde ita rerum natura comparatum videmus, vt reliquorũ vis & substantia in terram & aquam penetret, vtq; aër & ignis inferiora perfundant, vnde rerum plurimarũ exortus fieri conueniret. Itaq; rerum omnium corpora à primis illis naturis & rerum seminibus deriuantur, alia quidem statim & proxime, alia longa adeò rerum serie, vt cùm multorum corporum ortus intercesserint, incredibile videatur à simplicibus illa naturis defluxisse. Quinetiam eodem omnium spectat interitus: quia natura rerum obitus conficiens, eò singula refert, vnde fuerunt accepta. Homines cùm solutis corporum vinculis è vita excedunt, quantum innati caloris dissipatur, id omne in vniuersam ignis naturam reuolat: spiritus substantia partim in ignem, partim in aëris regionem offusam nobis refunditur: profluens humor aqua rursum fit aut halitus, qui tum aquæ, tum aëri confinis est: solidiores partes quibus crassior inest firmitudo, vbi sensim fuerit aqueus humor exhaustus, tandem dissolutæ in cinerem & terram abeunt: neque admodum dissimilis est reliquorum in occasu comparatio.

nihil posse nutriri.

Corpora nostra interitu dissolui in elementa.

Nam sua cuique locis ex omnibus, omnia plagis
Corpora distribuuntur: & ad sua secla recedunt.
Humor ad humorem, terreno corpore terra.
Crescit, & ignem ignes producunt ætheráque æther.

Hoc mirus Hippocrates ante natam omnem philosophiam diuino afflatus elogio omnium primus attigit, promulgans nimirum homine animam agente singula in propriam naturam discedere, atque in eas naturas refluere, ex quibus vnumquodque consisteret. Nam paulò ante apertè confecerat hominem non posse ex vnica re constare, cùm dolore affligeretur, sed ex calidi, frigidi, humidi & sicci temperatura: quibus vtique nominibus quatuor ea quæ diximus primordia, non solas qualitates complexus videtur.

Contra iuniores qui elementorum solas vires, non item substantias in nobis putant inesse.

CAP. VI.

Aduersariorum rationes. Prima. VIDEMVS apud multos iuniores puerilem veréque inanem percrebuisse sententiam, qua ij vetere spreta philosophia decreuerunt, non elementorum substantias, sed qualitates duntaxat in nobis asseruari. Esse calidũ, frigidum, humidum & siccum, ex quibus constamus, non substantiarum, sed qualitatum nomina. *Secunda.* Nusquam synceras quatuor rerum naturas haberi, mixtionis expertes: *Tertia.* sed neque eas quæ nos circunfundunt, si rei gignendæ adhibeantur, species suas præterea retinere, verùm protinus euanescere, quando noua compositi forma ex permixtione succedit. Quæ tanquam absurda vt funditus euertamus, decet sigillatim illa minutatímque excutere. *Prima cõfutatio.* Ergo calidi, frigidi, humidi, siccíque appellatione, aliàs qualitates, aliàs verò corpora quibus inhærescunt, intelliguntur. Corpora verò aut summis hisce qualitatibus excellunt, aut depressis prædita sunt. Quæ ex depressis constant vario sunt ordine, quandoquidem & panem, & carnem, & vinum, & piper, aliáque innumerabilia dicimus esse calida: vti cartilaginem, membranam, neruum & os, sicca. At quæ qualitatibus excellũt, non ita sunt multa, sed quatuor omnino, terra, aqua, aër & ignis, quibus qualitatum exuperantiam inesse diximus. Si quis igitur hisce nominibus aliud quàm elementa significet, in tam multiplici rerum varietate perturbatus omnino & confusus erit. Quocirca credibile est celebres authores nominibus his simpliciter pronunciatis ea corpora solùm designasse, quæ in suo genere excellerent. Cùm ex calidi, frigidi, humidi, siccíque temperatura omnium corpora constare proditum sit, quis tam cæcus in contemplandis rebus est, vt qualitates puras animo concipiat? vt ex qualitatibus constitui corpora asseueret? *Secunda confutatio.* Quod afferunt illi synceras nusquam haberi elementorum naturas, ridiculum sanè est & dementiæ proximum. Nam quæ apud nos extant, impura tametsi forte sunt omnia, syncera tamen vspiam esse necesse est, quæ principia sint & veluti fontes à quibus ista fluxerunt. Hæc enim norma, hæc regula, hæc præscriptio naturæ, vt omnia ordine quàm optimo ducat: atqui optimum erat & ornatissimum impura ex puris, imperfecta ex perfectis quibusdam manare. Potuit autem natura omnia sic efficere quàm optima, & mundi elementa seor-

seorsum pura (vti & cœlum) collocare. Quid igitur illa esse prohibet, si esse possunt? Ad vniuersi medium terra simplex est, grauissima, siccissima, omnis expers humoris: ad cœli concaua interiorémque faciem ignis est leuissimus & ardentissimus, neque tamen pellucidus, neque perspicuus & illustris, vt noster, qui fumus quidam est accensus. Etenim tenuissimus ille cùm sit, nihil solidum admixtum habet: nõ igitur lucere potest, lux quippe non tenuissimo, sed denso flagrante corpore effulget. Hac ratione, & quòd præterea effectio omnis ab efficiente quodam fit corporeo: à quibusdam eum neque vrere neque luculenter calefacere proditum est. Mediis autem spatiis interiecta quæ sunt, extremorum mutationes turbulentas sustinent, quorum communione impuriora fiunt. Quòd si extremorum confusione suam substantiam non exuerunt, palàm est iisdem exemptis puram simplicémque substãtiam restitui. In summa verò etsi quæ apud nos extant, vera non sunt elementa: quia tamen iis proximè accedunt à quibus olim manarunt, par vtrorumque ratio censetur. Illud autem quod aiũt elementorum formas euanescere, cùm in compositionem ea concreuerint, quantum obscurat & inquinat omnem philosophiæ splendorem? Idem enim fieri putant in elementorum permistione, quod in simplici rerum transmutatione: vbi recens aliqua forma in subiectam materiam commigrat, pellitur vetus atque decedit: cæterùm dũ ex elementorum temperatione corpus innouatur, illorum formæ nihilominus in hoc manent. Adeo vt si illis congredientibus herba nascatur, in ea seruentur illorum substantiæ: dúmque rursum herba concoctione in sanguinem, tandem verò & in carnem mutabitur, licet herbæ forma intercidat noua nascente, nequaquam tamen elementorum formæ exeunt, sed stabiles permanebunt quoad vlla compositi ratio constabit, quamuis non vna & perpetua permistionis proportione. Sic enim de his statuerunt viri præclarissimi, primus Hippocrates, qui singula quæ ad gignendum confluxerunt, talem vim ait in corpore retinere qualem contulerunt: & omnia per interitum eò recedere vnde sunt accepta, quod fieri neutiquam posset, nisi pristinas illas naturas retinuissent. Huic accedit Aristoteles, qui locis compluribus elementum definiens id maximè vbique solet inculcare, quod cuique composito primum inest, & in quod vltimum corpora diuiduntur: imò & alio loco palàm

Vbi pura sint elementa.

Tertiæ conf.

Quo distet generatio à permistione.

Elementorũ substantias atque formas in mistione seruari.

Lib. de naturæ hum.

5. Metaph.

3. de Cælo cap. 3.

affirmat in carne atque ligno aliísque similibus ignem atque terram facultate, & (vt dicere solent) potentia inesse, hæcque ex illis manifeste segregari. Quòd si illorum substantiæ occidissent, quî fieri posset vt demum seiungerentur? Hæc sanè portentosa fuerat opinio, qua dum iuniores veterem philosophorum disciplinam permistionísque rationem assequi minimè valuerunt, ab illorum sententiis temerè defecerunt. Ne quis igitur vnquam huiusmodi captiosa probabilitate fallatur, latiùs exponenda videtur tota permistionis vis atque ratio.

De elementorum permistione diligentior inquisitio.

CAP. VII.

Quæ corpora permisceri possunt.

PERMISTIONI aptissima sunt ea corpora quæcũque in exiguas tenuésque portiones facilè dirimuntur, qualia sunt mollia, tenera, fragilia, liquida, subtilia: è diuerso autem dura, firma, solida, arida, crassa, omniũ minimè permistioni cedunt. Neque verò fieri potest vt illa verè misceantur, nisi contrariis inter se pugnent qualitatibus, per quas pariter agentia atque patientia mutationes conuersionésque subeant: nam neque candorem lineæ, neque medendi scientiam corpori permisceri putamus. Quæ igitur contraria sunt & in communi materia pugnantes qualitates acceperunt, si dirimi facilè secaríque possunt, ea tũ substantia tum qualitatibus ad permistionẽ sunt accommodata. Mistionem efficient, dũ paribus quodammodo portionibus infusa temperatáque coibunt. Tum enim mutua vi & effectione pugnantium qualitatum, sic illorum substãtiæ totæ frangentur cõminuentúrque, sic & qualitates omnino temperatione confusæ se retundent, vt illa demum neque substantias, neque qualitates puras seruent & integras. Hæ quidem nequaquam dissipatæ aut extinctæ oblitescunt, sed repressa duntaxat exuperantia ad moderationem mediocritatémque referuntur. Hinc corpus vnum prodit consimile, quod re ipsa simpliciter vnicum iam est: nam contraria quæ in permistionem venerant non energia, id est, efficacia vel actu, sed potentia duntaxat supersunt & manent. Ad hunc igitur modum perfectè fit mistio, quæ est diuersorum in vnum atque idem concretio. Aqua aquæ, aut vinum vino simili infusum non permiscetur. Nam licet substãtiarum quædam fiat in totum perfusio, hęc tamen integra manent, nõ hebetata: quod enim contraria non essent, nequaquam seipsa mutauerũt. Neque si milij & sinapis grana, aut etiam

Paria quodammodo esse debent.

Mistio quid. Definitionis explicatio.

etiam adamantem, sapphirum, & margaritam planè leuia facta contritáque confuderis, aliam permistionem induxeris, quàm quæ deprehenditur à sensu, quæ potiùs collocatio quædam est & quædam exiguarum partium cõpositio. Rursùm si lana aut spongia oleo humoréve quopiam perfunditur, tametsi non sensu modò, sed reapse confusa sunt illa, nihílque re vera sit vel minimum spongiæ quod humore conspersum non madeat, quia tamen in vnum atq; idem illa non concurrunt, sed suas ipsa naturas seorsum retinent illæsas, naturali permistione vacãt. Imò si quatuor elementorum substantiæ optimè confusæ cohærescant, nisi pugnandi vi & potestate retundantur temperentúrque, in vnum minimè coalescent. Quod cùm Empedocles affirmasset elementa exiguarum partium appositu solo permisceri, id iustè Aristoteles argumentis incessiuit. Ergo iis legibus quas antè dixi obseruatis, diuersorum fiet in vnum concretio, & præterea si viribus quodammodo paribus illa concurrant: nam tametsi reliqua consentiunt, si desit hoc postremum, mistio vtique non erit, sed procreatio. Cùm enim contrariorum vires præter modum impares sunt, quod minus est imbecillius, ab ampliore & potentiore victum perimitur, in illiúsque naturam facessit. Neque enim amphoram aquæ mille amphoris vini, neque lignum igni, neque alimentum corpori permisceri dicimus, sed illa occumbere, noua autem oriri. Nisi igitur quæ in temperationem trahuntur permaneant & consistant, non erit vlla connexio, sed aliquo pereunte gignetur aliud. Vnde planum fit, aliud esse miscere, aliud gignere, aliud permistionem, aliud ortum, & eam opinionem non posse defendi, quæ elementorum substantias perire, soláque qualitates in mistione retineri arbitratur.

Vtrum elementorum substantiæ, an qualitates solæ totis totæ perfundantur. CAP. VIII.

QVANDO igitur mistorum elementorum substantias in concretione haberi perspicuum iam est, inuestigatione dignum videtur, vt illorum apta fiat adhæsio mutuáque complexio. Corporum substantias totas totis commisceri ac penitus in sese penetrare, multi ex Plotino opinati sunt. Qui cùm viderent sudores è cute nostra emanare, neque illam perfodi vel secari: rursum lanam aqua perfusam permadere totam, affirmare non dubitauerunt totũ corpus in mistione per aliud totũ penitus induci, ipsúm-

Rationes eorum qui putãt corporis substãtias totis totas permisceri.

queque quoquouersum subire, materiam materiæ iniici, molemque moli. Etenim aquæ materiam in lana esse dixerũt, non quibusdam modò inanibus spatiis conclusam, sed per totam illius substantiam fusam: tota enim madet, nec vlla pars eius expers est humoris. Ad hunc modum non solùm quatuor elementorum qualitates, sed eorum quoque substantias permisceri in compositione partium similarium prodiderunt. At verò ista qui possint sibi constare, concipere arduum est, & supra captum cogitationis. Dum in corporibus macerandis humor solidioris substantiam peruadit, manifestum est & apud omnes in confesso, maiorem toti molem accedere. Nam & lana madefacta occupat locum ampliorem. Quod si est, necessarium consequitur, aliã alio situ collocari materiam. In quibus verò non amplior videtur moles euadere, ceu liquore perfusis cineribus, aut cuticula sudante, necesse est quos vocant poros & angustas vias latere, in quib. aër, aut spiritus tenuior, aut aliqua materia cùm esset, exhalatur, cedénsq; liquori ingressum præbet. Si enim nullũ interuallum medium intercipitur, quomodo fieri posse credemus, vt in solidum & vndique inaccessum aliud corpus penetret, nisi consectiones vtrinque fiant, quà demum transitus sit? Atqui si hoc modo corporum substantiæ totis immiscentur, fit saltem illorum ad vsq; minima diuisio, sic vt huius minimũ corpusculũ, illius minimam particulam contingat: id certè indignum philosophia videri solet, credere aliquid esse in rerum natura minimũ, quod diuidi nequeat. Omne quidem corpus sectione infinitum est, neque ad extremum & indiuiduum perduci potest diuidendo. Quinetiam si illuc venire potest, continua fractione comminutionéque facta, corporum substãtiæ in sectiones absumentur, & tanquam in nihilum redactæ se mutuò destruent. Ad postremum verò quum exiguum quiddam permiscetur maiori corpori, quomodo vsque adeo distẽdi aut secari poterit, vt per vniuersum maius se diffundat, & cuique indiuiduo huius aliud indiuiduũ minoris accedat? Fieri igitur non potest, sed ne intelligi quidem, vt corporum substantiæ mutuò se penetrent, & eodem prorsum situ constitutæ sint & collocatæ: nec fieri potest vt in ampliorem molem diffusæ per minimas sectiones consertæ colligentur. Rationes istæ fortasse Auerrhoidem eò necessitatis adegerunt, vt non commentitiũ quiddam modò, sed somnio qnoque similimum adferret: qui vt hanc

Confutatio prima. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Auerrhoidis figmentũ.*

vt hanc ſubſtantiarum permiſtionem tueretur, elementorum formas à perfectarum ſubſtantiarum dignitate & vniuerſo genere detorſit, vt non in qualitates, ſed in medium quoddam & inauditum genus transferret. Illas quidem intendi poſſe & remitti per eandem materiam æquabiliter fuſas, qualitatum comparatione & exemplo pariter exporrigi. Cuius opinionis leuitas alio loco à nobis refutata, fuſiorem hîc diſputationem nõ deſiderat. Quocirca miſſis lubricarum opinionum fluctibus atque iactationibus, in tutum & tranquillum portum nos recipiamus. Elementorum ſubſtantias miſtio totis totas nõ inſerit, ſed qualitates duntaxat miſcet atque confundit, vt per totius compoſiti molem æquabiliter ſint fuſæ. Primùm enim quatuor illæ mundi ſimplices naturæ dum paribus quodãmodo viribus confluunt, in exiguas, non autem quamminimas portiones ſe diſtrahunt, eóque ſe ordine componunt, vt quæque tandem alterius diuerſiq; generis cuipiam cohæreſcat, nihílq; ſenſu notari poſſit quod non ex quatuor earum portionibus conſtet. Hoc poſitu exiguæ portiones, ſuam formam, qualem ante permiſtionem, integram quæque retinent: neque enim intenſionem neque remiſſionem ſubſtantiæ ferunt. At verò elementorum qualitates cõtrariæ totis totæ ſe permiſcent, & mutua quadã repugnantia ſeſe viciſſim ad moderationem quandam redigunt, fitque illarum confuſione temperamenti quoddã ſimilare genus per vniuerſam compoſiti molem diffuſum. Quanquam igitur ſubſtantiæ καθ' ὅλον temperari nequeunt, ſed duntaxat continua appoſitione connecti: qualitatum tamen conſummata eſt permiſtio. Quúmque hæc abſoluta fuerit, temperamentum accedit æquabiliter toti conſperſum, & noua protinus forma inducitur: ac tum verè efficitur diuerſorum in vnum atque idem concretio. Quoniam enim à forma & eius vi totum ſubſiſtit, conſentaneum eſt id ipſum ab vnica & conſimili, vnum ſimpléxque fieri. Quæ porrò in hoc genito ſimplici corpore manent exiguæ elementorũ portiones, ſuis quidem formis integræ ſubſiſtunt, non tamen liberæ aut ſui iuris, ſed implicitæ, vinctę, & quaſi interceptæ mutua qualitatũ pugnantia, atque etiam dignioris formæ præſentia. Vnde priſtinas ſibíque inditas vires expromere non valent, neque ignis vrere, neque aqua impendiò refrigerare. Solùm igitur poteſtate inſunt: atque ſic vt cùm temperamento per obitũ diſſoluto ad ſe redibũt, partéſq; propriis elementis redden-

Elemẽtorum ſolas qualitates per totas miſceri.

Miſtionis ratio.

Quod miſtum eſt, ſimplex id eſſe.

Elementorũ ſubſtãtiæ quãuis in miſtione ſeruetur, poteſtate tamen duntaxat inſunt.

tur atque restituentur vniuersitati, nullius imperio obstri-ctæ in libertatem vindicentur resumántq; pristinas vires. In hunc modum mistæ temperatæque elementorum portiones, materia fit totius simplici formæ substrata. Hæc autem forma seu perfectio sui vbique persimilis est adeò, vt non modò particulæ quæ sub aspectum recidunt, & quæ ex tenuibus elementorũ portionibus cõstant, sed & ipsa elementorũ fragmenta, quæ seorsum non aliis permista substantiis intelligimus, totius speciem gerant. Mistũ enim iam est horum vnumquodque, totiúsque temperamentum accepit; nihil igitur prohibet quò minus compositi totius species immigret in omnia. Neque verò flagitium est fateri duabus illa formis ornari, quarum vna actu præsentíque imperio, altera ad tempus abrogata & antiquata, potestate duntaxat insideat. Ergo quæ fuerant olim diuersa, ignis, aër, aqua, & terra, nunc in similaris corporis cõpositionem dum confluunt: eandem similitudinem speciémque gerunt, omniúmq; fit in vnum atque idem concretio. Hæc fuerit nobis tanquam leuis armaturæ prima disputationis excursio, quæ simplices rerum naturas persequuta sic coëgit, vt in ὁμοιομερῶν compositionem coniecerit omnes ac illigauerit.

Totius species vniciuque vel minimæ particulæ communis est.

Duæ formæ eidem insunt parti, vna vt præparatio, altera vt perfectio.

LIBRI SECVNDI, DE ELEMENTIS FINIS.

DE TEMPERAMENTIS LIBER III.

Quid temperamentum, vtque id perperam definierit Auicennas. CAP. I.

Principiũ qualitatũ in mistione comparatio.

ELEMENTORVM confinio proximè iuncta est atque connexa temperamenti proprietas, quę quodammodo propago & soboles permistionis est. In hac cognoscenda atque tractanda rerum continuata series expostulat, vt ab elementorum vi & natura rursum exordiamur, & ab ea maximè qua modò ac planè paulò antè destitimus. Simplices mundi naturæ quò in permistione integræ & incolumes seruarétur, & ne si pauca multis, aut parua magnis com-

componerentur, debiliorum occasu ea quibus multum esset roboris ac virtutis potiùs accrescerent quàm persunderentur, æquales quodãmodo esse debuerunt. Hanc æquabilitatem non magnitudine molis, non pondere metiri licet, quòd terræ quàm cæterorũ elementorum vberior est in nobis copia: sed potestatis vi & efficientia, cui omnia planè accepta referuntur. Vis autem ea atque facultas non nisi efficientium & principum qualitatum quæ in mistis elementis sunt, obseruatione æstimatur. Hæ perrarò vsquequaque, sæpius quodammodo pares confluunt, nempe mediocritate quadam, quæ non vtique indiuidua, verùm latitudine definita limitibus coërcetur, in quorum ambitu mistio contineatur: hos autem vltra citráque interitus est atque dissipatio. Quæ igitur intra mediocritatis huius limites inciderit principum qualitatum concursio, vt mistionem sic & continuò temperamentum progignit. Est autem temperamentum, non ipsa mistio, sed mistionis ratio. Poterit & id earum quæ in mistis elementis sunt principum qualitatum harmonia & concentus definiri. Vt in cantu & fidibus soni longis locorum interuallis distracti, aut coniuncti quidem, sed dispares & non pro rata portione distincti, concentum haudquaquam efficiunt, nisi primi cum vltimis temperati, & medij vtrisque respondentes æquabiliter dulci sono aures compleant: ita neq; diuulsorũ elementorum qualitates, neq; coeuntes illæ quidẽ temperamentũ efficient, nisi moderata & concordi quadã mediocritate sese mutuò complectantur. Non igitur ipsa rerũ primordia per se & absolutè perpensa temperamentũ sunt: neque illorũ mistio, sed mistorũ comparatio. Tametsi reipsa & subiecto finitima sunt & plurimùm consentiunt elementorũ mistio & eorum proportio, rationibus tamen illa disiuncta sunt. Non desunt, qui temperamentũ à mistione hoc discrimine seiungũt, quòd hæc maximè elementorũ propria sit, illud verò qualitatũ. Nos autem illa tametsi quodam ordine se consequi videmus, sic tamen iuncta sunt, vt neq; mistio citra efficientiũ qualitatũ opem, neque sine elementorum omnium substantia temperamentum induci possit. Non enim si quis aquam & ignem paribus quodammodo portionibus coire statuat & coalescere, mutuáq; repugnantium qualitatũ vi temperationem quandam inferri, ea protinus temperamenti rationem subeat, vt neque ex duobus illis facta perfusio, exacta mistio cen-

Temperamentum quid.

Quo distet temperamentum à mistione.

Temperamentũ non est ex solis qualitatibus.

ſetur. Perfectum enim non eſt, ſed inchoatum atque mãcum, quod ex duorum triúmve duntaxat elementorũ connexione ſit: cuiuſmodi eſt plurimum genus eorum, quæ ex ſublimi deturbantur, μετέωρα Græci vocant. Quocirca temperamentum concentus quidam eſt quatuor principum qualitatum, ex omnium elementorum permixtione. Hanc temperamenti rationem cùm minimè perſpiceret, nec ſatis animo complecteretur Auicennas, ſubabſurdam commentus eſt definitionem, qua primarum qualitatum effectione mutua, quintam qualitatem eamq; ſimplicẽ emergere cõfirmat, quæ vna ſuperſtes reliquis in congreſſu pereuntibus, omnium vires poteſtate complet, eáſq; quaſi ſuo ſinu complexúque recipit. Id autẽ quàm abſonũ ſit quámque ſecum pugnet, hoc imprimis patefacit, quòd fieri nequit vt omnes per actionẽ qualitates diſſolutæ euaneſcant, neque non ea tandem ſuperet, quæ validior cùm eſſet, conflictus principia dedit. Sed eſto, donemus hoc exorto temperamento omnes illas periiſſe: quænam tum reſtabit in genito corpore contrariorum repugnantia? Si plura illi nõ inſident, atque ea contraria, quî fiet temperamenti per ſingulas ætates conuerſio? Quæ inſita erit illi cauſa morbi, ſenij, vel interitus? Adde quod neque dũ corpus diſſolutione occidet, poterunt ſimplices naturæ in vniuerſitatem recurrere ſuis inſtructæ qualitatibus. Illas enim vnde ſibi reſument, quæ iã diſſipatæ in cõpoſito non manent? itáque nouam illã qualitatem pro temperamento inuehere, cum vanitas quædam ſit opinionis, quæ multorum animos imbecilles diu multúmque vexauit, nos clariſſimorum philoſophorum imitatione, vt elementorum ſubſtantias, ſic omnino & qualitates in compoſito teneri fatemur, ex harúmque perfuſione & concentu temperamentum conſiſtere.

Auicennam malè definiſſe temperamentum.

Primaratio. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.*

Contraria in idem confluere, & vnde ſingulorum vires æſtimentur. CAP. II.

QVAM illæ variè comparari ſoleant: æſtimari certò non antè poteſt, quàm ſigillatim cuiuſque vires quãtæ ſint expenderimus. Auerrhois vt eſt in omnes ferè contumelioſus, ſic & Galenum erroris falsò inſimulauit, quòd ſummas elementorum qualitates in temperatione haberi cenſuerit. Hæc dũ paucis immutatis corrigere vult, omnia deprauaſſe videri poteſt, qui tum ſpecies, tum qualitates elementorũ ad mediocre quiddam in concretione retundi re-

Contra Auerrhoidem.

Dialogorum lib. I.

di reprimíque putat. In illa formarum remissione quantũ sit lapsus, perpensum à nobis alio loco est. Nũc verò si qualitates summas in confusionem quandam adductas, ait sese mutuò posse ad mediocritatem deducere, cur non similiter sese prorsus interimunt? Sunt sanè media hæc vti & summa inter sese contraria. Scio opinationem quandã apud neotericos peruulgatam esse, qua illi instant atque vrgent summo cum studio, contrarias qualitates remissis quidem gradibus conuenienter congruentérque concurrere, summas verò haudquaquam posse: neque tamen vlla in id probabilitate se muniunt. Si enim repressæ qualitates peræquè inter se pugnant ac summæ, neque modò extremis extrema, sed & media mediis aduersantur, cur eæ quàm summæ potiùs in idem coibunt? Quemadmodum calor numeris quatuor definitus, & frigus pari recessu constitutum, cùm miscentur teporem ingenerant, sic prorsus accidere compertum est, si extremis illa numeris concurrant. Nam aqua quę ex feruentissima & æquè gelida paribus portionibus permiscetur, mox tepescit, ac si ex mediocribus temperaretur. Quis enim eò impudentiæ veniat, vt in eo tepore extrema derepente aboleri dicat? Nónne palàm confirmat Aristoteles media extremorum copulatione congressúque nasci, hócque vno à priuantibus, quæ στερητικὰ dicunt dissidere? Nihil aliud teporem esse iudices, quàm calidi frigidíque pari portione confusionem. Ergo si summas elementorum qualitates in permistionem & temperamentum coire Galeni fert opinio, non illa iacet suis patrociniis destituta: sed præter commemoratas hac se fulcit sustinétque ratione, quòd æquales quodammodo esse cùm debeant, non magnoperè sese valent commutare atque infringere: quocirca permanēt quales fermè puris simplicibúsque elementis insidebant, hoc tantùm discrimine, quòd nunc per totas confusæ eandem communémque materiam obsidēt. Quod ab Aristotele scriptum videmus, summas in permistione qualitates summam vim concursu adimere, & adusque moderationem quandam reprimere, de viribus id omnino accipiendum nobis est. Nam qualitates tametsi nullo modo repressæ sunt, contrariarum tamen persusione quasi vinctæ inhibentur, ne suas summas vires exhibeant: hinc virium acuminaexuperantiásque retudisse perhibentur. Ita contraria eodem subiecto contineri inficiamur, idcirco sane quòd simul illa vna eadémque sede dominari & ex-

Ratio prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Elementa in mistione summas qualitates retinent.

Aristotelis expositio.

Quomodo contraria eidem non insunt.

cellere nequeunt, neque quicquam possit à contrariorum vtroque nomen obtinere, sed ab eo duntaxat cuius vis præstat atque vincit. Vbi longo interuallo impares concurrunt qualitates, addubitare non licet mox à præcellente infirmiorem obliterari, nec continenter esse vno & eodem statu. Quinetiam quæ in permistionem & temperamentum venerunt, quodammodo pares, etiam si per initia non luculenter se vicissim demoliuntur, diuturnitate tamen & dierum numero, dispari proportione euadunt. Sic per ætates temperamentorum incidit conuersio, sic morborum, sic senij & occasus ingenitam nobis causam circũferimus. Hactenus Auerrhoidis cauillatio effecit, vt in hæc si non præter rem, longiuscula tamen oratione diuerterim. Sed quàm commentitia fuerit & futilis illius contentio inde perspicitur, quòd siue sumas in permistione qualitates, siue illarum duntaxat dimidia manere statuamus, eadem vtrobique proportio constabit, idémque temperamentum: nam quacunque proportione fuerint integra, eadem erunt & illorũ (vt ita dicam) medietates. Sed labor fortasse longiùs, eò reuertar vnde huc declinauit oratio. Quæ in misto corpore nectuntur elementa, neque suæ molis pondere, neque qualitatum ordine siue gradu, vt qui omnibus summus inest, sed virium comparatione temperamenti speciem proferunt. Vires autem qualitatis ordinem ciúsque in substantia molem, neutrum verò seorsum consequuntur, sed ex vtrisq; spectantur & consistunt. Qui enim in pusillo igne inest calor, eodem est ordine atque qui in ampliore consistit: minus tamen calefacit, quia non párem molem obtinet. Contrà autem ignitum candénsque ferrum, tametsi depressiore quàm flamma est calore, vehementius tamen & acerbius vrit, quoniam densa multaque substantia præditũ est. Neq; igitur cui intensius est calor, id statim acrius calefacit, quàm cui depressior est: neque quod fusum & ampliorem consequutum est calorem, id impensiùs calefacit, quã cui in angustum est coercitus, sed vtrinque virium vt dixi robur æstimandum. Id autem cùm animo & cogitatione complecti difficile atq; arduum videretur, medici iuxtà ac philosophi sensibus tanquam incorruptis & integris iudicibus confirmandum duxerunt, omnium vires ex efficientia & operibus tactu conuenienter æstimantes.

Quæcũque concurrunt in misto qualitates sese tandem atterunt.

Senij & interitus causa.

Quinta ratio.

Temperamentum est ex virium comparatione.

Vires à duobus æstimari.

Vires effectu cognosci.

Temperamentum differentiæ quot qualésque sint.
CAP. III.

HVNC

HVNC in modum separatim examinatæ vires, si deinde in communioné & societatem relatæ comparentur, temperamentorū differentias ostendés. Quatuor naturarū cùm æquales vires in vnū coierint, vt calidi, frigidi, humidi, siccíque pares sint portiones, temperies illa conficietur, quam temperatum iustúmque temperamentum dixere, cæterorum legem & regulam. Quodcunque autem ab hoc desciscit, & disparibus inter se elementorū viribus cōtinetur, intemperatum immoderatúmq; appelletur & intemperies. In ea dispari copulatione necesse est omnino, aut vnum reliquis tribus excellat, aut ad summum duo: tria nunquam possunt. Cùm igitur quatuor sint ea, ex quibus temperamentum absolute conficitur, singulorum exuperatione simplices quatuor creantur temperaturæ: calida quidem in qua calor frigori antecellit, humoris autem & siccitatis æqualitas est: frigida in qua frigus vincit atq; dominatur: humida cuius humor primas obtinet: sicca vbi humore siccitas potentior est, paribus iis quæ in altera oppositione sunt contrariis. Quatuor sunt & coniugatæ temperaturæ, quæ duorum simplicium exuperantia processerunt seque extulerunt. Nam duæ cùm sint oppositiones limitibus quatuor conclusæ, neque vnius vtraque possit extremitas principatum obtinere, fit necessariò vt non plures duabus excellant. Eodem rationis momento fit, vt quamuis sex numerando percenseantur coniugationes, illarum tamen quatuor duntaxat possint natura consistere. Hæ sunt calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca: quas coniugatas quatuor temperaturas aut compositas appellant. Nouem igitur sunt temperamentorum genera, quæ permistionis differentias & proprietates consequuntur: vnum temperatissimum, quod paribus omnium conflatum portionibus extremorum medium possedit. Intemperata octo: simplicia quatuor: totidem composita. Temperatissimum quod est, indiuiduum & omnis expers latitudinis quasi punctum intelligitur: cętera quę ab hoc recesserunt, longè latéque fusa sunt: neque enim quæ calida dicimus, omnia pari à mediocritate interuallo distant, neque aut frigida, aut humida, aut sicca, vno eodémque omnia sunt ordine. In compositis porrò euincentium qualitatum aut par est recessus, aut alias alia antecellit. Etenim calidū siccúmque appellamus, siue illa pari sunt ordine, siue calidum sicco præstat, siue contrà siccum calido. Vnde intelli-

Temperies.

Intemperies quid.

Simplicia quatuor temperamenta.

Coniugata temperamenta quatuor.

Innumeras esse particulares temperamentorum differentias.

gitur octo cùm sint imparia temperamenta, vniuscuiúsque tamen ex maiore minoréque recessu innumerabilia fieri discrimina, ex quorum proprietatibus tum similium partium, tum infinitæ corporum naturæ & proprietates consurgunt atque constant. Hoc præclarè Lucretius poëmate cecinisse visus est:

Lib. 2.

Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse pari filo. Et rursum:

Lib. 4.

Semina multimodis in rebus mista tenentur,
Constituunt eadem fruges, arbusta, animantes,
Verùm aliis alióque modo commista.

Lib. 1.

Si affines in permistione qualitates erunt, constans diuturnúmq; temperamentum fiet: sin discordes, inconstans prorsúsque mutabile. Quod mediocre definiuimus id (quia in summa rerum æqualitate, vix vlla potest aliam vincere atque dissipare) omnium diutissimè speciem suam tuetur & sustinet, ídque tum à se, tum ab externis causis minus afficitur: deinde quæcunque illi confinia & finitima sunt: quę autem ab illo abscesserunt & longiore interuallo disiuncta sunt, celerius intercidunt atque dissoluuntur. Calidum humidúmque omnium minimum statu suo permanet (quanquam fortasse id vnum præter cætera in plurimos annos vitam perducit) adeò vt ne constare quidem ipsum posse multi sint opinati: cùm enim assiduè nullóque puncto temporis intermisso humor vi caloris dissipetur, pro calido humidóque temperamento, breui tempore calidum simpliciter irrepet: hoc deinde in calidum siccúmque traducetur. Sub hæc verò dum absumpto exhaustóque humore, calor alimento fomentóque destitutus sensim languescet, siccum absolutè succedet: ab hoc verò cùm iam calor plurimum disiectus atque fusus extabuerit, siccum & frigidum, quod omnium ferè postremum statuitur.

Quid iustitia, quid pondere temperatum, vtrunque in rerum natura verè subsistere.

CAP. IIII.

SIMPLICIA quæ diximus quatuor rerum initia, omnium quas mundus habet substantiarum extrema summè contraria tenent: horum in medio collocata sunt reliqua eorum quæ gignuntur intereúntque corpora, & animalium & stirpium & inanimorum omnium. Quodcúmque medium ad vnguem obtinebit, extremorum, exacta æqualitate permistíque paribus viribus concretum, id

Temperatũ ad pondus quid.

εὔκρατον

εὔκρατον, id eſt, temperatum appelletur: quod ipſum & in vniuerſa ſubſtantia verè ac prorſus pondereque (vt dicere ſolent) mediũ habetur. At verò ſi in toto vel corporũ, vel viuentium, vel animalium genere, vel in vniuſcuiuſque animalis ſpecie extrema ſint conſtituta, extra quę nihil poſſit illiuſmodi conſiſtere: totius comprehenſæ latitudinis medium quiddã mente complectemur, quod quia ab extremis illis pari abeſt interuallo, & εὔκρατον, id eſt, temperatum, & σύμμετρον, id eſt, conſentaneũ atq; moderatũ dicetur: non quidẽ ſimpliciter, ſed in ſuo genere vel ſpecie. Id quaſi iuſtitiæ ritu temperatũ omnino eſt, quod generis ſui decoram illam & conſentaneam æquabilitatem eſt adeptum, qua tanquam numeris omnibus & partibus abſolutum; ſalubriter, integre & naturæ ſuæ congruenter ſe gerit, omnibúſque muniis ad quæ natura ſua ducitur, incorruptè fungitur. Alia autem inanimorum, alia ſtirpium mediocritas, alia animantium: & in animantibus, alia rurſum hominis, alia leonis, alia equi, alia canis. Neque leo temperatus eodem eſt temperamento atque homo temperatus. Iam verò quia intemperatum id dicere mos eſt quod à mediocri medióque diſceſſit, fient ſanè huius vt & temperati complures differentiæ. Leonem verbi gratia deſignare licet in ſpecie ſua frigidum, qui tamen in animalium atque in vniuerſæ ſubſtantiæ genere, imò fortaſſe & alteri ſe frigidiori collatus, calidus ſit. Hunc ſubſtantiam quidem calidam, & animal calidum, at verò leonem frigidum eſſe quis rectè dixerit: aliàs ſimpliciter, aliàs comparatè pronuntians. Quod enim ab vniuerſæ ſubſtantiæ medio receſſit, id ſimpliciter intemperatum eſt, parem non obtinens extremorum portionem. At comparatè, vel genus generi confertur, quomodo animal calidius, ſtirps frigidior eſt: vel ſpeciei ſpecies, ſicque leo calidus, homo autem frigidus eſt: vel ſingula ſingulis, quæ aut eodem ſunt genere, aut in diuerſis. Comparatè autem contraria de eodem enuntiari nihil prohibet, cũ ſit homo leoni comparatus frigidus, formicæ verò calidus. Tot igitur modis & temperati & intemperati notiones vſurpare conſueuerunt. Quibus qui inuolutas ambiguitates non diſtinguẽt, eos neceſſe eſt in ſalebras incidere operoſiſque nexibus implicari. Quod iuſtitia temperatũ appellant, id omnium medicorum firmatum eſt conſenſu, qui illud in omni tum genere, tum ſpecie inueniri nõ dubitant. At verò quod verè & quaſi

Temperatũ ad iuſtitiam.

Intemperatũ multiplex.

Intemperatũ duppliciter.

Cōtra eos qui negāt temperatū ad pondus. pondere temperatum intelligitur, nec haberi, nec in rerum naturæ ordinem (tanquam ſit repugnantia) admitti poſſe, contentione decertant Auicennas, Auerrhois, & quicunq; in Arabum familiam ſe tradiderunt. Fieri enim non poſſe exiſtimant, vt ex paribus contrariorum viribus miſtū quippiam emergat, quòd nulla actio, nulla ad moderationem repreſſio illorum concurſu obtingat. Hinc Auicennæ temperamentum (qualitas nimirum quinta ex elementorum confuſione recens nata) fieri nullum poteſt vſquequaque & ſine vlla exceptione medium, ſed id neceſſe eſt in extremorum aliquod eſſe propenſius. Cæterùm multò aliter res habet. *Prima ratio.* Nam ſi elementorum ſummæ qualitates vt & ſubſtantiæ in permiſtione non pereunt, ſed aſſeruatæ temperamentum conſtituunt: nihil prohibet æquis illas portionibus miſtas, exquiſite temperatum proferre, quod in proportionis ſitum eſt æquabilitate. Licet enim in illa æquabilitate non tanta ſit mutua qualitatū actio, quæ vel abolitionem vel repreſſionem contrariorum moliatur: tanta tamen eſt vt paria contraria poſſit confundere ac vere permiſcere in vnum temperamentum: minus enim virium & inæqualitatis contrariorum temperatio deſiderat, quàm illorum diſſolutio atque occaſus. Ergo perfecte & æquo pondere *Altera ratio.* temperatum in natura rerum haberi, tum per hæc palàm fit & apertum, tum etiam quòd dum ex frigido humidóque temperamento in calidum ſiccúmque quiddam abit, neceſſe eſt per hanc deduci mediocritatem. Ea autem vbinam & quomodo ſubſiſtat, in conſpectu atque oculis omnium mox erit, vt internoſcendi temperamenti ſummam rationem attigero.

Hominis tactum, diſcernendi temperamenti legem eſſe & iudicem. CAP. V.

Elementórum in miſtis portiones ratione cognoſci nequeunt. VISQVIS compoſiti corporis temperamentū ex inſertis elementorum portionibus æſtimare volet, cognitionem multis obſtructam difficultatibus & à rebus obſcuris petitam ſuſcipiet: occultę enim ſunt & penitus abditæ ſimpliciū vires, adeò vt iudicij noſtri infirmitas, quanta ſit cuiuſq; in concretis portio, inuenire ſe poſſe diffidat. Horum igitur ſiquid certum reddi poteſt, id non niſi ſen- *Sēſis quodam modo noſcuntur.* ſuum beneficio comparandum, per quos notiones rerum in animis imprimuntur. Quicquid enim animo cernimus id omne originem traxit à ſenſibus. Quemadmodum colores internoſcimus conſuetudine oculorum, & de odoribus

bus iudicaturi olfactui fidem habemus: sic opinor & de principibus qualitatibus quæ sub tactum recidunt, non est tactui fides abroganda, sed cuique sensui de iis quæ perceperit & de propria obiecta re iudicaturo, tanquam exploratori & vero nuncio credendum. Si quis fortè spreta fideli sensuum constantia & authoritate, omnium quæ obiectantur demonstrationes requirit, quibus olorem album esse, coruum nigrum, ignem calidum, glaciem frigidam sibi persuadeat, is profectò desperata cognitione certi omnia in suspicionem & ignorantiam trahet. *Sensuum præstãtia.*

Quid referemus enim quod nobis certius ipsis
Sensibus esse potest quo vera ac falsa notemus? *Lucret. lib.1.*

Sublatis sensibus, qui quasi fundamenta quædam sunt scientiarum, nihil iam quicquam relinquetur, vnde sumi possit demonstrationis exordium.

Inuenies primis ab sensibus esse creatam
Notitiam veri, neque sensus posse refelli: *Idem eodem libro.*
Qui nisi sint veri, ratio quoque falsa sit omnis? *Idẽ l. 4.*

Cùm igitur sint illorum iudicia tanquam communes animi notiones Geometris appellatæ, si quid illis ad demonstrationem præponetur, iam omnis doctrinæ ratio in confusam perturbationem acta concidet, atque ex posterioribus superiora necessariò cõnectentur. Ergo quod ἐνεργείᾳ inest reipsa, aut (quod dicere solent) actu, calidũ, frigidum, humidum, siccúmve est, id tactu liceat internoscere, non leonis quidem aut equi, aut canis, sed solius hominis tactu qui tum dignitate tum temperamenti mediocritate cæteris antecellit. Qui enim cani aut asino potius quã homini animantium prudentissimo ac sapientissimo, discernendi scientiam defert præterquam quòd ridiculus habetur, rerum cognitionem nobis adimit, asinis verò largitur, à quibus nunquã possumus erudiri. An (vt inquit Tullius) dum bestiæ loquantur expectamus hominum consentiente authoritate contenti non sumus? Ne quis igitur angustos sensus nostros reddat, aut nos omni rerum cognitione priuet, hominis prudentiæ præstantíque naturæ tactus temperiem committemus, quæ reliquorum omnium lex sit & regula. Atque eius potissimum hominis qui optimi sit habitus, quíque omnium iudicio temperatus, si non omnino, at certè quasi iustitia quadam censeatur. Is itaque quod omniũ quæ sub sensum veniunt calidissimum *Hominis tactũ iudicem esse temperamentorum.* *Hominem temperatũ esse mediũ in vniuersa substãtia.*

est, velut ignem aut aquam quæ ad summum ferueat, calidissimum quoque decerneret: niuem aut glaciem frigidissimam: & quod paribus illorũ modis dimensionibusque perfusum componetur, id vt in medio extremorũ situm, sic in calore & frigore temperatum pronuntiabit, neque si manũ in id demittat, inde quicquã afficietur aut sentiet. Rursum terram vel cinerem, vel tale quippiam quod plane sit aridum, si pari aquæ modo conspergatur, vt humidi siccíque verè medium obtineat, id demum tangens atque tractans neque durum neque molle sensu percipiet. Vnde intelligitur hominis vtcunque temperati tactum illis esse persimilem, esséque hunc verè medium omnis exuperantiæ, calidi, frigidi, humidi, & sicci. Is autem cùm per totam cutem æquabiliter fusus sit, quę rerum externarum appulsus sentiat, palàm fit hanc quoque omnium extremorum vere mediam haberi, & omnis superlationis expertem, eã præsertim quæ manum integit, maximéque summos digitos. Quocirca huic rectè internoscendorum temperamentorum ęqua æstimatio reguláque cognitionis & iudicij defertur, si modò ab his quæ extrinsecus occurrunt, vt à calore, vt à frigore nihilo sit conuersa, neque vllam commutationem acceperit, neque vti fossoribus callo sit obducta. Quæ enim sic affecta erit, improba & iniqua æstimatione in errorem inducet: ita quidem monente Lucretio,

Hominis tactũ & cutem medium tenere vniuersæ substantiæ.

Cutis lex & regula temperamentorũ.

Lib. 4.

Denique vt in fabrica si praua est regula prima,
Normáque si fallax rectis regionibus exit,
Omnia mendosè fieri atque obstipa necessum est:
Praua, cubantia, prona, supina, at que absona recta,
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis.

Quocirca in iudicium & tactus æstimationem cutis adhibenda est, quæ talis omnino perstiterit, qualem natura eam conformauit: nam & mox erit manifestius ex sua illam compositione temperiem accepisse.

De singularum partium corporis humani temperatura.

CAP. VI.

Compositione & ortu calidæ partes.

Frigidæ.

VT primùm tactus æstimatione, sic rursum substantia & compositione, partium corporis humani temperamenta noscuntur. Sanguis totus natura calidus est, ex hoc caro tota ferme cõdita est, quæ idcirco compositionis partium tanquam lex quædam nobis esse potest. Cernuntur & in nobis quædam vsque eò frigida, vt nemo ea possit in dubium & controuersiam adducere, quod genus sunt ossa, carti-

cartilagines, & exanguia omnia: quæ tanto ſunt frigidiora quanto minus ſanguinis & carnis adepta ſunt. Inter vtraq; plane medium quiddam eſt cutis, ex ambobus æque permiſtis conſtituta, tanquam ſanguine & carne præditus neruus. Cõſtat enim ex carne molli, & neruo duro: ac proinde duri mollíſque, & humidi ſiccíque medium occupauit. Quò fit vt ab vtriuſque oppoſitionis extremis pari interuallo ſeiuncta, æquis eorum portionibus temperetur, neq; iis quidem compoſitis modo, verumetiam per totas commiſtis. Quocirca vt ſenſus iudicio, ſic & fabrica compactioneque, cutis videtur media temperie contineri. Reliquarũ autem ſimilium temperamenta ſic illius cõparatione dimetimur. Spiritus omniũ quæ in corpore ſunt calidiſſimus, hoc ipſo cor minus calidũ, deinde ſanguis, poſt hunc caro ſimplex: hãc ſequitur iecur, hoc lien, lienem renes, cutis hic ſuccedit temperata. Ab hac in frigidũ propenſus eſt adeps, deinde cerebrum: hoc frigidior ſpinæ medulla, hac frigidiores ſunt nerui molles: deinde ſequuntur duriores motibus accommodati, ab his eſt vena, deinceps arteria, poſt hanc mẽbrana, his omnibus frigidior eſt tẽdo, hoc rurſum frigidius vinculum, chondroſyndeſmos proximus eſt: deinde cartilago, os ei finitimum: ab hoc pilus eſt, vltimo loco pituita omnium quæ in corpore ſunt frigidiſſima. Quæ alterius oppoſitionis ſunt qualitates, illis à natura hoc modo ſunt inditæ. Pilus omnium eſt ſicciſſimus: hunc ſuo quæque ordine deinceps cõſequuntur, os, cartilago, chõdroſyndeſmos, vinculũ, tendo, membrana, arteria, vena, neruus motui deſtinatus. Ab his cutis ſuccedit temperata. Hinc in humidũ iam abit neruus ſenſui deſignatus: cor hoc ipſo iam eſt humidius: deinde ſunt renes, iecur, lien, caro ſimplex. His ſuccedit pulmo, poſt hunc eſt ſpinæ medulla, dein cerebrum, mox oſsium medulla, adeps proxime illi eſt, ſubſequitur ſanguis, poſtremò pituita omnium quæ in nobis ſunt, vt frigidiſſima ita humidiſſima. Hæc poſterior humidorum ſiccorúmque ſeries tactus iudicio confirmata eſt, cui & ſubſtantiæ compoſitio prorſus conſentit. Cùm enim in nobis dum viuimus non ſumma ſit vis frigoris, per quam valeat quicquam in duritiam concreſcere, neque extremus is calor inſit, qui concreta liquare poſſit: quicquid tactu molle deprehendetur, id quoque humidum: quicquid durum, id ſtatim ſiccum cenſeatur. Sic igitur, dum in nobis vigebit moderatus vitæ calor, humidi ſiccíque tactus erit æquus æ-

Cutis tẽperata eſt.

Partium calidarũ ordo.

Frigidarum ordo.

Siccarum ordo.

Humidarum ordo.

Humidi ſiccúmque temperamentum tactu cognoſci.

Calidum aut frigidum non vno semper modo cognosci. æstimator & arbiter. Cæterùm altera oppositione qua ad veterum imitationem partium temperamenta digessimus, neque tactu omnia, neque substantiæ compositione, sed nunc hoc nũc illo, aliàs vtroque modo singula dimetimur. *Cor, quo temperamento.* Cor solo tactu definitum est calidissimum, quòd dissecto animantis pectore, digitisque in sinistrum cordis sinum immissis, sentiatur hic locus omnium qui in animali sunt calidissimus. At si substantia spectetur, cor simplici carne frigidius existet. *Venæ & arteriæ.* Venæ & arteriæ quia spiritus & sanguinis contagione incalescunt, possent perinde atque cor calidæ censeri: cæterùm ex compositione, quia exangues sunt, inter frigidas habentur. *Pulmo.* Porrò autem pulmonis siue compositionem, siue calidum biliosúmque nutrimentum, siue cordis vicinitatem & adhæsionem respicies, illum sanè iecore tum calidiorem tum multò sicciorem iudicabis. Quid igitur Galeno in mentem venit vt humidum hunc statuat, nisi fortasse ab inducto aëre frigido & ab irruente defluxione, atque omnino ab excrementis illi temperamenti rationem indidit? *Adeps.* Adeps concretione frigidus censetur, cuius tamen substantia ad inflammationem apta & habilis calorem significat. *Cerebrũ.* Cerebrum substantiæ compositione Aristoteles frigidissimum prodidit; hoc Galenus tactum iudicem cùm adhibuerit, cúmque à circumfuso quouis aëre refrigeratum lædi cognouerit, calidum esse contendit. Itaque de partium temperaturis nonnisi distinctione adhibita quicquam certò licet pronunciare.

Et vniuersi hominis temperamento, neque viuens omne calidum esse. CAP. VII.

Totius corporis temperamentum vnde sit. DISSIMILIVM partium atque totius animantis temperamentũ, ex similium compositione, imitatione quadã exprimimus. Nam os, neruus, aliáque similia suis substantiis integra manent in nobis, neque similiter atque elementa in confusionem adiguntur, qua sese vicissim conuertant. Ab his tamen singulis calidis frigidísque, par est tũ humores quosdam atque vapores, tũ verò & spiritus communiter in omne corpus erumpere, qui deinde variis præditi qualitatibus variísque temperamentis, in vnum commeantes atque confusi, sese demum temperent, fiátque ceu vnum totius temperamentum, non illud quidem simplex, sed ex multorum concursione conditum. *Non posse id simplicẽ esse qualitatem.* Hinc eorum error planè coarguitur qui simplicem qualitatem id esse proponunt;

ponunt: cùm apertum & perspicuum sit, similem quamque partem proprium & ingenitum retinere temperamentum, neque ex mutatis illis simplex vnum totius effici. Ea communione euecti tum vapores tum spiritus, in corporis extima in ipsámque cutem confluunt, eámque sic afficiunt, vt hac moderatione prædita, eo prorsus sit temperaméto quo & vniuersum corpus: siquidem ab his quæ extrinsecus imminent causis, aduentitiam illa constitutionem nullam acceperit. Quo fit vt solius cutis contactu liceat de vniuersi corporis temperamento pronuntiare. Quemadmodum igitur antè demonstratũ est, cutem vniuersæ substantiæ medium obtinere, sic fiet puto ex his manifestum atque promptum, hominem qui iustitia sit téperatus (quales plerique passim visuntur) eundem quasi pondere & in vniuersa substantia temperatũ inueniri. Huc accedit, quod singulæ partium temperaturæ seorsum æstimatæ, in commune relatæ si comparentur, calidæ frigidis, & humidæ siccis, omnium quædam æquabilitas accersetur, & cognoscetur homo partium suarum compensatione temperatus. Tales plerunque sensus comprehédit exili quadam latitudine a medio disiectos: nam exquisitè & ad vnguem temperatus, vt indiuiduo quodam ceu puncto diutius consistere non potest, sic quasi regulam & cæterorum exemplar illum cogitatione quàm re potiùs complectimur atque informamus. Palàm est autem alios quosdam ab hoc deficere, alios superiores esse, & hi verbi gratia calidi sint, illi frigidi: adeirco neque viuens omne dominatu calidum haberi. Cæterùm quò hæc illustriora clarioráque euadant, incudi illa reddere & iterum tundere consilium est. Quod enim explicatum à nobis est hominis temperamentum, ex partium omnium prima commoderatione, & ex spiritus tum vagi tum fixi affusione, id componi teneríque sentiendum. Quandoquidem propria cuiusque partis temperatura quã quatuor elementorum permistio tulit, non alia inest viuenti atque animali iam primùm extincto. Si enim derepente id suffocatum de vita decessit, corporis partibus quæ superant non sic puncto temporis sua potuerunt temperamenta perire, neque fieri potuit vt quædam elementa tam subitò euanescerent aliis recens genitis, nouáque proportio illis accederet nondũ mutua affectione commutatis. Quocirca, vt demortui ita vitam agentis vnaquæque particula frigida videtur, atque si ea, quæ ex primorum elementorum

Cutis eodẽ est temperamento atque totum corpus.

Hominẽ esse temperatum ad pondus.

Non in omni viuente calorem excellere.

Temperamentũ totius ex multis cõstare.

Partẽ vnãquãque ex quatuor elementorũ mistione frigidã & siccã esse.

comparatione est temperatura spectabitur, plus terræ quã cæterorum obtinere. Vnde intelligitur, viuentis eum calorem qui per corpus diffusus omnia regit ac moderatur, & cuius appulsu vita inest, cuius excessu mors irruit, à partium temperamentis differre, neque ab his proficisci. Sic propemodum & stirpibus suum quendam inesse calorem, cuius ope alantur, increscant, atque generent: quo demum pereunte omnis quoque naturæ actio intermoritur: licet quæ tum supersunt, folium, lignum, cortex, vt vetus nomen sic suum ex elementis temperamentum retineant. Calorem hunc in cunctis viuentibus tum animantibus, tum stirpibus non solùm inesse, verumetiam principatum tenere, celeberrimi quique philosophi prodiderunt. Cùm enim omnis ab illo naturæ sit actio, calidum vincere, & in actionibus superare pronuntiant: neque modò formicam aut salamandram, sed & papauer quoque & mandragoram, quòd non nisi excellente calore & nutriantur & increscãt, calida constituunt. Quem in modũ confirmauit Aristoteles omne animal natura calidum humidúmq; esse, qualis vita quoque ipsa sensetur: demortuum verò frigidum siccúmque: singula sic sensus iudicio fuisse cõprobata. Iam verò quod in præsentia scrutamur corporis temperamentum, neq; hoc, neq; illud est, sed ex vtroque quodãmodo complexum tenetur. Neque enim solũ vitę calorem qui functionũ opifex est spectamus, vt ab hoc viuens omne, calidum iudicetur: neque solùm primã illam & verè materiatam ex elementis concretionem, qua vnumquodque frigidũ est: sed id proprium perfectúmque temperamentũ est, quod ex prima elementorum confusione & ex feruido calentíque spiritu integratur. Hoc itaque totius est corporis, vno tactu internoscendum: quo iudice stirpes omnes re ipsa & actu frigidas censebimus, animantes verò alias tota specie calidas, alias frigidas, humanam speciem omnium mediam, in qua hic calidus, ille frigidus est: alius mediocritatem tenet ceu lex quædam cæterorum. Hic siquidem in extremorum medio positus, ex paribus constat portionibus, terræ, aquæ, aëris & ignis: si modò aëris ignísque appellatione non solùm ea quæ verè sunt elementa, sed & genuinus spiritus & æthereus ille noster calor comprehenditur, quomodo á præclaris tum philosophis tum medicis fieri animaduertimus: dum censent animam à corpore seiungi non posse, quin simul naturali sua temperie corpus deseratur.

Viuentiũ calorem nõ ab elementorum mistione nasci.

Lib. de lõgitud. vitæ.

Quomodo æstimandum totius temperamentum.

Quęnam in viuentium genere calida sint, quæ frigida.

Vt tactus non simpliciter partium interiorum temperamenta discernat. CAP. VIII.

AD integrorum imitationem si partium interiorum temperamenta paulò altiùs exquirimus, fient singulæ concretione frigidæ, accedente autem spiritu & calore qui vitæ comes est, calidæ: amborum comparatione, aliæ calide, aliæ frigidæ, quædam vt cutis temperatæ. At verò (dicet aliquis) viuentis interiora si cõtingere dabitur, quæcũque pars adeatur, seu cerebrum, seu os pituitáve sit, eam sine cõtrouersia tactus calidã cognoscet. Quocirca ille si æstimator est interiorum partium constitutus, omnes promiscuè calidas censuerit. Et reuera nihil intus cohiberi experimur, quod tangente sit cute frigidius. Sed huic disceptationi obsistendum est, & quæstionis obscuræ solutio nobis peruestiganda. Omnes quidem intus partes tangẽti calidæ sentiuntur, neque tamen temperiem singulæ calidam adeptæ sunt, quòd is calor non insitus illis sit, sed assumptus magna ex parte & aduentitius. Illis enim præter primam ex elementis temperiem, & præter spiritus calorem, à quibus integrũ fieri diximus viuenti particulæ temperamentum, alius quoque calor ex cordis vicinitate & ex vaporibus accedit, ei quadam similitudine respondens, qui nobis ex igni aut ex meracioris vini potione accersitur. Quoniam verò hic partium substantiam non complet, in temperamenti notione nequaquam comprehenditur: cæteroquin cordis vinculũ & capsula, quæ tota est membranosa, calidiori sit temperie, quàm pedis aut tibię caro. His rebus adductus vix fieri posse statuo, vt de proprio interiorum partium temperamento solus tactus decernat, quippe cui syncerum illud & purum non occurrit, sed multò perfusum externo calore. Iudex tamen bonus is esse possit vnà cum ratione, quæ substantiam atque structuram explorabit. Solus verò satis est de totius integríque corporis, cùm reliquorum animantium tum hominis, ex æquo & bono iudicium facere, atque his potissimùm videtur accommodatus.

Plurimas interiores partes calore aduẽtitio incalescere.

Solus tactus nequid interiorũ partium temperamenta indicare.

Multis ex causis ingenitum temperamentum mutari, quaque id ratione accidat.

CAP. IX.

HVMANVM corpus patibile cùm sit & affectioni subditum, ab aduersis causis, siue prægressæ illæ sint, siue antecedentes, siue proximę & continentes, multa solet perpeti atque sustinere. Sic enim plerunque à cibo pleniore, à

Aducticiæ corporis qualitates in

temperamenti ratione non continentur.

vini potione, ab æstu, à balneis, ab exercitatione incalescit vehementiùs, quemadmodum contrariis ex causis refrigeratur. Quæcunque ab illis inducta corpori fuerit affectio, per summa illius diffunditur & inhęret mutabilis & inconstãs, adeò vt si per se & solitariæ suæ naturæ id relinquatur, leuissimè trãfuga à seipsâ desciscat, & tota quam mox tanquam adicita & aduentitia exolescat. Itaque quoniam hac euanescente corpus ad se pristinámque cõstitutionẽ redit, temperamentum autem constans est & firma corporis habitudo, constat illã temperamenti speciem minimè permutare. Cæterùm si forte illarũ efficientiũ causarũ assiduus sit appulsus, nullóq; puncto temporis intermissa adhæsio, fieri quidem contingit vt tum demum temperamentum, ipsáq; elementorum proportio cõmutetur: quod hac ferè ratione obuenit. Primùm vi causarum, qui in corpore diuagatur spiritus, aut aër diffusus in cæcos & abditos recessus, incalescit, si quidem causæ erant caloris effectrices: hinc in humores & teneram corporis substantiam sensim calor prorepit, tum demum solidiorem molem occupat. Pergente autem causarũ impetu, necesse est singulas ordine suo exiguas frigidorum elementorum portiones obteri, & à pristina constitutione in contrariam calidiorémque facessere. Hæ quandiu sic mutatæ suam adhuc speciem retinẽt, temperamentum etiamnum manet nihil mutatum: adicitus enim duntaxat & arreptitius is calor est. At verò cùm diuturnitate fiet imbecilliorum partium (non enim omnes aduersis æquè obsistunt) tanta decessio, vt frigidorũ elementorum plures portiones & fragmenta pereuntibus formis in calidorum naturam contendant: tum primùm toti immigrat temperamenti mutatio. Summotis verò tum causis, cùm corpus nõ vltrà illarum vi pulsabitur, quæcunque partes supra modum incaluerant nondum tamen formis suis spoliatæ, ad superiorem temperamenti modum sponte sua recurrent: calidæ verò hæ quidem permanebunt quarum iam species exoleuit. Quoniam igitur per illas firmus & stabilis toti calor accessit, erit pro earũ multitudine aucta caloris proportio, aliúdque inuectum temperamentum. Quemadmodum autem ab iis causis quę foris sunt, ita multo promptiùs & procliuiùs ab esculentorum potulentorũque longo vsu, si quidem illa immoderato erunt calore, corporis temperamentum in calidius traducetur. Huic obiter subtilior solertiórque meditatio succedit. Cùm enim

Vt innatum temperamentum ab externis causis permutetur.

corpus

corpus humanum ex variis sit particulis constitutum, aliis quidem mollioribus, vt carne, vt neruo, aliis solidioribus vt membrana, cartilagine, osse: quæcunque harum magis patibiles sunt, primæ à sua commoderatione decedunt: solide verò nonnisi longo tempore & ingenti causarum incursione, è statu deiici & deturbari possunt. Quinimò cùm sint illæ fibris quibusdam firmissimis intextæ, quibus plurimum inest firmamenti & roboris, sic illas duco aut nunquam vlla vi labefactari posse, aut tenuiter vsque adeo & parcè, vix vt toto æuo insignè quicquam perpeti possint. Itaque quorundam ego iudicium sequutus, insitū illud & primarium corporis cuiusq; temperamentū in illis constituo, cuius tāta vis est & soliditas, vt quocunque siue contrariorū longa consuetudine, siue ætatum decursu fiat mutatio, in id tamen ingenitum temperamentum magna semper sit propensio atq; procliuitas: corpúsque primam naturam semper redolens, expeditiùs eò se referat vnde decessit. Ex quo fit vt qui à prima origine sit intemperatus, quāuis arte in mediocritatem vindicetur, verè tamen temperatus nunquā sit, neque ei prorsum similis, cui temperies sit ingenita, sed illius dūtaxat effigies quædā & adumbratio. Quinetiam duos si fingamus diuerso natos temperamento, qui fortè quibusuis ex causis in eandem corporis conditionem peruenisse videantur, non tamen iisdem prorsum gaudent & oblectantur, argumentum proculdubio diuersa his superesse naturæ primordia, quorum non parua etiam nunc restant vestigia. Quæ cùm Hippocrates intima ratione animóq; lustraret, vniuersa vno complexus est aphorismo, quo prodidit per morbos minus periclitari quorum naturæ morbus conuenit, aut ætati, aut habitui, aut tempori, quàm quibus non conuenit: eo planè significans nobis aliam ex ætate temperaturam inesse, aliam ingenitam quæ ipsa est natura, aliā ex temporis & victus consuetudine: quæ diuersæ cùm sint & plerunque pugnantes, in vno corpore consistunt: sed aliis quidem partibus, vt hæc carni atque mollioribus, illa fibris duntaxat penitus insideat.

Primum & ingenitum temperamentum semper in nobis quodā modo seruari, neque prorsus inmutari posse.

25. Lib. 2.

Vnius & eiusdem multa esse temperamenta.

Quid ætas, quot ætatum differentiæ, vtque illarum progressu cuiusque temperamentum vertatur.

CAP. X.

VT multa nos assiduè circumstant incommoda, quorū vi huc & illuc traducimur, sic intus nobis ingenerata & ab ortu tradita est causa, cuius necessitate tempera-

Insitus noster calor senij &

interitus causa interior. menta decurin vitæ commutemus. Hæc est illa mortis ac interitus pernicies, hęc intestina calamitas, quam nulla ars, nulla humana industria effugere, sed ne reprimere quidem possit. Etenim sicut ab ortu temperato vel Æsculapius præsit, qui illũ ab iis quæ foris sunt, aut quæ intrò sumũtur causis, saluũ & incolumẽ sic tueatur, vt nullum inde corpus detrimentũ capiat: is tamen à semetipsò suáque sponte magis magísque conficietur consumetúrque, donec extremum vitæ spiritũ edet. Illuc dum contendit, plurimas hoc interim spatio mutationes necessariò sustinet. Has qui annorum spatiis & interuallis dimensi primùm discreuerunt, simul ætates appellarunt. Vt si ætas id vitæ curriculum quo luculenter corporis constitutio per se suóque nutu mutatur. *Quid ætas. Vnde spectetur ætatũ mutatio.* Non quæuis aut proceritati, aut colori, aut erumpentibus pilis, sed quæ dũtaxat temperamento & primæ cõstitutioni omnium functionum causæ incidit conuersio, ea ætatum singularum discrimen facit. Rursùm neque ipsius temperamenti ab externis causis, aut æstu immodico, aut cœli ardore, aut intemperatiore viuendi consuetudine mutatio, sed quæ ab interiore sit & semper assidente interitus causa, vnica discernit ætates. Quocirca ætatum differentiæ plurimùm inter se dissimiles, ex ea ipsa quę incidit varietate statuentur. *Ab ortu in vitæ extremum animal siccius reddi.* Vitæ ingressu vt omnis animans ex semine & sanguine fluxis humidísque rebus nuper genitus est, ita & humidissimus videri potest: cui caro præhumida & muccosa, nerui, vincula, imò & ossa tenera flexibiliáque, adeò vt facile sequantur quocunque ducas. Hinc in dies longiùs procedens plus plúsque siccatur & arescit, vt cùm extremam senectutem attigerit, non modò ossa arida sint & humoris expertia, sed etiam caro neruosa atque dura. Qui ergo sensim ætate progrediens sensim quoque exarescit, quanto ortui erat vicinior, tanto humidior: quantum verò in vitæ extremum declinabit, tantum & siccitate contabescet. Vnde intelligitur quod in medio extremorum situm est tempus, id quoque humoris summæque siccitatis esse particeps atque medium obtinere. Hanc quidem ab humido in siccum animantium progressionem omnium sententiæ confirmant. *Caloris in vitæ decursu mutatio.* Cæterùm quod alterius est oppositionis, animal statim vt in lucem editum est, ingenti calore affluit, quantum immutabilem persistere ad medium vitæ cursum existimant: hinc sensim languescit in extremum, quod omnium est frigidissimum & morti iam simile. Hu-

ius

ius oppositionis quod medium est, haudquaquam principio, sed extremo quam maximè aduersatur. Ita enim Galenus singularum ætatum temperamenta tactione explorans, cùm pueros, iuuenes: adolescentes millies considerasset, præterea eundem infantem puerum adolescentémque factum, hunc nihilo calidiorem deprehensum confirmat, nec puerum quàm ætate florentem, nec ætate florentem quàm puerum. Illius authoritati vt posteri omnes id concesserunt, sic neque ipsi tot seculis confirmatam opinionem repudiabimus: quanquam fieri posse vix intelligo, vt qui infantes, pueros, ætate florentes, tactu expenderit, nihilo sit ipse tot annorum prolapsione vel temperamento, vel tactu immutatus: aut si qua illi mutatio incidit, quomodo tactu tanquam firmo & constanti iudice vti potuit ad ætatum secretionem? Istorum proximus liber pleniorem disputationem conferet. Nũc verò si totius vitæ cursum partiemur iunctísque duarum oppositionum extremis suum ætati cuíque temperamentum adferemus, fiet sanè vitæ exordium calidum & humidum, extremum frigidum atque siccum: medium sicci & humidi exactam temperiem accipiet, attamen in calido frigidóque nondũ id, sed quod illi deinceps est, mediocre apparebit. Si non absolutam illam & indiuiduam temperiem, sed qualem sensus iudicat inuestigamus, temperata ætas censebitur, quæ punctum vitæ medium modico interuallo antecedit, & ab hoc in aliquanto maius pòst spatium porrigitur. Quicquid mediam hanc ætatem anteit, calido humidóque vincit & excellit, at non peræquè. Initium siquidem calidum est & humidissimũ, quod verò sequitur simili calore viget, humore autem lõgè est inferius: vt quamuis siccũ id non sit, sed ne ad mediocritatem quidem depressum, initij tamen collatione siccum plerunque iudicetur. Quod à medio in extremum vitæ tempus extenditur, id omne frigido & sicco tenetur, hoc tamen discrimine vt pars vltima tum frigido, tum sicco excellat: nam quæ illam præcurrebat, & frigore & siccitate erat temperatior. Vniuersæ igitur vitæ quinq; omnino sunt ætates suis temperamentis insignitæ. Omnium prima adolescentia in annum ferè quintum & vicesimum producta, hinc nomen habens, quod tum corpora ob humoris vbertatem plurimùm adolescãt. Humoris autem maior minórque copia, complures illius ordines secernit. Infantiũ ætas, omnium humidissima ad tertium quartúmve annum pro-

Ætatum temperamenta.

Ætates quinque.

Adolescentia, cuius partes sunt quatuor.

uehitur: hinc ad decimum pueritia, inde ad decimumoctauum pubertas, ad vigesimum quintum adolescentia, totius appellationem sortita. Secunda vitæ ætas quæ florida appellatur, iuuentus est, ad tricesimum quintum aut quadragesimum annum excurrens, cuius propria est venustas, agilitas, & ferocia: calida quidem parcéque humida, quæ idcirco prægressæ ætatis comparatione solet calida siccáque censeri. Succedit constans & matura sui vbiq; ferè similis, temperata vix annum attingens quinquagesimum. Illinc ad quintum & sexagesimum ingrauescens est ætas & præcipitata, prima illa senectus, quæ siccum frigidúmque corpus efficit, frigidum tamen minus. Omnium postrema vitam claudens ætas est decrepita, frigidissima atque siccissima: quæ & vltimum senium dici solet. Hinc eorum manifestè proditur atque detegitur error, qui temperiem ipsam, quatuórque temperamentorum coniugationes vitæ ætatibus quadam proportione contulerunt. Neque enim vlla est ætas calida & sicca absoluto sermone, quòd vincenti siccitati abundans calor natiuus comes esse non possit: neque vllane senectus quidem frigida & humida est, cùm ex propria partium substantia atque commoderatione, non ex humorum aut superuacaneorum affluentia temperamenti ratio spectetur. Illis quidem annorum numeris, vt crebrò eiusmodi temperamentorum mutationem adferentibus, ætates circumscripsimus, tametsi aliàs plerunq; ad alios limites excurrunt, cùm vel multò breuior erit vitæ cursus, vel longiùs prorogabitur, ad annum fortassis centesimum. Ab origine autem quodcunque quispiam temperamentum acceperit, id necesse est proposita ratione ętatum decursio cómutet. Velut si fortè temperiem is nascens extulerit, neque vlla deinceps externa causa illam conuertat, procedentibus annis nutu suo proprióque impetu sic ille ducetur, vt in pueritia atque adolescentia calidus sit & humidus, florida ætate calidior atque siccior, ætate matura absolutè temperatus, aliis deinceps ætatibus frigidior ac siccior euadat. Quæ tametsi ita sunt, attamen is iudicandus est & puer temperatus, quòd inter pueros mediocritatem obtineat, & puber quoque & adolescens, itémque iuuenis & constans & senex temperatus: ita enim comparatè dici videtur. At verò absolutè atque simpliciter non singulis hic ætatibus, sed ea duntaxat quæ matura constánsque est, temperatus erit, parem sortitus extremorũ portionem. Huius æstimatione

Iuuentus.

Constans ætas.

Prima senectus.

Vltima senectus.

In ætatibus non omnes inueniri tẽperamentorum differentias.

Exemplũ mutationis quæ per ætates fit.

Qui temperatus aut puer, aut senex est, non simpliciter est temperatus.

tione tota pueritia ſimpliciter calida eſt, vti & vniuerſa ſenectus frigida atque ſicca. Qui porrò calidus ſiccúſque natus fuerit, inter pueros calidus ſiccúſque viuet, & hanc innati temperamenti conditionem ad ſpeciem, per omnes ætates quodammodo retinebit: vt & cùm ſenium attigerit, calidus atque ſiccus inter ſenes perſiſtat. Quãdiu tamen in pueris eſt, humidus calidúſque ſimpliciter eſt. Cùm autem ſenex euaſit, frigidus atque ſiccus: at ætate media calidus ſiccúſque ſimpliciter. Sic enim fit vt cuiuſque proprium, & quod à natura ingeneratum vocamus temperamentum, tale media duntaxat ætate, quæ omnium temperatiſſima eſt & cuique familiariſſima, purè conſiſtat atque ſplendeſcat. Oriuntur itaq; & manant temperamenta tũ à primigenia natura, tum ab ætate quæ illi comes eſt indiuidua: cúmque id quod à natura prodiit, cõparatè duntaxat, quod verò ab ætate, ſimpliciter dici ſoleat: conſequitur æſtimandis temperamentis ætati quàm naturæ vim tribui maiorem, & eam quæ ex ætatum decurſu fit temperamenti ſpeciem, ei tum victoria tum nomine præferri, quàm natura ortúſque contulit. De his iam ſatis multa.

Exemplũ alterum.

Proprium temperamentum exiſtit media ætate.

Temperamẽta tũ à natura tũ ab ætate ſpectari.

Temperamentum nullum bilioſum, ſanguineum, pituitoſum, aut melancholicum dici oportere.

CAP. XI.

AB elementorum viribus primò ſimilium partium, ex his deinde corporis vniuerſi compoſitionem ductam eſſe rationibus confirmatum eſt, vt proinde palàm eſſe debeat omnem temperamenti rationem elementis primùm deberi, his acceptam referri, in iis ſitam eſſe, vt quæ totius ſubſtantiam compleuerunt. Humores ipſáque ſuperuacanea corporis partes non eſſe, ſed eo duntaxat contineri, idcirco & ab Hippocrate contenta dici, ſuperiore quidem libro dictũ a nobis eſt, & poſthac pleniùs fuſiúſque demonſtrabitur. Quocirca neque ab humoribus, neque ab illis ſuperuacaneis poteſt corporis eiúſque partium temperamentum æſtimari: neque demũ ab illorum dominatu & vbertate fas eſt temperamento cuiquam nomẽ imponere. Hinc fit vt ij laqueis inexplicabilibus ſeſe inuoluãt, qui nullo nominum rerúmque delectu, hunc (verbi gratia) bilioſo temperamento eſſe pronuntiant, illũ ſanguineo, pituitoſo, aut melancholico alium: cùm hæc non temperamentorum, ſed dominantium humorum ſint nomina. Cui enim ſanguinis eiúſque optimi plurimum ineſt, is iure ſanguineus dici de-

Temperamenta ab elementis non ab humoribus naſci.

Alia temperamentorũ, alia dominantium humorũ eſſe nomina.

Prima ratio.

bet, vt cui bilis flaua exuperat biliosus, cui atra melancholicus, cui denique pituita pituitosus. Humorum istæ redundantiæ confinibus sibi temperamentis haud semper respondent: quòd non raro candidos & molles, eóque tactu frigidos obseruare sit, quibus ingens bilis copia quotidie reiicitur: vti & alios hirtos, subnigros atque graciles, qui huius eluuiei minimũ congesserunt. Videas præterea non paucos prima origine frigidum siccúmque temperamentum adeptos, quo tamen melancholicos esse minimè iudices, neque atræ bilis proluuie suffusos. Quin & senes extremi quorum ætas frigido siccóque lacessitur, minimum melãcholiæ coaceruãt, sed si quis his superfluit noxius humor, is maximè pituitosus est: vnde & senes à superuacuorum redundantia pituitosos esse omnes confirmant. Hinc multi rerum affinitate capti, eos quoque frigido humidóque temperamento prodiderunt: quos nihilominus superior ea demonstratio arguit & insimulat, qua confectum est, cum temperamenti statum ætate nulla posse recipi, sed continuò vt editum est animal, annorum numero & diuturnitate corpus siccius euadere. Huc accedit, externarum causarum, vi multóque magis alimentorum varia substantia & facultate, aliàs bilem, aut flauam, aut atram, aliàs pituitam in nobis congeri ac succrescere, cuius nequit origo corporis constitutioni tanquam efficienti causę tribui. Quis quæso tam delirus sit, vt in eo humore temperamentum collocet, qui totus interdum præter naturam est, cui nulla cum corpore communio familiaris intercedit? Ergo quamuis qui prima ætate per vasa sparsus est humor, purioris sanguinis speciem ostendat, proxima dein ætate is corporis ardore siccitatéque ad flauæ bilis naturam trahatur, tertia omnium fiat humorum quædam moderatio, quarta melancholicus humor, postrema pituitosus ob caloris coctionísque infirmitatem redundet: quoniam tamen hunc ordinem externarum causarum plerumque vis inuertit, neque corporis perpetuò vna est & eadem atque humorum conditio, sed plerumque diuersa: non vtique ex humoribus, sed ex constitutione propria definiendum est corporis temperamentum. Quæ humorum sunt nomina periti artificis non est corpori accommodare: quare nullum prorsus temperamentum sanguinem dicere permittimus, vt nullum biliosum, nullum melancholicum vel pituitosum: quamuis aliàs biliosum hominem, aliàs sanguineum, pituitosum

Secunda. *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.*

Quis humor quauis ætate abundet.

Temperamẽta sunt partiũ corporis non humorũ.

tuitosum aut melancholicum rectè appellamus. Videor equidem iam omnem de temperamentis disputationem compleuisse: cui nihil attinet illorum internoscendorum signa subiungere, in propriam tractationem commodiùs relata.

LIBRI TERTII, DE TEMPERAMENTIS FINIS.

DE SPIRITIBVS ET INNATO CALIDO, LIBER IV.

Calorem quendam in nobis cunctísque viuentibus inesse, eúmque diuinum. CAP. I.

VNIVERSAM hominis naturam cùm altiùs inuestigare & persequi conaremur, primum quidem concretum hoc corpus in minimas quasque similes particulas anatome dissoluimus. Hinc verò aliam earum compositionem siqua erat, speculantibus, deprehensum est vnamquamque ex primis simplicibúsque rerum naturis, terra, aqua, aëre & igni constare: ex harum permistione varias enasci temperamentorum differentias, quorum sua cuique parti proprietas insideret. Nondum autem ab hac contemplatione digressi, rursum scrutemur ecquid præterea parti cuique penitùs inhærescit aut assidet, quòd pleniorem illius cognitionem faciat. Quid illa sint vetustioribus medicis celebrata, innatus calor, spiritus, humidum primigenium, quid natura, atque triplex in similaribus substantia, vt hæc singula consistant, vnde & quibus viribus gubernentur. Quoniam autem vnus calor præ cæteris sensum manifestè ferit, ab hoc ceu notiore inducto exordio, reliqua serie quadam quasi conserta ex aliis alia nectemus. Animantium generi communi lege est à natura tributum, vt insiti vi caloris vitam agant. Primùm enim illas dum in viuis numerantur, caloris temperatione perfundi, morte verò consumptas hoc prorsus extincto refrigerari, vel sensus ipse declarat, nulláque id alia demonstratione, sed vnius

Quid traditum sit hactenus.

Quid restet tradendum.

Caloris vi omnia contineri & regi.

est sensus præstantia confirmandum, ceu communi quadã animi notione. Quanquam verò in stirpibus minùs aperta & euidens est caloris inspectio, eas tamen non minùs quàm animantes hoc salutari calore conseruari, omnémque omnium salutem hinc oriri, perspectum ei fiet qui naturæ opera effectúsque æstimabit. Constans enim est & rata sententia, omnia viuentia propter inclusum in se calorem viuere, illius beneficio alimentum trahere, conficere, eóque nutriri ac sustineri, augescere, procreare, animantes pręterea sensu affici & moueri: quantóque perfectiora hæc fuerint opera, tanto caloris vim atque substantiam vberiorem adesse. Quòd si vlla id ratione suaderi debet, vnius Solis præstantia spectetur, qui dux & princeps moderatórque mundi cuncta viuentia luce sua lustrans, illa pariter caloris sui temperatione fouet, & ad ea quæ dixi opera suscitat. Hæc si externo calore fota agunt, impediuntur frigore, nónne optima ratio est quempiam in eis calorem inesse operum effectorem, eúmque Solis maximè calori concordem esse & consentaneũ? Rectè igitur Aristoteles vitam vno calore contineri, sine calore neque animalia neque stirpes viuere, tanquam protritũ & peruulgatum memoriæ mandauit, qui & mortẽ caloris extinctionem esse definiuit. Itaque huius imitatione vna omnium philosophorum consensio vitam calore finit, mortẽ caloris extinctione. Quantuluscunque inerit calor in corpore, id ipsum vita fruetur, & quas dixi functiones licet obscuras de se promet, neque extremæ senectutis frigus quod in temperamento dominatur, huius potest caloris superare vires. Hoc viuunt serpentes, quas tamen temperamento frigidas commemorant. Hoc viuit papauer, mandragora, & vniuersum frigidarum stirpium genus. Ex quo iam video posse quasi connexum quippiam effici, calorem hunc supra elementorum naturam esse. Ab eo enim contrariorum quod suppar est ac infirmius, alterius excellentis conspectu nihil quicquam agi potest, sed tota misti actio in id quod exuperat tanquam in vincentem causam refertur. Atqui in earum stirpium quas connumeraui temperamento, calor depressus est, & inferior quàm frigus: non igitur hîc vi & operibus potest frigus superare, neque in hunc tanquam in efficientem causam possunt vitæ functiones referri. Quocirca siquis calor vitæ functionum effector est, vt certè est, nequaquam is esse potest qui in temperamenti mistione diminutus est ac mutilus. Quare necesse

Calorem nostrum non esse prorsus elementarem.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

cesse est hunc vitæ calorem præstantioris cuiusdam esse originis, neque ignei elementi rudiorem naturam redolere, quemadmodũ alio loco vberiùs disputatũ est à nobis. Hinc præclara & eximia quadam mentis agitatione videtur Aristoteles mortem definiens, vitali huic calori non frigus tãquam contrariũ opposuisse, sed extinctioné, quæ eius ipsius est priuatio. Vt igitur lumini contrariũ nihil est, sed aduersæ tenebræ illius sunt priuatio, atque si vel minimũ luminis corpus illustret, idipsum illuminatum dicimus: sic & de vitali calore statuo, qui quantuluscunque corpus possideat, idipsum regit atq; moderatur, calidũmque denuntiat. Qui volet huius essentiã pleniùs cognoscere, ob oculos sibi proponat sulphur & arrhenicum, quæ calidissima quidem cùm sint, & igneo elemento confertissima, plerunq; nos vrant, tamen vitali hoc calore destituta iacent, sicuti & vniuersum inanimorum genus: quod argumentum planè conuincit igneum non esse, neq; ab elementorum mistione hunc ortum quem proponimus calorem. Quinetiam animantis demortuæ cadauer, tametsi, partium ac totius structuram figurámque retinet, caloris tamen huius ne minimum quidem habet: haberet autem si ab elementis nasceretur, cùm in partibus singulis aliqua supersit & resideat quatuor elementorum permistio. Vnde intelligi potest calorem eum per quem vita inerat, non ex prima elementorum mistione, sed aliunde ortu recondito fluxisse.

I. Dialog. Calori nostro non opponitur frigus. Quarta. Quinta. Sexta.

Spiritum queridam cunctis datum viuentibus, qui vitæ calorem continet. CAP. II.

QVONIAM igitur caloris indissolubili adhæsione corporis moli consertus non est, sed ab ea separari seiungique potest, necesse est extra molem eam sit, tanquam assumptum quippiam & aduentitiũ. Atqui cùm nequeat simplex calor in qualitatis genere cõstitutus, sine sede & vehiculo in omne corpus permeare, huc illúcque mométo diffundi, qualiter tamen hunc à corde per omnes arterias partibus singulis impartiri cernimus, fuit opinor necessarium hunc corpore aliquo fluxo & profluente contineri. Cæterùm nullus humor ad hoc aptus erat & habilis, vt tanta celeritate corpus omne traiiceret: quocirca necesse fuit calori materiam substerni substantia tenuissimam, pernicitate velocem, quæ simul fouendo calori familiaris esset ac amica. Atq; cùm eiusmodi sit aërea, aut si rectiùs appellare velis ætherea, optima ratione debuit talis caloris sibi uci, quæ

Spiritus necessitas.

ſemper ætheris modo incenſa ardet, cuíque perpetuò calor inſidet, vt neutrum poſſit ab altero dirimi. Plato quidem rariùs eam materiam calore perfuſam, ſpiritum appellauit, ignem frequentiùs, vt interdum calorem. Ariſtoteli crèbrò ſpiritus eſt dictus, nonnunquam calidum atque naturalis calor: aliàs quidem à tenuitate & velocitate, aliàs à viribus & effectu ratione nominis deſumpta. Planiùs Hippocrates, qui nuſquam addubitauit hunc ſpiritum nuncupare, ex eo quòd eximiis viribus cùm præditus ſit, oculorum tamen effugit obtutum: etenim & aërem, & ventum, & auram, & vnamquamque ſubſtantiam quæ ſub aſpectum non cadit, ſic dicere conſueuerunt. Ad huius profectò imitationem Stoici ſpiritum ex ſplendida, perſpicua, nec aſpectabili ſubſtantia conſtare rectè quidem prodiderunt, eo tamen falſi, quòd hunc tum naturæ, tum animæ ſubſtantiam eſſe pronunciant, nihil eo præſtantius, nihil diuinius inueſtigantes.

Spiritus nomina.

Animus triplici corpore teneri.

Quò autem ſpiritus neceſſitas atque ſubſtantia pleniùs demonſtretur, repetenda ſunt & replicanda veterum philoſophorum decreta: quorum primi Academici cùm perſpicerent fieri non poſſe vt naturæ quammaximè diſpares, nullius idonei medij interiectu ſocietatem inirent coiréntque, animum noſtrum à ſummo rerum opifice conditum priuſquam emanaret immigraretque denſo huic & concreto corpori, cenſuerunt corpore quodam illuſtri, puro & aſtro ſimili tanquã ſimplici veſte indui: quod immortale & ſempiternum nunquam ab animo abſolui diuellíque poſſet, & ſine quo nõ fieret huius mundi incola. Ab hoc deinde alterum corpus animo circumiecerunt, tenue illud quidem ac ſimplex, ſed tamen impurius, minùs illuſtre & ſplendidum ſuperiore: non ab ſummo id opifice procreatum, verùm elementorum præſertímque tenuiorum permiſtione concretum, à quibus nomen inueniens aëreum & æthereum appellatur. Duobus hiſce corporibus iam ſtipatus animus, in tertium hoc mortale caducúmque corpus, ſed potiùs in tetrum & tenebricoſum carcerem tanquam exul deiectus, terrarum fit hoſpes, donec effracto carcere alacer & liber in patriam reuerſus, municeps fiat & ciuis deorum. Hanc corporis atque animi communionem confirmans Alexander Aphrodiſæus, ſpiritũ quem propoſuimus ait perquàm idoneum vinculũ illis interponi, qui aduerſas naturas interiectu ſuo conciliet atque contineat. Is enim extremo vtriq; familiaris & accommodatus, cùm non ſit prorſus ſine corpore,

Spiritus neceßitas & vſus.

pore, crasso quidem corpori inseri potest: cùm verò tenuior splendidiórque sit, potest cum animo connecti. Sícque vtriusque quodammodo particeps, naturam corporis expertem cum natura corporea copulat, immortalem cum mortali, puram cum impura, diuinam cum terrena. Hæc quanquam mentis corporísque communionem nonnisi spiritus interiecti nexu fieri demonstrant, eadē nihilominus & cæteris animæ partibus caducis par est accōmodare. Etenim animæ pars mortali conditione genita, impura licet neque vt mens syncera sit, longo tamen interuallo terreni huius concretíque corporis statum antecedit, vt citra vinculū ei nequeat inhærescere. Quocirca rectè prodidit Aristoteles in semine spumosóque corpore spiritum, in spiritu naturam contineri, quæ proportione respondet elemento stellarum: apertè quidem significans spiritum hunc inter corpus & diuinam illā naturam, tanquam commune quoddā vinculum interponi. Neque verò menti solùm, sed & vnicuique animæ parti caducæ proprium spiritū attribuit, omnémque animæ facultatem affirmat corpus aliud participare, idque magis diuinum quàm quæ elementa dicuntur, atque prout nobilitate obscuritatéve animæ inter se differunt, ita & huius corporis naturam distare. Quapropter si tum Aristotelis tum cæterorū rationes iudicio certo ponderemus, palàm fiet vnamquanque animæ partem spiritu quodam ceu fundamento niti, per quem tum corpori insidet, tum omne officij munus exequitur. Est igitur spiritus corpus æthereum, caloris facultatúmque sedes & vinculū, primúmque obeundæ functionis instrumentum. Quisquis illius substantiam & statum nondum plenè sit assequutus, corporis nostri structuram contemplatus, arterias adeat, in cordis sinum & in cerebri ventriculos introspiciat, quos dū inanes ac nullius propè humoris participes videbit, neque tamen frustra ac temerè tantos à natura conditos, hæc quidem mente cōtrectans, mox opinor cogitatione comprehendet prætenuem auram eos tum impleuisse, dum in viuis fuit animal, quæ tamen eo animam agente leuissima cùm esset, sine sensu euanuerit. Huius fouendæ gratia inspiratione aërem introducimus, qui non modò corpori refrigerationem (hæc enim satis posset aliunde comparari) sed pabulum quoque sumministrat. Corporis autem densa moles, eiusmodi subsidio haudquaquam indiget, vt quæ crassiore recreatur alimento ex omnium elementorum per-

Cuique animæ parti vt menti suum subiici spiritum.

2. de animal. gene. cap. 3.

Spiritus quid.

Spiritus substantiæ vbi vigeat.

mistione concreto: quare necessum est aërem hauriri & attrahi, vt finitimæ & cuipiam in nobis sui generis substãtiæ iungatur, eíque velut in pastum cedat. Si nulla in nobis esset tenuis & spirituosa substantia, vix vlla profectò nos ad inspirandum necessitas impelleret.

Corporum quæ incenduntur exemplo, materiam tum caloris, tum spiritus in nobis cognosci. CAP. III.

NON alienum institutis meis arbitror susceptam tractationem exemplis illustrare, quæ licet de medio sumpta erunt, rei tamen omnis plenissimam fidem facient. Igni summus feruor inest & caloris exuperantia, maximè verò flammæ, quæ proprie noster ignis est & appellatur. Ea autem fumus est aut aëreum corpus accensum, neutro seorsum, sed iunctis ambobus absoluta: huius enim tanquam materia fumus est, cui flagrans calor accedens flammam efficit. Flammam ambiens aër tuetur idoneus, neque crassus neque humore multo madens: quem si sepimento quodam circumcludimus, vt tum eò nequeat liber affluere & illabi, mox flammam perangustè coarctatam marcescere restinguique conspicamur. Neque ideo solùm aër desideratur, vt vel refrigerationem flammæ præstet, vel fumosam exustámque illius fuliginem excipiat: quia ad vtrunque satis esset accommodatus aër densus & humidus, qui tamen flammam fouere non potest. Restat igitur vt tenuis & syncerus aër idcirco sit necessarius, vt flammæ tanquam pabulum accedat, & libero flatu alius aliúsque accedens, quasi pastionem se offerat flãmæ deuorandam. Velim equidem animum cogitationémque referri ad ignem, qui in medicis cucurbitulis aut in angusto cõclaui diligenter obturato concluditur. Hunc enim magnam ambientis aëris partẽ absorbere, id planè declarat, quòd dũ rimæ vel tenuissimæ patefient atq; reserabuntur, confestim ac repente summa vi nouus intrò aër irruet & se ingurgitabit, vt eũ nimirũ resarciat qui antè fuerat exhaustus. Quibus apertũ est flammam vt fumosa substantia, ita & ab ambiente aëre foueri atq; sustineri. Præter hęc autẽ tertium illi fomentum & pabulũ confertur, ex præpingui quadã materia, cuiusmodi in lucerna est oleũ. Hoc quidem corporum omnium celerrimè promptissiméq; inflammatur, quod tenui substantia multò aëre spiritúque perfusa continetur: deinde adeps, ab hoc reliqua deinceps corpora quæ illius conditionem quodammodo imitantur. Quanto enim vnumquodque ad

Arist. 2. de generatione
Gal. 3. de tempera.

Quid aër flammæ conferat.

Aërem pabulum esse flammæ.

Triplex flammæ pabulum.

olei

olei naturã propiùs accedit, tanto deprehenditur magis habile & aptum vt inflãmetur: quo autem abest longius, hoc ineptius. Vnde conficitur corpus omne quod inflammari potest, olei cuiusdã esse particeps huiúsque solius gratia cõflagrare: quodcunque autem olei est expers, flammam non alere. Videbor hoc loco magnum quippiam & veteribus inauditum offundere, sed quod longè sit verissimũ, & multis huius seculi experientiis cõfirmatum. Nullum enim corpus est ad inflammationem propensum, ex quo syncerum oleum arte non elici possit. Non adeps, non cera, non pix, non resina, non terebinthina, non vllum denique ligni stirpísve genus: nulla radix, nullus flos, nullus fructus, nullum semen: atque in animalibus nulla pars est, siue os, siue neruus, siue membrana aut caro: nihil denique in stirpium aut animantium genere vitam habuit, quod non possit oleum de se profundere, aliud quidem affluentius solóque pressu, aliud parcius maioréq; industria: huius etiã causa quæcunque viuunt inflammari posse compertum habemus. Quinetiam inanimorum genus quę complectitur inflammationi subiecta, eadem quoque oleo sunt finitima. Nam sulphur quicunque metallorum naturas perscrutantur, terræ adipem vel oleum appellant, quod moderato calore coctum cogitur atque concrescit. Ergo quæcunque viuunt aluntúrque corpora, pinguem & olei similem continent humorem. Preter hunc verò & alio perfunduntur, qui minimè est ad inflammationem idoneus, sed superiore magis tenuis & profluens, ab alimentis ascitus & consertus in cæcos arctósque viuentium corporum recessus, qui quidem concoctione mutationem atque vires iam accepit, nondum tamen in illorum substantiam planè conuersus: hunc humorem dicere placet alimentarium. Ab hoc demum diuersus est aqueus humor, quo tanquam visco terrenæ corporum partes iunctæ cohærent, quíque rerum omnium ex elementorum permistione concretarum est communis. Vniuersum inanimorum siue lapidum, siue metallorũ genus, hoc ipso conglutinatũ sustinetur: at alimentarium aut olei similem humorem neutiquã nouit, sed hi viuentibus duntaxat propriè tribuuntur, vt intelligere sit eosdem ad vitæ calorísque tuitionem partes primas obtinere. Triplex id humorũ genus quisquis volet perspectum sibi esse, in materia è syluis cæsa cogitationem defigat. Virentes enim stirpium ramos, aut ceram, aut picem, aut resinam instillans, vaporarium

Corpora inflãmari ob oleosam substantiã quam in se habent.

Alter humor alimentarius.

Tertius humor elementaris.

Triplicis humoris in stirpibus demõstratio.

qui coniecerit, substrati ignis vi primùm aquam dimanare sentiet, ab hac dein oleum: quod nō priùs elici potest quàm illa plenè exaruerint: sic enim mos est exciccata omnia deligere, e quibus oleum elici debet. Siquis porrò ligneam materiem viridem recensque cæsam igni mādet, principiò videbit ægre incendi, propterea quòd multo scatet humore, quem e terra pro alimento sibi hauserat. Is enim est, qui ab eius extremis dum incalescit emanare solet. Hoc consumpto reliqua substantia prompte à flamma depascitur, quia purior manet pinguis illa quæ olei speciē gerit, alio liquore nullo madefacta. Hanc cùm omnem ignis depopulatus fuerit, flammæ tum nihil prorsus erumpet & euolabit: in subiectis tamen carbonibus sua insuper inerit soliditas, ex relicto aqueo humore tenaci & cohærente, quem in elementorum concretione acceperant: quo tandem exeso dissipatóque cinis duntaxat aridissimus reliquus erit. Idē propemodum temporis diuturnitas iis affert arboribus, quæ in syluis erectæ senio siccescunt. Primùm enim exaustus alimentarius humor deficit, quo tempore dominatur oleo similis humor, possuntque illæ ocyssimè succendi. Hic verò annis procedentibus adeò exhauritur, vt inflammari prorsum nequeāt, cùm putrida ligna vulgus appellat, quæ solo constāt aqueo humore. Postremò autē & hic atteritur, qui tanquam glutinū erat terrenis partibus connectendis: tum igitur dissoluta soliditate caries inuadit, quæ extrema est omniū consumptio. Stirpes reliquæ omnes, itémq; fructus, semina, animantiū particulæ, easdem propemodum mutationes diuturnitate subeunt. Ergo si rem vniuersam in caput referemus, in corpore quod accensum conflagrat, siue id lignum est, siue lucerna, siue quiduis aliud, flammæ proxima materia est fumosus quidā vapor, halitus modo efflatus: in hoc qui summus inest feruor, species quædā est & perfectio flammæ: hæc autem aëris circumfluentis continuo accessu fouetur. Halitus porrò ex illa olei substantia suscitatus emergit: quæ flammæ pabulum est. Ea autem olei substantia in subiecta densiore, aut ligni, ellychnij materia consistit, vtranque verò alimentarius humor olim fouit, neque sinens dissipari resarsit, copiosiorémque exaggerans eandem auxit.

Alia demonstratio.

Cōclusio.

Humidi primigenij, quod tum caloris, tum spiritus subiecta est materia, demonstratio.

CAP. IIII.

Ad

AD hæc autem si quæ corporis nostri sunt transferimus, spiritus quem in nobis inesse demonstrauimus, quia tenui est & æetherea substantia insito calore perfusa, ei proportione respõdet quæ propriè flamma appellatur. Neque enim calor ipse solitarius, neque substantia tenuis quã seorsum cogitatione comprehendimus, sed quod ex amborum societate nexúque conditum est, verè ac propriè spiritus dicetur. Hunc autem alit sustinetq; pinguis & oleo perquam similis humor, non is quidẽ adeps quo partes quamplurimas oblini cernimus, sed alius multò dissimilis & aëreus, qui in partium similarium substantiam consertus omnem effugit oculorum aciem, arte tamen & industria potest (vt præmonuimus) secerni. Is tum spiritus, tum innati caloris fundamentum est atque prima substantia, qué proinde de cætero primigenium placet appellare. Is enim primus est, & communis viuentium omnium in quo spiritus calore perfusus primùm & per se consìdit, adeò vt neutrum esse possit aut diutius permanere citra illius humoris opem. Inest autem in similaribus quibusque particulis eius generis humor, quem omni viuentium generi esse datum, suprà ratione confecimus. Hunc planè expressit Aristoteles, dum ait: Calidũ autẽ ipsum in nonnullis pingue habetur, quæ res simul efficit vt neq; facilè inarescat neq; facile refrigeretur. In nonnullis alio succo præditũ est. Hæc ille: reuera enim non solùm hic pinguis, sed etiã triplex commemoratus humor tum nostrũ calorem, tũ omnem solidæ partis substantiã continet atq; firmat. Os (hoc vnum in primis ad exemplum adhibere liceat) quandiu in animante cõstitutum alitur & continet in se vim caloris, alimentario madefit & cõspergitur humore angustis spatiis affuso. Ab animante autem desectum id auulsúmq;, ignis cedit ardoribus, incenditúrq; celeriter, ob pinguem eum humorẽ qui ad inflammationem est habilis: cùm verò is iam incendio absorptus fuerit, superstes etiamtum erit ossis cõstantia & firmitas, ídque cõmunis illius ceu visci vi & beneficio. Eadẽ ferè & in cæteris similaribus est ratio. Triplex itaq; cùm sit omnis earũ humor elementaris, primigenius & alimentarius, duo quidem propriã illarum substantiam complent, tertius illis aduentitius quodãmodo & externus. Quocirca vitam etiã num agente animali, hic quidem absorberi siccaríque potest, at reliqui duo nunquam funditus, sed neq; maiore ex parte disperdi possunt: nã priusquã in id discrimen res ve-

Spiritus ex duobus constat.

Humor natiuus & primigenius.

Lib. de lõgitu. vitæ. cap. 2.

Triplex partiũ solidarum humor.

Exemplũ in osse.

Triũ humorũ mutua comparatio.

niat, propria detracta materie spiritus calorque emarcescet, & animal vitã naturæ reddet. Dissipata enim materia quæ spiritus & caloris propria est sedes, quę spiritũ continet atq; seruat, quî fieri potest vt spiritus substantia & calor diutiùs persistat? At verò qui integra valetudine frigorũ vi intolerabili adeò opprimuntur, vt quàm mox è vita excedant, iis calor interclusus extinguitur, superstite quodammodo spiritus materia. Vehemens insuper animi deliquium si hominem rapit, & caloris & spiritus substantiã vna in breui dissipat, citra vllã primigenij humoris iacturã. Econtrario autem huius dissolutionem fieri manente spiritus substantia, aut hanc quidem manente natiuo calore disipari, naturalis rerum ordo haud patitur. Primigenius is quem propriũ dixi viuentium humorem, quatenus substantiæ nostræ portio quædam est, à prima statim origine suscepta, ab alimentario distat atque secernitur. Ab aqueo autẽ abest, quòd tametsi vterque ingenitus est nobis, hic tamen omnium corporum vel inanimorum communis, nihil societatis, nihil commercij habet cum calore & spiritu: ille verò plurimũ, vt qui eorum sedes est & fomentum. Hic idcirco est quem præ cæteris natiuum humorem appellarunt, alij proprio si fortè inepto nomine, humidum radicale: nos id vt primigenium ita dicere possumus vitale & salutare humidum, quod spiritus & caloris totiúsque vitæ fundamentum est & pabulum.

Triũ humorũ quod discrimen est.

Quis triũ natiuus humor propriè dicendus.

De triplici similaris partis substantia, & de cæteris humorum differentiis. CAP. V.

Partem similarem non prorsus esse simplicem.

SIMILAREM vocatam particulam simplicem, compositionis expertem, & sui vndiq; similem sensus æstimatione iudicamus, primámque illi structuram ex elementorum temperatione nasci. At verò ne sic ad vnguem ea temperatio per omnes eius particulas æquabiliter diffusa est, quin aliæ aliorum sint elementorum magis minúsve participes: neque cogitatione modò, sed etiam (si quis studiosè penitúsque introspiciat) sensu varietas quædam animaduerti potest. Vnde si facilis & accurata quæritur rerum distinctio, pars quæque similaris ex aliis quibusdam substantiis est condita, hęc verò ex primarum simpliciúmque quatuor naturarum concretione. Quoniam verò substantias illas nondum partes corporis appellamus, similarem partem compositam dicere vsus non admittit, compositionem duntaxat existimans eam quæ ex aliis quibusdam particu-

Qua ratione pars similaris appellatur simplex.

lis

lis consurgit. Substantiæ autem illę tres sunt omneis in parte similari positæ, solida, carnosa & spirituosa, his enim vtar recentiorum verbis. Solida primum est lineamentum & stamen illud stabile atque constans, per quod toti robur inest & firmamentum, & qua tanquam basi reliquæ substantiæ innituntur. Hanc enim ea quæ carnosa appellatur vndique circumfundit & obuallat, infercítque spatia inter fibras vacua, quasi rimas expleat: hinc & partis moles recte dici consueuit. Commune quidē illi carnis nomen est inditum, sed cuius substantia in magna sit varietate. Quæ enim musculorum fibris innascitur, propriè caro appellari solet: quæ autem visceribus, vt cordi, vt iocineri, renibus, lieni, & pulmoni, eam παρέγχυμα Græci dixerunt, nos affusionem: intestinis, gulæ, ventriculo, vtero, vtrique vesicæ, arteriis, venis, neruis, & membranis quæcunq; insidet, cōmune illa quoq; nomen mutuatur, vt vnicuiq; parti similari sua sit caro. Spirituosam substantiam suprà satis persequuti sumus, præterea nempe & æthereā eam quæ partis similaris essentiā complet & absoluit: illa quidem in solida substantia primū & maximè consistit, omniúmque functionum est opifex. Quò autem clariora sint omnia, & hæc superioribus quasi annexa consentiant, solidam substantiā ex aliis rursum constare meditemur, nempe ex terreno crassamento (hoc interim verbi à Columella mutuabor) cuius constantia atq; firmitas aqueo humore continetur: mox ex humido primigenio quod vitale & spiritus fundamentū appellauimus. In hoc igitur naturalis spiritus (qui est ætherea substantia paulò antè cōmemorata) radices egit ab ortu quibus innititur: inde tanquā è seminario prodiens, in carnosam quoq; substantiam propagatur, sicque calorę & naturam secum proferens, his partē similarem vniuersam perfundit. Ergo omnes quæ in similari corporis parte sunt substātiæ numerātur, carnosa & solida: in solida crassamentū illud terrenum, humidū primigeniū, & insitus spiritus. In crassamento præter terrenā substantiam, aqueus est & tenax is humor, cuius interuentu partes eius cohærent, firmáq; id soliditate consistit. Ne quid autē hîc intactum & quasi prætermissum desiderari possit, quod partium similarium perfectā cognitionem tradat, in aliā huic proximam contemplationem animum relaturi, quatuor humorum quos secundarios propriè appellant genera, ab optimis quibusque medicis celebrata, istis comparemus. Quod in solida substantia partis simi-

Triplex substantia partis similaris.

Solida quæ.

Carniformis quæ.

Caro triplex.

Spirituosa substantia.

Solida substantia rursum ex triplici constat.

Natiuum humidum prima est sedes spiritus.

Omnium substātiarum enumeratio.

De humoribus secūdariis.

laris primum inest crassamentum, humorē id in se continet aqueum, qui cùm sit omnium corporum cõmunis, ad hunc numerum minimè referri debet. Neque is humor primigenius qui nobis insitus est & viuentium proprius, naturalísque spiritus sedes, in solida substantia positus, quem leuiter & inconsideratè videtur Auicennas cum aqueo eundē fecisse, à quo partium robur & firmitas existit. Sed secundariorum vnus constituendus est is humor, qui carnosa vocatur substantia, & qui ceu concretus liquor solidis fibris adhęrescens, moles fit similaris partis: hunc manifestò videre licet in carnibus, dũ igni immodicè torrentur, liquari & plurimùm defluere ferríque in prunas largiter. Alter est qui ceu proximum partis alimentum illi iam annectitur & agglutinatur. Deinde accedit qui nondum quidem agglutinatur & adhærescit, sed roris vice in partis substantiam diffusus propiúsque adductus illi apponitur. Postea is humor existit qui in exilibus arteriis venisq; continetur, hinc mox ex earum finibus in vacua partium loca influxurus. Hunc quidem esse constat purioris sanguinis portionem multiplici coctione exquisitè elaboratam, & ex qua pars similaris aletur. Quòcirca tres hi posteriores nequeunt ad similarium substantiam pertinere: quanquã varia commutatione in corporis naturam tandem commigrabunt. Qui in maioribus venis reconditur sanguis, ad hæc secundariorum humorum genera neutiquam pertinet, sed eos quatuor primos ac principes humores ac verè succos recipit, de quibus suo loco futura est commemoratio. Iam verò si pręscriptum ordinem inuertemus, ex sanguine qui in venis concluditur maioribus, quatuor humores secundarij, consequutione quadam fient. Cùm enim sanguis iam in extrema & ora exilium venarum arteriarumque perductus est, primus humor tum appellatur, secũdus autem cùm iam vice alimenti in partium substantiam influxit iisque apponitur: tertius vbi circum partium villos & stamina concrescens illis annectitur & agglutinatur: quartus quum iam illis assimilatur & in earum propriam carnem conuertitur. Itaque secundariorum humorum solus hic quartus est in essentia partis similaris.

Quid innatum calidum, quæ eius substantia.

CAP. VI.

VT autem hic rerum ordo compositioque disciplinæ sibi constet, in quartum hunc humorem toto animo

omni-

omniq́ue studio incumbendum, explicandúmque plenius quid causæ erat cur eum in cunctis viuentibus inesse, tot tantisque rationibus contenderemus, quantumque momenti & ponderis ad rem institutam obtineat. Quicquid vitam agit, salutari calore perfusum continetur & regitur: atque is calor qualitas quum sit, totus tamen diuinus est atque cælestis, & in æthereo spiritu subsistit. Cùm autẽ huius beneficio & munere corpus alioqui frigidum, vniuersum quantum est cõcalescat, necesse est ei vim inesse caloris valentissimã, quæ si pariter siccitate comitaretur, nos impendio adureret: atqui non vrit, eam igitur necesse est humoris temperatione perfundi, viuentiumq; calorem ac spiritum idoneo conuenientique humido contineri, quod illius subiecta est & indissolubilis materia: quemadmodum in his corporibus quæ apta sunt vt inflammentur, flammæ sedes & pabulum aëreus quidam est humor. At quoniã complures sunt humorum ordines, compluresq; in nobis differentiæ, æstimandum nunc est quisnam eorum, salutaris istius caloris sedes esse possit. Postrema duo humorum genera alimenta duntaxat, nondum autem corporis partes haberi, ex dictis fit manifestum: quare in promptu quoque est horum neutrum eam esse quam inuestigamus innati calidi substantiam. Neque præterea ea fuerit aqueus humor ex quo suam consistentiam accepit partium solidarum crassamentum: vt qui omnium sit corporum communis. Restat igitur innati calidi substantiam esse, vel carnosam vocatam substantiam, vel id humidum quod radicitus inhærens vitale & primigenium appellauimus, quódque olei cuiusdam speciem ostendit. Consentaneum autem magis est & ad veritatem propensius, in hoc quàm in illa potius calorem vitæ collocari. Permanens enim est & constans humidum hoc primigenium, in solida substantia firmatum, neque nisi annorum ætatisque decursione imminui potest: carnosa substantia frequenter omni ætate vt augeri ita detrahi & extenuari videtur. Illud siquando iacturam accepit, non resarcitur: hæc marcore exhausta, rursus in amplam molem assurgit: nam carnosæ substantiæ magnitudo variatur, etiamsi præterea non augetur animans. Itaque si innatus calor vitæ opifex, tutò nos debet in extremum regere atque moderari, par est vtique hunc in stabili humido permanere. Quin & nostræ originis contemplatio, vitalem calorem vnà cũ humido primigenio à semi-

Substantiam caloris humidam esse.

Quisnam humorum corporis est substantia innati calidi.

Humorem oleosum esse innati calidi substantiam.

ne, carnoſam autem ſubſtantiam à materno ſanguine deriuari commonſtrat. Etenim prima fœtus conformatione dum ſimilarium partium procreatio inſtitueretur, corpus ipſum ſeminis, primùm in quædam rudimenta ſeſe extēdit, deinde verò in exactam ſpeciem. Dum enim ea rudimenta ponerentur, videri poterat corpus ſeminis adumbrationem quādā partium ſimilarium lineamentis ſuis exhibere, quæ quaſi fibræ erant & ſtamina filis quibuſdā tenuiſſimis araneorum ſimilibus contexta. Hæc eſt igitur conſtans & verè ſolida partium ſimilarium ſubſtantia ex puro ſemine concreta: ad quā deinde ſenſim influens & illabens ſanguis maternus, villos & ſtamina vndique circumſedens illic cōcreſcebat, fiebatq́; ſubſtantia carnoſa ex ſanguine: quæ affuſa inſperſaque locis inanibus, moles eſt partium ſimilarium. Quancunque autem ſolidior illa ſubſtantia ab ortu conditionem acceperit, eandem totius vitæ curſu retinet. Nam ſtamina ex humido liquidóq; ſemine creata, quanquā diuturnitate magis magiſq́; ſicceſcunt, dum ad extremum ſenium (quod aridiſſimū eſt) veniant, ſemper tamen eius humidi quod à ſemine contraxerunt, aliquid ſibi in omnem vitam recondunt: quod vt recens natis & infantibus plurimum eſt, ſenibus exiguum, ita interiectis ætatibus mediocre. Quantulumcunq; idipſum eſt quod in vitæ extremum reconditur, ſecum id ſpiritum & calorem ex ſemine aduexit, hoſque retinet tum ſibi tum ſolidæ ſubſtantiæ perennes & indiſſolubiles. Ex quo intelligi poteſt carnoſam ſimilarium partium ſubſtantiam à ſanguine, ſolidā verò & quicquid in eius compoſitione ineſt, ſiue craſſamentum, ſiue humidum primigenium, ſiue ſpiritus, ſiue inſitus calor, id omne olim à ſemine natum proceſſiſſe, & tanquam illius quædam portio ſit incorrupta, ſeminis naturam plurimum redolere. Hinc rurſus perſpicuum euadit innati calidi quā exquirimus ſubſtantiam, præſtantem illam quidem & vitæ conſeruatricem, non ad carnoſam quæ ex ſanguine prodiit, ſed ad primigenium humidum, quod ſuam ſemini originem refert acceptam, pertinere. Ergo ſiqua illius promenda eſt definitio, calidum innatum eſt humidum primigenium inſito ſpiritu & calore vndique perfuſum. Id nempe humidum cui ſpiritus & calor ab ortu eſt inditus, in quo ſaluus viget & conſeruatur. Tribus ergo illis coniunctim innatum calidum continetur, quanquam hoc ipſo nomine quidam ſpiritum ingenitum appellant, at rariùs

Totam ſimilaris partis ſolidam ſubſtantiam ex ſemine naſci.

Quatuor in ſolida ſubſtantia quæ ex ſemine prodierunt.

Innatum calidum quid.

nec

nec satis propriè. De his hactenus, nunc de natura.

Quid natura medicis, & quæ eius substantia.

CAP. VII.

QVOD generatim atque vniuersè physici proponunt hoc loco contrahentes, naturam esse definimus vim primā & causam per se nostri opificem & conseruatricem. Hominis enim natura est quæ non aliud quicquam procurat, & quæ soli addicta homini, quem conformauit gubernat quantum potest longissimè. Etenim ne frustrà condidisse videatur, edito illa operi in omni vita insidet, id nunquam deserit, sed eius gubernacula tractans partes omnes in suum quamque opus ducit & concitat, vt illa ipsa simul omnium functionum causa censeri debeat. At illius substantiam quænam sit peruestiganti, vis & potestas caloris prima in mentem venit, cui solet omnis effectus causa palàm attribui. At verò qualitas syncera caloris, etiam si diuinus hic sit ac planè cœlestis, tamen functionum opifex nō erit, neque dum intensione creuit, continuò integriores firmioresque functiones expromit, nisi pariter incrementum accipiat substantia caloris: quocirca necessarium est naturæ nomen atque finitionem, non vni calori, sed illius quoque substantiæ accommodari: quod & omnes philosophi nunquam accidenti attulerunt, sed alteri compositæ rei principio. Moderato autem cuique calori qui aut in sanguine, aut in quouis humorum genere, aut in spiritu, aut in corporis substantia situs est, naturæ nomen non nisi promiscuè & fusa nimis appellatione aptari potest. Aptiùs quidem spiritum ingenitum quicunque is fuerit, naturā dixeris. Veruntamen si propriè agendum est, naturæ substantia est calidum innatum quale suprà circumscripsimus. Id enim animal ab initio conformauit, auxit, & tanquam omnium operum naturalium causa nutriuit. Natura igitur perinde atque innatus calor tria comprehendit, humidum primigenium, spiritum & calorem, omnia quidem vno eodémq; ortu ex semine prognata. Quum veteres naturā & virium substantiam tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum ex solidis ipsis simul iunctis constare & compleri pronūciant, potiùs ea quibus sustinentur vires enumerant, quàm propriè naturæ nomen vsurpent, cùm carnosa illi species nequaquam sit à semine contracta: quæ autem verè natura est tota ex semine nascens, animal effinxit, huicque totius vitæ cursu moderatur. Quę purè natura dicitur carni non est in-

Naturæ humanæ definitio.

Naturam non solùm calorem, sed substātiam esse.

Multiplex naturæ appellatio.

Naturæ substantia.

genita, sed in hanc ex solida substantia cui peculiaris est, confertur. Corporis natura, quæ & innatum calidum, in solidæ partis crassamento tanquam in materia consistit: vt hæc solida seminalisque substantia aliorum omnium more, ex materia & natura constitui intelligatur. Cæterùm hæc ipsa principia, non vt quæ solent accurate à physicis tractari, simplicia sunt & omnis compositionis expertia: sed etsi forte sensu simplicia iudicantur, cogitatione tamen ex primis constant elementis se prioribus. Crassamentum enim quod substratum atque subiectum est, ex densis terrenisque elementis plurimum quidem conditum est, non tamen tenuiorum prorsus expers. Natura quæ in illo viget, humido primigenio & spiritu calido perficitur, quæ aeris atque ignis plurimum in compositione acceperunt, sed tamen terræ & aquæ nonnihil, licet id omnino minimum: vt medicis nulla prorsus substantia sit, quæ non ex quatuor naturarum temperatione sit concreta. Hinc fit vt rursum naturam quodammodo liceat appellare primum id corporis temperamentum, quod à prima statim origine ex elementorum & caloris diuini perfusione contractum est. Illic tanquam in prima functionum omnium causa consistũt, quicunque caducæ naturæ limitibus coërciti, nihil supra hanc diuinius quicquam neque ipsam animæ substantiam inuestigant. His igitur natura est temperamentum in spiritu & humido primigenio situm: quod quoniam caloris dominio vincit, calorem quoque natiuum appellant. Tot modis natura dici solet: nam quod Hippocrates aliquando quatuor humorum congestionem, aliquando corporis formam & figuram hoc nomine signarit, præter vsum est & consuetudinem loquendi. His iam decursis, pleniùs adeunda nobis est innati calidi & spirituum tractatio, quorum gratia hic à nobis liber fuerat institutus.

Naturæ substantiã ex quatuor elementis cõstare.

Naturam esse temperamentum.

Vt innatum calidum ætatum inclinatione, status mutationem subeat. CAP. VIII.

ABVNDANTER calida humidaque est innati calidi substãtia, eò cumulatior & plenior, quò magis sit caloris humorisque particeps. Talis est omnino in semine mistisque ortus nostri primordiis, quæ caloris atque humoris natiui summum habent complementum, vt aliàs nunquam pleniùs affluere possint. Quæ ortui proxima est ætas, tanta istorum abundantia circumfluit, quantam nulla ætas cõsequuta aut arte aut industria potest excedere, sed ne parem quidem

In ortu summus est tum calor tum humor.

quidem atque primo ortu acceperat, vel exquisitissima viuendi lege conseruare; alioqui perpetuari & sempiternis seculorum ætatibus sustineri posset animans. Illa porrò summa cùm sint infantium ætate, moderata tamen esse dicimus, ipsamque innati calidi substantiam bene temperatã. Qui enim in hac calor inest, licet sit summus, quia tamen humido perfunditur, mitis est omnino & blandus, nulla feriens acrimonia. Sic & humor licet vberior, haud tamen diffluit, sed calore coërcetur: sic summa quæ sunt, ad moderationem quandã exquisitè sunt temperata, vt infantibus & puerulis redundans humor, pari quodammodo spiritu & calore sit aspersus. Hinc ætate progrediente sensim vi caloris membra siccescunt, simul quoque & robur & incrementum consequuntur, non modica quidem humoris portione in accretionem profusa. Id itidem sentiens Hippocrates, ait corpus quodcũque augescit & robur accipit, necessariò calidum esse, illáque ob innati calidi vim conferri. At verò cùm iam ossa, nerui atque membranæ non vltrà sequi ducíve possunt, incrementũ omne sistitur: tum verò membris summum robur inest, summæque vires insunt ad animalium operum functionem. Quæ profectò argumento sunt, ætatem floridam humidum primigenium iam siccius obtinere. Cæterum hæc ætas inter extrema medium occupauit, neque vt senium ingenti siccitate inarescit, neq; vt infantium ætas humore multo affluit: atque in ea mediocritate tametsi humor non satis ad incrementum suppetit, satis tamen est qui possit ingenitum calorem & spiritum, quantum à primordiis acceperat quodammodo asseruare. Ita enim existimãt parem adolescenti atq; infanti insidere calorem, quia quantũ substãtiæ caloris perpetuus ille fluor ab ineunte ætate dissipauit, tantundem qualitatis & acrimoniæ genuit attulítque adolescentia: quandoquidem sicciore facta materia solet calor omnis vires suas vehemétiùs proferre. Hac igitur vicissitudine quia disperdita substantia qualitas increuit, parem calorem sensus æstimatio illis fortasse decernit. At verò infantis plurimus est naturalis calor, isque blandus & halitus similis, vt substantiæ æstimatione Hippocrates hominem prima die calidissimũ statuat. Iuueni autem caloris substantia, non potest non esse ad quandam paucitatem atque exilitatem redacta, quam ob caussam is reuera minùs est calidus: at si qualitas spectatur, calore est acri & intenso. Qui calidissimus est infans, is pariter

Summus quamuis sit, tamen est temperatus.

Membra tempore siccescere.

Lib. de natura humana.

Media ætate licet humor sit paucior, par tamen est sensu calor.

Reuera infanti copiosior est calor quã ætate media.

bene temperatus est, ad cunctas naturæ perfunctiones accommodatus. Huius verò comparatione iuuenis intemperatus censetur, qui acrem igneúmque calorem est consequutus, quem etiam aduentitium externúmque appellant: nõ quòd extrinsecus assumptus sit aut accesserit (illuc enim suopte impetu inuectus est & sublatus) sed quòd bene temperati limites egressus & extra eos positus, non similiter atque ille ad naturæ munera vires habeat. Itaque infantes natiuo calido excellunt, iuuenes aduentitio: multóque magis qui febre iactãtur: at natiuus in istis nõ inest pristino æqualis, nedum maior. Sed ad nos iam redeamus. Ab summo ætatis vigore sensim qualitas & acrimonia caloris marcescit & paulatim collabitur, vsque eo dum is extremo senio languidus contabescat. Quicquid enim subest tanquam calori pabulũ, id vniuersum incendio deflagrat ætatis vigore, vt tum accerrimus calor omnia vorans sese nequeat ampliùs effundere. Hinc verò quoniam nimiùm exesa dissipataque insiti illius & primigenij humidi substantia, non est satis apta pari calori fouendo, necessum est vt dum sensim humidum absumetur, calor quoque pariter obsolescat: & (vt ait Hippocrates) dum corpus arescere incipiet, defluens ad ruinam frigidius efficiatur: diebúsque postremis quanto plus homo extabescit, tanto frigidior necessariò reddatur, vt sui ipsius ratione sit postrema vitæ die frigidissimus. Hac igitur ratione innati caloris aliàs substantia, aliàs qualitas ætatum progressu ad ruinam defluens, in perniciem agitur. Cæterùm quoniam exhausto pabulo calor vnà restringitur, si hic causa est quæ pabulum absumit, vt certè est, fiet protinus idem calor interitus sui causa. Gaudet quidem & iucundè fruitur humidi commercio, cuius etiam si interitum non expetit, ipsum tamen necessariò affert: sublato autem humido consequens est & calorem tolli. Vnde hic calor dum conseruari & perfici naturaliter desiderat, semetipsum is cõficit & interimit: & quem sui occasum & obitum non intendit, eum tamen conficit. Sed quoniam nihil quod genitum est & natura constat, primum & per se sui exitiũ molitur, sed quàm longissimè prorogari & in rerum natura consistere peroptat, ne ipse quidem calor per se & ex instituto, sui interitus causa fuerit, verũ vt dicere solent ex accidenti & alterius interiectu. Nã aliud quippiam agens, ipse quippe humidum conficiens, se ipsum pariter diripit atque vastat. Quocirca non alia est ortus

A media ætate calorem minui.

Calor seipsum destruit & consumit.

Non per se, sed ex accidenti id efficit.

tus nostri, alia interitus causa, sed quæcunque nos genuit & moderatur, ea tandem extremum vitæ diem morte conficit. Dixerit hic aliquis. Si summus ætatis vigor calorem profert tactu acerrimum, senectus autem ignauum & inertem, necessitas est medio transitu moderationem quandam percipi caloris, qualem & superior de temperamentis tractatio confirmauit. Quid est igitur quam ob rem non hanc similiter vt infantium ætatem, aut fortasse conuenientiùs liceat in temperatis numerare? Nunc sanè diuersa nobis atque tum est temperati ratio: illic enim temperamenta tactu & qualitatis ordine, hîc substantiæ copia & vbertate dimetimur. Quæ enim floridæ succedit ætas, tactus iudicio temperatum præbet calorem, at verò paucum, id est, nec ei simile quod summè expetitur laudatúrque omni vita, & quale infantium ætati inest plurimum, naturę muniis congruentissimum. Pollet enim hęc ætas eius humidi facultate, quod tum naturæ iucundissimum, tum calori affine temperiem accersit, subsidiumque confert ad actiones. Altera verò quia siccior aduentitio calore continetur, qui tamen tactione mediocris deprehenditur. Etsi igitur quicunq; natiuus calor integer est & valens, is continuò est temperatus: non id tamen retrò commeat, vt qui temperatus sensus iudicio confirmatur, is natiuus sit & nostræ naturæ familiaris. Hîc animo tractare & contemplari liceat rem cognitione dignissimam, humidi quippe primigenij, atque caloris societatem. Tanta enim est horum consentiens, conspirans & continuata cognatio, vt semper mutuas operas conferant, nihílque vnum efficere possit alteriùs ope destitutum. Iuueni siquidem etsi par quodammodo atque puero calor insidet, naturæ tamen operibus ille obscurior & infirmior est quàm puer, quòd quadam ex parte exhausto humore factus sit aridior. Quod plane argumentum est humorem insitum non minùs atque calorem ad naturæ opera conferre. At certè illa esse diuersa declarat quæ per ætates incidit mutatio: dum altero constante alterum sensim dissipatur. Huc pertinet quòd humidum tanquam fomentum & pabulum est caloris, calor autem illius beneficio sustinetur: hic vt efficiens est præcipuum, humidum vice materiæ substernitur calori, magísq; patitur. Quibus magna vi frigoris insitus calor repente extinguitur (quod hyeme per Alpes iter facientibus tempestas Aquilonia inferre solet) humidum ferè superest: quid enim potuit insperata & repentina

Obiectio.

Solutio.

Inclinantium non similiter atque infantium ætatem dici temperatam.

Caloris & humoris innati amicitia.

Differunt tamen calor & humor.

morte id tam ſubitò diſperdere? At verò contrà humidum euaneſcere diſſoluíve non poteſt ſuperſtite calore. Qui extrema ſenectute confracti, naturæ neceſſitate mortem oppetunt, iis vnà cum calore innatum humidum diſperditur, vt illius nihil reſtet, aut certè perexiguum, quod non ſit ſatis aſſeruando calori. Itidem ferè ſuſtinent qui tabifica febre areſcentes immatura morte decedunt.

Vt innatum calidum per anni tempora & per regiones mutetur, & multiplex illius appellatio.

CAP. IX.

Hyeme vberior eſt in nobis copia caloris quàm Aeſtate.

QVALEM ætatum decurſio affert calidi noſtri commutationem, talem exiſtimauit Hippocrates ex anni temporibus nobis obuenire. Etenim hyeme copioſa in nobis ſubſtantia caloris affluit: æſtate verò diſperſa decedit. Hyeme quidem circumſepientis nos aëris frigus corpora contingens, calorem cum ſanguine & ſpiritu, quorum eſt comes, intrò repellit in profundum, foríſque cutis ſpiracula aſtringens, caloris ſubſtantiam cogit & ita coërcet, vt nihil eius aut minimũ poſſit effluere: ſicque illa partibus intimis vires colligẽs, multò quã priùs robuſtior euadit. Æſtate contrà, quoniam ambientis feruor corporum ſpiramenta laxat, & interiores tum ſpiritus tum humores foras eiicit, neceſſe eſt ſubſtantiæ caloris plurimũ in confinem aërem diffluere atque diſſipari, exiguum verò intus contineri. Ver & autumnus iſtorum moderationem quandam inuehunt. Hunc igitur in modum anni tempora caloris ſubſtantiã augent minuúntve. Eius verò qualitatem ſic cõmutant, vt æſtas feruentiſſima exiguam quæ in nobis concluditur ſubſtantiam torreat ardore, efficiatque vt temperata quæ fuerat, naturæ metas plerunque excedens, aduentitia reddatur. Hyeme ex frigoris ſæuitia ſubſtantia caloris nihilo fit frigidior, ſed priorem ſtatũ retinet iis maximè corporibus quæ plurimo ſanguine & calore prædita ſunt. Exanguia autem (cuiuſmodi eorũ ſunt animaliũ quæ per hyemem degunt in latibulis) vt omnia frigorũ iniuria læduntur, ſic plurima extincto calore de vita decedũt, imò & inter homines vt omniũ externæ ſaltem partes refrigeſcunt, ita quicunq; imbecillo ſunt corpore, aut ſine ſenſu & motu tanquã delumbati iacent, aut prorſus ex hominũ vita demigrant. Iam verò calidi cõmutationem quæ per anni tempora fit, ſi quis ei conferat quam ætatum inclinatio protulit: hyemis parte poſtrema, vt ineunte ætate, vberrimũ deprehende-

Aeſtate acrior in nobis eſt calor quã hyeme.

Temporũ anni & ætatũ comparatio.

hendetur innatum calidum:verè autem eam sortietur conditionem quam in pueritia & adolescentia:æstas proportione respondet florenti ætati:autumno ob eam quæ æstate fit dispersionem,pauca est substãtia caloris,sed ea minùs acris quàm æstate, vnde possit autumnus inclinãti & præcipitatæ iam ætati conferri. Sub autumni finem hyemisque ingressum,calor in nobis modicus inest,qui quoniam corpus etiamtum laxum est & patens, promptè refrigescit, eique non admodum fit dissimilis qui senectutem decrepitam tenuiter fouet.Regionum varietas similis fere mutationis est occasio. Quanto enim ad austrum & medium illum cingulum qui Solis ardore torretur, magis inclinata est, tanto paucior hominibus inest calidi substantia, ipsa verò qualitas acrior. Contrà quantum regio ad Aquilonem vergit, tantum in corporibus abundat beneque temperata est innati calidi substantia,nisi fortè cùm ad vltimas terræ regiones acceditur, in quibus præ frigore vix vllum animal hyeme vitam agit.Existit autem hoc loco quæstio subdifficilis, qui fieri possit vt hyeme quàm æstate innatum calidum sit vberius: nunquid fortè tum augetur ea partium solidarum substantia quæ olim à semine dimanauit?Cùm assiduo substantiæ fluore corpus nostrum sensim dissoluatur, neque vitare possimus ingenitam nobis senij ac interitus necessitatem,fieri certè non potest quin de propria innati calidi substantia continenter quædam fiat decessio, non modò maioribus illis ætatum decursionibus,sed & quouis anni tempore tum calido tum frigido. Quanquam enim ambiens aër minùs hyeme quàm æstate dissipat, interior tamen noster calor non minus pabulum suum populatur & conficit. Quòd si fortè coërcitus intus calor concoctionem augeat, & benigni succi copiã exaggeret ad partium nutritionem, instauretque humidi natiui portionem quæ perpetuo illo fluore periit, perspicuũ tamen est quicquid accedit instauratione, plurimùm ab eius integritate deficere quod euanuit, quodq; olim fuerat à semine comparatũ: alioqui immortale fieret animal. Quò fit vt de innati calidi substãtia quotidie magis magísque detrahatur, neq; possit vlla hyeme abundantior esse quàm æstate prætergressa:quemadmodum neque florentium ætati potest vel optimis alimentis par ei comparari, quam infantium ætas præ se ferebat. Sed tamen Hippocratis sunt illa,Ventres hyeme & vere natura esse calidissimos,tum verò & magnam innati calidi copiam

Innati calidi ex regione varietas.

Quæstio.

Solutio.

Verã calidi substantiam hyeme non augeri.

Obiectio ex Hippoc.

Solutio. inesse. Ab hoc igitur medicinæ parente cùm nefas sit desciuisse, verborum illius vim & bene dicta sic interpretari cõsilium est: eo loco innatum calidum non eam puram substantiam appellasse, quam solidæ partes à semine contraxerunt, & quam aphorismo superiore, crescentium ætati plurimam esse prodiderat: verùm vel eam impuriorem iam factam auctámque vberioris alimenti appulsu, vel omnem substantiam quæ moderato & miti calore sit prædita, siue ea pars nostri sit corporis, siue minùs. Hac notione sanguis & arteriarum spiritus ipsáque corporis moles innati calidi substãtia sunt: sicuti & eadem naturæ appellatione diximus quandoque contineri: qua etiam pubescentibus & adolescentibus plus calidi inesse quàm infantiũ & puerorum ætati, quiuis rectè censuerit. Veruntamen calidum hoc impurum est, neque innatum idipsum est, quod à prima origine semen nobis indiderat. Itaque naturalis calidi substantia cùm bifariam dicatur, aut purior illa partium solidarum à semine ducta, aut ea ipsa nutritione aucta factáque impurior adultis, atque etiam liquidum omne corpus mediocri calore perfusum, siue id sanguis siue spiritus est: fieri quidem haudquaquam potest, vt vna eademque nominis ratione, crescentium ætas & hyems plurimum habeat innati calidi: sed qui ita pronuntiat, necessariò ὁμωνυμίαν inducit.

Quid eo loci Hippocrates calidum appellet.

Duplex dici innatum calidum.

Natiui tum caloris, tum spiritus differentiæ, hosque partibus singulis insitos, aliunde influentibus gubernari.

Cap. X.

PARTEM vnamquamque similarem innato calido & proprio spiritu instructam esse quoad in vita sit animans, neque citra opem illorum posse vnquam consistere, perspicuum iam est & euidens. Similares partes non vno eodémque omnes temperamento tenentur, sed os frigidius est aridiúsque neruo, neruus vti & membrana carne frigidior atque siccior. Quoniam igitur compositæ rei temperamentum ex simplicium quibus constat permistione nascitur, fit necessariò vt eæ substantiæ quas parti cuique similari datas esse meminimus, diuersam in hac atque in illa parte tum speciem tum substantiam sortitæ sint, neq; vna temperamenti lex atque modus insit omnibus. Quare qui in osse inest spiritus ab eo distat qui in neruo, hic rursum ab eo qui moderator est carnis. Sic humidum primigenium ipsámque innati caloris substantiam aliam os adeptum est, aliam neruus, aliam caro, vti & pars vnaquæque similaris.

Triplex substantia cuiq; parti similari sua est ei propria.

Quot partes corporis tot sũt spiritus & totidẽ naturæ.

Est

Est autem in his varietas non modò ex substantiæ multitudine, sed ex primorum elementorum vnde conditæ sunt temperatione profecta. Qui partium functiones studiosè animaduertet, & quòd neque os nerui, neque neruus carnis substantiam gignere possit aut resarcire, neque contrà: hac adductus functionum discrepantia quæ illas tota specie discludit, mox opinor causas quæ illarum sunt effectrices, pari interuallo disiunget. Hæ autem quum sint spiritus & innatum calidum, quibus naturæ substantiam compleri diximus, consequens est totidem statui spirituum innatorum, totidem & humidorum & calidorum & naturarum varietates, quot partium similarium differentias numero dimetimur, vt vniuscuiusque partis sua hæc sint, cæterarum nulli eadem prorsus impertita. Quæ partes corporis principatũ obtinent, iecur, cor & cerebrum, tum natura, tum spiritu præpotente valent, vt non seipsis duntaxat gubernandis dent operam, sed alios de se spiritus tanquam iugi de fonte promant, in omne corpus propriis ductibus deriuatos. His quicunque partibus singulis ingeniti sunt spiritus, aluntur: his in vires functionesq; suas concitati, constantem & perpetuã operum functionem edunt. Vnde intelligitur præter innatos spiritus qui stabiles & in vnaquaque parte fixi sunt, tres insuper errantes & vagos influentésque existere, vnum naturalem è iecore per venas in corporis extrema diffusum: alterum vitalem quem cor assiduò per arterias emittit: tertium animalem qui in cerebri ventriculis genitus, hincque per neruos profectus, partes irrigat sensus motúsque compotes. Hunc quidem in cerebri ventriculis viísque sensuum contineri, quemadmodum & in arteriis vitalem, inter omnes medicos iam planè constat: at naturalem ex iocinere proferri, non vsque adeò est sensu compertum. Cæterùm si vis est vlla demonstrationis, neque sunt omnia sensuum testimonio fulcienda, conficient suprà adductæ Aristotelis rationes, si qua in iocinere communis & influens statuitur naturalis facultas, illinc quoque naturalem spiritum dimanare, qui eius distribuendæ sit vehiculum. Non enim sanguis ad id muneris satis est accommodatus, qui nempe crassior mediam inter corpus facultatémque substantiam non est sortitus. Ergo vniuersum animal gubernant principes tres facultates, totidem spirituum vehiculis, ex suis quæque fontibus, per proprios canales in omne corpus distributæ. Nulla pars in

Spiritus & vires influentes.

Naturalis.

Vitalis.

Animalis.

Partes omnes tũ insitis tum influentibus viribus gubernari.

nobis aut calorem aut insitum spiritum, aut vires ab ortu datas potis est retinere citra influẽtium spirituum vires, sed in breui omnia conciderent à principiorum viribus & fauore destituta. Itaque quum sint partium corporis aliæ principes, vt cerebrum, cor, & iecur, adde si videtur & testes: aliæ ab his natæ & quasi earum viribus subseruientes, vt nerui, arteriæ, venæ, seminis vasa: reliquarum omnium insitæ vires influentibus inde viribus gubernantur: aliæ manifestiùs, vt musculus: aliæ obscuriùs, vt os, cartilago, vinculum. In has enim partes tametsi neque vena inseritur quę sanguinem, neque arteria quæ spiritum perferat, satis tamen hæc in illas deriuari declarat assidua quæ fit earum nutritio. Neque enim citra influxum possint eæ persistere & vita teneri. Nulla igitur seipsa duntaxat gubernatur: nisi id fortassis ita accipiendum quis velit, quod non per manifestos & patentes ductus, musculorum & interiorum viscerũ modo regatur. Hæc siquidem vt vberiores spiritus atque vires acceperunt, sic venis, arteriis atque neruis indigent, quibus manifesta sit & conspicua gubernatio. Ex his denuò planum fit & apertum, tum vitalem, tum naturalem spiritum in omne corpus effundi atque diffluere, eoque pertingere vbi neque vena, neque arteria est: harum enim adminiculo non vbique indiget: animalem autem spiritum nusquam posse citra neruos aut eorum villos atque stamina contineri, aut vires suas prodere. Optima id quidem ratione à natura institutum, quòd pars vnaquæque nutritione & vita, non autem sensu & motu indigeret.

Non partes omnes indigere animali spiritu, vt aliis.

Naturalem spiritum fieri materiem vitalis atque animalis, vtque spiritus & aliæ substantiæ partibus ingenitæ alantur.

CAP. XI.

Naturalis spiritus procreatio.

HAc autem ratione insiti spiritus, & alię solidarũ partium substãtię seruari nutririque solent. Alimenti purior magísque aërea portio, cõcoctione in eam transit sanguinis tenuiorem substantiam, quæ vaporis speciem quandam exhibet. Ea tum à spiritu iecori ingenito vim accipiens eiúsq; vbertate penitus perfusa, spiritus fit naturalis, reliquo sanguine tantò præstantior, quantò iecoris molem vis ei naturaliter insita præcellit. Huius spiritus quantum per venam cauam vnà cum sanguine effertur, & in cor inuehitur, illic denuò caloris vi accuratiùs elaboratum attenuatúmque, in aëris propè speciem mutatur: atq; ex dextro cordis sinu per communes eósque arctissimos aditus, in sinistrum

Vitalis spiritus creatio.

nistrum sinum viam capessit & permeat, vbi hausto per pulmones aëre temperatum, materia quædam fit cui calor & vis concessa vitalis, spiritum profert vitalem per arterias toto corpore diffusum atque consertum. Quæ portio illius per ceruicis arterias in cerebri basin rapitur, tertiò contextus illius admirabilis anfractu mitigata, mox in cerebri ventriculos per contextum alium choroidem appellatum confertur. Illic exhausto per nares elaboratóque aëre, fomentum incrementumque recipit, & vi proprietatéq; spiritus qui cerebro est ingenitus, conuersione quadam spiritus fit animalis, æthera planè imitatus, ad motum, ad sensum, ad omnes denique animales functiones aptè comparatus. Itaque vapor ille sanguinis in iocinere natus, si vitali spiritui, deinde & animali sese materiam & quasi alimentum exhibet, debet primo statim spirituum ordine collocari. Quantum hic à vitali, tantundem profectò & vitalis ab animali tenuitate differt: etenim naturalis, vaporem æmulatur, vitalis aëreus est, animalis autem æthereus. Vitalem peræquè ac animalem, si spiritum dicimus, quid non pariter naturalem eadem appellatione notemus? Quæ in substantia spirituum varietas inest, efficit quidem vt non vnius eiusdémque ij sint naturæ: at genus vnum communemque appellationem eos participare quid quæso obstabit? De his quidem ita sit statutum. Qui naturalis spiritus est appellatus, supra reliquos hoc peculiari munere præditus est, vt quum propriæ facultati se vehiculum exhibuerit, alimentum deinde se offerat ei alendo spiritui, qui suus est cuique parti similari congenitus. Ita enim conuenit vnamquanque huius substantiam conuenienti atque idoneo foueri alimento. In eo porrò humore qui per ora venarum in partium vacuas regiones tanquam ros aliquis confluxit, quicquid crassius & concretũ magis est, id solidæ substantiæ crassamentum, in alimentum sibi allicit atque iungit: quicquid autem tenuius est, & olei cuiusdam particeps, humidum illud primigenium fouet & alit: vapor illinc sublatus vnà cum naturali spiritu, ingenitum partis cuiusque spiritum continet, simul verò & circunfundentis nos aëris per diastolen transmissio. Reliqua quæcunq; similari parti insidet substantia, id sibi allicit reponítque in alimentum, quod in affluente humore medium est inter vaporem & crassiorem substantiam. Itaque particulæ toti similari alendæ vnus sanguis sufficit: sed cuius singula conuenienti-

Spiritus animalis vt generetur.

Naturalis primus est omniũ, veréque spiritus dici debet.

Naturalis spiritus insitũ nutrit.

Vnde & quomodo vnaquæque partiũ substantia alitur.

bus earum singulis accommodantur, vt suo posthac loco pleniùs afferetur.

Quarti Libri de spiritibus & innato calido, Finis.

DE ANIMAE FACVLTATIBVS LIBER V.

Quid anima. CAP. I.

Præfatio.

TERRENO concretóque corpori quicquid finitimum natura nobis ingenuit, quicquid affine in vnum quasi concentum nexuit, siue aspectabile, siue abstrusum id & sensibus incompertum foret: sic omne superior commentatio explicauit, vt nihil insuper desiderari posse confidam, quod eius fabricationem & structuram pleniùs adornet. At quoniam non in solius corporis, sed in hominis qui ex corpore & animo constat, meditatione versamur, quum ad exitum iam perducta sit corporis tractatio, nunc animi eiúsque partium & facultatum contemplatio iure adeunda videatur, si quidem vllum est studium percipiendi hominis atque cognoscendi. Inuoluta nimis & obscura animæ cognitio, & quam ceu minùs obuiam non sit promptum attingere. Quocirca sensus nostros effugientem illam, solis functionibus operibúsque proditis, cernere mens possit: vti & vnamquanque reconditã causam ex effectibus qui conspicui sint & obiecti sensibus, ea solet excutere. Itaque dum in viuis est homo, plurima munera exequitur, quæ morte consumptus ne minimum quidem attigerit: quod argumentum sanè est horum munerum non corpus ipsum efficientem causam haberi, sed inesse quippiam viuenti quo sit is præstantior atque potentior demortuo, & quo ad obeunda munia se comparet. Inest quidem in homine quædam actionum habilitas & efficientia, ipsa denique vita quæ propria quædam est viuentis functio: verum actionem veterum philoso-

Animã solis operibus cognosci.

Corporis actiones nec à se, nec à corpore proficisci.

losophorum imitatione animam censere, quæ dormientibus nobis extra corpus diuagetur, vigilantibus in id remeet, nisi fortè immodico sopore longius profecta remigrare non possit, anile sanè & plenum superstitionis est. Quare quum sint actiones in eorum accidentium genere quæ continenter abeunt prolabuntúrque, quemadmodum & motus omnis, neque à seipsis vnquam firme subsistant: necessarium est quoties actiones obiri cernimus, superiorem his causam mente complecti, quam illæ velut vmbra corpus consequantur. Ergo actionum vitæ stabilis & constans quædam in nobis est causa, qua præsente vita actióque omnis perficitur, qua decedente simul vita perit atque dissipatur, hanc tantisper dum nequeunt aliter illius essentiam cognitam habere, omnes quidem animam esse profitentur: vt sit anima principium & causa functionum viuentis corporis. Nihil verò refert si quis organici corporis perfectionem esse statuat: quod enim viuens est corpus, id continuò naturale est & organicum. Nam quatenus viuit, alimento sanè vtitur, organaque adeptum est tum ad concoctionem, tum ad alimenti distributionem accommodata, sine quibus neque alimento vti possit, neque viuere. Ergo quum viuens omne corpus statim sit organicum, quicquid illi vitam conferet actionésque vitales inducet, anima censeatur: ea autem totius est perfectio.

Actionũ corporis causam esse animã.

Anima quid.

τῦ ὅλυ ἐντελέχεια.

Animæ genera, partes & facultates quot & quæ sint.

CAP. II.

VIVENTIS corporis species est anima, cui vita tanquam propria peculiarísque actio comes est & socia. Cuicumque igitur illa insidebit, id animatum reddet pariter & viuum, animámque sortietur ceu veram essentiam, vitam verò vt propriam illius functionem. Vnde exquisita animatorum ab inanimis differentia per animam & animatorum ordines ex animæ differentiis verè decernuntur. At nihilominus quoniam plerunque relicta essentiæ obscuritate, ad eius proprias functiones quæ manifestiores sunt diuertimus, idcirco ex his plerunque differentias rectè nobis comparamus. Sic philosophi præstantissimi & animam vita definierunt, & ex vitæ differentiis animæ genera protulerunt. Quos & nos hîc sequuti, ab infimo viuentium ordine per singulos gradus ad hominis vsque naturam progressione facta, ex vitæ functionibus, quòd alia corpora solius naturæ beneficio viuant, quæ φυτὰ, id est terra edita dicuntur,

Vnde sumantur rerum differentiæ.

Viuentiũ differentiæ & ordines.

alia sentiant, alia ratione & intelligentia prædita sint, tres viuentium differentias mente complectimur, naturale, sentiens, & intelligens: tres quoque animæ species iisdem nominibus insignitas, quæ sunt naturalis, sentiens, & intelligens: quibus hæc respondent viuentium genera, φυτόν, id est terra editum siue stirps, brutum, homo. Etenim propriè illa inferiorum generũ conditionem subeunt, quòd disclusa disiunctáque separatim subsistant, quòd nunquam in idem coire conciliaríque possint: quódque sigillatim de vnoquoque animæ nomen enũcietur. Quæ enim in satis ac stirpibus naturalis inest, ea sanè est anima, à qua & stirpes animatas dicimus, licet nondum animalia: quæ item beluis præest sentiens ea quoq; anima est, quæ non animatas modò, sed etiã animalia illas efficit. Intelligentem demum hominis mentem nemo fuerit qui animam esse non dicat. Sic autem seiugatæ sunt atque distractæ, vt neque quæ hominis intelligens est anima sit sentiens, neq; quæ beluis sentiens imperat, sit naturalis, vt neque homo belua est, neque belua stirps: alioqui in magnam confusionem adigerentur rerũ species. Quinimò eidem nequeunt pariter insidere intelligens & sentiens, vel sentiens & naturalis: quoniam neque complures substantiarum formæ, reuera eiusdem esse possunt subiectæ materiæ, neque idem liceat beluam & fruticẽ appellare, neque beluam & hominem. Hæc igitur tria sint discreta animæ genera. Efficit autem nominum inopia, vt iisdem quoque appellationibus tum partes, tum facultates animæ designentur: vnde permagnis sæpè obscuritatibus scripta latent inuoluta. Ita enim quicquid intelligens est, cõtinuò sentiens esse dicimus, id est sentiẽdi facultate præditum, & quod sentiens est, id quoque fatemur naturæ facultatibus teneri: vt hæc non principum formarum, sed vel partium, vel facultatum sint nomina. Partes animæ eas dici velim, quæ sociatæ atque connexæ, in totius vnam & integram substantiam conspirant, quibus seorsum singulis non aptè potest totius nomen accommodari. Quæ tria modò ante oculos posuimus, intelligens, sentiens, & naturale, in homine quodammodo comprehenduntur, vt partes sunt animæ, non autem vt genera: eadem disclusa sedibus, genera constituunt. Animæ partes geometricis figuris rectè visus est Aristoteles contulisse. Inter has primus est trigonus, qui neque ex aliis se prioribus constat, neque ab angulo in angulum alterum, exporrecta linea diuidi potest. Secundus

Tria animæ genera.

Quo distent genera à partibus.

Eadem nomina generũ & partium animæ.

Partes animæ quæ.

cundus ab hoc est tetragonus, qui trigonum potestate concludit: vt pentagonus tetragonũ atque trigonum. Vt igitur in pentagono qui simplex est figura, trigonus & tetragonus vt partes insunt potestate duntaxat, non reipsa (neq; enim illic trigonũ neque tetragonum, sed pentagonum duntaxat figuræ nomẽ & rationẽ habere dicimus, alioqui nõ simplex esset, sed iã ex cõpluribus cõposita figura) sic proculdubio intelligentem animã homini simplicem inesse statuendum est, cuius partes sint sentiens ac naturalis, non hæ quidem energia, sed potestate duntaxat consistentes. Ea est partium animæ ratio. Appetens verò, cogitatione fingens, & ad locum mouens, neque genera, neque partes sunt animæ, sed vnius eiusdémq; partis facultates, eius nempe quæ sentiens appellatur. Hæc non animantium ordines atque gradus secernunt, vt quædam sentiant quę loco nequaquam mouentur: sed adeò inter se connexa sunt & apta, vt dissolui nunquam possint, & cuique animanti vniuersa pariter inhæreścant. Omnium quippe animantium tactus saltem est communis: hoc autem primo sensu quicquid præditum est, statim voluptatis atque doloris est particeps, potéstque pestifera à salutaribus secernere, & quodam desiderio ad res salutares accedere: vnde fit vt quicquid sensu vllo præditum est, id ilicò appetitu quodam ornatum esse videatur. Quum autem res salutaris sensu percepta in communem sensum referetur, tũ orietur voluptatis & eximiæ delectationis comprehensio, hæc verò deinde appetitum concitabit: sic comprehensione & appetitu impulsum animal eò trahitur mouetúrque vt optata consequatur & teneat. Quò fit vt quæ pars animæ sensu pollet, eadem pariter & phantasiæ & appetitus & motus facultates habeat. Itaque non modò perfectiora animantia, sed & muscæ & vermes & vniuersum insectorum genus, quinetiam ostreæ & conchylia & spongiæ & quæ inter frutices & animalia ambigunt, ζωόφυτα Græcis appellantur, plantanimes à quibusdam dici cœperunt: hæc tametsi sede stabili vitam degunt, compuncta tamen in sese coguntur, diffunduntur verò lætorum occursu: indicium sanè quòd tum motu, tum sensu valent & prædita sunt. Cæterùm vt in illis sensus appetitúsque plurimùm obscurus inest, ita & motus incertus atque confusus: vt hac ratione nonnunquam censuerit Aristoteles motu illa priuari, & eorum quæ sentiunt quædam loco moueri, quædam non moueri. Quocirca appetens, cogi-

Facultates quæ.

Omne animal appetere, imaginari, & loco moueri.

tatione fingens, & ad locum mouens, nequaquam noua quædam animæ genera constituunt, sed quum sentienti ea semper insint & assideant, in idipsum genus pertinēt, cuius vires & facultates rectè dici possint. Est enim facultas vis illa & potestas quam anima tanquam de sinu suo promit, & ad munerum functiones profert. Id autem perinde est atque si dixeris insitam & vernaculam animæ proprietatem: quæ ipsa quidem est accidens, sed animæ intimum atque adeò intestinum, vt plerisque illius essentia putetur. Hinc non rarò vnaquæque pars animæ, facultatis appellatione describitur. At qui exquisita nominum rerúmque notio curæ fuerit, is non essentiæ animæ, sed viribus quæ ab illa dimanant, facultatis nomen aptabit. Quotidianus quidem vsus licet opera facultatibus referat accepta, ea tamen primùm ab animæ substantia emanare censemus, quæ vna facultates ad opus impellit. Vna siquidem animæ substantia multis facultatibus & viribus se fundit atque ostentat: haud secus ac pomum, quod reuera vnum varias spargit qualitates, odorem, speciem, & colorem. Magnes lapis vim obtinuit, qua ad cœli se vertices conuertit aspectúmque refert, vim aliam qua ferrum ad se prolectat. Aloë vim & facultatem habet purgandi, ventrem corroborandi, vulnera conglutinandi, & obducendę cicatricis. Itaque dum vna animę essentia complura de se profert opera, varias in hæc facultates accommodat, vt sit sua cuiusque operis facultas, neque sint vnius & eiusdem facultatis opera diuersa. Vnde quum par sit operum atque facultatum numerus, ex illorũ differentiis harum quoque differentias liceat numerando percensere. Ergo cùm vniuscuiusque quatenus vnum est & vno modo se gerit, vnicus sit motus: si anima quæ simplex est substantia, aliis aliísque motibus varia efficit opera, varias quoque in hæc vires facultatésque tanquam instrumenta confert: quibus multifariam se exhibens diuersos promit effectus. Has autem facultates neque animæ substantiam, neque eius vllam partem esse inde intelligitur, quòd illæ nonnunquam exolescunt atque pereunt integra superstite animæ essentia. Etenim vis & facultas augescendi post vigorem annis confirmatum intercidit & aboletur: quæque viridi æuo constans fuerat, exitum certum habet in ætate, tametsi eadem superest animæ substantia. Quinetiam nullo seminis concursu, sed quadam putrida colluuie quæcunquę vltrò suáque sponte prognata sunt: quæcunque collatis

Facultas quid.

Omnia opera tribuenda sunt essentiæ.

Vnius essentiæ cōplures facultates.

Quot opera tot esse facultates.

Facultatem esse quandam proprietatem rei, nō partem eius.

latis perfusisque diuersorum generum seminibus emerserunt, vt mulus, vt leopardus: quanquam anima continentur sentiente, facultatis tamen gignendi sunt expertia: siquod ab eis semen editur, sterile id toto genere est ac minimè fœcundum. Ex quibus perspicuum est facultatem ab animæ parte hoc potissimum distare, quòd illa possit ab animæ substantia seiungi atque discludi, pars nulla queat separari quin tota simul anima disperdita soluatur. Facultas quamuis ingenita sit animæ, tamen accidit & inhæret: pars animæ substantia est & quædam illius ceu portio. Hæc seorsum constituta aut in stirpibus aut in beluis subsistit, illa disiecta nunquam consistit citra animæ ex qua pendet adhæsionem.

Facultatis & partis discrimen.

Quot primæ partis animæ sint facultates, quæ naturales appellantur. CAP. III.

QVONIAM igitur facultates ex operibus internosci, & ex horum multitudine illarum numerū animaduerti proditum est: quot vniuscuiusque partis animæ facultates sunt, quot earū differentiæ, nullo negotio potest recenseri. Opus vnumquodque effectione quadam completur, & in lucem prodit: eáque effectio motio est efficientis. Efficiens igitur quippiam id præcurrat necessum est, aut fortasse complura, quorum tamen vnum statuatur tanquam primaria aut princeps causa. Huiusmodi est anima quæ quû inter omnia quæ in nobis sunt vi & efficientia præstet, propriis facultatibus quasi causis adiuuātibus & instrumētis tum corporeis, tū incorporeis vtitur ad omnia quæcunque obit. Facultates autē proximæ & continentes operum sunt causæ, quarum obseruationem atque cognitionem satis supérque medico sufficere plerique censuerunt: in earū igitur inuestigationem nobis est diligentiùs incumbendū. Partium animæ omnium ea prima statuitur quæ omnium viuentium communis, natura & animæ pars naturalis dicta, sola stirpes regit atque moderatur. Huius gestiones tres vti & tria opera cernimus in omni tum stirpium, tum animantium genere, quæ defecta non sunt & oblæsa vt mulus: eæ sunt, procreatio, nutritio & accretio: opera autem sunt stirps surgēs è semine, aut qui vtero geritur fœtus ac fingitur: augescens stirps aut animal: hoc saluum & vita conseruatum. Tres præsunt illis effectrices facultates, procreatrix, altrix & quæ autrix appellatur: Quo tempore fœtum gestat fœmina, omnes tametsi in commune idemque opus

Animā esse primariam causam, facultates esse adiuuātes causas.

Naturalis partis animæ facultates tres.

Functiones.

Opera.

Quo tempore quæque facultas dominetur.

conſpirant, procreatix tamen illa vis dominatum habet: edito iã partu ea langueſcit, móxq; aboletur vt dentes emiſerit, qúumq; ab editione nulla iã pars gigni videatur, dentium duntaxat gignendorũ gratia hæc manet incolumis: deinde augendi facultas viget, dũ ad magnitudinis cõſtitutum certúmq; modũ hunc prouexerit. Quod reliquum eſt vitæ tempus, in ſolius altricis eſt poteſtate: quæ quum vitæ totius ſit comes & cõſeruatrix, primis illa vitę ętatibus aliarũ duntaxat erat adminiſtra & auxiliaria: vt in vtero ea quæ ad augendũ valet, procreatrici ſubſidio venit atq; ſuffragatur. Itaq; prima ſeminis natura ab initio tribus illis eſt inſtructa facultatibus, quas inde naturales appellarũt. Hę ſunt vnius eiuſdémq; partis animæ multæ vires, quę propriis ſe operibus exuſcitant & expromunt. Si fœtus vtero geſtatus tribus illis continetur, editus verò dum adoleuerit duabus, reliquo vitæ curriculo vnica, quónã illæ auolarunt? perierúntne prorſus, an illic præterea ignauæ iacent & quaſi feriatæ? Perſiſtit vna quidẽ facultatum ſubſtantia in diem vitæ ſupremũ, neque à ſuis illa viribus manet deſtituta: quorſum enim genito iã animali eóque edito debeat procreandi vis perire? quid illã ſuſtulerit? Verùm quoniam prima illa ſeminis natura quò vires ſuas exprimat, idoneo corporis alicuius & caloris adminiculo indiget, citra cuius opem ne minimũ quicquam efficere poteſt: quum certè aut mutila erit & violata corporis integritas, aut ad effectionem materia deficiet, tum illa vacabit finémque conſtituet operi. Vt igitur magnetem allio perunctum quia ferrum allicere nõ poteſt, trahendi facultate orbatum dicimus aut ſaltem præpeditum: & cui ſuffuſio oculi aciem perſtringit, is obcæcatu, dicitur, eíque adempta cernendi facultas aut certè impedita: ita & qui ſenio confectus effœtum corpus & emeritum adeptus eſt, augeſcendi aut partes nouas gignendi facultatẽ non habet: & quæ in illo eſt naturalis pars animæ, ſi fortè illæſa ſtatuitur, intercepta tamen eſt & corporis vitiis irretita. Iam verò quæ & quot ſingulis naturalibus facultatibus ſubſint partes, excutiendum explicandúmq; eſt. Procreatio motio eſt quæ ad nouã ſubſtantiam perducit. Dum autem quęuis ſubſtantia in alteram commigrat, vt ſemen in os aut in cartilaginem aut in neruum, ea propriæ eſſentiæ commutationem & conuerſionem neceſſariò ſubit, alioqui enim eadem ſubſtantia maneret: ſimul verò eadem in aptam & conuenientem naturæ ſuæ figuram conformatur:

Quæſtio.

Solutio.

Qua ratione facultas quædam pereat.

Procreatio.

tur: hísque duobus absoluitur eius procreatio, substantiæ cõmutatione & conformatione. Ergo quum sit sua cuiusq; actionis vis quædam efficiens, erunt sanè procreatricis facultatis immutatrix & conformatrix (hæc quidẽ vsu mollienda sunt) nõ vt duæ species, sed vtique partes, quibus illa absolutè completur. Vna partis vniuscuiusque substantiam qualem cernimus, ex semine produxit: altera figuram illi compagémque & situm propriis vsibus idoneum contulit. Ergo quot sunt in nobis similarium partium substantiæ, totidem planè recensere licet immutatricis illius partis species, quarum suam quæque substantiam propria quadam commutatione extulit. Alia enim ossis, alia nerui essentiam compleuit, & similiter vniuscuiusque partis substantiam sua quædam facultas ingenuit, cui liceat à partis natura nomen imponere. Ad hunc propemodum multas quiuis instituere possit conformatricis partis differentias, vt sua cuique instrumento præsit, quæ propriam ei figuram atque positionem asciuit. Omnes hæ quidem ad immutatricem & conformatricem referuntur ac pertinent, quæ duæ vnius procreatricis sunt partes. Huius autem proprium hoc munus esse diximus, partes singulas ipsúmque adeò fœtum perficere. Quæ in adultis nobis facultas semen conficit, & in fœtus constitutionem exhibet, procreatrix dici non meretur, alioqui quæ vel sanguinem vel lac vis generat, procreatricis quoque nomen sibi vẽdicaret: neque qui semen confert propriè generator est, non enim hic fœtus particulas effingit aut profert. Abundanter igitur sic enumeratę videri possunt quæcunque procreatrici parent facultates. Altrix porrò est quæ adiectum alimentum in corporis substantiam conuertit eíque assimilat. Quum enim corporis nostri substantia assiduo fluore variis ex causis cõtinenter dissipetur, neque tamen præproperè absumi & consenescere id sinant alimenta, proprium certè altricis facultatis munus est nonnihil substantiæ pro disperdita resarcire: quod quidem vel par est ei quod effluxit, vel eo vberius vel parcius. Actio qua id efficitur nutritio est, nempe adiecti alimenti in corporis substantiam conuersio & assimilatio: quæ omnino triplex deprehenditur, vna priorem corporis habitum conseruat, altera extenuat, tertia saginat & amplificat. Animans omne quoad vitam degit, necesse est quodammodo nutriri, siue firma id, siue ægra sit valetudine: nunquam enim otio perfruitur illa vis altrix, vt quam planè naturalem esse constat.

Procreatricis facultatis partes duæ.

Vis quæ semen generat dici non debet procreatrix.

Altrix facultas quæ.

Nutritio quid.

Nutritionẽ à procreatione differre.

Obiici autem potest corpori nihil assimilari, quod non plenè conuersum sit & commutatum: atqui ea commutatio nutritio est: non aliud igitur fuerit nutritio quàm procreatio, in qua ex alimento tanquã ex materie, portio quædam substantiæ corporis progignitur. Verum id quidem dum os aut neruus alitur, aliquid fieri: at nihil prorsus fit quod antè nõ esset. Prius enim & os erat & neruus, neque ad hęc simpliciter facta est mutatio, neque ad substantiam se suis viribus sustinentem & solitariam, sed ad eam quæ pars fit alterius. Sunt qui non ineptè hoc statuunt discriminis, nutritionẽ motum esse ad materiam, quæ prius existente forma ornetur: procreationem verò motum esse ad formam. Commutationem igitur quæ ad substantiam simpliciter & per se fit, procreationem: quæ verò fit ad substantiam alteri iam per se consistenti adhærentem, hanc nutritionem appellemus. Augendi facultas est, quæ corpus quoquouersum porrigit atque profert. Ipsa autem illius gestio accretio est, nempe corporis quoquouersum porrectio atque prolatio. Quod corporis esse dico, non de vnaquaque parte accipiendum: non enim si quid in maiorem carnis molem atque tumorem dilatatur, id continuò augescit: sed tota incrementi ratio ad solidas duntaxat animantium partes, maximéque ad ossa pertinet, quæ si crescunt, animal pariter vniuersum crescit, quanquam idipsum fortasse tum macie extabescit. Quoquouersum autem porriguntur, dum in longitudinis simúlque latitudinis & altitudinis dimensiones contendunt atque diffunduntur, quod solius naturę est opus: nulla enim ars potest corpus, quantumlibet tenerum atque sequax, integra continuatione in omnem partem dilatare, sed si in longitudinem protrahetur, necessariò fiet aut latitudo aut altitudo contractior. Augetur autem propriè quod ortum iam est, & integram formæ suæ absolutionem obtinet. Si enim ad hanc etiam nunc progressio sit (veluti quum domus exædificatur) non vtique accretio, sed constitutio quædam est. Si pristina species excedit (ce[illegible] dum aqueus humor raritate diffusus vertitur in aëra) occasus quidem est & interitus, non accretio. Imo neque si aqua sic raritate funditur vt suam insuper speciem retineat, augeri tum putetur, sed rarescere: quia veterem suam soliditatem non retinet. Quod igitur accrescit, integra id iam specie absolutum est, neque illam incremento mutat, & pristina continuatione soliditatéque corporis seruata quoquo-

Auctrix quæ.

Accretio à procreatione differt.

uersum porrigitur & extenditur. Ex his palàm fit quantum ab ortu vel interitu distet accretio: in illis ad nouã substantiam, hic ad amplitudinem & molẽ fit progressus: gignitur quod nondum est neque speciem obtinuit, augetur quod forma perfectum consistit. Si quod augetur pristinam soliditatem debet asseruare, necessum est hanc nutritione alimentíque appulsu confirmari, vt quod auctum est in ampliorem molem fusum, inde sibi robur firmitatémque conciliet. Sic igitur accretioni affinis est & coniuncta nutritio, vt nequeat citra eius opem compleri. Existimari hoc loco fortasse possit, ætate adolescendi dũ sequax est corpus, pleniorem vberiorémque nutricationem, esse eam accretionem quam proponimus: quod ipsum sequutus Auicennas censuit incrementum fieri non posse nisi vberior alimenti fiat accessio, quàm propriæ substantię decessio. At verò plerunque cernimus, tum pueros, tum adolescentes febribus diuturnísque morbis oppressos, grandi macie torreri atque attenuari, qui tamen interea incrementum capessant. Hi quum parciùs alantur, planè declarant accretionem neque pleniorem nutricationem esse, neque illi perpetuò tãquam comitem assidere. Quinetiam quòd sit vniuscuiusque viuentis corporis certus & constitutus incrementi modus, ad quem non nisi pedetentim statísque temporum spatiis peruenitur: quòd etiam plerique eo sint statu, vt licet vberrimè se saginent atque pinguescant, nunquam tamen liberalem illam proceritatem attingant: palàm detegit altricem facultatem ab ea quæ in augendo est, non modò appellatione, sed & functionibus & editis operibus plurimùm dissidere. Augendi facultas non quemadmodum altera circa alimentũ negotiatur, sed circa corporis partes solidas: has enim quoad sinunt, in omnem partem efferre atque dilatare, proprium illius est munus. His auctis tum deinde altrix facultas adnititur alimentum apponere, affigere & assimilare, non modò quantum effluxit, sed & largiùs ac fusiùs, quò laxiores factas capacitates affatim impleat, conseruétque pristinam earum soliditatem atque robur.

Nõ quicquid plenius alitur & pinguescit, augetur.

Prima ratio.

Secunda.

Quatuor facultatum subsidio altricem indigere.

CAP. IV.

Quatuor facultates quæ nutrici ministrant.

FACVLTATVM naturalium numerus vt impleatur, ad altricem reuersione facta, quæ illi tanquam auxiliarię vel administræ parent, huc referendæ videntur. Sunt autem hę, attrahens, expellens, continens, & concoquens, quarum

Attractricis necessitas. necessitate corpus alitur & sustinetur. Nulla enim est ne minima quidem corporis particula, quã nõ alimenti benignitas attingat. Id autem non eò appellit per se impetúque suo motum, quemadmodum nos ex instituto quodam & arbitrio in forum concedimus: sic enim nunquam in superas, sed omne in inferas partes quæ sub iecore sunt, grauitatis pondere fluminis instar illaberetur. Quare necesse est aut alieno externóque pulsu agitatum illuc protrudatur, aut allectum trahatur. Atqui ex ventriculo aut iocinere, si per venas in omne corpus pulsum excurrat, vtile pariter ac inutile permixte illuc confluet, neque quod familiare est & amicum, parti cuique suum conferetur. Restat igitur vt sit sua cuiusque particulæ vis attrahendi, quę quod illi familiare est & conueniens, ex sanguinis mole priuata benignitate prolectet. Quum enim partium corporis perampla sit varietas, ob quam non omnes vnius & eiusdem alimenti suauitate pascuntur, neque eisdem delitiis capiuntur, erit cuiusque partis quædã vis & facultas, quæ quod sibi aptum erit & iucundum veluti sugat & alliciat. *Vnde nata vis attrahendi.* Sic stirpes è terra amœnum succum, sic lapis heraclius ferrum, sic & purgantia medicamenta vnumquempiam è corpore humorem, naturarum substantiarúmque similitudine trahunt. *Expultricis facultatis necessitas.* Ea si est facultatis attrahentis necessitas vnicuique parti ingenita necesse est simul & expultricem quandam inesse, quæ quod inutile est & superuacaneum depellat. Vt enim conuenientis amicitia atque desiderio res vnaquæque trahit, ita par est eandem odio & offensione concitatam, quicquid sibi noxium est & infensum extrudere, aut certè respuere. Trahit porrò vt quod familiare est sibi annectat, eiúsque suauitate perfruatur, & sibi tandem prorsus assimilet: quod dum efficit, id necessariò continet & conseruat (alioqui enim nequaquam eo frueretur) dum autem diutius continet idipsum proprio calore mitigat, immutat atque concoquit. Quare præter attrahentem & expellentem necessaria quoque intelligi potest continens atque concoquens facultas. *Alia demõstratio quatuor facultatum naturalium.* Est & altera demonstrationis horum necessitas. Vnumquodque alimenti genus, seu panis, seu caro, seu fructus quiuis aut vinum sit, si animo & cogitatione cõplectamur, plurimùm à corporis nostri natura distare videbitur, neque posse in nostram substantiam conuerti, planéque assimilari nobis, nisi multifariam varieq; mutatum. Neq; verò id vniuersum concoctione mutari potest: nam quantumcunque

benignum

benignum & familiare sit, alteram partem idoneã ad corpus alendum, alteram discrepantem habet & ineptã. Hanc quidem conuenit è corpore eiici, ne succorum salubrium commodis officiat: quare vis quædam & facultas in nobis admodũ necessaria est, quæ perniciem tantam exturbet. Alimenti quicquid vtile relinquitur, & ad corpus nutriendum cõueniens, nisi in partes corporis singulas accedat, eas alere non potest: atqui ad eas non adit suopte impetu: necesse est igitur alliciatur & attrahatur. Tractum autẽ adiectúmque nisi aliquantum retentum quasi adhærescat, concoqui non potest: non enim quod assiduò huc illúcq; rapitur, cõctionem facilè subit, vt quæ non sic momento temporis compleri potest. Quapropter quandam in nobis necesse est vim inesse, quæ alimentum contineat: in summa verò quatuor facultates naturales suas cuique parti insidere, quæ nutrici auxiliariæ sint & ministræ. Nunquid quæso aliquæpiam his insuper addendæ sunt & afferendæ? Alimentum quum iam in partem influxit, primum quidem ei apponitur, deinde agglutinatur & adhærescit, tum demum perfectè assimilatur, neque vlla nutritionis integritas potest existere, quam non præueniat agglutinatio, & ante hanc appositio, variæ quidem functiones ex propriis effectis conspicuæ. Cæterùm hæ non ex aliis, sed ex narratis duntaxat facultatibus processerunt. Etenim appositio attractionis est finis, & idcirco vnaquæque pars alimentum trahit, vt id sibi iungat & apponat: agglutinatio verò tum retentionem, tum concoctionem consequitur, éstq; necessarium vt dum alimentũ concoctione concrescit fitq; crassius, retentum id parti simul affigatur. Ipsa porrò assimilatio naturaliũ functionũ suprema & tanquã finis, concoquendi facultate perficitur: hæc autem facultas summa quum sit in quam reliquę contendunt, vna præ cæteris iure debuit altrix facultas appellari. Huic aliæ subministrant, omnísque nutritio quatuor duntaxat naturalium facultatum ope completur.

Reliquas omnes naturales functiones ad quatuor eas facultates referri.

Præter eas quatuor, non aliam quandam esse naturalem appetendi facultatem, aliam internoscendi, aliam secernendi.

CAP. V.

NON leui quidem disputatione philosophi medicíque certant, sítne in stirpibus appetendi facultas quæ illas ad trahendum impellat. Omnes quidem mirificè congruunt naturalem quendam appetitum rebus inesse: atque vt animantia non nisi appetitu animali incitata progredi &

incedere, sic neque ſtirpes, neque corporis noſtri particulas quicquam allicere aut depellere, niſi illius naturali appetitu odióve ſtimulatas. Quod enim familiare ſibi iucundúmque eſt, idcirco trahunt & alliciunt, quia illius deſiderio tenentur: quod verò nociturum & aduerſum eſt, id quia deſpuunt & aſpernantur, expellunt. Cęterùm in hoc tota controuerſia eſt, num vt in animalibus, ita in ſtirpibus, & in his quæ ſola duce natura reguntur, propria quædam inſtituenda ſit appetendi facultas. Hanc equidem minimè neceſſariam duco, ſed quæcunque attrahit, eadem quod familiare eſt atque ſalutare appetit: hoc autem iucundum eſt & amicum, quia ſimile: ſimilitudo quippe amicitiam, amicitia deſiderium ſeu appetitum, appetitus attractionem mouet. Sic propemodum & quæcunque expellendi facultas eſt, eadem quod noxium & peſtiferum eſt auerſatur & reſpuit, quia inimicum atque diſſimile. Hinc autem alia difficilior quæſtio exiſtit, ſtirpéſne ea ſenſu quodam, vt nos percipiant & internoſcant quę ſibi ſalutaria peſtiferáve ſunt. Non pauci illas quemadmodum & corporis noſtri particulas naturali quadam cognitione duci arbitrantur, iíſque vim tribuunt internoſcendi ſalutaria à peſtiferis. Hanc diſcernentem & quæ ſuauia inſuauiáque diſtinguit facultatem, ſenſum quendam appellant, non vtique ceu aſpectum, auditum, odoratum, guſtatum, aut tactum: ſed proprium quendam & naturalem ſenſum, qui quæ nutrire poſſint & quæ ſecus duntaxat diiudicet. Itaque non modò ventriculum, iecur, partéſque ſingulas, verumetiam frutices exiſtimāt ſuauium & idoneorum ſenſu atque voluptate affici, hæcque ſi deſint protinus appetere, quia verò appetant eadem attrahere, vt tandem optatis fruantur & voluptatis fructum percipiant. Hæc Platonis conſulta eſſe perhibent, quem conſtat ſtirpes nonnunquam animantes appellaſſe. At verò Ariſtoteles his aduerſatur, qui ſatis omnibus atque plantis vim illam inſidentem ſalutarium & idoneorum attractricem, cenſet appetitu ſolo naturali impelli, citra vllam vtiliū cognitionem. Neque vllam ſtirpibus vim ineſſe poſſe, quæ idoneum ab alieno diſcernat & internoſcat, ſed hoc altioris duntaxat illius eſſe facultatis quam communem ſenſum appellāt. Appetitus autē is, vt cæteris quibúſq; rebus eſt ſuus, grauibus vt deorſum ruant, leuibus vt in ſublime conuolent: ſic propemodum magneti purgantibúſque medicamentis appetitus eſt ingenitus attrahendi quod ſibi affine eſt & amicum,
ſtirpibus

ſtirpibus conuenientem ſuccum è terra ſugendi. Hūc verò appetitum incitat & impellit non ſenſus aut cognitio, ſed penuria & indigentia eius quod familiare eſt & iucundum. Ergo ſubſtantiarū conuenientia atq; ſimilitudo amicitiam parit, quúmq; ſimilis atq; iucundi erit indigentia, hæc appetitū ſuſcitabit naturalem, appetitus attractionem, eóque fruetur attrahendi facultas, ſi quidem præſens id eſt, nec aliunde impedimentū obtingit. Nulla igitur neceſſitate introducenda eſt diſcernendi & internoſcendi facultas, cuius cōſilio atque prudentia ſtirpes corporíſque noſtri particulæ regi viderentur. Non aliter quæ de ſecernente & ſeparante facultate controuerſia eſt, dirimitur. Quòd enim renes ſerum à reliquo ſanguine ſecernant, quódque natura in morbis poſt concoctiones, humores ſecernat & superuacuos exigat, quo tempore fiunt iudicationes: quòd denique oporteat cōcoctionem præire, ſubſequi verò ſecretionem, & poſtea euacuationem, vt bona ſit criſis, omnes quidem fatemur. At verò ea ipſa ſecretio non propriæ cuiuſdam eſt facultatis, ſed aut excernentis aut attrahentis opus. Quæ enim facultas poſt factam in morbis concoctionem confuſos in venis maioribus humores puros ab impuris ſecernit, eadē eſt expultrix, quæ nihil depellere poteſt, quod non antè à reliquis quaſi euulſerit. Quæ verò ſuperuacuos humores è iecoris ſanguine ſecernit, ea eſt attrahendi vis, quę tum in liene, tum in bilis folliculo conſiſtit, & quæ ſerum ſeparat à ſanguine, eadem eſt vis attrahendi renum. Sic & è ſanguinis mole quæ in venis eſt maioribus, partes ſingulæ quod ſibi familiare eſt, eadem facultate ſecernunt qua attrahunt. Quocirca ſecretio non proprię cuiuſdam facultatis eſt opus, ſed vel expulſionis vel attractionis initium.

Tria ſunt in bona criſi conſideranda.

Aliis partibus alias facultates naturales eſſe valentiores, iiſque propria quædam functionum inſtrumēta deſtinata eſſe & attributa.

CAP. VI.

PARTES corporis tanta conſenſione inter ſe coniūctæ ſunt, vt omnes communiter totius commodis vtilitatíque inſeruiant, omniúmque vſus in id vno quaſi concentu conſpirent. Harum actiones quæ naturales appellantur, duplices exiſtūt: aliæ propriæ vni cuipiam addictæ parti, vt oſſi, vt cartilagini, & reliquis quoque omnibus: nulla enim pars eſt in nobis vel minima, quæ non ſeipſam alat atque conſeruet: aliæ cōmunes omnium partium gratia cōparatæ, quales ſunt quæ in ventriculo & iecore pręter pro-

Actiones propriæ.

Actiones cōmunes.

Quæ facultates, quib. partibus maximè vigent.

prias consistunt, ad totius partiúmque omnium vtilitatem & commodum natæ. Sic œsophago manifesta vis est alimentũ trahendi, sic ventriculo vt & iecori præter proprias, communes illæ omnes insident, inter quas tamen vis illa ad cõcoquendum valens excellit. Sic in intestinis expultrix validissima, concoctrix infirma inest, reliquæ duæ deficiunt. Renibus eliciendæ è venis vrinæ facultas præstantissima, eíque profundendæ & deiiciẽdæ non imbecilla: reliquarum autem ij sunt expertes. Sic denique vtero vis continendi robustissima, qui fœtũ nouem integris mensibus reconditum gerat: nec parum huic validæ allectandi seminis & fœtus exigendi vires, at concoquendi prorsus nullæ. Itaque partes illæ vt & aliæ nonnullæ, quæ non modò priuato, sed publico quoque munere funguntur ac vigent, instrumentorum speciem acceperũt, & iis muneribus ad quæ in primis sunt propensæ staminum villorúmque proprium genus adeptæ sunt. Triplex autem est hoc illorum genus: alia enim recta sunt in longitudinem porrecta, alia transuersa quæ ad pares rectósque angulos in illa feruntur & incidunt, obliqua alia quæ obliquè & ad impares angulos in recta incidunt. Quanquam igitur concoquendi vis nullum staminum genus, sed humidum duntaxat calorem nobis ingenitum ad concoctionem accommodat, reliquæ tamen quæ motu quopiam munus suum explent, villis indiguerunt: attrahens quidem rectis, transuersis expultrix, continens obliquis. Vt enim in musculis villi nutu nostro & arbitrio contracti, & ad suam originem quasi reducti motum efficiunt: ita & naturalibus instrumentis, recti villi solius naturæ instinctu contracti breuioresque facti alimentum attrahunt: transuersi autem astricti, subditam capacitaté in angustiam adducunt, & quicquid ea concipitur detrudunt: cæterùm obliqui villi quia intenti, nec breuiorem nec angustiorem partem reddunt, seruata quadam naturali æquabilitate & constantia, omnia planè continent, nihilque vel attrahunt vel expellunt. Cuicunque igitur naturę instrumento triplex huiusmodi facultas accessit, triplex etiam villorum genus est concessum, aliàs tunica simplici vt in vtero, aliàs vt in ventriculo duplici. Quibus verò istarum virium vnica data est, vt intestinis, iis (tametsi geminæ sunt tunicæ) simplex villorum genus obtigit. Quapropter facultatum parti vnicuique assidentium numerus ex functionum varietate cognitus, villorum differentias explicat: econtrariò quoque

Naturales facultates quæ habent instrumẽta.

Quod villorum genus cuiq; facultati seruiat.

villorum

villorum varietas confectione cognita renuntiat quot cuiusque partis sint facultates, gulæ, ventriculi, intestinorum, arteriarum, venarum, vteri, vtriusque vesicæ, & aliorum si plura his publica naturæ sunt instrumenta. At verò quæ sibi duntaxat priuatisque commodis dant operam, vt ossa, vt cartilagines, etsi quò se alant naturalium facultatum species omnes assequutæ sunt, nullius tamen vlli opere indigent, sed ingenita vi omnia efficiunt & edunt. Neque porrò ventriculus neque intestina vt se duntaxat alant & conseruent, suos villos ad proprij alimenti attractionem & retentionem, aut ad superuacaneorum depulsionem applicant & accommodant. His iam videor vniuersam principum naturæ facultatum summam attigisse, necnon reliquarum omniũ quarum illæ opera & ministerio vtuntur, numerum percensuisse: quocircà tempestiuum erit ad animalium facultatum differentias sermonem transferre. *Peculiares facultates villis non indigere.*

Externæ sentiendi facultates. CAP. VII.

FACVLTATVM animalium quæ non vtique stirpibus, sed solis animantibus obtigerũt, vnde & illis nomen accessit, duo prima summáque genera existunt: aliæ rationis sunt participes, huius expertes aliæ, quę sensus duntaxat impetu feruntur. Quæ brutis animantibus supra naturalem illam vim, moderatur præcipuámque administrationem tenet sentiens anima, tota quidem essentia simplex est, sui tota persimilis, neq; vt corpus ex partibus coagmentata disparibus: aliàs vnum eiusdémq; generis nequaquam id esset quod ex ea constaret. Huius tamen vnius effectione & opera animal cernit, odoratur, audit, gustat, tangit atque tractat: quinetiam mouetur, rerum discrimina internoscit, cogitatione fingit, somniat, meminit. Hęc vnius & eiusdem sunt essentiæ munera, non tamen ea dum exequitur & perficit, vno similíq; modo se semper exhibet, sed vt varia corporis instrumenta ad effectionem accommodat, ita aliàs aliter sese exprimens illa profert. Vnde quum sic discretæ sint horum munerum gestiones, vt possint singulę seorsum atque separatim consistere, neque vna quapiam concita sit, necesse alias continuò proferri, aut vna pereunte reliquas omnes pariter occumbere: optima fit ratione vt sua sit cuiusque propria quædam facultas, sintque totidem sentiendi facultates, quot functionum differentias numerando percensuimus. Vniuersum igitur animalium facultatũ genus ita partiemur, vt alię rationis, aliæ sensus sint effectri- *Facultatum animalium demonstratio.* *Animalium fa-*

cultatum diuisio & numerus. ces: harum autem quæ brutis animantibus imperant, aliæ externa sentiunt, aliæ loco mouent, aliæ cognoscunt. Quæ demum externa sentiunt quinq; statuuntur, cernendi, odorandi, audiendi, gustandi atque tractandi. Qua videt animal, ea ipsa facultate nec audit, nec odoratur, nec gustat, nec tangit, vti neque ex aduersò fieri quicquam potest: tanta scilicet est inter eas distantia, quam & instrumentorum & obiectorum in quæ incumbunt varietas peperit. Quocunque sentimus, id quemadmodum cæterorũ corporum vnumquodque, ex subiecta materia & specie constituitur: sentiendi instrumentum tanquam materia est, sensus tanquam forma & ratio. Aspectus qui facultas est videndi, tanquam forma in crystallino oculi humore consedit, qui pellucidus primum est cernẽdi organum: circumfusum id humoribus, tunicísque septum, quæ vsum ei conferunt, vt melior completiórque sit visio. Cernit quidem simpliciter oculus crystallino, integrè verò ac perfectè visus instrumento: sub hunc autem sensum veniunt ij maximè colores qui corporibus per summa insident. Eos enim hic vnus præ cæteris internoscit discernitque singulos, cęterorum autem nullus. Quocirca cernendi facultatem eam esse definimus, quæ in oculo sita colores citra materiem, per medium re ipsa conspicuum excipit. Quum autem vnusquisque sensus à prima anima quasi præcisus abiunctúsque videatur, & sua cuique spiritus portio illinc ad functionem & ministerium tributa sit, poterit reliquis ad visus exemplum finitio accommodari propria. Præcipuum audiendi instrumentum est aër quidam prætenuis auribus ingenitus, membrana obductus, ad aurium intimam capacitatem positus, quò audientis nerui à cerebro ducti extremum pertingit. Hic enim ingenitum eum aërem atque spiritum, qui primum est audiendi instrumentum ambit, quemadmodum opticus in oculo neruus crystallinum humorem: sic in omnibus per influentem spiritum & per neruum maxima instrumento societas intercedit cum intimo sentiendi principio. Huic igitur aëri insidens audiendi facultas sonum verè percipit, eiúsque discrimina diiudicat. Odorandi proprium instrumentum extra caluam non excidit, respirantibus quibusque animantibus opertum & penitus conditum in iis extremis cerebri, quæ ad nasi summum pertinent. Vnde intelligitur hos quinque sensus non quòd foras exprompti sint & promineant, sed quòd externarum rerum

Facultatē esse formam instrumēti.

Videndi facultas.

Definitio.

Audiendi facultas.

Odorandi facultas.

Vnde nomen ha-

propriis

propriis organis cognitionem capiāt, idcirco externos appellari. Illic constituta odorandi facultas, per narium ductus, vnà cum spiritu haustos rerum odores comprehendit, qui subiecta eius sunt materia in qua solet versari. In his porrò maximè neruis quos ad linguam, ad palatum, ad fauciúmque regionem dispergi narrauimus, gustandi facultas consedit, rerum sapores internoscens, spongiosæ eius carnis adminiculo qua lingua prædita est. Cæterùm vis tangendi nullo proprio conclusa organo coërcetur, sed quum tactus ad animantis vitam maximè videretur necessarius, toto corpore æquabiliter fusus est. In his autem neruis potissimum collocatur, qui duriores iam facti intrò forásque commeant: per quos corporum omnium tractabiles qualitates animaduertit. Hæ non vt colores, sapores, odores, aut soni, vno possunt nomine designari, multis quidem contrariorum pugnantiis discretæ: quarum extrema sunt calor & frigus, humor & siccitas, mollitudo durities, asperitas lænitas, grauitas & leuitas. Hinc nōnulli complures tactus instituerūt, qui has seorsum differentias perciperent, quasi ex obiectarum qualitatum varietate sensuum numerus petatur: non sic autem, sed ex organorum differentia facultatum numerus æstimandus. Atqui vnum est atque simplex tactus instrumentum. Distat præterea sensus hic à cæteris quòd non omnia subiecta prorsus sentiat: quæcunque enim obiecta sibi temperatione similia offenderit, non sentiet, quia ab illis nihil patitur. Sensus autem nō nisi perpessione quadam fieri potest. Reliqui verò sensus eas omnes quæ sub se recidunt qualitates sentiunt, ab hísque patiuntur: quia dissimiles sunt omnes. Commune autem est omnium sensuum, vt sit vnusquisque potestate talis, quale idipsum est quod percepturus est: hoc enim extrinsecus positum sensum impellit ac mouet: quòd si sensus ab subiecta re afficitur, necesse est tum similitudo tum dissimilitudo quædam intercedat. Inter motus quidem initia similitudo: quum finis attingitur, dissimilitudo: quod quomodo fiat, pleniùs suo loco recitabitur. Commune præterea est, vt vnusquisque tum subiectas sibi res cognoscat, tum earum priuationes, tum verò excessus immoderatos, sed via rationéque diuersa. Quandoquidem propria obiecta & idonea blandè impulsus excipit, priuationes nulla irruptione, nullo inuitamento lacessitus: excessus autem & exuperantias non citra offensionem oblæsionémque sustine-

beant externi sensus.

Gustandi facultas.

Tangendi facultas.

Omnem sensū perceptione affici.

re potest: vnde & illas quia graues sint & violentæ, multi non sentiri putant. Itaque distant inter se sensus omnes, lõgeque sunt diuersæ atque seiunctæ eorum facultates, non modò ex rei quæ comprehenditur natura, verumetiam ex proprio cuiusq; instrumento. Hoc visui aqueum est & pellucidum: nam oculus multiplici humore perfusus est, à cerebro constitutus atque profectus, quod omnium partium humidissimum est & frigidissimum. Auditui aëreum est instrumentum, odoratui igneum, quemadmodum & odor exhalatio quædam est fumosa & ignea: tactui instrumentum datum est planè terrenum, gustatui (quia ceu tactus quidam est) id etiam terrenum, sed humoris quoque alicuius particeps.

Facultatum differentiæ ex instrumentis.

Interiores sentientis animæ facultates.

Cap. VIII.

Sentiens anima duas cognoscendi facultates obtinet, externam, in sensus quinque tanquam in species distributã & interiorem. Hæc porrò species habet, vim discernendi communem, vim fictricem, & eam quæ meminit atque recordatur. Has quidem omnes vnius animę non tanquã partes, sed vtique facultates esse, perspicuum ex iis fit quæ de partium & facultatum discrimine à nobis sunt prodita: quæ quemadmodum diuersæ sint, & ab eadem essentia dimanent, deinceps aperiendum. Sentiens ea & cognoscens anima in cerebri quidem corpore tanquã in arce & propria sede penitus insedit, quod inde proprium sentiendi instrumentum appellant. Id etiam primarium sensum dixere, quòd reliqui sensus externi ei omnes circumiecti proximè assideant, in quos & in omne corpus neruorum propagines dispersæ sunt, quibus anima vires suas effundit. Vt enim ab orbis ambitu lineæ pares tanquam radij in centrum deuergunt, sic à sensibus viæ quædam & foramina patent, per quæ haustæ rerũ imagines in illud tanquam in arcem confluunt. Harum autem æstimator & arbiter est princeps ille sensus, quem communem & intimum appellant. Nigrum ab albo potest vnus aspectus discernere, & calidum à frigido vna tãgendi facultas: quæ verò dulce ab albo discernat, atque eorum quæ variis subiecta sunt sensibus differentias diiudicet, facultatẽ quandam esse necesse est istis præstantiorem. Nullus enim externus sensus de dulci & albo potest iudicium ferre, quòd ea non vnus idémque sentiat: quemadmodum si ego hoc, tu verò illud

Tres interiores sentientis animæ facultates.

Sensus cõmunis.

sepa-

ſeparatim perceperis, à neutro certe noſtrum diuerſa illa cognoſcentur. Quoniam igitur multorum ſenſuum ſubiectam materiam, non modò homines, ſed beluæ quoque internoſcunt, neceſſe eſt vim quandam eſſe communem & promiſcuam, quæ varias illorum imagines complectatur, quæ & ſimilia & diſcrepantia diiudicet. Hæc eſt diſcernendi & internoſcendi interior facultas, quam primam communis ille & intimus ſenſus expromit. Hic autem ſubſtantia eſt animæ ſentientis, idque principium quod vniuerſum animantium genus conſtituit, à quo & animantes omneis vel quæ infimo ſunt inſectorum ordine, ſentientes appellamus. Hic tanquam rex atque princeps ſedem ſtabilem & domicilium certum habet in cerebri corpore, e quo tanquam è ſuggeſto rerum omnium imagines à miniſtris & nuntiis ſenſibus extrinſecus allatas & ante ſe poſitas contemplatur, omneſque ſenſuum actiones obſeruat. Hic ille eſt quo nos viſu videre, & auditu audire cognoſcimus. Hic imaginum diſcrimina conſtituit, ac de illis ſuum promit iudicium. Ex quo intelligitur communem hunc & intimum ſenſum cum externis quinque quodammodo eundem eſſe, hóſque ab illo omnes tanquam à fonte riuulos deriuari: & vim illam primam ſentiendi è cerebro in ſenſuum inſtrumenta ſe diffundere, eorúmque famulatu vti & opera. Hæc autem quia ſe variè gerũt, & vnius opificis vſibus ſeſe multifariam accommodant, idcirco quinque exteriorum ſenſuum facultates conſtituere par eſt, ſed quarum ſit vna eadémque cum ſenſu principe ſubſtantia. Ea eſt igitur principis ſenſus vna facultas, quæ externarum rerum varietates diſcernit, internoſcit, & iudicat. Altera eſt vis & facultas cõſeruatrix, quæ impreſſiones & veſtigia ſenſuũ excipit, continet, & recondit. Quum enim externus ſenſus in ſubiectam rem incumbit, ſimul quoque in eam ipſam fertur interior & princeps illa ſentiendi facultas, quæ rem vnà percipit atque ſentit: ab externis rebus laceſſiti ſenſus ſimulachra ſpectráque ab eis emiſſa recipiunt, quæ deinde interiorem ſentiendi vim impellunt: hæc tum formas atque imagines rerum quas ſenſus præbuerunt, retinet & conſignat in ſe. Digreſſis ſublatíſve rebus iſtæ diutius inhærent, & quaſi exculptæ conſeruantur, hoc indicio quòd tum abſtractas res ſenſus ille cognoſcit ac percipit, vt cui earũ cuſtodia eſſet concredita. Effigies illæ ſpectráque rerum cerebro inuſta atque inſculpta, obiectum efficiuntur facultatis eius quæ

Diſcernendi facultas.

Senſus communis præſtãtia.

Vis & facultas conſeruatrix imaginum.

Facultas fictrix, quæ phãtasia dicitur & imaginatio.

fingit, quemadmodum res externæ sensuum. Hos enim externæ, illam interiores qualitates extimulant. Ab illis ergo excitata alia quædam facultas quæ fictrix appellatur, & quæ tertia est interiorum, obiecta spectra apprehendit & concipit: atque vt in sensu tria quidem sunt, res obiecta, vis sentiens, & actio quæ ex illorum congressu interuenit, ita hæc quoque ratio tribus continebitur, simulachro, facultate fingendi, & ipsa actione, qua externis rebus abiunctis facultas ob simulachrum versatur. Hæc propriè effictio appellatur, nempe motio facultatis circa rerum duntaxat simulachra atque vestigia. Ex iis autem confusis & permistis plerunque multa fingendo inducit atque profert, quæ sub sensum non venerant, vt homines volantes, boues alatos, hócque à superiore facultate dissidet. Vnde quum in multa feratur nunquam sensu percepta, & quodammodo vim imitetur rationalem, ab Aristotele intelligentiæ larga appellatione comprehenditur. Iam verò rerum simulachra aut leuiter cerebro impressa, mox euanescunt, aut altiùs quasi in thesauros condita, diu tanquã affectiones aut habitus insistunt & asseruantur: hæcque imaginum cõseruatio, cuius antè mentionem feci, memoria est, quæ pueris atque senibus infirma & inconstans esse proditur, illis quòd imaginum impressionem seruare atque retinere, his verò quia admittere & recipere non possint. Hanc confirmat tuetúrque meditatio & cogitatio, quæ ipsa crebra est repetitio atque recursio imaginum, quatenus imagines aliorum sunt.

Meditatio.

Memoria duplex.

Est & altera memoriç ratio quum quis affectionem illam & similitudinem rei alterius spectat & intuetur, cum temporis præteriti cognitione quo facta est impressio: tum enim meminisse dicitur, ipsáque spectandi actio memoria est, sed ratione, vt dixi, diuersa: illa siquidẽ quòd imaginem cõseruaret, hæc verò quòd ex imaginis apprehensione rem ipsam repræsentet. Illa perpessio & affectio quędam est, hęc verò actio: aut si dicere mauis, illa memoria est patiens & sustinens, hæc verò agens. Vnde perspicuum esse potest inter bruta ea duntaxat meminisse, quæ sensum & notitiam temporis habent, & quæ simulachro spectato, sentire possint se aliquando rem ipsam nouisse. Rursum eandem animæ partem tempus cognoscere & meminisse, ea autem sentiens est anima. Hæc tamen non propriè & per se tempus sentit, sed quatenus motionem & effectionem agnoscit, quam tempore aliquo acceperat. Sic igitur definiri possit, Me-

sit, Memoria est rei absentis per imaginis spectationē, cum temporis præteriti cognitione repræsentatio. Fit autē hæc memorandi facultate concita stimulatáq; ab imagine, quatenus imago est exemplarque suum refert. Itaque vt omnes sentientis animæ interiores facultates functionésque in summam referamus, externarum rerum simulachra hausta è sensibus in principem intimúmque sénsum commeāt. Horum beneficio princeps sensus res externas cognoscit, discernit & iudicat, eóq; munere vis discernendi se exhibet atque promit. Simulachrorum si altior fiat impressio, tum conseruatrix erit memoria, cuius facultas cōseruandi ex cerebri constitutione intelligi potest qualis quantaque sit. In spectra & simulachra princeps sensus incumbens, si seorsum illa versat spectatque vt nihil præterea externarum rerum tractet, tum fingere dicitur, & ipsa sentiendi actio effictio est, quam propria fingendi comminiscendique facultas exprimit. Si verò illa non in se consideret, sed vt simulachra & imagines externarum sunt rerum: tum meminisse dicitur, ipséque actus memoria est, propria memorandi facultate completus. Hæc omnia in sensu primario insunt, neq; alterius partis animæ aut cerebri est effictio, alterius verò memoria; sed in subiecto eodem insunt & eiusdem partis animæ functiones. Vnde intelligitur eos ab antiqua celebrique philosophia defecisse, qui vim illam ad fingendum aptam cerebri parte priore, memoriam posteriore collocarunt. Nam vtraque totius est cerebri, in cuius toto corpore fusa est princeps sentiendi anima. Sed de his posthac fusiùs. Satísne videmur omnes sentientis animæ facultates connumerasse, ánne præter illas quædam sint quibus somnum capimus & dormientium irrepant insomnia? Planè constat somnum & insomnia animantibus tanquam munera propriásque functiones attribui: at nequaquam his obeundis aliæ quædam sunt facultates. Nam somnus & vigilia plurimùm inter se distant, & vere opposita sunt: hæc quidem vt actus est, ille huius est priuatio: quare & eodem vt subiecto recipientur consistentque, & vnius eiusdemque facultatis erunt. Cuicunque sensus inest, eidem & vigilia & somnus inest. Sensus quidem incitatio & motio est vigilia, illius autem vinculum & quasi carcer somnus est & immutabilitas. Cæterùm non vnius cuiuspiam priuati sensus affectiones hę sunt, sed primarij illius & communis, quo sopito necesse est reliquos etiā sensus consopiri, & tanquam

Memoria propriè quid.

Numerus interiorū facultatū.

Omnes interiores facultates in eadem parte constitui.

Somnus & vigilia ad intimū sensū pertinent.

Somnus. satellites eius affectioni accumbere. Itaque quum primùm illud sentiendi instrumentum nempe cerebrum, ex lassitudine aut longis excubiis impotens & incontinens sui redditur, cęteris officinis simul defessis, necessariò somnus obrepit, in quo vacationem quandam feriarum vice habent sensus omnes, quòd eorum vires durare & sufficere operi non poterant. Quamobrem necessarius est cunctis animalibus ad incolumitatem salutémque datus. & ad quietem. *Insomniũ cuius sit facultatis.* similis propemodum & insomniorum ratio. Nam quum sit insomnium visum id & simulachrum, quod ortum & profectum à sensibus in somno animalibus se offert & obuersatur, id eiusdem partis animæ eiusdemq; instrumenti esse debet atque somnus, & qua parte dormit animal, eadem somniat. Dormit autem somnumque capessit communi & principe sensu: huius ergo erunt insomnia, non vtique quatenus sentiens est, sed quatenus cogitatione fingit, & euagantibus simulachris lacessitur. Interpellatur vis illa fictrix motione & impulsione positarum imaginum: ídque maximè noctu & dormientibus, quo tempore absolutis sensibus iisque functionum suarum vacationem habentibus, minima quæque simulachrorum vestigia aduolant confluúntque ob fingendi vim: quæ per vigilias sensibus opere vario detentis, & mente viuis cogitationibus obruta, offunduntur supprimuntúrque.

De appetitu & mouendi facultate. CAP. IX.

SVPRA sentiendi cognoscendíque vires alia quædam est vis appetendi, quam & appetitum dixerunt, clara quidem & aperta functione se promens. Nullum enim animantis genus est, quod non aliquando impetu atque perturbatione incitetur, quod non rei cuiuspiã desiderio pulsetur & æstuet. Ea illius interior agitatio & animæ motus, *Appetitio postrema est facultatum interiorũ.* appetitio quidẽ est, Græcis ὄρμη appellata. Huic nihil cõmune intercedit cum reliquis functionibus interioribus, sed à singulis dissidet, à discretione, memoria, & effictione, quanquam eas, præsertim verò effictionem, naturali quodam instinctu consequitur. Quocirca & facultas quę illius est effectrix, à cæteris distabit, eásque tanquam assecla comitabitur, erítque sentientis animæ summa atq; suprema facultas, quæ cæteris tanquam finis aut princeps insideat. *Appetituum differentiæ.* Neque verò solùm hominibus, sed & beluis & stirpibus & inanimis sua quædã inest appetitio, vt nihil prorsum natura constare possit, quod non appetendi facultas impellat.

Cæte-

Cæterùm id lato peramplóque discrimine: quandoquidem & stirpes alimentũ proliciunt, & omnia generis cuiuscunque sint inanima, proprio quodam motu aguntur, naturali appetitu concitata. Eodem & corporis vnaquæque particula, siquando inanita fuerit, quod sibi familiare est alimẽtum ad se conuertit & rapit è venis. Huius summa vis in iecore considet, è quo tanquam è fonte in omne corpus diffusa, partium singularum vires sustinet. Alter ab hoc appetitus est communis ille sentiens, in cerebro situs, cuius tamen seminaria in alias quoque partes funduntur: maximos quippe ignes & incendia in testes pudendáque & in os ventriculi natura coniecit: in illos quidem libidinis (sic enim proprie appellatur, quanquam hoc nominis quandoque ad omne cupiditatis genus accommodant) in hoc verò liguritionis & cupediæ. Coniecit & fomitem in cor qui ambitionis author est & excandescentiæ. Atque duo hi fomites quum sint distincti sedibus, vnus cupiditatis, alter excandescentiæ, vno tamen eodemque appetitu regũtur, qui sentiens est & animalis. Vniuersum ergo animantium genus, sentiẽte illo communi appetitu ducitur, quem idcirco animalem dixerunt: perfectionem enim hic & absolutionem continet omnis desiderij animalis atque bruti. Quicquid sensu vllo præditum est, eius rei quam senserit comprehensionem appetitum ducitur, quo demum illam consectatur aut declinat. Hunc qui volet poterit ex ortus sui modo in complures species distrahere, vt alius ex iecoris virtute in pudenda & in os ventriculi diffusus, illecebram & incitamentum inde accipiat: alius ex cordis impetu & feruore; alius nempe sentiens ab his quæ foris occurrunt stimuletur & excitetur: omnes quidem animales, sed variis orti principiis. Tertius præter hos est appetitus, qui quid cum ratione desiderat, qui mentis rationísque consilio obtemperat, qui immanes & importunos ferinósque ardores refrenat & coërcet: ea est voluntas libera homini quidem familiaris, omnium princeps & regina. Appetitum animalem acuere solent & incitare quæcunque bona videntur, tametsi talia fortasse non sunt: at mentis appetitum ea duntaxat quæ reapse & verè bona sint possunt incendere, solóque veri boni desiderio is capi & deliniri potest. Itaque quum tres omnino sint animæ partes, si suus cuiusque esse debet appetitus, tres quoque erunt appetituum ordines, naturalis qui stirpium est; animalis siue brutus, qui belua-

Appetitus naturalis.

Appetitus animalis.

Appetitus rationalis.

rum: tertius rationis particeps, hominum. Hoc enim præcipuo homo viget, quanquam est etiam reliquorum particeps. Rursum verò animalis appetitus, aut cupiditas est, nempe libido vel cupedia, aut excandescentia, aut eorum quæ sensus annuntiauerit desiderium. Hæc de appetitu satis: nunc de mouendi & progrediendi facultate. Animal omne moueri & incedere, atque sui incessus finem quẽdam habere, cuius gratia moueatur, demonstrari hinc potest, quòd rerum omnium agendarum status quidam sit finis. Motionem & progressionem animal suscipit, vt rem eam consectetur quæ speciem boni & iucundi præ se fert, aut eam declinet quæ tristis & aduersa iudicatur. Quocirca triste aut iucundum finis est, cuius gratia animal motum intendit, persequens aut fugiens. Hoc quidem postremum attingitur & obtinetur, omnium tamen primum ad motionem inducit, huiúsque initium affert. Immobile enim obiectum quum sit, primò sensum mouet externum, deinde primatem atque intimum, ab hoc verò cogitandi fingendíque facultatem, quæ quum rem subiectam vt iucundam & voluptariam apprehenderit, simul insurgens appetitus illius desiderio tenetur: atque hic si promptus est & efficax, confestim animal impetum facit vel ad motũ vel ad actionem. Vnde hoc rectè vt alia plurima videtur Aristoteles demonstrasse, cognitionem & appetitum principia & causas esse actionis atque progressionis animalium, ab hísq; animalia cieri concitaríque ad motum. Cæterùm quòd appetitum proximam causam statuat quę animal mouet & conturbat, quódque nullam insuper mouendi facultatem instituat, cui sit hoc muneris præcipuè concessum, non satis dilucidè singula videtur exequutus. Nam reuera mouens illa facultas est à sentiente & ab appetitu diuersa. Primùm enim vulgatum est & contestatum, alia sensus, alia motus esse organa, alióśque neruos: vnde obtingit eiusdem artus, velut cruris aut brachij, motum perire illæso tactu, qui in omnem cutem fusus est: contráque tactum aboleri saluo motu & incolumi. Quinetiam motio diuersum quiddam esse intelligitur à sentiendi functione, omnísque sensus perpessione quadam & affectione accepta obiri solet: motus verò non nisi adnixu & roboris contentione. Quibus planè conficitur sentiendi atque mouendi non modò instrumenta, sed etiam obeundi rationes & efficientes facultates plurimùm dissidere. Quod si est, consequens est continuò animalem

Incessus efficiens facultas.

Mouẽtem facultatẽ aliam esse à sentiẽte.

Prima ratio.

Secunda.

malem appetitum, qui à ſenſibus & cogitatione ducitur, illáque perpetuò comitatur, omnino à progrediendi facultate differre. Iam verò ſingula perſequamur. Imperfecta animalia quæ ſolò tactus ſenſu prædita vitam agunt ſtabilem, vt conchylia, oſtrea, conchæ: ſenſu quidem illa doloris atque voluptatis tenentur, & fingendi cogitandiq́ue facultatem, licet obſcuram inexplanatámque, quemadmodum & animalem appetitum, acceperunt. At illa tametſi compuncta ſeſe contrahunt & in anguſtum ſe adducunt, nequaquam tamen progredi compertum eſt, neque organa motus habere. Quòd ſi progredi non poſſunt, neque ad inceſſum facultatem habent. Quorſum enim hæc data illis eſſet ſine neruis, ſine muſculis, ſine vllis quæ his proportione reſpondent inſtrumentis, quæ ſunt ad motum perquam neceſſaria? Nunquid otioſam & inertem illam omniq́ue opere & negotio vacuam: nunquid in tantis rebus natura committens fortuitò atque fruſtrà illam ingenuit? Quæcunque igitur appetendi vis eſt in illis ea nulla ratione mouet. Quocirca præſtat vim mouentem ab appetente & ſentiente, quæ ſemper comites ſunt & coniunctæ nunquam ſeparabiles, ſeiugare, quòd eorum quæ ſentiunt animantium, alia mouentem vim habeant, alia huius ſint expertia. Huc demum perſuadendi neceſſitas ex iis accedit, quæ perfectioribus animantibus ipſiſq́ue hominibus neruorum reſolutione prehenſis obuenire ſolent: illis enim motus perit, quum interiores animę vires plenè conſtent, atque adeò ipſe appetitus. Cõtrà verò accidit furore aut delirio percitis: tum enim non mens, non memoria, non appetitus, ſed neque ſenſus ipſi integrè valent: atque tametſi interiores omnes animæ functiones læduntur, inceſſus tamen firmiſſimus plerunq; eſt, & conſtans muſculorum robur. Ex quibus perſpicuum eſt aliunde quàm ab appetitu progreſſum inſtitui & gubernari, eſſeq́ue mouentem vim ab appetente diuerſam. Sed & hæ ſedibus diſcluſæ apparent. Etenim mouendi facultas in totius cerebri corpore ſedem habet, maxime in parte poſteriore, quam Græci παρεγκέφαλίδα vocant, à qua tum ſpinæ medulla tanquam caudex, tum plurimi mouentes nerui ortum habent. Sentiendi verò & appetendi facultas parte cerebri priore domicilium habet, quam conſtat ſentientes neruos, eoſq́ue molles in ſenſuum organa profundere. Non hinc tamen exiſtimari velim promouentem il-

Tertia. *Quarta.* *Quinta.*

lam vim, quam à sentiente loco ac sede disiunxi, ab eadem etiam substantia dissidere, tanquam ea sit pars animæ diuersa: sed totius sentientis summa vis est & vltima facultas quæ seorsum collocatur, vti visus vel auditus. Ea autem quemadmodum omnes externæ sentiendi vires, appetitus potestati subest, cuius imperio compulsa, continuò quamcunque iussa fuerit corporis partem promouet. Qua autem ratione fieri possit, vt vis ea quæ mouet sentientis animæ sit facultas, deinceps aperiendum.

Quam vnaquæque sentientis animæ facultas sedem habeat, quod agendi instrumentum: neque omnes omni inesse animanti.

CAP. X.

FACVLTATES ex operibus discerni, & suum cuiusque operis instrumentum haberi ad proprias functiones accommodatum, supra quidem in genere est proditum. At particulatim sentientis animæ propria sedes propriúmque instrumentum est cerebrum, quod abditum & reconditum ad interiores quaslibet functiones comparatum est, sed ratione varia latoque discrimine. Cerebri substantia mollis vel dura memoriæ sedes est, & instrumentum excipiendis rerum spectris: eius temperamentum, quantitas, & figura, vnà cum insito spiritu, discernendi, cogitatione fingendi ac memorandi facultatibus inseruiunt, & propriè accommodantur. In appetitu autem exultat cerebrum, & effusum lætitia gestit: sensui & motioni interiores sinus & capacitates quatenus receptacula sunt spiritus, pro instrumentis destinantur: duo quidem priores sensui, medius & postremus motioni, cui & glutia appellata, & ductus ille vermi similis, subsidio sunt, eo quem enarrabimus modo. At quoniam facultates opus suum foras depromunt, externis quoque adminiculis indigent, sed quæ à communi illo cerebri fonte deriuentur. Visus, auditus, atque gustus foris quum sint, neruos habent concauos per quos vis influat: similes habet & olfactus quanquam intimus est: atque hi molles sunt omnes à priore cerebri parte nati. Tangendi sensus paulò durioribus instructus est, quos sexta cerebri coniugatio ad interiora viscera forásque ad cutem diffundit, nullius motus authores. Iam verò exquisitè duri sunt mouentes appellati, qui tametsi motum voluntarium non efficiunt, vim tamen motus effectricem in musculos deuehunt, qui propria sunt mouendi instrumenta. In his verò paulùm insistamus, &

Interiorũ facultatũ instrumenta.

Sentiendi instrumenta.

Alios tangendi, alios mouendi esse neruos.

ſcrutemur quæ ratio eſſe poſſit, vt inter eos neruos quorum ſimilis eſt ſtructura, alij mouentes ſint, alij ſentientes. Et ne qui fortaſſe cauentur alios e cerebro, alios à parencephalide & ſpinæ medulla proficiſci, eandem ſtatuamus vtriſque originem. Quid cauſæ eſt igitur cur eorum quæ à cerebro nati ſunt, hi ad motum accommodantur, ad ſenſum autem illi? Eadem vtriſq; eſt origo, ſpiritus ſimilis in hos influens, compoſitionem eandem facit Galenus: quęnam igitur ſortitio hæc eſt, quæ diſcriminis ratio? Duriores (inquit) ſunt qui mouent, molles qui ſentiunt. At qui è ſexta cõiugatione in viſcera, in cutem, & in corporis extrema porriguntur tangentes nerui, multò iis ſunt duriores, qui in oculos è ſecunda coniugatione protenduntur motum eis præſtaturi. Neque id modò ex longo viæ tractu, ſed ab ipſa ſtatim origine, quòd poſteriorem quàm illi originem acceperint. Quocirca tam variæ huius facultatis cauſa non in mollitudinem aut duritiem referenda eſt. Quònam igitur aliò? in cõpoſitionem. Huius verò compoſitionis quænam eſt ratio? dicam paucis, diſſeram pluribus. Cerebri corpus motu agitatur aſſiduo, nullo tamen tangendi ſenſu præditum: cõtrà verò quæ idipſum ambiunt meninges, immobiles per ſe ſunt, præſertimq́ue craſſior: tactu autem eæ valent exquiſitiſſimo, quæ ſingula vt Galeni fide cõfirmata ſunt, ita etiam vulnerata apertaque calua contrectantibus nobis ſunt deprehenſa. Hæc autem morborum euentus pleniùs declarant, quòd in delirio & phrenitide (quę ipſa phlegmone eſt ſubſtantiæ cerebri) nullus plerunque dolor affligit, multóque minus in ſopore & lethargo, qui tamen cum putredine eſt: at ſi vel minima occaſio aut humoris aut etiam vaporis acrioris in meninges effertur, grauis dolor excruciat: quæ cerebri & meningum diuerſam naturam commonſtrant. Atqui ſpina & nerui omnes vel eo authore medullam habent è cerebro, eamq́ue meningibus conueſtitam, quæ ſingula talem vim & naturam habent, qualem ab exortu acceperunt. Quocirca neceſſe eſt medullam in ſpina atque neruis (tametſi ea non vt cerebrum motu agitatur) vim duntaxat mouentem, eius verò membranas vim ſentientem & tractabilem tum ſuſcipere, tum aliis particulis conferre. Si enim corpus cerebri ſenſus eſt expers, multò magis quæ in ſpina aut neruis eſt medulla. Vnde enim & qua conditione vim nouam accepiſſet? Aut quomodo cerebri corpus vim illi ſentientem conferat, quam non habet? Itaque quicun-

Aliam mouentiũ, aliam ſentientium, eſſe compoſitionẽ.

Cerebrum moueri, meninges ſentire.

Vim mouendi eſſe à cerebro, vim ſentiendi à meningibus.

que nerui & tangendi & mouendi vim obtinent, vtriusque functionis instrumenta sunt, parte tamen diuersa. Qui sentientes dicuntur, solius tactus, nullius autem motus authores sunt, quod genus ij sunt qui è sexta coniugatione in interiora viscera & in extimam cutem abeunt. Hi quanquam non à solis meningibus (vt nonnulli quondam censuerunt) producuntur, ab eis tamen substantiæ suæ plurimum receperunt, à cerebro minimum: statim enim à tenui meninge orti vt ad crassiorem appulerunt, multum incrementi, roboris & virium illinc ascisscunt sibi. Quapropter tactum duntaxat, non item motum efficiunt. Contrà verò qui ex spina orti magnam cernuntur medullæ copiam suo exortu cõtinere. Ergo prior cerebri pars sensus, posterior verò motus principium est atque sedes, meninges autem tactus sunt origo: omnium autem animalium functionum efficiens est cerebrum suis meningibus conuestitum. Qui nerui multa medulla conferti sunt, mouendi instrumenta existunt, tangendi autem ij quos maiore ex parte meninges protulerunt. Hoc si exquisitiùs pronuntiandum est, motus volũtarij proprium organum est musculus: qui quum ex simplici carne, ex vena, arteria, atque neruo conditus sit, ex neruo tamen qui inter cætera principatum habet, cuique præcipua mouẽdi functio refertur accepta, vim omnem assumit. Hic in musculi principium, quod caput appellant, inseritur primùm in paucas portiones distributus, sed quæ rursum in alias tandémque in fibras prætenues diffindantur. Omnes rursùm in musculi fine coeũt, vbi neruum parem atq; principio referũt, qui aut in tendonẽ, aut in os, aut in membranam intruditur. His ita de instrumentorũ ratione cõstitutis, promptũ fuerit vulnera quęcunq; paulò antè infligebantur eadem persanare. Itaque si mouendi facultas eandem cum sentiente substantiã est sortita, neque hę disiunctæ sunt animæ partes, cur non omnia quæ sentiunt animãtia vt rerum comprehensionem quandam & appetitum habẽt, sic etiam progrediendi vim sunt assequuta? Quia (inquam) motus instrumenta non acceperũt, quibus deficientibus necesse est & functiones & earum facultates deesse. Quanquam igitur tactu omnia prædita sunt animantia, quòd vnus ad salutem & conseruationem maximè sit necessarius, eóque dempto animal effugere non possit tractabiliũ qualitatum exuperantias, quarum occursu mors statim irruit: reliquis tamen sensibus qui boni cuiusdam & locupletioris notæ, non

Cerebrum motus & sẽsus principium, & quomodo.

Mouendi instrumẽtum proprium.

Argumentorũ solutio.

non necessitatis gratia conditi sunt, non omnia instruuntur animalia: imò verò ab eisdem homo quandoque tum ortus tum morbi vitio deseritur, quum ab idoneis instrumentis destituitur. Alia animantia solo tactu vigent, cui alia gustum, alia alios denique sensus adiecerunt. Interioribus autem facultatibus quia minus distinctam hæ instrumentorum rationem desiderarent, plurima (vt antè dixi) constãt animantia, sed quædam obscuriùs, quædam magis insigniter efficientérque. At verò progrediendi facultate ea duntaxat vigent, quibus spinæ medulla, aut ei simile quiddam accessit. Haud dissimulanter hoc loco adeunda est, sed funditus euertenda iuniorum propè omnium absurda & futilis opinio, quæ memoriam cerebri ventriculo postremo, phantasiam verò, id est cogitandi fingendíq; vim prioribus collocauit. Hæc ex Arabum factione primùm orta, nullis rationibus stabilita, partim ficta pueriliter, partim effutita temerè, ita demum iactationem habuit in populo. Verùm quæ suprà productæ sunt à nobis rationes, palàm faciunt memoriæ atque imaginum facultates vna eadémque essentia contineri, sede vna firmari, circa spectra eadem negotiari, similíque vti instrumento corporeo, quanquam est efficiendi ratio diuersa. Quandoquidem fit nec rarò vt causa efficiens vna, eodem vsa instrumento diuersos idcirco promat effectus, quòd dissimiliter id adhibeat operi, aliterque vires intendat. Hoc si potest tactus efficere, vt ante proditum est, id ipsum multò faciliùs præstabit princeps ille intimúsque sensus, qui quanquam in organo est corporeo, functiones tamen occultas obit potius accurata ingenij intentione & obseruatione ad res adhibita, quàm organorum ope. Omnes enim eæ functiones in illius sunt potestate, quas dum vult exhibet. At non sic externæ, quæ quia exprompt:æ sunt nec liberæ, ab instrumentorum necessitate pendent. Quare occultas illas & interiores facultates, non est necesse sedibus & instrumentis diiungere. Si Aristotelis & Peripateticorum rationibus illi non cedunt, audiant saltem vniuersam Græcorum medicorum familiam, qui omnes ad vnum iisdem principiis informati, læsa memoria non modò occipiti, sed toti cerebro remedia adhibere iubent: id ratum habentes, partem animæ φανταστικὴν, quæcunque ea sit, hanc eandem & recordari & rerum impressiones conseruare. Pluribus non ago, quòd ipsa illorum declinatio ad libidinem prorsus effficta videa-

Imaginationis & memoriæ eadem sedes.

tur. Quomodo autem fieri possit, quum sint illæ facultates in eadem sede, vt vniuscuiusque actio impediatur aliis constantibus & integris, ex his quæ de functionibus trademus, fiet posthac illustrius.

De intelligentiæ facultatibus. CAP. XI.

OMNIVM animæ partium princeps ac regina, mens est ac intelligentia, qua præditus homo vnus cæteris antecellit animantibus: quæcunque enim præstantiora edit opera, eorum effectrix est & opifex intelligentia. Res incorporeas ab omníque materia seiugatas & nudas, vniuersales rerum notiones atque formas, huius opera omnium animantium vnus homo cognoscit. Vnde statim huius essentiam simplicem esse, indiuiduam, ab omni materia & corpore abstractam abiunctámque deprehenditur: neque demum vllius instrumenti corporei opera indigere, alioqui particeps fieret corporis: hísque potissimùm à sensu distare. Iam verò si instrumento corporis intelligentia non opus habet, neque profectò ei miscetur, neque ab eius qualitatibus afficitur, prorsúmque impatibilis euadit. Itaque intelligentia simplex est, incorporea, separata, impatibilis, immortalis, atque æterna, imitatione deo proxima, homini diuinitus & extrinsecus accedens. Omnis tamē eius quæ in nobis fit actio atque cognitio (quam etiam intelligentiam dicere solemus) ab hisce rebus tracta est quæ sub sensum recidunt, hoc argumento, quòd quem natura cæcum surdúmque progenuit, is non possit Geometriam edoceri, neque qui odoratu captus est, aut gustu, possit vllam de saporibus & odoribus cognitionem animò concipere, & qui non sentit, nihil discere, nihil intelligere. Quocirca ex spectris & imaginibus rerum externarum, quæ omni materie spoliata communi sensu continentur, necessum est primas & simplices intelligendi notiones proficisci. Vt externarum rerum qualitates sensibus subiecta sunt materia, ita illarum imagines interiore sensu conceptæ, atque ab omni corporea labe expurgatæ, subiiciuntur intelligentiæ. Hæc autem in illas incumbens, intellectiones elicit, & de illis multa cognoscit, quæ sensus mouere non possunt: ab imaginibus tamen primùm cietur, quemadmodum sensus à rebus externis. Ergo quum intelligentiæ obuersantur puræ imagines, si ex illis debent abstractæ quædam formæ confici, necesse est facultatem adesse, quæ illas materiæ sordibus prorsus vacuas & absolutas excipiat, & tanquam thesauros conseruet.

Intelligētia est incorporea.

Intelligentia.

Omnis intelligentiæ actio ducta est à sensibus.

Intelligentia patibilis.

ſeruet. Solent Peripatetici hanc intelligentiam patibilem appellare, quæ pro ſubiecto quodam & gremio data formis & notionibus excipiendis, illis quaſi ſubſternitur. Quoniam verò quicquid in rerum natura conſiſtit, præter materiam effectionem & perfectionem demũ conſequitur, ſine qua temere & fortuito naſceretur: neceſſarium eſt patientem intelligentiam ab altera quadam perfici, quæ dignior quodammodo quum ſit & præſtantior, agens intelligentia nuncupatur. Hæc tota patibili intelligẽtiæ immergitur intexitúrque, atq; ex his tanquam ex materia & ſpecie fit res vna. Itaque ſentiens anima tanquam materia quędam ſubſternitur patibili intelligentiæ, hæc autem materia fit intelligentiæ agentis, quæ propriè & maximè debet ſpecies cenſeri, & ſimplex formarum forma: ad quam quum natura proceſſerit, non vltrà progreſſura receptui canit, nullam præſtantiorem, nullam nobiliorem formam inueniens: cæteræ autem quæ illi ſuppares ſunt, nunc materiæ, nunc formæ conditionem ſubeunt. Ex duabus naturis tanquam ex materia & ſpecie ratio atque mens conſtat, ipſa quidem incorporea, impatibilis & immortalis, tota quidem diuinitus adiecta nobis. Hoc autẽ rectiùs accipi velim, nempe quòd intelligentiæ agentis appulſu nulla fiat concretio, ſed hæc vna eadémque ſit atque intelligentia patibilis, fiatque ex illis res ſimplex, quæ tamen duarum rationes obtineat. Neque reapſe intelligentia patiens alteram agentem tempore præcedit: nam ſimul ac rerum notiones acceperit, per illas cognoſcit: ſed vt accipiendi & agendi, ſic & illarum intelligentiarum diuerſa eſt ratio. Quaſcunque mens ſingulas & indiuiduas rerum imagines atque notiones materia liberas, intelligentia patibili exceperit, eas dein agente intelligentia tractans apprehendit, atque primùm quidem ſingulares, mox deinde vniuerſas ex illis formas elicit. Hîc duæ iam ſe promunt intelligentiæ facultates, vna patibilis, agẽs altera. Quoniam verò agens intelligentia non modò ſimplices illas rerum notiones apprehendit, ſed ętiam (quemadmodum in nobis ipſis experimur) multas in vnam componit, híncque alia affirmat, alia inficiatur, tertia quæ iſtęc efficiat ſtatuenda vis eſt intelligentiæ, quam componendi facultatem appellant. Enunciatione compoſita tum deinde iudicare ſolemus, & decernere quid verũ falſúmve ſit, quid bonum & honeſtum, quídve pernicioſum: quæ omnia efficit vna iudicandi facultas. Hinc demum ex aliis alia nectẽ-

Intelligentia efficiens.

Intelligẽtia agens omnium ſumma eſt & ſuprema.

Mens vt conſtet ex duabus intelligentiis.

Componendi facultas.

Iudicãdi facultas.

Ratiocinatrix facultas.

tes, quàm plurima complexione concludimus, sicque inductione aut ratiocinatione scientiam aut opinionem comparamus, idque eius facultatis opera quam ratiocinatricem appellant. *Contemplatio.* Supra has omnes se extollit contemplandi facultas, quæ sapientiæ rerúmq; æternarum studio tenetur. *Actio.* Quisquis autem illius amore & suauitate non satis illectus, ad res caducas ratiocinandi vim conuertit, omnéque studium ad humanas refert commoditates & vsus, is vice contemplationis, actionis sibi facultatem adhibet. *Consultatio.* Si quid autem recte facturus est, aliam facultatem accerset sibique iunget, quæ consultandi est & deliberandi. *Prudẽtia.* Ita iis instructus si quam habet scientiam vel opinionem, bona consultatione ad domesticarum aut ciuilium rerum administrationem conferat & accommodet, vt prudens inde dici consueuit: ita & prudentiæ facultate tum maximè vtitur. *Ars.* Sin verò illas ad vilioris operis & artificij constructionem adducat, artémque sibi paret, artificem facultatem exhibebit. *Volũtas.* Hoc loco voluntas existit, non vtique simplex & temeraria, sed libera & quæ boni cuiusdam opinione per consultationem ducta, *Electio.* quod bonum est & vtile seligit, vnde electio à quibusdam dici solet, quam Græci προαίρεσιν, nos consilij facultatem appellamus: hæc ab intelligentia non subiecto aut essentia, sed cogitatione duntaxat & definitionis ratione distat. Ex consilio & proposito rem vnamquamq; persequimur, si bona ac vtilis videtur: si verò tanquam mala reprobetur, eam declinamus. Hincq; surgit effectrix facultas quæ consilij conatus implet & exequitur, & qua ad rem persequendam impellimur: hæc autem est omnium facultatum intelligentiæ postrema. Memoriæ & recordationis facultates non primùm & per se in intelligentia, sed in communi sensu collocantur, huiúsque duntaxat interuentu ad intelligentiam pertinere possunt, quemadmodum nos posthac in his quæ de functionibus tradentur, pleniùs differemus. Ne autem certos instituti mei limites prętergredi videar, his summatim decursis quæ propriè Philosophum decent, ad vnius vitalis animæ facultates me confero.

De vitali facultate, quam Aristoteles eandem atque naturalem existimauit. CAP. XII.

Vis naturalis & vitalis vna & eadem. EXPLICATVRO mihi vitalis nostræ facultatis substantiam atque præstantiam, quamplurima obuersantur inuoluta summéque ardua, quibus prę̨clari philosophi Aristotelis patrocinio corroborati, contendunt nullam eiusmodi

modi

modi vim in nobis seorsum insidere. Is enim quum omnes animæ partes atque facultates sigillatim numerando percenseret, hanc omnino tanquam nulla seorsum esset, prætermisit, statuens nimirum naturalem vim omnium primam, cunctorúmque viuentium communem, quam eandem nullo nominum discrimine, nunc altricem, nunc vitalem appellat. Huius enim prospero fauore & præsentia, nutritio atque vita in cunctis manet, perit autem dum illius benignitas se subtrahit. Vitam quidem nutritione accretionéque definit, quòd vsque eo dum vita erit, nutritio quoque perstabit, hac autem deficiente, vita pariter tolletur. Itaque si eo authore vnum idémque sunt vita & nutritio, itémq; viuere ac nutriri: quæcunque facultas corpus alit ac sustinet, eadem vitam quoque tuetur, neque à naturali diuersa est vitalis facultas. Quinetiam insitum calorem cuius subsidio natura omnia concoquit corpúsque nutrit, sine quo non possunt animalia, sed ne stirpes quidem consistere, vitalem appellat, quòd inde sit omnium viuentium ortus, & vitæ permansio, quódque eo deficiente, interitus sit omniũ. Quanquam autem omnis vitę & interitus causam huic ipsi calori acceptam refert, quem inde vitalem & salutaré consueuit appellare, nullam tamen in eo vim collocat, quæ à naturali sit diuersa: sed hanc vt omnium primam in eo vitali calore constituit, ita & vitalem iure dici contendit. Non enim hic calor opifex est functionum corporis, sed animæ eiúsque facultatum tanquam vehiculum & instrumentum, sine quo eæ neque alimentum conficere neque aliud quicquam possint efficere, sed ne consistere quidem. Vnde intelligitur illic facultatem versari, vbicunq; calor fuerit deprehensus. Atqui plurimum in corde hunc vigere & flagrare sensus cõfirmat, illíncque vbi plurimus est & vberrimus, tanquam à fonte quodam in omne corpus diffundi atque deriuari. Qua constanti validáque ratione asseuerat vitam & facultatem quæ semper cum istius caloris integritate simul est, vniuersum quidem corpus sustinere, sed totam ex corde tanquam è fonte & principio quodam fluxisse, quòd tum vitalis, tum naturalis facultatis prima sit sedes primáque origo. Hoc visceris dignitatem & præstantiam luculenter declarare, quod omnium in corpore primum vita fruitur, postremúmque mortem oppetit. Deinde sedem quæ in corpore medio est, dignam quidem haberi, & tutò sub pectore conditam, vbi arx vitę commodissima strui de-

dem sunt Aristoteli.

Vim eam naturalem in corde esse.

Cordis præstãtia.

Nutriẽdi vis in corde.

buerat. Porrò autem in quo principe corporis loco & in qua eius loci particula vitalis & insiti caloris principiũ est, ibidem naturalem altricémque animam omnium quidem primam collocari: non enim hæc potest citra caloris opem aut alimentum conficere, aut corpus nutrire. Quocirca à perenni illo fonte caloris nequit vita & prima nutriẽdi facultas seiungi. His demum tanquam consequens annectit, cor primam esse & summam conficiendi sanguinis officinam hincq; venas perinde ac arterias propagari, & in corpus vniuersum proferri.

Venas & arterias ex corde nasci.

Quicquid virium cor in perfectis animantibus accepit, idipsum in exanguibus parti cuipiam tribui, quæ cordi proportione respõdet: in stirpibus autem ei quæ media inter radicem & stipitem interponitur.

Sentiens anima in corde.

Sentientis porrò animæ sedem eodem intrusit, hac duntaxat ratione adductus. Animal omne qua animal est viuit, neque fieri potest vt id quod ei tribuit vt animal est viuit, neque fieri potest vt id quod ei tribuit vt animal sit, non etiam eidem vitam conferat. Quocirca concludit quocunque id principio animal est, eodem quoque idipsum viuere, neque seiuncta hæc diuersáque esse principia: alioqui enim vt duo principia, sic duę fierẽt cuiusque animantis animæ, & vtrouis qualibet ex causa dissoluto & extincto, alterius ope animal etiamnum constaret atque viueret. Ex quo demum infert vnam eãdémque eam substantiam esse qua id viuit & animal est: tametsi varia id diuersáque sit ratione & cogitatione, neque qua ratione est animal, eadem ipsa viuit. Itaque si in corde aut in alia parte quæ huic proportione cõparatur, vitæ fons & origo collocatur, ibidem est sentiendi principatus, quo animal omne consistit.

Motus & imaginatio in corde.

Iam verò in quo sensus, in eodem voluptas & dolor inest, perceptióque iucundi atque molesti, ex quibus cupiditas nascitur & appetitio. Præterea ex sensu surgit cogitatio & comprehẽsio, ex hac autem & ex appetitione, incessus itióque animalis. Vnde planè & expeditè conficit omnes sentiendi, cogitatione fingendi, appetendi, mouendíque vires è corde duci, externorúmque sensuum in capite quidem positorum originem cordi acceptam referri, omnésque tum mouentes tum sentientes neruos illinc tanquam à fonte primo deriuari.

Nerui à corde

Cor animæ sedes.

Anima in toto refundit.

Ergo anima illis instructa facultatibus in corde potissimum quidem insedit, ex quo tamen in omne corpus æquabiliter se fundit, partibúsque singulis inhæret. Hoc planè declarant animalium quæ insecta vocantur desectæ partes, & ab ar-

ar-

boribus auulsi rami: viuunt enim pristinásque functiones etiámnum retinent, seruaréntque diutissime si nutriédi instrumenta non deessent. Id planè argumento est partes has tantam in se animi vim habere, quantam & ipsa olim integra. At perfecta animantia & homines, non viliori & abiectiori conditione viuunt, quàm stirpes & insectorum genus. Ex quo fit, vt integri cuiusque viuentis vnica sit anima, quæ vniuersa corpus vniuersum continet. Si dum id in partes distractum est, partium vnaquæque propria anima regitur, fient tum complures animæ, quæ prius vnica fuerant. Quapropter in integro re ipsâ quidem vnica esse dicitur, at potestatę complures, quòd ex ea fieri multæ possint. Vnica autem & simplex quæ in nobis inest anima, dispares longéq; dissimillimas functiones idcirco edere potest, quòd varias facultates & disparia partium temperamenta ad illas accommodat: quemadmodum vnus idémque artifex, variis instrumentis diuersa plerunque & dissimilia opera condit & reponit. Ea igitur est Aristotelis de partibus animæ eiusdémque facultatibus, & de communi earum sede sententia, ex omnibus philosophiæ monumentis deprompta: ita sibi quidem cohærens suísque principiis consentanea, vt nullis argumentis, nulla disputatione quæ de vniuerso sit genere, conuelli labefactaríque possit.

uera tota est, & in qualibet parte tota est potestate.

Anima vna dissimillimas actiones edit.

Medicos Platonem sequutos, vitalem facultatem à reliquis diiungere. CAP. XIII.

CÆTERVM si singula diligenter studioséque spectabimus, in quibus maxima multóque certissima vis inest demonstrationis, non pauca sanè occurrent, quæ planè vniuersa illa redarguant, commonstréntque luculenter, præter duas animæ partes, quæ pro certis atq; cõcessis receptę sũt, tertiã vitalẽ eámque diuersam haberi, cuius sit vnius sedes corde. Perennis enim & constans deprehenditur in nobis cordis & arteriarũ motio, cuius assiduitate perpetua est spirituũ procreatio. Hãc autem cuiusnam facultatis opera fieri arbitrabimur? Nõ animalis, vt cuius motus omnis est ad arbitrium, qui orta defatigatione sensim ingrauescit atq; demum intermittit: cordis autem & arteriarum motus nõ est in nostra potestate vt nobis pareat, sed continuatus nullius causæ vi lacessitus, & qui nunquam interrumpi potest. Neq; prætereą hic à naturali facultate regitur, vt quæ corporis nutritioni duntaxat addicta est & mancipata, nec tã apertos motus solet expromere. Aut si hos profert in nobis, quid est

Vitalis necessitas demõstratur.

causæ cur non similes efficit in stirpium genere, in quibus tamen nihil tale conspicitur? Neque demum insitus & naturalis calor tantæ motionis est author, tum ob eas quas modò percensui rationes, tum quòd is per se quum simplex sit qualitas, non potest esse efficiens causa motionis: aliàs enim naturam eum esse confirmaremus. Sentire quidem rectè videtur Aristoteles motionem illam ex materiæ & refrigerationis necessitate quadam fieri: cæterùm isthæc necessitas, incitans duntaxat & impellens, non autem efficiens causa rectè possit existimari, sed aliam superiorem atque præstantiorem scrutari necesse est. Erit igitur in vitali cordis calore vis quædam & facultas harum motionum, & aliorum quæ posthac referam operum effectrix, quæ vitalis quoque nuncupata, à naturali & à sentiente prorsus dissideat. In hæc fortasse quum penitus introspexissent, quicũque sub duce Auerrhoide in hanc Aristotelis sententiã iurarunt, hac diligenti rerum obseruatione adacti sunt, vt vitalem eam facultatem intromittant, atque suscipiant, sed quam (ne violetur iusiurandum) modo quodam incomprehenso somnient veriùs quàm cogitent, in altricis illius & naturalis facultatis genere comprehendi. Itaque duas constituunt ei differentias, vnam vitalem, alteram altricem, iudicántque vitalem altrici in opem & subsidium fuisse additam. Hoc illi commento probabile quiddam afferre videntur, sed tamen Aristotelis mentem offendunt, qui vnã eandémq; vim nunc altricem, nunc naturalem, nunc vitalem consueuit appellare. At mihi cum illis controuersiæ nihil est, qui eò iã adducti sunt, vt nobiscum cócedant tres in nobis facultates consistere, naturalem, vitalem, & animalem, quarum gubernaculis corporis natura & integritas tenetur & cohæret. Iam verò tempestiuum est demonstrare hasce tres, nõ modò cogitatione, sed re ipsa & essentia inter se distare, esseq; seiunctas. Omnia enim quæcunq; sit comparata sunt, vt possit eorum vnumquoduis vel lædi & labefactari, vel prorsus interire & extingui, aliis constantibus & inuiolatis, disiuncta ea sunt neque vnam eandémque substantiam complent. Atqui in osse, in cartilagine, cui secundum naturam firma sit constitutio, nullus inest sensus, nulláque sentiendi facultas, vitalis tamen & naturalis insunt, quarum beneficio alitur, atque viuit. Lethargus, sensus omnes motúmque consopit, totámque vim animæ sentientem stupidam reddit, reliquis integrè valentibus. Paralysis quamcunque

Auerrhoidis cauillus.

Animalem facultatem lædi aliis illæsis.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

cunque partem vehementer prehenderit, ſenſu motúque priuat, aliis permanentibus quæ partem non ſinunt contabeſcere. Sícque multifariam vis ſentiens aut omnino lædi poteſt, aut partem quampiam deſerere, aliis in nullam offenſionem incurrentibus. Cæterùm in atrophia, palàm eſt ex nutritionis errore vim altricem incommodo detrimentóque affici, necdum tamen alias concuti. Nec profectò deſunt qui iudicent partis cuiuſpiam nutritionem ſenſúmque prorſus exterminari, vita duntaxat ſuperſtite, quum nempe ea liquefacta in totum extabeſcit, ſolámque vitalem facultatem retinet, quæ illius integritatem tuetur, obſiſtítque ne illa conſumpta putredine diſſipetur. Eſt enim putredo vitę aduerſa, neq; aliud quàm vita obſiſtit ne pars in perniciem agatur. Quicquid igitur nutritione ſublata integrum præterea manet neque putreſcit, id ſane viuit, vitalíque facultate ſuſtinetur. Hinc vt facetè ita præclarè olim dictum fuiſſe animaduerto, hanc vim datam eſſe corpori pro ſale, ne putreſcat, quòd hæc vna poſſit omnem interitus perniciem retundere, arcere, præcludere. Hæc enim ſumma eſt illius actio, non vt corpus alat, non vt rerum occurſum ſentiat, ſed vt vitam & integritatem conſeruet. Quinetiam quum quis peſtilenti febre malè torquetur, affligitúrque cordis dolore, vomitione, animi defectione, quúmque pulſus obſcurus & imbecillis deprehenditur, quis tum ambigere poteſt facultati in corde vitali, cuius hęc ſunt opera, negotij plurimum exhiberi, aliis quidé aut nihil omnino, aut multò minus agitatis? Vt enim alia morbi genera aliis ſolent facultatibus malum inferre, ſic hoc maximè peſtilens vitalem vim obſidet, oppugnat, atque demolitur. Itaque poteſt quæuis vna facultas noxam & incommodum ſubire, reliquis aut nondum aut non peræquè læſis: quin fortaſſe poteſt in quapiã corporis particula vis animalis ex morbo perire, ſimul cum hac & naturalis, vna ſuperſtite vitali, quorum omnium rationes poſthac vberiùs afferemus. Vnde planè perſpici poteſt, tres illas non modò cogitatione, & (vt dicere ſolẽt) ratione, ſed re ipſa propriáque ſubſtantia diiungi.

Naturalem lædi aliis illæſis.

Vitalem lædi poſſe aliis illæſis.

Tres animæ facultates ſedibus atque locis diſcludi.

CAP. XIIII.

NVLLA vis animæ quæ potiſſimum obſtricta ſit corpori, quicquam poteſt efficere citra inſtrumenti alicuius ſubſidium. Quum autem vel animæ inſtrumentum vel domicilium offenſionem acceperit, neceſſum eſt profe-

Tres animæ partes locis diſcludi.

ctò, aut ipsius quoque facultatis substantiam lędi, si inde originem duxit, quod plurimi confirmant, aut certè (quod in externis fit artificiis) effectus cõtortos & deteriores reddi, prępedirique functiones. Quare si cor vna est omnium facultatũ sedes, quoties id iniuriam & incommodum accipiet, omnes hæ facultates necessariò peręque lædetur. Hęc autẽ perspicuè falsa esse & inania, declarant quæ in pestilẽtibus febribus aliisque venenatis morbis obtingere proditum est. Quin & posthac apertius erit, multis ex caussis cor eiúsque actiones affici, constãtibus aliis viribus. Itaque tres eę quæ sunt, non essentia modò, sed sedibus quoq; & principatu disiectæ sunt, neque in eodem possunt solio considere. Quod si earum opera & effectus magna cum cura & diligentia intuebimur, non operosum fortasse fuerit propriam cuiusque sedem designare. Perspicuè cernimus esculenta potulẽtáque in eas partes, quæ sub præcordiis positæ sunt, maxime in ventriculum illabi, vbi primùm concocta, deinde iocineris vi in sanguinem conuersa, alẽdo corpori fiunt idonea. Cerebrum etiam tanquam cõmune sentiendi principium à sensibus omnibus circumsederi quis non videt? eósque per somnum comprehenso cerebro quasi vinctos, teneri, excitari autem & operam quemque suam conferre per vigilias liberato illo & soluto? At cor in somno semper cietur & agitatur, nunquam facta intermissione officij conquiescit. Hoc si sensibus prima est efficiendi caussa, cur non eorum functio similiter perpetua sit & continens? Conquassato compressóque vehementer cerebro, animans continuò sensus omnis motúsque expers obtorpescit: cerebríque offensione fiunt obliuio, stultitia, deliratio, apoplexia, quibus tum principes tum sensuum prępediuntur actiones, ab hiisque malis liberant quę cerebro, nõ autem quæ cordi adhibentur remedia. Male autem affecto iocinere ęgrè corpus alitur, aliàs atrophia extabescens, aliàs corrupto humore turgidum: quúmque ei visceri valetudinis curatio adhibebitur, altrice facultate corroborata ad salutem corpus omne reducetur. Nemo est tam delirus qui constantibus his malis velit facere medicinam cordi, aut hanc si fortè tentet, non hallucinetur, expectationémque suam decipiat. Itaque sensuum actiones in càpite maximè, naturales in iis partibus quæ sub præcordiis sunt, explẽtur ac vigent. Vbicunque autem eę plurimum eminent & apparent, ibidem consentaneum est vim & facultatem earum

Iecur naturalis animæ sedes.

Cerebrũ principis animæ sedes.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

In iecore naturalis est.

effectri-

effectricem dominari, suúmque principatum habere: nam hac ista ratione ductus etiam Aristoteles vitæ principium in corde collocat, quod omnium primum viuit, postremum emoritur. Ex propriis igitur operibus, ex medendique ratione, altrix vis & naturalis in iocinere, animalis seu sentiens in cerebro, reliqua vitalis in corde cõstituenda videbitur. Nunc autem mihi liceat rei fidẽ iis ductibus confirmare, qui facultatibus ad proprias functiones subsidio veniunt: venæ quidem naturali, nerui animali, arteriæ vitali. Omnes quidem quemadmodum & ipsas facultates ex corde nasci prodidit Aristoteles, nequicquam à mente sua, nequicquam à se ipse discedens: rectè existimans illic facultatem & partem animæ figi debere, vnde illius instrumentum nasceretur, ductúque deriuaretur. Quocirca quum arterias ex corde duci, omnémque pulsationem hinc eas accipere inter omnes conueniat, si præterea neruos è cerebro, venas è iecore primam originem duxisse commonstrem, videbor etiam planum fecisse, illud domicilium esse animalis facultatis, hoc verò naturalis. Vt in arboribus vniuersóq; stirpium genere, maiora minorum sunt principia, & truncus omnium amplissimus deorsum radices agit, sursum autem in ramos diffinditur, hi rursus in alios exiliores, dum tandem in tenuissimam sobolem vndique propagetur atque fruticetur: hincque vnus omnium consensus in trunco principium constituit, & eam vim quæ stirpi moderans, alimentum trahit distribuítque singulis partibus: ita sanè in venis atque neruis statuendum videtur. Cæterùm vena caua quà cordi assistit multò quidẽ tenuior est, quàm vbi è iocineris conuexo emergit: quinimò hîc in duos ramos diffinditur, quorum vtèrque duplo maior est eo, qui ad cor sursum irrepit: quod planè argumento est non è corde, sed è iecore primam venis originem esse. Huc accedit, è cauis regionibus interioréque facie, iecur venam ad portas emittere, quæ serpens multiplici lapsu & erratico, complures riuulos tanquam radices effundit in ventriculum, in omentum & mesenterium. His autem (venæ tametsi sunt) nulla intercedit cum corde cõmunio aut societas, sed ne cum his quidem venis quæ è iecoris facie conuexa emerserunt: quare stirpium exemplo iecur venarum origo constituendum est. Ex quo intelligitur partem in stirpibus inter radicem & truncum interpositam, quam Aristoteles cordi comparauit, iecoris potius quàm cordis

Argumenta à propriis canalibus.

Venas à iecore nasci.

Prima ratio.

Secunda.

similitudinem speciémque gerere, vt in qua vis insit naturalis, eam prorsus exprimens quæ in iocinere consedit. Postremò vt perfectis animantibus arterias è sinistro cordis ventriculo nasci animaduersum est, sic terrenis animantibus iisque vocalibus dexter vẽtriculus adiectus est, in eúmque inserta vena caua, vt inde erumpente reiectóque sanguine pulmones alerẽtur. Muta autem animantia, vt pisces omnes, dextro sinu defici atque destitui, omniũ iudicia sensúsque confirmant, quòd aquatilia neq; pulmones habent, neq; vociferantur, neq; spiritũ ducunt. At nihilominus sanguine aluntur in venis recondito, ipsæq; venæ omnium iecori sic affixæ sunt, vt aperte hinc deriuari cernãtur. In dextrum autem cordis vẽtriculum (vt quem non habeant) nec inseri, nec inde possunt educi. Quid quòd vena in piscibus vix cor attingit, potéstne inde exoriri vnde lõgius abest atque disiungitur? Eadem propemodũ sunt rationum põdera in neruorũ exortu, quos palàm est cor nõ attingere, neq; ei vlla communione iũgi: vt idcirco nemo (nisi qui in cõtemplandis rebus cæcus fuerit) existimet à corde tanquã à principio eos emanare. At si diligenter cerebri structura animo sensúque lustrabitur, clarum erit & euidens neruos omneis sentientes illinc deduci, ortúsque sui primordia accipere. Si substantia spectabitur, eos cerebri tanquã surculos arboris partes esse, sed quæ in extrema corporis progressæ, tum viæ longitudine, tum locorũ per quos tractus est siccitate, mira soliditate durescant. Spinæ etiam medulla vera cerebri soboles, quà foras excedit ampla quidẽ est, tantò deinde gracilior facta, quantò longiùs processit. Ex hac autẽ tanquam ex arboris stipite, quamplurimi vtrinq; nerui adeò expresse & perspicue diffundũtur, vt nisi sensuum fides & præstantia tollatur, hæsitari non possit, omnes aut proximè aut medullæ interuentu ex cerebri substantia prodiisse. Vetus olim fuit sententia, quæ ob duritiem eorum ortum meningibus tum cerebrum tum spinæ medullam circumplicantibus, acceptũ referret. Ab his fortasse nerui omnes inuolucra quædam acceperunt, medullæ tamen (quæ ramorum qui in arboribus sunt exemplo, intus inseritur) origo cerebri substãtiæ datur. Hæc autem prima est & præcipua nerui portio, qua valente motio omnis conficitur, & qua læsa concidit. Ergo ex functionum proprietate, ex instrumentorũ positu, ex ductuum ortu ac deriuatione, in promptu & ante oculos esse debet, vim & facultatem animæ naturalem in iocinere, sentien-

Tertia.

Neruos non à corde, sed à cerebro nasci.

Neruos non nasci à meningibus.

ſentientem in cerebro, reliquam autem vitalem in corde, quaſi in ſede propria conſtitui. Quibus etiam confectum arbitror eas non modò ſimplices facultates, ſed loco ſedibúſque diſcluſas haberi.

Rationum quas aduerſarij proponunt confutatio.

CAP. XV.

ET iam video Sophiſtarum veriùs quàm Ariſtotelicorum turbam his obſtrepere, qui tametſi planè vident naturæ functiones in iocinere, animales in cerebro, vt in ventriculo chyloſin, & in oculo viſionem: has tamen fateri nolunt facultatum eſſe ſedes, vt neque neruos à cerebro, venas à iocinere proferri. Quid eſt cauſæ cur ita cenſeant? quoniam (inquiunt) non vt medici ſenſuum æſtimatione de his iudicio decernimus, ſed vna duntaxat ratione demonſtratiua. Quomodo? Quia princeps Auicennas ſcriptum reliquit, Philoſophos qui vires omnes reponunt in corde, omnia altiùs perſpexiſſe, inueſtigaſſeque rationes magis neceſſarias: medicos verò quæ ſenſus duntaxat mouent ſequutos, facultates illas ſedibus diſtraxiſſe. O delirationem incredibilem! deſipientis enim arrogantiæ eſt argumentationis neceſſitatem ſenſuum authoritati anteponere. Sed quid neceſſitatem dico, quum nulla in id neceſſaria argumentatione, ſed ne ſatis quidem probabili adduci poſſint? Nunquid quod ſenſu comprehenſum eſt, poteſt vlla ratione conuelli? Tanta eſt eorum in vnius opinione pertinacia, vt errare malint, & in controuerſia concertationéque perpetuò verſari, quàm ſynceram puramque rerum cognitionem capere: atque quum perſpicuis dubia debeant illuſtrare, dubiis perſpicua tollere conantur. Quænam autem eſt eorum tam firma conſtánſque ratio? Cor quia nobiliſſimum eſt & vitæ fons, idcirco animæ omniúmque eius facultatum ſedem eſſe & principium: cerebrum autem, iecur, ventriculum, reliquáſque partes illarum inſtrumenta duntaxat eſſe: omnes in corde altiſſimis defixas eſſe radicibus, at illarum functiones aliis partibus alias comparere. Eſt igitur (inquiũt) cor principium, quod omnes facultates ſinu complexúque ſuo continet atque fouet, non autem principium edendæ depromendæque functionis. Hac interpretatione quam plerique quaſi ex tripode dictam ſuſpiciunt & admirantur, putant Platonis medicorumque obſeruationem Ariſtotelis argumentationibus reconciliare, ſicque omnem ſe controuerſiam

dirimere. Sed quàm vanus & irritus hic labor, velle eos qui ex instituto distracti sunt, in concordiam adducere? Cor inquiunt omnium est facultatum origo, quia nobilissimum. Quasi verò rex qui totius est imperij nobilissimus, omnium subiectorum vires in se vnus comprehendat: & quia penes illũ sit omnis necis & vitæ potestas, idcirco subiectis propriæ vires non insint, quibus quæ sua sunt procurent. Expendamus autem ponderemúsque diligentius controuersam hanc rem, & plenam dissensionis inter doctissimos. Si iecur & cerebrum non primariæ sunt sedes, sed instrumenti duntaxat rationem acceperunt, hócne à conformatione & figura solùm habent, an etiam à temperamento? Ab vtroque (opinor) cauti nec incallidi respondebunt: cæterùm temperamento quàm conformatione plus effici: sanguis enim in iecore, & spiritus animalis in cerebro, à substantiæ proprietate & à temperie potius quàm à conformatione procreatur. Quoniam igitur ex temperamento vis quædam & facultas enascitur, quæ causa est efficiens, in vnaquaque particula vt temperamentum, sic & ingenitam oportet quandam facultatem inesse, quæ functionum eius est opifex. Hoc quidem & illi tanquam planè consequens fatentur: quum vitalem spiritum ex corde videant per carotides arterias in contextum admirabilem, & in cerebri ventriculos efferri, illícque in animalem conuerti. Istæc autem conuersio vndénam & à quo prodiit? Nónne ex vi aliqua quæ cerebro propria insideat & ingenita sit? Neque hoc illi diffitentur. Necesse est ergo hanc istam vim insitam quæ spiritum gignit animalem, animalem quoque haberi: quî enim fieri posse intelligemus vt hoc aliud gignat, cuius vi nulla & potestate sit præditum? Multi quidem aiunt hoc fuisse Auicennæ decretum, ne dicam subterfugium, spirituum omnium vt certè facultatum vnam esse eandémque substantiam: atque quum ea sit vitalis spiritus in corde, portionem quæ in cerebri ventriculos contendit, temperationem quandam adipisci obeundis animalibus functionibus idoneam. Hunc tamen spiritum vim nouam illinc nullam consequi, quæ non antè fuerit, neque substantia, sed qualitate duntaxat mutari & noua constitutione, quæ spiritum illum vitalem aliter atq; prius versans ac præparans, efficit vt ad functiones animales accommodetur, & animalis in eo facultas nunc primùm sese expromat. Prius enim huius facultatis substantia ei spiritui insidebat, quum adhuc

Confutatio.

Aduersariorum subterfugium.

Cõfutatio multis argumentis.

adhuc in corde tenebatur, nondum tamen ea se functionibus exprimebat, quòd impedita esset nec rebus consentaneis & adiuuantibus instructa. Solers ista quidem & subtilis rerum notatio, sed tamen falsa nimis & fallax assensio. Spiritus dum in contextu admirabili atq; in cerebro propriam temperiem mutauit, nónne simul substantiam & speciem mutauit? Si speciem, nónne & facultatem? Aliàs enim nulla fuerit toto corpore spirituum specie distinctio. Quod si fatentur, neque vlla profectò fuerit humorum specie differétia, sed solo accidente distabunt, sanguis, lac & semé. Et quicunq; ingerentur cibi, non in vétriculo, non in iecore, non in venis, non in reliquo corpore, aliam quam in qualitate mutationem subibunt: erit vna eadémque omnium vbique substantia ac species, nõ eorum modò quæ in corpore continentur, sed ipsarum etiam partium. Hoc autem quid aliud est, quàm rerum species ac differentias de medio tollere? quàm omnia in idem substantiæ genus contrudere? quàm rerum ortus & interitus in naturæ mundíque exilium agere? quàm omnia omnibus confusa permiscere ac perturbare? Quod si specie distant corporis partes, & qui ab illis conuertuntur humores, cur non item spiritus substantia & specie inter se distabunt, quos palam est multò tenuiores esse, & facilè mutabiles, vt expeditius quàm illi partiũ quibus assidebunt, vim & conditionem subeant? Itaq; consentaneũ magis est, vt cerebrum à corde, ita animalé spiritum à vitali, specie atque substantia differre, diuersísque illos facultatibus teneri. Quicunque aduersa sustinere contédent, multis astricti vinculis, eò quo minimè volunt imprudentes reuoluentur. Quocirca multò melius quàm illi & luculentius Alexander Aphrodiseius, quamuis impensè Aristotelicæ disciplinæ studiosus, cerebro, iecori, ventriculo, reliquísque partibus proprias vires addixit: qui quum alias esse distinxisset quæ famulantur & seruiunt, alias quæ regunt & quasi dominantur, subiecit animæ principatum in corde constitui, vires autem eas quæ velut subiectæ famulantur, in varias corporis partes disiici. Nam quæcunque ad animalis facultatis demonstrationem attulimus, eadem ferè ad naturalem & reliquas accommodari possunt. Quisquis igitur volet naturalem contemplationem medicis obseruationibus conseruare, omni deposita concertationis inuidia, tres animæ facultates, vitalem, animalem, & naturalem, essentia, sede, instrumentísque discludat. Nun-

Cerebri, cordis, & iecoris tũ vires tum spiritus specie & substantia differre.

Confutatio.

Conclusio.

quam enim futurum est, vt qui eas turbulenta confusione connectet, quicquam in re medica vel dilucidè demonstret, vel certa intelligentia & ratione comprehendat. Hinc videas non modò Alexandrum, sed reliquos propè omnes Aristotelis interpretes, vitalem facultatem à naturali discreuisse, alios inseruientes quasdam facultates membris assignasse, alio non vnam & eandem, sed planè diuersam instrumentis originem dedisse, iudicium sanè vacillantis & fluctantis opinionis tanta interpretationum varietas. Quanquam verò vnus Aristoteles admirabili scientia, atque iudicio, in cæteris ferè suspiciendus est, & à nobis venerandus, hîc tamen primus temere fregit authoritatem veteris disciplinæ, atque vt nouam conderet, partes illas animæ labefactauit atque peruertit, quas mirificè Plato erat amplexatus. Verebatur enim ne si illas cum Platone admitterret, multas in homine animas, & hunc multa esse animalia fateri cogeretur. In has autem ruinas atque salebras si Plato incidit, ne illas quidem Aristoteles vlla declinatione vitare possit & effugere, vt qui alteram animæ partem immortalem, caducam alteram instituat. Hinc Themistius vtrique opinioni impedimentum hoc accidere tradit, quòd non simplicem, sed concretam ex partibus animam dicit. Quid autem in his statuendum sit, paulò post fusius differetur à nobis, quum animæ substantia & integritas explicabitur.

Quid vitalis facultas cæteris præstet & impertiat, in quibus insit, quo accedat ordine, quid vita.

CAP. XVI.

Argumenta. ID quidem peruagatum vel apud idiotas omnium sermone percrebuit, viuere stirpes, viuere animantia, viuere superos: hos quidem solius mētis agitatione, ista sensus impulsu, illas verò natura duce. Quum autē vnus homo naturæ, sensus mentísque viribus teneatur, sitque naturæ vis altrix in iocinere, reliquę in cerebro, quid est quod duorum istorum conspiratione & mutuis officiis non satis gubernamur & conseruamur? Si omnis vitæ functionum causa ad hæc referri putetur, quid præterea cor nobis additum est? qua impellente necessitate conditum? quænam illius actio quam iecur & cerebrum non obeant? Aut igitur omnino id superuacaneum videtur, aut prima omnium facultatum sedes. Hæc quidem sunt quæ nonnulli inexplicabilia esse dixerunt & nondum compreehensa, quę tamen extricare & in perspi-

in perſpicuam lucem proferre conabimur. Animãtium genus naturalem & altricẽ vim cum ſtirpibus quidem habet communem, eámq; poſitam in iecore: ſed quæ tamen præſtantioris cuiuſdam ſit ordinis & dignitatis: omnem quippe nutriendi functionem animantia lege quadam & ratione perfectiore complent. Stirpi alimentum eſt iucus impurus atque lutulentus e terra hauſtus: animanti verò id quod iam multiplici mutatione præparatum eſt, vt olus, vt fructus, vt caro. Facili promptaque coctione & rudi quadam alimenti conuerſione ſtirpes aluntur: animantes autem non niſi vtilis alimenti multifariam facta cõcoctione, qua longa rerum ſerie in ſanguinem ac demum in corporis ſubſtantiam conuertitur. Quoniam igitur tam multiformis eſt in animantibus concoctio, & alimentum id perfectionis aſſequitur quò nequit in ſtirpibus peruenire: neceſſe eſt omnino vim quandam præſtantiorem in animantibus quàm in ſtirpibus nutritionem moliri, eámq; aut generis cuiuſdam eſſe præſtãtioris, aut acceptis aliunde viribus adiuuari. Hac ratione perfectis animantibus cor attributum eſt, cuius calor & facultas toti corpori maximè verò iecori & cerebro impartiretur, omniúmque functiones & munera compleret. At verò ſtirpibus quæ ſolius naturæ beneficio viuunt & vigent, vnica vis altrix obtigit eo ſuſtentata calore, qui tanquam materia ſubiectus eſt. Hic porrò languidus eſt atque iners, in omnem ſtirpis ſubſtantiam diffuſus nec facile diſſipabilis, hoc indicio quòd arborum defracti, auulſi aut abſciſci rami aliquantum viuunt, poſſuntque inſiti reuireſcere & fruticari. Sic profectò exanguia animantia quæ naturæ ancipitis ſede ſtabili ſcopulis adhærent, vt conchæ: & quę ſponte ſua intimóque motu huc illuc promiſcuè feruntur, vt apis, formica, vermis, & reliquum omne inſectorum genus, quorum reſectas partes ſeorſum moueri conſpicimus: omnia quidem vitæ ſuæ calorem exiguum habent, eúmque toto corpore æquabiliter conſertum, neque in ijs vlla eſt ſedes cordi verè comparata, è qua hic calor quoquo verſum in omnes partes influat & illabatur: his enim ita poſitis, abſciſſæ partes neque viuere, neque moueri poſſent. Contrà autem perfectiorum animantium partes, quum deſectæ continuò vita priuentur, argumentum eſt non ex ſe, ſed aliunde influentibus viribus eas ſuſtineri, neque proprio ſolùm calore vt ſtirpes, verùm etiam aſcito gubernari, & ſupra vim iecoris naturalem, aliam ex corde vitalem

Vim altricem in animantibus perfectiorem eſſe quàm in ſtirpibus.

Quid cor iecori & cerebro conferat in perfectis animalibus.

Iecur & cerebrum cordis indigere auxilio, demonſtratur.

Quid cor cerebro conferat.

aduenire. Porrò autem vitalis facultas animali etiam succurrit & opitulatur, quòd ei velut pabulũ & materiam suggerat, ex qua demum spiritus profertur animalis. Hinc nonnullis existimatum est, vitalem animalis gratia potissimum conditam esse, quòd ei plus quàm naturali conferre videatur: quandoquidem pręter materiam vim etiã subjicit qua in opus excitatur erigitúrque, vt citra cuius opem vis animalis qualiscunque fuerat ex semine producta, ignaua & languida otiaretur. Itaque hæc omnium postrema rectè constituitur, quæ in fœtu dum vtero gestatur, tum obscuras vires ostentat, tum minimùm videtur necessaria: at quum iam editus infans hac luce fruitur, ea pectus distendens depriméns que spiritum ducit ac reddit, nęc tum exiguam opem fert cordi.

Animalis facultas omniũ postrema.

Cæterùm hæc ipsa vitalis facultas non modò cæteras omnes quum rudes adhuc & inchoatæ sunt perficit, sed etiam easdem quoad viuit animal tuetur, & ad agendum impellit. Id plane declarant arteriarum interceptiones, quę aut vinculis aut aliis quibuscunque causis opprimentibus inciderint: per has enim cordis aspiratione cohibita, mox repentè tanquam attonitum corruit animal. In syncope tantisper dum vitale robur corporis partes non illustrat, reliquæ quoque facultates omnes pariter intermissionem faciunt: mox autem vt id excitatum reuixerit ac seipsum collegerit, omnes illæ quasi recreatæ recurrunt. Absonum autem & absurdum fuerit, existimare hoc exiguo tempore partes corporis ab omni vi & facultate destitui, in quod tamen discrimen Auicennas adducitur, & quicunque statuunt facultates omnes à corde illabi. Hoc igitur temporis articulo, particulis suæ insunt propriæ & ingenitæ vires quemadmodum & cordi, sed quas tamen nulla vis princeps stimulet & incitet. At nihilominus si robur id vitale perdiu abest, nec influit (quemadmodum quum præceps & insolens syncope hominem tollit) inficiari nolim partium facultates tandem corruere & intercidere, animálque prorsus vitam dimittere: tanta quippe est vitalis necessitas, vt citra illius fauorem reliquę ne minimum quidem efficiant. Hinc rectè vitalis nomen ei potius quàm stirpium facultati est impositum, quòd præstantiore magísque salutari vitæ genere corpora collustret, vnáque reliquarum omnium perseuerantiam & firmitatem contineat. Est enim animantium vita facultatum actionúmque omnium conseruatio. Hæc autem à corde cum spiritu caloréque

Vitalem facultatẽ non modò alias perficere; sed etiam conseruare.

Vita animantium quid.

réque defluit. Mors est vitalis roboris omniúmque facultatum extinctio. Quas autem horum definitiones prompsit Aristoteles, eas non modò ad animantes, verùm etiam ad stirpes accommodauit, vt longè latéque paterent. Vis porrò ista vitalis, totius animæ pars non est, quòd solitaria nunquam subsistat, quodque illius ope nihil seorsum viuat: sed totius est animæ summa quædam facultas, quæ partes animæ perficit, tuetur, & quasi nexu coniungit.

De facultatum consensu & principatus ordine.

CAP. XVII.

Triũ facultatum consensus in toto animante.

TRES animæ facultates quanquam in perfecto animante substantia, instrumentis & sede seiunctæ sunt, fieri tamen non potest, vt posteaquam in vno eodémque corpore coierint, tum inde quasi diuulsæ & seiugatæ prorsus distrahantur. Mutua enim conspiratione vsq; eo omnes inter se aptę & connexę sunt, vt vnaquęlibet reliquarũ ope consistat. At verò fieri potest vt cuiuspiam particulæ, vna animalis facultas pereat aliis cõmorantibus: aut simul cum animali naturalis etiam pariter occũbat, vna superstite vitali: quemadmodum fit dum in particulam per arterias dimanat vis spiritúsque vitalis, à cerebro autem & iocinere nihil quicquam illabitur. Tametsi igitur dum vita est, semper nutriri animal verum est & compertum, non tamen id in particulis fieri est necessarium. Vna vitalis cæteras perficit atque cõuertit, & ab eisdem mutuis iuuatur officiis. Naturalis enim pabulum ei suggerit, animalis autem pectus pulmonésque agitans, tum alimenti tum refrigerationis eius est effectrix. Animali porrò reliquæ duæ materiã subjiciunt: naturalem autem vitalis per arterias illapsa tuetur atque auget, quæ ipsa animali perpetuò eget. Ex quibus intelligitur indissolubili eas concentu teneri, nullam posse citra aliarum opem consistere, & vnaqualibet intercidente reliquas etiam pariter emori. Cæterùm quoniam variæ & disiectæ sunt earum sedes, quarum incommodo tum spiritus, tum calor, & facultatum substantia offenditur, fieri quidem poterit vt vnaquælibet offensiunculam accipiat, aliis nondum læsis: quanuis ea si diutius inhęreat, in cęteras tum demum irrepat, fiatque omnium communis. Hoc autem intercidunt ordine, vt ab ea quæ in malum & perniciem primùm incurrit, ea proximè laboret quę maiorem, postremò autem ea quæ cum illa minorem necessitudinem aut cognationẽ habet. Ab animali enim primùm vitalis, dein-

In parte corporis potest vna facultas perire aliis manentibus.

Potest in toto animali vnaquælibet lædi aliis non læsis.

Quo ordine perire solent facultates.

de naturalis afficitur, à vitali animalis: vt cui illa materiã & vitæ formam ministrat, tandem verò naturalis: à naturali vitalis, mox animalis. Hunc ordinem tum ratio tum rerum euentus edocuit, quoties pars vnica princeps simplici morbo tenetur. Quod si vnaquælibet facultas iacturam facere potest aliis nondum offensis, necesse est perurgente causa, eandem prius aliis, neque eodem omnes puncto temporis interire, licet exiguo pòst tempore vnus sit omnium interitus. Is itaque ex mutuo consensu affectionum ordo statuitur: cæterum in actione & administratione corporis, alius multò diuersus. Exortu quidem prima est altrix, deinde vitalis, postrema animalis. Nobilitate & principatu prima atque præstantissima est animalis, ab hac vitalis, tertia altrix ignobilis & abiecta: hæc enim vilium stirpium communis est: vitalis data animantibus, quia altricis actiones integrat & absoluit, ea præstantior vtique videtur, obscurior verò & inferior animali, vt cuius causa maxime condita sit: finis autem in quem reliquæ contendunt, splendore & commendatione clarus est. Quinetiam animales functiones, sentire, moueri, ratiocinari, contemplari, sapienter viuere, quia altioris gradus & dignitãtis sunt quàm solùm ac simpliciter viuere, planè declarant vim harum effectricem omnium summam esse & principatum tenere. In actionum autem & vitæ necessitate omnium prima vitalis statuitur, quòd non modò reliquis materiam sufficiat, sed illas etiam suscitet, perficiat, mutuóque complexu tueatur & foueat. Siue enim particula quæuis & motum & sensum habitura est, siue debet nutritionis commoda percipere, in eam necesse est spiritus & vis influat vitalis: quæ si lædetur, mox vtriusque functio interpellabitur, quasi in vtriusque opus communiter concurrat. Huius itaque beneficio quum reliquæ indigeant, non autem è diuerso, vna omnium iudicabitur maximè ad vsum vitæ necessaria.

Ordo procreationis. *Ordo præstantiæ & dignitatis.* *Ordo necessitatis.*

Simplicem esse animam quæ his partibus continetur, hincque Aristotelicorum rationes dissolui.

CAP. XVIII.

Partes animæ interpositu vitalis facultatis iungi

STIRPIBVS ea moderatur anima quam naturalem altricémque dixerunt, vt quę eius duntaxat gratia & officio vita fruuntur. Beluæ eam ipsam quidem, atque insuper alteram sentientem sunt adeptæ. Ex his autem vitalis facultatis interpositu aptè coniugatis, vna fit totius anima, cui pars illa præstantior nomen dedit. In homine omnes hæ partes

partes insunt, quibus tertia insuper accedit, mens appellata, tanta profectò familiaritate cum illis consentiẽs, vt ex omnium concentu vna euadat anima, quæ intelligentiæ & rationis est particeps. Cęterũ hæc non ex illis tãquam ex discretis seiunctísque partibus condita est, quoniam vna simplex totius est forma, omnis expers coagmentationis & structuræ, verùm nascitur ex illis quemadmodum posteriores Geometricæ figuræ ex prioribus. Trigonus enim ad alterum trigonum sic decẽter aptetur, fiet tetragonus, non composita quidem verùm simplex figura: ad hunc deinde accedens accommodatúsque alius trigonus pentagonum efficit, re ipsà quidem simplicem, at potestate compositum. Sic propemodum dum fœtus vtero fingitur & conformatur, primum naturalis anima emergit séque prodit, deinde vitalis facultatis interuentu & conciliatione, anima sentiens comparet & elucet. Hæc verò quanquam simplex est, vt in beluis, comitem tamen retinet vim illam naturalem, quæ tum manens anima dici non potest, ne corporis vnius & eiusdem aut reuera complures formas, aut vnam compositam fateri cogamur. Inest tum igitur ceu illius pars duntaxat & quædam facultas: quemadmodum quæ in osse, aut quæ in carne est forma, quum iam totius species appulerit, supererit quidem non re ipsa & energia, sed tanquã præparatio & facultas ministra formæ succedentis: quod plenius alio loco disputauimus. Postremò autem quum mens consilij rationísque particeps immigrabit, quæ sentiens fuerat anima, iam non reapse commorabitur & residebit, sed vt facultas quædam & superioris illius quasi præparatio. Hoc loco dubitatione & rerum obscuritate ęstuant quidam philosophi, qui putant fieri non posse vt simplex nostra sit anima. Etenim mens intelligentiáque nostra sempiterna habetur & immortalis, quæ extrinsecus nobis accessit: sentiens autem anima mortalis & caduca, quasi ex corpore procreata. Illa quasi separata & simplex, corpori non permiscetur, sed ei duntaxat vt naui gubernator assistit: hæc verò in corpus penitus immergitur, à quo nunquã dijungi duellíque potest. Illa denique, vt cogitet, vt contempletur & intelligat, corporis subsidio non indiget: hæc verò nihil efficere potest citra idoneam corporis eiúsq; organici præparationem, cuius certè perfectio quædam est & absolutio. Harum igitur rationum animaduersione complectuntur & efficiunt fieri nõ posse, vt tam dispares diuer-

vnam efficere animam.

Qua ratione ex his partibus vna sit & simplex anima.

Lib. 1. dialog.

Argumenta eorum qui putant nõ simplicem esse nostrã animam.

ſæque naturæ, communi ſocietate in vnius eiuſdemq; ſimplicis ſubſtantiam coëant. Itaque ſiue Platonis ſiue Ariſtotelis ſententia recipitur, hoc vtrobique impedimentum accidere contendunt, vt non ſimplex, ſed ex diuerſis partibus concreta ſit anima. Sic igitur grauiſſimis hiſce vexati implicatique rationibus hærent in ſalebra. Cæterùm quiſquis quæ ad hanc controuerſiam litemque minuendam attulimus, animo & cogitatione comprehendet, cenſebit animam quæ in nobis eſt rationis & intelligentiæ particeps, non ex aliis tanquam ex partibus componi, ſed ſimplicem eſſe & tanquam reginam (quum acceſſerit) aliarum principatus obſcurare, vt vna præſtantiſſima dominetur, quæ omnium vires atque facultates haud ſecus atque pentagonus, ſimplex illa comprehenſas teneat. Quæcunque enim præſtātior eſt & ſuperior, ſupparis vires omnes habet. Hinc fit vt ſimplex ea & ſingularis, vna poſſit omnia in nobis vel diſſimillima efficere, ſed alia quidem per ſe, alia corporearum facultatum adminiculis. Vt enim ſoluta mens & libera cogitat, ratiocinatur, & meminit, ſic talia efficit in nobis nullius corporis adiuta cōcretione mortali. Illa corporis ſoluta vinculis omnia ſentit, idque purè, dilucide, & quale quidque ſit: at verò his terrenis concretiſque corporibus interſepta, non niſi quinque nuntiis externa cognoſcit. Eadem naturæ vtens facultatibus corpus vniuerſum alit, vtens vitalibus hominis vitam ſuſtinet. Hæc igitur omnibus fons eſt & principium mouēdi, quod à ſe non ab alio quoquam mouetur. Qua potiſſimum ratione planè cognoſci poteſt, animam immortali conditione ſuſtineri: hinc etiam quòd infinitam rerum innumerabilium cognitionem capit, memoriámq; retinet, quòd res occultas ab omníque ſenſu & corpore ſeiunctas inueſtigat, quòd tot res & tantas nullius concreti corporis ſubſidio efficit. Quæ enim his eſt ornata viribus, nequaquā concreta eſſe poteſt ex terrena mortalíq; natura, nihil admiſtum, nihil concretū, nihil coagmētatum capit. Itaq; ſimplex quum ſit, nec ſecerni, nec diuidi, nec diſcerpi, nec diſtrahi poteſt. Nec interire igitur. Ex quo demum intelligitur omni illam turbido motu ſemper vacare, nec dolore nec ægritudine pulſari. At multa è corpore exiſtūt quæ illius functiones iuuent & acuant, multa quæ obtundant & impediant. Corpore acri & vehementi quadam ſtatus conuerſione cōfracto, illa confeſtim emigrare cogitur. Quæ mala quum adſunt, quid cauſæ eſt cur illa functio-

Solutio.

Animam noſtram eſſe immortalem.

Vnde fit vt læſo corpore animæ actiones lædantur.

functiones suas non implet? An propriæ substätiæ iacturam quandam fecit? At ea nec offendi nec labefactari potest. Instrumentum illius violatum est? At nullum ei concedimus. Quid igitur restat? Corpus quod propriũ illius est domicilium præpediri. Vt enim opifex idoneis instrumentis instructus, si in tenebricosum aut arctũ conclaue contrudatur, nequit quæ artis suæ sunt efficere, sic anima vitioso corpore, quod est tanquam domicilium, coërcita, quæ sua sunt munia exequi non potest. Conuenienti enim corporis mediocritate teneri desiderat, quæ si parum commutabitur, functionibus illa suis interpellabitur: sin multum, tantam illam discrepantiam perhorrescens nec ferre potis, de corpore decedit.

De moralibus facultatibus. CAP. XIX.

INEST autem in homine aliud earum facultatũ genus, in quibus mores versari proditũ est à virtutum magistris. Est id quidē genus vniuersum appetēs, quod nimirum in totidem differentias distrahitur, quot animæ facultates sunt locis sedibúsque seiugatæ. Siquidem suprà enucleatè disputatum demonstratúmque est, vnamquamque non nisi proprio appetitu ad agendum impelli. Itaque vt animæ ita appetitionis pars altera rationis est particeps, altera huius expers. Has enim inter se distare atque seiungi puerorum mores demonstrant, qui iracũdia æstuant rationis nondum compotes. Quinetiam adulti qui prudentia præditi sunt, multorum plerunque importuna cupiditate flagrant, quæ insurgens ratio & obsistens dissuadere ac peruertere conatur: hincque frequenter acerrima pugna committitur, planè ostendens non vnicam, sed duas saltem esse facultates, vnam rationi obtemperantem, alteram voluptatum amicam. Quum autem ratio certamine fortassis euicta fuerit, qui ita vitiorum blanditiis & voluptatibus succumbit, iratus deinde seipsum obiurgat: túmque rationi assistens iracundia tanquam auxiliaria, partes eius tutatur, cupiditatis ardores & impetus oppugnatura. Ex quibus intelligi potest non modò duas, sed tres in nobis facultates morales inesse. Rationis particeps appetitio, voluntas nuncupata, constanter prudentérque quippiam desiderat: quæ verò huius est expers, partibus duabus tenetur, quæ sunt cupiditas & θυμὸς, illa in iecore, hæc in corde. Cupiditatis rursum partes sunt libido & cupedia, illa in testes, hæc in ventriculum

Appetitus triplex.
Rationalis.
Cupiditas.
Iracundia.
Cupiditatis partes duæ.

effusa. Appetendi autem facultates iis quas dixi sedibus diiungi, ex propriis earum perturbationibus clarum erit & perspicuum, quæ sunt huiusmodi. Libidinis perturbatio aut ægritudo est mulierositas, contraria autem offensio eius atque fastidium, μισογύνεια, id est odium mulierum. At cupedia perturbationes & ægrotationes habet, circa cibum quidem liguritionem, circa vinum temulentiam: offensiones autem, cibi & vini fastidium, & stuporem, quo qui tenetur suauitatem cibi non sentit. Vtriusque autem mediocritas est temperantia. Vis animi in corde inhærens, vt in variam materiam quam vtilem iudicat, nec tamen obtinet (his enim causis duabus incitatur, priuatione & vtilitate) appetitione sua fertur & incũbit, ita variis perturbationibus cònquassatur. Huius est ambitio, quæ gloriam persequitur & honores: auaritia quæ pecuniam & opes auet: ira quæ iniuriam punire & vindicare cupit: metus qui futuri mali opinione conturbat. Quum verò iam bonis potitur, gaudio & lætitia animus exultat: sin mala inciderunt, doloribus affligitur. Iam verò si quas partes corporis singulæ perturbationes exagitant, diligenter animaduertimus, constabit opinor quo quæque in loco facultas insideat atque inhæreat. Par est enim vnamquamque facultatem in ea potissimum parte tanquam in sede constitui, quæ illius perturbatione euidentius impelli & cõquassari deprehenditur. Atqui dum iracundia, doloribus, gaudio, metu, cæterísque huius ordinis perturbationibus concutimur, conspicuè & insigniter cor in nobis aut opprimi aut gestire percipitur. Qui vehementer esuriens aut sitiens inedia consumitur, huic tristi quodam languore præcordia contrahuntur, qui mox lenitur mitiórque fit, vt cibi potúsque quippiam demissum fuerit. Quinetiam vterum gerẽtes alienorum sordidorúmque, vt luti, vt carbonum extraordinaria appetentia lacessitæ, mox absoluuntur atque liberantur, si qua potione ventriculum ac iecur expurgent. In delirio, obliuione, & stultitia, vt summus ille splendor rationis extinctus est, ita & cerebrũ grauiter afficitur, huicque non autem cordi adhibita præsidia, ex vsu sunt & salutaria. Hæc quum in aperto sint & cuique obuia, nihil iam ambigi debet appetitionem eam quæ compos est rationis, in cerebro tanquam in arce propriáq; sede collocari: eam verò quæ ad iram procliuis est & θυμοειδὴς dicitur, in corde, quod vnum inter omnia viscera maximo ardet incendio, vt hos possit impetus inflammare: po-

Exuperãtiæ aut defectiones cupiditatis.

Exuperantiæ & defectiones excãdescentiæ.

Sedes facultatum moraliũ.

stremam

ſtremam autem quæ cupiditas appellatur, ſubter præcordia maximè verò in iecore conſidere. Poſteriores duæ quia variis vt dixi perturbationibus agitantur, patibiles quidem ſunt & affectioni ſubditæ: atqui ſi patibiles, mortales etiam ſunt & caducæ: neceſſium enim eſt affectionum diuturnitate contabeſcant. At verò prima quæ rationi obtemperat, vt nullis perturbationum fluctibus iactatur, nullíſque vitiorũ procellis obruitur, ita prorſus impatibilis & immortalis cẽſeri debet. Hinc percipi poteſt hanc iſtam appetendi vim, incorpoream eſſe mentis ſupremę conditione: reliquas autem tum corpori immerſas, tum nobis eſſe cum beluis communes. Quanquam autem illa cum cæteris intelligentiæ facultatibus, vna eadémque mentis ſubſtantia tenetur, non tamen cum illis confunditur, ſed diligenter facultatis cuiuſque ratio diſcernenda. Sic quam in corde conſtituimus vim excandeſcentiæ, cauendum prouidendúmque eſt ne cum vitali, tanquam vna ſint, confundamus: nam tametſi eadem ſunt ſede eadémque ſubſtantia comprehenſæ, diuerſas tamen facultates eſſe effectuum operúmque varietas renuntiat. Ita propemodum in iecore poſita cupiditas, ab eiuſdem altrice vi quamplurimum differt, licet vnius ſint ſubſtantiæ. Vbique enim appetens facultas prior eſt ſuis comitibus, quas quaſi admotus ſtimulus ad agendum incitat & impellit. Hæc de animæ facultatibus quæ primò ſeſe offerebant: iam pari verborum contractu, earum functiones proximus liber decurrat.

Duo appetitus morales.

Rationalis immortalis.

Appetitus omnes à reliquis facultatibus diſtingui.

Libri quinti de animæ facultatibus, Finis.

DE FVNCTIONIBVS ET HVMORIBVS,

LIBER VI.

Alimenti in ventriculo confectio. CAP. I.

FACVLTATIBVS cognatione tanta functiones cohærent, támque immutabili continuatione iunguntur, vt aliarum ex aliis cognitio

Præfatio.

capi debeat, fuerítque necesse nobis pariter de ambabus suscepiorem sermonem facere, qui vtrarumque omnes ex æquo differentias recenseret. Quamobrem de functionibus dum hoc loco rursum dicere instituo, neque profectò enitor vt illas nobis adesse demonstrem, neque vt earum differentias enumerem, quippe quas omnes iam suprà plenè cumulatéque sumus complexi. Verùm à facultatibus tanquam à causis conuersione facta, articulatim distinctéque edisserere contendo, qua lege, quo ordine vsæ suis illæ spiritibus, suísque particulis & temperamentis, tanquam instrumentis functiones omneis suas compleant, vt simul inde partium omnium corporis humani commoditates & vsus in promptu sint & eluceant. Primùm autem omnes sigillatim scrutabimur & explicabimus in homine iam genito omnibúsque suis partibus absoluto, deinde in eo qui gignitur in lucémque profertur: atque in illo quidem naturę primùm, deinde animæ, postremò vitæ functiones attingemus. Summum supremúmque naturæ munus est nutritio, quam ex alimento accepto illa perficit: hoc enim illius est tota materia, in quam penitus incumbit, quam variè tractans expurgat, conuertit, propriísque ductibus in omnes extremásque corporis particulas diffundit atque confert. Quodcunque durius & solidius est alimentum, dentibus in ore constructis manditur, extenuatur, & molitur, nec leuem inibi conuersionem accipit, admiscétque sibi quodammodo animantis qualitates, vt pristinam speciem & naturam vix retineat. Quod sanè potissimum efficit tum diligens confractio atque confectio, tum pituitæ oris perfusio, quæ ad alia quoque plurima non modicas facultates obtinet, tum oris calor, tum denique tunicæ eius, quæ ipsi quoque ventriculo continuata est & cõmunis, attrectatio. Mansum iam & ad nutritionem præparatam alimentum, crebra agitatione & motibus linguæ detruditur, ídque excipit stomachus via communis per quam illabitur in ventriculum. Est autem hic & cibi & potionis receptaculum: omniáque rectis in interiore tunica positis fibris à gula detrahit, atque eisdem gula ab ore prolectat, perinde ac si dicas ventriculũ per gulam quasi per manum ab ore cibos eripere. Hæc porrò actio à transuersis villis, qui in externa sunt gulæ tunica adiuuari videtur. Cùm enim quippiam siue aridum siue humidum ab ore depellimus, transuersæ fibræ quæ infra idipsum sunt dilatantur, quæ autem supra contrahuntur, idq́; adeo

Alimẽtum est materia altricis facultatis.

Alimenti præparatio in ore.

Alimenti in ventrem depulsio.

adeò arctè vt inter deuorandum plerunque haustus spiritus, tametsi tenuis est, simul impulsus & adactus remigrare vix possit. Itaque partim ventriculo trahente, partim detrudente gula, ciborum fit depulsio. Ventriculi attractionem incitat appetentia, & iis qui extra modum appetunt promptior celeriórque fit depulsio: cùm enim fames immodica dominatur, venter cibos nondum in ore plane confectos, mandentibus etiamnum & inuitis plerunque eripit, vt fame latrantem se obsonet. Quæ sibi adduxit, sinu suo complexuq; recipit: eadem continendi facultate & obliquarum fibrarum ministerio includit, complectitur, continet suprà subtérq; & omni ex parte adeò compressè, vt his circumnici & prorsus adhærescere videatur, nec inane quicquam relinquat, si quidem conuenienter & secundum naturã se habet. Alioqui cibus in tanta capacitate huc illuc fluitans, neque lateribus ventriculi coarctatus haudquaquã plenè concoqui posset. Tum igitur pylorum interclusum ac prorsus obsignatum reperire est, vt non modò arceat crassiorem cibum, sed nec liquidum ac maximè profluentem elabi sinat. Ea profectò ratione concludit cohibétque accepta, nec ante legitimum naturæque præscriptum tempus effluere quicquam patitur, nisi cùm aut magno copiæ pondere, aut qualitatis mordentis acrimonia lacessitur. Est autem id legitimum tempus, quo plenam perfectámque concoctionem absoluit. Hoc interim spatio facultas concoquens, cibum omnem mutat & conficit, nullis quidem fibrarum adminiculis, sed tum proprio ingenitóq; calore & spiritu, tum eo quem vt lebeti magno circumiectus ignis, ita & proximæ partes illi inferunt, iecur, lienis, cor, diaphragma, vena caua, & omentum, quod illius calorem coërcet duntaxat atque continet. Cęterùm propria ventriculi substantia concoctionis illius absolutionem perficit, ídque nõ modò vulgatis & notis illis qualitatibus, verùm etiam tacita & recõdita proprietate. Itaque his omnibus tanquam ministris adiutus ventriculus primùm quidem alimenta in vnum cogit, & alia cum aliis, arida cum humidis confundit, simul verò omnia frangit & exterendo comminuit, vt iam partes omnes quandam substantiæ æquabilitatem adeptæ videri possint. Quæ dum ita exquisitè permiscentur, necessariò quum ex mistionis lege, tum ex affectionis natura mitigantur, & deposita omni qualitatum exuperãtia in quendam mediocritatis ordinem adducuntur & recidunt, fitque

Ventriculi attractio.

Ventriculi retẽtio.

Coctio vẽtriculi.

Coctionis ratio.

vniusmodi eiusdémque naturæ substantia, speciem quadam cremoris consequuta. Hoc primum est concoquentis facultatis opus, ciborum in cremorem conuersio, quam & ventriculi & vicinarum partium solo calore fieri credibile est. At verò id concoctio nondum censeri debet, quòd talem ars sola plerunque nobis exhibeat, sed duntaxat præparatio quædam ad concoctionem. Posthæc verò cremor hic aptam & accommodatam nutriendo animali qualitatem atque substantiam sumit, túmque perfectè mutatur & cõficitur: eáque mutatio & in chylum facta conuersio, concoctio ea est quam definimus. Fit autem hæc non modò vi & ardore caloris, sed etiam tota ventriculi substantia, & insita quam diximus proprietate. Sic struthiocamelus ferrum coquit & exterit, quod nô leo calidissimus, sed ne ignis quidem ardor effecerit: sic fruges aridas & præduras minutæ aues conficiunt, omnésque crudum quippiam subigunt & mutant, quod vix audeat homo attingere: sic coturnix veratrum coquit & mitigat, nobis prorsus inimicũ, inuictum, indomitum, & quod omnem corporis nostri vim, omnes conatus respuit & aspernatur. Quodcunq; autem idoneum & conueniens alimentum ventriculus acceperit, id demum vincit atque mutat, omnésque in id tum qualitates, tũ naturæ suæ vires confert. Hoc iam plenè coctum tametsi ingratum gustatui videtur, potestate tamen & viribus conueniens est & salutare. Idipsum autem concoctio est, nempe in peculiarem & propriam eius quod alitur qualitatẽ conuersio. Aristoteli quidem hæc ἕψησις existit, id est (vt iuniorum nomine vtar) elixatio: est enim in humido facta coctio. Quidam ex veteribus hanc falsò corruptioni annumerant, idcirco alimenta temporis spatio in vẽtriculo commutata putrescere existimantes, quòd pristinam saporis odorísque gratiam non seruent, sed prorsus iniucunda, graui molestóque tum sapore, tum odore sensus feriant. At illi parum cognitum habent eam concoctionis salubritatem, non gustatu, non olfactu, sed virium præstantia & substantiæ familiaritate ponderandam esse & æstimandam. Eius porrò quòd iam conuenientem & familiarem qualitatem est adeptum, portionem quandam sibi arripit ventriculus: nam quod in cremore longè optimum est & congruens, id halitus specie ad se rapit, ínque suas tunicas sugẽdo recondit, eis etiã adiungit & agglutinat: ex quo demum fructum voluptatémque percipit, & quodammodo saturatur. Verum

Causæ efficientes χυλώσεως.

Concoctio quid.

Alimenta coctione nõ putrescere.

Vt ventriculus chyli benignitate fruatur.

ram hanc esse nutritionem à Galeno quidem videtur proditum literis: quod tamen nonnulli de interiore ipsius duntaxat tunica accipiendum interpretantur, háncque ex tenuiore benigniorέque chyli vapore sustineri: externam verò ex sanguine alimentum capere per venas conspicuas ex iecinore in se pertinentes, atque directas. Ego verò vt hanc sic & interiorem illam sanguine nutriri duco, neque pastionem eam quam ex chylo ventriculus capessit veram nutritionem appello, sed ex qualitatis cognatione & conuenientia oblectationē quandam & satietatē nutritionis æmulam. Exanguia (fateor) non pauca animantia, vt conchæ, vt vermes succo aluntur, qui veram sanguinis speciem non accipit: at nō protinus existimandum est idipsum in sanguineis obtingere, quòd nihil quicquam præter sanguinem possit in eorum substantiam conuerti. Quocirca fieri non potest vt chylus proximum sit vētriculi alimentum. Quę quidem mea assertio, ne inanis esse videatur, illa me causa mouet, quòd dum fœtus vtero continetur, totus ventriculus maximéque interior eius tunica, puro ac syncero sanguine alebatur, nullo nimirum tum vspiam existente chylo. Nunc igitur quia cumulatius atque perfectius is ali postulat, optima ratione similiter ex sanguine nutrietur & incrementum suum capesset. Quinetiam ossa quæ longiore interuallo quàm vētriculus à sanguinis natura recedunt, sanguine ali fatemur: quanto magis igitur ventriculi membranæ sanguinem pro suæ naturæ custodia requirent? Quî fit igitur, inquies, vt cibus ventriculo conceptus, famem & appetentiam sedet atque saturet, si is neque ventriculum pascit neque nutrit? Fames quidem & animalis appetentia totius est ventriculi, præsertímque oris eius, tum temporis potissimum excitata, quum supra modum exinanita vētriculi capacitate, eius latera collapsa in sese concidunt, conuellúntque grauiter vicina sibi præcordia, & quum interiores recessus & quasi rugæ proprio humore exhausto inaruerunt. Hoc interim spatio ventriculus tum se suámque capacitatem implere & quasi farcire, tum verò succi vtilioris quippiam in interiores illos recessus recondere desiderat. Vtroque autem desiderio eum laborare argumento est, quòd modico cibo qui interiorem duntaxat tunicam oblinat, saturari non solet, nisi ipsa etiam interior capacitas expleatur: quòd etiam dominante fame, dum quis cibum capit, non protinus vt hic intrò demissus est, sed aliquāto pòst

Totum ventriculum sanguine verè nutriri.

Quæstio.

Solutio.

Fames ex causa fit duplici.

satiatur desiderium, quum perutilem succum ventriculus in tunicam rapiens summa cum voluptate amplexatur, sibiq; apponit perinde ac si eo verè aleretur. At certè ea nequaquam propria est nutritio: sed succus ille vacua tunicæ spatia referciens, in vaporem fusus & extenuatus ad extremum vanescit: ísque sua potius qualitate quàm substantia famem depellit. Famem dico animalem appetentiam: naturalem quippe vna duntaxat sanguinis substantia per ventriculi corpus & molem effusa, satiare potest, dum in eius naturam conuertitur: cæterùm animalem non modò sanguis, sed & quicquid qualitatis cuiusdam suauitate præditum in ventrem demittitur, compescit.

Ingestus cibus famem sedat animalē, nō autem naturalē.

Vt è ventriculo per intestina & venas mesaraicas in iecur fiat alimenti distributio. CAP. II.

POSTEAQVAM perfectè planéque cibos ventriculus concoxit, iísque abundè saturatus est, os infernum cui pyloro nomen est diducit, aspernatúrque quicquid alimenti reliquum est, tanquam redundans ac molestum. Quamobrem tum otiosa & feriata cõtinendi facultate, officiorum vsa vicissitudine expultrix exurgit, quæ transuersas fibras contrahens, ventriculum coangustat: atq; iam confectum chylum à se excludit, detrudítque per pyloron in intestina. Cæterùm quum sit ventriculus in naturalium instrumentorum numero, cautio etiam atque etiam adhibenda est, ne imprudentes hunc tanquam animal ratione intelligentiáq; præditum producamus, quòd prouidentia quadam & cura aliarum etiam partium saluti consulat. Non enim eò cibos concoxit, vt reliquis partibus alendis eos accommodaret, sed dum sinu complexúque eos continet & vndique cõprehendit, propriæ saluti atque voluptati dans operam, necessariò eos commutat. Vnde & idonea cibi portione iam expletus, quod reliquum est tanquam onus inutile à se deponit exigítque, non quòd in reliquas partes conferre quicquam conetur, in ídque viribus incumbat. Itaque dum sibi prouidet, & in eo maximè est occupatus, aliis etiam vtilitatem & fructum affert, non quidem ex instituto, sed fortuitò tanquam aliud quippiam agens. Hac igitur via & ratione geruntur omnes ventriculi functiones, si modò integer est & incorrupta sanitate, nec quorundam iniuriis lacessitur, quæ vel magno copiæ pondere, vel qualitatis acrimonia stimulent. Quæ sanè quemadmodum & quæcunque posthac tradentur functiones, tum ex quotidianis naturæ operibus,

Expulsio vētriculi.

Non agit ventriculus præcognitione quadam.

operibus, tum ex viuorum atque mortuorum consectione comprobari solent. Quod ergo in ventriculo redundat alimentum, in intestina protruditur: exceptum autem (neq; enim id trahunt, neque huius gratia fibras rectas habent intestina) confestim præteruehitur, à depellendi facultate, quæ in intestinis inest longè valentissima, ad cuius muneris functionem vtraque tunica fibras obtinuit transuersas & in orbem actas. Quoniã autem multiplex est intestinorum anfractus & flexuosa circuitio, haud ita facile alimentum perlabitur. In tanta igitur viæ longitudine, defluentis materiæ quicquid coctum est & salutare, potest opportune in iecur per mesenterij venas transportari. Vix enim fieri potest, vt in tam longo vię tractu vlla succi portio pręterfluat, quæ non ad cuiuspiam venæ os aliquando sese applicet, & quę si primum forte ambitum pręterlapsa erit, secundo vel tertio, vel alio deinceps consequente non arripiatur, suctáque apprehendatur. Quod autem hunc anfractum prætergreditur, nec raptum fuerit in mesenterij venas, tanquam inutile & superuacaneũ in crassiora intestina deiicitur, quò simulac peruenerit excrementi appellationem sumit: honestiori nec inquinato verbo cibi reliquias appellãt. Hæ tum astringentibus se intestinis, tum relaxantibus tãdem in aluum depelluntur, in quo tanquam in receptaculo residét dum propulsentur foras. Alui extremum podex est, quem σφιγκτὴρ musculus ambiens atque circumfundens marsupij modo intercludit, nec quicquam antè elabi sinit quàm ratio iubet. Dum autem arbitratus imperio hic relaxatus soluitur, naturaliter quidem expellentibus intestinis, nonnunquam verò adiuuantibus diaphragmate & abdomine, excrementa deturbantur. Ex quo plane intelligi potest deiectioné hanc prorsum naturalem esse, retétionem verò voluntariam, quæ solius sphincteris opera completur. Quanquam autem non prius è ventriculo cibus delabitur, quàm plena & absoluta concoctione sit mutatus, in ipso tamen per intestina transitu elaborationem etiamnum & absolutionem completam adipiscitur, quòd iners & otiosa nunquam esse possit quæ in eis est commutandi facultas. Simul verò eo transitu atque prolapsione, vtile quippiam & conueniens intestina sugunt, sibíque apponunt, quo demum (perinde vt de ventriculo antè commemoratum est) perfruuntur. Cæterùm vera eorum nutricatio per venas fit mesenterij, quę sanguinem è iocinere reuehunt, quemadmodum eædem vicissim chylum com-

Alimenti per intestina depulsio.

Alimẽti distributio ad iecur.

Excremẽtum alui.

Excremẽta retineri voluntate, expelli vi naturæ.

Intestina cibum cõcoquere.

Chyli ad iecur trāsuectio per venas mesenterij.

portant. Vt enim arboris tenuissimæ radices e terra succum trahunt, ita quæ in quoduis intestinum pertinent venarum ora, quantum chyli coctum est, & à reliquo cibo secretum, id omne hauriunt & exorbent: ab hísque venis minoribus ad maiores permanat, dum tandem ad iecoris portas se applicet: ad hanc quippe regionem aditus est & introitus per multiplices admodum vias, eásque perangustas. Præparant hæ quidem chylum iecori, conferúntque quasi rudimentū sanguinis, quale in eis per consectiones deprehendi solet, idcirco sane quòd à iecore initium ducunt, cuius proinde naturam referunt & æmulantur. Si arteriæ quæ ad intestina feruntur ac pertinent, nonnihil etiam humoris è cibo alliciunt, id omnino perexiguum esse debet, quòd crassior illic succus existat, sintque arteriæ spiritui halituíque trahendo accommodatæ. Qui vnum sensum æstimatorem iudicémque adhibuerit, mesenterij venas ventriculi & intestinorum nutricationi, non autem succorum distributioni destinatas esse contendet, quòd omnes semper rubro, nunquam albo succo confertæ videntur: quódque in ventriculi & intestinorum substantiam se figant, neque ad interiorem capacitatem apertæ sint. Veruntamen quoniam aliæ nusquam viæ ex intestinis in iecur directæ feruntur, per quas alimentum influat, ratio magis quàm sensus conuincit eas etiam ad distributionem accommodari. Existet autem mox quæstio non parum difficilis atque ardua, multùm & sæpe quæsita, per singuláine mesenterij venas tum nutritio tum distributio fit, an potius aliæ ad nutritionem: aliæ ad distributionem aptæ sint & constitutæ. Omnes vna sane & communi conditione seruitutis vtuntur, nec vlla operæ varietas illas seiunxit: sed singulis vtrunque datum est, tum vt in iecur chylum transportent, tum vt ex hoc in intestina sanguinem refundant: neque id quidem temporum & officiorum quadam vicissitudine, sed simul vna eadémque humorum congressione. Quanquam autem eisdem venis permiscentur chylus atque sangui, trahentium tamen partium naturæ & desideria causæ sunt, quòd diuersæ diuersa prolectent atque secernant, quemadmodum in alui purgationibus, non obscure fieri deprehendimus. Ad hæc verò sciendum probè est, superiores venas quæ in ventriculum & gracilia intestina concedunt, minus sane quàm inferiores humoribus è venis & ex iecore purgandis destinari. Nam in dysenteria multóque apertius in tenasmo, mordax &

Venæ mesenterij præparāt iecori.

Cibi ad iecur distributionem ratione, potius quā sensu cognosci.

Quælibet mesenterij vena sanguinem continet atque chylum

Superiores ad distributionem, inferiores ad expulsionem magis aptæ.

dax & acris humor in crassiora intestina illabitur, quo tempore plerunque superiora nihil noxæ & incommodi ferũt, sed cocta alimenta continent atque distribuunt, tametsi aluus inferior continenter prouocata humorem deiicit. Dum alimentis nonnihil purgantis facultatis permiscebitur, vno eodémque temporis momento nutritio fiet & infesti humoris secretio: hic per venas inferiores in aluum detrudetur exigetúrque foras, alimentum verò per venas superiores in iecur raptum concedet. Ad hunc igitur modum alimentum in iecur perlabitur, trahentibus quidem tum mesenterij venis, tum verò iecore per venas. Rapiunt autem id maximè ob conuenientis cuiusdam facultatis communionem, veruntamen aliæ permultæ sunt causæ quæ transuectioni celeritatem addant, vasorum amplitudo, succi tenuitas cum permeandi impetu, & attrahentis facultatis robur. Ex qualitatis quidem cognatione, vinum quàm aqua ocyus in corpus assumitur: at substantiæ tenuitas & vis quædam penetrandi, causa est vt vinum album promptiùs quàm rubrum & austerum in iecur peruadat, id enim expeditiùs trahentis vim consequitur. Si distributio, exposita modò ratione, trahendo duntaxat perficitur, quomodo mente concipiemus corporis habitum eiúsque venas extra modum impleri? quod in illo habitu athletico vsu venire compertum est & proditum. Nulla siquidem tum partibus abundè saturatis inest appetentia, quæ trahendi desiderium iniiciat aut stimulet. Si igitur non appetunt, neque profectò alimentum rapient. Deinde pars vnaquæque idcirco alimentum trahit, vt eo perfruatur: quod si iam plenè fruitur, non est quòd noui desiderio pulsetur, nec quòd ad id trahendum sese comparet. Veritatem porrò huius rei impura eorum intemperantia illustrabit, qui tanquam gurgites & voragines de poculorum magnitudine certant & bibendo se superant. Quanquam enim multas vini amphoras exorbent & exiccant, quæ tamen ab illis depelluntur cibi reliquiæ, nihilo fiunt liquidiores: argumentum sanè, quicquid vini absorbuerunt, in venas id omnino permanasse. Quinetiam si tenue ac potens vinum fuerit ingestum, & qui ad iecur patent aditus soluti fuerint, nec obstructio distributioni moram & impedimentum vspiam afferat, quale ferè haustum fuerat víxque vlla ex parte commutatum profundi cernetur. Quod si aliquispiam omnem huiusmodi distributionem trahenti facultati attribuit, nec vinum quantumuis

Distributio attractione fit.

Quomodo venæ possint supra modum impleri.

Multa alimenta tenuitatis impetu in venas permeare.

tenue existimat nisi tractum in venas peruadere, edoceat is quæso & planum faciat, qua ratione complura medicaméta angustas admodum vias, venásque prætenues subeant, & nullam non corporis partem peragrent. Non liceat ad trahendi facultatem confugere, eámque moleste obtrudere, cui nihil hîc loci relictum est. Nulla enim medicamentis cũ corporis partibus affinitas intercedit, imò contrà odio penitus insito, tacitísq; discordiis plurimum inter se dissident, naturæ prorsus infensa. Quamobrem his non excitabitur vis appetendi, nec demum illius impulsu trahendi facultas insurget, quæ illa tam aduersa in venas & corpus alliciat. Cæterùm quũ illa quoquouersum permeantia, omnia traiicere & peruadere medicorum curationes multis iam seculis comprobarint: quænã obsecro huius alia potest causa probabilis afferri, quàm quòd illa aut substantiæ tenuitate, aut alia quapiam vi ingenita sibi, in corporis interiora penetrent? Hoc si est, quid quæso obstabit quo minus multa etiam alimenta prætenui substantia aliísque facultatibus valeant, quibus velut impulsa promptiùs ferantur ac permanent in corpus? Quum quis ad medio critatem & ad satietatem se impleuit, omnémque cupiditatem tum ventris, tum reliquarum partium saturasse creditur, si crudus postridie se rursus ingurgitet, an non potius humor in venas se protrudet, quàm partium vi prolectetur? Si hæ satietatem expleuerunt, cur pluribus & immodicis humorum ponderibus sese obruent? At (inquiunt) ventris ori ingenita vis est appetendi, quæ cùm sensu quodam eximio indigentiæ atque plenitudinis molestiam percipiat, saturari quidem potest: reliquæ autem partes eo sentiendi munere destitutæ sunt, quæ quoniam satietate nulla premuntur, naturali quodam desiderio tanquam stirpes, ex venis nullo puncto temporis intermisso alimentum rapiunt, neque fieri potest si materia suppetit, vt aliquando illæ trahendi finem faciant. Hæc mihi videtur delicatior (vt ita dicã) molliórq; ratio, quã philosophi vis grauitásque postulat. Si enim partes assiduè trahunt, insaturabiliter explentur, éstque naturalis earum cupiditas insatiabilis. Hoc verò quid aliud est quàm partes perpetuo & insanabili malo teneri? quàm morbum cum integra valetudine confundere atq; omnia perturbare? Bulimum quidem & diabetem affectiones præter naturam dicimus, quòd assiduo desiderio ad trahendum impellant, neque vllum agendi modum adhibeant. Similiter igitur & in nobis

Subterfugiũ quorundam.

Confutatio multis rationibus.

Bulimus est virtutis prostratio ab

nobis quantumuis bene valentibus : si partes corporis trahendi moderationem non adhibent, debent infirma atque etiam ægra valetudine censeri. Iam verò quod illi proponunt partes corporis nullum sensum habere indigentiæ atque plenitudinis, quem exitum reperire possit æstimemus. Hoc fixum atque ratum omnes habent, venas & habitum corporis cùm supra modum implentur, plenitudinis mole veluti pondere aliquo grauari: hinc grauissima mala impẽdere, quæ prospiciens Hippocrates iubet habitum soluere sine mora. Hoc & natura sæpè aggreditur, dum onere oppressa & quasi extincta, miris conatibus superuacuam molem per nares, per vterum, aut mariscas à se tanquam à ceruicibus depellit. Deinde verò multis ante rationibus corroboratum est, partibus naturalem quendam sensum inesse conuenientis & aduersæ qualitatis, eóque naturale desiderium incitari. Quod si est, cur non item molesti ponderis atque grauitatis sensus inerit? Iam siquis inest, vt certè videtur, cùm ad mediocritatem partes implebuntur, earum cupiditas & naturale desiderium expleri satiaríque debet. Quocirca si supra hanc mediocritatem eas impleri contingat, non id solùm trahentis facultatis desiderio, sed iis maximè causis quas suprà recensui, fieri necessum est.

externæ refrigeratione profecti, qui ab esuritione quidem principium sumit, sed famẽ amplius non habet cõiunctam.

Sanguinis & humorum in iecore procreatio.

CAP. III.

Ex intestinis autem & ventriculo secretus à reliquo cibo succus is quo alimur, permanat ad iecur per quasdam illinc vsque ad πύλας, id est portas iecoris ductas & directas vias. Sic enim appellãt venam in iecoris introitu per amplam, ad quam tenues mesenterij venæ pertinent. Huc totus chylus confectus iam coctúsque perlabitur, qui tamẽ mox rursum dispersus in omne iecur distrahitur. Quas enim venas ad portas natura in vnam coniunxerat, mox rursum in iecoris corpus disiecit, quæ quum tenues & admodũ angustæ sint, non facilè & celeriter potest succus distributionis impetu allatus per has peruadere. Quocirca is in iecore diu multúmque cunctatur, & in transitu hæret: éstq; tarda eiusmodi transuectio loco retentionis & moræ, quæ absolutæ concoctioni necessariò debetur. Quum igitur tãta sit venarum per iecur disiectarum exilitas, succus totus ad eius carnem propriámque substantiam proximè accedit, à qua vniuersus vsquequaque attingitur. Ob hanc verò moram diutinam, & ob exquisitam in iecore contagionem,

Iecoris retentio.

Iecoris concoctio.

chylo per minima quæque distributo, tum celerior, tum integrior sanguinis ascilcitur species, quàm si ampla capacitate, qualis est aut cordis aut ventriculi, cóciperetur. Ad quod non parum confert quòd quæ in iecore sunt venæ, tenuibus admodum tunicis sunt præditæ. Quem igitur chylum ope venarum mesenterij præparatum, & rudi quadam sanguinis forma adumbratũ iecur accepit, hunc per eam morã & contagionem, vera & expressa sanguinis specie ornat & perficit: cuiusoperis non quęuis illius sine delectu particula, sed quæ duntaxat illius propria est caro atque substantia effectrix est, quanquam reliquæ omnes in id vsum quendã & commoditatem habent. Dum ea caro quæ substantia cócretum & coactũ sanguinem exprimit, allapsum ex ventre chylum sensim enititur in propriam naturã commutare, sibique prorsus assimilare (est enim hic scopus vnus in quem vnaquæq; particula caloris sui munus dirigit atque refert) primùm quidem crassiorem reddit & colore rubrũ: quúmque iam ad quandam mediocritatem accessit, sanguis verè est & appellatur, tantò à iocineris substantia deficiens, quãtò ventris chylum superat. Ex quo percipi potest sanguinis confectionem, non modò caloris beneficio, sed maximè iocineris ingenita proprietate compleri. Huius proportione eorum quæ in reliquis partibus gignuntur humorum, vt lactis, vt seminis concoctionem æstimari velim: vt non aliud sit concoctio, quàm imperfecta & inchoata quædam assimilatio, seu gradus quidã & aditus ad assimilationem. Geniti iam sanguinis portionem quandam familiarem ac benignam sibi iecur adiungit, agglutinat, & assimilat, non vt ventriculus aut intestina chylum, sed nutritione perfecta illam in propriam naturam conuertens. Reliquam verò sanguinis partem ceu redundantem & sibi superuacaneam, in venam cauam perlabi sinit, à qua in totum corpus distribuitur per venas sanè quam multas, in omnes partes corporis pertinentes. Cæterùm priusquam hanc distributionem oratione persequamur, sanguinis procreatione paulò altius repetita, inuestigemus quinam & quales quótque humores vnà cum sanguine gigni solent. Mustum recens ab vuis expressum coniectúmque in dolia, cernimus ab innato sibi calore efferuescere, mutari, & concoqui: hinc superuacanea comparere quæ prius quidem confusa inerant, ac tum primùm concoctionis vi secernuntur atque secedunt, alterum quidem grauius magisq; terrenum, quod in fundo subsidés fecem

Caro iecoris opifex sanguinis, & quomodo.

Vt iecur alatur.

Quatuor humorum ortus & procreatio.

fecem appellant: alterum leuius magísque aëreum, quod per summa innatat & flos vini dici solet. Simili profectò ratione chylus in iecur transfusus, cùm humidus quidam liquor sit, quodammodo feruet & concoquitur, tandémque nonnihil crassum existit, feci respondens, nônnihil etiam tenue & leue flori consimile: hoc bilem flauam dicimus, illud melancholicum humorem. Hæc quidẽ superuacanea, quia sunt ad corpus alendum minus idonea, idcirco sanguini puro corporis alimento permisceri non par erat. Quamobrem natura illa segregans, flauam bilem in propriam vesiculam ad iecoris portas constitutam, melancholiam verò in splenem confert & reponit. Itaque vesicula proprio ductu & via ex iecore bilem flauam attrahit, eámque synceram, nec alio quoquam humore adulteratam, tum quòd viæ angustia crassiorẽ illabi non sinit, tum quòd eiusmodi attractio maximè ex humoris familiaritate & occulta conuenientia incitetur. Quanquã enim mordax est & acris hic humor, vesiculæ tamen propriόque receptaculo tristis non est aut infestus, sed mutua cognatione iucundus & amicus, ex quo illa voluptatem & iucunditatis sensum percipit. Cæterùm eo haudquaquã alitur, quòd vsquequaque amarus sit nullo benigno succo perfusus, sed sanguine quem suscipit per venã conspicuam ex portis iecoris in suum ipsius collum insertam. Cùm bilis copia supra modum turgescit, onere se leuat quod ab se ín intestina exigit atque deponit, ídque via altera quæ magna ex parte in ieiunum intestinum contendit. Hæc secretio tum intestina ad celerem reliquiarum deiectionem impellit, tum eas ipsas fuluo tingit colore. Lienis porrò parte concaua venam gerit à portis iecoris allatam, qua is à squalido illo & melancholico humore iecur expurgat. Hunc enim insita facultate, qua sibi gratus est & suauis, attrahit & in se recondit, per venarum tenuitates diffundens: assidua deinde opera summáque administratione hunc elaborat, comminuit, exterit, & in tenuiorem quoad licet succum commutat, ad hanc quidem actionem tum robur innati caloris, tum perpetuam arteriarum (quæ illic multæ sunt & ingentes) pulsationem accommodans. Qui in splenem allicitur sanguis, eum qui in iocinere cõtinetur crassitudine superat: verùm cùm in illius venis & arteriis elaboratus fuerit, non vniuersus neque crassior illius portio, sed tenuior duntaxat lienis fit alimentum, & in eius carnem sensim illabitur. Id autem quamuis tenue sit, nequa-

Bilis tum flauæ tum atræ secretio.

Vt flaua bilis in cystim trahatur.

Cystim ali sanguine.

Bilis ad intestina deiectio.

Vt lien melancholiam trahat.

Lien quomodo alitur.

quam tamẽ rubrum eſt,ſed ſubnigrum lienis colore:quemadmodum qui ſanguis iecur alit craſſus eſt & ruber:ſic enim conueniebat vnumquodque familiari & cognato ſibi humore nutriri. Craſſior autem melancholici humoris portio quæ lienis vi nec molliri nec ſubigi potuit,tanquam ad nutriendum inepta, in os ventriculi proprio ductu quaſi eructando eiicitur. Hæc quidem cùm auſtera ſit & acerba,ventriculum aſtringit & in anguſtum adducit,vt inde omnis illius actio firmior ſit & validior. Deinde verò in ventris capacitatem relabitur:hinc vnà cum alimẽtis in inteſtina excidit,tãdem verò quia inutilis in cibi reliquiis inhærens cũ eis foras propulſatur: non enim denuò in venas & iecur illinc traducitur,vt neque flaua bilis quę iamdudum expulſa, alui ſuperuacua infecit. Rurſum autem vini comparatio ante oculos exponenda eſt,ſi pituitę ortum atque ſubſtantiam placet animo percipere. Quod bimeſtre adhuc eſt, quamuis à fecibus & ſpuma expurgatum, guſtatu tamen ſubcrudum, auſterum & aſtringens deprehenditur, quòd crudis partibus viſum effugientibus perfuſum ſit. Has dierum numero vini calor euincit & concoquit, indicio quòd vinum annuum aut bimum qui deguſtabit, iam maturatum id,ſuaue,plenũ caloris & roboris percipiet. Sic in ſanguine à quo vtraque bilis ſecreta iam eſt, crudus quidam humor confuſus permiſcetur,cui perpurgando natura nullum inſtrumẽtum deſignauit,quòd ſegregari excludíque non deberet. Eſt enim quaſi dimidio coctum alimentum,quod manens cum ſanguine vna rapitur in venas,vt per inedias & cibi penuriã tempore mutetur & integrè coquatur, fiátq; ſanguis commodus & ſalutaris. Hæc pituita non quemadmodum dictus ſuprà melancholicus humor aut flaua bilis,ſuperuacuã cenſeri debet, quum ſit ad nutriendum apta: neque præterea muco mananti è naribus, neq; ei lẽtę craſſæque pituitæ ſimilis eſt quam in ventre & inteſtinis neceſſariò gigni perhibent. Hæc enim ventriculi concoctione deficitur,vt ne ſuccus quidem omnino ſit:quam autẽ hîc definimus,ea ſuccus eſt,ex bono & percocto chylo genitus. Reliquas tũ pituitæ tum bilis differentias paulò pòſt fuſius perſequemur.

Purgamentum lienis quomodo mittatur.

Pituitæ procreatio & locus.

Omnes humores ſimul gigni,& ab vno eodémque calore.

CAP. IIII.

Lib. de naturalib. facul. 2.

CVM tam multiplex ſit & varia humorum natura, fierine poteſt vt omnium vna ſit procreatio,& ab eodem calore profecta? Sanguinem aiunt ex mediocri temperató-

peratóque calore nasci, reliquos humores ex immodico: quod ipsum variis argumentis fulcire nituntur, iisq; ab hominum naturis, ætatibus, vitæ generibus, ab anni tempore, regione & cœli statu ductis atque depromptis. Ex his enim quęcunq; in calorem propensiora sunt, bilem, quę in frigus vergunt, pituitam: vt mediocria sanguinem gignunt. Si in hoc procreationis humorum summa causáque tota consistit, quum in vnoquoq; homine calor vniusmodi sit & simplex, vnicus duntaxat humor proferetur. Et cui acrior ille obtigerit, ex quouis sine discrimine tum calido tum frigido alimento, nihil præter bilem gignet. Contrà verò cui natura aut ætate iam acta decursáque calor torpescit, tametsi calidiora erunt alimenta, meram pituitam procreabit. Hæc autem per se & perspicuè sunt falsa & inter se vehementer repugnantia, quæ quotidie re & euentis refelluntur: quandoquidem in omnibus tum naturis tum ætatibus tum cœli constitutionibus, ex quocunque alimento, omnes humorum differentiæ gignuntur in nobis. Dum enim alimentum sanguinis formam commutatione nanciscitur, reliqui humores pariter ortum habent. Itaque quoniam hominis simplex est & eiusdem naturæ calor, cõsequens est hanc humorum differentiam non calori, sed alimento ascribendam esse. Atque vt apertius id explicẽ, locos eos penitus scrutabor ex quibus argumenta eruuntur. Nihil prorsus communi rerum natura ducitur & consistit, quod non quatuor illa peruulgata rerum primordia quadam mistionis temperatione compleant: maximè verò quæ alimenta dicuntur ex illorum quadam mediocritate constant. Hinc fit, vt chylus ex alimento factus, quanquam simplex & vniusmodi intuentibus apparet, reuera tamen partium diuersarum mutua permistione cõcreuerit, quarum aliæ calidæ sunt & tenues, aliæ frigidæ & terrenæ, frigidę aliæ & humidę, vt aliæ calore humoréque excellunt. Quum igitur vnus iocineris calor in tam varium & multiformem chylum agit, quid difficile existimes varios humores inde procreari, quando maximè à naturæ interpretibus proditum est, ab efficiente causa simplici, complura diuersáque gigni, ob eam quæ in materia est dissimilitudinem? Vt simplex omnino nullum potest alimenti aut chyli genus haberi, ita fieri non potest, ne ex grauissimo quidem morbo, vt omnes chyli partes in vnum simplicémque humorem commutentur. Etenim si quis melle, alliis, porris, aut cœpis vescatur & vino meraciore,

Expositio aut si mauis confutatio.

Vnde diuersi humores gignantur in nobis.

Necessariò quatuor humores in nobis gigni.

sitque is calidiore natura & ætate florenti, non idcirco duntaxat synceram ex his bilem, quamuis certè multam eam & feruidum sanguinem suscipiet. Cui iecur temperatum natura obtigerit, id ex ea chyli portione quæ temperata sit & mediocri substantia sanguinem, ex calida & tenui bilem flauam, ex frigida humidaque pituitam, ex frigida atque terrena melancholicum humorem efficiet: omnia quidem sui generis quandam mediocritatem adepta. Si verò vel alimentum, vel iecur, vel vtrunque in calidum verget, biis quidem abundantior efferetur, eáque calidior, quemadmodum & sanguis: & pituitosus, aut melancholicus humor minus erit frigidus: nam vnusquisque humor certa temperamenti latitudine circumscribitur, per quam diuagari potest. Ex melle non modò copiosior, sed etiam calidior bilis quàm ex lactucis progignitur: & cui iecur est calidum, plus bilis eiúsque calidioris ex simili alimento is coaceruat, quàm cui id in frigidum vergit. Est igitur sanguis alius alio calidior frigidiórve, & bilis bile calidior, & pituitosus melancholicúsve humor alius alio frigidior, neque suus cuique ad vnguem definitus est gradus. Ex quo intelligitur non omnes quæ in alimento ad bilem aptæ sunt partes, in omnibus æquè corporibus in bilem conuerti, nec omnes quæ pituitæ gignendæ sunt, semper in pituitam arbire, sed varietatis plurimmũ afferri, ex efficientis caloris vi & alimenti materia, quarum iusta comparatio gignendi humoris speciem definiet. Rursum non omnem flauam bilem ab immoderato fieri calore, sed etiam à temperato, aliam quoque ab imbecillo: ridiculum enim & absonum videatur, siquis dicat temperatum aut frigidum iecur nil prorsum bilis habere, nec alimenta frigidiuscula illius quicquam proferre. Quod obiici solet bilem duntaxat fieri à natura, ætate, regione, & alimento calidiore, non est vsquequaque verum, quòd ab aliis etiam causis proueniat, attamen ab illis maximè redundantia quædã fit & affluentia bilis supra mediocritatem: quemadmodum iecur & alimentum si frigidiora sint, pituita superfluet, si tẽperata, sanguinis erit vbertas: si temperatus calor & alimentum terrenum, melancholicus humor redundabit. Cæterùm non simpliciter ex similibus duntaxat causis singulos ortum habere necessitas est, quum omnes (vt dixi) ex eodem chylo vnius caloris beneficio producantur. Iam verò id multis ænigmatum obscuritatibus inuolutum explicare consilium est, vt humores quatuor

Ex chylo temperato in temperato corpore omnes fieri humores suo genere temperatos.

Bilem quandoque ab imbecillo fieri calore.

tuor

tuor simul & vno eodémque temporis spatio gignantur. Vnus quidem iecineris calor toti chylo æqualiter sese exhibet, in eúmque pari robore & conatu vbique incumbit: veruntamé non eius partes omnes parem mutationis modum subeunt, quòd non similis sit omnium constitutio. Hinc accidit, vt qui ex his diuersi fiunt humores, eodem tempore emergant atque compareant. Pituita enim ex frigida & cruda chyli fit portione, bilis ex calida atque tenui, sanguis ex mediocri, melancholicus humor ex frigida atque terrena. Quoniam igitur vnus idémque calor in chyli partes omnes æqualiter penetrat, eásque afficit, quocunque tempore ex mediocri portione sanguinem effecerit, eodem ex calidiore bilem, ex cruda pituitam, ex terrena melancholicum humorem proferet: quum enim omnibus par elaboratio accesserit, tanta necessariò consurget humorum varietas. At inquiũt pituita frigidior est & crudior, ex hac deinde si perfectius coquatur, sanguis fiet, ex hoc demũ caloris vi & exuperantia bilis: sic contendunt necesse esse vnumquodque prius leuiter quàm perfectè concoqui, sic gradatim ad summam perfectionem perueniri. His quidem rationibus vrgent & pungunt quasi aculeis, quas tamen refellere licet. Quanquam enim pituita dicitur sanguis leuiter & modicè coctus, aut sanguinis rudimẽtum & quasi adumbratio, & quæ vi caloris perficiatur, fiátque sanguis: non tamen contrà necesse est omnem sanguinem parcè concoctum pituitam dici, aut ex hac prouenisse, vt prius pituitæ quàm sanguinis speciem acceperit. Hac enim ratione quicquid id est quo alimur, siue cibus, siue vniuersus chylus, pituita dici deberet, quia nondũ plenam concoctionem obtinuit. Quinetiam si ex pituita totus sit sanguis, ex hoc deinde bilis flaua, postremò atra, vnus duntaxat humor erit in nobis, neque simul complures consistent. Deinde verò quia omnis humor coctione cogitur crassiórque fit, flaua bilis sanguine crassior euadet, nullus naturalis existet melancholicus humor, si ex bilis ardore gigni debet: nulla reddi poterit secernendorum humorum ratio, omnia funditus euertentur quæ de illorum ortu & differentiis veterum præceptis stabilita sunt. Non ergo humorum procreationes atq; differẽtias ex vnius caloris vi & gradu, aut ex solis qualitatibus, sed etiam ex propria materia æstimabimus, quę sua est cuiusque humoris propria & familiaris. Alia quidem sanguini, alia melancholico succo, alia bili flauæ sub-

Omnes humores simul gigni.

Rationes eorũ qui putãt humores ordine quodam gigni.

Confutatio.

Non omnẽ sanguinem ex pituita fieri.

Humorum differẽtiæ spectantur non modo ex qualitate, sed etiam ex materiæ modo.

iecta est materia: neque fieri potest vt ex puro sanguine bilis gignatur & prodeat: sed vnumquemque necesse est ex conuenienti & idonea chyli portione gigni, ídque simul & vnius eiusdémque efficientis caloris opera.

Vt sanguis à iecore delapsus per venam cauam in omnes corporis partes diffundatur. CAP. V.

POSTEAQVAM succus quem in iecore confici & ortũ accipere demonstrauimus, à superuacaneis expurgatus fuerit, ruber iam syncerus in eam venam perlabitur, quę in conuexo iocineris sita est & caua appellatur. Hoc autem loci aquoso & tenui humore sanguis perfunditur, quo tanquam vehiculo facilè & expeditè in graciles & perquam angustas tum mesenterij tum iecoris venas permanat. Hic humor quoniam alendo corpori minimè est accommodatus, perfunctus iam illo vehendi munere, & ad reliqua deinceps inutilis, è iocineris conuexo secernitur & trahitur in renes, vnde mox profunditur in vesicam. Idcirco enim venæ cauæ vtrinque renes assident mox subter iecur positi, vt expeditiùs celeriúsque id muneris obeant. Cæterùm non omnem eum humorem proliciunt, propterea quòd nonnihil illius retineri conuenit, quo reliquus sanguis per venas in omnes partes corporis pertinentes traducatur. Itaque renes per ductus venarum emulgentium vrinã eliciũt, ad id quidem incitati mutua & communi qua inter se conueniunt familiaritate. Per amplam e m ductuum laxitatem fieri vix potest, vt syncera illa atque pura trahatur, sed cum ea tum flauæ bilis plurimum, tum sanguinis humidi ac tenuioris non modicum fertur. Vrina quidem & quæ cum ea tenuior est bilis, potest per exiles transitus qui sunt in tunica succingente interiorem renum capacitatem elabi profundique in vesicam: at sanguis, nempe illis crassior, inibi conseruatur, qui dein roris modo fusus renibus primùm apponitur, hinc annectitur, demum assimilatur, & in eorum substantiam facessit. Vrina quum prælongis validísque ductibus è renibus in vesicam depulsa fuerit, retrò commeare non potest, quòd obliqua sit ductuum in vesicam insertio. Coaceruatur autem illic & continetur vt proprio receptaculo, ne continenter & intẽpestiuè eam reddere cogamur. Quum verò illius influxu vesica iam turgescit, aut acrimonia ad illam reddendã impellitur, contractis quas in se continet transuersis fibris, vrinam propellit: ídque simul relaxato ex rationis præscripto eo musculo qui in orbem agitur, & qui

Vrinæ à sanguine secretio.

Vrinæ in vesicam profusio.

Vrinæ [illegible].

& qui tanquam custos aliquis in ceruice positus, inhibet ne sponte proprióque impetu profluat vrina. Qui in abdomine sunt musculi non parum eam expulsionem adiuuant, potissimum dum ad imum ventrem constricti vesicam intrò protrudunt & impensè contrahunt. Quin & musculus ille in ceruice custos, dum sub finem emissæ vrinæ se comprimit & coarctat, omnes quæ in ceruice sunt reliquias exprimit, maximè verò quum eæ aut acrimonia aut arenis molestæ sunt & graues. Vesicam vrina non alit, sed sanguis qui per peculiares venas vtrinq; in illius ceruicem insertas influit, quemadmodum sanè tum vterum, tum bilis folliculum nutriri constat. Hæc est omnis viscerum inferiorum nutritio, & superuacaneorum secretio: nunc quæ reliqua sunt simili compendio persequamur. Quando iecur quidem sanguinis officina atque principium est, è quo tanquam è fonte alimentum defluere & in omne corpus diffundi conueniret, vt iustitiæ quadam mediocritate sanguis vnicuique parti conferretur, venas inde tanquam à fonte riuulos sanguinem delaturos deduci par erat. Hæ etenim si defuissent, quæcunque iecori viciniores sunt partes, exuperantis sanguinis copia obrutæ mergerentur: quæ verò longiore interuallo distant, ab hoc destitutæ penuria languerent & extabescerent, quippe ad quas hic minimè permanaret. Quemadmodum igitur qui hortum aliquem summo artificio irrigare conituntur, ab ipso fonte aut ab amplo quodam riuo tubos complures, tum magnitudine tum spatiis discretos, in omnes horti partes deducunt, sic existimantes humorem quocunque trahi commodius & consequi posse: ita profectò per venarum productiones è iecore, partes corporis omnes iusta sanguinis mensura perfunduntur. At nõ vt aqua per riuulos, sic per venas sanguis sua spõte & impetu perlabitur: sed is tum iecoris vi expellitur, tum à propinquis venæ partibus attrahitur, quæ deinde in alias proximè consequentes extrudunt: ad húncque modum pellentibus quidem prioribus, trahentibus verò iis quę deinceps subsequuntur, commoda fit sanguinis in extremas corporis partes distributio. Huc non parum momenti afferunt propriæ singularum partium vires, quæ naturali appetitu incitatæ, id ex præterlabente sanguine prolectant, quod sibi tota substantia familiare est atque iucundum, ídq; proprio venæ ductu ad se pertinente. Quæ inter venas media interponuntur spatia, quanquam ductus non habent

Vesica vnde a'atur.

Venarum vsus in corpore.

Quibus viribus sanguis permeat in venas.

Vt sanguis illa-

Illabitur in carnem & alias partes.

Lib. 2. de gene. animal. ca. 4.

Sanguinem in venis perfici maioribus.

Vt ex sãguine quatuor fiant humores secũdarij.

in se directos, alimentum tamen suscipiunt, nec præparcè, vt aliquis putauerit, sed abundanter: id autem halitus specie per tenues occultósque propinquarum venarum transitus, tum excidit, tum rapitur. Non enim ex solis vasorum finibus & osculis, verùm etiam, vt author est Aristoteles, per quæque angusta venarum foramina alimentum effluit, & illabitur in carnem in aliásq; particulas. Distributionis huius non prius finis erit, quàm in omnes corporis particulas nutrientis substantiæ qualitas perlata sit. Verùm hoc interim temporis spatio venæ maiores quem in se continent sanguinem (nunquam enim otio perfruuntur) multò exquisitiùs elaborant & conficiunt, ídque aut insita sibi vi & facultate, aut ea quàm à iocinere illapsam acceperunt: id enim communi medicorum consensu firmatum est, sanguinem in venis summum perfectionis gradum adipisci. Sanguis autẽ simulac è venis amplioribus in angustiores, quas vnicuiq; parti natura dedit, attractus quasi deriuatione quadam exciderit, omni tum qualitate, tum proprietate circunstantis particulæ sensim perfunditur, eáque commutatione partis naturã assumens, fit primus humor ex quatuor secundariis quos antè commemorauimus. Dehinc verò per oscula aut cæca exilium venarũ foramina, roris modo multiplici lapsu & erratico in omnem partis substãtiam influit, pérque omnia spatia diffusus combibitur: fitque tum vera istius humoris appositio, quem non ineptè quis rorem appellauerit, quanquam non aquæ similis est, sed superiore paulò crassior. Appositus iam hic continenter assiduo partium calore conuertitur, concoctione cogitur crassiórque fit: deinde verò coactus parti agglutinatur & adhærescit: éstq; hic tertius humor ex secundis, qui partis tũ qualitaté, tum temperamentum, nondum autem perfectam substantiam attigit. Ad extremum verò naturæ vi & vniuersa partis substantia ita concrescit, ita mutationem subit, vt ei demum perfectè & vsquequaque assimiletur. Hoc opere quod veram nutritionem perhibemus, partis substantia quędam fit carnosa, quam in secundariis humoribus loco quarto collocauimus. Itaque sanguis vt primùm in pusillas partium venas adductus fuerit, sensim mutatione ad illarum substantiam & temperamentum accedit, dum perfectè assimiletur, & ex toto expressam earum naturam referat, ídq; nutritione quæ omnis concoctionis est finis, & summa totius functionis naturalis absolutio. Quocirca sanguis qui ossa, carti-

cartilagines, vincula, membranas & neruos est nutriturus, quodammodo (inquit Actuarius) in angustarum venarum extremitatibus iam albescit. Quum vero inter illarum partium fibras atque in media spatia illabitur, plenius sane cōuertitur, & quandam partis similitudinem gerit. Sic quæ in ossium cauernulis est medulla (hæc enim, non autem quæ in maioribus capacitatibus concreuit, ossis est proximum alimentum) perspicuè iam ad ossis naturam accedit: cartilaginem mucco simile quiddam circunfundit: vinculis, membranis atque neruis lentus quidam humor circumiectus conspicitur. Tale autem est proximum cuiusque alimentum, quod quidē appositum iam est: deinde verò plenius confectum calore coactúmque parti agglutinatur & adhæret, in eiúsque naturam tandem facessit, ídque propria partis vi & facultate, quæ propriæ assimilans est, & altrix appellatur. Hæc alia est in osse, alia in neruo, alia denique in aliis, vt sua insit cuique peculiaris. Simili prorsus ratione totidémq; interpositis mutationibus caro alitur, non modò ea quæ musculorum, sed & quæ iecoris & quæ reliquorum est viscerum. Quum enim sanguis è venarum osculis in carnem incidens ei apponitur, calore mutatus similem parti substantiam sumit, nec fieri potest quin medio ferè mutationis tempore crassior iam factus ei affigatur & adhærescat. Cæterùm in hac multò celeriores fiunt mutationes, vt idcirco vix vllo sensu percipi possint, víxque fieri putentur. Carni enim proxima est sanguinis substantia, vt proinde leui facta mutatione ali possit: non sic autem ossa, cartilagines, vincula & membranæ, vt à quibus sanguinis substantia longiùs abscessit. Non dissimili ratione nutriuntur venę & arterię, quæ quanquam proximum in se sanguinem continent, quo aluntur, hunc tamen non possunt leui momento in se conuertere: sed quæ portio tunicis proximè assistit, primùm commutata albescit, móxq; tanquam ros in angusta foramina venæ aut arteriæ rapitur, quibus penitus apposita crassiórque facta annectitur, tandémque assimilatur.

Vt ex sanguine sensim fiat nutritio & aßimilatio.

Caro citius alitur quàm aliæ partes.

Vt venæ & arteriæ nutriantur.

Quot concoctionum genera, quis cuiusque proprius sit humor, quod excrementum. CAP. VI.

FVNCTIONVM igitur quę natura duce ac magistra administrantur, summa atque suprema nutritio existit. Hæc autem à natura fit, quæ spiritus calorísque appulsu & opera alimentum assiduè exagitat: id enim est tanquā sub-

iecta materia in qua versatur, & in quam vires exercet suas, dum plene & omnino in corporis substantiam sit conuersum. At non de repente, sed longa continuatáque rerum serie fit ea conuersio: multorum enim operis concurrentibus varie commutatur, expurgatur, in omne corpus distribuitur, huicque ad extremum assimilatur. In ea longa distributione multiplex incidit concoctio, varij gignuntur humores, diuersa item supervacanea. Itaque assumptum alimentum quanquam vbiq; mutatur & omni corporis loco conuersionem subit (quandoquidem vnaquæq; corporis particula proprio calore in id incumbit, & quasi culturam subigendo adhibet) non tamen vbicunque sit, concoqui id iure ac meritò aliquispiam dixerit. Non enim quæuis vel leuissima alimenti mutatio, qua id aut exteritur, aut mollitur, aut odore saporeve mutatur, sed duntaxat quæ à natiuo calore fit in alimento perfecta substantiæ conuersio, concoctio existit. Quæ perfecta futura est concoctio, haud quidem exiguo breuique tempore, sed mora & cunctatione quadam absoluitur. Quocirca firmum ratúmque esse debet eo duntaxat loci hanc fieri, vbi alimentū diu multúmq; hęret, & vis illa continendi valens est, simúlq; concoquendi facultas copiosò circumfluit & abundat calore. Hoc autem tribus tantūmodo locis concessum videmus, è quibus etiam triplex existit concoctio, prima in ventriculo, secunda in iocinere, tertia in singulis particulis. Sua quanque antecedit præparatio, suáque sequitur absolutio, suum cuiusq; alimentum tanquam subiecta materia, suus genitus humor, suúmque excrementum. Itaque prima omnium est chylosis, quæ in ventriculo magna caloris vi perficitur, vertitúrq; multiplex & varium alimentum in quippiam vnius substātiæ, candidum id quidem & ptissanæ cremori persimile. Huius præparatio quædam prægressa est in ore, qua nō atteritur modò & molitur cibus, sed & leuem conuersionem subit, qualem manifestò cernimus in subrubro vino, quod pauco momento ore conceptum tum ardorem tum ruborem deponit. Eius autem absolutio in intestinis est, quæ ipsa modicam concoquendi more ventriculi vim obtinent. Quanquam enim e ventriculo valente & cui integritas est valetudinis, nihil prorsus excidit quod non plenam concoctionem acceperit, si quidem ad hanc aptum erat: quoniam tamen innatus partium calor nūquam otiosus conquiescit, necesse est, quæcunque in intestina illabuntur, perfectius quodam-

Perfecta concoctio nō vbique fit.

Triplex concoctio.

Prima coctio ventriculi.

quodammodo mitigari & concoqui. Secunda concoctio celebratur in iocinere, αἱματώσις Græcis appellata. Hac enim chylus è ventre haustus, propria iecoris vi quæ in eius substantia potissimum insidet, in veram sanguinis speciem conuertitur, quam à chylo constat non modo colore, sed etiam vniuersa substantia plane diuersam esse. Hic sanè adumbrationem quandam in venis mesenterij prius accepit, in quibus iam ruber conspicitur, perpolitur verò in vena caua aliis que maioribus, in quas è iecore lapsus confluit. Vires enim habent venæ non solùm continendi distribuendique sanguinis, sed etiam concoquendi, háq; à iocinere originis suæ principio & quasi fonte, quemadmodum à ventriculo intestina mutuantur. Tertia concoctio in partibus fit singulis, qua appositus adiectúsque sanguis iam à priore natura deficiens, in idoneam alendæ parti substantiam conuertitur. Hæc rudimentum quoddam & primordium capit in venis exilibus, in quibus ante diximus sanguinem à partis natura & calore iam mutari: eius autem absolutio est perfecta assimilatio atque nutritio, omnium concoctionum finis. Priores duæ concoctiones in communem totius corporis commoditatem & vsum comparatæ sunt, at tertia peculiaris est & iam parti cuique sua: neque hanc idcirco pars vlla parat & molitur vt alteri cuipiã parti, sed vt sibi duntaxat commodet atque prosit. Mammæ quidem & quæcunq; in eis sunt glandes rapto tractóq; sanguine aluntur, hunc in suam naturam conuertunt: at insuper eædem ex redundanti functionis vbertate lac generant, quo partus alatur. Sic testes per vasa seminis adducto sanguine conuersóq; se nutriunt, qui adultis præstantia roboris excellentes semen efficiunt, ex quo deinde procreatio fit & generis cõseruatio. Quanquam autem hæ partes actione sua non se solum, sed alia quoq; iuuant, quoniam tamen hæc extra corpus sunt, neque in illius dominatu, nõ vtique generalis, sed peculiaris duntaxat concoctio dici debet. Quot partium in humano corpore sunt differentiæ, totidem statuere licet peculiarium cõcoctionum varietates. Primæ autem illius generalis ad nutriendum idoneus humor in ventriculo genitus, proprio nomine chylus appellatur, & primum quod in corpore consistit alimentum. Huius autem excrementum est stercus, Græcis ὑποχώρημα & σκατὸν, quod reuera in ventriculo cum vtili substantia confusum erat: sed cùm postea è ventriculo & è superioribus gracilibúsque intestinis chyli

Secunda in iecore.

Tertia in partibus singulis.

Duæ coctiones communes sunt.

Mammarum aut testium coctio non est communis.

Primæ concoctionis quis humor, quod excrementum.

portio tenuior rapitur in iecur, reliqua crassior, impurior, & fecis æmula, in cæcum intestinum vel in colum, mox in aluum irruit, vbi primùm fex alui dici solet. Alterius cōcoctionis vtilis humor est sanguis, aut si vniuersa cōplecti volumus, omnis humor quicunq; à Græcis χυμὸς, à nobis succus appellatur: quo nomine non modò purum syncerúmq; sanguinem, sed eos etiam qui cum sanguine gignuntur humores naturales quidem & nutritioni accommodatos designamus. Superuacaneum autem eius est vrina, quæ è iecore & venis prolectatur in renes, ac profunditur in vesicā: similiter melancholicus humor quem lienis ad se rapit, ex crassa terrenáque chyli portione factus, quæ naturæ concoctionē subterfugit, neq; potuit iecoris vi mutari. Est & tertium eius excrementū flaua bilis ea quæ in fellis vesiculam reconditur: ex tenuissima hæc calidissimáq; chyli portione (qualis plurimū est pinguis atq; dulcis) assa & torrida, quasi flammeā acrimoniā assumit: quocirca excrementum verè est omnino superuacuum, nec alendo corpori accommodatum. Qui autem iam ab his expurgatus est reliquus humor, purus est & mediocris succus atque secundū animantis alimentum, quod in omnes partes distribuitur. Tertiæ concoctionis opus & vtilis succus est vniuersum eorum humorū genus, quos aliquando diximus secundarios appellari, in quorum ordine eum primum collocauimus, qui in exilibus est partium venis, secundum qui tanquā ros in partes influit eísque apponitur, tertium qui affigitur, quartum qui iam in partis substantiam concedit eíque assimilatur. Huius quidem superuacanea sunt, quæcunque vaporis specie sine sensu per cutis spiracula exhalantur, & quæ paulò crassiora sordium strigmentorúmque specie cuti extrinsecus adhærescunt, & sudores qui tanquam reliquiæ sunt serosi humoris illuc euecti, & tenui bile perfusi. Hi enim si corpus patens nec cutis densa est, plerunque modicè erumpunt, idque sponte & naturaliter. Qui verò per se extra modum emanāt, ab humore quodam inutili præter naturam fluunt, neque possunt inter naturalia excrementa referri, vt neque puris, neque saniei, neque tuberculorum eruptio. Rursum qui à manifestis causis, vt à balneis, ab immoderata exercitatione, ab æstu fiunt sudores, non modò hoc excrementi genus, sed vtilis quoque humoris, nonnunquā & tenuioris sanguinis quippiam proliciunt atq; dissipāt. Isthæc quidem superuacanea sunt communia, & quæ ab omnibus particulis

Secundæ humor & excrementa.

Tertiæ coctionis humoris & excrementa.

Qui sudores sint naturales, qui minus.

particulis promiscuè dimanant, maxime à musculis & ab aliis quæ extrinsecus circumiectæ sunt partes. Præter hæc alia quædam in conspectum se dant, sua quibúsque partibus peculiaria, quemadmodum pili & vngues partium solidarum sunt excrementa, renum autem & vesicæ ea quæ cum vrinis redduntur, lienis quod in os ventriculi refunditur, pulmonum sputa quotidiana, cerebri excrementum est id, quod tum per palatum, tum per nares defluit & emungitur, βλέννα & μύξα, id est mucus, aut κόρυζα, id est destillatio solet appellari. Id enim ex cerebri nutritione tanquam inutile relictum est, retinétq; quandam illius constitutionem frigidam atque humidam, quúmque ex vniuerso cerebri corpore in amplos eius ventriculos abundantius congestum fuerit, tum demum illinc per palatum & nares exigitur. Quanquam autem id pituitæ temperamentum accepisse videtur, nequaquam tamen vere pituita est: hæc quippe in solo iecore gignitur, & in vtilium succorum numero censetur: illud cerebri plane excrementum est: hæc potest in sanguinem concoctione conuerti, illud nunquam, sed caloris vi siccescit & in tophos cogitur. Huius speciem præsefert ea quæ in ventriculo & in intestinis gigni procrearíque solet: pituita enim non est, sed ne succus quidem omnino: concoctionis autem primæ cruditas est quæ euinci nō potuit, vel ex cibi crassa & tenaci natura, vel ex ventriculi intestinorúmque imbecillitate concrescens. Quum etiam exanguis membranosáque sit ventriculi & intestinorum substantia, necesse est & propria illorum excrementa (fex enim alui commune excrementum est) alba, frigida lentáque inueniri.

Que partis cuiusque sint excrementa.

Mucum narium aut ventriculi pituitam non esse.

De sanguine, vtque is consistat in venis. CAP. VII.

LICET è iecore erumpés sanguis in venas, ab omni superuacaneo humore purus expurgatúsque sit, non tamen simplex is omnino est ac vniusmodi: sed ex variis eum substantiis constare demonstrat tum ortus nostri tum alendarum partium necessitas. Harum enim alia calidior percipitur, frigidior alia, rursus alia mollior, alia durior: quæ vt non omnes ex eadem similíque substantia nasci, ita nec eadem nutriri sustentaríque possunt. Seminis è quo gignimur materiam palam est non prorsum vnius esse modi, sed in ea partes consistere varias, adhiberíque crassiorem portionem solidis, humanam mollioribus, calidam calidioribus, frigidámque frigidis. Et quum deinceps corporis partes alun-

Sanguinem non esse simplicem multis demonstratur rationibus.

tur ex sanguine, singulas ex simili quadam & idonea materia nutriri & increscere, vt idcirco non simplex, sed mixtus atque compositus etiam in ætate prouectis, sanguis appareat. Quomodo enim partium naturæ tam varie & longissime à se dissidentes, ex vna eadémque prorsus materia commodè vitam suam tutentur? Semina in terram proiecta, itémque stirpes non vno omnes alimento sustinentur, sed alia dulcem è terra succum, alia salsum, amarum alia, denique vnaquæque quod sibi familiare est & amicum pro alimento haurit, à quo si fortè destituatur, mox extabescit & emoritur. Tantúmne in stirpes beneficium atque priuilegium natura contulerit, hominibus negauerit? In tam immensa hominum & temperaturarum varietate, omnéine eodem simílique cibo gaudebunt? Si non omnes vna cibi substantia æquè seruat ac sustinet, neque profectò tam multis & varijs partibus quæ in nobis sunt alendis, simplex vnũ atque purum succi genus satis esse potest. Itaque sanguis qui è iecore emersit maioribúsque venis concluditur, exquisitè vnus & purus esse non potest. Id verò apertè in eo conspicitur qui secta vena ex íntegrè sano corpore sit emissus. Nam præter serum in reliquo quod concreuit partes spectantur planè dissimiles: alia quidem tenuis, subrubra ac feruida per summa innatans, alia in imo crassa, subnigra ac verè terrena, alia medio situ in istarum mediocritate consistens, per quas & quarta quædam portio crudior effusa est. Quicquid in hac cõcretione cernitur, medici iuxta ac philosophi sanguinem appellant, qui communi sententia omnes corporis partes solo sanguine nutriri, id est iusta quatuor succorũ commoderatione pronuntiant. Quid igitur (inquies) vitiosúmne fuerit sanguinem purissimum in nobis contineri? Si enim debet is ex varijs partibus ad nutriendum constare, videtur non esse procurandum vt purus atque syncerus in nobis gignatur, sed alimentorum vsu varij succi erunt in nobis accersendi. Est hoc (fateor quidem) necesse, veruntamen non idcirco quærenda sunt alimenta, quæ varios illos procreent, sed omnes ex optimo & purissimo quoque procedunt: víxq; vlla viuendi ratio & facultas efficit, vt syncerus sanguis in venis coaceruetur, qui tamen si talis consistat, nihil incommodi quicquam est allaturus. Porrò autem quicquid illud est in venis cõtentum, quod in partium corporis substantiam facessere debet, sanguinem id perhibemus. Hoc quidem discrimine à cæteris seiunctum humoribus,

Obiectio.

Solutio.

Propriæ sanguinis notæ.

ribus, quòd è venis siue foras, siue in ventrem, siue in vesicam, siue in vterum, siue in intestina, siue in thoracis spaciũ, siue in aliam denique capacitatem excidat, concrescit in grumum, quod cæterorum humorum nulli est concessum. Proxima autem & continens concretionis causa, fibræ eæ sunt, quas cunctorum animantium sanguis confusas in se continet. Neque enim ceruos neque damas de hoc numero (vt Aristoteles fecit) auferam & excludam, nimirum in quibus iugulatis etsi non summè, coire tamen sanguinem videmus. Quod si à concretione alienus omnino is foret, nec corporis alendi, nec in solidiorem substantiam se conuertendi vim & potestatem haberet. Ita verò accurate diligentérque sanguini confusæ sunt fibræ, ita perturbatæ, nihil vt sensus in calido etiamnunc sanguine possit percipere, nihil vt in eo qui iam frigore coiuit & conglaciauit. Veruntamen seiungi hæ separaríque hac ratione consueuerunt, si vel calens tepidúsq; sanguis per linteum transfundatur, vel crebra agitatione bacillo manúve cõcutiatur dum refrixerit, quo modo solent mulierculæ suillum præparare. Quin etiam quũ incisa in malleolo saphena, sanguis vt mos est in peluim tepentis aquæ profunditur, mox vt hæc refrixerit & ad exiguum tempus cõstiterit, tota tenuiore sanguinis portione tingetur, ad fundũ autem delabentur fibræ illæ prorsus cohærentes & albæ, quæ quàm plurimos specie quadã assimilatæ pituitæ in errorem induxerũt. Hæ quotiescunq; exemptæ detractæq; fuerint, reliquus sanguis & à cõcrescẽdi ratione in quã sua sponte ferretur, & à nutriendi præstãtia longissimè distabit. Fibras quidem chylus prima concoctione contrahit è ventriculo, qui ferè totus quum neruosus sit, suã illi substantiã quadamtenus impertit, qualem obtinere videmus tum eorũ plurima quæ vomitione redduntur, tũ propria ventriculi intestinorúmq; excrementa, summè nimirũ pituitosa ac lenta, illapsus dein chylus in iecur, veram sanguinis substantiã colorémque adipiscitur. Itaque concrescendi vim sanguis habet è ventriculo, cuius errore corpus omne quasi atrophia plerunq; extabescit, sanguine fibris destituto. Hinc non paucos cernimus macie confectos, quibus tamen sanguis copiosus inest, isq; bene temperatus: alios opimum corporis habitũ & carnis molem consequi, licet sanguine constent calidiore. Maxima igitur & admirabilis in sanguine facultas, sed & magna vis est venarum, quæ conceptum sanguinem coire nunquam sinunt,

Sanguis omnis cõcrescit ob fibras quas habet.

Venæ sanguinẽ conseruãtes ne concrescat.

nisi fortasse ex rara quadam & abdita morbi causa, ex qua vidimus quempiam post diuturnum languoré de vita exiisse, cui sanguis vniuersus in venis concreuerat, adeò vt demũ coralli modo fruticans illinc eximeretur. Nõ igitur, quemadmodum Aristoteles affirmat, cõseruandi sanguinis facultas in venis est ex caloris tepore, quum & reliquum corpus omne tepescat, sed ex ingenita quadam vi & familiaritate, quæ profectò efficit vt hæ naturalis & legitimus locus sint sanguinis. Huius apertum id esto indicium, quòd in mortuorum venis refrigeratus etiam sanguis non concrescat, quem tamen in viuentium intestina, aut in ventriculum ac vesicam irruentem, tepor à concretione non præseruat. Quicquid igitur venę concludunt & intra se cohibent, siue crassum id atq; nigrum sit, vt liquidam picem repræsentet, siue flauum, siue prorsus album aut liuidum, cuiuscunque demum substantiæ sit aut caloris, si ex his profusum mox durescit atq; coit, id vniuersum sanguinis appellatione cõplectemur: quanquam non omnis huiusmodi secundum naturam esse, & vitio carere existimandus est.

Sanguinem in venis, non trium, sed quatuor humorum permistione contineri, quòtque eius sint differentiæ.

CAP. VIII.

QVALISCVNQVE autem is fuerit, chymus id est succus appellatur, qui interdum bonus est, vt in euchymia, interdum malus, vt in cacochymia: & vterque quoniam in partium substantiam effusus fibrarum vi concrescit atq; coit, alere dicitur. Sed bonus, qualis in bono atque etiam in athletico habitu consistit, probè, malus verò vitiosè, vt in vtroque ictero, in leucophlegmatia. Qui porrò bonus ac laudabilis est sanguis, ex partibus constat & substantia & temperamento & colore variis. Has bonos succos appellant, quibus ex quadam temperamenti affinitate humorum superuacuorum nomina sunt indita. Nam sanguinis pars tenuissima calidissimáque, bilis etiam appellatur, melancholicus succus, pars quæ crassa, frigida siccáque est: pituita, quæ cruda nempe, frigida est & humida: sola verò ea quæ tum substantiæ tum qualitatum mediocritate quadam continetur, peculiari sanguinis appellatione notatur. Non defuerunt qui sanguinem vniuersum existimauerint non ex quatuor, sed ex tribus duntaxat permistis succis constare, nempe ex pituita, & bile tum flaua, tum atra. Hi non aliud esse sanguinem putant, quàm trium succorum mediocrem & com-

Rationes eorũ, qui dicũt san-

& commoderatam permistionem: neque præter hos quartum sanguinem purum in venis contineri, sed ne cogitatione quidem percipi contendunt, hac potissimùm ratione, quòd seorsum tres humores positi sunt, sanguis autem purus nullus extat. Addunt sanguinem dum corrumpitur, in tres eos omnino humores conuerti, neque sanguis quicquam seorsum manere. Cùm igitur tres hi succi æquabiliter aucti sunt, sanguinem per id temporis dominari ferunt: sin inæquabiliter, eum duntaxat qui reliquis est superior, à quo totum sanguinem aut pituitosum, aut biliosum, aut melancholicum dici volunt. Simillimam demum in lacte rationem haberi, quod tribus duntaxat substantiis contineatur, præter quas nulla est quarta, quę lactis nomine designetur, sed totum quod ex iis tribus idoneè temperatis consistit, lactis nomen sibi assumere. At verò si partes chyli intentis oculis & animo cernemus, & eas tum ex substantia, tum ex qualitatum coniugationibus spectabimus, non modò tres, sed quatuor fient earum differentiæ, ex quibus quatuor etiam succi prouenient. Quinetiam si partium corporis, quas hi nutrire debent varietas perpendetur, vt quędam se offerent, ad quas tres reliqui humores accommodari possunt, ita quædam etiam deprehendentur calidæ & humidæ vt caro, quædam temperatæ vt cutis, quæ non nisi puriore sanguine nutriri possunt. Quocirca necesse omnino est, præter tres reliquos succos, purum sanguinem etiam in venis haberi, eúmque longè reliquos multúmque superare. Inepta igitur & iniqua censeri debet sanguinis cum lacte collatio: nec dum sanguis corrumpitur, vniuersa eius substantia in bilem tum atram tum flauam facessit, sed etiam pars quædam manet, aut nondum corrupta, aut corrupti sanguinis speciem ostendens. Itaque qui intra venas grandiores coërcetur, quatuor illis succis perfunditur, sed ea proportione, vt in temperata & mediocri constitutione purus sanguis multum antecellat, cæterísque præstet: ab hoc deinde pituita, quia dulcis est, potéstque in sanguinem conuerti, & compluribus partibus nutriendis est necessaria. Tertio loco est melancholicus succus: omnium autem paucissima est flaua bilis, tum ob nunc commemoratas rationes, tum etiam quòd illius quàm bilis receptaculum capacius & plenius deprehenditur in nobis, quódque ex venæ sectione, si sanguis asseruetur, plus subsideat lutulenti, quàm per summum innatet biliosi. Ea quidem est quatuor suc-

guinem esse trium humorum permistionem.

Confutatio.

Quatuor humorum in sanguine proportio.

Non esse synceros humores in venis.

corum in sanguine permistio. Cæterùm id nondum satis liquet, sintne ij veri humores, & quales in suis conceptaculis puros esse intelligentia sensúq; comprehendimus, ánve ad illorum duntaxat speciem atque similitudinem accedũt. Magna quidem & controuersiæ plena disputatio, quòd difficile sit intelligere, vt humores puri ac veri consistant in venis. Etenim quę (verbi gratia) propriè veréque bilis dicitur vsquequaque lutea est & prorsus amara, ad corpus nutricandum neutiquam habilis & accommodata, nimirum quę ne propriæ quidem vesiculæ, à qua ingenti sensus voluptate allicitur, alimentum sit. Eius quippe substantia supra omnem sanguinis [illegible] mediocritatem, atque adeo à nutriendi benignitate desciuit, vt nulla caloris efficientia, nulla cõcoctionis præstantia vnquam possit in familiarem atque alimentariam reduci. Nec est quod dicat quispiam, non hanc synceram & puram, sed sanguini permistam corpus nutrire. Si enim omni substantia totóque genere alimenti rationem excessit, quo quomodo benigniorum temperatione perfundatur, integram omnino pristinámque naturam reseruabit, atque benigniora fortassis in corporis substantiam facessent, illa certe nũquam: quemadmodum neque lapidis aut ferri puluis tenuissimus, quãquam cum pane est accuratè subactus, nutriendi vires consequitur. Quocirca bilis ea quam in sanguine atque in venis teneri fatemur, vera haud quaquam est, neque eius similitudinem speciémque gerit quæ in folliculum reconditur, maxime si integre sanum est corpus. Hoc & sensu comprobamus, nullam animantium partem (sed ne pulmonem quidem, quem tamen vnum præ cæteris ea nutriri asseuerant) commanducatam bilis amarorem referre. Quin & totus sanguis dulcis est in sanis, qui tamen si amara bile perfunderetur, eius sapore inficeretur, quemadmodum si fellis tantulum lactis copiæ iniicias. Præterea vera bilis si cum sanguine in corpus perferatur, vt in ictero, corpus flauo defœdat colore, nil autem tale sanis accidit. Iisdem propè rationibus demonstrari potest, nec atram bilem, nec superuacaneam pituitam fieri posse conueniens vsquam corporis alimentum. Ex quibus intelligitur quatuor humores, qui in sanorum sanguine continentur, synceros non esse, nec eorum naturam exprimere, qui in bilis folliculum atque in lienem coniecti sunt. At nihilominus ab æstu, ab exercitatione, à balneis, à calidiorum causarum vehementiori occursatione, non ambigimus partem

sanguinis

ſanguinis tenuiſſimam in flauam bilem eámque amaram conuerti, quemadmodum & reliquas ſanguinis partes perſiſtente ſimiliũ cauſarũ impetu, in affinem ſibi & finitimum humorem. Idem prope accidit, & quum ex vehementi obſtructione orta putredo, ſanguinis molem inuaſerit. His ergo ex cauſis præter naturã alij humores à ſanguine gignuntur in venis. Quinetiam plerunque in has permeant ex aliarum partium vitio: bilis quidem flaua quum iecur immodico calore flagrat, aut quum veſicula fellis velut in ictero intercluditur: melancholicus ſuccus, quum lien vel obſtructus, vel quauis ex cauſa imbecillior factus, non poteſt ſanguinis limum prolicere: pituita, quum ob frigidiorem intemperiem ingens oboritur cruditas tum ventriculi, tum iecoris, vt in leucophlegmatia. Ab his igitur cauſis puri atque vitioſi humores in venis ſanguini permiſcentur, è quibus illos demum cernimus per multa morborum genera foras ſubter cutem erumpere. Cæterùm corpus quod omnino ſanum & integrum eſt, quacunque etiam id temperie naturaliter ſit affectum, ſi nec alimentorum vitio, nec aliis externarũ cauſarum iniuriis laceſſitur, puros atq; ſynceros humores nullos habet in venis ſanguini permiſtos, ſed eo duntaxat modo quem nunc expoſui. Viderítne poteſt Hippocrates his contrarium attuliſſe? Libro quem de humana natura conſcripſit, hominem ait, quoad vita fruitur, omnia in ſe continere, ſanguinem, pituitam, & vtramque bilem. Epoto enim medicamento quod pituitæ educendæ ſit idoneum, pituita euometur: eo autem quod bilem flauam purgat, bilis: eo quod atram elicere natum eſt, atra bilis purgabitur: ſin vulnus acceptum fuerit, ſanguis profluet. Hæc autem accidere cõpertum eſt quouis die ac nocte, hyeme & æſtate. Verè quidẽ hæc ſunt ab Hippocrate pronuntiata, veruntamen quę ex corpore, nõ è venis neceſſariò, ſed aliunde etiã detrahũtur: bilis quippe ex hepate & è proprio folliculo, pituita (ſi verè pituita dici ea debet) è vẽtriculo, & inteſtinis, melãcholicus humor è liene, in quibus locis ſolet eorũ humorũ aut potius excrementorũ copia affluere. His etiam qui incorrupta ſanitate ſunt, idcirco difficiles fieri cenſuit purgationes, quòd quum deſint affines & cognati quos medicamentum trahat humores, ſanguinem id & carnes colliquefacit, quò ex his proprium alliciat humorem. Quibus quidem verbis ſignificat, ſana corpora cum ſanguine reliquos humores in venis reuera non habere, ſed poteſtate

Hippocraticæ ſententiæ interpretatio.

duntaxat: quia fieri poteſt, vt medicamenti, aut aliarum quas dixi cauſarum vis & vehementia, ex variis partibus ſanguinis, varios excitet & proliciat. Hinc iam cõſtitui poſſunt & explanari ſanguinis naturalis differentiæ, quòd alius ſubſtantia ſit mediocri & colore ruber, qui pulcherrimus & optimus appellatur: alius magis flauus & conſiſtẽtia tenuis, alius craſſior atq; nigrior, alius demum liquidior & albior. Quum autem à priſtina natura deſciſcens, vitio corruptelâque deprauatur, & è limitibus iam exceſſit, non naturalis appellatur. Excedit autem bifariam, aliàs paululum ob leuem modicámque intemperiem ſubſtantiæve mutationem nulla ex parte in aliud humoris genus conuerſus: hic quidem etiam tum ſanguis eſt, tamen naturalis minimè: aliàs multum, quum vel proprio contaminatur vitio, vel alieno perfunditur humore, atque hic non ſimplex, ſed ex multis permiſtus eſt humoribus. Hæc de ſanguine: nunc ad cæterorum humorum differentias pergamus.

Sanguinis differentiæ.

Sanguis non naturalis duplex.

Pituitæ & vtriuſque bilis differentiæ. CAP. IX.

HVMORIS quidem appellatio quanquam propriè Latinis qualitatem duntaxat eam deſignat, quæ Græcis eſt ὑγρότης, medici tamen ad omnem etiam profluentem & liquidam ſubſtantiam hoc nominis accommodant, vt id ſit humor quod etiam Græci ὑγρὸν propriè dicunt, quicquid in corpore profluens liquidúmque cernitur, ſiue id chylus eſt, ſiue mucus, ſiue ſputum, ſiue vrina, ſiue ſudor, ſiue ſanguis, ſiue pituita, ſiue bilis tum flaua tum atra. At quum genus hoc omne in ſpecies diuidendum diſtribuendúmque erit, percenſebuntur quidem humorum alij toto genere ſuperuacanei (hos ſuprà vniuerſo excrementorum genere ſumus complexi) alij verò ad nutriendum & corpus ſuſtentandum apti. Horum autem genus duplex chylus & chymus, ille fortaſſis cremor, hic ſuccus rectè nobis appellabitur. Eſt quidem chylus in ventriculo: at ſuccus in iecore ortus, & ad corporis nutritionem præparatus. Succorum autem alij primi ſunt & prægredientes, alij ſecundarij & conſequentes, quorum iam antè rationem breuiter explicauimus. Primi ſucci quatuor numerãtur, ſanguis, pituita, & bilis, tum atra, tum flaua: hi enim ſinguli quemadmodum & ſecundarij, conſtitutionem acceperunt ad corpus alendũ, licet id quandoque non pręſtent, neque pręſcripto fine potiantur. Itaque ſuccorum alius naturalis, qui & omnino vtilis eſt, alius non naturalis, qui non ſatis probè alere poteſt.

Humor quid.

Humorum differentiæ.

Succus quid.

Similiter

Similiter excrementorum aliud naturale, quod in corpore optime sano naturæ legibus prouenit, aliud præter naturã. Naturale aliud vtile, quod vsum quempiam confert in corpore, vt bilis in vesicula, & quæ in liene est melancholia, aliud prorsus inutile, vt fex alui, vrina vesicæ atque sudor. Non naturale est, quod citra naturæ præscriptum à causis præter naturam gigni solet. Itaque tum pituita, tum vtraq; bilis triplex est omnino, alia ad nutriendum apta quæ alimentaria dicitur, alia superuacanea, quæ aut naturalis est, aut præter naturam. Bilis alimentaria est sanguinis pars tenuissima, per venas distributa, tum vt affines naturæ suæ particulas nutricetur & alat, tum vt reliquo sanguini qui præ crassitudine, non sine multo negotio per venas perlaberetur, transuectionis promptitudinem afferat: quod quũ præstiterit, siquid minus vtile restet ac superfluat, id vnà cũ sudoribus defluit & foras erumpit. Superuacanea è sanguine tanquam excrementum in bilis vesiculam amandatur, proprio deinde ductu in intestina illabens, tum ea ad excrementorum deiectionem stimulat, vnde & fuluo colore infecta comparent, tum lentam & adhærescentem illis pituitam detergit & exturbat, quæ alioqui immodicè aucta, in grauissima incommoda deduceret. Ea ferè flaua existit, & mediocritatem quandam tum substantiæ tum caloris obtinet: ex qua tenuis cuiusdam humoris permistione, altera procreatur colore pallidior & substantia tenuior: vtraque licet superuacua sit, naturalis tamen est, & naturæ legibus continetur in nobis. Gignitur & interdum bilis præter naturam, genere quadruplex. Vna est vitellina, Græcis λεκιθώδης appellata, quam flaua à naturę modo deficiens profert, dum caloris non naturalis acrimonia torretur, vt ex fuluo igneum colorem, & ex tenui substantia crassiorem dissipatione consequatur, quę & colore & crassitudine omnino vitellorum crudorum ouorum speciem offerat, à quibus nomen sibi asciuit. Auerrhois rectè mihi videtur Auicennam erroris insimulasse, qui vt multa alia peccat, in vitellinę opinione turpissime labitur, contendens nimirum hanc fieri, dum pituitę aut melancholię portio flauę bili permiscetur Hinc in bile egregia illa comminiscitur maioris & minoris famę genera, quę quam plurimos in designandis febrium differentiis, mirificè (ne dicam ridiculè) implicatos & circunretitos tenent. Hac enim opinione vitellinam bilem frigidiorem redderet flaua & naturali, quã

Excrementorũ differentiæ.

Triplex est vnusquique succus.

Bilis excrementitia & vtilis.

Bilis naturalis duplex.

Bilis vitellina præter naturam.

Auicennæ error de bile.

tamen multis partibus ardentiorem esse inter omnes constat. Adde quòd simplicium humorum differentias dinumeraturus, quasi inconstans aut certè iam sui immemor, ex eorum permistione noua quædam & inaudita simplicium genera inuehere conatur. Quas tres hactenus commemorauimus bilis differentias, omnes in iecore generantur atque in vasis. Præter has autem aliarum par numerus recenfetur, quæ sæpius à præcordiis originem habent: vna est porracea Græcis πρασοειδὴς, altera æruginis similitudine ἰώδης dicta, tertia ἰσατώδης glauco aut ceruleo colore glastum referens. Harum gignendarum esculenta quædam vitiosa & mali succi non modò occasio, sed etiam causa fiunt, cuius generis censentur allium, porrum, cæpa, nasturtium, & sinapi, maxime eorum folia. Dum enim nequeunt à ventre deuinci, neque in chylum conuerti, ac colorem suum magna ex parte retinent, primùm ex illis fit porracea, quæ si infixa diutius hæreat & commoretur, persistente ventris incendio, in æruginosam commutabitur: hæc demum in eam quę glasti colore tincta apparet, minus quidem viridis quàm superiores, sed tantò illis deterior, quantò propius ad nigrum colorem accedit. Gignuntur & hæc genera nonnunquã in venis ac iocinere, idque per morbos graues & ardentissimos, qui vehementi caloris incendio bilem vitellinam exurunt, & in hęc genera deducunt prorsus perniciosa quidem & exitialia. Ex his demum summe vstis fit & in conspectum se dat atra bilis ea, quæ omnium est humorum deterrima.

Tres bilis species in stomacho genitæ.

Melancholiæ autem multæ sunt differentiæ, vna quidem qualitatibus mitior, quæ cum sanguine in venas peruadens corpori alendo est idonea. Hanc medicorum præcipui visi sunt μέλανα καλεῖν χυμὸν, οὐ μέλαιναν χολὴν, id est atrum vocare succum, non atram bilem. Sicuti plerunque melancholicum succum vel melancholicum sanguinem, non atram bilem. Superuacanea est, quam lien sanguinem expurgans, è iecore prolicit & in se recondit. Hæc quemadmodum & quæ in folliculo est bilis, sanguinis quidem non autem corporis excrementum est, quippe quæ & lieni & ventriculo non mediocriter conducat. Quocirca naturalis est, & nondum atra bilis, sed ater humor nuncupári debet. Quantum verò huius vel exustione, vel non naturalis caloris vi putrescens, acidam aut acerbam qualitatem aut acrimoniam contraxit (idem enim putredo quod vehemens incendium solet efficere) id quasi in cinerem conuersum,

Melancholici humoris differentiæ.
Vtilis & nutriens.
Excrementitia.

conue-

conuenit atram bilem nuncupare, quæ omnino præter naturam sit. Est autem ea triplex, vna ex melancholico succo vel humore profertur, quæ aut putredinis aut caloris ardore quasi in cinerem conuertitur. Hæc calida quidem, est acris & mordax, eo discrimine à superuacua naturali dissidens, quo fex vsta ab non vsta. Quem dico cinerem non ei parem existimo, qui exustis lignis manet, haudquaquam enim possunt humores omni suo liquore spoliari: sed ita summam dico humorum siccitatem & quantam maximam possunt in corpore ardoris vi consequi. Altera species ex ea fit bile quam vitellinam dixerunt. Exustione enim hæc primùm in porraceã, deinde in æruginosam, pòst in ceruleam, nouissime in atram omnium perniciosissimam commigrat, quę tantò certè deprehenditur malignior, quantò bilis melancholia est acrior. Ea enim est quæ in terram impacta, fermenti more & quodam quasi æstu efferuescens, hãc iactat & excutit: quæ sua crassitudine parti se affigens adhærescẽsque, eam arrodit & exulcerat: quæ demum in perniciẽ semper excernitur: quanquam horum omnium vitiorum altera etiam quodammodo particeps est. Ex sanguine nulla proximè bilis atra profertur. Nam si sanguinem statuamus vel incendio vel putredine in venis torreri & conflagrare, prius quidem necessariò pars eius in bilem flauam, pars in melancholiam migrabit, ex quibus deinde non aliæ quàm duæ commemoratæ fieri poterunt atræ bilis differentiæ. Quum autem sanguis è venis illapsus fuerit in ventrem, in intestina, aut in aliam interiorem capacitatem, illic quidem primùm concrescit in grumos, tandémque putrescit. Excernitur is plerunque liquidæ picis modo nigerrimus, summè malignam ac ferè venenatam qualitatem adeptus: hic tamẽ tum nomine, tum re ipsa ab atra bile differt, quãdoquidem extra venas à se discedens non in alios conuertitur humores, sed totus concrescens humor esse desiit, nec tum humor dici potest, sed corruptus grumus. Neq; ex pituita dulci fit bilis atra. Nam quæ ex cerebro stillat, aut quæ in pulmonibus, in ventriculo aut intestinis coaceruatur, vehementi calore durescit, vti mox erit manifestius, nunquam in alterius humoris speciem mutatur: quare neq; potest ex ea atra bilis suscitari. At verò pituita salsa quoniam caloris cuiusdam præter naturam est particeps, si vehemẽtius & prorsus torreatur, acrem atrámq; bilem gignit, quæ tertia species est: vnde intelligi potest non omnem atram bilem ex melan-

Præter naturam triplex.

Atra bilis quæ ex vitellina fit.

Atra bilis nulla fit ex sanguine.

Atra bilis tertia fit ex pituita.

Pituita nutriens. cholico aut biliosò humore nasci. Porrò autem pituita quæ vere & propriè dici meretur, succus est alimentarius, totiúsque sanguinis portio crudior, quæ & sanguis ex dimidio coctus appellari solet. Permanat hæc in venas, tum vt partes frigidas & humidas, cuiusmodi est cerebrũ, alat: tũ vt si aliquando penuria erit sanguinis, in eum conuersa reliquis etiam partibus in alimentum cedat. Neque verò vt sanguinis forma plenè exornetur, necesse est in iecur ea recurrat, sed venæ quæ ad id operis perficiendum, satis virium & caloris obtinent. Cæterùm neutra bilis potest vlla vi in sanguinis mediocritatem & benignitatem reduci. Licet enim quandoque adeò refrigeretur, vt fortasse qualitatum mediocritatem assequatur, non potest tamen substantiæ benignitatem recipere. Atque hæc quidem alimentaria pituita dulcis existit. Ex qua aliæ duæ præter naturam emergunt. *Pituita acida.* Vna est quæ acida vocatur, summè quidem cruda, & quæ præter primam ventriculi confectionem, vix vllam aut minimam in iecore atque venis accepit. Paucus admodum calor ei inest qui perfacilè dissipatur & euanescit, atque tum pituita necessitate quadam coacescit. Par enim atque vna ratio est ac in plerisque fructuum succis, qui si non multo præditi sunt natiuo calore, posteaquam sponte sua efferbuerint, mox in breui coacescunt: quibus autem valentior impertitus est calor à natura, ij vt vinum generosum, diutius in integritate sua persistunt. *Salsa.* Altera pituitæ species salsa appellatur, ex dulci hæc putrescente nata: quum enim portiones eius quædam vi putredinis assæ, reliquæ dulci substantiæ permiscebuntur, salsum hunc saporem inducent, quod & in maris aqua fieri demonstrant. Tres hæ pituitæ species consistunt in venis, prima quidem naturalis, reliquæ duæ præter naturam: quarum omnium materia à iecore sumpta est & initium duxit, qualitas autem aliunde irrepsit à causis quæ contra naturam sunt. Superuacua pituita extra venas consistit, cuius sunt differentiæ quatuor. *Pituitæ excrementitiæ quatuor genera.* Vna est pituita tenuis & aquea, qualis plerunque aquæ modo stillat è naribus, aut è cerebro in plurimas corporis partes illabitur. Altera censetur muco similis, quam corporis calor ex illa tenui ob modicum lentorem cuius particeps est, ad muci consistentiam coëgit. Hęc si caloris vi & appulsu tantam adipiscatur crassitudinem, vt iam partibus conclusa possit adhærescere, vitrea tum appellabitur, quæ tertium genus est. Ad extremum verò cùm ex con-

cretione

cretione sic iam durescet, vt à lapidis aut gypsi duritia non procul absit, quarta tum emerget quam multi gypseam appellant. Hinc sæpe deprehendimus in pulmonibus & in digitorum articulis, accepto quidem ex distillatione principio, tandem in extremam tophi & calculi duritiem euasisse. Ea certè omnis est atque integra humorum explicatio, ex qua liceat cognoscere qui ab excrementis, quíve à venarum succis, ortus sui primordia acceperint. Nunc de animalibus functionibus transigendum nobis est.

De animalibus functionibus. CAP. X.

QVEMADMODVM altrix illa, quin potius tota naturalis pars animæ, in vnum corporis alimentum prorsus incumbit, suásque omnes in id gestiones confert: sic altera pars animæ quę sentiens est & appellatur, in iis rebus externis versatur, quæ circuniectæ sunt nobis, totáque negotiatur vt illarum cognitionem capiat, suísque ministris & nuntiis sensibus rerum omnium notiones in se comprehendat. Hæc illius molitio, hæc agitatio, qua assiduè concitatur & impellitur, quæ qua ratione obiri perficíq; solet, verbis explicare conabimur. Sentiens anima quemcunque illa substantię modum est adepta, cerebri corpus tanquã propriam arcem ingenitúmque domicilium elegit, omnium quas dixi facultatum vires in se suóque quasi sinu complexa. Has quidem propriis quibusdam functionibus & muniis exponit, ad quas varia instrumenta confert & accommodat. Omniũ primum spiritus est animalis appellatus, qui ex vitali per ceruicis arterias in contextum admirabilem sublato, primùm elaboratur, deinde in interiore altero cerebri contextu, qui à secundis nomen habet, vi cerebri ingenita in animalem conuertitur. Illic noua specie & dignitate præfulgens, sentientis animæ vires consequitur, & ad illius cuncta munia illo se splendore aptat & comparat. Hoc plurimo conferti sunt ventriculi, interioréſque cerebri sinus, vnde tanquam è iugi fonte per neruorum ductus & canaliculos, tum in sensuum instrumenta, tum in musculos motores profluit. Hîc autem quum iam insidet, aliam fortassis speciem ex partis natura suscipit, qua particulatim illi addicta est, eiúsque seruitio prorsus mãcipatur. Quod si est, non vnus idémque fuerit videndi, audiendi, odorandi, gustandi, atque tangendi spiritus, quinetiam ab illis longiùs distabit qui motioni destinatus est. Alterum instrumenti genus ex crassiore magísque terreno corpore constat, vt in

Sentientis animæ vis & materia.

Spiritus animalis primũ instrumentum.

Corporis instrumenta.

quo tum spiritus ille, tum externarum rerũ imagines conceptæ seruari debent. Non vna id eademque vbique substantia præditum, neque vniusmodi, sed multiplex & varium. Interiorum motionum cerebri corpus instrumentum est, quod varia & multiplici sua conformatione ad omnes animi actiones agitationésque sese iungit & applicat, visioni verò oculi & qui ad hunc pertinent nerui, auris auditioni, odorationi nares & cerebri papillę, gustatui lingua, tactioni tangentium neruorum propagines, vt motioni duriores & musculi in quos illi se fundunt ancillãtur & ministrant. Varia hæc sunt instrumenta corporea, in hísque spiritus siti dispares & varij: sic & facultates quæ ab illis omnem agendi rationem acceperunt, neque quicquam possunt citra illorum opem præstare, non modica varietate distinctæ sunt, tametsi omnium vna est eadémque substantia. Quæ igitur sic comparata sunt organa, vt in subiecta conformataque materie familiarem quendã spiritum obtineant, in eóque spiritu facultatem, quæ organi species est & ratio, ea quidem idonea fiunt & concinna suis muneribus obeundis. Quæ qualiter compleri absoluíque possint, hoc iam contextu sigillatim aperiam. E sensibus externis alij contrectando munere suo funguntur, vt tactus & gustus, qui non nisi cõiuncta sibi percipiunt, alij medij cuiusdam corporis interpositu sentiunt, vt visus, vt auditus & olfactus. Corpus autem id medium intercedens, aut aër est, aut aqua: vtrunque enim elementum ad inuectionem eorum quæ sentiuntur idoneum est: nam colores & sonos per aërem percipiunt quæcunque terrenæ gradiuntur aut serpunt animantes, per aquam verò aquatiles. Dura itaque & solida corpora, quum aut in aëre aut in aqua inuicem colliduntur, sonum edunt ac strepitum, in hac quidẽ obscurum, in aëre verò perspicuum: maximè verò si illa leuia sint concaua & ampla, quæ celeribus & magnis ictibus confligant. Aër igitur qui inter dura corpora confertim & impetu in se incurrentia continetur, primùm sonitũ efficit. Hic quidem non illinc abiungitur, vt ad auditum ipse accedat, sed proximũ sibi & cõtinuum aërem commouet, atque hic repente alium, donec successione continenter ad auditum motus perferatur: quo more in fluctibus cernitur alter alterum trudere, qui pulsus deinde sequentem impellit. Hinc accidit, vt non simul ac corporum allisio conflictúsque inciderit, sed aliquantò post ictum sonus audiatur, priúsque à pro-

Varia sentientis animæ instrumẽta.

Quo distent sensuum actiones.

Sonus vt fiat.

à propinquo quàm a longinquo. Sic exterior aër agitatus impulsúsque, per aurium tortuosos & flexuosos anfractus motu perplacido, citra vllam turbam fertur, peruadítque adusque interiorem illum aërem membrana obtensa conclusum, & auribus ingenitum. Huic autem membranæ assidens, blandè eam ferit & concutit, vt ea agitatione tota strepat & personet. Externus aër tum demum cum interiore illo cōtinuatur & adhærescit, illiúsque interuentu audiendi spiritui, qui cum illo implicitus est, cōfertur: hoc demum exploratore & ministro recepta strepitus imago, ad sentiendi principium transmittitur. Sed hæc apertiùs iudicabuntur æstimabuntúrque ex odorandi ratione. Nam cedrus, thus, aliíque odores incensi calefactique suauem & iucundum odorem spirant, qui in arido quasi fumo situs est. Hic sensim tanquam vapor per intermedium interiectúmque corpus conuolat & sparsus euehitur. Medium autem id corpus, aut aër est, aut aqua: nam pisces & aquatilia quæque, quamuis spiritum non ducant, odorari tamen comprobatum est. Quanquam verò iam odor propius ad nares appelletur, non tamē prius poterit respirantibus animalibus odorandi sensum mouere, quàm viæ quæ è naribus per os summum & meninges in cerebrum pertinent, patefiant, possítque vnà cum attracto ductóque spiritu, odor vt ad pulmones, sic ad cerebrum olfactúmque permeare. At quibus promptus atque expositus in aperto est odoratus, neque operculo tanquam vallo quodam communitus, vt apibus & insectis (sic enim recentiores Latini, nec ineptè appellant) ea ad odores è longinquo conueniunt, & citra vllam respirationem olfaciunt, ipsíque odores non attracti illorum sensum feriunt & incitant. Quod ipsum piscibus & his quæ in humore degunt accidit. Nam sine anhelitu & spiritus reciprocatione videntur odorari. Ad illorum similitudinē accedit & visio. Color enim aut fulgor perspicuum medium collustrans, in conspectum oculúmque cadit. Id medium aut aër est, aut aqua, aut vitrum, aut cornu, aut aliud quod istorum naturam imitatur. Hæc autem si idonea futura sunt ad videndum, perlucida fieri oportet & luminis præsentia collustrari. At lumen neque corpus est, neq; quicquam quod à corpore excidat aut defluat, alioqui pedetentim neque puncto temporis posset medium omne circuniectum illustrare, neque in perspicuum corpus omnino penetrare. Itaque lumen est actus & perfectio perspicui, ex lu-

Auditio vt fiat.

Odorum effusio.

Insecta & pisces vt odorantur.

Color.

Lumen.

cidi corporis præsentia. Quicquid aspectum ciere debet, id si simplex color est, in medio perspicuo eóque illuminato oportet constitui: si verò splendidum & fulgens est, vt fungus, vt putre & præaridum lignum, vt vermis, & quicquid noctibus collucet, conspici quidem non potest in lumine, quia exiguum eius lumen maioris splendore offunditur: at in tenebris istorum vnumquodque videtur sensúmque ferit, quòd proximum & circunfundentem aërem leuiter illustrat, vt se potissimùm vendicet à tenebris. Ignis vero quòd ancipitis sit naturæ, & in tenebris & in lumine videtur: noctibus enim suo lumine propinquum aerem illustrat, vt nō is modò, sed alia etiam videri possint: interdiu vero perspicuum iam medium tanquam color aliquis mouet. Fit autem visio quum perspicuum illuminatúmque aerem medium rei color aut imago afficit, aer deinde adusque oculum protensus affectúsque aspectum concitat. Tum enim rei aspectabilis imago per pupillam in crystallino humore excipitur. Hinc demū prouehente spiritu, per opticos neruos in cerebrum & commune sentiendi principium cōfertur. Hoc autem discrimine ab auditione & odoratione seiungitur, quòd in his motione non derepente, sed paulatim per media facta, sensus feriatur: in visione autem non progressione, sed subitò facta medij aeris mutatione, quemadmodum & luminis appulsu, rei species cernendi obtutum statim mouet. Vnde intelligi potest non defluentibus quibusdam quasi exuuiis à re conspecta ad oculum demissis visionem fieri, quia non continuò vt obiecta res est videretur: & priùs propinquo quàm distanti se proderet. Adde quòd tanta coloris aut imaginis amplitudo exiguo oculo excipi non possit. Neque præterea visio fit, foras à conspectu erumpente lumine, quod cum alio externo iunctum coeat: nec spiritus radio ab oculo per medium in obiectam rem incidente, qui pari angulo resiliens in obtutum referatur. Quomodo enim tantus prodire possit, qui repente ad astra vsque pertineat, omnémque interiectum aerem quantus est impleat? Quod ad istius fidem afferri solet de basilisco, aut muliere cui menstrua defluit purgatio, inefficax prorsus & irritum videtur: nam neque basiliscus hominem interimit, neque mulier quum menses profluunt, speculum præsertim æneum polluit atque fœdat, videndi spiritu ab oculo manante, sed tetro quodam & diro vapore, qui foras vt ab ore & à reliquo corpore, sic etiam ab oculis erumpit & ema-

Visio vt fiat.

Visio quo diste ab aliis sensibus.

Multarū opinionū confutatio.

& emanat. Hæc est eorum sensuum ratio, qui non nisi medij cuiusdam interpositu obiectas sibi res comprehendunt. Gustus autem & tactus medio corpore non indigent, sed coniunctione quadam & contrectatione functiones suas obeunt. Etenim si vel sapor in gustandi neruum, vel calor pungésve stylus in nudum apertúmque tangendi neruum incidit, eximiè & acriter sentitur, quanquam nulla caro media intercedit. At verò si aut pupillæ rem candidam adiicies, aut aeri qui auribus est ingenitus strepitũ inculcabis, aut in narium ductus odorem penitus immittes, nulla omnino vel obscura erit perceptio. Itaque sapor succo humoríque permistus, aut (si rectius mauis) in humore constitutus (eius enim qualitas quædam est & affectio) simulac adhibetur admouentúrque linguæ, diffusus cum humore gustum incitat, móxq; species eius & imago vi spiritus in primatem sensum infertur. Quod si forte in duro concretóq; corpore, vt in sale sapor erit, id non antè poterit sensum mouere, quàm calore liquefactum & dilapsum diffundatur. Quicquid autẽ mollitia fluere & effundi non potest gustandi sensum prorsus non afficit: quemadmodum neque cui arida & scrabra lingua ex morbo torretur, is bonus esse potest saporum æstimator. Tactionem porrò fieri constat, si tractabiles qualitates qualescunque eæ sint, aut carnis, aut etiam nullius corporis interuentu proxime ad tangẽdi neruum accedant. Contendit Galenus in extremis corporis partibus tactum proximè fieri, nulla qualitate per neruos in sentientis animæ principatum relata: neruum cerebri, veluti surculum arboris partem esse, in eóque cerebri totam vim contineri, quæ tractabilium qualitatum affectiones discernat: in eo autem sensus facultatem consistere, in quo quidem & sensus inest doloris. Quod profectò si conficit, idem de aliis quoque sensibus erat afferendum. Horum siquidem nerui tum molles sunt, tum substantiæ cerebri finitimi, vt idcirco ad illius naturam propiùs debeant quàm tangentes nerui accedere. Deinde verò quæ tangendi neruis interceptiones & obstructiones obtingunt, subditis particulis sensum motúmque adimunt: quod dilucidè commonstrat tangendi vim non esse neruis ingenitam, sed à cerebro quemadmodum & reliquas continenter defluere & illabi: neque extremum tactum posse rerum qualitaes diiudicare, sed instrumentum duntaxat eius esse facultatis, quæ princeps in cerebro consedit, illúcque oportere om-

Qui sensus medio non indigent.

Gustatus vt fiat.

Tactio vt fiat.

Lib. 7. de placitis Hippoc. & Platonis.

Expositio aut, fortè confutatio.

nium ſenſa conferri. Hæc ſingula mihi ſatis videtur Hippocrates duobus confirmaſſe aphoriſmis, quorum altero ait, Dolentes parte aliqua corporis, ſi omnino dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat. Altero, Duobus doloribus non eodem in loco infeſtantibus, qui vehementior eſt, alterum leuiorem obſcurrat. Hoc igitur omni ſenſui commune eſt, vt perpetiendo ſentiat: primùm enim ſenſus omnis ab ſubiecti corporis qualitatibus afficitur, mutationémque ſubit. Hæc iſta mutatio ſenſus nondum eſt, ſed quæ fit eius apprehenſio atque cognitio. Quum enim princeps illa ſentiendi vis ab arce cerebri per neruos in ſenſus ſingulos diſtributa, affectiones quæ illis obtigerunt percipiet, tum quodammodo & rudiùs ſentire dicetur: propriè verò quum eas cerebro communi ſentiendi principio renuntiabit. Senſum autem affici immutaríque ab externis qualitatibus, non ſic proprie audiendum eſt, vt priore qualitate excuſſa nouam accipiat: neque enim à colore albeſcit oculus: neque à ſono exacuitur aut obtunditur auditus, neque à dulcedine palatum dulceſcit. Sed vt aureum ſigillum in ceram, non aurum, ſed imaginem imprimit, ſic propemodum & res externæ ſola forma ſenſum impellunt, eorúmque ſimulachra & ſpecies ſine materia ad ſenſum perueniunt, quas hic foris illapſas intra ſe admittit præalte condendas. At verò quam ſenſus imaginum impreſſionem dicitur accipere, non partium eminentia, vt quæ annulo ſignatur, iudicamus. Nam colori, ſapori, odori qualis figura decernetur? Nullam igitur ille conuerſionem mutationémve ſuſtinet, neque priorem ſtatum exuit, quin potius dum in rerum cognitioné & iudicium incumbit, quem ſtatum habebat, agendo gerendóque excolit, perficit & confirmat.

Vt ſenſus affici dicantur.

Senſus interioris functiones CAP. XI.

QVAE ſic communiter in ſenſus omnes ab externis rebus inuehuntur imagines, nó modò habentur & conſiſtũt, dum ſenſus in geſtione actúque ſunt, ſed etiam quum abiunctis rebus externis ab opera diſceſſere, moram quandam in illis trahunt atque retinentur. Ita enim ſi quis de Sole in opacum ſe conuertat deflectátque, primmúm offuſus nimio ſplendore nihil cernit, deinde veluti album quiddam aut viride, quod in puniceum mox ſe conuertet, proximè in purpureum, atque ita deinceps in alia, poſtremò in atrum, à quo demum euaneſcit. Si quid rubrũ aut viride conſpexerit,

Rerum ſpecies in ſenſibus aliquantum conſiſtere.

ſpexerit, quicquid deinde in oculos incidet, concolor apparebit. Si ocyſſime in labentem amnem oculos coniiciat, ex ea vertigine quæcunque ſtant in littore moueri videbuntur. In aliis porrò ſenſibus à validis ingẽtibúſque ſonis ſtrepitus relinquitur: à vehementi fœdóque odore, olfactus fœditatem aliquantum retinet, ſicque in reliquis ſimiliter. Iam verò ſenſuum inſtrumentis acceptæ formæ illæ ſpeciéſque rerum, mox per neruorum capacitates atque ductus vehente ſpiritu in cerebrum commeant: adeò vt quum ſenſus exterior rerum quæ foris ſunt occurſu pulſatur, interiorẽ pariter impellant & excitent illarum ſimulachra. Hæc enim ſenſus interioris obiecta ſunt, in quæ is incũbit, quemadmodum externi in res externas ſibi obiectas. Itaque ſpecies illæ rerum ab externis ſenſibus præteruehuntur & permeãt in commune idémque principium, in quo ſita eſt primaria ſentiendi anima, huic ſenſus ſuis quique officiis omnia annuntiant ſpiritu inuecta, quæ ante ſe poſita prima cognoſcendi facultate comprehendit ac percipit. Eſtque illius munus perceptio atque cognitio: quæ ſi fixa eſt, attenta & diuturna, cogitatio aut meditatio dici ſolet. Atq; quãuis expers ea ſit corporis, indiuidua & vna, quia tamẽ complurium poteſtatem habet, multa & varia cognoſcit, horum diſcrimina cernit, eáque tandem diiudicat. At nequaquam illa componit connectítque, vt ex eis verũ aut falſum quicquam conſtituat, aut vllam argumentationem concludat: id enim ſolius eſt mentis & intelligentiæ, de qua mox dicetur. Verùm quæcunque comprehenderit ſimplicia & indiuidua ſimulachra, aut ſeorſum illa diſcernit, aut temerè congeſta, nulla copulatione, nulla complexione in aceruum confert. Quò fit, vt actio ea qua vel gallina pullos primúm cognoſcit, deinde diſcernit, vel ouis lupum inimicum prehendit, ſecretio potius cenſeri debeat, quàm iudicium aut exiſtimatio. Sub hæc autem inſurgens & in opus erumpens conſeruatrix illius facultas, ſuſcepta è ſenſibus ſimulachra amplectitur & continet. móxque tum propria vi & poteſtate, tum illorum adnixu & impulſu, in cerebri corpore illa inſculpit & cõſignat, citra vllum materiæ veſtigium, ea autem diutius manent abeunte & ceſſante omni rerum cognitione. Hæc quidem eorum conſeruatio quædam eſt memoria, quam frequens ſtabilit meditatio. Specta cerebro inuſta alias alia ſe magis minúſve expromunt & obiiciunt animæ ſentienti, prout illuſtriùs obſcuriúſve impreſſa fue-

Vt ſenſus interior afficiatur.

Cognitio.

Cogitatio.

Diſcretio ſeu diſtinctio.

Memoria conſeruãs.

rint. Inter vigilias igitur quum externarum rerum turba & occursatione primarius sensus non admodum distractus tenetur, tum simulachrorum stimulis agitatus in ea penitus incumbit, atque tum vsus comminiscendi illa & fingendi facultate, quæ Græcis est φαντασία, illa quidem per se, & vt simulachra sunt, obuertit, aliàs quidem simplicia & qualia fuerant insculpta, aliàs commista atque confusa citra vllam compositionem aut copulationem. Neque hoc tantùm, sed ex illis quoque nouas formas & simulachra effingit, quę nunquam sensibus percepta fuerant, & in ea plerunque trahitur, quæ rerum natura & vniuersi ordo non admiserit, vt in Sphinges, Hippocentauros, tricipites homines, atque in huius generis monstra innumera. Hæc eadem altius sese attollens, nonnunquam (vt ouis viso lupo) ex spectris horrendum quiddam & formidolosum comminiscens, inimicitiam elicit sensu non perceptam: at si delectamentum quoddam iucundè comprehendet, vt ouis conspecto benigno pastore, amicitiam suscipiet & inducet. Sic tamen illa fingens omnia commiscet & congerit, citra aptam compositionem, ex qua verum aut falsum elici possit, & citra vllam rationis complexionem, quæ serie quadam rerũ & sententiarum ex aliis alias connectat. Hæquidem sunt beluarum functiones præstantissimæ, iis quodammodo respondentes quas ratio & intelligentia in nobis efficit. Veruntamen quanto hæ interuallo distent ab illis, palàm & apertum fiet de sequentibus. Ab actionibus autem discernentis facultatis hæ distant, & eo discrimine seiunctę sunt, quòd illæ sint comparationes & collationes quædam eorum quæ ex sensibus hausta acceptáque fuerant, hæ verò nouæ sunt confictiones formarum, quæ sunt supra sensum, ab his ductæ quæ aliquando sub sensum inciderant. Iam verò quum accidet primatem sensum sic derelicta seruatáque spectra contueri, vt non illa per se duntaxat cõtempletur, neque ex illis in nouas effigies abeat, sed ex illis vsus opera facultatis memorandi in res externas se referat, vnde spectra illa prodierant, simúlque percipiat se aliquando illas cognouisse, tum meminerit earum, erítque ipsa illius actio memoria, non illa quidem patiendi, sed plane efficiendi. Eæ quidem sunt functiones omnes, quas primarius ille sẽsus & promiscuus, inter vigilias facultatum suarum opera obit & exercet. At quando fieri non potest vt perpetua sit sensus agitatio, sed necessum est, quum spiritus vigiliis supra modum disperditi fuerint

Imaginatio.

Memoria efficiens.

Somnus.

fuerint atque dissipati, agitationis vigorem prolabi & quietem cessationémque sufficí, tum procul dubio arctior somnus obrepet. At quum multa corporei vaporis exhalatio vi caloris è vino & cibis in principé sensum efferetur, quod pueris & temulentis ferè obtingit: aut quum larga frigidi humoris eiúsque superuacanei copia superioribus sedibus se immiscuerit velut in lethargo, vbi quasi nexu quodam & impedimento sic primus sensus offunditur, vt se minimè possit extricare: somnus vtique intercedit, & functiones omnes concidentes deiectæque, manus dant sopori. Si arctior atque profundior somnus occupat, non modò externi sensus, sed & interiores facultates consopitæ iacent, vt neque discernere, neque fingere & comminisci quicquam possint, nullámque in illas vim habet spectrorum turbulenta concursio. Vnde tum nullum insomnium offendit, aut obuersatur: eáque ratione statim à cibo non somniant animalia, neque quum primùm egressa in lucem sunt, vt infantes. Si verò contrà accidat, vt leuiter quis obdormiat, neque vaporis humorí ve copia discernendi comminiscendíque vires obterat & præstringat, licet tum fortasse multa ante sensum visa, multæque motiones obuersentur, eas tamen insomnia non dicimus, vt neque is verè somnus est, qui minimum à vigilia deficit. Quum enim hoc tempore & statu incolumis sit & libera vis discernendi, quæcunque tum simulachra vim illam fictricem exagitāt & impellunt, internoscit & detegit, neque illorum errore trahitur: sed quum nocturna spectra occurrent, agnoscet tum se dormire, tum somnia ea esse quæ videntur, neque illis tanquam veris assensum adhibebit. Eodem prorsus modo afficiuntur, qui in leni nec profunda quiete, aut canum latratus, aut gallorum cantus excipiunt, de quibus tum quoque sibi somnia confingunt. Cæterùm dum ex causarum mediocritate sic placidus & moderatus somnus obrepit, vt discernendi quidem vis offundatur, fictrix autem facultas libera sit, nullísque quasi vinculis irretita, ex rebus quas vigilans gesserit, senserit, cogitauerit, spectra plurima in quiete iactabuntur, quæ tanquam res veræ sint dormiens intuebitur ac cernet. Vis enim discernendi tum vincta constrictáque non obsistit, atque iccirco ad ea quæ visa sunt quasi accepta sensibus veráque sint, assensum dormiens adiungit, nesciens se dormire. Atque id propriè somnium est, nempe visum quod in quiete occurrit, tanquam verum sit existi-

Insomniū quādo nullum fit.

Insomniū falsum.

Insomniū quando verè fit & quomodo.

matum. Eadem propemodum ratio reddi potest eorum quę delirantibus per morbos apparent. Cur autem & vnde accidat, vt tam multiplex & inaudita visorum copia obuersetur, & vnde possit tanta illorum varietas trahi: non aliò sane potest referri quàm ad corporis humorúmque affectionem variámque perturbationem. Affectio enim & constitutio causa est vt in somniis atque delirationibus, alij metuenda & horrenda terrorísque plena iactent animo, alij iurgia quædam furiosa & effrenata, alij delitias & voluptates plenas iucunditatis. Sic & perturbatio quæ corporis aut spiritibus aut humoribus obtigerit, causa est omnino vt spectra & effigies rerum vehementius agitatæ appareant, non quales veræ sunt, sed distortæ, præposteræ & portentosæ, quod frequens esse solet in temulentis, & in iis qui febre iactantur. Quibus autem quieta & tranquilla omnia consistunt, nec fluctuantia nec immoderate agitata, solidæ & incolumes à sensibus effigies se obiectant, distincta digestáque somnia occurrunt, ad veri similitudinem expressa.

Insomniorum varietas ex corporis affectione prouenit.

Vt fiant appetitio atque morales actiones. CAP. XII.

APPETITIO motus est & interior quædam agitatio, qua quod bonum est & vtile quæritur. Quum autem, vt anima, triplex sit omnino, ea quæ naturalis appellatur cunctis rebus est ingenita, & nunquam separabilis semper illis insidet: reliquæ non item. Quæ sentiens & animalis dicitur, fit dum appetitus aut ab iis quæ intus sunt rebus, aut ab iis quæ extrinsecus irruunt impellitur. Res interiores sunt venereus ardor & stimulus in pudendis ortus ex semine: ventriculi maximéq; stomachi exinanitio & immoderata siccitas: sanguis aut bilis in cordis sinubus efferuescens. Externæ autem res sunt, quæcunque subiectæ sensibus illecebris & cupiditatũ lenociniis eos prolectãt & irretiũt. Itaque si in pudendis congesta est seminis copia, ea primò pruritum quendam & titillationem naturaliter inuehit, hęc deinde sensum, mox verò interiorem sentiendi facultatem mouet, non modò vigilantibus, sed & plerunque dormientibus nobis. Ab animaduersione demum rei delectabilis vt appetitus impulsus fuerit, eam quàm mox ardenter expetit: atque tum in conditionem stimulantis rei se conuertens, libidinem parit, quæ ipsa est propria venereorum cupiditas & appetitio. Quum stomachus supra modum exinanitus tristi quodam sensu afficitur, comprehendens vis illa interior irritata, cibum & epulas concipit, illarúmque

Appetitus, id est ὁρμὴ καὶ ὄρεξις triplex.

Causæ quæ mouent appetitum.

ἡ ἐπιθυμία, id est libido.

spectra

ſpectra ſibi obueniat, quæ deinde appetitui oblata, eum inuitant & alliciunt: hic demum concitus captúſque rerum ſuauitate, in illarum deſiderium fertur, & in eam cibi auiditatem irruit, quæ fames appellatur. Haud diſſimiliter aridiore facto ſtomacho, ſitis accenditur, quæ humidi frigidíque deſiderium eſt. Vtranque appetitionem, ſitim inquam & famem, genus vnum comprehendit, quod eſt cupiditas & cupedia. Cęterùm circa cor bilis aut ſanguis efferueſcés, illud vſque adeo incendit, vt odij, inimicitiæ, aut vindictæ imagines communi ſenſui obiectet, quibus apprehenſis excitatur animalis appetitus, qui cordis irritamento, compulſus in interiorem animi perturbationem, ceu bonum quoddam ſit, incurrit: vniuerſum hoc appetitionis genus Græcis eſt θύμωσις. Quum porrò rerum externarum blandimentis pulſatur vis illa interior apprehendens, mox in illarum deſiderium communem ſentiendi appetitum adducit, qui ardenti rei vtilis deſiderio inflammatus, mox deinde peculiarem quendam appetitum irritat & illicit tanquã adminiſtrum, vt amborum communi concurſu & opere appetitio proueniat. Quæcunque boni malíve ſpecie nobis obiecta fuerint, ea ſi cum ratione ſequimur aut fugimus, tum appetitio eſt rationis particeps: quum autem aduerſus rationem incitamur vehementiùs, & delectationis vis eſt maior quàm rationis, tum contra mentis decretum allicitur appetitio quæ ratione vacat. Primùm igitur ab obiectis illis turbido motu & inimicissimo mentis vitæq; tranquillæ ratio concitatur & inflammatur, qúmque illa ſe ſæpenumero iactant inconſtanter, vt animi ſtatum conturbent, perturbationes inſunt. Hæ autem cùm iam diutius inueterauerint, & tanquam in venis medulliſque inſederint, tum morbi exiſtunt & ægrotationes, quarum omnium fons & veluti genus eſt intemperantia. Sic enim quum inſurgit vehemens vini appetitio, neque adhibita ratio hanc ipſam perſanat & reſtinguit, tum excitata iecoris & ſtomachi cupedia ſe ſatiat ebrietate, quæ ſi frequens erit, naſcetur demum ebrioſitas: hæc quidem ægrotatio eſt & affectio manens, illa verò perturbatio mouens. Similiter ſolent cæteri intemperantiæ morbi enaſci, inhærere, & penitus inſeri. Sic iugi formoſæ mulieris intuitu & apprehenſione, communíſque illius & promiſcui appetitus incitatione, in teſtes & pudenda promotio fit & illapſio ſeminis ac ſpirituum: vnde licet nulla prius ſubeſſet interior cauſa, tum nihilominus

τὸ θυμῶδες, ira.

τὸ ἡγεμονικόν.

Perturbationes morbos præcedũt, vt actus habitum.

Vt à cauſis externis incitetur omnis appetitus.

libido incenditur. Sic nō modò homines sed equi & beluæ, audito tubarum sonitu strepitúque armorum, excandescūt, animíque impetu rapiuntur. Sic quum quis læsus est iniuria, eius apprehensione vis animosa cordis, quæ eius est appetitus, Græcis dicta θύμωσις, incitatur, quæ cùm eam vindicare & vlcisci cupit, neque rationis mansuetudine lenitur tum ira exardescit : hæc si mox desistat, excandescentia dicitur : sin inueterata sit, odium : si acerbior, discordia : si vlciscendi tempus obseruat, inimicitia. Herum omnium offensio contraria est verecundia. Quum vehemens est de diuitiis expetendis opinio, cordis appetitio non refrenata rationis liberalitate, in auaritiam effertur, cui contrariam offensionem habet prodigus. Quum denique maximi fient optimíque iudicabuntur honores, horum stimulis hæc vis inflammata, in ambitionū trahetur, cuius contraria est animi demissio & abiectio, mediocritas autem animi magnitudo. Sic quidem futuri boni opinione excitari solent cupiditates. Ceterùm futuri mali apprehensio, si adeò vehemens erit, vt superato spretóve rationis imperio animus fortitudine non consistat, tum metu conturbabitur : qui si malum propinquum est, timor : hic autem si permanet, formido: si laboris metus erit, pigritia dicetur : si valde concutiat, terror : si mentem de loco mouet, pauor : si vltrà processit, exanimatio. His modis quæ cupiditas mala & contraria censuerit, solet effugere. Vbi verò iam mala instabunt, aut sperata bona non accedent, animi fient ægritudines : dolor quidem crucians, angor premens, luctus ex interitu, mœror cum fletu, lamentatio cum eiulatu, ærumna cum labore, afflictio cum vexatione corporis, solicitudo cum cogitatione, molestia permanens, desperatio sine vlla rerum expectatione meliorum. Contrà verò si potiatur rebus secundis, aut aduersis ipse careat, voluptate perfruetur : hæc autem si placida est atque constans, gaudium dicitur: si profusa & inanis, lætitia: si magis gestiens & se efferens insolétiùs, iactatio. Ex quibus intelligitur animalem appetitum vnicum esse, qui cupiditas appellatur, sed dum singulis sese accommodat, varias parit cupiditatum differentias, honoris, gloriæ & diuitiarum ambitiones, quæ ad θύμωσιν & animi impetum referuntur, quásque Plato ex corde nasci cōmemorat : quum verò corporis bona procurat, cupediam & libidinem exuscitat, ídque primùm e iecore. Vnde quum tria sapientiæ studiosi bona statuerint, alia corporis, alia fortunæ,

Offensio seu defectio cōtraria exuperantiæ.

Desiderium est futuri boni.

Metus futuri mali.

Aegritudines animi.

Voluptates animi.

In quæ bona fertur vnū-

fortunæ, alia verò animi: quúmque omnis appetitio boni cuiusdam aut veri aut ementiti gratia sit, in ídque referatur, quæ ex iecore surgit concitatúrque appetitio, in corporis bona duntaxat irrumpit: quæ autem ex corde manat, in fortunæ externis bonis versatur: at quæ animi sunt bona, hæc sola voluntas appetituum regina consectatur, de qua seorsum mox disseretur.

quodque genus cupiditatis.

De progreßione & tactione. CAP. XIII.

QVONIAM verò vna appetitio cuncta animantia ad mouendum impellit, proximum his est vt de incessu atque tactione contemplemur. Harum quidem operum facultates vna continentur essentia, quæ in cerebri corpore collocatur: sed quæ tamen variis instrumentis vsa, vnicuiq; tum operi, tum facultati peculiare quoddam & idoneũ accommodat. Non enim tutum fuerat essentiam illam animæ in cerebro tanquam in arce positam, in longinquis & extremis corporis partibus munia quædam obire, nisi satellitibus & suarum virium quasi internuntiis vteretur. Quocirca in omnes sensus externos, in omnes corporis partes, quæ extra arcẽ illam & extra caluam positæ sunt, anima spiritus emittit tanquã administros & portitores viriũ quas à se diffundit, munus quamque suum expleturas. Interiores autem functiones & munera plenè exequitur, citra vllum spiritus subsidiũ. Itaq; spiritus is verè primum censeri debet animæ instrumentum, quod ad externas functiones accommodatur: deinde nerui, mox sensuum organa & musculi. Quod magna quidẽ assiduè fiat in motibus sensibúsque spirituum dissipatio, necesse est magnam istorum vim & vbertatem in arce contineri. Eorum materia continenter è corde per carotides suggeritur, præparatúrque in admirabili contextu, ac dein in choroide vi ambientis cerebri in animalẽ spiritum conuertitur, qui priores ventriculos prorsus implet. Ex his autem in sensus & musculos, hac ferè lege distribuitur. Cerebri corpus iugi constantíque agitatione, cordis more, ex se & sua sponte mouetur, nunc se in amplum diffundens, nunc in angustum reducens: quapropter inter meninges inane spatium natura reliquit, quantum cerebri dilatationi conueniret. In eo motu dum cerebrum se contrahit, compressisque lateribus interiores sinus coarctat, spiritus è prioribus ventriculis, tum in posteriores, tum in sensuum instrumenta profundit. Dum autem sese latius explicat & aperit, & cõtextuum arteriis vitalem spiritum, ex na-

Animã externas functiones instrumentis perficere.

Spiritus animalis aßidua procreatio.

ribus aërem allectat & attrahit. Hoc ipso temporis momēto via quæ ex tertio ventriculo in postremum ducit, prorsus conniuet, & ab insidente epiphysi cui à verme nomen est, inter glutia concidente atque prolapia intercluditur, vt nihil spiritus possit tum ex postremo illo sinu in medium remigrare. Contrà verò accidit in cerebri contractione: epiphysi enim sublata, ipsísque glutiis amplius diductis, via patet liberior, qua spiritus ex tertio sinu in quartū influat. Quantum igitur cordi valuę, tātum cerebro vermis & glutia conducunt. Sic diffusi dispersíque spiritus, irrigant impléntque sensuum instrumenta: sic postremus ille ventriculus spiritu semper confertus est, qui leui quadam mutatione accepta in eam capacitatem illabitur & influit, quæ per spinæ longitudinem porrigitur. Excauata enim est tota hæc medulla medio intimóque ductu: & qui ab hac prodeunt nerui maiores, suis ij quoque exortibus & initiis luculenter caui sunt. Quocirca in hos etiam animalis spiritus è medulla defluens illabitur, qui demū in extremas tenuissimásque neruorum fibras diffunditur, tametsi hæ præ exilitate cauæ non sunt, neque vllam vię productionem sustinent. Hoc igitur loco quàm plurimi in quæstionem disceptationémque vocant & quærunt, ipsáne spiritus animalis substātia dum motus sensúsve instituitur, commeet in neruos. Hanc quidem vsque eò influere, dum manifesta sit medullæ & neruis capacitas, perspicuum quidem est, de quo etiam inter omnes planè constat. At longius in reliquas partes dimanare, pauci admodum sibi persuaserunt. Quamobrem? Quoniam, inquiunt, hæ excauatæ non sunt. Quasi verò spiritus, qui tenuissimus est, patentem alueum vbiq; desideret, neque sensim illabens possit neruos irrigare. Si alimentū quod neruos nutricatur & alit, in eorū substantiā irrepit & penetrat, si crassus & lentus humor, si pingue oleū instillatū penitus illa subit, quid causæ est cur spiritus animalis, tenuis ille quidem & æthereus, nō possit omnem eorum substantiam quoquouersum peruadere? Quemadmodum igitur in neruos opticos oculorum, & in medullę capacitatem, ínque neruorum origines hunc illabi & influere sensus iudicat, ita & eundem in reliquam illorū substantiam pertinere, hæc rationum momenta cōfirmant. Adde, intelligi vix posse qua ratione conueniens virium facultatísque distributio fiat citra vectorem spiritum. Quum vitalis spiritus in animalem commutatur, à cerebro eiúsque meningibus no-

Spiritum animalē non solùm per manifestum canalem distribui.

Spiritus animalis diuersus

bus nouam speciem & vires nouas assumit asciscitque sibi: quas demum tanquam actionum opifices in neruos sentientes, tangentes ac mouentes secum prouehit. In his autem semper præsens adest, quoniam iugis illa quam commemoraui cerebri agitatio, eum assiduè profundit atque distribuit. Quanquam verò semper in neruis dum sani sunt spiritus hic adest, non tamen necessariò motum efficit, sed neruorum duntaxat & musculorum robur & firmitudinem tuetur ac continet. Quidnam ergo aliud præter hunc spiritum, motionem sensúmque conferet? éstne hoc ipso quicquam præstantius? Explicandum hoc planiùs & fusiùs est. Sensuum instrumenta neruíq; omnes & músculi, spirituum viriúmque animalium continenti illapsu & aspiratione firmantur, simúlque stabilimen & præparationem quandam ad obeunda munia assumunt: hoc certè argumento quòd neruis præpeditis & obstructione quadam interceptis viis, velut in paralysi, non modò sentiendi aut mouendi spes adimitur, sed omni prorsùs robore dissoluto languescunt. Dum verò accepto spiritu omnia suo robore constabunt, bene instructa & composita erunt ad opus, & tum integrè functiones suas obibunt: sed modo planè diuerso. Sensus enim externus perpessione quadã percipit, quum subiectarum rerum incidentibus qualitatibus mutatur & afficitur. Non sic autem motus, sed sola actione is perficitur, nulla re extrinsecus irruente: quum primum enim appetitus aut voluntas mouenti facultati per neruos & musculos cum spiritu diffusæ imperauerit, in quamcunque illa partem intenderit, continuò illius mouens facultas concita motum exercet & imperio paret. Est quandoque hoc voluntatis imperium promptum quidem & euidens, sed plerunque obscurum vsqueadeò ac tenue, vt nos prorsum fugiat, velut in oculorum & palpebrarum motu, in plerisque tum capitis, tum manuum gestibus, in dormientium respirationibus & corporis iactationibus, ad quas nihil aut minimum intenti videmur. At quum paralysis artus occupat, quia tum nerui à spiritu & facultate destituti sunt, nulla vel efficacissima voluntas motũ potest efficere. Ex quibus intelligi potest præcipuam motus causam ad spiritum & facultatem potius quàm ad appetitum pertinere, illúcque refundi: & præter appetitum seu voluntatem, aliam propinquiorem atque coniunctiorem motus causam haberi. Hoc porrò voluntatis imperium parum omnino efficax videbitur, nisi conatus

vitali, vector est facultatũ.

Spiritus animalis neruorum duntaxat robur continet & seruat.

Voluntas prima est motus causa efficiẽs, sed non præcipua.

Animi intentio

ad motum est necessaria. quidam & intentio animi tanquam comes accedat. Non enim siquis velit aut oculos in diuersa cõtorquere, aut omnes simul partes motibus impellere, aut sensibus omnibus pariter & perfectè quippiam percipere, omnia statim efficiat, etiam si bene valeant & integra sint instrumenta. Cuius sanè hæc vnica est causa, quòd non potest animus omnia simul animaduertere, neque esse ad singula intentus. Ergo non sola voluntas satis est, sed animi quædam est intentio necessaria, quæ facultatem in particula alioqui sopitam & languidam concitet in opus. *Tria quæ motum efficiunt.* Hæc autem facultas animalis quæ vectore spiritu in quancunque particulam per neruum influxit à cerebro, dum voluntatis imperio & animi conatu intentionéque pulsabitur, motum faciet: primúmque dum neruum ac musculum contendet, & in seipsum firmiùs contrahet, simul eam particulam adducet, in quam inseritur, siue os est, siue membrana. Dum enim facultas musculum intendit & contrahit, simul & os mouet in cuius caput inseritur, & totum membrum cuius id fundamentum est. Ergo cõtentio ea & contractio propria musculi est functio, extensio autem & relaxatio ceu remissio quædam est: hæc autem oppositorum musculorũ est contentio. *Quæ constitutio sit musculo laboriosa, & quæ naturalis.* Laborat musculus quoties impendiò aut contrahitur, aut extenditur: neque membrum citra laborem & defatigationem diu multúmque extendi potest aut contrahi. Ea autem duntaxat figura & constitutio quæ inter extremas exquisitè media sit, & in qua musculi omnes quasi dissoluti cessant, prorsus lassitudinis & doloris est expers. Quocirca dum vehementer tensum aut contractum membrum est, vt in brachij porrectione, licet id tum fortasse fixum sit, nec de loco aut statione sua decedat, moueri tamen dicimus, quatenus laborat & operatur, ídque frequentius cum dolore. Quinetiam quæ media figura dicitur, si cum intentione omnium musculorum immobilis continebitur, quia tamen ad postremum, laborem affert, in quiete non est, sed motu & labore cõcutitur. Eiusmodi motus est, qui tonicus appellari solet, ei similis quo auis alarum nisu vno eodémque loco quasi subnixa se diutius immobilem sustentat.

De mentis functionibus. CAP. XIIII.

Mentem instrumẽto non indigere. HVIVS partis animæ quæ rationis atque cõsilij particeps est, sic omnes intus abditæ functiones delitescunt, vt nunquam foras & in apertum se dent, neque vllius illa aut externi aut interioris instrumenti egeat subsidio: sed quum sit om-

ſit omnis expers materiæ, in eas duntaxat res incumbit, quæ neque in materia ſubſiſtunt. Subiecta enim illi ſunt ea rerum ſimulachra, quæ ſupra dixi in principe ſenſu conſeruari, & quæ veræ ſunt rerum notiones perceptæ ſenſibus. Hæ quidem in mentem & intelligentiam altiùs penetrare non poſſunt, quia tametſi ſine corpore ſunt, materiæ tamen impurum quiddam redolent: ſed mens quæ ex duplici intelligentia tum agente tum patiente condita eſt, dum illas agentis vi & impulſu contuetur, puras, indiuiduas atq; ſimplices ex iis rerum ſingularũ notiones elicit, quas dein patiens intelligentia continet atque ſeruat. Non ſunt hæ quidem ſimulachra atque ſpectra rerum externarum, ſed aliæ quædam ex his tractæ atque conceptæ animi notiones: eſt enim notio, actus mentis & animi è ſubiecto ſimulachro ductus. Itaque agens intelligentia tanquã architectus quidam & fabricator eſt notionum: has autem omni materia liberas & exutas ſuſcipit, & continet patiens intelligentia: neq; tamen ab eis quicquã patitur, ſed in earum materiam quodãmodo tranſit. Hæc igitur quia rerũ omnium notiones erat acceptura, omnium capax formarum, peculiarem nullam formam obtinuit, ne hæc vna cæteris formis tanquam peregrinis & aduentitiis aditum intercluderet. Hinc rectè animã ſeu mentem formarum omnium præſtantiſſimam atq; ſummam appellauerunt, quòd vna reliquas omnes cernat atque percipiat. Cæterùm non in illis duntaxat ſingulis verſatur & conſiſtit, ſed in notionum quaſi ſyluam ingreſſa, ex ſingulis vniuerſales quaſdam colligit: neque ex his modò, ſed è ſingulis etiã rebus quæ nobis obuerſantur, vniuerſales formas à materia diuellit & exuit, propriámque eſſentiam ab ipſis quibúſque rebus diſcernit. Ea eſt ſimplicium notionum tum ſingularum tum vniuerſalium ratio, in quibus veritas aut falſitas nulla verſatur. Ad has porrò quũ mens componendi facultatem adhibebit, temporis copulatione interiecta, plurima aptè componet, in quibus veritas aut falſitas iam eſt. Deinde verò de compoſitis iſtis planum iudicium proferet, hoc aiens bonum eſſe, illud inficians eſſe honeſtum: in quibus vt quædam rectè diiudicat, ſic plerunque dum diſtorta & falſa pro veris ſumuntur, iudicij error incidit. Hanc vt iudicandi ita diſcernendi functionem poſſis appellare, ſed quæ tamen multò ſit ea præſtantior, quam cõmunis ſenſus proferebat. Mens porrò ſe ad ratiocinãdum erigẽs & excitans, ex illis plurima admirabili eóque libero

Vt mens intelligat, & rerum notiones concipiat.

Notio quid.

Notiones generales.

Cõpoſitio.

Exiſtimatio ſeu iudicium.

Ratiocinatio.

Inductio. contextu complectitur & colligit, aut inductione aut argumentatione. Nam ex singulis primùm tanquam ex quibusdam exemplis vniuersalia inducit theoremata, cōmunésq; *Argumentatio.* rerum & generum summas. Ex his deinde argumentatione plurima comparat, de quibus scientia habetur vel opinio. Si ex necessariis principiis atq; theorematis argumen- *Scientia.* tum concluditur, scientia fit, quæ ipsa necessariorum dun- *Opinio.* taxat & æternorum est: sin verò ex probabilibus, opinio. His iam partis interdum mens & intelligentia nostra non *Contemplatio quæ & philosophia.* vltrà progreditur, sed infixa in eorum contemplationem, illic tanquam in extremo consistit, quid in illis verum falsúmve sit perspiciens, his saturata bonarum cogitationum epulis. Ea est quam contemplantem intelligentiam appellant, quæ maximè & duntaxat circa res est vniuersales, necessarias & sempiternas, quæ eædem admirandæ sunt, difficiles atque diuinæ. Habitus quo hæc efficit & facultas sapientia est, eiúsque functio studium est sapientiæ, quod qui colunt sapientes appellantur, quoniam propria commoda *Praxis.* negligentes, æternorum contemplatione viuunt. At verò quum mens intelligentiáque nostra in rerum caducarum & fortuitarum cognitionem consequutione quadam & progressione adducetur, si in illis non prorsus inhærescat, neque illarum contemplatione tota teneatur: sed iam cognitum habens & compertum illas posse mutationem subire, quærat & inuestiget, moliatúrque ad quandam hominum commoditatem & vsum illa referre, tum sanè practica erit intelligentia, quæ tota in actione versatur, omnésq; ratiocinandi progressus in hominum commoda tanquam in finem supremum dirigit. Vt autem hominum bona alia præstantiora sunt, vt rei domesticę aut publicę administratio, alia his viliora: ita vis intelligens in illa aliter atque in *Prudētia.* hæc incumbit. Nam prudentiæ facultate, præstantiora illa tractat, & in hominum commoda fructúsque refert. Quæ *Consultatio.* quoniam cōmutabilia sunt, & opinione dubia, de illis consilium captat, consultat, deliberat. Atque si non hebes est, *Sagacitas.* sed sagacitate pollens ac solertia (quæ perspicax quædam est prudentia) boni atque honesti desiderio tenetur, non festinanter & citò quasi auguratione quadam, sed recta ratiocinatione & inuestigatione accurata multo maturóque tempore, quodcunque bonum in consultationem positum est, assequitur: atque ea bona est consultatio ex prudenti sagacitate genita, mala verò consultatio si quid horum econ-

trariò

trariò accidat. Qui ad bene consultandũ aptus idoneúsque fuerit, quo aut publica bona aut priuata augeat atque moderetur, is omnino prudens censebitur: contrà verò imprudens, qui non poterit recto consilio bonum finem prospicere atque consequi. Cæterùm quum agens illa practicáq; intelligentia, quæ conceperit nouerítque theoremata, non ad bene beateque viuendum, sed ad vilius quoddam opus & artificium refert: hoc si bono consilio & maturo rectáq; ratione facit, arte quidem facit: quæ ipsa certam rationem atque viam præbet operis faciendi. Quid demum consequitur? Vbi practica intelligentia prudentiæ bona consultatione hoc illúdve agẽdum esse deliberauerit, quia bonum & vtile: aut vbi artis bono consilio statuerit opus quoddam subeundum faciendúmque, quia item vtile: tum sanè rationis participé appetitum mouet allicítque. Is demum quicquid bonum existimatum est eligit, idque non simplici & pura voluntate, sed ea quæ bono consilio & deliberatione confirmata est. Hæc autem tantæ est efficacitatis, vt quæcunque bonorum specie agenda faciendáue selegerit, illa mox persequatur & perficiat, & idcirco vna videri possit omnis actionis effectionísue causa atque principium: cõtrà si quicquam reiecerit tanquam noxium & infestum, mox illius fugam arripiat. Ergo dum quippiam nobis occurrit quod arrideat & iucundum sit, si continuò vt pecudes illius lenocinio, nulla deliberatione prægressa trahimur, simplex ea voluntas est: quæ si incontinentes sumus, sæpius à bruto appetitu præualente lacessitur & euincitur. At verò si consultatione adhibita nectemus multa & conferemus inuicẽ, ex quibus colligimus, si hoc aut si illud fiat, mala multa impendere: tum sanè id effugimus & declinamus, quod primùm oblectamenti speciem præ se ferebat. Hæ sunt omnes intelligentis animæ mentísque functiones, ad earum imitationem explicatæ, quas sentiens anima protulerat. Quid omnes dico? nónne insuper illa tum meminit tum reminiscitur? Meminit illa quidem, atque ad vsum memoriæ eas quoque vniuersales notiones reuocat, quæ intelligentia mentéque capiuntur. Nulla quidem generum aut formarum haberi possunt spectra & simulachra, quæ in mente aut in communi sensu quasi sopita seruentur, & quæ aliquando posthac mentem ipsam & intelligentiam denuò concitent: sed à generibus atque formis solùm notiones emergunt, quæ semper intelligentiam mouent & impel-

Ars.

Voluntas.

Electio.

Memoria mentis.

sunt, & quæ in sola mentis contentione consistunt. At simulachra, vt quæ ab indiuiduis duntaxat eliciuntur, omni animæ conatu actionéque sedata & prorsum anima quiescente seruantur. Sic autem mens & intelligentia meminit. Quum notiones illæ generum aliquando disperditæ euanuerint, singulorum simulachra ex quibus illæ haustæ conceptæque fuerant, & quæ sensus communis retinet, rursus intelligentiã incitabunt & impellent, ex quibus illa similes atque olim generũ notiones eliciet. Hæ dum in mentem veniunt, si præteriti temporis ratione suscepta, mens pariter sentit se illas prius tenuisse atq; nouisse, id profectò est intelligentiæ memoria. Quocirca mens aut intelligentia nõ per se atq; primùm meminit, sed principis sensus interuentu atque auxilio: in quo, vt inquit Aristoteles, memoria per se & primò inest, non sic autem in mente. Quandiu itaque constans & dilucidum erit externæ rei simulachrum, id è principe sensu mentem impellens, memoriam rei à qua ductum est poterit excitare. Quòd si non vniuersum id retinebitur, sed vel temporis diuturnitate, vel morbo, vel alia quauis iniuria pars deleta est, pars verò tam pusilla reliqua est, vt neq; animum ciere, neque rem externam repræsentare integrè possit: tum profectò illius periisse memoriam dicemus. Cæterùm si pusilla ea pars tanquam origo & seminarium quoddam poterit vel minimum excitare & proritare, hæc confestim contextu & serie in proximum & affine quippiam migrabit, mox in tertium, deinde in aliud, donec admirabili rerum continuatione & serie pristinam cognitionem capiat. Hoc quidem modo mẽs reminiscitur, ipsáq; illius actio recordatio est, collapsæ memoriæ reuocatio. Hæc idcirco non beluarum, sed solius est hominis, quòd non nisi connexione rerum & ratiocinatione quadã comparetur. Neque etiam in beluis propriè inest memoria, quòd præteriti & futuri temporis perceptionem nullam habent, sine qua meminisse non possumus. Quæ bona aut mala iam sæpius senserunt, agnoscunt illæ quidem, sed tanquam præsentia sint, nulla elapsi temporis obseruatione. Neque enim apes, neque formicæ, quæ alimenta sibi in hyemem recondere putantur, in futurum prospiciunt: verum ea solius est naturæ quædam inconsiderata nec præmeditata molitio. Mortuis nobis statim omnium rerum quas in vita cognouimus memoria deletur: quoniam hæc ex communi sensu pendebat, qui ipse patibilis est, & pereuntibus nobis simul occidit:

Vt fiat memoria.

Lib de memoria.

Recordatio.

Solus homo recordatur.

Solus homo propriè meminit.

Post mortem non meminimus.

occidit: quare ab illo seiuncta mens immortalis, illiúsque subsidio destituta præteritorum meminisse non potest. Est 3. de anima.
vbi Aristoteles communem sensum fusâ nominis appellatione intelligentiam appellat, eámque patibilem & quæ in nihilum occidat. Non recordamur (inquit) ab occasu, quia "
intelligentia quæ patibilis est extinguitur, sine hac autem "
nihil intelligit separata illa mens impatibilis & immortalis. "
Idem alio loco, Amare, odisse, affectiones continentis, 1. de anima.
non illius sunt quatenus ipse est: quapropter continente corrupto neque meminit, neque amat, quia non erant illius "
hæc, sed communis quod iam periit. Mens illa & simplex "
nostra intelligentia quum e corpore discesserit, patiendi ratione deperdita, alteram duntaxat agendi vim conseruabit. Non enim tum ea sensuum ministerio indigebit, neque ab his haustas rerum notiones suscipiet quibus cognoscat: sed ipsa per se omnia spectans nihil aliud quàm merus erit actus, à sua simplici natura id obtinens, vt tum se aliáque intelligat, tum intelligatur à se. Ea neque componit quicquam aut diuidit, neque vlla connexione ad rerum cognitionem accedit, sed formas rerum omnium in se cõtinens, vna comprehensione simul aggreditur & intelligit omnia. Vnde semper intelligit & intelligitur à se, nunquam defatigatione ingrauescit, tota æterna & immortalis.

Principes animæ facultates non esse sedibus distinctas.

CAP. XV.

LIBERANDA hîc postremò fides est quam suprà dedimus, dum quæstionem illam explicare sumus polliciti, nunquid fingendi, ratiocinandi & memorandi functiones discretæ sic habeantur, vt vna quælibet lædi deprauaríque possit, aliis ne vel minimum quidem offensis. Id quidem omnino fieri posse quamplurimi sibi persuaserunt, simplici quadam ratione eáque non planè comprehensa. Aiunt enim eos qui febre iactantur, nonnunquam floccos & paleas euellere, monstrosa visa obuersari, esséque in his simulachrorum comprehensionem, ipsámque fictricem facultatem offensam constante ratione ac iudicio, quo hæc plerunque agnoscunt ac iudicant falsa esse ac mendacia: quemadmodum & dormientes quæ vident in somnis, sæpe iudicant non vera illa, sed commenta somniorum esse. In his igitur læsa est confictio & phantasia, salua & constante tum ratiocinatione tum memoria. Alij in delirio peruersè iudicant & ratiocinantur, qui tamen & familiares, & quæcun-

que obuersantur agnoscunt, satísque præteritorum meminerunt: in quibus constat rationem turbari reliquis duabus illæsis. Ex his statim concludunt isthæc obuenire non posse, nisi quæ effectrices earum sunt facultates, locis sedibúsque disiungantur. Quum firmissima sit hæc eorum ratio, experiamur, si possimus eius cornua summouere, vt hac minuta controuersia quid lateat veritatis fiat perspicuum. Philosophorum id quorundam authoritate celebrari video, similem imò & eandem animæ essentiam cunctis inesse hominibus, neque in hoc quàm in alio vspiam perfectiorem inueniri, quod omnino simplex & indiuidua sit, cui nihil addi minuíue potest, quin speciem mutet. At nihilominus simplex illa in hoc quàm in alio facultates exhibet perfectiores, & aliàs expeditiùs, aliàs segniùs fũctiones edit. Ita quippe alios natura animaduertimus cogitatione & ingenio valere, quibus infirma est memoria atque ratiocinatio: alios tum rerum tum literarum memoria præstare, quibus nihil aut minimum sit rationis ac iudicij: alios solido ac bene naturali esse iudicio, quorum non æquè prompta sit cogitatio, aut firma memoria. Has autem facultates varias efficit non animæ essentia, sed corporis & instrumentorum eius varia constitutio, ex temperamento & conformatione contracta: horum quippe conditionem animæ facultates atque mores sequuntur. Neque verò insita solùm & congenita nobis, sed & adscititia cõstitutio animi facultates moresque mutat: & corpore puro omnique sorde vacuo candidi sunt mores vegetæque animi vires: impuro autem & sordibus inquinato perturbati mores & hebetes vires animi. Quòd tam multa támque varia sint hominum ingenia, támque dispares eorum mores, alij sobrij, alij vinosi, non aliunde petẽdum, quàm ex corporis aut naturali aut adscititia constitutione. Iam verò si corpus grauiùs morbo conflictabitur, quis dubitet occupata impeditáve animi sede illius vires grauiter aut impediri aut perturbari? Si corpus spiritúsq; vehementer cõcutitur, vt in febrium ardoribus, mens constare non potest, sed concita turbido motu commouetur. Sin verò corpus morbo prosternitur, animæ vires pariter elanguescunt, neque laboranti integræ possunt consistere. His ita ad rem subiectam constitutis non difficile sit aduersariorum rationes diluere. Dum anima turbulentis ita causis concutitur, ipsi quidem fatemur non protinus omnes per æquè illius facultates offendi. An idcirco necessum videtur

detur

detur sedibus illas disclúdere? Minimè. Vndénam igitur hęc affectionum varietas? Quæcunque facultas natura aut vitio infirma existit, irruentibus causis minus obsistit promptiúsque offenditur: quæ verò firma est ac valida, minus offensionis & iacturæ suscipit. Quum itaque leuior erit delirij perturbatio, cui comprehensio fictióve infirma erat, is sola comprehensione delirabit, multáque aliena cogitatione finget: cui verò iudicium inualidum fuerat & imbecillũ, is duntaxat præposterè iudicabit & ratiocinabitur. Quum autem vehemens incidet delirij perturbatio, omnes pariter principes facultates peruertentur, aliàs pari iactura, aliàs dispari. Nõ absimilis est in cæteris facultatibus ratio: quum enim in illas aduersa vis peræquè irruet, imbecillior quidem prosternetur, validior obsistet irruenti iniuriæ, etiam si eadem sede consistant. Itaque ex leuibus assumptionibus nec planè cognitis rationem suam conclusêre, qui cogitationem, ratiocinationem ac memoriam sedibus atque instrumentis seiunxerunt. Indignum erat Philosophi grauitate atque constantia, quod non satis exploratè perceptum fuerat & cognitum, sine vlla dubitatione confirmare. De animalibus functionibus hæc tradidisse satis: nunc de vitalibus, quibus pulsus & respiratio assident.

Calorem nostrum perpetuò refrigeratione, pabulo & expurgatione indigere, alioqui extingui ipsum & extabescere. CAP. XVI.

SIc eximia & illustris illa rerum natura tulit, vt omnia quę aluntur & quę crescunt, cõtineant in se vim caloris, sine qua neque ali possent neq; crescere: inter hæc verò animantes, quarum quàm stirpiũ perfectius erat vitæ genus futurum, vberiorem hunc acceperunt, cuius nimirum temperatione vitæ status omnis conseruaretur. Rursum in animantibus quæcunque sanguine præditæ sunt, hoc ipso ampliùs circumfluunt & abundant, quàm quæ sanguinis sunt expertes. Hic autem noster calor quanquam æthereus, frigidi tamen aëris appulsum continenter desiderat, cuius defectione mox prorsus extinguitur. Vt etenim flãma medicis cucurbitulis aut angusto conclaui coerçita marcescit, ita & quum animanti fauces præcluduntur, obturantúrq; omnia cutis spiracula, quàm mox caloris sequitur extinctio. Huius quidem causa triplex, quòd denegata sit refrigeratio, quòd idoneum deficiat pabulum, quòd offusus aër nullus sit, in quem fumosa ignis calorísve excrementa pellantur aut

erumpant. His enim tribus de causis consequitur caloris interitus & extinctio, quandoquidem is trium contrariarum adminiculis ex necessitate indiget. In balneis, in caldariis & in æstu vehementi, qui nos regit & moderatur calor, idcirco languet & extabescit, quòd frigoris occursatione nequaquam reficiatur. Qui enim nos circumsepit æstus si immoderatus est, haud secus calorem nostrum atque lucernæ flammam foras euocat prorúsque dispergit, nihil aut certè perquam exiguum illius reliqui faciens: hinc virium infirmitate tentamur & affligimur, intabescimus, & ad extremum vitam cum morte commutamus. Contrà frigus moderatum & æquabile perinde vt flammam, ita & natiuum calorem continet & à dissipatione tutatur: tametsi immensum & immodicum frigus si diu multúmque adest, flammam & calorem ad materiam intrò reprimens, æque vt aduersus calor vitam eripit. Neque nos ambiens calor ex eo duntaxat quòd interiorem nostrum dissipet, offensionem affert, verùm hinc etiam quòd neutiquam refrigeret, imò verò cor & interiora viscera magis ac magis inflãmet, vnde propria illorũ substãtia cõsumitur & in perniciem agitur. Tale quiddã manifestiùs infert calidus feruidúsq; aër diutius inspiratus. Eadẽ ex causa in pauco eodémq; aëre continenter & assiduè versati suffocamur, æquè vt in aqua modica pisces. Qui enim exiguus est aër, reddito spiritu facilè concalescit, vt deinde nequeat refrigerationis auxilium præstare. Quin etiã motio vehementior, æstus aut balnearũ ritu, innatũ calorẽ diffundit disperdítq; moderata hunc cõseruat & excitat, quies autẽ sopit & ignauũ inertéq; reddit: quemadmodũ mediocris ventilatio flammam auget, nimia dissoluit. Cæterùm neq; in balneis, neq; in solis ardoribus calori deest alimentũ, sed hac vnica causa extinguitur is & occidit, quòd frigoris appulsu non recreatur. Vt autem respirationis maior iniecta corpori necessitas est quàm transpirationis, ita hausti frigoris commoditas maior est, quàm nos vndiq; cingentis. Ex quo fit vt qui ex lebete calidum aërem spiritu trahunt, etiãsi reliquum corpus frigido aëre circunfunditur, celeriùs extinguãtur & intereãt, quàm qui in hypocausto constituti ore atq; naribus frigidum aërem ducunt. Porrò autem ob alimenti egestatem is vitam amittit, cui os & nares vel fauces præcluduntur: non modò enim refrigerationis defectio, sed eius maximè pabuli inopia premit, quod caloris substantiam conseruat. Id quidem planiùs

Refrigeratio denegata.

Pabuli inopia.

planiùs declarat corpus quodcunque in frigidam demergitur: mox enim id suffocatur & perit, nisi aëre & respiratione iuuetur, non quòd à refrigeratione, sed quòd ab idoneo caloris & spiritus alimento destitutum sit. Quum quis autem plurimo attracto aëre eóq; frigido hunc vniuersum sic pulmonibus comprehendet, vt nihil deinde illius expiret, eum profectò tandem extingui & è vita discedere necesse est: non alimenti penuria, vt quod copiosum insit & abundans: non refrigeratione prohibita, quòd frigidus haustus sit aër, qui pulmones & cor potuit vel immodicè refrigerare. Quęnam igitur tum relinquitur interitus causa? Ea nimirum quòd fumosa insiti caloris spiritúsque superuacanea non reddantur: atque vt flamma à crasso multóque fumo, ita cor ab illis immoderatè congestis opprimitur atque strangulatur. Huius id esto indicium, quòd qui sic grauiter vehementérque affliguntur, expiratione alleuantur recreantúrque, éstque ea tum illis vnica medicina, quæ suffocantes halitus atque fumos ejicit. Has tres causas ad insiti caloris, & ad omnium terrenorum animantium custodiam condonatas, ambiens nos aër in se vnus continet, si tum qualitate tum substantia mediocritatem quandam acceperit. Aquatilia autem non aër, sed aquæ humor tuetur, vt qui refrigerationis vsum & commoditatem illis suppeditat, nisi quum immodice exardescens robur eorum adimit, omnibúsque orbat viribus. Ab humore nonnihil etiam vaporis & halitus pro caloris spiritúsque pabulo trahunt, in quem commodè fumosa caloris superuacanea depellunt. Id inter animantes discriminis peperit innati caloris varietas: quum enim in terrenis animantibus multo sanguine eóque puriore præditis, copiosus & vberrimus sit vitæ calor, celeri quidem & prompta refrigeratione atque nutritione indiget: quæ sanè aër facilè confert, quia leuitate subtili celeriter in omne corpus penetrat, móxque partibus singulis præsens est & obuius. At verò pisces, quibus multo minus tum caloris tum sanguinis inest, cùm non æquè subito tantum refrigerij desiderent, solius aquæ contagione appulsúque satis commodè sustinentur.

Superuacaneorum retentio.

Tractum aërem aptum esse conseruãdo calori.

Aquatilia satis refrigerari citra aëris appulsum.

Pulsus & respirationis vsus: vtque inter se distent.

CAP. XVII.

Cordis pulsatio.

IN ea corporis parte quæ immensa æstus ac caloris vi quodammodo efferuescit, natura gubernatrix, & quasi magistra animantium, vim posuit scientem agitantemque

motionibus perpetuis, cuius tamen impetum reliquæ etiam corporis partes minus calidæ percipiunt, vt in quas fundi ac dimanare solet. Ea est vis & facultas quæ cor suis motibus exagitans aërem idoneum in idipsum rapit, & ab eodem excrementa quæ plena sunt fuliginis, foras expellit. Eadem ex corde per arteriarum corpora peruadens illas distendit atque demittit, vt partes in quas distributæ sunt, frigore reficiantur, & earum superuacanea propulsentur. Quandiu ergo harum omnium partium ingeneratus calor moderatus erit, ísque exiguus, hunc quidem satis conseruare videbitur arteriarum pulsus, quem eo nomine incrediiliter natura machinata est. Vis enim quæ à corde initium ducens per arteriarum tunicas demittitur & influit, illas quidem eodem modo atque eodem tempore atque cor attollit & summittit. Cùm attolluntur ac dilatantur, sese suáque spiracula aperiunt, & vndique ad se tum ambientem nos aërem, tum proximi sanguinis tenuem portionem trahunt. In his enim communes transitus existunt per tunicarum spiramenta & oscula, alij in cutem, alij in intestina & viscera, alij in venas, hoc indicio quod vulnerata magna arteria vniuersus animantis sanguis profunditur. Cùm verò summittuntur atque contrahuntur, fumida & halituosa superuacua, quæ ex humorum & spirituum vstione proueniunt, tum in cutem, tum in alias partes expellunt. Sic igitur perflabile corpus est, & arteriæ suo pulsu tum ex omni parte trahunt, vt natiuum calorem conseruent, tum in omnem partem transfundunt, vt eum ipsum ab omni eluuie liberent & expurgent. Cæterùm cor quod calore ingenti tanquam flamma exardescit, non satis commodè potest arteriarum pulsatione conseruari, sed maiore quodam adminiculo quasi flabello indigebat: cuiusmodi in his animantibus quæ multo sanguine & calore vigent sunt pulmones, in piscibus verò branchiæ. Dum enim cor ardoris incendio flagrat, nec satis valet pulsatione agitationéque sua refrigerationem consequi & sibi asciscere, tum temporis pulmones ipsámque sentiendi vim premit & irritat, efficitque necessitate quadam, vt mouendi facultas diaphragma & thoracem hincque annexos pulmones, crebrò tollat deprimátque. Dum autem pulmones attolluntur, in eos tanquam in follem spiritus adducitur, redditur verò, cùm deprimuntur & concidunt in sese. Hoc igitur mo-

Vt pulsus calorem refrigeret: & quid præstet commodi.

Respirationis vsus & necessitas.

do qui inspiratione haustus est frigidus aër, celerrimè ad intima quæque penetrat, iisque refrigerationis commoda subministrat. Vt verò reliquarum partium calorem arteriarum pulsus, sic cordis ardorem inspiratio temperat, eundem purgat expiratio, fumosa excrementa propellens. Quocirca inspirationi rectè comparatur diastole, expirationi systole. Ergo vnius eiusdémque vsus causa respiratio & pulsus dati sunt animantibus: hoc solùm distant & dissident, quòd illa ab animali facultate, hic autem à vitali manat: hic continuus est neque interruptus, extra omnem arbitrij nostri potestatem, illa plerunque cessat libera quidem & in nostra potestate. Quod enim respirationem excitare possumus cùm volumus, & eandem crebriorem aut rariorem, tardiorem aut velociorem reddere, contráque sedare & cohibere cùm volumus, apertè commonstrat eam esse motum voluntarium, nostróque subjici arbitrio. Non sic autem motum cordis & arteriarum, quem nec excitare, nec sedare, sed ne mutare quidem aliter possumus etsi volumus. Respirationem prorsus continere & cohibere arduum inprimis est & difficile, quòd si exiguo quodam tempore aut certa mensura, non tamen perpetuò possumus. Quocirca non illa similiter atque ambulatio aut locutio prorsus est libera & in nostra potestate sita, sed quadam affectus necessitate ducitur & incitatur. Erunt igitur in motibus voluntariis alij prorsus & absolutè liberi, quos quoties & quantum volumus impellimus, nulla ad id nos vrgente necessitate: alij liberi quidem, sed à quibusdam corporis affectibus incitati atque lacessiti: quòd genus sunt respiratio, vrinæ & excrementorum alui retentio. Fiunt hæc quidem ab animali facultate, ídque musculorum beneficio, vnde & arbitrio nostro fieri dicuntur: cæterùm quoniam multa plerunque actiones illas perturbant, magnáque necessitate lacessiunt, non quantum & quomodocunque volumus, illas complere possumus. Quare quanquam liberæ sunt & voluntariæ, non tamen absolutè, sed corporis affectibus subditæ.

Respirationis & pulsus differentia.

Respirationem esse liberam.

Liberorum motuum duo genera.

Qua ratione fiant respiratio atque pulsus.

CAP. XVIII.

PVLSATIO tum cordis, tum reliquarum partium calorem fouet: sed & cordis caloré respiratio continet, ad quam pulmones planè accommodati sunt & à natura contributi. Huius quidem efficiens causa est, libera illa & voluntaria facultas, cui instrumenta præsto sunt, diaphragma &

Respirationis instrumenta.

thorax variis musculis agitatus, tum iis qui inter costas positi sunt, tum iis qui extrinsecus sunt adhibiti, interdum & iis qui sunt in abdomine. Est & aspera arteria respirationis via, & pulmo receptaculum materiæ, quam inducimus. Materia verò aër, qui tum per os, tum per nares attrahitur. Itaque mouens illa & voluntaria facultas, dum ardoris necessitate tanquam stimulo impellitur, musculorum ope thoracem, simúlque quadam consequutione pulmones distendit, qui leues atque rari facilè sequuntur quocunque ducas. Dilatati autem necessariò implentur leui quodam profluentéque corpore per asperam arteriam irruente, cuiusmodi maximè est ambiens nos aër. Compresso autem thorace vnà pulmones demittuntur, & qui in illis superuacuus est spiritus per arteriã excluditur. Si modica ad respirandum astringimur necessitate, huic obeundæ vnum certè diaphragma sufficerit, quod deorsum impulsum pulmones secum adducens leuiter attollit, reductum autem eosdem comprimit collidítque. Sin autem grauior vrget necessitas, præter diaphragma thorax modicè attolletur eorũ musculorum ope, qui inter costas positi interiorem sedẽ habent: contrahetur autem sua ipsius grauitate cõcidens in mediocrem naturalémque situm. Cùm autem maxima fit inspiratio, illis omnibus actionem suam conferunt ij musculi, qui thoraci extrinsecus incumbunt, & quos maximè ab humeris ad thoracis superiora diriuari diximus, omniúmque vno impetu atq; conatu thorax plurimùm distẽditur. Plurimùm autem contrahitur in vehementi expiratione, qualis est appellata exufflatio, ita quidem thoracem infra naturalem situm comprimentibus iis musculis, qui inter costas positi exteriorem sedem habent, suffragantibus etiam aliis qui extrinsecus thoracis inferiora tegunt. Alterna igitur horũ musculorum actione respiratio completur partibus duabus absoluta, inspiratione & expiratione. Inspiratione ambiens aër per os & nares in asperam arteriam insiliens, non modò eius ramos per pulmonis substantiam diffusos, sed & omnem ferè eius molem implet, adeò vt vniuersam thoracis capacitatem inflatus spiritúque turgens pulmo occupet. Qui haustus aër fuerat, primã in pulmone elaborationem sumit, illícque concoquitur & præparatur vi carnis quæ planè tenuis est, mollis & aërea, vt proinde huiusce operis, quemadmodum & caro iocineris, sanguinis conficiendi causa maximè constructa esse videatur. Non enim externus aër, ru-

Inspirationis & expirationis effectus.

Inspirati aëris præparatio.

aër, rudis, frigidus & impurus, & derepente irruẽs fieri potest interioris spiritus cõueniens pabulum, sed hunc quemadmodum & alimenta necesse est paulatim mutari & familiarem innato spiritui qualitatem, longiuscula mora recipere. Posthæc autem elaboratus diligenter spiritus, in sinistrum cordis ventriculum arripitur, ex quo accedente etiã sanguinis vapore, qui ex dextro ventriculo permanauit, vi cordis insita, eiúsque innato spiritu & ingenti caloris incẽdio, haud secus atque in fornace spiritus procreatur vitalis, qui demum in omne corpus per arterias effusus, salutarem impertit toti calorem. Qui ex hac concoctione fiunt torridi vapores, foras rejiciuntur tum cordis & arteriarum pulsatione, tum pulmonis expiratione. Quum igitur thorax attollitur, asperæ pulmonum arteriæ aëre per inspirationem implentur, simul autem læues implentur fumoso excremento, quod ex sinistro cordis sinu depellitur, ne id prauitate suffocet: venæ arteriosæ tenui sanguine distendũtur, qui ex dextro cordis sinu ad pulmones nutriendos eiicitur. Quum autem depresso thorace pulmones in se concidunt, vasis hisce omnibus quodammodo coarctatis, per asperas quidem arterias expiratio fit excrementi fumosi, per læues autem, quas venosas diximus appellari, præparatus & quasi concoctus in pulmone aër, in sinistrum cordis sinum conjicitur. Qui in venis est tenuis sanguis, pulmonis coarctatione in dextrum cordis sinum haudquaquam remeat, sed in carnem pro alimento truditur, ab eius singulis partibus familiaritate quadam raptus: veruntamen hæ venæ, vt quæ ex duplici constant tunica, sanè quàm parum comprimi possunt expiratione, vt neque dilatari inspiratione, sed eos motus præsertim subeunt arteriæ, quæ propria sunt spiritus instrumenta. Eo autem ordine collocata sunt tria hæc vasa, vt aspera arteria vbique media & inter læuem arteriam atque venam interposita cernatur: non hæc quidem extremis continuata sunt, neque qui in aspera arteria est aër, mox in læuem transfertur: sed cùm extremæ omnium fibræ in omnem pulmonis substantiam dispersæ sint, quicquid in illis est conceptum, id omne in pulmonis substantiam illabitur. Per hanc (quia mollis est & summè rara) tum aër, tum fumosum excrementum facilè commeat, & expiratione in idonea vasa relabitur: sanguis verò cùm ex venis in carnem effluxerit, in illius substantiam cõuertitur, nec potest (nisi propter vlcus quale est in tabe) in

Vt aër fiat spiritui pabulum.

Aëris spiritus & sanguinis distributio per pulmones.

asperas arterias retrò commeare: quanquam quæ ex pulmonis nutritione quotidie progignuntur excrementa, per eas vnà cum sputis redduntur. Hanc cuiusque materiæ distributionem efficit pulmonis respiratio, cui & maximam vim addit cordis motus & pulsatio. Cor enim diastole ex pulmone per læues arterias præparatum aërem in sinistrum sinum rapit, & ex vena caua sanguinem allicit in dextrum suum sinum, idque patefactis horum vasorum valuis. Systole ex dextro sinu per venam arteriosam sanguinem in pulmones effundit, ex sinistro verò confectum iam vitalem spiritum in maiorem arteriam (quæ aorta dicitur) simúlque in minores emittit, quo tempore necesse est omnes illas dilatari. Quanquam igitur earum motus cordis pulsationi similitudine quadam magnitudinis, celeritatis & frequentiæ respondet, vt ex earum contactu cordis motum coniectura assequi liceat: hæ tamen dilatantur in systole cordis, committuntur autem in diastole. Dilatantur enim dum compressum cor in eas spiritum immittit. At non solius influentis spiritus & sanguinis in vapores extenuati copia implentur: non enim fieri tum posset vt omnes vno eodémque momento pulsarent, quòd nequeat puncto temporis spiritus per arterias in corporis extrema peruadere. Ergo quum simul omnes pulsare deprehenduntur, quęcunque hosce diastoles & systoles motus efficit causa, eadem sanè & quæ cor mouet. Ea est in arteriarum corpore posita, sed quæ tamen suam originem aut certè conseruationem cordi acceptam referat. Cæterùm quæ in corde vis inest pulsus efficiens, ea vitalis nequaquam est, quę tum spiritum tum vitalem in eo calorem gignit: hæc enim in solo corde collocata est & consedit, illa verò arteriis & cordi coniuncta atque communis est. Hæc vitalis vires suas in ossa, cartilagines, carnem, in omnes denique partes diffundit, quibus vitam & salutarem calorem impertit, nulláque pars manet ab illius aspiratione & fauore destituta: contrà, quum à corde & arteriis discesseris, quæ pulsu motionéq; agitetur, pars omnino nulla in conspectum se dabit, nisi cerebrum fortassis in illorum numero reponendum esse videatur. Ex quibus profectò perspicuum fit, vim illam pulsantem plurimùm à vitali discrepare, esséque tanquam ancillulam & ministrā tum spiritus eius & caloris distribuendi, tum vt innato calori modus quidam adhibeatur, certáque is ratione gubernetur. Simili modo atque ratione à vitali eæ diuersę sunt facultates,

Diastole.

Systole.

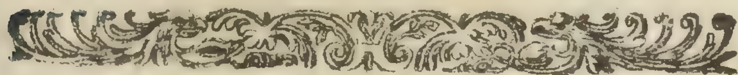
Cordis & arteriarū pulsationes distāt.

Vis pulsifica.

Vis pulsifica alia est à vitali.

cultates, quæ excandescentiam & alias animi affectiones concitant: de quarum operibus quum iam plenè cumulatéque verba fecerim, nihil superesse arbitror quod huic tractationi videatur attexendum.

Libri sexti de Functionibus & Humoribus, Finis.

DE HOMINIS PROCREATIONE ATQVE DE SEMINE LIBER VII.

PRAEFATIO.

CORPORIS totius constitutionem, partis cuiusque situm, vsum, figuram, ex elementis compositionem iam antè exposuimus, & quibus facultatibus adornatus homo singulas functiones edat. At quoniam nec elementa, nec quę ab his emergunt temperamenta, facultatum causas statuimus, nunc ordinis ratio locúsq; postulat, vt inuestigemus quænam sint earũ causæ. Quapropter toto animo & studio omni perquirendum, sítne præter primam illã ex elementis compositionem communemque rerum omnium procreationem, singularis quędam in animalibus vis, quæ facultatum causas in se contineat. Hoc enim pacto futurum est, vt hac serie sæpius repetita atque paulò altius relata, ab iis quæ sensibus subiecta sunt, in occultas & abditiores causas demum penetremus. Itaq; dum hominis ortum atque procreationem in medium proponemus, dúmq; explicabimus quas vires obtineat procreandi facultas, quomodo quoque ordine partes conformentur singulę, vtque fœtus in vtero gubernetur: tum simul omnium quę libris superioribus tradita sunt à nobis summa causa & ratio perspicuè elucebit. Neque profectò fieri potuit, vt prius hominis procreatio intelligeretur, quàm is esset numeris omnibus cognitus & exploratus: quisquis diuersum doctrinæ ordinem instituet, eum necesse est in obscura multa & inexplicabilia inuolui. Primùm enim (inquit Aristoteles) nouisse oportet, an sit vnumquodque de

quo futura est disputatio: deinde quid sit, tertio loco vnde & à quo id sit. In hunc itaque locum hominis procreationem tradere distulimus, quanuis fortè nonnulli pulchrum putarēt, ab hac facto artis exordio, ad alia deinde progredi.

Sexuum distinctio vnde sit, & quid de semine sit ab Aristotele proditum. CAP. I.

Procreãdi necessitas.

VÆ rerum omnium pulcherrimæ sunt ac summè diuinæ, id vnum præ cæteris diuinitatis suæ specimen obtinent, vt sempiternæ quidem sint & immutabiles, nulli affectionum impetui subiectæ. Hæc autem cùm summa quædam sit perfectio, & præstantissimum supremúmque bonum sit bene viuere, vitáque frui lętissima, iure ac meritò quæ mortali conditione generata sunt, eò aspirãt, & esse viuereque natura desiderant. Quanquam autem fieri nequit vt id perfectè & omnino cõsequantur, hoc tamen nacta sunt, vt quodammodo sempiterna sint: nõ numero quidem, verùm specie, quæ semper est & æterna. Quapropter immutabili æternitate continuantur viuentium ortus & procreationes, vt quod singulari substantia seruari nequit, specie saltem persistat. Etenim vsuuenit vt vnumquodque indiuiduum cùm mortale & dissolubile se sentiat, aliud sibi simile optet in suum locum reponere, in quod & lãguidam & inclinantem suam vitam quodammodo conferat, & per quod procreatione quasi repuerascens atque renouatum, quodammodo perpetuum fiat & æternum. Hęc est illa procreandi libido: quæ vt species in perpetuum salua conseruaretur, cunctis est viuentibus à natura tributa. Hãc enim & frutices acceperunt, quas procreare manifestũ est, atque etiam nutriri & increscere. Quum autem hæ alimẽto iugiter inhæreseant altissimis defixæ radicibus, nec ad mouendum sint aptæ, ex seipsis progignunt nullo alterius congressu. Huiusce rei causa natura promiscuum sexũ maris ac fœminæ stirpibus attribuit, vt confusas ac perpetuò mixtas haberent maris ac fœminæ vires. At verò animantes quia non solùm in procreationem & nutritionem incumbunt, sed præterea sensus ac cognitionis participes ad alias quasdam præstantiores functiones comparatæ, maris ac fœminę sexu distinctæ sunt. Sic enim melius ad alia quędam præstantiora cognitionis munera se conferũt, nec penitus alimento affixæ omni impetu in procreationẽ ruũt. Si quando igitur generare debent, commisceantur coëántque necessę est, & (vt inquit Aristoteles) ex ambobus quasi vnum

Procreãdi vis stirpium.

In stirpibus cõfusi sexus.

Procreatio animantium.

Sexuum necessitas.

vnum fiat animal. Fieri itaque nō poteſt vt vel mas per ſe, vel ſola fœmina ex ſeipſa animal perfectè generet, quanquam plerunque rudem quandam & inchoatam molem producit: quod de mola & gallinarū ouis, quæ noſtri ſubuentanea dixerunt, compertum habemus. Infœcunda enim ſunt & irrita, quòd maris ſocietate ſit opus, qui procreationem perficiat. Rurſum neque omnis in mare poteſtas gignendi ſita eſt, vt qui procreationis locum non habeat. Ergo quum in plantis tum in animantibus vtroque ſexu eſt opus: fœmina quæ corpus & materiam, mare qui animam ſpeciémque conferat. Eſt enim mas, à quo motus procreationíſque origo manat: fœmina verò quæ materiam ſegetémque ſubminiſtrat: quapropter mas id animal eſt quod in altero gignit: fœmina verò quod in ſeipſo. Hiſce de cauſis mas & fœmina tum facultate, tum quibuſdam corporis partibus, quæ ad procreationem atque coitum accommodantur, inter ſe plurimum diſcordant: hinc Ariſtoteles generandi principia facultate diſtincta conſtituit. Quum autem in procreationem incumbunt, fieri certè nequit vt inuicem omnino miſceantur atque confundantur, vti neque ipſa illarū principia. Non enim quemadmodum ex veteri cicada aut ex phœnice nouum naſci prędicant, ſic ex mare & fœmina coniunctim confuſis aut intereuntibus, nouus homo progignitur. At verò quum complexu coitúque generent, neceſſe eſt ſaltem ab vtroque materiam quandam emitti & conferri, in qua illorum vis & poteſtas cōtinetur: atque tanquam confluentibus principiorum & facultatum vicariis aut inſtrumentis, tertium quippiam gigni. Eſt autem ea materia vtriuſque ſemen, in quo tametſi actu & reipſa mas & fœmina minimè compareant, viribus tamen & poteſtate inſunt, vti mox cōſpicuè cernetur. Quamobrem aliquiſpiam id rectè noſtri ortus verum proximúmq; principium ſtatuerit. Semen igitur eſt ex quo primo oriuntur ea quæ ſecundum naturam conſtituuntur, non quidem vt ex materia, ſed vt ex motus efficiēte principio. Primam ſeminis naturam atque rationem perſcrutaturus Ariſtoteles, demonſtrat planè id nec corporis noſtri partem eſſe, nec alimentum, nec colliquefactum quippiam: concludens propterea id prorſum in reliquiis & excremētis haberi. Excrementum appellat reliquias alimenti: quę profectò aut inutiles ſunt & ad nutriendum prorſus ineptę, aut certè vtiles, quæ ſola copia ſuperfluant. Atqui ſemen nō inutile excre-

Mas. *Fœmina.*

Cōmiſtio.

Ortus noſtri principia vera & proxima.

Semen quid.

I. *de ortu animaliū cap.* 18.

Seminis materia quæ.

mentum esse inde constat, quòd iis qui vel ex ætate vel ex morbo pessimè se habent, inutilis excrementi plurimum inest: seminis verò nihil vel certè minimum, & siquid è seminis vasis emittitur, id prorsus infœcũdum est, nec quicquam cõstituere potest ob eluuiei illius permistionem. Ergo (inquit) vtilis cuiuspiam excrementi portio quædã semen est. Omnium autem vtilissimum atq; purissimum est vltimum, ex quo iam vnumquodq; membrum alimentum capessit atque sustinetur. Id enim omnino paucum ex plurimo relinquitur alimento. Dũ igitur purior ac planè confectus sanguis in membra distribuitur, accedénsque illis assimilatur, postremæ concoctionis atque etiam nutricationis redundans & superfluens vtile alimentum, excrementum etiam appellamus, id autẽ seminis est materia. Semen igitur excrementum est & residuum alimenti vtilis atque vltimi. Id putat Aristoteles sanguinem esse, hoc indicio, quòd si vi nimióque conatu reddatur, nondum facultate testium plenè conuersum, (vt iis accidit qui supra modum rei venereæ indulgent) cruentum id plerunque prodeat. Imò & in spermaticis vasis cruentum id plerunq; animaduertitur. Aristoteles semen ait magnam vim ob id obtinere, quòd ad partes corporis accedens, similem atque proximum alimentum, substantiam & facultatem conquisiuit: vtrunque enim iam partis vim & naturam accepit. Itaq; semen aut manus aut faciei, aut etiam totius animalis, manum indefinitam aut faciem, aut animal totũ indefinitum esse colligit, & quale vnumquodq; illorum reuera iam est, tale & semen posse effici. Vt autem id portio quædam sit vltimi alimenti, vtque in solidis quibúsque particulis gignatur, hoc loco fusiùs aperiendum.

Seminis natura.

Seminis materiam in solidis partibus progigni, vtque ab illis testium vi secernatur. Cap. II.

Proditum quidem suprà iam est & rationib. confirmatum, partes omnes corporis sanguine nutriri: ex quo corporis (simplex enim nõ est & vniusmodi) vnaqueq; pars quicquid sibi cõueniens est & familiare prolicit. Id halitus specie tractũ, mox vnaquæque pars mutat & conuertit, ínque suam naturam demum perducit: ita enim particula nutricationem perficit, dum appositũ alimentum perfectè sibi assimilat, & in suã naturam substantiámque mutat. Qualis itaque est cuiusque partis substãtia, tale prorsus euadet & illius alimentum. Prima autem solidarũ partium sub-

Prima ratio.

Secunda.

ſubſtantia ex ſemine conſtituitur ac gignitur, vt poſthac erit apertius. Omnis igitur alimenti illarũ ſubſtantia, in ſeminis naturã atque materiam faceſſit. Non ex alia materia procreatæ ſunt particulæ, ex alia verò alimentum & vitam capeſſunt. Atqui partes omnes ſolidæ ex ſemine ortum habent: omnes ergo aluntur ſemine. Rurſum pars vnaquæq; σπερματικὴ dum nutritur, ſimile ei generat & reſarcit quod fluore diſſipatum eſt: at diſſipatum eſt quippiam ſpermaticum, ergo ſpermaticum erit quod in eius locũ ſufficitur: id autẽ proximum eſt alimentum & ſanguinis pars puriſſima pleniúſque confecta. Hoc iam fiat obſeruationum meditatione planius. Vaſa ſeminis quæ multis anfractib. in teſtes feruntur, ſi diligenter contemplere, conſpicies ſanguinem modicè iam albeſcentem continere, qui tamen nondum teſtes attigit. Hic cùm non è teſtibus eò refluxerit, argumentum eſt hæc vaſa ex ſanguine diutius concepto ſemen quodammodo conficere: atq; dum ſanguinem in ſuam naturam vertere nituntur, hunc prius in ſemen commutare: pollent itaq; hæc vi quadam ſeminis effectrice. Atqui ſeminis vaſa inter venas habentur, & communẽ cum eis ſubſtantiã acceperunt: neque igitur aliis venis per corpus vniuerſum diſperſis, vis & natura deerit ſeminis gignendi. Si qua alia corporis regione venæ ſimiliter atq; hæc vaſa flexuoſę haberẽtur, poſſet in eis multò faciliùs humor ſimilis animaduerti. Et certè in omnibus venis talis quidam verè ineſt, qui per eorum tunicas inſertus, proximum ſit eis alimentũ. Iam verò ſi venę hoc muneris & dignitatis à natura ſunt adeptæ vt ſemen generent, maiori profectò ratione in arteriis, neruis, membranis, & in oſſibus, eadem vis inſidebit, quòd hęc ſpermatica magis ſint quàm venę. At ne quis fortè contentionis æſtu conetur quas propoſui rationes diluere, dicátque nec vero ſemine ſpermaticas partes nutriri, nec id verum ſemen eſſe quod in ſpermaticis vaſis recõditur: nihil equidem eiuſmodi rationibus efficere contendebam, ſed id dũtaxat, quicquid eſt, propiùs quàm ſanguinem ad ſeminis vim & naturã accedere. Siue igitur id nondum ſemen, ſiue inchoatum crudúmque ſemen appellet: ſatis ſupérque factum putabo ſi docuero, proximum id vnum partium nutrimentum, quod Ariſtoteli vtile ac vltimum dici ſolet, tum partium alendarum, tum verò ſeminis gignẽdi materiam ſuffici. Quæ purior eſt in ſanguine porgio alendis partibus familiaris & accõmodata, ea vt facilè

Tertia.

Quarta.

Quinta.

& citò alit,ita cùm tenuis sit plenáque spiritus, quàm mox in seminis materiam conuertitur. Huius quidpiam solidis partibus semper assistit, sempérque sanguini spermaticus humor roris modo inspergitur. Hic tametsi vera est materia,non tamẽ simplex est & vniusmodi,sed alius aliam vim & naturam accepit,ex varia partis natura à qua mutatus est. Qua autẽ is ratione secretus, in testes adducatur hoc loco narrandum est. Vt in liene vis quædam inest ad proiectandum melancholicum humorem comparata,in renibus alia quæ vrinam alliciat, ita & testibus conuenit vim quandam inesse qua seminis materiam sibi quidem perquam familiarem & idoneam, tanquam proprium coniunctúmque alimentum inuitẽt & attrahant. Cùm autem magna sit & vehemẽs hæc eorum vis,quæ in corpus vniuersum permanat (ceu mox aliis multis rationibus planum fiet) ij nimirum tum vberiorem materiam quàm sibi opus est,tũ verò hanc ex vniuerso corpore elicient & euocabũt. Vt ergo iecur ex intestinis succum rapit per venas mesenterij, sic testes per seminis vasa materiam sugunt à vena caua, quæ lumbis & renibus assistit, hæc verò ab omnibus circumiectis venis grandioribus,hę à minutis,quæ iam vix capilli magnitudinem adæquant,& quæ partes singulas alunt. Ea enim attractio manet ac persistit dum vasa & testes impleantur: neq; enim prius intermittit, quàm testes copia turgeant atque saturentur:inaniti enim ex locis plenioribus veluti eripientes violenter euellunt. Ex his potest intelligi Aristotelem iure optimo falsi insimulasse Polybium, qui libro de natura seminis Hippocrati ascripto, hanc ex toto corpore secretionem in solo concubitu fieri censuerit, ipsúmque semen ceu colliquefactum quiddam esse, motu agitationéque secretum:neque id in vasis aut testibus aliquando subsistere & commorari, vt tempore mutationem subeat. In hæc autem quoniam ille plurima scitè attulit,satis erit subiecta obseruatio quæ id funditùs euertat. Animante enim quæ à venere diutius abstinuerit dissecta, copiosissimum crassissimúmque semen comperitur, quo & vasa & testes & epididymis turgent: quod non nisi summa vi trahendi testium fieri potuit. Contrà verò accidit si quod animal effrenata & indomita venere feratur. Testes enim è vasorum inuolucro rapient,eaque prorsus exinanient, vt si demum confectionem fieri contingat,nihil omnino seminis inesse deprehendatur. Ergo quodcunque in coitu semen emittitur,

Materiæ seminis in testes secretio.

Semen in testibus aliquandiu morari & confici.

tur, id necesse est congestum prius fuerit & coaceruatum, tractúmque vi præpotente testium. Obscurior alia ac scopulosior dubitatio hîc difficiles explicatus habet. Multa enim plerique proferunt, quibus persuadeant seminis quam diximus materiam, & in partibus singulis progigni, & ab iis quotquot sunt in testes cõfluere, alioqui inutile id fore ac minimè fœcundum. Quæ tametsi firmissimis rationibus Aristoteles visus est confringere, alias tamen subiungam, ex quibus id nequaquam fieri posse demonstrem. Si enim de minima quaq; particula seminis quippiam decederet, cùm nihil extare possit minus minimo, necesse esset vnico concubitu vniuersum corpus in semen quasi liquefactum diffundi. Quoniam verò minimæ particulæ quam cogitatione potius quàm sensu cõprehendimus, nullũ potest fragmentum haberi, non potest de illa quicquam decedere. Neque præterea ex omnib. sensu manifestis tum simplicibus, tum compositis quippiam secernitur ad seminis constitutionẽ: copiosum enim id colligi necesse foret quod fœcundum euadit: nec fieri posset vt tantula quæ eiicitur substãtia vim haberet ad procreandum fœtum, quòd è singulis corporis partibus quippiam accepisse non possit. Quinetiam semen totum sensu simplex apparet, & vnaquæque eius portio fœcunda, vt totum esse ex iis animalibus intelligitur, quæ vnico coitu & ex pauco semine multiplices fœtus procreant. Ergo cùm quælibet seminis portio totius vim habeat, qua corpus vniuersum conformet, non sic potuit totum semen à toto corpore dimanare, vt de vnaquáque parte fiat partis similis decessio. Quamobrem rectè censuit Aristoteles, seminis materiam non à toto corpore demitti. At nihilominus hanc necessum est de cerebro, de corde, & iecore, quæ tria sunt principia, decedere: plurimum autem de cerebro: hoc quidem illius argumentum est, quòd cui vnumquodlibet istorum grauem offensionem acceperit, infœcundus is reddetur: quemadmodum si leuius erit vitium, prolẽ suscitabit ægra infirmáque valetudine. Ex quo fit, vt iis venis & arteriis quæ ponè aures sunt resectis aut exustis, fœcunditas adimatur. Seminis ergo materiam ex toto deriuari atque dimanare sic accipiendum, vt ex illius principiis principibúsque partib. necessariò profluat. Sunt qui putent hanc non modò è principiis, sed ex omnib. quoque similaribus partibus secerni: non quidem ex vnoquoque osse vel neruo, sed ex aliquo osse, ex neruo, ex mẽbra-

Semen nõ ab omnib. partibus secerni.

Prima ratio.

Secunda.

Semẽ non ex omnib. manifestis partibus secerni.

Prima ratio.

Secunda.

Semen ex trib. princip. partibus secernitur.

na, ex cartilagine quiddam in seminis materiam conferri. Deinde verò quod à neruo vel ab osse profluxit, non modò illius, sed etiam omnis nerui vel ossis in conceptu materiam fieri. Proinde ex tantulo semine tanquam ex materia, similares omnes partes effici: idque eius facultatis opera, quæ in semine sita omnia conformat. Non desunt qui seminis materiam, vltimi quidem alimenti superantem partem esse dicant, quæ tamen non à toto decedat, sed contrà quæ ad totum esset proximè accessura.

De testiculis & eorum præstantia. CAP. III.

MAGNAM quidem vim esse testiculorum seminis secretio decessióque docet, qua ij ex vniuerso corpore materiam proliciunt: at multò maximam declarant tum vires quas ij corpori impertiũt, tum verò completa seminis absolutio. Quibus enim execti sunt testes, etiãsi eorũ vasa læsa non sint, vis illa & facultas effectrix seminis occumbit: vt licet ij ætate sint adulta atque florente, non tamẽ rei venereæ voluptate oblectationéque teneri possint, omnísque generandi potestas sit erepta. Simul his extingui deprehẽditur masculus & virilis animus, totáque viriditas & flos roboris cum testibus excinditur. Quinetiam eorum natura in frigidiorem conuertitur, neque sanguis bonus, neque color suauis aut formæ dignitas apparet: arteriæ paruum & imbecillum, quemadmodum in senibus pulsum edunt: corpus albescit, graue, iners, opimúmque redditur & minus hirsutum, atque (vt semel dicam) effœtum fit, molle & effœminatum. Neque verò hanc solùm roboris temperamentíque mutationem incidere, verumetiam propriæ substantiæ naturam inuerti hinc intelligitur, quòd castratorum animaliũ carnes quadam dulcedine & suauitate gustatum mouent: quæ autem è non castratis acceptæ fuerint, tum odore tum sapore testiculos referunt, euomúntque graue quoddam virus acerbitatis suæ. Si testiculis exectis, totius corporis robur, temperamentum, propriáque substantia inuertitur atque mutatur, testiculi dum aderant, istorum authores erant & effectores. Neque tantæ mutationis & præstantiæ causa sunt & principium, vt quidam existimant, quòd in se illabẽtem ex vniuerso corpore tum calorem, tum spiritum, densa compactáque substantia, tanquam speculum radios in vniuersum corpus refundant. Neque quòd in illis congestum semen, robur & calorem eiusmodi corpori impertiat: quanquam profectò illa non parum augere hinc animad-

Testium robur primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quomodo testes corpus mutent.

uertitur, quòd cùm affluit & redũdat, turgescens id impetu ardoréque corpus perturbat, excretum autem hoc placidũ, lene tranquillúmque reddit. Sed hoc roboris & caloris ex se propriáque facultate obtinẽt, hásque suas vires in omne corpus effundunt, quemadmodum cerebrum neruis tum sentiendi tum mouendi vim, cor arteriis pulsandi facultatẽ impertit. Ex quibus intelligi potest testiculos magno subsidio corpori venire, quò perfectius id & salubrius vitam agat, esséque ad meliorem vitæ statum & conditionem vtiles. Porrò autem ad generis conseruationem, magna quidem est eorum necessitas, vt idcirco in principum partium numero censeantur. At certè Aristoteles hoc vno argumẽtò, quòd quædam animalia, vt serpentes & pisces omnes, semen fœcundum profundant, quibus tamen testes à natura denegati sunt, visus est existimasse hos ad seminis confectionem & ad generis custodiam principatũ non habere. Si quæ tamen eiusmodi sunt, vt sine semine generent, quale esse perhibent insectorum genus: aut si quæ emisso semine sine testiculis generant, vt pisces atque serpẽtes, omnium procreandi rationem mancam atque imperfectam censemus, quippe quæ non nisi tẽporis longinquitate perfici potest. In reliquis autem animantibus, quæ modo quodam perfectiori generant, & quæ in procreationem, non quemadmodum insecta & muscæ, tanquam affixa diutius incumbũt, testes additi sunt, qui pleniùs semen excolerent & complerent, ídque foras profunderent: nullam enim in his posse creationem sine testibus perfici, vna experientia satis confirmat. Ergo non (quemadmodum Aristotelis fert opinio) testes melioris duntaxat vsus gratiæ conditi sunt, neque vt motum seminis stabiliorem faciant, neq; vt pondera telis textorum sic vasis seminis adiecti sunt, vt illa cõtendant. Putauit siquidem castratos idcirco generare non posse, quòd exectis testiculis vasa seminis intrò se contrahant, occludantúrque eorum viæ, per quas euadere iam semen non possit. At verò quid de iis sentiet, quibus nõ execti, sed attriti duntaxat sunt testes, aut quibus immodicè refrixerunt, aut alia quapiam intemperie aut vitio aut morbo affecti sunt, velut in gonorrhœa? His enim tametsi reliquũ corpus firma est & incorrupta sanitate, & viæ satis patent, vt per eas abundè id possit emanare, quicquid tamen effluit, imperfectum est & minimè fœcundum. Quamobrem efficiendi seminis testes primi sunt authores, vasa de-

Testiculi vtiles corpori.

Vtiles ad generis conseruationem.

Nullum perfectũ animal sine testib. gigni posse.

1. de generatione animal. cap. 4.

ferentia id quodammodo præparant, iaculantia verò perficiunt. Etenim in his animalibus quę sibi diutius à coitu tẽperarunt, omnia conferta semine videntur, sed quod (vt dixi) concoctionis varietate distinctum sit: hoc autem qua ratione fiat, explicandum excutiendúmque planiùs est. Vt seminis materia quam è singulis particulis paulatim testes magna vi traxerunt, in flexuosis vasorum anfractibus longo viæ tractu hæret cunctatúrque diutius: ita in arteriis quæ illis anfractu quodam substratæ sunt, spiritus quasi irretitus subsistit atque retinetur. Hac mora & cunctatione vtraque vasa nituntur, quicquid continent tanquã alimentum, sensim in similem sibi speciem mutare: & vt illius colorem ita planè & substantiam totam paulatim conuertere. Quum ita præparatus humor in postremos illos anfractus qui testiculos inuoluunt & circumplicãt, tractus delatúsque fuerit, coquitur, aptúsque perficitur ad animalis procreationẽ: idque tum robore & calore eorũ vasorum quæ testes ambiunt, tum verò ipsorum testium ingenita vi. Glandes enim cùm sint, & spongiæ modo rari, complures fistulæ seminis confertæ in eos ex vasis propagantur, per quas susceptum humorem propria vi conficiunt.

Quomodo semen in testibus & vasis cõficiatur.

Quænam est seminis compositio, quid testes ad eius confectionem conferant. CAP. IIII.

In semine vim summam esse cũ calore & spiritu.

SEMINIS ergo materiã è vena caua elici, idque perfectam tum coloris tum substantiæ mutationẽ in testibus habere, vna sensuum fide confirmatum putamus. At verò in semine quod fœcundum est & ad procreationem comparatum, præter eam materiam speciem quandam haberi, quæ spiritus & caloris vim summam obtineat, argumentis & rationibus oportet docere, iísque ex naturæ arcanis & ex recondita aliorum animantium conditione depromptis. In iis ergo quæ semen nõ emittunt (quod genus maximè insectorum est) fœmina particulam sui quampiam inserit in marem, & veluti materiam ad opificem adhibet, in hanc deinde mas vapore quodam vitæ vim & facultatem coniicit. Diu coit genus id animalium, quousque constituatur aliquid: tam imbecilla enim his inest vis procreatrix, vt si quid quasi medium intercedat, nihil quicquam possit efficere: sed eam necesse est per se & proximè animal condere, & propriam cuiusque membri naturam nullius seminis aut instrumenti interuentu, sibi simile in alio membrum effingere. At in perfectioribus animantibus, quæ non modò

pro

procreationis, ſed præſtantioris cognitionis gratia conſiſtunt, mas tanto facultatis robore præditus eſt, vt cùm de ſe vim quandam cum ſeminis materia in fœminam emiſerit, poſſit ipſe vel abſens ſeminis interpoſitu prolem gignere. Itaque quodcunque fœcundum eſt & vtile ſemen, ſimplex id non eſt, ſed vtique compoſitum, materiámque habet vltimi alimenti excrementum, & in hac facultatem quandam opificẽ, quæ tota eſt ætherea ſpiritúſque plena. Hanc inſitam non eſſe materiæ id planè demonſtrat, quòd in ſemine appellato, quod per morbum ceu per gonorrhœam præter voluntatem excidit, nulla facultas ineſt, ſed id omnino excrementum eſt ad id gignendi neutiquam munus accommodatum. Hoc nemo rectè ſemen nuncupare poſſit, niſi fortè inducta homonymia: quemadmodum manum quæ ab omni animæ facultate deſtituitur, manum: hominémque demortuum hominẽ ſolent appellare. Cæterùm quę in fœcundo ſemine facultas conſiſtit ea eſt quę per ſe agit, omníſque motionis eſt principium: ſeminis autem corpore & materia vis ea tanquam inſtrumento vtitur, quemadmodum anima vt apprehendat, manum, & faber ſecurim adhibet, vt ex ligno lectum arte conſtruat. Vt igitur anima manum, hæc deinde materiam ex qua quippiam efficit, mouet ac impellit, ita in his an manibus quæ ſemen profundunt, hoc quidem proximè mouet & agit, ſed à propria quadam vi & energia quam gerit, incitatum. In quibus ergo quippiam conſtitui ſolet ſecreto profuſoque ſemine (non enim omnia, vt dixi, emittunt) non id quidem tanquam efficiens primarium & inſitum generat, ſed id quod primùm mouet. Virtus enim quæ in ſeminis materia coërcetur, vitam impertit, & partes conformat, ſumma illius facultas, non ex mole, ſed ex viribus ſpectanda. Cùm itaque duo in ſemine comprehenſa teneantur, materia & facultas, illa quæ patiendi vim habet, non ab omnibus corporis partibus, à quibuſdam tamen neceſſariò ſecernitur: hæc verò quæ prorſus eſt efficiens, ab vnaquaque vel minima demigrat, quod nonnulli hac verborum interpretatione explicant, ſemen non mole, ſed viribus à toto defluere. Cæterùm qua via quáve ratione hæc ex toto deceſſio fiat, vtque ex duobus illis vnum ſemen conſtet, aperiẽdum. Seminis craſſior materia, cũ ſolidis partibus appoſita erat, ab eis generandi vim non conquirebat, ſed pręparationem duntaxat & patiendi conſtitutionem, ob quam facilè poſſet

Vis & facultas ſeminis alia eſt ab eius materia.

Seminis materia ex corpore lapſa, vim habet dũtaxat patiendi.

in illarum substantiam conuerti. Ea verò cùm ad testes rapitur, vim suam etiam tum retinet, & præparationem habet, ex qua poterit aliquando in partium suæ naturę materiam sufficì atque substitui. Seminis materia quanquã vasorum testiúmque vi exquisitè adeò coquatur, vt crassior albiórque euadat, nequaquam tamen semen inde absolutã fœcunditatis naturam cõsequi potest, nisi magna vbertate spiritus influant, eíq; materiæ penitus cõfundantur. Quandoquidem horum causa arteriæ ab aorta deductionem habent in testes, seminis vasa comitatæ. Ex quo intelligi potest, per ea vasa materiam: per arterias verò formam & facultatem semini conferri. Per has quidem spiritus vitalis, per venas naturalis à iecore, per neruos animalis à cerebro & spinæ medulla illabitur in testes. A cæteris autem particulis & ab vniuerso corpore credibile est nonnihil spiritus atque facultatis derepente in testes irruere, ídque valida agitatione corporis & perturbatione, quæ in ipso fit coitu: cuius hoc esto indicium, quòd titillatio vehemẽs tum corpus vniuersum eximia voluptate afficit. Hæ igitur vires & facultates quæ cum spiritib. ex vniuerso corpore maximè verò ex principibus partibus confluxerunt, illi demum seminis materiæ insident tanquam procreationis magistrę & opifices. Quapropter non testes semini vim tribuunt qua fœcũdum est, sed hęc ab vniuerso corpore suscipitur. Quid est (inquies) quamobrem testes inter principes partes retulimus, & quid hi in semen conferunt? Non materiam, vt quæ ex corporis alimento rapta haustáque est, non vires illas & facultates, vt quæ ab vniuerso corpore cũ spiritu dimanarunt. Quænam igitur eorum est efficientia? Ea sanè quòd materiam seminis concoquunt, ac planè in alteram speciem conuertũt, simúlque ei formam eam à qua semen est & appellatur (quemadmodum mammæ lacti speciem) ex se ij tribuũt. Quinetiam suo illi calore spiritus quos ex corpore acceperunt, diligenter commiscent materiæ, eorúmque facultates inserunt semini, & omnium temperatione vnum efficiunt, hácque ratione semen perficitur omnium viribus ornatũ. Neque igitur facultas, neque spiritus generans in testibus collocãdus est: sed hæc propriè totius sunt corporis, eorum animalium exemplo quę vniuersi sui corporis calore & spiritu generant, nullo semine profuso. Neque in perfectis animantibus quæ semine generant, vllus est spiritus qui generans dici mereatur. Nõ enim

Vis & facultas cũ spiritibus influit.

Quid testes semini præstant.

Nullũ in testib. esse generandi spiritum.

vt cerebrum ex vitali animalem spiritum producit, sic testiculi vim habent ingenitam, quæ illapsos vndique spiritus in vnius generãtis eiúsque simplicis naturam commutent: sed si quis est in nobis generandi spiritus, is coniunctio & confusio quædam est omnium. Cæterùm qui contentione velit generantem vim ac spiritum testiculis attribuere, húncque ex multorum congressu simplicem esse factum, vix fortasse possit rationibus conuinci, quemadmodum neque si semen simplex ac prorsum vniusmodi, non ex multarum partium naturæ dissimilis adhęsione compactum & coagmentatum pronuntiet. Vtcunque hæc constituta stabilitáque fuerint, testes nihilominus iure possunt inter principes partes haberi: non quia singularis cuiuspiam animalis vitam, sed (quod præstantius est) quia eius vniuersum genus perpetuant, neque vnquam id vlla mortali necessitate sinunt occumbere.

De seminis natura, præstantia & viribus, ídque omnium tum spirituum tum facultatum causam esse.

CAP. V.

IAM verò ad seminis contemplationem reuersi, ex procreationis modo scrutemur quęnã illius substantia, & quæ natura sit. Quodcunque absolutè coactum coctúmque est, id vt colore album, ita & substantia crassum redditur, planéque imitatur vasorum ac testium naturam: cuiusmodi plærunque ab animali grandinis specie prodire deprehenditur. Cæterùm nõ sicuti grando vel nix id frigoris vi concreuit, sed ab ingenito & interiore vasorum ac testium calore. Neq; tamen vti lac, ouum aut alia quæcũque multũ terrenę substantiæ permistum habẽt, coctione cogitur, in quibus vi caloris humore dissipato crassior portio subsistit. Nemo enim tã rudis est, qui semẽ quod planè aëreum aut potius æthereũ est, inter hæc terrena cõnumeret. Quid ergo restat? Vt aqua oleo permista, aut oui cãdidum diutius agitatum, à coërcito flatu in spumæ densæ & albæ ingentem tumorem exurgit, ita propemodum quod in nobis est semen calore cogitur & albescit. Testium enim calor spiritum vitalem ac reliquos tanquam cõcoctione exagitans, materiæ seminis omni ex parte permiscet, cúmque sit ea materia non parum cohærens & tenax, ab immixto spiritu facilè in spumam eámque dẽsissimam turgescit, cuius tamen bullæ cerni vix possint, vt neq; in butyro. Ea certè de causa veteres fabulantur Venerem ex spuma progna-

Album craßúmq. semen.

Vnde semen albescat & densetur.

tam fuiſſe, & Græcis ἀφροδίτη ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ quaſi ſpumans Dea Venus eſt appellata, & ἀφροδισιάζειν deſpumare in libidinē. Itaque ſemen etſi aëreum eſt, multo ſpiritu eóque calido confertum, calore tamen in ſpumam conuerſum concreſcit albeſcitque. Cuius etiam rei indicium eſt, quòd ſub dio poſitum liqueſit, cúmque iam planè refrixerit, ſpiritúſque euanuerit, nigrius id effectum dilapſúmque diffunditur. Remanet enim velut aqua minimū quippiam habens terrenæ portionis, quæ dum exaruerit, manifeſtò deprehendi ſolet. Ex his autem quæ euentuum obſeruationibus confirmata ſunt, palàm fit id quod propriè ſemen appellamus, natura calidum humidúmque haberi. Iam verò ſeminis vires quantæ ſint verbis explicemus, idque ex Ariſtotelis decreto. Quoniam alimentum quod ad membra diffunditur & accedit, ſimile ei eſt quod tanquam ſuperuacaneū relinquitur, ſemen aut manus, aut faciei, aut etiam totius corporis, manus eſt aut facies, aut corpus totum, ſed promiſcuè & confusè. Nam quale vnumquodque iſtorum reipſa iam eſt, tale & ſemen euadere poteſt, aut craſſitudinis mole, aut facultate, quam in ſeipſum continet. Semen igitur (inquit) tale eſt, motúmque habet & principium eiuſmodi, vt motu peracto pars quæque emergat, eadémque ſit animæ viribus inſtructa. Omnia enim quæcunque aut natura aut arte fabricantur & ortum accipiunt, ab eo quod reuera iam eſt fiunt, ex materia quæ habilitatem aliquam & adumbrationem habet futuri operis. Dehinc verò dum expreſſam atque ſolidam perfectionem conſequuntur, in actum erumpunt, quemadmodum ex ſeminis materia in vterū emiſſa homo tandem procreatur, cuius ſpecies quædam & forma præceſſerat in ſemine. Hoc quidē nullis corporis particulis conformatum conſpicamur, quoniam tamen eæ illinc aliquando comparebunt & exuſcitabuntur, viribus & facultate præditum eſt, omnémque animæ poteſtatem obtinet. Quum enim ſemen in animantis vtero cōceptum nō ſecus ac ſtirps vita fruatur & alatur, animam id in ſe continet naturalem & altricem. Ea quoque quæ ſenſus particeps eſt, à qua animalis nomen aſſumit, temporis progreſſu accedit, quum moueri incipit: tum demum rationis vis, cuius appulſu homo dici meretur, non enim ſimul animal fit & homo. Animam igitur naturalem in ſeminibus atque conceptibus nondum ſeparatis haberi poteſtate ſtatuendum eſt, non actu & reipſa: priuſquam eo modo quo con-

Seminis quantæ ſunt vires.

2. *de gener. animal. cap.* 1.

cap. 3.

conceptus qui iam separãtur, cibum trahant, & officio eius animæ fungantur: principio enim hæc omnia vitam stirpis viuere videntur. De anima quoque sensus participe similis atque eadẽ est ratio. Duo hæc principia, quoniam ad agendum indigent corporis adminiculo, sine corpore nequeunt consistere. Ex quo fit vt in semen extrinsecus ea nõ appellant: neq; enim solitaria & per seipsa accedunt, quòd à corpore seiungi non possint, neque corpore quodam suffulta, quod diuersum fit à semine. Restat igitur vt semper in semine potestate fuerint, nunquam seiuncta. At verò mens illa simplex, nullius corporis terrena mole instructa vel indigens, sola extrinsecus accedit, eáque sola diuina est, nihil enim eius actioni cum corporis officio commune intercedit: omnis enim huius animæ vis alterius corporis est particeps, quod magis diuinũ est, quàm quæ elementa appellantur. Quoniam verò protinus huius libri initio demonstrare proposuimus, omnium quæ in nobis consistunt facultatum causas: iam ex his tanquam certa demõstratione confici potest, spiritus & eas quæ in nobis vigẽt facultates, nec primam elementorum temperiem esse, nec ex ea, sed è semine solo originem habere. Quanquam enim quatuor elementa optima temperie conuenient, & ad moderationem sese redigent, nequaquã tamen vllum animal vel stirpem efficient citra seminis, quod aut re ipsa & actu, aut potestate duntaxat insideat, appulsum. Potestate dico ob stirpes, quæ è terra sponte sua emergũt, & ob ea animalia quæ ex putridę materiæ vi proueniũt: in vtrisque enim non minima vis percipitur seminis, aut caloris qui eius potestatẽ habeat. Huius verò caloris vires & naturã Aristoteles memoriæ propagauit, suprà quàm ad naturalem spectet. Dura (inquit) mollia, lenta, rigida, & quicunque alij affectus partibus insunt viuentibus, caloris & frigoris vi effici possunt. At ratio qua iam caro aut os est, non sic potest: sed à motu efficitur, proficiscente ab eo quod genuit, quódq; energia tale est, quale potestate est id ex quo gignitur. Ex quibus clarũ & euidens est, quæcunque in viuentium numero habentur, sui ortum non primis rerum elementis, sed semini acceptum referre. Obiicies hîc fortassis, id semen ex primis constare elemẽtis, omnémq; vim suam ex illis adeptũ esse. Hoc certè non est vsquequaque verũ, sed à diuiniori quodam magísq; excelso principio robur assumit, quanquã est ex elementis concretum. Nam (inquit Aristoteles) omnis

Animæ naturalis & sentiẽs ex semine prodierũt.

Mens diuinitus accedit.

Spiritus & facultates non ex elemẽtis, sed ex semine nasci.

2. de gener. animal. cap. 1.

cap. 3.

„ animæ siue vis,siue potestas,alterius cuiusdã corporis par-
„ ticeps esse apparet,eiúsque diuinioris quàm quæ elementa
„ appellantur. Verùm quemadmodum nobilitate obscurita-
„ téve animæ inter se discrepant, ita & natura eius corporis
„ differt. Continet enim in se semen cuiusque,fœcunditatis
„ suæ causam,nempe ipsum calorem,qui igneus minimè est,
„ neque id generis facultatẽ aliquam æmulatur: sed spiritus
„ qui in semine spumantéque corpore coërcetur, & natura
„ quæ in eo est spiritu proportione respondet elemẽto stel-
„ larum. Quamobrem ignis nullum animal generat, neque
„ constitui quicquam densis,vel humidis, vel siccis videtur.
„ At verò Solis calor & animalium,non modò qui in semine
„ continetur,verumetiam si quid excrementi sit, quanquam
„ diuersum à natura,tamen id quoque principiũ habet vita-
„ le. Cæterùm calorem in animalib. contentum,necignem
„ esse,neq; ab igne originẽ ducere,apertum ex his est.Hoc i-
taque Aristotelis decreto perfacilè liceat facultatũ omniũ
& spirituum causas intelligere : quibus equidem in totum
assentior & subscribo. Ab homine autem ad cætera quoq;
genita digressus, sciri velim omnium genitorum primam
constitutionem ex elementis proficisci, omnémque mate-
riam,omne temperamentum, & eas affectiones quas Ari-
stoteles secundas qualitates appellauit,molle durũ,rarum
dẽsum,crassum tenue,& similia,ab iis sumptas esse. At pro-
pria cuiusque ratio & essentia,qua idipsum est quod esse di-
citur,nequaquam ex elementis emergit. Quemadmodum
enim hominis essentia atq; ratio,quę illius est anima,diui-
niorem quàm qui ex elementis est ortũ habet,sic & essen-
tia ratioque carnis qua caro est,aut ossis qua os est,neuti-
quã ab elementis his densis atq; concretis,sed ab elemen-
to stellarũ planè cœlestem naturam sumit:& hęc in cælesti
quodam spiritu consistit, hic autem spiritus est in semine,
per quod genito toti impertitur. Ad eundem propè modũ
tum reliquorum omnium animantium,tum stirpium pro-
pria natura cælesti ortu profertur. Hinc facultates quasdã
obtinent occultiores & reconditas,quas etiam cælestes ap-
pellant,nequaquam ex elementorum temperie profectas.
Circunspectis rebus omnib. rationibúsque subductis,hanc
de semine summam facio. Seminis materia vtilis atq; syn-
cera,eius alimenti quod partibus solidis attribuitur portio
quædam est,quæ vi testiculorũ attrahente, de singulis cor-
poris partibus secreta decessit. Ex hac testes & vasa suo quo
præ-

Rerum omniũ formæ diuinæ sunt.

δύναμεις ἄῤῥητοι.

prædita sunt calore semen generant, quod tamen fœcũdum atque fertile neutiquam habetur, nisi plurimus spiritus vitalis ex toto confluat, qui diligenter ei permisceatur. Quod ea confusione gignitur semen fœcundum, id substantia crassum est & spumans, colore album, pondere leue, natura aëreum, temperamento calidum & humidum. Eius substantia & crassitudo ex elementorum constat temperamento: præter id autem calorem quendam diuinum atque cœlestem obtinet, non ignis aut alterius elementi participem, in quo vita omnis consistit ac manet, in quo præterea potestas insidet tum naturalis & altricis animæ, tum eius quæ sensum, motum & appetitum habet. Hic dum efferuescit, quæ compressæ atque tacitæ in eo delitescebant facultates, in actum erumpunt & viribus sese ostentant. Omnes has facultatum adumbrationes semen non ab elementorũ permistione, sed à parentis corpore consequutum est, in quo energia consistunt. Ex quo intelligi potest eum hominem qui emisso semine generat, omnes quoque corporeas facultates vnà producere. Cæterum animum & eam animi partem quæ princeps est, quæque mens nominatur, minimè is confert, quia cùm animus sit à corporis natura diuersus, eius substantiam non comitatur, sed extrinsecus in id illabitur ceu diuinum munus.

De fœminarum semine. CAP. VI.

FOEMINAS semen proferre, hac potissimum ratione doceri potest, quòd testiculos & seminis vasa acceperint, crebris flexibus atque circuitibus intorta, haud secus ac in maribus enata. Quæ omnia si natura non frustra cõdidit, generandi seminis facultatem simul his attribuit, huiúsque causa fabricata sunt. Rei veritas sensus testimonio comprobatur. Nam fœminis quæ diutius à coitu sibi temperarunt dissectis, in vasis semen circunfluere, ídque iam albescere conspicitur, æquè ac in maribus: in ipsis verò testibus, crassius & perfectius. Quinetiã per insomnia eæ interdum fatentur semen non minori se voluptate quàm in coitu eiaculari. Viduis & iis quę diutius veneris studia intermiserũt, vt per insomnia ita obscœnarum partium titillatione copiosissimum crassissimúmque semen erumpit. Quæ cùm integra sensuum fides affirmet, non aliunde rationes petendæ sunt, quibus doceatur semen in mulierum vasis haberi, ídque concubitus magna voluptate profundi. Non idcirco mulieribus id concessum est, vt duntaxat impetum illis &

Fœminis semen inesse.

Fœminæ semen fœcũdũ esse.

quasi stimulum adderet ad venereos amplexus, sed ad alia quoque plurima cõducit, quæ paulò post afferemus. Id autem vim habere procreantem atque fingentem inde colligitur, quòd non alium in his quàm in maribus ortum & à testibus & à vasis acceperit, quòd etiam mulier quæ morbo comitiali, calculo aut podagra affligitur, prolem gerit horum malorum hæredem: quòd demum partus sit plerunq; matri similis: quæ omnia non maternus sanguis, sed quod ab illa profusum est semen efficere potest. Ergo semen quod de mulieris partibus similaribus decessit, ad similium partium effectionem & conformationem vim quandã obtinet: tametsi ea profectò minor est & infirmior, quàm quæ à maris semine confertur. Qualis autem & quanta sit ea vis, declarant oua quæ subuentanea dicuntur, & rudiores molæ quas mulieres quandoque proprij duntaxat seminis vi, nullo viri cõcubitu concipiunt. In his siquidem procreationis est quædam adumbratio, & rudis materiæ concretio, quam maris semen si suis instructum viribus accessisset, tanquam multo potentius numeris & ornamentis omnibus absoluisset. Neque tamen hoc per se & solitarium, sed fœmineo duntaxat permistum quicquam perficit. In aduersam partem multis rationibus contendit Aristoteles, vt demonstret mulierem semen nec habere nec emittere. Eum certè humorem qui in mulierum vasis manifestò cernitur, & quibusdam in venereo complexu magna cum voluptate effunditur, satis quidem animaduerterat: at is (inquit) seminis rationem non habet. Loci enim proprius est, & vteri velut quædam profusio, qualis etiam viris minimè fœcundis sponte sua plerunque erumpit. Itaque cùm antè semen id esse definiuisset, ex quo primo oriuntur ea quæ secundum naturam constituuntur, hunc istum humorem qui non sit ad generandum accõmodatus, semen non appellauit. Eum humorem qui à fœminis cum voluptate emittitur, idcirco nihil ad conceptum conferre putat, quod plerunq; (inquit) sine ea voluptate quæ fœminis per coitum euenire solet, cõcipitur, si locus turget, & vterus propiùs descendit. Non desunt qui eodem interpretationis genere, hunc mulieris humorem semen appellent, sed quod fœcundum non sit. Rationes autem quæ illi fœcunditatis vim adimũt hæ sunt. In omni rerum procreatione aliquid est vt efficiens, aliquid vt materia: quæ quanuis in fruticibus vnum idémq; esse videantur, forma tamen & rationis dignitate longè latéque distant.

Rationes quibus Aristotelici contendũt fœmineũ semẽ esse infœcundũ.

2. de gener. animal. cap. 4.

Prima ratio.

distant. In perfectioribus autem animantibus, vt hæ facultates sexibus distinctæ apparent, ita efficientis & patientis tum naturæ, tum corpora diuersa sunt. Quocirca cùm sit mas efficiens, fœmina verò patiens: hæc ad procreationem, non verum semen, sed materiam duntaxat conferet. In quibus enim mas à fœmina separatur, natura generandi principia non miscuit, sed prorsum vt viribus ita & sedibus ea disiunxit. Si fœmina semen gerit fœcundum, cùm alterum principium nempe materiam contineat, poterit citra maris cõgressum, ex seipsa fœtum edere: hoc si fieri potest, frustrà mas erit. Absona autem hæc sunt, fœcũdum igitur non est mulieris semen, nec quicquam constituere potest. Oua subuentanea quæ gallinæ citra maris opem pariunt, imperfecta sunt & infœcunda. In piscium genere cùm fœmina oua deposuerit, mas deinde illa semine conspergit: quæcunque id attigerit vitam assumunt, reliqua autem irrita, & à maris calore destituta cõtabescunt. Ex quibus perspicuum esse volunt, fœminæ si quod semen inest, id vim nullam habere efficientem & procreatricem, sed tanquam materiam maris semini subiici: quæ tamen ardoris stimulo fœminam ad coitum impellit, simúlque vterum ad cõcipiendum parat & accommodat. Maris autem semen tum materiam, tum vim & facultatem eximiam habens, procreationis efficiens est & opifex. Quapropter mas formam motúsque principium, fœmina verò corpus atque materiam affert. Hæc rursum valida istiusmodi ratione stabilire contendunt. In perfectiorum animantium genere fœmina quem conceperit fœtum diu gestat atque alit: hoc autem efficere non potest, nisi superuacaneorum redundantiam frigido humidóque suo temperamento congerat: eiusmodi ergo cùm sit fœmina, neque copiosum, neque crassum, neque calidum, idcirco neque fœcundum semen potest efficere. Hoc cùm Aristoteles animaduertisset diligentius, mox subiunxit, si semen esset, menstrua non essent: idcirco autem illud deest, quoniam hæc insunt. Itaq; fœmineum semen non eam elaborationem, nõ eos vitales spiritus, non eas denique vires quas masculũ potest obtinere, quanquam similem ortus sui modum accepit. Hinc conficiendum putant, id non debere seminis appellationem sortiri, aut si semen dicendũ videbitur, quia non fœcundum id est, & modicùm à menstrui sanguinis natura discessit, homonymiam committi. At verò si altius omnia scrutabimur, solui quidem hæc poterunt. Etsi

Secunda. *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.*

enim rationibus inniti videntur, quæ ex philosophiæ theorematis deprompta sunt, hoc tamen duntaxat efficiunt, maris semen præstantiùs atq; fœcundius esse quàm fœminæ: non autem illud solùm vim habere efficientem, hócq; prorsus infœcundum tãquam materiam subiici. Commentitium enim videtur, & anicularum figmentis proximum, solum maris semen ex materno sanguine citra vllam fœminæ opem, perfectum quicquam progignere: nec est profectò earum mulierculaurum dictis fides habenda, quæ asseuaranter pronuntiant se nulla coitus voluptate vtero concepisse. Vt autem quæ à gallinis eduntur oua subuentanea, sic & quæ galli pariunt exigua, compertum habemus nequaquam fœcunda esse. Necessum est igitur amborum semina mutua substantiæ familiaritate & amicitia se copulent & prorsus confundantur, si qua inde futura est absoluta procreatio. Semen non idcirco fœcundum appellamus, quòd solùm ex sanguine quippiam generet: ita enim ne masculum quidem fœcundũ haberetur: sed hinc quòd dum alteri confunditur, ad generandum conferat. Nunc autem quis demonstrare possit, fœmineum non opitulari masculo? Si nobis permittetur Aristotelis rationem huc accommodare, ea certè quamuis ab aduersario petita, rẽ nostram omnem constituet, & quasi sepimento aliquo vallabit. Is enim naturam ait maris ac fœminæ vtrunque sexum in fruticibus miscuisse, quod sola vis mascula (licet terra materiam ei conferat) non satis sit quæ procreationem in stirpibus efficiat. Quòd si in his, multo magis opinor in animantibus, quæ præstantiori sunt ordine, recessum fuerit maris ac fœminæ vires coniungi, non idcirco duntaxat vt fœmina materiam suppeditet, sed vt copulatis atque confusis amborum viribus semen vnum ex ambobus procreationi aptum proferatur. Hoc igitur integris absolutísque viribus præditum, tanquam opifex in subiectam materiam incumbit. Hæc de semine procreationis humanæ principio: nunc de materno sanguine disserendum.

Vnde semen fœcundum dicatur.

Cõtrouersiæ solutio ex Aristotele.

De menstruo sanguine. CAP. VII.

MENSTRVVM non quemadmodum semen vltimi alimenti, sed sanguinei portionem quandam esse, hoc est indicium, quòd non *mariscæ*, non fluxus sanguinis è naribus, non *vari es*, non tale quicquam mulieribus magna ex parte accidere solet, quandiu id profluit: si quid horum erumpit, deterior fit menstra purgatio, quod huius materia aliò

Varices venæ sunt plus æquo intumescentes.

aliò rapta dissipetur. Eorum animantium quæ viuum fœtum edunt, fœminas menstruo abundare necessum est, vt hoc fœtum quem stato tempore vtero gerunt, plene alant ac sustentent. Quò autem hanc alimenti vbertatem natura suppeditaret, fœminam imbecilliorem frigidioremque mare constituit. Hic quidem quia plurimo calore circumfluit, omne quod susceperit alimentum perfecte mitigat atque coquit: & si quid præterea redundat, id potenter discutit. At fœmina quæ haud ita multum à mare perfecte calido disiuncta est, alimentum satis quidem conficit, infirmiorem tamen calorem obtinuit, quàm vt quod redundat possit discutere. Proinde illi ex frigida imperfectáq; natura, menstrui sanguinis vtilitas accessit. Quæcunq; animantia ouum pariunt, nec fœtum in se viuum continent, mensibus non purgantur: minus enim sanguinis obtinent, aues quidem quia sicciores, pisces quia humore plurimo circumfluunt. Hæc vna ratio efficit, vt in reliquorum animantium genere mulier plurimum menstrui sanguinis emittat. Calida enim & humida est illius constitutio carétque pilis, cornibus, vngulis, aliísque particulis, in quas solet cæteris animantibus superuacua moles conuerti. Quæcunque porrò plenius gulæ ventríque indulgent, & vitam inertem otiosámque traducunt, quoniam exercitationis defectu & caloris inopia minimum superuacui sanguinis discutitur, eius plurimum coaceruant. Vnus ergo sanguis redundans, tum viris materia prima fit seminis, tum mulieribus menstrui. Vt enim maribus, sic etiam fœminis circa annos pubertatis ingens incidit corporis vniuersi mutatio: ac tum temporis increscente iam & vegetiore facto natiuo calore, pubes erumpit, vbera tumescunt, corpus libidine titillatur, exuberans sanguis calore veluti extenuatus diffunditur, vixque suis receptaculis coërcitus, viam sibi parat qua dimanet. Quamobrem hac ætate prodidit Hippocrates maribus sanguinis è naribus profusiones, puellis verò menstruorum eruptiones obtingere. Illis siquidem venæ quæ ad nares constitutæ sunt, his verò quæ in vterum inque eius ceruicem inseruntur, facilius promptiúsq; reserantur & patefiunt. Itaque qui in vena caua redundat sanguis, in vteri venas perlabitur, hásq; copia & calore distendens aperit, vt ab earum osculis stillans dimanet, profluátq; è partibus obscœnis. Imminuta copia circumcisáque redundãtia, quod reliquum est & corpori necessarium venæ retinent: dum verò menstrui nihil

Menstrui necessitas & productio.

Mariscæ sunt tubercula circa podicem: Iuuenal. Saty. 2. Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.

Quæ animalia menstrua habent & quæ non habent.

Quæ multum, quæ parum.

Quo tẽpore menstruum erumpat.

Quomodo sistiũtur.

amplius erumpet, quæ ad vterum pertinent ora venarum, ſponte ſua occludentur & conniuebunt. Menſis vnius curriculo tantum denuò congeritur & accreſcit, quantum antè profluxerat, idque ſimili prorſus ratione, naturæ impulſu per vterum deponitur. Nō eſt autem quòd aliquiſpiam exiſtimet, hanc duntaxat ſanguinis redundantiam circuitus cauſam eſſe, quoniam iis etiā quæ ſanguinis exiguum congeſſerunt, quanquam parcius, ſtatis tamen circuitibus profunditur. At huius circuitus cauſa aut in naturę conſuetudinem, quæ omnia certis legibus, ſtatiſque periodis exequitur, aut in ſempiternos & immutabiles lunæ curſus referēda eſt: quæ vt luminum varietate, tum creſcens, tum ſeneſcens, menſem dimetitur, ſic hominis vt ſanè reliquorum omnium humores, rata ordinis conſtantia regit atque moderatur. Ne quis porrò menſtruum ſanguinem exiſtimet quaſi affluentiam & exuperantiam eſſe ſanguinis vtilioris, & ei prorſùm ſimilem qui in venis pro alimento eſt, velim equidem hoc loco pleniorem de illo rationem inſtitui. Plurimum in mulieribus fieri author eſt Ariſtoteles, & eum qui ſtatis circuitibus profluit, genus eſſe quoddam ſanguinis vitiatum, & quaſi ægrotans. Etenim à puriore ſanguine ſecernitur naturæ beneficio, præſertim decreſcente aut ſilente luna. Hoc excidente, ſi nouella vitis tangatur, in perpetuum læditur, ſteriles fiunt tactæ fruges, moriuntur inſita, exuruntur hortorum germina. Si omnino mulier prægnans alterius menſtrua ſupergrediatur, aut illis circumlinatur, abortum facit: ei autem quæ vterum non geſtat, concipiendi ſpem adimit. Mulierum quæ purgantur ſpiritus & vapor ab ore, ſpecula atque eboris nitorem obſcurat. Guſtatus hic ſanguis canes in rabiem agit, homines autem miris cruciatibus affligit, comitialem morbum, pilorum effluuium, aliáque elephanticorum vitia infert: idcirco à veteribus inter venena relatus, pari malignitate exiſtimatur atque ſanguis elephantici potus. Hinc dum in muliere ſupprimitur, nec ſtatis temporibus emanat, ei etiam cui proprius eſt, debétque familiaris eſſe, grauiſſima affert incommoda; viſcerum obſtructiones, tabem, cancrum, morbum comitialem, huiúſque perniciei quamplurima. Quum itaque tanta ſit eius pernicies, ſitque vis ei tam peſtifera, vix animum induco fieri poſſe, vt ex eo fœtus in vtero geſtatus alimentum capeſſat: imò tum optimè ſolet mulier vtero concipere, quum ab hac fœda eluuie munda repurgatáque fuerit,

Circuitus menſium cauſa.

Menſtrui natura.

3. de hiſt. animal. cap. 19.

Mēſtruū quid.

Menſtrui pernicies & malignitas.

Fœtum menſtruo non ali.

quum-

quúmque purus existet tum vterus tum reliquus sanguis in corpore, ex quo demum fœtus aletur. Quanquam autem reliquo deinceps tẽporis circuitu, vitiosus similiter ac prius congeritur & accrescit, eo tamen haudquaquam fœtus continetur aut viuit, nec eum, sed quantum potest purissimum, atque suauissimum pro alimento rapit sibíque iungit. Quónam igitur corruptus ille sanguis, quem menstruum appellauimus, in grauidis concedit? Pars exigua circa vterum inhæret in venis, pars maxima reliquo puriori sanguini permiscetur. Hinc quia nequit naturæ vis omne illius virus mitigare aut euincere, grauidis mulieribus plurima mala obueniunt, corporis grauitas, fœdus faciei color, lienis tumores, varices, malacia, atq; vt in genere dicam, ab hoc retento in omne morbi genus procliuiores sunt, quàm quæ vterum non gestant. Hunc autem natura intus continet, ne si viam pateraceret, cum eo vtile fœtus alimẽtum simul emanaret. Itaque natura nouæ prolis procreationem instituens, in vitæ discrimen plerunque parentem adducit. Non igitur menstruo fœtus alitur, si hac appellatione corruptum eum sanguinem notamus, qui purgatio est & excrementum purioris. At verò quoniam hoc nomine omnem sanguinis ab vtero factam deiectionem sæpius veteres significarunt, ferè fit vt & fœtum ali & lac gigni ex menstruo sanguine pronuntiemus. De semine ac sanguine mẽstruo, quid sint, vnde & ex qua materia, & quomodo gignantur, dictũ iam satis est: nunc verò de hominis procreatione tradendum.

I. cibi inappetentia.

De seminis conceptione, & prima hominis constitutione.

CAP. VIII.

QVONIAM in animantium genere conducebat marem & fœminam separari, solers & prouida rerum natura, vt eos quandoque ad generis propagationem inuitaret, & ne vniuersum genus intercideret, libidinem quasi stimulum ex seminis ardore vtrique iniecit: & partibus obscœnis illecebras & admirabile cõgressus desiderium, vt sua semina in vnum conferrent, alioqui prorsus inutilia futura. Quare præter testiculos quorũ est semen generare, conditæ sũt partes obscœnæ, iisq; insigniores duo nerui eximij sensus inserti, qui viris desinũt in glãdẽ, venereæ voluptatis sedẽ. Dum itaq; qui cõcauus est in pene neruus, spiritus copia impletur, penẽ arrigit, viásq; distẽdit, per quas semẽ directè & impetu iaculemur. Veneris autẽ ingens facta delectatio, seminis vasa & testiculos irritat. Hinc mirificè impulsum se-

Seminis eiectio.

men turgidúmq; spiritus vbertate, vix potest suis vasis contineri, sed cogitur foras exilire ingenti voluptate, viris quidem quodam quasi saltu ob viæ flexum & longitudinem, mulieribus verò languidius. Vt autem omnes hæ causæ maiores sũt in viris quam in mulieribus, sic illos cõstat in coitu maiore voluptate teneri quàm mulieres, quanuis hæ pluribus modis oblectantur, nempe dum semen erumpit, atque etiam dum vterus viri semen auide suscipit & amplectitur. Hinc Tiresias vates, qui vtrumque sexum fingitur expertus, mulierum partes visus est tutari. Porrò autem seminis emissio non fit in vteri sinum, quoniam eius os internum conniuere occludíque solet, sed in ceruicis fundum excidit ad os vteri, quò plerique seminis vasa & testiculos deriuari prodiderunt. Illuc igitur viri & mulieris semina confluunt: hincque (vt author est Aristoteles) in vterum angusto ore rapiuntur. Profusio (inquit) seminis nõ intrò fit vt quidam volunt, os enim vteri angustum est, sed antè, quo fœmina mittit vaporem illum nonnullarum recrementum: eodem enim mas etiam mittit quod fuderit, & aut ibidem manet semen emissum, aut intrò ab vtero trahitur, si calidus est & modicè tẽperatus. Cuius rei indicium, quòd locus qui modò madebat, resiccatus mox sentiatur. Sic & Oribasius, Duo (inquit) orificia habet vterus, vnum interius, alterum externum, in quod viri genitale semen conditur, in illud quidem non ingreditur, sed trahit vterus ad se semen, quemadmodum cucurbitula. Idipsum videtur alio loco planiùs expressisse. Quemadmodum è profundis cuniculis ceruus serpentem narium inspiratu allicit, sic vterus viri semen è sua ceruice. Miror ab his atque etiam à vero Galenum desciuisse, qui putauit mulierem semen per cornua in solũ vteri sinum eiaculari. Quum illa vterum gerens fortasse concumbet, quónam tãdem semen id vteri sinu susceptum euadet? Obsignatum enim tum adeò est os vteri interius, vt nihil vel minimum subire possit aut excidere. Hoc si in præscriptum pariendi tempus intus contineretur, inutile prorsus & otiosum computresceret, & grauissima tum animi tum corporis incommoda necessariò inueheret. Hac forsitan ratione perteritus Auicennas, inconsideratè statuit grauidam mulierem, nullis virium conatibus, posse in concubitu semen effundere. Ad hunc itaque modum semen prolectat vterus, si quidem validus est & inanis, appeténsque veneris: atque si futura est conceptio, mulier quadam voluptate præsentit

Seminis attractio.

2. de gener. animal. c. 4.

Apho. 23. lib. 6.

Obiectio contra Galenũ.

Vterus vt semen cõprehẽdat.

ſentit vterum geſtire: miróque ſeminis deſiderio totum in partes obſcœnas prouolui, vt ei obuius ore quaſi manu id excipiat, aut potius arripiat. Acceptum deinde cõtinet auidiſſimè ac in ſinus ſuos recondit, adeò certe id vndiq; comprehendens, vt nullum intus ſpatium inane ſinat: quin & in id ſeſe contrahens, os ſuum adeò coarctat & claudit, vt ne vel minimum quidem dehiſcat: ceruicis autem os quod eſt ad partes obſcœnas, nunquam non patet. Sic quidem Hippocrates memoriæ prodidit, iis quæ vtero gerunt vteri os comprimi, hócque teſtimonio, ſi obſtetrices immiſſo digito, os vteri conniuere ſentiant, mulierem conceptiſſe pronuntiãt. Cæterùm ſi imbecillior erit vterus, quod in vitioſis affectibus fit, aut ſi minus appetens erit ſeminis, vt in grauidis & in iis quarum libidinis ardor euanuit, quæque expletæ iam ſunt venere: viri ſemen in ceruice aliquantum conſidens, mox foras excidit & elabitur. Id autem mulier fœcunda facilè apprehendet & retinebit, ſi integra ſit valetudine, ſi pauco antè tẽpore repurgãta & munda ſit à menſibus, ſi pariter cum viro aut paulò pòſt id eiaculetur. Ita enim ſi eodem impetu atque vir ſemen emittit, aut ſi paulò ante cùm iam libidinis furor plurimum incenſus eſt, vterus ingenti voluptate & auiditate id allicit & in ſe recõdit. Cõtrà verò ſi multò pòſt aut antè quàm mulier, vir ſemẽ emittat, cùm nempe vel nõdum efferueſcit, vel iam ceſſauit impetus libidinis in muliere, vterus aut ſemen non prolectat, aut certè non continet: neque ſi continet, vtile id redditur, propterea quòd nimia mora à fœmineo deſtitutum eſt, ſpiritúſque totus euaneſcit. Neque profectò ſeminis attractio neque retentio, conceptio eſt, tametſi id ratio nominis videtur indicare. Non raro enim auidus vterus ſemen attraxit, quod diu continere non potuit, ſed biduo aut triduo ſiuit elabi. Eſt & cùm id diutius inutiliter reſeruat, vti in mola, quę nec conceptio vera eſt, huius enim mole opprimitur & laborat, perinde vt ventriculus cibo graui & immutabili, quem tamen traxit ac continet. Eſt igitur conceptio propria & peculiaris vteri actio, qua ſeminis poteſtas exuſcitatur, & inſitum ſibi munus reipſa obit & exequitur. Quemadmodum enim terra ferax & fœcunda exceptum ſemen ſuo calore fouet, deinde excitat & ad parturiendum impellit: ſic vterus fœcundus ingenita vi, quæ alteri nulli parti eſt conceſſa, ſopitam ſeminis vim & deliteſcentem in eo poteſtatem excitat, & ad agendum extimulat, vt ener-

Concipiendi rationes.

Conceptio quid.

Mola.

gia fiat & dicatur. Tum temporis ſemen opus aggreditur & ſuſcipit, quod ante nuſquam agere potuiſſet: alioqui enim mas ſolus in ſeipſo generaret. Itaque ſeminis poteſtas in actum erumpit & exuſcitatur vteri vi: atque ea ipſa exuſcitatio conceptio eſt. Auicennas & qui eius inſtitutionem ſequuntur, perperam cenſuerunt ſeminis poteſtatem in actum erumpere ea corporis exagitatione, quæ fit in concubitu. Primùm itaque vterus ſemen attrahit, attractum continet, contentum concipit: haud ſecus atque ventriculus tractum contentúmque alimentum conficit: vt enim concoctio ventriculi, ſic conceptio vteri propria eſt actio. Ex his profectò quiuis perſpicere poſſit, quæ ad probam & exquiſitam conceptionem deſiderentur. In primis enim neceſſarium eſt, maris ſemen rectà affatímque emiſſum, fœcundum eſſe, nec tenue vt vel ſerum vel aqua, nec mole exiguum, ſed tale quale redditur à bene temperatis viris, non præter modum veneri indulgentibus. Deinde verò vterum repurgatum, ſeminíſque appetentem, auidè hoc ipſum trahere è ceruice. Tertiò tractum vndique amplecti ac continere, in totum conniuente illius oſculo. Ad hæc vterum fœcundum eſſe, qui ad ſeminis conceptionem ſit idoneus. Is autem eſt, inquit Hippocrates, qui mediocrem ex omnibus obtinet temperaturam: nempe qui nec immodico frigore denſior factus, maris ſemen refrigerat, oráque vaſorum obſtruit: nec humoris affluentia ſeminis fœcunditatem tanquam terra paluſtris extinguit: nec ſiccior alimẽti vbertatem inhibet: nec calidior ſemen ipſum ardore torret & exurit. In ſumma omnis immoderata abſit intemperies. At modice intemperati optime commodéque generant, ſi coeant cum intemperatis pari exuperantia in contrarium vergentibus, ſeſe enim temperant & certa ratione moderantur. Cum ſimilibus autem ſi commiſceantur, nequicquam valent producere. His ergo omnibus vniuersè concurrentibus, conceptio naturæ legibus fit: neque ſi vnum deſideretur, fieri poteſt vt conceptus ad abſolutionem perueniat. Sterilitatis aut impeditæ conceptionis cauſæ, huius loci non ſunt, quòd in præſentia ea duntaxat quæ natura duce ac veluti magiſtra proferuntur, perſequi ſtatuimus.

Auicennæ error.

Quæ neceſſaria ſunt vt bona fiat conceptio.

Prima animalis conformatio. Cap. IX.

AGe verò iam vtero conceptum ſit fœcundum ſemen, quid id deinde præſtet ac moliatur enarrandum. Sunt quæ

quæ non ex seminis materia procreantur: sanguinea tamen animantia è semine omnia lucem accipiunt, oriuntúrque hoc à mare in fœminam emisso. Maris ac fœminę fœcunda semina, vbi consentanea quadam moderatione opportunè conuenient, mutua quidem amicitia tanto complexu iungentur veréque permiscebuntur, vt fiat amborum vis vnica eadémque natura. Mox deinde suscitata vis illa in semine latens, huius materiam variè distrahit, eiúsque partes secernit: non enim est exquisitè vnum & omni ex parte consimile. Itaque statim primo & altero die partes seminis tenuiores, calidiores, & spiritus magis participes, intrò & in medium totius molis se recipiunt: crassę verò ac magis terrenæ illas ambiunt & circumcirca obuallant: ex quibus durioribus factis atque coactis vteri contagione & calore, obuoluentes fœtum membranæ proferuntur. Omnium extima ac prima fit allantoides, à farciminis specie appellata: tenuis ea quidem & inualida, & angustior quàm quæ totum conceptum circumplicet & inuoluat, longis tamen & arctis processibus ad vtrunque apicem porrecta: per hanc mébrana chorion dicta, vteri apicibus annectitur. Sub hac tota seminis pars exterior & magis terrena (semper enim semen sese colligit in angustum, & parte sui media vires obtinet multò maximas) qua vterum contingit, in membranam alteram concrescit, quam Latini secundas, Græcis χωρίον appellant. Semen etenim quia lentum est, & omni ex parte cohæret, calore crassus fit & magis cogitur, ob idque externa & summa eius facies in membranę constantiã coit. Leuis autem cùm sit, vtero committitur & adhærescit per ora vasorum quæ in vterum desinunt: ea dicuntur acetabula, per quæ semen alimentum ad se rapit: perforatur enim membrana, vt quæ mollis adhuc & recèns sit coacta. Præter has autem & tertia quędam amnios appellata gignitur, circumcirca vniuersum conceptum amplectens & inuoluens, valida certè & futura sudoris receptaculum. Ab his autem ad reliquum semen conuertamur. Quod intrò conclusum est tenuius, multò etiam magis calore diffunditur, hinc mox turgescit spiritum concipiens, vt inquit Hippocrates. Per id temporis quicquid in semine tenue est, id in spiritum abit, non eum quidem venti flatúsque plenum: non enim tum vterus flatu turget, aut eius distentione torquetur, neque per vteri ceruicem flatus vlla vis erumpit. At verò sic in spiritum id verti putamus, vt spiritus ille caloris

Cotyledones.

Amnios.

Spiritus in semine opifex qualis & vnde.

omniúmque facultatum moderator, & primus procreationis author, in seminis medium se colligat: non enim (vt multi Aristotelem interpretantur) is euanescit, aut auolat à semine, sed in eo persistit omnium partium conformator & opifex, in quibus radicitus ac penitus inhærens prima fit partium omnium natura, hásque vbi conformauerit, postea semper assistens, in omnem vitam quantum potest diutissime & salubèrrimè conseruat. Itaque hic spiritus non modò primum vehiculum & instrumentum est procreatricis facultatis (in eo enim constituta est summa illa diuináque vis conformandi) sed etiam reliquas omnes naturales, quibus nutrimur & augemur, earúmque auxiliarias is vnus in se omnes sustinet & comprehendit. Ex quibus planum euadit spiritus & omne facultatum genus ex semine initium originémque ducere. Hoc pacto quod nuper simplex semen erat à parentibus emissum, naturæ rationem sumit: aut si explicatius hoc dici mauis, quæ prius in semine sopita erat naturæ vis & quasi intercepta, tum ad agendum exuscitatur, dum primum id innatum sibi officium peragit, quod diximus conceptionem esse & nuncupari. Ambiguum enim est, an otiosum semen possis naturam appellare, quemadmodum nos recte vocare solemus dormientem musicum. Itaque hic spiritus facultates habens & naturæ instrumentum, tres bullas in medio semine constituit quasi guttas perlucidas, quæ tum proximæ sibi rudimenta quædam & principia exhibent trium principiorum, cordis, iecoris & cerebri. Non tamen spiritus in his quasi fixus inhæret, sed per totum seminis corpus vagatur, nunc quidem ad externa pergens, nunc verò crassiusculæ iam membranæ occurrens, & ad seminis medium refluens, vt ab Hippocrate commemoratum est. Nulla enim pars seminis ab huius contagione immunis est, imò hic simul cum natura quoquouersum se diffundit & cuncta tranat. Efficientis siquidem naturæ vehiculum est & instrumentum, quæ effingit partes singulas. Has autem quia totas per intima conformat, si verum est Aristotelis decretum, omnem actionem contagione perfici, necesse quidem est totas eas penitus attingat, neque duntaxat extrinsecus vti statuarum fictor, qui in interiores materiæ partes minimè descendens, neque his manum admouens, rudes omnino & impolitas relinquit. Iam verò ad institutum reuertor.

Rudimenta trium principum partium.

Vt de par-

Vt de partium corporis principatu, ita & de conformationis ordine magna quidem contentione certatur.

CAP. X.

ARISTOTELES venarum quemadmodum & arteriarum originem, & tum mouendi tum nutriendi principium cor instituens, nō abs re, dum sibi suísque principiis vult consentire, hoc contendit primum effingi & seorsum consistere in iis animalibus quæ sanguine prædita sunt. Id enim primum cohærere atque constare necesse est, ex quo incrementum & motus cæteris partibus accedit. Quapropter (inquit) si quid tale est, quod in animalibus inesse necesse est, in quo omnis naturæ principium atque finis consistat, id primum quidem fingi & præ cæteris conformari necesse est. Eiusmodi autem cor esse ait, ídque sensu primū percipi. Adhæc quum per obitum cor postremum vita priuetur, id quoque ait primum viuere. Omnibus siquidem cōmune est, vt quod primùm constitutionē & ortum acceperit, id postremò deficiat, quasi natura decursionem reducem agens, à calce ad carceres, vnde initium sumit, redeat. Quod autem primum gignitur, id esse vitæ & animæ sedē, ab hoc deinde cætera membra suo quæque ordine conformari. Cuius nonnulli modestiorem interpretationem subjiciunt, vitalem calorem in corde fixum atque stabilem, in seminis materiam influere, ex qua partes omnes conformat. Hæc autem medici haudquaquam recipiunt, neq; fatentur cor venarum esse originem: neque similaribus dissimilaribúsque partibus motionis nutricationísve principiū existere: neque id ante cætera gigni. Rursùm neque nouissimè id per obitum vita omni deficere, quanuis fortasse motu concuti, calere, ac vitales functiones obtinere videatur: primum vitæ genus, quod naturale appellant, perfectiori quodam ordine statuunt homini inesse quàm plantis. Hæ quia aluntur & increscunt, viuunt quidem, at non vitali eo calore & spiritu, qui animalibus ex corde proficiscitur, quādo nimirum nec cor, nec quicquam quod illi proportione respondet, obtinent. Fœtus ex semine recens conformatus, haud secus atque stirpium genus, iecoris beneficio viuit. Hæcq; illi prima est & simplex viuendi ratio, quæ quoniā ad vitam animantium tuendam non satis esse potest, temporis prolapsione perfectionem quandam consequitur ex corde, quod ingenti caloris & spiritus copia hanc actionē vegetiorem absolutiorémque reddit. Solet tum temporis

Cor ex Aristot. primum conformari.

Confutatio.

animantium vita, ipsáque vis & spiritus vitalis appellari, nempe quorum appulsu præstantiore quodam viuendi munere conceptum viget quàm planta. His certè rationibus conficiunt, non cor sed iecur primum viuere, & primũ conformari. Hæc ita quidem variè disputari solent ratione vtrinque probabili. Cæterùm si de obscuris non modò ingenij acie, verumetiam obseruatione iudicandum est, conceptum intelligemus nunquam otiosum esse, sed statim initio partes omnes eius in suum quamque opus incumbere: fœtus partes æquè omnes conformationis suæ adumbrationem & rudimentum nancisci, licet non pariter omnes summam consequantur perfectionem. Nam ex puriore & vegetiore seminis portione quæ in vteri mediũ concedit, loci tepore suscitatur solidarum partium materia, quę spiritus omniúmque virium & facultatum atque etiam opificis nostri sedes est. Hic protinus quasi discusso torpore exurgit, in actúsque proprios erumpit: ac primùm multo spiritu turgescens se diffundit, omniáque permeans, partes varias quæ sunt in semine (hoc enim simplex nõ est & vniusmodi, quãquam tale apparet) secernit, calidas à frigidis, tenues à crassis & terrenis, vt singulæ demum in propriam naturam redeant, & his partibus effingendis suggerantur, à quibus õlim decesserunt. Seminis portiones quæ à tribus parentum principiis defluxerunt, comparent in primis medio semine in tres quasi bullas digestæ spiritu facultatéque confertas: eæ rudimenta sunt iecoris, cordis & cerebri. Ac tum etiam generans facultas seminis materiam commutat aptámque reddit efformationi: & idcirco aliæ portiones crassiusculæ apparent, quæ in ossa abituræ sunt, aliæ tenues ac liquidæ, ex quibus nerui fient & venæ atque membranæ. Sic omniũ præparatio quædam instituitur ad futuram conformationem. Huius operis nonnihil iam die septimo cerni potest, at multò apertius decimoquinto, quum in semine iam conspicuæ sint partes & substantia & situ discretæ. Post id temporis ex idonea materia conformatrix facultas opus aggressa, primùm rudia & inchoata principia, cor, iecur ac cerebrum in propria loca seiungit, propriáque figura ac specie exornat: simul & membranæ fœtum obuoluentes robur nanciscũtur. Mox in his venæ & arteriæ effinguntur omnes in fœtus vmbilicum deductæ, & quarum oscula polyporum modo acetabulis vteri cohærent. Tum temporis è iecore tum vena porta, tum caua multiplici sobole dispergitur, & è corde

è corde arteria, è cerebro ſpinæ medulla caudicis inſtar, è qua & nerui filis aranearum tenuiores emergunt, ventriculus, inteſtina, veſica, cordis inuolucrum, hypezocya membrana, atque peritoneos, duplex meninx, omnes denique membranæ firmo robore obtenduntur. Cutis concreſcit omnia contegens ex ipſo quoque ſemine, non vt quidã prodiderunt ex carne aridiore facta. Oſſa figuram ſenſimque duritiem conquirunt, ex coacto & vere concreto ſemine. Ab oſſibus quicquid vi caloris ſpumę modo emanat, id partim iuxta oſſium extrema reponitur, ad vinculorum conformationem, partim circumcirca & in longum effunditur: vt membrana fiat perioſteios Græcis appellata. Die quidem viceſimoſeptimo partes omnes & diſpoſitæ & conformatæ quodãmodo iam apparent, ſed perfecte in maribus die trigeſimo, in fœminis trigeſimoſexto. Hactenus ſola exiſtit ſolidarum partiũ conformatio ex puro ſemine, quod quantulumcunque initio cõceptum eſt à parentibus, id nihil auctum, nihil amplificatum ſatis eſt partibus omnibus conformandis. Tum inde ſanguis ex vtero prolicitur, qui primùm circum iecoris ſpermaticas fibras atque rudimentum concreſcens, totam illius molem & ſubſtantiam conſtituit. Ita quidem ſæpe obſeruauimus die quadrageſimo eiectum fœtum, ſemidigiti aut (vt ait Ariſtoteles) formicæ maiuſculæ magnitudine vere ac prorſus conformatum, & cuius partes omnes excepto iecore albæ ac ſpermaticę cernebantur. Caput par erat auellanæ, & maius quàm pro reliqui corporis ratione: oculi vt cancris exerti: naſus, auriculæ, brachia, manus, crura, pedes, hiſque ſecreti digiti: penis conſpicuus, ſub quo ſcrotum milij magnitudine, ſuperiora autem inferioribus maiora, nullo oſſium robore, ſed flexibilia quocunque ducerentur. Omnia contecta cute tenuiſſima & pellucida, per quam interiora cernebãtur, alba quidem omnia, fibroſa & ſeminis æmula, nullo carnis aut ſanguinis rubore perfuſa, vnum tamen iecur rubrum inerat, amplum & recens concreto ſanguini perſimile: in quod ex ſecundis per vmbilicum venæ ferebantur ſanguine confertæ fœtum poſthac nutrituræ. A die trigeſimoſexto aut quadrageſimo, conformatæ partes ſolidæ nutriri incipiunt & carne fulciri, idque iecoris beneficio, quod omnibus alimentum conficit & miniſtrat. Senſim ergo naturã carne eas implet capacitates, quæ inanes inter ſpermaticas fibras interciderant, pictoris exemplo, qui primùm imaginem ru-

dibus lineis adumbat, mox vario pigmentorum genere illustrat & perficit. Caro igitur ex materno sanguine fibris accrescit mucosa & lenta cuique parti sua: fit autem ea tum in musculis, tum in aliis partibus, coacto frigoris vi quod in eas illabitur alimento. At verò quoniam magna est partium tum in dignitate, tum in facultatum robore varietas, fieri omnino nequit, vt gubernatrix omnium natura omnes æque promoueat: sed dũ ipsa vniuersim in omnes vires suas exercet, accidit vt aliæ partes citius, aliȩ tardius formã consequantur, & genitæ appareant: ac tum primùm viu quodam dicere solemus naturam eas partes procreasse. Proinde si quis à veteribus conformatarum partium propositus est ordo, non agentis est naturæ, sed effecti operis. Sic quidem & eximius Hippocrates de his statuit. Membra simul omnia conformantur & increscunt, nullúmque prius aut posterius altero: maiora verò natura priusquam minora comparent, quum tamen nihil priora sint. Non ergo pari tempore ornantur ac perficiuntur omnia, sed quædam citius, quædam tardius, prout quæque ignem nutrimentúmque nacta sunt. Ergo si quem in genere procreãdi ordinem spectes, ea pars primùm gignitur, id est genita apparet, quæ dignior est, motúsque principium in se obtinet: valentiore enim ea facultate, tum generante, tum propria agente prædita est Post hanc vero cæteræ, quæ illi sunt vtiles, & quæ illius gratia consistunt. Sic igitur superiora inferioribus, interiora externis, & spermatica sanguineis prius orta apparent: ac inter illa quæcunque præstantiora sunt, priora sunt cæteris, licet sæpe posterius compleri ac perfici cernantur. Sic enim tres principes partes, cor, iecur & cerebrum, priusquam vmbilicus aut cæterorum quicquam, procreationis suæ primordia sumunt, tametsi omnium primus vmbilicus perfecte consistit. Hac igitur via & ratione, quid post quod fiat quærendum est.

De fœtus perfectione & complemento. CAP. XI.

SPECIE atque forma modo adornatus fœtus, totus tenellus est, omnísq; ex parte præ immodico humore lẽtus & muci plenus, ob ídque ad omnes actiones minus accommodatus. Reliquo deinceps tempore, dum vi caloris assiduò aridior fit & siccior, cuncta firmantur, membranæ, nerui, atque cutis, vngues in extremis digitis, ac pili in capite radices agunt. Sensus autem facultate fœtus illustratur circiter diem sextum & trigesimum. Vbi autẽ iam ad mensem ter-

ſem tertium mas peruenerit, fœmina verò ad quartum, firmatis oſſibus ac paulò durioribus factis, moueri inquit Hippocrates, ac calcitrare incipit. At certè ſiue mas ſiue fœmina geritur, aliæ prægnantes ſemper die quadrageſimo ſecundo, aliæ menſe tertio, aliæ nonniſi medio prægnationis curſu eum loco dimoueri ſentiunt. Eadem quoq; prægnans aliàs ſecundo & quadrageſimo die, aliàs quarto menſe primos motuum inſultus obſeruat, quum quaſi volitantis muſcæ excuſſionem vel titillationem percipit. Tanti cauſa diſcriminis non ſexui, ſed vel robori bonæque conſtitutioni fœtus, vel prægnantis naturæ tribuenda eſt. Quanquã hoc tempore vnaquæque particula conſormata apparet, nondum tamen integrè conſummata eſt atque firma. Proinde hinc ad nonum vſque menſem, quo fœtus lucem ortúmque accipere conſueuit, perficiuntur ſingulæ, nutriuntur & increſcunt. Tum deinde quum fœtus id magnitudinis & roboris conſequutus eſt, vt ſeipſo regi & ore ſumptum alimẽtum conficere valeat, amplior factus, vberiorémque cibum expoſtulans & aërem ampliorem, quem ad natiui caloris refrigerationem ſpiritu ducat, viam & egreſſum ipſe ſibi facit. Vtero geſtatus, incuruus totus ac contractus, talos ad nates applicat, manibus genua apprehendit, in quæ caput ſic demittit, vt oculi manuum pollicibus veluti affixi hæreant, naſus verò inter genua procumbat. Prior corporis pars, in matris abdomen, poſterior in dorſum vergit, ſi mas geritur: nam fœminæ aduerſo ſitu collocãtur. Hac autem ratione alitur fœtus in vtero. Singulis acetabulis tum venarum tum arteriarum ad vterum pertinentium alia adnata ſunt vaſa carne ſuffulta per ſecundarum medias regiones diſperſa, quæ tandem in vmbilicum coëunt, ex quibus fœtus ſanguinem & ſpiritum aſſiduò rapit. Duæ ſiquidem in vmbilico cernũtur arteriæ, in ramos arteriæ maioris lumbis ſubiectos inſertæ. Totidem venæ ex vmbilico, in vnam coëũt, & in iecoris caua pertinent: vt qui per has ex ſecundarum venis tanquam ex radicibus (alitur enim fœtus authore Hippocrate vt cuncta humi naſcentia) tractus eſt ſanguis, rurſum in fœtus iecore perfectionem ſuſcipiat, & quaſi noua mutatione familiare illi fiat alimentum. Hinc per venam cauam quoquouerſum deriuatus, partibus ſingulis paſtionem affert: omnes quippe hinc alimentum capeſſunt. Concoctione iecoris quæ perfectior quædam eſt αἱμάτωσις, quatuor humorum differentiæ gignuntur in fœtu, haud ſe-

Quando primùm ſentit fœtus.

Quando primùm mouetur.

Situs infantis in vtero.

Vmbilici vaſa.

Vrina fœtus vbi cõtinetur. cus ac in adultis. Vrina licet pauca (quo enim sanguine fœtus alitur, is iam in matre ab vrina magna ex parte fuerat purgatus) in renes & vesicam secernitur: hinc autem effluit, non quemadmodum nobis per vesicæ ceruicem, sed eo ductu qui in fundum vesicę inseritur, redundat in vmbilicum, illíncque spargitur sub membranam allantoeidem, vbi collecta seruatur ad pariendi tempus. *Vbi sudor.* Alterum vniuersi corporis excrementum, quod sudor est, sub amnion membranam excipitur, eóque fœtus circumfusus est, vt cutem vsquequaque contingat. Inter allantoeidem tunicam & chorion nihil incidit: sed hæ quasi continuatæ sunt. Nullum excrementum ex aluo fœtus deponit, cùm neque ore cibum capessat, neque ventriculo concoquat: tametsi recens in lucem editis ex aluo elabitur quippiam simile crasso, nigro & lutulento sanguini, quod iecoris recrementum est, ex cuius cauis in intestina exciderat, in quibus cumulatum seruabatur in pariendi tẽpus. In hunc igitur modũ alitur, augetur, perficiturq; fœtus. *Infantis exclusio.* Cæterùm circa nonum mensem factus grandior, copiosiore (vt dixi) egens alimento & spiritu, diutius concludi nõ patitur. Proinde primũ sese conuoluit, capútq; declinãs pudendo offert, crura ac reliquos artus in sublime distendẽs. Id autem nonnunquam molitur vno mense ante partũ. Ac sic se inuertens nihil defringit, quòd laxior sit vmbilicus, duos plerunque cubitos lõgus, multis modis & inuolucris fœtũ præcingẽs. Instante partu ille calcitrans, primum amnion membranam manuũ pedúmq; crebra impulsione disrumpit, ac tum miscetur vrina sudori. Posthæc verò maiore impetu sese cõuolutans, plurima acetabula dissoluit: quo tẽpore mater ventris tortiones experitur, defluítq; sanguis in vteri capacitatẽ. Postea verò secundę ab acetabulis euelluntur, & reliquæ discerpuntur mẽbranæ, ac tum aquæ ex vtero defluunt: cúmq; nil amplius hæret fœtus, excidit ceu maturum malum ab arbore, soluto sponte pediculo. *Pariendi modus.* Hæc quidem fœtus molitur. Vterus verò qui nouẽ continenter mensibus tota ceruice connixerat, fœtum auidè comprehendens, tum os paulatim aperit, ac primum quidem ita diducit, vt obstetricibus minimum in id digitum immittere liceat, dehinc verò amplius, vt obstetrices allantoeidem tunicam, & quas vocant aquas ori obuias percipiant. Ab his verò ore ad fœtus prolapsionem satis patente, vniuersus vteri fundus, quamproximè potest ad os se contrahit, fœtúmque foras propellit: cui & aliæ quæ circum-

stant

ſtant partes ſuppetias ferunt. Ipſa quoque mulier non mediocriter ſibiipſi opitulatur, & viribus connititur ad fœtum ſtrenuè excludendum, contractis intentíſque his qui in abdomine ſunt muſculis. Fœtus in os vteri delapſus, capite corpori viam parat, ſéque foras dat per lubricam ceruicem, vt quam copioſus effluens humor perfuderat. Multa igitur in tam difficili arduóque opere conueniunt, fœtus, mulier & vterus, quem ipſi aliquando vidimus tãto impetu fœtum extrudere, vt ſimul foras excideret. Quo autem pacto os vteri tantopere dehiſcat, vt per id fœtus elabatur, neſcit Galenus, nec aliud quàm admirari poteſt. Auicennas tamen in ea eſt opinione, vt exiſtimet pubis oſſa tum neceſſariò ſeiungi, horúmque commiſſuram quaſi diſſolutam patere: quod tamen fieri nulla ratione poteſt, nec eſt vſu deprehenſum: rectum tamen inteſtinum & podicem grauiſſimè premi conſtat. Ita quidem ex naturæ præſcripto paritur infans, mas quidem facie ad matris podicem, fœmina verò ad partes obſcœnas conuerſa, quoniam in vtero illis quoq; contrarius ſitus erat. Fœtus exitus anguſtia ſecundas exuit & inuertit, quæ & mox fœtum ſequentes cernuntur vmbilicum foris habere. Vix dum editus infans eiulans vociferatur, ac ſine magiſtro, duce natura lac è mammis exugit, quod eò magna prouiſione reconditum fuerat: ſanguis enim qui menſibus ſingulis excerni conſueuerat, ſubſiſtit non in ipſo quidem vtero (illic enim concreſceret in grumum) ſed in venis maioribus. Hic in vniuerſum corpus redundans in tres diſtribuitur portiones. Prima ea eſt quam fœtus per acetabula vi ſua pro alimento trahit, hæcq; non modò menſtrui, ſed etiam totius materni ſanguinis (vt Auenzoari credimus) pars eſt ſynceriſſima & longe optima. Altera ſanguinis portio, nullo item contaminata vitio, cùm primum fœtus mouetur, in mammas concedit, vt naturæ mutationibus in lac conuerſa, recens nato infanti familiare & conueniens ſuppeditet nutrimentum. Tertia in ipſo iam partu & multo pòſt tempore copioſè è venis per vterum dimanat. Tres eæ portiones in ſuperuacuo mulierum ſanguine continentur, & menſibus ſingulis naturæ impulſu foras exturbantur, hincque menſtruorum nomen inuenerunt. Vna tamen ea portio quæ in pariendi tempus reſeruata foras propulſatur, verum eſt menſtruum nutricationi ineptum, nõ molis tantummodo copia, verumetiam qualitate noxiũ & infeſtum. Tanta autem cùm ſit menſtrui pernicies, quemadmodum

15. de vſu partium.

Purgatio

mensium post partum. ſuprà diximus, mulier ſi à partu non commode expurgatur, vita eſt in diſcrimine. Qua ratione motus Hippocrates, nec dies viginti, nec quinque & viginti, mulieri expurgandæ ſatis eſſe pronuntiauit: verùm omnino aut duos & quadraginta, aut certè triginta. *Veri menſtrui pernicies.* Quæcunque grauidis ſub partum incidunt ſymptomata, maximè verò malacia, cordis dolor, & appetentiæ deiectio, omnia verus hic menſtruus humor prorſus accerſiuit. Veterũ diuturna obſeruatione animaduerſum eſt, mulierem quæ profluentibus menſtruis fortè conceperit, fœtum edere ad elephantiaſin propenſum: definitúmque eſt à quibuſdam, quoto ætatis anno illa in conſpectum ſe dabit. Huius cauſam ſtatuunt, quòd per id temporis fœtus neceſſariò augetur & increſcit ex menſtruo prorſum vitioſo & corrupto, quod ſuæ perniciei radices agens tandem ſuam prodit malignitatem. Si verò haud ita multùm antequam menſes erumpere conſueuerunt, mulier concipiat, quoniam iam quiddam in venis huius eſt menſtrui, in lucem proferetur infans in multos certè morbos procliuis. Fœliciter autem & integra ſanitate hic ortum accipiet, quem nuper expurgata mulier conceperit: niſi aliunde à parentibus vitium quaſi hæreditate contrahat. Iam de infantis figura & ſimilitudine.

Quibus ex cauſis fit, vt nati parentibus ſimiles diſſimiléſve ſint. CAP. XII.

HVIVS quæſtionis ardua & tanta obſcuritate inuoluta eſt inueſtigatio, vt quicunque in hac verſati ſunt veteres, de cauſa diſſentiant. *Triplex ſimilitudo.* Quò autem hæc breuitèr ſummatímq; perſtringam, omiſſa Ariſtotelis de hiſce ſententia, triplex in primis ſimilitudinis genus commemorem, vnum in ſpecie, alterum in ſexu, tertium in effigie. *Species ſeu genus.* Quæ in ſpecie exiſtit ſimilitudo, maximè ex ſubiecta materia proficiſcitur. Hinc quod ex animalium diuerſi generis concurſu progignitur, propiùs ad fœminę quàm ad maris ſpeciem accedit. Vt ex oue & hirco, ouis gignitur pilis duris & longis conſita: contra verò ex capra & ariete, capra fit pilis mollioribus: hæcque proportio retinebitur, ſi canis & vulpes, vel aſinus & equa coëant. Qui certè euentus argumento eſt, multò copioſioré fœtui materiam à fœmina quàm à mare conferri. Cùm autem mas nihil niſi ſemen ſuppeditet, cõſequens eſt ipſum quoque ſemen fœtui pro materia ſubiici: alioqui fœtus matrem omnino exprimeret & ſpecie referret, quod perſpicuè falſum eſt & inane. Sexus porrò ex temperatura

peratura & moderatione agentium & principum quæ in seminibus insunt qualitatū emergit. Si enim vtriusque parentis semen calore siccitatéque plurimùm excellat, mas procreabitur: contrà si frigus humórq; vincat & exuperet, fœmina. Sexus discrimen non solùm ex partibus obscœnis, sed etiam ex reliquo fere corpore spectatur: ex barba, partium amplitudine & voce. Ergo ex robustis parentibus, calidis, si temperantia quadam venerem exercent, mas ferè exuscitatur: rursúmque à dextri testiculi semine, & in dextro vteri sinu, mares, à sinistris verò fœminæ. Formæ & effigiei similitudinem robori facultatis cōformantis, quæ in semine opifex est, Galenus refert acceptam. At ne quis inferat, oportere semper fœtum patri similem gigni, quòd patris semē validius sit materno: inquit fœmineum quandoque præpollere, propterea quòd nouem mensium spatio vim plurimam sumit ex menstruo, atque hinc accidere ait vt fœtus nonnunquam matri similes euadant, aut interdum vna parte matrem, altera patrem repræsentet, cùm neutrum semen reliquum prorsus euincit. Hæc autem sentētia vix sibi constat, quòd effectricem conformatricémque vim non modò fœmineo semini, sed ipsi quoque menstruo concedat. Sed neque ex iis rationibus causam reperiet, quamobrem fœtus plerunque alterius ignoti speciem similitudinémque gerat, qui nihil ad procreationem contulit. Quum etiā mas matris effigie in lucem editur, rationē statuit, quòd in vtriusque semine calor & siccitas excellant: quæ pudenda foras protrudant, ac reliqua depromant quæ masculi sunt sexus, sed tamen inquit in fœmineo vis effingendi præpollet. At si vis hæc (vt idem quàm pugnacissime tutatur) temperamentum consequitur, quî fiet vt masculum semē temperamento sit potentius, fingentem autem facultatem habeat imbecilliorem? aut vndénam accidere possit, vt tanta vis conformandi insit fœmineo semini, quod nihilominus constanter asseuerat crudum esse, frigidum & aqueum, sempérque masculo imbecillius? Probabilius est igitur, vehementi comprehensione & firma grauidarum cogitatione vim eam quæ fœtum conformat, duci atque gubernari. Huius enim quæ potissimum data est hominibus, tanta vis est & potestas, vt sicuti plerunque corpus cogitantis immutat, sic & in conceptum semen vim suam conferat. Hoc testimonio quòd dum mulieri quæ nuper vtero conceperit, vel cerasum, vel fragum, vel vinum in sinum effunde-

Sexus.

Effigies.

Disputatio de effigie.

Vera Effigiei causa.

Demonstratio.

tur, si animo id grauiter ferens vehementer apprehendat, ibidem infanti nota inuretur. Par ac similis est eorum ratio, quæ in malacia accidunt, si grauida eo cuius flagrat desiderio minimè potiatur, infans illius signum geret. Veterum etiam literis proditum est, mulierem albam, prolem nigram genuisse, hinc duntaxat, quòd fixis oculis intentóque animo diu Æthiopis imaginem comprehendisset. Si pauo dum ouis suis incubat, linteis albis circumtegatur, albos omnino pullos, non gemmantis coloris edet: quemadmodum etiam gallina colore varios emittet, si variè picta oua foueat. Hæc quum multorum animaduersione comprobata sint, similitudinis quæ in effigie est, ea iusta causa videri potest, quam Plinius commemorat, è celebri quopiam authore depromptam. Hausta (inquit) imago sub ipso conceptu, similitudinum reputatio est. Cogitatio enim vtriuslibet parentis animo subitò transuolans, effingere similitudinem existimatur. Hinc alios auis similes, alios patribus enasci videmus: nonnunquam ex albis parentibus in Æthiopem partum ipsum degenerare. Súntque plures in homine, quàm cæteris omnibus animalibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animíque celeritas, & ingenij varietas, multiformes notas imprimit: quum cunctis animalibus immobiles sint animi & similes omnibus, singulísque in suo cuique genere. Hæc ille, quibus ego prorsus assentior, & verè (vt loquar) omnino mihi persuadeo, vim formę effectricem à cogitatione duci & ab ea vna regi. Atque hæc de similitudinum causis, in quibus neque vitiosas neque monstrosas affectiones quæ præter naturam sunt, intelligi velim. De gemellis nunc reliquum est, vt breuiter disseramus. Si quod semen vir eiaculatur, statim dilapsum vteri sinus ambos ex æquo subeat, hísque conclusum foueatur, affluente tum muliebri semine: gemelli procreātur, authore Hippocrate, quanquam Aristoteles aliam causam refert. Si æqua partitio non est, contingit molam cum fœtu haberi. Qui gemelli vnius sunt sexus, iisdem secũdis inuoluti, simplici duntaxat membrana seiunguntur, suum quisq; tamen vmbilicum, propriásque tum venas, tum arterias obtinet. Qui verò diuersi sunt sexus, diuersas quoque secũdas acceperunt, eásque prorsus diremptas. Ergo locorum in quos seorsum semen inciderit distinctio, fœtuum numerum designat: quos (tametsi complures erunt) vnus idémque concubitus instituit. Si enim postea ex alio congressu semē vtero con-

Lib. 7. de natu. hist. cap. 1.

Gemelli vnico fiũt concubitu.

ro concipitur, quod mulieri perquam rarò, canibus autem & aliis plerisque animantibus frequentiùs accidit, gemelli non fiunt, sed ea fit quæ superfœtatio dici solet. Non enim vno tempore, sed dierum interiecto numero eduntur ij fœtus; éstque vt concipiendi sic & pariendi tempus varium. Corporis moles ad alimenti sanguinísque materni bonitatem & vbertatem, amplitudo solidarum partium ad paterni seminis copiam, proceritas ad eius naturam refertur: ea enim plerunque artus ad iustam parémque magnitudinem porrigit. Mulier eadem ex pusillo viro pusillum, ex procero procerum fœtum parit: rarò tamen vir ex diuersis mulieribus dissimilem mgnitudine prolem suscitat.

Vnde & quonam ordine animæ facultates conceptui tanquam genitæ accedant: nec esse præterea dubitandum an semen pars fiat conceptus. CAP. XIII.

POSTEAQVAM vniuersam fœtus ptocreationem sumus exequuti, répestiuè postremo loco de animæ viribus & earum ortu (quisquis est) disseremus. Repetenda autem sunt quæ semini in esse demonstrauimus, nempe fœcundum, animam in se continere, tum naturalem, tum sensus participem, idque potestate non reipsa & energia. Nemo enim semen animam iam habere, vti neque profectò animal esse dixerit, quod tamen vt euadat, potestatem & vim habet. Præditum enim est diuino & cœlesti calore, qui non in elemẽtis, sed in spiritu quodam est æthereo. Hic autem spiritus sentientis animæ sedes est & vehiculũ primúmque agendi instrumentum: atque in omne seminis corpus penitus immergitur, eíque fœcunditatem conciliat. Hic à corpore inseparabilis est, nec per se potest solus constare, vti neque anima cuius est sedes. Quòd si à materia nũquam seiungitur anima, neque ea diuinitus, neque aliunde extrinsecus accessit. Quocirca vt in omni animãtium genere mas præcipuam seminis substantiam, ita sanè & animæ vim statim primo ortu vnà cum spiritu confert. Primum tamen in semine delitescens, sensum latet, nec magna ex parte cernitur, quo tempore potestate dicitur inesse: at in progressu vteri vi excitatur, & opere se ostentat. Nam mox simul ac semen concipitur, vis conformandi exurgit, quam nonnulli aiunt velut idolum quoddam & ideam generantis esse. Hæc vbi fœtum totum conformauerit, superuacua omnino intercidit & euanescit, vt multorum fert opinio: at verò quoniam postea in adultioribus dentes gignit atque profert,

Spiritus qui in semine est præstantia.

Infantis sentiens anima ducta est à parentibus.

Naturalis facultas.

rectius putem illam seruari, sed idcirco otiosam, quòd ei desit materia. Nutriendi insequitur facultas perpetua, & quæ nunquam viuum animal deserit. Hæc à parente defluens non (vt putauit Auicennas) in fœtu perit, vt ei mox alia sufficiatur vegetior: sed quasi repuerascens perpetua fit, non secus quàm quæ in stirpium seminibus inest. Eadem de sentiente facultate ratio est, quæ in fœtu redintegrata, interim otio sopitur dum fœtus perfectior euadat, tum deinde in actum prodit, suáque depromit operâ: his demum mouendi vis appellit. Cæterùm princeps pars ea animi quæ mens appellatur, & rationis præstantia excellit, separabilis quum sit à corpore, nequaquam in materia potestate continebatur, ex qua demum temporis progressu erumperet. Alioqui enim immersa corpori, ipsiúsque egens perpetuò, nec ratiocinari, nec intelligere, nec aliud quicquam citra organum corporeum posset efficere. Ab summo rerum autem conditore primùm creata, in præparatum instructúmque infantis corpus vniuersum, temporis momento commigrat, ídque mense quarto fieri proditum est, quo tempore cor & cerebrum consummata iam sunt. Cæterùm humoris redundantia, veluti in ebrietate, aut lethargo sopita, nondum potest quæ sua sunt munera proferre. Si animus ille in quo inesse quiddam cœleste & diuinum doctissimi illi veteres putauerunt, potestate nequaquam inhærebat in seminis materia, quid causæ est cur non similiter vt hominum sic etiam equorum, canum, brutorúmque cæterorum fœtibus accedit? Quoniam sic summus ille rerum omnium conditor singulari sua erga hominum genus bonitate contulit. Veruntamen si naturæ rationem penitius introspicimus, luculenter profectò deprehendemus, in humano fœtu quandam corporis præparationem, partium temperaturam & compositionem à vi effectrice produci, quæ vel diuinam illam mentem & ratiocinandi facultatem elicit, vel eam saltem admittit & conseruat, tanquam conuenientem, & cunctis functionibus obeundis consentaneam. Quanquam enim (vt Aristoteles est author) nihil cum eius actione communicat actio corporea, corpore tamen malè affecto, aut non congruenter præmunito, eius actio deprauari percipitur. Hoc itaque successus ordine animæ partes in fœtu ex Platonis sententia comparent, qui tres eas situ atque substantia seiugauit. At minimè putes sentiendi anima appellente, altricem perire,

Sentiendi facultas.

Mens & intelligentia.

Quæstio.

perire, & cùm summa illa rationis particeps accesserit, quam omnium vim habere existimant, cæteras intercidere. Illi enim hæ semper assident, essentia sedibúsque distinctæ. Aristoteles hoc ipso facultatum ordine inquit, non idem simul animal & hominem fieri: sed prius quidem animal, deinde verò hominem, postea & hunc quoque hominem. Quum in fœtu primùm simplex & solitaria inerat anima naturalis, frutex is vtique non erat: neque quum sentiens anima accessit, brutum is certè fuit. Non enim quicquid stirpium modo viuit, id pro stirpe ducendum: quoniam iam sæpe admonuimus naturalem hanc partem in animantibus quàm in stirpibus quodammodo perfectiorem haberi, & quæ semini inest, potestatem in se hanc continere sentienti: neque quod eandem cum animali vitam agit, animal statim est: neque si animal, continuò brutum aut bos, aut leo, aut canis, aut eorum quiddam quæ per se viuere ac sentire conspicimus. Et quanquam, vt alibi à nobis proditum est, quæ in absoluto iam animali sunt animæ partes, adeò connexæ sunt vt seiungi aut diuelli nequeant, nec vlla possit occumbere aliis saluis & constantibus, gigni tamen possunt & in actum erumpere, eo quem diximus ordine. Multo enim aliter occumbunt quàm genitæ sunt: non enim interitu in semen redeunt, vnde emerserunt. Quare omnium simul facultatum interitus, momento fit. Cæterùm si Aristotelis sententiam institutionémque prosequimur, quæ ad veritatem propensior videtur, hæ facultates & animæ partes non ex crassa seminis materia prodierunt, sed ex cœlesti calore & spiritu, in quo omnem vim & potestatem consistere, à nobis est explicatum. Est enim eo authore in spiritu & calore vis atque facultas nondum reipsa agens, sed potestate: huius autem instrumentum est spiritus, vtriusque verò sedes & materia est seminis pars terrena atque crassa. Hęc igitur seminis potestas, & quæ in spiritu vis delitescit, tota in fœtus facultates conuertitur, spiritus in spiritum, quemadmodum terrena eius materia in solidarum partium, & spermaticarum substantiam facessit. Ex his autem intelligi potest, eos aut perperam aut contumeliosè Aristotelis sententiam detorsisse, qui eum dicunt statuisse semen solius opificis, non autem subiectæ materiæ rationem habere. Sæpenumero enim hic seminis appellatione eam facultatem designauit, quæ in terrena crassitudine consistit: hanc autem

2. de gener. animal. c. 3.

Obiectionum quorundam solutio.

Ex qua seminis parte facultates ortæ sint.

Aristotelis interpretatio.

1. de gene. animal. cap. vlt.

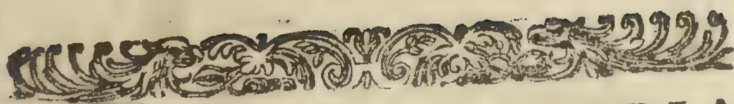
demonſtrat conſtituti fœtus partem non fieri, ſed opificis vim obtinere. Nec enim mas omnis (inquit) ſemen emittit,& quibus emittitur maribus,nulla pars fœtus hoc eſt: ſicut nec à fabro quicquam ſecedit ad lignorum materiam. Quibus certè nihil aliud inferre conatus eſt, quàm opificem quatenus opifex eſt,partem non fieri cõſtituti artificij. At ſeminis corpus ille fœtui pro materia ſubiecit. Oſſa (inquit) in prima conſtitutione gignuntur ex ſeminis excremento. Paulo pòſt, Nerui etiam eodem modo quo oſſa inſtituuntur,& ex eodẽ ſeminis excremento. Iam verò ſi maris ſemen, multo magis fœmineum pars fit cõſtituti fœtus: ex hoc enim tum membrana allantoides dicta, tum etiam maſculi ſeminis incrementum fit, vnde partium quoq; ſolidarum materia ſufficitur. Vt enim in bicoloribus ouis, animal (inquit Ariſtoteles) ortus ſui materiam à candido ſumit, cibum autem à luteo (origo quippe pulli in albumine eſt,cibus per vmbilicum ex luteo petitur) ambóq; à fœmina proficiſcuntur: quod autem in ouo eſt maris ſemen, tepido calore excitatum, pullum conſtituit, fingítque ex candido partes ſingulas, eas autem alit ex luteo. Ad hunc eundem prope modum, vel eo authore, in mulieribus atque iis animantibus quæ viuum partum edunt, maſculum ſemen ex fœmineo auctum ſolidas partes conſtituit, quæ dein menſtruo aluntur. Oui quippe luteum mulieris mẽſtruum, candidum verò terrenæ ſeminis ſubſtantiæ proportione reſpondet. His omnem iam videor hominis ortum atque adeò vniuerſam Phyſiologiam complexus quæ hominis (dum proſpera fruitur valetudine) conſtitutionem naturámque continet. Nunc qui affectus illi præter naturam obtingere poſſunt,& quæ horum ſint cauſæ, proximo deinceps opere narrandum.

Lib. 3. cap.

Fœmineũ ſemẽ partem fœtus fieri.

3 de gener. animal. ca. 1.

Libri ſeptimi Phyſiologiæ, de hominis procreatione, finis.

IO. FERNELII AMBIANI PATHOLOGIÆ, LIBRI VII.

De morbis eorúmque causis, Liber I.

Morbi definitio, quid affectus, quid affectio. CAP. I.

EXIMIAM corporis humani structuram, si natura qualem instituit, integram tueri atque conseruare potuisset, ars vtique nulla medendi inuenta vnquam excultáve foret. At quoniam vt rerum omnium quas mundus ambitu suo continet, ita & hominis certus interitus: ísque variis externarum iniuriarum incursionibus tanquam procellis vndique lacessitur, perfecti quidem medici præcipuæ partes fuerint, hominis valetudinem, cuius permagna est varietas & inconstantia, & omnes quotquot infliguntur illi affectiones, diligenter penitúsque perspectas habere. Illius quidem naturam, facultates, & quibus hæ modis suas quæque functiones edant, corpúsque conuenienter naturæ regant atque moderentur dum integrè sanum est, totam denique naturalem contemplationem in Physiologia, quæ totius artis quasi solum quoddam atque fundamentum est, fusiore demonstrandi via sumus persecuti. Nunc igitur presso contractóque stylo de aduersa corporis valetudine, quæ verè medica est consideratio, tradendum, & expendendum qui morbi, quæ symptomata illi impendere soleant, quibus ex causis hæc orta procedant, & quibus signis adesse noscantur. Hisce enim absoluta videbitur omnis eorum tractatio, quæ insalubria & præter naturam sunt, quorum vi & impulsu homo de optimo vitæ statu decedit. Sigillatim horum vnumquodque excutiam, & in singulis, quantum exercitatio vsúsque medendi exposcit, commorabor. Quoniam verò nulla est singulorum scientia, vt omnia certa via & ratione stabiliam, docendi initium ab vniuersis illorum ducam generibus. Hęc autem tria sunt, morbus, causa, & symptoma. Morbus est affectus con-

Sequentium librorum argumentum.

Morbus quid.

tra naturam corpori insidens. Quæ Græcis est διάθεσις, affectus nobis appellatur: non ea quidem præcisa argutáque significatione, quam Aristoteles vsurpauit, sed admodum ampla & multiplici verbi potestate, quæ omnem corporis constitutionem contineat, siue in substantia, siue in qualitate & temperamento, siue in conformatione & figura, siue in magnitudine, siue in numero ea consistat. Affectus autem omnis mutatione quadam motúque facto induci gignique solet: quúmque causa præter naturam efficiens, obiectum corpus immutat, eiq; vim infert, aliquid ea quidem efficit, hicque eius motus effectio dicitur, Græcis ἐνέργεια: obiectum verò corpus patitur & afficitur, hicque eius motus affectio est atque perpessio, Græcis πάθος vel πάθημα. Ex affectione tandem proficiscitur affectus, qui Græcis est διάθεσις, quasi impressum affectionis vestigum. Sublata causa protinus omnis eius cessat effectio, cessat & patientis corporis affectio. At genitus affectus interdum manet ac persistit, manifestè ab affectione seiunctus: eiusmodi est vlcus à candente ferro corpori inustum, aut vulnus inflictum gladio. Interdum minimum subsistit, nec certè permanet, sed seiuncta causa aut pariter cum affectione aut quam mox deletur: sic putrida febris, quæ calor est præter naturam omnes corporis partes occupans, vacuato humore putrido, qui eius efficiens est causa, nihil aut minimum persistit. Est tertiò & quum ex affectione nullus emergit affectus, si leuis eius nec magna vis est: vt quum leuiter pungente acicula aut igne acrius ardente dolor affectióque premit, qua tamen desinente nullum sæpe manet punctionis aut vstionis vestigium, nullúsq; affectus. Et quum ex impuro ventriculo tenuis acérque vapor sublatus, cerebrum meningésq; tentat, dolor quidem inest ac sæpe delirium, quo falsa rerum simulachra sese objiciunt atq; repræsentant: hæc quidé affectiones sunt capitis, in quo tamen nondum vllus contractus est affectus, quemadmodum neq; in ventriculo quum eius concoctio malè affecti iecoris contagione impeditur. Multò quidem euidentius timorem, mœstitiam, excandescentiam, aliásque perturbationes, animi affectiones appellant, quæ citra vllum cordis affectũ hominem exercent. Quanquam igitur Græcis idem sunt διάκεισθαι καὶ πάσχειν, id est affici & pati, diuersa tamen iisdem sunt διάθεσις καὶ πάθος, id est affectus & affectio seu perpessio, vt rursum diuersa sunt πάσχειν καὶ νοσεῖν, ita sane affici & ægrotare. Solùm ægrotat quod

Quî differant affectio & affectus.

morbo

morbo & affectu tenetur: afficitur verò tum affectu tum affectione. Etenim simplices quas recensui affectiones contra naturam sunt, corpúsque variè fatigant, morbi tamen idcirco non sunt, quòd minimè in affectuum sint genere, sed numerentur in symptomatis.

Quid contra naturam, quid præter naturam. CAP. II.

OMNIS porrò corporis constitutio atque affectus, aut naturalis aut non naturalis existit: atque non naturalis alius præter naturam, alius contra naturam. Præter naturam, qui tametsi ex naturæ præscripto non est, illi tamen nullam vim infert: eiusmodi est fœdus ictericorum color, & qui solis ardore contrahitur, & faciei lentigo, omnis prętereа leuior affectus & præ exiguitate adeò obscurus, vt neque nostris, neq; laborantiũ sensibus animaduerti possit. Sic vlcusculum quod neque sensum mouet, neq; functionibus obest, præter naturam esse dicimus, nec tamen cõtra naturam, nec morbum: licet enim idem sit specie atque ingens vlcus, ad quod efficientium causarum continuatione perueniret (nam similare quum sit, non vt domus quæ exædificatur, incremento aut magnitudine speciem mutat) quia tamen non perspicuè functionem lædit, contra naturam dici haudquaquam debet. Contra naturam affectus est, qui non modò naturę limites excessit, sed & illi vim infert, eiúsque vires & functiones manifestè interturbat, atque id modò proximè, modò alterius interiectu facit. Ita quippe medicus omnia ex viribus æstimans, manifestam potissimum offensionem expendit, & in hanc præcipuè animum intendit, quæ medicam opem efflagitat. Quod igitur contra naturam, vnum & idem est atque præter naturam actionem lædens. Nihil autem interest vtrum lædens an impediens actionem dicas. Vt enim quum actio aut nõ fit aut malè fit, ídq; proprio alicuius partis vitio verè læsam actionem dicimus, ita & quum alienæ rei interuentu id fit, vt dum calculus vel grumus vesicæ ceruicem obstruit vrinæque profusionem cohibet, tum quoque vt impedita, ita & læsa actio dicenda. Atque licet nulla sit partis similaris, est tamen instrumenti offensio. At verò quum externo duntaxat vitio peccatur, nec læsa nec impedita est actio. Neque enim si vitiosum alimentum ventriculus non concoquit, idcirco læsus est: neque si vuarum acini integri nihílque mutati deturbantur ex aluo, cruditas est, aut concoctio læsa aut impedita: cocti fateor hi non sunt, sed minimè tamen crudi.

Morbum omnem in corporis partisve substantia consistere.
CAP. III.

QVICQVID in nobis consistit, aut corporis pars est, aut in illa certè continetur. Partē dico quæ ex solida substantia & carniformi, atque ex innato spiritu, in quo natiuus calor & facultas inest, constituitur. In corpore autem continentur spiritus vagi & diffluentes, sanguis, humores, & excrementa. Quinetiam præter partes & contenta functiones quoque existunt ex iis profectæ. Itaque quoniam res ipsas non rerum vmbras sectari consilium est, tria hæc semper animo teneri & quasi ob oculos proponi velim, contenta, corporis partes, & functiones. Horum cuiusque vitium & de statu naturali decessio, affectus est constitutio præter naturam. Quod autem in contentis est vitium, morbi causa est: quod in partibus, morbus: quod in functionibus, symptoma. Quum enim corporis pars sola primùm & per se functionum sit opifex, eius duntaxat integritas & firma constitutio functiones perficit, & sanitas est: infirma verò atque vitiosa, primùm & per se functiones euertit, hæcque sola morbus censetur. Partis appellatione & similarem & organicam complectimur atque in organo tum pars præcipua, tum aliæ quæ vsum illi præbent, continentur: vt non solùm qui in crystallino humore, verumetiam qui in alia quauis oculi parte contra naturam affectus inest, morbus habeatur. Quum enim crystallino partes cæteræ subsidio veniant, & ad videndi functionem magnum vsum afferant, earum affectus primùm ac per se visionem peruertet, quæ non solius crystallini humoris, sed totius est oculi. Quocirca omnis partis siue principem ea functionem edat, siue duntaxat opituletur, affectus contra naturã, morbus est. At verò contentorum, vt spirituum, vt humorum, & superuacaneorum affectus etiamsi contra naturam sint, morbos non dicimus, quandoquidem in partis substãtia non inhærescunt. Atque hi quoniam in nulla parte consistunt, nec per se nec proximè sed morbi interuentu functionibus incommodant. Hoc verò luculentius explicandum. Anima eiúsque facultates in vniuscuiusque partis innato spiritu & calore sitæ, primæ & principales functionum quæ eduntur, efficientes causæ sunt: partes verò earũ duntaxat instrumenta, sine quibus nihil illæ efficiant. Et nihilominus partes ipsas hîc principales statuimus proximásque functionum causas: siue quod recondita penitúsque abstrusa sit

τὰ ἴσχοντα, τὰ ἐνισχόμενα καὶ τὰ ἐνορμῶντα. id est continentia, contenta & incitantia seu impellentia.

sa sit

sa sit animæ facultatúmque substantia, siue quòd ad agendū in primis necessaria sit instrumentorum vis, siue quòd fortasse, vt præstantissimis philosophis visum est, animæ facultatúmque substantia immutabilis, nulla vi, nullo morbo labefactari atterive possit, quanquam plerunque instrumenti vitio interpellatur. Sed neque partes ipsæ simpliciter functionum causæ sunt, verùm constitutio earum atque διάθεσις. Bona quippe constitutio, bonarum: mala malarum est functionum causa: atque illa sanitas, hæc morbus existit. Contentorum autem, vt quæ sint morborum causæ, firma constitutio sanitatis, infirma morbi causa fuerit. Non igitur vesicæ non renum calculi aut grumi numerantur in morbis, sed neque intestinorum lumbrici neque ascarides, etiāsi toto genere contra naturam sint, sed duntaxat morborum causæ putantur: atque id solùm dum partibus corporis incommodant. Non enim si tanta capacitate quanta est cæci intestini, citra partis offensionem contineantur, morbum efficient. Ad hæc neque humores si putrescant in venis, morbum inferent actionémve lædent, nisi partes effectrices contagione prius attingant labefacténtque. Ad hunc modum febris intermittens, morbus comitialis, hydrophobia, aliíque morbi complures causam intus habent in quiete & interuallo otiosam, & quæ non nisi quum partes lacessit morbum excitat. Ex his, opinor, satis intelligitur multa contra naturam atque adeò ipsam necis causam interdum consopitam in nobis contineri, sine vlla offensione, & proinde sine morbo: quemadmodum & gladium & arrhenicum nullo plerunque incommodo circumferimus. Hinc & multos qui iamdiu mortis causam intus conclusam haberent, derepente nullóque antecedente morbo videmus mortem oppetere. Solùm igitur affectus contra naturam qui in partis substantia consistit atque hæret, debet morbus censeri.

De affectu per consensum. CAP. IIII.

QVI igitur per consensum morbus existit, nec simpliciter nec absolutè morbus appelletur. Est nanque affectus contra naturam duplex, vnus partis proprius, alter per consensum. Ἰδιοπάθεια affectus est contra naturam parti insidens, eiúsque proprius. Συμπάθεια affectus est contra naturam parti alterius vitio impertitus. Tribus is quidem modis fit. Vnus est quum pars aliquid præter naturam aliunde illapsum excipit. Sic è ventriculo aut humores tenues, *Triplex morbus per sympathiam.*

aut corrupti vapores in caput ſublati, modò mentis actiones interturbant, modò meningum diſtentione vel exeſu dolorem excitant, modò oculis ſimulatas fictáſque rerum imagines obiiciunt atque repræſentant, iis ſimiles quæ per ſuffuſiones cernuntur. Alter eſt quum facultas opifex in partem illabi & influere prohibetur, veluti ſpina inflammata vel obſtructa, crurum reſolutio incidit, omníſque illorum motus ſensúſque perit: & obſtructis neruis opticis oculorum videndi actio concidit. Tertius per conſenſum affectus eſt, quum materia ad agendum neceſſaria accedere prohibetur. Exempli gratia, obſtructis pulmonibus, aut reſolutis coſtarum muſculis, aut perforato thorace, quia non ſatis ſpiritus cum efflatu ad laryngem compellitur, vox quæ illius eſt actio aut ſupprimitur aut etiam perit. Quinetiam magna venarum quæ ad iecur ſunt obſtructio, impedit quo minus ſanguinis fiat in omne corpus diſtributio, efficitque vt alimenti penuria langueſcat corpus, tandémque atrophia contabeſcat. Iam verò quomodocunque ſeu naturalis ſeu animalis pars conſenſu laboret, affici ea quidem patíque dicitur, quandoquidem & illius actio vel omnino perit vel quodammodo impeditur, minimè tamen idcirco ægrotat, neque ipſa illius affectio morbus eſt, quòd parti non inſideat: quare nec illi remedia adhibentur, nec ſi adhibeantur, magnopere iuuent. Itaque ſi cui parti morbus ineſt, neceſſariò illius actio læditur: at non contrà. Non enim ſi partis actio læditur, ſtatim etiam conſequitur illam morbo teneri. Porrò autem pars quæ diutius ex alterius conſenſu laborauerit, quandoque proprium inde contrahit affectum, fitque ex ſympathia idiopathia. Hic verò quanquam proprius eſt affectus, non tamen primigenius, ſed ſecundarius & poſterior. Illum Græci πρωτοπάθειαν, hunc δευτεροπάθειαν ἢ ὑστεροπάθειαν dixerunt. Ita quidem ex morbo ſubinde morbus naſcitur, atque idem plerunque morbus eſt & morbi cauſa. Hæc quidem de morbi notione ſatis.

Tum ſanitatis, tum morbi amplam eſſe latitudinem, & inter hæc neutram conſtitutionem interuenire.

Cap. v.

Etsi animal tam firma corporis conſtitutione naſci, itemque iuſtis viuendi legibus contineri ſeruaríq; poteſt, vt vitam ad extremum ſenium integra atque incorrupta ſanitate ducat: hãc tamen decurſu & ætate progrediẽte

mutari

mutari necesse est, & varias ac multiplices mutationes sustinere. Sed neq; omniũ qui sani degunt, vna est eadémque constitutio, nec vna igitur sanitas. Quinetiam hominis cuiusq; sanitas, aëre, cibo, potu, somno, vigiliis, motu, balneis, ira, dolore, aliarúmq; causarũ vi & impetu lacessita, plerunque commutatur, vt perspicuum esse debeat amplo illam spatio contineri. Iisdem rationibus intelligitur, neq; morbum angusta latitudine circumscribi: nec eadem constitutionis pernicie eum periclitari, qui nunc primùm in morbũ incidit, atque eũ qui extremũ vitæ diem breui cõficiet, nec denique morbos omnes peræquè graues existere. Itaque corporis partísve absoluta & exquisita symmetria quæ ad summũ peruenerit, summa est sanitas. Quæ ab hac paulùm deficiens constitutio, nec actionibus nostris nocua est, nec animali manifestè grauis, sanitas etiamnum est, at non perfecta. Quæ dein eò vitij processit vt iam homini conspicuè molesta sit, eiúsque functiones grauiter offendat, morbus est, qui sensim ingrauescens tandem ad extremũ, quod mors est, perducit. Inter has media quædam interiecta est vtrinque obscura: quæ idcirco nec sanitas, nec morbus, sed neutra est constitutio. Neutrius enim est particeps, & neutrum corpus reddit nec sanum nec ægrũ, sed inter vtrunq; quodammodo medium. Argutas quidem & multiplices huius verbi potestates nonnulli percẽsent, sed profectò rei medicę parum vtiles, & quę interpretes in varios sophismatum labyrinthos præcipitarunt. Neutra hæc constitutio latitudine circumscribitur in tres ordines distincta, in neutrã obscurè sanam, neutram obscurè ægram, & neutram quæ inter has verè media interuenit. Omnes conspicuè elucẽt, dum vel ex sanitate in morbum, vel ex morbo in sanitatẽ transitus est. Exquisitè medium ab vtroque extremo quãplurimum distat. Quod vna parte sanum, altera ægrum existit, haudquaquam neutrum, sed ægrum appellauero. Aristoteles sanum ex integritate actionum, ægrum ex quauis offensione dimensus, nihil inter hæc medium cõstituit, sed priuantia fecit, perinde atque vidẽs & cæcum. Omnis porrò corporis constitutio, tum sana, tum neutra, tum ægra in tres dispartitur ordines, vt sint totius humanæ vitæ constitutiones nouem. Extrema quidem maximè contraria sint, integerrima sanitas & mors. Qui ab illa sensim ad mortem deducetur, has omnes vitæ constitutiones subibit, quæ hac sibi serie cohærent. Optima sanitas, bona sanitas, sanitas

Cuius libet constitutionis corporis ordines sunt tres

leuis & parum firma: neutra constitutio ad sanitatem propensa, neutra absoluto sermone, neutra ad morbum inclinans: morbus simplex & leuis, morbus grauis & mediocriter periculosus, morbus grauissimus & maximè periculosus. Hæc proximè mors sequitur vltima rerum linea. Quæ omnium media consistit, indiuidua est: cæteræ ampla latitudine excurrunt, quas terminis exquisitè discernet peritus artifex. Hæ quidem non in varias species disiectæ sunt, sed solo gradu ordinéque distant.

Prima summáque morbi genera. CAP. VI.

QVONIAM quidem morbus omnis in parte aliqua corporis penitus insidet, consentaneum est primas illius differentias ex partium differentiis constitui. Partes verò duplices sunt, alię similares, organicæ alię. Morbus qui partis similaris eucrasiam naturalémque constitutionem peruerterit, similaris appellatur, organicus qui instrumenti rationem & symmetriam infregerit. Quum autem vtrique parti commune sit, vt particularum continuatione earúmque coagmentatione & adhæsu consistat, harum dissolutio vtriusque morbus est, & vtriusque functionibus peræquè incommodat. Itaque prima summáque morbi genera tria omnino sunt, similaris, organicus, & communis, qui vnitatis solutio dici consueuit. Atque hæc non ex morbi essentia, sed ex partium varietate deprompta sunt.

Similaris morbi differentiæ. CAP. VII.

HORVM verò inferiora genera speciésque verę ac propriæ, ex vitiorum quæ contra naturam parti insidēt, ducuntur generibus, seu ex modis quibus pars vnaquæque de optimo & naturali statu decedit. In parte similari tria spectantur, materia, temperamentum & forma, quæ totius est summa perfectio. Horum trium naturalis constitutio & symmetria sanitas est: vniuscuiusuis igitur immoderatio & ametria quæ contra naturam euaserit, morbus censeatur. Materiæ morbus est immoderatio, temperamenti intemperies, formæ corruptela: atque hæc in similarem partem incidunt. Huius proinde morbi tres existunt, materiæ immoderatio, intemperies, & formæ seu totius substantiæ corruptela. Tria quidem in similari parte distincta contineri, totámque substantiam à materia & à temperamento secerni, propria esse vniuscuiusque vitia, tres hinc oriri similaris morbi differentias, alio opere pluribus demonstraui. Iam verò intemperies octo numerantur,

Partis similaris morborū tres differentiæ.

rantur, quatuor simplices, calida, frigida, humida, sicca: coniugatæ totidem, calida & sicca, calida & humida, frigida & sicca, frigida & humida: quæ quum exuperant, actionésque manifestè lędunt, morbi fiunt. Aliàs hę puræ existunt, aliàs ex humorum vel intemperatorum, vel putridorum vitio prodeunt. Materia immoderata, mollis est aut dura, laxa aut astricta, tenuis aut crassa, rara aut densa: hæcque illius vitia morbi sunt. Totius verò substantiæ nomine & insitũ spiritum, & diuinum illius calorem, & facultates ipsámque formam complectimur. Totius substantiæ morbi sunt, qui partium substantiam primùm & per se oppugnant. Horum alij manifesti sunt, alij occulti. Manifesti qui partium corporísque substantiam manifestis ex causis demoliuntur: eiusmodi sunt vlcera maligna, phthisis, iecoris, lienis aliarúmque partium putredo, ex primarum qualitatum intẽperie nata. Et spiritus innati dissolutio per vigilias, labores, inedias, atrocésque dolores: & natiui caloris extinctio in strangulatu vel in penetrabili extremóque frigore. Occulti morbi sunt qui cæcis ex causis totam substantiam oppugnant. Horum alij venenati, alij contagiosi, alij pestilentes. Hi ex aëre cœlestium corporum viribus inquinato suscitãtur, vt febris pestilens, vt carbunculus, & pestilens bubo: hique grauiores appellantur. Sunt & alij leuiores, vt exanthemata tum rubra tum purpurea, quę summa cute maculis minimè extuberantibus efflorescunt: & ecthymata, quæ pituitæ eruptiones dicuntur: atque vtrique consueti sunt. Præter hos nonnunquam alij emergunt insolentes, nouis & inauditis ex causis orti, vt paraplegia quędã Hippocrati dicta, vrentes ardores, grauedines anhelosæ, sudorifica febris, quibus nostro seculo regiones plurimę perculsæ & afflictæ sunt: alios verò alia secula protulerunt, qui veterum obliuione obruti extinctive iã sũt, alios futuris seculis posteritas animaduertet, quũ nouę syderũ concursiones permistiónesque illorũ effectrices obringent. Cõtagiosi morbi externi cuiusdam veneni occursu & contagione inferri solẽt, vt stupor à torpedine pisce vel ab opio, & hydrophobia, & qui scorpionum bestiarúmque virulentarum morsu aut telorum ictibus infliguntur. Huius quoque classis sunt lues venerea, elephantiasis, quique ex horum confusione oriri possunt. Venenati morbi ex veneno aut intus genito aut assumpto originem ducunt. Ex intus genito morbus comitialis, strangulatus vteri à putri semine, synco-

Lib. de abd. causis

Materia morbi.

Totius substãtiæ morbi.

Pestilentes morbi.

Cõtagiosi.

Venenati.

pe ex putrido sanguinis grumo, cordis quædam palpitatio. Ex assumpto veneno morbi eius veneni naturam imitantur, quod totius substātiæ dissidio nobis est infensum eiusmodi sunt, quos aconitum, taxus, ephemerum, cantharis, lepus marinus, huiúsque classis plurima intulerunt. Has quidem differentias omnes similaris morbi genus vnum complectitur, quas à veteribus magna artis iactura aut prætermissas aut perperam ad intemperiem, simplicémve putredinem relatas fuisse miror. Ita igitur quasi figura descriptæ sunt omnes similarium morborum differentiæ, luculentius tamen posthac sigillatim explicandæ.

Instrumentarii morbi differentiæ. CAP. VIII.

PROPRIA instrumenti cuiusque ratio est figura conformatioque ad suum munus obeundum aptissima. Ab hac & cranij & spinę dorsi os instrumentum nuncupamus, etiamsi compositione simplex & similare existat. Neque tamen musculi portio, quæ carnis, venæ, arteriæ, & nerui nonnihil retinet atque dissimilaris est, instrumenti nomine digna sit, quandoquidem figuræ concinnitas perēpta est: rudis enim & informis restat, minimè apta perfungendis muneribus. Est & certa instrumenti cuiusque magnitudo, extra cuius limites quodcunque egreditur, vitiosum cēsetur. Adhæc verò quæ dissimilaria vocantur instrumenta, similarium partium ex quibus constant certum definitũque numerũ sortita sunt. Hasque partes apté inter se cohærere, sibíque contentire, & bene collocari necesse est. Itaque ꝙ ad proprias functiones instructũ & accōmodatum est instrumentũ, conformationem, magnitudinem, partiũ numerũ, earúmque situ naturæ legibus conuenientē obtinet. Horum symmetria & naturalis constitutio, instrumēti sanitas est: vniuscuiusque vitium immoderatius morbus est instrumentarius. Cuius idcirco quatuor sunt differentiæ, vna conformationis, altera magnitudinis, tertia numeri, quarta collocationis siue situs vitium. Hæc autem denuo conciduntur etiam minutius. Quum enim conformatio aptaque ad opus figuræ concinnitas in multis posita sit, ex multisque constet, ex figura, ex meatu, ex cauitate, ex læuitate aut asperitate, vnaquæque horum permutatio, & de statu naturali decessio, instrumenti morbus dicenda. Figuræ morbo tenentur vacij, quibus foras, & vari quibus intrò crura contorquentur: & quibus caput vel rotundum vel oblongum nimis est. Meatuum per quos feruntur distribuuntur-

Instrumētarius morbus quadruplex.

Figuræ vitia.

buuntúrque contenta, morbus est dilatatio nimia, qualis est pupillæ in oculo, & venæ in varice, & arteriæ in aneurysmate. In hoc genere dilatationi opponuntur astrictio & obstrictio. Astrictio, quum meatus ab externa causa angustiores euadunt, vt spiraculorum cutis densitas atq. cõniuentia ex siccitate, vt asperæ arteriæ & œsophag. coarctatio ex premente angina. Obstructio, quum meatus ab incidente intusque hærente materia quasi infarcti angustiores fiunt: quod vitium non modò cuti, sed & venis, & arteriis, & intestinis, ductibúsque omnibus frequens inesse solet. Cauitatis (quæ excipiendi continendique gratia cõparata est, hinc sinus & receptaculũ appellata) morbi sunt, nimia capacitas, vt ventriculi, thoracis, & scroti amplitudo: & coarctatio immodica, vt thoracis depresio, quę ad phthisim deducit, ventriculi inducta medicamentorum vi tanta astrictio, vt idoneam cibi copiam excipere nequeat. Illius quoque morbus est repletio, vt quæ est ventriculorum cerebri in apoplexia, vteri in mola, vesicæ in calculo: neque tamen cum Auicenna calculum ipsum morbum dixeris, vt neque telum corpori infixum, neque humorem crassum venas obstruentem, sed duntaxat morbi causam: ipsa verò calculi constitutio, & vesicæ repletio, (quemadmodum & obstructio) morbus instrumenti habendus est, impediens ne vesicę capacitas satis multam vrinę copiam excipiat cõtineátque. Læuitatis morbus est, quũ læuis & lubricus aut ventriculus euaserit, aut vterus, quæ vt firmiùs continerẽt natura quodammodo aspera conformauit. Asperitatis morbus est in tracheia arteria, quum nimiopere exasperata raucitatem infert. Atque hi quidem morbi idoneam instrumenti conformationem labefactant. Magnitudinis autem morbus est, quum pars aliqua aut supra conuenientem naturæ modum increuit, aut infrà substitit: vt linguæ tanta moles quæ ore comprehendi nequeat, capitis vastitas, crus quale in quodã visitur reliquo corpore grandius. Huc quoque pertinent lingue breuitas, capitis, digitorum, crurúmque concisa atque minuta quantitas. Hæc autem vitia vel ab ortu nobis adnata sunt, vel ab alimenti exuperantia penuriáve contrahuntur. Quæ verò ex humorum influxu processerunt, non huc, sed ad tumores præter naturam referri debent, quos statim dicemus morbos esse compositos. Numeri morbus tum in exuperantia, tum in defectu consistit. Exuperantia quidem vel est rei natu-

Magnitudinis.

Numeri.

ralis, vt sexti digiti, vt tertij testiculi, quem omnibus cuiusdam familiæ superare nouimus: vel est rei toto genere præter naturam, vt verrucæ & calli. Defectus est solius rei naturalis, quæ vel ab ortu deest, vt quum quis mancus nascitur, vel postea detrahitur, vt manus amputatio, idque siue partim, siue omnino deest. Quum pars quædam ab instrumento penitus eximitur, solius numeri morbus est, qui in instrumenti residuo dicitur inesse: execto enim digito numeri morbus residet in manu. At dum non prorsum & radicitus, sed veluti ex dimidio pars resecatur: tum numeri tum magnitudinis morbus existit, idémque affectus sub vtroque genere comprehenditur. Compositionis porrò morbi sunt & in situ & in consensu. In situ quidem artuũ luxatio, dentes exerti & prominentes, omenti vel intestini in scrotum prolapsus, manus scapulis adnatæ, vt in ea muliere quæ sine brachiis oberrat. In consensu, quum mutua partium societas & connexio peruertitur, vt in strabismo. In hoc genere vitium est, quo vel digiti, vel oculorum palpebræ, vel podicis, vel vuluæ, vel oris labra cohærent, idque siue ab ortu, siue ab vlcere. Hoc nonnulli vitiatam continuitatem appellarunt, & sub genere morbi communis malè sunt complexi. Tot sunt igitur organicorum morborum differentiæ.

Compositionis.

De morbo communi, qui est continui solutio. Cap. IX.

Illvd artè tenet accuratéque defendit Auerrhois, continui solutioné propriè partis esse similaris, partéque organicã non alia ratione dissolui, quã quòd illius ossa, nerui, fibræ, venæ, arteriæ, aut secentur aut disrũpãtur. Eam quoque diuulsionem cutis à neruo, aut nerui à vena, aut ab osse, quæ aut in manu aut alio fit instrumento, non cõtinui solutionem appellat: sed vitium compositionis atque consensus, eámque morbũ statuit organicum: quoniã totam instrumenti rationem ex similarium partium connexione deducit. At turpiter ille fallitur: quãdoquidem (vt ipsi aliquando demõstrauimus) vera instrumenti ratio est conformatio, à qua & venam & arteriam instrumentũ appellamus. Quoniam igitur continui solutio rei figuram & conformationem vitiat ac peruertit, ipsa quidem per se & primum instrumenti morbus est: huicque perinde atque similari per se accidit. Solutioni continui varia ex partium differentiis nomina posuerunt. Ossis enim solutio trãsuersa, fractura dicitur, recta verò fissio. Cartilaginis quæcunque sit

Solutionis continui appellationes variæ.

que sit solutio nomen nondum inuenit. Nerui solutiones sunt punctura, & incisio in transuersum, & fissura in rectũ, & contusio. Venæ & arteriæ solutiones sunt, osculorum apertio & dilatatio, incisio in transuersum, & fissura in rectum. Membranarum omnis solutio ruptura dici solet. Cutis leuior solutio solam epidermidem diuellens excoriatio est, at quæ in veram cutem aut altiùs in carnem penetrat, aut vulnus est aut vlcus. Cor ex partibus omnibus vnum nullam solutionem tolerat, quin continuò animans morte extinguatur. Aliæ complures extant tum similarium, tum organicarum partium solutiones, quas quum necdum vsus nominibus propriis notauerit, communi totius nomine appellamus. Hæc summa sunt genera, hæ differentiæ, in quas morbi omnes quicunque modo vllo corpus exercent, referri coniicíque debent. A plerisque autem dubitari video de flauitie aut rubore ceratoidis tunicæ, qui omnia ante oculos proposita aut flaua aut rubra exhibet, oculíque videndi actionem peruertit. De aurium quoque tinnitu, qui cùm magnus est, auditionem impedit: de fœtore nariuum, qui odorandi vim interturbat: déque linguæ amarore, qui gustatus iudicium corrumpit. Hæc quidem vitia alij ad nouum morbi genus referunt, quod secundæ qualitatis morbum appellant: alij ad intemperiem, quandoquidem secundæ qualitates ex primis ortæ processerunt. Cæterùm in maxima rerum ignoratione vtrique versantur: illa quippe non morbos, sed symptomata esse apertissimę rationes conuincũt. Nam si fortè actionem labefactant, non tamen proximè, sed noui cuiusdam morbi interuentu. Sic profectò symptoma plerunque nouum morbum accersit, eiúsque fit causa: quemadmodum vehemens dolor aut vigiliæ ventriculi concoctionem impediunt, non per se quidem, sed quòd frigidam intemperiem ingenerent. Si qui porrò sortibus, incantamentis, aliísve perditis magicísque artibus, aut etiam diuinitus morbi infliguntur, huius instituti limites transcendunt: atque tametsi causam omnino trans naturam habeant, possunt tamen singuli (quia in aliqua corporis parte consistunt) in sua quæque genera refundi. Ita quidem de singulis percontamur, vt discussa ambiguitate, res ipsa clariùs eluceat, nec locus sit incursantium cauillis. Hactenus traditæ sint simplicium morborum differentiæ.

De compositis & implicitis morbis. CAP. X.

Morbus qui vnus, & qui plures. CORPVS aliàs vnus aliàs multi morbi exercent & infestant. Vnus morbus appellatur qui in vna eadémque corporis parte consedit, siue vni siue multis actionibus officit & incommodat: eiusmodi est vẽtriculi intemperies, quæ non vnã aliquam, verùm omnes pariter illius naturales fũctiones subuertit. Febris quoq; vnus est morbus: licet enim partes omnes corporis similares occupet, quoniã tamẽ ex his aptè inter se continuatis atq; cõnexis vnũ corpus efficitur, vnus quoq; omnium morbus censetur. Neque tamen febris in toto corpore, vt quod organicũ est, primùm & per se insidet, neque illius nisi ex accidenti morbus est. Cæterùm inflammatio pedis & inflammatio manus vnus morbus non sunt, quia tametsi specie similes, nulla tamen continuatione iungũtur & cohærent. Iam euidentiùs multi sunt & diuersi iecoris inflammatio, & renum vel lienis obstructio: quippe qui & generibus & partibus discreti seiunctique sunt. Morbus vnus duorum est generum: aut enim simplex est aut compositus. Simplex qui vnius duntaxat simplicísque generis naturam accepit, siue in similarium, siue in organicorum sit ordine: vt calida intemperies, vt renum simplex obstructio. Hic rursus modò solitarius, modò comitatus existit. Quum nulla eius efficiens causa præsens adest, nullumq; graue symptoma, quod ad se curãtis consiliũ reuocet, tum solitarius est morbus, vt intemperies simplex. Comitatus verò quem præsens & continens causa intus fouet atq; alit, vt obstructio: aut quem horrendum symptoma consequitur, vt nephritis aut dolorem immanissimum aut syncopen inferens. Hæ differentiæ non modò ad simplicem morbum, verumetiam ad omnia, tum compositorum, tum implicitorum, distinctorúmque genera pertinent & accommodantur. Compositus morbus appellatur qui ex multis eidem parti insidentib. & quasi connexis concreuit vnúsque factus est, vt ventriculi intemperies calida & intemperies sicca, quæ vnam vt coniugatam, ita & compositam efficiunt. Sic ex vlcere & intemperie calida si in eadem sunt parte, morbus fit vnus isque compositus. Quum ab ictu violento depressus simúsque factus est nasus, figuræ quidem vitium est & naris obstructio, ex quibus compositus est morbus: quemadmodum dimidij digiti, vel dimidiæ linguæ circumcisio, ex numero & magnitudine cõponitur. Quum carneũ tuberculũ vt narium polypus interiori canali adnascitur, obstructio fit & morbus in nume-

Solitarius morb. & comitatus qui.

Compositus morbus.

numero, vnus quidẽ morbus sed cõpositus, aut certè vnicus affectus qui duorũ morborũ rationem obtinet. Manifestè compositi morbi sunt, phlegmone, œdema, scirrhus, aliiq; tumores præter naturam: in his enim & intemperies est, & vitiata partis figura, plerũque & continui solutio. Tot igitur morbus vnus differentias habet. Multos porrò morbos dicimus, qui multas variásque partes occupant. Atque hi aut impliciti sunt, aut connexi, aut disiuncti. Impliciti quũ variæ partes quibus insident in communem vsum aut functionem conspirant. Inuoluuntur enim & complicantur, quia vni eidémq; functioni incommodant: vt pleuritis & asthma, horũ enim societate & cõcursu communia quædã emergunt symptomata, quæ vix explicari disiungíve possint: vt tussis, vt difficilis respiratio. Consequentes aut connexi morbi sunt, quorum prior posterioris est causa. Id bifariam fit, aliàs ex ipsa morbi natura, quemadmodum pleuritim necessariò & proximè febris consequitur, eique connexa est: aliàs ex partium conditione, quarum vna cum altera affectum communicat. Id autem trifariam accidit. Primùm ex communi partium societate, qua affecto ventriculo cerebrum per neruos, & affecto vtero mammæ per venas vitium contrahunt. Deinde situ proniore, quo renum vitia in vesicam, & capitis excrementa in pulmones, in vẽtriculum, in neruos & in articulos procidunt, illíncque ortum habent asthma, tussis, paralysis, dolor articularis. Tertiò partiũ robore, quo validior atque nobilior in imbecillam atque ignobilem excrementa sua deponit: vt malè affectum iecur in vẽtriculum, in intestina, in alas & inguina, in omne denique corpus: eadem ratione illius inflammationem dysenteria, & scirrhũ hydrops insequitur. Ita quidem consequẽtes hi sunt, vt prior posterioris causa sit, non sua essentia, nec proximè, sed excrementorum & defluxionis interuentu. Hos idcirco & connexos dicimus, quòd nisi sublato priore vix posterior eximi possit. Qui morbi commutatione quadam sibi succedunt, & quorum prior in posteriorem abit, consequentes quidem, at raròconnexi dicuntur, quòd raròprior sit posterioris causa. Hoc modo pleuritim nulla connexione sequitur peripneumonia, & phrenitim lethargus, & colicum dolorem paralysis. Disiuncti separatíque morbi sunt, qui in distantibus seiunctísque partibus consistunt, quarum nec functio nec vsus est communis, nec vna alteri affectum confert & impertitur: vt pe-

Multi morbi impliciti.

Connexi & consequentes.

Separati.

dis vlcus & renum obstructio, linguæ amputatio & pedis luxatio. Partis autem appellatione non eam quam aliquãdo pressè & angustè definiuimus, sed omnem subiectam sedem significo, in qua quasi confusi affectus consederunt. Quum igitur complures morbi in eandem prorsus sedem concurrent, compositus erit morbus, aliàs minimè. Multiplex autem est morborum compositio. Interdum enim similaris similari permiscetur, vt calida intemperies siccæ, ex quibus coniugata fit intemperies: interdum similaris communi, quum vlcus est cum calore. Tertiò instrumentarius instrumentario: vt in digito qui supra modum increuit simúlque distorquetur. Quartò instrumentario cõmunis: vt quum accepto vulnere manus inuertitur. Quintò similaris instrumentario: sic ventriculi aut manus phlegmone, id est rubẽs reniténsque tumor, vnus morbus est, vt & affecta sedes vna, sed is ex intemperie, ex vitiata figura & ex latente continui solutione compositus. Apertiùs verò tria morborum genera componuntur, quum phlegmone manifestò vlceri accedit. Posterioribus modis compositus morbus nõ in solo instrumento, non in sola parte similari, sed in vtroque collocatur sedémque habet: atque idcirco vtriusque actionẽ primùm & per se subuertit, quanquã id ratione diuersa. At verò in oculo ceratoidis erosio, rhagoidis exitus, pupillę distortio, & apparẽs suffusio, quanquã vno eodémq; tẽpore consistunt, nequaquam tamen vnũ constituũt compositum morbum: sed ij verè impliciti sunt, quia diuersis partibus quum insideant, vni eidémque obsunt vidẽdi functioni. Vniuscuiusque particulæ quæ ad instrumenti structuram pertinet vitium, totius instrumenti morbus censetur, quemadmodum sanè & pleuritis, & nephritis, & arthritis, totius sunt corporis, licet non in toto sint, nec eidem parti inhærescant. Sic ceratoidis erosio & pupillæ distortio oculi sunt morbi, at nec in toto nec in eadem parte siti. Partes quibus insidẽt instrumentũ vnum construunt, non tamen earum morbi compositum vnum efficiũt: alioqui fateri cogemur, pleuritim, nephritim, & pedis luxationem vnũ totius corporis compositum esse morbum. Quanquam autem hæc vera sunt, tamen qui in similari parte morbus est, non primùm, sed ex accidenti debet instrumẽti morbus cẽseri. Dum enim manus calida intemperie vel inflammatione citra tumorem laborat, nec instrumentum læditur, nec vllus in eo morbus est. Vndénam igitur, aut cur

Multifariã morbi componũtur.

eur illius actio periit? quòd instrumentum ad agendum indigeat subsidio & bona constitutione partium similarium, sine quibus nihil efficiat. His ergo offensis instrumentum rectè nequit functionem suam obire: ac tum instrumenti functio subuertitur, eò tamen haudquaquam primùm ac per se affecto: quod etiam suprà de affectu per consensum confirmauimus. Licet autem morbus hic similaris instrumenti functionem secundariò lædat, nulla tamen ratione contrà potest morbus instrumentarius similari parti officere. Neque morbus similaris quòd instrumenti actionem secundariò lædat, idcirco morbi causa est: quanquam enim causa omnis secundariò & per accidens actionem lædit, non tamen contrà quidquid secundariò actionem lædit, morbi causa statuitur.

DE MORBORVM CAVSIS.

Causarum genera & differentiæ. CAP. XI.

VT Philosophi qui rerum omnium contemplationi dant operam, quàm acerrimè in causarum inuestigatione notitiáque versantur, quòd nullius rei queat haberi cognitio, cuius ignorata sit origo: ita & medicis, qui omnia in corporis commoditatem vsúmq; referunt, in primis necessaria est causarum quæ morbos effecerunt obseruatio, sine qua neque morbos pręcauere, neq; curare licet. Causæ quidem genitis ex se morbis adeò consertè contextéque cohærent, vt hos assiduò foueant atque conseruent, neque vnquam morbi possint causis manentib. deleri. Quibus non illa empiricorum temeraria & fortuita, sed rationalis medendi via curę est, ij efficientes illas cõseruantésq; causas primùm demoliri & circuncidere contẽdunt, vt his sublatis facilior reliqua sit morborũ curatio. Itaq; causæ omnes peruestigandæ, quæ ad morborũ cognitionem curationémq; in primis sint necessarię. Earũ autem genera quatuor sunt philosophis, materia, forma, efficiens atq; finis. Nascentis morbi subiecta materia est humanum corpus, in quo (vt suprà demonstraui) penitus is insidet: quemadmodũ & in ære, hominis aut equi effigies. Non enim (quod multos fefellit) vitios9 humor subiecta est morbi materia: quanquã efficiens illius materia quodammodo dici potest. Forma est morbi species in materiam impressa

Η αἰτιολογία.

Quatuor causarum genera.

inductáque. Finis actionum læsio & interitus. Efficiens causa omniũ certè præstantissima atque princeps est quæ corpus immutat, déque optimo ac pristino statu deturbat. Hęc est cuius differētias atque vires scrutari consilium est. Humanum corpus aliàs à seipso ab insitísque principiis, aliàs externarum rerum iniuria lacessitur: hinc efficientium causarum duo fiunt summa primáque genera, aliæ insitæ sunt nobis & congenitæ, quas ab ipso iam ortu accepimus: aliæ aduentitiæ, quæ in nos iam editos extrinsecus inuadũt. Insitarum aliæ naturales, præter naturam aliæ: vtræque verò aut ex parentũ semine, aut ex materno sanguine profectæ. Naturales temporum ætatúmque decursu sensim nos immutant, & sine sensu in extremum senium mortémque deducunt. Hoc genere est primordiorum, ex quibus constamus, repugnãtia, & insiti nostri caloris efficientia, qui tametsi nos quoad viuimus alat, tueatur & regat, nos tamen etiam tempore mutat & conficit, alios quidem ocyùs, alios segniùs, vt sua cuique stata est vitæ periodus, quã vix quisquam naturæ legibus conficit. Præter naturam insitę nobis causæ dicũtur, quæ vel ex seminis vel ex materni sanguinis vitio exortæ morbos tandem nobis accersunt. Quale parẽtum maximéque patris semen obtigerit, tales euadunt similares spermaticæque partes. Bene temperatum temperiem, calidum verò atque siccũ, aut frigidum atque humidum similem quoque naturalem insitámque temperaturã similaribus partibus inurit. Quocunque enim morbo pater quum generat tenetur, eum semine transfert in prolem: quandoquidem ex corpore vniuerso (vt aliquãdo demonstrauimus) decisum semen, tum morbi tum causæ eius vim in se cõtinet. Sic senes & valetudinarij, imbecilles: nephritici, arthritici, & epileptici filios vitiosa cõstitutione gignũt, qua tandem in morbos similes, hæreditarios idcirco nũcupatos, incurrant, vt parentibus liberi succedant, non minus morborum, quàm possessionum hæredes. Quinetiam maternus sanguis primum fœtus alimentum, altera est temperamenti constitutionísque causa, atque is sua etiam vitia, at leuiùs quàm semẽ in corpus inserit. Hinc maxima temperamenti vis atq; natura ex prægnantis constitutione ducitur: & cui cibo prægnans mater plurimùm assueuerit, is futurus est fœtui iucundus, & vinosa vinosum, & quæ medicamentis crebrò vtitur, fœtum profert in medicamenta propensum. Sic & de morbis animaduertimus, si grauidam me-

τῶν νόσων αἴτια διττά. τὰ μὲν γὰρ ἔνδοθέν ἐστιν ἐξ αὐτῶν ἡμῶν ὁρμώμενα, τὰ δὲ ἔξωθεν.

Morbi hæreditarij.

medio gestationis tempore quartana febris adoritur, partũ edi qui diu postea quartana febre conflictabitur: atque si nono ea mense pleuritide prematur, prolem gigni in pleuritidem quoque procliuem: quemadmodũ & eius cui abscessus ex aure octauo mense proruperat, filium in omnem vitam habuisse purulentas aures. Vnde intelligi potest non modò prima conformatione ex semine, verùm etiam toto gestationis tempore, tum ex materno sanguine, tum ex aliis humorib. atque alimentis morborum procliuitates in fœtum contrahi. Maxima igitur ortus nostri vis est, nec parum fœlices bene nati. Quamobrem præclarè humano generi consultum videretur, si soli parentes bene habiti atque sani liberis operam darent. Si enim agricolæ semẽtem facturi purum semen & fœtũ seligunt, experti frugem malam è marcido percipi, quanto id diligentiùs in procreãdis liberis obseruandum? Iam verò aduentitiæ causæ genitis nobis dum extrinsecus occurrunt, alias sæpe in nobis excitant morborum opifices. Quocirca causarum quę in nobis iam editis morbos efficiunt, alia externa est, alia interior: hæc rursum duplex, antecedens & continens, quę & proxima dicitur: vt tres sint omnes efficientes morborum causæ, externa quæ & euidens, antecedens, & continens. Euidens quæ extrinsecus aut corpori aut contentis vim infert. Continẽs quæ in corpore sita morbo proximè adhæresçit connexáque est. Inflicti vulneris gladius idcirco continens causa non est, quòd in corpore non consistat, licet proxima sit illi. Antecedens quæ in corpore prior continente, hanc efficit ac mouet. Euidentes omnium primæ maximéque necessariæ sunt, ex quibus cæteræ ortæ defluunt. Illas vulgus in primis sectatur, quas & vetustissimi medici solas animaduerterunt, obscuris (vt inquit Celsus) ab arte reiectis. Ea porrò est adhæsio copulatióque causarum, vt continẽs ex antecedente, antecedens ex euidente defluat: quúmque omnes continuatione quadam & serie connexæ sunt, ordine prima est euidens reliquarũ effectrix, postrema est continens: quotquot inter has mediæ intercedunt, antecedentes appellantur. At non omnis morbus tribus ex causis necessariò ortum habet, sed aliàs ex duabus, aliàs ex vnica. Quum cibi potúsque immoderato vsu summa cumulatur venarum plenitudo, quæ has tandem adeò vel diducat vel disrumpat, vt pleuritis insequatur, pleuritidis euidẽs causa est cibi immoderatio, plethora, venarum ruptio vel didu-

τῶν νόσων ποιητικὰ αἴτια, τὰ μὲν προκαταρκτικά, τὰ δὲ προηγούμενα, τὰ δὲ συνεκτικά.

Causarũ consertio & consecutio.

ctio, & sanguinis effluxio causæ dicuntur antecedẽtes, omnes in corpore positæ. At sanguinis copia lateri impacta putrescénsque, cõtinens tum illius tum comitis febris est causa. Si adstringentium balnearum vsu putrida febris accenditur, hæc causa sunt euidens: cutis adstrictio, prohibita transpiratio causæ antecedentes, hinc exorta putredo continens proximáque causa. Non possum autem in neotericorum quorundam errore conniuere, quos tantus stupor oppressit, vt nulla queant mentis contentione continentem causam à morbo internoscere. Hi ignorata maiorum doctrina sanguinem lateri impactum, pleuritim, humorúmque putredinem, febrem appellant: quasi humores particulæ sint corporis, atque in his morbi insideãt. At certè febris nulla in humore, nulla in spiritu, sed in corde corporísque partibus tota inhæret: hoc tamẽ discrimine, vt in ephemera partium intemperies ex spirituum feruore pendeat: in putrida ex humorum putredine: in hectica primùm ac per se in partium substãtia consistat atque defigatur. In his quæ dixi omnia causarum genera connexa videre licet. At quum ab australi flatu destillatio fertur in pulmonem, eius arterias obstruens, asthmáque ingenerans: aut quum motu immoderatiore calculus è rene deturbatus vreterem obturat, nephriticúmque cruciatum mouet, duæ duntaxat causę euidens & continens concurrunt: vnica verò eáque euidẽs, quum vulnus gladi ictu infligitur. Ex quibus intelligitur causã externam & euidentẽ in omni esse morbo necessariam, neque corporis neque causarum interiorum firmam constitutionem, nisi externarum graui impetu labefactari contaminaríque posse, & de naturali statu vnquam decedere: rursúmque continentis quàm antecedentis necessitatem esse maiorem. Iam verò causarum morbos efficientium aliæ statuendæ sunt differentiæ. Earum quippe vnaquæque interdum per se, interdum per accidens opus efficit & edit. Per se quidem, quum propriis insitísque viribus proximè nulliúsque interuentu id præstat: per accidens verò, quum aliud quippiam excitans & interponens idipsum agit. Aqua frigida corpori affusa id per se quidem & proximè nullius interuentu refrigerat: ex accidente autem calfacit, dum contracta densatáque cute natiuum calorem foras erumpentẽ intrò repellit, qui dein intus collectus & coarctatus, multóq; pabulo auctus, vi maiore in corporis summa remigrat recurrítque. Intus verò scammoniũ vel rheubarba-

Ignoratæ recentioribus causa continens.

Externæ causæ necessitas.

Causa per se, & ex accidenti.

barbarum corpus per se calfacit: at calidam feruentémque bilem expurgans, accidente refrigerat. Causa porrò omnis efficiẽs triplex existit: aut enim principalis est, aut adiuuãs, aut sine qua nihil efficeretur. Principalis & perfecta, insita vi etiam sola id efficit cuius est causa. Adiuuans sola quidẽ nihil efficit, sed ad efficiendum adiumenta affert, hæc Græcis συναιτία, id est causa adiuuans, & quasi concausa dicitur. Tertia efficiendi nullam planè naturã obtinet, neq; quicquam in opus confert, sine ea tamen effici nihil potest. Sed hæc perspicuis exemplis illustranda sunt. In purgationibus quæ arte comparantur, causa principalis est medicamentũ proprietate valens, adiutrix causa illius temperamentum calidum omnibus purgantibus concessum, quod & illorum vim corroborat adaugétque: in hoc etiam genere sunt quęcunque medicamẽto permista illius vim exacuunt, vt gingiber, nardus, eiúsque generis plurima. Causa sine qua nihil efficeretur, est natiuus noster calor, sine quo medicamenti vis sopita in actum haudquaquam erumperet. Et in morborum procreatione, dum frigida cœli constitutio destillationem proritat in articulos, principalis perfectáque causa est frigida cœli conditio, & superuacuorum copia: adiutrix est humorum tenuitas: causa sine qua non efficeretur, est articulorum imbecillitas, & viarum per quas humor fluxurus est laxitas. In causis sine quibus nihil efficeretur, numerari solent locus, tempus, instrumentũ. Causa omnis quandiu operi assistit incumbítque, idipsum conseruat & auget: sublata verò nihil amplius quicquam efficit. Id eius opus aliàs persistit ac manet, aliàs omnino perit, ídque vel breui vel multo pòst tempore.

Efficiens causa triplex.

Euidentium causarum genera. CAP. XII.

QVI firma corporis constitutione ortus & in lucem editus est, si nulla externarum rerum offensione lacessitur, incorrupta sanitate ad longissimum tempus vitã producet. At si illarum immoderatione concutiatur, optimum vitæ statum diutius retinere non poterit, sed tãdem de illo decidet prolabetúrque in deteriorem, quem certè morbũ appellamus. Naturalem igitur vitæ cursum complebit, qui turbulentis externarum procellarum fluctibus minimè iactabitur. At verò quotusquisque toto vitæ curriculo ex his tutus emergit? Quem blandæ voluptatis illecebræ non aliquando irretiunt? Aut quem si moderatrix temperantia sedulò conseruauit incõstans volubilísque fortuna præcipiti

τίνα αἴτια πρόδηλα καὶ προκατάρχοντα.

casu non obterit? Difficile prorsus quæ vndique nobis intendũtur retia defugere. Discendæ igitur res omnes & causæ, quarum vi aut pristinum statum retinemus, aut in morbum incidimus. Harum aliæ necessariæ, quæ necessario nobis ferendæ sunt, & sine quibus viuere non liceat: aliæ non necessariȩ, quas declinare possumus. In necessariis sunt aër, in quo versamur, cibus & potus, motus & quies, somnus & vigilia, quæ excernuntur aut subsistunt, & animi perturbationes. Non necessariæ verò gladij ictus, ruentis lapidis & bestiarum occursus, omniáque fortuita. Harum impetus cæci nec arte præuideri nec declinari possunt: illæ possunt, in quarum obseruatione ars versatur. Earum aliæ corporis sanitatem tuentur, aliæ depellunt, aliæ restituunt. Hinc efficientium causarum aliæ insalubres sunt, quæ corpus de bono statu deiiciunt, aliæ salubres. Hȩ rursum duplices, vel quòd sanitatẽ conseruent, vel quòd deperditam restituant. Conseruant quæ moderatæ & corpori similes existunt: restituunt quæ sunt morbo contrariæ, & æqualiter atque is à mediocritate in diuersum deflexerunt. Hæc opinor perspicuum faciunt, eandem causam & insalubrem & salubrem dici, sed comparatè & quũ ad varia refertur. Est enim causa ex eorum genere quæ ad aliud referuntur ac pertinẽt. Aër temperatus aliæque causæ si æquabiles & moderatæ obtigerint, hominem temperatum & bene habitum, qualem acceperunt, tuentur ac seruant. Immoderatæ verò obterunt inferúntque morbos. Quem porrò morbum inflixerit aër impensè calidus ac feruens, eundem depellit sanitatémque restituit frigidus, qui pari sit à medio recessu. Qui huic sanitatem restituit, eíque salubris est causa, alteri morbum infert, causaque fit insalubris. Efficientes hȩ causæ triplices ad tres quoque artis partes accommodantur. Conseruatrices quippe ad eam quæ sanitatem tuetur: salubres ad eam quæ morbis medetur. Solæ insalubres huc pertinent, de quarum viribus sigillatim dicendum.

Qua ratione ambiens aër corpora mutet, & causas interiores morbósque excitet. CAP. XIII.

EFFVSVM nobis aërem sanguine præditorũ animantium natiuo calori & spiritui tum conueniens pabulũ tum refrigerationem præstare, fumosáque illius superuacanea excipere: his tribus ex causis eorum vitæ tuendæ conseruandóque calori prȩfici in Physiologia diximus, vbi & illud animaduersum est, aërem nobis circumfusum arte-

riarum

riarum pulsu corporis vniuersi calorem, eum verò quem spirando ducimus vnius maximè cordis calorē respiratione tueri & conseruare. Quoad viuimus necessariò spiritum de cœlo ducimus, nec animus sine anima, nec anima sine spiritu & aëre teneri conseruaríque potest. Inspirati quàm circumfusi aëris tanto maior & efficacior ad immutanda corpora vis est, quanto vberiùs & violentiùs is intrò subit. Respiratione primùm quidem os, nares, cerebrum, asperam arteriam, pulmones, cor, omnésque arterias is confertè implet, ex iis dein in omne corpus perflabile mox quasi momento diffunditur. Quacunque is vel substantia vel qualitate præditus est, ea ipsa primùm spiritus, deinde humores postremò partium substantiam afficit. Serenus, tenuis, purus, benéque temperatus, spiritus nostros collustrat, sanguinem attenuat, cor exhilarat, mentem serenat, corpus omne peruadens raritate diffundit, suscitatóque calore appetentiam, concoctionem, superuacuorum dissolutionem expurgationémque procurat. Crassus, densus, caliginosus, & aliena permistione inquinatus, spiritus obscurat, sanguinem & humores densat atque labefactat, cor mœstitia perstringit, mētem obumbrat, corpus degrauat atque densat: & oppresso atque debilitato natiuo calore concoctionem lædit, superuacuorúmq; dissolutionem cohibet. Qui porrò circunfusus est nobis aër, in intima quæque penetrans contagione nos etiam immutat: neque nos solùm, verùm etiam solidissima quæque & inanima, vt ligna, vt lapides & metalla, quæ aliter sicco, aliter pluuioso cœlo affici notamus. Tanta quidem vis est aëris per cuncta rerum meabilis. Huius autem quàm cæterorum vis maior & efficacior ad morbos infligendos, & plures temporum tempestatúmque mutatione, aut ex salubri loco in grauem transitu, aut exorta intemperie, aut quibusuis aëris inquinamentis, quàm victus mutatione morbis pulsantur. Is quippe vnus plurimos pariter attingit, cuius non vt cæterorum incommoda facilè declines: in cor viscus nobilissimum, in cerebrū, in corpus denique omne promptè penetrās suis vitiis omnia perfundit, acutorum ferè morborum author. Morborum verò hic opifex est vel qualitatum immoderatione, vel substantię vitio, vel subita insolentíque mutatione. Qualitatum intemperies calidior, frigidior, humidior, aut siccior, siue à regione, siue à situ, siue ab anni tempore, siue à cœli statu talis existit, spiritus, humores, ipsúmque corpus immutat. Re-

Circunstātis nos aëris necessitas.

Mira vis aëris nil nō peruadentis.

Quæ ipsius efficacitas procreandis morbis.

Qualitatum eius immoderatione.

gio quidem temperata, locus editus, apricus, & perflatus, Veris constitutio naturalis, status cœli placidus & tranquillus, vt perflante Fauonio, salubritatem bonámque valetudinem tuentur, nec quicquam corpora permutant. Regio feruida & æstuosa, locus Austro Solíque expositus, Æstas ignea & torrida, austrinus cœli status, spiritus inflammant, sanguinem & humores ardoribus extorrent, bilem augent & exacuunt: quibus ex causis morbi plurimi híque acuti suscitantur. Sed & poros reserant patefaciúntque, corpora laxant & extenuant, eorum substantiam, calorísque natiui vim dissipant: & si diu perseuerant, senium mortémq; præpropere accelerant. Regio frigida, locus ad Aquilonē conuersus, hyems, gelida, statúsque cœli aquilonius, spiritus consopiunt, humores incrassant, quæ certè causæ acutos quidem morbos reprimunt, sed diuturnos, destillationésque concitant. Deinde poros occludunt, densant firmántque corpus, huius atque natiui caloris substantiam conseruant & augent, appetentiam præstant, concoctionem fouent, vitam denique longissimè protrahunt. Regio humida, locus in Occidentem demergens, humens pluuiosáque constitutio, tenebricosum spiritum facit, corpus multo humore superuacuo onerat, cuius copia natiuus calor infringitur, & debilitata concoctione cruditates fiunt. Quibus ex causis destillationes, diuturnæ febres, cachexiæ, vlcera putrida eáque curatu difficillima. Quinetiam corpora mollia, laxa infirmáque reddit & obeundis vitæ muniis inepta. Regio sicca, locus arenosus in ortum apertus ac patens, sicca cœli cōstitutio, spiritus illustrat, humores superuacuos absumit, vtiles verò à putredine tuetur: corpora dura, solida fortiáq; efficit, & articulos corroborat: quoniam tamen illa densat, & humores siccos durósque reddit, obstructionū est opifex, minus tamen quàm superiores infensa. Tot ergo modis aëris intemperies morborum causæ fiunt. Vitiata porrò aëris substantia gignendorum morborum maiorem multò vim obtinet. Hæc licet adeò simplex sit & vniusmodi, vt fortasse corruptioni subiecta minimè sit, variis tamen vndique inquinamentis conspergitur. Multa exhalatione & caligine humescit: terrarum, aquarum, cadauerum aliorúmve putrescentium expiratione graui inquinatur: pestilentiæ seminibus vel cœlitus immissis vel in se genitis polluitur labefactatúrque. Hæc igitur vnà cum aëre quem spiritu ducimus permanant in omne corpus, & contagione

Substātiæ vitio & inquinamento.

tum

tum ſpiritus,tum humores ſuo quæque modo contaminãt, & varios eóſque ferè occultos morbos proferunt. Iam verò ſubitæ inſuetæque temporum, locorum, tempeſtatúmque mutationes ſæpe morbos attulerunt, præſertim ſi ex ſalubribus in grauia atque deteriora fiant. Quos temporũ mutatio inſigniúmque ſyderum exortus, quos tempeſtatum flatuúmque conuerſio morbos inuehere ſoleat, diligenter quidem Hippocrates & Ariſtoteles literis prodiderunt, omnium certè eam facientes cauſam, quòd ex contrariis in contraria, atque etiam ex humidis in calida aut frigida grauis periculoſúſque tranſitus ſit. Multò his grauior eſt peregrinatio & omnis longinqua traductio, quòd vnicuique regioni ex ſoli & aquæ natura, ex ſitu & flatibus, quibus iactatur, peculiaris ineſt conſtitutio ſuáq; proprietas, cui non facilè ſit aſſueſcere. Sed & quæ ex coarctato concluſóque in liberum perflabilémq; aërem vel ſaluberrimum fit mutatio, imbecillis & iis qui ex morbo conualeſcunt ſæpe detrimento fuit: quòd repente ac vehementer corpus humoréſque exagitet. Flatuum porrò effrænata incurſio haud ſecus atq; valida exercitatio corpora fatigat: præter eas quas vel è terris vel è cœlo qualitates inuehunt. Tranquillus autem aër nulla ventorum vi impulſus, quanquam mitis ac lenis apparet, niſi tamen tempeſtate huc illúcque iactetur, requietæ reſidíſque & reſtagnantis aquæ more corrumpitur. Ventus verò ſaluber, præſertímque aquilonius inſperſa aëri inquinamenta purgat.

Repentina & inſolẽti mutatione.

ἡ ἀνηνεμία.

Qua ratione quótque modis eſculenta & potulenta nos afficiant.

CAP. XIIII.

EVIDENTIVM cauſarum ordine cibus atque potus locum obtinent ſecundum, eorúmque vis eſt aëri proxima. Hic quidem celeriùs ac promptiùs in plures inuadit: at cibus atq; potus quoniam permanentem ac inhæreſcentem corpori materiam ſuppeditant, id validiùs contumaciúſque afficiunt. Cibi potúſque vitia gignendis morbis pabulum materiámque ſuggerunt, è qua & morbi interdum ſponte emanant, nullo euidẽtis cauſæ impulſu. Imò & quoniam vel ab aëre vel ab animi perturbationibus, vel aliis cauſis euidentibus morbi nulli excitantur, niſi conſentiat corporis præparatio, & humorum conſtitutio: ſi hæc tota ex cibo potúque profecta eſt, maximam hi ſanè in gignendis morbis vim obtinent. Vt ſemel dicam, Vna gula omnium eſt propè morborum mater, etiamſi alius eſt genitor.

Παρὰ τά τε σιτία καὶ τὰ ποτὰ νόσοι.

Morborũ materia & velut ſementis à cibo potúque.

Quicquid in corpus illabitur, aut temperamento aut materia aut tota ſubſtantia agit, nóſque permutat. Temperamento & qualitate aqua frigida & lactuca corpus refrigerant, illa quidem reipſa, hæc verò poteſtate: ignis atque vinũ calfaciunt, hoc poteſtate, ille energia. Materia agit quod ſubſtantiæ tenuitate penetrat humoréſque incidit, quod craſſiore materia corpus adſtringit & denſat, & quod viſcoſum adhæret, aut contrà detergit. Tota ſubſtantia quidquid totius ſubſtantiæ vel familiaritate nos alit, vel diſſidio & inimicitia naturam noſtram depeculatur atque depaſcit. Illud alimentum, hoc venenum appellamus. Totius ſubſtantiæ notionem alibi accuratè expreſſimus, demonſtrantes alimentũ non quòd vel temperamento vel materia, ſed quòd totius ſubſtãtiæ affinitate nobis familiare ſit, idcirco in noſtram ſubſtãtiam conuerti eiúſque molem augere: proinde alimento opponi & è regione ſtatui venenum. Hęc quidem ſimpliciter nos immutant: at nõ pauca bifariam, alia trifariam. Bifariam acetum, temperamento quippe & materia, & lactuca temperamento & tota ſubſtantia, panis azymus materia & tota ſubſtantia. Trifariã vinum album, quod calfacit, extenuat & alit. Quicquid igitur totius ſubſtantiæ familiaritate in corporis ſubſtantiã conuertitur, alimentũ eſt, quod verò corporis firmã naturalémq; conſtitutionẽ quoquomodo euertit, medicamentum. Si quid dum in corpus conuertitur, idipſum pariter afficit atq; cõmutat, alimẽtum eſt medicamentoſum. Hoc ventriculo exceptũ víque noſtri caloris excitatũ qualitates & vires etiam tacitas & quaſi ſopitas quibus præditũ eſt exerit, híſq; ventriculũ in quo diutius hęret atque retinetur, exercet: licet ab eo interdum coquatur dometúrque. Eſt ea quippe agentis patientíſq; naturalis conſenſio, vt quia materiam obtinent communẽ, mutuas operas conferant in ſeſe, omnéq; agens agendo nonnihil etiam patiatur ac perferat. At verò ſi eius quod aſſumptum eſt validæ vires indomitæ fuerint, nec prorſus ventriculi robore euictæ, eæ vel ſubſtantia, vel quoquouerſum expirante vapore, in omne corpus permanabunt, ipſúmq; cor & cerebrum atque vniuerſum corpus concutient: vt in meraco vino, in allio, in cæpa, in aliiſque compluribus perſpicuè animaduertitur. Hęc igitur dum è ventriculo in inteſtina, in meſenterij venas & in iecur illabuntur, ſuis qualitatibus quicquid attigerint imbuunt. Ventriculi quippe calore infracta quodammodo ſunt, non tamen prorſus extincta, nec pri-

Quid alimẽtum & cui oppoſitum.

nec pristinis omnino spoliaata facultatibus, sed tum harum, tum pristinæ qualitatis nonnihil etiamnum manet in sanguine, qui & in venas maiores, & in minores, & in corporis singulas partes effunditur. Quanquam igitur sanguis alimenti ex quo genitus est formam perdidit, qualitates tamẽ aliásque vires quodammodo retinet, eásque impertit partibus alendis. Quamobrem quod ait Aristoteles, alimentum initiò dissimile, tandem nobis simile reddi, nō de omnum qualitatum, sed de substantiæ & formæ potius similitudine audiendum. Etenim lactuca, tametsi coctione mutatur, ventriculum tamen & corpus refrigerat, ex eáque sanguis profertur frigidior. Sed & id quod veterum omnium literis & memoria celebratur, omne alimentum tum calidum tum frigidum, quum in sanguinem abierit, calfacere, ita quidem audiri velim, quia alit, sanguinis & innati calidi substantiam, non autem qualitatem calorísque gradum augere. Quisquis enim ex lactuca æquè calidum atque ex vino aut ex alio sanguinem gigni censuerit, omnes efficientium causarum vires & naturas euertet. Ergo lactuca frigidum, vinum calidum sanguinem suæq; naturæ cōsentaneos profert humores. Azymus panis & castanea crassum atque lentum: vitellus & pullus gallinaceus tenuem: mora, persica mala, horariíque fructus vitiosum, putridum verò quæcunque alimenta iam corrumpi cœperūt. Hinc corporis omniúmq; facultatũ eius peruersio. Vt enim calx ad arboris radicem cōspersa fructum accelerat, arborem verò perimit, ita calidius alimētum maximéque vinum suscitato calore, spiritus facultatésq; erigit, mortem verò maturat. Dum enim corporis calorem auget, substantiam minuit: dúmque innati calidi spiritum & calorem halitu fouet, eius substantiam, quæ humidum est primigenium, dissipat exorbétque: omnem vitam alacriorem ac vegetiorem, sed tamen breuiorem facit. Sic suæ sunt vnicuique cibo dotes, sua sunt incommoda. Ex quibus intelligitur, non modò spiritus & humores quibus conseruamur, sed & omnem corporis partiúmque constitutionem ab esculentis potulentísque mutari. Hinc intẽperies, hinc obstructio, hinc cacochymia, hinc plethora, quæ vitia grauissimorũ morborum causæ antecedentes continentésque fiunt. Neque verò vna cibi potúsque qualitas, verumetiam illius optimi quãtitas & exuperantia naturæ grauis infensáque est, tum ea quæ receptacula venásque solùm implet, tum etiam quæ vires grauat. Hæc enim

Alimentum omne calfacere qui intelligi debeat.

Diuersæ in nobis vini effecta suo quæque momento imprimis ponderanda.

quia supra vires est, neque integrè coqui, neque in purum sanguinem verti potest, sed cruditates multas cumulat, quæ quum ab inferiore debilíque natura nequeant domari, corrumpuntur morbósque generant. De hac rectè Hippocrates, Vbi cibus præter naturã copiosior ingestus est, hic morbum facit. Quinetiam ea cibi exuperantia quæ vasa implet, nondum tamē vires premit, licet tota in optimum succum & in sanguinem facessat, tuta tamen non est, sed maximè lubrica & periculosa. Natiuum quippe calorem è sensibus, è mentis & animæ functionibus auocat, occupátque in concoctione. Excrementorum flatuúmque ingentem facit prouentum, quæ præ copia non facilè excludantur. Omnis generis humores congerit, obstructiones multitudine accersit, vias contrahit, in angustúmque adducit, omnia arctè coërcet ac continet, vix vt quicquam è corpore dimanet. Hac onustum turgidúmque corpus ingrauescit, atque etiam si infirmum vietúmque est, prosternitur: quia verò infarctū, compactum, ac minimè peruium est nec perflari, nec ventilari potest. Hinc perinde atque à multo oleo lucernæ flãma, natiuus calor opprimitur & quasi strangulatur, morbíque frigidi (etiamsi calidus cibus erat) succrescunt, quemadmodum ab ebrietate cruditas, cachexia, paralysis, apoplexia. Quúmque diutius insedit redundantia, corruptelam demum putredinémque acquirit. Quæ autem coagmentatione assidua in summum iam excreuerit, aut extincto natiuo calore inopinata repentináque morte iugulat, aut vasa disrumpit. Quocirca hunc habitum rectè commonefacit Hippocrates esse periculosum & sine mora soluēdum. Perniciosa admodum sentina est abdomen insaturabile, omnium tum corporis tum animi vitiorum fons atque origo. Non minus acute quam facetè quis intemperantiam medicorum nutricem appellet. Cęterùm quisquis cibus potúsque moderatus sit & ad naturam accommodatus, spiritus, natiuum calorem corporísque substãtiam tuetur & reficit, facultates omnes earúmque functiones corroborat, concoctionem, alimenti distributionem, humorum æquabilitatem, & excrementorum propulsionem, motus denique, sensus mentísque vires integras incolumésq; conseruat. Vna temperantia totius est iucundæ salubrísque vitæ moderatrix. Nulla calamitate vel ærumna premetur, qui vitæ fundamentum iecerit temperantiam. Iam verò longior inedia, aut tenuior parciórque victus, nō id aptè resarcit & instau-

Quæ à plethora corpori mala impendeant.

Parsimonia & moderatio cibi ac potus, quæ commoda adferat.

xat quod

rat quod tum natiui caloris, tum circumfusi aëris vi necessariò dissipatur è corpore: proinde ex accidente siccat, quòd in pabuli penuria natiuus calor propriam corporis substantiam exorbeat. At profectò corpus peruium paténsque reddit, obstructiones expedit, flatus, alui fæces, vrinas, cerebri omniúmque partium excrementa mouet & excludit. Atque si impurum corpus vitioso humore perfunditur, cruditates concoquit & emẽdat, tenues humores ac inutiles exhaurit aut halitu dissipat: crassos verò cuique parti tenaciùs inhærentes proritat atque mouet. Itaque per inediam humorum omnium vires se produnt. Biliosis enim bilis effervescit & quasi ferocitate exultat, quæ suo dein furore febrem, oris amarorem, iracundiam, aliáque symptomata infligit. Melancholicis proprius humor mœrorem & metum incutit, vigilias, terrores, oris aciditatem hisque similia. Pituitosis destillatio é capite in subiectas partes illabitur, & pituita in ventriculum influens, nausea, cibi fastidio, vomitione, animi defectione, hisq; similibus hominem lacessit. In magna quippe cibi potúsque parsimonia, vitiosus humor aut in ventriculum irrumpit, aut propria sede solus & purus ferociter subsultat, consueta videlicet alimenti benignitate destitutus. Quapropter qui impuro sunt corpore ægrè ferunt inediam, & tamen dum conituntur humoris impetum & ferocitatem frequenti alimento sedare, non se, sed suam ipsi perniciem alunt. Per hos verò impetus si constanter perferatur inedia, quos primùm concitauit, mox certe compescet atque domabit. Leuis inedia bilem accendit, quam illa tamen perseuerans extinguit, corpúsque refrigerat. Nam vitiosos humores exterit, suo modo concoquit, domat & in vias deducit per quas naturæ impulsu e corpore exturbentur. Huius ope aliquando morbi periculosi & ancipites fœlicem eúmque admirabilem exitum inuenerunt, ad quem ars nulla dirigebat: idque multo mitiùs ac leuiùs quam dum corpus medicamentorum aliena qualitate lacessitur. Si quis obiiciat natiuum calorem per inedias cum superuacuo & vitioso nõnihil etiam vtilis puriorísque humoris exhaurire, sicque vires atterere: Id quidem consentaneum est, neque vllum flagitium admitti puto, vires sinere aliquantum collabi, vt pariter quod vitiosum est eximatur: quandoquidem earum iactura leuis promptè resarcitur: grauior autem omnino metuenda, quã sequitur exolutio. His, opinor, de causis tenuis & admodum exquisitus victus ab Hippo-

crate iampridem eſt exploſus: quippe qui tum ſanis tum ægris periculoſus exiſtit, ſi præſertim non modò ſanguinem atque carnem, verumetiam propriam ſolidarum partium ſubſtantiam colliquat, & in maraſmum coniicit, à quo vix quiſquam ſe recipit. Sed vix eò præcipitant inediæ. Cæterùm, inquit Hippocrates, non ſatietas, non fames, non aliud quicquam bonum eſt, quod naturæ modum excedit.

Quæ excernuntur ac ſubſiſtunt morborum cauſas fieri.

Cap. XV.

Παρὰ τὰ ἐκκρινόμενα καὶ τὰ ἐπεχόμενα νόσοι.

Svpra deſcripta cauſarum genera ſecum humorũ vitia & alienas qualitates inuehunt in corpus: at quæ deinceps erunt, nõ extrinſecus, ſed intus è corpore vitia ſuſcitãt. Quocirca diſtinctione adhibita illas externas, has autem euidentes cauſas proprie appellemus. Corporis ſuperuacua quia in corpore cõtinentur & hærent, debent in cauſis antecedentibus haberi: at immoderata illorum vacuatio vel retentio cauſa eſt euidens. Illa morbos infligunt non ſimpliciter, ſed quia contra naturam & immodicè in corpore coërcentur. Quæ naturæ legibus è corpore deiici exterminaríque ſolent, ſi qualia, quantum, & quando oportet procedant, corpus quaſi ſarcina leuant, idque robuſtius & ad functiones aptius comparant. Sin verò ſubſiſtant, morborum cauſæ fiunt euidentes, quæ dein antecedentes continentéſque mouent, quarum morbus ſoboles eſt. Naturæ legibus ad vitam neceſſariæ vacuationes ſunt alui deiectio, vrinæ è renibus & è veſica profuſio, ſudor vel vniuerſi corporis exhalatio, bilis flauæ è ſuo folliculo, aut atræ è liene in ventrem effuſio. Aliæ quidem non ſimpliciter, ſed vel in tempore, vel ex conſuetudine neceſſariæ ſunt: vt hæmorrhoidum menſiúmque eruptio, mucus è naribus & palato, ſputum è pectore, lac è mammis, ſemen è ſpermaticis vaſis. Horum itaque ſuppreſſio, atque etiam parcior & non qualis aut quando expedit facta vacuatio, tametſi vere ſymptoma eſt, morbi tamen cauſa fit euidens. Siquidem eorum quæ toto genere præter naturam exiſtunt redundantia naturæ moleſta atque grauis, morborum fit materia. Nam plerunque natiuum calorem vel premit vel obruit, cuius demum functiones periclitantur omnes. Nonnunquam eorum redundantia corrumpitur, putredinem & alienas qualitates ſortita naturæ corporíque graues. Nonnunquam vias corporíſq; ductus obſtruens, alimentorum diſtributionem, & excrementorum vacuationem deiectionémq; cohibet. In

Quotidianæ ſuperfluorum vacuationes.

Temporariæ.

voluulo, in intestini prolapsu, quoniã intestinum quasi vinculo deuinctum & cõstrictum tenetur, feces præterlabi nequeunt, sed sua mole corporis partes ita plerunq; onerant, vt vomitione reddantur. Quòd si hæ præterea putrescant, fœtore & praua qualitate sic vniuersum corpus inquinant, vt etiam si illarum cursus redeat, sæpe tamen inquinatum corpus è viuis excedat. Nec minus cõspicua hæc sunt quum vrina supprimitur, aut quum menses aut mariscæ cohibentur, quibus mala succedunt grauissima. Sic suppressis vacuationibus necessariis, varij omnísq; generis morbi prodeũt, neq; vlla causa euidens ad morbos excitandos est efficacior. Hanc enim proximè sequitur excrementorum prouentus, morborum causa interior. Magna sæpe molestia torquent quæ iucunda effrænatáque voluptate fuerint assumpta. Immodica porrò repentináque vacuatio, etiã si eorum sit quæ toto genere præter naturam sunt, procreatrix est morborum. Hinc censuit Hippocrates suppuratos aut hydropicos qui vruntur aut secantur, si pus aut aqua vniuersim effluxerit, omnes commori. Multo magis periclitantur quibus aluus immodicè profluit, aut vrina copiosior profunditur, aut corpus sudore diffluit. His quippe vires vsque adeo sæpe dissoluũtur, vt simul anima deficiat. Nam cum superuacaneis non parum spiritus calorísque defluit: hinc tum naturales tum animales functiones languescunt, & crudi ac frigidi morbi emergunt. Rectè igitur est ab Hippocrate dictum, Plurimùm atque repente vacuare periculosum esse & naturæ inimicum, maxime si insuetum id est. Iam verò sanguinis ex vtero, ex mariscis, è naribus, aut ex vulnere effusio, si immoderata repentináque obtigerit, ocyùs multò quàm quiduis aliud, spiritus, natiuum calorem virésque dissipat & exhaurit, quæ in sanguine & sedem & pabulum habent. Multi quippe, vt ait Poëta, extremam fundunt cum sanguine vocem. Quibus autem moderatior fit profusio, his corpora quasi tabida liquescunt, & cruditates, cachexiæ, hydropes, eiúsque classis morbi emergunt.

Motus & quies immoderatior, morborum est causa.

CAP. XVI.

MOTVS alius naturalis, alius voluntarius. Naturali quidem ventriculus, intestina, venæ aliæque partes omnes alimenta ad sese rapiunt excrementáque depellunt: & cor arteriæque sic assidue pulsant, vt nihil intermittant. Voluntarius consilio voluntatéq; suscipitur, qualis est mu-

παρὰ τὴν ἑκοῦσιν κίνησιν καὶ τὴν ἡσυχίαν νόσοι.

κίνησις ἡ μὲν φυσική, ἡ δὲ καθ᾽ ὁρμήν.

sculorum & neruorum. Hi primum quidem & per se imperio voluntatéque mouentur: ab his deinde ossa, vincula, venæ, arteriæ, carnes, cæteræque partes, ídque veluti ossis consequutione, atque idcirco ex accidente. Motus naturalis partes nihil defatigat, nec lassitudine vnquam intercidit, sed potius exercendo corpus leuat & exacuit: voluntarius verò defatigat, huiúsque contentione corpora ingrauescunt, & assiduo labore defessa languent. Hunc proinde quies necessariò excipit, quæ leuamentum & remissio quædam est laboris. Itaque laboris requietisque alternus vsus animanti necessarius. Porrò autem arbitrij motus velox est aut tardus, robustus aut imbecillus, vehemens aut leuis. Veloces seu celeres motus sũt, saltatio, pilæ exercitatio, digladiatio: & quoscunque non robur, sed sola corporis celeritas exercet. Robusti & validi sunt, fossio, maximi oneris gestatio & sublatio, luctarúmque multa genera quæ corporis robore & vehementi nisu, non celeritate fiunt. Vehementes sunt, graue telum iaculari, discum mittere, graui armatura tectum currere aut saltare: & quicũq; ex robusto celeriq; cõstant. Hi quidẽ omnes, quemadmodum & omnis generis exercitationes & artificũ operæ vel labores, animantiũ viribus edũtur, ex hisq; manãt. Sunt & alij qui extrinsecus accedũt, vt nauigatio, vectio, gestatio, frictio, equitatio, hisque similes. Motus omnis animali calorẽ nõ extrinsecus accersit, sed ex ipso corpore suscitat, perinde atq; ventilatio flammam. Calorem quippe partibus intimis quasi sopitum & torpescentem excitat, diffundit, foras euocat, in corpus omne & in multò plures quàm dudum partes traiicit. Hic autem concoctionem, alimenti distributionẽ, excremẽtorum omniúmque superuacaneorum expulsionem iuuat. Quinetiam corporis partiúmque substantiam perspicue mutat. Celer namque & velox corpus densat & attenuat: tardus carnem rarefacit & auget. Robustus corpus vegetum durúmque: imbecillis laxum molléque reddit. Vehemens, corpus quidem extenuat & gracile facit, sed tamen compactum, durum, firmum & vegetum: contrà leuis & languidus habitum quidem corporis opimum inducit, sed languidum, mollem, eneruatum & infirmum. Hæc quidem præstat motus quicunque suo sit genere temperatus. Cæterùm immoderatus siue supra corporis vires, siue perpetuus nec intercisus est, morbos infert. Multa quippe defatigatio spiritus viriúmque substantiam exhaurit & dissipat, tandémque

Exercitationum differentiæ.

Quid motio corporibus conferat.

démq; corpus refrigerat: musculorum, neruorum & vinculorum robur dissoluit, membranas adeò interdum laxat aut diuellit, vt enterocelem excitet. Sed & viscera concutiés, tenues plerunque venas disrumpit, ex quibus emictiones, vomitiones & expuitiones cruentæ, pleuritides aliíque morbi. Sanguinem vniuersum ita plerunq; in venis diffundit, vt concalfactus liquatúsq; propriis conceptaculis coërceri haud possit, sed his apertis foras excidēs partibus phlegmonas infligat: aut si coërcetur, capitis dolores, pulsationes synocháśq; febres procreet. Corruptos autē humores, qui alioqui tranquilli, ignobili loco conclusi & quasi consopiti tenebantur, quíq; à natura tempore concoqui, domari, ac demum blandè excludi poterant, irritat & quasi in furorem agit, qui postea tanquam mota camarina tetro vapore corpus variè lacessunt: sed & ipsi quoquouersum effusi scabiem, tubercula, omnis generis abscessus, putridas febres, alui profluuia, vomitiones, morbósque multiplices & varios inuehunt. Impura igitur plethoricáve corpora laborem ne subeant. Quies porrò diuturnior & exercitationis intermissio, qualem habet desidiosa vita, inertem calorem, spiritus ignauos, ad omnes sensus & mentis naturæq; functiones segniores facit. Corpus vniuersum degrauat, languidum, molle infirmúmque reddit: vt tandem verum sit quod ait Ouidius, Ignauum corrumpunt otia corpus. Hinc etiam cruditates & obstructiones, & excrementorum prouentus, quæ omnis generis morborum causæ sunt proximæ.

Quid inertia & desidia adferat.

Somnum & vigiliam plerunque morborum causas esse.

CAP. XVII.

HIs vt viribus, ita ordine connexi & affines sunt somnus & vigilia. Est autem somnus non solùm motus, verumetiam sensus omnisque animalis functionis cessatio, in qua non modò vt in quiete nerui, musculi, artúsque, sed & cerebrum & sensus omnes consopiri solent, éstque somnus omnium quasi perfugiū laborum, requies animi, pars humanæ melior vitæ. Hic spiritus labore vigiliisque dissipatos restituit, aliis videlicet ad functionum frequentationem suffectis. Membrorum sensuúmque defatigationem tollit, naturales functiones maximéque concoctionem & retentionem corroborat & auget. Tum siquidem natiuus calor minimè dispersus, sed circum viscera intrò se colligēs vegetiórque factus, in cibi crudorúmque humorum concoctionem validiùs incumbit. At verò attrahendi expellen-

παρὰ τὸ ὕπνου καὶ τὴν ἐγρήγορσιν νοσήματα.

Quæ bona à somno.

díque facultates per somnum languidiores sunt, propterea quòd conquiescat mouendi vis solita quidem illis opem ferre: quódque corporis contenta vigiliis atque motu concitata, expeditiùs trahenti pellentíque cedant. Quinetiam somnus sanguinis eruptionem, alui profluuium, vomitionem, immoderatásque vacuationes omnes præter sudorem cohibet. Licet enim (vt author est Aristoteles) corporis summæ & extimæ partes in somno frigescant, túmque pluribus tegumentis indigeamus, sudores tamen vberiùs tandem emanant: quòd humores intus cõclusi alimenti concoctione distributionéque peracta, manifestè & affatim in extima summáque corporis eruptionem faciant. In vigiliis maior fit per cutem dissipatio, sed humorum tenuium, qui obscurè atque sine sensu exhalantur. Cæterùm somnus immoderatior, spiritus offundit & obscurat, omnes sensuum mentísque vires torpore & ignauia debilitat, calorem obtundit, functionésque naturales infringit, crudos pituitosósque humores & omnis generis superuacanea exaggerat. Corpus itaque refrigerans & humectans ignauum atque iners magis quàm quies efficit, destillationum, frigidorum diuturnorúmque morborum author. Nihil tam morti simile quàm somnus, ipsius nimirum imago & simulachrum.

Quæ mala.

Vigiliæ effecta.

Vigiliȩ contraria atque somnus edunt. Etenim spiritus sensusq; excitant, promptos, celeres alacrésq; reddunt, & partium omnium vires omnes recreant & erigunt. Calorem in omne corpus diffundunt æquabiliter, alimenti humorúmque distributionem, excrementorum depulsionem accelerant. Et hæc quidem moderatæ. Immoderatæ verò spiritus exhauriunt, corpus præsertímque cerebrum siccant, & (vt inquit ille) Attenuant iuuenum vigilatæ corpora noctes: sensus obtundunt, & mentem perturbant. Bilem inflammant, phrenitidis, continuarum febrium acutorúmque morborum procreatricem. Natiuum calorem humidúmq; primigenium dissipant, sicque læsa concoctione magnus fit cruditatum prouentus.

Animi perturbationes morborum causas fieri.

Cap. XVIII.

περὶ τὰ ψυχικὰ πάθη νόσοι.

Si quis animi perturbationibus omnino vacaret, posset & sine his integra nihilominus sanitate vitam traducere: at quoniam nulla disciplina hominis mores ita tẽperare & moderari, aut animi impetus ita comprimere & sedare potest, quin semper horum procellis & fluctibus iactetur,

ctetur, iure quidem perturbationes inter causas euidentes eásque necessarias collocantur. Sex autem numerari solent, metus, mœstitia, ira, gaudium, agonia, verecundia. Qua ratione & quibus ex causis fiant, & quàm multas comites habeant, satis in Physiologia perpendimus. Perturbationum animi etiamsi moderatæ sint, nullus ferè vsus præterquam gaudij. Hoc exhilarans cor spiritúsque lætitia diffundit, natiuum calorem suscitat, sanguinem humorésque extenuat, quibus salus comparatur conseruatúrque sanitas. Tristitia nemini frugifera, nisi quis effusiore gaudio dissolutus sit: nec ira nisi somniculosis & inertibus: nec timor nisi temerariis & furibundis: nec verecundia nisi impudentibus & pallore fœdatis. Agonia omnibus aduersa infensáq; est. Cæterum hæ modum prætergressæ, nos grauiter conuellunt, quippe quæ euidentium causarum vim adipiscuntur. Gaudium profusum ac insolens spiritum calorémque tam vehementer è corde in summa corporis effundit dissipátque, vt id caloris beneficio prorsus destitutum, vel syncope vel morte repentina corruat: quod nonnullis obtigisse memoriæ proditum est, qui tamen omnino vel senes erant, vel lãguidi ac imbecilli. Cæteris omnibus corpus duntaxat refrigerat. Ira verò calorem & spiritum è corde etiam foras, non vt gaudium sensim, sed repente permouet. Ex hac tamen nemo omnium deprehensus est repente sublatus, nec dissipato calore exanimatus, quòd soli audaces & robusti iracundia efferri possint, & iis solis vbertas caloris circa cor efferuescat. In his itaque dum cor ira cumulatur & exardescit, inflãmatus calor in omnia effertur, vt tum homo extra sese percitus feratur. Ea spiritus primùm, dein humores corpúsque calfacit, inflammat, & plerunque in ephemeram vel in synochum agit: aut si cacochymia subest, in putridã febrem, in aliósque ex bilis feruore & ex humorum confusione morbos. Timor & tristitia calorem spiritúmque intrò reuocant, ille quidem subitò & affatim, hæc paulatim impetúque nullo. Itaque corporis externas partes refrigerant, nec tamen vt somnus aut ambientis frigus interiores calfaciunt, quòd is calor ac spiritus in cor solùm recurrat. Ea quidem affectione cor vehementer premi & strangulato calore penè obrui fidem facit, quòd pulsus paruus, tardus, rarus & imbecillus euadat. Speciatim verò tristitia corpus omne, maximè verò cor refrigerat & exiccat, spiritus innatúmq; calorem obterit & offundit, vigilias siccitate in-

ducit, concoctionem labefactat, sanguinem humorésque incrassat, exaggerátque melancholicum succum. Quibus ex causis corpus atrophia liquescit, & in marcoré, in aliósq; frigidos morbos præceps ruit. Eadem pericula multò violentiùs euidentiúsque timor injicit, qui cæco & repentino impetu percellens, non paucis calore cordis violenter suffocato vitam ademit. Nam cunctis vires subtrahit ipse timor. Quòd timentibus aluus interdum soluitur, aut vrina profunditur, non mihi videtur cum Aristotele indicium esse sanguinis in aluum compulsi, sed potius remeantis in cor. Verecundia porrò natiuum calorem spiritúmque in intima primùm cogit, eúmque mox sensim foras reuocat, sed blande adeò vt neque cor oppressum frigescat, neque spiritus dissipetur. At verò agonia, id est certamen vtroque motu vehementer concutit: quúmque ex timore & ira constet, amborum pericula motu tamen inæquabili intendit. Quæcunque numerantur aliæ perturbationes animi, in hæc quæ dixi genera conjiciendæ sunt. Excandescētia quidem, odium, discordia, inimicitia, in iram: timor, formido, terror, pauor, exanimatio, ad metum: dolor animi, luctus, mœror, lamentatio, ærumna, molestia, desperatio, ad mœstitiam: lætitia, iactatio, animi voluptas, ad gaudium. Neque duntaxat hæ morborum causæ fiunt, verumetiam cura, solicitudo, afflictio, omnésque animi molestiæ, quas ambitio, auaritia, aut aliud feruentius desiderium inflixit, quemadmodum mentis in rerum inuestigatione assidua contemplatio acriórve contentio. Harum quippe omnium immoderatione spiritus & calor emarcescunt. De necessariis & euidentibus causis, & quibus eæ modis nos immutare possunt, dicta hæc sint.

De causis euidentibus non necessariis. CAP. XIX.

CAVSÆ verò non necessariæ, quas declinare licet, & quibus nulla necessitate vtimur, ad ea genera quæ supra de necessariis posuimus referri possunt. In ambientium quippe genere collocātur æstuaria quæ corpus præter modum calfaciunt & exiccant, ac demum calore dissipato refrigerant. Balneæ verò aliæ refrigerant & humectant, aliæ calfaciunt & humectant, aliæ calfaciunt & exiccant: vt sulphureæ, nitrosæ, aluminosæ, marinæ: quacunq; enim qualitate insignes fuerint, eadem corpus perfundent. Adhæc vnctiones & emplastra foris suas etiam vires contagione nobis impertiunt, dum eas nostro calore suscitatas per cu-

ſtis ſpiracula altius infundunt. Veſtes & tegumenta quibus operimur, interdum per ſe, vt calidorum animantium pelles, interdum accidente calfaciunt, quòd inſitum corporis calorem retinent nec exhalari ſinunt. Florum denique & aromatum odor omniſque fumus aut vapor, ſiue manifeſta ſiue occulta vi præditus, dum intrò ſpiritu ducitur, luculenter intima quæque mutat. Et hæc quidem in ambientiũ genere. In eorum autem quæ ſumuntur claſſe numerantur medicamenta, quæ quoties vel imprudenter vel ex cauſa vorantur, primis, ſecundis, tertiíſve qualitatibus aut tota ſubſtantia, ſpiritus, humores corpúſque afficiunt. Inter ea verò quæ corpore excluduntur, non neceſſaria eſt ſanguinis è naribus aut e vulnere eruptio, quæ nimia, calorem, ſpiritus & vires exhaurit: neque integrè ſano erumpentis quoquam modo ſanguinis vlla eſt commoditas. Neque profectò venus quoquomodo ſalubris, niſi cui fortè multo iam tempore præter conſuetudinem ſit intermiſſa. Huic idcirco moderata confert, quòd titillantis aut turgentis materiæ exuperantiam quaſi onus infenſam deponat. Immoderata verò, ſpiritus, calorem humidúmque primigenium exhaurit, concoctionem euertit, mentem & ſenſus infirmat atque conuellit, corpus eneruat, emollit, inérſque reddit. Horum nihil tamen extremè: quandoquidem veneris modus quidam eſt, nec vt cibo ita venere citra deſiderium quis vtitur. Vix quiſquam ſine libidine venerem exercet, ſine appetentia plurimi ſupra ſatietatem ſe ſaginant. Proinde cibi quàm veneris crebriora ſunt grauioráque pericula. Ad motuum genus accedunt clamores & vociferationes, quibus interdum venæ membranæque diuelluntur: eòdem & dolores pertinent, diri immanéſque cruciatus, & externi motus: vt nauigatio, vectio, geſtatio, equitatio, & quæcunque corpus, humores ſpiritúſve duriùs exagitant. Singula quippe validas ad morbos gignendos vires ſortita ſunt. His finitima eſt frictio ſicca, quanquã in corporis ſumma præcipuas vires habet. Deinde attritus, contuſiones, caſus, vulnera, ferarum morſus, venenatarum beſtiarum ictus, & quæcunque fortuitò in nos irruunt, nobisque quaſi fato impendent, quorum periculis corpus variè iactatur. Euidentes morbum cauſas, quarum vi immutamur omnes, iam quidem recenſuiſſe videor, quas ſolas veterum imitatione vulgus ſcrutatur, ſedulò rogans vnde morbus vnuſquiſque proceſſit. Ab his autem defluunt gignuntúrque in-

τὰ ἀφροδίσια.

teriores, de quibus proxime disserendum.

Interiores morborum causæ quot qualésque sint, vtque ab euidentibus defluant. CAP. XX.

Hæc omnia Hippocratet τὰ συγγεγονότα appellat, quæ & sanitatis & morborum causæ sunt interiores & congeneres.

CORPORIS spiritus, sanguis, humores, excrementa, & quęcunque contentorum nomine complectimur, interiores quidem causæ sunt. Hæ si naturæ legibus tenentur, salubres & sanitatis conseruatrices appellantur: Sin verò de naturæ bonitate multùm decedunt, insalubres & morborũ effectrices. Decedunt autem vel quantitate vel qualitate, quæ duo vitia illis contra naturam insunt. Quantitatis vitia sunt exuperantia & penuria. Spiritus exuperare quidem non potest, deficit tamen quum magna eius est inopia. Quę toto genere præter naturam sunt, vt calculus, vt lumbrici, semper dum adsunt exuperant, nunquam deficiunt. Sanguis, humores, excrementa siue immodicè exuperant, siue deficiunt, vitio dantur. Solius sanguinis exuperantia, plethora dici consueuit. Reliquorum omnium redundantia in cacochymiæ genere continetur. Quinetiam contentorum omnium intemperies tum simplex tum coniugata, crassities & tenuitas, durities & mollities, lentor & acrimonia, deinde putredo & totius substantiæ corruptio cacochymiæ species sunt. In his igitur contentorum vitiis omnes consistunt interiores morborum causæ. Euidentes autem sic illas proferunt.

Plethora.
Cacochymia.

Spiritus & humores disperdentia.

Spiritus quidem innatíque calidi penuriam ambientis feruor, balnearum, dissipantiúmque medicamentorum vsus, alimenti penuria & inedia, immoderata vacuatio, labor, omnísque motus vehementior, vigiliæ, insolens gaudium, venus intempestiua, dolor excrucians. Eædem quum increuerint, sanguinis succorúmque inopiam tandem inferunt.

Eosdem obruentia & conculcantia.

Spiritus, innatúmque calidum premunt & humores coarctant, aër densus & caliginosus idémque gelidus, alimentorum vbertas, excrementorum prouentus, diuturna quies, somnus arctior & profundior, metus & mœstitia. Eadem si violenta & intempestiua irruerint, haud secus atque laqueus faucibus ceruicíque iniectus, natiuum calorem strangulant & extinguunt.

Inquinantia.

Spiritus, humores, excrementa, omniáque contenta putredine contaminant aër putris & graueolens, ingestorum corruptio, eorum putredo & inordinatus vsus, excrementorum suppressio, obstructio, hincque cohibita perspiratio. Quies quoque & somnus idem præstant, at non nisi ex accidenti, & quia excreméta augẽt.

Corrumpentia.

Spiritus & innati calidi, sanguinis succorúmque

túmque totam substantiam corrumpunt aër aut pestilens aut quouis inquinamento contaminatus, hausta venena, retenti seminis aliorúmq; superuacuorum pernicies, venenatorum contagio, & virulentarum bestiarum morsus. Intemperiem in spiritibus, in sanguine, in aliisque contentis, calidam quidem inuehũt, circumfusi aëris æstus omniúmq; circunsidentium feruor, & quæcunque cutim coarctant atque densant. His accedunt cibi, potúsque calidiores, medicamenta quoque calida & acria, excrementorum suppressio, obstructio, atque hinc nata putredo, motus exercitatióque vehemens, ira & vigiliæ, nisi extra modum excesserint. Frigidam verò intemperiem accersunt, aëris omniúmque frigidorum occursus, alimentorũ parcior aut liberalior vsus, eorúmq; & medicamentorũ intemperies frigidior, ingẽs vacuatio, & magna superuacuorũ suppressio, otium motúsq; immodicus, somnus metus atq; mœstitia. Siccæ intemperiei effectrices causæ sunt, aëris sicca constitutio, & eorum occursus quibus exiccandi vis inest, cibi potúsque tenuitas & inedia, extenuantia dissipantiáque medicamenta, immoderata vacuatio, motus vehementior, vigiliæ, mœror, cura atque sollicitudo. Humidioris causæ sunt humidum & pluuiosum cœlum, balneæ dulces præsertim à cibo, potus liberalior, humectantium ciborum copia, excrementorum parcior vacuatio, vita otiosa, somnus multus, lætitia & animi tranquillitas. Crassos spiritus & humores similísque naturę excrementa proferunt, cibi atque potus crassæ compactæque substantiæ, vt panis azymus, bubula caro, maiorúmq; animantiũ & piscium esus, vinum crassum ac rubrum. Idipsum causæ omnes quas refrigerare atq; densare recensuimus ex accidente præstãt. Tenues verò gignunt alimenta & medicamenta extenuãtia, potúsq; tenuis & liberalior. Lentos aut acres alimenta aut medicamenta hisce viribus prædita. Nam animantium extrema piscésque cõplures & caseus, lentum glutinosúmq; succũ reddũt: mel verò, hordei cremor, similiáque medicamenta, detergentem & minimè viscosum. Sic sanè humores excrementáve durescunt aut molliuntur alimentis aut medicamentis quorum talis sit materia, atque etiam vehementer calidis atque siccis, aut impensè humidis cum tepore. Corporis spiritus humorésque exagitant atq; conturbant, quæcunq; humores valdè extenuant aut in feruorem agunt, & quæ aut subitò vehementérque comprimunt, aut vehemẽ-

Vnam aliquã intemperiem adferẽtia.

tiore motu incitant, vt dolor atrox, immodica exercitatio; ira, timor, omnésque tum corporis, tum animi perturbationes. Ex his sciri potest quàm variæ sint euidentium caussarum vires. Aliæ morbis materiam suggerunt, vt alimenta & excrementa, quæ principales sunt causæ. Grauissimis proinde morbis maxime obnoxij euadunt, qui gulæ abdomínique dediti, tempestiuam aspernantur medicationem. Alię materiam duntaxat immutant, solásque huic qualitates impertiunt, vt aëris & occurrentium intemperies, motus & quies, somnus & vigilia, & animi pathemata, quæ rariùs morbos excitant. Quot igitur qualésq; sint interiores morborum causæ, & qua hæ ratione ab euidentibus procedant, omnium denique efficientium causarum genera viresque sumus persecuti.

Quæ sit vniuscuiusque morbi causa. CAP. XXI.

NVNC morborũ ordine repetito particulatim scrutari par est quibus ex causis vnusquisque originem ducat, vt ex earũ obseruatione omnis quæ ad medendi rationem conducit habeatur cognitio. Quum autem morbus alius à solis euidentibus externísq; causis profectus sit, alius pręter has etiam interiores eásq; vel antecedentes vel continentes causas habeat, prima quidem vniuscuiusq; est origo discenda. Partium similarium, tum simplex tum cõiugata intemperies, earum quoq, putredo & totius substãtiæ corruptio, ab euidentibus plerunque causis fiunt. Hæ siquidem dum blandè & æquabiliter in omne corpus irruunt, primùm promptáq; spiritus, qui in tenui substantia positi omni affectioni patent, ab his deinde humores cæteráque contenta: postremò partiũ substãtiam quæ solidior est, quacunque vi aut qualitate insignes sint, afficiunt. At si validæ causæ eæ sint, & diu multóq; tempore assistant, atque iis expositum corpus propinquum sit, ídq; iam affectioni obnoxium (illa quippe quatuor in omnem rerum actionem concurrant oportet) affectus etiam proximè in corpus immigrabit. Quinetiam ij morbi similares nonnunquam à solis antecedentibus aut à continentibus causis emergunt. Etenim vitiosus putrísque humor firmiùs parti adhærescẽs, illius substantiam tandem corrumpit: quomodo & pulmones & iecur putrescere persæpe deprehendimus. Sic suppressi seminis & quorundam excrementorum malignitas in veneni naturam facessens, principum partium substantiam contaminat. Quacunq; autem intemperie alienáve qualitate spiritus,

Similaris morbus vnde.

ritus,

ritus, sanguis, humores excrementáve tenentur, mox contagione corporis partes eadem inurunt, eáque interdum leui, interdum altiùs infixa & permanente. Itaq; morbi similares aliàs à solis euidentibus, aliàs tum ab his tum ab antecedentibus continentibúsque causis originem habent. Iam de instrumentorum morbis. Naturalis partium figura inuertitur aut spermatis conformantísque facultatis vitio, aut mēbris in partu posteáve, dū adhuc mollia teneráq; essent contortis, aut quòd multo pòst tempore collisa cōfractáve vitiosè coalescunt, siue medici, siue laborātis, siue alterius cuiuspiam inscitia & errore. Interiores etiam causæ plerunque figuram inuertunt, vt tumor præter naturam, sectio, conuulsio, & resolutio neruorum. Concauitatis & meatus vitia quidem multa sunt, quorum coalitus maximè à causa fit interiore, dum capacitatis facies exulceratæ nec benè curatæ, inter se glutinantur & adhærescunt. Obstructio ab interiore quoque causa, vt à caruncula, à duro tuberculo, à tumore, à callo, à grumo & ab humore crasso lentóque interiorem canalem ductúmque inferciente. Angustia verò fit vel aliquo extrinsecus comprimente intróque impellente meatuum latera: vel his in seipsa concidentibus, idque cogente frigidorum adstringentium aut exiccantium vi. Sed & causam sæpe habent interiorem, quum retinendi facultas validior, meatus eorúmque oscula quasi impetu coangustat. Laxitatis causæ his contrariæ sunt, medicamenta aperientia, quæ incidendi, detergendi expurgandique vim nacta sunt, & quæ vehementer molliunt atque laxant: expultrix quoque facultas valida aut retentrix imbecilla. Asperitatis porrò causæ sunt, medicamentorum, humorum, & excrementorum immodicè acerborum, cuiusmodi sunt immaturi fructus, aut acrium, aut abstergentium vis eousque interdum inualescens, vt partes ipsas vel corrodat vel exulceret. Læuitatem verò efficiunt cibi, potus, humores, tum vtiles, tum superuacui pingues atque glutinosi. In numero autem pars quæcunque deest, aut naturæ conformationisq; vitio, aut sectione, aut vstione, aut putredine, aut frigore periit. Si qua autem superest & accrescit, ea est validæ naturæ opus, quæ ex vtili eáq; vberiore materia naturale quiddā progignit: eiusmodi est in conceptu sextus digitus, & in adultis tuberculum carnosum. Ex inutili verò materia fiunt ganglia, meliceriides, steatomata, atheromata, acrochordones, eiúsque generis tubercula. Partis porrò

Organicus.

molem ſupra modum augent, vtilis materiæ vbertas & valida natura, quæ frictione, calore, pice aliiſque trahentibus iuuatur. Minuunt verò imbecilla virtus, & alimenti penuria, & aliæ cauſæ quas diximus de naturali numero nonnihil detrahere. Partem è ſua ſede atque ſitu dimouent vinculorum ſolutio aut laxitas, vt in luxatis, ſiue repentino vehementíque motu, ſiue mollientium occurſu fiat: continentium partium diſruptio vel laxitas, qualis in enterocele aliiſque ramicibus, & in abdomine diſciſſo, & quum vulnerato pectore pulmo excidit. Vicinarum autem partiũ conſenſus deprauatur, quum illæ inter ſeſe cohærent, aut commune illarum vinculum laxatur, intéditur vel abrumpitur. Continui ſolutionem efficiunt flatus humórve vel exuperans, vel acer, vel pungens, vel exedens: & in cauſis euidentibus motus immoderatior, & quæcunque contendunt, frangunt, vulnerant, perforant, aut vrunt. Atque hæ quidem ſimplicium omnium morborum cauſæ putentur.

Cõmunis.

Implicitorum compoſitorúmque morborum cauſæ. CAP. XXII.

NVLLA cauſa proprio atque vni eſt ſemper addicta morbo, ſed vna eadémq; ſimplex morbos plerunque varios infligit. Solis ardor deſtillationem è capite frigidam concitat, ex qua aſthma, arthritis & paralyſis. Idem iecoris bilem accendit & extimulat, cuius febris eſt ſoboles. Sed & cauſæ contrariæ in morbi eiuſdem procreationé ſæpe concurrunt. Vt enim ſolis ardor cerebrum dilatans illiúſq; ductus patefaciens excrementa diffundit, fluxáque reddit, ita frigus immodicum quaſi comprimens & coarctans, illa exprimit, depellítque. Quum itaque morbi complures erunt, vniuſcuiuſque interior cauſa ſeorſum perueſtiganda: quòd ſi multæ deprehendantur, obſeruandum implicitæne ſint an connexæ, ánve diſiunctæ: quandoquidem earum non minus quàm morborum obſeruatio ad curationem confert. Implicitæ vix vnquam ſeorſum eximi poſſunt. Ex connexis antecedens prius quàm conſequens delenda. Diſiunctæ ſeparatim ſigillatimque tolluntur. Quoniam autem tumores omnes præter naturam, morbóſque partium plurimos humorum defluxio parit, quæ & ipſa plurimorum eſt morborum cauſa, hoc loco expendendum, quid fluxionem moueat, & in hanc non illam partem deducat. Fluxionis materia ſunt, ſanguis, bilis tum flaua tum atra, pituita, aquoſus humor, flatus & quicquid ex his permiſtis conflatur. Omnis autem materia vel per ſe & ſua ſponte, vel

Complures morbi à fluxione & rheumate.

vel impulsa fluit. Sponte, quum vel copiosior est, vel colliquefacta, vel iactata vehemetiùs. Talis quippe nequit propria sede coërceri, sed suopte impetu effluit exciditque. Impulsa verò fluit aut vi partis expellentis ea quæ tum qualitate tum quantitate molesta sunt, aut vi frigoris, aut adstringentis cuiusdam aut comprimentis robore. Atque hæ causæ fluxionis sunt effectrices. Cur autem in hanc quàm in illam potius partem incumbat, causa est pars vel recipiens vel attrahens. Recipit autem quia imbecilla, aut quia prona & subiecta mittenti. Imbecilla est vel natura, vt cutis, axillæ, inguina, adenes, & alia quæcunque laxa mollisq; genita est: vel morbo, vt quæ contusa est, obtrita, vulnerata, alióve morbo languida. Pars prona fluxioni subiecta est, si vias ad se directas & ingredientes amplas habet atq; latas, egrediêtes verò angustas. Sic ad renes, ad pulmones, ad articulos, ad aliásque sedes in quas humor illabi consueuit, prona est fluxio. Prona enim fluxionique subiecta pars est, quæ inferiore est situ: quandoquidem materia grauis faciliùs deorsum fertur & in procliue deuoluitur, quanquam & flatus & vapor & tenuissima bilis facilè quoquouersum excurrit. Attrahit pars quęq; fluxionem dolore, motu, frictione & calore, siue ab interioribus, siue ab externis causis comparata hæc sint. Humor in parte coaceruatur bifariam, congestu & defluxione. Congestus fit partis vitio & imbecillitate, quum allapsum alimentum nec conficere nec absumere valens, non pauca inde congerit superuacua: aut quum valida ipsa plura allicit quàm vt possit concoquere: aut quum densior adstrictiórque excrementa nec facilè deponit nec dissipat.

Rheuma concitantia.

Rheumatismo pars qua obnoxia.

Libri de morborum differentiis eorumque causis, finis.

DE SYMPTOMATIS ATQVE SIGNIS, LIBER II.

Quid symptoma, & qua id ratione à morbo & à causa distet. CAP. I.

TERTIVM nunc genus restat eorum quæ præter naturam nobis inesse proposita sunt, symptomatum

nempe atque ſignorum: quæ vt ortu, ita & tractatione morbis ſuccedunt. Licet autem morbi compluréſque eorum cauſæ penitus lateant & intrò condantur, ſymptomata tamen ſignáque omnia foras ſe dant, & conſpicua ſunt nobis. Alia quidem ſigni, alia ſymptomatis eſt ratio: omne ſymptoma ſignum eſt, non tamen omne ſignum ſymptoma. Eſt autem ſymptoma, affectus præter naturam vbiuis conſiſtens. Hîc quidem affectus appellatio latiùs quàm in morbi finitione patet, vt & affectionem omnem contineat. Qui præter naturam ſimpliciter exiſtit, nondum contra naturam eſt, nec corporis functionem vllam manifeſtè offendit. Morbus & morbi cauſa à ſymptomate diſtant, quòd functionem lædant, ille quidé primùm & per ſe, hęc verò per accidés: ſymptoma neutro modo lædit, quia nondum contra, ſed duntaxat præter naturam eſt. Diſtant & aliter, quòd morbus in aliqua coporis parte ſolum conſiſtat, cauſa in contentis, ſymptoma verò tum in vtriſque, tum in functionibus ipſis. Hac quidem nominis ratione quicquid in corporis ſubſtantia, vel in contentis vel in functionibus præter naturam exiſtit, ſi nondum functiones manifeſtè offendit, ſymptoma iudicandum, vndecunque id originem ducat. Itaque & corporis nigrities ex Solis ardore contracta, & vrinæ aliorúmve excrementorum color odórve præter naturam citra morbum grauis, & leuiuſculi partium affectus, adeóque tenues vt nondum functionibus incommodent, ſymptomata ſunt, neque in aliud affectuum præter naturam genus coniici poſſunt. Eſt tamen & altera multò anguſtior huius nominis ratio, qua ſolùm affectus præter naturam ex morbo profectus ſymptoma appellatur. Hoc genus vniuerſum morbi ſoboles eſt, quò nihil eorum pertinet quę modò percenſui: at nihilominus fœdus icteri color, & putrida fœténſque deiectio ex febre profecta, & omnis functionis læſio, huius ſunt generis. Cæterùm quum morbus vnus alium de ſe proximè gignit, vt dum iecoris feruor ventriculo calidam intemperiem inurit, poſterior affectus ex morbo quidem natus eſt, non ſimpliciter tamen ſymptoma, ſed morbus appellari debet: ſiquidem in parte inhæreſcit, cuius actionem primùm ac per ſe manifeſtò lædit. Atque hi ſunt quos ſuprà conſequentes morbos nuncupauimus, quorum prior poſterioris eſt cauſa. Quis enim vel mediocriter eruditus ventriculi intemperiem ſymptoma cenſeat calidioris iecoris?

Quid propriè ſymptoma.

Nihil

Nihil igitur ne diuersâ quidem ratione potest morbi atque symptomatis rationem sibi vendicare, quoniam neque fieri vllo modo potest, vt vnum quippiam atque idem actionem lædat & non lædat. Quinetiam quum imbecillum languidúmque iecur malè sanguinem conficit, hæmatosis læditur, ex hac deinde corrupti vitiosíque humores toto corpore succrescunt, qui febres & alios deinde morbos excitant: ipsa humorum corruptio, licet affectus sit præter naturam ex morbo natus, minime tamen symptoma censeri possit, sed morbi causa, quòd in contentis subsistat, actionémque ex accidenti lædat. Nihil enim idem possit morbi causa & symptoma dici: quanquam fieri potest vt symptoma alterius symptomatis sit causa: vt quum ex eodem morbo complura symptomata continuata serie defluunt. A frigida ventriculi intemperie concoctio offenditur, ex qua ciborum est cruditas: hinc porrò lienteria, quæ est cita alui deiectio, ab hac demum impedita alimenti in totum corpus distributio. Hac serie quoties morborum, symptomatum & causarum ingens quædam fit concursio magnáque confusio, morbum neque symptoma proxime antecedit, neque causa vlla proximè insequitur: sed ea serie ita semper ex aliis alia nectuntur, vt morbum causa antecedat, symptoma verò proximè sequatur. Quanquam autem idem interdum morbus est & morbi causa, neutrum tamen symptoma dici potest. Nā & morbus morbi, & symptoma symptomatis interdum causa fit: at symptoma neque morbus neque proxima morbi causa esse vsquā deprehenditur. Quamobrem Auicennas tria hæc genera permiscens confundénsque, non planè videtur rerum substātias dispertitus. Quum propter ictum dolor acerbissimus phlegmonem parit, symptoma ait morbi causam fieri: at certe dolor proxima continénsve non phlegmones, sed fluxionis causa existit, fluxio verò collectionis, hæc demum quia partem copia distendit, obstructionis, ex qua sequitur prohibita perspiratio, natiui caloris extinctio, humorū putredo, ipsa denique inflammatio, quam propriè phlemonem appellamus. Tumoris igitur principalis causa est ingens cumulatorum humorum copia, inflammationis putredo, dolor verò incitans duntaxat causa est, & sine qua nihil efficeretur. Neruos omnes contendit Auicennas vt persuadeat symptoma in morbum verti commutaríque, quum capitis dolor ex stomachi vitio acceptus diutius persistit. At verò dolor hic ex sympathia tametsi ca-

piti fit proprius, nec tamen in morbum degenerat, nec pristinam ſymptomatis naturam commutat: ſed vel ipſa capitis intéperies, vel alius quidam morbus ex ventriculo contractus, proprium hunc capitis dolorem infert.

Tria ſymptomatum ſumma genera. CAP. II.

MORBVM proxime tanquam effectus ſequitur functionis læſio, primum illius ſymptoma ídque proprium & indiſſolubile, è quo dein alia defluunt omnia. Sunt autem hæc bipertita: nam alia in partium ſubſtantia, alia in excrementis inſident. Itaque tria ſunt omnino ſumma ſymptomatum genera, actio læſa, excremẽtorum vitium, & ſimplex corporis affectus. Poſteriora duo ex læſa functione, hæc verò ex morbo proficiſcitur. Exempli cauſa vtque omnia pateant apertiùs, obſtructio ſit in bilis folliculo: ſub hoc vitio flaua bilis à reliquo ſanguine expurgari nequit, hácq; functione lęſa bilis cum ſanguine manẽs in totũ corpus refunditur. Hinc cutis fœdo tetróq; colore deturpatur, & icterus fit ſimplex quidem ſymptoma. Hinc etiam vrinæ craſſeſcunt flaueſcúntq;, & alui excreméta albicãt bilis permiſtione deſtituta. Ea igitur ſerie ſimplices corporis affectus excrementorúmq; vitia ab actione læſa proficiſcuntur. Iam verò læſarũ functionum differentiæ ex integrarum numero colligẽdæ. Functionum aliæ animales, aliæ naturales: & animalium aliæ ſenſus, aliæ motus, aliæ principes. Senſus porrò quinque ſunt, tactus, guſtatus, odoratus, auditus & viſus. Principes verò functiones ſunt, phantaſia, intelligentia, & memoria. Harum vnaquæque bifariam læditur, quia aut non fit, aut malè: & malè rurſum bifariam, aut diminutè aut deprauatè. Cęcitas viſionis eſt priuatio, hebetatio diminutio, hallucinatio error & deprauatio. His in auditu reſpõdent, ſurditas, grauis auditio & tinnitus. Haud quidem difficile ſit iſtorum imitatione cęteras animales functiones lęſas, tametſi proprio adhuc nomine caruerint, numerando percenſere, ſi vniuſcuiuſque tres conſtituantur differentiæ. Eadem propemodum in læſis naturalibus functionibus numerandis ratio tenenda. Quum pars vnaquæque ſimilaris quatuor tum facultatibus, tum functionibus inſignita ſit, ſi quamlibet trifariam lædi contingat, quòd vel minimè, vel remiſſè, vel deprauatè edatur, erunt vniuſcuiuſque partis, vt ſimilaris eſt, ſymptomata duodecim. Si eadem quoque ex naturalium inſtrumentorum eſt ordine, quoniam præter eas quibus ſe alit & tuetur, alias etiã toti corporis communes vires

Functionis cuiuſlibet offenſæ tres differentiæ, quæ primi generis ſunt ſymptomata.

nes vires accepit, aliis duodecim erit symptomatis obnoxia. Ventriculi apepsia, bradypepsia, dyspepsia læsæ cõmunis concoctionis vitia sunt: totidémque & in attractione, & in retentione, & in expulsione consistunt, sed quibus propriæ appellationes non suppetunt: quemadmodum neq; læsis fũctionibus duodecim, quæ illi qua similaris est peculiares sunt. Tot igitur symptomatum genera functio læsa comprehendit, quorum alia in alias partes incidunt pro cuiusque functionibus connumeranda.

Symptomatum quæ tum in affectu simplici, tum in excrementis consistunt differentiæ. CAP. III.

SIMPLICES partium affectus præter naturam qui functioni nulli incommodant, sensibus ferè obuij manifestíque sunt. Hos proinde sensuũ quibus percipi solent numero, in ordines quinque redegerunt. Aspectabiles sunt fœdi colores, quos morbi inflixerunt, qualis flauus est in ictero, pallidus in leucophlegmatia & in vitiligine, niger in elephantiasi. Odoratus sunt, teterrimi & graues odores, quos axillæ, aures, nares, os, aut corpus vniuersum expirat. Ad auditum referũtur soni præter naturam, quales sunt aurium tinnitus, pulmonum fauciúmque stertores, dentium stridores, ventriculi atque etiam colli rugitus, intestinorum crepitus. Ingrati sapores qui palatum & linguam inficiunt, gustatu deprehenduntur, cuiusmodi sunt oris amaror à bile flaua, sapor acidus è melancholia, aut salsus è pituita. Cutis scabra, arida, & rugosa symptomatis inquinatur, quæ tactio percipit. His ergo differentiis comprehenduntur symptomata generis secundi, quæ simplices sunt corporis affectus. *Secundi generis symptomata.*

Tertium porrò genus in excrementis inest, quæ præter naturam vitium contraxerunt aut substantiæ, aut qualitatis, aut quantitatis. Substantiæ vitium appellamus, quum quod excernitur toto genere præter naturam est, vt calculus, vt arenula, vt lumbricus. Aut quum non id quod excernitur, sed ipsa illius excretio præter naturam existit: vt sanguis è naribus, ex auribus, ex ore, seu sputo seu vomitione, è vesica vel aluo profluẽs, & quæcunque citra naturæ præscriptum fit eruptio. In excrementis qualitatis vitia insunt, quum aut eorum color à naturæ modo recedit, vt si vrinarum, deiectionum, mensium, sputorum, aut vomitionum niger est color, liuidus, aut viridis. Quum etiam aut graueolentia ferit: aut sapor amarus, salsus, acidúsve subest: aut lentor vel acrimonia, & crassities vel tenuitas, aliáve qualitas præter *Tertij generis symptomata.*

naturam, tum his tum cæteris quæ manant è corpore inesse deprehenditur. Quantitatis vitium est, quum iustus naturæ modus in his minime tenetur, sed ea vel abundantiùs vel parciùs profluunt. Hæc igitur excrementorum vitia in symptomatis connumerentur, si prætertim ex morbo originem sumpserunt. At quæ nō hinc, sed ex alimentis profecta sunt, quorum vel qualitas praua, vel immodica quantitas permanet, non propriè symptomatis annumerari debent. Ipsa porrò excrementorum vitia atque symptomata dum præter naturam intus coërcentur, nouorum plerunque morborum causę fiunt. Haud equidem scio vlláne alia causa plures morbos procreet, quàm excrementorum prouentus. Symptomatum differentiæ hæ sunt: iam eorum causas breuiter perstringam.

Læsarum functionum causæ. CAP. IIII.

FVNCTIO læsa per se nulliúsq; rei interuentu ex morbo proficiscitur. Morbus autē qui sensum motúmquę offendit, vel in cerebro propria facultatis sede, vel in sensus motúsve organo consedit. Qui facultatem eiúsque sedem occupat & impedit, aut intemperies est, aut continui solutio, aut constipatio, aut obstructio, eáque vel à tumore præter naturam, vel ab influente humore profecta. Ab his siquidem coërcita facultas prohibetur in sensus motúsque instrumenta defluere, qui instrumentum, modò partem eius principem & primariam, modò cæteras quæ illi subsidio veniunt, aut quouis modo vsui sunt, exercet. In primaria quidem (cuiusmodi in oculo est humor crystalloides) fiunt intemperies, continui solutio, & situs mutatio: hic enim sępe de sede propria decedit. In cæteris instrumenti partibus præter intemperiem & continui solutionem instrumentarij quoque morbi consistunt: cuiusmodi sunt pupillæ amplitudo vel angustia, humorum penuria vel exuperantia, horum tunicarúmque crassities aut alienus color, suffusio, vnguis, & quæcunque ob pupillam succrescūt deinde vlcera, inflammationes, aliique tumors, qui nihilominus & totius oculi morbi sunt, & symptomatum causæ. Sic propemodum & aurium obstructio vel à tumore nascitur, vel à tuberculo, vel à sordibus, vel ab iis quæ in eas incidunt. Nariū quoq; obstructio vel ex attritu & tumore, vel ex polypo fit: & ossis spōgoidis obturatio à grauedine. At fœtores iis insidentes odoratum corrumpunt: quemadmodum linguæ lentor salsus, acidus, aut amarus, gustatus iudicium euertit,

Læsarum enim liū functionum causæ.

euertit. Iam verò tactus motúsque symptomata, vt stupor & paralysis, fiunt neruis aut refrigeratis, aut vinculo alióve extrinsecus premente constrictis, aut crasso lentóq; humore obstructis. Hæ causæ spiritum & facultatem animalē latiùs manare non sinunt. Ita igitur animales functiones causæ multiplices offendunt. At verò læsæ naturalis functionis causa omnis vel intemperies est, vel substantiæ corruptio: hæc enim vitia, similarē partem actionum opificē inuadunt labefactántque, neq; priuatæ vllius functiones naturales aliis ex causis lædi possunt: at publicæ, quales in naturalibus instrumentis insunt, aliis etiam quibusdam ex causis offenduntur. Etenim ventriculi, iecoris, alteriúsve instrumenti ratio ab erysipelate, à phlegmone, ab aliisq; tumoribus præter naturam interdum peruertitur, híncq; diminuta aut deprauata concoctio hominem fatigat. Quinetiam non solùm similaris, verumetiam instrumentarius morbus attractionē interpellat. Sic tuberculo carnoso vel alio quouis tumore in gula succrescente, quo cibis via præcluditur & intercipitur, vel omnino nulla, vel difficilis, vel deprauata, quasi saltu quodam aut tremore attractio perficitur. Eisdem ex causis & ex flatuum turba præpeditur retentio, nec ventriculus cibos arctè complectitur, nec eisdem firmiter adhærescit. Expulsionem lædunt morbi similares, & viarum angustia atque obstructio. Sed hanc accelerat excernendorum copia vel acrimonia: crassities verò aut lentor remoratur. Non aliæ profectò causæ quærendæ sunt, cur alimenti in vniuersum corpus per venas distributio, aut fæcum alui deiectio, aut vrinæ profusio, aut flauæ bilis in suam cystim, aut denique melancholiæ in lienem expurgatio vitiosa sit. *Naturaliū offensarum causæ.*

Simplicium symptomatum interiores causæ. CAP. V.

AFFECTVS verò simplices siue in corporis partibus, siue in excrementis citra vllam functionum læsionē inhærescunt, interiores causas has obtinent. Color quidem præter naturam, succum & humores de optimo & mediocri statu delapsos, qui vel in cutem se extulerunt, vel cum excrementis excidunt. Fœtor omnis & graueolentia soboles est putredinis. Alienus sapor, aut humoris qui in os influit, aut qui excrementis permiscetur, naturā imitatur. Sonus præter naturam, rugitus & murmur, vel ab instrumentorū fit angustia, vel à flatus copia, vel ab eo huc & illuc impulso. Ex quibus intelligi potest horū symptomatū quemadmodum & superiorum causas esse morbos. Naturalium

autem excrementorum, vt deiectionum, vrinarum, mensium & sudorum vitiata qualitas, eas causas habere putetur, quas nunc simplici affectui ascripsimus. At verò quantitatem eorum supra modum augent, vt ingens ciborum copia, vel eorum corruptio & acrimonia, quæ expultricem vim stimulat, vel lubrica fluxáque materia, vel continentis facultatis imbecillitas, vel exquisitior corporis sensus, vel impedita alimenti distributio, vel excrementa aliunde refusa, vel corporis vniuersi colliquatio. His enim ex causis vrinæ, deiectiones, sudores atque menses validiùs, abundantiùs, crebriúsque erumpunt. Quantitatem verò eorum minuunt alimentorum parcitas, crassities & adstrictio, expellentis facultatis imbecillitas, partium expellentium sensus obtusior, viarum angustia vel obturatio, immoderata è cutis spiraculis facta dissolutio. Verumenimuerò excretiones quæ toto genere sunt præter naturam, alias causas habent. Vt sanguinis profusio fit rupta, exesa, aut aperta vena quæ sanguinis est receptaculum Rumpitur autem nimia plenitudine & vi causarum euidentium quæ superiore libro positę sunt. Exeditur ab acri & mordaci humore, si prępsertim ea mollis est & tenuis. Reseratur patefactis osculis & copia, & tenuitate & acrimonia sanguinis, interdum & à natura quę lacessita ora venarum diducit, vt iis exigat quicquid est molestum. Nonnunquam & sanguis ita extenuatus vt seri speciem referat, è venarum tunicis rarioribus atque laxis emanat. Vomitiones autem mouent cibi assumptorúmque copia, contentorum velut bilis acrimonia, & quæ pondere grauant, vt sanguis vel pituita copiosior quodam loco conclusa. Tres hæ causæ cerebri destillationes, oculorum lachrymas, expuitionem, gonorrhœam omnémque ex quauis parte vacuationem contra naturam proritant. Hîc nempe continendi facultas excrementorum pondere defessa, omnia tandem elabi finit: expultrix verò stimulatą impetu eadem omnia deturbat.

Naturalium excretionū causæ.

Excretionum præter naturam causæ.

Dolorem symptoma tactus esse, & quæ illius causæ.

Cap. VI.

Sensus vnusquisque rei obiectæ vehementia pulsatur ac dolet: vt oculus nimio splendore, & auris aspero vehementíque strepitu. Vnius autem tactus dolores idcirco maximè atroces existunt, quòd crassissimus atque in compactiore materia positus, primus sit & omnium animantiū communis, quódque qualitates in quibus hic versatur maximè

ximè sint efficaces. Hæ igitur siquando exuperent,& tactũ repente vehementérque feriant, dolorem commouebunt. Non ipsa noxiarum qualitatũ perceptio,sed quæ hinc protinus exoritur affectio dolor est, quemadmodum & quæ ex inimici conspectu nascitur tristitia aut ira existit. Vt igitur inimici conspectus non est ira,ita profectò neque rei noxię tactio,sed molestia ex tactione profecta dolor est. Itaque vt ira animi, ita & dolor debet tactus symptoma censeri. Galenus Hippocratis locum exponés quo dixit omnem morbum vlcus esse, dolores omnes non nisi diuulsione & continui diuisione moueri contendit. Auerrhois Galenum insimulans suadet soluto continuo idcirco dolorem inferri, quòd praua & nocens qualitas inducta sit: hanc vnicam & proximam causam statuit doloris, quæ vna proximum est & proprium tactus obiectum. At verò vtraque sententia videtur sophismatum subtilitate instituta. Tactus enim non vnum est & simplex instrumentum, sed quod in extremorum caloris & frigoris,humoris & siccitatis,mollis & duri, asperi & leuis,grauis & leuis mediocritate,cõuenienti forma atque situ consistit. Hunc proinde in Physiologia demonstraui à temperatis suique similibus nihil affici,nec ea percipere, à dissimilibus verò & contrariis variè perpeti, eáque non nisi offensione & læsione sentire. Quamobrem quicquid supra modum calidum,frigidum,durum,acutum, graue aut multum repente irruet in tactum,dolorem infliget,ídque qualitatis suæ vi & efficacia,quæ proxima est doloris causa: nempe calfaciens, refrigerans, contundens,secans,exedens aut diuellens. Itaque doloris causam non vnicam,sed tot nimirum quot sunt tactus obiecta,statuere par est. Quæcunque violenter & repente in tactum irrumpunt, tamdiu solum dolorem inferre possunt, quandiu agunt agunt & sensum mouent: atque cum sensus mutatione illius pariter dolor conquiescit. Licet interdum sublato efficiente torpor aliquis (perinde atque in oculo rei visæ simulachrum) aliquantisper remaneat, obscurum quandam doloris speciem exhibens, ea tamen dolor haudquaquam est. Multæ quidem existunt dolorum differentiæ,quas inter signa demonstratiua collocandas esse duximus. Quamobrem de symptomatum summis generibus horúmque causis isthæc attigisse satis supérque videmur, de singulis inter particularum morbos paulo pòst aptiùs dicturi. Nunc de signis tradendum.

De signis, quotque sint illorum differentiæ. CAP. VII.

ἡ σημειωτική.

MORBI in intimo corporis recessu conditi, qui neque cerni neque sensu vllo percipi possunt, solis signis intelliguntur, quibus tanquam rerum indiciis mens recta ratione ducitur, & in recondita penetrans, quęcunque magna obscuritate inuoluuntur sic aperit, vt oculis ea cernere videatur. Tanta est signorũ necessitas, vt his sublatis medicinæ fundamenta corruant. Quoniam autem præter morbos eos qui de partibus singulis posthac tradentur, alij plerunq; aut noui aut nouo modo impliciti ingruunt, qui neque literis, neque expressis signis doceri omnes possunt, generalis quædam signorũ ars iure præmittenda est, quæ modum exprimat, tum morbi, tum causæ cuiusq; interioris inuestigandæ. Quum autem tria sint prima signorum genera, hîc quidem de insalubribus quæ morbos eorúmque causas demonstrant, in opere prognostico de signis prognosticis, in opere sanitatis tuendæ de signis integræ valetudinis dissèrendum.

Quid signum.

Quicquid igitur sensibus nostris obuium, aliud quippiam latens & occultum comitatur, id illius est signũ. Sic symptoma quia conspicuum interioris occultíq; morbi è quo fluxit, expressum est signum: sic & causa euidens vt vitiosus corruptúsq; cibus, morbi quem procreauit index est.

Duo signorum summa genera, τό τε διαγνωστικὸν καὶ προγνωστικόν.

Est autem signum genere duplex, demonstratiuum & prognosticũ. His nonnulli commemoratiuum adiecerunt, quo præterita corporis constitutio memoria repetitur. Demonstratiuis præsens indicatur constitutio, prognosticis futura præuidetur. Signa prognostica non continuò vt morbus inuadit, sed aliquanto pòst tempore se proferunt, hincque mox apparentia & superuenientia nuncupari solent. Ea genere quidem triplicia sunt: alia coctionis vel cruditatis, alia salutis vel mortis, alia decretoria, & in vnoquoq; genere alia salubria, alia insalubria, alia neutra, de quibus sigillatim aliquando fusiùs differetur. Demonstratiuorũ quoque alia salubria, alia insalubria, alia neutra. Salubria quæ corporis naturalem constitutioné, & bonam humorum commoderationem cõmonstrant. Insalubria alia quidẽ morbi speciẽ declarant, vt pulsus frequens, celer & inæqualis febrẽ: alia sedẽ affectam, vt pulsus durus membranã, mollis & vndosus pulmones molliorémve partẽ affici: alia morbi causam, vt plethoræ & cacochymiæ signa. In vnoquoq; porrò genere alia propria sunt & inseparabilia, quę propriã rei essentiã perpetuò comitantur, neque possunt ab ea seiungi. Statim

partis

pariter cũ morbo inuadunt pariterq; desinunt, vnde comitantia & simul apparentia nuncupantur. Ita quidem lateris dolor pungenti similis, difficilis spiratio, tussis, & acuta febris, propria dicimus signa pleuritidis. Alia dicũtur assidentia quæ aliàs cũ morbo inuadunt, aliàs superueniunt, aliàs neq; omnino adsunt: proinde nec propria nec inseparabilia sunt, sed multorũ communia. Sic dolor ad iugulũ vel ad ilia pertingens, & in latus ægrum quàm in sanũ decubitus facilior, nõ propria, sed assidentia sunt pleuritidis signa: quemadmodum & capitis dolor, qui febri non assiduus comes assistit. Prætermissis autem salubribus prognosticísque signis, insalubria duntaxat hoc loco exponenda suscipimus. παθογνωμονικά.

Signorum insalubrium quæ morbos eorúmque causas indicant summa genera. CAP. VIII.

TRIA corpori præter naturam insident, morbus, morbi causa, & symptoma. Postremum hoc, quia perpetuò sub sensum aliquem cadit, seipso non aliis signis percipitur. At morbus atque eius causa interior nostros plerunq; sensus effugiunt, nec in conspectum se dant, ex symptomatis tamen ceu ex signis innotescũt. Hinc artis medicæ pars maxima opinabilis & coniecturalis est, cuius veritas non aliter quàm argumentis atque signis illustratur. Quoniam autem ad curandi methodum, non modò morbi speciem, verumetiam corporis sedem cui is inhærescit cõpertam esse oportet, conuenit vt signorũ insalubrium alia sedem affectam indicent, alia morbum qui in ea consistit. Sedis affectæ signa sunt, excrementa, actiò læsa, doloris proprietas, situs & propria accidentia. Non semper omnia, sed tamen quædam necessariò elucent in vnaquaque affecta sede. Iecur enim inflammari plerunque doloris proprietas, situs, & propria accidentia dilucidè innuũt, etiamsi nec læsa videatur actio, nec excrementa profluant. Sic factum vlcus exesámque venam sola sanguinis expuitio retegit, licet ceterorum nihil se proferat. Excrementi quidem appellatione tũ quod excernitur, tum ipsum excernendi modum complectimur. Quod excernitur interdum portio quædam est affectæ sedis, quam certò coarguit: nam cartilago tussi eiecta arteriam, caruncula in vrinis renes, & ramentum in alui fæcibus, tenue quidem superiora, crassum & carnosum inferiora intestina exulcerari demonstrat. Interdum non ipsa partis substantia, sed quiddam illi adhærescens excidit, vt intestinorum adeps: interdum quippiam quod pars affecta πεπονθότος τόπου δηλωτικὰ ceu ἐνδεικτικὰ σημεῖα.

complectitur. Sic per acceptũ vulnus si vrina profluit, vesica, si fæx alui, intestinum sauciatur. Vulnerato autem pectore si spiritus efflatur, succingens membrana diuellitur. Excernendi quoque modus affectam sedem patefacit: nam ex vulnere sanguis quasi saliendo prosiliens ex aperta est arteria: & portio sedis affectæ si pura & solitaria excernitur, è proximis est sedibus, sin verò naturalibus excrementis ad vnguem exquisitéque permiscetur, è distantibus atque sublimioribus est. Actio læsa eam partem à qua edi solet affici ostendit, vt cæcitas oculum, surditas auditum, cruditas ventriculum. Partis autem affectus propriúsne sit, an per alterius consensum, non ex læsa actione, sed ex aliis signis discendum. Quum enim solitarius consistit & perpetuus est nihilque intermittens, neque increscente alterius partis affectu augetur, sed quouis alio sublato persistit, atque illi accommodata præsidia conferunt, proprius existit. At qui alterius incremento inualescit illiúsque remissione mitescit, nec idoneis subsidiis parti adhibitis leuatur, alterius cõsensu fit. Doloris quoque proprietas seu species explicat quæ pars primariò sit affecta: vt dolor pulsans aut arteriam aut partem arteriæ proximam laborare: pungens membranam: conuellens neruos aut tendones: extensus venas: contundens & profundus ossium membranas: laxus & mollis carnem: grauis & obtusus viscera aliámve partem sensus hebetioris. Situs porrò tum doloris tum tumoris, affectæ sedis est index. Nam si dolor dextro hypochondrio penitus insidet, iecur non lien: si sinistro lien non iecur afficitur. Si dextri hypochondrij tumor per costarum extrema producitur, iísque subiectis lunæ figuram exhibet, in iecore est, si circunscriptus in ventris longum exporrigitur, in rectis est musculis abdominis. Hæc signorum genera sunt quibus affecta sedes deprehenditur, atque ex his quæcunque propria & inseparabilia dicuntur, quia maximam demonstrãdi vim obtinent, certissima sunt: assidentia verò, quòd multorum sint communia, non paruam interdum dubitationem habent. Iam verò affectuum signa ex eisdem (ratione tamen paulùm diuersa) depromuntur, præterquem ex actione læsa: hæc enim quæ pars affecta sit, non quis in ea insit affectus exprimit. In excremẽtis igitur si partis cuiuspiam portio continetur, vlcus subest: vt quum intestini ramentum deiicitur, aut asperæ arteriæ bronchium expuitur. Si arenæ rubræ subsident in vrinis, renes calor exercet. Si alui fæces

τῶν νοσημάτων δηλωτικὰ γνωρίσματα.

semini

ſemini cucurbitæ ſimiles exeunt, aſcarides vrgent. Doloris proprietas morbi ſpeciem demonſtrat: vt dolor inflammãs calidam intemperiem, ſtupefaciens frigidam. Dolor pungens, exulcerans, aut pruriens, humoris vel acris, vel ſalſi ſoboles eſt. Dolor diſtendens, vel aquam tenuem vel flatum oſtendit in tumore contineri. Loci quoque natura atque ſitus, quòd vniuſcuiuſque partis ſui ſint & peculiares morbi. Oculi ſoli ſuffuſione tentantur, renes & veſica fere calculo: inteſtina lumbricis, non autem ventriculus. Cor nunquam penetrante vlcere, vt neque pulmo neque ſyndeſmus dolore. Propria tãdem accidentia, vt vngues adunci tabem, lingua nigricans ardentem febrem, citrinus vniuerſi corporis color, iecoris, niger verò lienis obſtructionem declarat. Ex iis igitur ſignorum generibus, tum ſedis affectæ tum morbi cognitio capi debet.

Qua ratione ſit affecta ſedes ex ſignis inueſtiganda.

CAP. IX.

OMNIS inueſtigatio ab eo quod ſenſibus perſpicuum eſt in abſtruſas occultáſque cauſas deducit: quódque ortu & cauſarum ordine poſtremũ eſt, inueſtigatione primum occurrit: nempe aut morbus aliquis manifeſtus, aut certè ſymptoma. Hoc autem ſiue læſa functio, ſiue excrementum, ſiue dolor fuerit, tum ex ſitu tum ex ſpecie nos in aliquam partis affectę ſuſpicionem primùm adducet: deinde percontandum num etiam alia exiſtant ſuſpectæ partis ſymptomata quæ primæ coniecturæ conſentiant. Etenim nullũ ferè ſymptoma ſolitariũ exiſtit, ſed vnius eiuſdémq; morbi multa ſemper concurrunt. Quum igitur omnia quę tum narrando, tum percontando audita ſunt, in vnius eiuſdémque affectæ partis ſignificationem congruunt, explorata compertáq; eſt affecta ſedes. Sin verò illa inter ſe diſſident atque diſcordant, in alterius partis inueſtigationem diuertendum, dum quædam deprehendatur, quę certorum ſignorum teſtimoniis affecta cõfirmetur. Si omnium ſymptomatum ſignificationes eodem pertinent, neque vllum aliò quoquã deflectat, pars vnica laborat. De hac præterea diſquirendum, proprióne affectu an alterius partis conſenſu laboret, & quęnam ea fuerit. Si proprius eſt affectus, iſne etiam primarius ſit, an ex alio antecedente profectus. Omnium quippe eiuſmodi diſtinctio in primis eſt ad medendi rationem neceſſaria. Quendam (exempli gratia) ſtatuamus de ſpirandi difficultate quæri. Quũ ex ea actione læ-

Ad dignoſcendã affectam ſedem exercitatio particulari propoſito exẽplo.

ſa conſtet inſtrumentum aliquod eorum quæ reſpirationi inſeruiunt affici, perſcrutandum quidem faucéſne an aſpera arteria peculiari vitio tenetur. Si nihil in his apparet, cauſa aut in pulmones, aut in thoracem, aut in ſeptũ tranſuerſum, aut in vicinas partes conferenda. Quum ſtertor reſpirando obauditur, & tuſſis moleſta eſt ſine ſenſu doloris, pulmones in vitio ſunt. Quum dolor in thorace premit, idque circa nothas coſtas dextri lateris, ex aliis ſignis diſpiciẽdus is diſcernendúſque eſt. Si enim pũgenti ſimilis fuerit cum febre aſſidua, cum tuſſi qua maximè cruentum expuitur, pleuritidis eſt index. Grauis verò cum aſſidua febre, tum tuſſi ſicca, coniecturã adfert inflammati iecoris. Tum igitur obſeruandum, num tumor aliquis in dextro hypochõdrio lunæ ſpeciẽ exhibeat, lingua ſcabráne ſit & nigra, ſitis inexhauſta, ingẽs cibi faſtidium, vomitus bilioſus, frequénſve deiectio bilioſa, vrina craſſa & flammea: hæc enim ſi extant, iecur phlegmone tentatur. Sin multa deſunt, aliò referendus eſt affectus. Rurſum verò exponat aliquiſpiam dolorem obortum ſubter coſtas ſiniſtri lateris. Doloris quidem ſpecie perpenſa, eius regionis loci omnes adeundi animóque luſtrandi ſunt, coxendix, muſculi abdominis, lien, colum inteſtinum, & ren ſiniſter, quorum eſt omnium magna affinitas. Hic verò dolor ſi infra deuergens in crus vniuerſum exporrigitur, & inceſſu ingraueſcit, húncque deſtillationis ſigna anteceſſerunt, coxendicus eſt. Sin manus contractu vel blandiſſimo deprehenditur, & tuſſi, ſternutamento, altáque inſpiratione exaſperatur, in muſculis eſt abdominis. Si cum dolore tumor animaduertitur ſiniſtro hypochondrio circunſcriptus, éſtque moleſtus decubitus dexter, & flatus plurimi concoctione ſuſcitati, aut ventriculum diſtendunt, aut ructu erumpunt: metus & mœſtitia diu habent, in lienem referendus eſt affectus. Si dolor fixus ex eo cauo, quod inter coſtas extremas & coxendicem eſt, vreteris progreſſu per ilia in veſicam ferè porrectus, qui aluo ſoluta haud prorſus conquieſcit, vomitióque varia eſt, frequens meiendi deſiderium cum ardore, vrina vel ſubſtantia vel contentis à naturali plurimùm abeſt, is in rene conſiſtit. Colicus verò dolor & vagus & latè diffuſus eſt, qui aluo citata & liquata miteſcit. Ea ſit igitur inueſtigãdi ratio. Quum autem res ipſa planè apertéque omnibus ſymptomatis inſtructa explicatur, non inueſtigatione, ſed acri dũtaxat iudicio tranſigẽda decidendáq; eſt. Vt ſi quis ter quaterve

Aliud exemplum ad certius peruestigandã sedem affectam propositum.

térve quotidie synceri puris circiter selibrã ex aluo reddat, interdum cum fæcibus, nonnũquam seorsum, nec dolor sit vllus nec vnquã fuerit, nec sitis, nec appetẽtia deiecta, nec febris admodum valida, sed lenta solùm, nec laborans decumbere cogatur, id vndénam emanare iudices? Hæc dubitatio aliquando multorum mentes occupauit. At certè ex quodam abscessu sub diaphragmate rupto id effluere constat. Non autem in vẽtriculo aut intestinis, quia in his sine sensu esse nõ potest. Non in renibus aut vesica, quòd ex his non in aluum, sed in vrinas contenderet. Nõ in iecore aut in liene, quia horum abscessus laborantẽ omnino prosternunt cum febre ardente, cum siti, cum grauibus aliis symptomatis. Restat igitur in solo sit mesenterio, quod pars est ignobilis, sensus omnis expers: atque in eius parte ima, è qua syncerum possit in intestinum rectum confluere. Iam verò si multa indicia variáque symptomata sese exhibent, quorum nec vires nec significationes in vnam & eandem affectam sedem pertineant, simplex esse nequit & vnica sedes affecta. Hîc autem imperiti & artis ignari signorũ turbulenta concursione prępediri solent, tanquam in nouum inauditúmque morbi genus incidant. Et reuera confusos implicitósque morbos dilucidè explicare in primis quidẽ arduum & operosum est, maximè verò quum affectæ sedes vicinæ sunt, & in communem quandam functionem conspirant, quoniam pleraque illarũ symptomata communia sunt. Vt tamen ij secernantur explicentúrque, perpẽsis singulorum signorum viribus & naturis, quotquot in eiusdem partis significationem concurrũt, seorsum constituenda referendáque sunt, dum tandem constet quot partes primariò sint affectæ, vt & totidẽ morbi reipsa designentur. Quũ igitur respiratio offenditur, tussisque vetus fatigat, & stertor, & sputum copiosum est, quibus dein lateris dolor accedit: quoniam nec tussis illa vetus, nec stertor possunt ex pleuritide proficisci, necesse est præter latus ipsos quoque pulmones iamdiu obstrui, esséque asthmati implicatam pleuritidem. Rursum verò quum dysuria meiendo acri dolore & ardore distorquet, si emictionis initio pus emanet, ídque interdum sponte citra vrinæ profusionem, & vrinæ cursus plerunque intercipitur, si præterea sub emictionis finẽ dolor acriùs vrget, exciditque nonnihil sabulosum aut viscosum, sæpiúsque dolor in podicem incumbit, cui quæso morbi huius primus aditus circumseptus & difficilis non

Vbi varia multa symptomata concurrunt, quid agẽdum.

appareat? singulis tamen accuratè explicatis variæ sedes affectæ cernentur, & vlcus in penis meatu vesicæ calculo implicitum. At verò quum affectæ sedes longiùs dissitæ sunt, quoniam symptomata edunt prorsus disparia & quæ eodem pertinere nequeunt, earũ secretio diremptúsque multò quidem expeditior, in hísque morbi euidentiores sunt ac magis perspicui. Vt si purulenta vrina citra sensum doloris emeitur, idque cum lumborum dolore, simul etiam fauces ceruixque tument ac rubent cum spirandi vorandíque labore, atque etiam cum febre: promptum fuerit renis vlcus ab angina secernere. Quoties porrò deprehensæ erunt multæ sedes affectæ, videndum num vna affectum alteri impertiat, vnáque alterius causa sit. Tum siquidem cõnexi morbi erunt aut consequentes. Vtro autẽ genere sint, internoscetur, si exploretur vtra pars sit prior morbo prehensa, & an illius graue quoddam symptoma posteriori incommodauit. Sic quum in hydrope dextrum hypochondrium tumet ac renititur, difficilísque est sinister decubitus, & icterus multò antè tempore animaduersus, connexi morbi iudicentur, iecoris scirrhus & hydrops, atque ille posterioris causa. Sic & quum impurum multóque humore vitioso perfusum corpus, nephriticus cruciatus in febrem præcipitat, nephritis febris causa statuitur. Pleuritidi autẽ febris connexa est ferè symptomatica: at siquando pleuritim præcessit, primaria est, illi tum quidem implicita, non tamen connexa, quòd eius causa minimè sit: atque hos consequentes appellamus. Non enim qui prior est affectus, sed qui in posteriorem vim obtinet, illius est causa: nec si post alium, idcirco ab eo fit.

Qua ratione morbus eiúsque continens causa peruestigetur.

CAP. X.

PERSPECTA affecta sede, quis deinde in ea affectus sit quærendũ. Hic autem quoniã ex doloris proprietate & situ atque excrementorũ genere cognoscitur, de affecta sede rogãti multa etiam de affectus specie sese exhibent, iisdémque signis ambo plerumq; innotescunt. Interdum sedes affecta, interdum affectus ipse conspectior atq; manifestior est, vt excreto pure abscessus, sanguine vlcus intelligitur, etiamsi nondum constet quæ pars laboret. Itaque his quę dicta sunt signis exquisitè noscendũ, quísnam affectus in laborante parte consistat, siue similaris, siue instrumentarius, siuę communis sit. Deinde verò simpléxne is sit,

is ſit,an compoſitus:ſi compoſitus ſit,ex quibus cōſtet: vt ſi renis intemperies ſit calida, an cum ea vlcus etiam cōſiſtat. Atque ſiue ſimplex ſiue compoſitus ſit,ſcrutandū prӕterea ſitne ſolitarius & ſine fouente cauſa (hic enim expeditiùs ſanatur)an cauſa interior comitetur:quum enim ea in primis ſummouenda ſit, curationem difficiliorem habet. Quocirca poſt affectam ſedem & morbi ſpeciem,cauſa omnis interior perueſtiganda,primùm quidem continens & proxima, flatúſne ſit an aquoſus aliúſve humor,pituita, ſanguis , bilis flaua, aut bilis atra,aliúdve præter naturam, vt calculus,grumus,lumbricus,excrementíve genus.Id autem indicant partis color & natura,doloris ſpecies,excrementi genus,& quæ de humorum dominio mox afferentur. Aliæ ſiquidem partes aliis gignendis coaceruandisque excrementis comparatæ ſunt,iecur bili flauæ,lien atræ,ventriculus,inteſtina & cerebrum pituitæ,renes & veſica calculo,inteſtina lumbricis. Pars quæ præter naturam aut conſuetudinē incaluit,ſi rubet ſanguine,ſi flaueſcit bile præter modum perfuſa eſt: quæ friget,ſi albeſcit pituita,ſin liuet melancholia grauatur. Dolor accerrimus eſt à bile,mitior à ſanguine,hebes à melācholia,à pituita,ab aqua & à flatu niſi cum copia vehementer diſtendunt. Quæ ex affecta ſede prodeunt,ſi portio quædam ſunt concluſæ materiæ, vel colore vel ſubſtantia quænam ea ſit exprimunt.Ex his igitur quæ proxima & continens morbi cauſa atque materia ſit intelligitur. Deinde verò quærendū ſoláne ea ſit atque ſolitaria, an ab antecedente quapiam foueatur.Quæ ſolius laborantis partis vitio quaſi congeſtione quadam coaceruata eſt, ſolitaria cenſetur.Quum verò vel corpus vniuerſum,vel pars aliqua humoris copia premitur,hancque exuperantiam quaſi moleſtū onus excutiens in partem laborantem deponit,tum quidem antecedens cauſa ſubeſt continentis:comes:duplexque interiorum cauſarum genus adeſt remediis profligandum. In his porrò diligenter internoſcendum quæ pars in laborantem ſuperuacua deponere ſolet:& quæ materia quíſue humor tum in ea parte tum in vniuerſo corpore plurimùm abundat.Quoniam igitur ſæpius ex vniuerſo corpore in affectā partem vitium incumbit,atque etiam ſi nihil incumbat,niſi tamen perſpecta corporis totius & viſcerum cōſtitutione,nullius partis affectæ curatio rectè ſuſcipi poteſt,hoc loco ſubiiciēda ſigna ſunt, ex quibus vniuerſus corporis ſtatus intelligatur,& quis ma-

Cauſæ cōtinentis diſquiſitio.

Antecedentis.

ximè humor in eo dominetur & exuperet.

Signa vniuersalia causæ antecedentis, & quis humor dominetur in corpore. CAP. XI.

EORVM quæ toto corpore exuperantem humorem indicãt, alia absolutè signa, alia signa sunt & causæ. Signa quidẽ sunt, corporis faciéique color & habitus, animi mores, insomnia, quæ excernuntur, vt vrina, deiectio, sudor, screatio, & quæ vndelibet exeunt: functiones tum naturales, tum animales, vt concoctio, somnus, atque pulsus: & quæ lædunt aut iuuant. Signa & causæ sunt, totius laborantis natura: iecoris quod sanguinem humoresq; progignat, & cordis cuius vis toti impertiatur corpori, temperamentum: principalium viscerum constitutio, parentũ vitia, suppressa quædam vacuatio consueta, viuendi consuetudo in cibo atque potu, vitæ & exercitationis genus, ætas, regio, anni tempus, cœlique status Deinde & præteritorum morborum quibus plurimùm cõflictari consueuit recordatio. Faciei igitur corporisque color & habitus quis maximè humor in toto dominetur palàm faciunt, quandoquidem humoribus similis color efflorescit, quum præsertim nec in altum corporis vel frigore, vel timore, vel tristitia compulsi sunt: nec in cutem violentiùs irruerunt vel ira, vel pudore, vel æstu, vel balneo, vel exercitatione immoderata. Ergo si horum nihil corpus vehementer afficit, certissima est dominantis humoris ex colore cognitio. Nec minus quidem certa ex habitu & mole corporis. Εὐεξία quippe, id est bona habitudo quæ in molis corporeæ mediocritate consistit, succorum probitatem atque mediocritatem ostendit. Καχεξία verò & ἀτροφία κακοχυμίαν, vt εὐσαρκία sanguinis copiam. Hæc autem coloris habitusque indicia tum in vniuerso corpore tum maximè elucent & leguntur in facie. Quippe quæ omniũ corporis partium vna cutem obtinuit à subiecta carne minimè diuulsam: ea enim cutis nõ aliud esse deprehẽditur quàm summa & extima faciei portio recsiccata, Proinde quæcunque in corporis molem effunduntur, cõspectiùs & dilucidiùs in facie quàm in reliqua corporis cute efflorescunt. Si icteri iacta sunt rudimẽta, prima facies flauescit: si arquati nigri, liuescit: si elephãtiasis, cum liuore crassescit & extuberat piliq; decidunt: si luis venereæ, pustulis fœdatur: si leucophlegmatiæ, pallescit ac tumet: si pulmones inflammantur, rubore perfunditur: si iecur aut lien obstructione scirrhóve tentatur, obscuro colore marcescit:

Facies nuntia & velut interpres dominãtis in corpore humoris & futuri morbi præsaga.

cescit: si phthisis est, cadauerosa euadit: si quod denique animi pathema premit, quot animi motus, tot commutationes & significationes erunt in facie. Sunt & qui ex vnguiũ colore de humorum corporísque constitutione pronuntient: sed multo obscuriùs quàm ex facie. Vt igitur vultus imago est animæ, ita facies index est & quasi sermo quidã tacitus non modò perturbationum animi, sed & interiorũ corporis affectuum. Mores autem & impetus animi, nisi lõgo philosophię vsu sedati sint, humorum affectuúmque corporis certi quoque sunt indices. Quum enim tres animæ partes, sentiens, cõcupiscibilis & irascibilis, omnino brutæ sint, plurimúmque affinitatis cum corpore obtineãt, necesse est eius in quo penitus demersæ sunt, naturã & vires sequãtur. Sanguineo & adolescẽti lætitiæ & hilaritatis plurimũ inest, omniáq; tanquã florescente Vere iucunda obuersantur & arrident: seni & melancholico eadẽ tristia & horrida, qualia visuntur autumno inclinante & senescẽte anno. Eam autẽ varietatem non res ipsa quæ spectatur, sed æstimationis discrimen facit, quæ corporis naturam constitutionémque imitatur. Quæ huius palata sapiũt & voluptati sunt, alteri sæpe ingrata sunt & iniucunda. Hic veneris illecebris incitatus furit: ille nullo vnquam illius stimulo lacessitur. Huic sensus hebetes, tardi & pingues: illi acuti, veloces & expediti. Ingeniũ vni eximium, alteri mens tarda. Ille iracundiã sæpe exercet, hic cohibet: ille iratus, hic propitius & quietus. Ille tristis & mœrens, hic hilaris & lætus. Ille elato & insolẽti animo, hic abiecto & demisso. Quum tanta morum dissimilitudo & varietas citra occasionẽ cernatur, vnde causa nisi à diuersa corporis natura quæri potest? Morum quædam semina nobis inseruntur naturæ primordiis consentanea. Sunt autem ea primordia, temperamentum & vis illa præstantior quæ nos conformauit. Calidi & sicci concitato, celeri expeditóque animo & corpore sunt: at non idcirco prudentes. Frigidi ac humidi, hebeti atque tardo. At multò efficaciores ex abditiore & prę stãtiore illa facultate mores eduntur, quos ex faciéi figurã & cõformatione indicari author est Aristoteles. Inferior maxilla magna hebetes ac tardos, breuis ac parua solertes & ingeniosos ostendit. Frons magna segnes, rotunda iracundos. Aures magnæ & erectæ stupidos ac bardos, paruæ versutos & fallaces: horum plena est φυσιογνωμονία. Præter mores cuique à natura insitos alij ex victu, alij ex disciplinis ac-

Indicia redundãtiũ humorum quæ petantur ex moribus.

cedunt. Vt enim vinum immoderatiùs alios in melancholiam, alios in furorem agit, & delirio à sensu mentis abstrahit: vtque aqua vel lactuca furoris impetum comprimit ac restinguit, nasturtium aut allium somnolentos efficit, hyoscyamus dementat: ita quidem & multò efficaciùs humores qui præter naturam exuperant, nos in mores suæ naturæ cõsentaneos inducunt. His ex causis dissimiles sunt hominum mores, & vnius eiusdémque adeò plerunque varij, vt à seipso plurimùm distare videatur. Hinc quoque phrenitis, furor, melancholia, mœstitia, metus, iracundia, morositas aliáque animi symptomata præter consuetudinem & citra euidentem causam irrumpunt. Quamobrem diligens morum obseruatio morbos sæpe detegit aliis quibuslibet signis incomprehensos. Ieiunis autem sub longa inedia maximè conspicui sunt mores, quum humor syncerus & impermistus viget & exultat, nondum alimenti benignitate repressus. His finitima est insomniorum ratio. Quum enim per somnum sopitis colligatísque sensibus, externarum rerum occursu animus haudquaquam pulsetur & occupetur, tum sanè multò maiorem vim quàm per vigilias humores animum exercent. Lacessitur autem per somnum animus tum reconditis reseruatísque spectris eorum quæ frequentibus actibus per sensus altiùs irrepserunt, tum aliena corporis constitutione. Nam insomniorum causæ sunt quæ attentiùs videntur & audiuntur, & quæ curæ sunt, & tacita corporis constitutio. Quæcũque igitur insomnia nequeunt ad præcedentem meditationem referri, ex corporis ea statu originem habẽt, eiúsque sunt indices. Quicquid enim corpus vehementer in somno premit, quandam de se imaginem animo exhibet & insomnium facit. Famelicis epularum, sitientibus potionum species sese dormientibus offerunt: & seminis copia turgentibus sæpe obuersantur mulierum formæ. In somnis graue quoddam pondus gestare, aut arctiùs premi videtur, cui corpus humorum sarcina onustum est. Et ex altissimo loco in profundum præcipitari, cui caput humore multo confertum epilepsiam, vertiginem, aut apoplexiam minatur. At volare, aut celeriter currere, cui corpus leue ac purum est, aut caput tenui vapore perfusum. Somnium ictus aut vulneris quadam parte accepti, in ea doloris morbíve causam inesse portendit: quemadmodũ graueolens odor humorum putredinem, iucundus puritatem. Itaque vt deliriis, ita & insomniis constitutioni nostræ

Ex somniis coniectatio exuperãtis humoris qui faciẽda.

ſtræ conſentaneis animus concutitur. Quæ porrò è corpore defluunt & excidunt, quia vel humorum portiones, vel partium excrementa quædam ſunt, eorum planè in quibus hæſerunt naturam quodammodo retinent, & eam quum foras excidunt, nobis ob oculos proponunt. Vomitio ventriculi, lienis, cauorúmque iecoris: alui deiectio horum atque inteſtinorum, vrina venarum, ſudor corporiſque halitus ſummarum partium index eſt, nō modò quæ conſtitutio ſit, ſed & qui humores exuperent ſignificans: quemadmodum narium mucus cerebri, ſputum pulmonis eſt indicium. Pulſus vt cordis & arteriarum, ita aliarū quoque affectarum partiū quæ cordi ſocietate quadam iunguntur notam exhibet. Etenim humorum qui tum in vaſis, tum in aliis ſedibus exuperant vaporatione tentatur & afficitur, atque pro cuiuſque humoris conditione ſe gerit & pulſat, pariterque arteriæ omnes. Harum igitur pulſus dominantis cuiuſque humoris certus eſt nuntius, ea quidem ratione quam poſtea trademus. Rerum autem externarū vſus quaſi tentans & periculum cuiuſque naturæ faciens, quæ corporis humorúmque conſtitutio ſit exprimit. Bona conſtitutio in omnium extremorum medio poſita, quoniam firma exiſtit, omnes externas iniurias peræquè feret, nec niſi ſumma illarum exuperantia offendetur. Vitioſa quę tamen natiua eſt & nondum naturæ limites egreditur, omnino ſimilibus gaudet, vt quibus ſuſtinetur atque conſeruatur: ſimilibus verò exuperantiis atque omnibus contrariis offenditur, quòd eorum vi de ſtatu ſuo naturali deiicitur. Quæ autem præter naturam & morboſa iam eſt, tum omnino ſimilibus, tum etiam exuperantibus læditur, quòd horum vi multò magis de priſtino & naturali ſtatu recedat: contrariorum moderato vſu iuuatur, quæ ſenſim ac blandè in natiuum ſtatum reducunt. Omnis autem immoderatio & exuperantia grauis. Sic ergo ex facili difficilíve cuiuſq; tum aëris, tum cibi aut alterius externæ cauſæ tolerantia, corporis humorúmque conſtitutio conijcitur.

Ab excretis humorũ inæque affectuũ indicatio.

A facultatib. notæ dominãtis humoris.

A iuuãtibus & lædentibus.

Quæ ſigna ſint & cauſæ. CAP. XII.

IAM verò euidentes cauſæ morborum effectrices magnam quoque ſignorum vim obtinent: quos enim morbus quáſque interiores cauſas genuerint neceſſariò cōmonſtrant. Harum aliæ inſitæ ſunt & cōgenitæ nobis, aliæ aſcititiæ. Inſitæ ſunt temperamentū, & totius natura à parētibus ſuſcepta. Aſcititiæ verò ætas, ambiens aër, victus ra-

tio, vitæ genus in exercitatione & studiis & perturbationibus animi positum, vacuandorum suppressio, & prægressorum morborum conditio. Euidentes hę causæ tum sibi cõsentaneos humores, tum morbos qui horũ vitio succedunt nobis ingenerant, qui & illarum animaduersione protinus innotescunt. Insitum corporis totius temperamentum iecoris atque cordis naturam ferè imitatur. Quum enim musculorum omniumque partium quę ad cutem summáque corporis accedunt, substantia è iecore alimentum, è corde spiritum caloremque sumat, atque ex his quodam modo constet, eorum prorsus conditionem naturãque retineat necesse est. Quibus iecur natura calidum est, iis venarum inest amplitudo, eáque maior si humidum simul sit: at si siccum simul est, durities quędam existit. Quum enim venæ quasi propagines sint è iecore profectę, illius nimirum insitam tẽperaturam sequuntur, eámq; nobis ob sensus exponunt. Venter deinde & ilia pilosa sunt, & magis quum etiam siccum id fuerit, minùs verò quum humidum. Contrà autem quibus iecur frigidum est, venę angustę apparent, et si humidum simul est, molles: sin verò siccum, durę: venter & ilia glabra pilisque nuda. Si cor temperamento calidum est, pulsus magnus, velox & frequens existit: si pariter siccum est, durus: sin humidum, mollis. Spiratio pulsui quodammodò similis est, dummodò thoracis conformatio atque magnitudo cordi proportione respondeat. Animus quoque amplus est & excelsus, pręsens & acer, audax, iracundus: quum simul siccum id erit, tardior quidem, sed ferocior nec facilè placabilis: quum humidum, prõptus, placabilis ac minimè ferox. Thorax quoque hirtus est & magis in sicco, minus in humido. At verò si cor tẽperamento frigidum est, pulsus inest paruus, atque is quidem mollis si humida tẽperies, durus si siccitas comes est. Respiratio pulsui persimilis, nisi quum thorax à cordis commoderatione recedit. Animus humilis ac demissus, propicius, in iracundiã minimè propensus: idque cum metu & ignauia si pariter humidum est, si siccum, cum pertinacia. Pectus glabrum & pilis nudum, magis in humido, minus in sicco. Sic igitur ex cordis iecorisque signis de totius corporis tẽperamẽto iudicium fieri potest. Præterea verò ex calore, ex mole, ex colore & pilo. Corpus enim quodcunq; calido est tẽperamẽto, tãgẽti etiã calidum apparet, acri quidẽ & mordaci calore, si simul siccum est: blãdo & halituoso si humidum. Pilosum

Ex totius temperamento insito de cæterarum partium natura cõiectura capienda, & contrà.

losum quoque id est, magis quidẽ quum etiã siccum, minus verò quum humidum. Temperamento proximas vires habet corporis principúmque partium natura à parẽtibus inducta. Temperamenti notę interdum falliunt: ac tum si fortè perspectum sit quales erãt parentum naturę, quo maximè tẽpore genuerunt, conspectius erit prolis tẽperamentum, neque tẽperamentum solùm, verumetiã omnis illius natura, & quas in se partes validas, quas imbecillas illa obtineat, & quibus cumulandis humoribus, quibus morbis sit opportuna. Nã parẽtum semina atq; etiã pręgnãtis victus, principũ partiũ totiúsque corporis naturã constituũt. Causę porrò ascititiæ multo pòst tẽpore genitis iam nobis hos illósve humores exaggerant: quãdoquidẽ ætas, ambiẽs nos aër, alimẽta, vitæ exercitationisque genus, animi pathemata, vacuandorum suppressio, humores morbósque generãt in nobis suæ naturæ finitimos, quorum etiam notæ, hac ratione quam in singulis subiiciam, conspicuæ sunt.

Parẽtum cognita perspectáque naturæ plurimùm facit ad liberorum procliuitatem intelligendam.

Signa plenitudinis. CAP. XIII.

PLENITVDO quidem statuenda duplex, vna impura nec exquisita, cuiusque sanguinis redundantia, siue biliosus sit, siue pituitosus, siue serosus, siue flatulentus, siue aliter inquinatus. Atque hęc verius multa est cacochymia, quam & impuram plenitudinem nuncupamus. Altera est plenitudo pura, quę solius sanguinis siue omnium succorum æquabilis est redundãtia. Nusquam enim tã syncerus sanguis cumulari potest, quin aliorum succorum atque seri permistione sit perfusus. Ea autem excellẽtiæ nomine plethora dici consueuit. Hæc rursum duplex, vna supra vires, in qua tametsi sanguis nec qualitate nec copia symmetriã & commoderationem excessit, vires tamen quauis alia ex causa imbecillas premit. Altera absoluta quæ iam supra naturæ symmetriam est, & copiosiùs increscens naturalis esse desinit. Quæ ipsa aut leuis est, quum mediocritatem paulùm excedit, aut tensiua, quum iam vasorũ tunicas præ copia distendit ac propè diuellit. Hęc licet immodicè exuperet, fieri tamen potest vt vires non premat: nam plerumque (vt in habitu athletico) vires cum sanguine & carnis mole æquabiliter increscunt. At si vires infirmæ subsistant, supra vires erit plenitudo. Sed & plenitudo omnis impura, supra vires est & naturæ grauis. Omnis autem plenitudinis vasorum hæc communia sunt signa. Venarum omnium tumor æquabilis. Hic autem obseruandus est quum omnes simul

Plethora duplex.

particulæ eodem sunt statu, nec pars vlla cæteris est decliuior in quam sanguis incumbat. Et quum omnes æquabili & moderato sunt calore, & sanguis nec frigore in altũ refugit, nec immodico calore siue aëris, siue balnei, siue vini, siue exercitationis, siue febris, siue vllius causæ calfacientis vi concitatus aut turgescẽs, aut quasi colliquatus venas distendit in tumorem. Alterum signum est tensio venarum cum quodam sensu doloris, quę nõ solius plenitudinis, sed exuperantis plenitudinis est index. Hæc est tensiua lassitudo spontanea, in qua & corpus & artus omnes ægriùs præ pondere mouentur, vixque manus in pugnum adducitur. Si corporis moles iam plenior euaserit, & brachia, manus, tibiæ inturgescant, non solùm venarum, sed totius est corporis plenitudo. Pulsus etiã fortis, validus, magnus & plenus inest. Venæ siquidem pleniores anastomosi copiæ nõnihil in arterias transfundunt, nisi supra modũ crassi viscosique humores existãt. Plenæ autem arteriæ pulsum edunt qualem diximus, non in carpo solo, verumetiam in temporibus, in digitis, & in extremis quibusque partibus molesta pulsatione conspicuum. Respiratio nec alta nec omnino libera: etenim difficilior & crebrior (præsertim verò in exercitatione) deprehenditur. Communia hęc sunt plenitudinis signa. Euidentium porrò causarum quæ plenitudinem ingenerant obseruatio demonstratiuorum signorum vim obtinet. Cibus plenior valentísque materiæ, plenitudinis est pabulum. Insuetarum balnearum moderatus vsus à cibo hunc quasi fusum liquatúmque celeriter allicit distribuitque in corpus. Consueta exercitatio neglecta, vitáve deses & ociosa nihil è corpore dissipat, omnia retinet: quemadmodum & cutis densior. Multò manifestiùs consueta omnis vacuatio suppressa, plenitudini materiam suggerit. Hęc igitur quum iamdiu antecesserint, multò certiùs plenitudinem inesse demonstrant. At verò quæ plenitudinis species sit, non ex illis cõmunibus, sed ex propriis cuiusque signis internoscendũ. Quum in plethora corpus nihilo magis ingrauescit & vires omnes ęquales persistunt, sola est vasorum plenitudo. At si corpus artúsque ingrauescunt, & motus pigrior euadit, somnus grauis, profundus & interturbatus: & laborans per insomnia se grauiter premi aut onus gestare, aut loco moueri non posse putat, virium est grauans plenitudo. Cuius autem humoris hæc sit, quum in omne corpus æquabiliter diffunditur, color ostendet. Rubens

Plenitudinis signa communia.

Plenitudinis ex prægressa viuendi ratione indicia cõmunia.

Propria & peculiaria cuiusq; plenitudinis signa.

dens enim nec ex sole, nec ex balneo, nec exercitatione, nec ex acuta febre, nec ex iracũdia aut pudore contracta, sanguinis est, subpallida flauæ bilis, alba pituitæ, nigra bilis atræ. Cerebrum bilis occupans vigilias, pituita soporem, atra bilis insomnia terroresque incutiet. Si os ventriculi humor aliquispiam imbuat, pituita appetentiam excitabit, bilis flaua sitim, nauseam, oris amarorem: atra animi demissionem, morositatem, tristitiam, copiosam ori saliuam. Quoniam autem hæc non satis conspicuè dominantis humoris speciem ob oculos proponunt, de vniuscuiusque propriis signis accuratiùs dicendum.

Signa boni sanguinis, & signa veræ plethoræ.

CAP. XIIII.

GIGNENDO cumulandóque sanguini apti quidem & accommodati sunt qui siue ab ortu, siue postea iecoris cordísque temperiem sunt adepti. Etenim quum iecur in temperamenti mediocritate est, nisi cordis vehementior intemperies obstiterit, humorum mediocritatem & commoderationem gignet, quæ bonus est & temperatus sanguis. Huic etiam gignendo apti sunt, quibus iecoris cordísque temperatura commemoratis signis calida humidáque deprehenditur. Quinetiam ex ætatibus pueritia quidem & pubertas bonum temperatúmque sanguinem: adolescentia & iuuentus copiosum, sed aliquantùm calidiorem producunt. In externis porrò & euidentibus causis sunt cibi euchymi benéque temperati, quíque facilè ac celeriter alũt: sanguini quippe & humoribus sui similem materiam subministrant Moderata autẽ tempestiuáque exercitatio sine labore, somnus mediocris, vita curarum expers, gaudiorum plena, aëris clementia, qualis Vere & regione temperata existit, sanguinis humorúmque omnium mediocritatem si non efficiunt, saltem tuentur nihilque immutant. Quum igitur eiusmodi causæ quasi connexæ consentiũt, εὐαιμίαν, id est bonitatem sanguinis & omnium humorũ quandam faciunt æquabilitatem: quum verò cogitatione sola & memoria repetuntur, dominantis sanguinis indices sunt notæ. Signa autem assidentia quæ sanguinem in corpore syncerum contineri dominaríque demonstrant, hæc sunt. Faciei corporisq; color supra consuetudinem rubicundus, & quasi ex albo rubróque mistus. Habitus carnosus, firmus, sine multo adipe: miti, blando & halituoso calore perfusus. Venarum vasorùmque omnium symmetra, sed ab exercita-

Omnia temperata & mediocria sanguinis bonitatem præstant.

tione vel ab æstu promptè turgens plenitudo. Pulsus fortis, magnus & plenus: virium robur cum sanguine & habitu proportione quadam pariter increscens. Vrina copiosa, colore, substantia, contentisque mediocris. Animi mores tranquilli, hilares & iucundi. Somnus placidus, in quo & res insomniis visuntur iucunditatis & lætitiæ plenæ, quasi floribus aut luce illustres. Externarum causarum atque etiam iniuriarum facilis tolerantia. Iam verò πολυαιμία, id est sanguinis vbertas veraq; plethora inesse credatur, si in ea corporis constitutione venæ & arteriæ intumescunt, aliæque comitantur plenitudinis notæ. Si euchymi cibi maximéq; vini vbertas & affluentia præcessit: nã potu quàm cibo impleri facilius est. Vt autem vinum, ita & humida liquidáq; omnia celeriùs quàm solida coquuntur, atque tũ in venas tum in omne distribuũtur corpus. Hæc igitur plenitudinẽ faciunt si tempestiuè conueniẽtique reliquarum causarum concursione accedant. Si præterea sanguinis è naribus, ex hęmorrhoide, aut ex vtero consueta vacuatio suppressa est. Si laborans morbis ex plenitudine iam sæpius conflictari consueuit. Atque si plethora carnem ipsam corporisq; molem iam occupet, cæcæ exiléisque venæ, quales oculorum sunt, rubent atque distenduntur, arteriæ omnes validè pulsant, maximè verò in capite & in temporibus, sudor copiosus, dulcis, nec graueolens occasione leuissima suauiter emanat. Quo autem plenitudinis signa grauiora obtigerint, eò plenitudo maior est atque periculosior.

Signa bilis flauæ exuperantis. Cap. XV.

Causæ copiosioris bilis.

QVi iecoris cordisque calido & sicco temperamento sunt, bilis flauæ copiam vel ex optimis & bene temperatis alimentis exaggerant, maximè verò si iuuentutem ipsámque constantem ætatem agunt, quæ & omnium feruentissima est, & biliosis morbis facilè conflictatur. Deinde si alimenta calida siccáque antecesserint, inediæ aut victus admodum tenuis, parcus & rarus. Exercitatio vehemens, robusta, multa & frequens: æstus feruidiorisque aëris siue à regione, siue ab æstate siue ab æstuariis, siue à calfaciente vitæ sit genere, frequens occursatio: vigiliæ immoderatæ: curæ graues, attẽtæ cogitationes & mœrores: suppressa bilis vacuatio spontanea aut intermissa, quæ medicamentis fieri consueuerat per vomitum, per aluum, per vrinas aut sudores. Cui isthæc omnia obtigerint, is necessariò bile multa redundat. Quum autem ea iam molestiùs inualescet,

cet, signa hęc apparebunt: Faciei, oculorum, totiúsque corporis color pallidus, flauus aut citrinus, ad eum accedens qui ictericorum est. Interdum biliosæ pustulæ erysipelatis specie erumpentes. Corporis habitus siccus, macer & gracilis, & qui tangentem acri mordacíque calore feriat: venæ & arteriæ amplæ, & à prima conformatione caloris vi distentæ: pulsus vehemens, velox, frequens & durus: vrina flaua, flammea, & acris, sedimenti pauci: interdum vomitione, deiectione, vrinis aut sudoribus ardens & biliosa excretio: in iracundiam, in audaciam & vindictam propensio: somnus leuis nec profundus, magna corporis iactatione inquietus: insomnia belli, furoris, iracundiæ splendorísque plena: frigidorum appetentia eorúmque vsus gratus & delectabilis: bilis purgatio vtilis toleratúque facilis. Hæc exuperantis bilis communia sunt indicia. Atque ex partium in quas illa proruit impetúmque facit varietate symptomata euariant. Siquidem illa in cerebrum insiliente, vigiliæ fiunt, deliria rixarum & iracundiæ plena: in os ventriculi, sitis, nausea, inappetentia, oris amaror, animi defectio: in intestina diarrhœa & dysenteria.

Argumenta redundantis bilis.

Melancholiæ dominantis indicia. CAP. XVI.

CVMVLANDAE melancholiæ apti sunt quicunque iecur & cor frigidum siccúmque, sinistrum verò hypochondrium distentum, in eóque obstructũ imbecillúmve lienem, aut natura, aut viuendi consuetudinę obtinent. His crassi lentíque humores ac prorsus terreni succrescunt, aliàs in vnum lienem, aliàs in omne corpus effusi. Aetas iam inclinans primáque senectus represso vitæ feruore in hanc prona est. Victus vsúsque frequens crassorum ac terrenorum alimentorum, cuiusmodi sunt bubulæ, ceruinæ, caprinæ, ac leporinæ carnes, & thunni, balenæ omniáque cetaceorum genera, & maximè condîta sale, atque etiam vina crassa, rubra, aut nigra. Vitæ conditio tristis, multis curis, negotiis, contemplationibus aut literarum studiis implicita, nulla interposita animi hilaritate, aut corporis exercitatione: sub hac enim natiuus calor elanguescit, & omnia corpore sopita crassescunt. Autumnus, aut regio, aut cœli tempestas frigida & sicca, inconstans & inæqualis. Consueta melancholiæ vacuatio suppressa, siue ea spontanea esset, vt per hæmorrhoidas, per menstrua, per aluum aut vomitionem, aut per varices aut scabiem: siue medicamentis fieri solita. His igitur ex causis melancholia coaceruatur &

Causæ melãcholiæ effectrices.

Indicia. immoderatiùs exuperat, túmque naturæ suæ morbos cognatos inuchit. Quum iam illa exuperat, hæc signa se proferunt. Faciei totiúsque corporis color fuscus, obscurus aut nigricans, vniuersus & æquabilis, interdum maculis quibusdam inustis. Nigra plerunque & crustis fœda scabies, aut cutis nigra vitiligine conspersa. Corporis habitus siccus & macilentus, aspectus inconstans, horridus, ac mœstus. Pulsus paruus, tardus, rarus & subdurus. Vrina si nihil vnà excidit melancholię, tenuis & alba, sin verò illius quiddam præterfluat, crassa, liuida, virescens aut nigra. Præ copia sponte erumpens melancholia vomitione, deiectione, vrinis, sudoribus, mariscis aut varicibus. In morbis animi metus & mœstitia, taciturnitas, solitudo, inanis rerum commentatio, somnus turbulentus, horrendis insomniis fluctuans & agitatus spectris rerum nigrarum, fumorum, mortis, cadauerum, sepulchrorum, quæ plena sunt terroris. Appetentia sæpe corrupta, interdum canina cum acido ructu. Medicamenta quibus vis est atram bilem detrahendi conferũt laborantémque leuant: omnísque victus probum tenuémque succum proferens iuuat, contrarius vero lædit. Hæc igitur quoties adsunt, melancholiam exuperare demonstrant, quæ si in hanc illámve partem insiliat, propria quædam partis illius symptomata concitat. At verò atræ bilis quæ ex præassatis quibuscunque humoribus, maximè verò ex flaua gigni solet, nõ hæc, sed mista quodammodo sunt signa. Huius causæ eædem atque bilis flauæ sunt, sed quæ magnæ ac vehementes diu multúmque persistunt, & bilem flauam extra metas deducunt in atram. Reliqua quæ narrantur melancholiæ signa hîc etiam apparent quidem, sed cum quadam caloris efferuescentia. Omnia quippe ex mediocritate in ardorem summum deuergunt, quòd ex atra quàm ex flaua bile calor acrior emergat. Hinc & animi mores & insomnia magno furore magnáque feritate insurgunt.

Signa pituitæ dominantis. CAP. XVII.

PITVITAM coaceruare solet, cui cor, iecur, & ventriculus frigido humidóque temperamento sunt, atque iis consentiens totius corporis constitutio. Nempe habitus obæsior, colore albicans aut liuescens, venæ & arteriæ exiles & angustæ: siue ab ortu siue postea tales euaserint. Ætas *Causæ.* propriè quidem senescens & præcipitata, ob natiui caloris penuriam: & ob voracitatem puerorum ætas. Frigidorum humi-

humidorúmque alimentorum immoderatus vsus, & liberalior aquæ potus. Victus plenior & liberalior, largiórq; potus, intempestiuè necdum priore confecto sumptus: omnis denique satietas & ingluuies. Vita sedentaria & in otio deses, locis præsertim aquosis & humidis. Aëris conditio frigida & humida, siue ex regione, siue ex hyeme, siue ex cœli statu, & artis quam quis exercet cõsuetudine. Somnus longus ac profundus, præsertim à cibo: itémque balneũ à cibo, vita sine curis, sine studiis, aut mœrore. Pituitæ per os aut per aluum vacuatio suppressa, quæ diu siue sponte, siue arte consueta fuerat. Hæc sanè pituitam congerunt, cuius deinde hæc in corpore signa apparent. Faciei corporísq; color albicans, interdum plumbeus aut liuidus. Moles ampla & obæsa, mollis & contactu frigida. Pulsus paruus, tardus, rarus & mollis. Vrina alba vel pallida, nũc tenuis, nunc crassa & turbida cum multo sedimento. Pituita vomitione aut deiectione spontanea erumpens, corpúsque madore sæpe diffluens. Pituitosorum morborum, vt œdematis & destillationis atque similium consuetudo & frequentia. Animi mores omnésq; corporis motus tardi cum grauitate & segnitie, sensus obtusi, mens hebes, somnus profundus atq; grauis, aquarum, pluuiæ, niuis, aut submersionis plena insomnia. Cibi potúsque calidi, omnísque causæ calfacientis occursus iucundus & vtilis. Pituitę vacuatio quæcunq; vel arte vel sponte obtigerit, conducibilis. Hęc signa existũt, quoties pituita toto corpore æquabiliter dominatur & exuperat. Cæterum si vel in capite duntaxat, vel in ventriculo, vel in intestinis colligitur (his enim tribus maximè locis superuacanea illa coaceruari solet) affectæ partis propria symptomata illam detegent. Salsæ porrò pituitæ non hæc, sed mista quodammodo signa sunt. Quum enim vel bilis permistione, vel inducta putredine calorem præter naturam acquirit, vt mistas bilis & pituitæ causas, ita & illarum mista quodammodo signa obtinet. Eadem sapore, pruritu, & fœda scabie plerumque deprehenditur. *Indicia.*

Signa aquosi humoris abundantis. CAP. XVIII.

TENVES serosósque humores congerunt quibus ventriculus frigidus, lien verò aut iecur obstructum scirrhosúmque est. Qui cibis humidis potuíque liberaliori indulgent, ætate potissimum senili. Qui in otio vitam agunt, hyeme, regione humida, similíq; cœli statu. Quibus vrina pauca, nec potui respondens profluit, & sudor nullus ema-

nat: & lienteriæ aut ſpontinæ vacuationis aquoſæ conſuetudo deleta. Aquoſo autem humore in omne iam corpus effuſo, facies, manus, reliquúmque corpus ſubtumidum cernitur, non viuido ſed pallido & obſcuro colore, corporis habitus plerunq; œdematoſus, in quo prementis veſtigium manet, quemadmodum in cachexia & in leucophlegmatia. Abdomen interdum mole tumeſcit, ſub quo fluctuantis aquæ ſonus obauditur. Vrina cruda & aquoſa, ac ſæpe vt in diabete multa, alui deiectio liquida & mollis, cutis madida: expuitio multa, ſimplex, ſine tuſſi, è ventriculo plerunque redundans. Pulſus, animi mores, ſomnus, inſomnia, omnia quidem iis ſimilia quæ in pituitæ dominio.

Signa flatus. CAP. XIX.

FLATVS copioſos exuſcitant ventriculus frigidus & humidus, omníſque caloris imbecillitas, ſiue ex ſimplici intemperie, ſiue ex humorum vitio contracta: Lien melancholia turgens & obſtructus, ventriculi concoctionem contagione offendens: Flatulenti cibi, vt fructus crudi, caſtaneæ, fabæ, tubera, potus immoderatus, nimiáque ventriculi è liquidis cibis fluctuatio, crapula & ingluuies: Otium, ſomnus multus, ætas, regio, cœlíque conſtitutio frigida. Quum autem ab his cauſis flatus multus in corpore cógeſtus eſt, ventriculus & colon inteſtinum, ſiniſtro præſertim hypochondrio diſtenduntur & rugiunt quaſi ventis agitentur. Eſt enim colon præcipua flatuum ſedes, quorum vi id nonnullis ampliſſime dilatatur. Tenſiui dolores in omne corpus euagantur vagíque tranſcurrunt. Frequens ructu crepitúque auditur flatuum eruptio, cui mox leuamen ſuccedit: frequens & aurium tinnitus & partium corporis palpitatio. Magna procliuitas in colicum dolorem, in alióſque ex flatu morbos. Inſomnia rei celeriter currentis aut volantis, interdum etiam tonitrui & tempeſtatis. Signa hæc ſunt omnia ex quibus corporis cuiuſque conſtitutio innoteſcit, & materia quæ in eo dominatur & redundat. Ea tota eſt antecedens morborum cauſa, à qua & proxima continénſque illorum materia fouetur incrementúmque ſumit. His ita mihi abſoluenda videbatur generalis demonſtratiuorum ſignorum tractatio.

Libri ſecundi de Symptomatis & ſignis, Finis.

DE

DE PVLSIBVS ET VRINIS, LIBER III.

Quid pulsus, quótque eius differentiæ.

Cap. I.

NON paruam demonstrandorum morborum vim obtinent pulsus & vrina: ille siquidem cordis & arteriarum, hæc iecoris venarúmque constitutionem renunciat, quorum administratione corpus vniuersum gubernatur. Pulsus primùm & maximè facultatis totiúsque corporis robur, at non obscurè tamen cordis corporísq; conditionem refert. Vrina certò & manifestè iecoris humorúmq; statum, & morbos ex his genitos repræsentat, at obscuriùs virium corporísque robur. De his igitur vt certis signis seorsum, quantum artis vsus exposcit, tradendum. Pulsus est cordis arteriarúmque motus natiui caloris moderator, ex diastole systoléque constans. Diastole, id est distractio est qua arteria sese quoquouersum diffundit dilatátque, vt aëre tenuíque sanguine tracto insitum calorem temperet ac spiritui pabulum subministret. Systole, id est contractio est qua in se ipse vndique considet séque summittit, vt spiritus fuliginem exustione comparatam expellat. Inter hos motus, quòd omnino contrarij sint, necesse est media quies intercedat, eáque gemina: vna supera quæ diastolen, altera infera quæ systolen terminet. Pulsuum differentiæ aliæ statuuntur à diastole, aliæ à quiete, aliæ ab ordine. A diastole quinque, à quantitate, à vehementia, à tempore, ab arteriæ qualitate, & ab arteriæ perfusione. Quantitas longum, latum, & altum comprehendit: éstque pulsus longus, quo in longum excurrit arteria, vt latus quo in latum, & altus quo in altum: horum omnium concursu fit magnus, quo arteria se quoquouersum pandit. His contrarij pulsus sunt, breuis, angustus, humilis, & qui horum trium concursione paruus euadit. Qui in extremorum medio consedit moderatus appellatur. Omnes igitur hoc quantitatis genere pulsus erunt, longus, breuis, moderatus: & latus, angustus, moderatus: altus, humilis, moderatus. A distractionis vehementia sunt pulsus validus

Hic quoque liber ad tractationem signorū & ad τὴν σημειωτικὴν refertur.

Quid pulsus.

Pulsuum differentiæ.

ſeu vehemens, qui validè ac firmè tactum ferit: imbecillus ſeu languidus, qui contrà: & moderatus. A tempore pulſus celer, qui breui tempore arteriam diſtendit, tardus qui longo, moderatus qui mediocri. Ab arteriæ qualitate, mollis quum tenera laxáque arteriæ tunica, durus quum durior rigidiórque eſt: & moderatus. Ab arteriæ perfuſione pulſus plenus quo arteria in diaſtole non modò ampla & turgida, ſed humoris perfuſione plena occurrit: vacuus quo nõ humore, ſed quaſi flatu turgere tactu deprehẽditur, prementibúſque digitis nihil firmum ſolidúmve ſubſiſtit: mediocris horum eſt medius. Sexta pulſuum differentia eſt à quiete ſeu ab ictuum interuallo. Hinc fiũt pulſus creber ſeu frequens, qui ſæpe & breui quietis interuallo arteriam diſtendit tactúmque ferit: rarus qui ex longioribus interuallis. Septima differentia eſt ab ordine: hic quum ſui ſemper
ὁμαλός. ſimilis eſt, æqualis appellatur. Eſt porrò genere duplex, in omnibus aut certè multis pulſationibus æqualis, ſui ſemper vbique ſimilis, ſibíque perpetuò conſtans, & in cuius pulſibus ſingulis ſimilitudo & æqualitas omnino ſpectatur in magnitudine, in celeritate cæteriſque differentiis. Æqualis in vno pulſu, cuius initium & finis omnéſque arteriȩ partes
ἀνώμαλος. æquabiliter procedunt. Inæqualis in multitudine, eſt quum multi pulſus comparati inæquales ſunt & diſſimiles aut magnitudine, aut celeritate, aut vehementia, aut alio quodam modo: & qui modis omnibus talis exiſtit, is abſolute inæqualis appellatur. Rurſus inæqualis bipartitus eſt, inȩqualis æqualiter, & inæqualis æqualiter. Æqualiter inæqualis eſt qui inæqualitatis æquam paremque mutationem retinet: vt quum primo pulſu ſecundus paulò minor eſt, & ter-
μύουρος. tius ſecũdo, & quartus tertio ad plures vſque deinceps. At-
μύουρος ἐκ- que is eſt qui Græcè μύουρος, Latinè ſenſim imminutus &
λείπων. gracileſcens appellatur. Hic ſi ſenſim ita minui perſeueret
παλινδρο- dũ ad quietem prorſus recidat, myurus deficiens eſt. Horum
μοῦντες alij in ea paruitate vel quiete perſiſtunt, alij reſurgunt & ad
μύουροι. priſtinam magnitudinem aut parem aut minorem reuer-
ἐκλείπων tuntur: hi ſunt myuri reciproci. Inæqualiter inæqualis nul-
παλινδρο- lam inæqualitatis ſimilitudinem retinet. Hic ſi aliquando
μῶν. deſinat, propriè inȩqualis deficiẽs dici conſueuit. Et ſi duo-
ἀνώμα- rum, trium, vel plurium pulſuum ictibus prætermiſſis ite-
λος. rum arteria agitari incipiat, deficiens reciprocus vocatur.
διαλεί- Huic finitimus eſt inæqualis intermittens, cuius eſt quies
πων. interdum longiſſima, iſque circuitibus admodum rarus euadit.

euadit. Est & intercurrens Græcis παρεμπίπτον appellatus, intermittenti oppositus, is enim tactui obiicitur insperatò medius inter duos expectatos. Inæqualis porrò vno pulsu duplex est, aut enim in vna eadémque arteriæ parte, aut in diuersis fit. Pulsus eadem arteriæ parte inæqualis triplex: nam arteriæ motus licet continuus, par tamen plerunque non est initio, medio atque fine: interdum quiete interpellatur & intercidit, interdum recurrit ac bis ferit. Impar est motus initio atque fine, aliàs in vehementia, aliàs in magnitudine, aliás in celeritate, aliísque modis quos omnes numerare vix liceat. Intercidens pulsus seu intercisus est cuius distentio cõtinuitate destituta, media quiete interrumpitur: hicque quanquam bis ferit, non tamen duo, sed vnicus est pulsus. Quòd si motus à quiete celerior & vehementior sit primo, caprizans tum appellatur. Dicrotus id est recurrens aut bis feriens, qui simulátque omnem distentionem effecit, se paululum subducit ac mox pulsat iterum, tanquam malleus ab incude resiliens: éstque ab interciso planè diuersus. Est & quum non semel tantum, sed bis aut sæpius arteriæ pulsus reuertitur. Pulsus diuersis partibus inæqualis est quum multis digitis arteriam contingentibus non similis sentitur occursatio. Ac primùm interruptus primo & tertio digito, vel secundo & quarto, non autem aliis sentitur. Inæqualis magnitudine, vehementia, duritie, plenitudine, quũ omnibus digitis æquè tangentibus, aut magnitudo, aut vehementia, aut durities, aut plenitudo non similis apparet. Hic si pariter durus existit, serratus appellatur. Est & inæqualis in situ partiũ arteriȩ, quum eius pars vna dextrorsum, altera sinistrorsum, vna sursum altera deorsum inflectitur. Id autem si admodum manifestè & perspicuè fiat, magnáque sit arteriæ diastole, pulsus vibratus appellatur, in quo crebra & inæqualis est, quasi in iaculis quæ impetu celeri vibrantur, concussio. Sin verò id obscuriùs fiat, appareátque arteria tensa & vtrinque retracta, conuulsiuus is est. Vndosus pulsus, quum arteria primum digitum pleniùs validiúsque ferit, deinde secundum exiliùs & mitiùs, tertium pleniùs & validiùs, quartum denuo exiliùs & mitiùs: non hic quidem interruptus, sed inæqualis vt vndarum æstus. Vermiculãs pulsus vermium gressui similis, vndoso finitimus, à quo non inæqualitatis specie, sed magnitudine solùm ac robore differt. Formicans his succedit mirè paruus, languidissimus, creberrimus & inæqualis, à vermiculante tantum

διακεκομμένος. δορκαδίζων. δίκροτος. ἐμπρίων καὶ ἐμπειστικός. κλονώδης. σπασμώδης. κυματώδης. σκωληκίζων. μυρμηκίζων.

τεταγμένος ϗ ἄτακτος. ἀνώμαλος.

deficiens quantum hic ab vndoso. Pulsus omnis inæqualis bipartitur: alius quippe ordinatus, inordinatus alius. Inæqualis ordinatus, est in quo inæqualitatis ordo retinetur: vt quum pulsus quatuor inæquales quodammodo sunt, omnésque quaterni similem habent inæqualitatis proportionem. Inæqualis inordinatus, est in cuius inæqualitate nulla similitudo, nullus circuituum ordo statui potest.

Qua ratione pulsus obseruandi internoscendíque sint.

CAP. II.

Quid obseruandũ medico in tangenda summis digitis arteria.

OBSERVANTIS manus temperata sit, mollis, miniméque callosa & eximij sensus. Digiti tres aut quatuor superne tantum carpi arteriam (quæ mediocris quum sit & obuia, obseruationibus accommodatissima existit) contrectent. Laborantis manus quæ tangitur, nec sublata sit, nec depressa, nec extenta, nec vinculo, aut decubitu constricta, nec prona in volam, nec resupina: sed molli naturalíque situ æquabiliter reclinetur in latus imum, quod minimo digito clauditur. In carpo si directò ad maximum digitum obscurus est pulsus, alio quouis loco atque etiam in altero carpo peruestigandus, quòd multis ex causis euariet, ac plerunque vel ex vulnere, vel ex contusione, vel ex obstructione alter oblitescat. Qui vehemens est, non nisi pressa arteria digitísque validè infixis dignoscitur, hoc à magno & à pleno dissidens, quòd suo robore reniti tactúmque repellere deprehenditur. Non tamen hic adeò premendus, vt vi applicatæ manus arteriæ superetur robur. Languidus pulsus cõspectior est in manu prona atque decliui, attingíque debet molliter & quasi suspensis digitis: nam si arctius prematur, licet languidus hic pariter quoque magnus sit, vt in lethargo, aut nullus omnino aut immotus videbitur, omnémque sensum effugiet. Systole in vehementi, in magno & duro pulsu aliquantum deprehenditur, in languido nunquam: in vehementissimo maximo atque duro aut saltem in eo qui mollis non sit, conspicua & aperta sentitur, non mediocriter sed validè pressa arteria. Quies externa mediocri tactu citra vim vllam interior nõ nisi digitorum impulsu pressúque animaduertitur. Ad horum autem perfectam cognitionem qui sese componere & accommodare volet, primùm se exerceat in systole & interna quiete cordis, quum id vehementissimè maximéque pulsat. Pectoris enim contactu conspicuæ sunt, quarum imitatione illas quoque in arteriis edíscet. Reliquæ pulsuum differentiæ tactus

tactus quadam mediocritate animaduerti debent.

Generales pulsuum causæ. CAP. III.

PVLSVVM tres omnino statuuntur causæ, efficiens, impellens, & instrumetum. Primaria efficiénsque pulsus causa est facultas illa mouens è corde profecta: instrumenta sunt arteriæ, quæ facultatis impetum sequuntur eíque obtemperant: causa facultatem incitans ac impellens vsus est atque mouendi necessitas. Hæc vna omnium est causarum prima & validissima, à qua & mouendi initium existit. Omnis autem necessitas ex affectione quadam præter naturam proficiscitur, quæ quum cordi infensa molestáque est, eam protinus excutere contendit. Triplex est eiusmodi affectio, aut enim caloris spiritúsque est penuria, quem cor pulsu resarcire conatur: aut intemperies frigida calidáve, siue simplex, siue à febre, siue à phlegmone, quam refrigerare postulat: aut aliena substantia, cuius expulsionem molitur, vt quum fuligo, vapor, humórve aliena vitiosáque qualitate cor ferit, aut id mole copiáque premit. Et hæ quidem interiores causæ sunt: externæ verò immoderati omnes corporis motus animíque perturbationes: vt ira, excandescentia, metus atque mœstitia. Ab his ergo causis necessitate quadã stimulata incitatáque cordis facultas, efficit vt per diastolen nouus aër extrinsecus hauriatur, qui insito calori refrigerium vitalíque spiritui pabulũ suppeditet: per systolen verò exusta spirituum fuligo, & quicquid denique præter naturam est tum cordi, tum arteriis infensum expurgetur. Itaque vsus atque necessitas cordis facultatem ad pulsandum impellit: incitata facultas instrumenta arteriásque mouet: hæ verò illius cedunt robori. Semper autem pro necessitatis conditione pulsus edentur, modò facultatis subsit robur, & obsequantur arteriæ. Duo enim hæc, vitale robur & arteriarum constitutio, necessitatis sæpe significationes obscurant. Etenim amplæ arteriæ pulsum ferè magnum edunt, qui & talis deprehenditur si non altè in profundum illæ demersæ sunt. Exiles verò angustæque arteriæ quales insunt pinguibus & crassis, nequeunt pulsum proferre magnum. Quinetiam vitale robur si vegetum est, pulsus natura magnus ac validus existit: si imbecillum, paruus ac languidus. His ex causis quibusdam vel in extremo senio validus magnúsque pulsus apparet, quibusdam vel ætate virentibus obscurissimus ac propè nullus. Vitalis roboris causa non facilè perspici potest: vna proinde obseruatio, quæ ma-

Necessitas pulsandi vnde, & quotuplex eius causa.

Pulsuum vnde petenda cognitio.

gnum habet in singulis momentum, pulsum ac naturæ locupletem cognitionem dabit. Quum igitur omnium causarum concursione mediocritas quædam obtingit, pulsus moderatus existit. Quum verò à mediocritate discceditur, pulsus immutatur, & de medio quoque decedit.

Quàm varij sint pulsus naturales: & quibus ex causis per sanitatem & citra morbum immutentur. CAP. IIII.

...tam pulsum vt etiam temperamentorum cognitionem medium vnum & symmetrũ constituere oportet, qui reliquorum sit velut idea atque regula ad quam exigantur.

HIs ita constitutis primùm quidem in pulsus moderati cognitionem penitus incumbendum, in eúmque animus defigendus, qui cæterorum lex sit atque mensura. Moderatus autem appellatur qui nec magnus est aut paruus, nec celer aut tardus, nec creber aut rarus, nec vehemens aut lãguidus, nec durus aut mollis, nec inæqualis, nec aliò quoquam modo nimius. Is est cuius comparatione cæteros omnes magnos aut paruos, celeres aut tardos, aut alio quouis exuperantiæ nomine insigniuerunt. Hic nõ nisi in optima corporis natura animaduertitur, quæ & temperatissima est & constitutione prorsus media ac verè quadrata. At verò intemperatis naturis etiã dum sanæ sunt, pulsus ab hoc diuersi existunt. Natura quippe calidi celerem, crebrum, magnum & aliquantùm vehementem pulsum edunt. His enim refrigerij & expurgandæ fuliginis magna necessitas adest, nec deest virium robur: frigidi contrà. Graciles magnum, quia facilè nullóque impedimento distenditur arteria, sed rarum & aliquantũ vehementem. Hinc viris quàm mulieribus pulsus longè maior & vehementior, sed paulò tardior atq; rarior inest. In ætatibus infantis puerique pulsus celerrimus & creberrimus, quòd caloris exuperãtia per diastolẽ refrigerari, & fuliginis copia per systolen expurgari postulet. Senis contra rarus ac tardus. Reliquarum ætatum pulsus inter hos ambigunt. Iuuenis pulsus maximus, quòd calor sit acer ampláque arteria: senis minimus: pueri medius: huic quidem necessitas inest, sed angusta arteria. Iuuenis pulsus vehementissimus, quia facultas validissima: senis languidissimus: pueri medius. Ex his quidem coniici potest, qualem vniuscuiuslibet laborantis naturalem pulsum esse oporteat. Hunc porrò vel integra valetudine cœli status & corporis motus animíq; perturbationes immutant. In anni temporibus, Vere medio pulsus maximi sunt & vehemẽtissimi, quòd in summa illa tẽperie facultas sit robustissima: at celeritate & crebritate moderati, quia in temperie pulsandi vsus moderatus est. Tales apparent autumno medio.

Pulsum quæ immutent.

Sexus.

Ætas.

Tempora anni.

Æstate

Æstate media celeres atque crebri: vsus etenim necessitásque crescit: at parui sunt & languidi, quia languescit facultas. Hyeme quoniã vsus remittitur, tardi atque rari & quàm æstate minores, sed tamen vehementiores. E regionibus & cœli constitutionibus quæcunque vehemẽter calida fuerit & æstuosa, æstati mediæ: quæ verò frigida, hyemi: quæ temperata Veri simillima putetur. Exercitatio moderata quidem pulsus vehementes efficit, quandoquidem facultas contentione excitatur: magnos quoque, celeres & crebros, quòd caloris incremento vsus pariter increscat. Contrarij apparent in otio & torpore. Immodica exercitatio quòd iam supra vires sit, pulsus paruos & languidos efficit, sed ex vsu celeres & crebros: at quum ad virium resolutionem & defectum peruentum erit, tardos atque raros. Eadem ratio balnearum calidarum, frigidarum verò similis atque otij & torporis. Cibi vinique vsus plenior, pulsus edit magnos, vehementes, celeres & crebros, sed vini quàm cibi celerior mutatio, quæ tamen ocyus vanescit. At multò immoderatior vini vsus pulsus inæquales & inordinatos cõcitat. Dormientium parui sunt, languidi, tardi atque rari: eorum verò qui expergiscuntur, e vestigio quidem magni sunt, vehementes, celeres & crebri cum quadam vibratione, sed qui in mediocritatem mox redeunt. Iratorum pulsus magnus, altúsque, vehemens, celer & creber: tristium, paruus, languidus, tardus & rarus: timentium, vehemens, celer, vibratus, inordinatus & inæqualis. Sic igitur quotidianæ corporis affectiones pulsus immutant, sine quarum animaduersione non certò possit pulsus percipi, nec quãtum per morbos à naturali distet. Itaque pulsus naturalis obseruandus est, neque mox ab exercitatione, à balneis, à cibo immodico, à vino, aut ab aliis causis calfacientibus: neque ilico ab ira vel timore, vel ab aliis causis cor & spiritus agitantibus: de pulsu nihil quicquam statuẽdum antequam externarum causarum vis deferbuerit, omnísque sedata sit corporis perturbatio. Hi pulsus non omnes quidem mediocres existunt, sed naturæ tamen limitibus continentur. Deinceps verò qui contra naturam sint, & quam in morbis significationem habeant, tradendum.

Regio. *Motus.* *Vinolentia.* *Somnus.* *Animi pathemata.*

Quæ sunt pulsuum præter naturam causæ. CAP. V.

COR dum secundum naturam habet, moderato pulsu insitum sibi calorem spiritúsque mediocritatem tuetur: at preter naturam affectum diuerso pulsu quicquid mo-

Hinc diagnostica signa

pountur tum causæ præter naturam, tũ affectus, tum sedis affectæ.

lestũ insensúmque est excutere, aut etiam quicquid deest instaurare contendit. In eo autem primùm quid diastole, deinde quid systole demonstret significétque tradam. Quum vsu & necessitate cor lacessitur, stimulatum id, primum quidem pulsum edit crebrum, ídque siue valida, siue imbecilla sit facultas: creber enim omnium primus est, quia facillimus. Si necessitati non satisfaciat crebritas, huic etiam celeritas accedet: atque etiam si ne duo quidem illa satis sint, addetur & magnitudo, modò non imbecilla sit facultas: tum quippe totis hęc opitulatur viribus. Quòd si pariter valida est, pulsum edit robustum seu vehementem, eúmq; plenum si spiritus vbertas inest. Ita quippe artis vsu & exercitatione obseruamus, per febres omnes frequentem necnon celerem pulsum edi, at non perpetuò magnum: quandoquidem si vires languẽt, cum crebro paruus quoque ac languidus existit. Rursum & quibus sine febre imbecillæ, vt in animi defectione, sunt vires, & quibus hę copia vel impuritate premuntur, vt in leucophlegmatia, pulsus frequens ac celer (non enim ex frequentia perpetuò febris iudicanda) at non ilico magnus deprehenditur, sed verè paruus ac languidus. Quocirca prima pulsus mutatio non in magnitudinem, sed in crebritatem fit, cui dein celeritas, postea magnitudo accedit. Mirari proinde subit Galeni dictum, pulsum omnem vrgente necessitate statim initio magnum euadere, siue valida siue imbecilla sit facultas, & celeritatem nunquam sine magnitudine inueniri. Itaque pulsus frequẽs ac celer aut exuperãtem calorem, aut spiritus vitalis penuriam ostendit: magnus non imbecillam esse facultatam, vehemens eandem esse validam. Paruus autem pulsus natiui caloris penuriam ingénsque refrigeriũ denunciat. Quod quum obtigerit, primùm quidem raritas erit conspicua: increscente malo tarditas accedet, postremò paruitas, vice versa atque in caloris incremento. Iam verò pulsus differentiæ in longum, latum & altum, non ex rei necessitate proficiscuntur, nec vllius affectus essentiam, sed impedimenta duntaxat repræsentant, quæ circum arteriam incidunt. Arteria enim quàm maximè potest distrahitur, at distractionis magnitudo aliàs obtegitur, aliàs interpellatur, vel numero, vel crassitie, vel duritie circumiacentium corporum, vt membranæ, vt cutis, vt adipis aut carnis, quorum gratia pulsus varius apparet, & alius plerunque quàm necessitas exposcit. Sic igitur corpulentis breuis ac paruus, gracilibus longus

Creber est vsu primus, dein celer, magnus, vehemens virtute valida: alioquin paruus, & languidus.

Quæ vniuscuiusque pulsus præter naturam causa sit, & quæ indicatio.

longus & magnus, quadratis moderatus obtingit. Mollis verò pulsus arteriam mollem demonstrat, & corpus humore multo eóq; pituitoso perfundi, vt in hydrope, in leucophlegmatia, in lethargo, in comate: siue ab humidiore cibo, siue à balneis immodicis, siue à somno, siue à molliore vita succreuit. Hic tandem ingrauescente morbo & viribus languescentibus vndosus & vermiculans euadit. Pulsus durus si neque ex languore animi, neque ex metu, neque ex verecundia est, arteriæ duritiem perpetuò declarat: vixque vllus est durus, qui non etiam paruus sit, licet nō statim languidus. Durior autem arteria fit vel siccitate, vel cōstrictione, vel tensione. Siccitas fit ab immoderato vsu vini meracioris, à febribus ardentissimis, à marcore, à quartana febre & à melancholia. Constrictio interdum à frigore fit, quod aëris, balnei, aut frigidæ potionis vis intulit: interdum à vitiosis fructibus, qui vitream crassámque pituitam gignunt. Tensio ab ingenti inflammatione, à scirrho iecoris aut lienis. Duro huic & tensiuo pulsui affinis est conuulsiuus, qui aut neruorum propaginem conuulsione teneri prodit, aut aluum immoderatiùs quasi poto elleboro fluxisse. Vibratus pulsus ex paruo duróque procedit: quum enim magna est refrigerij necessitas & facultas valida, si arteria dura tum sit, contentione facultatis validæ & arteriæ renitentis, vibrare continget. Hoc proinde eosdem quos & pulsus durus morbos denunciat. Ita igitur ex diastole iudicandum. Systole verò quemadmodum & diastole aliàs maior aut minor est, aliàs vehementior aut languidior, aliàs celerior aut tardior, aliàs mollior aut durior. Harum tamen vnica celeritatis aut tarditatis differentia sensu dignoscitur, atque in his duntaxat quorum systole animaduerti potest. Celeritas systoles magnam prodit vstorum excrementorum copiam, quam natura arteriarum compressione nititur expurgare. Ea ferè ex putrescentibus humoribus coaceruari solet, qui febres necessariò accendunt, quoties eorum substantia aut vapor putris in cor irrepit. Quocirca systole quàm diastole celerior, putridæ febris perpetuum est indicium. Ea celeritas non modò febrium est quas in venis, sed & earum quas vel in pulmone, vel in iecore, vel in liene, vel in alia quauis particula putrescens humor accendit. Contractionis tarditas est quum non multum excrementi putridi & exusti inest in corpore, nec magna desideratur expurgatio. Crebritas impuri excrementi copiam augeri testatur, quæ idcirco ef-

Accelerata systoles causa & denuntiatio.

ficit vt externa quies minima ſit. Raritas cõtractionis in qua externa qes lõga eſt, excremẽta arguit pauca ineſſe fumoſa.

Morborum ex pulſu cognitio. CAP. VI.

HÆc verò iam ad artis vſum & exercitationem apertiùs referenda ſunt. Pulſuum differentiæ & affectum præter naturam, & affectam ſedem demonſtrant. Affectus præter naturam alij primùm ac per ſe, alij ſecundò ex pulſu deprehenduntur. Primùm quidem ac per ſe intemperies omnis tum quæ ſimplex, tum quæ ex humorum eſt vitio: adhæc plethora, cacochymia vel ſimplex vel cum putredine, phlegmone, ſcirrhus, obſtructio: qui affectus cæterorum omnium velut principia quædam & continentes cauſæ ſunt. Calidæ intemperiei ſimplicis, qualis eſt ab æſtu aut ab ephemera febre, pulſus creber eſt, celer ac magnus ſimúlque æqualis. Eiuſmodi & in hectica febre exiſtit, ſed aliquanto durior. In plethora ſimplici quæ nondum vires premit, atque in ſynocho ſimplici, non ſolùm creber, celer, magnus & æqualis, verumetiam turgidus, plenus ac vehemens, quòd non niſi robuſtis integríſque viribus obtingat. Intemperies ex humorum putredine, quemadmodum & putrida febris pulſum etiam crebrum, celerem & magnum efficit, ſed inæqualem, non in multis ſolùm, verumetiam in vnico. Tum quippe ſyſtole celerior eſt quàm diaſtole, vt putris fuligo expurgetur: eſt & externa quies breuior, ob quam etiam crebrior pulſus euadit. Inæqualitas aliquantum conſpicua acceſſionis initio, ſed incremento & vigore magis. Phlegmone quæ & inſignis fuerit & in parte nobili, quoniam putredinis calorẽ cordi totíq; corpori impartit, febrilem pulſum infert: præterea verò durum ac interdum ſerrantem & vibratum, quandoquidem partis inflammatæ tenſio peruadit arterias: ſed tamen duriorem ſi phlegmone obtigerit neruoſis partibus, & iis quæ circa membranas, venas, & arterias poſitæ ſunt. Frigida intemperies pulſum efficit rarum, tardum & paruum, ſicca durum, humida mollem. Et hæc quidem dum ſimplex illa conſiſtit. At verò ſi ex humoris cuiuſpiam influxu contrahitur, iis quæ dicta ſunt accedit pulſus inæqualitas, maximè ſi in partẽ nobilem humor impingat. Siue enim obſtruuntur arteriæ, ſiue humorũ copia cõprimũtur, ſiue his natura grauata oppreſſáq; eſt, inæquales fiunt: magíſq; quũ craſſi, viſcoſi & copioſi ſunt humores quàm quum tenues atque pauci. Quæ porrò pars corporis affecta ſit noſcitur ex pulſu molli atque ex duro, qui tenſiuus

Qui affectus cuiuſuis præter naturam & partis affectæ proprius ſit pulſus.

Qui pulſus affectã partem oſtendant.

siuus appellatur, ex serrante & vibrato. Mollis enim & affectum molliorem & partem carne venis arteriisque conspersam affici denunciat, durus verò partem neruis membranisque præditam. Quinetiam partes cordi propinquæ, aut ei uasis maioribus coniunctæ, magis ac celeriùs affectum suum cordi impertiunt: distantiores & paruis vasis copulatæ, minus & tardiùs. Horum permistione secundariò noscetur qui pulsus in singulis morbis existant. Nam inflammato septo transuerso durissimus est, plurimùm serrans aut vibratus, & plerunque conuulsiuus: minus in pleuritide, rursumque minus si aut inflammatio, aut scirrhus sit in ventriculo vel in vesica vel in vtero, intestinis, renibus, iecore, liene aut pulmonibus. A peripneumonia pulsus magnus, languidus & mollis simul & inæqualis tum in vno motu, tum in multis: sæpe etiam vndosus & dicrotus. In lethargo pulsus illi ferè similis: & huic finitimus in catoche, nisi quòd æqualis est. Epilepsiæ & apoplexiæ (quum præsertim malum inualuit, & facultas grauiter opprimitur) pulsus languidus, paruus, rarus, tardus & inæqualis, tum demũ celer euadit. Conuulsionis pulsus conuulsiuus appellatur, tensus quidé vibratus & inæqualis, nõ perinde tamen validus ac magnus. Paralysis paruus, languidus atque tardus, nonnihil inordinatè intermittens. Hydropis ascitæ paruus, creber, durus atque tensus: tympanitæ longus, celer, creber, subdurus: anasarca vndosus, latus ac mollis. Phrenitidis durus atque idcirco paruus, mirè celer, & creber, vt proximam syncopen denunciet: interdum tremulus, aut cum conuulsione intermittens. Anginæ magnus & vndosus aliquantum conuulsiuus. Quum iam suffocatio impendet, paruus, tardus, creber & inæqualis. Orthopnœæ inæqualis, inordinatus, creber, tardus ac deficiens: tandem verò languidus. Phthisis paruus, languidus, non admodum celer, hecticus. Suppurationis hecticus inæqualis & inordinatus. In puris eruptione latus, tardus, rarus & languidus. In cæteris denique morbis, ad horum imitationem qualem pulsum esse deceat intelligi potest.

Virium obseruatio ex pulsu. CAP. VII.

MAXIME autem ac propriè virium robur atque constantiam pulsus ostendit. Facultatum quippe omnium princeps atque conseruatrix est vitalis, qua vna constante nemo interire potest, ex qua & vita omnis, & virium robur æstimari solet. Quum mors futura est, huius labantis si- *Viriũ hæc æstimatio ex pulsu maximi*

est ad prognosin momenti.

gna apparent, alias quidem multo antè tempore, vt quum illa morbi diuturnitate languet sensimque deficit: alias nō diu ante mortem, vt quum vitale robur immoderata eáque repentina vacuatione vel dolore, vel alio grauissimo symptomate dissipatur atque perit: aut quum rupto abscessu, vel inopinato humorum influxu, vel maxima obstructione suffocatur. Itaque si pulsus cordis ac vitæ est nuncius, idem omnium quoq; virium & facultatum index erit.

Validus quid designet.

Robustus vehemensque pulsus sanis vitæ longitudinem, ægrotis securitatem pollicetur: languidus contraria. Vehemens qui tactum euertit, facultatis robur ostendit eóque maius quo fuerit vehementior. Hic etiam indicat corporis humores tum qualitate, tum quantitate laudabiles ac probè coctos: aut naturam semicrudorum (quales in salutaribus morbis sunt) concoctionem vehementer moliri: maximè verò si nec ab ira, nec ab exercitatione, nec à vini cibíve vsu immoderato processit.

Languidus.

Languidus pulsus qui à tactu euertitur, imbecillæ facultatis est nuncius: ac proinde vel animi defectionem, vel syncopen demonstrat, vel vires morbi longitudine debilitatas, vel quauis causa dissolutas, vt inedia, vigiliis, doloribus, animi pathematis: aut vacuatione immodica, vel affectus magnitudine pressas obrutásque. Robustus ac vehemens pulsus ferè quidem magnus est, at non necessariò, quemadmodum nec qui iuuenis est ac robustus magnis semper citatísque passibus incedit. Languidus non omnis paruus est, nec omnis paruus languidus. Lethargicis quippe languidus quum sit, magnus tamen existit.

Infirmitatis virium causa triplex.

Vt autem virium robur certiùs ex pulsu innotescat, triplex statuatur imbecillitatis causa: vna quæ sensim ac tempore virium substantiam conficit: altera quæ repente dissoluit ac dissipat: tertia quæ vel copia illam obruit, vel malignitate extinguit. Semper quidem pulsus languidus virium imbecillitatem portendit, quæ verò imbecillitatis causa sit, reliqui pulsus indicant, qui languido comites assistunt. Itaque quum vitalis facultas vel intēperie, vel atrophia, vel morbi diuturnitate infirma & imbecilla euasit, pulsus primū per se languidus apparet, deinde etiam paruus citra vllam inæqualitatem, rarus quidem & tardus si febris nulla, creber atque velox siqua inest. Facta iam imbecilliore facultate pulsus myurus reciprocus, deinde deficiens reciprocus, postea myurus non reciprocus, ab hoc deficiens non reciprocus & formicans, hinc pulsus abolitus apparens, nisi ex syncope

sit: om-

ſit: omnium tandem extremus verè abolitus, qui ſummis partibus ipſiſq; arteriis iam demortuis ineſt. Quum facultas ex repentina ſpirituum diſſolutione atque diſſipatione imbecilla eſt, vt per dolores, vigilias, aut vacuationes immodicas, huius euidentes efficientéſque cauſæ præceſſerũt, pulſus ſimiliter initio languidus deprehenditur & paruus, creber & celer, minimè tamen inæqualis: illa verò iam imbecilliore, vndoſus, vermiculans, formicans, abolitus apparens, & tandem verè abolitus. Quũ facultatis ſubſtantia non ipſa per ſe cõſumitur, ſed vel obſtructione, vel tumore præter naturã, vel humorum copia & influxu quaſi preſſa & obruta ſuccumbit: atq; etiam quũ pernicie vt peſtilentis febris malignitate extinguitur, pulſus quidẽ languidus, paruus, tardus & rarus eſt, iſq; continuò inæqualis. Tãta quippe inæqualitas animaduertitur, vt qui nunc languidus eſt, mox vehemens appareat: & qui paruus, mox magnus: qui celer, ilico tardus: & qui creber, ſtatim rarus. Quo plures magni ac vehementes erunt, hoc minus premetur grauabitúrque facultas, eò verò magis quò plures parui & languidi. Vbi autem magis oppreſſa facultas ſuffocabitur, intercurrens primùm exiſtet: deinde intermittens in pulſuũ multitudine. Intermiſſio aut quies quò diuturnior, hoc periculoſior. Diuturna cenſetur quæ tempus excedit duorum pulſuum: breuis quæ citra hoc manet. Iuuenibus pericúloſiſſima pulſuum intermiſſio, minus pueris, minimè ſenibus. Interdum tamen neque iuuenibus ipſis exitialis eſt, quum vel integra valetudine ex arteriarum obſtructione aut diuturno quouis affectu, vt ex aſthmate familiaris exiſtit. Ex vnius pulſus intermiſſione multi ſenes pariter & pueri euaſerunt: at iuuenum ne vnus quidẽ. Perſeuerãs illa diutius inopinatam repentinámque mortem minatur, ipſiúſque cordis vitalem calorem derepente extinctum iri: quemadmodum & animalem facultatem apoplexia. Quietis externæ diuturnitas intermiſſioni quidem eſt finitima, hoc tamen diſſidens, quòd breuior ſit citra inæqualitatem, at cum pulſus inæqualitate: intermiſſio verè cum pulſu celeri & inæquali eſt. Illa quidem arguit vel cordis corpus vel ſpiritum & ſanguinem ſinubus concluſum, vel partẽ aliquam vicinam ingenti frigore occupari: minus quidem quàm intermiſſio pernicioſa, ſed quę interdum in repentinam mortem præcipitat. Intercurrens pulſus eadem quæ intermittens ſignificat, cauſáſque eaſdem habet: minus tamen peri-

Intercurrens quid portẽdat, & quid intermittens.

culosus, quoniam facultas validior decertat cum causis noxiis, non autem in intermittente. His succedit intermittens in vno pulsu, qui naturã à causis insalubribus impediri, sed cum illis nihilominus decertare prodit: deterior quidem & multò periculosior quàm intermittens in pulsuum multitudine, quoniã natura non solùm in quarto aut quinto quoque pulsu, sed in singulis impeditur, ob idq; præsenté morté denuntiat. Ex hoc genere sunt caprizãs & dicrotus, qui planè ostendunt aut cordis inæqualé intemperié, aut fumosorum excrementorũ copiam non omnibus cordis partibus æquabiliter insidere. Ita enim calidæ partes cũ frigidis, aut liberæ cũ grauatis contendunt, vt quæ prius leuitate aut calore exiliunt, retrahantur à frigidis & grauatis, maximè quũ imbecilla facultas est, & arteria dura. Vndosus & vermiculans facultatis non validæ, viriumq; insigniter dissolutarum sunt indices, quos proximè formicans sequitur. In iecoris, lienis & cuiusq; visceris inflãmatione atq; in scirrho, quoniã pulsus durior euadit, nec vndosus nec vermiculans esse potest. Neq; profectò in hectica febre, neq; in tabe aut marcore, etiamsi iam morti proximus sit æger: at languidus tamen & inæqualis deprehenditur. Myurus in vna distentione facultatis imbecillitaté in extenuato corpore ostendit, & cor ipsum eatenus debile, vt vim & actionem ab se iam nequeat ad extremas vsq; corporis partes ęquabiliter protendere. Hic igitur malus est atque ruinam minatur, etiam si reciprocus sit. Hoc deterior est deficiens reciprocus: & hoc rursum periculosior myurus non reciprocus. Omniũ verò pessimus atque perniciosissimus est deficiens non reciprocus. Fit & interdũ myurus ex vitiosa arteriæ conformatione: vt quũ arteriæ pars media nudæ cuti subiecta est, & quę vtrinque sunt, altiùs demerguntur. Hic facultatem eò vsque imbecillam ostendit, vt nequeat arteriam æquabiliter attollere. Tales etiam sæpe visuntur initio grauium accessionum à frigore inuadentium. Tremulus pulsus qui necessariò languidus est & paruus, facultatem imbecillam arteriámque mollé renuntiat, cum corporis habitu gracili. Conuulsiuus non admodum frequens occurrit. Hos tanquam postremi excipiunt abolitus apparens, & verè abolitus, facultate quidem iam prorsus extinctã. Quocunque autem genere ordinatus sit pulsus, fidus existet, inordinatus verò infidus. Proinde bonus pulsus ordinatus certissimus est & optimus, malus ordinatus pessimus, & inordinato malo deterior.

Quid caprizans & dicrotus.

Vndosus & vermiculans.

Myurus.

Tremulus.

Ordinatus & inordinatus.

Quid

Quid vrina, vtque humorum partiúmque affectus demonstret.
CAP. VIII.

Qvum corporis excrementa aut affectarum partium, aut peccantium humorum portio quædam sint, aut saltem ex his defectæ reliquiæ, quæ illorum sit constitutio certò referunt, atque in demõstratiuis signis primas tenẽt. Vna autem vrina omnium maximè de toto decedit significationem in primis generalem sortita. Est enim vrina serum vehiculúmque sanguinis renum vi secretum. Vt in lacte dum concrescit, ita & in sanguine serum à crassiore terrenáque substãtia seiungi secernique animaduertitur: quod idcirco sanguini permiscebatur, vt hũc fibrarum copia iam crassum ac lentum dilueret, & tanquam vehiculum per venas tenuissimas in corporis extrema deduceret. Oritur quidem serum ex potu, aut ex liquore quocunque cibus solidior diluitur, & sine quo vix quicquã emolumenti corpus ex cibi benignitate perciperet. Hac ratione potus cunctis animantibus apprimè conueniens & necessarius, aliis quidem vt volucribus, quæ haudquaquam meiũt, parcior, aliis vt hominibus & quadrupedibus liberalior. Ventriculi concoctione liquor totus cibo permiscetur, totáque cibi vis in liquorẽ cõfertur dũ vna fiat æquabilis substantia, cui chylo nomen est. Hunc flexuoso per intestina prolapsu exugunt mesenterij venæ, & quicquid inest vtilioris substantiæ id omne eripiunt, potúque tanquã vehiculo subuehunt ad iecoris portas. Quũ dein ex chylo factus sanguis est, vt melancholia in lienem, bilis flaua in proprium folliculum, ita & vrina (propriũ iecoris, quemadmodũ & alui fex vẽtriculi & intestinorum excrementum) iam inutilis & superuacanea è gibbis iecoris renum vi per venas emulgentes allicitur. At non vniuersa: portio enim cum sanguine in corpus distribuitur, quæ quum vectionis munere perfuncta est, aut sudoribus exhauritur ac diffluit, aut qua via processerat, eadem tracta relabitur in renes & in vesicam. Itaque nõ è iecore solùm, verumetiã è venis tum maioribus tũ minoribus & è corporis mole vrina prolicitur: quod apertè sentiet quisquis biduũ triduúmve nullo aut parcissimo potu trãsegerit. Ea autẽ si nec immoderato potu diluta, nec aliena permistione conspersa sit, manifestò humorum qui in iecore maioribusq; venis, obscuriùs verò eorum qui tum in minoribus, tùm in partibus ferè singulis insunt notam exhibet eorumq; cõstitutionẽ indicat. His enim tantisper dum vri-

Quid vrina Græcis οὖρον appellata.

Vrinæ materia.

Causa effectrix.

Quarum partium characterem impressum & insitã notã vrina referat.

na permiſcebatur, eorum omnem affectionem, omnem qualitatem contraxit aſciuitque ſibi,& nunc quaſi deſecta portio quę ipſorũ conſtitutio ſit cotàm proponit planúmque facit. Quocirca ſi vel viſcera, vel maiores venę, vel caput, vel pulmones, vlláve corporis pars morbo tenetur, quoniã hæc affectionem humoribus in ſe contentis impartit, vrina profectò quæ ſanguinis & humorum comes eſt, eiuſdem quoque particeps erit, & profuſa affectionis notas referet, propriáq; eius ſigna dabit. Sed & partium per quas illabitur, vt renum, vreterũ, veſicæ ac penis affectus repręſentabit Nam tametſi non diutius in his ſubſiſtat ac hæreat, ab illis tamen ſordes & inquinamenta (ſi qua inſunt) præterfluens corradit ſecúmque rapit. Quocirca partium quas attingit omnium affectus illa oſtendit. An verò cum affectu quę etiam pars affecta ſit certò & apertè referat, poſthac diligentius ſcrutabimur. Hæc porrò humorum partiúmque vitia demonſtrat vel ſua chymoſi, vel puritate, vel quãtitate, vel colore, vel odore, vel contentis: quorũ ſignificationes ſigillatim deinceps oratione proſequemur.

Quæ obſeruanda antequam certa de vrinis ſententia feratur.

CAP. IX.

EXCIPIENDA vrina eſt à ſomno prima & expleta cõcoctione cibi, eáque vniuerſa, quòd pars nulla dilucidè poſſit notas omnes exprimere. Matula alba ſit & pellucida, qualis ferè vitrea eſt, oblonga ne diuulſam hypoſtaſin exhibeat, & magna quæ totius vrinę ſit capax. Obturetur procul à ſole, à frigore & à flatu, ne vel turbetur, vel craſſeſcat: quieta nulláque agitatione reſideat dũ ſenſim refrixerit, nec tamen ſupra ſex horas aſſeruetur, ne quam corruptionem ſubeat. Si fortè vel frigoris vi vel ſponte ſua craſſeſcat turbetúrque, igne leni diſſoluetur atque declarabitur, nulla agitatione, ne diſſipetur hypoſtaſis, quam ne ignis quidẽ extenuare aut colliquefacere ſolet. Quid autẽ cauſæ ſit cur interdũ tũ craſſæ, tũ tenues vrinæ ne vel ingenti frigore quidẽ, interdũ verò tẽperato etiam loco turbentur, non niſi ad inſitum vrinę calorem referri poteſt, qui vt hypoſtaſin, ita & cæteras partes locis diſponit diſtinguitque, quem conſtat aliàs languidum aliàs valentem eſſe. Vrinæ inſpectio in loco ſit nec obſcuro, nec nimium lucido, nec Solis radiis colluſtrato, ſplendórque luminis in matulam deſuper quàm tranſuerſum potius incidat. Hæc autem in vrina veniunt conſideranda, chymoſis, perſpicuitas &

Cur aliàs turbetur, aliàs non turbetur vrina.

tas & puritas, quātitas, color, odor, contenta: in quibus omnis est interiorum affectionum significatio, tam quę secundùm naturam quàm quæ præter naturam existunt. Illa verò aliàs ex assumptis rebúsque externis, aliàs è renum vesicæque ductibus, aliàs è venis aut è reliquo corpore proficiscuntur atque manant: ita enim tribus ex causis manifestæ qualitates imprimuntur in vrina. Potus immoderatior pręsertim aquæ aut vini albi tenuis, copiosiorem vrinam profundit, eámque tenuem & crudam: & quæ quoniam præpropere perlabitur ac præterfluit, nec partium nec humorum affectiones nec qualitates expressas exquisitè refert. Non pauca etiam vel mediocri vsu vrinā colore inficiunt: vt crocus, cassia, rheumbarbarum, senna, rubia maior: quędam alieno illam odore perfundunt, vt allium, & terebinthi lachryma. Horum enim qualitates quum sint præter naturam, pariter cū excrementis, præsertim verò cum vrinis amandantur ac defluunt. Peruertunt igitur propriā vrinæ indicationem, vt neq; morbus, neq; interior vlla constitutio præsentibus his certa prodatur. Sic vrina morborum nuntia externarum rerum nulla permistione inquinetur, omniq; earū qualitate vacet. Quinetiam si vel vlcus, vel abscessus in renibus, aut in vesica, aut in vreteris, aut in pene inest, vrina crassior euadet ac turbidior, eaque vel puris permistione alba, vel cruoris perfusione rubra: quemadmodū sæpe aut arenulis aut filamentis variè conspersa. Et hæc renum vesicæque vitia vrinas plerunque efficaciter immutāt. Quæ verò nec rerū externarū qualitate, nec renū vesicæq; labe inquinata fuerit, ea certiùs venarū reliquíque corporis demonstrat affectus. Cauendum igitur ne aut res externæ, aut renes te fallant. Quod ne fiat, qualitatum quæ cernuntur in vrinis causas in tres vbiq; partiemur differentias, in externas, in eas quæ ductuum, & in eas quæ totius sunt corporis. Hac enim obseruatione atque distinctione, certa veráque vrinarum significatio haberi potest.

Immutatur vrina tū assumptis, tum renū vesicæq; vitiis, tum venarum reliquiq; corporis affectibus.

Quæ vrina sit optima, vtque sexu, temperamento & ætate mutetur. CAP. X.

OMNIVM autem prima inspectanda & cognoscenda est vrina optima, quæ cæterarum quasi lex sit & regula. Talis substātia mediocri est, nec aquæ modo tenuis, nec vt iumentorum crassa: clara non turbida: colore subaureo atque flauo, quē hîc extremorū medium collocamus. Quātitate media & hesterno superiorumq; dierum potui respō

dens, aut aliquãtùm parcior, quòd potus nõnihil in corpus absumatur. Hypostasis in hac subsidet alba, leuis & æqualis, in acutum fastigiata, ea ratione quæ posthac exprimetur. Neq; crassum quicquã subest, neque bulla, neq; filamentũ, neque eorũ quicquã quæ inter mala referentur. Hæc non modò inculpatã omnem naturæ concoctionem, sed & integrã corporis valetudinem indicat, viríque summam temperiem eiúsque ætatem floridã: non enim alij cuiquã vrina talis obtigerit. Nam mulieris etiamsi temperatissima sit & ætate florens, vrina non parum ab hac deficit. Substantia quippe non (vt quibusdam placuit) tenuis, sed apertè crassiuscula est, neque vt viri pura & pellucida, sed aliquantùm turbida & multis innatantibus impura. Huic enim plura quàm viro superuacanea in vteri vesicæque sedes cõfluunt, quæ vrinis plerunque permiscentur. Color ex albo liuescẽs non modò cruditatis, sed sexus præcipuè index. Horum proportione hypostasis copiosior quàm viris, crassior & albior. Qui sæpe & sedulò maris ac fœminæ vrinas inter se contuierit, eas tandem internoscet oculorum cõsuetudine. Infantium & puerorum vrina albior quidem, sed crassior & copiosiore sedimento quàm ætate florentium. Calor enim tametsi in illis plurimus inest, quoniam tamen humoris copia obtunditur, quas dixi vrinas producit. Senum alba, tenuis, hypostasi pauca, cruditatis & imbecillæ concoctionis nuntia, quod in illis paucus & imbecillus sit calor. Horum exemplo minimè arduum sit coniicere qualis esse debeat vniuscuiusque temperamenti, & quantùm ab optima quæque distet. Itaque cuiuspiam vrina proposita, ex sexu & tẽperamẽto tum insito tum aduentitio, & ex ætate coniiciendum & æstimandum qualisnam esse debeat ea naturalis: vt siquando offeratur alia, recordatione illius planum sit & in promptu, eáne præter naturam sit, quantumque à naturali absit. Antequam verò de morbo ex vrina iudicetur, æstimandũ quod quis vitæ genus paulò antè sit sequutus. Nã exercitatio vehemens, vigiliæ, animi excandescentia, inediæ, calidiorum ciborum esus vt insitum calorem, ita & vrinas inflammant easque bilis permistione coloratiores reddunt cum paucis contentis: quemadmodum & aër vel à regione, vel ab æstate, vel ab alia quacũque causa exæstuans. Contra verò otium, somnus multus ac profundus, inertia, crapula, frigidorum ciborum esus albas, crassas vrinas, contentaque multa atque cruda proferunt: quemadmodum &

Mulieris vrina qualis.

Puerorũ.

Senum.

aër vel à regione, vel ex hyeme, vel quauis ex causa frigidior. Sine horum animaduersione parum firma futura sunt de vrinis iudicia, nec quæ sanorum ab iis quæ ægrotantium sunt facilè queant internosci.

Vrinæ copia & paucitas quid indicet. Cap. XI.

VRINA si mediocri sit copia, moderatã ferè abundantiam arguit, proindeque naturam tum rectè valere, tum omnia conuenienter administrare. Multa verò atque copiosa interdũ ex immoderato potu vini tenuis vel aquæ, aut ex diureticis medicamentis, aut vi frigoris, aliáve externarum rerum importunitate obtingit. Interdum vitio renum, qui vi maxima ex omni corpore serum proliciunt assiduoque profundunt, præsertim si ardentis visceráque ipsa exurentis febris æstus collectam materiam liquauerit, quæ multa in eos deferatur: appellatur ea affectio diabetes à celeri vrinæ transitu, in qua admodum multa exuperat, eaque ferè alba, tenuis & sine hypostasi. Interdum ex interiore affectu prodit, vt quum ingens aquarum copia quodam loco iamdiu coërcita erumpit, aliàs quidem ab hydrope, aliàs à multa cruditate aquosa quæ circum viscera fluctuabat. Illinc siquidem quodam impetu aut naturæ vi contendit in renes, perinde atque in spontanea ventris perturbatione. Tota huic origo ex victu est, quoniam nihil potest è corpore manare, cuius materia non aliquando fuerit immissa. Ea vacuatio tametsi vires aliquantum debilitat, ventriculum tamen & abdomen quasi pondere leuat, neque corpus reliquum extenuat. Quinetiam corporis humorumq; moles nonnunquam liquescit dilapsáque diffunditur in vrinas: quo modo obseruauimus bibulum quendam opimo corporis habitu, diebus circiter octo ex ingenti corporis mole in magnam gracilitatem citra vllam vim morbi collapsum. Id etiam caloris aut colliquantis febris vt fieri proditum est: tumque vrina multa, non tamen tenuis & alba cernitur, sed flammea, vinea, aut passea: cui etiã pingue & oleosum quiddam innatat. Atque hoc hecticæ febris est initium. Vrina pauca quæ neque potus penuriam, neque ficciorem victum, neque austerum crassúmve potum, neq; nimios sudores aut copiosam alui deiectionem, neq; multos labores consequatur, morbum ostendit, eumque ferè in vrinæ ductibus. Obstructio aut tumor præter naturam renum hanc plerumque efficit, tumque his sensus quidam grauitatis inest, aliaque significatio ex contentis cõspicua.

Vrinæ paucitas unde.

Si obstructio ex calculo aliáve causa vtrinque circa vreteras est, dolor vehementer affligit, isque fixus vt in nephritide. Si vesicæ ceruix quouis modo impedita est siue tuberculo, siue pituita crassa, siue calculo, difficilis est emictio, aut tota vrina supprimitur, cũ pubis & perinęi dolore, multáque insident aut volitant in vrina. Quæ citra hęc pauca redditur, à crasso & viscido fit humore, qui difficilè secernitur ac permeat, eáque tum crassa exitit. Febris vehemẽtia nonnunquam vrinam cohibet, túmque & calor & alia febris signa monstrantur. Sanis etiam parcior fit vrina, quum potus in corporis incrementum facessit, quod extenuatis & ex morbo conualescentibus frequens esse solet.

Odor vrinæ quid denuntiet. CAP. XII.

VRINAE odorem obseruare fœdum est ac planè sordidũ, indicique dedecet dignitatem. At plerumque vel inuiti nolimus teter vapor odoratũ ferit, maximè quum vrina adhuc calet aut admota igni est concalfacta. Odoris suauitatem vix sperare licet ab vrinis, nisi vel terebinthina, vel moschi, vel silphij, vel odoratioris medicamẽti vi afflatur. At moderatio sæpe è sanis ac bene constitutis corporibus est. Fœtor interdũ assumptorũ, vt putris casei, vt alliorũ qualitate contrahitur: interdũ è renum aut pudẽdi vlcere, ac tum vrina alba crassáq; est cum hypostasi purulenta, si è vesicæ calculo existit, crassior mucus subsidet in vrina eáq; cum dolore redditur. Fœtida verò vrina ex superiorib. locis profluẽs, siue rubra turbidáq; sit, siue vt interdum contingit tenuis ac perspicua, aliàs cum febre, aliàs sine febre, putredinis semper est index: eáq; putredo aut in humoribus, aut in partiũ substãtia consistit. Si recẽs est fœtor & repẽte natus in vrina crassa ac turbida, humor: sin vetus ac diuturnus in vrina tenui ac perspicua, partis cuiusdam substãtia putrescit. A crisi quæ fœtida meiitur, die apparet decretorio, copiosáque fluit, ac mox succedit ægro læuamen.

Quid significent singuli vrinæ colores. CAP. XIII.

VRINARVM hi maximè colores obseruandi, albus, spiceus, citrinus qui omniũ verè medius est, aureus, croceus, ruber, passeus, viridis, cæruleus, liuidus, & niger. Horũ duæ sunt effectrices causæ, viscerum corporísque calor, & alieni humoris permistio. Etenim labor, inedia, ęstus, febris & quæcunq; causæ corpus cõcalfaciunt, vrinã pariter colorant, eóque magis quo vehementiores fuerint. & vrina quæ diutius in corpore subsistit, & quæ lõgè à pastu meiitur,

tur, prioribus coloratior exiſtit. Quinetiam bilis irruens in venas ſero permiſcetur, idque (vt in ictero) flauo citrinóve colore inficit, quod & de alio quouis humore ſtatuendum. Differt autẽ color ex ſimplici intemperie profectus, ab eo quem humoris permiſtio tulit: ille ſiquidem vix vnquam rubrum ſuperat, conſiſtitque in vrinæ ſubſtantia tenui aut mediocri, hic verò ad omne genus pertinet & extenditur, redditque vrinam aut turbidam aut craſſam. Itaque citrinum vrinæ colorem temperatus moderatúſque calor efficit in homine temperato & ætate florida. Citra medium quicunque ſubſiſtit, imminuti caloris & cruditatis est nuncius. Vrina alba ſi ſimul tenuis & perſpicua verèque aquea eſt, niſi ex tenui & copioſo potu genita ſit, aut ſummã renum vel meſenterij iecoriſque obſtructionem, aut ſummam coctionis imbecillitatem denuntiat ab extrema iecoris & vẽtriculi intemperie frigida profectam. Sæpe etiam per febres ardentes cùm bilis in cerebrum rapitur, ſubalbida apparet & delirium prænũtiat. Alba & craſſa ſi pariter perſpicua eſt vt cornu (glauca & charopa appellatur) pituitę mucoſę dominium oſtendit: ſi obſcura (lactea hæc eſt) craſſæ viſcoſæque pituitæ exuperantiam. Hæ ſi diutius apparent, frigidos diuturnóſque morbos portendunt. Ab his eſt ſpicea, quæ minorem cruditatem oſtendit, & calorem temperato finitimum. Citrina omnium mediam ſedẽ ſortitur. Supra hanc ſunt aurea, crocea & rubra: quæ omnes calorem præter modum increuiſſe ſignificant: atque ſi puræ hæ ſunt ac perſpicuæ, puram ſimplicémque intemperiem, ſin craſſæ ac turbidæ humorum vitia permiſtionéſque referunt. Rubra ſi perſpicua fuerit, ardens flammeáque dicitur, iecoris exuperantẽ calorem, ſæpe etiam ardentem febrem denuntiat: ſin craſſa obſcuráque eſt, ſiue cum febre, ſiue citra hãc contingat, flauæ, aut vitellinæ, aut rubræ bilis permiſtionẽ. Huiuſmodi ferè apparet inclinantibus febrium acceſſionibus: at maximè quum iecoris ſubſtantia vitiata eſt à phlegmone aut ab exquiſito ſcirrho, vt in hydrope: aut quum vel illius, vel folliculi fellis ingẽs eſt obſtructio, ob quam bilis in venas & in vrinas cõfluit, háſque eatenus inficit, vt ſi linteum immergas, citrinum colorem planè referat, perinde atque epoto rheobarbaro: hæc aut præſentem icterum, aut mox futurum portendit. Ea igitur ratione ardens flammeáque vrina ab ea quæ ex bilis permiſtione aut crocea aut coloratior euadit, diſcernitur. Cruenta vrina ſiue duntaxat recen-

χρῶμα ὑπόπυῤῥον καὶ μήλινον, ſeu κήρινον, quid indicet in vrina.

λευκὸν καὶ διαφανὲς ὑδαρὲς, id eſt diluta alba & tenuis.

Alba ſaturatior.

λευκόφαιον, Gallis louſche.

ὠχρὸν, pallida.

πυῤῥὸν, ξανθὸν καὶ ἐρυθρόν.

ὑπέρυθρον, diluta rubra, ſeu rubida.

οἰνωπὸν, vinoſa & rubicũda, ceu rubra ſaturata.

ὑφαιματηρὸν, ſubcruenta vrina.

tis carnis loturam ac veluti saniem, siue puriorem sanguinẽ repræsentet, quum planè refrixerit, quasi grumum cõcreti sanguis deponit. Ea fit renibus attritis atq; reseratis eorum venis, è quibus sanguis mox emanat, idq́ue ferè calculi põdere. In errore versantur qui hanc etiã iecoris imbecillitati tribuunt: vix enim intelligi possit sanguinem alicunde cũ vrina præterlabi citra renum affectionẽ. Itaque si nec lumbis nec renibus casu ictúve contusis cruenta vrina redditur, ea ex calculo renes obterente, præsertim quum vehemen-
θολερὸν tior subitur exercitatio, proficiscitur. Hanc sæpe turbida &
μελανίζον nigricans præcedit, quæ impendentem nephritin præmon-
ἢ ζοφῶδες. strat. Rubræ vrinæ succedũt vinea & passea vuæ nigræ persimiles, quæ vel sanguinem vel bilem præassari & in atram
κυανοῦν. deuergere indicant. Viridis, prasinę bilis aut æruginosę co-
χλωρὸν ἢ piam & permistionem: veneta verò seu cærulea, deinde et-
πελιδνόν. iam liuida seu plumbea, nisi è plagis & verberibus sint, aut melancholiæ dominium atque permistionẽ, aut natiui ca-
μέλαν. loris extinctionem. Omnium extrema est nigra, quæ si ex rubra & viridi processit, summum incendium & bilis atræ perfusionem: sin verò ex cærulea & liuida, extremam caloris extinctionem demonstrat. Est tamen & quum vrinæ eiusmodi crisi quadam profunduntur, cùm in acutis, tum in diuturnis morbis & melancholicis. Id verò decretorio die fit, facili tolerantia, & in laborantis salutem.

Quid vrinæ substantia in morbis ostendat.

CAP. XIIII.

τῆς συστάσεως οὔρων. VRINAE chymosis & substantia in liquore spectatur, cuius differẽtiæ sunt tenuis, crassa, mediocris. Tenuis
λεπτόν sub iis duntaxat coloribus inueniri potest qui ad rubrum
μέτριον procedunt, sub albo, spiceo, aureo, croceo, ad rubrũ vsque:
παχύ. nunquam enim cærulea, liuida aut nigra tenuis apparuit. Crassa nulli non colori permiscetur: nam vt in nigra ita etiã in alba crassities interdum inest. Itaque tenuis quæ neque immoderato potu, neque alia externarũ causarum importunitate facta sit, renum & vreterum obstructionem sequitur, quæ cum liquore nihil crassi præterlabi sinit, qualem ferè in nephritici doloris vehementia notant, quum vreteris caput calculo obseratur. Sequitur & nonnunquam imminutam concoctionem natiuíque caloris penuriã ex intemperie sola citra humorum vitium: tam exiguus interdum calor est, vt aquam aliúmve potum talem elabi sinat, qualis acceptus fuerat, atq; hęc cruditas extrema est. Na-

tiuus

tiuus noster calor alimentum humorésve concoquens, primùm quidem & maximè substantiæ mediocritatem molitur, cui dein pro partium natura colorem addit. proinde ex substantia magis quàm ex colore cõcoctio spectatur. Qua ratione dixit Hippocrates, Quoad vrina ruffa tenuísque fuerit, crudum morbum significat. Mediocris vrinæ substãtia vegetum calorem, exquisitam concoctionem ventriculi, iecoris atque venarum ostendit, hac ratione in tribus illa mediis coloribus consistit, in subaureo, aureo & croceo. Crassa vrina nisi ex laxioribus patentioribúsque viis vrinæ profluat, oppressi caloris atque cruditatis soboles est: non quòd calor insitus intemperie, sed crudorum humorũ exuperantia prematur. Vtraque tum crassa, tum tenuis concoctione tandem substantiæ mediocritatem adipiscitur. Ad crassam vrinam pertinent pinguis & oleacea, non ea quidem cui pinguedo telis araneorum similis innatat, sed ea cuius substantia létore & crassitie oleum adipémve liquefactum repræsentat, & quę commota grauis lentáque, vt oleum apparet. Hæc vel phthisi, vel hectica febre, vel hydrope corpus liquescere demonstrat.

Vrina perspicua & turbulenta quid signet. CAP. XV.

PERSPICVA atque clara vrina est quam visus acies facilè penetrat. Turbulenta & obscura, per cuius medium non videmus. Quantùm autem turbulenta distet à crassa, & tenuis à perspicua, hinc discitur quòd & oui candidũ & oleum, & vitrum liquefactum, & vinum subnigrũ verè crassum sit, non tamen turbidum, sed planè perspicuum. Quòd etiam vinum album & tenue plerunque turbulentũ sit: quemadmodum & aqua è vino stillatitia tenuissima quum sit, interdum tamen obscura turbulentáque cernitur. Quo sit autem res dilucidior & fructuosior, turbulentas vrinas in tres ordines differentiásque secernemus. Vna turbata est quę externi frigoris vi talis euasit. Hęc omnium densissima & obscurissima, matulam lentore quodam albo summa præsertim corona inficit, quæ calore promptè declaratur pristinúmque splendorem recuperat. Quòd autem vrina vna quàm altera faciliùs difficiliúsve, quædã vix vnquam turbetur, id ad illarum conditionem referẽdum est: sed externum quoque frigus non paruam vim ad perturbationem obtinere argumento est, quòd loco calido nulla cõturbetur, sed qualis emicta est talis seruetur. Altera verè turbida est, cuius substantia atque liquor vel ex sese vel ab

interiore quadam permistione crassescit: eiusmodi à purulentis renibus profluit. Hæc calore dissolui nõ potest, multáque habet innatantia corpuscula, quæ quiete subsident cum hypostasi crassa, & plerumque reliqua mox vrina expurgatur atque inclarescit. Vino ea comparatur quod fecis permistione turbidũ est. Tertia iam cœpit recepto nomine confusa appellari, in qua nihil innatare manifestò deprehenditur, sed est tota sui similis, nec tamen hypostasin, nec aliud quicquam (etiam si diutius quiescat) deponens quo magis inclarescat: igne omníque calore manet indissolubilis. Vino confertur quod vetustate coacescẽs, aut tonante fulgurantéque cœlo mutatũ & vappa factum, omni splendore nitoréque destituitur. Perspicua vrina integram perfectámque concoctionem, humorum bonitatem & natiui caloris summam vbertatem ostendit, cuius vis etiã in vrina permanens hypostasin tandem secernit & distinguit. Quæ frigoris vi mutatur posteáq; calore restituitur sibi, admodũ leuis est significationis, nisi forte quòd per acutos morbos quum primum apparuerit, creditur concoctionis rudimentum habere, quia scilicet morbi initio tenuis non facilè cogitur, postea crassamẽtum nacta faciliùs turbatur. Verè turbida plerunque ex renum aut vesicæ affectu manat: in quibus vel humoris est copia, quem vrina secum rapit, vel vlcus simplex è quo cruor, vel sordidum è quo sanies, pus aut mucus profluit: horũ quippe colluuione vrina crassa turbidáque redditur. Quocirca grauioribus nephriticis dolorib. quicunque sunt opportuni, his vrinæ vix vnquam claræ meiuntur. Turbida quæ citra hos affectus fuerit, crassorum humorum copiam in venis horúmq; effusionẽ renunciat, quos difficilè coquit calor insitus. Hinc & morbi diuturni contumacésque & capitis dolores fiunt, de quibus Hippocratis est sententia, Quibus vrina turbida qualis iumentorũ est, iis capitis dolor vel adest vel aderit. Perseuerans autem diutius, aut veternum, aut lethargum minatur. Sæpe etiam vrina repente turbida euadit, quum solutis obstructionib. apertísque viis crassior materia diu cohibita excidit è liene, iecore, renibus aut è venis maioribus: quod ferè sanis post exercitationes, ęgrotantibus post morbos obuenit: maximè verò in crisi diuturnarum febrium, quales quartanæ sunt, & in lienis iecorísque morbis, & in abscessuum eruptione. Omnis autem eiusmodi commodè emanare solet cum alleuatione corporum. Quinetiam vrina rubida citrináve & sine

καθαρὸν καὶ διαφανὲς οὖρον.

ἀνατεθολωμένον οὖρον turbulenta vrina.

ἀναταραγμένον οὖρον turbata.

ὑπέρυθρον καὶ ὑπόπυρρον.

ſine ſedimento, qualis per febrium tum continentum tum intermittentium initia redditur, & quæ ſimpliciter cruda nuncupari ſolet, turbida quoque, nondum autem confuſa cenſetur: hinc quippe facta eſt, quòd humor crudus & ſuperuacaneus aut è venis, aut è liene, aut è iecore, perinde atque in ictero proſiliens, in ſanguinis ſerũ ſe inferat. Confuſa porrò vrina nunquam renum, aut duntaxat viſcerum, at venarum ſemper affectibus ſuccedit. Ea non crudorum humorum exuperantiam, ſed propriè ſanguinis & humorum qui in venis ſunt maioribus confuſionem, corruptionem & putredinem portendit, eámque ferè malignã: quandoquidem putredo omnia permiſcet, confundit atque perturbat. Quocirca in ſolis continuis febribus iíſque periculoſis & malignis ea deprehenditur. Ex his autem intelligi velim vrinam quæ vel nullo renum vitio ſit inquinata, non ſemper ſanguinis & ſuccorum eius conditionem oſtendere. Ea quippe nonnunquam citrina, craſſa & turbida meiitur, & qui nihilominus tum detrahitur ſanguis exquiſitè purus & rubicundus exiſtit. Id perſæpe & in quartana, & in tertiana intermittẽte, atque etiam in ictero cernitur, quum bilis ſuperuacanea aut è iecore aut ex eius folliculo, ex aliiſve ſedibus prorumpit in venas, neque ipſi ſanguini ſed eius duntaxat ſero permiſcetur. Atque hîc turpiter errant qui ab vrina craſſa & rubra protinus mittẽdum ſanguinem eſſe pronunciant. Eſt & nonnunquam vrina & colore & ſubſtantia & ſedimento ſecundùm naturam, quum tamen detractus ſanguis tum colore, tum ſubſtantia vitioſus apparet. Id ferè contigit in ſtatu & antè criſim continuarum febrium, quum perfecta eſt vrinarum concoctio, necdum tamen natura vllam eſt noxij & peccantis humoris vacuationem molita. Hæc ſunt quæ prima vrinarum inſpectione ex quantitate, ex odore, maximè verò ex colore, ſubſtantia & perſpicuitate animaduerti percipique poſſunt, etiam ſi nondum quicquam in vrina ſubſederit: ſed quæ, vt monui, ſummo ſint prudentique iudicio diſcernenda. Nunc de contentis tranſigendum.

συγκεχυμένον οὖρον *confuſa & perturbata.*

Documentum notabile.

De iis quæ vrinæ permiſcentur. CAP. XVI.

EORVM quæ vrinæ permiſcẽtur, alia per ſummam vrinã innatant, alia volitant per mediam, aliã in infima ſubſident. In ſummis prima eſt corona, quæ ſupremam faciem ambitu cingit. Hæc in vrina quæ æquabilis & vbique ſui ſimilis ſit, dignoſci vix poteſt, facilè verò in ea cui partiũ

περὶ τῶν ἐμφερομένων τοῖς οὔροις καὶ τῶν συνεξερχομένων.

dissimilitudo quædam inest, aut humorum exagitatio. Etenim pars vrinæ summa tenuissima quũ sit, mutationi magis est opportuna, ac sæpe multa vel colore, vel substantia subiicit oculis, quæ nondum in reliquo vrinę humore cerni possunt. Corona ferè docet qualis in vasis maiorib. sanguis habetur: nam tenuis & alba dilutum sanguinem & sero tenui perfusum ostẽdit: crassa & alba pituitosum: citrina naturalem: crocea bile multa cáque flaua cõspersum: rubra & ardens feruidum & accensum: viridis bile prassina vel æruginosa: cærulea & liuida vel naturali melancholia vel atra bile inquinatum, aut hunc certè in eorum humorũ naturam corruptione mox abiturum. Quocirca harũ postremæ vel melancholicum morbum vel epilepsiã designant.

ἡ στεφάνη.

Spuma multa citra vrinæ agitationem innatans, flatus plurimos in corpore vagari, ventriculum & intestina distendi, colicum dolorem imminere, ídque vel fructuum vel leguminum immoderato esu, vel insiti caloris imbecillitate. Ea si magnis bullis diu perseueret, crassos & viscosos humores ex hisque obstructiones indicat: at si leui causa hæ bullæ rumpuntur atque dissoluuntur, tenuem flatum tenuésque humores.

ἀφρώδες οὖρον, spumans vrina.

Si bullæ paruæ & exiguæ per vrinæ coronam dispositæ sunt, capitis dolor adest, cephalalgia quidẽ si coronam omnem, hemicrania verò si illius solum medietatem occupent: acriórque dolor erit si aureæ sint & citrinæ, mitior si albæ & pallidæ, diuturnus verò si diu permaneant. Quæ porrò media vrinæ facie consistũt, pacati doloris sunt indices. Quum enim summam vrinæ partem teneãt, ipsum quoque caput in homine summum dolore obsideri testantur, ídque vel à flatu, vel ab humore, cuius speciem bullarum color exprimit. Bullæ granis exiguis similes in corona sitæ, si dum versatur & agitatur vrina, deorsum versus depulsæ, mox in coronam resiliunt, destillatio è capite vel in pulmones, vel in ventriculum, vel in scapulas, vel in alias subiectas sedes procumbit, cuiusvis & natura ex colore vrinæ, coronæ, atque bullarũ intelligitur.

πομφολυγῶδες, bullans vrina.

Pinguedo per summa innatans telis araneorũ similis, hominem, inquit Hippocrates, tabe consumi significat. Nisi enim renum colliquatio & fusio quædam in causa sit, corpus vniuersum vel febre ardente, vel phthisi, vel hectica febre liquescit. Diuulsa quasi olei puncta innatantia alterutrum similiter, sed inefficacius denunciant. Nonnunquam tamen animaduerti ex epoto oleo hæc cum vrina fluxisse. Quo autem faciliùs illa

ἡ ἐφισταμένη πιμελή.

illa dissipantur, eo morbum leuiorem, contumaciorem verò quo diutius persistunt. Volitant porrò & interdum subsidét corpuscula quædã vel farinæ crassiori, vel squamulis, vel furfuri similia. Quibus in vrina crassa quædam furfuri similia exeũt, iis vesica scabie affecta est. At si hæc in vrina tenui apparent, flammeum & colliquantem febris ardorem denunciant, ob quem & venarum sanguis retorretur, & earum substantia incendio perusta solidum quiddam quasi intertrimẽtum deperdit abiicítque, quod cum vrinis emittitur. Si quis squamulas minxerit & grauis odor adsit, vesica exulcerata est. At si citra vesicę exulcerationem exeunt, febris ardens vasorum summas partes & tunicas colliquefacit, & veluti in lamellas dissoluit, vnde & solidarum partiũ consumptio inest, sed tanto minor quãtum squamulæ furfuribus tenuiores existunt. Quæ farinæ crassiori similia volitant aut subsident, eandem sed leuiorem significationem obtinent. Quum enim febris ardore vel exassatus & torrefactus sanguis crassus, vel in carne quicquid tenerum & adipale inest liquatum fuerit, & caro denique ipsa durior, non secus atque ea quæ in sartagine pertorrentur exaruerit, tum quæ vrinis redduntur crassiorem farinam referunt: quæ Hippocrati longam inualitudinem significant. Prægnantium integrè valentium vrinis quædam innatant tenui farinæ aut amylo similia, quæ in quiete sedimentum vel enæorema deponũt crassiusculum instar carptæ tenuiter lanæ: reliqua vrina subturbida exsistit, aliquantùm virescens, aut liuescens. Carunculæ exiguæ in vrina crassa exulceratis renibus apparent. Filamenta albis capillis similia à renibus reddi author est Hippocrates: at ipsi animaduertimus ea sæpius ex iis vasis spermaticis deriuari quæ parastatæ dicuntur, in quibus teretem figuram sortiuntur ex seminis materia, quæ vi morbi sensim defluens calore crassescit. Apparent autem in iis plurima qui fœda exulcerataque gonorrhœa correpti non ita pridem fuerũt, & iis mulieribus quibus albicantes menses profluũt, aut vterus fœda colluuie turget. Nonnunquam & vrina quæ prima fit à concubitu tale quiddam refert, aut aliquantum filamento crassius. Iam verò sanguis purus aut in grumum concretus, recens vlcus: pus verò, inueteratum ac sordidum ostendit: idque aut in rene aut in vesicæ ceruice. Discernitur autem quòd à ceruice ingenti partis dolore manet, à rene nullo fere sensu doloris; quódque à pene aut à vesicæ ceruice

τὰ πιτυρώδεα *furfurosa quædam.*

τὰ πεταλώδεα.

τὰ κριμνώδεα.

σαρκία μικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες.

Ἀφορισ. 75. *lib.* 4.

omnia vel seorsum sine vrina, vel emictionis initio profluunt: è renibus verò vel cum vrina diligenter permista, vel sub emictionis finem, sed quæ mox in quiete subsideant. Arenulæ cum vrina postremæ prodire solent: harum rubræ & flauæ à renibus, albæ à vesica proficisci creduntur: veruntamē quum sordidum in rene vlcus inest, ex eo quoque albi calculi quasi concreto pure obducti excidūt. Crassior pituita instar muci narium matulæ fundo inhęrescens cum dolore emicta, vesicæ calculum aut ceruicis sordidum vlcus denunciat. Talem enim affecta vesica quia frigida atque membranosa cumulat, quam & calculi moles fouet. At quæ nullo dolore fluit, è crudo renum aut circumpositarum partium vlcere vel abscessu illabitur. Turpiter hallucinātur quicunque anatomes & operum naturæ ignari pituitam hanc putant vel è cerebro, vel è crudiore ventriculo in vesicam permeare: quomodo enim per venas illa pura nec sanguine tincta nec perfusa defluat in renes, hósque sola prætерlabatur? Tria cernuntur in vrinis finitima, semen, pus atque pituita, quæ sic tamen internoscuntur. Semen quia tenue ac leue, vrinę semper innatat, pus & pituita subsident: hæc tamen crassa atque tenax sibi cohæret, pus verò agitatum mox dissoluitur ac diffluit. Quoniam autem eorum quæ permiscentur vrinis pars maxima ex vrinæ viis defluit, ne cui fortè de reliquis partibus iudicaturo imponant, omnem causam effectuúmque seriem à prima referam origine. Rubræ arenulæ defluūt à renibus, quæ si copiosæ sunt & crassiusculæ, calculum minantur. Earum adhæsu calculus vel milij vel hordei magnitudine cōcrescit, qui quum è renum substantia in capacitatem excutitur, vrinas crassas, turbidas, rubras aut subnigras reddit, impendentis nephritici doloris indices. Calculus in caput vreteris insertus dolore excruciat: ac tum vrinæ tenues & albæ, quales in omni ferè renum infarctu cernūtur. Grandescens porrò calculus sic plerunque in rene coёcetur, vt exturbari minimè queat: ac tum in labore & exercitatione valida renem proterens vrinam profundit non modò crassam & turbidam, sed & verè cruentam, in qua sæpe concreti sanguinis thrombus subsidet. Simile quiddam interdum fieri videmus vel à casu, vel ab ictu, rariùs à labore violento. Quum iam factum vlcus est, vrina in quiete alba & crassiuscula, in labore coloratior spectatur cum sedimēto crassiusculo. Deinde vrina crassa, alba, fœtida veréque purulen-

Margin notes: ψαμμώδεα. — τὰ μυξώδεα τοῖς οὔροις ὑφιστάμενα. — *Rubræ arenulæ unde.* — *De calculo notatu dignissima.*

ta insequitur, lacti non admodum dissimilis, in qua pus subsidet, vbi scilicet iam vlcus cauum ac sordidum euasit. In quo vrinæ aliquando tales visæ sunt, nunquam in aliis morbis possunt certam significationem præbere: quandoquidem perpetuò renales, vt ita loquar, apparent. Vbi verò renis vlcus supra modum sordescit & in fistulam abit, in vrina alba, crassa, turbida atque fœtida sæpe crassamentum quoddam subsidet viscidum & cohærens, narium muco aut oui candido non dissimile. Tale etiam plerumque animaduertitur, quum in vesica calculus inest: ea quippe materia licet ferè profluat è renibus, circum tamen calculum concrescit vesicę vitio & imbecillitate, eo argumento quòd talis etiamnum plerumque manet ac persistit exempto calculo. Quinetiam sordida ceruicis atque penis vlcera eiusmodi sæpe vrinas emittunt, maximè quum ex fœda veneris lue gonorrhœa illa virulenta parastatis insederit. His quidem incipientibus in vrinis filamenta quædam visuntur, primùm tenuia, deinde crassiora: ab his vrina tota crassescit, postremò sedimentum quale dixi mucosum inest: atque licet vlcus arte sanescat, diu tamen filamenta ex derelicta loci & spermaticorum vasorum imbecillitate permanent.

De hypostasi & vrinæ contentis. CAP. XVII.

AMPLA sanè & controuersiæ plena est de hypostasi disputatio, quam non tam contentionis quàm veritatis cognoscendæ studio his complecti consilium est. Vrina è potulẽtorum liquidorúmque fit materia, quæ omnia permeans dum concoctione quæ in ventriculo, in iecore atq; venis fit, cibo, sanguini humoribúsque permiscetur, tũ coloris tũ substantiæ suæ modũ adipiscitur, perinde atque leguminũ carniúmve iuscula. Nõ enim simplex illa existit, qualis olim potus fuerat, sed aliena perfusione crassior. Quinetiã tantisper dũ in nobis ea cõtinebatur, insiti caloris vim quandã cõquisiuit, quã & Aristoteles rectè annotauit in ipsis quoq; animãtiũ excremẽtis manere. Quicquid igitur in emissa vrina crassioris inest substantiæ, licet non protinus aspectabile sit, mox tamen secernitur atque coit, ac plerunque subsidet perinde atque fex in aqua rosarum stillatitia, idque insiti huius caloris beneficio, cuius est vis heterogenea secernere. Hæcque crassior vrinæ portio insiti caloris vi secreta atque in imum depulsa, hypostasis est. *Quid hypostasis.* Nõ igitur hęc (vt Actuario visum est) eius duntaxat coctio-

nis quæ in extremis venis perficitur, aut etiam solidarum partium excrementum est. Neque (vt aliis plerisq; placet) portio cibi crudior quę interdũ è ventriculo in venas cum sero prouehitur, sed vbique cũ vrina ortum perfectionémque nacta est. Quocirca non solùm aut ventriculi aut solidarum partium, sed præcipuè maiorum venarum hypostasis est index. Vt autem huius atque vrinæ vnus est ortus, ita & earum substãtiæ mirè consentiũt. Multa quippe tenuissima ac prorsus aquea vrina hypostasin nullã exhibet, simpliciter verò tenuis tenuem, vt in iis quibus cruditas est & infirma cibi concoctio mediocris mediocrem, crassaque crassam, vt in pueris & helluonibus, qui multa vorãt eáque probè cõficiunt. Quæ verò externæ cuiuspiam rei vel à renibus vel à vesica profluentis permistione crassescit & perturbatur, crassamentum deponit, quod non propriè hypostasis, sed fex est vrinæ. Sic igitur hypostasi materiam confert vrinæ chymosis. Illam autem secernit insitus calor: qui si in vrina vegetus est ac validus, materiam in vrinę humorem sparsam ac tum minimè conspicuam, citò quidem segregat & colligit, ac dein prorsus deorsum deponit: & demum ita cogit vt ęqualis euadat, id est sui vbiq; similis, atque etiam læuis nihil asperum nihil diuulsum habẽs. Infirmior vrinę calor crassamentum hoc tardiùs secernit, neque id deorsum impellit, sed in medio sinit propendere, quod enæorema dixerũt, idque ferè aut diuulsum aut inęquale. Languidus calor tardissimè secernit, neque potens cogere, id aut diuulsum relinquit, aut per summa innatans nubis specie. Itaque triplex ex situ fit contẽtorum genus, in imo subsidet hypostasis, id est sedimentum, in medio propẽdet enæorema, id est suspensum, summa facie nubes innatat. Calor demum extremè languidus, vt in exitiali putrida febre, aut nimia indomitorum humorum copia oppressus, vt in ictero, sæpe & in tertiana febre, quum è iecore bilis abũdantior irrumpit in venas seróque permiscetur, nihil prorsus segregat, & vrinam permistam ac verè confusam exhibet. Hæc verò in solis obseruatur ægrotantibus, de quibus iam dicendum. Qui de febricitantiũ vrinæ hypostasi ex veterũ decreto disseruerunt subtiliùs, illam statuunt puri proportione quadam respondere, esséque portionem eius humoris qui in febre computruerat, sed iam coctã, secretam, & naturę vi depulsam cũ vrina. At certè hoc in primis perniciosum est medicinæ commentũ. Non enim ardentis fe-

τὸ ἐναιώρημα, crassamẽtum media vrina pensile. Idem ἐπινέφελον.

Quorundã de vrinæ sedimento in febricitãtibus opinio improbata.

bris

bris materia quę torrida bilis est, aut in pus aut in quippiam simile puri concoctione verti potest: neque eadem est huius atq; phlegmones ratio. Neq; febris materia in statu iam cocta dum tandem perfecta crisi ab aluo deiicitur, vnquã purulenta apparet aut alba, sed planè flaua atque biliosa. Quî fiet igitur vt hypostasis quæ in statu febris ardentis alba cõspicitur, portio sit eius flauæ materiæ quæ computruerat, & quæ nunquã albescit? Adhæc si in statu portio noxiæ materiæ excidit, in principio verò & incremẽto nihil vrina in statu quàm in principio vel incremẽto crassior existet: quod quotidianis obseruationibus falsum deprehẽditur. Vt enim principio acutarum febrium cruda & confusa, ita & crassa cernitur vrina. Quocirca aliter de febricitantium vrinę hypostasi statuendũ: hanc non portionem coctã eius esse humoris qui putruerat, sed similem atq; in sanis materiam obtinere: & quum primùm in acutis febribus apparet, indicare caloris & naturæ dominium atque victoriam, quæ putridos humores non ita pridem turgentes & ferocientes tum repressit ac edomuit, & quæ iam ad pristinas muneris functiones redit. Etenim materiæ febris cõcoctio quam appellãt, nec suppuratio est, nec propriè maturatio, sed solius putredinis repressio atque cohibitio. Ita enim in statu tota febris materia adhuc in venis conclusa est, nec eius quicquã crisi vacuatum, & nihilominus quia sedata est & in naturæ dominio atque potestate, vrina purior existit cum hypostasi, quæ eiusmodi sedationem ac victoriam certò demõstrat. Tum igitur represso furore noxij humoris minus cum vrina defluit, eáque tenuior & minus turbida est quàm initio, quum vi putredinis magna inerat humorũ perturbatio atque confusio, quorum & magna vis in vrinam quoque ferebatur. Tum etiã superior dominatríxq; natura crassiorẽ ex vrina materiã in eneorema vel hypostasin secernit. Cui vulnus salutare pus album ac legitimũ reddit, si febris etiã primaria superueniat, pus ipsum peruertit vulnúsq; idcirco siccat quòd insitus calor prematur & laboret, neq; rectè possit cõcoctioni incumbere. Ad eundẽ sanè modum & per se febres languidus oppressúsve calor insitus nequiens cibos secũdùm naturam conficere, nullã in vrinis cõcoctionem exhibet. In hęc igitur contrahenda erat disputatio longè difficillima, quam accuratiùs exequar in opere prognostico, vbi ex professo de morborũ cõcoctione differetur. Itaq; quum calor noster insitus perniciosos morbi humores prorsum

Pepasmus.

euicerit atque concoxerit, bona fit hypostasis, nempe alba, læuis & æqualis, quæ est omniũ perfectissima. Enæorema quod albũ, læue & æquale sit, minus bonũ quam hypostasis est, & quodammodo imbecillũ calorem ostendit, qui nondũ plene coctam materiã nequeat subigere & in fundũ depellere. Nubes etiã bona, nempe alba, læuis & æqualis cruditatis imbecillioris que caloris est nuncia. Hypostasis nigra aut liuida omniũ est deterrima, cámque perniciem minatur quæ naturã omnino prosternat. Enæorema nigrum aut liuidum minorem perniciem, rursúmque minorem nubes quæ similis obtigerit: sub iis calor insitus nondum succumbit, sed vigoris nõnihil etiámnum retinet. Optimum igitur vnumquodque contentum quod quãtitate & substantia est mediocri, album, læue & æquale. Quodcunq; ab hoc defecerit, vitiosum. Multum fit quia aut consueti sudores, aut alui deiectio, aut alia naturalis quædã vacuatio supprimitur: atque hoc pariter crassum ac crudum apparet. Quod autem alimenti vbertate & facultatis robore multum euadit, simul tum substantia tum colore mediocre existit. Paucum verò reddunt inediæ, vigiliæ, exercitatio vehemens, & quæcunq; euidentes causæ corporis substantiam absumunt dissipántque. Et hæc quidem in sanis. In morbis verò quod substantia crassum apparet, vel à crudioris materiæ fit copia, quam natiuus calor euincere non potest, túmque alia cruditatis signa comitantur: vel à crisi diuturnorum morborum, éstque tum manifesta alleuatio morbi. Fit nonnunquam & à pure & à viscida pituita, vt ex iis quę suprà nobis sunt dicta facilè discernes. Quod enim tenue est, cruditatem in morbis portendit, aut coctionis initiũ: in sanis tenues humores nõdum ad substantiæ mediocritatem deductos. Contentum læue quod nempe continuum est, nulla ex parte fissum, rugosum aut diuulsum, sed sibi coherens, nihil habẽs asperitatis, à valido fit insito calore. Contrarium huic asperum ac diuulsum imbecillus calor haud prorsus cogere potuit. Sic & æquale cuius partes omnes & crassitie & colore sui vbique similes sunt: & contrarium inæquale, cuius partes dissimilitudine quadam distinguuntur, nec æqualiter coctæ aut coloratæ apparent. In coloribus autem ipsceum, aureum, rubrúmve, bilem in venis exuperare, aut sanguinem vehementi incendio corrumpi significat: quanquam Hippocrati rubrum læuéque in vrina rubra residens securitatem portendit. Venetum, liuidum & nigrum vitalis caloris extinctionem, aut corru-

Improbãda hypostasis quæ.

In sanis cõtentum quod optimum.

Eius copia.

Paucitas.

Crassities.

Tenuitas.

Leuitas.

Æqualitas.

corruptum sanguinem, atrúmve humorem, aut illic genitum, aut alicunde irrepentem. Contenta si fortè desunt in sanis, non semper malo sunt: sæpe enim vel ex magna obstructione, vel ex potu multo ac tenui, qui antè distribuitur quàm vllam cum cibo permistionem aut cõcoctionem acceperit, tenuis fit vrina, in qua aut nulla aut admodum pauca cernuntur contenta, quòd iis materia non suppetat. In ægrotis autem qui humorum vitio laborant, quoniam peccans materia subest in venis, cõtenta siquando desunt, semper malo sunt, naturámque denunciant corruptorũ humorum copia impediri. Sed hîc demonstratiua vrinarum signa persequimur, prognostica quibus aut concoctio, aut salus aut mors in morbis præuideri solet, aliò relaturi.

Exercitatio iudicandi ex vrinis. CAP. XVIII.

QVICQVID in vrinis præter naturam inest, nisi ex assumptorum qualitate fit, aut viscera, aut venas summaque corporis, aut renes vrinæque vias affici cõmonstrat. Eadem ex his vitia vrinæ contrahunt, ac proinde antequam ex iis quicquam decernatur, perpendendum è quo præcipuè loco illa dimanent. Quæ de renibus & vrinę viis defluunt, promptum sit ex iis quæ de morbis eorum protuli internoscere, atque si horum nihil comparet, omnis vrinæ significatio aut ad viscera aut ad venas maiores ad reliquúmque corpus certò refertur. In his autem discernẽdis semper animo contemplari & memoria repetere oportet, quod anni tempus, quę cœli constitutio sit, & quos morbos regio inuehere solet, aut quis morbus communiter grassatur in populum, nam is semper metuendus suspiciendúsque est, qui multis insidiari consueuit. Deinde perspecto laborantis sexu, rogandum notúsne is sit, vt illius natura atque constitutione repetita, constet quibus ille morbis sit opportunus. Horum quidem animaduersio non parum habet ad morborum inuestigationem & dignotionem momenti, præsertim quum morbus recens adhuc est, aut eius nulla insunt in vrinis perspicua signa. Nam si senex est qui laborat, hyeme, pluuioso cœlo, & in regione humida, fieri vix potest, quin tussi, destillatione aut grauedine & vẽtriculi imbecillitate affligatur, maximè verò si crapulæ & vinolentiæ deditus, & natura humidior destillationum morbis sæpe conflictari solet. Aut si iuuenis ísq; biliosus ægrotat, æstate media, cœlíque statu & regione feruentiore, post victum calidum exercitationémve immoderatam, suspicio mouetur

Antequam de vrina sententia feratur, quæ medicum secum reputasse oportet.

febris ardentis, aut intermittentis biliosæ, aut dysenteriæ, aut pleuritidis, eius scilicet cui magis ægrotus sit obnoxius, aut quæ tum temporis plurimùm grassatur in vulgus. Horum exemplo de cæteris quoque morbis (vel vrina nondum perspecta) coniiciendum est. Adhæc verò vrina quæ nec renum ductuúmque vitio, nec externarum causarum vi mutata sit, quænam tum viscerum, tum venarum totiúsque corporis sit intemperies ostendit: deinde simpléxne sit, an ex humorum vitio: & quod humoris genus exuperet, & an cum putredine atque febre. Nam color intemperiem, substantia crassa aut turbulenta humoris vitium, confusio putredinem denunciat: quæ profectò omnium ferè morborum interiores causæ sunt, ex quibus etiamsi morbi species nos lateat, non parua tamen agendorum atque vacuandorum cognitio capi potest. Sed & vrinæ contenta sedis affectæ certam interdum notitiam exhibent. Quoniam verò iam ita mos inoleuit, vt præter hæc tanquam arioli multa multi de absente ægroto ex sola vrinæ inspectione augurentur, quisquis se ad eorum imitationem studet accommodare captandæ gloriæ desiderio, is aceruatim recenseat quæcunque primùm nouerit ex vrina. Nam verborum circuitu stultorum mens irretitur. Itaque si vrina alba vel spicea tenuis offertur, dicat ventriculum atque iecur supra modum refrixisse, cibi inesse fastidium feréque deiectam appetentiam, ventriculum à pastu distendi atque dolitare, ructus multos eósque acidos emitti, flatus plurimos euagari, frigus plerumque sentiri, caput ingrauescere, corpus vniuersum quasi eneruatum languere, multa olim commissa fuisse in victu, ídque vel potu frigidæ, vel fructuum esu, vel vigiliis, vel mœrore. Si iamdiu malum persistit, corpus vniuersum cruditate scatere, viuidum periisse faciei colorem, aut lienteriam esse, aut pedes tumere, & leucophlegmatiæ aut cachexiæ periculum impendere. Et quoniam ea quoq; vrina sæpe notatur in melancholia atque in lienis tumore, de huius quoque symptomatis narrandum, de mœrore, metu, insomniis turbulentis, rugitu sinistri hypochondrij, cordis palpitatione, scotomate, déque his similibus. Quum alba simul crassa aut turbida fuerit, quoniam à crassæ lentæq; pituitæ dominio fit, enunciet caput dolore concuti, vel graui somnolentia teneri, viscera humoribus multis impediri, intestina atque hypochondria flatibus distédi, & colicum dolorem imminere, ventriculum nausea aut pituitosa vomitione

Quid vroscopos & vrinarum coniectores respondere oporteat alba & tenui vrina proposita.

Quid alba & crassa.

tione premi. Hæc si simul confusa apparebit, aut quotidianam, aut lętam febrem esse eámque diuturnam, & symptomata vrgere quæ febres comitari solent. Vrina aurea si tenuis fuerit, iecoris calidā intemperiem, sitim, corporis extenuationem, vigilias, somnum turbulentum', manuum volas plantásque pedum impendiò calidas. Ea si crassa erit, bilem flauam exuperare & exagitari, háncque vomitione reddi, os ieiuno amarescere, animi defectiones obrepere, ventriculum & præcordia incalescere, ídque ferè cū siti, aluum torminibus aut crebra deiectione solicitari quæ dysenteriā minatur, aut corpus pruritu ardere, aut scabie fœdari. Eadem si confusa existet, tertianam aut ardentem febrem affligere, capitis dolorem, vigilias, delirium, sitim inexhaustā, aliáque harum febrium symptomata aut adesse aut imminere. Rubra vrina si tenuis aut mediocris sit, sanguinis efferuescentiam inesse, capitis pulsantem dolorem atque grauitatem, membrorum tensiuam lassitudinem: & si confusa erit, synochum putridam eiúsq; symptomata. Ad hunc modum si ex aliis vrinæ coloribus, vel icterus, vel iecoris scirrhus vel phlegmone, vel melancholia in liene, vel cæterorū quippiam inesse coniicitur, symptomata omnia, tum quæ illinc profecta sunt, tum quæ impendere solent, causas quoque euidentes ex quibus illa proficisci cōsueuerunt diligenter persequi decet. Talis propemodum est & affectarū partium ineunda narratio. Sed interrogatiuncula cautè præmittenda, quàm pridem morbus inuasit, subitóne an lentè ac pedetentim, & quàm vehementer, vt hinc cōiectura fiat, acutúsne an diuturnus is sit. Hinc quippe & ex naturę, temporis, regionis, & morborum vagantium æstimatione, ad morbi speciem proximè acceditur. Adhæc verò si bullæ per summam vrinæ coronam dispositæ, caput dolore aut humore multo grauari denuncient, mox iudicandum & somnolentiam, & sensuum tarditatem esse, ex hísque aut soporem, aut paralysim, aut grauiorem defluxionis ruinam instare: aut quum iam certa destillationis signa quæ suprà dixi deprehenduntur, humorem aut in ceruicem, aut in scapulas, aut in latera atque thoracem, aut in pulmones cum tussi, aut in artus & articulos procumbere: atque si cum destillatione febris signa existant, pleuritin vrgere, maximè verò si tum temporis populariter ea vagatur: sin verò cum destillatione vrina sit oleaginea, phthisin vel inesse vel proximè instare. Solas autem hasce corporis partes imperitorum

Quid aurea & tenui.

Quid si eadem crassa.

Quid si eadē confusa.

Quid si rubra & tenuis.

Quid si bullans sit vrina.

vulgus nominibus designat, caput, latus à summa scapula ad coxendicem, stomachum a clauibus ad vmbilicum, ventrem, dorsum, & artus. Quúmque vllo modo pars dolens (nam dolorem vt maxime infestum omnes in primis animaduertunt) deprehensa fuerit, quæcunque hanc symptomata premunt, enarrentur, móxque idonea illi remedia prudenter decernantur. Incertam & plerumque dubiam mercedem referet, qui periclitatione medicos tanquam vates augurari coget. Consultor verò prudens & fidelis sani consilij fructum percipiet.

Libri tertij de pulsibus & vrinis, Finis.

DE FEBRIBVS,

LIBER IIII.

PRÆFATIO.

SVMMA morborum symptomatúmque genera & eorum causas atque signa exposui, & qua ratione vniuscuiusque (etiamsi inauditus aut ex multis variè implicitus esset) essentia causáque percipi possit, vt iam nihil eorum quæ sunt ad generalem medendi rationem præmittenda deesse videatur. At verò quoniam vniuersalium perceptione nemo quicquam magna laude dignum consequi potest sine vsu & exercitatione, quæ in singulis versatur: morborum qui in humanum corpus inuadunt differentias omnes speciésque nunc sigillatim persequar, veterum instituto & ordine quoad licet obseruato. De febribus itaque primùm scribam, déque morbis qui totius sunt corporis: hinc ad eos dein pergam qui vniuscuiusque partis proprij sunt. Non pauca interim legenti occurrent à maioribus aut prætermissa, aut non satis explicata, aut ab illis interdum dissentanea, sed quæ tamen vt ratione stabilita, ita & longo sint medendi vsu comprobata. Sic enim decet inuestigatorem veri non solùm quæ legerit, sed & quæ secum ipse meditando considerat & contemplatur vsúque tenet cognitione dignissima, in communem fructum proferre.

Quid

Quid febris, quæ illius essentia, quæ signa. CAP. I.

FEBRIS est calor præter naturam e corde in omne corpus effusus. Rigor horrórve intermittẽtium febrium, tametsi accessionis est initium, febris tamen haudquaquam censeri potest, quòd nondum sit calor incensus. Neque per febrem exitialem partium extremarum frigus e febris est essentia: neque vlla rectè potest frigida febris appellari, sed omnis in caloris genere subsistit. Calor præter naturam aduersatur naturali. Est autem naturalis duplex, vnus insitus in solidarum partium humido primogenio inhęrescens, cuius est origo cœlestis. Alter elementarius, moderatus & ex omnium elementorum permistione temperatus. Ille omnium functionum primarius est opifex: hic verò adiuuans, quòd elementorum temperies insitum illum calorem foueat excitétque. Insitum olim demonstrauimus exuperare non posse, nec illius copiam & vbertatem vitio vnquam dari, sed quò fuerit vberior (vt infantium ætate) eò naturales vitæ functiones reddi fœliciores. In eo igitur consistere febris nulla potest: sed febris essentia calor est præter naturam, qui quum adest, tanquam hostis infensus insiti illius substantiam semper oppugnat, labefactat, omnésque functiones interpellat. Triplex autem constitui debet, vnus admodum simplex, qui solius est caloris exuperantia, hinc genitus quòd calor elementarius assiduo incremento de temperie & mediocritate decedens, plus nimio exuperat, & qui naturalis fuerat, sensim non naturalis euasit, vitiosus proinde & naturę iam infensus. Alter est calor ex putrescente materia prognatus, qui etiam si non admodum sit ardens, quoniam tamen eius de qua prodit materiæ conditionem redolet, præter naturam est & insito calori grauis. Tertius est malignus & perniciosus, quem pestilens venenatáque materia fundit, non qualitatis exuperantia, non putredine, sed totius substantiæ dissidio vitali insitóque calori aduersus. Solus igitur qui præter naturam est calor, febris existit, si modò iam accensus constánsque permanet. Etenim si vel æstu, vel balneis, vel exercitatione corpus incalescit & mox agitatione sedata deferuescit, calorem hunc nemo febrem vt neque morbum appellet. Neque porrò calorem præter naturam, qui vel caput vel brachium vel crus solum occupat, quia non in omne corpus euadit. Neque si ex parte quapiam latè dimanet, sed neque si è calidiore iecore pariter cum sanguine & halitu prodiēs,

τί ὁ πυρετός.

Calor naturalis duplex.

Calor præter naturam triplex.

Definitionis febris particulatim explicatio.

palmas atque plantas quaſi exurat: aut etiam quoquouerſum effuſus omne corpus prehendere videatur: non enim è corde prodiit. Vnus calor præter naturam, qui è corde per arterias vnà cum ſpiritu profluit, vniuerſalis eſſe poteſt, vnúſque promptè ac celeriter in corpus omne diſtribuitur. Solus igitur debet febris appellatione contineri. Adde iecore duntaxat affecto, non pulſum ſed naturales ſolùm functiones immutari. Affecto verò corde vitæ principio, ipſi mox omnia conſentire, omnéſque peræquè partes ne munus expleant impediri. Itaque quum febris maximè vniuerſalis morbus omnes vbique functiones offendat, debet eius partis affectio cenſeri, quæ eſt ad omnium conſeruationem vſúmque neceſſaria: ſolúſque calor præter naturam è corde in omne corpus effuſus, vera febris haberi. Non eſt id perpetuum (quod definit Auicennas) omnis febris calorem in corde accendi. Tametſi de continuis & primariis id verum fatemur, intermittentium tamen & ſymptomaticarum calor non in corde primùm accenditur, ſed aliunde ſublatus cor ferit, è quo æſtuans cum ſpiritu mox per arterias in corpus omne refunditur. Omnium porrò febrium communes notæ ſunt, pulſus celer ac frequens, interdum etiam inæqualis: qui ſolius calidioris cordis eſt proprius. Virium languor & imbecillitas cum ſpontanea corporis grauitate aut diſſolutione: corpus quippe vniuerſum conſentit laboranti cordi. Calor aut foris acer ac pungens, aut intus certè moleſtus, qui & nonnunquam feruido halitu prorumpit è naribus.

Febrium ſigna cōmunia.

Febrium differentiæ. CAP. II.

Vt tota febris eſſentia calor eſt præter naturam, ita illius propria ſummáque genera ex caloris differentiis ſtatuenda ſunt. Tria igitur febris vt caloris præter naturam prima ſummáque genera exiſtunt, ſimplex, putrida, & peſtilens. Simplex febris eſt cuius calor elementarius ſolo incremento, naturæ ac temperiei limites exceſſit: poteſt & eadem dici naturalis calor in igneum conuerſus. Putrida, cuius calor ex illuuie putrida emerſit. Peſtilens quā venenata pernicioſáque expiratio intulit. Simplex porrò febris triplex eſt, ephemera, ſynochus & hectica: quæ ſolo caloris ſubiecto diſtant, quod aut corporis ſubſtantia eſt, aut humor, aut ſpiritus: nec enim plura in corpore ſubſiſtunt. Ephemera in ſolo ſpiritu vago primùm conſiſtit, íſque verè inflammatus eſt, cuius tamen calor toti etiam corpori

Febris triplex.

Simplicis tres differentiæ.

pori impertitur. Hæc quia in tenui & dissipabili est subiecto, vno fere die soluitur, vnde ephemera, id est diaria nuncupata est, rarò longiùs excurrit. Synochus, id est continens simplex est sanguinis efferuescentia, qua nimirum citra putredinem aliámve labem is incaluit, cuius contagione cor ipsum partésque omnes incalescunt. Hectica vna omnium in partium solidarum substantia primùm ac per se consistit ac hæret. Consistunt igitur omnes in corde, at ratione dissimili. In ephemera cordis spiritus iam incaluit, humores verò atque substantia duntaxat calent. In synocho humor incaluit, substantia verò calet. In hectica cordis substantia prorsus iam incaluit, & permanentē fixúmque obtinet calorem. Est autem hectica duplex, vna quidem vniuersalis & primaria, quæ cordis primùm, deinde reliquarum partium substantiam æquabiliter inuasit. Altera partis est hectica, quæ cuiuspiam partis substantiam primum ac per se obsidet, e qua tamen tum cordi tum partibus singulis impertitur. Huius genera complura: nam & ventriculi & iecoris & lienis & pulmonum hectica deprehenditur. Iam verò putridæ febris, ex putrescentis humoris specie atque ex situ, duo prima constituuntur genera, continua & intermittens. Quū tanta in venis arteriísque maioribus inest putredo, quæ vel seipsa vel suo vapore cor cōtinenter attingat & labefactet, continua fit febris. Quum verò aut leuior est, aut longiùs à corde dissita, vt non assiduò id afficere queat, febris est intermittens. Continua febris duplex, vna vera & primaria, quam accendit putrescens humor in vasis maioribus quæ inter alas & inguina excurrunt. Altera symptomatica est, quæ visceris cuiuspiā partísve putredinem quasi comes insequitur. Et quæ ex iecoris, lienis, renis aut cuiusuis partis erysipelate fit, typhodes appellatur: quæ ex earum aut insigniorū partium phlegmone, vt ex peripneumonia, pleuritide aut phrenitide, phlegmonodes: vtraque autem symptomatica est continua. Fit & nonnunquam symptomatica dum in hisce visceribus citra eorum inflammationem coërcitus humor putrescit: idque si affatim vniuersimque fit, acuta febris existit: sin verò sensim ac lentè, continua lenta, quæ diuturna esse consueuit. Putrida febris continua quam primariam nuncupaui, species sortitur ex vincētis humoris natura. Etenim venarum arteriarúmque sanguis, si quū putredine incendióque prehenditur, bene temperatus est, & ex quatuor humorum æquabili permistione cōstitutus, fe-

Hectica duplex.

Putridæ febris genera duo.

Continua duplex.

Symptomaticæ quæ.

Putridæ primariæ species.

brem accendit synochum putridam, cuius mox species explicabimus. Si calidioris est plúsq; bilis quàm cæterorũ humorum continet, absolutè continuam facit tertianam. Cuius si magnum est incendium in cor & pręcordia deuergens eáque obsidens, verus causus id est febris ardens existit. At verò si pituitosus est sanguis, incẽsus is ac putrescẽs febrem profert continuam quotidianam: si melancholicus, quartanam continuam. Putrida febris intermittens alia simplex, alia composita, alia confusa. Simplicis tres differentiæ, tertiana ex bile flaua extra venas maiores putrescente, quotidiana ex pituita putri, quartana ex atra bile pura ac seorsum putrescente. Confusa febris non ex humore syncero, verùm ex multis vno extra maiores venas loco confusis, pariterque putrescentibus emergit: huiusmodi est tertiana notha, ex bile atque pituita pariter corruptis. Composita febris ex mistis implicitisque fit intermittentibus, vt tertiana duplex, quartana triplex, & hemitritæos quæ ex quotidiana continua & tertiana intermittente constat. Hic vt multæ sunt febres, ita & humores multi separatim putrescunt, non loco vno eodémque confusi. Hac quasi figura putridæ febris differentiæ ex humoris specie ac situ depromptæ sunt. Pestilens porrò febris non vno calore, sed pestilenti malignáque pernicie alias spiritus, alias humores, alias partium substantiam contaminat, híncque differentiæ surgunt, quas postea exequemur. Rursùm autem de his singulis expressiùs & quantum exposcit medendi ratio tradendum.

Intermittens putrida.

Pestilens febris.

De ephemera febre. CAP. III.

FEBRIS ephemera est calor præter naturam in spiritu primùm considens. Est autem hic spiritus non insitus, quem in Physiologia diximus solida parte cõtineri, eiúsque præcipuam substantiam complere: sed arteriarum communis è corde in omne corpus influens & illapsus. Hic ephemeræ materia est continénsque causa, vt in quo tanquam basi cõsistẽs, in reliquum dein corpus inuadit, eiúsque functiones interpellat. Atque vt spiritus admodum tenuis est, ita & quæ in eo consistit febris omnium est leuissima & facilè dissipabilis: non constans, sed veluti transiens ac præterfluens. Huic ferè origo est à causis euidentibus, quarum vi & impulsu tenuis, calidus, feruidúsque spiritus, omnium quæ in corpore sunt promptissimè inceditur. Quum igitur ab his non prius humores quàm spiritus inflammari possint, necesse est febrem omnem putridam ab his genitam

Febrem omnẽ putridam ab

tam quædam antecedat ephemera. Huius notæ sunt, quòd non sensim præcedente cibi fastidio aut spontanea corporis lassitudine, aut grauiore somno, & frequenti oscitatione, sed tota repente prehendit, soláque euidentium causarum vi infertur. Aut nullus aut admodum leuis horror initio fatigat, ídque duntaxat quum cacochymum corpus expirationem multam eámque calidam & acrem diffundit, quæ ob cutem à frigore densatam, aut ob exilium meatuum constipationem suppressa, ferit partes neruosas. Nulla comitantur sæua symptomata, nec vehemens dolor, nec magna corporis iactatio. Pulsus quidem celer & frequens, sed tamen æqualis & ordinatus, magnus ac validus, nisi vel ex mœrore, vel ex inedia, vel cruditate, vel frigore orta sit: est & in pulsu diastole maior atque velocior quàm systole: inspiratio quoque expiratione & maior & celerior. Calor tactu mitis, suauis atque halitu plenus, qui ferè eo ipso die aut totus occultè expiratur, aut madore sudoréve naturali eóque miti nec graueolente discutitur. Vrina substantia, colore, sedimento, aut nihil aut minimum à naturali distans. Diariæ febris prægressæ euidentésque causæ sunt, quæcunque calidiorem intemperiem inferunt: solis æstus, omnísque ambientis feruor: lassitudo labórque vehemens: vigiliæ, inediæ, intenta animi contentio ex ira, curis, tristitia vel timore. Omnium antem grauissimæ sunt, cruditas, siue ex nimia cibi copia & helluatione, siue ex vino meraciore, siue ex fructuum corruptorúmque ciborum esu contracta: Naturalium vacuationum, vt alui, vt vrinæ quauis ex causa retentio, vt sudoris halitúve suppressio ob cutis densitatem & constipationem vel ex frigore, vel ex adstringente balneo: Adenum maximéque inguinum ex labore tumores atque bubones, & atroces cruciatus qui corpus inflammant humorésque exagitant. Tres hæ causæ non solùm qualitatem, sed & vitiosam materiam vel in corpore retinent, vel aliunde suggerunt, ac proinde febrem sæpius accersunt ab horrore, & in periculum adducunt putridæ febris, cæteræ verò solam qualitatem intemperiémque conferunt. Quæ causa diariam excitauerit, ex antecedentium inuestigatione disci potest, neque in re tam leui, necessaria videtur amplior signorũ discussio. Has in febres maximè propensi sunt qui calido siccóque sunt corpore, & qui halitu acri plurimo cõferti sunt, & quibus sudor, vrina aut egestio supra modum graueolet. Quum diaria nulla inclinatione, nullo sudore,

euidentibus causis exuscitatam necessariò præcessit diaria.

Signa.

Causæ procatarcticæ.

aut etiam finito sudore, statu pari diē vnum excesserit, metuenda permutatio vel in synochum, vel in putridam, quod ex signis suspectæ imminentísque febris internoscitur.

De synocho febre. CAP. IIII.

FEBRIVM quæ in humoris vitio positæ sunt, omnium prima est synochos, nobis continens appellata. Ea assiduò fatigat, nulla excandescentia, nulláque intermissione, dum integrè soluta sit. Est autem duplex, vna sine putredine, altera putrida. Vtriusque materia continénsque causa in vasis est maioribus, inter alas & inguina sitis, atque ea est vtrique sedes. Materia autem sanguis est, non ille quidem simplex, sed qui ex quatuor humorum æquabili permistione constat. In eos proinde duntaxat synochus inuadit, qui temperati aut aliquantò humidiores calidioréque sunt ætate media, habitu carnoso ac verè quadrato, & quos plethora, id est sanguinis exuperantia & æquabilis succorum redundantia premit: cæteras naturas constitutionésve non attingit. Eáque causa est cur admodum rarò synochus reperiatur simplex. Itaque sanguinis quædam velut efferuescentia & simplex inflammatio, quæ phlogosis appellatur, synochus est sine putredine. Vt autem sanguinis ea materia sui vbique similis est, ita & illius inflammatio tota vnius est modi, & ab initio in finem vna quasi accessio. Id quidem trifariam fieri contingit: aliàs enim calor par suíque similis toto febris decursu manet, quantúmque recèns inflammatur, tantundem protinus dissipatur: ea est synochos homotonos: aliàs recens inflammatio quàm dissipatio maior est, túmque calor continuò incremento inualescit, & synochos fit epacmastica, id est increscens: aliàs plus dissipatur quàm recèns inflammetur, ac tum calor statim à summo vigore incipiens, sensim minuitur dum desinat, & synochos fit paracmastica. Synochus omnis sine putredine easdem atque diaria febris causas habet: quę leuiores quum fuerint, diariam, quum vehementiores, synochum proferunt. In causarum censu admodum efficaces sunt, magna adstrictio constipatióve cutis, & sanguinis redundantia siue ex suppressa consueta vacuatione hæmorrhoidum, mensium aut narium, siue ex immoderato vsu ciborum euchymorum & calidorum ea succreuit. Quamobrem huic ferè obnoxius est temperatus intemperanter viuens, qui quum bene habito sit corpore, multo se tamen vino multáq; carne implet: huic enim sanguis multus atque calidus inest, qui non

Causa proxima.

Synochos quid.

Causæ prægressæ.

qui non facilè corrũpitur. Ab his igitur causis primùm inflammatur spiritus, ac tum sanguis sensim incalescit. Huius etenim tenues acrésque vapores, ac ipsum calorem præter naturam cutis densitas aut adstrictio cohibet nec prodire sinit, qui geminatus sanguinem inflammat simplicémque synochum facit. Huius notæ sunt quæ & ephemeræ, verùm aliquantum manifestiores. Propriè tamen corpus omne maximéque facies inflammatione ruboréque suffunditur: distendens lassitudo artus omnes occupat: magna iactatio fatigat: venæ copia distentæ multùm turgent: tempora vehementer pulsant: caput dolet vel ingrauescit: somnus sæpe profundus ac veternosus premit: respiratio difficilis: pulsus magnus, plenus, frequens, ac velox: cutis non squalida, sed mollis, non acri sed blando calore madoréque perfusa. Huic generi & alterum finitimum sæpe fieri animaduertimus ex bilis calidorúmq; humorum agitatione nimia. Causæ siquidem euidentes quum vehementiores in biliosum corpus alioqui sanum irruerint, non modò spiritus cõcalfaciunt, sed & acres humores exagitant, quorum æstu febris accenditur sine putredine. Hæc ephemeræ limites egreditur, nec tamen synochos est nunc exposita: illa quippe sanguinis efferuescentia est, hæc bilis concitatio sine putredine: illa in corpus incidit temperatum benéque habitum, hæc verò in calidum siccúmque ac planè biliosum. Huius causæ euidentes non aliæ sunt quàm quæ ephemeram mouent: maximè verò cruciatus summus, qualis nephritici aut parturientis est: exercitatio labórque immodicus, æstus, balneum, animi excandescentia, & quæ his pares sunt viribus. In hac nullæ putredinis notæ in pulsu aut in vrinis cernuntur, veruntamen os amarescit, dejicitur appetentia, sitis excruciat, capitis dolor ac vigiliæ vrgent: in cute arida calor acer ferit. Sublata euidente causa, paucis pòst diebus febris eiúsque symptomata, quiete sola, nullo artis subsidio sedantur ac sponte desinunt. Quum febris diaria citra putredinis notas diem vnum alterúmve excesserit, harum alterutra suspecta esse debet.

Signa.

Notha synochos ex bilis concitatione frequens.

De synocho putrida. CAP. V.

PVTRIDA synochos febris est continua ex putrescẽte sanguine prognata. De huius exortu summa quidem dissensione certãt artis proceres, posśitne sanguis putrescere: & quæ hinc prodit, synochósne sit, an biliosa febris. Cęterùm potest eorum controuersia, hac obseruatione diri-

mi. Sanguis bifariam putrescit, vno generali modo, quum vi caloris præter naturam segregantur quæ in eo sunt substantiæ dissimiles, & bilis flaua ac tenuis ab atra quæ crassa terrenáque est secernitur. Hæc autem degeneratio veriùs corruptio quàm putredo censetur, vt alio loco dilucidiùs explicatum est à nobis. Atque si sanguis hac ratione putrescat accendatúrque febris, ea non synochos, sed vel biliosa vel melancholica euadet. Alio modo verè sanguis putrescit, quum citra substantiarum diremptum aut secretionem totus corrumpitur magno fœtore aut graueolentia. Vt enim è venis in pectus, in ventriculum, in intestina, aut in aliam capacitrtem sanguis præter naturam effusus vitiatur & quasi in venenatam substantiã putrescit: & in musculos irrumpens tumorem præter naturam phlegmonémque parit, atque putrescit primùm, deinde suppurat: ita dubitari non debet eum validis ex causis, vt in putrida atq; pestilẽti cœli constitutione in venis maioribus putrescere. Quinetiam quum phlegmone tentatur iecoris substantia, sanguis totus non modò putridus, verumetiam nonnunquam purulentus existit. Sed & omnes fatentur sanguinem tam magna interdum mutatione deprauari, vt non amplius ad habitum redeat naturalem, nec possit iterum per naturæ concoctionem ad primam humoris bonitatem redire. Denique per febres qui detrahitur, sæpe animaduertitur non solùm fœtidus & graueolens, sed & putridus adeò vt nec sibi cohærere nec concrescere queat, omnibus scilicet eius fibris putredine consumptis. Hoc igitur modo quum sanguis corrumpetur, synochos accendetur putrida. Hæc quemadmodum & altera simplex, vna quasi accessio est, nec antè aut mitescit, aut intermittit quàm integrè desinat. Est & ea triplex: quũ enim toto decursu par est modus putredinis, homotonos existit: quum plus putrescit quàm dissipatur, epacmastica: paracmastica, quum minus putrescit quàm dissipatur. Hæc etiam non nisi in temperato benéque habito fit corpore, cuius sanguis copiosus & laudabilis est. Cæterùm causas habet quàm simplex validiores, quæ non modò inflammationem, verumetiam putredinem accersunt. Omnium autem efficacissima est cutis non simplex constipatio, sed ab impactis multis crassis viscosisque humoribus vera obstructio, quæ non cutem solam, sed & tenues iecoris habitúsque corporis venas inferciat. Tametsi igitur integrè sanum corpus fuerit, omnésque humores secundùm naturam ac

Vera sanguinis putredo.

Synochos putris triplex.

Causæ prægressæ.

synceri

synceri, quia tamen valida obstructio perspirationem prohibet, neque vis refrigerans foris intrò subit, neque tenuia, acria & fuliginosa excrementa intus foras erumpunt, hinc & natiuum calorem strangulari, & quæcunque illic calida humidáque sunt putrescere necesse est. Nonnunquam verò & similium putridorum occursu febris hæc accenditur. Notæ similes, atque in synocho simplici, sed insigniores ac magis conspicuæ. Præterea verò calor in hac acriùs contactum ferit: pulsus non modò magnus, vehemens, celer & frequens, verumetiam inæqualis & inordinatus: vrina crassa, rubra, turbida, sedimentóque nullo. *Signa.*

Qua ratione in venis maioribus putrescant humores, ex quibus febris accenditur continua.

CAP. VI.

PROMPTE putrescunt calida humidáque corpora, ídque fere quum insitus eorũ calor quauis ex causa imminuitur: humor quippe tum vincens & effrenatus, nec caloris vi coercitus, e permistione terrenæ substantiæ secedit, graueolentia ac fœtore comitatus. Sic & corporis humores facile putrescunt, & ex propria in alienam substantiam concedunt, aliàs quidem in venis aut omnibus aut certè maioribus, aliàs in vna quapiam particula, ídque interdum cum phlegmone, interdum citra phlegmonem. In venis arteriisque maioribus febris accenditur continua, eò vsque perseuerans dum humores qui hanc gignunt, vel incendio consumpti dissipatíve sint, vel quouis modo edomiti. Etenim venarum putredo non facilè restinguitur, quòd coarctata non liberè perfletur ob loci densitatem, quódque adhæsu apparatos humores inquinet, & cõtinuatione in propinquas, ex hísque in alias venas prorepat transferatúrve, nec antè desinat quàm quicquid in venis vitiosum est, depopulata sit. Duplex autem est putredinis ratio: alia in omnes aut saltem in maximas venas æquabiliter inuadit: alia ex vna quapiam initium ducens, in cæteras sensum continuatione perreptat. Quæ in venas omnes pariter inuadit, licet earum sanguinem, non tamen eius omnes æquè partes occupat. Quum enim non omnino simplex sit sanguis, sed ex multorum humorum permistione compositus & sero multo perfusus, primùm quidem illius portionem putredini magis obnoxiam prehendit, ab hac deinde aliam ipsi permistam atque confusam, quæ minus quàm illa sit vitiosa: hocq; modo sensim obrepens simul cum calore præter *Non vnus idémque putrendi modus.*

naturam augetur & inualeſcit, nec antè deſinit quàm partes omnes ſanguinis putredini obnoxias abſumpſerit. Hoc perinde accidit, atque in ingenti phlegmone, in qua collectus ſanguis non ſtatim vniuerſus, ſed eius pars alia citiùs alia tardiùs & putreſcit & ſuppurat, ſic ſenſim augeſcẽs putredo in ſummum vigorem fertur: quemadmodum & dum ignem accendimus, aridiores primùm ſtipulæ, deinde virgulta, poſtremò ligni materia, ſuo quæque concremantur ordine. Omnibus quæ putreſcere apta fuerant abſumptis, putredo calórque febrilis ceſſat, manet tamen pars ſanguinis melior, quæ quoniam minus erat putredini obnoxia, huic inuiolata reſiſtit, eáque licet putridę permiſceretur, illius tamen contagione minime computruit, ſed duntaxat incaluit: reſtincta proinde ſedatáq; putredine in priſtinam illa puritatem redit. Atque tum vrinæ puræ ac prorſus laudabiles apparent, quæ craſſę, turbidæ àc ſine ſedimẽto fuerant. Itaque ea putredine (niſi fortè extremo exitio fuerit) neque ſanguis vniuerſus neque totus labefactatur. Nam ſoluta febre, non omnino exhauſtæ venæ manent, ſed aliquid in his etiamnum ineſſe deprehenditur idq; vtile & alendo corpori idoneum, quod tamen olim miſcebatur putredini. Idipſum continget etiamſi nihil ſanguinis recèns genitum, nihílque cibi toto morbo ſumptum fuerit, quod in extremè acuto fieri iubet Hippocrates. Hac propemodum ratione putret ſanguis in ſynocho putrida: nec multò ſecus in cauſo, in continua tertiana, in aliíſve continuis. In his quippe non vniuerſus corrumpitur, nec omnes pariter humores ex quibus conſtituitur: (ita enim permiſcerentur omnia continuarum febrium genera) ſed is duntaxat qui maximè omnium vitioſus eſt. Atque vt huius eſt natura, ita & conſentaneum febris continuæ genus accendit: tertianam quidem continuam, ſi bilis flaua quæ in ſanguine eſt: quotidianam continuam, ſi pituita: & quartanam continuam, ſi melancholia putreſcat. Altera putredinis eſt ratio, quæ non in omnes pariter venas, ſed ab vna quapiam (à qua fortè initium ſumpſerit) continuatione in cæteras in earúmque ſanguinem & in humores irrumpit. Obtingit hæc quum putrefaciens cauſa vni ſit quàm alteri venę propinquior, aut quum ſanguis non in omnibus ęquè venis ſui ſimilis habetur. Nam in qua magis ad putredinis conditionem accedit, in ea primùm labe tentatur, dein verò (ni periculo prohibeantur) in iis quæ ordine ſuccedunt: nec antè

Qui fit putredinis finis.

Modus alter putrendi.

nec antè serpere ea putredo febrisque desinet, quàm omnes venas sensim peruagata, quicquid in his putrere aptum erat absorbuerit. Varietas atque mutatio vena secta sæpe animaduertitur: nam interdum primus sanguis emanat syncerus, mox dein corruptus: nonnunquã contrà: & interdum è naribus purissimus, è secta cubiti vena vitiosus: quod & Hippocratis authoritate celebratũ est. Hinc dissimilium symptomatum origo, aliis per febres lumbi maximè ingrauescunt aut ardent: aliis præcordia siti æstuque flagrant: aliis vel animi defectio vel summa spirãdi difficultas molesta: aliis capitis dolor, vigiliæ, aut deliria, vt partis natura fuerit quã putredo obsidet. Hinc & inordinatæ febres, quũ priore relicto humore, corruptela alterum adoritur. Hinc febrium implexus, quum humores obsidentur varij. Hinc & prædictiones fallaces, quum priore humore iam ferè edomito victóque, alius alióve loco putrescere incipit, qui post concoctas vrinas crudiores alias de se profert. Putredinis efficiẽs causa duplex, vna propria & intima, altera externa. Putrescunt corporis humores propria intimáq; causa, dum in se vitium obtinent, quod nullo naturæ beneficio emendari potest. Ita quidem sensim ac tempore corrumpuntur, idque sponte sua nullo extrinsecus suscitãte. Id vitij genus ferè ab alimentis corruptis, & quorum vitiosa est substantia cõtrahi solet: cuiusmodi sunt frumenta, legumina, oua, pisces, carnes, & quęcunq; aut vetustate aut negligentia, corruptione quadam labefactantur. Contrahitur & à cibis quidem probis, sed qui facilè corrumpantur aut putrescãt: quales sunt lac, horarij fructus, & quicunque alieni vitiosique sunt succi: ex his quippe genitus sanguis tametsi concoctione crebram mutationem subiit, pristinæ tamen conditionis & eius à quo nascitur nonnihil etiamnum vbique retinet. A cibis intempestiuè aut ordine præpostero sumptis, vt quum priore nondum confecto alter ingeritur: aut quum duri concoctúque difficiles leuioribus præmittuntur, quorum infirma est substantia. Corrumpuntur postremò ac putrescunt humores interiorum partium, vt ventriculi, iecoris, omniúmque viscerum affectione mala. Hæc enim in alimenta concoctione imprimitur, quæ etiamsi purissima sunt, tamen contracta labe inquinantur. Externa porrò causa putredinis duplex, obstructio & putridorum occursus. Obstructio à crassis viscosisque humoribus tanta vt perspirationem impediat: tum enim quia nec perflantur,

Efficiens putredinis causa gemina.

Cacochymia contrahitur alimentis vel corruptis, vel quæ facilè corrũpantur, vel intempestiuè ingestis, vel viscerum vitio.

nec refrigerantur humores, etiamsi probi sint, putrescunt Eandem vim obtinet & obstructio quæ à vasorum fit plenitudine. At quæ supra vires est plenitudo, idcirco putrescit, quod neque concoqui neque regi ab imbecillis virib. possit. Putridorũ occursus, spiritus primùm, deinde humores ipsos corrūpit, vt aëris, halitus, vaporísq; putridi inspiratio, & vel scabie, vel putrida febre, vel lue venerea inquinato accubare. Non pauci contendunt vnā obstructionem quæ perspirationem prohibeat, omnis putredinis causam esse, nihilque in nobis citra hanc corrumpi posse. Neque cum humorem ex quo calor præter naturam vapórque tenter facilè totus exit, quíque liberè perflatur, vnquam putredine tentari. At contrà, euidens perspicuúmque est vitiosos cibos sæpe in ventriculo aliísve partibus computrere: & in pestilenti cōstitutione tum inspiratu tum perspiratu humores corrumpi: licet corpus omnino patens laxúmq; sit, & omnia spiracula dehiscant, aëréque frigido perflentur. Multis quippe aliis ex causis potest citra obstructionem innati humidi calorisq; substantia minui, alienúsque calor introduci, qui efficiens est putredinis causa.

Perspiratio prohibita vnica non est putredinis causa.

De febre continua quæ conclusa nuncupatur, déque eius differentiis. CAP. VII.

CONTINVAE febris subiecta materia in vasis est maioribus, quæ illic putrescens aut ipsam de se putredinem, aut putrem vaporem in cor assiduò continentérque fundit, è quo assidua fit putrida febris, quæ cōclusa nuncupatur. At quum vel in inguine, vel in semotiore loco coarctata hæret, tum nec putredinem, nec eius halitum, sed vnum calorem partium continuatione in cor infert, è quo solum vel diaria febris fit, vel symptomatica. Ea autem venarum materia sanguis est: in quo (siquidem ex æquabili humorum permistione constet) synochus consistit: si verò ab illius mediocritate deficiens vel biliosus, vel pituitosus, vel melancholicus appelletur, in eo putrida febris excitatur continua. Vt igitur synochus non nisi in temperata natura, quæ multo sanguine eóque mediocri abundat, & quę carnoso est habitu gigni solet: ita & putrida cōtinua iis duntaxat contingit, quæ ab hac mediocritate recedunt, biliosis, pituitosis aut melancholicis. Hîc autem eorum meminisse velim quę in Physiologia fusiùs demonstrauimus, in venis nihil præter sanguinem cum sero contineri, & quicquid foras effusum concrescere potest, sanguinis nomine comprehendi:

hendi: nullos illic secundum naturam humores esse synceros & superuacaneos, sed eos quatuor ex quibus sanguis constat, verè succos esse quib. alimur, neque aliud illic bilem esse quàm totius sanguinis partem tenuem atque calidam, quam etiam biliosum sanguinem appellamus: neque aliud pituitam quàm sanguinis partem crudiorem: neque aliud melancholiam quàm terrenam portionem & melancholicum sanguinem. In quibus igitur non æquabilis inest succorum permistio, ex putrescente æquabiliter sanguine febris accenditur continua: & quib. sanguis multum biliosus est, tertiana fit continua: quibus is pituitæ quàm cæterorum humorum magis particeps fuerit, cõtinua fiet quotidiana: & quum nimiopere in melancholiã deuerget, continua quartana. Est autem continuarum omnium genus duplex. Vnum earum quæ ab initio in finem perseuerant nullo stato excandescentiæ ordine. Huiusmodi sunt synochos putrida, & quæ causus appellatur: alterum earum quę nunquam intermittunt, remittunt verò & excandescunt, aliæ quotidie vt quotidianæ continuæ, aliæ alternis diebus vt tertianæ continuæ, alię quarto die vt quartanæ cõtinuę. Quæ ordine nullo excandescunt, earum materia in venis est cordi proximis, ac proinde putredo cor assiduò pari vehementia exercet. Cæteræ verò causam in venis habent aliquantum disiunctis, è quibus putredo in cor pari impetu assiduò ferri nequit. Harum autem excandescentia non vt intermittentium vel à rigore, vel ab horrore, vel à frigore initium habet, nec sudore soluitur, nec in apyrexiam desinit. Talis est omnium earum continuarum ratio quas conclusas appellaui. Earum quippe materia in venis coërcita ac putrescens, tametsi quadam ex parte per cutis spiracula sine sensu dissoluitur, non tamen potest ante perfectam solutionem tota depelli. Cõtinuarum frequentissima est tertiana, rara quotidiana, rarior quartana continua: vtraque crebrior est continua inordinata. Sanguis enim quisquis admodum pituitosus vel melancholicus est, quia frigidus ægrè admodum putrescit, neque hinc vehemens febris, sed duntaxat lenta aut languida excitari solet, quæ ferè inordinata euadit. Putrida febris ab ephemera his notis statim initio discernitur. Prægreditur inæqualitas quædam & neutra corporis constitutio ex ea certè plethora vel cacochymia, quæ sensim cumulatur ceu futura febris materia: hinc spontanea corporis lassitudo, motus grauis atque pi-

Cõtinua febris duplex.

Qui dignoscatur putrida ab ephemera.

ger, somnus turbulentus, immoderatæ vigiliæ, hypochondriorum distentio, respiratio difficilis, venarum repletio, capitis temporúmque dolor grauis, ac interdum pulsans. Ex his demum excrementa succrescunt præter naturæ cõsuetudinísque modum: vt sudor insolens, sputum mucúsve exuperãs, nausea aut vomitus: alui deiectio aut vrina copiosior & fœtidior. Talia ferè existunt in neutra corporis constitutione, quæ putridã febrem anteuertit. Quum verò iam febris prehẽdit, putridam hanc esse testatur, quòd ex neutra corporis constitutione, non ex sola euidente causa processit. Vel enim sponte ex corporis præparatione fit, vel à causis euidentib. quæ præparatum corpus excitant ac mouent. Calor in ea non mitis ac blandus, sed acer, mordax & qui tangentis sensum acriter feriat, non ipso inuasionis initio, sed vel in augmento, vel in statu, ídque maximè si diutius corpori manus insideat. Pulsus atque respirationis inęqualitas: velox enim est systole, diastole verò tardior, ídque præsertim augescẽte calore: quum enim ex incensa putredine multa torrida & fuliginosa excremẽta spiritus humorésque premant, natura systole festinat depressa arteria illa excludere: neq; tanta necessitate nititur per diastolen refrigerium allicere. Est & plurium pulsationũ inæqualitas: modò enim celer, modò tardus est pulsus, ídq; ex inæqualitate varióq; motu putredinis: & rursum modò fortis, modò lãguidus, aliàs quidem oppressa, aliàs leuata natura. Est & pulsus velox simúlque paruus initio, in vigore tamẽ velox atque magnus, ita quidem vrgẽte refrigerij necessitate. Vrina penitus cruda vel obscurè concocta, idque maximè initio: crassa enim rubra ac turbida existit, in qua nihil secernitur: interdum etiam ex vehemẽti obstructione tenuis quidem, sed rubra & turbida: sæpe acris est mordax, sæpe grauem fœtidúmque halitum efflat. Expiratio aut sudor præter consuetudinem graueolens. Si exactis horis viginti quatuor febris ex toto non desinat, nisi hecticæ suspicio sit (quod est certè rarissimum) affirmari certò potest hanc ex humorum putredine accendi. Continuam porrò ab intermittẽte his notis discernes. Nullo rigore aut frigore pręgresso repente calor hominem adoritur, aut siquando rigor, horror frigúsve (vt sæpe fit) animaduertitur, noxij humoris non parum circum præcordia inhærescit, qui horrore concutit dum totus calore fit incensus. Pulsus inæqualitas maior quàm pro caloris vehemẽtia: vltra horas vigintiqua-

Diagnosticæ signa putridæ febris.

Continuæ signa diagnostica.

quatuor exporrigitur, neque vt intermittens vel manifesto sudore, vel sensim hoc tempore desinit, sed perseuerãs eousque durat dum prorsus conquiescat. In ea autem continua quæ causus appellatur, in primis conspicuę sunt communes putredinis notæ, perpetuus & constans est ardor, isque ferè æquabilis nec manifestè tertiano motu excãdescens: vehemens est præcordiorum æstus: spiratio difficilis ac penè suffocans iactatio inquietudóque indefessa: vigilia deliriúmque frequẽs: sitis inexhausta: lingua nigricans, siccæ, scabra feréque amara. Quòd si tanta accedat malignitas ac pernicies, vt interiores partes ipsáque viscera vri videantur simúlque extrema frigeant, peculiari ea iam nomine lipyrias febris appellatur. Ardentium quidem deterrima, in qua interioris ardoris vehemẽtia instar cucurbitulæ calorẽ ad se ex toto corpore reuocat. Tertianæ verò cõtinuæ manifestior est remissio, manifestior & exacerbationis motus, nullo frigore aut rigore prehendens, nullóque insequente sudore mitescens: cæteræ quę in causo notæ, at leuiores apparent. Continua quotidiana aut quartana siquando inciderit, excandescentiæ ordine circuitúque internoscetur. Vtráque sine frigore aut horrore exacuitur, mitescitque nullo sudore, prior quidem quotidie, posterior quarto quoque die. Putredinis quidem notæ adsunt, sed admodum obscuræ, neque pulsus ea celeritate, frequentia aut inæqualitate fertur atque in cæteris. Neque vrina peræquè flammea aut rubra est, etiamsi fortè crassior sit, neque tanta premit symptomatum sæuitia. Adhæc laborantis natura & habitus & victus antecedens, qualis habeatur venarum sanguis ostendunt, & qualis hinc nata sit febris. Ferè autem continua quæ tertiana non est, inordinata deprehenditur, bis térve vno die, altero aut semel aut minimè excandescens. Rarò quippe obtingit, vt vnicus in sanguine solitarius humor putrescat. Quocirca putridarum febrium admodum varia signa & symptomata se proferunt. Cæterùm cuius generis inordinatæ febris magis particeps sit, ex iis signis quæ vnicuique propria sunt colligi potest. Atque hæc de continuis febribus primariis seu conclusis.

Ardẽtis signa demonstratiua.

De febre symptomatica. CAP. VIII.

SYMPTOMATICA febris omnis in continuarum est genere, neque vlla vnquam visa est intermittens. Huius proxima materia continénsque causa non in venis est maioribus, sed in parte aliquapiã, è qua aut putredinis quid-

dam aut teter putridúsque vapor in cor obrepit. Eius quidem genera multa. Vnum inflammationes sequitur, quod & ipsum est multiplex. Quum enim aut externa aut distans est inflammatio, non nisi ephemera febris accenditur, quòd solus calor partium continuatione in cor euadat. At si partium interiorum maximeque principum & cordi vicinarum vel phlegmone vel erisipelas est, sanguis bilísve putrescens aut illinc in cor subit, aut tetrum putremque de se vaporem in ipsum emittit, è quo per arterias fuso putrida fit febris. Sic à phrenitide, ab angina, peripneumonia, phthisi, pleuritide, hepatitide, splenitide, & à nephritide febris fit phlegmonodes: ab erysipelate typhodes, eo quæque grauior, quo pars affecta nobilior cordique vicinior fuerit. Nonnunquam inflammatio quę febris huius est origo, per initia quasi inuoluta latet, ac febris eius symptomatica admodum conspicua est: quæ hoc modo à continua primaria discernitur. Vtraque acuta est & putredinis notas exhibet, sed symptomatica nullis statis periodis exacuitur, vrinę nullum putredinis indicium habent, nisi ex affecta sede putredo forsan obrepat in venas: si non statim initio, mox tamen inflammatæ sedis indicia se proferent. Raro vel septimo vel quartodecimo die aliísve decretoriis iudicio soluitur. In primaria febre continua hisce contraria apparent omnia.

Qui symptomatica à primaria dignoscatur.

Lēta symptomatica.

Alterum febris symptomaticæ genus multò obscurius est, eam febrem continens quam lentam appellaui. Oritur non è visceris partísve cuiuspiam inflammatione, sed è latente obstructione & putredine, quæ visceri contumaciter adhærescit impactáque est, adeò vt & ipsa visceris substantia plerunque labefactetur. Putredinis portio nonnunquã in venas effusa sanguini permiscetur. Hæc notas præ se fert symptomaticæ eius quæ aut phlegmonodes aut typhodes appellatur. Distinguitur autem quòd omnium est putridarum mitissima: æger nullo graui symptomate premitur: sæpe nec se ægrotare putat. Putredinis tamen notæ interdum elucent in vrinis: pulsus frequens, celer, & inæqualis, non tamen magnus aut vehemens: vires imbecillæ & languidæ collabuntur, vt ne progredi quidem æger possit. Corporis moles, etiamsi alimentum sumitur, sensim liquescit. Diuturna etiam hæc febris est quæ reliquarum continuarum terminos prætergreditur, nec vigesimo, nec interdum quadragesimo soluta. Huius quum suspicio est, fomes quærendus omnésq; corporis partes animo sensuque

Signa febris lentæ simplicis.

Qui febris lentæ sedes perquirendæ.

lustran-

lustrandæ sunt, dum signis conspicuum sit, in qua is parte consistat. Sæpe in ventriculo aut in iecore, interdum in liene aut mesenterio, nonnunquam in pulmonibus cuiuscuis humoris semimala putredo cumulata hanc excitat. Sedulò igitur obseruāda sunt hypochondria & hypogastriū, nū in his tumoris cuiusdam sensus insit. Sæpe etiam vel in cachexia, vel in fœdis virginum coloribus, serosæ pituitæ in corpus effusæ leuis putredo illam protulit. Et hæc quidem lenta simplex appelletur. Altera est lenta periculosior, quæ non solùm ex impacti humoris, verumetiam ex visceris cui insidet corruptione putredinéque emergit. Iecoris, pulmonis, cerebri ac lienis, interdum etiam renis distantiorumque partium corruptela, simpléxque putredo, tametsi nullo putri humore comitatur, quoniam tamen expiratione graui cor assiduò lacessit, continuam febrem non aliter quam putridus humor suscitat: eámque symptomaticam ac omnino lentam: hanc plerique rerum affinitate ducti, hecticam dixerūnt. Iisdem notis se prodit atque nunc exposita. Internoscitur autem, quòd sensim editur multóque tempore procedit: aliis ferè morbis succedit: nihil vel minimùm vacuatione mitescit, nullis cedit remediis, sed iis sæpe exasperatur: vires plurimùm offendit ac debilitat, leuique occasione syncopen accersit, sensim ac plerunque sine sensu hominem extenuat & marcore conficit. Hoc genus est febris quæ phthisin comitatur: hectica quippe nō est, sed putrida ex putrescente pulmonū substantia: nec enim necesse est putridā omnem in humore constitui. Hîc omnis mihi concludenda videtur continuarum febrium tractatio. De intermittentibus deinceps tradendum.

Altera lenta symptomatica longè grauior.

Intermittentium febrium continentem proximámque causam non esse in habitu corporis.

CAP. IX.

VETUS iam opinio increbuit, humorem qui continens & proxima est intermittentis febris materia, in solo corporis habitu & extra venas computrescere: hunc accessionis initio è venis maioribus in quibus conditus erat, sanguini permistus, in minores, ex hisque in corporis habitum propelli. Hoc impetu summas corporis partes quarum exquisitior est sensus, ferientis humoris occursu vel inhorrescere, vel rigere. Eum mox sensim illic incalescere, inflammari ac putrescere: tum demum extenuatū caloris vi vniuersum dissipari in sudores: sic accessionem finiri, dum noua

similiter recurrat. Hæc opinio dum quadã verisimilitudine frigoris rigorisque causam reddere contendit, veram intermittentis febris originẽ obscurat. Hoc in primis absurdum illa statuere videtur, omnes ferè humores qui morborum caussæ fiunt in venis contineri, illic primam omnium esse originem, quasi neque in visceribus, neque in mesenterio, neque in eo quod pancreas appellamus, eorum quicquam congeri possit aut computrescere. Quod deinde illa existimat primo accessionis insultu noxiam materiam prorsus è venis in corporis habitum depelli, acerbum quidem auditu est. Quo pacto enim tam repente possit noxius humor sanguini permistus, præsertim verò crassa lentáque pituita, aut bilis atra, è puriore sanguine prorsus secerni, & quasi momento in extimas corporis partes, in manuum pedúmque digitos, & in nasum (quæ ferè prima frigescunt) protinus extrudi? Admirabilis sanè nec vsquam comperta tam expedita permistarum rerum secretio atque depulsio. Adhæc quum in continuis febribus peccans materia in vasis motorib. tota cõsistat, cur non eius quoque portio in corporis molem effunditur, quæ sæpe rigorem efficiat? Quoniam (inquiet) exilium venarum obstructio in his quàm in intermittentib. maior est, atque tãta vt omnem humorem intus cohibeat. Sed hoc diuerticulum est. Nã plurimæ continuę aut ab horrore aut à rigore primùm inuadunt: quod si ipso statim earum initio bilis in corporis summa effundebatur, cur non deinceps quoties inardescit, aut motu nouo excãdescit, eôdem similiter insilit? Licet igitur rigor causo superueniens eúmque soluens excitetur à bile è venis in corporis molem effusa, nõ sic tamen qui vel continuæ vel intermittẽtis initio fatigat. Hoc autem rerum euentus luculenter cõmonstrat. In horrore atque in rigore febrium intermittentiũ vrinæ meiuntur albæ, tenues & crudæ. Quod aperto indicio est bilem tum flauam tum atram intrò potius quàm foras cõpelli. Tum temporis molesta etiam est suffocatio, tussis plerunq; sicca, oscitatio, anxietas, præcordiorum distentio, ac sæpe dolor vehemẽs: ab his nausea, & sub rigoris finẽ biliosa vomitio. Accessionis verò progressu multóque magis declinatione omnia mitescunt, & vrinæ euadunt crassæ, citrinæ aut rubræ: quæ argumẽto sunt tum temporis bilem vt in vrinas, ita & in corporis summa contendere. Hisce verò contraria omnia obtingerent, si accessionis initio bilis in summa corporis irrueret. Sed & quòd inter-

Immò verò ex habitu intrò tum calor vniuersus, tum humores in corporis profũdũ visceráq; ipsa cogi solẽt.

Cõment. ad aph. 1. lib. 2.

interdum toto febris intermittentis decursu vrinã substantia, colore hypostasique laudabilem animaduertimus, nónne planum facit eiusce febris nullã putrediné in venis haberi? Iã verò in febrium differentias descendamus. Quum leuior est exquisita tertiana, in qua non rigor, sed extremarum partium frigus (vt plerunq; fit) solùm percipitur, quomodo bilis flaua in corporis molé effusa frigoris causa ponetur? nunquid calida acrísque ea quum sit, corporis habitum refrigeret? Aut quum pars corporis quæ vel natura vel morbo imbecilla est, omnium prima ac sola inuadente febre inhorrescit, túmne ea sola bilis acrimonia tentatur? Sed & in aliis quid etiam contingat æstimandũ. Quartana continua omnium est febrium rarissima, quandoquidé (vt etiã Auicennas animaduertit) melãcholia admodum rarò peccet in vasis maioribus, rariúsque multò putrescat: quartana autem intermittens admodum frequẽs ac sæpe popularis. Iam si admodum raròmelãcholia vitiosa est in venis, quomodo ex his potest tam copiosa suffici, aut tam crebrò in corporis habitum pelli, quæ tot gignendis intermittentib. quartanis sit satis? At nunc obsecro opinio hæc rationem reddat compositarum febrium, & cur in tertiana duplici, bilis (quæ eius vna ipsis cẽsetur antecedens materia in venis maioribus) portio quædam quotidie in omnem corporis habitum propellitur. Si copia id efficit, tertiana omnis vehemẽs, vt quæ ab exuperante bile fit, in tertianã duplicẽ omnísq; quartana ferocior in duplicẽ triplicémve quartanam facesset. His quasi laqueis ita sese irretiunt opinionis huius interpretes, vt se nunquam extricare possint. Ad extremum curãdi lex & ratio spectetur. Si antecedens febris intermittentis materia tota in venis est maioribus, vna venæ sectio quę hãc prõptè demit, illius curatio fit. Atqui neque hæc febrẽ tollit, neque qui in solos venarum humores mentẽ cogitationémque refert, illius vnquã curationẽ rectam consequetur. Ea quidem causæ ignoratio ita veritatẽ quasi tenebris offudit, vt nõdum sit vllius intermittẽtis febris vera curatio percepta, solutióque sponte sæpius quàm arte succedat. Hæc quidẽ pauca (nam alia commẽtabuntur alij) nõ potui nõ in eam opinionem cõtorquere, quæ tam frauduléta perniciosáq; fuit humanæ saluti. Piget sanè atq; etiã pudet de sentẽtia tot annorum authorúmq; numero & vetustate confirmata decedere. Sed quid eorum multitudo terrere debet qui spreta inuestigatione veri, vnius imitatio-

ne eadem omnes via in salebras inciderunt? Leuibus in rebus falsis interdũ assentiri aut conniuere nihil fraudi est: at verò in seriis & grauib. quæ tãti sunt ad hominum salutem momenti in primis dolosum, omninóque veritas in lucem fidenter proferenda. Quod expono, & ratione & quotidiano rerum vsu veritati consentaneum deprehendetur.

Quæ sit intermittentium febrium materia, & quæ illi sedes in corpore. CAP. X.

QVAE protuli, vt intermittentis febris materiam non è venis in corporis habitum propelli, ita & hãc penitus immergi, & circũ præcordia adhærescere demonstrant: eámque nõ esse venarum succũ alendo corpori destinatũ, sed humorẽ superuacaneũ, qui è iecoris sanguine prolectus in propria conditur receptacula, antequã is iecur transcendat. Itaque intermittens tum materia tum materiæ situ ac foco à cõtinua secernitur. Tertianæ materia bilis est flaua, affinis ei quæ in fellis cystî conditur. Quartanæ bilis atra in lienem refusa. Quotidianæ (si qua vera est) pituita mucosa & superuacanea, quę in vẽtriculo intestinisq; plurima colligitur. Omniũ propria sedes & origo in prima est corporis regione circum præcordia, circum ventriculum, diaphragma, iecoris caua, lienem, pancreas, omentum aut mesenterium. Hæ siquidem partes sunt quasi publica corporis sentina, in quam omnis confluit cumulatúrque humorũ colluuies. Ex hisce autem sedib. febrium horrores rigorésque suscitari, primùm quidem docendum. Frigus, horror atque rigor intentione & remissione distant: frigore summa corporis inalgescunt, horrore id vniuersum leuiter cõcutitur, etenim hic ceu diminutus rigor est, rigore vsque eò contremiscit cõcutitúrque vix vt cohiberi possit. Omnium eadem similísque causa, caloris nempe, frigoris, rei pungentis, aut quouis pacto molestæ vehemens incursio in corporis sentientes partes confertim facta. Distántque solùm inter se aut vbertate causæ, aut vehementia seu acrimonia, aut motionis impetu. Vt enim aëris aut aquę frigidioris occursu corpus frigescit, ita & interdum horret atque etiã riget. Præcordia autem & partes omnes quę circũ hæc sunt, quia membranis sepiuntur, neruósque sentiẽtes suscipiũt è sexta cerebri coniugatione, eximio tangendi sensu sunt præditæ. Magna etiam societate tum principibus tum externis corporis partib. connexæ sunt, iisque adeò consentiunt, vt affectæ mox principes partes vniuersúmque corpus in consen-

διάψυξις φρίκη καὶ ῥῖγος.

sen-

ſenſum trahant. Sic enim vinũ meracius liberaliúſque ſumptum, tametſi è ventriculo nondũ elapſum eſt, mox tamen exulceratæ veſicę, aut vulnerati cruris, aut arthritidis dolorẽ exaſperat. Sic & frigidę potus liberalior corpus vniuerſũ frigore horroréve concutit. Bilẽ vomiturus rigeſcit, multóque magis qui alienũ vitioſúmque cibũ, velut fungos ſumpſit. Rigeſcit & cui calidũ mordáxq; medicamentũ ventriculũ præcordiáq; ferit, nõ minus quàm ſi nudã cutem aut vlcus acrius cõpungat. Horreſcit demũ & cui pus interiore abſceſſu collectũ irrumpit in mẽbranas. Ac certe bilis putreſcens in febre acrem malignámque qualitatem adipiſcitur: eáque acceſſionis initio quaſi turgens impetu fertur, affatimque irruit in pręcordiorum membranas, iis ſanè argumentis quæ de tuſſi ſicca, de oſcitatione, de ſuffocatione, de anxietate, de præcordiorum diſtentione ac dolore, de nauſea, de vomitu & de albis tenuibúſque vrinis protuli. Quanto magis igitur quàm ſuperiores cauſæ ea tum poteſt horrorem rigorémve concitare? Citrina porrò illa & praſſina cæruleáve bilis quæ ſyncera ſæpe vomitione prorumpit, propria intermittentis febris materia hinc eſſe dignoſcitur, quòd dum tota liberaliter redditur, febrem omnem penitus extirpat atque ſoluit. Ea ſanè nunquam tam ſyncera poſſit è venis amandari citra exitium, ſed duntaxat è præcordiis, quæ illius ſedes ſunt. Hoc quoque vel inde cõſtat, quòd ſi acceſſionis initio humidi fotus aptè calentes præcordiis imponãtur, maximè verò lieni in quartana, iecori in tertiana, aut alij cuicũque ſedi fomes ineſſe deprehendetur, horrorẽ rigorémve leniant, quia nimirum ipſum mali fontem demulceat. Iam verò ſudores non è ſolo corporis habitu, ſed & interdum è præcordiis moueri, hinc ſciri poteſt, quòd qui vel exercitatione vel Solis ardore exæſtuat, ſi frigidam liberaliùs bibat, mox totus ſudore diffluit, non mehercle aqua in corpus diſiecta atque fuſa (diu enim poſtea ſentitur huc & illuc fluctuare in vẽtre) ſed eius halitu ab æſtuantibus præcordiis in omne corpus effuſo, qui demum in ſudorem concreſcit. Sed & illud præterea obſeruari velim, eum cui iecur aut lien ætate morbóve inaruit, vel magna obſtructione vel ſcirrho obduruit, vt in hydrope, in ictero aut in cachexia, nulla vi eum poſſe ne per febres quidem in ſudores induci, etiamſi reliquum corpus humore multo perfundatur: eum verò cui iecur atque lien calore humoréque naturali abundẽt, quauis ex cauſa ſudore diffluere. Hinc igitur conſpicuum eſſe poteſt primam ſu-

Sudorum vt perfrigerationis, horroris, rigoríſq; fontem & origi em è præcordiis deriuari.

dorum scaturiginē è præcordiis esse. Discussa igitur illa velut caligine, vt veritas clariùs aliquādo dilucescat, rem hanc omnem sic in summā concludemus. Calidus ac putris humor extra venas quauis in sede conditus, quādiu conquiescit corpus rarò exagitat: at verò dum quasi efferatus illinc præter naturam impetu dimouetur, id variè concutit affligitque. Si paucus est vt in leuiorib. tertianis, aut eius parua acrimonia, vt pituitæ putrescentis, motúsve lentus ac languidus, solum frigus inuehit, calore quidem ac spiritu ab externis partib. intrò quasi in opem & subsidium aduocatis. Sin copiosior est aut acrior, aut eius motus impulsúsque cōcitatior, horror inuadit. Quum verò plurimus, isque vehementer acer ac mordax, magno impetu in præcordia excussus, rigor verus inducitur. Hæc præterea rigoris febrisque materia circum præcordia hærens, ex se tanquam è fomite tetrum malúmque vaporem in omne corpus effundit, qui & altera frigoris, horroris rigorisve causa esse potest. Hinc febris intermittentis accessio, ea ferè ratione prehendit, qua censuit Hippocrates ex inguinis abscessu putridam febrem accendi, si non solùm calor, sed & fumus vapórque putridus minimè coërcitus partium continuatione ad cor peruenerit. Itaque concitato & quasi turgente putrido humore, ab eius emissa portione ac vapore membranæ feriuntur, horrórque vel rigor inuadit. Tum etiam vapor teter ex eo fomite excitatus, in cor primùm per cæcos ductus effertur, atque illinc quoquouersum per arterias effusus, omne corpus implet. Atque hic initio cor offundens pulsum contrahit & obscurat, cerebrúmque implens degrauat consopitque, omnes denique artus velut obtundit. Postea verò in corpus quasi aura quædam disiectus, sensim incalescit & inflammatur, ac tum febris ardorem eiúsque symptomata mouet. Tandem supra modum extenuatus, tum impetu proprio tum impellente natura dissoluitur, interdum manifestè in sudores, interdum obscurè sensimq; per cutem. Atque hæc quidem pura simpléxque intermittentis species existit: in qua vrinæ plerunque toto morbi decursu, colore, substantia sedimentóque laudabiles apparent, quia nimirum nihil bilis peccantis è prçcordiis irrumpit in venas: plerunque verò tales cernuntur primis accessionibus intermittentium. Nonnunquam verò inuasionis impetu humoris vehementiùs impulsi vna portio insilit in ventriculum, quæ biliosam vomitionem mouet, eámque

Eadē & febris intermittentis, & rigoris horrorisque causa, & sedes eadē circū præcordia & viscera.

ferè

ferè sub rigoris horrorisve finem: altera portio tenuior eo ipso impetu ex eodem foco per iecur venásque maiores in omne corpus irrumpit: túmque grauior est accessio, sub cuius finem vrinæ crassæ redduntur atque flauæ, iis longè dissimiles quæ paulò antè accessionem fuerant. Atq; multò quidem grauior euadit accessio, quum ex eo ipso foco portio maior penetrat in venas, sed & nonnunquam accessione soluta febrilis quædam manet inæqualitas, nec pura sequitur intermissio: quod in primis conspicuum est in hemitritæo, de qua mox dicam. Intermittentium porrò febrium focum atque fomitem de quo disputo, præter rationes quas antè protuli, velim & exemplo confirmare. Vir quidam ingenuus, ætate florente epulans liberaliter, quotidianę vomitioni biliosæ iamdudum fuerat obnoxius. Hac repente suppressa, ventriculi vehemens dolor prehendit cum nausea & tussi inani. Hinc mox cœpit corpus citra febrem vllam vehementi rigore, tanquam inuadente exquisita tertiana, ex interuallis quotidie supra vicies concuti. Exactis dieb. circiter quindecim putrescente iam bile, tertiana febre corripitur: qua multis pòst diebus soluta, resolutio insequitur omnium partium quæ sunt sub capite, nec multò post interitus. Corpore dissecto tam multorum affectuum causam deprehendimus, bilem synceram eámque prassinã circum iecoris caua libræ pondo membranis coërcitam, & cuius iam portio in spinę neruos obrepserat. Non paucos dein non admodum dissimiliter affici notauimus: quorum exemplo intelligi potest, rigorem modò sine febre modò cum febre interdum ex præcordiis suscitari: intermittentis quoque febris fomitem in iisdem locis contineri. Id ex his quoque conficitur, quæ sæpe fieri obseruamus, tertianam diuturnam atque quartanam in atrocem cruciatum colico immaniorem desinere, qui nonnunquam & in artuum dolores & in paralysin facessit. Hic dolor sine febre est, ferè tamen consueto accessionis tempore exacuitur & excandescit pristinúmque circuitum retinet. Vix nisi bilis vacuatione mitescit, quam constat vt doloris ita & febris causam fuisse: depellitur enim è præcordiis & visceribus in peritonæi intestinorúmve membranas, eo argumento quòd & febris & sitis & inappetentia mitescunt suborto dolore. Itaque vt doloris circa peritonæum & intestina, ita & intermittentis febris sedes est circa viscera & præcordia.

Accommodatissimum rei probandæ exẽplum.

Quæ circuituum causa sit, & quid eorum ordinem formámq; mutet. CAP. XI.

QVID humorum motus efficiat, & cur putrescens pituita quotidie, bilis tertio, melancholia quarto quoque impetum faciat, disputatio est plena dissensionis & omnino controuersa. Multi quidem demonstratione confecerunt, morbos omnes qui ex defluxione fiunt, intermissioné habere, ac dein recurrere, quoties adeò aucta & collecta sunt excrementa, vt partem ad excretionem stimuléτ: tum siquidem validior in imbecilliã ea quasi onus excutiens deponit. Hinc quidam interpretãtur pituitæ satis quotidie, bilis flauæ non nisi tertio, & melancholiæ non nisi quarto die satis cumulari posse, vt naturam proritet circuitúmque moueat. Cæterùm hi nusquam periodi causam attigerunt, nec cur pituita etiamsi pauca putrescat, quotidie tamẽ moueatur impetúmque habet, nec cur bilis flaua vno loco si copiosior sit, non frequentiùs quàm tertio die, nec melancholia frequentiùs quàm quarto efferatur. Quid quæso vetat cõcurrentibus causis omnibus illis efficientibus, tam multã flauam bilẽ atrámve quotidie cumulari, vt naturam quotidie stimulet circuitúmq; moueat? Non igitur sola excrementi copia, sed alia quædã vis maior necessariò vnumquemq; humoré ordine certáq; regula ciet ac impellit. Hæc autem propria est contractæ putredinis qualitatísve natura atque conditio, quæ omnem corporis statum naturalem immutat. Vt epilepsiæ insultus aut hydrophobiæ impetus, nõ humoris genus, sed qualitatis natura in humore sita excitat: & menstruã mulierum purgationem statis periodis mouet nõ sanguinis exuperantia (nam siue paucus siue multus est in muliere, mensibus tamen singulis, nisi quid naturæ ordiné interpellet, erumpit) sed vis ortæ qualitatis: ita & vis quædam seu qualitas in humore genita efficit, vt putrescens pituita quotidie, bilis flaua tertio, atra quarto die impetum faciat. Humor autem superuacaneus plenior cumulatus, quia vix naturæ beneficio & calore regi potest, corrumpitur & quodam modo putrescit: ac tum qualitatem eam adipiscitur, quæ hunc illúmve motum impetúmque habet. Atque vt sua est cuiusque humoris species, ita & sua cuiusque putredo vel qualitas, suus cuiusque motus. Aliã igitur qualitaté aliúmque motum pituita, alium bilis flaua, alium melancholia putredine contrahit. Hac autem ratione accessio ordine recurrit. Quum febris inuasura est, humor in suo

Hanc cõtractæ putredinis qualitatisue proprietatem, quæ stato tempore paroxysmos ciet, Græci apto nomine id. συγκρησίλω appellant.

suo quasi foco coërcitus concitatur, & quasi turgescens excãdescit, ipsóque impetu & multum de se tetrum vaporem quoquouersum in corpus omne diffundit, & interdum exiguã sui portionem eructat excutitque in præcordia, in vẽtriculum, nonnunquam & per iecur in maiores venas: cáque manet accessio dũ sedetur impetus, & dum quicquid è foco excussum est, calore crematum dissipetur aut in sudores abeat. Hinc succedit intermissio eousque cessãs dum alio humoris motu & nouo quasi furore alia recurrat accessio. Recurret autem statis vt dixi periodis, nisi quiddam ordinem interpellet. Multa febres ordinem tenere prohibent, efficiúntque vt paroxysmi vel anticipent vel cunctẽtur. Anticipãt præter consuetudinem vel quum subiecta illorum materia augescit, vt ex impuro vitiosóque cibo & excrementorum suppressione: vel quum nimiopere extenuatur, vt sinapis & aromatum aliorúmve calidorũ tenuantiúmque vsu: vel quum motu exagitatur, vt exercitatione, balneis, æstu, animi excandescentia. Cunctantur verò dum contrariis ex causis materia vel minuitur vel crassescit, vel pigrior ignauiórq; redditur. Quoties verò tãta circuituum mutatio apparebit, vt nullo ordine procedant, humor aut in alterius naturam commigrat, aut alterius generis permistione confunditur. Accessiones porrò longæ euadunt, quum humor effusus eiúsque vapor multus, crassus & viscosus est, hic enim non nisi multo tempore inflammari absumive potest: & quum meatuum est adstrictio aut virium imbecillitas, hæ siquidem dissolutionem prohibent. Breuitatis verò causæ sunt, humor paucus ac tenuis, viarum amplitudo, viriúmque robur.

De quotidiana febre CAP. XII.

FEBRIS vnaquæque intermittens à circuitus motusque ordine nomen habet. Hinc quotidiana, quòd quotidie typo simili redeat, amphemerina dicitur. Omniũ quidẽ febriũ rarissima, & quę vix ex sexcentis vna obtingit: sed quum laborãs quotidie febre conflictatur, id ferè à duplici tertiana fit. Vt autem paria statuerentur febrium atq; humorum genera, hanc in pituita collocarunt: quæ tamen rarissimè putrescit, vixque eam putredine qualitatem consequitur, quæ febris essentiam compleat. Quum aut superuacua pituita (cuiuscunque ea generis sit) vel in intestinis, vel in mesenterio, vel circum vẽtriculum viscerumque caua coërcita putrescit, febrilémque qualitatem nanciscitur, *Causa.*

quotidie mota conditionis suæ vaporem effundit continẽtem accessionis causam. Accidit hæc quibus pituitæ copia inest, natura vel ætate humidis, obœsis, mulieribus, eunuchis, senibus, & iis qui vel otio, vel somno longiore, vel crebris balneis, vel frigidioribus humidioribúsque cibis, vel assidua crapula, vel edacitate vt pueri, vel ebrietate cruditatis ac pituitæ copiam congesserunt: maximè verò hyeme, frigidis regionibus & pluuioso cœlo. His ferè facies subliuida & subtumida est, os ventriculi imbecillum, deiecta appetẽtia, acidúsque ructus frequens. Accessio autem non repente, sed sensim inuadit, corporis extrema duntaxat refrigerans, rarò admodum rigore concutiens: corporis adest grauitas, & inexpugnabilis dormiendi necessitas: plerunque & hoc initio animus vel defectione vel syncope languescit. Calor dein pedetentim & ægrè augescit, magna certè inæqualitate, qua modò calor modò frigus percipitur. Accensus dein calor nõ acer, sed hebes & halituosus tangenti primùm occurrit, quasi ex succẽsis viridib. lignis vapor sublatus, postea verò aliquantùm mordax & acer. Quum in omne corpus iam effusus est, nullum vehemens incendium corpus nudare cogit, nec ardoris compunctio id variè iactare, nec spirandi difficultas multum frigidúmque aërem ducere, nec sitis vehemens aquam frigidam exposcere. Inclinans accessio primis diebus nullum, postea verò paucum sudorem effundit, qui pro vaporis specie pinguis viscosúsq; est. Tota accessio horarum est octodecim, intermissio sex, quæ rarò integra puráque existit. Pulsus paruus, lãguidus, summissus ac rarus, præsertim accessionis initio & incremẽto, quòd natiuus calor frigidi, crassi viscosique humoris agitatione vehementer prematur: postea verò creber euadit, sed minus quàm in tertiana atque quartana, æquè tamẽ velox atque in quartana: huius inæqualitas omni accessionis tempore quàm in cæteris intermittentibus maior. Vrina primis diebus tenuis & alba cernitur ex crudę materiæ copia, quæ & vehementer obstruit & natiuum calorem obterit: postea verò quum materia coquitur eiúsque nonnihil cum vrina præterfluit, rubra, crassa, turbidáq; redditur. Alui deiectio liquida, cruda, pituitosa. His igitur prima sæpe accessione quotidiana febris dignoscitur, quũ præsertim quotidianæ populariter vigent. In hoc pituitosarum febrium genus referri solet Epiala febris: per hanc quauis corporis particula eodẽ tempore calor frigúsque percipitur, & vna quæ-

Qui quotidianæ opportuni.

Symptomata lenia.

Signa alia.

Epiala febris.

quæque corporis pars rigore febréque iactatur. Huius causa putatur acida vitreáque pituita leuiter putrescens, & cuius portio incensa iam est, altera verò nec dum putredinem experitur. Eos autem qui in dignotionem febrium diligentius incumbunt, hoc in primis loco moneri velim, & continuas (quæ biduum triduúmve quandoque occupant) & intermittentes omnis generis variè admodum inuadere. Sæpe quidem in horrore atque rigore tum interiora tum externa summè frigent. At nonnunquam interiora frigore perhorrescunt aut rigent, quum tamen partibus externis non frigus, sed calor vnus æquabilísq; deprehenditur. Nonnunquam partes summæ externæque frigent, interiores verò vruntur ac sitiunt, potúmque in horrore continenter expostulant. Tantæ autem varietatis causa non ad vitream acidámve pituitam reuocanda est, sed eò sanè quòd impulsa febris materia dum præcordia feriens horrorem parit, partium externarum calorem aliàs reuocat intrò, aliàs non reuocat: aliàs quoque horroris materia acris salsáve non paruam sitim infert.

Inuasionis febrium magna varietas, imprimis obseruanda.

Tertianæ febris causæ, signa. CAP. XIII.

TERTIANA febris exquisita ex putrescente flaua bile superuacanea incenditur, ídque vel in propria cysti, vel circum præcordia cauáque viscerum: è quibus tamen & eius nonnihil interdum in venas irrumpens sanguini permiscetur. Hoc autem loco quiddam admonuisse lectorem iuuabit permagni ad artem totam momenti. Bilis superuacanea siue è proprio folliculo siue è iecore redundās, quum impetu facto irrumpit in venas, vt in ictero, in tertiana febre, nonnunquam & in continua & aliis plerisque morbis non sanguini, sed sero verè permiscetur, nec sanguinis portio quædam fit, quemadmodum neque serum. Cuius rei hoc tibi argumentum esto, quòd in iis affectibus si vena secetur, sanguis ille ex quatuor humorum permistione constans, purus atque syncerus (nisi aliunde vitium contraxerit) apparet nec citrino bilis colore infectus. Sícq; bilis ea superuacua nusquā videtur cum sanguine concrescere, tota quippe transfertur in serum eíque tanquam vehiculo insidet, nisi fortè minimum eius in spumam versum per summa sanguinis innatet: ac proinde eius permistione in his febribus vrinæ visuntur supra modum crassæ atque citrinæ. Eos maximè prehendit qui natura calidi siccíque sunt, habitu gracili, ætate florida, qui laboribus, vigiliis, mœroribus, curis

τριταῖος γνήσιός τε καὶ ἀκριβὴς legitima & exacta tertiana.

Ad tertianam qui procliuiores.

ardoribus, victui parco, calido ſiccóque aſſueti ſunt, qui iecur impenſe calidum obtinent. Hi quippe bilis flauæ prouentum faciũt, maximè quidem æſtate, calidis ſiccíſque regionibus & æſtuoſo cælo. Si quid iſtorum deeſt, exquiſita tertiana eſſe non poteſt. Repéte quidem hęc prehendit inſigni rigore, quo plerunque corpus omne concutitur, ſub cuius finem excuſſa bilis ſępe vomitione redditur. Hinc calor breui accenditur, & in omne corpus effunditur mox ad vigorem feſtinans, acer, pungens, & iniectam manum acriter feriens, ſed ſtatim miteſcens. Laborans ita exuritur, vt & corpus nudet & variè iactet, & ſpirandi difficultate oppreſſus magnum multúmque ſpiritum ducat, ſitíq; enectus frigidam expetat, vigiliis capitis dolore, & ita furoréque percitus. Longiſſima acceſſio horarum eſt duodecim, interdũ ſeptem vel quatuor, multo quidem ſudore eóque calido & vaporoſo inclinans, quam pura ſequitur intermiſſio. Pulſus acceſſionis initio contractus, paruus, poſtea verò quàm in cæteris celerior atque crebrior, quòd refrigerij maior inſit neceſſitas: vehemens & validus, ſed aliquantum durus ob arteriæ ſiccitatem, minimum inæqualis ob tenuitatem materiæ cuius eſt facilis inflãmatio, ob id etiam quòd non minor ſit refrigerij ex diaſtole, quàm expellẽdorum putridorum ex ſyſtole neceſſitas. Vrina flaua aut flammea, ſubſtantiæ mediocris & odore grauis. Atque hæc pura quidem & exquiſita tertiana eſt, quam cẽſuit Hippocrates ſeptem circuitibus, quod longiſſimum eſt, iudicari. Tertiana notha aliàs ex vitellina bile in ventriculo putreſcente ac inhęrente firmiùs, aliàs ex permiſtione bilis atque pituitæ gigni ſolet. Atque hæc nõ omnes bilis, ſed quaſdam etiam pituitæ cauſas habet euidentes. Acceſſiones nullo anticipationis cunctationíſve certo ordine recurrunt, neque ſi ſtatæ ſunt, exquiſita propterea debet illa cenſeri: non enim ex circuitu ſolo febris eſſentia ſpectatur: rigor minùs quidem vehemens, ſed diuturnior, calor minùs pungens minúſque vehemens, qui non æquabilis in omne corpus inuadit, non abſimilis igni ex miſtis virentibus ſiccíſque lignis ſuccẽſo. Ardoris ſymptomata omnia mitiora, quòd bilis furorem pituita reſtinguat: hinc etiam pauco nec admodũ calido ſudore inclinat. Acceſſio vltra horas duodecim multùm exporrigitur, quantóque longior fuerit, tantò impurior: nunquam ſeptem, rarò quatuordecim circuitibus iudicatur: ſępe verò longiùs excurrit.

Symptomata.

τριταῖος νόθος καὶ μὴ εἰλικρινὴς tertiana impura nec legitima.

Quartana

Quartanæ intermittentis causæ signa. CAP. XIIII.

QVARTANAE febris continens causa censetur melancholia putris. Hæc enim quũ propriis ex causis multa cumulatur, nec caloris natiui beneficio regi potest, quasi destituta putrescens hanc febrem accendit. Est autem melancholia duplex, vna naturalis, quæ sanguinis quasi fex & limus est: altera adusta, quæ vniuscuiusque humoris torrefacti velut cinis est: hæcque aliàs ex bile flaua, aliàs ex melancholia exusta fit: interdum sed rariùs ex pituita aut sanguine perusto. Hinc quartanarum alia ex seipsa, non ex alia præcedente febre originem habet, eáque ferè succedit lienis tumori, quem naturalis melancholiæ exuperantia peperit. Alia aliarum febrium vel continuarum vel intermittentium erraticarum soboles est, de qua dixit Hippocrates, Interpolata febris eadémque errabunda in quartanã mutabitur, præcipuè si autumnus proximus est. Humor enim quicũque priorem febrem genuit, nisi integrè vacuetur, exustus crassiórque factus melancholiæ naturam subit, putrescénsque subiecta fit quartanæ materia. Itaque eos inuadit qui melancholicum humorem congesserunt: cuiusmodi sunt lienosi, & qui vel adurentes vel erraticas febres passi sunt non integrè solutas. Neque tamẽ in liene solo, sed & in mesenterio & circum hypochondria exuperans melancholia coaceruari solet. Huic gignendæ apti sunt frigidi ac sicci, qui gracili & glabro sunt corpore, ætate constante vel iam inclinante: qui curis & mœroribus confecti sunt, cibis diu addicti crassis, terrenis ac omnino feculentis. His melancholiæ copia succrescit autumno presertim & regione cœlíque statu inequali. Quúmque putredinis causę aderunt, febris exquisita quartana accendetur. Accessionis initium à frigore est valido, quod eousque sensim inualescit dũ vehementem rigorem inuehat, non eum quidem vt in tertiana pungentem ferientémque, sed vere contundentem, quo corpus vniuersum tremore concutitur, dentes stridẽt, articuli verò ac ossa quasi pondere obteruntur: hoc abeunte vomitio erumpit amara, quum præsertim viæ patent in ventriculum. Calor accenditur non vt tertianæ vehemens, sed quàm quotidianæ ardentior: neque is toto corpore æquabilis est, sed cum quadam frigoris permistione & permanente quodam artuum & ossium dolore. Sitis, vigiliæ, capitis dolor, reliquáque symptomata sæuiora quidẽ quàm in quotidiana, mitiora quàm in tertiana. Accessio quàm in

In quartanã qui propensi.

τεταρταῖος ἀκριβής

Symptomata.

cæteris intermittentibus longior, hâncque sudor finit quàm in quotidiana vberior. Pulsus accessionis initio multo quàm naturalis languidior, minor, tardior ac rarior: postea verò validus, magnus, frequens ac celer, & quàm in cæteris febribus inæqualior. Vrina primis fere diebus tenuis, alba aquosáque, postea verò & substantia & colore & contentis sæpe mutabilis, quòd eius materia plerũque varia sit, eiúsq; modò minimum, modò plurimum penetret in venas. Vix tota febris, nisi ex errore, vltra annum prorogatur, soluitur sæpe mensibus sex, interdum tribus. Quæcunque ab huius conditione suprà infráve multùm recessit, exquisita quartana non est, sed aliorum humorum particeps. Neque exquisita censeri debet, quæ in annos duos excurrit, nec quam vidi in annos nouem produci, nec quam infantes ac pueri citra vllum vitæ errorem ipso ortu à matre contraxerunt. In hoc genus plerique referendas putant febres longioris intercapedinis & intermissionis, quales sunt quintana, sextana, aut si quæ rariores periodos habent. Harum quippe materiam statuunt melancholiam admodum crassam atque terrenam, qualis ab exusta pituita gignitur. Atque eam quidem paucam in parte quadam distantiore iamdiu coarctatam, vt idcirco tardiùs moueatur accessionémque faciat. Has Hippocratis authoritate confirmatas Galenus non recipit, ne vel supra quatuor humores alium statuere, vel aliã illis sedem quàm in venis designare cogatur. Simplicium febrium formæ tales ferè existunt: at certè nonnunquam variant. Nam quartana interdum à blando frigore exorta, miti dein calore in quatuor sexve duntaxat horas excurrit. Tertiana verò hac plerumque tum horrore, tum æstu atrocior atque prolixior. Quam quidem aggressione prima difficile ex typo, facile postea sit ex circuitus ordine dignoscere.

τεταρταῖος νόθος καὶ μὴ εἰλικρινής.

De compositis febribus. CAP. XV.

SIMPLEX & exquisita febris ex vnius simplicísque humoris corruptione proficiscitur, & eius omnes causæ omniáque signa, nempe natura, ætas, victus ratio, regio, anni tempus & status cœli, omnia denique symptomata in vnius eiusdémque humoris dominium conspirant. Composita autem febris bifariam dicitur, vel quòd ex multis confusis, vel quòd ex implicitis constet. Confusæ sunt quæ ita permiscentur, vt simul incipiant simúlque desinant. Fiunt autem ex diuersis humoribus eodem loco permistis atque confusis, paritérq; putrescentibus. Nulla seorsum internosci potest,

Confusæ febres.

poteſt,neque vlla ſimplex ac pura elucet, ſed ſunt earum ſigna confuſa. Hæ ſunt quas ſuprà febres nothas appellauimus. Quum par eſt cõfuſarum modus, vix vllum poteſt definitum genus ſignari : quum verò impar, confuſa febris eius quæ plus pollet potiórque eſt genus noménque ſortitur. Quæ plus bilis putreſcẽtis quàm cæterorum humorum nacta fuerit, tertiana appellabitur, ſed notha ac illegitima: & quotidiana notha in qua non ſyncera pituita, ſed alterius quippiam humoris vnà putreſcet: quartana notha in qua melancholia aliis etiam humoribus perfundetur. Implicitę febres ſunt, quæ diuerſis horis incipiunt diuerſiſque deſinunt. Harum vnaquæque ſeorſum conſiſtit propriámque eſſentiam habet, tametſi acceſſionum partes quædam in tempus idem concurrunt. Fiunt hæ ex diuerſis humoribus non eodem loco poſitis, ſed quorum ſua ſit cuiuſque ſedes, ſua eſſentia, ſuúſque motus. Harum vnamquamque tanquam ſeorſum atque ſolitaria conſiſteret, minimè arduum fuerit propriis ſignis internoſcere. Continua cum continua duntaxat confunditur, non autem implicatur: & abſurdum eſt quod ſcribit Auicennas, vnius continuæ putredinem ex vno loco, alterius ex altero effundi. Nam reuera in vtraque humores in venis putreſcunt maioribus, in híſque agitati permiſcentur. At intermittens tum cum altera intermittente, tum cum cõtinua implicari ſolet. Quum itaque tres ſint omnes ſimplices intermittentium differentiæ, quotidiana, tertiana, & quartana, harum vnaquæque cum altera vel eiuſdem vel diuerſi generis implicari poteſt. Ex ſimilium generum implexu hæ fiunt. Duplex quotidiana, quum in dies acceſſiones duæ typis definitæ cõtingunt, quod admodum inſolens eſt. Duplex tertiana frequens obtingit, cuius acceſſiones quotidie fiunt, ſed nec pares nec iiſdem horis: ferè enim quæ diebus imparibus fiunt acceſſiones, ſimiles inter ſe ſunt, atque iis diſſimiles quæ in dies pares incidunt. Duplex tertiana à ſimplici ferè initium habet, cui dein accedit & altera: & implicitarum vna prior terminari ſolet altera manente. Non minus frequens eſt duplex atque etiam triplex quartana: illa duobus diebus exercet, vno intermittit: hæc quotidie acceſſiones habet, eáſque rarò pares. Vtraque ſolet è ſimplici naſci, cui dein altera, poſtea verò & tertia ad illas ſe applicat. Has omnes à quotidiana typis diſtinguit, quòd ſint quotidianæ ſimiles inter ſe acceſſiones, harum verò diſſimiles. Et licet ſimiles fortè contingant, ex mouen-

Implicitæ.

Tertiana duplex frequens.

Quartana duplex atque etiam triplex.

di tamé impetu & ex commemoratis signis internosci possunt. Neque enim duplex tertiana similes atque quotidiana accessiones efficit, nec triplex quartana similes atque tertiana duplex, quotiadináve: nec similes euidentes causæ sunt, quæ melancholiæ atque bilis aut pituitæ dominium proferant. Iam verò intermittentes diuersorum generum perquàm rarò implicantur, vt quotidiana & tertiana, tertiana & quartana, idque siquãdo inciderit, primis vix diebus animaduerti potest. Cæterùm intermittés vt tertiana interdum continuæ iungitur: atq; hæc à tertiana cõtinua distat, quòd huius exacerbationes sine horrore rigoréve prehendant, nullóque sudore inclinent: in illa verò contra à rigore incipiunt inclinántque cum sudore: nec tamen vt in intermittente sudorem sequitur integritas, sed alterius continuatio.

ἡ μιτει-ταῖος. Huius generis est quæ semitertiana dicitur: continua quidé ac minimè intermittens, vno die cum horrore inuadens, híncque grauiùs increscens affligénsque, altero autem leuiùs. Constat enim ex tertiana intermittente & ex quotidiana continua: vnóque die accessiones duas habet, altero vnicam. Si pares ambo sunt humores, exquisita fit semitertiana: si verò bilis exuprat, ardentior fit & tertianæ magis affinis: si pituita, mitior magísque quotidianæ particeps. Quotidiana intermittens si quando tertianæ cõtinuæ iungatur atque implicetur, semitertianam quoq; efficiet, eámque exquisitam & nunc dictæ persimilem, si humores ipsi æquales concurrant: non exquisitam verò, exuperante eorum alterutro. His ad vnguem comprehensa mihi videtur omnis putridarum febrium tractatio.

Hecticæ febris gradus, causæ, signa. CAP. XVI.

Febris hectica est calor præter naturam in cordis substantia primùm ac per se hærens & infixus. Hic autem cordis vitalísque principij, mox etiam reliquarum partium similarium substantiam obsidet, quòd omnis cordis intemperies mox corpori reliquo facilè impertiatur. Consistit in cordis partísve similaris substãtia, non quidem leuiter, vt ephemeræ aut putridæ febris calor, qui ex accẽso spiritu vel humore in partium similarium substantiam quadamtenùs effunditur: sed penitus quasi immersis primùm ac per se in propriam partis substantiam infigitur. Quúmque partis similaris duplex sit calor, vnus elementaris, alter diuinus, non hic quidem, sed vnus elemẽtaris supra modum auctus, hecticæ febris est essentia: cuius tamen vi tum diuinus ille

Calor similaris partis geminus.

calor,

calor, tum quicquid in similari parte consistit tandē exhauritur. Etenim partis similaris triplex est substantia, solida, humida, & spirituosa. Humida rursum triplex, carnosa quæ nil quàm concretus est humor alimentarius: primigenia, quæ propria est innati calidi substantia, in quā & spiritus & calor innatus primùm consistit: aquea seu elementaris qua tanquam glutino solida substantia cohęret ac persistit. Quū itaque febrilis ille calor cor & vnamquamque partem similarem inuadit, primum quidem carnosa quoque illius substantia incenditur & efferuescit: ac quandiu nihil eius aut exiguum dissipatum est, primus est febris hecticæ gradus. Secundus quum amplius procedēte calore aut plurima aut tota carnosa hæc substantia absumpta est: nam & huius multi existunt ordines. Tertius hecticæ gradus est, quum absumpta carnosa substantia, calor ille febrilis & immanis primigenium humidum manifestè depopulatur: hic verus est marcor, & febris hectica cum marcore, quā Græci μαρασμώδη & περιφρυγῆ appellant. Per hanc quidem insitus spiritus atque calor qui eo humido innititur, omnísq; hinc prodiens facultas magnam facit virium iacturam: hinc & corporis vires omnes marcescunt & languent, omnesque functiones intercidunt. Hæc si manifesta iam est, penitus immedicabilis existit. Quum enim nobis insitum sit & ex semine contractum humidum id primigenium, quicquid illius absumptum fuerit, resarciri nunquam potest, & hominem necesse est multo ante tempore interire, quàm maior illius portio disperdatur. Carnosa verò substantia quia instaurari potest, secundus hecticæ gradus curationem admittit, nisi iam forte marcori sit proximus. Vt autem febris calore, ita etiam ætatis decursu sine febre, sine dolore, solo interdum senio naturalíque siccitate carnosum id humidum absumitur, deinde & primigenium, fitque simplex ex senio marcor; quemadmodum & dum arbores vetustate senióque marcescere cōperimus. Hectica porrò febris quæ vera simpléxque existit, aut statim ab initio prehendit, aut ephemeræ succedit. Hæc in eum duntaxat incidit qui natura calidior sicciórque fuerit. Fit autem à vehementibus causis euidentibus, vt ab iracundia, à mœrore, labore, æstu, siti, inedia. Hæ siquidem causæ quum leuiores sunt ephemeram, quum vehementissimæ hecticam mouent: statim nimirum inflammatis solidis partibus. Incipientis hecticæ febris primique gradus signa sunt, quum vehementes causæ euiden-

Tres hecticæ gradus.

Causæ euidentes vehementißimæ quæ hecticam inuunt.

tes antecesserunt. Exacto triduo aut quatriduo quum ephemera amplius dici nequeat, si febris perseuerat ęqualis citra insignem vel additionem vel minutionem: quæ quia æqualis existit, sine vllo dolore est, vixque laborans febricitare se putat. Magna virium imbecillitas est cum quodam languore. Tangenti calor mitis primùm apparet, sed mox acer ac mordax. Pulsus debilis, paruus ac frequens: & arteriæ quàm circumpositæ partes calidiores sentiuntur, maximéque in diastoles. Hora vna duabúsve ab ingesto cibo calor exacuitur pulsúsque crebrior atque celerior euadit: cibo autem confecto febris in pristinam æqualitatem redit. Vt enim si calcem humore conspergis, vapor multus acriórque calor suscitatur, ita & corporis solidæ partes hectico calore obsessæ, ampliorem calorem effundũt dum cibi madore proluuntur. Quum secundus gradus est hecticæ, præter superiora inualescente cordis siccitate, corpus iam manifeste liquescit & absumitur. Vrinę pinguedo telis araneorum similis innatat, cutis non rugosa & mollis vt iis qui aliis de causis extenuãtur, sed vt cæteræ solidæ partes arida squalidáque existit. Pulsus durus tensúsque est, multóque debilior ac minor. Febris marasmodes verúsque marcor & tertius hecticæ gradus est, quum præ siccitate consumptionéque corporis, oculi supra modum caui sunt, & prominent quę circiter sunt ossa, aridę palpebrę vix attolli possunt, atque vt dormienti conniuent: neque tamen is status somnus est, sed dormiendi impotẽtia. Collapsa tempora ac summè caua, quòd eorum caro absumpta sit: frons dura, intenta & arida: facies squalida & plumbea, cuius & viuidus calor periit. Venter quasi inanis, depressius atque contractus, reliquúmque corpus omne ita aridum, vt nihil præter ossa membranis & cute obducta, & quasi sceleton esse videatur: ipsáque cutis apprehensa vt corium aridissima apparet. Pulsus omnium maximè durus, paruus, debilis ac frequens. Atque hæc quidẽ hectica febris omnino simplex est, alteri nulli permista, quæ proculdubio rarissima visu obtingere animaduertitur. Est & alia febris hectica aliquãto frequentior, quæ acutam ardentémque febrem excipit. Quum enim admodum vehemens est febris incẽdium, & laborans natura calidus siccúsque diutius inediam aut sitim tolerat, nulláque ope incẽdio succurritur, collique fit carnosa similariũ partiũ substantia, & febris in partes solidas inuadit eásque populatur. Hęc proprie ardens & colliquans est febris, id breui efficiẽs quod

Symptomata.

Secundi gradus signa.

Tertij gradus notæ.

Hecticæ febr. prima differẽtia quæ & simplex est & inuentu rara.

Altera frequentior quæ putredinẽ coniunctã habet.

quod simplex hectica sensim multóque tempore. Traditur & tertia hecticæ differentia ex partis cuiuspiam affectione, præsertim ex iecoris, lienis, vẽtriculi, pulmonum, thoracis, renum vel intestinorum inflammatione haud rectè curata, maximè verò si purulenta euadat. Quum enim febrilis calor diutius in his persistat córque obsideat, solutu certè quidem difficilis euadit, ac tum cordi, tum cæteris partib. summam siccitatem ingenerat. Cæterùm hæc propriè hectica censeri non potest, sed symptomatica febris, eáque plerumque lenta, de qua ante iam dixi. Quinetiam neque hoc genus, neque alterum præcedens in hecticæ simplicis genere contineri potest: vtrumque enim ex putredine natum est, quam etiamnũ diu redolet, eius quippe indicia in pulsu, in vrinis, in siti, in aliísque symptomatis permanent. Quin & crebræ in his excandescentiæ etiam sine cibo fiunt, & inæqualitates, & crebri horrores, quum præsertim purulenta est collectio. Itaque omnis quæ hectica appellatur ex putrida febre profecta, putredinis etiamnum particeps est.

Tertia ex putredine quoque nata.

De maligna pestilentéque febre, quæ totius substantiæ morbus est.

CAP. XVII.

MALIGNA febris est quæ nõ modò calore, sed & qualitate venenata cor fatigat. Quâ enim febris est, calore: quâ maligna, perniciȩ molesta est. Venenata qualitas appellatur, cuius vis & pernicies supra vulgaris putredinis cõditionem est. Ea autem vel intus sponte gignitur in nobis, vel extrinsecus inducitur, idque aliàs è sublimi, aliàs aliis ex causis. E sublimi venenata febris quȩ fit, pestilens est, aliis ex causis simpliciter maligna. Hæc itaque fit quum in nobis humores præter simplicem putredinem, alienam quoque perniciem his ex causis cõtrahunt. Hi enim vel spõte sua eo interdum sensim vetustate degenerant, vt prassina, cærulea, atrave bilis putrescens, vel vitiosi cibi atque potus, quia sint cuiusdã veneni participes, naturæ suæ humores febrésque proferunt. Aëris quoque inquinamenta quæ ex infectis paludibus, lacubus, antris, specubus, hominum animãtiúmque cadaueribus aut excrementis, aut ex aliis grauioribus expirationibus sunt contracta: & quæ ex temporum tempestatúmque inordinatis exuperantiis procedunt. Quæcunque his ex causis genita sit pernicies, ea vel cum aëre, vel cũ cibis, vel quouis modo aliter in nos penetrat, atque si suscipiendæ febri præparatum corpus est, malignè corruptis humoribus febrem infert simpliciter malignam. Pestilẽtis au-

κακοήθης καὶ λοιμώδης πυρετὸς καὶ ὀλέθριος.

λοιμὸς καὶ ὄλεθρος.

tem febris causa est perniciés venenatáque qualitas è sublimi cœlitúsque in aërem demissa, quæ quasi furibunda passim inuolat in vulgus. Quia enim pestilentiæ semina aëri inspersa inspiratione perspirationéque intrò subeūt, si cor affectioni præparatum est, id continuò, inde verò arteriarum spiritus, postremò humores corpúsque vniuersum labefactāt. Sed est cognitu difficilimum, quid corpus vnumquodque pestilentię obnoxium reddat. Quum maligna pestilénsve febris simplex est & solitaria citra putridam, pulsus languidus, paruus, frequens, celer, omninóque inæqualis existit: vires omnes præsertímque vitales concidunt: frequens animi defectio ac interdum syncope: assidua vomitio per quam ne cibus quidē optimus cor recreat: vigiliæ molestæ, frequens corporis iactatio, vrinæ nec crudæ nec turbidæ: nec sitis vehemens, nec appetētia deiecta, nec magnum incendium, nec febris admodum ardens vt idcirco interdum ægri nec se febricitare putent, & sine sensu doloris viribus extinctis inopinatò decedant. Hæ igitur notę sunt malignæ pestilentísque febris. Quum autem solitaria non est, sed putridæ permista, commemoratis signis accedunt capitis dolor & grauitas, & in somnum propensio, deinde deliriū, spiratio difficilis & graueolens, sitis inexhausta, deiecta appetentia, biliosa vomitio, interiorum æstus vehemens & extremorū frigus, vt idcirco febris foris mitis sit, intus cōturbans: vrina cruda, turbida ac fœtida: fœda & graueolens alui proluuies, aliáque plurima quæ pro varia corporis humorúmque constitutione alia alios exercent. Hæc enim cōstitutionis varietas causa est, cur vix duos vsquā videas eadem contagione inquinatos similibus premi symptomatis.

Prognostica, signa quibus præsentitur grauis & pestilens annus futurus.

Futurorum porrò grauium malignorúmque morborum præsagia quædam sunt. Ver pluuiosum & australe æstásque feruida: nam putredo corporibus accersitur. Auster sine pluuiis diu perseuerās: omnia quippe corrumpit, quia natura calidus humidúsque est: pluuiosus verò calorem æstúmque temperat. Aër turbidus, caliginosus, æstuosus quodam caumate, sine ventis aut leui austro. Nam flatu quouis & tempestate valida aër expurgatur, neque putredinem ingenerari sinit. Cometæ, stellę cadentes, hiatus, ardores, & alia in æthere nocte conspicua. Hæc enim singula si diu persistant, putredinis tum causæ tum signa perhibentur. Eius verò genitæ aut proximè impendentis signa sunt, insectorum & ex putredine genitorum animalium exuperantia, cuius-

modi

modi sunt pulices, cimices, muscarum varia genera, locustæ, ranæ ac mures. Sæpe quæ in terræ visceribus degunt animalia, errabunda prosiliunt: auiculæ corruptione percepta nidos deserunt cælúmque mutant: nonnunquam minutiorum animalium quæ proniore sunt capite, vt ouium, magna clades antecedit. Ex his igitur præsagiri potest annum grauem calamitosúmque fore, in quo putridi malignique morbi grassentur. At verè pestilentem annum fore, non hinc preuidere licet, sed ex sola syderum commistione, quæ illius est procreatrix.

De carbunculo bubonéque pestilenti. CAP. XVIII.

PESTILENTIVM febrium aliæ incomitatæ sunt, aliæ malignitatis suæ atque veneni characterem quandam exhibēt. Hic autem vel carbunculus est vel bubo, vel exanthemata purpurea. Hæc quidem in mitioribus sub morbi statum erumpunt toto corpore cōspersa, interdum cærulea vel nigra nullo tumore extuberantia. Carbunculus perniciem adfert maiorem, non è certa sede sed indiscriminatim modò ex hac modò ex illa prosiliens. Ferè autem oritur à pustula exili milij seminis magnitudine: interdum verò & multæ prosiliunt, primùm quidē pruritu, deinde rubore, ardore doloréque vehementi. Hoc verò sensim increscente pars vritur, crustosúmq; vlcus quasi candēte ferro inducitur, ídque vel nigrum vel cinereum. Nonnunquam & à crustoso vlcere siue pustula initium sumit. Caro quæ circum vlcus est summè inflammatur, nigrescente colore doloréque implacabili, quæ demum corrupta excidit. Proximam continentémque huius causam statuunt, crassum retorridúmque sanguinem longè ab eo diuersum qui phlegmonem parit. Cæterùm quòd pestilens sit populariterque grassetur, causa est non modò putrida, sed & venenata aëris constitutio, qua dum præparatum corpus attingitur, contractæ cladis hunc quasi characterem exhibet. Quæsitum autem perdiu, febrísne ex carbunculo, an ex febre carbunculus procedat. Quoniam interdum carbunculi initium multo antè tempore conspicuum quàm febris est, tametsi Galenus ex carbunculo febrem necessariò deducit. At certè vna venenata pernicies vtriusque causa est, nec tota in carbunculo, nec in febre tota inhærescens. Quamdiu enim carbunculus sine febre est, quis omne virus in affecta sede collocet? Licet af-

ὁ ἄνθραξ.

Pestilentis tum febris tū carbunculi vera causa.

fecta pars extirpetur, aut circũſcriptione facta virus intrò ſubire inhibeatur, nõ idcirco reliquum corpus in tuto fuerit. Non enim quemadmodum virulentarum beſtiarum demorſu, ex ea parte pernicies inducitur, ſed inquinati aëris inſpiratione. Quum itaque huius veneno cor laceſſitur, ſi robuſtæ ſunt vires, veneni quiddam ſtatim in aliquã corporis ſummam partem diſiicitur, illícque ſenſim incrementum ſumit partémque contaminat: altera veneni portio intus hærens, quum ſenſim inualuerit, febrem infert peſtilentem. Sin verò imbecillæ vires erunt, incenſum intus venenum febrem parit, cuius impetu veneni quiddam foras exiliens, poſtea carbunculum promit. Similis eſt & de peſtilente bubone diſputatio. Hic autem ſimilem atque carbunculus ortus ſui perniciem obtinet: materiam verò minùs feruidam ac verè phlegmonodem, vt quæ ſanatione ſuppurat. Inſidet verò ſolis adenibus, nempe vel tonſillis, vel alis, vel inguinibus. De hoc nihil veterum literis proditum eſt, ſiue quòd tum rarus admodum & inſolens eſſet, ſiue quòd in regionibus feruidis nuſquam graſſetur. Nunc autem aquiloniis præſertim regionibus in peſtilentia frequens, aliàs cum carbunculo, aliàs ſolitarius, aliàs ante, aliàs poſt febrem ortum habens. Si carbunculi comes eſt, illi ferè aſſidet proximáſq; glandulas occupat: vt ſi in capite vel in aliqua vicina parte cõſedit, eas quę in collo & ſecus aures ſunt glandulas inuadit: ſi in brachiis alas: ſi in cruribus inguina. Nec tamen bubo carbũculi quaſi comes eſt indiuiduus, ſed vterq; etiã ſeorſum deprehenditur. Finitima his ſunt exanthemata & ecthymata. Hæc puſtularũ ſpecie in ſumma cute extuberant, alba quidẽ, ſed in ambitu rubra. Exanthemata verò maculæ ſunt exiles vel rubræ, vel purpureæ, vel nigræ. Vt autem corporis ſumma, ita & interiora omnia viſcera, muſculos, neruos, cæteráſq; partes ſolidas obſidét, ex hiſq; primã ducunt originem. Vtriuſque ſua propriáque cauſa in aëre: qualitas quippe maligna diuerſi mitioríſque generis quàm quæ carbunculum bubonémq; peſtilentem ingenerat: proinde in infantes ac pueros, non autẽ in ſeniores, niſi ferocior immaniórq; ſit, inuadit. Neq; auſtrina neque pluuioſa cõſtitutio, neq; æſtus, ſed cæca pernicies hyeme pariter ac æſtate annis quibuſdã irrumpens, horũ eſt effectrix: cum hac enim inquinamenta illa incipiũt paritérque deſinunt. Initium habent à febre quæ ſynochi ſpeciem habet: cuius pulſus frequens, celer ac vehemens eſt. Membra omnia in-

nia ingrauescũt, somnus obrepit, caput dolet, nares stillant, oculi tument & illachrymãtur, facies quasi inflammata rubescit, vox raucescit, difficilis crebráque fit respiratio. Die tertio, quarto, aut interdũ quinto exanthemata ecthymatáve morbi vi impulsa prorumpunt nulla crisi, nulla febris solutione. Hæc enim persistit dum cita aluo fœda proluuies exeat, aut dum absumatur tempore. Morbi complures alij sunt pestilentes, aut consuetorum aut insolentiũ numero, quorũ est sua cuiusq; causa euidens propriáq; malignitas in aere cœlitus demissa, cujus essentia haud secus quã ex euentu dignosci cõprehendíq; potest. At nihilominùs quoniam vniuscuiusq; comes est maligna perniciosáque febris ex ea cõtagione profecta, quę inspiratu cor viscus omniũ nobilissimũ primum attingit, iure debét omnes hoc genere pestilentis febris recenseri. Quicunq; verò aut epidemij, aut cõtagiosi, aut venenati morbi nulla comite febre nos obsidét, licet occultæ cuiusdã & cæcæ malignitatis sint participes, non huc tamen, sed in particularium morborum genera referri debent, in quorum deinceps tractatione versamur.

De febrium symptomatis. CAP. XIX.

FEBRIS nulla incomitata progreditur, sed tum symptomatis tũ aliis plerumque morbis stipata. Symptomata quæcunque leuia sunt ac mitia, in signis duntaxat connumerari solent: quæ verò sæua ac sæpe laborantem non minùs quam febris exercent, virésque nimiopere aut fatigant aut dissoluunt, animaduersione & tractatione digna sunt. Si quid igitur præter febrem ægrotum immaniùs torquebit, videndum & accuratè discernendum, ídne ex febre vt proprium eius symptoma emergat, an ex alio morbo qui febri sit implicitus & cuius propria sit seorsùm causa. Grauius autẽ symptoma reddit, aut humoris situs aut partis imbecillitas. Quum enim febris materia non in omne corpus est æquabiliter effusa, sed in aliquam partẽ præcipuè impegit, pro illius conditione symptomata exurgunt. Quum etiã ante febrem pars quædam corporis vel natura vel humoris cuiusdam veterísve mali vitio imbecilla erat, tametsi æquabilis sit corporis affectio, pars tamen iamdiu offensa prima omnium iacturam & incõmoda persentit: & si quod in vlla corporis parte vitium olim delituit, id protinus excitatur cum febre. Febrium verò symptomata, quæ ferè solent grauissimè torquere, hæc sunt: sitis, lingue ariditas & scabrities, deglutiendi difficultas, gustus deprauatus, cibi fastidiũ,

ἀσύμπτωτος πυρετὸς οὐδείς.

nausea, vomitio, alui profluuium, singultus, syncope, animi defectio, oppressio, æstus immodicus, corporis iactatio & eius velut contusio, lumborum grauitas, capitis dolor, vigiliæ, delirium. In intermittente verò febre rigor vehemens, ἡ δίψα καὶ τῆσδε αἴτιον. sudor exuperans. Sitis quidem fit interiore ventriculi tunica vel ardore inarefacta, vel imbuta nitroso & acri calidóq; humore. Illa tamen potu extinguitur, hæc verò minimè, etiamsi totus venter humore perfundatur ac turgeat: sæpe enim vel ore madido grauis existit. Sola corporis æstuatio ἡ γλῶσσα ἐπὶ ξηρὸς καὶ τραχεῖα καὶ περιγλισχρος καὶ λιγνυώδης. nisi hæc interueniant, rarò siti excruciat. Nam interdum corpus febri exardescit sine siti, nō quòd (vt vulgò creditur) frigida destillatio vetriculū proluat, sed quòd ardotis causa longiùs absit à ventriculo. Lingua nonnūquam sine siti arescit in febre, perinde atq; in iis qui per sanitatem hiāte ore obdormiūt: arescit & ab immodico æstu, & à calido acrique vapore in fauces, in os & in palatū sublato. Huius plerumque tanta vis est vt linguam scabritie exasperet, nonnunquā & hanc diffindat. Si crassiusculus vapor est, aut pituita è vētriculo in os redundat, aut è cerebro procumbit, crassescēs ea vi caloris & obdurescens linguam ac dentes plerumque & gulam totam lentore obducit. Hæ ipsæ causæ quum fauces œsophagique introitum obsident, & viam cibi vel siccitate vel lentore coangustant, deglutiendi difficultatem in- τὸ στόμα ἐκπικρούμενον. uehunt. Numquam tamen deprehensum est his solùm ex causis (quod tamen plurimi metuunt) omnino fauces præcludi. Gustus deprauatur quum lingua aut os vel bilis perfusione amarescit, vel corrupti humoris substantia aut vapore inquinatur. Sub hoc autem vitio integra nonnūquam ἡ ἀποσιτίη καὶ ἀνορεξία. est appetentia. Cibi verò fastidium aut febrem antecedit, aut primum eius symptoma existit. Huius enim causa multiplex. Nam & sola corporis perturbatio & omnis ventriculi perfusio à quouis humore, qui aut ipsum quasi saturat, aut aliena qualitate appetēdi vim illius consopit & obruit: necnon corruptus vapor in os ventriculi vndelibet efflatus, aut sola infensa qualitas eò se inferens appetentiam euer- ἡ ναυτία καὶ ἔμετος. tit. Nausea atque vomitio causas habet aut humorem aut vaporem aut qualitatem, quæ modò nimiopere relaxat & emollit, vt pituita dulcis, modò expultricem facultatem vel copia vel acrimonia extimulat, vt bilis genus omne, modò pernicie facultatis ipsius robur aut infestat aut dissoluit, vt maligna atque pestilens febris qualitas. Quum igitur causarum aliqua vel in ore ventriculi, vel circum tunicas eius

tam

tam vehementer impingitur ac hæret vt excuti ipsa minimè possit, si exinanitus est ventriculus nauseam solùm: sin verò potu cibóve confertus est, cibi vomitionem mouet. Quum autem causa ipsa nusquam obhæret, sed aut in ventriculo fluctuat, aut in eum alicunde confluit, humoris aliàs biliosi aliàs pituitosi vomitionem ciet. Alui profluuium quod lienteria dicitur nonnunquam perinde atque vomitio febri succedit, quum ventriculus vel copia, vel acrimonia, vel malignitate humorum vaporúmve eousque proritatur vt minimè cibum vel amplectatur vel conficiat. Sed & id nonnunquam præstat immoderatus ac intempestiuus frigidæ potus, præsertim ventriculo purgatione lacessito datus. Singultum vel ab inanitione vel à repletione fieri author est Hippocrates: at qui per febres acutas easque malignas incidit quum ferè perniciosus sit aliam causam habet, aut corrupti humoris acrimoniã, aut malignitatem ac perniciem, qualem pestilens febris exhibet. Hæc quippe vt vomitionem ac plerumque animi exolutionem, ita & dum in vetriculi tunicas altiùs inseritur, singultum ciet. Animus in febre deficit & exoluitur modò ab eius humoris pernicie qui venenatã febrem inflixit, modò ab eruginosa aut prassina aut atra bile, quæ ventriculi os præcordiorúmue membranas acriter ferit ac vellicat. Quum autem turgens hæc materia è venis in cordis arcẽ vel subit vel impellitur, multò grauior obtingit exolutio, necnon syncope in primis periculosa, quum ea repente & affatim irruperit. Exolutionẽ etiam plerumque infert symptomatum quæ febribus assistunt sæuitia, vt vigiliæ, dolor, timor, immodica & repente facta quæuis vacuatio, itémque victus tenuis atque parcus. Quæ hactenus protuli, ferè quidem ventriculi aut præcordiorum offensione emergunt, quum vel bilis acerrima, vel alius quiuis putrescens aut venenatus humor in eas sedes vehementiùs irruit, aut eò de se totrum vaporem effundit. Quę autem non ex his causis profecta sunt, ex alio quodam peculiari morbo ducunt originẽ. Oppressio quę penè suffocat laborãtémque huc illuc agitat & impellit, fit interdũ ab ardore bilis prassinę vel eruginosæ, quę circũ cor, vt in causo, exæstuat, interdum ab eius humoris copia qui in pręcordiis aut in visceribus firmatus ac per febrem impulsus ventriculũ atq; diaphragma premit. Posterior hæc non minùs in intermittente febre quàm in continua frequens, cui ferè comes est præcordiorũ distentio, atque in cõtactu pressuq;

ἡ διάρροια.

ὁ λυγμός.

ἡ λειποθυμία ἔκλυσίς τε καὶ λειποψυχία.

ἡ ἄσθμα τε καὶ πνῖγος μετὰ ῥιπτασμοῦ.

dolor. Est porrò grauissima oppressio, quum vel iecur vel lienem phlegmone exercet. Huic affinis est spirādi difficultas non parui in morbis acutis momenti. Ea præcordiorum oppressionem sæpe consequitur, nonnunquam cordis & pulmonum æstum, quum vt in causo bilis atque putredo circum eas sedes inceditur: aut quum turgens in venis materia impetu prosiliens eò procumbit. Delirantibus quorū sensus aliò distrahitur, rara & alta: iis verò qui iam morti proximi sunt, alta, crebra difficilísque fit respiratio, sed non tam vehementia æstus quàm insiti caloris penuria & virium languore. Quæ verò vel à destillatione vel ab alia quauis causà processit, minimè debet in febriū symptomatis recenseri. Lumborū dolor atque grauitas tum maximè fit, quum peccantis materiæ pondus in venā cauam aut in maiorem lumborum arteriam plurimùm illabitur. Ea si pariter vehementiùs inceditur, renum lumborúmque suscitat ardores. At verò quum eius portio in tenues venas quæ per summa sunt corporis, atque etiam in musculos excurrit, lassitudines, membrorum grauitates, artuúmque dolores excruciāt, quos imperitum vulgus catarrho refert acceptos. His ex causis maximè verò ex oppressione, ex lumborum artuúmq; dolore atque ex æstu, magna incidit corporis iactatio, qua id subinde modò in alterutrum latus, modò in pedes inquietum deuoluitur. Quum verò neque à dolore neque ab his causis impellentibus corpus perturbatione iactatur, vel morbi materiam in venis turgere & huc illúcq; ferri, vel cęca malignitate cor, vt in pestilente febre, obsideri putādum.

ἡ δύσπνοια.

ὀσφύος ὀδύνη καὶ πόνος.

Capitis dolor in febre subiectarum partium maximéque præcordiorū consensu fit, in quibus exæstuans humor multum de se vaporem in caput per medias quasq. regiones (est enim corp⁹ omnino perspirabile) emittit. Hic verò meninges & pericranium vel calore & acrimonia feriens, vel copia distrahens dolorem parit. Nonnunquam & è venis arteriísque maioribus sursum impulsus tenuior sanguis temporum pulsantem facit dolorem. Omnis autem ex febre genitus capitis dolor aut tempora aut frontem, aut omnino priorem capitis regionem adoritur. Qui verò aut in occipitio, aut in vertice, aut circū aures figitur, etiamsi cum febre excandescat, peculiarem causam habet in capite neq; symptoma est febris. Sæpe enim hisce locis vetus dolor quasi sopitus atq; conquiescens, humore irritato exasperatur cū febre, quemadmodū & humor omnis circum membranas & articulos

ἡ κεφαλαλγία.

κεφαλαία.

articulos præter naturã obhærens, si tacitus erat, vini meracioris liberaliore potu suscitatur dolorémque ciet. Vigilias inferunt causæ omnes quæ somnũ & quietem interpellant: dolor, æstus, oppressio, sitis, & quæcunque nimiùm infestæ sunt & laborãti graues. Plerumq; etiamsi-ne istæ quidẽ molestæ sint, somnus tamen nullus obrepere potest. Id ferè obtingit quum calidus acérque vapor cerebri substantiã magis quàm meninges ferit, eámque exiccat & calfacit, spiritúsque supra modum attenuat & variè dispergit. Idipsum quoq; citra magnum ardorem euenire compertũ est, quoties perniciosà qualitate cor obteritur. Somni modus diligentèr obseruandus. Nam in acutis morbis consopiti laborantes quùm expergiscuntur, plerumque nec meminerunt nec se dormiuisse putant. Posteriores hæ causæ si vehementiores occurrunt, aut si feruida bilis in cerebrum obrepit, ídque vrinis factis interdũ purioribus, mens conturbatur & portentosa rerũ simulachra sensibus & menti sese obiectãt, quibus continuò succedit delirium ipsáq; mentis alienatio, cuius varias posthac species exponemus. Maioris autẽ terroris quàm periculi est deliriũ, quòd sæpe nullo vitæ discrimine hominẽ abducat ab vsu rationis. Quum iam perseuerante delirio cerebrũ grauius offenditur, neruorum accedit subsultus, quo non nerui modò sed & artus ipsi præsertim manus ac brachia saltu quodã à tremore diuerso inuitis iactantur: is quidem perniciem ferè portendit. Prȩsentitur autem impendens deliriũ aut importuna loquacitate, aut immoderatiore gestu, aut quauis effrenata laborantis impudẽtia. Ferè autem quum is humor deferbuerit, represso delirio grauis profundúsque sopor obrepit. Rigor horrórve quanquã intermittentium febriũ est proprius, nõnunquam tamen modum excedit. ex his autem causis prodit quas superiori oratione sumus complexi. Qui in continua febre interdum apparet, aut commutationis aut solutionis est index. Sudor non modò febrium intermittentium, sed & continuarum & aliorum quorundam morborum est communis. Huius materia est humor vel copia vel qualitate grauis, per cutis spiracula manifeste affatímq; prosiliens. Hinc verò quòd calidus sit aut frigidus, mitis aut acer, tenuis aut crassus atque viscosus, fœtidus aut suauis, humoris qui hunc protulit genus exprimitur. Erumpit sudor aut naturæ vi, quiddã superuacaneum robore expellentis, aut sponte proprióq; impetu. Illũ naturalem, hũc symptomaticũ appellãt,

ἡ ἀγρυπνία.

ἡ παραφροσύνη.

ὁ ἱδρώς.

Qui decedēre febris intermittentis accessione profluit vberius,&qui in continuarū febrium crisi emanat, naturalis est: præter naturā verò & symptomaticus, qui quouis modo aliter alióve morbi tempore prosiliit. Hic ferè primùm incipit à capite, ac deinde è reliquis etiam partibus sensim emanat. Solùm enim vtilis & secundum naturam is habendus est, qui expurgatæ aluo succedit, quíque iam vacuata crassiore morbi materia, reliquam tenuem per corporis summa dissipat. Qui verò vel morbi initio, vel quouis alio tempore, vel ante concoctionem, vel ante crisim exierit, irritus est atque symptomaticus, & cui nulla morbi fida solutio committi potest. Qui in syncope & in virium exolutione siue calidus siue frigidus emergit, non sudor, sed propriè mador appellatur. Hęc præcipua sunt febrium symptomata, ex quorum specie atque sæuitia intelligi potest, in quam præsertim partem continens febris materia incūbat, aut quæ pars corporis vel imbecilla vel humoris vitio grauata ante febrem fuerit. Sic omnis comprehensa sit tractatio noscendarum febrium, a qua in eam me confero quæ de morbis est partium singularum.

Libri quarti de febribus earúmque symptomatis, Finis.

DE PARTIVM MORBIS ET SYMPTOMATIS, LIBER V.

PRÆFATIO.

QVI primi omnium medicinæ initia & quasi fundamenta iecerunt, iure quidem ac meritò id sibi laudi & gloriæ tribuére, vt à se inuentis & modò deprehensis inusitatísque affectibus inaudita quoque nomina arbitratu suo imponerent. Sed quum ipsi rudem adhuc & incultam rerum cognitionem haberent, nomina morbis confinxerunt, non ex rei essentia cui primùm & maximè [illegible] mur, sed ex eo quòd forte primùm occurreret,

ret, quemadmodum & lui venereæ hæc ætas maximè varia aptauit nomina. Itaque morbi alij à parte cui insident nuncupati sunt, vt pleuritis, nephritis, peripneumonia: alij ab efficiente materia, vt melancholia, cholera, calculus: alij ab ingenti quodam symptomate, vt epilepsia, apoplexia, paralysis, tremor: alij ab externarum rerum similitudine, vt elephas, cancer, polypus, satyriasis. Veteres igitur illi & primi medici quum vnam empiricam colerent, dogmatici dein notandis rebus artem fecerunt, longásque obseruationes ad artem & ad præcepta reuocarunt: quam ne obscurarent & offunderent nouitate verborum, longo iam vsu trita morborum nomina retinuerunt, aliíque deinceps eadem vsurparunt. Nobis quoque eorum vsus tenendus: corporísque partes sequutis, morbi omnes eorúmque causæ & origines scrutandæ, non opinabiles tantùm quas plerique meditando fingunt & comminiscuntur, sed curationi in primis consentaneæ, & ex quibus medendi ratio depromatur. Equidem nunquam vllum planè cognitum penitúsque perspectum morbum esse putauerim, nisi compertum habeatur & quasi oculis cernatur, quæ in humano corpore sedes primariò laboret, quis in ea sit affectus præter naturam, vnde is processit, vtrum in ea sede genitus κτ̓ πρωτοπάθειαν, an aliunde profectus κτ̓ συμπάθειαν, an denique causa aliqua interior illum foueat. Hæc enim singula certis signis scrutari & internoscere oportet eum qui rectè velit morbis mederi. In hanc morborum causarúmque doctrinam nunc totus incumbo, cui necdum curationem subiiciam, ne in turbulenta singularium confusione occuper, quorum non est disciplina. Alia noscendorum, alia curandorum morborum methodus, nec singulis omnia conuenienter aptari possunt. Interiores autem corporis morbos primùm oratione persequar, deinde externos qui sensibus obiecti ferè chirurgiam postulant: id initio sanciens, ne quis huc nisi gnarus anatomes ac peritissimus accedat: & quæcunque quis vel leget vel audiet (fit autem audiendo quàm legendo mens in rem ipsam attentior) fixa meditatione ea contempletur in humano corpore: vt summam rerum cognitionem firma memoria stabiliat.

Non propriè, sed fortuitò vtque sors tulit morbis olim esse imposita nomina.

Primi ac præcipui in consultando scopi.

De capitis dolore eiúsque causis. CAP. I.

CAPITIS affectus quoscunque vsus olim notauit, symptomata certè sunt, non morbi. Hæc in tres ordines ex affecta sede partimur: alia capitis membranas, alia cere-

περὶ τῆς κεφαλαλγίας.

bri ſubſtantiam, alia meatus atque ductus obſident. Membranas appello meninges & pericranium, in quibus ſolis vt exquiſitè ſentientibus dolores fiunt, cephalalgia, cephalæa & hemicrania. In cerebri ſubſtantia, quæ omnis principis facultatis nempe mentis, imaginationis & memoriæ ſedés eſt atque inſtrumentum, deprauatæ functionis ſymptomata ſunt, phrenitis, delirium, melancholia, lycanthropia, mania: abolitæ verò functiones ſunt, ſtultitia, amentia, extincta memoria, ſopor, veternus, catoche, lethargus. In cerebri vẽtriculis atque in iis ductibus per quos animalis ſpiritus in ſenſuum motuúmq; organa diſtribuitur, ſenſus motúſque ſymptomata fiunt, vertigo, epilepſia, incubus, apoplexia, paralyſis, conuulſio, tremor, catarrhus. De ſingulis rurſum pleniùs dicendũ. Dolor omnis capitis in membranis exiſtit, quæ ſi neque ab æſtu, neq; à frigore, neq; ab ictu, neque ab odore graui offenduntur, cauſam interiorem habent doloris, quæ aut illas intemperie afficit, aut ferit, aut diuellit, aut diſtendit. Quę autem ſigna doloris ſpeciem, eadem & efficientes cauſas oſtendunt. Dolor acer, erodens ac perforans ab humore fit aut vapore bilioſo & acri feriente membranas: grauans à frigidorum pituitoſorúmque copia: diſtendens à flatuum aut humorũ mitiorum exuperãtia qui inter caluam & pericraniũ, vel inter caluam craſſamq; meningem ſe inſinuant, eáſque membranas diducunt ab oſſe: dolor pulſans à tenui bilioſóque ſanguine, vel à ſpiritu redundante, quo turgentes ac diſtentæ arteriæ vehementiùs pulſant membranáſq; concutiunt. Eius fere generis eſt dolor omnis qui ſtatis horis quotidie ſiue cum febre ſiue citra hanc recurrit. Sed enim horũ dolorũ cauſæ ex iis ſignis certiùs diſcerni poſſunt quæ demonſtrãt quis humor in capite exuperet. Dolor omnis aut externus eſt aut interior. Externus quoniã pericranio incumbit, capillorũ radices inuerti non ſinit, & capitis preſſu exacuitur, interior verò miteſcit. Falſum eſt & à veritate prorſus alienũ, interiores ſolos dolores ad oculorũ vſque radices pertinere: nam & externi eodem ſæpe pertingunt, quòd & pericraniũ cui inſident, oculorũ cauum ſuccingat. Dolor capitis conſuetus & multos iam annos hominem frequenter leui occaſione exercens, aut cephalæa aut hemicrania eſt: illa caput totũ aut partem eius maximã: hæc alteram duntaxat occupat, à temporúmq; pulſatione initium fere ſumit. Quinetiam cephalæa ſemper proprio & primario fit capitis affectu, hemicrania verò præcor-

Doloris capitis cauſæ diuerſæ.

κεφαλαία

ἡμικρανία.

præcordiorum subditarúmque partium sympathia. Cephalalgia genus vtrumque comprehendit, ac præterea quemuis dolorem siue ex febris, siue ex solis ardore, siue ex ebrietate, siue ex alia quauis euidente causa excitatum. Ita igitur doloris species eiúsque causa internoscitur.

Principis facultatis symptomata. CAP. II.

PRINCIPIS facultatis animæ quæ in cerebri substãtia tanquam in proprio domicilio residet, deprauata functio est desipientia, παραφροσύνη Græcis & παράνοια dicta, quæ mentis est alienatio. Hac qui conflictantur præposterè ratiocinantur aut aliena cogitant, qualia aut nusquam, aut aliter multò subsistunt. Quibus ita mens ægrotat, ij doloré, inquit Hippocrates, ferè non sentiunt. Desipientium tres sunt ordines: alij cogitatione sola delirant, quibus etiã vigilantibus mens visis quibusdam mẽdacibus iactatur: alij verbo, qui vel impudentiùs & effrenatiùs vel nullo ordine nullóque iudicio multa obloquuntur: alij opere, qui suas etiam cogitationes factis explent. Omniũ causa est humor aut vapor feruentissimus in cerebri substãtiam in eiúsque ventriculos effusus, cuius impulsu & agitatione mens in falsa quędam fictitiáque traducitur. Desipiẽtia alia cum febre, alia sine febre consistit. Quæ cum febre, aut phrenitis est aut delirium. Distãt autem quòd simplex delirium fiat ex bile, aut ex tenui sanguine per cerebrũ effuso, aut ex ventriculi, præcordiorũ totiúsve corporis calida expiratione, qualis in ardentissimarum febriũ vigore suscitatur. Phrenitis semper ex proprio atque primario cerebri affectu, vt ex inflammatione, ex erysipelate. Distãt etiã quòd deliriũ plerunque febris aut morbi grauioris symptoma sit: phrenitis verò non symptoma, sed causa sit febris. Adhæc frequens admodũ est delirium, phrenitis verò rarissima. Horum autem causa sanguísne sit an bilis flaua, ex delirationis specie perspicuè noscitur. Nam deliria, inquit Hippocrates, quæ cum risu accidũt, tutiora sunt quàm quæ seriò: quòd illa à sanguinis exuperantia, hæc quia ferocia, à bilis sint acrimonia. Discernũtur porrò ex iis signis, quæ quis humor exuperet demonstrant. Atq; hæc quidem desipientiæ in febre sunt. Desipientia porrò sine febre alia simplex est, alia melancholica. Simplex illa & leuis interdũ fit ex cerebri inanitione atq; ex imbecillitate principis facultatis, qualẽ dixit Hippocrates ab immoderato sanguinis effluuio, atq; etiã ex vigiliis accidere. Fit & interdũ vehementiùs perculso & impulso cerebro,

vnde & animalis ſpiritus & mens perturbatur atq; confunditur, vt quæ apud Hippocratē ex capitis ictu fit deſipiētia. Quinetiā ex multa vini potatione naſci traditur, idque plerumq; ſine febre, capite nimirū ſanguinis vaporíſque feruidioris copia incaleſcente & celeriùs impulſo. Melancholica deſipientia triplex, melancholia, lycanthropia & mania.

μελαγχολία. Melancholia mentis eſt alienatio, qua laborantes vel cogitant, vel loquuntur, vel efficiunt abſurda longéque à ratione & conſilio abhorrentia, eáque omnia cum metu & mœſtitia, quæ duo Hippocrates indubitata melancholiæ ſigna cōſtituit. Incipientes quidem melancholici abiecto, demiſſo & hebetiore ſunt animo, ſe ſuáque negligunt, vitam ſibi acerbam putant & amariſſimam, etiamſi ex ea migrare pertimeſcant. Quum iam malum inualuit, multa animo & cogitatione fingunt & obloquuntur aliena perturbatè atque confuſè, eáque ferè triſtia: alij ne loquendum quidem ſibi eſſe putant, ſed omnem vitam in taciturnitate trāſigēdam. Dein hominum conſuetudinem conſpectúmque magnopere fugiunt, multi ſolitudines quærunt, & interdum mortuorum ſepulchra aut horridas ſpeluncas errantes ſectantur eóque ſe recondunt, ac ſæpe luporum ritū vlulant, quorum

λυκανθρωπία. propriè vitium lycanthropia nuncupatur. Infinitę horū ſpecies: qualis nimirum maximè olim fuerit cuiuſque intenta cogitatio, aut qualis vitæ cōditio, talis ſeſe repręſentat melancholica deliratio. Nam (quod Ariſtoteles literis prodidit) vt vinum potantium naturę & moribus, ita ſanè melancholia laborantium conſtitutioni ſeſe accommodat. Eorum plurimi qui ſine febre deſipiunt, melancholici putātur, maximè ſi meticuloſi ſint & triſtes, qui facilè continentur, nec violenter quicquam faciunt: ſola quippe melancholica deſipientia à frigidiore ſucco cōtrahitur, reliquæ omnes à calido.

μανία. Melancholiæ ſuccedit mania, nobis furor vel inſania dicta, quæ cogitatione, verbo aut opere melancholicorum quidem deliramenta imitatur, ſed iracundia, iurgiis, clamoribus, horrendo aſpectu, multo denique maiore corporis impetu & mentis perturbatione laborantes exercet ac impellit, vt quaſi feræ & immanes beluæ in obuios dentibus, vnguibus & pugnis inuſitata rabie petulāter inuadant. Horum iam cauſas expediam.

Melancholiæ cauſa. Melancholiam efficit ater ac feculentus humor aut vapor in mentis ſedem irrepens. Humor autem modò in liene viciníſque partibus, modò in capite ſolo conſiſtit, modò in venas vniuerſúmque corpus effunditur.

funditur. Hinc melancholia triplex, hypochondriaca, primaria, & quæ totius corporis vitio fit. Omnium mitissima est hypochondriaca, quæ & flatulenta nuncupatur: ea sinistri hypochondrij sympathia concitatur, è quo vapor ater & obscurus obrepit in mentem. Huius generis signa cōspicua sunt subter præcordia, in quibus arteriæ vehementer & molestè pulsant, sicut & Hippocrates notauit, Præcordiorū venæ si pulsant, aut turbationem aut deliriū portendunt. Ex humoris ardore æstus præcordiis inest, sed sine siti: nam læsa ventriculi concoctione sputum humidū copiosúmq; reiicitur. Hinc etiā ructus, flatus, rugitus & fluctuatio: sæpe dolor & cordis palpitatio, interdum etiam suffocatio. Sumpto cibo calidiore & coctu difficili calidus vapor sursum expiratur, è quo tum hæc tum omnia melancholica deliramenta inualescunt, mitescunt verò refrigerante cibo, alui deiectione, vomitione & ructibus. In plerisque etiam lienis aut mesenterij renitens doléńsque tumor aliæque horum affectuum notæ insunt; in aliis quum præsertim ab exusta bile flaua tales euaserūt, nec sola fex melancholica, sed atra bilis molesta est, non manifesta humorum congestio deprehenditur. Melancholia primaria in qua cerebrum primariò afficitur, siue peculiari, siue totius corporis vitio, hinc intelligitur, quòd sine præcordiorū affectione fatiget, quodque signa adsint quæ melancholicū humorē vel in capite, vel in toto corpore dominari & exuperare demonstrant. Iam verò quum atra bilis vel melancholiæ, vel sanguinis, vel flauæ bilis exustione genita est, mania insilit & adoritur, quæ proinde sæpe succedit incalescenti melancholiæ. Ater hic humor similiter atque melancholia aliàs in præcordiis, aliàs in toto corpore, aliàs in capite solo congeritur. Calidus verò quum sit, immania horrendáq; deliramenta cōcitat: quòd si putrescat, febrem accerset: sin duntaxat vehementiùs incalescat, sine febre maniam solitariam. Et hæ quidem deprauatæ aut perturbatæ mentis functiones existunt, quibus ferè comites sunt vigiliæ, eæque interdum pertinaces adeò ac diuturnæ, vt mente captus quidam menses quatuordecim insomnes duxerit. Nunc de contrariis symptomatis.

Triplex melancholia.

Hypochondriaca.

Primaria.

μανία μονήρης

Stultitia seu fatuitas, quæ Græcis est μώρωσις, mentis est imminuta & infirmata functio ceu quædā ignauia. Amentia quæ ἄνοια, est vel imaginationis vel mentis occasus atque priuatio, qua iam ab ipso ortu perculsi affectíque vix mentis inopia loqui discunt. Huius classis est fluxa & amissa me-

ἐπιλησμοσύνη καὶ λήθη. moria, quæ & obliuio. Omnium autem causa frigida est cerebri intemperies, quæ functiones omnes torpidas segnésque reddit: nonnunquam cerebri aut temporum ex ictu aut ex vulnere vehemens concussio, quæ id imbecillius fecerit. At qui ab ipso iam ortu & naturæ primordiis vitium contraxerunt, iis inconcinna cerebri figura malaque inest conformatio, aut certe pauca cerebri substantia, vt quibus caput pusillum existit. Verum enimuerò frigida cerebri intemperies quæ non simplex est, sed ex humoris frigidi pituitosique copia, iis quæ iam diximus soporosos etiam effectus adiungit, somnum, soporem, cataphoram, lethargum.

ὁ ὕπνος. Somnus quidem naturalis, cerebri & animalis facultatis quies est, spiritus ac vires instaurans, quę vigiliis & exercitatione per sensuum motuúmque organa dissipatæ sunt. Quocirca inanitio & defatigatio somni quietísque causa quædam est: ac proinde à vigiliis à multáque exercitatione somnus arctior & placidior obrepit. At verò somnus nó naturalis (vt Aristoteli placet) oppleto fit cerebro, idq; vel halituoso quodam vapore, vt à balneis, à cibi viníque copia, ab aluo suppressa: vel humore copioso qui nec caloris nec frigoris modũ vehementer excedat. Is enim si pariter frigidus veréq; pituitosus sit, & magna copia in cerebri substantiã & in ventriculos (quò propriũ cerebri excrementũ cumulari recondíque solet) effundatur, non somnum, sed altum soporem, qui Græcis καταφορὰ βαθεῖα dicitur, inferet: aut etiam veternũ sopore grauiorem, si illius copia admodum grauis extiterit. Adhæc si forte humorem eum pituitosum putredo inuadens febrem accersat, lethargus excitabitur, à sopore vnius febris eiúsque pituitosę interuẽtu distinctus. Ab apoplexia verò sopor, qui grauis sit, internosci vix potest: hoc tamen discriminis intercedit, quod sopor facilé liberámque respirationem sine stertore conseruet, quæ tamen in apoplexia sensim ingrauescit, accersitque stertorem. Reliquæ omnes motus & sensus & mentis functiones, in sopore perinde atque in apoplexia, vel etiam grauiùs interceptæ concidunt, quanquam in quodam deprehendi vnam cõstitisse memoriã. Is quum per accessionem ita sopiretur, vt nec pilorũ auulsionem, nec punctionem sentiret, excitatus tãdem omnia furore quodam memorauit, quibus acerbè excruciatus fuerat in sopore. Fiunt præterea & soporosi affectus cerebro ictu vel casu vehementiùs concusso. Agitatis quippe

τὰ καταφορικὰ καὶ καρώδη πάθη. ὁ λήθαργος. ὁ κάρος.

ctis quippe & cõmotis ſpiritibus, nulla rectè actio edi poteſt, túmq; ſubſiſtit homo quaſi attonitus, vt qui aut timore aut verecundia obſtupuit. At ſi concuſſionis vi & impetu fracta ac depreſſa calua meninges cerebrúmq; premit, ſenſus atq; ſermonis expers obſtupeſcit æger. At certe quum effractum cerebrum eſt, atque eius aut neruorum inde prodeuntiũ diuulſio quædam obtigit, omnibus quidẽ fractis ac debilitatis deterrimus oritur ſopor exiguã nobis ſalutis ſpẽ relinquẽs. De hoc inquit Hippocrates, A capitis ictu ſtupor malum. Et rurſum, Quorũ cerebrum cõcuſſum aliqua ex cauſa eſt, eos repente obmuteſcere neceſſe eſt. Quendam vidi ictu adeò vehementi ac valido concidiſſe, vt ſanguis ex oculis, auribus, naribus & ex ore manaret: hinc tãtus mentis ſenſuumque ſtupor inuaſit vt calua pertuſa ac deinde obducta fuerit omneq; remedij genus ſine ſenſu inductum, ſitque is tertio menſe reſtitutus, immemor omnium quæ obtigerant. An autem ex contuſione, an ex humorum frigidorum copia ortus ſit affectus ſoporoſus, facile tum propria ſigna explicabunt, tum quæ morbum anteceſſerunt. ἡ ἔκπληξις.

Eſt & aliud ſymptoma ex contrariarum cauſarum permiſtione naſcens, quum pituita biliſque flaua permiſtæ in cerebro ſimul immoderatiùs exuperant. Id catoche ſeu catalepſis, id eſt prehenſio aut ſtupor vigilans vocitatur, quòd licet mens ſenſúſque omnes ſubitò correpti vigilantis formam figuramque retineant, nihilominus tamen omnis eorum functio conſopita ſit. Quocunque ſtatu prehenſus ſit æger, eodem permanet. Rarum certè hoc malum, & cuius admiratione ſpectatores obſtupeſcũt. Laborantes duos referam quorum animaduerſio in cæterorũ cognitionem adducat. Vnus dum literis & chartis ſedulò inuigilaret, repente hoc vitio perculſus, ita quidem obriguit, vt ſedens calamúmque digitis premẽs oculis in libros defixis putaretur in eorum ſtudia incumbere, donec vocatus ac impulſus deprehenſus eſt omni ſenſu motúque carere. Alterum mortui ritu iacentem inuiſi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus ſentiebat quicquam: facilis tamen inerat ſpiratio, & quicquid in os inſerebatur, prompte vorabat. E lectulo ſublatus ſolus cõſiſtebat impulſúſq; incedebat, & quocunque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quaſi fixum & ſtabile permanebat. Expreſſam quandam dixiſſes laruam aut arte progredientem ſtatuam. Hinc igitur conſtet quæ cerebri ſymptomata ſimpli- κάτοχος ἤ ἀγρυπνον κῶμα.

cem intemperiem, & quæ humorum vitium ſequãtur. Nunc de ventriculorum ductuúmque affectibus.

Motus ſenſúsque ſymptomata. CAP. III.

ὁ σκοτόδινος καὶ τὸ σκότωμα. τὸ ὑπόχυμα.

VERTIGO eſt qua omnia circumagi videntur, ita quidem cerebrum ſenſúſque exagitans vt ſæpe laborans corruat, niſi propinquis nitatur adminiculis. Hac leuius ſymptoma eſt ſuffuſio, qua ſolùm fumi, nubes, muſcæ, híſque ſimilia volitare ob oculos putãtur. Huius cauſa proxima eſt tenuis calidúſque vapor per arterias in cerebri ventriculos irrepens, qui in plexu choroide ſpiritus & humores exagitans & varie impellens, turbulentos ſenſus motúſque reddit. Hic porrò vapor ex humore quodam vitioſo non continẽter & aſſiduò, ſed circuitibus & quoties euidentiũ cauſarum vi cietur, efflari conſueuit. Hic autem humor interdum in cerebro, ſæpius in ventriculo & præcordiis aliíſve partibus ſubſidet. Hinc vertigo alia primario cerebri affectu, alia ventriculi aliarúmque partium conſortio fit. Illam demonſtrant capitis dolor aut grauitas, aurium tinnitus, olfactus vel auditus oblæſus: hanc verò nauſea, inappetentia, oris amaror, & cordis eroſio cardiogmos appellata. Aut ſi qua pars alia huic malo dedit originem, eius affectæ indicia elucebunt. Vt in quodam cui ab occipitio vertigo exoriebatur, pars in eo minima dolebat, quæ ſi vel blandiſſimè attingeretur, concitatus humor vaporem in ſenſus omnes expirabat, quo protinus offuſi tenebãtur. His qui vertigini aut ſuffuſioni obnoxij ſunt, acceſſionem cient euidentes hæ cauſæ, Solis æſtus, exercitatio immodica, & quæcunque humores calfaciunt aut exagitant, aut cerebrum concutiunt. Deinde rotarum circumactus & aquarum vortices.

ἐπιληψία.

Epilepſia totius corporis diſtentio crebra eſt, ſeu cõuulſio non perpetua, qua homo ſubitò concidit, ſenſuum omnium atque mentis functionibus interceptis, vt nec audiat, nec videat, nec expeditus præteritorum meminerit. Concuſſione ex ore ſpumæ mouentur, & ſolutis muſculis interdum vel vrina, vel ſtercus, vel genitura præter voluntatem exit, & obſcura vox eliditur. Atque hæ quidẽ abſolutę epilepſię notę ſunt: plerunque leuior exiſtit, cuius non tam expreſſa ſunt ſymptomata: nam vertigini finitima hæc eſt, aut quaſi medio ordine inter vertiginẽ & epilepſiam. Proinde non pauci vertiginem dixerũt diminutam epilepſiam, prodiderúntque ingraueſcentem illam in hanc faceſſere. Cauſa interior traditur humoris pituitoſi aut melãcholici ingens

copia,

copia, quæ repente cerebri ventriculos meatúsque infer-ciens, efficit vt æger cohibito animali spiritu corruat. Hæc tamen non affatim ac penitus spirituum ductus obturat, sed eius nonnihil etiam preterfluit, quo cerebrum concussione adnititur quicquid noxium est excutere. Cæterùm non sola noxij humoris copia epilepsiam infligit, quòd in sopore eius copia insit citra conuulsionem: quòd etiam quum subitò desinit epilepsia, ei sanè quemadmodum & apoplexiæ, excusso in neruos humore, necessariò succederet paralysis, id verò nusquam obseruatum est. Quocirca vt alio opere plenius demonstrauimus, præter humoris copiam venenata & cerebri substantiæ grauiter insensa atque inimica qualitas, epilepsiæ causa statuenda est, quæ quoties exagitatur ac prorepit in cerebrum, ea quidem feriente, cerebro autem contrapugnante, quasi colluctatione quadam ac dimicatione fit epilepsia. Huius autem fomes modò in cerebro, modò in ore ventriculi, nonnunquam & in aliis distantioribus sedibus delitescit, è quibus furtim per cæcos ductus in cerebrum serpit & progreditur. Hinc epilepsiæ tres differentiæ consurgent, vna cerebro assignatur, altera est quæ vētriculi, tertia quæ alterius cuiusuis partis cōsensu fit. Quę in cerebro fit epilepsia, aperto eorum qui è viuis decesserunt capite, animaduersa est sæpius aliunde suscitari quàm ex ventriculorum infarctu. Causam interdum deprehendi cerebri abscessum esse, interdum corruptam meningis portionem caluæ adhærentem, summo dolore: quibus è locis teter vapor in cerebri ventriculos penetrabat. Hanc speciem ostendunt, capitis grauitas aut etiam dolor atrox, sensuum mentísque stupor aut tarditas, faciei pallor, turbulenta insomnia, & quòd accessio repente hominem adoritur nulla symptomatum præsensione. Alteram quæ ab ore ventriculi haud secus atque oculorum suffusio originem sumit, præcedunt ventriculi dolor, distentio, compunctio, & difficilis inediæ tolerantia: quumque accessio proxima est, nausea, cordis dolor, aut animi defectio: quum verò ea desierit, vomitio aliàs pituitosa, aliàs biliosa. Tertia species sæpe à manuum pedúmve digitis, vel à crure, interdum ab vtero suspiratur, præsertim quum fœtus gestatur, cum quo & putria multa coërceri solent. Non paucas noui mulieres quæ quoties vterum gestant, crebrò epilepsia corruunt, expeditæ verò nunquam. Hęc etiam potest ab alia quauis parte proficisci: nam visa est quæ à summo vertice capitis ori-

Vera epilepsiæ causa continens, qualiscunque sit antecedens seu frigida seu calidi materia. Triplex epilepsia pro parte vnde suscitatur.

ginem haberet: è quo vapor quoquouersum excurrens, si per externas partes solùm vagabatur, vertiginem: sin intrò penetrabat in cerebrum, epilepsiam ciebat. Omnium manifestissimè hæc species deprehenditur. Ex ea quippe sede in qua mali fomes delitescit, prehendente accessione velut aura quædam frigidior per continuatas partes in cerebrum efferri percipitur: cuius etiam impetus incipiens iniecto arctiore vinculo (si pars id commode ferat) intercludi cohiberíque potest.

ἐφιάλτης. Incubus est grauis corporis oppressio & nocturna suffocatio, respirationem offendens vocémq; intercipiens. Sensus quidem non adimuntur, sed tamen stupefiunt hebetanturq;, quemadmodum & mẽs & imaginatio. Etenim laborans vel ab hoste se inuadi, vel ab aliquo venerem exigente tãquam ab incubante mole premi, qui manu attactus mox effugiat, vel absurdiora quædã spectra imaginatur ac fingit. Causa est crassior pituita aut melancholia, non in cerebro sed circum præcordia inhærescẽs, qua per crapulã & cruditatem turgescente, diaphragma pulmonésque premuntur: crasso autem vapore illinc in fauces & cerebrum expirato vox supprimitur, sensus atque mens obturbatur, visúsque tristibus offunditur. Incubus epilepsiæ & apoplexiæ affinis est, in quas si diutius persistit, sæpe degenerat.

ἀποπληξία. Apoplexia est repentina motus & sensus, omnísque animalis functionis priuatio. Hac quippe perculsus, nullis ferè mali indiciis præcurrentibus totus repente quasi attonitus concidit: atque si acerbum malum est iacet fixis oculis sine sensu, sine motu, sine mente, sola respiratione à mortuo dissidens, quæ & admodum difficilis mox euadit & cũ stertore grauissimo. Hoc vno maximè à sopore & ab vteri strãgulatu distat, quòd in his ferè respiratio facilis & libera seruetur. Licet enim caro in omníque graui sopore priores cerebri partes opprimãtur ab hísque prodeũtes sensus torpescant, partes tamẽ posteriores illæsæ, satis spiritus in mouendi neruos effundunt quo motus conseruetur, maximéque respirationis ad vitæ conseruationem in primis necessariæ. At apoplexia omnia occupans & offendens, motum omnem respirationémque tollit, eáque maximè causa hominem iugulat. Adhæc solutum earum ferè excipit bona valetudo: apoplexiam paralysis. Vteri verò strangulatus quum solo vapore cerebrum feriat, multò minus respirationem impedit, nisi fauces præcludat. A syncope verò dissidet

sidet apoplexia, quòd nullus aut in primis obscurus ac languidus in illa arteriarum pulsus existat, in apoplexia verò plenus ac validus, nisi quum iam in propinquo mors est. Si mitior apoplexia fuerit, sensus quidem aut motus inest, sed admodum stupidus & incertus, ac tum ferè pars altera corporis resoluta ingrauescit. Huius causa in cerebro consistit, omnis motus atque sensus communi principio. Ea autem est crassior frigidiórque pituita, neque enim à sanguine, neque à melancholia hanc gigni verisimile est, etiamsi toto corpore exuperent. Atque frigidior ea pituita, licet propriũ cerebri excrementum sit, dum tamen affatim & vniuersè omnes eius ventriculos implet, aut dum minimum quiddam retis admirabilis arterias, per quas spiritus ex corde in cerebri sinus influit, repente obstruit aut coarctat, apoplexiã infert. Tum quippe sinus influéte spiritu destituti, nihil deinceps suppeditare possunt sensuũ motuúmq; neruis, móxq; necesse est animal collabatur, ac si eius carotides arteriæ intercipere ntur vinculo. Quibus caput graue frequenti sopore tentatur, & corpus omne pigrescit inertiúsque euadit, & oculi tenebris offunduntur, hi apoplexiæ opportuni sunt, maxime verò senes, pituitosi & crapulæ addicti, qui breui angustáque sunt ceruice. *Causa.* *Qui propensi in apoplexiã.*

Paralysis quæ consummata sit, vnius cuiuspiam partis non totius corporis motum & sensum perimit. At imperfecta interdum sensum perimit constante motu, interdũ motum incolumi sensu: vtrunque enim altero manente interdum perire posse in Physiologia demonstrauimus. Est & quum imperfecta paralysi sensus motúsve torpet & hebescit, hic propriè stupor appellatur, quo aliquando vidi vniuersam corporis cutem ex crapula & vinolentia affici illæso motu. Fit autem paralysis aliàs ex debili apoplexia, ac tum propriè paraplegia dicitur, aliàs ex stupore sensim aucto, qui paralysis est nuncius. Illa quidem grauior & periculosior est, ac sæpe in apoplexiã recurrit: hæc verò mitior, at nihilominus pertinax. Illa ferè aut partes omnes quæ sub capite sunt, aut alterum saltem corporis latus occupat, éstque propriè hemiplegia: hæc interdum illas, interdum vnamquampiam partem obsidet, vt linguam, oculum, maxillam, labrum, brachium, manum, crus, pedem, aut quicquid sub diaphragmate constituitur. *παράλυσις.* *ἡ νάρκη, ἀμυδρότης.* *παράλυσις* *παραπληγία.* *ἡμιπληγία.*

Pars resoluta celeriter frigore obriget, ea quoque grauis est, & si attollitur, mox sua mole recidit relabitúrque, laxa,

mollis, tum motus tum sensus expers. Quúmque iam diu malum protractum est, ea cõtabescit atrophia. Faciei quæcunque pars resoluta fuerit in aduersam partem sanam contorquetur. Inuestiganda porrò diligenter mali prima sedes. Si partis cuiuspiam in facie extinctus est sensus, affectio in iis est neruis qui à tertia cerebri coniugatione prodeunt: at perempto motu, in primis spinæ vertebris causa subsistit. Si partes omnes quę sub facie sunt resoluuntur, affectio totius spinæ obsidet initium. Hemiplegiæ causa non in tota spina, sed in illius altera dũtaxat parte inhærescit. Altero crure aut vtroque resoluto causa non supra lumbos quęrenda est. Si tota spinæ medulla in transuersum afficitur, resolutio subditas partes omnes tum dextras tum sinistras occupat, sin altera medullę pars afficitur, eas duntaxat quæ è nocumenti regione sunt. Quacunque igitur parte resoluta, accuratè discendum in eáne sola affectus consistat, an in illius neruo. Sed & quæri debet in totóne processu nerui, an in eius parte aliqua, & an in origine solùm, an in ipsa cerebri aut spinæ medulla. Ad quam quidem rem exquisitè tenenda est ex anatome omnis neruorum distributio. Ea porrò causa spiritus influxum & distributionem interpellãs, crassa fere est pituita neruo tenaciter impacta, húncque obstruẽs & impediens quominus spiritus animalis in eam distribuatur partem, in quam neruus propagatur. Quinetiam alius quiuis humor in spinæ medulla infixus paralysin committere potest: ac sæpe flaua bilis hanc infligit, quum sub finem intermittentium febrium in spinam dorsi ac in neruorum origines effunditur. Eam præterea inducit nerui callus, & tuberculum & tumor omnis præter naturam neruum aut medullam constringens, multóque magis iniectum vinculum, & cõtusio ex casu vel ictu, & vertebrarum luxatio, quę aut in dextrum fit aut in sinistrum. Quænam autem harum causarum paralysin intulerit, quiuis facile propriis ex signis intrrnoscet.

Causa paralysis.

σπασμός.

Conuulsio est neruorum musculorúmque suam originem versus præter voluntatem perpetua contractio. Hac membrum in quod musculi tẽdo inseritur simul adduci necesse est & contrahi, & à naturali figura desciscere, & vehementissimo torqueri dolore, qui modò leuiùs mobò atrociùs insultét viréśque prosternat. Rarum quidem & insolens, sed tamen acutum malum est conuulsio, & quod breui interimit. Hæc interdum totum corpus, interdum partes

infestat.

infestat. Quæ totius est corporis, id adeò arctè occupat, vt flecti haud possit: quúmque corpus in priora curuatur emprosthotonos est, quum in posteriora opisthotonos, quum æquali robore in vtranque partem intenditur, tetanos id est distentio: quæ nomina solent etiam solius ceruicis conuulsionibus accommodari. Huius causam & vitium in spinæ initio contineri extra controuersiam est. Iam verò partis conuulsio interdum in oculo, in frontis cute, in linguę radice, in maxilla, in labris vnde risus fit sardonius: interdum in brachio, in manu, in crure animaduertitur: eo scilicet neruo aut musculo affecto qui partis motioni destinatus est. Pars autem nerui primariò affecta ea ratione designabitur, quæ in paralysi exposita iam est. Conuulsionis causæ multæ sunt, quas omnes Hippocrates in duas contulit, inanitionem & repletionem. Quæcunque enim vel ab ardente febre, vel ab ellebori alteriúsve medicamẽti potione, vel ab immoderata sanguinis profusione, vel ab immodicis vigiliis, vel ab inediis, vel à labore immodico fieri traditur, ab inanitione est, quemadmodum & quæ ex vulnere aut ex nerui compunctione concitatur. Hanc sequitur inflammatio simplex, & ardor neruosas partes cerebrúmque feriens. His igitur ex causis propria substantia dissipata, nerui & membranæ siccescunt ac in sese contrahuntur. Quæcunque verò conuulsio vel ex phlegmone, vel ex ebrietate & crapula, vel ex suppressa quadam vacuatione consueta, vel ex intermissa exercitatione proficiscitur, ad repletionem referẽda est. Ex his igitur quæ antecesserunt, conuulsionis species atque causa discernetur, tum etiam quòd ex repletione repente gigni soleat, ex inanitione verò sensim multóq; tempore. Præter illas alia quoque cõuulsionis est species, quam rectè flatulentam quis appellet. Ea sæpe manuum pedúmque digiti, nonnunquam & crura vel extenduntur vel in sese contrahuntur summo dolore, sed eo breui & qui frictione sola mitescat. Causa est crassus lentúsque vapor in neruorum propagines insiliens, qui illas haud secus atque citharæ chordas implet atque conuellit: proinde iis qui vino & crapulæ aut socordiæ ac desidiæ se dediderunt, frequens esse consueuit. Huius etiam generis quædam non ita pridem mihi occurrit, non extremas solùm verùm alias quoque partes impetens. Ea quotannis hyeme duntaxat, sed bis terve quotidie affligebat. Caput primùm in accessione vibratione quadam ex interuallis cõtorquebatur, hinc sen-

Causa.

φυσώδης σπασμός. *Gallicè, goutte crampe.*

ſim malũ per ceruicem frigoris ſenſu deuoluebatur: quúmque inter ſcapulas irruebat, illæſa mente integríſque ſenſibus opiſthotono corpus rigebat: quum verò in alterutrum latus, aut in brachium aut in crus excutiebatur, ita arctè id protinus contrahebatur, vt nulla aſtantiũ vi exporrigi poſſet, dum prorſus conquieſceret acceſſio. Ex quibus intelligi poteſt, continentem proximámque illius cauſam nõ humorem, ſed frigidum, craſſum lentúmque vaporem fuiſſe, qui inclinante acceſſione totus diſſiparetur, cuius tamen fomes eſſet in capite.

τρόμος. Tremor motus eſt deprauatus membrum præter voluntatem concutiens. Oritur quum inſita grauitate membrum delabitur, facultas verò imbecillior id nequit erigere nec robuſtè exporrigere: tum enim pugna quadam grauitati reſiſtit facultas: ac tantum in ſublime membrum attollit, quantum in ſuo pondere deorſum fertur. Præcipua igitur cauſa eſt facultatis atque neruorum imbecillitas: quæ contrahitur interdum ex ętate, vt quum iam grauis eſt ſenectus, interdum ex cauſa vires reſoluente, cuiuſmodi eſt diuturnus

Cauſa. grauíſque morbus, immoderata intempeſtiuáque venus, & timor aliúdve animi pathema: interdum ex iis quæ tota ſubſtãtia neruis ſunt infenſa, vt hydrargyri vapor immodicus: interdum ex iis quæ neruos acriùs feriunt ac implent, vt vinolentia viníque meracioris liberalior vſus, hac nulla crebrior tremoris cauſa exiſtit. Quinetiam præter neruorum imbecillitatem alia quoque cauſa ſtatuatur, neruorum obſtructio à lentis craſsíſque humoribus, quæ ſit tamen lenior quàm in ſtupore aut in paralyſi: communes quippe horum cauſas eſſe volunt & ordine ſolo diſtingui, vt quanto interuallo à paralyſi ſtupor, tanto à ſtupore tremor recedat. Atque vt pituita ſic & bilis flaua in neruos inſiliens horum fit ſymptomatum cauſa, ea ferè ratione qua & de paralyſi traditum eſt. Etenim non rarò ſub acutorum morborum finem tremor enaſci deprehenſus eſt. His iam omnia tum principis tum ſentientis mouentíſque facultatis ſymptomata videor perſequutus. Nunc quæ ab excrementis prodeunt, expediam.

ἐγκεφάλου περιττωμάτων συμπτώματα.

Excrementorum cerebri ſymptomata. CAP. IIII.

ὁ κατάρρους. DESTILLATIO Græcis κατάρρους eſt ſupervacanei humoris è capite in ſubiectas ſedes prolapſio. Hoc nomen latè patet iunioribus, quo tamen veteres eam ſolùm deſignarunt quæ in fauces irruit. Ergo deſtillationis cauſa atque

atque materia capitis est excrementum. Cerebri ampla copiosáq; medulla multo eget alimẽto, è quo necesse est multum quoque excrementum gigni: maximè verò si impense frigidum humidúmq; aut alia id ratione imbecillum sit, illíque vel copiosius vel non satis congruens alimentũ suppeditatur. His enim ex causis vbique magnus fit excrementorum prouentus. Quum moderatum excrementum est, id omne in priores cerebri sinus reconditur, qui in id quodammodo destinati sunt: quum verò immoderatiùs exuperat, extrinsecus etiam cum cerebrum circúmque meninges dispergitur & fluctuat, quò per interiorum ora venarum effusus est. Cerebri sinus seu ventriculi facilè per palatum expurgantur, reliqua verò capacitas tum per palatum tum per nares tum per aures & oculos. Itaque si cerebro humido siccæ sunt nares, destillationes capitísque morbi ingruunt, quíque foris splendent intus sæpe sordent. Excrementum porrò id cerebri naturam imitatur, quúmque pituitosum sit, tenue tamen aquosum atque dulce existit: sed in cerebri ventriculis diutiùs obhęrens plerunque vel salsam vel acrem qualitatem tempore conquirit. Aliud præterea in externis partibus capitis excrementum colligitur, maximéque sub cute verticis, quò venarum per faciem & tempora in caput irrepentium extrema desinunt. Quoties enim hæ vel sero vel humore multo turgent, alimenti reliquias & superuacua sub cutem effundunt, quæ præ cutis crassitie atque densitate vaporare foras vix queunt. Horum coagmentatione assidua tantus interdum cumulus fit, vt tumor ceræ instar mollis promineat cutem condensans eámque à calua plurimùm disiungens. Hic certè fons, hic fontes est omnis externæ destillationis, quem miror neminem omnium veterum animaduertisse. Hinc in externas corporis partes fertur destillatio in oculos, in maxillas, in dentes, in ceruicem, in scapulas, in brachia, in latera, in dorsum & lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos: eáque tum omnis arthritidis, tum omnis ferè externi doloris causa esse deprehenditur. Quę autem è cerebri ventriculis, aut ex iis locis quę sub calua sunt fertur destillatio, ea in interiores corporis sedes prolabitur, in hísque varios morbos excitat: in neruorum origines irruens apoplexiam, paralysim, stuporem, tremorem: in sensuum organa, cæcitatem, surditatem, tinnitum, odoratus priuationem: in nares grauedinem: in fauces & in asperam arteriam raucitatem: in

Destillationis interioris materia.

Externæ omnis destillationis materia, è qua arthritis.

A destillatione interiore qui morbi.

pulmones tussim, asthma, phthisim: in ventriculum cruditatem: in intestina alij profluuium: hincque si in iecoris venas se insinuet, crassescens tum eas tum viscera infercit obstructionémque parit. Sic destillatio quàm plurimorum est morborum procreatrix. Vnus autem homo præ cæteris animantibus his malis idcirco obnoxius est, quòd amplo sit cerebro eóque sublimi, è quo excrementum in omne ferè corpus facilè delabi potest, idq; perfundere & quasi irrigare. Id autem excrementum quamdiu in cerebro cõsistit, ferè aquosum est & sero persimile, quod tamen cum ea tenuitate ex cerebri substantia lentorem adipiscitur: quo sæpe cernuntur per frigora nares stillare. Talis igitur initio vel in pulmones vel in alias interiores sedes illabitur: talísque ab summo capitis vertice in extimas corporis partes atque in pedũ articulos profluit. At verò excrementum hoc partium in quas procubuit calore sensim crassescit, portione eius tenui dissipata. Sic enim ex tenui & aquosa pituita superuacanea muscosam, ex hácque albugineam, deinde vitream & gypseam caloris vi procreari in Physiologia demonstrauimus. Quum autem frigida destillatio in partem quampiam incidit; ab externísne an ab interioribus capitis sedibus ea profluxerit, internoscendum quidem (nam medendi ratio diuersa est) tum iis signis quæ nunc posita sunt, tum iis quę externum capitis dolorem ab interiore seiungunt. Destillationis porrò materiam gignunt ac augent intemperans humidiórque victus, & capitis imbecillitas intemperiésq; frigidior. His ex causis cumulatum excrementum si diutius subsistit ac hæret, tum morbos tum quę retuli profert symptomata. Id verò depellit & è capite exturbat, quicquid suo id loco dimouet, vt copia grauans, frigus exprimens, æstus colliquefaciens, balneum laxans & perturbans exercitatio vel animi pathema. Hæ igitur quoniam efficiunt vt pondere suo excrementum in subiectas sedes profluat, destillationis causæ statuendæ sunt. Recentiorum medicorum turba non satis probabili Auicennæ dogmate, omnem destillationis materiam statuit è iecore calidiore suscitari: multos inde vapores in caput efferri; qui deinde cerebri frigore in aquam versi protinus relabantur, perinde atque terrarũ expirationes quę in nubes concrescentes mox dissoluuntur in imbrem, aut sicut vaporarij halitus in sublime elatus densatur in aquam. At verò excrementi minimũ hac ratione congeri potest. Sed & iis qui vel temperato vel frigidiore sunt

Causæ destillationis omnis euidentes.

Destillationis occasio seu prophasis destillationem irritans.

iecore

iecore deſtillationes plerunque fiunt: & hæ quidem quemadmodum & reliquæ ferè omnes à capitis imbecillitate & frigida intemperie, quæ omnium ſunt cauſarum creberrimæ ac validiſſimæ. Capitis ſymptomata omnia perſequutus videor, quorum interiores ferè cauſæ ſunt intemperies ſimplex & vitium humoris, qui vel extra vel intra caluam conſiſtit. Hic verò vel in meningibus, vel in cerebri ſubſtantia, vel in eius ductibus obhæret, vel illinc in ſubiectas partes illabitur. Atque hi præcipui ſunt ſcopi, ex quibus tota medendi ratio peti conſtituíque debet.

Oculorum morbi, ſymptomata, horúmque cauſæ. CAP. V.

SIMILI ratione & oculorum interiores affectus ab externis ſumma cura ſeiungendi ſunt, quòd in his curatio & remediis & vtendi ratione variet. Interiores dico qui intra corneam membranam conditi ſunt, & quorum origo ab intimis cerebri ſedibus ducitur. Externos verò qui vel in cornea vel extra hanc exiſtunt. Hi autem affectus aut oculi viſionem aut motum peruertunt, ídque modò cum dolore modò citra dolorem vllum. Motui impedimento ſunt ſtrabiſmus atque paralyſis. ὀφθαλμῶν πάθη.

Strabiſmus oculi conuulſio eſt, quia is in obliquum ita contorquetur, vt nequeat amborum vnus aſpectus eſſe. Paralyſis motus eſt abolitio: horum cauſæ ſupra commemoratæ vel in oculorum muſculos incidunt, vel in neruos ex ſecunda coniugatione eò directos, vel in eã cerebri partem vnde illi emergunt. Atque hi primùm & per ſe motum impediunt. Affectuum porrò interiorum qui viſioni obſunt, alij in cernendi ſpiritu, alij in cerebro, alij in optico neruo, alij in humore cryſtalloide conſiſtunt. Spiritus vt acutè & diſtinctè cernat, debet multus eſſe & æthereus. Nam multus ſi craſſus quoque ſit, & longinqua & vicina quidem videt, vix tamen diſcernit. Paucus verò licet æthereus ſit, luſcioſos tamen facit, qui propinqua planè diſcernunt, diſtantia haudquaquam vident. Paucus & craſſus hebetes, qui neque diſtantia vident neque propinqua diſcernunt: ſenũ hoc ferè vitium eſt. Cæcitas, obſcuritas omníſque viſus imbecillitas cuius cauſa in oculo conſpicua non eſt, vel cerebri, vel optici nerui, vel humoris cryſtalloidis vitio exoritur. Cerebri autem vitiũ intemperies eſt aut ſimplex aut ex humore. Optici nerui vitium obſtructio ex humoris craſſioris influxu: aut anguſtia ex tabe vel ex tumore præter naturã: aut illius diſruptio ab externis cauſis. Cryſtalloidis peculiare vi- στραβισμὸς ἢ διαστροφή. οἱ μύωπες ἢ νυκτάλωπες, οἱ ἀμβλυωποί.

tium est, è propria sede dimotio aut ex casu aut ex ictu, quibus vehementer oculus ipse concussus est. Iam verò hęc notis discernenda sunt. Vitium & offensæ visionis causam in cerebro esse certò scies, si non ad oculum modò verùmetiam ad alios sensus imbecillitas pertinet. An verò ex simplici intemperie, an ex humore vitium sit inductum, ea luculēter declarānt quæ de affecti cerebri signis prodita sunt. Quum causa in cerebro non reperitur, in neruis opticis aut etiam infra hos quærenda est: atque si cæcitas repente aut breui tempore inuaserit, obstructio certè est ex humoris influxu: sin verò pedetentim multóque tempore, aut intemperies aut adstrictio vitio detur. Quanta autem sit optici nerui obstructio vel adstrictio, ita quidem coniectura intelligere est. Si laborans oculum sanum claudens altero videre contendat, ac tum pupilla dilatetur, spiritus nonnihil etiamnum influit per neruum: sin verò eadem pupillæ figura eadémq; amplitudo permanet, nihil omnino spiritus illabitur prorsúsq; illi interclusa est via. Ruptus autem opticus neruus, aut humor crystalloides e propria sede dimotus, intelligitur ex ictu vel casu vel ex alia quauis manifesta causa quæ vim intulerit: quanquam interdum vidi nullius externæ causæ vi, solius acerrimi humoris influxu repente & crystalloidem è propria sede dimoueri & pupillam dilatari, sed tum comitabitur dolor immanis & implacabilis. Quinetiam quum crystalloidis dimotio sursum deorsum fit, laboranti quæcunque cernuntur gemina apparent, non autem quum in alterutrum angulum fit.

Qua obseruatione causa affectæ visionis sit peruestigãda.

γλαύκωμα, καὶ ἀμαύρωσις.

Glaucoma est crystalloidis aut vitrei humoris in glaucum aut fuscum colorem mutatio. Hoc vitio impediti aut per fumum aut per nebulam se videre arbitrãtur. Idem impedimentum accidit quum vtriusuis humoris substantia nimiopere crassescit. Si quem forte alium colorem contraxerit, is etiam in obiectis rebus elucebit. Hoc quidem vitium rarum, at certè immedicabile, quòd humorum substantiam immutet.

ὑπόχυσις.

Suffusio est humoris præter naturam vel in pupilla vel inter rhagoidem tunicam & crystallinum humorem concretio. Is autem è cerebro per opticum neruum prolabitur, ídque sensim, vt idcirco vix possit initio conspici: quãquam interdum vidi omnino crassiam atque consummatam suffusionem vno die congeri. Etenim si crassus humor in opticum neruum repente incidens subitò obcæcat, cur non

etiam

etiam is longiùs ob pupillam prolapsus repentinam suffu-
sionem eámque perfectam inducet ? Omnis autem suffusio
ob pupillam consistens, impedit ne crystalloides primum
videndi organum, externarum rerum species atque simu-
lachra excipiat, néve illa liberè cernat. Principio quum te-
nuis adeò est humor, vt minimè deprehendi possit, fumi
duntaxat & vapores, deinde etiam muscæ ante oculos ob-
uersari putantur. Tempore eousque crassescit dum omni-
no visionem præpediat, ídque si pupillam omnem obtegit,
aut si eius partem duntaxat, obiectarum quoque rerũ par-
tem quampiam obscurat. Atque vt est suffusionis figura, ita
& varia sunt rerum simulachra. In his omnibus iam mani-
festè crassus, cõcretus albúsque humor animaduertitur. In-
cipiente igitur hac suffusione eadem ferè visa atq; in ea quę
affecto ventriculi ore fit sese repræsentant: quæ hac tamen
ratione discernuntur. Suffusio propria alterum duntaxat
oculum falsis rerum simulachris illudit, aut si ambos non si-
mul tamen neque similiter. Suffusio per consensum & am-
bos & simul & æqualiter visis offendit. In illa visorũ occur-
satio assidua est, ne diem quidẽ sed ne horam intermittens.
In hac verò & remittit & intermittit, si parciore & facili
dato cibo ventriculus bene concoquat, aut is expurgetur
medicamento dialoës: inualescit si cruditas est, aut os ven-
triculi dolitat aut nausea fatigat.

Suffusio primaria, & quæ per consẽsum fit, quid scernantur.

Pupillę vitia manifestè sensibus patent: ea sunt dilatatio,
imminutio, diuulsio & ruptio. Dilatatio siue iá ab ortu siue
postea ex morbo nata sit, visioni obest, vt quæ videndi spiri-
tum vniuersè diffundi atque dissipari sinit. Imminutio nati-
ua quoniam spiritum cogit atque densat, acutissimam vi-
sionem reddit: at morbosa quoniam causam præter natu-
ram habet, deteriorem facit. Diuulsio & ruptio nec occæ-
cant nec magnopere visioni officiunt. Dilatationem porrò
efficit humor in vuea tunica conclusus ac redundans, qui
illam distendens, illius quoq; foramen quod pupilla est am-
plificat. Quocirca oculi prominentiam atque etiam scir-
rhum, phlegmonem & abscessum comitatur pupillæ dila-
tatio. At verò imminuitur pupilla angustiórque fit in oculi
phthisi & atrophia, & quoties vitreus humor quauis de cau-
sa absumitur: tum quippe contracta ruptáque vuea & in se-
se quasi concidens foramen coarctat. Eisdem causis atque e-
tiam externarum vi & iniuria fiunt, pupillæ diuulsio atque
ruptio. Hi sunt omnes interiores oculorum affectus. Ex-

αὔξησις τῆς κόρης.

μείωσις.

παραστροφὴ καὶ ῥῆξις.

ternos qui corneæ & adhærenti membranæ insident persequamur.

τὸ ἐπισκοτοῦντα ταῖς ὄψεσι. Caligo est tenebrosa visio ex crassiore densioréque facta tunica cornea. Rarum hoc vitium ex morbo, ex senectute frequens: qua certè membranæ quemadmodum & vngues crassescunt.

ὁμίχλη. Nubecula verò tenuis est humor corneæ inhærescens, cuius adhæsu putat laborans se per nebulam, per vaporem aut fumum res omnes intueri. Hic verò humor sensim crassescens tandem alluginem parit. Est enim albugo crassus & albus humor in cornea aut etiam supra hanc ita concretus atque densatus, vt omnē plerunque videndi aciem perstringat. Sensim quidē hæc duo vitia succrescunt, ac sępe ex ophthalmia & epiphora. Interdum & ex proprio fiunt humore lento, qui ob pupillam effunditur ex iis spatiis quæ sunt inter membranam adhærentem & corneam.

ἀιγλωμα.

Hallucinatio quæ Græcis est παρόρασις fit cornea tunica alieno colore infecta, quo etiā foris omnia tincta cernūtur: vt in ictero citrina, in suggillatione & inflāmatione rubra.

ῥῆξις. Rhexis est eiusdem corneæ ruptura vel sectio vel exesio, è qua primùm albugineus humor emanat oculúmque multò minorem relinquit. Deinde rhagoides tunica procidit, ac tum oculi est procidentia, quæ Græcis est proptosis. Ab hac diuersa est oculi confusio, in qua ex ictu humores permisti confusíque sunt, citra eruptionem vllam.

πρόπτωσις ὀφθαλμοῦ.

Extuberant (sed rariùs) in hac tunica pustulæ quales exanthematum, phlyctænæ dictæ. His ruptis vlcuscula manēt varia, quorum sordidissimum epicauma dixerunt. Hæc tandem pus excipit. Quinetiam huic tunicæ & carbunculi & carcinomata insident, rarissima quidem, sed omnium vlcerum deterrima. Nunc adhærentis membranæ affectus percurramus.

πτερύγιον. Vnguis neruosa dura & albicans membranula est ex angulo sese obtendens & plerunque pupillam contegens. Oritur ex adhærente membrana sensim multóque tempore (si permittitur) increscente & obdurescente.

ἐπιφορά. Omnium autem frequentissimè oculos infestant epiphora & ophthalmia, ex quibus & dolores sanéquam acerbi & alij plerique morbi expullulāt. Epiphora est tenuis humoris impetus, lachrymarum specie in oculos factus. Is autem humor aliàs frigidus ac planè aquosus sine dolore, sine ardore aut rubore: aliàs acer est aut salsus, qui & dolore &

acrimonia

acrimonia & ardore & rubore molestus est, vnde & palpebrarum sequitur exulceratio. Fluxionis huius origo ferè è sincipite & è summo vertice ducitur, in quo humor extra caluam & subter cutem congeri solet, qui per pericranium in adhærentem membranam destillat, ac demum foras per oculos excidit: quemadmodum & ex ea sede destillationes alias in dentes, alias in maxillas procumbere proditum iam est. Quocirca huius eædem atque destillationis causæ statuendæ sunt.

Ophthalmia est oculi phlegmone ex oculorum angulis in totam adhærentem membranam effusa. In hac tenues oculorum venæ turgent, & quæ in oculorum albo obscuræ fuerant, conspicuæ fiunt: plerunque quicquid album fuerat, rubescit. Summus ardor atque dolor affligit, qui acrium sæpe lachrymarum fluxionem accersit. Tum sane magna huic similitudo est cum epiphora. Sed inter se distant, quòd in ophthalmia oculi album, in epiphora solùm palpebræ cilium rubescat. Distant præterea & materia & origine. Quũ ingrauescente ophthalmia album oculi rubescens vsq; adeò tumet & increscit, vt nigro sublimius euadat ipsúmque ferè contegat, chymosis appellatur. Inflammationis causa est tenuis biliosique sanguinis in oculos fluxio, è temporũ angulorúmque venis in obscuras & latentes oculorum venas irruens. Quibus fluxione frequenti venæ patefactæ sunt, hi quauis ex causa inflãmatione rursum tentantur, & à plethora, & à solis æstu, & ab exercitatione, & ab aliis externis causis quas diximus fluxionem irritare.

ὀφθαλμία.

Oculorum dolores quoniam in primis graues esse solent, seorsum quoque æstimandi. Mouentur autem ab humorum acrimonia in acri epiphora, ab ardore in ophthalmia, à flatuum vel humorum influentium copia, quæ illorum tunicas distendit, à carbunculo & carcinomate: sed à pustulis & vlcusculis quæ in corneã incidunt aut nullus aut admodum leuis oritur dolor. Quos hactenus numeraui affectus omnes oculi globum obsident. Nunc qui ambitum inuadant, palpebras dico & angulos, tradendum.

ἡ ὀφθαλμωδυνία.

Maximus quidem & creberrimus est ægilops, phlegmone parua inter maiorem angulum & nasi radicem. Pars ipsa quasi furunculo tumet, ambitus rubore perfunditur, dolor summus vrget ísque lancinans. Causa est tenuis biliosúsque sanguis per temporum, frontis facieíque venas eò insiliens, sicque venam illic conspicuam exedens aut corrumpens, vt

ὁ αἰγίλωψ.

ſanguis in id ſpatium ſub cutem effuſus phlegmonem pariat: qua rupta exulceratáque cute abſceſſus apparebit, è quo pus per vlcuſculum manat.

κόλπος καὶ σύριγξ.

Ex his parum bene curatis affectibus, ſinus conſequitur aut oculi fiſtula. Etenim quum ægilops nō mature aperitur, aut quum cute adhuc integra pus nō liberè effluens diutius coërcetur, cuniculos agit, ac demū vicinis partibus exeſis ſinū parat, in quo copioſius colligitur: hinc ad os ſubiectum penetrat, & viā aperit in narem proximā, è qua graueolens excidit. Quòd ſi pus viam ſibi muniat in angulū oculi maiorē, fiſtulā excauat qua ſinus expurgatur. Solet quippe in ſinu luuies aſſiduò congeri, quæ preſſo angulo per illius fiſtulam emanat: túmque tumor ſubſidet, dum noua illuuie denuò repleatur, quod pleriſque ſingulis horis obtingit.

ἡ ῥυάς.

His malis rhyas ferè ſuccedit, quæ eſt carunculæ anguli maioris abſumptio vel imminutio, à qua & angulus latior euadit. Fit tamen & aliis ex cauſis, velut ab humoribus & medicamentis exedentibus. Rhyadi opponitur encanthis, quæ ipſius eſt carunculæ immodica eminentia.

ἐγκανθίς.

τὰ ψωριῶντα καὶ ψωρώδη βλέφαρα. ξηροφθαλμία.

Palpebrarum vitia ſunt ſcabies quæ pſorophthalmia, & pruritus qui xerophthalmia nuncupatur: illa ſcabies eſt ex humore calido & acri, cilia potiſſimum occupans: hæc pruritus eſt ex humore ſalſo atque nitroſo, ſolétque noſtris ſicca lippitudo nuncupari.

Ectropion palpebræ eſt inuerſio, qua pars eius interior rubra prominet. Oritur autem vel ob cicatricem vel ob ſubditæ carnis exuperantiam, qualis ſæpe ex chymoſi relinquitur.

κριθή.

Grando tuberculum eſt durum palpebræ ferè ſuperiori innaſcens. Hordeolum tuberculum calidum in abſceſſum ferè deſinens, quod è palpebræ margine atque è cilio prorumpit. Quinetiam ciliis atque ſuperciliis pilorum defluuium contingit, quod madaroſis appellatur: & pilorum inuerſio & pediculorum prouentus, omnia certè ex iis cauſis genita quæ & finitimos capillorum affectus edunt.

μαδάρωσις. φθειρίασις.

Aurium morbi & ſymptomata: horúmque cauſæ & ſigna.

CAP. VI.

ἡ διὰ φλεγμονὴν γινομένη ὠταλγία

AVRIS phlegmone plerunque tentatur. Hæc parte intima inter craſſiorem meningem & membranam quæ audiendi meatui prætenditur colligi ſolet. Gignitur ex acri tenuiſſimóque ſanguine, qui ab interioribus meningum venis eò irruens, tandem putreſcit. Calore ſe prodit & dolore

lore grauissimo, membranas quippe humoris acrimonia pungit & copia distẽdit atque diuellit. Hinc pulsans & vehementer lancinãs dolor excruciat, qualis & per phlegmonas omnes quæ circum arterias & membranas accenduntur. Febricula oboritur suis comitata symptomatis. Nullus tumor nullúsque rubor foris conspicitur, nisi fortè geminato malo externa in consensum trahantur. Putris materia in pus sensim concoctione mutata abscessum inuehit, e quo rupta vel exesà vel raresacta audiendi membrana pus foras per auris anfractum manat, magna doloris lenitione atque grauitatis leuatione. Quibus imbecillum est cerebrum & excrementis abundans, iis diu auris diffluit, manétque interdum suppuratio admodũ diuturna, qua vel pus album vel liquidior sanies excurrit. Fit tamen & interdum suppurationis aut sordium genus aliud citra inflammationem, ex magna cerebri impuritate ex multáque colluuie eò sibi viam & exitum moliente. πυορροοῦντα ὦτα.

Vlcus auris sordidum ex his sæpe causis excitatur, quoties vel pus vel humor influens summa pollet acrimonia. In vlcere verò humido nec tẽpestiuè resiccato caro excrescit, quæ auris ductum obturat & auditum peruertit. Obturant præterea tum sordes copiosæ si vel concrescant vel obdurescant, tum calculi tum alia quæcunq; imprudentibus in aurem incidunt. Diuturna autem sordis ac saniei suppressio, ac etiam impurum sordidúmque vlcus vermes progignit.

Iam verò dolor, tinnitus, auditúsque grauis, & omnia audiendi symptomata, ex iisdem sæpe causis procedunt. Dolor enim acerbissimus in phlegmone est, nec minus acerbus fit ex flatulento spiritu circum membranas coërcito, exitum quippe non reperiens, vehemẽter illas distendit diuellítque ab osse. Discernitur autem quòd neque in hoc ardor neque grauitas, sed sola inest distentio cum tinnitu aut strepitu valido. At multò leuior dolor existit, quem frigidus crassúsque humor intimæ auri impactus ciet. Hic etiam citra ardorem, citra grauitatem atque distẽtionem altè fixus est, causásque manifestas habet redundantis pituitæ superuacuæ. At certè sibilus, tinnitus, sonitus, strepitus omnísque deprauata auditio, ex motu & agitatione eorum nascitur quæ intimam aurem occupant. Hæc vt varia sunt & variè impelluntur, ita & varios sonitus edunt. Sibilus ex flatu tenui exiliter elabente: tinnitus ex illius cursu interrupto: sonitus ex crassiore pleniùs erumpente: strepitus ex

σκωληκιῶντα ὦτα. ὠτειωδυνία. σεισμός. βομβός. ψόφος. ἦχος.

impulsu valido: fluctuatio ex humoris iactatione. Horum verò nihil obauditur si causa inferior quæcũque ea sit, conquiescat. Quum vlcus ab inflammatione vel abscessu, multo pure manauit, nisi id probe coalescat, perpetuum sonitum aut strepitum relinquit. Nam licet flatus nullus præter naturam subsit, spiritus tamen per arterias impulsus impetu παρήκουσις, læsum auditum offendit. Quinetiam citra vllam auris offensionem obauditio, id est deprauata auditio, interdum capitis consensu accidit. Quæ huius est generis, non vt superior in solam aurem impingit, sed per omnes capitis arterias effundi percipitur. Talis ferè existit per summum febrium ardorem, necnon sine febre quum è subditis visceribus calida copiosáque expiratio in caput effertur. Etenim tum hac tum flatuoso spiritu distentæ arteriæ vehementiùs pulsant, multúmque calidi spiritus in cerebrum & aures effundunt: ab his verò audiendi sensus alioqui sanus, perturbata atque confusa obaudit: quemadmodum & oculus aliena multa cernit in ea suffusione quæ ventriculi cõsortio fit. Hac multos noui grauiter torqueri, atque tum maximè quum impuris essent visceribus.

βαρυηκοΐα καὶ κώφωσις. Grauis porrò auditio atq; surditas sola magnitudine distant. Fiunt autem vel cerebro vel primo audiendi organo vel auris anfractu aut læso aut impedito. Causa quæ cerebrum aut primum audiendi organum occupat, vel intemperies est simplex vel humoris vitiũ. Ex bile surditatem inferri prodidit Hippocrates. Quibus, inquit, deiectiones biliosæ exeunt, eæ surditate superueniente sistuntur: & quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur. A phlegmone præterea, ab abscessu & ab vlcere illam infligi superiora demonstrant. Ab humore quoque frigido, crasso & pituitoso penitus impacto & cõquiescente crebrior eidem origo est. Hic enim omnium maximè sensus omnes eorúmque functiones consopire solet. Has verò non aliter quàm doloris causas, nec aliis oportet signis distinguere. Impedimẽta auris appellantur quęcunque illius anfractum obstruunt, pus, concretę sordes, tuberculum carnosum, callus, scirrhus & δυσηκοΐα. quęcunque incidentia tenaciùs inhęrescunt. Grauis auditio atque surditas, quę iam ab ipso ortu & à prima natali die contracta sit, ab his minimè causis, sed à conformationis vitio proficiscitur, quo vel audiendi instrumentum deest, vel certe figuram vitiosam obtinet. Sic quidam senator ex coniuge sana liberos omnes suscipit surdos atque mutos, cuius

rei causa imprimis cæca & obscura censetur.

At verò parotis inflammatio est in iis ce potissimũ glandibus erumpens, quæ ponè aures & ad earum radices consistunt. Hæc notas omnes phlegmones habet, tumorem, ruborem, calorem, pulsantemque dolorem, nisi (vt interdum fit) œdematis sit particeps. Oritur ferè à capite, humoribus calidis eò confluentibus: aliàs sine febre, aliàs in acuta febre, in qua præsertim caput vel delirio, vel dolore, vel grauitate torquebatur. παρωτίς.

Narium morbi, symptomata, causæ & signa. CAP. VII.

NARES expurgando cerebro destinatæ, eorum quæ præterlabuntur acrimonia sæpe exulcerantur: deinde etiã ab ictu, à casu, à vulnere, ab aliísque causis euidentibus. Narium vlcus neq; dolore neque acrimonia conspicuum, ac proinde diu sæpe latet incomprehensum, dum planè sordescat exedátque ossa tenella. At verò quum recens est hinc noscitur, quòd sanguinis nonnihil frequenter eructet, maximè quum attingitur aut irritatur: quódque nares hoc sæpe madeant: atque si finitur crustula sicca eáque nigra obducitur, quæ emunctionis impetu nonnunquam procidit. Vetustius ac iam putridum vlcus ozæna appellatur, è quo crustula sordidior atque etiam graueolens mucus excidit. Laborans ipse tum sibi graueolet tum vicinis tetri spiritus contagione molestus est. Sæpe illic vlcera diuturna serpũt, quæ vel narium alas, vel earum interstitium, vel alia eius loci tenella ossa exedunt atque putrefaciunt magna deformitate, exesúmque palatum sæpe perforant: ídque maximè si vel carcinomatis speciem habent, vel è fœda lue venerea, quod creberrimum est, contracta sunt. ἡ ὄζαινα.

Recentibus vlceribus neglectis caro plerunque excrescit, quæ sarcoma nuncupatur. Ea quum longitudine ita excreuerit, vt iam è nare foras propendeat, aut in fauces relabatur, polypus est. Vtrumque vitium narem obstruit, & spiritui viam intercludit, dum præsertim in latus affectum decumbitur, loquelam offendit & obscurat. Atque hæc symptomata grauedini quodammodo similia, nisi quòd admodum diu permanent, nec errhinis tolluntur, quódque vlceris signa iamdiu antecesserunt. τὸ ὑπερσάρκωμα. ὁ πολύπους.

Iam verò odoratus symptomata sunt, fœtor assiduus, odorandi imminutio vel abolitio. Fœtor ex his duntaxat partibus eructatur, quæ circa nares & os ethmoides sunt: nam quæ in ipso olfaciendi sensu, vel prope hunc intra me- ὀσφράνσεως συμπτώματα.

ningas putrescunt, sensum ipsum haudquaquam feriūt, nec ea laborans, sed quiuis assidens deprehendit. Vt enim quippiam odoratum feriat, necesse est ex eo vaporem quodam interuallo in eum sensum & in priores cerebri ventriculos efferri. Odoratus quoque perit aut imminuitur impedito narium ethmoidísque ossis meatu, quo spiritus ac odor duci solet. Idque vel sarcomate, vel polypo, vel phlegmone, vel grauedine. At si horum nulla signa comparent, offensionis causa, vel ad priores cerebri ventriculos, vel ad eas propagines in quibus est odorandi sensus, referri debet: in his vel intemperies, vel humorū copia, vel corruptela, sensum eiúsve spiritus contaminat. Circum eas sedes abscessus interdum fiunt nulla febre, minimo dolore, è quibus ruptis animaduerti pus syncerū per nares affatim profluere perinde atque è purulentis auribus, ídque nullo incommodo valetudinis. Sed & in quodam milite qui resimis erat naribus ex fœdiore quadam eluuie diutius cohibita, vermes duo villosi instar digiti illic geniti inuentíque sunt, qui tandem in furorem illum adegerunt, febréque non admodum manifesta de medio sustulerunt die circiter vigesimo.

ἡ κόρυζα. Grauedo autem frigida pituitosáque est destillatio in os ethmoides eiúsque membranas incidens, è partibus quæ circum cerebrum aut è ventriculis eius effusa. Ea caput ingrauescit, respiratio difficilior euadit, nec nisi hiante ore anima duci potest, vox non vt antè sonora, nonnihil liquoris profluit è nare, principio tenuis, deinde crassiusculi. Fit interdum etiam grauedo superiore multo grauior à pituita, quę vel salsugine vel aliorum humorum permistione calida & acris euaserit: ea nares nō solùm tumefacit, sed etiam ardore summo exulcerat.

αἱμορραγία. E naribus porrò sanguis erumpit, aperta, rupta vel exesa vena eò desinente. Eam quidem aperit sanguinis tenuitas vel exuperantia: rumpit vulnus, cōtusio ex ictu aut ex violenta quauis euidente causa: excedit sanguinis vel cuiusuis humoris acrimonia. Venæ in nares, non ex intimis cerebri, sed ex oris palatíq; sedibus excurrunt, satis quidem detectę ac patulæ, vt quasi emissarium sint superuacui sanguinis expellendi: quemadmodum & hæmorrhoides, & quæ in vteri ceruicem pertinent. Ex his siquidem omnibus, aliàs naturæ beneficio, aliàs præter naturam sanguis emanat.

Faciei orísque vitia, & horum causæ. CAP. VIII.

CVTIS quæ faciei obtenditur, quoniam subiectæ carnis portio quædam est siccior, vitia contrahit cæteris partibus insueta. Eiusmodi in primis sunt ardentes pustulæ, quæ tum in naso tum in reliqua facie magna fœditate extuberant. Causa est tenuis biliosúsque sanguis immodicè auctus, aut cósueta eius vacuatio suppressa: tum quippe in eas sedes irrumpit impetúmque facit. Accedit etiam cutis rara atque tenella, quæ eo humore sub epidermide coercito prompte imbuitur. Huius quoque ordinis est rubor faciei vniuersus præter modum sine pustulis efflorescens: qui si perpetuus est atque cóstans, feruidiore sanguine cutis imbuta est: sin ex interuallis recurrit, solus vapor eò sublatus in causa est aut tenuis humor nódum impactus. Huc etiam pertinent citrinus, liuidus, albicans aut aliter fœdatus color, & cutis scabrities: quales icterus, leucophlegmatias, omnéque cachexiæ genus proferre solet: omnes quippe ex humorum vitio, ex corporis ac viscerum impuritate ducũt originem, vt posthac pleniùs differetur. At varus, tumor est durus & exiguus ex frigido crassóque humore quasi in callum concretus. Lentigo subnigra aut verè fulua faciei macula est, lentem magnitudine coloréque referens. Suggillata, nigritiæ quædam sunt ex contusione ictúque vehementi derelictæ, quemadmodum & vibices. Eiusmodi deformitatum ingens est numerus, quæ quoniam corporis functionibus haudquaquam obsunt, non inter morbos, sed quòd omnino præter naturam sint, inter symptomata recenseri debent. ὁ ἴονθος. ὁ φακός. τὰ ὑπώπια.

Cynicus spasmus oris est distentio seu conuulsio, qua id omnino peruertitur. Conspicuum quidem malum si graue est atque consummatum, leue autem non nisi quũ loquendum ridédúmve est, detegitur: tum siquidem oris labra nolenti contorquentur. Similem deformitatem inurit labrorum paralysis, hoc tamen discrimine, quòd si paralysis est, labrum in sanam partem contorquetur, si spasmus in affectam. Quæ horum efficientes sint causæ ex iis quæ suprà de paralysi atque conuulsione prodita sunt intelligitur. Huc pertinent & labrorum fissuræ, quæ ventriculi viscerúmque constitutioni prauæ succedunt. κυνικὸς σπασμός.

Dentes variè affici solent: modò enim aut exerti aut longiores prominent, modò atteruntur aut mandendo aut externarum causarum vi. Stupescũt frigidioris humoris in-

αἱμωδιῶσι. μελαίνονται καὶ πελιδνοῦνται. σείονται. ὀδυνῶνται.

fluxu, & acerborum crudorúmque fructuum esu. Nigrescunt & fœdo lentore obducuntur detergendi incuria, dulcium & calidorum vsu, expiratione cruditatis & crapulæ, humorum vitio propter viscerũ maximéque lienis impuritatem à quartana relictam, atque hydrargyri illitu. Vacillant mobiléſque fiunt externa vi concussi, & quum eorum radix multo humore madet laxiórque fit alueolus. Dolore conflictantur grauissimo, ídque fere ob destillationem alias tenuem alias frigidam, quæ vel in maxillæ membranam, vel in dentium neruum, vel etiam in corpus decumbit. Ruit autem destillatio è capitis vertice per tempora in maxillam aut superiorem aut inferioré: & si quis dens exesus est in quem iam via pateat, in eum maximè fluxio insilit. Tenuis porrò an frigida destillatio sit ex suprà commemoratis signis internoscendum: & quòd frigidæ malarum tumor sæpe comes est, tenuis rarò: huiúsq; dolor acerbior, illius verò mitior. Crebra sæpéque recurrens destillatio dentes excauat, exedit, putrefacítque, ac nonnunquam ab alueolis exturbat.

οὖλα πλαδαρά.

Gingiuæ interdum præter modum luxuriant & excrescunt, adeò vt dentes propè integant, iis potissimum quibus molles & spongiosę sunt, & qui locis aquosis humidioribúsque vt nautæ degunt. Flaccescunt & exeduntur humoris acrioris & salsi adhæsu, & vlcusculis dentium radices detegentibus.

φλεγμονή. ἡ ἐπουλίς.

Eædem plegmone manifesta tentantur parulide appellata ad dentium radicem intrò foràsve adeò prominente, vt etiam vicinæ partes distendantur, rubeant, caleant ac dolitent. In superiorem maxillam ea procumbere solet ex oculorum cantho maiore: in inferiorem verò per tempora è venis eò desinentibus. Abscessus hinc sequitur, cuius pus non ad faciei cutem, sed ad dentium radices exili velamento tectas irrumpit. Vlcus si malè curatum est, caruncula extat & prominet epulis nuncupata.

Maxilla autem inferior & conuulsione & paralysi interdum tenetur, crebriùs verò destillatione, quæ in eius articulum ad auriculæ radicem influens, immobilem eam plerunque reddit, loci quidem dolore & tumore duro atque conspicuo. Ea ferè externarum more deriuatur è vertice capitis.

αἱ ἄφθαι.

Aphthæ porrò vlcera sunt non admodum caua in quamuis partem oris serpentia, in palatum, in gingiuas, in lin-

guæ latera in eiúsque radicem. Hæ infantibus familiares, sed adultis quoq; illas efficit halitus calidior è iecore & ex bilis feruore per œsophagum, aut etiam per cæca spiracula exurgens: illas etiam interdum gignit pituita salsa proflués è capite. In febribus quidem hæ frequentes, nonnunquam & sine febre graues, quales sæpe mensibus suppressis obseruantur. Eas autem hîc prætermitto, quas venerea lues & hydrargyri perunctio solet excitare.

Linguæ faucíumque morbi, symptomata & causæ.

CAP. IX.

IN ea oris parte molli & laxa quæ sub lingua est, & cui ea incubat, atque quasi vinculo alligatur, tumor colligitur batrachus appellatus, qui interdum phlegmones, sæpius œdematis mollis & laxi speciem exhibet, e quo aperto mucus prosilit oui candido persimilis. Lingua verò tota interdum stupore vel paralysi tenetur, iis neruis prorsus impeditis qui à septima cerebri coniugatione propè spinalis medullæ initium deriuantur. Interdum altera duntaxat eius pars dimidia, dextra sinistráue resoluitur citra vllam gustus offensionem. Quum tota prehenditur, grauis apoplexiæ metus impendet: quanquam non raró animaduerti diuturnam linguæ paralysim nulla consequuta apoplexia. Ex consummata paralysi omnes obmutescunt: ab ortu quoque nonnulli muti permanent, ídque naturæ conformantis vitio. Visus est etiam cui leuiore ex causâ biduum triduúmve loquela adimeretur, móxque repente & inopinatò redderetur, & qui sæpius ex interuallis & circuitibus modò loqueretur, modò mutesceret integrè sano corpore. ὁ βάτραχος.

Blæsi atque balbi sermonem non articulatè explicant aut linguæ breuitate, aut crassitie nimia, aut alio naturali vitio conformationis: nonnunquam & affluentis humoris copia modò ex humidiore cerebro, modò ex ebrietate: nonnunquam immodica siccitate. οἱ τραυλοὶ, ψελλοὶ καὶ ἰσχόφωνοι.

Gustus autem perit aut imminuitur neruis mollioribus, qui à tertia cerebri coniugatione exeunt perfrigeratis aut quadamtenus obstructis, aut certè ea cerebri parte affecta vnde illi originem habent. Deprauatus verò gustus qui absurdi alieníque saporis perceptio est, accidit quum vel linguæ corpus, vel quæ ipsum vestit membrana vitioso atque tetro humore imbuitur, qui vel solus, vel liquore eorũ quæ bibuntur eduntúrve dilutus, in linguę corpus molléśq; neruos penetrat, suísque vitiis eos perfundit: túmque vel salsus,

vel amarus, vel acidus, vel aliter absurdus sapor gustu percipitur, tãquam à cibo potúve esset inductus. Is autem humor atque vapor sæpe ex inferis sedibus elatus, œsophagum linguámque proluit, nonnunquam & è cerebro defluit.

τὰ παρίσθμια.

Tonsillæ sæpe tument imbutæ destillatione frigida: ac tum quidem sub maxilla tumor tactu visúque intus animaduertitur, hícque ceu frustulum quoddam faucibus inhærescens mole sua premit, obstátq; ne cibus, potus & saliua facilè vorentur: idque sine siti sine ardore. Sed & interdum inflammatio tonsillas exercet, quæ partis nomen etiam sortitur. Hæc tumoris notas præ se fert, præterea verò dolorem, ruborem, ardorem atque sitim. Concocta materia interior cuticula facilè disrumpitur, abscessúque facto pus in os & in fauces emanat. Hinc vlcus sequitur sordidũ & quo graueolens fit expiratio. Oritur eiusmodi vlcus frequenter citra phlegmonem ex humore salso vel acri, qui molles, humidas, calidásque tonsillas prorsus exedit: nonnunquam & ex contagionis labe incipienti lui venereæ familiare est.

ἡ κίων κεχαλασμένη.

Sed & columella è palati extremo propendens plerumque molesta est. Laxior enim longiórque euadens, in fauces & œsophagi caput illabitur, titillatione molesta, qua qui afficitur, hanc perpetuò vorare frustra cõtendit, metuítque ne eius impetu stranguletur. Hoc vitij nascitur quum ea humore multo supernè defluente madet atque perfunditur.

γαργαρεὼν ἤγουν κίων φλεγμαίνουσα.

Quinetiam columella seu gurgulio interdũ (at certe rarò) inflammatur tumétque cum rubore & ardore. Ac tum in fauces illapsus maiore tædio quàm relaxatus, suffocationis metum concitat. Quum per inflammationem illius pars ima crassa, summa verò tenuis & nigricans apparet, σταφυλὴ, inquit Hippocrates, id est vua nominari solet. Si quidem figurá, colore atque magnitudine est vuæ acino persimilis.

κυνάγχη.

At verò angina affectus est fauces, id est summas gulæ gutturísque partes per quas tum cibi potúsque tum spiritus introitus est, præcludens. In hac spiratio fit difficilis, deglutire vix licet, ac proinde potus resilit in nares, dolor acerbus fauces occupat. Atque hęc quidem omnis anginæ cõmunia sunt signa. Singulis autem eius differentiis alia peculiaria existunt. Etenim angina alia vera, alia notha est: veræ & legitimæ quatuor sunt differentiæ.

Vera angina quadruplex.

Vna quam omnium periculosissimam censuit Hippocrates, vbi neque in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet. Huius quippe inflammatio penitus abstrusa, grauiora infligit symptomata, non

sine metu præsentis strangulatus. Hac sæpe vidimus sublatũ ægrotum horis octodecim, constante mente integrísque sensibus. Altera est quum interiores laryngis fauciúmque musculi manifesta phlegmone tentantur. Hæc æquè ac superior symptomatis sæua est, sed minore tamen fit periculo, quòd manifesto se proferat tumore, qui & remedia prōptè admittit, & in os expurgari potest. Tertia fauces interiores vnà cum ceruice occupat, in qua foris tumor atq; rubor est conspicuus, cũ calore ac dolore. Symptomata huic nihilo sunt quàm cæteris leuiora, sed tamen spes salutis melior, quòd inflammatio foras prosiliens euocari digeríque possit. De hac scripsit Hippocrates, Ab angina habito si tumor fiat in collo, bonum: foras enim morbus profertur. Quarta omnium leuissima atque tutissima censetur, quæ non interiores fauces, sed solam ceruicē eiúsque musculos prehendit, quorum tamen tumore interiores etiam laryngis musculi comprimuntur, introitúsque omnis coarctatur. Omnium causa est fluxio biliosa aut sanguinea, quæ è venarum iugularium ramis eò pertinentibus in has sedes influens vel erysipelas vel phlegmonem parit. Euidentes verò causæ variæ, frigus potius quàm æstus, ictus, ossa piscium imprudenter vorata, per media paristhmia traiecta, frigidæ potus, temulentia atque quæuis repletio nimia. Præter cōmunia anginarum signa memorata, adsunt præterea in his tumor, rubor, calor atq; febris, quæ omnis veræ anginæ comes est assidua. Angina verò quæ notha nuncupatur, febris est expers. Hæc autem fit quum pituitosa destillatio in fauces ceruicísque musculos decumbit: ac tum fortasse tumor inest, sed sine rubore, ardore & febre: quocirca inter acutos morbos habenda non est. Huic finitima est ea anginæ species, quę nullo quidem fit proprio faucium affectu, sed quũ ceruicis vertebræ intrò luxatæ, fauces ac gulæ gutturísque introitus premunt & arctius coangustant. Noscitur hinc quòd signorum, quæ in aliis prodita sunt, nullum apparet, quódque ceruix ponè excauatur, ægréque & cũ dolore inflectitur: casus quoque aut ictus antecessit: vel humor præter naturam vertebrarum vincula laxauit, vel eas sua copia de propria sede disiecit.

Pulmonum morbi, symptomata, causæ & signa. CAP. X.

PULMONUM quidem appellatione omnia etiam quę in eis sunt vasa, ipsámque asperam arteriam notamus. Affectus autem qui eò incidunt numerantur intemperies

simplex, obstructio, peripneumonia, vomica seu abscessus & tabes. In ipsa verò thoracis capacitate, humoris collectio, & suppuratio. Simplex intemperies maximéque frigida, deinde etiam sicca gutturis arteriam exasperans, tussim excitat siccam, qua nihil humoris expuitur, respirationem raram facit, & ad calidi aëris potúsque desiderium stimulat. Calidior verò intemperies frigidum tum aërem tum potum expostulat, & respirationem crebram efficit: quæ validior fuerit intemperies, dolorem inferet. Atque hæc quidem omnia de intemperie inæquali audiéda sunt. Nam quæ iam æqualis euasit, quum veluti ascititia quædam natura sit, nullo penitus dolore cruciat.

δυσκρασία.

Flatus in pulmone præter naturam coarctatur quidem, sed admodum rarò: tum autem ambientes partes distendit, & si agitetur, dolore afficit, ac interdum violenter erumpere deprehenditur.

ἡ ἔμφραξις.

Obstructio autem frequens est magníque momenti. Ea tussim inuehit, & oppressionem, & spirandi difficultatem, quæ tanto grauior est, quanto & ipsa obstructio maior. Huius causæ variæ, humorum copia, lentor atque crassities, grãdo, lapis & crudum tuberculum, de quibus vt præcipuis affectorum pulmonum causis sigillatim tradendũ. Humorum copia in solam membranam guttur succingentem destillatione profluens eámque imbuens, vocem obscurat ac raucitatem infert. Hanc etiam gutturis seu arteriæ asperitas nimia parit, siue à fumo, siue à clamore, siue sit à frigore contracta. At si destillatio in gutturis cauum ductúmq; incidit, tussiculam cum quodam irritantis acrimoniæ sensu, sin in pectus ac in pulmones, veram tussim ex imo pectore erumpentem mouet. Hæc enim fit quum natura vehementi spiritus efflatione eiúsque erumpẽtis impetu, nititur quicquid acrimonia aut obstructione molestum est, excutere: quemadmodum & quum inter bibendũ edendũve, quippiam in guttur illabitur. Verumenimuerò quod in pulmones destillat, si admodum tenue est, tussiendo difficilè reiicitur, nã occurentis spiritus vehementia repulsum atque subleuatum mox disrumpitur delabitúrque in pulmones. Sed multò quoq; difficiliùs expellitur ac extruditur, quod nimis crasſũ lentúmq; est: nec enim abstergi nec dimoueri, nec sursum efferri spiritus vi facilè potest. Quũ recens est atque etiamnũ ruit destillatio, eius acrimonia guttur ardet ac corraditur, frequénsque tussicula fatigat,

ὁ βράγχος.

ἡ βήξ.

qua

qua nihil aut tenue quiddam effertur: quũ verò ea consistit hæsitque pulmonibus, rarior est tussis, quæ sine gutturis ardore crassius quiddam ex imo ducit pectore. Quum porrò pauca leuísque est destillatio, leuia quoque comitãtur symptomata: quũ verò magna grauísque impetu ruit, præfocans quædam spirandi difficultas angit, crebra, celeris & magna est respiratio, sed qua paucus aër attrahitur, sensus quidam grauitatis percipitur ad pectus & ad spinam protensæ, quo loco pulmones membranis figuntur & hærent. Calidus autem an frigidus humor sit qui destillat, ex acrimonia, ex siti atque ex iis perspiciendum quæ de destillationum signis tradita sunt. Porrò autem humor crassus & lentus pulmonem eiúsve arteriam occupans, arida tussi vehementissimè exercet, qua vix quicquã extunditur: spiritum difficilem reddit: inter spirandũ stertorem quendã aut sibilũ elidit, quòd pulmonũ bronchiis pertinaciter sit impactus, & vias coarctet per quas spiritus euadit: destillationis notæ antecesserunt vel à cerebro vel à vicinis sedibus. δύσπνοια πνιγώδης.

Hic humor quum non totus expuitur, reliquum bronchiis aut pulmonum cauis in quæ subiit firmiùs inhęrescẽs quàm vt euelli possit, tempore magis magísque crassescit atq; siccescit, dum vi caloris in vitream aut etiam in gypseã pituitam abeat. Quúmque destillationibus multis circuitu redeuntibus, ex vnaquaq; nonnihil crassæ huius & gypseæ pituitæ relictum fuerit, sensim magna eius copia in pulmonum fistulis atque cauernis cumulata, verum tandem fit asthma, cui opportuni esse solent, qui destillatione atque tussi frequenter tentantur, maximè verò senes & qui angustis sunt pulmonibus. Ab asthmate fit orthopnœa qua difficiliùs nec nisi recta ceruice spiritus ducitur, quàliter & eos spirare dixi quos angina vehementer premit. τὸ ἆσθμα. ἡ ὀρθόπνοια.

Malo ingrauescente, lentus humor in grandinem concrescit, atque hęc tandem in veros calculos, quibus interdũ dissectos pulmones confertos deprehendimus, alióśque in his præduros ac solidos, alios veteris casei constantia, incipientes alios gypseæ pituitæ duritie: omnes quidẽ propria cysti obductos. Sed etiam non ita pridem vir occurrit, qui quoties exercitatione incalescit, concitata tussi calculos è pulmonibus edit præduros, eósque excreat modò hordei modò pisi magnitudine. Bona tamen is valetudine fruitur, præterquã quòd paulò difficiliùs respirat, & in medio thorace grauitatis cuiusdam põdus percipit. Atque hęc quidẽ

aliis sine dyspnœa, aliis cum suspiriosa orthopnœa obtingunt, qua qui conflictãtur vehementi angustia pressi propè suffocantur, aliique & suspirioso spiritu multum & frigidum aërem ducere cõtendunt, quo plurimo cor ad refrigerium indiget. Omnes ita affectos verè asthmaticos, id est anhelatores & suspiriosos appellamus, qui ieiuni & in quiete & sereno cœlo faciliùs spirare solẽt: at quoties causa & materia intus condita frigido humidóve cœlo, aut etiã multa crapula humescens, & quasi tumens diffunditur, noua dyspnœæ quasi accessione conflictantur. Multóque magis si fortè recens quædam destillatio in arterias veteri malo iam impeditas ingruit. Sed & sæpe fit vt grauiore & repentino vtriusque causæ impetu æger promptè iuguletur, eáque destillatio ab euentu catarrhus præfocans appellatur. Galenus neque à destillatione, neque à peripneumonia, neque à pulmonum tuberculo, neque à suppuratione quenquam repente strangulari posse existimauit, sed à sola angina in qua neque in faucibus neque in ceruice quicquam apparet. At verò quibus iam diu & multum pulmones infarcti erant, vt in veteri asthmate, multam repentinámque destillationem plerosque iugulasse testamur.

κατάρρους πνιγώδης.

ὠμὸν φῦμα.

Crudum tuberculum pulmonum arteriis adnatum éasq; obstruens, iisdem atque asthma vrget symptomatis: discernitur tamen quod pedetentim increuerit nulla præcurrẽte destillationis nota, quódque difficilis respiratio insit citra stertorem. Omnis tamen vetus & contumax ex quacunq; causa sit obstructio, inspiratione magna detegitur: per hãc enim sub pectore offendiculum percipitur, quod protinus tussim etiamsi diu sopita fuerit prouocat. Si iam tuberculum aut alia quæuis obstruens causa tam altè penetret, vt non asperis, sed læuibus pulmonum arteriis cordi vicinis inhærescat, non modò difficilis respiratio, verumetiam pulsus omnino varius & inæqualis atque intermittens, vel etiam intercisus existet: ac tum cordis palpitatio & animi quædã defectio accedet oppresso iam corde. Atque hę omnes quidem sunt obstructorum pulmonum causæ. At tum hi tum eorum arteriæ angustiores fiunt vel à natura, vt iis qui iã ab ipsa conformatione depressum obtinẽt pectus arctúmque sub hoc spatium: & qui vel natura vel pleniore victu & ociosa vita obesiores euaserunt. De quibus Hippocrates, Qui natura admodum crassi sunt, breuiore vita fruuntur quam qui graciles. Vtriusque ductus omnes corporis præ-

angusti

angusti insunt & exiles, in hisque spiritus paucus leui occasione opprimitur, éstque vel citra humoris influxum extinctioni maximè obnoxius.

Peripneumonia pulmonum est inflammatio, aliàs quidem phlegmones, aliàs erysipelatis specie. Magna spiritus difficultas vrget, malæ præter modum quasi inflammatæ rubent, oculi intumescunt. Atque si phlegmone est, sputũ, inquit Hippocrates, cruentum citatur, nisi admodum crudus sit morbus, præcordiorum totiúsque pectoris angustia premit, grauitas summa sternum dorsúmque contrahit, sed tamen febris acuta non admodum vrit. In erysipelate verò tussis flauum sputum trahit non multo permistum cruore, pectoris angustia grauitatisque sensus minor, at febris flagrantiore incendio extorret. Vtraque autem modò per se oritur, modò anginæ vel pleuritidi succedit, dum è faucibus aut è latere humor repéte fertur in pulmones. De hac scripsit Hippocrates, A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum. In vehemẽti enim pleuritide si sine causa lateris dolor soluitur repente aut plurimum mitescit, plerumque in pulmones transitus fit, ac tum increscente tussi ortáque suffocatione maiore peripneumonia nascitur cũ sputo etiam cruento, à qua pauci admodum liberantur. Quæ non alium morbum subsequitur, sed ex sese primam duxit originem, fit quidem ex tenui biliosóque sanguine è dextro cordis sinu per venam arterialem in pulmones vehementiùs & abundantiùs excusso, qui non modò pulmonis venas & arterias, verumetiam totum ipsius corpus præter modum implens atque distendens, coarctatur ac putrescit & pulmonis inflammationem accendit, non eam quidem aliarum more collectam, sed toto viscere effusam. Rara autem admodum est vera peripneumonia. Hanc Hippocrates tradit vinolentia potissimum fieri, pisciúmque vt mugilum & anguillarum esu, qui pingue habent hominis naturæ infestissimum, atque carnis deuoratione nimia & aquæ mutatione. At verò tenũis & acris multáque destillatio è cerebro confertim in pulmones illapsa, interdum ardore præter naturam incenditur, æstum ac febrem inferens: ac plerique eam affectionem peripneumoniæ nomine designant, in qua & tussi & spirandi difficultate & lenta febre sensim conficitur æger sine vlcere, sine expuitione cruenta. Hæc si peripneumonia dicetur, ab exquisita profectò plurimùm tum causa tum symptomatum magnitudine dissidebit.

ἡ περιπνευμονία.

ἀπόστημα ἐν πνεύμονι.

Vomica pulmonis est abscessus exiguus, & puris in pulmonis quadã parte collectio, quod membranula propriáque cysti arctè adeò concluditur, vix vt quicquam de se tetrum in cor expiret. Hæc frequens est in tabidis, sed & plerumq; sine tabe fit, quum sanguis ex aperta, rupta, aut exesa vena in paruam quandam pulmonis regionem secedẽs, illic putrescit sensimque mutatur in pus, ac per summa siccescens sibi cystim efformat. Latens profectò & in primis abditum vitium, sæpe nec laboranti nec medico notũ, quo laborãs ipse nec consueta munia intermittit, nec se morbo teneri putat, causámque interitus sui nesciens intus gerit sub pectore. Sic affecti subliuido ferè sunt faciei colore, eisque lingua lentore quodam est oppleta maximè quũ longè à cibo absunt: & corporis agitatione aut potu cibóve calidiore vrina facilè tingitur & pulsus citatur, citra tamẽ vllam spirandi difficultatem Interdum verò post concitatiorem corporis motum pillulæ paruæ & globuli instar pisi exigui redduntur è pulmone membranula conclusi, qui cõtriti digitis pus reddunt fœtidissimum, quale è cauo putríque & corroso dente interdum expurgatur. Adolescẽs quidam à paulò vehementiore exercitatione, quum acerba tussi nullo puncto temporis intermisso torqueretur, vomicam integrã columbini oui magnitudine excreauit, in qua aperta pus exquisitè album & æquale deprehensum est: cruenta excreatio integrum biduum perstitit magna febre magnáque corporis perturbatione. At nihilominus seruatus is est atque sanitati restitutus. Non pauci inopinatò è viuis horæ quadrante erepti sunt, in quibus dissectis non alia mortis causa comparuit, quàm repentina vomicæ disruptio in pulmonibus, è qua pus in cordis arcem penetrauerat ipsius vim extinguens atque obruens. Quúmque ex his duo medici essent percelebres, attamen nec febre, nec inappetentia, nec alio vllo symptomate impendentem sibi diem vitæ supremum præsenserunt. Id mihi quidẽ persæpe eius loci memoriam refricauit, quo inquit Hippocrates, Quibus suppuratio in corpore abdita non innotescit, ea propter crassitudinem vel puris vel loci delitescit. Etenim haud rarò efficit obuoluentis membranæ densitas, vt nihil tetrum à pure in cor vitæ fontem inspiretur. Omnibus tamen sic affectis multo tempore antequam vomica rumperetur, cruẽta excreatio processit è pulmonibus, eáque cum tussi: adfuítque spiritus grauis ac fœtidus, corporis grauitas,

tas, pectoris leuis oppressio & spiritus difficultas, quibus tabes rarò comes. Sed hæc quidem signa aliorum quoque affectuum communia sunt.

Tabes autem pulmonis est exulceratio, qua sensim corpus vniuersum liquescit. Hac incipiente frequẽs tussis molesta est, qua cruentum aliquid sine sensu doloris extunditur: hoc interdum subsistit, tussique sordidum quiddam editur, deinde purulentum, tũ febricula leuis adoritur, cuius nulla fit intermissio: quæ tandem hectica facta, mox à cibo aliarum more inualescit. Vlcere magis magísque serpente & sordescente pus excreatur, fitque quod dixit Hippocrates, A sanguinis sputo puris sputum. Hoc quum syncerum est, aquæ iniectum minimè alterius ritu innatat, sed (si purum est) in imum descendit subsidétque. Ac nihilominus quoties vel labore, vel tussis impetu, vel excandescentia vlcus puris lentore obductum refricatur, cruẽta excreatio redit. Confirmato ac iam inueterascente vitio putris pulmonis portio interdum exit, & sputum carbonib. iniectum aut etiam per se graueolet, sępe id etiã halitus contagione imprudentes labefactat: capilli defluũt, ídque alimenti penuria: toto corpore exarefacto & inualescente febre vngues in manib. curuantur, malæ liuescunt tetro vapore eò sublato, costarum extrema siccitate sursum conuelluntur, dum tandem corpus omne consumptum contabefiat, calórque natiuus exhausto pabulo intereat. Magna inter scriptores controuersia est, posśítne quis citra cruentã excreationem tabe resolui. Nonnulli post solam screationem humoris liquidi & subflaui, leui febricula correpti tabescere cœperũt, ac multo pòst tempore cruoris exiguum quiddã cum pure reiecerunt. Sed non paucos etiã animaduerti tabe sensim sublatos, in quibus nihil omnino cruoris toto morbi decursu comparuit. Atque horum quidem ratio mox proferetur. Tabis causa duplex, vna quidẽ pulmonis vitiosa constitutio, altera humor exedens. Vitiosam constitutionem appello, non intemperiem, sed mollem, tenellam ac corruptioni paratam pulmonum substantiam, de qua alibi fusè disserui. Sic plerique iam ab ipso ortu & à parentib. latente pulmonum vitio tenentur, quo tandem omnes contabescunt, etiamsi nulla aut certè minima destillatio è cerebro aut aliunde procũbat. Qui tabida stirpe sati sunt, quasi hęreditario iure omnes necessariò tabe marcescunt: hócque malum sępe vidimus in omnes eiusdẽ familię ordine gras-

ſari. Et qui natura pectus anguſtum atque depreſſum obtinent, hi ſunt in tabem procliuiores, horúmque natura, vt inquit Hippocrates, ad phthiſim vergit. Non hinc certè quòd pulmones anguſti ſint, (hoc enim duntaxat in aſthma deduceret) ſed quòd ij ferè languidi adeò ſint & imbecilli, vt tempore ſenſimque flacceſcant ac ſponte corrumpãtur. Ac proinde qui ab ortu vitioſos nacti ſunt pulmones, alij à cruenta ſcreatione, alij citra hanc tabidi deceſſerunt. Cauſa tabis altera acris eſt & exedens è capite deſtillatio: aut humor acer è corde in pulmones eiectus, qualis maximè autumno cumulatur, aut pus in thoracis capacitate cõcluſum, de quo ſtatuit Hippocrates, Empyos, id eſt purulẽtos qui intra dies quadraginta ſcreatu non purgantur, in tabem tranſire. Hæ igitur cauſæ valẽtiſſimos quoſque pulmones ſenſim & ſine ſenſu doloris exulcerant: quibus etiam accedunt quæcunq; id cæca proprietate vt lepus marinus præſtare poſſunt.

τὸ ἐμπύημα. οἱ ἔμπυοι.

Iam verò pulmonum vena caſu, labore, clamoribúſve rupta: aut æſtu, balneis, vini potu alimẽtíſve calidis & multis, vel etiam ſuppreſſorum menſium (quod interdum fit) eò confluentium multitudine reſerata, magnam ſæpe ſanguinis copiam excreatione profudit, quam nulla tabes eſt inſequuta, ac ita affectos pleroſque vidi diu poſtea vitã nullo incommodo exegiſſe. Non enim ſimplici venæ ruptione (modò reliqua pulmonis ſubſtãtia integra ſit) quiſquam contabeſcat. Aut ſi qua illinc tabes inſequitur, id ſanè fit quòd sãguis ab vlcere in pulmonũ ſubſtãtiã dimanet, inflãmatúſque ac demum putreſcens eam labefactet. Id poſtremò de omni affectu internoſcendum, in vtro pulmone cõſiſtat. Si alter dũtaxat obſtructione vel peripneumonia, vel vomica, vel vlcere tentatur, inſpiratione magna atque etiã tuſſi grauitas aut offendiculum eſt in affecto latere, è quo & nonnunquam ſputum corradi ac educi percipitur. In affectum latus decumbenti ſpiratio difficilior tuſsiſque crebrior euadit: contráque accidit quàm in vera pleuritide, & in iecoris aut lienis inflammatione & in nephritide: ſub his enim tolerabilior, laborãte verò pulmone moleſtior eſt in latus affectum decubitus. Quum porrò his morbis lateris dolor comes accedit, iſque interior fixus & permanens, affectum pulmonem membranæ coſtas ſuccingenti iam adhæreſcere ſuſpicio eſt. Id autem fit interuẽtu pituitæ aut ſanici cuiuſdam lentæ quæ è læſo pulmone dimanans eũ cõtagione lateri agglutinat, ac demum putreſcens latus pulmo-

αἵματος ἀναγωγή.

monémque labefactat.

Thoracis morbi & symptomata. CAP. XI.

PLEVRITIS phlegmone est eius membranæ quæ costis subtenditur. Latus varij dolores exercent, qui tum situ, tum materia distant. Situ quidem quòd alius causam habeat inter costas & membranã quæ intus illa succingit: alius in musculis mesopleuriis: alius in musculis qui extrinsecus costis incubãt. Postremus hic dolor nõ vtique exquisita sed notha pleuritis est: qui verò vel in musculis mesopleuriis, vel inter hos & membranam succingentem, vel in vtrãque sedem incidit, ex situ vera & exquisita pleuritis est. Materia quoque dolores hi distant, quod alius à phlegmone, alius à destillatione, alius à flatu suscitetur. Fit autem phlegmone rarò ex crasso, sæpius ex tenui biliosoque sanguine qui ex vena cauâ cordi assidẽte in eam quæ azygos nuncupatur, ac dein in tenues costarũ venas impetu quodã incurrit, ex quibus apertis aut disruptis exilit, inciditque aut in musculos mesopleurios, aut inter costas & succingentem membranam, illicque collectus phlegmonem veramque pleuritin parit. Quum verò sanguis in externos thoracis musculos effusus fuerit, idque per ramum qui à vena caua mox vt e thorace in alam emersit delabitur propagatúrque in partes thoracis externas, ex materia quidem veram, at ex situ notham pleuritin facit. Quanquam autẽ hæ phlegmonæ situ distant, magna tamen societate connexæ sunt: ac sępe interioris in externam, aut cõtrà transitus est: quòd vt in anatome docui, interiorum venarum extrema foras emergant, & externarum ora intrò subeant. Causa porrò quæ sanguinis fluxionem impetúmque mouet, aut illius immoderata est copia, aut tenuitas, aut efferuescentia & exagitatio ab æstu, à balneis, ab exercitatione, ab excandescentia, ab ictu, à subita refrigeratione, aut à potione frigida, quæ concalfactum agitatúmque sanguinem variè depellit ac disiicit. Ad has causas accedit lateris imbecillitas, qua fluxio non quidem allicitur, sed promptiùs excipitur. Dolor autem pleuriticus non perpetuò vniusmodi est, sed vt sanguis inciderit varius & situ & loci amplitudine, sic & dolor sæpe vehementia variat: nam à tenui biliosoque sanguine qui phlegmonem erysipelatodem gignit atrocior, à puro aut pituitoso mitior. Ab his enim aut simplex phlegmone fit, aut quę œdematodes nuncupatur. Lateris dolor è destillatione contractus externas etiã partes occupat, ori-

ἡ πλευρῖτις.

Lateris dolor à sanguine.

Irritans causa quæ & occasio & prophasis appellatur.

A destillatione.

túrque humore frigido è summo capite per ceruicē in scapulas & omoplatas, tandémq; in lateris externos musculos modò priores, modò posteriores illapso. Hic tametsi nequaquam pleuritis est, perseuerans tamen veram interdū pleuritim quæ etiam sputum cruentum emolitur accersit, seu quòd sensim altiùs penetrans tandem se in mesopleurios & succingentem membranam insinuet, seu quòd illius dolor nouam fluxionem eò proritet è venis. A flatu lateris dolor etiamnum fit admodum vehemens, quoties is inter membranas aut externas aut interiores sese infert, eásque distendit diuellitque à vicinarū partiū adhæsu. Adhæc hisce mēbranis viscerum pondere & grauitate deorsum retractis sæpe diuturni insunt dolores, quos vt iecoris vitio & mole fieri traditum est, ita & lienis occasione diu protrahi animaduertimus. Neque prætereundū est ex ictu aut casu sæpe laterum dolores relinqui diuturnos atque contumaces, multóque magis si vel costarū luxatio, vel fractura sit insequuta. Hæc genera iam signis discernenda sunt. Lateris dolor quocunque pertineat spiritum intercipit, nec liberè & magnum spirare sinit, quòd latus atque thorax ad respirationē conferat motúque irritetur. Distant tamē quòd dolor à flatu ferè vagus est, nec diu eadem sede persistit, sed calore & fomentis mitescit atque etiam sæpius discutitur: ortus quoque est à frigore, aut ab aliis causis flatulentis, hisque euidētibus. Dolor ex destillatione prægressam habet & manifestam causam: in ceruice vel scapula primùm afflixit, deinde in latus delapsus est, in quo pressu contractuque exacerbatur, fomentis non tollitur. Atque horum dolorum nulla febris comes est, nisi aliunde fortassis accersita. Iam verò externæ atque etiā veræ pleuritidis hæ cōmunes notæ sunt, febris assidua, respiratio difficilis, frequens atque parua: dolor pungens atque distendens: tussis initio sicca quæ nihil prorsus emolitur. At multùm inter se distant, quandoquidē externæ dolor tactu pressuque excandescit: molestus est in latus ægrum decubitus, in sanum facilis: pulsus quidē frequens & inæqualis, sed neque tensus neque durus. Interioris & veræ pleuritidis febris assidua acutior est, quòd affectæ sedi magna insit vicinitas cum corde: spiratio difficilior, frequentior & minor: dolor pungens atque distendens, qui si membrana costas succingens parte superiore inflammatur, ad iugulum, sui inferiore ad hypochondrium pertingit: neque lateris tactu, neque pressu ingrauescit, éstque in ægrū latus

A flatu.

Lateris dolor per sympathiā frequens verámq; pleuritim mentiens, qui vel fluore alui spontino purgatione ve vel sudoribus soluitur.

Exquisitæ pleuritidis signa pathognomonica & comitātia.

latus decubitus quàm in sanum facilior: materia siquidem inter costas & membranam succingentem collecta aduerso decubitu propendens, membranam magis distendit atque diuellit, vnde dolor, dyspnœa, atque tussis acerbior. Pulsus frequens & inæqualis, durus est atque tensus, idque magis quum mẽbrana succingens, quàm quum soli musculi mesopleurij inflãmãtur. Tussis interdum initio sicca, sed mox ferè humida, cuius deinde sputũ coloratũ existit. Primùm enim liquidum & album rejicitur, quũ è solo pulmone pituita, nõdum autem ex affecto latere quicquam excidit: deinde flauum, quum sanies quædam tenuis illabitur: postea rubrum ac verè cruentum, quum iam patentiore via sanguis purus emanat: hinc purulentũ insequitur maturata phlegmone. Hæc autem omnia ex affecto latere per succingentem membranã vel pertusam, vel exesam, vel quouis modo rariorem factam excidunt effunduntúrq; in thoracis capacitatem. Etenim dum expirando thorax deprimitur, ac multò magis dum in tussi vehementer comprimitur, humorem qui in capacitate est cogit reiicitque in asperas pulmonum arterias: in quas facilè recipitur, quòd earũ ora cartilaginea & semper patentia desinant in extremum pulmonis tenuissima membrana obducti. Ex his sensim in maiores subeunt, dum tãdem frequente tussi in eam quæ gutturis est arteriam, ac tandem foras exigantur. Hæc thoracis vitia sunt, quorum hoc loco meminisse oportuit. Nam vulnera, contusiones, vlcera, abscessus, erysipelata & quæcunq; foras erumpentia vel dolorem inferunt, vel respirationem interpellant, seipsis conspicua sunt & ad aliam contemplationem pertinent.

Diaphragmatis vitia non alia symptomata infligunt, quàm quæ interiora thoracis obsidere diximus, atque iisdẽ ferè signis præterquam doloris situ se produnt. Tumores duros diaphragmatis radici infixos nonnunquã deprehendi, qui sensim tabe laborantes consumpserunt, citra vllam delirij speciem.

Suppuratio est puris in thoracis capacitatem collectio, in cuius illuuie pulmo totus immergitur. Eò autem confluxit vel ex angina, vel ex peripneumonia, vel quod frequentiùs cõtingit, ex pleuritide. His enim tussi non bene expurgatis abscessus exoritur, è quo tandem rupto pus sæpe vniuersum in thoracis capacitatem influit: eóq; etiam diu postea è sordido vlcere stillat, dum tandem ingens ac penè suf- Τὸ ἐμπύημα.

focans copia cumuletur. Interdum ex abſceſſu pus ſurſum in os irrumpit expuitúrque, ac tum ſuppurationis periculo liberat. Eſt quidem ſuppuratio omnis, puris tum cõfectio, tum collectio, quacumque parte ſit corporis: ac propriè ea eſt quæ vel thoracis vel abdominis ſpacio fit. In alia verò quauis corporis parte, ſi maiuſcula eſt, abſceſſus: ſin minor, vomica nuncupetur. His autem notis ſuppuratio deprehẽditur. Ex prægreſſa angina, aut ex peripneumonia, aut ex pleuritide vehemẽti nihil penè laborans expuit. Pulmonis grauitas, aut faucium aut lateris dolor, ſimúlque febris vehementia ſubitò remiſſa eſt: nouum grauitatis ſenſum in imo thoracis ad diaphragma ſurrectus æger percipit, decũbens verò aut in alterutrũ latus ſe conuoluens, transfluere quiddã & fluctuare: tuſſis valida perſeuerat, ſed ſicca & qua nihil aut minimum reiicitur: febricula perpetua, languida, inordinata ac verè hectica: perſeuerans enim ſuppuratio phthiſim acceſſit. Quoniam autem thoracis capacitas diſſepto (quod mediaſtinum appellant) media dirimitur, neq; dextri lateris cum ſiniſtro vlla ſocietas eſt, contingit quidẽ vt aliàs ſuppuratio alterutrum dũtaxat latus, aliàs vtrumq; occupet, quod magna eſt obſeruatione dignum. Ab angina & à peripneumonia ſuppuratio in vtrumque ferè capacitatis latus influit: à pleuritide in alterutrum duntaxat, in id quippe quod dolore vexatum eſt. Latus porrò in quo vno ſuppuratio reconditur, hinc noſces quòd & grauius & calidius exiſtit. Decumbens æger in latus ſanum onus ſentit pectori incumbere, quod & anguſtia vehementer premit & tuſſim exaſperat. In latus ægrum decubitus hæc omnia mitigat, pure nimirum in coſtas recumbente.

Empyematis ſigna.

Suppurationi affine interdum malum eſt, in quo magna thoracis capacitas ſeroſo, pituitoſo, eóq; tenui humore ſcatet, qui aut è cerebro per aſperam arteriã & pulmones tenuitate ſua affatim irruens, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate (quod ſepe in hydropicis animaduerſum eſt) cæcis ductibus redundans eò penetrauit. Tum ſuppurationis ſigna atq; ſymptomata inſunt, niſi quòd neque febris affligit, neque ſuppurationis efficientes cauſæ præceſſerunt. Ea proinde affectio, non ſuppuratio, ſed ſuppurationi finitima eſt. Hactenus morbos omnes attigi, qui pulmones, thoracẽ, omnéſq; reſpirationis partes infeſtare ſolẽt. Iam verò precipua eorum ſymptomata perſequamur.

Thoracis ſymptomata.

Spiritalium partium ſymptomata, quibus maximè laboran-

borantes, vindicari expetunt, hæc numerantur: vocis læsio, dyspnœa, tussis & sputum cruẽtum. Vocis instrumẽta sunt, guttur, larynx, musculi & nerui eò inserti: quemadmodum loquelæ organa sunt, lingua, labra, dentes, palatum, gurgulio atque nares. Itaque affectis aut musculis qui laryngen claudunt aperiúntve: aut neruis recurrentibus, qui e sexta sunt coniugatione: aut cerebri parte à qua hi prodeunt offensa vel animal obmutescit, vel obscuram vocem, vel exilem edit. Raucescit vero quum gutturis succingens interior membrana humore multo, vt per graues destillationes madescit, & quum ingenti clamore exasperatur. Vicinarum quoque partium affectiones vt gulæ, œsophagi, ceruicis & luxatæ spinæ officiunt voci. Præterea verò & quicunque affectus respirationi obsunt, quòd citra respirationem vox liberè elidi non possit. φωνὴ βραγχώδης.

Difficilis spiratio multiplex: magna qua plurimus spiritus trahitur, hæc ingentem calorem sine obstructione subesse denunciat vel in corde vt per febres, vel in pulmone vt in peripneumonia: eadem simul frequens est, & spiritus calidus ac feruens ab ore & naribus efflatur. Magna aliter respiratio qua thorax & scapulæ plurimùm attolluntur, meatuum angustiam ostẽdit vel ab angina, vel à multa destillatione pulmonis arterias opplente, vel à tuberculo duro pulmonis, vel à suppuratione. Parua & frequens respiratio aut imbecillitatis virium est index, aut doloris atque impedimẽti, quod vel pulmonibus insidet, vt in peripneumonia vel thoraci, vt in pleuritide, vel diaphragmati, vt quum vẽtriculi, iecoris aut lienis mole premitur, vel musculis abdominis qui omnes respirationi subseruiunt. δύσπνοια.

Tussis expiratio est valida qua quicquid spirandi instrumentis molestũ est excutere natura contendit. Instrumenta autem ea sunt, fauces, aspera arteria, pulmones interioráque thoracis. His interdum molesti sunt humores præter naturam illapsi, qui ferè humidam tussim excitant: interdũ & alij affectus, vt refrigeratio, exulceratio, tuberculũ, quorum materia expelli minimè potest, fitque ab his arida tussis. Quánam autem in parte hæreat affectus, tussiendi ratio ac modus ostendet. E palato & è faucibus quicquid infestũ est screatu eruitur: ex arteria verò tussicula, illícque titillatio ac sæpè proritans ardor percipitur: è pulmonibus valida tussi. Quæ porrò tussis quibusdam interuallis, vt bis térve anno affligit, ex irruẽte destillatione proficiscitur: quæ ve- ἡ βήξ.

rò continenter nulláque aut minima intermissione fatigat, aut vitiosam pulmonum affectionem, aut obstructionem veterem, aut aliam stabilem intus causam habet.

αἱμοπτόησις, seu αἵματος ἔμετος, ἔκπτυσις, ἀνάχρεμψις, ἀναγωγή.

Succedit his malis cruenta expuitio, per quam è locis admodum variis sanguis exit, quos tamen peculiaribus notis internoscere licet. Qui enim expuitur sanguis, si è gula aut è ventriculo est, vomitione: si è gingiuis, lingua & palato, expuitione simplici: si è faucibus & gurgulione, screatu: si ex gutture, tussicula: si ex pulmone & thorace, tussi reiicitur. Et qui tussi, si tenuis, floridus ac spumosus, atque sine sensu doloris effertur, ex pulmone est: sin verò crassus, grumosus ac nigricans, simúlque pars quædam thoracis dolitet, è thorace. Per omnes autem expuitiones cruentas etiam atque etiam animaduertendum, num sanguis nuper fluxerit è naribus: illinc siquidem sæpe in fauces relabitur, interdum in pulmones aut in ventriculum, sed qui postea grumosus euadat atque concrescat.

Cordis affectus. CAP. XII.

COR morbi omne genus obsidet, maximè verò simplex intemperies, phlegmone, erysipelas, omnísque præter naturam tumor, vlcus quoque ac vulnus: sed hæc sanè rariùs. Crebriùs autem atq; propriè venenatus humor, qui tota substantia est infensus vitali robori. Intemperies omnis vires dissoluit, corpúsque languidũ reddit, quòd sub hac vitalis calor ac spiritus laboret, cuius affectus & offensa in omne corpus redundat. Calidæ intemperiei signa sunt, pulsus frequens & velox ac interdum magnus: similis quoque respiratio, febris plerumque comes & expiratio calida. Frigidæ intemperiei cõtraria adsunt omnia. Humidæ pulsus plenus est, mollis & languidus. Siccæ exilis, tensus ac durus. Cordis autem intemperies quæ iam multùm increuerit, manifestè partib. quoque similaribus inuritur, quæ principi consentientes supra modum incalescunt vel inarescunt, vel frigescunt, vel multo humore madent, dum pedetentim mors obrepat. Reliquos cordis affectus incipientes quidem nosse difficillimum, inualescentes verò facile, qui & antequam conspicui sint, syncopas magnas frequentésque inferunt, quib. ferè repentina mors comes assistit, fitque quod ab Hippocrate literis proditum est, Qui sæpe & vehementer sine causa manifesta deficiunt, ij derepente moriuntur. Vulnera cordi inflicta, quæ non altè in ventriculos penetrant, non protinus interimunt: & in quodã qui sen-

sensim contabescens & liquescens de medio tandem sublatus est, tria vlcera in corde reperi non parum caua & sordida, multo antè iam tempore contracta.

Quæ hinc præcipuè nascuntur symptomata sunt, syncope & cordis palpitatio. Syncope præceps est virium lapsus. In hac pulsus aut nullus est, aut extremè rarus & obscurus, corporis summa frigent, tempora, ceruix & thorax frigido sudore madent, facies pallet, totúmque corpus quasi eneruatum iacet, mens omnísque sensus deficit. Syncopen autem inferunt cordis affectus omnes, præter simplicem intẽperiem, sæua animi pathemata, vt timor grauis, voluptas maxima, interdum & mœstitia fortis. Dolor atrox, labor, inedia, vacuatio immodica & quæcunque calorẽ natiuum spiritúsque dissoluunt atque diripiunt: cuiusmodi causi sunt, febres magnæ & ardentes & malignæ quæuis. Omnis verò quæ in os ventriculi (quod eximij sensus est & cordi vicinum in primísque consentiens) inciderit grauis offensa, in eam syncopen coniicit quam stomachicam vocitant. Idem præstat & inflammatio, & erysipelas, & à bile compunctio, & venenatus humor siue illic inhærescit, siue in crure vel in bubone, vel in vtero, vel in intestinis, vel in quouis viscere cõclusus tetrum de se vaporem in os ipsum ventriculi aut in cor eructat exhalátque. συγκοπή.

Cordis palpitatio immoderata est concussio vehementi diastole atque systole molesta. Huius tanta vis est vt sæpe sit animaduersa thoracis vicinas costas effregisse. Sæpe & eas quæ suprà mammam sunt de propria sede depulisse: sæpe etiam arteriam foras dilatasse in aneurysma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu & visu conspicua erat pulsatio. Ita quidem affecto corde arteriæ omnes vehemẽtiùs pulsant ac interdum dilatantur, præcipuè verò quę supra iugulum sunt. Nonnũquam ac præsertim in quiete intermittit hoc symptoma, sed vehementer exasperatur immodica exercitatione, æstu, balneis, venere, crapula, meraciore vino & excãdescentia. Huius causam omnem veteres vel in sanguinis exuperãtiam retulerunt, vel in humorem copiosiorem pericardio infixum. Cæterùm in iis quos modò exempli gratia recensui, palpitationem peperit retorrida bilis, quæ aliàs sponte vacuari cõsueuerat, in arterias effusa. Hanc in duobus qui à valida pilę exercitatione repentina morte sublati sunt, illic deprehendimus in tophi nigri speciem concreuisse. In cæteris verò causam animaduerti- καρδίας παλμός.

mus bilem esse perassatam, interdum in præcordiis, sæpius in liene congestam. Quamobrem in hoc symptoma plurimùm propensi sunt qui hypochondriaca melancholia laborant, & quibus lien bilis atræ copia turgescit. In his etiā circa lienem & pancreas conspicua & molesta percipitur arteriæ palpitatio: ex eóque loco per arterias quibus multis lien perfusus est, teter atérque vapor promptè in cor vicinum subit, cuius vi & malignitate irritatum, vehementiori pulsatione nititur quod noxium est excutere: haud secus atque cerebrum in epilepsia. Ne quam autem confusionis obscuritatem pariat longior ac malè distincta rerum productio, partium quæ supra diaphragma sunt morbos hoc libro concludam, reliquos qui sub diaphragmate consistunt, in proximum relaturus.

De partium Morbis & symptomatis Libri quinti, Finis.

DE PARTIVM QVÆ SVB DIAPHRAGMATE SVNT MORBIS, LIBER VI.

OEsophagi & oris ventriculi affectus, causæ & signa. CAP. I.

OESOPHAGVS cibi potúsque via raro morbis tentatur, quòd in eo nihil quod perlabitur diutius moretur aut tardet. At interdum vel intemperies, vel tumor aliquis præter naturam obstruēs, ísque modo frigidus, modò inflammationis particeps, nonnunquam & vlcus malè afficit. His omnibus deuorandi actio præpeditur, sed quodam discrimine. Quum simplex est intemperies, esculenta potulentáque tardè delabuntur, toto œsophago æquabiliter affecto sine vllo angustiæ dolorisve sensu: quod iis etiam commune est qui nausea fastidióque cibi vix deuorare queunt. Verùm si scirrhus aliúsve præter naturam tumor durus ac frigidus œsophagi viam intercludat, siue is in œsophago, siue in ceruice extuberet, difficilis quoque ac tardus trāsitus est, sed cum partis cuiusdam angustia. Quum verò phlegmone inhæreſcit, præter

vorandi tarditatem & loci angustiam, dolor quoque lancinans excruciat, cum calore, siti magna & febre. Hinc tempore pus vel screatu vel vomitione exit. Vlcus tandem his accedit, à quo dolor in affecta parte acerbior euadit, qui mirum in modum exacuitur, si vel acre, vel salsum, vel acidum, vel acerbum quippiam voretur. Omnis porrò œsophagi dolor in dorsi spinam incumbit, in quam gula quoque reclinat & adhærescit.

Similibus quoque affectibus os ventriculi tentatur, quos & iisdem licet notis deprehendere: præterea verò & mentis alienatione ob eos neruos quos è sexta cerebri coniugatione suscipit. Mulierem vidi grauidam, cui tuberculo duro cóque ingenti ita os ventriculi obturabatur, vt quicquid indebatur attracto ventriculi ore mox remearet atque redderetur. Sic astantium omnium iudicio nihil cibi potúsve bimestri tempore vel conatu maximo ea vorauit. Tandem morbo, desipientia febréque confecta decessit edito partu quem vitæ superstitem reliquit. στομάχου πάθη.

Ventriculi morbi, causæ & signa. CAP. II.

IN ventriculi morbis numerantur intemperies tum simplex tum quæ humoris particeps est: inflammatio hunc rarò exercet, rariùs abscessus, aliquando tamen vlcus. Quum intéperies calidior est, sitis est diuturna, quę expleri nequit: cibi potúsque frigidi appetentia eiúsq; facilis cõcoctio: frigidis tum sumptis, tum admotis ventriculus iuuatur recreatúrque: meraco vino & quouis potu cibóque calido offenditur ac plurimùm exæstuat edítque ructus nidorosos. Quòd si humor præterea calidus biliosúsque redundat, his insuper notis accedit nausea, oris amaror, cibi fastidium, & rosionis cuiusdam sensus. Frigidam ventriculi intemperiem testantur, sitis nulla, cibi potúsque calidi desiderium, tarda cõcoctio, frigidis tum sumptis tum admotis offensio, horror, perfrigeratio, & ructus acidus. Atque si humor crassus frigidúsque qualis pituitosus inhæréscit, grauitatis cuiusdam sensus ventriculũ premit, sine ipsius demorsu, sine oris amarore, adhæc nausea, languor atque dissolutio. Humidum ventriculum delectat ac firmiorem reddit cibi solidioris sicciq; vsus: at immoderati potus humidioríśque cibi copia hunc ita obtundit, vt quasi dissolutus languescat: atque si pariter humor aquosus multus innatat, aut ventriculi tunicis impactus est, saliua multa in os exurgit, quæ frequentem expuitionem sine tussi promouet. Ventri- τῆς κοιλίας σπλάγχνου περὶ τῆς κοιλίας πάθη. πτυελισμός.

culi ſiccitatem comitatur potus humidioríſque cibi appetentia vſúſque facilis ac iucundus, ſolidioris ſiccioríſque cibi tædium difficilíſque concoctio, ſed nulla eroſio, nulla grauitas, nulla denique nauſea aut vomitio.

Inflammatio autem quæ in ventriculi ſubſtantiam inuadit, originē habet è ſanguine per venas quibus alitur è portis iecoris deriuatas, immoderatiùs inter illius membranas effuſo. Ingens ex partium diuulſione dolor excitatur atque tumor, atque is contactu maximè interdum & viſu conſpicuus. Hic putreſcente ſanguine vehementer lancinat, quòd pars affecta eximio ſenſu prædita ſit: febris ardentiſſima, magna corporis iactatio & inquietudo, ſitis inexpleta: aſſidua ingeſtorum aut vomitio aut deiectio, niſi quum fortè eius oſculum aut pylorus obſidetur, his quippe coarctatis nihil elabitur: animi frequens exolutio: vigiliæ & plerumque deliria. Huic plurimùm affinis eſt inflammatio quę vel ſummum iecoris lobum quo ventriculus obtegitur, vel incumbentem illi abdominis regionem occupat. Tumor enim prominens & circumſcriptus cum dolore in ventriculi ſitu ineſt, & febris & ſitis & reliquarum notarum pluri-mæ: vt proinde vel experientiſſimos medicos interdum fallat. Diſtinguitur ſola ſymptomatum vehementia & pernicie: quandoquidem in ventriculum omnium ſæuiſſima incidunt.

Ad phlegmonem, abſceſſum atque vlcus diarrhœa conſequitur, ventriculi quoque affectus.

Abſceſſus ſi fortè inſequitur, non foras quemadmodum qui in abdomine eſt, ſed vel in ipſum abdominis ſpacium, vel in ventriculi cauum pus eructat, aut vomitu aut deiectione conſpicuum.

Vlcus ſiue ex abſceſſu derelictum eſt, ſiue ex aſſumpto cauſtico aut ſeptico medicamento, ſiue ex humore qui ſimili facultate polleat eò ſe infigente, prorſus exitiale cenſetur: quemadmodum & omnis corruptio & labes quæ illi ex toxico aut ex venenata potione inuritur. Dolor quidem plerumque ſubeſt, interdum tamen & ſine dolore malum clanculum ſerpit. Alui deiectio aut vomitio fatigat, quum præſertim ex aliena qualitate inducitur. Febris lenta eáque aſſidua laborantem conficit, cum pulſu crebro ac frequenti: appetentia, concoctio omníſque ventriculi functio languet, corpus malè alitur ſenſímque liqueſcit, dum tandem inſito calore pabulóque deficiente vita priuetur. Atque ij quidem ventriculi morbi ſunt.

Ventriculi ſymptomata, horúmque cauſæ. CAP. III.

Os in

OS in primis ventriculi multa symptomata exercent. Horum alia fiunt quatenus eximio id sensu præditum principibus partibus cordi ac cerebro magna affinitate cõiungitur. Illis enim cõsensu quodam sua etiam vitia impartit, & variis ea modis lacessit: cor quidem animi defectione, syncope, dolore quem cardialgiam dixerunt: cerebrum sopore, veterno, catalepsi, incubo, morbo comitiali, melancholia, delirio, quorum omnium rationes atq; causæ suprà satis explicatæ sunt. Alia verò huic vt appetentiæ sedi symptomata ingruunt, qualia sunt diminuta atq; deiecta appetentia, bulimos, appetentia canina, pica, malacia, sitis.

Imminuitur aut omnino prosternitur appetentia, cibíque fastidium adest, quum corpus vniuersum multo luxuriat alimento, nec huius quicquam partes cæteræ sugunt e ventriculo. Hic enim vtili multo humore perfusus alium respuit. Idem quoque obtingit quum os ventriculi pingui adipe, aut per morbos humore lento aut aliter vitioso obtunditur. Sæpe quidem fit vt quum cibi fastidium est, gustus nihilominus (vt qui in lingua consistat) integer permaneat & rectè diiudicet. ἀνορεξία καὶ ἀποσιτία.

Bulimos autē, id est vehemens fames magnam consequitur inanitionē & alimenti penuriam ex inediis: quandoquidē exhausto pabulo pars ventriculi summa exquisite sentiēs efflagitat quod est sibi necessariũ. Est enim fames ex penuriȩ sensu orta cibi appetentia. Canina quoque vocata appetentia modò ab eisdem fit causis, modò ab humore frigido & acido, osculo ventris impacto: qui adstrictione alimenta in ventriculi fundum compellens, famem accersit. βούλιμος. κυνώδης ὄρεξις.

Pica verò & malacia quibus vitiosi alieníque cibi, vt terra, caro cruda, carbones, fructus acidi & acerbi expetuntur, grauidas sæpe mulieres infestant, nonnunquã & viros. Tanta malaciæ vis est vt vir quidam nobilis edendæ calcis viuæ desiderio iamdiu pressus, illam tandem pugni magnitudine vorauerit, sitque omnino recreatus, nulla ventriculi, nulla viscerum offensione. Fit autem quoties oris ventriculi tunicæ vitioso quodam humore vel excremento oblitæ sunt, cuius longa consuetudine similia etiam vitiosa expetuntur: quanquam quum ingens & morbosum iam omnino vitium inest, contrariorum appetitus vrget. κίττα καὶ μαλακία.

Sitis demum est frigidi humidíq; potus appetentia. Hæc nulla prorsus est, quum os ventriculi humore dulci, frigido multóque perfunditur: immoderata quũ id ipsum quasi hu-

σφοδρὸν δίψος. more prorsus exhaustum inaruit, idque vel potus penuria vel magna corporis dissolutione ab æstu & balneis: aut quũ illius tunicæ vel humore salso vel calido & acri imbutæ sunt, vt ex salsorum ciborum & condimentorum esu, ex meracioris vini potu, maximéque per febres ardentes.

Ventriculus porrò vt cibi promptuarium est & primæ coctionis officina, aliis rursum symptomatis premitur, quæ hæc ferè sunt: cruditas, bradypepsia, vitiata concoctio, ructus, rugitus, inflatio, singultus, nausea, vomitio tũ simplex tum cruenta, cholera, dolor. Cruditas coctionis est priuatio, bradypepsia tarda difficilísque concoctio. Harum causæ sola vi & magnitudine distant. Eæ autem sunt intemperies omnis modò simplex modò ex humorum vitio: tumor præter naturam, omnéque morbi genus quod ventriculi concoctionem necessariò peruertit. Sæpe etiam iecoris lienis aut mesenterij vitia vel integrè sani vẽtriculi cõcoctionem sympathia quadam & affectus communicatione præpediunt. Sic hepaticis & quibus calidum iecur multa bile scatet, ventriculus contactu imbecillior, non tamen (quod multi prædicant) continuò frigidior euadit: quòd non omnis illius imbecillitas ex intemperie frigida procedat. Sic & melancholicis & hypochondriacis & quibuscunque venter inferior abscessu aut graui humorum vitio laborat, ventriculus malè cõcoquit si vitiosa illa qualitate lacessitur. Cruditatis effectrices etiam causæ sunt cibi potúsque exuperantia, quam natiuus calor moderari nequit: aut praua illorum qualitas quæ nec superari nec mitigari potest: aut intempestiuus illorum vsus, quum vel potus vel cibus nouus ingeritur priore nondum cõfecto: aut somnus breuior, aut immoderatæ vigiliæ, aut balneæ, aut exercitationes mox à cibo, quæ huius descensum accelerant. Cibum verò corrumpit aut aliena ipsius qualitas, aut vitiosi humoris permistio, aut vtendi ordo præposterus, vt quum persica mala, fraga, aliíque fructus horarij, cotoneis malis aliísque solidioribus cibis posteriùs eduntur.

[Margin: ἡ ἀπεψία. ἡ δυσπεψία. ἡ διαφθορά.]

[Margin: ἡ ἐρυγὴ καὶ ἐμπνευματώσις.] Ructus flatúsque vel sursum erumpens vel intus cum rugitu strepitúve conclusus, omnis deniq; ventriculi flatulenta distentio, cruditatis soboles est, atque iisdem ex causis originem habet, maximè verò ex cibo flatulento & ex immoderato fluctuantéque potu: præsertim quum bilis flaua vel atra ventriculo substernitur, vt in hypochondriaca melancholia: tunc enim liquidi flatulentíque cibi pars maxima con-

[Margin: ὁ κλυδών.]

ma concoctione calorísque vi facessit in flatum. Quænam autem tum flatus tum cruditatis causà præcipuè subsit, ex iis notis intelligitur quæ ventriculi demonstrant affectus.

Singultus conuulsiuus est ventriculi motus, quo quæ in proprium corpus impacta sunt excutere conatur. Sæpius autem ex interuallis vt & tussis repetit, dũ quod molestum est extundat. Hunc perinde atque conuulsionem vel ab inanitione vel à repletione fieri censuit Hippocrates. Ab inanitione quidem vt ab immoderato sanguinis effluuio, & ab immodica purgatione. A repletione vt pueris & iis qui crapulæ addicti sunt: vt etiam quum vel piper voratum est, vel bilis vel aliud quiduis acre & mordax in tunicas ventriculi sese penitus infixit: id quippe ventriculis interdum singultu interdum & sternutamento, quod plerunque à singultu liberat, disiicere contendit. Hæ singultus causæ tradi solent, præter quas tamen & aliæ grauiores existunt. Etenim sæpe vapor malignus in os ventris effusus deteriorem quàm quiuis humor acer & mordax singultum inflixit, qualem sæpissimè comperimus malignis & pestilentibus febribus atque etiam iecoris inflammationi superuenire, & maximè quum spes in angusto posita est, & cor morbi malignitate obruitur. Sed & quæ extrinsecus os ventriculi premunt, singultũ ingenerant. Quidam tres continuos menses singultu vexatus nullis cõsuetis remediis antè potuit expediri, quàm costæ extremum, quod tum primùm deprehensum est cõtorqueri, altiúsque in ventriculum nullo sensu doloris infigi, blandè ac molliter erectum sit. Confestim namque singultus affligere desiit: qui tamen repetebat quoties costam denuò incuruescere contigisset. In aliis dein non paucis eandem sæpe singultus causam agnoui. ὁ λυγμός.

Nausea inane est vomendi desiderium, quo nihil eiicitur: ἡ ναυτία. sæpe tamen sponte nullóque conatu aqua pellucida profluit ab ore. Vomitio autẽ est eorum quæ in ventriculi sunt ὁ ἔμετος. spatio sursum facta reiectio. Hæc enim quæ in capacitate ventriculi hærent, singultus verò quæ illius tunicis penitus insederunt expurgat. Similis est eadémque horum symptomatum causa, sed in nausea leuior, in vomitione grauior. Ea sanè est multiplex, vna ventriculi imbecillitas tantáque dissolutio vt neque cibum amplexari neque continere possit. Noscitur hæc inde quòd cibus purior nullo humore vitioso permistus redditur. Imbecillitas porrò vel ab intemperie præsertímque humida proficiscitur, quæ & dissolutionẽ

prænuntiat: vel à lubrico & in pingui læuore quo omnia qualia ſumpta ſunt remeant: vel ab aliena qualitate, qualis præſertim eſt venenata ac peſtilens, qua afflati ferè aſſiduò vomunt. Altera nauſeæ vomitioníſque cauſa eſt res quæuis præter naturam laceſſens ventriculum ac irritans. Id autem efficit modò copia, vt copioſior ingeſtus cibus naturæ grauis, modò acrimonia vt bilis, modò lentor vt pituita, modò aliena & externa qualitas, vt corruptus putreſcénſque cibus. Hæc etiam cauſarum vitia nonnunquam in ventriculo gignuntur, vt quum crudior cibus permanens in pituitam faceſſit, aut quum exuſtus vertitur in bilem, aut quum in externam alienámque ſubſtantiam corrumpitur. Nonnunquam vitium ex aliis ſedibus eò cóflúit, è iecore, liene, meſenterio & inteſtinis, cerebro & vniuerſo denique corpore per iecoris venas. Iam verò quis humor vomitionem prorìtet, etiam ſi nondum is erumpat, multis tamen ex notis dignoſci poteſt. Ex ructu atque ex eius ſapore, quia aut acidus aut nidoris æmulus, aut amarus, aut acer eſt: dein ex doloris proprietate, qui nunc pungens nunc grauans eſt, ídque quodam vel caloris vel frigoris ſenſu: poſtremò ex eorum quæ vomuntur qualitate atque ſubſtantia, maxime quidem quum noxius illis humor permiſcetur: nam irritat is interdum ventriculum cogítque cibos vomere, nec tamé dimouetur ipſe, ſed incócuſſus ſubſiſtit ac intus remanet. An autem humor vomitionis cauſa in ventriculo genitus ſit, an aliunde influxerit, diſcernitur quòd in ventriculo genitus iamdudum eum afficit atque torquet, & in victus ratione aut ordine peccatum aliquid recens eſt. Qui verò è iecore, aut è liene, aut aliunde confluxit, ſigna exhibet affectæ eius partis quæ veluti ſeminarium & origo mali fuerit.

αἱματηρὸς ἔμετος. Sanguis quoque interdum vomitione redditur, ſed impetu longe diuerſo quàm in tuſſi, atque ſanè copia maiore, quãquam viſus eſt tuſſi affatim reiectus pelues implere, vena ampliore derepente rupta. Qui vomitione redit, vel cibo, vel potui, vel pituitæ permiſtus exiſtit ac ferè concretus in grumos, non tenuis ac rubicundus, ſed craſſus & iam cócretione nigreſcens. Hunc etiam ſæpe comitatur deiectio nigra, dum erumpentis ipſius portio in inteſtina deuoluitur, quæ longo illorum anfractu prolapſa ita nigreſcit vt vel picem vel caſiæ medullam repræſentet. Frequens præterea incidit animi defectio, quòd extra venas coërcitus putreſcénſque ſanguis, pernicioſa & venenata qualitate cordi ſit infeſtus.

infestus. Quisquis autem reuomitur è ventriculo prodit, in quem aut è iecore, aut è liene, aut è vicinis partibus confluxerat, ídque vel aperta vel rupta vel exesa vena, quod ex prægressarum causarum animaduersione discerni potest. Vomitionem cruentam nullam equidem naturalem esse puto, neque aut in plethora aut in mensium suppressione naturam vacuandi hanc viam vnquam moliri.

Cholera est bilis tum superne tum infernè eruptio. Ea quippe vomitur paritérque deiicitur, primùm liquidior, deinde crassior atque coloratior: vt primùm pallida & citrina, deinde flaua, prassina, cærulea aut etiam nigra. Affectus hic acer, ferox & in primis acutus existit, in quo stomachus & intestina mire torquentur & flatuum copia distenduntur: sitis cruciat: pulsus celer, frequẽs ac fere paruus: his & nonnũquam succedit animi defectio. Huius itaque causa bilis est, quæ tẽpore vel in suo folliculo, vel in iecore, vel in liene, vel circum pãcreas, vel circum intestina stomachúmque cumulatur, quúmque supra modum aucta naturę grauis & infensa esse cœperit, huc illúcque impellitur ac diffluit, vt etiam ea perculsi toxicum sese bibisse putent. ἡ χολέρα.

Ventriculum porrò dolor exercet plerunque immanis, cuius causa aut flatus est in illius capacitate coarctatus nimiopere distendẽs haud secus atq; in colico dolore, aut humor cibúsve acer & mordax tunicis impactus, aut tumor præter naturã aut vlcus. Intemperies verò sola dolorem vix infligit. Indolescit & nõnunquam ventriculus incubantium viscerum tumore, aut humorum decumbentium copia: atque hic etiam dolor contactu pressúque exacuitur. Causæ his notis internoscendæ quas in aliis iam sæpe recensui. ἡ στομαχοδυνία.

Iecoris morbi, causæ & signa. CAP. IIII.

IECVR compluribus variísque patet affectibus. Hi autẽ sunt intemperies tum simplex tum ex humorum vitio, substantiæ corruptela, obstructio, scirrhus, inflammatio, abscessus, vlcus. Quum simplex intemperies calidior quacumque ex causa cõtracta est, cibi maximéque carnis fastidium inest, ac nihilominus inedia plurimum incommodat: sitis quoque vehemens: corpus vniuersum maximéq; manuum palmæ & plantæ pedũ calent, atque si siccitas comes est arescunt, madent verò si ea simul humida sit. Ex intemperie frigida cibi cupiditas maior: sitis nulla, præsertim si ea pariter humida sit. Simplex verò nulla intemperies diu sola consistere potest, quin breui pòst tempore humoris vitium accer- δυσκρασία.

ſat. Quæcunque enim vis ſiue alimenti, ſiue aëris, ſiue alterius cuiuſlibet cauſæ, iecoris, eadem multò faciliùs humorũ temperiem immutat, eóſque ſui ſimiles reddit. Imò etiam ſi ab ortu iecur intemperatum eſt, quum gignendorum humorum præcipua ſit officina, quacumque id conſtitutione fuerit, eadem quoque humores afficiet: ac impensè calidũ, calidos bilioſóſque multiplicabit: frigidum verò frigidos atque pituitoſos. Itaque calidior intemperies tum eos humores qui per meſenterij venas feruntur, tum quos iecur in ſe continet & in omne corpus diſtribuit, extorret. Frigidior verò craſſos, lentos, crudos pituitoſóſque reddit: ſiccior denſos, ſiccos atque terrenos: humidior tenues & aquoſos. Sic humorum vitio & exuperantia ſæpe iecũr ſcatet & premitur. Signa verò calidioris humoris exuperantis ſunt, bilis aut vomitione aut deiectione prorumpés, primùm quidem tenuis ac pallida, deinde craſſa verè flaua ac fœtida: oris amaror, cibi faſtidium, ſitis vehemens & plerunque febris eáque aut intermittens tertiana, aut errabunda, aut certè lenta, qua omnino langueſcit corpus paulatímque exareſcit. Frigidioris tum iecoris tum exuperantis in eo humoris ſigna ſunt, nec frequens nec multa nec multùm colorata nec fœtida alui deiectio: deinde cibi appetentia, nulla ſitis, nulla febris, nulla denique corporis extenuatio.

πλεονεξία / πολυχυμία.

ἐσίας διαφθορά.

Subſtantiæ corruptela non minus iecur quàm pulmo contaminari ſolet, qua laborans ſenſim languore contabeſcit. Ea fit ex omni humore, frequentiùs autem ex biliosa ſanie per iecoris ſubſtantiam effuſa, quæ ſenſim lentéque putreſcens, ipſam pariter iecoris ſubſtantiam labefactat atque corrumpit. Eiuſmodi autem ab alimentorum vitio contrahitur, quæ aut corrupta ſunt aut ſeptica vi pollent. Vinum quoque generoſum & meracius longo ac liberaliore vſu in idem vitium præcipitat, non ſolùm quòd viſcus hoc calefaciat & deſiccet (ita enim in ſcirrhum duntaxat deducit) ſed quòd putridum quendam lentorem ſaniémque exaggeret. Sic affectis quoniam malum ſenſim ac pedetentim ſerpit, virium robur diu infractum perſiſtit, vt etiam obire illi poſſint conſueta munia: febris initio nulla atque etiam procedente malo admodum lenta ineſt: ſitis quoque non acriùs vrget, quòd iam caloris ardor deferbuerit, & nullis ferè in hypochondrio tumor ſubſit. Hinc tamen vitium deprehenditur, quòd vini optimi eiúſque meracioris ſummum ineſt deſiderium, perinde atque iis qui pulmonũ corruptela contabeſcunt.

tabescunt. Sic sæpe illecebris blanditur hostis infensissimus & sui amantissimus clam iugulum petit. Eduliorum maximéque carnis ingens fastidium, vt etiam eius calentis vapor odórque grauis sit cieátque nauseam. Halitus ex putrida illuuie teter admodum & fœtidus expiratur, multóque magis quàm in tabe frequens animi languor & defectio, principio quidem leuis, deinde sudore frigido erumpente grauior & periculosior: quibus tandem crebrò violenterque pressus æger succumbit.

Hos iecoris affectus proximè consequitur imbecillitas, qua qui tenentur propriè hepatici dici solent. Vt enim vniuscuiusque partis integritas & tēperies tum ipsius tum facultatis robur tuetur, ita intemperies & substantiæ corruptela ipsis inuehunt imbecillitatem. Itaque si iecoris attrahendi facultas infirma sit, liquida defluunt ab aluo cremoris specie, etiamsi nulla vētriculi offensa, nullaque mesenterij sit obstructio. Si retinendi vis languet, aluus interdū (sed admodum rarò) liquida & saniosa reddit carnis loturæ recèns mactatæ similia. Sæpius etiam quum hæc imbecillitas increuit, sanguis spōte profluit è venis, idque vel per nares, vel per vterum, vel per hæmorrhoidas, vel per sputa. Sed & interdum sanguinem animaduerti ab extremis venis quæ in cutem desinūt multis è locis effundi, qui nullo ardore liuescebant. Si vis sanguifica imbecilla est, cruditates fiunt, quibus primùm pedes, deinde & cæteræ partes intumescūt: vt iis qui à morbo graui conualescunt, nec non hydropicis, scirrhosis, ictericis aliisq; hepaticis. Etenim venæ iecori malè affecto vtpote suæ origini condolescunt & consentiunt, vt & nerui cerebro. ἡπατος ἀτονία.

Obstructio iecori admodum familiaris est, nullúmque viscus hoc æquè vitio tētatur, quòd vena è portis per iecoris substantiam in ramos tenuissimos dissipata obliteretur: húcque alij non minus tenues è caua vena conueniant, per quos omne debet alimentum traduci & exportari. Hæc apertas præ se fert notas, nam grauitas & distentio cum obtuso dolore dextro insidet hypochōdrio tum præcipuè manifesta, quum quis mox à cibo exercitationem subit. Ea tamen sine tumore sine febre est. Obstructionis causæ sunt, humor crassus aut lentus aut multus. Talis interdum è cerebro procumbit in ventriculum, qui deinde præterfluens sensim in tenues iecoris venas cum alimento penetrat eásque obstruit. Ferè tamen ex alimentis crassis, viscosis mul- ἡ ἔμφραξις.

tísque fit obstructio, quum aut balneis aut motu vehementiore mox à cibo in tenues venas vel rapiuntur vel impellũtur: nonnunquam & bilis flaua in iecore præter naturam diutius coërcita, nec tempestiuè expurgata mire crassescit, grauésque & admodum periculosas iecoris obstructiones inducit, vt quæ (ceu mox ostendemus) interdum etiam in cysti lapidescat.

ὁ σκίῤῥος. Scirrhus tumor est præter naturam durus ac renitens, doloris expers, nisi fortè quum pars affecta duriùs premitur. Tactus hunc deprehendit, præsertim si gracile & adipis expers est abdomen: idque faciliùs erecto vel in dextrum latus inclinato ægro quàm decumbente supino, tum quippe non nisi pressu animaduerti potest. Hic iecoris situ & figura circumscribitur: ægro præterea facilis est decubitus dexter, sinister verò grauis, quòd moles quædam velut suffocans in ventriculum & præcordia incumbat. Ex cõtumaci & inueterata obstructione ferè semper, raro vel potius nunquam ex inflammatione originem trahit, quòd in viscere natura calido & humido omnis inflammatio in perniciosum abscessum desinat. Humor igitur obstructionis author, primùm quidẽ tenues iecoris venas implet & infarcit, auctus deinde hinc etiã in omnem visceris substantiã redundat, & eam perinde atq; venas obstruit: quòd si rursum multò plenior cumuletur, iecur in amplã molem distendit, túmque viscus turgidum ac tumens apparet. Tempore humor siccescit & vi caloris tenui parte dissipata, reliquus totus obdurescit: cuius permistione iecoris substantia labefactatur, verúsque tandem scirrhus emergit. Hic à simplici tumore distat, quòd non nisi longo dierum numero, simplex verò breui etiam procreetur. Vt autem peccans & efficiens humor, modò pituitosus, modò biliosus est: ita & schirri prodeunt varij, quos accuratè discernere expedit: quandoquidem & vehementia & impendente periculo plurimum dissident. Illũ causæ antecesserunt quæ crassum pituitosúmque succum coaceruãt, hunc verò quæ biliosum: in illo dominantis pituitæ refrigeratíque iecoris, in hoc bilis exuperantis concalefactíque iecoris signa elucent: hic ferè ictero succedit & lentam febrem comitem habet, ille nequaquam: hic vnus in eum hydropem præcipitat qui ascites appellatur, ille citra vllum incommodi genus diu persistit, aut duntaxat cachexiam leucophlegmatiámve infert.

ὄγκος ἄνευ σκίῤῥου. Magnus etiam plerunque tumor iecur sine scirrho distendit,

stendit, qui iisdem se profert notis atque scirrhus, nisi quòd minus renititur & breuiori tempore genitus est. Hic ferè in iecoris ambientes membranas effunditur hásque prorsus obsidet. Contactu obseruandus: etenim plerunque tantus apparet, vt vniuersum hypochondrium repleat, neque costarum extrema percipi, neque sub hæc digiti infigi possint, neque iecoris vlla figura sit aut circumscriptio. Oritur interdum à flatu aut à tenui cruditate, quàm vel immoderata frigidæ potio, vel intempestiuus fructuum eius, vel crapula satietásque nimia peperit: & hic quidem non grauitatis, sed tensionis sensum infert, & breuiori tempore contrahitur. Interdum verò ab humore crasso & lento, aliàs bilioso, aliàs pituitoso, quē validum iecur à se excutiés in proprias ambientes membranas deposuit. Hic magis renititur, & sua mole premit, atque etiam multo tempore congeritur, nec nisi multo discuti potest.

Est præterea & in hypochondrio tumor alius musculis abdominis insertus. Hic admodum rarus est & insolés, qui non pressu, sed leni blandóque tactu ac sæpe visu percipi debet, foras enim prominet. Figuram quoque oblongam habet, qualis est recti in abdomine musculi.

Hepatitis, est iecoris inflammatio, qua sanguis illius parte quadam præter naturam collectus incenditur. Fit autem dum sanguis ipse vel exuperantia vel tenuitate, vel feruore & acrimonia, vel externarum causarum impulsu, è venis immoderatiùs prorumpens, in visceris corpus copiosior secedit. Tum extra propria vasa putrescit & inflammatur, simúlque imbutam carnosam partis substantiam labefactat atque corrumpit: hinc plerunque sinus excauatur. Primùm igitur sanguis vertitur in putridam saniem, ac tum inflammatio est: sanies deinde caloris natiui beneficio in pus abit: ea ipsa puris collectio abscessus dicitur. Erumpente demum pure vlcus manet cauum ac sordidum. Hac mutationis serie multa vitia ex vno eodémque fonte dimanant, quæ vt variis sunt nominibus insignita, ita & varias curandi leges habent. Singula verò propriis signis ita indicātur. Inflammationis notæ sunt grauitas dextra præcordiorū parte, dolor (quū maximè ea sedes attingitur) à iugulo ad costas nothas protensus, ob conclusam materiæ congeriem quæ succingentem thoracis membranam conuellit. Hac ratione & spiritus difficultas & tussis exigua eáque sicca inest, qua nihil excreatur. His igitur notis atq; doloris situ di-

ἡπατῖτις.

ἥπατος ἀπόστημα.

Inflammati iecoris signa.

ſtat à pleuritide. Febris ex inflammatione fit ardens & acuta, ſitis inexhauſta, linguæ ſcabrities & huic lentor inhæreſcens primùm quidem flauus, deinde nigricans: nauſea & cibi faſtidium: interdum ſingultus prope ſtrangulans: ſæpe corporis color ictero fœdatus: vrinæ craſſæ, rubicundæ ac turbidæ. Syncera bilis modò vitellinæ modò æruginoſæ vomitio, & plerumque per aluum deiectio, quæ interdum vel diarrhœam vel dyſenteriam infligit. Si inflammatio eryſipelatodes fuerit, febris, ardor, vomitio reliquáque ſigna grauiora euadent ac tandem in marcorem deducent. Hæ quidem omnis inflammationis communes notæ ſunt: particulatim verò ſi inflammatio in caua iecoris magis deuergat, cibi faſtidium, nauſea, ſitis, bilioſa vomitio aut deiectio acriùs vrgent, & præterea grauis & admodum laborioſus eſt decubitus ſiniſter, nec promptè inflammati iecoris tumor contactui obuius eſt. Si verò inflammatio gibbam magis regionem obſideat, ſpirandi difficultas, tuſſis & grauis dolor iugulum retrahens magis infeſtant, & præterea difficilior eſt decubitus dexter, vt quo pars affecta premitur: contactu preſſúque dolor exacuitur, promtéq; tumor percipitur, qui & interdum prominens eſt & oculis cōſpicuus. Omnes hæ quidem manifeſtæ & vehementes notæ apparent quum ingens eſt inflammatio. Quum verò exigua, obſcuræ & exiles: ſæpe enim iecur animaduertimus tuberculis & abſceſſibus inſtar furunculorum obſideri, nullo hypochondrij dolore, nullo tumore, nullo decubitu difficili: febris ſolùm inerat non admodum ardens, cum ſiti, cum cibi faſtidio, cúmque alui bilioſo profluuio in menſes interdum multos perſeuerante: vt idcirco difficilè id mali quemadmodum & ſubſtantiæ corruptela ab intemperie calida aut ab obſtructione internoſceretur. Quum autem muſculis abdominis rectus iecori prætenſus ſolus inflammatur, ſuperiorum notarum nulla quidem (niſi fortè febris) adeſt, lancinans dolor magis affligit, tumor oblongus foras prominet, viſu tactúque conſpicuus: cutis enim circumtenſa rubeſcit atque calet.

Abſceſſus quum iam fit & putrida ſanies in pus conuertitur, dolores & febres, inquit Hippocrates, & cætera ſymptomata inualeſcunt: rigores ſæpe nullo ordine nulláque ratione inuadunt, quos ſequitur caloris exacerbatio. Confecto iam pure omnia quidem remittuntur, ipſéque ardor deferueſcit, vires tamen relinquuntur multo imbecilliores, pulſúſque

pulsúsque frequens, paruus ac languidus, crebráque animi defectio. Quum rupto abscessu puris illuuies prorumpit, eius tetro vapore cor obruitur, qui sæpe graui orta animi defectione ægrum de medio tollit: ex hoc enim vix quisquam seruari potest. At quum exiguus est abscessus, si vires satis constent, pus nonnunquam vomitione prorumpit, aut per aluum aut per vrinas profunditur. Sed & interdum fissa vel exesa iecoris substantia id excidit in abdominis capacitatem, quò & hydropicorum aqua confluit.

Vlcus ex abscessu contractum quoniam alimento continenter alluitur, perpetuò colluuie multa sordescit, neque vnquã potest sanescere. Iecoris enim solida substantia spermatica quum sit, non magis quàm pulmonis reparari potest. Tum igitur vitiosa est sanguinis confectio, corpus non alitur, sed verè tabescit, putrida, saniosa & interdum cruēta est alui deiectio ac sæpe quasi ex cadauere facta colliquatio. Vrina quoque sanie perfusa, aut si ea in abdominis spatium penetret, hydrops omnium grauissimus exoritur, qui & inguinum pubísque grauitate & manifesto tumore se prodit, siquidem vires tandiu persistant, quod certè vix vnquam vlla obseruatio notauit.

Qui morbi in cysti fellis. CAP. V.

CYSTIM fellis occupant obstructio, calculus, repletio & inanitio. Obstructio aut eius est ductus quo bilis e iecore prolicitur, aut eius quo è cysti in intestina eructatur. In vtraq; aluus durior pigriórque est, feces albicant, vrinæ flauæ crasseque adeò sunt vt sæpe nigrescant, bilis cum sanguine in summum corpus effusa ictero cutem deturpat. In priore tamen cystis prorsus exhausta est: in posteriore illa bilis copia distenditur, variísque exuperantiæ symptomatis premitur. χολοδόχου κύστεως πάθη.

Calculus in cysti fellis plerumque concrescit niger, sed tamen leuis & qui aquæ immersus innatat, neque vt qui è renibus aut vesica euellitur subsidet in imo. Origo illi est è flaua bile quæ proprio conceptaculo diutius coercita nec tempestiuè vacuata, nec nouæ influxu renouata mirum in modum obdurescit. Id autem in primis accidit quum vterque cystis ductus obstruitur. Huius quidem neque manifestæ sunt notę neque grauia symptomata quibus certò ac facilè detegi possit. At suspectus iis esse debet, quibus grauis & diuturnus fuit icterus. Decrepitus quidam senex in iram mire propensus post decessum sine felle ac sine cysti inuen-

tus est, in cuius sede calculus ingens concreuerat. Quinetiam post diuturnum icterum oborto alui profluuio, huius naturæ innumeros calculos instar pisi aut hordei in plerisque exturbari deprehendimus.

Bilis porrò propria cysti nonnunquam tantopere exuperat, vt hanc in ingẽtem distendat magnitudinem. Ac tum sanè infesta est grauitatis pondere, pressu, dolore ac suffocatione, ructu, ardore, siti, iracundia, & siquãdo forte computrescat febribus intermittentibus. Hinc igitur grauissimæ mala prodeũt, nec certe leuiora quum affatim ea prorũpit. Cystis enim quum prorsus exinanitur omnémque bilem suam foras eructat, aut biliosas vomitiones, aut choleram morbum, aut diarrhœam aut dysenteriam, aut toto corpore auriginem subitam, aut vrinarum vim primùm tenuium, dein crassarum & saturato croci colore, aut alia his finitima symptomata concitat. Non pauci è viuis erepti sunt, in quibus non alia interitus causa comparuit, quàm quòd folliculus bile omnino esset exhaustus.

Lienis morbi, causæ & signa. CAP. VI.

LIENIS grauiores morbi sunt, tumor distendens, obstructio, scirrhus & inflammatio. Lien substãtia rarus atque laxus occasione leui distendi potest: quúmq; sanguinis excipiendæ fæci destinatus sit, hanc omnémque impuritatem facile admittit: hac imbutus tumet multò quidem quàm iecur frequentiùs, ac plerumque sine scirrho. Tumor tũ sinistro hypochondrio animaduertitur laxus nec admodũ renitens, qui interdum lienis situm figurámque retinet, interdũ vniuersum hypochondrium implet: sed & is interdũ subter vmbilicum prolabitur, noxia quidem materia è viscere in omentum quoquouersum effusa. Hæc autem varia diuersáq; est. Crudus, aquosus ac pituitosus humor eò nonnunquam confluit, iis potissimum qui in locis palustribus humidísque degunt, & qui frigidæ potu largiore humidísq; vescuntur oleribus: iis etiam qui è frigidis, humidis, diuturnísq; morbis emerserunt. Sæpe tamen melancholicus ac terrenus humor, qui sanguinis fex est & limus, in lienem rapitur. Illic abundantior cumulatur, vel quia multus erat in sanguine, vel quia eius naturalis vacuatio quę è liene in vẽtriculum aut in aluum fieri solet, suppressa est. Cumulatus autem principio laxum tumorem ingenerat. Huius signa sunt respiratio crebrior & difficilior, præsertim in cursu ac labore, aut etiam quum in dextrũ latus decumbitur: amplificatio

ἐς ὄγκον μέγαν καὶ λιπαρὸν ἐπαιρόμενον σπλήν.

ficatio quippe visceris maximè quum ventriculus cibi turget, diaphragma premit. Appetentia fere persistit, sed ventriculi offenditur concoctio: ex qua crudus aquosúsq; chylus plerisque fluctuat, quo sæpe os madet expuitióq; multa fertur. Flatus plurimus sursum deorsúmq; erumpit, aut hypochondrio sinistro rugitu quodam & murmure obauditur, totus fere aut ventriculo aut in ea coli intestini parte quæ visceri assidet collectus: non enim audiendi sunt qui hunc in liene concludi temerè profitentur. Humoris vapore cor lacessitur, corpúsque vniuersum ignauũ & iners quasi dissolutum languet: & nonnunquam leuiusculæ animi defectiones obrepunt. Adhæc capitis grauitas & insolueta somnolentia eáque turbulenta ac molesta. Desidia, timiditas, negligentia contemptúsque rerum. Pallidus, subliuidus aut omnino fœdus corporis maximéque faciei color. Atque hæc quidem efficit quum in liene copiosior fuerit simplex illa naturalísque melancholia: quæ tametsi sanguinis fæx est, fluxa tamen & liquida etiamnum manet, alioqui per tenues venas eò minime laberetur.

Quum verò copiosior ea melancholia liquida tempestiuè expurgata minimè fuerit, crassescet: ac tum obstructionem venarum arteriarúmque gignet. Sub hac, hypochondrij sola grauitas aut interdum lienis dolor exercet. At quũ multa non venas modò, sed & lienem vniuersum implet atque distendit, dissipatáq; tenui illius portione crassior subsidet, lien totus obstruitur. ἡ ἔμφραξις.

Hîc caloris vi ea materia magísque crassescit, sensímque in scirrhum lien obdurescit. Id autem accidere solet, quoties tumori aut nulla aut etiam vitiosa adhibetur curatio, per ea quæ ipso protinus initio vehementer digerunt ac dissipant. Hic lienis scirrhus aliàs solam illius substantiam occupat, ísque & situ visceris & figura circumscribitur: aliàs verò in partes quoque vicinas diffunditur, vt omnem plerumque ventris sinistram regionem impleat. Hic longiori tempore quàm simplex laxúsque tumor genitus est, premẽti magis renititur, omniáque simplicis tumoris symptomata grauiora & manifestiora exhibet. Purior quippe melancholicus est humor, è quo quicquid inerat tenue ac benignum tempore dissipatum est. σκίῤῥος.

Iam verò inflammatio non sæpe in lienem incidit, quòd purus sanguis phlegmones author in id viscus raro penetret. Siquando tamen ea obtigerit, similiter & eisdẽ ex cau- φλεγμονή.

sis atque in iecore progignitur. Febris inest assidua & ardés, silentor linguæ nigricans, sitis implacabilis, cibi fastidium, sinistri hypochondrij distentio atque tumor: dolor pulsans, molestus dexter decubitus & interdum sinister, aliáq; symptomata in sinistrum latus perinde atque inflammato iecore in dextrum incidunt. Ea etiam si pura sit inflammatio, nõnihil tamen ex loci natura resipit melancholicorũ symptomatum. Si vel abscessus vel vlcus insequitur, non ex aliis fit causis, neque aliis notis ostenditur quàm in iecore comprehensum est.

μελαίνης χολῆς συμπτώματα.

Atra bilis grauissimorum symptomatum effectrix, in liene proprio etiam receptaculo in viciníisque locis congeri solet. Fit autem aliàs ex bile flaua, quæ exusta malignámq; naturam subiens, iam aut à liene prolicitur, aut iecoris vi in lienem ipsum atque interdum in pancreas ac mesenterium protruditur. Aliàs quoque ex naturali fit melancholia, quæ in liene iam diu inhærescens, victu calidiore, æstu, exercitatione, aut etiam vetustate supra modum incalescẽs vstáque, malignam bilis atræ naturam adipiscitur, qualem sæpe ex lienis tumore fieri notamus, quoties is immanius efferatur. Bilis hæc atra sæpiùs sine tumore, rarò cum tumore exuperat: vix enim tantam illius copiam natura ferat. Nullus igitur sinistri hypochondrij tumor, nullus aut obscurus dolor, nulla distentio aut oppressio. Cæterùm æstus in præcordiis magnus, præsertim quum aut vinum aut calidior cibus assumitur. Huius confectio molesta, ructus, flatúsque plurimus suscitatur, quasi ex lebetis aqua subdito igne: nec enim pituita nec alius quisquam humor æquè flatus ex cibo profert. Arteriæ in præcordiis & supra vmbilicum dilatãtur ac vehementer pulsant: cordis magna & frequens est palpitatio, siquid pręsertim vel corpus vel animus exagitatur: animi defectio nonnunquam incidit pulsum immutãs. Quum autem, vt sæpe fit, vapor in caput irrepsit, facies quasi inflãmata rubore perfunditur, mens peruertitur & alienatur, terrore, metu & mœstitia concutitur, quasi mors immineat nihílque reliquum sit spei. Furori omnia finitima in quẽ æger sæpe metuit raptum se iri. His reliqua hypochondriacę melancholiæ quæ suprà commemoraui signa plerumque accedunt, interdum etiam absunt.

Mesenterij & eius quod pancreas appellatur morbi, causæ & signa.
CAP. VII.

Tanta plerumque superuacuorum est humorum colluuies, vt destinatis á natura receptaculis tota excipi haud possit. Ac tum non parua superfluentis portio in vicinas quoque sedes illabitur, maximè quidem in pancreas & in mesenteriũ, quæ totius corporis veluti sentina sunt. Quibus ergo assidua ingluuie magnus fit vtriusq; bilis & pituitæ prouentus, eas tempestiue non expurgatas natura valẽs ac robusta plerumque in pancreas & in mesenterium ignobiles sedes deponit: ídque ferè è iecore & è liene per eos venæ portæ ramos qui non intestina, sed in ipsum mesenterium & pancreas desinunt & obliterantur. His locis & glãdulis tempore exaggerantur varij humores, qui primùm laxum mollémque tumorem, deinde siccescentes renitentem durũ ac verè scirrhosũm ingenerant. Durus vsqueadeò interdum deprehẽsus est, vt penitioribus sub vmbilico partibus vel os vel calculus concreuisse putaretur. Itaq; si ampla & vasta mole venter totus præter naturam prominet, ídque citra fluctuationem, citra alui suppressionem diutinam, citra hydropis suspicionẽ, vnde & qua id ex causa obtigerit, tactu ita quidem discernendum. Quum adipis copia venter prominet, quoniam cuti summæ is inhærescit, manu totus comprehendi secernìque potest à musculis abdominis: ac præterea reliquus corporis habitus obesior existit. Quũ tumor insertus est musculis abdominis, primo is contactui occurrit, & quum premitur plerumque etiam citra pressũm dolore afficit, quòd pars ea sensu prædita sit: intestina nõ coarctat, neque alui deiectionem remoratur. Mesenterij verò tumor quoniam altè sepultus est, nõ nisi pressu animaduertitur, nullo dolore affligit, quòd pars ipsa doloris sit expers. Quinetiam sua is mole intestina premẽs atq; coarctans sæpe efficit vt aluus pigrior sit, tardiúsque fæces descendant. Vtrum præterea tumor vniuersum mesenteriũ an partem duntaxat & quamnam occupet, mollísne sit an durus, tactu etiã internoscẽdum. Ceterùm quisnam in mesenterio humor exuperet, iam non tactu, sed iis ipsis notis, quibus in iecore aut liene proditum est, cognoscitur, sed quæ tamen tũ obscuriores tum leuiores existũt. Hæc autem obscuritas multis causa fuit ignorantiæ, & cur harum partium affectus prætermissi fuerint nec veterum scriptis celebrati. Ego tamen hec affirmo & profiteor, choleræ, melan-

Hippocrates lib. de glãdulis intestinorum.

An ad mesenterium vẽtris tumor pertineat, quũ sciri potest.

Hic persæpe focus & seminariũ grauium & diuturnorum morborum.

choliæ, diarrhœæ, dienteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum errantiúmque febrium, latentium denique morborum causas me in his plerumque sedibus animaduertisse, quorum depulsione deploratis salus redderetur.

Vera quoque inflammatio in mesentetium incidit, quũ ab exesis aut ruptis illius venis sanguis excidit, & in aliqua sede præter naturam collectus putrescit, tandémque suppurans abscessum facit. Ea inflammatio sine manifesto dolore est, solúmque grauitatis sensum habet, nisi fortè vehementiùs prematur. Febris admodum leuis & lenta, sine siti sine grauibus symptomatis, nec omnino ægrum prosternens, nec quotidianas functiones interpellans. Principio sanies quædã rubra, facto deinde abscessu pus album defluit ab aluo, & vtrunque modò permistum alui fæcibus, modò seorsum & syncerum, vt quum inflammatio in postrema intestina deuergit. Tum quippe pus per venam proximam in recti aut coli intestini capacitatem influit, syncerúmq; magna interdum copia redditur nullo sensu doloris: quod aliquando celebres medicos magna admiratione & controuersia torsit. Sed non aliunde id quàm ab affecto mesenterio dimanare facilè nosci poterat. Neque enim ab inflammatis intestinis, neque à ventriculo potest sine vehementi dolore prodire. Ex iecoris verò aut ex lienis inflammatione, febris vehemẽtior affligit, omniáque symptomata fiunt grauissima: neque tam syncera sanies seorsum ob longiorem viæ tractum exit. Renes etiam affecti non illac, sed per vrinas repurgantur. Itaque vnum mesenterium reliquum est in abdominis capacitate, quod sub illis notis inflammatione tentetur.

Pus ex aluo syncerũ si reddatur, ex mesenterio deriuari.

Iecoris lienísque symptomata, & horum causæ.

CAP. VIII.

MVLTA sanè symptomata promiscuè à iecore & à liene originem habent, quòd ea viscera in humorum procreatione secretionéque plurimùm occupẽtur. Ea sunt icterus, melancholia, atrophia, cachexia, hydrops eiúsque species. Icterus biliosi est humoris per summa corporis effusio. In hoc album oculorum & partes quæ circum tempora sunt, interdum & cutis tota vel pallido, vel flauo, vel citrino colore suffunditur, híncque vitium aurigo nuncupatur. Auriginosum corpus vix sudat, sed purigine plerumque tẽtatur, & quasi suscepto onere ingrauescens torpescit, mens

ἴκτερος.

mens sensúsq; hebescunt & variis lacessuntur imaginibus. Icteri variæ existunt causæ, vna est virulentarum bestiarum vt viperæ demorsus aut epotum venenum: quorum vi sanguis totus pristinam amittit puritatem & in citrinũ ac biliosum humorem corrumpitur, qui omnia peruadẽs cutim inficit atq; labefactat. Tunc autẽ euidentes causæ prægressæ sunt, atque repente aut breui color mutatus est, febris nulla fatigat. Fit & aliter icterus per crisim biliosarum febrium, qua noxiam materiam natura ex alto corpore in summum forásque propellit. Hic repẽte nascitur, febrem finit nec tamen cum febre desinit, sed diutius aliquando protrahitur: vrinæ & alui excrementa secundũ naturam habent. De hoc loquebatur Hippocrates, Quibus per febres icterus die septimo, aut nono aut vndecimo aut quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium durum sit: aliàs minimè bonum. Ex iecoris quoque inflammatione icterus nascitur, cuius vi & incẽdio pars sanguinis maxima vertitur in bilem, & in omne corpus quoquouersum effunditur. In hoc vehemens ardénsque febris existit, dextro hypochondrio grauitas dolórque subest, deiectiones & vrinæ biliosæ profluunt, inflammati iecoris signa comitantur. Atque hi quidem rariùs incidunt, nec omnino simplices existũt. Simplex verò icterus & qui frequentiùs ingruit, aut iecoris aut cholodochi folliculi peculiari vitio fit. Quum enim in calidiore iecore bilis copiosior gignitur quàm à cysti expurgari tota possit, redundans ea quoquouersum irrumpit aut effunditur, atque cum sanguine vel eius sero euadens summam corporis cutẽ inficit. Sed & quũ ea cumulatur in iecore, eius substantiam amplificat & in tumorem attollit tactu conspicuum: ac dein tempore crassescens atq; obdurescens non modo obstructionem, verumetiam iecoris scirrhum renitẽtem ac prædurũ ingenerat, cui ferè succedit hydrops. Sub hoc ictero aut nulla aut admodum lenta febris est, atque licet turbidæ, crassæ & croceæ sint vrinæ, alui tamẽ deiectiones non albicant, quòd è folliculo atq; etiam è iecore bilis multa proruat in aluum. Icterus verò qui & obstructione meatuum ad bilis cystim pertinentium fit, repente hominem adoritur, sine febre, sine magna corporis aut virium iactura: deiectiones albicant, quòd bilis illapsus in intestina cohibeatur. Vrinæ crassescunt atque rubent adeò vt & propè nigrescant: dextro hypochondrio grauitatis sensus inest sine conspicuo tumore. Comminiscuntur plerique

Icteri simplicis causa continens.

alias icteri causas, vt folliculi fellis imbecillitatem, & partiũ quæ in habitu sunt corporis calidiorem intemperiem: quæ tamen omnes rarissimæ quum sint, in earum numero habeari debent, quæ cogitatione potiùs quàm vsu & euentis deprehensa sunt.

ἴκτερος μέλας seu μελάγχλωρος.

Icterus arquatúsve niger melancholici est humoris in cutē & in corporis summa effusio. Sub hoc coloris flos perit, ísque pro viuido obscurus primùm, deinde subliuidus & subniger nulla euidenti occasione apparet. Corpus quidem minùs quàm in altero ingrauescit, mens autem imaginibus magis perturbatur, quæ metus & mœstitiæ plenæ sunt. Nec deiectio nec vrina de naturali statu manifeste decedit. Proxima huius continénsque causa est melancholicus humor in omne corpus cum sanguine effusus: idq; vel quòd in sanguine atque in iecore nimium exuperet, neque totus lienis vi elici expurgaríq; possit: vel quòd lien huius copia infarctus alium excipere nequeat, vel copia turgens illius portionem refundat in venas, ac tum lienis tumor grauitásque premit: vel quòd vena è portis iecoris in lienem directa & qua sanguinis fæx deducitur ac expurgatur, obstructa obstipatáque sit.

τὸ φυσῶδες καὶ ὑποχονδριακὸν πάθος.

Affectio hypochondriaca vtriusque affecti visceris maximéque lienis soboles est. Huius enim species duę, vna mitior, deterior altera. Illa ex melancholico humore terreno sanguinísque fæce ducit originem, qui in liene viciníísq; sedibus supra modum cumulatus, tumorem ingenerat, e quo teter vapor sursùm effertur. Lienis tumor interdum conspicuus ingénsq; animaduertitur sine ictero sine cachexia, idque quum & mitis est humor & arctè coërcetur. At verò quum è propria is sede prorumpit in venas effusus aut icterum aut cachexiam parit. Quum autem præter naturam incalescit, vel deteriorem substantiæ conditionem subit, atrum de se vaporem exhalat, qui animum mentémque variè conturbans, author est hypochondriacæ melancholiæ. Huius notæ sunt multa fixáque diu cogitatio, rerum commentatio & suspicio malarum, verecundia rusticúsve pudor, solitudo, mœstitia, timiditas & ignauia, animi deiectio aut desperatio, mentis atque sensuum caligo, turbulentus somnus, peruersa rerum existimatio ac sæpe præposterum iudicium. Atque hæc quidem sunt melancholicorum symptomatum mitissima. Altera affectio ferocior existit. Ea fit ab atra bile quæ vel ex terrena sanguinis fæce supra modum inca-

incalescente & exusta, vel ex bile flaua processit. Colligitur hæc nonnunquam in liene, sæpius in pancreas & in mesenterium spargitur nullo tumore manifesto. Quúmque sit humor acer atque perniciosus, exigua portione sæuissimorum symptomatum author exist t. Quæ igitur ab hoc fit melancholia, superioris notas præ se fert omnes & eas quidē multò grauiores. Præterea verò præcordia sæpe ingenti feruore æstuāt, pulsúsque arteriarum in his est validus, quum vapor quauis ex causa excitatus sursū euolat, cor palpitat aut premitur, anima deficit, plerisque fauces siccitate præcludūtur, vt iccircò difficilè possit in mulieribus ab vteri strangulatu secerni: facies rubore ardoréq; suffunditur, oculi quasi suffusione caligant, mens denique perturbatur, ac interdum tantopere occupatur, vt sine vlla rerum expectatione meliorum, summa sit desperatio vitæ: neque possit vlla orationis suauitate ad spem recuperandæ valetudinis erigi. Hoc miserabile medicis tormentum: summa verò tranquillitas est laborantis constantia & prudentia. At verò extincto dissipatóque vapore symptomata mitescunt, subinde tamen recursura. Hoc malum si penetret in cerebrum eóque figatur, furorem ac tandem febrem accerset hecticæ finitimam, & quæ in marasmum deducet.

His quadantenus similia profert incommoda bilis simplex circa iecur abundantior coërcita & exæstuans: nam & æstus apparet, & animi defectio, & suffusio atque rubor: & nisi vires iam malo succumbant, animus concitatus exardescit, iracundia sæpe iactatur, vlciscendi libidine effertur. Hac etiam tandem corpus absumitur & liquescit, nisi in melancholiam transitus sit.

Atrophia est nutritionis error quo corpus sensim exarescit & absumitur. Si vel alimenti penuria, vel vacuatione immoderata, vel aliarum euidentium causarum vi, vel acuto morbo corpus emarcescit, atrophia non appellatur: sed duntaxat quum lentè ac pedetentim nulla prægressa causa id sumpto alimento non alitur. Atrophiæ quæ vnam quampiam partem obsideat, causa est peculiare quoddam illius vitium: eius verò quæ totius est corporis, causa in aliquo principe viscere consistit, quę caloris spiritúsque aut naturalis aut vitalis robur vel obtundit vel extinguit. Itaque cordis affectus maximéque febris hectica, & pulmonis exulceratio, quoniam vitalem illius omniúmque partium spiritum labefactant, in atrophiam perducunt. Quinetiam ventri-

ἀτροφία ἡ τῆς θρέψεως ἀτυχία.

culi grauiores affectus eodem adigunt, & lienis iecorísque calida atque ſicca intēperies,& bilis multæ tum flauæ tum atræ perfuſio. Vix enim vllam animaduerti veram atrophiã in qua viſcera præter intemperiem, non multa quoque humorum præſertímque bilioſorum colluuie ſcaterent, ac earum plerumque copia diſtenderētur. Hæc igitur cauſa quoniam naturalem ſpiritum & calorem proterit, vix vt vtilem ſanguinem gignat, in atrophiam præcipitat. Per hos affectus tametſi alimenti copia ſuppetit, & venæ multo humore turgent, corpus tamen non alitur, quia is humor caloris & ſubſtantiæ bonitate, ſæpe etiam fibris quibus concreſcat deſtitutus, partibus neque adhæreſcere neque aſſimilari poteſt. Multo autem diuerſa eſt cachexiæ ratio, de qua nunc tranſigendum.

Καχεξία. Cachexia malus eſt atque vitioſus corporis habitus. Sub hoc plena ſatis atque copioſa corporis moles eſt: at verò tũ ſubſtantia tum colore vitioſa. Corpus non vt athletarum promptum & alacre, ſed graue eſt atque iners, non viuido colore floreſcēs, ſed vel pallido, vel liuido, vel citrino ſqualidum. Hoc mali ex alimentis impuris atque corruptis contrahi ſolet: aut ſi hæc vitio non ſunt, ventriculi ac viſcerum vel imbecillitas vel impuritas accuſanda. Imbecillitas diminutam concoctionem cruditatémque parit, quæ in venas & in habitum corporis, vtilioris vice alimenti rapta, partibus ſingulis tum apponitur tum etiam agglutinatur, at nõ perfecte aſſimilatur: hincq; vitioſa non autem vera & perfecta fit nutritio. Impuritas viſcerum ſiue à ſcirrho, ſiue à corrupti humoris affuſione, ſiue ab eorum corrupta ſubſtantia proficiſcitur, vitioſum corruptũmque ſanguinē profert, qui demum in partes ſingulas evectus illícq; concreſcēs, vitioſam quoque efficit nutritionem, vitiatam nimirum ſubſtantiam pro vtili diſſipata reponēs. Hinc cachexia pro ſanguinis conditione varia: alia cruda ac pituitoſa, alia melancholica, aliáque aliter corrupta, quam alimenti natura & mala viſcerum conſtitutio protulit. Pituitoſa cachexia, qua ferè virginũ nitor ſqualet viuidíq; coloris flos perit, leucophlegmatiam antecedit eámque prænunciat: quemadmodum & melancholica cachexia elephantiaſim minatur. Cachexia igitur ab atrophia quàm longiſſimè diſtat: in hac extenuatum corpus ſenſim contabeſcit, in illa ampliorē id molem habet. In atrophia quod in venis eſt nec concreſcit nec parti adhæreſcit, víxque ſanguinis appellationem meretur: in ca-

Cachexia duplex, vna primaria victus ratione improbabili ingenerata, altera ſecundaria, affectuum omnium præter naturam maximè verò longorum & vitioſorũ viſcerum ſoboles.

in cachexia & concrescit & nutriendæ parti adhæreſcit: atque licet pituitoſus, melancholicus aut aliter vitiatus, ſanguis tamen appellatur. In vtraque corporis viriúmque robur elangueſcit, ſed in atrophia quòd nulla prorſus, in cachexia quòd vitioſa ſit nutritio.

Huic proximus eſt hydrops, maximè qui ſarcites appellatur. Triplex enim traditur, ἀνὰ σάρκα, aſcites & tympanias: horum rationes atque cauſæ in primis diuerſæ. Anaſarca, id eſt ſubter cutem, qui & leucophlegmatias Græcis nuncupatur, molis corporeæ incrementum eſt præter naturam. Huius initio pedes tument, maximè veſperi & ab exercitatione, aut quum decliues diu fuerint, in hiſque (ſi craſſiuſculus eſt humor) digiti manet impreſſum veſtigiũ, manè verò & per quietem ſæpe diſſipatus tumor euaneſcit. Deinde neque facies naque brachia, neque partes aliæ, imò neque abdomẽ ipſum magis quàm reliquum omne corpus intumeſcit: ſed id æquabiliter molle, laxum & pallidum exiſtit, diſſolutum & quaſi eneruatum minimo labore frangitur, omnéſque illius functiones languent & hebeſcunt: febris ferè aſſidua ſed lenta conficit, cum pulſu paruo, crebro & inæquali: vrinæ albæ, tenues & omnino crudæ. Hæc autem idcirco accidunt quòd corpus vniuerſum cruditate & pituitoſo albicantéque ſanguine, aut ſi dicere mauis, aqua lenta & concreta ſuffunditur: hinc & malum ipſum aquam inter cutem rectè nuncuparunt, cuius copia natiuus calor obruitur. Hãc à phlegmatica cachexia ſeiungit ſola magnitudo, quòd tumidiorem habeat corporis vitiatam molem. Vna & eadem vtriuſque cauſa, immodica nimirum iecoris atque venarum refrigeratio, quę aut primaria eſt aut ex cordis, lienis, ventriculi, meſenterij aliarúmve partium concoctioni ſeruientium vitio contracta: & inſiti caloris ac ſpiritus nimia diſſipatio. E cauſis autem euidentibus viſcera refrigerant natiuúmque calorem obtundunt aquæ frigidæ & vitioſæ potus immodicus, lactucarum fructuúmque eſus intempeſtiuus, præſertim dum vel æſtu vel excitatione corpus incaluit, eiúſque viæ patent, per quas externa vis penetrat. Inſitum verò calorem ſpiritúſq; diſſipant acutus veheménſque morbus, & ſanguis è naribus aut ex vtero aut ex hæmorrhoide immoderatius profluens, & quæcunque denique exhauriunt nutrientium viſcerum robur. Harum cauſarum magna vis eſt, ſi vehementer & affatim fiant: ſin verò ſenſim ac lentè, tametſi perſeuerent (vt diutius ab vte-

ὁ ὕδερος.

ὁ ἀνὰ σάρκα ἤγουν λευκοφλεγματίας.

Cauſa.

ro vel naribus paulatim fluens ſanguis) minimùm certè incommodaturæ ſunt. Menſium verò conſuetarúmque hæmorrhoidum ſuppreſſio & omnis ſanguinis nimia exuperantia calorem ſpiritúmque ſtrangulat & obruit.

ὁ ἀσκίτης.

Aſcites eſt abdominis ex ſubdito aquoſo ſeroſóque humore diſtentio. Venter ſenſim impletur dum diuulſa laxatáve cute ſupra modum intumeſcat. Corpus reliquum marceſcit ac liqueſcit. Tumor preſſo diaphragmate ſpiritũ difficilem reddit. Si abdomen impellitur, aut corpus in alterutrum latus prouoluitur, fluctuantis humoris ſonus obauditur. Vrina admodum pauca eſt eáque ferè craſſa & rubicunda: præſertim ſi iecur morbo initium dedit. Seroſus humor totus interdum ſub abdomine concluditur, nonnunquam eius portio in femora & in pedes maximè poſt inambulationem, interdum in ſcrotũ veluti cuniculis ſibi inuſitatam viam parat. Irrepit & nonnunquam in thoracis ſpatium, infértque ea ſymptomata quæ diximus purulentos affligere: nonnunquam & in vterum, vt in ea muliere cui inſtante menſtrua purgatione humor ſub abdomine congeſtus, per vterum ſponte ita profundebatur, vt omnis moles abdominis biduo ſubſideret: alius dein humor ſenſim proximo menſe ſuccreſcere incipiebat, qui ſtato quoque tempore totus efflueret. Hic non vt leucophlegmatias ex ſola partium nutrientium refrigeratione, nec ex cruditate ſola ortum ducit: ſed maximè ex ſoluta cõtinuitate partium aut vaſorum quibus humores contineri ſolent. Itaque in leucophlegmatia quoniam ſolida ſunt omnia, cruditas è viſceribus per venas in omne corpus permeat: in aſcite verò quoniam exeſum, apertum, ruptum, fiſſúmve aliquid eſt, ſeroſus humor vtpote tenuis, ſine ſanguine ſolus vti ſolet per renes, excidit & in abdominis capacitatem illabitur. Haud ſecus atque ſuppurans pleuritis, exeſa aut diſciſſa ſuccingente coſtas membrana, affatim irruit in thoracis capacitatem. Non enim aliter tãta ſeri collectio præter naturam illic fieri poteſt. Turpiter hallucinantur qui putant per anguſtos cæcóſque poros ſeroſum humorem transferri in capacitatem abdominis. Nam hac ratione aſcites peræquè omnes inuaderet: & diſtribuendis humoribus videretur natura inutiliter vias ductúſque tam multos deſtinaſſe. Adde quòd iis quos ex vrina dies viginti ſuppreſſa extinctos nouimus, aquæ nihil quicquam deprehẽſum eſt per cæcos illos ductus in abdominis ſpatium refluxiſſe, quoniam integra nec pertuſa

Aſcitæ cauſa efficiens.

his erant

his erant sanguinis serique conceptacula. Hinc fit vt ascites iis ferè superueniat, qui rupta vel exesa viscerum vena, cruentis vomitionibus aut deiectionibus opportuni sunt. Licet enim suppressus sanguis sit, serosus tamen humor per derelictam fissuram præterfluit, incidítque in spatium abdominis. His etiam superuenit qui viscerũ errore ictero diu tentantur, & quibus lien vel iecur vel mesenterium veteri scirrho obduruit: quandoquidem viscerum substantia siccitate humorísque penuria ceu rimis quibusdam dehiscit, eorúmque ambiens membrana diffringitur, vt non amplius tenue serum continere possit, sed id renum more elabi sinit, atque sensim quasi ex fissa olla stillare in vacuum abdominis spatium. Hanc causam innuit Hippocrates, quum ait, Quibus hepar aqua plenum eruperit, iis venter aqua repletur. Quòd si sola visceris substantia diffinditur, ambiens autem ac cingens membrana integra manet, aqua non excidit, sed vesiculæ aqua plenæ ὑδατίδες Græcis dictæ emergunt, quibus sæpe pecudum boúmque iugulatorum iecur scatere deprehensum est. Hoc enim viscus quia terrenum siccúmque est magis quam reliqua, hydropem accersit, & magis ætate prouectis quàm pueris. Itaque causæ omnes quæ iecur vehementer exiccant, vt ardentes febres, vt calidiorum ciborum præsertim vini meracioris liberalior vsus, hydropem inuehunt: ab his quippe exarefactum iecur perinde atque terra siccitate dehiscit ac finditur. Fit præterea ascites ex iecoris aut lienis vulnere exiguo quod non altè penetrauit (hoc enim repente hominem interimit) sed summam duntaxat extimámque faciem attigit. Oritur & ex vlcere quod ferè ab illorum suppurante phlegmone atque vacuata relinquitur.

Qui in ascitem propensi.

Hydrops tympanias abdominis est distentio ex multo flatu in illius capacitate concluso. Moles quàm in ascite minor & minus grauis, parũ fluctuans, sed rugitu obmurmurans: summus venter vngue percussus vt tympanum tinnit, multáque flatus indicia existunt. Huius ergo materia flatus est ex imbecilla concoctione & cruditate genitus: qui cùm multus in vẽtriculo aut intestinis, velut in colico dolore coërcetur, nec exitum naturalem reperit, impetu viam sibi muniens, per cæcos tenuésque ductus inter abdominis mẽbranas magnis cruciatibus sese infert, ac demum variè impulsus in ipsum abdominis spatium penetrat aut deuoluitur. De hoc inquit Hippocrates, Quibus tormina circa vm-

ὁ τυμπανίας.

bilicum fatigant, & labor atque lumborum dolor, qui nec medicamento aut vllo alio modo solui potest, in hydropem siccum firmatur. Rarus certè hic hydrops, víxque syncerus flatus sub abdomine citra humoris permistionem vnquam est animaduersus.

Intestinorum morbi causæ & signa. CAP. IX.

τῶν ἐντέρων πάθη.

INTESTINA non admodum intemperie infestari solent: horum autem grauiores morbi sunt, obstructio, adstrictio, inflammatio, abscessus & vlcus. Obstructio aut alimenti prolapsionem, aut fæcis deiectionem, quæ præcipuæ sunt intestinorum functiones, interpellat. Ea autem interdum, sed admodum raro fit à tumore præter naturam in intestini substantia orto, qui nonnunquam eousque increscit, vt eius ductum viámque impleat. Hic notis elucescet, quæ mox recensebuntur. Interdum à resiccatis obduratísque fæcibus, quæ in illorũ anfractibus reconditæ exturbari vix possunt: siccantur verò quoties tardè descendunt, aut quum forensibus negociis aliísve occupationibus coërcitæ sursum remeant. Euidens has causa antecessit: nullus subest dolor, nullúsque tumor conspicuus. Leuiter ac facilè hæc soluitur obstructio. Interdum à crassa, lenta, veréque gypsea pituita, quæ sensim copiosior collecta firmiúsque intestinis adhærescens, omnem eorum capacitatem replet. Superuacanea quidem pituita in cerebro, in ventriculo & in intestinis gigni consueuit: sed in cerebro tenuis & aquosa, in his verò crassa atque lenta: hæc enim peculiare est ventriculi & intestinorum excrementum, non fæx alui, quippe quæ cibi excremẽtum est commune. Etenim quum illorum substantia frigida sit atque membranosa, crassum certè ac viscosum de se excrementum proferet, quale est pituita lenta. Hæc igitur secundùm naturam gignitur concrescítque in intestinis: è quibus cernitur aliàs sponte fęcibus circumiecta descendere, aliàs clystere manifestè deduci, aliàs dysenteriæ vi corradi. Quum autem parciùs ea vacuatur, sensim aucta caloris vi sic tandem crassescit, vt prorsus obstruẽs intestina quasi infarciat, fiátque latentium difficiliúmque morborum causa. Caroli Quinti Imperatoris legatus quidam dolore torquebatur, necnon tumore à dextro hypochondrio per ima ventriculi in sinistrum exporrecto. Huic quum sexennio toto remedij genus omne tanquam emolliendo scirrho adhibitum fuisset, iniecto tãdem acriori clystere durum ac firmum quippiam, medio ductu pertusum,

ἔμφραξις.

pedis

pedis longitudine detractum est: quod ille intestini portionem esse metuebat. Sed quum repente leuatus videretur, adhibito consilio iterum ac tertio clystere prolutus est, rursúsque simili euulsa materia continuò pristinæ est valetudini restitutus. Alteri cuidam similis, sed grauior affectus aluum prorsus cohibuit: qui tandem vêtre supra modum intumescente decessit è viuis: inuentúmque est colum intestinum vsque adeò infarctum pituita concreta, vt solidum prorsus censeretur, nihilque omnino fæcis in aluum delabi sineret. Vera hæc esse testamur, quæ tamen Galeno non admodum probabilia videntur. Grassior porrò hæc pituita in cæci aut coli intestini cellulis diutius coërcita, nonnunquã concrescit in calculos: quales sępe vidimus instar nucis iuglandis, & in quodã magnitudine castaneę quarto aut sexto quoque die dolore nullo exturbari. Hæc igitur mala concrescens pituita efficit, qua exuperante animus viréisq; languent, ventriculi cruditas adest, tardáque alui deiectio, flatus plurimus obmurmurat, venter friget, ac nonnunquam colico dolore premitur.

Obstructioni affinis est intestinorum coarctatio & angustia. Ea autem fit eorum vi quę ingeruntur: siue cibi sint, vt cotonea mala: siue adstringentes clysteres. Quinetiam à mesenterij aut viscerum tumore intestina premente: hócque frequens admodum est. Fit & ab enterocele, quum intestinum in scrotum deuoluitur, eóque quasi vinculo coarctatur. Horum vnumquodq; seipso non aliis indiciis percipi debet. Præter institutum non erit exemplum memorabile hoc loco interserere. Septennis puella diarrhœa correpta, quum per dies complures subalbidam ac putrem olidámque materiam indolenter aluo redderet, diuturnitatis fluoris eiusmodi pertæsa eius auia, consilium de cohibendo cum aliis mulierculis cepit. In eam rem, cydoniato larga manu exhibito sic est eius esu aluus repressa, vt eo die & sequenti nocte nil omnino reddiderit, sed excitatis sęuissimis ventris doloribus & tortionibus vsq; eo intumuerit vt hydropica derepente euasisse putaretur. Accitus medicus quid rei esset suspicatus, clysmatis primùm lenibus, dein etiam acrioribus identidem iniectis hærentem aluo noxiam materiam foras euocare, fotu dolores lenire tentat: sed id frustra. Inualescẽtibus quippe doloribus immanibus cum crebris animi deliquiis tandémque liquidioris stercoris vomitione intra biduum miserabiliter extincta est. Aperto cor-

στενοχωρία.

pore cæcum intestinum coangustatum constrictúmque adeo obhærescente interiorémque ductum obthurante cydoniato deprehensum est, vt illac nullo modo prorsus quicquam posset peruadere: vnde accidit vt acris illa & corrupta materia meatu prohibita obiectáque mora restagnans inusitatam sibi viam in abdominis spatiũ patefecerit, paulo supra obstructum locum pereso perforatóq; intestino, quo velut emissario & cuniculo acto excidens abdominis totam capacitatem repleuerat. Hinc acerbissimi dolorum mortus, hinc distentio, hinc animi defectiones, obortóque fœdo vomitu crudelissima mors breui consecuta. Hæc historia ad eos valebit qui redundantem nocentémve humorem, vndecunque is profluat, intempestiuè sistere atque coërcere properant maximo ægrotantium malo.

φλεγμονή. Iam verò inflammatio in gracilia intestina non sæpe incidit: at in crassiora quæ sanguine multáque carne prædita sunt, frequenter maximéque in id quod rectum appellant. Dolor in primis acer ísque lancinans, non vt in dysenteria aut corradens, aut vagus, aut intermittens: sed in vna eademque sede defixus constánsque premit. Febris quàm in dysenteria ardentior, eáque dum pus conficitur exasperans & inæquali rigore fatigans. Desidendi cupiditas inanis, & qua præ obstruentis tumoris magnitudine nihil minimúmve deiicitur: in dysenteria verò nonnihil atque etiam creberrimè. Dolorem vel anodynus clyster mirum in modum exacuit, quòd tumorem comprimat: in dysenteria compescit atque demulcet acri humore deterso.

ἀπόστημα. Abscessu facto ruptóque pus primum saniosum, deinde album & concoctum à podice exigitur: ídque vel seorsum ac syncerum, vel paulum ante fæces, à quibus detergi impellíque solet. Tum dolor, febris aliáq; symptomata mitescunt, & aluus impedimento sublato liberè exit.

ἕλκωσις. Vlcus tum ex abscessu, tum etiam ex dysenteria aut tenasmo relinquitur. Huius dolor fixus est, cuius sensu debilitata intestina, sæpius onus suum deponunt, eructántque modò cruentam modò purulentam saniem. Id si cauum est, quoniam in parte humida consistit & excrementis peruia, diu sordidum manet, víxque tandem cicatrice obducitur, & nisi diligenter præcauetur, ferè vel in fistulam, vel in cancrum desinit.

Intestinorum symptomata, horum causæ & signa.

CAP. X.

INTESTINA non paucis dirísque symptomatis torqueri solent, qualia hæc ferè sunt: dolor tum colicus, tum iliacus, tarda alui deiectio & ileus, profluens aluus, quæ aut lienteria est aut colliquatio, aut diarrhœa, aut dysenteria, aut tenasmus. Adhæc cruenta aut purulenta deiectio, lumbrici quoque & ascarides. τῶν ἐντέρων συμπτώματα.

Colum intestinum amplum quum sit & laxum, anfractibúsque multis sinuosum, varias sanè materias excipit, quarum exuperantia distorquetur, dolórque fit, quem ab affecta sede colicum nuncupamus. Hæ autem materię sunt flatus crassior, humor aut lentus ac pituitosus, aut acer & mordax & verè biliosus, qui interdum etiam inflammationẽ accendit, è qua pus in colo fieri interdum solet. Flatus in colo intestino plurimus gigni cumularíque solet, in quo sæpius rugire vel murmurare obauditur: neque enim aliud natura condidit excipiendi flatus receptaculum, quem tamen prima ventriculi concoctio maximè progenuit. Itaque flatus in hoc intestino copiosior congestus, si propter obstructionem à duris resiccatísque fæcibus aliísve de causis erumpere nequit, intestinum vi distendit atque diuellit, magno certè & immani cruciatu magnóque sensu doloris. Cohibendi flatus consuetudine non paucos dissectione animaduertimus, quibus dilatatum colon intestinum brachij amplitudinem adæquabat: alios quibus ex imo ventre flatus toto anfractu in ventriculum resiliens ructu emittebatur, & quibus pro crepitu ructus erat: alios quoque aliis ex causis hoc symptomate continenter affligi, vt his plures ructus quàm verba essent. Flatulentus dolor colicus ventrem distendit, vagus est & instabilis, in variásque ventris sedes se contorquet: sæpe obmurmurat, & arctè conclusus, nec ab ore nec ab aluo erumpit: hunc causę flatus effectrices præcesserũt. At crassa lentáque & præsertim à vitrea pituita, quæ nõ modò huic intestino adhærescit, sed & ipsum corradit, dilacerat atque in id plerumque perforantis terebelli more se infigit, colicus etiam dolor exercet. Hic sæpe fixus est & altè excruciat, nauseam & pituitæ vomitionem ciet: neque ructibus neque flatibus emissis demulcetur: habuítque originem à crapula & otio, quę cruditatem crassúmq; humorem progignunt. Ab acri verò erodentéque humore, aut etiam ab inflammatione quisquis ortus fuerit dolor colicus, κωλικὴ ὀδύνη.

fixus etiam est,sed cum febricula,ardore,siti & vigiliis:irritatur esculentis potulentisque calidioribus,à quibus etiam sumpsit originem. Atque hi quidem verè colici dolores facile mitescunt cedúntque iustis remediis. Nephritici dolores in quibus nec arenula nec calculus exturbatur,sępe colicorum specie eludunt.

Nothi colici dolores. Alij insuper cruciatus,quadam similitudine & vehementia colici nuncupantur, quibus tamen non in colo intestino sedes est,sed vel in peritonæo,vel in membranis quę abdomini ventrísque partibus obtenduntur. Hi sanè grauissimi sunt & admodũ diuturni,ac neque clysteribus,neq; medicamentis,neque fomentis,neque iis remediis,quibus qui verè sunt colici dolores, deliniri solent.Eorum materia aut flatus est tenuis,aut humor acerrimus & æruginosus membranarũ spaciis conclusus,è quibus detrahi vix potest. Succedunt diuturnis febribus aliísque biliosis morbis,quorum est difficilis solutio. Natura quippe crisim noxiíque humoris depulsionem in aluum molita, quum nusquam vacuandi viam promptam & expeditam nanciscitur, illum è venis & visceribus in membranas sæpe auertit, vbi dolores exurgunt priore morbo grauiores. Obseruaui & continuas & tertianas,sæpiùs verò quartanas febres hisce doloribus finiri,qui diu circuitu certo exacuebantur parémque accessionum ordinem retinebant.

ἡ βραδύνουσα διαχώρησις. Tarda atque pigra alui deiectio est, qua fæces & cibi reliquiæ rarò nec pro assumptorum ratione descendunt. Per hanc fæces necessariò obdurescunt, quòd diutius cohibitæ caloris vi continenter siccescant, ab hísque nonnihil succi semper exugant mesenterij venæ, non modò in tenuia, sed & in crassiora intestina distributę.Tarda deiectio intestinorum quidem symptoma est, sed quod alios deinceps morbos excitat,quocirca inter euidentes morborum effectrices causas refertur.Illinc siquidem vapore caput tentatur, corpus ingrauescit,ventriculi concoctio offenditur,ac reliquæ functiones deteriores euadunt. Sæpe ex viuendi errore nascitur,velut ab esculentis siccioribus,acerbis & adstringentibus,quæ præsertim prima mensa assumpta sint: ad hęc ex immoderata ciborum copia, quàm pauco tempore natura neque vincere neque distribuere potest: ex otio denique & decubitu somnóque multo. Cæterùm non hanc sed eã quæ morbi soboles est tardam deiectionem perquirimus. Huius causa triplex statuitur: sensus obtusus qualem infligunt veternus,

veternus, apoplexia & paralysis. Stimuli penuria, vt quum flaua bilis quæ obiter intestina ad excretionem irritat cohibetur, hócque crebrò fit in ictero. Intestinorum vel obstructio, vel adstrictio, quæ cæteris est causis frequentior. Adstrictio à mesenterij aut viscerum tumore nascitur, qui intestina pressu coangustat: nonnunquam & ab enterocele. Obstructio verò vel à duris siccísque fæcibus, vel à crassa lentáque pituita, vel ab assidua corruptione cibi & multi & varij nec consueti multiplicatísque cruditatibus, vel à concreto calculo. In quibus ergo pigra multum ac tarda est aluus, vt in eo quem nouimus non nisi duodecimo quoque die excrementa fæcésque deiicere, & aliquando citra manifestum corporis functionúmque detrimentum dies totos quadraginta nihil prorsus ab aluo reddidisse, causa quidem neque à consuetudine, neque à natura, sed ab iis quæ nunc recensui vitiis petenda. Quinetiam tumor præter naturam in intestino genitus, id in totum obstruit fæcísque prolapsum cohibet.

Hæ causæ quum supra modum increuerint, excrementorum via prorsus occlusa, miserabilem ileum edunt, in quo fæces aluum præterlabi nequeunt. Hunc persæpe committit intestinum, si cum resiccato stercore vel in scrotum vel in disruptum vmbilicum procidens retrudi nequeat. Interdum & stercus durum, & intestini tumor præter naturã: aliç verò causæ rarius. Sub hoc omnino neque cibus descendit, neque iniectus clyster ascendit. Atque per initia intestinorũ murmur inest, dolor circunuectus, ructus inanis, nausea atq; ventriculus nimiũ humidus. His dein accedit pituitæ bilísq; vomitio, quicquid estur bibitúrve, tametsi in intestina prouoluitur, hinc tamen postea remeat inquinatum stercoris nidore: ac postremò horrendum visu stercus ipsum morituris vomitione reiicitur, frigescente quidem iam corpore & oborto sudore frigido. ὁ εἰλεὸς καὶ στρόφος.

Cita alui deiectio contrariis fit ex causis, quum videlicet cibus vel liquidus vel lubricus vel pinguis nimium est, quũ is sua copia ventriculum & intestina quasi pondere grauius onerat: quum quædam acrimonia eum pungit atque vellicat, siue ea ex medicamentorum genere, siue cibus sit corruptus, siue biliosum & acre corporis excrementum sit, aliunde eò cõfluens, aut etiam illic genitum. Hæc quippe citam aluum reddunt, quæ & liquida & sæpius quàm ex cõsuetudine deiicit. Ex iis autem quæ exeunt profluuiorũ dif- διέξοδος ταχεῖα.

ferentiæ statui debent. Quum ab aluo continenter cruda defluunt, aquosa nempe diluta, humentia, colore subalbida vel cinerea, graueolentia, idque solo vētris rugitu vel murmure, nullo manifesto torminum dolorisve sensu, aut lienteria aut cœliaca est affectio. Si enim læuia & æqualia suiq; similia & quasi chyli aut cremoris specie profluūt, cœliaca: sin verò inæqualia & dissimilia, in quibus cibi nec obtriti nec confecti substantia apertè cognoscitur, liēteria est. Cœliacæ affectionis causa non cruditas est, non imbecilla ventriculi cōcoctio, sed chyli imperfecta maláque distributio, quàm mesenterij, lienis aut iecoris obstructio, vel trahentis facultatis imbecillitas, vel alimentorū maximéq; fructuum fugaciū & potus immoderata copia peperit. Hæc enim distribui tota nequit, sed maxima ex parte in abdomine subsistit. Ab his causis multa congeritur illuuies, quæ sensim in tenuioribus intestinis aucta, vel in ventriculo, vel in mesenterio, vel circū viscera, tempore corrumpitur. Quúmq; sua copia grauis esse cœperit, vel sponte infra interdúmq; supra prorumpit, vel à natura lacessita propellitur: nonnunquam leuissimo clysteris medicamentíve irritamento exit. Pulsus frequēs & celer existit tanquā febris affligeret, & deiecturis leuiusculæ animi defectiones obrepunt. Ante eruptionē abdomen distenditur, ventérque prominet: hísque succedens spōtanea perturbatio, cœliaca est affectio. Vacuato humore omni superuacuo, profluuium sponte conquiescit, interdum eodem quo cœperat die, interdum postero aut tertio.

κοιλιακή.

λειεντερία.

Lienteria dicitur intestinorum læuitas, qua quæ per aluum defluunt, alimentis tum substantia tum colore finitima sunt. Causam habet non distributionis impedimentum, sed concoctionis primæ imbecillitatem, ob quā cibus crudus nihilque mutatus delabitur: siue quòd imbecillior vētriculus eum non conficit, siue quòd laxior ille non arctè continet dum integrè coquatur. Ventriculus autem imbecillior redditur proprio robore dissoluto, idq; bifariam vel suo vel externo seu aliarū partium vitio atque sympathia. Propria illius vitia hæc sunt: refrigeratio, cuiusmodi est ab immoderato frigidæ potu, præsertim quū corpus exæstuat. Laxitas seu emollitio, qualem inducunt aquæ tepidæ, olei, butyri, adipis, prunorum, maluæ atq; similium vsus immoderatior. Aliena qualitas inusta, qualem fungorum, cucumerum, melonum & fructuum maligna qualitate putrescentium intempestiuus esus, multóque efficacius haustum vene-

venenum induxit,quemadmodum & peruersa cœli constitutio,quæ popularem sæpe lienteriam promouet. Aliarum autem partium consensu lienteria fit,quum ab illis vitium aliquod in ventriculũ incidit. Sic pituita è cerebro procumbens, quia refrigerat & emollit:& bilis è iecore profusa vẽtriculum proritans, crudos cibos necdum planè coctos in aluum præcipitat. Sic sæpe animaduertimus ingentem abdominis abscessum,& pulmonum vomicam,& pectoris renúmque suppuratioñe tetro malignóque nidore in cor & in ventriculũ effuso,graué periculosamque peperisse lienteriam,qualem in iis quoque cernimus,qui diuturno morbo confecti iam morti sunt proximi.

Diarrhœa quãquam dici potest omne alui profluuium, id tamen propriè designat quo synceriores humores defluũt, sine vehemẽti sensu doloris. Aliàs enim seorsũ pituita,aliàs bilis flaua,aliàs atra purior apparet. Pituita crassa & mucosa ex intestinis crassioribus ferè corraditur,in quibus cumulari & concrescere solet:sæpe & ex mesenterio in quo ea plenior congesta,œdemata scirrhósque progignit, hincque ferè pituitosum omne profluuium originem sumit. At nihilominus tenuem spumosamque pituitã censuit Hippocrates è capite in ventriculum inque intestina prolabi: dulcem verò atque diluta ex vniuerso corporis habitu deriuari. Qua ratione etiam testatur diarrhœam soluere leucophlegmatiam, esséque balbis familiarem. Diarrhœa biliosa est qua bilis flaua aut citrina ardens ac plerunque spumans emanat,idque sine magna ventris torsione, quod liberè per laxas patentésque vias defluat. Ea sæpe è calidiore iecore aut è cysti fellis profunditur in intestina:nonnunquam & ex mesenterio in quod superuacuum omnem humorem oppressa natura solet recondere:nonnunquam sed rarius è venis maioribus atque etiam ex corporis habitu. Sic enim diarrhœam statuit Hippocrates surditatem alióśque ex bile morbos soluere. Melancholica diarrhœa aut è liene aut mesenterio prodit,quum oppressa natura vel naturalem melancholiam, vel bilem atram in aluum excutit exturbátque. Hæc autẽ cęteris multo est insolentior. Atra nonnũquam vsque adeo apparet deiectio,vt vel cum diluta pice vel cum cassiæ medulla conferri possit,quæ multos melancholiæ similitudine fefellit. At illa certè è sanguine fit,qui quoties aperta,rupta vel exesa præcordiorum vena, in intestina incidit,longo sinuosóque prolapsu ita præassa-

tur ac nigrescit, vt picem planè referat. Discernitur autem quòd intincta lintea rubescant, quòdque cruenta vel comitetur vel præcesserit vomitio. Fit & quũ post diturnũ icterum iecore infarctu scirrhóve laborante aut aliter malè affecto, bilis flaua proprio folliculo diutius coërcita virorem tandémque nigrorem vstione contrahit, quæ vel in atros calculos sphærularum è gagate specie ibidem cõcrescit, vel turgescens & naturæ molesta irrumpit in intestina: túmq; excrementa illa nigra atro sanguini similia existunt, quæ Hippocrati habentur pessima, nimirum quæ non ita multo pòst ægrotanti sunt perniciem allatura.

συντήξεις τῶν ἐντέρων.

Sed & intestinorum colliquatio ad diarrhœam referri potest: in qua quod infernè procedit, quasi adipe vel oleo perfusum cernitur. Hinc autem fit quòd recens concreta pinguedinis carnísve aut etiam (diu protrahẽte vitio) solidarum partiũ substãtia liquescat defluátque in aluum. Familiare hoc quidem profluuij genus pestilentibus febribus & causo colliquanti & hecticæ, & phthisi, & atrophiæ, nonnunquam & viscerum inflammationibus.

δυσεντερία.

Dysenteria est cruenta alui deiectio cũ dolore & ventris torsione: vnde & hanc Latini tormina nuncuparunt. Primùm quidem intestinorum mucus egeritur, deinde adeps intus illis adhærescẽs exiguo cruore perfusus: eáque prima est dysenteriæ species. Altera quum interior intestinorum tunica corraditur, cuius pelliculæ & fibræ deiectionibus permistæ apparent. Tertia quum altiùs penetrante & depascente vlcere, ipsa caro propriáque intestini substãtia putris vel exesa procidit. In quo autem maximè intestino vlcus cõsistat, primùm ex situ doloris intelligitur, deinde ex permistionis ratione. Etenim si cruor & quicquid corraditur, fæcibus alui exquisitè permiscetur, intestina superiora: si verò id purum ac minimè permistum excidit, seorsumq; fæces alui descendunt, inferiora crassioráque vlcere depascuntur. In hoc genere tenasmus habetur, qui directi intestini vlcus est. Sub hoc assidua desidendi cupiditas sollicitat, sed qua nihil ferè præter mucosum quiddã & subcruẽtum egeritur. Dysenteriæ atq; tenasmi causa est pungens acerq; humor, qui non rectà, sed per anfractus in intestina vi quadã delatus & infixus, ea exulcerat & acrimonia rodit: Is autẽ vel bilis est flaua, vel atra, vel pituita salsa. Nonnunquam & exedẽtia medicamenta, vt colocynthis & adamãtis puluis: necnon vitiosa & acria alimenta ingesta altiùs se

τεινασμός.

in intestinum figunt, dysenteriámque cient. Humor porrò acer in intestinũ irruit interdũ ex mesenterio, in quo iamdudum cumulatus erat, vt cerebrò iis accidit, quibus amplũ abdomen prominet: interdum è iecore vel è liene, vel ex vicinis partibus: interdum è venis maioribus atq; ex ipso etiam corporis habitu. Hęc omnia propriis signis nosse expedit, vt certa sit curatio. Non omnem dysenteriam febris comitatur, sed eam duntaxat cuius humor est acerrimus, ísque è visceribus aut è venis magna corporis perturbatione profusus.

Cruenta alui deiectio qua cruor sine dysenteria ac sine tenasmo fertur, rarò ex iecoris imbecillitate fit, sæpius ex apertis internis hæmorrhoidibus. Qui è iecore imbecillo dimanat, verus cruor non est, sed dilutus & recentis carnis loturæ persimilis. Hic idcirco rarissimè apparet, quòd insolenter admodum sanies ea per mesenterij venas è iecore prolabatur in intestina. Qui autem seorsum purus ac rutilus exit, ex aperta hęmorrhoide est, quæ hunc proximè è vena caua profundit, modò egestionis initio modò in fine & in ipso egerendi conatu. Interdum & grumus rubẽs hinc procidit, dum hęmorrhois stillat in recti intestini capacitatem, in qua omnino coit. Neq; igitur ex apertis mesenterij venis sanguis multus, neq; ex superioribus liquidus ac rutilus descendit, sed vt antè dixi picis instar retorridus ac niger.

Purulenta excretio si exigua & cum dolore prodit, ab vlcere aut intestinorũ aut podicis est, quod vel dysenteria, vel tenasmus, vel phlegmone reliquit: hoc autem antecedens affectus commonstrat. Si copiosior est atque doloris expers, ex abscessu quodam mesenterij in proxima intestina fertur. Si verò parcior paritérque indolens, ea quidem verè purulẽta non est, nec ab vlcere manat, id quod multos puris specie fefellit, sed mucosa quędam sordes est subalbida & veluti limus fæxque sanguinis melancholici quã podicis expuunt venæ, atque multo interdum tempore eructant post diuturnos ferè morbos melancholicos durámque & laboriosam equitationem. Nunquam certè aut admodum rarò è iecoris aut è lienis abscessu, multóq; rariùs (quod tamen affirmat Galenus) è purulentis pulmonibus syncerum pus in aluum deriuatur. Hanc tamẽ illi viã comminiscitur, è pulmonibus eructari in sinistrum cordis ventriculum, hinc in aortam arteriam, ex hac in minores quæ

per mesenterium feruntur pelli & excidere in intestina. Auicennas aliam viam confinxit, è pulmonibus in dextrum cordis sinum, hinc in venam cauam, è qua in iecur & portas, ex quibus in mesenterij venas tandémque in intestina. Cæterùm in his figmentis fieri omnino nequit, vt tã longo viæ tractu pus quod sanguinis permistione tinctũ fuerat, tandem album redeat, secernatúrque syncerum.

ἕλμινθες ventris tineæ.

Lumbrici ex omnibus corporis partibus maximè intestina occupare solent: quanquam & exiguos interdum in renibus genitos vidi cum vrina profusos, & in pulmonibus, & in auribus, & in dentibus: sæpe etiam in neglectis abscessibus vlceribúsque sordidis. Ex crassa lentáque pituita, quę in intestinis frequens corrupta præparatáque fuerat, ab vberrimo insito calore suscitantur vitámque sumunt, eorum animalium exemplo quæ ex putri materia cœlestis caloris ope vitam habent. Vt autem varia est putrescentis materię figura, ita & variæ fiunt lumbricorum species. Alij longi sunt ac teretes, qui in superioribus gracilibúsque intestinis gigni solent: è quibus dum cibus descendit obnituntur & sursum plerumque irrepunt in ventriculum, quem grauib. torquent symptomatis. Inde per gulam os ipsum conscendunt, è quo hiante etiam prosiliunt: clauso verò dormientibus per palati cauũ obrepunt in nares foràsq; prodeunt. Alij breuiores sunt & lati cucurbitæ seminis effigie, quorum procreatio est vel in cæco intestino, vel in coli cellulis: atque hi sæpe mira serie inter se cohærent. Interdum mutuo horũ adhæsu & adunatione crebra contexitur latus ille vermis, quem ob similitudinẽ Gręci ταινίαν appellant, quòd vittis & fasciis mulierum quib. capillum vinciunt similis, tã latus ac longus existat, vt per omnia pręcipuè verò crassiora extendatur intestina, in iis præsertim quib. pigrior tardiórque aluus natura est. Alij exigui sunt & tenues simúlque teretes (ascarides appellant) quib. ferè sedes est in recto intestino & extremo sphinctere: adultis nonnunquam horum multitudine fęces consperguntur. Hos etiam animaduerti interdum ab ano pruritu quodam emergere, hincq; in femora natésque quoquouersum serpere. Omnib. materiam suppeditant cruditas & crapula, deinde eorum vsus, quæ facilè putrescũt, vt lactis, casei, fructuúmque dulcium & fugacium. Itaque pueri quàm adulti his multo sæpius affliCtantur, quòd illorum calor humidior sit, confertioréque halitu perfundantur. Lumbricorum signa sunt ventris

αἱ στρογγύλαι.

αἱ πλατεῖαι.

ἀσκαρίδες.

distentio cum murmure atque torsione, lientericum profluuium, corporis dissolutio, faciei pallor, oculorum suffusio vel sugillatio, narium pruritus. Quúmque sursum obrepunt, agitati (maximè per incdias & cibi penuriam) intestina morsu aut suctu feriunt, siccam tussim mouent: oris ventriculi præcordiorúmque compunctione animi defectiones, syncopas, epilepsias: ascensu verò tremorem, deuorandi conatum & strangulandi metum inferunt, quibus malis infantes plerique sunt extincti.

Ani affectus atque symptomata. CAP. XI.

ANVM hi affectus occupant, phlegmone, abscessus, fistula, fissura, condyloma & hæmorrhoïs, cuius symptoma est sanguinis effluuiũ. Phlegmone fit copia sanguinis è vena caua per hęmorrhoides in partes inanes quę circa podicem sunt incidente. Hæc quum ex aliis causis tum maximè ex multa duráque equitatione proficiscitur. Dolor inest admodum acerbus ísque lancinans & qui premendo exacuitur, foras interdum prominet, aluus non nisi difficilè & summo cruciatu exit, ac interdum dies multos sistitur comite etiam febre, vt & vrina ob viciniam affecta vesica.

Abscessus è phlegmone relinquitur qui in recti intestini cauum sæpius quàm in cutem erumpit: quandoquidẽ parte molliore excedens pus sibi promptiùs viam parat. Rupto abscessu vlcus manet purulentũ ac sordidum, quale & nonnunquã existit ex neglecto tenasmo. Id autem in fistulam breui degenerat: vix enim parte humida & excrementis peruia coalescit, sordiúmq; copia callosum diutissimè manat, etiam dolore sedato. In hoc pus vel seorsum vel deiectionis initio exit, multò secus, quàm è mesenterij aut superiorum partium vlcere. Sed & id visum est interdum in vesicam penetrare: ac tum micturo crepitus è pudẽdo perinde atque è podice, deinde puris atque etiam fæcis nonnihil mistum vrinæ profũdebat. Aliquando autem è phlegmone non abscessus vlcúsve relinquitur, sed ad anum venæ crassa & melancholica sanguinis colluuie distentæ ob ídque partibus etiam vicinis vehementes dolores & cruciatus acerbos facientes, vel liberè eam postea expuunt in intestinum, vel in condylomata deponunt. Συρίγμα.

Ragades id est fissuræ, ani vlcuscula oblonga sunt, quib. sphincteris rimæ proscinduntur, iis similes quæ inferius labrum & manus pedésque dilacerant. His finitima sunt & leuia quæcunque sedis vlcera, Dolor acerrimus est cum ἡ ῥαγάς.

ardore citra phlegmones indicia, vlceríſque extremum expreſſa ano plerunque oculis patet. Fiunt autem vel duriorum aſperitate fæcum, vel humoris acris ſalſi ſiccantíſque morſu.

κονδύλωμα. Condyloma durum eſt tuberculum in ani margine ortum, aut verrucæ, aut grani vuæ, aut maturi mori, aut ficus effigie. Ex melãcholico nigróque ſanguine illic ſenſim extuberat & increſcit, tædio potius quàm dolore moleſtum.

ἡ αἱμῤῥοΐς. Hæmorrhois verò quæ externa & conſpicua eſt, ex ano quoque ſurgit ac prominet. Ea ex atro melancholicóque ſanguine fit, qui è caua in extremum venæ profuſus, nondum tamen illinc præ loci duritie exiliens cumulatur, ídq; implet & in ficus ſpeciem diſtendit. A condylomate autem diſtat, quòd & breuiori tempore fiat, & affligat graui dolore, quódque nondum in calloſam duritiem concreſcat. Atque ea cæca appellatur hæmorrhois, quum nihil ſanguinis effundit. Quæ verò aperta iam eſt, ſanguinem interdum ſponte, in conatu ſemper profundit, nec in tantum tumorem attollitur. Interiores hæmorrhoides quum corporis venæ aut multo aut acri turgent ſanguine, nullo ferè ſenſu tumoris doloríſve ſuperuacuum ſanguinem eructant, ídque ſolùm in egerendi conatu, atque is ſeorſum conſpicitur fæce minimè permiſtus.

Hæmorrhoidum ſymptomata ſunt immoderata ſanguinis profuſio, & eius minimè conſueta ſuppreſsio. Vtrunque enim præter naturam eſt, fitq́ue grauium morborum cauſa. Sola quippe vacuatio naturalis ea cẽſetur, quæ quod graue infenſúmq; eſt, velut onus inutile deponit citra corporis infirmitatem, citráque virium iacturam. Profuſionis cauſa continens vel in ſanguine eſt, qui multus, tenuis aut acer violenter erumpit: vel in venis quę aut apertæ aut exeſæ aut ruptæ iam ſunt. Suppreſsio autem contrariis fit ex cauſis.

ἀρχὸς προπίπτων. Anus procidit modò ſponte, modò egerendi conatu, parétque ſphincter totus interdum inuerſus atque prouolutus. Cauſa eſt muſculi reſolutio ſeu laxitas ex multi humoris perfuſione: qua ratione pueris & infantibus quàm adultis id vitij familiarius obſeruatur.

Renum morbi, cauſæ atque ſigna. CAP. XII.

νεφρῖτις. RENES morbi pauci exercent: inflammatio, obſtructio, abſceſſus & vlcus. Inflammatio quæ propriè nephritis

phritis appellatur admodum raro accenditur in renibus, quòd firma eorum & prædura caro ægrè fluxionem admittat. Fit tamen interdum renibus ictu casúve contusis, accersitáque fluxione per emulgentes venas. Hanc adesse testantur, ardor ingens, dolor grauis ac pulsans in ea inanitate, quæ est inter extremam costam & coxendicem. Hic & vicinas partes quæ circum præcordia sunt, circum lumbos, circum coxendicem & pubem atque partes obscœnas, distentione conuellit. Extremorum frigus, atque cruris è directo siti stupor inest: mictio cum ardore atque labore frequens, principio tenuis & cruda, deinde crassa atque mucosa: aluus impedita & pigra. Hinc ventris distentio, febris assidua, nausea, ructatio, crebráque vomitio.

Renis obstructio varias habet causas: arenulas, calculum, humorem crassum & viscosum. Rarum quidē est vixque vnquam compertum, vt à solo humore vel crasso vel lento ren totus obturetur: à calculo aut ab arenulis sæpissimé, à quibus etiam solis vrina supprimitur. Arenulæ autem non in interiore cauo, sed in propria renum substātia proueniunt, à qua duræ sunt ac rubræ & renis substantiam coloremq; retinent. Illinc fluentis vrinæ impetu raptæ feruntur in cauum, prolabuntúrque in vesicam per vreteras, & vrinam reddūt arenosam. Si curatio negligitur, tempore crassescunt illæ, vel mutuo adhæsu inter se colligatæ calculum coagmētant atque componunt. Hic dein è renis substantia exturbatur in cauum, quúmque euellitur, renis partem cui adhærescebat, sine doloris sensu diuellens & quasi dilacerans, saniem prolicit, quæ pariter cum vrina profunditur, eámque crassam, turbidam, subnigrámque reddit. Calculus autem exceptus renis capacitate si exiguus est, nō multo pόst tempore in caput vreteris se infert, ex quo magna vi summóq; dolore nephritico in vesicam procidit. Si crassiusculus est aut salebrosus & asper, in via diutius hęret & magno cruciatu vreterem dilacerat. Sed & nonnunquam in renis capacitate subsistit ac permanet, quū præ crassitie non satis lata illi est vreteris via. In illam contrusus & exagitatus acerbum sæpe dolorem mouet, quū præsertim prosilit atq; se infert in vreteris caput: at is mitescit calculo remeante in renis cauum. Hic (nisi tempore procidit) assiduo arenularum appulsu coagmentatur in verum renis calculum, cuius nec vna semper est magnitudo, nec vna forma, nec color vnus. Confirmatus ferè renis cauum implet con-

νεφροῦ ἔμφραξις. ψαμμώδης νεφρός. νεφρὸς λιθιῶν.

suetásque arenulas exire prohibet: ac proinde renum calculus veteres dolores nephriticos obtegit & dissimulat. Perfectum in rene hunc esse docent, affectæ partis grauitas, ob quam vix spina dorsi inflectitur: cuius tamen dolor, non vt is quem destillatio peperit, externarũ partium pressu admodum manifestus est. Nullo tumore foris cõspicuo obtusioris cuiusdam doloris sensus inest, præsertim quum aluo suppressa ren ipse vel flatu vel fæce premitur, aut quũ decubitus est in aduersum latus, aut quum vehemẽtior est exercitatio. Nephriticus dolor ex interuallis citra calculi excretionem redit: per laborem & duram equitationem vrina profluit cruenta, tum quippe calculus suo pondere & attritu renem contundit ac plerumque sine sensu dilacerat exulcerátque, è quo sanguis cũ vrina profunditur. Cruris, quod è directo affecti renis est, torpor quibusdam inest molestus. Calculi materia est crassus & viscosus humor in renem pariter cum sanguine eiúsque sero excurrens, qui aliàs ex cruditate, aliàs ex torrido terrenóque sanguine processit. Efficientem causam omnes quidem profitentur immoderatum esse renum calorem, qui humores perurens, siccans & obdurans cogit in lapidem. At certè alia statuenda causa efficacior longéque crebrior, insita renum arenosa calculosáque constitutio. Hanc quisquis à parentibus contraxit, vix vlla ratione calculi tormenta effugiet: quando quidem hoc vitium omnium est maximè hereditarium, vt non paucis pariter cum renib. calculus procreetur. Adiuuantium porrò causarum precipua est otium somnúsque diuturnus decubitu supino.

Materia calculi.

Causa efficiens.

νεφρῶν ἀπόστημα. Renum abscessus quo purulenta materia coërcetur, rariùs ex phlegmone fit, sæpius ex sordido vlcere non expurgato, ea ratione quam mox subiiciam. Concoctione tamen phlegmones pus gignitur & abscessus tantus interdum vt distento rene tumor circa lumbos & ilia foras promineat. Febres cum horrore oberrant: grauitatis sensus quàm antè magis infestat. Rupto autem abscessu pus cum vrina defertur, & interdum sordes aut corrupta caro ex putri renum substantia.

ἕλκωσις. Vacuato expurgatóq; abscessu vlcus manet diuturnum admodũ ac ferè immedicabile. Quæ enim substantiæ portio vel putredine vel attritu exesa est, neq; resarcire vnquã neque coalescere potest: quandoquidem viscus hoc vt cætera spermaticum est, cuius etiam vrina iugiter præterfluẽs

vlcus

vlcus agglutinari non ſinit. Quocirca ſordidum id vt fiſtula perpetuò relinquitur. Huius ſignum eſt quòd modò pus, modò mucoſum quiddam vrina permiſtum defluit: hincque vrina redditur alba, turbida, lactis ſero perſimilis, quæ tandem quiete ſedimẽtum id purulentum mucoſúmve deponit. Vlcus ex abſceſſu phlegmones inſolens admodum eſt. Nec minus id quoque inſolens putandum, quod vel à profluentis materiæ acrimonia renem exedere, vel ab ictu, vel à caſu eius venas diſrumpente fieri tradunt. Crebrò autem ac ferè ſemper à calculo intus coërcito fit, qui vel pódere renem contundit, vel attritu comminuit exeditque. Ita ſæpe vidimus tota renis carne ac ſubſtantia pereſa, ambiente tanquã marſupio membrana pus calculóſque multos obuolui. Vlcus ab his cauſis ortum habuiſſe argumento eſt, quòd vrina ántequam purulenta eſſet, ſæpe cruẽta fuerit, præſertim ab exercitatione & labore, quòd febris nulla aut perobſcura fatiget. Siquando autem obſtructo vreteris capite pus cohibetur, id ſenſim vel per emulgentem in maiores venas redundans, ſanguinem habitúmque corporis inquinabit (qua ex cauſa quaſi ex leucophlegmatia calculoſos tumere ac palleſcere ſæpe animaduerti) vel ea ſede congeſtum ilia lumbóſque copia diſtendet, è quibus etiam aperta cute diu multúmque manat. Nonnũquam & illinc calculus ingens cũ pure aliàs exceſſit, aliàs euulſus eſt. Hęc quum accidunt tota iam penè renis ſubſtantia putredine conſumpta eſt, illíncque pus redundans inter peritonæi membranas fluctuat. Huius copia interdum vidimus totam ventris lumborúmque regionem diſtendi, & pus hinc tum deiectione, tum vomitione reddi ſyncerum. *Vlceratorum renũ cauſa.*

Nephriticus dolor, acerbiſſimus eſt renum cruciatus, aut certè vreteris cuius eſt ſenſus eximius. Is in renis ſitu fixus alterutro latere ſtabilis eſt, niſi quòd interdum vel ad coxendicem vel ad teſtem qui è directo iacet, vreteris tractu protẽditur. Non vt colicus dolor in ventrem medium aut in omnẽ illius regionem murmure quodam euagatur: neque ſemper citata & expurgata aluo diſcuſſiſque flatib. miteſcit: ſed immanitate & ferocia peritonæum conuellit: hinc viſcera & ventriculus ſubuertuntur, ac primùm quidẽ pituitoſa, deinde birioſa vomitione reiiciunt. Vrina quum malum incipit pauca, tenuis, & aquoſa eſt, interdum verò ſupprimitur: poſtea copioſa, craſſa, & arenoſa exit, eáque ardoris quodam ſenſu ad crebrius meiendum compellit. *ἡ νεφριτικὴ ὀδύνη.*

Decubitus in ægram partem dolorem demulcet, in aduersam exasperat. Creber admodum est ac multis frequens hic dolor, colicus verò rarus. Tanti cruciatus neque inflammatio, neque sanguinis grumus, neq; crassus humor causa statui potest, quòd mollis ac fluidus facilè obsequatur, quódque obseruamus crassiorem mucum, imò & concretum pus nullo sensu è renibus facilè prolabi. Vnus calculus causa fit doloris, qui crassiusculus inæquabilis ac scaber dum per angustum vreterem deuoluitur, hunc magna vi dilatans atque dilacerans perquàm immaniter excruciat. Iis qui iampridem nephriticis doloribus erant assueti vsque adeò dilatatum vreterem aliquando comperimus, vt in eum maior digitus immitti posset, Per hunc mediocres calculi sine molestia excidebant, qui olim non nisi summo cruciatu procidissent. Qui verò aut nondum, aut certè raro & leuiter nephritico dolore tentati sunt, minimo calculo distorquētur. Hunc autem à colico discernere in primis arduum est quū nihil excedere manifestò deprehenditur. Sedato atque restincto dolore etiam atque etiam considerandum, dolorísne causa in vesicam exturbata sit, an in renis cauum remigrauerit. Si exturbata est, cauendum ne illic subsistat, & assiduo materiæ appulsu in vesicæ calculū coagmentetur. Iam verò eiecto cum vrina calculo, æstimandum solidúsne sit an ex arenularum adhæsu compactus. Ex iis namque medendi ratio constituitur. Neque iis credendum est, qui calculos albos in vesica duntaxat, rubros in renibus nasci affirmant. Nam purulenti renes albos quoque proferunt.

Causa nephritici doloris effectrix.

Vesicæ morbi, causæ, signa atque symptomata.

CAP. XIII.

ἡ λιθιῶσα κύστις.

VESICA calculo crebriùs affligitur, inflammatione & abscessu admodum raro, exulceratione nonnunquam. Vesicæ calculus magnitudine, substantia, colore, figura atque situ plerumque variat, nec vniusmodi cernitur in omnibus: hinc & varia symptomata laborantes exercent. Huius causam plerique omnes tradunt crassum esse crudúmque succum, qui per venas cum vrina in vesicæ capacitatem influat, in qua tanquam fæx subsidens, loci calore exarefactus sensim lapidescat. At verò quid limum istum (nisi fortè admodum angusta aut obstructa sit vesicæ ceruix) tandiu possit illic remorari non video, quum & sanguinis grumus, & pus, & mucosa lētáque pituita, aliáque multo crassiora facilè illinc profluant cum vrina. His argumentis

Causa calculi vesicæ.

tis adductus aliam cœpi causam inuestigare, ac tandē comperi omnem calculum in vesica conclusum, rudimentum quoddam è renibus traxisse, è quibus per nephriticum dolorem excidens, si grandiusculus est, in vesica aliquandiu hæret ac plerumque persistit, illicque allatarum sordium adhæsu coagmentatur, dum verus confirmatúsque lapis fiat. Ita quidem neminē hactenus offendi in vesica calculum habere, qui nephriticis doloribus diuexatus antè non fuisset. Et quoscunque exemptos vesicæ calculos obtriui (obtriui autem experiundi gratia permultos) in eorū medio quasi nucleum reperi, verum rudimentum è renibus exturbatum, diuersi quàm reliquum integumentum ac inuolucrum & coloris & substantiæ. Propria calculi vesicæ signa hæc ferè sunt, vaga quædam & oberrans circa pubem & perinæum titillatio, siquidem exiguus is & leuis etiamnum est: quum verò grandescit, incumbētis grauitatis pōdus percipitur, vt idcirco difficilis & doloris plenus per salebrosa loca sit incessus, multóque difficilior saltatio. Mictio crebrescit adeò vt & tandem assiduò meiendum sit, vixque possit vrina cohiberi. Quum meiendum est, vrinę fluor repente intercipitur, obuiam quidem impulso calculo, sicque minimè continuata sed intercisa est emictio. Ac tum dolor aliàs vniuersum pudendi ductum, aliàs glandem solam affligit, isque accerrimus sub emictionis finem, quum calculus vrinæ cursu incitatus quasi proditurus sphincterem violentius comprimit. Meiendi conatum comitatur desidendi cupiditas, quòd calculi magnitudo è perinæo rectum intestinum vt vesicæ ceruicem extimulet. At verò nonnunquam summæ vesicæ adhærescens calculus & quasi ex illa propēdens, vix illum ex his signis manifestè exhibet: & visi sunt qui nullo dolore diu illum gestauerint: omnibus tamen hæc signa modo mitia sunt & obscura, modò sæuiora. Vrina alba, crassa & turbida redditur quum grandior calculus iam diu est in vesica detentus, in qua sedimētum purulentum est aut narium mucori persimile. Horum signorum plurima etiam spectantur in cauo & sordido ceruicis vlcere, quale venerea gonorrhœa profert. Hæc verò ex caussis antecedentibus internoscenda sunt. Si vlcus inest sordidum, fœda illa gonorrhœa iamdiu antecessit: sin calculus, laborans miris quibusdā nephriticis doloribus fuit opportunus, neque semper calculū doloris caussam eminxit. Ad extremū verò digitis in anum aut certiùs catheter in vesi- *Signa.*

cam immissus, quod coniectura dubium incertúmque fuerat, sensu explorabit confirmabítque.

φλεγμονὴ τοῦ σφιγκτῆρ.

Inflammatio si qua premit, ea non vesicæ vt quæ tenuis exanguísque est, sed sphincteri ceruicis musculo insidet. In ea febris ardens & acuta infestat: dolor perquam acerbus ac lancinans in perinæo cum rubore & ardore excruciat: vrina supprimitur summo tamen meiendi desiderio atq; conatu: aluus solito adstrictior est, quia rectum intestinum inflammationis magnitudine coarctatur: pubes atque pecten ad vmbilicum vrinæ copia distenditur. Catheter præ loci angustia immitti non potest: sed & in primis periculosa est irritatio, quandoquidem hic affectus sæpe in gangrænã vel spõte abit, è qua vix vllus vnquam seruatus est. Quum abscessus fit & suppuratio, omnia ingrauescunt: eo autem aperto mitescunt, pure quidem erumpente, subsidente verò tumore profusáque vrinæ exuperantia.

Ex abscessu si seruetur æger, vlcus in sphinctere cauum manet ac sordidum, è quo cum vrina crassa modò sanies, modò pus copiosum & graueolẽs excidit, tandémque subsidet in imo. Visus est & hic abscessus per perinæum erumpere, è quo vrina reddebatur, nonnunquam & in anum penetrare, illácque vrina omnis defluere.

Quinetiam vesicæ corpus ipsósque vreteras leuior interdum exulceratio occupat, qua interior dũtaxat pellicula abraditur. Ea fit aliàs à contundente corrodentéve calculo, aliàs ab vrina acriore, quã vel vini meracioris ciborúmque calidiorũ vsus, vel acris salsique humoris permistio tulit. Ex vtraque aliquanto crassior euadit vrina, & modò sanguine, modò pure exiguo perfusa: pelliculę aut squammulæ, aut furfurea quædam cũ vrina exeunt. Cæterùm ab ea quæ in vretere cõsistit exulceratione, dolor inter renem & pubem affligit, & pus capillorum specie natat in lotio. Ab ea verò quę in vesica vrina contineri nequit, assidua meiendi cupiditas perurget, neque laborans erectus stare potest: ingens cruciatus & indesinẽs vesicam, pubem, perinæúmque obsidet, maximus verò emictionis tempore.

In penis ductu ab eisdem causis leuis quoque fit exulceratio abrasa interiore tunicula. In hac quæcunque modo dixi etiam cum turbida vrina manant, attamen non vt in illis sub emictionis finem, verùm vel ipso initio, vel etiam sponte citra vrinæ cursum. Inter meiendum vrina acrem in pene dolorẽ parit pręsertim quum fluere vel incipit vel desinit:

finit: quemadmodum in vesicæ exulceratione (cui acris vrina semper incumbit) perpetuus ac indefinens est dolor. Fiunt & in vrinæ ductu exulcerationes sordidæ atque cauæ illis multo deteriores, cuiusmodi hoc seculo frequentes protulit venerea lues, de quibus postea.

πριαπισμός.

Priapismus est colis arrectio & incrementum præter naturam permanens citra libidinis stimulum. Hic interdum cum inflammatione, interdum citra hanc existit, quum inflatus coles quodam tetano distenditur. Causa est flatulentus spiritus pudẽdi arterias fistulosúmque neruum affatim implens. Is autem vel ex crasso viscosóque humore caloris inopia suscitatur, vel ex genitalis seminis vbertate atque redundantia. Hoc mali genus insolens admodum est, quo tamen narrant iugulatum quendam biduo ab excessu è vita intentum rigidúmque exhibuisse penem.

ἀδυναμία τῶν ἀφροδισιασμῶν

Iam verò præcipua partium obscœnarum symptomata sunt rei venereæ impotentia atque gonorrhœa. Impotentia ea fit, aut quia extincta virilitate semen intus non gignitur, aut quia emitti non potest. Extinguitur virilitas ex senio, ex morbo, ex causis omnibus quæ insitum spiritum robúrque dissoluunt, ex incantamentorum (neque enim fabula est) maleficiis, & ex medicamẽtis quæ genitale semen aut proprietate aut qualitate manifesta perimunt. Non emittitur verò semen in magna vasorum obstructione atque in partium obscœnarum paralysi. Posteriores tametsi rei venereæ libidine iactantur, hanc tamen membrorum ignauia non exercent, priores verò nec ruunt in venerem, nec eius desiderio pulsantur.

γονόῤῥοια.

Gonorrhœa, est inuita & nimia seminis profusio citra venerem, citra libidinis insomnia, citra colis tentiginem, leui quodam aut nullo oblectationis sensu titillatúve facta. Sed & gonorrhœæ species quædam est, quum occasione minima semen emittitur, vt in eo qui sola clysteris perfusione semen eiaculari consueuit. Sed & quendam vidi qui longa gonorrhœæ cõsuetudine, per insomnia atque etiam cogitatione sola purum sanguinem, non minori voluptate quàm semen effunderet. Malum quidem est gonorrhœa mulierib. perinde atque viris commune. Est autem in hac semen crudum, aquosum, liquidum, at tenue, nec prorsus album. Effluuij causa est spermaticarum partium infirmitas, qua vel non concoqui vel non retineri semen potest tantisper dum coquatur atque crassescat. Quamobrem fre-

quens iis esse solet, qui impuberes necdum matura ætate veneri petulantiùs sese addixerunt. Nam imbecillæ partes euadunt, in quas longa consuetudine humores abundantiùs confluunt.

Quum per insomnia libidinis, aut in attenta rei venereę cogitatione semen affatim procidit, non vt in vera gonorrhœa, crudum id & aquosum ac sine sensu, sed magna vtrique voluptate exit, sed in mulieribus cum partium obscœnarum odaxismo quodam, pruritu atque titillatione. Effluentis huius causa est seminis vel exuperantia, vel calor & acrimonia naturam proritans, vel ingens spermaticarum partium robur: hoc argumento quòd voluptate iucunda id semper emanat.

γονόρροια χρονιώδης καὶ δυσώδης. Inuasit hoc seculo in humanum genus ex lue venerea quoddam vitium gonorrhϾ finitimum, quod idcirco & fœdam virulẽtámque gonorrhœam appellamus. Principiò virus album aut subcitrinum è vasis spermaticis sine sensu excidit vigilanti pariter atque dormiẽti. Eius causa est spermaticorum vasorum atque testium imbecillitas, non illa quidem simplex, sed ex venenata lue contracta: hæc enim efficit vt quicquid in his vasis colligitur, in tetrum fœdúmque virus facessat; quod dein contagione alium quemuis contaminat. Tempore virus hoc putret & acrimoniam adsciscit, ductum penis in transitu exedit & exulcerat. Factum verò iam vlcus esse ostendit dolor exortus, qui & in tentigine quasi funem peni subtendit, & in emictione tanquam in dysuria acriùs stimulat, vt idcirco multi in calculi vesicæ suspicionem venerint. Sed hæc propriis affectuum signis haud difficile sit internoscere. Tam altè interdum excauatur vlcus, vt foras emergat in penis summam cutem. Hoc virulento fluore præter rationem suppresso, intus plerumque colligitur abscessus, aliàs quidem circa testiculum in epididymide, aliàs in perinæo, qui rupta apertáve cute materiam fundit.

καυλοῦ ἕλκος. Diuturnum quidem penis vlcus esse solet, vixque vnquam sponte sanescit. Quocirca in eo neglecto vel tuberculum carnosum instar verrucæ expullulat, vel cumulata sordes in callum obdurescit: ídque non vno meatus loco, sed duobus ac plerumque tribus. Adnati tuberculi callíve notæ sunt: vrinæ suppressio, vel tenuis emictio, qua non pleno illa cursu ac fluore, sed exili quodam quasi filio exit. Pene compresso durũ tuberculum deprehẽditur, & immis-

ſo cathetere obuiam fit obſiſtitque quaſi offendiculum. ὀδιαβήτης.

Meiendi porrò ſymptomata ſunt: diabetes, vrinæ incontinentia, iſchuria, dyſuria, ſtranguria, mictio cruenta atque purulenta. Diabetes immoderatum vrinæ profluuium eſt, quo aſſumpta potio nihil mutata profunditur. Quibus vẽter aut corporis habitus aquoſi humoris copia tumet, iis interdum magno impetu vrina quàm potus longè copioſior emanat: quomodo obæſum quendam & tumidulum vidi ex multa mictione diebus circiter octo, mirum in modum extenuari & concidere. Qui largiſſimè bibunt, copioſam quoque profundunt vrinam, vt is quem nouimus quotidie horæ ſpatio tepentis aquæ medicatæ libras ſexdecim exorbere: etenim qualem ſumpſerat, talem protinus emeiebat. Cæterùm horum affectuum neuter diabetes putandus: ſed cum ſiti inexpleta ſupra modum bibitur, omniſque potus nihil ferè mutatus mox effluit. Hoc proprium eſt renum ſymptoma, in quibus calor ingens, aut ardentiſſimus humor impactus, vim trahendi ſeri vehementer impellit, quòd tamen præ retinendi imbecillitate continuò prolabitur in veſicam. Proinde corpus vniuerſum & ſiti & calore immodico exhauſtum planè contabeſcit. Sed hoc quàm rariſſimè ſymptoma vſu venit, víxque vllus eſt deprehenſus, qui copioſæ emictionis non aliam intus cauſam haberet.

Vrinæ incontinentia dicitur quum ea ſine acrimoniæ & doloris ſenſu manifeſtè excidit præter arbitrij imperium: híſque ſignis lõgè diſtat à dyſuria. Fit autẽ reſoluto ſphinctere ceruicis, atque iis neruis paralyſi affectis, qui è lumbis in eum inſeruntur muſculum. Hoc aliàs ex ictu aut caſu, aliàs ex refrigerio aut deſtillatione fit. Qui ſe in ſomno permeiunt quales maximè pueri, his quidem non paralyſi, ſed ſola laxitate atque mollitie ſphincter diſſoluitur, qui neque exuperantiam neque acrimoniam vrinæ ſuſtinere poteſt, præſertim quum animales vires ſomno ſopitæ obſcuram functionem obtinent. οὔρησις ἀπροαίρετος ἢ ἀκράτεια.

Iſchuria his contraria eſt, vt qua prorſus vrina ſupprimitur, nec huius quicquam exit. Cauſam Galenus plerumque refundit in obtuſum veſicæ ſenſum, ob quem illa ſe impleri non ſentit, nec idcirco ad excretionem irritatur. At certè vrina quandiu patentem liberámque viam habet (vt in iis qui ob calculum ſecti ſunt) nullo propellente aut excernẽte prolabitur, & ſuopte impetu foras excidit. Vna igitur ἰσχουρία.

suppressæ vrinæ causa est adstrictio vel obstructio. Hęcque vel vreterum amborum capita vel vesicæ ceruicem opplet. Vtrum autem eorum in causa sit, certis notis peruestigandum. Si alterius duntaxat vreteris via obstructa est, haudquaquam supprimitur vrina, per alterum enim perlabitur. At quum vtérque obstruitur aut coarctatur, suppressio fit, hinc conspicua, quòd laborans renis vtriusque dolori fuit opportunus, lumborum summa grauitas est, ac interdum vehemens vtrinque dolor excruciat: nulla aut minima meiendi cupiditas vrget: in pube nec dolor nec tumor ne premendo quidem percipitur: vesica inanis est & vacua, vt ne immisso cathetere vrinæ quicquam emanet. Quum verò obstructa vesicæ ceruix vrinam cohibet, assiduum meiendi desiderium premit, summusque sed irritus conatus est: pubes collectæ vrinæ copia distenditur ac dolet: atque si catheter in vesicam inseritur, copiosior vrina impetu profluit leuamentóque est. Obstructio circa vreterum capita ferè fit à calculis grandiusculis, qui pariter illis impacti sunt: rarò vel ab humore crasso vel à sanguinis grumo: rariùs ab inflammatione vel à pure. In vesicæ ceruice plerumque fit, vel ab inserto & hærente calculo, vel à tuberculo carnoso aut calloso, cuiusmodi ex virulenta gonorrhœa succrescit: rariùs à crasso humore, aut à pure, aut à sanguinis grumo. Hæc enim non diu subsistunt in via, sed facilè vrinæ cursu ac impetu foras impelluntur. Cuidam annum agenti trigesimum obstructa vesicæ ceruice, vrina affatim tanquam emictione ex vmbilico in multos mẽses profluxit: idque citra tumorem, citra vllam aquæ in abdomine collectionem & citra valetudinis offensam. Quum hinc multi admiratione tenerentur, audirem verò recens in lucem edito malè vinctum vmbilicum nunquam coaluisse, exhíncque semper nonnihil stillasse, censui nondum inaruisse vrachum, & nunc illi perinde atque dum vtero gestaretur vrinam è vesica in vmbilicum refluere.

στραγγουρία. Stranguriam, id est vrinæ stillicidium nuncupant, quum vrina stillatim guttatímque redditur: id aliàs quodam conatu, sed dolore nullo, aliàs vehemẽti dolore & irritatione fit. Quæ nullo fit dolore, easdem causas atque ischuria obtinet, sed sanè leuiores, quòd fit diminuta quędam ischuria. Quæ cum dolore acri tum ischuriæ tum dysuriæ permistas causas habet. Quòd enim guttatim stillet, ischuriæ: quòd verò ardeat ac stimulet, dysuriæ rationem sumit.

Dysu-

Dysuria penis & vesicæ vt dysenteria intestinorum diffi- δυσουρία.
cultas est: vrina quippe magno cruciatu atque dolore interdum affatim interdum guttatim redditur. Causa vel in vrina consistit vel in vesicæ ceruice. In vrina quòd acrior euaserit, ídque aut victu calidiore aut bilis permistione aut acrimonia puris ex rupto abscessu manantis. In vesicæ ceruice vel exulceratio vel inflammatio est, quam transiés vrina acriùs ferit. Causæ his signis internoscentur, quæ suprà vnicuique affectui sunt ascripta.

Mictio cruenta est quæ sanguine perfunditur. Puri syn- αἱματηρὰ οὔρησις.
ceríque sanguinis eruptio ex interiore penis meatu, mictio haudquaquam appelletur, quòd sine vrina nullóque voluntatis arbitrio, ex aperta, rupta vel exesa vena fiat. Quum autem sanguis vrinæ permiscetur, si copiosus est, vel à renibus excidit vel à sphinctere ceruicis musculo: nam neque ab vretere neque à vesicæ corpore multus emanare potest. Qui à renibus defluit, vrinæ toti exquisitè permiscetur, vt ea quasi dilutus & tenuis quidam sit sanguis: hic verò mox subsidet rubicundus, liquidus ac minime concretus. Huius causa si neque casus neque ictus fuit, debet omnino ad calculum referri, qui per corporis laborem præsertim per exercitationem validam, renem eiúsque venas obterens, sanguinem profundit. Sola sanguinis emictio sæpe renis calculum patefecit, qui aliis nullis indiciis se prodebat, vt ne subesse quidé putaretur. Sic diu potest multa emictio cruenta prodire, sine manifesta virium iactura. Quæcunque huius aliæ causæ tradi solent, vt renum imbecillitas, simplex eorum apertio, iecoris infirmitas, plethora, mensium aut hæmorrhoidum suppressio, raræ adeò hæ & insolentes obtingunt vix vt vnquam solæ cruentam mictionem protulerint. Qui porrò sanguis à sphinctere musculo in vesicæ capacitatem instillatus mictionem cruétam reddit, vrinam non æquabiliter perfundit, ac subsidens in imo concrescit in grumos: eius quoque portio aut grumus interdum citra vrinam excidit: dolor plerumque meiendo premit, ac veluti penis radicem adurit, aliáque vel vlceris vel ruptę venæ signa comitantur.

Mictio purulenta interdum è renibus interdum è penis πυώδης οὔ-
ductu prodit. Illa pus habet accuratè permistum, aut si quid ρησις.
fortè crassius seorsum est, id sub finem emanat. Hæc verò primo loco pus syncerum eiaculatur, quod vel à penis ceruice, vel à parastatis exulceratis, vel à vasis spermaticis

exierat: ab hoc dein purior vrina subsequitur.

ὑπομέλαι- Mictio subnigra ac turbida sine dolore, si neque ab ictera οὔρησις. ro neque à crisi prodit, ab euulso calculo est, qui postea non μυξώδης. sine molestia exturbabitur è rene. Mucosa vel ab vlcere τριχίασις. quodam vel à calculo vesicę fit. Filis aut capillamentis conspersa, vel à lenta pituita, quæ in vreteribus, vel à seminis excremento, quod in vasis spermaticis longitudinem hanc adipiscitur. At verò tum hæc tum alia quæcunque vrinas possunt immutare, fusiùs explicantur in iis quæ de vrinæ contentis sunt tradita.

Scroti morbi, causæ & signa. CAP. XIIII.

SCROTVM & qui in eo sunt testes tum inflammatione labefactantur tum tumore duro scirrhosóque tum omnibus herniæ generibus. Inflammationem accendit tenuis feruidúsque sanguis præter naturã in scrotum & testes profluens. Scrotum in tumorem distenditur, durities inest, rubor atque calor, dolor lancinans, qui leui contactu exacuitur, febris plerumque comes. Quòd si inflammatio testem solum occupet, hæc in profundo demersa sunt, tactu meliùs quàm visu comprehensa: sin verò in scrotum effunditur, omnia foris extant oculis obuia.

Malè curata inflammatio illic sæpe prędurum tumorem ex calore præpoperè extincto relinquit. Tum robur, calor & dolor absunt, durities vna persistit, cuius nonnihil plerumque immedicabile permanet.

κήλη. βουβωνοκήλη. Hernia seu ramex aliàs in inguine prominet, Bubonocele appellatur, mulierum atque virorum communis, aliàs in scroto, quæ virorum duntaxat est. Fiunt autem quum quippiam in alterutram sedem illapsum, tumorem parit. Illapsus causa est peritonæi (quod omnia sub abdomine coërcere solet) ruptio aut dilatatio. Quum sola est ruptio interioris membranæ (duplex quippe est peritonæum) tumor in inguine solo existit: quum verò huic etiam dilatatio accedit eius membranæ, quæ in scrotum deuoluitur, hoc pariter distenditur. Illabuntur autem varia, ex quibus ramicum differentiæ statui solent. ἐντεροκήλη. Ab intestino, enterocele est: ab omento, epiplocele: ἐπιπλοκήλη. ab aqua, hydrocele: ab adnata carne, sarcocele. In enterocele & epiplocele permanens tumor non est: nam resupino & intestina & omentum vel ὑδροκήλη καὶ σαρκοκήλη. sponte vel blando digitorum impulsu remeant: illa quidem rugitu & flatulento murmure, hoc verò ægriùs & nullo sono, nullo rugitu. Hydroceles atque etiam sarcoceles tumor perpe-

perpetuus eſt, nec impulſus in abdominis capacitatem cedit. Hoc autem diſcriminis intercedit, quòd hydroceles tumor mollior eſt, pulſatus reſonat, pondere leuis & oppoſito lumine perſpicuus. Sarcoceles tumor durus, grauis & obſcurus, qui longiori tempore pedetétim increuit. Vt autem viris in ſcrotum, ita & interdum mulieribus tum inteſtinorum tum omenti aut aquarum prolapſus fit in pudenda, è quibus illa videntur tanquam è ſacculo propendere. Sed & vmbilici ruptio ramicis genus cenſeri poteſt, quo ſæpe videtur is mirum in modum prominere, inteſtinis ſub cutem prorumpentibus. Neque præter inſtitutum ſit eum virum producere, cui ex accepto ventris vulnere præciſum tenue inteſtinum prodit, è quo alui excrementum nondum ſolidum aut cohærens continenter emanat annos iam quindecim, ea via intercepta quæ in anum ducebat. Ab his iam mulieri peculiares morbos exequar. οἱ ἐξόμφαλοι.

Vteri affectus, cauſæ & ſigna. CAP. XV.

VTERVM morbi varij obſident: phlegmone, abſceſſus, vlcus, cãcer, ſcirrhus, mola, inflatio, hydrops, calculus: & in ceruice rhagades, condylomata, hæmorrhoides. Phlegmone fit tenui feruidóque ſanguine è vena caua per tenues venas, non in vteri capacitatem, ſed in illius ſubſtantiam effuſo: qui collectus accenſus ac putreſcens phlegmonem parit. Malum certè in ceruice quàm in vtero frequentius. Quum totus vterus inflammatione obſidetur, dolor acer ac pulſans excruciat: atque ſi inflammatio in priorem partem magis deuergit, in pubem quoque dolor inclinat, & vrinæ difficultas eſt: ſin verò in poſteriorem partem, dolor lumbos infeſtat, & aluum ſupprimit. Pubis, imi ventris, lumborúmque ardor, tumor, diſtentio atque grauitas ineſt: febríſque comes aſſidua cum ſymptomatum ſyndrome: immiſſo in ceruicem digito quæcunque pars vteri prematur, vehementer dolet. φλεγμονή.

Puri ſanguine in pus tranſeunte abſceſſus fit. Ac tũ commemorata ſigna inualeſcunt, febrium horrores ſæpe adoriuntur nullóque ordine: omnia tamen confecto iam pure miteſcunt. Rurſum verò quum pus acre & exedens eruptionis viam parat, acriores dolores, febres vehementiores, aliáque grauiora ſymptomata excruciant. ἀπόστημα.

Rupto expurgatóque abſceſſu vlcus manet ídque ſordidum. Pus autem ex vteri corpore, vel in illius capacitatem incidit, vnde ſyncerum profluere deprehenditur: vel extrà ἕλκος ῥυπαρόν.

in abdominis capacitatem penetrans, inter intestina hæret ac subsistit, vt imum ventrem copia distendat premátque pondere. Ruptus in ceruice abscessus tactu quidem deprehenditur, atque is interdum in solam ceruicem pus effundit, tandémque foras emittit: interdum in vesicam, túmque vrina per vteri ceruicem assiduò fluit, hácque ex re sæpe vidimus naturalem mictionem prorsus abolitam: interdum in directum intestinum penetrat abscessus, túmque fæcis nonnihil ex vteri ceruice profluit.

Leuior interdũ exulceratio vtero eiúsve ceruici inuritur, quæ interiorẽ pelliculam corradit aut excauat modicè. Fit autẽ à partu difficili, quo aut grandior fœtus editur, aut etiã aduersus aut corruptus vi miserè extrahitur. Fit & à violento effrenióq; concubitu, atq; à diuturno fluore acri & erodẽte. Ab omni exulceratione dolor subest acer, pungens & exedens, sanies & colluuies emanat, eáq; copia, substantia & colore varia, nonnunquã fœtida, nonnunquã odoris expers, quámq; à simplici fluore vix discernas. Propria autem exulcerationis cognitio ex causis antecedentibus atque ex sensu doloris capitur, qui vel immisso digito vel acri iniectione, qualis ex vino aut ex hydromelite est, refricatur.

Vteri maligna vlcera, quòd locus excrementis putredinique pateat, sæpe vel in nomas, id est depascentia efferatáque vlcera, vel in carcinomata degenerant. Nomæ inęquales conspiciuntur, exedentes, indiéique magis ac magis depascentes, cęteris vlceribus fœtidiores, sordidiores acerbioréique. Neque à solis euidentibus causis, sed & ab acri exedentéque humore infixo originem habent. Carcinoma humor efficit atribilarius, qui collectus vi caloris efferatur & excandescit. Hoc si nondum exulceratum est, moles pondere grauis percipitur, tumórque durus colore subliuido. Ab inflammatione hinc seiungitur, quòd diuturnus sit, dolórque minus lancinans, & febris non perinde ardens. A scirrho quòd calore doloréque fatiget. Exulceratum verò carcinoma vt nomis malignius est, ita præter cæteras notas labra habet prætumida ac dura, atque ex concreta illuuie, sordida & liuida: sanie quoque id manat graueolente, tenui & nigra vel etiam fulua.

Scirrhò autem interdum totus vterus, interdum pars quædam obdurescit. Cum durus ipse tumor tactui renititur, nullus aut obscurus dolor adest, stantibus graue pondus (quod in aliis etiam tumoribus obtingit) quasi prolapsurum

rum incumbit in pudenda: sedentibus verò aut decumbentibus sua grauitate rectum intestinum premit: incessus difficilis, crurum totiúsque corporis segnities. Fit autem ex humore crasso ac terreno per vteri substantiam effuso, illicque concrescente: aut ex inflammatione quæ neque dissoluta est neque in abscessum conuersa.

Mola tumor est carnosus, non in substantia, sed in vteri capacitate genitus. Rudimentum interdum cuiusdam formæ obtinet, sæpe moles est informis cute vel membranis obducta, intus caro mollis & confusa, venis respersa compluribus, sine ossibus, sine intestinis, sine visceribus. Alimẽtum ea per venas prolicit, nutritúrque plantarum more & incrementum sumit, vt interdum ventrem quasi octimestris fœtus distendat. Hæret nonnunquam acetabulis firmissimè, vt hanc aliquæ quatuor quinquéve annos, interdum & totam vitam vtero gestarint. At plerumque leuiùs adhærescens, tertio quartóve mense excidit, nondum ad iustam magnitudinem perducta. ἡ μύλη.

Ad hanc proximè accedunt irriti & inutiles conceptus, quorum frequens est euentus. Multi simul interdum gestantur pariuntúrque, & interdum cum legitimo fœtu edũtur. Molæ causa efficiens non est solus sanguis menstruus, neque hanc (vt oua quæ appellantur subuentanea) efficere potest solum muliebre semen, quum nusquam visa sit mulier molam sine mare concepisse: sed molæ causa est viri semen, ídque aut corruptum aut quouis modo inualidum, quod alimentum quidem trahere, nihil verò conformare potest. In mola quemadmodum in conceptu menses sistuntur, mammæ turgescunt, cibi fastidium inest, venter sensim attollitur, vt idcirco concepti fœtus suspicio magna sit. Atque his signis distat à scirrho. A fœtu autem vero atque legitimo, quòd hic blandè ac leniter mouet: mola aut grauitate figitur aut impetu quodam prouoluitur in quodcunque latus mulier decumbat. In mola mulier ad incessum grauior euadit, eíque quasi pondus propendet ex vtero, artus gracilescunt, dolórque ventrem sæpe compungit: quorum nihil adest in vero atque legitimo fœtu, præsertim si valetudine integra est mulier. τὰ ἔμβρυα ἄκυρα καὶ ἀμβλωθά.

Vterus præterea nonnunquam tumet atque distenditur flatuum copia, qui aut edito partu in vacuam capacitatem irrepserunt, aut alia ex causa illic geniti coarctantur. Pecten imúsque venter inflatur ac dolore concutitur, qui & ple- ἐμπνευματουμένη μήτρα.

rumque ad septum transuersum & inguina excurrit: agitato corpore interdum sonitus obauditur, ventréque digitis impulsio tympani sonus editur, ac flatus è ceruice manifestò prorumpit.

ὕδερος ὑστερικός. Tumet & nonnunquam vterus aquarum copia, qui certè hydrops est vterinus. Inflationis signa adsunt, sed grauitas maior & sonus quasi fluctuantis aquæ. Huius quemadmodum & ascitæ efficiēs causa est iecoris aut lienis vitium, aqua tamen ex abdominis capacitate cæcam & inusitatam viam sibi parat in vterum. Interdum etiam vena caua solum sanguinis serum eodem instillat. Mulier quædam hoc hydrope correpta, quoties appetebat menstrua purgatio, omnem aquarum colluuiem ex vtero per ceruicem profundebat, peluésque sex aut octo implebat aqua citrina feruentissima, dum venter totus subsideret. Mox dein menses insequebantur ex naturæ præscripto. Collecta proximo mense par colluuies, stato dein tempore profluebat. Hæc tandem persanata vterum gestauit, pepe rítque bene vitalem fœtum.

Rhagades, condylomata & hæmorrhoides in vteri ceruice, in eiúsque pudendo, perinde atque in ano proueniunt. ἡ διόπτρα. Percipiuntur dolore aut cruoris profusione, maximéque in coitus attritu: atque etiam (nisi foras prodeant) instrumento vterino quod dioptrimum appellant.

Vteri symptomata, horúmque causæ. CAP. XVI.

VTERI propria symptomata sunt: mensium suppressio, mensium profluuium atque stillicidium, albus fluor vterinus, gonorrhœa duplex, vteri strangulatus, ascensus, descensus, prolapsio & conuulsio. Hinc furor, dolor: adhæc quoque sterilitas & abortus aliáque gestantis vteri incommoda. ἡ ἔμμηνος κάθαρσις. Menstrua purgatio ex naturæ præscripto primùm erumpit ætatis anno quarto decimo, desinit verò quinquagesimo. Quibusdam à duodecimo in sexagesimum persistit. Plerisque seriùs incidit citiúsque desinit. Horum causa est tum naturæ tum victus varietas, quæ aliis copiosam, aliis perexiguam purgationem exhibet. Itaque aptus & conueniens purgationis modus est, qui naturæ & vitæ generi est consentaneus: hoc vno signo dignoscendus, quòd vbi desiit, neque vires grauatas neque imbecillas relinquit.

ἡ τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσις. Mensium suppressio in ætate matura citra prægnationem, omnino præter naturam censetur: quemadmodum & eorum purgatio rarior quàm menstrua, & parcior quàm naturæ &

turæ & victus conditio poſcit. Hinc ſymptomata ſuccedũt, nauſea, cibi faſtidium, lumborũ, ſcapularum, capitis, totiúſque corporis grauitas, & dolor quaſi tenſiuæ laſſitudinis: vrinæ craſſæ, turbidæ, rubicundæ ac plerumque nigricantes: ex quibus tandé graues ac diuturnos morbos fieri commemorat Hippocrates. Euidentes horum effectricéſque cauſæ ſunt, cibi potúſque parcitas, labor vehemens, ſudor multus, ſanguinis immoderata vel ex naribus, vel ex hæmorrhoidibus, vel è ſecta vena profuſio, vomitio aut alui immodica vacuatio, corporis extenuatio ex quocunq; ſiti morbo cõtracta. Quinetiam curę ac mœrores & timor horrendus, ſæpe menſes ſuppreſſerunt. Interiores verò cauſæ aliæ quidem in principibus partibus vel in toto ſunt corpore, aliæ in vtero ſolo. In principibus partibus vt in iecore, in liene, in ventriculo aut in pulmonibus. In his ſi qua eſt frigidior intemperies contracta, aut vehemens obſtructio aut ſcirrhoſa duritíes velut in ictero, in cachexia, in hydrope, in aſthmate, in aliíſque affectibus, quorũ vitio venarũ ſanguis labefactatur, fieri certè nequit vt menſes rectè atq; ordine ex naturę pręſcripto fluant: quemadmodum neque ſi craſſorum viſcoſorúmque alimentorum vſu, aut frigidæ multa potione aut otio diuturno, frigidus, lentus craſſúſque ſanguis euaſerit. In vtero autem menſium purgationem impediunt, refrigeratio, obſtructio tum quæ ſimplex eſt tum quæ à tumore fit, vt à ſcirrho, ab inflammatione: vteri quoq; peruerſio, & quicquid interius os eius obturat, vt concretus ſanguis, caro excreſcens, adipis copia & adnata pellicula, aut ab vlcere malè inducta cicatrix: aut conformationis naturale vitium, ex quo mulierem vidi cui nunquam vel menſes, vel aliud quicquam duxit ab vtero, ac nihilominus bene habita proriúſque incolumis annos vixit circiter ſexaginta.

Immoderata autem menſium purgatio vltra naturæ viréque modũ eſt, qua aut copioſior ſanguis, quàm pro multitudine aut diutius profluit, aut crebrior, aut non ſtato circuitu redit. Omnis nimiæ & exuperantis vacuationis ſignũ eſt virium imbecillitas, & eorum ſymptomatum inuaſio, quæ immodicam ſanguinis effuſionem ſequuntur: cuiuſmodi ſunt inappetentia, cruditas, fœdus faciei color, pedum ac deinde reliqui corporis tumor œdematoſus. Fit autem vacuationis exuperantia ab his cauſis omnibus quæ ſanguinem ita excalfaciunt, extenuant, vel quoquomodo exagitant, vt promptè ora venarum patefaciat, tantóque impe-

ἄμετρος κένωσις τῶν καταμηνίων.

tu efferatur, vix vt possit naturæ robore cohiberi. Fit & à plethora, quæ tanta plerumque exuberat, vt non solùm venarum ora aperiat, sed & ex iis tenues interdum dirumpat, quod his ferè accidit, quibus menses diu suppressi postea confertim ac concitatius erumpunt: & quibus abortus aut veri aut irriti fœtus quauis ex causa contingit. A partu quoque laborioso atque difficili, quum vel grandior fœtus vel obliquè situs, nimio conatu excluditur, in quo vel rumpuntur venæ vel nimis dehiscunt, vt idcirco immoderatus sanguis, quemadmodum & ab euidentibus causis quibuslibet violentis emanet.

ἄτακτος ἢ συχνοτέρα καταμηνίων κάθαρσις.

Crebrior mensium purgatio siue bis siue ter ea mense redeat, si modo copiosa sit iisdem quoque fit ex causis. Etenim neque huius ordinem neque mensuram natura moderari potest. Atque hæ quidem immoderatæ eruptiones confertim ac repente fiunt. Est & vteri stillicidiũ seu fluxio diuturnior, qua sanguis parcè ac sensim, nullóque ordine illabitur, interdum quidem purus interdum serosus & quadam saniei specie: ídque aliàs assiduò, aliàs ex breuioribus interuallis. Huius causa est venæ exesio modò simplex, modò vlceri coniuncta, quod nonnunquam in vtero, sæpius in eius ceruice consistit. Quum simplex est exesio, aut nullius aut obscurus est dolor, sin verò vlcus adest, manifestus ac vehemens, plerumque immisso digito deprehensus.

ῥοῦς γυναικεῖος.

Fluor quem muliebrem aut vterinum appellant, à mensium profluuio distat, quòd non syncerus sanguis, sed corrupitum quiddam prodeat, ídque continenter aut nullo ordine nullóque circuitu. Est autem id modò liquidum & albicans lactis sero aut ptisanæ cremori persimile: modò citrinum aut pallidum, modò subuiride, adeò acre ferè & adurens, vt quascunque partes attigerit, erodat aut leuiter exulceret: atque id rursum modò tetrum est & graueolens modò odore nullo molestum. Prodeuntium odor, color atque substantia fluoris speciem commonstrat. Causa autem quæ corruptum humorem assiduò gignit, aliàs in vtero, aliàs in principibus partibus consistit. Grauiter proinde hallucinantur, qui omnium ex vtero prodeuntium, quemadmodum & omnis suppressionis mensium causam ab vno requirunt vtero. Etenim quibus mulieribus viscera refrigerata, vel obstructa vel scirrho dura, cruditates, malùm habitum aut leucophlegmatiam inuexerunt, corruptus humor in varias partes effusus, sæpe in vterum procumbit, & illac

decurrens corpus expurgat, quod aliis quibusdam per renes aut per aluum fieri contingit. Hoc quidem vitium multarum commune, sed maxime in ea muliere conspicuum, cuius suprà diximus hydropem mensibus singulis per vterum expurgari. Neque verò affectus hic ætate maturas tantum, verumetiam virgines quas pallor decolorat inuadit, quo & puellam octauo ætatis anno obsessam vidi, ac diu postea grauitérque afflictam. Atque hæc fluoris vterini causa admodum frequens obseruatur. Altera causa ex vtero longè quidem rarior existit, eáque vel intemperies est feréque frigida, vel imbecillitas ab vteri gestatione, à partu, à contusione aut ab alia externarum causarum vi contracta: vel erosio vel exulceratio ex inflammatione aut ex abscessu derelicta. His quippe causis oblæsus vterus & proprium alimentum malè conficiens, excrementa multa progignit, quæ foras elabuntur & excidunt. Internoscuntur causæ, quòd ex solo vteri affectu parcior sit fluor, & eius affecti adsint indicia: at ex viscerum totiúsve corporis affectu, fluor sit copiosùs, nec malè affectorum viscerum notæ desint.

Muliebri fluori affinis est gonorrhœa, quæ mulieres perinde ac viros imò etiam frequentiùs exercet, quòd harum semen vtpote crudius ac dilutius minus subsistat. Profluit autem citra vllam veneris titillationẽ, nec assiduò nec quotidie vt in vterino fluore, sed quibusdam interuallis, non ab vteri capacitate, sed à vasis spermaticis in vteri ceruicem, estque id album, serosum, omnis expers graueolentiæ & acrimoniæ ac omnino paucum. Huius eadem est causa atque virilis gonorrhœæ. γονόρροια καὶ ἀπὸ τῶν γυναικῶν.

Hæc autem multo crebrior est, virulenta gonorrhœa, quam impura venus infligit, eo modo quo antè in viris est comprehensum. Quod per hanc excidit, continenter assiduóque fertur vt in vterino fluore. Est tamen crassius multo, atque modò album modò flauum aut virescens, odore graui molestum, acre & exedens: ac proinde rarò deprehenditur citra pudendi vlcus. At nondum his notis certò possit ab vterino fluore internosci: sed hinc maximè quòd non vt ille ab vtero, sed à spermaticis vasis prodeat: quódque prorumpentibus mensibus non desinat, sed cum his & mox ab iis similiter persistat: vterinus verò fluor cesset in mensium eruptione & aliquanto pòst tempore. Quinetiam luis venereæ signa se produnt, neque vterini fluoris seu primarij seu eius qui viscerum vitio fit, indicia vlla cernuntur. βερμαδὴς γονόρροιας.

ἡ πνὶξ ὑστερική. Hystericorum porrò symptomatum grauissimus est ab vtero strangulatus. Primùm quidem quum leuis & exigua est mali causa, ex vtero sublatus vapor viscera ventriculumque feriens, nauseam quandam mouet, cui tamen rarò succedit vomitio, sæpe tædium quoddam & cibi fastidium, idque interdum cum murmure ventrisque rugitu, interdum citra hæc. Quum vapor in diaphragma thoracisque partes effertur, respirationem breuem crebrámque tanquam compresso pectore facit. Simul etiam cor obsidens leuem interdum animi defectionem inducit, qua tamen vix pulsus immutatur. Metus hinc atque desperatio ægram concutit, ac plerumque tanta vt se mox interituram putet, nulláque ratione in spem erigi & recreari possit. Malum altiùs in fauces inuadens, eas quasi vinculo constringere, aut manu precludere videtur, prorsúsque spiritum intercipere magno suffocationis metu. Vbi verò cerebi arcem conscenderit, aliàs quidem furorem vterinum appellatum, cum garrulitate, iracundia & inquietudine mouet, aut alia desipientiæ genera metus horrorísque plena: aliàs quasi soporem quendam ac veternum inducit, quo mulier corruens velut attonita iacet, sine motu, sine sensù vllo, respiratione adeò parua & rara, vt interdum nulla esse credatur, tanquam ipsa iam mortua extinctáque sit. At nihilominus pulsus interdũ constat validúsque est, interdum obscurus paruúsque, vt ne percipi quidem possit. Hi varij sunt ordines variæque hystericarum accessionum formæ, quæ circuitu vt epilepsia repetunt, aliis quidem crebriùs, aliis rariùs dũ discussa sit earum causa. Sub accessionis finem humor quidam ex muliebribus locis excurrit, intestina obmurmurant, deinde oculi attolluntur, malæ rubescunt, intellectus, sensus ac motus restituitur, & corpus firmari incipit. Sæpe tamen deprehensum est frigus tum temporis è capite per ceruicem in scapulam & brachium illabi, quod stuporem difficilémq; motum redderet, exhiberétque speciem quandam paralysis, sed quæ non multo pòst discuteretur. Causa quidem accessionis hystericæ est vapor ex vtero, non solùm per venas aut arterias, sed & per spiracula cæca & latentia sublatus, atque is certè venenatus támque malignus ac perniciosus, vt partium quas attigerit facultates offundat earúmque functiones intercipiat. Si vaporis naturam spectemus, plurimorum venenorũ conditione frigidus is & melancholicus est. Huius focus est vterus, in quo vel menstruus sanguis, vel conclusum

clusum semen, vel alius quiuis humor in hanc venenatam malignitatem corrumpitur. Vt igitur sæpe animaduersum est comitialem morbum ab vtero vel in prægnante suscitari, è quo venenatus humor tetrum vaporem in cerebrũ expiraret, ipsúmque morbum cum partu finiri, ita & de hystericis symptomatis credendum. Hæc autem vix putem duntaxat vel à menstruo vel à semine suscitari, quum & eas quæ bene purgantur & vterũ gestant & viri consuetudine fruuntur, plerunque fatigent: quúmque supra quingentas eodem cœnobio degere videamus, quæ diu consuetum veneris vsum intermiserunt, nullo hysterico symptomate. Quiuis autem humor in vtero hoc modo corruptus, eius generis vaporem ex loci natura venenatum expirat, & vnde vita, illinc & summa veneni pernicies exoritur. Hinc fit vt tametsi viris diu hæmorrhoides suppressæ sint, aut veneris vsus sit intermissus, nulla tamen hystericis similia symptomata contingant. Hæc quoties grauia incidunt, noscuntur quidem facile, leuia difficilè, quòd melancholicis aut cardiacis non admodum sint dissimilia. Debent autem omniũ affectarum partium obseruatione, omniúmque signorum consensione discerni.

Vteri ascensus, descensus, prolapsus atque conuulsio mulieres sæpe fatigant. Galeni motus authoritate nõnunquam putaui vterum nihil aut perexiguum è sua sede dimoueri: at ægrotarum mulierum modò querimonia modò precibus adductus, hunc sæpe actu deprehendi instar globi cuiusdam in ventriculum efferri, eúmque grauiter opprimere. Hinc & sæpe manu depressus est, manifestóque in propriam sedem propulsus. Neque id sanè alienũ magis videri debet, quàm eiusdem prolapsus, quo totus fere procidit. Ascensu non quę strangulatu symptomata fiunt, sed duntaxat premitur mulier quodam præcordiorum dolore, spirandi difficultate aut animi defectione, at sine metu, sine delirio aut alio symptomate grauiore. Descensus vteri appellatur, quũ in inferas partes is prouoluitur. Percipit obstetrix hunc pudendo obuium: laborans verò si erecta steterit, grauitatis pondus in pudẽdum incumbere: sin verò vel sedeat, vel supina iaceat, vel aluum exoneret, quasi onere rectum intestinum premi: sin prona iaceat, vrinæ difficultatem nasci, vt etiam viri congressum pertimescat. Prolapsus descensu grauior est, quòd euersus vterus foras procidat, eiúsque fundus promineat, & manu attractetur anserini saltem oui ma-

τῆς ὑστέρας ἀναφορία.

κατωῤῥοπία.

πρόπτωσις.

παρασπασμός ἢ διαστροφή.

gnitudine. Conuulsio est quum vterus in alterutrum inguen contorquetur. Inguinis ac sæpe coxendicis vehemens tum dolor exercet, qui si atrociùs excandescat vteri furor appellatur: crus totum maximéque femur torpescit ac friget. Tam varij motus & errores iis duntaxat obtingũt, quibus vteri appendices laxiores, ídque vel ex graui vteri gestatione, vel ex casu atque contusione, vel ex copiosi humoris perfusione euaserunt. At prolapsus non ex leuioribus hisce causis, sed ex vehementiore solùm pariendi conatu, quo vterus fœtum secundásve excludens impetu consequitur, séque inuertens præcipitat: interdum & imprudẽtis obstetricis temeritas vterũ cum fœtu aut cum secundis inuertit detrahítque. Quibus itaque habenæ seu appendices laxiores sunt, his vterus quoties irritatur, sursùm deorsúmve, aut in alterutrum latus se contorquet. Irritatur autem aut rei præter naturam quam in se continet, aut externæ eiúsque aduersæ molestia. Tum quippe lacessitus & quasi succensus de proprio loco decedit, aliàs in aliam partem oberrans, vt quod infensum inimicúmque est fugiat, quod verò iucundum ac blandum sequatur. Ita quidem rem habere sensus animaduertit, vt proinde non parum demirer Galenum contra Platonem cẽsuisse, vterum nihil aut certè perexiguum moueri, ídque non per se, sed duntaxat à vinculis & appẽdicibus quibus annectitur, dum plenitudine distenta contrahuntur breuioráque fiunt. At tametsi sponte mouetur vterus aut errat, non idcirco animal haberi debet. Nã & ventriculus pars etiam planè naturalis, sine arbitrio, sine iussu nostro mouetur: quũ rei alienæ iniuria lacessitus magno impetu hanc vomitione repellit: aut quum fame exinanitus iucundo cibo quasi gestiens occurrit, húncque ab ore vixdum præmansum eripit, ereptúmq; auidè adeò continet & arctè amplexatur, vt vndique contractus in eum totus incumbat. Hæc si in ventriculo conspicua sunt, multóque magis in corde, cur non similiter in vtero fiant? quem scimus prima fœtus cõceptione semen attrahere, genitúmque fœtum mensibus nouem continere, & maturum (quasi cognitione sit præditus) excludere.

τῆς μήτρας ὠρτήματα.

Causa motus vteri.

Sterilitatis causæ, prægnantium signa, symptomata, horúmque causæ. CAP. XVII.

τὰ τῆς ἀγονίας ἤτοι ἀτεκνίας αἰτία.

STERILITAS vt alia pleraque symptomata aliàs vteri obscœnarúmq; partium, aliàs viscerum vitio tum viris tum mulieribus inducitur. Steriles enim & infœcundi sunt

sunt impuberes & senio cõfecti, quòd his tenue & aquosum languidúmque sit semen: & qui vel ætate matura morbo acuto, vel etiã diuturno conficiuntur, qui vel humores corrumpat, vel spiritus principes offendat. Ad horum cõditionem accedunt, & qui citra manifestam corporis actionúmque vitæ offensionem, principum partium, vt ventriculi, iecoris, lienis ac pulmonum latenti vitio, intemperie, obstructione aut scirrho tenentur, maximè si vel cachexia, vel leucophlegmatias, vel icterus, vel tabes & corporis extenuatio, vel lenta febris, vel alia quædã cacochymiæ soboles sit consecuta. Viri enim ita affecti aut semen non proferunt aut prorsus euanidum & infœcundum, vtpote nec ex vtili materia productum, nec spirituum benignitate perfusum. In mulieribus verò quæ ita sint affectæ aut viri semen vtero non concipitur, aut conceptum à muliebri semine destituitur móxque excidit: aut retentum principum partium vitiis obrutum extinguitur, ídque vel mox vel aliquanto pòst tempore. His ex caussis non modò sterilitas fit, sed & mola, & irritus conceptus, & fœtus languidus & abortus, multo quidem frequentiùs quàm peculiari vteri errore. Iam verò obscœnarum partium vitia, quæ sterilitatem accersunt, in viris quidem numerantur: pudendi paralysis & atonia, gonorrhœa, vasorum spermaticorum obstructio, coarctatio & contusio: testium pudendíque exilitas & quæuis mala conformatio. In mulieribus eadem atque in viris testium spermaticorúmque vasorum vitia: & oris vteri ceruicísve nimia amplitudo vel angustia, obstructio, obliquitas, peruersio, hincque nata mensium suppressio: quæ omnia non signis egent, seipsis quippe conspicua. Adhæc vteri semen suscepturi intemperies immodica sterilitatem facit. Calidior ea est, quum (vt in viragine) genitalia pruriunt nimísque titillantur venere, & menses parcè & cum labore emanant ardoreque exulcerant. Frigidior, quum venus est ignauior, menses aut supprimuntur aut parcè fluunt, atque ij decolores: lumborum, pubis, crurúmque stupor inest. Humidior, quum tenue, aquosum, copiosúmque menstruum redditur, ac sæpe vterinus fluor infestat, frequénsque lumborũ & pubis grauitas premit. Impedit etiam & nimia coarctatio ab omento pingui, & vteri inflatio, omnis denique affectus insignior. Quæcunque igitur mulier ætate matura his vitiis minimè tenetur, & bono rectéque cõformato est corporis habitu, nec extenuato nec obæso, lumbis latis am-

στερίφαι γυναῖκες.

Genitaliũ vitio sterilitas.

Intẽperie insigni.

Sterilitatis indicia & fœcunditatis.

plóque ventre, fœcunda censeatur. Eam autem hinc nosci putat Hippocrates, si veste obuolutam subter suffias, atque odor per corpus ad os & nares transmitti deprehendatur: sterilem verò quum in via extinctus odor eò minimè pertingit. Quinetiam allium expurgatum si pessi forma dormituræ subdatur, odórque vel sapor ad os pertingat, fœcunda est, sin minus, sterilis. Hordeum in mulieris aut viri vrina maceratum, si deinde sepultum decimo die germinet, fœcunditatem, sin minus, sterilitatem arguit. Præterea si vrinę viuum sulphur inspergatur, híncque vermes prodeant, fœcunditas, sin minus, sterilitas est. Quum igitur maris ac fœminæ congressu conceptus non euadit, vtrius id culpa contingat hæc indicabunt. Sæpe tamen vsu venit, vt neuter coëuntium sit sterilis, sed quia eorum sunt inter se abhorrentes naturæ, nihil idcirco ex sese, ex aliis verò generare possunt. Sic amborum impensè calidorum non facilis est consensus, vti nec frigidorum: temperatorum atque etiam cōtrariorum perutilis congressus.

Cōceptus signa. Itaque mulier viro iuncta conuenienti & consentaneo, quæ nec naturali nec aduentitio vitio sterilis sit, nec ad veneris vsum ignauior, ea ad concipiendum apta idoneáque est. Eam autem concepisse coniiciendum, si ingenti oblectatione vna cum viro, aut certè paulò pòst semen eiaculetur. Si exceptum id retinetur nec excidit, nec à concubitu mulieris pudenda madent. Tum etiam eo ipso die mulier aut leuiter inhorrescit aut titillatu quodam vterum contrahi percipit, dum semen arctius comprehendit, aut dolor leuis imum ventrem obsidet. Vteri os interius arctè adeò cōniuet, vt ne specilli mucronem admittat. Deinde pleniore distentóque iam vtero, os illud interius quod oblongum erat, breuius fit ac retrahitur, sursúmque remeat, vix vt immisso obstetricis digito attingi queat. Veneris appetentia languet, huiúsque aliquanto negligentior est prægnans. Menstrua purgatio præter consuetudinem subsistit, nec stato tempore procedit: quum enim vteri acetabula secundarum adhæsu obturentur, ósque ipsum interius conniueat, nihil sanguinis ex vteri capacitate elabitur. At quibus fortasse sanguis primis mensibus aut etiam postremis effluxerit, ex iis venis quæ ad vteri ceruicem pertinēt quemadmodum & virginibus emanat, citra vllam fœtus offensionem. Mense secundo etiam si menstrui aliquid profluat, qui tamen prouida solérsque natura sanguinis nonnihil reponit in

in mammas superioréſque ſedes, pectoris venæ impleri, mammæ verò turgere ac dureſcere incipiunt. Fœtu grãdeſcente latera lumbiq; expanduntur dilatãtúrque, ac venter citra manifeſtam grauitatem intumeſcit. Quibuſdam tum temporis in facie vel citrinæ vel liuidæ maculę, vel lentigines efflorefcunt, vel oculorum ambitus liueſcit aſpectu languido: aut alia ſymptomata vrgent, quæ poſthac enarrabimus. Vrina citreo aut ſubliuido eſt colore, craſſiuſcula ac ſubturbida, quæ leuiter cõcuſſa bullulas vel granula è ſumma corona demittit: in hac quod per quietem ſubſidet innatátve craſſiuſculum eſt & malè cohærens, carptæ lanæ haud abſimile. Vrina vini albi permiſtione, ſimilis euadit elixarum fabarum iuſculo. Mulſa cruda ex aqua cœleſti data dormituræ, ſi deinde ventrem torſionibus affligit, grauida eſt, ſin minus, non eſt. Poſtremum hoc & minime fallax indicium eſt, quũ iam fœtus loco dimoueri cœperit, quod vel tardiſſimum accidit medio prægnationis tempore. Moueri autem incipit non vt mola, graui moleſtóque pondere, non rugientis aut euagantis flatus ſpecie, ſed leni, blando ordinatóque impulſu, aut quaſi muſcæ volatu, quem ſæpe calens manus impoſita animaduertit. Quum citra hæc ſigna menſes ſubſiſtunt, ac venter præter modum ſine hydrope diſtenditur, in vtero præter naturam quippiam ineſt, aut irritus conceptus, aut mola, aut inflatio.

Máſne an fœmella geſtetur.

Máſne an fœmina vtero geratur hinc coniiciendum. Mulier ſi marem gerit, probè colorata eſt & hilari vultu, ſi fœminam decolor ac triſtis. Mares parte vteri dextra magis continentur, fœminæ magis ſiniſtra. Et quum mas eſt, dextra mamma amplior eſt ac tumentior, eiúſque papilla nigreſcit firma & arrecta, citiúſque lacte ſtillat. Prægnans è ſede progreſſura dextrum pedem primùm promouet. Omnes tum venæ tum arteriæ dextræ magis quàm ſiniſtræ implentur ac tument, præſertim ſub lingua: éſtque pulſus dextra quàm ſiniſtra manu plenior, maior ac validior. Quum verò fœmina geſtatur, ſiniſtra omnia firmiora & magis conſpicua ſunt, flaccidioréſque ſunt mammarũ papillæ. Quinetiam lac emulctum ſi aquæ inſtilletur, mox (quia tenue & dilutum eſt) diuellitur, cohæret autem ac diutius perſiſtit in ſummo ſi maſculus eſt fœtus.

Mulier quæ viuidum fœtũ opportunè cõceperit, ſi integrè ſana eſt, nihil moleſtiæ offenſioníſve perpetitur toto prægnationis decurſu. Natura quippe ſingula in cõuenien-

Prægnãs causaria. tes vsus legitimè disponit. At verò si valetudinaria est, secũdo aut tertio mense quum iam menstrua purgatio diutius subsistit, necdum tamen in fœtus alimẽtum absumitur, eius morbi insultus præsentiscit cui maximè fuerit opportuna, & quicquid est in corpore vitij, id tum detegitur: quemadmodum & non grauidis mulieribus quoties mẽsium instat eruptio. Ei autẽ quę vel cacochymia vel plenitudine premitur, corpus quasi lassitudine frangitur, lumbi, inguina, fœmoráque ingrauescunt ac dolent: somnus grauis interdiu obrepit. His accedit cibi fastidiũ, inappetẽtia, nausea ac plerumq; vomitio modò pituitosà, modò biliosà: ex eo scilicet humore superuacaneo qui in præcordiis redũdauerit. Quibus autẽ cumulatus humor vomitione non prorũpit, iis spirandi difficultates, vertigines, animi defectiones anxietatésque contingunt. Et quum tetri humores ventriculi tunicis impacti fuerint, pica & malacia, omnísque rei alienæ & peregrinæ, vt terræ, testarum, carbonum, salsorum acidorúmque eduliorum deprauata appetitio in quartum quintúmve mensem fatigat. *Malaciæ causa.*

Abortionis causæ: Abortus porrò vel ab euidentibus vel ab interioribus fit causis. Euidentes aliæ fœtum enecant, vt syncope, timor & tristitia: & quæ toto genere extinguunt, vt quæ vel suffitu, vel odore, vel substantia venenata sunt. Aliæ cibum subtrahunt, vt inedia, immoderata purgatio, sanguinis è naribus, ex hæmorrhoide aut aliunde reiectio. Mulier enim sanguine misso abortum facit, ídque magis si fœtus auctior est. *Externæ.* Aliæ vteri acetabula dissoluunt, per quæ fœtus alimentum capessebat: vt violenta exercitatio, saltatio, durior equitatio aut vectio, grauioris oneris gestatio, casus violenter cõcutiens, aut ventris ictus fœtum contundens. *Interiores.* Interiores verò causæ sunt cibus immoderatus, & plethora fœtum suffocans aut extinguens: mucosus humor vteri implens acetabula, & ligamenta ita remolliens ac dissoluens, vt fœtum continere non possint. Cibus mali succi & inde nata cacochymia, ob quam fœtus alimenti benignitate destitutus, sensim languet & emoritur. Morbus acutus, qui sæpe fœtum in grauius discrimen quàm matrem coniicit: adhæc quæ supra enumeratæ sunt & principum partium & vteri affectiones malæ. Quæcunq; igitur mulier citra euidentem causam abortire consueuit, vel totius corporis vel vteri solius vitio laborat. Abortu porrò immaturus fœtus excluditur aliàs viuus, aliàs mortuus & extinctus. Viuus quidem quum

quum acetabula violentiùs dissoluta sunt: mortuus quum iis firmis & constantibus fœtus ipse perit. Abortus futuri notæ sunt, lac sponte fluens è mammis, præsertim aquosum. Id enim, inquit Hippocrates, fœtum imbecillum esse testatur. Mammarum spontanea extenuatio. Nam si gemellos habenti dextra mamma gracilescat, marem: si sinistra, fœminam amittet. Laterum ventrísque superioris coarctatio. Lumborum coxarúmque grauitas & ad motum segnities. Si fœtus iam moueri cœperit, rarior languidiórque motus euadit: quúmque abortiendi tempus instat, aqua primùm saniosa profluit loturæ carnium similis, deinde cruenta: hinc purus sanguis, postea grumi, ac demum fœtus ipse aut formatus aut informis excluditur. *Abortionis impendentis signa.*

Quum verò extinctus iam fœtus diu in vtero subsistit, commemorata omnia ingrauescunt, adiuntque stomachi morsus, animi deliquium, capitis & oculorum dolor, frequens horror febrilis, spiratio fœtida & graueolens, venter grauis & quasi procidens, & qui etiam admota manu frigidus percipitur. Imò & obstetrix immissis digitis frigidam animaduertit vteri ceruicem, interdum conuulsiones oboriuntur epilepticis finitimæ. δυστοκία.

Pariendi difficultas aut à matre aut à fœtu est. A matre quidem mala conformatio, staturæ breuitas, virium corporis imbecillitas, vt in puella & anu, pusillanimitas atq; metus. Vteri ceruicísque mala conformatio, angustia & ossis pubis firmior compactio, compressio seu coarctatio ex vicinarum partium tumore ac duritie, ex vesicæ calculo, ex recti intestini excremento duriore & lumborum concauitas. A fœtu autem quum solidior illius membrana ægrè disrumpitur: quum ipse imbecillior enixu nihil matrē adiuuat: quum grandior, aut monstrosus, aut geminus est: aut quum non recta in caput fertur, nec manibus secundum latera adductis, sed vel ambos pedes, vel (quod multo operosius existit) alterum duntaxat, vel manus primùm exerit, vel duplicatus in nates exit: vel obliquus alterutrum latus, vel pronus ventrem primùm exhibet, quæ omnium pessima est pariēdi figura. Difficilem partum in propinquo esse prænunciat, humor aquosus in membrana allantoide conclusus totus ante partum effluens, aut copiosior sanguinis eruptio multo tempore fœtum præcedens. Loci enim sicci manent, destituti eo humore qui fœtui transitum facilem & lubricum præbet: languidi dolores ex interuallis longio-

ribus recurrunt, quandoquidem ægrè abrumpuntur acetabula, víxque secundæ ab vtero diuelluntur.

Arthritidis differentiæ, signa & causæ. CAP. XVIII.

ἀρθρῖτις. ARTHRITIS articulorum est dolor ex interuallis ferè inuadens. Corporis artus varij dolores occupant: alij namque ossium membranas, vel musculos, vel neruos, vel medias regiones, quales aut lues venerea, aut simplex destillatio proferre solet. Alij articulos duntaxat obsident, in quos quasi defixi inciderunt: atq; hos solos arthritis nomen complectitur. Statuuntur autem arthritidis differentiæ ex articulorum numero: sed tribus duntaxat vsus nomina indidit, hæ sunt chiragra, ischias & podagra. Quæcũque in alio quouis figitur articulo, generis nomine arthritis appellatur. χειράγρα. Chiragra manum infestat, eiúsque vel carpum vel externam partem vel digitorum articulos ac vincula. Dolor huic inest plerunq; pulsans, sæpe cum tumore, rubore, ποδάγρα. calore atque turgentibus plenísque venis. Podagra vel malleolos vel pedium, maximè verò pollicis articulum adoritur. Tumor vt in chiragra adest, tum partis tũ venarum am- ἰσχίας. bientium rubor, calor, dolórque pulsans. Ischias omnium vehementissima sedem habet non in eo articulo quo fœmoris caput in coxendicem inseritur, sed altiùs ad summam natem, qua nerui à lumbis & ab osse sacro emergentes feruntur in crura. Dolor atrox non in sola est coxendice, sed in femur quoque & in suram & in extremum pedẽ exporrigitur, quocunque nimirum ab effecta coxendice deductus neruus pertingit. Raro tumor inest conspicuus, rariùs calor aut rubor, quòd eius loci summa cutis venis conspersa minimè sit. Humeri arthritis dolore quidem insignis est, non tamen (vt neque ischias) tumore, rubore vel calore manifesta. At quæ cubitorum genuúmque est, & dolorẽ & tumorem præ se fert ingentem, ruborem verò calorémque exi- *Proxima arthritidis causa.* guum. Proxima continénsque omnis arthritidis ac doloris causa est non simplex vlla intemperies, sed humor præter naturam infixus & adhærens, qui sæpe tumore manifesto se prodit. Atque tametsi nõnunquam (vt iis qui primùm incipiunt illa tentari) citra insignem tumorem dolor affligit, tenuis tamen ac paucus aliquis humor subest. Hic autem qui continens est doloris causa, nunquam aut admodum raro (præter multorũ id opinionem asseuero) in id cauum ac spacium penetrat: quod inter ossium extrema interuenit, sed in vincula duntaxat, atq; in eas membranas quæ ex-

trinsecus

trinsecus ossium extrema nectunt & ambiunt, ac etiam in tendones eò directos: hoc sanè argumento quòd in nodosa tophaceáve podagra atque chiragra, humor in calculum iam concretus, aperta ruptáve cute plerumque eruitur è digitorum articulis, vinculo integro ac illæso. Et in ischiade si noxius humor in coxendicis pixidem conditus esset, nec tã vehementem (quod vinculum obtusi sit sensus) nec tam latè diffusum dolorem inueheret. Neque porrò humor hic, cõtinens arthritidis causa, tam varius atque traditur existit: nec enim sanguineus, nec biliosus, nec melancholicus vnquam est, sed omnino vel pituitosus vel serosus: perperámque arthritidis differentiæ ex humoris genere statui solent: vt alia calida alia frigida sit, sed omnis frigida est, ex frigido humore genita. Quòd si rubor aut calor interdũ maximéque in chiragra vel podagra cernitur, is nõ ex morbi essentia, sed ex vehementia fit doloris, qui ruborem caloremq; nonnunquã & febrem accersit: quæ potissimum iis eueniũt qui constitutionem corporis obtinent impensè calidam atque plethoricam, & qui leui occasione febre iactantur. Hic igitur frigidus humor ac tenuis, articulorum vincula, membranas aut tendones implens & distendens aut feriens, dolorem infert: dolor verò si corpus præparatũ iam est, ruborem, calorem, atque febrem: quæ distendentis aut ferientis humoris sunt symptomata. Talis est ratione artísque vsu comprobata sententia de arthritidis continente causa. Antecedentem porrò causam rectè omnes statuunt humorem esse, qui aliunde in imbecillos articulos aut influit aut influxurus est, vnde autem & per quas vias influat, nemo ad vnguem videtur inuestigasse. Ex hac ignoratione hactenus dolor articularis pro immedicabili derelictus est, nuncupatúrque medicorum opprobrium. Errant profectò quicunque ex intimis illum partibus in articulos irrumpere putãt. Quomodo enim à visceribus intimísque sedibus possit humor syncerũs aliquispiam per venas ferri? aut qui sanguini permistus nuper erat, illinc per ora venarum in articulos purus excidere? aut si etiam cum humore sanguis emanat, cur in articulo collectus phlegmonem nõ excitet? Sed neque humor crudus qui per alios ductus quàm per venas fertur in articulos, arthritim facit. Nam cruditas in cachexia è visceribus in pedes incumbens dum tumescant, podagram non efficit. Alia igitur quàm ex intimis partibus est arthritidis origo. Hæc autem, caput est, è quo sanè pituitosus hu-

Qualis humor arthritim faciens.

Antecedens causa.

mor ísque tenuis profluit in articulos. Non quidem cerebrum aut interiores eius ventriculi, in quibus pituitosum excrementum cumulari coaceruaríque sole (hoc enim vel foras per nares, vel per palatum in asperam arteriam atque pulmones, aut in vẽtriculum interioresque sedes illabitur) sed partes capitis externæ & extra caluã positæ origo sunt arthritidis: è quibus superuacaneus humor per summa corporis sub cute deorsum decurrit. Venæ enim multæ ab externis iugularibus deductæ eò excrementa sua tenuia atque serosa deponunt. Quúmque capitis crassa densáque sit cutis, e qua capilli succrescunt, non quemadmodum è reliqua corporis cute, illinc facile humor expiratur. Tempore igitur cumulatur copiosior, in iis maxime quibus gignẽdi eius euidentes causæ (quas mox referemus) conueniunt. Cumulati iam humoris signa sunt: capitis grauitas & somnolentia, dolor externus, & qui contactu præsertímque inuersis capillis exacuitur. Tumor œdematosus interdum vt cera mollis, cuti presertim ad occipitium subiectus: cutis dẽsa nec caluæ propius adhærens. Ea igitur humoris densa lentáque congestio arthritidis fomes est atque origo. Supra modum congestus humor leuissima occasione aut æstus, aut frigoris, aut frictionis, interdum etiam sponte de sua sede decidit, & in subiectas partes illabitur. Atq; quum aquæ & seri instar tenuis sit, ei persimilis quem frigidiore cœlo è cerebro per nares fluere cõperimus, non per spinalem medullam (paralysis enim fieret) non per neruos & musculos, sed facilè sub cute (vbi laxæ & amplæ sunt viæ) in corporis extimas sedes influit. Is autem fluxionis decursu, quia tenuis, in solis articulis qui compacti densíque sunt, subsistit ac hæret, non item in mediis regionibus, quę amplæ laxæq; sint. In id demum corporis latus præcipue fertur, in quod crebrius corpus decumbit. Atque si dum incitatus est humor in dextrum latus est decubitus, dextrũ humerum brachiúmque dolor impetit, si in sinistrum, sinistrum: si in dorsum, ceruicem, scapulas, coxendices vel crura. Qui arthritide conflictari incipiunt, solent primùm leuem chiragram aut podagram experiri, cuius vix quisquam nisi expertus credat humorem e capite duci, aut illinc posse tam repente in extremos pedes cuniculum & sine sensu illabi. At quoniam initio admodum tenuis est, & iis maximè qui calidiores mundi regiones incolunt, facilis promptáque illius est defluxio. Quum autem tempore crassiusculus is iam euaserit,

Arthritidis fons & scaturigo.

ferit, maximè in frigidis regionibus & ætate prouectis, non repente in extrema profluit, sed in mediis hæret regionibus: ac tum mali origo, tum decursio conspicua est. Sentitur enim dolor e ceruice, vel per humeros in cubitos & manus, vel per dorsum in coxendices, genua pedésque sensim deuolui, sensu interdum frigoris oborto, quo corpus omnè perhorrescit. Dolor e superis partibus in inferas sæpe descendit, ascendit nunquam, nec è dextris in sinistras aut cõtrà commigrat: si quando enim dolori dextro succedit sinister, hunc non loci permutatio, sed noua defluxio parit. Omnis etiam quum defluit humor aliquantum tenuis est, alioqui non defluxurus: articulo iam impactus nostri caloris vehementio únque medicamento uim vi crassescit, & parte tenui dissipata dissolutaque, fæx quædam terrena manet, quæ frequenti influxione coagmẽtata, in manifestũ tophum & calculum digitorum præsertim in articulis concrescit. Ea est arthritis nodosa, qua dissiliunt articuli, distorquentur, & perunte motu incuruescunt. Iam verò arthritidis euidẽtes causæ eædem quę fluxionis existunt: vna quippe humoris in capite redundantia, altera articulorum imbecillitas. Harum neutra seorsum arthritim facit, sed necessarius ambarum concursus. Imbecillitas quum ex aliis quibusdam vitiis æstimanda est, tum maximè ex vinculorum mẽbranarúmq; laxitate, & ex viarũ amplitudine. Hęc autem vitia vel ab ortu sunt ex parentum imbecillo semine, fitque tum arthritis hæreditaria: vel aliis ex causis euidẽtibus, quæ laxant & emolliunt membranásque feriunt: eiusmodi sunt veneris balnearúmque vsus crebrior, & quæ foris incidentia articulos contundunt. Redundantis verò humoris interiores causæ sunt cerebri totiúsq. capitis imbecillitas, & frigida humidáque intemperies. Humor enim vel alimenti vice capite exceptus, quum hæc vitia adsunt, totus confici non potest, ex eóque necesse est excrementum tempore gigni atque cumulari. Hæc autem fluxionis materia multiplicabitur, si præterea euidẽtes causæ accesserint, quæ illius exuperantiam gignunt. Hę præcipuę sunt crapula, potus omnis viníque maximè liberalior: hoc enim & caput implet, & neruos membranásque ferit. Somnus immodicus præsertim mox à cibo: ocium, exercitationum intermissio, consuetarum vacuationum earum maximè quæ per vrinas & sudores fiunt suppressio vel imminutio.

Procatarctica & euidentes causæ.

De elephantia. CAP. XIX.

περὶ τῆς ἐλεφαντιάσεως ἤτοι τοῦ ἐλέφαντος.

ELEPHANTIA morbus est venenatus in terrena substantia, totius corporis naturã immutans. Quum terrenus ac melãcholicus humor venenatam qualitatem asciuerit, eam mox tum visceribus, tum partibus omnibus impartitur, quæ dein inquinata, terrenum quendam ac melancholicum succum vel ex purissimis alimẽtis gignũt eiusdem veneni participem: quo partes imbutæ ac nutritæ tempore similem nanciscuntur naturam, fitque in eis elephãtia totius substantiæ morbus. Neq; verò hic (quod plerisque visum est) cutem solam aut corporis summa, sed & intima quæque ossáq; ipsa inuadit & obsidet, quòd omnia impuro fruantur succo. Quanquam autem ipsa morbi qualitas ad totum corpus pertinet, præcipua tamen vis in iecore atque in liene residet, quæ sua dein vitia corpori toti impertiunt. Elephantiam alij ab ortu, alij contagione, alij sponte prióque vitio contrahunt.

Hæreditariæ.

Ab ortu, qui ex elephantico parentum semine procreati sũt: atque si parẽtum alter quum genuit elephanticus erat, fœtus quoque nascetur elephanticus: tanta est diuinæ illius præcreatricis facultatis energia, vt in semine intemperato ac prorsus impuro consistens, corporis partes fingat vel ex impura materia. Si nondum elephantia parens quum genuit tenebatur, sed in eam duntaxat erat propensus, filius eadem ætate qua parens elephanticus euadet. Quorundam etiam literis proditum est, mulierem quæ instantibus aut profluentibus mensibus conceperit, fœtum edere in elephantiam procliuem.

Contagione inducta.

Contagione verò siue concubitu, siue accubitu, siue assidua vitæ consuetudine, lues hæc hominem adoritur, quòd ex elephantico perniciosa qualitas pariter cũ humore transferatur in aliud corpus, sensimque irrepat in omnes partes. Proprio corporis vitio inducitur, cùm bilis atra plurimùm exuperat, quæ sensim ac tempore venenata labe inficitur. Nam veneni speciem in nobis spõte gigni posse, alio loco demonstrauimus. Exuperat autem quum vel sanguis, vel melancholia, vel bilis flaua supra modum torretur. Quocirca eos adoriri solet, quibus vel menses suppressi, vel varices, vel diuturnæ hæmorrhoides curatæ sunt: & eos qui bubula, ceruina asininave carne vescuntur, cęterisque cibis glutinosis atque crassis: eos denique quibus vel iecoris ardor, vel victus calidior

Improbabili victu

bilem flauam cumulauit, quæ diu cohibita degenerauit in atram. Quæ mala quum nõ nisi florentis aut etiam prouectioris

ctioris sint ætatis, elephantia nec pueros nec adolescentes sponte inuadet. Incipiente morbo viuidus ille coloris flos perit, cutis decoloratior apparet, aliis quidé nigricans, aliis flauescens, aliis albicans: vnde nonnulli tres elephantiæ statuerunt pro coloris varietate differentias: hinc densior, durior, asperiórque redditur, quum scilicet iam multo est humore perfusa. Talis verò præcipuè conspicitur aut in facie, aut in manibus, aut in pedibus, natura quoad licet vitia propellente in corporis extrema. In his sensus torpescit frigúsque perpetuum inest, maximéque in pedibus. Licet enim horum initio integer seruetur motus, stuporis tamen & frigoris sensus inest. Tum temporis verrucæ plurimæ succrescunt, non in manibus solùm, sed & in facie & in reliquo corpore, peculiares verò in linguæ radice. Pedes, manus & facies tument, in hísque varia prominent tubercula, maximè verò in malis quæ extuberant liuido tumore: labra inuertuntur, nares resimæ obstruuntur crassitie alarum, & rimis discerptę crustulas nigras atque cruentas excutiunt: oculi candidum flauescit, miráquè crassitie quasi vngue obtegitur: supercilia prædura ac ferè callosa atque etiam glabra. Ex his enim, quemadmodum & ex palpebris, & ex mēto pili venenata qualitate imbuti defluunt, dum tandé horrenda euadat partium omnium deformitas. Manuum pedúmque digiti siccitate dehiscunt, vnguésque finduntur ac dilacerantur. Totius etiam corporis cutis arescit atque fœda siccáque scabie exasperatur, eáque interdum cum pruritu. Ipsa musculorum caro absumitur ac sensim liquescit. Malo auté ingrauescente pro stupore cutis sensus perit manente motu, vt ne infixa quidem acicula dolorem moueat, neque inspersa feruidior aqua exurat: vox è gutture raucescit, respiratio difficilior euadit, spiritus totiúsque corporis exhalatio fœtet, sordida virulentáque vlcera in manibus, pedibus & plerisque locis excauantur, grauísque putredo omnia contaminat. Quæ ex vrinis aut ex sanguine tradi notæ solent, incertæ omnino sunt atque fallaces. Est autem eo sæuior elephantia, quo signa grauiora apparent: maximè verò quum non in summo duntaxat corpore, sed & in ipsis quoque visceribus, in ossibus cæterísque interioribus partibus firmius inhærescunt. Non omnia tamen in omnibus, sed alia in aliis comparere solent.

acquisita & vitæ intemperantia.

Indicia incipientis.

Confirmatæ signa.

Consummatæ.

De lue venerea. CAP. XX.

LVes venerea est contagiosus affectus cum vlcere aut immani cruciatu variis locis emergẽs ac sępe extuberans. *Causa.* Efficiens eius causa, venenata est & maligna qualitas atque perniciosa labes, quæ in quacunque corporis parte primum insederit, eam contaminat, indéque continuatione in corpus omne spargitur, & ex paruo initio & quasi suscitabulo profecta, sensim inualescit & propagatur, dũ non spiritus modò atque humores, sed & carnem & partes omnes solidas peruagetur. Neque earum temperamentum solùm, verumetiam totam substantiam peruertit, vix vt vlla deinceps probo ac puro fruatur alimento. Hinc excrementorum prouentus succrescunt, variáque vitiorum genera emergunt, qualia mox recensebo. Ea porrò qualitas nõ simplex & solitaria est, sed in humore subsistit, quo vt subiecto quodam & vehiculo vtitur. Neque qui iam inquinatus est alium halitu solo, sed liquore de se in alterius corporis partem epidermide nudatam eiecto contaminat: è qua malum prorsus initium sumit. Itaque venerea lues contagiosus est morbus, non sponte intimóque corporis vitio, sed attactu solo contrahendus. Nam & quam quis ab ortu accepit, ea olim ex parentum contagione processit. *Ortus & propagatio.* Maximè autem venereo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit: eius frequentatione propagata est in hominum genus, atque ex vnius impuritate & inquinamento sensim in vniuersum orbem est disseminata, miserabile scortatorum flagellum. Sæpius ea è partibus obscœnis incipit, licet interdum & ex aliis plerisque locis expullulet, in quibus labes contagione fuerit aspersa. Inquinatur autem duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui longè sit impurior, à simili verò aut à minus impuro nunquam. Æquè impuros citra offensionem congredi licet, & vterque tamen puriorem alium congressu labefactat. Hauritur interdum lues è scorto, quod nondum inquinatum est, quum quis cum eo volutatur mox ab alio impuro scortatore. Impuritas non ex cute spectatur, quòd sæpe maximéque inueterata lue fermentum intus reconditum sit & abstrusum. Et hæc de causis & ortu.

Differentias eius speciésque nonnulli, quibus symptomatum quàm essentiæ maior cura fuit, varias multiplicésque statuerunt. Vna tamen & eadem totius est essentia, sed variis distincta ordinibus, vt alia leuior sit, alia grauior. Est & cor-

& corporum in quæ illa incidit permagna varietas:ac vtraque ex causa fit, vt lues alia leuioribus, alia grauioribus symptomatis exerceat. Omniū leuissima est ea species qua solùm capitis, & barbæ pili sensim citra aliam corporis offensionem defluunt. Eius quippe virus in tenui quodam vapore consistit, qui in corporis summa effunditur ad illorum radicem: atque vt ephemera febris à putrida, ita & hæc species distat à cæteris. Altera paulo deterior est, qua cutis vniuersa crebris maculis minime extuberantibus conspergitur, iisque paruis lentiginis instar, ac modò rubris, modò flauis: quæ non antè deleri extinguíve possunt, quàm morbi radix sit euulsa. Hæc in tenuissimo sanguine virus habet, quam nulla grauiora sequuntur incommoda. Tertia species grauior ac iam vera lues est: hac rubræ aut flauæ pustulæ primùm quidem circa frontem ac tempora ponéque aures, deinde in capite atque etiam toto corpore erumpunt & extuberant, rotundo schemate siccæ sine pure: quæ deinde sicca crusta obducuntur, atque si negliguntur, serpunt in ambitum excauántque cutem, dum ex pustula verum vlcus euadat, quod fere virulentum est ac sordidum. Partes quæ ad podicem, ad nares, atque fauces sunt, quia tenellæ, omnium primæ exulcerari solent. Emergunt autem hæc, quum iecur ipsum atque sanguinis humorúmque massa labefactatur, à qua protinus carnosæ mollésque partes detrimentum capiunt. Quarta his species succedit, quum iam inualescens lues solidas partes, ossa, vincula, membranas, ac neruos adoritur. In his iam vitiatis excrementa multa, crassa quidem & glutinosa pro partis conditione, sed tamen maligna congestione incumulantur, quæ nonnunquam in tendones sæpius inter ossa & periostia confluunt. Hæc quum vel membranam ab osse diuellunt, vel eam malignitatis acrimonia feriunt, cruciatus cient implacabiles, qui noctu ferè ingrauescunt. Ab his demum coagmentatis præduri tophi cruciatu multo grauiore succrescunt. Eadē porrò quum in osse subsistunt, id amplificant, distendunt atque etiam exedunt, vt eius sæpe deprehensa sit monstrosa figura. Tandem verò corpus vigiliis, diris cruciatibus confectū, & atrophia marcescens vita destituitur. Longissimè hi dolores distant ab arthritide, quòd hæc breui paruóque tempore exoritur, ídque ex defluxione, quæ repente in articulum incubuit. Dolores verò luis venereæ sensim multóque tempore proce-

Primus luis venereæ gradus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

Symptomata luis venereæ grauia.

dunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paulatim congessit. Adhæc arthritis aut in articulo, aut circa hunc consistit fixáque est. Dolores ex lue, non articulos, sed medios artus obsident, in quibus & plerumque tophi concrescunt, maximè verò in fronte & capite, in clauibus in medio humeri osse, & in medio cubiti radio, & in parte priore tibiæ, nonnunquam & in aliis quoque ossibus. His ergo ex signis vnaquæque luis species dignosci percipíque potest. Quum autem ex dubiis signis de lue ambigitur, eius origo altiùs est inuestiganda, à qua parte initium habuerit. Etenim quoniam non nisi attactu contrahi potest, necesse est labes aliqua in ea primùm parte comparuerit per quam insertum est virus. Hæc enim prima se profert in partibus obscœnis si concubitu, in summa cute si accubitu contracta est: in nutricum mammis si inquinatus erat infans: in infantis ore & faucibus, si nutrix infecta. Emergunt autem in obscœnis partibus pustulæ, vlcera maligna, virulentáque gonorrhœa, inguinum bubones. Sed hæc nisi altiùs intrò subeant nondum lues sunt venerea, sed rudimentum & veluti character eius impendentis. Huc affinitate quadam attexendi videntur reliqui tum venenati tum contagiosi affectus, & quicunque virulentarum bestiarum ictibus infliguntur. At quoniam præcipua eorum cognitio ex causarum animaduersione capitur, non antè duxi de his tradendum quàm eorum curandorum ratio quoque subnectatur. In hæc omnem iam videor interiorum affectuum cognitionem contraxisse, quam tamen frequens inspectio contemplatióque rerum confirmabit. Confido etiam particulatim singula me persecutum, nihílque recens emersurum, quod non ex illorum obseruatione ac imitatione nosci percipíque possit.

Libri sexti de partium morbis & symptomatis, Finis.

DE EX-

DE EXTERNIS CORPORIS AFFECTIBVS, LIBER VII.

PRÆFATIO.

CHIRVRGIA primùm medicinæ pars est habita, & ambæ sub iisdem natæ sunt authoribus: nec chirurgiæ alia quàm medicinæ præcepta, nec aliæ demonstrandi sunt leges. Postea verò vt vnius medicinæ dignitas splendidior præstabiliórque foret, rationis consiliique facultatem vtpote liberalem assumentes medici, ac suo quodammodo iure sibi vendicantes, quicquid manuum opera geri solet, id omne ad chirurgos ac pharmacopœos artis administros transtulerũt. His prima cura fuit luxata ossa sedibúsq; suis mota reponere, fracta verò dirigere in suámque sedem compellere: & nonnulla ferramentis quoque aperire, secare, excidere, vrere. Tum deinde vulnerum vlcerúmque, ac postremò suppurantium tumorum curatio illis est relicta, quæ vnguentis illita linteola atque linamenta manu adhibet. Reliqui affectus externi possunt sine chirurgia curari, quos tamen & illa plerumque vsurpat sibi. Omnium tamen origo ferè ex interiore causa trahitur, cuius obseruatio atque curatio planè est medica: imò etiam omnium quæ foris existunt atque geruntur rationem medicus tenet, qui & chirurgi opus dirigit, vt medicus ratione, chirurgus manuum vsu & exercitatione præstet & excellat.

Tumorum præter naturam differentiæ. CAP. I.

Externorum affectuũ pro humoris specie & qualitate, & pro affecto loco differẽtiæ.

MORBI qui in externis partibus ex humoris vitio succrescunt, modò cum tumore fiunt, modò citra tumorem: & ex vtrisque alij ex sanguine, alij ex bile flaua, alij ex atra, alij ex pituita, alij ex sero, alij ex flatu, alij ex horum permistione. Humor porrò qualitate aut acer est & exedẽs, aut mitis ac blandus. Situs verò humoris aut in sola cute est, aut cum cute subiectam quoq; carnem, vel tendonẽ, vel adenem occupat. Qui in cute, vel in summa quæ epidermis appellatur, vel etiam in vera consistit, quę illi substerni-

tur. Rursum verò humor vel partem cui insidet in suam naturam cõuertit, vt in elephante & alpho, vel per ipsius duntaxat substantiam effusus sua illam qualitate afficit. Hę quidem propriæ externorum affectuum differentiæ sunt ad medendi rationem accommodatæ. Itaque vniuscuiusque propria continénsque causa est humor quidã vitiosus præter naturam cumulatus: cumulatur autem, vel congestione vel fluxione. Congestio præter naturam sensim fit ex humoribus in partem alimenti vice distributis. Quum enim pars vel ita imbecilla est vt nec affluens alimentum in propriam substantiam mutare, vel ita vitiata vt idipsum corrũpat, nec genita excrementa à se propellere queat, necessariò præter naturam congestio quædam fit. Fluxio autem est humoris incursio concitatior atque copiosior quàm parti alendæ sit ex vsu. Huius interiores causæ sunt fluxuræ materiæ copia, acrimonia vel tenuitas: propellentis partis robur, viarum laxitas, & excipientis partis imbecillitas sitúsve decliuior. Euidentes verò causæ: contusio, ruptio, vulnus, luxatio, & quæcunque doloris aut caloris vi fluxionem accersunt. Hi porrò affectus qui corporis summa obsident, vel in cute prominent, vel eam excauant, vel cõmaculant. Prominent tumor, tuberculum, pustula. Tumor tuberculo maior, & vtroque minor est pustula. Tumores sunt: phlegmone, phygethlon, bubo, phyma, erysipelas (hoc enim & in tumoribus recenseri solet) œdema, hydrocephalon, hydrocele, tumor flatulentus, scirrhus, ganglion, bronchocele, parotis, struma, cancer. Tubercula sunt: carbunculus, furunculus, terminthus, glandula, nodus. Pustulæ sunt: psydracia, epinyctis, phlyctænæ, ecthymata, ephelides, hidroa, herpetes, scabies, prurigo, lichen, psora, lepra, omniáque verrucarum genera, clauus, callus. De singulis igitur dicendum, sed alio ordine ex causarum affinitate instituto, quæ in curandi ratione primas obtinent.

ἀθροισμός. ῥευματισμός.

Tumores, tubercula, & pustulæ è sanguine.

Cap. II.

ἡ φλεγμονή.

PHLEGMONE tumor est calidus præter naturam collectus, prominens atque circumscriptus, oui saltem gallinacei magnitudine. Huic quasi ex igne aut ex balneo rubor inest: calor quoque ex inflammatione vehemens quasi pars vratur: distentio ex copia renitens: pulsatio profunda & molesta, quòd arteriarum diastole partem inflammatam feriat: dolor ex calore, ex pulsu atq; tensione acerbus, præ-

sertim

ſertim quum pars eximio ſenſu prædita eſt. Cauſa continẽs ſanguis eſt, non in ſolam cutem, ſed in ſubiectam quoque carnem impactus, qui e venis eò tandem confluxit. Quum enim venæ arteriæque maiores immoderata ſanguinis copia diſtenduntur, hanc grauatæ in minores quaſi onus deponunt, ex his demum in minimas. Ac tum per earũ oſcula, perque tunicarum meatus ſanguis cohiberi non potis, effluit illabitúrque in ſpacia vacua quæ inter fibras ſunt primorum corporum, præcipuéque muſculorum, venarum, arteriarum, neruorum atque membranarum. Hæ partes fluxione dum perfunduntur implentúrque, diſtentæ copia quaſi diuelluntur, feruentiſq; ſanguinis ardore incaleſcunt, doloremque faciunt. Sanguis quippe extra vaſa collectus, nec liberè perſpirabilis, neceſſariò putreſcit atque inflammatur. Ita quidem ſi purus is erat, exquiſita phlegmone fit, cuius ſpecies ſunt: ophtalmia, parotis, angina, parulis in gingiuis, aliæque ex partibus nomina adeptæ. Eſt & alia minus exquiſita, cuius non ſyncerus eſt ſanguinis, ſed aliorum quoque humorum particeps. Hinc fiunt phlegmone eryſipelatodes, œdematodes & ſcirrhodes.

Phygethlon phlegmone eſt in adenum locis emergens, maximè verò in ceruice, in alis, aut in inguinibus: Latinis Panus appellatur. Sed & qui in inguine naſcitur, peculiari nomine bubon nuncupatur. Similibus ex cauſis ortúque ſimili ac phlegmone naſcitur, iiſdémq; ſignis innoteſcit. Ferè autem fit aut poſt febres, aut poſt dolores partis alicuius, qui fluxionem proritant in adenes. τὸ φύγεθλον. ὁ βουβών.

Phyma tumor quoque adenum eſt, ſimplici phlegmone atque phygethlo aliquanto minor ac planior, minúſque rubens ac dolens. Non enim è puro ſanguine proficiſcitur, ſed ex eo cui pituitæ quiddam ſit admiſtum, vt ſit phlegmone œdematis particeps. τὸ φῦμα.

Carbunculus ex ſanguine originem habet, non eo quidem tenui & laudabili, ſed craſſo ac nigro, calido tamẽ, feruente atque corrupto. Hic in quamcunque partem inualeſcerit, eam mox exurit, puſtulas circum ſe ardentiſſimas acerrimáſque ciet, tandémque ardoris vi cruſta vel nigra vel cinerea obducitur. Huic partes vicinæ longo ſæpe tractu cõſentiunt, caloris dolorísque participes: valida quoque febris accerſitur. Inflammata pars nunquam ſuppurat, ſed feruore exuſta corruptæ carnis lobum tandem excutit, quo excidente vlcus cauum ſordidúmque manet, hócque vno ὁ ἄνθραξ.

maximè à cæteris seiungitur tuberculis. Carbunculorum alius simplex, qui è solo ardore simplicíque putredine nascitur, alius malignus, qui his etiam iungit venenatam qualitatem: talis in pestilentia grassatur, de quo plura proprio loco diximus.

ὁ δοθιὴν. Furunculus dothien Græcis appellatus, tuberculum acutum cum inflammatione ac dolore, ouum columbinum magnitudine non excedens. Phymate ergo minus est, sed acutius, rubentius, ac dolore grauius. Phlegmones veram speciem exhibet, sed eius exiguæ, & quæ vix infra cutẽ descendat, atque subiectæ carnis minimum comprehendat. Suppurat furunculus perinde atque phlegmone, hincque à simplici carbunculo discernitur. Fit autem nõ quemadmodum phlegmone è probo sanguine, qui in particulã vi quadam irruat: sed è crasso & vitioso, non perinde tamen atq; in carbunculo exusto, quem à reliquo puriore natura secernens tanquã infensum & inutilem in corporis summa propellit. Quocirca vt phlegmone multitudinis, sic furunculus cacochymiæ soboles est: raróque fit vt hic solitarius erumpat, sed ferè multis corpus scatet atque inquinatur.

ἡ ἐπινυκτίς. Epinyctis Celso pustula est pessima circa quã vehemens inflammatio cum ingenti dolore, subrubra ac quadamtenus liuescens, eáque noctu potissimum affligit. Sponte exulceratur, ex eáque subcruenta sanies emanat. Vnde & speciem habere cognoscitur carbunculi, causámque similem, sed quæ nullius pestilentiæ particeps, leuior existat: quemadmodum & eius pustula carbunculo minor. ὁ τέρμινθος. Terminthus huius quoque generis est, ex feruido præassatóque sanguine prorumpens. Epinyctidi par quidem magnitudine, sed cui pustula incumbit nigra ac rotunda, quæ ardore in squamam abit. τὰ ἐκθύματα. Ecthymata etiam si pestilentiæ conditionem sequantur, ex sanguinis tamen feruore prodeunt & extuberant: neque manifesta est pituitæ permistio. Tempore concoquuntur & albescunt, eorum materia in pus iam conuersa, quæ tandem & in squamas siccescit.

Tumores, tubercula, atque pustulæ ex pituita.

CAP. III.

ET pituita alia tenuis, aquosa, aut mucosa existit, alia crassa & glutinosa, cuiusmodi est quæ vitrea aut gypsea appellatur: ita necesse est varios ex hac collecta nasci tumores. τὸ οἴδημα. Ac primum quidem œdema tumor est frigidus, laxus ac mollis, doloris expers. Nec calor, nec rubor, sed

vel

vel genuinus vel albidus duntaxat color inest: tumor sæpe magnus & qui presso digito, vel nullo vel exiguo dolore cedit. Est autem duplex: vnus collectus & circunscriptione definitus, qui propriè ac simpliciter œdema nuncupatur: alter diffusus & expansus, qui rectiùs tumor est œdematosus. Hic ex crudiore pituitosóque sanguine, aut iecoris aut assumptorum vitio progignitur, qui in nutriendas partes illapsus, nec in earum substantiam conuersus, sensim cumulatus redundat partémque tumore distendit, ac fere retinet prementis digiti vestigium. Ita sanè in tabe, in cachexia & in leucophlegmatia, modò pedes, modò reliquum corpus omne tumidum euadit. Verum autem & exquisitum œdema non ex sanguine pituitoso, sed ex pituita fit superuacanea, quæ solùm vel aquosa, vel mucosa sit, vndecunque illa in affectam partem deferatur. Ferè tamen è capitis destillatione huic origo est, quæ sæpe in genua, interdum in humeros aliásque partes decumbit. ὄγκος οἰδηματώδης.

Huc pertinent aquosi tumores, quibus vel aqua citrina, vel sanguinis serum comprehenditur: quod genus hydrops, ascites, hydrocephalon, hydrocele, & quicunque horum similitudine sub cutem prominent. ὄγκοι ὑδατώδεις.

Finitimi his etiam sunt flatulenti tumores, in quibus vapor aliquis flatúsve præter naturam concluditur. Huiusmodi sunt hydrops tympanias, ramex flatulentus, & quicunque aut sub cute, aut sub ossium membranis, aut in musculis ex collecto vapore attolluntur. Hi admodum raro vsu veniunt, víxque vsquam potest solus flatus citra humoris permistionem colligi. Tumor indolens est, nisi quum membranas magna vi diuellit atque distendit, œdemate mollior minúsque renitens, nec prementis digiti vestigium retinens. φυσώδεις. ἢ φυσοκήλη.

Scirrhus tumor est præter naturam durus ac renitens, concolor & indolēs. Duplex is est: vnus velut incipiens nec confirmatus nec legitimus, in quo presso doloris sensus inest: alter confirmatus & exquisitus, qui omnis doloris omnísque sensus est expers. Vtriusque materia est crassus viscosúsque humor, qui particulæ impactus in eiúsque spacia insertus ita obduruit, vt non nisi ægrè solui dissiparíque possit. Hic autem humor aut statim tumoris initio talis existit, vt quum vel pituita vitrea atque gypsea, vel naturalis melancholia quę fæx est sanguinis, in parte aliqua seu fluxione seu congestione cumulatur: Aut ex malè curato erysipelate vel phlegmone talis euasit, vt quum eius materia immodicè ὁ σκίῤῥος.

refrigeratur & adstringitur, aut diaphoreticis dissoluta tenui portione crassior subsistit ac manet. Vt enim iecoris scirrhus ferè omnis qui ab ictero relinquitur, ex bile sensim crassescente fit, ita & nonnunquam in externis quoque partibus eandem habet originem.

τὸ γαγγλίον. Ganglion tumor est concolor, durus, renitens & indolés, nisi quòd vehementer pressus stuporis sensum exhibet. Oritur circum neruos & articulos, sæpe in carpo ex crassa lentáque pituita, vel ex naturali melancholia, quæ in eam duritiem concrescit. Qui extra articulos neruósque necnon extra adenes passim exoritur, discriminis gratia quibusdam nodus appellatur. Huius generis est bronchocele, nostris hernia gutturis appellata, inter asperam arteriam cutémque congesta: non vt plerisque visum est ex immodicis clamoribus, aut ex potu aquæ ex liquefactis niuibus, quæ Alpinis aliisque montanis in vsu est: sed ex crassa lentáque pituita quæ eò sensim è capite eiúsque partibus externis per auris posteriora deuoluitur.

βρογχοκήλη.

ἀδὴν ἐσκιῤῥωμένος. Glandula est adenis tumor obduratus, à nodo gangliόve solo situ distans. Hæc enim è solis adenibus, ille è neruis aut articulis emergit. Quúmque adenes variè sparsi sint in omne corpus, maxime ad venarum arteriarúmque diductiones, in multas quoque partes glandulæ incidere solent: quibus nonnunquam corpus vniuersum (quod multa pituita redundaret) scatere deprehendimus. In hoc etiam genus pertinent parotis frigida, bubóque frigidus. Glandularum aliæ resoluuntur, quarum humor non admodum crassus sensim digeri dissiparíque possit. Aliæ suppurant, factóque & erumpente pure in abscessum desinunt. Et hæ quidem sanguinis calorísque sunt participes. Aliæ duræ persistunt veram scirrhi speciem adeptæ, earum origo è gypsea pituita est: aliæ vbi inueterauerunt contracta tandem malignitate in vlcus desinunt: illæ strumæ simplices sunt, hæ verò exulceratæ. Vehementer quidem duræ sunt strumæ, & propriis membranis vt glandulæ omnes obuoluuntur, sed earum materia acrior tandem euadens, adenem ipsum, circumsitam carnem cutémque exedit, vlcúsque efficit malignum, serpens & exedens. His sæpe ortus est in ceruice, in qua plerumque longa serie dispositæ glandularum modo cernuntur. Hinc & nonnunquam in pectus aut in alas, aut in mammas prorepunt. Defluit autem earum materia è capitis parte externa, per ceruicis tendones & adenes: ídque

ἡ παρωτίς.

αἱ χοιράδες.

sensim

ſenſim ac lento adeò curſu, vt ſæpe obſcura ſit origo. Ea verò materia non ſimplex pituita eſt, ſed quæ iam caloris vi ac putredine excandeſcens acrimoniam conquirit. Quòd ſi pituita atræ bilis permiſtione ferocior ſit, ſtruma carcinomatis vim & conditionem æmulabitur, nuncupabitúrque ſtruma carcinodes. ἡ καρκινωματώδης χοιράς.

Cancer, tumor eſt durus, rotundus, inæqualis, venis quandoque in ambitu turgidus, colore liueſcens aut nigricans, dolore, ac interdũ calore grauis. In qualibet corporis parte naſci ſolet, in ore, in oculis, in vulua, in cole, in ano: at maximè in fœminarum mammis, quæ quia fungoſæ & inanes illius materiam promptè excipiunt, ſed & in eas tum è capite tum ex vtero facilis eſt decurſus. Huius obſcura ſunt rudimenta, ac plerumque tumor exoriens ſentitur ciceris magnitudine, cum dolore & calore quaſi ferientis candentis acus, interdum etiam dolore nullo. Hinc fabæ, deinde iuglandis & oui magnitudinem æquat, dum tandem in ampliorem molem attollatur & increſcat. Quum iam illius materia aut vetuſtate aut errore viuendi, aut medicamentis incaleſcit, dolor calórque citra inflammationem vehementior exercet, pars conſpicuè liueſcit aut nigricat, venæ in ambitu craſſo nigróque ſanguine nonnunquam turgent. Huius continens cauſa eſt bilis atra ſanguíſve feruidus ac retorridus: ſæpe ex ſuppreſſis menſtruis aut hæmorrhoidibus, nonnunquam ex quartana febre cumulatus. Quo pigrior & ignauior humor eſt, hoc mitiorem cancrum infert: grauiorem verò quo is calidior acriórque fuerit. Ille niſi irritatus excandeſcat, diu citra perniciem conſiſtit. Hic verò coërceri vix poteſt quin breui exeſa cute ſe detegat, fiátque cancer exulceratus. Tum quidem corruptæ carnis ſpeciem tumor exhibet, cum fœtore, cum ſordida illuuie, horrido aſpectu, labris præduris & inuerſis. Ex eo ſanies tenuis, nigra aut fulua manat, vapor expiratur cordi, ori, cerebróque grauis, febris aſſidua eáque lenta ineſt, frequens animi defectio, quum præſertim cancer mammis inhæret: exeſis venis ſæpe ſanguis profunditur, & niſi malignitate ocyùs interimat, longè latéque prorepit. ὁ καρκῖνος.

Cancrum proximè imitatur phagedæna, vlcus quidem non cutem modò, ſed & ſubiecta quæque depaſcens & erodens. Huius etiam origo eſt ab atra bile maligna aut ab æruginoſa, de qua inter vlcera tradetur. ἡ φαγέδαινα.

τὸ σάρκωμα. Sarcoma carnis est incrementum tuberculi tumorísve specie. Non ex humoris cuiusquam fit affluxu, sed ex solo partis alimento. Hæc enim quia aut intus aut foris exulcerata est ni cohibeatur, assiduo alimenti accessu diffunditur atque luxuriat: sæpe etiam venarum & arteriarum instar ductus producit, per quos alimentum sumat. Sic in malè curatis vlceribus sæpe excrescit caro, sic polypus naribus cōtusis, sic epulis in gingiuis ad dentium radices, sic ficus in ano. Sic demum & integra cute quum subiecta caro contusa ruptáque est, ingens tumor sensim exurgit, qui & cæterarum partium more alimentum capessit, nullo quidem dolore, sed exquisito sensu & naturali colore. Hic in quauis parte, sed frequentius in ceruices, alarum, inguinúmque adenibus prouenit, quorum circumscripta caro non facilè potest amplificari in tumorem. Similem ferè ortum habet atque plegmone, distat verò quòd non affatim, sed sensim sanguis accedat, & quantum accedit in alimentum absumatur atque luxuriet.

ὁ πολύπους. ἡ ἐπουλίς. ἡ σύκωσις.

ὁ κιρσός. Huc fortasse causarum affinitate pertinebunt, varix & aneurysma. Varix venæ immodica est dilatatio: in cruribus quàm in cæteris partibus frequentior. Quúmque vena impletur multo crassóque sanguine, pars aut liuida aut nigra apparet, atque etiam tumet, sed sine dolore: pressus tumor protinus cedit, móxque redit. Fit autem ex ictu, ex cōtusione, ex nimio conatu, ex labore & peregrinatione: interdum ex plethora, vt plerisque mulieribus vterum gerentibus. Aneurysma arteriæ dilatatio est spirituoso plena sanguine. Id interdum in externis partibus existit, in manibus, pedibus, circa iugulum atque pectus: hoc à varice distans, quòd magna, turgida ac sæpe molesta pulsatio insit. Presso tumore, quæ intus est materia promptè subterfugit. Fit & nonnunquam in interioribus arteriis, maximè sub pectore, circa lienem & mesenterium, vbi vehemens sæpe pulsatio animaduertitur. Credi vix potest quod nonnulli comminiscuntur, per hos affectus ruptam apertámque esse venam aut arteriam. Si enim sanguis è vena aut arteria prosiliens, non amplius illis contineretur, mox corruptus putresceret, tumórque fieret generis diuersi.

τὸ ἀνεύρυσμα.

Externi affectus & pustulæ à bile. CAP. IIII.

τὸ ἐρυσίπελας. ERYSIPELAS, ardor est vehemens per corporis summa diffusus. Nec tumore manifesto extuberat, nec partem attollit aut distēdit, nec penetrat in subiectā carnē,

ſed latè diffunditur nulla collectione circũſcriptũ. Quancunque partem prehendit, vehementer mordicat & vrit: color ineſt ex rubro flaueſcens, qui preſſu ſubterfugit, móxque redit. Dolor nec pulſans nec admodum vehemens eſt. Quum fluxio excutitur, horror quidem ac dein febris hominem adoritur: ac ſæpe quum in crura irruit, ab inguinis tumore initium ducit. Serpit id quidem herpetum more, atque priori derelicta ſede, in vicinas partes ſenſim obrepit. Eſt autẽ duplex, vnum quod ſimplex eryſipelas Celſo appellatur, ſolo rubore & ardore, nulla exulceratione moleſtum. Alterum quod eidem ſacer ignis nuncupatur: éſtque exulceratũ eryſipelas. Huius duæ ſpecies ſunt, vna qua ſũma cutis ſine altitudine exulceratur, in qua & cruſtulę inſtar furfuris excitãtur: altera cuius exulceratio altiùs in cutẽ penetrat, è qua ruptis puſtulis purulẽta ſanies exit. Simplicis eryſipelatis origo eſt è feruente tenuique ſanguine, qui bilioſus appellatur: exulcerati verò ex eo cui bilis ſuperuacuæ eiúſq; incaleſcentis nõnihil ſit admiſtum. Is è venis tenuioribus propulſus nequaquã in carne ſubſiſtit & hæret, ſed tenuitate in cutem fertur & euolat, quæ denſior & cõpactior hunc retinet cohibétq; Quúmque tenuis ſit humor facilè diſpergitur, neque in conſpicuum tumorem ſeattollit. Genus hoc vniuerſum exquiſitũ eſt eryſipelas: quod verò phlegmonodes appellatur, tumentius quidẽ, ſed minus feruidum exiſtit multóque minus œdematodes.

Huc pertinent phlyctænæ & phlyctides Græcis nuncupatæ. Repente emergunt ſubflaui humoris copia diſtentæ, bullarum modo lucidæ atque iis ſimiles quæ ab aqua feruida, vel ab igne ambuſtis erumpunt, non manifeſto tamen dolore graues. His ruptis humor excidit, cruſtulæque obdureſcunt, dum ſaneſcant. Has conſtat non niſi ex feruentiſſima bile gigni, quæ ignem viribus ſuis adæquet, vt non idcirco præter rationem illas vulgus ignem ſylueſtrem appellarit. αἱ φλύκταιναι καὶ φλυκτίδες. *Sylueſter ignis.*

His proxima eſt papula. Eſt autem ardor cutem ſerpentibus minimis puſtulis exaſperans ac rodens. Græcis herpes appellatur. Ea quidem duplex, vna ſimplex quæ herpes eſt miliaris, altera fera, quæ herpes exedens nuncupatur. Papula fera ruptis puſtulis veram cutem exulcerat, rodit atque depaſcit, ſerpit in latum atque in altum, ex eáque vlcuſcula manent arida. Papula ſimplex & mitior ſummam cutem exaſperat, & ſub vna epidermide conſiſtit, exiguas illic pu- ὁ ἕρπης.

stulas excitans, quæ minimum extant aut prominent, milio haud absimilis. Vtraque in vicina quasi in orbem quoquouersum serpit, séque diffundit, ac plerumque mediū sanescit extremis longius procedentibus. Papula exulcerata erysipelati summè affinis est, vt idcirco nonnulli in genus idem confundant: hoc tamen discriminis intercedit, quòd erysipelas conspicua fluxione derepente emergit, herpes verò seu papula sensim multóque tempore, nec conspicua fluxione effloréscit. Herpetis pustulæ aridæ sunt, è quibus ruptis nec sanies nec pus exit. Erysipelatis verò magnæ, exulceratæ & humidæ, quæ saniosum pus effundunt. Herpes pruritu, erysipelas dolore ac ardore torquet. Omnis papula diuturna est, prorsus febris expers, nec nisi tempore sanescit: erysipelas verò ferè cum febre est, præceps & quod breui vel sponte soluitur. Vtriusque herpetis materia cōtinénsq; causa, bilis est syncera, superuacua eáq; ardētissima, cuiusmodi prassina vel æruginosa, quæ sensim nullóque fluxionis impetu è venis expurgata, tenuitate partes omnes præcipuéque carnosas transgreditur, dum densiorem cutem attingat. At verò crassior ea atque glutinosior est quàm in erysipelate, ac proinde diutiùs atque tenaciùs in cute hæret ac subsistit. Quæ igitur glutinosior fuerit simúlque acrior, in cute tota remoratur, pustulásque mouet, quibus ruptis exulcerata cute, papula fera emergit. Tenuior verò cutem etiam penetrat, coërcetúrque in sola epidermide, quam si sudoris modo nequeat transire, erodit & pustulis intercursantibus exedit.

Causa proxima.

ὁ λειχὴν

Impetigo, cutis est asperitas dura ac sicca cum ingenti prurigine. Ea autem à scabie distat, quòd sicca sit & omnis humoris omnisque saniei expers. Ex siccis enim pustulis fit, scabies verò ex humidis. Huius quatuor sunt species, vna admodum simplex, qua cutis rubra, dura, exasperatáq; vehementi pruritu roditur: at hæc simplici pruritus nomine continetur. Oritur ex bile, aut ex pituita tenui, quæ tamen putrida sit aut salsa, & quæ sub vna epidermide coërcetur, eámque exedit. Altera est vera impetigo, lichen Græcis nuncupata, quæ asperior pustulis maioribus emergit, acriùs corrodit, latiúsque procedit. Hæc sæpe ex neglecta papula fit, feréque ex ea quæ papula fera nuncupatur, & quæ nisi maturè sublata sit in lichenem vertitur, hic deinde in psorā, psoráque in lepram. Lichenis materia, est bilis ardētior, aut pituita putris ac salsa, non tenuis illa quidem, sed

ὁ κνησμός. prurigo.

quæ

quæ crassitiem aut ex se aut ex aliorum permistione contraxit. Tertia species est Græcorum psora (hæc enim à scabie longè est diuersa) qua cutis crassior, siccior, durior, tumentior & serpentibus pustulis asperior euasit: his vehementer roditur & exeditur passimque finditur, ex se furfuracea quędam nigra excutit. Huic originem dedit atra bilis in cutem effusa, è qua digeri vix potest, ęgre siquidem hoc malum sanescit. Quarta species est lepra Græcis nuncupata, omnium sane deterrima. Ea cutem vehementer rodit, altè depascit atque findit: ex qua non solùm furfures, sed & squamulæ decidunt, modò pallidæ, modò subnigræ: nullis hæc cedit remediis, & de eius curatione vulgus diuos implorare solet. Nascitur ex bile atra, cui etiam crassæ lentæque pituitæ salsæ quiddam sit admistum. Hincque non epidermidem solùm, verum etiam totam cutem prehendit ac obsidet. Quodcunque psora lepráve inquinatum sit corpus, sensim id tabescit & absumitur. ἡ ψώρα. ἡ λέπρα.

De pustulis. CAP. V.

CVTIS admodum frequens vitium est pustula, cuius appellatione cõprehenditur quicquid rotũdo schemate leuiter in cute extuberat. Eius duo genera, vna est humida, è qua rupta vel humor vel sanies vel pus emanat: altera sicca humoris nihil profundens. Humidis continentur hidroa, ephelides, phlyctænæ seu phlyctides, epinyctides & quæ ex his ruptis fiunt scabiei genera. In siccis numerantur exanthemata quædam, pruritus, deinde & vari & verrucarum genera. τὸ ἔκφυμα, eruptio. ἡ ἐφηλίς. τὰ ἐξανθήματα.

Exiguæ & aquosæ pustulæ sunt hidroa, id est sudationes. Emergunt repente sparsim toto corpore, sed frequentiùs in manibus pedibúsq; milij magnitudine, aqua plenę, sine rubore, sine vllo dolore. Fiũt enim ex sudoribus sub epidermide coërcitis, per cuius spiracula ij digeri minimè possunt: vnde à quibusdam sudorum papulę nuncupantur. ἱδρῶα.

His aliquanto maiores sunt ephelides, pustulæ quidem in ambitu rubræ ac feruidæ leui dolore, è quarum medio rupta bulla aut vesica, albus humor instar lactis exit, scabiésque succedit. Fiunt autem ex feruido impuróque sanguine sub cutem effuso. αἱ ἐφηλίδες.

Scabies aspredo cutis est, seu leuis exulceratio pruriens aut interdum rodens. Fit autem ex humidiore quauis pustula, siue pallida, siue liuida, siue nigra sit: quę rupta vlcusculum in cute profert humidum, aut etiam interdum ex- ξυσμός.

purgata sanie aridum, idque modò cũ prurigine sola, modò cum leui rubore in ambitu, cúmque calore ac dolore. Ex resiccata sanie crustula obdurescit, qua sæpe vlcusculum obducitur. Vt autem pustularum, ita & scabiei species multæ, humorésque multi ac varij earum causæ existunt, quos & dolor & color & manantis saniei species distinguit. E toto quidem corpore scabies erumpere solêt, sed ex capite pessimæ, quæ idcirco peculiari nomine sunt insignitæ. Appellãtur autẽ psydracia, fauus, & manãtia capitis vlcera. Fauus, qui Græcis est cerion, saniem amplis foraminibus emittit mellis crassitudine. Vlcus manans, quod Græcis est achor, glutinosam saniem angustis foraminibus eructat. Hæc scabiei genera ab ea simplici capitis scabie distãt, quæ summã duntaxat cutem obsidet. Hinc autẽ cerion & achor dignoscuntur, quòd euulsi capilli radix crassa in primis est, lento crassóque humore obsita. Causa est nitrosa salsáq; pituita aut melancholia, sub cute malignè putrescens, quæ quoniã capillorum radici multa inhærescit, & capitis quàm cæterarum partium cutis densior est, ex ea detergeri aut elui tota vix potest. Quocirca vlcus ægre sanescit, atque ex humoris pernicie in primis contagiosum pueris existit.

Verrucarum genera licet exigua sint mole, quòd tamen fœda sint ac plerunque molesta, in morbis haberi debent. Verruca pensilis, quæ acrochordon Græcis appellatur, parte quidẽ summa latior, ima verò quæ ad cutem est tenuior, qua quasi pediculo innititur. Exquisitè dura est & aspera, cuti concolor. Altera thymium dicta, & colore thymi florẽ repræsentãs, ad cutem etiam tenuis est, in summo lata, dura & aspera, pensili minor. Hæ quidem verrucæ rarò solitariæ, sæpius complures proueniunt, maximè in palmis pedibúsque puerorum. Plerumque inopinatò comparẽt, atque etiam nonnunquam subitò disparent. Verruca sessilis, quæ Græcis est myrmecia, humilior est thymio, lupino vix vnquam maior, dura, stabilis, latiore basi, radices altè exigens dolorem ciet. Clauus vt sessilis verruca, in cute eminet, albus, rotundus, callosus, parte summa clauorũ capiti similis, sed prædura, [illegible]dáque radice intrò se infigẽs, quasi ex ossiũ membranis emergat & expullulet. In digitis plãtísque pedum ex calcei pressu aut intertrigine nasc. solet: acuto interdum dolore sponte feriens, semper verò ingredieti molestus. Callus colore atque substãtia clauo similis, obdurata est summa cutis ex labore, in palmis aut in inferioribus

pe-

pedum plantis succrescens. Nullam tamen radicem altè demittit, ac proinde prorsus est doloris expers.

Maculæ. CAP. VI.

CVTIS etiam vitia quædam nihil prominent, sed æqualia manent nulla asperitate: huiusmodi sunt maculæ quæcunque alieno colore hanc fœdant. vt vitiliginis species, lēticulæ, ecchymomata, sugillata, stigmata, vibices. Vitiliginis tres sunt species: alphus, melas, leuce. In his cutis fœdatur dispersis maculis, neque continuatis, neque cohærentibus, sed quæ sedem mutant ac serpunt. Sub his sensus aut omnino perit, aut multo stupidior euadit, vt ne si cutis scalpatur & interdum ne si acus quidem leniter infigatur, percipiat. Alphus albo, melas nigro colore velut vmbra inficit: atque hi summam duntaxat cutem occupant. Leuce albo etiam, vt alphus, colore describitur, sed altiùs descendit cutémque totã prehendit. In hac pili excidunt, aliíque albi ac tenues succrescunt lanugini similes. Cōfirmata leuce perfrictione nusquam rubescet, neque adacta acu sanguis, sed aquosa duntaxat sanies exit. Videtur præterea & interdum vitiligo quædam rubro, fusco, aut liuido colore, cuius sensus aut perit aut stupidior est, hócque genus vniuersum iuniores malum mortuum appellant. Hæc vitia peculiaria iis sunt, quorum malus est habitus: omnium quippe efficiens causa est humoris impuritas. Alphi quidem & leuces crassa glutinosáque pituita, melanos bilis atra, cæterorum humor fœdo colori consentaneus.

Lentigo & varus in facie potissimùm & in manibus, nonnunquam in pectore emergit lentis magnitudine, colore fusco, crebris quasi guttis dispersa: his familiaris qui ruffo sunt pilo. Interdum hyeméque præsertim sponte deletur, æstate reuirescit ac crebrescit. Accidunt & partibus cæteris maculæ maiores, palmæ interdum magnitudine, colore etiam fusco, & quæ quibusdã temporibus & oriuntur & desinunt, quæ quoniam naturæ eiusdem sunt, in id quoque genus pertinent. Has autem constat ex melancholico succo nasci, qui è visceribus in cutem sit effusus. Interdum etiam peculiari cutis vitio & affectu contrahuntur, quo illius alimentum, etiam si purum sit, corrumpitur alienúmque colorem subit. Cutis enim extrinsecus infecta suum pariter cibum mutat, quemadmodum & maculæ ab ortu primáque conformatione, vt signa quædam nobis inustæ, nulla possunt ratione deleri: & si nonnunquã obscurantur, tempore

Handwritten marginalia: λέρματος, ἀσπίλος, κηλίς. ὁ ἀλφός. λεύκη: ὁ φακοί

tamen virescunt, alię quidem cum maturis fragis aut cerasiis, aliæ vindemiarum, aliæ alio tempore alióve cœli statu. Quinetiam vt exanthemata, ita etiam aliæ quædam maculæ venenatæ qualitatis contagione sine pustulis efflorescunt, tum colore tum figura variæ, atq; etiam interdum inauditæ: idque vel aëris inquinamento, vel hausti veneni pernicie, vel virulentæ bestiæ morsu: quæ non nisi extincta venenata qualitate deleri possunt.

τὸ ἐκχύμωμα.

Ecchymomate quoque cutis fœdatur, hoc enim est sanguinis per cutem effusio atq; concretio. Effunditur autem è tenuibus exilibúsque venis in cutem sparsis, quæ ob sanguinis copiã aut tenuitatem aut acrimoniam vel anastomosi, vel diapedesi reserantur: crebriùs verò vel labore immodico, vel contusione ex ictu casúve rumpuntur. Ex his ergo sanguis per cutem effusus coit, modò cũ leui tumore ac dolore, modò citra hæc, eiúsq; colore inficitur cutis. Primúmque liuescit, ac tum affectio pelioma Græcis nuncupatur: deinde nonnũquam nigrescit, éstque tum melasma: vtraque nobis sigillata dicuntur. His minora sunt stigmata, minorésque vibices quales relinquuntur è flagellis.

τὸ πελίωμα. τὸ μέλασμα. τὰ ὑπώπια. τὰ σίγματα καὶ μώλωπες.

De gangræna & abscessu. CAP. VII.

γάγγραινα. ὁ σφάκελος.

MAGNA sæpe vitia phlegmonis aliísque tumoribus succedant, quorum non aliud gangræna peius. Est enim incipiens partis corruptio: quæ quum iam eò processit, vt pars corruptione extincta & emortua sit, Sphacelus id est, sideratio nuncupatur. Hæc in osse caries est, in carne cæterísque partibus generis nomen retinet. Primum igitur coloris flos perit & extinguitur: quúmq; iã sphacelus est, pars liuet aut nigrescit, tumida, mollis ac prorsus cadauerósa: nec arteriarũ pulsus est, nec dolor, sed nec sensus vllus, vt etiam sine sensu doloris altè scalpellus adigi possit.

Extinctio & suffocatio caloris natiui quibus ex causis.

Oritur autem quũ pars affecta vitali calore ac spiritu destituitur: aut quia corde per arterias influere prohibetur arctiore vinculo, contusione vel obstructione: aut quia insitus partis calor præfocatur & extinguitur, idque vel humorum copia, vt in magnis inflammationibus, vel ingenti obstructione quæ perspirationem prohibet, vel penetrabili frigore, vel venenata atque maligna qualitate.

τὸ ἀπόστημα.

Abscessus, apostema Græci dicunt, est collectæ materiæ in pus aut in alienam substãtiam conuersio. Inflammationis quidem materia, quę sanguis est, extra venas putrescit, cuius si tanta est putredo vt nequeat ab insito calore vinci

sæpe

ſæpe in gangrænam tranſit: ſin verò vincatur, concoctione in pus faceſſit, eáque puris collectio abſolutè eſt abſceſſus. Hic quum fit, locus tumentior, durior, rubicundior, feruidior ac antea apparet, dolor incumbit vehementior, íſque pungens ac lancinans, atque ſi locus inſignis eſt, febricula rigórque inordinatus noctu potiſſimùm fatigans. Abſceſſu iam facto miteſcunt omnia, tumor in mucronem magis attollitur, excitatúrque cutis prurigo. Pus enim cineri cõparatur, cuius iam calor deferbuit. Fiunt porrò & alij abſceſſus ex frigidis, duris, inueteratúſq; tumoribus, quorum materia neque inflammatur neque ſuppurat. Ex his non pus, ſed aliena quædam ſubſtãtia eruitur, ex frigido humore concoctionis vi genita. Ita enim his apertis potiſſimúm re que inueteratis, ſubſtantiam deprehendimus ſimilem vel grumo, vel oſſi, vel vngui, vel pilo, vel lapidi, vel adeni, vel ligno, vel carboni, vel luto: ea in carnoſa parte ſuccreuit, ſed nulla cyſti obuoluta. Fiunt & alij quoque abſceſſus quorũ materia cyſti & tunica concluditur, atque ex materiæ conditione tres emergunt eorum differentiæ, ſteatoma, atheroma & meliceris. In ſteatomate quæ extirpatur ſæuo, in atheromate pulti, in meliceride melli perſimilis eſt, circum quam tunica vetuſtate obduruit. Hæc in reliquis partibus corporis rariſſimè, crebrò in capite progigni ſolent, quòd huius cutis denſa materiam diu cohibeat, dum in alienam externámque ſubſtantiam concedat. In hæc quoque genera pertinent capitis tumores, iunioribus teſtudo & talpa dicti, niſi quòd fortè diſtent magnitudine. Quoniã autẽ lenti ſunt hi abſceſſus, ac ſenſim multóque tempore gignuntur, aut nullo aut obſcuro dolore exercent, niſi quum fortè acriùs ſuppurant.

τὸ στεάτωμα. τὸ ἀθέρωμα. ἡ μελικηρίς.

Sinus, venter eſt & obtecta laténſque capacitas expurgato abſceſſu manens. Quum ſanguis in phlegmone, aut alia in abſceſſu materia putreſcit, contagione vicinam quoque carnem, & interdum neruorum venarúmque fibras corrũpit & exedit, quę & puris naturam ſubeunt, & cum pure defluunt. Proinde pure affatim effuſo, neceſſe eſt intus ſinum relinqui, quo id tenebatur. Quum enim pus exitum nullum habens diu coercetur ac intus ſubſidit, proxima quæque & adhuc ſana rodendo ſinuat, ſícque latè ſinus ſe fundit. Hic ſi in longum exporrigitur, longióréque ductu pus emittit, fiſtula nũcupatur: eſt enim arctus oblongúſq; ſinus. Hæc ex figura modò ſimplex, modò multiplex, quaſi

ὁ κόλπος. ἡ σύριγξ.

ramulis sparsa, interdum recta, interdum tortuosa flexuosáque est. Recens. sinus atque fistula carne sua circunuoluitur, cuius tandem latera vetustate obdurescunt, quòd pure adhærente nec tempestiuè deterso atque concrescente occalescant. Hoc tanquam pariete aut velamento sinus fistuláve circundatur, qui & tum callosus appellatur.

τυλλώδης κόλπος.

De vulnere. CAP. VIII.

τραῦμα.

VNITATIS solutio in vtramque partem tum similarem tum organicam incidit, éstque cõmunis vtriusque morbus. Quæcunque interiorem & ex corporis vitio originem habet, aut quæ pus putrediné mve cõtraxit, vlcus appellatur. Nã & phlegmone aperta, & vulnus quod incuria iã sordidũ ac putre euasit, specie mutata vlcus est. Quæ vero extrinsecus orta est, si cæsim infertur, plaga aut vulnus: si punctim ab acuto telo, punctio: si collisu à re graui, in carne quidem contusio, in osse fractura: at in membrana, neruo atque vena ruptio nuncupatur. Euidentes causæ aut incidunt ac vulnerant, aut pungunt, aut contundunt, aut multifariam agunt. Incidunt ensis & quæcunque longiore sunt acie. Pungunt pugio, sica, sagitta, animalium morsus & quæcunq; mucrone sunt prætenui. Contundunt casus, violenta incursio, motus vehemens, vociferatio. Multifariam agunt, venabula, retusa tela & quæcunque vulnerando contundunt. Hinc igitur tres primæ fiunt solutæ vnitatis differentiæ, vulnus quod partis est mollioris, vt cutis, vt carnis, venæ, arteriæ, nerui aut membranæ. Punctio verò vniuscuiusque partis perforatio. Contusio seu collisio mollioris partis frequens interior diuisio, externa facie integra. Durioris verò partis vt ossis (quod irruenti corpori duro non intrò cedit, nec in se compellitur) solutio, fractura est. Tensarum verò partium, vt nerui, membranæ, tendonis, venæ & arteriæ, ruptio. Hæc quidem simplicia sunt solutæ vnitatis genera, ex quorum commistione composita emergunt. Vniuscuiusque multæ rursum species existunt. Nam vulnus aut simplex est aut cauum. Hoc ita appellamus in quo propriæ substantiæ portio quædam perit. Simplex rursum aut summum est, quum cutem solam occupat, aut profundum, quum in carnem in aliásve subiectas partes infligitur. Longum aut breue, magnum aut paruum, atque in his non longitudo sola, sed altitudo quoque & latitudo spectanda. Rectum vel obliquum, ęquale vel inęquale, vt quod parte vna summum est aut angustum, altera pro-

πληγή. ἡ τρῶσις. νύγμα. θλάσμα. κάταγμα. ῥῆγμα.

τραῦμα. νύγμα. ἡ θλᾶσις.

κάταγμα. σπάσμα, ἢ ῥῆγμα.

profundum aut latum. Singulæ eiusmodi differentiæ tum
sensib. præsertímque visu atque tactu tum infligentis cau-
sæ animaduersione internosci solent neque (quum coram
sint & in conspectu positæ) alia de se indicia postulant. Sed
tamen causæ quæ vulnus inflixit & materia & figura & ma-
gnitudo & vires æstimandæ sunt. Materia aut lignea est,
aut arundinea, aut ferrea, aut ærea, aut stannea, aut plum-
bea, aut cornea, aut vitrea. Figura aut acuta, aut obtusa, re-
cta, curua, angulosa, sulcata aut spiculis alata. Magnitudo
teli admodum varia obtingit, cuius etiam appellatione ir-
ruendi impetus comprehenditur: vt sit vtrinque vulneris
magnitudo cõspectior. Vires eius materiæ quę vibratur in-
terdũ nullæ sunt, interdum aut simplici aut venenata qua-
litate infensæ sunt: simplici vt cauterium & septicũ medi-
camẽtum: venenata vt tela toxico immersa extinctáque, vt
rabidi canis, serpentis aut muris aranei morsus: vt scorpij,
viperæ aut phalãgij aculeus. Hæc verò nõ ampliùs simpli-
cia & solitaria sunt vulnera: quemadmodũ nec quæ vel in-
temperiem, vel ingentem dolorem, vel phlegmonem, vel
pruritum comitẽ habent. Hinc autẽ illa nosci possunt, quòd
symptomata quàm pro simplicis vulneris conditione gra-
uiora suscitent, maximè verò quæ toxicorũ & virulẽtarum
bestiarum ictibus infliguntur, de quib. posthac plenior erit
tractatio. Nunc autem ad eas notas pergo quę demonstrãt
quæ pars in quouis vulnere plurimùm sit affecta. Incisa ve-
na, sanguis abundè profunditur, eóque abundantiùs quo
amplior atque turgidior ea fuerit: profluit autem continẽ-
ter & æquabiliter nullo subsultu, sanguis crassiusculus at-
que rubicundus. Ab arteria verò tenuis, flauus feruidúsque
manat, neque is ęquabiliter, sed pulsu quodã & saltu: quum
enim arteria se summittit, copiosior exit. Neruo autem seu
punctim seu cæsim vulnerato, motus interdúmque sensus
perit aut certè offenditur, torpórque accidit partib. vulneri
subiectis, dolor ingens excruciat, inflãmatio partem exercet
nonnunquam in gangrænam desinens, febris accenditur,
cerebríque consensu sæpe delirium succedit. Conuulsio
quoque insequitur, ídque frequentiùs puncto & quadam-
tenus secto quàm præciso neruo. Vulneratis tendonib. aut
membranis quæ tum caluam tum reliqua ossa conuestiũt,
eadem signa at obscura tamen obtingunt: multóque magis
cæsis articulorum vinculis. Os vulneratum si nudatum est,
immisso specillo scabrũ exasperatúmque percipitur nullo

Symptomata & signa quæ indicant partẽ quãcũque vulneratam.

dolore, nisi quũ fortè obtegenti membranæ duriùs occurritur. Iam verò quã intus partem vnumquodque penetrãs vulnus attingat, signis iudicandum. Si ex capitis ictu meninges vulnus acceperint, atrocissimus dolor inest, qui & mãsu adductisq; maxillis, & spiritus cõtentione exacuitur, protinus vomitio cõsequitur: identidem ac subinde recurrens: sanguis intro effusus nonnunquam vel è naribus, vel ex auribus, vel ex oculis promanat: sensus interdum quasi attonitis obtunduntur, neruíque distenduntur: nec multò post febris atque mox delirium exoritur, præsertim quum inflammatio occupauerit. Si cerebri quoque substantia offenditur, vt facilè fit quum amplificatum id (vt plenilunio) omnem caluæ capacitatem implet, mens labat symptomatáque omnia ingrauescunt, ac sæpe cerebri portio non citra vitæ perniciẽ excidit. At si altiù in cerebri ventriculos vulnus sit inflictum, aut si transfossi sunt oculi, repentina mors insequitur, perinde ac percusso corde: illic quippe vis animalis, hic autem spiritus atque etiam sanguis confertim emanat. Quum pectoris vulnus in cauum subit, expiratione flatus erumpit, atque vel aloes vel myrrhæ vel aristolochię puluere in vulnus infuso, mox amaror impartitur ori. Vulneratis pulmonibus præter hæc, expuitio spumans cruentáque fertur, spiritus difficilè atq; cum sono editur, deinde ni repentina mors sequatur, tum febris tum marcor hominem sensim conficit. Consauciato corde protinus extrema frigescunt, mórsque in propinquo est: atque ea derepente irruet, si sauciatio in illius sinus descenderit. Arteriis venísque amplioribus inibi dissectis magna sanguinis viriúmque facta profusione, sudores frigidi fœdidíque exeũt mortis nuncij. Transfixum diaphragma præcordia conuellit, summam infert difficultatem spirãdi, delirium quoque & mentis alienationem, nonnunquam tussim & expuitionem cruentam, tandémque haud secus atque ictus pulmo tabem atque interitum: maximè quum parte id media afficitur, vt quæ neruosa exanguísque sit, & continenter agitetur. Extremarũ verò partium quæ carne multa sunt præditæ vulnera interdum agglutinantur. Vulnerata gula nullus cibi potúsve transitus est, quicquid assumptum fuerit, protinus euomitur: singultus, animi defectio, ac plerumque conuulsio distorquet. E vẽtriculi vulnere quod in capacitatem subit, cibus & potus erumpũt, vomitio quoque frequens est, & singultus, & animi defectio, nec ex eo diu

Si interior pars quæpiam consauciata sit & offensa, quæ eius sunt indicia.

quisquam

quisquam seruari potest. Dissectis intestinis fæces minimè descendunt, sed in abdominis spatium illabuntur graui exorta putredine: atque plaga vel fæces ipsas vel earum odorem fundit. Iecoris aut lienis vulnus quum per summa est, præcordia ad spinam reducit, cruẽtas tum vomitiones tum deiectiones mouet, lateris punctiones doloréſque ad iugulum quòd è directo est, animi defectiones atque febrem, alui profluuia, quibus tandẽ quasi atrophia corpus liquescit & absumitur. At quod altiùs vulnus infligitur, animi defectione frequenti sudoréque frigido mortem accelerat. E rene læso mictio fit cruenta eáque parcior, dolor ad inguina atq; testes deuoluitur, vrina sub abdomine collecta hydropis quandam speciem exhibet. Eadem propemodum & percussa vesica infert, atque insuper vomitionem, singultũ, deliria, vrinęque profusionem è vulnere, quibus & mors succedit. Discissa spinæ medulla subditæ partes resoluuntur, earúmque motus ac sensus omnísque functio intercidit, vt etiam modò stercus, modò vrina, modò semen pręter voluntatem exeat. Raro autem simplex vulnus vsquã consistit, sed ferè partes complures occupat atque comprehendit, è quibus & multa & variè confusa signa existunt.

De vlceribus. CAP. IX.

VLCVS est fœda impuráque continui solutio. Impura quidẽ fit, non vt vulnus sanguine, sed vel humoris vitio, vel hinc genita sanie, vel pure, vel quauis alia corruptione, non extrinsecus, sed ex vulnere ipso profecta. Vulnus extrinsecus accipitur: vlcus nonnunquam extrinsecus quoque, vt quũ vel septico medicamento, vel cauterio corpus inuritur: at sæpius huic origo spontanea ex interiori vitio est. Itaq; omnis efficiens vulneris causa, euidens est, vlceris verò plerũq; interior, quiuis scilicet humor præter naturam collectus. Hic enim vel exesione vlcus gignit, vel in vulnere accepto vetustate aliáve ratione succrescit. Est autem vlceris interior illa causa duplex, antecedens & cõtinens. Antecedens est corporis impuritas atque cacochymia, aut ex improbo victu, aut ex viscerum praua affectione contracta. Continens est, vitiosus humor omnísque corruptio in affecta parte consistens ac hærens. Vulnus ergo solitarium existit, neq; illi causa assidet: vlceri sua semper comes est causa, quæ quod genuit etiamnum fouet. Præcipuę vlcerum differentię & ex iis quę dimanant, & ex causarum varietate statuuntur. Vlcus quidem quemadmo-

τὸ ἕλκος

ἕλκος. dum & vulnus appellare licet magnum paruum, summum
ἰχωρρόουν, profundum, rectum obliquum, æquale inæquale, recēs aut
ἰώδες, ῥυπαρόν, inueteratum, at non illius propriæ sunt differentiæ. Ab iis
πυώδες, autem quæ in vlcere succrescunt indéque manant species
σκωληκιῶν. hæ fiunt: vlcus saniosum, virulentum, sordidum, purulentum atque verminosum. Est autem sanies omnium quę de-
ἰχώρ. fluunt tenuissima, minimè glutinosa, subalbida aut subrubicunda. Quod hac crassius existit, si glutinosum quoque est, siue Græcorum ichor sit siue meliçeria, nostris virus appelletur: pus vtróque crassius est & albidius, minimè tamē glutinosum aut cohærens: hoc ex vlcere exit iā sanescente, sanies ex incipiente atque crudo, virus ex maligno. Vnum-
ἰός. quodque autem vitiosum habetur, si multū, tenue, dilutū,
πύος. liuidum aut nigrum, mali odoris & acre: tolerabilius verò
ῥύπος. si omnia obtineat contraria. Sordes hisce omnibus crassior
σκώληκες. glutinosiórque est ac minimè profluit, sed veluti concreta adhæresc it vlceri. Vermes tum sordis tum putredinis soboles sunt, soléntque in neglecto vlcere procreari.

Vlceris porrò differentiæ ex continente causa hæ sunt: vlcus phlegmonodes, erysipelatodes, œdematodes & carci-
κακόηθες nodes: dein exedens, cacoēthes & putridum. Nam inter-
ἕλκος. dum ex adaperto quodam tumore fit vlcus, interdum citra tumorem ex humoris partísve corruptione. Ex tumore fit phlegmonosum aut erysipelatosum aut œdematosum aut cancrosum, quod & cancer dicitur exulceratus. Sine tumore verò vlcus fit exedens, quod partem cui insidet, assiduò
νομῶδες. excauat exterítque. Quinetiam depascens (Græci nomodes appellant) quòd non solùm affectam partem excauat, sed & vicinas quoque integras absumit & quasi depascen-
φαγέδαινα. do depopulatur. Huius quoque species est phagedæna, serpens quidem vlcus & obambulans, sed solam cutem, non autem subiectam carnem rodens ac depascens. Omnium causa est biliosus, acer & mordax humor, aliàs crassus, aliàs tenuis confertim in partem effusus. Succedunt ea herpeti & erysipelati, interdum & vulneri quod acrius medicamentum exasperauit.

κακοήθη καὶ Ab his sunt vlcera cacoēthe, id est maligna & ægrè sa-
δυσίατα, nabilia, quæ etiam quòd difficilè ad cicatricem ducantur
τηλέφια καὶ Græcis dysepulota nuncupantur. In hoc genere sunt Te-
χειρώνεια lephia atque iis deteriora Chironia. Ea ferè magna, non ta-
ἕλκη. men putrida sunt, neque tetrum odorem expirant, neque depascunt, neque dolore excruciant, sed oras habent tu-

men-

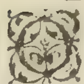
mentes, præduras atque callosas: proinde non facilè sanescunt, cicatrice interdum obducuntur tenui, sed quæ mox dirupta vlcus renouat: exulcerato cancro ferè similia, nisi quòd tumore nullo obsidentur in ambitu. Horum præter vulgare humoris vitium, cæca quoque malignitas causa statuenda, quæ vix abigi profligaríve potest. Talia ferè ex pestilentia relinqui solent.

Putridum vlcus proximum his est, in quo non id solum quod exit, sed ipsa quoque vlceris caro computruit, atque mollis, glutinosa & cadauerosa iam reddita, tetrum grauémque odorem exhalat. Hoc nisi coërceatur plerumque in sphacelum deducit. Oritur nonnunquam ex sola humoris pernicie, sed hinc tamen frequentius quòd partis insitus calor vel ab arteriarum obstructione vel alia quauis ex causa sit extinctus, neque iam possit partis substantiam & integritatem tueri. Vlceris igitur cuiusque species eiúsque continens materia tum ex iis, tum ex eorum quæ dimanant substantia atque colore, tum ex orarum duritie vel tumore vel colore noscenda. *σηπεδονώδης.*

Ad hæc verò vt perfectior instituatur curandi ratio, causam quoque vlceris antecedētem, & quicquid in illius ambitu consedit, etiam atque etiam circumspicere oportet & accuratiùs explorare. Multa enim plerumque circumstant, sine quorū animaduersione nequeat vlceris sanatio compleri: cuiusmodi sunt intemperies præter naturam, phlegmone omnisque tumor: varix, contusio aliáve carnis corruptio. Intemperies deprehenditur partis colore, contactu, laborantis sensu atque remediorum vsu. Tumor præter naturam quum tactui visuique sit obuius, seipso innotescit. Hic autem vlceri materiam pabulúmque suggerit, vt (ni prius sublatus sit) nequeat vlcus omnino sanescere. Varix quoq; aut quouis modo dilatata vena, si in vlcus materiam eructat, id agglutinari non sinit. Contusio autem omnisque subiectæ carnis corruptio aut vitiositas, haud secus ac intemperies vlcus sanari prohibet. Neque enim id carne impleri, neque agglutinari neque cicatrice rectè obduci sinit, ni conuenientem naturæ suæ modum obtineat. Quinetiam viscerum præsertim verò iecoris atque lienis constitutio, totius denique corporis habitus tenendus, quòd ex bono facilis, ex malo habitu difficilis sit vlceris curatio: hac ex causa hydropicorum & ictericorum vlcera ægrè sanescunt. *Antecedēs vlceris causa.*

De oßibus fractis, luxatis aut aliter vitiatis. CAP. X.

τὰ καταγματα.

Ossi quoque peculiaria vitia insunt vlceri finitima: nam & continuitas soluitur & id loco mouetur. Cõtinuitas soluitur quũ id aut vitiatur, aut colliditur, aut foratur, aut finditur, aut frangitur. Vitiatur vel quum nigrum euasit, à candente ferro vstum, à maligno vlcere, à fistula, à cancro assidente inquinatum: vel quum pingue & molle vel etiam quum cariosum fit. In his non solus color, sed & ossis soliditas perit: quę in nudato osse satis est conspicua, in cõtecto verò explorari debet specillo tenui in vlcus immisso, dum os attingat: molle siquidem & asperũ depreheditur. Colliditur atque cõtunditur nonnunquã cum nulla diuisione pars illius summa ex ictu solùm exasperatur: nõnunquã quũ integra cõtinuatione inflectitur, vt costa atque cartilago, at verò propriè quum in interiorem partem impellitur. Hoc concauum quodammodo fit, quemadmodum & ænea vasa quũ illiduntur. Infantibus & iis quibus etiamnum tenella sunt ossa, præsertim verò caluariæ, peculiare hoc vitium. Tum quidem incumbens caro contusa est atq; sub ea depressum os cauúmq; tactu dignoscitur. Foratum est os quum adacto tenui mucrone demissóque tenui specillo vndique soliditas existit. Finditur rectũ & vt lignũ in longitudinem, frãgitur vel trãsuersum vel obliquum: atq; huius extrema modò retusa, modò acuta sunt, hæcque sæpius carnem vulnerãt aut neruum. Quinetiam fragmenta ab his tenuia interdum recedunt non sine compunctione ac dolore. Fissum fractúmve os facilè cognoscitur si illius fragmenta suis sedibus mouentur: aliud enim super aliud effertur, ac proinde asperitas & inæqualitas tangenti occurrit, mutatúrque interdum partis figura. At nonnũquam fit vt fragmẽta omnia in suis sedibus persistant, ac tum obscurius est malum: nihil enim pungit, nihil resimum est, sed tactu omnia sunt æquabilia membróque sua figura manet. Hinc tamen conijcere licet, quòd pars contacta dolet, neq; suo perfungitur munere: tota intumescit ac plerumque calet, euidentes quoque ictus causæ antecesserunt. Atq; hæc omnibus quidem ossibus communia sunt, nunc quicquid vnicuique peculiare est persequamur.

Caluariæ fractura & fissura.

Caluariam penitus frangi aut etiam findi periculosissimum, & nihilominus cognitu difficillimum est. Quum caput vehementer percussum est re quapiam dura, aspera atque vasta, sanguísq; per aures aut per nares effluxit, & bilis

vomitio

vomitio & vertigo insequuta est, homóque quasi attonitus concidit, sine voce, sine sensu, magna fractæ caluariæ suspicio esse debet. At hæc certe interdum ea nondũ fracta obtingunt, concussio duntaxat vehementius cerebro. Sed & nonnunquam sine his quosdã vidimus fracta caluaria dies circiter octo quasi minimè affectos, ad cõsueta munia prodire, quos tamen postea ingens symptomatum turba prostrauit. Itaque quum fracti ossis opinio est, nullum certius signum sit, quàm demisso in plagam specillo id explorare. Si quid enim in osse asperum extra suturas occurrit, fractum idipsum est: si nihil nisi læue & lubricum, integrum manet. Interdum etiam ex malis symptomatis fractæ caluariæ suspicio est, nec tamen qua parte vulnerata est cutis, sed altera os finditur: ac tum circumspectiùs quærendum nunquis locus mollior sit aut tumeat aut doleat, in hoc quippe ruina existit. Porrò autem si malis quas dixi notis statim per initia vel mentis alienatio, vel torpor, vel neruorum resolutio vel distẽtio accesserit, non modò fracta, sed & depressa caluaria meninges cerebrúmque premit. At si ea multo pòst tempore superuenerint, vel ex phlegmone, vel ex humorum illuuie originem trahunt. Siquid autem in naribus aduersum frangitur, siue os siue cartilago est, nasus desidit, coarctantur nares, spiritúsque ægrè ducitur. A latere verò si quid fractum est, aut locus cauus apparet, aut nasus in alteram partem contorquetur. Fracta verò maxilla quemadmodum & iugulum, non nisi communibus indiciis deprehenditur. At costa si tota perfringitur, præter eas notas, sanguinis quoque sputum, grauissimum dolorem, spirandi difficultatem, inflammationem, febrem, suppurationem vitæque periculum infert. Contusio atque depressio, eadem quoque sed leuiora multo. Quum quid verò in spina fractum est, quoniam acutum id est, vtique pungit, locus concauus fit, corpúsque in partem interiorem nititur. Humerorum atque fœmorum fractorum non alia quàm communia signa sunt: vti neque brachiorum neque tibiarum: quanquam in his non parum ad rem pertinet considerare alterúmne os an vtrunque sit fractum. Hæc de fractis ossibus, nunc de luxatis.

Luxari os dicimus quod vel prolabitur vel quouis modo sede sua mouetur. Id si perfectè fit & articulus prorsus excidit, ossísque caput è sinu suo promouetur, vitiũ hoc Græci ἐξάρθρωμα vocant. Si verò os ab osse paulũ recedit, eáque τὰ ἐξαρθρώματα.

inter se dehiscunt atque diducuntur, παράρθρωμα. Vtrumque autem modis quatuor fieri solet: aut enim in partem priorem, aut in posteriorem, aut in interiorem, aut in externam os elabitur. Fit autem prolapsus omnis interdum ab externis causis vt ab ictu, casu & ab aliis quæ violenter os aut è propria sede dimouent, aut vincula disrumpunt, aut laxant, ídque frequentiùs in pueris & imbecillis, quàm in robustis. Interdum etiam ab interiore causa, quæ vincula articulósque laxat & infirmat: vt quum humor pituitosus, mucosus ac lubricus exuperat, qui vel multitudine vincula emollit vel lentore ossa lubrica efficit. Luxati autem omnis articuli hoc indicium est, quòd qua parte os prosilit, articulus extuberat, aduersa è qua recessit sinum habet: membri figura peruertitur, neque recta manet, membrum ægrè in eam partem flectitur in quam os excessit, in aduersam perfacile. Et hæc quidem luxatis omnibus sunt communia, quid verò singulis accidat, deinceps dicendum. Maxilla & in partem priorem & in alterutrũ latus promouetur. Quum in priorem, mentum prominet forásque excedit, & inferiores dentes longiùs superiorum sedem excedunt: quum verò in latus, mentum in contrariam partem contorquetur, nec dentes inferiores paribus respondent. Ceruicis vertebræ si in partem interiorem procidant, ęgrè tum spiritus ducitur, tum cibus voratur, sinúsque inest: si in externam, pręter hęc mentum etiam pectori comittitur & tumor in ceruice prominet. Sic propemodum & quum in spina vertebræ prolabuntur, licet non prorsus excidant, ea posteriore parte vel prominet, vel excauatur, vel in alterum latus inflectitur, neque amplius recta illius figura manet. At verò quum toto loco mutatæ sint vertebræ, quoniam & membranæ & nerui premuntur aut etiam diuelluntur, præter ea quæ dixi, ex iis quæ super septum transuersum sunt, brachia atque latera aut resoluuntur aut distenduntur, vomitio spiritúsq; difficultas incidit. Ex iis verò quæ sub septo, cura resolutione aut distentione laborant, vnde aut fæx alui aut vrina modò supprimitur modò præter voluntatem exit. Humerus in alam frequentiùs, in priorem partem rariùs, in superiorem nunquam prolabitur: si in alam, brachium recedit à latere, neque in id adduci potest: si in priorem, brachium in posteriora facilè, in priora difficilè inflectitur. Cubitus ab humero in omnem partem excidit: quum in posteriorẽ, brachium curuum est, neque exporrigi potest, estque altero breuius:

breuius: cum in priorem, extentum idipsum est neque incuruatur. Similis quoque luxatæ manus est ratio. Fœmur si (vt sæpissimè fit) in interiorem partem prolabitur, crus totum extrà porrigitur, vix alteri iungi potest, estque eo longius. Si in exteriorem, vt nonnunquam contingit, crus totum intrò spectat, éstque altero breuius. Rarò autem admodum vel in priora vel in posteriora luxatur.

Genu in omnem præterquam in priorem partem conuerti potest: quod signis communibus internoscitur. Hinc etiam quod perinde atque in fœmore nerui intendi solent. Palmæ plantæque ossa modò in priorem partem modò in posteriorem prodeunt, atque in ea parte tumor apparet, in aduersa sinus. Digiti tum manus tum pedis in partes omnes excidunt, communésque notas habent, quia neque naturalem figuram retinent, neque possunt in eam partem flecti in quam prolabuntur.

His expleta atque conclusa sit Pathologia, quæ est affectuum, causarum & signorum, omnium denique quæ præter naturam in humanum corpus incidunt tractatio. Quanquam autem ea in breuem quasi formulam comprehensa videri potest, quisquis tamen acri studio attentáque cogitatione singula expendet atque æstimabit, tandem percipiet nihil eorum prætermissum esse, quæ ad perfectam rerum & morborum cognitionem pertinent, & ad medendi vsum conducunt. Præstabilia quæque videor persequutus, minutioribus iis duntaxat neglectis, quæ nullo studio in cuiusque vel mediocriter eruditi captum ac mentem venire possunt.

Libri septimi Pathologiæ, de extern. corp. affect. finis.

INDEX IN SEPTEM

PHYSIOLOGIÆ LIBROS.

Allan-

B

Fœmina

G

H

I

N

Naturæ

O

Q

R

Respi-

Tem-

V

Indicis Phyſiologiæ Finis.

INDEX IN PATHOLOGIÆ LIBROS SEPTEM.

B

Conce-

D

G

Ortho-

Q

R

S

T

Tympa-

Indicis Pathologiæ Finis.

IO.FER-

IO. FERNELII

AMBIANI, THERAPEVTICES VNIVERSALIS, SEV medendi rationis, libri septem.

PRÆFATIO IN LIBRVM PRIMVM.

Naturæ legibus esse medicinæ leges consentaneas.

NIVERSA illa mundi natura, omnia continens atque per singula meabilis, vt Solis & lunę reliquorúmque syderum cursus & conuersiones, temporúmq; vices & tempestatum commutationes atque Oceani æstus reciprocationésque moderatur: ita & hanc rerum immensitatem ordine certo & constantia regit immutabili. Nec verò tam sapienter & vniuersa gubernare & singula fouere posset, nisi diuina quadam mente architectatrice & conseruatrice vteretur: quæ cõsilio & recta ratione omnia prudenter administret & prouidenter tutetur. Hæc autem ipsius ratio, lex est naturæ, summa quippe vis insita in natura, qua administrantur omnia atque existunt & conseruantur singula: ceu imperium quoddam cui cuncta pareant & sine quo nec rerum natura nec mundus ipse cõsistat. Atque hæc quidẽ lex vnà cum mundo nata, è summa est mente Deiq; numine profecta. Nam, vt inquit Plato, quũ Deorum sator mundum naturámque conderet, huic simul leges fatales indixit. Iam verò quicquid aut animantium aut stirpium aut metallorũ genere continetur, inferiore hac mundi regione comprehensum, id peculiari quoq; quadam natura (quæ sua est rei cuiusque) cõstat, quæ quod genuit, tuetur & regit. Hęc rursum peculiaris cuiusque natura, propria lege eáque stabili & rata ducitur, qua actiones omnes perfi-

Vniuersi atque microcosmi easdem esse leges.

cit, illáque tota est obediens & subiecta vniuersæ naturæ, eiúsque propria lex summæ legi: vt omnia vna quasi consensione & sympathia iussis supremæ legis obtemperent. Itaq; quicquid habet naturæ imperiũ, id perpetua constantia rectáque ratione & conuenienti lege sustinetur. Hæc si ad nostram medicámque contemplationẽ referemus, quicquid in homine præter cognitionẽ & voluntatis arbitrium inest, id omne administratur naturæ legibus. Ad huius autẽ similitudinem effictum simulachrum quoddam est medicina, quæ naturæ legẽ semper intuens in eámque defixa, ad ipsius imitationẽ, studiũ & opus omne dirigit, vt homini firmam miniméque morbis obnoxiam valetudinem conseruet & tueatur, lapsam verò & affectam erigat & in integrum restituat, vitámque ipsam saluam & incolumem quàm potest fieri longissimè producat. Illa quidem nata aut potius æterna, hæc verò scripta naturæ lex est: illa archetypus & primarium exemplar, hæc solida & expressa quædam est eius effigies. Has nulla vis humana, nulla regionum locorúmve mutatio, nulla temporum decursio peruertit: sed inuiolatæ, stabiles & omni seculorum æternitate immutabiles & perpetuæ manent. His vel inuiti (quia mors omnibus communis) colla submittũt, qui omnium gentium populos sibi subiicere & legibus astringere contendunt. His imperatores summíque reges parent, aut certè nõ impunè refragantur. Hæ legum omnium præstantissimæ, omnium gentium peræquè communes prorsus necessariæ & immutabiles. Quum igitur sit tanta earum necessitas, tanta præstantia, enitendum omnino vt integræ, puræ & castæ hauriantur è saluberrimis & purissimis naturæ fontibus: non eæ quidem arctæ & rigidæ, sed blandæ ac mites, quæ morbis grauiter afflictos erigant, recreent & reficiant: eos verò qui earum ope medicinam sint facturi, magna dignitatis commendatione apud omnes extollant, fiántque tandem suasori honorificæ, morigero & obtemperanti frugiferæ, toti deniq; humano generi salutares.

Medicina ad naturæ imitationem effecta.

Medici officium, & quæ artis præstantia. CAP. I.

MEDICI munus atque officium est curare appositè ad sanandum. Non enim semper ægrotum sanitati restituit. Appositè autem curat qui citò, tutò & iucũdè remedia confert. Medicus porrò remedia confert, non solùm vt naturæ minister, sed interdum vt adiutor, interdum etiam vt opifex primarius. Est enim in plerisque ars natura præstantior:

stantior: vt quæ non solùm naturam imitatur, sed & modò adiuuat, modò etiam superat, ac sæpe medendo plus quàm natura gerit. Etenim humanæ vitę moderatrix natura, cuncta quàm optimè potest administrat, idque assiduè molitur, vt corpus in extremam vsque vitæ periodũ integrũ, aut quàm saltem ortu accepit, sanitatę conseruet: & si qua id forte extrinsecus iniuria lacessitur, eam pro viribus propulset. Quæcunque autem vel tuenda sanitate vel morbis profligandis rectè illa gerit, imitatur consilióque dirigit medicina, vnam sanitatem scopum agendorum sibi proponens. Nonnunquam & morbi peruicacia impeditæ vel imbecillitate laboranti naturę, adiutrix medicina fert opem, & manca inchoatáque munera explet ac perficit, diuturnósque morbos plerumque breuiores facit. Quinetiam naturam interdum ea superat. Siquidem luxatos artus reponit, vulnerísque disiuncta labra adducit, & in aliis non paucis pręcipuam curationis partem administrat, quam minimè natura aggredi potest. Quorsum quæso cõstituta hæc esset tot tantisque maiorum vigiliis, nisi maius quiddam & excellẽtius quàm natura præstaret? Vt fabrica in auro, quæ naturalis est materia, opera magnifica & eximia insculpit superiora naturæ viribus, & architectura ex lignis & lapidibus ædes templáq; extruit, quæ architectari natura nunquã possit: sic & medicina nõnulla maiora, interdũ & præstantiora gerit, quàm natura queat efficere. Nimirum quòd natura instinctu solo, medicina verò rerum ducatur cognitione ac intelligentia. Quum igitur omnium quæ mundus habet medicina perspectas vires teneat, internoscátque salutaria à pestiferis, hæc quidem lõgè præuidet & declinat, illa consectatur & inquirit, & ita tempestiuè adhibet, vt suis viribus exitiales alioqui morbos leniat faciátq; salutares, quos sola natura nunquam euicerit. Iam verò medicinæ scopus sanitas est. Hanc violatam restituit sanatio, quæ modò natura ac sponte modò arte fit. Leuiores morbos sola natura plerumque sanat, idque per se nullo artis subsidio: grauiores sæpius arte indigent, quos non ipsa per se, sed adhibita curatione sanat: nam quæ arte fit sanatio, non nisi curatione perficitur. Est autem curatio, recta atque conueniens remediorum vsurpatio. Remedia dicimus quæcunque corporis affectum præter naturam depellunt. Horum autem recta & conueniens est vsurpatio, quum idonea quantitate & modo rationéque congrua adhibentur, atque in his cu-

Plus interdũ medicus quã natura præstat.

Propositum medicinæ.

Curatio quid.

Tria quibus medicina constituitur. ratio omnis consistit. Tria igitur sunt quibus ars tota medendi constituitur: remedij genus, quantitas & vtendi ratio: quæ hoc libro accuratè persequi cõsilium est. Remedij genus vt planiùs cognosci percipíque possit, discernendum vnúmne an multa esse oporteat. Si vnum, simpléxne an compositum: si multa, simúlne omnia, an sigillatim, & quo quęque ordine afferẽda sint. Atque hæc recta censenda est methodus. Quantitas rectè designabitur si constet quàm validum remedium, quo gradu recessus à mediocri, quo pondere, quoties & quandiu exhibendum sit. *Vtendi ratio.* Vtendi ratio explicat per quę loca abigendus morbus est cui sedi adhibenda remedia, qua forma, quo morbi tempore, quáve hora. Hæc igitur omnia nosse oportet, vt conueniens fiat remediorum vsurpatio. Quum enim remedium conuenienti & quantitate & ratione adhibetur, arte curatio succedit.

De remedij inuentione. CAP. II.

Contrariis morbus omnis abigẽdus. MORBVS omnis contrariis profligandus: contraria enim sunt morborum remedia. Remedium est quod morbum depellit: quicquid autem morbum depellit, id illi vim infert: quod vim infert, contrarium est: omni ratione igitur remediũ morbo contrarium esse necesse est, omnémque morbi depulsionem atque curationem contrariis perfici. Contraria multifariam dicuntur. Quæ non in qualitate solùm, verumetiam in quãtitate, in numero, in situ, in figura, in omni denique genere plurimùm distant, vt calidum & frigidum, humidum & siccum, durũ & molle, crassum & tenue, atq; etiam magnum & paruum, multum & paucum, altum & depressum contraria sunt, quæ propriè nuncupantur aduersa. Alia contraria sunt quæ priuãtia appellantur, vt plenum & inane, integrum & corruptum, continuum & solutum. Quæcunque autem remedia contraria morbos remouere & valetudinem restituere possunt, in hæc tria genera retulerunt medicorũ celeberrimi, quæ sunt medicamentum, chirurgia, diæta. Chirurgiam in aliud tractandi tempus reiecimus, medicamentorum alimentorúmq; vires hîc traditurі. Quæ morbis aduersa dicuntur, non in mediocritate quadam consistunt, sed ab hac in oppositum diuertunt. Quod enim mediocre est in medio extremorum positum, nunquam ad mediocritatẽ id traducet, quod vel extremum iam est, vel in extremum deuergit. Nam quum illa vel permistione vel contactu congrediuntur, mutua actione sese obtundunt, suásque vires remittunt, ac neutrum omnino in alterius

φαρμακευτική, χειρουργική, & διαιτητική partes medicinæ, quòd medicina, manu, & victu morbos depellant.

alterius

alterius naturam, sed in medium quiddam facessit. Itaque quod frigidum est, non temperatis, sed calidis duntaxat in temperiem reuocatur: quemadmodum quod tortuosum est, nisi in aduersum crebrò retorqueatur, rectũ vix euadet. Hoc autẽ in priuantibus multo euidentius existit, inter quę quoniam medium nihil intercedit, non nisi contrariis curationem perficiunt. Rata igitur constánsque manet curandi lex per contraria. Arbitrantur plerique, medendi summã legem euerti, dum morbos quosdam audiunt remediis depelli similibus. At eiusmodi omnia morbo licet similia sint, eius tamen causæ primùm ac per se aduersantur, morbo autem ex accidenti: húncque tollunt non per se, sed sublata eius causa. Sic rheumbarbarum quamuis calidum febrem soluit, dum ipsius materiam expurgat. Et lassitudinem exercitatio lenit, quòd humorem per musculos effusum discutiat. Et vomitionem sedat vomitio, quæ proritantem humorem excutiat. Et dysenteriam purgatio leuat, noxia materia eius efficiente causa detracta. Ad eundem prope modum frigidæ larga perfusio conuulsionem (vt est apud Hippocratem) soluere putatur. Cæterùm non eiusmodi remedia hîc scrutamur, sed quæ primùm ac per se affectum summoueant. Sunt autem eiusmodi omnia curando affectui verè contraria. Itaq̃ue quum suum cuique morbo contrarium sit remedium, eadémque sit contrariorum doctrina, quot certè morborum, tot & remediorum genera sunt constituenda. Vt igitur alias vnicus morbus est, ísque aut simplex aut compositus: alias multi existunt modò impliciti modò disiuncti: ita sane & remedium aut vnum est, ídque vel simplex vel compositum, aut multa existunt vel disiuncta vel implicita. Hæc summa remediorum genera ex vno simplicíque fluxerunt. Nam vt vnum multis, ita simplex cõposito prius existit. Quocirca vt ea rectè constituantur, simplicia enumeranda sunt, & in primis inuestigandi colligendíque simplices omnes affectus præter naturam, quicunque vel in corpore vel in humoribus aliísve contentis subsistunt. Partis quidem similaris vitia & simplices affectus cõtra naturam sunt, intemperies calida aut frigida, humida aut sicca. Ad hæc substantiæ laxitas & mollitudo: deinde corruptio atque putredo. Eadem vitia in humoribus quoque atque in cæteris contentis insunt, maxime verò intemperies & corruptio. Præter hæc quoque immodica exuperantia, qualis in plethora, turbulenta agitatio atque defluxio, crass-

Morbos quosdam similibus abigi quomodo accipiendũ.

Aph. 25. lib. 5.

Partis similaris morbi.

ſities atque tenuitas, durities & mollities, lentor ſeu tenacitas & acrimonia. Hæc enim quoties à naturæ modo longiùs abſunt, vitioſa & præter naturam cenſeri debent. Inſtrumentorum verò vitia, quæ quidem medicamentis emendari poſſunt, numerari ſolent: meatum læuitas & aſperitas, anguſtia ſeu coarctatio, & amplitudo ſeu dilatatio denſitas & raritas, occluſio & apertio. Nam cætera quæ vel in figura vel in numero vel in magnitudine fieri traduntur, aut ex enumeratis humorum vitiis obtigerũt, aut certè chirurgiam expoſtulant, quemadmodum & continui ſolutio affectus partis vtriuſque communis. Quare non alij ſimplices & primi affectus præter naturam conſiſtunt in nobis, quorum ſit per medicamenta curatio. Iam verò ſi his aduerſas medicamentorum vires perſcrutemur, ita quidem in medendi arte omnia inter ſe collata è regione reſpondere videbuntur, vt quot affectus contra naturam ſimplices, totidem exiſtant & medicamentorum facultates, parque ſit affectuum atque remediorum numerus. Quod & alia diuidendi ratione certiùs aliquando demonſtrabitur. Itaque intemperiei calidæ contrauenit & opponitur medicamẽtum refrigerans, frigidæ calfaciens, humidæ exiccans, ſiccæ humectans. Humorum exagitationi ſedans & reprimens: defluxioni tum inhibens tum repellens. Exuperantiæ aduerſatur vacuans per vomitum, aluum, vterum, per vrinas & ſudores & quod per nares aut partem aliã attrahit: & quod per cutem reſoluit digeritque: craſſitiei τὸ λεπτυντικὸν attenuans: tenuitati τὸ παχυντικὸν incraſſans: duritiei τὸ μαλακτικὸν emolliens: mollitiei τὸ σκληρωτικὸν indurans: lentori τὸ ῥυπτικὸν καὶ τμητικὸν detergens & expurgans. Acrimonię τὸ ὑδατῶδες ἐμπλαστικὸν illinens & glutinoſum frigidum. Partium laxitati τὸ συντατικὸν contendens & corroborans. Corruptioni quod hanc inhibet alexiterium & alexipharmacum: putredini concoquens, ſuppurans & expurgans: quibus contraria ſunt venenatum, corrumpens & ſepticum. Meatuum læuitati repugnat τραχῦνον exaſperans, aſperitati λεαῖνον læuigans. Anguſtiæ dilatans, dilatationi coanguſtans ſeu adſtringens: denſitati ἀραιωτικὸν rarefaciens: raritati πυκνωτικὸν denſans: occluſioni ἀναστομωτικὸν aperiens: apertioni συναγωγικὸν occludens. Continui ſolutioni & agglutinans & ſarcoticum & epuloticum: his autem contraria ſunt exulcerans, exedens cauſticum & eſcharoticum. Omnes igitur ſimplices tùm affectus præter naturam tũ medicamen-

Organici morbi.

Cuique morbo ſuũ oppoſitum remedium.

dicamen-

dicamentorum facultates summatim percensuisse videor. Hæc generalis est remediorum pro affectuum varietate inueniendorum ratio atque indicatio summa, e qua medicamentorum omnium tam simplicium quàm compositorum vires peti debent.

Simplicis affectus, simplex curatio. CAP. III.

SIMPLEX affectus, simplici remedio, compositus composito propellēdus. Qualis enim morbi, talis est & cōtrarij remedij conditio. Vt enim affectus alius simplex est, alius compositus vel implicitus: ita contrarium remedium alias simplex alias compositum aut ex variis implicitum sit oportet. Itaque simplicis affectus simplicissima est per contrarium curatio. Cui perspecta cognitáque sit morbi natura, facilè sit nulla adhuc arte, sed communi quadam animi notione contrarium ipsi curando remedium opponere. Nam si vel corpus vel humor aliúdve contentum calidius euasit, cuius efficiens causa esse desierit, solis refrigerantibus ad mediocre temperatúmque remigrabit: si verò frigidius, solis calfacientibus, si humidius siccātibus, si siccius humectantibus: si quid denique humoris copia turget vacuantibus, si quid inanitum est, replentibus. Eadémque ratione in cæteris, omnem exuperantiam cōtraria depellit exuperantia. At verò inter simplices illas & primas cæterarum quasi effectrices, quæ calida est intemperies pari tempore atque frigida discutitur. Licet enim caloris quàm frigoris maior sit efficacitas, illi tamē patientis corporis repugnantia magis obsistit: agenti frigori vt minus efficaci, ita & repugnātia minor occurrit, quò fit vt pari illa tempore suas efficientias exerceant effectúsque compleant. At nihilominus tutior est ac mitior calidorum quàm frigidorum vsus. Nam frigida dum calorem præter naturam expugnare contendunt, insito pariter negotium facessunt: calida verò dum frigus propulsant, insitum pariter calorem exuscitant atque fouent. Sed & insitus corporis calor aduentitio quasi auxiliarius opitulatur, vt faciliùs ac mitiùs externum frigus excludat. Itaq. frigida intemperies tutius ac mitiùs quàm calida tollitur. Id verò de recente ac leui audiendum. Nam inueterata atq; consummata frigida intemperies ægriùs multo quàm calida cedit remediis, quemadmodum extrema senectus insito calore destituta ac morti iam proxima, minus medicabilis est quàm hectica febris. Sicca quoque intemperies tardiùs omnino ac difficiliùs eximitur quàm hu-

Calidiorū auxiliorū quàm frigidorum vsus tutior.

Quando curationem naturæ cōmittere oportet.

mida. Si obscurior morbi species nondum tibi penitus cognita perspectáque est, huic ne properes remedia adhibere: sed rem totam naturæ committito. Natura enim proba ratione viuendi adiuta & innixa, aut morbum profligabit, aut patefaciet & foras proferet. Incerta quippe medicatio & irrita, nõ nisi dispendio decernitur. Si quid forte experiri cogeris, leue id esto, ne fiat in re ancipiti iactura grauis. Hæc quidem de affectu simplici ac solitario, cui nec causa nec graue vllum symptoma assistit. Nunc de affectu quem sua adhuc causa fouet ac continet.

De methodica & legitima curatione. CAP. IIII.

CAVSA omnis prius quàm affectus methodo recta excindi & summoueri debet. Causa enim persistente affectus manet, nec penitus euelli potest. Quòd si adnitaris, quantum huius demes, tantundem assidua & cõtinens causa (nunquam enim naturalis quum sit, ociosa manet) proferet: atque licet affectus interdum leuior euadat, minimè tamen eius succedit perfecta curatio. Quum recens affectus nulla adhuc firma stabilíque constitutione inhærescit, totus quidem sublata causa plerumq; disperditur: at quum pars quædam eius genita iam est, pars quasi ortu nouo continenter additur, tum causæ sublatio affectum non eximit. Quocirca causa primùm, genitus dein affectus summouendus: ita enim radicitus extirpabitur, nihil vt deinceps eius repullulet. Ergo & quum longior quædam continuatio seriésque causarum existit, in qua alia ex alia nasci & existere, & omnes inter se aptæ connexæque videbuntur, suo quæque ordine demenda erit, ab ea curationis ducto exordio, quæ ortu prima, inuestigatione verò postrema fuerit inuenta. Ab hac sensim ordinatímq; ad cæteras, postremóque ad morbum progressus fiet, suo cuique obiecto cõtrario. Hæc non iam simplex, sed methodica curatio est, quæ non solis remediis, sed via vtendíque ratione cõpletur. Hac vna maximè herbariis atque pharmacopœis, quibus etiam cognita est remediorum materia, medicus est præstantior. Esto exempli causa, impuri eiúsque calidioris alimenti vsu longo & immodico chylus acrior factus, qui dein necessitate & alterius penuria raptus in iecur, bilem multam vitiosósque humores proferat, quorum postea sit in venis facilis corruptio ac putredo, quam proximè febris sequatur suis comitata symptomatis. Constat sanè neque febrem neque eius symptomata sedari posse, nisi vacuata putredine. Hanc verò

Vna curandi methodo medicus herbario & pharmacopœo præstat.

verò frustra purgari, nisi quæ hanc gignit humorum colluuies emendetur: hanc emendari non posse quandiu chylus impurus è ventriculo affluet & impurius calidiúsque alimétum suppeditabitur. Itaque nisi vrgentius quiddam interpellet, primùm prohibendæ sunt euidentes causæ quæcunque impurum chylum ingenerant, mox expurganda impura omnis colluuies quæ putredinis est materia, ac demum quæ his ex causis orta est humorum putredo vacuanda: ad postremum si quid caloris alieni vel in humoribus vel in ipsis partibus derelictum sit, extinguendum. Quendam rursum statuamus molesta cerebri destillatione vrgeri, quæ ex immodico excrementornm prouentu sit orta: hic verò ex frigida humidáque cerebri intemperie, quam vel alimentorum refrigerantium vsus, vel gelidi cœli occursus pepererit: constat ipso statim initio tum immutata victus ratione tum aliis quibuscunque remediis corrigendam cerebri frigidam intemperiem, mox eximendum omnem excrementorum prouentum: sic demum quæ ab hoc fit destillationem protinus conquiescere. Hac ratione simplicis omnis affectus curatio pro causarum ordine procedat. In connexis quoque aut consequentibus, affectus omnes eo sigillatim extirpentur ordine, quo sibi ortu succedunt. Affectus enim prior statim initio eximatur necesse est, vt si crebrior ea distillatio tandem illabatur in ventriculum, cuius vitio tum nausea orta tum deiecta appetentia tum impedita sit concoctio, neque profectò nausea tolli, neque appetentia neque concoctio restitui potest, nisi expurgato ventriculo, prorsus verò expurgari nequit nō antè inhibita destillatione, neque hæc inhiberi nisi vacuato cerebro sublatáque frigida intemperie eius effectrice. Itaque nisi vrgentius quidpiam sollicitet, primùm corrigēda frigidior cerebri intemperies, dein quicquid genitum est excrementi purgandū est: ac si quid posthac gigni cōtingat, id cursu naturali deriuandum in nares: his quum destillatio expurgata & auersa fuerit, ventriculus omnino expurgandus, dum in eo nihil sit reliquum, atque vanescant symptomata quæ laboranti erant importuna. Hæc vtique vera est & exquisita medendi ratio, ex causarum affectuúmq; serie ineunda. Affectus dico præter naturam qui vel in partibus ipsis vel in cōtentis inhærescunt, id est vel morbos vel interiores eorum causas. Horū quippe vitium quodque contrario oppugnandum est. Symptomata verò inter hæc plerumque apparent interiecta, sed

quorum tamen propria non est curatio, neq; his cõtrarium quicquam è regione obiicitur, quòd sublatis affectibus ea protinus euanescant. Methodi atq; ordinis inuersio nõ modò nihil ad curationẽ proficit, sed & plerumq; morbũ conduplicat. Quum enim persistente causa de morbo nonnihil subtrahitur, licet tũ fortasse sibi æger nonnihil leuatus esse videatur, mox tamen pari ferocitate morbus repetit, atque etiã interdum maiore: vt quum collecta fluxio calidis vehementerque dissoluentibus discutitur, quæ irruenti causæ motum vehementiorem afferunt & agitant. Atq; hæc quidem methodus in causarum ordine: quæ verò in implicitis & compositis affectibus tenenda deinceps monstrabitur.

Quum multi morbi insunt, quænam curandi methodus.

CAP. V.

QVVM disiuncti & disparati morbi in corpore consistant, suam quisque seorsum medendi rationem obtineat. Qui ita sedibus longe distant, vt vnicuiq; sua possint remedia cæteris intactis adhiberi, possunt ij & sigillatim & pariter omnes curari, minimúmque refert cui primùm propria remedia decernas. Impliciti verò atque compositi non nisi methodo ac ratione summa eximi possunt. Nam impliciti quoniam tam vicinis partibus insident vt communiter ipsarum functiones impediant, vix propriam seorsum curationem habent. Multo magis est compositorum implicita sanatio. Etenim quum vni eidémque particulæ penitus inhærescant, & in vnum quasi conflati coëant, quodcunque remedium vnum quempiam, idem cæteros quoque pariter attinget. Quum igitur neque compositis neque implicitis, singulis liceat propria seorsum accommodare remedia: quúmque omnium curatio eodem tempore probè administrari nequeat, methodus omnino adhibenda in primis est, quæ suum cuique ordinẽ præstituat, & quid primo, quid secundo, quid denique tertio quartóve loco sit sanandum. Porrò autem ita varie concurrentibus morbis accidit interdum vt omnino consentiant, quum vnius curatio alteri sanando conducit, aut nihil saltem obest: interdũ dissentiant, quum vtriusuis curatio alteri incommodat morámque affert: nonnunquam verò partim consentiant partim dissentiant, atque eatenus vnius curatio alteri & prodest & obest. Implicitos morbos atq; compositos qui aut congruunt aut minimè dissentiunt, & simul & seorsum sanare licet: quúmque id seorsum fit, ab vtrouis incipere conceditur: vt si oculus suffu-

Impliciti & cõpositi morbi si

lus suffusione & albugine teneatur implicitis affectibus, & quorũ proximæ sunt sedes, potest suffusio acu deprimi perstante albugine, potest & albugo deleri permanente suffusione, possunt & illę si videatur pariter eximi. Similiter si iecur frigida intemperie simúlque obstructione simplici tenetur, ex quarum permistione compositus est morbus, intemperiem medicamentis emendare licet, quæ obstructionem nec expediant nec geminent: & hanc quoque expedire intemperie remanente: licet & simul iisdemque remediis illas tollere. Quum impliciti aut compositi morbi omnino dissentiunt, nec prorsus huic aut illi, sed vtriq; mediocritate quadam & contrariorum permistione succurrendũ. Sic increscenti phlegmone reprimentia remedia digerentibus permiscentur. Sic etiam ventriculum frigidiorem & iecur calidius temperata iuuant, quæque ex calidis frigidísque constant, & modò horum modò illorum vsus alternatus. Vbi vterque incremento iam vires acceperit, quoniam contraria præsidia postulant, difficilè sanescunt ac plerumq; desperati & insanabiles permanent. Quum impliciti morbi partim consentiunt partim dissentiunt, ab eo auspicandum, cuius curatio alteri haudquaquam officiat, & ab eo sine quo alterius curatio compleri nequeat: vt quum ophthalmiæ implicatur albugo, quoniam acribus hanc detergere nõ est quin noua accersatur fluxio asperetúrque phlegmone, hæc in primis quidem sananda, mox detergenda albugo. Quum etiam in parte vlcus est, ídque cauum & inflammationi coniunctum, vlcus neque agglutinari neque ad cicatricem perduci potest, nisi carne impleatur: carne autem proba impleri non potest, nisi inflammatione sedata pristinam temperiem pars receperit. Imò quę cicatricem inducunt, quia valide siccant, carni gignendæ obsistunt, & quæ carnem regignunt, inflammationem augent. Necesse igitur est inflammationem primùm extingui, quæ rationem eius obtinet, sine quo nequit curatio perfici: deinde carne vlcus impleri, tandémque cicatrice obduci. Hanc medendi methodum dictant simplicium affectuum naturæ, quæque illis contraria opponuntur remedia. Horum quippe obseruatione cognosci potest, quid à quo, quid cum quo, quid post quod sanari possit. Ita quidem omnis absoluta videri potest legitima morborum curatio, quam semper sequi oportet, dum nihil vrgentius interueniet, quod hanc necessitate quadam interpellet.

congruãt, quænam curandi ratio tenenda.

Si dissentiant.

Si partim consentiãt partim dissentiãt.

De curatione extraordinaria legitimæ opposita. CAP. VI.

IN affectuum connexione plerumque vrgentiori vel inuerso & præpostero ordine in primis succurrendũ. Ab eo enim auspicãda curatio, à quo maximè ægro periculum impendet, in eúmque primùm medentis consiliũ dirigi debet. Vrget autem & periculosus est affectus trifariã: aut propriæ essentiæ magnitudine, aut læsæ functionis præstantia, aut facultatis offensæ dignitate corpus vniuersum gubernantis. Atque horum quidem periculosissimus est, qui vniuersalem facultatem prosternit, & vires frangit corporis gubernatrices, vt quarum conseruandarum gratia omnis instituatur curatio. Ab hoc sequitur qui præstantem quandam & eximiam functionem lædit: minus his periculosus est qui magnus quidem existit, sed citra præstantis functionis aut virium iacturam. Cæterùm si quando vel à functionis lęsione vel ab affectus magnitudine maius quam à viriũ iactura ægro periculum impendet, ab alterutro auspicandum, atque in id quod est grauissimum omni cura & cogitatione primùm incumbendum, siue id ante susceptã curationem partum iam erat, siue recens dum legitima adhibetur curatio interueniat. Grauissimum autem dicere possis vel quod maximè ægrum in vitæ discrimen adducit, vel de quo is grauissimè queritur, cuius precibus & votis interdũ cedere cogimur. Hæc vt illustriora exemplis fiant, memoria repetatur frigidior illa antè commemorata ventriculi intemperies, eiúsque cruditas ex cerebri destillatione profecta, omnísque eius legitima curatio: cui tamen vt proposito seruiat hoc insuper addamus, tam frigidam esse vt totus æger inhorrescat, víxque queat consistere: morbi quidem vis atque magnitudo hanc primùm lenire hortatur, deinde ad destillationem quæ eius causa est accedere, quemadmodum ęstuosum febris ardorem plerumque intermissa causa compescimus. Rursum verò id quoque ponatur, congestæ pituitæ vi vsque eò ventriculi appetentiam languescere calorémque remitti, nihil vt concoquat, sinátque quicquid assumitur aut crudum deiici aut vomitione reddi: lęsę quidem functionis necessitas ac præstantia suadent in primis ventriculum expurgandum antequam irruens omnis destillatio sistatur. Hanc eandem pituitam si tertiò statuamus ita in os ventriculi defigi, ipsúmque tam acriter ferire, rosionísque sensum inuehere, vt frigidos sudores, viriúmque defectionem ac syncopem accersat, ita quidem maximè curationis

Vrgere quid, & quot modis.

tionis methodum inuerti continget: tum quippe prætermissis omnibus, properandum vt pituita accurate abstergatur. Tribus itaque hisce concurrentibus, postremum omnium maxime vrgere solet, nisi forte (quod rarissimum est) vsu veniat, morbi magnitudinem aut læsæ functionis præstantiã plus negotij facessere. Omnem igitur eiusmodi curationem extraordinariam dicere solemus. Aliàs autem posterioris curationem prioribus prodesse, aliàs obesse cõtingit. Prodest in his quæ nunc commemoraui: quibus enim præsidiis posteriora, iisdem & priora tolluntur. Eodẽ quippe pituita medicamento potest e cerebro atque ventriculo expurgari. Expetenda omnino optabilísque curatio, qua omnibus eadem opera medeamur. Quòd si posterioris medicatio priori neque confert neque officit, non vtique magna potest celeritate perfici, sed ferè longiùs producitur: tum nihilominus tamen vrgentiori obsistendum, aliis quoad fieri potest minimè neglectis. Quum verò vrgentioris curatio cæteris prorsus obest, atque contraria exposcit remedia dum illi vacamus, reliqua deteriora fieri est necesse, quorum dein aut difficilior aut certè longior sit futura methodica curatio. Hoc tamẽ optabilius est, quàm vrgentioris ferocia & effrænatione affligi & prosterni ægrotantis vires. Læsio etenim morte est tolerabilior. Qui methodũ in omnibus nimium pertinaciter exquirit, pariter cum morbo plerumque hominem de medio tollit. Age verò donemus pituitam, quæ in ventriculum è cerebro fluxit, ita demum in venas intrudi, easque adeò obstruere vt bilem coërceat, hácque putrescente causum accendat: quis tam inconsideratus aut rudis sit, vt in perseuerantem destillationem totus incumbat, neglecta febre quæ interim ægrotum sit perem ptura? Quis non potius properet in primis ardentem febrem tum vacuatione tum refrigerantibus restinguere, etiam si quid in destillationem peccet aut etiam irritet? Eadem est atque etiam multò manifestior in ea pleuritide ratio, quam è capite ruens frigida destillatio, sensimque succingentem membranam subiens excitauit. Sæuiori quoque symptomati quod vires nimiopere conuellat aut etiam prosternat, in primis diligentérque succurrendum, morbo etiam interdum prætermisso. Quanquam enim sublato morbo protinus symptoma vanescit, quòd nusquam in corpore subsistat, si tamen nimium graue infensúmque est, ne violentia aut pernicie iugulet, leniendum protinus,

Præpostera curatio & inuersa.

Sæuiori symptomati occurrendũ, morbo interdum prætermisso.

ipsaque methodus inuertenda. Atque ea quidem symptomatis sanatio est, non qua symptoma, sed qua aut offensarum virium, aut noui cuiusdam affectus causa existit. Nam vigiliæ, dolor excrucians, immodica omnis vacuatio, vacuandorum suppressio, prohibita transpiratio & vires debilitant & morbos ingenerant. Itaque vrgente quouis symptomate quandiu virium robori fidimus, methodus quidem tenenda, nec contra artis præscriptum in ægrotantis gratiam vni vacandum symptomati. At si iam vires labant, protinus symptomati occurrendum, morbo tantisper omisso, omníque ratione vires fulciendæ & reficiendæ, quò & morbo obsistere & toto curationis spatio satis esse possint. Sic igitur temperanda sunt omnia, vt neque laborans malorum sæuitia crudeliùs torqueatur, neque delicata mollíque medicina quæ consanuisse videbantur recrudescant. Hactenus explicatum satis qua ratione vniuscuiusque affectus remedium peruestigetur, siue id simplex siue compositum, siue vnum siue multa: & quo hæc ordine congruenter & methodice afferenda sint. Nunc remedij designanda quantitas.

Vt remedij quantitas definienda sit. CAP. VII.

EXPVGNANDO morbo paria quodam modo opponenda adhibendáque sunt remedia. Vt tria erant ex quibus medendi ars constituebatur, remedij genus, quantitas & vtendi ratio: ita tria sunt ex quibus illa nosse oportet, affectus species, magnitudo & partis cui insidet conditio. Ex affectus specie remedij genus innotescit; ex illius magnitudine remedij quantitas, ex partis conditione vtendi via & ratio peruestiganda. Affectus speciem ostendunt propria ipsius signa quæ demonstratiua dicuntur. Magnitudinē verò, signorum symptomatúmque vis ac impetus, & tum à pristino & naturali habitu, tum ab eo qui ante morbum fuerat, recessus indicat. Hic autem ex laborantis natura, ex ætate & consuetudine deprehenditur. Naturam dico non modò insitum temperamentum, sed & organorum conformationem & situm, omnémq; insitam eorum constitutionem. Consuetudo constat ex vitæ genere, ex superiore victus ratione & ex anni tempore, cœli statu & regione in qua quis plurimùm versatus est. His si propria signa accedant quæ alio loco prodita sunt à nobis, certū indubitatúmque euadet, quænā aut totius corporis aut partis affectæ pristina fuerit constitutio. Ad hanc deinde si morbi

Magnitudinem morbi quæ indicant.

magni-

magnitudo symptomatũ vi percepta conferatur, planè cõstabit quãtùm morbus à pristino habitu recesserit, & quàm valida decernenda sint remedia. Cognitus sit Dion ante morbum calido siccóque temperamento, Theon verò frigido atque humido: ambos per æque adoriatur febris ephemera. Theoni qui à pristino habitu longiùs recessit, frigidiora remedia quàm Dioni decernenda sunt, grauiùs quippe & periculosiùs ex Hippocratis sententia laborat, quòd ipsius naturæ, ætati atque consuetudini minus cõsentaneus sit morbus. Eadem ratione senex, qui iuxtà ac iuuenis tactus iudicio febricitet, frigidiora tandem quàm iuuenis exposcet auxilia, licet ad ea sensim veniendum esse hortetur virium imbecillitas. Similiter quum pituitosum atque biliosum par causus inuadit, biliosus cognato morbo minus periclitatur, huícq; leuiora medicamenta tum bilem purgantia tum refrigerãtia quàm pituitoso congruunt. In partibus quoque si tendo pari atque caro vel humorũ influxu vel vlcere tentatur, sicciora quàm caro remedia postulat. Et vt generatim complectar, aduersus omnem affectum præter naturam adhibendum eò vsque contrarium est remedium, dum in naturalem aut certe in pristinum habitum fit regressus. Id autem aliàs semel & vniuersum fit, aliàs sensim ac paulatim. Remedium quod par morbo existit, quódque tanto recessu quanto & morbus à naturali distat, eum quidem omnino & vniuersim eximit atque persanat. Etenim si quatuor numeris corpus incaluit, quicquid quatuor quoque numeris frigidum, paribus viribus ei con[illegible]nienter adiungetur, id quidem vehementer immutabit, pariterque tantundem ab eo vicissim immutabitur, dum mutua amborum pugna mediocritas quædam emergat. Vt enim si in aquam feruentissimam alterius gelidæ par modus infundatur, permistione tepor exurget: ita corporis sanguini humoribúsque valde calidis, si aut alimenta aut medicamenta paribus viribus frigida, necdum ventriculi calore prorsus obtusa accedunt, perfusione temperies inducetur. Si quæ verò partes incaluerunt vehementiùs, eorum attactu adhæsúque pristinam mediocritatem recipient. Ad hũc modũ humoris lenti & glutinosi adhæsionem omnem detergit medicamentum æquè validum, & vitiosi exuperantiam vniuersam tollit medicamentum quod huic semel detrahendæ sit satis. At verò quod suppar infirmiúsque morbo est, hũc quidem minuit eáq; ratione iuuat, sed nec pror-

Aph.3. lib.3.

ſus tollit nec perſanat. Quod enim ordine ſecundo frigidũ ſit, haudquaquam poteſt quarti ordinis calidum affectum ſemel & vniuerſim eximere, ſed eius tamen portionem aliquam delet detrahítque. Nam licet ab affectu vehementiore id fortaſſe victum & quaſi extinctum ſit, ea tamen veluti colluctatione aut ſibi parem aut aliquanto minorem alterius portionem ſuſtulit. Curando igitur affectui contrarium remedium aliàs quidem par, aliàs infirmius adhibendum, his fere legibus. Leuior affectus pari contrario ſemel vniuerſimque ſummoueri poteſt: quandoquidem nullam id corpori viribúſve inſignem vim infert. Extremis quoque morbis extrema diligentiſſimè remedia authore Hippocrate ſunt adhibenda. Præcipites enim ſunt & acerrimi, vt apoplexia, quíque breui oppreſſuri ſint vires & extincturi. In quibus etiam morbis materia turget, ſuóque motu & inſtabilitate omnia conturbat, ſtatim initio valentiſſimum medicamentum adferendum eſt. Præſtat enim nonnullo virium diſpendio morbum diſcutere, quàm ſine re, vt ea materia principem aliquam partem obruat, & nullo ſubſidio vniuerſæ vires mox collabantur & concidãt. Mediocris autem affectus quoniam nec præceps eſt, nec periculoſus, lentè paulatímque tutiùs eximitur. Non enim citra corporis offenſionem, & magnam perturbationem iacturámque naturæ, vniuerſum repente demoliri licet, quòd in contrariorum validorum pari robore magna vi & vtriuſque iactura confligatur, multóque magis ſi corporis aut partis affectæ ſubſtantia rara aut eximio ſenſu prædita ſit. Ita enim pronunciauit Hippocrates, vniuerſum & repente vel vacuare vel replere, vel calfacere vel refrigerare vel alio quouis modo corpus mouere periculoſum: omne ſiquidẽ nimium naturæ inimicum: paulatim verò quod fit, tutum. Quum enim lentè id paulatímque fit, vtrique tum morbo tum naturæ conſulitur: morbus ſiquidem abigitur, natura quàm minimum fieri poteſt offenſà. Bifariam autem lentè paulatímque curationẽ fieri contingit, contrariis quæ aut pari aut inferiore ſint receſſus ordine. Nam & contraria paria ſi exigua quantitate adhibentur, & quæ inferiore ſunt receſſus ordine identidem repetita, morbum blande ſenſimque eximunt. Quod enim ordine tertio frigidum eſt, ſi morbo paris ordinis applicetur quantitate modica, nõ vniuerſum poteſt ſemel repentéque diſcutere: at identidem ſæpiúſque repetitum poteſt. Atq; hæc profectò tametſi copia non

Qui ſemel ac vniuerſim pari contrario morbi profligandi.

Aph. 6. lib. 1. & Aph. 22. lib. 2.

Qui lentè & paulatim.

Aph. 51. lib. 2.

pia non magnopere lædunt, tempore tamen qualitatis noxiæ labem corpori quandam inurunt, vt non admodum tutus ſit eorũ vſus. Non enim immodicum corporis calorem congruenter vel opio vel mandragora vel hyoſcyamo, exigua licet portione repetita extingues: neque exuperantem humorem parua portione vel ſcammonij vel colocynthidis repetita vtiliter detrahes. Tutior altera eſt quæ lentè paulatímque fit curandi ratio, contrariis blandis & quę inferiore ſint ordine, ſed aut repetitis aut interdũ copia maiore adhibitis. Senſim quippe multóque ocio & tempore affectum omnem depellunt, nullo aut certè quàm minimo corporis & virium diſpēdio, nec vlla qualitate noxia in corpus inducta. Ne tamen vſqueadeo imbecillæ & languidæ ſint remediorum vires vt nihil ferè proficiãt. Si quidē morbus vehementior illas plerumque ſic aſpernatur & contemnit, vt his vel iteratis nihil cedat. Sic verò blandæ ſint vt tamen aliquantùm iuuent, ne remediorũ blandimētis (quod ſæpe fit) morbus exaſperetur. Viribus imbecillis leuis lentáque curatio neceſſaria: ea quoque ſemper optanda, niſi morbus vehementior accelerare cogat. Tuta ſiquidem ea eſt ac iucunda, & quæ ſat citò fit ſi ſat bene. Hac paulatim medendi lege ſi omnia recta ratione geruntur, neq; id ſuccedit quod ratio poſtulat, nõ protinus, inquit Hippocrates, ad aliud eſt tranſeundum. Tametſi enim manifeſta vtilitas necdum vlla ſit ſecuta, & tardior ſit remediorum euentus, de recta tamen medendi via decedendum non eſt. Imperita ſtoliditas nihil ratum certúmve obtinens, huc illuc per omne remedij genus oberrat. Dum tamen in eodem remediorũ genere conſiſtas, per varia & multa euagari licet, ne vni aſſueſcēs natura eius vim non ſentiat & aſpernetur. Sed & plerumque remedium vni, nõ alteri confert, ob eas proprietates quæ ſunt medicamentis cum corporibus communes, & quæ ſola experientia deprehendi poſſunt. Quod igitur permutatione vtiliſſimũ compertum fuerit, id ſedulò vſurpandum, quod verò noxium protinus immutandum. Quęſitum ſæpe dubitatúmque eſt, poſsítne blandum ac lene remedium iteratũ, id ſenſim præſtare, quod validius ſemel & vniuerſim, huiúſque vehementia compenſari crebritate & copia lenioris. Hoc ſanè in iis remediis veritatē habet, quæ nec genere nec agendi modo naturáque, ſed ordine ſolo diſtãt. Nam plantago vel copia vel crebro vſu æquè refrigerare poteſt, atque ſemperuiuum ſemel aut parcius

Tuta curatio.

Multa & varia remedia ad vnum morbum abigēdum commodè vſurpantur, generis tamen eiuſdem.

admotum. At verò non id efficiet quod opium, quòd huic vis insit narcotica: neque agaricus crebriore vsu id quod semel colocynthis, quòd huic non illi vis insit trahendę crassæ mucosæque pituitæ, ídque è summis & extremis corporis partibus. In omni porrò siue repente siue paulatim suscepta curatione, sic administrari temperaríq; remedia debent, vt neque morbi quicquam indiscussum maneat, neque contrarium morbi genus inducatur mediocritate transmissa. Id verò assequi in primis est arduum, vnáque remedij quantitas, omnium quæ in arte geruntur, maximè acri est iudicio decernenda.

Partium indicationes quibus limitatiùs definitur remedij quãtitas.

CAP. VIII.

Pro partis natura & conditione medicinæ imputatur quãtitas.

REMEDII quantitas quam morbi magnitudo præscripserit, etiã pro partis affectæ conditione augenda minuendáve est: non enim omni æquè parti eadem congruere potest. Partis autem conditio æstimatur ex ipsius conformatione, positu, præstantia atque sensu. In conformatione considerandum quàm rara sit aut densa. In situ verò sítne in summo ea corpore constituta, an in alto demersa, quàm longè absit vel ab ore vel ab eo loco cui remedium imponitur. In præstantia spectandum pársne sit ex earum numero quæ principes appellantur, & corpus vniuersum gubernant, cuiusmodi sunt cerebrum, cor & iecur: ánne munus publicum habeat & toti corpori commune, vt pulmo, vt ventriculus, intestina, renes & vesica & quæ his subseruiunt venæ, arteriæ & nerui: aut in priuata sit, sibi duntaxat non aliis vtilis. In sensu videndum hebésne is sit an acutus. Horum autem animaduersione remedij quantitas atque vis sic est immutanda. Pars densa & compacta, remedia exposcit validiora & attenuantia magis, quorũ vis intrò subire possit, cuiusmodi sunt renes & iecur & quæcunque sola pars appellatur. Quæ verò substantia est rariore, vt lien, pulmo & musculorum caro, mitiora postulat. Affectus in corporis summo positus pari quodam modo remedio abigi potest: qui verò in alto corpore demersus latet, valentius & attenuantius flagitat: validiora quippe inflammato iecori quàm inflammato abdomini extrinsecus imponuntur. Et ex assumptis vehementiora renibus quàm ventriculo debentur, quandoquidem in ventriculum illabuntur ea viribus integris: ad renes verò hebetiora & imbecilliora reddita, neque qualia assumpta sunt perueniunt. Longior quippe

Substantia.

Situs.

via

via eſt per viſcera partéſq; multas directas, in quibus remedia aliis permiſcentur humoribus, nec leuem mutationem ſubeunt. Quocirca longè acriora & vehementiora decernenda ſunt, pro viæ longitudine & partium quas permeant numero. Præſtantia porrò idcirco mitiora expoſcit remedia, ne vehementiorum appulſu & contagione facultas aut offendatur aut diſſipetur ad vitæ conſeruationem neceſſaria. Priuata verò pars & ignobilis vehementiora perfert, & quanta expoſcit morbi magnitudo. Principi parti laboranti nullum adſerendum eſt remedium quod immodicè vel relaxet vel refrigeret vel aliena & occulta qualitate ſit præditum, ſed id ſemper quadam corroborandi facultate polleat. Ob ſentiendi quoque præſtantiam neque oculus neque os ventriculi, vehementia acriáque medicamenta: hebetioris verò ſenſus partes & valida & acria medicamenta nullo incommodo ſuſtinere ferréque poſſunt. Atque hæc quidem ſunt omnia, quorum ſumma eſſe debet obſeruatio, vt certa decernatur remediorum quantitas. Ex his enim & ex intellecta morbi magnitudine, ſciri poteſt quàm validũ remedium, quo gradu receſſus & quo pondere conueniat, vt affectum ſemel vniuerſéque demat: aut quoties & quouſque admouendum ſit, ſi lentè paulatímque id ars efficere præcipit. Semper autem priſtini habitus memor, in eúmq; intentus, eouſque curationem promoue, dum in eum factus ſit regreſſus. Eò quippe redire conſilium eſt, vnde morbus exordium duxit. Priſtinum ſtatum, licet vitioſum, qualem acceperis conſerua, nec quandiu morbus fatigat, de eius in meliorem commutatione labores, niſi aut morbi cauſa ſit aut eius curationi officiat. Sublato recẽtiore morbo recreatíſque viribus, ſi quid demum vetuſtioris ineſſe deprehendetur, id ſenſim ocióque multo, ſi videtur, demoliendũ. Nam quæ longo ſunt tẽpore contracta, lentè curare oportet: quę breui, breuiter: vt creationis morbi atq; curationis paria quodam modo ſint temporũ momenta. Quiſquis remedij quantitatem arte conſequi ſe poſſe diffidet, omnia ſenſim paulatímque gerat, dum æger ſibi videatur reſtitutus & priſtinas receperit vitę functiones. Quæſtionis huius magnitudine non pauci occupantur: poſsítne quis ex morbo, in priſtinã & æquè atque antea ſalubrem ſtatum redire. Validis hæc vtrinque rationibus agitatur, ſed quicquid in ea vel obſcurũ vel ambiguum eſt, explanatione adhibita elucebit. Morbus ſæpe repente emergit, cuius cauſa ſenſim

Præſtantia.

Senſus.

Quouſque progrediendũ in curando.

Aph. 7. lib. 2.

Quæſtio & eius ſolutio.

radices egerat. Nam quicunque continentem causam intus habet, sensim multóque tempore genitus est: vt licet fortasse continua febris repente hominem prehenderit, eius tamen causa, quæ humoris est vitium, multo antè tempore sensim inualescebat, ob quam neque tum omnino & integrè sanum corpus erat. Quum igitur febris sublata causa perfectè sanatur, corpus non modò ad pristinum statum redit, verumetiam plerumque ad multo meliorem eo qui ante febrem fuerat. At verò fieri arte nulla potest, vt ad similem habitum redeat ei qui ante morbũ & eius causam fuerat: aut si morbus sine continente causa fuit, fieri nequit vt in pristinum statum regressus sit. Qui enim naturalis bonúsque erat, ex morbo nonnihil immutatus est, pársq; affectione aliquid contraxit, cuius naturam aut diu aut perpetuò redolet, manétque imbecillior: quod in grauioribus morbis luculentiùs apparet. Inuentum iam est affectus cuiusque remedium, eiúsque designata quantitas: restat vtendi ratio, quæ cui parti, & qua forma, quóque tempore & hora id adhibendum sit, explicet.

Vtendi ratio. Cap. IX.

Remediorum alia vacuant alia duntaxat immutant vitiosúmque affectum depellunt. Remedia quæ solùm immutãt, siue externa siue interiora sint, affectæ parti quàm proximè licet, adhibenda. Id autẽ partis affectæ situs ostendit & sedes atque cõsensus. Nam si externa pars est, ei ipsi imponenda sunt quę immutent, vitiosúmque affectum remoueant: ea quippe non nisi contagione quicquam efficiunt. Quum autem interior est affectus, eius sedes indicat remedia ei parti extrinsecus imponenda, quæ illi proxima è directo respondet. Quocirca ex anatome compertum sit oportet & notum, cui cutis regioni pars quæque interior subiecta subditáve est. Quo modo verò intrò sumenda rectè exhibeantur, demonstrat partis consensus atque societas, & viæ in affectã partem ferentes atque directæ. Quum enim cognitum perceptúmque fuerit qua via ad partem affectã facilior expeditiórque transitus est, mox in promptu erit illac etiam intromittenda esse remedia. Sic cerebri affectus corrigunt & immutãt auxilia, quæ capiti maximéque syncipiti & coronali commissuræ foris adhibentur, & quæ induntur in aures, quæque vel substantia vel suffitu per nares intrò subeunt: iis verò quæ eduntur bibuntúrve, immutandi cerebri parua & admodum lenta vis inest. Pulmo-

monum, laterum, thoracíſque interiori vitio ſuccurrunt, quæ foris pectori imponuntur, & quę vaporis ſpecie vnà cũ ſpiritu hauriuntur: & quæ ſenſim lambendo & deglutiendo illabuntur in arteriam, minimè verò quæ ore accepta in ventrem ſtatim deuorantur. Ventriculum, iecur & lienem immutant & corrigunt, tum quæ admouentur tum quæ ſumuntur conuenientia remedia. Inteſtinis ſuperioribus potio clyſtere vtilior, inferioribus clyſter potione conuenientior. Renibus & externa conueniunt & intrò ſumpta & ſubdita vt clyſter. Veſicæ atque vtero externa, immiſſa & aſſumpta. Vacuatio autem fiat per communes patentéſque vias, in quas natura commode dirigit. Has verò oſtendunt partis affectæ conformatio atque conſenſus. Conformatio quidé, vt quæ illius ſit figura, quę in ea aut circum eam ſpatia ſint, in quæ excrementa ſua deponit. Conſenſus, vt quas & ex quibus locis in ſe vias habeat pertinentes, quibus ſuperuacanea ſuſcipit, & quas aliò de ſe emittit, quibus illa depellit atq; propulſat. Quum igitur vacuatio triplex habeatur, vna abſolute vocata, altera quæ reuulſio, tertia quæ deriuatio appellatur: ſimplex quidem & abſoluta vacuatio eorum eſt, quæ citra motum vllum aut exagitationem peccant. Reuulſio eorum quæ ex quauis ſede in partem aliquã impetu feruntur & influunt. Deriuatio eorum quæ partem obſident, ipſi quodam modo iam impacta. Itaque ventriculum aut ſumma præcordia ſuis vitiis vtiliter euacuat vomitio: inteſtina clyſter: viſcera atque meſenterium purgatio: venas maiores venæ ſectio: habitum corporis euaporatio aut ſudorum eruptio. Ita igitur ſimplex fit euacuatio. Reuulſio verò ex humoris motu ſpectanda. Si enim conſtet ex qua parte in quam is incumbit, facilè ſit reuulſione eũ in contrariam partem retrahere, eiúſque curſum inhibere. Sanguis vel quiuis humor cum ſanguine per venas confertim in quamuis corporis partem ſupra claues poſitam irruens, reuelli debet, ſecta è regione cephalica cubiti vena. Influens autem è venis maioribus in aliquam earum partiũ quæ inter claues & renes ſitæ ſunt, reuellitur ſecta è regione baſilica cubiti vena. Qui autem in eas partes decũbit, quæ inter renes & femora interiacent, ſiſtitur, ſi quidem plethoricum corpus eſt, primùm ſectione interioris venæ, deinde ſaphenæ, ídque è directo ſedis affectæ. At ſi minimè plethoricum corpus eſt, vna ſaphena aperta, ſatis reuellit. Aliorum humorum quocunque influentium, reuulſio etiam

Vacuatio triplex & unde quæque vacuet.

Simplex vacuatio.

Reuulſio ἀντίσπασις.

purgatione fit: præsertim si è iecore maioribúsque venis, vel in totum corporis habitum, vel in caput, vel in pectoris sedes, vel in renes & vesicam vel in vterũ aut crura procũbant. E iecore aut è liene cursus pręceps in aluum vomitione reuellitur, quemadmodum & vomitio deiectione. Deriuationis porrò & genera & loca multo plura èxistunt, quę vt apertiora sint sigillatim accuratiùs persequar. Cerebri humores quicunque partem priorem habent, per nares errhinis sunt deriuandi, qui partem summam per commissuras, qui partem imam apophlegmatismis per palatum, qui latera plerumque per aures, qui posteriora eius venæ sectione quæ puppis appellatur. Oculorum epiphora & lachrymæ deriuantur per coronalem commissuram: eorundem externa vitia collyriis eluuntur, interiora verò quæ è cerebro per opticos neruos fluxerunt, per occipitium vel commodiùs per id cauum quod ponè radicem est infimæ auriculæ. Qui in auribus congesti sunt humores, per eas ipsas expurgantur: & qui circum fauces vel sectis venis quę sub lingua extant, vt in angina vel detergente & discutiente gargarismate. Pulmones, latera, interioráque pectoris vitia, vna excreatio purgat: quanquam interdum suppuratio aut abscessus pleuritidis, aperto latere foras deriuatur. Ventriculi pars summa, vomitione: ima, deiectione leuanda. Iecoris pars gibba per vrinas, pars caua quemadmodum & mesenterium & pancreas & intestina & lien totus, omnis denique intestinorum affectus per aluum expurgatur. Renes & vesica per vrinas: testes spermaticaq; vasa per parastatas; & vterus per suam ipsius ceruicem. Quæcunque aliter & per alia loca fit deriuatio, nec naturę motu nec arte, sed humoris impetu fieri putetur. His quidem omnis exposita videtur remediorum adhibendorum ratio: nunc de eorundem formis.

Deriuatio, παροχέτευσις.

Medicamenta qua forma, quo tempore conueniant.

CAP. X.

VARIAE multiplicésque medicamentorum formæ omnes duabus continentur, liquida & solida. Vtra autem sit vtendum ostendunt affectus species & partis affectæ natura atque situs. Pars affecta longiùs à remediis absistens, aut solida atque densa, liquidiorem medicamenti formam expostulat, vt quæ altiùs ac promptiùs penetret omniáque subeat. Pars verò proprior aut rarior, solidis etiã iuuari potest. Medicamenta autem quæcunque intrò sumuntur vt

vel

vel emolliant vel extenuent vel detergant vel dissoluant digerántque: & quæ foris admouentur vt vel eadem præstent vel dilatent vel relaxent, omnia quidem liquidiore forma efficaciora sunt. Quæ verò vel repellunt vel attrahunt vel incrassant vel intercipiunt vel astringunt atque densant vel corroborant, siue intus siue foris adhibenda sint, maiorem vim obtinent effectúmque promunt manifestiorem solida. Quæ medias quodammodo vires habent, vt pleraque detergentia aut emollientia, his media quoque forma, qualis vnguentorum est & eclegmatum, aptari accommodaríque debet. Et hæc de remediorum forma, nunc de tempore.

In morbis curandis magni semper momenti est opportunitas. Affectus qui aliquantum protrahitur, vix nisi mutatis remediis sanescit. Simplex affectus qui leuioribus præsidiis tempestiuè non cessit, valentioribus profligandus. Quum autem diuersorum quadam remediorum serie curatio perficienda est, non nisi prioris effectu inducto, posterius aggredimur. Non enim durum scirrhosúmque tumorem discutere conandum, antequam is planè attenuatus sit & emollitus. Neque erysipelatis humorem digerere priusquam id omnino deferbuerit. Frustra enim posterius tentatur, relicto priore. Ad hæc verò, qualis morborum per sua tempora, talis sit & remediorũ mutatio. Fluxionis initio astringentia quæ hanc repellant sola ex vsu sunt. In statu quũ fluxio planè consistit digerentia: incremento verò vtraque permista. Aut si fortè congesta materia digeri minime posse videatur, eius dein suppuratio procurãda. Et in febribus cæterísque partium morbis, primùm quidẽ initiò exuperantis materiæ portio vacuanda, reliqua dein naturæ imitatione præparanda: quúmque iam illius beneficio concocta aliquò propellitur, illac etiam protinus arte vacuanda ac prorsus extirpanda. Aut si fortè nullus vel certè languidus sit naturæ motus, artis præsidium eius vices tempestiuè suppleat: tunc enim medicamento locus est. Opportunè gerit omnia qui morborum temporibus omníque mutationi remedia accommodat. Naturam quippe adminiculantem habet qui progressum eius imitatur. Fœlix autem medicatio cui adiutrix natura succurrit: Irrita verò quæ citra naturæ opem tentatur. Sed & victus ratio præscribenda est ex morborum temporibus. Nam initiò tenuis quodammodo est habendus, incremento tenuior, in statu tenuissi-

Quo tempore & ordine curatio peragenda.

Qualis victus ratio quoque morbi tẽpore.

mus. Quum enim sæuissima symptomata vigent & natura in morbi coctionem tota incumbit, aliò auertenda non est, neque plenioris cibi concoctione distrahenda. Et quo breuior futurus est morbus, hoc victus tenuior pro cuiusque temporis cõditione imperandus, quo verò longior, eo minùs tenuis. Itaque sine clauo & remis nauigat, naufragium tandem facturus, qui nulla temporum obseruatione medicinam facit. Iam verò quum pleriq; morbi certis horis concitentur vehementiùs & exasperentur, neque vllius ferè sit eadem & perpetua æquabilitas, horarum quoque tum alendo tum medendo habenda est summa ratio. In accessionibus (inquit Hippocrates) cibo abstinere oportet: nam adhibere noxium. Quum enim per circuitus irritantur morbi, natura his obsistens noua cibi coctione auocanda non est. Sed & ipsa concoctione suscitatus calor morbum plerumq; grauiùs exasperat, quum etiam secunda valetudine non pauci dum cibus conficitur ingrauescant aut non parum agitentur. Huc adde, in ipsa morbi maximéque febris excandescẽtia, tetro vapore corpus vniuersum perfundi, eóque recens sumptum cibum labefactari & maxima ex parte corrumpi. Quò fit vt neque in accessionẽ neque quum mox futura est, sed duntaxat quum eius est decessio seu inclinatio aut intermissio, cibus adhibendus sit. Medicamentorum autem extrinsecus admouendorum nulla stata hora, nisi quum vẽtriculum aut præcordia attingunt: hæc enim cibo præmitti debent. Quęcunque verò intrò sumuntur, expleta concoctione exinanitóque ventriculo iuuant, nec antequam exciderint, cibus est offerendus, nisi quum forte maligna qualitate prædita sunt. Hebetatur enim eorum vis & obruitur permistione cibi, neque longiùs potest syncerior ea prouehi, plerumque etiam permistum cibum corrumpit. At quũ perniciosa qualitas medicamento vt elleboro inest, ne eius contagione exinanitus ventriculus grauiùs offendatur, cibi reliquias inesse conducit, vt quæ illius vires non eximant, sed duntaxat exuperantem ferocitatem infrænent. Neque præterea quum morbi accessio fatigat, vacuatione vlla conuellendæ sunt vires. Perutilis & accommodata est vacuationi hora quæ exacerbationem aliquantùm præcedit. Tum enim cumulata materia exacui mouerique incipiens, promptiùs euellitur. Cautio tamen etiam atque etiam adhibenda, ne vacuatione immodica dissolutæ vires, succedentis exacerbationis impetum ægriùs perferant.

Aph. 11. lib. 1.

Medicinæ quando assumendæ.

His

His summas medendi leges perstrinxisse videor, quibus vnicuique cognito perceptóque affectui, mox remedium eiúsque quantitas & vtendi ratio præscribatur. Quod autem summatim comprehensum est, nunc particulatim discutiendum, & vnoquoque remedij genere proposito excutiendum qua id quantitate & qua ratione ac methodo, curando morbo adhibendum sit: à vacuatione, quæ ferè omnium morborum communis est, inducto exordio.

Methodi medendi libri primi, Finis.

METHODI MEDENDI LIB. II.

DE VENÆ SECTIONE.

Quid euacuatio, quótque sint humorum vitia. CAP. I.

EDENDI methodo certis legibus stabilita, summa remediorum genera, quæ vnicuique præter naturam simplici affectui ex aduerso opponuntur, eorum quantitatem, vtendíque rationem summatim attigimus. Nunc quò sit artis cognitio vsúsque certior, particulatim in vnoquoque remedij genere accuratiùs versandum, & explicandum quæ cuiusque vis sit, quæ congruens quantitas, & quæ vtendi ratio. Quoniam autem contenta dum præter naturam existunt, quamplurimorum morborum interiores causæ fiunt, quas in primis ars summouere præcipit, illorum euacuatio, vt maximè generale remedium, cæteris iure præmittenda. Est quidem euacuatio eorum quæ præter naturam in corpore continentur expulsio. Continentur autem spiritus, humores & excremēta. *Euacuatio quid.* Excrementa sunt fæx alui & vrina & quę à partibus quibusdam vt à cerebro & à pulmonibus redduntur. Humores alij superuacui alij propriè succi nuncupantur. Superuacui qui à sanguine vi naturæ secreti alendo corpori inutiles procul amandantur: vt pituita quæ in ventriculo & circum intestina hæret, bilis flaua quæ in propria cysti, & melancholicus humor qui in liene est. Succi dicuntur qui in corporis substantiā conuerti ipsúmq; alere solent: hoc genus ij sunt

ex quibus ſanguinis moles conſtituitur, & ij quos aliquando diximus ſecundarios appellari. Iam verò horum ſingula aliàs ſecundum naturam aliàs præter naturam conſiſtunt. Secundum naturam quum decoram & conſentaneam tum qualitatem tum quantitatem obtinent, conueniúntque naturæ legibus & integram ſanitatem tuentur. Præter naturam quum vel qualitatis vel quantitatis modum non tenet. Itaque quicquid horũ à mediocritate & à iuſto naturæ modo manifeſte deficit, quia morbi cauſa exiſtit, ſi emendari aliter non poteſt, protinus auferendum expellendúmq; eſt. Hæc autem illius expulſio, eſt euacuatio. Vacuationis porrò differentiæ ex contentorum tum vitio tum ſitu comparandæ inſtituendǽque ſunt. Contentorum vitia ſunt plethora & cacochymia, quæ hoc modo accipienda ſunt. Venarum ſanguis nequaquam ſimplex eſt & vniuſmodi, ſed ex pituitę, bilis vtriuſque & puri ſanguinis permiſtione cōflatus: atque hos etiam ſuccos ex omnium conſenſione vſuque dicendi, ſanguinis appellatione deſignamus. In homine benè temperato & optimè ſano, minus eſt bilis flauæ quàm melancholiæ: minus huius quàm pituitæ, & pituitæ minus quàm ſanguinis puri. Iuſta illa & naturæ conueniens omnium humorum proportio, conſentanea & naturalis eſt æquabilitas: atque is ſanguis optimus & benignus cenſetur, qui ex quatuor ſuccorum naturaliũ æquabilitate conſtat. Non ſic quidem vt is parem habeat omnium portionem, ſed pro ratione quam dixi cuique idoneam. Sanguis autem quantitate peccat, quum ſucci omnes in qualitatis mediocritate poſiti, ſupra iuſtam & naturæ congruentem menſuram accumulantur & increſcunt. Tum ſanè corporis vniuerſa moles intumeſcit, & venæ ſupra modum plenæ tenſionis ſenſum inuehunt, omniáq; membra, præſertim ab exercitatione, exporrigi vidētur. Hæc iſta conſtitutio, tametſi bonis conferta eſt humoribus & vires obtinet robuſtas, hoc tamen malum circumgerit, quod ad immodicam peruenit redundantiam, quæ in grauia pericula præceps ferri ſolet. Siue autem in hac ſuccorum omnium æquabilis eſt redundantia, ſiue ſyncerioris ſanguinis ſumma vbertas & affluentia, quia purus ille ſanguis reliquos in permiſtione ſuccos magnopere vincit, non qualitatis, ſed quantitatis ſolius vitium ſubeſt, debet vtraque plethoræ genere contineri. Atque hæc ſimpliciter & abſolutè plenitudo cenſetur, quam etiam ad vaſa iam trito & apud omnes peruulgato nomine

Vacuationis differentiæ vnde petendæ.

Plethora propriè & abſolutè dicta.

nomine celebrant, quòd amplam vasorum capacitatem prorsus impleat, etiam si vires non premit. Alterum genus est plenitudinis quæ ad vires refertur, in qua tametsi vasa non tument nec copia distenduntur, plus tamen vtilis sanguinis & alimenti continent, quàm à natura regi gubernatíque possit. Mediocre alimentum sæpenumero infirmiori naturæ molestum est & graue, quod licet per initia sit purissimum, diu tamen vix tale persistit: sed à nostri caloris gubernatione destitutum, tempore dierúmque numero corrumpitur fitque morborum causa. Cacochymia est vitiositas seu vitiosa humoris qualitas, qua is à iusta mediocritate desciscit. Sub hac humorum pernicies atque corruptela corporis functionibus incommodat, eiúsque colluuie corpus sordescit & labefactatur. Est autem ea bipartita, vna mitior, quum vel superuacui humores immodicè accumulati sunt, vel succi in sanguine non illa iusta naturalique proportione & concordia tenentur. Altera deterior quum vel superuacui humores vel succi tum primi tum secũdarij à naturali & conuenienti sua temperatione in vitium prolapsi sunt, quod aut substantiæ aut temperiei corruptio quædam est. Horum vtrumque rursum aut cum putredine aut citra putredinem obtingit. Latiùs verò patebit cacochymiæ appellatio, si excrementorum quoque vitia comprehendat. Contentorum porrò vitia quibus sedibus insint & vbi posita, nosse quidem maximè oportet antè quàm vacuentur. Plenitudo quæ Græcis est plethora potissimum in venis atque in corporis habitu consedit: at cacochymia in omne corpus dispergi diffundíque solet. Quò sit autem vacuandi ratio conspectior, corpus vniuersum in tres publicas regiones distribui partiríque debet, quę propriis limitibus & terminis circumscriptę tum varia superuacuorum receptacula tum vias expurgandi varias sortitæ sunt. Vna veréque prima è gula in mediam iecoris partem dirigitur, in qua ventriculus, venæ mesaraicæ quæcunque ad portas concedunt, caua iecoris, lien & his interiectum pancreas includuntur. Altera è medio iocinere in tenues partium singularum venas excurrit, comprehendens iocineris conuexa, omnémque venam cauam atque illi comitem arteriam maiorem, & quicquid earum incidit inter axillas & inguina. Tertia regio musculos complectitur, membranas & ossa, omnem denique corporis molem, quæ ab ipso ingressu arteriarum venarúmque minorum, in partes singulas & in summam

Altera plethora ad vires relata.

Cacochymia.

Contentorum vitia.

Corporis regiones tres propriis terminis distinctæ.

Prima.

Secunda.

Tertia.

extimámque cutem profertur. Magna profectò istarum regionum varietas, quum propriis finibus ita circumscriptæ sint, vt inter eas communionis minimum intercedat. At multo maxima ex propriis cuiusque viribus: quum sint aliis aliæ coctiones, excrementa alia & viæ ad expurgandum aliæ: ex quorum animaduersione omnis ferè medendi ratio ducta deriuatáque est. Præter communes ac publicas corporis regiones, extant haud paucæ arctiores, excrementis etiam subiectæ, quæ nec latè dimanant nec in vniuersum corpus influunt. Hoc genus sunt cerebrum, pulmones, renes & vterus.

Euacuationum genera & differentiæ. CAP. II.

Vniuersalis vacuatio. HINC rectè vacuationis differentiæ duæ statuuntur, vna vniuersalis, particularis altera. Vniuersalis est quæ communiter ab vniuerso corpore materiam subtrahit. Huiusmodi sunt sudor vel perspiratio, sanguinis profusio, vomitio & alui subductio. Harum siquidem quæcunque primùm obtigerit, quanquam plurimùm ac valide regionem vnam, cæteras tamen etiamnum consequutione quadam licet parcius exinanit. Vomitio primùm quidem ac maximè ventriculum, deinde si persistit viscera venásq; maiores, postremò corporis habitũ. Alui deiectio primùm & abundè intestina, ventriculum, viscera, primásque venas, deinde venas maiores, postremò minores habitúmque corporis. Sanguinis profusio primùm venas exhaurit & arterias illis anastomosi cõiunctas: exin corporis molẽ ipsáque viscera, ad primas vsque venas progressa. Quæ per cutem fit dissipatio, proximè quidem è corporis habitu dissoluit, secundò è venis arteriísque grandioribus, ad postremum è visceribus & ex intima corporis regione. *Particularis.* Particularis autem euacuatio partem duntaxat aliquampiam excremẽtorum onere pressam leuat. Quo in genere est cerebri per palatum & nares expurgatio, excreatio, quæ pulmonum & pectoris vitia extussit, arenularum aut puris è renibus emictio, sanguinis ab vtero aut hæmorrhoidibus profusio: hæc enim podicem, illa vterum in primis, vtraq; venam cauam expedit: quum aluus balano vel clystere mouetur, aut ex quouis loco per cutem fit eruptio, particularis quoque vacuatio existit. Vnumquodque porrò vacuandi genus aliàs sponte aliàs arte fit. *Naturalis vacuatio.* Sponte quum citra vllam medicationem quippiam è corpore effunditur. Id fit interdum natura duce, quę dum integrè valet nobísque rectè moderatur, quicquid vitiosè

tiosè se habet aut superfluit, id omne corpore excludit, estque tum naturalis & opportuna euacuatio. Fit & interdum præter naturam, quum imbecillior facultas, humores corporis regere atq; cohibere nequit, eósque prorsum diffluere sinit: aut licet robustior validiórque sit, interdum tamen humoris copia vel acrimonia tantopere lacessitur, vt hunc è vasis receptaculisque suis proprio impetu foras exilire sinat. Vtraque symptomatica, irrita, præter naturam nullóque vsui est euacuatio, quòd benignus atq; salutaris humor pariter cum pernicioso promiscuè, nullo delectu, nullisque legibus prorumpat. Artificiosam euacuationem perhibemus, quæ externi subsidij ope suscitatur. Ea rursum bipartitò scinditur. Vna legitima existit, quæ quod vel qualitate vel quantitate negotium facessit, duntaxat exterminat. Altera huic aduersatur extraordinaria, qua vtilis & qui in nullo vitio est humor exigitur: hæc medentium culpa vel inscitia decernitur, qui neque quod iustum, neque quod idoneum est perspectum habent. *Symptomatica.* *Artificiosa.*

Euacuationem natura non externa ope, sed suis duntaxat viribus maximéque expultrice complet: medicus verò variis subsidiorum generibus, quæ in ea comparat & accómodat. Profundendi sanguinis gratia venam aperit aut scalpello aut hirudine aut medicamentis quæ ora venarum reserent. Purgationem molitur medicamentis, quæ noxios humores è corpore eliciunt, ac dein eos foras vel vomitione vel deiectione pellunt. Perspirationem verò atque sudores, exercitatione, frictione, motu omni, æstu, balneis præsertim nitrosis, sulphureis aut bituminosis & ex accidenti inedia. Per hanc enim dum nihil offertur alimenti, insitus calor humoris plurimum populatur atque dissipat. Multa insuper attenuantia medicamenta tum foris adhibita tum intrò sumpta, corpus per halitum pérque sudores digerunt. In partium quoque vacuationibus, cerebrum per nares expurgant errhina medicamenta, & per palatum apophlegmatismi: pectus & pulmones expediunt, quæ bechica nuncupantur: renes & vesicam diuretica: vterum hysterica: aluum resoluunt balani & clysteres. Ex vnaquaque demum particula eruptionem mouent, adhibita digerentia, suppuratoria, amyctica, caustica: item hirudines, cornua, cucurbitulæ, scarificatio & ferrum candens. Hæc igitur præsidia & tanquam instrumenta medici ad omnes omnium generum omniúmque partium vacuationes sibi compara-

runt. Singulorum autem remediorum quæ hic generatim percensui, tractationem iam iámque diligentiùs exequamur, à venæ sectione exorsi.

Quid & unde vena secta vacuet. CAP. III.

QVVM quatuor ex succis sanguis totus cõstet & cohæreat, iísque tenui sero perfusis, omnes quidẽ caloris & concoctionis quæ in iecore perficitur efficientia, ita accuratè exquisitéque permisti sunt, vt nullus ne minimum quidem à cæteris disiunctus compareat. Incisa vena ídque patente satis foramine, continendi facultas nequit obliquis fibris tam arctè sanguinem continere ac inhibere, quin is aperta via excidat defluátque. Imò si fortè conetur auidiùs complecti atque supprimere, contractis venis hunc vberiùs è vulnere profundet. Emanat autem, non quemadmodum in purgatione, seorsùm hic illéve humor, sed sanguis vniuersus, qualem in venis haberi commemorauimus. Atque tametsi moderatus aut etiam paucus sit, motu tamen impetúque suo prorumpit, nihil aut minimum protrudente natura. Neque per morbos in quibus vitiosa est humorum constitutio, natura potest sic opus moderari, vt aperta vena id solùm quod vel redundat vel vitio contaminatum est effundat. In crisi (fateor) nonnunquam infestum humorem concoctione præparatum ab aliis segregat, ac tandem per vias idoneas excludit: at nihilominus si tum venã incidere contingat, per eam minime possit tantulo tempore vitiatũ humorem secernere atq; exigere. Quod Auicennas ait phlebotomiam bonum sanguinem rapere, malum verò intus relinquere, quódque metuit ne vena secta æger vel ad biliosorum efferuescentiam vel ad pituitosorum cruditatem perducatur: si de permistis venarum humoribus id protulit, falsissimum & inconsiderantiæ plenissimum est. Neque enim serum prius quàm bilis, neque hęc prius quàm pituita vel melancholia, neq; inutilis & deprauatus humor antequam integer & familiaris elabitur. Hoc & quotidianus rerum euentus dilucidè commonstrat. Dum enim sanguis effluit, simplex quidẽ & vniusmodi apparet. Exceptus deinde proprio dispèrdito calore mox totus concrescit, eiúsque partes omnes in suam quæq; regionem contendunt. Serum per summa innatat, vrinæ haud absimile: bilis tenuis & florida concreti sanguinis pars fit suprema, melancholia subsidet, sanguis rubentior & pituita pallidior media tenent. Constans sit igitur præcisa vena omnes qui in venis conditi

Promiscuè quicquid in sanguine boni maliue continetur vacuat phlebotomia.

conditi sunt humores æquabiliter vacuari. At verò vnde & quibus ex locis euacuatio fiat, quærendum. Quum profluēs liquidúsque sit sanguis, quisquis secto loco vicinior assistit, primus quidem exilit, deinde qui illi iunctus continuatúsque est, deinceps verò totus non modò è venis & arteriis, verumetiam è visceribus & ex habitu corporis emanat. Est enim admirabilis quędam continuatio seriésque venarum, per quam sanguis sic totus transfunditur, vt patente via vniuersus plerumq; cum anima excedat. Fit autem sanguinis per venas & arterias transmissio, dum toto corpore analogia quædã sit & æquabilitas: nam inanitæ & indigétes partes fibris oblongis trahunt è plenioribus, & pleniores illis subsidio veniunt, copiaq; grauatæ in vacuas illas onus suum deponunt. Adde quòd fusus & liquidus humor sponte sua decliuiores inanésque regiones consequitur, in eásque procumbit. Itaque venæ sectio quascunque venas depleuerit, vniuersum corpus euacuat. Hinc duplici illa nomine vniuersalis cẽsetur, & quòd omnes humores ex quibus sanguis constituitur, & quòd ex vniuerso corpore detrahat. At certè non æquabiliter: quum enim partes ordine quodam constitutę sint, prius ac magis è propinquis quàm è distantibus: quúmque aleæ venæ in alias propagentur partes, celeriùs atque validiùs ab iis quę è directo, quàm quæ ex transuerso positæ sunt, hauriet. Hæc rerum nominúmque explanatio præmittenda videbatur vacuandi præceptis, quæ deinceps traditurus sum.

Quæ humorum vitia phlebotomia vacuet è venis.

CAP. IIII.

HVMORVM qui aut peccant in venis aut ex his affatim defluunt proprium accommodatúmque remedium est venæ sectio. Illos quippe euacuat, hos reuellendo sistit. In primis autem de euacuatione, mox de reuulsione præcipiam. Humorum qui in venis conduntur vitium, aut plethora aut cacochymia est. Plethoræ exuperantísque sanguinis vnicum ac proprium remedium est venę sectio. Quúmque sit plethora duplex, vna pura ex optimorum succorum pari quodammodo portione constans, altera impura cacochymiæ particeps, quæ vitiosorum est humorum in venis redundantia, vtrique secta vena succurrit. Quum igitur musculi solidi atque distenti necnon venæ amplæ atq; turgentes periculum minantur, protinus sectione venæ est opus. Hæc enim dolores ex tensione placat, corpus graui ponde- *Plethora duplex.*

Commoda phlebotomiæ, quũ plethora grauis est.

re leuatum erigit & quasi recreatum alacrius expeditiúsque reddit ad omnis generis functiones: quinetiam insito calore liberaliùs ventilato, reseratísque arctioribus viis & spiraculis, morbos arcet, quorum discrimen impendebat. Discrimen autem est vel ne distenta vasa dehiscant aut disrumpantur, vnde partium inflammationes obtingunt, & hæmorrhagiæ: vel ne oborta vniuersalis obstructio insitum calorem restinguat, strangulétque vires alioqui validas, vnde ardentissima febris aut repentina mors irruit. His verò malis neque purgatio neque exercitatio neque inedia tutò ac repente quemquam prohibere potest. Plethora pura sanguine tutissime demitur. Impura verò non æquè tutò, quo tamen ea simplici propinquior magísque affinis fuerit, hoc sanguis abundantiùs mittendus: parciùs verò atque restrictiùs quo fuerit impurior. In iis igitur qui prauam constitutionem sortiti, venas supra modum referserunt, aut qui licet proba essent constitutione, vitiosis tamen se cibis impleuerunt, eoúsque solùm eximendus sanguis est, dum plenitudinis pericula vitétur. Nam reliquæ impuritati purgatio dein accommodatur. Calida autem biliosáque plenitudo omnium impurarum tutissimè vena secta tollitur: vt quæ non eam modò minuit, verumetiam refrigerat. Melancholica plenitudo parciùs id auxilij genus tolerat: non enim eousque calida existit vt refrigerationem postulet. Pituitosa omnium certè minimè: quum enim impensè frigida sit, sanguinis missionem auersatur, quæ magis cruditatem refrigerans ita conduplicat, vix vt vnquam côcoqui emendaríque possit. Sed & huic ferè comes virium imbecillitas largam vacuationem minimè tolerat. Quocirca decernenda non est, nisi venæ supra modum confertæ graue periculum minentur: quúmq; necessitas exposcet non id semel & vniuersè, sed sensim ac partitè tentandum, ea ratione quã posthac explicabimus. In omni igitur impura plenitudine à secta vena auspicanda est vacuatio, sine qua vix tutò purgatio decernatur. Etenim medicamentum quod præsertim validius sit tum calore tum trahendi facultate, humores exagitans perturbánsque plethoricũ corpus, in grauius id discrimen adducit. In vniuersum autem plenis turgentibúsque venis, si non prosit, obesse tamen non potest moderata sanguinis missio. Iam verò altera plenitudo quæ ad vires refertur (hæc autem signis non facilè agnosci potest (licet neque vasa diducere neque disrumpere neque ingenitum calo-

Plenitudo ad vires an leuanda venæ sectione.

rem

rem obruere possit, quoniam tamen imbecillas vires premit, ne qua fortasse putredo aut humorum corruptela succedat, venæ sectione minui potest, quæ tantum relinquat, quantum natura facilè gubernet. Sed & ea quoque quoniam nullius periculi præsentis metu vrget, aut victu parciore aut inedia vtiliter subtrahitur. De sanguinis humorúmque corruptione aut putredine quę in venis citra plenitudinem consistit, & quæ nuncupatur cacochymia, quam etiam nonnulli appellant plenitudinem ad vires, maior dubitandi occasio existit, num etiam possit commodè vena secta demi. Simplicem venarum cacochymiam secta vena minuere tutum est ac vtile, copiæ tamen ac virium ratione suscepta. Licet enim dũ in hac vena secatur, omnes humores æquabiliter prodeant, & vna eadémque ac antè restet humorum proportio: quoniã tamen detracta oneris portione quo natura premebatur, vires nihilo imbecilliores, sed alacriores plerumque euadunt, quod reliquum est facilius ferunt, minoréque negotio domant atque conficiunt. Ita sanè per cõtinuas febres quum humorũ summa etiamnum cruditas & putredo in venis est, plerumque misso sanguine vrinæ quæ rubræ, crassæ ac turbidæ fuerant, mox puriores apparent, concoctionísque notas exhibent. Ita quidem ex artis principiis isthæc præcepta duci videntur atque stabiliri, vt in secanda vena perinde ac in diiudicandis litibus, facti quàm iuris quæstio sæpe sit obscurior. Exercitari igitur vnumquemque in his signis oportet, quæ tum plenitudinem tum vniuscuiusque humoris exuperantiam sitúmque demonstrant. Neque imperitorum more, si vel nares stillant sanguine vel vrinæ rubicundæ sese offerunt, protinus imperanda venæ sectio. Etenim facilè sanguis prorumpit, non ex plenitudine solùm, quódque eam vacuationem moliatur natura, sed aliis compluribus ex causis. Quibus enim excesa sunt venarum oscula: quibus etiam viscera præsertímque iecur imbecillum vel scirrhosum euasit, iis sæpe sanguis fluit è naribus, haud secus atque hydropicis. Quinetiam vrina rubescit cruentáque redditur in attritu calculi renum. Flauescit ex ictero simplici, ex scirrho hepatis atque etiam ex ascite. Nemo tamen per hos affectus rectè venam secuerit. Itaque ex iis solùm notis quæ vniuscuiusque humoris exuperantiam denunciant, venæ sectio tutò decerni potest: Hæc vna omnium humorum qui in venis maioribus conditi sunt vitio expeditè succurrit: eóque li-

An cacochymia sectione venæ minuenda.

Cacochimia viscerũ vitio genita, sectione venæ non emẽdatur.

berat si illinc nō autem è malè affectis visceribus originem habet: tum enim (vt aliquando pleniùs exequemur) præstantior accommodatiórque est purgatio. Ex his igitur cōstare potest quæ humorum vitia vena secta vacuet. Nunc vt è venis prorumpentes humores reuellendo sistat, exponendum.

Reuulsio atque deriuatio vt per venæ sectionem fiat.

CAP. V.

VNVM prorumpētis sanguinis remedium est reuulsio: idque siue foras vt è naribus aut ex vtero, siue in partem aliquam abscessum facturus illabitur. Est autem reuulsio illabentis humoris in contrarium tractus. Hoc quippe nihil celerius fluxionis impetus cohibere potest. Contraria mathematicis sunt quæ vnius & eiusdem rectæ lineæ extrema tenent, ad quæ qui fiunt motus contrarij dicuntur. Medicis verò contraria quæ in eiusdem venæ recto processu, per quem humorum cursus est, quàm longissimè distāt. Aperta porrò vena primùm quidē pars vulneri propinqua exinanitur, hęc dein è longinquis sanguinē prolicit. Quúmque id rectarum fibrarum ope compleat (illas siquidē trahendo vt transuersas expellēdo natura destinauit) plus sanguinis & expeditius ab iis partibus, in quas fibræ diriguntur, quàm à cæteris eripiet. Imò etiam si nihil venæ trahāt, humores tamen sponte recto fibrarum cursu defluēt. Quicumque in dextris sunt, dextra cōsectantur: qui in sinistris, sinistra: Laudantúrque humorum cursus quicunque in directum feruntur: qui verò obliquè in transuersum, vitio dantur, tanquam violatæ naturæ & perturbationis indices. Nomine quidem contraria sunt, antè ponè, ad dextram ad læuam, sursum deorsum, intro foras. Cæterùm in humorū reuulsione, ne illa quidem cōtraria sunt, nisi & in fibrarum venarúmque recto cursu collocentur. Pleuritidi dextræ nequaquam contrarium est latus sinistrum: at inflammato cruri dextro contrarium est sinistrum. Hic enim cōmunis & directa venarum societas, per quam sinistrū crus incisum euocat è dextro: at è dextro latere nulla vena rectis fibris in sinistrum concedit. Proinde huius secta vena, dextram pleuritidem non adimit, sed noxium humorem vel inflammata parte linquit, vel puro sanguini permiscet. vel (quod frequentissimè accidit) sinistram pleuritidem inuehit. Quum itaque omne eò spectet consilium, vt à loco phlegmone occupato plus sanguinis ac celerius quàm à

ἀντίσπασις, id est, reuulsio quid.

κατ' ἴξιν, seu καθ' εὐθὺ è directo.

cæteris partibus hauriatur, vena præcidetur, quæ sit in directo situ partis affectæ. Sic enim & naturam cum ratione, & Hippocratem summum virum imitabimur, qui in pleuritide interiorem brachij venam secare iubet, ab eo latere quod dolore sit affectũ. Neque verò solùm in dextra pleuritide, verum etiam in iecoris inflammatione (cui tamen venæ omnes societate iunguntur) interiorem dextri cubiti tundit: qua non comparente, mediam secat: si nec ea se profert, ad humoralem cõfugere mauult, quàm ad interiorem sinistri brachij, tantam scilicet vim his attribuens, quæ sunt in directo situ. Itaq; reuulsio è directo euidẽs subsidiũ celeriter adfert, è transuerso nullum. Vena porrò ampla copiosè, vicina validè atque celeriter trahit. Quum igitur magna vehemẽsque fiet inflammatio ex humore scilicet maligno cuius fluxio fit præceps, & locus in quem procumbit nobilis eximiive sensus, ampla vena finitimo loco secãda, vt quæ plus, celerius atque potentius ab affecta sede vacuet. Sin vero affectus mitior est, angusta vena eligenda, eáque distantiore loco, vt minus, tardiùs & ignauiùs euacuet. Eiusmodi reuulsio omnis præterquam quòd fluxionẽ sistit, ab affecta quoque parte prius putrem & inquinatum sanguinem, quàm ex reliquo corpore benignum atque syncerum detrahit. Neque tum metus vlli sit nouæ fluxionis proritandæ. Quum enim pars laborans magis quàm cæteræ exinanita fuerit, si ad penuriam vsque detractum sit, vix denuo alia humorum fluxione cõflictabitur, nisi fortè nouo peccetur viuendi errore. Distantes enim indigentia auidæ, proprium sanguinem elabi non sinent: nec pars affecta (nisi dolor aut calor restet vehemens) ab illis quicquã eripiet, vt quæ sit imbecilla, nec multo egens alimento. Malè igitur Arabum dogmate censetur, præcisam in pleuritide eiusdem lateris venam fluxionis impetum augere, ac proinde quum ingens est plenitudo, ne fluxio geminetur, copiam primùm vel ex inferiore pedis vena subtrahendam: deinde ex aduersi cubiti interiore reuellendum, postremò reliquias ex eodem latere deriuandas. Quid hoc quæso cõsilij & prudentiæ, ægrum toties torquere, quem semel possis malo redimere? Profusus ad indigentiam ex laborante latere sanguis, copiam è fonte plenissimo haurit, simulque phlegmone obsessam partem releuat, nullum metum afferẽs nouæ fluxionis. At ex aliis venis quæ è directo nõ sunt, tam copiam imminuit, nequicquam tamen deprauari eli-

De venæ sectione falsũ dogma Arabum.

cit,neque oppressæ parti [illegible] est: aut certè putris humor e parte in [illegible], puro venarum sanguini permiscetur, redditúrque malum quod corrigendum fuerat pristino deterius. Quum autem è directo secatur, vacuat, reuellit atq; deriuat. Vt fluxio lenta atque diuturna tutiùs è distantissimis reuellitur, ita & quæ futura est arcetur: sic enim in tractum nouæ viæ longiorem cõuersa, sensim à pristino citra vllam offensionem deficiscet. Deriuatio est humoris illapsi tractus in vicinum latus. Fit autem aperta ea vena quæ in affectam partem inseritur. Per quam eo modò alimentum capessit, modo noxium humorem influentẽ excipit. Quocirca quum iniecto scalpello ea vena præciditur, pars multitudine defessa illac onus suum abiicit. Opportunè autem deriuatio administrabitur, quum reuulsione præmissa fluxionis impetus & ardor iam resedit, neq; denuò recentis & inopinati suspicio est: simúlque humor adhuc liquidus est in parte, è qua remeare potis est. Si verò vsqueadeo infarctum esse parti coniectura est, vt omni fluendi remeandíque habilitate sit orbatus (quod in diuturnis inueteratísque inflammationibus frequens est, in quibus scirrhosæ quædam reliquiæ inhærent) nulla vtrque deriuatio venæ sectione, sed fomentis & emplastris mollientibus digerentibúsque tentanda. Quibus etiam si humor dissolui dissiparíque non potest, neque locus est insignis neque dolor vehementer vrget, pars affecta incidetur ac diducetur, maximè verò si humor pernicie atque contagione vicinas sedes inquinauit. Id quanquam deriuatio propriè veréque dici non potest, illi tamen quasi vicaria succedit. Hactenus de venæ sectione generatim traditum sit, quæ interiorem morborum causam in vasis conditam euacuat vel effluentem reuellit: deinceps enumerandi affectus singuli quibus illa debeat accommodari.

παροχέτευσις deriuatio.

Singulorum morborum, quibus vel præsentibus vel futuris secta vena succurrit, enumeratio.

CAP. VI.

MORBOS quos vel sanguinis vbertas vel eruptio progenuit, præsentes quidem sanat venæ sectio, impendentes arcet. Eius generis maximè sunt: synochus febris tum ea quæ citra putredinem ex sanguine efferuescente tum quæ ex putrescente eo accenditur, omnísque continua, cuius putredo in vasis maioribus condita est. In partium autem affectibus numerantur, phrenitis, ophthalmia, parotis, angi-

angina, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, splenitis, nephritis, vteri, pudendorum, inguinum, alarum, brachiorum, crurum, articulorum, omnium denique tum interiorũ tum externarum partium inflammationes, dictæ Græcis phlegmonæ. Fiunt enim dum aperta, rupta vel exesa vena delapsus sanguis in partem abscedit, abundantiórque cõgestus tumorem parit. His proximè accedunt sputum sanguinis, incipiénsque tabes, sanguinis vomitio & quæ è naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoide plenior fit eruptio. Horum initio vena opposito loco tusa fluxionis impetum sistit, reuulsionisque vi nonnihil ex affecta parte reuocat. Ea igitur legitimum ac proprium his remedium est, qui ex boni sanguinis plenitudine ortus sui primordia acceperũt. Qui verò ex impura plenitudine emerserunt, quia his plurimum cognati sunt, vena quoque secta curari desiderant, quod eorum materia, etiam si impura sit, in vasis tamen condita est, vel ab his emanat. Deinde carbunculus, furunculus, scabies humidior, omnísque rubor per corporis summa efflorescés & quicunque ad istorum naturam conditionémque accedunt. His ergo præsentibus venæ sectione medemur. Sic igitur causus, omnisque continua febris curanda, cuius putredo in vasis maioribus coërcetur. Nam & interdum circa ventriculum maximéque os ipsius & iocinoris partes simas coaceruatus humor, exardescens febrem parit continuam, quàm vt & eius causam non possit phlebotomia tollere. Intermittens verò quæ pura sit, siue tertianarum siue quartanarum aut quotidianarum genere continetur, quòd eius proxima materia propriúsque fomes non in vasis sit maioribus, neque ex his prorumpat, venæ sectione haudquaquam rectè curatur. At nihilominus in his interdum sanguis conuenienter mittitur, quum aut venæ immoderata copia turgescunt, plethoræque pericula impendent, aut incalescentis sanguinis symptoma quoddam acriùs vrget: vt pulsans capitis dolor, corporis iactatio, æstus penè suffocans: quanquam & hæc plerumque obrepunt ex bile circum præcordia efferuescente. At ne sic quidem venæ sectio aut febrem aut causam eius tollit, sed duntaxat symptomatum tum præsentium tum impendentium sæuitiam compescit. Ex partium quoq; affectibus, capitis & aurium pulsans dolor, lethargus, vertigo, apoplexia quædam & epilepsia, acris mordáxque fluxio, cordis quædam palpitatio. Quinetiam impendentib. illis consuetis aut anniuer-

sariis, quum iam plenitudo causáque subesse deprehenditur, anteuertendum occurrendúmque est sectione venæ, quandoquidē præsentium atque futurorū vna communisque est ratio medendi: & quæcunque morbis præsentib. rectè peraguntur, eadē sunt aut incipientibus aut imminentibus illis præmittenda. Sed & citra plenitudinem, atque etiā in penuria interdum vena inciditur, quum euidentes causæ vt contusio, dolor vel ardor fluxionem proritāt, quæ partis alicuius phlegmonem minatur: quod etiam nō præsentis, sed incipientis aut imminentis morbi magnitudine atque metu fit. Hoc loco dubitatio existit non parū cōtrouersa, vtri magis ex vsu sit venæ sectio, præsentíne morbo an imminenti. Quæ sic tamen explicari potest. Quum maxima & præceps est plenitudo, necdum morbus vllus genitus est, nullo virium dispendio sanguis abunde educi potest, vt qui copia & pondere naturæ grauis erat: protinus enim laborans discrimē effugit morbi imminentis, securúsq; redditur. Quum vero morbus iam est genitus, vires præsentia eius attenuatæ, vix queunt citra detrimentum iustā sanguinis effusionem sustinere. Hinc Hippocrates ex more insilientes vel imminentes morbos iubet anteuertere sanguinis missione, non illorum incursum appulsúmque expectare. Hac ratione in ephemera ex obstructione, in synocho simplici, sanguis copiosè trahitur antequam materia putrescat. Quocirca tutius imminēte quàm præsente morbo sanguis profunditur: ac vtilius est futurum prospicere atque præcauere, quàm prorogare, vt insilientem defixúmque profligemus. Nam ægrius eiicitur quàm non admittitur hospes. Cæterùm quum morbus iam grauiter hominem exercet, maiore necessitate remedium expostulat, quàm quum nondum inuasit. Quocirca genito quàm impendenti morbo necessaria magis est venæ sectio, quòd geniti sæuitia, maiore nos necessitate impellit & vrget, quàm futuri metus. Itaque præsenti necessitas, imminenti vtilitas ac securitas inest.

Dubitatio & eius solutio.

Quæ vena in quouis affectu secanda. CAP. VII.

PLENITVDO cui nullius partis affectio assistit, qualibet ex vena citra delectum detrahitur, commodissimè tamē vsúque maximo ex interiore cubiti dextri, quę à caua plurimum & à iecore validissimè prolicit. Plenitudo biliosa, ex dextri quoque, melacholica ex sinistri cubiti interiore vena: ita enim efflagitat lienis situs. Quæ vero ex crudorum

rum colluuie suborta fuerit, ex vtrocũque cubito peræquè demi potest. Eadem prorsus lex & in febrium curatione obseruanda. Quapropter synochus tam simplex tum putrida, venam interiorem cubiti dextri præcidi postulat: perinde vt febris ardens & pestilens simplex, itémque tertiana & quotidiana continua. Quartana verò quæ continenter affligit, interiorem poscit sinistri brachij. Eadem propemodũ ratione in puris intermittentibus secanda vena deligetur, si quando aut plethora aut symptomatum sęuitia hanc aperire postulet. Ex partibus quæ supra clauiculas sunt, perspicuè reuellit & vacuat incisa vena humeraria, celerius validiúsque in cubito, tardius verò & segnius in eo manus ramo qui inter pollicem & indicem excurrit. Ex his verò quę inter clauiculas & renes positæ sunt, reuellit secta interior celerius & maiore vi in cubito, tardiùs verò & segniùs in manus ramo qui inter annularem & minimum digitũ porrigitur. Ex vtrisque reuellit vena media, siquidem ex communib. illa humerarię & interioris ramis coagmentata conflatáque est. Nam plerumque aut latet altius inuoluta, aut alterius duntaxat soboles est. Subter renes in quacunque parte inhærescet affectus, secta poplitis vena maiore tum impetu tum celeritate reuellitur, lentius verò & infirmius secta in malleolo saphena. Renes ancipites sunt, medij inter superiora inferioráque interiecti. Situm definio non ex partis ordine, sed ex ortu & productione venæ, quæ in partem emittitur. Itaque phlegmone quæ rectos abdominis musculos supra vmbilicum inuaserit, retrahetur aperta inferiore vena. Quæ verò colum intestinum prehenderit, quamuis subter renes sit, reuelletur secta interiore cubiti: ita enim venarum origines deriuationésq; commonstrant. Hinc singulas vniuscuiusque partis affectiones persequamur. Capitis ex plenitudine affectus tum interiores tũ externos, siue etiam nunc initium faciant siue magnitudinem summam impleuerint, reuellit secta cubiti humeraria: dextros quidem dextra, sinistros sinistra. At si sec... ...igna ...e ac futuros præuius id agendũ erit, vti quum an... At quæ directo inter pollicem cauere consilium est, se... ...ostendit, nisi fortasse aliunde quàm indicémque ...sa ducat originem. Eos porrò deriuant scapulaex hu...que humerorum scarificatus, iniectæque cucurbitulæ, & sanguis profusus è naribus, quemadmodum etiam phrenitidas, deliria & apoplexias. Vertigines verò quæ ca-

Capitis affectibus quæ vena secanda.

pitis vitio enatæ sunt, deriuantur præcisis quæ ponè aures sunt arteriis: perinde atque inueterati capitis dolores calidi spiritúsque pleni. Qui dolores priora capitis obsederunt, deriuãtur aperta frontis vena: qui verò occiput & posteriora tenent, cucurbitulis ceruici humerisq; adhibitis aut incisa vena puppis. Oculorum inflammationes & acres lachrymæ, primum secta eiusdem lateris humeraria, deinde humerorum ceruicisque cucurbitulis retrahuntur inhibẽtúrque: deriuantur autem incisa vena quæ in alterutrũ fertur angulũ. Auribus inflammatis & parotid.b[9] post humerariam secetur vena sub aure. Gingiuarum, maxillarum & dentium calidiores affectus, post humerariam earum quæ sub labiis extant sectionem desiderant: vt angina earũ quæ sub lingua cernuntur. Pulmonum inflammationem reuellit paritérque deriuat interior cubiti sinistri potius quàm dextri: quandoquidem pulmonum venæ ex dextro cordis sinu prodeunt, hic autem in sinistrum parietem venæ cauę inseritur, qui per alam sinistram in cubitũ excurrit. Eadem sanguini qui tussiendo reiicitur, tabi, cordis palpitationi, aliísque eorum vitiis succurrit. Pleuritidi tum interiori tũ externæ, itémque pectoris, diaphragmatis inflammationibus & vlceribus sanguinem sputo fundẽtibus, interior eodem latere secta reuellendo deriuandóq; confert. Inflammationes quæ vel axillas vel humeros malè habent, nisi ad brachii flexum pertingant, eandem curandi rationem subeunt: quum autem eò perueniretur, quoniam partẽ inflammatione obsessam sectione proritare tutum non est, manus è directo aperienda est vena. Iecore inflammato grauitérve oppresso, interior dextra ceditur: at verò malè affecto lieni succurrit interior sinistra, in cubito quidẽ validius, in manu languidius. Deriuatio è liene, non vt quibusdam videtur in hæmorrhoidas, sed in aluũ fit: & è cauis quoque iecoris in aluum, è gibbis verò in vrinas. Recens renũ inflammatio, quam copia sanguinis comitatur in venis, ex interio[illegible] reuellitur, dextri quidẽ si ren dexter, sinistri, si sinister a[illegible] [illegible] Sin verò non immodica plenitudo premit, tutius validiúsq; ex [illegible] [illegible]peribus quæ è directo sũt, vel in poplite vel in malleolis. Per[illegible] [illegible]ffectus si menses præter modũ emanant, vena cubiti interior [illegible] [illegible]etũ coërcebit, sursumq; retrahet, quemadmodum & cucu[illegible] [illegible] subter mammas, vel etiam vmbilico infixæ. Suppressos autem menses vena in poplite aut malleolo instante purgationis

Pulmone inflãmato quæ vena aperienda.

Vtero affecto vena quæ secanda.

tionis tẽpore cæsa mouet: nam sanguinis impetu deorsum conuerso venæ quæ in vterum pertinent resignantur. At si qua inflammatio subest, per initia sursum retrahetur, idque directo: illinc quippe tãquam è fonte plenior fluxio irruebat. Nec est quod inde mensium suppressionem vereare: si modò quàm mox venam in poplitem aut in malleolũ directam ferire iubeas, quæ illorum euacuationi derivationique paratum & expeditum est præsidium. At si quis temerè hoc ab initio experiatur & attẽtet, fluxionis impetum plegmonémq; augebit. Reuulsio enim quæ fit secta interiore cubiti vena, quia iecur fontem ipsum è quo fluxionis exordium est exhaurit, vniuersalis censetur: quæ verò ex venis inferioribus fit, particularis, neq; fontem primariò euacuat. Quum itaq; vniuersalia particularibus sint præmittenda, inflammationes quæ subter renes incurrẽt, primùm reuellendæ sunt præcisa interiore cubiti vena directa, deinde reseratis inferioribus, quæ aliquam etiam reuellendi vim obtinent: has tamen tutum minimè sit primas ferire, maximè si ingens est vasorum plenitudo, fluxionísq; incursio vehemens. Profluentes affatim hæmorrhoidas secta in cubito vena supprimit: suppressas diducit & euocat secta in malleolo. At si qua inflammatio vel podicem vel partes obscœnas vel vesicam vel alterutrum inguen infestabit, modò nõ venenatæ cuiusdam pernicieі particeps ea sit, ex superioribus cubiti venis multitudo summouenda inhibendáq; fluxio: secundùm quam ex inferioribus, si magna premet necessitas, particularis reuulsio deriuatióq; fiet. Similis est crurum inflammatorum ratio: quoties enim ingens inest plenitudo effrenatáq; fluxionis vis & incursio, ex cubito sanguis primum, mox ex crure vel pede fundetur. Sin leuior existet inflammatio, neq; plenitudo extra modum increuerit, superiorum venarum sectionibus prætermissis, satis superq; erunt quæ ex inferis obeuntur. Hæ igitur venæ in factis aut incipientibus morbis incidendæ. Cæterum qui ex præsenti plenitudine futuri morbi metuuntur, sanguinis detractione arcẽdi sunt & præuertẽdi. Ac si plenitudo ex suppressis mensibus coagmẽtata est, quisquis morbus impẽdebit, cõgruẽter propulsabitur inferarum sectione, quæ dum vacuãt, menses pariter exciunt, ipsamq; mali causam exterminãt. Vbi verò ex longa consuetudine fluentes hæmorrhoides cohibẽtur, plenitudinémque invehunt, si quidem has euocare consilium est, ex inferioribus plenitudo

Partibus infra renes affectis quæ secanda vena.

Ad arcẽdam plenitudinem vena quæ secanda.

haurietur: sin illas obcæcare ægrotus requirat, neque velit posthac illis obnoxius haberi, plenitudo ex superioribus erit detrahenda. Quæcunque autem alijs ex causis nata plenitudo morbos imitatur, eos inhibebit secta iecoraria in flexu cubiti dextri. Pars cuius vasa facilè diducuntur vel rumpuntur, aut illabentem fluxionem promptè excipit, exinanienda est non per venam finitimam, quum nihil morbi adhuc genitum sit, sed per venam quàm longissimè è directo disiunctam, quæ & futuram fluxionem inhibeat, & eius solitum impetum in diuersam regionem incitet.

Quid spontanea sanguinis eruptio conferat in morbis.

CAP. VIII.

SANGVIS è naribus, ex hæmorrhoide atque ex vtero plerunque sponte prorumpit: ex ore verò modò tussi modo vomitione: at ex alia corporis parte perquàm rarò, nec nisi contra naturam. Quocunque ex loco lentè parcéque sanguis etiam secundùm naturam emanat, inutilis habendus: neque enim morbum soluit neque conuenientem vacuationem dehortatur, quã præsertim morbi vehementia maturare cogit. Qui verò affatim copioséque profluit tum in grauante plethora tum in synocha febre vtilis, vt quam decretorio die plerumque finit. Quum enim vniuersale malum omnes peræquè tum venas occupet, vndecunque obtingat sanguinis imminutio, grauitatis plenitudinísque symptomata cedunt. At in causo atque in omni continua per quam humores alij in maioribus vasis putrescunt, sanguis etiam copiosè & affatim prosiliens non æquè confert. E naribus enim qui excurrit licet vigilias, deliria, capitis dolorem aliáque symptomata demulceat, vix tamẽ propriam morbi essentiã atque radicem euellit, nisi fortè immoderatior succedat profusio, summa virium dissolutione, quæ tamen nusquam videtur optanda. Vitiosus enim sanguis per nares postremus elabitur, nec nisi quũ vtilioris magna vis erit effusa. In his igitur febribus tametsi nares multo stillent sanguine, vena tamen cubiti secanda: quandoquidem sæpe deprehensus est è naribus tum colore tũ substantia laudabilis, quũ ex cubito impurus sordidúsque detrahitur. At verò qui per hos morbos ex hæmorrhoide aut vtero affatim & copiosè exit, quòd proximè è vena caua lumborũ decedat, multo quidem vtilior habendus: sed plerũque nec ipsam febris radicem extirpat, quæ in venis est cordi proximis. Hinc sæpe profluentibus men- que

Sanguis spontè flu-

que etiam in puerperis quæ ritè purgantur, ob febris ardorem sanguis (licet parciùs) è cubito demẽdus. Eadem quoque ac etiam euidentior est interdũ ratio mittendi sanguinis è cubito, profluente hæmorrhoide. Iam verò partium phlegmonæ aliíque affectus qui supra iecur & diaphragma consistunt, nihil aut minimũ mitescunt sanguine ex vtero aut ex hęmorrhoide profuso: nec qui inferiores sedes obsident, eo profluente è naribus: quemadmodum nec è nare dextra emanans affectus tollit sinistros, nec è sinistra dextros. Itaque sanguis sponte at non ex ratione profluens, nõ eam dehortatur venæ sectionem quam ratio vsúsque postulat. Morbis autem curandis venæ sectio aut per se aut ex accidente confert: per se aut vacuat aut reuellit, ex accidente verò modò refrigerat, quũ calidiorem sanguinem educit, modò obstructiones expedit, sed eas duntaxat quæ ex multitudine contractæ fuerant. His autem affectibus semper adhibenda est, quibus per se, non semper verò iis quibus ex accidente medetur. Etenim iecoris calidiorem intemperiem emendare emissione sanguinis quũ eius est penuria, minimè tutũ sit: sed eorũ tutior vsus quæ per se refrigerãt & propriũ sunt intemperiei remedium. Dicti iam sunt affectus omnes quibus remedio est venæ sectio: nunc effundendi sanguinis præfinienda quantitas.

ens phlebotomiam si eam morbus exigat non dehortatur.

Quibus signis morbi magnitudo & virium robur comprehendantur: pro quorum indicatione mittere aut non mittere sanguinem oporteat.

CAP. IX.

QVICVNQVE affectui conuenit venæ sectio, ei protinus adhibẽda si magnus is est viréſque consentiũt. Leuis autem vsque adeo interdũ affectus est, vt vel sponte nullo artis subsidio breui sanescat. Atque interdum licet magnus sit, vires tamen imbecilliores apparent quàm quæ vllam vacuationem sustineant: vt quæ ferè omnem illarũ substantiam conuellat, quarum seruandarum gratia curatio instituitur. Itaque vt accuratè & ad vnguem præscribatur in quibus morbis & quantum demendum sit sanguinis, prorsus æstimandum quàm magnus morbus sit, quámque validæ sint vires. Morbus autem siue factus omnino, siue incipiens siue impendens, magnus dicitur aut ex se aut ex sua continente causa quæ in humoribus consistit aut ex symptomatis cuiusdam sæuitia. Ac primùm quidem magnus vehemẽnsque intelligitur ex suo genere: nam

Magnitudo morbi vnde æstimanda.

cuiuſcunque partis ſit phlegmone, grauior deteriórque cenſetur quàm ſimplex eiuſdem intemperies. Deinde ex partis vſu atque præſtantia, ſi ex principum partium eſt ordine, vt cor, vt cerebrum & iecur: aut ſi contrà inter partes abiectas & ignobiles cenſetur. Præterea ex iſtarum ſitu: nã aliæ principibus affinitate iunguntur, vt pulmones, latera, ventriculus & lien: aliæ verò longiore interuallo diſiunctæ ſunt, vt inteſtina, renes, veſica, artus, aliæque in extremis corporis poſitæ. Ex ipſo denique partis ſenſu, qui aut acer acutúſque eſt aut hebes. At cauſæ magnitudo ex humoris qui in affecta ſede congeſtus eſt & cõtinens fit morbi materia, cõditione & natura ſpectatur: quòd nempe benignus ſit vel vitioſus, vel putridus, vel pernicioſa qualitate contaminatus, íſq; aut multus aut paucus. Hîc enim quicquid pernicioſum eſt & malignum, magnum etiam nuncupare conſueuimus. Ex vaſorum etiam & viſcerum totiúſque corporis plenitudine vel exinanitione, antecedẽtis cauſæ magnitudo deprehenditur: itémque ex humorum inibi conceptorum puritate aut vitio. Symptomatis magnitudinem ex vehementia aut remiſſione eorum quæ incidunt metimur, nempe doloris, ſitis, languentis appetentię, vigiliarum & cæterorum quæ vires imminuunt & attenuant. Itaque ſi praua quædam morbi ſpecies velut inflammatio, iecur, cerebrum vel partes cordi vicinas atque connexas occupauerit, cuius vis latè ſe fundat, ſitque humor putridus & venenatus, quali & corporis vaſa conferta appareant, adeò vt inde magna excitetur corporis agitatio, mala appetentia, ſitis, dolor acerbus & vigilię: hunc profectò in maximorum grauiſſimorúmque morborum numero reponemus, cui & maxima congruit euacuatio. In quo autem morbo diuerſa comparent omnia, is certè pro leuiſſimo minimóque ducendus eſt, & qui fortaſſe nullius vacuationis indigeat. Inter hos non pauci interiecti ſunt medij ordines, qui pro maioris minoríſque ratione, aut abundè aut parcè vacuandum denunciant. Nunc ad virium æſtimationem transferatur oratio. Facultatum viriúmque corporis aliæ partibus ſingulis ingeneratæ ſunt & inſitæ, aliæ communes & influentes. Inſitarum atque innati calidi vnam eandémque haberi eſſentiam, eámque naturam appellari, & ex innato ſpiritu & humido primigenio conflari, cui ſolida partium ſubſtantia tanquam materia ſubſternatur, aliàs planum effecimus. Communium verò vagarúmque eſſentias è tribus prin-

Vires vnde æſtimandæ & coniectãdæ.

principiorum fontibus emanare, triplicique spiritu in totum corpus, animalem quidem è cerebro per neruos, vitalem è corde per arterias, naturalem è iecore per venas effundi ostendimus. Quo loci demonstratum simul est vires partibus singulis ingenitas ab influentib. illis sustineri, totum verò animal ab vtrisque gubernari. Itaque si integra sanitate frui debet animal, vtrasque tam insitas quàm influentes saluas & incorruptas esse est necesse. Quod euenturum est, si earum substantia æquabili & iusta quadã moderatione consistat, quæ in certa quantitate atque proba temperie posita est. E contrariò autem si substantiæ vel quãtitas vel temperies inuertatur, illæ necessariò iacturam facient aut imbecilliores euadent, vnde earum functiones lædentur, totiúsq; animalis gubernatio perturbabitur, tandémque vitę cõsequetur euersio. Ergo valẽtes & imbecillę vires ex operibus primùm internoscendæ sunt. Vrinæ aut alui excrementa cruda, nempe tenuia & aquosa, aut loturę carnis similia, naturalis facultatis imbecillitatem commõstrant, quemadmodum vel retentio vel alia quæuis oblęsa functio. Vitalis facultas ex pulsu paruo, obscuro & languido, similiter ex respiratione parua, difficili atque crebra, ex voce exili & languida, quæ neque pulmonum neque pectoris vitio oborta sit, debilis animaduertitur. Horum verò contraria eiusdem robur & firmitudinem ostendunt. Animalem vim imbecillam coarguunt motus sensuúmque læsio, vigiliæ, deliria, aliæque perturbatæ principes actiones: quemadmodum contrariæ constantiam ipsius firmitatémque demonstrant. Ex iis ergo functionibus facultates lædi coniicimus. Læduntur autem & imbecillæ apparent bifariam, vel oppressæ vel languidæ. In omni porrò euacuatione maximi refert languidas ab oppressis internoscere. Hæ siquidem largam, illæ nullam vacuationem ferunt. Earum distinctio ex causis euidentibus est petenda. Si enim eius generis prægressæ sunt quæ virium substantiam vel mutãt vel dissipant, eas verè languidas esse: sin nullę eiusmodi deprehensæ sunt, & aliæ vrgent suo pondere, opprimi solùm censeto. Externæ causæ & euidentes quibus insitarum virium (ab his enim exordiar) temperies mutatur, sunt ardentissimæ febres quæ corpus liquant & causæ vehementiores quæcunque solidas partes immodicè calefaciunt, refrigerant, humectant, siccántve. At illarum substantia digeritur atque disperditur in morbis longissimis, qui homi-

Quî languidas vires ab oppressis dignoscere liceat.

nem in atrophiam vel in tabem coniiciunt. Influentium autem virium triplex spiritus permutatur, tum ex ambientis & rerum quarumlibet irruentium intemperie vel venenata qualitate tum ex viscerum aut humorum deprauatis qualitatibus. Aëris quippe feruor & æstus non solùm quà nos extrinsecus ambit, verumetiam quà intrò respiratione ducitur, pulmones primùm, deinde cor, omnésque spiritus eoúsque inflammat, dum plerumque febris incendatur: ex qua spiritus intemperie necessitas est vires imbecillæ languidęque reddantur. Adde per eum feruorem spiritus non modò temperiei mutationē subire, sed & dissipatione minui. Frigoris contrà immoderata vis foris incidens intróque subiens, aliàs spiritum omnémque calorem infringit & debilitat, aliàs prorsus extinguit. Aër dum vel pestilens vel quodpiam venenatum aliud vitium concepit, haustus tractúsque contagione nostros etiā spiritus labefactat, ex quo grauium morborum in corpus incursio, viriúmque nō mediocris iactura. Multo quidem apertius vel scorpij vel rabidi canis vel alterius venenatæ bestiæ morsu acceptum virus spiritum polluit & inficit. Porrò etiam interiores & abstrusæ causæ spiritus immutare solent. Vbi enim principes corporis partes intemperie aliquapiam conflictabūtur, eadem si longius serpat, necessariò ad spiritus indidem ortos dimanabit, viriúmque robur comminuet. Quodcunque etiam humoris vitium in corpore dominetur, ex eius intemperie grauem offensionem spiritus excipiant oportet. Crudorum quippe humorum vi qui aut corpus vniuersum aut ventriculum maximéque os eius occupauerint, necesse est tum caloris tum spiritus substantia refrigescat & infringatur, animálque prorsus languescat, interdum verò & syncope prehensum corruat. Bilis ardētior calore immodico spiritus cremans, aut os ventriculi vellicans & quasi aculeis compungens, haud leuiorum malorum fit causa. Est & quū humor aliquis veneni labe & pernicie aspergitur, cuiusmodi est cohibitum putrescénsque semen aut menstruum aut grumus sanguinis, cuius vapor spiritum labefactans & inficiens aliàs syncopen, aliàs vteri strangulatum, aliàs epilepsiam, aliàs alia incommoda solet inferre, viribus extra modum offensis. Ergo tot tantisque modis spiritus à sua temperie desciscunt. Eorum porrò viriúmque substantia imminuitur atque dissoluitur, interdum sponte, quia tenuis & dissipabilis in corpore calido, raro, laxóque concluditur, vt pro-

proinde suopte impetu disperdatur & vanescat. Interdum verò externarum & euidentiũ causarum occursatione perimitur, quales sunt ambiens aër feruidior & siccior, vacuatio immodica, motio vehemens, animi pathemata, dolor & vigiliæ. Immodica humoris aut etiam inutilis excrementi euacuatio, hoc ipso quòd spiritus substantia fusa atq; profluens est, non potest non bonam illius partem è corpore secum abripere. Quocirca siue aluus nimiopere vel natura vel arte profluit, siue vrina plus æquo profunditur vt in diabete: siue pus aut aqua ex thorace, stomacho, ventre inferiore, aut ex magno quopiã abscessu vniuersè & affatim prorumpit, necessitas est grauem vires iacturam faciant. Multo autem certiùs & clariùs nimia sanguinis aut salutaris humoris vacuatio spiritus effundit, viresque conuellit, siue is ex vulnere, siue ex naribus, siue ex ore, siue ex mariscis, siue ex vtero, aut aliunde prosiliat. Hac etiam ratione inediæ corporis robur frangunt, quòd per has necessariò & vtili corporis alimento disperdito & exhausto aliud non sufficitur, vnde vim omnem concidere est necesse. Labor ac æstus spiritus calorisque substantiam halitu aut sudore dissipant. Quapropter qui vitæ suæ cursum in labore aut circa balneas & fornaces conficiunt, quoniam continenter labitur ac fluit eorum substantia, haud æquè excrementis circumfluunt atque ij qui ociosam & inertem vitam traducunt. Qui luxuria & effrenata libidine diffluunt, his (inquit Poëta) frigent effœtæ in corpore vires, quæ nullius medicinæ vim perferunt. hi omnium maximè ex tantula seminis vacuatione flaccescunt & languent, quòd spiritus plurimũ dissipetur. Doloris porrò atrocitas multo amplius quàm labor spiritus disperdit, viresque prosternit. Animi pathemata alia quidem spiritum atque calorem obruunt & strangulant, vt timor, mœstitia: alia verò dissoluunt atque dissipant, vt gaudium, lætitia. Vigiliæ corpus vniuersum eiusque maximè animalem spiritum exhauriunt, quemadmodum somnus vacuationis genus omne preter sudores, & quam ἄδηλον διαπνοὴν Græci vocant cohibet. Atque hæ sunt causæ quarum exuperantia calorem, spiritum viresque dissipat: quæ quoniam euidentes existunt, tanquam notæ & signa fiunt ex quibus vires propriæ substantiæ iacturam fecisse intelligimus. Causæ verò quæ dũtaxat vires opprimũt interiores sunt & abstrusæ, neque adeò nobis expositę: eius generis sunt obstructio, & immoderata humorum copia. *Quæ vires obruũt & opprimunt.*

Venarum arteriarúmque obstructio quę à crassis lentísque humoribus fit, spiritus arctè coërcet, neque illos ventilatione refrigerari sinit, vnde præpedito vsu vitæ necessariò grauiter cum ingenito calore opprimuntur. Id quidem in pulmonibus, in iecore, in cerebri ventriculis atque arteriis, in ipso denique corporis habitu sæpe ac multum euenire solet. Obstructio autem quam humores nimio plus exuberantes induxerunt, non modò spiritum calorémque premit, verumetiã suffocat & obruit. At multitudo libera neque vlla obstructione præpedita siue simplex siue cacochymiæ particeps est, vires strangulat: vt in athletico habitu sanguinis, in leucophlegmatia pituitæ, in hydrope cruditatum, in ictero bilis exuperantia. Quotiescunque igitur naturalis facultas ab excrementis, vitalis ex pulsu & respiratione, animalis ex propriis functionibus imbecilla deprehendetur, si qua ex causis illis procatarcticis vehementior subantecesserit, direptam & imminutam censeto virium substantiam. Vbi verò nulla ex causis illis prægressa fuerit, & vires nihilominus imbecillæ comparebunt, non vtique dissolutas, vel oppressas putato: maximè si vel plenitudinis vel multæ cacochymiæ signa fuerint connexa Sublatis causis opprimentibus protinus vires recreantur & ad sese redeunt, nisi affectionis diuturnitate prostratæ iam sint. Velim igitur affectarum virium tres à nobis ordines constitui, alias esse prostratas, grauatas aliàs, tertias lãguidas, quarum signa sigillatim ex ante cõmemoratis elucebunt. Sunt qui vni pulsui tãquam signo minimè fallaci iubent attentos esse de virium robore iudicaturos. Id certè magnum quippiam, at nondum satis esse iudico: quãdoquidem pulsus ferè inconstans incertúsque est, & externarum complurium rerum interuentu perturbatur mutationémque suscipit. Deinde ingens copiosáque euacuatio alias vires non minus quàm vitalem concutit, atque earum occasu haud secus emorimur atque si vitalis interciderer: quare videtur aliarum etiam facultatum obseruatio ad vacuandum necessaria. Si quis enim vehementi aut diuturno morbo, vt lienteria, atrophia marasmóve extabuit, huic sanguinem non mittes, etiamsi pulsus plenus nunc existit & validus. Quocirca non vnius, sed trium vagarum & influentium facultatum, neque harum solùm, verumetiam insitarum quibus actio vitæ continetur, robur ad vacuationem æstimandum est.

Vt va-

Vt vacuandi quantitas ex morbi magnitudine & virium robore æstimari debeat. CAP. X.

MORBVS omnis ægroti vires conuellit, vt & vacuatio quæ ad illius depulsioné adhibetur. Ne igitur durum videatur iam afflictum grauius affligere, ea lege tẽperanda sunt omnia, vt morbi substantia dematur, viribus quam fieri potest minimum oblæsis. His quidem tanti per negotium facessere dum malum profligetur, & in maioris commodi spem adducamur, periti in primis est artificis. Quæcunque autem offensio per legitimas euacuationes viribus infertur, leuis admodũ & breuis esse solet, vt quæ completa euacuatione mox conquiescat. Natura siquidem noxiorum humorum pondere deonerata, quo veluti sarcina premebatur, priores vires recuperat, quicquid spiritibus & innato calori fuerat detractum resarcit, factáque morbo deinceps superior, quæ reliqua sunt euincit partim coquendo partim foras dissipando. Si Hippocrates ad pericula prospicienda sagacissimus, consuluit tenuem victum ægrotis adhibere, haud veritus illorũ vires licet infirmas victus tenuitate debilitare, vt hac simul morbi essentiam comminueret: idem profectò in vacuandi munere tenendum. Cæterùm perinde vt in victus ita & in euacuationis ratione cauendum, ne in extremam debilitatem adductæ vires concidant, circumspiciendúmque etiam atque etiam & accuratè considerandum, quantum & quoad perferre queant. Æqua autem & legitima vacuationis quãtitas citra insignem virium offensionem morbum adimit. Hoc morbi viriúmque inter se exquisita collatio commonstrat. Nam validis constantibúsque viribus fidenter quantum morbus desiderat erit vacuãdum: minus validis parciùs, prostratis nihil prorsus moliendũ. Cæterùm hoc ipsum in disceptationem quæstionémq; vocatur, possíntne vires vsqueadeò debilitari, vt ne minimã vacuationem tolerent. Plerumque enim in magna viriũ deiectione vacuationes sponte, salubriter, euentúque fœlici prorumpunt. Deinde vnicuique virium ordini sua quædã vacuationis quantitas proportione reddi potest: non enim credibile est vncia aut semuncia sanguinis effusa vires etiam prostratas offensum iri. Quoniam igitur hæc obscura sunt, explanationes adhibendæ, vt omnis veterum ambiguitas tollatur. Vacuationũ alia integra statuitur & perfectè absoluta, quæ omnem aut certè plurimam morbi materiam adimit: alia vtilis quidem at non integra,

Quæstio & eius solutio.

Vacuationum quãtitatis tres gradus.

quę parte morbi sublata reliquum facit leuiorem: tertia eo-usque exigua & deficiens, nihil vt laborantem leuet. Raro quidem vires adeò prosternuntur (nisi malo victis & deploratis) vt ne vel minimam quidem vacuationem sustineant: verùm huiusce tanquam inutilis veteres non meminêre, quod citra ægroti alleuationem viribus incommodet, statuerúntque viribus afflictis & prostratis nullã omnino vacuationem adhibendam. Itaque valentes vires integram consummatámque, mediocres imperfectam quidem, sed vtilem, prostratæ nullam mali curatricem vacuationem tolerant. Ex morbis autem quicunque vehemens ac magnus extiterit, copiosam eámque necessariam exposcit, sine qua aut nullo modo aut non tutò sanari potest. Mediocris moderatam, quæ rarò necessaria, sed duntaxat vtilis habetur, per quam citiùs ac tutiùs sanatio perficitur. Exiguus morbus exiguæ etiam aut nullius omnino vacuationis indiget. Iã verò morbi magnitudo viriũ robori conferatur. Quum vires erunt planè integrę, & morbus mediocris, non vtique necessaria, sed duntaxat vtilis est venæ sectio: potest tamen tutò & quantum morbus desiderat sanguis mitti. Nõ enim verendũ est constantes vires aliquantisper imminuere, dum morbi sentina funditus exhauriatur: eæ siquidem promptè nulláque mora recreantur. Quum in virium constantia & firmitudine morbus inuadet magnus & periculosus, qui vasa immoderatiore copia distẽdat, quemadmodum in habitu athletico & in synochis febribus, tunc vberior vacuatio præscribenda, quæ affectus magnitudini vsquequaque respondeat, expedítque (inquit Hippocrates) vsque ad animi defectionem ducere, si æger perferre possit. Neque verò de ea animi defectione præcipit, quæ vel timiditate & animi ignauia vel acrimonia humoris accidit, qui os ventriculi pungit & irritat: sed de ea duntaxat quæ vberiorem euacuationem consequitur. Hanc enim in morbis extremis statuit tanquam regulam & legitimũ vacuationis modum. Est autem animi viriúmque defectio lipothymia siue lipopsychia, in qua etiamnum ægrotus loquitur, audit, videt, agnoscítque præsentes. Syncope verò est omnium virium præceps lapsus, vt epilepsia animalium: qua certè qui opprimitur nec audit nec videt, & (vt verbo expediam) omnes externas functiones quasi interceptas habet. Lipothymia leuior est syncope, háncque solet præcedere. In his igitur affectibus sanguinem vsque ad lipothymiam mittere permit-

Viribus firmis & constantibus quid agendum.

Ad lipothymiam vacuare.

permittitur: at non temerè & sine iudicio. Sed quum iam vires præ vacuatione manifestè fatiscunt & vacillant, & initium patiuntur defectionis atque lipothymiæ, cohibẽdum: neque vnquam vacuationes ad extremum & vsque ad veram syncopen deducendæ, vt quæ omnino periculosæ euadant, etiamsi validæ vires erant. Tentandum igitur est exuperantem humorem subducere, quoad vires ferant. Et quocunque tempore dissoluuntur, etiamsi restent superuacua, ab euacuatione nihilominus desistendum cessandúmque protinus est. Hoc autem certissimè disces pulsuum mutationi animum mentémque adhibens, quum ex magno paruum, ex æquali inæquabilem, ex vehementi debilem & obscurum fieri, quúmque fluentis sanguinis impetum labare, ægrotúmque iam languere animaduertes. Quoniam igitur syncope mortis est imago quædam, quæ astantes perterret & ægrum in maximum vitæ discrimen adducit, in eam profecto vacuatione ægrotum minimè præcipitabit, quicunque dignitatem existimationémque suam inuiolatam tueri, neque in ullas obtrectatorum reprehensiones incurrere volet. Conducibilius quidem sit ægrum diutius torqueri, quam vna cum morbo vitam omnem profundere. Hactenus vires integras valentésque oratio nostra attigit. Mediocres porrò vires si mediocris quoq; morbus adoritur, moderatam quoque vacuationem postulant, quæ leui aut exigua virium offensione vniuersam causam detrahat. Atque etiam vtilis ea fuerit, quæ leuior mitiórque adhibebitur. At si easdem vires morbus maior inuadat, & cui multa vacuatio fuerit necessaria, nequaquam debet ea semel & vniuersè suscipi: vt quam vires tolerare nequeant. Non enim rectè morbum demit, qui cum morbo ægrum de medio tollit. Quum igitur semel & vniuersè facta vacuatio citra periculum adhiberi nõ potest, quod vitiosè se habet, paulatim vacuare expedit, & minutatim salubre quippiam pro eo reponere: ac primùm quantum vires ferant detrahere, deinde quod defuit iteratione supplere, idq; vel bis vel ter vel nonnunquam sæpius: ea curatio Græcis est ἐπίκρασις. Prostratis autem viribus nulla vel morbo exigente vacuatio ineunda. Quæ enim adeò exigua fuerit, vt viribus illis quasi dimensa & par respondeat, quoniam commodi nihil, incommodi verò atque perturbationis plurimum infert, tãquam inutilis & superuacua prætermittatur. Atque in viribus roborandis confirmandísque omne tum studium collocetur,

Viribus mediocribus quantum vacuandum.

Deiectis & exiguis.

idque cibis boni ſucci modicè & ſæpius offerendis, quibus etiam facultas inſit morbo aduerſa, quæ cacochymiam emendet. Quòd ſi poſtea vires recreari atque refici contingat, tum idonea afferetur vacuatio, quod in diuturnis morbis ſæpius vſuuenit. In acutis verò nimia cunctatio ſemper anceps eſt & periculoſa.

Præſentium præteritorúmque obſeruationes, ex quibus certior vacuandi quantitas indicatur. CAP. XI.

Primi & præcipui ſcopi duo ſanguinis detrahendi.

Secūdarij ſex ſcopi & animaduerſiones in ſanguine mittendo.

MITTENDI ſanguinis quantitatem ex morbi magnitudine atque virium robore perceptam, exquiſitiùs atque perfectiùs euidentium cauſarum obſeruatio præſcribet. Ex his cauſis tres numerantur interiores & nobis congenitæ, temperamentum, corporis conſtitutio vel habitus & ætas. Totidē externæ & aduentitiæ, ambientis conſtitutio ex anni tempore, regione & cœli ſtatu profecta: vacuatio ſuppreſſa vel immodicè procedens: conſuetudō victus vel generis vitæ vel vacuationis. Præteritas haſce cauſas idcirco ſuprà exquirebamus, vt ex iis exquiſita morbi & viriū magnitudo nobis eluceret. Præſentes & futuræ nondum morbū aut vires immutarunt: quoniā tamen humoris aliquid è corpore vacuare & vires diſſoluere incipiūt, nō parū ad euacuationem quam proponimus momenti obtinét. Quas autem hæ vires habeant, ſigillatim explicandum eſt.

Temperamentum.

Calidum humidúmque corporis temperamentum, in propria ſolidarum partium ſubſtantia ſitum, quoniam vi inſiti caloris aſſiduò plurimùm diſſipatur ac diſſoluitur, non perẹquè copioſam fert vacuationem atque quod ab illo plurimùm diſſidet frigidum & ſiccū. Quodcunque verò corpus inde humidū appellāt quòd multo humore abundet in venis recondito, id facillimè vacuationem tolerat.

Habitus.

Corporis habitus extenuatus, mollis & rarus tum imbecillus tū multæ diſſolutioni obnoxius eſt: contrà verò carnoſus, firmus atque denſus pauca ſinit è corpore diſſipari. Qui autē præpinguis & obeſus exiſtit, quāquam minimum diſpergitur, difficilè tamen venæ ſectionem idcirco ſuſtinet, quòd exilibus ſit venis, quas exinanitas pinguedo facilè ſtringit deprimítque, vt inde metus ſit ne natiuū calorem extinguat. In corporis habitu æſtimanda etiam eſt venarū capacitas: quibus enim amplæ & turgidæ ſpectantur, tolerabilior eſt euacuatio, quàm quibus anguſtæ. Neque verò humorum natura poſthabenda eſt: nam tenues & calidi celerrimè diſſipantur ac diffluunt, craſſi ac frigidi diutius hærent. Atque

hæc

hæc quidem ad corporis constitutionem habitúmque pertinent. Ætatum porrò quæ decrepita nuncupatur, quia effœtis est viribus, nullam venæ sectionem tolerat: moribundum senem præcipitat quisquis reliquum vitæ calorem cũ sanguine profundit. Quæ inter senectutem & pueritiam mediæ interueniunt, quoniam firmis viribus & corpore bene constituto tenentur, nulla vacuandi præsidia metuunt. Puerorum ætas virium quidem substantia abundat, cæterùm quia corpus calidum & humidum obtinet, molle tenerum ac patens, quod sponte sua assiduò digeritur ac defluit, sanguinis missionem tutò non feret: quantum enim ex incidenda vena vacuandum fuerat, id vltrò ex corporis natura præstatur. Has ætates nullis annorum finibus Hippocrates circumscripsit. At Galenus neque ante annum decimũ quartum neque post septuagesimum iis quas protuli causis adductus venam pertundit. Quod profectò de pleniore illa veteribúsque consueta vacuatione audiendum: nam moderatam quæ tum viribus tum plenitudini aut par aut inferior sit, vtrique pro eo ipso quan ulocunq; sunt prediti modo, facile ferent. Sic Rhases ætate decrepita quæ graui vrgentéque pleuritide vel peripneumonia torquebatur, sanguinem emisit. Sic Auenzoar filio suo trimo se vtiliter venam secuisse commemorat. Hoc & ipsi plerumque experimur, sexto aut quinto ætatis anno tres sanguinis quatuórve vncias, pleuritim, interiores inflammationes, hísque grauiores morbos finiuisse. Sponte naturæ tum pueris tum infantibus lactentibus sanguis interdum abundè prodit e naribus, nulla corporis aut virium iactura. Suis viribus iísque validis prędita est puerorum ætas: cur igitur ad illarum proportionem vacuare non possumus, quum præsertim eusarcus est puer, plenè ac liberaliter educatus, cui amplæ venæ bene cocto puróque sanguine tument? Ad extremum verò donemus virium robur lædi: vtrum magis optãdum fuerit, vel vt puer seruata plenitudine succíque copia intereat, vel vt ea imminuta offensísque quodãmodo viribus à morbo vindicetur? Secandæ autem venæ necessitas in pleuritide interioribúsque inflammationibus quàm in continuis febribus puero maior existit. Nulla igitur est ætas, quæ non aliquem vacuationis modum ferat. Hæ sunt interiorũ causarum obseruationes, quæ sponte intimóque motu corpus virésque afficiunt. Pręter eas verò euidentium quoque constitutio tenenda. Regio feruens & arida multum innati ca-

Ætas.

lidi viriúmque, multum peccantis humoris è corpore haurit. Hinc vires comminuuntur pauciórque ſanguis manet in venis: in ea proinde contractiores parcioréſque in ſanguine mittendo eſſe côuenit. Regio frigidior ac humidior, innatum calidum humoréſque intus coërcet, horúmque minimum diſſoluit, quocirca ſanguis abundantiùs profundi poteſt. Cæterùm in extreme frigida quæ plurimum in Boream deuergit, ſanguis frigore veluti conglacians vacuationi vix cedit, ſed & partes interiores ſi à ſuo calore deſtitutæ maneant, ambiẽtis frigoris iniuria extinctionis periculum ſubibunt. Quæ inter illas intercedit regio temperatior largiſſimam ſanguinis profuſionem tolerat. In anni temporibus ver temperatum, ſucci viriúmque abundans, ſanguinem largiùs fundi permittit: éſtque vere ſecta vena præcauẽdis morbis idonea. Poſt ver, autumnus, deinde hyems, omnium verò minimum æſtas. Cœli ſtatus qui calidior obtigerit, vt ſubſolana vel auſtrina tempeſtate, parcius: qui frigidior vt valido Aquilone aut Fauonio, is quoque parcè: largiùs autem quicunque clementior nulla ingenti tempeſtatum vi iactabitur, ſanguinem mittẽdum eſſe ſuadet. Tria hîc in ambientis côſtitutione perpetuò implicita atq; colligata, iam in vnum conferamus. Regione frigida & hyeme premens Boreas prorſus venæ ſectione nobis interdicit: ſolúſque Auſter placidior illam admittit. Regione autẽ feruida & æſtate, quum perflat Auſter, venam pertundere formidoloſum: at quum Boreas æſtum temperat, tutiſſimum. Hæ igitur cauſæ tum innati calidi tũ humorum ſubſtãtiam vel conſeruant vel diſſipant, ſed tamen obſcurè ac ſine ſenſu. Cæterùm de manifeſta copioſáque vacuatione, quæ fortè tum erumpit quum venam ſecare proponimus, ita quidem ſtatuendum. Spontanea vacuatio materiæ morbi nihil detrahens, veram atque legitimam non excludit. Quod igitur morbus expoſcit protinus vacuandum, præſertim ſi neceſſitas impellit, & vires ſpontanea illa vacuatione nondum in magnam offenſionem incurrerunt. In vehementi pleuritide, quo tempore fortè fortuna erumpet totius corporis ſudor aut vomitio aut aluus, ſanguis mitti non debet: at ſedatis illis paulúmque recreatis viribus, vena incidenda. Symptomata enim quum illa ſint, neque morbi ſubſtantiam detrahunt neque vicaria eſſe poſſunt phlebotomiæ. Sic in febre ardente, lienteria quæ ex frigidæ potu immoderatiore laxato diſſolutóque ventriculo inciderit, venæ ſectionem non

Regio.

Anni tempora.

Tempeſtas.

Spontanea vacuatio.

non vetat. At quoniam vires inde paulo imbecilliores euaserunt, harum seruata dignitate sanguis parciùs emittetur. Spontanea autem vacuatio quæ morbi substantiam demit, si iam ægrotum leuet possitque quantum requiris vacuare, prorsus est naturæ committenda: Sin minus id possit, tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod postulas. Quæ sponte natura perfectura est, ne tangito: inchoata verò nec ab ea perficienda completo. Itaque in pleuritide, in febre assidua, si sanguis abundantiùs ex vtero, ex hæmorrhoide, vel è naribus dimanet, iustáque sit vacuationis quantitas, ex qua æger satis leuetur, venam non incides. Sin verò parciùs aut lãguidiùs ex his locis profluit, morbúsque interim vehementer vrget, quod deficit, etiamsi puerpera sit laborans, venæ sectione supplendum. Eadem ex causa in dysenteria purgans medicamentum offertur, vt quod sensim & languide per anfractus parum idoneos elabitur, affatim per ductus conuenientiores deriuetur ac defluat. Consuetudo porrò nobis obseruanda, in victus ratione, in vitæ genere & in euacuatione. Qui frugaliter siue ex consuetudine siue ex morbi impedimēto victitant, parciùs vacuandi sunt quàm qui liberalius pleniúsque viuunt. Qui venæ sectionem iam est expertus, modò vires crebra vacuatione nondum sint læsæ, alacrius ac leuius eam perferet quàm inexpertus. Consueta quippe mala, minus sunt infensa. Quapropter opinione sua vulgus longè fallitur, qua primam venæ sectionem vt in primis salutarem suscipit, & quasi veneratur conseruátque in extremos vsus commodaturam.

Consuetudo.

Aph. 50. lib. 2.

Futurorum obseruatio aut veriùs prouisio præfiniendæ quantitati necessaria. CAP. XII.

NON solùm vires præsentes emetiri, verumetiam futuras prospicere acuti sapientísque est medici. Post vacuationem vires ita tueri atque conseruare par est, vt & alia deinceps adhibenda remedia ferre, & morbi longitudini atque iudicationi sustinendæ satis esse queant. Quinetiam ne posthac intempestiue & alieno tempore nutrire cogamur, sanguinis nonnihil retinendum asseruandúmque est ad morbi decursum & ad reliquæ curationis spatium. Futuras vires æstimabimus tum ex causis procatarcticis quę prę sentes sunt & posthac etiam perseuerabunt, tum ex symptomatis quæ præter opinioné incidere possunt. In causis procatarcticis pręcipuæ sunt, cœli constitutio & viuendi ritus.

Quales erunt vires in posterũ, vnde coniectandum.

Cœli constitutio si calida euaserit & sicca, ac istiusmodi deinceps expectetur, restrictiùs sanguis emittetur quàm si frigidam fore coniiciamus. Rursum si prospicimus ægrotum tenuiter sobriéque victurum, vel quia potionis & cibi languet appetentia, vel quia morbus deuorare non sinit, vt in angina fauces præcludente, parciùs euacuare monemur, quàm si plenius is viuat. Seruare tum aliquid sanguinis oportet, tanquam naturæ thesaurum & suppetias in leuamen futuræ penuriæ. Iam verò repentina & inopinata symptomata, quæ vires summopere eneruant & frangunt, sunt dolor vehemens, vigiliæ, vacuationes præter spem erumpentes, & in primis syncope. In hanc siquidem non pauci quàm mox ab aperta vena ex consuetudine incidunt, vel quòd natura sint imbecilliores, vel quòd timore magno perculsi, vires omnes offundant: vel quòd os ventris amara bile perfusum, aut quàm maxime acri sensu præditum & infirmũ nacti sunt. Quum igitur aliquid eiusmodi futurũ suspicamur, quanquam vires tunc valent, sanguinem tamen vel nullo modo vel præparcè mittemus, nisi fortè huic periculo antè sit occursum. Summæ autem prudentiæ fuerit repentina & inopinata quæcunque incident, lõgè prospicere atque præcauere. Hæc iam exemplis illustremus. Esto quispiam natura sanguineus, corpore eusarco, denso ac firmo, ætate florenti, qui multos dies luxuriosum vitæ genus secutus, alimentis se expleuerit solidioribus & valentis materiæ: qui pristinam exercitationis consuetudinem intermiserit, domíque otiosè vixerit, cui sanguinis ex naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoidibus vetus consuetáque eruptio iampridem substiterit: adeò vt ex harum concursione causarum corporis habitus non mediocre incremẽtum ceperit, & venæ natura amplæ præ copia sint distentæ. Quocunque tempore hominem ita constitutum grauis vehemén sque febris vel iflammatio prehendet, quàm mox sanguis profundendus est ísque copiosus: quandoquidem tum morbi tum causæ magnitudo id expostulat, ex præteritorum obseruatione confirmata. Quòd si his etiam præsentia consentiunt adsítque aëris constitutio ex regione, anni tempore & ex tempestate collatis moderatè frigida & humida, ægrotus verò ad vacuationem procliuis sit: posthac verò morbus non ad multos dies lõgius producatur, nulla calidioris futuræ tempestatis significatio appareat: nulla item futuri doloris, vel inediæ vel vigiliarum vel spõtaneæ vacuationis comminatio in-

tio intendatur: his ita in vnum conſpirantibus, quis dubitet largiſſimam ſanguinis miſſionem imperare? At verò hiſce contraria omnia, quem non ſubitò à ſanguinis detractione auocabunt? Permiſcentur plerumque ac prorſus inter ſe pugnantes exiſtunt obſeruationes, ac tum prudenti acríque iudicio eſt opus, quo ex comparatis illis vacuationi modus præſcribatur. Præteritorum recordatio plerumque copioſum ſanguinem fundendum monet, cuius tamen libertatem nobis præſentium obſeruatio ſubtrahit. Vt ſi quis priſtinæ exercitationis conſuetudine intermiſſa deſidiæ ſe & luxuriæ dediderit, & alimentis expleuerit, & ſolennis quæpiam vacuatio ſubſtiterit: ſed hinc euaſerit corpus pingue & album, laxum & molle, tenuíſque ſucci plenum, adſitque æſtas, regio æſtuoſa, cœlique ſtatus calidus ac ſiccus: omnino huic ſanguinem non mittes: ſatis enim ex ſe ipſo non modò obſcurè, verumetiam manifeſtè vacuatur. Parum verò detrahes in eo ipſo habitu, ſi hyems adſit & regio frigida, cœlique ſtatus Aquilonius. In hac autem rerum permiſtione, non obſeruationum multitudinem, ſed poteſtatem velim te attendere, quòd vna plerumque reliquas omnes dignitate præſtantiáque ſuperet. Qui neque artis cognitione neque longo rerum vſu neque prudenti ſynceróque mentis iudicio confidit ſe poſſe vacuationis quantitatem definire, is Hippocratis conſilio potius infrà ſubſiſtat, quàm exquiſitè vacuet. Hoc autem loco non abs re fuerit perſcrutari, ſítne vteri geſtatio inter obſeruationes habenda. Ipſa veritatis ſpecies multa probabilitate ſuadet in prægnantibus graui morbo implicitis temperandum, ob fœtum qui vtero continetur, Hippocratis patrocinio ac ſententia hunc in modum defenſa: Mulier in vtero geſtans inciſa vena abortit, ídque magis ſi eſt fœtus auctior. At certè hoc perpetuum minimè eſt, vt neq; illud quod proximè antè ſcribitur: Mulierem in vtero gerentem acuto morbo corripi, lethale eſt. Quum enim purgatio quæ malignis fit medicamentis, cum periculo grauiore fœtus quàm venæ ſectione decernatur, ſi Hippocrates grauidæ morbo ex cacochymia tentatæ, purgationem largitur iis menſibus qui inter tertium & octauum interponuntur: nos profectò iiſdem multo tutiùs ſanguinem mittemus ei, quæ aliquo plenitudinis morbo conflictabitur. Quod ſi media geſtatione liceat, longè tutius in initio factu fas eſt: quòd ſanguis magis redundet, & fœtus minore egeat alimento. Hoc tempore ſi ſæpe natura illius

Indicationibus contrariis quid agendum.

Prægnatio an inter obſeruationes mittendi ſanguinis habenda.

Aph. 30. lib. 5.

Aph. 31. lib. 5.

superuacui effusionem sponte vtiliterq; aggreditur per nares, per hæmorrhoidas, aut per vterum: & nonnunquam menses statis temporibus salubriter effluunt, cur non similiter nobis liceat premente necessitate naturam arte imitari? Multæ nisi vena circiter quartum mensem relaxeretur, abortiunt, fœtus enim copia obruitur. Neque verò in plethora sola, verumetiam citra hanc quum pleuritis aliáve inflammatio vehementius vrget, prægnanti vena in cubito cędenda. Inferiores autem prægnantium venas incidere minimè tutum, quod impetu deorsum conuerso menses procedant, præcipiteturq; fœtus. Octauo ac nono mense rarò citra abortum sanguis emittitur, quum præsertim mulier leui ex causa vel ob vteri imbecillitatem, vel ob lubricum lentorem abortire consueuit. Hac in re Cornelius Celsus morbi
„ duntaxat viriúmque magnitudinem animaduertit. Antiqui,
„ inquit, primam vltimámq; ætatem sustinere non posse hoc
„ auxilij genus iudicabant, persuaserántque sibi mulierẽ gra-
„ uidam, quæ ita curata esset abortum esse facturam. Postea
„ verò vsus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliásque po-
„ tiores obseruationes adhibendas esse, ad quas dirigi curãtis
„ consilium debeat. Interest enim non quæ ætas sit neq; quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Firmus puer, & robustus senex & grauida mulier valens tutò curantur. Itaque vteri gestatio quemadmodum & ætas inter quantitatis obseruationes habenda. De quantitate mittendi sanguinis hæc quidem satis, deinceps verò de vtendi ratione.

Quo morbi tempore, qua die quáque hora sanguis emittendus.

CAP. XIII.

QVORVM morborum causa est plenitudo aliáve humorum labes in vasis, ea incipiẽtibus illis quam mox secta vena summoueri debet. Hoc enim pacto quicquid morbi in posterum gignendum est prohibebitur, quicquid verò genitum & procreatum iam est, facilius natura concoquet, euincet atque profligabit. Sic febres ardẽtiores antequam sanguinis moles feruoris incendio torreatur, aut vehementior putredo inualescat, acceleratum hoc remedium extinguit. Sic & interiores inflammationes hoc auxilij genus initio radicitus eruit, dum qui in partem confluxerat humor nondum obhæreus, profluentis sanguinis impetum cursúmque sequitur. Vires per initia firmę sunt & constantes nec admodum iis dissimiles quæ pridem erant integra valẽtudine: si quo igitur tempore, ipso maximè initio

hoc

hoc præsidij genus tolerabunt. Qui plenitudine aut fluxione permanente alia vult remedia adhibere, peruerso medendi ordine affectum conduplicabit viribúsque negotium facesset. Sic tamen maturè vena secetur vt ventriculus primæq; venæ nec vlla humoris corruptela, nec cruditate, nec cibo semicocto confertæ sint. Præcepit quidem Auicennas in morborum principiis phlebotomiam prorsus omittere & concoctionem expectare, dum morbus principium statúmque præterierit: atque tum demum solùm illam conferre asseuerat. Idque non de solis partium morbis quos antè percensuerat, audiendum putat, quum & mox idipsum de febribus omnibus præcipiat, maximéque de sanguinea, in qua quum aderit concoctio, iubet sanguinem profluenter educere. Quia verò ista mirabiliter dissentanea videtur, perpendendum quibus illa rationibus suadere contendat, vt controuersia ad vnguem discussa, veritas ipsa clariùs elu-ceat. Inquit igitur per initia incisam venam noxios humores extenuare, & per corpus quoquouersum impellere, sanguinéque puro & syncero permiscere: nonnũquam etiam nos expectatione nostra adeò decipi, vt cum salubri nihil prorsùs vitiosi humoris educatur. Ex animi verò sententia atq; voto omnia succedere, si expectata concoctione quum iam morbus principium & statum præterierit, sanguinem detrahamus. Sed minimè tam inconsiderata eius ferenda est sententia: neque audiendi illius explanatores, quorum dicta quotidie re & euentis refelluntur. Quæ enim absurdior futiliórque sententia hac excogitari possit, phlebotomiam humores extenuare, quum ex superiorum demonstratione dilucidè constet, qua ante eadem & post phlebotomiã proportione humores in corpore retineri atque seruari? Si qua fortè mutatio incidit, quum tenuis humor expeditiùs celeriúsque, crassior ægrius & pigrius emanet, verisimilius est phlebotomiam, sanguinem & humores potius incrassare debere. Cur deinde hæc humores exagitet? si multitudinem demit, quæ perturbationum & morbi causa fuerat, debet eadem omnia mitiora & tranquilliora reddere. At si peccans materia sanguine permiscetur in venis, cur hæc secta vena non pariter foras exiliet? Sed iã plenius æstimata rei veritate, donemus morbũ quempiam vehementem & acutum ex solius sanguinis exuperantia natum, cuiusmodi sunt vtraque synocha, putrida febris ex plenitudine, angina, pleuritis, peripneumonia, iecoris aliarúmque

Aduersus Auicennam non nisi post concoctionem phlebotomiam admittente.

partium inflammationes. Hę si peracutæ sunt & periculosæ præ sanguinis copia præcipites, quis non statim ipso initio venam pertundat? quis quum adhuc vires integræ sunt, nõ eam plenitudinem prorsus eximat, quæ morbo causam dedit, & quæ in vitæ discrimen adducit? Hoc consilio in synocha festinamus statim initio sanguinem ad animi defectionem mittere, antequam materia putrescat. At ille, in ea febre sanguinea principio sanguinem parcè mittit, abundantiùs verò vbi coctionis signa comparent. At quam quæso concoctionem expectet sanguinis optimi & bene cocti, qui sola multitudine peccat? In his igitur vt in valde acutis, Hippocratis consilio differre & cunctari malum est: sed statim si vires integræ & valentes erunt, ad animi vsque defectionem ducendum. Si minus acuti & vehementes erunt morbi, etiã per initia sanguis effundetur, idq́; pro multitudinis ratione. Num igitur in his venę sectioné omittemus, & cum Auicenna expectabimus dum concoctio eluceat, & principiũ morbus statúmque præterierit? Siccine morbum sinemus suo impetu proteruire atque ægrotum tam immaniter iactari citra vllam artis opem? Si exitialis is erit, ad concoctionem nunquam perducetur: sin salutaris vel anceps, post statum in ipsa declinatione quum iam prorsus euictus erit, & laborans à periculo tutus, quid tum venę sectione fuerit opus? Sed age hoc loco temporum morbi & concoctionis vim expendamus. Natura concoctione impuros noxiósque humores è purioribus secernit: hos vt conseruet, illos vt tãdem foras exturbet, aut sola per se aut medicamenti ope. Atqui venæ sectio nullo delectu omnes qui in venis sunt, promiscuè & indiscriminatim prolectat. Quorsum igitur vt hæc fiat, humorũ concoctioné atque secretionem præstolemur? Vt in phlegmone pus iam factum non amplius secta vena, sed alia ratione per vias breuiores deriuamus: ita in febribus quarum materia in venis coërcetur, concoctus ac iam secretus humor, medicamento deriuandus deturbandúsque est. Qua in re tum temporis naturam habebimus adminiculantem, quę secretos humores foras excludere contendit. At si quis hoc tempore venam ausit incidere, non eos solùm, sed pariter vtiles eliciet: quódque grauius est, eos qui vi naturę secreti fuerant, puro sanguini permiscebit, hunc inquinabit, omnia confundet, naturæque molitionem optimam interpellabit. Quum igitur concoctionis manifestæ signa comparebunt, non amplius

Post perfectam coctioné se-

plius venæ sectione, sed aut purgatione, aut aliis deriuantibus præsidiis reliqua curatio transigenda: nisi (quod interdum fit) cruditatis signa denuò se prodant. In febribus vacuata multitudine vbi quæ putruerant concocta sunt, per aluum, vrinas & sudores ea vacuare tētandum. In pleuritide & in peripneumonia quæ putruerūt & in pus cōuersa sunt, per sputa: in hepatitide, caua quidem per aluum, gibba per vrinas, quemadmodum & in nephritide: singula denique per loca proxima & conuenientiora sunt expurganda. Si metu, ignauia, aliísve occasionibus venæ sectio primis morbi diebus administrata non est, quocunq; die etiā vigesimo in ægrū incideris, si plenitudinis atque cruditatis signa permanebunt, hoc præsidij genus adhibendum, modò vires ferant neq; sint morbi diuturnitate collapsæ. Nō enim dierum morbi numerus à phlebotomia per se ac primùm dehortatur, sed quòd sæpius temporis progressu vel concocta est morbi materia, vel sunt vires dissolutę. Vt autem vniuersalium temporū, ita particularium & dierū quibus morbi recurrunt delectus habendus, in his potissimùm morbis quorū certa est vel intermissio vel remissio. Vacuatio non excandescenti, sed mitescēti morbo afferenda. Natura quidem plerumque febrium maximéque intermittentium inuasionibus vomitiones, & declinationibus sudores cōmodè ciet, quo tempore nobis etiam licet eadem vtiliter arte promouere: at non vel alui deiectionem vel venæ sectionem. In accessionibus ab his omnino temperandum est, vt quas neq; natura tum molitur, sed si quæ fortè incidunt, solius morbi feruore impetúque fiunt. Nulla eiusmodi vacuatio quæ vires supra modum lacessit, in tanta accessionum quasi fluctuum agitatione tutò obiri possit. Quū enim humores tum maximè quodā quasi æstu incitati efferuescant, obturbatíq; permisceantur, nulla omnino queat iusta eorū fieri secretio. Esto etiam, peccans morbi materia extra venas maiores exardescat, si hoc tempore vena reseretur, metuendū erit ne illa in venas exinanitas è vestigio cōmigret, fiátque ex intermittente continens. At verò maxima morbi tranquillitate vena secta, vix vllum naturæ negotium facessit, ipsámq; multitudinem è venis maioribus eripit, nullo excandescentiæ metu. Maxima tranquillitas est medio remissionis intermissionísve tempore. Si spatia inter accessiones porriguntur, facilè fit medium ipsum pro rerum cōmoditate designare, sin angustum, difficilè, quòd interdum

ctioni venæ locum non esse.

Quo die aperienda vena.

vix occaſio ſeſe offerat vt vel ante vel poſt venæ ſectionem opportunè ægrum alamus. In quibus morbis vel præcautionis vel curationis gratia, poteſtas datur ſanguini mittendo horam deligere, conuenientior erit matutina quàm pomeridiana. Nam à Solis exortu ſanguis ſuſcitatur, viget atque dominatur, ipſóque diei lumine tenuis fit, ſerenus & ad fluendum aptior: maximè ſecunda tertiáve hora. Hac ipſa ne æger ſopore torpeat, experrectus inſomnem horam ſaltem vnam duxerit oportet. Heſternum cibum integrè concoxerit, ſitque alui & veſicæ munia executus: eóque magis ſi vna quæpiam ampliorum venarum erit incidenda. Nam exiles e quibus ſanguis parcius emanat, nulla iſtiuſmodi obſeruatione feriuntur. Aſtrologica etiam obſeruatio vt non parum efficax tenenda. Cæterùm quotieſcunque vehementiores morbi prement & inſtabunt, tum venam pertundito. In vehementi enim & ſuffocante pleuritide vel in angina, in ſanguinis immoderato fluore, in extrema vaſorum plenitudine, in aliis denique morbis qui nimiùm pręcipites ſunt, nihil iſtiuſmodi delectus habendus. At verò in febribus aliiſve morbis qui circuitibus affligunt, quietis aut remiſſionis animaduerſio multo præſtantior quàm matutini temporis. In quamcunque igitur diei noctiſve horam remiſſio inciderit, cæteris in id ritè adminiſtratis vena pertundetur.

Qua hora detrahendus ſanguis.

Qui ante venæ ſectionem præparatio afferenda. CAP. XIIII.

T ad venæ ſectionem opportuna temporis occaſio, ita corporis idonea præparatio adhibenda, qua neglecta ægroto plurimum offenſionis impendet. Partium quæ in prima corporis regione ſunt, puritas & expurgatio, potiſſima eſt ad venæ ſectionem præparatio. Vitia quæ opus impediunt aut certè remorãtur, ſunt ventriculi primarúmque venarum cruditas, noxiorum humorũ colluuies, aluus fæcibus aſtricta, os ventriculi nimiopere ſentiens vel imbecillum: quę non omnino vetant & excludunt, ſed duntaxat retardant venę ſectionem dum arte ſint ſublata. Crudiore enim vẽtriculo ſecta atque exinanita vena, crudi ſucci plurimum in ſanguinis locum rapiet. Et ſuppreſſiore aluo ſi venam eliſeris, iecur exhauſtæque venę ſordidum quiddam & impurum e fęcibus exugent. Tantum morę in vena pertundenda interponi debet, quantum ſatis eſt tum ad crudorum concoctionem, tum vt excrementa deſcendãt. Hæc ſponte niſi ſuccedant, clyſtere vel balano prolicienda ſunt:

Quatuor iſta venæ ſectionem dum tollantur retardant.

prunis

prunis vel cassia aluus emollienda. Coctus crudúsve cibus internoscitur ex accepti eius qualitate & copia, ex tempore quo acceptus est, ex ructu, ex ventriculi pondere. Corruptus humor in ventriculo aut in vicinis partibus exuperās, siue illic genitus est siue aliunde, velut ex capite, ex iecore aut ex liene procubuit, differre hortatur venæ incisionem, dum sit expurgatus. Secus enim multo maiore detrimento quam cruditas rapitur in venas, hásque impuritate multa polluit. Hinc vel obstructiones vel cachexiæ fiunt vel morbi quibus mederi proposueris ingrauescunt, euadúntque eorum symptomata sæuiora. Quinetiam impuri humores impetu ferociáque concitati excandescunt, ventriculū præcordiáque vellicant, hinc nausea, conuulsio, lipothymia, syncope & alia symptomata, quæ terroris & metus plena sunt. Vna bilis in os ventriculi tum effusa, omnium maximè hæc mala inuehere solet. Has autē partes à putridis humoribus occupari portendunt cibi fastidium, nausea, humoris vomitio, frequens alui deiectio, ventriculi grauitas aut dolor, ventriculi præcordiorúmve tumor atque distentio. Quæ quoties præter vllam ciborum cruditatem in ægris apparebunt, è prima corporis regione antequam vena secetur deturbandus est vitiosus humor, illorum author & velut seminarium. Vomitione id moliendum si sursum vergit, hausta potione vel aquæ vel hydrelæi tepescentis pondo selibræ. Alui autem deiectione si eò declinat. Cassia in id parum efficax, vt quæ sola vi leniente & emolliente prædita, tenaces valde & glutinosos humores nec satis detergit nec ex aluo subducit. Accommodatior est hiera picra, si febris non reclamat, vel rheumbarbarum, vel senna, vel agaricum, vel pro humoris specie aliud quoddam blandum, cuius vis vniuersam corporis molem neutiquam exagitet. His non modò semel, verumetiam secundo & tertio pro rei necessitate expedit vti: sub hęc tamen mox ad venę sectionem accingendum. Quandoquidem humorum vitia, quum in omnes corporis regiones pariter irruerunt, methodus summáque artis præceptio est, eas suo quámque ordine vacuare, mesenterij quidem venas ante maiores, atq; has rursum ante corporis molem. Non autem contrà, ne ex primis venis in maiores aut ex his in corporis habitū noxij humoris sit traiectio: quod sanè est non expurgare, sed inquinare & labefactare corpus. At ex habitu corporis in venas maiores, aut ex his in primas atque in aluum traducere

Caßia nō satis aptū detergendo expurgandóque ventriculo medicamentum.

Quum totum corpus impurum est qui ordo tenendus in purgando.

consentaneum est. Quæ autem dixi vitia non solùm venæ sectionem remorantur ac tardant, sed omnino præpediunt. Hinc neque in hydrope, neque in cachexia, neq; in scirrho iecoris aut lienis, vel exigente alterius morbi importunitate, scalpellum admouemus. Tertium vitium cui præparatio ante venæ sectionem adhibetur, erat oris ventriculi sensus eximius aut imbecillitas. Eximius est sensus quibus nerui è cerebro missi, molles sunt, teneri, nudi aut occursantibus rebus obuij: atque hi vix citra offensionem, acria, acida aut salsa, quod genus habentur acetum, piper, sinapi deuorant. Imbecillitas siue ex intemperie siue ex rariore fibrarum structura prouenerit, inde noscitur quod nec cibus appetitur nec facilè fertur, sed eo accepto dolor est, interdúmque vel nausea vel cibi vomitio. Qui sic affecti sunt, vt ex leuissima occasione, ex inedia, ex ira, ex tristitia vel timore, ita sanè ex phlebotomia quę pariter cũ sanguine spiritus dissipat & reliquos humores commouet, vel conuulsione vel comitiali morbo vel syncope stomachica tentantur ad internecionis periculũ, vel in alia deniq; symptomata incurrunt, quæ huius partis occasione nasci proditũ est. His itaq; ante venæ sectionem consulendum, ósque ventriculi muniendum iis quæ corroborãt, quæ humorum acrimoniam retundũt & quæ humoris influxũ arcent. Id genus sunt succus mali punici, mali cotonei, medici, citrei, limonũ, oxyachantæ & vuæ acerbæ, acetũ aut qui ex his fiunt syrupi. Aut si qua frigidæ intẽperiei suspicio inest, ex vsu erũt calida aromatica, maximè syrupus mentæ, diacydonion, vinum austerum aut aromatites. Horum tantulum, vel panis optimi momentum his intinctum conferetur: mox verò vt æger paulum quieuerit, vena incidetur. Præparatio venæ sectioni præmittenda, si morbi clementia sinit. Immanis verò importunúsque morbus nulla præparatione nulláque cunctatione festinare cogit. Sic in habitu athletico à quo præsens aut suffocationis aut ruptionis vasorum periculum impendet: in vehementissima pleuritide, in febre ardentissima eáque maligna, in casu & prolapsione aut in obtritu graui, imminentis periculi euentus magis reformidandus est quàm noxa ex non præparato corpore.

Quid ipso sectionis tempore faciendum. CAP. XV.

DECVMBENTI ægro, in maxima tum corporis tum animi tranquillitate vena incidenda, potissimum si vires imbecillæ sunt aut syncopes metus inest. Etenim dum

vel sta-

vel stamus vel sedemus, animalis facultas corpus sustinens laborat, ipsáque intestina ac viscera ex præcordiis pendentia vitali naturalíque facultati vim inferunt. Sit pars quæ inciditur prona, sit & in hanc facilis directúsque sanguinis cursus, ex ea corporis sede quam plurimùm exinanire proponimus. Artus confricentur dum incalescant, & proximè supra eum locũ in quem scalpellus adigetur arctius vinciãtur, vt sanguine prolecto vena tumentior in cõspectum sedet. Infra etiam illigari mos est, quum tremula inconstánsque vena ad scalpelli quemuis impulsum subterfugit, aut è sua sede dissilit. Quibus autem densa & squalida cutis est, & quibus angustæ venæ aut in altũ demersæ multa carne vel adipe obductæ, iis multo arctius vinculum iniici debet, quàm quibus diuersa est constitutio. Minores pedum manuúmque venas, quia vinculis non satis implẽtur, in calentem aquam demittimus, quæ & profluenti sanguini impetum facit. Si ne sic quidem vena in apertum promatur, eam quo loco inesse solet digitorum impulsu percunctare, dum sanguinis fluxu & incursione, illius sit explorata sedes: hãcque signatã, scalpello industrius artifex feriat. Sedulo etiã atque etiam prospiciat, ne vel flatu tumidũ locum, vel arteriam, vel tẽdonem pro vena petat. Interdum enim iniecto arctiore vinculo aliquid venæ simile intumescit: interdum pressa arteria motu vacat, & pro vena se profert. Scalpellum chirurgus visu perspicaci manúque valida, summis digitis prehendet, nec plus mucronis proferet quàm ad penetrandum sit satis: manu altera membrum eiúsque pollice venã stabiliet, sensim nulláque festinatione scalpellũ intrò suauiter, quod satis erit impellet. Venę quę in articulis, in brachij flexu & in poplite extant, in rectum diffissę tardius coalescunt, quòd articuli motu vulneris labra dehiscant: neq; eiusmodi fissio tentanda, nisi quum iteratione est opus. Extra articulos, vt in capite, in manibus vel in pedib. quæcunque emergunt, in rectum fissæ cicatrice celerius obducuntur, quòd labra semper inter sese coëant. Sub interiore quę basilica dicitur, ferè comes arteria delitescit, & sub media neruus, vtrísque musculorum tẽdones plerumque substernuntur. Cephalica licet difficilis, omnium tamen solet esse tutissima. Chirurgus ne in tendonem, in neruum aut in arteriam impingat. Ex neruo aut tendone puncto dolor fit ingens, stupor, resolutio & brachij conuulsio cum tumore. Arteriæ sanguis ægrè cõpescitur: illiúsque magna vi effu-

ſa viriũ ſequitur exolutio, ſed neque inciſa arteria coit, neque ſaneſcit, ac pars tandem gangræna corrumpitur. Punctum neruum aut tendonem indicant doloris vehemẽtia & inſequens conuulſio atque tumor. Huius ſi qua erit ſuſpicio, vulnus ne coaleſcat, dum ab impendente phlegmone vindicatum ſit, & dies duo tréſve abierint. Inhibebitur autem coalitus fotu tepentis olei. Lapſo triduo ſi dolor conquieſcat, nec noui quicquã obrepat, ſinatur coaleſcere: Sin minus, adhibeantur aperientia, attrahentia, & qualia neruis compunctis conueniunt, vt terebinthina, adiecto interdum euforbii momento. Aperta arteria, ſanguis emanat tenuis, rubicundus, igneus & pulſu quodam exiliens. Subſidio autem eſt emplaſtrum ex aloë, myrrha, thure & bolo armena quæ oui candido & pilis leporis ſint excepta. His dein lintea ex liquoro roſaceo imbuta inſternentur. Emplaſtrum faſciis obuoluetur firmè ac tutò, ne triduo excidat, hoc blandè ſummoto ſimile denuò imponendum. Si ne iis quidem arteria coaleſcat, tota tranſuerſum diſcindatur, vt extrema vtrinque reuulſa molli carne obducantur. Rurſum autem quod ad ſectionis modum facit, ſi craſſus aut viſcoſus ſanguis qualis melancholicus ineſſe putabitur aut cœli conſtitutio frigida ſit, ampla fiet venæ apertio: ſin tenuis & aquoſus aut ipſa cæli conſtitutio calida, anguſtior. Vena vt decet aperta vinculũ à ſuperiore parte laxabitur, quò inde ſãguis vberius defluat. Si ſanguini curſus erit idoneus, ſinatur, ſi minus abũdè & ſegnius fluat, idq; ſectionis errore, ea emẽdetur: ſi ſanguinis craſſitie aliáve ex cauſa, laborãs pugnũ arctè vehementérq; adducat, neruos, muſculos & latera tuſſi ac voce valida cõtẽdant: vulnus aquę calidæ fomẽto proritetur. Si vecordem cura metúſq; terreant, hincque parcius ſanguis emanet, intermiſſio fiat dum vires exponendis recreentur modis. Imò etiã ſi pro ratione ſanguis dimanet, vtile eſt medio curſu digitũ vulneri imponere tum vt vires reficiãtur minúſq; diſſipentur, tũ etiã vt deterior ſpurcióróq; ſanguis ex intimis celerius in ſectionem cõfluat. Emanantis autem ſanguinis quãtitas æſtimanda eſt, vt is demũ opportunè ſiſtatur. Æſtimatio ex morbi neceſſitate & ex viribus eſt ineũda. In plethora ſimplici, ad imminẽtiũ morborũ præcautionẽ ſatis ſit redundantiã demere, dum mediocritas ſit reliqua. At quum iam morbus ineſt, íſque vniuerſalis, vt febris, nõ ſatis illud fecerit, ſed ſi vires tolerent, infra mediocritatẽ imminuendum eſt. Mediocris

Neruo pũcto quæ auxilientur.

Inciſã arteriã quæ obſtruant.

enim

enim si putrescat, quasi efferuescens intumescit, & tum corpori infestus tum viribus grauis est: minui igitur debet, at parcius quàm in plenitudine. In partiũ autem phlegmonis non vna quantitas, sed tum coloris tum substantiæ mutatio spectanda. Quum vehemens dolor, aut magna quędam inflammatio locis inest sectioni propinquis, sanguinis cursus nõ antè sistatur, quàm vel dolor mitescere occipiat vel eius color commutetur. Mutatio quippe indicat sanguinem ex inflammata sede, in qua is est à reliquo dispar, euelli: quod omnino expectandũ est, nisi aut parti vehemẽter impactus humor est aut euacuatione vires exoluuntur. Hęc siquidẽ cogunt intẽpestiuè supprimere, ac potius iteratò quod reliquum est detrahere, aliàs quidem eodem die, aliàs postero. Vt enim effluenti sanguini, ita & viribus attendendum ne deficiant. Vires defecturas præmonstrant, labans fluoris impetus, pallens faciei color, oscitationes, pandiculationes, aurium tinnitus, oculorũ suffusiones, quæ omnia coarguũt vitales spiritus imminui & cor infringi destitutũ calore. Ad hæc singultus & nausea, quæ fiunt irrumpẽte humore in os ventriculi. Omnium tamen certissima & minimè fallax est pulsus mutatio, qui si ex crebro supra modũ rarus euadat, aut ex magno paruus, ex vehementi debilis & obscurus, ex æquabili inæqualis, vires collapsuras aut perturbationem epilepsiæ non admodum dissimilem præsagit. Hæc igitur si ex vacuationis quantitate incidant, protinus intermittẽdũ, ne imbecillitas progressa vel mortem inferat vel iacturam quæ nullo pacto resarciri possit. At si vel metu & terrore vel stomachi demorsu, hęc signa compareant, intercepto fluore laborans recreetur, vt exinde possit reliqua vacuatio cõpleri. Recreandi multæ sunt rationes. Os atque faciem frigida conspergere: acetum, vinum, moschum, idque genus aromatica ad nares admouere. Ab his verò præstantissimũ sit ægrum prosternere: partibus quippe omnibus in vnam situs æquabilitatem adductis, cessat labor omnis, principésque partes caloris & spiritus plus sibi mutuò impartiunt. Si ne sic quidem releuetur æger, vomitus excitetur, aut faucium titillatu aut iniecto oleo: quandoquidem is impetus stomachi cordísque tædia depellit, suscitatque robur. Mox vires instaurentur vino, succo mali punici, iure carniũ, medicamento diamoscho aliisve cardiacis.

Signa & præsagia virium labantiũ.

Reuocandarũ viriũ modi.

Vt à venæ sectione regendus sit æger.

CAP. XVI.

SAnguine vt morbi magnitudo viréſque ferebant emiſſo, vinculũ diſſoluatur, vulnus exiccetur, ne conrecente ſanguine madens aut non coaleſcat aut abſceſſus metum inferat. His ſiquidem non accuratè animaduerſis, die octauo aliquando reſignatum eſt vulnus. Adeps ſi exiliat ne præcidatur, ſed intrò molliter referendus eſt. Detersum vulnus linteo obſignetur vel roſacea vel dulci aqua imbuto: aut etiam oleo, ſi ſanguinem iterum fundere conſilium eſt. Faſciis linteum deuinciatur, quæ nec arctiores ſint nec cutem vlceriſve labra diſtorqueant. Si icto tendone aut neruo, fluxionis aut phlegmones metus eſt, emplaſtrum è ceruſſa imponendum eſt: in ambitu verò cataplaſma ex ſemperuiuo, ſolano, arnogloſſo, aliíſque frigidis. Sectus æger ſupinus decumbat, vt omnibus partibus in ſpinã dorſi tanquam in corporis baſim reclinantibus, ſumma ſit quies, & in quiete partes exhauſtæ repleantur, reſarciantúrque ſpiritus. Neque igitur ad conſueta munia properet, neque celeriùs inambulet, neque vllo exercitationis genere ſe fatiget: neque vtatur venere, neque in balneum deſcendat: quandoquidem ſanguis & ſpiritus vehementius incitati, ne diſſipentur aut incaleſcant, ſedandi comprimendíque ſunt. Nec verò venæ ſectioni continuò indormiendum eſt, ne aut languidior calor extinguatur aut obruãtur imminuti ſpiritus. Itaque vigilans conquieſcat, abſitque omnis tum animi tum corporis contentio, quod & in lipothymia præcipimus. Hora vna aut altera à ſanguine miſſo, alimentum licet offerre, exiguum quidem quódque boni ſit ſucci, quod promptè alat, & quod ſit profligando morbo accommodatum. Duabus abhinc horis aut etiam minus, nihil verat obdormiſcere, modò aſſidentes proſpiciant, ne vel laborans in brachium cæſum ſe deuoluat, vel vinculũ diſſoluat, quo ſanguis dimanet, vel aliud ſibi incõmodum ferat. Reliquus cibus ſenſim tum copia tum materia deinceps increſcet, neque temerè aut auidè ad pleniorem properandum eſt, vt quem natiuus calor imminutus non plenè ſit confecturus & quẽ crudum multúmque exuctæ venæ rapiant, quo demum omnẽ corporis molem referciant. Eſto etiam, integra ſit omnis alimenti concoctio, quid tamen iuuat illico ſe ſuccis largiùs implere, quos animus eſt vena ſecta demere? A miſſo ſanguine exquiſitior victus ratio tenenda, neque protinus æger ad priſtinam diætã perinde vt canis ad vomitum redeat. Intemperantes idonei

venæ

venæ sectioni non sunt. De iteranda venæ sectione sic statuendum est. Quum ex feruentis sanguinis copia, vel maxima inflammatio, vel dolor vehementissimus, vel ardentissima febris irrumpit: ipso protinus initio antequam effræ natus sanguis in principem aliquam partem incumbat, non modò quantum illius exuperat, verumetiam multo plus emittendum est, ídque vniuersè & affatim, etiam ad vsque animi defectionem, si validæ vires tolerando sunt. Ferè autem valent in plethoricis affectibus, in quibus raro vacuationis copia deficiunt. Validas quidē & integras vires, non autem imbecillas permittit Hippocrates vsque ad animi defectionem deducere. Nam constantibus & integris viribus defectio interueniens, arteriarum duntaxat spiritus exoluit, illæsæ verò persistunt eæ vires, quas cordi, iecori ac cerebro natura congenuit. Licet autem in lipothymia illæ dispereant, ex his tamen insitis aliæ persimiles denuò suscitari poterunt, ex quibus impendio recreabitur æger. At imbecillis (quoniam illæ principibus partibus insitæ vires languēt) si lipothymia obrepserit, vix instauratio fiet. Quocirca viribus imbecillis cauenda diligenter est defectio. Ita quidem de maximis vrgentibúsque morbis sanciēdum. At in leuioribus iísque vniuersalibus, vt in plethora, in febrib. & aliis morbis, quorum materia coërcita est in vasis, non quidem ad lipothymiam, sed tamen quantū expedit quantúmque affectus expostulat, vniuersè & semel statim initio vacuandum est, si modò vires annuant. Ea vacuatio citra vllam virium iacturam, exuperantem materiam subtrahit antequam vel tota putrescat, vel in nobilem partem irrumpat, vel horrenda symptomata suscitet. Qui metu deterritus in his vacuationē partiri proponet, & minus sanè proficiet, & morbum producet in longius. At si per virium imbecillitatem nequit vniuersa vacuatio compleri, quū præstantior virium quàm morbi sit obseruatio, partitione vti cogimur, idque summo iudicio summáque prudentia. Partitio autem fit ex modicis interuallis, atque vel dissoluto vinculo vel digito indito vulneri, intermittatur tantisper dum modis antè expositis restituātur vires. Interdum hora vna, interdum etiam plures ad virium instaurationem necessariæ sunt. Optimum autem sit non vltra diem prorogare, ac bis sanguinem (si vires sinunt) eodem die mittere, idque in morbis vniuersalibus: & (nisi quid aliud vetat) antequam putredo aut alia inualescant mala, quan-

De iterāda phlebotomia, quā epaphæresin nominãt.

tum expedit educere. Cæterùm in affectibus partium omnibus præsertimque in phlegmonis, partitas euacuationes oportet longiore interuallo seiungi, atque repetitam vel in diem posterũ vel in perendinũ differri: vt hoc temporis spatio, corrupti humores ex affecta sede remigrent in venas exhaustas, quos exinde altera sectio promptius eripiet. Pars enim laborans sensim vno alteróve die humores suos eò deposuit, qui corrupti quum sint, illic relinqui non debent, etiam si dolores conquieuerint. At verò venenatam, malignámque inflammationem, vt pestilentem bubonem, vel carbunculum, necesse est eo ipso die festinanter iterata vacuatione demoliri, ne pestilens contagio diutius hæreat in venis. Neque tamen confidentius atque audacius crebrior venæ sectio adeunda: non parum enim spiritus calorísque demit ac in senectutem immaturam & hanc morbis grauioribus obnoxiam præcipitat: cuiusmodi sunt cachexia, hydrops, arthritis, tremor, paralysis, apoplexia. Impensius enim refrigerato natiuo calore, humidóque primigenio imminuto viscera languescunt, cruditas dominatur, quæ tot malorum causa fit atque origo.

Emißi sanguinis obseruatio. CAP. XVII.

EFFLVENS sanguis excipiẽdus mundis tersísque peluiculis, terrenis, vitreis, stanneis aut argenteis, nõ item æneis, ne ab his vel propriæ substantiæ vel coloris vel alterius qualitatis conuersionem subeat, quæ nostrum de corporis affectione iudicium peruertat. Sint & peluiculæ multæ in quibus sanguinis varietas dispici ac distingui possit. Seponãtur loco mũdo, quo nec puluis, nec fumus, nec ventus, nec Solis radij pertingant. Omnium prima in his obseruabitur sanguinis substãtia. Viscosus est qui lentè fluxit & tanquam glutinum digitis obhæret, quorum neutrũ efficit probus atque mediocris. Crassus est & densus, multásque fibras habet, qui ocyus concrescit atque conglaciat, hic obstructionum aliorúmque inde morborum fit author. Qui tardius concrescit ac durescit, tenuis est: qui verò iam refrigescens minimè durescit, is omnino vel aquosus, vel putridus est, cuius fibræ omnes direptæ atque corruptæ vanuerunt. Idipsum planius distinguit fissio. Crassus ac compactus difficilè finditur, tenuis facilè: putridus verò non finditur verùm simulatque attingitur totus in partes exiguas discerpitur. Serum multum tanquam aqua citrina concreto sanguini innatans, vel potum liberaliorem, vel iecur in-

Sãguinis cõditio ex substantia & colore.

fir-

firmum quale hydropici, vel imbecillos renes, vel eosdem obstructos ostendit: quibus ex causis serum redundãs in venas sanguini permiscetur. Hunc tamen non eo prorsus destitui par est, velut in his qui frugalius bibunt, aut immoderatius sese exercent: crassescens enim sanguis difficilè in tenues venas distribuitur, eásque prompte intercludit. Spuma innatans nisi fluoris impetu nata sit, incendium atque feruorem eius humoris ostendit, cuius colorem præ se fert: rubra quidem sanguinis: citrina, bilis: alba, pituitæ: liuida, melancholiæ. Durescentis sanguinis color per summa rubicundus, boni vtilísque sanguinis est index: ruber quidem ac lucidus ardentis, qualis est arteriarum, ruber vero & obscurus mediocris, qualis est venarũ. Color citrinus, bilem: albus, pituitam: viridis, bilem retorridam: liuidus aut plumbeus atram bilem cum pernicie, vt disparium colorũ permistio varios humores exuperare commonstrat: qui an etiam putridi sint nécne, sanguinis substantia palam facit. Sanguinis parte summa innatat nonnunquã pingue quiddam & adiposum, instar telæ aranei cohærens. Hoc, si admodum pingue & obesum corpus est, ex ipso sanguine causam habet, qui est in adipem pronus. Sin corpus strigosius fiat minúsque opimum, idipsum colliquari & marcescere portendit. Ima parte concreti sanguinis subsidet quod terrenum magis est atque fæculentum. Id quum finditur, sæpius apparet vel rubrum obscurum, vel nigrum vel liuidum vel viride: vnde humoris qui sanguinem perfundit, naturã videre est: atque ex coloris copia assequi quantũ vnusquisque humor in venis absidet. Si diffisso sanguine grana quædam arenularum æmula offendantur, aiunt vel elephãtiasim vel propensionem ad hanc notari: quanquã obseruantibus rarò tale quiddam deprehensum est. Rarum est sanguinem à venis graueolere: quòd si contigerit, putredinis corruptionísque deploratæ est indicium. Detractum sanguinem nemo degustarit: at si cui in os fortè incidet, dulcísque apparebit, secundum naturam est: qui amarus, biliosus: acidus aut stipticus, melãcholicus: insipidus, pituitosus: salsus pituita salsa perfusus. Sanguinis substantia atq; colore animaduersis, conferendæ inuicem erunt peluiculæ: quæ si omnes optimum sanguinem æquabiliter exhibeant, credibile est reliquum in venis similem haberi, illum tamen detrahẽdum fuisse, quòd multitudine peccaret, quæ vna corpus grauat, sensus offundit, & in putredinem aut in grauio-

rum malorum pericula coniicit. Si vitiosus & impurus sanguis conspicitur, multo etiam vtilius eductus est, vt qui & copia & qualitate molestus, corpori negotium facesseret: sed & posthac diligentius vacuari corpus debet, aut pharmaco, aut venæ sectione. Non tamen quo impurior sanguis aut crudior alieniórve à sua natura lõgius desciuerit, eo plus detrahes, vulgarium & malorum medicorũ more: sed quanto humores citra vltráve sanguinis naturam longius recesserint, tanto parcius & cunctantius hauriendum de sanguine, quúmque lõgissimè ab eius forma abesse deprehendentur, in totum erit à phlebotomia abstinendum. Si qui prius manauit syncerus, qui autem posterius, prauus existit, multi huiusmodi resident humores in corpore, proba victus ratione, idoneísque vacuationibus exterminãdi. At si hoc ex phlegmone accidit, bono esse solet, nempe indicium completæ & integræ vacuationis, quæ morbi materiam ex affecta sede extirpauit. Si postrema peluis purior est primis, consummata est vacuatio, quę sanguinem vitiosum omnem detraxit, dum vtilis ac bonus dimanaret. Sanguis in tepescentem aquam effusus, diuulsis secretísque substantiis multa profert. Serum cum aqua omnino confunditur, vt internosci nequeat: illi etiam permiscetur tenuior sanguinis portio, ex cuius colore liceat de humoris natura & specie quodam modo iudicium facere. Crassior sanguinis portio & fibrosa subsidet in imo: quæ pura & secundum naturam esse iudicabitur, si lucida, tenuis, subalbida, & cohærens fuerit. At crassior crassium etiam sanguinem inesse: obscura & nigra alióve infecta colore, sanguinem vitiosorum humorum fæcibus inquinari commonstrat, quos ipsa coloris differentia discernit. Si parum illa cohæret, distractáque facilè dilaceratur, summæ putredinis est argumentum.

De arteriarum sectione. CAP. XVIII.

MAIOREM arteriam in cubito venæ substratam, aut eam quæ in poplite sita est, neque ex industria, neq; imprudenter incidere sit tutum. Eius enim sanguis ęgrè restingui potest, nempe tenuis & calidus impetúque prorumpens: & sanè nonnulli volentib. medicis vinculo quasi hæmorrhagiam sistere, nata partis gangræna mortui sunt. Neque si reprimatur, facilè queat vulnus ad cicatricem perduci, citra aneurysma ob assiduũ pulsum obque tunicas crassas & præduras. In ipsa verò aneurysmatis chirurgia non pau-

pauci periere. Præstat igitur quum necessitas postulat maiorem arteriam totam obliquè in transuersum secare: nam sanguis deinde sistitur, vtrinque ipsius extremis retractis, & vulneri imposito emplastro ex aloë suprà descripto. Minores verò arterias quæ in summis artubus, in capite, in manibus & in pedibus extāt, licet citra hæc pericula incidere: vt quæ agglutinari possint, præsertim in molli humidóque corpore, quali mulieres ac pueri præditi sunt. Confert autem harum sectio quum vehemēs diuturnúsque dolor circum membranas vim infert, qui pungenti similis est ob membranæ sensum, & qui pulsans est ex arteriarum motu. Sanguis enim multus, tenuis & calidus in affectæ partis arteriis coërcitus, fit doloris causa. Itaque si partibus extremis inuestigentur ac secentur arteriæ, quę à sedibus illis affectis procedūt, dolor omnino vanescit. Pauci hoc tempore arterias incidunt, quòd non admodum conspicuæ sint, nec facile sit illas consequi. In temporibus tamen sectæ calidas acrésque oculorum fluxiones inhibent, quarū gratia totæ discinduntur, aut inuruntur cādente ferro, vel caustico medicamento. Ponè aures secantur in vertigine, in diuturnis capitis doloribus calidis atq; spirituosis, in faciei rubore & quibusdam aliis capitis affectibus inueteratis. Quę inter pollicem & indicem excurrit, aperitur in diuturnis laterum doloribus inter viscera & diaphragma positis. Iuxta malleolum secta vetustos lenit coxendicum dolores qui iamdiu inualuere. Semper autem eius delectus habeatur, quæ è directo affectæ sedis est, ad quam ne accedendum quidem fuerit, corporis totius prouisione neglecta.

De particulari sanguinis vacuatione. CAP. XIX.

QVVM sanguis aliqua in parte ita inhęsit vt nec secta vena nec medicatione reuelli possit, ab ea potissimū parte quæ offenditur educendus est remediis quæ ei ipsi parti liberādæ insideant. Eiusmodi sunt hirudo, scarificatio & cucurbita, quæ à parte iam læsa sanguinē manifestè exhauriunt. Hirudo morsu trifidum vulnus infligit, quod nō cutem modò, verum altius quoque, si ea tenella vt pueris & infantibus est, penetrat. Exhausta porrò exinanitáque & accuratè præparata auidiùs tutiúsque sugit, feréque continenter dum copia turgescat saturáque procidat. Plerumque etiam sublata ea sanguis confertim profluit, si præsertim in prominentem venam erat infixa: ac tum pro scalpello & phlebotomiâ est. Ita quidem ex hæmorrhoide tam

Sanguisuga.

copioſum interdum ſanguinem euocat, vt emplaſticis adſtringentibúſque medicamentis ſit opus, & puerorum cubito infixa phlebotomiam exæquet. Quæcunque ſic è vena caua haurit, pro vniuerſali vacuatione habenda eſt. Quę vero duriuſculæ cuti, aut ei parti cui nulla ſit amplior vera ſubiectæ adhæreſcit, quam ſolùm partem attigerit, euacuat: aut certe minimum è vicinis, nihil verò prorſus ex alto aut ex diſtantiore loco prolicit. Quocirca iis duntaxat partium vitiis exugendis adhibetur, quæ in ſumma ſunt cute, vt ſcabiei, vitiligini, impetigini, pano, naſi facieique rubori & elephanticorum tuberculis.

Scarificatus. Scarificatio fit epidermide minutim ſcalpello diſciſſa: quę tamen & nonnunquam altius ſubiens veram cutem ferit. Vacuat è ſola parte diuulſa, niſi fortè venam conuulneret: exitum enim facit humori ſubiecto, nec tamen vi quicquã ex alto aut è longinquo trahit. Quo altius ſcalpellus adigitur, eo plenior ſanguinis eſt effuſio. Expurgandæ cutis remedium eſt ſcarificatio, ac eorum quoque affectuum quibus dixi hirudinem opitulari: quinetiam eorum qui in cutem irrupérunt eique iam contumaciter obhærent, vt ſcirrhi, inueteratæ phlegmones, & cuiuſuis corruptæ materiæ. Ad hæc gãgrænæ, ſphaceli & aliorũ in quibus natiuus calor ſtrãgulatus ventilari deſiderat. Largius autẽ ac vberius ſcarificatio ſanguinem profundet, ſi protinus adhibeatur cucurbitula.

Cucurbitula. Hæc enim vi flammæ atque caloris non modò quicquid tenuis fluxique humoris ac ſpiritus partẽ circũfundit, ſed & quod in locis diſtantioribus penitioribúſque ineſt validiſſimè trahit. Atque ſi cutis antè ferro exaſperata eſt, id manifeſtè in ſe prolicit: ſin verò leuis ea & integra manet, è diſtãtioribus penitioribúſq; euocat in cutem, ac in eam ſedem transfert cuicũque fuerit impacta. Itaq; inhærens cucurbitula cute iã inciſa, corporis ſummas partes expurgat, multo quidem potentius, quàm aut ſcarificatio ſimplex, aut hirudo, iiſdémque ſuccurrit affectibus. Leuis autẽ & quæ ſine ſcarificatione imponitur, non manifeſtè ſanguinẽ, ſed vnũ ſpiritũ extrahit. Cæterùm humores ad ſeſe rapit, irruentem fluxionem reuellit, ſanguinis profuſionem vndecunque factam directo contrarióque loco impoſita ſiſtit, quũ præſertim ex vena ſanguinem mitti reuellíq; imbecillæ vires minimè ſinunt. Errabundum vterum, fluctuãtémque humorem cohibet: eum verò qui parti iam hæret impactúſque eſt deriuat: & eum qui in alto corpore demerſus eſt

sus est euocat in summum: vt idcirco stuporis, paralysis, inueterati doloris accommodatū sit remediū. Flatus vero ac spiritus quauis sede coërcitos expeditè dissoluit atque dissipat. Proinde palpitationem, singultum, colicum, nephriticúmque cruciatum ocyssime compescit. Expeditissimum hoc præsidij genus ac minimè periculosum. Neque enim corpus vlla qualitate labefactat neque vires infringit.

Hactenus remedia exposui quæ sanguinem tum vniuersim tum particulatim detrahunt, ad ea deinceps accingar, quæ non hanc illámve, sed nullo discrimine omnem corporis materiam vel absumunt, vel dissipant.

Vniuersalis quæ per habitum fit corporis euacuatio.

CAP. XX.

EORVM quę per summa corpus exhauriunt vacuántque alia sudores conspicuè cient, alia halitū tenuémque substantiam perspiratu digerunt. Hoc genere continētur inedia, vnctio & frictio: illo exercitatio, balneum, laconicum. Phlebotomiæ vires proximè imitatur inedia, sensim ac pedetentim sanguinem absumens quem semel ac repente phlebotomia vacuat: præterea verò crudos humores aliósque complures dissipat, omnísque generis excrementa propellit. Etenim natura libera nec impedita, salutaria quęque nobis continenter procurat. Quum igitur consuetus corpori cibus aut subducitur aut ex toto circumciditur, huiúsque penuria inest, insitus nobis calor omnium naturalium functionum author, per omnia diffusus ac insertus, noui cibi copia minimè implicatus, vbique vim suam exerens, inualescit. Ac primùm quidem vtilem succum & sanguinem in corporis partiúmque substantiam mutat absumítque nutritione: tenues verò humores ac superuacuos in halitum digerit & sine sensu dissipat: crudos concoquit, mutátque in sanguinem alendo corpori idoneum. Ex superuacuis autem crassos attenuat, lentósque detergit: ac proinde strenuè expedit obstructiones, adhæc quicquid concoquere non potest, id saltem præparat, viásque omnes corporis quibus excludatur patentiores expeditiorésque facit. Tum etiam expultrix facultas quæcunque præparata fuerint, in expurgationis vias adducit expellítque foras. Hinc plerumque aluus sponte soluitur, vomitiones erumpūt, vrina profunditur vberior, cerebri excrementa defluunt, & quæ à purgationis via longius absunt perspiratione dissipantur. His corpus vniuersum sublato quasi onere leuatur, respira-

Inedia & eius effectus

tio libera fit ac facilis, mẽs sensúsque omnes expeditiores alacrioresque euadunt. Hæc dum confert inedia, impuro quidem corpori plerumque vẽtriculum vitiosis implet humoribus: vnde stomachi erosiones, vigilię, corporis perturbationes & vertigines, quòd scilicet insitus calor perinde ac medicamentum noxios humores exagitet in alimenti penuria. At verò perturbatos ea demum subigit, domat atque depellit, vnde magna sequitur tranquillitas & morborum multorúmque symptomatum sedatio, superstite quidem etiámnum & integro naturali calore. Hæc sanè moderata efficit inedia, vt quæ acres humores exacuit, incendit, calfacítque corpus. Immoderata verò quoniam pabulo atque etiam superuacuo humore absumpto, ipsam quoque partium substantiam dissipat, quæ caloris est sedes, corpus tandem refrigerat, virésque comminuit & obterit. Salubris est tempestiua abstinentia, & apprimè vtilis quæ per inediam fit euacuatio. Etenim blandè nulláque violenta aut corporis aut humorum impulsione, nulláque aliena qualitate in corpus inducta sensim ac lentè progreditur. Acutis porrò vrgentibúsque morbis sola inedia vix tutò succurri potest, sed aut venæ sectione aut pharmaco expeditè vacuãdus est corruptus ac putridus humor, qui de sua bonitate plurimùm decessit, & quẽ insitus calor neq; amplius in benignum reducere, neque derepente exturbare potest. At leues morbos ex cruditate futuros arcet cibi parsimonia: eosdem recèns genitos facilè persanat inedia: inueteratos quoque eos plurimùm coctione lenit, tandémq; profligat. Ea ipsa ex plenitudine futuros cõuenienter inhibet, quòd sensim ac tempore onerantem copiam eximat. Qui verò iã præsentes ex copia sæuiunt, eos nõ inedia, sed venæ sectio expedite tollit. Sed & in crudioribus morbis materiæ situs æstimandus. Nam quum venis aut summis partibus vt capiti, vel plenitudo, vel cruditas, vel pituita grauis molestáq; est, cibus parcus siccúsque confert, ea moderatione vt præcordia primásque partes ne collabantur alat, non autem ad corporis summa ipse pertingat. Quum verò aut in ventriculo aut in prima corporis regione vitiũ inhærescit, multo parcior sicciórque victus imperandus. Inedia appellatur modò abstinentia modò parsimonia non cibi duntaxat, sed & potus, qui magis promptiúsque quàm cibus tum viscera tum venas implet, iísque negotium facessit. Quos igitur morbos inedia non sustulit, medicatione curato.

Exer-

Exercitatio aliquantum quoque, sed quàm inedia minus absumit ac digerit, idque magna tum corporis tum humorum perturbatione. Hæc nullum extrinsecus corpori calorem confert, sed ingenitum nobis & innatum suscitat, qui dein quoquouersum effusus corpus humorésque calfacit. Vnde aliméti concoctio, distributio, nutritióque fœlicior. Eadem sanguinē & humores extenuat, mollit, colliquat & diffundit, atq; adeò perturbat, vt sua illi vasa impleāt atque distendant, vixque turgentes contineri possint, sed vi impulsi aut foras exiliant aut impetu in partem aliquampiam irruāt. Ipsa etiam cutis spiracula laxat & resoluit, quúmque validior suscitatus est calor, spiritus quoquouersum in corpus impelluntur, qui ductus omnes reserant viásque expurgant, & oborto sudore copioso superuacua propulsant. Nō ægrotantium, sed bene valentium est quæ exercitatione fit sudorum eruptio. Etenim quia vires exoluit corpúsque defatigat, laborāti grauis importunáque est. Bene valenti ad præcautionem accommodata, concocto certè ac iam distributo cibo aluóque subducta. Impuriori corpori vitanda exercitatio. Quum enim vitiosos humores cōfundat ac perturbet, quos tamen nec euincit nec prorsus depellit, plerumque morbis grauioribus rudimenta ponit. *Exercitatio.*

Balneum dulcis aquæ longè quàm exercitatio potentiùs spiracula laxat remittítque, humores calfacit, extenuat, fluxósque colliquat. Ex his fuliginosos non modò dissipat è summis, verumetiā ex intimis corporis regionibus tenues & fluxos foras euocat prolicitque sudores. Crassiores verò quos nō discusserit, colliquat & tanta vi concitat, vt in alias plerumque partes iactati confluant. Quocirca balneum iis aduersissimum est qui morbo graui tenentur, atque iis qui citra morbū impuro plethoricóve sunt corpore, & quibus nobilioris cuiusdam visceris imbecillitas inest, aut præcordiorum durus reniténsque tumor. Quippe liquatus humor præter naturā in partem languidam decumbens in phlegmones discrimen adducit. Vtile verò & accommodatum iis deprehenditur, qui squalidi extenuatíque sunt, & quibus iam magna partium solidarum inest ariditas: atque iis etiā qui ex febris ardore quasi retorridi euaserunt: melancholicis quoque & crasso terrenóque humore oppressis. Sed & in iis cautio adhibenda, ne vlla subsit in venis primis copia crudi humoris, quæ in omne corpus rapi possit: néve inter administrandum horror vllus incidat, qui febrem prænun- *Balneum.*

ciare solet. Tanto autem manifestius atque validius hæc efficit balneum, quanto vel natura vel arte calidius obtigerit, siue sulphureum, siue nitrosum, siue medicamentorum calidorum permistione comparatum sit. Solium verò aquæ calidæ in quod resupinus æger à genibus ad vmbilicum demergitur, non mouendis sudoribus destinatum est, sed aut molliendo reserandóque vtero, aut leniendo dolori, qui ventris imas partes excruciat.

Laconicũ seu hypocaustum. Laconicum in quo sicco calore sudor elicitur, humores è corpore aliquanto valētius quàm balneum resoluit. Morbis accommodatur frigidis atq; diuturnis, quorum materia aut in artubus aut in summo hæret corpore. At quoniam in eo vapor feruidus, non solùm corpori extrinsecus occursat, verumetiam respiratione intro sese insinuans, ac in omnia diffusus corpus haud mediocriter incēdit & exiccat, nec calidis, nec acutis affectibus, nec impensè bilioso, nec extenuato corpori decernendum. Quum verò humores conturbet corpúsque vehementer lacessat, iisdem atque balneum obseruationibus vsurpetur. His vacuandi generibus humoris atque spiritus non exiguum ex vniuerso corpore dissoluitur in sudores, qui tamen per febres acutósque morbos, si res expostulet, leuioribus mouebuntur auxiliis.

Vnctio & frictio. Iam verò vnctio atque frictio summa duntaxat corporis exinaniunt, neque humores intus ac penitus abstrusos, neque corpus ipsum insigniter conturbant. Mollis quidem longáque frictio corporis summa excalfacit, cutis spiracula laxat dilatátque, quibus ex causis humores in extrema corporis effusi incalescunt, extenuantur & liquefiunt, qui demum sponte sua dissipantur & euaporant. Vnctio calida eadem, sed aliquanto validius confert. Altius siquidem penetrans non modò cutem emollit, verumetiam corporis interiora & humores contagione calfacit, extenuat, disperditque. Leuior tamen est vnctio & tolerabilior frictione longa. Illa quidem in acutis morbis, longa verò neque in acutis neque in crescentibus est ex vsu.

His mihi concludenda videtur de venæ sectione déque omni vacuatione vniuersali suscepta tractatio, quam idcirco paulo pleniorem institui, vt omnia complecterer, quæ in hanc rem pertinent, & quæcunque veterum scriptis ambigua sunt aut controuersa, perspicuam lucem acciperent. Quæ si cui vix licet omnia ad vnguem

ipso

ipſo medendi vſu complere, conandum tamen eſt, vt ad illa tanquam ad certam legem & regulam opus omne dirigat.

Libri ſecundi Therapeutices, de venæ ſectione, Finis.

METHODI MEDENDI LIB. III.

DE PVRGANDI RATIONE.

Quid purgatio, quótque eius differentiæ.

CAP. I.

PVRGATIO, eſt eorum quæ ſola qualitate moleſta ſunt euacuatio. Qualitatis genere non eas ſolùm complector quæ primæ appellantur, ſed & ſecundas & cuiúſvis ſubſtantiæ corruptionem. ἡ κάθαρσις. Nam corporis excrementa & humores ſuperuacui quum immoderatius exuperant, non multitudine, ſed qualitate peccant: quemadmodum & qui aut nimium craſſi ſunt aut glutinoſi aut acres. Præterea tum hi, tum etiam qui propriè ſucci nuncupantur, ſi vel intemperiem, vel alienam qualitatem, vel corruptionem ſortiti ſunt, qualitate peccant, & cacochymiæ nomine continentur. Quum igitur hæc vitia à naturali conſtitutione eouſque iam receſſerunt, vt neque victu neque alteratione ſola emendari, neque naturæ caloriſque beneficio in priſtinam bonitatem reduci poſſint, auferenda certè ſunt, omníſque eorum materia tãquam inutilis prorſus extirpanda. Id autem purgatione fit, quæ vna cacochymiam ſubtrahit. Venæ ſectio eum fortaſſe vitioſum humorem qui conſiſtit in venis, at non ſyncerum euacuat, ſed ſanguine & vtili humore permiſtum. Purgatio verò id ſolum quod vitioſum eſt & qualitate peccat, vtili relicto, niſi fortè immoderatiùs efferatur. Purgatio alia ſponte, alia arte & medicamenti ope fit, quæ propriè appellatur medicatio. Hæc rurſum duplex, vniuerſalis & particularis. ἡ φαρμακία. Vniuerſalis non quæ omnes humores, ſed quæ ex vniuerſo corpore aut certè maxima ex parte ſuperuacua de-

ducit. Particularis quæ partẽ quampiam propriis vitiis expurgat, vt è cerebro per palatum & nares muci deriuatio: è pectore & pulmone excreatio: arenularum aut puris è renibus emictio: vteri per ceruicẽ expurgatio: & quæcunque rupta cute è quauis particula fit eruptio. Est porrò vniuersalis triplex, alui perfusio, vomitio & quæ alui nuncupatur deiectio: de quibus sigillatim accuratiùs differendum.

De clystere. Cap. II.

Ἐνκλυσμός.

INTESTINORVM præsertímque crassiorum vitiis aptè clyster succurrit. Eò quippe integris viribus pertingit, quò epoti medicamenti vis non nisi hebetior & lõgo viæ prolapsu fracta, ignauior accedit. Quot igitur in intestinis vitia, tot & clysterũ genera: alij dolores leniunt, alij humores acres consopiunt, alij vlcera detergunt aut siccãt, alij fluxiones cohibent, alij euocãt. Horum rursus alij flatus discutiunt, alij fæces emolliunt, alij humores eliciunt è vicinis partibus, qui purgantium genere propriè contineri solent. Nã præter flatus ac fæces cibique reliquias, nõ pauca etiam in intestinis cumulatur superuacanea pituita, quę nonnunquã proruit è cerebro, assiduò autem ex ventriculi & intestinorum nutritione vt peculiare excrementum succrescit: maximè verò quibus ex multa ingluuie aut ex glutinosis cibis magnus est cruditatum prouentus. Ea quidem initio aquosa aut etiam mucosa existit, quæ diutius in longo viæ anfractu, pręcipuè verò in cæco intestino, aut in coli cellulis inhęrescens, caloris vi tẽpore crassescit dum & vitrea & gypsea euadat. Talis interdum modò seorsum, modò fæcibus circunducta sponte redditur: plerumque tenacius intestinis adhærescit, vt neque illabenti excremento, neque medicamento cedat. Cumulata hæc copiosior, atque tum intestina, tum mesenterium inferciens, caput, sensus corpúsque vniuersum degrauat, obstructionum multorumque morborum procreatrix. Similis est & humorum quorumlibet ratio, qui aut sponte, aut purgationis vi è visceribus decussi & in intestina deuoluti, illic subsistunt & hærent. Hos ergo attingens clyster incîdit, extenuat, detergit, secumq; deducit: ac multa sæpe crassa detrahere cernitur, quæ nulla purgationis vi excludit. Sed & inferiora expurgãs, superiora consequutione exonerat: etenim viscera pressáque præcordia liberat meliusque spirãtia facit. A clystere omnis est purgationis initium: hic deiectionis viã parat & expedit, vomitionis impedimenta subtrahit. Quumque

que in intestina defixi humores aliíve eorum affectus sanãdi sunt, flatus fæcésq; clystere in primis excludendę, vt dein sit in ipsos affectus vis efficacior. In latus dextrũ decumbenti facilius celer úsque subit, sursumque excurrens intestina proluit: sinistro decubitu in recto aut in colo intestino, quod aliorum mole premitur, plerumque subsistit. Tepens iniiciendus, idque sensim, ne impetu flatus sursum magnis torminibus compellat. Ad alui subductionẽ, quòd sæpe cõturbet subuertatque cibum, ventriculo vacuo indendus est: ad medicationem verò eo etiam cibis conferto admittitur, diúque continendus est vt tempore vires suas potentiùs exerat. Hoc diutius subsistente potest laborãs cibum sumere, aut huic etiam si volet indormire: nam postea licet nõ syncerus, ingenti tamen fœnore redditur. Rarenter admodum aut in ventriculum subit, aut in mesenterij venas rapitur, licet odore vel sapore os narésve feriat, aut etiam vrinas inficiat. Qui naturæ conueniens pro alimento subditur, absorbetur interdũ si lõga fuit inedia aut parcimonia cibi. Sæpe etiã quum vehemẽtes cruciatus quales colici ac nephritici torquent, subsistit ac manet sursúmq; repit. Dolor enim omnia quasi absorbens vacuationem cohibet. Ferè tamen remorantem clysterem acrior alter aut glans reuocat.

Glans clystere longè ignauior est, nihil quippe eorum eluit aut sanat, quæ intestina afficiunt, sed aluum duntaxat idcirco mouet, quòd acrimonia podicem ad desidendum stimulet. Crebrior hæmorrhoidas irritat & aperit, acriórque vlcus interdum excitat. Ad podicis vitia solent omnis generis componi, adstringentes, detergentes, lenientes, prout affectus conditio poscit.

De vomitione. CAP. III.

VOMITIO, est impetu ventriculi sursum facta reiectio. Quum immoderato potu ventriculus fluctuat, redundans humor plerumque sine sensu per gulam in os refluit, crebráq; expuitione redditur. Lumbrici quoque interdum ex intestinis per ventriculum & gulã in os irrepunt: atque in nausea & cordis dolore tenuis aqua e ventriculo confertim in os confluit. Hi motus omnes tametsi sursum præter naturam fiunt, nondum tamen possunt vomitionis appellatione contineri, sed qui duntaxat manifesto ventriculi conatu obtigerint. Vt enim vterus in partu collectis vndique viribus sese arctissimè summis partibus adstringit quò fœtum excludat: ita & ventriculus rei noxiæ iniuria lacessitus

compresso fundo totus sursum impetu fertur, vomitione quicquid infensum est excutiens. Motus hic omnium est naturalium manifestissimus, quo & ventriculus de propria sede exiliens, assidentes partes quibus annectitur magna vi diuellit. Hinc vomitio difficilis violentáque est, aliis tamen magis, aliis minus. Quibus pressum angustúmque pectus, & quibus ceruix gracilis & oblõga, ij rarò ac certè violenter vomunt: facile verò & occasione leui qui contrario sunt habitu. Violenter rursum & periculosè asthmatici, tabidi, & ij quos præcordiorum inflammatio aut dolor exercet: metus enim est aut suffocationis, aut cruentæ expuitionis, aut ruptionis, quemadmodum & in motu omni vehementiore. Crebrior difficilísque vomitio ventriculum, præcordia & quæ sub his sunt viscera, crebra validáque cõcussione debilitat, eóque humores rapit impuros: caput implet sensúsque degrauat & offundit. Quę verò facilis & moderata obtigerit, saluberrima est & purgationum omnium præstantissima. Noxios quippe humores ex ipsis fontibus synceros elicit & vacuat, omnem quæ in vẽtriculi capacitate in eiúsve tunicis hæret illuuiem in primis expurgat, è præcordiorum membranis, è cauis iecoris ac lienis, & ex pancrea omnis generis superuacuos humores synceros elicit, quos plerumque nec hiera nec aliud vehementissimum vllum etiam frequens pharmacum in aluum exturbare potest. In ventriculum enim ex his locis viæ breues ac expeditæ magis quàm in aluum directę sunt, per quas facilis est vomitio. Quanquam autem primùm ab interioribus euellit, consequutione tamen caput reliquúmque corpus leuat. Quocirca omnibus opitulatur affectibus, qui à præcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, nauseæ, cibi fastidio, crebræ vomitioni, ventriculo præcordiísve distentis, ictero, cachexiæ, febribus intermittentibus, hemicraniæ, vertigini, incubo, epilepsiæ, suffusioni, omnibúsque capitis affectibus, qui præcordiorum sympathia contracti sunt, & quos è præcordiis in reliquum corpus effusa impuritas protulit. In quocunque igitur affectu languescit appetentia, & nausea vomendíque desiderium fatigat, si pharmaco non satis fit, vomitione curandum. Nam quæ purgatio non eluit, extirpat vomitio, & quę illinc nõ facilè labũtur in aluum, promptè in ventriculum remeant. Tanti igitur vomitionis vis æstimanda. Cui autem ægrè ea cietur, diligens adhibenda est præparatio. Quum enim vel ex corporis

οἱ δυσημεῖς καὶ εὐημεῖς.

Vomitionis facilis commoda.

Ad vomẽdũ præparatio.

poris conformatione, vel ex humoris situ & crassitie, vomendi conatus angere solet, ac faciei oculorúmque rubor, capitis tensio, sudor multus & interceptus spiritus obtingere, idque citra vacuationem vllam, non nisi adhibita preparatione vomitio tentanda. Primùm igitur attenuandus detergendúsque humor, atque iis viæ molliendæ & laxandæ sunt quæ posthac traduntur. Corpore autem conuenienter præparato, quum vomendi necessitas premet, addendus stimulus vt artis & naturæ concursione effectus edatur perfectior. Fere quidem ieiunos nausea vomendíque desiderium premit, quum exinanitus ventriculus noxiorum humorum incursione infestatur. Nam pastis benignitate cibi noxius humor demulcetur lenitúrque nausea. Sæpe verò noxius humor ventriculum stimulat cogítque cibum vomere, nec tamen ipse prodit, vt quum extrinsecus ventriculum feriens nondum in eius capacitatem penetrare potest, aut quũ lentore suo intus illi tenacius adhærescit. Itaq; synceri humoris superuacui vomitio ieiunis maxime cienda: quanquam tum leuiusculus cibus pharmaco præmitti potest, vt facilior succedat vacuatio. In id etiam corpus turbandum agitandúmque est motu & exercitatione. Atque quum oborto cordis dolore illuuies copiosior effluens laborantem vrget, prono situ collocandus firmato capite & vẽtriculo manu cõpresso, dũ primùm cibus & pituita, deinde bilis varia, quantum necessitas postulat eruperit, omnísque impetus sedetur. Si violentior vomitio nimiopere fatigat superueniátque vertigo, æstus, angustia, suffocatio, cordis aut ventriculi compunctio: aut si immoderatiùs exuperat atque vel succos vtiles vel sanguinem elicit, vel ramenta, vel nigrũ quiddam fœtidũ atrę bili persimile, lenienda certe & compescẽda: atq; in quiete continendus est laborans, ventriculus fouendus spongia macerata in aceto tepente, atq; iis etiã firmandus quæ posthac dicentur. Quúmq; sedata vomitione pulsus plenus & validus existit, placidus somnus sponte obrepit, facilis & libera est respiratio, appetentia bona reliquúmque corpus leuius, vtilis ea censeri debet & consentanea. Contrà verò inutilis & noxia, si contraria appareant.

De purgantium medicamentorum viribus, ac primùm vt vnumquodque familiarem humorem totius substantiæ similitudine deducat. CAP. IIII.

PVRGANS medicamentum humorem communi quodam omnium tractu prolicere non pauci censuerunt,

eiúsque portione detracta aliam dein consequutione quæ-dam, ei quæ euacuata sit succedere, ídque ne vacuum quicquam & inane in corpore subsistat. Neque medicamentum vnum quempiam humorem, sed omnes promiscuè hirudinis aut cucurbitulæ modo trahere, eum tamen qui tenuior & ad fluẽdum aptior sit, primum sequi, ab hoc deinde crassiorem, postremò crassissimum: atque si medicamẽtum infirmum & inualidum erit, nihil præter serum vacuari, si validius, cum hoc etiam bilem flauam, sin valentissimũ, tum pituitam tum bilem atram. Huic sententię suffragãs Auerrhois putauit tenues humores quia purgationi aptiores, prius quàm crassos omni medicamenti genere prolici. At si satis rerum peritus animaduertisset rheumbarbarum, agaricum atq; sennã, etiam ex hydropico corpore non aquam, sed crassos humores: scammonium verò & iridem nõ crassos, sed tenues serosósque vel ex corpore sano elicere, non tã turpi credo errore lapsus esset. Si vacuationis ordine tenuia semper cæteris antecedunt, cur non & sanguis prius quàm bilis atra deflueret, quem constat multo tenuiorẽ esse? Hæc opinio dum vnicum mẽdicamenti genus sola pro vacuandi ratione quantitate mutatum satis fore humoribus omnibus expurgãdis statuit, perturbato rerum ordine summam confusionem inuehit. Hæc incommoda circumspectius animaduertẽs Hippocrates, rectè nouit medicamentum humorem qui in corpore præter naturam continetur attrahere non communi & promiscua quadam vi, sed totius substantiæ similitudine insitáque familiaritate. Medi-camentum (inquit) quum in corpus fuerit ingressum, primùm sanè id quod omnium maximè sibi natura respondet atque simile est deducit, deinde alia quoq; trahit & purgat, quemadmodum semina & stirpes terram vbi subierint, id quod in terra secundum ipsorum naturã est, sibi attrahunt, siue acidum, siue dulce, siue amarum, siue salsum, siue aliud quidpiam diuersum. Primùm igitur eius quod sibi naturali similitudine coniunctum est plurimum arripiunt, tum cætera deinceps attrahunt. Talem quoque modum & medicamenta in corpore seruant. Etenim quæ bilẽ mouent primùm hanc meracissimam purgant, deinde mixtam. Quanquam igitur attractio aliàs caloris, aliàs vacui & inanitionis vi, aliàs totius substantiæ similitudine fit, quæ tamen à medicamentis purgantibus est, vna similitudinis proprietate cõplectur, qua & stirpes succum e terra sibi idoneum, & vna-

Lib de Nat. hominis.

Proprietas similitudinis, quam di camẽtum

quæ-

queque corporis particula id quod in sanguine sibi familia-re & conueniens est, lapis heraclius ferrum, & paleas succinum prolectat. Hæc autem similitudo non temperamentorum, sed substantiarum est. Illa quippe attractionis causa statui minime potest: quandoquidem nullum medicamentum esset trahendæ pituitæ idoneum, quum illa frigida, vniuersum verò purgantium medicamentorum genus calidum habeatur. Ergo sola substantiæ similitudo causa est cur medicamentum hunc illúmve humorem alliciat. Hæc autem substantia non ipsa est rei materia à qua vnumquodque aut tenuis aut crassæ substantiæ dicere solemus: neque huius substantiæ similitudo attrahendi causa existit: nam neque agaricus, neque colocynthis tenuis substantiæ quũ sit, crassiorem pituitam, neque rheumbarbarum quòd astringentis & solidæ crassæque substantiæ, tenuem bilem educeret. Sed præstantior est tota illa substantia, à qua tanquam ab intimo principio defluit & manat, quæ totius substantiæ proprietas appellatur. Hæc igitur cùm neque materia sit, neque temperamentum, necesse est rei species & forma sit, quæ præcipua est ac ferè tota compositæ rei substantia. Admirabiles eius proprietates neque colore, neque sapore, neque odore, neque vllis sensuum qualitatibus, sed operibus solis percipi possunt, vnde à plerisque cæcæ & occultæ nuncupatæ sunt. Quæ porrò eadem continentur specie, substantiam non similem sed planè eandem habere dicuntur: vt ferrum ferro, magnetem magneti, non simili, sed eadem substantia dicimus. At verò magnetem ferro similem, non eundem, quòd eorum substantiæ ac formæ affinitate quadam & familiaritate coniunctæ sint. Eadem in medicamentis quoque est ratio: censetúrque agaricus pituitæ tota substantia similis. Ea autem substantiæ similitudo attractionis est causa, atque vnumquodque id trahit quod simile, non quod eodem est genere. Sic agaricus pituitam, non agaricus agaricum trahit, nec pituitam pituita. Itaque perperam Auicennas colligit, si attractio fit à similitudine substantiæ, oportere ferrum attrahere ferrum, aurúmque aurum. In hac autem similitudine quod validius est, trahit infirmius, vt agaricus pituitam, non contrà, quòd agarico vis insit potentior, quam & temperamenti calor plurimum impellit. Si quando autem contingat tam exiguam medicamenti portionem exhiberi, vt ab humoris copia obruatur, ea omnino frustrabitur purgandi faculta-

familiarem humorem allicit, vndenam proficiscatur.

Medicamentorum purgantium ordines tres.

te: & in alienam vertetur substantiã. Visus enim tres notauit purgantium medicamentorum ordines. Vnus est malignorum, in quibus vis & substantia inest venenata, in quo habentur colocynthis & scammonium. Alter benignorũ, quæ minimum ab alimenti natura defecerunt, cuiusmodi sunt pruna, violæ, manna, serum lactis, cassiæ medulla. Tertius mediocrium, in quo sunt rheumbarbarum, agaricus, senna, aloë. Itaque in corpore valido atque inedia exhausto, benigni medicamenti exigua portio in corporis substantiam facessit: maligni verò portio vel exigua in putredinem veneno finitimam: mediocris in humorem vacuandum, qui ex superuacaneorum est genere alendo corpori minime idoneus. Licet igitur agaricus calidus sit, vteri tamen nihilo minus potest in pituitam, vtpote qui (quemadmodum & cnicus) tota substantia non temperamento pituitosus sit. Hac rerum commutatione temperamenti qualitates pereunt, permanente substantia.

Purgans medicamentum nonnunquam alium quàm proprium & sibi familiarem humorem extrahere è corpore.

CAP. V.

Quæ ad purgationis facilitatem & euphoriã conuenire oportet.

APTAM vtilémque purgationem efficiũt medicamentum accommodatum satísque validum vt humorem exturbet: natura robusta quæ proritantem humorem expellat & purgationẽ moderetur: humor tenuis & ad fluendum aptus: corporis viæ per quas fluxurus est patentes & liberæ. Siquid horum desit, aut languida, aut inutilis erit purgatio. Inutilem dico quę vel alieni est humoris, vel effrænata existit. Quum igitur vacuandus humor corporis parte densa, adstricta, vel obstructa coërcetur, neque huic purgationis viæ patét: aut quum vel nimium glutinosus crassuśq; est, vel crudus aliísque humoribus omnino permistus, vel in longinquas partes disiectus, tametsi natura valens conuenienti medicamento proritetur, languida tamen aut inutilis succedet purgatio. Languida quippe ac imperfecta eius humoris qui vacuandus erat: inutilis verò alterius qui paratior occurrerit. Medicamentum enim quod proprio humore frustratur, quemuis obuiũ & paratiorem impetu adoritur atq; exturbat, eũm scilicet qui aut ad fluẽdum est aptissimus aut immodicè exuperat, aut in via purgationis subsistit. Is enim quouis medicamenti genere impulsus excidit, vt qui sponte etiam interdum elabatur. Id sanè commonefacit Hippocrates. Si enim (inquit) eidem homini idem medicamentum

Cur alium quã

quater

quater in anno voles exhibere, hyeme pituitosissima tibi euomet, vere liquidissima, æstate biliosissima, autumno nigerrima. Quum ergo melancholicus humor crassus, sanguine permixtus forte irrepsit in cerebrũ, licet medicamentum huic ducendo validum offeratur, potius tamen quàm hunc eam detrahet pituitam quæ in ventriculo & in intestinis solet inhærescere: aut etiam bilem quæ seorsum pura atq; tenuis vel nimia copia, vel corruptela naturam extimulat. Cacochymiam igitur in venis conclusam, aut in corporis habitũ effusam, vix medicamentum (nisi forte validissimum) detrahet, quòd quæ circa ventriculũ, circum viscera primasque venas consistunt in primis occurrant expurganda. His ex causis nonnunquã accidit vt purgans medicamentũ non proprium & peculiarem humorem, sed diuersum plerumq; exturbet. Quinetiam si effrænata vis eius fuerit, alienum quoque trahet: tum quippe natura vel grauius lacessita, vel iam imbecillitate languens, neque medicamenti vim, neq; humoris impetum coërcere potest. Effrenatæ & immodicæ hæ sunt purgationes, ὑπερκαθάρσεις Græcis appellatæ, quibus non modò peculiaris humor, sed & reliqui deinceps profluunt. Etenim violentius medicamentum proprio humore detracto, in alios dein inuadit, ac primùm tenuiorem ad fluendúmque aptiorem prolicit, deinde eum qui crassior atque pigrior sit, postremò sanguinem, quem natura tanquam reconditum thesaurum auidius amplexatur ac retinet. Cholagogum exempli gratia in primis bilẽ, deinde pituitam, tertio loco atram bilẽ, postremò sanguinem euocat. Phlegmagogum primùm pituitam, deinde flauam bilem, postea atram, nouissimùm sanguinem. Melanagogum atram bilem primùm, deinde flauam, tertiò pituitam, ad postremum sanguinem naturæ familiarissimum. Effrenatio ea & purgationis exuperantia fieri non potest totius substantiæ proprietate, quòd nullum medicamentum possit omni humori substantiam similem habere. Hanc non pauci ad medicamenti calorem & acrimoniam referunt, quæ tum venarum oscula patefacit recluditque, tum continenter adeò proritat, vix vt humorem suum coërcere possint. Verùm si hypercatharseos ea causa sit, allium, pyrethrũ & piper purgandi facultatem sortientur. Quocirca præter peculiarem, quæ sua est cuiusque, necesse est generalem purgandi vim medicamẽto attribui, qua in alios quoque humores incumbat, eósque communiter euacuet. Compertum sit in Dio-

familiarẽ humorem interdum attrahat medicamentum.

Quæ sit hypercatharsis causa.

ne purgandæ bili flauæ iustam congruentémque quantitatem esse rheibarbari drachmas tres: atræ bili, sennæ drachmas sex: pituitæ, agarici drachmas tres. Consilium sit triplex humoris genus expurgare, in idque medicamentum componere & accommodare: aptum id efficáxque comparabitur si cuiusq; triens conferatur, & rheibarbari drachma vna, agarici drachma vna, sennæ drachmæ duæ permisceantur confundantúrque. Quod hac ratione compositum foret, nullam vim obtineret, nisi communi quadam & generali purgandi facultate simplicia illa mutuò se fouerent. Neque enim drachma vna rheibarbari quicquam bilis purgare potis esset, neque drachma vna agarici pituitæ, neq; sennæ drachmæ duæ, melancholiæ quicquam: neque igitur permista illa, nisi mutuas operas conferrent. Simile enim hîc accidit atque cùm multi nisu communi graue quoddam onus attollunt. Itaque præter propriam, necesse est & generali vi purgandi medicamentum vnumquodque præditum esse, qua cùm nimia purgatio erit, alios etiam humores detrahet, idque adiutum calore & acrimonia.

Purgantis medicamenti facultatem à nostro calore excitari, substantiam verò ad expurgandum humorem non permeare.

CAP. VI.

PROPRIETAS peculiarem humorem expurgandi è tota medicamenti substãtia & ex intimis principiis manans ac defluens, illi non energia & reipsa, sed duntaxat potestate inest. Etenim si scammonio syncerae bilis portio propius assistat, non hanc quemadmodum magnes ferrum alliciet, sed duntaxat quum à nostro calore excitatum prorumpet in actum & ad agendum impelletur. Dum enim ventriculi calore medicamentum teritur, calefit, omníque ratione exagitatur, tacita eius facultas quasi solutis vinculis exurgens se promit profértq; vires nouas. Ac tum vapor ea ipsa facultate præditus illinc prosiliens, per cæcos occultósque ductus in omnes corporis partes quoquouersum effusus, ad noxium humorē pertingit. Atque is humorem iamdiu fortasse parti consuetum ac quiescentē, acrimonia incidit præparátque, & aduersa qualitate partis naturā acrius stimulat proritátque ad excernendum. Ipsa verò medicamenti substantia in ventriculo intestiníisve etiamnum persistens, eum ipsum humorem simul prolectat, vt purgatio communiter fiat trahente medicamento & expellente partis natura. Non igitur pharmaci substantia ad eum humorem concedit ac

permeat,

permeat, qui vacuandus est, vel hoc argumento, quòd plerumque aluo soluta medicamentum in ventriculo subsistat, aut etiã vomitione reiiciatur, quódq; pilulæ duriores posteaquam abundè purgassent, visæ sint nondũ dissolutæ, aliàs vomitione, aliàs deiectione reddi. Hinc Paulus præcepit lathyridis grana integra vorare si imbecillius est stomachus, eáque etiamsi minimè atterantur miniméq; in corpus permeent, validè tamen purgare. Si, inquit Seraphio, medicamentum ad humorem longè dissitum accederet, illi familiaritate iungeretur, neque eũ cuius iucunda voluptate perfruitur, detraheret aut exturbaret, quemadmodum neque magnes ferro iunctus idipsum aliò trahit, sed planè retinet ac seruat. Et hæc quidem consentanea iis sunt medicamentis quæ maligna dicuntur, & in quibus vis inest venenata totique corpori infensa. Nam quæ in mediocrium sunt ordine, vt senna & rheumbarbarum, quanquam dum agunt, magna ex parte subsistunt in ventre, eorũ tamen tenuior quædam portio irrepit in venas, vacuandúmque humorem assequitur, illiúsque tum color tum odor manifestus in vrinis est. Benigna verò medicamenta in omne fortasse corpus peruadunt, & noxium humorem quasi vinctum reducunt in ventrem. De quibus ita censuit Aristoteles, Medicamenta vbi ventrem adierunt resolutáque sunt, statim ad venas per easdem feruntur vias per quas cibus commeat. Mox quum nihilo concoqui potuerunt, sed victrice perstiterunt potentia, relabuntur, & quę sibi obsistunt, secum detrahunt, quæ res purgatio vocitatur. Venter porrò selectum secretúmque humorem vbi pariter cum medicamento excipit, gemino stimulo acrius lacessitus, quum diutius ferre non potest, totis viribus vtrumque excutit dum à se deponat expellátque per loca conuenientia. Non igitur quem humorem attraxit medicamentum, eundem exigit foràsque excludit vomitione aut deiectione, prout scilicet ipsius vis insita in ventriculum aut in aluum irruerit, sed natura sola. Neque enim hinc solùm vomitio obrepit, quòd medicamentum in ore ventriculi inhærescat, idque infirmet: neque alui deiectio quòd in ventriculi fundum & in intestina id mox illabatur eáque debilitet, sed quòd medicamento proprietas insit, qua familiarem humorem non ad se modò, verumetiam ad certum designatúmque locum impellit ac mouet. Vt enim cantharides scapulis brachióve admotæ, non solùm ad se aquam alliciunt, sed & vrinas abundan-

Expulsio noxij attracti humoris naturalis est.

ter cient, quo tamen eorum ſubſtantia minimè penetrat; ſic propemodum medicamenta quædam extrinſecus ventri applicata aluum ſubducunt, quædam vomitionem mouent. Quanto igitur expeditius eorum ſumpta ſubſtantia, etiam in ventriculo aut in inteſtinis conſiſtens, purgandi vires obtineat exeratque?

Per quos ductus medicamentum humorem detrahat. CAP. VII.

QVI porrò expurgatur humor ferè per apertos conſpicuóſque ductus traducitur, & à corporis ambitu in venas refluit minores, ab his in maiores, è quibus per iecur in inteſtina deuoluitur. Cæterũ in violenta purgatione humores non per hos ſolùm, verumetiam per cæcos occultóſque ductus vel ab extremo corpore magna perturbatione confluunt in ventre. Extincto animante ampliora duntaxat vaſa & ſpiracula cernuntur, plurima in ſe conſidunt atque cõniuent, quæ dum id in viuis erat, vi caloris & ſpiritus diſtẽta latius patebant, per quæ non modò tenues, ſed & craſſos glutinoſóſq; humores validioris medicamẽti vi deduci putandum. Sic hydropicorũ aqua ex ingenti capacitate abdominis aut in inteſtina rapitur, aut in veſicã remeat: ſic multa plerumque & è pulmonibus & e cerebri ventriculis, neque tamen per venas, neque per manifeſtos ductus in ventrem illabuntur. Sic & varij artuũ articulorúmque tumores, non œdematoſi modò, ſed planè ſcirrhoſi aliàs in alium, aliàs in os lẽta ſaliua deriuãtur ab illitu hydrargyri, cuius vi colliquantur omnia & è toto copore in os impetũ feruntur: ſic denique valentiores apophlegmatiſmi nõ è cerebro ſolùm, verumetiam è ventriculo aliíſque partibus pituitam, eliciunt, ea interdum copia, quæ neque cerebri ventriculis, neque totius caluæ capacitate contineri queat. Horum nihil mirum videbitur ei qui præter rerũ euentus, Hippocratis quoque ſententiã ſpectabit, qua is corpus intrò foráſque ſpirabile ſtatuit, & naturam quæ præſertim robuſta validáque ſit, ſemper viam moliri expurgãdis ſuperuacaneis, craſſioréſque materias vel per anguſtiſſima foramina deducere, quin etiam per oſſa abſceſſus fieri confirmat: quemadmodum & empyorum & pleuriticorum craſſus humor per denſam membranam traducitur in pulmones, ac demum tuſſi reiicitur. Hæc ſi natura per ſe facit, multò certè maiora & admiratione digniora molietur adiuta trahentis medicamenti vi, præſertim ſi conuenienter præparatum corpus, atque humor ad fluendum comparatus eſt. Itaquè purgantis

εὔπνουν ϗ ἔκπνουν τὸ σῶμα.

gantis medicaméti quod validum sit facultas in omne corpus subiens ac penetrans, humorem familiarem (qui coërcitus non sit) vndique detrahit, non modò amplis patentibúsque viis, verumetiam occultis & sensibus incompertis. Hæc de vniuerso purgantium medicamentorum genere, déque viribus eorum præmittenda videbantur. Nunc verò particulatim medicamenti species quærenda, eiúsque quantitas & vtendi ratio: quod vt accuratiùs exequamur, explicandum quibus morbis conueniat purgatio, quod cuique adhibendum purgationis genus, clyster an vomitio, áve medicatio: quæ medicamenti species, quàm validum & quo id ordine: vniuersè an partitè: deinde quantum & quousque vacuãdum sit, & qua id ratione faciendum. His enim tota completur purgandi tractatio.

Quibus humorũ vitiis, & quib. morbis adhibeda purgatio. C. VIII.

CACOCHYMIÆ proprium accommodatúmque remedium est purgatio: quicquid enim impurum adeò corruptúmque est, vt omnino naturæ limites transcendat, quoniam arte nulla emendari benignúmque reddi potest, prorsus extirpari ex imíque débet. Hoc autem purgatione præstandũ, quæ vna omnem impuritatem seorsum ex quauis corporis sede subtrahit & vacuat, ex hac quidem promptiùs ac expeditiùs, ægriùs tardiúsque ex alia. Primæ regionis cacochymia purgatione sola commodè vtiliterq; demi potest: & quę in intestinis est clystere: quæ circum ventriculum & præcordia, vomitione: vtraque etiam pharmaco, sed maxime quę aut in liene, aut in iecoris cauo, aut in pancrea, aut in mesenterio, aut in abdominis capacitate consistit. Ex his quippe sedibus viæ breues sunt ac directæ, per quas facilè ea ferri potest in aluum, quò sponte etiã interdũ prona ruit. Venæ sectæ vis eò vix vnquam pertingit, neque hinc humores vacuat: sed graui sanè dispendio naturæ ordinem peruertit quicunque impuritate derelicta purũ syncerúmque sanguinem profundit è venis: quíque venas sectione exinanitas implet fœda illuuie rapta è primis sedibus, quæ quasi sentina est omnis impuritatis. Quis quæso adeò rudis in medendo sit, vt aut ventriculi cruditatem, aut lienteriam, aut dolorem colicum, aut lienis scirrhum, aut choleram, aut hydropẽ, aut his affines affectus audeat aut tentet vena secta curare? Quinetiam venarum cacochymia sola purgatione, non phlebotomia eximi tota potest: permittitur tamen in hac plerumque venæ sectio, quum tam

Cuiuslibet regionis corporis cacochymia quo vacuationis genere & quibus viis exigenda.

copiosa accreuit, vt venas supra modum distendens, pericula minetur, quæ ex immoderata impendent plethora, tũ enim ad exuperantiam demendam adhibetur. Deinde etiam quũ ex ruptis, apertis, aut exesis vasis, vel foras ea prosilit, vel in partem quampiam abscedit: etenim reuellit impetúmque sistit. Tertiò quum metus est ne ea concitata vehementiùs & quasi furore corpus exercens, in principẽ aliquam partem feratur: impetum quippe sedat atque compescit. Nonnunquam & citra hæc, quum præceps est morbus, cuius tamen materia in venis cõclusa aut cruda est, aut viam expeditam non habet per quàm facilè medicamento detrahi possit, eius portionem venę sectio promptiùs quàm purgatio demit, à qua & morbi sæuitia sæpe mitescit, & natura quod reliquum est faciliùs coquit. Sic initio continuarum febrium, si vires ferant, nec venæ nimium exinanitæ sint, sanguis mittitur. Cæterùm quæ in his fit venæ sectio, impuritatis quidem portionem elicit, at minimè synceram sed sanguine permistam: nec vlla potest phlebotomia omnem venarum cacochymiam eximere, nisi fortè sanguinem vniuersum profundat. Nam vitiosus humor æquabiliter sanguini permixtus seorsum profluere non potest. Quocirca licet his ex causis aut necessaria, aut vtilis fuerit venæ sectio, adhibenda tamen est tandem & purgatio, quæ vt proprium remedium reliquias detrahat. Ea porrò cacochymia quæ vel partis alicuius substantiam vel corporis habitum occupauit, medicamento in primis non venæ sectione ducenda: deinde quicquid reliquum fuerit per cutis spiracula, aut per ductus peculiares mouendum. Sic exhaurienda est cerebri pulmonúmve crudior pituita, sic & totius corporis cachexia. At verò in cacochymia quæ regiones multas æquabiliter infestat, vndelibet vacuationem auspicari licet. Vt si vel ab vniuersa obstructione, vel à stipatione cutis, vel à vigiliis, labore, æstu, ira, pestilentia, vel ab aliarũ euidentium causarum immoderatione, omnium humorum putredo corpus æquabiliter inuasit, non magni interest à purgatione an à venæ sectione vacuationem inchoës, quanquam tutius primæ regionis præmittitur purgatio. At quũ inæquabilis est cacochymia, ea in primis exhaurienda regio, quæ aut vehementiùs premitur, aut aliis mali initium dedit. Iam verò à causis ad morbos ex cacochymia ortos me conferam. In continua febre quæ æstu magno & lassitudine fatigat, si neque nausea, neque vomitio, neque pri-
marum

marum venarum cruditas est, protinus initio vena secari potest. In ea verò quæ aut ex ventriculi iecorísque constitutione praua, aut ab esculentorum potulentorúmque vitio proficiscitur, quoniam infima regio prius ac etiam magis impuritate sordescit, ex eáque in venas & in habitum corporis vitium irrepsit, expurganda in primis est, vtpote sine qua cæterarum nulla purior euadat. Hac etiam ratione in cachexia, in leucophlegmatia, in hydrope, in ictero atque in aliis plerisque affectibus, quorum impuritas è iecoris aut lienis vitio corpori toti impertitur, purgatione sola vacuãdum. Nec quoties vrinæ crassæ ac rubicundæ cernuntur, temere imperanda venæ sectio: nec si ex hac sordidus sanguis ac impurus emanat, continuò vtilis putanda. Impuro enim mox impurior alius ex ipso fonte affluit. Non igitur è riuulis, sed ex fonte ipso exhaurienda mali scaturigo: cui nisi sit antè prospectum, vix cæteris dein potest arte succurri. Vt autem in his, ita & febribus intermittentibus etiam atque etiam obseruandum, ne vel confusis vel transmotis humoribus corpus euadat impurius. Nam febres tertianæ quarum causa in iecoris cauo inhærescebat, sæpe intempestiuè secta vena in continuas abiêre: & continuæ in quibus admodum impura erant viscera, non parum exasperatæ sunt. Exhausto enim sanguine impurus humor, quauis sede sit derelictus, efferatur ferociúsq; sæuit. Aliàs bilis flaua circũ iecur, aliàs pituita vel in cerebro, vel in pulmonibus, vel in ventriculo quasi subsultans detracto sanguine deiectísque viribus grauiora profert symptomata. Constare hinc iã potest, quibus humorum vitiis & quibus morbis succurrat accommodata purgatio.

Quo quæque regio ordine expurgãda.

Per quas vias instituenda sit purgatio, quo medicamenti genere, & quàm valido. CAP. IX.

DVo præcipue sunt quibus purgationis via indicatur: vitij sedes & naturæ motus seu inclinatio. Sede perspecta in promptu sunt ductus omnes qui ex ea aut per ventriculum, aut per aluum, aut per aliud quoduis emissarium foras pertinent, per quos scilicet natura libera nec impedita, vitia sua expurgare consueuit. Hi sunt quos Hippocrates conuenientes appellat. Ventriculus quidem, & præcordiorum summæ partes vomitione: intestina maximéque crassa alui profusione: pharmacia verò cùm hęc ipsa, tum maximè viscera & venæ habitúsque corporis commodè expurgantur. Renes & vesica per vrinæ vias: vterus per pro-

Aph. 21. lib. 1.

priam ceruicem: cerebrũ per palatum & nares: corporis summa per cutem halitu & sudore. Si forte purgationis vias morbus intercipit, aliò motum conuertes: nunquam enim humor noxius in affectam sedem est deriuandus. Quocirca neque imbecillo ventriculo cienda vomitio, neque in intestinorum vlcere, aut inflammatione bilis eò deuocanda, sed aliorsum reuellenda: neque renibus inflammatis aut exulcerata vesica ad vrinas, sed ad intestina vitiosus humor conuertendus. Motus verò ac impetus naturæ sic obseruandus. Humor noxius per conuenientes regiones atque vias delatus sinendus est: atque etiamsi segnius progreditur, incitandus, sit enim natura duce, quæ nihil perturbate, nihil nisi vtiliter gerit. Qui verò insueto nec naturali cursu fertur, inhibendus, & in breuem rectúmq; tramitem (si cõmode licet) reuocãdus, vt qui humoris impetu & impedita natura symptomatice fiat. Iam verò medicamenti genus ex humoris genere petendum. Quot enim peccantium humorum, totidem & medicamentorum genera vsus notauit, vt singulis accommodaret singula. Alia pituitam, alia bilé flauam, alia atram detrahunt, sanguinis serum alia: & in vnoquoque genere alia ex aliis partibus. Ita enim quum arquato laboranti & flaua bile suffuso medicamentum datur demendæ huic accommodatum, mox totus in habitum naturalem refertur pristinúmque colorem recuperat. Si aqua subter cutem fusa turgido medicamentum huic ducendæ propinetur, aquosus humor excidet, magnáque vi foras erũpet, subsidente ventris tumore. At verò nullo aut minimo emolumento erunt, quę diuersa humoribus non accommodabuntur. Simili quoque ratione quum vel pituita, vel bilis atra molesta est, si suum cuique medicamentum congruenter afferatur, noxium humorem experimur detrahi, laborantémque vindicari à morbo. Ad hunc igitur modum medicamentorum genera ex humorum differentiis distinxit vsus, vt suam cuique purgationem opponeret. In vnoquoque porrò medicamenti genere tum in eo quod bilem, tum in eo quod pituitam, vel alium quemuis expurgat humorem, quàm validũ aut imbecillũ deligi oporteat, noxij humoris situs ostendet. Vt enim non quælibet secta vena, ita nec quodlibet medicamentũ è quouis corporis loco humorem detrahit, sed alia aliis corporis sedibus expurgandis accommodatiora sunt. Mitiora quippe è prima corporis regione, mediocria è vasis maioribus, valentiora è corporis habitu

Inclinatio humoris noxij & momentum.

Medicamenti genus ex humoris specie.

Quàm validum eligendum medicamentum ex humoris situ.

ex singu-

ex singulisq; particulis euocant. Expedita facilisque purgatio est è ventriculo & ex intestinis: difficilior è venis mesenterij, deinde è iecore & ex liene, multo difficilior e vasis maioribus atq; etiã è minoribus, omniũ verò difficillima ex ipsa partiũ substantia quæ ad summam cutem atque articulos accedunt. Quo enim pars quæque distantior & minus venis consperſa, eo difficiliùs medicamento cedit: maior quippe in propinquum vis est quàm in distans. Vt igitur tres corporis regiones limitibus discretæ sunt, ita & purgantium medicamentorum tres hisce ordines accommodantur. Deinceps de medicamenti quantitate statuendum.

Vt medicamenti quantitas definienda sit. CAP. X.

POSTQVAM medicamenti genus ex humoris specie, & quàm validum ex humoris situ cognitum fuerit, æstimandum deinde qua id quantitate offerri debeat. Sua autem est & definita cuiusque quantitas, qua id cõuenientem atque moderatum purgationis modum præstare solet, vt proximo libro enucleatiùs tradetur. Quantitatem vel augere vel minuere purgandi facilitate difficultatéve cogimur. Quando autem facilis & quando difficilis sit futura purgatio, corporis, humoris, atque cæli status ostendit. Corporis statu continentur temperamentum, habitus, structura, atque constitutio & vacuandi consuetudo. E sicco exuccóque corpore atque macilento pauca detrahi possunt: multa ex humido & ex habitu eusarco. Firmum densúmq; corpus, cuius viscera, venæ, ipsáque intestina natura angusta aut obstruuntur facilè, aut coarctantur, superuacua retinet, nec facilè elabi sinit. Molle verò, rarum ac laxum, quale mulierum est, puerorum & otio diffluentium patentius est, per quod concitati, tractíque humores facilè decurrant. Robusti & laboribus assueti leuiuscula aspernantur medicamenta, quemadmodum & quibus sensus est hebetior. Contrà incitantur facilè qui exquisitiore sunt sensu, & qui vel natura, vel morbo, vel viuendi ratione delicatiores euaserunt. Crebris purgationibus assueti, pharmaco minus lacessuntur, insueti magis: alienorum quippe horrifica recordatio naturã turbans ad excernendũ stimulat, quemadmodum & pharmaci odor grauis, aut intenta cogitatio aluum plerumque mouet. At verò consuetudo familiaritatem, familiaritas amicitiam parit, quæ vim omnem lenit. Sic longo tempore consueta, etiamsi deteriora sint, minus infestare solent. Quibus ex cõsuetudine liquida est aluus, aut ipõ-

Quid eupboriam- ve in purgando denunciet.

Corporis conditio.

Aph 49. lib.2.

te interdũ soluitur, purgatio sępe expectationem fallit imprudentũ. Humoris porrò species, materia atque copia medicamenti quantitatem hac ratione præscribunt. Aquosus humor, bilísque tenuis, facilè: pituita & melancholia pigrè defluit. Qui crassus durúsque est, & quasi ardore resiccatus, velut fixus subsistit in via. Lentus verò & glutinosus ductibus obhærescit. Copiosus & quasi restagnans vt in obesulis & in his qui se crapula ingurgitarunt, aut quauis ex causa humorum illuuiem congesserunt, leui medicamento magna plerumque ventris perturbatione immoderatius profunditur. Nam exuperantia reseratis venis quasi ex pertuso dolio sponte effluit, non medicamenti effrænata vi, sed naturæ sese deonerantis robore, quæ interdum nullo etiam irritamento, sed impetu suo id onus deponit & abiicit. Sobriis purisq; corporibus purgationes obtingũt exiguæ, nec propterea tamen validioribus ea medicamentis solicitanda sunt: quoniam qui integro salubrique corpore constant, difficilè ferunt medicationes. Noxio quippe humore destitutum vehemens medicamentum sanguinem carnésq; colliquat, quò proprium ex ipsis humorem magna vi proliciat. Iam verò cæli status ex regione, anni tempore & tempestate spectandus, purgationes quales futuræ sint ostendet. Sub canicula & ante caniculã, atque in regione æstuosa, acer & paucus inest humor in corpore, qui & foras euocatur, vt proinde haud facilis eius possit esse purgatio. Hyems media regióque gelida corpus densant & astringunt, humorem coarctant, qui ęgrè demittitur. Sic propemodum aquiloniæ tempestates corpora densant cogúntque & aluum exiccant. Austrinæ soluunt, laxant & aluum humectant. Solo igitur austrino statu, & temporum regionúmque moderatione fœlices succedunt purgationes. Hæc si omnia summatim complectemur, corpus siccum, robustum, densum, obstructum, purgationibus assuetum, melancholia pituitáve crassa non admodum multa confertum, quæ inueterata longè à viis purgationis dissita concreuerit: hyeme, regione frigida & tempestate aquilonia difficillimè medicamento moueri soluíque potest. Hisce verò contraria sortitum, facilè. Horum igitur obseruatione pharmaci quantitas coniici decernique debet. Ad hanc præterea magnam vim habet roboris, ætatis & prægnationis obseruatio, quæ non modò medicamenti quantitatem, sed & genus plerunque immutat, seu mox docebitur. At quoniã nos sæpe multa la-

Humoris natura.

Aph.37. lib.2.

Cæli status.

Aph.17. lib.3.

ἡ πεῖρα σφαλερή.

sa latent nullis indiciis comprehensa, incognitam laborantis naturam expedit blandis sensim pharmacis explorare, non temere vehementioribus impetere & labefactare. Cognitis antè & exploratis naturis tuta decernetur medicatio.

Quantum & quousque vacuandum, vniuersè an partitè.

CAP. XI.

VBI medicamentũ & inuentum & iustis viribus & idonea quantitate tum humori tum corpori expurgãdo accommodatum fuerit, purgationis posteà præfinienda est quantitas, atque æstimandum quantum & quandiu sit vacuandum. Noxius humor quum alienus ac prẹter naturam sit, siue morbum præcauere, siue profligare consilium est, prorsus eximi debet. Exigua quidem eius derelicta portio, exquisita viuendi ratione, naturæ calorísque vi domari ac vinci poterit, vt integra interdum tutáque sanitas succedat nullo metu recursuri morbi. Multa tamen si reliqua sit, nisi hanc natura tandem subactam sponte propellat, nulla quãtumuis exacta viuendi lege tutus à morbo æger esse potest: nam tametsi purgatione leuatus appareat, in pristinam tamen valetudinem recidet, modò citiùs, modò tardiùs, aliàs leuiùs, aliàs grauiùs, pro humoris copia, malignitate atque virium statu & victus modo. Nam autore Hippocrate, quæ à morbis relinquuntur, recidiuos morbos facere consueuerunt. Quum enim derelicta portio totius conditionem referat, quæ omnino erat præter naturam, nunquam ipsa poterit in corporis substantiam conuerti, sed tempore synceros humores, atque etiam recens alimentum inquinabit, rediuiuósque morbos excitabit. Sic impura corpora quo magis nutris, hoc magis offendis. Itaq; quicquid noxij inest humoris, id prorsus expurgandum, vt corpus à morbo vindicetur. Id autem vniuersè an partitè fieri oporteat, humoris copia laborantísque vires indicabunt: ita enim mittendi quoque sanguinis quantitatem ex morbi magnitudine & ex virium robore dimetimur. Constantibus viribus pauca cacochymia vniuersè detrahi potest, præsertim si concocta sit aut tenuis, ab eáque viæ pateant in aluum. Imbecillis autem viribus non modò multa, sed & pauca cacochymia partitè eximenda. Non enim vel in leucophlegmatia vel in cachexia humor quoquouersum in omne corpus effusus, potest vllius medicamenti vi ex distantissimis locis per cæcos occultósque ductus vniuersus in aluum confluere. Neque vt sanguis in plethora exuperans, semel & affa-

Vnde morborũ hypostrophæ.

Aph. 12. lib. 2.

Aph. 9. lib. 2.

Quando vniuersè, & quãdo partitè purgandum.

tim totus ex aperta vena, ita multus humor è corporis habitu elabi profluerèque potest. Atque si id medicamento quopiam præstari possit, necesse tamen fuerit corpus grauiter concuti, humores variè permisceri, torsiones molestas inferri ac spiritus dissipari: hinc tandem vires concidere prosterni ac plerumque exolui. Hæc in eos ferè incidunt, qui prauo vtuntur cibo, quos purgãte hausto medicamento statim deficere tradit Hippocrates. Quum enim vitiosis corruptísque scateant humoribus, & pauco perfruãtur bono succo, facilè purgationibus soluuntur & fatiscunt, atque venenatis pharmacis, quæ Hippocratis seculum vsurpabat, non parum exagitantur. Neque tamen tentandum leuiorum medicamentorum quantitate immodica vniuersos semel demoliri: sed assentiendum Hippocrati momenti omnes euacuationes extremas periculosas esse. Quod non de sola virium extrema debilitate morti proxima, sed & de peccantis humoris vacuatione extrema intelligendũ. Nam alio inquit loco, Empyri, aut hydropici cùm vruntur aut secantur, si pus aut aqua vniuersim effluxerit, omnino moriuntur. Quanto magis in vitæ discrimen adducũtur si valido aliquo medicamẽto firmis etiam viribus vno tempore vniuersa tentetur purgatio? In multa igitur cacochymia tutius est paulo citra modum subsistere, quàm vltra procedere. Lipothymia quæ purgationibus ob humorum vacuandorum acrimoniam & intestinorum torsionem interuenerit, leuis est: grauis verò quæ ob concitati humoris corrupti tetrum vaporem in cor principésque partes sublatum: grauior ob malignam venenatámque pharmaci qualitatem, grauissima ob immoderatæ purgationis violentiam: neque tamen vires hæc æquè deiicit atque exuperans phlebotomia. Semper horrendum exanimato iam ægro mortis imaginem obtrudere. Itaque humoris copia accuratè viribus comparanda est. Ex præsentium, præteritorum ac futurorum obseruatione, ex aliísque signis quæ secanda vena animaduertenda esse monuimus, tum morbi magnitudo humorísque copia tum virium robur exquisitè perspiciendum. Virium autem obseruatio quum sit omnium præstantissima, non hîc, vt in phlebotomia, solum vacuationis modum, sed & quod medicamenti genus, quámque validum esse oporteat præscribit. Tametsi enim morbi species, humorísque vacuandi sedes validum medicamenti genus postulent, aliquod tamen ex mitiorum ordine exhibendum suadet virium im-

Aph. 36. & 37. lib. 2.

Aph. 51. lib. 2.

Extremas vacuationes omnes periculosas.

Aph. 27. lib. 6.

Lipopsychia à purgatione.

becil-

becillitas. Eadem quoque est tum ætatis tum prægnationis ratio. Puero enim ac seni benigna, non vt ætati mediæ maligna decernes medicamenta, etiamsi humoris species atque situs eorum vim desideret. Prægnans quoque integris viribus, licet horum vim tolerare possit, quoniã tamen fœtui qui intus geritur, quem seruare volumus, vehementer obsunt, benignis solis est purganda. Ad virium porrò obseruationem pertinet expendere quę corpora grauiter ac moleste, quæ leuiter ferant medicationes: multis enim quibus integræ vires apparent, ingens ex purgatione labor, ac plerumque ob suam cuiusque corporis propriámque naturam virium sequitur exolutio. Macilenti acriter feriuntur medicamenti qualitate praua, vtpote quæ promptè in solidas partes se insinuet. Quibus acrium humorum copia inest, hos molestæ torsiones miserè fatigãt, diríque vapores principes partes offundunt. Dolorum metu non pauci medicationem despuunt & abominantur, quibus magna pernicie vitiorum colluuies omnem vitam lãguoribus exercet. Quibus partes circa vmbilicũ & imum ventrem extenuantur & contabescunt, ad inferas purgationes tuti non sunt. Multóque minus quibus abscessus vel in pulmonibus, vel in iecore, vel in liene, vel in renibus aliisve sedibus delitescit. His enim concussis non modò dolor ingrauescit, sed & eruptionis & defectionis virium metus incutitur. Quocunq; vitio labefactatæ sint interiores corporis partes, quia imbecillæ sunt, facilè medicamenti qualitate & acrimonia percelluntur. In summa, corpus aut magna labe aut morborum humorúmve copia vehementer pressum & languens, medicamenti vi labefactatum concidit, quemadmodum & ruinosæ ædes instaurando fortè concussæ, mox vniuersæ corruunt. Itaque in his omnibus qui aut imbecilles sunt aut ægrè ferunt vacuationes, pro medicatione expedit interdum inedia victúque opportuno blandiri, aut ægrum, si nequeat in integrum restitui, sublata morbi portione leuare. Vacuandum enim quantum & quousque vires patiuntur, quúmque iam dissolui apparent, etiamsi restent superuacua, protinus supersedendum dum illę recreentur. At dum vires integræ manent atque persistunt, tum vniuersè tum partitè vacuandum eousque est dum nihil reliquum sit morbi, & perfectæ purgationis indicia quæ mox tradentur omnia compareant. Ex his ergo omnis præfinietur purgationis quantitas: nunc quæ illius sit vtendi ratio, explicandum.

Qui facilè & qui ægrè ferũt purgationes.

Aph. 35. lib. 2.

Quo morbi tempore, quo die quáque hora purgandum.

CAP. XII.

SVMMA purgandi opportunitas ex morbi tum concoctione tum impetu spectatur. Concoctio est substantiæ in naturæ conuenientiorē statum caloris vi facta mutatio. Non enim qualitates solas, vt quæ appellatur alteratio, sed ipsam rerum substantiam concoctio mutat. Alimētum initio dissimile, corpori tandem simile euadit, in illiúsque substantiam vertitur coctione crebra. Vitiosus verò putridúsque humor & à natura prorsus alienus, tametsi in corporis substantiam nequeat facessere, concoctione tamen in aliquid melius & naturę cōueniētius, vt in pus aut in quippiam quod sit puri finitimum deducitur. Phlegmones materia putris, quemadmodum & vlcerum sanies, in verum & exquisitum pus vertitur, quod interdū sputo aliísve excretionibus innotescit. Venarum verò maiorum succus putrescens in aliquid mutatur, quod est puri finitimum, cuius in vrinæ sedimento conspicuæ sunt notæ. Superuacui autem humores siue putruerint, siue nondum putredine tētentur, nunquam verè concoquuntur, nec caloris nostri beneficio aut in pus aut in quippiā illi finitimum mutantur: sed duntaxat tum substantiæ tum qualitatis moderationem quandam adipiscuntur. Sic tenuis aquosáque pituita influens in pulmones concoctione crassescens faciliùs expuitur: crassa verò extenuatur. Sic & vtraque bilis circum viscera (quemadmodum in intermittente febre) putrescens, concoctione mitescit, domitáque promptiùs excluditur. Omnis concoctionis insitus noster calor diuinus est opifex, cuius vna eadémque vis optimum quiddam perpetuò molitur: atque si varia interdum opera emergunt, nō illius, sed subiectę materiæ id varietas efficit. Non aliter is alimentum, aliter putridum humorem concoquit. Neque (vt quibusdam videtur) pus à duplici calore tum naturali tum præter naturam fit, sed à naturali solo, agente tamen in materiam quæ caloris præter naturam est particeps. Hanc neq; prorsus vincere neque in corporis substantiam, sed in pus solum mutare potest, quod est putredine melius, ac inter putredinem & corporis nostri substātiam medium. Vt autem in phlegmones suppuratione, ita & in febribus corruptus humor dum concoquitur ac mitescit, pariter etiam fluidior euadit secernitúrque à crudis, vt eius dein expeditior esse possit euacuatio. At verò purgandi tempus opportunum præscribetur

Pepasmus.

Pepsis.

Omnis coupepseos seu pepasmi solus est calor insitus auctor.

Occasio

betur ex humoris specie & situ, atque etiam ex morbi vehementia. Leuiter affecti naturæ viuendique legibus committendi: quos enim sponte natura persanat, frustra medicina fatigat. At quibus nec naturę vis nec proba viuendi ratio satis fuerit, medicina succurrat. Si enim aut longiùs protrahitur morbus aut vehementiùs excandescit, opitulādum arte. Ac primùm si corruptus vitiosúsque humor aut in ventriculo aut circum hunc consistere signis deprehenditur, siue pituitosus, siue biliosus, siue alio quouis præter naturam genere corruptus sit, primo quoque tempore expurgandus est, præsertim si impetu quodam sponte mouetur, neque locis illis tenaciùs adhærescit, alioquin leuiter est, præparandus: eius verò concoctio haudquaquam est expectanda, vt quæ propriè futura non est, neque eius ab vrinis mutatio quærenda. Qui autem vitiosus humor altius aut in liene, aut circum pancreas atque iecur, aut in mesenterio conditus erit, siue lentam febrem, siue intermittentem, siue melancholiam, siue diarrhœam, siue cachexiam, siue ingentem obstructionem protulerit, protinus quoque detrahi potest, nisi aut admodum lentus crassúsque sit, aut ventriculi impuritas obsistat. Hæc enim quum adsunt primùm quidem leuiter detergendus est ventriculus, deinde attenuandus ac detergendus humor, postremò aut vniuersè aut partitè vacuandus. Quum autem vitiosus humor in maioribus vasis conclusus, vt in continua febre, aut circum hęc aliqua sede coërcitus, vt in plerisque acutis morbis, putrescit: tametsi corporis adsit pręparatio, & ventriculus viæque omnes eò directæ, liberæ, expeditæq; sint, haud tamen rectè potest ante coctionem exquisitè purgari. Etenim in morbis acutis tempus perfectæ purgationi accommodatissimum, status est, aut veriùs declinationis initium, quo & perfecta existit concoctio & vacuationes sponte procedunt. Tum enim morbi materia fluida, & à reliqua puriore secreta iam est, simul natura præparatam illam expellere contendit. Itaque quum iam perfecta apparet concoctio, statúsque vehementia mitescente nulla succedit vacuatio decretoria, moueto medicamento. His enim quæ præter rationem leuiora apparent minimè cōfisus, quicquid concoctum præparatúmque est expurgabis, vt mox integra sequatur solutio. At si tum natura euacuationem aggreditur ac iudicat, sinenda est dum opus compleuerit. Deinde si integrè iudicauit, neque morbi quicquam reliquum fecit, res

purgandi unde captanda.

Si humor prima corporis regione hæreat quādo expurgandus.

Si in secunda.

Aph. 27. lib. 2.

Aph. 20. lib. 1.

Aph. 12. *lib.* 2. in tuto est, nec aliud quicquã mouendum. Sin quippiam derelictum esse quasi ex imperfecta crisi suspicio sit, quoniam quæ relinquuntur in morbis, recidiuos morbos facere consueuerunt, medicamento quoque detrahendum. Vniuersa igitur morbi materia non nisi concocta & post statũ quum iam symptomata præter rationem mitescunt, radicitus extirpari potest. Idipsum est quod præcipit Hippocrates, concocta medicari atque mouere, non cruda. *Aph.* 22. *lib.* 2. At nihilominus morbi incremento quum nondum perfectè, sed manifestè solùm, & in fine principij quum obscurè concocta est materia, hanc etiam quodammodo vacuare licet. Quod enim iussit Hippocrates concocta medicari, non solùm perfectè, sed & quouis modo cocta complectitur, mox ea duntaxat à medicatione remouens atque excipiens, quæ vt in morborum principiis absolutè cruda sunt. Ita quæcunque vllo modo concocta fuerint medicari sinit, obscurè quidem cocta parcè, manifestè moderatiùs, perfectè verò cocta validiùs. Vt igitur in phlegmone non vniuersa materia retinetur, dum perfectam concoctionem sit assequuta, sed quicquid suppurat quotidie elicitur, ita sanè & in acutis statuendum morbis, idque siue partium siue graduum ordine fieri putetur materiæ concoctio. Ita enim quicquid à purgatione reliquum erit, faciliùs natura domabit. In neutra corporis affectione, impendentem morbum sæpe arcemus purgatione, quæ vitiosos iam congestos humores detrahat. Atqui tum maximè multóque magis quàm ipso morbi initio crudi ij sunt. Cur igitur non peræquè initio vtiliter illos purgemus? Et hæc de morbo quidem acuto, sed salutari prorsúsque tuto præcepta sint. Cæterùm in ancipiti atque graui cuius semper & symptomata sæua sunt, & minimè tutus exitus, statim per initia non vtiliter solùm, sed & necessariò vtendum medicamento, neque prudentis sit medici concoctioné expectare, quæ fortasse futura non est. Quum enim anceps is sit ac vehemens, sempérque metus impendeat, ne aut deterior euadat aut laborantem ante statum iugulet, crudæ etiamnum materiæ nonnihil purgatione demendum ante concoctionem. Et certè cruda ea materia quum in plerisque acutis morbis turgere soleat, & quasi oberrans fluctuet & fluat refluátque in venis atque visceribus, non admodum ægrè videtur medicamento cessura. Sic sæpe artis vsu animaduersum est crudioris humoris purgatione, siue sponte siue arte ea contigisset, accelerari concoctio-

coctionem, móxque vrinas puriores & cum sedimento fieri, & ancipitem periculosúmque morbũ tutum salutarémq; reddi. Idipsum Hippocratis est consilium in acutis morbis inter initia vtendum esse medicamento: & quum morbi incipiunt, mouendum esse, si quid mouendum videtur. Quo autem acutior est morbus, hoc magis acceleranda validiórque decernenda purgatio: vt tandem extremis morbis extrema diligentissimè adhibeantur remedia. His non solùm remedij celeritatem, sed & vehementiam hortatus, concitatam omnem materiam protinus atque eodem ipso die euacuare docet, ne vltrò citróque concita in principem aliquam partem irruat, repentinóque sit exitio. Itaque licet à perfecta concoctione fœlicior semper sit purgatio, ea tamen etiam antè concoctionem in ancipiti grauique morbo est necessaria: in salutari ac miti vtilis. Est & alia ratione ante concoctionem purgandi necessitas, si præter continentem acuti morbi materiam, quæ aut in venis aut in visceribus aut in habitu est corporis, & cuius expectatur concoctio, alia quædam vitiosa in ventriculo, in intestinis aut circum præcordia obhæret, dolore, æstu, nausea, amarore aliisve signis manifesta. Hæc enim omni tempore etiam nondum vlla morbi apparente coctione, vtiliter potest adhibita præparatione medicamento trahi. Humor igitur qui publicis viis subsistit, si preparatus est, omni morbi tempore vtiliter deiici potest. Qui verò aut in visceribus inhæret aut in venis concluditur, & proxima est morbi materia, dũ concoctus apparet, fœliciter: dum adhuc crudus est, vtiliter atque etiam interdũ necessario purgandus. Iam verò de purgationis die déque hora dicẽdum. Tranquillo die purgatio tutior, expeditior verò perturbato. Quum enim morbus minus fatigat & collectæ vires melius cõstant, faciliùs medicamenti vis & impetus tolerari potest. At quo die morbus exasperatur agitatáque eius materia in motu est, promptius detrahitur. Quocirca si per vires licet, neque ingens metuitur perturbatio, impari die acutorum morborum, atque etiam decretorio (quo tamen natura decretura nô est) copiosior expeditiórque, pari verò tutior fiet purgatio. In febrium intermittentium quiete, medicamentum tanto ante accessionem tempore offerendum, quo possit purgatio compleri. Per accessionem quippe materia non in aluum, sed plerumque in diuersum ruit, & sæpe accessionis vehementia purgatio subsistit. Præstat nihilominus ante acces-

Aph.29. lib.2.

Aph.6. lib.1.

Quo die quaque hora purgandum.

ſionem, quàm mox ab ea, & pridie quartanæ, quàm poſtridie medicamento vti. Purgationi autem quæ libera eſt, nulliúque præſentis morbi neceſſitate ad præcautionem ſolam ſuſcipitur, aptiſſimum eſt ver, deinde autumnus, aut quæ illis non abſimilis, ſed quodammodo temperata ſit conſtitutio. Dies non aquilonia, ſed auſtrina humidáve, quæ & corpora laxat & humores liquefacit. Tempeſtas quoque ſimilis & beneuola ſyderum commiſtione ſalutaris.

Quæ præparatio purgationi præmittenda. CAP. XIII.

VT in omnibus rebus agendis, ita maximè in purgandis humoribus antequam aggrediare, diligens eſt adhibenda præparatio: qua & viæ pateant & trahenti medicamento omnia cedant ac obtemperent, fiántque, vt iubet Hippocrates, corpora ante purgationem fluxa. Eſt autem præparatio duplex, vna corporis, vacuandorum humorum altera. Corpus ſic præparatum comparatúmque ſit, vt viæ omnes per quas medicamentum decurret, & per quas noxius humor deriuandus expurgandúſque eſt, liberæ ſint & expeditæ. Primùm igitur ventriculus humorum copia minimè ſit nauſeabundus, ne hauſtum pharmacum nimiopere auerſetur, aut mox reuomat. Nec inteſtina coarctata obſtructáve noxiorum humorum curſum impediant. Etenim concitati ſi ſubſiſtant, aut ventris torſiones, aut faſtidia, aut vertigines, aut animi defectiones mouent, corpúſque iactatione multa fatigant. Quòd ſi aut è viſceribus aut è venis atque ex corporis habitu eliciendi ſunt, non modò ventriculum & inteſtina, ſed & meſenterij venas & viſcera libera eſſe oportet. Itaque nauſea omnis ante purgationem ſummouenda eſt, aut inedia, aut vomitione, aut deterſione atque deiectione per pilulam ex aloë. Suppreſſa iamdiu aluus clyſtere mollienda: aut ſi quid aliud inteſtinis adhæreſcit, detergendum id eluendúmq; eſt. Noxius præterea humor præparandus: qui enim durus craſſúſve eſt, non facilè per anguſtas vias profluit in aluum: glutinoſus in his etiam obhæret. Quocirca durum mollire, craſſum incidere & attenuare, lentum glutinoſúmque detergere oportet ante purgationem. Quæcunque id præſtant, pariter quoque venarum per quas futura eſt purgatio obſtructiones expediunt. Atque hæc vel alimenta vel medicamenta ſunt. Horum autem alia intrò ſumuntur, eáque vel arida vel liquida. Arida quum frigidi lentíque ſunt humores, & magna cruditas in primis eſt viſceribus, præſertimque hyeme. Liquida vt ſyrupi, apo-

Aph. 9. lib. 1.

Præparatio duplex, vna corporis.

Altera humoris, primum quidem craßi & lenti.

pi, apozemata & oxymeli, quum altiùs & in exilibus venis conditi sunt humores, in ficciore corpore,ac etiam æstate. Alia verò extrinsecus præparant, vt fotus & vnguenta. Fotus suo tepore ac vapore per spongiam, partem quamuis blandè concalfacit natiuúmque eius calorem erigit ac suscitat, humores qui ei præter naturam insident & impacti consopitiq́ue sunt excitat, emollit,attenuat, colliquat,fluxiléſque reddit,vt facilè sequantur quocunque medicamentum traher. Hoc quidem præparationis genus diuturnis est affectibus accommodatissimum, quod tamen & Hippocrates acuti morbi vt pleuritidis initio vsurpauit,neque calorem veritus neque fluxionem nouam. Sed & quum omne corpus vitioso humore eóque crasso ac glutinoso perfunditur, hunc nonnulli ante purgationem balneo perinde atque fomento præparare iubent, quo tamen minimè prorritentur sudores, sed duntaxat emolliatur & liquefiat vacuandus humor. Fotui proximam vim obtinet vnguentum, at infirmiorem, quod non admodum altè subire possit. Victus quoque præparandi facultate pollet, quum attenuans detergénsque imperatur: maximè verò tenuis ac parcior. Detracta enim de consueto cibo portione, natiuus calor crudos humores concoquit absumitque: frigidos verò crassos & glutinosos visceribus aut venis impactos partim absumit,partim adeò extenuat,vt etiam sponte nónunquam procidant:quúmque inedia corpus exhaustum excrementis vacat, liberúmque est, medicamentum facilè quoquouersum subit, ac integris viribus in omnia penetrat. A tenui victu medicatio synceros ac minimè permistos humores commodissimè detrahit. Ea igitur crassis lentísque humoribus vt melancholicis & pituitosis, ante purgationẽ adhibenda præparatio. Tenues verò vt aquosos & biliosos, non Auicennæ consilio, ante purgationem crassiores reddere oportet. Non enim quod ille existimat, vt sputorum quæ mediocri sunt substãtia facilior est excreatio,ita & humorum mediocrium facilior est purgatio. Nam licet pulmonibus contenta materia supra modũ tenuis, impellentis spiritus vi tussiendo non facilè in arteriam sustolli excreariq́ue possit.sed tenuitate sua facilè relabatur in pulmones: in corpore tamen conuenienter præparato,quo tenuior ac liquidior sit humor, eo fluidior existet,& promptiùs trahenti medicamento cedet,eiúſque impetum sequetur: feruentior tamen & acrior is si fuerit, eius ante purgationem obtun- *Deinde tenuis & biliosi.*

denda est & frenanda acrimonia, iis præsertim remediis quæ corporis quoque præparandi vim habeant. Licet igitur tenuis humor concoctione aliquantùm crassescat, atque tum euacuationi sit apparatior, non idcirco tamen & nos naturæ imitatione eum ante purgationem debemus crassiorem facere. Non enim quod crassescat idcirco coquitur, neq; concoctus idcirco purgationi aptior est quod crassior euaserit, sed quòd sit à reliquis humoribus secretus, eúmque natura prorsus vacuare contendat. Quo autem tenuior, eo ad effluendum est aptior. Aliud præparatio est, aliud concoctio. Hæc naturæ solius opera calorísque nostri beneficio, illa etiã arte tota plerumq; perficitur. Detergentibus enim incidentibúsque medicamentis expeditur obstructio, humórque attenuatur, at non plenè concoquitur. Præparatum humorem non semper licet exquisitè purgare, concoctum verò Hippocratis præcepto licet, quum præsertim viæ patent. Itaque corpus quà purgari debet, patens nec impeditũ esto. In hoc quisquis peccat humor tenuis ac fluidus, si vt in acutis morbis turget, statim initio nulla præparatione è quauis regione detrahẽdus est: sin verò parti cuipiam is firmiùs inhæresćit, vix nisi detersus aut concoctus & naturę vi secretus, trahenti medicamento obtemperat. Crassus verò atque glutinosus humor, non nisi vi & perturbatione vel è patente corpore deduci potest. Accommodanda porrò vnicuique est ea præparationis forma, quæ pariter morbi sæuitiam leniat: vt acutis morbis potio, nonnunquam & vnguentum ex eorum materia quæ attenuando detergendóque refrigerant, at non impensè calfaciunt. Diuturnis atque lentis valentiora, non potionis modo aut vnguenti, sed & fotus & balnei forma: vtrisque demum apta conueniensque victus tenuitas.

An ieiuno, & qua forma, & quibus obseruationibus dandum medicamentum. CAP. XIIII.

SALVBERRIMA est quæ sine offensione fit medicatio. Solet autem omnium primus ventriculus offendi, vt qui medicamentum summis integrísque viribus excipiens, primos eius sustinet impetus, neque id nisi fractum retusúmque longiùs penetrare sinit. Quum igitur in omni morborum curatione tanti sit momenti vẽtriculus, summa tum huius tum medicamenti ratio est habenda. Medicamentum omne validum aut malignum naturæ infensum est, forma quoque omnis liquida ventriculi latera alluit, in illiúsque

Forma liquida & solida.

substan-

ſubſtantiam altiùs ſe infert, ac proinde grauiùs eum ferit: ſolida verò minùs, quòd promptè in fundum intacta ferè illius ſubſtantia illabitur. Cæterùm liquida altiùs penetrat in omniáque ſubit, potentiùs detergit & infarctus expedit. Solida diutius hærens circum præcordia, tardior minúſque efficax exiſtit. Ventriculus præterea quum aridior fuerit, atque prorſus vel ab inedia, vel à febre, vel à Solis ardore exhauſtus, tum medicamenti vi plurimùm laceſſitur tum id auidiùs in ſe recondens & velut exorbens, neque diffundi neque vim ſuam exercere ſinit. Contrà verò quum moderate eſt humidus. At immoderato humore potúve perfuſus, medicamenti, quod præſertim imbecillum fuerit, plerumque vim obtundit. Itaque imbecillo quemadmodum & puro ad vnguem ventriculo, medicamentum blandum aptetur: aut ſi fortè diſtantiorum partium affectus validius expoſcit, ieiuno quidem at non prorſus exinanito detur: quum nempe concoctus cibus deſcẽdit, ac nihilominus interior ventriculi tunica reliquiarum benignitate etiamnum madet. Sic enim in diſtantiores partes id permeat, minimùm offenſa ventriculi ſubſtantia. Quum autem malignitatis particeps eſt medicamentum, vt veratrum, corpora, inquit Hippocrates, ante potionem humectanda ſunt cibo pleniore quietéque. Ipſum verò medicamentum ſeu liquida ſeu ſolida ſit forma, ſacchari, mellis, aromatis aut rei cuiuſpiam ſuauioris permiſtione condiendum, vt ventriculo præcordiiſq́; iucundum occurrens, quadam odoris ſaporiſque gratia vires ſuas fœliciter exerat. At robuſto atque impuro ventriculo, liquida forma nullius rei ſuauitate oblita confert, idque longiſſimè à cibo, vt altiùs in primas corporis ſedes in earúmque humores ſe inferat. Et hæc quidem obſeruanda, quum ſyncera optatur humorum detractio. At verò blanda leuiáque medicamenta, quæ ſolas alui fæces emolliunt & exturbant, eccoprotica dicuntur, non multo ante cibum, atque etiam cum cibo ſumenda. Si cui conſueta eſt matutina vomitio, ea ante medicamentum cienda. A medicamento quoque ea nonnunquam ſuccedit, vel quòd imbecillior ſit ventriculus, vel quòd pharmaci horrore concutitur, vel quòd quum agitari cœpit, humores quorum copia obruitur, excutit, vel quòd præcordiorum mole coarctatus pylorus, aut aluus fæce obſtructa duriore non id facilè illabi ſinit. Hęc tamen omnia diligens auertit præparatio. Hauſto medicamento,

Imbecillo aut puro ventriculo conueniens medicamentum.

Aph. 13. lib. 4.

Robuſto & impuro.

A medicamento cur vomatur.

vel aqua hordei vel ſucco mali punici, vel ſubauſtero vino, vel ſaccharo reliquiæ è faucibus & è gula detergendæ deiiciendæque ſunt, quum præſertim horrendo ſapore grauis ſuſpectáque eſt vomitio. Surrectum dein corpus in quiete continendum, dum ventriculus medicamentum arctius complectatur: atque etiam interpoſito ſemihoræ ſpatio, ſi (quod ferè fit) inexpugnabilis dormiendi neceſſitas premet, vtile medicamento indormire, vt illius vis in ſopore plenior excitetur: quum primùm verò in actū id prorumpit, vigilandum penitus eſt, dum effectum omnem compleuerit. Nā arctiore ſomno purgationis opus ſubſiſtit. Quum enim, inquit Hippocrates, ſiſtendum cenſueris, ſomnum molièris, nec quicquam mouebis, contrà quum medicamentum citare voles, corpus mouebis. Motione enim corpus turbari indicio eſt nauigatio. Cibum plerique putant non antè offerendum quàm medicamentùm ſuo perfunctum ſit munere: ſatis tamen ſit è ventriculo id ita excidiſſe: vt nullus eius odor, nullus ructus, nulla nauſea, nulláque ſtomachi roſio ſubſit, quum præſertim ſyncera deſideratur purgatio. Cibus enim medicamenti permiſtione corrumpitur. Solida forma, blandúmque medicamentum, quòd tardius deſcendat, longiorem cibi moram, eámque quatuor ſaltem horarum interponi poſtulat. Primus autem cibus detergens ſit ſorbitio, quæ medicamenti reliquias eluat, & quò decet impellat, ſimúlque ventriculi interiora oblinens omnem medicamenti qualitatem tædiáque demulceat. Qui purgatur continendus eſt temperato loco: nam concitati iam humores æſtus iniuria, aut rapiuntur in cutem, aut nimium efferueſcunt febrémque incendunt: frigore verò torpeſcunt & denſatis coarctatíſque viis ignauiter exeunt. Liberior ac vaſtior aër, aut apertus flatibúſque expoſitus, etiam ſi nulla eſt intemperies grauis, difficiles efficit purgationes, quandoquidem corpora præſertímq; imbecilla vehementer conturbat.

Medicamento vtiliter ſuper dormitur.

Aph. 13. 14. 15. *li.* 4.

Vtilíſne & perfecta fuerit purgatio, an contrà.

CAP. XV.

ARTIFICIS cuiuſque ſummum eſt ſtudium quorſum opus euadat animaduertere. Purgationum alia vtilis, alia vitioſa eſt. Vtili talia purgantur, qualia purgari oportet, vitioſa verò aut aliena purgantur aut non conuenienti ratione. Vtilis tres ſtatuantur differentiæ, obſcura, manifeſta, perfecta. Obſcura exiguam admodum peccantis humoris

moris portionem detrahit, quæ quia conueniens est, confert quidem, nondum tamen ægrotum manifestò leuat. Manifesta quæ insignem humoris portionem exturbat. Perfecta quæ nihil illius reliquum facit. Signis hæ discernuntur, à deiectionibus & à laborantis tolerantia depromptis. Deiectiones, inquit Hippocrates, non copia æstimandæ sunt. Neque enim fæcum neque crudorum quæ circum mesenterium exuperant copiosa deiectio, vtilem purgationem facit: sed quum talia, inquit, deiiciuntur qualia deiici oportet: qualis nimirum exuperasse & morbi causam fuisse, cõiectura fuerat. Qualia autem sunt illa, biliosáne, an pituitosa, an melancholica ex substantia & colore noscendum, nisi quid medicamenti color peruertat. Nam ex rheobarbaro & hiera flauescit deiectio, nigrescit verò multum ex cassia, aliquantum ex senna. Laborantis verò tolerantia atque leuamen quàm perfecta fuerit purgatio docet. Itaque si purgatione qualia oportebat, sed admodum pauca exierunt, & quibus laborans non magnopere leuatum se percipit, obscura est purgatio, quæ confert quidem, sed leuiter. Si verò noxij humoris copia maiore detracta ægrotus seipso iam multò leuior apparet, manifestè vtilis est. Si plurimo humore seu vniuersè seu partitè euulso, laborans non leuiorem modò, sed vel ab omnibus vel à præcipuis quibus affligebatur symptomatis sese prorsus vindicatum solutúmque sentit, ídque non quum adhuc purgatio fit, sed quum ea iam plane desiit, perfecta censeri debet. Tum somnus placidus isque multo quàm antè arctior, citra vllum tamen veternum obrepit: non quidem ex virium imbecillitate, sed inde obortus, quòd ex morbo perinde atque ex labore fatigatum corpus, mox vt peccantium humorum quasi sarcina deoneratur, sedato spirituum impetu leui somno conquiescit. Sitis quoque si vehemens præcesserat, exquisita purgatione mitescit, detracta nimirum materia quæ illam concitauerat: aut si fortè nulla fuerat, exquisita purgatione exiccatum corpus sitire incipit: nec, inquit Hippocrates, id desinit purgari antequam sitiat. Quinetiam à perfecta purgatione apparentia restituitur, dolor si quis vrgebat mitescit, atque etiam febris, aut alia quæuis morbi essentia extirpatur, hinc laboranti vires resurgunt, idque pro eorum quæ vacuata sunt ratione. Cæterùm nonnunquam accidit vt humor agitatus periodis conquiescat, aut morbus persistente intus causa sponte se remittat, ac tum

Aph. 23. lib. 1.

Ægroti euphoria perfectam purgationem indicat.

Aph. 19. lib. 4.

laborans se morbo expeditum putat. At certè minimè tuta est quæ citra vacuationem obtigerit mali leuatio, &, vt inquit Hippocrates, si quid fiat præter rationem leuius cōfidendum non est. Perfecta igitur purgatio non modò ex symptomatum sedatione iudicanda, sed ex eorum maximè quæ purgata sint tum specie tum copia: quippe quum iis respondent quæ certis signis inesse deprehensa fuerant. Horum igitur contemplatione innotescet quid, quantum & quandiu purgandum: & quando absoluta fuerit purgandi necessitas.

Aph.27. lib.2.

Mala purgatio.

Vitiosa autem purgatio, aut inutilis est, aut molesta, aut exuperans. Inutilis est tum quæ humorem à noxio diuersum trahit, tum quæ noxium proritat, non autem educit: conturbat enim magis quàm euacuet. Vtraque dum infensum humorem euellere contendit, eum diffundit & exagitat, suscitatóque vapore tetro corpus inflat atque distendit, ac proinde magis quàm iusta purgatio lacessit. Molesta noxium quidem humorem, sed vi quadam elicit, vel quòd præparatio adhibita non fuerit, vel quòd vehemētius aut immoderata quantitate sit pharmacum, vel quòd non correctæ malignitatis sit particeps, vt colocynthis, euphorbium, elleborus, vel quòd externus error sit admissus. Omnis quippe eiuscemodi ægrotum præter modum affligit atque torquet. Hinc corporis lassitudo, capitis dolor, febris aliáque symptomata. Sub hac quidē talia exeunt qualia exire oportet, sed vires nimium conuelluntur atque dissipantur. Exuperans effrenatáque purgatio cum humore noxio naturalis pariter atque necessarij nonnihil vi eripit, non citra virium offensionem. Quoniam igitur de propria corporis substantia nonnihil euellit, vel cruor citra hæmorrhoidas, vel ramentum, vel pingue aliquid liquamini aut loturæ carnis simile in excretis cernitur. Hinc torsiones, cordis dolor, æstus, anxietas, iactatio, corporisque perturbatio, præter hęc animi quoq; defectio, & summa virium exolutio: spiritu quidem quasi naturæ thesauro vel vi direpto, vel pharmaci pernicie & malignitate oppresso. Hic iam omnis concludenda videtur de vniuersali purgatione tractatio. Quicquid enim præterea desiderari potest, ab his quæ fusiùs de venæ sectione præcepta sunt mutuari licet.

De purgatione particulari. CAP. XVI.

PRAETER ea quæ publicas corporis regiones, aliæ etiam priuatas quasdam sedes exhauriunt ac expurgant, quorum

quorum & hîc tandem meminisse expedit. Eiusmodi numerantur errhina, apophlegmatismi, bechica. Non ante his vtendum quàm reliquum corpus probè exinanitũ sit prorsusque vacet excrementis, ne aliunde noxios humores rapiant in affectam sedem, semper enim vniuersalis curatio particulari præmittenda. Errhina in nares vel immissa vel hausta cerebri superuacaneam pituitam proliciunt. Non eam quidem quæ in cerebri ventriculis (hinc quippe nulla via excurrit in nares) sed quæ circum cerebri substantiam circúmque meninges colligitur & fluitat. Hauriantur autem prono capite, vt rectà per os ethmoides ferantur nec recidant in fauces. Omnibus medentur soporosis affectibus, obtusósque sensus omnes expediunt, & interiores in quauis sede infixos dolores discutiunt. Similis propemodũ est & sternutamenti ratio: sed quòd vehementer succutiat vis ei maior. Etenim non modò cerebrum expurgat, sed & quæ in partem eius posteriorum atque etiam in fauces irruunt validè succussu reuellit. Apophlegmatismus vel mansus vel gargarisatus saliuã atque pituitam ore deducit. Huic vis maior est expurgãdi cerebri ventriculos, quibus via decliuis est in palatum: multò proinde maxima vis erit apophlegmatismi, si resupino capite hauriatur in nares, vt mox per summa palati relabatur in fauces. Ita quippe cerebri basim proluens longe validiùs ex illius ventriculis excrementa detrahit. Et hæc quidem in primis necessaria ars destinauit expurgando cerebro, quod naturã cumulandis excrementis maximè est obnoxium. Expurgatur autem tutiùs confecto iam cibo quàm quum crudus venter est cibóque turgens. Pulmones interioráque thoracis expurgant, quæ bechica nuncupantur. Quanquam enim ex iis nonnihil detrahi potest in aluum, id tamen perexiguum est, ac maximam superuacuorum partem vel in pulmonum substantia vel in arteriis tum destillatione tum peculiari vitio congestam, necesse est impetu tussis expurgari. In id autem ea conferunt, quæ destinata pulmonibus, modò tenuiorem pituitam incrassant, modò lentam detergunt crassámque attenuant, idque quadam lenitudine: nam exasperantia, vt salsa, acida & acria tussim plerumque frustra cient: neque ex vsu sunt nisi quum pigriorem vel imbecilliorem expultricem vim stimulare oportet. Commodè autem bechica in lentam ac crassam medicamenti formam aptantur, qualis eclegmatis est aut crassioris syrupi, ne liquidior præpro-

Errhina.

Apophlegmatismi.

Bechica.

perè illabatur in ventrem. Lenta quippe (presertim si sensim ac blandè quasi lambẽdo demittitur) quoniam diutius subsistit obhærétque faucibus, maiore portione subit in asperam arteriam. Hanc tamẽ semper potulentorum liquore irrigari, præterquam quod Hippocratis sententia confirmatum est, conspicuè etiam in eo obseruauimus, cui ex vulnere gutturis sub larynge accepto, nec probè agglutinato inter bibendum sorbendúmve nonnihil semper humoris emanabat.

Ita quidem medendi vacuandíque ratio summis iam preceptionibus exposita videri potest, que tamen quoniam sola in vsum accommodari nequit, par est deinceps singula tum simplicia tum composita medicamenta illi subnectere, quæ tanquam artis instrumenta ad profligandos morbos comparari vsurparíque solent.

Libri tertij Therapeutices, de purgandi ratione, Finis.

METHODI MEDENDI
LIB. IIII.
DE SVMMIS MEDICAMENTORVM GENERIBVS ET FACVLTATIBVS.

PRÆFATIO.

QVONIAM omnis motus & omnis effectio è contrariorum dissidio atque repugnantia proficiscitur, Natura dum mundi hanc vniuersitatem assiduæ mutationi subiecit, simul eam necessariò variis dissidiorum generibus quasi seminibus conspersit. Atque vt quatuor rerum primordia ignem & aquam, terram & aërem contraria instituit, ita & vnicuique quod ex iis ortu processit, aliud quippiam opposuit dissidij lege. Nullus igitur affectus subsistere potest in nobis, cui non pariter contrarium quiddam tanquam remedium illa protulerit. Nulláque vsquam est remediorum penuria, sed nostra eorum plerumque turpis ignoratio. Nullus toto genere immedicabilis est affectus, sed idcirco duntaxat aut quòd supra modum auctus omnem præsidiorum vim aspernetur, aut

tur, aut quòd imbecillæ iam vires curationis prolixitati succumbant. Summa igitur sit in inuestigandis remediis sedulitas, & quæ singulis morbis profligãdis propria & accommodata sint, nobis semper in promptu extent & quasi aceruatim occurrant. In remediis quidem numerantur venæ sectio, cucurbitula, scarificatio, hirudo, vstio, sectio, huiusq; generis non pauca: at pars eorum maxima ex medicamentis petenda, de quibus nunc mihi ineunda tractatio. Ne quẽ verò immensam eorum quasi syluam ingressum offundat turbulenta rerum confusio, omnem medicamentorũ materiam posthac in classes quasdam referendam duxi: Sed in primis vt omnis eorum cognitio ex differentiis & generibus stabilita dilucidior sit & luculẽtior, pauca de his in vniuersum præmittam.

Quid medicamentum, quótq; id modis in nos agat. CAP. I.

MEDICAMENTVM est quod potestate naturalẽ corporis constitutionem quoquomodo immutat. Eorum autem quæ nos immutant & afficiunt atque etiam agentium omnium alia vim suam agendi actu, alia potestate duntaxat obtinent. Actu quidem, quæ ita promptam & expeditam illam habent, vt primo quoque contactu nos immutent, vt ignis, vt ferrum candẽs. Potestate verò, quorum vis & facultas intus condita & quasi sopita nondum ita exeritur aut depromitur, vt primo quoque contactu agat. Sic piper potestate calidum est & mandragora facultate frigida. Iuuabit autem in hanc contemplationem paulò altiùs incumbere. Prima & communia rerum omniũ elementa, terra, aqua, aër & ignis, & quęcunque cœlesti diuinóque calore sunt prædita, vt sol, vt animãtes & stirpes, energia actúque vires habent eásque sic prõptas vt semper agãt, nec vllius externi subsidij ope vel irritamento indigeant. Ignis quippe semper calfacit & aqua semper refrigerat. Sol quoque perpetuò calfacit, & animantes quoad viuunt actu calidæ quemadmodum & stirpes omnes: quandoquidẽ suis facultatibus alimentum continenter trahunt, coquunt & expellunt superuacua, ceterísque vitæ muniis fruuntur. Ex inanimorum quoque genere magnes seu heraclius lapis facultate illa cœlesti & quæ trans elementum est, vim actu habet alliciendi ferrum, & succinum actu paleas attrahendi. Si qua fortè alia comperientur vim actu habere, vt lapis ferrúmve candens aut aqua feruida, non eam quidem insitam sibi, sed ascititiam habent, & ab iis acceptam quæ actu

Quid actu.

Quid potestate.

Quæ actu talia.

talia sunt. Reliqua omnia mũdi mista & vitæ expertia corpora, præsertim verò medicamenta, potestate dũtaxat vires habent insitas, eásque ex varia elementorum commistione profectas. Hæ autem illorum consopitę vires, ab iis insuper excitari debent quæ actu vigent: nec vllum potest medicamentum insita facultate sua nos immutare, citra nostri caloris opem. Non hinc quidem quòd calor noster vim vllam medicamento impertiat (omnes enim hoc habet sibi congenitas) sed quòd tacitas illas & otiosas suscitet & in actum proferat, à quibus deinde corpus nostrum mutatur & afficitur. Calor enim noster medicamentum dum subigit, eius naturam, temperamentum & alias quascunque vires detegit & explicat: hoc verò quasi proritatum communi rerum omnium conditione reluctatur & obsistit, atque vicissim contagione corpus afficiens, omnes in id vires suas expromit. Sic piper aut pyrethrum etiam si actu frigidum sumitur, protinus vt depulso frigore à nobis incaluerit, suo ipsius calore nos acriter vrit: & vinum licet nos plerumque dum bibitur refrigeret ascititio frigore, mox tamen vt incaluit impensè calfacit. At verò lactuca, mandragora & quodcunque frigidum est medicamentum, primum quidem ascititio frigore, deinde quum incaluerit insito quoque nos afficit, quemadmodum & aquæ frigidæ potus: haud absimili ratione quum purgans medicamentum calefit ac subigitur in nobis, purgandi vim suam exerit atque profert, qua dein corpus cõturbat & peculiarem sibi humorem prolicit. Deleterium quoque venenatam qualitatem tum primum depromit & nos labefactare adoritur, quum calefit irritatúrque vi nostri caloris. Ex his luculentius intelligi potest, nostrum calorem nullam medicamento agendi facultatem conferre. Vnde enim venenatam illam qualitatem sortiretur, aut cur eam sibi aduersissimam deleterio impertiret in suam perniciem? Ita igitur de his quæ actu, & de his quæ potestate vim habent sentiendum. Medicamentum autem non ab actu, sed à potestate propriè definitur, piper enim & allium & lactucam & mandragoram propriè quidem: cęterùm nec ignem nec niuem nisi fusa nominis appellatione medicamentum dixeris. Quicquid porrò calidum frigidum aliterve appellamus, aut simpliciter aut comparatè dicitur. Simpliciter & absolutè quod vim illam summam & impermistam obtinet; vt ignis simpliciter calidus est, aqua absolutè frigida. Comparatę verò cuius vis & facultas con-

Quæ potestatę.

Actu fieri.

Quid simpliciter tale.

Quid per comparationem.

trarij quidem permistione repressa obtunditur, sed tamen cæteris adhuc in mistione superior præpollet actúmque profert, vt piper vt lactuca. Quod huius est generis nec sūmè nec absolutè calidum vt ignis, sed homine eucrato (qui & vniuersæ substantiæ mediocritatem obtinet) calidius, & lactuca eo ipso frigidior est, ob idque talis comparatè dicitur: vt enim sumptum piper temperatum hominem calfacit, ita & lactuca eum ipsum refrigerat. Quòd si ad vnumquemuis hominē referre velis, quod vni calidum alteri frigidum plerumque videbitur. Ita igitur vires quæ tum actu tū potestate insunt, æstimādę sunt in iis quæ per se non per accidens agunt. Per se id agere dicitur quod proximè nulliúsque interuentu nos immutat, vt ignis vt nix. Ex accidēti verò quod non proximè, sed alterius cuiusdam interuentu, vt aqua frigida æstuoso cœlo corpori moderatè effusa. Ea quippe primo occursu atque contactu, ac proinde per se refrigerat: at certè quoniam cutem densat nihilque expirare aut dissipari sinit, insitum nobis calorem cohibens ac etiam intrò compellens conseruat atque auget, & idcirco corpus ex accidente calfacit. Sic rheumbarbarū licet occursu primo aliquantum calfaciat, quòd tamen bilem quæ ardoris febrísque causa est expurget, accidente refrigerat: quemadmodū & calida medicamenta quæcunque febrium obstructiones infarctúsq; expediunt. Hæ præcipuæ sunt & cognitu necessariæ agēdi efficiendíque differētiæ. Nunc quo tota definitio particulatim explicetur, tradendū quot quibúsque modis immutetur corporis nostri naturalis cōstitutio. Hæc quidem in tribus maximè posita est ex hísque cōstat, ex bona corporis & humorum temperie, ex materiæ commoderatione, & ex formæ seu substantiæ integritate: nam & his tribus continetur humanum corpus, temperamento, materia atque forma. Trifariā igitur id immutari potest atque triplex omnino statuendum est nos afficientiū medicamentorum genus: vnum naturalem tum corporis tum humorū temperaturam mutat, vt quod impendiò calidū, frigidum, humidū, siccúmve est. Alterum materiæ cōmoderationem, vt quod nimiū densat aut rarefacit, adstringit aut laxat, incrassat aut attenuat. Tertiū corporis humorúmve formā atque substantiam demolitur, vt quod illam deterit aut diripit ceu venenū, & quod illā detrahit aut penitus eximit, ceu quod septicū & purgans medicamentū appellamus. Et hæc quidem simplicia sunt genera. Postremum hoc

Per se & per accidens.

Humanum corpus quibus constet, & quibus dissoluatur.

genus propriè & maximè medicamentũ eſt, alimento prorſus aduerſum. Vt enim alimenti ita & medicamenti propria ratio, ex ipſius ſubſtantia ſeu forma ſpectatur. *Alimentum.* Alimentum quidem eſt quod corporis ſubſtantiæ quodammodo ſimile, in eam tandem faceſſit atque conuertitur, quam tum alit tum interdũ auget. Id ſi ita ſimile eſt vt in corporis ſubſtantiam conuerſum, nulla interim aliena qualitate illam inſigniter afficiat, ſimpliciter & abſolutè alimentum dicitur, vt panis, vt caro, vt ouum. At ſi ſubſtantia quodammodo ſimile, exuperante qualitate corpus immutat, alimentũ eſt medicamentoſum, vt lactuca, vinum generoſum, meſpilum, cotoneum malum. Quod porrò ſubſtantia prorſus eſt diſſimile, ſimúlque nulla eſt præditũ qualitate qua corpus manifeſtè afficiat, id neque alimentum neque medicamẽtum cenſeri debet. *Medicamentum.* At ſi in ſubſtantia nobis prorſus diſpari qualitates nimium exuperantes obtinet, ſiue à temperamento vt hyoſcyamus vt pyrethrum, ſiue à materia vt thus, galla & alumen, ſiue à forma profectas, vt ſcammonium vt arrhenicum & veneni atque deleterii genus vniuerſum, id prorſus & vſquequaque medicamentum eſt.

De primis & ſecundis medicamentorum facultatibus.

CAP. II.

MEDICAMENTVM aliud ſimplex, aliud compoſitum. Simplex appellamus quod ſponte ſoliúſque naturæ beneficio emerſit, cuiuſmodi ſunt roſa & abſynthiũ. Compoſitum quod arte & induſtria ex multorum permiſtione cõſtat, talis eſt theriace. De ſimplici prior erit tractatio, de compoſito & compoſitionum formis poſterior. Vt igitur paulo antè ex triplici corporis noſtri conſtitutione tria nos afficientium medicamentorum genera ſtatuimus: ita & omnes ſimplicium medicamentorum vires atque facultates in tres ordines aut differentias diſtribuendæ ſunt. Aliȩ enim ſunt quæ primæ qualitates aut facultates appellantur, aliæ quæ ſecundæ, aliæ quæ tertiæ. *Prima qualitas.* Prima qualitas ſeu facultas ex primorum elementorum permiſtione & qualitatũ ſimplicium temperamẽto proficiſcitur, eiúſque qualitatis vim & naturam imitatur quæ cæteris in temperamento antecellit. Ea enim licet contrariarum vi ſit repreſſa, quia tamen ſuperior eſt, vim agẽndi præcipuam obtinet, & medicamento nomen ſuum impertit. Aliàs autem vnica dominatur & vincit, aliàs verò duæ. Ab vna & ſimplici quatuor ſunt medicamentorum facultates, à quibus aliud calidum

exi-

existit vt piper, aliud frigidũ vt mandragora, aliud humidum vt oleum, aliud siccum vt aqua marina. Ex duabus qualitatibus quatuor quoque prodeunt coniugatæ facultates, à quibus medicamentum aut calidum siccúmque est, aut calidum & humidum, aut frigidum ac siccum, aut frigidum & humidum. Hæc prima tum simplex tum coniugata qualitas atque facultas, elemẽto quidem actu inest, quia nullius contrarij permistione obtunditur aut impeditur: At medicamento illa solùm potestate inest, quia contrarij permistio impedit & cohibet vincentem qualitatẽ ne prõptè & primo quoque occursu agat. Quocirca piper dum actu frigidum est, non temperamento sed ascititia qualitate tale existit: eam autem vim & potestatem qua nos calfacit, sibi insitam habet & à naturæ primordiis accepit. Quoniã autem eorum quæ verbi gratia calida appellantur non vna est omnium vis & æquè valida facultas, quatuor earum gradus & ordines vsus distinxit. In primam ea classem referuntur quæ obscurè necdum manifestè agunt, in secundam quæ iam manifestè, in tertiam quæ vehementer, in quartam quæ summè atque extremè, vt quæ in calidorum genere deurunt escharámque moliuntur. Deinde etiam vniuscuiusque classis & ordinis, vt cuius nõ parua sit latitudo, tres statuuntur partes, initium, medium & finis, vt eorum quæ ordine tertio calida dicuntur, alia in huius ordinis initio, alia in medio, alia in fine consistunt. Secunda medicamentorum facultas ex eorum materia temperamenti siue qualitatis primæ vi perfusa suscitatur. Est autẽ materia alia tenuis, quæ tum in corpus tum in humores sese prõptè infert & insinuat: alia crassa atque lenta, quæ hæret ac subsistit nec altè penetrare potest: alia mediocris, quæ ambarũ medias vires sortitur. Calor verò in quamcunque materiã inciderit, agẽdi vim atque celeritatem auget, quemadmodum & siccitas: at frigus & humiditas reprimunt & cohibẽt. Ex horum porrò commistione varia, secundæ medicamentorum facultates emergunt, quarum hæ sunt præcipuæ, ex methodo depromptæ. Incidens seu attenuans & incrassans, Detergẽs & glutinosum quod oblinit vel emplasticum est, Exasperans & læuigans, Aperiens & occludens, Dilatãs & coarctans & coangustans seu adstringẽs, Rarefaciens & densans, Relaxans & contendens quod astringens & corroborans, Attrahens, digerens, dissoluens & repellens, Emolliens & obdurans, Maturans seu pus mouens & corrumpẽs *Secunda qualitas.*

ſeu ſepticum, Agglutinãs & exulcerans ſeu veſicas excitãs. Sarcoticum & exedens, Epuloticum & diſrumpens quod cauſticum vel eſcharoticum eſt. Sic autem materiæ atque tẽperamenti permiſtio illas profert. Medicamentum quod tenuis eſt materiæ ſi pariter calidum eſt, ídque citra ordinẽ tertium vt petroſelinum, hyſſopus, ſumptum quidem corporis meatus exiguos aperit, ex humoribus tenues diſſoluit diſſipat ſeu halitu digerit, híncque ſudores & vrinas mouet, craſſos verò incîdit attenuat ſeu comminuit: foris autẽ impoſitum cutem rarefacit & dilatat, ex alto quoque corpore ſpiritus humoréſque trahit atque reſoluit. At ſi iam quarto eſt calidiorum receſſu, ſepticum habetur, quod nimirum aut vrit aut vlcerat aut veſicas excitat aut colliquat. Quod verò tenuis eſt materiæ ſi tẽperatum, aut etiã ſi pariter id frigidum exiſtit vt acetum, intrò ſumptum aperit quoq; & attenuat, ſed ignauius quàm calidum: at foris inductũ corpori, quatenus frigidum eſt, fluxionem repellit & eruptionis impetum cohibet, ídque validius quàm quod frigidum adſtringénſque eſt, altius enim frigoris vim deducit. Quod verò cum media materia frigidum quoque exiſtit vt omphacium, portulaca, modicè fluxionem repellit ac ſiſtit, ſiccat & aſtringit. Medicamẽtum mediocris materiæ quod vnà tẽperatum fuerit vt oleum ſimplex, relaxat, emollit ſcirrhos, concoquit, maturat atq; pus mouet. At moderatè calidum vt chamæmelum, quia dolorẽ lenit anodynum appellatur. Quod paulò calidius, ſed citra tertium eſt ordinẽ vt abſynthium, ſumptum quidem aperit ora vaſorum, glutinoſóſque detergit humores, ac proinde venas meatúſque omnes expurgat, & eorum obſtructiones expedit: quod tenuior materia quia celeriùs & ſine deterſione penetrat, nõ effecerit. Quod iam tertium caloris receſſum ſuperat vt colocynthis, ariſtolochia, non ſolùm detergit, ſed etiam quia acrius, partes ipſas vehementer exaſperat & exulcerat. Eadem quoque præſtat ſi foris corpori ſit inductum. Medicamentum quod in craſſa terrenáque materia temperiem quandam caloris frigoriſque nactum ſit, vt bolus Armena, aut terra Lemnia, interiores meatus obſtruit cutémque obturat, exaſperata lenit & ſoluta agglutinat: inferciens enim eſt aut emplaſticum aut læuigans aut etiam glutinoſum. Quod autem moderatè ſeu calidum ſeu frigidũ exiſtit, vt roſa, vt myrtus laxiores partes contendit atque idcirco corroborat. At immoderatius velut ordine quarto calidum, vt calx,

calx, auripigmentum, arrhenicum exedit éstque septicum, causticum vel escharoticum. Immoderatius verò frigidum atque siccum vt galla, nux cupressi, ora vasorum sumptum non modò obstruit, verumetiam contrahit & occludit, meatus omnes coarctat seu coangustat, ipsos verò humores supra modum incrassat. Foris impositum cutem densat & adstringit, fluxionis impetum cohibet ac etiam repellit, & vulnus cicatrice obducit.

Ita igitur facultates secundas ex medicamenti materia temperamento perfusa prodire quiuis intelligere possit: quarum tamen singularum rationes luculentius posthac explicabimus.

De saporibus. CAP. III.

Vt autem facultates secundæ, ita & medicamentorum sapores ex eorum materia primis qualitatibus instructa prodeunt: quúmque horum magna sit ex origine affinitas, optima ratione sapores indices erunt & internuncij primarum atque secundarum facultatum. Itaque calidúmne quippiam an frigidum sit, tenuis an crassę materiæ sapore internoscitur. At verò tertias medicamentorum facultates, vt purgandi peculiarem humorem, aut obtundendi venenum, aut aliam quampiam ex iis quas mox subiiciam, non sapor vllave sensuum qualitas, sed vna patefacit experientia & obseruandi consuetudo. Nouem autem saporum differentię sunt, nec plures gustus notauit: acer, acidus, pinguis: salsus, austerus, dulcis: amarus, acerbus, insipidus. Tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, postremi è crassa atque terrena.

Sapor acer est qui linguam & os acrimonia ferit atque compungit, simúlque calfacit & interdum quasi exurit: is maximè conspicuus est in pipere, pyrethro & euphorbio: quorum exemplo de cæteris inferioribus æstimãdum. Suscitatur autem ex tenui, sicca calidáque materia, nec in alia consistere potest. Quicquid igitur acre seu mordicãs gustu percipitur, id statim igneæ naturæ particeps est. Atque si nondum vehemens est sed citra tertium ordinem subsistit, vt hyssopus, petroselinum, feniculum, thymus, vim atq; facultatem habet intro quidē sumptum penetrandi & meatus aperiendi, crassósque humores attenuandi: extrinsecus verò corpori insidens cutem rarefacit, humoréśq; elicit ac resoluit. Quod verò iam acrius est tertiúmque calidorum ordinem excessit, & gustando præter acrimoniam tenui va- *Acer.*

pore caput ferit, aut exurit papulásq; excitat, vt sinapi, pyrethrum, euphorbium: aut vesicas infert, vt lepidium, cantharis, ranunculus: aut colliquat & putrefacit, vt sublimatum, chamælea & thapsiæ succus.

Acidus. Acidus sapor gustum quoque penetrat & tenuitate ferit, sed citra vllum sensum caloris: talis maxime in aceto deprehenditur, deinde etiam in succo mali citrei, in quibusdã malis punicis & cotoneis. Emanat hic ex tenui siccáque materia, cuius vel calor insitus putredine expirauit vt in aceto, vel frigidior intemperies tenuitati ab origine comes est, vt in aliis quæ commemoraui. Quocirca acidum penetrando & incidendo nihilo est acri infirmius, imò sanè ad hæc nihil quicquam est aceto valentius, præsertim si aut vetus est aut stillaticum, hoc enim metalla, quemadmodũ & citrei mali succus margaritas dissoluit. At verò nõ vt acre foris impositum dissoluit atque dissipat, sed contrà repellit cohibétque fluxiones: idque validiùs quàm frigidum adstringens, altius enim frigoris vim deducit. Sic acetum experimur & fluxiones repellere, & omnem sanguinis è naribus eruptionem atque dysenteriam tum vapore suscitato, tum etiam fotu cohibere, ipsásque hæmorrhoidas & immodicas vteri purgationes suffitu insessúve sistere, omnémque sanguinis reiectionem potum vel per se vel admista aqua promptissimè cohibere. Neq; idcirco id inter adstringẽtia numerãdum, lõgè enim ab his materia distat, sed vnius frigoris altè subeuntis beneficio fluxiones repellit, siccitate verò quæ planè valida est eas atque sanguinis eruptiones sistit ac cohiber.

Pinguis. Pinguis sapor nec calore nec acrimonia gustum sollicitat, sed linguam orísque partes lentore quodam oblinit. Is præcipuè animaduertitur in oleo tum simplici tũ amygdalino, in butyro, in adipe qui nec vetustate rancidus nec natura sit acrior, cuiusmodi leonum est & vulpium. Pingui quoq; sapore est althæa atq; eius & psyllij mucus & tragacãtha. In aliis plerisque tum adipibus tum oleis, vt in ricinino, in amygdalino amaro, sub pingui alij quoq; sapores existunt: at verò vt non vnus simpléxque est horum sapor, ita nec facultas nec materia simplex & vna. Nascitur pinguis sapor ex tenui non quidẽ ignea, sed planè aërea materia, quæ calore & frigore quodãmodo temperata sit. Atque ea licet tenuis, sicca tamen non est: alioqui pingue perinde atque acidum & acre penetraret ac incideret. At certè humoris

moris eiúsq; aërei particeps magis est: ac proinde præcipua vis eius atq; facultas est relaxare, emollire & humectare.

Salsus sapor linguam non admodum calfacit, sed acriter siccãdo corradit. Hic in primis elucet in sale atque in nitro, deinde moderatius in crithmo herba. In mediocri materia cõsistit cum calore & siccitate. Aqueæ enim materiæ, (quæ non exquisitè simplex est) partes quasdam terrenas permistas calor externus tandẽ præassans & vrens atque siccans, salsum saporẽ inducit: sitque à terreno sicco quod in aqueo humido caloris vi præassatum attenuatúmque est. Neque igitur prorsum terrenus neq; aqueus, sed ex amborum permistione quandã materię mediocritatem sortitur. Neque si ex calore processit hic totus manet sed permistione obtũditur, siccitas verò maior conquiritur ac persistit. Quocirca salsum moderatè penetrat & incidit, corradẽdo stimulat & expurgat, validè siccando tenues ichores absorbet, corpora cõseruat & à putredine tuetur: syncero tamen salsorum esu & nimio, humores & sanguinẽ labefactari cõstat. Atque salsus hic sapor secundum naturã fit à calore non admodum acri, sed qui tamẽ sensim multóque tempore terrenas partes quæ sunt in aqueo humido exurit atque siccat: hinc in salso sapore siccitas maior quàm calor deprehenditur. Alius etiam salsus sapor arte præsertim alchymia profertur, ex siccissima planéque terrena materia, quam acerrimus calor extremè tum exussit tum assauit. Nullúmque corpus est in rerum natura è quo & calcẽ & proprium salem non eliciãt alchymistæ, quẽ vnusquisque gustu percipiat & agnoscat, vt è fuligine, è vini fæce, è nitro, huius enim axungia appellata, sal est. At verò omnis eiuscemodi impensè calidus est ac in plerisque causticus & qui pro cauteriis vsurpatur.

Salsus.

Alchymia.

Austerus sapor os & linguam moderatè constringit & quadam asperitate coarctat: hinc quadamtenus siccat & refrigerat. Hic propriè crudus appellatur, éstque immaturis fructibus peculiaris, vt in succo vuæ acerbę, pomorum, pyrorum, mespilorum immaturorum, atque etiam in portulaca. Consistit in media materia quæ terrenæ & aqueæ particeps est, in qua non calor sed frigiditas dominatur & exuperat. Ac proinde austerum omne strenuè refrigerat, extinguit, cogit atque contrahit, fluxiones moderatè sistit atque repellit. Hæc autẽ frigiditate potius atque siccitate efficit quàm materiæ mediocritate. Quum enim in ea ipsa materia naturalis calor dominari cœperit & frigiditatem

Austerus.

hanc euincet, quúmque vi caloris terrenæ materiæ aquea exquisitè permista fuerit & iam maturatio facta apparebit, depulsa austeritate in eadem materia succedet dulcedo. Sic enim crudorum fructuum austeritas, maturatione dulcescit, non tam materiæ quàm qualitatis mutatione.

Dulcis. Dulcis sapor gustu suauis atque iucundus oblectat, nulláque qualitatis exuperantia molestus est. Eiusmodi cõspicuus est in sacharo, melle, glycyrrhiza, polypodio, iuiubis & aliis plærísque fructibus: atque in omnibus lenientibus. Hunc tamẽ saporem caue ne cum pingui & oblinente cõfundas: licet enim affinis quodammodo, reipsa tamen diuersus est. Distat autem ab eo non qualitatibus primis, quia vterque temperatus est aut obscurè calidus, sed vna materia, quæ in pingui tenuior est, in dulci paulò crassior, sed quæ tamẽ non vltra mediocritatẽ procedat. Quocirca dulce quadãtenus sed minus quã pingue relaxat, magis verò asperitatem lenit: præterea quoniam & materiæ & temperamenti mediocritatem obtinet, anodynum est, maturat, concoquit & pus mouet. Et hi quidem sapores in mediocri sunt materia: nunc de his qui in crassa consistunt.

Amarus. Amarus sapor dulci ex aduerso oppositus, insuauis ac tristis sensum ipsum velut corradit aut diuellit. Eo insignis est aloë, deinde absinthium, centaurium minus, & colocynthis: quorum exemplo cætera dignosci possint. Crassa eius est materia atque terrena, quam exuperans calor præassauit & exiccauit: omnéque amarum calidum siccúmque est. Hinc sanè præcipua vis detergendi & meatus expurgandi ei inest, ídque cum calore nõ tamen extremo. Quum enim calor penetrando crassiusculam materiam secum deducit, ea quicquid obuium est secum rapit & abradendo expurgat. Et quo amarius medicamentum, eo valentius id efficit. Absynthium quidem moderatè: at aloë, aristolochia, centaurium minus, & colocynthis non expurgant modò & abstergent, sed & partes ipsas immodico vsu exasperant atque corradunt & exulcerant. Hinc aloë ora venarum aperit profundítque sanguinem præsertim ab hæmorrhoidibus, aristolochia interiores desrumpit abscessus, centauriũ & colocynthis exulcerant secúmque ramenta detrahunt. His autem vt intrò sumptis infarctus expediendi, ita & admotis sordida vlcera detergendi & expurgandi eximia vis est. Quinetiã amarum quia siccando superuacuos humores aut absorbet aut detergit, & dulcedini quæ putredinis

parens

parens est prorsus aduersatur, ratione optima putredinem arcet & corpora diu integra conseruat.

Acerbus. Acerbus sapor austero finitimus, eo tamen grauior molestiórque est, ac magis linguam omnémque gustum constringit & exasperat: ac proinde magis tum siccat tum refrigerat. Is luculenter in malicorio, in galla, in rhoe & cupressi nucibus cõspicitur: atq; in aliis quàm plurimis quæ acerbitate sunt his proxima. Eorum materia planè terrena est & sicca nec aquæ nec humoris manifestè particeps, in qua non calor sed frigus planè dominatur cum siccitate. Quoniam igitur frigida fluxiones repellunt, vt adstringẽtia humorum impetum sistunt & cohibent, vt siccantia coarctãt atque densant & vulnera cicatrice obducunt, vt verò terrena humores incrassant.

Insipidus. Insipidus ἄποιος dictus qui propriè sapor non est, sed saporis priuatio, nulla qualitate manifesta gustum ferit. Tali esse videtur farris genus vniuersum, & cucurbita & citrulus, quibus & alia plurima finitima sunt. His materia tametsi crassa quodammodo est, non tamen prorsus terrena & sicca adstringens, sed humore quodam etiam perfusa, qui tamen non exquisitè sicco permiscetur vi caloris. Et quum neque ipsius frigoris vis superet, accidit necessariò vt nullo gustu sapor, nulla effectu qualitas aut facultas percipiatur. At nihilominus hæc eorum materia quoniã verè emplastica est, meatus omnes & intus & foris infercit & obstruit, exasperata lenit, & soluta agglutinat. Quanquam autem hic sapori dulci affinis est, distat tamẽ quòd & in paulo crassiore atq; crudiore sit materia, & à temperie aliquãtum in extremum frigidius deuergat: dulcis verò sapor in calidius. Moderato enim ac miti calore bene concoquente plurima dulcescunt, vt fructus. Atque etiam in dulci nonnihil inesse caloris argumento est, quòd dulcia non pauca vt mel vetustate aut coctura amarescunt.

Hi sunt igitur simplices omnes sapores atque synceri, in quibus dignoscendis seorsum exercitari oportet. Ex sapore autem quæ medicamenti temperatura & quæ materia sit cognoscitur: ex his demum quibus id tum primis tum secundis qualitatibus ac viribus sit præditum.

Quibus verò sapores varij inesse deprehendentur, vt absynthio, quod præter amarorẽ qui prim⁹ est obuius, adstrictionem quoq; habere percipitur, diuersæ quoque substãtiæ atque facultates, vt detergendi & adstringendi seu cor-

roborandi insunt. E contrario quoque, si cui medicamento vt cichorio, facultates inerunt variæ, vt detergendi & refrigerandi, ex variis id quoque & ferè contrariis substantiis & saporibus constabit. Itaque è sapore siue simplex is est siue multiplex, de materia déque facultatibus medicamenti iudicari potest. Id autẽ facilè ac certò fiet si simplex aut exquisitus sapor erit. At rarò admodum purus syncerúsque & solitarius inuenitur. In quibus igitur sapor non certò poterit medicamenti vim atque facultatem exprimere, experiẽtia succurrit ac supplet: atque etiam si gustu aut ratione videberis facultatem assequutus, eam tamen experimento identidem confirma. Multa enim plerumque solitaria meditatio & probabilis ratio suadet, quæ vsus & experientia coarguit. At ne te fallax experientia decipiat, etiam atque etiam caue ne effectum, qui per accidens à medicamento processit, primùm ac per se editum esse iudices.

Quibus obseruationibus statuendi sint facultatum ordines.

CAP. IIII.

VT in primis ita & in secundis facultatibus virium ordines quatuor habẽdi sunt: atque in astringentiũ vel attenuãtium genere, primæ classis existunt quæ obscurè id agunt, secundæ quæ manifestè, tertiæ quæ vehementer, quartæ quæ summè ac extremè. Rursum vniuscuiusq; classis seu ordinis & initium quoddam est, & medium & finis. Multorũ simpliciũ facultates veterũ diligentia & obseruatione in ordines digestæ sunt, quarum imitatione & exemplo quæ desunt referri in eosdem possunt. Id autem consideratiùs & circunspectiùs agendum, iis nimirum æstimatis & obseruatis quæ simplicium vires minuunt vel augent. Ea sunt regio, tellus, situs, tempus, cultura & præparatio. Vt enim similes vitis palmites diuersis regionibus atque locis depacti diuersa vina, ita similia semina regione atq; tellure varia, stirpes proferunt facultatibus viribúsq; varias. Regio calida & æstuosa, omnia edit profertque acriora & vehementiora: hebetiora verò frigidior & humidior. Origanum, hyssopũ & satureiã aduectas è Cappadocia aut Creta, iis duplo acriores deprehendimus quas nostra Gallia protulit. Tellus arenosa atque sicca, acriora quoque edit, quemadmodum inculta atque deserta: frigida verò palustris & vliginosa, & quę multa cultura magnóq; labore subigitur vberiora & lętiora, sed multò ignauiora. Collis in austrum decliuis præstãtiora gignit quàm in aduersum aquilonem

lonem deciduus. Vere & æstate media stirpes omnes dum multo succo eóq; maturo & probè cocto turgēt, validiores sunt quàm autūni fine, quū deciduis foliis & exhausto succo effœtæ manēt: sempérq; prior germinatio posteriore vtilior. Adhæc tempore frigidarū humidarúmque stirpium vis hebescit quū iam planè inaruerint: calidarū verò siccarúmq; inualescit. Etenim althæa aut malua quæ prorsus arida sit, nec humectat nec probè emollit: neq; plantago, aut solanū, aut semperuiuum quū proprio humore destituitur commodè refrigerat. Origanum verò, hyssopus, aut thymus cōuenienter arefactus, dissipato humore aqueo multo magis tum calfacit tum exiccat. Præparatio quoque arte quæsita simplicium vires auget vel imminuit. Nam calida attenuantia atque detergentia, si sensim arefacta & in puluerem redacta offerantur, multo præstantiores habent vires & effectus edunt manifestiores, quàm virentiū expressus succus: atque hic validior est quàm aqua in qua illa fuerint incocta. Non enim vt quidam prodidit, aqua simplex tanquam communis sit materia omnium quibus permiscetur, cum calidis calfacit & cum frigidis refrigerat, sed perpetuò calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim obtundit. Quinetiam coctio omnis eorum quibus tenuis est materia vim aut minuit aut prorsus dissipat: crassiorum verò vt metallorum, adstringendi siccandique facultatem auget. Lotio quoque incidendi atque detergendi vim aufert, emplasticam verò auget. Horum igitur atque similiū obseruatione prætermissa, statui certò non potest quàm valida sit vllius medicamenti facultas. In æstimandis autem simplicium medicamentorum viribus, hísque in classes digerendis, veterum imitatione omnia ex mediocri tum loco tum regione tum præparatione quærenda sumendáque sunt. Hîc porrò non minus obscura quàm cōtrouersa quæstio existit, qua quantitate designati sint in medicamentis facultatum ordines. Quum enim quod secundi est ordinis calidorum aut detergentium copia maiore sumptū, æquè validè vel etiam validiùs calfaciat aut detergat, quā quod est tertij ordinis copia, & quantitate minore acceptū: constat profectò simplicium vires & ordines ex pari eorum quantitate constituendas esse. Sed quænam ea quantitas est atq; mensura? drachmáne an vncia? & quod gradu secūdo calfacit drachmæ pondere, si vnius vnciæ pondere sumatur tertio calfaciet, atque necessariò in varias classes e...

Montanus.

referendum. Hinc nō minùs difficilis suboritur disputatio de dosi cōstituenda medicamēti alterantis, quod nimirum aut prima aut secunda facultate agit. His dissoluendis non pauci vehementer æstuant, atque rei tam arduæ interpretationem in iusti libri magnitudinem auxerunt, quam tamen ita paucis complectar. Medicamenti cuius vim experiri volumus quantitas ea sit mediocritate, quæ non protinus exolescat aut deficiat. Non enim scintillæ vis & calor quātus sit (summus autem est perinde ac totius ignis) percipi potest, quòd prius extinguatur quàm in nos agat: neq; piperis aut pyrethri minima portio. Quum autē moderata & iam insignis medicamenti quantitas ad experiundum sumitur, mandendo æstimandum & perpendendum non quantum aut quàm latè, sed quàm vehementer aut acriter agat. Piperis enim granum si manditur, os & linguā acrius & vehementius calfacit quàm vncia feniculi: ac proinde piper toto genere censetur feniculo calidius, licet vncia feniculi plures oris partes ac latiùs calfaciat. Quæ pari mensura sunt, si pari quoque acrimonia & vehementia agunt, pari statuantur ordine: si verò impar sit agendi vehementia, diuerso. Sic igitur vt facultatis robur & ordo designetur, efficiundi qualitas & vehementia spectanda.

Iam verò in præstituenda dosi alterantis medicamenti, alterandæ seu mutandæ partis amplitudo atque situs æstimetur. Affectionis quę in ea parte est (seu intemperies fuerit seu obstructio) magnitudo, alterantis medicamenti ordinem præscribit: si enim pars frigida sit ordine secundo, medicamentum opponetur quod secundo quoque sit ordine. At qua id quantitate sit offerendum, ex affectæ partis magnitudine atque situ decernitur. Si magna pars est quæ laborat aut longè ab occursu medicamenti dissita, largius: si parua aut medicamento obuia, parcius & minore dosi id offerendum est. Crudum aut refrigeratum ventriculum sex octóve piperis grana calfaciunt, quæ ad refrigeratum vterum nihil aut minimum contulerint: & æstuantem oculum aquæ rosaceæ semuncia recreat, quæ concalfactum caput nihil iuuet. Horum igitur obseruatione & pendentis medici iudicio, alterantium medicamentorum dosis præscribenda.

De tertiis medicamentorum facultatibus. CAP. V.

TERTIA medicamentorum facultas de qua mihi dicendum restat, non è tēperamento, non è materia, sed è to-

è tota rei ſubſtantia atque forma primùm ac per ſe proficiſcitur: ac proinde occulta totius ſubſtantiæ proprietas appellari ſolet. Ab hac duæ medicamentorum differētię prodeunt: alia enim euacuantia, alia duntaxat alterantia. Euacuant quæ totius ſubſtantię familiaritate atque ſimilitudine peculiare ſibi quiddam proliciunt. Horum rurſus alia è toto corpore, alia ex vna quapiam particula trahunt: quæ è toto corpore, purgantia dicuntur: & eorum quædam attractum humorē vomitione reddunt vt aſarum & veratrū album, quædā deiectione vt rheumbarbarum & ſcammoniū. Quæ ex vna quapiam parte, aut ex cerebro per os atq; palatum vt apophlegmatiſmi, aut per nares vt errhina, aut ex vtero per ceruicem ſuperuacuum humorem trahunt, vt ariſtolochia. Cæterùm quæ vel vrinas ciēt vt petroſelinum, vel menſtruas purgationes vt artemiſia, vel excreationes mouent vt hyſſopus, quoniam non attrahendo, ſed vel detergendo vel extenuando atque penetrando excrementa depellunt, quodammodo euacuantia, non tamen purgantia ritè dici poſſunt, non enim ſimilitudine trahunt. At verò alexiteria & alexipharmaca, id eſt quæ aut venenum aut deleterium medicamentum proliciunt amoliuntúrque ſimilitudine, vt ſchiſtum lac, agaricum, diſſecti pulli gallinacei caſentes percuſſæ parti applicati, ſcorpius ipſe proprij inflicti veneni alexiterium, iure inter euacuantia cōnumerātur, nec tamen propriè cathartica dici debēt. Huius quoque claſſis ſunt quæ vulneri foris impoſita tela atque ſpicula euellunt & euocant, vt radix arundinis. Hæc ſunt igitur eorum differentiæ quæ totius ſubſtantiæ proprietate euacuant. Quanquam autem quæ primis aut ſecundis facultatibus agunt, alterantia propriè nuncupantur, multa tamen tertiis etiam facultatibus, ſeu tota ſubſtantia alterant. Ea ſunt quæ abdita proprietate totam rei ſubſtantiam immutant, atque rem ipſam demoliuntur ac prorſus corrumpūt. Horum alia ſunt deleteria, alia antidota & antipharmaca. Deleteria quidem ſunt quæ propriè venena dicuntur. Quum enim venenorum, id eſt eorum quæ præſentanea vi nos interimunt, alia id manifeſta, ſed tamen violenta & excellenti qualitate præſtent, vt euphorbium vrendo & opium ſtupefaciendo: alia verò qualitate occulta, hæc ſanè nō illa veneni appellatione complectimur. Hæc igitur totius ſubſtantiæ diſſidio nobis infenſa noxiáque ſunt, vt dryopteris, pityocampe & hydrargyros: vt venenatarū beſtia-

rum ceu ſcorpij, phalãgij & rabidi canis ictus. Etenim cum ſaliua hæ virus ictu eiaculantur, quod ſenſim intrò ſubiens ac prorepẽs, in principes tandem partes inſilit earúmq; vires ac ſubſtantiam dirimit. Priora verò intrò ſumpta quum nequeunt à noſtro calore domari atque vinci, hunc tandẽ omnjúmq; facultatũ ſubſtantiam peruertunt. Antidota verò & antipharmaca deleteriis planè contraria ſunt, eáque totius ſubſtantiæ diſſidio ſic immutant & obtundunt, vt ne minimùm dein nos queant offendere. Horum alia hauſtũ vel iniectum venenum aut etiam deleterium medicamentum, totius ſubſtantiæ cõtrarietate ac diſſidio frangunt obtũduntque aut prorſus extinguunt, vt citrij ſemen. In hoc genus pertinent & quæcunque peſtilentes alióſque epidemios morbos profligant aut arcent, vt mithridatium. Alia virulentarũ beſtiarum ictibus medentur, vt alyſſum & pimpinella rabidi canis: quorũ ampla eſt tractatio, & eximia vis medendo. In hoc porrò tertiarum facultatum genus referenda ſunt quæcũque vnicuique corporis particulæ aut iuuandæ aut lædendæ addicta creduntur: pro quibus nõnulli fruſtrà quartas medicamentorũ facultates induxerunt. Etenim ſaluia cerebrum idcirco iuuat & corroborat, quòd illi totius ſubſtantiæ ſimilitudine familiaris ſit: qua ratione & bugloſſum cordi, & eupatorium iecori, & ſcolopendrium vel aſplenium lieni gratum familiaréque eſt. At verò totius ſubſtantiæ diſſidio atque repugnantia, lepus marinus ſolos pulmones, cantharis veſicam ſolam exulcerat. Tertia hæc medicamentorum facultas, quia extra ſenſus eſt humanos, nec ſapore nec odore nec tactu, nec vllo denique ſenſu noſci deprehendíve poteſt: ſed vna obſeruatione & experientia, quæ vſu longo & artis exercitatione bene ſtabilita confirmatáque ſit.

τὸ ἀποπειρᾶν, vnde ἡ ἀπόπειρα experimẽtum. Hic autẽ appoſitè de experiũdi ratione pauca ſubnectere videbor. Experiri eſt quippiam effectu probare. Alia enim ſenſu aliquo comprobãtur, quorũ eſt certiſſima cognitio: alia ratione probabili, quæ tamen è ſenſibus ducta deriuatáque eſt: alia vſu & effectuum atque euentuum obſeruatione. Hæc igitur rerum notio quæ ex crebra euentuum obſeruatione habetur, propriè dicitur experientia: *ἡ ἐμπειρία. ὁ ἔμπειρος.* vt alia cognitio ſenſu, alia demonſtratione vel opinione, alia experientia percipiatur, & experiens qui experientia doctus euaſit. Ea autem experientia noſci debent, quæ neç ſenſus percipere neç ratio vlla cõſequi poteſt: atq; hæc for-

te

te sola vel casu deprehenduntur: ac sæpe diúque quæsita, fortuitò plerumque inueniuntur & occurrunt nobis. Sic sanè & purgantium medicamentorum & alexipharmacorum cognita vis est. Non quod semel duntaxat, sed quod identidem atque similiter & eadem rerum omnium concursione sæpius euenerit, experientiam gignit. Quúmque effectus aliquis sępius obseruabitur ex causa quapiam proficisci (cauendum tamen ne causarum similitudo nos eludat) vis huius atque facultas erit experimento cognita. At nihilominus ex aliquo experimento interdum affinitate rerum ducimur in alterius experimenti inuestigationem.

De medicis ponderibus & mensuris. CAP. VI.

RERVM omnium æstimatio aut numero fit, aut pondere aut mensura. Numeri vna est & eadem apud omnes vbique gentium ratio, non etiam ponderis aut mensuræ, sed maxima horum varietas, & vniuscuiusque ditionis suum pondus suáque mensura, patrio nomine insignita. Sed tamen quoniam rerum omnium maximè quæ ad medendi vsum comparantur, certas & communes esse leges oportet, certa quoque & omnibus communia decet esse pondera, vt vna lege vna sit omnium gentium consensio. In id autem stabiliendum in primis est pondus minimum seu minutum, è quo (velut in numeris ab vnitate) additione continua aucto prodeant cætera pondera. Id quidem est granum omnium ponderum minimum, è quo fiunt obolus, scriptulus seu scrupulus, drachma, vncia, libra: & quæ ex his componuntur, semuncia, sescuncia, selibra, sesquilibra. Granum igitur cui tanquam basi reliqua innituntur pondera, ratum constánsque esse decet: neq; id granum esse hordei, neque tritici, neque ciceris, neque frugis vllius aut leguminis, quòd nullius par sit vbique gentium pondus. At verò numarium minutum, quod aurifabri granum appellant, & Latinè momentum dici potest, omnibus mūdi nationibus vnum idémq; est & stabile: quod auri sacra fames & opum furiosa libido, inuiolatè & incorruptè seruat, ídque signis & exemplaribus vndique identidem collatis. Hoc igitur nobis sit omnis ponderis initium: è quo medicinarum pondera recepta nunc lege stabilita sunt hoc pacto.

Obolus ℈ ß		pendet	g.x.
Scriptulus seu scrupulus	℈ j.		g.xx.
Drachma	ʒ j.	℈.iij.	g.lx.
Semuncia	℥ ß		ʒ.iiij.

Vncia	℥ j.	ʒ.viij.
Sescuncia	℥ j ß	ʒ.xij.
Quartarius seu quadrans	quart.j.	℥.iij.
Selibra	℔ ß	℥.vj.
Libra	℔ j.	℥.xij.
Sesquilibra	℔ j.ß	℥.xviij.

Ita nummarium pondus quod non modò numularij sed &mercatores vsurpant, vulgare medicum superat quincunce éstque ad id proportione sesquiquinta Geometris appellata. Nam drachma numaria pendet g. lxxij. & vncia quæ drachmis quoque his octo constat, pendet drachmas medicas ix. & g. xxxvj. siue vnciam medicorum vnam cum drachma vna & granis triginta sex : libra verò numaria quæ vnciarum est xij. (nam est vbi xiiij, est vbi xvj, aut xviij, aut xx. vncias habet) pendet medicorum ℥ xiiij. ʒ iij. & g. xij.

Atque hæc ita licet pharmacopolarum & recentium medicorum vsu recepta confirmatáque sint, certiora tamen & iniquitati ac fraudi minus oportuna pondera retinere si velimus, in ea re præsertim in qua vel leuissimum detractum momentum non solùm errorem, sed etiam periculũ creare potest, præstiterit vt momẽtum numarium, ita & cætera inde prodeuntia pondera vsurpare, vt vna eadémq; sit vbiq; gentiũ certa & constans medicis & pharmacopolis ponderum mensurarúmque regula, quæ & aliis omnibus. Itaque obolus grana xij. semiobolus sex, scriptulũ xxiiij. drachma septuaginta duo pẽdebit, cęteráq; ad horum proportionem. Quę põderis ratio veteribus medicis vsitata fuit, in scriptulo xxiiij. grana cõstituentibus: quod τὸ γράμμα vox pro scriptulo Græcis vsurpata apertè demonstrat. Propterea enim γράμματα ipsis appellantur, quia tot minutis scriptulũ constat, quot nimirum apud eos sunt literarum figuræ. Idem ratio quoque ipsa comprobat. Quum enim scriptulum siliquas sex pondere æquet, & siliquam σιτάρια quatuor æquent, scriptulum quatuor & viginti frumenti grana pendeat necesse est. Antiquum autem pondus imminutum & adulteratum propolarum auaritia fuisse credibile est, qui quàm possunt maximo coëmunt pondere, quæ postea diuendant quàm minimo.

Hæc igitur pondera sunt, quibus hodie omnia referuntur ad lancem, vt aliis frustra sit opus. At ne iis deesse videar qui veterum ponderum interpretationem desiderant, illa quoque paucis complectar atque subiiciam, quæ Græcis, Latinis & Arabibus vsurpata fuêre.

Ponde-

Pondera.

Granum numarium basis omnium ponderum, tanquam minutum & λεπτὸν, ob id minutia appellatum.

Chalcus siue Æreolus. } pendet g ij, siliquæ dimidium.

Siliqua Latinis, cera tion & dichalcum Græcis, kirat Arab. } pendet g. iiij. Chalcos duos.

Semiobolus, ἡμιώβολον, dauic Arab. } pendet g. vj, æreola tria. Siliquam vnam & dimidiam.

Obolus Onolosat Arab. } Scriptuli dimidium, pendet g. xij, seu siliquas tres, chalcos sex.

Scriptulũ, gramma Grecis & διώβολον dictum. } pendet g. xiiij, seu obolos duos, chalcos xij.

Semidrachma siue τριώβολον, ilarium Oribasio, victoriatus Scribonio & Celso. } pendet g. xxxvj, Sesquiscriptulum.

Drachma Attica, holce quoq; Græcis dicta, vnciæ pars octaua. } pendet g. lxxij, scrupulos tres, obolos sex.

Denarius Romanus paulò grauior est drachma, vt denarij duntaxat septem sint in vncia. Hincq; Celsus & Scribonius qui pro drachma vertunt denarium, septem solùm drachmas ponunt in vncia: Plutarchus tamen, Galenus & Plinius dum Latina aut Græca transferunt, denariũ drachma, & drachmam denario quasi nil differant reddiderunt, pro vnciæ parte octaua.

Sextula Hexagium Aureus Solidum } pars sexta vnciæ, pendet scrupulos quatuor.

Sicilicus pro didrachmo apud Scribonium pendet ʒ ij. Assarius & ἀσσάριον quoque appellatur quòd duodenis obolis, sicut as vnciis constet.

Duella sextula duas ℈ viij.

Stater est semuncia ℥ ß seu ʒ iiij. Dupondium quoque dicitur, pendetque Assaria duo.

Vncia Attica libræ pars duodecima pendet drachmas octo, seu tradente Celso denarios Romanos septem.

Romana libra		
Pondo	}	pendet vncias xij.siue drachmas xcvj.
As		

Mna siue Mina Attica paulo grauior est, pendétque drachmas centum, seu vncias xij. cum dimidia.

Quanquam autem propriè as libra dicitur, plerunque tamen & rem vnamquamque solidam & integram significat: vtque libra ita res quæque in partes xij. distribuitur quæ totius sunt vnciæ: aliæ verò partes sic Latinis appellari solent.

As, libra, res ipsa tota.

Vncia pars est assis seu totius duodecima.

Sextans		duæ
Quadrans		tres
Triens		quatuor
Quincunx		quinque
Semis	vnciæ	sex
Septunx		septem
Bes & octunx		octo
Dodrans		nouem
Dextans		decem
Deunx		vndecim

Mensuræ.

Iam verò de mensuris: quoniam magna in his & incerta est varietas, rectè quidem videntur exoleuisse, ac pro illis concauis quibus tum arida tum liquida veteres dimetiri solebant, libras & pondera nunc passim medici vsurpant: nisi fortè quum virentes herbas præstituunt quarum non adeo exquisitum pondus desideratur: has enim pugillis & manipulis mensurant.

Manipulus m. quantum manu comprehenditur.

Pugillus p. quantum digitis tribus capi potest.

Potest tamen quisquis volet concauas mensuras ad liquores præsertim sibi comparare, eásque ponderibus coaptare, vt alia sit libræ vnius, alia duarum, alia trium, aliæque aliorum ponderum capaces.

At nihilominus veterũ mensurarum quæ tum aridis tum liquidis accommodabantur, hîc interpretationem subiiciã.

Cochlearium mensura minima, capit vini mediocris substantiæ seu flaui ʒ.j. & ℈ ß.

Cheme, mediocre seu minus Cochlearium, capit cochlearia parua ij, seu ʒ ij. ℈ j.

Mystrum

Myſtrum ſeu cochlearium magnum ligulæ par, cochlearia parua ij.ß, ſeu ʒ ij.ß.

Concha myſtra ij, chemas ij,ß. cochlearia v.

Cyathus conchas ij. myſtra iiij. Cochlearia x. ſeu ℥ j.ß.

Acetabulum græcis oxybaphon ſeſquicyathum, conchas iij. myſtra vj. cochlearia xv. ſeu ℥ ij. ʒ ij.

Quartarius τέταρτον ἡμικοτύλιον, ſextarij pars quarta, cyathos iij. Cochl. xxx. ℥ iiij.ß. oxybapha ij. myſtra xij.

Hemina ſeu cotyle ſeu tryblium & ἡμίξεστον, dimidia ſextarij pars, hemiſextarius Pariſienſis: continet quartarios duos ſeu ℥ ix. cyathos vj. oxybapha iiij. myſtra xxiiij. cochlearia lx.

Sextarius Græcis ξέστης, menſura omnium vſitatiſſima, congij pars ſexta, heminas duas, quartarios quatuor, cyathos xij. ſeu ℔. j.ß. chopina eſt Pariſienſis.

Chœnix Græcis, modulus Latinis, ſeſquiſextarius eſt, ℔. ij. ℥. iij.

Congius, Græcis Chus, ſextarios ſex. ℔. ix. quartarios xxiiij. Pintæ tres ſunt Pariſ.

Vrna congios quatuor, ſextarios xxiiij.

Amphora }
Quadrantal } idem, vrnas duas, ſextarios xlviij.

Metretes & Ceramium Græcis }
Cadus Latinis } capit congios ſeu choas xij. ſeſquiamphoram. ſextarios lxij. ſeu ℔. c. viij.

Culeus capaciſſima Romanorum menſura, continebat amphoras xx. ſextarios 960. congios 160. vrnas 40.

Ardorum verò menſuræ Romanis hæ fuerunt, quæ & liquidorum communes erant præter modium.

Ligula par myſtro.	
Cyathus capit	ligulas iiij.
Acetabulum	ligulas vi.
Quartarius	acetabula duo.
Hemina	acetabulas iiij. ligulas xxiiij.

Sextarius heminas duas, quartarios quatuor, acetabula octo.

Semodius	ſextarios octo.
Modius	ſextarios ſedecim.
Medimnus	chœnicas 46. ſextarios 72.

Hæ liquidorũ menſuræ vino præſertim dicatæ fuerunt, quod ſi mediocris eſt ſubſtantiæ, referetur ad id quod dixi pondus. At quoniam oleum leuius eſt vino parte nona, mel

verò grauius vino parte dimidia, quæcunque mensura capit mellis vncias xv. capit vini vncias x. & olei xi. Eáq; proportio in mensuris omnibus obseruanda: quæ si iniquæ fuerint, pondus quod minimè vnquam fallax est, iis erit pro lege.

De componendorum medicamentorum causis.

CAP. VII.

VT morborum ita medicamentorum genus duplex statuendum, vnum simplex, compositum alterum. Simplex medicamentum appellatur, quod sponte sua tale exortum est, nihil nostra adeptum industria. Hoc autem aliàs vnica, aliàs pluribus tum substantiis tum facultatibus præditum est: vnica vt piper, pyrethrum, euphorbium, quorum substantia omnis prorsus tenuis calidáque est: pluribus vt rosa & absynthiū, quæ mediocri substantia detergunt, crassa & terrena corroborant: & rheumbarbarum quod tenui purgat, terrena aluum & sanguinem sistit. Hoc eorū genus possis quodammodo, nempe naturâ & primâ origine compositum appellare, quòd varias illas tum substantias tum facultates ortu sint nacta. Cæterùm hoc loco compositū dicimus quod non ipso ortu, sed arte operáq; nostra tale euasit, vt theriace, mithridatiū, & quodcunque ex multorū permistione constat. His tamen non ars vires contulit, sed duntaxat simplicia conuenienter miscuit, è quorū actione mutuâ noua & incomperta vis tandem emersit. Miscendorum autem & componendorum medicamentorum magna fuit tum ad simplices tum ad compositos morbos necessitas. Simplicem morbum simplex plerumque medicamentum, quod paribus sit viribus tollit. Quúmque simplex aliquod existit, quod citra vllam corporis & viriū offensionem morbum prorsus depellat, quia omnium præstantissimum, nulla compositio permistione quærenda: neq; quod simplici effeceris, composito tentandum. Etenim composito prius est simplex & certius & exploratius, neque eius quod vel optima ratione compositum sit, ante experiētiam tutus ac certus vsus esse potest: nam multa plerumque nos consentanea putamus, quæ permista tacitis sese viribus perimunt atque demoliuntur. Optimum igitur & in primis conducibile sit, ad vnumquemque affectū simplicem præstantissima simplicia tanquam remediorum bases accommodare, & in promptu habere, non gustu modò & ratione, sed experimento quoque & vsu longo comprobata. At verò quoniam non semper cuique morbo peculiare remedium licet oppone-

Compositum medicamentū quale.

Compositionis medicamentorum necessitas.

re, ad simplices etiã affectus multis de causis necessaria fuit medicamentorum permistio. Prima quum, vt dixi, simplex medicamentum deest curando morbo prorsus oppositum, eius enim penuria compositum vsurpamus, cuius vires sint morbo pares. Vt quum intemperies affligit numeris duobus à mediocritate distans, si nullum in promptu medicamentum sit frigidum ordine secundo, duorum quæ primi & tertij sint ordinis pares portiones temperatæ, compositũ efficient ordinis secundi & depellendo morbo accommodatum. Eadem in detergentibus, attenuantibus atque cæteris permiscendis est ratio. Altera componendi causa ex simplicis medicamenti vitio depromitur, quod aut imbecillum est, aut malignum. Imbecillum seu ignauum ac pigrum, acrioris permistione excitatur, vt rheumbarbarum spica vel cinamomo, senna ginzibere, agaricus & turbith ginzibere quoque aut sale gemmeo: aloë asaro, spica xilobalsamo: absinthiũ cinamomo: & quorũ vis in crassiore materia fixa inhærescit, si altiùs aut longiùs deducenda est, attenuantium aut acrium adiectione impellitur. Nonnunquam tamen & hæc agendi celeritas præparatione comparatur, præsertim tritura vel coctione. Asarum enim aut piper aut calaminthe diligenter trita cribróq; tenui creta, longius penetrat, validiúsq; aperit ac digerit. Æs quoq;, chalchantũ, alumen aliáque metallica vstione tenuitatem acrimoniamq; nanciscũtur. Quod porrò malignũ aut prauum medicamentum fuerit (si qua eius vtendi necessitas est) benignioris permistione obtunditur: vt scammonij atque etiam aloës acrimonia, mastiche, tragacantho, cotoneo malo, rosis, phœnicobalanis: venenata qualitas, dictamno, scordio: ellebori nigri malignitas, aniso, dauco, cumino: æruginis ad malignorũ vlcerum detersionem acrimonia retunditur olei & ceræ permistione in Ægyptiaco, aut aquis adstringẽtibus: vis opij narcotica ne quid officiat, castorio & croco emendatur: hæc quoque correctio interdum præparatione fit, vt ne aloës acrimonia venas exedat lotione eximitur, & æs vstum lauatur, vt sine morsu cicatricem inducat.

Prima componendi causa.

Secunda.

Tertia componendi causa ex affectæ partis substantia, situ, præstantia atque sensu existit. Quum enim pars densa longéq; à remediis dissita fuerit, vt ren & vterus, plerumq; attenuantia basi permiscemus quæ eò penetrent, plerumque alia quæ substantiæ familiaritate basim, id est præcipuũ simplex medicamentum eò dirigant: vt medicamentis ce-

Tertia.

phalicis betonicam, pulmonicis hyſſopum, cardiacis bugloſſum, hepaticis agrimonium, ſplenicis ſcolopendrium, hyſtericis artemiſiam. Pars quoque nobilis aut exquiſiti ſenſus (ſi baſis vehementior fuerit) aliud quiddam ſibi tota ſubſtantia familiare miſceri poſtulat, & quod ſe ſuúmque robur conſeruet. Ea propter quæ viſceribus accommodantur medicamenta, corroborantibus fulciuntur, & quæ ſub alimenti ſunt ſpecie, vt medicata vina, quia minus moleſta, cæteris antecellunt. His igitur de cauſis ſimplex affectus compoſitum plerumque medicamentum poſtulat.

Quarta & poſtrema. Quarta & omnium maximè neceſſaria componendi cauſa eſt affectuum varietas. Quot enim ſimplices ij fuerint, totidem facultates iis opponētur, neque vlli ſimplici vis eſt depellendi compoſitū affectū: quandoquidem ſimplex ſimplici, non autem cōpoſito cōtrarium eſt. Si quod ortu ſimplex varias tum ſubſtātias tum facultates ſortitum eſt vt ſatis ſit compoſito affectui tollendo, bene eſt: ſin minus, permiſcenda tot erunt ſimplicia quot facultates expetuntur. Si ſimplex quidem eſt morbus, ſed quem vel ſua interior cauſa, vt humoris lentor, vel ſymptomatis grauitas, vt doloris ſæuitia comitatur, neceſſaria eſt medicamēti cōpoſitio, quæ in ſingulos affectus referatur atque pertineat. At multo magis ſi multi iique diſſimiles morbi, vt intemperies & obſtructio in eandem partem concurrant: aut etiā ſi partibus ij diuerſis inſideant, vt iecoris calida intemperies, renum calculus, & vteri obſtructio menſes ſupprimens. In his igitur neceſſe eſt medicamentū ex iis componantur quæ ſingillatim vnumquemq; affectū depellant. Quum multæ compoſitionis baſes collectæ fuerint, addenda fortaſſis his rurſus erunt quæ ſingulas illas vel adiuuent, vel emendent: vt iam inde non paruus ſimplicium numerus accreſcat. Sic enim fiunt quæ polychreſta medicamenta veteres appellarunt.

Hæ igitur cauſæ quatuor, nempe ſimplicis medicamenti penuria, eius peruerſitas, affectæ partis conditio, & affectuū varietas, efficiunt vt neceſſaria ſit medicamentorum compoſitio. *Secundariæ quædam cauſæ compoſitionis.* Sunt & aliæ quædam cauſæ non eæ tamen neceſſariæ, ſed vel vtiles vel iucundæ. vtilis quidem eſt medicamenti forma, quòd ſolida potentius trahat, liquida commodius penetret & eluat. Quocirca medicamentum in catapotiorum formam accommodamus, quum potentius è capite & è diſtantioribus locis trahere: in potionem verò quum ventriculum & præcordia expurgare, & in omnia penetrare con-

re consilium fuerit: sic quoque si dolor leniendus est, aut emolliendum quippiam est, vnguentum: sin verò euocandum quippiã aut dirigendũ est, emplastrum potius vsurpamus. Adde quò quadã vtilitatis specie medicaméti formam vtentis consuetudini aut naturæ plerumque aptamus, quòd alij catapotia, alij bolos, alij potiones penitus auersentur: vt etiam vtilem medicamento formã demus, quædã interdum adiicienda sunt, vt potioni hydromeli, vnguēto oleum, emplastro cera vel lithargyros, quæ nullas vires, sed formam duntaxat exhibent. Iucunditas porrò quoad licet medicamentis comparanda, modò vt illorum vim & facultaté non tollat: tristia enim & horrenda nec sumuntur facilè, nec continentur, sed ventriculum euertunt, corpus conturbant, ac plerumque animi defectione vires exoluunt. Comparatur autem medicamento iucunditas colore, odore, sapore. Ad colorem & tenuitatem, purgans medicamentum in tenui & puro liquore maceratur, quædam foliis auri integuntur, cerusa vnguentis additur vt albescant. Ad odoris gratiã medicamentis addimus anisum, daucum, cinamomum, caryophyllum, nucem moschatam, & ipsum quoque moschũ, aut ambarum. Externis quoque spicam nardi, iridem, cyperum, malabathrum, amomum, costum. Hæc enim odoris iucunditate non modò oblectant, sed & corroborant, & corporis spiritus vehementer reficiunt, animúmque exhilarant. In saporis suauitatem (qui quàm odor magis ventriculum & præcordia recreat) amara medicamenti melle vel saccharo leniuntur, nimium dulcia succo limonum, vel aceto, vel succis austeris, vt nempe expetet laborantis gustus: cathartica in vino, & liquore rosarum stillaticio macerantur, additis aromaticis: eadem quoque ex carnium iure sumuntur.

Hæ igitur causæ sunt omnes quæ medicamento, quod basis appellatur, nonnulla adiicere cogunt, ex quorum permistione & coagmentatione quædam fit compositio.

Lex & methodus componendorum medicamentorum.

Cap. VIII.

VT methodo quadam apta fiat medicamétorum compositio, basis in primis constituenda est, id est medicamentum simplex in compositione præcipuum & velut columen cui cætera innitantur, profligando affectui accommodatissimum, eiúsque tum qualitas tum quantitas designanda. Qualitas quidem ex affectus qui præter naturam *Basis quid.*

in corpore fuerit ſpecie: magnitudo ex illius magnitudine, & ex laborantis partis natura atque conditione præſcribetur. Vt quum frigidus erit affectus, medicamentum pro baſi ſtatuetur atque eligetur calidum: atque ſi ordine ſecundo frigidus eſt, id à mediocritate in contrarium pari ordine recedet. Si pars quoque affecta profunda fuerit, aut longè diſſita, denſa, obtuſi ſenſus, atque ignobilis, hinc baſis facultas augenda erit, vt vires omninò pares in ipſam affectus ſubſtantiam exerceat. Partis quoque dignitate æſtimata, medicamentum quærendum quod ei conſentaneum ſit, eámque ſingulari quadam familiaritate iuuet. Horum obſeruatione baſis deſignabitur affectui contraria, eíque par viribus, & affectę parti conſentanea. Oportet igitur medicinam facturo, ſelecta omnis generis remedia ad vnumquemque affectum & ad partem affectam accommodata, vndique ratione & experimento cognita comparentur, vt quaſi in promptuarium recondita ac ſepoſita ſuppetant ad vſus. Atque in primis ſi ſimplex & ſolitarius morbus ſine cauſa interiore, ſine ſymptomate proponetur curandus, ſimplex depromatur medicamentum quod depellendo illi par ſit viribus, & partem iuuet, aut ſaltem nõ offendat. Si ſimplex nullum par morbo ſuppetet, ex multis vnum tale comparetur, quæ aut ſimilium, aut etiam cõtrariarum ſint virium. Si baſis quæ ſit arte conſtituta omniúmque optima, fuerit nihilominus vel ignaua nimis, vel maligna, vel minimè ad partem ſit accommodata, aliorum permiſtione iuuetur, & reliqua, vt dixi, attexantur, quæ illius effectum opúſque proſperent ac promoueant. Baſis ſi nõ quantitas, vis ſaltẽ ſumma atque præcipua in compoſitione eſſe debet: neque enim theriaci paſtilli, neque euphorbium, neque ſcammonium in compoſitionibus quę ex iis conſtant, cæteris quantitate, ſed tamen viribus antecellunt. Cæterorum quæ baſis effectum fælicitant, tum quantitas tum vis minor ſit, vt neque in affectum neque in partem inſigniter agat, ſed in ſolam baſim, cuius tamen vires minimè peruertat. Eorum verò quæ melioris vſus vt odoris ſaporíſque gratiâ induntur, multo quidem minus vis elucere debet aut baſi obſiſtere. Iam verò ſi morbus ſimplex quidem eſt, ſed quem interior quædam cauſa fouet, aut aliquod graue ſymptoma comitatur, vniuſcuiuſque profligandi conſtituenda quoque baſis eſt, cuius etiam quantitas ex affectus magnitudine deſignetur, vt quo vehementior is fuerit, validiorem quoque baſim

basim sortiatur. Atqui si vno codémque tempore his omnibus quæ præter naturam concurrunt pariter occurrendũ est, confusæ bases in quandam compositionem referantur, quæ vna vice sit omnium. Si quid verò eorum magis videbitur vrgere, in id quoque magis ac præcipuè remedio valentiore incumbendum. Si præterea morbi complures in vnam eandémque partem concurrant, cùm omnibus vnum æque possit remedium opitulari, multo magis cõpositum id esse oportet, & ea ratione quam dixi ex variis basibus atque ex iis quæ illas constabiliant ac vndiquè perficiant, cõstitui. Si in varias longéque dissitas partes varij morbi inciderunt, non æquè necessaria est compositio, cùm sua cuique remedia seorsum pura aptari possint. Hæc componendorũ medicamentorum methodus est, ex ipsa quoque methodo medendi deprompta, quæ morbo depulsò, corpus in naturalem habitum restituit. Hîc autem obiter dubitare licet, vtilis ne sit multorum eiusdem facultatis simpliciũ permistio. Empiricorum vetus is mos fuit, in eundem vsum & effectum multa vndique simplicia congerere, vt vnum saltem ex multis in compositione existeret, affectui curando propriũ, & laborantis naturæ consentaneum. Hanc & nunc rationem plerique sectantur, qui neq; affectus speciem, neq; magnitudinem inuestigant, neque laborantis naturam, neque remediorum vires aut ratione aut vsu compertas habent. De his verò ita statuendum, Si prima aut etiam secunda medicamentorum facultas, vt calfaciendi, refrigerandi, molliendi, incidendi, detergendi, aut similis quædam compositione quæritur, complura hisce facultatibus prædita aptè commisceri possunt: atque tametsi complurium vires non sint quàm vnius efficaciores, in eundem tamen effectũ consentiunt, nec sese perimunt: vt plantaginis, solani, létis palustris & semperuiui commistio: aut ex malua, althæa & helxine compositio. Cæterùm si tertia quædam qualitas compositione expetitur, non æque certò aut tutò multa & varia permiscueris. Cùm enim eiuscemodi qualitas obscura quodammodo sit, nec sensibus deprehensa, quæ ex multorum confusione emerget admodum incerta atque anceps erit, nec nisi experimẽto & obseruatione cõprobari potest. Tametsi enim quædam seorsum comperta sint similes effectus edere, plerumque tamen tacitis etiam quibusdam viribus omnino dissentiunt, vt idcirco si in vnam eandémque compositionem concurrant, non sese iuuent atque corro-

Quæstio.

Solutio.

borent, sed contrà perimant atque peruerrant. Non igitur possunt compositionis tacitæ vires ex simplicium viribus coniici, nisi etiam vsu compertum sit ea sibi omninò cōsentire. Vt enim non omnia quæ dulci sunt sapore, si concurrant dulcem iucundúmque saporem proferunt: neque vini Cretici & pomacij & lactis & mellis (quę seorsum singula palatum iuuant) permistorum suauis est & gratus sapor: neque omnium quæ seorsum suauem spirant odorē, si confundas, suauis quoque odor euadet: ita neq; omnium quæ aduersus venenum seorsum deprehensa sunt vires habere, permistio atque compositio ratione censeri potest pristinas aut æquè validas vires retinere. Quod enim fuerat in singulis, raró deprehenditur in mistis: denuóque debet cōpositio etiam obseruatione comprobari. Existit huic affinis & alia quæstio, an quæ diuersarum virium permiscentur, singula pristinas in compositione vires retineant eásque adhibita nobis exerceant. Constat quidem veteres phlegmonarum incremento adstringentia discutientibus miscuisse, vt simul pares vires exererent. At quî fieri potest, vt contraria illa confusa non sese mutuò retundant? Hæc igitur diluenda sunt. Cùm recens est eorum permistio, vtraque pristinas suas vires integras retinent, eásque adhuc vt antè exerunt. Neque in his modò quæ foris adhibentur, sed & in his quæ intro seu potionis seu antidoti forma sumuntur. Nonnulli vim quandam in nobis statuerunt discretricem, quæ singula illa antequam sint perfectè confusa, secernat in nobis, & quæ singula suis aptet partibus atque affectibus, eáque in proprios vsus referat & accommodet: quemadmodum & iidem sentiunt vim illam discretricem ex simul permistis diuersis alimentis quid parti cuique conueniat attribuere. At verò cùm multorum in compositione iamdiu facta est confusio, atque ea quam iuniores fermentationem appellant, mutua actione omnium quædam coitio atque concursio euaserit, pristinæ singulorum vires non amplius integræ manent, neque illas potest facultas vlla discretrix in nobis seiungere: sed pereūtibus & extinctis singulorum viribus, nouę prorsus emergunt, ex illarum tamen concursione profectæ. Quæ autem hæ sint nouæ vires, ex primis quidem atque secundis qualitatibus quænam fiant, potest ex simplicibus ipsis coniici. Ex tertiis verò quęnam summa facultas oriatur, quæ totius compositionis formam atque totam substantiam comitatur, cùm ex simplicium occul-

Quæstio altera. *Solutio.* *Auicen.*

tis viribus illa prodeat, non nisi experimento disci cognoſciq́ue poteſt.

De medicamentorum formis eorúmque eliciendis viribus.

CAP. IX.

FORMAE tum ſumendi tum admouendi medicamenti quàm compoſitionis longe diuerſa eſt ratio: magniq́; refert qua forma quoduis ſeu ſimplex ſeu compoſitum medicamentum adminiſtres. Nam præterquam quòd alios aliæ formæ delectant, aliæ etiam formæ tum ad partes affectas, tum ad morbos accommodatiores ſunt, neque formarum pares ſunt omnium vires, quandoquidem ad extenuandum atque penetrandum conuenientior eſt liquida, ad corroborandum & adſtringendum ſolida. Quæ talia ſumuntur qualia ſponte prodierunt, ſiue recentia, vt holera & acetaria, ſiue arefacta, vt ſiccæ radices vel ſtirpes, nondum formæ cuiuſquam dicuntur conditionem adepta. Primæ formarum differentiæ inde depromptæ ſunt, quòd medicamenti tum ſimplicis tum compoſiti aliàs ipſa ſubſtantia & materies, aliàs vis eius præcipua atque facultas arte elicita ſuggeritur. Vim ipſam atque facultatem interdum ipſæ materiæ permiſceri, in eáque contineri confert, vt in medicamentis adſtringentibus, corroborantibus & ſiccantibus: interdum verò à materia ſecerni, vt in medicamentis attenuantibus, diaphoreticis & purgantibus, quòd craſſior illa & compactior materia viribus obſit. Itaque forma omnis aut ſolida eſt, aut liquida. Solidarum prima atque ſimpliciſſima eſt puluis, qui deinde & ipſe in alias coaptatur formas: quales ſunt paſtillus, electarium tum liquidum tum ſolidū, catapotium, bolus, eclegma ſeu delinctus, antidotus multiplex recentioribus confectio appellata, partim enim aromatica eſt & analeptica, partim opiata & anodyna, partim cathartica, partim antipharmaca, condîtum ſimplex, condîtum compoſitum, ex quibuſdam autē horum liquore quouis ſolutis potiones fiunt medicæ. Quę verò ſolam medicamenti facultatem retinent formæ ferè liquidæ hæ ſunt, liquor ſtillaticius, infuſum ſeu dilutum, & vniuerſum factitiorum vinorum genus, ius ſeu decoctum, emulſio, medicatus ſuccus, ſapa ſeu rob: è quibus & alię comparantur, iulepus, ſyrupus, apozema. Ex his quoque variè commiſtis potiones fiunt medicæ, clyſteres, glandes, peſſi, noduli.

Externorum medicamentorum formæ eadem poſſunt methodo inſtitui: puluis inſpergendis, fomentum ſiccum,

sacculus, fomentum humidum, insessus, balneum, epithema, collyrium, mucilago, embrocha, oleum, ceratum simplex seu illitus, vnguentum, puls, cataplasma, emplastrum. Cauterium autem, errhinum, gargarisma & apophlegmatismus, facultatũ potius quàm formarum sunt nomina. De singulis ergo hisce formis particulatim tradendum, & explicandũ qua ratione, & qua simplicium proportione præscribi temperarique debeant. Simplicium autem cognitio, collectio, delectus, expurgatio, conseruatio, præparatio, correctio & miscẽdi industria, seorsum ad pharmacopœos referuntur ac pertinent: quorum tamen in primis & medicum gnarum peritúmque esse oportet, siquidem apud artis ministros auctoritatẽ dignitatémque suam retinere ac tueri velit: quos docere hęc ipsa debet, quemadmodum cõponendorum medicamentorum formulã ad pharmacopolas ostensuri sumus. Formarum ergo rationes atque vires expositur, à liquidis auspicemur. Quas veteres olim medicamẽtorum facultates memoriæ prodiderunt, eas in integris illis primùm quidem sunt experti, alij postea vt laborantiũ delitiis subscriberent, eas variè à crassiore terrenáque materia seiunxerunt: vt destillatione, infusione, decoctione & succi expressione. Quum autem in physiologia demonstratum sit, stirpis cuiusque materiam humorem continere alimentarium, & alterum primigenium, in quo præcipua vis inest, aqua stillaticia alimẽtarij humoris portio est tenuior: quę si sine odore & sine sapore est, nullas, sin odorem saporémque stirpis retinet, exiguas illius vires habet. Oleum verò humidi est primigenij portio aëria, atque vt illius odorem saporémque, ita & vires plurimum refert, quarum tamen non parum ignis vi dissipatur & euanescit. Elixatione facultas (quæ præsertim in crassiore materia inhæret) manifestius euocatur, atque in ius ipsum transfertur: quę verò in tenuiore consistit, tota plerumque dissipatur ac disperditur. Infusio vim multo maiorẽ transfundit in quemuis accommodatum humorem, nihilque aut minimum dissipat tenuioris substantiæ, quòd sensim blandéque fiat, nulla vi immodici caloris. Expressione qui quasi plantæ sanguis citra liquoris alieni permistionẽ succus extorquetur, nulla videtur illius facultate destitui. Sed hæc rursum planiùs ex facultatum discrimine distinguam. Refrigerandi, humectandi, emolliendi atque relaxandi facultas, in foliis virentibus & humore multo præditis, & in fructibus atque seminibus

inueniri poteſt. Neque enim plantago, neque ſolanum, neque ſemperuiuum ſi exaruit, manifeſte refrigerat, neque althæa, aut malua, aut helxine arefacta manifeſtè humectat vel emollit. Neque profectò facultas ea admodum deſtillatione ſyncera euocatur, quod empyreuma ſiccitáſque conquiratur calore. Elixatione verò ac infuſione efficacior manet, multóque magis expreſſione, vt in iure, in mucilagine, in ſucco vel oleo. Calfaciendi autem, ſiccandi, attenuandi, detergendi, penetrandi & adſtringendi facultas in arefactis quoque integra conſiſtit, & aliquanto valentior quàm in virentibus, quandoquidē in his ex humoris alimentarij eiúſque aquoſi & crudiuſculi perfuſione ea facultas obtunditur. Hęc è virentibus ſtirpibus deſtillatione aliquantum eximi poteſt, ſed expreſſione plurimum, infuſione atque decoctione ſiue ex virentibus illis ſiue ex aridis, mediocriter elicitur, ſi præſertim è liquore accommodato, vt ex hydromelite fiat, nam aqua calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim hebetat, atque remittit, neque poteſt integras illorum calidorum vires aſſumere aut adipiſci: ſed eſt neceſſe decocti ius mediam & mixtam naturam aquæ & eorum quæ incoquuntur, obtineat. De ſingulis qua ratione fiant rurſum ſummatim tradendum.

Liquoris deſtillatione eliciendi ratio. CAP. X.

LIQVOR ſtillaticius duplex comparatur, aqua & oleū. Aqua elicitur è floribus, herbis & radicibus virētibus, quæ tempore legitimo lectæ & expurgatæ, in vaporarium integrę coniiciuntur, ſi tenuior ſubſtantia in qua pręſertim vis ineſt odoris, expetitur: cui deinde blandus lentúſque ignis ſubdendus. At ſi medicamentoſa facultas deſideratur, recentes herbæ atque radices minutim conciſæ, atque etiam tūnſę, ſuóque ſucco immerſæ ac madentes, in fictile vas omnis alienæ qualitatis expers recondendæ & operiendæ ſunt loco tepido, dum vno aut altero die inſita earum facultas, olim tacita & penitus recondita ſeſe expromat. At ſi multarum ſtirpium, & quæ diuerſæ ſint facultatis vis quædam ſumma extrahenda eſt, confuſæ illæ contritæque, ſuo ſinantur liquore madere atque macerari, dum fermentatione omnium in quandam vnitatem facta ſit coitio. Poſteà verò omnia promiſcuè in vaporarium coaptentur vitreum, aut plumbatum, & inducatur ſtillans capitellum cæmento vel luto tenaci obſeratum, ne quid expiret, è cuius oblongiore canaliculo & quaſi ceruice receptaculum pro-

pendeat, diligenter etiam obseratum. Vaporarium porrò in cacabum ęneum, cinere, sabulóve, aut aqua plenum, fornaci superpositum & coaptatum sic mergitur vt ne fundũ eius attingat, ignisque succenditur e prunis aut carbonibus aut è stipulis, qui minime tetro fumo opus inquinet: isque initio acrior, deinde languidior & ignauior, qui duntaxat moderatam caloris vim conseruet. Quæ per cineres aqua elicitur acrior est, magisque empyreuma redolet, ac minus vernaculę & insitę facultatis retinet quàm quæ per aquam, asseruatur tamen diutius & tardius corrumpitur. Vtraque tamen ratione & modo stirpium pars tenuis in qua tum odoris tum saporis vis inest, dissipatur, simúlque facultatum pars maxima exolescit, vt non temere illis sit fidendũ. Quapropter tertia destillandi ratio solius vaporis vi inuenta est, que vna omnium maximè stirpium odorem, saporem, facultatésque retinet citra vllam empyreumatis insuauitatem: quæ tamen vt diutius conseruari possit, posteà octo circiter dies insolatur. Ad hanc comparandam lebes æneus aqua plenus fornaci inducitur, & lebetis labris amplæ ollæ vel vrnæ labra quoque coaptantur, & luto agglutinantur. Olla verò circumquaque in ambitu amplis foraminibus pertusa est, in quę vaporaria herbis plena inseruntur & agglutinantur, vt cum accensus ignis fuerit, feruentis aquę solus halitus in ollam subiens, vaporaria contingat, & blandè è stirpibus aquam suscitet. Ne tamen coërcitiatque conclusi halitus copia calor obruatur, vrna vel olla summo fastigio exiguum foramen habeat, quo halitus partem expiret, possisque calorem pro nutu moderari. Liquoris huius stillaticij si quàm cæterorum vis aliquanto ignauior est, iucundior tamen, suauior & ad multa accommodatior existit. Id autem minimè silendum, earum stirpium quarum tenuis est & rara materia, vt ocymi, florum violarum, rorismarini, vires cum odore & sapore quauis destillatione exolescere: earum verò quarum crassa est & densa materia magis retineri ac conseruari.

Olei autem è stirpibus eliciendi diuersa est ratio: neque in id virentes, sed conuenienter arefactæ sumuntur, partim vt humoris alimentarij & aquei minuatur portio, & oleagina (quę humidi primigenij pars est) sincerior & purior eliciatur, partim etiam vt herbæ teri possint. Imprimis enim eas tundere & terendo in tenuissimum puluerem redigere necesse est, Is immissus in cucurbitam vitream, quæ protra-

ctum

ctum collum habeat & tanquam longam proboscidem exacte, ne quid expiret, Hermetis sigillo obserandã, in diplomate per octo decémve dies finitur, dum per mediũ vitrum quandam conquirat substantiæ macerationẽ. Deinde proboscidis summo naso detruncato, collocanda transuersim cucurbita est in perforato amplo fictili in id adaptato, & tenui cinere vndique ad duos tréſve digitos aggesto operienda, & viuo carbone fumi experte desuper dato paulatim calfaciẽda, dum in aliud agglutinatum vas profluat oleum primum pallidum dein flauescens. Hac ratione Alchymistæ ex lachrymis, resinis, atque etiam metallis per humectationem oleum extrahunt purius & odoratius cum peculiari phlegmate, quod nec odore nec viribus oleo cedit. Sed ad id longo opus est tempore & maxima diligentia, atque in moderando attemperandóque igni dexteritate summa: & ad postremum pro impensa opera ex pulueris libra dimidia vix puri & sinceri olei vncia elici potest.

De infusione, elixatione & succorum extractione.

CAP. XI.

INFVSIO quòd caloris vi nihil dissipet, simplicium vires puras syncerásque transfert in liquorem: at non omnes, sed eas præcipue quæ in tenuiore sunt substantia: eas verò quæ in crassa ac terrena, non æquè validas. Purgandi etiam vim summam elicit, quum præsertim tenuis ac penetrans liquor fuerit, aut simplicium naturæ consentaneus. Rei autem infundendæ conuenientes liquores sunt multiplices, quorum præstantissimus est aqua vitæ, quæ tenuissima cùm sit, in omnes commissæ materiæ partes sese insinuans, concretum illius succum attenuat, incidit, colliquat, secúmq; rapit: ab hac deinde sunt vinum album ac tenue, aqua tũ simplex tum stillaticia tum in qua attenuantia simplicia sunt incocta, hydromeli, mel & oleum. In his quę maceratur materia exarefacta sit & aquoso humore destituta, expurgata, minutim concisa aut tusa, vt liquorem omni ex parte combibat. Tamdiu autem maceretur dũ contabescat, & sapore deprehendatur vim omnẽ suam exuisse: aut si multa variáque permiscueris, dum omnia fermentatione vnam eandámq; communem naturam sint adepta, quod ferè triduo fit. Liquor autem in quem eorum materia conijcitur vel tepidus sit, vel tepido loco asseruetur, vel insoletur, vt blandi caloris beneficio adiutus vim promptius exorbeat. Hac igitur ratione comparantur potiones catharticæ,

& aceti, vini, mellis atque olei complura factitia genera. Vinum autem vt commode fiat, ſtirpium materia quum viribus excellit legitur, & in vmbra ſiccatur: deinde in muſtum coniicitur dum deferueſcat, ac poſt duos treſve menſes quum iam vinum deferbuerit & fuerit defæcatum, tranſfunditur reconditúrque: nec ſi ſtirpium materia diutius macerari ſinatur, corruptionem ſubit, niſi vinum forte vapeſcat dolio nimium vacuato, aut non conuenienter obthurato. In vetuſtius etiam vinum macerata ſtirpium materia, non parum id efficax reddit. Quum autem vinum naturæ iucundum ſit ac familiare, quaſcunque vires acceperit, eas per omnia ſeſe inſinuans, promptè in ſingulas & abditiſſimas corporis partes diffundit atque impartit, éſtque optimum medicinæ vehiculum. Vis ei præcipua hyeme ad craſſos lentóſque humores, ad obſtructiones, ad morbos frigidos ac diuturnos, qui ſine febre fatigant: ad quæ quouis eſt ſyrupo vel medicato liquore præſtantius. Aceti, aut mellis aut olei conficiendi non admodum diſſimilis eſt ratio: de quibus ſeorſum particulatim trademus.

Liquor ſeu decoctum. Liquor in quo iam ſtirpes incoctæ ſint, quod & earum ius appellatur, non paruas earum vires elicit, & coctio ea quæ propriè elixatio dicitur, rerum facultatem atque ſpeciem à materia ſeiungit. Elixantur autem quorum vis & facultas cum quadam tenui ſubſtantiæ portione transfertur in liquorem, vt ligna, pulueres, radices, herbæ, germina, fructus, ſemina, flores. Lapides & metalla elixari nequeunt. Liquor verò, aut aqua ſimplex eſt, aut hydromeli, aut lactis ſerum, aut ſuccus, aut ſimile quippiam: raro vinum, quòd prompte aceſcat aut vapeſcat, rarius aqua ſtillaticia, quòd vis eius exoleſcat. Nõ igitur, vt quidam memoriæ prodidit, *Montanus.* ſimplex aqua omnium eliciendarum virium communis eſt materia, neque vt ea cum frigidis frigida eſt, ita cum calidis calida neque ſi ſeorſum diutius excoquitur (quod ille putat) incaleſcit, ſed frigida ſemper tametſi minus, perſiſtit. Itaq; calida tenuiáque medicamenta quorum vires integræ deſiderantur ad frigidos, craſſóſque humores attenuandos, aut lentos detergendos, aut ad expediendos veteres infarctus, ex hydromelite tenui coquenda ſunt, quòd eorum vim aqua ſimplex nimium obtundat: frigida verò, vt bilioſos feruentéſque humores ac febrium ardores validè reſtinguant, ex aqua coquenda, addita etiam ſub finem interdum aceti parte octaua, ſi cum refrigeratione extenuatio

quoque

quoque & penetratio expetitur. Facultas porrò quæ in tenui atque dissipabili est substantia, vt penetratio, extenuatio, apertio, resolutio, coctione pauca euocatur, multa disperditur: quæ verò in crassiore est materia, vt abstersio, adstrictio, repressio, incrassatio, non nisi coctione pleniore educi potest, altiùs enim demersa est. Quin & eorũ quæ coquuntur materia æstimanda, crassáne sit, dura, sicca atq; compacta, vt lignorum, radicum aridarum & seminũ: an è contrario. Cùm igitur singula selecta expurgatáq; fuerint, seorsum moderatè (vt suprà de infusione dixi) arefiant in vmbra, dũ aquosus humor fuerit absumptus. Ita enim vt odore atque sapore sic viribus efficaciora fient: dein quum coquenda erũt, quæ compactiora sunt & diutius coqui postulant, prima in tepidam aquam coniicienda sunt, deinde quę mediocriter, postremò quæ leuiùs: vt primùm ligna, deinde radices, semina, lignorum cortices ac fructus, postremò flores, qui non nisi macerari debent. Igne lentò qui tetri & alieni fumi sit expers, sensim ea serie coquantur, dum arida atque dura mollescant: cætera verò planè contabescant, & in liquorem vires suas odore saporéque noscendas singula deponant, quod nec, vt quidam putant, hora vna, nec vllo temporis certo spatio, sed vno periti artificis iudicio, definiri potest. Percocta omnia quinque sexve horis maceranda sunt in tepido liquore, & antequam penitus refrigescãt, excolandum est ius, atque in vsus recondendum. Vt autem virium quædam prodeat æquabilitas, nihilque cætera viribus aut sapore nimiopere superet & obtundat, simplicis vniuscuiusque vis atque sapor seorsum ante permistionem æstimandus obseruandúsque fuit. Moderatus tamen atque conueniés virium saporisque modus iuri impartietur, si recentes herbæ, radices, cortices, semináve, quibus præsertim vis sapórque validus inest, ex liquoris sextuplo pondere coquãtur ad dimidias, vt stirpium recentium vnciæ quatuor aut manipuli quinque, ex aquæ libris duabus dum libra vna supersit: aut aridæ ex octuplo liquore ad tertias, vt arefactarũ stirpium vnciæ quatuor ex aquæ vnciis duabus & triginta, dum vndecim vel duodecim restent. His enim quòd aridiores sint & humoris non parum combibant, ex copiosiore liquore, & quòd in sicca earum materia vis firmiùs inhærescat, diutius elixari par est. Et hęc quidem ad iulepi aut apozematis vsum: nam syrupis, quòd pluri melle & sacchαro condiantur, efficacius reddi decoctum oportet, & pa-

rem ferè mensuram relinqui iuris atque herbarum. Recens enim herbarum radicúmque materia ex quadruplo liquore coquitur, dum ad tertias redeat: sicca verò ex sextuplo liquore, dum ad quadrantem redeat: vt libra vna materiæ aridæ ex libris sex aquæ, dum sesquilibra supersit. Manipulorum is modus esto vt singuli paulo minus quàm singulas vncias pendeant. Ea igitur mediocritate nec crassum nec insuaue nimis ius fuerit, atque moderata dosi integras vires sortietur. Quanquam autem hæ communes sunt coquendi leges, sciendum tamen peculiariter est, quam simplex vnumquodque decoctionem ferre potest, vt vis integra elici possit: quorundam enim etiam si dura sint, vt asari, iridis, pyrethri & cyclamini vis coquendo perit: quorundam virentium & mollium manet, vt sennæ, maluæ, cichorij, buglossi: in id quidem simplicis cuiusque natura pernoscenda. Et hæc quidem ad quasuis potiones comparandas. Ad fomenta verò ex aliis etiam plerisque liquoribus stirpes coquuntur, vt ex lacte, si leniendus est dolor, ex oleo si quid emolliendum, ex aqua aluminosa si astringendum, è lixiuio si validè digerendum siccandúmque est.

Succus è viridi stirpe aut fructu expressus, vt illius ferè omnem substãtiam atque saporem, ita & summas vires obtinet. Exprimitur autem ex minutim concisis tusísque radicibus, herbis, floribus, atque seminibus, quæ tusa vtiliter sinuntur biduò aut triduò macerari: dein in linteum rarum coniecta, vel manibus, vel prælo, vel torculari subiguntur, dum succum profundant: alia quidem facile, vt quæ humida sunt & succulẽta, vt plerique fructus: alia difficilè, vt quæ exucca sunt & paucioris succi, vt thymus, polium, laurus, saluia, sampsuchus, & quorum lenta viscosáque est materia, vt buglossum, borrago, portulaca: ex his enim vix nisi ignis tepore liquatus succus prolicitur. Omnium efficacissimus est qui recens fit ac turbidus: qui autẽ iam inclaruit puriórque redditus est, licet gratior iucundiórque sit, vt tamen fæcem ita & facultatis portionem deposuit, neque vllius purgantis medicamenti quod defæcatum sit vis admodum valida deprehenditur. At nihilominus ad syrupos & potiones qui accommodabitur, expressus phialáque reconditus leniter insolari, aut tepido loco reponi debet dum vinorum ritu deferbuerit fæcémque deposuerit, & quicquid crassum inest subsideat. Ita deinde quicquid purius & clarius innatat, secretum in potiones confertur. Hac ratione comparatur li-

tur limonum succus, granatorum, & cotoneorum, pomorum, pyrorum, cerasiorum, oxyacanthæ & ribes, hi enim diutius sine coctura persistunt. Recentium quoque herbarum succi eadem possunt ratione elici. At plerumque protinus vt extracti sunt, in rem præsentem claresiunt, idque vel sæpius colo denso aut panno transmissi, vel ex oui candido scopulis agitati, vel leniter feruefacti, dum omnis crassior sordes ipsi candido tanquam visco adhærescat. Concreti porrò & obdurati succi plerique asseruātur in varios vsus, qui aut mox vt expressi sunt & colo transmissi lento igni coquuntur dum crassescant, vt sapa, defrutum, miua cydoniorum, robub ex ribes: aut insolantur concrescúntque in solidam formam, vt aloë, scammonium, elaterium, lycium, acacia, mororum succus.

Emulsio iunioribus dicta huc etiam pertineat. Ex fructibus enim & quibusdam seminibus contusis elicitur, quæ quòd succi minimum fundant & ne attritu pinguescant, inter conterendum liquore asperguntur, qui deinde simpliciū viribus perfusus colatur & exprimitur, hac ferè ratione: ℞ amygdalarum dul. expurgatarum vncias duas quatuor seminum frigidorum maiorum recentium & mundatorum an. drachmas duas, seminis lactucæ & papaueris albi an. drachmam vnam, pariter omnia terantur in mortario marmoreo, affusâ sensim libra vna aquæ coctæ quæ iam refrixerit, aut aquæ decoctionis hordei vel glycyrrhizæ. Huic quidem non parua vis est ad refrigerandum, ad renum ardores extinguendos & ad leniendam vrinæ acrimoniam. Ad pectoris quoque & pulmonum vitia conteruntur pinei nuclei, pistacia aut strobili: nonnunquam & syrupus aliquis permiscetur leniens atque refrigerans.

De iulepo, apozemate & syrupo. CAP. XII.

POTIONVM formæ ad simplicem intemperiem, & ad corporis vel humorum præparationē & ad alios plerosque vsus, tres nunc præcipuæ vsurpari solēt, iulepus, apozema & syrupus. Iulepū iuniores Græci iulapium appellāt, idque è quouis liquore stillaticio, aut succo defæcato addito mellis sacchari've triplo conficiunt, coquúntque sensim expumando dū toto ferè liquore absumpto mellis cōsistentia fiat. Nunc verò simplicior fit atq; liquidior, quódq; simplex fit ab apozemate, quòd liquidus à syrupo distat. Accōmodatur autem is præcipuè intemperiei corrigendæ, leniendæ siti & compescendo atque frenando humoris ardo-

ri, & malignitati frangendæ. Fit proinde vel è cardiaco liquore stillaticio, vel e puro defæcatóque succo, vt limonum aut granatorũ, vel e iure vnius paucorúmve simplicium, cui mellis saccharive quadrans permiscetur, leniterque coquitur, ac deinde clarefit, & condîtur aromate, vt citra aquæ vlliúsve liquoris permistionem, omnino iucũda fiat potio. Interdũ etiã nulla ignis vi ex his fit quę coqui non possunt, vt ex aquis stillaticiis, & succo limonũ: quæ omnia sacch=ro expurgato affusa, colo denso subinde transiguntur. Ferè autẽ sacchari quadrans aut sextans inditur, cinamomi verò ad vnamquamque dosim scriptuli dimidium. Est & alia iulepi ratio cùm hyeme, aut in virentium herbarum penuria, quiuis syrupus duplo aut interdum quadruplo stillaticij alteriúsve puri liquoris diluitur, nullo ignis beneficio.

Apozema æquè ac iulepus liquidum est, sed ex complurium simplicium decocto compositum, quæ in multos variósque vsus accommodantur: atque id ferè ad tres quatuórve doses instituitur. Id autem quoniam ferè iulepo insuauis est, rarò in eosdem vsus destinatur, sed maximè in humorũ attenuationem, atque detersionẽ, in corporis præparationem, & in reliquiarum expulsionem. Olim quidem veteres modò virentes, modò aridas herbas mulsæ incoquebant, propinabántque ius colo transmissum: hyeme verò earum pollinẽ tenuissimum mulsæ inspergebant: hæcq; vice erant apozematis. Nunc verò decoctarum stirpium ius assumitur ea quam suprà dixi ratione, in quod sacchari aut mellis aut cuiusuis syrupi quadrans, si non admodum insuaue, aut triens si insuauius est, soluitur: rursúmque leniter & parcè coquitur aut solùm calefit vt clarificetur & aromate condiatur ea dosi quam nunc in iulepo dixi. Hæ quidem potiones in rem præsentem vsurpari solent. Solet exigendis quoque humoribus præparatis è simplici apozemate catharticum ex tempore fieri, incoctis scilicet in eo aut dilutis medicamentis purgantibus. Syrupus quòd in herbarum penuria recondatur, asseruetúrque diutius, crassiore fit consistẽtia, in eos præcipuè vsus in quos & apozema, quanquam plerumque iulepi etiam commoditatem habet. Ex iis cõparatur quę vix hyeme suppetunt nobis, aut quę æstate non facile sit aut promptum, cùm necessitas postulat, ex variis locis tam multa congerere. Fit haud secus ac apozema, è stirpiũ succo, vel ex earũ coctarum iure, in quod adhuc tepidũ pro libris ternis singula ouorũ candida iniicies,

diúque

diúque scopulis agitabis dum sordes omnis spumæ adhærescat. Deinde in idipsum mellis sacharíve par pondus dissolue, & rursum coque dũ feruendo sepositáq; spumæ portione, sub hac detectus humor clarus appareat. Tũ denuò coletur & leuiter exprimatur reddatúrq; igni lento, dum percoctus sit in syrupi consistentiam, & in singulis libris binæ duntaxat liquoris vnciæ supersint. Quum tamen ius ipsum ex admixtis fructibus, vt ex prunis, ficubus, myxariis, zyziphis, aut ex quibusdã mucosis seminibus, vt althææ, cydiniorum, aut psyllij, aut ex tragachanto vel gummi Arabico crassum lentúmq; euaserit, vt conuenienter coletur, mellis saccharíve minus indêdum est. Accuratius is clarificatur vt diutius asseruetur, nec putrescat facilè, percoquitúrque in mellis consistentiã, ac dum extracta guttula atq; refrigerata, nõ amplius perfluat, & diluti mellis crassitudine induresćat. Quoniã autem plus sacchari quàm apozema habet, liquorísque minimum & vix sextãtem retinet, vt valida integráque eius facultas transferatur in saccharum, ius, vt suprà dixi, meracius atque efficacius assumendum est. Omnium autem validissimi sunt ij syrupi qui è defæcatis expurgatísque fructuum succis comparantur, in quos par quoque sacchari modus additur, expurgantur coquuntúrque vt superiores. Aut si fortè succi vis coctione nimia disperditur in sacchari iam expurgati & perfectè cocti libra vna, succi crudi & residẽtia defæcati selibra sensim dissoluatur atque coquatur. Si metuitur ne hic syrupus ob succi cruditatẽ situm cõtrahat, insoletur dies aliquot. Hi enim si vel blando igne, vel diplomate lentè ac sensim coquãtur, tota & integra succi vis transferetur in saccharum: ex melle confectus syrupus quia diutius asseruatur, minus neque ad consistentiam coquẽdus est: is quoq; magis incidit ac detergit. Ex saccharo autem suauior, sed non æquè efficax: percoquẽdus is est, at ferè tandem candefit, quod tamen vitium præcauetur, si mellis quadrans permisceatur saccharo. Harum compositionum formulas hîc nullas descripsimus, quòd multæ posthac omnísque generis passim occurrant.

De clystere & balano. CAP. XIII.

CLYSTER siue clysmus est alui & intestinorum diluuium atque perfusio siphone in podicem indita. In varios is vsus comparatur, ad molliendas fæces obduratas, & intestina oblinenda, ad flatus dissipandos, ad expultricem vim proritandam, ad crassos & pituitosos humores deter-

gendos qui intestinis adhærescunt, ad humores è locis distantioribus euocandos, ad compescendos dolores, ad coërcendam aluum & corroboranda intestina, ad naturales vires instaurandas. Constat ferè clyster omnis ex libra vna iuris vel cuiusuis liquoris, in qua sextãs, aut quod summum sit quadrans medicamentorum diluatur cum olei quadrante. Pueris aut pusillis infrà subsistitur, grandioribus supra transcenditur ad sesquilibram, simili cæterorũ ratione seruata. Omnium primus atque simplicissimus ex hydromelitis libra vna, olei quadrante & salis drachmis duabus constabat: deinde verò compositiores redditi sunt. Qui emolliens dicitur, ex iure fit coctarum herbarum emollientium, vt radicis althææ & liliorum, maluæ, helxinę, violæ, mercurialis, acanthi, seminis lini, althææ & fœnigræci, ficuum, in quo soluta sint interior pulpa cassiæ, mel violatum, butyrũ salis expers, oleum simplex aut violatum. Interdum ex oleo simplici tepefacto, vel ex oleo & butyro, additis mucilaginibus vt prorsus intestina oblinat. Ad flatus dissipandos cõfert ius origani, calaminthæ, rutæ, chamæmeli, anethi, cum semine anisi, carui, cumini, feniculi & cum baccis lauri, quo dissoluatur mel antho satum, confectio è baccis lauri, cum oleo rutæ, lauri aut chamæmeli. In eundem vsum fit ex oleo nucum puro, vel addito vino Cretensi. Proritabitur expultrix facultas, si salis communis drachmæ duæ, vel salis gemmei drachma semis liquefiat, vel hiera simplex, vel composita, vel diaphænicum, vel confectio Hamech, vel aliquid ex his quæ potenter stimulant. Detergens ex hordeo, furfure, rosis, plantagine, absynthio, beta, agrimonio, centaurio minore & contritis lupinis, admista hiera & melle rosato. Euocabuntur quoque humores è superioribus sedibus, si istis pulpa colocynthidos ad duas tresve drachmas incoquatur: aut tantundem dissoluatur pilularum cocciarum, aut quoduis acrius medicamentum, quandoquidem diutius intestinis obhærens, viscera reliquúmque corpus vi sua conturbare expurgaréque potest. Cùm dolores leniendi sunt, melilotus, chamæmelum, semen lini & althææ, aliáq; anodyna coquuntur in lacte, adduntúrque vitelli ouorum duorum. Aut si doloris causa perspecta est, induntur quæ illam summoueant, vt exin dolor mitescat. Si concitatior aluus, cohiberi adstringiq́ue debet & intestinum corroborari, cõuenient rosæ rubræ, plantago, portulaca, sanguinaria, tapsus, cauda equina, additis granis myrti & cupressi nucibus: in quo-

in quorum iure interdum mastiche, bolus armena, sanguis draconis, amylum, farina fabarum, aliáque eiusmodi quæ quandam pultis speciem exhibent, permiscentur sine oleo. Recreantur porrò intestina, si iusculo capi carnisve alterius benè succulento, aut vino rubro generoso subausteero proluantur: exinanita quippe auidius hæc plerumque retinent, & in corporis commoditatem referunt.

Balanorum seu glandium vsus est ad proritandam vim intestinorũ excretricem, cũ enim subditus vix supra sphyncterem musculum ascendat, hunc solùm acrimonia stimulat, & desidendi cupiditatem infert. Fit autem teres & oblongus quatuor sexve digitos: infantibus betæ vel mercurialis cauliculus, melle vel butyro salso oblitus pro glande est: quemadmodũ & sapo albus in eam coaptatus formam. Cæteris mel coctione incrassescens, & in eam quam dixi formam redactum: cui si acrior desideratur, salis vulgaris drachma dimidia, vel gemmei scrupulus dimidius, vel pulueris hieræ scrupuli duo, vel pulpæ colocyntidos pulueratę scrupulus vnus inspergitur. Frequentior porrò balani vsus sæpè hæmorrhoidas, interdum vlcera & condylomata proritat. Quocirca non solùm ad aluum ciendam, sed ad hæmorrhoidas quoque reserandas aut sistendas, & ad tenasmum ex idonea fingitur materia.

De potione purgatoria. CAP. XIIII.

CATHARTICA potio quòd latiùs sese diffundat subeátque tenues venas, ad humores quoslibet expurgandos efficacior est bolo, pilulis & quauis solidiore forma: & pilullarum drachma vna liquore soluta, nõ minus purgabit quàm duriorũ duæ. At verò quod medicamentum vel acrimonię, vel malignitatis est particeps, liquidũ id magis quã solidum partes principes ferit atq; vellicat. Purgãtis potionis dosis rarò excedit tres vncias, ne copia ventriculũ subuertat. Fit autẽ interdũ ex simpliciũ purgantium infusione, vt cùm reibarbari drachma vna & semis, agar. trochiscati drachma vna, & drachma dimidia cinamomi electi macerẽtur in hydromelite, aut in aquis stillaticiis betonicę & endiuiæ, & in expresso diluuntur sex drachmæ syrupi capill. ven. Interdũ ex iure coctorũ fit purgantiũ, vt quum polypodij quercini, seminis carthami, radicis petroselini, vuarum passarũ expurgatarum an. ℨ ij. foliorũ sennæ emundatorum ℨ iij. epithymi ℨ j. decoquuntur in vnã dosim, addendo sub coctură finem cinamomi ℨ ß. & in expresso diluuntur sy-

rupi de scolopendrio ℥ vj. fitque potio. Interdum mixturâ quadam iunguntur decoctum & infusum, vt si ad varios expurgandos humores præscribas, ℞. Endiuiæ, lupuli, betonicæ, buglossi an. m. ß, foliorum sennæ emundatorum ʒ iij. fiet decoctio ad ℥ iij. in qua colata infunde rheibarbari lecti ʒ j ß. agarici trochiscati ʒ j. cinamomi ʒ ß. in expresio dissolue syrupi violati vel capilli veneris ℥ vj. fiat potio. hac quoque formula apozemata fiunt in plures doses, atque syrupi in varios atque multiplices vsus conseruãdi. Interdum verò ipsa purgantiũ materia vel in tenuem pollinem redacta, vel ab antidotis accepta, aquis stillaticiis alióve liquore diluitur: vt cùm rheibarbari drachmæ duæ pulueratæ dãtur ex aqua rosarum & syrupo rosato ad dysenteriam: aut pulueris hierę simplicis vncia semis ex hydromelite, aut catholici drachmæ decem ex decocto hordei, aut diaphœnici semuncia ex iure radicum cichorij, oxalidis, petroselini & polypodij. Purgantiũ porrò aliæ quædam solidiores formæ sunt, bolus vt qui fit ex drachmis decem pulpæ cassiæ cum saccharo vel cum puluere Ducis, & qui ex catholico vel ex diapruno. Electarium quoque solidiore forma, vt quod è succo rosarum est, & diacarthami, & quæcunque ad horum imitationem solent in rem præsentem præscribi. Pilullæ his solidiores existunt, quarum varia genera, & conficiendarum rationem posthac exponemus.

De solidioribus formis, ac primùm de puluere.

CAP. XV.

SOLIDIORES formæ præcipuam è medicamentorum puluere nanciscuntur materiam, qui vt rei necessitas postulat, varie in illas coaptatur. De eo igitur tãquam basi in primis dicendum. In puluerem teruntur quę aut natura duriora sunt, aut prorsus exaruerunt, vt quędam radices, complura semina, herbarum folia, surculi, flores, plurimáque aromatum genera. Hæc igitur mortario teri possunt, alia quidem tenuissimè & in exquisitissimum læuorem, quorum nempe vis & facultas in substantia non admodum tenui posita est, & quæ altiùs penetrare desideramus: alia verò crassiusculè & minus accuratè, vt flores & aromata, quorũ nimis attenuatorũ vis facile disperditur. Aluta itaque tegẽdum mortarium, ne pars tenuissima attritu euolet atque vanescat in auras: néve acrimonia astantes feriat offendátque, vt ferè fit in thapsia & euphorbio. Si tenuissimus puluis expetitur, denso cribro cernendus est, ac subindè mortario

redden-

reddendus dum totus traiici poſſit, ac demum ſedulò recõdendus. Quæ multò ſunt duriora, vt corallium, margaritæ & alia complura tum lapidum tum metallorũ genera, quæ præſertim in collyria vſurpari ſolent, mortario primũ craſſiuſcule trita, marmori deinde vel porphyrio ſolidiſſimo inducuntur, & laborioſe læuigantur dum nihil aſperum aut durum ſubſiſtat. Quę porrò minus dura ſunt aut arida, quia puluerari nequeunt, vt radices quædam & ſemina atq; fructus, ſeorſum pila contunduntur pilo mundo, deinde cernuntur & aliis permiſta ſiccioribus promiſcuè teruntur atque puluerantur. Amygdalæ, pinei nuclei, cucurbitæ, melonis & aliorum quorundam ſemina, quia trita pingueſcũt & tempore rancida euadunt, minutiſſime cõciduntur. Glutinoſa vt gummi ammoniacum, bdellium & myrrha, quòd minimè contundantur, vino, aceto, aut alio quouis liquore ſoluuntur & expurgantur. Hæc igitur aut ſeorſum ſingula, aut confuſa puluerantur, ſed quadam ſerie, primúmque duriſſima, poſtremò tenerrima. Pulueres tum cardiaci tum corroborantes, ampulla vitrea reconduntur in vſus: quibus nunquam pinguia ſemina, vt quæ diuturnitate ranceſcant immiſcenda ſunt, ſed quum apparabitur electarium illa poſtulans, tum recentia addentur opportunè.

Pulueres ad varios accommodantur affectus, non ſolùm ad venena & vulnera aut ad vires corroborandas, aut ad iuuandam concoctionem, ſed præterea ad ſiſtendas deſtillationes, ad aluum vel cohibendam vel ſubducendam. Is ſi non admodum inſuauis eſt, purus datur: ſin inſuauis, addito ſacchari triplo aut quadruplo. Extrinſecus quoque in varios vſus pulueres tũ capiti tũ aliis partibus inſpergi ſolent.

Paſtilli quos τροχίσκους & κυκλίσκους ſeu orbiculos complanatos Græci dixerunt, ex pulueribus quoque ac plerumque ex metallicis fiunt. Arida quippe medicamenta diligẽter contrita, humore aliquo non pingui iunguntur excipiũtúrque dum coëant, vt liquore ſtillaticio, vino, aceto, herbarum ſuccis, aut quadam mucilagine. Humore abſorpto concinnantur formulę orbiculares lupinorum ſpecie, proptereáque ἀρτίσκοι Gręcis & nobis paſtilli ceu parui panes dicti, qui aut blandò igni exiccantur, aut ſenſim in vmbra exareſcunt reconduntúrque. Cùm vſus requirit, cõuenienti humore diluuntur, aut cerato molli, aut in alias coaptantur formas. Hoc tantùm diſtant à puluere, quòd huius ſoluti putent vires promptius diſſipari & vaneſcere, paſtilli verò

vtpotè solidioris atque compactioris, melius retineri & conseruari.

Antidoti non solùm aduersus venena, quæ vel per morsus, vel per cibos, vel per potiones, vel per inspiratum contactúmve inferuntur, sed aduersus viscerum interiorúmque partium affectus omnes, ad vires quoque corroborandas, & ad expurgandos humores dantur perinde ac pulueres: ex his enim fiunt vel melle vel passo exceptis. Mel optimum in fictilem patellam coniectum aquæ vel alterius liquoris quadrante diluitur, lensímque moderato igne coquitur atque despumatur, cúmque expurgatum planè fuerit, deponitur, & feruore sedato perductóque ad teporem qui immissum digitum admittat (nam calidius puluerum vim absorbet) in libras singulas ternæ confusorum puluerum vnciæ paulatim insperguntur, paulatimque ligneo pilo melli permiscentur, dum vbiq; substantiarum quædam sit æquabilitas. Cùm mixtura prorsus infrixit, eximitur & pyxide reconditur, nec liquida nimis nec solida, vt deinde mutua simplicium actione melior succedat fermentatio. Si amygdalæ, dactyli, aliíve fructus, aut saccharum etiam indendũ fuerit, aut cassiæ aut thamarindorũ pulpa, aut manna, minime debet istorum causa mellis pondus augeri. Et hæc conficiendæ antidoti summa est ratio, in qua simplicium vires integræ persistunt admodum efficaces, probéque fermentantur, & diutissimè conseruari possunt, huius innumera posthac exempla suppetent.

Electuarium formæ solidioris iuniores antidoti vice in laborantium gratiam substituerunt, idque saccharo concinnatum, sed commodo & effectu minori. Neque enim simplicium æque validæ vires manent, neq; par est fermẽtatio, neque conseruatio. Pulueres eadem ac in antidoto ratione triti cretique confunduntur: saccharum verò liquore stillaticio, aut quouis alio qui tamen acidus minimè sit (nunquã enim vel limonũ, vel mali punici succo, vel aceto solutum denuò obdurescit) igne diluitur, despumatur expurgatúrque, coquitur lentè supra syrupi crassitudinem, atque dum extracta guttula soliditatem prorsus adepta videatur. Tum demum aliquantùm refrigerato, paulatim puluis inspergitur, & accuratè pilo agitatur, confunditúrque cum æquabilis omnium sit vnitas. In singulas expurgati sacchari vncias, pulueris non admodum ingrati drachmas singulas: insuauis verò minus inspergũt. Exempta dein massa

ante-

antequam refrigeſcat menſæ inducitur, pilo dilatatur atque complanatur, & refrigerata diſcinditur in teſſellas vel quadratas vel quadrangulas vel rhomboïdeis, ponderis duarum triúmve drachmarum, quæ in ſacchari duritiem ſicceſcant. Quidam mixturæ adhuc calentis guttulas excutiunt quæ mox concreſcunt in orbiculos, vt in electuario cui manus Chriſti nomen indiderunt. *Rhomboïdeis.*

Pilullæ ex aridis quoque ſed minus laborioſè contritis medicamentis finguntur, quibus plerumque arefacti ſucci, & lachrymæ gummi accedunt. Omnia conuenienti pondere permiſta, humore excipiuntur non pingui quidem, ſed neque tenui vt paſtilli, lento tamen & glutinoſo, vt in maſſam iuncta aptius cohæreant, nec tempore exiccata maſſula dehiſcat, nec ſimplicium expiretur facultas. Humor igitur aut mel erit coctum & expurgatum, aut ſyrupus craſſiuſculus, aut lenta quædam mucilago ex idoneo ſucco vel liquore cōparata. At nihilominus ſi vel lacrymas, vel gummi, vel ſuccos, vt aloën, ſcammonium, ſagapenum, ammoniacum, tragacanthum compoſitio habeat, tenui quouis liquore cogi ſatis ea poterit. Ac primum quidem gummi aut lacrymæ expurgatæ ſubiguntur pilo calido dum molleſcant, pulueres paulatim induntur, ac poſtremò liquoris affunditur quantum miſtura poſtulat. Molliuſcula ſit initiò, vt ſimplicium concurſione fermentatio proba fiat: exacto biduo aut triduo recondenda maſſa oleo amygdalino oblinatur, obuolutáque aluta vel tenui membrana referatur in pyxidem. *Catapotia.*

De medicamentorum formis, primùm de delinctu.

CAP. XVI.

ELLINCTVS, Græcis eclegma, thoracis deſtinatus affectibus, mediã ſortitur ſubſtantiam eámq; glutinoſam, ne præproperè elabatur in ventriculum, & media quaſi via ſubſiſtens atq; obhærens, thoraci pulmonibúſque impartiri poſſit. Fit igitur maximè ex fructibus, cuiuſmodi ſunt vuæ paſſæ, dactyli, ficus, myxaria, zyzipha, & ex ſuccis glycyrrhizæ, ſcyllæ, braſſicæ, praſij, hyſſopi, ex tragacantho, gummi arabico, ex ſemine cydoniorum, maluæ, melonum, cucumeris, citrulli, ex amygdalis, auellanis, ſtrobylis. Horum igitur contuſa cretáque impulſu materia, aut melle cocto, aut ſyrupo, aut mucilagine accommodata excipitur, dum mediam nacta craſſitudinẽ, mellis aut pultis modo delingi poſſit. Si qui præterea pulueres, vt cinamomi, zinziberis,

iridis, ari, dracuntij, aut diaireως aliorúmve electariorum induntur, pro eorum modo lentus liquor, qui omnia comprehendat augendus. Fit etiam linctus ex ipsis electariis & saccharo candefacto, aut penidiis, quæ in eam formam thoracico quodam syrupo soluuntur. Quocirca liquoris quantitas præscribi nulla potest, sed artificis committenda arbitrio.

De succis medicatis & conditis. CAP. XVII.

SVCCAGO, Græcis ἀποχύλισμα, & Arabibus robub appellata, succus est fructuũ herbarúmve expurgatus atque defæcatus, & ignis Solísve beneficio in duriusculã sapæ consistentiam percoctus. Hæc diu incorrupta seruari potest, & simplex appellatur: quæ autẽ mellis sacchariíve nonnihil in palati gratiam acceperit, composita. Ab vna triplex omninò substantia elicitur, vna quum in lebete coquitur, exprimitur, & quod expressum fuerit, denuò in duriusculã consistentiam recoquitur, hęc veteribus inusitata fuit. Altera quæ propriè sapa Latinis, σιραῖον & ἕψημα Græcis, & rob Arabibus appellatur, ex quàm recentissimo fit musto ad tertias cocto, quod & mellis crassitudinem superat, & tempore dierúmq; numero & saccharum candescit. Quòd si aliquantum tardetur, dum dulcore minimum deposito acrimoniæ nonnihil mustum conquirat, nunquam postea in sapam concrescet. Sed ex hoc ad dimidias aut etiam ad tertias cocto expumatóque, fiet quod veteres defrutum dixerunt, id etiam ex meraciore vino conficitur. Sic sanè & cotoneorum, & ribes, & baccarum oxyacanthæ, & cerasiorum, & pyrorum, & malorum & prunorum recens succus feruefactus concrescet in sapalem crassitudinem, quæ aut simplex fiet, aut addito saccharo composita. Herbarum & fructuum expressi succi in alios, vt supra dixi, vel siccantur vel reconduntur vsus.

Condiuntur fructus aut saccharo, aut melle, aut permistis ambobus: exigui quidem vt cerasia, pruna, baccæ ribes & oxyacanthæ, integri: maiores vt mala, pyra, cydonia, persica, citrea, iuglandes virides consecti & foris intúsque purgati. Saccharum aqua solutum clarificatur & percoquitur, túmque humidiores fructus, vt cerasia, corna, pruna, persica, baccæ ribes atque oxyacanthæ immerguntur coquuntúrque leniter, donec absumpto fructuum humore saccharum in priorem redeat consistentiam. Fructus verò duriores, vt cotonea, iuglandes virides, citrea, pyra & mala,

intus forisque purgati atque secti elixantur donec tenerescant, deinde eximuntur & demadescunt: in hac eorum aqua saccharum dissoluitur, clarificatur & percoquitur: huic dein fructus redduntur & recoquuntur, dum reliquo humore absorpto, syrupi consistentia fiat. Amariores fructus vt iuglandes, citreorum & aranciorũ cortices, nouem circiter dies tenui lixiuio quotidie mutando macerantur, exin aqua coquuntur dum mollescant, condiuntúrque ea quam dixi ratione. Haud secus radices vt eryngij & satyrij, acori & zinziberis, herbæ quoque vt menta, lactuca, earúmque tenuiores cauliculi condiri solent. Hæc porrò saccharo imbuta ac bene saturata eximuntur, & sole vel igne lento exiccantur, vt condîta sicca euadant, quæ plerosque magis quàm liquida iuuant.

Condiendorum florum diuersa est ratio: puluerato enim duntaxat immerguntur saccharo, vt conseruari possint, quæ proinde conditura neotericis conserua nuncupatur. Quòd enim florũ vis coctione facile dispereat, non igni coqui, sed duntaxat insolari debent. Flores igitur vt rosarũ, violarum, buglossi vtriusque, nymphex, genistæ, cichorij, aranciorũ, persicorũ, betonicæ, saluiæ, hyssopi, pæoniæ, rosinarini, calendulæ, exemptis superuacuis demetuntur summo vigore. Hos dein alij integros, simúlque sacharum duplo pondere pulueratum in vitreato vase inuicem insternunt, insolántq; vnum, duos, trésve menses pro florum tenuitate & natura. Alij recentes flores laboriose conterunt, & sacchari duplũ triplúmve pondus addunt, exquisitè illa permiscent, recondunt & insolant, vt sensim nulla virium aut odoris dissipatione fermentatio fiat. Alij saccharum tenuissimè terunt, huic rosarum aliorúmve florum succum affundunt, ex iisque confusis pastillos, & figuræ cuiuslùis panes confingunt, quos linteo obductos insolant, dum planè exaruerint. Hos bene recôditos conseruant in annum, ad quosuis vsus multò cæteris præstantiores. Quidam flores integros duplo triplóve primario saccharo liquato & adhuc calente immergunt & perfectè commiscent, dein vbi refrixit misturam pyxidibus recondunt & insolant.

Condîtum compositum quale iuniores plerique in rem præsentem præscribendum duxerunt, mixtura quædam est apposita ex simplici condîto aut conserua, & ex quodam electario aut puluere corroborante, quibus tandem conueniens sacchari modus adiicitur. Temperandorum lex

quidem nulla, sed vtilitati iungenda est commoditas. Raro tamen conseruarum vncia, pluſquam puluerum drachmã admittit: vt in cardiaco quod habet conditurae bug'ossi, nymphaeae & rosarũ, corticis citri conditi an. vnciam dimidiam, pulueris electarij diambrae, de gemmis & diamargariton frigidi an. scrupulum dimidiũ, ossis è corde cerui, seminis citrei & cardui benedicti, radicũ tunicis & tormentillae an. scrupulum vnum, iecoris vnicornis grana octo, folia auri minutim concisa sex numero, sacchari albi quantum satis esse videbitur ad conditi formã. Huc quadã rerum affinitate pertinere videtur mixtura quae neotericis est pasta regia, Mesuae electarium regiũ. Ex his ea maximè conficitur quae pectoris pulmonisq; vitiis, & extenuatis succurrunt: cuiusmodi est quae continet, amygdalarũ dulcium cortice liberatarũ ℥ j. strobilorum, pistaciorum recentium & expurgatorum an. vnciã dimidiã, pulpae dactylorum, myxariorum & vuarum passarum an. drachmas sex, gummi tragacanthi & Arabici an. drachmam vnam, amyli vncias duas, pulpae capi elixi vncias quatuor: fructus omnes aqua rosata aliquandiu macerati cum caeteris tundantur, & saccharo modo conuenienti paulatim insperso omnia subigantur in massam, ex qua boli aut panes dulciarij fiant cuiuuis figurae, sensim exiccandi, & auri foliis obducendi. Adduntur interdum quatuor seminum frigidorum maiorum cortice expurgatorum, seminis papaueris albi & sesamini, an. drachmae duae: interdum cinamomi drachmae tres aut semuncia: interdum ambrae aut musci sex octóve grana. Quae ex quibusdã horum massa simplicior conficitur, si diligenter subacta in panes aut placentulas concinnetur furnóque leniter coquatur, fiet qui Massae panis aut Marci panis à iunioribus est appellatus. Et hae quidem praecipuae sunt sumendarum compositionum formulae, quae nunc vsurpari solent: deinceps quę foris admouentur tradendum.

De externorum medicamentorum formulis ac primùm de humidis. CAP. XVIII.

IN externis medicamentis prima sint humida fométa, quę vt variis partibus & in varios coaptãtur vsus, ita & ex varia constãt materia. Alia dolores leniunt, alia laxant atque emolliunt, alia adstringunt, alia siccant ac dissipant alia partes corroborant. Sua auté est cuiuiq; affectus & partis apta peculiarisq; materia. Hęc non aliter quam suprà dixi, ex cõuenienti idoneóq; liquore coquitur, aliàs ex aqua simplici,

plici, cui interdum sub finem vinum vel acetum sit adiectum, aliàs ex lacte, aliàs ex lixiuio, aliàs ex ferrariorum aqua. Modus & quantitas tum simplicium tum liquoris, partis fouendæ magnitudini & situi accommodetur. Itaque ad caput siccandum atque corroborandum, & ad eius destillationes sistendas, lotio fotúsque fiet ex cephalicis stirpibus, tenui lixiuio incoctis, addito interdum vino, interdum sale aut alumine. Ad lateris dolores finiendos, ex mollientibus, anodynis & leniter discutientibus, aqua incoctis, affuso interdum vini albi quadrante. Ad ventriculi dolores & eius concoctionem iuuandam, ex stomachicis, vino rubro adstringente & aqua percoctis. Ad iecoris lienísque tumores & veteres infarctus, ex mollientibus & attenuantibus, quibus & adstrictio lenis ad partium robur accedat, nunc vino albo, nunc aceto sub finem imposito. Ad nephritidem laxantibus & anodynis, aqua simplici vel hydromelite incoctis fouendum. Vtero his quæ tum affectui, tum parti conuenient, modò fotu, modò vapore succurritur. Fotus porrò parti affectæ per filtrum, vel per spõgiam inducitur, quæ eo ipso iure calente imbuta, ac deinde expressa sit, aut per vesicam, aut per lagenam eiusdem iuris plenam. Quum amplior est pars, quàm vt fotu vllo tegi tota possit, insessus aptandus est, constans copiosiore decocto, in quod pars tota affecta immergi possit: non alia is quàm fomentum ratione comparatur: particulatim autem mirè conducit tibiarum atque coxendicum doloribus: vteri affectibus mensibúsque ciendis, colicis, iliacis, præsertímque nephriticis doloribus. In hunc quippè laborantes partes omnes demersæ, plurimum leuantur nulla reliqui corporis perturbatione.

Balneum verò vt totius est corporis, ita & eius tum interioribus tum externis confert affectibus. Quod moderatè frigidum est, aut egelidum, aut nondum tepidum, calidiores viscerum intemperies emendat, quibus plerumque corpus vniuersum absumitur atque marcescit: corporis summa refrigerat, itémque densat, sudores coërcet, nec tenuem substantiam dissipari sinit. Tepidum quo diutius sine manifesto calore corpus madescat, insitum calorem suscitat & auget, hunc cum optimo succo & alimento in corporis summa euocat, omnia humectat ac modicè refrigerat, extenuata implet, habitúmque meliorem procurat, nec quicquã sudore halitúve digerit: quæ omnia confert, nulla

corporis, humorũ, aut spirituum perturbatione. Quòd porrò calidius fuerit, corpus calfacit, rigidis perfrigeratísq; neruis atque musculis opitulatur, humores crassos attenuat, concretos diluit, colliquat, fluxiléſq; reddit, interiora quoque sed maximè cutis spiracula laxat, sudores ciet, multáque dissipat è corpore, hácque ratione ex accidenti siccat. Simul verò his est incommodis molestum, fluxiones si quę sunt in partes imbecilles auget, spiritus incendit, corpus vehementer exagitat, adeò vt si vel plethoricum vel impurum fuerit, morbo promptè tentetur. Atque balneum eiusmodi simplex esto. Compositum verò vt fomentum variam simplicium materiam pro affectus symptomatísve natura continet.

Epithema aliter quàm olim nunc plerique vsurpant, éstque tum viribus tum formula à fomento diuersum: id similiter parti cuipiam admouetur feréque principi, quam vel ab intemperie, vel ab insiliente malignitate vindicare, vel corroborare consilium est. Id cordi & iecori peculiare est. Concinnatur ex aquis stillaticiis aliisve liquoribus, & binis vnciis singulæ accommodatorum puluerum drachmæ dissolutæ permiscentur, mixtura deinde tepefacta per spongiã tenuem vel per pannum mundum imbutum expressumq; parti inducitur. Nonnunquam pulueres aliáque simplicia sacculo includuntur, qui tepentibus aquis inspersus imponitur. Vt ad iecur calidum & imbecillum id confert, in quo sunt aquarum stillaticiarum endiuię, cichorij, portulacę, rosarum, plantaginis an. ℥ ij. aceti ℥ j. ʃs. in quibus soluantur rosarum rubrarum, cimarum absynthij, trium santalorum, cyperi, schœnanthi, trochiscorum è camphora singulorum pulueratorum ʒ j fiat epithema. Cordi verò muniendo atque corroborando superponatur quod habet aquarum buglossi, boraginis, rosarũ, cardui benedicti & scabiosæ, vini albi odorati an. ℥ ij. in quibus soluantur foliorum melissæ & pimpinellæ, grani tinctorij, xyloaloës, corticis citri sicci, radicum dictamni & tormentillæ an. ʒ i. caryophyllorũ ʒ. ʃs. croci ℈ j. fiat epithema. Si pulueres sacculo libet comprehendere, crassiusculè terantur ac duplo ferè pondere. Sacculos eosipsos citra vllius humoris perfusionem nonnunquam partibus inducunt, sed vsu minore.

Mucilago ad humectandum, molliendum & leniendum dolorem in primis efficax, tum sola tum illitui iuncta. Elici autem ea solet ex plerisque seminibus, vt cydoniorum, al-

thææ,

thææ,maluæ, psyllij, lini, fænigræci, quæ aliquantum tusa aut incisa in liquore aut stillaticio aut alio qui ad rem conducat macerantur:hic tepefactus vel feruefactus dum totus lenti cuiusdam mucoris speciem induat, linteo colatur & exprimitur. Singulis autem aquæ vnciis singulæ seminum drachmæ satis sunt. Sic cydoniorum & psyllij contusa semina,in aquis solani & plantaginis macerantur ad erysipelata & quasvis inflammationes. Sic ad molliendum althææ & lini mucilago elicitur ex iure ficuum, & fænigræci mucus ex aqua chamæmeli aut saluiæ aut ex hydromelite, cùm quid leniter resolui postulat.

De oleo, cerato, Vnguento. CAP. XIX.

OLEI genus statuendum duplex, vnum simplex, mistum alterum. Simplex fit aut pressu aut destillatione. Pressu ex fructibus,baccis aut seminibus oleagineis,quę mortario tusa, & aquæ calidæ vapore tepefacta, sacculóq; inducta, torculari premuntur dum purum emanet oleum. Ita quidem ex amygdalis dulcibus & amaris, pistaciis,strobylis,nucibus auellanis & iuglãdibus, atque etiam ex baccis lauri,iuniperi & myrti,ex seminibus lini, canabis,ricini, cucurbitæ,cucumeris, papaueris & hyoscyami, denique ex vuarum acinis tritis, calfactis & torculari expressis oleum simplex elicitur. Destillatione verò ea quæ per descensum appellatur ex lignis, herbarum foliis arefactis, & olla comprehẽsis,vi ignis superpositi oleum in vas subiectum & agglutinatum profluit,quod ferè empyreuma redolet:qua ratione oleum eruitur è iunipero,tartaro & è lateribus quod philosophorum nuncupant. Elicitur & destillatione per ascensum dicta, quomodo suprà docui quintam essentiam iunioribus inuentam, è stirpium materia seiungi, præcipuámque earum vim cum odore atque peculiari sapore retinere. Mixtũ porrò oleum è simplici fit,in quod stirpium, fructuum, florũ & quorumuis simpliciũ materia mergitur: id deinde insolatur vel coquitur dum inditę materiæ vires prorsus hauserit, tum demum exprimitur atque recõditur. Sic oleũ fit rosatum,violatũ,melinum, rutaceum,vulpinũ, scorpionum, lumbricorum, aliáque generis huius cõplura. Simplex oleũ ex oliuis aut amygdalis expressum sumitur, omnis alienæ qualitatis expers, purissimum ac optimum, quod integrè ac purè eorũ quæ infundẽtur velut cõmunis quędã materia,vires excipiat. Hoc autẽ vt pulchrius synceriúsque euadat, & ne tempore pinguescens aut rancescens

sordescat, tetrúmque nanciscatur odorem, lauari in primis debet, vel aqua simplici, vel rosacea, blandeq; agitari, aqua subinde mutata dum prorsus albescat. In eo macerātur medicamenta quadrantis aut (vt vires erunt) sextantis pōdere. Si nō insolatu, sed coctione comparandum id est, cum medicamentorū materia humor quoque aliquis vt vinū, aqua simplex vel stillaticia, vel succus de recenti stirpe extractus affundatur, & eousque decoquantur dum humor omnis absumptus fuerit, & olei guttula igni data nō amplius crepitet, ne si asseruādum fuerit, putredine sitúve inquinetur. Humoris indendi modus quadrās ad oleum aut etiā triens esto: aut oleum sine humore duplici vase sensim coquatur, ne feruendo vstionis vel nidoris insuauitaté conquirat. Atque hæc & similia composita olea veteribus Græcis quidē μύρα, Latinis verò vnguenta ceu vnguinosa odoramenta appellantur. Vnde myropolæ & vnguentarij dicti qui aromatibus atque aliis odoratis rebus olea imbuunt ac spissant ad odoris gratiam. Ipsis siquidem eiusmodi odores conditi expetebantur, non ad fomenta solùm & cataplasmata, aut ad vlcera inunctionémve corporū, quibus vario vsu illinebantur, sed propter fragrantiam etiam & suauitatem odoris: quæ quidē nostris quoque & oleis & vnguentis quo ad fieri potest concilianda esset, sed ea in re medicorū imprimis dein & pharmacopœorū accusanda est incuria. Quinetiam simplex quoduis oleum si fragrabat vnguenti nomine dignabatur. Vnde laurinum vnguentum Galeno dictū: & Stacte perquàm odoratum & preciosum vnguentum per se efficere tradita Dioscoridi.

Embrocha non est vlla medicamenti compositio, sed vtendi quædam ratio: partis nempe cuiusuis irrigatio atque perfusio oleo facta, quod vel altè cadendo, vel blandè fricando intrò adigitur.

Illitum appellamus quod veteres ceratum mollius dixerunt: ex oleo & cera in id comparatum, vt olei vis atque facultas cuti diutius insideret. Oleum quippè permisto ceræ triente aut quadrante incrassatur. Sed vt temporis & cæli constitutio fuerit, ceræ plus minúsve indendū est, vt æstuoso cælo plus, rigido verò minus. Cera minutim concisa in oleum conijcitur, eáque liquantur simul vel igne lento, vel ne exustionem redoleat vase duplici: vix dum liquata igni substrahuntur, continenterque rudicula permiscentur dum coëant. His interdum adipes adduntur, & axungiæ, & mucila-

cilagines, quæ paulatim quoque refrigerando permiſcentur. Si nihilominus exuſtio metuitur, cera pilo calido ſubigenda eſt, adiecto adipe aut mucilagine, vt res poſtulat, ſenſimque affuſo oleo dum omnia in linimenti mollitudinem concreſcant. Hoc genere continentur quæ quòd fatigatis neruis affectíſque laſſitudine muſculis ſint vtilia, acopa Græci dixerunt: cuiuſmodi eſt quod habet, olei, ceræ an. ℥ ij. terebinthinæ ʒ ij. mellis ℥ ſs.

Vnguentum id iam appellant quod Græcis eſt ἔγχριστον, medicamentum quidem quod in cerato molli craſſiuſculam quandam materiam confuſam habet, vt idcircò ceratum craſſius appellari iure poſſit. Ea autem eſt herbarum arefactarum, aut metallorum, aut terrarum puluis tenuiſſimus, qui refrigeſcenti cerato inſpergitur, & ne quid grumoſum maneat, accuratè ſpatha permiſcetur. id cerato ſeu linimento aliquanto craſſius euadit. Mixturæ modus eſt vt oleum pulueris quadrantem, ceræ verò ſextantem contineat. Succi quum ex vſu erunt & gummi & reſinæ, ſicciores quidem vt pix, vt maſtiche, teruntur: humidiores verò vt terebinthina inſtillantur: mediæ vt ammoniacū & bdellium, aceto, vino, aut alio liquore ſolutæ induntur, ſiccanturque dum abſumpto humore moderata ſit vnguenti cōſiſtentia. Illitus aut vnguenti præſcribendi quantitas vix duas tranſcendit vncias, niſi affectæ partis amplitudo maiorem poſtulet.

Puls, cataplaſma ſeu malagma, emplaſtrum. CAP. XX.

PVLS ad demulcendum dolorem, ad molliendum, ad reſoluendum & ad cōcoquēdum, ex farinis fit liquore quodam ſolutis, & moderata coctione coactis. Nonnunquam & panis medulla farinarū vice ſubſtituitur: vt quum ad arthritidis dolorē panis mica lacte bubulo diluitur, coquitúrque adiectis ſub finem vitellis ouorū & croco. Nonnunquam mucilagines pro liquore ſunt, vt ſi in libra vna mucilaginis ſeminum althææ, lini & fænigræci, paulatim igne lento hordei farina inſpergatur, coquatúrq; cum ouorum vitellis & croco dum pultis forma exiſtat. Butyrū adipes & olea his inter coquendum continenter miſceri poſſunt, idque in varios vſus, & ne puls dum laboranti particulæ inſidebit, præproperè ſicceſcat.

Cataplaſma ad eoſdem ferè vſus atque puls accommodatur, media inter vnguentum & emplaſtrum quaſi ex amborum materia mixtum, conſiſtentia. Fit ex radicibus, her-

bis, floribus, surculis, coctis atque cõtusis dum abundè mollescant, adiectis dein farinis & oleis. Vnde non aliud cataplasma censeri debet, quàm quod veteres malagma dixerunt, cùm & ex his ipsis quæ dixi medicamentis malagma confici Celsus tradat. Itaque recentes radices, herbæ, flores, surculi, fructus, præsertímque caricæ coquuntur dum contabescant, cribro cernũtur, cretis adduntur & mucilagines, & farinæ, & adipes, & olea, rursúmque coquuntur dum in pultis aut concreti mellis crassamentum coëant. Hoc deinde cataplasma linteo aut stupæ canabinæ inducitur, & super integram cutim iniicitur. Omnium autem modus is esto, vt stirpium pars sit vna, farinarum semis, adipis aut olei quadrans. Si quæ semina, aut radices aridæ aut stirpes indendæ fuerint, pulueratæ substituentur pro farinis hac formula: ℞. Radicum althææ, liliorum & iridis an. ℥ ij. caricas sex numero, maluæ, violariæ, parietariæ, rutæ, absinthij, an. m. j. coquantur & cribrentur, deinde addendo florum chamæmeli & meliloti, seminis anisi & feniculi pulueratorum an. ℥ ß. farinæ hordei, lini & fænigræci an. ℥ j. axungiæ anseris, olei irini an. ℥ iij. coquantur in cataplasma.

Sinapismus tum qui cum axungia tum qui sine hac fit, in cataplasmatum est genere. Conficitur enim ex pulpæ ficuum & fermenti pari põdere, quibus seminis sinapis contusi quadrans concorporatur. Nonnunquam adduntur & farinæ & adipes, sed ea semper ratione, vt sinapi compositionis totius pars sit quarta, tametsi eius vis intendi remittíve ex causa potest.

Emplastro forma solidior inest, quoniam id non inditur in vlcera, sed parti superinducitur, iccirco maximè vt eam corroboret & exiccet, vel impactos ei humores digerat, interdum vt concoquat, rarò vt emolliat. Non enim emplastri substantia intrò se infert, sed foris insidens quæ subiecta sunt potiùs in se rapit & euocat. Præcipua eius materia aut lithargyrus est, aut cera, aut grummi aliquod, aut permista omnia, quibus tamẽ oleum aut adeps additur vt aptè cohæreant, nec partem cui inducantur inquinent, & quod ex his agglutinatis emplastrum fit, nõ adeò tenaciter parti adhærescat vt ægrè summoueri possit. Sic quod tetrapharmacum appellant ex oleo, cera, pice & resina coalescit. His lentis, glutinosis ac verè emplasticis, aridarum stirpium, aut metallorum creti pulueres plerumque indũtur, omniáque legitimè concorporantur. Primùm autem si cera

ra inditur,ea liquatur in oleo: si lithargyros,ea quoque ex oleo coquitur:si qui præterea insunt herbarum succi & liquores aut mucilagines,cum his pariter feruefiunt dum absumantur.Postea verò his permiscentur adipes,& resinę,& gummi, vt ammoniacum, bdellium, sagapenum aut pura aut liquore quodam velut aceto aut vino soluta:postremò terebinthina infunditur. His demum confusis & in legitimam temperaturam coctis,igne subducto pulueres paulatim insperguntur,agitantúrque spatha dum omnia in massam coëant.Ex hac manibus oleo perunctis subacta fingũtur magdaliæ, ac tum tenuissima quæque admiscentur, vt crocus humore solutus,moschus,ambra & cętera quæ ignis vim nullam sustinent. Magdaliæ ea sint consistentia quæ minimè manus inquinẽt,& lentam nihilominus solidámque emplastri nanciscantur formam, nec mollem,nec planè duram. Sic igitur singulorum in temperatione quantitas iu[illegible]io potius quàm legibus præscribenda: quam qui non obtinuerit, liquidis denuò vel siccis mallaxando adiunctis,aptam compositionis formam inducet.

Est porrò & alia simplicior emplastri species, cùm prætermissis lentis hisce & glutinosis, ceræ plusculum oleo liquatur,vt indendos pulueres comprehendat.Ceratum durius non autem emplastrum id iuniores appellant. In hoc oleum & cera pari sunt pondere: at nihilominus cùm æstas est aut recens pinguísq; cera,paulò minus sit olei: plus verò si vetus aridáque cera aut hyems fuerit.Si qui pulueres conueniant, hi detracta ceræ portione substituendi erunt.Et hoc quidem ceratum est durius. Vt autem emplastri forma existat, si quod gummi, aut terebinthina, aut adeps,aut medulla exigitur,minuendum est oleum.Si verò resina,pix,metallica, aridæ stirpes,aut alia quæuis exiccata atque puluerata inerunt,minus esto ceræ. Antequàm autem horum pulueres indantur, reliqua quæ in cerati compositionem venerant, coquantur dum bene coëant, & eousque dum exempta eorum portio, atque refrigerata legitimam emplastri consistentiam habere videatur, crassáque sit mediocriter & vt cera igni remollita sequax & quadamtenus glutinosa.

Iuniorum quorundam sedulitas formarum varietate capta, telas emplasticas inuenit, quæ pro partis affectæ magnitudine confectæ & impositæ,aliæ resoluunt,aliæ vlcerũ sordes expurgant, aliæ illa agglutinant & cicatrice obdu-

cunt, non in alios quàm emplastrum vsus aptæ. In emplastrum quod coquendo legitimam propè consistentiam sit assequutum, tela vetustate quodammodo iam attrita demergitur, emplastro conuenienter vtrinque imbuta atque infecta, extrahitur renditúrque, vt refrigerata obdurescat, ac tum demum obuoluta reconditur, vt quæ sic habet: olei, axungiæ porci, lithargyri, an ℔. j. ceræ nouæ, axungiæ arietis, picis nigræ tusæ an. ℔. ß. coquātur sensim, sub finem addendo colophoniæ puluerata vncias nouem, cerusæ vncias tres, quum idoneam substantiam compositio nacta fuerit, immergendum in eum, dum vtrinque infectum sit satis, atque vbi refrixerit recondendum.

De siccioribus medicamentorum formis. CAP. XXI.

PVLVIS ad externos affectus, siue è stirpibus & earū partibus, siue ex metallicis & terrenis petitur, non aliter quàm sumendus apparatur: quanquam interdum formæ quædam crassiusculum postulāt. Is in varias coaptatur formas, in sacculum, in scutum, frōtale, cucufam, suffitum. Sacculus pro fomento sicco est ad flatus dissipādos, ad dolores qui ex his orti fuerint demulcendos, ad refrigeratos artus, ad humores euocandos, & absorbendos, denique ad destillationes sistendas. Eiusmodi est qui continet milij ℔ ß. salis vulgaris ℥ iiij. baccarum lauri modicè cōtusarū ℥ ij. sem. anisi, fœniculi, carui & cumini, florum chamæmeli, comarum aneth, an ℥ j. integra nec tusa omnia sartagine torrefiant, & protinus recondantur in sacculum: calidus capiti, ventri, aut cuiuis parti affectæ inducatur, subinde mutetur dum optatum effectum præstiterit.

Scutum. Scuti forma ventriculo peculiaris est, in id maximè vt illius insitum calorem suscitet, concoctionem iuuet, illíque omninò robur addat. Arida materia crassiusculè teritur ad vnciam vnam vel sesquunciam, carptóque bombace excepta geminis linteis cōsuitur in scuti formam. Vt in eo quod habet rosarum rubrarum, mentæ, absinthij, saluiæ, sampsuchi, anethi an. ʒ ij caryophyllorum, nucis moschatæ, galangæ, schænanthi an. ʒ j. Redigantur in puluerē ex quo cum

Cucufa seu cucullus. bombace scutum concinnetur. Nō alia ratione cucufa minutim consuitur, ad frigidam capitis intemperiem, & ad dolores inde genitos, ad destillationem sistendam, modò eius forma capiti apta sit & conueniens. Pulueris modus duarū est vnciarum: vt qui recipit saluiæ, sampsuchi, rorismarini, stæchados, betonicæ, an. ʒ ij. corticis citri sicci, granorum

alckermes

alckermes an. ʒ j ß, piperis, cardamomi: caryophyllorum, nucis moschatæ an. ʒ j ß, referãtur omnia in cucufã. in eosdẽ vsus is quoq; puluis interdũ capillis inspergitur. Ex cardiacis vt ex melissa, floribus buglossi & rorismarini, ex semine ocymi, cardui benedicti, xyloaloë, macere, singulis põdere drachmæ vnius cum croci scrupulo sacculus intersuitur cordi aptus. Ex his præterea quæ capitis ardorẽ compescunt & somnum conciliant, vt ex rosarum, florum nymphææ, violarum, betonicæ, serpylli an. ʒ j, frontale concinnatur: quibus si conciliandus somnus erit, addentur lactucæ, papaueris albi & hyoscyami aut folia aut semina.

Suffitus & odoramenta ad spiritus reficiendos & cor exhilarandum, ab externáque malignitate vindicandum: ad crassam pulmonum pituitam & infarctus soluendos: ad siccandum roborandúmque cerebrum, eiúsque destillationes coërcendas ex conuenienti singulorum fiunt materia. Hæc trita aut prunis candentibus inspergitur, vt odoratum fumum expiret: aut aqua rosarum stillaticia vel alia odorata diluitur, quæ sensim igne incalescens, suauem halitum edat: aut in pilæ pomíve formam conglomerata, in odoris gratiam circunfertur. Ad siccandum corroborandúmque cerebrum efficacior est suffitus siccus, qualis ex styrace, ex succo cyrænaico, xyloaloe & caryophyllis: sistitur destillatio suffitu ex rosis, mastiche, vernice. Pulmones expurgat ex tussilagine, iride, thure, aut sulphure. Cordi halitus confert ex xyloaloe, caryophyllis, nuce moschata, calamo aromatico, styrace, benioin, ambra, moscho, quæ trita vt veterum thymiamata vel in pastillos referuntur, vel aqua rosarum vel lauendulæ vel florum aranciorum soluta, igni superponuntur.

Ex horum quibusdam pulueres fiunt odorati, ex his rursum ladano exceptis poma odorata, vt quod habet styracis aridæ ℥ ß, calami aromatici, benioini, rosarum rubrarum, maioranæ siccæ, radicis iridis florentiæ an. ʒ iij, macis, caryophyllorum an. ʒ ij, ambræ, moschi, an. ℈ ß, ladani purissimi quantum ad omnia concorporanda desideratur. Pilo malaxantur calido, affundendo sensim aquam rosarum, aut naphthæ, vel terebinthinę momentum vt tenacior massa fiat.

Sapo quoque horum permistione odoratus euadet, hac ratione, ℞ saponis albi (qui ex veruecis adipe, ex calce & sale constat) ℔ j. radicis iridis florentiæ ℥ j, mentæ, maiora-

næ,nucis moſchatæ, caryophyllorum an ℨ ij, aquæ lauendulæ quantum ſatis fuerit ad concorporandum.

Cypriæ quæ vocantur auiculæ eos ipſos pulueres habent,cum duplo aut triplo carbone è ſalice: ex his deinde vel ladano,vel terebinthina coactis iunctíſque effungũtur auicularum formæ, quæ citra flammam ignem facilè admittant,è quo fumus expiretur. Si pulueres cum cera ſubigantur,ex hac concinnatæ minutiores tedæ, quum incendentur,iucundum quoque halitum edent.

℞ carbonis ſalicis ℥ iij, ſtyracis, calaminthæ ℥ ij, beioin ℥ j, caryophyll. puluaratorum ℥ ſs, concorporentur cum gummi tragacanthæ,effingantúrque vel tedæ vel auiculæ.

Methodi Medendi libri quarti, Finis.

METHODI MEDENDI LIB. V.

DE VSITATA INTERIORVM medicamentorum materia.

PRAEFATIO.

DE ſimplicium medicamentorum viribus generatim quidem dixi,& qua ratione permiſceri illa componíque debeant. Nunc verò particulatim omnem eorum materiã perſequi,& in quaſdam facultatum claſſes digerere conſilium eſt, quæ ſummis affectuum generibus ex aduerſo reſpondent,vt vnicuique medicinam facturo ſtatim conſtet & in promptu ſit, quod remedium ad curationem tum interioris tum externi affectus proferat.In id autem non ſolas ſimplicium medicamentorum quæ in eodem ſunt genere, ſed & ſingulares ac proprias cuiuſque vires tum veterum tum noſtra obſeruatione cognitas recenſebo, vt ex vnoquoque genere quid ad quemuis affectum aptius conueniat accommodatúmque ſit, ſeligere liceat. Non enim quæcunque vno & eodem genere continentur vt attenuantia, prorſus ſimilia

ſibi

ſibi ſunt: ſed ſingula inſuper peculiares ſibi vires ſortiuntur, quibus ad hunc illúmve affectum magis conducãt, aut hanc potius quàm aliam partem iuuent. Vniuerſalis porrò interiorum affectuum curatio iis completur, quę partis cuiuſque intemperiem corrigunt, quæ humores emolliunt, attenuant, aut detergent, quæ corporis vias leniunt & aperiunt, in quibus poſita eſt omnis ad vacuationem præparatio: iis deinde quæ iam præparatos humores detrahunt & vacuant, quę vacuationis reliquias ex quauis particula eximunt, quæ prorſus expurgatas partes ab omni malignitate aut intemperiei labe vindicant, quæ illas tandem corroborant ac firmant. Poſt hęc verò non admodum diſſimili ſerie externarum facultatum materiam diſtinguam. Quę autem medicamenta ſingulis morbis atque ſymptomatis peculiari quadam dote opem ferunt, in particulari ſingulorum curatione tradetur. In his recenſendis tum vniuerſalibus tum particularibus remediis, ex immenſa medicamẽtorum ſylua ea ſolùm protuli, quæ velut optima & in hominum ſalutem vſu longo comprobata, medendi exercitatione vſurpari debent. Quę nulla naturæ & virium offenſione cognita fuerint languentibus opem ferre, eximio quaſi cultu ſeruanda ſunt, nec temerè in noua quæuis & incomperta prorumpẽdum. Sapore multa aut profutura, aut nihil certè nocitura putantur, quæ ſæpè vidi tacitis viribus, ſola obſeruatione noſcendis, alia ſumpta alia ſolùm admota, in perniciẽ ſummã & exitium miſeros præcipitare. Vtinam qui omnẽ ętatem diſcendis ſtirpium nomenclaturis conterunt, operã ſuam iis experiendis ſedulò nauarent. Vt in rebus cæteris quæcunque optimæ ſunt habitæ, magno mortalium vſu retinentur, alię verò tempore exoleſcunt, ita & in ſtirpibus credi par eſt, eas omnium eſſe præſtantiſſimas, quarum priſca etiam nunc extãt nomina. Quocirca nõ operæprecium eſſe duxi, hoc loco ſtirpes ſingulas & metalla, atque res omnes terra marique comparatas, in medendi vſum eorum more coaptare, qui omnia peræquè indignis laudibus quaſi encomiis celebrare contendunt, naturæ potiùs inani oſtentatione aut admiratione quàm medicinæ fructu.

Quæ ſimplicem intemperiem corrigunt. CAP. I.

PARTIVM interiorum totiúſque corporis ſimplicem intemperiem emẽdat cõtrariorum vſus, quæ ſumpta aut qualitate ſola, aut ſua pariter materia nos immutant. Qualitate ſola, quæ nõ in noſtram vertuntur ſubſtantiam,

sed prætereuntia suam nobis qualitatem impertiunt, & intemperiem immodicam temperant. Horum alia frigida, alia calida, humida aut sicca existunt. In frigidorum genere primas obtinet aqua simplex frigida, quæ citra vllũ substãtiæ nostræ incrementum exuperantẽ calorem obtundit: ad quam deinde accedunt oxycratum, & potiones non paucę ex aqua comparatæ, & mali punici & citrij & consimilium simplicium succi, in quibus tamen & alia quàm refrigerandi facultas inest. In calidorum genere habentur piper, zinziber, pyrethrũ, sinapi, & quæcunque citra alimenti conditionẽ refrigeratas corporis partes calfaciunt, depulsoq; frigore calorem suscitant. Sic propemodum de humidis atq; siccis statuo, aquæ potũ aut balneum etiam si intrò subeat, & inanes corporis capacitates impleat, quòd tamen minimè in corporis naturam mutetur, simpliciter humectare: quemadmodum & violam, & maluam, & althæam, & hordei decoctum, potus verò parsimoniam & arida omnia, quòd eum superuacuum humorẽ absumant, exiccare. Materiâ pariter atque qualitate intemperiem emendant, quæ coctione in sanguinem & succum vertuntur alendo corpori idoneum, qui pristinæ qualitatis semper particeps, conditionis suæ quãdam substantiam gignit in nobis: sicq; pro dissipata calida frigidam substituens atque reponens, cum substantia ipsam quoque intemperiem mutat nouámque suggerit. Ea sunt quæ alimenta dicuntur medicamentosa. In frigidorũ ordine sunt lactuca, cucumis, pepo, cerasium, aliíque fructus complures, qui dum nos alunt, nos pariter refrigerant, & exuperantem partium humorúmque calorem obtundunt. In calidis numerantur vinum suaue, vua passa, strobyli, pistacia, sorbilium ouorum vitelli, & iuuenum quadrupedum auiúmque carnes, horum quippè vsu corporis substãtia alitur, & pro frigida calidior redditur, natiuus quoque calor fouetur atque suscitatur. In humectãtibus ea sunt quæ non humore superuacuo, sed vtili & alimentario partium solidarum substantiam implent, alunt & augent, citra vllum caloris aut frigoris præter naturam incrementum, vt hordei cremor, pullorum gallinaceorum aut columbinorum decoctum, hœdinæ aut vitulinæ carnis iusculum, in quo etiã humidiores herbæ sint incoctæ. Corporis verò substantiam vehementer siccat & absumit inedia, idque ex accidenti, per se autem panis biscoctus & arefactus e fabis, pisis, hordeo & milio torrefactis & sale con-

spersis,

ſperſis,& meracius gaiaci decocti ius. Copioſa eſt tum alimentorum, tum medicamentorum, tum etiam cæterorum remediorum materia, quibus intemperies omnis emendari abigíque ſolet, nec integrè poteſt eorum tractatio ſine medendi ratione compleri.

De præparantibus. CAP. II.

SIMPLEX intemperies diutius vix ſolitaria ſubſiſtit quin ſibi cõſentanei humoris eiúſq; ſuperuacui prouentũ faciat, & ex ſimplici cõpoſita euadat: hæc verò nõ ante poteſt cõmodè tolli, quàm vitioſus humor qui illius fomes eſt expurgatus fuerit. Expurgari autem conuenienter nequit ante præparationem idoneam: hæc igitur ſi deeſt, vacuationi eſt præmittenda, feréque curationis eſt initium. Eſt autem præparatio duplex, vna corporis, humorum altera. Vtraque rurſum aut naturæ aut artis fit beneficio. Naturæ quidem in concoctione, qua ſenſim inutiles & ſuperuacui humores, inſiti caloris vi mitificantur & domantur, acres frenantur, craſſi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, adeò vt non amplius vel partibus vel iis ipſis adhæreſcant. Eos tandem ſic concoctione præparatos, natura plerumque vel ſponte vacuat: in ídque opus illa etiam vias per quas excretura eſt dilatat atque patefacit. Cæterum cùm non ſemper natura valeat ſola humorum vitia domare, vt in diuturnis morbis, ſed nec in acutis omnia illi tutò commiſeris, idcircò artis ſubſidio illam plerumque adiutare cogimur, præſertim autem vacuatione, & ante hanc tum corporis tum humorum præparatione. Hac quidem nõ verè coquuntur humores ſuperuacui, ſed feruidi & acres tẽperantur, craſſi attenuantur, duri molliuntur, lenti detergũtur, & corporis exaſperatæ viæ leniuntur, clauſæ patefiunt aperiuntúrve: atque in his maximè poſita eſt omnis tum corporis tum vacuandorum humorum præparatio. De ſingulis igitur particulatim dicendum.

Frænans dománſque medicamentum dixeris quod ferocientes humores, turgentes & quoquouerſum impulſos coërcet atque compeſcit, vt eorum perturbatione ſedata, facilior ſit in aluum deductio. Id autẽ frigidum eſſe oportet, non tenuis ſubſtantiæ, ne magis exagitet, neque tamen craſſæ, quòd hæc vacuationi obſit, ſed quodammodo mediæ: cui etiam auſteritatis quiddam ſit adiunctum: hæc enim peculiari dote ferocientis humoris acrimoniam obtundit. Itaque medicamentum eiuſmodi ſapore auſterum, χαλιναγωγοῦν

acerbum & quodammodo crudum existit, vt omphacium, succus oxalidis, mali punici acidi, citrij & medici, succus quoque oxyacanthæ & ribes: his enim maximè bilis retunditur acrimonia. Contrarium huic est medicamentum acre, quod vehementi calore & tenuitate bilem auget, eámque concitat & in furorem agit: quo genere est sinapi, nasturtium, piper, cardamomum, omnéque calidiorum aromatum genus.

Detergens medicamentum, Græcis est ῥυπτικὸν, tum calidis tum frigidis humoribus præparandis aptum accómodatúmque est, quòd vtrisque lentor plerumque insit. Id lentos atque glutinosos humores aut visceribus aut internis meatibus, aut etiam vlceribus cutísve poris præter naturam adhærescétes eluit, præteriénsque secũ deducit atq; rapit. Quod cutis poros expurgat, quia in eos penetrare debet, tenuis cuiusdam & nitrosæ est substantiæ: quod verò interiore infarctu liberat, siccum est & mediæ cuiusdã substantiæ: quod enim tenuius est, celeritate nimia citra effectum vllum penetrat, hoc verò mora quadam & moderata crassitie lentos humores conuenienter abradit. Sapore id ferè amaro est, qui & in eadem substantiæ mediocritate consedit: hæc illius detergendi facultas interdum cum frigida est intemperie, vt in cichorio, & omni intybi genere: sed efficacior cum calida, quæ tamen citra ordinem tertium existat, vt in absinthio, in aristolochia & centaurio.

Huic ex aduerso opponitur glutinosum, Græcis est ἐμπλαστικὸν cuius partes colligatæ inuicẽ tenaciter cohærent. In quamcunque id corporis partem impegerit, ei firmius adhærescit, eam oblinit, atque etiam si caua est obstruit: verè inquinans, infarciens & emplasticum id est. In interiores corporis ductus insertum, eos obstruit & infarctu implet: cutis meatibus illitum tenaciter hæret, eósque pariter obstruit. Huic media quodammodo est materia, humore multo aqueo vel aëreo, sed tamen tenaci perfusa: citra manifestum calorem, in quadam calidi frigidique mediocritate. Eiusmodi est quod pingue appellant, quódque dulci est sapore, aut insipidum, nec acre, nec mordax, nec acidum, nec salsum, nec amarum.

Attenuans medicamentum quod Græcis est λεπτυντικὸν, crassos atq; compactos humores incîdit, comminuit & variè disiungit. Id facilè penetrare oportet, ac proinde tenuis esse materiæ: siue pariter frigidum sit vt acetum, siue calidum

dum vt piper. Cæterum quod in tenui materia calorem habet secundo aut tertio recessu éstque ferè sapore acri, id in attenuantium genere valentissimum est.

Incrassans quod Græcis est παχυντικὸν, tenues fluxósque ac liquidos humores, consistentiores compactioréśque reddit: hoc verò efficit dum crassa sua materia se tenuioribus illis permiscet, perinde ac si aquæ terra inferatur fiátque lutum. Sita est hæc vis & facultas in crassa & terrena substantia, quæ aut frigida aut temperata sit, citra vllam acrimoniam.

Obstructione & infarctu liberans quod Græcis est ἐκφρακτικὸν, non simplex est & vniusmodi, vt neque vna atque simplex est obstructionis ratio. Sed vt hæc vel à lento vel à crasso fit humore, ita & quod obstructione liberat, vel detergens est vel attenuans, vel etiam interdum emolliens. Præcipuè autem infarctu liberans id appellare liceat, quod vnum potest omnia præstare. In his igitur posita est vacuandorum humorum præparatio: at verò eam quæ corporis est, hæc præcipuè faciunt.

Leniens seu læuigans Græcis est λειαῖνον, asperas & summa facie inæquales partes æquabiliter implet, ac planas læuésque reddit. Exquisitè humidum, id est humore multo aqueo atque etiam aëreo abundans, in mediocri tamen & minus crassa quàm glutinosa materia, quæ tamen humorē ipsum cohibeat, nec diffluere sinat, vt melius implēdis partibus atq; læuigādis adhærescat. Estque quemadmodum & glutinosum in quadam caloris frigorísque mediocritate, omnis acrimoniæ & vehementioris qualitatis expers.

Exasperans τραχῦνον Græcis, detergente multò est validius, vt non solùm sordida & aliena eluat, sed & partiū quibus adhærent substantiam corradat, & quadam inæqualitate diuellat. Id certè vehementer siccum est, & calore quodam præditum, in mediocri tamen materia: hoc genere sunt centaurium minus, aristolochia, aloë & quæcunque vehementer amara sunt, salsa & acria.

Aperiens medicamentum quod ἀναστομωτικὸν appellant, vasorum ora reserat, omnésque interiorum partium ductus, vt venas, arterias, vreteres & intestina dilatat & amplificat: quæ conniuent iunctáque sunt soluit, longiúsque disiungit. Id substantia est mediocri, sed tamen calida, vt altè penetret, nec immodicè sicca, vt commodius relaxet nec vias coarctet.

Occludens atque coangustans, quod venarum & arteriarum ora reliquósque corporis ductus coarctat,& in angustum adducit, Græcis est συνακτικόν. Crassioris id substantiæ est, frigidum pariter & siccum, omnis expers acrimoniæ & amaroris, vt quod in austerorum adstringentiúmque genere primas obtinet.

Dissoluens διαφορητικὸν dicitur quod intrò sumptum de tergendo & attenuando non solùm obstructas vias aperit, sed & obstruentes humores in corporis summa impellit, eósque tãdem vel sudore vel halitu dissoluit. Id autem substantiæ est tenuis & calidæ, vt detergendo attenuandóque celerrimè penetret in omniáque subeat: huic ex aduerso est cohibens, & tenuis humoris dissolutionẽ coërcẽs: quod certè vel crassum omninò est vel oblimens. Deinceps autẽ, quæ sit expositarum facultatum materia tradendum.

Frigida quæ æstuantem & ferocientem bilem compescunt, inhibéntque putredinem.

Cap. III.

FRIGIDORVM medicamentorum alia simpliciter refrigerant, vt lactuca, alia refrigerando acrium humorum impetum sedant, vt mali punici succus, alia attenuant & detergunt infarctúque liberant, vt cichorium: de quibus sigillatim dicendum.

Lactuca frigida est initio tertij, humida secundo, ídque simpliciter citra adstrictionem aut vllius qualitatis excessum, cruda quæ estur, aquæ frigidæ modo refrigerat, ventriculi & præcordiorum æstum compescit, bilem feruidiorémque sanguinem frenat. Neque tamen vt aqua emollit, aut ventriculi præcordiorúmve robur soluit, sed nulla offensione pro succo feruido temperatiorem profert, eúmque benignum ac probum. Ea temperatione somnum accersit, veneris insomnia coërcet, ad quę eius quoque semen vsurpari solet.

Portulaca frigida ordine tertio, humida secundo, sapore austero, bilis feruorem per febres maximè ardentes atque malignas, eiúsque ferocientis & cõcitatæ impetum sedat, & putredinem cohibet ne serpat longius. Ventriculum corroborat, eiúsque vomitiones sedat, cùm præsertim siti à bilis ardore exæstuat. Ventris quoque biliosas fluxiones atque dysenteriam sistit. Cruda acetariis expetitur, herbæ coctæ ius & interdum succus medicamentis, quorum penuria semen vsurpatur.

Plan-

Plantago vtraque frigida ſiccáque eſt ordine ſecundo, modicè aſtringens folio & ſemine, radice quoque abigendis febribus peculiariter eſt efficax. Ea quoque bilis feruorem compeſcit, ſitim ſedat, etiam ſi vel decocti ius, vel ſtillaticius liquor ore contineatur. Sanguinis reiectiones aluíque building bilioſos fluores & dyſenteriam cohibet: at nihilominus iecur renéſque infarctu liberat.

Roſa frigida primo, ſicca ordine ſecundo, leniter adſtringens præſertim alba, rubra verò paulò minus frigida, ſed ſicca aſtringénſque magis. Quocirca bilis æſtum retundit, confértque ad febres ardentes & quaſcunque putreſcens bilioſus humor procreauerit. Ventriculum iecúrque corroborat, & effluuia reprimit quibus per febres caput tentatur, eiúſque dolores demulcet & ſomnum conciliat. Quòd ſapore non admodum iucundo ſit, ſtillatitius liquor huius in eadem non minori facultate accommodatur. Roſa pallida caloris eſt particeps atque ſiccitatis in tenui ſubſtantia, multóq; magis quæ moſchata appellatur. Vtraque amara abſtergénſque, venarum, arteriarũ ac præcipuè iocineris obſtructiones expedit, nec ſecus ac aloë crebro vſu ora venarum aperiens ſanguinem prolicit: bilem flauam ſeroſóſque humores ſubducit, ac proinde morbo regio incipientíque hydropi non parùm confert.

Omphacium vuæ acerbæ & nondum matureſcentis ſuccus, frigidus eſt ordine ſecũdo ſiccus primo, auſterus quemadmodum & fructus omnis crudioris ſuccus. Æſtum omnem febriúmque ardores valde compeſcit. Incipiẽtes phlegmonas cohibet, putredinem coërcet ac ſitim extinguit. Ac nihilominus iecoris obſtructiones expedit, vt idcirco regium morbum fædóſque colores abſtergat: quæ dum præſtat leni ſimul adſtrictione ventriculum iecúrque corroborat, nec vt acetum acrimonia ferit.

Ceraſium quod rubrum ſubacidúmque eſt, frigidum ordine ſecundo ſiccúmque primo eſt, languenti ſtomacho confert, appetentiam excitat & ſitim extinguit. Eius ſuccus quum vini modo expreſſus deferbuerit fæcémque depoſuerit in annum aſſeruatur, febrium demulcet ardores æſtuantíque ſtomacho auxiliatur & odoris ſuauitate cor exhilarat. Et (quod cæterorum acidorum auſterorúmque commune eſt) ſerpentem putredinem cohibet. At qui è dulci ceraſio exprimitur, ſtomacho nocet, éſtque mali ſucci febricitanti prorſum infenſus.

Ribes fructus Arabibus appellatus è suo frutice racematim propendens, subacido dulcíque sapore, acidũ cerasium suauitate superat, nihilo facultate inferior. Eius succus frigidus & siccus ordine secundo, acidus acerbúsq; ac leniter adstringens, in annum quoque asseruatur: acutis febribus opitulatur earúmque putredini resistit, cardiacis confert, vomitũ & biliosum alui profluuium sistit, appetentiam mouet, sitim sedat, sanguinis feruorẽ demulcet & bilis acrimoniam domat, erosiones & vellicationes eiusdem tollit.

Mali punici acidi multo quàm cerasij aut ribis succus est acerbior & adstringentior, sed insuauior. Quocirca bilis ardorem aluíque profluuium efficacius compescit, acutarum febrium non putredinem modò sed & malignitatem coërcet, earúmque acrimoniam strenuè retundit, syncopas stomachicásque defectiones arcet, viscerum substantiam robúrque tuetur.

Mali medici seu citrij, limonij & arancij succus acidior est quàm punici & acerbior, minus tamen adstringens. Minus quoque vomitiones aut aluum sistit aut syncopas tollit, aut viscerum robur seruat: febrium tamen acrimoniam & malignitatem, earúmq; concitatiorem materiã non minus frænat atque demulcet. Præterea tenuitate quadã vias ductúsque expurgat, calculosis renibus opitulatur.

Oxyacanthæ quàm mali punici succus, frigidior acerbior adstringentiórque habetur, & quamuis insuauior minúsque cardiacus sit, ferocientem tamen febrium humorem æquè cohibet: validiùs verò bilis impetum, híncque ortam diarrhœam & dysenteriam aliásque eius fluxiones sistit atque coërcet.

Acetum frigidum atque siccum ordine secundo, licet tenue sit & altè penetret crassósque humores extenuet, credatúrque obstructiones expedire, pariter tamen non mediocriter humores cohibet. Hinc alui profluuia & sanguinem vndecunq; manantem, incipientésque inflãmationes & sumptum & admotũ arcet: bilis quoque impetum sedat temperátque febrium æstus, sitim extinguit, appetentiam mouet, nauseam tollit: aperientia medicamenta prægnantibus tutiora reddit. Quæ dũ præstat in humoribus, ipsam tamen viscerum partiúmque substantiam vellicat & ferit, neque his æquè ac superiores succi robur tuetur.

Frigida medicamenta quibus attenuandi detergendíque vis inest.

CAP.

CAP. IIII.

INTYBI genera quatuor quæ nuncupantur feriola, intybum latiuum, intybum agreste & cicerbita omnia quidem frigida atque sicca gradu secundo, & aliquanto validiora agrestia quàm latiua. Omnia sanguinis humorúmque feruorem leniunt & veneris appetentiam extinguunt. Simul etiam quoniam amara sunt & detergentia, viscera maximéque iecur infarctu liberant, absumúntque aut dissipant collectam in illis biliosam illuuiem, viuidúmque faciei colorem reddunt. Ad hæc verò adstrictione quadam stomachum propriè autem iecur atque renes corroborant, vt ne assiduo illorum præsertim cichorij, quod intybum est agreste, esu vel potu quisquam incommodum perceperit.

Oxalidis quæ Latinis rumex appellatur & quę frigida atque sicca est secundo recessu, vis præcipua est in radice deinde in folio. Licet nullo sit amarore prædita, iecoris tamen primum ac præcipuè, deinde lienis atque renum infarctus tollit. Hinc regium morbum emendat, lienem discutit, arenulas expurgat, & menses ciet, moderatè quidem omnia. Semen verò leniter adstringit & corroborat: hinc alui profluuia & stomachi vitia potum sanat.

Cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli pulpa frigida & humida ordine secundo, quæ quoniam improbum succũ gignit ac facilè corrumpitur, rarò in artis remedia vsurpatur. Semini præcipua vis est, quod integrum si coquitur, iusculo refrigerato modicè siccat, incidit & abstergit, vt etiam lentes in facie deleat, ac propterea iecur ac renes expurgat vrinásque ciet. Quod verò expurgatum fuerit, tritum aquáque hordei exceptum sanguinis & vrinæ ardores lenit minúsque siccat.

Lichen vulgò hepatica dicta refrigerat & siccat ordine primo vt & inflammationes compescat, moderatè abstergit & regium morbum sanat. Ad hæc tamen omnia quàm intubi genera ignauior: cæterum hepati familiaris atque vernacula.

Trichomanes, polythricon, callythricon omnéque adianti genus calore quodammodo temperatum est. At modicè siccat, extenuat ac digerit. Quocirca crassam glutinosámque pulmonum pituitam expellit, confértque asthmaticis, lentámque & visceribus adhærentem bilé eluit. Hinc ictericis succurrit, hydropicis, lienosis, nephriticis, horúm-

que calculos terit ac menses mouet. At nihilominus ventris fluxiones cohibere Dioscoridi creditur.

Gramen & asparagus moderatè refrigerant, siccant atque etiam abstergunt. Hinc iecoris & renum obstructiones aperiunt prosuntque regio morbo correptis & nephriticis. Gramini præcipua vis in radice: asparago in radice atque in semine cuius & cauliculi eduntur crudi.

Eupatorium quod agrimonium appellant folio atque semine commendatur. Incidit detergítque, ac modicè adstringit nullo manifesto calore. Propriè autem iecur, deinde omnia quoque viscera infarctu liberat seruato eorum robore. Febribus diuturnis morbísque ex obstructione profectis mirè succurrit.

Formulæ potionum quæ ex his simplicibus in rem præsentem præscribi solent. CAP. V.

SITIM quę per summos æstus aut per febrium ardores vehementer excruciat, aqua in primis compescit quæ pura sit, leuis & omnis alieni saporis ac odoris expers: qualis è purissimo fonte per saxa & arenosa rapidè profluit. Quæ tamen ampliùs extenuari leuiórque reddi potest, vel agitatione vel transfusione crebra: immersa etiam interdum cibarij panis medulla, quæ fermenti acrimonia illam seruato sapore emendet. Quæ diu igne ferbuerit in fictili mundo & si tenuem de se vaporem multum expirauerit, attenuata tamen est leuiórque facta, sed minus frigida, quòd igneam quandam in se vim conceperit: neque pristinã suauitatem retinet, quòd contrarij ignis vi immutata sit, & de sua natura decesserit. Vt autem tutiùs & citra viscerum offensionem pro potu ac vice vini sumi possit, in ea integrum hordeum incoquitur dũ crepuerit: vel glycyrrhiza vel vua damascena vel corynthia vel saccharũ, cùm præsertim vlla est pectoris affectio adiecto sub finem cinamomi momento si ventriculi robur seruandum est. Quod si acida magis delectant aut nausea & animi defectio dulcibus proritatur, aut ferociens humor frenandus est aut viscerum robur conseruandum, in ea vel mali punici expurgata grana incoquuntur, vel medici citriíve mali pulpa, vel cerasia, vel vua acerba, vel oxyacanthæ baccæ: aut certè horum expressus defæcatúsque succus aqua cocta & refrigerata, eo modo diluitur qui ad laborãtis palatum faciat. Sic enim seruatur aquæ refrigerandi facultas, & eius mollities qua tãdem ventriculum visceráque relaxat atque debilitat, emendatur. Itaque

per fe-

per febres ardentes atque peſtilentes eiuſmodi potiones his conferent qui ventriculo & viſceribus ſunt imbecilles, & qui nauſea aut animi defectione aut alui profluuio, aut maligna putredine, aut immodica virium ſpirituúmve diſſipatione laborant. In diuturnis porrò febribus & in cæteris morbis quos iecoris lieníſve calidior intemperies aut vetus obſtructio etiam cum tumore progenuit, vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia, in duturno alui profluuio, ſi vino parcendum eſt, vt plerumque licet, pro potu erit iuſculum radicis graminis, aut oxalidis ſi præſtãtius deſideratur, aut cichorij ſi præſtantiſſimum. His enim citra vllum incommodum ſeruatóque robore, iecoris quæ dixi mala tolluntur: quemadmodum & lienis vitia radicis bugloſſi aut aſplenij herbæ aut corticis tamariſci iuſculo. Medicatæ verò potiones ad ſitim, bilis æſtum ac feruorem & ad febrium ardores earúmque arcendam putredinem, ex aſſeruatis iiſdem ſuccis & ex aquis ſtillaticiis ſic fiunt iulepi formulâ in rem præſentem. ℞. Aquæ roſarum ſtillatitiæ ℔ j. ſacchari clarificati ℥ iiij. bulliant igne lento dum exquiſita ſit permiſtio. Vtendum ex modo pari aut duplo aquæ coctæ refrigeratæ. Alius. ℞. Aquarum ſtillatitiarum endiuiæ & roſarum an. ℔ ß ſacchari albi ℥ iiij. coquantur modicè in iulepi conſiſtentiam. Ex aqua portulacæ vel plantaginie ſimiles quoque comparantur cum præſertim aluus profluit. Iam verò ſi acidi iulepi vſus fuerit neceſſarius, ſeu propter nauſeam & animi defectionem, ſeu vt bilis feruor putredóve coërceatur, acidus ſuccus quicunque videbitur ad rem accommodatior defæcatus in iulepum ſub finem indetur, ne feruore exoluatur aciditas. ℞. Aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥ iiij. lentè coquantur dum deſpumauerint. Aut. Iulepi roſati, ſucci limonum, an ℔ ß. miſce in eoſdem vſus.

Dilutior verò hic fuerit, qui habet aquæ fontanæ ℔ j. aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥ iiij. coquantur dum deſpumauerint. Ex aceto quoque vel omphacio ſic fiet. ℞. Aquæ puriſſimæ ℔ j. aquæ roſarum, ſacchari albi an. ℥ iiij. aceti ſub finem iniecti ℥ ij. vel omphacij ℥ iij. coquantur in iulepum. Hyeme verò vel in ſuccorum penuria, ſyrupi pharmacopolio aſſeruati aquæ coctæ quadruplo diluuntur. Eiuſmodi ſunt ſyrupus è limonibus, è ſucco citrij, è granatis acidis, ex omphacio, de ribes & è ſucco oxalidis, ſyrupus acetoſus & oxyſaccharum

simplex. Hæ igitur potiones biliosis febribus tum intermittentibus tum continuis seu ardentes seu pestilentes eæ sint, accommodari solent. Cæterum noxiorum atque feruentium in illis humorum præparatio, aliis perficitur medicamentis, quæ refrigerando pariter detergant & attenuent: bilis enim tametsi feruida, plerumque tamen tenax crassáque est, velut in fellis cysti: nonnunquam & per has febres viscerum tenuiúmque venarum obstructio à pituitosis & obduratis est humoribus. Tum igitur apozemate infarctus tollendus, quod ex his aut ex horum quibusdam constet. ℞. Radicis cichorij, oxalidis, graminis & asparagi an. ℥ ß, endiuiæ, seriolæ, agrimonij, hepaticæ, polytrichi, callitrichi, adianti albi an. m. j. seminis cucurbitæ, cucumeris, meloni, & citruli an. ʒ ij. coquātur ex aquæ ℔ ij. ad dimidias. Colato & expresso iuri adde sacchari albi ℥ iij. fiat apozema clarificetur & aromatizetur ʒ ij. santali citrini, vel santali citrini & cinamomi an. ʒ j. Si qua fortè malignitatis suspitio inest, arceri ea simul poterit adiectis radicibus tunicis & tormentillæ, seminibus citrij & cardui benedicti, & limonum succo: de quibus tamen posthac pleniùs.

Autumno quum iam herbæ marcescunt, aut hyeme quoniam frigidis iam arefactis vis nulla manet, radices ac semina sic debent in apozema conferri.

℞. quatuor radicum frigidarum an. ℥ ß. quatuor seminum frigidorum maiorum se. endiuiæ lactucæ & asparagi an. ʒ j. Coquantur ex arte ad quartaria tria. Colatis adde sacchari albi ℥ ij. ß fiat apozema clarificatum & aromatizatum. Si res acidum fieri postulet, radices horis quatuor in aceto macerentur, aut sub cocturæ finem affundatur aceti pars octaua. Nonnunquam & sacchari vice syrupus aliquis diluitur in apozemate vt syrupus de cichorio, de endiuia, de limonibus: nonnunquam iusculum si non admodum ingratũ fuerit nulla sacchari syrupíve permistione datur, vt quod habet radicum graminis, asparagi & oxalidis an. ℥ j. sem. endiuiæ & melonum an. ʒ ij. Coquantur ad ℔ j, ius coletur in rem præsentem. Cùm non facilè suppetet apozematum materia, syrupi in vsum asseruati diluentur duplo triplóve aquæ coctæ, aut liquoris cuiusdam conuenientis. Eiusmodi sunt syrupus è cichorio simplex, syrupus de endiuia & syrupus bizantinus: qui omnes etiam à purgatione derelictam intemperiem emendant & eximunt.

Medica-

Medicamenta quibus bilis atra domatur & quibus præparatur.

CAP. VI.

QVæ porrò medicamenta ad atram bilem aut etiam ad ei finitimam cæruleam aut æruginosam (quæ ex præassata citrina aut prassina fiunt) conferant, si domanda ea fuerit, ea ipsa vsurpentur acida quæ supra dixi flauæ bilis acrimoniam consopire atque frenare: etenim crebro vsu atræ perinde ac flauæ bilis symptomata lenient. Sin verò feruor minor fuerit qui leniri duntaxat postulet, hæc peculiariter conuenient.

Viola purpurea frigida ordine primo, humida secundo aquea & emolliens, feruidos acrésque humores temperat, lenit atque subducit, siccam exustámque bilem & qui ab hac fiunt capitis dolores consopit, somnúmque accersit, cordis tædia depellit.

Buglossum vtrumque tum hortense quod borrago appellatur, tum agreste calidum humidúmque est ordine primo. Eadem quæ viola confert ac præterea animum lætitia & hilaritate perfundit, discutitque melancholicorum imagines & spectra.

Malorum fragrantium succus vt odoris suauitate cor reficit, ita & quicquid hinc infestum est præsertim verò bilis atræ fuliginem domat: suáque substantia illius materiam diluit & mitificat: cordis palpitationem arcet.

Citrago quæ & melissophyllon, calida siccáque recessu primo. Demulcet quoque atram bilem: confert ad timores & tristitias quę occasione nulla ex atra bile suscitantur, lætáque facit somnia. Simul quoque aliquantum detergit.

AT verò quum bilis atra ad purgationem præparanda erit, medicamenta quæ ipsi præparandæ conueniunt, si feruidior ea acriórque fuerit, ex iis constent quæ mox subiiciam: sed quæ tamen frenantium quæ dixi mistione temperata sint. Si verò lenta crassa atq; terrena ea fuerit, & tanquam fæx limúsque sanguinis nullius sit caloris particeps, vt in lienis tumore & morbis diuturnis inde profectis, iis quæ sequuntur solis ad purgantionem pręparabitur.

Fumaria calida primo ordine, sicca secundo, modicè acris & amara: viscerum omnium obstructiones tollit eáque corroborat, exstos humores blandè ac sensim expurgat, sanguinémque puriorem reddit: vrinam biliosam & multam commaducata aut pota ciet: diuturnis febribus ex viscerum obstructione & morbis omnibus ex sanguinis impuritate

gall. melisse

remedio eſt: corpus enim & humores à putredine vindicat.

Lupulus calidus primo receſſu, ſiccus ſecundo, cauliculis, & flore inſignis, lienem præſertim ac deinde cætera viſcera infarctu liberat, vrinaſque mouet: fumariam facultatibus omnibus æmulatur, ſed ſaporis moleſtia minore.

Caſſutha quæ vulgò cuſcuta, primo ordine calida, ſicca ſecundo, amaroris adſtrictioniſque particeps, melancholiam tum herba tum ſemine propriè incidit atque detergit, obſtructum lienem expedit, deinde & iecur, arquarumque nigrum & febres lentas diuturnaſque pellit, quandoquidem venas omniaque vaſa à putridis humoribus expurgat, ſeruato ventriculi & reliquorum viſcerum robore.

Scolopendrium quod eſt aſplenium, quódque ceterachũ appellant, nulla ſaporis inſuauitate, folio ſolo lienem diebus quadraginta abſumit, fœdúmque ex obſtructione colorem detergit, atque calculos etiam in veſica comminuit.

Polypodium moderatè calfacit, ſiccat vehementer, dulci ſimúlque auſtero ſapore præditum: lentos & craſſos humores terget & expedit, atram craſſioremque bilem ſenſim expurgat. Nimia autem eius auſteritas leniente & humectante quopiam, vt Gallinaceo iure, mollienda eſt.

Capparis cuius florem ac radicis corticem vſurpant, calidus ſiccúſque eſt tertio receſſu. Attenuat detergitque adſtrictione leni, coctus appetentiam excitat ac ventriculum recreat, lienis prædurum tumorem diſſoluit, præcipuè cortex aridus tum ſumptus tum admotus: eúmque diebus quadraginta colliquare traditur. Iecoris quoque obſtructionibus non leuiter ſuccurrit.

Tamariſcus calidus eſt & ſiccus principio gradus ſecundi, incidit abſtergitque. In id primas tenet virentis ſuccus apprimè efficax, ab hoc eſt cortex, deinde flos ac folia, poſtremo loco lignum: huius decoctũ peculiari facultate lienum validiſſimè comminuit prodeſtq; morbo regio conſumptis.

Epithymus calidus ſiccúſque ordine tertio, incidit ac leniter adſtringit, melancholiam extenuat ac lienem validè expurgat morbíſque omnibus eximiè confert illius vitio prognatis. Sed tamen ſitim æſtúmque ſuſcitat: quamobrem vuæ paſſæ, violis aliiſque lenientibus permiſcendus.

Ex his compoſitiones in rem præſentem fient quæ ad hypochondriacam melancholiam, ad maniam, ad cordis palpitationem & cæteros ex atra bile affectus conferent: vt iulepi ex aquis ſtillatitiis violarum, bugloſſi vtriuſque, meliſſæ &

sæ & fumariæ. ℞. Stillatitiarum aquarum violarum, buglossi, borraginis an. ℥ iij. ſucci malorum redolentium, ſaccharia ℔ an. ℥ iiij. fiat iulepus ſumendus ex pari portione aut ex duplo aquæ hordei. ℞. Florum violarum, bugloſſi, borraginis recentis, florum pomorum redolentium & meliſſæ an. m. ij. macerentur horis duodecim in ℔ duabus aquæ tepidæ. In expreſſo diſſolue ſacchari albi ℔ ß fiat iulepus leniſſime coctus.

Apozema ex earum herbarum radicúmque decocto ad craſſam & fæculentam melancholiam, ad lienis obſtructiones atque tumores, ad quartanam omnéſque affectus melancholicos. ℞. Radicum bugloſſi, polypodij, quercini an. ℥ ß corticum capparis & tamariſci an. ʒ iij. cymarum lupuli, fumariæ, meliſſæ, caſſuthæ, ſcolopendrij an. m. j. fiat decoctum ad ℔ j. in quo diſſolue ſacchari ℥ iij. coquantur in apozema clarificatum.

Calida medicamenta ſimplicia frigidos humores præparantia.

CAP. VII.

CALIDA tum præcipuè ex vſu fuerint quum corpus vel nimiopere refrigeratum, vel frigidis pituitoſiſque humoribus confertum exiſtet. Ex his autem alia probum vtilémque ſuccum progignunt, alia crudorum concoctionem adiiuuant, alia ſuperuacuos ac pituitoſos humores attenuant, detergunt & ad purgationem præparant. Primi quidem generis ſunt calida alimenta, quæ quoniam boni ſunt ſucci, natiuum calorem augent ſimúlque vtilem calidum ſuccum generant. Inter quę primas tenet vinum generoſum, deinde auium quadrupedúmque ſalubriorum carnes, ſorbilium ouorum vitelli, vua paſſa, ſtrobyli id eſt nuclei pinei, piſtacia. Calida verò aromata & quæcunq; poſthac tradentur ſuo calore partium robur augere earúmque inſitum calorem fouere atque ſuſcitare, crudorum concoctionem complent. At verò quæcunque calida ſubſtantiæ tenuitate craſſam pituitam incidunt aut lentam detergunt, vt inde profluentior euadat, ea ad purgationem præparant: in quorum cenſu hæc præcipuè numerantur.

Apium præcipuam vim obtinet in radice, deinde in ſemine: cenſetur ſecundo calidorum ordine, tertio ſiccantium. Venarum, arteriarum renúmque obſtructiones abſtergendo, attenuandóque ſoluit flatúſque diſcutit. Sed epilepticis (vt quorum paroxyſmos irritet) & fœtui & mulieri lactanti infenſum.

Petroſelinum tertio eſt ordine calidorum ac ſiccorum, cuius etiam vis in ſemine atque radice. Extenuat, aperit, menſes vrináſque ciet, obſtructiones tollit, & flatus extinguit. Secundas & mortuum fœtum educit recens potum aut vuluæ ſuppoſitum.

Feniculum ſemine valet & radice, eſtq; tertio gradu calidiorum & ſecundo ſiccorũ, viſcerum renúmq; infarctus expurgat, torminaque ſedat quàm prædicta tutius & validius.

Betonica calida ſiccáque receſſu ſecundo, incidendi detergendique vi prædita: ſtomacho laboranti prodeſt, eiúſq; concoctionem iuuat, pulmonis, iecoris lieníſque vitia expurgat, menſes ducit, renum lapides exterit, regium morbum ſanat, omnibus denique obſtructionibus expediendis & cum febre & ſine febre accommodatiſſima.

Hyſſopum ſolo folio valet, quod calidum ſiccúmque eſt ordine tertio, tenuium partium: præcipuam vim habet attenuandi & detergendi humorem craſſum quem per aluum etiam exigit, ſic viſcerum omnium ſed maximè pulmonum obſtructiones expedit craſſámque eorum pituitam.

Praſſium quod & marrubium album appellant, (nam nigrum quia fœtidum intrò nunquam ſumendum) folio ac ſemine ſecundo eſt calidorũ ordine, tertio ſiccorum, quod quia tenue & amarum eſt, iecur, lienem, thoracem, vterumque validè expurgat & obſtructiones liberat. Id tamen cenſuit Dioſcorides renibus ac veſicæ nocere.

Stœchas calida ſicca primo ordine, ſubaſtringens & mediocriter amara, extenuat, detergit, omniáque viſcera obſtructione liberat ſimúlque corroborat, & eorum putredinem arcet.

Origanum folio atque vmbella eo quo praſſium ordine vniuerſas obſtructiones aperit. Hinc tuſſientibus & peripneumonicis ictericiſque confert, lienoſis atra deducit, menſes quoque ciet. Crudo etiam nauſeabundóque ventriculo efficax.

Calamintha præcipuè montana eodem quoque ordine incidendo abſtergendóque infarctus omnes expedit, vrinas ac menſes expellit, regium morbum & aſthma expurgat, corpus ſudore digerit, elephanticis, quia craſſos humores extenuat, cutim calfacit, mordet ſugit, poſtremò vlcerat, remedio eſt. Prægnantibus verò ſuſpecta, quandoquidem ſeu pota ſeu admota conceptum interit ac eiicit.

Pulegium eodem caloris ſiccitatíſque eſt ordine: craſſos

humores

humores extenuat & lentos, quia ſubamarum detergit, craſſam pulmonum pituitam & lienis atram bilem educit, menſes ſecundáſque pellit, ventriculi cruditates nauſeámque compeſcit.

Satureia quæ & tymbra pulegij vires proximè imitatur.

Thymus calidus ſiccúſque ordine tertio, ſtrenuè incidit, viſcera omnia potu expurgat, maximè verò pulmones atque thoracem. Menſes quoque ciet, ſed fœtum expellit.

Chamædrys quaſi puſilla quercus calida ſicca tertio ordine, craſſos lentóſque humores incidit & terget, atque viſcerum obſtructiones expedit vrináſque & menſes ciet.

Chamæpitys ſicca tertio ordine, calida ſecundo, eadem quæ chamædrys efficit, & peculiariter regio morbo correptis & arthriticis auxilio eſt, ab odore pinus & ſimilitudine quaſi pumila pinus appellata.

Rubia radice atq; ſemine pollet, calida ordine ſecundo, ſicca tertio. Eximia detergendi facultate inſignis, qua iecur, lienem, renes atque vterum exquiſitè purgat. Nam icterum ſanat, lienem abſumit, vrinam craſſam atque copioſam nonnunquam & cruentam mouet, menſes ciet, appoſitáque ſecundas fœtúmque detrahit: vt proinde minimè ſit tuta prægnanti.

Centaurium minus calidum ſiccúmque gradu ſecundo, folio ac flore vtile. Iecoris, ſplenis, renum & vteri obſtructiones vehementer adeò ſoluit, vt etiã tamen immoderato vſu ſanguinem atque etiam prægnanti fœtum excludat.

Gentianæ radix calida ſiccáque ordine ſecundo, ſummè amara. Terget, tenuat, purgat & obſtructiones liberat, eadem quæ centaurium ac multò etiam validius præſtat.

Ariſtolochia præſertimque rotunda calida atque ſicca tertij gradus initio, radice ad omnia quæ dixi ſuperioribus quoque eſt efficacior, adeóq; validè cerebri & pulmonum lentam putrémque pituitam expurgat, vt epilepſiæ ab vtero, tuſſi & aſthmati eximiè conferat, & interiores rumpat abſceſſus: ſed abortum quoque prouocat.

Aloë calida ſiccáque ordine ſecundo, adſtringens & amariſſima, ventriculum impensè roborat, quæ præſertim lota fuerit: lentã craſſámque pituitam extergit, & omnes omnium viſcerum obſtructiones validè adeò ſoluit vt & venas corradat & earum oſcula crebriore vſu reſeret & ſanguis emanet, quum præſertim extenuantium medicamentorum permiſtione exacuitur, idque non amarore ſolùm, ſed pur-

gandi quoque vi, qua quod detersit protinus expurgat detrahitque in aluum. Crudos humores & superuacuos absorbet, cæteros à putredine tuetur.

Nunc autem extemporaneas aliquot ex his compositiones exempli gratia subiiciam, quæ lentam crassamque pituitam apparent, contumacesque obstructiones expediant. ℞ aquarum hyssopi, feniculi & betonicæ an. ℥ iij. sacchari albi ℥ ij. fiat iulepus clarificatus & aromatizatus ℈ iiij. cinamomi Apozema, ℞ radicum apij, petroselini & feniculi an. ℥ ß. hyssopi, betonicæ, origani, satureiæ an. m. j. coquantur in hydromel. ad ℔ j. decoctum coletur deturque ad ℥ iij. Calidarum enim herbarum vis purior atque validior in hydromeli quàm in aquam transfertur, hebescit enim si aqua permista sit.

Si acidum magisque penetrans apozema esse conueniet, radices horis sex macerentur in acri aceto. Validius id autem reddetur si rubiæ radicem, prassium, calaminthain, thymum aut pulegium habeat, sed insuauius & gestanti in vtero mulieri suspectum. Id hyeme perinde ac æstate comparari commodè potest, quòd calidæ stirpes exarefactæ calfaciendi, incidendi detergendique integra facultate minimè frustrentur. Quapropter veteres vice apozematis aut syrupi hyeme aridas herbas in exquisitum læuorem tunsas dabant ex hydromelite. Hyeme quoque in apozemata conferuntur semina anisi, apij, petroselini, fæniculi.

Si magna attenuandi & in distantissima quæque penetrandi vis desideratur, hæc ex gaiaci iusculo seu cocta seu in puluerem redacta offerantur apozematis specie, maximè in frigidis artuum & articulorum morbis: promotis quidem sudoribus si vitium in summo est corpore, aut sine his si in viscere reconditur. Si vetustior ac contumacior fuerit interiorum viscerum obstructio, minimè ciendi erunt sudores: sin vitium in summo sit corpore, purgatione præmissa cieri vtiliter poterunt. Ex cæteris simplicibus quæ postremo loco inter valentissima recensui, compositiones & ad menses ducendos & atterendos calculos præstitui solent.

Purgantium medicamentorum materia. CAP. VIII.

NVNC quę medicamenta pręparatos iam humores exigant è corpore omnémq; impuritatẽ tollãt, proposita iam serie tradendum. Eorum autẽ quę corpus quouis modo seu sursum seu deorsum versus exinaniunt, alia id quadã materiæ conditione, alia formæ & totius substantiæ proprietate,

prietate, alia vtrisque præstant. Solius materiæ vi emolliendo quidem & leniendo aluum subducunt, oleum & butyrum, malua, althæa, viola, mercurialis, pruna, psyllium & huiusmodi plurima: quæ quoniã formæ proprietate prorsus destituta sunt, inter purgantia neutiquam recenseri solent, quemadmodum neque hydrelæum, quod tamen vomitiones ciet. Et cotonea mala comprimendo obuias partes sic coarctant & adstringunt, vt humoris in se reconditi non parum eructent & exprimant: Myrobalanos tamen eadem quoque vi purgare cum Mesue non affirmem. Etenim si peculiari quodam instinctu hunc quàm illum potius humorem prolectent, atque vt fatetur, myrobolani citreæ bilem, cepulæ pituitam, indæ melancholiam ducant, ea vacuandi varietas non ab adstringente materia quæ vna omnium est communis, sed à cuiusque formæ proprietate proficiscitur: quanquam non dubito eorum materiam obuios humores quos attigerint adstrictione sua depellere. Quædam igitur formæ proprietate quodammodo prædita hæc sunt. Tertia porrò quæ peculiarem quendam humorem insita duntaxat proprietate trahunt, alia vomitione aliæ deiectione purgant. Et vomitione alia blandè vt semen atriplicis & raphanus: alia mediocriter vt asarũ: alia molestè vt elleborus. horum verò quæ aluum mouent, alia bilem flauam, alia melancholiam, alia pituitam, alia humores tenues aquosósque deiiciunt. In vnoquoque genere quædam imbecillius, quædam validius id præstant. Bilem blandè purgat rheumbarbarum, valentius scammonium: pituitam modicè agaricus, validè turbith aut colocynthis: melancholiam facilè senna, molestè elleborus niger: aquosum humorem moderatè iris vel cucumer agrestis, immoderatè & impetu daphnoides. Neque solùm ex viribus & energia, verùm etiam ex agendi ratione horum differentiæ existunt. Nam licet rheibarbari tanta portio sit, quæ pares atque exigua scammonij portio vires obtineat, non tamen similiter & ratione pari aget: neque potest rheumbarbarum quantumuis auctum scammonij rationem & naturam imitari, neque scammonium quãtumuis imminutum rheibarbari conditionem sortiri. Inest enim præter communem & alia sua cuique proprietas indiuidua quam in alio nusquam reperias: hanc ex veterum monimentis nosse aut vsu inuestigare decet. Quæ in vnoquoque genere imbecilliora sunt, e proximis sedibus expurgant, ex ventriculo, in-

testinis, mesenterio, iecore & ex liene: validiora è distãtioribus magna vi extorquent. Cæterùm vt humorum ita & purgandorum locorum certior cognitio ex medicamenti natura capi debet, quæ vt cuipiam humori, ita & cuipiam parti expurgandæ addicta est & accommodata. Capiti agaricus, pectori cassia fistula, ventriculo & intestinis aloë, iecori rheumbarbarum, lieni senna, articulis hermodactyli proprietate affines sunt, qua & eò vim suam dirigunt & inde potentius trahunt. Hæ summæ sunt purgantium medicamentorum vires ac differentiæ, quas deinceps sigillatim persequemur.

Quæ bilem flauam ducunt, Græcis cholagoga appellata.

CAP. IX.

MANNA quæ & mel roridum, calida ordine primo, leniens leniterque extergens, citrinam bilem creditur blandè expurgare, idque nulla offensione virium. Quocirca infantibus bimulis aut etiam iunioribus dari potest duarum triúmve drachmarum pondere, hordei aut pulli iusculo diluta: adultis verò & ætate florentibus tres vnciæ aut non satis, aut parum commode aluum subduxerint.

Cassia fistularis calida humidáque primo ordine, lenit, emollit & laxat: bilis acrimoniã febriúmq; æstus obtundit, sitimq; sedat, sed flatus excitat. Infantibus sesquidrachmæ, adultis verò imbecillis aut etiã prægnãtibus vnciæ, validioribus sesquunciæ pondere, flauam bilem aluo leniter detrahit. Crassam verò pituitam etiam si contigerit, quia lubrica celerrime præterfluit, ignauius expurgat. Datur itaque pulmonum thoracisq; affectibus leniendis, iecori bile æstuanti, febri ardenti, presertim si squalidũ corpus est aut æstuosum cælum: datur quoque renum & vesicę ardoribus. Ventriculo tamen humidiori, laxiori, nauseabundo, ac imbecillo, quemadmodum & profluenti aluo infensa.

Rosarum rubrarum ac præcipuè pallidarum succus calidus siccúsque ordine primo, amarus, detergens, & obstructiones expediens. Bilem ab aluo atq; aquas citrinas manifestè ducit. Permiscetur autem conuenienter vel sero lactis, vel sacchàro syrupi specie, cuius dosis est á sesquũcia ad vncias tres. Accommodatur autem propriè obstructo iecori, ictero, cachexię, incipienti hydropi, febribúsque lentis: pręgnanti parum tutus, quòd venas plerúmque reseret.

Rheumbarbarum calidum siccúmque ordine secundo, amarum, crassiore substantia, adstringens atque corroborans

rans tenuiore verò detergens ac purgans. Educit flauam bilem atq; pituitam. Tenuis eius portio purgandique vis coctura dissipatur atque dispercditur: syncera verò elicitur in extenuante quodam liquore macerata, adiecto vino albo & cinnamomo: eiúsque siccitas & adstrictio humectante aut leniente syrupo vel alio liquore lenienda. Infantibus pueris, senibus, prægnantibus & ex morbo iam imbecillis familiare ac tutum. Lactantes pueros drachmæ vnius pondere purgat, eiúsque diluti summum pondus est drachmarum trium. Febrium omnium materiam blande subtrahit, iecur propriè expurgat, idque strenuè corroborat, & eius obstructiones incipientésque scirrhos dissoluit, icterum & cachexiam sanat, ventriculum quoque conuenienter expurgat & firmat, idque mitiùs quàm aloë. E distantioribus verò sedibus noxium vix humorem prolectat: validioribus & quibus crassi humores per angustas vias ex alto sunt educendi minus congruit, quòd astrictionis vestigium purgando relinquat; sed & iis aduersissimum est totum & cùm magmate datum. Hoc autem summè confert vomitioni, lienteriæ, dysenteriæ, sputo cruento, sanguini vndecunque erumpenti, ruptis atque contusis: propriè verò assum & ex plantaginis succo haustum.

Aloë deligenda substãtiæ mediocris, nam quæ tenuis est & perspicua ignauior existit, bilem pituitámq; crassam expurgat, sed lentè ac præcipuè è ventriculo & intestinis, easque partes detergendo vacuandóque corroborat. Datur à ℥ j ß ad ℥ iij. Huic autem permisceri debent quæ vim eius stimulent, cinamomum, macer, nux moschata, spica, caryophylli: & quæ eius acrimoniam exesionémque retundant, tragacantha & mastiche. Confert autem propriè nauseæ, cruditati & quibus aut vẽtriculus aut precordia multo crudo conferta sunt humore, voracibus, frigidis humidisq; corporibus: hęc enim abundè siccat, vix tamen è partibus quę supra iecur sunt quicquam detrahit in aluum. Nocet hepati vt cuius tenues venas amarore & acrimonia vellicet, podicem corradit, aperitque hæmorrhoidas. Aduersissima igitur iis qui sanguinem aut vomunt aut excreant, aut quouis modo ex aluo aut vtero profundunt. Deinde etiam calidis, siccis, extenuatisque corporibus, nisi quum ingens est humidorum excrementorum prouentus. Nec puero apta, nec prægnanti tuta, nec seni excrementis vacuo vtilis.

Scammonium calidum siccúmq; ordine tertio: acre pe-

netrans & conturbans. Bilem tenuem atque citrinam ex vniuerso corpore simúlque aquam citrinam ac serosos humores trahit. Quúmque vis eius quasi furens & effrenata sit, promptè quidem ac citò & e distantioribus vacuat, neq; tamen crassiusculos vllos humores, seu pituitosos, seu biliosos qui circum præcordia ac viscera concreuerunt & obhęrent euellit, sed effectum quasi præcipitans & accelerans, eos duntaxat qui tenues sint & fluxioni apti humores secũ rapit: idque tum ex abdomine vt hydropicis, tum è venis & è summo corpore, ac indè pauca succedit emictio. Nec puero, nec seni, nec prægnanti, nec imbecillo conueniens, nec ardente febre alióve acuto affectu iactato: sed robusto duntaxat, qui ætate sit valida & vniuersa purgatione indigeat. Eius tamen nonnihil imbecillis interdum pharmacis vtiliter permiscetur, vt eorum aut tardiorem vim acceleret, aut sopitam extimulet. Opere quidem vniuersum corpus conturbat, calidos humores inflammat, paratis febrem accendit, visceribus principibusq; partibus qualitate maligna infensum. Quocirca non syncerum sed temperatum retusúmque datur, vt ea permistione quam diadacrydiωn appellant. Fit autem hunc in modum. Scammonium lauatur & concutitur in aqua rosarum, in qua prius incoquantur cortex myrobalani citreæ, spica & cinamomum. In hac horis viginti quatuor maceratum tandem siccatur, deinde diluitur excipitúrque oleo amygdalarum dulcium cum pauca tragacantha, ac demum coquitur in cotoneo malo acido expurgato, ac massa diligenter oblito. Quibus conuenit datur diadacrydiωn à g. vj. ad xij.

Quæ atram bilem detrahunt, melanagoga propterea dicta.

CAP. X.

SENNA calida siccáq; initio gradus secundi: folliculis & semine quàm folio præstantior, subamara abstergénsque est: melancholiam retorridam, bilem atque crassam pituitam commodissimè purgat, non statim è distantioribus locis, sed præcipuè è liene, deinde etiam ex aliis visceribus, ex hypochondriis & mesenterio, in quibus omnis est illuuiei sentina. Ex iis enim sedibus vix aliud quicquã æquè validè corruptos atque crassos humores prolicit, aut obduratos tumores euacuat, aut in tenues venas subiens veteres earum obstructiones expedit: neque tamen vicinas hydropicorum aquas detrahere potest. Diuturnorum atque lentorum morborum quos viscerum impuritas, aut vetus

vetus obstructio genuit singulare est præsidium, vt lentarum veterumque febrium, melancholiæ, epilepsiæ, scabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiasis & omnis denique impuritatis. Sensus pariter exacuit, cor exhilarat, torsionibus sæpe molesta, non quòd flatulenta sit, sed quòd firmiter hærentes humores ac plerumque acres nequeât sine sensu doloris euelli. Nunquam tamen deprehensa est vel intestina corradere, vel sanguinem proritare: blande alioqui sed tamen lentè purgans, nulla qualitate infensa, nisi quòd ventriculo aliquantum grauis: pueris ac senibus vtilis, neque prægnantibus aduersa. Permiscenda ei sunt quę vétriculum roborent, simúlque tardiorum vim extimulent, cuiusmodi sunt zinziber, cinamomum aut spica: & quæ leniendo sine torsionibus facile deducant, cuiusmodi sunt iura pinguia, pruna, iuiubæ, vuæ passæ, viola, althæa, polypodium, & qui ex his fiunt syrupi. Datur autem puluis eius ad drachmas duas: decoctum à drachmis tribus ad drachmas sex: dilutum ab vncia dimidia ad vnciam vnam.

Elleborus radice præcipuè vtilis: hæc autem calida siccáque est ordine tertio. Albus vomitione purgat, sed maxima corporis perturbatione & præfocationis metu ex qualitate venenata. Niger verò bilem imprimis atram, deinde etiam flauam atque crassam pituitam detrahit in aluum, non è visceribus modò, sed & è venis, è quibus sanguinem rapit, & è partibus extremis præcipuéque è cerebro. Quocirca confert in primis elephantiasi, cancro, herpeti, vitiligini, melancholiæ, furori, vertigini & epilepsiæ. Purgatio ex elleboro difficilis terrorísque plena, nec puero, nec seni, nec imbecillo, nec grauidæ, sed robusto soli & animoso adhibenda, quum peruicacioris morbi necessitas expostulat, nec aliis cessit remediis. Infundantur autem radicum cortices contusi, aut etiam coquantur à scrupulo vno ad drachmam vnam in iure carnium pingui, aut in hydromelite, aut in aqua hordei, aut in aliquo leniente syrupo, expressúmque detur. Puluis seorsum decernendus non est, ne conuulsionem accersat, eius quoque dilutum tutius aliis permistum medicamentis quàm purum offertur.

Quæ pituitam educunt, phlegmagoga ob id dicta.

CAP. XI.

AGARICVS albus sit leuis & friabilis, calidus primo, siccus secundo gradu. Crassam præcipuè ac lentā pi-

tuitam, deinde etiam bilem vtranque expurgat: maximè quidem à ventriculo, mesenterio, iecore, liene, vtero & pulmonibus, quorum obstructiones atque in iis genitos inueteratos morbos tollit. A cerebro verò à neruis, articulis, summísque partibus debiliùs trahit, quòd vis eius ignaua sit & imbecilla. Aliquantum horrendo est sapore, & ventriculo infensus: quapropter maceratus vino in quo zinziber aut caryophyllum aut spica maduerint cōcinnatur & confingitur in trochiscos. Datur puluis eius à drachma vna ad drachmas duas, decoctum vel dilutum à drachmis duabus ad vnciam dimidiam, non robustis modò & validis, sed & infirmioribus, puberibus, senibus nōdum pręcipitatis, ac etiam grauidis idque nullo periculo, si morbi cōditio expostulat,

Turpethum quod album, gummosum eligitur, radix est herbæ lacte turgentis, quæ alypia dicitur, & folia habet ferulæ minora. Id calidum siccúmque tertio ordine, pituitam non modò tenuem, sed & crassam & lentam à cerebro, à neruis & ab articulis euellit, multóq; magis è pulmonibus & à visceribus. Confert morbis frigidis diuturnis, quos leuior purgatio non subtraxit. Ventriculum autem subuertit, corpus conturbat & immodicè siccat. Quæ mala corriguntur permistione zinziberis, mastiches, olei amygdalarum dulciū & sacchari. Raro seorsum datur, sed lenioribus permistum, nec puero, nec seni, nec grauidæ, nec debili, sed vni robusto conueniens. Datur puluis à scrupulis duobus ad drachmam vnam: decoctum à drachma vna dimidia ad drachmas tres. Nonnulli radicis tapsiæ corticem pro turpetho substituunt graui errore, vt qui scrupulorum duorum pondere vomitionem deiectionémque magna perturbatione ac periculo concitet.

Hermodactylus cuius radix rotunda, tum foris tum intus alba & modicè cōpacta sit, calidus siccúsque initio secundi. Crassam lentámque pituitam expurgat peculiariter ab articulis, sed admodum lentè & languidè, & idcircò vix vnquam seorsum, sed validorū medicamentorum permistione corroboratur. Ventriculum offendit, flatúsq; suscitat: quæ incommoda tollunt cuminum, myrobalani atque zinziber, aut spica. Datur puluis à drachma dimidia ad drachmam vnam: decoctum verò à drachma vna ad drachmas duas.

Colocynthis calida siccáque ordine tertio, amarissima. Lentam pituitā crassósq; humores ac glutinosos, paritérq; bilem vtramq; (quod vix alij concessum) detrahit & aquam citrinam,

citrinam, ídque maximè ex articulis & distantissimis reconditissimísque partibus. Confert morbis inueteratis contumacibus, quos neque agaricus neque turpethum soluerit. Vehementer autem ventriculũ, viscera, corpúsque conturbat: venas aperit & sanguinem elicit, quàm aloë aut aliud quoduis pharmacũ potentiùs: intestina corradens gradibus torsionibus excruciat. Quocirca exquisitissimè trita diluitur oleo amygdalarum dulcium, additáque tragacantha, aut mastiche concinnantur trochisci: vel coquitur ex iure pingui, aut ex alio quouis liquore leniente. Nec puerorum nec senum, nec prægnantiũ (fœtus enim vel supposita enecat) sed ætate duntaxat florentium & robustorum medicamentum est, víxque nisi aliorum permistione tuta. Datur à scrupulo vno ad drachmam dimidiam.

Quæ aquas & serosos humores ducunt, hydragoga dicta.

CAP. XII.

EBVLVS calidus ac siccus ordine secundo, hydropicorũ aquas facilè per aluum deducit, nõnunquam & vomitione reiicit. Est autem ventriculo aliquantum grauis, succi vis efficacior, purgátque vnciæ vnius pondere. Elicitur autem vel è radice, vel è mediano cortice stipitis cõtuso affusa aqua hordei vel vuarum passarum, cum cinamomi vel nucis moschatæ momẽto & cum saccharo. Coctura vis eius purgandi perit & exoluitur, neq; vt Dioscorides scribit eam persistere vsu cõpertum est. Fructũ nonnulli condiunt duplo sacchari & cinamomi parte octaua, exhibéntque vnciam vnam. acinorũ verò drachma vna tunsa idẽ ex mulsa aut vino albo præstat. Sambucus eodem temperamento iisdémque pollet viribus, sed ebulo aliquanto infirmior.

Hæc sola ex iis quæ aquas ducunt imbecillis & prægnantibus, sed ne temerè quidem decerni possunt: cætera verò quæ deinceps tradentur, vt nec pueris, nec senibus, nec imbecillis, nec prægnantibus, quòd menses ac plerumq; conceptum expellant: ita neque extenuatis, neque biliosis, neque febre, neque acuto morbo correptis, neque æstuoso cœlo conueniunt, sed robustis duntaxat, qui frigidis diuturnísque morbis tenentur, ídque frigido aut certè temperato cœli statu.

Iris cui flos purpureus, efficacior est ea cui albus, calida & sicca tertio recessu, acris & fauces exurens, ventriculo ac visceribus infensa non parum est acrimonia qualitatis suæ. Deiectione nonnunquam & vomitione aquam præcipuè

citrinam ducit, ab hac deinde & craſſiorem pituitam, viſcerum obſtructionibs expediendis efficaciſſima. Radicis ſuccus vnciæ vnius pondere ex vuæ paſſæ iuſculo & ſaccharo, addita ſpica aut cinamomo moderatè purgat: ſicca verò tunſáque radix ex eodem liquore, aut ex ſero lactis à drachma vna ad drachmas duas. Decoctæ huius purgandi vis vaneſcit: Nec puero nec ſeni, nec prægnanti tuta, quòd cæterorũ more quæ valide aquas expurgãt, menſes moueat abortúmq; faciat. Soldanella hydropicorum aquas puluere ad ʒj. decocto & ſucco ad ſemunciã pota ſalubriter educit.

Cucumer agreſtis calidus ſiccúſque ordine tertio, vehementer amarus, abſtergens & ora venarum aperiens. Fructus præcipuè aquas deorſum ſurſúmque mouet, nec non pituitam atque interdum bilem: nec multo infirmior eius radix: efficaciſſimus autem ſuccus è maturo fructu inclinante æſtate leniter expreſſus ſiccatúſque, elaterium appellant. Permiſcetur autem atque temperatur leniente liquore, vel tragacantha, addito cinamomo vel ſpica. Datur elaterium à granis decem ad viginti, radix verò puluere à granis quindecim ad triginta: decocto à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Ricinus calidus ſiccus tertij ordinis initio. Deiectione ac vomitione hydropicorum aquas & ſeroſos articulorum humores expurgat, ſimúlque craſſam pituitam ac bilem. Dantur autem eius grana quinque, aut quod ſummum ſit octo, quæ quoniam vehementer magnóque labore ac impetu & turbulenta vertigine purgando corpus iactitant, expurgata torrefiunt ignéque ſiccantur, aut in maſſa coquuntur, ac deinde trita dantur ex decocto feniculi & vuarũ paſſarum, addito ſaccharo & cinamomo. Quinetiã integra & minimè trita grana liquato ſaccharo & melle obducta ſi vorentur, blande purgant, minima offenſione ventriculi.

Lathyris vires habet ricino proximas, cuius grana haud ſecus præparata dantur à ſeptem ad duodecim. In eundem quoque vſum vulgus tria quatuórve lathyridis folia ex pingui iure cum holeribus coquit. Qui verò tum hæc tum grana cruda ex ſolo vino trita propinant, in magnam perturbationem atque terrifica ſymptomata corpus miſerè præcipitant.

Eſula maior pityuſa eſt Dioſcoridis, cuius radix magna & lacte turgens, turbet appellata, quòd vlceret venenatáque ſit, prorſus exoleuit & ab vſu receſſit. Eſula verò minor

eligitur

eligitur quæ rotunda nuncupatur atque etiam peplos. Huius minor est radix calida siccáq; ordine tertio, aquas altius immersas valide pugat, deinde pituitam atque bilem atram. Cordi autem ac visceribus vim infert, exulcerat, venarum ora aperit exritátque febrem. Quæ mala emendantur permistione bdellij, vel tragacanthæ, atque myrobalani vel cotonei mali. Sed ante macerandā herba est diem circiter vnum in aceto, vel in succo portulacæ, vel solatri, vel intybi, facta subinde liquoris mutatione. Radicis cortex datur in puluerem redactus à granis v. ad x. Lac verò à tribus ad septem. Sunt qui hodie tulæ herbæ succum qua dixi arte præparatum aut aloë aut pici permiscent, quam deinde substituunt pro scammonio, ex quo diadacrydion comparatur. Tithymali species vsurpantur interdum in eosdem vsus, præparantúrque ratione non dissimili.

Mezerei species tres describuntur Mesuæ. Prima quæ maioribus atque virentibus est foliis iisque tenuibus & gracilibus: daphnoides est Discoridi. Secunda quæ folio est oliuæ, angustiore, sed multum pingui & viscoso: thymælea est. Tertia est Dioscoridis chamælea. Primam duntaxat admittit Mesues, posteriores duas vt perniciosas exterminat. Ea cálida siccáque est ordine quarto & acerrima, inflammat febrémque accendit, exulcerat, cordis principúmque partium vires veneni modo exoluit. At nihilominus quòd aquas citrinas & melancholicos humores eximiè ducat, hydropicósque mirè iuuet, interdum vsurpatur. In id autē eius folia corriguntur vt esula. Propriè verò macerantur in aceto & succo oxyacāthæ, vel mali punici, vel cotonei cum tritis myrobalanis: deinde siccantur. Quum vsus postulat hac ratione præparata folia infunduntur à drachma dimidia ad drachmam vnam, vel coquuntur à scrupulo vno ad scrupulos duos in pingui aut leniente iure, adiecto saccharo & cinamomo: puluis autem eorum datur à granis v. ad grana x. mastiche & spica permistus.

Euphorbium calidum siccum ordine quarto. Vrit, vlcerat & magna angustia in syncopen frigidúmque sudorē præcipitat. Anno primo prorsus est venenatū, hinc in annū quartum integris persistit viribus. Omnium autem validissimè aquas & crassam lentámque pituitam ab extremis partibus euocat. Sed quæ dixi illius pericula emendātur, si diem vnū maceretur in oleo amygdalino, deinde exceptum mergatur in citreo malo acido, quod deinde massa obductum coqui-

tur. Quúmque vſus expoſcit, datur à granis vj. ad x. cum maſtiche, cinamomo & ſpica. Ac vbi corpus perturbari cœperit, danda ſubindè potio quæ refrigeret & leniat.

Quæ vomitum cient. CAP. XIII.

OXYMELI iuniores plerique iis annumerant quæ vomitiones cient, quod nuſquam tamen eſt vſu compertum. Quòd enim acetum vt Dioſcorides diligéter animaduertit aſtringens ſit, idipſum ſanguinis eruptiones è naribus, ex vtero & ex hæmorrhoide, alui quoque profluuia & vomitiones cohibet, idque non modò potum, ſed & odoratum & appoſitum. At verò ſtillaticium acetum vulgares nonnulli non paruo periculo experti ſunt vomitiones mouere, quandoquidem ventriculum, inteſtina, omniáque interiora viſcera ſummis cruciatibus exulcerat, quemadmodum & hoc ipſum metalla omnia diſſoluit, ab arte igitur vt pernitioſum exulet. Cęterum quum ventriculus craſſo lentóque humore confertus eſt, multo ante vomitionem tempore is extenuari præpararique commodè poteſt oxymelite, non ſimplici modò, ſed & interdum compoſito, vt demum addito ſtimulo expeditior fæliciórque ſit vomitio.

Raphanus domeſticus eſculentus quum ſit, offenſione nulla vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit: quæcumque nimirum in eo craſſa ſunt attenuat, quæ lenta ſunt detergit, ac demum ſtimulata expultrice vi ſurſum extollit, nulli ætati neque prægnanti infenſus. Teruntur autem radicis eius conciſæ vnciæ duæ, affuſáque mulſa ſuccus exprimitur tepidus offerendus. Seminis (quod efficacius ſit (ſemuncia vel ʒ iij. ſimiliter teritur addita mulſa aut ſero lactis, aut aqua hordei.

Peponis radix nulla etiam quantitate infenſa, ventriculum eo quo & raphanus modo vomitione expurgat: Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti grauis. Ea autem arida atque trita datur ex aqua mulſa à ſcrupulis duobus ad drachmam vnam.

Vrtica his aliquantò acrior, non modò è ventriculi capacitate ſed partibus quoq; ei vicinis craſſos humores euocat, ac facilè minimóque labore vomitu pellit, nec calore, nec acrimonia quicquam offendens. Datur ſemen eius tritum ex aqua mulſa, aut leniente iuſculo & ſaccharo à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Aſarum calidum ſiccum gradu tertio, attenuans, obſtructionéſque aperiens, odore aromatico: vomitione validius quàm

quàm quæ nunc propoſui, primò ventriculum, deinde vicinas quoque & abditiores partes ex interuallis purgat, è quibus & craſſam pituitam, & bilem tum flauam, tum æruginoſam euellit. Omnis malignæ qualitatis expers, atque etiam prægnanti tutum præſertim quum non exquiſitè teritur. Viridia folia dantur à v. ad viij. trita & affuſo vel hydromelite, vel ſero lactis, vel leniente decocto expreſſa. Radix cuius præcipua vis eſt trita, datur ex liquore ſimili à drachma dimidia ad ſcrupulos quatuor. Maceratur verò in eo ipſo liquore à drachma vna & dimidia ad drachmas tres, expreſſúmque datur. Coctura vis eius vaneſcit, quemadmodum & cæterorum quæ vomitione purgant.

Iuglandis arboris quum præſertim ſucco madet decerptus medianus cortex, arefactus tritúſque vomitionem ciet, longéque mitius iuli eius qui catuli vocãtur, quíque florem antecedunt, decidúntque frondeſcente arbore. Hi enim furno ſiccati, tuſique à drachma dimidia ad drachmam vnam ex leniente liquore, aut ex vino albo ſurſum purgant, colicóſque dolores ac nephriticos tollunt.

Sparthum maius quod ſtipite eſt quadrangulo calidum ſiccum ordine ſecundo, incidit & attenuat, vomitione pituitam alióſque humores trahit tum flore tum ſemine, atque licet ſapore non iniucundo ſit, vẽtriculum tamen conturbat, & aliquantum offendit. Quocirca permiſcendum ei fœniculi ſemen cum cinamomo & ſaccharo, datúrque puluis aut ſeorſum, aut ex aqua mulſa à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Balanus myrepſica quam granum ben Arabes dixerunt, duplex, maior quæ inſtar eſt auellanæ, minor quæ ciceris eſt magnitudine, vtilior eſt & ad purgandum accommodatior. Calida tertio, ſicca ſecundo receſſu, oleoſa ſed tamen acris, ventriculum viſceráque conturbat, craſſos lentóſque humores vomitione purgat. Medulla eximitur ſiccatúrque igne ac torretur, datúrque ex feniculo, cinamomo & ſaccharo, vel ex feniculo & cinamomo ſubacta vt ricinus, coquitur in maſſa datúrque à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Elleborus albus calidus ſiccúſque tertio ordine: mordet, & vomitu tam violenter purgat vt propè ſtrangulet. Corpori viribúſque perinde atque venenum infeſtus prorſum fugiendus eſt. Si cui tamẽ robuſto hunc exhibere morbi diuturnitas & peruicacia ſuadebit, radicis fibræ à ſcrupu-

lo vno ad ſcrupulos duos in raphani radicem infigantur, iiſque poſtridie exemptis raphani radix offeratur. Aut eæ fibræ in iure pingui, aut in vino dulci, aut in leniēte decocto cum cinamomo & aniſo maccrentur nocte vna, expreſſúſque liquor addito ſaccharo propinetur.

Non pauca ex iis quæ aquas detrahunt vomitum quoque cient, vt ſambucus, ebulus, ricinus, lathyris & eſula: ſed hoc tamen loco ea ſolùm perſequor quæ citra alui deiectionem vomitione purgant.

Purgantia quæ ab vſu receſſerunt. CAP. XIIII.

PLERAQVE veterum monimentis celebrantur purgantia medicamenta quę tempore dierúmque numero vt ſuperuacua exoleuerunt, alia quòd commoditate vſúque minimo naturam vehementius conturbarent, alia quòd nulla aut certè quàm minima deiiciendi vi ſine fructu moleſta ægrotis eſſent. Prioris generis ſunt lapis armenius, lapis cyanæus, nitrum, aliæque ſalis ſpecies, ſarcocolla, ſagapenum, opopanax, æs vſtum, antimonium & ſquamma æris, cyclaminus, ſtaphis agria, tapſiæ ſuccus, inuolucrum maius. Et quæ ruſtici interdum vſurpant pix nigra, buxi contrita folia, & eius fruticis quam nigram prunum vocant fructus. Poſteriori claſſe continentur quæ aut alui fæces emolliunt aut inteſtina leniunt, pruna, iuiubæ, myxaria, ficus recentes, viola, malua, althæa, atriplex, beta, blitum, mercurialis, pſyllium eiúſque mucor, butyrum: deinde quæ bilem flauā imbecillius trahere dicuntur, tamar indi, eupatorium, abſinthium, capillus veneris, rumex maior, chamæpitys, lactuca ſylueſtris, myrobalani citreæ, & quæcunque ferè aluū mollire diximus. Quæ præterea melancholiæ & bili retorridæ accommodantur: ſerum lactis, fumaria, volubilis lupulus appellata, braſſica ſemicocta, pulegium, polypodium, cortex radicis capparis, thymus, epithymus, myrobalani nigræ. Poſtremò quæ pituitæ conueniunt, ſtæchas, origanum, tragoriganum, hyſſopus, polypodium, cnicum, centaurium minus, ſcylla, ariſtolochia, terebinthina, thlaſpi, ſtruthion id eſt lanaria, dracuntium maius, myrobalani cepulæ & emblicæ. Ea igitur quòd hac tempeſtate híſve regionibus minimùm ſint efficacia, non purgantibus, ſed iis quæ ad purgandum iuuant & præparant, & iis in quibus purgantia maceranda permiſcendáve ſunt, adſcripſimus.

Hæc igitur purgantia ſimplicia operibus iam diu confirmata, in artis vſus ſatis ſupérque fuerint, niſi cui fortè noua quæ-

ua quædam benigniora obſeruationibus occurrant. Ex his quoque compoſitiones in pharmacopoliis aſſeruatæ, quas in antidotarium retulimus. Sunt autem eiuſmodi: Ad expurgandos omnes humores, ſyrupus catharticus minor & maior, catholicum liquidum ac ſolidum. Ad bilem ſyrupus roſarum pallidarum, ſyrupus perſicorum hiera ſimplex, electarium è prunis tum ſimplex tum compoſitum, electarium è ſucco roſarum & diacydoniωn. Ad pituitam, electarium diacnicum, diaphœnicωn, benedicta, confectio hamech, hiera diacolocynthidos. Ad melancholiam, è ſenna & confectio hamech. Ad quam citrinam, electarium hydragogum minus & maius, & electarium è thymelæa. Ex iiſdem quoque pilullæ aſſeruantur, ad bilem quidem hæ leniores pilullæ e hiera, pilullæ ſtomachicæ, pilullæ ruffi & aſſaieret, pilullæ imperiales: valentiores autem pilullæ ſine quibus, & pilullæ aureæ. Aliæ ad pituitam, vt pilullæ de agarico, pilullæ lucis, cocciæ, de hermodactylis & polycreſtæ. Ad atram bilem, pilullæ è fumaria, pilullæ indæ, pilullæ è lapide cyanæo. Aliæ ad aquas, vt pilullæ è thymelæa, & vnguentum lathyridis.

Præſcriptionum purgantium formulæ. CAP. XV.

IN eorum gratiam qui vix dum artis operibus initiati præſcriptionum formulas quas imitentur expoſtulāt, hoc iam loco explicaturus ſum, qua temperatione quibúſque formis tum ſimplicia tum compoſita quę dixi purgantia medicamenta in rem præſentem accommodari diſcerníq; ſoleant, ſumpto à balanis & clyſteribus exordio: ad ea dein progreſſurus quæ ſuperuacuos humores è ſingulis corporis regionibus detrahant.

Aluus proritatur glande ac ſubducitur; pueris aut infantibus betę vel mercurialis cauliculus radíxve oleo intincta, aſperſáve ſale aut ſaliua pro glande eſt. Recentis etiam oui vitellus cum ſalis & croci momento linteolo raro illigatus delicatioribus & infantibus nodulus fit balani vice ſubdendus Sapo quoque albus aut ſuccidia in glandis formam palmæ longitudine exacuitur, inditúrque blandè, citra morſum aluum exonerat. Crebrius autem ex melle in eandem formam concinnatur, quod eouſque coquitur dum craſſeſcat nec amplius digitos inquinet. Euadet is acrior ſi ſalis vulgaris drachma dimidia conſpergatur. Ne tamē ſua acrimonia primo ſtatim ingreſſu anum ſtimulet, ſal aut quiduis aliud acre melli dum coquitur permiſcendum. Mellis

ſuccidia & bon flèche de Lard.

vncia, ſalis vulgaris drachmam vnam habeat, aut ſalis gemmei ſcrupulum vnum, aut mucerdę ſcrupulos duos, aut pulueris hieræ ſimplicis drachmam vnam, aut hieræ diacolocynthidos drachmã dimidiam, aut agarici ſcrupulos duos, aut colocynthidos puluerisatæ ſcrupulum vnum: hæc tandem inteſtini calore liquefacta atque ſuſcitata idipſum ad excernendum proritant ſphinctéremque recludunt.

Cliſterum formulæ.

QVVM ad facilem expeditámque purgationem vias liberas eſſe oporteat per quas detrahendus ſit humor, clyſter inteſtinorum capacitatem exinaniens & meſeraicarum ora venarum patefaciens, in præparantium cenſu habendus eſt. Alius quidem obduratas alui fæces emollit cohibitáſque deducit, alius coërcitos flatus diſcutit, alius craſſam lentámque pituitam infarcientem inteſtina iiſque tenaciùs adhærentem abſtergit, ſecúmque rapit: alius ex alto vacuandos humores euocat: alius dolorum acrimoniam lenit: alius immodicum alui fluorem ſiſtit: alius ſanguinem ſupprimit, aut inteſtinorum vlcera ſiccat. Ferè autẽ clyſter libram vnam aut vncias quindecim habet liquoris, mellis vncias tres, olei tantundem, ſalis momentum. Omniúmque primus ac ſimpliciſſimus olim continebat hydromelitis probè cocti vncias quindecim, ſalis vulgaris drachmas tres, olei ſimplicis vncias. Emolliens hæc contineat, radicis althææ & liliorum an. ℥ j. ficus pingues conciſas quatuor, maluæ, violæ, helxines, mercurialis, acãthi an. m. j. ſeminum lini, fænigræci & aniſi an. ℥ ß coquantur, & in ℔ j. percolata diſſoluatur caſſiæ fiſtularis, mellis violati, butyri recentis, vel axungiæ anſeris an. ℥ j. olei violati vel ſimplicis ℥ iij.

Diſcutiens flatus, ℞. Quatuor emollientium, origani, calaminthes, chamæmeli, anethi an. m. j. ſeminum aniſi, fœniculi, carui & cumini an. ʒ ß. baccarum lauri contuſarum, ſeminum rutæ & ſileris an. ʒ ij. coquantur, & in ℔ j. iuſculi diſſolue electarij diaphœnicωn vel benedictæ ℥ ß, cõfectionis è baccis lauri ʒ iij. mellis anthoſati, ſacchari rubri an. ℥ j. oleorũ rutæ & anethi an. ℥ j. ß. Ex inferioribus partibus detur in aluum. Additur his interdum oleum è nuce iuglande, quod etiam ſolùm vel vino permiſtum flatus validè diſſipat, quemadmodum & rutaceum oleum.

Clyſter detergens hac formula præſtituendus, ℞. Origani, calaminthes, abrotani, abſinthij, centaurij minoris, furfuris, hordei integri an m. j. ſeminis carthami cõtuſi, polypodij

lypodij quercini an. ℥ j. hermodactylorum ℥ ß, percoquantur, & in iuris ℔ j. dissolue hierę simplicis ℥ j. vel hierę diacolocynthidos ʒ vj. mellis rosati ℥ ij. salis ʒ ij. fiat clyster sine oleis: his nonnunquam & succi betæ vel mercurialis ℥ j. affunditur. Ex horum quoque materia proritans clyster est comparandus, cui si cæteris purgantibus prætermissis pulpæ colocynthidos semuncia incoquatur, validissimè è distantissimis euocabit atque deducet.

In varia affectuum concursione atque confusione, ex multorum permistione varij quoq; vsus clysteres fient, hac formula: ℞. Quatuor emollientium, chamæmeli, meliloti, anethi, origani, calaminthes, abrotani, furfuris, hordei an. m. j. seminum anisi, feniculi, carui, lini & fænigræci an. ℥ ß. In ℔. j. decocti iuris dissolue catholici ℥ j. vel hieræ simplicis, diaphœnici an. ℥ ß. mellis rosati, sacchari rubri an. ℥ j. olei chamęmeli & violati an. ℥ j. ß: hi igitur omnes in pręparantium sunt genere. A purgatione verò clyster interdũ quoque necessarius est, qui aut anodynus sit, aut immoderatum profluuium cohibeat intestináque corroboret, aut sanguinem supprimat, aut intestinorum vlcera persanet. Anodynus. ℞. Radicum althææ & liliorum an. ℥ j. maluæ, violæ, chamæmeli, meliloti an. m. j. seminum althææ, lini, fænigræci & cydoniorum an. ℥ ß. coquantur ex lacte & in huius ℔ j. dissolue butyri recentis ℥ ij. vitellos ouorum duorum, subter indatur.

Adstringens, ℞ Rosarum rubrarum, balaustiorum, plantaginis, sanguinalis, arnoglossi, verbasci an. m. j. seminum oxalidis, portulacæ, plantaginis & myrti an. ℥ ß. coquantur in lacte vstulato, vel in aqua fabrorum. In iusculi ℔ j. dissolue amyli ʒ ij. gummi arabici vel tragacanthæ vstulatæ vel mastiches ʒ j. clyster fiat sine oleis.

Adstringentior fiet, sanguinémque supprimet, intestinorum vlcera siccabit, & ad cicatricem perducet, si huic prætereat addas boli armenæ, sanguinis draconis an. ʒ ij. Multò quoque præstantior reddetur, si pro iusculo vsurpentur herbarum succi.

Purgationes.

NONNULLA quoq; assumpta solas ab aluo fæces ducunt & exturbant, eccoprotica propterea appellata. Ea rectè cibis præmittuntur vt eorũ impulsu celeriùs & validiùs excidant. Eadẽ quoq; pastis cibóque cõfertis offerri possunt, sed cibũ præcipitant aluúmq; subducunt minorę

profectu. Nonnulli cibis illa permiſcent, ſed ij vt aluũ exonerent, aut nondum cõfectos cibos præcipitant, aut certè corrumpunt. At vnã aloem cibis interponere nihil nocuerit, quum preſertim in peſtilenti conſtitutione in corpus illã diſtribui volumus, vt humores à putredine vindicet. Itaq; ad molliendã aluum ſi neq; olus, neque oleum, neque butyrum, neque pruna ſatis erunt, mannæ calabriæ ℥ j. ex carnium iure ſoluta ſorbenda eſt ſemihora ante paſtũ, aut caſſiæ fiſtularis ſemuncia ex ſaccharo. Quũ autem ſimul quædam deſideratur ventriculi deterſio, vel aloës vel pillularũ ſtomachicarũ, vel rheibarbari & aloës drachma dimidia in pilullas duas tréſve concinnata voretur paulum ante paſtũ. Ita enim copioſiùs deiiciet, quàm ſi tripla multò antè tempore fuiſſet aſſumpta. Qui hæc vel leniſſima auerſabitur, pruna circiter duodecim coquat è iure duarũ triúmve drachmarũ ſennæ, additóq; ſaccharo edãtur ex ſuo iure. Quum plenius mollienda eſt aluus citra inſignem vllam humorum purgationem, æſtuoſo preſertim cœlo per febrem ardentem & ſitim validam, ita preſcribendum. ℞ mannæ calabrię ℥ ij. diſſolue ex iuſculo capi, horis tribus cibo præmittatur. Aut validiùs ſic, ℞ caſſiæ fiſtularis ʒ x. aſperge dulcis puluerẽ fiátq; bolus. Aut ſic, ℞ diaprunωn leniẽtis ſimplicis ʒ v. medullæ caſſiæ fiſtulæ ℥ ß. cum ſaccharo fiat bolus. Quum autem ſeorſum expurgandi ſunt humores, medicamentum longiore interuallo cibum præcedat, vt purum nec aliena permiſtione fractum è ventriculo excidat, penetrétque prius in venas quàm cibi potúſve permiſtione interpelletur. Ventriculo detergendo atque purgando accommodatiſſima eſt aloë, lieni ſenna, iecori rheumbarbarum, meſenterio & inteſtinis agaricus: quanquã & vnumquodque in alias etiam partes, in alióſque humores vires exercet. His igitur è prima corporis regione citra reliqui corporis perturbationem vllam preparati detrahuntur humores: atque ſic è ventriculo. ℞ maſſæ pilullarum aſſaiaret ʒ j. rheibarbari ʒ ß. ex ſyrupo abſinthij malaxentur fingantúrque pilullæ ſeptem. Potio autem quòd ventriculi latera proluat, validius extergit. ℞ pulueris hierę ſimplicis ʒ iij. rheibarbari electi contriti ʒ j. diluta vnciis tribus hydromelitis propinetur ieiuno. Si vires permittant, addetur ʒ j. aut ʒ j ß. El. diaphœnicon, vt medicamenti languida vis proritetur ocyúſque prolabatur in aluum. At quum ventriculi ſeu pituitoſa ſeu biliosa impuritas vel nauſeã, vel animi

Quæ aluũ molliunt atque ſubducunt.

De expurganda prima corporis regione.

exolutionem languescente pulsu, vel syncopem accersit, lenioribus res tutò gerenda. Quum quis præterea aloës amarorem fastidit, rheumbarbarum, & si hoc quoque graue & insuaue, senna in eam quam mox subdam formulam, aptetur. At verò si iam altiùs circum ventriculum, circum pancreas aut mesenterium conditus est humor biliosus præsertim, his ducendus est pharmacis, quæ habent pulpę cassiæ fistularis vel diaprunωn simplicis ℥ vj. rheibarbari electi triti ℈ iiij. ex saccharo bolus fiat, vel potio. ℞ rheibarbari electi ʒ j.ß. electarij lenientis ʒ iij. syrupi violati ℥ ß. aquę decoctionis hordei ℥ iij. soluantur in potionē. Ita quidem rheibarbari substantia, quia sicca & adstringēs, leniente aliquo (nisi immoderatè aluus profluat) temperanda. Vel sic, ℞ aquæ stillatitiæ endiuiæ, vel cichorij ℥ ij. vini albi odorati ℥ j. in quibus macera rheibarbari selecti triti ʒ ij. vel ʒ ij ß. cinamomi ʒ ß. in expresso dilue syrupi adiantini aut de cichorio simplicis ʒ vj. Eiusmodi potio vel ex aliis quoq; aquis vt buglossi, betonicę, aut melissophylli comparata, laboranti püero, vel seni, vel iam imbecillo, vel prægnanti mulieri, quum non alia secura fuerit purgatio, decernenda, quæ & interdum syrupi rosarum pallidarum vnciâ vnà validior euadat. Complurium autem humorum confusa illuuies, ex iisdem sedibus sic eluenda, ℞ endiuidię, lupuli, betonicæ an. m. j. florum cardiacorum an. P. j. foliorum sennæ expurgatorū ʒ ij ß. aut ʒ iij. decoquantur ad ℥ iij. In colato iure macera rheibarbari electi contriti ʒ j ß. agarici trochiscati ʒ j. cinamomi ʒ ß. in expresso dilue sacchari albi ℥ ß. vel syrupi è cichorio simplicis ʒ vj. Hyeme cùm herbarū est penuria, ad coquendum assumantur polypodiū, cnici semen, vuę passæ, radices cichorij, oxalidis, graminis, aut feniculi. Si casus præceps est, drachmæ decē vel sescuncia catholici ex hydromelite aut conuenieti iure propinetur: vel in decocto & expresso iure quod habeat foliorū sennę ʒ iij. agarici ℈ iiij. diluūtur catholici, syrupi de cichorio an. ℥ ß. vel ʒ vj. Quū peruicacius malū in his sedibus nō vni purgationi cessurū speratur, apozema vel syrupus subinde dandus, dū victum malū sit, ℞ radicū graminis, petroselini & feniculi, polypodij, seminis cnici, passarum expurgatarū an. ʒ iij. endiuię, lupuli, hyssopi, scolopendrij an. m. ß. foliorū sennę ℥ j ß. decoquantur in aquę ℥ xij. ad ℔ ß. In qua colata macera agarici albissimi ℥ ß. cinamomi ʒ j ß. In expresso solue sacchari albi ℥ j. ß. vel syrupi è ci-

chorio simplicis ℥ ij. Apozema hoc erit in tres doses.

Syrupus in eosdē vsus. ℞ radicū apij, petroselini & capparis in aceto horis sex maceratarū an. ℥ ß. agrimoniç, endiuię, cichorij, lupuli, fumariç, cassuthæ, scolopēdrij, hyssopi, origani, an. m. ß. seminū anisi, cucurbitę & melonū, glycyrrhizæ an. ʒ ij. coquātur in aquę ℔ tribus ad ℥ xv. in quibus infunde horis duodecim foliorū sennæ electorū ℥ iiij. agarici albi ℥ ij. florū cardiacorū epithymi an. p. j. zinziberis, cinamomi an. ʒ ij. feruefiāt ac exprimantur, ac dein dissolue syrupi è cichorio, è scolopēdrio & hyssopo an. ℥ ij. sacchari albi ℔ ß. coquantur in syrupū, dētur ℥ ij. ex conuenienti decocto. Si posthac affectus expostulet, seorsum in sescunciam syrupi, ʒ j. aut ℈ iiij. rheibarbari expressum diluetur. Horum igitur imitatione possint generis omnis cōpositiones ad expurgāda primę regionis vitia pręstitui. At nihilominus in ascite, quòd aqua citrina dēsis mēbranis arctius coërcita sit, & à purgationis viis ductibúsq; seposita, validiorū medicamentorū vim efflagitat. Quæ porro humorum impuritas in secundā corporis regionē quæ maiorū est venarū inuaserit, nisi languidiores vires aut acrior morbus obstet, pharmaco valētiore demenda est, & iis quæ dixi lenioribus nōnihil eorū adiiciendū quæ scāmonium, turpethū, colocynthidem, hermodactylos, huiúsque classis pharmaca cōtinent. Vt cassiæ fistulari, vel diapruno simplici, vel catholico pondo semunciæ: vel diluto rheibarbari, vel agarici, vel sennæ miscendum aut diaphœnici, aut diacarthami, aut diacydonij, aut confectionis Hamech ʒ ij. vel ʒ iij. pondo: qua etiam ratione suprà scripto syrupo turpetum & scammonium adiungantur: aut syrupus catharticus maior, aut electariū catharticū maius vsurpentur. Patefactis tandem & expurgatis primis regionibus, tertiæ iam quæ summarū est partium, vt capitis, lumborū, artuum cacochymia, quemadmodum & hydropicorum serosus humor, aliis insuper vehementioribus detrahenda, quæ vt vires erunt & corporis præparatio, ita conuenienti tum dosi tum forma decernentur.

Quo modo secunda corporis regio expurganda.

Regio tertia vt expurganda.

Capitis & cerebri peculiaria medicamenta. CAP. XVI.

OMNEM iam eorum medicamentorum materiam quæ noxios humores tum apparant, tum è publicis corporis regionibus detrahunt exequutus, ea dein persequar quæ purgationis vniuersę reliquias è singulis partibus, prę sertim è cerebro, è pulmonibus, è thorace, è corde, è iecore, è liene, è renibus, ex vtero atque ex articulis deriuent. Et

ea demum quæ partes ipsas prorsus omni illuuie expurgatas corroborent, pristinæque reddant valetudini. Id autem remediis præstandum quæ peculiari dote partem vnamquamque iuuent. Cerebri igitur mucum atque pituitã per nares hæc eliciunt.

Sampsuchum narium mucum ac pituitam impositum blandè expurgat.

Saluia & betonia vtraque trita & in alterutram narem indita si aliquantum sinitur, pituitam nullo tædio prolicit cerebrúmque mirè leuat.

Anemone quæ præsertim quadrato est caule & flore purpureo, acris est, propriè verò succus eius naribus infusus cerebrum expurgat: commanducata radix pituitam trahit.

Beta vtraque & nigra & candida nitrosa quadam facultate cerebri excrementa deducit, in idque succus earum ex melle aut hydromelite naribus indendus.

Brassica satiua eadẽ qua beta vi nitrosa, naribus immissa capitis pituitam elicit, cæterísque humoribus exonerat.

Radix iridis nostratis, naribus subdita sternutaméta mouet, & pituitam prolicit, quod & succus validius præstat, sed quòd acrior sit, leniente liquore temperandus.

Elaterium cucumeris agrestis succus, iridis succum facultate superat, vt maiori quoque temperatione sit opus.

Cyclamini succus ad purgandum caput omnium efficacissimus, at non satis tutò naribus instillatur, quòd cerebri meninges acerrimè feriat. Qua autem ratione hæc conuenienter aptentur in errhina dicendum.

Errhinum blandum. ℞. Foliorum sampsuchi, saluiæ, betæ & anemones (quum haberi potest) recentium an. m. j. Terantur & affunde aquæ betonicæ, vini albi an. ℥ ij. expressus succus accommodetur in errhinum. Si acrius optatur, addenda radicis iridis virentis semuncia: hauriendus autem hic succus est in nares prono capite, vt altius subeat ne relabatur in fauces. Valentius: ℞. Radicis cyclamini ʒ j. elaterij, si in promptu est, ʒ ß. Trita macerẽtur in ℥ iiij. vini albi vel hydromelitis vt mitius euadat. Expressus succus reponatur in ampullã. In hoc maceratũ oblongum contortúmque linamentũ in nares inserendũ: nã succus si haustus feratur in cerebrũ, abundè quidẽ mucum eliciet, sed acerrimo & tamen mométaneo dolore: neque aridorũ pulueres tutò possũt in nares inspirari. At tenuissimè cõtrita illa excipi possunt mellis vncia vna quo nares sublinãtur. Cycla- *Errhina.*

mini quoque radix in oblongę turundę speciē præcisa & aqua vitæ macerata si naribus indatur, pituitā abundè proliciet. Oportet autem quæ immittuntur non prorsus nares obturare, vt quū ducetur spiritus errhini vaporem vímque secum deducat in cerebrum: ipsum quoque laborantem prono haberi capite, vt excrementum cerebro meningibúsque circumfusum promptius illabatur in nares.

Quæ porrò pituitā sternutamento promouent, diuersa sunt facultate, nā & his acriora fere sunt, & cerebrum impulsionis vi concutiunt, sicque eius superuacanea vndiq; in priora atque in nares deriuant. Sunt autem huiusmodi.

Struthiū quę & lanaria & saponaria nūcupatur, sternutaméta ciet, ac mucū prolicit trita cū melle & naribus infusa.

Castoreum vt aliis facultatibus cerebrum neruósque iuuat, ita & ipsum sternutamento purgat.

Ptarmica hoc est sternutatoria ex ipsius effectus præstantia nomen inuenit, quandoquidem & foliis & floribus efficacissima est euocando sternutamento.

Batrachij radix acerrima arefacta tritáque naribus subdita, sternutamento cerebrum expurgat.

Elleborus albus potentissimè sternutamenta mouet, si vel sola radicis eius fibra inseratur in narem, multóq; magis si arida ea in aqua vitæ macerata sit. Puluerem eius in nares indere non nisi veterno aut apoplexia correptis & consopitis liceat.

Euphorbium vel odore solo stenutatorium est, cuius etiam oleo perunctæ nares, aquoso multo stillant humore.

Quum autem horum effrenata vis sit, ne quid inopinatò contingat, singulis certius quàm permistis compluribus atque compositis vti liceat.

Struthium & batrachiū terantur macerentúrq; in hydromelite, in quo dein intincta linaméta indantur in nares. Veratro tamen & euphorbio ea quā dixi præcautione vtendū.

Per palatum verò pituitam hæc proliciunt mansa aut gargarizata.

Apophlegmatismi.

Mastiche commanducata blandè & leniter pituitam ex ore & faucibus potius quàm è longinquis elicit, perinde ac omnia ferè diutius ore circumducta. Vua quoque passa & per se cum nucleis & cum pipere commanducata caput blandè purgat.

Sinapi verò tunsum ori quouis modo inditum, è cerebro pituitā ducit, naribus quoque admotū sternutamenta ciet.

Nastur-

Nasturtium semine eadem quæ sinapi præstat.

Pyrethrum radice idem & aliquanto validius efficit.

Piper longum tametsi calidius, non æquè ad ducendam pituitam efficax.

Staphis agria non solùm quod acri semine os faucésque velut exurat, sed peculiari quoque vi cerebri pituitam euocat, & ore profundit.

Hæc ita comparentur in vsum: ℞. Sacchari candefacti ℥ j masticheś ℥ ß piperis longi, pyrethri, staphidis agrię an. ʒ j. fiat puluis, qui referatur in nodulos ore cōtinendos premendósque dentibus: hæc quidem mensa præcipuè gingiuas, dentes, maxillas & oris fauciúmque partes expurgant, quas nimirum calor attigerit. At verò gargarizatu quoniam altius in fauces incidunt, longius quoque proliciunt vt ex ipsis faucibus, ex amygdalis, ex œsophago & palati cauo, quemadmodum & penna altius in fauces indita ℞. Seminis sinapi tunsi ex aceto ʒ ß. piperis longi in puluerē triti ʒ j. hydromelitis ℔ j. fiat gargarismus. Vel sic: ℞. Ficus pingues incisas quatuor numero, vuarum passarum expurgatarum ℥ j. glycyrrhizæ ℥ ß, coquātur ad ℔ j. In expresso iure dissolue radicis pyrethri tenuiter tritæ ʒ j. piperis longi ʒ ß. fiat gargarismus. Piperis enim atq; pyrethri vis coquēdo vanescit atq; disperditur. Sed neque gargarizatu cerebri interiora exquisitè purgantur, quod minimè ad cerebri basim is pertingat, quò maximè cerebri excrementa cōfluunt. Optima autem & vtilissima cerebri expurgatio per palatum fiet, si aptus conueniénsque liquor haustus in nares resupino capite relabatur in fauces. Etenim transitu cerebri basim subiens viam per quam excremento cursus est expedit, cerebrum vi sua ferit, cuius etiam excrementa facultate deducit: hanc autē cæteris mitiorem ita decernito. ℞. Radicis althææ & betę an. ℥ j. hordei integri, glycyrrhizę, vuarum passarum an. ℥ ß. coquantur in hydromelite ad ℔ j. In quo macera radicis pyrethri, radicis cyclamini cōtritarum an. ℈ ij. exprimatur liquor in eum quem dixi vsum.

Frigida quæ capitis ardores & deliria mitificant accersúntque somnum. CAP. XVII.

ROSA sicca destillationes arcet, quas tamen humida ac recens odore solo proritat, capitis dolores ex ardore compescit, accersitque somnum, cerebrum mentémque roborat.

Viola frigida & humida, tū odore tum substantia capitis

quoq; ardores ac mẽtis pturbationes lenit inducto sopore.

Nymphæa tota refrigerat ordine secundo, eius radix atque semen exiccat, flos verò humectat: isque naribus ac frõti admotus, capitis ex bile dolorem lenit, somnum conciliat, somptúsque omnem extinguit ardorem. Lactuca tum admota tum summo cibo sumpta acres demulcet humores, desipientiam sedat, vaporísque suauitate somnum accersit, ídque blandè & citra offensionem vllam. Solanum furiosum venenatum est ac inutile, hortense verò esculentum est & admotis foliis somnificum: sed & hortense immoderatè sumptum mentem quoque perturbat.

Hyoscyamus albus eligendus cui flos & semen album est, cui verò flauum aut nigrum quod vel insaniam vel soporem inferat fugiendum. Sed ne albus quidem tutus, quòd immodico vsu dementet. Papauer album medicinis tutius sed minus efficax quàm nigrum, & syluestre quod rhœada appellãt, flore rubro, nigro autem semine: éstque frigidum ordine tertio. Semperuiuum maius frigidũ quidem abundè, sed nullius particeps malignitatis. Tria hæc frõti & naribus admota acres fluxiones sistunt, capitis ardores extinguunt, dolores leniunt ab æstu & febris ardore natos, somnúmque inducunt ac deliria sedant.

Caphura frigida sicca gradu tertio, acris, odorata, partiũ tenuissimarum. Capitis ardorem, cephalalgiam ab ęstu naribus admota, aut cum santalis & aqua rosarum stillaticia in frontis & temporum fotũ adhibita mitigat, sanguinem è naribus profluentem sistit, exæstuãs cerebrum recreat odore, sed libidinem extinguit. Mandragora frigida ordine tertio, siccáque primo perhibetur, radice, folio, fructúq; vsurpanda. Eximia ei vis refrigerandi atque compescendi ardentium febrium æstus, capitis dolores ac deliria, sed præcipua conciliandi somnum, soporifera enim est & narcotica. hæc autem præstat tum fructus odore, tum folio radicéve trita, inductáque ex oleo fronti atq; temporibus. Opium frigidum summo quartóve gradu, siccum primo: planè narcoticum est quòd sublato aut consopito sensu stuporem inferat. Ad leniendum acerbum dolorem, ad quemuis ardorem protinus extinguendum, soporémque accersendum, extrinsecus moderatè appositum omnium quæ suprà dixi efficacissimum, quæ vel naribus illitum odore solo confert. Medicamentis inditur quorum exuperans calor temperari postulat, intro aliàs minimè purum admittitur.

Hæc igitur præcipua est eorũ materia quæ in prædictos vsus coaptantur vel in syrupos, vel in pillulas, vel in antidotos: huiusmodi sunt quæ asseruantur, syrupus rosarum siccarum, syrupus nymphææ, syrupus papaueris, diacodιων simplex, diacodιων compositũ, pilullæ è cynoglosso, Philonis antidotus & trochisci è succino, Trochisci de Caphura & Trochisci Narcotici. In rem autẽ præsentem fotus fiunt sincipitis, embrochæ, illitus, cataplasmata, frontalia. Vt in causo & capitis dolore ab æstu, fotus qui habet aquarũ stillaticiarũ plãtaginis, rosarũ, solani an. ℥ iij. aceti ℥ j. ß. caphuræ ʒ ß. misce in fotũ sincipitis & temporũ. Aliud, ℞. rosarũ, violarũ, nymphæę, lactucę, solani, semperuiui an. m. j. seminũ lactucæ, hyoscyami & papaueris albi an. ℥ ß. coquantur ex aqua simplici, acetíque sextans sub finem indatur: tepido sinciput foueatur per spongiam aut per splenia. Hęc eorum materia (serpyllo, meliloto, betonica rutáque additis) tusa cretáque & rosaceo vnguento aut populeo vel oxyrhodino excepta in cataplasma redigitur, accommodatum vigiliis, phrenitidi, omníq; desipientiæ, fronti ac sincipiti inducendũ. Ad hęc quoq; vitia earũ partium embrocha, id est irrigatio fiet ex oleo rosato, nymphææ, papaueris albi & mãdragoræ: quibus si extrema res est, opium addetur, sed ea temperatione vt eius non supra grana dena olei vnciæ singulæ excipiãt. Addita cera illitus ex his fient, & cerata tum liquida tum solidiora, fronti temporibúsque inducenda. Ex his quoq; aceto exceptis oxyrhodinũ fiet cõpositum, iisdẽ partibus inducendũ, vt quod ℞. olei rosarũ, nymphæę & papaueris albi, aceti, aquæ stillatitiæ solani & betonicæ an. ℥ ß, mista agitẽtur pro embrocha frontis & sincipitis. Aliud ℞. vnguenti populei & rosacei aceto locorum an. ʒ vj. seminis papaueris albi & psyllij contusorũ, ceræ an. ℥ ß. malaxẽtur & concorporentur in cerati formã, quod inductum linteo fronti circundetur. Aliud siccũ, ℞ rosarũ rubrarũ, foliorum violarũ & nymphææ an. p. j. foliorum betonicæ, lactucæ, & hyoscyami an. m. ß. sem. lactucæ & papaueris albi & amygdalorũ amarorum contusorum an. ʒ iij. concisa omnia & (si aridiora sunt) vapore aquæ rosarũ madefacta exceptáq; splenis, intersuantur, & applicentur fronti & temporibus.

Calida medicamenta quæ affectuum cerebri præsertímque frigidorum reliquias proprietate dissipant. CAP. XVIII.

SALVIA calida primo, sicca secũdo, quę angustiore folio efficacior habetur, ea leniter adstringit, & emanã-

tem ſanguinem cohibet, ventriculum atque cerebrum corroborat, torpentem appetẽtiam excitat. peculiariter autem neruos firmat, eorúmque vitiis omnibus medetur: in idque vires obtinet caſtoreo finitimas. Betonica cerebro auxiliatur, idque vel odore ſolo recreat. Hinc comitialibus furioſisque medetur, paralyſim torpentiáque membra perſanat.

Sampſuchus calfacit ſiccátque tertij ordinis initio, tenuium eſt partium, & validè digerit, odoríſque ſuauite cerebrum neruóſque corroborat: ex hisque flatus, craſſam pituitam, & hinc ſubortas obſtructiones diſſoluit. Roſmarinus ſampſucho præſtantior, vnà cum cerebro & neruis cor, ſenſus omnes & memoriam confirmat: tremori atque paralyſi ſalutaris. Stœchas cerebrum neruóſque iuuat, & frigidis eorum medetur affectibus, illisque moderato calore quaſi vitam reſtituit: vertigini, epilepſiæ atque melancholiæ ſaluberrima. Laurus calfacit & ſubadſtringit. baccæ in medicamenta adiiciuntur quæ neruorum laſſitudines reficiunt, & ad vnguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt. earum ſuccus aurium dolori & grauitati inſtillatur. Myrtus quam laurus adſtringentior, moderato calore atque ſuauitate cerebro familiaris, eius ſpiritus viréſque fouet & firmat, nec parum ſiſtendis deſtillationibus opitulatur. Acorus qui Galanga eſt, calidus ſiccus ordine tertio, oris halitum commendat, frigidis & flatuoſis ventriculi & cerebri affectibus medetur, inditus naribus cerebrum iuuat & firmat, ore verò detentus venerem ſtimulat.

Pæonia mas præſtantior eſt fœmina, calida ſiccáque ordine ſecundo, radice, flore, ſemine celebrata. Cerebrum odorata mirè recreat, ſed admota ſumptáque magis: mentis perturbationem ſedat, nocturna ludibria atque etiam incubos diſſipat, timores pauoréſque diſcutit, comitiali morbo medetur. Cerebri quemadmodum & iecoris, renum, vteríque obſtructiones tollit. Ruta ordine tertio calfacit & exiccat: odorata & admota mentis hallucinationes & deſipientiam arcet, melancholicóſque pauores diſcutit. cum oxyrhodino illita capitis dolores quacunque ex cauſa mitigat.

Serpyllum acre, calidum & ſiccũ initio tertij, & odoratũ & ex oxyrhodino appoſitum cerebrum iuuat atque corroborat, vt idcircò dolores, deliria mentíſque perturbationes ſedet accerſito ſõno: at nihilominus rheumatiſmos frigidáſq; deſtillationes capiti inductũ ſiſtit & diſſipat. Spica-

quæ & pseudonardus, calfacit & siccat ordine secundo, caput admota calfacit eiúsque humores superuacuos exiccat, & destillationes arcet, apoplexiæ, paralysi tremoríq; vtilis.

Centaurium minus rheumaticis affectibus auxilio est, neruis accommodatissimum, vt quos humores turgentes citra noxam euacuet ac desiccet. Iridis illyricæ seu florentiæ radix & aloë præterquam quòd somnum alliciunt, dolorem etiam capitis temporibus & fronti ex rosaceo illitæ sedant, & odoratæ cerebrum recreant.

Compositiones porrò ex his paucæ extant præcipuúsque est syrupus è stœchade. Aquæ verò singulorum stillaticiæ ferè vsurpantur, & ex his quædam saccharo conseruantur, vt flores rorismarini & saluiæ & stæchados. Olea quoque non pauca vt myrtinum, laurinum, rutaceum, nardinum. In rem verò præsentem cùm vel affectuum frigidorum materiam siccare, vel cerebrum corroborare consilium est, horum plurima in capitis lotiones aptantur, additis iuniperi baccis & anisi feniculique semine: coquuntúrque vel sarmentorum lixiuio, vel aqua cui sub finem vini albi quadrãs affundatur. In id non modò virentes, sed & arefactæ herbæ conferuntur, vt quarum integra vis etiam subsistat. Oleum quoque ad frigidos quosuis affectus sic comparari potest. ℞. Bacccarum lauri, myrti & iuniperi an. ℥ ß. seminis feniculi, rutæ & peoniæ an. ʒ iij. saluiæ, betonicæ, sampsuchi, florum stæchados, rorismarini & spicæ an. ʒ ij. Tunsa omnia conspergantur ℔ ß aquæ vitæ, dum omninò madescant: deinde affusa olei libra vna coquantur vase duplici dum liquor omnis sit absumptus, expressúmque oleum recondatur in vsus.

Quæ destillationes sistunt & quæ cerebrum corroborant.

CAP. XIX.

MASTICHE vapore tenues capitis fluxiones incrassat atque cohibet voratáque cerebrum tenuibus expirationibus impetitum tuetur ac firmat, præsertim verò in febribus, epilepsia, vertigine & in cæteris quæ sympathiâ fiunt. Vernice suffitu aliquantò astrigentior & valentior mastiche, ad cætera tamen non tutò sumi potest. Succinum quod Arabum est carabe, & Græcorum ἤλεκτρον, calidum primo, siccum secundo ordine, leniter adstringit, tritúmque ac potum vomitiones ventrísque fluxiones ac destillationes sistit, attritu iucundum spirat odorem, suffitúque cerebrũ recreat, siccat, eiúsq; destillationes quocunq; ruant co-

hibet, quod & collo circumductum non leuiter confert.

Tus calidum ſiccúmque ſecunda claſſe, frigidas capitis deſtillationes tum interiores ad fauces, pulmones & ventriculum, ad dentes & maxillas, tum externas ſiſtit & quodammodo diſcutit atque ſiccat, tum ſuffitu tum appoſitu emplaſtri vice.

Agallochum xylaloë, calidum ſiccum ſecundo gradu, odoratum, adſtringens, ſubamarum, firmat omnia interiora viſcera, ſed peculiariter cerebrum tum manſum tum ſuffitum, eximiè ſiccat & corroborat. Spicanardi humores è capite ſeu in fauces ſeu in pectus ſtomachúmve procumbentes ſumpta ac etiam ore contenta proprietate cohibet, viribus cæteris quàm pſeudonardus præſtantior.

Styrax calidus gradu primo, ſiccus ſecundo, cerebro quoque iucundus, cuius ſuffitu cerebrum ſicceſcit, deſtillationes ſiſtuntur, & raucedines grauedinéſque miteſcunt.

Melanthium calidum ſiccum receſſu tertio, ad omnia ad quæ ſtyrax atque etiam efficacius accommodatur. Nam frictum adductúmque naribus expirante odore deſtillationes omnes & coryzam exiccat, imbecillóq; cerebro opitulatur. Intrò verò non tutò immittitur. Succus quem officinę benioin appellant, calidus ſiccus ac ſummè tenuis, odoris ſuauitate cor, cerebrum ſenſúſque omnes exhilarat, caput ſuffitu ſiccat, eiúſque ſuperuacua abſordet, inclinantibus morbis aptus.

Caryophyllum odoratu cerebrum corroborat & exiccat, eiúſque affectus frigidos perſanat, mentem erigit memoriámque firmat. Nux moſchata eiúſque macer ſi vel manditur vel naribus inditur tum odore tum ſubſtantia, cerebri, mentis, ſenſuúmque vires auget. Myrrha ſuffitu cerebrum quoque recreat, ſuperuacuos humores abſtergit & abſorbet. Ambarum caput odoris ſuauitate roborat & epilepſiæ confert, cæteríſque frigidis opitulatur affectibus.

Compoſitiones ex his nullæ extant, ſed re exigente ex tempore comparari poſſunt: ferè autem ſingulæ teruntur in pulueres, quorũ ſit varius vſus. Suffitus adſtringẽs deſtillationes tenues & acres, habet roſarum rubrarum, maſtiches, vernicis, ſuccini ſingulorum contuſorum ℥ ß. craſſas verò ac frigidas ſiſtit cerebrúmque corroborat, qui ℞. Succini, ſeminis melanthij an. ℥ ß ſtyracis calaminthæ, benioin an. ʒ iij. maceris, caryophyllorum, nucis moſchatæ an. ʒ ij. Terantur in puluerem craſſiuſculum ad capitis ſuffitum. Si

myrrha

myrrha & mastiche singulæ pondo vnciæ vnius aqua rosarum stillatitia soluantur, adiecto puluere præscripto trochisci concinnabuntur ad suffitum apti. Puluis capillis inspergendus destillationes arcens. ℞. Xyloaloës, succini, caryophyllorum an. ʒ iij. rosarum rubrarum, sampsuchi, maceris, nucis moschatæ an. ʒ ij. Cucullus verò seu intersutus pileus quo caput ad destillationes & frigidos affectus munire solet. ℞. Sampsuchi, rosarum rubrarum, florum rorismarini, saluiæ & stœchados, spicæ nardi arefactorum an. ʒ ij. corticis citri sicci, grani infectorij, maceris, piperis, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. fiat puluis qui bombace carpta exceptus coaptetur in cucullum. Cerebrum quoque roboratur siccatúrque odoratis in nodulum coniectis, vel in globum pomi specie, vt ℞. Seminis melanthij torrefacti ℥ ß. spicæ nardi, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ ij. trita concludantur syndone in nodulum. Pomum odoratum hac formula ℞. Sampsuchi, rosarum rubrarum, pseudonardi an. ʒ ij. maceris, xyloaloës, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. styracis, benioin an. ℥ j. Trita contusáque omnia excipiantur ladano purissimo, vel mucilagine gummi tragacanthæ, fingantúrque globuli pertusi, asperso puluere ambaris & moschi an ℈ ß.

Ad pulmonum pectorísque vitia. Cap. xx.

Vitia quæ tum pulmoni tum pectori inhærescunt purgato iam corpore atque destillatione sedata, ferè quidem vel leniendo, vel detergendo extenuandóque tolluntur. In idque ex infarctu liberantiū ordine aptissima sunt quæ incidendo atq; detergendo, nec vehemēter calfaciant siccéntve, nec exasperent: sed leniant & quadamtenus humectent. vt strobyli, mel, terebinthina. Interdū etiā acriora, sed ex melicrato, ptisana, vino dulci, aut leniente sorbitione data. Arteriæ autem pectorísque asperitatem hæc peculiariter leniunt simúlque ardorem extinguunt.

Pruna dulcia moderatè refrigerant, humectant verò ordine secundo, aluum molliunt ac subducunt, pectus arteriámque leniunt, bilis ardorem ac sitim compescunt.

Zyzypha quæ & iuiubæ ac myxaria quæ & sebesten, quo prunis dulciora, hoc viribus omnibus eis antecellunt. Cremor hordei refrigerat, humectat & oblinit, sitim restringuit, deterget sine adstrictione, ac facilè in thoracis partes illabitur.

Succus amygdalarum dulcium arteriam pulmonémque

lenit, ac simul emolliens humores è thorace sputis educit: qui ex amaris elicitur, obduratos ac tenaces validius expectorat. Semen maluæ quia humectat & oblinit asthmaticis bibendum datur, thoracem pulmonémque proprietate iuuat, raucámque vocem lenit.

Semen bombacis quod crassa leniendo extenuet, tussi & thoracis vitiis peculiariter medetur. Viola feruidos acrésque humores temperat & siccescentes pulmones humectando recreat, eorúmque exasperatas vias lenit.

Glycyrrhiza temperata calore, modicè humida: omnia exasperata propriè verò arterias lenit, tussim siccam, asthma atque sitim mitigat. Gummi arabicum refrigerans ac modice siccans, sed tamen quia emplasticum, asperitatibus omnibus medetur, nec ventriculum relaxat.

Tragacantha frigida secundo, humida primo recessu: humidior quàm gummi, aptiúsque tussim veterem omnésque asperitates lenit.

Nuclei pinei calore temperati luculenter humidi emolliunt ac detergunt, purulentam, crassam, lentámque expuitionem promouent.

Pistacia quia leniendo subamara sunt & adstringétia, pulmonis thoracísque obstructiones liberant. Auellanæ tostæ destillationem arcent, crudæ verò ac recentes tussi veteri medentur, stomacho tamen infestæ præsertim quæ vetustate nimium exaruerint.

Mel calidum siccúmque ordine secundo, valenter detergit, aluúmque subducit, non nisi coctum sumitur, nam flatus crudum excitat & ventriculum offendit.

Saccharum minus calidum ac siccum quàm mel, vtque gratius est & suauius, ita & omnia mitiùs quàm mel efficit, nec stomacho infestum est.

Compositiones ab his extant, syrupus zyzyphorum, syrupus violatus, electarium tragacanthæ frigidum, eclegma è pino, pilullæ bechicæ, pilullę albæ & penidia. Ad quarum imitationem alię quoque possunt in rem pręsenté pręstitui, quemadmodũ & potiones quædã leniẽtes pectorales appellatæ, quales ex hordei m. j. passarum ℥ j. zyzyphis, mixariis an. viij. nu. glycyrrhizæ ℥ ß. in aquæ ℔. iij. percoctis.

Hæc verò pectoris pulmonúmque vitia detergendo & extenuando purgant. Vua passa quæ dulcis fuerit, leniendo detergendóque leniter thoracis ac pulmonis affectibus eximiè succurrit.

Ficus

Ficus abstergendi facultatem & incidendi obtinent, præcipuè verò thoracem purgant, tussi veteri diuturnísq; pulmonum vitiis conueniunt, gutturi, arteriæ, & anhelatoribus aptissimæ. Capillus veneris propriè pectus & pulmones expurgat, pleuritidi & peripneumoniæ vtilis. Adiantum album crassa & lenta ex pulmone educit.

Hyssopus peculiariter peripneumoniæ, asthmati, orthopnœæ & tussi veteri ex destillatione opitulatur, præsertim si ex melle, aut vuis passis, fico & ruta decoctus potetur, detersor familiaris. Prassium quod album appellatur, crassa è pectore educit, vtilitérque datur asthmaticis, tussientibus, & interdum tabidis. Origanum linctum ex melle tussibus medetur: inclinanti quoque peripneumoniæ & pleuritidi.

Calamintha orthopnœæ, asthmatique confert ex hydromelite. Abrotanum maximéque eius semen recta ceruice spirantibus, ruptis, conuulsis, tussi, orthopnœæ auxiliatur.

Polypodium radice vsurpatur calida siccáque ordine secundo: dulcis paritérq; subaustera est, crassam pituitam detrahit, præcipuè verò è pulmonibus, quia lenis est & dulcis.

Cnici semen ac propriè eius medulla in vsum venit, calida siccáque ordine secundo: abstergens & aperiens, simulque leniens, propriè pectus atque pulmonem lenta pituita expurgat, vocem clarificat.

Iris flore ac radice insignis, calida siccáque ordine secundo, inueterata omnia pectoris pulmonúmque vitia blandè expectorat. Hellenium radice vtile, calidum ordine tertio, siccum primo, ad educendos lentos & crassos thoracis humores accommodatum: veterem tussim emendat, orthopnœam, conuulsiones, inflationes, stomachique vitia, menses quoque mouet & vrinas. Satureia quæ & tymbra, medetur pulmonis & thoracis vitiis & thymum viribus emulatur. Thymus vt obstructiones hepatis & viscerum soluit & expurgat, ita crassa lentáque è pulmone & thorace expectorat, anhelosis & asthmaticis cum melle datum omnia thoracis vitia excreabilia facit, sed fœtum excutit.

Iuniperus calida & sicca ordine tertio, baccæ crassos & glutinosos humores extenuant. Potæ ad vitia thoracis, ad tusses, inflationes & tormina prosunt: sed ramentum ligni deuoratum interficere creditur. Seseli masiliense officinis siler montanum calfacit & desiccat ordine secundo, radix & semen tenuiū sunt partium, stomachi viscerúmque con-

coctionem iuuant, tusses diuturnas sanant, & orthopnœæ medentur.

Dracunculus calidus siccus, acer & amarus, leniterq; adstringens, tenuium est partiū. Radice viscerū omniū crassos ac lentos humores attenuans expurgat, tussibus ex destillatione prodest: bis terve elixa in cibo radix crassos ac glutinosos humores è pulmone validè exterget, incidit, & expurgat. Arum calidum siccum ordine secundo: easdem atque dracunculum vires, sed multò infirmiores obtinet.

Cepa, porrum, allium, scordium vim acrem & excalfactoriam habent, qua viscerum omnium imprimísque pectoris crassos & viscosos humores extenuant, detergunt & expurgant: præcipuè verò porrum & scordium purulentam crassámque pulmonum materiam pectore expellunt & arterias purgant, si aut cum ptisana hydromeliteve cocta edātur, aut cum nasturtio, melle & resina in eclegmate delingantur. Si semel atque etiam iterum mutata aqua parum præcoquantur, acrimoniam quidem illa & cacochymiam deponunt, sed inefficaciora ad commemorata paulò redduntur.

Scylla pectus crassis & lentis humoribus infarctum expurgat, tussim veterem & asthma persanat, saniem è pectore elicit. Crocus lethargicos strenuè iuuat, sed pituitam attenuans ad spiritus difficultatem, ad tussim & pleuritidem mirè confert.

Zinziber crassam pulmonum pituitam attenuat, tenuem concoquit, tussis veteris, asthmatis frigidorúmq; affectuum familiare remediū, quod præcipuè recens conditum fuerit.

Aristolochia vtraq; amara & subacris, abstergit & digerit, sed rotunda crassos humores validius extenuat, & ab iis natas obstructiones promptius expedit. Hinc asthmaticis, suspiriosis & pleuriticis auxilio est. Gentianę radix extenuando & abstergendo obstructiones efficaciter expedit, idque tanta vi vt iumentis etiam non tussientibus modò, sed ilia quoque trahentibus auxilietur pota.

Myrrha tuberculo fabæ deuoratur in vetere tussi, orthopnœa, in laterum pectorísque doloribus.

Hæc autem peculiari dote tabidis opem ferunt. Scabiosa calida sicca, non modò quia amara, sed & ingenita facultate validè adeò pulmonem expurgat, vt eius tum abscessus atque vomicas tum etiam pleuritidas proprietate rumpat & expurget.

Pimpi-

Pimpinella calida ſiccáque ordine ſecundo, abſterſionis adſtrictioniſque particeps: tabidis aptiſſima, cruentas excreationes ſiſtit, ſordidas ac purulentas expurgat, vlcera detergit, mirificè ſiccat & agglutinat.

Tuſſilaginis radices & folia petuntur, hæc virentia temperatis proxima ſunt, ſiccata verò modicè acria & calida euadunt, hinc ſiccas tuſſes & orthopnœas ſanant, & accenſa inſpirato fumo pulmones tam blandè expurgant, vt ſine noxa omnes thoracis abſceſſus rumpere credantur.

Symphytum, conſolida maior ordine ſecundo excalfacit ſiccátque. Collectum in thorace pulmonéque pus expurgat & ſanguinis reiectiones ſiſtit.

Pulmo vulpis arefactus ſi bibatur ſuſpirioſos adiuuat, tabidorum vlcera agglutinat, roborátque pulmonum ſubſtantiam.

Ex his componuntur extántq; medicamenta huiuſmodi ſyrupus hyſſopi, ſyrupus praſſij, electarium diaireos ſimplex & diaireos compoſitum, conditum adianti, condítum florum iridis, condítum radicum enulæ, zinziber conditum, eclegma è ſcylla ſimplex & compoſitum, pilulæ ſcabioſæ. Et quæ ad ſanguinis excreationem & ad tabidos purulentóſve conferunt, trochiſci è terra lemnia, ſyrupus ſymphyti. Quum magna ſit horum compoſitorum ſuppellex, rarò decernuntur alia niſi cùm penuria ſubeſt, aut ad implicitos affectus inſueta deſideratur permiſtio, vt quæ leniendi & expectorandi hoc modo vim obtinet. ℞ zyzypha, myxaria, ficus paſſas an. vj. nu. vuarum paſſarum ab acinis liberarum ℥ j. polypodij quercini, ſeminis cnici, radicis elenij an. ℥ ß, adianti albi, hyſſopi, praſſij, origani, ſatureiæ an. m. j. ſeminis althææ & ſeſeleos an. ʒ ij. coquantur exprimantúrque ad ſeſquilibram, adiectóque pari ſacchari pondere recoquantur in ſyrupum. Si vel eclegmata vel electaria rei præſentis neceſſitas expoſtulet, horum permiſtio ex his quas antè protuli formulis diſcenda.

Quæ cordis diſcutiant affectus cardiaca appellata.

CAP. XXI.

QVOD affectus pauci in cor inuadere poſſe credantur, cardiacæ facultates præcipuæ ſunt, noxia omnia malignáque depellere, & cordi robur conferre. Malignitatem depellunt alia frigida, alia calida. Cardiaca frigida hæc ſunt.

Bugloſſum vtrumque languentibus medetur & ſyncope

vexatis,melancholicos exhilarat,& ex diuturno morbo cõualeſcentes recreat. Viola & nymphæa in cardiacis frigidis quoque habentur,vtraque cordis tædia diſcutit,ſpiritus excitat ac tetros arcet vapores.Semen mali citrij amarum,venenis reſiſtit,oris ſuauitatem commendat,ad mulierum maliciam confert. Succus mali citrij & punici acidi & arancij acidi frigidus ſiccus ordine tertio, aduerſus internas & peſtilentes putredines, venena, & partium principum maximéque cordis imbecillitatem in primis vtilis eſt, & dum cardialgia hoc eſt mordicatio ventriculi os infeſtat. Semen oxalidis cordis & oris ſtomachi inextricabilia vitia, maximè ſcorpionum ictus ſanat.

Mali odorati atque cotonei ſuccus cor & ſtomachum roborat,ſyncopem tollit,venenum conſopit aut arcet.

Calida. Meliſſophyllum ſyncopen ex frigida cauſa,mœrorem triſtiámque excutit. Doronicum quod Paulo Arnabo dicitur, radix calida & ſicca ordine tertio,ſubdulcis, intus alba, foris flaua,pollicis craſſitie, nodoſa,denſa,cordis palpitationi & venenatorum morſibus atque ictibus auxiliatur, ipſúmque cor peculiariter roborat. Vetonica altera quæ & tunix & biſtorta, calida & ſicca, ſubamara, contra nocturnas peregrinationes & difficiles ſomnos commendatur, aduerſus toxica, ſerpentum & ſcorpionum ictus ex vino albo bibitur: ſuccus peſtis arcet contagia,& vomitiones cohibet.Dictamni radices & folia in vſu ſunt,calfaciunt & ſiccant ordine tertio, tenuium ſunt partium: ad morſus & ictus venenatos exhibentur, & ad peſtilentium febrium malignitatem. Pentaphyllum tormentilla vulgo,ſiccat tertio receſſu citra manifeſtum calorem, ſubadſtringit, tenuiũ eſt partium, venenis reſiſtit & peſti, omnes ſanguinis eruptiones cohibet. Attractylis hirſutior quibuſdam,aliis acanthium, carduus benedictus vulgò, calidus ſiccus, amariſſimus, obſtructiones internorum viſcerum tollit, & eorum vlcera ſanat: aduerſus peſtilentes alióſque venenatos & putres affectus in primis efficax. Stæbe ſcabioſa,vt abceſſus interiores rumpere,ita & peſtilentium morborum virus è corde foras extrudere creditur, & eorum bubonas carbunculóſque diſcutere. Ocimi ſemen cardiacum eſt,cor enim exhilarat eiúſque defectionem tollit & humidum ſtomachum roborat.

Cor roborantia frigida. Os è corde cerui,hominis cor quadam ſubſtantiæ ſimilitudine roborat, ad cardiacam affectio-

ctionem & syncopen in primis vtilis. pro quo in eosdem vsus cornu cerui substituitur. Cornu vnicornis omnium præstantissimum creditur cor tueri, veneni vim omnem obtundere, & pestilentium morborum perniciem lenire.

Ebur frigidum siccum primo gradu, cordis robur tuetur & conceptum adiuuat. Aurum temperatissimum, foliolis & veluti bracteolis ad naturæ robur & affectus melancholicos, ad exolutum stomachum, ad cardiacos & præter rationem mœstos efficax. Argentum frigidum humidúmq; temperatè, auri vires quadamtenus æmulatur, sed iam metallicæ malignitatis quodammodò particeps.

Vniones seu margaritæ frigidæ siccæ, integræ potiores, cor proprietate roborant, syncopen tollunt, putredini cor obsidenti pestique & venenis obsistunt.

Saphyrus potus ictos à scorpione iuuare, & cor ab omni veneni labe tueri creditur, & intestinas vlcerationes emendare. Hyacinthus virulentarum quoque bestiarum ictibus & malignis medetur affectibus. Smaragdus, eadem non potus modò, sed & collo subnexus confert, & melancholiam mœstitiámque soluit. Corallus frigidus siccus secundo gradu, vt adstringendo stomachum roborat, & sanguinis reiectiones magnoperè sistit, ita & cordi robur conseruat, idq; munit aduersus pestilentium morborum iniurias. Succinum cor & stomachum firmat, cardiacis & cordis palpitationi accommodatum.

Sigillum lemnium frigidum & siccum primo recessu, morsus serpentum & omnium reptilium sanat, mortiferas & venenatas potiones nocere prohibet.

Bolus armena frigida ordine secundo, pestilenti febri opitulatur eique resistit, putredinem cohibet, & sanguinis expuitionem, & dysenteriam & destillationem.

Caphura malignos vapores præsertim calidos extinguit, ab hisque ortam sensuum exolutionem reparat.

Calida. Xylaloë ad cardiacos affectus, ad syncopem, ad omnia denique cordis frigida vitia vtiliter exhibetur.

Cortex citrei mali, odorus, calidus siccus, cor aliásque principes partes muniens, putredini & venenis resistit.

Cinamomum calidum tertio ordine, siccum secundo, putridam saniem exorbet, ad deleteria & venena vtile.

Caryophyllum calidum siccum tertio gradu, odoratum, acre, subamarum: cardiacos affectus & syncopem tollit, viscera corroborat & cordis spiritus resarcit. Amomum ca-

lidum ſiccum tertio gradu, valide ſiccat & adſtringit odoriſque ſuauitate cor recreat. Crocus calidus ordine ſecundo, ſiccus primo, coquit, digerit, mediocriter adſtringit, cor in primis deinde alias partes roborat, emendátque earum putredines: ſed extra modũ ſumptus lethalem vim inferre perhibetur. Moſchus calfacit ſiccat ordine tertio, tenuium eſt partium, odore ſpiritus inſtaurat, languidas partes ac præcipuè cor firmat & roborat, lipothymiam & vires reſolutas ſarcit, ſed imbecillum cerebrum bilioſis præſertim ferit. Ambarum calidum ſiccum ſecundo gradu, humores calfacit, incidit, attenuátque, ſtomachicis miſcetur, cor & cerebrum proprietate roborat, & ſyncopem tollit, ſed ebrietatem accerſere dicitur permiſtum vino: ſenibus & naturâ frigidioribus accommodatius quàm iuuenibus.

Hæc porrò ſimplicia in compoſitiones coaptantur, quæ ſunt huiuſmodi: Syrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco aut infuſo violarũ, ſyrupus nymphęæ, ſyrupus è ſucco oxalidis, ſyrupus malorũ redolentium, ſyrupus è ſucco perſicorũ malorum, ſyrupus è ſucco limonum, ſyrupus granatorum, ſyrupus è cortice citrij, ſyrupus è ſucco citrij acido. Quibus omnibus cardiaca quodammodo vis ineſt cor muniendo arcendóque putredinem: vnus autẽ ſyrupus meliſſophylli malignitatem omnem extinguit. Electarium quoque de gemmis, diamargariton frigidum, electarium de ambra, electarium exhilarans, mithridatium & theriace. Flores præterea & fructus ſaccharo condíti conſeruatique, vt bugloſſi flos & radix, flos violarum, perſica condíta, mala odorata condíta, cortex citri condítus, & nux moſchata condíta. Quinetiam non paucæ extemporaneæ compoſitiones in alias quoque transferuntur formas, vt in pulueres, in condíta, in paſtam regiam, in deſtillatum inſtauratiuum, in epithemata, in ſacculos, in ſuffitus & odoratos globulos: quorum exempla quędã exercitationis gratia hîc ſubieci. Puluis. ℞. Cornu cerui & vnicornis, margaritarum ſplendidarum, ſcobis eboris an. ʒ. vj. fiat puluis tenuis ex cochleari ſumendus, aqua bugloſſi & vino albo dilutus. Eiuſce pulueris drachmæ duæ exceptæ vnciis tribus ſacchari albi ſoluti aqua roſarũ ſtillaticia, concinnantur in tabellas quas manus Chriſti appellant. Huic & nonnihil interdũ additur electarij de gemmis aut de ambra, interdum & ambaris momentum. Fit & ad peſtilentiam hac formula: ℞. Fragmentorum gemmarũ ſapphyri, hyacinthi, ſmaragdi, margaritarum, coralli

talli rubri an. ℈ j. ossis è corde cerui, eboris, seminis ocymi, cardui benedicti, citrij, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ & angelicæ, doronici an. ʒ ß. terræ lemniæ, boli armenæ an. ʒ j. moschi, ambaris an. g. viij. sacchari albi soluti aqua melissophylli ℔ ß, cõcinnetur electariũ in tabellas põdo ʒ ij. Conditum cardiacum. ℞. Corticis citri conditi, conseruæ buglossi, violarum & rorismarini an. ℥ ß, pulueris electarij diamargaritων frigidi & electarij de gemmis an. ℈ ß, sacchari albi quod satis est ad condi formam. Epithema. ℞. Aquarum stillaticiarum melissophylli, buglossi, cardui benedicti & rosarum an. ℥ ij. aceti ℥ j. In quibus dissolue omnium santalorum, xyloaloës, caryophyllorum, corticis citrij sicci tritorũ omnium an. ʒ j. croci ℈ j. caphuræ ℈ ß, fiat epithema cordi inducendum ad æstum & malignitatem arcendam. In id quoque pulueres sacculo includuntur, qui vel siccus cordi admouetur, vel suprà dicto liquore imbutus. Odore quoq; labes arcetur ex his quæ epithema constituunt Destillatum cardiacum & instaurans. ℞. Conseruę buglossi vtriusque, violarum, rosarũ & nymphęę, corticis citrij conditi an. ℥ ij. pulueris electarij diamargaritων frigidi, electarij de gemmis & de ambra, croci an. ʒ ij, seminis citri, oxalidis, cardui, attractylidis & citrij mali, radicum dictamni, vetonicæ & pentaphylli an. ʒ iij, iusculi caporũ iuuenum alteratorum cum lactuca, oxalide, portulaca, scabiosa & melissa ℔ vj. trita confusáq; omnia vaporario vitreo inclusa igni mandentur, vel aquæ feruenti, sensimq; liquor eliciatur. His nonnunquam perdicum aut turturũ, aut etiam nemoralium testudinum præparatarum concisa caro permiscetur cum medulla panis albi. Excepti deinde liquoris libra dimidia cum sacchari vnciis duabus & cinamomi drachma vna colo transmittitur in vsus, affusa interdum semuncia succi granatorum aut limonum. Destillatum aliud malignitatem arcens & obtundens. ℞. endiuiæ, buglossi vtriusque, ſtębes, pentaphylli, cardui benedicti, oxalidis, pimpinellæ, betonicæ recentium omnium an. m. j. radicum dictamni, vetonicæ, & pentaphylli, aristolochiæ rotundæ, gentianæ, doronici romani, zedoariæ an. ℥ ß. seminũ oxalidis, cardui attractylidis & plantaginis an. ʒ vj. theriaces, mithridatij veteris an. ℥ ij. Recentes herbæ tundantur hisque aspergantur reliqua omnia exquisitè trita, sinantúrque triduo macerari : ex his dein in vaporarium coniectis sensim liquor excipiatur.

Ventriculo accommodata. CAP. XXII.

QVAE stomachica nuncupantur medicamenta, alia humorũ quibus est imbutus ventriculus illuuiem exugunt absumúntque, vel prorsus detergunt, eius robore seruato: alia concoctionem adiuuant, cæterásque illius functiones confirmant. Prioris quidem classis sunt malum citrium & medicum, malum punicum & cydonium seu cotoneum, cerasium, ribes, oxyacantha, sorba, mespyla, & quæcunque suprà dixi æstuantem bilem frenare. Hæc enim bilis reliquias obtundunt, vomitiones sistunt, æstuantem ventriculum refrigerant, sitim extingunt, cibi fastidia discutiunt & appetentiam inuitant, dissolutúmque ventriculum adstringunt & corroborant.

Quę verò deinceps sunt id ipsum pręstant in frigidis humoribus, qui stomachi tunicas infarciunt.

Menta vtraque calida & sicca principio tertij ordinis, gustu acris, subamara, tenuium partiũ, adstringendi & exiccãdi vim obtinet. Stomacho apprimè vtilis est, appetitũ, excitat, & in condimentis peculiaré vsum inuenit, in eo humores frigidos crassósque excalfacit, attenuat & absorbet, singultus, vomitiones cholerãque sedat, sanguinis vomitiones sistit: sed cõceptioni resistere creditur. Betonica crudorum concoctionẽ adiuuat, datur acidum ructãtibus & stomachicis, dolorẽ capitis ex vẽtriculi sympathia sedat. Absinthium calidum primo gradu, siccum secundo, adstringens, amarũ & acre, excalfaciens pariter & detergens, roborãs & desiccans: eius decoctum stomachum corroborat, bilem eique inhærentem pituitã detergit, vacuátque tum per aluum tũ per vrinas. Hinc morbo regio correptos sanat, malaciam stomachi, & inflationes discutit, appetitum excitat, nauseã arcet, lumbricos pellit, comæ, folia & semen vsurpãtur: sed succus stomacho infensus est. Saluia excalfaciens & subadstringens, appetitum excitat, cruda crassáque conficit, & stomachum corroborat, singultum quoque lenit. Sisymbriũ, balsamita vulgò seu menta aquatica, excalfacit atque siccat tertio ordine, tenuium partium est, & digerentis facultatis, ex redundante pituita vomitiones, singultus, stomachique dissolutiones cohibet seu sumptũ seu admotum, vrinam ciet. Non edendum grauidis nisi mortuo iam conceptu: quippè etiam impositum ipsum extrahit. Succinum calidum primo recessu, siccum secundo, ventriculum & corroborat, nauseam sedat, prauos ventriculi humores absorbet at-

bet atque eos gigni prohibet, ventrísque fluxiones sistit.

Corroborantia & adstringentia frigida, quæ tum reliquias acrium humorum absorbent, tum concoctionem iuuant. Rosa amara, adstringens præcipuè rubra, arefacta stomachum & iecur corroborat, eiúsque dissolutioni medetur, vomitiones & lienterias sistit. Cytinus mali punici flos, stomachum roborat, fluentem aluum sistit, bibitus cōmodè sanguinem excreantibus. Balaustium adstringentem quoque vim habet, & eandem quam cytinus.

Myrtus tum baccis tum folio citra calorem, ventriculi superuacua & alui illuuiem siccat atque concoquit, fastidiū abigit, præcipuámque corroborandi facultatem adstringendo obtinet. Oliua recens flaua necdum matura, vtilis stomacho, ipsum roborat, adstringit, appetentiam mouet, humores acres digerit. Idem præstant oliuæ halmades, quę muria conditæ seruantur.

Coriandri semen præparatum adstringit, terget, concoctionem adiuuat, ventriculum roborat, eiúsque exhalationes in caput ferri prohibet. Rhus frigidum ordine secundo, siccum tertio, vehementer adstringit, ventriculum eiúsque facultates omnes roborat sumptum & admotum, vomitiones, dysenterias, sanguinis eruptiones, aliásque diuturnas fluxiones cohibet obsoniis inspersum, aut aliter sumptum, inflammationes mitigat, menses quoq; sistit. Acacia frigida primo gradu sicca tertio, validè adstringit, stomachi robur viresque omnes fouet, vomitum sistit, menses supprimit. Lycium siccat ordine secundo, calore temperatis proximum est, adstringit, terget, digerit. Hypocistis eadem quæ acacia, & multo validius præstat: eodem quoque censu cistus existit, aliquanto tamen siccantior & adstringentior.

Calida quibus præcipua vis est ad frigidos crudósq; ichores absumendos, & ad concoctionem augendam, hæc ferè sunt. Mastiche calida & sicca ordine secundo, parum adstringit, minimum est acris, stomacho auxiliatur, purgantiū acrimoniam frangit, exhalationes reprimit, destillationes arcet & absumit, vomitionésque sistit. Crocus stomacho vtilis est, ciborúmque concoctionem iuuat. Myrobalani omnes vehementer adstringunt, stomachum expurgant & corroborant, vomitiones, dysenterias, & alia alui profluuia compescunt, & appetentiam reuocant.

Galanga calida sicca tertio gradu, sapore acerrimo lin-

guam admodum vellicante, concoctionem adiuuat, oris halitum commendat, venerem stimulat. Spica nardi calida excessu primo, sicca secundo, adstringit, subacris & leuiter amara, stomachum roborat sumpta & admota, omnésque frigidos affectus concoquit. Agallochum odoratum, gustu adstringens & subamarum, ventriculum frigidum corroborat, concoctionem adiuuat, eius putredinem summouet, & superfluentes humores absorbet, flatúsque discutit. Macer calidum siccum tertio gradu, vi aromatica odoréque suaui præditum, subacre, tenuium partium: hoc peculiare habet vt ventriculum roboret, & concoctionem iuuet. Nux moschata calida sicca secundo gradu, vim habet roborandi ventriculum, & frigidos ipsius affectus sanandi, concoctionem iuuandi & flatus discutiendi. Zinziber calidum tertio ordine, humidum primo, odoratum, obstructiones aperit, stomachum corroborat & excalfacit, concoctionem promouet, vapores crassos & flatus discutit, crassos humores attenuat, aquosos absumit. Caryophyllum ventriculi calorem robúrque suscitat, concoctionem perficit, cardialgiam tollit & nauseam, dolorésque ex cruditate & flatuum copia subortos.

Cinamomum excalfacit, adstringit, roborátque ventriculum & concoctionem iuuat.

Ambarum siccitate ventriculi superfluentes humores absumit, odoris suauitate prauam illorũ qualitatem omnémque impuritatem ac putredinem emendat, suscitato natiuo calore ac spiritu concoctionem iuuat, cæterásque functiones validiores efficit. In id quoque vsurpantur quæcũque cor natiuúmque calorem fouere & roborare tradita sunt.

Ex his porrò compositiones extant asseruantúrque variæ, syrupus myrtinus, syrupus mentæ & absinthij & miuæ cydoniorum, electarium myrtinum, electariũ diarhodωn, & aromaticum rosarum maius, trochisci è spodio, myrobalani emblicæ & cepulæ condîtæ, iuglandes nuces condîtæ, sorba condîta, cydonia condîta, conserua rosarũ & mentæ, cortex citri condîtus, & nux moschata condîta. Quarum imitatione aliæ quoque ex tempore præscribuntur, vt vinũ absinthij & iusculum è radice cichorij & absinthij coma, iulepus è succo cydoniorum aut granatorum, & aqua rosarũ stillaticia. Condîta quoque multiplicis vsus. Adhæc fomẽtum è rosa, cytino, saluia, menta vtraque, & absinthio, cum portione cyperi, calami aromatici & schœnanthi, adiecto

sub

ſub finem vini quadrante. Ceratum molle ex oleo maſtiches, mentæ, abſinthij, nucis moſchatę & nardino, aut horũ quibuſdam cũ ceræ momento. His etiam vt vnguenti ſpecies euadat, interdum pulueres inſperguntur galangæ, maceris, nucis moſchatę, xylaloës, & zinziberis, vt ſingulę olei vnciæ ſingulas puluerũ drachmas habeant cum ceræ tantillo, & ambari aut moſchi exiguo. Aut ſi pluſculũ puluerũ atque ceræ ſit, ceratum ſolidius exiſtet, in quod plerunque ſolet maſtiches triens quadránſve addi, tũdíque pilo calente: quò etiam pertinere videtur ceratum ſtomachicum. Sacculus præterea minutim tranſſutus in ſcuti formam cõcinnatur ex aridiorum tritorum puluere, vt qui habet roſarum rubrarum, cytinorũ, mentæ, abſinthij, ſampſuchi arefactorum an. ʒ. iij. ſpicæ nardi, galangæ, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒ. ij. croci ʒ ß.

Iecori peculiaria medicamenta. CAP. XXIII.

CVm iecoris tum ſubſtantia tum venæ exiles ſæpe infarctu & humorum illuuie præpediri ſoleant, magnáque ſit huius viſceris dignitas & præſtantia, id quidem maximè medicamenta poſtulat quæ obſtructione liberent atque corroborent, nullo vehementi calore. In hæc autem non omnia promiſcuè, ſed peculiari quadam dote iſta conferre comprobantur.

Gramen modicè frigidum ſiccúmque, ſubaſtringens & ſuaue, tenuis ſubſtantiæ, iecoris infarctus ſoluit robúrque tuetur. Intybum omne calidam hepatis intemperiem, atque etiam inflammationẽ extinguit, ſanguinis feruorẽ ſedat, obſtructiones iecoris aufert: hinc bilioſam eius collectionem expurgat, icterũ perſanat, iecur proprietate quadam corroborat, nec ventriculum offendit, ſemen genitale minuit. Cicerbita, hieraciũ & chondrilla, vt temperatura affines ſunt, ſic viribus minimùm diſcrepant: eadem quæ intybũ, ſed ignauius multò præſtant. Lichen quæ hepatica, detergit, mediocriter refrigerat, iecoris obſtructiones tollit, icterum & impetigines curat, ſanguinis inflammationes compeſcit. Adiantum omne tenuat, digerit, aperitque iecoris obſtructiones & ictericis confert. Quatuor ſemina frigida maiora & minora refrigerant, incidunt, ac detergent, tenuium ſunt partium, vt iecoris quoque obſtructiones expediant.

Plantago frigida ſicca ordine ſecundo, adſtringit, & nihilominus digerit, hepatis obſtructiones ſoluit, putredines &

dysenterias coërcet, fluxiones sistit tum folio tum semine.

Oxalis omnéque rumicis genus tum radice tum semine blãdè iecoris illuuiem expurgat, obstructiones expedit, exeáque genitos affectus persanat: & adstrictione leni nec iniucunda ipsam pariter iecoris substantiam firmat & corroborat.

Calida. Eupatorium calfacit, incidit, abstergit, peculiariter verò iecoris obstructiones expurgat seruato robore, diuturnis & erraticis febribus apta. Fumaria iecur obstructum aperit, laxiúsque firmat, bilem expurgat, sanguinem impurum clarificat, & putredini resistit.

Lupulus calidus siccus primo ordine, detergit & aperit, expurgat iecur, & obstructionibus liberat, icterum sanat, menséque mouet. Asparagus iecur infarctu liberat tum radice tum semine: regióque morbo auxiliatur. Idem ac etiam efficacius conferunt apij, petroselini & feniculi radices, quæ si calidior erit affectus, aceto macerandæ sunt.

Absinthium vt ventriculo, ita præcordiis & iecori opitulatur, quódque in venis biliosum est per vrinas expurgat.

Prasium vt gustu amarum est, ita iecur infarctu liberat & regium morbum expurgat.

Peucedanum veteres hepatis obstructiones aperit, confertque incipienti scirrho.

Chamædrys amara, subacris, incidit, terget, viscera præcipuè verò iecur expurgat & obstructionibus liberat. Chamæpytis terget, purgat, obstructum iecur liberat, ictericis auxilio est.

Corroborantia frigida. Santala omnia frigida gradu tertio, sicca secundo, calidis naturis conueniunt, propriè verò hepar corroborant & refrigerant, cardiacos iuuant. Ebur frigidum siccum gradu secũdo, adstrictionis cuiusdam particeps, qua visceribus robur adiicit. Spodium ebur vstum, refrigerat, adstringit, sitim compescit, ventriculum & hepar roborat. Rosa & lichen iecur roborant. Corallium frigidum siccúmque ordine secundo, adstringit, roborat, bilis feruorem compescit, eiúsque impetum seu sursum seu deorsum sedat, iecoris substantiam quouis modo solutam impingit atque coarctat, & sanguinis vndecunque manantis fluorem sistit.

Calida. Iuncus odoratus seu schœnanthum modicè calfacit adstringítque, mediocriter digerit, ventriculum & hepar corroborat, sanguinem excreantibus auxiliatur. Calamus

mus aromaticus calidus ſiccus ordine ſecundo, leniter adſtringens, minimum acer, ventriculum & hepar excalfacit roborátque, hydropem ſanat & tuſſim. Eupatorium moderato calore peculiariter hepar corroborat. Vua paſſa tota ſubſtantia iecori familiaris, moderata adſtrictione ipſum roborat. Id ipſum præſtat piſtacium ſubamarum, odoratũ, atque eſſentiæ tenuitate iecur obſtructum expedit.

Compoſita medicamenta quæ humorum reliquias è iecore per vrinas expurgant ſunt ſyrupus cichorij, ſyrupus endiuiæ, ſyrupus bizantinus, ſyrupus è radicibus minor, ſyrupus è radicibus maior, & oxymeli cõpoſitum. Corroborant verò electarium triũ ſantalon, & trochiſci eupatorij, electariũ diacubebe, & trochiſci è ſuccino. Refrigerant verò conſerua cichorij, ſurculi lactucę, endiuiæ & portulacæ condîti, ceraſia condîta, oxyacantha condîta, & rhibes condîtũ, aut ſiquando res ipſa expoſtulet recentia fient apozemata modò ſimplicia, modò acida, affuſis interdum herbarum ſuccis. Electaria quoque & condîta confuſis pulueribus atque conſeruis. Fotus præterea ſiquid emolliendũ aut calfaciendum eſt, & epithema ſi refrigerãdum ex aquis ſtillatitiis endiuiæ, portulacæ, abſinthij, plantaginis, & roſarum paribus portionibus & aceti parte octaua, in quibus trium ſantalorum, roſarum, lupinorum & trochiſcorum è caphura pulueres cõuenienti doſi ſoluti ſint. Illitus quoque & vnguenta ex his quæ ipſi quoque ventriculo accommodauimus.

Quæ lieni conueniunt. CAP. XXIIII.

APTA lieni medicamenta ea ſunt quæ ſuauitate quadam terrenum illius humorẽ vel emolliunt, vel quodammodo colliquant, detergunt & attenuant, ſine adſtrictione conſpicua, vt deinde obſtructione ſoluta facilius excidat in aluum. Horum quædam moderatè frigida ſunt & humida, quæ exuperanti bili retorridæ conueniunt, vt viola, bugloſſum vtrumque, ſuccus malorum fragrantiũ. Plurima verò moderatè calida ſunt & tenuium partiũ, vt craſſam fæculentámque melancholiam attenuent atque diſſipent: qualia hæc ſunt. Lupus ſalictarius ſeu lupulus, lienis obſtructiones expedit eúmque expurgat. Caſſutha peculiariter lienem obſtructione liberat, arquatúmque nigrum pellit. Scolopendrium ſeu aſplenum & ceterachum, proprietate lienem expurgat abſumítque. Raphanus lienem extenuat & obſtructione liberat, iecori etiam prodeſt. Radix apij lienem expurgat, & obſtructione liberat, eiúſque

tumores diſſoluit. Cortex thamaricis peculiariter lienem expurgat, obſtructionibus liberat abſumítque & icterum ſanat. Capparis radicis cortice imprimis, dein fructu & cauliculis tum decoctis in oxymelite tum pulueratis ſpleni ſcirrhoſo eximiè benefacit, atque frequenti vſu lentos craſſóſque humores exterget & incidit, tandémque per vrinas & per aluum exigit. Agnus calidus ſiccus tertio gradu, flore & ſemine inſignis, aperit, extenuat, flatus diſcutit, duritiem & obſtructionem lienis diſſoluit: ſed genitale ſemen abſumit, & libidinem extinguit. Chamædrys lienem validè adeò expurgat, vt ipſum abſumere credatur. Acori veri radix in vſu eſt, quæ galanga maior dicitur: calfacit & ſiccat tertio ordine, guſtu acris eſt & modicè amara, odore nõ iniucunda, tenuiũ partium, detergit & extenuat: lienes induratos reſoluit atque comminuit, duritias & collectiones omnes ſanat decocto huius fouentibus. Scilla calida ſicca ordine tertio, ſummè incidit & reſoluit, duritias lienis collectionéſque diſcutit, & obſtructiones validè expedit: quartanam & icterum ſanat.

Lapathum digerente detergentéque facultate præditũ, lienem ex aceto ſumptũ iuuat, ex vino coctum ſumptúmque regio morbo prodeſt, lepras impetiginéſque ſanat.

Rubiæ ſemen ex oxymelite potum lienem abſumit. Idipſum præſtat & peucedanum & raphanus & iris ſimiliter ex aceto aut oxymelite pota. Ariſtolochia multò validius lienem obſtructione liberat, laterı́ſque doloribus auxiliatur, putreſcentia ſanat, & ſordida expurgat. Caucamum vulgo gummi lacca, obeſos extenuat, concretúmque lienem diſſoluit. Horum quædam etiam foris admota, ſed maximè quæ deinceps ſunt lienem plurimùm expediunt.

Ruta tum ſumpta tum admota ex aceto cataplaſmatis vice lienis obſtructiones duritiáſque tollit. Naſturtiũ præſertímque ſemen eius cum melle illitum lienem extenuat & comminuit.

Struthium duritiem quoque lienis ſoluit. Vrtica cum cerato impoſita concretum conduratúmque lienem colliquat. Sinapi calidum ſiccúmque quarto receſſu, lienis tumores omnı́ſque generis dolores ex alto in ſumma trahit.

Centaurium minus calidum primo ordine ſiccum tertio, ſummè amarum & ſubadſtringens validéque abſtergens optimum eſt ad lienis & iecoris obſtructiones ſoluendas: ſed & lienem induratum foris impoſitum ſanat. Aſarum calidum

calidum ſiccum tertio ordine,tenuium partium,hepatis & ſplenis obſtructiones reſerat, eorúmque duritias diſſoluit, icterum ſanat,febribus diuturnis auxilio eſt:valet foliis ſed radice efficaciſſimum.

Cyclaminus calidus ſiccus tertio gradu,radix in vſu eſt. Incidit,terget,aperit,digerit,reſoluitque. Lienis durities & tumores fotu aut illitu perſanat:tum recens,tum aridus arquatum ſiſtit,& bilioſum ſudorem ciet.

Alia ex his aptantur in eos ſyrupos qui tetrum bilis atræ vaporem demulcent,cuiuſmodi ſunt ſyrupus violarũ,ſyrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco malorum benè olentium,& ſyrupus meliſſæ & confectio alkermes. Alia in eos qui melancholiæ reliquias ex tumente liene vel diſſipant vel abſumunt: quales ſunt ſyrupus ſcolopendrij & fumariæ,ſyrupus è radicibus, oxymel ſcylliticum,electarium diacapparis, trochiſci è capparibus & dialacca, electarium de gemmis, electarium exhilarans,& aliæ complures compoſitiones ad cordis affectus relatæ. Ex quibus dein in rem præſentem iulepi fiunt & apozemata,electaria quoque & condîta. Fortis præterea fotus ex ruta,vrtica,ſtruthio,naſturtio,centaurio minore,in quo aceti quadrans inſit. Illitus ex oleo rutaceo, oleo de capparibus, oleo amygdalorum amarorum, oleo liliorum ſotis aceto ſcyllitico cum cera: quibus ſi ſextans adiectus ſit puluerum iridis,aſari & cyclamini, cum bdellio & ammoniaco ſolutis aceto forti,emplaſtrum efficiet lienis obſtructioni tumoríque accommodatum. Poſſunt & aliæ formæ complures pro rei neceſſitate ex tempore præſtitui.

Renum ac veſicæ medicamenta. CAP. XXV.

QVAE leniunt & refrigerant,arenulas minimè ſinunt in calculum concreſcere,vrinæ ardorem demulcent, eámque facilius emittũt. Quæ vrinas cient tenuitate ſubſtantiæ ac ſiccitate ſanguinẽ attenuãt & colliquãt,ſerumq; ſecernunt atque deducũt in renes. In hoc genere nõnulla traduntur moderatè frigida,vt pepones,melopepones,cucurbitæ,cucumeres,hordeum & gramen:ſed omnium efficaciſſima ſunt quæ in ſubſtantiæ tenuitate calida ſiccáque ſunt tertio receſſu:vt apium,petroſelinum,feniculum,daucus, phu,ſeſeli,aſarum & ſmyrnium. Quæcunque vrinas ſtrenuè cient,eadem quoque renes & vrinæ ductus abſtergendo incidendóque expurgant,& arenulas pariter exturbant,& calculos ex arenularũ adhæſu leuiter cõcretos diſ-

soluunt atq; diripiunt. At verò solidiores verósq; calculos quæ propriè comminuere traduntur, attenuant incidúntque nullo calore nulláque siccitate insigni: nimius enim calor concretum calculum magis excoquit & obdurat, obitérque quæcunque mediis viis obhærescunt superuacanea secum in renes deducit, vnde vrina alias supprimitur, aliàs tenuis & pellucida præterfluit. Hoc genere sunt limonum succus, radix oxalidis, rubi, asparagi, graminis & personatæ, betonica, adiantum, asplenum. Nonnulla etiam asperitate sua calculi summam faciem abstergunt & attritu cōminuunt: vt vitrum combustum, ouorum testæ, milium solis. Nec desunt quæ id proprietate efficiāt, vt lapis iudaicus. Vtraque igitur affectis renibus opitulantur: sed hæc præcipuè. Amygdala amara & dulcia eorúmque recēs oleum, zyzypha, myxaria, glycyrrhiza, gummi amygdalæ amaræ & cerasi, pistacia, strobyli, caricæ, & quæcunque leniendis pulmonibus conuenire diximus, eadem renum ac vesicæ scabriciem leniunt, vrinam demulcent atque effundunt, nec arenulas in calculum coagmentari sinunt. Althææ radicis ius potum eadem confert, & vrinæ difficultati medetur, renum & vesicæ cruditates pellit: eius semen renū calculos etiam confringit. Quatuor semina frigida minora, lactucæ, portulacæ, intybi, cichorij renum siccitatem, asperitatem ardorésque leniunt. Semen melonum & quatuor semina frigida maiora sicca sunt ad finem primi ordinis, incidunt, tergent, tenui sunt essentia præsertim arefacta & contrita: hinc vrinas adeo mouent, vt renibus arenis aut calculo pressis non mediocriter prosint. Halicacabi rubentes fructus tenuandi & abstergendi vi renes validè expurgāt & vrinam pellunt. Fraga quoque chamæbati Idæi fructus, renum & vesicæ sordes & arenulas eluunt, detritósque calculos excludūt, præcipuè autem ab his aqua stillaticia.

Plantago vtraque semine aut folio arefacto, renum obstructiones tollit, ídque abstergendi quadam & tenuandi facultate qua præter cæteras pollet.

Adiantum omne vrinas ac menses mouet, renésque validè adeò expurgat, vt calculos minuere credatur. Helxine subfrigida, abstergit, leuitérque constringit, calculo tamen & vrinæ difficultati succurrit. Graminis radix moderatè frigida & sicca, tenuiśimque partium, vrinæ difficultatibus medetur & calculosa vesicæ rudimenta comminuit, quod & eius semen præstat. Asparagi radix trita & ex vino

no pota vrinam ciet, renes infarctu liberat, calculos exturbat, nephriticis auxiliatur: neque credi par est longo eius vsu vesicam exulcerari, semen genitale auget, veneremque stimulat. Ruscus tum radice subamara, tum foliis & baccis ex vino potis vrinam ciet, vesicæ calculos deterit, stillicidio vrinæ medetur, mensésque mouet & morbum regium sanat. Eryngij radix calore temperata, non modicè sicca, pota colicis medetur, calculos, stillicidia, difficultates vrinæ & renum vitia sanat. Chamæmelum potu & insessu calculos vrinásque pellit.

Quæ verò subiiciuntur quòd calidiora acrioráque sint, ad ea ipsa vesicæ renúmque vitia efficaciora comprobantur. Cicer omne calidum siccum ordine primo, incidendi abstergendíque facultate præditum, obstructiones tollit, vrinam mouet & renes expurgat, renum & vesicæ calculos exterit: sed nigrum & paruum validissimè, ab hoc deinde rubrum. Terebinthina calfacit, mollit, discutit, terget, expurgat, viscerum omnium maximéque renum obstructiones tollit, & angustos meatus aperit, vrinam ciet, putredinem cohibet. Pimpinella calida sicca ordine secundo, ex vino pota calculos terit, & strãguriam decocta iuuat. Saxifraga calida & sicca, eadem sed multò efficacius confert.

Crithmum vulgo creta marina calida sicca tertij ordinis initio, dysuriæ & regio morbo opitulatur, renúmque calculos confringit.

Lithospermum vulgo milium solis, semine ex vino poto calculos comminuit, vrinas pellit, stanguriámq; discutit. Sisymbrium aquaticum & Sion excalfaciunt, tenuiũ sunt partium & sapore acri, ea cruda coctáque potenter vrinas mouent, calculósque dissoluere atque excernere traduntur.

Vrtica calida sicca recessu tertio, tenuium partium & acris, tanta abstersione valet vt ventrem subducat, renes infarctu expediat calculósque terat. Anonis calida ad finem secundi, attenuando tergendóque vrinas ducit, calculósque confringit, radicis cortex præcipuè vtilis, deinde eius cauliculi, qui antequam spinis muniantur sale conditi gratissimi sunt. Petroselinum vulgare, Plinio apium satiuum, Græcis selinum, calidum ordine secundo, siccum tertio, foliis, semine & radice obstructiones tollit, vrinam ciet, renes & vesicam abstergit, eorúmque calculos comminuit: eadem foris tum fotu tum insessu confert. Feniculi radix & comæ renum & vesicæ vitia expurgant, vrinam mouent

tum ſumptę tum admotæ. Smyrnium quod & lybyſticũ, radice vrinæ difficultati medetur: ſemen etiam renum & veſicæ vitiis confert, cætera præſtat quæ apium & petroſelinum. Raphanus vterque calidus tertio, ſiccus ſecundo, tum radice tum ſemine renes expurgat, vrinam ciet, calculos comminuit & exturbat. Apium ſaxatile quod petroſelinum macedonicum, calidum ſiccúmque tertio receſſu, radice præſertímque ſemine vrinam ducit, renum & veſicæ doloribus potum ſuccurrit. Daucus ſemine primùm, deinde radice calfacit & exiccat, vrinam vehementer pellit vt etiam calculos excludat. Seſeli maſſilienſe daucum viribus emulatur. Perſonata quæ bardana, radice & ſemine vrinas pellit, renes infarctu liberat, arenulas calculóſque excutit. Peoniæ radix acris & ſubamara, ex vino pota renũ & veſicæ dolores lenit, ſeminis grana ſumpta calculorum rudimenta pueris eximunt. Tribulus vterque præſertímque ſyluestris, poto ſemine renes purgat, calculoſiſque medetur. Sparthum geniſta appellatum, ſecunda claſſe calidorum & ſiccorum, incidendi extenuandíque viribus præditum ſemine præſertim vrinas ducit, & tum veſicę tum renum calculos comminuit.

Iuniperi fructus calidus tertio ſiccus primo, ſtomacho vtilis eſt, renes deterget, & vrinam pellit: ſed caput tentat.

Lauri baccæ & folia tũ fotu tum inſeſſu veſicæ conferũt affectibus: radicis cortex renes expurgat & calculos rumpit, ſed conceptus enecare traditur. Calamus odoratus vrinam mouet, renum vitiis & ſtranguriæ commodè opitulatur. Cyperus radice inſignis quæ calida & ſicca, citra acrimoniã incidit, calculo vexatis cõgruit, & vrinã mouet.

Cardamomum ex vino ſumptum affectis renibus & dyſuriæ medetur. Periclymenum quod eſt inuolucrum maius, & caprifolium officinis, vehementer calidum & ſiccum, tum fructu tum folio vrinam mouet, calculos pellit, & ſi pluſculum bibatur cruorem profundit.

Præcipuæ ex his comparatæ compoſitiones ſunt, ſyrupus capillorum veneris, ſyrupus de limonibus, ſyrupus althææ, ſyrupus raphani, electarium diaſpermaton, & electarium λίθον τρίβον. At verò in rem præſentem varia ex his apozemata decernũtur, alia quę leniant & laxent, alia quę expurgent deturbéntque arénulas aut calculos: quibus interdum oxymeli ſcylliticum vtiliter affunditur. Pulueres quoque & electaria & condita his formulis quæ ſupra ſunt ex-

expositæ. Fotus quoque & insessus tum ad cõpescẽdos nephriticos dolores tum ad comminuendos calculos, ex radicibus althææ, raphani, petroselini macedonici, feniculi, eryngij & bardanæ, cũ malua, parietaria, berula, chamæmelo, betonica, nasturtio, pimpinella & origano, lauro & iunipero. Ex quorũ deinde magmate, addito polline seminis althææ, lini & fenigræci, seseleos & dauci cũ axungia cuniculi & anseris cataplasma concinnandum est. Illitus præterea ex oleo liliorum, chamæmelino, laurino, nardino, è scorpionibus & terebinthino. Nõnulla etiam in clysteres induntur, qui eductis primùm fecibus summè sint profuturi.

Vteri medicamenta. CAP. XXVI.

QVAE vtero conferre traduntur, alia immodicum eius fluorem sistunt, alia suppressum mouent, alia humorum colluuiem eluunt expurgántque vterũ, alia corroborant. Quæ mensium fluoré sistunt ferè frigida sunt omnia, genitale semen extinguũt, sedántq; veneris impetus & vteri strangulatus cõpescunt: nec frigidis aliter iuuatur vterus. Nymphæa quæ præsertim candidam radicem habet, muliebri profluuio medetur, veneris insomnia cohibet, & semẽ genitale extinguit. Cytinus & balaustiũ refrigerãt siccantq; gradu secundo, adstringendi vim habent, menses aliásq; vuluæ fluxiones cohibent. Rhois semen obsoniis inspersum pro sale, & decoctũ potui datũ menstruas mulierũ purgationes & alba earũ profluuia retardat. Idẽ ramusculorum rubi decoctũ præstat multóq; efficacius eius foliorũ & cauliculorũ succus expressus & sole siccatus. Cornu cerui vstum & lotum, & ebur in tenuissimam scobem redactũ fœminis fluxione vuluæ laborantibus magnoperè prosunt è cõuenienti liquore hausta. Portulaca mulierum purgationes sistit, venerísque impetus & insomnia sedat. Plantago refrigerat densatque, hinc sanguinis eruptiones omnes cohibet, atque vt alui profluuia ita & vuluæ fluxiones cõpescit, & aduersus vteri strangulationes ex lana subiicitur.

Semperuiuum vtrumque refrigerat gradu tertio & moderatè siccat, muliebres fluxiones sistit & veneris ludibria strangulatúsque retundit.

Quæcunque autem menses mouent, calida ferè sunt recessu tertio, nec tamen vehementer siccant, eiusmodi sunt amara & acria, quorum tanta vis est, vt in distantissima saluis viribus penetrare possint, & venarum ora reserare, crassa extenuare & lenta detergere: atque etiam cum mensibus

pleraque peculiari dote alias quoque vteri sordes & illuuies expurgare. Nec pauca ex his conceptus secundásq; pellunt, aut etiam fœtus enecant. Chamæmelum calidum siccúmque primo recessu, tenuium partium, anodyna digerendique facultate præditum, potu & insessione menses & fœtus euocat, vteri duritias & flatus dissoluit. Betonica vterum expurgat, & nihilominus corroborat & conceptum retinet: vtilis prægnantibus, quibus alba sordidáque illuuies ex vtero manat. Laurus calfacit & emollit eiúsque decoctum in muliebres insessus additur, & vuluæ sordes vel prægnāti tutò eluit. Parthenium decoctum ad vuluæ duritiem & strangulatum insessu prodest. Lilium radice, foliis & floribus vtile, assum & ex rosatio tusum subditúmque vuluā emollit, & blandè expurgat. Trifolium odoratum calidum siccúmque ordine tertio, semen & folia ex aqua pota vuluæ strangulatui succurrunt. Peoniæ radix eiúsque grana nigra vuluæ strangulatui & vteri doloribus ex vino pota medentur. Quæ validius menses cient aut vterum expurgant, minimè tuta sunt prægnanti, quòd pleraque solutis acetabulis conceptum eiiciant, quædam etiam seu sumpta seu admota interimant. Sampsuchus menses ducit tum sumptus, tum in pesso subditus. Ocimum sumptum in acetariis vterum expurgat, veneremq; stimulat. Origanum attenuans aperiénsque menses euocat. Melissophyllum secunda classe calidorum, prima siccorum, ad menses educendos tum potu tum insessu vtile & ad concipiendum iuuat.

Prassium mulieribus quæ non purgantur, menstrua & à partu secūdas pellit, difficilè parturientibus salutare. Scordium menses ducit, & fotu potúve partum accelerat.

Baccharis odorata, radice subdita partum educit. Artemisiæ species duæ calidæ secundo siccæ primo, tenuiū partium, sumptæ aut in vteri fomenta vel insessus accommodatæ, menses ducunt, secundas fœtúsque extrahunt, vteri præclusioni conferunt: earum quoque succus cum myrrha subactus & admotus, elicit quæcunq; concluduntur in vtero. Pulegium calfacit siccátq; ordine tertio, potum extenuando menses, secūdas fœtúsque pellit, tumores, duritias & vteri conuersiones insessu tollit. Cyperi radix refrigeratæ & p̄clusæ vuluæ fotu auxiliatur, mensésq; euocat. Phu valeriana dicta, calida siccáque ordine secundo, menses fotu ducit & vrinas. Rubiæ maioris radix seménque menses, secundas, fœtúsque subditum trahit, sumptúmque pellit.

Polium

Polium montanum cui teucrio nomen eſt, menſes & à partu ſecundas, mortuúmque fœtum ſumptum eiicit. Seſeli tum ſemine tum radice vteri ſtrangulatui medetur: mẽſes & fœtum vtero excludit. Dauci ſemen efficax adeò promouendis menſibus vt etiam ſecundas fœtúſque pellat, & ſtrangulatus ſumptum ſedet.

Ruta incidit & digerit, menſtrua ducit, flatulentos vteri tumores diſcutit ex oleo cocta & infuſa, & vuluæ ſtrangulatu liberat: cum melle trita & obſcœnis partibus inducta, veneris appetentiam & ſemen extinguit. Calaminthe calida ſiccáque tertio receſſu, acris & modicè amara, vehementer incidit & abſtergit, menſes validè adeò ciet, vt & conceptum ſeu pota ſeu admota interimat & eiiciat. Sabina tertio eſt gradu calidorum & ſiccorum, acris & validè digerens, menſes ſiquid aliud prouocat, fœtum etiam viuentem enecat & mortuum eiicit. Dictamni radix tum pota tum vel ſuffitu vel peſſo excepta, mortuos iam fœtus educit, & ſolo guſtu partus accelerat. Ariſtolochia vtraq; menſes, ſecundas, & fœtus cum myrrha & pipere pota pellit: ſubdita eadem præſtat, & vteri ſordes expurgat. Gentianæ radix ſumpta extenuat, abſtergit, purgat & obſtructione liberat, nec modò ſumpta ſed & ſubiecta menſes, fœtus & ſecũdas excludit. Iridis radix fotu mollit aperitque locos, & muliebria trahit, & glandis modo cum melle appoſita fœtus euocat. Aſari radix ſubdita menſes conceptuſque trahit. Smyrnium radice, herba aut ſemine ſumptum, aut etiam feruefactum ſubditúmque menſes ſecundáſque pellit, & abortum facit. Myrrha calida ſiccáque ordine ſecundo, tenuis & validè detergens, vuluam emollit, & preclusam aperit, menſes & partus celeriter extrahit, præſertim quæ ſtacte appellatur. Styrax & bdellium myrrhæ vires imitantur. Caſtorium cum pulegio potum menſes partus & ſecũdas eiicit. Sagapenum ex hydromelite ſumptum, menſes potenter ciet, ſed fœtum exanimat. Galbanum non ſumptum modò, ſed & admotum menſes partúſque euocat. Oppopanax vteri tumores; duritiáſque appoſitum ſoluit, menſes trahit, ſed fœtum enecat.

Eorum quæ corroborando vtero deſignantur, alia eum ipſum firmant conceptúmque cõtinent, alia moderato calore fouent & manantem illuuiem exorbent, amara quadantenus & odorata vt ſimul aperiant & calorem ſuſcitent, odoríſque ſuauitate vterum oblectent. Prioris generis ſunt.

Bistorta officinis appellata, frigida siccáque moderatè & adstringens, menstrua sistit, vterũ corroborat, conceptúmque retinet ac fouet tum admota radice tum sumpta cum nuce moschata & caryophyllis.

Corallium tum sumptum tum subditum mẽses cohibet, vterum conceptúmque corroborat. Costus impurum vterum expurgat tum fotu tum suffitu, & ad concipiendum iuuat. Betonica eadem vt suprà dixi confert, fœtúmque recreat.

Caryophyllum tum sumptum ex vino odorato tum subditum, vteri strangulatum lenit, & vterũ fœtúmq; recreat. Nux moschata & macer easdem quoque vires obtinent.

Nardus seu spica nardi impura vuluæ profluuia saniémq; subdita absorbet, conceptúmque suffitu adiuuat. Styrax suffitu quoq; vterum expurgat, exiccat & corroborat, vteri strangulatum compescit, & ad concipiendum præparat.

Succinum suffitu potúque vterum siccat, prauos humores in eo gigni prohibet, corroborat, & ad concipiendum iuuat. Melanthium suffitu menses ob crassitiem lentorémque suppressos educit, vterum excalfacit, exiccat & corroborat. Calamus odoratus tum potu tum apposito aut suffitu menses euocat, vterum siccat & recreat. Benioin liquor creditur cyrenaicus, calidus summè tenuis & halitu digerens, vteri fluxiones suffitu vel pesso exorbet, ipsumque vt & partes omnes neruosas corroborat. Moschus tum sumptus tum pesso subditus, vteri strangulatum tollit, venerem proritat, vterum odore recreat, siccat & corroborat, cõcipiendíque spem auget. Ambar quoque præfocationem arcet atque sistit, & tum sumptum tum subditum omnia quæ moschus validè confert.

Compositiones verò ad vteri refrigerationem & ad immodicos menses cohibendos hæ extant. Syrupus è portulaca, syrupus è succo oxalidis, syrupus myrtinus, aqua plantaginis aut portulacæ diluti: trochisci spodij, trochisci terræ lemniæ, trochisci succini: oleum rosarũ, nymphææ & myrtinum, vnguentum Comitis.

Ex tempore autem decernetur iulep rosatum, & ex aquis stillaticiis myrti, plantaginis & oxalidis, adiecto succo vel oxiacanthæ vel cydoniorũ. Pulueres quoque & electaria aut condîta ex corallio, lapide hæmatite, margaritis, cornu cerui vsto & succino, addito saccharo rosato aut conserua rosarum, aut alia quauis adstringente. Emplastrum quoque

quod

quod habet boli armenæ lotæ in aceto ℥ iij. terræ lemniæ similiter lotæ ℥ ij. sanguinis draconis, mastiches an. ℥ j. nucum cupressi, gallarum, rosarum, balaustiorum tritorum an. ℥ ß, ceræ & vnguenti comitis an. quantũ satis est ad corporanda in emplastri formam. Vel farinæ fabarum dilutæ mucilagine gummi arabici vel tragacanthæ quantum satis est ad excipiẽda & vincienda & cogenda omnia in emplastri consistentiam: quod lumbis & pubi inducetur. Ex eadem quoque materia pessi subdentur vel iniectiones. Ad mouendos porrò menses & ad expurgandum vterum extant syrupus capillorum veneris, syrupus hyssopi, syrupus artemisiæ, electarium diacalaminthes tum simplex tum compositum, trochisci è myrrha qui etiam secundas pellũt, & pilullæ sagapeni, quibus etiam vis inest mortuum fœtum excludendi. Harum exemplo aliæ quoque formulæ re vrgente præscribẽtur tum sumendæ tum admouendæ: vt fotus huiusmodi. ℞. Chamæmeli, sampsuchi, ocimi, pulegij, origani, prassij, calaminthæ, artemisiæ, melissophylli, parthenij, abrotani, absinthij an. m. ij. coquantur in aqua quæ satis sit ad fotum vel insessum, vel iniectionem. Eadem aptari poterunt in pessos, quos etiã vtiliter ex radice dictãni, aristolochiæ, gentianæ, ex myrrha, styrace & aloë, terebinthina exceptis concinnare liceat.

Ad vterum verò corroborandum & ad iuuandam cõcoctionem extant electarium de gemmis, electarium aromaticum, electarium diasatyrion, satyrium condîtum & eryngium condîtum. Suffitus quoque decernetur qui habeat melanthij seminis ℥ ß. styracis calaminthæ, succini, schœnanthi, calami odorati, spicæ nardi an. ʒ iij. rosarũ rubrarũ ʒ ij. fiat puluis ad suffitum. Aut pessus ℞. Liquoris cyrenaici, iridis, rosarum rubrarum an. ℥. ß. zibeti, ambaris an. g. iiij. moschi g. ij. fiat puluis qui syndone exceptus in balanos aut pessos aptetur.

Quæ arthritidi & externis quibusdam affectibus medicamenta conferunt. CAP. XXVII.

EXTERNI affectus qui in vnamquampiam particulã siue cũ vlcere siue citra vlcus incidũt, peculiaria habent libro proximo tradẽda remedia. Qui verò in plures partes inuadunt, vt arthritis, paralysis, tremor, artuum dolores & qui ex vniuersa fluxione orti fuerint, huc cõmodè referri possunt. Per hos igitur affectus cùm iam satis purgatum corpus & fluxio cohibita fuerit, si humorum reliquiæ

ſumendis digerendæ diſſipandæque videbuntur,in id apta erunt ſimplicia quæ ad cerebri affectus ſuprà attulimus: quandoquidem neruorum eadem atque cerebri eſt ratio. Propriè verò & peculiariter ad artuum dolores hæc commendantur: Helenij radix & iridis, chamæpytis,verbaſcula duo,calaminthe, acori radix,centaurium minus,hermodactylus, in apozemata aliáſve compoſitiones aptanda:de quibus mox ſigillatim dicam. Cæterùm præcipua ad horum malorũ curationem topicorum vis eſt,quorũ alia ſtatim initio ardorem ſi quis ineſt extinguunt & fluxiones arcent,nec tamen humores in partem inflammatã altius impingunt:alia dolorem qui citra inflammationem fuerit cõpeſcunt:alia dolore ſedato impactum humorem attenuãt, digerunt diſſipántque ne tempore obdureſcens concreſcat in tophum. Quum igitur chiragræ aut podagræ initio dolor ardórque articulos obſidet,hæc ex vſu erunt. Aquæ ſtillaticiæ roſarum,plantaginis & ſolani,quibus aceti ſextans aut quadrans affundatur.id enim fotu calido inflammationes ſedat reprimitque fluxiones,& collectas quodammodo diſcutit,arthriticis & podagricis accommodum.In eius ℔ j.ſi caphuræ ℨ j. aut ℨ j. ß. ſoluatur,cæteros articulorum cruciatus,qui etiam altè demerſi ſunt compeſcit.

Pſyllij ſemen maceratum mucilaginem edit,ad omnes inflammationes ſed propriè ad articulorum calidos dolores in primis ſalutarem. Cotonei mali & althææ ſemina mucilagines quoque reddunt non minus efficaces,ſi præſertim ex aqua ſolani aut plantaginis elicitæ fuerint. Hyoſcyami folia recentia aut per ſe aut cum polenta calidas acréſque fluxiones ſiſtunt, omnéſque dolores mitigant,& medicamentis in id compoſitis commodè miſcentur. Cicutæ folia atq; ſemen arefactúſq; ſuccus omnem dolorem ſedant qui præſertim ex inflammatione ortus fuerit. Eadẽ quoque vis ſemperuiuo vtrique & mandragoræ:quibus ſi dolor intolerabilis non facile finiri poteſt,opij momentũ addetur,quod ſenſus torpore inducto in calidis præſertim affectibus dolores omnes ſedat atque conſopit.

Anodyna quæ dolores quacunque ex cauſa ortos demulcent. Lac vaccinum acres fluxiones partiumque omnium inflammationes fotu mitigat:quod & polentæ forma permiſtis anodynis euidentius præſtat. Stercus vaccinum cùm præſertim depaſcuntur herbas impoſitum,emollit & reſoluit,ardores doloréſque mitigat, veſparum ictus ſanat & addito

aceto

aceto tumores digerit. OEsypus calfacit & emollit, paulúmque digerit, dolores quacunque ex causa compescit: quod & lana succida eo imbuta prçstat. Thus calidum ordine secundo siccum primo, anodynũ quoq; est, & ex oui candido subactum impositúmque omnem dolorem lenit.

Dolorum autem humorúmque reliquias hæc imposita digerunt & euocant. Verbascula duo quæ paralysis & arthriticæ herbæ vocantur, calida & sicca, manifestè adstringunt atque digerunt, foliáque tusa vtiliter imponuntur articulorum doloribus & paralysi.

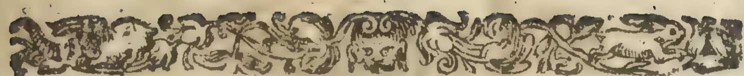
Chamæpitys quæ iua arthritica, citra insignem calorem aut acrimoniam latentes in alto & in flaccidis partibus humores imposita absorbet & exiccat, partésque firmando roborat. Calamintha triplex, affecto articulo inducta totum excalfacit, humorémque ex alto euocat, ischiadicis familiaris. Nasturtij quemadmodum & vrticæ semen adurentis particeps est facultatis, & idcirco fixos peruicacésq; coxendicis dolores euellit. Helenij radix frigidos diuturnósque partium affectus sanat, & coxendicum dolores, & articulos humore nimio luxatos. Centaurij minoris decocti ius clystere sępe infusum ischiadicis mirificum auxilium præstat, humorem enim elicit dolorémque leuat. Succus verò epotus, aut etiam herba ipsa ex hydromelite decocta, peculiariter neruorum vitiis succurrit: & cum oleo partibus contusis emplastri modo imposita prçsentissimo est auxilio. Hermodactylus pituitam crassam ex articulis trahit & expurgat, podagrę & arthritidi confert tum sumptus tum admotus in cataplasmate. Oppopanax ischiadicis inductum & podagricis opitulatur. Bdellium calfacit, emollit, discutítque duritias, & neruorum nodos.

Ammoniacum calfacit & inter emollientia principatum obtinet, articulorũ thophos dissoluit, & induratos lienes sanat, arthriticos & podagricos iuuat. Sagapenũ calidũ tenuiúmq; partium, paralyticis & conuulsis confert, articulorum nodulos dissoluit. Galbanũ mollit ac digerit, eadem quę sagapenum confert. Castorium tenuium partium & calidum, neruis accõmodatum, contumaces & scirrhosos eorum affectus sanat, potũ illitúmve prodest tremori, cõuulsioni & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium omnium calidissimũ, causticæ & vrentis facultatis, tenuium partium: crassos & lętos humores quocunq; sint loco incidendo digerit: auriũ sonitũ & doloré tollit, coxendicos & paralyticos iuuat,

Non paucæ ab his compositiones deducuntur, aliæ leniter refrigerantes, aliæ anodynæ, aliæ dissipantes & exiccantes, quæ quoniã externæ sunt in proximum librum aptè referuntur: ex tempore verò hæ facilè apparari possunt. Fotus per oxycratum comparatum ex aquis stillaticiis vel succis solani, plantaginis & rosarũ, vel etiam hyoscyami si dolor vehementer excruciet: in quibus quadrans aut sextans insit aceti. Aut si dolor altè sit demersus vt in humeri, cubiti, aut coxendicis articulo, caphurę etiam nonnihil insit, in singulis quippe libris binæ drachmæ. Ad hæc mucilago seminis cydoniorum ex aqua solani inducta, aut è semine psyllij, aut vtraque simul hoc ferè modo, ℞. Aquæ stillaticię plantaginis & solani an. ℥ iij. in quibus macerari finito super cineres calidos seminis cydoniorum & psyllij an. ℥ ß. extrahatur mucilago quæ tepida inducatur locis dolentibus, obducatúrque stupa canabina, aut linteo oxycrato tepido imbuto. Herbæ quoque ex oxycrato in cataplasma coquuntur sine oleo, sine adipe. Nihil enim pingue inflammatis partibus imponendum: quanquam hac in re non parum confert vnguentum populeum in aceto lotũ. Ardore sedato quum doloris immanitas repressa fuerit, cataplasma anodynum ex medulla panis in pultis formam fiet hoc modo. ℞. medullæ panis ℔ j. sensim ex lacte coquatur dum crassescat, asperso puluere qui habeat florum chamæmeli & meliloti an. ℥ j. rosarum rubrarum, saluiæ an. ℥ ß. croci ʒ ij. nonnunquam & oleum inditur chamæmeli vel liliorum. In id quoque illius cõueniet qui habeat mucilaginis seminis althæę, lini & fenigræci depromptæ ex aqua chamæmeli ℥ j ß. olei liliorum, chamæmeli & violarum an. ℥ ß. axungiæ anseris ʒ vj. croci ℈ ij. ceræ quod satis est ad illitum.

Doloris demum impactam materiam antequam obdurescat digerunt, emplastrum è mucilaginibus, è meliloto, & oxycroceum: sed valdè quod habet gummi pini, picis nigræ an. ℥ ij. ceræ, axungiæ an. ℥ j. thuris, hermodactylorum, radicis iridis, sulphuris non extincti an. ℥ ß. olei irini quantum satis fuerit ad concorporandum in emplastri formam. Locis compactioribus præsertim coxendici ex cæteris gummis validiora inducuntur, synapismus quoque & alia proximo libro tradenda.

Methodi medendi libri quinti finis.

METHODI MEDENDI LIBER VI.

DE EXTERNORVM MEDICAMENTORVM MATERIA.

PRÆFATIO.

SVMMAS externorum medicamẽtorum facultates tot omninò statuendas esse, quot & summa externorum affectuum genera, medendi lex methodúsque demonstrat: ipsámque eorum materiam in quam nunc incumbo in quasdam facultatum classes digerendam, quæ affectibus ex aduerso contrariæ sunt. Harum quidem aliæ calidis affectibus fluxionibúsque succurrunt, quales sunt refrigerans, repellens, emplastica seu infarciens, anodyna, narcotica. Alia tumoribus affectibúsque frigidis, vt rarefaciens, emolliens, attenuans, absumens vel exiccans, attrahens atque resoluens. Aliæ abscessibus & vlceribus, vt suppuratoria vis, sarcotica, agglutinans, detergens seu expurgans. Aliæ contrà, soluendæ cuti & aperiendæ conueniunt, vt vesicans, cathæretica, septica, escharotica & caustica. De his igitur deque earum contrariis sigillatim tradendum, & quas vnaquæque facultas alias de se particulatim vires proferat.

Refrigerantia medicamenta. CAP. I.

EORVM quæ refrigerãt vt varij ordines, ita & effectus quoque varij sunt, alia simplices inflammationes demulcent, alia erysipelata, alia herpetes, carbũculos & ignem sacrũm: quæ hac ita serie subiunximus à lenioribus exorsi. Leniora ea sunt quæ ad interiorum quoque æstum tutò sumuntur, vt lactuca tum satiua tum syluestris, portulaca, intybi genera quatuor, helxine, hieracium: calidas enim phlegmonas & lenia erysipelata compescunt: sed hęc potentius.

Lenticula palustris frigida & humida ordine secũdo, collectionibus calidis, podagris & igni sacro commode illini-

tur cum polenta. Vmbilicus veneris humidus ac frigidus, obſcurè adſtringentem & leuiter amaram obtinet facultatem, qua phlegmonas eryſipelatoſas, & eryſipellata phlegmonoſa perſanat, & omnibus partibus excalfactis in cataplaſma commodiſſimè aptatur. Pſyllium ſecundo ordine frigidum, ſemine in primis efficax, prodeſt eryſipelatis, frõti imponitur in dolore & temporibus ex aceto aut poſca, eius mucilago vtiliter illinitur cuicunque dolori & collectioni inflammationique: ſiquidem egregiè adeò refrigerat, vt ſi in aquam feruentem coniecta fuerit, ea protinus deferueſcat. Hyoſcyamus albus tertio ordine refrigerat. ſuccus ex tenero ſemine, foliis caulibúſque expreſſus, collyriis dolorem lenientibus commodè miſcetur, & contra acres calidáſque fluxiones: cum farina aut polenta contra oculorum, pedum, aliarúmque partium inflammationes. ſemen eadem tritum poteſt additum cataplaſmatis dolorem leuantibus. folia ad eadẽ tum per ſe tum cum polenta vſurpantur. Papauer ſatiuum ordine quarto, frigidum. eius capita trita & cum polenta cataplaſmatis miſta inflammationibus & ignibus ſacris medentur. Capitis ardores cum roſaceo, oculorum inflammationes cum oui candido & croco mitigat. Nigrum frigidius eſt albo, cuius ſuccus eſt vocatum opium, ad omnia longè efficaciſſimum. Caphura frigida ſicca gradu tertio, lachryma indicæ arboris, tenuium partium, acris & odora: repellit & facilè penetrat. phlegmonas & eryſipelata refrigerando mirè iuuat. ad gonorrhœam & albas vulnę fluxiones efficax, cum ſuccino e conuenienti liquore hauſta.

Hæc igitur ſimplices inflammationes quæ præſertim è feruidiore ſanguine profectæ ſint, vt phlegmonas, eryſipelata & artuum dolores perſanant. Quę verò deinceps erunt, quoniam præterea auſteritatem quandam & adſtrictionem obtinent, ardentes bilioſáſque eruptiones extingunt, herpetas, epinyctidas, carbunculos & ignem ſacrum.

Portulaca receſſu tertio frigida humidáq; ſecũdo, æſtuantibus auxiliatur, & calfacta omnia egregiè refrigerat: quódque auſteritatis & adſtrictionis cuiuſdam ſit particeps, fluxiones omnes reprimit, bilioſas eruptiones vt herpetes, impetigines, ignémque ſacrum retundit. Polygonum portulacæ vires æmulatur, collectionibus feruidis ignibúſque ſacris auxiliatur. Plantago exiccat & adſtringit, paritérque refrigerat ordine ſecundo. Hinc eruptiones ſanguinis, nomas, car-

mas, carbunculos, herpetas, epinyctidásque cohibet, ambusta & inflammationes demulcet.

Ligustri folia astrictoria vi feruidis inflammationibus & carbunculis illita prosunt, & commanducata oris vlceribus medentur, & eorundem decocto ambusta vtiliter fouentur. Solanum hortense refrigerat & adstringit ordine secundo, ad inflammata & omnia quæ refrigerari & adstringi postulant, & ad fluxiones acres mirè conducit: ignibus sacris & herpetibus folia cum polenta inducuntur. Somnificum verò multò magis refrigerat, vt pene ad papaueris vires accedat, nec nisi foris illini aut aliter admoueri innoxiè possit. Cortex radicis eius vsurpari debet. Semperuiuum vtrumque ordine tertio refrigerat, desiccat verò & adstringit mediocriter, phlegmonas refrigerat, erysipelata, herpetásque cohibet. Sed & ad nomas, oculorum inflammationes & ambusta, folia per se vel cum polēta illita conferunt. Succus per se eadem præstat fotu, aut cum rosaceo infusus. Corianum refrigerat & leuiter adstringit, erysipelatis & herpetibus medetur, epinyctidas, testium inflammationes carbunculósque cum melle sanat. Succus eius cum cerusa & aceto ardentes in summa cute inflammatione iuuat. Mandragora tertio ordine refrigerat. Radicis cortex valentissimus est, ab hoc succus è malis aut è caule collectus. Folia recentia oculorum inflammationibus, & iis quas vlcera excitarunt cum polenta inducta prosunt, articulorum dolores leniunt. Radix trita ex aceto herpetibus & ignibus sacris medetur. Acetum refrigerat & adstringit, inflammationes arcet impositum, fluxionésque reprimit, sedem vuluámque procidentem: ad ignem sacrum, lepras, impetigines cum aliquo conuenienti efficax est: phagedænas vlcerum nomásque fotu cohibet, item vlcera quæ serpunt, panos & pruritus. Omphacium mali punici, citrij limonúmque succus perfectè refrigerat, & bilis acrimoniam impositus validè obtundit. Eo commodissimè vtemur contra omnes calidos & biliosos affectus, non quidem puro, ne adstrictione immodica calorem ipsorum cute densata includat, sed succo portulacæ aut semperuiui temperato: ita enim herpetas, impetigines, lepras, phagedænas nomásque sanat.

Compositiones ab iis fiunt, oleum rosarum, oleum violarum, oleum nymphææ, oleum papaueris, hyoscyami & mandragoræ, vnguentum refrigerans & vnguentum po-

puleum. Præter hæc verò re exigente alia præſcribuntur his ſanè præſtantiora. Nam oleo, cerato aut vnguento moderata vis ineſt refrigerandi, neque quum ingens inflammatio eryſipeláſve ſumma corporis exurit, ſatis ea proſunt, niſi & aceti momento perfundantur: omnis quippe adeps omnéque oleum mox vt incaluit, quaſi incenſum partis calorem auget, & ſummam cutem exulceratam exaſperatámve ſorde coinquinat. Multò ad refrigerandum præſtantior vis ineſt epithemati, fomento aut cataplaſmati. Epithema fit ex aquis ſtillaticiis roſarum, plãtaginis, ſolani, intybi & portulacæ. Valentius comparatur ex recentium herbarum coctarum iure, valentiſſimum ex earum præſertimque e ſolani, ſemperuiui, hyoſcyami, papaueris & mandragoræ expreſſis ſuccis, qui linamentis ſint excepti. Quinetiã eæ ipſæ tuſæ herbæ imponuntur cataplaſmatis ſpecie. Benefacit & mucilago è ſeminibus althææ, cydoniorum & pſyllij, aqua vel ſucco quodam accommodato maceratis deprompta: vix quippè vlla poteſt adſtrictio in lenta mucilagine haberi. Debent autem in liquoris tepidi libris ſingulis ſeminum vnciæ quoque ſingulæ demergi, dum liquor concreuerit. Quum leuior eſt ardor, mucilagini permiſcetur oleum quoddam refrigerans linimenti forma. ℞ ceræ albæ liquefactæ ℥ j. in quam diſſolue oleorum violarum & papaueris lotorum aqua ſolani frigida an. ℥ j. mucilaginis ſeminis cydoniorum & pſyllij extractæ in aquis vel ſuccis ſolani & plantaginis ℥ ij. fiat illitus. huic addi poteſt caphuræ ℈ ß. Mirè iuuat cataplaſma ex refrigerantium ſuccis, & hordei expurgati farina, quæ ſine igne agitantur, & ea temperatione permiſcentur dum polentæ aut pulticulæ nãciſcantur craſſitiem. additur vtiliter caphura: adduntur quoq; ſub permiſtionis finem interdũ mucilagines, rarius olea. Quæ igne permiſta coquuntur, meliùs quidem coëunt ac firmiùs cohærent, ſed minùs refrigerant. Omnia porrò in vehementi ardore & æſtuoſo cælo frigida inducentur, atq; etiam interdũ arte refrigerata, & protinus vt partis feruore acriùs incaleſcunt areſcúntve, commutantur, quod ſubinde fit, dum repreſſo ardore atque dolore pars liueſcere incipiat. conſiſtendum enim tum eſt, ne pariter extincto inſito calore pars gangræna vel ſphacelo pereat. Hyeme verò atque mitiore inflammatione tepida etiam ſubinde admota iuuant. Ad herpetes verò, impetigines, phagedænas aut ignẽ ſacrum, portulacæ, plantaginis aut ſemperuiui ſuccis, aceti,

omphα-

omphacij, ſucci limonum aut granatorum par modus additur in fotum: aut ex his farina orobi & hordei permiſtis, pultis ſpecie cataplaſma exiſtit.

Repellentia medicamenta. CAP. II.

REPELLENS medicamentum quod Græci ἀποκρουστικὸν dicunt, id appellamus & quod influentem humorem cohibet, & quod eum ipſum aut etiam parti leuiter infixum in aduerſum reiicit, eſtque hoc priore vehementius. Vtrumque frigoris vi perficitur, cuius natura eſt cohibere, comprimere, repellere & retrudere. Sed ad hos effectus validiſſimum id frigus eſt, quod in craſſa terrenaque ſubſtantia conſiſtit, qualis nimirum ea eſt quæ acerbo, auſtero, adſtringentique ſapore deprehenditur. Ea enim partis ſubſtãtiam premens atque coarctans, influentem humorem remeare cogit, huic ex diametro attrahens opponitur, de quo poſtea ſermo habendus. Vitis viniferæ folia capreolique refrigerant & adſtringunt, trita & illita capitis dolores, ſtomachi inflammationes, & aliarum partium ardores fluxionéſque ſiſtunt. Roſa refrigerat & aſtringit præcipue rubra, ſed arefacta magis. Contuſa & illita præcordiorum inflammationibus & ſacris ignibus medetur. Succus oris vlcera, gingiuas, tonſillas & faucium ardores gargarizatu reprimit & fluxiones cohibet. Arida verò roſa vino aut aqua calẽte dum extabuerit macerata, ad capitis, aurium, oculorum, ſedis, recti inteſtini ac vuluæ dolores facit fotu adhibita. In id efficax quoque eſt roſarum fæx poſt rhodoſtagma in alambici fundo reſidua, ſimiliter macerata & calens locis dolentibus impoſita, partim ita mitigata partim repreſſa doloris cauſa.

Rubus immaturo fructu & floribus refrigerat, potenter adſtringit & deſiccat, mollioribus & recens natis foliis & germinibus leuius. Hæc tamen manſu aphthas & alia oris vlcera ſanãt, & gingiuas firmant. Flos & fructus immaturus vt hæmorrhoidas manãtes, dyſenterias, & alia ventris profluuia ſiſtunt, ita herpetas cohibent, oculóque procidentes confirmant. Myrti vtriſque germina, folia, baccæ & ſemen refrigerant & adſtrigunt, ſanguinem excreantes ſanant, & veſicæ eroſiones exiccant oculorũ fluxiones & inflammationes cum polline polentæ leniunt. Semen in deſeſſionibus vtile, ſedis vitiis & vuluæ procidẽti aut fluxione laboranti, fluentes quoq; capillos continet. Trita folia & ex aqua impoſita, partibus omnibus fluxione laborãtibus cœ-

liacísque prosunt:& admisso omphacino oleo ad vlcera serpentia, ignem sacrum, testium inflammationes & ambusta conferunt.

Cupressus folio & nuce seu pilulla modicè refrigerat, sed valdè siccat & adstringit. Folia hernias intestinorum per se reprimunt, & cum polenta ignibus sacris, vlceribus quæ serpunt, carbunculis & oculorum inflammationibus illinuntur. At tum folia tum pilullæ ex vino potæ dysenterias aliáque alui profluuia & sanguinis reiectiones sistunt: vulnera glutinant & sanguinem ex iis manãtem supprimunt. Quercus, siccat & adstringit: sed validiùs adstringit quæ in trunci cortice membrana subest, & quæ sub glandis putamine fructus carnem conuestit, ab his folia. Omnium decoctum datur dysentericis, sanguinem excreantibus, ventrísque diuturno profluuio vexatis: & in pesso contra mulierum fluxiones. Eodem ad incipientes & crescentes phlegmonas aliásve humorum defluxiones vtuntur. nam quæ iam vehementes constiterunt, adstringentibus haud indigent.

Galla omphacitis tertij ordinis in siccãdo, secũdi fin. refrigerando, admodùm acerba & terrea: desiccat & reprimit fluxiones: adhæc constringit comprimitque partes laxas ac languidas, omnibúsque fluxionum affectibus strenuè resistit. Galla altera flaua, laxa & magna, exiccat quidem & ipsa & adstringit, sed tanto imbecilliùs quanto acerbæ qualitatis minùs est particeps. Decoctum earum ad insessus vtile, contra vuluæ & sedis procidentias fluxionésque.

Balaustium syluestris mali punicæ flos, cytinus satiuæ & domesticæ, insigniter adstringunt, siccant & refrigerant, crassæ sunt essentiæ, fluxiones cohibent, humida gingiuarum vitia mobilésque dentes decocto colluto emendant: herniam prolapsu intestini erumpẽtem cataplasmate repellunt. Malicorium asperum mali punici putamen, eadem præstat quæ balaustium.

Acacia ex fructu aut foliis Ægyptiæ spinæ expressa & arefacta in vmbra, siccat ordine tertio, refrigerat primo. Hæc ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, mensium exuperantiam & prociduam vuluam cohibet, procidentes oculos & citam aluum reprimit. Lota leuem suam acrimoniam deponit & commodè oculorum medicamentis admiscetur. In eius locum ex fructu immaturo & virgultis prunorum agrestium coctis succum expressum, coactum & in tabellas confectum insolatúmque substituimus.

Hypocistis

Hypociſtis acaciæ vires imitatur, verùm aliquantò magis ſiccat & adſtringit. Rhus vulgò ſumach, fructus eſt racemoſus, cortice acido, adſtringente, repellente: Fracta, contuſa, liuidáque illitus ex aqua ab inflammatione vindicat, fluxiones omnes compeſcit: Aqua in qua is maduit decocta cogitur coitque in mucilaginem, omnia quæ ſemen præſtans: Folia etiam eandem vim ſortita, gangrænas & pterygia cohibent ex aceto illita: liquamentum mellis conſiſtentia fit ex aridis foliis ex aqua decoctis, eadem quæ lycium conferens. Oxyacantha adſtringit & deſiccat, & ſecundo ordine refrigerat: Alui profluuium & muliebrem fluxum, omnéſque fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit. Meſpila adſtringunt, ſtomacho grata ſunt, aluúmque ſupprimunt.

Sorba minus quàm meſpila adſtringunt, aluo fluenti in cibo accommodatiſſima, quod & decoctum eorum poteſt.

Corna in cibo adſtringunt, profluuio alui atque dyſenteriæ ſalutaria. Cotonea mala parua rotunda & odorata, adſtringunt & refrigerant, fluxiones ſiſtunt: decocto eorum ſedes & vuluæ procidentes proluuntur. Cruda cataplaſmatis miſcentur ad cohibendam aluum, contráque ſtomachi ſubuerſionem & ardorem mammarúmque inflammationes. Hæc quidem ſumpta nec minus tamen admota iuuant.

Compoſitiones quæ fluxioné inhibent repellúntve ſunt, oleum omphacinum, omotribes, & ex hoc recenti oleum roſaceum, oleum melinum, oleum myrtinum, oleum maſtichinum comparatum: vnguentum diachalciteos, emplaſtrum Comitis, emplaſtrum ad herniam & alia quædam inter emplaſtica relata.

Quum igitur leuior quædam calidáque fluxio vt phlegmone incipiens fatigabit, reuulſione præmiſſa & dolore ſi is acrius vrgeat mitigato, adhibendus fotus oxycrati ſpecie, ex aquis ſtillaticiis roſarum, plantaginis & ſolani, addito aceti roſati ſextante eáve temperatura vt bibi poſſit. Mox vnctio ex oxyrhodino, quod interdum myrtini olei dimidium habeat. Benefacit & mucilago è ſemine cydoniorum & pſillij ex aqua roſarum, plantaginis, ſolani, affuſa aceti parte octaua. Efficacius eſt cataplaſma ex decocto aut ſucco roſarum, balauſtiorum, plantaginis, ſolani & ſemperuiui, & ex polline fabarum permiſtis omnibus coctiſque in polentæ aut pulticulæ ſpeciem. huic ſi grauior fluxio expoſcet, pulueres inſpergentur rhois, myrti, roſarum, boli ar-

menæ, aut terræ lemniæ. Ad extremum his non satis proficientibus, adstringentis nostri emplastri portio oxyrhodine diluta imponetur vnguenti specie. Supra verò sedem affectam locus per quem fluxio decurrit cingetur emplastro adstringente, quod fluxionis vias coangustet. Horum continuandus eousque est vsus dum fluxio consistat, & tumor aut non amplius increscere aut subsidere videatur. Ac tum deinde ad vnguentum diachalciteos & cætera trāseundum quibus mistæ insunt vires. Atque ita fluxionum quidem initio tempestiuus est repellentium vsus, nisi forte vel pestilens, venenata alitérve maligna materia existat, vel critico modo depulsa, vel emunctoriis excepta allectáve sit, vel acerbum & excruciantem dolorem habeat cōiunctum. quippe illicientibus tum & paregoricis vtendi locus est, non repellentibus & exasperantibus.

Emplastica medicamenta repellentibus finitima.

CAP. III.

EMPLASTICORVM quæ temperatura sit & quæ materia, quálque vires sortita ea sint, supra quidem comprehensum est cùm detergentibus illa opposui. Quæ verò simpliciter talia dicuntur, frigida crassa atque terrena, nec vlla qualitate molesta sunt: proinde meatus infarciunt, tenuémque humorem permistione incrassant. Alia quædam insuper siccant & vlcerum humores absorbent. Alia etiam leuiter adstringunt & roborant, nec humores diffluere sinunt. Primo hæc genere continentur.

Triticum lentoris quiddam & obstruentis naturæ nactū est. Eius farina cum oui liquore iuncta fluxiones sistit, ex hyoscyami succo neruorum fluxionibus illinitur, pollen verò eius ex aqua mulsa aut hydrelæo coctus omnem inflammationem valentiùs quàm farina simplex compescit: extrinsecus admotus cutis spiracula infarcit & humores coërcet. Fabarum farina ex liquore quouis frigido admota cataplasmatis specie eadem confert. Amylum, farinâ triticeâ tum frigidius tum siccius, verè ac proprie emplasticum est: contra fluxiones oculorum & pustulas cauáque vlcera efficax: sanguinis quoque reiectiones potu cohibet. Crudum oui albumen emplasticum est, refrigerat, fluxiones arcet, oculorúmque inflammationes lenit, vesicæ & renum exulcerationibus prodest. Quæ verò sequuntur emplastica, exiccant pariter & vulnerum aut vlcerum quemcunque attigerint humorem, combibunt exorbéntque, vt idcirco

ſiſtendo ſanguini conueniant. Mumia humani eſt cadaueris liquamen, thure, myrrha & aloë in ſepulchro conditi, calida ſicca ordine tertio, leuiter adſtringit: peculiariter verò tum ſumpta tum admota ſanguinem vndecunque prorumpentem ſiſtit. Maſtiche leuiter adſtringit, ſiccátque ſine morſu, & ſanguinis reiectiones cohibet.

Corallium adſtringit & moderatè refrigerat, contra ſanguinis reiectiones in primis efficax, excreſcentia coërcet, vlcerum caua & oculorum cicatrices abſtergit.

Lapis hęmatites adſtringit & refrigerat, tenuiſſimè tritus ex oui candido oculorum phlegmonas lenit, ſanguinis expuitioni & cuius eruptioni conducit, oculorum vlcera per ſe ſiccat, & cicatrice includit. Terra omnis in medendi vſum recepta, ſummè ſiccat citra omnem morſum, quòd omnis igneæ ſubſtantiæ prorſus ſit expers, vt quæ propriè argilla appellatur. hinc leuiter refrigerat ſiccátque & meatus oblinit occluditque, quæ præſertim lota fuerit. Sigillum lemnium ſtrenuè ſiccat & leuiter adſtringit, viique emplaſtica vndecunque prorumpentē ſanguinem tum ſumptum tum admotum cohibet. Bolus ſeu terra armena validam ſiccandi vim obtinet, quę putria oris & tabidorum vlcera deſiccat, ſanguinis expuitiones aliáſque reiectiones, quemadmodum & dyſenterias, compeſcit.

Sanguis draconis officinis factitius ex hircino ſanguine, bolo armena & ſorborum aliorúmve adſtringentium ſucco, eadem quæ bolus, ac etiam promptius efficit.

Gypſum emplaſticum verè eſt ac ſiccans, ad ſanguinis eruptiones vtile & ad ophthalmias ex oui candido.

Vſtum ac deinde lotum, quemadmodum & calx elota, emplaſticum magis euadit. Omnia quidem excipienda diluendáque ſunt aceto, cui etiam vni præcipua vis eſt vt fotu ſolo erumpentem ſanguinem protinus compeſcat.

Metallica quæ ſubiiciam emplaſtica quoque ſunt, & ſine morſu ſiccant, adhæc quoque non leuiter adſtringunt. Lithargyrus chryſitis & argyritis ſiccat primo receſſu, nullo inſigni calore aut frigore, modicè adſtringit & terget, cum oxelæo cocta emplaſtica fit & complurium emplaſtrorum materia. Vis ei occludere, adſtringere & explere caua.

Ceruſa refrigerat, ſiccat, occludit, repellit & adſtringit, emplaſtica tamen eſt, candefacit emplaſtra quibus inditur.

Pompholyx, Arabum tuthia ex æris vel detritæ cadmiæ fauillis tenuiſſimis, quæ fornacum metallicarum ſummis

caminis adhęrent progignitur, refrigerat, adstringit & exiccat, lota omnium prope citra morsum siccantium euadit præstantissima. hinc ad vlcera cancrosa ad aliáque maligna, & ad oculorũ fluxiones efficacissima. Spodium verò pompholyge aliquantò crassius & adstringentius, è crassiusculis enim fauillis quæ in fornacum pauimentum decidunt succrescit: plurimas tamen pompholygis vires imitatur.

Cadmia factitia botrytis appellata, & pompholyge & spodio crassior ac magis terrena, siccior & adstringentior. Naturalis verò quæ officinis est lapis calaminaris, sicca minùs existit, veruntamen vsta sępius acetóque restincta & in exquisitum lęuorem trita, oculorum inflammationes arcet, palpebras inuersas reducit & in emplastris laxos œdematosósque tumores siccat atque dissoluit. Stibium vulgò antimonium, valenter adstringit, refrigerat, meatus obstruit, fluxiones oculorum in collyriis inditum & sanguinem manantem, quod præsertim coctum fuerit sistit, est enim rosionis expers, & vim habet vsto plumbo persimilem. ambusta igni in pustulas erumpere non patitur cum adipe recenti illitum, & maligna vlcera comprimit, nec latius serpere sinit. Plumbum frigidum humidúmque existit multò magis quod aceto lotum fuerit, & in pollinem redactum, adstringit & phlegmonas incipientes arcet, oculorum fluxiones reprimit, partiúmque omnium ac præcipuè sedis vlcera rebellia & cancros demulcet. Plumbum vstum eadem efficit, sed acrimonia maiore nisi lotum fuerit. At plumbi recrementum quod scoriam appellant, his multò vehementius adstringit. Molybdæna plumbago dicta recrementum in camini fundo repertum, quo vi plumbi argentum aurúmve expurgatur, magis refrigerat & adstringit quàm lithargyros, éstque substantiæ crassioris: eundem tamen vsum in emplastris obtinet acrimoniæ expertibus, detergentibus minimè idonea. Alumen scissile & candidum adstrictione est vehementissima prędituin, ab hoc rotundum, quod aqua soluitur & igni liquescit celerius quàm scissile. gingiuas humore turgidas comprimit, dimotos vacillantésque dentes cum aceto firmat: sanguinem profluentem, eruptiones papularum & aurium fluxiones inhibet.

Compositiones ab iis extant vnguenti aut emplastri forma, vnguentum album, vnguentum è cerusa, vnguentum è lithargyro, vnguentum nutritum, vnguentum diachalciteos, vnguentum diapompholygos & vnguentum exiccans rubrum,

rubrum. Ad hæc autem alia in rem præsentem comparantur hac formula, quæ sanguinis aliorúmque humorum fluxum sistit. ℞. Boli armenæ ℥ ij. amyl ℥ j. sanguinis draconis, mastiches, myrrhæ, olibani an. ℥ ß. symphyti, rosarum rubrarũ an. ʒ ij. Bolus & sanguis draconis diluuntur aceto, cætera teruntur, omniáque oui candido & oleo rosato vel myrtino excipiuntur in cataplasma. his interdum vehementiora accedunt adstringentia, vt trochisci è terra lemnia & alumen vstum. Plæraque etiam intrò sumuntur ad immodicos sudores, ad dysenteriam, ad cruentam excreationem, quæ fiunt ex mucilagine gummi arabici & tragacanthæ deprompta ex aqua plantaginis & rosarum, asperso amylo aut tritici vel orizæ polline. Conuenit & puluis qui habeat, boli armenæ ℥ j. terræ lemniæ ℥ ß. lapidis hæmatitæ, corallij rubri an. ʒ j. sacchari rosati ℥ j. ß, vel conseruæ rosarum & symphyti an. ℥ j. Idem quoque puluis exceptus mucilagine tragacanthæ in hypoglottidas fingitur aduersus hæmaptoicos.

Anodyna medicamenta. CAP. IIII.

DOLORIS causa admodum multiplex est, & quicquid eam contrarietate tollit, dolorem verè sedat, at nequaquam anodynum id appellamus, sed quod persistente causa dolorem lenit & mitigat, quanquam propriè paregoricum dici debet. Id autem vel temperatum existit corporique nostro consimile, vel ordine primo calidum tenuisque substantiæ: quod nimirum doloris causam æquabilem reddit, temperat, demulcet, corporísque substantiam fouet. Eius sunt generis quæ tum pus mouent, tum emolliunt, præcipuè verò hæc.

Althæa ordine primo calida & modicè humida, laxat, digerit, phlegmonem demulcet, mitigat & concoquit.

Radix in aqua mulsa decocta & cum adipe anserino aut suillo subacta ad vteri inflãmationes & præclusiones vtilis. Decoctum radicis ex aceto collutione dentiũ mitigat dolorem: radicis mucilago ad omnia vtiliter accommodatur.

Malua humida & glutinosa, leniter digerit & emollit, moderato & tepido calore prædita. Eius decoctum vuluas insessione mollit, erosionibus intestinorum, vuluæ & sedis prodest clystere infusum, aut fotu admotum. Sacris ignibus & ambustis decocta ex oleo folia imponuntur, neruis prosunt & vesicę: potum decoctę ius facilem partum reddit crebriore vsu. illita inflammationes lenit & indurata

emollit. Id illi peculiare eſt vt impoſita ictibus veſparum & apum dolores leuet.

Lilium radice & foliis deſiccat, abſtergit & digerit. Radix aſſa aut cum roſaceo trita ambuſtis medetur, vteros emollit menſéſque prouocat, & in vino cocta clauos pedum tollit, ſi triduo non ſoluitur. Succus è flore expreſſus ad omnia efficacior. Chamæmelum temperato eſt calore, extenuat, digerit, rarefacit & laxat, dolores mitigat, & ad laſſitudines mirè confert. Tenſa remittit & laxat, quæque mediocriter dura ſunt emollit & condenſata rarefacit, eius decocto veſicæ vitia vtiliter fouentur. Melilotus omnes ſed præcipuè oculorum inflammationes mollit, deinde etiam vteri, ſedis & teſtiũ in paſſo decocta & illita, addita aliquando fenigræci farina, aut lini ſemine, aut polline molario.

Lini ſemen primo ordine calidum, omnem intus foriſq; inflammationem compeſcit & emollit cum melle, oleo & exigua aqua decoctum. Cum lixiuio parotidas duritiéſque diſcutit, herpetes & fauos purgat in vino decoctum. Ad vuluæ inflammationes in deſeſſionibus vtile.

Fœnumgræcum ſecundo ordine calidum, ſiccum primo, digerit, eius farina molliendi & diſcutiendi facultate prædita: inflammationes exiguas ſed duras digerendo curat. Seminis decoctum inſeſſu ad vteri inflammationes præcluſionéſque vtile, & exulceratis locis commodè infunditur. Farina cum anſerino adipe peſſi vice apponitur, loca quæ iuxta vterum ſunt emolliens & relaxans.

Lac alienæ omnis qualitatis expers, medicamentum leniens eſt, ad acres & mordaces fluxiones præcipuè oculorum commodiſſimum, non eas modò ſero abluens, ſed etiam pinguedine corpora illiniens, ad quæ omnia lac mulieris benè habitæ recens, vtiliſſimum & humano corpori eſt familiariſſimum. Lac omne concoquit & relaxat, ſed maximè bubulum, phlegmones oculorum cum roſaceo & ouo concoquit: infunditur & vtero exulcerato, ad ſedis & pudendorum vlcera, & ad omnia quæ leniri poſtulant apprimè conducit. Hinc cancroſis vlceribus aliis medicamentis anodynis permiſtum applicatur. Collutum oris phlegmonas mitigat, tonſillas & columellam phlegmone liberat, venena eroſione intermentia nocere prohibet.

Butyrum facultatis eſt remollientis, concoquentis, paululum etiam digerentis. Exiguas & quæ in teneris & mollibus ſunt corporibus phlegmonas id ſolùm perſanat, vt parotides,

rotides, bubones & oris inflammationes. Gingiuis puerorum assiduè illitum, exitum dentibus accelerat: cataplasmatis inditur quæ extrinsecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, bubonibusq; idque initiò ex aqua rosacea lotum, & modico intinctum croco. Oleum quod ex maturis oliuis exprimitur, salis expers, ætate medium, moderatè calidum est, lenit, omniúmque maxime humectat & emollit, lassitudinis optimum remedium ob idque Græcis acopum appellatum: corpus ad obeunda munera promptius alacriúsque reddit. Oleum amygdalarum dulcium ad hæc omnia quàm simplex oleum præstantius & efficacius tum admotum tum sumptum. OEsypus calfacit ac emollit, paulúmque digerit: omnium partium doloribus tũ per se tum ex aceto & rosaceo efficaciter imponitur. Succida lana easdem vires habet: percussis & contusis peculiariter succurrit. Adeps omnis qui tenuitate substantiæ sit præditus, dolorem lenit atq; demulcet, humorum acrimoniam obtundit & aliquãtum digerit: eiusmodi est qui à feris & agrestibus animalibus sumitur: at qui à domesticis quæ conclusa degunt in vrbibus, tum crassior est tũ humidior. Adeps suillus insigniter humectat, emollit & relaxat, at non admodũ excalfacit, quòd calorē obtineat nostro calori finitimum: vicinam oleo vim nactus nisi quòd aliquantò magis tum emollit tum concoquit. Quamobrem cataplasmatis quæ ad phlegmonas exiguas & aliquantùm duras accommodari solent miscetur, in teneris præsertim corporibus. Adeps vitulinus suillo aliquanto calidior & siccior, eúmque proximè viribus imitatur. Adeps gallinaceus suillo vehementiùs emollit & relaxat, simúlque humorum acrimoniam obtundit. Adeps anserinus tum suillo tum etiam gallinaceo calidior est & partium tenuiorum, magísque obtundit quæ in alto corpore demersa fuerint. Adeps humanus vt omnium medius, ita & mediocriter ad omnia vsurpatur. Medulla indurata & scirrhosa corpora emollit. Optima omnium ceruina, dein vitulina, ex vtraque pessi componuntur ad emolliēdos vteros: miscentur commodè omnibus medicamentis emolliendi vi præditis. Et hæc anodyna simplicia. Quæ autem causam vel summouendo vel compescendo leniunt dolorem, quòd curandi lege id efficiant, ex iis petenda & depromenda sunt, quæ ad vnumquemque curandum affectum proferentur.

Eliciuntur extántque ab iis oleum chamæmelinum,

oleum liliorum, oleum leucoij lutei, oleum sesaminum, oleum amygdalarum dulcium, oleum anethinum, oleum irinum, oleum ex vitellis ouorum. Itaq; cùm dolor vehementer fatigat is promptè ne vires prosternat leniendus est fotu ex iure althææ, maluæ, violæ, liliorum, chamæmeli, meliloti, anethi, semine lini & fenigræci, ex aqua & lacte percoctis, deinde cataplasmate ex libra vna medullæ panis similaginei ex lacte aut sapa coctæ, adiectis ouorum vitellis tribus, rosacei sescuncia & croci drachma vna. Huic etiã interdũ permiscentur mucilagines seminis althææ, lini & fenigræci cũ florum chamæmeli & meliloti tritorum an. ℥ ß. Summè conferunt memoratæ mucilagines deprompræ ex aqua chamæmeli, additis oleis aut adipibus accommodatis & ceræ momento illitus forma, vt qui ℞. mucilaginis seminis althææ & lini tractæ ex aqua rosarum ℥ j. olei liliorum & amygdalarum dulcium, œsypi, axungiæ anseris recentis an. ℥ ß. ceræ ʒ vj. Hæc vera est & simplex anodynorum ratio, quorum tamen vis eorum permistione augetur & increscit, quæ doloris causam tollunt. Sic enim ad artuum atque neruorum dolores ex frigida materia ortos, veteres acopa & myracopa ex his concinnarunt. ℞ sampsuchi, rorismarini, rutę, pulegij, origani, centaurij minoris, marrubij an. libram dimidiam, radicum iridis florentinæ, cucumeris agrestis & aristolochiæ rotundæ, baccarum lauri & myrti contusarum an. ℥ ij. florum iunci odorati ℥ j. Tunsis omnibus affundantur vini & olei an. ℔ vj. macerentúrque horis xxiiij. postridie coquantur dum vinum fuerit absumptum. In expresso humore eliquantur terebinthinæ, bdellij, ammoniaci, resinæ & ceræ an. ℥ iij. caryophyllorũ, nucis moschatæ, cinamoni an. ℥ ß. compositio in pyxidem reponatur ad vsus. Sic etiam plethorico aut cacochymo corpore quũ acerbus dolor ex fluxione vrget, qui mitigari euestigiò postulet, quòd sola lenientia partes laborantes relaxant & eneruant euocántq; fluxionem, vnde magis distenduntur atque dolent, ipsis propterea conuenienti modo adstringentia permiscentur, nimia siquidem astrictio conduplicat dolorem, & relaxatio partes dolentes effœminat. Modus itaque erit vt fluxio leniter reprimatur, infirmísque partibus robur, & excrucianti dolori lenimentum adferatur.

Narcotica. CAP. V.

DOLOREM idcirco narcotica leniunt, quòd inducto stupore partis sensum obtundant turpidiorémque reddant,

reddant, vt doloris vrgentem cauſam ea minimè percipiat. Omnia quidem vehementer frigida exiſtunt, ſed quæ tamen non hac ſed peculiari facultate ſenſum adimant. Etenim ſemperuiuum maius licet alterco frigidius, minime tamen partem vllam admotum ſtupefacit. Hyoſcyamus ſeu altercum cui ſemen & flos candidus eſt, ad externos affectus vſurpatur. Folia recentia tum per ſe tum cum polenta miſta ad oculorum, pedum aliarúmque partium inflammationes, ad omnes denique mitigandos dolores vtiliter illinuntur. Succus quoque ex virente herba contuſa, aut etiam ex ſemine expreſſus ad acres calidáſque oculorum fluxiones, dolores aurium, & vuluæ vitia benefacit. ſemen cõfert podagris, teſtibus inflammatis, mammíſque à partu lacte turgentibus ſi tritum cum vino inducitur. Miſcetur vtiliter & aliis cataplaſmatis dolorem leuantibus.

Cicuta ſumma refrigerandi vi pollet, folia dolorem omnem & epiphoras ſedant. Succus exprimitur à foliis floribúſque aut etiam è ſemine viridi, qui in ſole denſatus in paſtillos ad inflammationes, eryſipelata & herpetas medicamentis leuandi doloris gratia permiſcetur. Mandragora tertio eſt ordine refrigerantium. Succus è cortice recentis radicis contuſæ aut ex pomis expreſſus & ſole concretus, miſcetur medicamentis ocularibus, & omnibus quæ dolores finiunt. Folia quoque recentia oculorum inflammationibus omnibúſque ab vlcere ortis cum polenta auxiliantur. Radix trita ex aceto ignibus ſacris medetur: articulorum dolores cum polenta ſedat.

Torpedo tanta ſtupefaciendi inſita vi inſignis eſt, vt per ſibi infixum tridentem piſcatorum manus protinus ſtupefaciat: eúmque vniuerſum qui manibus eam prehenderit, aut nudis pedibus calcauerit. Oleum narcoticum id redditur in quo viua torpedo extincta fuerit. Papauer album quod & ſatiuum, fotu tum folij tum capitis ex aqua decocti ſomnum accerſit, ſed potu magis vigilias diſcutit. Capita trita & per ſe & cum polenta ignibus ſacris & inflammationibus proſunt: oculorum verò inflammationibus cum toſto oui luteo & croco: igni ſacro & vulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco. Papauer nigrum frigidius eſt magíſque narcoticum. Meconium papauere aliquantò magis refrigerat & torpefacit, ſed vſu tamen periculoſius eſt. Opium tum ipſo papauere tum meconio multo ad refrigerandum & ſtupefaciendum potentius, deſpe-

ratis duntaxat leuioribus auxiliis admouendum in ardore summo & intolerabili cruciatu cum exquisito sensu. Nam sensus obstupefacit, tenues & acres fluxiones coërcet: sed nisi moderatum & correctum fuerit, periculi plenum existit. deuoratum enim mortiferum est: oculis admotum caliginem & rugas inducit, surdastrásque reddit aures, & partes omnes ad motum sensúmque torpidiores factas, excrementis tandem opprimit.

In narcoticis cōpositionibus præcipuæ sunt, philonium romanum, & pilullæ è cynoglosso, oleum hyoscyami, papaueris & mādragoræ, in quibus & opij nōnihil interdum diluitur. Narcotica leuiora externis medicamētis tutò permisceri possunt quæ vigilias & deliria sedant, & iis quę ardores atque erysipelata extinguunt, ex hísque ortos cruciatus sedant. Opium verò non nisi quum dolor acerbior vires dissoluit syncopésque metum incutit, nec alia remedia iuuant medicamentis permiscendum. Quúmque id rei necessitas exigit corrigitur castorio, myrrha & croco: possuntque trochisci mitigatorij hac ratione teneri. ℞. Gummi arabici & tragacanthę, amyli an. ℥ ß, cerusæ lotæ aqua rosarum ʒ vj. styracis, myrrhæ, castorij, opij sapa soluti singulorum ℈ iiij. croci ʒ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine psyllij ex aqua rosacea, fingantúrque trochisci. hi in vsus varios aptari possunt, atque externis præsidiis misceri quę adhibentur leniendis partium doloribus. Hæc quidem facultates simplicium medicamentorum sunt quæ calidis affectibus eorúmque symptomatis medentur. Quæ autem frigidis & ex frigido concretóque humore in partem quamlibet impacto genitis opitulentur, proximè tradendum.

Emolliens, relaxans, & rarefaciens medicamentum.

CAP. VI.

DVRVM id corpus dici solet quod pressum carni nostrę minimè cedit. Est autem id triplex, vnum quod vehementer siccum est atque terrenum, siue natura tale euasit vt lapis, siue ab externis causis vt exercitatione valida, Solis feruore, æstuario, ardenti febre, aut inedia. Alterum quod plenum distentúmque est largioris humoris affluxu vt plenus vter, aut hydropici venter: ídque propriè nobis tensum ac renitens, Græcis ἀντίτυπον appellatur. Tertium quod frigoris vi concreuit, siue id extrinsecus incidat, vt in glacie, siue ex propria partis intemperie vt adeps, siue ex influentis humoris natura, vt crassa pituita in scirrho proprio calore

Siccitate. Repletione. Côcretione. — *Durũ.*

calore destituta sponte obdurescens atque concrescens. Postremum hoc verè ac propriè durum est medicis : cætera in alias referunt differentias, vt siccitate durum in siccum, plenitudine durum in tensum ac renitens.

Emolliens igitur medicamentum id propriè fuerit, non quod copia distentum ac renitēs vacuat, aut siccum humectat, sed quod concreta excalfacit, soluit atque colliquat. Est autem mediocris id materiæ, & moderatè nec supra secundum ordinem calidum, ne tenuiorem humoris portionem dissoluens, reliquam obduret. Est id quoque humore aërio confertum, vt oleum maturum, & adeps temperati animalis, omni acrimonia omníque externo sapore & qualitate vehemēti destitutus pingui & oleagineo eóque subdulci sapore id deprehenditur. Si tensum totidem modis atque durum dicitur, trifariam quoque relaxans dicetur, & quod humectat, & quod calore emollit, & quod in tumore collectam materiam euacuat, siue sanguis ea sit, siue pituita, siue serosus humor, siue flatus. Sed hoc propriè relaxans appelletur quemadmodum Græcis χαλαστικὸν, & emolliens μαλακτικὸν. Quod verò rarefaciens appellamus & Græci ἀραιωτικὸν, solidam compactámque materiam soluit & diffundit, eiúsque partes inuicem longius disiungit vt exiguos poros ampliores reddat.

Eiusmodi diaphoreticum quoq; est quòd cutem corporis solutiorem efficiat, vt per eius spiracula vapores commodè difflari possint. Substantia huic tenuis est vt altè satis penetret, eáq; moderatè calida ne adustione aut siccitate immodica meatus coarctet. Quod huic contrariū est condensans seu πυκνωτικὸν partis substantiam solidiorem compactiorémq; reddit, & cutis poros contrahit, vt eorum partes minori interuallo coeāt. Id moderatè est frigidum, sed tamen crassum est, acerbum vel austerum. Itaque quæ simpliciter humectant vt viola, helxine, acanthus, malua, althæa, oleum simplex, omnium quidem mitissimè emolliunt. Quæ verò his paulò calidiora sunt & tenuia, emolliunt, laxant atque rarefaciunt vt chamæmelum, lilium ficus aridæ, butyrum recēs, adeps suillus recens. Quæ verò hoc genere calidiora atque tenuiora sunt ad secundum tertiúmve ordinem, scirrhos emolliunt, digerunt, dissipántque, vt hæc. Lini semen omnem duritiem emollit & leuiter discutit ex oleo & aqua coctum : vuluæ tumores & duritias insessu persanat, vteri & intestinorū exesiones demulcet & lenit. Fi-

cus aridæ præſertimque pinguiores coctæ & illitæ tumores duros, ſtrumas, nodóſque omnes, parotidas ac furunculos emolliunt. Decoctum earum eiuſdem naturæ eſt : nam cum farina triticea ad tumores maxillarum, pauos, parotidáſque illinitur. Fenigræci ſemen molliendi & diſcutiendi quoque facultatem habet. eius farina cum anſerino adipe vterum emollit & relaxat, & in hydromelite decocta, addita axungia genitalibus induratis medetur. Vitis albæ ſeu bryoniæ radix calfacit ſiccátque moderatè, inflammationes & duritias emollit & diſcutit, abſceſſus rũpit, lienes induratos liquefacit & abſumit foris cum ficubus impoſita. pſoram etiam ac lepram ſanat, lentigines, varos, ſugillata & cicatrices nigras cum fenogræco emendat. Cucumeris agreſtis radix calida ſicca, emollit, digerit & abſtergit. Illita ex polenta omne vetus œdema diſcutit. impoſita cum terebinthina reſina tubercula rumpit. decocta ex aceto & illita podagras alióſque articulorum dolores diſcutit. arida trita, alphos, lepras & impetiginẽ abſtergit, & in facie maculas aut cicatrices nigras expurgat, ad quæ omnia præſtãtius eſt elaterium. Iridis radix calida ordine ſecundo ſicca tertio, ſtrumas veteréſque duritias cocta & illita mollit, idem & ſuccus ex ea expreſſus confert, qui malagmatis & acopis vtiliter imponitur, lienes ex aceto impoſita extenuat : decoctum radicis ad muliebria fomenta apprimè vtile, molliens aperiénſque locos. Ebulus exiccandi & modicè digerendi facultate pollet. radix vuluas cocta emollit & aperit, & quæ circa eas ſunt affectiones inſeſſione corrigit, inueteratos tumores concretóſque ſoluit, podagricis cũ taurino adipe auxiliatur. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mittigant. OEſypus omnium pinguium mitiſſimè mollit, laxat, digeritque. Adeps ſuillus inueteratus & ſalis expers, potentiùs quàm recens emollit: vetuſtate enim ſubſtantiæ tenuitatem, calorem & acrimoniam quandam nanciſcitur, qua recens languidus & imbecillus indiget. Cæteri autem calidiores : vt adeps gallinaceus, anſerinus, anatinus, vitulinus, bubulus, recentes magis, vetuſtate acriores iam facti, minus emolliunt : digerunt verò potentiùs & ſiccant. Qui verò è ſiccioribus ſunt animalibus, vt arietinus, hircinus, ceruinus, abundè ſiccant nec emolliunt. Medullæ omnes vt dolores compeſcunt, ita etiam molliunt, calefaciunt, rarefaciúntque. Colliguntur æſtatis exitu, ex oſſibus humidiores, è ſpina verò ſicciores.

Laudatiſſima omnium ceruina, quæ viſcera, chordas, tendonéſque mollit: hanc proximè ſequitur vitulina, eadem, ſed aliquanto ſegniùs præſtans.

Ladanum calfaciendi molliendíque vi præditum, venarum ora patefacit, in peſſis vuluæ duritiem ſanat: in medicamenta quæ dolorem finiunt, vt quę duritias omnes emolliunt vtiliter inſeritur. Gummi è pino recens, articulorum maximéque coxendicum lenit dolores, præduros tumores emollit atque concoquit: quod autem vetuſtius eſt calfacit magis ac digerit. Terebinthina reſina, ab hac dein lentiſcina, & aliæ omnes acrimoniæ expertes, emolliunt, concoquunt, leuitérque diſcutiunt.

Ammoniacum calfacit, mollit, extrahit: ex aceto commodè liquatur igne leni ne vratur, aut ex aceto tunditur in mortario: tubercula duritiáſque mollit ac diſcutit, articulorum coxendicúmque doloribus auxilio eſt cum nitro & oleo ſubactum impoſitúmque: & ex aceto ſolo iecoris lieníſque duritias ſoluit: nodos qui in artubus occaluerũt cum melle aut cum pice illitum diſcutit. Bdellium molle & pingue, calfacit & emollit, coquit, modicéque digerit: duritias omnes & bronchocelas diſcutit, cum ieiuna ſaliua ſubactum: vuluæ ſpiracula appoſitu & ſuffitu laxat: malagmatis inſeritur quæ contra duritias & neruorum nodos proſunt: contuſum ſoluitur affuſo vino aut aqua calente. Styrax liquidus calfacit, emollit & concoquit: vuluæ præcluſæ duritiáve laboranti conuenit, menſes educit appoſitu. miſcetur vtiliter emollientibus & diſcutientibus malagmatis.

Ammoniacum bdellium & ſtyrax, aliáque generis eiuſdem, vbi iam vetuſtate exaruerint, diſcutiunt potius quàm emolliunt. Attamen in recentium & molliorum penuria arida iſta pingui oleo ſoluta vſurpantur. Galbanum excalfacit, mollit, coquit & diſcutit. furunculos ſanat, vteri euerſiones atque duritias, articulorum nodos, concretáque omnia aceto liquatum ſoluit. Opopanax calidus ordine tertio, ſiccus ſecundo emollit ac modicè digerit, galbano aliquanto valentior & calidior.

Compoſitiones hinc fiunt, oleum liliorum, oleum violaceum, oleum chamæmelinum, oleum lumbricorum, oleum lini, oleum irinum: vnguentum de althæa, vnguentum reſumptiuum, emplaſtrum diachylon magnum, emplaſtrum è mucilaginibus. Cùm autem referētur in vſum, vt ſedandi doloris ita ſcirrhos concretóſq; humores emolliendi initiũ

ab humido fotu ducetur. Id autem comparatur ex radice lilij & althææ, ex malua, viola, adiectis quibusdam attenuantibus, anetho, origano, calamintha, serpyllo, pulegio, thymo, quę omnia ex aqua simplici vel hydrelæo cocta adhibentur in fotum. Mox à fotu quum tepefactus humor adhuc incalescit, ac modicè solutus est cutisq; spiracula patent, illitus adhibendus ex vnguento althææ vel resumptiuo. Vel ex hoc extemporali. ℞ mucilaginis seminis althææ, lini, & fenigræci depromptæ ex decocto ficuum ℥ j.ß. olei liliorum, anethi & irini, adipis anseris & anatis an. ℥ ß. ceræ pinguis quantum satis est ad illitus consistentiam. Hæc igitur quod calore liquata & frictione adacta altè subeant possintque in affectam sedem & in noxium humorem penetrare, strenuè quidem emolliunt atque iuuant. Proximas his vires obtinet cataplasma huiusmodi. ℞ radicũ althææ, liliorum, ebuli & iridis an. ℥ ij. maluæ, violæ, chamæmeli, meliloti, anethi. an. m. ij. caricas pingues incisas viij. coquãtur dum contabescant, terantur & cribro cernantur, postea adde radicum bryoniæ & cucumeris agrestis crudarum & derasarũ an. ℥ ij. pollinis seminis lini & fenigræci an. ℥ j. adipis gallinæ, anseris & anatis an. ℥ iij. Rursum modicè coquantur in cataplasma. Emplastro quòd crassior eius substantia nequeat per cutẽ altè subire, non tanta emolliẽdi vis inesse potest. Hoc tamen extemporale vires summas obtinet. ℞. mucilaginis althææ, seminis lini & fenigræci depromptæ ex decocto ficuũ ℔. ß. axungiæ anseris, gallinæ & vituli, medullæ cerui & vituli an. ℥ ij. cerę citrinæ ℥ iiij. coquantur in duplici vase ad emplastri crassitiem, inspergẽdo sub finẽ radicis iridis florentinæ, styracis calamintæ an. ℥ ß. Validius emplastrum est diachylon, quo rursum efficacius est emplastrum è mucilaginibus, ex quorum permistione & temperatione varia, alia non pauca decerni solent.

Attenuantia medicamenta. CAP. VII.

ATTENVANTIVM vt ad interiores affectus, ita & ad externos eósque contumaces non paruus est vsus. Ea quidem rarefacta cute dum altius intrò subeunt, non modò frigidum, crassum concretúmque humorem calore liquant, sed & partium tenuitate eum ipsum incidunt & extenuant adeò vt exin vel sponte sua in halitum & vaporem abeat, vel saltem trahentium vi facilè dissipetur, Quæ subiiciam quòd ea facultate plurimùm valeant, affectus sanè varios calore & attenuatione tollunt, non quòd attrahant di-

gerant-

gerántve, sed quòd his extenuatus humor sponte sua plerumque euolet.

Anethum ex oleo decoctum crudos & incoctos humores cõcoquit & incidit, hinc varios sedat dolores, ex cruditate obortos flatus discutit, tormina compescit. Mulieribus vteri præfocatione correptis decoctũ insessu perutile. Corpus immodico labore defatigatum leuat, somnúmque conciliat. Pulegium, crassa lentáque incidit, extenuat & concoquit: cum polenta ischiadicis & aliis partibus frigore affectis inductum confert: neruorum cõuulsiones & opisthotonum sedat: decoctum prurigines, inflationes, vteri duritias & subuersiones insessione tollit: lienosis cum sale vtiliter adhibetur. Satureia, partium omnium crassos lentósque humores extenuat & concoquit, lethargicos calfacta excitat, cum triticea farina ischiadicis opitulatur.

Origanum, extenuandi facultate œdemata aliósque laxos tumores fotu illitúve discutit: prurigines, scabies, regiúmque morbum eius decoctum balneo expurgat. Succus eius cum lacte aurium tinnitus doloré sque finit. Thymus validè incidit & recentia œdemata seu fotu seu illitu ex aceto discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos pensiléśque verrucas tollit: coxendicibus cum vino & polenta impositus medetur. Sampsuchus tenuium partium digerentísque est facultatis: arida folia ex melle subacta sugillata eximunt: aceto excepta luxata firmant & œdemata dissoluunt: acopis & malagmatis calfaciendi resoluendíque gratia permiscentur. Rosmarinus abstergentis incidentísque facultatis particeps, ex vino tenui coctus admotúsque œdemata dissipat, neruorum dolores sedat: sed & suffitu destillationes tussimque compescit. Hypericum calfacit tenuíque substantia incidit & crassa comminuit: lassos fotu illitúque recreat, contusis attritísque neruis eximiè succurrit.

Absinthium peculiariter ilibus, præcordiis, iecori & stomacho dolenti cum cerato tritum imponitur: epinyctidas ex aqua, & anguinas cum melle & nitro sanat. Centaurium minus veteres duritias emollit & extenuãdo resoluit, siccat & validè nulla acrimonia adeò deterget, vt sinus fistulásque persanet. Elenium lentos crassósque humores extenuat: radix & folia ex vino cocta & admota partes frigidis & diuturnis obsessas affectibus excalfaciunt atque persanãt, quẽadmodum & ischiadas & exiguas articulorum præ humoris copia luxationes. Dauci radix præsertímque semen ex-

calfacere multúmque discutere foris impositum deprehenditur, & œdemata soluere. herba his inferior & hebetior existit. Ruta strenue incidere ac digerere lentos crassósque potest humores: quin & partium tenuitate flatus dissipat, ad veteres stomachi dolores & cruditates, ad tusses & laterum thoracísque affectus cum spirandi difficultate, ad coxendicum articulorúmque cruciatus fotu & illitu benefacit: testiũ collectionibus inflationibúsq; cum lauri foliis, & exanthematis cũ myrto in cerato prodest: succus instillatus auriũ doloribus ac tinnitui succurrit. syluestris ad omnia præstantior. Cuminum semine efficax, calfacit ordine tertio, siccat & nonnihil adstringit, tormina flationésque discutit coctum & illitum ex oleo & hordei farina. testium collectionibus impositũ cum vua passa aut lolij farina ceratóve opitulatur. Laurus calfacit, mollit & incidit: decoctum foliorum eius vuluæ & vesicæ vitiis apprime conuenit fotu vel insessu. folia cum polenta & pane inducta flatulentum omnem tumorem discutiunt. baccæ foliis calidiores omnibus thoracis rheumatismis prosunt. In medicamenta commode adiiciuntur quæ neruorum lassitudines reficiunt, & in vnguenta quæ calfaciunt & discutiunt.

Adipes & medullæ ex calidis ferocibúsque animalibus quòd calidiores tenuiorésque sint, partémque facilè imbuant, attenuandi facultate insignes sunt, cum præsertim vetustate acriores euaserint: vt adeps vulpinus, caninus, vrsinus & leoninus: & quæ ab his animalibus eruuntur medullæ. Olea quoque vetustate & annis extenuata purgatáque, attenuandi vim maiorem nanciscuntur.

Iam ex istorum temperatione constant, oleum anethinum, oleum rutaceum, oleum amygdalarum amararum, oleum è scorpionibus, oleum è capparibus, oleum nardinum tum simplex tum compositum, oleum hypericinum, oleum laurinum, oleum vulpinum, oleum terebinthinæ: deinde vnguentum Agrippæ & vnguentem quod Arogon dixerũt.

Itaque vt frigidi, crassi lentique humores qui quauis corporis particula vel in scirrhum vel circũ neruos, membranas aut articulos effusi coierunt, facilè tandem euelli, attrahi dissipari que possint, molliendi in primis deinde verò extenuandi sunt, idque vel vtraque seorsum facultate, vel ambabus pariter confusis. Quæ id efficiant medicamenta, fotus vel epithematis vel embrochæ vel vnguenti forma coaptentur, vt altius possint in corpus & in concretam materiam

riam

stiam penetrare. Solidior enim, qualis est emplastri forma, non æquè facilè potest. Itaq; pars affecta hoc decocto primum fouenda, quod non perinde ac emolliens necesse est è recentibus herbis constitui, quandoquidem arefactæ efficaciores vel hyeme ad extenuandũ deprehenduntur ℞. radicum enulæ, iridis & ebuli, baccarũ iuniperi an. ℥ ij. origani, calaminthæ, pulegij, thymi, anethi, sampsuchi, rorismarini, centaurij minoris, foliorum lauri an. m. j. seminis anisi, feniculi, cumini & rutæ an. ℥ ß. modicè coquantur ex aqua sufficienti, affuso sub finẽ vini albi quadrãte, pars calidè foueatur per spongiam, vt potentius humorem colliquet & attenuet. Si malũ iam vetustate occaluit, his initio vel præmitti vel permisceri debent emollientia. Mox à fotu calente adhuc & patente cute embrocha fiat ex attenuante quouis oleo per lanam succidã: aut pars vnguento agrippæ vel arogo duriter affricetur ad ignem. Aut si multorum desideratur permistio, emplastrum è mucilaginibus, aut diachylon soluatur duplo triplóve olei irini vel rutacei. Epithema hoc validius humorẽ quemuis frigidũ attenuat & liquefacit, in parte precipuè neruosa quũ cæteris præmissis digerendi atque dissipandi tempus iam instat. ℞. aquæ vitæ ℔. j. in qua tepida macera thymi, calaminthæ, pulegij, origani aridorum an. ℥ ß. radicis pyrethri, zinziberis, nucis moschatæ, spicę, caryophyllorum an. ʒ iij. aqua exprimatur in vsus. Detersus dein locus rigandus imbuendúsque est oleo terebinthinæ vel hoc stillaticio. ℞ radicis iridis & helenij, baccarũ iuniperi an. ℥ ij. hyperici, rorismarini, sampsuchi, thymi, satureię, absinthij, centaurij minoris an. ʒ iij. dauci seminis rutæ & cumini, baccarum lauri an. ʒ ij. nucis moschatæ, caryophyllorum, zinziberis an. ʒ j. ß. croci ʒ j. styracis, castorij an. ℥ ß. Tritis omnibus affunde aquæ vitæ ℔ j. deinde cùm absorpta fuerit, terebinthinæ & olei an. ℔ j. confusa omnia excipiantur stillante vaporario, primúmq; eliciatur aqua deinde oleum, vtrumque seorsum recondatur. Ne pars ab vnctione nuda maneat, emplastro tegi poterit constante paribus portionibus vnguenti Arogi & emplastri è mucilaginibus: vel ex fæce stillaticij olei cum cera subacta.

Absorbentia medicamenta. CAP. VIII.

MOLLITVS, attenuatus & alia quauis ratione apparatus iam humor, tum demum vel absorbendus, vel attrahendus foráſque per patefactam cutim euocandus est, dum tumor omnis subsideat, & affectus symptomata mite-

ſcant. Abſorbent quidem validè exiccantia, quibus tanta attenuandi ſiccandíq; vis ineſt, vt quæcunque attigerint humorem præter naturam citra diſſolutionem abſumant. Hæc liquida forma aptari par eſt, ſi altius ſubire cõuenit. Conferunt autẽ œdematoſis, aquoſis, flatulentíſq; tumoribus nõnunquam & ſcirrhoſis & præduris, ſed inclinãtibus, & quibus exquiſita emolliendo attenuandóque præparatio eſt adhibita. Acetum tenui ſubſtantia apprimè digerit & vehementer ſiccat, fotu calido œdemata, ſugillata, podagricóſque dolores tollit, & vlcera quæ ſerpunt: feruentis vapor aquam intercutem abſumit, & aurium tinnitus. Sal humores ſuperuacuos tenuat & abſorbet, & quicquid in corporibus præter naturam humidum eſt, id totum abſumit, reliquam ſolidiorem ſubſtantiam cogit, contrahit, & impensè exiccat & à putredine vindicat, gingiuas humidiores aut putreſcẽtes perſanat: ex oleo illitus œdemata & hydropicorum tumores minuit, luxatos & podagricos iuuat: pruritus, lichenas, lepras, pſoráſque & vlcera ſerpentia fotu compeſcit.

Muria & aqua marina ſalis effectus exhibent: iſchiadicis, podagricis & œdemate vexatis fotu conueniunt. Nitrum ſalis vires æquat, niſi quòd parciùs contrahit: miſcetur emplaſtris quæ extenuant, ſiccant & abſumunt, & quæ lepras abſtergunt.

Cinis omnis vſtione igneas partes conquirit: ficulneus validè extenuat & abſumit, acrimoniæ vrentíſque facultatis plurimum ſortitus. Hinc proximus eſt ſarmẽtitius & qui ex ilice aut braſſica ſumitur. Omnes cum axungia vel oleo illiti œdemata diſcutiunt, articulorum doloribus, neruorum nodis & contuſionibus mirè proſunt.

Lixiuium pro cineris qui eluitur naturâ vires habet. Omne quidem vehementer abſtergit, exiccat & abſumit, flatulentos œdematoſóſque tumores diſcutit, & eadem quæ cinis fotu præſtat: ſed omnium maximè quod ex cinere ficus & tithymalorum fit, adeò vt ob ſubſtantiæ tenuitatem nullo ſenſu doloris exurat. Alumen validè adſtringit, ſiccat & abſumit, excreſcentem carnem, putreſcentia vlcera, gingiuas humore prægnantes, oris vlcera, oculorum epiphòras, aurium fluxiones, pruritus atque lepras ſiccat ac coërcet.

Calx cineris ſpecies ſed tenuioris ſubſtantiæ quàm qui è lignis fit, vehementer adeò vrit vt cruſtas ſuſcitet. Elota verò citra morſum potenter exiccat, validiúſque abſumit ac digerit ſi marina aqua lauetur. Lixiuium quod eius lotione

vim &

vim & acrimoniam conquisiuit, omnium summè exiccat & absorbet.

Composita in id vsurpantur oleum castorij, oleum euphorbij, oleum philosophorum & petroleum. Si igitur mollis laxúsque tumor doloris ac ruboris expers in parte quapiam vt in genu aut in scroto collectus est, aut late diffusus vt in tibus & pedibus eorum qui cachexia, hydrope aut inclinante podagra laborant: pituitosus serosúsq; humor aut etiam flatus conclusus primùm absorbẽdus est fotu è lixiuio cineris sarmẽtorum vitis, aut ilicis, aut ficus, aut brassicæ, per spongiam nouam quæ aliquandiu sinenda arctiúsque vincienda est. Nonnunquam origanum, calamintha, thymus & alia quædam ex incidentium & attrahentiũ genere vtiliter incoquuntur in lixiuio. Si vehementior desideratur exiccatio, lixiuium vsurpetur ab extincta elotáque calce. Sublata spongia siccatáque cute, embrocha fiat ex oleo castorei, euphorbij, aut è lateribus: aut ex alio quod habeat salis marini vel nitri ℥ ß. aluminis, sulphuris an. ʒ ij. soluãtur aqua vitæ ad sordiũ crassitiẽ: deinde adde olei nucum vel rutæ vel terebinthinæ ℥ iiij. agitẽtur & modicè calefiant dum permista omnia vnguenti temperaturam habeant. At verò quum scirrhosus tumor est, isque iam quadamtenus emollitus, quicquid in eo præparatũ est humoris, exiccandum non modò præscripto fotu, sed & aceti acerrimi & aquę vitæ vapore. In hęc duo permista lapis molaris candens immergitur, tumórque scirrhosus ita exponitur, vt calentem vaporem vndiq; excipiat. Mox deinde oleo vel vnguento siccante perfunditur duriúsque premitur & quasi subigitur. Hac absorpta portione quod reliquum est rursum emollitione præparandum, rursúsq; siccandum: atque sic alternanda remedia dum humore omni absorpto tumor totus subsideat. Vtrique demum tumori tum scirrhoso tum œdematoso continuò ab vnctione emplastrum aliquod digerens, attrahens atque resoluens ex iis quæ mox dicentur inducendum. Aut hoc etiam emplastrum vehementer siccans imponendum quod è vomica saniem per cutis spiracula manifestè exugit. ℞. olei veteris ℥ vij. ceræ albæ ℥ v. liquefactis adde terebinthinæ ℥ iiij. permistis refrigeratisque insperge salis petræ, nitri, cineris ficulnei an. ℥ j. fiant magdaliæ.

Attrahentia. CAP. IX.

ATTRAHENS medicamentum Græcis ἑλκτικὸν & ἀντισπαστικὸν repellenti aduersum, foris impositum humores tum serosos tum crassiusculos, spiritúsque ex alto corpore in summa transfert. Id autem calore præsertim efficit, cui præcipua attrahendi vis est. Cui tamen si præterea tenuis substantia atque siccitas accedat, multò efficacius euadet. Quod ordine secundo completo calidum est ac tenue attrahit id quidem: quod verò iam tertio recessu consistit, non attrahit modò, verùm etiam quod attractum est dissipat, éstque metasyncriticum, id est euocans ex alto & resoluens. Quod denique hęc tum calore tum tenuitate superat, resoluendo vel pustulas vel vesicas excitat, dicitúrq; vel rubrificans vel phœnigmus. Attrahendi porrò facultatem alia insitam sibi obtinent, vt dictamus, propolis, sagapenum, tapsia: alia à putredine vt fermentum, fimus columbinus, anserinus, & quicunque à calidiore animante decidit: alia totius substantiæ similitudine, vt scorpius vulneri suo impositus deleterium venenum quod eiaculatus est extrahit & euocat. Anagallis cui flos purpureus, attrahendi adeò insita facultate valet, vt adactos corpori aculeos euellat: succus gargarizatu & naribus infusus capitis pituitam eadem vi purgat. Anemone vtraque acris, commanducata radix, aut succus naribus infusus pituitam trahit. folia & caules menstrua cient vellere apposita, illita quoque lepras eximunt. Calamintha admodum tenui est essentia, qua humores ex alto euocat atque transm[illegible] co[illegible]que ischiadicis strenuè digerit, humores inci[illegible] valenter crassos, quales sunt qui elephantiasim procreant, ex vino cocta sugillata tollit, nigrásque delet cicatrices. Narcissi radix diuturnis articulorum doloribus trita ex melle & imposita subuenit, infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina & melle. Struthion seu saponaria cum polenta & aceto illita lepras tollit, tubercula discutit cum farina hordeacea & vino decocta: sternutamenta mouet, trita cum melle & naribus infusa ex ore pituitam ducit.

Aristolochia vtraque surculos & spicula extrahit, squamas ossium illita educit: in pesso subdita menses, secundas & fœtus omnes educit. Hiberis nasturtium agreste Latinis, ordine quarto calida: radix eius apprimè vtilis ad coxendicis dolores, cum suillo adipe salso emplastri modo horis quatuor insidens. hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos; exiccandi scilicet & ex alto euocandi, trahendique facul-

facultatem obtinens. Lepidion vulgo piperitis calfacit etiã ordine quarto.iſchiadicis præſenti remedio illinitur tritum cum radice enulę & horę quadrante impoſitũ: lepras idem quoque eximit. Thlaſpi ſemen calfacit & exiccat ordine quarto: bilem & pituitam per ſuperna & inferna purgat. menſes ciet & fœtus enecat, prodeſt iſchiadicis per ſedem infuſum. Cardami ſeu naſturtij ſatiui ſemẽ adurentis eſt facultatis perinde ac ſinapi. Coxendicis dolores excalfacit illitum cum polenta & aceto: œdemata & panos diſcutit cũ pice, extrahitque infixos corpori aculeos, lienem illitum cum melle extenuat, & fauos expurgat,lepras & impetigines abſtergit,furunculos & carbunculos rumpit, & ad ſuppurationem deducit. herba eadem, ſed multò imbecillius præſtat. Sinapi calfacit ſiccátque ordine quarto.extenuandi & extrahendi vim habet, lethargicis deraſo capiti illinitur ficubus admiſtum & impoſitum donec rubeſcat locus: ad coxendicum cruciatus, lienes & omnis generis diuturnos dolores confert, quoties permutandæ affectionis cauſa ex alto in cutis ſumma aliquid trahere animus eſt. Alopeciis illitum medetur, ſugillata cum melle aut adipe aut cerato delet.extrahentibus emplaſtris ſcabiémque exterentibus vtiliter admiſcetur. ex aceto contra lepras & feras impetigines perungitur,grauitati aurium & ſonitui tritum cum fico & impoſitum prodeſt.

Vrticæ tum folia tum ſemen articularibus morbis & podagricis cum oleo vetere aut cum vrſino adipe imponũtur, & lienoſis cum cerato. tubercula & parotidas ſanant, adeò ſcilicet digerente facultate valent. Hermodactylus calidus ſiccus ordine ſecundo, podagræ omniq́ue arthritidi confert cataplaſmate admotus, cum vitellis ouorum & farina hordei vel mica panis. Pyrethrum calidum ſiccum ordine tertio. Radix pituitam elicit, ſudores ciet iuncta ex oleo, diuturnis rigoribus efficax. contra refrigeratas reſolutáſque partes corporis eximiè conducit: ſtupidis partibus illita ſenſum reſtituit. Dracontij radix acris & armata tenuiúmque partium, calfaciendi vim obtinet, craſſa & lenta extenuat, ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. polypos & carcinomata abſumit & eliquat, maximéque ſuccus qui & radice & foliis eſt valentior. Cyclamini eius quæ Arabum eſt arthanita, radix tertio ordine calida & ſicca. aperit,incidit,attrahit & diſcutit.Succus medicamentis tubercula, ſtrumas, aliáſque durities diſcutientibus commi-

ſcetur: ac bile ſuffuſis cum melle illitus competit. Decoctο radicis luxata, podagra & capitis vlcuſcula, pernionéſque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo impletur & cineri feruenti imponitur, adiecto interdũ ceræ modico, & vnguentum comparatur imprimis vtile pernionibus & tumoribus omnibus frigidis ac crudis: ipſos enim aut maturat aut reſoluit. oſſicula etiam extrahit. Cyclaminus altera quæ officinis beatæ Mariæ ſigillũm nuncupatur, illita cruda (nam coctæ vis perit) ſugillata non ſine morſu tollit, tunſa exceptáque pari axungiæ veteris modo ſtrumas, prædurόſq; tumores omnes emollit, & integra cute diſſoluit. Tithymali omnes ſtrenuè calefaciunt, reſoluunt, ſiccántque & detergent myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergunt quoque lichenas & pſoras.

Elleborus eruptionibus pituitæ medetur cum axungia illitus, & ſupputationi veteri: alphos, impetigines, ſcabies lepráſque eximit. Thapſiæ tam radix quàm ſuccus omnium maximè quæ pares cum eis vires adepta ſunt, vim habent attrahendi, vbi ex imo aliquid euocandum eſt. Succus illitu aut radix recens affrictu alopecias explent. Radix ſuccúſque cum æquis ceræ thuriſque portionibus ſugillata liuoréſque tollunt, cum melle lepras cutiſque vitia emendant: cum ſulphure tubercula diſcutiunt: ſed non diutius quàm horis duabus dimittantur, ne inflammatio inuadat: locus deinde aqua maris calida fouendus. Anacardi ordine quarto calidi ac ſicci: ſerpiginem, impetiginem & morphæam illitu tollunt, ſed non multò pòſt locus aqua abluendus. E reſinis autem vua ſtrobylina omnium calidiſſima & celerrimè ſiccans, vt terebinthina mordacitatis expers. Illa è profundo validiùs quàm cæteræ reſinæ trahit. Pix nigra mollis & pinguis, vuluæ duritias & ſedis tubercula diſcutit, laterum, articulorum partiúmque omnium dolores aut ſola aut cum ſulphure inducta diſſipat: carbunculos & ſtrumas diſrumpit cum melle ſubacta, éſtque digerentium medicamentorum communis materia. Caſtoreum valde tenuium eſt partium, calfacit ſiccátque. coquit ac diſcutit tumores contumaces & ſcirrhoſos. illitum prodeſt tremulis, conuulſionibus & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium coxarum doloribus, paralyſi, tremori, conuulſioni, omnibus frigidis affectibus mirè prodeſt: ſquamas oſſium eadem die eximit, pituitam per nares largiter euocat, & ſternutamenta ciet. Sulfur calfacit, trahit è profundo, diſcutit, terget:

get: saliua, vel lotio vel vetere oleo, vel melle subactū ictibus venenatis prodest. psoras, lichenas, lepras cum terebinthina tergendo & dissipando persanat. Ex eorum porrò genere quæ putredinis vi trahunt, mitissimum est fermentum, quod tenuium est partium, mediocriter calidum: proinde citra molestiam quæ in profundo sunt extrahit & digerit, particeps est aciditatis & caloris ex putredine. Fimi omnes attrahendi facultate pollent, at non paruo discrimine. Columbinus admodùm calfacit, attrahit & rubrificat, cum hordeacea farina & aceto mixtus strumas discutit. arefactus tritúsque cum nasturtij semine, inueteratos coxendicis, lateris, ceruicis & lumborum dolores, podagras & arthritides omnes extirpat. Anserinus aliquanto calidior, iisdem viribus sed efficacioribus præditus est, ac vix præ acrimonia vllius est vsus. Gallinaceus verò eadem, sed inefficacius potest. nam multò quoque minus calet, si præsertim à conclusis gallinis sumitur.

Stercus caprillū digerentis & acris facultatis adeò vt induratis & scirrhosis tumoribus congruat non lienis modò sed aliarum quoque partium, idq; fabacea farina & oxycrato permistū. Confert & ad aquā intercutē emplastri specie.

Vstū tenuioris essentię non tamen manifestè acrius redditur. Miscetur digerentibus cataplasmatis quæ ad parotidas & bubonas diuturniores accommodantur.

Inter composita autem quæ validè trahant ac digerant habentur oleum ricininum, oleum balaninum, oleum sinapinum, quæ pressu perinde ac amygdalinum elici possunt. Emplastrum è meliloto, emplastrum è baccis lauri, emplastrum oxycrocæum. Sed his multò præstantiora sunt quæ ex commemoratis simplicibus possunt in rem præsentem parari. Quum igitur scirrhi durioríve tumoris attenuatus præparatúsque humor minimè potuit exiccantium medicamentorum vi totus absorberi, euellendus resoluendúsque est attrahentium medicamentorū vi, quæ in imò conditos demersósque humores in cutem summā transferunt. Eadem porrò si diutius parti insident, attractos tandem aut manifestè aut sine sensu dissipant. Conuenienter ea in solidam pulueris emplastríve formam aptantur, quæ ipsa non intrò se infert, sed aduocat ad sese subditum humorem aut spiritum. Extemporalia igitur his formis describentur. ℞. picis aridæ, ceræ nouæ, axungiæ suillæ, saponis nigri an. ℔ ß. liquefiant cogantúrque in emplastrum. Aut sic, ℞. picis sic-

cæ,ceræ nouæ an. ℔ ß. axungiæ suillæ ℥ vj. sulphuris ignem non experti ℥ iij. liquentur in emplastri crassitiem. Aut sic, sulphuris, radicis pyrethri, hermodactyli an. ℥ j ß. additur & nonnunquam salis nitri vel salis petræ, vel salis marini torrefacti ℥ j. Hoc etiam vehementer trahit & discutit, ℞. olei veteris ℔ j. lithargyri, picis siccæ an. ℔ ß. ladani, ammoniaci. galbani aceto forti solutorum an. ℥ iij. æruginis tritæ ℥ j ß. fiat emplastrum. Imponuntur & cataplasmatum formulæ quibus discutiendi vis summa inest. ℞. pulpæ ficuum ex aceto aut ex aqua vitæ coctarum, fermenti veteris an. ℔ ß. radicum ireos, cucumeris agrestis & bryoniæ recentium & crudarum an. ℥ ij. seminis vrticæ & nasturtij an. ℥ ß. Trita omnia contundantur in cataplasma. Addi quoque potest fimi caprini aut columbini sescuncia. Hi fimi arefacti tritiq; & cerato aut pice excepti, validè etiã trahunt: at validiùs si ex caricis aut melle in cataplasmatis formam aptentur, validissimè si vel anacardino melle vel sapone nigro coquantur. Sinapismus quoque vehementer discutit, sed vehementiori dolore & papularum ardore. ℞. pulpæ caricarum coctarum in aqua & aceto, seminis sinapis ex aceto triti an. pares portiones. Aut pulpæ caricarum, fermenti an. partem vnam, sinapis partes duas. Tenellis corporibus sinapi minuendum, augendum verò durioribus atque robustis. detracta etiam sinapis portione nonnunquam tantundem vtiliter addetur seminis thlaspi, vel nasturtij contusi. Hisce autem omnibus multò validius trahit cataplasma quod habet, Radicis thapsiæ tritæ ℥ j. axungiæ suillæ ℥ iij. Hoc tamen non modò albicantes papulas excitat, sed & partem vniuersam in tumorem attollit non leui sensu ardoris. Quod verò sequitur non attrahit solùm, sed & attractum validissimè dissipat leniori quodam pruritu aut ardore. ℞. radicis cyclamini crudę & contusæ ℥ j. axungiæ ℥ ij. Prior quidem cyclaminus erit efficax, sed multò præstantior est altera quæ Dioscoridi est posterior, & officinis beatæ Mariæ sigillum appellatur.

Phœnygmus eiúsque vsus. CAP. X.

HVMORES parti cuiuis insidentes qui neq; mollientibus, neq; attenuantibus, neque attrahentibus resolui discutíve potuerunt, phœnigmis liquati trahuntur ac defluunt. Eorũ ope hydropicorum aqua & serosus humor vndeuis educitur, capitis, coxendicum omniúmq; articulorũ peruicax dolor eximitur. Compositum nihil quod vesicas

excitet aſſeruari ſolet, promptè tamen ſic aliquod apparatur. Saponis nigri & ſalis vulgaris triti pares portiones cōfundito dum concorporentur & emplaſtri forma fiat: impoſitum veſicas excitat, aquámque ducit nullo ſenſu doloris.

Tithymalus omnis acer quidem eſt, & hoc quoque acrior eſt ranunculus. Vterque tuſus & impoſitus humores ex alto non ſine dolore prolicit in veſicam. Phœnignus è cantharidibus omnium promptiſſimè nec admodum vehementi ardore ſeroſos humores largiter euocat. Cantharides in exquiſitum læuorem tritæ parti imponuntur iam frictione rubenti & excalfactæ. At mitius vnguentum fuerit quod in portione vna tritarum cantharidum, axungiæ vel cerati liquidi quadruplum cōtineat. Tutius quoque & moderatius fuerit cataplaſma quod habet cantharidum tritarum partem vnam, ſeminis ſinapis contuſi partes tres, pulpæ ficuum aut fermenti acris partes ſex. Cuicunque autem parti è cantharide phœnigmus inſederit, vrinæ ardorem dyſuriámque ciet. Rupta aut aperta puſtula humor ſenſim emanat, inductóque pingui aut leniente vnguento, non antè finitur exulceratio ſiccari quàm omnis humor ex affecta parte ſit exhauſtus. Hactenus quidem remedia protuli quæ externis affectibus citra exulcerationem medentur, vt tumoribus collectionibúſque frigidis, ex híſque progenitis doloribus. Nunc quæ remedia affectibus opitulentur externis in quibus aperta exulceratáve cutis eſt, vt abſceſſibus, vulneribus, vlceribúſque variis dicendum.

Maturantia. Cap. XI.

MATVRATIO ἡ πέπανσις à cibi concoctione diuerſa, eſt vitiati corruptíque humoris in conuenientiorem naturæ ſtatum deductio. Eſt autem ea duplex, ſuppuratio ἡ ἐκπύησις, & concoctio quædam ſeu mitigatio ὁ πεπασμός. Suppuratio eſt corrupti putridíque ſanguinis in pus exquiſitum cōmutatio: ex hoc enim ſolo pus efficitur ſyncerum. Pepaſmus verò ſeu mitificatio, eſt putridæ bilis tum flauæ tum atræ atque etiã pituitæ, non in pus quidem, ſed tamen regreſſa putredine in benigniorẽ & minus naturę moleſtã ſubſtantiam conuerſio. Quod pus mouet medicamentum ἐκπυητικὸν dixerunt: quod concoquit πεπαστικὸν ſeu mitigatorium, cui ex aduerſo eſt σηπτικόν. Vtraque maturatio proprium eſt naturæ & noſtri caloris opus, nec vllum medicamentum per ſe maturat. Vtrumque tamen tum ſuppuratorium tum mitigatorium duplex exiſtit: vnum propriè

quod insiti nostri caloris vim atque substantiam tuetur vel etiam auget: temperatè id quidem calidum & partis cui foris adhærescit temperaturæ non admodùm dissimile. Id quoque in eum humorem qui computruit calorem inducit insito nobis simillimum, cuius etiam beneficio corruptus is humor in benignius quippiam mutatur. Alterum genus ex accidenti maturat. ídq; moderatè calidum & humidum est, veréque emplasticam materiam sortitum. hoc dum cutis spiracula infarcit & obstruit, spiritum calorémque natiuum partis cohibet, nec dissipari sinit: qui dein intrò remeans augescit & vel pus conficit, vel corruptũ humorem mitificat ac concoquit. De iis igitur quæ phlegmonarum pus mouent in primis tradendum. Aquæ tepidæ fotus per se semper calfacit & humectat, mollit & concoquit, interdum tamen ex accidenti humores quoque digerit ac dissipat.

Hydrelæum modicè calidũ parti affusum maturat & concoquit, ídque euidentius quàm aqua tepida. Oleum maturum salis expers, calfacit moderatè, humectat & emollit, præsertim quod nec frigidum summè, nec calidum, sed tepidum adhibeatur. concoquit quoque & pus mouet, aucto natiuo calore, dum cohibet occludítque quicquid è nobis foràs effluere est natum. Butyrum tum per se concoquit & pus mouet, tum medicamentis quæ id præstant commodè miscetur, maximè in puerorum molliorúmque corporum phlegmonis exiguis. OEsypus non dissimilem butyro concoquendi & pus mouendi vim obtinet. Adeps omnis præcipuéque domesticorum animalium mollit, concoquit & pus mouet: nam præterquam quòd suo lentore perinde atque oleum offarcit cutis spiracula, cohibétque quicquid è nobis effluere aptum est, calorem etiam obtinet nostro finitimum. In eorum quos vsurpamus censu imbecillior est suillus, ab hoc vitulinus, hunc gallinaceus sequitur, anserinus omnium efficacissimus, vt non modò mouendi puris, sed etiam digerendi facultate iam polleat. Medulla ceruina & vitulina vt scirrhos emolliunt ita etiam concoquunt, & pus mouent eadem qua adeps ratione. Farina tritici perpurgata furfure ex oleo aut ex hydrelæo cocta cataplasmatis forma cutis spiracula offarcit, & calorem natiuum intus continet adaugétque, qui demum humorem superuacuum maturat, concoquit, & in pus album, leue & æquale conuertit. Idémque præstat & tritici pollen. Panis triticeus recens & adhuc calens admotus eadem efficit: aut si tem-

si tempore exaruit hydrelæo aut oleo pingui aut dulci, aut butyro mollitus & in cataplasma redactus. Caricæ pingues ex aqua aut hydrelæo coctæ & illitæ, aut forma cataplasmatis ex oleo aut butyro & farina triticea admotæ pus mouent, panos aliósque tumores ad maturitatem perducunt. Tussilaginis & oxalidis folia sub cineribus cocta & ex adipe tunsa, phlegmonas aliósque abscessus celeriter maturãt.

Radix althææ laxat, mitigat, & difficilia tubercula concoquit. Cocta in aqua mulsa fotu ad parotidas, strumas, aliósque tumores maturandos efficax. Cataplasmatis specie ex adipe suillo vel anserino, aut etiam oleo cocta, adiecta farina triticea, aut panis medulla potentius concoquit & maturat. Liliorum radix cocta dum planè contabescat, mollit atque maturat præsertim assa, & vt althææ radix adipe excepta cataplasmatis specie. Cepa licet cruda acris sit & mordax, coctura tamen dissipata acrimonia, emollit, pus mouet, in his præsertim tumoribus qui ægrè suppurant.

Pix mollis & liquida, lentoris multi particeps per se molliendi, puris mouendi & concoquendi facultate pollet. arida rosaceo in affectu calido, aut oleo conuenienti dissoluitur in eosdem vsus: dura enim emollit, pus mouet, tubercula pauósque discutit. ex pice molli, cera & oleo compingitur ceratum puri generando perutile. Resina terebinthina aut etiam lentiscina dura mollit & concoquit cruda. Elotæ omnes acrimoniam deponunt & adiecta cera & butyro, vel oui vitello, vel oleo quopiam accommodato, puris mouendi facultatem adipiscuntur. Thus molle, album & pingue moderatè calidum, mediis ac temperatis naturis conueniens, insignem puris mouendi facultatem obtinet, vtpote nulla siccandi aut adstringendi vi præditum. Ladanum ad primi excessus finem calidum, emollit & moderatè concoquit. Styrax liquida seu rubra, calfacit quoq; emollit & concoquit. In hoc quoque censu habentur bdellium & ammoniacum, & quæcunque moderato quodam calore emolliunt, eadem quoque pus mouent.

Iam verò vnguenta ab his extant maturantia basilicum minus, basilicum maius, vnguentum de althæa, vnguentum agrippæ, & quod resumptiuum appellat: emplastrum quoque diachylωn simplex, diachylωn compositum, & emplastrum è mucilaginibus.

Itaque si qua collectio aut tumor preter naturam partem obsedit ísque calidus cum rubore, calore & dolore lanci-

nante, cuius materia non dissoluenda, sed in pus vertenda videatur, vt in phlegmone, furunculo & carbunculo, fluxione cohibita repressóque ardore atque dolore, maturatio atque suppuratio iuuabitur primùm quidem fotu ex hydrelæo tepido, aut ex eorum decocto quibus emolliendi pariterque maturandi facultas inest: quibus pariter & dolor leniri & calor obtundi possit. Protinus à fotu conferet illitus facultatis eiusdem: móxque cataplasma pultis specie ex mucilagine althææ, lini & fenigræci desumpta ex decocto caricarum, in quo farina tritici soluta coctáque sit adiecto oleo & oui vitello. Si minus calida est phlegmone & ægrè suppurat, vt idcirco maturantia validiora postulet, cataplasma fiat ex radice althææ, liliorum & ceparum cum oxalide, malua, acantho, chamæmelo & meliloto exquisitè coctis atque cretis: quibus deinde farina frumenti, lini & fenigræci adiecta sit cum butyro & axungia gallinæ vel anseris. his rursum validius est vnguentum basilicum vtrumque & emplastrum diachylon cõpositum & emplastrum è mucilaginibus, quorũ vtrumq; olei liliacei vel irini permistione emolliendum est, quò altius subire possit viresque suas exercere.

Detergentia & expurgantia abscessus & vlcera.

CAP. XII.

QVÆ extrinsecus inducta abscessus & vlcera mundant sordésque expurgant, emplasticis contraria, non aliam naturã sortita sunt quàm quæ intrò assumpta diximus lentos atque glutinosos ductuum humores detergere & expurgare. Ea Græcis idcirco ῥυπτικὰ & καθαρτικα nuncupantur. Ordine autem & viribus plurimum distant: leniora enim apertarum phlegmonarum pus eluunt & euocant, his valentiora sunt quæ crassiorem vlcerum sordem detergunt, valentissima quæ malignorum vlcerum corruptam carnem exedũt atque etiam fistullarum callos blande exterunt, quæ sane sunt cathæreticis proxima. Sic autem digerenda sunt.

Cichorij, endiuiæ, omniúmque intuborum succus licet frigidus, quia tamen amarus tutò detergit & vlcera non minus quàm viscera purgat.

Rosarum præsertim rubrarum succus cum adstrictione leni detersionis tamẽ vt & amaroris particeps est: hinc melli rosato & ex aridis rosis syrupo detergẽdi facultas insignis.

Plantaginis folia vel integra vlceribus inducta sordem luculenter extergunt: succus vlcerum malignitatem emendat, expurgatáque ad cicatricem perducit. Sedi seu semperuiui ma-

triui maioris succus licet refrigeret ac leuiter adstringat, omnia tamen quæ de plantagine protuli potentius efficit. Hæc igitur tuta admodum & vtilia sunt cùm nondum tota ruptæ phlegmones restincta est inflammatio: aut cùm vlcus ardore atque dolore distorquet. Agrimonij & betonicæ succus aliquantulùm calidus detergit, omniáque vulnera & vlcera capitis præsertim sanat, nec quicquam putrescere aut in fistulam coalescere sinit. Apij succum ad extergendum non minus efficacem iuniores experti sunt, quem idcirco passim in id vsurpant.

Fabacea farina leuiter abstergit vt idcirco cutis sordes, maculas è sole contractas & lentes in summa cute exterat.

Hordei farina modice quoque abstergit & paulò plus quàm fabacea siccat.

Cicerum farina incidit & exterget, scabies, impetigines, maligna etiam vlcera cum melle purgat. Orobi farina cutis asperdinem, pruritum, lentigines in facie atque etiam maculas & vlcera cum melle detergit: nomas, gangrænásque cohibet. Lupinorum farina exterget validè, alphos, liuores, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas vlceráque maligna partim extergendo, partim digerendo siccandóque citra acrimoniam iuuat. Fenigræci farina furfures, achoras, lepras & lentigines emendat, & ex vino aut melle subacta carcinomata purgat.

Seminis lini farina varos, fauos, vngues scabros cum nitro & melle eximit: ex vino cocta herpetas & serpentia vlcera cohibet. Mel calidum siccúmque ordine secundo, aperit, putredini obsistit, siccat, deterget, expurgátque meatus & vlcera, nec vt sal corporum substantiam coarctat: crudum cocto & despumato detergentius quidem multò est & mordacius, sed eo minùs agglutinat. Saccharum mellis species cùm sit, siccat quoque & abstergit, sed quod rubrum est potentius, vtpote calidius & acrius. Terebinthina licet substantia tenuis, quia tamen subamara blandè abstergit, & tum sumpta tum admota sordes expurgat. Aloë vehementer amara, moderatè tamen terget vt ne puris quidem & aperistatis vlceribus sit molesta: peculiariter serpentia vlcera cohibet, putridis genitalibus medetur & oculorum medicamentis permiscetur. Thus extergit quoque, sed quàm aloë ignauius. Myrrha verò quòd cum amaritudine summa tenuis sit substantiæ potentius quàm aloë extergit. propriè autem impetigines ex aceto purgat, albugines tollit,

caliginem discutit, scabritiem læuigat.

Quæ porrò sequuntur valentiore detergendi facultate prædita, malignis peruicacibúsque vlceribus accommodantur. Marrubium siccat detergítque validè adeò vt folia ex melle illita sordidis medeantur vlceribus, nomásque cohibeant: quod efficacius expressus succus ex melle confert, & illitus oculis videndi vim exacuit.

Melissophylli succus vt marrubij maligna etiam vlcera propriè verò thoracis & pulmonum sanat, & cum melle oculorum caligines delet. Absinthij succus calfacit & validè deterget & expurgat, sordémque vlcerum eluit, ac in fistulam abire prohibet, & à putredine vindicat, eadem decocti ius, sed inefficacius præstat. Anagallidis vtriusque succus siccando & extergẽdo putrida iuuat vlcera, & cũ melle oculorum caliginem discutit. Scordium vetera vlcera purgat, siccat & cicatrice obducit. Hypericum arefactum atque tritũ inspersúmque humida atque putrida vlcera persanat. Vrticæ semen sordida vlcera quæ citra acrimoniam detergi exiccaríque postulant conuenienter sanat: carcinomata & serpentia vlcera addito sale sistit. Cyperi radix siccat & sine morsu abstergit, arida tritáque vlcera omnia prehumida, qualia sunt oris, genitalium, atque sedis etiam si depascant compescit.

Aristolochiæ vtriusque radix strenuè abstergit, sed rotendæ potentius: putredines sanat & exest, vlcerum sordes expurgat, verméisque necat & extrahit.

His verò quæ sequuntur ad exedendam putredinem & fistularum callos exterendos vis maior inesse comprobatur. Centaurij & chelidonij succus exiccat detergétque validè adeò vt vetera malignáque vlcera, sinus quoque & fistulas expurget, detergat, tandémque persanet.

Iridis radix calfacit, exiccat, abstergit, arida tritáque cum melle vlcera capitis præcipuè expurgat: eius verò succus infusus fistulas & sinus detergit & carne explet. Sabina calida siccáque ordine tertio, vehementer abstergit, cum sensu quodam acrimoniæ & exesionis: vlceta quæ atra cernuntur & admodum sordida cum melle expurgat, putrida exedit, sinuum fistularúmque callos exterit, si modò vis eius citra noxam perferri potest.

Gentianæ radix impensè amara, expurgat abstergítque, alphos delet, vulneribus sinuatim depascentibus medetur.

Aspho-

Aſphodelus radice efficax, calida ſicca extergēte & diſcutiente: vlcera ſordida purgat, fiſtuloſa ſanat, depaſcentia ſiſtit. Ari radix calida ſicca & detergendi facultate inſignis, vlcera omnium generum ſiue phagedænæ ſint ſiue carcinomata, ſiue ſerpentia, ſiue fiſtuloſa, commodiſſime expurgat. Dracuntij radix vt acrior & amarior, ita efficaciùs maligna & phagedænica vlcerata trita cum melle expurgat, fiſtuláſque & ſinus exterget.

Cucumeris agreſtis radix arida tritáque vt alphos, lepras, impetigines, cicatrices nigras, & in facie maculas abſtergit, ita & veteres ſinus fiſtulaſque expurgat. Elleborus potenter exterget, ad alphos quoque, impetigines & lepras accommodatus: ſi in fiſtulam callo obduratam immittatur, duobus tribúſve diebus callum detrahet. Miſy, ſory, chalcitis & chalcantum, vſta lotáque maligna vlcera fiſtuláſque valenter detergent: cruda verò aut non lota vim habent exedentem & cathæreticam. Pro iis, quòd nobis deſint, ſubſtituitur vitreolum vſtum atque elotum. Ærugo elota putridis quoque vlceribus & ſinubus expurgandis aptiſſima.

Spuma nitri, nitrum & aphronitrum quanquā vehementer tergent, non tamen vlceribus, ſed lepris, alphis, impetiginibus aliiſque cutis vitiis expurgandis cum aqua calida aut vino infunduntur. Pro his quòd deſint ſal petræ expurgatus ſubſtituitur. Alumen crudum & ex eo comparata aqua nomis, phagedænis, Chironiis, malignis, putridis & paſcentibus vlceribus conueniunt, non tam detergendo quàm cohibendo ne longius ſerpant.

Ex his igitur quæ primi ſunt ordinis compoſitiones fiunt expurgandis phlegmonis recens apertis, vt quæ habet mellis roſati ℥ j. vitellum oui vnius farinæ hordei quod ſatis eſt vt in vnguenti ſpeciem cŏcorporentur: adduntur interdum terebinthinæ lotæ ʒ ij. ſi melior optatur deterſio. Valĕtius autem eſt quod recipit ſucci apij ℥ viij. ſucci agrimonij ℥ iiij, ſucci plantaginis ℥ ij, mellis roſati ℥ x. coquantur aliquantum, deinde adiice farinæ hordei, lupinorum & fenigræci an. ℥ j. percoquantur in vnguentum, permiſcendo ſub finem terebinthinę ℥ ß. Si craſſius aut tenacius pus fuerit, deterſio maior fiet hac formula. ℞. reſinæ, mellis, terebinthinæ an. ℔ ß. myrrhæ, ſarcocollæ, farinæ lupini & fenigræci, radicis iridis an. ℥ ß. fiat vnguentum. Huc pertinet vnguentum, aureū, cui vis quoque detergendi par quodammodo ineſt, & emplaſtrum de ianua, & emplaſtrum

gratia Dei nuncupatum, quæ aut ſolida aut oleo tenui diluta induci poſſunt, ad capitis imprimis aliarúmque partium neruoſarum vlcera. Huc quoque referri poterunt quæ tertij ordinis ſunt vehementer detergentia, cuiuſmodi ex ærugine cæteríſque acrioribus metallicis conſtant, ſi lenioribus ſoluãtur & temperentur, veluti emplaſtri diuini drachma vna ſi tribus recentis vitelli diſſoluatur, aut ſi vnguenti Ægyptiaci aut Apoſtolici drachma cum duabus tribúſve tetrapharmaci aut cerati alterius ſubacta vnitáque ſit, vlceribus blandè extergendis optimum comparabitur remedium. Sic & præcipitati puluiſculus leniente quopiam exceptus, nullo morſu ſuperfluam carnem abſumit & vlcus ſorde expurgat. Si iam vlcus ſordidum eſt, & mali moris ſiue id ſponte natum eſt, ſiue ex vulnere aut ex phlegmone negligentius curata factum, ex his quæ ſecundi ſunt ordinis vnguentum comparabitur hac formula. ℞. Plantaginis, abſinthij, marrubij, ſcordi, meliſſophylli, hyperici recentium & contuſorum an. m. j. coquantur aliquantum in vino albo & olei ℔ j ß. in quo expreſſo diſſolue radicũ cyperi, iridis & ariſtolochiæ rotũdæ tritarum atque cretarum an. ℥ ß. ceræ ℥ iiij. rurſúmque coquantur dum craſſeſcant ac tum adde reſinæ ℥ ij, thuris, myrrhæ, aloës, ſarcocollæ an. ℥ j. & poſtremò terebinthinæ ℥ j. ß. Quæcunque validiora deſiderantur, ea inſuper nonnihil habent æruginis: cuiuſmodi ſunt emplaſtrum diuinum remollitum, vnguentum Apoſtolorum & vnguentum Ægyptiacum, omnium certè quæ extant præſtantiſſima.

Si verò è ſinu aut fiſtula exterendus eſt callus, iniicietur, decoctum, quod habeat plãtaginis, abſinthij, centaurij minoris, ſabinæ, foliorum oliuæ & agrimoniæ an. m. j. radicum gentianæ contuſæ ℥ ij. fiat decoctio in vino albo, in quo colato ad ℔. j. diſſolue mellis roſati, ſyrupi abſinthij an. ℥ j. ß. Si non id præſtiterit quod poſtulas, vel myrrham, vel aloen, vel vnum quodpiam ex his poſtremis medicamentis diſſolue: vt vnguenti ægyptiaci ℥ ß. ſicque ſenſim augeri vis poteſt dum optatus exiſtat euentus. Expoſita eorum medicamentorum materia quæ partium externarum inflammationes, præduros tumores, phlegmonas, abſceſſus, vlceráque ſanant, deinceps ad ea pergendum quæ vulneribus medentur, eáque ad cicatricem perducunt.

Profluentem ſanguinem cohibentia ἴσχαιμα Græcis appellata.

CAP. XIII.

QVAE

QVAE sanguinem vberius prorumpentē siue ex aperta exesáve spōtè vena, siue ex rupta aut in vulnere præcisa, alia quadā proprietate, alia vi emplastica, alia caustica id ipsum præstant. Quæ primi sunt ordinis, non statim frigida sunt omnia aut adstringentia, sed ex his quædam calida & acria, vt vrtica. Quæ secundi, venarum exitus interciunt atque implent, móxque arefacta nihil effluere sinunt. Quæ tertij ordinis, vrendo venas coangustant, crustuláque obducunt, quæ omnia cohibet. Telephium tertia semperuiui species & quæ huic similis crassula maior appellatur, in sistendo sanguine & curandis vulneribus efficax: tertio recessu frigida, humida secundo. Polygonum ab effectus præstantia sanguinariæ nomen obtinuit, quòd eo siue integro siue tunso stillanti parti inducto sanguis coëat & in grumos concrescat, vt non amplius effluat.

Pimpinellæ folia tunsa aut etiam cocta si apertam venam attingant, protinus sanguinem sistunt, quod & radix luculentius efficit: eadem quouis modo sumpta sanguinis vomitiones excreationésque supprimunt: subdita verò mulierum purgationes hęmorrhoidáśq; cohibent. Vrticę radice recenti in narem inserta sanguis mox supprimitur, quod nec minus tum ea ipsa, tum foliis tunsis vulneri inductis præstatur.

Pentaphylli radices, folia floresque vehementer adstringunt & desiccant sine morsu & in multo sunt vsu ad sanguinis reiectiones. Androsæmum licet calidum & siccum recenti tamen vulneri impositum, sanguinem continet.

Hippuris seu equisetum adstringit manifestè atque siccat, propriè verò succus sanguinem è naribus manantem reprimit. arefacta folia & insperśa cruenta vulnera glutinant. Salicis folia & cortex præcipuéque lanugo & flores inserti naribus erumpentem sanguinem promptè sistunt, & redacti in puluerem & calamo efflati in nares idem præstant.

Isatis valenter quoque siccat & adstringit: cuius folia recens vulnus conglutinant, nec sanguinem effluere sinunt. Symphytum maius atque etiam petręum siccat atque coniungit moderato calore: tunsę radices vt sumptę sanguinis reiectionem, ita & recenti vulneri illitę, eruptionem sistūt, labráque vulneris conglutinant, quemadmodum & minutim concisas carnes cogunt si vnà coquantur. Corallium, hæmatites lapis, iaspis & qui cornalinus appellatur, occul-

tis quoque viribus sanguinem supprimunt. At verò mumia, thus, myrrha, mastiche, sangnis draconis, terra lemnia & bolus armena, in emplasticis habentur, & obstruendi siccandíque facultate sanguinis effluuia cohibent.

Quum itaque recens vulnus sanguinem immoderatius profundit, emplastica quædam aceto lota cum puluere eorum quæ proprietate sistũt, aut in pulueris inspergendi aut in cataplasmatis formam aptabuntur oui candido excepta, vt ℞. boli armenæ, terræ lemniæ lotarum in aceto an. ℥ j. mastiches, sanguinis draconis an. ℥ ß. thuris, myrrhæ, radicis consolidæ maioris, pimpinellæ & vrticæ an. ʒ ij. fiat puluis, Vel ℞. boli armenæ, sanguinis draconis an. ℥ ß. thuris, mastiches, aloes an. ʒ. ij. pilorum leporis minutim incisorum ʒ iij. pul. succini & coralij rubri an. ʒ j. ß. oui candido excipiantur & turunda oblonga indantur in nares. Causticorum vsus si quando fortè ad cohibendum sanguinem necessarius fuerit, posthac tradetur.

Glutinantia medicamenta. Cap. XIIII.

GLVTINANS medicamentum κολλητικὸν Græcis appellatum est, recentia vulneris labra adducta coniungit & ad pristinam reducit integritatem. Id autem efficit quia prohibet ne inter coitura labra aut influat aut succrescat humor. Adstringens id esse oportet, crassæ terrenæque substantiæ ac siccum ordine secundo, calore temperatum, vt nec detersione nec acrimonia feriat. Arnoglossum quæ plantago, siccat & adstringit sine morsu, recentibus vulneribus aptum, quæ citra metum inflammationis glutinat, vetera quoque vlcera sordida, maligna & elephantica expurgat, & inæqualia cicatrice obducit.

Cynoglossum seu lingua canina vt oris fauciúmque ita & cæterarum partium vlcera terget, recentiáque vulnera glutinat, horúmque calorem temperat. Myriophyllum seu millefolium adeò exiccat vt cruenta vulnera protinus glutinet, & ab inflammatione vindicet, seu viride seu siccum, ex aceto oblitum. Salicis tum folia tum flores citra morsum siccant & adstringunt, cruentúmque vulnus glutinant & inflammationem arcent. Vlmi folia & cortex medianus spissandi vim obtinent multóque magis succus è pomis expressus, recentia vulnera celeriter his admotis coëunt atque solidescunt. Verbena siccat & adstringit, glutinandis vulneribus familiaris, vetera quoq; putrescentia vlcera cohibet, sordida ex melle purgat, & cicatrice obducit.

Myo-

Myosotis quæ pilosella adstringit atque siccat, foliorum farina vulnera mirum in modum glutinat.

Anagallis citra morsum siccans, tusa & admota recentibus vulneribus præsertim senum efficaciter medetur. Betonica vulneribus quoque recentibus præsertim capitis accommodatur. Stæbæ quæ & scabiosa, omnibus quoq; vulneribus & maxime pectoris succurrit. Bugula & sanicula recentioribus primum cognitæ inter vulnerarias herbas primas tenere creduntur. Hypericum siccat moderato calore, folia, flores, fructus tunsi glutinandis vulneribus imponuntur. Attractylis in sanandis quoq; vulneribus efficacissima, eadem vlceribus fistulisque diuturnis medetur.

Lumbrici terræ triti & admoti vulnera omnia præcipuéque neruorum glutinare traduntur. Cochleæ pusillæ tritæ iisdē quoq; viribus esse credūtur, quas & ad interiora vlcera præsertim pulmonum vsurpant. Sarcocolla emplastica & subamara citra morsum siccat, & vlcera glutinat. Myrrha, thus, magisque thuris cortex, aloë, mumia, & omnia ferè quæ sanguinem cohibere diximus, glutinandis sunt vulneribus aptissima. Terebinthina resina, atque etiam abietina quæ nobis frequēs est, omnibus medicamentis vulnera glutinantibus vtiliter permiscetur: nec sola aut oui luteo excepta parum conducit. Pix mollis & liquida iisdem quoq; medicamentis adiungitur: & pix sicca atque resina arefacta, sed hæ durioribus corporibus aptiores. Lithargyros auri quòd emplastica sit & ferè omnis qualitatis expers non modò glutinantibus, sed & cæteris quoque emplastris vt communis quædam materia substituitur.

Quum igitur recentis vulneris suppressus iā sanguis fuerit idque citra phlegmones metum, labris propiùs adductis atque iunctis, instillanda aut linamentis inducenda erunt vnguenta carptis linamentis excepta, variè ex iis concinnata simplicibus: hisque superponenda lintea vino rubro tepido imbuta expressaque leniter. Si exiguum est vulnus satis fuerit terebinthina lota adiecto oui luteo & farinæ momento. Efficacissimum quoque est balsamum artificiale ita concinnatum. ℞. vtriusque plantaginis, semperuiui vtriusque, symphyti vtriusque, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, pilosellæ, pentaphylli, absinthij, centaurij minoris, millefolij, cynoglossi, equiseti, attractylidis, hyperici an. m. j. recentibus contusis affunde aquæ vitæ ℥ viij. sinantur macerari diebus quatuor, quinto succus ex his tepefactis exprima-

tur. in quo dissolue olei optimi loti in aqua rosarum stillaticia ℔ ij. coquantur vase duplici dum succi dimidium absumptum sit, ac tum adde terebinthinæ lucidæ ℔ j. percoquantur in reliqui succi consumptionem purè, coletur atque recondatur ampulla vitrea. Potest & oleum tusis herbis cum aqua vitæ pariter affundi atque quatriduo macerari ac deinde coqui & liquor totus exprimi, purúsque excolari vt in eo tandem terebinthina vase duplici percoquatur. Hinc & vnguenta quibusdam adiectis comparari possunt in primis efficacia, vt ℞. balsami prædicti ℔ ß. ceræ albæ, resinæ an. ℥ ij. sarcocollæ ℥ j. thuris, mastiches an. ℥ ß. fiat vnguentum in vase duplici. Rursum quoque validius ita comparabitur ad neruosarum partium conglutinanda vulnera & carne implenda. ℞. lumbricorum terrestrium expurgatorum atque tunsorum ℔. ß. macerentur diebus sex in olei optimi ℔. ß. his deinde feruefactis exprimatur oleum eique adde balsami præscripti ℔. ß, seui arietini mundi ℔. ß. picis nigræ ℥ iij. resinæ ℥ ij. ammoniaci, galbani, opopanacis aceto solutorum & colatorum an. ℥ j. thuris, mastiches an. ℥ ß. coquantur vase duplici in vnguentum, vel etiam si voles in emplastrum.

Ex his quæ ad balsami compositioné protuli, potio quoque perutilis fit ad vulnera, quæ vel in pectoris vel in abdominis caua penetrant cum viscerum offensione, & ad inueterata vlcera præsertim renum atque pulmonum. si amaror metuitur nimius, substractis absinthio & centaurio minore substituantur stœbe seu scabiosa, agrimonium & brassicę cymæ. Tunsæ omnes aut ex his quædam vino aspergantur albo & tenui dum prorsus mersæ madescant, & mellis colati quadrante. Macerentur diebus sex, tepefactis his aut modicè ferue factis vinum exprimatur, dentúrque ieiuno ℥ iiij.

Sarcotica medicamenta. CAP. XV.

Σαρκωτικὸν medicamentũ est quod deficientem carnem in vulnere aut in vlcere cauo progignit, ipsúmq; cauum carne implet. Id quidem proprium est naturæ opus: quodcumque tamen medicamentum vlcus moderatè siccat, eiúsque sordes blandè ac mediocriter citra morsum detergit, quoniam sanguinem qui gignendæ carnis est materia tuetur, & impediméta substrahens vlcus purũ aut quale saltem acceptum est conseruat, sarcoticum dixerunt. Est autem id substantiæ mediocris, moderatè atq; infra ordinem secundum tum calidũ tum siccum, vt acrimoniæ sit expers.

Cali-

Calidius enim aut tenuius carnem colliquat: crassius autem aut frigidius nimium siccat & adstringit.

Herbæ quibus sola sit progignendæ carnis facultas, paucæ admodum sunt, sed quæ recentia vulnera conglutinant, & quæ sordida vlcera leuiter expurgant, eædem quoque carnem gignunt, si modò mitiorum quorundam permistione temperentur.

Fenigręci, orobi & lupini farina, siue sola siue melle & oui luteo & terebinthinę momento excepta, mitissimè carnē generat. Thus peculiari facultate sarcoticum est, & in mediis corporibus carnem gignit: in aliis verò tum sicciori-bus tum humidioribus nonnihil additur his consentaneum.

Manna thuris vulnera quoque caua & vlcera conuenienter explet.

Pix liquida atque etiam sicca mannæ thuris commodè iungitur vt vlcera vulneráque caua impleat. Terebinthina blandè tergendo siccandóque efficit vt vlcerum caua carne impleantur. Sarcocolla quæ præsertim in aqua rosarum stillaticia aut in lacte soluta sit, citra morsum desiccans & vlcera commode detergens, ea quoque facilè carne implet.

Aloë præcipue lota paulum extergit vt ne puris quidem vlceribus sit molesta: hinc ad vlcera carne implenda apprimè vtilis. Myrrha siccans atque detergens, vlceribus carne implendis aptissima.

Si quod igitur vlcus est aut recens vulnus cuius portio quædā sublata sit, vt idcirco nō protinus agglutinari queat, sarcoticis primùm caro gignenda est, deinde vlcus glutinantibus committendum. Sarcotica autem medicamenta tum ex his quæ protuli tum ex agglutinantium, detergentium atque suppurantium temperatione fiunt. Sic quidem tetrapharmacum quod & basilicum appellant, ad gignendum carnē passim extat, & basilicum magnum, & vnguentum aureū, & emplastrum gratia Dei, & de ianua, & emplastrum diuinum. Potest & præscriptum supra balsamum ad vulnera implenda atque glutinanda ita comparari, ℞. balsami præscripti ℔ ß. in quo liquentur vase duplici ceræ albæ, resinæ, ammoniaci, an. ℥ j. galbani, olibani, mastiches, myrrhæ an. ℥ ß. aristolochiæ rotundæ tritæ ʒ ij. fiat vnguentum, aut si voles aucta cera emplastrū. Puluis quoq; in eundē vsum hac forma præscribitur: ℞. sanguinis draconis, boli armenæ an. ℥ ß. mastiches, olibani, sarcocollæ an. ʒ iij. aloes lotæ, aristolochiæ rotundæ, radicis ireos an. ʒ j. ß. fiat

puluis. huic etiam addi conuenienter possunt ambræ g. vj.

Epulotica medicamenta seu cicatricem inducentia.

CAP. XVI.

Πουλωτικὸν medicamentum Græcis est quod impleti iam vlceris summam carnem vehementer siccat & obdurat, & in cicatricem cuti simillimam cogit. Id autem abundè siccum est, vt humorem absumat: est & crassioris materię vt carnem adstringat, contrahat, atque denset. Nullius caloris sed frigoris cuiusdam particeps, omnique morsu destitutum.

Terra armena putrescentia oris vlcera sanat, cæteráque siccat & cicatrice obducit. Terra lemnia eadem quoq;, sed imbecillius efficit. Lythargyros moderatè siccat & adstringit, & vlcera cicatrice obducit. Cerusa siccans quoque & adstringens, excrescentia leniter reprimit, & cicatrice claudit. Malicorium & balaustium astringunt, humida vlcera siccant hisque cicatricem inducunt. Myrrus siccat quoque & adstringit, trita & vlceribus præ nimio humore cicatricẽ non recipientibus auxiliatur: hæmatites lapis siccat adstrictione leui qua tamẽ excrescentia reprimit & obdurat, hæc quidem leniora sunt & lenioribus vlceribus tenerisque corporibus apta. Lapis calaminaris qui cadmia est lapidosa, sępe vstus acetóque extinctus vehementer siccat, excrescẽtia reprimit & cicatrice munit. Cadmia vera siccat & adstringit, sed non sine acrimonia, quam tamen lotione ex aqua rosarum & plantaginis deponit, sicque vtilior ad cicatrices inducendas euadit. Spodium & pompholyx acria quoque existunt, sed lotione mitia adeò redduntur, vt citra morsum excrescentem carnem coërceant & cicatrice obducant. Concerpta etiam linamenta sola tum sicca tum madefacta in styptico rubro vino, aut in quo absinthium, rosa & aluminis pauxillum sit incoctum, inter epulotica meritò sunt habenda.

Scoria ferri, plumbum vstum, stybium quod & antimonium vstum, calx viua, alumen vstum, vitriolum vstum, æris squamma, æs vstum, omnia quidem acria sunt, & verè cathæretica, sed quæ tamen sæpius lota dum omnẽ acrimoniam deposuerint, epulotica redduntur, optima sanè malignis vlceribus cicatrice obducendis in durioribus corporibus: idque modò trita & inspersa, modò excepta cerato ex oleo rosaceo, melyno, myrtino, omphacino, aut mastichino. Ex eorum leuioribus extat vnguentum album, è cerusa, quod

quod & in emplastri formam aptatur : vnguentum rubrum exiccans. In id quoque valentiora sunt, vnguentum diachalciteos, austero vino subactum & myrteo emollitum, vnguentum diapompholygos, & vnguentum quod proprie adstringens appellauimus. Possunt & alia in rem præsentem ita comparari. Calx viua toties in aqua frigida aut in aqua plantaginis lauetur dum omni destituatur acrimonia, & ex oleo rosaceo quantum sensim combibere poterit diu in mortario subigatur in vnguenti formam. Aliud valentius, ℞. plumbi vsti & loti, pompholygis seu tuthiæ lotæ, æris vsti & loti, aluminis quoque vsti & loti an. ℥ j. oleo rosato & aceti momento excepta in mortario diu subigantur in vnguenti speciem. Ex iisdem quoque puluis tenuissimus confici potest, addendo lumbricorum terrestrium arefactorum, sanguinis draconis an. ℥ j ß.

Cùm plumbi crudi lamina tantoperè commendetur non ad simplicia modò verùm etiam ad maligna & cancrosa vlcera tum sananda, tum etiam cicatrice tergenda : cúmq; ad eadem omnia multò præstantiorem crudi plumbi tenuissimum puluerem sim expertus, inspersum malignis vlceribus illa blande citra vllum doloris sensum corrigere, expurgare, & ad cicatricem perducere, eius conficiendi rationem subticere nolui. Plumbũ in laminas quàm tenuissimas ducitur, hæ minutissime conciduntur, aceto quàm acerrimo immerguntur, macerantúrque triduo, permutato quotidie si videtur aceto, postea exemptæ & igni siccatæ citra vstionem, in mortario laboriose teruntur, sic tandem in tenuissimum leuissimúmque puluerem rediguntur, cuius vis est ad ea quæ dixi, & ad multò maiora singularis & eximia.

Cathæretica medicamenta. CAP. XVII.

EXEDENS medicamentum καθαιρετικὸν Græcis appellatum est quod inutilem tum putridã tum excrescentem carnem absumit, & polypos, tubercula, verrucas, callósque detrahit : non quidem vniuersim ac repéte, sed quasi liquefaciens ac sensim tabefaciens citra vllam vicinę carnis corruptionem aut putredinem. Id autem vehementer & iã quarto ordine calidum est atque substantiæ pertenuis, qua se altius in absumendam materiam insinuet. Quod igitur epuloticum medicamentum siccando comprimendóque sine doloris sensu facit, id cathæreticum non sine acrimonia & sensu doloris exedit. hoc genere continentur, testarum, concharum & rerum causticarum vt tithymalorum cinis,

pumex crematus, ſal torrefactus aut melle duplo exceptus, olláque noua exuſtus: alumẽ vſtum, pompholyx, plumbum vſtũ, ſtybij ſeu antimonij cinis, qui peculiariter cancros abſumit. Vitrioli genera, quæ pro chalcanto, chalcitide, miſy & ſory vſurpantur: adhæc ærugo & æris ſquamma, hydrargyrus ſublimatus, & idem præcipitatus, atque cinabrium.

Quum igitur in vlcere aut putredo aut mollis fungoſáque caro tantopere luxuriat, vt neque detergentibus, neque vehementer adſtringentibus eximi tota poſſit, neceſſarius eſt cathæreticorum vſus, quę quicquid ſuperuacuũ eſt ſenſim exedant. Ex his ſimplicibus compoſitiones extant: vnguentum Apoſtolorum, vnguentum ægyptiacum: poſſunt & trochiſci ex calce viua trita & melle excepta confici, qui acriori igne ſiccentur, & trochiſci aſphodelorum hac formula. ℞. ſucci radicis aſphodelorum ℥ iiij. calcis viuæ ℥ ij. æruginis ℥ j. permiſta in trochiſcos concinnentur qui ſole feruente ſiccentur vel igne.

Septica medicamenta. Cap. XVIII.

PVTREFACIENS medicamentum Græcis σηπτικόν, eſt quod tum humorum tum corporis materiam labefactat, & cum fœtore quodam corrumpit. Eſt autem id inſito nobis calori aduerſiſſimum, vt cuius vim atque ſubſtantiã prorſus demolitur. Quod frigidiſſimum & veluti quarto eſt ordine, naturalem certè calorem extinguit, interimitque partem, idque ſenſim ac plerumque ſine ſenſu. Septimum tamen id appellare nõ licet, ſed id ſolùm quod ſumma caloris acrimonia inſitum nobis calorẽ aut diſſipat, aut in igneum conuertit, ſimúlque qualitate maligna humidum primigenium diſſoluit, & omnem partis ſubſtantiam tabefacit atque colliquat & putredinem cum fœtore inducit. Id igitur ſummi eſt caloris in ſubſtantia moderatè craſſa: nam tenuior à noſtro calore euinci facilè diſſipatique poſſet. hoc genere ſunt, auripigmentum ſeu arrhenicum tum purum tum ſublimatum, ſandaracha, chryſocolla, aconitum, dryopteris, pityocampe.

Hæc quidem licet vehementer calida, nec tamen cauſtica ſunt, neque eſcharotica, nec cruſtam in nuda carne gignunt: ſed qualitate prorſus maligna atq; venenata carnis quã attigerint ſubſtantiam corrumpunt & in putredinem cadaueroſam deducunt, quæ multò deterior eſt quàm ex gãgræna. Venenata autem eorum vis ſenſim intrò ſubiens præcordia viſceráque ferit. Quocirca non niſi repreſſa crebra lo-

bra lotione ex ſucco portulacæ, limonum, ſolatri, aut ſemperuiui vlli vlceri adhibenda ſunt, debéntque cerato leni permiſceri, parua copia & in parte quæ à principibus procul abſit. Maiore enim copia nec repreſſa in vlceribus cordi propinquis, vt in mammę cancro, illa præſertim arrhenicum & ſublimatum mulierem diebus ſex ſuſtuliſſe notaui perinde ac ſi id hauſiſſet. Horis circiter tribus ab inſperſo puluere vehementi rigore concuſſa, vomitione mox tentari cœpit, & crebris animi defectionibus corripi, cum pulſu languido, quæ dein ſenſim aucta, oborto extremarum partium frigore, & facie reliquóq; corpore ſupra modũ intumeſcente miſerè illam iugularunt. Periculoſus omninò iſtorum vſus, nec certè ad chirurgiam neceſſarius, cum ſine fructu vllo pernicioſa ſint: nec enim partem quam attigerint vt cauſtica vrunt, nec cruſtam inducunt, ſed quam corruperint ita relinquunt arte excidendam. Quocirca eiuſmodi remedia prorſus exterminanda ſunt, omniáq; vel detergentibus, vel cathæreticis, vel eſcharoticis, vel cauſticis citra perniciem eximẽda abſumendáque ſunt. Aut ſi parum meticuloſus eſt laborans & conſtanti animo, conſtantibúſque viribus ea vel ſectione vel candenti ferro demolienda ſunt, quibus nulla in corpus aliena qualitas inducitur.

Eſcharotica & cauſtica medicamenta. CAP. XIX.

EXVLCERANS medicamentũ, quod Græcis eſt ἐχαρωτικὸν, non modò nudam carnem vt cathæreticum abſumit, ſed & cutẽ ipſam diuellit. Veſicãs id quodammodo efficit, ſed leuius & ignauius, quòd ardoris vi humorẽ proliciat & ſolùm puſtulas excitet. Eſcharoticum multò vehementius vrit vt iam cruſtas inducat, nec tamen infra cutem ſubit. Vtrumque ſummo & quarto eſt calidorum ordine, ſed veſicans in tenui, eſcharoticum in craſſa denſáque ſubſtantia. hoc ordine ſunt, corticis fraxini cinis qui ſaliua dilutus & parti cuiuis impoſitus, cutem vrit ſine puſtula. Sabinæ crematæ cinis verrucas & duriora cutis tubercula exeſt: cinis è cremata vini fæce id ipſum quoque præſtat exiguo humore liquatus. Sapor niger miſtus pari portione ſalis marini triti, impoſitus cutem quoque vrit, ruptáq; cruſtrula ſanies copioſa manat. Nitrum atque etiam eius ſuccedaneum quod eſt ſal petræ exquiſitus, inſtar piſi loco madido inductum, cutem diuellit & vrit inducta cruſtula. Fit autem ſapo niger è calce, ſale, oleo & ſeuo. Sapo autem albus è calce, cinere & ſeuo veruecino.

Καυτικὸν medicamentum est quod non modò summam cutem vt escharoticum, sed & veram quoque soluit atque disrumpit: nonnunquam & in subiectam carnem cauterij instar penetrat, non id quidem sensim colliquans & exedēs, sed repentè exurens, crusta densiore inducta. Id quàm escharoticum vehementius est, feruentissimo calore præditum in crassa terrenáque substantia.

Tria hæc igitur causticum, escharoticum & vesicās, quòd vires in cutem exerant, vno eodémque genere cōtineri par est, & solùm agendi vi distare. Quæ verò non ipsam cutem sed solam nudam carnem afficiunt diuersi plane sunt generis. Quum igitur quauis ex causa cutis aperienda fuerit, nec laborans sectionē vstionémve tolerare potest, inducto caustico medicamento vri rumpíq; debet. In causticorū autem censu præcipua sunt, calx viua, vitriolum vstum, ęs vstum, & quę ex his fit aqua fortis Halchymistica. Ex his quoque lapis fit ruptorius qui sesquihoræ spatio cutē penetrat. ℞. vitrioli vsti ℥. ij. salis armeniaci ℥ j. calcis viuę, cineris è vini fece an. ℥ iij. Tritis atque permistis affunditur lixiuium ficulneum aut tithymallinum, quod subinde colatur dum istorum materia tota ferè dissoluta sit: lixiuium deinde in olla noua aperta coquitur ac feruescit dum crassescat atque lapidescat. In ampullam vitream & obturatam reconditur loco sicco, ne humidioris aëris attactu liquescat.

Cinnabrium, mercurius sublimatus & præcipitatus eius puluis integram cutem nec exulcerent nec diuellunt, neq; in hunc ordinem, sed solùm inter catheretica valentiora haberi possunt.

Ad ambusta. CAP. XX.

SEu igni seu aqua oleóve feruēte ambusta est corporis pars quæpiā, alia inflammationem sedant simúlq; extinguunt empyreuma, aut euocāt, alia pustulas prohibēt & reprimunt dolorémque leuant, alia vlceratas partes aut excoriatas dolentes leniunt & ad sanitatem perducunt.

Primi generis sunt potestate frigida omnia vt aqua, acetum & ex his oxycratum, oui albumen, succus semperuiui, lactucæ, endiuiæ, solani, hyoscyami, plantaginis & portulacæ, & horum aquæ stillatitiæ, terra quæuis obuia, sed maxime Cimolia & quæcunque leuis vt bolus armena commemoratorum succo aquáue destillata aut oxycrato soluta & protinus illita, coriandrum viride, lenticula semicocta, cerusa, alumen aqua solutum cui oui candido, atramentum scri-

ſcriptorium ex aqua, caphura. Atque hæc ab vſtione protinus arripienda & tepida applicanda, quia actu talia anodyna euadunt & empyreuma foras euocant, dein qua valent poteſtate ardorem extinguunt & inflammationem ſedant. Vt enim ignis, ſi propius ipſi pars vſta admoueatur, proprij inuſti mali fit alexiterium, eámque reuocato empyreumate dolore leuat: ſic nonnulla impreſſum partibus ardorem foras calore prolectant, atq; ita ſedata inflammatione ambuſtis medentur, vt ari & porri illita folia pręſenti ſunt ambuſtis remedio. Cæpe cum ſale contuſæ ambuſtæ parti impoſitæ miraculo perſanãt. Oleum quoque ſale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contuſa folia & appoſita idem pręſtant. Radicis etiam aſphodeli decoctæ in oleo ſuccus perniones & ambuſta ſanat.

Frigidorũ vſu quum partis ambuſtæ ardor repreſſus ſtatim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducẽda quæ puſtulas prohibent ſimúlque dolorem leniunt. Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucẽs & cãdidum, dilutum aqua ambuſtis vtiliter allinitur & puſtulas prohibet. Liguſtri, ſaluiæ, myrti ſingulorum crudſa folia cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent, ambuſtis vtiliſſimè imponuntur. Eadem viridia contuſa, & maluæ & papaueris corniculati, admiſta axungia aut cerato efficaciter quoque ambuſtis illinuntur. Mori folia ad ambuſta teruntur ex oleo vel aceto linenda: ſic maluæ folia oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis vtiliter imponuntur. Lactuca cũ ſale illita prodeſt recens ambuſtis: & helxine admota. Hyperici folia cũ ſemine, & althææ cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex oui quoq; candido. Ouum crudum cum ſua teſta tritum & illitum, & virides platani pilullæ cum axungia ſanãt ambuſta. alba & nigra oliua prodeſt & ambuſtis trita & oblita, quòd empyreuma eliciat & puſtulas reprimat. Gummi ſpinæ ægyptiæ ambuſtis quoque prodeſt, quòd dolorem leuet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ouo. Arctium & verbaſcum & ex floribus huius deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis cõmodè imponuntur. Lilij radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus, vulgò appellata, charta conuoluta & ſub cineribus cocta, dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta intra triduum perſanat. Thus quia anodynũ & aſtrin-

gens ambusta pernionésque cum pingui suillo aut anserino subactum percurat. Ruta in olei libra viníque sextario cocta commode fouentur partes quas penetrabile frigus adusserit. Ambusta aquis feruidis si statim ouo occupentur pustulas non sentiunt, admista præsertim hordeacea farina & salis momento. Chrysanthemi flos vtiliter ambustis cum melle imponitur.

At verò pars si iam pustulosa aut excoriata vlceratáve est, quæ leniunt & moderate siccant vsurpāda erunt, qualia metallica vsta & lota, leni & blando liquore excepta. Calx aqua rosarum aut plantaginis lota & rosaceo vnguento subacta, blandum fit pustulosis & vlceratis remedium: efficacius fiet: si viuam eam & illotam cerato liquido exceptam, parti pustulosæ inducas, aut myrrham tritam cum vino rubro adhibeas, aut hyoscyami viridis succum continenter illinas. Magnes quoque crematus & tritus, & hæmatites, & ostreorum cinis commodissimè ambustis insperguntur. Ouis in aqua duratis & putaminibus in pruna exustis, tum lutea ex rosaceo aptè illinuntur. Frumentum tostum in ferro & tritum è vino vlceratis præstantissimo est remedio. Betæ folia in vino cocta & trita vtiliter excoriatis illumine: eiusdē succus rosaceo liquido paulatim instillatus quantum combibere potest, illis quoque remedio est. Folia myrti puluerata aqua rosarum perfusa blandè exiccant & cutim nutriunt. Hordeum tostum, tritum ex oui candido vtiliter illinitur. Ficus cum cera & rosaceo subacta ambustis cicatricem obducit. Cinis sarmentorum vitiis & vinaceorum ambustis cum rosaceo prodest, idem brassicæ radicum cinis & folia decocta, & coriandrum cum lacte muliebri præstant.

Cyclamini radices cū semperuiuo tritæ ambusta sanant, ita vt cicatrix fallat: idem quoque præstat calida admota. plantago, & beta. Gallarum puluis intertrigines & ambusta excoriata inspersus sanat. Cinabaris cum sanguine draconis illitus. Hederæ flores ex cera. Lactis cremor cum hordei combusti cinere. Laridum ad flammam liquatum dum destillet, aqua rosacea exceptum. Oleum ex induratis ouorum vitellis & mortario plumbeo contritis, tandémque in sartagine frixis, vbi crustæ deciderunt pustularum, eruo cum melle aut iride vlcus expurgandum, tandémque sicco linamento.

Ad hæc compositiones paucæ extant, oleum rosaceum, oleum e tartaro, oleum myrtinum, oleum ex ouis, vnguentum

tum populeum, vnguentum rosaceum, albũ rasis, diapomphyligos & διακοδιῶν, emplastrum è cerusa, de minio, diachalciteos & nutritum rosaceo aut aqua plantaginis soluta. Ex tempore verò ex cerusa, oleo myrtino, adipe suillo, spuma argenti & cera optimum ad perniones & ambusta comparabitur vnguentum, vel sic. ℞. mucilaginis seminis cydoniorum & tragacanthæ an. ℥ ß. olei ouorum & nenufaris an. ℥ j. misce in formam vnguenti. Item ℞. ficus aridas quot voles, cum cera eliquata subiguntur in ceratum.

Methodi medendi libri sexti, Finis.

METHODI MEDENDI
LIB. VII.
DE COMPOSITIS MEDICAMENTIS.
PRÆFATIO.

PRÆCLARIS *olim viris qui tum medicinæ tum chirurgiæ vsu & exercitatione celebres euaserunt, præcipuam curam summúmq; studium fuisse comperimus, vt ad difficiles quosque affectus peculiaria sibi remedia quasi thesauros reconderent, vt fœlici operum successu, nominis sui dignitatem & gloriam augerent atque tuerentur. Ea licet vnusquisque domi conficienda curaret, & tanquam arcana haberentur, tempore nihilominus annorúmque numero, aut morte, aut precibus, aut precio, aut commutatione, aut aliis plerisque modis cognita inuulgatáque fuere. Hinc verò alij publicis mortalium commodis potius addicti, sparsas medicamentorum compositiones quæ iam paßim innotuerant, congerendas esse duxerunt, operámque nauarunt vt è celeberrimis authoribus optimas & quamplurimas in libros quosdam medicamentarios referrent. Ita quidem Scribonius Largus & Actuarius & Nicolaus My-*

repſus & Nicolaus Præpoſitus opera ſua concinnarunt. Hoc labore fieri haud potuit quin ex variis authoribus complures non admodum diſsimiles in eundem vſum compoſitiones adducerentur, vt ſyrupi effectus eiuſdem, & pharmaca multa ex aloë, nec pauciora è ſcammonio, aut è colocynthide, aut turpetho, quæ ſola componendi ratione; aut ſimplicium quorundam varietate diſtant, & electaria quoque & emollientia, & detergentia multa, quorum præcipua vis ex ærugine eſt, & quæ aliorum ſimplicium ſola immutatione variant, vt eſt cuiuſque authoris arbitrio conceſſum. Sic igitur multa tandem congeſta fuere, quorum pars maxima ocioſa & ſuperuacua. Conducibilius autem erat in quouis genere optima quæque ſeligere, cæteris vt inutilibus prætermiſsis. Sed & hac remediorum congeſtione affectus complures omni ope deſtituti manent, ad quos nimirum non ſatis accommodata remedia inuenta fuiſſent. Ea ſiquidem multorum hinc inde colligendi cura, empirices quodammodo imitatrix & æmula, nullo delectu nulláque methodo adhibita, nec morbis, nec ſymptomatis, nec eorum cauſis remedia accommodauit, nec eorum genera ex illorum differentiis conſtituit. Neque præterea quid vnaquæque compoſitio aut vtile aut ſuperuacuum, aut gratum, aut inſuaue cõtineret, vſquam expendit, ſed quales ab indoctis plerunq; viris vſurpatæ fuerũt, nullo adhibito iudicio recepit atq; comprobauit. Ex his quoque plurimas nonnulli ſuo quiq; arbitrio inuerterunt atq; deprauarunt: vix vt nunc vlla reſtet pharmacopœis certa componendi ratio, & nondum rata aut ſtabilita ſit ea medicinæ pars quæ in primis eſt ad curandos morbos neceſſaria. Hoc quum multi paſsim reformandum eſſe iudicarent, dedi operam vt compoſitiones quemadmodum & ſuperiore libro ſimplicia arte traderentur: & quæcunque vtiles vſúque faciles exiſtunt, priſtinam formam retinerent: quæ verò diſtortæ recta cenſura in meliorem formam aptarentur, nec quicquam aut ſupereſſet aut deeſſet ad morbos eorúmque cauſas & ſymptomata profliganda neceſſarium. Itaque non

omnes

omnes veterum monumentis tritas compositiones, sed præcipuas duntaxat persequor, nouas plerunque adiicio, vt opus omni medicamentorum genere compleam: plurimas circumcido quæ sub his comprehensæ confusam & indigestam multitudinem reddunt. Inuulgata earum nomina retinui, sed non iisdem vbique aut simplicibus aut ponderibus, quandoquidem vt curandis morbis aptiores essent atque suauiores, quædam in plerisque commutanda fuerunt. Vt tandem pharmacopœorum commoditati quodammodo responderē, in classem vnam syrupos, in alteram pharmaca, in aliam electaria, & reliqua in suam quæque classem digeßi, vnde rursus deprompta facilè poßint in medendi vsum referri.

DE SYRVPIS.

SYRVPVS acidus simplex omnes tum calidos tū frigidos humores præparat, & quodam robore attenuat, eorum putredinem coërcet, bilis ardorem febriúmque æstus & sitim lenit, obstructas vias expedit, alte in omnia penetrat, vrinas sudorésque à purgatione ciet. ℞. aquæ purissimę lib. quatuor, sacchari albi lib. quinquę, coquantur dum expumauerint & dum aquæ dimidium supersit: ac tum affunde aceti vini albi lib. tres. Rursus coquantur in syrupi crassitudinem.

IN SYRVPVM ACIDVM SCHOLIA AVCTORE GVIL. PLANTIO.

SYRVPOS & iulepos multáq; alia tam simplicia quàm composita medicamenta inuenta Arabum esse vel appellatio ipsa barbara manifestò ostendit. Longo tamen antè tempore veteres Græci & ex eadem materia & in eosdē vsus sua habuerunt apozemata: quæ quòd præparandis ad purgationem tum corporibus tum humoribus accommodarentur, propotismata ipsis sunt appellata, quasi purgationibus præuias potiones dicas, quòd recta medendi ratione viam medicamentis purgantibus sternant. Ita Galenus origanum, hyssopum, pulegium, calaminthā in mulsa & oxymelite incoquit ad purgandi corporis præparationem. Et, si ipsi credimus, Archigenes, Antonius Musa, aliique complures prisci medici ex cichorij, anethi, iridis, chelidonij, & similium herbarum succis cum mulsa dulciculas eiusmodi potiones ægrotis conficiebant ad varios hepatis aliarúm-

que partium affectus. Et Dioſcorides radices comáſq; plantarum in aqua decoquit & ferueſactum ius excolat, deindę vel per ſe, vel mulſa & melle dulcoratum exhibet, aut vt recondatur, tam diu decoquit dum ad mellis craſſitudinem peruenerit. Vt hæc tria apozema, ſyrupus, iulepus ſolo conditurę modo inter ſe differāt. In apozemate enim propterea quòd pro re nata ex tempore ferè decernitur in tres quatuórue doſes partiendum, ad condituram ſatis erit ſi ſacchari aut mellis trientem recipiat, vt ſub triplū ſcilicet ſaccharum ſit ad excolatum decoctum aut expurgatum ſuccum. Syrupum verò qui vt aſſeruari diu poſſit perfectiorem coćturam deſiderat, tantundem aut minus aliquanto ſacchari vel mellis obtinere par eſt atque colati decocti aut purificati ſucci. His quia dilutior, penetrabilior & delectabilior iulepus eſt, ſolùm propterea ſacchari ſextantem aut pro ſaccharo conuenientis ſyrupi parem modum recipere abundè fuerit, vt ſubduplus ſacchari modus ſit ad decoctum accommodatum aut aquas ſtillatitias.

His verò omnibus ex decoctis & ſuccis plātarum & fructuum comparatis potionibus mel & ſaccharum adduntur, non ad conſeruationem ſolùm aut guſtus & ſaporis ſuauitatem & gratiam, ſed ob proprias etiam mellis & ſacchari vires quas ipſis impertiunt. Quū enim duo hæc quotidiano propemodùm vſu conſueta nobis ſint & familiaria non vt condimenta ſolùm, ſed etiam vt cibaria, vtraque vtique ratione potiones quibus hæc admiſta fuerint, vires naturales in morbis ſopitas & languentes exuſcitant & erigunt, natiuúmque calorem qui ſolus morbos cōcoquit & mitificat recreant, craſſáque extenuando & viſcoſa extergēdo & obſtructa expediendo purgationes quàm facillimas præſtant. Atq; hę à melle & ſaccharo facultates eiuſmodi potionibus accedunt, ſuas & ipſis ad varios vſus haud paruas vtilitates habentibus, quas ſingulis deſcribēdis auunculus ipſe operis auctor declarabit, eo ſeruato ordine quem & componendi ratio poſtulat, & medendi methodus præſcribit. Nam quum ſimplex prius natura compoſito exiſtat, & recta adhibendorum remediorum ratio alia aliis ordine vſurpandis præponi velit, à ſimplicioribus & iis quæ recta medēdi via præmittuntur orationē exorſus eſt, eandē toto opere in cæteris rationē ſeruaturus, à Syrupo acetoſo ſimplici ducto initio. Nā apozemata & iulepos hoc loco ſilētio præterit, quòd in præſentia de iis medicamentis ſolùm ſermonem inſtituat

quæ

quæ apud pharmacopolas in longum tempus aſſeruantur, & alioqui ſingularum partium morbis cõuenientia apozemata ſuprà ſunt ab auctore tradita. Et quãuis condita quas conſeruas vulgò appellant, & ex herbis & fructibus conditij quidam ſucci ἀποχυλίσματα Græcis dicti ſimpliciores ſint ſyrupis, ob eámque cauſam præponendi videantur, poſt purgationes tamen quia ferè inſtituuntur ad partium robur tuendum aut etiam conciliandum, ideo auctori conſilium fuit in alium locum reiicere, ita ſcilicet medendi flagitante methodo.

Inuenti autem ſunt ſyrupi vt in promptu eſſent quoties his vtendi occaſio incideret: quòd herbæ earúmque radices & fructus quouis tempore ad manum præſto non adſint, & quum ſuppetunt, vrgeat adeò interdum neceſſitas, vt ex his apozemata & iulepos parare non patiatur. Primo autem loco ſyruporum compoſitiones traduntur quæ præparandis ad purgationem humoribus conueniunt: deinde verò quæ partium ſingularum expurgandis reliquiis, quæque tuendo ac conſeruando illarum robori accommodantur. Atque hæc generaliter de ſyrupis. Particulatim verò ſyrupus acetoſus ſimplex nõ è ſolo aceto & ſaccharo (quemadmodum & alij acidi) componendus erat, ſed adiicienda fuit aqua quæ aceti vim & acrimoniam temperaret. Cauendum ne pro aceto albo deſtillatum imponatur, quod acerrimum interiora omnia ferit non parua ſumentis pernicie. Cauendum etiam ne aceti plus adiiciatur, ſiquidem hæc menſura æquabilis viſa eſt. Si quis autem aceti acorem ſuſpectum habeat ne penetrabili ſuo frigore molli carne corpora, quale puerorum & mulierum præcipuéque in ipſis vterum offendat (ὑστεραλγὲς enim acetum eſt Hippocrati) poterit vtendi tempore permiſtione aquę dulcis aut ſtillatitiæ aut etiam conuenientis decocti quàm dilutiſſimum ſyrupũ hunc reddere, aut pro eo oxyſaccharo vti. Syrupus acetoſus compoſitus deſcriptus hîc non eſt ne pharmacopœos inani iactura oneret. Nam addita portione ſyrupi è radicibus compoſitus euadet & in vſus eoſdem aptus. Id quidem auctori conſilium fuit compoſitiones omnium quàm optimas ad ſumma quæque morborum cauſarúmque genera proponere, vt nihil prorſus maneat remediis deſtitutum. At verò inanem & ſuperuacaneam compoſitionum farraginem vndique eorum more corrogare qui incompertis nec comprobatis remediis inconſideratè chartas implent, oneroſum ni-

mis pharmacopœis, studiosis verò indistinctum & confusionis plenum fore existimauit.

FERN. SYRVPVS è succo limonum minùs quidem quàm acetatus extenuat ac penetrat: at bilis feruorem corporisque æstum ac sitim magis restinguit, & ardentium febrium putredinem pestilentiúmque malignitatem magis cohibet: oris præterea ventriculi & cordis principúmque partium robur tuetur, nauseam, vomitionem animi defectionem & syncopen arcet: peculiariter verò renes expurgat, & vrinam ducit. ℞. succi limonum expurgati & colo laneo sponte sua transmissi lib. vij. sacchari albi expurgati lib. v. lentè coquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de limonibus, de acetositate citrij, de granatis acidis, de aurãciis, de omphacio, è succo oxalidis, oxyacãthæ & de ribes: omnes quidem acidi, è succis fiunt qui aut residendo aut colando cariores purioréſque sint redditi, his deinde par sacchari modus aut etiam minus additur sine aquæ permistione, propterea quòd aciditas ea minimè infesta est, sed suauis & cardiaca. Et minus quoq; dilueretur sacchari (quemadmodum in iulepis) si diutius succi conseruari possent. Sunt qui succos præpurgant residendo & insolãdo, aut per spumantia albumina colando, aut etiam leuiter solùm exprimẽdo vt in protropo vino fit: Deinde cum sacharo expurgato, id est ex æquali aqua cocto, dein clarificato, tandemque in iulepum percocto, paulatim admiscentes bacillo versatili agitant dũ comprehendãtur & vna coeãt: aut cum sacchato propè percocto parum coquunt: aut etiam cum primario saccharo (quale Maderanum) eo tantùm vsque coquunt dum colliquefactum saccharum sit & planè dilutum. Atq; eo modo syrupus è limonum & citriorum succo, syrupus acetatus simplex & iulepus rosatus albissimi fiunt: granatorum verò, oxyacanthæ, de ribes, & è rubro aceto vt genuini coloris gratiã retineant, minùs sunt diu ad misturam pistillo conuerberandi. Atque conficiendi hæc ratio in succis quidem fructuum præcipuéque acidis locum habere potest. alij verò vt herbarum & radicum succi maiorem ad syrupos præparationem requirunt, atque bis coquendi sunt, semel per se ad tertiæ ferè partis consumptionem: deinde vbi colando & residendo declarati fuerint, cum optimo saccharo in syrupum percoquendi: alioqui facilè corrumpuntur & situm contrahunt.

SYRV-

SYRVPI qui sequuntur ex acidis quoque succis comparati, superiores vires imitantur: vt syrupus è succo citrij acido, syrupus è granatis acidis, syrupus ex auranciis, syrupus ex omphacio, syrupus è succo oxalidis. Peculiariter tamen syrupus è succo citrij acido febris æstum, putredinem & malignitatem restinguit: syrupus de granatis ventriculum & viscera magis corroborat, vomitiones & animi defectiones sedat: syrupus de auranciis cardiacus magis est & suauis. Syrupus ex omphacio sitim magis compescit: syrupus è succo oxalidis bilem obtundit obstructionésque soluit: syrupus è ribes suauior & adstringentior. Vna eadémque omnium conficiendorum ratio, in succo enim cuiusuis expurgato sacchari aliquantum minus diluitur: hæcque stannato vase excepta igni dantur, sensimque percoquuntur in syrupum. FERNE.

OXYSACCHARVM simplex mistas tum attenuandi tum obtundendi & corroborandi vires sortitur, mystæq; humorum materiæ, hincque ortis febribus erraticis confert. ℞ succi mali punici acidi ℥ viij. aceti ℥ iiij. sacchari albi & puri lib. j. coquantur in syrupi consistentiam.

PLANTIVS.

Oxysaccharum easdē quas syrupus acidus vires obtinet, sed inferiores præter roborandi vim qua præstat: propterea morbis æstiuis & mollioribus corporibus eius quam syrupi acidi tutior vsus est. Ne tanta syruporum varietas frustra asseruetur, auctor rectè ac prudenter oxysaccharum compositum, oxymeli compositum & oxymeli scilliticū compositum prętermittit. Nam quum ex vsu esse putabuntur, medicus illa expeditè componet atque præscribet, oxysacchari ℥ j. & syrupi de radicibus maioris ℥ ij. vel syrupi adiātini ℥ j. ß.

OXYMELI simplex crassos humores valdè extenuat, lentósque detergit, & veteres soluit infarctus, crassa è pectore ducit, asthmati contumacibúsque febribus accommodum. ℞. aquæ purissimæ, mellis optimi an. lib. iiij. coquantur expumando dum aquæ dimidium absumptum sit: ac tum affunde aceti acerrimi lib. ij. rursúmq; expumando percoquantur in iustam consistentiam. Dilutius verò quod fit habet aquæ purissimæ, lib. I. mellis ℥ iij. aceti ℥ j. ß, eáque despumando leuiter coquuntur. FERNE.

Oxymeli scylliticum simplex multò validius crassa attenuat, & ad omnia quæ dixi confert. Id ex aceto fit scyllitico quod melli ex aqua cocto despumatóque affunditur, per-

coquitúrque vt alterum. Vtrunique autem compositum reddetur adiecta dupla portione syropi è radicibus maioris.

PLANTIVS.

Aceti mulsi quod oxymeli vocant, rarior nobis vsus est quàm fuit veteribus, quibus syrupus acetatus nōdum comparatus erat, qui detergendi vi qua mel saccharo pręstat excepta, cætera quæ oxymeli habet minimè inferiora, aliáq; præterea non parui ad febres momenti. Quod autem hodie passim in pharmacopolis asseruatur acetum mulsum, ingratum planè est: siue id nimia eius crassitie ex multa coctione nata accidat, siue etiam acore eius nimio, qui non perinde nostratis mellis atque sacchari permistione hebetescat & obtundatur. Quantavis enim aqua dulci aut decocto accommodato crassum istud oxymeli diluas, nunquam tamen similiter gratum & potabile atque syrupum acidum effeceris. Dilutius verò quod in rem præsentem fit à nonnullis & oxymeli Galeni appellatur, id in omnia penetrantius multo est & iucundius. parua enim coctione quum non crassescat, sed in eo aquę fluxilitas seruetur, quā aceti adiuuat tenuitas, & mellis prætere a spurcitia omnis partim spumæ detractione partim clarificatione detergeatur, tenuissimum propterea simul & lucidissimum euadit, si mel præsertim album & acetum album receperit, & pauco aceti acore gustanti fit minimè molestum: frequētiore tamen eius vsu & pleniore haustu stomachum offendi constat, iis præsertim quibus ventriculi os natura est admodum sensile: vnde eius in febribus, ceu acetosius ceu mellitius pares, parū tutus est vsus. Mel autē probum deligatur quod inter crassissimum & tenuissimum sit mediocre, sapore dulcissimum & acerrimum, simúlque dulcedinis sensuum inferens & vellicatu pungens linguam, colore pallidū aut subrutilum & pellucidum, odoratissimum & recentissimum, quódque sublatum non facilè ob sequacem lentorem abrumpatur, pondere graue, vnde in imo vasis quod sidit supernatante pretiosius, & inter coquendum spumæ parum emittens. Nostris tamen temporibus candidissimum mel & suauissimum veréque aromaticum, liquidissimum maximéque fluxile, albam & duram crustā ducens, ex Lusitania & Gedano Antuerpiā deportari cœpit, quod bonitate Attico & Siculo minimè cedit: verùm id iā institores vt pleraque alia nostrate sępius abluendo & dealbando mentiuntur,

tur, quàm eorum fraudem insuauitate odoris & gustus deprehendes. Huic bonitate & colore proximè accedit mel Narbonense, & hisce etiam regionibus quòd è fauis sponte primum defluit virgineúmque mel vulgò appellatur. Improbius verò mel coctione melius redditur: vsuique despumati semper aptior, nisi stomachum inflaret in eo diutius immorans, æstuosúmque esset & bilem augeret. Mel pueris non tineosis & senibus accommodum, alvum & vrinas mouet, calorémque natiuum suscitat & tuetur, & longam prorogat senectam: Picrocholis verò & iuuenibus, quòd facilè in bilem conuertatur, aduersam.

SYRVPVS è cichorio moderatè refrigerat, viscera omnia leni adstrictione corroborat, detergendo aperiendóque iecoris aliarúmque partium infarctus soluit, bilem eluit & ad purgationem præparat, initiis acutarum ardentiúmque febrium & pestilentium accommodum atque salutare. ℞. totius intubi agrestis, quod cichorium vocant ℥ iiij. radicum oxalidis, graminis & asparagi contusarum an. ℥ ij. lichenis, eupatorij, intubi satiui, quod endiuiam vulgò appellant, seriolæ, cicerbitæ, lactucæ satiuæ & agrestis, adianti albi, adianti nigri, adianti simplicis & saxifragi, lupulorum, cassutæ an. m. j. coquantur omnia in lib. x. aquæ dum ad sex redeant. In expresso iure dissolue sacchari albisis. lib. vj. coquantur in syrupum clarificatum. FERNE.

PLANTIVS.

Quum syrupus è cichorio crebrò in vsum veniat descriptione Nicolai Florentini aut Gulielmi Placentini, & vterque ex confusa quadam simplicium tum calidorum tum frigidorum miscella atque etiam ex rhab. constet, vix vt dici possit in quem præcipuè effectum sit accommodandus: non præter rationem hìc descriptio immutata est, & prorsus ad eos effectus comparata qui titulo rectè enunciantur: ad quos propter radices calidas aliorũ neuter decerni potest. Si fortè acidus desiderabitur, huic syrupi acetosi vel oxysacchari triens permiscebitur: aut si paulò calidior vel magis penetrans velut ad complicatos affectus, syrupi è radicibus tantundem, vel etiam semis affundetur. Rhabarbarum autem si vsquam addendum esset, vtendi tempore potiùs adiiciendum videretur quàm parandi, quòd eius purgãdi vis & coctione & diutina asseruatione vanescat, & ad præparationẽ humorum hic syrupus non ad purgationem comparetur, roborandique vis insit maior in rhabarbaro

quàm quæ præparatorio propotiſmati conueniat. Sed ne vtendi quidem tempore per ſe vtiliter permiſceri poteſt, quia purgandi eius facultas nullas aut certè perexiguas vires ſit habitura, obſtante videlicet nimia ſyrupi craſſitudine. Eadem de cauſa ſyrupus ipſe ad eos effectus ad quos deſcribi ſolet non ita efficax per ſe fuerit, quemadmodum ſi decocto conueniente diluatur & iucundior reddatur. Nullo itaque ægrorum commodo, ſed ſolo diſpendio faciunt qui ſingulis ſyrupi libris ℥ j. rhabarbari incoquunt, eámque interdum menſuram non duplicant modò & triplicant, ſed quadruplicant etiam & ſextuplicant contra omnium codicum fidem, qui pro quaque lib. tantùm ʒ iiij. permiſcendas eſſe iubent. Hallucinantur & qui ſyrupũ hunc è ſolo cichorij ſucco componendum eſſe contendunt, haud diſſimiliter atque ſyrupum è citriorum ſucco: qui in eo licet veritate maximè nitantur, quòd componendis medicamentis multorum ſimplicium inter ſe pugnantium congeriem reiiciẽdam eſſe ducant, ideóque Guliel. Placentini & Nicol. Florentini è cichorio compoſitiones vt diſcrepantes temereq; & citra rationem inſtitutas repudient, non tamen propterea è cichorij ſucco compoſitio in earum locum ſubſtituenda eſt: quum ad eos effectus quos ſyrupus de cichorio præſtare comperitur, rectè præſtitui non poſſit. Siue enim ad purgationem præparanda bilis eſt, iecoríſque & aliarum partium obſtructiones liberandæ, ſiue moderatè refrigerandum & roborandum, vt acutarum peſtilentiúmque febrium initio, quid horum quæſo efficere poſſit eiuſmodi ſuccus, qui diu & vehementer contundendo ægréque exprimendo primùm craſſior redditus, deinde per ſe ad tertiæ partis conſumptionem feruefactus, tandémque ad ſyrupi craſſitudinem cum ſaccharo percoctus, omnis propemodum virtutis ſuæ iacturam vaporando fecerit? tantundem ferè ac ipſum merum ſaccharum. Secus habet in decoctis & ſuccis fructuum præcipuéque acidis qualis citriorum, limonum, granatorum & ſimilium ſuccus eſt. Hi enim integras vires ſuas in ſyrupos conferunt, quum nec preſſu ſubſtantiæ tenuitatem, nec coctura facultatem amittant, quemadmodum ſuprà adnotauimus. Decocta verò quòd multorum ſimplicium vires recipiant & propter aquã tenuiora ſint & fluxiliora, ſimiliter non craſſeſcunt nec vires deperdunt coquendo. vnde & ex his conſtantes ſyrupi præparandis ad purgationẽ corporibus magis conueniunt: qui ve-

qui verò ex aliis ſuccis fiunt, poſt purgationem patente iam & fluxili corpore, rectiùs in eos vſus decernuntur, quos ſingulis deſcribendis auctor commemorat.

SYRVPVS intubi domeſtici bilem obtundit, iecur refrigerat, expurgat atque corroborat, icterum & è iecoris obſtructione ortos morbos perſanat: poſt purgationem vtilis, & concocta iam quodammodo febrium aliorúmve morborum materia. ℞. endiuiæ recentis, ſeriolæ, lichenis, lactucæ, agrimonij, cicerbitæ, hieracij an. m.j.ß, quatuor ſeminum frigidorum maiorum an. ℥ j. ſantali albi & rubri contuſorum, roſarum rubrarum an. ʒ ij. coquantur ex viij. lib. aquæ ad dimidias. Adde colato iuri ſacchari albi lib. iiij. Rurſum pariter coquantur, deſpumentur expurgentúrque, coquendo adde ſucci endiuiæ reſidentia purgati lib. j. Poſtea ſucci granatorum acidorum puri & defecati ℥ iiij. percoquantur in ſyrupum. FERN.

PLANTIVS.

Syrupum hunc endiuiæ tametſi incerti auctoris, componendum tamen atque reſeruandum idcirco putauit, quòd ſumma ratione deſcriptus videretur, atque ita plus efficacitatis habiturus quàm ſi è ſolo endiuiæ ſucco conſtaret vt nonnulli volunt: omnibus iecoris vitiis perſanandis poſt corporis purgationem vtilis, atque bilioſorum morborum reliquiis expurgandis, imprimíſque cutis ſcabiei & prurigini accommodatus.

SYRVPVS bizantinus miſtas vires ſortitus tum iecori tum lieni expediendo expurgandóque comparatus, idque poſt purgationes: ictero & arquato nigro & diuturnarum febrium reliquiis peculiaris. ℞. ſucci intubi ſatiui & apij an. lib. ij. ſucci lupi ſalictarij & bugloſſi an. lib. j. coquendo purgentur dum inclareſcant & cum ſacchari lib. tribus ſyrupus fiat. FERN.

PLANTIVS.

Interpres Meſuæ negat in febribus ante diem ſeptimum ſyrupo bizantino vtendum eſſe, ſed communiter in compoſitis febribus ſtatim initio apparandæ materiæ vſum fore ſyrupi acetoſi ſimplicis cũ feniculi decocto & tertia parte mellis roſati. Poſt purgationem verò, quia hepaticorum & ſplenicorum reliquias validè expurgat curationémque complet, vtiliſſimus futurus eſt ſyrupus hic bizantinus percurandis vtriuſque viſceris morbis ſolutu contumacibus, qualis icterus eſt & arquatus niger, addito præſertim ſyru-

po è radicibus. Compositus prætermissus est quòd simplicis vim peruertat, nimiúmque habeat aceti.

FERNE. SYRVPVS scolopendrij crassam terrenámque melancholiam extenuat, mollit, fluxámque reddit, lienem obstructione liberat, tumentemq; soluit, melancholiæ, quartanis diuturnisque febribus apprimè vtilis. ℞. polypodij è quercu, radicum vtriusque buglossi, corticis radicum capparis, corticum thamarisci singulorum ℥ ij. scolopendrij veri m. iij. lupi salictarij, cassuthæ, capilli veneris, melissophylli singul. m. ij. coquantur in aquæ lib. ix. dum ad quinque redeant. Colato adde sacchari albi lib. iiij. percoquantur in syrupum expurgatum & clarum.

PLANTIVS.

Syrupum scolopendrij rectè & magno vsu compositum huc retulit, quòd nullus apud pharmacopœos extaret veterum descriptione ad terrenæ melancholiæ præparationem accommodatus. Est autem verum scolopendrium asplenum Dioscoridis, & officinarum ceterach.

FERNE. SYRVPVS è radicibus lentam crassámque pituitam terget & extenuat præparátque. Iecoris omniúmque viscerum obstructiones soluit, tumorésque summittit, fœdos virginum colores expurgat, vrinas ciet, febres quæ ægre soluuntur inueteratósque affectus finit. ℞. radicum apij, fęniculi, petroselini, rusci & asparagi an. ℥ iiij. radicum capparis & rubiæ an. ℥ ij. coquantur in lib. x. hydromelitis diluti dum redeāt ad lib. vj. & cum sacchari lib. v. clarus fiat syrupus.

PLANTIVS.

Quum duo tradantur syrupi è radicibus, vnus è duabus petroselini & fęniculi, alter è quinque, priorē consultò prętermisit vt parum efficacem & paratu facilem si res postulet. posteriorem vt efficacem seruandum putauit, cui vt efficacior existeret, & ad plures affectus vtilior, capparis & rubiæ radicem rectè adiecit. Acetum reiecit quòd plerumque sine eo desideretur: quódque si res postulet facile ei syrupi acetosi portio præscribendo admisceri possit, & interdum aliorum quoque permistione temperari.

FERNE. SYRVPVS adiantinus moderato calore omnes æquabiliter humores quacunque corporis sint parte leuiter incidit atque deterget: cuiuis incipienti morbo & cuiuis naturæ, ætati, regioni, atque etiam prægnanti familiaris. ℞. adianti albi m. iij. adianti nigri, adianti simplicis, saxifragi, betonicæ, pimpinellę, asplenij an. m. ij. coquantur ex aquæ lib. viij.

lib.viij. dum ad quinque redeant. In expreſſo ſolue ſacchari albi lib.iiij.mellis optimi expurgati lib.ß.

PLANTIVS.

Syrupi capillorum veneris artificioſa deſcriptio quum nulla extet, his vtiliter hæc inſerta eſt: quæ lectiſſimorum ſimplicium in varios effectus tum ſubſtantia tum temperamento conſpirantium delectu abſoluitur. Vnde præparantium ſyruporum hic omnium maximè eſt à vario & multiplici vſu polychreſtus, ad quarumcunque partium, præcipuè verò thoracis, iecoris, lienis, renum & vteri quoſuis affectus, omni ætate & natura vtilis. Sed & ipſius ea eſt prærogatiua vt aluum in eius vſu aliquandiu perſeueranti ſoluat, & humores non ſolùm præparet, ſed præparatos etiam exigat imprimíſque craſſam pituitam & bilem, quemadmodum recentioribus medicis quibuſdam & nobis ipſis artis tractādis operibus ſæpenumero obſeruatum eſt, quem quidem effectum pariter præſtat quum adiantorum omnium decoctum, tum albi maximè: quamuis contrà Dioſcoridi tradatur aluum ſiſtere. Cæterùm qui vel vuas paſſas vel glycyrrhizam adiantis permiſcent in ſyrupum, ij quamplurimorum affectuum alioqui communem paucorum proprium efficiunt, eiúſque arctant vſum quàm latiſſimè aliàs patētem: ac tenuandi & detergendi vim ipſius iſtorum permiſtione obtundunt. Rectius itaq; ex ſolo adiantorum decocto ſyrupum hunc cōficerent, qui ceu communis materia ipſis aſſeruaretur ad cuiuſcunque generis affectus, deinde quum res poſtularet peculiari decocto ad huius aut illius partis affectus accommodarent: ad thoracis (exempli cauſa) paſſularum aut glycyrrhizæ decocto: ad iecoris, agrimonij aut cichorij: ad lienis, aſpleni aut tamariſci: ad renum, vrinas aut arenulas promouentium. Ita enim decocto conuenienti ſyrupi vis communis parti cuipiam ſimul deſtinatur & augetur, quæ in deſcripto ſyrupo ineſt longè efficaciſſima. *Cronemburgius.*

HAE ſyruporum compoſitiones præparandis ad purgationem humoribus ſunt aptæ. Nunc autem qui ſyrupi partium ſingularum expurgādis reliquiis conferant tradendū. *FERN.*

SYRVPVS è ſtœchade cerebri atque neruorum affectibus frigidis, vt paralyſi, epilepſiæ, conuulſioni, tremori & deſtillationi è capite quouis procumbenti mirè conducit. ℞. florum ſtœchados ℥ iiij. thymi, calamynthes, origani an. ℥ j.ß. ſaluiæ, betonicæ, florum roriſmarini an. ℥ ß, ſemi-

nis rutæ, pæoniæ, feniculi an. ℥ iij. coquantur ex aquæ lib.x.ad dimidias, expressum ius cum sacchari & mellis singul.lib.duabus denuò coquatur in syrupum. Condiatur cinamomi, zinziberis, calami odorati an. ℥ ij. quæ raro linteo illigata in syrupum sint appensa.

PLANTIVS.

Syrupo ex stœchade quòd parum capitalis esset alia quædam non præter rationem adiecit, saluiam, betonicam, rosmarinum, semen rutæ, pœoniæ & feniculi variis cerebri & neruorum affectibus multum profutura. Aliàs non video quamobrem capitis affectibus destinari debeat hic syrupus quum stœchas, quę primas in hac descriptione tenet éstque velut basis syrupi, veterum auctoritate hepatica sit potiùs aut splenica quàm cephalica. Ad viscerum enim omnium obstructiones imprimis commendatur, quas substantia tenui & ignea facilè aperit, simúlq; altera subastringente terrea interiora omnia roborat. Ad condituram autem si calamus aromaticus deerit, substituatur nux moschata, quæ roborandi cerebri vim habet præcipuam.

FERN. SYRVPVS rosarum siccarum calidos cerebri affectus temperat, sitim extinguit, ventriculum roborat, somnum conciliat, tenues defluxiones cohibet. ℞. aquæ simplicis lib.iiij.in qua tepida macera horis xxiiij. rosarum rubrarum arefactarum lib.j. In expresso solue sacchari albi lib.ij. coquatur in syrupi consistentiam.

PLANTIVS.

Aridarum rosarum macerationem secundò & tertiò plerique renouandam esse volunt, quo (vt ipsi arbitrantur) augeatur vis syrupi, vnica tamẽ efficax non minus fuerit. Terna siquidem infusione longè copiosissimam aquam affundi necesse est, veluti pro siccatarum rosarum lib. vna aquæ libras octo, alioqui multiplici maceratione vel exhaurietur, vel valida expressione nimium crassescet: sed & singulari infusione rosarum facultatis non minus combibet quàm pluribus, quemadmodum in sale accidit aqua soluendo. In omni autem alui fluore vtilis est hic syrupus confirmandis corroborandísque partibus, & vlceribus agglutinãdis blandéque detergendis tum per se tum aliis excipiendis facultatis eiusdem.

FERN. SYRVPVS nymphææ capitis ardores, phrenitides, vigiliásque compescit, & somnum conciliat, destillationum asperitates lenit. ℞. florum nymphææ recentium lib. ß. florum

rum violarum ℥ ij. foliorum lactucæ m.ij. ſeminis lactucæ, portulacæ & cucurbitæ an. ℥ ß. coquantur in lib.iiij. aquæ dum tres ſuperſint, expreſſo adde aquæ roſarum ſtillaticiæ lib.ß. ſacchari albi lib.iij. percoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Syrupus nymphææ ſimplex omiſſus eſt vt parum vtilis: compoſitus deſcriptione Franciſci Pedemontani propter ſemina quamplurima, acetum & ſuccum granatorum, prorſus alienus eſt, & ad ea inutilis quæ deſiderantur. Quocirca iurè hic alius deſcriptus eſt perfacilis & vtilis ad ea quæ inſcriptione proponuntur. Alterius autem nymphææ quę flore eſt luteo & radice candida flores ſunt hoc ſyrupo componendo præferendi.

SYRVPVS de papauere eadem confert quæ nymphææ, ac peculiariter moleſtam tuſſim compeſcit & deſtillationes quæ fauces guttúrque exaſperant. ℞. capitum papaueris albi mediocriter maturorum & recentium ℥ viij. capitum papaueris nigri recentium ℥ vj. aquæ cœleſtis ℔.iiij. coquantur ad medias, deinde adiectis ſacchari & penidiorum an. ℥ viij. coquantur in ſyrupi conſiſtentiam. FERN.

PLANTIVS.

In ſyrupo de papauere ſimplici minus inditum eſt capitum papaueris nigri, quòd eius non æquè tutus ſit atque albi vſus. Compoſitus autem ſyrupus e papauere complura habens lenientia prętermiſſus idcirco eſt & ab vſu reiectus, quòd talis re exigente facilè comparari poſſit, addito ſyrupo iuiubino aut violaceo.

DIACODION præterquam quòd ſomnum accerſit, cerebri quoque deſtillationes quocunque irruant arcet, ventriculum firmat, dyſenteriam aliáque alui profluuia ſiſtit. ℞. capita papaueris albi tum magnitudine tum maturitate mediocria xij. num. aquæ cœleſtis ℔ ij. coquantur ad tertias, colato adde ſapæ optimæ ad tertias coctæ ℥ iiij. mellis optimi ℥ ij. Perfectè ſimul coquantur addendo ſub finem roſarum rubrarum, balauſtiorum, acaciæ, rhois ordinarij tritorum an. ʒ ij. ſeminis portulacæ, coralli albi & rubri an. ʒ j. FERN.

PLANTIVS.

Diacodion reiectis quibuſdam ſuperuacuis & inſuauibus in meliorem formam relatum eſt, aptam ſiſtendis deſtillationibus. In eundem vſum Dioſcorides capita papaue-

ris in aqua ad dimidias per se decoquit, dein adiecto melle & hypocistidis succo in eclegmatis consistentiã redigit. Capita autem papaueris neque perquam viridia, neque etiam ariditate exucca esse debent, sed quum viridi adhuc maturitate sonare incipiunt ad compositionem decerpẽda sunt, propterea κώδωνες & κώδιαι Græcis dicuntur, id est strepentia papauerum capitula. Compositio hæc præ nimia crassitie quia insuauior quibusdam esse queat, vsus tempore poterit hordei decocto aut alio quouis accommodato dilui. Quinetiam si vel cõciliandus somnus erit, vel ab acri & tenui fluxione exulcerationis periculum impendebit, ad eam tum inhibendam tum etiam temperandam, recenti seminis papaueris decocto, aut eiusdem cremore è decocto hordei expresso, Diacodij vim augere licebit. Neque metuendum est ne noxa ab his vlla corpori oriatur, licet quarto excessu frigefacere tradantur ab auctoribus: quum tenera papauerum germina nationes pleræque oleorum modò in cibis adhibeant, & expresso è semine oleo vescantur seménque ipsum operibus dulciariis (vt placentis & panibus) ad gustus & saporis gratiam aspergant citra vllam omninò offensam aut somnum grauiorem: quo vtique modo Ægyptij sesamino oleo & sesamo palati gratia vtuntur. Ex qua consuetudine omnia dicta factáque quasi papauere & sesamo sparsa pro eleganti dulcíque oratione dixit Petronius. Nam & papaueris lacryma ceu liquor opium Græcè dictus, & succus è foliis & capitulis expressus meconium Græcis appellatus, non vnica, sed multiplici substantia constant, vna aquea valdè frigida, altera aërea temperata, & tertia calida amara & odorata. Illa in virentibus & teneris, in aridis hæ magis elucent. At verò opium vel potius meconium quod ad nos couehitur adulteratum plane est & occulta quadam vi nobis infensum, ideoque minimè vtendum, quacunque id arte corrigatur. Quum enim opium ex lacte ipso capitũ papaueris syluatici cum maximo labore exiguum conficiatur, meconium verò sine molestia & abundanter ex foliis teratur, facilè institores qui compendium & lucrum quærunt, opium adulterant, aut pro eo meconium ex Apulia aut Hispania comportant.

FERN. SYRVPVS violarum compositus acrem destillationem temperat, raucitaté, tussim grauem, & arteriæ asperitatem, pleuritimque lenit & sitim compescit. ℞. florum violarum recentium ℥ ij. seminis cydoniorum, seminis maluæ

an. ℥

an ℥ j. zizipha, myxaria an. xx. num. decocti cucurbitæ vel ſeminis eius ℔.v. coquantur ad medias & cum ſacchari ℔. ij. ſyrupus fiat.

PLANTIVS.

In compoſito hoc ſyrupo nihil eſt immutatum, quòd arte compoſitus videretur, leniendo, refrigerando humectando ad omnem arteriæ ardorem & aſperitatem vtilis, ſed & ardentem vrinam & nephreticum cruciatum demulcet, viola autem herba & folia cocta maturandi vim habet: ſemen cholagogum eſt ad modum rheibarbarici: habetur & flore medio ſubcroceum quiddam, quo anginæ & puerili epilepſiæ ſuccurri tradunt ſi cum aqua bibatur, viola flos & ex eo vna aut altera infuſione ſimplex ſyrupus comparatus feruidos acréſque humores temperat, lenit atque ſubducit, idcircóque in pleuritide vtilis: atram retorridámque bilem & ab hac fuliginem domat, indéque ſuſcitata ſymptomata capitis dolores, vigilias, inſomnia conſopit, & cordis tedia depellit: Calidiora ſiccioráque medicamenta commodè leniendo frenat, hæ dotes cùm magnæ ſint, ſyrupus ex violarum recentium diluto confectus, meritò inter polychreſtos cenſendus eſt. Hoc è fragrantibus violis, aliquantulum in vmbra, vt decet, ſiccatis, & aqua tepida maceratis expreſſum, cum primario ſaccharo ſi percoquatur in ſyrupum, in annum & eo amplius citra rancorem vllum aut corruptionem aſſeruari poteſt ad commemoratos vſus, ante & poſt corporis purgationem vtendus. Fruſtra autem quidam tum violaceo tum roſaceo ſyrupo conficiendo violarum & roſarum macerationem nonies renouant, quum vna & altera tertiáue aut ad ſummum quarta infuſione, nihilo inefficaciores futuri ſint, quemadmodum conficiendum medicamentorum formula ad pharmacopœos oſtenſuri ſumus. At ſyrupus è glycyrrhiza parum neceſſarius viſus eſt, quòd parum ſit efficax, quódque in ſyrupo de hyſſopo ſit comprehenſus, neque tanta alioquin varietas quicquam conferat, ſed confuſionem potius tyronibus adferat.

SYRVPVS zizyphorum eadem quæ ſyrupus violarum & multò efficaciùs præſtat: vterque morborum initiis aptus. ℞. zizypha lx. num. myxaria xx. num. florum violarum, adianti albi, hordei à cortice liberi, glycyrrhizæ an. ʒ vj. ſeminis maluæ, cydoniorum, ſeminis papaueris albi, melonum & lactucæ, tragacanthæ an. ʒ iij. Semina cydoniorum & maluæ & tragacantha linteo raro illigata cum ceteris co- FERN.

quantur in aquæ ℔ v ad medias, & cum sacchari albi ℔. ij. percoquantur in syrupum.

Syrupus de hyssopo thoracis pulmonúmque vitia tum calida tum frigida leniendo blandè ac leniter expurgat, sputum attenuando detergendóque concoquit faciliúsque reddit: peripneumonię atque pleuritidi inualescenti & inclinanti aptus. ℞. hyssopi arefacti ℥ j. ß. radicum polipodij quercini, feniculi, glycyrrhizæ, seminis carthami an. ℥ j. hordei expurgati, adianti albi an. ℥ ß. passularum purgatarum ℥ j. ß, ficus siccas, palmulas pingues an. x. num. coquantur in aquæ ℔. vj. ad dimidias, expressum cum mellis & sacchari an, ℔. j. sem. percoquatur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de hyssopo descripto eadem permansit, nisi quòd pro radice apij substituta est radix polypodij, & pro radice petroselini semen carthami, quæ multò aptiora sunt & accommodatiora. Substracta sunt quædam lenientia, quæ in syrupo violato & zizyphorum satis habentur, vt huic vis esset paulò detergentior.

FERN. Syrupus de prassio validissimè incidit, tenuat, detergit, expurgátque thoracis pulmonúmque vitia: strenuè confert inueteratis affectibus ex crassa lentáque pituita, vt asthmati, tussi veteri, empyemati: quinetiam peripneumoniæ & pleuritidi iam inclinatæ confert. ℞. prassi albi recentis ℥ ij. glycyrrhizæ, polypodij quercini, radicum apij & feniculi an. ℥ sem. adianti albi, hyssopi, origani, calaminthæ, thymi, stæbes, satureiæ, tussilaginis an. ʒ vj. seminis anisi & bõbacis an. ℥ iij. vuarum passarum expurgatarum ℥ ij. ficus passas pingues x. num. coquantur in ℔. viij. hydromelitis diluti ad dimidias: expressum percoquatur in syrupum cum mellis & sacchari albi an. ℔. ij. condiatur ℥ j. radicis iridis florentinæ tritæ.

PLANTIVS.

Syrupus de prassio veteri descriptione Ioannis Mesuæ ex tanta permistione lenientium, detergẽtium, & incidentium confusus videtur, vt dici vix possit in quos pręcipuè vsus referendus sit: quod & de aliis plerisque qui nulla methodo nulláque ratione ex variis vndique authoribus cõgesti sunt, dici etiam potest. Quocirca cùm propositi iam essent syrupus violarum & zizyphorum pro humectantibus & abundè lenientibus, & syrupus de hyssopo pro moderatè detergente, incidente, & expurgante pectoris vitia, ratione optima hunc

ma hunc de prassio syrupum summè incidentem atque detergentem esse voluit, vt extremis & inueteratis mederetur affectibus: quem tamen quisquis volet superiorum permistione temperabit.

SYRVPVS symphyti tabidorum & vlceratorum pulmonum saniem & pus blandè ac leniter expurgat sine metu erupturi sanguinis, pulmonésque pariter corroborat. ℞. radicum & cymarum symphyti maioris & minoris an. m. iij. rosarum rubrarum, betonicæ, plantaginis, pinpinellæ, polygoni, scabiosæ, tussilaginis an. m. ij. E tusis omnibus recentibus exprimatur succus, coquatur & expumetur ad ℔. iij. addendóque sacchari albi ℔. ij. sem. syrupus fiat. FERN.

PLANTIVS.

Quòd syrupus nullus vsquã extaret aut esset in vsu descriptus ad tabem purulentósq; pulmones, in tanta penuria hic è symphyto vtilis sanè & arte summa præstituendus erat.

SYRVPVS è succo buglossi cor præcipuè corroborat & exhilarat, eiúsque palpitationem & syncopen discutit, melancholicos & maniacos iuuat. ℞. succi buglossi defecati ℔. iij. sacchari albi ℔. ij. Percoquantur in syrupi consistentiam. FERN.

SYRVPVS è suco buglossi domestici & syrupus è succo violarum & syrupus è succo persicorum malorum omnes quidem cardiaci eadem ratione confici solent.

PLANTIVS.

In syrupo buglossi tum syluestris tum domestici & in syrupo è succo violarum aut succo persicorum malorum aut è cortice citrij nihil immutandum fuerat. Cæterùm magna fuit necessitas adiiciendi syrupi melissophylli quòd nullus in vsum veniret qui cordis affectus & pestilentium venenatorúmque morborum iniuriam propulsaret.

SYRVPVS è cortice citrij mali cor etiam quauis ex causa frigida torpescens aut palpitatione affectum excitat & exhilarat, mœstitiámque discutit. ℞. corticum citriorum malorum recentium in aqua maceratorum & præparatorum ℔. j. coquantur in aquæ ℔. vj. dum duæ supersint, & cum ℔. iij. sacchari albi syrupus fiat condiatúrque cum mosci granis sex. FERN.

SYRVPVS melissophylli omnium maximè cordis palpitationi & syncopæ succurit, peculiariter verò pestilentium & venenatorum morborum malignitatem obtundit & arcet. ℞. radicum dictamni, pentaphylli, vetonicæ & doro-

nici romani an. ℥ ß. foliorum melissophylli, stæbes & morsus, florum buglossi vtriusque & rorisinarini an. m. j. seminis oxalidis, citrij mali, feniculi, attractylidis (qui carduus dicitur benedictus) & ocimi an. ʒ iij. coquantur in aquæ ℔. iiij. ad dimidias: expresso adde sacchari albi ℔. iij. succi melissæ, aquæ rosarum an. ℔. ß. Percoquantur in syrupum conditum & santali citrini an. ℥ ß.

SYRVPVS e menta ventriculum moderato calore iuuat lenique adstrictione corroborat, concoctioni opitulatur, nauseam, vomitum, singultum & lienteriam sedat. ℞. succi cydoniorum dulcium, succi cydoniorũ acidodulcium, succi granatorum dulcium, succi granatorum acidorum, succi granatorum acidodulcium an. ℔. j. ß. In his permistis macera horis xxiiij. mẽtæ siccæ ℔. j. ß. rosarum rubrarum ℥ ij. coquantur ad medias: colatis adde sacchari albi ℔. iiij. percoquantur in syrupum conditum ʒ iij. galliæ moschatę linteo raro illigatæ.

PLANTIVS.

In syrupo de menta maiore nihil immutãdum fuit, neque asscribendus erat minor alter, vt qui sub hoc comprehendatur. In syrupo absinthij nihil quoque immutandum.

FERN. SYRVPVS absinthij ventriculi reliquias vel expurgat vel absumit, ex morbo conualescentibus appetentiam viuidúmque colorem reddit: iecur infarctu liberat regiúmque morbum discutit, ac omnia concoctionis instrumenta corroborat. ℞. absinthij romani ℔. ß rosarum rubrarum ℥ ij. spicæ nardi ʒ iij. macerentur horis xxiiii. contusa in vini albi veteris ac odori & in succi cydoniorum an. ℔. ii. ß. coquantur igne lento ac medias & cum sacchari ℔. ii. percoquantur in syrupi crassitudinem.

CYDONIORVM miua appellata ventriculum hepárque roborat, concoctionem iuuat, appetẽtiam excitat, vomitum & lienteriam compescit. ℞. succi cydoniorum defecati ℔. vi. coquatur prunis lentis ad medias sensim expumando, dein affunde vini rubri veteris & optimi ℔. iiii. sacchari albi ℔. iii. & denuò coquantur dum mellis consistentia crassescant, condiantur cinamomi ʒ i ß caryophyllorum & zinziberis an. ℈. ij.

PLANTIVS.

Hæc miua cydoniorum media est inter simplicem & compositam, & vtriusque vires obtinet.

FERN. SYRVPVS myrtinus ventriculum & viscera corroborat,

vetus

vetus alui profluuium, sanguinis omnem eruptionem omnémque cerebri destillationem sistit. ℞. baccarum myrti ℥ ij.ß. santali albi, rhois culinarij, balaustiorum, baccarum oxyacanthæ, rosarum rubrarum an. ℥ j ß. mespylorum lib.ß. contusa omnia coquantur in ℔. viij. aquæ ad tertias: expressio adde succi cydoniorum & granatorum an. ℔. ij. sacchari ℔. v. coquatur vt artis est.

PLANTIVS.

Syrupus myrtinus veterem retinet compositionem. Syrupus autem byzantinus quòd omnium hepaticorum reliquias à purgatione valide expurget curationémque compleat, commode huc referri potest.

SYRVPVS fumariæ è sanguine salsos exustósque humores expurgat, pruritum, scabiem, impetiginem, lepram, omniáque cutis vitia emendat, maligna fistulosáq; vlcera, cancrum & elephantiasim demulcet. ℞. endiuiæ, absinthij romani, lupuli, cassuthæ, scolopendrij veri an. m. j. epithymi ℥ j. ß. coquantur in ℔. iiij. aquæ ad medias, colatis adde succi fumariæ expurgati ℔ j. ß. succi vtriusque buglossi an. ℔. ß. sacchari albi ℔. iiij. coquatur syrupus bona consistentia. FERN.

PLANTIVS.

Quũ multę sint syrupi è fumo terrę descriptiones, nulla sane videtur hac vna conuenientior & vsu facilior ad expurgandam omnem sanguinis impuritatem.

SYRVPVS è succo buglossi vtriusque, è succo violarum, & syrupus melissophylli ad lienem quoque pertinent. FERN.

SYRVPVS è malis odoriferis tetros melancholiæ vapores infringit, pauores, mœrores, furorémque sedat & exhilarat. ℞. succi malorum acidodulcium fragrantium ℔. iiij. succorum violarum, buglossi domestici & syluestris, aquæ corosarum stillaticiæ an. ℔. j. coque simul expuma & cola, deinde adde sacchari albi ℔. vj. percoquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Ridiculum videbatur syrupum è pomis habere tanquam pomarium simplex, nisi & alij ad melancholiam vel atram bilem succi accessissent.

SYRVPVS althææ crassam obstruentémque renum pituitam & lentam purulentámque eorum saniem & arenulas blandè ac clementer expurgat citra manifestum caloré, vrinæ præterea demulcet ardorem. ℞. radicum althææ ℥ ij. FERN.

cicerum rubrorum ℥ j. radicum graminis & aſparagi, glycyrrhizæ mundatæ, vuarum paſſarum expurgatarum an. ℥ ſem. cymarum althææ, maluæ, helxines, pinpinellæ, plantaginis, adianti vtriuſque an. m. j. quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorum an. ʒ iij. coquantur ex aquæ ℔. vj. dum quatuor ſuperſint, cum ſacchari albi ℔. iiij. percoquatur ſyrupus.

PLANTIVS.

Syrupus althææ cùm nuſquam deſcriptus haberetur, frequens tamen eius eſſet vſus ex cuiuſque arbitrio, non aliter potuit nec vtiliùs ad eos qui propoſiti ſunt affectus componi.

FERNE. SYRVPVS raphani renes & veſicam validius expurgat, calculos comminuit, arenulas exturbat, ſuppreſſam vrinam deducit. ℞. radicum raphani domeſtici & ſylueſtris an. ℥ j. radicum ſaxifragi, ruſci, leuiſtici, eryngij, anonis, petroſelini & feniculi an. ℥ ſem. foliorum betonicæ, pimpinellæ, pulegij, cymarum vrticæ, naſturtij, crithmi, callitrichi an. m. j. fructus halicacabi, zizypha an. xx. num. ſeminis ocimi, bardanæ, petroſelini macedonici, ſeſelios, carui, dauci, lithoſpermi, corticum radicis lauri an. ʒ ij. vuarum paſſarum expurgatarum, glycyrrhizæ an. ʒ vj. coquantur quo decet ordiue in aquæ ℔. x. dum ſex ſuperſint, è quibus cum ſacchari ℔. iiij. & mellis expumati ℔. ij. ſyrupus fiat clarus & conditus ℥ j. cinamomi & ℥ ſem. nucis moſchatæ.

PLANTIVS.

Quòd ſyrupus nullus deſcriptus inueniatur ad renum calculos & arenulas exturbandas, magno certè vſu hic è raphano ſubſtituendus erat, qui aptè & conuenienter ex iis componitur, quibus ſumma vis eſt comminuendi calculos, aliis quibuſdam interiectis lenientibus atque detergentibus.

FERNE. SYRVPVS artemiſiæ ſuppreſſos aut parcius fluentes menſes potenter mouet, quod ſyrupus adiantinus & hyſſopi moderatiùs efficiunt, vteri ſtrangulatus & ſubuerſiones ſedat. ℞. artemiſiæ m. ij. radicum iridis, helenij, rubiæ, pæonię, libiſtici, feniculi an. ℥ ſem. pulegij, origani calaminthes, nepitæ, meliſſophylli, ſabinæ, ſampſuchi, hyſſopi, praſſij, chamædryos, chamæpityos, hyperici, parthenij, betonicæ an. m. j. ſeminis aniſi, petroſelini, feniculi, ocimi, dauci, rutę, nigellę an. ʒ iij. Contuſa macerētur horis xxiiij. in hydromelitis ℔. viij. coquantur ad ℔. v. & cum ſacchari ℔. v. percoquātur iu ſyrupū conditū cinamomi ℥ j. & ſpicæ ʒ iij.

PLAN-

PLANTIVS.

In syrupo ex artemisia quòd multa continerentur vterinis affectibus parum apta & inconsiderate confusa, nō paucà quæ aut non suppetunt nobis, aut quorum vis coquendo exolescit, ea vt superuacua aut incommoda author subdtraxit, iis solùm derelictis quæ præcipua sunt & optima.

PVRGANTES COMPOSITIONES.

MEDICAMENTA quæ ad purgandos humores comparantur, tametsi in formas aptantur varias, in vnum tamen locum omnia referre expedit, ita quidem ordine à mitioribus instituto. FERN.

ELECTARIVM è prunis summè leniens, obduratam aluum molliens, varios humores blande ac leniter expurgans, per vehementes cœli æstus, in febrium ardore, in siti, omni ætati vtilis.

℞.radicum althææ, polypodij è quercu, passarum expurgatarum an. ℥ ij,

glycyrrhizæ mundatæ, seminis cnici an. ʒ j,

maluæ, violæ, helxines, mercurialis an. m. ij,

coquantur in lib. x. aquæ dum ad sex redeant: in colati dimidio percoquantur

pruna dulcia, zizypha, mixaria an. xx. num. ficus passę pingues x. num.

deinde pulpa cribo transmittatur, in altero colati dimidio bulliant foliorum sennæ mundatorum ℔. j. sem. expressúmque hoc pulpæ permisceatur cum sacchari & mellis exspumati an. ℔. sem. rursum coquantur ad electarij consistentiam, sub finem inspergendo cinamomi tenuissimè triti ℥ j. zinziberis ʒ iij. dosis ℥ j. Tota compositio est ℔. iij. doses autem sunt circiter xxviij. aut xxx.

ELECTARIVM è prunis solidum eadem præstans.

℞.pruna dulcia num. x.

maluæ, violæ, mercurialis, helxines an. m. j,

polypodij è quercu, seminis carthami, radicis althææ, passarum purgatarum, glycyrrhizæ an. ℥ sem.

foliorum sennæ mundatorum ℥ x.

coquantur ex aquæ ℔. v. dū duæ supersint, deinde torculari expressis adde sacchari rubri ℔. j. sem. coquantur rur-

sum igne lento in electarij solidi consistentiam, asperso sub finem puluere electarij aromatici rosati maioris ad ʒ iij.
concinnentur tabellæ pondere ℥ ß. Tota compositio est ℥ circiter xx. doses circiter xxx.
Vtrumque compositum fiet atque validius è locis distantioribus omnes humores, præsertim verò bilem vtramque expurgabit hoc modo,
℞. electarij è prunis simplicis recentis & adhuc calentis ℔. j. in quo dissolue diadacrydij ʒ iij,
Dosis à ʒ iij. ad ℥ ß. In ℔. j. compositionis doses sunt circiter xxxij.

PLANTII *scholia in purgantes compositiones.*

Vt syrupi, ita & purgantium medicamentorum compositiones vndique arte nulla depromptæ sunt, & in medicamentarios codices relatæ, vt idcirco duas tréue aut plures deprehendere liceat effectibus planè cõsimiles, nec aptè ad curandos affectus accommodatas. Quò fit vt non abs re author purgantiũ cõpositiones multũ immutauerit, vt ad singula conueniens quiddã & vtile proferret. Quantum autem posteriores istæ à primis nomina sortitæ, à vetustioribus distent, quantúmque propositis affectibus magis conueniant, vnusquisque simplicium viribus æstimatis facilè intelliget. Diaprunαν tum simplex tum cõpositum à Nicolao descriptum cùm maximè refrigerare debeat & febribus conuenire, aromata plurima continet calidissima, quæ etiam in composito scammonij acrimoniam exasperant.

FERN. CATHOLICVM simplex omnes æquabiliter humores blandè ac leniter è quauis corporis particula deducit & expurgat, siue cum febre siue sine febre, nec pueris, nec senibus, nec prægnantibus infensum.
℞. radicum helenij, buglossi, cichorij, althææ, polypodij quercini, seminis cnici contusorum an. ℥ ij,
stœchados, hyssopi, melissophylli, eupatorij veri, asplenij, betonicæ, artemisiæ an. m. ij,
vuarum passarum expurgatarum ℥ iij,
quatuor seminum frigidorum maiorum, seminis anisi, glycyrrhizæ an. ʒ iij,
coquantur omnia ex arte in ℔. x. hydromelitis dum vij. supersint. In colato iure macera horis xij. foliorum sennæ mundatorum ℔. j. ß,
agarici albi ℔. ß, zinziberis ℥ j. aliquantum bulliant & in expresso liquore dissolue pulpæ

myxa-

myxariorum ℔.ß,

foliorum sennæ mundatorum tenuissimè tritorum ℥ iiij,

syrupi infusionis rosarum pallidarum ℔.j.

mellis optimi expumati ℔. ij. percoquantur igne lento in mellis temperaturam, inspergendo sub finem rheibarbari electi & cinamomi electi an. ℥ j,

santali citrini ʒ ß,

nucis moschatæ ʒ ij, Dosis est ℥ j, Tota compositio existit ℔.iiij. Doses sunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Catholicum hoc verè dici potest, quòd medicamenta omnes humores purgantia & partibus singulis interioribus præsertim familiaria contineat. Blandè autem atque clementer purgans, ab extremis summisque partibus nihil aut minimum detrahit: catholicum verò maius id validè & efficaciter præstat, cuius compositio ex omni pharmacorum genere constat, quæ tum e propinquis tum è distantioribus sedibus trahunt, aptè confusis atque repressis. In catholico autem veteri male coquitur rheumbarbarum & cassia, quæ cum thamarindis acescit, ac totam ferè compositionem corrumpit.

CATHOLICVM maius omnes quoque humores promiscuè trahit, idque validius non è vicinis tantùm, sed & è distantioribus sedibus citra corporis perturbationem aut virium iacturam. FERN.

℞. quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis papaueris albi an. ʒ j,

tragacanthæ ʒ iij,

rosarum rubrarum, santali citrini, cinamomi an. ʒ ij,

zinziberis ʒ j,

rheibarbari selecti, diadacrydij an. ℥ ß,

agarici, turpethi an. ʒ vj,

sacchari albi soluti in aqua rosarum in qua ℥ ij, foliorum sennæ incoctæ sint ℔.j.

concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij. Dosis tabella vna. Tota compositio est ℔.j.ß. Doses autem circiter quinquaginta.

SYRVPVS infusionis rosarum pallidarum, tenuem bilem serosósque humores è primis visceribus nullo labore detrahit, morbis leuioribus, pueris, senibus & imbecillis aptus.

℞. aquæ infusionis rosarum pallidarum ℔.v,

sacchari expurgati ℔.iiij. coquantur igne lento in syru-

pi temperationem, maccrantur autem rosarum pallidarum recentium ℔.duæ in aquæ tepidæ ℔.vj.horis xij.operculato vase: rosæ deinde eximuntur exprimuntúrque, his recentes aliæ similiter substituuntur, hisque abiectis aliæ tertiò,quartò,octauò etiam atque nonò,dum facultatis plurimùm liquor ebiberit,in quo saccharum soluetur, neq, profectò ex contusis rosis, neque ex earum succo perinde efficax syrupus fuerit. E persicorum floribus aqua,vt dixi,maceratis syrupus quoque fit,qui similiter bilem aquásque ducit & vermes enecat.

PLANTIVS.

Syrupus rosarum pallidarum,electarium è succo rosarum & diacydoniων veterem componendi rationem retinent, non admodum manifesta mutatione. At in electario diacarthami, quòd mannæ granatæ, mellis rosati & sacchari geminati adiectio compositionis rationem solidam peruerteret,hîc rectè est suppressa.

FERN. ELECTARIVM è succo rosarum bilem ac tenues aquosósque humores validè & è distantioribus locis prolicit: his vtile ac tutum qui articulari morbo laborant, nec admodum vehementi febre iactantur.

℞.succi rosarum siccarum recentium,sacchari albi an.℔.j.sem.coquantur in electarium solidum igne lento.

Insperge sub finem trium santallorum, mastiches, cinamomi exquisitè tritorum an.ʒ ij,

diadacrydij ℥ j.sem.

caphuræ ℈ sem.concinnentur tabellæ ponderis ʒ ij.sem. Dosis tabella vna. Tota compositio est ℥ xxij.doses autem sunt circiter septuaginta.

DIACYDONIωN eadem quæ electarium è succo rosarum aliquantò moderatius atque facilius efficit.

℞. pulpæ cydoniorum expurgatæ, coctæ & cribro transmissæ ℔.j.sem.

succi cydoniorum ℔.sem.

sacchari albiss.℔.ij.

coquantur in mellis crassitiem, inspergendo sub finem cinamomi triti ℥ j,

zinziberis,maceris,caryophyllorum an.ʒ ij,

diadacrydij ℥ ij. Dosis à ʒ iij.ad ℥ sem.Tota compositio est ℔.iiij.doses autem circiter nonaginta.

ELECTARIVM diacnicu pituitam serosósque humores, atque etiam bilem è distantissimis euocat atque ducit: pecu-lia-

culiariter capitis, neruorum articulorúmque doloribus benefacit.

℞. pulueris electarij diatragacanthi frigidi, medullæ seminis cnici, hermodactylorum an. ℥ sem.
rosarum rubrarum, succi glycyrrhizæ, cinamomi an. ʒ ij.
turpethi ℥ j,
diadacrydij ℥ sem.
sacchari albi aqua rosarum soluti ℔. j.
concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij. sem. Dosis tabella vna.

DIAPHOENICON bilem crudámque pituitam atque etiam lentam clementer expurgat, compositis ac etiam diuturnis febribus & morbis ex cruditate ortis, & colico flatulentóque dolori aptum.

℞. pulpæ palmularum mundatarum ex hydromelite coctæ & cribro cretæ, penidiorum recentium an. ℔. sem.
amygdalarum expurgatarum ℥ iij. sem. Contusis & permistis omnibus adde mellis expumati ℔. ij,
Paulùm coquantur ac deinde insperge zinziberis, piperis, maceris, cinamomi, foliorum rutæ siccorum, seminis feniculi & dauci an. ʒ ij,
turpethi tenuissimè triti ℥ iiij,
diadacrydij ℥ j. sem. Dosis est à ʒ iij. ad ℥ sem. Tota compositio est ferè ℔. iiij. doses autem insunt centum & circiter triginta.

PLANTIVS.

In diaphœnico palmulæ hic rectè macerantur & coquũtur in hydromelite, quòd vetus infusio quæ triduo in aceto fieri præcipiebatur, horrendum saporem præ se ferat. Substracta quoque sunt nonnulla vt leuistici semen, pinei nuclei, galanga, xyloaloë, quòd nimium multa inessent facultatis eiusdem, auctáque est palmularum, penidiorum & aliorum mitiorum quantitas, vt inde compositio tota vsu suauior & facilior existat.

BENEDICTA crassos pituitosósque humores atque etiam serosos à parte euocat, calculi materiam reuellit, ipsósque calculos exturbat & nephriticum dolorem lenit, frigidæ naturæ frigidóque cœlo apta. FERN.

℞. turpethi ʒ x,
diadacrydij, hermodactylorum, rosarum rubrarum an. ʒ v,

caryophyllorum, zinziberis, saxifragi, seminis apij, salis gemmei, galangæ, maceris, carui, feniculi, acinorum asparagi & rusci, seminis milij solis, quatuor seminum frigidorum maiorum, glycyrrhizæ an. ʒ j,
mellis optimi expumati lib. j. ß. conficiantur ex arte
Dosis à ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compositio est fere ℔. ij. doses autem insunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Ex benedicta quòd multò calidior videretur, nec vsu facilis nec propter febrem tuta, optima ratione author substraxit spicam nardi, macropiper, cardamomum & crocum, atque pro his substituit quatuor semina frigida maiora, & glycyrrhizam.

FERN. CONFECTIO Hamech bilem atram ac retorridam salsámque pituitam detrahit, maniæ, psoræ, lepræ, impetiginis, cancri & elephantiasis peculiare subsidium.
℞. corticis myrobalanorum citrearum ℥ ij,
cepularum & nigrarum violarum, colocynthidis, polypodij quercini an. ℥ j. ß,
absinthij, thymi an. ℥ ß,
anisi, feniculi, rosarum rubrarum an ʒ iij.
Tusa omnia macerentur in seri lactis ℔. ij. deinde coquantur ad ℔. j. fricentur manibus & exprimantur.
Colatis adde succi fumariæ, pulpæ prunorum & vuarum passarum an ℔ ß,
sacchari albi, mellis expumati an. ℔. j.
coquantur ad mellis crassitiem, inspergendo sub finem agarici, sennæ tritorum an. ℥ ij,
rheibarbari triti ℥ j. ß,
epithymi ℥ j,
diadacrydij ʒ vj,
cinamomi ʒ ß,
zinziberis ʒ ß,
seminis fumariæ & anisi, spicæ nardi an. ʒ j, dosis à iij. ad ℥ ß. Tota compositio est ℔. iij. & ℥ viij. doses verò insunt circiter octoginta.

PLANTIVS.

In confectione Hamech frustrà myrobalani geminantur in decocto primùm, deinde rursum triti impositi. Rheibarbari cocti vis perit, cassia & manna cum thamarindis coctæ corrumpuntur, scammonii cocti vis exolescit nec facile aliis permiscetur. Quocirca aptior multò atque vtilior

& vsu

& vsu facilior est ea confectio quã hîc nobis author expressit. Hæ compositiones omnium optimæ sunt ac tutissimæ, quòd in iis turpethi & scammonij acrimonia atque feruor pulchrè retundatur permistione vel pulpæ prunorum atq; vuarum passarum, vel hermodactylis & amygdalis, vel rosis earúmque succo vel myrobalanis. Aliæ quædam extant non æquè tutæ vt electarium indum, vtrunque electarium elechof, electarium de psyllio & diaturbith, in quibus scammonij & validiorum acrimonia minimè retunditur: imò potiùs calidorum societate exacuitur. Adde quòd nihil ea contineant aut præstare possint quod non alia hîc descripta fœliciter efficiant. Quocirca ad omnium affectuum causas summouendas satis ea possunt conducere.

HIERA simplex bilem pituitámque ventriculo, intestinis, hypochondriis & mesenterij venis impactam expurgans, validéque infarctu liberans, morbis omnibus ex cruditate & ex venarum obstructione genitis blandè succurrit. FERN.

℞. cinamomi, maceris, asari, spicæ nardi, croci, mastiches, an. ʒ vj.

aloës non lotæ ʒ centum siue ℔ j. & ℥ ß, mellis optimi expumati ℔ iiij.

Conficiantur vt artis est. Datur puluis solus à ʒ ij. ad ʒ iij. melle verò exceptus ab ℥ j. ad ℥ j. ß.

HIERA diacolocynthidos quæ vna vice fuerit omnium à veteribus descriptarum, crassos lentósque humores præcipuè verò bilem atram & aquas citrinas tutò ac clementer expurgans: eximiè confert paralysi, tremori, conuulsioni, arthritidi, inueteratísque neruorum affectibus atque etiam hydropi, deinde melancholiæ, maniæ, epilepsiæ, psoræ, lepræ, maligno vlceri, cancro & elephantiasi, qui affectus leniora aspernantur pharmaca.

℞. stœchados, marrubij, chamædryos, hyperici, scillæ assatæ, polij, calamynthes montanæ, cinamomi, spicæ nardi, epithymi, polypodij quercini aridi, quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum an. ʒ j. ß.

pulpæ colocynthidis, scammonij, ellebori nigri præparatorum an. ʒ ij.

euphorbij præparati, aloës, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, sagapeni, castorij an. ʒ j.

mellis cocti in succo cydoniorum & expumati ℔ j. conficiantur ex arte dantur ʒ iij.

Colocynthis, scammonium, elleborus niger & euphor-

bium trita fricentur cum oleo amygdalarum dulcium, ac deinde macerentur biduum in mucilagine tragacanthæ & gummæ arabici deprompta ex aqua rosarum dum mucilaginem totam ebiberint.

PLANTIVS.

Hieræ simplicis vetus compositio permansit, neq; quicquam mutandum fuit præter xylobalsamum, quod minimè suppetit nobis. Compositiones multæ ex validioribus constant pharmacis, aliæ quidem ex scammonio vt electarium è prunis, diacydoniων,& electarium è succo rosarum: aliæ præterea turpethum habent vt diaphœnicων, aliæ cum his hermodactylos vt diacnicu & benedicta, aliæ colocynthidem vt confectio hamech: aliæ insuper elleborum nigrum & euphorbium, vt hiera diacolocynthidos, quę quorundam affectuum sed admodum rarò peculiaris est. Ex quo intelligi potest nullum simplex medicamentum purgans in vsum venire, à quo non aliqua extet compositio, vt idcirco non aliæ plures videantur expetendæ.

FERN. HYDRAGOGVM minus hydropicorum aquas clementer & citra offensionem deducens, pueris, senibus, imbecillis atque prægnanti tutum, siue febris vlla sit, siue nulla.

℞. succi rosarum pallidarum ℔ ß,
sacchari albi, mellis optimi an. ℥ xv.
coquantur dum expumauerint & crassescant, ac tum adde succi radicis ebuli ℔ j.
prassij sicci, seminis feniculi tritorum an. ʒ ij. acinorum ebuli & sambuci an. ℥ ij. cinamomi ʒ vj.
maceris, galangæ an. ʒ iij. igne lento percoquantur in mellis crassitiem, datur ℥ ß ex sero lactis aut ex decocto hordei aut vuarum passarum. Efficacius reddetur a diecta elaterij ℥ ß. aut radicis cucumeris agrestis arefactæ ac tritæ ʒ vj. aut succi radicis iridis nostratis ℔ ß.

HYDRAGOGVM maius ex laureola, aquas potenter detrahens.

℞. seri lactis ℔ ij.
sacchari albi, carnis cydoniorum ex aceto coctorum an. ℥ x. mannæ calabrinæ ℥ v.
coquantur igne lento in mellis crassitiem: sub finem adjice foliorum laureolæ præparatorum ex aceto & oleo amygdalarum dulcium ℥ ij. Datur ℥ ß.

Præparandi ratio hæc est: foliorum laureolæ ℥ ij. macera horis xxiiij. in aceto mali punici vel portulacæ: modicè coquan-

coquantur, exprimantur, ſiccentur atque terantur, deinde affunde aquæ roſarum ℔ ſem.

olei amygdalarum dulcium ℥ j. ß. bulliant rurſum dum abſumpta ſit aqua,& puluis ſuperſtiti oleo mixtus in compoſitionem addendus.

PLANTIVS.

Ne quid vllo modo deeſſet, his poſtremo loco compoſitiones adiecit ad detrahendas hydropicorum aquas, has tametſi valentiora pharmaca præſertim ſcammonium & euphorbium expurgent, peculiares tamen compoſitiones ex his conſtare voluit, quibus ad aquas vis propria & familiaris eſt. Vna mitior eſt, altera vehementior ex laureolæ foliis, quæ nondum in compoſitionem vllam relata fuerant. Quàm appoſitè autem eiuſmodi compoſitiones ad aquas detrahendas inſtitutæ ſint, quiuis è ſimplicium permiſtione coniiciet.

VNGVENTVM è lathyride aluum mollit ac ſubducit, & potenter hydropicorum aquas detrahens, diſtentum abdomen remittit. Eas autem infernè & ab aluo ducit, ſi vmbilicus, imus venter, inguina, femoráque oblinantur: ſupernè verò atque vomitione, ſi ventriculus attingatur. FERN.

℞. ſucci lathyridis ℔ ſem.
ſucci eſulæ ℥ iiij.
In quibus diſſolue radicis cyclamini ℥ ij.
ſcammonij ℥ ß,
granorum ricini & lathyridis expurgatorum an. ℥ j. ſem.
ſeminum feniculi, rutæ & anethi, baccarum lauri an. ℥ j.
Trita omnia macerentur in ſuccis diem vnum.

Poſtea axungiæ ℥ viij.& ceræ ℥ iiij. liquefiant, in híſque ſenſim omnia diſſoluantur, & igne non acri coquantur, dum totus abſumptus ſit humor,& omnia in vnguenti temperaturam coëant.

Si eadem materia ex olei ℥ xv. coquatur ad totius liquoris conſumptionem, expreſſum oleum eaſdem quoque vires nanciſcetur.

Vnguento præterea ſi vel gummi ammoniacum, vel cera concorporetur in emplaſtri conſiſtentiam, aquas quoque id impoſitum ſed ignauius promouebit.

ELECTARIVM diaſaru omnis generis humores circum ventriculum & præcordia exuperantes vomitione ducit, non continuato ſed ex interuallis facto impetu: ſeni atque prægnanti tutum ac facile.

℞. syrupi mentæ & violarum an. ℥ viij. coquantur in mellis crassitiem.

Sub finem subducto igne insperge radicis peponis arefactæ, seminum raphani & vrticæ maceratorum in aqua rosarum & arefactorum & tritorum an. ℥ j,

radicis asari contritæ & cretæ ℥ ij,

cinamomi, seminis feniculi an. ʒ iij. confice in electarium liquidum.

Dantur ʒ iij. ex aqua hordei vel ex mulsa vel ex sero lactis.

PLANTIVS.

Magnas rei medicæ suppetias tulisse author videtur his postremis compositionibus, & ea præsertim quæ ad ciendam vomitionem destinatur: quòd nulla vsquam extaret, qua tutò nobis liceret humores sursum purgare, cùm sit tamen ea vacuatio ad multorum morborum curationem in primis necessaria.

FERN. QVA ratione electaria tum liquida tum solida, eadem & nunc pilullas ad omne tum morborum tum causarum genus accommodemus.

PILVLAE è hiera simplici fiunt è ʒ j. pulueris cum melle rosato subacti.

PILVLAE stomachicæ quæ cibo præmissæ ventriculum expurgant, concoctionem iuuant, cibum deducunt, aluúmque blandè exonerant.

℞. aloës ℥ vj,

mastiches, rosarum rubrarum an ʒ ij. cum syrupo rosato vel absinthij cogantur in massam.

PLANTIVS.

Pilullarum stomachicarum cùm sex descriptiones existant, omnes hac vna dempta stomacho sunt aduersissimæ, nec cibo præmitti possunt, quòd vel scammonium vel turpethum contineant, quibus corpus vniuersum præcipuéque ventriculus conturbatur.

FERN. PILVLLAE ruffi quæ & communes appellantur, crebro vsu concoctionem iuuant, nec cibum corrumpi sinunt, humores atque corpus à putredine vindicant, qua ratione aduersus pestiferæ luis contagia mirificè prosunt.

℞. aloës optimæ ℥ ij,

myrrhæ electæ, croci synceri an. ℥ j. excipiantur vino aromatico.

PLANTIVS.

A pilullis quæ ex sola constant aloë compositiones sensim de-

ſim deducens ac veluti coagmentans, alias iis deinde ſubiecit quę ex aloë & rheobarbaro, mox ex aloë & agarico componuntur: poſtea quæ ex agarico, aloë & rheobarbaro, ab iis alias ex aloë, agarico, & rheobarbaro & ſenna: quibus demum pilullas ſine quibus ſubiunxit, in quibus præter ea quatuor, ſcammonij vis atque infuſio magis quàm ſubſtantia continetur, ex his autem myrobalanorum portionem ſubſtraxit, quòd re vera nimium multa cum aliis etiam adſtringentibus ineſſet.

PILVLLAE aſſaieret quòd plus aloës quàm quæ hiera contineant, efficaciores quoque exiſtunt. FERN.

℞. pulueris hieræ ſimplicis ℥ j,
aloës ℥ ij,
maſtiches, myrobalanorum citrearum an ℥ ſem. cum ſyrupo è ſtœchade cogantur in maſſam.

PILVLLAE de eupatorio bilem leniter expurgant, & iecur infarctu liberant corroborántque præſtantiores quàm quæ è rheobarbaro inſcribuntur.

℞. ſucci eupatorij, ſucci abſinthij, myrobalanorum citrearum an. ʒ iij,
rheubarbari electi ʒ iij. ſem.
maſtiches ʒ j,
croci ʒ ſem.
aloës ʒ v,
ſucci endiuiæ quantum ſatis fuerit vt cogãtur in maſſam.

PILVLLAE maſtichinæ quòd agaricum contineant validius bilem craſſámque pituitam expurgant quàm quæ ex ſola aloe conſtant.

℞. maſtiches ℥ ij,
aloes ℥ iiij,
agarici trochiſcati, pulueris hieræ ſimplicis an. ℥ j. ſem. cum vino maluatico cogantur in maſſam.

PILVLLAE ex tribus, conſtant ex iiſdem addendo rheibarbari ſelecti ℥ ij,
cinamomi ℥ ſem. cum ſyrupo è cichorio fit maſſa.

PILVLLÆ imperiales clementer ac moderatè omnes humores è viſceribus expurgant, ea pariter corroborant, infarctu liberant, omniúmque nutrientium partium concoctionem iuuant.

℞. aloes optimæ ℥ ij,
rheibarbari electi ʒ j. ſem.
agarici trochiſcati, foliorum ſennæ mundatorum an. ℥ j,

cinamomi ʒ iij,
zinziberis ʒ ij,
nucis moſchatæ,caryophyllorum, ſpicæ nardi,maſtiches an.ʒ j.cum ſyrupo violato ſubacta cogantur in maſſam.

Pilvllae ſine quibus eſſe nolo,bilem,pituitam & melancholiam vndique ſed præcipuè ex capite,oculis & ſenſibus detrahunt, oculorum ſuffuſiones minuunt, & viſum conſeruant,aurium dolores tinnitúmque tollunt.

℞.aloes optimæ ʒ xiiij,
myrobalanorum citrinarum cebularum & indarum, rheibarbari,maſtiches,abſinthij,roſarum, violarum,ſennæ, agarici,caſſuthæ an.ʒ j,
ſcammonij ʒ vj.ß. Scammonium ſoluatur ſucco feniculi quantum ſufficit traiiciatúrque per pannum,eóque liquore pulueres tenuiſſimi excipiantur in maſſam.

Pilvllae è fumaria bilioſos humores,acres quoque & ſalſos extrahunt,cutis vitia emendant.

℞. myrobalanorum citrearum, cebularum & indarum an.ʒ v,
diadacrydij ʒ v,
aloes ʒ vij. Trita omnia ter imbuantur ſucco fumariæ térque ſiccari ſinantur,ac demum cogantur in maſſam.

Pilvllae aureæ iis quidem propter colocynthidem validiores,caput & ſenſus oculóſque præſertim expurgant, híſque aciem reſtituunt, bilioſos paritérque pituitoſos humores detrahunt.

℞.aloes,diadacrydij an.ʒ v,
roſarum rubrarum,ſeminis apij an ʒ ij.ß,
ſeminis aniſi & feniculi,maſtiches an.ʒ j.ß,
croci, pulpæ colocynthidos an. ʒ j, mucilaginis gummi tragacanthæ quantum ſatis eſt:fingatur maſſa.

Pilvllae de agarico pituitam lentóſque humores vndique, præſertim verò è capite & è thorace potenter ducunt,deſtillationi & aſthmati peculiares.

℞.agarici,maſtiches an.ʒ iij,
radicis iridis,praſſij an.ʒ j,
turpethi ʒ v,
pulueris hieræ picræ ℥ ß,
pulpæ colocynthidos,ſarcocollæ an.ʒ ij,
myrrhæ ʒ j,ſapæ quantum ſatis eſt vt cogantur in maſſam.

Plan-

PLANTIVS.

In pilullis ex agarico congesta sunt præstantissima quæque ad crassam pituitam tum è vicinis, tum è distantioribus partibus detrahendam. In quarum compositione nihil prorsus immutandum fuit.

PILVLLAE cocciæ bilem quidem, sed pituitam crassam validius vndiq; purgant, peculiariter tamen è cerebro atq; neruis, quorum præcipuè morbis medentur. FERN.

℞. pulueris hieræ simplicis ʒ x,
pulpæ colocynthidis ʒ iij, & ℈ j,
diadacrydij ʒ ij. ß,
turpethi, stœchados an. ʒ v. cum syrupo è stœchade massa concinnetur.

PLANTIVS.

Pilullæ cocciæ licet bilem pituitámque validè purgent, non tamen omnes pariter humores perinde atque hæ quæ polychrestæ & vulgò aggregatiuæ maiores vocantur, quarum compositio nihil à vetere distat, nisi quòd pro ratione ponderũ transposita quædam sunt simplicia. Harum autem compositio multò conuenientior est quàm pilullarum de octo rebus & quàm pilullarum de quinque generibus myrobalanorum, quæ tamen eadem pharmaca comprehendũt. Harum igitur descriptiones hîc iure prætermissæ videntur. Prætermissa quoque & descriptio pilullarum de colocynthide, quòd sub istis contineri videantur: quemadmodum & pilullæ de euphorbio sub pilullis de hermodactylis.

PILVLLAE ex hermodactylis crassos humores simúlque serosos potenter ab extremis partibus præsertim ab articulis euellunt, cerebri, neruorum articulorúmque frigidis morbis familiares. FERN.

℞. hermodactylorum, aloës, myrobalanorum citrinarum, turpethi, colocynthidis, bdellij mollis, sagapeni an. ʒ vj,
castorij, sarcocollæ, opopanacis, seminis rutæ agrestis & apij an. ʒ iij,
croci ʒ j ß,
succi brassicæ quantum satis fuerit ad massam conformandam.

PLANTIVS.

Pilullæ ex hermodactylis veterem compositionem retinent solęque satis sunt ad veteres articulorum dolores: efficaciores in id quàm quæ arthriticæ vocantur, & tutiores quàm quæ fœtidæ aut de opoponaco aut de sagapeno aut

de sarcocolla, vt idcirco harum descriptione minimè fuerit opus.

FERN. PILVLLAE polychrestæ ad capitis, ventriculi, hepatis, aliorúmque viscerum varios & implicitos affectus: ex his enim pituitam & bilem vtramque purgant.

℞. myrobalanorum citrearum, rheibarbari an. ℥ sem.
succi eupatorij, succi absinthij, myrobalanorum cepularum & indarum, agarici, colocynthidis, polypodij an. ʒ ij,
diadacrydij, turpethi, aloes an ʒ vj,
masticheś, rosarum rubrarum, salis gemmei, epithymi, anisi, zinziberis an. ʒ j. confice cum syrupo rosarum. dantur à ℈ ij. ad ʒ j.

PILVLLAE è lapide cyanæo bilem atram crassámque pituitam eximie purgant, ad melancholiam, mœstitiam & furorem, ad cancrum & elephantiasim, ad alphos nigros idque in primis vtiles.

℞. lapidis cyanæi abluti ʒ vj,
epithymi, polypodij an. ʒ viij,
diadacrydij, ellebori nigri, salis indi an ʒ ij. sem.
agarici ʒ viij.
caryophyllorum, anisi, an. ʒ iiij,
pulueris hieræ picræ simplicis ʒ xv. cum succo intubi seu endiuiæ massa fingatur.

PLANTIVS.

Pilullæ è lapide cyanæo propter ellebrorum nigrum vsurpatæ vsitatiores sunt quàm pilullæ indæ quæ elleborũ quoque continẽt. Eas idcirco descripsit aliis prætermissis, & efficaciores quoque ad melancholicos affectus quàm pilullæ è lapide armeno, quas eadem ex causa prætermisit.

FERN. PILVLLAE è thymelæa serosos humores & hydropicorum aquas strenue proliciunt.

℞. foliorum thymelææ aceto maceratorum & exiccatorum ʒ v,
myrobalanorum flauarum ℥ sem.
myrobalanorum cepularum ʒ iij, mannæ & thamar indorum aqua intubi solutorum quantum opus est ad pilullarum formam.

PLANTIVS.

In pilullis è thymelæa nihil immutatum est, his & aliæ accesserunt ex esula aptè quidem compositę, & quibus magna vis est ad aquas detrahendas.

Pilullas lucis tũ maiores tum minores idcirco derelictas fuisse

fuisse coniicio, quòd nimium multa & parum apta simplicium miscellanea mistura confusæ sint, quódque ad oculorum affectus satis efficaces sint pilullæ sine quibus.

PILVLLAE ex esula hydropicorum quoque aquas ab aluo deducunt non leui perturbatione, vt idcirco solis robustis atque iis non febricitantibus conueniant. FERN.

℞. corticis radicis esulæ minoris maceratæ horis xxiiij. in aceto & succo portulacæ ʒ ij,
grana ricini expurgata torrefactáque quadraginta,
myrobalanorum citrinarum ʒ j. ß,
chamædryos, camepityos, spicæ nardi, cinamomi an. ℈ ij. trita omnia tenuissime excipiantur ℥ j. tragacanthæ aqua rosarum solutæ, cogantur in massam. dantur ℈ ij.

PILVLLAE e cynoglosso non ad purgandum quidem, sed ad omnes destillationes cohibendas comparatæ, siue in thoracem & pulmones cum tussi, siue in dentes aut aliò procumbant.

℞. myrrhæ ʒ vj,
thuris masculi ʒ v,
opij, seminis hyoscyami, radicis cynoglossi aridæ an. ℥ ß, croci, castorij an. ʒ j ß. cum aqua rosarum stillaticia fiat massa. dantur à ℈ j. ad j. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Pilullis è cynoglosso rectè additum est castorium, vt cui cum croco præcipua vis sit emendandi opij malignitatem, idque videbatur inconsideratè prætermissum.

PILVLLAE aristolochiæ summam incidendi detergendique vim adeptæ, epilepsiæ, paralysi, asthmati, tussi veteri, iecoris renúmque incipienti scirrho, nephritidi, suppressis mensibus, excludendo fœtui atque secundis vtiles: hyeme humidisque naturis conuenientiores purgato iam corpore. FERN.

℞. radicis aristolochiæ rotundæ ℥ j,
radicis gentianæ, myrrhæ electæ an. ʒ iij,
aloës, cinamomi an. ℥ ß,
zinziberis ʒ j. Omnia exquisitissimè trita excipiantur oleo amygdalarum dulcium recenti. datur ʒ j. ß, ac protinus sorbendum iusculum quo diluantur.

PLANTIVS.

Pilullæ aristolochiæ his postremò vtiliter adiectę sunt & præclarè institutæ, quòd summa aperiendi vi polleant. Poterant & in potionem referri, sed quòd forent amarissimæ, catapotiorum forma tædio minori deuorantur.

DE ANTIDOTIS AC PRIMVM DE SOLIDIS QVIBVS MAXIME principibus partibus robur additur.

FERN. DIATHAMBRON cerebrum imbecillum recreat, eiúsque destillationes compescit, melãcholiam & tristitiam quæ præter rationem fit lenit, animique defectionem tollit.

℞. florum rorismarini ℥ sem.
rosarum, violarum, glycyrrhizæ an. ʒ iij,
caryophyllorum, spicæ nardi, nucis moschatæ, galangæ, cinamomi, zinziberis, maceris, ligni aloës, cardamomi, anisi, seminis anethi an. ℈ ij,
sacchari albi aqua saluiæ aut betonicæ soluti ℔. j. ß. Concinnetur electarium per tabellas.

ELECTARIVM pleres archonticon cerebrum mirè corroborat, sensus exacuit, abolitam memoriam restituit, epilepticos iuuat & asthmaticos, tristes, melãcholicos & animi delirio pressos recreat, diuturno morbo cõfectos instaurat.

℞. cinamomi, caryophyllorum, ligni aloës, galangæ, spicæ nardi, nucis moschatæ, zinziberis, spodij, schœnanthi, cyperi, rosarum, violarum an. ʒ j,
folij aut maceris, glycyrrhizæ, mastiches, styracis calaminthæ, sampsuchi, balsamitæ, ocimi, cardamomi, macropiperis, mirtylorum, corticum mali citrij an. ʒ sem. & g. vj.
margaritarum splendidarum, been albi & rubri, coralij, serici combusti an. g. xviij.
moschi g. vj,
caphuræ g. iiij.
sacchari albi aqua melissæ soluti decuplum vel etiam duodecuplum.

PLANTIVS.

Quòd antidoti principibus partibus corroborandis destinentur, rectè earum compositiones ex partium corporis ordine hîc instituit, ab iis exorsus quæ cerebro, deinde quæ thoraci aliisque partibus conuenirent.

FERN. DIATRAGACANTHVM frigidum omnibus pulmonis thoracisque vitiis, peripneumoniæ, pleuritidi, tabi, tussi calidæ cum febre, faucium & arteriæ asperitati conuenit.

℞. gummi tragacanthæ albissimi ℥ j,

gummi

gummi arabici ʒ v,
amyli ʒ ij,
glycyrrhizæ, ſeminis papaueris albi, quatuor ſeminum frigidorum maiorum cortice liberorum an ʒ j,
caphuræ g. v,
penidiorum ℥ j ſem.
ſacchari albiſſimi aqua violarum ſoluti ℔. j. electarium concinnetur in teſſeras.

PLANTIVS.

Diatragacanthum calidis confert affectibus, viréſq; obtinet alterius compoſitionis quæ diapapauer appellatur, hæcque idcirco rectè prætermiſſa eſt.

DIAIREως ſimplex thoracis pulmonúmque vitia blandè attenuando expectorat, ſputúmque facilius reddit: calidis morbis increſcentibus aut frigidis leuioribus accommodatum. FERN.

℞. radicis iridis florentinæ ℥ j,
pulueris electarij diatragacanthi frigidi, ſacchari candi an. ℥ ſem.
ſacchari albiſſ. hyſſopi aqua ſoluti ℥ viij, fiat electarium ſolidum.

ELECTARIVM diaireως compoſitum benefacit calidis morbis iam inclinantibus & frigidis inueteratis, vt tuſſi, aſthmati, raucitati.

℞. radicis iridis ℥ ſem.
pulegij, hyſſopi, glycyrrhizæ an. ʒ iij,
tragacanthæ, amygdalarum amararum, pinearum, cinamomi, zinziberis, piperis an. ʒ j ſem.
ſeminis leni, althææ & fenigræci an. ʒ ij,
ſacchari albiſſ. aqua tuſſilaginis ſoluti ℔. j. vel ℥ xiiij.

PLANTIVS.

Electarium diaireως compoſitum eſt hîc quoque pro electario diatragacantho calido, & pro electario diapenidιων, quæ idcirco non niſi fruſtrà & pharmacopœorum iactura his inſeri poſſent, hac autem compoſitione pro caricis, paſſulis, palmulis & [illegible] quæ malè ad hanc compoſitionem apta erant [illegible]tituit ſemen lini, althææ & fenigræci, quibus [illegible] eſt ad inueterata pectoris vitia.

DIACALAMINTHES contumacia & inueterata pectoris pulmonúmque vitia horúmq; craſſos lentóſq; humores attenuat, detergit & expectorat, flatus diſcutit, concoctionem FERN.

alimentique distributionem adiuuat, vrinas, menses, sudorésque ciet.

℞. calaminthes montanæ, pulegij, petroselini, seseleos, origani an. ℨ ij,
seminis apij, cymarum thymi an. ℥ ß,
libystici, piperis an. ℥ j,
sacchari albiss. aqua violarum aut rosarum soluti ℔. ij. ß.
fiat electarium.

PLANTIVS.

In hac diacalaminthes compositione rectè adiectum videtur origanum: in cęteris Galeni compositionem author est imitatus, & simplicium pondera, præterquam in libystico & in pipere, hic enim libystici semissem dũtaxat, piperis verò sextantem, quòd ~~scilicet~~ compositio hæc quadrans solùm sit totius eius quæ à Galeno describitur ℔. iiij. de tuenda valetudine. Quũ præterea in cæteris electariis suprà descriptis quæ mitia erant, suaui sapore nec vsu difficilia, sextuplo aut octuplo saccharo pulueres exceperit, in hac certè compositione quæ calida multum est & vsu difficilis, duodecuplum adiecit. Hæc porrò diacalaminthes compositio earum vice etiam fuerit, quæ appellatur diahyssopu & diaprassiu, & quæ iure tanquam superuacuæ exolescant, ne multitudo grauis sit.

FERN. DIAMARGARITωN frigidum febrium æstus atque malignitatem compescit, cor munit, roborat, & à maligna contagione vindicat, animi defectione & syncope liberat, mœrorémque discutit.

℞. quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis portulacæ & papaueris albi, seminis endiuiæ, oxalidis & citrij, trium santalorum, ligni aloës, zinziberis, rosarum rubrarum, florum nymphææ, buglossi & violarum, baccarum myrti, ossis è corde cerui, eboris, doronici romani, cinamomi an. ℨ j,
corallij albi & rubri an. ℨ ß,
margaritarum splendidarum ℨ iii,
ambaris, caphuræ [illegible]
moschi g ij,
sacchari albi aqua [illegible] rosarum soluti ℔. ij.

PLANTIVS.

Hoc electarium diamargaritωv, vt præstantius & efficacius existeret, supra vulgarem descriptionem quę incerti est authoris rectè & vtiliter continet semina endiuiæ, oxalidis & ci-

& citrij, ebur quoque, os è corde cerui, doronicum romanum, cinamomum: quæ constat omnia cardiaca esse. Nonnulli in hoc etiam electarium gemmarum fragmenta adiecerunt, sed tamen frustrà, quòd omnia in electario de gemmis comprehensa sint, quòd huic interdum præscribendo admisceri potest. Hoc autem calida pauca continet aromata, frigida verò plurima, vt idcirco tutus sit vsus.

ELECTARIVM de gemmis cor eximiè roborat, idque in febribus à maligna & pestilenti putredine tuetur, animi defectioni, cordis palpitationi & tristitię spontaneæ succurrit. FERN.

℞. margaritarum splendidarum ʒ j. ß,
saphyri, hyacinthi, sardæ id est corneolæ, granatorum, smaragdi, an. ℈ ij. & g. v,
zedoariæ, doronici, corticum citrij mali, maceris, seminis ocimi, caryophyllati an. ʒ j,
corallij rubri, succini, eboris an. ℈ ij. sem.
been albi, been rubri, caryophyllorum, zinziberis, piperis longi, spicæ indicæ, folij, croci, cardamomi maioris an. ʒ sem.
trochiscorum diarhodon, ligni aloës an. ʒ ij. sem.
cinamomi, galangæ an. ℈ ij g. v,
foliorum auri, foliorum argenti an. ℈ j,
ambræ ʒ j,
moschi g. xv,
sacchari albi aqua rosarū soluti ℥ xx. quod est octuplum.

PLANTIVS.

Electarium è gemmis omne ferè calidiorum aromatum genus complectitur, neque ea iam harum fragmentis multum retunduntur. Expediret igitur portionem eorum substrahere, præsertim been album & rubrum, piper longum, cardamomum maius & folium, quod etiam rarò suppetit.

ELECTARIVM diambræ cor, cerebrum, principésque partes corroborat & exhilarat, insitum calorem senibus præsertim ac imbecillis, frigidisq; naturis suscitat, non alimenti modò, sed & frigidorum humorum concoctionem iuuat: omnémque corporis ac vteri perfrigerationem discutit, vt idcirco ad concipiendum conferat. FERN.

℞. cinamomi, doronici romani, caryophyllorum, maceris, nucis moschatæ, folij, galangæ an. ʒ iij,
spicæ nardi, cardamomi maioris & minoris an. ʒ j,
zinziberis ʒ j. sem.
santali citrini, ligni aloës, piperis longi an ʒ ij,

ambaris ℥ j,
moſchi ℥ ſem. Singulæ pulueris vnciæ excipiuntur ſingulis libris ſacchari aqua roſarum ſoluti.

PLANTIVS.

Diambras ex omnibus quoq; aromatum generibus promiſcuè nullóque delectu congeſtis atque confuſis conſtitui videtur, quemadmodum & diacyminων & dianiſων & diacinamomu, diazinziber, diatrium pipereων & diaxyloaloës & diamargaritων calidũ, & diamoſchu dulce, & diamoſchu amarum: quæ omnia vehemẽter calida ſunt, ex calidis minimè repreſſis conſtantia, vt idcirco videantur eaſdem facultates ſortiri, & eoſdem penè effectus proferre. Quocirca reliquis omnibus ſuppreſſis author hîc vnicã diambrę cõpoſitionem inſeruit, quæ vice ſit omnium, ne multitudine obruatur medicinæ ſtudioſus, & ne immodicam pharmacopœus iacturam faciat. Sed & in hac compoſitione quæ vt cæteræ vehementer calida exiſtit, vtiliſſimum putarem ſubſtrahere cardamomum vtrumque & piper longum, atque pro his ſubſtituere roſarum rubrarum ℥ iij. vix enim aliter vti ea liceat in calidis naturis aut æſtuoſo cœlo, in febribus, aliiſve morbis calidis. Sed & immodicus compoſitionum eiuſmodi calor effecit, vt & vſus quoque difficilis eſſet, & tanquam inutiles exoleſcerent: quemadmodum & diatrium pipereων Galeni & diacalaminthes. Hęc autem proſpiciens author rectè iuſſit pulueres duodecuplo ſacchari excipi, ita nimirum ſuauitati conſulens.

FERN. PVLVIS cardiacus cor mirificè corroborans & muniens, ne in peſtilenti conſtitutione contagione offendatur: in ardẽti febre & æſtuoſo cœlo tutus, quòd moderato ſit calore.

℞. radicum tormentillæ, dictamni, tunicis & ſcabioſæ ſeminis acetoſæ, endiuiæ, coriandri præparati, ſeminis citrij, rutæ & cardui benedicti an. ℥ j,
trium ſantalorum, been albi, been rubri, doronici romani, ligni aloës, zedoariæ, cinamomi, cardamomi, maceris, croci, roſarum rubrarum florum bugloſſi vtriuſque, florum nymphææ an. ℈ ij,
raſurę eboris, ſpodij, id eſt eboris vſti, oſſis è corde cerui, coralii albi, coralii rubri, ſuccini, margaritarum ſplendidarum, ſmaragdi, hyacinthi, granati an. ℈ j,
ſerici crudi torrefacti, boli armenæ, terræ lemniæ an. ℥ ß,
caphuræ, moſchi, ambaris an. g. vj. fiat puluis & ex octuplo ſacchari albi aqua roſarum ſoluti concinnentur tabellę.

AROMATICVM rosatum maius moderato calore ventriculum omniúmque viscerum concoctionem adiuuat, cruditatem emendat, humores superuacuos absumit, flatus discutit, ex morbo conualescentibus aptissimum.

℞. rosarum rubrarum ℥ xv,
glycyrrhizę rasæ ℥ vij,
ligni aloes, santali citrini an. ℥ iij,
cinamomi electi ℥ v,
maceris, caryophyllorum an. ℥ ij. ß,
gummi arabici, tragacanthæ an. ℥ ij. ℈ ij,
nucis moschatæ, cardamomi, galangæ an. ℥ j,
spicæ nardi, ambræ an. ℈ ij,
moschi ℈ j. ex octuplo sacchari tabulæ concinnentur.

PLANTIVS.

Aromatici vsitata compositio placuit.

ELECTARIVM diarhodon Abbatis ventriculi & præcordiorum æstus temperat, ac eorum nihilominus concoctioni opitulatur, flatus dissipat, doloresque lenit. FERN.

℞. rosarum rubrarum ℥ j. ß,
santali albi & rubri an. ℥ ij. ß,
tragacanthæ, gummi arabici, eboris vsti an. ℈ ij,
masiches, spicæ nardi, cardamomi, succi glycyrrhizæ, croci, xyloaloes, caryophyllorum, galliæ moschatę, anisi feniculi, seminis ocimi, acinorum berberis, seminis scariolæ, portulacæ & papaueris albi, quatuor seminum frigidorum maiorum, rheibarbari electi, cinamomi an. ℈ j,
margaritarum, ossis è corde cerui an. ℈ ß,
caphuræ g. vij,
moschi g. iiij. ex octuplo sacchari aqua rosarum soluti fingantur tabellæ.

PLANTIVS.

Ab electario diarhodon asarum substraxit quòd ventriculum subuertat etiam leuissimè tritum, & saccharum candum quòd nihil magis quàm saccharum album conferat, electarium diagalangæ tametsi à plerisque ad ventriculi cruditates celebratum, propter tamen immodicum calorem exoleuit, cum etiam loco si res postulet substitui poterit diambras vel diacalaminthes.

ELECTARIVM diatriumsantallon calidam iecoris intemperiem emendat, eiúsque obstructi reliquias tollit, & icterum persanat, viscus ipsum & ventriculum corroborat. FERNE.

℞.triumsantallorum albi, rubri & citrini, rosarum rubrarum an.iij,
rheubarbari electi eboris vsti, succi glycyrrhizæ, seminis portulacæ an. ʒ ij,
gummi arabici, tragacanthæ, quatuor seminum frigidorum maiorum inundatorum, seminis intubi an. ʒ j.ß,
caphuræ ℈ j, sacchari albi aqua rosarum soluti octuplũ.

PLANTIVS.

Ex electario triumsantallorum substractum est & exemptum amylum tanquam superuacuum, neque in hunc ordinem relatum est electarium diacubebæ, quod ad iecoris calidos affectus & obstructiones plerique celebrant, quandoquidem non aliud complectitur quàm hoc electarium triumsantallorum.

FERN. DIACROCV quod & diacucurma vulgò appellatur, inueteratos hepatis lienísque affectus soluit, peruicaces obstructiones atque iam incipientem scirrhum euellit, hincq; ortam cachexiam & hydropis rudimenta persanat,
℞. croci, asari, petroselini macedonici, dauci, anisi, apij seminis an. ℥ ß,
rheibarbari, meu, spicæ nardi an. ʒ vj,
costi, myrrhæ, cassiæ ligneæ, schœnãthi, carpobalsami, radicis rubiæ, succi absinthij, succi eupatorij arefacti, olei balsami an. ʒ ij,
calami odarati, cinamomi an. ʒ j. ß,
scordij, scolopendri, succi glycyrrhizæ an. ʒ ij. ß, sacchari albi aqua endiuiæ soluti decuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacrocu quædam continet admodum rara & quæ vix suppetunt nobis, vt cassiam ligneam, carpobalsamum, opobalsamum: quæ si pretermittantur non minus efficax medicamentum erit ad ea quę proposita sunt.

FERN. DIALACCA maior ad iecoris lienísque veteres obstructiones, ad malum habitum & incipientem hydropem efficacior quàm diacrocu.
℞. laccę præparatæ, rheibarbari an. ʒ iij,
spicæ indicæ, mastiches, stipitum schœnanthi, absinthij romani, succi eupatorij Mesuæ, sabinæ, amygdalarum amararum, costi, myrrhæ, rubiæ, seminis apij, ammios, feniculi & anisi, asari, aristolochiæ longæ, aristolochiæ rotundæ, gentianæ, croci, cinamomi, hyssopi, cassiæ ligneæ, summitatum schœnanthi, bdellij an. ʒ j. semi.

piperis,

piperis, zinziberis an. ʒ j, sacchari albi duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium dialacca maior, plires archonticon & exhilarans veterem retinent componendi rationem, quòd satis accommodatæ viderentur ad affectus titulo designatos.

ELECTARIVM exhilarãs Galeno falsò adscriptum, mœrorem & melancholiam prauásque cogitationes discutit, spiritus omnes suscitat, concoctionem iuuat, natiuum calorem auget, & canitiem arcet. FERN.

℞. florum ocimi, caryophyllati, croci, zedoariæ, xylobalsami aut ligni aloës, caryophyllorum, corticum citrij mali, galangæ, maceris, nucis moschatæ, styracis calamynthæ an. ʒ ij. ß,

anisi, scobis eboris, thymi, epithymi an. ʒ j,

caphuræ, moschi, ambaris, margaritarum splendidarum, össis è corde cerui an. ʒ ß,

foliorum auri & argenti an. ℈ ß, sacchari albiss. octuplum.

ELECTARIVM diaspermatωn renes & vrinæ seminisque vias refrigerans ac leniens, ab omni humoris illuuie clementer expurgat.

℞. quatuor seminum frigidorum maiorum & minorum, seminis asparagi, pimpinellæ, ocimi & petroselini, granorum halicacabi an. ʒ ij,

milij solis, succi glycyrrhizæ an. ʒ iij,

cinamomi, maceris an. ʒ j. sacchari albi aqua althææ soluti octuplum.

ELECTARIVM λίθων θρυπτικὸν lumborum dolores compescit, renum ac vesicæ arenulas exturbat, nephritico dolori & dysuriæ succurrit, calculum sensim comminuit ac proterit.

℞. spicæ nardi, zinziberis, cinamomi, melanopiperis, cardamomi, caryophyllorum, maceris an. ʒ sem.

costi, glycyrrhizæ, cyperi, tragacanthæ, chamædryos, an. ℈ ij,

seminis apij, ammios, asparagi, ocimi, vrticæ, citrij mali, saxifragi, pimpinellæ, carui, dauci, feniculi, rusci, petroselini macedonici, bardanæ & seseleos, asari an. ʒ j,

Lapidis spongiæ, lapidis lyncis, lapidis cancri & lapidis iudaici an. ʒ j ß,

sanguinis hircini præparati ℥ j. sem. fiat puluis,

sacchari albiss. aqua betonicæ soluti decuplum. Vrgente

autem doloris necessitate aut vrina suppressa puluis purus datur ex passo cretico à ℈ ij, ad ʒ j.

PLANTIVS.

Electarium diaspermatων variè & ad plerosque affectus descriptum legimus, hoc tamen sub eodem nomine aptissimè compositum videtur ad renum æstus, vrinæ ardores & cæteros affectus qui titulo designantur. Ab electario quod lithontribon appellant, detracta sunt ea imprimis quæ vix vsquam syncera inueniri queunt, & alia quædam adstringentia quæ obsunt confringendo calculo & exturbandis arenulis. Adiecta verò sunt pleraque semine & lapides nonnulli, & sanguis hircinus præparatus, quibus certè omnibus eximia vis est & facultas ad calculos & ad symptomata omnia eorum vitio genita. Si qua ex causa immoderatus huius calor metuitur, alterius electarij diaspermaton temperatione leniri poterit.

FERN. ELECTARIVM diacalaminthes compositum potenter menstrua omnésque vteri purgationes ciet.

℞. pulueris electarij diacalaminthes simplicis ℥ ß,
foliorum prassij, sampsuchi, melissophylli, artemisiæ, sabinæ aridorum an. ʒ j,
cyperi, seminis rutæ & rubiæ, maceris, cinamomi an. ℈ ij, sacchari albi aqua parthenij soluti duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacalaminthes compositum rectè his postremò loco adiectum videtur, quòd nullum extaret ad vteri illuuiem expurgandam aptum.

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

FERN. ANTIDOTVS analeptica vires omnes exolutas instaurat, cardialgiam, animi defectionem & syncopen tollit, corpus sanguinis profusione aut quauis immodica vacuatione extenuatum resarcit, tabidis & consumptis succurrit: humectans nimirum, nutriens & corroborans.

℞. rosarum rubrarum, glycyrrhizæ an. ʒ ij. g. v,
gummi arabici & tragacanthæ an. ʒ ij. ℈ ij,
santalli albi & rubri an. ʒ j. ℈ j,
succi glycyrrhizæ, amyli, seminum papaueris albi, portulacæ, lactucæ & seriolæ an. ʒ iij,
quatuor seminum frigidorum maiorum, seminis cydoniorum, seminis maluæ, seminis bombacis, seminis violarum, strobylorum, pistaciorum recentium, amygdalarum

dalarum dulcium, pulpæ ſebeſten an. ʒ ij,
caryophyllorum, ſpodij, cinamomi an. ʒ j,
croci g. v,
penidiorum ℥ ß. trita omnia excipiantur triplo ſyrupi violati.

PLANTIVS.

In antidoto analeptica quam reſumptiuam appellãt nihil prorſus immutandum viſum eſt præter ſimpliciũ ordinem, quódque pro granis berberis adiecta ſint piſtacia.

ANTIDOTVS diaſatyrion ſemen genitale auget, venerem excitat, eámque ignauiorem & velut ſopitam erigit, renum & ſpermaticorum vaſorum imbecillitati auxilio eſt, & ad liberorum procreationem confert. FERN.

℞. radicis ſatyrij recentis ac ſolidæ, radicis paſtinacæ ſatiuæ, radicis eryngij, nucis indicæ, ſtrobylorum, piſtaciorum an. ℥ j. ß,
caryophyllorum, zinziberis, aniſi, ſeminis erucæ, linguæ auis quæ ſemen eſt fraxini an. ʒ v,
cinamomi, caudarum ſcincorum, ſeminis bulbi an. ʒ ij. ß,
moſchi g. v,
mellis optimi expumati ℔. iiij. Radices tunſæ coquũtur ex melle ac ſubigũtur, his deinde nux indica, ſtrobyli & piſtacia tuſa ſimiliter adiiciuntur: reliqua poſtremò exquiſitè trita.

PLANTIVS.

Diaſatyrion tres quidem compoſitiones traduntur, ſed quarum hæc vna vt efficaciſſima vice ſit omnium.

ANTIDOTVS è cocco baphico ſeu grano infectorio, quod kermes eſt Arabibus, cor exhilarat, mœrorem ſine occaſione diſcutit, melancholiam domat & maniam, ſpiritus viréſque exolutas reſarcit. FERN.

℞. ſucci malorum fragrantium, aquæ roſarum an. ℔. ij. In quibus macera horis xxiiij. ſerici ſtaminis crudi ℔. j. modicè bulliat & exprimatur, in liquore coquantur granorum infectoriorum ℥ ij, decoctum iam rubẽs coletur, in quo diſſolue ſacchari albi ℔. j. ſem. Rurſum coquantur ad mellis conſiſtentiam, adiice ſub finem ambræ crudæ contuſæ ℥ ß, cúmque liquefacta fuerit inſperge hos pulueres.
ligni aloës crudi, cinamomi an. ʒ vj,
lapidis cyanæi loti & præparati ʒ j ß,
margaritarum non perforatarum ʒ ij,
foliorum auri puriſſimi ℥ j,
moſchi ℈ j.

PLANTIVS.

Antidotus è cocco baphico, confectio Alkermes appellata, vix tutò poteſt ex ſerico iam tincto & (vt appellant) karmeſimo comparari, quòd id nō ſine galla, alumine & arrhenico, quod prorſus venenatum eſt, infici ſoleat. Multò igitur tutior atque præſtantior eſt hæc componendi ratio.

FERN. ANTIDOTVS è baccis lauri calore ac tenuitate flatus potēter diſcutit, colico atque etiam iliaco dolori familiaris.

℞. foliorum rutæ ʒ x,
ammios, cummi, nigellæ, libyſtici ſeminis, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis longi, mentaſtri, dauci, acori, baccarum lauri, caſtorij an. ʒ ij,
ſagapeni ℥ ß,
opopanacis ʒ iij,
mellis optimi expumati ℔. j ß,

PHILONIVM poſt ſex menſes datum ex opio vehementes & acerbos dolores conſopit, colicos, nephriticos, atque pleuriticos: ſomnum accerſit, deſtillationem ſiſtit, tuſſimque lenit, ſanguinis excreationem cohibet.

℞. croci ʒ v,
pyrethi, euphorbij, ſpicæ nardi, myrrhæ, caſtorij an. ʒ j,
piperis albi, hyoſcyami an. ʒ xx,
opij ʒ x,
mellis optimi expumati ℔. ij. huius doſis eſt à ℈ j. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Philonij hanc deſcriptionem Galeni authoritate & vſu comprobatam cæteris author prætulit, quòd vna ſatis ſit ad vehementes cruciatus conſopiendos. Et tamen, Meſuem ſecutus, myrrham & caſtorium addidit, quæ neque Galenus improbat, vt tutior ſit permiſtio, quandoquidem his peculiaris vis ineſt corrigendi opij. Si compoſitionis modus ſpectetur, hîc opij pondus ei ferè duplum eſt quod in philonio romano. Philonium maius quod romanum appellant quoniam non niſi circiter dimidium habet opij, dupla doſi dari poteſt à ℈ ij ad j.

FERN. ANTIDOTVS requies appellata ſine opio ſummum febrium ardentium æſtum reſtinguit, ſitim lenit, deliria reprimit, ſomnum accerſit, & requiem præſtat.

℞. roſarum, violarum, an. ʒ iij,
corticum radicis mandragoræ ſeminis hyoſcyami albi & papaueris albi, ſeminis ſeriolæ, lactucę, portulacæ & pſyllij, nucis moſchatæ, cinamomi electi an. j. ſem.

triumm-

triumſantallorum,ſpodij, tragacanthæ an. ℈ ij. mellis optimi expumati triplum.

PLANTIVS.

Antidotus requies appellata minus habet opij quàm omne philonij & opiati genus, validè tamen refrigerat ex aliorum ſimpliciū permiſtione,quia omnia ferè frigida ſunt. Eius tamen vſus vix tutus eſſe poſſit propterea quod opium non ſatis emēdatur calidorum miſtione. At verò ſi ea compoſitio ſine opio comparetur,non parum certe conferet ad leniendos ardentium febrium æſtus & deliria & ſitim & quæcunque ſymptomata ex febris feruore prodeunt.

Cæteræ philonij compoſitiones exterminandæ ſunt, vt minimum neceſſariæ,quemadmodum & antidotus diolibanu & athanaſia & muſa ænea, & requies cum opio, & tryphera magna, & Eſdræ magna à quouis authore ſit, & aurea alexandrina.Eiuſmodi enim compoſitiones quæ opium habent,ſi ad dolores ſunt compeſcendos,pro his ſatis fuerit deſcriptum philonium: ſin verò deſiderantur vel ad principes partes corroborandas, vel ad arcendam veneni cuiuſuis malignitatem & alios pleroſque affectus, vt tryphera magna, Eſdræ magna & aurea alexandrina, & athanaſia, ſatis pro his fuerint theriace & mithridatiū.Prætermittitur quoque confectio anacardina,his quas dixi planè cōntraria.Nā tametſi ad multos celebretur affectus, calore tamen quo ſummo exuperat, parum tuta eſt quòd ſpiritus & humores promptè inflammet & febrem promptè accerſat.

THERIACE diateſſaron ad epilepſiam, conuulſionem, paralyſin,ventriculi cruditatem, cachexiam & hydropem, alióſque frigidos affectus: præterea aduerſus hauſtum venenum, & virulentarum beſtiarum morſum & peſtilentem conſtitutionem apprimè vtilis. FERN.

℞. radicis gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ,ariſtolochiæ rotundæ an. ℥ ij.laborioſè trita omnia excipiantur ℔. ij.mellis optimi expumati.

THERIACE Andromachi ſenioris,virulentarum beſtiarum ictibus & exitialibus venenis aduerſatur, comitiales, attonitos,reſolutos,cephalalgicos,aſthmaticos, hæmaptoicos,ſtomachicos, ictericos, hydropicos, nephriticos, colicos,arthriticos, melancholicos, lymphaticos, atque etiam elephanticos iuuat: menſtrua & mortuum fœtum excludit,cor,cerebrum, hepar, ſtomachum & corpus vniuerſum mirè corroborat,idque à peſtilenti contagione tuetur.

℞.trochiſcorum ſcylliticorum ℥ vj,

troſchiſcorum theriacorum,magmatis hedychroi, piperis longi,opij an. ℥ iij,

roſarum rubrarum, iridis illiricæ aut florentinæ, glycyrrhizæ,ſeminis napi ſylueſtris,ſcordij, opobalſami,cinamomi.agariici an. ℥ j.ß,

myrrhæ,coſti,croci, caſſiæ ligneæ, nardi indicæ, ſchœnanthi,thuris maſculi,piperis albi & nigri, dictamni, marrubij,rheibarbari,ſtœchadis, ſeminis petroſelini macedonici,calamites,terebinthinæ,zinziberis,radicis pentaphylli an.ʒ vj,

polij montani,chamæpityos,ſtyracis calamitæ,mei,amomi,nardi celticæ, ſigilli lemnij,phu pontici, chamædryos, foliorum malabatri aut macis, chalcitidis toſtæ(quæ vtiliter prætermitti poteſt)radicis gentianæ, aniſi, ſucci hypociſthidis, carpobalſami, gummi arabici ſplendidi, ſeminis feniculi,cardamomi minoris,ſeſeleos, acatiæ, thlaſpios,ſeminis hyperici,ammios an. ℥ ß,

caſtorij,ariſtolochiæ longæ ſeu tenuis, ſeminis dauci,bituminis iudaici, opopanacis, centaurij minoris, galbani an ʒ ij.

mellis optimi expumati triplum, id eſt ℔.xiiij. ℥ iij,vini optimi odorati quantum ſatis fuerit diſſoluendis liquoribus & ſuccis. Summa doſis eſt ℈ iiij, aut ſeſquidrachmæ. Nam ℈ j pulueris aut ℈ iiij compoſitionis continent opij granum vnum.

PLANTIVS.

Theriaces compoſitionem ab Andromacho ſeniore elegiaco carmine traditam ſequutus idcirco eſt, quòd neque ſimplicium numerus neque pondus carmine facilè mutari poſſit. Hanc nonnulli poſtea alio & fortaſſe conuenientiore ſimplicium ordine digeſſerunt, quibus etiam abrotanum & acorum adiecerunt, mutatis quoque quorundam ſimplicium ponderibus, vt idcirco minus certa haberi debeat,ſitque huic vni inſcriptioni citra controuerſiam inſiſtendum. Quod de chalcitide, id eſt vitriolo vſto huic compoſitioni non admiſcendo Valerij Cordi imitatione monet, id quidem in primis conſentaneum videtur. Cùm enim medicamentum id præſertim vſtum ſummè cauſticum ſit, eſcharoticum & internis viſceribus infenſiſſimum, nihilque ad vllum interiorem affectum conferre proditum ſit, non eſt cur tanto incommodo & ſaporis inſuauitate in hanc compoſitio-

positionem admitti debeat. Si vt quibusdam videtur compositionem totam nigriorem reddit, non debet in vnam caloris gratiam sapore & viribus tantoperè corpori incommodare. Eo subtracto compositio tota vtilior, minus acris & calida, & suauior euadet.

MITHRIDATIVM theriacæ vires proximè emulatur, & ad eosdem vsurpatur affectus, vsu quidem faciliore & minore acrimonia caloris. Ex Andromachi descriptione quæ Galeno aliísque vetustioribus medicis probatur. FERN.

℞, myrrhæ, nardi indicæ an. ℥ j ℈ ß,
croci, cinamomi, scordij, zinziberis an. ʒ vij sem.
opij ʒ iiij. g. xxv.
styracis, seseleos, abrotoni, libanotidis, an. ʒ v,
castorij ʒ vj. ℈ sem.
polij, costi, piperis longi, seminis dauci, schœnanthi, galbani, terebinthinæ an. ʒ vj sem.
piperis albi ʒ v ℈ j,
petroselini seminis, nardi celticæ, seminis feniculi, folij indi aut maceris, gentianæ, rosarum siccarum, mei athamantici an. ʒ iiij.
cassiæ ligneæ ʒ v sem.
thuris ʒ vj. ℈ j,
succi hypocisthidis ʒ vj. g. xv,
acori aut calami aromatici, phu pontici, sagapeni, fructus balsami, hyperici, iridis, acatiæ, gummi, cardamomi, pelicini, id est nigellæ an. ʒ ij,
terræ lemniæ, lumborum scinci, cypheos, opopanacis an. ʒ vj,
thlaspios ʒ vj ℈ ij,
anisi, hyssopi, chamæpityos an. ʒ iij,
opobalsami, aristolochiæ rotundæ, marrubij an. ʒ j,
mellis optimi expumati ℔ vij. sem.

PLANTIVS.

Mithridatij antidoti compositiones quatuor extant variæ quidem & admodum dissimiles: vna omniúmque maxima Nicolai est Myrepsi à Nicolao Præposito descripta, & ab omnibus vbique pharmacopœis vsurpata, quam omnes quotidie experiũtur magna vi pollere aduersus febres malignas & pestilentes, venenũ, vomitiones, cruditates, lienterias alіósque plurimos affectus. Ea quæcunque primum authorem aut inuentorem habuerit, longe latéque inuulgata tandé est. Altera est Democratis vetusti Græci authoris ab

Auicenna quoque vsurpata & in Nicolai Præpositi medicamentarium librũ relata: quæ vt compositione ita & vsu superiore facilior, nec viribus inferior est deprehensa, sed sane ad malignos & contagiosos affectus multò præstantior. Tertia ab Andromacho descripta, deinde & quarta quam Galenus, Aetius, aliíque Græci ex Antipatro & Cleophanto vetustioribus medicis deprompserũt. Posteriores hæ duæ non admodum dissimiles videntur, nam ex iisdem ferè simplicibus ordine licet transpositis hę constant, quorum pondera paucis quibusdam obolis euariant: vt idcirco hæ videantur in eosdem vsus coaptandæ. At nihilominus quoniã postrema hæc paulò locupletior est, ex duobus & quinquaginta simplicibus composita, & Galeni diligentia iudicióq; reformata atque comprobata, tanquam omnium præstantissima & ad eos qui dicti sunt affectus efficacissima censeri debet. Hanc igitur vnam à medicis omnibus vsurpandam Author in antidotos retulit, transposito tamen simplicium ordine, & omnibus quorum idem pondus erat in eandem classem reductis, vt hinc minor esset pharmacopœo componendi atque conficiendi labor.

DE TROCHISCIS SEV PASTILLIS.

FERN. TROCHISCI è vipera quorum vsus est ad magnæ theriaces compositionem. Viperarum electarum atque prę paratum caro ex aqua pura cum anetho viridi & sale coquitur dum ossa deserat: exempta teritur pila marmorea, sensimque aspergitur pari pondere medullæ panis tritricei arefacti; affuso interim proprio viperarũ iusculo si opus sit, & opobalsami vel succedanei momento, trochisci concinnantur drachmæ pondere diligentérque siccãtur in vmbra.

TROCHISCI scylliti in eandem theriaces compositionem referendi.

℞. medullæ scyllæ assatæ ℔. j,

farinæ erui ℥ viij. simul exquisitè tunsa digeruntur in trochiscos, & in vmbra exiccantur.

TROCHISCI hedychroi quorum idem quoque est vsus ad theriaces compositionem.

℞. mari aut balsamitæ, amaraci, asari, aspalathi aut eius succedanei an. ʒ ij,

schœnan-

ſchœnanthi, calami odorati aut galangæ, phu pontici, xylobalſami, opobalſami aut ſuccedaneorum, cinamomi, coſti an. ʒ iij,

myrrhę, folij, nardi indicæ, croci, caſſiæ an. ʒ vj,

amomi ʒ xij,

maſtiches ʒ j. vini optimi quantum ſatis eſt ad trochiſcos fingendos.

TROCHISCI cypheos ad mithridatij compoſitionem expetiti.

℞. pulpæ vuarum paſſarum, terebinthinæ coctæ an. ℥ iij,

myrrhæ, ſchœnanthi an. ℥ j. ß,

calami aromatici ʒ ix,

cinamomi ℥ ß.

bdellij, onychis id eſt blattæ bizantiæ, ſpicæ nardi, caſſiæ ligneæ, cyperi, arceuthidum, id eſt baccarum iuniperi an. ʒ iij,

aſpalathi ʒ ij. ß,

croci ʒ j, mellis expumati, vini optimi an. quantum ſatis fuerit ad trochiſcos concinnandos.

PLANTIVS *in trochiſcos.*

Trochiſcorum qui ad magnas compoſitiones veterum omnium ſententia celebrati ſunt, nulla facta eſt mutatio, ne quid etiam in maioribus compoſitionibus vſu confirmatis immutaretur.

TROCHISCI è capparibus lienis duritiem, terrenam melancholiam flatúſque diſcutiunt. FERN.

℞. corticum radicum capparis, ſeminis agni an. ʒ vj.

ammoniaci ℥ ß,

ſeminis nigellæ, calamitæ, ſucci eupatorij, amygdalarum amararum, foliorum rutæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſeminis naſturtij an. ʒ ij,

cyperi, ſcolopendrij, id eſt cæterachi, an. ʒ j. Pulueres excipiantur ammoniaco in aceto diſſoluto, fingantúrque paſtilli.

PLANTIVS.

Trochiſci è capparibus optimè etiam deſcripti ſunt, quibus ſi præterea addere placet gummi laccæ ſeu caucami & rubiæ tinctorum an. ʒ j. efficaciores reddentur: nec alij trochiſci de lacca in hunc vſum admittendi erunt, quòd hi è capparibus ſatis ſint ad lienis obſtructiones & veteres affectus.

TROCHISCI de eupatorio iecoris præſertim obſtru- FERN.

ctiones tumorémque soluunt, diuturnas hinc natas febres, icterum & incipientem hydropem sanant.

℞. mannæ electæ, succi eupatorij an. ℥ j,
rosarum ℥ sem.
spodij ʒ iij sem.
spicæ nardi indicæ ʒ iij,
rheibarbari, asari, anisi an. ʒ ij sem. Excepta omnia succo eupatorij & manna redigantur in trochiscos.

PLANTIVS.

Trochisci ex eupatorio substituuntur quoque pro trochiscis ex rheobarbaro & pro trochiscis ex absinthio, quòd eorum magna sit affinitas, idémque vsus.

FERN. TROCHISCI alkekengi seu halicacabi renum ac vesicæ exulcerationes, hincque natam vrinæ difficultatem & sanguinis emictionem compescunt.

℞. baccarum halicacabi ʒ iij,
seminum citrulli, melonum & cucurbitæ mundatorum an. ʒ iij. sem.
boli armenæ gummi arabici, thuris, sanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarum amararum, succi glycyrrhizæ, tragacanthæ, amyli, strobylorum an. ʒ vj,
seminis apij, succini, terræ lemniæ, seminis hyoscyami, opij an. ʒ ij. ex succo halicacabi trochisci fiant. Alij quoque his persimiles sine opio componantur.

TROCHISCI è myrrha menses validè cient, morbísque ex eorum suppressione medentur, secundas, fœtúmque mortuum excludunt.

℞. myrrhæ ʒ iij,
lupinorum ʒ v,
foliorum rutæ, mentastri, pulegij, cumini, rubiæ, assæ fœtidæ, sagapeni, opopanacis an. ʒ ij. ex succo artemisiæ pastilli formantur.

TROCHISCI è terra lemnia incitatos & ferocientes humores præsertímque tenues compescunt, immodicum alui fluorem sumpti sedant, sanguinis sputũ, vomitionem atque mictionem sumpti quoque compescunt, & aliam siue è naribus, siue ex vtero, siue ex hæmorrhoide & vndeuis factam sanguinis profusionem admoti supprimunt.

℞. sanguinis draconis, gummi arabici assati, rosarum rubrarum, seminis rosarum, amyli assati, spodij, acatiæ, hypocisthidos, lapidis hæmatitæ, balaustiorum, boli armenæ, terræ lemniæ, coralij rubri, succini an. ʒ ij,

marga-

margaritarum, tragacanthæ, papaueris nigri an. ʒ j.ß, seminis portulacæ tosti, cornu cerui vsti, thuris, nucum cupressi, croci an. ʒ ij. cum succo aut stillaticio liquore plantaginis fingantur trochisci.

PLANTIVS.

A trochiscis è terra lemnia substracti sunt trochisci ramich quòd bonam istorum partem contineant. Hi autem plurimam adstringentium paritérque refrigerantium medicamentorum materiã complexi videntur, vt idcirco non aliis sit opus adstringentibus compositionibus: cúmq; hæc omnium sit validissima atque tutissima, aliæ omnes supprimantur vt trochisci ramich, trochisci diarhodon, trochisci oxyacanthæ, trochisci è succino seu carabe & trochisci è spodio, quorũ omnium minus est apta cõpositio. Trochisci diarhodon qui ex rosis, spodio, santalo rubro & albo, ex croco & caphura constant, in istorum locum suffici quoque poterunt, si sapore nimium horrendi videbuntur.

TROCHISCI è caphura febrium ardentium æstus, sanguinis bilisq; feruorem, viscerum inflammationem calidiorémque intemperiem, ex hisque ortam sitim compescunt. FERN.

℞. rosarum rubrarum ℥ sem.
spodij, glycyrrhizæ an. ʒ ij,
quatuor seminum frigidorum maiorum, tragacanthæ, gummi arabici, croci, spicæ nardi indicæ an. ʒ j,
santali citrini ʒ ij. sem.
ligni aloës, cardamomi, amyli, caphuræ an. ℈ ij. sacchari albiss. mannæ electæ an. ʒ iij. mucilaginis psyllij ex aqua rosarum depromptæ quantum satis est ad concinnandos trochiscos.

TROCHISCI galliæ muschatæ sumpti cor, cerebrum, reliquáque viscera mirè corroborant, os corpúsque totum odoris suauitate perfundunt.

℞. ligni aloës crudi ʒ v,
ambræ ʒ iij,
moschi ʒ j. mucilaginis tragacanthæ ex aqua rosarum factæ quantum satis est ad trochiscos.

TROCHISCI aliptæ muschatæ idem quoque tum sumpti tum suffitu excepti præstant, difficilíque respiratione liberant.

℞. ladani puriss. ℥ iij,
styracis calaminthæ ℥ j ß,
styracis rubiæ ℥ j,

ligni aloës ʒ ij,
ambræ ʒ j,
caphuræ ʒ ß,
moschi ℈ ß, aquę rosarum stillaticiæ quantum exigitur.

Trochisci bechici albi qui & pilullæ albæ nuncupantur, acrem destillationem leniunt, raucitatem & assiduam tussim compescunt.

℞. sacchari albissimi ℔. j.
sacchari candi, penidiorum an. ℥ iiij,
amyli ℥ i sem. mucilaginis tragacanthæ ex aqua rosarum factæ quantũ satis fuerit ad trochiscorum conformationẽ.

Trochisci narcotici tutò admoti capitis dentiúmque dolorem consopiunt, in febrium ardoribus somnum accersunt, erysipelata, inflammationes extinguunt, partium omnium externarum dolores aliis medicamentis soluti compescunt.

℞. gummi arabici & tragacanthæ, amyli an. ℥ sem.
cerusæ lotæ aqua rosarum ʒ vj,
styracis calaminthæ, myrrhæ, castorij, opij sapa soluti an. ℈ iiij,
croci ʒ sem. Trita omnia excipiantur mucilagine psyllij ex aqua rosarum deprompta fingantúrque trochisci.

Plantius.

In trochiscorum ordinem ad vrgentes cruciatus rectè hoc loco postremo trochiscos adiecit narcoticos, quorum in primis apta est compositio, & vsus pernecessarius: nec vlli extabant in eos affectus accommodandi.

DE ECLEGMATIS ET CONDITIS.

Fern. ECLEGMA è pineis nucleis crassos thoracis pulmonúmque humores extenuat atque detergit, asthmati, spirandi difficultati, tussique veteri idoneum.

℞. nucleorum pineorum recentium ʒ xxx,
pulpæ palmularum ʒ xxxv,
amygdalarum dulcium, amygdalarum amararum, auellanarum assatarum, tragacanthæ, gummi arabici, glycyrrhizę, amyli, capilli veneris, iridis florentinæ an. ʒ iiij,
pulpæ passularum, butyri recentis, sacchari albiss. an. ʒ iiij,

mellis

mellis albi expumati ℔.iij.fiat eclegma.

ECLEGMA ſanum & expertum, ad ea quæ propoſita ſunt ſuperiore validius.

℞.cinamomi,hyſſopi,glycyrrhizæ,an. ℥ ſem.
zizypha,myxaria,an.xxx.num.
vuarum paſſarum purgatarum, ficuum aridarum,palmularum pinguium an. ℥ ij,
fenigræci ʒ v,
capilli veneris m.j,
ſeminis aniſi,feniculi & lini, radicis iridis, foliorum calaminthæ an. ℥ ſem.coquantur omnia in aquæ ℔.iiij. dum libræ duæ ſuperſint: expreſſum ius coquatur cum penidiorum ℔.ij ad mellis craſſitudinem,ac tum adiice,
pinearum purgatarum ʒ v,
amygdalarum dulcium mundatarum,glycyrrhizæ,tragacanthæ,gummi arabici,amyli an.ʒ iij,
iridis ʒ ij.

ECLEGMA è ſcylla ad eadem vitia accommodatum.

℞. ſucci ſeu mucoris ſcyllæ & mellis optimi expumati an.℔.j.coquantur in eclegmatis conſiſtentiam.

ECLEGMA ad aſthma omnium quæ propoſita ſunt efficaciſſimum.

℞.ſcyllæ aſſatæ ℥ ſem.
radicis iridis,hyſſopi,praſſij,marrubij,an.ʒ j,
myrrhæ, croci an.ʒ ſem.ex melle ſufficienti fiat eclegma quod etiam ex ſcylla compoſitum appellant.

SIMPLICIA multa ſaccharo condiuntur,vt diutius integris viribus perſiſtant: alia quidem integra,alia contuſa.Integra quidem triplo ſaccharo coquũtur,dum omni abſumpto humore ſyrupi perfecti conſiſtentia ſuperſit: vt acorus conditus, ad frigidos cerebri & neruorum affectus, & eorum robur accerſendum.

ZINZIBER conditum ad ventriculi cruditates & lentam pulmonum pituitam.

Bugloſſi radix condita ad cordis palpitationem & animi defectionem.

Perſica condita, Mala odorata condita, Cortex citrij conditus ad cardialgiam & melancholiam.

Cydonia condita & diacydoniωn,Pira condita ad ventriculum firmandum atque corroborandum.

Nuces iuglandes conditæ, Myrobalani emblicæ atq; cepulæ conditę,Nux moſchata condita ventriculi concoctio-

nem iuuant, appetentiam inuitant, robúrque augent.

Cerasia condita, Surculi lactucæ, endiuiæ & portulacæ conditi refrigerant, sitim leniunt, appetentiam excitant.

Oxyacantha condita, Ribes conditum sitim & bilis ardorem extinguunt, reprimúntque alui profluuia.

Satyrium conditum, Eryngium conditum seminis prouentum faciunt & libidinem excitant, conceptionémque iuuant.

At verò quæ coctionem vix sustinent contrita duplóque saccharo permista insolantur conseruantúrque, & nomen retinent sacchari compositi vt iosacchar, rhodosacchar: hæc autem præcipuè extare debent, saccharum rorismarini, saccharum florum saluiæ, florum betonicæ, florum pæoniæ & stœchados, ad cerebri neruorúmque frigidos affectus & eorum robur continendum, ad epilepsiam & apoplexiam.

Saccharum è floribus iridis & è capillis veneris, & è radice enulæ, pectus blandè expurgat, pulmonésque iuuat.

Saccharum symphyti cruentam excreationem sedat.

Saccharum violarum & florum buglossi, cor refrigerat & exhilarat.

Saccharum rosatum ventriculum firmat, arcétque destillationes, & sanguinis eruptiones compescit.

Saccharum è floribus cichorij iecur refrigerat eiúsque obstructiones expedit.

Svcci præterea medicati non pauci in vsus asseruantur alij simplices ac synceri, alij saccharo permisti, qui quòd coquendo in sapæ consistentiã crassescant, Arabibus propterea robub, id est sapales appellantur. Expressi subsidere permittuntur dũ inclarescant, purior portio percoquitur in mellis crassitudinem, deinde insolatur & reconditur. Si saccharum permiscendũ est, debet id pari dimidiũ modo esse.

Succus è ribes asseruatur ad sitim, ad biliosas vomitiones aut alui excretiones.

Succus è nucibus diacaryωn dictus, ad acres destillationes & anginas, habet succi nucum iuglandium recentium ℔.iiij. mellis optimi ℔.ij. coquũtur ad mellis consistentiã.

Succus è moris diamorωn dictus, ad depascentia oris & gingiuarum vlcera & ad destillationes acres.

℞. succi mororum domesticorum ℔.sem.
succi mororum rubi, mellis optimi expumati an. ℔.j,
sapæ ℥ iij. coquantur in mellis consistentiam.

Succus

Succus prunorum ſyluestrium coquitur dum prorsus craſſeſcat,& pro acatia vſurpatur.

DE EXTERNIS MEDICAMENTIS, AC PRIMVM DE OLEIS.

OLEVM roſarum inflammationes & ſtomachi ardores extinguit,roborat,denſat,fluxionéſque ſiſtit. FERN.

℞.gemmarum roſarum rubrarum recentium, vnguibus expurgatarum atque tritarum,ſucci roſarum an.℔.j.macerentur in olei omphacini ſalis expertis ℔. v. in vitreo vaſe obturato,diebus ſeptem inſolentur,coquantur tribus horis in vaſe duplici, expreſſis abiectiſque foliis noua immittantur,permutentúrque ſecundò ac tertiò. Poſtremò expreſſis abiectiſque foliis inſolentur & coquantur vaſe duplici, dum ſuccus abſumptus ſit. Si oleum deeſt omphacinum ſalis expers, vulgare identidem agitandum lauandúmque ſucco vuæ acerbæ.

OLEVM violarum ardores extinguit remittitque phlegmonas, pleuriticos iuuat, pulmonis thoraciſque vitia lenit. Fit ex vulgari oleo maturo vel amygdalino recenti & inſulſo,aut quod ſaltem aqua frigida elotum ſit. In id igitur recentes violæ purpureæ coniiciuntur operculato vaſe, inſolantúrque dies ſolùm x. tertio quoque die violis mutatis additiſque poſtremò ſiccis.

OLEVM nymphææ magis refrigerat, ardoréſque præcipuè renum, veſicæ & capitis, ac etiam delirium compeſcit, accerſitque ſomnum.Fit vt violaceum ex floribus nymphee albis oleo loto maceratis, at inſolatur dies xx. floribus ter interea mutatis.

OLEVM papaueris omnia efficaciùs quàm nymphææ præſtat, & propriè capitis dolores atque deliria ſedat,ſomnúmque conciliat. Papaueris albi flores,folia, atque capita contuſa macerantur oleo loto, perficitúrque vt nymphææ. Coqui etiam poteſt leniter vaſe duplici.Sunt qui è papaueris albi ſemine perinde atque ex amygdalis oleum hoc exprimunt.

OLEVM hyoſcyami albi eadem ratione comparatur atque papauerinum, tum macerando tum exprimendo: non minus ad omnia efficax quàm papauerinum.

OLEVM mandragoræ ſimplex multò euidentius refrige-

rat, dolores ex inflammatione compescit & somnum accersit. Fit autem è pomis mandragoræ tusis & oleo maceratis leniterque coctis vt nymphææ oleum.

Oleum mandragoræ compositum omnium summè refrigerat & dolores omnes ex inflammatione atque etiam aliios consopit, capitis dolores, phrenitides compescit illitum & naribus obiectum, promptéque somnum conciliat.

℞. olei lb. ij sem.
succi pomorum mandragoræ ℥ iiij,
succi hyoscyami albi ℥ ij,
succi capitis papaueris albi ℥ iij,
succi violarum, succi cicutæ tenerrimæ an. ℥ j,
opij, styracis calaminthæ an. ℥ ß. permista omnia diebus x. insolentur, deinde coquantur vase duplici dum succi absumpti sint, oleum tandem coletur atque recondatur.

Oleum melinum quod & cydoniorum, refrigerat & adstringit, vētriculo, iecori, intestinisq; imbecillis accōmodatum: hinc vomitū, alui profluuiū, sudorémq; illitu sistit.

℞. cydoniorum cum cortice & semine tusorum, succi cydoniorum an. lb. ß.
misce in vase vitreo & affunde olei omphacini lb. j. ß. Insola diebus xv. deinde bulliant horis quatuor in vase duplici. Expressis cydoniis alia deinde similiter secundò incoquantur, atque etiam tertiò dum nihil reliquum sit humoris. Expressum tandem oleum recondatur.

Oleum myrtinum refrigerat, adstringit, & roborat, propriè verò cor, ventriculum, cerebrum atque neruos: fit vt melinum ex myrti baccis & foliis, addito etiam succo cùm haberi potest.

Oleum mastichinum cerebrum, neruos, ventriculum hepárque adstrictione corroborat, lienteriæ, vomitioni & cruditati accommodatum.

℞. mastiches ℥ iij,
aquæ rosarum ℥ iiij,
olei omphacini vel rosacei lb. j. coquantur in vase duplici ad aquæ consumptionem. Vinum vice aquæ rosarum imponitur, quum neruorum lassitudo lenienda est.

Oleum mentæ ventriculum aliásque partes illitu corroborans concoctionémque iuuans moderato calore: mentæ satiuę tunsa folia cum succo macerantur in oleo omphacino, insolantur, coquuntur, sæpiúsque mutantur, vt in rosaceo præceptum est.

OLEVM absinthij modicè calfacit & corroborat, concoctionem iuuat, appetentiam excitat, obstructa soluit, lumbricos enecat. Absinthij comæ tunsæ in oleo quoque omphacino macerantur, hócque vt mentæ oleum perficitur.

OLEVM chamæmelinum neruos atque membranas moderata adstrictione corroborat, modicè resoluit, dolores apprimè sedat.

℞. florum chamæmeli recentium & tusorum ℔.j. mergantur & macerentur in oleo dulci maturo & insolentur diebus canicularibus xx. Expressis reiectísque foliis oleum recondatur.

OLEVM liliorum thoracis, ventriculi, vteri, renum, vesicæ atque neruorum dolores sedat, lenit atque coquit.

℞. florum liliorum alborum integrorum abiectis duntaxat filamentis croceis ℔.j. macera in oleo dulci & maturo & insola diebus xx. Fit & aliud quod compositum appellant ad omnia quæ dixi efficacius, quod recipit,

mastiches, calami aromatici, costi, olei pyrethri, carpobalsami an. ℥ j,

caryophyllorum, cinamomi an. ℥ ß,

croci ʒ iij, Tunsa omnia aqua macerentur horis xxiiij, bulliant modicè, subtractis igne affunde olei dulcis ℔. ij,

Foliorum lilij ℥ viij. Insolentur dies xl. expressúmque oleum reponatur.

OLEVM leucoij lutei, thoracis, renum, vesicæ, neruorum articulorúmque dolores compescit.

℞. florum leucoij ℔.j. macera in ℔.j.ß olei dulcis, Insola dies x. ter mutatis floribus: expressum oleum reponitur, adiectis si placet florum siccorum ℥ iij.

OLEVM iasminum eadem quæ leucoij oleum multóque validius confert, summè præterea molliens ac leniens. Similiter è iasmini floribus comparatur atque liliorum.

OLEVM anethinum modicè calfacit & digerit, cephalalgiam neruorúmque dolores lenit & somnum conciliat. Fit ex comis anethi viridibus quæ in sufficienti oleo dulci macerantur insolantúrque die vno: aut coquuntur in vase duplici, expressísque comis colatum oleum reconditur.

OLEVM amygdalarum dulcium dolores demulcet, partes exasperatas, præcipuè verò pulmones renésque lenit, sicca & dura emollit, hecticis & tabidis familiare. Fit autem sic, amygdalæ dulces diligenter expurgatæ plurimum teruntur, affuso aquæ rosaceæ momento, deinde vase except-

circiter horas quinque in aqua calida contineantur foueantúrque vt aliquantum incalescant. Postea sacculo conclusæ torculari premantur dum oleum emanet.

Oleum lumbricorum moderato calore emollit lenítq; dolorem, contusis & arthriticis in primis aptum.

℞. lumbricorum terrestrium lotorũ & præparatorũ ℔. ß,
vini albi ℥ ij,
olei dulcis ℔. ij. bulliant dum vinum consumptum sit, & lumbrici contabuerint, percoletur oleum & seruetur.

Oleum irinum coquit, extenuat, resoluit, hepatis, splenis, vteri, & articulorum dolores sedat, thoracis, pulmonúmque materiam coquit.

℞. radicum iridis tunsarum ℔. ß. florum integrorũ ℔. j,
decocti vel si potentius optatur succi alterius radicis iridis ℔. j,
olei dulcis ℔. ij. ß, coquantur in vase duplici dum liquor euaporauerit: expressis deinde radicibus & foliis recondatur oleum.

Oleum rutaceum calfacit, crassos humores attenuat, discutítque flatus quàm anethinum valentius, confert dolori colico, paralysi, spasmo, vteri ac vesicæ perfrigerationi.

℞. foliorum rutæ modicè siccorum, succi ejusdem an. ℔. ß. Macera triduum in olei dulcis ℔. iiij. bulliãt in vase simplici dum succus sit absumptus: expressa deinde ruta ter quatérve mutetur, postremò expressum oleum seruetur.

Oleum amygdalarum amararum validè attenuat atque incidit, flatus omnes præsertim aurium tinnitus dissipat, obstructiones iecoris aliorúmque viscerum tenuando tergendóque expedit, duritias præsertímque neruorum mollit. Fit ex amygdalis amaris siccis & expurgatis, tunsis, aqua feruente calfactis, pressisque torculari dum oleum emanet.

Oleum è capparibus extenuando detergendóque duritiem omnem propriéque lienis & obstructionem soluit, eiúsque dolorem omnémque affectum lenit.

℞. corticis radicum capparis ℥ j,
corticum tamarisci, foliorum tamarisci, seminis agni, scolopendrij seu asplenij, cyperi an. ʒ ij,
rutæ ʒ j,
aceti, vini optimi an. ℥ ij,
olei maturi ℔. j. coquantur in vase duplici ad consumptionem vini & aceti, percolatum oleum recondatur.

Oleum nardinum calfacit, tenuat, digerit ac roborat: cerebri,

cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renum, vesicæ ac vteri frigidis & flatulentis affectibus mirè succurrit tum simplex tum compositum.

℞. spicæ nardi ℥ iij,

vini optimi, aquæ rosaceæ an. ℥ ij.ß,

olei dulcis ℔.j.ß. coquantur horis circiter quatuor vase duplici prunis non acribus dum vinum & aqua euaporet.

Olevm nardinum compositum.

℞. spicæ nardi ℥ iij,

sampsuchi ℥ ij,

xyloaloës, enulæ, folij aut maceris, calami aromatici aut galangæ, foliorum lauri, cyperi, schœnanthi, cardamomi an. ℥ j.ß. contusis affunde,

vini, aquæ rosaceæ an. ℔.j.

olei dulcis ℔.v. macerentur horis xxiiij. deinde coquantur in diplomate horis sex subinde mouendo dum vinum & aqua absumatur.

Olevm laurinum calidum & extenuans, ventriculi flatus colicósque dolores, capitis, viscerum, vteri, renum neruorúmque frigidos morbos discutit. Lauri baccæ maturæ tundantur diúque ex aqua coquantur, colato iuri atq; refrigerato pinguedo innatãs colligatur & pro oleo recõdatur.

Olevm vulpinum attenuat & aliquantum digerit: podagræ omníque arthritidi leniendæ omni morbi tempore vtile.

Vulpem pelle nudam & exenteratam, minutim concisam, coque in aquæ fontanæ & marinæ seu salsæ paribus portionibus: ex dimidio coctæ adde

salis ℥ iij,

olei veteris puri ℔.iiij,

thymi, anethi, origani an. ℔.ß. coquantur ad artuum dissolutionem & aquæ consumptionem exprimatúrq; oleum.

Olevm è scorpionibus extenuat adeò vt illitum lumbis renum calculum, pubi verò aut perinæo illitum aut in vesicam iniectum vesicæ calculũ terere & exturbare credatur.

℞. radicis aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicis capparis an. ℥ j. contusa omnia macerentur in ℔.j.ß, olei amygdalarum amararum & insolentur dies xx. deinde modice coquantur in vase duplici, iniectis sub finem scorpionibus quindecim. Iterum insolentur dies xxx. ac tum excolatum oleum recondatur.

Olevm terebinthinæ calidum est ac tenue, altéq; pene-

trans magis quàm terebinthina : prędūros mollit & extenuat,frigidos neruorum & articulorum morbos tollit addito robore.

℞. terebinthinę lucidę ℔.iiij.repone in cucurbitam vitream,quam in arenas immerge , ignéque ſubdito arte halchymiſtica aquam primùm,deinde lucidiſſimum elicies oleum,ac poſtremò flauum.

OLEVM ricininum quod de kerua appellant, ſummè tenuans ac digerens,aurium dolores tinnitúſque diſſipat,manantia capitis vlcera, pſoras,lepras fœdáſque cicatrices extergit,clyſtere aquas & lumbricos elicit.

Ricini grana expurgata tunduntur,ex híſque perinde atque ex amygdalis oleum prolicitur.

OLEVM balanum aurium quoque dolores & ſtrepitus ſoluit,varos , lentigines , maculas,cicatricéſque nigras delet,& aluum ſubducit,vomitúmque ciet. Fit ex balano myrepſica quod granum ben Arabes appellant, teritur,calefit, oleúmque exprimitur,non aliter quàm ab amygdalis.

OLEVM è caſtorio frigidis confert cerebri & neruorum affectibus,ſurditati,aurium tinnitui,paralyſi,tremori, ſpaſmo & febrium rigori inuncta dorſi ſpina.

℞. caſtorij aqua vitæ ſoluti ℥ j,olei ℔. j. bulliant in vaſe duplici dum tertia pars abſumpta ſit.

OLEVM euphorbij ſimplex eadem ſed efficacius multò præſtat,ac præterea naribus immiſſum pituitam elicit.

℞.euphorbij ℥ ß,
olei leucoij lutei, vini odoriferi an. ℥ v. coquantur ad vini conſumptionem.

OLEVM è lateribus,quod & philoſophorum appellant, calfacit,penetrat , mollit dura , reſoluit ac diſcutit tumores frigidos:opitulatur ſpaſmo,epilepſiæ, paralyſi,podagræ , & omnibus iuncturarum & neruorum frigidis affectibus. Laterem ruffum ac inueteratum in fruſtula confringe , hæc vrito in prunis donec tota excanduerint:deinde exempta reſtinguito in oleo claro veteri , & dimittito quouſque ſe oleo impleuerint. Poſtea oleo exempta in tenuiſſimum puluerem contundito , atque in cucurbitam vitream indito & arte oleum elicito & reponito.

PETROLEVM ſummè calidum,attenuans,penetrans,ſiccans ac digerens : materiam omnem frigidam è quauis corporis ſede abſumit,epilepſiam,paralyſim , ſpaſmum,neruorum articulorúmque dolores,lienis,renum,veſicę,vteri frigidiores

gidiores affectus soluit: hoc non arte sed natura prouenit, ac plerisque locis ex petris & rupibus emanat.

PLANTIVS *in olea.*

Oleorum compositiones veteribus vsurpatas secutus author, nihil in iis immutandum putauit, nec (quòd extrinsecus solùm inducantur) tanta fuit in laborantium gratiam mutandi necessitas. Ad omnium causarum affectuúmque genera, præstantissima quæque olea selegit ac protulit, cæteris prætermissis, quæ aut parum efficacia aut superuacua videbantur. Nec enim necessarium videbatur oleum nymphææ citrinæ quòd sub altero comprehédantur, nec oleum populeum quòd efficacius eo sit vnguentum populeum: nec oleum alterum mandragoræ, nec oleum costinum, nec oleum de piperibus, nec oleum maioranę, nec irinum compositum, nec sambuchinum, nec moschelinum, quòd alia satis multa existant quibus vsu faciliore maior sit calfaciendi, attenuandi digerendíque facultas.

DE VNGVENTIS.

VNGVENTVM Galeni refrigerans, ad phlegmonas, erysipelata, herpetas, omnémque calidiorem intemperiem efficax. FERN.

℞. ceræ albæ ℥ iiij, olei rosati ℔.j. liquata vase duplici in vas aliud transfundantur, sensimque affusa aqua frigidissima ac subinde mutata diu subigantur. Postremò autem semperuiui aut solani defecatus succus subigendo infunditur, si præsertim ad affectus non exulceratos exposcitur, aut acetum si integra nec dum exasperata est cuticula.

PLANTIVS *in vnguenta.*

Vnguentum Galeni refrigerans tametsi descriptione vulgari nec solani nec semperuiui succum habeat, his tamen adiectis efficacissimum redditur ad omnes affectus qui refrigerari postulant.

VNGVENTVM rosatum ad eosdem quoque affectus adhibetur, at certè inefficacius. FERN.

Adeps suillus membranis expurgatus nouies lauetur aqua calida, ac deinde toties aqua frigida: postea rosarum rubrarum recentium contusarum par pondus ei permisceatur, sinatúrque marcescere diebus septem. Fusus adeps igne lento percoletur, rursúmque in eo rosarũ tusarum tãtundem maceretur diebus septem, affuso pariter succi rosarum dimidio

& olei amygdalini partibus sex : rursum coquantur dum succus totus absorptus fuerit.

VNGVENTVM populeum, phlegmonas, febrium æstus, renum capitisque ardores compescit, somnum temporibus illitum conciliat.

Gemmarum populi recentium ℔. j. maceretur in axungiæ suillæ insulsæ præparatæ ℔. iij. dum quæ sequuntur omnia æstate comparari possint.

℞. foliorum papaueris rubri, foliorum mandragoræ, foliorum hyoscyami, cymarum rubi tenerrimarum, solani, lactucæ, semperuiui maioris & minoris, bardanæ, violæ, vmbilici veneris an. ℥ iij. contusa omnia permisceantur axungiæ & oculis populi, exactis diebus x. affunde aquæ rosarum ℔. j. coquantur igne lento dum aqua omnísque liquor sit absumptus: coletur exprimatúrque, ac si opus sit recoquatur dum vnguenti temperaturam acceperit.

VNGVENTVM album refrigerans ac leuiter adstringens, inflammationes exustionésque compescit, scabiei & pruritus ardorem omnésque biliosas eruptiones restinguit.

℞ cerusæ ℥ iiij. lithargyri ℥ ij. lauentur diu in aqua rosarum qua eiecta mortario excipiantur, sensimque oleum affundatur rosaceum quantum combibere possint, continenter agitando atque subigendo dum bona sit vnguenti consistentia: addatur sub finem aceti albi pauxillum & caphuræ ʒ j. sem.

PLANTIVS.

Vnguentum album quale hîc descriptum est, vnum erit vice eorum quæ inscribuntur, vnguentum de lithargyro, vnguentum nutritum, vnguentum de cerusa crudum, & vnguentum de cerusa coctum, quod & emplastrum de cerusa appellatur: eorum enim vires hoc vnum complectitur.

FERN. VNGVENTVM adstringens laxiores partes contrahit, ductus viásque coarctat, fluxiones intercipit atque repellit, vuluæ, vteri sedis, intestinique prolapsum cohibet, & profluentem sanguinem admotum sistit.

℞. gallæ immaturæ, nucum cupressi, baccarum myrti, balaustiorum, malicorij, corticum glandium, acatiæ, rhois, mastiches an. ℥ j. omnia exquisitissimè trita macerentur dies circiter quatuor in succis mespilorum & sorborum immaturorum, deinde siccentur igni non acri, & cum olei rosati sæpius in aqua aluminosa loti ℔. j. sem. & ceræ albæ ℥ iiij. fiat vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc adstringens quòd validissimum sit ac paratu facile, vsurpandum erit pro vnguento comitissæ & alio quouis adstringente.

VNGVENTNM diachalciteos, quod & palmæum appellant, omnes recentes fluxiones sistit, veterésque resoluit, vlcera maligna & dysepulotica glutinat. FERN.

℞.adipis suilli recentis sine sale & fibris ℔.ij,
olei veteris, lithargyri triti & creti an.℔.iij,
chalcitidos læuigatæ ℥ iiij. Adeps & oleum liquantur prunis non acribus, iisque inspergũtur lithargyros & chalcitis, mouentúrque continenter tribus palmæ aut saltem myrti, sorbi, mespilíve ramis recentibus, vbi cerati crassities erit, inter coquendum ramus tenellus minutim concisus iniicietur: rursúmque coquetur donec digitos non inquinet, verámque emplastri temperaturam sit assequutum.

PLANTIVS.

Vnguentum diachalciteos ex hac Galeni descriptione vsurpandum est vice eorum quatuor quæ à Mesue traduntur, duo sub descriptione vnguenti diaphœnicon, aliáque duo sub descriptione vnguenti palmæi.

VNGVENTVM diapompholygos refrigerat, adstringit, fluxiones inhibet & vlcera caua implet, maligna ad cicatricem perducit. FERN.

℞ olei rosacei ℥ x,
succi solatri ℥ iiij.bulliant ad succi consumptionem: adde ceræ albæ ℥ v,
cerusæ lotæ ℥ ij,
plumbi vsti & loti, pompholygis, thuris an. vnciam: coquantur in vnguenti formam.

VNGVENTVM rubrum exiccans eiusdem facultatis.

℞.olei rosarum ℔.j.
ceræ albæ ℥ v.liquatis insperge
lapidis calaminaris, terræ lemniæ exquisitè tritorum an. ℥ iiij,
lithargyri, cerusæ an. ℥.iij,
caphuræ ʒ j.coquantur in vnguetum.

VNGVENTVM dialthæas modicè calfacit, emollit, humectat atque lenit.

℞.althææ radicum recentium & contusarum ℔.ij,
seminis lini & fenigræci contusarum an.℔.j.macerentur in aquę ℔.viij.dein leniter coquãtur exprimatúrq; mucila-

go: de hac ℔.ij. & olei ℔.iiij. pariter bulliant dum mucilago ſit abſumpta, ac tum adde

cerę ℔.j,

reſinæ ℔.ß,

terebinthinæ ℥ ij. percoquantur in vnguenti craſſitiem.

PLANTIVS.

Vnguentum dialthæas ſimplex deſcriptum eſt, quòd compoſitum propter colophonium & galbanum, & gummi hederæ ſordidum nimis eſſet, aliáque extarent ad digerendum efficaciora.

FERN. VNGVENTVM reſumptiuum dictum, cui etiam ſumma vis ineſt emolliendi blandè & ſine manifeſto calore aſthmaticis, hecticis, tabidis, pleuriticis atque febricitantibus tutò adhiberi poteſt.

℞. ſeminis lini, althææ & fenigræci, gummi arabici, tragacanthæ an. ʒ ij. macerentur & bulliant in ℔.ß, aquæ roſarum, eliciatur mucilago, in qua diſſolue

adipis ſuilli, gallinæ, anſeris & anatis an. ℥ ij,

œſypi ℥ ß,

olei violarum, chamæmeli & amygdalarum dulcium an. ℥ ij,

medullæ vituli, butyri recentis, ceræ albæ an. ℔. ß. coquantur in vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc, quod reſumptiuum inſcribitur, ea eſt compoſitione, vt cæteris quæ ad emolliendum, leniendum aut relaxandum compoſita ſunt, iure præferendum ſit. Nam neque vnguentum diadipibus, neque vnguentum pectorale geminum, neque vnguentum philagrij, neque vllum vſquam ad emolliendum & ad eos quos dixi effectus præſtantius.

FERN. VNGVENTVM agrippæ non modò emollit, ſed & validè attenuat & incidit, corporíſque œdemata diſcutit, & vetera neruorum vitia ſanat, renum dolori ſuccurrit, ventrem illitu ſubducit, & hydropicos iuuat.

℞. radicis bryoniæ ℔.ij,

radicum cucumeris agreſtis ℔.j,

ſcyllæ ℔.ß,

radicis ireos recentis ʒ iij,

radicum filicis & ebuli, tribuli marini an. ℥ ij. Tunſa omnia recentia macerētur diebus ſex vel octo in olei veteris non rācidi ℔.iiij. parum deinde ferueſiāt, & in expreſſo oleo

ceræ

ceræ citrinæ ℥ xv. liquefiant in vnguenti consistentiam.

PLANTIVS.

In vnguento Agrippæ rectè monet simplicia omnia recentia sumenda esse, nec admodum esse coquenda: his enim crudis tametsi vis inest molliendi & attenuandi validissima, coctione tamen perit atque disperditur. Vnde alio loco rectè præcepit author ad scirrhos emolliendos ex hisce radicibus contusis atque crudis addita axungia & cera cataplasma confici in primis efficax.

VNGVENTVM ἀρηγ-ον, id est auxiliare calfacit, validè extenuat atque digerit, corporis præsertimque neruorum frigidis affectibus, conuulsioni, resolutioni, lumborum, articulorum, colicóque dolori aptum. FERN.

℞. rorismarini, maioranæ, radicis iari, serpylli, rutæ, radicis cucumeris agrestis an. ℥ iiij sem.
foliorum lauri, saluiæ, sabinæ, pulicariæ maioris & minoris, radicum bryoniæ an. ℥ iij,
laureolæ ℥ ix,
foliorum cucumeris agrestis & nepitæ an. ℔. sem. Omnia maio mense collecta & expurgata tunduntur recentia, & macerantur diebus septem in olei optimi ℔. vj. affusa aqua vitæ ad ℔. j.
deinde coquuntur dum contabescant & absumpta sit aqua, oleum percolatur in quo ceræ ℥ xvj. liquantur & adipis vrsini, olei laurini an. ℥ iij,
olei moschelini ℥ sem.
petrolæi ℥ j,
butyri ℥ iiij, agitando hi pulueres insperguntur,
mastiches, olibani an. ʒ vij,
pyrethri, euphorbij, zinziberis, piperis an. ℥ j. Omnia in vnguenti formam coeant.

VNGVENTVM marciatum magnum cerebri, neruorum articulorúmq; frigidis affectibus, tremori, conuulsioni, paralysi, arthritidi in primis vtile: præduris tumoribus lienis præsertim emolliendis efficax.

℞. ceræ albæ ℔. j,
olei ℔. iiij,
rorismarini, foliorum lauri an. ℥ iiij,
tamarisci ℥ iij,
rutæ ℥ iij. sem.
ebuli, sabinæ, balsamitæ, id est mētæ aquaticæ, ocimi, saluiæ, polij, calaminthes, artemisiæ, helenij, betonicę, acāthi

quæ est branca vrsina, asparagulæ quæ est aparine, anemones quæ herba venti dicitur, pinpinellæ, agrimonij, absinthij, phlomi minoris qui & herba paralysis, costi herbæ hortensis, quæ herba dicitur sanctę Marię, cymarum sambuci, semperuiui minoris quod crassula appellatur, millefolij, semperuiui maioris, chamædryos, plantaginis seu quinqueneruiæ, centaurij minoris, fragariæ, quinquefolij, tetrahit id est herbæ iudaicæ an. ℥ ij. ʒ ij,

radicis althææ, cumini, myrrhæ an. ʒ j ß,

fenigræci ʒ vj,

butyri ʒ v,

seminis vrticę, violarum & papaueris rubri, mentastri seu mentę agrestris, mentę satiuę, oxylapati, polytrichi, cardiobatani, id est cardui benedicti, periclymeni, idest caprifolij seu matris syluę, maratri, herbę moschatę quę est prima geranij species, trifolij acetosi quod aleluya dicitur, scolopendrij quod est ceterach, crispulę, id est buphthalmi, caphuratæ herbę, id est abrotoni, styracis, medullæ ceruinæ an. ʒ ij,

adipis vrsini, adipis gallinacei, mastiches an. ℥ ß,

thuris ʒ ij,

olei nardini ℥ j. Herbæ ad finem maij mensis collectę recentes terantur macerētúrque diebus septem in vino optimo odorato, octauo die coquuntur simul dum vinum ex dimidio absumptum sit, ac tum oleum affunditur. Rursúmque coquuntur dū herbę contabescant & vinum prorsus sit absumptum: deinde colatur & exprimitur oleum, in quo rursus concalefacto styrax, butyrum, adipes, mastiche, thus, oleum nardinum & cera quo dixi ordine adiiciuntur, cúmque dissoluta fuerint agitatione continenti subtrahantur igni, & concretum vnguentum recondatur.

PLANTIVS.

Vnguenti martiati tres apud quosdam traduntur descriptiones non admodum quidem necessariæ ad frigidos neruorum aliarúmque partium affectus, cùm ad hos abundè faciat vnguentum aregum nunc descriptum. At verò qui martiatum hoc habere velit, descriptionem hanc sequatur ex Nicolao Myrepso depromptam atque reformatam.

FERN. VNGVENTVM basilicum minus quod & tetrapharmacum veteres appellarunt, calfacit, humectat, dolorem mitigat, ac pus mouet phlegmonis increscentibus vtile.

℞. resinæ, picis, ceræ an. ℔. ß, olei quod satis est.

BASILICVM magnum eadem prȩstat & detergēdis quoque &

que & implendis vlceribus idoneum.

℞.ceræ albæ,resinæ,seui vaccini,picis,terebinthinæ,olibani,myrrhæ an. ℥ j,olei quod satis est.

PLANTIVS.

In vnguento basilico,aureo, apostolorum, ægyptiaco & enulato nihil immutandum putauit: in vnguento citrino simplicium doses admodum incertas atque deprauatas reformauit, atq; plus inesse voluit radicis dracuntij (cuius ad propositos cutis affectus summa vis est) quàm cerusæ aut alterius cuiusuis simplicis. In componendi quoque ratione certum modum expressit adiiciendorum citriorum malorum, quorum pulpa atque succus ad ea cutis vitia non minus vtilis, imò etiam vtilior quàm cortex habetur.

VNGVENTVM aureum vulnera leuiter detergit,glutinat ac tutò curat. FERN.

℞.ceræ citrinæ ℔.ß,
olei non rancidi ℔.ij ß,
terebinthinæ ℥ ij,
resinæ,colophoniæ an. ℥ j,
thuris,masticheṡ an. ℥ j,
croci ʒ j. Cera ex oleo liquatur, adiiciuntúrque reliqua exquisitè trita.

VNGVENTVM apostolorum vulnera & vlcera contumacia itémq; fistulas detergendo expurgat, fungosam aut mortuam carnem absumit & nouam restituit.

℞.terebinthinæ,ceræ albæ,ammoniaci an. ℥ xiiij,
opopanacis,floris æris an. ʒ ij,
aristolochiæ rotundæ,thuris masculi,bdellij an ʒ vj,
myrrhæ,galbani an. ʒ iiij,
lithargyri ʒ ix,
olei si æstas fuerit ℔.ij. si hyems ℔.iij. Bdellium,ammoniacum,opopanax & galbanum aceto macerata atque soluta cum cæteris tritis in oleum & ceram liquefacta coniiciuntur,coquuntúrque agitando in vnguenti formam.

VNGVENTVM Ægyptiacum multò validius quàm apostolorum vlcera vetera atque fistulosa extergit, excrescentem aut emortuam carnem vehementer exiccat & exedit non sine sensu doloris.

℞.æruginis ʒ v,
mellis optimi ʒ xiiij,
aceti fortis ʒ vij. coquuntur simul omnia dum vnguento sua crassities & purpureus color accedat.

VNGVENTVM ex Enula quod enulatum appellant, ad pruritum, ad scabiem tum siccam tum humidam, & ad alias cutis fœditates mire efficax.

℞. radicis enulæ ex aceto coctæ, tusæ & cretæ ℔.j,
axungiæ porci, olei an. ℥ iij,
ceræ nouæ ℥ i,
argenti viui extincti, terebinthinæ lotæ an. ℥ ii,
salis vulgaris bene triti ℥ ß. Cera & axungia ex oleo liquantur, his additur enula, deinde argentum viuum & sal, postremò terebinthina. Tutior eius fuerit vsus, si vice argenti viui imponantur succi fumariæ & limonum an. ℥ i. Vtrumque igitur seorsum habendum est.

VNGVENTVM citrinum aut rectius citreum, papulas ex bile aut salsa pituita in cute præsertimque faciei erumpentes reprimit, lentigines, impetigines, liuores, fœdas cicatrices & oculorum rubores extergit.

℞. boracis ℥ ii,
caphuræ ʒ i,
corallij albi ℥ ß,
amianti, id est aluminis plumosi, vmbilici marini seu belirici, tragacanthæ, amyli, crystalli, enthali, dentali, thuris albi, nitri an. ʒ ii,
cerusæ ex radice dracuntij factæ ℥ i,
cerusæ vulgaris ʒ vj,
adipis suilli recentis salis expertis & puri ℔.i.ß,
seui caprini ℥ i.ß,
adipis gallinacei ℥ i. Adipes in duplici vase liquefiant, in iis macerentur & leniter coquantur citrea mala duo minutim concisa. Adipes colentur in hisque trita omnia laboriosè iniiciantur & rudicula subigantur: nouissimè borax & caphura tenuissimè tritę inspergantur. Coctum vnguentum ac deinde concretum recondatur.

DE EMPLASTRIS.

EMPLASTRVM diachylon simplex iecoris, lienis, externarúmque partium præduros tumores incipientésque scirrhos emollit, sensimque dissipat.

℞. mucilaginum, seminis fenigræci, seminis lini & radicum althææ an. ℔.i,
olei veteris puri ℔.iii,
lithargyri purgati atque triti ℔.i.ß, lithargyrum in mortario

tario sensim oleo diluatur dum exquisita sit permistio: igni dein lento coquantur spatha assiduò subigendo dum crassescant: ac tum his paulatim infundantur depromptæ mucilagines, percoquantúrque in emplastri substantiam. Si valentius desideratur in singulas libras singulæ vnciæ radicis iridis tritæ inspergentur.

EMPLASTRVM diachylωn magnum cui vis ad omnia quæ dixi quàm simplici præstantior est, propterea quòd ex pluribus tum mollientibus tum digerentibus constet.

℞. lithargyri puri, triti & creti ℔. j,
olei irini, chamæmelini, anethini an. ℥ viij,
mucilaginum seminis lini, fenigræci, ficuum pinguium, & vuarum passarum, succi iridis & scyllæ, œsypi, ichthyocollæ an. ʒ xij ß,
terebinthinæ ℥ iij,
resinæ pini, ceræ citrinæ an. ℥ ij. Omnia in emplastrum redigantur eadem arte qua in simplici diximus.

EMPLASTRVM è mucilaginibus præduros quoque tumores validè mollit ac digerit, abscessus quoque maturat, eorúmque ruptorum saniem ac pus abstergit.

℞. mucilaginum seminis lini, althææ, fenigræci, & mediani corticis vlmi an. ℥ iiij ß,
oleorum chamæmeli, liliorum & anethi an. ℥ j,
ammoniaci, galbani, opopanacis, sagapeni an. ℥ ß,
croci ʒ ij,
terebinthinæ ℥ ij,
ceræ nouæ ʒ xx, fiat emplastrum arte iam præscripta.

PLANTIVS *in emplastra.*

Multa quidem ad emolliendum emplastra veteres descripserunt, & ex his quatuor sub nomine diachylωn, quorum duo hæc tamen præstantissima sunt. Sed & hoc emplastrum è mucilaginibus multò ad omnia potentius existit quàm quod Zachariæ filio adscribitur, quod proinde minimè describendum fuit.

EMPLASTRVM è meliloto strenuè quoq; emollit ac digerit, doloresq; lenit, accommodatū ventriculi, iecoris, atq; lienis præduris tumoribus tensisque hypochondriis. FERN.

℞. meliloti ℥ vj,
florum chamæmeli, seminis fenigræci, radicis althææ, baccarum lauri, absinthij, sampsuchi an. ʒ iij,
cardamomi, cyperi, ireos, spicæ nardi, ammios, cassiæ ligneæ, seminis apij, anisi an. ʒ ij. ß,

ammoniaci ʒ x,
styracis, bdellij an. ʒ v,
terebinthinæ ℥ j. ß,
ficus pingues xij,
seui hircini, resinæ an. ℥ ij. ß,
ceræ ℥ vj,
olei maioranę & nardini an. quantum sufficit, fiat emplastrum. Seuum hircinum, resina & cera in oleis liquentur, his ficus pingues tritæ & cretæ addantur, deinde ammoniacum & bdellium aceto soluta, postea terebinthina, postremò reliquorum pulueres creti.

PLANTIVS.

Emplastrum è meliloto, è baccis lauri, ceroneum & oxycroceum satis quidem esse videbuntur ad omnes affectus & dolores qui digeri resoluique postulant, vt idcirco non aliis opus fuerit, neque emplastro e sinapi, neque emplastris variis è fermento, neque emplastro de aliis, neque emplastro relato ad Aristarchum.

FERN. EMPLASTRVM è baccis lauri ventriculi, præcordiorum, intestinorum, vteri ac vesicæ, aliarúmque partium dolores à flatibus aut à frigida quauis causa subortos mirè demulcet.

℞. thuris, mastiches, myrrhæ an. ℥ j,
baccarum lauri ℥ ij,
cyperi, costi an. ℥ ß, mellis colati quantum ad omnia cogenda satis est. Id putant ad hydropem mirabile reddi si pondus cyperi sit ℥ j. ß, & caprinum stercus arefactum addatur pondere ℔. ß.

EMPLASTRVM ceroneum lienis duritiem mollit, hydropi & frigidis vteri affectibus, thoracis scapularúmque doloribus à frigore ortis succurrit.

℞. picis naualis colatæ, ceræ an. ℥ ij. & ʒ iij,
sagapeni ℥ ij,
ammoniaci, terebinthinæ, colophoniæ, croci an. ℥ j. & ʒ iij,
aloës, thuris, myrrhæ an. ℥ j,
opopanacis, styracis, galbani, mastiches, aluminis, fenigræci, styracis rubri, bdellij an. ʒ iij,
lithargyri ʒ j, ß. Emplastrum hac forma concinnetur: sagapenum, galbanũ, opopanax, ammoniacum & pix vino liquentur & colentur, his colophoniam colatam, deinde styracem, mastichen, thus, myrrham, bdellium trita cretáque,

paulò

paulò post iniice terebinthinam, alumen, lithargyrum & fenigræcum. Coctum ex his emplastrum in aquam mergitur frigidam & subigitur manibus addito puluere aloës & croci manibus semper vnctis oleo laurino, concinnantur magdaleæ.

EMPLASTRVM oxycroceum omnem quoque duritiem mollit, atque discutit, articulorum dolores & eos qui circum membranas sunt ossium euocat atque disperdit.

℞.ceræ, picis naualis, croci, colophoniæ an. ℥ iiij,
terebinthinæ, galbani, ammoniaci, myrrhæ, thuris, mastiches an. ℥ j.& ʒ iij. Galbanum & ammoniacum aceto liquantur atque colantur: pix dein colata additur, ab hac cera, mox colophonia & terebinthina, non multò pòst thus, mastiche & myrrha. Coctum emplastrum in frigidam mergitur, expressúmque subigitur cum puluere croci, manibus oleo perunctis.

EMPLASTRVM de ianua ad vulnera & recentia vlcera mirè efficax inflammationem sedat, detergit, agglutinat & carne implet, & ad cicatricem perducit.

℞.succorum apij, plantaginis & betonicæ an. ℔.j,
ceræ, picis, resinæ, terebinthinæ an. ℔.ß. In succis reliqua tria sensim agitando coquantur ad succorum consumptionem, ac tum igni sublatis addatur terebinthina.

EMPLASTRVM gratia Dei ex eadem ferè materia & ad eosdem vsus.

℞.terebinthinæ ℔.ß,
resinæ ℔.j,
ceræ albæ ℥ iiij,
mastiches ℥ j,
betonicę, verbenę, pinpinellę recentium an. m.j. tunsę herbę ex vino albo coquantur dum tabescant', liquor exprimatur in quo cera, resina & mastiche coquantur in idoneam emplastri consistentiam: igni sublatis terebinthina permisceatur.

EMPLASTRVM diuinum ad maligna vlcera multò præstantius, eorum enim saniem ac putredinem detergit & absumit, nouam carnem profert & ad cicatricem perducit.

℞.galbani, myrrhę an. ℥ j, & ʒ ij,
ammoniaci ℥ iij, & ʒ iij,
opopanacis, mastiches, aristolochię lõgę, ęruginis an. ℥ j,
lithargyri, olei communis an. ℔.j.ß,
ceræ nouæ ℥ viij,

thuris ℥ j,& ʒ j,
bdellij ℥ ij,
magnetis ℥ iij. Lithargyrum cum oleo agitando permiſcetur,poſtea coquitur dum craſſeſcat, tum cera additur minutim conciſa,ea liquata igni aufertur,adduntúrque galbanum,ammoniacum, opopanax & bdellium ex aceto vel vino diſſoluta , cocta & colata : deinde puluis inſpergitur myrrhæ, maſtiches, thuris , ariſtolochiæ & magnetis : poſtremò æruginis , ne hac diutius cocta emplaſtrum rubrum euadat.

PLANTIVS *in emplaſtrum diuinum.*

Emplaſtrum quę ad vulnera & vlcera deſcribuntur,de ianua , gratia dei & diuinum,ea quoque ſatis ſunt , nec plura huc adferenda fuerant. Nam emplaſtrum oribaſij duplex & emplaſtrum apoſtolorum comprehenduntur ſub hoc diuino,quòd in eoſdem ſint vſus,minus tamen efficacia.

EMPLASTRVM AD HERNIAM.

FERN. ℞.gallarum,
nucum cupreſſi,
pſidiæ,
balauſtiorum,
acatiæ,
Seminis plantaginis,
ſeminis pſyllij,
ſeminis naſturtij,
cupularum glandium,
fabarum torrefactarum,
ariſtolochiæ longæ,& rotundæ,
myrtillorum an. ℥ ß, hæc omnia puluerifentur & in aceto roſato macerentur per quatuor dies,deinde torrefiant & exiccentur.

TVM.

℞.conſolidæ maioris & minoris,
caudæ equinæ,
glaſti,
ſcolopendrij,
radicis oſmundæ regalis & filicis an. ℥ j.
thuris,myrrhæ,aloës,maſtiches,mummiæ an. ℥ ij,
boli ar-

boli armenæ lotæ in aceto, lapidis calaminaris præparati, lithargyri auri, sanguinis draconis an. ℥ iij,
picis naualis ℔. ij,
terebinthinæ ℥ vj, vel quantum satis sit ad emplastrum fingendum.

PLANTIVS.

Prætermissa hîc quoque sunt alia emplastra adstringentia & corroborantia ventriculum, renes & vterum, quę non vsurpantur, & pro quibus alia quædam in rem præsentem præstitui solent: vt idcirco videatur hic emplastrorum & aliarum compositionum numerus satis esse ad pharmacopœiam & ad curanda summa morborum, causarum & symptomatum genera: neque opus fuit medicamentarium hũc librum otiosis & superuacuis compositionibus implere, quæ non nisi frustrà & ad confusam multitudinem augendam recenseri possunt. Quæ autem compositiones ad peculiares quosdam & singulares affectus curandos vtiles existant, quia rarius contingunt, in propria singulorũ curatione tanquam illis peculiares & accommodatæ tradentur.

Methodi medendi libri septimi finis.

IO. FERNELII AMBIANI FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

NOBILISSIMO LITERATISSIMOQVE Ioanni Barjottio Marcheffræo Philiberti Barjottij Equitis, Prætoriani consilij Præsidis, sacrique consessus Consiliarij Fil. primogenito, IOANNES LAMY Medicus Paris. S.

VT quisque eius artis, quam cupidè exercet ac profitetur, amore delinitus est (Barjotti iurisperite cla-

rißime) ita ad eius summum perfectionemq́ studiosè contendit. Quod cùm in cæteris omnibus, tum maximè in politioribus disciplinis, quæque ad humanitatem pertinent, factitari solet. Qui enim in iis principes haberi volunt, tametsi ipsa re ac veritate victi, multos olim iisdem in tractandis rebus ingenio ac gloria floruisse fateantur, tamen partem iis non assentiuntur artificiúmque eiurant, partim nonnulla enitantur, nonnulla suo marte excogitant, vt in ea contentione quod veterum industriæ opponere poßint, assequantur. Ita quippe industrij architecti quum aliorum & inuenta & perfecta opera admirentur, tamen à populari eorum via interdum deflectentes, ex iisdem ea eliciunt ac mendicant, quibus sua ad numeros omnes artificij componant. Sic dum eorum vestigia negligenter sequi videntur, in iis tamen diligenter ac laboriosè insistunt. Quo exemplo D. Fernelius auus tuus (cuius recordatio tibi semper iucundißima esse debet) arte medicinæ clarißimus, omniq́ laude (testante ipsa inuidia) cumulatißimus, palmā tam solidā promeruit, vt suo ipse lumine non solùm Galliā, sed exteras quoque gentes illustrasse videatur. Etenim quia in eo maxima & præclara fuit ad præclaras artes indoles, ab ea virtutis ac absolutæ eruditionis primā etiā apud suas (quod rarò homini cōcessum est) cōmendationē facilè reportauit. Idcirco cū Henricus II. Galliarum Rex Christianißimus (cui consiliarius ac primarius erat medicus) iußißet, vt pro ea quā apud omnes sustinebat expectatione, artem medendi meliori forma redderet (eam enim multis locis deturpatam, & pluribus imperfectam esse acceperat) aut iam tum fortaßis magnitudine & mole nimia laborantem, instauraret: ad id muneris præclare exequendum omnia veterum monumenta (nullum enim vel minimum scriptorem neglexit) cùm accuratè excußißet, nusquā se tamen illis omnino addixit. Verum eximij illius pictoris exemplo, qui Agrigētinis tabulam politißima arte depicturus, nudas eorum virgines inspexit, vt quid in quaq́ pulchrum esset

(cùm

(cùm natura in vno nihil omni ex parte expoliat) ex iis tanquam viuo exemplari in mutum ſimulachrum artificiosè transferret: præſtantiſsimæ artis veram imaginem, veris coloribus additis, ad vnguem expreſſam, maximis laboribus inſumptis, poſteritati ille conſecrauit. Etenim obſcuram antè illuſtrauit, contaminatã perpurgauit, proiectam erexit, & ſtabiliuit, ita vt ſuis iam reſtituta natalibus vnius hominis induſtria videatur. Idq; nõ ſecus ac arbores & flores qui ἀκμὼ & vigorẽ ſuum hyemis moleſtia decuſſum vnius ſolis acceſſu ac fauore ineunte vere recuperant. Deniq; quod factu difficillimũ erat, tanto ingenui acumine, verbis tam eximiis ac venuſtis veterũ ſenſa expreſsit, vt aut noua omnia feciſſe, aut mira luce colluſtraſſe meritò cẽſeatur. Ac preinde omnes fateri neceſſe eſt vnicũ Fernelium in tantis medicinæ tenebris clariſsimũ lumen prætuliſſe. Quod vtiq; Rex veri prouidus augur iã tum præſentiens, Alexandri magni exemplo, qui edicto cauit, ne quis præter Apellem ſuam depingeret effigiem, vnicum Ferneliũ huius tantæ artis (qua nulla eſt nec honeſtior nec diuinior poſſeſſio) habere voluit illuſtratorẽ & amplificatorem, qui & rerum & verborum ſupellectile maxima hanc nondum ſatis dotatã & comptam locupletaret & augeret. Enimuerò ſi pares ingenio corporis vires nactus fuiſſet, fortaſſe nunc haberemus quẽ non Hippocratis aut Galeni tãtùm interpretem, & tãtis ingeniis dignum genium, ſed exornatorem diceremus. Quinetiam propter excellentem ingenij magnitudinem, necnon ſummã in re medica peritiã tantum aliquãdo maximus ille Rex huic tribuit, vt aulæ proceribus inſolẽtiùs de domeſticis & ſuis medicis inter ſe aliquãdo gloriantibus clariſsimo de eo elogio illã oſtentationem repreſſerit: grauiter enim & verè reſpondit ſe non reperiſſe quẽquam præter vnum Fernelium quẽ iure Medici nomine cohoneſtaret. Adeò nempe Regi maximo ſatisfecerat Fernelius, vt vnus inſtar omnium videretur. Atqui principibus placuiſſe viris (inquit ille) non vltima laus eſt. Verumenimuero licet

hoc grauißimum fuerit Regis de Fernelij medicina parentis singulari doctrina iudicium, & dignum tanto viro testimonium, haud tamen obtrectatores literarum & literatorum osores defuerunt, qui crabronibus deteriores non irritati aculeos in bene meritum exacuerint: magistro enim veteris disciplinæ iucundißimam ingenij laudem inuidentes, & sanctißimam eius existimationem virtute & labore partam violare frustra cupientes. Fernelium docuisse res admirari, non autem intelligere, dictitarunt. Quæ censura hominum tantum sibi tribuentium, & famæ viri semper suspiciendi detrahentium admiratione est digna. Mirum enim est censores tam acutos & tam doctos aut non intelligere aut in admirationem trahi, quam ab ignoratione proficisci philosophus testatur. Prætereo quorundam aliorum effrænatam maledicendi licentiam & contumeliosas ingratorum discipulorum voces, cùm præsertim nemo sit, qui nesciat eum in tanto precio & existimatione apud omnes fuisse, vt qui Fernelium repudiat, idem omnes omnium hominum statas ratásque de homine erudito opiniones ac sententias (quod impium est) reiiciat ac eiuret. Quem enim innumeri pleniore quasi ore laudant & amplectuntur, eum nefas est ab oppido paucis repudiari. Vtris magis sana fuerit mens nemo non intelligit. Quantò enim vniuersorum iudicium paucorum æstimationi & pondere & numero antecellit, tantò faciliùs laudantium iudicij grauitas, obtrectantium leuitatem pessundat ac opprimit. Vt enim aquæ particula faciliùs corrumpitur quàm tota aqua: sic probabilius est paucos cæco amore sui occupatos quàm multos veritatis studio impulsos, à ratione ac vero deflexisse. Ac illi pauci meliùs sibi suóque nomini consuluissent, si vocem inhumanam continuissent, vt paucitatis testem, sic stultitiæ suæ indicem ac leuitatis. Aut me domesticus amor fallit, aut nullus vnquam intelligendo res abditas luculentiùs docuit admirari, & intelligere admirando. Testis diuinus ille de abditis rerum causis liber, vniuersa ferè naturæ

mysteria

mysteria complexus, qui posteritatis memoriam promeretur. Testis & vniuersa Fernelij medicina multis praeclarísque monimentis ad omnem memoriam commendata, qua sibi monumentum aere perennius extruxit, quae iam velut altissimis defixa radicibus sic ab omnibus expetitur, tanto ardore legitur, vt iam passim vno Fernelij nomine publicae scholae personent. Quinetiam nullus adhuc ad bene foelicitérque medendum praeclarè secum agi putat, qui in ea non sit saepe versatus. Quod nuper Ioannes Crato vir praeter morum grauitatem vitaéq; integritatem omni literarum genere clarissimus, Caesareae maiestatis ἀρχίατρος ac consiliarius, elegantissima illa epistola, qua in opus Fernelij ante aliquot annos denuò typis excusum praeludit, videtur confirmasse. Illic enim vtilem sibi fuisse lectionem scriptorum Fernelij ex animo professus, eum demum in medicina profecisse statuit, cui Ferneliana non displicent. Quinimò illis tantum tribuisse, tantóque studio prosequutum accepimus, vt ea viaticum vitae appellarit, nec sine iis vnquam Alexandri magni exemplo qui Homeri Iliadem sub puluino seruabat, pernoctarit. Alij in eum paulò iustiores, praeclara quidem eruditione atque doctrina ornatum, & in arte medendi in primis versatum quodammodo commendarunt, quòd viderint admiranda artis opera scriptis consentire, & ea quotidie foelici rerum euentu confirmari, magísque ac magis illorum veritatem elucere, quam cum nec auderent nec possent rationibus vllis conuellere, tandem veritate victi istorum scriptorum inuentionem vni Fernelio attribuerunt. At ne quid ad virulentam rabiem deesse videretur, intestino velut flagrantes odio necdum adhuc vetere deposita inuidia, dictionem diuulgarunt cuiusdam alterius esse, nec illi licuisse tot occupationibus districto tam accuratè & eleganter tantum opus concinnare. O puerilem hominum cauillationem, qui ocio & ignauia liquescentes, aliena duntaxat opera vellicare atque insectari norunt, quíque omnino philosophiae rudes, praetermissa aesti-

natione rerum, verba sola grammaticorum more ponderant & examinant. Quisquis priora eius opera, quæ omnes sine controuersia Fernelio *adscribunt, cum posterioribus contulerit, aut dicendi characterem illum ipsáque verba accurata obseruatione animaduerterit, sui sanè vbique similia & ex eadem officina profecta (nisi prorsus sit mente captus) agnoscet. Alij deniq; vt ea etiamnum improbarent, & in summam inuidiam adducerent, nouas eum & falsas opiniones inseruisse & insitas euulsisse peruulgarunt. At verò noua quo pacto dici possunt, quæ ex limpidißimis veterum fontibus hausta sunt & deprompta, aut quorum falsa & adulterina, præsertim & veritati & præceptis artis sint consentanea? Nã constans & firma de calculo, paralysi, catharrho & arthritide eius opinio tot alioqui doctißimorum virorum exquisitissimis rationibus tanquam machinis oppugnata ita firmiter stat & subsistit, vt nulla vnquam ratione (qua rerum omnium veritas est exquirenda) conuelli adhuc potuerit. Quẽdam esse audio, qui fame potiùs quàm famâ conspicuus eo venerit impudentiæ, vt eum etiam dicere non puduerit, vniuersam* Fernelij *medicinam procul à libera beneq; constituta academia esse relegandam, quòd ex turbidis Arabum riuulis petita, & ab eodem tantùm dictionis quodam lenocinio philosophis indigno, ornata, omnem medicinæ splendorem contaminarit, sustulerit, peneq; extinxerit. O subtilẽ philosophum, sed crassum medicum, cùm nemo vsquam sit gentium, qui perlectis eius operibus & eorum veritate comperta summam in iis rerum inuentionem non admiretur & suspiciat, fateatúrque supra modum auctam, magno cum mortalium commodo & profectu illustratam esse medicinam. Sic virum omni disciplinarum genere insignem, quem non fortuna ad gloriam erexit, sed virtus ad laudem extulit, contumeliis dilacerant ac proscindunt. Sic magni animi & ingenij virum, cui virtute & eruditione pares esse nequeant, aulicorum exẽplo, qui subitam aliorum fœlicitatem toruis oculis intuentes, &*

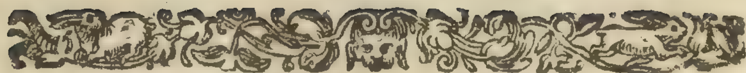
tes, & viribus suis diffidentes, industriis hominibus obtrectant, inuidia ac maleuolentia prosequuntur. Adeò laudi & gloriæ inuideri solet. Sed id mirum, quem viuum apertè petere noluerunt, eum mortuum (si modò is mortuus est qui libris editis tanquam liberis nouaq; sobole fœcundus reuiuiscit) clàm oppugnare voluerunt. At mortuorum laudibus obtrectare, id illorum manes violare est. Quod quàm impium, id etiam Scytharum ipsa testatus barbaries. Est ne quicquã crudelius quàm hunc dolorem Fernelij cineri atque ossibus inurere, vt quam ei laudem multi graui iudicio tribuerunt, eam pauci malè feriati leui opinionis vento agitati imminuant & detrahere conentur? Quod tibi (Barjotti optime) gloriosum esse debet, cùm auum tuum inuidis non caruisse videas. Id enim præclarum est auite in auo tuo & augustæ virtutis argumentũ. Hac linguæ procacitate perculsus si quid amisit, id plurimi amiserunt: consecutus est gloria sua quod pauci obtinuerunt. Quò fit, vt tibi gratuler cùm ab auo patreq; ortus tui principia duxeris, quibus inuidi non pepercere, id est, quorum gloria tanta extitit, vt malè sanorum oculis aciem præstrinxerit. Quæ causa fuit vt acerbitatis suæ virus in eos frustra euomuerint. Et ni fallor sustines imitandæ & auitæ & paternæ virtutis expectationem. Immò si quis istam tuam frontem apertam ac ingenuam indolem inspiciat, iam magnum quid promittis, quo vtriusque parentis imago viua in te vno reluceat. Et si bene ominor, æmulis cariturus non es: solidam enim virtutem plerisque scientiarum generibus cumulatam amplecteris, quod vt semper facias, te per istum tuum genium, & per istam frontem tuam oro & obtestor. Oro & per vtriusque parentis lineamenta quæ tu exprimis. Omitto corporis, quæ vt sunt inferiora, ita pro nihilo duci debent. Ac dubito an tibi maior vtilitas, quàm tuis voluptas futura sit. Vtilitas quidem, cùm insistes iis vestigiis, in quibus parentes pedem presserunt, & cum labores tui honesto gloriæ præmio lenientur, & miti-

gabuntur. Voluptas verò, cùm & ad demortuos, & ad viuos perueniet tui in excolenda virtute & terendis maiorum vestigiis progressus fama. Ita enim tanquam idoneum solum eris, cui virtutis parentum semen commissum natiuo quodam ac verno tepore excitatum reuiuiscit, adolescit, fructum vberem iuxta & suauem redditurum. Iam locus postulat, vt institutum consilij nostri cursum persequamur. Vt primùm Fernelij quæ restant nondum vulgata opera in manus meas fato potius quàm iure hæreditario peruenerunt, consilium hoc meum & institutum fuit, ea primo quoque tempore in lucem emittere, vt multorum desiderium nouo hoc edito partu explerent. Ab eo consilio quædam me reuocabant, ad id multa hortabantur. Reuocabat ea difficultas quam in diuulsis, dispersis, ac dißipatis aduersariis repereram. Reuocabat exigua perficiundi spes, & parua de iudicio meo opinio, vt qui in ea re præstanda impar ac inferior forem. Sed inuitabat primùm Guillielmi Plantij viri Græce Latinéque periti, de arte medica suprà quàm credi potest meriti, fides quam præstiterat. Spoponderat enim, nisi matura mors (quæ laudi, gloriæ, & conatibus virorum illustrium semper obsistit) nobis eum eripuisset, eam se diligentiam præstaturum, vt quæ dispersa dißipatáque forent, colligeret, ac in optimum ordinem redigeret. Ac lubens eius fidem liberarem, nisi improborum versutia ac præpropera festinatio per medios conatus transuersa ageretur. Maximè verò quòd Fernelius animam agens vni Plantio, qui illi quoad vixit intimus fuit & domesticus, omnia sua monumenta & aduersaria credidisset, ac veluti testamento legasset. Hortabantur quoque & plerique de me bene meriti, qui me aßiduis literis solicitarunt, cùm me in eam honestam familiam accitum & cooptatum intellexissent, vt diuturnæ multorum expectationi & desiderio aliquando satisfacerem. Et mecum quasi ex scripto agere voluerunt, quòd Plantius in Epistola nuncupatoria id promisisset. Nam id se suo iure postulare credebant, quòd

ad quem & Fernelij & Plantij iſtud luculentum ſcriptorum patrimonium tanquam ad filium, aut affinem peruenisſet, is aut de iure teneretur, aut ingrati & inhumani hominis crimine conuinceretur, niſi de emittendis in lucem libris laboraret. Cæterùm Plantius receperat ſe ſeptem libellos in lucem editurum. Et nos idem iam præſtitiſſemus, niſi fregiſſet conſilium meum, propenſámque animi voluntatem retardaſſet plagiarius quidam, cuius fidei multa aduerſaria precariò (inconſultò fateor) commiſeram, qui vniuerſalem febrium curandarum methodum furtim à me acceptam cùm tranſcripſiſſet, iam veluti alienis ſpoliis ac furto inſoleſcens, cœpit iactare ſeſe ac gloriari, quòd iampridem iis de rebus libros conſcripſiſſet, quos propediem prælo eſſet commiſſurus. Atque eo veluti temerario auſu cœpit Fernelij (qui virtute tantùm duce & comite fortuna caput extulit) famæ ac nomini inſidiari, dum iſtis verborum præſtigiis venerandum ſemen, quem non ſolùm ſui, ſed & exteri æterna laude decorandum putant, honore merito ac omni dignitate fraudare vult atque ſpoliare. Et vt eſt vir maximè popularis, malis iſtis artibus falſo doctrinæ prætextu auram vulgarem captat & venatur. Quem vt conſilio & diligentia anteuerterem, necnon Typographos eius ſtudio obſequentes, nimiúmque feſtinantes retardarem, à priore inſtituto abductus, duos tantùm libros, priorem qui febrium, poſteriorem qui morbi Gallici curationem continet, coactus ſum euulgare, fidem de reliquis datam breui (σὺν Θεῷ) liberaturus. Quod eò lubentius fecero, ſi noſtræ induſtriæ primitias ac magni laboris præludia, medicinæ ſtudioſi grato ſuſceperint animo. Quod iam penè me conſecuturum ſpero, ſi noua ſucceſſus induſtriæ, expectationi noſtræ aliquando reſponderit. Nam ſi ſcripta conſidero, ea cùm per ſe plauſibilia ſint, nemo non boni conſulet laborem noſtrum & inſtitutum. Sed maior ſperandi occaſio ſeſe offert, quod in tuo nomine (Barjotti ingenue) hic liber veluti

reliquæ naufragij tabulæ & luculenti tui patrimonij pars, est proditurus. Tuarum enim est partium, tui muneris, vt diligentia hunc librum ab improborum manibus veluti lacerum ac spoliatum asseras, liberes, ac restituas. Alioquin vix effugias quin neglecta hac patrimonij parte, veluti aliquo parricidio te inquines. Id enim potes si vis, velle autem debes, quia potes. Hoc aui tui manes iure suo à te repetere possunt. Quòd si in hac officij tui in parentes parte claudicares, iniuriam tibi tuisque faceres, & veluti desertoris crimine tete alligares. Bonis tinctus es literis, ius, iustitiámque colis, liberè educatus, raris animi dotibus insignitus, in vrbe terrarum principe natus, tuo ipsius genere & nomine nobilitatus, fortunis denique amplißimis illustratus. Si quæ iuris sunt, quod tu tantopere colis, præstare vis, hoc iam auus tuus iure à te postulare debet, vt sua monumenta ab omni impietate vindices. Quòd autem clarißimus quisque iuuenum pro amplificanda & retinenda re domestica plurimum laboris sustinet, deforme tibi existimato ab iis te virtute superari, quibus dignitate præstas. Atque si eam nauabis operam quam spero, meam augebis industriam, vt tandem vtriusque nostrum consensione atque conspiratione aliquid eximium & augustum in commendationes tuorum parentum, in virtutis tuæ laudem & laborum meorum quandam subleuationem, existat. Vale, Barjotti clarißime, Lutetiæ Parisiorum Cal. Sept. 1577.

VICTIS NIL NISI DOLOR.

IO. FERNELII AMBIANI FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

PRÆFATIO.

TANTA olim Empiricæ sectæ vis fuisse videtur & celebritas, vt apud eos, qui sese Rationales profitentur, non parum etiamnum pristinæ retineat authoritatis. Perpauci enim morborum causas, aut continentes, aut antecedentes, aut etiam concomitantes accuratè satis scrutantur, sed morbi cuiusq; audito nomine, seu quòd febris continua tertianáve sit, seu pleuritis, seu nephritis, aut arthritis, protinus ad peculiares traditas sibi medendi præceptiones concurrunt, quas mirificè, sed nullo aut certè minimo iudicio amplexantur & excolunt, vmbras potius & nomina quàm morbos ipsos sequuti. Si qui fortè ex his continentes causas attingunt antecedentes tamen aut concomitantes (vniuersam dico corporis, principúmque partium, & humorum, qui in his peccant, constitutionem) prætermittunt. Generalem igitur medendi rationem ac methodum, & summa quæ hactenus protuli, remediorum genera statuens ad singulorum deinceps morborum peculiarem curationem accommodare, insuper propria cuiusque remedia producere, hoc quasi initio præceptiones tradam, quibus qui medicinam facturus est, curandi iudicium dirigat atque confirmet: tum nequid inconsideratè gerat, tum etiam ne in singulorum tractatione breuitatis studiosi cogamur hæc subinde inculcare, quæ multorum sunt communia.

Ante morbi cuiusque curationem omnium, tum humorum, tum partium corporis, vitia peruestiganda esse.

CAP. I.

OMNIVM id iure primum videtur, vt ad ægrum veniens, ex symptomatum quæ plurimùm fatigant recensione, & affectam primariò sedem, & affectum qui in ea

consistit,& eius continentem causam intelligas,vt quorum gratia sis maxime accersitus. Deinde verò reliqui quoque corporis (vt secundo pathologiæ docui) constitutionem discas, sine qua nihil tutò aggredi possis. Inter sermonem tacite obserues, quo habitu, gracili an obeso, & quo ferè temperamento decumbens sit: deinde scisciteris, quæ viuendi consuetudo olim familiaris, quæ ante morbum integra valetudine esset corporis cõstitutio, quis habitus mediocris an plethoricus,qui non nisi purorum est & bene valentium. Si deterior corporis constitutio suspecta fuerit. quærendum quibus olim grauioribus morbis conflictatus sit, & perfecténe sublati sint: in hos enim facilis est relapsus. Ad hæc quoque propriis notis de corpore sciendum, purúmne id sit an impurum: si impurum,quæ corporis regio obsideatur vitoso humore,primáne,an secunda,aut tertia: is verò humor alteratus solúmne sit: vt crudus aut leuiter corruptus (qui citra vacuationem seu naturæ, seu artis beneficio, possit in pristinam bonitatem redire) ánne sic vitiatus, vt naturæ limites prætergressus, & omnino præter naturam prorsus extirpari vacuaríque debeat. Tertiò, vagúsne ac diffluens sit: an contra venarum, aut viscerum, aliarúmve partium substantiæ impactus & adhærens: ille enim breuiorem morbum facit, promptéque medicamento cedit: hic verò difficilè,& morbum peruicaciorem reddit. Si adhærens, an cum obstructione simplici, aut etiam cum tumore, qui in aliquo viscere aut alia parte contactu mollis aut durus, renitens aut laxus percipitur. Tumor enim,præsertim duurus atque diuturnus, non nisi præparatione adhibita,multo tempore eximitur. Quartò sit vitiosus humor,ánne corruptus: hic enim accelerandam curantionem cautione maiore indicat, præsertim si febris adest: & hæc corruptio atque putredo simpléxne sit & solitaria: an præterea partis,cui adhærescit, substantia labefactata sit. Hæc rursum labes sitne ex diutina humoris corrupti contagione & adhæsu, an ab ipso ortu & à prima origine quasi hæreditario iure contracta. Postremò, leuísne ea sit ac recens, an consummata adeò vt non amplius in naturalem atque bonum statum pars reuocari possit. Grauissimum sanè vitium est labes aut corruptio substantiæ visceris, quod, etiam si omnnem noxium humorem expurgaueris,persistit in viscere, & vix aut vllo modo arte corrigi potest, præsertim si hæreditarium est, vel graue atque consumatum existit.Hæc

ſtit. Hæc præcipua interiorum eſt cauſarum obſeruatio, tum ad prædicendum, tum ad curandum imprimis neceſſaria. Nam ſiue interior præter naturam cauſa morbum protulit eique coniuncta eſt atque continens, ſiue illi duntaxat implicita ſit, propterea tamen quod vel eum ipſum fouet, vel eius ſymptomata aſperiora reddit, prætermitti non debet, quandoquidē ſine animaduerſione neque prædictio neque curatio iniri rectè poteſt. Magni igitur intereſt, morbus hoc illóve modo affectum corpus inuadat. Qui in purum & bene conſtitutum corpus inciderit, certos atq; legitimos, qui in vitioſum atque impurū, diſtortos atque inopinatos, progreſſus habebit. Si quem euchymo & puro corpore partibúſque principibus bene conſtitutis, euidētium cauſarum vi, ex ſubita poſt exercitationem validam refrigeratione, pleuritis adoriatur: ea vtique pura & exquiſita exiſtet, quam protinus ſecta vena quam plurimum leniet, aliáque adhibita remedia luculentè iuuabunt: huius quoque concoctio ſtatis fiet periodis, nec alia quam pleuritidis ſymptomata ægrum affligent. Alium item bene conſtitutum, pluuioſo cœlo ſimúlque æſtuoſo iter facientem, ſi conſtipata cute obſideat, continua febris, eáque concluſa ex putrefactis humoribus qui in maioribus ſunt vaſis: ea omnino ſimplex quum ſit, propriis duntaxat ſtipabitur ſymptomatis, conſtantes nec perturbatos, ſed decretoriis diebus definitos motus habebit, legitimáque iudicia. In hoc ſtatim initio, nulla purgatione præmiſſa, venæ ſectio quæ multitudinem concluſæque putredinis magnam portionem ſubtrahat, plurimum ad curationem conducet: deinde detergentia medicamenta & attenuantia, quæ corpus reliquámque putredinem præparent, vt inſiti caloris beneficio cocta ſecretáve, tum arte, tum naturæ beneficio atque impetu deducatur in ſalutem. Ad eundem quoque modum peſtilens febris, quæ ex inquinati aëris contagione maligna purum corpus inuaſerit, ſui duntaxat generis ſymptomata promet, & antidotis maximè cardiacis, & iis quæ malignitatem frenant, abigetur, nulla vacuationis neceſſitate. At ſi contrà ſtatuamus iiſdem ex cauſis alios, quibus ante morbum vel impurum corpus eſſet, vel malè conſtituta viſcera morbis ſimilibus exerceri: horum neque certa lex, neque certum fuerit indicium: ſed omnia perturbata, confuſa, & plerumque inopinata ingruent, ac velut tumultuoſiſſime adorientur, vt ſubinde remedia mutanda atque permiſcenda

ſint. Pleuritis enim ſi obtigerit, neque exquiſita neque legitima exiſtet, ſed vel è deſtillatione frigida, vel e corporis frigido pituitoſóque habitu crudior euadet, concoctúque difficilior, e qua vix quicquam tuſſi educetur, neque hanc venæ ſecta conſpicue minuet: ſed & extraordinaria ac illegitima ſymptomata, vt ſuffocationis metus, progreſſus ordinem peruertent, prǽſertim ſi olim aſthmati opportunus fuit æger. Si verò continua aut etiam peſtilens febris idipſum occupauerit corpus, impuritatis ſymptomata, vt cordis dolor, animi defectio, nauſea, frequens vomitio, oppreſſio, híſque ſimilia propriam febris conditionem mutabunt, vt eius incertum futurum ſit iudicium. Eadem quoque impuritas viſcera primáſque venas inferciens, obſiſtet ne ſtatim initio propria febri remedia, accommodari poſſint. Ea enim antequam venæ ſectio adhibeatur expurgari poſtulat, non paruo temporis viriúmque diſpendio. Febris etiam longior, & tum iudicatu, tum curatu difficilor atque periculoſior euadit: multo autem magis, ſi quod viſcus ante morbum malè iam affectum erat. Hæc igitur ſunt antè cuiuſque morbi curationem animaduerſione digna: quibus prætermiſſis, nihil certò poteſt de morbi cuiuſque iudicio aut curatione ſtatui.

Quænam plethoræ, quæ cacochymiæ præcipua ſit ſedes, & quæ vtriuſque ſint cauſæ.

CAP. II.

PLETHORA, quæ probi ac vtilis ſanguinis ſeu ſuccorũ omnium eſt redundantia, maximè ac prǽcipuè è venis oritur maioribus, è quibus anaſtomoſi, tenue nõnihil, quẽadmodum è pleniore ſiniſtro cordis ſinu craſſiuſculum aliquid, vnà cum vitali ſpiritu in maiores effunditur arterias: quæ non minus quàm venæ, copia turgentes atque diſtentæ validum tum pulſum edunt. E maioribus tum venis tum arteriis copia turgentibus in minores, ex híſque in carnis molem, habitúmq; corporis effuſio fit, atque plethora ſummas corporis partes ac muſculos implens & diſtendens: addito robore coloréq; viuido. Porrò autem in prima corporis regione, quæ ante portas eſt iecoris, nulla propriè plethora ſuccreſcit, neq; quum ventriculus, & partes ſub abdomine cibi vel optimi copia quaſi ſaginatæ diſtenduntur, plethora eſt: ſed ſolùm multitudo, quæ in vaſis maioribus & in habitu corporis ſani ac bene conſtituti cumulatur ex opportunè dati cibi potúſq; vbertate & affluentia. Quǽcunque

aliis ex

aliis ex causis redundantia in vasis congeritur multa potius est cacochymia. Omnis autem cacochymia & humorum impuritas aut ex vitiosa viscerum affectione aut ex improba viuendi ratione, non aliis ex causis, proficiscitur. Iecur, lien, ventriculus, assidentésque partes seu intemperies, seu impuritate, seu substantiæ labe inquinentur, humores succósque vel ex temperato & puro alimento proferent sui similes & labefactatos. Intemperatus quoque cibus aut crassus, aut tenax, aut corruptus, non sic exquisite poterit concoctione mutari, quin vel in sanguinê, vel in alium humorem facessens pristinæ conditionis & naturæ nonnihil retineat atque redoleat, aut vitium aliud contrahat, si immodicus sit & à nostro calore minime vincatur. Præcipua verò cacochymiæ sedes est prima corporis regio, ventriculo, liene, iecoris cauo, circumpositísque partibus circumscripta. Hæc enim vt cibi promptuarium est, in quod omnia demittuntur, ita & corporis totius velut sentina quædã est, in quam illorum superuacua amandantur, siue sanum, siue ægrum corpus sit, siue purum, siue impurum alimentum. Non solùm enim cibi reliquiæ & fæces, verùm etiam humores superuacui è iecoris concoctione & ex succis, in venas delatis secreti, illic subsistunt. In ventriculo, & intestinis membranosis quidem ac frigidis cruda ac superuacanea cumulatur pituita, quæ eorum proprium excrementum est, primum quidem aquea, deinde calore crassescens & mucosa euadens: ab hac vitrea, postremò gypsea omnium crassissima, & intestinis tenacius adhærescens. In folliculo fellis, & secundum iecoris caua, flaua bilis abundat, quæ feruore in vitellinam, deinde in porraceam, in æruginosam, in cœruleam, & in atram omnium acerrimam atque perniciosissimam facessit. In liene melancholicus atque terrenus humor colligitur, qui vstione in atram eam bilem, quæ mitior appellatur, degenerat. Sic igitur in regione prima coërcētur humores superuacanei, iique interdum cum putredine, interdum citra putredinem. Illic verò interdum vsque adeò exuperant, vt è propriis cõceptaculis in alienas sedes redundent & præ copia irruant in mesenterium, in pancreas, & in intestina: in quibus etiam diuturnitate in præduros plerumque concrescunt tumores. Ab his interdum per iecur in secundam quoque corporis regionem, quæ maiorum est venarum, hincque tandem in corporis habitum incurrunt, vt in regio morbo, in arquato ni-

gro,in leucophlegmatia. Interdum, at rarius, venarum ſucci corrumpuntur labémque contrahunt, etiam ſi nulla ſit viſcerum impuritas: nam æſtu, exercitatione, vel ira incaleſcunt, inſpiratione graui & putrida corrumpuntur, peſtilente cælo labefactantur, hinc autem magna curandi varietas (vt mox dicam) depromitur. Hæc verò externarum cauſarum vis ſine præparatione corporis leuis. Quocirca temerè ac fortuito omnia dirigit, qui neglecto viſcerum ſtatu morbi cuiuſquam curationem ſuſcipit.

Summa ratio eximendæ tum plethoræ, tum cacochymiæ quæ duæ ſunt communes morborum cauſæ.

CAP. III.

PLETHORA, quę iam grauis citra morbi vllius metum eſſe cœpit, tenui cibo potúque, aut etiam inedia lentè, ſenſim, ac tutò eximitur. Quæ verò inſtãs morbi periculum minatur, repentè venæ ſectione ſoluenda, vt periculo ſubtrahat, tutúmq; corpus reddat. Quæ iam morbum protulit, vt continuam febrem, interiorem phlegmonem, ſuffocationem, hæmorragiam ex rupta, aperta, aut exeſa vena, protinus quoque ſectione venæ minuenda, vt morbi curſum intercipiat, &, quidquid eius factum iam eſt, breuius efficiat. Plethora quæ alieno morbo duntaxat comes aſſiſtit, neque efficiens eius eſt cauſa, vt quæ febrem comitatur intermittentem, aperta etiam vena vtiliter eximitur: tametſi enim propriam morbi cauſam non tollit, multa tamen eius ſymptomata lenit, & cætera deinceps remedia tutiora expeditioráque facit. Quocunque igitur modo venæ multo feruidóque ſanguine turgebunt, ſi modò carnoſum ac bene habitum corpus eſt, & vires, vt fere fit, conſtant, quæ ſuperant & copia ſui grauis eſt materia, nullo incommodo detrahi poteſt, etiam ſi ſecta vena nihil ad primariam morbi curationem cõferre videatur. Ea tamen, ſi lentus morbus minimè vrget, ſub victu tenui ſpacio eximi tutò poteſt. Plethoram impuram, quæ multa eſt cacochymia, iiſdem caſibus repentinis, & ſimili rerum neceſſitate, tutò venæ ſectione ſubtrahes: præcordiis tamen, ſi huic initium dederint, prius expurgatis. Nam quauis materia turgentes diſtentæq; venæ repentinis caſibus depleri tutò poſſunt, vt ea vacuatione leuetur ęger, & multitudinis pericula declinet. Citra plethoram verò, etiamſi non ſuperet, ſed vel integra, vel deficiens ſit venarum materia, interdum tamen reuulſionis gratia emittitur, vt alio dato itinere, eóque contrario, eius curſus auerta-

auertatur. Id autem commodissimum est, quũ sanguis præter naturam è venis prorumpens immodicè è naribus, ex vtero, hæmorrhoidibus, aut vomitione, screatúve profunditur, aut quum in partem quamuis irruens erysipelatis phlegmonésve collectionem minatur, siue id sponte exesis aut apertis venis contingat, siue ex aliquo subito casu, vt labore, vociferatione, ictu, contusione, disruptę sint venę. Hęc igitur affectuum & vitiorum genera sunt, quibus aut vtiliter, aut necessariò, secti vena succurritur.

Summa ratio eximendæ cacochymiæ. CAP. IIII.

De cacochymia autem, cui peculiaris est purgatio, ita statuendum. In prima corporis regione, si recens adhuc est impuritas, nec morbum vllum progenuit, quoniam ferè cruditatis soboles est, parciore victu aut inedia emendari potest: vetustiorem, quam nec victus tenuis ac siccans, nec inedia sustulit, aut vomitione, aut deiectione, aut vtraq; subtrahes, vt quum in omnes primæ regionis partes æquabiliter effusa est: tum enim aluus molli clystere primùm ducenda: deinde si crassioris pituitæ atq; glutinosæ prouentus intestina (vt plerunq; fit) inferciat, ea detergente clystere eluenda subinde repetito, dum (si cętera sinũt) nihil graue, tensum, durúmve reliquum sit in imo ventre, & viæ omnes in aluum directæ, liberæ sint & expeditæ. Expurgatis intestinis si ventriculus impuritate grauatur, eáque vel cordis dolore vel frequenti nausea sursum obrepere contẽdat, vomitione ducenda, leui primum, deinde si opus sit validiore. Sin verò citra nauseam grauis est, & ventriculi distentione, dolore, ructu, rugitu, cibi fastidio, aut oris amarore affligit, potione ex hiera detergenda deiiciendáq; est, ídque sæpius ex interuallis, dum quæ dixi mala omnia, aut certè plurima desierint. In interuallis autem subsistens materia apparetur attenuante atq; detergente apozemate, foris quoque illitu, atq; etiam si rei grauitas exposcit, fomento, cui similis insit facultas. Victus tenuis sit atq; boni succi, qui exigua materia vires aut pares, aut paulò infirmiores conseruet, vt natura concoctione cibi minimum impedita, eos qui lædunt humores mitificet atq; domet. Si victus pariter siccans sit & attenuans, medicamentorum vis maior existet, nulla aliena permistione retusa. Expurgatus ventriculus propriis demum corroboretur subsidiis. Præcordia verò, si tum etiamnum impura maneant, ídq, nullo tumore conspicuo, sed obstructione sola, quam sitis, vel oris amaror in-

dicet (vt in simplici duplicíve tertiana) vel virium imbecillitas, vel foedus faciei color (vt in ictero) vel mala corporis enutritio (vt in leucophlegmatia & atrophia) purganda aliquanto validiùs erunt ac sæpius, sed tamen nulla scammonij, vel colocynthidis, vel turpethi facultate, quòd è distantioribus ea sedibus tenues proliciant humores, iis plerumque prætermissis crassiusculis qui præcordiorum obstructiones parere solent. At verò si quis in iecore, aut in liene, aut in pancrate, aut in alia quauis mesenterij sede tumor obduruisse deprehendetur, ídque vel situ doloris, vel ingrauescente pondere, vel decubitu difficili, vel contactu atque renixu, diutius continuandæ purgationes erunt, eæque blandæ ex senna, agarico atque interdum rheobarbaro, ita quidem detergentibus aperientibúsque medicamentis dilutæ, vt crassum & tenacem humorem eúmque in progressu syncerum detrahant: atque, si virium status patitur, subinde repetendæ erunt, dum pedetentim tumor omnis sublatus appareat, laboránsque nihil amplius de se queratur. Hæc medendi ratio, citra virium offensionem, inueterata & obdurata vitia sensim demolitur, quæ vehementiora pharmaca summa vi, summáque virium perturbatione, non excutiunt, & quæ antiqui vt immedicabilia reliquerunt. His autem purgationibus interserenda erunt quæ cõcretum humorem incidant ac detergeant, vt validiora apozemata, fotus molliens, colliquans, & incidens, illitúsque similis, cui inducetur lana succida, vel similis facultatis emplastrum, vt omnium ope humor fluxior euadat, & ad purgationem sequacior. Si pars quæ intumuerat, iam conuenienter expurgata propriæ substantiæ labem contraxisse tandem noscatur iis notis quas in pathologia recensui: aut si languidiores vires curationis longitudine labascunt, & ægrè possunt curationis longitudinem perferre: medio etiam cursu subsiste, ne in vitæ discrimen adducas eum, cui maximè opitulari consilium est. Sedata enim medicamentorum perturbatione, cùm corpus in tranquillum iam se receperit, non parua adhibitæ curationis emolumenta commodáque percipiet. Si tum gon parum ipse sibi adiutus æger leuatúsque videatur, spes est reliquam posse curationem aliquando compleri. Sin verò eadem quæ antè symptomata, aut non multò mitiora persistunt, non leuis suspicio sit labefactatæ substantiæ partis; quæ vix vnquam pristinam & integram constitutionem sit receptura. Tum blandiri

& quod

& quod mali reliquum est suauiter lenire satius est, quàm ope irrita ægrum præcipitare. Hæc summa expurgandæ cacochymiæ ratio exquisitè & ad vnguem, si lentus nec admodum præceps est morbus, obseruari potest, siue cum diuturna febre, siue sine febre sit. At verò in acuto & præcipiti morbo, vt in continua febre, aut pleuritide, cuius præsertim ea impuritas causa non fuerit, vix ante tota demi potest, quàm breui acutus morbus finitus fuerit. Nunc de cacochymia, quæ in vasis & in habitu est corporis vacuanda, dicendum. Hanc vix tutò aggredi possis, antequam sit primæ regioni prospectum: quæ quasi sentina est & prima origo omnis impuritatis. Ea neglecta quisquis morbi vllius curationem suscipit, tanquam cæcus omnia fortunæ temeritate dirigit. Vnde veteres mirari subit, qui hac prætermissa de sola vasorum & habitus corporis impuritate verba fecerunt. Vasorum impuritas, si immodica fuerit, venásque distendat, venæ sectione tutò (vt dixi) minuitur. Quæ verò citra plenitudinem est, si ab euidentibus causis, quæ sanguinem succósque corruperint, profecta est, tum venæ sectione tum purgatione peræquè subtrahi potest. Corrupto enim sanguine detracto, purior è sanis visceribus euchymísque cibis succedet. Sin verò primæ regionis impuritas, aut mala viscerum affectio (vt verè fit) huic initium dedit, nihil potest venæ sectio conferre, quòd impuro sanguini mox impurior succedat, neque possit impuritatis eum fontem secta vena exhaurire. Purgatio sola eam eximet impuritatem, vt quæ primùm regionem infimam, deinde maiores venas, postremò corporis habitum illuuie liberat, non semel quidem & vniuersè, sed pedetentim ac sensim auctis (vt antè dixi) remediorum viribus, idq; dum puriores vrinæ existãt, & color corporis viuidior, cæteráque symptomata mitiora. Ad eos humores, qui in vasis peccant, præparatio quoque necessaria validis apozematis, quæ vias in aluum directas reserent, visceráque expediant, humores crassos attenuent, lentósque detergant. Quorum omnium administratio non citra dierum, in quibus maior est tranquillitas, & in quibus concoctionis notæ se produt, obseruationem, tutò fieri potest. Humorum vitia, quæ in habitum summáque corporis è subiectis regionibus emerserunt, alia purgatio, alia venæ sectio vacuat. Phlegmonas enim, carbunculos, furunculos, erysipelata, scabiem sordidam, tensiuam lassitudinem, & alia quæcunque cum inflammatione mala ingruunt, venæ

sectio tollit, expurgatis tamen antè visceribus, primísve sedibus, si sordidæ fuerint. Secta vena impuritatis reliquiæ medicamento ducendæ, cuius vis non ad venas modò maiores, sed ad corporis quoque partes summas attingat. Si quid pręterea in corporis summo reliquum subsistat, iis dissipabitur quæ halitu digerunt sudorésve cient. Sin verò collectum in tumorem idipsum est, vt in phlegmone, in carbunculo atque furunculo, peculiaribus remediis curãdum. At verò herpetas, impetigines, icterum, leucophlegmatiam, cachexiam, eiúsque generis affectus, quos non inflammatio, sed vna humoris vitiositas protulit, valida purgatio reuocat & exigit per aluum. Expurgato corpore, sudores aut halitus quod reliquum est eripiunt. Id tamen si extremis partibus, vt articulis, capiti, alis, inguinibúsve aut artubus impactum, ac velut concretum adhæresceret, siue scirrhi, siue œdematis, siue laxioris tumoris specie, non nisi topicis remediis mollientibus, incidentibus, aperiẽtibus digerentibúsve tolli posset. Hęc in singulorum morborum, qui vacuationem vllam exigunt, curationes pręfari decuit. Medendi pręceptiones simplicium quidem morborum hę sunt, quum solitarij non aliis implicantur affectibus: quandoquidem non omnes implicatos persequi licet. Si tamen aliquando simplices illi variè concurrant, hac vna prefatione sua cuique curatio poterit accommodari. In simplicibus eum, quem in pathologia institui, sequar ordinẽ, primúmque febrium curationem tradam: deinde morborum qui partes supra diaphragma obsidẽt: tertiò eorum qui sub diaphragmate sunt: postremò exteriorum quos in chirurgiam referunt. Neque, vt plerique omnes, in solam remediorum enumerationem, empiricorum more, incumbam: sed qua etiam ratione, quo morbi tempore, quibus naturis ea conueniant, quamdiu singulis vtendum, & quando ad alia transeundum, indicabo, vt remediorum inuentioni methodus quoque & vtendi ratio coniuncta sit propriis confirmata signis.

Quæ ad methodicam febrium curationem obseruanda.

CAP. V.

QVAS olim febrium differentias atque causas tractaui, eas nunc ad medendi rationem accommodare præstat. Febres alię repentè hominem adoriuntur & inuadunt, certúmque habent sui ortus initium: alię verò clam & sensim, quarum adeò obscura sunt initia, vix vt laborans febricitare

citare se putet, nec nisi quũ vehementius increuerint agnosci possint. Illarum rursus aliȩ ab horrore aut rigore, aliȩ sine his, aut à manifesto calore, aut à capitis dolore, à siti, ab alióve pathemate initium habent. Earum etiam quȩ sensim inuadunt, aliȩ lentȩ ac pigrȩ persistunt, aliȩ paulò pòst incrementum sumunt, dum in summo sint vigore: omnes autem eiusmodi differentiȩ non intermittentibus modò, verùm & in continuis notantur. Nam sæpe continuas videre licet biduum, atque etiam triduum, quadam inȩqualitate modò caloris, modò frigoris affligere. Quocirca ex inuadendi modo vix potest certò febris genus vllum dignosci. At nihilominus quum iam illa vel frigore, vel calore, vel symptomatis molesta esse cœperit, lenioribus quidem subsidiis quoad licet leniri debet, ac deinde deposito ac remisso primi impetus feruore, antequam propriam curationem aggrediare, febris species atque magnitudo exploranda. Raró quidem contingit, vt citra vllam remissionem vel assiduò increscat, vel biduum eadem magnitudine persistat, quòd tamen si obtigerit, synochi species quædam putanda. Vbi igitur febris vel eodem, vel postero die, sese remisit, videndum qua id sit ratione factum. Si impetus, qui ad horrore aut rigore inuaserat, copioso vniuersóque sudore sit remissus, eóque deterso febris prorsum desinat, pura & simplex est intermittens, cuius speciem postero die cognosces. Sin verò febris à sudore perseuerat, implexus est continuæ & intermittentis, præsertim si hæc diu permaneat illius conditio. Ferè tamen longiore progressu ea vel simplicem intermittentem, vel in continuã degenerat. Ita quidem plerumque febres per initia ambigunt, & ancipitis naturæ quum sint, in alterutrum postea genus diuertunt. Si sudor nullus emanauit, simplex est cõtinua, licet ab horrore quodam initium fecerit. Ea autem cautúsne sit an continua conclusa, ex impetus vehementia, atque etiam ex propriis signis internoscendum. An verò continua tertiana, tertius id postea dies certò patefaciet. Si tum cœli status pestilens infestat, suspicio sit, ne continua hæc vulgaris malignitatis sit particeps. Atque tum in propria illius signa sedulò intẽdendum, quòd omnibus morbis propè illa insidietur. Lenta porrò febris obscura admodum initiò, nec nisi dierum progressu nosci potest, ac tum laborans sibi vires imminui sine febre putat. De hac etiam obseruandum ex viscerum constitutione, nunquid tandem hecticæ quandam speciẽ mine-

tur. Symptomatica, quoniam aliorũ affectuũ, vt pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis, & similium comes est, ex eorum signis deprehenditur. Quanquam primarij illi affectus, quemadmodum vomica pulmonum, & hepatitis, diu plerumque latent incomperti. Symptomaticæ febri primaria nonnunquam permiscetur, quum ante partis affectum laborans se febricitasse sensit. Ex iis igitur atque ex propriis signis cuiusque febris species die saltem secundo dignoscéda: ac tum quoque eius, quacunque specie fuerit, magnitudo spectanda. Intelligitur autem febris magnitudo ex impetus vehementia, quemadmodum & mos eius ex malignitate. Nam in vnoquoque continuarum genere interdum mitis, interdum vehemens febris existit. Causæ præterea eius magnitudo ex iis quæ antecesserunt, inuestiganda. Si febris nulla euidente causa, sed sponte prehendit, & antequam hominem adoriretur, corporis grauitas, lassitudo, vigilia, inappetentia, nausea afflixit: si impuram & improbam viuendi rationem diu laborans exercuit: si consueta quædam & vtilis euacuatio iamdiu suppressa est; interior ea humoris causa, quæ febrem fouet, multa copiosáque est: pauca verò, si contraria præcesserint. Quísnam autem is humor sit, simpléxne an mistus, ex iis quæ de proprij humoris dominio olim prodita sunt, percipi debet. In quam autem maximè corporis partem humor febris causa (is verò ferè coërcetur in venis maioribus) incumbet & impetũ faciet, symptomatum species ostendet. Quum enim aut nausea, aut vomitio, aut ventriculi atque præcordiorum dolor, aut tensio atque grauitas, aut inappetentia, aut oris amaror vehementer laborantem fatigat, morbus præcipuè in iecur atque præcordia impetum facit: quum lumborum grauitas, aut renum dolor vel ardor, in venam maiorem quæ lumbis incubat: quum vehemens cordis æstus & spirandi difficultas cum pectoris laterúmve grauitate, in cor & venam cauam quæ illi assistit: quum vehemens capitis dolor, aut tẽporum pulsatio, aut vigiliæ, aut grauitas, aut cataphora, in caput & cerebrum: quum denique artuum grauitas, aut lassitudo, aut summarum & externarum partium dolor, in corporis ambitum. Hæc verò nõ initio solùm, sed & toto morbi decursu accuratiùs obseruanda. Tertiò autem, quum iam febris species atque magnitudo innotuerit, laborantis constitutio exquisitè tenenda: & quibus is præcipuè morbis olim fuerit opportunus: num quod vitium aut in iecore, aut

in lie-

in liene, aut in ventriculo contractu aliisve signis percipiatur, númve ingula quædam affectio aut renes aut pulmones aut caput obsidit. Ac tum quoque de his quæ dixi symptomatis perpendendum, an ex propria febris & causæ eius essentia, ánne ex veteri quadam vitiosa constitutione procedant: his quippe neglectis curatio nulla rectè instituitur. Iã verò iis ad vnguem exploratis curatio quædam ineunda. Si parum vehemens acutáve febris coniicitur, dies secundus non sine vacuatione prætereat: sæpe enim ab exordiis leuioribus incrementa magna morbi capessunt. Non solùm igitur in valde acutis morbis, quorum materia turget Hippocratis more (cui vehementiora duntaxat medicamenta innotuerant) verumetiam in quouis modo acutis vtiliter statim initio vacuandum. Secundus dies, quòd ferè tranquillior sit, vacuationi accommodandus: cui tamen præparatio sub primi finem syrupis aut clystere sit præmissa. In morbis autem lentis ac leuibus, non æquè festinanda vacuatio: sed cunctari ac supersedere licet, dum certiùs cõstet de morbi genere, præsertim si vel ægroti conditio, vel ætas, vel cœli constitutio non facilè vacuationi consentit. Si primis diebus quauis occasione prætermissa sit euacuatio, quo primùm tempore sis accersitus, quasi incipienti morbo remedia decernes, omnibus quidem exploratis quæ initio inuestiganda esse dixi. Hæc igitur in vniuersum de quauis incipiente febre præfari visum est. Nunc autem quod vacuationis genus, quæ medicamenta, quæ denique curatio, atque viuendi ratio vnicuique tum incipienti tum procedenti morbo aptiùs conueniat, particulatim tradendum.

Ephemerarum febrium causæ, indicia, & curationes.

CAP. VI.

FEBRIS, quæ euidentium causarum vi derepentè purum benéque habitum corpus etiam ab horrore inuaserit, ephemera putetur. Non enim euidentes illæ & prægressæ causæ putridam repentè ingenerant, nisi quum vitiosa subest corporis præparatio. Licet autem per ephemeram spiritus soli incendantur, humorésque puri ac boni duntaxat incalescant, agitati tamen horrores acrimonia sua sæpe excitant, febrémque sudore soluunt. Itaque si calor halituosus, & citra acrimoniam, vehementius increuit, corporísque exolutio quædam existit, pulsus celerior, frequentior, ac vehementior citra inæqualitatem (quæ putredinis index esse solet) si vrina nec colore, nec substantia, nec con-

tentis à naturali differt, & euidentium causarum insueta vis præcessit, nec antè vlla erat functionum querimonia, quæ ita repentè orta fuerit febris, ephem[illegible] coniicienda est. Ea autem cognitu difficilis, sed curatu perfacilis, ac nisi in pestilentium sit numero, toto genere salutaris est, ac ferè solet die naturali finiri, sensimque mitescente calore decedere, interdum manifesto sudore, interdum perspiratione sola: quandam dum vehementior fuit occasio, in secundum tertiúmve diem nonnunquam exporrigitur. Vna quidem curãdæ omneis ephemeræ communis ratio est. Etenim spiritus & humores perciti atque concitati tum animi tranquillitate, tum quiete corporis atque somno compescendi sunt: in ídque tumultus omnis & motus, nimiúsq; luminis splendor arcendus est: ac nisi necessitas (vt quum ab inedia aut inanitione sit) postulet, sine cibo continendus ęger est, dum sese calor remittat. Cibus autem tum conueniens erit hordei cremor, aut iusculum è gallinaceis, aut ex vitulina hœdináve carne, in quo lactuca oxalis, buglossum & portulaca incoxerint: panis quoq; ex eo iusculo coctus & ipsarum carniũ nonnihil oxalidis vel citrij mali succo vel omphacio intinctum: oua insuper sorbilia, eorúmq; præsertim vitelli: fructus etiam passi, aut dulces, aut aciduli. Potus verò vel aqua simplex, eáque frigida, si nulla suspecta est viscerũ imbecillitas, aut certè iam prius feruefacta, vel ea in qua hordeum incoxerit, vel glycyrrhiza macerata, aut solutum saccharum sit, vel vinum album tenue & oligophorũ aqua multa dilutũ. Sitis verò, quæ per febris æstum vehementius excruciat, lenienda est syrupo violato, iuiubino, aut adiantino, aut iulepo rosato, aut (quia dulces molesti sunt) succus limonum aut punicorum his affundetur, propinabuntúrque ex aquæ quadruplo aut sextuplo. Inclinante iam ea dulcis aquæ balneum confert, nisi aut putredinis, aut destillationis fluxionísque suspicio sit. Quinetiam si compactior aluus negocium facessit, hanc opportunè molli clystere ducere nihil noceat. Plenior autem vacuatio rarò arte tentanda est, quòd integra sponte sanato succedat. Hæc igitur habenda est omnium ephemerarum communis curatio. Cæterùm, vt earum variæ ex euidentium causarum numero, statuuntur species, quæ & diuersa symptomata proferunt, ita, & his leniendis peculiaria quædam aptantur remedia. Ephemera, quæ ab æstuoso aëre, aut à solis ardore, aut à balneis, aut ab æstuario inducta sit, rarò sine capitis est dolore,

lore. hunc verò lenire oportet oxyrrhodino simplici, vel eo cui olei nympheæ vel papaueris, vel vnguēti populei quiddam sit admistum, aut etiam oxycrato simplici, vel eo quod ex aquis stillatitiis rosarum plantaginis, solani atque betonicæ & aceti sextante comparatum sit. His non modò frontem & tempora, sed & syncipput quoque irrigare liceat, modò tepidis, modò frigidis. Contrariis ex causis ephemera quoque interdum succenditur, vt quum æstuans concalfactúmque corpus derepentè in frigidiorem aërem se confert, qui cutim denset atque constipet, nec concalfactos humores expirare sinat: aut quum in balneum frigidum aut aluminosum descendit, quòd minimè contingeret, si pariter interiora, vt per brumam iter facientibus, frigerent. Per hāc igitur frictione molli, aut vnctione laxanda cutis est, vel sudoris promotione, vel balneo calido: quòd si horror in balneo percipiatur, confestim egrediendum, conceptam enim iam esse putredinem testatur: alioqui si diutius cutis constipetur metuenda putrida erit. Ephemera ex motu, ex peregrinatione, aut labore immodico generata, lassitudinem artuum musculorúmque dolores exhibet, quos vel leni ac molli frictione, vel vnctione ex oleo dulci ac tenui, vt violato, aut chamæmelino, aut liliaceo, demulcere iuuat: qúmque iam febris inclinare cœperit, sudor fomentis blandè prouocetur, aut etiam dulci balneo, cui peculiare id ac proprium est eiusmodi lassitudinis dolores finire. Eadem ferè sit ratio, si ephemeram vehemens dentium cruciatus, aut colicus nephriticúsve dolor excitarit. Neque ad modum dissimilis est ratio si eam vehementiores animi perturbationes, vt ira, excandescentia, protulerunt: summa quippe animi tranquillitas & hilaritas imperanda, bilisque feruor frenandus est victu potúque refrigerante, & vini abstinentia. Quæ ex vigiliis, ex literarum studio, ex multa meditatione, ex curis, ex mœrore, aut ex tristitia processerit, ignauior quidem existit ac minus feruida, pulsúque languidiore & contractiore. Atque vt ex iis causis rarior est ephemera, ita quæ fortasse inciderit, proprios ferè limites excedit, & causis perseuerantibus in diuturnam lentam plerúmque abit, quæ marcorem accersit. Per hanc omni studio exhilarandus est animus, spiritus excitandi, cardiacis cor fouendum, atque muniendum epithemate odorato: somno sarciendus est spiritus dissipatus, & cibi bonitate, odorato tenuique vino moderatè reparandus humor benignus,

qui exhaustus fuerat & corpus balneo sine sudore humectandum. Simili propè ratione curari ea postulat, quàm fortè inanitio immoderata induxit, siue ex inedia aut siti intolerabili, siue ex vacuatione spontanea, aut medicamenti vi facta. Raro tamen aut exinanitio, aut inedia febrem infert, hæc enim præcipuè humores compescit atque spiritus, non autem excitat aut impellit, corpúsque sæpius refrigerat. Si enim bilem ab hac accendi contingat putrida quàm ephemera potius metuenda: quæ ne succedat, refrigerans humectansque cibus etiam inuadente ea multóque magis inclinata, conceditur. At verò repletio immodica tum quæ ex cohibitis naturæ excrementis, tum quæ ex pleniore aut calidiore alimento proficiscitur, frequens est febris gignendæ causa, principio quidem ephemeræ, deinde etiam putridæ, si quidem inualescat aut diutius ea persistat. Primùm enim suppressorum excrementorum vapore spiritus humorésque inquinantur & incalescunt: caput dolore tentatur, & eorum mole oppressum corpus ingrauescit, quæ peculiaria huic febri symptomata sunt. Præter cætera igitur confestim naturalis consuetáque omnis vacuatio est molienda: adstrictior aluus clystere solicitāda: vrina parcior diureticis monenda: sudores prçter naturam cohibiti ciendi sunt diaphoreticis: hæmorrhoides, aut menses, qui præter consuetudinem subsistunt, proritandi sunt: quemadmodum & vetus fistulosúmque vlcus, è quo consueta sanies iamdiu non emanarit. Huius quidem ephemeræ facilis est in putridam transitus. Itaque si causis perseuerantibus ea longius excurrat, & ex impuritate impendeat suspectáve sit putredo, purgatione quidem aut accommodata venæ sectione arceri poterit, si plethora iam grauis euaserit. Ea enim ephemera, quæ ex subita frigidiusculi humoris fluxione in inguina: aut in alas, aut in aliam corporis sedem obtigerit, purgationem postulat, quemadmodum, & venæ sectionem quæ ex tenui feruidíque sanguinis irruptione in crura, in aliásve sedes, erysipelatis specie cum horrore inuaserit, & quç ex pruritu, ex scabie, ex furunculis, aut ex abscessu externo. Nam interior omnis putridam parit Iam verò immodica alimenti eiúsque optimi repletio quòd ægrè dometur atque coquatur, cruditatémque pariat, diariæ plerumque fit occasio: multo autē magis, si ex acriori calidioréque alimēto fuerit, vt ex immodico generosi vini potu, ex sinapis, nasturtij, ceparum, alliorum, & aromatum esu.

Sub hac

Sub hac ventriculus distenditur, ac plerumque dolet, caput vapore impletur: tempora pulsant: corpus ignauũ, graue, & inquietum existit. Quocirca præter quietem & refrigerationem, quæ omnium communis est, inedia atq; cibi parcitas apprimè est vtilis. Potus tamen, si implacabilis sitis est, permittendus. Vomitio, aut etiam alui subductio accommoda, si malum crudelius increuit. Imò etiam si cruditas nondum euicta calore, putredinis nidorem quendam induxisse videatur, purgatio accedat ex puluere hieræ, aut rheobarbaro, aut ex senna, aut ex catholico, eáque sic aptè comparata, vt ventriculum primásque sedes exquisitè purget. Multò autem magis hæc necessaria fuerit, si ex immodico & intempestiuo fugacium fructuum, vt persicorum, malorum, chrysomelorum, fragorum, mororum, peponum, melonum, cucumerum, vuarum, lactis, & omnium quæ promptè corrumpuntur, esu oborta sit. Etenim corruptio, si diutius in ventriculo primísve sedibus resedit, aut si hinc in iecur venásq; maiores penetret, cum spiritu humores sanguinémq; contaminans, putridam febrem accendet. Quocirca expurganda est protinus, etiã si portio eius vomitione, aut alui deiectione sponte proruperit: quandoquidẽ solus corruptionis nidor derelictus putridæ febris initium plerumque fuit. Ab his deinde concoctio iuuanda electario diarrhodon, vel aromatico rosato, vel cortice citri condito, vel myrobalano, vel nuce moschata condita, vel condito ex his concinnato. Firmandus quoque ventriculus oleo mastichino, nardino, mentæ, vel absynthij, idque dum concoctionis bonitas existat. Posteriora hæc ephemeræ genera, si vel causarum magnitudine inualescant, vel negligentius curentur, quod aliqua intus materia foueantur, in putridarum species descifcunt. Id autem certò & circumspectius ex inclinatione præuidendum. Si longa atque difficilis est diariæ inclinatio, quam neque sudor, neque mador excipiat, aut si à sudore frequens adhuc pulsus inæqualitatem nanciscitur, aut capitis dolor, aut sitis, aut inappetentia, aut aliud symptoma persistit, neque biduo triduóve pura sequitur integritas, metuenda certè in putridam permutatio. Hoc tandem loco minimè prætereundum duxi, febres quasdam tum assiduas, tum intermittentes, artis vsu notari quodammodo ancipites, & quas neque in ephemeras, neque in vllum putridarum genus certò referre possis. Quædam enim vltra diem tertium excurrunt, ac eodem in-

terdum die sæpius exasperantur, idque aut dum cibus conficitur, aut sub vesperã, nullam intermissionem purã sortitę, blandæ quidem, & quibus laborans vix se teneri putat, pulsus tamen celeritate ac frequentia, lassitudine, corporis grauitate, aut exolutione: interdum etiam grauioribus symptomatis conspicuę. Quędam verò ad puram intermissionem deductæ sine horroris sensu, leuiter, vt dixi, aut dum concoctio fit, aut sub vesperam, aut quauis occasione recrudescunt. Eius generis nonnullæ à vehementiore pruritu, à scabie, à furunculis, ab externis abscessibus, & ab acri destillatione fiunt. Nonnullæ etiam à cruditate indomita, vel à bile citra putredinem efferuescente, vel à semimala humorum qualitate, quę aut primam, aut alias corporis regiones obsideat: hęc enim vitiosa illorum qualitas media quędam via est ad putredinem, in qua plerumque affectio subsistit. Quocirca eius generis febres omnes aut tenui refrigerantéque victu sustuli, sub quo natura qualitatis vitium sola emendaret, si victus parum profuit, huic insuper aut venæ sectionem, aut purgationem accommodaui, quibus breui est solutio sequuta.

De putridis febribus. CAP. VII.

PVTRIDARVM febrium curationem non apud veteres modò, sed & apud iuniores pleróque ancipitem parúmq; tutam effecit causarum effectarúmque partium ignoratio, neque enim humorum qui peccant recta est habita internotio, neque locorum in quibus illi computrescunt. Etenim bilẽ, verbi gratia, vnam eandémque malè statuunt tertianę intermittentis, & continuę, atque etiam causi materiã, illique sedem perperam designant. Quocirca posthabitis eorum sententiis, traditas olim per demonstrationem hac de re hypotheses sequuti, earum curationem trademus non contemplatione solùm, verumetiam vsu longo & obseruatione comprobatam, idque veritate magis quàm aliorum testimonio & authoritate ductus. Si quem horror aut rigor adoritur, qui ab extremarum partium refrigeratione sensim auctus corpus vehementer concutiat, hinc deinde calor acer atque siccus cum pulsu celeri, crebro, & inæquali excipiat, qui summo accessionis vigore in sitim inexhaustam capitisque dolorem pungentem & æstuantem cordis dolorem, atque irrequietam corporis totius iactationem deducat, nec supra horas duodecim productus, copioso eóque calido & acri sudore solutus integrè soluatur ac desinat,

nat, vt in intermissione nihil quicquam symptomatum supersit, exquisita tertiana expectari potest, si præsertim laborantis natura & ætas, anni tempus, cœlique status in id conspirent. Hanc verò proximus circuitus siue status sit, siue anticipet, siue cunctetur, confirmabit. Proxima continénsque eius causa bilis est superuacua, citrina quidem, aut etiam prasina, eáque syncerior, nec frigido humore permista, non exuperans modò vel nimium exæstuans, verumetiam putrescens, idque aut in propria cysti, aut circum caua iecoris, aut in pancreate, aut in vicinis sedibus. In iis quidem ea neque concreuit, neque obduruit, neque impacta vlli parti tenacius adhærescit, vt tumorem vllum pariat in visceribus, sed tenuis liberè diffluit. Quocirca nisi obstructione coërcita fuerit, accessionis impetu excuti solet, aut prorumpere vomitione, deiectione, mictione, & sudore: hinc tertiana exquisita breuis existit, nec vltra septimum circuitum producitur. Tantò autem breuior est, quò aut parcior materia subest, aut expeditior eius eruptio: quibus verò non ita sensim per circuitus ea prorumpit, plenior sub finem, & in ipsa totius declinatione quasi decretoria vacuatio expectanda est, quæ omnino tutam illius solutionem facit. Accessiones ab ortu inualescunt ad quartam, quæ tum longitudine, tum magnitudine & acrimonia omnium esse solet vehementissima: quæ deinceps sunt inclinant ad septimam. Si qua citius mitescit, ante septimam soluitur: si tardius, longius excurrit. Itaque accessione quarta status est & summus morbi vigor, reliquo deinceps tempore declinatio. Hæc rarò repentina crisi vt continua, sæpius lentè soluitur. Vrina interdum toto progressu pura & cum sedimento deprehenditur, quum scilicet bilis non admodum prosilit in venas: quum autem eò fertur summè turbida est, accessione quarta, exinde verò inclarescit, sedimen túmque deponit: tum enim minus bile perfunditur, minúsque sunt impeditæ functiones natiui caloris. Itaque concoctionis indicia non in cremento, aut in statu intermittentium febrium, quemadmodum continuarum, sed ferè in declinatione visuntur, cùm peccantis materiæ pars magna iam est exhausta. Neque tamen ea noxiæ materiæ sed cibi cocti indicia sunt: neque præterea bilis superuacua, quæ putrescens intermittentium est materia, concoctionem similiter admittit atque putredo, quæ in maioribus conclusa venis continuam febrem profert.

Continuarum febrium iudicia.

Porrò febres terminantur crisi, solutione, & commutatione.

Cap. VIII.

Continvam febrem secunda, aut (quod tardissimum est) tertia hebdomada decretoriè soluit. Siue enim synochus ea sit, siue causus, siue continua conclusa, si primaria est, putredinis materiam habet in venis coërcitam maioribus, quæ inter alas & inguina excurrunt: quúmque nulli visceri, nulli parti affixa ea sit, sed in venarum capacitate cum sanguine eiúsque sero fluctuet, satis hoc temporis curriculo solet à natura domari atque concoqui, & nusquã hærens excludi foràsq; depelli: id autem decretoria est solutio illius: quę etiam febris commutatione soluitur, quoniam hæc imperfecta quædam crisis est, qua non omnino natura potest materiam excludere, sed subsistit ea aut in aliquo viscere, aut in adenibus, aut in alia parte corporis, in qua morbum nouum progignit: ea in quam commutatio, quia crisis quædam est, tertia saltem hebdomade fit. Quæ verò non repente crisi, nec excretione, nec commutatione, velut abscessu soluitur, ea tamen vel decimoquarto die, vel vigesimo summum feruorem summámque symptomatum sæuitiam deponit, ídque nulla, vel imperfecta excretione, ac deinde quasi speciem genúsque mutet, lento progressu & dierum numero sensim paulatímque desinit. Longa huius est inclinatio, dicitúrque concoctione paulatim solui. Etenim vitiosus humor, qui sanguini permiscetur in venis, ac etiam sanguis totus venarum si vitiosus fuerit, diebus viginti aut triginta totus absumi solet, ac ferè totus renouari, si modò purius sufficitur alimentum, nec iecoris viscerúmque impuritas, aut vitiosa quædam constitutio obsistit. Si quam igitur febrem contingat supra diem vigesimum pari aut etiam maiori acrimonia & magnitudine exporrigi, hanc tu symptomaticam censeto: atque eam vel interiore phlegmone & abscessu, vel ex putredine visceri alicui impacta profectam. Solutio autem quæ perfecta fit crisi imprimis optanda, vt quæ depulsa morbi materia omni, nihilque reliquum faciens, summam quietem & integram valetudinem restituat. Quæ verò sensim ac paulatim fit, vt maximè fastidiosa est prolixitate, ita & minimè tuta, & sæpe cum metu recidiuæ. Atque siquidem ipsa declinatione (quia adhuc impurum est corpus) æger quicquam committat, facilè

cilè relabitur. Putridę porrò febris continuæ crisis nulla fit perfecta sudore: quanquam enim sudor decretorio die (ex Hippocratis sententia) confert, atque dissipata, tenui quadam humoris portione febris feruorem lenit, & impetum sedat, non tamen potest crassiorem eam putrescentem materiam educere, quæ febris est fomes. Sanguis quoque seu ex naribus, seu ex hæmorrhoidibus, seu ex vtero profluens die critico, licet synochum soluat, neque tamen causum, neque continuam terminare potest: neque harum perfectam atq; tutam crisim fecisse deprehenditur, quòd exiguam dūtaxat impuritatis portionem cum maiore portione vtilioris sanguinis magna virium iactura educat. Abscessus vnus vt parotis aut bubo, nequit vniuersam febrem excutere. At si vel plures sparsim erumpant, vel vndiq; in articulos artúsve confluentes tumores excitent, febrem quidem soluere possunt, ac certè difficultate non modica, quòd exorti dolores non parum excrucient, eósq; fere lenta quædā febris comitatur, ac tum febris non criticè nec solutione, sed cōmutatione potius terminatur. Vna igitur alui spontanea solutio atque perturbatio continuam febrem tutò ac perfectè iudicat. Ea quippe sola potest putridam febris materiam perfecta iam concoctione apparatam prorsus excludere, atque viscera & maiores venas, sordida illuuie obsessas, citra virium & naturæ iacturam & offensionem expedire. Vomitio intermittentes febres plerumque iudicat, continuas verò non item. Licet enim ventriculus & circumposita, vomitione sese facilè exonerent, maiores tamen venæ deiectione potiùs per eas venas quæ è iecore in intestina contendunt expurgantur. Perspecta igitur febris specie cognitum hinc esse potest qua ratione ea si salutaris sit, secundum naturam facilè, vtiliter, perfectè, ac tutò iudicari & decretoriè solui debeat. Nunc autem exponendum, quo pacto ea toto morbi progressu debeat à natura dirigi, vt ad hanc conuenientē & perfectam crisim perueniat. Primùm autem in exquisitis typis exercitari vnumquenque velim. Continua febris quæ ex sua magnitudine, impetu, & more, primis diebus cognoscetur, iudicanda decimo quarto die, si exquisitā motus & progressionis formam seruat. Primùm quidem repentè inuadit, & certam atque manifestam habet inuasionis horam. Quæ enim repentè inuaserit, repentè quoque (nisi aliunde quippiam obstet) soluetur: quæ verò clam obscurè, & longa præcedente lassitudine vel inæqua-

litate inuadens nullum manifestum ortus sui initium habuerit, nec repentè nec crisi vlla solui potest: par enim exitus atque ortus est ratio. Rursum quæ nullius euidētis causæ vi, sed in corporis animiq; quiete summa, vt sub noctis & somni finē suscitatur, grauior ac multò periculosior est, quàm quæ prægressæ causæ impulsu, & post diei æstum atque laborem obtingit: omnem enim ortus sui causam intus habet in corpora. Febris igitur cuius formā & progressum explico, siue ab aliqua, siue à nulla euidente causa processit, repente prehendit, certúmque habet ortus sui initiū: hócq; modo blandum est ac mite, modò acre ac vehemens. Sensim hęc increscit ad diem septimum, licet non pari semper impetu laborántem exerceat. Vrinas exhibet interdum biduo (quum nondum putredo inualuit) sanis non admodum dissimiles, sed quæ postea, augescente putredine, crassescunt, rubent atque confusæ sunt. Interdum etiam statim initio crassæ, rubicundæ & confusæ, mox dein obscuræ coctæ existunt: talésque ferè in diem septimum permanent. Septimo die grauior quædam fit morbi perturbatio, quam vel sudor, vel spontanea alui biliosa deiectio excipit: quemadmodum salutaris est & pollicetur perfectam crisim posthac futuram. Sedata diei septimi perturbatione vrinæ manifestam coctionem exhibent, éstque tum verè morbi incrementum, licet ab ea perturbatione, sæpe tanquam ex imperfecta crisi symptomata mitescunt: æger enim plurimum leuatur, atque interdum sine febre existit. At iis, quæ ex ratione non leuant, confidendum non est, inquit Hippocrates. Vrinarum concoctio nonnunquam persistit, nonnunquam intermittit: ac deinde redit atque relucet. Vndecimo autem die febris aut redit, aut inualescit, isq; summus est morbi vigor, qui ferè permanet in diem quartum decimum. Hoc die atque interdum decimotertio, febris vehementius excandescit cum signis perfectæ concoctionis, nempe cum hypostaci alba, leui & æquali, quúmque ea excandescentia & exacerbatio inclinat, febris repentè soluitur ac desinit, idq; suborta deiectione biliosa & copiosa quę in diem vnum aut etiam in alterutra perseuerat. Ab hac igitur perturbatione & copiosa alui deiectione æger necessariò imbecillior euadit: at nihilominus si perfecta crisis ea fuit, febris nulla prorsus manet, nullus capitis dolor, nullū deniq; febris symptoma, sed summa inest corporis tranquillitas: plerisque tamen sudor præsertim dormientibus emanat, quæ

nat, quæ omnium est euacuationum postrema. Hæc quidem perfecta est & repentina morbi sanatio, cuius breuis est admodũ declinatio, tum solùm durans, quum aluus solutior noxiam materiã excludit. Si non omnino perfecta crisis fuit, cohibita aut subsistente alui deiectione, febris etiamnum aliquanta manet, quam & symptomata leuia comitantur: sed non multò pòst omnia desinunt, ac tum morbi inclinatio prolixior est atque manifestior, in qua & plures sudores erũpunt. Si (quod rarius est) acutior febris septimo die soluẽda est decretoriè, ea primo statim die hominem vehementiùs adoritur, vrinásque rubras, crassas, atq; confusas promit: quarto verò die concoctionem quandã sed quiete manifestiorẽ exhibet, nulláq; aut certè leuissima atq; minima remissione in diẽ septimum perseuerans, tum magna admodum perturbatione cõcutiens, repentina quoq; alui deiectione crisim habet, eamq; modò perfectã, modò imperfectam. Quæ vndecimo die soluetur, omnia quadam mediocritate habet, & rarior est ea solutio. Quæ verò vigesimo die aut vigesimo primo crisim est acceptura, ferè languidior initio existit, die septimo summam cruditatem habet, quæ in vndecimum ac sæpe in decimum quartũ perseuerat: ac tum ferè primum apparente concoctione mitescit, idq; interdum vacuatione quadam imperfecta, interdum etiam nulla. Raro enim fit vt in diem vicesimum summa illius sæuitia perduret: quúmque sese illa remiserit, vigesimo tamẽ appetente, excãdescit & perturbatione suborta, alui tãdẽ eruptione biliosa soluitur, quæ in plures sæpè dies cõtinuat. Hîc autẽ obiter animaduertendum, febris atque symptomatum sæuitiam, quum primum signa cõcoctionis apparẽt, sæpius mitescere: neq; vsu obseruauimus in ipso statu cõcoctionis omnia esse grauissima, neq; (quod dixit Hippocrates) omnia cũ incipiũt & finiunt leuiora esse, cùm consistunt grauiora. Raro enim fit, vt tempora concoctionis prorsus respondeant & consentiant symptomatũ tẽporibus. Id autem idcirco contingit, quòd non parum materię morbi vacuatione subtraximus ante concoctionẽ, qua subtracta tum febris, tum symptomata eius mitescunt. Fortasse autẽ Hippocrates omnia cẽsuit in statu fieri grauissima, quum curatio tota naturæ committitur, vniuersaque morbi materia conseruatur in extremam crisim. Tum quippe ratione optima & crisis ipsa vehemẽti perturbatione fit, & status quoque crisim præcedens vehemens existit.

Pro Curatione.

QVONIAM autem vehementi huic perturbationi & crisi periculũ non deest, præstat certè multo ante tẽpore nonnihil materiæ morbi demere, vt omnia deinceps trãquilliora & tutiora succedãt. Atq; licet & venæ sectione & medicamentis purgantibus multum sit illius materiæ ante iudicationem detractum, natura nihilominus motus suos statis temporibus obseruans, concoctionem ac tandem decretorio die crisim molitur ac perficit, sed tamen perturbatione atq; vacuatione minore. Id igitur in morbis salutaribus efficit artis curatio, vt & breuiores illi euadant & securiore tranquillitate soluantur. Nonnunquã etiam leuiter exitiales salutares reddit. Hæ formulæ sunt cõtinuarũ febrium, quæ perfecta crisi terminantur ad salutem.

De febribus continuis quæ crisi non terminantur.

CAP. IX.

CONTINVA verò febris, si crisim habitura non est, vix initiò potest internosci, at in progressu, prçsertim quũ iam cõcoctionis signa apparebunt. hinc autẽ dignoscitur, quòd neque vomitio, neque alui deiectio biliosa vlla spõte fit, nec facilè sudore corpus diffluit, nec facilis est aut libera satis medicamentorum purgatio: sed quasi præclusis omnibus vacuandi viis, aut humore contumaciore existente, nullam natura vacuationem sponte molitur. Rarò quippe perfectam crisim natura efficit, quã non antè spontanea quadam vacuatione præmõstrauerit. Cõtrà, quum viis omnibus expeditis ac liberis humores purganti medicamento facilè obtemperant, & nonnunquam, præsertim diebus iudicibus aut decretoriis, aut vomitiones, aut deiectiones biliosæ sponte prodeunt, facilè laborantis tolerantia futura crisis sperari potest. Continua igitur febris, quæ iam apparente concoctione salutaris speratur, si nulla vacuatione spontanea impetum fecerit, sensim atque paulatim concoctione atque digestione soluetur. Licet autem nullas sponte vacuationes exhibeat, singulis tamen criticis diebus exacerbationum impetus habet, quibus victricis naturæ molitionem ostendit: quúmque vel septimo, vel quarto decimo, vel vigesimo die, perfectæ concoctionis signis apparentibus, summum vigoris impetum fecerit, reliquo deinceps tempore sese remittit, ac perseuerante cõcoctione sensim decedit, dum prorsus desinat, nulla vacuatione suborta. Hoc autẽ tempus totius est morbi declina-

tio,

tio, quæ longa planè, ac interdum toto morbo diuturnior obtingit. Quæ nulla vacuatione, sed sensim concoctione soluitur, facilè minimóque errore redit. Ab hac enim corpus non æquè purum, atque à perfecta crisi manet: quúmque pristinæ qualitatis nõ nihil etiamnum retineat, si quid vel alimentorum copia & qualitate, vel labore, vel vigiliis peccatur, ex veteri fermento noua putredo excitatur, facilísque in pristinũ morbum relapsus. Corpore verò per crisim exquisitè purgato, nihil efficere potest externarum euidentiúmque causarum iniuria. Est porrò tertia febrium solutio, quæ commutatione fit. Nonnunquã enim continua in tertianam, nõnunquam (idque sæpius autumno) in quartanam degenerat. Id autem accidit, quum crassior est venarum materia, quàm vt in aluum prorsus extirpari possit: aut quum magna viscerum obstructio ac densitas obsistit, ne morbi materia deuoluatur in aluum. Ab his quippe causis peccans febris materia, vincentis naturæ robore à venis excussa, nec excidere potens in aluum, hæret ac subsistit in mediis visceribus, illicque fixa & obhærens, seruásque putredinem ex loci, id est, præcordiorum natura atque conditione, intermittentem facit. quæ præsertim materiæ situ à continua differt. Sic propemodum nonnunquã natura, materiam noxiam è venis in summum corpus expellens, dolores articularios infert pro solutione, quam crisi tentat & mollitur, nec tamẽ perficere potest. Sic & abscessus & bubones interdũ sub febris finem erũpere videmus. De iis porrò febribus, quarũ materia turgere dicitur, quos impetus faciant æstimandum, vt intelligatur quis earũ tandem sit exitus futurus. Causa quæ hunc illarum impetũ facit, non simplex est putredo, sed peculiaris quædam humoris malignitas, aut ex acrimonia vehementiore, aut ex venenata qualitate profecta, ob quam ita impulsus humor nullo potest loco subsistere, sed in venis maioribus licet cõclusus, huc tamẽ illúcque, quasi æstuans vt mare, effertur, ac plerunque è venis in nobilem aliquam partem erũpit. Noscitur autem materia turgere, quòd in ea febre, licet nec dolor vllus nec calor atrocius vrgeat, magna tamen percipitur corporis perturbatio, magnáque inquietudo atque iactatio. Dolores quibusdam modò in hanc, modò in illam partem insiliunt: quúmque materia sese aliquò infixit, sæuiora symptomata emergunt. Itaque alios summa spirãdi difficultas obsessis pulmonibus premit, cum suffocandi pe-

riculo: alios syncope repentina, aut periculosa animi defectio: quam interdum vidi supra horas 24. sine vllo pulsu perseuerare citra exitium: alios cruenta expuitio, apertis magna vi pulmonum venis: alios delirium, quum cerebri arcem humor inuasit: ac deinde eius impetu & ardore sedato cataphora: nonnunquam in externas quoq; partes prosilit summo dolore, tanquam sit absessus futurus & eruptu-rus modò in alas & inguina, modò in latus, idq; cum tussi, cum spiritu difficili, & cum expuitione cruenta, quasi vera pleuritis esset. Hinc igitur fit, vt acutorũ morborum, quorum præsertim materia turget, prorsus (vt inquit Hippocrates) incerta sit prædictio. Ancipites enim ij ferè sũt, & inopinata quoq; eorum symptomata, idq; ob turgentis materiæ impetum: neq; si iã concoctio appareat certa salus esse debet. Quæ per has febres ex humoris impetu emergunt, vt laterum dolores, sanguinis vomitiones & expuitiones, exãthemata purpurea, bubones, parotides, animi defectiones, aut syncope, pro crisi perfecta cẽseri minimè debent: licet enim ipsum humoris furorẽ atq; malignitatẽ interdũ finiant, reliquam tamen putredinem, quæ præcipua est febris causa, non eximũt: sed huic necessaria est alia maior, eáque vniuersalis, vacuatio, quæ totius febris iudicatio sit: parotidas igitur, vel delirium, vel cataphoram, at non ipsam febrem vniuersam soluit. Hactenus omnem rationem atque formam expressi, qua continuæ febres salutares progrediuntur, & qua etiam aut repẽtè crisi, aut sensim cõcoctione soluantur, siue earũ materia turgeat, siue non turgeat. Nunc de exitialibus dicẽdum, quis earum progressus, & quis exitus sit: idem quoque de pestilentibus.

De exitialibus atque pestilentibus febribus. CAP. X.

EXITIALIS eadem plerũque ac salutaris febris exordia sunt, nec sæuitiæ eius, nec symptomatum vis aut ratio diuersa: at progressu vniuscuiusque genus dignoscitur. Aliàs enim statim ea dum incipit vehementer conturbat, taliſque persistit: alias à leuibus orta initiis sensim inualescit, dum summam vehementiam aut malignitatem nacta prorsus iugulet. Atqui alterutrum etiam incipiente salutari febre deprehenditur, raróque primis diebus exitialia signa extitũt. Quocirca initio nihil de morbi exitu citò pronunciandũ, sed omnia adhuc in ancipiti versari. Atque licet nonnulla symptomata mitescãt, vt hinc aliquid melius sperari possit, quamdiu tamen confusæ aut crudæ apparent

vrinæ, ſpes ſemper dubia & incerta, atq; inter ſpem metúmque verſatur æger, præſertim ſi acuta febris & anceps eſt. Nõnunquã enim in leuioribus cum cruditate (quemadmodum in quibuſdam tertianis) certa eſt ſalus. Si deinde quarto, ſeptimo, alióve decretorio die aut circiter manifeſta elucet concoctio, ſpes quoque elucet, ſi modo ea permaneat. Interrupta autem concoctio infida eſt. Perſeuerans verò atque in dies melior ſuccedens concoctio, certæ ſalutis eſt nuncia: modò nec peſtilens febris ſit, nec malignitatis occultæ particeps. In peſtilente ſimplici vrina nõnunquam toto decurſu concocta exiuit. In peſtilente, quæ eſt coniuncta putridæ, licet quæ confuſa & cruda fuerat vrina, ſuperata deinde putredine, coctionis notas exhibeat, permanens tamen cæca eius malignitas plerumque hominẽ de medio tollit. Nonnunquam etiam (licet admodum rarò) in putrida ſimplici, quæ nullius erat malignitatis peſtilentis particeps, notaui poſt vrinas diu concoctas interitũ nullo errore conſequi. Vrinis igitur non ſemper fidendum, niſi & vndique meliora ſigna compareant, præſertim ex pulſu & virium robore. In acuta febre putrida, cui nulla malignitas comes ſit, ſi crudæ vrinæ, aut etiam obſcurè ſeu ex dimidio coctæ diutius perſeuerẽt, diémque decimum quartum excedant, ſi natura nullam procedente morbo vtilem vacuationem per os, per aluum, aut ſudores molitur, qua leuari æger videatur, tota morbi materia intus ad vndecimũ vel decimumquartum diem, aut ſi vehementior febris eſt, ad ſeptimum ſubſiſtente, tum quidem anceps adhuc morbus eſt: ac tum ſiue ſymptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi concoctionis indicia apparebunt ſalus quidem ſperari poteſt, non criſi, ſed lenta paulatináq; cõcoctione, cui ſanè diuturnitas comes eſt. Sin verò omni ſuppreſſa vacuatione naturali, cruditas aut etiam obſcura concoctio diutius perſeueret in vrinis, nec manifeſta concoctio in valde acuto ſeptimo die, nec in mitiore decimoquarto appareat, formidabilis eſt, ac deinde ſiue ſymptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi perſeuerante cruditate, pulſus languidior, vox reſpiratióque difficilior euadit, & laborãti robur viréſque concidunt, res ad exitum vergit: natura quippe morbi magnitudini ſuccũbit. Quanto poſtea deteriora hęc omnia fient, tantò propinquior exitus erit: ad hæcque attentus ſi diligenter æſtimes quantum vires declinent, aut quantum ſuſtinere morbũ queant, æſtimare quo-

que possis quādo moriturus sit æger. Exitialis morbus interdum ipso statim initio dignosci potest, quū summo quodam furore incipiens vel corrupti humoris copia, vel malignitate, vires natiuúmque calorem premit ac ferè obruit, spiritu difficili, cum vomitione vel nausea, cum pulsu paruo ac celeri, cum magna corporis dissolutione, & cum vrinis confusis. Qui ita statim dum incipit, tam sæua & tam exitialia signa exhibet, vix arte potest euinci. Licet enim vacuationes idoneæ tempestiuè decernantur, aut etiā sponte contingant vtiles, quibus noxij humoris portio quædam detrahatur, omnia tamen quæ dixi exitialia signa permanent, aut etiā deteriora fiunt, aut noua emergunt. Quum igitur procedente morbo sic omnia progredi videbuntur, deplorata sit omnino salus. Exitialis alius est initio qui lētius inuadit atq; progreditur, nec multum distat ab eo qui simpliciter crudus est, atq; is sanè anceps est: quia licet quędam prę se ferat lethalia signa, ea tamen emendari possunt, & qui sic leuiter exitialis est, arte potest salutaris reddi. Crudus morbus vrinas habet, quales ferè exitialis: at lethalia signa non adsunt: hícque quandiu crudus est, facilè potest vel errore, vel negligentia in exitialē transire. Quorsum autem fiat mutatio procedente morbo, ex his quæ nunc dixi deprehēdi potest. Salutaris simpliciter morbus nec magnæ cruditatis nec mortis notas habet: atque licet nulla artis subsidia opitulentur, aut leuis quidam viuendi aut medendi error committatur, sponte tamen sua soluitur ad salutem.

Curatio febrium. CAP. XI.

QVVM per accessiones multæ bilis spontanea vacuatio contingit febris sine medicamento integrè solui potest. At quū ea aut nulla, aut parcior existit, medicatio adhibenda, ne neglecta febris speciem mutet, & deterior vel prolixior euadat. Itaque statim die secunda, cùm iā accessione soluta, detersóque sudore, laborans cibum sumpserit, & horæ circiter octo quietis interuenerint, medicamentum dato. Interdum etiam serius, si longa speratur intermissio futura, in qua ante proximam inuasionem totus compleri potest purgationis effectus. Quū enim præcipuè impura sit prima corporis regio, in qua & humor noxius fluctuat, neque (vt dixi) coarctatus sit is, statim initio eius nonnihil tempestiuè expurgandum est, præsertim si vel oris amaror, vel cordis dolor, vel nausea, vel inappetentia, vel stomachi

præcordiorúmque dolor, vel suffocatio acrius vrget. Si verò hæc desint, nihilque sollicitet post circuitum secundum, differri medicamentum potest. At interim tamen præparatio quædam adhibenda in intermissione, clystere molliente atque detergēte, & apozemate quod leniter obstructiones expediat, è radicibus cichorij, oxalidis, graminis, ex endiuia, eupatorio, & adianto, aut ex syrupo adiantino, vel è cichorio simplici: in accessionibus quoque syrupo acetoso, vel è limonibus, vel oxysaccharo. Si tépestiuè purgandi occasio quauis ex causa periit, primo quoque tempore accersitus hanc decernito. Cōueniens autem ea fuerit ex manna, ex medulla cassiæ, ex leniente electario, ex catholico: aut si quæ dixi ventriculi tędia detersionem maiorem postulent, ex diluto rheibarbari, vel ex sennæ decocto iure, vel ex his aptè permistis, ac tum laborantis naturæ & ætati tum regioni & cœli conditioni, ea arte quam alio loco tradidi, accōmodatis. Hieram quidē etiam simplicem, quòd humores maximéque bilem acrius incendat, febrémque biliosis non elota aloë suscitet, non admiserim: nec myrobalanos, quòd tandē adstrictione humores viásque coarctent: qua ex causa rheumbarbarum sine aperientibus & lenientibus plerisque incommodum: nec præterea acriorum medicamentorum, quæ vel scammonio vel turpetho constant, lenibus istis quidquam permistum, nisi fortè robustis qui ægrè purgātur aut hyeme rigidioréque cœlo. Ad hanc quidem purgationem licet pręparatio quædā (vt dixi) conducat, minimè tamen est necessaria, vt neque concoctio ex vrinis, quòd è primis his sedibus humor aut spōte prorūpat, aut facilè trahatur. Venæ sectio exquisitæ tertianæ est incōmoda, vt quæ vtilem ac necessariū humorē detrahit relicto impuro ac noxio. Sub hac enim febre attenuatum corpus esse solet, paucíque sanguinis: bilis verò acrior ipsa febris materia sub cauo iecoris exuperare & æstuare, quā venæ sectio minimè eximit, nec proinde morbi substantiā minuit. Imò verò si vel sponte, vel arte nimiū profusus sanguis sit, plerumque deprehendes bilem acrius ferocire, febrémque inualescere. Peccāt igitur qui ex vrina crassa atque citrina statim mittendum sanguinem pronunciant. Ea enim non sanguinis exuperantiā, non eius incēdium, quemadmodum quæ ardens est, & flammea, ac verè rubra, sed bilis è iecore effusionē portendit, quæ in tertiana perinde ac in ictero, & in hydrope, non substantiæ san-

guinis, sed vni sero permiscetur, presertim accessionis vigore. Ita enim secta fortasse tum vena videas illam sanguini minimè permisceri, nec cum sanguine cōcrescere, neq; sanguinem, sed serum ipsum bile inquinari, quod postea in intermissione emictum purius apparet. At nihilominus si quādo febris ea in corpus inciderit bene carnosū, boníque habitus, cui amplæ venæ copia distentæ sint, & plethoræ speciem exhibeant, ob quam febris symptomata grauiora existant, vt capitis dolor, temporum pulsatio, spiritus difficilis, corporis grauitas, phlegmonosa lassitudo, summáque iactatio, sanguinis vtique ob plethoram venæ sectione minuendus est, perinde atque si tertianæ febri pleuritis superueniret: quod certè non febris, sed eorū, quæ aliunde committātur, symptomatū gratia, cōceditur. In plethora, si non iuuet, nō tamē læsura est venæ sectio. Ita igitur de sanguinis emissione in tertiana febre statuendum. Si purgatione impuritas, aut etiam noxiæ bilis portio iam multa detracta ex purioribus vrinis percipitur, & æger leuatus quodāmodo est, sequénsque accessio tum breuior tum mitior, & eius symptomata faciliora existunt, totius morbi breuitas speranda est. Reliquo igitur eius tempore ac progressu apozematis, aut syrupis leniter refrigerantibus & aperiētibus obstructiones blandè soluentur, & naturæ opus dirigetur nequid subsistat, vt apozemate è cichorio, endiuia, oxalide, gramine, agrimonia, lichene, & ex seminibus frigidis tum maioribus tum minoribus, syrupo quoque adiantino & è chicorio simplici quibus & interdum acetosi simplicis portio adiecta sit. Sæpe enim tertiana mitior, cuius pauca est materia putris, vna leni purgatione tollitur, sæpe etiā feruidioribus papulis circū labra narésque obortis sponte soluitur: quanquā & hæ interdum solius feruoris sint indices, & cum his febris persistat. Iam verò si tam acris est febris, tātáque noxię materiæ vis, vt data purgatio non quod sperabatur contulerit, nec breuior mitiórve sequens fuerit accessio, quod defuit indito clystere supplendum: & eo aluus quoties pigrior fuerit sollicitāda, vt natura ad eam aliquādo futuram alui excretionem proritetur: hac enim via libera & expedita tutior fuerit morbi exitus. Ac tū temporis in ipsa febris intermissione apozemata, & syrupi offerendi sunt, quibus tum incidendi, tum detergēdi maior vis insit, cuiusmodi sunt quæ præter commemorata apii quoque, & petroselini, & fœniculi radicē in aceto maceratam, & hys-

sopi

ſopi nonnihil cõtinent:ſyrupus etiam byzantinus,& endiuiæ,& nonnihil acetoſi compoſiti. His igitur recludendæ ſunt viæ,attenuandíque humores etiam bilioſi quum non facilis eorum eſt aut in ventriculum,aut in aluum excurſio. Si bilis vel ſponte,vel iſtorum ope concitata iam frequentius aut vomitione, aut deiectione prorumpat,tutus ac breuis morbi exitus erit. Ac ſi eius dũtaxat quædã veluti ſtimulatio appareat,vomitio quidem præcipuè acceſſionis initio vel hydreleo,vel oxymelite,alui autem deiectio acriori clyſtere in intermiſſione procurabitur. Eadem quoque opera tum vrinæ tũ ſudores liberè & copiosè cientur:tametſi ad bilis euacuationem minus conueniant atq; vtiles ſint. Hæc in vehemẽti & exquiſita tertiana ad quartam ferè acceſſionẽ molienda ſunt. Ab hac verò ſi (vt plerunque fit) vrinæ minus craſſæ,& citrinæ purioréſque iam euadent,& hypoſtaſeos quoddã ſignũ apparebit,expurgati magna ex parte fomitis indiciũ eſt. Quod ſi præterea ſequens circuitus breuior atq; tranquillior inclinantis totius morbi initiũ portẽdat,quod reliquũ eſt morbi iã dominãti naturæ committi poteſt,præſertim ſi reliquã vacuationẽ æger auerſatur ac metuit,multò autem magis ſi quæ ſpõtaneæ vacuationes ſatis procedũt,& nihil ſupra exquiſitæ tertianæ conditionẽ obtigit,tametſi & in iis moderata quoq; purgatio cõducat,morbúmque tutò ſoluat. In iis ſaltẽ tũ tẽporis natura ad ſpontaneã curationẽ apozematis atq; ſyrupis,vt dixi,dirigenda. At verò ſi quinta acceſſio ſextáve vehemẽtior ſit , aut ſymptoma quoddã acrius inualeſcat, aut vrinę nõdũ ſatis puræ exiſtãt,metúsq; ſit ne proprios limites febris trãſcẽdat nõ vtilis modò,ſed & neceſſaria ante acceſſionem ſeptimam purgatio ex rheobarbaro macerato, vel ex rheo & ex ſenna vel ex catholico,cuius beneficio præparati humoris pars maxima euellatur,naturáque acceſſione proxima ad perfectã iudicationẽ incitetur,& nihil aut minimum morbi reliquũ fiat.Quinetiã ſi febre ſoluta ſymptomata quædã diutius perſiſtãt,vt cibi faſtidiũ,ſitis, capitis dolor & cætera,nec facilè æger cõualeſcat à morbo, ne quod ex morbo derelictũ eſt recidiuã faciat,purgatio quoque neceſſaria:ſic enim tutior ac firmior ſanitas exiſtet. Ea igitur medendi ratione tertianæ exquiſitæ ardor pariter cum cauſa tollitur. Si qua tamen per curationem peculiari refrigeratione febris ardor indigeat , ſalubriter per ea fiet,quæ refrigerando pariter attenuant, nec putridum

humorem impingunt, nec difflari prohibent, nec vaſorum meatus coarctant, dum etiã febrem reſtinguunt eius pariter cauſam diſſipant, quod in putrida febre vehementer optandum: imò etiam ſi ardentior febris æſtus vires nimium proſternit, & ægrè tolerari poteſt, cauſæ obſeruatione aliquantum prætermiſſa, refrigeratione multa (etiam quæ putredinis diſſolutionem cohibeat) vtitor, viréſque idoneo cibo ne concidant foueto, ne in tortoris calumniam incurras: deinde remiſſo feruore ad cauſam reuerſus noxium humorem exime, ac cibum in reliquam curationem ſubtrahe. Non pauci iuuenes atque robuſti in tertianæ ſimplicis & exquiſitæ acceſſione, trium horarum ſpatio, ab iis qui cauſam ſolam intuerentur, veſtibus multis extincti, & ſiti ſudoribúſque exhauſti fuêre.

Summa refrigerandi nutriendíque ratio in febribus.

AMPLO & quàm maximo conclaui cubare debet, qui acuta febre iactatur, quo multum purúmque aërem ducere poſſit, cúmque refrigeratum, abacta omni turba & hominum frequentia, ſparſa quoquouerſum aqua gelida & aceto, ſtratis herbis frigidis, vt ſalicis foliis, vitis, lactucæ, nymphææ, roſarum & violarum: odoribus quoque & roſis, violis, nymphæa, & ſantalis, aqua roſarum ſtillatitia, & aceto & camphoræ momento conſperſis. Tum temporis non multis, ſed admodum leuibus veſtibus tegendum corpus eſt, ne vniuersè refrigeſcat. At ſi nihilominus ardore nimio id torretur, in ipſo vigore æſtuantes partes hydrelæo perfundentur, cuius oleum & aqua manu permiſceantur donec albeſcant: huic & aceti ſextans interdum adiici poteſt, & vice ſimplicis olei roſatum, violatum, nymphatum, aut papauerinum ſubſtitui. Id autẽ iocineri, renibus, æſtuantique capiti induci poteſt, ídque tutò, ſi modò nulla tuſſis, nulla capitis grauitas, nulláque deſtillatio moleſta ſit, nec cataphora profundiórve ſomnus obrepat. Epithema iiſdem quoque partibus atque cordi vtiliter accommodatur, ex liquore ſtillatitio roſarum, violarum, plantaginis ſolani, nimphæę, & aceti ſextante, in quibus ſantali & camphora, aut paſtilli albi Raſis ſoluti ſint. Ex iiſdẽ quoque tracta pſyllij vel cydoniorũ mucago eximiè opitulatur. Obſeruandum autem, ne hæc inſtante ſudore corpori inſideant illiúſque eruptionem cohibeant, breuémq; morbum producant: quanquam longitudo interdum optabilior eſt acrimonia. Interiora verò corporis ſi æſtu atque ſiti vruntur

tur lenienda sunt succo vel aqua cucurbitæ,aut melonum, aut cucumeris,aut esu oxalidis portulacæ,lactucæ,ex aceto, quæ aut crudæ sint, aut aqua feruente contabuerint: aut, si fortè corroboratio quædam adstrictione petitur, succo mali punici acidi,aut limonis,aut citrij,aut cerasij, aut oxyacanthæ, aut oxalidis,aut vuæ acerbæ,eóque vel puro,vel aqua diluto:horum enim quàm syruporum maior refrigeratio. Hæc ipsa alimenta quoque sunt,in quorum moderato vsu olim veteres tenuissimum victum collocauerunt, quemadmodum & longè tenuissimum in cibi potúsque abstinentia: ab hoc sensim ad tenuem,& ad plenum, qui sanorum & integrè valentium est peruenerunt. Omnis autem febricitantium victus humidus,frigidúsque habendus est,ex materia leui. Primus autem cibus est aqua hordei simplex,quæ refrigerando,humectandóque leniter abstergit: deinde aqua mulsa,quæ melle temperata minùs refrigerat, sed magis abstergit & aperit: vel aqua saccharo condîta,quæ minùs quàm mulsa viscera calfacit,sed minùs quoque abstergit. Ab his hordei cremor refrigerans & humectans, abstergens,leniens,sitim compescens, nusquã ductuum viis adhærescens. Hæc sequitur sorbitio è pulli gallinacei vel columbini iusculo, in quo frigidiora olera, lactuca,oxalis,portulaca,buglossum, & vua acerba incocta sint. Mediæ verò materiæ sunt ea ipsa olera,deinde hordeum integrum saccharo cõspersum: ab his panis medulla elota, & ex aqua cocta:sequitur quæ ex pullorum insculo coquitur:hinc pisces saxatiles, deinde oua tremula sine testa in feruentem aquam coniecta: carnis deinde aqua liquidior vaporario elicita modò simplex, modò rosarum buglossi,aut violarum saccharo temperata. Valentioris iam quodammodo, sed nondum plenæ materiæ sunt pulli gallinacei & columbini, & gallinarum caponúmque extrema, deinde ius eorum feruore consumptum, & quod iam quasi in gelu concreuit: ipsa quoque eorum caro,& hœdina,& vitulina,ea quidem elixa, & dum editur succo quodam refrigerante intincta,vt carnis saporem quodam modo sopiat: quod & amygdalæ tunsæ iusculis quoque præstant. Quæcunque iam crassiusculæ sunt materiæ, vt ea ipsa assa,& perdices, auiculæ montanæ, lepusculi assi, & assorum quorumuis expressus succus, aut qui elicitur è carne in diplomate sine aqua elixa, quòd nimium alant,ægrè coquantur,æ-

&úmque in præcordiis excitent,non in acriter febricitantium, sed in sanorum cibis numerantur. Si quid tamen horum vehementer expetitur,id ex succo,aut condimento refrigerante in laborantis gratiam concedi potest. Potus esto vel aqua feruefacta & refrigerata, vel aqua hordei simplex,vel aqua cum sacchari sextante feruefacta,vel quiuis potus ex his quos connumeraui refrigerantibus,& aqua quoque frigida vini albi tenuis sextante conspersa:sic enim magis refrigerata, & citra viscerum offensionem, quoquouersum expeditius digeri distribuíque putatur. Frigida verò quæ pura sit ac simplex,minimè cibis permiscenda. At verò quum summus ardor ingénsque sitis summam quoque refrigerationem postulant,sine qua metuitur ne nimiùm vexatus æger exarescat, marcescat, aut fortè exhausto spiritu breui exoluatur, præstanda quidem frigida, qua nihil ad infringendum calorem valentius. Sed & ipsa quoque synochi,causi,aliarúmque continuarum ardentium peculiare remedium est, quum illas vel extinguere, vel infringere, vel in aliud temperatum genus commutare consilium est. Id tamen non nisi eorum quæ sequuntur obseruatione tentandum. Noxia morbi materia ex vrinis iam concocta appareat, quod non ante diem morbi quartum contingere solet. Laborans bono sit habitu,carnosóque corpore, integris viribus, insito calore exuberans, potui frigidæ dum bene valeret citra læsionem vllam assuetus:ei quoque pectus & viscera firma sint & valida, sine dolore, sine obstructione magna, sine tumore,sine abscessu:nec alui deiectio nimia, nec cruditas vlla fatiget. Hæc igitur cùm adsunt,magna siti antecedente, frigida aqua copiosè,ad duas circiter heminas,& vltra satietatem epota,dum venter præcordiáque distendantur,satísque refrigerata sint,& horrore quasi inalgescant,summum febris ardorem tutò extinguit. Protinus autem multis stragulis operiendus est qui bibit,móxq; cogendus vt vomat, aut aluum copiosè deiiciat, aut ingentem sudorem effundat. Cohibita enim aut subsistens tanta frigidæ moles, summo vitæ discrimine,natiuum calorem cum febrili pariter extinguit,aut saltem partem nutrientium functionem tollit, spirandi difficultatem, tremorem,atque conuulsionem,deglutiendi meiendíque difficultatem infert, ipsas insuper ductuum vias coarctans, morbíque materiam compingens,morbum multò diuturnio-

niorem facit. In eadem atque etiam in grauiora incommoda eos præcipitat, qui contrà affecti fuerint, extenuati, exangues, imbecilli, pauci caloris, non assueti eius potui, visceribus dolentibus, tumentibus, obstructis, aut vlceratis, maximè autem si adhuc crudus est morbus: vnde constat, febribus intermittentibus, quarum scilicet peccans materia in primis est visceribus, liberaliorem frigidæ potionem aduersissimam esse: neque semper continuã etiam, quæ ardens fuerit, tutò extinguere: & sub tanta refrigeratione omnino ancipitem esse febris curationem. Talis igitur per febres esto cibi potúsque qualitas. Quantitas verò vtendique ratio non parum difficilis: summa quippe controuersia certatur, quantum & quando cibus in acutis morbis offerendus. Antiqui, præsertimque Asclepiades, primis totius morbi diebus non modò à cibo, verùm etiam à potu abstinendum putabant, vt ne os quidem elui sinerent: ita quidem superantem materiam minui digerique rati, si nulla noua accederet. Eam Hippocratis sententiam esse censuerunt: quia, inquit, vbi morbus peracutus est, statim & labores summi fatigant, & tenuissimo victu (quæ pura est abstinentia) vti necesse est. Quum verò ægrum triduo per omnia fatigassent, quarto die cibo destinabant, interdum etiam quinto aut sexto, sed quartus in plerisque ad initium cibi aptissimus habebatur. Dein verò altero quoque die alebant, ac vlterioribus diebus summo vigore, contra Hippocratis doctrinam, vberiùs dum prorsus morbus decederet. Postea verò eorũ æmuli cum ægris mitiùs agere cœperunt, paulóque maturiùs alere. Sed hæc fuit eorum olim doctrina, qui purgantia aliáque medicamenta ex arte sustulerunt, omnem prorsus curationem vno victu moliti. Quoniam verò qui prorsus computruit humor inedia absumi non potest, sed quòd totus præter naturam sit, medicamento exigendus est, necessariò quidem non ex victu tantùm opportuno, sed ex medicamentis quoque instituenda est morborum putridorum curatio: & eius materiæ, quæ ledit, pars crudior concoctione per inediam victúmque tenuem, pars corruptior purgatione extenuanda. Itaque quum ex interiorum causarum obseruatione nunc tutior quàm olim expeditiórque morborum curatio ex medicamentis constituta stabilitáque sit, non tam exquisitè tenuis victus imperandus, neque omnino vires abstinentia infringendæ sunt, sed tenui cibo

ſuſtinendæ, vt facilè neceſſariam medicationem ferant. Vix vllo die æger abſtinere rectè poteſt. Si per initia ventriculi præcordiorúmque dolor, aut tenſio, aut nauſea, aut cibi faſtidium, aut vomitio nimiùm affligit, tum medicamento, tum parciore victu demenda eſt materia, præſertim ſi ante actis diebus laborans gulæ liberaliùs indulſit. Deinde verò ea imminuta quum iam puriora erunt præcordia, ex morbi magnitudine, acrimonia, & motu æſtimandum quouſque producendus is ſit, aut quando ſummum vigorem habiturus. Si peracutus exiſtit, & ex eorum numero qui ſtatim dum incipiunt floreſcunt ac vigent ſtatim quoque tenuiſſimo victu vtendum. Si paulò mitior atque etiam diuturnior in diem ſeptimum excurrat, ſimpliciter tenui: ſin verò in decimum quartum diem producendus viueatur, paulò pleniore. Perpetuò autem cibus initio plenior ſit, ſenſimque minuatur dum ad ſummum vigorem morbus pertingat, in quo dari tenuiſſimum præcipit Hippocrates. Sic igitur temperandus eſt, vt in ſummo vigore ſummè quoq; tenuis ſit, incremento tenuis, initio aliquantum plenior, quo tamen corpus vires nõ acquirat, ſed duntaxat paulò infirmiores confirmet, vt aduenturi mali ſpatium ſuſtinere, & in eo morbi concoctionem moliri, & eas quæ tum arte tum ſponte fient vacuationes tolerare poſſit, & ne ante ſummum vigorem deficiat atque hebeteſcat, & tum temporis nutrire & naturam ad cibi concoctionem reuocare cogamur, cùm maximè in morbi concoctionem pugnámque incumbit. Hæc vt declines incommoda, in paulo pleniorem potiùs quàm in tenuiorẽ victum deuerges: quandoquidem (vt eſt apud Hippocratem) victus nimis tenuis & exquiſitus paulò pleniore periculoſior eſt, & error ex tenui quàm ex pleno grauior, quem & ægroti difficilius ferunt. Et hæc quidem acutis omnibus communia ſunt. Quibus autem horis, & quoties conueniat videndum. In morbis, qui ex interuallis exaſperantur atque fatigant, obſeruanda hæc tempora ſunt: inſtans acceſſio, initium, incrementum, ſtatus ſeu vigor, deceſſio, remiſſio, aut etiam intermiſſio, ſi perfecta integritas eſt inſecuta. Integerrimo corpori cibus eſt offerendus, minùs enim corrumpitur qui in vas ſyncerum demittitur. Itaque ſi tempus intermiſſionis in intermittente, aut etiam remiſſionis in continua febre, longius eſt, eius initio quum iam maximè omnia tran-
quil-

quilla sunt,& arteriæ conquieuerunt,dare cibum expedit, rursúmque secundo si longum est interuallum. At quum quietis breue tempus erit, & maturè altera timetur accessio, inhærente adhuc febre,& eius reliquiis manentibus, cibus etiam tutò dari potest:præstat enim decedente febre quàm instante ægrum cibo destinari. Eadem ratione,si vaga febris est,& incertum eius recursuræ tempus,ne inopinatò eum excipiat,quādocunque quis ex accessione leuatus apparebit, etiam si nondum ex toto integer sit,cibum assumat,& cibus semper ab accessione proxima quàm maximè reducatur. Atque etiam,si bis eodem die accessiones complures hominem adoriantur, post grauiorem præcipuè alendum. Cæterùm in accessione iubet Hippocrates prorsus abstinere,& totius eius tempus sine cibo præterire. At nihilominus si quis propter virium imbecillitatem deficit,nullo accessionis tēpore non est sustinendus,ídque aut prunis cerasiísve coctis, aut conditis saccharo,aut hordei cremore, aut etiam pauco concreto carnium iure,quæ refrigerata sitim pariter extinguunt. Hæc tamen minore periculo dabuntur instante quàm incipiente febre,& increscente quàm summè vigente. In ea porrò febre,quæ cōtinua est & remissionem nullam habet, neque lenior vnquam fit,antelucanis horis,quibus omnes ferè in somnum propensi sunt, vt matutino tempore,quod natura sua lenissimū est, plenior dandus est cibus,quàm meridiano aut vespertino,quo ferè asperior morbus est. Veruntamen in homotono febre aptæ sunt cibo horæ,quibus & integra valetudine quis ali cōsueuit. In quacunque nihilominus febre continua vis corpori deesse videtur,& arteriȩ præ exilitate concidunt, & laborans exolui se metuit,cum cibo fouere,viresque recreare licet.

Symptomatum quæ per febres affligunt remedia.

CAP. XII.

RIGOR continuæ febri superueniens,quòd eam plerūque soluat,in malis non est,nec vlla ratione cohibendus, si eum præsertim sudor excipiat. Frigus autē,horror, aut rigor intermittentium inuasionibus si vehementiùs fatiget corpúsve concutiat,leniri tutò potest. Primùm autem sub expectatione accessionis maturè vestibus multis operiendus est æger,& omni potione prohibendus:summis partibus, & iis quæ plurimùm inalgescunt,adhibenda

fomenta calida atq; ficca,vt lapides candentes,aut titiones extincti:fimul quoq; obuolutus laborans fpiritum diu cõtinere debet. Si nihilominus horror rigórve prorũpat inter veftimenta,extremæ partes perfricandæ funt oleo chamæmelino calefacto,vel liliaceo,vel anethino,vel rutaceo, vel vnguento quod ex his & ex piperis,cardamomi,pyretrive cõficitur. Si vnctionum grauis eft vfus,ea ipfa in aqua vitæ maceranda funt, qua dein expreffa rigentes partes perfundentur. Nonnulli vehementiùs rigoris initio eum qui conflictatur, in balneum deducunt,in quo etiam calidiores herbæ incoctæ fuerint. At certè ne quid in eo peccetur,néve calor acriùs inualefcat,cõmodiffimum fit ventriculum atque præcordia fouere,ferucfacto iure calidorũ ftirpium,vt menthæ,abfynthij,faluiæ,rutæ,origani,chamæmeli,& anethi,cum anifi & feniculi femine,cui etiam vini albi paulum fit adiectum:concalfacta enim febris origine, horror fæpe difcutitur,fimulque melior fit præcordiorum ftatus : Quum quis ex horrore iam incalefcere cœpit,fi(vt ferè fit)naufeabundus eft,data aqua tepida interdum fubfalfa vomere cogendus eft,vel mulfa data,vel hydrelæo,vel fi tenacior humor eft,fyrupo acetofo,aut oximelite tum fimplici,tum fcillitico,aqua hordei tepida diluto. Quin etiam qui fponte euomuit, horum ope iterum vomere cogendus eft,vt proritans intus materia radicitùs extirpetur: quæ fi multa tenaciórque exiftit,vehementiora etiam fuo loco tradenda poftulat. Nam vt circumfpectè Celfus ante nos animaduertit,ferè talis horror ab his oritur,quæ biliofa in ftomacho refederunt. Si per hæc vomitio proritari nequit,piper tritum drachmæ vnius pondo,ex aqua calida, ante acceffionem potum horrorem inhibebit: fed efficaciùs pilulæ quæ habent rad. ariftolochiæ rotundæ ℈ ij. myrrhæ felectæ,piperis an. ℈ ß.ex abfynthij vel mentæ fyrupo concinnatæ. Sæpe etiam,per quaternam maximè,omnia tum externa tum interiora corporis vfque adeò perfrigerata funt,vt in ipfo horrore aut vinũ generofum,meracum , & calefactum,aut aromatites,aut aquam vitæ,aut calidiora quædam offerre cogamur. Sitis,quam folius linguæ & faucium ariditas parit,oris collutione ex aqua hordei tepida,vel ex aqua ftillatitia plantaginis compefcitur, vel ex ea,in qua cocta fint pruna dulcia,zizypha,myxa,aut cydoniorum, cucurbitæ,vel lactucæ femen,aut glycyrrhiza , aut quæcumque citra adftrictionem & calorem blan-

dè leniunt atq; humectant. Ea ipsa hora diutiùs etiam contenta lentore suo linguam, os, & fauces siccesce e non sinunt. Si dulcia non arrident, fallenda sitis est acinis mali punici, vel citrij, aurantíve laminis aqua rosata & sacchar o maceratis, vel oxalide mansa. Scabrities verò, atque etiam linguæ orísve lentor detergendus primùm est penicillo ex melle rosato: quod si non satis respondeat, penicillus aqua rosata intingendus est, in cuius vncia aluminis drachma vna & sacchari candi semũcia sit soluta. At si ex arefacto, aut æstuante ventriculo & præcordiis, sitis vehementer excruciat neque his, quæ nunc dixi, falli potest, potus permittendus est, sed quàm tardissime, vt hunc sudor promptus excipiat. Maturior accessionem producit, sitimque nouam mox exasperat. Conueniet autem potus ex diluto iure lactucæ, portulacæ, plantaginis, & eorum lenientium quæ dixi ex syrupo violato, zizyphorum aut nymphææ & aqua sextupla: aut si putrescens stomachi humor sitis occasio fuerit, è succo oxalidis, vuæ acerbæ, cerasiorum, mali punici vel citrij, aut è syrupis qui ab his comparari solent, pari aquæ modo dilutis. Quum ceruicis,* aliarúmve partium mador sudorem instare pollicetur, vinum album tenue, quadrupla aut sextupla aqua dilutum, hunc liberaliùs ciet. Potus autem omnis moderatus esto, ne præcordia diuellat, & frigidiusculus, ne crudiorem aluum liquidioremque reddat. ** aliàs legitur alarum mador.*

Capitis ex febre dolorem sedat rosa, viola, nymphæa, lactuca, plantago, semperuiuum, & alia quælibet herba ex refrigerantibus tunsa, & ex aceto fronti temporibúsque inducta: & quæ ab his extant tum olea, tum vnguenta, cuiusmodi est quod populeum appellant. Si vigiliæ, aut delirium molestè exercet, his adiici poterunt hyoscyami, papaueris, & mandragoræ folia, vel semen, quæ & ipsa odoratu quoque non parum iuuant. Ex his lotiones, vnctiones, cataplasmata, non fronti modò & temporibus, sed syncipiti quoque tutò admouentur: si neque capitis grauitas, neque destillatio, neque tussis dehortatur. Si nimia metuitur refrigeratio, permisceantur his serpillum, anethum, & ruta, quibus etiam ad vigilias & deliria non parua vis est. Si extremum malum est, in quouis oleo solui potest opium, vt in singulis vnciis huius bini sint scrupuli, eóque frons, tempora, & ipsæ nares oblinantur. Sed & interdum drachmam vnam Philonij Romani, aut scrupulos duos pilularum è cynoglosso vorare extrema necessitas expostulat. His et-

iam præsidiis succurritur, cùm febricitans, aut quouis acuto morbo decumbens, citra manifestam occasionem huc illuc immodica iactatione sese deuoluit. Aut si fortè iactationis causà fuerit capitis, præcordiorum, aut lumborum æstus, his refrigerantibus, quæ suprà retuli, demulcendus erit. Spirandi difficultas, quæ ferè ob febris æstum vehementer premit ac penè suffocat, iisdem quoque tollitur remediis, & cordis epithemate, quod inter refrigerantia retuli, & potu frigido, quo minimè prohibendus est æger si tum maximè exigit. Animi defectio, aut etiam syncope, quum per febres ardentes ex bile in os ventris effusa proficisci soleat, non meliùs arceri abigíve potest quàm succo mali punici, aut citrij, aut vuæ acerbę sumpto, aut pane vorato iisdem intincto. Spongia quoque mistis inter se aqua rosacea & aceto imbuta, quæ ventriculi ori tepida imponetur, ad id non parum conducit. Sudor optimus, tenuis, tepidus, calidúsve, minimè fœtidus, facilè ac citra laborem vniuersum è toto corpore dimanans, qui sitim ardorémq; compescit, & intermittentis febris accessionem integrè finit, aut continuæ acrimoniam remittit, qualis ferè est qui decretorio die superuenerit. Is verò quoad vires permittunt tolerandus est, atque etiam, si parciùs erumpit, proliciendus. Si verò immoderatione corpus iam diffluit & exoluitur, coërceri debet tum aëris, tum corporis refrigeratione: interdum profusione ex oxycrato aut omphacio, aut ex aqua in qua incoctæ sint rosæ, cytini, balaustia, malicorium, myrti, salicísque folia, gallæ & cupressi glandes, interdum vnctione ex oleo rosato, myrtino, mastichino, aut melino, in quibus (si necessitas postulat) succinum tritum, aut gummi, aut ceræ exiguum solutum sit, vt emplastica vi cutis spiracula tenaciùs infarciat. At verò sudor crassus, glutinosus, frigidus ac fœtidus, ægrè, nec è corpore toto prorumpés, initio quidem non omnino malus: sæpe enim qui eiusmodi primus vel è capite, vel ex alia parte manat, postea melior ex vniuerso corpore euadit. Talis autem diu ac multùm perseuerans, omnino malus: nam cum virium robore, impuritatem summam & morbi longitudinem: cum imbecillitate, extinctionem fore denunciat. Sudorem malum nunquam prouoces, sæpè cohibeas, ac tum præcipue purgando corpori sustinendísque viribus operam nauato. Si qua alia symptomata præter febris conditionem obrepunt, vt lienteria ex frigidiore & immodico potu, vt tussis ex refrigerato pectore, vt

re, vt ex nudato capite destillatio, propriis extollantur remediis, sed quæ tamen aut nihil aut minimum curandæ febri obsint, & hanc, quoad fieri potest, leniant.

IO. FERNELII AMBIANI DE LVIS VENEREÆ CVRATIONE PEFECTISSIMA, LIBER.

Luis Venereæ definitio. CAP. I.

LVES Venerea totius substantiæ morbus est occultus, contagiosus, tuberculis, maculis, vlceribus, cruciatibus & doloribus sese prodens: *solo concubitu, aut alio impuro contactu contrahendus*. Atque vt huius morbi vis & natura, de qua hactenus inter Medicos parum conuenit, certiùs innotescat, paulò altiùs repetenda est definitionis explicatio. Cùm omnis morbus primùm & per se in aliqua parte corporis insideat; partes autem omnes similares sint & dissimilares: necesse profectò fuerit in harum alterutra vel in vtraque luem Veneream primùm & per se inhærescere. At verò in dissimilaribus primùm & per se non consistit, neque enim conformationis neque magnitudinis, neque numeri, *neque collocationis siue situs* morbus exsistit. Restat igitur vt partium similarium primùm & per se vitium sit, & affectus præter naturam: neque enim, si cum omni genere morborum concurrit & complicatur, aut etiam varios partium dissimilarium affectus inuehit; idcirco sanè morbus vnus non fuerit, aut etiam partium dissimilarium primùm & per se affectus censebitur. Ita enim & febris partes omnes obsidens dissimilarium partium primùm & per se morbus diceretur, nec vnus esset affectus, sed plures: quod veterum auctoritas redarguit. Verùm enimuerò cùm affectuum partis similaris tria sint summa omnino genera intemperies, materiæ immoderatio, & totius substantiæ corruptela: ad quos Lues hæc sit referenda, videndum. primùm ad intemperiem non pertinere, apertè posthac demonstrabimus, cùm de eius causa dicemus, multo minùs ad materiæ ametriam referri potest: neque enim

mollities aut durities est, neque laxitas aut adstrictio, neque tenuitas crassities, neque demum raritas aut densitas, qui materiæ immoderatæ omnes sunt morbi. Ad formam ergo necessariò referenda est: quæ quoniam præcipua est, & pene tota rei cuiusque substantia; eius affectus totius substantiæ morbi dicentur. Atque ideo lues Venerea meritò totius substantiæ affectus dicetur. Iam verò cùm morborum totius substantiæ alij intemperiem manifestam sequantur, cuiusmodi sunt febres omnes putres, aliarúmque partium affectus ex putredine ortum ducentes, alij alias causas occultiores: ad quod genus Lues pertineat, videndum. Qui intemperiei succedit morbus, manifestus est isque vel putredo quædam exsistit, vel putredinis quædam soboles, quod Lui non conuenit. Superest igitur, vt à secretiore causa orta putetur. Atque hîc occulti morbi dicuntur, qui non ex dissoluto temperamento, neque ex simplici putredine, sed ex abditiore quadam causa processere, quæ corporis totam substantiam primùm & per se afficit. Hoc causarum genere continentur omnia pestifera, deleteria & venena, quorum ferocia in natiuum nostrum calorem, in ipsúmque vitæ principium, cui tota essentia contraria est & infensa, maximè ac primùm sæuit ac debacchatur. Non enim eiusmodi causæ sola putredine, vt iunioribus plerisque visum est, sed tota specie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant. Hæc autem quæ toto genere & prorsus venenata sunt, tribus omnino modis nos attingunt: aut enim cum aëre spirando ducuntur, vt pestilentiæ semina: aut extrinsecus nos attingunt, vt rabidi canis & venenatarum bestiarum virus: aut intrò sumuntur, cibi, potus, aut medicamenti specie. Venenum, quod non nisi intrò sumptum vires habet, omnium infirmissimum exsistit: non in spiritu, non in tenui humore, sed in crassiore quadam substantia inhærescens. huius generis sunt fungi, arrhenicum, auripigmentum, & alia pæne innumera, quæ non odore, non adhæsu, sed haustu solo enecant. hæc Chirurgi in malignorum vlcerum curatione citra vllam partium corporis iacturam, magnóque vsu extrinsecus adhibere solent. ex quo intelligitur non esse illa contactu deleteria. At verò si quid istorum sumatur; è crassiore materia venenum vi nostri caloris suscitatum in principes demum partes sese inserit, profértque sui furoris incommoda. Venenum, quod halitu nos ferit, omnium præsentissi-

sentissimum est & efficacissimum, nec humore, nec crassiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat, ac commigret: sed tenuissimum cùm sit, spiritu haustum, celerrimè per pulmones in cor viscus nobilissimum & in arterias, in omne denique corpus irrepit: primúmque spiritus, deinde humores, postremò ipsarum partium substantiam labefactat. Quod autem venenum contactu ferit, minus efficax est: neque in solo spiritu, vel in aëre, sed in humore quodam prouehente vires habet. Hoc verò cùm in partem cute nudatam insederit: contactu quidem eam primùm, dein verò proximas, reliquúmque corpus omne consecutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis halitus solùm contagione quempiam polluit: at in partem demorsu apertam vel humor vel saliua eructatur: cum quo virus illinc sensim in omne corpus euadit. In integram verò cutim si inciderit, nihil efficit. epidermis enim densa cùm sit atque valida, horum hebetiorum & crassiorum venenorum substantiam altius penetrare non sinit, nisi vel findatur vel dilaceretur. Sic enim bestiarum, quæ virus eiaculantur, venenum prouehente ducitur humore, sic sagittarum venenatarum, sic elephantiasis, aut luis Venereæ virus, non inspiratu, sed humore in quamuis partem cute nudam defixo sensim prorepit in omne corpus. Ex iis tamen, quæ solo contactu officiunt, pauca quædam numerantur, quæ integram etiamnum cutim, quamuis validam & densam peruadunt & penetrant, intróque subeunt: vt quod à basilico aut torpedine pisce infligitur virus. Atque hæ tres occultæ atq; venenatæ causæ tres occultorum morborum differentias constituunt: quorum alij ab aëre; alij contactu; alij à venenata, quę intus sit, materia procedunt contrahuntúrque. Hi quidem omnes venenati sunt: at non similiter, neque iisdem ex causis. Nam qui ex intus conclusa materia pocesserunt, quia foras non emigrant, neque in vicinas partes prorepunt, simpliciter venenati nuncupantur, qui verò ab aëre, aut contactu fiunt, contagiosi: quòd vel externæ, eiúsque venenatæ causæ occursu geniti sint, vel contagione mutuáque societate vicinas partes contaminent. At hi qui solo contactu contrahuntur, vt hydrophobia. Lues Venerea, & qui bestiarum venenatarum ictu fiunt, simpliciter contagiosi dicuntur. alij qui ab aëre procedunt, pestilentes. Vt idcirco breuissimè dici possit, Occultorum morborum alios venenatos esse, alios contagiosos: alios

pestilentes. Sed venenatis & pestilentibus relictis, de contagiosis pauca quædam dicemus. Contagiosi tota substantia morbi alij manifesti sunt, alij occulti. Manifesti sunt phthisis, pruritus, scabies, lepra, achores, faui & reliqui huius generis: qui licet contactu & fiunt & afficiunt, nihil tamen occultum malignúmque resipiunt: sed à manifesta putredine, & qualitatum primarum intemperie, oriuntur. Contagiosi occulti dicuntur, qui externi cuiuspiam veneni occursu & contagione primùm contracti sunt, vt stupor à torpedine pisce, vel ab opio, hydrophobia & qui scorpionum bestiarúmque venenatarum morsu vel telorum veneno infectorum ictu fiunt. In horum censu iure numeranda venit Lues Venerea. cùm enim neminem vnquam hac Lue labefactauerit, inquinaueritve aëris inspiratio, nec multos communiter illo inuadat: non potest inter Epidemicos morbos censeri, eúmque nec alimentorũ impuritate nec vitio sit orta, non numerabitur in venenatis. Restat igitur vt habeatur inter contagiosos, quorum peculiaris est sua cuiusque causa. Et licet fortassis ab externis hæc causis primùm originẽ nõ habuerit: quoniam tamen hæc semel genita non nisi contagione postea afficit, contagiosorum more contagiosus quoque morbus dicendus est. alioqui nec elephantia, nec qui Luis Venereæ & Elephantiæ permixtione fieri possunt, inter morbos contagiosos recenserentur. quod tamen veterum auctoritas & vsus coarguit. Itaq; Lues Venerea totius substantiæ affectus est occultus & contagiosus.

Luis venereæ origo. CAP. II.

ANNVS fuit à Christo nato post M. & CCCC. nonagesimus tertius (aliis secundus) cùm irrepsit lues Venerea apud Neapolim primùm in Gallorum exercitum. Vnde à Gallis Neapolitanus, à Neapolitanis Gallicus morbus est appellatus. Hũc iram Dei Opt. Maximi interpretati sunt Theologi, cùm hanc malorum à nobis morum pœnam exigi, hoc supplicium de scortatoribus sumi publicè docuerunt. Hinc statim mira tam horrendum affectum superstitio excepit, indoctis quibúsque hominibus & mulierculis ad Diuos nescio quos vota sua referentibus, opémque ab iis poscentibus. Non defuerunt etiam Astrologi & Meteorologici, qui morborum popularium causas altius repetentes, insolentem quandam siderum constitutionem ac binas solis eclipses, aëri inquinamenta quædam respergentes accusarunt, Epidemicúmque hunc affectum dixerunt: quorum

etiam

etiam opinionē plures Medici poſtea ſunt ſecuti. At ego vel ab inſulis quibuſdam Americis in quibus populariter affectum hunc graſſari audio per Hiſpanos in Gallorum exercitum vitium allatū crediderim: aut illic certè ſcorti cuiuſpiam magna impuritate contractum, cuius dein contagio in omnem Europam, Aſiam, Africam, & extremam Indiam deffluxerit, omnémque orbis partem, quæ noſtrarum commerciis vtitur, impleuerit. Etenim ſi Epidemicorū morborum conditione, à certo aſtrorum influxu deriuata eſt hæc Lues, quomodo paucis diebus plures non afflixit, tandémq. tempore deiicit? Ita enim peſtis illa Anglica hoc ſeculo nata ſæpius iam & inuaſit, & extincta eſt penitus. Ita morbi omnes Epidemici ab Hippocrate celebrati: ita exanthemata & ecphymata ortus & interitus ſui curſum ſemper abſoluunt. At aut ab vno aut admodum paucis apud Neapolim originem habuit lues venerea: cuius contagio hactenus ſerpſit in reliquos, nec tempore deſiit. Itaque accuſanda hoc loco multorum credulitas, qui multas ſe in cœnobiis virgines arctè concluſas hac lue labefactatas vidiſſe ſcripſerunt ſine viri conſuetudine, & impuro contactu: ſola inquinatas aëris inſpiratione. Non minùs explodenda eſt illorum opinio, qui alimentórum impuritate & vitio luem hanc ſæpius oriri contendunt. quaſi verò nunquam antea putridis & vitioſis alimentis vſi ſint & homines ſine lue Venerea: aut hæc in plebeios tantùm & infimæ ſortis homines vitioſis plerumque cibis victitantes, non autem in magnates & reges ipſos ſelectiſſimis cibis vtentes graſſata ſit. Multi etiam Luem hanc in dies mutari, & ita inclinare atque conſeneſcere, vt ſit poſthac breui finem habitura, litteris prodiderunt. aiunt enim, cùm primùm oriretur, tanta fuiſſe fœditate, vt quæ nunc graſſatur, vix illius generis eſſe putetur. Vlcera erant innumerata, in quernæ glandis ſpeciem & magnitudinem aſpera, exporrectáque: ſpurcus ab iis profluens humor, fœtor verò tantus exhalans, vt cuius nares attigiſſet, is infici mox crederetur: color puſtulis ex nigro vireſcens, ipſo aſpectu non minùs ægros quàm dolore cruciabat. Fugiebāt idcirco omnes eius aſpectum, nedum contactu abſtinebant, vt morbi præterea nullius. Quæ verò ſecuta eſt & iam paſſim vagatur: puſtulas quidem habet paucas, vt & vlcera, dolores autem atroces cum tuberculis ſcirrhoſis, ea vt fœditate tolerabilior, ita certè doloribus & cruciatibus immanior euaſit. Ea verò,

minimè ſeneſcentis Luis naturæ & conditioni tribuerunt ſed præpoſteræ multorum curationi. Adeò enim eſt hæc Lues mortalibus formidabilis, vt vel illius minima ſuſpicione confeſtim ad remedium ex hydrargyro concurratur, quod ſane puſtularum ardorem extinguit, exſiccátque vlcera: at deſtillationes, articulorúmq; dolores adauget. Itaque hanc, niſi Deus Opt. Max. ſua clementia ipſe extinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet: nunquam extinctum iri, ſed fore humano generi comitem & immortalem crediderim.

Luis cauſa efficiens ex nonnullorum opinione. CAP. III.

DIXIMVS de Luis origine & externa occaſione. Iam de efficiente cauſa, cuius ad curationem in primis eſt neceſſaria cognitio, accuratiùs diſſerendum. Hujus quidem natura & eſſentia quæ ſit, quæ qualitas, quantæ iamdiu, quámque odioſæ concertationes, quot opiniones, quàm maximè à Neotericis agitatæ & ſumma diſcordia conuerſatæ at nondum tamen definita quæſtio eſt. Alius enim hepatis intemperiem valde ſiccam & paulò calidiorem per contagium impreſſam arguit, ac eam primùm quidem ſimplicem, deinde verò increſcente humore noxio compoſitam: qui in carnes ac corporis habitum à natura propulſus & continuum ſoluat, & puſtulas, vlceráque excitet, dolores, tophos, aliáque incommoda innumerabilia accerſat, neque mirum videri debere ſi medicamentis quæ ad omnis generis intemperiē comparata ſunt, hactenus non ceſſerit: quòd omnis ſicca intemperies partis alicuius nobilis maximéque hepatis humidi primogenij plurimum abſumat atque diſſipet, nec niſi arte ſumma & ſummo remediorum vſu tolli emendaríve poſſit, cùm reliquæ omnes intemperies facilè corrigantur. Intemperiem calidam eſſe à natura rei cognoſci & ab eius affectibus, ſiquidem puſtulæ & vlcera, quæ in hoc ſunt morbo duritiem habent inſignem: durities autem fit vel à pituita craſſa, vel à melancholia. At pituita craſſa facta non corrodit. Eroſiones enim, quæ cum duritie affligunt, ſui cauſam materiam craſſam & denſam agnoſcunt. Adhæc materia tenuis eryſipelata vel herpetes excitat, viſcera autem Luis profunda ſunt & caua. Denique luis Venereæ vlcera iis tolluntur remediis, quæ veteres Arabes ad vlcera à ſicca & torrida materia compararunt. Quocirca à materia calida ſicca & denſa emergunt. Hæc autem materia non poteſt aliunde peti quàm ab hepate, ſiquidem medicum

dicum est theorema: Actione aliqua per corpus totum æquabiliter læsa, principium eius naturale necessario esse male affectum, neque enim (quod exempli causa dictum sit) motu & sensu totum corpus priuari potest, illæso cerebro motus & sensus principio, neque asphyxia, id est, summa pulsus imbecillitas, in toto corpore deprehendi potest, illæso eius principio corde. Sic profectò vitiato sanguine in omnibus corporis partibus: necesse est hepar læsum esse, & cuiusmodi est sanguinis vitium, talem quoque esse iecoris noxam. At omnes eo morbo affecti liuidi fere & subnigri cernuntur, floridúmque tum faciei tum reliqui corporis amittunt colorem, quo fit, vt sanguis in hepate gignatur crassus, densus & mordax, qui postea in superficiē protrusus, eum colorem inuehit, nam talis est cutis in superficie, quales sunt humores in intimo corpore exsuperantes nisi ad profundum frigore aut alia occasione decubuerint, recesseríntve. Alij omnes in hoc conueniunt, quatuor humorum exustionem & malignam quandam affectionē antecedentem causam esse Luis, dum nec dolores, nec pustulas excitat: coniunctā verò & continentem, dum illa iam protulerit: humores autem in hunc modum vitiari atque corrumpi, scilicet vel aëris vitiati atq; corrupti inspiratione, vel cibi cacochymi & aquę corruptę vsu, vel certè alterius inquinati cuiuspiam contagione atque congressu. Quidam nihil aliud esse scripsit, quàm deprauati sanguinis suppurationem, quæ pòst in tumores & nodos consiccata induretur, & cuius scaturigo à male affecto iecinore pullulet. Horum rationes quam vim habeant, paucis excutiamus, vt veritas magis elucescat.

Intemperiem siccam Luis causam non esse, ex inuadendi serpendíque modo conspicuum est. Omnis enim viscerum intemperies, prę sertim verò sicca paulatim contrahitur, ídque vel potus penuria, vel rerum calidarum & siccantium diuturno vsu. Est enim siccitas patiens qualitas minimam vim agendi sortita. Atqui Luis causa, quanquā non semper subitò se prodit, sed interdū, vt rabidi canis virus, aliquandiu in nobis delitescit, repentè tamen semper contrahitur eo ipso die vel altero, vel certè breui admodum temporis spatio, qua parte contracta est, ea vlcere alióve symptomate certa de se indicia prodit, totúmque corpus vel optimè sanum peruertit. At potestne iecur tam citò siccescere, humidúmque eius primogenium absumi, & retorridus in

eo genitus humor in corporis ambitum propelli? Quænam iſta, aut in quo alio morbo tam repentina perſpecta eſt humorum ſecretio, genitáve intemperies? In febre quidem peſtilenti, dum inquinati aëris inſpiratione repentè cordis ſpiritus contaminantur, laceſſitum cor ſuæ affectionis indicia carbunculum & bubonem foras eructat. At minimè tamen accenſa aut reſiccata ſunt viſcera, cor ſiquidem maligna quadam & inexplicabili qualitate obſeſſum ſæpe prius extinguitur, quàm viſcerum temperies poſſit permutari. Adhæc cedo, quæ intemperies vnquam contagioſa viſa eſt? Neque verò ſi tubercula dura & vlcera exedentia Luem Venereã ſtatim excipiunt, idcircò ſanè horum principium iecur ſicca intemperie ſtatim laborat. Ea quippe non tam à iecoris vitio & noxa, quàm à malignitate cauſæ, quæ humores in ſui naturam deprauat, proficiſcuntur. Itaque calida & ſicca hepatis intemperies Luis Venereæ cauſa eſſe non poteſt. Indignum certè fuit tanti philoſophi grauitate in re adeò aperta cæcutire. Aliorum ego omnium opiniones, quæ non niſi ſimplicem humorum corruptionem & exuſtionem proponunt, nihil moror: cùm vel ipſis Medicinæ tironibus ac tonſoribus notum ſit, omnis generis ex humorum putredine morbos ſine Lue ſuperioribus ſæculis graſſatos fuiſſe: nec iis remediis, quæ humorum putredinem arcent & emendant, luem Veneream bene vnquam fuiſſe curatam.

Vera luis cauſa efficiens. CAP. IIII.

EFFICIENS Luis Venereæ cauſa occulta eſt, & venenata qualitas atque pernicioſa labes attactu & contagione contracta: quæ licet leuis admodum & ferè corporis expers ſit, ſenſúſque noſtros effugiat, non ſimplex tamen & ſolitaria exiſtit, ſed in humore aut alio quouis corpore inhæreſcit, quo vt ſubiecto quodam & vehiculo vtitur. Qui enim poſſit corpori noſtro vim inferre virtus incorporea. Huius perniciei vis & efficacia diutius aliquando in nobis deliteſcit, tempore tamen copioſis ſignis & argumentis ſe prodit. Vt enim rabidi canis aut ſcorpionis, ita huius venenum ab ea ſede, quæ ſit primùm contagione inquinata, ſenſim in omne corpus ſpargitur, contagioſorum morborum naturam & conditionem imitatum maximè autem Venereo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit, & eius frequentatione propagata eſt Lues in hominum genus, & ex vnius impuritate & inquinamento ſenſim in vniuerſum

orbem disseminata, miserabile scortorum flagellum. Itaque qui Venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis Luem contrahit: nutrix, à qua infans pollutus lac sugit, à mammis: obstetrix, quæ infectæ parienti opem tulerit, à manu: infans à vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: condormiens inquinato sudore disfluenti, à cute & à summis partibus: qui effusiore osculo saliuam exceperit ab ore. Huius tamen veneni vis, quia est hebetior, non nisi in apertam nudámque partem sæuit, neque qui iam inquinatus est, alium halitu solo, sed liquore de se in alterius corporis partem epidermide nudatam reiecto contaminat, à qua malum prorsus initium sumit. Partium à quibus Lues initium capit, aliæ aliis grauius vitæ discrimen inferunt, omnium exitiosissima est Lues, quæ ab interioribus & reconditis visceribus, aut à partibus obscœnis inchoat: cæteræ leuiores & minus periculosæ. Cuicumque particulæ Lues primùm insederit, illic inhærescens pustulã excitat, interim & vlcusculum inde longius prorepens radices figit, sensimq; partium continuatione interiora subit, & ex prauo initio & quasi suscitabulo profecta paulatim propagatur & inualescit, dum non spiritus modò atque humores, sed & carnem & partes solidas omnes peruagetur, & ad extremum, ni medicamẽtum adhibueris, furore omne corpus vastet atque depopuletur, idque hac ferè ratione. Cùm virus exempli caussa, concubitu à pudendis madore perfusis initium habet, pustulas in his primùm & vlcuscula euocat contumacia, maliq́ue moris. Vapor deinde aut spiritus ductu cauo pudendi introrepens (neq; enim credibile est, humoris quidquam eò subire) venæ cauæ sanguinem arteriæq́ue maioris spiritum labefactat, tunc etiam bubo prorumpit in inguine: hinc vasis spermaticis renibúsque affectis, gonorrhœa se prodit, qua virus velut eructando turpissimè eiicitur. Cùm execrandum malum iam iecur & ventriculum inuasit, leuis quidam alui fluor suboffendit: móxque cum iecore sanguis polluitur, cuius cunctæ postea venę participes fiunt: eóq; in artus, in cutim, in musculos disseminato, compressum maleficium atque tacitum erumpit, prosiliúntque liuidę rubentésque pustulę, vlcuscula crustosa & herpetes. nonnullis caua vlcera atque maligna, biliosis quidem phagedęnica & exedentia, melancholicis cancrosa, pituitosis leuiora, sed fœdiora & humore quodam mucoso fœtidóque manantia: sanguineis crebriora carbunculi effi-

gie: omnia quidem labris prçduris, tumentibus & inuersis quæ exesa carne ipsa etiam ossa depascunt, primum tenella, qualia sunt nasi & palati, deinde solidiora, quç putria curiosáque tempore excidunt. Ab iis cùm malum iam cerebrum, summámque corporis arcem obsidet, multa superuacua pro partis conditione pituitosa colligi necesse est: quæ si interclusa capite contineantur, magnum & acerbum dolorem commouent. Sin foras sub cutim capitis promineant, vel in articulos vel artus deturbentur, cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè ingrauescāt: aut tophos præduros scirrhosósq; tumores, haudquaquam tamen doloris expertes, progignunt. Quanquam enim pituitosa videtur materia, veneni tamen maleficio perfusa acrimoniæ particeps est. Hinc sub ossium membranas se recondens tum acrimonia, tum distentione doloré excitat: in ossium verò substantiam per tenues quasi tubos sese inferens, illa diffundit dilatátque in tumorem, quæ tandem carie consumpta putrescunt. Si minus acris materia mordax cutim non exedit, ad pilorum radices effusa malignitate aut venenato vapore effluuium concitat: quo plerique visi sunt sine capillis, sine supercilio, sine barba, sine pilis, qui postea repullularunt. Cùm tamen multa vbiq; sint huius perniciei signa, nullum tamen cernitur in vrinis: neque ex iis quisquā aut hoc aut aliud vllum veneni genus possit deprehendere. Iam verò hæc paucula de lue Venerea si acriore iudicio studiosè obseruaremus, cui non perspicua fuerit eius pernicies, quis eam veneni participem inficiabitur? Si enim minima eius portio in totum corpus disseminata serpit non aliter, quàm quæ à rabidi canis morsu infertur, posśitne esse veneni expers? Non enim in externas duntaxat, quæ sub aspectum veniunt, verumetiam in interiores quásque partes, in ipsáq; viscera penetrat, quæ dissectis mortuis comparent pustulis vlceribúsque fœda. Itaque hoc in morbo, aliisque venenatis plurimos videas captiosa eáque admodum inani ratione falli, quòd dum vident symptomata hæc omnia cum humoris cuiuspiam vitio insultare, nihil præter humorem inesse putant, nihil maius animo concipiūt, neque acriore animi acie perscrutantur, num aliud quippiam in humore subsit, in quo præcipua affectionis causa consistat: quale procul dubio, si sensu non cernimus, potest certè ratione ac intelligentia comprehendi: alioqui in maxima rerum ignoratione versamur, sed de his alias.

aliàs. Hanc luem nulli adnaſci, niſi contagio qui ſe polluerit, diximus, quod quoniã in concubitu ſolet euenire, pueros & ſenes aut alioqui coitus expertes rarius occupat: ſæpius & facilius, quo quis ſalacior, & in Venerem eſt procliuior, qua de re & à partibus obſcœnis ſæpiſſimè incipit: licet & interdum, ex aliis pleriſque, vt dixi, locis expullulet, quibus labes contagióque fuerit aſperſa. Inquinatur autem duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui ſit lõgè impurior: à ſimili verò, vel minus impuro nunquã. Æquè impuros citra offenſioné congredi licet: & vterq; tamẽ alium puriorem congreſſu labefactat. Hauritur etiam interdum Lues è ſcorto, quod nondum ſit inquinatum, cùm quis cum eo volutatur, mox ab alio impuro ſcortatore. Impuritas non ex cute ſpectatur, quòd ſæpe inueteratę luis fermẽtum intus reconditum ſit & abſtruſum. Iam quos corripuit, vt quiſque viuit, ita eum aut citò deſerit, aut diu tenet & in totum abſumit. In Italia & Hiſpania ac ſicubi præterea ſobrij ſunt homines, mitior: in Germania propter crapulam & victus intemperantiam, vt diutius hæret, ita prehenſos infeſtiſſimè torquet, & acerbiſſimè affligit. Secundo loco ſunt Galli.

Luis ſpecies, ſigna & ſymptomata. CAP. V.

QVIS differentias ſpeciéſq; nonnulli, quibus ſymptomatum quàm eſſentię maior cura fuit, varias multipliceíq; ſtatuerunt. Vna tamẽ & eadem eſt eſſentia totius: ſed variis diſtincta ordinibus, vt alia leuior ſit, alia grauior. Eſt & corporũ, in quæ illa incidit, permagna varietas. Ac vtraque ex cauſa fit vt lues alia leuioribus alia grauioribus ſymptomatis exerceat. Omnium leuiſſima eſt ea ſpecies, qua ſolùm capitis & barbæ pili ſenſim citra vllam corporis effuſionem defluunt. Eius quippe virus in tenui quodã vapore conſiſtit, qui in corporis ſumma diffunditur ad pilorum radicem. Atque vt ephemera febris à putrida, ita & hæc ſpecies diſtat à cæteris. Altera paulò deterior eſt, qua cutis vniuerſa crebris maculis minimè tuberantibus aſpergitur, iiſque paruis lentiginis inſtar, ac modò rubris, modò flauis: quę non antè deleri extinguíve poſſunt, quàm morbi radix ſit euulſa. Hæc in tenuiſſimo ſanguine virus habet: quam nulla alia grauiora ſequuntur ſymptomata. Tertia ſpecies grauior, ac iam vera Lues eſt. Hac rubræ aut flauæ puſtulæ primùm quidem circa frontem ac tempora, ponéque aures, dein in capite atq; etiam in reliquo corpore erumpunt,

& extuberant rotundo ſchemate, ſiccæ ſine pure, quæ dein ſicca cruſta obducuntur : atque ſi negligantur, ſerpunt in ambitum, excauántque cutim, dum ex puſtula verum vlcus fiat : quod ferè virulentum eſt ac ſordidum, partes quæ ad podicem, nares atque fauces ſunt, quia tenellæ, omnium primæ exulcerari ſolent. Emergunt autem hæc, cùm iecur ipſum, atque ſanguinis humorúmque maſſa labefactatur : à qua protinus carnoſæ molléſque partes detrimentum capiunt. Quarta his ſpecies ſuccedit, cùm iam inualeſcens Lues, ſolidas partes, oſſa, vincula, membranas ac neruos adoritur. In his tam vitiatis excrementa multa, craſſa quidem ac glutinoſa pro partis conditione, ſed tamen maligna cõgeſtione accumulantur, quæ nonnunquam in tendones, ſæpius inter oſſa & perioſtia confluunt. Hæc cùm vel membranam ab oſſe diuellunt, vel eam maligna acrimonia feriunt; cruciatus cient implicabiles, qui noctu ferè ingraueſcunt. Ab his demum coagmentatis præduri tophi cum cruciatu multò grauiore ſuccreſcunt. Eadem porrò cùm in oſſe figuntur, id amplificant, diſtendunt, atque exedunt, vt eius ſæpe deprehenſa ſit monſtroſa figura. Tandem verò corpus vigiliis, diriſque cruciatibus confectum, & atrophia marceſcens, vita deſtituitur. Quæ Luis natura ac conditio, & quibus illa ordinibus tanquam differentiis diſcreta ſit, ex his conſtat. Iam certa eius ſigna, quæ cauſæ efficientis ſymptomata ſint ſparſim propoſita, ſeorſum enumeranda, & in epilogum coartanda ſunt. Itaque ſi capillorum aut barbæ defluuium citra morborum grauem & acutum incidat, & maculæ exiguæ lentiginis inſtar, modò rubræ, modò flauæ per cutim vniuerſam exortæ ſint, Lues Venerea contracta eſt, idq; certius conſtat, ſi vel in pene vel in inguinibus ἐπιφαινόμενον aliquod præceſſit. Eadem ſententia ferenda eſt, ſi rubræ, aut flauæ, aut liuidæ puſtulæ circa frontem & tempora, ponéque aures, dein in capite & podice ac reliquo corpore extuberant rotundo ſchemate, quæ cùm initio ſiccæ eſſent & ſine pure; dein ſicca cruſta obducuntur, aut etiam exulcerantur, excauantúrque & in vlcus ſordidum rotundum ferè degenerant. Sed omnium harum puſtularum & vlcerum ab aliis ſimplicibus diſtinctio vix planè & ad vnguem literis explicari poteſt : oculorum intuitu & frequenti aſpectione cognoſcenda. Si dolores & cruciatus ingentes noctu ingraueſcentes non in articulis, ſed in mediis artubus affligunt, in quibus etiam tophi præduri

duri inter ossa & periostea ex crassa lentáque materia succreuerint; aut etiam carie consumptum os est exesúmque: Lues iam diu contracta est. Horum multis aut aliquibus tandem comparentibus, Lues contracta intelligitur, & curatio maturanda. Multos video symptomatum multitudinem inter Luis signa reponere. quæ quoniam illius propria non sunt; cognitionem interturbant, & tyronum ingeniis nondum exercitatis & vsu confirmatis, caliginem offundunt. Quorsum autem attinet lassitudinem, prostratam appetentiam, somnolentiam, faciei pallorem, linguæ scabriciem, aliáque innumera, sine lue quotidie affligentia inter Luis signa recensere? Iam verò cùm clanculum sępe serpat Lues, hæreátq; in corpore diutius, nullis signis prædictis conspicua, illius ab aliis affectibus internotio atque diremptus accuratè tradendus. Itaque cum ex dubiis signis de Lue ambigitur, eius origo est altiùs inuestiganda, & partes omnes adeundę, à quibus initium habere potest. Et quoniã non nisi attactu contrahi potest: necesse est, vt labes aliqua in ea parte primùm comparuerit, per quam incertum est virus. Quendam exempli causa statuamus, multos iam menses de scapularum & occipitis dolore, noctu quàm interdiu grauius affligente conqueri: qui iustis purgationibus & topicis remediis non cesserit. Cùm dolor externus sine manifesto tumore aut abscessu tam diu afflixerit, frigidum ex capite humorem eò confluere sensim, aut certè partis vitio & imbecillitate gigni, cumularique necesse est. Qui tantùm à visceribus in partes externas pellitur noxius humor siue tubercula aut pustulas excitet, siue scabiem, siue per vniuersum corporis habitum diffundatur, dolores non efficit tam atroces, non noctu, excandescentes, sed qui duntaxat circa partes membranosas cumulatur. Luis enim initio ex interioribus noxia materia ad cutim pellitur: quæ postea in tubercula & pustulas erumpit: nullus tamen antè affligit dolor, quàm circum membranas venenata qualitate iam perfusas vitiosus humor *venenata* & maligna congestione coaceruatus sit. Et in hydrope Anasarca licet totius corporis habitus cruciatibus distendatur, nullus tamen aut obtusus admodum dolor est, vt nec in tumoribus pedum œdematosis, circa finem diuturnarum febrium contingentibus. Vtrum verò frigidum hunc humorem simplex partis intemperies cumulet, an qualitas potius maligna ei perfusa, inuestigandum diligentius. Perscrutandum ergo

num ante hos dolores, quiddam in partibus obſcœnis comparuerit. Emergunt autem in his puſtulæ, vlcera maligna, virulenta gonorrhœa, & inguinum bubones. Hæc tametſi nondum lues Venerea dicuntur, ſunt tamen rudimentum & veluti character eius impendentis. quorum ſi quippiam præceſſerit, quod poſtea quibuſdam remediis fuerit ſublatum, quoniam tamen ſcapularum dolores diutius perſeuerant, venenatæ cuiuſdam qualitatis inde relictæ ſuſpicio eſſe debet: quæ ſolidas partes iam obſidens, ac illarum concoctionem peruertens, excrementa multa congerit, eáque craſſa & maligna, quæ doloris cauſa ſunt efficiens. & hîc communia omnia deſtillationum remedia conueniunt. Si vel in faucibus vel in ore vlcus, vel excoriatio, aut quauis alia corporis parte contagione aliquid inhæſit, eadem eſt ferenda ſententia. Licet enim reſiccatum fortaſſe fuerit vlcus, non eſt tamen mali radix euulſa, ſed ſenſim interiora vaſtans, tempore ſui teſtimonia profert. Suſpicionis porrò occaſionem confirmabit, ſi circa os tibiæ, aut brachij, aut frontis, aut alterius partis alicuius humor in callum aut tophum concreſcens, nocturno dolore fatigans, extiterit. hic enim non aliunde naſci ſolet, & huic morbo familiaris eſt. Quod ſi præterea inunctiones ex hydrargyro æger expertus eſt: multò erit certior cauſæ interioris coniectura. At verò ſi iſtorum nihil præceſſit, ſed ſolitarius dolor eſt; cauſæ internotio difficillima exiſtit: quam tamen hac ratione aſſequi licet, ſi dolor, cuius cauſa inueſtigatur, vel in articulis, vel mediis artubus & muſculis ſedem habet. Qui in articulis vel circa hos exiſtit, fixúſque eſt: non Venereus, ſed vel Arthriticus, ſi conſuetus eſt, ex interuallis repentè inuadit, paulatimque ſoluitur: vel à ſimplici eſt defluxione. Non enim Venereus dolor articulos (id pace multorum dixerim) ſed medios artus obſidet. In quibus etiam diximus plerumque tophos ſuccreſcere, maximè verò in fronte & capite, in clauibus, in medio humeri radio, & cubiti oſſe, in parte priore tibię: nonnunquam & in aliis quoq; oſſibus. Iam verò ex iis qui in mediis artubus fiunt, qui breui paruóque tempore exoriuntur, à defluxione ſimplici ſunt, quę repentè è capite eò labi ſolet: cuius etiã fons antea fortaſſe fuerat deprehenſus. Qui verò ſenſim multóque tempore procedunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paulatim congeſſit, Luis materiam redolent. atque idcirco cunctandum eſt, dum alia ſe produnt ſymptomata.

Neque

Neque enim incogniti & nondum planè perſpecti affectus tentanda vnquam eſt curatio. Solent enim complures admiſſum ſcelus conſtanter denegare, dum dolorum vehementia & ingenti ſymptomatum turba conuincantur. Sed de his ſatis. Iam agnitæ Luis tradenda curatio.

Curatio per hydrargyrum. CAP. VI.

QVI omnium primi tetri huius & immanis morbi curationem ſunt aggreſſi: neglecta eius eſſentia, horum duorum ſymptomatum, tuberum nempe & vlcerum tantùm curam habuerunt. Ac primùm cùm illa corpus depaſcebantur, cauſticis comburere conati ſunt. Dein quia vnò extincto, noua renaſcebantur, permulta excogitauerunt vnguento eodem reſtinguere omnia, in aliarum puſtularum & ſcabiei modum. Aliter atque aliter hoc tentabant, verùm nullo quiſquam affectu, argentum viuum qui non addidiſſet. Huius enim vſum aui noſtri ex Arabum ſchola deduxerunt, quos conſtat hydrargyrum ad vlcera maligna & cacoëthea coërcenda, atque ad ſcabiem omnem ſiccam feliciter vſurpaſſe. Itaque eo cum aliis quibuſdam oleis & pulueribus in vnguenti formam concinnato, inungebant brachiorum & crurum iuncturas, alij & ſpinam & ceruicem: nonnulli etiam tempora; item & ventrem: atque iterum alij vniuerſum corpus. Quibuſdam ſemel die, quibuſdam bis: nonnullis tertio iterum die; nonnullis quarto. Claudebatur æger in æſtuario, quod calebat aſſiduè atque intentiſſimè, alij viginti, alij triginta totos dies, nonnulli plures. perunctum lecto, qui intra æſtuarium ſternebatur, apponebant: ac multa ſuperiecta veſte ſudare cogebãt. Empiriacam hanc curandi rationem hactenus ſecuti ſunt medici & chirurgi ferè omnes, non ſine magno Reip. detrimento. Tanta ſiquidem huius vnguenti crudelitas eſt atque ferocia, vt ſecundo ſtatim aut tertio die langueſcere incipiat æger. quippe quod in ſummo corpore eſt, & in toto corporis ambitu, ſumma ſua tenuitate colliquat ac diſſoluit ac tandem extrema refrigerandi, qua pollet, facultate, ad interna repellit: inde in ventriculum & thoracem, è quibus deinde ſurſum partium continuatione ad gulam & os compellit, tanta támque violenta iniuria, vt dentes quibus, vt & cerebro, peculiariter inimicum eſt, ſtatim omnibus vacillent, ac nonnullis liuidi decidant omnes. Quædam è corpore per ſudores diſſipat: quædam purgatoria vt in aluum deturbat magnis torminibus. Atque vt paucis complectar,

omnibus certè, qui ita curantur, exulcerantur fauces; lingua, & palatum intumeſcunt, gingiuæ, dentes vacillãt: ſputum per ora ſine intermiſſione profluit, omni prorſus fœtore olentius, tãto contagio, vt labia eius contactu vlcus contrahant, & intus buccæ vlcerentur. frigefacto ſtomacho, & turbato fœtore, appetentia cibi deſtituuntur ægri: cumque ſiti intolerabili crucientur, vix tamen bibere poſſunt, os alioqui totum vno occupante vlcere. Quinetiam lingua balbutiem, aures ſurditatem contrahunt nonnullis immedicabilem. Fœtet omnis circum habitatio. Atque adeò durum eſt hoc medicationis genus, vt perire morbo complures malint, quàm tanto periculo tam acerbo diſcrimine leuari. quanquam vix centeſimus quiſque leuatur, recidiuo vt plurimum ægro. Recidiua rarò ſimilis eſt radici; neque iiſdem ſymptomatis exercet, ſed ferè diſtillatione, arthritide, tophis vel oſſium carie. Neq; pari contagione eos cum quibus ſocietas eſt, afficit; quòd humoris furor & impetus illis auxiliis repreſſus ſit, etiam nondum mali radice reuulſa. tempore ſiquidem ea reuireſcit, recurrítque interdum poſt annum vigeſimum, aut etiam trigeſimum: tantóque interuallo mali fomes, quaſi ſepultus, deliteſcit. Et nihilominus, qui tum expertes mali, prorſúſque expeditos ſe putãt, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolémq; gignũt ea Lue conſperſam: indicium ſanè, tum temporis mali fermentum in venis, in ipſiſque partibus reſeruari, & vt dicere ſolẽt, in ipſis quaſi medullis deliteſcere. Eſt igitur omnium curationum acerbiſſima, quæ huiuſmodi perunctione fit: & in ea miſerrimum hoc quoque eſt, quòd plerique omnes qui ſic medentur, medicinam non callent, ſed vt audaciſſimus quiſq; aut in aliis vidit, aut ipſe tulit, ita medicũ agit, vno quopiam ad omnes vnguento vtens, &, vt ille ait, vno collyrio omnes perſanãs, nullius neq; temporis neque corporum qualitatis habita ratione. Si quid accidat interim ægro, conſilij inopia, quod ſuadeat non habens, morbi peruicaciam & malignitatem arguit, quæ non niſi iterata vnctione tolli poſſit. Hinc alius bis, alius ter aut quater, nonnulli decies, alij etiam vndecies aut duodecies eam curationem experiũtur, tanta cum doloris acerbitate & malorum aceruo, vt credi poſſit, nimium viuendi cupidos, qui non mori maluerint, quàm ſic vitam proferre. Multis namque ad vertiginem, quibuſdam ad inſaniam vſq; infeſtatur cerebrum poſt curationem. Tremunt multis non manus tantùm, ſed

pedes

pedes etiam & vniuersum corpus, aliis quidem ad annos aliquot, aliis ad omnem vitam. Multos in media curatione interire vidimus, dum carnifices illos hypocausto plus æquo calido includunt: in quo illi salutis, quam sic adepturos se esse sperant, studio patientius consistunt, donec resolutis caloris vehementia spiritibus, ac defectis cordibus mori se non sentiant. Alios vidimus, intumescente ad fauces gutture, cùm exitum non haberet sanies & spiritus, suffocari: quosdam cùm meiere non possent, alios exorta dysenteria ac febre, mori. Omnino pauci ita conualescunt: iique validi ac robusto corpore, quibus malum inter initia consistit, solúsque corporis spiritus vel humor, non autem partium substantia obsidetur. atque illi hoc periculo, hac amaritudine, his malis affliguntur. Nam cùm initiũ præterlapsa Lues ipsam iam partium substantiam obsidet, vt argẽtum viuum pustulis, vlceribus, tophis, doloribus, aliísque symptomatis tanto periculo opem ferat; mali tamen radicem haudquaquam euellit. Et si quod iuuamentum eius adferat vsus, id profectò vix ad paucos mẽses ne dicam dies durare consueuit. Pro hac tam acerba, támque periculosa curatione, Chirurgi naturæ arcana penitus (si Diis placet) intuiti, veluti pro aris & focis decertant. Nec inuenta meliore fruge, glandibus etiamnum vesci desinunt, veriti credo, ne vel ipsis de suo aliquid decedat lucro, vel à iunioribus aliquid didicisse videantur. His ego ad Solem cæcutientibus longum Vale præfatus, quæ de hydrargyro sentiam, paucis exponam.

Hydrargyri vires. CAP. VII.

HYDRARGYRVS summa partium tenuitate præditus tantã vim purgandi sortitus est, vt ne vstione quidem, ea spoliari, priuaríque possit, sed quod aliorum purgantium nulli concessum video, in eius cinere superstit ea multo etiam, quàm antea vehementior. Purgat autem peculiari, & sibi insitã proprietate crassum lentúmque mucum, atque ipsam pituitam, deinde cõsecutione quadam bilem vtramque. Crassum hunc lentúmque mucum cùm ex corporibus vel exquisitè satis eo perunctis detrahat, tendones, mẽbranas, neruos aliásque partes solidas dissoluere, videtur: atque propriam, ipsorum substantiam colliquare & in eam materiam conuertere, quam ex ore stillare manifestè cernimus: carnosas verò & molles in sudores digerere, totiúsque corporis cõstitutionem adeò peruertere, vt diu po-

ſtea non niſi craſſum lentúmque mucum vel ex puris alimentis proferat. Sed ne oſſibus quidem, ſi quis ſæpius vnguine ex eo illitus fuerit, vel eius vapore, aut cinnabaris eius ſobolis ſuffitu, pepercerit. Siquidem dentes eo ſæpius inunctis ſtatim poſtea vacillant & liueſcentes marceſcunt, alia verò craſſiora cariem parte quadam contrahunt quam ferro excidens guttulas argenti viui tremulas non rarò ipſe comperi. Quanquam autem vt & reliqua omnia validiora, ita hydrargyrus nonnunquam ſuprà & infrà vacuat non intra corpus modò aſſumptus, ſed etiam foris inunctus, maximè tamen & propria vi ſuprà purgare natus eſt, & humores omnes præſertim craſſos & lentos ex corporis ambitu, & vniuerſa mole primùm in ventriculum & pulmones regerere, ex his deinde in fauces, tandémque in os compellere, nõ quidem vomitione, ſed continua mucoſi ſputi profuſione. Vnde & Saliuatio vulgo dicta noua hæc & veteribus intentata purgationis forma. At hæc quidem foris inuncto hydrargyro, nunquam intrò ſumpto, tentatur purgatio, quæ quoniam inchoata ſemel in multos dies velis nolis producitur, imbecillis viribus quiſquis illam promouerit, in certum vitæ diſcrimen laborantem adducet. Recte Dioſcorides argentum viuum ſeu facticium ex minio, quod cinnabaris dicitur, ſiue minerale in argenti fodinarum tectis ſtillatim concretum, aut per ſe in metallis repertum, potũ vim pernicialem habere cenſuit: eius vſu grauiſſima fieri tormina, interna exedi & exulcerari, vrinam ſupprimi, corpus intumeſcere, plumbeámque deformitatem concipere teſtatus. At Galenus ſuſpectum eius vſum ita meritò abhorruit, vt interimat necne ſumptus vel admotus, periculum nunquam facere voluerit, nec denique ex veteribus Græcis in medicinæ vſum tam periculoſum pharmacum inducere quiſquam eſt auſus. Quod igitur ex Arabum medicorum ſententia à multis argentum viuum vel extinctum cum aliis ſumi intrò poſſe dictitant, ſuáque, vt interpretantur, inſtabilitate & grauitate, mox vt ingeſtum eſt, ad aluum deuolui, reddíque ſincerum nullo ventriculi aut interaneorum vulnere, minimè recipiendum cenſeo. Multò minus verò conſentit, quod Antonius Muſa multis literarum monumentis clarius ſcriptum reliquit, infantium lumbricos argento viuo propinato tutò ſeſe enecaſſe profeſſus. Nec, ſi puerorum pediculos vnguento ex hydrargyro in capite parte neruoſa & frigida mulierculæ nullo diſcrimine interimunt,

imunt, idcirco sanè statim licuerit argentum viuum, cuius solo vapore non homines solùm perculsi, sæpe stupidi ac prorsus veternosi redduntur, sed aues quoque omnes repentè mortuæ concidunt, intra corpus assumere. Quid igitur de his sentiam, expertúsque sim, paucis complectar.

Equidem tam mihi peccare videntur, qui hydrargyrum quouis modo præparatum tuto ore porrigi posse contendunt, quàm qui venenatum adeò & humano generi ita periculosum existimant, vt à remediorum etiam externorum censu prorsus sit expungendum. Nam tametsi fortasse intrò sumptum ventriculum & interanea, pondere non exulcerat, sicut neque plumbei sclopetorum globuli, (siquidem hi diu interdum in corpore hærent sine incommodo, dum sibi viam & exitum pondere suo pararunt) alia tamen ingenti frigore, quo os præsertim ventriculi lædit, alia eáque multo grauiora venenata sua qualitate ac malignitate symptomata concitat, iis non dissimilia, quæ sumpto puluere plumbi amicus quidam meus his diebus expertus est. Erat is destillationi è capite interdũ in ceruicem & scapulos, interdum in pedum articulos obnoxius: qua tamen superueniẽte iustis vacuationibus haud ægrè liberari solebat. Huic à me iam doloribus liberato Empiricus quidã plumbi puluerem aduersùs Arthritim ita commendauit, vt in eo solo eius recurrentis præcautionem positam esse statim persuaderet. Cuius idcirco vsum amplexus, pulueris eius sesquilibrã ex iusculis, ex vino, & pyris coctis aliísq; cibis sacchari loco dierũ quindecim spacio absumpsit. Sed dij boni! quot quantáque incommoda statim persensit! Dysenteria crudelis febri stipata die duodecimo exorta est cum grauissimis non ventris solùm, sed & ventriculi torsionibus ad eam spinæ dorsi partem, in quam os ipsius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta dissolutio, tanta oris ablæsio, subsecuta est, vt ne contactum vel blandissimum ferre posset. Et quæcunque ingerebantur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuissimum versa mox remouebantur. Inde ructuum tanta edebatur copia, vt in flatus omnia abire viderentur. Sedata dysenteria, graues illi ventris, lumborum & ventriculi cruciatus dies viginti perseuerarunt cum incendij interni molestissimo sensu, totidémque noctes peregit insomnes. Atque hoc temporis interuallo licet sitis ipsum non valdè exercuerit, appetentia tamen semper

prostrata iacuit, nec aluus quidquam nisi vel clystere, vel cathartico medicamento proritata reddidit: & quæcunque tum infrà tum suprà aut sponte aut artis beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant omnia, suam illam qualitatem internis partibus pertinaciter adeò impresserat. Interim exorta ictero corpus totum fœdatum apparuit, ac sanguis sedata dysenteria ad febris curationem reserata vena detractus, totus flauus, biliosus ac spumosus deprehensus est. Hæc tam grauia támque periculosa symptomata si plumbum non tam pondere aut insita frigiditate, quàm occulta quadam eáque inexplicabili malignitate, oblæsis visceribus inferre animaduertimus, quid de hydrargyro intrò sumpto censendum putemus?

Pictor quidam Andegauensis annos natus xxx. firma ac laudabili corporis constitutione non ita pridem hic agens anno M. D. LVII. manuum digitos grauiores solito, torpidiores, ægriúsque mobiles percipiens, paucis pòst diebus contrahi illos, conuellíque sensit atq; sensim in dies magis ac magis aucta affectio est, dum incurui illi & pæne inflexibiles manerent. Quin & carpũ & brachia peruasit affectio, dum neruis tendonibúsque infrigeratis, humoréque crasso imbutis admodum torpida, conuulsa grauiáque redderentur. Haud multò pòst idem pedes vitium sensere, sublata incedendi potentia: in his tamen vt neque in brachiis neque in manibus, non admodum vehemens dolor affligebat. Misellus hic tot malis non satis, credo, diuexatus, aliud symptoma longè grauissimum ac crudelissimum incurrit. Dolor enim acerbissimus atque atrocissimus ventriculum atque hypochondrium vtrumque occupare cœpit, sed qui ad totum ventrem pertineret, cui, cùm nec noctu nec interdiu intermittebat, clysteribus, fotibus, balneis, ac aliis quibusdam remediorum generibus, sed frustra leuatio quæsita est. Vnicum tantùm in accessione inuentum est solatium tres quatuórve robustos homines ventri superpositos sustinere. Compresso siquidem ventre paulò mitior cruciatus erat. Vbi sex octóve dies nonnunquam & duodecim miser ille adeò fuerat discruciatus, sensim abeunte dolore languidus quidem ac pæne moribundus cernebatur, sed qui statim restituta appetentia vires aliquas reciperet, dum alia rursus simili accessione correptus prosterneretur. Viginti enim non amplius dies intermittebat. Atque in accessionibus aluus ne validis quidem proritata medicamentis

quid-

quidquam demittere poterat, quòd si quando contingeret, nigrum omnino ac liuidum stercus erat. Sed & in intermissionibus, quæcunque purgantium medicamentorum vi detrahebantur, atrabilaria omnia ac splenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expugnationem celeberrimi quique Medici brachiorum & pedum resolutionem ad cinnabrium, quo pictores non rarò vtuntur, referendum putauerunt. Cùm enim penicillum ille sæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro facticium, partium continuatione vim suam in cerebrum, cui vt & neruis & tendonibus & membranis omnibus imprimis inimicum est, transmisit, in quo frigefacto pituita multa tandem collecta est, quæ postea in tota brachia & pedes influens eorum tendonibus & neruis symptomata iis non dissimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitauit. Et hæc sana fuit, me iudice sententia. At in doloris illius atrocis peruestiganda causa quandiu laboratum est? quot habitæ concertationes! quàm varia fuerunt Medicorum iudicia! Alius frigidam vitreámque pituitam intestinis firmiùs inhærescentem quàm vt facilè posset detergi, in flatus resolui, dolorémque colicum excitare contendebat. Alius bilem acrem, quam natura in intestina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effusam, illícque coërcitam certis cruciatibus inualescere, intumescere, & quoquouersum furibundè moueri iudicabat; atque in ipso motus impetu tum distentione, tum compunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alij denique alias causas astruebant: quas superuacaneum fuerit recensere. Etsi autem vnusquisque positæ à se & probabilibus coniecturis inuentæ causæ remedia opposuit consentanea: nullius tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, sed ne aliqua ex parte quidem minuere vel accessiones eius breuiores aut tardiores efficere. Immò verò annos tres crudeliter excarnificatus, exsanguis tandem ac planè tabidus vitam cum morte commutauit. In dissecto huius corpore singula ad causæ inuestigationem inspicientes, iecur, lienem, ventriculum, & renes naturalem constitutionem præ se ferre vidimus: nulla in cysti fellis obstructio: nulla in mesenterio humoris vitiosi congestio: nihil denique in vlla alia parte notari potuit, quod tantorum fuisset malorum causa. Omnes siquidem longè aberramus à scopo, & tota, quod aiunt, via errabamus. Cùm

enim penicillum non digitis modò extergeret, sed etiam imprudens & incautus ore exsugeret, verisimile est, vt è manuum digitis, partium continuatione cerebro, totíque generi neruoso communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculum & intestina, membranásque omnes interiores non humectasse solùm aut frigefecisse, sed inexplicabili vitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtuitum, infecisse, quæ tantorum dolorum causa occulta fuerit: cui non tam purgantibus, quàm contrario erat antidoto succurrendum. Sicuti dolores his non dissimiles plumbei pulueris vsu concitatos, cùm nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum & lactis asinini vsu curauimus. Ratum sit igitur argentum viuum & plumbum incomprehensa sua qualitate venenata, inexplicabilia vitia partibus internis inurere, vnde vix vnquam expediri queant: nec intra corpus vnquam sumi debere: quod & alia obseruatione cõstat. Populi qui ad Alpes habitãt, bronchocelis turgida guttura habent: id quod & nos aliquando vidimus, & veteres etiam complures litteris prodiderunt. Id autem illis vitium peculiare est, quòd Alpes metallorum venis, maximéque argenti abundant, per quas aquarum scaturigines emanant, aquæ autem vitiosa hydrargyri facultate imbutæ suos tumores proferunt, quæ & dentibus & toti cerebro non parum obsunt. Qua ex causa veteres multos fontes notarunt, ex quibus qui biberant, alij intra biennium, alij citius vitam amittebant. Quanquam tamen hydrargyrus externis affectibus sæpe auxilio fuit: quippe qui sanguinis incendium, biles ardores exesionésque foris admotus mitiget, sistat atque compescat, ex iísque nata vlcera persanet. Quocirca ad cohibendam omnis generis serpentem scabiem siccam ac lichenas, ad psoram ac lepram affectus sanè perquàm rebelles, nec aliis quantumuis accommodatis remediis obsequentes, magno profectu illud aliis ritè permistum vt proprio dicetur loco, vsurpauimus. Sed de his satis, iam de primis qualitatibus.

Argentum viuum aliud ex plumbo, aliáve materia fieri, aliud in argenti fodinarum tectis stillatim concretum inueniri, inter omnes constat metallicæ rei peritos scriptores. Verùm de eius temperie non parum inter se Medici dissentiunt. Aliis frigidum & humidum, aliis calidum & siccum existimatur. Qui de fodinis inueniendis ac de ipso in illis legendo obseruationes literis mandarunt, montes locósque

cósq; omnes in quibus abstrusus delitescit hydrargyrus, ineunte verò crassis densi que vaporibus ac nubibus circundari, altiùs ob sui grauitatem ascendere nequeuntibus, vixq; vnquam aquæ penuria vel media æstate laborare prodiderunt. Idcirco arboribus plurimis illa loca luxuriant, & herbis variis decorantur, alias viriditate & venustate facilè superantibus. Sua enim frigiditate ac humoris multi copia æstatis æstum & siccitatem hydrargyrus contemperat. Contrà sulphur, vitriolum, & sal calore suo & siccitate arida omnia & sterilia vicina loca reddunt. Adhæc arbores ad fodinas argenti viui tardiùs multo quàm aliis in locis folia emittunt, & vix vnquam flores edunt: qui si fortè aliquando erumpant: fructus certè ad maturitatem peruenire nequit. Postremò in fodinis, qui hydrargyrum legunt, aut præparant, nisi prudenter & cautè se gerant, in neruorum contractionem facile incidunt. Et hæc quidem, quæ vel rei Medicæ ignaris experientia quotidiana innotuerunt, hydrargyrum frigidum & humidum esse testantur. Sed ad alia pergamus.

Argentum viuum aliud facticiũ ex plumbo, vel, vt Dioscorides censuit, ex minio, quod Cinnabaris dicitur: aliud sponte naturæ prouenit, legitúrq; in propriis fodinis. Illud originis suæ nondum immemor crassius & impurius, vt quod ad inaurandum, nisi accurata præparatione expurgatum attenuatúmq; fuerit, accommodari nequit. Naturale verò tenuius, purius, & ad omnia multò præstantius, durissima quæque metallorũ corpora subit ac penetrat, secúmq; in his affusum retinet aurum. Vtrumq; tamen eiusdem esse naturæ, eodémq; temperamento prædita, inter omnes constat. Quocirca si facticium ortus sui ratione frigidum sit, argentum omne viuum frigidum esse necesse est. Sed ad eius opera & effectus oculos mentémque conuertamus. Dolores quoscunque tum calidos tum frigidos vi narcotica sistit, & consopit, perinde atq; opium: sanguinis eruptiones omnes sistit, bilis ardores exesionéq; retundit, & acrium omnium humorum impetus cohibet: pustulis vlceribúsque ex iis natis opitulatur. Hæcne vllus ad causam caloris participem refert? Sed mala, quę corpori admotum inuehere Auicennas cõmemorat, & nos longa didicimus experientia, percurramus. Cerebrum neruorum principium ita refrigerat, emollit, & laxat, vt rheumatismis nulla aut leui admodum occasione tentetur in posterum, atque si aliquando

in aurem incidat, præterquam quòd tanto frigore dolores excitat diuturnos, surditatem quoque parit, atque mentem peruertit,& sua sede dimouet: sed,vt sæpe, conuulsionem, qua conquiescente, magna partis conuulsæ relinquitur grauitas, interdum vertiginem, sæpissimè epilepsiam concitat, nonnunquam veternum, aut etiam apoplexiam cerebri substantia nimiopere refrigerata commotáque. Hæc si inunctus ac corpori affrictus hydrargyrus infligit incommoda, nónne impensè frigidus & humidus sit oportet?

Faber quidam aurarius anno Christi 1556. solius hydrargyri vapore grauissima, quæ mox dicam, sensit incommoda. Is bis aut ter ad summum, dum argenteam suppellectilem inaurabat, hydrargyri vapore admisso imprudentiùs, statim stupidus, veternosus ac planè mutus euasit, quæ in os indebantur,deuorabat ille quidem,stercus tamen & vrinam minimè exire sentiebat, neque ad aurem inclamantes audiebat. Exactis mensibus sex accensus humor febrim tandem acutam concepit: ac tum excusso torpore loqui cœpit, & quæsitis respondere, sed perturbata omnia & confusa. Remisit die xx. post accommodatas vacuationes febris, & in lentam degenerauit: qua tandem liberato, cerebrum graue torpedique sensus omnes remanserunt, ménsque ex interuallis perturbata. Hic quis opera non agnoscit immensæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc vt noua profero? Nónne ex iis, qui vel vnguento ex hydrargyro illinuntur,vel eius vaporem aut cinnabaris suffitum admittunt, alios quotidie videas subitò resolutos aut attonitos repètè concidere,quosdam asthmate anhelos, alios paralyticos, collo,manibus, pedibúsque tremulis vacillantes, alios surdos, reliquam vitam miserè exigere? Hispanorum & Italorum aliptæ ex hydrargyro fucum mulieribus quærentes in quàm fœda mala illas coniiciunt? Solius faciei illitu dentes his breui liuidi marcescunt,fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & senescentes asthmate pereunt. Sed rem in hydrargyro admiratione dignam,à nullo, quod sciam, animaduersam contemplemur. Hic enim, si quis rerum euentus bene obseruet, non modò pituitosis morbis obnoxia nostra reddit corpora,partésque omnes in primis carnosas suo frigore & humore lædit, verùm ita labefactat,& sua qualitate imbuit,vix vt corpus febre corripi possit,etiamsi multa scateat cacochymia.

Anno à Christo nato 1556. Coriarium quendam tonsor vt inuiserem rogauit, rarum affectum & obseruatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos ampliùs decem post curationem per hydrargyrum ita salubriter exegerat, vt videretur peracutus, repentè tamen exorto in sincipite dolore diutiùs perseuerante, non modò eius partis os totum paulatim computruit, exesúmque est, vt frustulatim excideret: sed & cerebri vtraque meninx eadem putredine absumpta, subiectáque cerebri substantia in abscessum conuersa est, vnde magna puris copia (miserabile visu) per multos menses, non ex ea tantùm parte, sed ex vtriusque oculi angulis etiam stillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) visus est, neque cibi fastidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum est, quo tempore mors repentè hominem diu miserè afflictum è medio sustulit. Alios complures vidimus non minùs crudeliter excarnificatos ad longum tempus vitam produxisse sine vlla febre, nisi fortè dolorum vehementia, aut vigiliarum diuturnitate lentæ cuiusdam species inducatur: quæ etsi diutius perseuerauerit, non tamen, vt parum in his versatus existimare posset, in hecticam degenerat: sed remediis quæ Luem, eiúsque symptomata tollunt, interdum etiam febri aduersis, delitescit. Huc quoque spectat, quod Medicis in artis quidem operibus diu versatis & exercitatis, sed parum oculatis sæpe imposuit, eos qui vnguento ex hydrargyro semel fuerunt inuncti, ęgrè adeò medicamentis purgantibus moueri, vt ea duplo validiora, quàm antè, facilè perferant. Quæ omnia si quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio, nónne à frigida quadam causa hæc proficisci existimet, quæ non modò corporis nostri natiuum calorem ita obtundit, vt ægrè posteà catharticum è potentia in actum reducat: sed & partes omnes humorésque ita refrigerat & humectat, & in similem sibi qualitatem alterat, vix vt vel medicamenrorum vim sentire, vel inflammationem concipere possint. Summa autem hæc refrigerandi humectandique potentia nisi in tenui substantia consisteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

Qui contrariæ sunt sententiæ, his maximè argumentis nituntur. Argentum viuum temperie calidum esse, ex effectis inquiunt, intelligitur: licet aliis quibusdam probabilibus rationibus frigidum esse appareat. Crassa quippe atte-

nuat, incidit, dissoluit, & in sudores dissipat, obstructa aperit, durissima quæq; penetrat, aliáque multa edit opera, quę non aliunde quàm ab eius calore peti possunt. Sunt enim illa caloris propria effecta, frigoris plane contraria. Verùm enimuerò siquis hanc rem propiùs intuetur, efficientem istorum causam aliò referendam esse, quàm ad hydrargyri calorem intelliget. Etenim demonstratum est à philosophis & medicis, summas medicamentorum vires & facultates, quæ causæ sunt efficientes, alias à qualitatibus primis, calido, frigido, humido, sicco: alias à secundis, quæ à materia prodeunt, cuiusmodi est tenuitas, crassities, lentor & acrimonia, & alias à forma & occulta proprietate proficisci; eósq; prorsus cæcutire, qui in medicamentis vires omnes à primis qualitatibus quærunt, nihilq; in tota arte præter intemperiem circumsonant. Itaque argentum viuum summa partium tenuitate, qua vel durissima metallorum corpora subit ac penetrat, non calore attenuare, incidere, & sudores mouere credendum est. Piper & pyrethrum calidissima cùm sint, imbecilliùs tamen sudores promouent, quàm Guaiacum temperatum, minùs quoque attenuant & incidunt pulmonum crassum, lentúmque mucum, minúsque menses promouent, quàm Gentianæ aut Aristolochiæ radix, illis calore cedens. Sed quæret fortasse aliquis, quî fieri possit vt in medicamento impensè frigido & humido materia insit summa partium tenuitate prædita? quærendum quoque fuerat, cur opium adeò frigidum, vt narcoticorum sit vehementissimũ, amarore gustantibus sit molestum. Multa crede mihi deprehendes in rerum natura, si singula bene examines, in quibus cæcutire humanum intellectum sit necesse. Iam verò hydrargyrum vehementer humidum esse, non siccum, præter suprà posita, hinc colligitur: quòd præduros scirrhosósque tumores præ cæteris omnibus emolliat, concretósque dissoluat: quódque neruos omnes & articulos adeò relaxet & debilitet, vt omnem fluxionem facilè admittant: suscitentúrque eius vsu tremores immedicabiles. At nihilominus quoniam vi specifica omnis generis humores violenter euacuat, rectè ex accidenti exsiccare perhibetur. Hos quidem tremores ad Luis malè curatæ reliquias neruos obstruentes, vel ad motorum spirituum resolutionem dissipationémque non ad argenti viui humiditatem aut vim & qualitatem maleficam referendos esse contendunt Chirurgi: & ad hoc argumen-

tis vtuntur parum validis: quæ nobis redarguere facilè liceat.

Tremore videntur corripi non Lue modò contaminati, sed alij ferè omnes exquisitè sani, quicunque argentum viuum in puteis legunt, vel minium effodiunt, vel ex eo hydrargyrum & hinc addito sulphure cinnabarim decoquunt, vel qui inaurando vel alio quouis modo venenatum argenti viui vaporem aut cinnabaris eius sobolis suffitum, ore naribúsq; exceperint. Tremunt etiam iis manus, qui Lue Venerea affectos vnguento ex hydrargyro sępius inunxerunt, idque sine momentanea ac effatu digna spirituum motorum resolutione, ac sine Lue venerea. Non ita pridem inauratorem quendam inuisi, hominem alioqui robustum & quadratum, cui hydrargyri vapore ita cerebrum, totúmque genus neruosum repentè affectum est; vt non modò brachia & tibiæ vehemēter illi tremerent; sed ne stare quidem aut incedere, aut attonitū caput & tremulum attollere posset. Hic curatus standi ac incedendi vires paulatim recuperauit. Verùm cerebrum illi graue torpidúmque remansit & rheumatismis obnoxium. Occurrunt quotidie & alia eius generis symptomata, quorum animaduersione intelligere est, vim summam inesse hydrargyro refrigerandi, laxandi, & molliendi, cerebro, neruis, tendonibus, membranisque omnibus in primis perniciosum. atque idcirco hoc vix vnquam, nisi in calido & sicco corpore ad calidum siccúmq; affectum vtendum, qua ratione mox dicetur.

Iam verò ex purgantibus medicamentis omnibus crassum lentúmq; mucum spuitione solus vacuat inunctus hydrargyrus, Luisque incipientis symptomata interdum compescit. Chirurgi verum illius alexipharmacum esse rati, reliquis omnibus remediis posthabitis, hunc medicis omnibus eruditis meritò suspectum & inuisum ad Luis curationem vsurpandum contendunt. At licet hydrargyro, vt suprà comprehensum est, eam vim insitam esse, eamque naturam nouerimus, vt vel tibiæ affrictu e corpore etiam exquisitè sano crassum lentúmque mucum spuitione violenter prouocet: quemadmodum sanè agaricus, scammoniū, colocynthis tenues serosósque humores insita proprietate vel ex sano corpore detrahunt in aluum: quoniam tamen malignam humoris qualitatem ipsúmque Luis venenum iam fortasse solidis partibus tenaciùs inhærens atque impressum, manifesta contrarietate, aliáve occulta proprie-

tate non extinguit, ipsius alexipharmacum aut antidotum dici non poteſt: vt neque colocynthis diſtillationum antidotum dicitur: niſi fortè communi appellatione alexipharmaca & antidota nomines medicamenta omnia, quantúmque vel purgando vel aliqua facultate alia morbo cuipiam auxiliantur. quod tamen veterum auctoritas & vſus loquendi ac nominis etymon redarguit. Antidota enim & alexipharmaca proprie appellamus, quæ non quidem extrinſecus impoſita, ſed intra corpus ipſum aſſumpta, tota ſubſtantia & occulta proprietate venenis reſiſtunt, atque aduerſantur; ipſámque malignitatem extinguunt. Nam & lethalia venena, quæ deleteria appellantur, vbi in animalis corpus ingreſſa ſunt; totum id momento temporis immutant, ſibique ſimili affectione alterant: ita ſanè alexipharmaca ſeu alexiteria, quæ venenorum remedia & antidota ſunt, contraria venenis lethalibus alteratione totum etiam corpus immutant, & alterationem à deleteriis impreſſam, extinguunt: non ſanè quòd ſubſtantia ipſorum per totum corpus penetret (neque enim poteſt tam paucus ſuccus tam breui tempore corporis interdum maximam molem replere) ſed qualitatis diffuſione, qualis & extra nos à ſolis fulgore in ambientem aërem diffunditur, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conſpicitur.

Hydrargyro tantam vim purgandi ineſſe diximus, vt ne vſtione quidem depereat, ſed in cinere ſuperſit multo etiam quàm antè vehementior. Siquidem vſtione conſumpta exhauſtáque aquea hydrargyri ſubſtantia, in qua vis refrigerandi inſidebat, etſi natiua eius temperies diſſoluta eſt, manet tamen in cinere, quæ à forma naſcitur vis purgatrix multo quàm antè efficacior. éſtque is tum vſtione, tum aquæ fortis admiſtione acerrimus, hoc ab argento viuo differens, quo acetum ab eius vſta fæce. Hunc autem exhibent circumforanei, tonſores, ſcelerati impoſtores, non medici, ad luis Venereæ dolores diuturnos, vel alios frigidos quoſcunque affectus, vt hydropem, febrim quartanam idq; granorum VIII, aut X, pondere ex oui luteo, aut Mithridatio vel Theriaca. ac ſtatim ex vniuerſo corporis ambitu omnis generis humores ſurſum ac deorſum prorumpunt, tãto impetu, támque violento, vt exhauſtis ſpiritibus, factiſque viribus, vel repentè moriatur æger, vel aliquot dies ſine viribus, ſine pulſu, ſine voce iaceat mortuo perſimilis. Os in-

terdum

terdum totum inflammatur, ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valdè fœtida: faucésq; interdum ita intumescunt, vt æger ad multos dies nihil prorsus deglutire possit. Sic dum hæc scriberem, in mea vicinia scelestus quidam huius vrbis pharmacopœus ad quartanæ curationem tria catapotia ex eo & Mithridatio concinnata exhibens iuuenem quadratum paucis diebus exorta dysenteria & delirio è medio sustulit.

Quæ ante Luis curationem obseruanda.

Cap. VIII.

ANTEQVAM agnitæ Luis curationem aggrediamur, multa sunt pernoscenda: ac primùm, quamdiu ea afflixerit, & quibus symptomatibus stipetur. Recens quippe humores ac carnes tantùm obsidens, aut vix dum solidas attingens, nullo graui symptomate, solidis maculis aut pustulis quibusdam conspicua, facile curationem recipit; ægriùs verò, quæ præterea doloribus & scirrhosis tumoribus molesta est. Omnium difficillimè, quæ confirmata, quæ ossium carie ac partium cartilaginearum exesione se prodit: quam in interioribus etiam visceribus vlcera & tubercula multa proferre in mortuorum corporibus dissectis notaui. Ab his considerandus venit totius affecti corporis habitus, & viscerum, præsertim verò iecoris constitutio & temperies. Nam qui sicco sunt & squalido corporis habitu, & os ventriculi debile nacti sunt, mitiora, quàm qui frigido & humido sunt corpore, remedia exposcunt; vt qui raro & laxo sunt corporis habitu, quàm qui crasso & denso. Idem de his quoq; sentiendum, qui improba viuendi ratione intemperiem hepatis calidiorem & sicciorem contraxerunt. Hi enim omnes nec magnam inediam, nec validas exsiccãtes vllas purgationes perferre possunt, cùm tenui bilę & malis humoribus os ventriculi imbuatur, atq; compungatur; vnde in graues stomachicas syncopas incidant. Inspicere verò oportet, & qui in ipsis visceribus humores exsuperent. Nam si vel partium nutrientium insito vitio, vel viuẽdi errore & longa crapula, vel alimentorũ impuritate & intempestiuo vsu illuuiem multam in primis venis & visceribus congesserint, quę etiam inde in venas maiores effunditur, antequam Luis propria suscipi possit curatio: purgandum corpus sæpius est, & cacochymię focus prorsus exhauriendus, primùm quidem apozematis aliísque quibuslibet blandioribus primæ corporis regioni expurgandæ destina-

tis. Ab iis deinde ad ea venietur, quæ e venis maioribus aliquid etiam euellant: tandémq; ad venæ reserationē. Quòd si quis temerarius & rei medicæ faciendę ignarus cacochymia manente tentare audeat Luis curationem: vt ipsam (opus sanè quàm difficile) tollat; corpus sane variis affectibus in omne fortasse vitium obnoxiū reliquerit. Non enim biliosa, melācholica, aliáve crassa illuuies circum viscera collecta tota in sudores digeri, dissiparíve potest; vt quę circum membranas, neruosas ac solidas omnes partes maligna luis congestione succrescit, sed tenuiore parte resoluta siccescit impingitúrque visceribus, ac tandem acrem malignámque qualitatem contrahens, ipsorum substantiam labefactat. Hinc profectò curata Lue lienis scirrhus comparet vel iecoris tensio: hinc & herpetes sæpius in manibus, nonnunquam & in aliis corporis sedibus maligni erumpunt: qui non nisi longa viscerum detersione, humectatione & refrigeratione mitescunt. Contrario errore tenentur, qui partibus externis iam impactam crassam lentámque materiam, aluum ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare contendunt, atque ita luem curare Veneream. Hi certè ventriculum & viscera omnia grauiter offendunt, ac multis symptomatis nullo pæne vsu laborantem conuellunt, eiúsque vires adeò prosternunt, vt nequeat postea propriam curationis viam perficere. Neque igitur, quæ in primis est corporis sedibus humorum illuuiem per vrinas, aut sudores euacuare, neque quod externis partibus tenacius iā inhæsit, per aluum reuocare tentandum, sed Hippocrati auscultandum, Quę ducere oportet: per loca conferentia. quò natura vergit, ducere monenti. At verò si per vniuersum corpus fusa iam sparsáque erit cacochymia, quæ tamen à visceribus prodierit: non modò ante Luis curationem primæ ac secundæ corporis sedes iustis purgationibus identidem repetitis detergendæ erunt, ac omni illuuie liberandę; sed & per totam curationem, ne quæ in affectis visceribus denuo succrescant sordes, diligenter prouidendum. Nam si bene habiti (vt rectè censuit Alexander Aphrodisæus) famescentes solito cibi vsu prætermisso bilescunt, & materiam congerunt acriorem; multo certe magis, quibus viscera latenti vitio & prima affectione laborant, per inediam alimenti portionem corrumpent. Itaque purgatione, quod sic quotidie cumulabunt extrahetur, vt vacuum maneat ægri corpus, tutiórque sit alterius affectus curatio. Considerranda

randa & consuetudo. Hæc enim nec sanis nec ægris repentè mutari potest sine discrimine. oportet igitur ad insueta paulatim transire. Videndum, & quod anni tempus sit, quæ regio, quæ ambientis aëris conditio. Hæc enim si ad calidum declinarint; blandioribus agendum esse suadent: si verò ad frigidum, validioribus. Ætas quoque puerilis & senilis eandem indicationem præbent, ceteræ contrariã. Sed & symptomata grauia cùm superuenerint, si vires ademerint, curationis ordinem peruertent dum leniantur.

Alia Luis curandæ ratio, sed minus perfecta.

CAP. IX.

QVAM paulò antè proposuimus curãdi rationem, quæ argenti viui inunctione fit, cùm inefficacẽ & parum tutam multorum periculo experti essent maiores; aliam tentare aggressi sunt. Itaque purgabãt validè sæpius: Deinde quibus competebat, sanguinem mittebãt: mox reliquias idoneis syrupis præparabant: quas postea purgationibus identidẽ repetitis exhauriebant; ita Luis radicem multiplici præparatione mitigatam penitus euelli citra vllam virium iacturam aut corporis noxam sperantes. Hæc quidem curatio si vitium recens contractum sit, solúsque spiritus aut humor contaminatus, interdum liberat. at certè, si iam obsessa est partium substantia impetum quidem & humoris furorem reprimit ac mitigat: sed qui postea crudeliùs excandescat, sensim & clanculum radice altiùs defixa: ita vt vix vllis remediis inueteratum vitium possit extirpari. Hoc igitur lenit, non causam eorum euacuat: differt perniciem, non aufert. Interuenerunt & alij, qui ratione non admodum dissimili, tenui extenuantéque victu & potu ex hebeno, Guaiaco, vel ex sancta Chynarum radice corpus absumunt, humores detergunt, dissipántque in vrinas & sudores. Hinc necesse est pustulas & vlcera cum corpore siccari & sanescere, tophos præduros incidi atque dissolui, ex hísque natos dolores mitescere. At symptomata isthæc putato: morbi verò essentiam multo diuersam, quæ illis abeuntibus etiamnum tanquam radix solidarum partium substantiæ firmiùs inhærescit. Quocirca tametsi hæc, quàm superiores, multò tutior & efficacior curatio: minimè tamẽ periculo recidiuæ liberat: cùm præsertim Lues initiũ prætérlapsa ipsam partium substantiam obsedit. Itaque quibus remediis, quáque methodo vsurpatis perfecta compleri possit tanti morbi curatio, tradendum, vt nos quoque

Christianæ Reip.pro viribus consulamus. At quoniam hîc Guaiacum causæ sine qua non,non commodè,aut citò perfici queat curatio, locum obtinet; de eius ortu & viribus priùs dicendum.

Guaiaci inuentio,nomen & descriptio.

CAP. X.

INSVLA quædam superioribus annis inter nouas terras & antiquis incognitas reperta est, ea parte Americæ sita, qua longitudine in Septentrionem desinit, huic Spangiola à repertore Hispano nomen inditum est. Illius insulæ accolis omnibus Luem quandam,Venereæ hîc grassantis persimilem,aliquando familiarem esse;& endemiam, quemadmodum exanthemata & ecphymata hic nobis litteris prodiderunt.

Huius Luis vnicum remedium illis est ligni cuiusdam decoctum. Quod cùm animaduertisset nobilis quidam Hispanus, illic Gallico morbo, quem in Hispania contraxerat, diutiùs & immaniùs distortus, eadem medicina vsus feliciter conualuit. Cuius idcirco vsum postea in Hispanias attulit,primùm anxius ne non trans mare,qualis in Insula, esset eius effectus. Nomen ei ligno fecerunt Guaiacum, quod cum hiatu Huiacum pronunciant insulares. Aiunt crescere, qua apud nos fraxinus proceritate, arborem teretem:folia habere plantaginis,neruosa,sed minora ac rotundiora & duriora,ac nuces gignere castanearum forma.Cortex huius cùm ad nos peruenit, colore cinericeo, haud ita densus, sed immodicè durus. Color, qui buxeo ligno externæ parti, nigrescens internæ, quam medullam dicunt. Pondus ei,quale nulli præterea ligno.Nulla eius quam minima pars in aqua fluitat, sed mergitur continuò & subsidit. Duritie robur omne superat, & idcircò quamminimè hiat, neque facilè videas,quòd rimas traxerit. Vritur ac inflammatur odore suaui, ab accenso gummi profluit subnigrum,& prædurum, vbi refrixerit. Huius ligni sapor subamarus, miti acrimonia palatum ac fauces compungens: qui semel cognitus nunquam errare in dignoscendo sinit emptorem; vt neque odor. Huius ligni quanquam vna est species, varij tamen ad nos mittuntur trunci, alij crassiores ab arbore,alij minores,vbique ferè albicantes à ramis decisi. Præferendum quod recens satis, non vetus aut cariosum existit, cui cortex proximè adhæret:quod quamplurimum nigri habet, & veluti lineis quibusdam colore fusco per lon-

per longum intersectum est: quod quammaximè pinguescit, & pondere valet: Eius enim senecta leuitas est, & macredo. Fallitur itaque Manardus ligni huius differentias constituens: truncos enim albicantes & prorsus buxeos acriores & odoratiores, atque idcirco valentiores esse colligit: aliísque parte nigricantibus interna præferret; nisi decoctum redderent & aspectu turpius & gustu insuauius. Est enim lignum illud omnino buxeum pæne inodorũ & inefficax, redditque decoctum clarum & limpidum, nulla acrimonia fauces mordicans, sed vt cortex amarore molestum. At quod intus multũ nigri obtinet, vt odoratius & acrius, ita decoctum facit albidius, & minimè lucidum: plurimam enim obtinet resinam, quæ aquæ incocta turbidam illam albidámque reddit. Sed & rationi consentaneum est, arbori quàm ramis maiorem esse vim: & quanto truncus quisque radici est propinquior, tanto præstantiorem esse: ac rursum qui ab arbore nec senio marcescente, nec recens orta decidunt rami, iis qui à modò natis aut senescẽtibus, multò esse præstantiores & efficaciores. Præcipiunt nonnulli fugiendum esse vsum eius, cuius trunci afferuntur magni, & valde crassi, vbique nigri. id enim cõtingere senescentibus arboribus, vt succo destitutæ paulatim nigrescant. At verò cùm omnes eos truncos experiundi gratia sæpius dissecuissem, ac non modò gummi multis locis concretum deprehendissem, sed etiam è ligno accenso profluere vidissem; eius decoctum vsurpare cœpi, quod vt maximè crassum & albidum, ita omnium efficacissimum longa experientia deprehendi. Quocirca hoc ego vel natali solo, vel arboris parte, non solo senio ab aliis differre existimo, eiúsque vt maximè succulenti vsum in primis commendo. Iam verò cùm in multis insulis reperiatur; nullius tamen literis certè proditum est, ex qua mittatur præstantius. Video magnam copiam albicantis, quod imbecillius diximus, perexiguam nigri ad nos vehi. Hoc mercatores ab insula Ioannisacra, illud tum ab insula S. Crucis, tum ab insula S. Dominici adferri asserunt. Itaque Guaiacum aliud ab alio differt, vel pro arboris parte è qua deciditur, vel pro solo in quo ortum incrementúmque sumpsit, vel certè pro ætate.

Guaiaci vires. CAP. XI.

CVM medicamentum vnumquodque calidum aut frigidum, humidum aut siccum ad corpus humanum dicatur: quod ipsum per se ac semper calefaciat, refrigeret,

humectet, aut ſiccet: Guaiacum temperamento calidum & ſiccum exiſtimandum eſt. Si quis enim ramentum aut puluerem diutius mandat; caliditatem quandam percipiet, acrimoniæ participem, quin & externa vlcera, ſi eius decocto, aut bullientis ſpuma illinatur; diu poſtea calor, & acrimonia quædam ſentietur, huic opinioni ſubſcribunt odor & ſapor. Nam vt auctor eſt Galen. 11. Simplic. cap. v. odorata omnia calida eſſe certum eſt, fit enim, vt ſcripſit Ariſtoteles, à vaporatione odor ſeu exhalatione quapiam: quorum vtrumque caliditatem arguit. Hæc autem cùm tēperata ſint & mitia: temperatam & mitem caliditatem declarant; quæ ſecundi ordinis initium non tranſcendat. Eſt enim ſecundo ordine calidum, frigidum, humidum, ſiccū medicamentum, quod manifeſtè ſuam qualitatem imprimit: primo verò, quod obſcurè. Non tamen vt quibuſdam placet, ſiccitas in eo obſcura eſt, vt in primo ordine ſubſiſtat, quin potius ſecundi finem aſſequi ex manifeſtis morborum humidorum curationibus opinor. Quanquam verò Guaiacum calidum deprehenditur & ſiccum; eſt tamen humiditatis cuiuſdam particeps, maximè parte interiore nigra, præpingui, & reſinacea, qua viſcerum & partium ſolidarum humidum primogenium conſeruat & alit: ventrémque lubricum facit, præterquam dum ſudores promouentur. Quod ſi cuiquam mirum videatur, veteres conſulat artis proceres, qui medicamentum vnum & ſimplex pluribus interdum, iiſque planè cōtrariis pollere facultatibus experti ſunt, vt excalfaciendi, refrigerandi, aut exſiccandi & humectandi, aut tenuium partium & craſſarum, &c. Et niſi primæ illæ & efficaciſſimæ qualitates ita in vno medicamento confunderentur: haud ſanè quæ ex illis oriuntur, ſecundæ ſimiliter complicatæ forēt. Iam verò materia Guaiaco eiúſque cortici ineſt validè tenuium partium: cuius vi ac ſua temperie præſtantiſſima edit opera. Hinc enim craſſa incîdit & attenuat, lenta deterget, obſtructa aperit & liberat, ſudores prouocat, vrinas ciet, ſputa adiuuat, ſtomachum præhumidum, nauſeabundum & reſolutum ſua ſiccitate aſtrictionis participe exſiccat & corroborat, vt & alia omnia viſcera: oris malum odorem tollit: diuturnas & inueteratas iecoris & lienis obſtructiones, icterum, hydropem, aliáque vitia ex iis nata curat: omnium corporis partium ſuperfluos humores frigidos diſſipat, atque abſumit: capitis deſtillationes omnes exhaurit, ex iiſque natos dolores tollit: anginam notham,

tham, podagram, chiragram, ischiada, omnémque arthritim mirè iuuat: asthmaticos, paralyticos, stupidos, & quouis modo resolutos curat. Neruorũ affectionibus omnibus subuenit tumores omnes frigidos & duros ad suppuratioñe perducit, vlcera cacoëthea & Chironia sistit, exsiccat, & cicatrice obducit. Luis pustulas, tubercula, vlceráque omnia atque omnes ex iis natos dolores, aliáque symptomata nulla corporis noxa nulláque virium iactura paulatim cohibet & tollit. Vt non abs re lignum hoc Guaiacum ob admirabiles in hoc morbo percurando proprieates Sanctum à multis dictum sit. Vt autem cortex ligno aliquanto acrior & amarior gustu deprehenditur, ita maiorem vim siccandi ac sudores promouendi obtinet: præstantiórque & efficacior in siccando & tenuando haberetur, nisi iecori calida & sicca intemperie laboranti & febricitanti multum esset noxius.

Guaiaci præparatio. CAP. XII.

LIGNVM oportet lima in scobem planè ac puluerem redigere, quo penetratu sit facilior, & melius eius excoquatur vis. Nonnunlli ad tornum in frusta quantumuis pusilla comminuunt, quod vt inefficacius est, ita limpidius reddit decoctum. Hunc puluerem pondere selibræ in aquæ fontanæ aut fluuialis libris vj, diem vnum macerare oportet: deinde percoque lento igne, leni vapore, in fictili olla noua, plumbo intus illita, & diligente, priùs elota, ad prunâm, dum ad libras duas sese imminuat, magna cura & attenta custodia, ne nimio calore ebulliat, néve exæstuet, aut efferueat. Nam si quid exundauerit; multum de vi & efficacia perit, minúsque efficax reliquum existit, ob ídq; ad flammam coqui nõ debet: & prunam quoque modicam petit, atque ollam quæ non repleatur, sed cuius quarta pars ad minimum vacet: quæque perpetuo sit cooperculata, nequid virium exspiret. Sunt qui ad dimidias tantùm percoquunt partes. Sed ego illud certè decoctum magis probo, quod ad ignem diutius fuit, & quod à multo ligno paucum peruenit. Ita vt suadeam ad morbos inueteratos ad quartam etiam partem decoquere, modò nulla obsit calidior hepatis intemperies. Sic decoctum perfrigerari sinendum, dum scobs desideat, deinde percolare & in vitreum vas defundere oportet; in quo diligenter obstructo cõseruetur ad vsum. Hoc primum decoctum alij Guaiaci cremorem appellant, alij serapium. Color huic decocto est, qui aquæ ex limo

minimum turbatæ. Sapor gustanti subacidus, initio quidem ingratus. sed paulatim assuescenti iucundus. Nonnulli ex relicta denuò scobe cum libris VI, aut VIII. aquæ quandam quasi loram percoquunt ad libras IIII. aut VI. Hoc tenue percolatum ad cibum potui dant: cùm prius medicinæ loco sorbeatur. Ego verò puluerem nouum Guaiaci pondere selibræ in libris decem aquæ tepidæ horis XV. maceratum ad prunas decoquo, dum ad libras VII. redigantur. Hoc non modò alit & humectat, sed etiam medicatæ cuiusdam est virtutis particeps, vt idcirco in pastu & extra pastum quantumlibet tutò concedi possit.

Acerba hoc loco inter medicos de Guaiaci natura & viribus exorta quæstio est: aliis quidem eius solius vsu Luem Veneream penitus extingui, nec aliorum medicamentorum mistionem ipsum sustinere, quin de vi & efficacia deperdat: aliis contra eius imbecillas vires aliorum validiorum mistione intendi augerique, & quod eius naturæ deest id aliorum admistione suppleri contendentibus, si perfecta Luis, eius vsu expectatur curatio. Ego verò opinionem indefinitè prolatam falsi insimulo. Neque enim ita per se efficax existit Guaiaci decoctum, vt nullius alterius præsidij ope Luem percuret veneream: neque ita imbecillum, vt non nisi aliorum mistione vires habeat. Cùm ergo eius quidem solius vsu absumptis humoribus Luis symptomata omnia cohibeantur, vis tamen & qualitas partibus iam insidens eodem penitus decocto exstingui delerive nequit, nisi cũ eo aliquod incoquatur alexipharmacum, aut eius præmittatur, misceatúrve decocto. Itaque si solius Luis suscipitur curatio solius Guaiaci decoctum ad sudores promouendos, cohibendáque eius omnia symptomata satis esse profiteor. cui tamen ad exstinguendam latentis veneni perniciem, impediendãque recidiuam, nostrum alexipharmacũ, qua ratione mox dicemus, adiungetur. Nisi fortè pauca quædam incoquere placet, quæ ipsum iucundius reddant, cuiusmodi sunt vuæ passæ in primis, & glycyrrhiza. Quod si quis cum eo ingentem tot simplicium medicamentorum, sarcinam decoquere iubeat, eius sæpe vim & efficaciam ita obtundet, vt optatus minimè succedat effectus. Non enim bene illi cum omnibus conuenit: sed habent nonnulla certam inter se repugnantiam medicamenta, quam nisi medicus longo vsu & experientia agnouerit, vnius interdum permistione, multorum sæpe egregias vires obtundet, &

effectus

effectus cohibebit. At verò si Lues in corpus inciderit vel asthmate, vel arthritide, vel iecoris aut lienis inueterata obstructione, vel scirrho, vel certè insigni aliqua intemperie pressum, cuius eadem opera tentanda sit curatio; Guaiaco ea incoquenda erunt medicamenta, quæ particulæ laboranti eiúsque affectui sint accommodata. Exempli caussa, si annuo asthmate Lues coniungatur Venerea, multis iisque diris symptomatis stipata, est vterque quidem affectus diuturnus & curatu difficilis: sed Lues Venerea tamen multis doloribus acerbior. eius itaque curatio, quamprimum fieri poterit, suscipienda est, sed iis admistis Guaiaci decocto medicamentis, quæ asthmatis fontem & scaturiginem exsiccent, ac cerebrum corroborent: Cuiusmodi sunt flores rorismarini, saluiæ, betonicæ, stœchados; & quæ pulmones multa pituita crassa ac lenta infarctos & obstructos expediant. Huius ordinis in primis commendantur enulæ campanæ radix sicca, glycyrrhiza, polypodium, hyssopus, satureia, scabiosa, vngula caballina, mel, nonnunquam & liquor Cyrenaicus, & styrax calamita, modò iecoris intemperies non reclamet. Huius decocti vsu Lues pariter atque asthma ita iuuari aliquando mihi visa sunt, vt eodem pæne temporis spacio, vtriusque sequeretur sanatio. Sed sunt interim topica alia multa Lui minimè aduersa remedia ad asthma adferenda. Eiusmodi sunt tum syrupi tum linctus omnes, qui crassa attenuant & incidunt, ac sputa promouent. Item quæ extrinsecus capiti admota ipsum exsiccant & corroborant: cuiusmodi sunt calida omnia, præsertim verò hæc, quæ modò nominauimus: item suffitus. Hic manè & vesperi, in sudoris exitu per nares & os excipiendus. Et vt paucis perstringam, erunt ea semper Guaiaci decocto incoquenda, quę tum aduersus affectum Lui implicitum vires habere putantur, tum partes primario obsessas corroborent. Est enim Guaiaci decoctum optimum aliorum omnium, quæ vel illi permiscentur, vel præmituntur, vehiculum ad solidas partes quasque etiamnum illa deducens.

Curatio per Guaiacum, & ipsius luis Venereæ Alexipharmacum.

CAP. XIII.

IN conclaui, hyeme præsertim, curatio tentanda, aëri minimè, nedum ventis obnoxio vbi ignis continuò sit: aut vt in Germania, intra æstuarium tepidum, cuius ostio velum aut tapetes obtendãtur intus & foris, ne qui egredietur, aut intrabit, aërem frigidiorem intromittat. Melius est

enim corporis ſpiracula laxa habere & patefacta, quo virus vndiq; exſpiret. Æſtate eſt hæc cautio noxia, nedum ſuperuacua. Primo ſtatim die aluus ducetur medicina purgatoria, quæ ad eximendam noxij humoris in corpore exſuperãtis portionem dicata ſit: ne is poſtea remediis concitatus curationem cœptam interturbet. Concinnetur autem ferè eiuſmodi, vt ad coercendam graſſantem veneni perniciem apta ſit. Poſtridie purgationis aperienda eſt vena mediana aut baſilica, maximè ſi plenum & ſucculentum ſit corpus, aut aliqua venarum plenitudine preſſum. Hinc opus auſpicari ſic licet in hunc modum. Prius illud & valentius decoctum bis die propinetur tepidum ad cyathum vnum, manè quidem ad quintam, veſperi ad quartã aut quintam. Porrò cyathum voco ℥ vj. quanquam dimidium libræ commodè datur. Hauſto Guaiaci decocto interquieſcendum horis aliquot: & tamdiu ſtragulis munitum & contectum eſſe oportet, dum caloris ope digeſto in artus medicamento noxium exſudet æger. Cúmque alij hauſto potu ſtatim ſudoribus diffluant, alij non niſi poſt duas tréſve horas: nemo poſſit certum ſudoris excipiendi tempus præfinire. Cõſtat tamen quibus ab hauſta potione ſudores mox erumpunt, citius detergendos eſſe, & calidis linteis extergendos, ne vires labaſcant. Qui contrà verò, tardius. Sudandum ergo erit, quamdiu vires ferre poterunt: & cùm deficere ſentientur: etiam ſi vix parum quid eruperit, ſubſiſtendum. ac reſiccato corpore & venis concidentibus è lecto ſurgere, & ad cibum ſe præparare par eſt. bis enim die cibus eſt exhibendus, manè quidem poſt quartam à ſumpto poculo horam, ad nonam, vel iuxta horam, veſperi ad ſeptimam. ſitque is quidem ſatis tenuis & exiguus ſed boni ſucci. nam inanem in primis veterẽ quærit hoc medicamẽtum. itaque qui celerrimè ſaneſcere cupiunt, cibum ſumunt, non qui vires augeat, ſed deficere qui nõ ſinat. Neque periculum metui debet, ſiquidem vis tanta ineſt Guaiaco reficiendi alendique, vt nullus hactenus defecerit, quantumcunque parum ederet, qui eius cremore fideliter præparato vteretur. Si autẽ cibus aſſus potius quàm elixus, pulli ſcilicet columbini aut gallinacei adhuc molliuſculi, magnitudinem non excedentes. Non ignoro alios eſſe, qui carnes omnes ablegant, ſolùm biſcoctum panem ad ℥ ij. cum vuis paſſis Corinthienſibus aut Damaſcenis concedentes, quod vt inueterato morbo & altius fixo interdum concedi poteſt, ita in

recenti

recenti minimè neceſſarium eſt. ſed hi ſolis reſiccantibus Luem Veneream curare contendunt: nos alexipharmaco malignitatem exſtinguimus & cohibemus. Panis verò quatuor ℥. delicatioribus, validioribus ſex,non amplius in diē ſcilicet concedantur, bellariorum loco ſint paſſulæ & modicum panis nautici biſcocti aut ad ignem exſiccati, aut etiam intermedia panis cruſtula. Potus erit ſupradictum aquoſius alterum Guaiaci decoctum. Vinum ne delibare quidem oportet toto curationis decurſu. tale enim huic ligno eſt vinum,quale cicutæ: cum quaſi hauſeris, nullo remedio reſtitui poſſis. Nonnulli cœnæ tempus circumcidendum volunt, & ad meridiem tantùm reficiendum. ego verò vix bis die ſudoribus tutò corpus exerceri diu poſſe exiſtimo, niſi cibus aliquis interueniat,qui vires diſſolutas recreet & reficiat. Alij non ante cœnam,ſed tribus horis ab ea hauſto decocto ſudores prouocant,crudum aut ſemicoctum cibum in totius corporis partes malè diſiicientes. Porrò inter vtrumque paſtum legendis iucundis rebus, aut familiarium gratis colloquiis, aut lepidis confabulationibus,aut cantorum vel citharœdorum modulationibus aut alio denique aliquo conſueto luſu oblectamenta quærenda. Omnia verò negotia,omnes circumcidendæ grauiores cogitationes, & ab omni cura conquieſcendum. Cauendum & ab iracundia, quę bilioſas in primis materias accendit. Sed & Venerem tanquã peſtem fugere oportet. Iam verò ſi hauſtu Guaiaci ſudores non facilè proliciantur,vt res aqua calente pleni,vel lapides candentes, vel titiones in vino exſtincti, pedum plantis & genibus admouendi. ita enim tepente calore fuſus liquatúſque frigidus & craſſus humor in extima corporis digeſtus facilius in ſudores abibit. Sed & hauſto validiore Guaiaci decocto ſacculi ſequentes calidiſſimè admoueantur capitis externæ parti, totúmque caput linteis calidis diligenter ſuperintegendum eſt, ne aërem frigidiorem ſentiat: ídque præſertim cum dolore caput obſidetur. Nõ enim in parte frigida collectus vitioſus humor decocti beneficio in ſudores facilè reſoluetur, niſi externorum pręſidiorum ope incaleſcat. Sudore quantum vires ferre poſſunt effuſo, linteis calidis exſtergendum exſiccandúmque corpus eſt,& lenibus frictionibus,quod in partibus extimis hæſit, diſſipandum. Sed & in primis calidis linteis aut pannis exercendum caput eſt,aut etiam calentibus ſacculis perfricandum. Seruetur aluus toto curationis tempore quàm

tenerrima. Itaque ſi ſponte ſua non fluet, vel Senna carnium iuſculo, vel decocto matutino validiori incoquēda, vel certè caſſiæ fiſtularis ſemiuncia alternis diebus paſtus initio voranda. Hæc enim præterquàm quòd ventrem inanem reddunt, quæ in ventriculo & hepatis cauis & in liene iamdiu fortaſſe deliteſcebant, detergunt & expurgant. Sed nihilominus in ſextum aut iuxta curationis diem ſæpe fit, vt incidentis & attenuantis decocti vſu vitioſi humores cõcitati non modò cõſuetos artuum aut capitis dolores crudeliores reddant, ſed alia quoque varia in qua inhærent pro partis conditione ſymptomata proferant: vt in os quidem ventriculi incidentes, nauſeam, inappetentiam, interdum propter malignitatē ſyncopas cardiacas, in pulmones verò tuſſes, initio inanes & ſiccas, ſed tandem incraſſato humore humidas. In thoracis partes externas, ſi liquefactus humor eſt, aut à capitis externis partibus influat, nouos dolores omnium atrociſſimos, ac ſpirandi difficultatem, ſine febre pleuritim mentientes inuehit. Si verò è poſterioribus partibus capitis per ceruicem in dorſi aut lumborum vertebras, aut etiam in iſchion illabatur, altiúſque ſubeat: diris adeò cruciatibus laborantem proſternit, vt in peiore res ſtatim videatur eſſe quàm vnquàm. Hæc aliáque multa curationi huic ſuperuenientia non modò laborantibus ſpem de ſalute conceptam adimunt, ſed & medicos nondum artis longo vſu confirmatos de cœpta curandi ratione ad aliam tranſire cogunt. Atq; hîc mirè geſtiunt tonſores: & dũ hydrargyri vim & efficaciam in cœlum laudibus efferunt: neque Guaiaci decocto neque vllis aliis remediis vllam vnquam reſtitutum fuiſſe impudenter mentiuntur: ſolùm hydrargyrum vim alexipharmaci habere contendunt. At ea certè Guaiaco vis eſt, eáque natura, vt quos initio impetus agitatis humoribus concitauerit dolores, hos tandē iiſdem abſumptis cohibeat atque compeſcat, ſiquis eo conſtanter vtatur. Itaq; iis imminentibus aut certè iam exortis purgās medicamētum initio vſurpatum aut ei ſimile repetendum, quod humores cõcitatos & furibundos è toto corpore potenter expurgat, intermiſſo eo die validiore decocto. Sed & ſexto & ſeptimo quoque huius curationis die catharticum aliquod validum repetendum. Ita enim non modò quod Guaiaci decocto ſenſim attenuatum concitatum fuerit: ſed & quod de quotidianis alimētis pro partium vitioſa actione corrumpitur & curationem retardat, repentè extrahitur, va-

tur, va-

tur,vacuúmque excrementis marcet ægri corpus. Interea quibus perierat appetentia, restituitur, aliis post secundam medicinam purgatoriam septimo statim die, aliis non nisi decimo aut decimoquinto. Hac ratione moderari oportet: & in victus ratione initio prudenter instituta constanter perseuerare. Vnicum ibi solatium est,non videre plures cibos,non videre edentes, & nidorem non sentire. Ad diem huius curationis decimum aut duodecimum corpore bis aut ter iam purgato, liberatis obstructionibus viscerum,totóque corpore iam aperto & patente, Opiata nostra superioribus remediis adiicienda hunc in modum.

Quotidie manè & vesperi decoctum validius Guaiaci hausturus,opiatę sesquidrachmam deuoret.hinc statim prędicti decocti ℥ vj.aut vij.superbibat, ac in lecto se ad exciprēdos sudores,qua ratione suprapositū est,componat. Huius per octo decémve dies continuandus est vsus, aut etiam diutius,dum veneni radix sit euulsa, prorsúsque extincta eius pernicies: quod quoniam fit aliàs breuiore temporis spacio,aliàs seriùs pro veneni cōditione, & affectionis diuturnitate, tutius omnino est paulò vltrà progredi,quàm infra subsistere. Itaq; si quis perfectissime liberari cupit, hyeme aut cœlo frigidiore & aquilonio, conclaue vbi ipse cubat,nō excedat,priusquam omnis in totum morbus sit abactus,& restituta valetudo. Sed & sedatis doloribus, omnibúsque symptomatis superiorum remediorum vsu sublatis, ne quid altiùs demersum non prorsus extinctum, denuò se prodat: perutile sit laconicum adire exquisite paratum, in quo sudores sumpto in ingressu Guaiaci decocto cum opiata,dies aliquot promoueantur pro viribus,in eius verò exitu,dum in lecto rursum ad sudores excipiendos se componet, aquæ nostrę ad omnia venena sanè quàm efficacis, ℥ v. haurire. Hæc vbi iam septem octóve dies aut amplius pro affectionis diuturnitate & suiipsius natura, ac viribus pertulerit, sumendum iterum erit quod purget medicamentum,atq; ab eo quatuor séxve diebus in pastu aquosum bibendum decoctum omisso fortiore, pòst ad pristinam viuendi rationem paulatim redeat, ac exire incipiat, sed cautè & longiùs ac longiùs, nec in apertum statim, sed primùm intra parietes, & de vno cœnaculo in aliud inambulandum: deinde ad vicinam aliquam nec longiùs domum, donec aërem ferre assuescat. Nihil enim hìc repentè fieri aut mutari debet, sed omnibus paulatim assuescendum.

Alij viginti, alij triginta dies ſatis eſſe putant, quibus concludatur æger. ſed ſecundarium decoctum minimum dies quindecim bibat valdè dilutum. Ita ſanè eſſe in recens affectis comperio, quos cùm quindecim, aut ad ſummum viginti dies in cubiculo continui, exire ſino, & ad conſuetam viuendi rationem paulatim redire, vlceribus etiã nondum cicatrice obductis, nec maculis prorſum extinctis: quæ tamen poſtea paulatim exſiccantur, euaneſcúntque omnia, idque hyeme. Nam æſtate & temperato cælo domi laborantes continere ſuperuacaneum puto: quin & deterſis ſudoribus matutinis ſumptóq; cibo vel foris inambulare, vel quotidianis muniis vacare permitto, dum ad veſpertinos ſit redeundum, ac nihilominus perfectæ curantur. tanta eſt opiatæ vis atq; efficacia. At verò cum vel minimum huius Luis fermentum aliquando diu conſopitum intúſque deliteſcens recidiuam haud raró inuehat: quãdiu vel tubercula, vel vlcera, vel maculæ, vel dolores ſuperſunt: tamdiu profectò ſuſpecta eſſe medico debet futura valetudo. Eam ob rem ſi quis exiſtimationem integram tueri, & nominis famam præclaris curationibus extendere contendit, remediorum vſum minimè intermittat, dum omnem Luis ſobolem radicitùs exſtirpauerit, tantique ac tam crudelis tyranni omnia veſtigia deleuerit. Quòd ſi fortè vel cubantis intemperantia, vel exoleti ligni infirmitate quippiam aliquando reuireſcat, recurrátque poſt aliquot menſes aut annos, ſimulatque hoc deprehenſum fuerit, eandem omnino ſuaſerim ſubire curandi rationem, dum nihil prorſus ſuperſit; neque igitur dierum numerus, neque ligni & opiatæ pondus vtendum certò definiri poteſt. Recens inquinati ſæpe xv aut xx. diebus perfectè liberantur. vtuntur ligni pondere ſex, ſeptem, octóve ad ſummum librarum: opiatæ ℥ iij aut paulò amplius. At qui morbi diuturnitate extenuati ſunt, & doloribus ac nodoſis tuberculis iam obſeſſi, vix quadraginta aut quinquaginta diebus euadunt. Ligni ℔.xv. aut xx. aut vltra inſumunt: opiatæ ℥ iij. aut iiij. Qui ſæpius etiam fuerunt peruncti, omnium difficillimè, & vix vnquam in totum liberantur, duplici de cauſſa: quòd & ea ſit hydrargyri vis & proprietas, vt qui eo fuerunt peruncti, aliorum remediorum vires vix ſentiãt: & quòd etiam morbi huius cauſſam altius illa in corpus impingant. Metuunt ac verentur nonnulli, cùm gracile & ſiccum corpus, aut morbi diuturnitate exſangue & exareſactum occurrit, viribus

ribus ne destituatur in hac curatione, aut etiam in hecticam tandem coniiciatur vel corporis atrophiam, ob idque parum quid satis esse putant, cui vis morbi cædere possit, dum vires recreentur. At certè multorum fide & experientia comprobatum est, hac victus obseruatione siccos humescere & macros pinguescere, éstque huius cremoris natura, neminem destitui vt sinat. Quare etiam infirmissimis non minus, sed aliquanto etiam plus dandum est, quia nihil cum impetu facit, cùm eius iuramentum sit paulatim sanare. In his tamen aut nulli aut parcè mouendi sunt sudores, dum vires paulatim huius decocti beneficio receperint. Interim nisi vlcera & vulnera sint, nihil foris illinitur. His verò si exigua sint, neque vnguentum neq; aliud quid imponendum: sed exspectandum, dum exstincta mali radice sponte siccescant. Sin altius serpunt, sordidioráque sunt, aqua nostra planè diuina bis térve quotidie abluantur, carpinatúmque gossypium in ea maceratum imponatur vlceris cauo. Hæc non modò mirifice deterget, & siccat, serpentémque malignam putredinem arcet & cohibet, sed etiam quicquid in vlceris cauo durum est, paulatim maturat & in pus deducit. vlcus dein carne replet & tandem cicatrice obducit, vt multorum vnguentorum vice meritò vsurpari possit.

Luis aliis affectibus implicatæ curatio.
CAP. XIII.

CVRATIONEM Luis Venereæ simplicis recens aut non ita pridem contractæ, quam breuissimè licuit, perstrinximus. Nunc cùm plures cum ea concurrant & implicentur morbi, aut iam diu inueterata est, quænam tenenda curandi methodus, tradendum. Lues Venerea morbis quibuscumque componitur ac complicatur: interdum omnino consentit atque congruit; interdum dissentit. Consentit, cùm eius curatio aliis quoque sanandis conducit, aut nihil saltem obest. Dissentit, cùm eius curatio alteri incommodat, morámque adfert. Lui consentiunt Arthritis omnis, & dolores externarum partium omnes à capitis distillatione, intemperies ventriculi aut iecoris humidior aut frigidior, hincque nata obstructio, vel etiam hydrops, epylepsia, vel etiam stupor, paralysis, aliique complures ab humida & frigida caussa etiamnum præsente contracti. Hos itaque & simul cum Lue & seorsum sanare licet. Cúmque id tentare libet, ab vrgentiore semper incipere iube-

mur, altero tamen, quoad fieri licet, minimè neglecto. Dissentiunt febris omnis, intemperies hepatis calidior & siccior, psora, lepra, aliáque omnia scabiei siccæ genera: omnis sanguinis siue ex vtero, siue ex ano, siue ex pulmone reiectio, aliique affectus complures à calida & sicca caussa etiamnum præsente profecti: horum enim legitima curatio legitimis & refrigerantibus medicamentis perficitur, quorum vsu quoniam Lues fit deterior multò, eius quoque & difficilior & longior futura est, quæ calidis & siccis & valdè attenuantibus remediis perficitur, curatio. Itaque cùm horum quispiam acutus & præceps, vt pleuritis, vel febris ardens Lui complicatur, posthabita Lue, eius statim debet tentari curatio, iis tamen remediis, quæ quàm minimum Luis caussam augeant. In connexis enim affectibus vrgentiori vel præpostero ordine in primis est succurrendum: atque in id quod est grauissimum, omni cura & cogitatione primùm incumbendum, siue id ante Luem Veneream & cœptam eius curationem partum iam erat, siue recens, dum legitima tentabatur curatio, interuenerit. Grauissimum porrò est vel quod maximè ægrum in vitæ discrimen adducit, vel de quo is grauissimè conqueritur, cuius interdum precibus cedere cogimur. Horum exempla ponenda.

Non ita pridem tonsor me ad visendum rusticum quendam bene habitum & quadratum deduxit. qui cùm duos iam annos ab inunctione ex hydrargyro, omni dolore vacasset, ac omnino restitutus sibi videretur, in recidiuam tamen incidit, qua duos iam menses crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias & brachia media obsidebant, atque ipsas etiam scapulas, noctu grauius excandescentes: sed omnium grauissimi in capitis externa parte figebantur, in qua etiam aliud circa pericranium occalluisse plurimis in locis deprehendebatur, fauces quoque ingens vlcus ad palati basim iam diu occupabat sordidum. nihilominus tamen nec decumbebat, nec cibi fastidio, nec siti premebatur, sed muniis omnibus pro more vacabat, dum superueniente inopinata deglutiendi difficultate, & viribus repentè concidentibus in lecto manere coactus est, in quo eum deprehendi languidum cum pulsu frequenti & sceleri, febre teneri, ac maxima difficultate non modò deglutiendi bibendique, sed etiam loquendi: nihil interim tumoris foris in faucibus, vt neque intus in amygdalis ap-

lis apparente. Quis non hîc agnoſcat periculoſam anginam Luis recidiuæ implicitam, omni celeritate accommodatis remediis, Lue etiam neglecta curandam? At imperitus tonſor moræ impatiens, lucro inhians, omnia degluttiendi ſymptomata ad faucium vlcus pertinere credens, ſtatim me inſcio ſuis ſeruis inungendum aut potius miſerè iugulandum ægrum commiſit. Itaque vnguento proritata fluxione noua, biduo extinguitur. Haud mitiùs cum aliis multis agitur Lue Venerea correptis, ſi vel febris adſit continua, vel etiam grauis morbus aliquis, cuius poſtponatur curatio.

Familiaris quidam meus annos natus triginta quinque, quater aut quinquies in anno diris cruciatibus ſpinam dorſi à ſcapulis ad finem lumborum obſidentibus, & nonnunquam iſchiade ſolebat torqueri ſine febre, ſine vlla ſpirandi aut meiendi difficultate, ſine vomitione, idque à maligna quadam diſtillatione, Luis naturam, qua olim inunctione fuerat curatus, reſipiente. Hic cùm ſæpius à nobis fuiſſet his doloribus liberatus, iteratis purgationibus, vnguentis, & ſolis anodynis primùm, deinde reſoluentibus & roborantibus, ac demum recreatis viribus æſtuariis ac foribus ſiccis capiti admotis; recurrerétque nihilominus dolor cõſuetus; atrocis tandem Chirurgi induſtriam experiri cogitauit, num fortè horum dolorum radicem penitus eximere poſſet, ac recidiuę periculo liberare. Hic dolorem crudeliſſimum ad lumborum regionem pertinenté nephriticum eſſe ratus: lãguidum iam ægrum quatuor iam dies noctéſque inſomnem in balneum præcipitat aquæ dulcis calidioris, ibique morari diu iubet: quod ille doloris crudeliſſimi leniendi ſpe fretus exequitur; dũ reſolutis ſpiritibus ac defecto præ virium inopia corde, mori ſe non ſentiret. Rectè quidem hic properabat dolori, vt crudeliſſimo ſymptomati vires frangenti corporis gubernatrices, neglecto etiã morbo ſuccurrere. Hoc enim præſtabilius, quàm vrgentioris ferocia ſinere proſterni ægrotantis vires, quarum gratia curatio inſtituitur. Nam quanquam ſublato morbo ſymptomata protinus vaneſcunt, neque vſquam poſſint in corpore ſola ſubſiſtere; ſi tamen grauia adeò infeſtáque ſunt, vt periculum ſit, ne antequã dematur morbus, violentia aut pernicie iugulent; lenienda protinus, ipſáque medendi methodus inuertenda. At ibi tamen peccatum grauiter eſt. Eſt enim terminus nunquã prætereundus medico, qui ex arte gene-

rosè contra morbum quempiam pugnare contendit, constitutus, vt tutò medicetur ei cui dolorem mitigat, vt vires custodiat, per ea scilicet, quę virium robur tuentur atq; cõseruant symptomata leniẽdo, quo & morbo resistere & curationis spacio sufficere possint. Iam verò si Lui complicatus dissentaneus affectus diuturnus & lentus est, cuius nequeat statim curatio perfici, & à quo etiamnum aliquando neglecto minus quàm à Lue impendeat periculi, eo posthabito Lues curanda periculosior, iis tamen remediis, quę cõtrario & dissentienti morbo quàm minimùm obsint. At si æquè graues & periculosi existunt; non huic aut illi prorsus, sed vtrique mediocritate quadam & remediorum contrariorum temperatione eadem opera succurrendum.

Esto itaque, nobis occurrat quispiam annorum xxv, Lue Venerea contaminatus: cui corpus sit siccum & aridum, variis febribus biliosis obnoxium: volæ manuum plantæque pedum impendio sępè caleant: os amarore perfusum sit, atque perpetuò aridum, vnde cibi inappetens & siticulosus euadat. Luem Veneream si quis remediis descriptis curare aggredietur, aliis affectibus neglectis, in certum vitæ discrimen ægrum adducet. Etenim manifesta hæc viscerum intemperies calida & sicca refrigerari & humectari postulat, seruato robore: Lues verò cõtracta, non nisi attenuantibus & resoluentibus, quæ omnia ferè siccant & excalfaciunt, curari debet. Itaque summa methodo opus est, quæ eodem tempore remediorum cõtrariorum permistione, vtriusque affectus curationem perficiat: vt increscenti phlegmone digerentia remedia reprimentibus permista adhibemus. Victus instituatur non omnino siccans, aut tenuis, vt in curatione legitima; sed quodammodo humectãs & refrigerans: in quo per initia loco Guaiaci sola in potu vtatur ptisana. In cibo conuenient non modò pulli columbini aut gallinacei, aliæve carnes coctu faciles, assæ in succo oxalidis aut mali granati aut aurancij maceratæ, sed etiam elixæ atque etiam interdum ex iis paratæ sorbitiones refrigerantes, aut etiam hordeatum. Æger quoque non semel tantùm die aut bis, sed ter quatérve copiosiùs alendus. Soluenda primo statim die erit aluus medicamento è Catholico: aut si magis arrideat, per cassiam fistulam; aut per apozema aliquod in duos matutinos haustus alternos ex decocto aperiente, incidente, detergente & refrigerante comparat umcum senna & agarico. Hæc enim omnia quoniam purgando humectant,

mectant, pariter & refrigerant, idcirco sanè viscerum siccitatem & calorem emendant immodicum, nõ tantùm quòd humores acres biliosósque expurgent, sed etiam propria vi & insita facultate. Rhabarbarum sola siccitate noxium est, multóque magis, quæcunque vehementiore aliqua siccãdi & excalfaciendi vi pollent, vt scammonium, colocynthis, aloë. Postridie purgationis apozema bis die vsurpandum ad materiæ præparationem paretur. Repurgato bis aut ter alternis diebus corpore mittendus sanguis est, pro plenitudinis & virium ratione. Ita enim non modò viscera totúmque corpus refrigeratur, sed plenitudinis etiam pericula, quæ aliis attenuantibus resoluentibúsque concitari facilè possent, declinantur. Posteaquam viscerum impuritati & intemperiei prospectum erit VII. aut VIII. diebus, refrigerantibus his & blande expurgantibus: propria Luis remedia adiungenda sunt. Itaque ptisanæ loco decoctum Guaiaci hoc modo præparetur quo & in pastu & extra pastum cùm volet vtatur. Ad sudores quoque promouendos cõcinnetur etiam validius Guaiaci decoctum, quod longo vsu notauimus non modò non augere calidam & siccam viscerum intemperiem, sed ita etiam humectare, vt quauis ratione extenuatos & macros pinguiores reddat, & omnia symptomata ab intemperie calida & sicca hepatis contracta demulceat. Quod in legitima curatione monuimus, aluum semper liberam esse oportere; id in hac corporis cõstitutione maxime curandum, obseruandúmque est; neque committendum, vt quippiam circum hepar aut lienem aut in ipso etiam mesaræo indurescat. Tertiò igitur quoque die si ea subsistat; aut etiam, si sponte aliquid deponat, quarto tamen quoque die, si quid in visceribus iamdiu hęrere vel de quotidiano etiam alimento gigni, cumularíq; existimatur; expurgandum vel apozematis suprà positi dosi: vel cassia fistula, vel Catholico: eodémque diu validiore Guaiaci decocto manè saltem abstinendum: nisi in eius ℥ vj. sennæ ℥ ß. incoquere visum fuerit, ídque percolatum loco apozematis vsurpare ad vtrumque efficax. Cùm iam horum remediorum alternato vsu, toto corpore humorũ portio maior absumpta dissipatáque fuerit, ac corpus ad opiatæ vsum rectè præparatum: balneum paretur aquæ dulcis tepidæ: in quod ingressus æger opiatæ iustam quantitatem deglutiat, ac mox Guaiaci decoctum superbibat, ibíquę desideat integram horam. In exitu dein ad sudores pro viribus excipien-

dos in lecto se componat. Balneum præter quam quod è corpore sicco sudores copiosiores elicit: partium etiam solidarum omnium nedum viscerum siccam & calidam intemperiem si quid aliud emendat, impedítque quo minus sudorum eruptione ac moderatè siccantium remediorum vsu, quæ ad curationem reliquam necessaria sunt, lędi possint. Maximè autem melancholicis omnibus Lue impeditis conuenit: quos constat sicco esse viscerum & partium solidarum temperamẽto, quod humectari desiderat. Id itaque vel quotidie vel alterius diebus, semel ingredi siccos & attenuatos, calida & sicca vel alterutra hepatis intemperie affectos confert. Ad id autem præparentur, qua ratione iam dixi, perseueréntque, dum Lues omnino sit sublata, aut certè quandiu opiatæ vsus erit necessarius: nisi fortè intermittere aliquot dies adstantis medici prudentia aliquando censuerit. Quod si fortè per curationem, iudicatione quapiam repugnante balneum ingredi non licuerit; ea certè absoluta, si qua longo remediorum vsu partium temperiei labes inusta est: ea tepentis balnei vsu ad multos dies continuato facilè delebitur; nisi vel hydropis vel destillationis cuiusdam consuetæ metus abstinendum exhortetur. Sic autem vt dixi tepidium ex decocto herbarum refrigerantium & humectantium comparatum: in quo, vt neque in egressu, sudores nec promoueantur, nec excipiantur. Confert tamen ingredientem sequentis decocti refrigerantis & viscera roborantis ℥ vj. ebibere, quandiu assidenti medico videbitur. (*Hoc decoctum in neutro exemplari video descriptum, sed medico ad praxim suam veræ arte instructo facile erit simile formare.*)

Curandi modus perfectiß. CAP. XV.

IAm verò si neglecta Lues aut imperfectè curata tamdiu in corpore hæsit, vt non modò dolores implacabiles, sed nodos etiam complures vel in tibiis vel in capite inuexerit; suprà posita quidẽ curandi methodus tenẽda est; sed cui alia atque alia pro laborantium natura & symptomatum varietate validiora remedia accedãt. Duos referam à me restitutos, quorum imitatione cæteri curari possint.

Dominus de Mesieres, Prior S. Dionysij à carcere annos natus XL. corpore mediocriter carnoso & bene habito, Lue correptus Venerea, seniores statim consuluit præclare huius vrbis Medicos & Chirurgos. Horum omnium communi consilio atque consensu repurgato prius corpore ac sanguine

ſanguine miſſo, hydrargyrò accuratè inungitur. ſputatio erumpit VII. die copioſa: tandémque aluus etiam ſponte reſoluitur. quod animaduertentes, qui hunc inungebant Chirurgi, breui adeò curatum iri pollicebantur, vt iam ſibi reſtitutus videretur, eorum nimirum omnium vſu, quæ ad perfectam per hydrargyrum curationem ſpectant. Verùm enimuero cùm iam exactis diebus viginti, opis nihil afferretur; reuocati in ſubſidium Chirurgi, morbi cõtumaciam arguunt: quæ interdum niſi iterata ſimili inunctione compeſci aut cohiberi non poſſit: ad quos accerſiti medici facilè annuunt. Itaque eandem, ſed tamen crudeliorem curationẽ expertus eſt: cùm nihilo magis quàm prima leuaretur: calumniam amolientes chirurgi, quoſdã eſſe propoſuerunt, qui licet curatione hac nõ modò non liberentur, ſed etiam crudelius multo, quàm prius crucientur; exacto tamen ab ea menſe vno atque altero paulatim poſtea ſaneſcunt, hydrargyro partibus ſolidis admiſſo morbi cauſam ſenſim demoliente, ſuperantéque. Quod ſibi laborans ſalutis cupidus facilè perſuaſit. Sed cùm totos tres menſes muſſitans nihilo melius haberet; ac multi præterea ſcirrhi ac tophi in capite, in oſſe crurium, humerorum & brachiorum exorti eſſent diris cruciatibus moleſti; Chirurgos reuocat: qui vno omnes ore curationem per hydrargyrum repetendam putant. Neq; hi prius finem iunctionibus imponunt; quàm duodecies duobus annis eãdem curationem tantò dolore tantíſque cruciatibus ſine vlla ope perpeſſus eſt. Inde ſiccum adeò & exſangue corpus euaſit, vt in eo nihil præter aridam cutim & oſſa ſupereſſet, ac τὸ σκελετὸν potius videretur, quàm viuũ corpus. Tophi interim multi obſederant tibiarum, crurium, brachiorum & capitis oſſa diris cruciatibus, qui impedierunt, quo minùs integro biẽnio ſomnum inire potuerit. Hos Chirurgi alia curandi ratione deſtituti, cauterio aperire cogitant: ita virus aliquod aperta cute ſtillaturum ſperantes. Itaque cùm duobus in locis, vbi tophi crudelius affligebant, nudatum in capite os nigrum cerneretur: ipſum terebello eximũt humoris acrimonia parte iam interna exeſum, & veluti terebra omnino perforatum, ac cùm ne ſic quidem dolores remitterent: nec ſomnum iniri poſſet: emplaſtris de Vego cum duplicato mercurio hominem per menſem veſtiunt. Alij vinum Guaiacinum poſtea per menſam exhibent: alij etiam balneo ex decocto Guaiaci mergũt: ſed omnia nullo auxilio,

itaque hominem moribũdum pro deplorato deserunt, nulla ei medicamenta opem allatura professi. Quam cedo cladis tantæ caussam afferent? Cur hydrargyrum, quod Luis alexipharmacum vnicum prædicabant, hunc atrociter adeò diuexatum restituere non potuerit? Empiricos credo curationem instituisse dicent. At chirurgi erant huius præclaræ vrbis celeberrimi, medicorum etiam multorum adiuti consiliis, nec ægrotus ipse sibi vnquam defuit, nihil enim ei vnquam tam durum, támque molestum præscriptũ est, quod non dicto citius subire voluerit. Nemo à seruis accuratius vnquam fuit tractatus. Denique non opes, non ætas, non vires, neque quidquam aliud illi defuit quod ad curationem requiri possit. Ratum igitur sit, hydrargyrum Luis non esse antidotum, sed Empiricorum inuentum quod tanquam fucum malo adhibent, neque à viris bonis & reip. studiosis tam fallacem, incertam atque adeò crudelem curationem vnquam tentari debere. Non multò melius, cùm hæc scriberem, actum est cum huius vrbis medico docto quidem & bene noto, sed nimis credulo. Hic cùm ex impuro concubitu contraxisset penis vlcus, ac tandem in Luem veneream incidisset: quinquies crudelem eam curationem frustra tentauit. Nodosis tandem tumoribus & diris cruciatibus in dies inualescentibus prorsum contabuit, dum dentibus excidentibus, ac gingiuis putredine absumptis, crudeliter vitam finierit.

Qua ratione restitutus ille sit.

Cùm aridum corpus lenta etiam febre contabescere videretur, visum est ægrum alere euchymis & concoctu facilibus, cuiusmodi sunt pulli gallinacei, columbini, perdices iuniores, dein vitulina caro & hœdina, hísque persimiles aut etiam præstantiores. Sint autem hæc ob corporis ariditatem maciémque modò elixa, modò assa. facilius est enim liquidis impleri, reficíque, quàm durioribus. Conueniebat itaque ex Guaiaci decocto vitulina caro cum pullo gallinaceo diu elixata, circa finem adiecta oxalide, boragine, buglosso, portulaca & pimpinella siquidem eorum expressum ius bis die ad ℥ vj. exhibitum præterquam quod vires promptissimè & sensim instaurat: morbi quoque caussam mitigat. Ab ea sorbitione, quæ octaua quaque hora exhibebatur, quippiam assum, si poterat, assumebat, tandẽ pro bellariis vuas passas & panem biscoctum. A vino toto curationis decursu abstinendum censuimus, id nimirum verum esse ex-

esse experti, quod iam semel admonui, Guaiaci & aliorum alexipharmacorum beneficio neminem qui vino vtatur facilè posse restitui. Eius loco Guaiaci decoctum, quale in legitima curatione descripsi, tum in pastu, tum in siti extra pastum vsurpabatur: cui inter coquendum cornu ceruini rasuræ ℥ ß. addebatur. Manè hora sexta & à prandio hora quarta ℥ vj. sequentis decocti exhauriebat: neque tamen sudores, qui è corpore exsangui & præarido nullis præsidiis elici possunt, exspectabat: neque si erumpere potuissent, vires ferendo fuissent.

Decoctum.

℞. rasuræ Guaiaci interioris nigri, odoriferi, resinacei quart. ij. corticum eiusdem puluerisatorum ℥ j. ß. infunde in ℔ vj. aquæ tepidæ: fiat decoctum addendo rad. helenij, polypodij querni, gran. iuniperi, radicum cichorei an. ℥ j. passularum enucleatarum ℥ j ß. seminum cardui benedicti radicum tunicę tormentillæ an. ℥ ß. pimpinellæ, morsus, scabiosæ an. p. j.

Semel in hebdomade repurgabatur sequenti aut simili medicamento: quod licet languido videri posset validius paulo, si quis tamen quæ alibi diximus memoria repetat, corpora nempe quæ hydrargyro fuerunt inuncta, duplo validiora medicamenta perferre, nec facilè iis commoueri, aliter iudicabit.

(Nec hoc auctoris medicamentum purgans nancisci potui)

Hæc dum fiunt, cataplasmata institui ad scirrhos remolliendos discutiendósque efficacissima huiusmodi.

℞. sem. sinapi in aceto macerati per horas xx. dein contusi ℥ ij. radicum bryoniæ crudæ ℥ ij. radicum sigilli beatæ Mariæ crudi ℥ vj. axungiæ porcinæ veteris omnium æquale pondus: croci ℥ ß. malaxentur simul in formam cataplasmatis pro partibus dolentibus. renouetur semel quotidie & ad multos dies perseueret.

Fiat & emplastrum nostrum, quod capiti toti quidem insideat per tres aut quatuor hebdomadas, sed ea lege vt leuetur quotidie semel, dum totum caput oleo nostro efficacissimo obtungatur, renouetur verò sexto quoque die.

Emplastrum.

℞. sem. sinapi per noctem in aceto macerati ℥ ij. piperis, pytethri, caryophyllorum an. ʒ ij. maceris ʒ j. hellebori nigri, rad. ireos Florentinæ, hermodactylorum an. ʒ iij. sem. staphis agriæ ʒ j. ß. gummi pini & ammoniaci an. ʒ j.

ß.malaxentur simul cum oleo de euphorbio, addendo in fine terebinthinæ q.s. vt bene cohæreant omnia, fiat emplastrum per magdal. extendatur portio super alutam pro nodosis tumoribus aut doloribus diuturnis capitis à Lue, aut alia caussa frigida circum pericranium collectis.

Oleum.

℞. rad. acori, galangæ, cal. aromatici an. ℥ iij. nucis moschatæ, caryophyll. cinnamomi piperis vtriusque pyrethri, omaceris an. ℥ ß. foliorum siccorum lauendulæ, maioranæ, origani, saluio, pulegij, mentæ, rorismarini an. p. j. florum anthos, saluiæ, lauendulæ, an. p. ß. olei communis ℔ j. vel amplius si voles, aquæ vitæ ℥ ix. reponantur omnia in phiala vitrea, bulliant supra cineres calidos ad aquæ consumptionem, deinde exprimatur oleum in torculari ad vsum dictum in curatione.

Cùm primùm horum remediorum vsu dolores aliquantum côquiescere cœperunt: non modò lenta illa febris, quę hectica putabatur, euanuit: sed corpus cum carne sensim ita vires recepit, vt in lecto sedere posset. Æstuarium tum temporis parari iussi, in quo tertio quoque die semel intromitteretur, ac illic sederet, quamdiu vires facile ferre possent. Sed prius decocti ℥ vj. exhauriebat, præmissa opiatæ ℥ j. Deinde ad ignem totum corpus oleo nostro calente inungebatur molli frictione. hoc enim si quid aliud infestas hydrargyri qualitates venoso generi impressas debet, & natiuum recreat calorem, omnium quæ in nobis sunt functionum auctorem. In æstuario exiguus aliquis sudor statim eliciebatur: quem imbecillæ vires cùm sustinere haud possent, aperto æstuarij ostio, ac lectum repetente laborante, statim sistere cogebamur. In hanç medendi rationem dum pertinaciter insisto, ita ægri iacentis vires paulatim recreari in dies visæ sunt: vt tandem circa quadragesimum diem certa nobis salutis spes affulgeret. Nam non modò dolores illi capitis inueterati resoluto humore extinctáque causa euanescebant: paulatímque scirrhi omnes nodosi dissoluebantur: sed & quæ cruda & cinericia initio fuerant alui excrementa, bene figurata & rufa reddebantur: simúlque pro aquosis & tenuibus vrinis crassiores & flauiores effluxerunt, ipséque æger, qui duos annos fuerat peruigil, noctu aliquantum dormitabat. Hinc pulsus statim meliores euaserunt, & vox initio ita exilis vt vix obaudiretur, validior ac plenior edebatur. Sed & seruo & baculo

innixus ad LX. curationis diem corpus erigere cœpit, ac tandem incedere, quo tempore ſudorem ſatis copioſum ſemel die per vires elicere licuit, non in æſtuario ſolùm, ſed etiam in eius egreſſu in lecto, non quidem diebus continuis, ſed triduum interquieſcendo, dum validior natura quotidie eorum eruptiones perferre poſſet. Iam verò cùm corpus initio oſſeum, carne iam ſatis veſtitum videretur: ſorbitiones & elixa omnia circumcidimus, aſſis ſolis eum committentes, ne (quod in fine aliorum multorum diuturnorum morborum nimio potu aut humidorum ciborum vſu fracto iecoris robore contingit) in huius quoque, declinatione, tumor aliquis œdematoſus in pedibus ac tibiis irreperet. Huius enim rudimenta veſperi iam in pedibus cernebantur, cùm præſertim aliquantiſper ſtabat aut incedebat. Sed & electuar. trium ſantalorum quadruplicato Rheo parari curauimus, cuius tabellam vnam manè bis in hebdomade ad iecoris robur potioni Guaiacinæ præmitteret. Cúmque omnis doloris expers fuiſſet dies iam quindecim, ac bene adeò omnia iam membra nutriri viderentur, vt paulatim magis ac magis omnes eius artus corroborarentur, die tandem curationis LXX. Guaiaci decoctum validius aliquot menſes intermittendum, cenſuimus, ſi quid interim non prorſus extinctum dolores tuberáve protuliſſet, nos id verò nouo tutius faciliúſque remediorum vſu repetito exſtincturos, roborata nimirum quiete & natura ferente. Verendum enim ne iiſdem remediis natura diutius aſſuefacta, illorum vim tandem non ſentiret, aut certè aſpernaretur. Neque verò hic, vt in recenter contaminatis metuendum ne interim radices altiùs morbus agat: reddatúrque difficilior. Immo qui in tam calamitoſum corporis ſtatum aut ſua negligentia aut medicorum inſcitia præcipitati ſunt, vix vnquam niſi in annum iterata curatione modò propoſita reſtituuntur. Verùm enimuero Guaiaci imbecillius decoctum in ipſo etiã interuallo vini loco prudenter me conſultore vſurpauit, ne vaporem quidem vini admittens. Menſe exacto bellè adeò habere cœpit, vt conſueta munia omnia obire poſſet. Idcirco & aëri die Februarij XII. ſe committere cœpit & quoquouerſum diſcurrere, nullis dolorum veſtigiis, ne in iis quidem locis in quibus ante curationem tubera diſcruciabant, remanentibus. Tantùm capite & artubus grauis ſibi videbatur, & veluti laſſitudine quadam preſſus, ídque præſertim cùm è ſereno

in nubilum aut pluuiosum cœlum mutabatur, & post exercitationes œdemate quodam pedes vesperi dolebant, sed quod mane prorsus euanuerat.

Quanquam post exactos quatuor menses neque dolor, neque aliud extimescendum quidquam superuenerit, quod latentis fermenti suspicionem vllam mouere posset: visum est tamen curationem repetere feliciter antea vsurpatam, vt si fortè lentus crassúsque humor aliquis, aliúdve Luis fermentũ circa periostea supererat, prorsus huius remedij continuatione attenuari, paulatímque in sudores resolui posset: simúlque malignitas si qua solidis partibus infixa delitesceret, exstingui, atque ita omnium tuberum dolorúmque causa exstirpari ac funditus euelli. Ingrediebatur porrò semel in die æstuarium, inungebatur quoque oleo nostro: in quo æstuario, vt & ab eius egressu sudores in lecto excipiebat pro viribus. Vesperi verò hora quarta sorbebat quidem decoctum, sudores tamen minimè promouebat, nec lectum repetebat. In pastu vtroque mediocriter assis omnibus alebatur ac biscocto pane vtebatur, quem in hunc modum parari curabam:

℞. sem. card. benedicti mundati, pimpinellæ mundatæ, anisi & feniculi an. ʒ j. misceãtur diligenter cum quantitate sufficienti pastæ ex optima farina, seu ex qua fiunt panes ciuium Parisiensium fermento adiecto. Dein fiant panes bene cocti, qui vbi refrixerint, in tesseras secentur, ac sacchara in aqua rosata soluto abluti, in forno tepido diu siccentur, atque ita ad vsum reseruentur. Istorum tã dem remediorum vsu salubriter adeò viuit, vt nunquam laborasse videri possit. Quam Deus mentem omnibus indat, vt ita curari velint, antequam tam crudeliter fuerint excarnificati.

Quidam non ita pridem ad me venit, cui vlcus ingens à penis radice totum imum ventrem & inguina atrociter depascebat, vmbilicum etiam supergressum, quod neque emplastris de Vigo cum superaucto Mercurio, neque vllis inunctionibus sputationem & alui fluorem mouentibus coërceri potuerat, adeò interim extenuato corpore, vt qua ossa tegerentur, nihil præter cutim superesset. Alius faucium malignum adeò vlcus & omnibus remediis ex hydrargyro rebelle gerebat, vt columella iam exesa radice decidisset, exederentúrque omnia tenella narium & palati ossa. Vterque curatione supradicta XXIV. diebus conualuit, nullius al-

lius alterius medicamenti ope, nisi quòd exesæ & vlceratæ particulæ aqua nostra diuina bis aut ter quotidie admouebatur.

Opiata antidotus alexipharmaca.

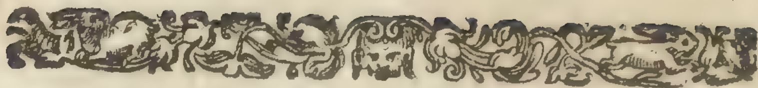
℞.scordij ℥ ß polij montani,pulegij, prassij albi,origani,calaminthæ,hyperici,centaurij minoris stœchados,chamædryos,chamæpityos, spicæ nardi an. ʒ ij.seminum anisi, feniculi,petroselini,dauci,sileris montani,rutæ,ocymi,hormini, thlaspi, baccarum lauri, sem.pæoniæ maris an. ʒ j.ß. rad.aristolochiæ rot.gentianæ, diptamni, Valerianæ, asari, an. ʒ j.zinziberis,nucis moschatæ,caryophyll. piperis,croci an. ℈ iij.cinnamomi electi, myrrhæ, castorei,styracis calamitæ an. ʒ iij.mellis boni q.s.fiat opiata.

Aqua mirifica.

℞.scordij m.ij.calendulæ,morsus,pimpinellæ,hyperici, betonicæ, maioranæ, buglossæ,scabiosæ,saluiæ an.m.j.hyssopi,melissi an.m.j.ß. contundantur & in vase terreo nouo ad solem exponantur, adiecta ea aquæ quantitate, qua omnia bene mergi possint,itavt aqua superet.Vbi sex septémve dies in sole efferbuerint, exprimere vehementer ea oportebit: deinde in remanente humore similes herbas contusas reponere,& rursus soli exponere,vt suprà,dum octo aut decem dies efferbuerint (sed interim semel saltem quotidie ista moueri debent baculo) ac tum exprimere. Deinde in manente liquore sequentia miscere. ℞.rad.tunicæ tormentillæ,sem.card.benedicti an. ℥ ß. zedoariæ,nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ j.macis ʒ ß.sem.pimpinellæ ʒ j.ß.croci ʒ j Mithridatij op. ℔ .j.theriacæ veteris ℥ iiij. commista soli exponantur ad 5.aut 6. dies aut amplius in alembico obturato. Deinde fiat omnium distillatio in vase duplici,& seruetur ad vsum.

Aqua diuina ad vlcera.

℞.sublimati optimi gr.xij. aquæ plantaginis ℥ vj. decoque super calidos cineres in phiala vitrea ad dimidias, & vtere.

IOAN. FERNELII CONSILIVM EPILEPTICO PRÆSCRIPTVM.

QVUM apud eruditos experientésque viros scholastica & minutissima quæque persequi indignum videatur, & superuacaneum, operæ precium & vestra eruditione dignum de affectione proposita duxeram, etiamsi apprimè grauis & curatu sit difficilis, paucis multa complecti, & summas rerum sententias apposite apud vos proferre. At quoniam ita nunc vestra exigit sedulitas, vt non contracta, sed effusiore quadam orationis serie rem totam particulatim explicem: obseruata quadam styli moderatione, neque periphrasi, neque metaphoris, neque iocis, sed seriis nudisque verbis orationem aliquantum dilatare contendam; non tam vobis, quàm laboranti, & iis qui ingentem admirantur scriptorum vocem satis facturus. Sequar autem non eum quem de exponendis naturalibus, non naturalibus & contra naturam rebus artificiosè ordinem proponitis, sed quem tandem resolutione ad curationem tenendum existimaui. Primúmque quæ propositi morbi aut symptomatis notio sit & ratio, & quæ vis attingam.

Morbus, item symptoma quod in consultationem & deliberationem venit, epilepsia est, quæ annos decem insedit, ac inueterauit. Hæc licet à leuioribus orta initiis, olim in vertiginis potiùs quàm in epilepsiæ genus diuertisse videbatur, progressu tamen dierum veram & exquisitam epilepsiæ speciem est consequuta. Tanta affinitate hi affectus connexi sunt, vt rectè Auicenna vertiginem diminutã epilepsiam ex eáque in hanc transitum fieri notauerit. Cùm etiã in cõsummata epilepsia obseruemus non semper grauiores illos & immaniores, sed & interdum leuiores quosdam & irritos insultus fieri, qui vt in vertigine nulla conuulsione, sed sola sensuum & visus hallucinatione cerebrum impetunt. Cùm nimirum proxima illa continénsque mali causa leuiùs excandescit, & exiguum de se vaporẽ effert. Hanc autem quæ

illu-

illustrem & magnificum virum diris modis exercet, & exquisitam & consummatam epilepsiam esse recipio, quòd in eius paroxysmo absoluta fiat totius corporis conuulsio, quódque spuma stridore quodam elidatur ab ore, & sensus omnis atque cognitio cum memoria pereat. Imò verò si neque vllum eius signum describeretur à vobis, vestra tamen authoritate innixus, hanc pro epilepsia habendam esse non dubitarem.

Sed quum tamen tria à Galeno tradantur, vsúque notentur epilepsiæ genera: Vnum ab extremis suscitatum corporis partibus, vt à manuum pedúmque digitis: Alterum ab interioribus visceribus: Tertium à cerebro, quod primarium est & ipsi proprium: Optarem sanè à vobis indicia tradita pathognomonica, tum epiphænomena, quibus certò & luculenter intelligerem in quod genus epilepsiam hanc referendam putetis. Id enim tum ad medendi rationem, tum ad remediorum inuentionem imprimis necessarium videbatur, quum non vna omnium, sed sua sit cuiusque generis curatio. Aliis multo ante paroxysmum tempore caput artúsq; omnes ingrauescunt, aliis nausea, aut etiã vomitio molesta est, aliis stupore quodam refrigescunt artus: alij instantem paroxysmum præsentiunt, possúntq; impendentis repentini casus pericula vitare: alij derepentè prehenduntur & concidunt, nulla præsensione futuri mali. Sunt qui paroxysmo soluto protinus surgũt nullo affecti symptomate: nonnullis verò symptomata quædam ab accessione grauia manent. Horum igitur animaduersione proprium epilepsię genus designari internoscíque debuerat. Cæterùm in hac reticentia coniiciendum nobis & disquirendum in quod hæc genus maximè pertineat. Comitiali morbo intercipiuntur mentis sensuũq; functiones, hinc cerebri censetur affectio, At quoniam ea interceptio interdum fit consensu aliarum partium vt duobus prioribus generibus: interdum verò per se affecto cerebro, neque ex his quæ describuntur vlla priorum generum audio pathognomica signa, in postremum diuertẽdum puto, & recipiendũ cerebrum ἰδιοπαθείᾳ atque etiam πρωτοπαθείᾳ concuti. Nec enim venenatus vapor instar auræ frigidiusculæ, aut è pedibus, aut è manibus sensim partium continuatione in caput aut cerebrũ obrepere percipitur, nec ventriculi cordísve subuersio, aut præcordiorũ molesta coarctio paroxismum anteuertit, aut ob oculos nonnulla quasi spectra obuersari videntur. Sed cùm illustris-

ſimus derepentè quaſi attonitus, aut fulgure percuſſus corruat, neceſſe eſt cerebrum, & ipſam mentis ac ſenſuum arcem obſideri, in eáq; proximam & continentem huius epilepſiæ cauſam contineri, ac proinde in tertium hanc genus eſſe coniiciendam. Hanc deniq; epilepſiam eſſe primariam, & vt appellant, eſſentialem.

Percepta iam affecta ſede, & quòd cerebrum non aliarum partium conſenſu, ſed per ſe & primariò laborat, diſquirendum quæ in ea ſit cauſa. Galenus tertio de locis affectis, & libro de ſymptomatum cauſis, epilepſiam, quæ præſertim primaria ſit, contendit ex obſtructione quadam omnium vẽtriculorum cerebri proficiſci, ob quam animalis ſpiritus liberè nequit in ſenſuũ motúſq; neruos influere, & omnis legitima tum mouendi tum ſentiendi, atque ratiocinandi functio perit. Impedita verò natura arctius oppreſſa nondum tamen proſtrata onus quaſi excutiens, caput corpúſq; vehementer concutit, dum obſtructione ſoluta infarctum humorem expellat. Hanc cauſam, quam vos rectè formalem nuncùpatis, magnæ licet rationum probabilitati innixam, & Galeni decreto paſſim comprobatam, validis tum argumentis tum experimentis in pathologia & in dialogis de abditis rerum cauſis infregimus, aliã ſtatuentes, nempe malignam & occultam qualitatem cerebro cunctiſque facultatibus animalibus perinde atque venenum infenſam, quæ vt è pede percipitur ſpecie quadam frigidioris & malignæ auræ per continuatas partes ſurſum in cerebrum efferri: ita ex ipſo quoque cerebro ſuſcitari poteſt, idq; protinus ſua malignitate ferire nulla præſenſione paroxyſmi futuri. Hanc verò qualitatem malignam & aduerſiſſimam cerebrum multo validius excutere contendit, quàm humorem ſimplicem ſola mole obſtruentem, neque tamen concuſſioni aut conuerſioni finis eſt, donec qualitas illa vaporis ſpecie ſuſcitata diſſipetur, aut ſponte ſua euaneſcat. Cauſa hæc non admodum ei diſſimilis eſt quam vel ipſe Galenus libro ſexto de locis affectis de vteri ſtrangulatu fatetur. Vt enim è ſanguine menſtruo, atque è ſemine corrupto vis quædam venenata profertur, quæ in præcordia, in fauces, atque in ipſum cerebrum prorumpens paria ſtrangulatus ſymptomata gignit. ita ſanè & alia quædam venenatæ & malignæ qualitatis ſpecies epilepſiam facit. Propriè autem epilepſia ſymptoma eſt: qualitas verò maligna cerebro inſidens ipſa morbus eſt, iſque partis ſimilaris, & quem alibi demon-

Obſtructionem ventriculorum cerebri non eſſe cauſam epilepſiæ, ſed qualitatẽ quandam malignam occultam cerebro veneni infeſtam.

demonstrauimus totius substantiæ morbum appellandum esse. His ergo principiis firmius innitendum, hæc stabilienda sunt nobis fundamenta, si quæ tam diri & inueterati morbi curatio speretur.

Quanquam autem huiusce qualitatis ad excitandam epilepsiam summa atque etiam præcipua vis est, non parua tamen existit & eius materiæ, è qua tanquam è fonte qualitas illa prodit, & sine qua vix illa subsistit. Eam quidem esse crassam lentámque pituitam cuidam melancholico humori permixtam, & in cerebro contineri, eique pertinacius adhærescere, multis complector indiciis. Ac quidem vetus illa dextræ naris obturatio, ante annos quindecim nata, oculi quoq; dextri obtusior acies, dextræ auris grauior auditio, dextram ipsam cerebri partem, non parum offendi, luculenter demonstrant. In ea autem cerebri parte dextra, pituitæ lente magnum esse prouentum, ostendit, insita cerebri temperatura humidior, quam deinde supra modum auxerunt ingluuies crapula, cruditates, & aër impensè frigidus ac humidus. At verò melancholiam pituitæ permisceri, testantur ætas in eum humorem gignendum propensa, curæ, mœrores, & graues contagiones quibus dominus implicatur. Quod etiam nobilissimus vir plerunque citra occasionem metu atque mœstitia iactetur, Hippocrati indicium est iam obsidentis melancholiæ. Hic certè affectus illos tanta affinitate coniunxit, vt ex eo eodémque melancholico humore nasci putet: qui si in cerebrum insideat, epilepsiam: si in mentem, melancholiam facit. Itaque pituitæ ac melancholiæ non exigua est redundantia in parte dextra cerebri. Sed hæc si simplex sit, minimè epilepsiam infert, nisi & ea quam dixi externa qualitas accedat. Quocirca varia hæc cerebri excrementa diutius cohibita, & inhærentia, dierum numero, progressúque temporis corruptione nacta sunt externam illam ac prorsus malignam qualitatem, in qua dixi mali essentiam haberi. Ad hæc multum mihi contulisse videtur tuberculum in dextro tempore instar oui columbini exortum, & ipsi comitiali morbo coætaneum. Memini iis dissectis quos viuentes morbus comitialis aliquando immaniter corripuerat, me aliàs circa meninges, aliàs in cerebri substantia putridam quandam & glutinosam saniem quantitate fabæ aut nucis iuglandis inuenisse, quæ crudelis huius & immanis affectus fomes fuerit. Ita igitur de continenti

Causa materialis continens seu proxima.

mali cauſa, déque primaria affecta ſede ſtatuendum.

Quoniam verò continentem illam & proximam morbi cauſam, alia quædam antecedens appellata fouet, quæ & ipſa interior exiſtit, & ſine qua ſummoueri illa integrè non poſſit, de hac quoq; dicendum. Ea eſt totius corporis cacochymia & impuritas ex praua viſcerum conſtitutione profecta. Magna hæc quidem & in primis obſeruanda, quòd affectæ ſedi ipſique cerebro primo mali fonti nouam aſſiduè materiam ſuppeditet. Illuſtriſſimo igitur viro iecoris, cordis, cerebri, & renum inſita temperatura, ex parentum ſemine, & primo ortu calida humidáque eſt, ac deinde ſimilis reliquo corpori eſt impartita, quandoquidem totius temperatura principum partium, vt autor eſt Galenus, conſtitutionem ferè ſequitur. Optima quidem illa, & ad probum ſanguinem, & bene quadratum corpus comparandum apta: at verò poſtea in frigidiore humidiorique cœlo frequens habitatio, paludum, lacuum, & ſtagnorum expiratio fœtida, victus omnium quos audiui intemperantiſſimus, omnium obſoniorum & ferculorum varietate confertus, nullo inſtructus ordine, ſupra ſacietatem ferina quadam voracitate grauis, vt ei qui gulæ & abdomini omnino ſit natus, viſcera, venas, habitúmque totum cruditatibus implens: Somni, laboris, exercitationis, inanitionis, & pathematum animi ratio prorſus neglecta, bonam illam & laudabilem temperaturam, atque inſitam corporis conſtitutionem penitus euerterunt, & pro ea vitioſam ſubſtituerunt: núncque ingluuie aliiſque commemoratis cauſis obruto calore natiuo, vires & facultates, præſertim naturales, quæ illius beneficio fouentur, impeditę ac etiam debilitatę, tantam alimentorum molem modificare atque domare minimè potuerunt. Hinc non cruditates modò, ſed & omnis generis excrementorum prouentus, toto ſic corpore ſuccreuit, vt pars nulla exiſtat quæ non proprio quodam ſuperuacui humoris vitio prematur. Ventriculum multa eſſe pituita confertum indicio eſt nauſea illa frequens, & tenebræ à cibo ob oculos offuſæ, huiúſq; ingentem copiam in inteſtina deuolui, aliam in eis etiam gigni, minimè dubitari poteſt. Cerebrum multò grauiùs illius redundantia offundi teſtantur peculiares eius affectiones. Sed & iecur, & lienem obſtrui, atq; etiam turgere, illud quidem bilis flauę; hunc verò atrę copia, indicio ſunt præter cætera, mores olim quidem ob hepatis calorem, & bilis

fer-

feruorem in iracundiam, nunc verò ob nimiam aduſtionem in melancholiam propenſi. Sub hac vitioſa ſubſtitutione viſcerum, quis reliqui corporis bonus habitus eſſe poſſit? Corpus totum ſupra naturam & ætatem ingraueſcens, impuritatis ingentem molem & aceruum confirmat. Hæc igitur corporis impuritas ob viſcerum imbecillitatem & continuatam viuendi rationem illegitimam, quotidie noua etiam atque etiam ſuccreſcens, nouum quoque pabulum ſuggerit continenti cauſæ quam in cerebro conſtituimus. Neque hæc antè conuenienter extirpari poteſt, quàm corpus ipſum omni ſorde & illuuie ſit expurgatum.

Prognoſticum.

Epilepſiam quæ aut annum ætatis vigeſimumquintum exceſſit, aut poſtea hominem adoritur, cõmori, & in ſupremum vitæ diem manere autor eſt Hippocrates: Cùm præſertim vt hæc vehemens fuerit, & originis ſuæ nec certum habuerit initium, nec compertam ſedem. Claſſici verò autores totò hanc genere immedicabilem ſtatuunt, quòd cauſa non ſatis perſpecta illam videant neque medicamentis, neque vacuationibus vllis, neque cœli mutationi, neque viuendi legibus cedere, neque temporis diuturnitate vinci. Quibus de cauſis plerique omnes diuinam hanc appellant, & pro eius curatione implorant diuorum operam. Huius ſanè conditio & eſſentia ſupra elementorum naturam eſt, omnémque ſenſum, & humanæ mentis aciem effugit: non ratione aut demonſtratione, ſed obſeruatione ſola & vſu comprehenſa. Quanquam autem difficilis eſt epilepſiæ curatio præſertimque in malè habito corpore, ſuſcipienda tamen ea eſt, atque iis remediis tentanda quæ multis ſæpe profuerunt. Ea licet quadam ſubſtantiæ proprietate id præſtent, arte tamen adhibenda ſunt exinanito & puriori iam facto corpori.

Medendi Methodus.

Curationis initium ab eo quidem ducendum eſt, quod reſolutione atque inueſtigatione poſtremò fuit inuentum. Id autem eſt totius corporis cacochymia & impuritas, qua præſente, nec tutò quidem medicamenta, quæ ſubſtantiæ proprietate prodeſſe ſolent, adhibeantur. Sępe enim vel malum ipſum ingeminatur, vel etiam noua quędam ſymptomata acceſſunt. Itaque corporis hæc immodica moles inprimis abſumenda, & in priſtinum naturalémque ſtatum

quoad licet reuocāda. Deinde caput & cerebrum modis omnibus exhauriendum ac demum ipsa morbi radix funditus euellenda, corroboratis simul hisce partibus quæ vehementius afflictæ fuerant. Quæ omnia si non ęque distinctè vt pronunciantur, tutò nihilominus & pro eius quod curationi profuerit iudicio, opportunè decernentur.

Corporis totius curatio.

Nec superuacuam humorum exuperantiam, nec corporis tantam molem semel & vniuersè demoliri licet. Non enim tam repentinam mutationem illa natura ferat, sed sensim ac pedetentim, vt quæ longo tempore contracta sunt, lentè quoque citra virium offensionem tollantur. Neque id profectò solis medicamentis præstandum, vt quorum immodico vsu corpus nimium labefactetur, sed tum his, tum victu tenui & accommodato. Hic enim cruditates & luxuriantem corporis molem sensim absumet: illa verò superuacuos ac etiam iam corruptos humores sensim quoque excludent. Quoniā verò methodicam illam curandi formam satis videor demonstratione prosequutus, vt tandem frugifera hæc nostra contemplatio, conducibile sit omnem deinceps curationis seriem subnectere. Nec enim verebor apud eruditissimos viros ipsas medicamentorum formas depromere, quòd sæpe curandi summa vis posita sit in remediorum quantitate, & vtendi ratione. Autumno igitur aut alio quouis clementiore cœli statu curatione suscepta, primùm aluus, si adstrictior erit, clystere proriretur, qui etiam crassam intestinorum pituitam eluat, atque detrahat. Atque is in ℔.j. decocti accommodati habeat hierę simp. diaphœnici an. ℥ ß. mellis ros. & anthosati an. ℥.j, olei rutæ & anethi an. ℥.j.ß. Postridie portio humorum superuacuorum qui in ventriculo & in primis ductibus sine adhæsu fluctuant, expurgetur hoc medicamento: ℞. polypodij quercini, sem. carthami, carui, fœniculi, foliorum senæ an. ʒ iij. epithymi ʒ.j. fiat decoctio in vnam dosim. in colatura infunde rhabarbari electi ʒ. j. ß. agarici trochiscati ʒ. j. cinamomi ʒ. ß. expressioni adde syr. capillorum Ven. ʒ. vj. fiat potio. Detur mane horis saltem quatuor ante cibum. Tertio die constituatur viuendi ratio tenuis, & citra manifestum calorem attenuans, eáque ex cibis euchymis, vt ex pullis gallinaceis & columbinis, ex perdicibus, auiculis montanis, phasianis, & similibus: iisq; assis potius quàm elixis. A iusculis & sorbitionibus multis abstinendum, quoniam præcordia nimis im-

mis implent atque distendunt. A fructibus quoque & leguminibus, & ab omnibus flatulentis aut vaporosis. His igitur & purioribus cibis qui facile designari poterunt, parcè nec vnquam ad satietatem vtatur, & solum bis die cibum sumat, idque ex iustis interuallis quæ concoctioni sint satis. Percipiet autem dominus laborans se his conuenienter vti, si nec ventriculi distentionem, nec rugitum, nec ructum vllum in concoctione sentiat. Vt etiam potu cruditatum portio facilius absorbeatur, in eásq; natiuus calor validius incumbat, parcus sit potus, ísque in pastu solo: potu enim quàm cibo impleri facilius est. Immoderatus corpus grauat, omnémque cõcoctionem interpellat. Hoc etiam tempore humores ad pleniorem purgationem apparandi erũt, vel apozemate ex rad. petroselini, fœniculi, & polypodij cũ hyssopo, betonica; & stœchade, in quo nonnihil oxymelitis dissolutum sit. Vel si mauult guaiaci decocto in quo cõmemoratæ radices, & herbæ sub finem aliquantũ incoctæ fuerint. Alterutro aut bis die, aut certè semel vtendũ horis duabus tribusve ante cibum. Sed quàm minimè ciendi sunt sudores. Si interim aluus subsistat, sollicitetur commemorato clystere. Cùm & victus ratione, & apozemate diebus quinq; aut sex apparati iam satis, ac fortassis cõcitati erunt humores, altero medicamento proliciendi erunt, quod aut priori simile sit, aut aliquanto efficacius, & curãdo affectui accommodatius. Quale hoc est: ℞. rad. apij, polypodij quercini, sem. carthami, passularum mundatarum, fol. senæ mundatorum an. ℥ iij. epithymi ℥ j. fiat decoctio pro vna dosi. In colatura dissolue pulueris hieræ simpl. diaphœnici an. ℥ ij. fiat potio. Detur manè horis saltem quatuor ante cibũ. Ab hac purgatione ad apozema redeundum, victúsque similis cõtinuandus ac deinde post dies circiter quinque, tertio medicamento, si res postulet, purgandum, quod horum persimile sit. Vbi autem circiter diebus quindecim horum remediorum ope ventriculus, iecur, lien, pancreas & partes omnes quæ in prima corporis regione consistunt, puriores existẽt, tum deinde secunda corporis regio quæ maiorum est venarum tempestiuè vacuabitur sectione venæ. Hanc enim non modò morbi species atque magnitudo, sed & corporis habitus & antè acta vita postulant, vires verò & ætas permittunt. Secanda porrò erit vena cubiti media, quæ & è cerebro, & è iecore, ac inferis partibus perinde vacuat: & ea quidem in brachio dextro, quòd oculus dexter sit hebetior,

eiúsque lateris auris atque etiam naris obturetur, & tuberculum in dextro tempore promineat, partésque omnes dextræ ad motum, & ad sua munera sint ob humorum copiam & grauitatem ignauiores. Detrahetur autem sanguis non minus quàm libra vna quæ vnciarum est duodecim.

Cerebri particularis curatio.

A venæ sectione cùm iam corpus extenuari & marcescere cœperit, ne quid ad perfectam curationẽ desit, tertia corporis regio, quæ summas omnes partes ipsúmque caput complectitur, exinanienda erit. In ídque vtiliter guaiaci decocto, vel simplici, vel, vt dixi, composito sudores bis die aut semel cientur. Et quo tempore dimanabunt, tonso iam capite adhibeantur hæc calorifica. ℞. seminis anisi, fœniculi, cumini, baccarum lauri contusarum an. ℥ ij. mil. j ℔. j. salis vulgaris ℔. ß. torrefiant omnia in sartagine, reponantur in sacculis qui calidi applicentur capiti tempore sudoris. Sudore deterso pituita è dextra præsertim nare proliciatur hoc errhino: ℞. saluiæ maioranę an. ℔. iij. tritis affundantur vini albi ℥ iiij. fiat expressio in qua maceretur radicis cyclamini minutim concisæ ʒ j. rursum exprimatur, reponatur pro errhino hauriatur in narem dextram, vel penicillus in eo intinctus immittatur in narem dextram contineatúrque dum pituita profluat. In aurem verò dextram quotidie manè huius liquoris duæ tréive guttulæ instillentur. ℞. aquæ vitæ, succi cepæ an. ℥ ij. in quibus infundatur pulpæ colocynthidos ʒ j. in expressione castorei ℈ ij. repone, & vtiror vt dixi, obturetúrque auris bombace. Pomeridianis horis sub cœnam cucurbitulæ scapulis, ceruici & occipitio affigendæ, modò leues, modò cum scarificatu, ídque maximè parte dextra quæ grauius afficitur. Hæc igitur topica remedia cum guaiaco, & victu tenui eousque continuanda erũt, dũ odoratus nari, & auditus auri dextræ sit restitutus. Quod si non facile sit assequi, nonnunquam manè caput ieiuno lauandum, fouendúmque erit lixiuio calido in quo cephalicæ herbæ incoxerint, quod & eius noxios humores vetustate concretos colliquabit, fluxósque reddet, vt deinde topicis illis promptiùs obtemperent, simul etiam occulta quæcunque cerebri vitia deteget.

Peculiaria huius epilepsiæ remedia.

Superiorum remediorum continuatione, cùm & corporis totius & cerebri vitiosa constitutio in pristinam ac ferè naturalem rediisse videbitur, intermissio guaiaci & topicorum

rum remediorum vsu, sed tamen victu siccante, tenui, & attenuante semper obseruato, epilepsiæ remedia propria opportunè decernuntur, hac ferè methodo. Primùm quòd vniuersalis purgatio aliquandiu fuerit intermissa, hoc modo repetenda erit: ℞. fol. saluiæ, betonicæ, stœch. antos, an. m. ß. epithymi ℥ j. fol. senæ mundat. ℥ iij. fiat decoctio pro vna dosi, addendo sub finem agarici ℥ j. ß. in expresso adde pul. hieræ diacolocynthidos ℥ ij. fiat potio sumenda die electa, horis quatuor ante cibum. Postridie bolus hic voretur. ℞. conseruæ betonicæ, anthos an. ℥ ß mithridatij veteris ℥ j. misce. capiat mane horis tribus vel quatuor ante cibũ. Sequenti die qui tertius erit, puluis sumatur, vel solus, vel hydromelite dilutus: ℞. rad. aristolochiæ rotundæ epithymi an. ℈ ß. rad. asari ℈ ij. fiat puluis tenuis, sumat mane horis duabus ab accepto iusculo, aut ab alio quouis leui cibo. Si fortè vomitionem concitet, non ante cibus alius offeratur, quàm ea desierit: ac tum pulli aut capi iusculum apprimè conueniet, ad hoc deinde consuetus cibus. Si ob amarorem huius pulueris difficilior fit vsus, poterit in pilulas redigi, quæ parem vim & facultatem obtinent. Est autem vis huic medicamento summa ad epilepsiam. At nihilominus ne quid suspectum supersit, die quarto, cauterio aperiatur tumor in tempore dextro prominens, illæsisq; venis, arteriis, & musculis, sensim omnis eius illuuies eluatur atq; detergatur, sinatúrque aliquandiu manare dum in naturalem statum redeat. Occipitium verò, aut synciput ad coronalem commissuram cauterio inurere, nihil mea sententia contulerit, neque id citrà grauioris periculi discrimen experiri licet. Thermarum, quacunque sint facultate præditæ, vis ad affectum hunc nulla deprehendetur. Neque fieri potest vt corpus à prauis humoribus aptius vindicetur, quam exposita ratione curandi. His ita paucis videor ad quæstiones respondisse in quibus plurimum inerat difficultatis.

Cæterum vt totam curationem compleam, & huic quasi colophonem addam, dum vlcus in dextro tempore inustum curabitur, vsurpanda erunt remedia quæ secreta proprietate epilepsiam inhibent, atque etiam depellunt. Cuiusmodi est puluis, vt electuarium ex scobe cornu cerui & eboris, cranio humano, radice & semine pœoniæ maris, visco quercino, corallio, & gingibere exceptis saccharo soluto aqua betonicæ. Semen pæoniæ maris collo subnexum vim habere experimur, & vngulam eius animalis quod ve-

ſtrates *ellend* appellant, vel appenſam, vel annulo incluſam vidimus epilepticam acceſſionem cohibere. Æſtiuo ſolſtitio, & maxime diui Ioannis Baptiſtæ profeſto, ſi artemiſiæ herbæ radix euellatur, ſub ea verus carbo, ſed tamen bene odoratus, inueniri ſolet, qui ſindone incluſus appenſúſque collo epilepſiam arcet. Et hæc quidem propriè ſymptomati, cætera verò quæ prædixi eius cauſæ ſuccurrunt.

Præcautio.

Hac autem curatione prorſus & ad vnguem completa, ne poſtea in conſimilem affectum relapſus contingat, obſeruanda erit aut quàm proximè licebit viuendi ratio iam expoſita. Circum ſolſtitia & æquinoctia Luna decreſcente, clyſtere præmiſſo corpus purgetur medicamento quod præſcripſi ex hiera diacolocynthidos. Poſtridie bolus detur ex Mithridatio. Tertio die vomitio proritetur vel puluere, vel pilulis præſcriptis. Reliquo deinceps tempore ex interuallis ea vſurpentur, quæ dixi proprietate valere. Si certus & ſtatus eſt epilepticæ acceſſionis recurſus, iiſdem mediis quinque ſéxve diebus vtiliter anteuertetur, nec eius præcauendi certior vlla ſtatui poteſt.

FINIS.

IO. FER-

IO. FERNELII
AMBIANI, ARCHIATRI,

DE ABDITIS RERVM CAVSIS
Libri duo:

Postremò ab ipso authore recogniti, compluribusque in locis aucti, ad Henricum Franciæ Regem Christianissimum.

PRÆFATIO.

SI cui vnquam scriptori, Christianißime Rex, mihi certè vni cunctandi multúmque dubitandi occasio inceßit, num has de abditis rerum causis lucubrationes diu suppressas, in apertum proferrem, paterérque in vulgus emanare. Id enim sæpe mihi in animo versabatur, non leuis esse momenti in arte omnium præstantißima, & quæ in totius humani generis salutem cōparata sit, abstrusum quiddam & reconditum depromere, quod à vulgari genere philosophandi, & à popularibus sensibus abhorreret. Non paucos idcirco esse, qui medendi artem veterum labore inuentam, satísque consummatam rati, non vltra progredi contendant, velíntque posteros omnes vno quasi filo deductos, iisdem semper vestigiis insistere, de quibus nefas sit vel transuersum (quod aiunt) vnguem decedere. Viam illi prosus obstruunt inueniendis nouis, & eos impudentiæ grauiter accusant, qui in eo omne studium collocarunt, vt aut nouum quippiam conderent, aut tradi-

tas ab antiquis artes iam quasi vetustate collapsas fulcirent, aut illis adderent, quæ partim diligentia, partim ætate essent progrediente consequuti, & quæ temporibus magis quàm scriptoribus defuerant. His ex causis ab hac editione deterreri poteram, omniáque lubens silentio obruissem, nisi quæ de re medica seorsum à nobis traduntur, hanc quasi interpretationem desiderarent, sine quibus & obscura illa manerent, & non satis tuta ab improborum voce. Cæterùm si hanc vetustissimi Philosophi viam tenuissent, vt semper maiorum pressis vestigiis, intra eosdem terminos subsisterent, neque penitus in intimam naturæ cognitionem penetrarent, demersa adhuc lateret multis in rebus veritas: & vixdum vllum in abdita naturæ scientia lumen effulsisset. Si omnem laborem posteri collocassent, vt eas solùm artes & disciplinas exædificarent, quarum fundamenta priores iecerant, nunquam tam multa disciplinarum copia creuisset. Si quæ in veterum mentem non venerant, iuniores non aperuissent, neque illorum industriam suis vigiliis excitassent: noua ingeniorum lumina minimè lucerent. At quoniam philosophis alia via aliáque studiorum ratio placuit, neque obtrectatorum lingua, neque veterum ornata grauitas, & amplissima authoritas posterorum quenquam à scribendo deterruit: omnes certatim sic elaborarunt, vt ætates prope singulæ magnam & authorum nouorum & artium copiam profunderent. Atque vt interim de hac nostra syncerè loquar, disciplinæ & artes quæ annis propè mille ac ducentis sepultæ fuerant, aut quæ veriùs extinctæ occiderant, iam planè reuixerunt, pristinum, ne dicam maiorem, splendorem adeptæ, vt nihil fere docto illi seculo debeat hæc ætas inuidere. Dicendi ratio summáque eloquentia nunc paßim florescit, philosophiæ genus omne excolitur: musici, geometræ, fabri, pictores, architecti, sculptores, aliique artifices innumeri sic mentis aciem extulerunt, vt artes quique suas præclaris magnificisque operibus exornarint, quæ vetustioribus illis vno

omnium

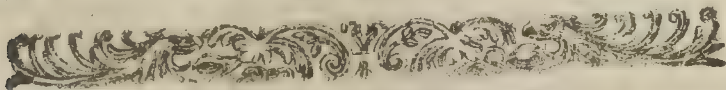
omnium ore celebratis nihil cedant. Neque inuentis solùm ornamenta & incrementa adiunxit temporum excursio, sed & artes nouas protulit, ad quas priorum nunquam vel ingenium vel industria penetrauerat. Demetrium admirata est antiquitas, atque illum ab reperta machina quadam bellica, appellauit obsessorem. Quanto ampliore nomine donandi nobis sunt hoc seculo machinarum inuentores, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardarum est inditum? quæ dij boni! quanto vel ballistis violentiores, vel tormentis rapidiores, vel catapultis concitatiores feruntur? Arte librorum chalcographica quid vtilius ad omnium disciplinarum propagationem? At illam protulit nostra hæc ætas, vt & paulo superior, ceræ, corticis, aut papyri vice, chartam hanc quam Fabianam primi appellarunt: atque istorum ope in tantum fastigium euectæ sunt literæ. Quis ignorat non tam nouarum rerum desiderio, quàm nauigandi peritia, classe perlustratum Oceanum? repertas Insulas? intimos Indiæ recessus apertos? maximam continentis ad Occiduum partem, quam inde nouum orbem appellant, priscis ignotam, nostris magno suo commodo cognitam fuisse? Hæc, vt cuncta astronomica, Platoni, Aristoteli, vetustioribúsque Philosophis non satis perspecta, Ptolemæus dein plurimùm auxit & illustrauit: qui tamen si nunc redeat, Geographiam non agnoscat, adeo nouus orbis inductus videtur huius seculi nauigatione. Ad quam nos non dico adiumentum attulimus, certè excogitauimus horarum æquinoctialium obseruatione, qua ratione quacunque sis orbis regione, illius eam poßis internoscere, quam Geographi appellant longitudinem. Quod quidem de fontibus antiquorum non hausimus, sed de nostris riuulis primi (ni fallor) protulimus. Te quocunque vertas cogitatione, intelliges non decoxisse posteros, sed erecto ad contemplationem intentóque animo hæreditatem veterum artium ampliasse, & induxisse nouas. Quid igitur inquiunt non esse huius nostræ

ætatis, nouum quicquam præstare posse? Incomprehensarum rerum immensa est multitudo, & multo maior quàm quæ poßit vnquam percipi. Nulla autem ratio afferri potest cur ingeniorum laus nunc sit inferior. Quid est igitur cur aliquis hanc ætatem tam inclementer damnet, vt ex tanta rerum copia nihil queat attingere? Quis hoc seculum tanti insimulet stuporis, tantæ tarditatis, nihil vt nouum cudere poßit, nullarum artium afferre prouentum? Quisquis mentis valens acumine inertia non torpebit, sed ad res cognoscendas tempus diligentiámque sumet, poterit orbitam eundem cum veteribus terere, & in eiusdem industriæ curriculo versari, & illorum obseruationibus adiutus, inuentis artibus magna addere incrementa, & noua condere multis profutura. Sic enim alia ex aliis trahi solent, & ex angustis fontibus per ampla flumina deriuari: tantáque est artium & disciplinarum series, vt apta ex sese omnia & connexa videantur. Si liberè quod sentio, dicere licet, dicam, & quidem paucis: tam peccant qui à veteribus peruestigata omnia comprehensáque esse contendunt, quàm qui eisdem primam rerum cognitionem detrahunt, illósque de veteri doctrinarum poßeßione deiiciunt. His constitutis, velim ex æquo & bono accedant nobis honorarij arbitri atque disceptatores, qui malo inuidiæ puri, & profectus & consilij mei rationem colligant ac iudicent: nec enim tantum ipse mihi tribuo, vt fidem haberi velim præiudicatæ meæ sententiæ. Qui primi inter veteres admirabili quodam ad philosophandum studio se contulerunt, in naturæ angustias & quasi in carceres deducti, eò se reuocarunt spatij, vt solis mundi elementis perpetuò inhærentes, nimísque materiæ dediti, longè intra modum constiterint. Alij deinde erectiore animo, suis non contenti finibus, ad AEgyptios (quibus cum Chaldæis & Hebræis frequens erat commercium) commigrarunt, à quibus diuina non pauca per vmbrã duntaxat caliginemq; percepta retulerunt. His suam postea philosophiam tanquam

variis respersere figmentis, & quadam impietatis labe inquinarunt. Vnde accidit, vt tum vel rudis & materiata nimis fuerit philosophandi ratio, vel si diuinum quippiam attigisset, inconstans ac prorsus incerta. Nunc verò quando Dei Opt. Max. beneficio, nobis per Christum lux ipsa veritatis affulsit, multa simul nobis sunt diuinitus allata, à veteribus animo non integrè percepta. Quis nostrum immortalitatem animæ, domicilium, vim, naturámque nescit? Quid porro inter philosophorum greges magis controuersum, aut diuturnioribus contentionibus exagitatum? Ordines cœlestes, & illam supernæ ciuitatis descriptionem, quis veterum sapientum subodoratus est? Hæc autem si iam cunctis patent mortalibus, quis etiam non intelligat multa esse in philosophia extra elementorum ordinem, prorsus abstrusa & naturæ arcanis inuoluta, quæ neque oculis neque auribus, neque vllo sensu deprehendi possunt? horúmque cognitionem non mihi modò, sed & nostri ordinis nominisque cuilibet notiorem, quàm Ethnicis philosophis esse debere? Video posteriores illos Platonicos, Numenium, Philonem, Plotinum, Iamblicum, Proclum, quicquid de diuinis rebus magnificum attigerunt, illud à Christianis viris, Ioanne, Paulo, Hierotheo, Dionysio furtim excepisse: vt inde abstrusa Platonis dicta clariùs lucidiúsque interpretarentur, & in verum sensum deducerent. Nobis verò non similiter liceat Hippocratis sensa nunc apertiùs reserare, vt vetus medendi ratio suscipiat incrementum? Affigemúrne perpetuò his caducis? Nunquam concretum hunc crassúmque aërem perrumpemus? Nunquam ex hoc tenebricoso mentis carcere in perspicuam lucem euolabimus? Nunquam abducto per meditationem animo, diuina abstrusáque contemplabimur? Hæc singula quum apud me tacitus expenderem, simúlque aliquando monitus essem Hippocratis oraculo, quo in morbis diuinum quippiam inesse confirmat: existimaui perbreuem sententiam permagno esse momento ponderandam, & eò magis

quòd eximius vir ob diuinitatem olim ceu numen cultus sit, & breui sententia magnam rerum supellectilem, quam mente gerebat, concluserit. Primorum philosophorum mos fuit, quæcunque diuina attigissent, tanquam mysteria contegere, aut integumentis quibusdam & inuolucris implicata enuntiare, seu imperitæ multitudinis offensionem veriti, seu quia hæc tam abstrusa si nullo negotio intelligerentur, probatum iri minimè sperarent. Quocirca anno abhinc vigesimo odoratus quippiam sub diuini nomine in medendi arte penitus obuelatum latêre, quod nondum satis pateret, cœpi illius studio & amore incitatus quid esset inuestigare. Deprehendi autem id esse abditorum morborum tractationem, nec satis tritam, nec veterum monimentis expressam: sine qua tamen manca & duntaxat inchoata, nec numeros omnes habitura sit ars medendi. Hoc temporis curriculo in hæc vndique multa peruolitaui, longè plura meditatus sum, neque quicquam occurrit, quod à concepta ea de re sententia me reuocet. Quo longius ætate, literis, artis exercitatione, & multis tum aliorum, tum meis experimentis eò spectantibus procedo, hoc mihi certior veriórque fit de abditis morbis sententia, in quam & plerosque omnes paucis admodum rationibus iam adduci video, quasi illorum animus quodam veri instinctu afflatúque sit perfusus. Ea autem quænam sit, iam literis mandare conor, non tam perficiundi spe, quàm desiderio excitandi ingenia multorum ad veri inuestigationem. Magnus hic noster conatus, Rex Christianißime, sed qui maiestatis tuæ splendore summam vim summúmque robur obtinebit, si nouis lætísque regni tui auspiciis ille nobis affulgeat. Accedent nihilominus & rationes non tantùm probabiles, verùm etiam ad assentiendum necessariæ, quibus (vt confido) veritas ipsa manum nobis adiiciet, & sua luce obscuram multorum caliginem excutiet. Quinetiam ne quid in opinione dubia non satis ratum haberetur, singula quæque ex Galeni monimentis videbor affirmasse: qui tametsi aliquan-

aliquando videatur hæc dedita quasi opera extenuare, in ea tamen vel nolens plerunque relabitur. Hinc scient omnes, quod terimus argumentum, & in communem medicinæ vsum primi conferimus, idipsum veteres attigisse, vixq; vllum esse qui hanc in animo sententiam insitam, & quasi insculptam non habet, etiamsi verbo plerunque aliud exprimat. Itaque quam non pauci hanc nostram institutionem existimaturi sunt nouam, re vera peruetus est: neque ea sum insolentia, vt me eius authorem iactem, sed interpretem duntaxat & explanatorem profiteor. Hæc autem maximè in posteriorem librum meditor: quæ quoniam ex physicis nasci constituíque solent, ipsa ratio connexi coëgit in librum priorem philosophica quædam præmittere, quæ in illorum demonstrationem necessaria videbantur. Atque ita quantum diuinitatis, id est abditarum causarum, inest tum naturali philosophiæ, tum rei medicæ, hoc vnum opusculum scrutabitur & discutiet. Quòd autem res est plena contentionis, disserendi rationem quandam aggredior, non simplici narrationis specie, sed quibus fere sermonibus res controuersa agi disputarique solet: à tali quodam inductus exordio.

LIBER PRIMVS.

Mundi elementa solam materiam genitis quibusque rebus impertiri. CAP. I.

PHILIATROS, BRVTVS, EVDOXVS.

OPPORTVNE adesse video quem quærebam, nisi me fallunt oculi, aliqui non satis perspicaces. Profectò is ipse est, neque splendor hic exorientis Solis aduersus aciem obtutúmque oculorum perstringit. O fœlicem & auspicatam occursationem! Etenim liberabor eo scrupulo, qui mihi ex agitata per hosce dies disputatione iniectus est. Ille sic me habuit male, vt nulla ratione potuerit à me reuelli. Sodalis hic iampridem meus, toto decennio visus nemini, scio afferet noui aliquid

ex longa peregrinatione, illius ope consequar quod meo ipsius ingenio assequi non potui. Sed quonam ille se proripit? non assequar virum nisi procul inclamem. Heus tu bone vir, heus Brute, subsiste per Æsculapium, aut si mauis, per Hippocratis genium: nec enim arctius habeo vinculum, quo te retineam. BR. Quis est qui me vocat? ô salue mi Philiatre. PH. Salue tu quoque. BR. Facis tu quidem tuo more, vt festiuus agas verbis, nec vnquam vrbanitatis sales exuas. Sed quid tu? quò hinc te agis? PH. Te ipsum quærebam quem rediisse nobis audieram. BR. En tibi adsum. PH. Video, sed vsque eò insolés, vix vt oculis meis credam, quibus monstro similis est hic tuus aduentus. Quàm cupio te interrogare! BR. Tam cito? vixdum bene salutaui. PH. Non queo amplius supprimere, quod me quàm diutissime torsit. BR. Quid hoc tandem rei? PH. Non ita pridem ad indictam quandã celebrium medicorum disceptationem conueni vel audiendi studio, vt planè immodico illius artis amore teneor. Agitabatur inter eos eiusmodi quæstio. An ne quod in morbis est diuinum, diuinam opem desideret. Istud olim ab Hippocrate nostro simpliciter breuitérque dictum, videbam variis interpretationibus aliò atq; ipse sperabam, trahi: nec profectò tumultuoso illo cõgressu decidi res omnis potuit, tum quòd nouus interpres liberè fuséq; explicandi caruit loco, tum quòd præiudicata opinio & fauorem detrahebat & fidem inauditæ (vt tum aiebant) sententiæ. Ab eo die optabam tui mihi copiam fieri, vt tuum ea de re sensum expedires, quo facto me beaueris. Enimuerò mihi persuadeo, in ea re nostræ medicinæ verti cardinem. BR. Rem affers arduam, in qua paulum consumere temporis mihi nunc ocioso & curis laxato iucundum est, videamus qualísnam sit res ipsa. Idipsum vereor, ne tuus interpres rem suam non planè conficiat: vix quippe adduci vlla ratione possum, vt tam exiguo integumento, tanta sit inclusa diuinitas. Memini aliàs me in philosophum quendam incidisse, cui similium ferè esset paradoxorum cura: is palàm enunciabat, non omnes rerum vires ab elementorum permistione prodiisse, neque hæc omnino causas esse eorum quæ consistunt: sed plurima à cœlo tum orta, tum suas obtinuisse vires. PH. Plurima horum similia audiisses tota disputatione. BRV. At scis quid illi obtigerit philosopho? PH. Quid obsecro? BRVT. Is demonstrationum necessitate compulsus, tandem in elementa cœlo recidit. PH.

τὸ θεῖον.

Maior

Maior eſt vis noſtro huic Eudoxo, qui in demonſtrationem plurimus incumbit: eſt in eo nonnihil quod forſan audire velis. Si illum probe noui (noui autem optimè) lubens aperiet nobis & edifferet hanc rem totam, & gratiam ab illo ſimus ini turi, ſi nos benignè & attento animo audierimus. BRVT. Ain? Speras id nobis probatum iri? PHIL. Exitum nolim polliceri, vnum ſcio illum quidem certè enunciaturum nobis ea myſteria, quæ abſtruſa, neque in communibus hominum ſenſibus poſita, hactenus putauit. BR. Vtvt res habeat, placet hominis ingenium ac vires experiri: hac tamen lege vt mihi liceat, quæcunque obſcura aut noua audiam, ſedulò percontari, & liberius diſſentire, ſi abſurdum quiddam attingere videbitur: ſic enim fiet, vt audias meam, quam tantopere deſideras, hac de re ſententiam. PHIL. Efficiam vt tibi liceat: viri mores & ingenium probè teneo. BRVT. Conueniamus hominem, & quando ita videtur, interpellemus. PHIL. Erit nunc tempeſtiuum: agit enim in villa proxima, quò profectus eſt heri cum amicis philoſophis, ibi plenius & audacius ſermonem cum illo conferemus, tantiſper dum ſe franget æſtiuus iſte calor. Illud imprimis vereor, ne non deſcendant in animum noſtrum, quæ afferet: petet enim neſcio quid ex abditis fontibus rei medicæ, quò non cuiuis penetrare promptum eſt. Tu ipſe & noſtrate & externa philoſophia inſtructus, impetum ſuſtinebis, ſi quando ſuperior erit meis viribus. Malim enim tutò fugere, quàm temerè & cum nota iis me obiicere, quæ perferre nequeam. At vehementer me pudeat, ſi ea philoſophiæ præcepta neſcire deprehendar, quibus velim videri recens inſtitutus. Quocirca dum hanc viam compendiariam per ſaltus & humiliores colles conficimus, quæſo in commune conſideremus conferamúſque philoſophiæ principia, quęcunque in futurã diſputationem vtilia iudicas: ne quum ad ſeria veniemus, graue ſit viro in hæc, quæ ſui ingenij non ſunt, detrudi. Sic enim nihil moliemur perturbatè, & à minimis ſtruemus maxima. BR. Ordinem dicis quem omnes ſecuti ſunt, in quorum nos veſtigia incurrere debemus. PH. Itaque matutinus hic auiũ concentus dum recreat animos, inito colloquio hæc explicanda ſuſcipe. BRVT. Rem vt vis aggredior, & in primis rogo te, certóne ſcias naturam aliquid eſſe? PH. Qui naturalis philoſophiæ præcepta tradunt, naturam quandam eſſe non dubitant, à qua & ſe φυσικοὺς appellant: idque tanquam no- *Quid natura.*

tiſſimum & apud omnes peruulgatum, philoſophiæ principium ſtatuunt, quod neque demonſtrari debeat, neque poſſit. BR. Illamne tu aliquando aut vidiſti, aut manu tractaſti? PH. Videre non contendo, ſi modò cogitatione ſatis hanc poſſum conſequi. Tu igitur aliò perge. BR. Eorum quæ mundus habet omnium, alia per naturam eſſe dicuntur, alia per alias cauſas, vt per artem vel fortunam. PH. Quo modo? BR. Quæ ſponte ſua interioréque impetu prodierunt, natura eſſe dicuntur, vt quatuor mundi elementa, metalla, ſtirpes omnes, cuncta animalia, horúmque partes: at lectica aut domus, non natura, ſed arte ſuam rationem eſt adepta. Neque verò animal, neque ſtirps, neque quicquam cæterorum naturalium appellatur natura, ſed duntaxat à natura, (à qua oriri dicitur) conſiſtere atque cõſeruari: hoc igitur ortus omníſque actionis occultum intimúmque principium, natura cuiuſque rei dicitur & eſt. Huic materies quædam ſubiicitur, quemadmodum ſimulachro æs aut lignum: quam ſanè oportet & naturæ nomine dignari. Sic vnumquodque ex naturis duabus conflatum eſt, quæ nullo pacto ſeiungi, aut diſcluſę locis conſiſtere queunt: ſed eſt vtraque alterius ſic appetens, vt ei annexa alioqui moritura foueatur, Materies ea quæ formæ tanquam primum fundamentum ſubſternitur, dum res ipſa cõpoſita perit, atque in aliam faceſſit, vna eadémq; permanet. Omnis enim quæ gignitur ſubſtantia ex quodam gignitur fitque ſubiecto: quemadmodũ ex aqua fit aër, ſtirpes & animalia ex ſemine, neque quicquam fit ex nihilo. Atque ſubiectũ ex quo aliquid factũ eſt, ex materia & ſpecie conditum erat: ſpecies periit abiitque ſuccedente altera, priuationémque tollente: materia autem eadem permanſit: quæ hanc ſubiecta ſubſtratáque exciperet. Neceſſe igitur eſt hunc in modum ſubiici quiddam, in quo ſeruato ac ſuperſtite fiat rerum conuerſio. Ex quo intelligitur materiam nec vllo ortu generatã & indiſſolubilem eſſe, immortalem ſeculis omnibus, ac vt ortus ita & interitus expertem: atque dum gignitur quiddam, eius ſolùm formam naſci & emergere, dum occidit & extinguitur, eandem occumbere: materiam autem rerum omnium communem, vnam eandémque perpetuò manere. Si enim quando res obliteſcit, illius materia ſimul interiret & diſſiparetur, communis rerum omnium moles, iamdudum, vel ſæpius eſſet abſorpta, nec hominum vniuerſum genus, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus ſtare poſſet. PH. Hæc ſatis probè

Natura duplex.

Formam & fieri & perire: materiam verò perpetuam eſſe.

probè teneo. Age verò aliud edisseramus. Si ex alia quapiam res omnis genita profluxit, à qua materiã suam, quasi à fonte hauriret: cur tandem elementa desideramus, quæ in concreti huius corporis procreationem confluant? BR. Vt hæc quoque genitis constitutísque rebus materiam subministrent: etenim materia priùs ab elementis profecta, in subiectum quondam migrauit, ex quo quidque oriri nascíque contuemur. PHIL. Mentem tuam non assequor: dic igitur, si lubet, clariùs. BRVT. Subiectum id corpus ex quo procreatione quiddam nascitur & emergit, aut est omnino simplex aut compositum. Ex simplici nihil nisi simplex duci deriuaríque potest, quòd motus illius simplex sit & vniusmodi. Qua ex causa elementa in sese duntaxat soluuntur, & retro vicissim commeant, & vnumquodque ex alio fit simplici. Ex composito autem corpore non simplex, sed aliud compositum efficitur, quod nunquam possit ex simplici prodire. PH. Sic res habet. BR. Conclude igitur aliam elementis, aliam concretis corporibus esse materiam. PH. Id consequens esse video, quanquam nondum mihi dilucidè patet. BR. Dicam igitur luculentiùs. Elementorum simplex, concretorum verò ex elementis composita est materies. In illis sola principia: in his vtraque omnino tum principia, tum elementa insunt. Simplicissima est elementorum inter se commutatio, in qua quod prius est, posteriori simplicem materiam exhibet. Concretis mistísque corporibus gignendis, vnius elementi materia satis esse non potest, sed necesse est quatuor illa permistione confusa, gignẽdis rebus idoneum se subiectum exhibeãt substernántque. Vt enim dubitare non possis aureum, argentum, ferrũ, metalláque omnia: item vnionem, hyacinthum, smaragdum, vniuersúmque lapidum concharúmque genus, non ex vnico sed ex permistis quatuor illis rerum initiis originem duxisse: aut si mauis, ex terra tanquam ex matre, sed quæ ex aliorum temperatione idoneam constitutionem sit adepta. Ita etiam stirpes & animantia quæ non statim è terra, sed ex semine edita sunt in lucem, quanquam longiore tractu & complurium mutationum interuentu, ex iisdem tamen rerum primordiis, quæ in semine & alimẽto tenebantur, materiam acceperunt. Hæc igitur illorum materia non vt elementorum, simplex est, & omnis formæ expers, sed multa compositione & conformatione instructa, corpus iam physicum, & proprie subiectum appellatur: in quo quatuor e-

Rei naturalis materiam ex quatuor mundi elementis constare.

In rerum permutatione aut interitu elementa haud quaquam pereunt.

lementorum substantiæ incorruptæ persistunt. Quinetiam si ex hoc intereunte corpore aliud proferatur, illæ, quanquam alia proportione aliáque permistionis lege, integræ manebunt, dum extrema tandem dissolutione in suas naturas quæque redeant, & restituantur vniuersitati. PH. His omnibus memini me non ita pridem ex naturali medicinæ parte informatum institutúmque fuisse. Iam tempus est, finem inter nos disserendi fieri. En hortus eius quem tantopere expetimus. BR. Huc sane (tanta vis est sermonis) nullo viæ tædio peruenimus. PH. Vestibulum ingressi, apud hunc amœnissimum fontem anhelantes conquiescamus, ac tantisper respiremus, dum aliquis domesticorum qui nos introducat, occurret. BR. Nullus est quieti locus, ostium iam concrepuit. PH. Quem quærimus adest, suo more, meditatione plenus: bene res habet, nondum in literarum colloquia se contulit cum amicis: sensit aduentum nostrum, contendit ad nos exaduorsum. BR. Age ocyùs, & congredere. PH. Saluus sis Eudoxe perdocte. EV. Vos quoque saluete: aduenisse quidem vos gaudeo, vt huiusce philosophicæ sodalitatis numerum augeatis, sitque nobis plenior ad studiosam rusticationem occasio. PH. Nihil quicquam nobis est optatius, nisi vobis molesti sumus. EV. Opportunè quidem venistis, si quid affertis, etiam si nihil affertis. PH. Afferimus sanè quod vos totum hunc diem magna occupatione distineat. EV. Quid istuc mi Philiatre? Quid quæso rei huc vos tam maturinos egit? An quid est quòd mea opera opus sit vobis? PH. Maximè. Etenim angimur vehementer ea disputatione, quæ nuper agitata est de diuinis morborum remediis: hícque noster Brutus, quanquam supra vulgarem modũ sit multos annos philosophatus, optauit, tamen in tuam familiaritatem & colloquium venire, vt quantum ea de re gestas animo, tantum per tuam humanitatem intelligeret. Itaque rogamus, vt quod inter disserendum assequi haud potuimus, id tu docendo nobis planum facias: si modò nunc tibi licet per ocium, & si familiarem hunc amicorum cœtum soluturi non sumus. EV. Arduum est quod petitis, & à veterum paucissimis comprobatum: quúmq; non facile sit nouam rem ad communem hominũ mentem & assensum accommodare, vereor ne si id percrebrescat, atque in sermone multorum incipiat esse, primo aditu indignum commentatione videatur: quò fit vt non facilè vestræ acquiescam petitioni. PH. Confidimus rem vniuersam

uerſam ex naturalis philoſophiæ principiis ſic te demõſtra-
turum, vt ei qui ſyncero candidóque animo totam præce-
ptionem diligenter audiet, nulla irrepat calumniandi oc-
caſio. Tu Mathematicorum more, ex principiis, quæ ſunt o-
mnibus vel plebeiis recepta, ſoles rem omnem tam apertè
conficere, vt qui ab illis ad extrema occultiora, tanquã ma-
nu deductus ſit, his tandem non minus quàm illis fidem tri-
buat & aſſentiat. BR. Illa docendi ratio eruditis quibuſque
viris, maximéque Græcis veteribus probata excultáq; eſt,
propterea quòd tutò ac facilè quicquid ſuſcipit, demon-
ſtret. Quocirca hac inniti præſtantiſſimum ſemper eſſe du-
xi, tametſi imperitis nõ perinde placet, vt quam aſſequi non
poſſunt, neque iudicio decernere nouerunt, quo quidque
loco ſtatuendum ſit. Gaudent enim ieiunis nudiſque qui-
buſdam propoſitionibus & ſententiis deſtitutis munitione
demonſtrationum, putántque iis ſe ſcire, demonſtrationi-
bus ſe obrui, potiùs quàm doceri. Vnde fit vt ſcriptorum
cuiuſvis fidei & authoritati omnia tribuant, ſatis eſſe rati ſi
quid audierint à probato inſigníſque famæ viro dictum.
Proinde quas ex optimis authoribus mira diligentia obſer-
uarunt præclaras ſententias incompoſitiſſime congerunt,
quæ minus cohærent quàm ſcopæ diſſolutæ. Putant id ar-
tis eſſe primum & maximum, ſi nihil arte, modò pulchrè
ſententioſéque dicatur. PH. Valeant iſti, mendicent per-
petuò, & alienis rebus inhæreant, curéntque ediſcere ſin-
gula, quàm ſcire potiùs. BR. Tu vir optime, tuo more faci-
to, & ſi quid in morbis aut in eorum medicina diuinum in-
eſſe putas, id per philoſophiam obteſtor, ne pigeat nobis
quicquid eſt exponere. Nihil eſt cur rei aut difficultatem
aut nouitatem cauſeris: nouimus & quãtum poſſis, & quàm
nihil tibi nouum ſit. EV. Poſſum fortè aliquid, quia poſſe
videor. Paucis certè quidem omnem controuerſiam vobis
dirimere poſſum, ſi in caput vnum ac ſummam, totum con-
iici velitis. BR. Tam eſt ardua, támque abſtruſa noua hæc
& παράδοξος ſententia, vt ſi pro dignitate eam exponi ac di-
ſcuti placeat, neceſſe ſit, antequam ad medicinam venias,
difficilima quæque ac longè pulcherrima naturæ principia
excutere, & rerum omnium ortus, primámque formarum
originem interpretari. PH. Mihi quidem iucundum erit ac
dulce, à vobis hæc prius edoceri, quàm rei medicæ totum
me dedam. EV. At mihi graue eſt, ad hæc quaſi incunabu-
la reuocari, quæ nec ſatis memoriter teneo, neque hanc de-

cent ætatem. BR. Age precor, ne pœniteat in hanc rem aliquot horulas noſtra cauſà collocare, quò & nobis ſatisfacias & res tota planioréque ſuis principiis orta eſſe videatur: fac vt alteram diei partem in hanc operam perdas, velut animi cauſa cōfabulando. EV. Conabor equidem, quando me tantopere vrgetis, & præſtabo quantum mea feret tenuitas: ſed meos tamen familiares adeſſe volo, quos ſcio philoſophiæ ſtudio flagrare. BR. Æquum eſt. EV. Heus puer, acceſſe philoſophos, qui mihi huc venere comites, vt ſe nobis ſocios, ſi videbitur, adiungant: reperies in hortis deambulantes. Vos ceſſatores ſcamna parate in aula, quæ hortis adiacet: ex ea enim regione ſalubriùs inſpirat cœlum, his maximè diebus, quum terra in omnis generis ſtirpes & flores ſe reſoluit. En adſunt quos operiebamur: ingrediamur omnes, & ſedibus in vmbra poſitis diſputemus. PH. Placet. EV. Nullum hîc ſtatuite dignitatis ordinem: locum quem cuique fors tulit, capeſſite. Liberum erit omnibus, hac de re quæ ſentient dicere, nulli indicetur ſilētium: nec enim æquum eſt in hac ſodalitate. Hîc philoſophi, qui pridie venerant. Quæ ſit, inquiunt, veſtra quæſtio, ignoramus. Agemus Pythagoræ diſcipulos: diſcemus aliquid ſine vllo periculo. EV. Tacerem vobiſcum ſi per hos liceret. Quoniam verò amicorum & philoſophiæ gratia nihil reiiciendum, ſed audendum potiùs eſt aliquid, prouinciam maiorem, ſcio, viribus meis ſuſcipiam: quò & ſi nihil adferam dignum tantis viris, recreabo tamen animos nouitate rei. Itaque de occulta medicina locuturus, rem paulò altiùs repetam, vt à fundamentis opus extruere, & ſuo loco partes omnes collocare poſſim. BR. Sic optamus, velimúſque te rem ipſam iam nunc auſpicari.

Rei naturalis formam, ſubſtantiam eſſe, non accidens.

CAP. II.

EVDOXVS.

MATERIA eſt conſtans permanénſque ſubiectum, ex quo omnia procreantur: & quanquam per ſe ipſa, & à forma remota non inuenitur, prima tamen in corpore ſupponitur, tanquam fundamentum, cui forma innitatur ac inſit, veluti receptaculo omnium viciſſitudinum & commutationum. PH. Nos iſthæc ad te venientes longa commentatione diſcuſſimus, vt renouata eorum memoria, inſtructiores eſſemus ad tuam diſputationem. EV. Si hæc, vt debetis,

debetis,recipitis,dubitari non potest materiam substantiæ rationem & genus subire, vtpote quæ in composito prima subiicitur,& permanens continentes rerum varietates nouationésque sustinet. BR. Ne istuc quidem nos in disputationẽ reuocamus, satis omnibus perspicuum. EV. Sed neque illud quod est principij loco receptum,cuiusque substantiæ naturalis formam actúmque primum,substantiam & ipsam esse. BR. Quid ita? EV. Nam si in genere substantiæ est materia , multo(arbitror) magis ipsa forma , quam vos hac longè perfectiorem esse non inficiamini. BR. De forma non adeò compertum est , quòd ea per se subsistat, nusquam,sed in materia semper ac subiecto sit,ad accidentis ferè similitudinem. EV. Vastum est hoc disputationis mare,in quod si semel vela pãdimus,lõga nobis erit,& grauis ex concertatione perferenda iactatio:nec nisi post longos errores veniemus ad illũ vobis,vt dicitis,optatissimum portũ. BR. Rem totam percurrere satiùs est, si tibi per ocium vacat. Ego enim,vt ingenuè fatear,à grauissimis quibusdam authoribus sum institutus, qui aliis quàm tu principiis nixi,omnia quæcunq; mundus continet,ipsásque rerum formas ex elementorum permistione nasci ac prodire contendunt.Illi materiam totam rei naturalis substantiam esse confirmant,huícque rhythmum quendam seu cõcentum affectionum qualitatúmque accidere, quæ forma sit, per quam & nomen habeat,& à cęteris diuersa sit.his enim suis qualitatibus res quæq; cognoscitur,& sensibus nostris sese offert. Multis rationibus contendunt,id Aristoteli rei formam dici,eámque esse perfectionem,& finem ad quam rei ferebatur procreatio : per eam habere & figuram & finitionem , & perfectionis complementum. PH. Si hoc ita tibi statuendum esse videtur, aut rationes producito,quarum te moueat probabilitas, aut si id nõ potes,celebris authoris testimonium. BR. Vtrunq; adferam : nam Alexander Aphrodiseius Peripateticę familiæ sectator præcipuus, hæc videtur iisdem propemodum verbis dixisse, quo loco " sic ait,Verùm enimuerò in igne quod naturale ac simplex " corpus est, calorem & siccitatem speciem facimus,& ab iis " atq; in iis genitam leuitatem. hæc enim principiũ est mo- " tionis ad superiora tẽdentis. PH. Hæc fortasse ex aliorum sententia pronuntiauit. BR. Minimè verò, sed ea fuit opinio tum maximè celebris, quam etiam Galenus,quem Alexandri tempore vixisse scimus,probasse videtur:nam ne-

Alexandri aliorúmque philosophorum falsa opinio de formarum essentia.

Galenus Aphrodisei tempore.

que id in quæstionem vocauit, & libro de elementis primo qualitatem passim elementi speciem appellat, aítque ignem ex materia constare & qualitate. Hos non paruo pòst interuallo tutatus est Philoponus philosophus in primis magnus, & post hunc alij plurimi celeberrimi nominis & grauissimæ authoritatis viri. PH. Quæ ratio potuit illos in istam opinionem inducere? BR. Quod cùm prima elementa, per temperaturam subiici fieríque mistorum corporum materiam oporteret, esset quoque necesse illa retundi, & ad medium quoddam temperari, si exquisita erat permistio futura. Contendebant autem illud fieri non posse, nisi elementorum formas in qualitatum genus & ordinem referrent, quibus solis propriũ est intendi & remitti. Multo pòst tempore Auerrhois acerrimo vir ingenio, lectis diligenter singulorum decretis, hac ipsa ratione eò necessitatis redactus est, vt elementorum formas ancipitis inter synceras qualitates & compositorum corporum formas naturæ statuerit, illásque qualitatibus & substantiis interiectas vtriusque participes esse. Quatenus enim elementis perfectionem consistendíque vim tribuunt, substantiarũ viribus pollere: quatenus verò in permistione confusæ intendi aut remitti videntur, qualitatum vim & potestatem exercere. Haud secus enim formarum, quæ in elementis inhærescunt, coitionem fieri autumat, quam contrariarum qualitatum confusionem, quasi propriæ elementorum qualitates remitti nequeant, nisi & ipsæ pariter commutentur formæ. Si enim aliqua ex parte eas quispiam retundi dicat, cùm sit reliquarum, inquit, eadem ratio, possent quoque omnes illorũ qualitates in nihilum tandem redigi, forma superstite & haudquaquam offensa. Id autem perquàm absurdum in natura videtur: neque enim subsistat ignis, omnis caloris expers: neque aqua, ab omni humore destituta. PH. Aduersus hunc autem aciem struũt optimi quique Aristotelis interpretes, qui omnes affirmant elementorum qualitates nonnihil ac leuiter retundi posse, formis eorum, quæ veræ substantiæ sunt, seruatis, neque illas obstare quominus elementa possint bene perfectéque misceri. BR. Ego cum præclaris philosophis censeo, elementorum species, quemadmodum & qualitates eas quas primas vocitant, inter se diffidẽtes, coire tamen ac congredi remissi: neque conuenienti temperatas καθ' ὅλον misceri, hinc totius compositi vnam simplicémque formam prodire. Tu verò si vis elementorum species ne-

Alexandri mistio, quæ falsa est.

Vera mistionis ratio.

Falsa mistionis opinio.

cies nequaquam retundi, quo pacto illarum temperamentum fieri intelligas, haud equidem video. PH. Fiet, inquit Aristoteles, primordiorum substantiis ad minima diductis confuséque permixtis. BR. Id appositionẽ esse dico, nõ commixtam temperaturam. PH. At vera mistio tum perficitur dum totæ prætereà qualitates totis cõfunduntur, etiã si non sint illorum formæ totæ totis confusæ. EV. Quid vos tantoperè moratur hæc philosophica concertatio, quæ aut nihil aut minimum frugis ad hanc rem sit allatura? Debueras tu certe quidem, his posthabitis, ad grauiora & longè vtiliora properare. Quid de elementorum formis statuas, parùm laboro, si modò cum præclaris philosophis tibi conueniat, concretorum corporum formas in substantiarum genere constitui. BR. Conueniat sanè: nec illis prorsus adhæreo, à quibus dixi me aliquando fuisse institutum, sed tutiorem viam ingressus, iam pridem concessi in familiam longè celeberrimam, eorum qui compositorum formas inter perfectissimas substantias collocant, elementorum formas inter qualitates referunt: quam quæstionem etsi tu ad hanc rem parùm facere ducis, vellem tamen de illa tuam audire sententiam. EV. De his nihil certum, nihil constans, nihil omnium consensu probatum definiri posse sentio, quandiu mens humana corporis hoc veluti ergastulo inclusa, neque materiam, neque formam sensibus cognoscit. BR. Sic arbitror: neque enim tam discordes illi fuissent, qui in hãc inuestigationem diligenter incubuerunt. EV. Si tamen placet, hæc rationis probabilitate diiudicari oportere, illorum potiùs accedam sententiæ, qui vt concretorum corporum, sic nullo discrimine & elementorum species, puras substantias esse pronuntiant. BR. Age verò si quid ad eius rei fidem in animo premis, hoc exprome: neque enim te vel temerè vel citra rationem, ita sentire puto. EV. Cæterorum rationes omitto: vnius Alexandri, quem tu tibi præcipuum ducem legisti, sententiam in te profero. Age igitur ob oculos apertè ponatur Alexandri locus, vbi elementorum formas scriptura prosequitur, vt inde nobis sit integra sentẽtiæ nostræ confirmandæ potestas. BR. Quamobrem (inquit) ea species quæ ab arte proficiscitur, substantia nullo pacto est, quemadmodum & ars ipsa: forma verò quæ est à natura, proculdubio substantia est, quemadmodum & ipsa natura. Verùm enimuerò in igne, quod & naturale & simplex corpus est, calorem & siccitatem speciem facimus, & ab iis at-

Vera mistio.

Elementorum vt rerum naturalium formas esse substantias.

Lib. de anima.

que in iis genitam leuitatem. His plane affirmat compoſiti naturalis formam eſſe ſubſtantiam, elementi, qualitatem, ſicut & artificio aliquo fabricatæ rei: neque eſt de illius opinione quicquam altiùs inueſtigandum. EV. Sed hæc videri poſſunt neque ſatis circunſpecte dicta, nec vlla demonſtratione ſuffulta: noli librum ponere. ſed eo vlterius euoluto, lege quæ paulò pòſt adiecit. BR. Perplacet. Illis commemoratis hæc ſubiicit, „Quandoquidem non poteſt ipſa ſpecies, „per ſe ſeorſum à materia ſeparata & abiuncta ſubſiſtere: v„tranque tamen ſubſtantiam eſſe non ambigimus. Nam ſi„cut materia, ita & naturalis ſpecies ſubſtantia eſt: partes e„nim ſubſtantiæ, ſubſtantiæ ſunt. Quinimò quia pars vtraque „ſubſtantia eſt, id quod ex ambabus conſtat, & ſubſtantia & „vna quæpiam natura eſt, non vt quæ artificio fieri videmus. „Horum enim ſubiectum, ſubſtantia eſt: ſpecies verò, quali„tas eſſe creditur. Hæc ne tibi ſatis ſunt? EV. Satis profectò: ſed inſpice propriùs an authoris mentem purè fideliterque edideris. BR. Quid ni pure ac fideliter? certè quidem ad verbum. EV. Iam igitur accipe. Partes (inquit) ſubſtantiæ, ſubſtantiæ ſunt: atqui tam elementum quàm compoſitum corpus, eſt ſubſtãtia. Ergo vt corporis compoſiti ſic & elementi partes, ſubſtantiæ ſunt. Hac ratiocinatione ſi demonſtrat Alexander, naturalis compoſiti formam eſſe ſubſtantiam, eadem conficiet, ipſius quoque elementi ſpeciem, ad ſubſtantiæ genus eſſe referendam. BR. Hæc ne mihi tendebas retia? EV. Non ego, ſed tu tibi ipſe, ſi qua ſunt retia, circundediſti. BR. Captum equidem me eſſe ſentio, ſed ſemel, quòd ſi me iiſdem iterum implicare poſſis, tum verò demum teneto: nam hæc quidem retia, eò mihi facilè perrupturus videor, quòd Alexandro forma fortaſſe pars elementi non eſt, vtpotè quæ illo iudice qualitas eſt, quanquam miſti forma pars eſt totius & ſubſtantia. EV. Si ſolam materiam eſſe dixit elementi partem, à qua ὅλην αὐτοῦ τὴν οὐσίαν habeat, elementi ſpecies quæ qualitas eſt, nihil conferet illius eſſentiæ. PH. Etiam atque etiam vide quid agas: in præcipiti enim ac lubrico ſtas, vix vt inſiſtere aut ingredi ſine caſu poſſis. EV. Dic mi Brute, nónne materia vna eſt rerum omnium communis? BR. Ita iudico. EV. At rerum naturalium eſſentiæ plurimùm inter ſe diſcrepant. BR. Mihi quidem ita videtur. EV. Quo igitur pacto poteris οὐσιώδεις illas rerum differentias à materia, quæ omnium vna eſt & eadem, conſtituere? aut quemadmodum ab illo rudi & communi rerum

Demonſtratio cõtra Alexandrum.

Demonſtratio.

omnium

omnium principio, res quæque propriam ducet ſui generis eſſentiam? BR. Non video. EV. Itaque ſi rerum quæ ex natura conſtant, diuerſi ſunt ordines, & differentia genera, ſi propria quædam eſt & ſua cuiuſque natura, neceſſe eſt præter communem illam materiam, aliud quiddam inſtitui, quo res ſingulæ ſuam adipiſcãtur ſpeciem, & ſuæ cuiuſdam naturæ ſint. BR. Neceſſe id quidem eſt. EV. Illud verò quicquid eſt quod eſſentiam toti largitur, præclarum quiddam eſſe conuenit, & materia præſtantius. BR. Sanè: nam ex eo ſuum res quæque nomen ſortitur. EV. Atqui hoc illud eſt, quod tu ſpeciem ac formam rei appellare ſoles. BR. Solent. & plerique omnes. EV. Ergo neceſſe eſt formam eſſe primam ac præcipuam rerum omnium partem. BR. Nihil equidem verear, de ſecundis id fateri corporibus, at elementorum longè diuerſa eſt ratio. Horum enim ſpecies qualitas eſt. EV. Quodam veluti circulo in eaſdem reuolueris tenebras: oſtendi vna eadémque ratione, omnis ſubſtantiæ ſiue ſimplicis ſiue concretæ, ſpeciem eſſe ſubſtantiam: ſed quando ita res exigit, veniamus tamen ad ſingula, eorúmque ſigillatim naturas explicemus. Stirps aut metallum, formæ ſuæ debet, quòd ſtirps eſt aut metallum: & reliqua eodem modo omnia. Verúmne ideſt? BRVT. Ita volunt. EV. Ipſum quoque elementum neceſſe eſt vt elementi rationé à ſola acceperit ſpecie. BR. Et id quoque. EV. Atqui per formam elementum ſubſtantia eſt, & huius generis ſubſtantia. Nam vt huius aliúſve generis ſubſtantia ſit, hoc eſt vt ſit vel ignis vel terra, nõ potuit à materia capere, quæ eſt rerũ omnium communis. BR. Hoc iam paulò antè conceſſi. EV. Vndénam igitur? BR. A ſua forma. EV. Ergo hæc elementi forma, per quam ignis eſt ignis, & ab aqua differt, ſubſtãtia eſt. BR. Quomodo? EV. Nam ſi ignis eſt ſubſtantia, vt fateris ipſe, quod illi tribuit vt ignis ſit, ipſum quoque ſubſtantia eſt. BR. Conſentaneũ eſt. EV. At ea eſt ipſa ignis ratio, quã tu formã eſſe non inficiaris: quo fit vt concludantur neceſſariò, cùm ignis tum cuiuſque elementi formam ſubſtãtiam eſſe. Inde nos elementum vel aliam ſubſtantiam definitione comprehenſuri, non figura, non colore, non pulchritudine, non turpitudine finimus, ſed ea ſubſtantia à qua res quęque naturalis ſuam duxit eſſentiam, ea eautem forma eſt, quę rei cuiuſque definitionem concludit. Rurſus vt ſtirps à metallo, & animal à ſtirpe, formæ varietate & diſſimilitudine differt, ſic & elementum, quod ipſum quoque ſubſtantia eſt, à cæ-

Induct. *A definitione.*

teris ſubſtantiis diſtabit natiua quadam & inſita ſibi ſubſtantia. Vt enim ſubſtantiæ eſſentiam nullum accidens explere poteſt, ſit neque poteſt illa rerum ἐσιώδης, id eſt, vt quidam loquuntur, eſſentialis differentia ex accidente conſtitui, quippe quòd rei naturalis eſſentiam immutare nequeat. Cùm igitur in cæteris omnibus ſubſtantiis id quo diſſidet vnum ab alio, ſubſtantia ſit, quî fieri poteſt vt in elementis quæ veræ ſubſtantiæ ſunt, hoc ſecùs habeat? BR. Iſtam hercle controuerſiam non fouebo diutiùs, præſertim cùm eam induxerim, rei tuæ non admodum, vt dicis, neceſſariam. Proinde non verebor hac de re pedibus in tuam ire ſententiam: vixque credam Galenum, Alexandrum, Philoponum, & reliquos huius familiæ celebres viros, elementis formam tribuiſſe, nullius ſubſtantiæ participem, ex ſolis qualitatibus conflatam. Sed (vt Auicennas interpretatur) quia nobis ignotæ ferè ſunt rerum eſſentiæ, & quia non ſunt ſua formis impoſita nomina, eò factum eſt fortaſſe, vt illi viri elementorum formas propriarum & inſeparabilium qualitatum nomine appellauerint. EV. Hoc ſanè tolerabilius: ita enim maximos viros, à craſſæ ignorationis crimine, modeſtè vindicabis. PH. Iam me nihil huius quæſtionis pœnitet, etſi modò verebar ne improbius feciſſe viderer. Et quia pudendum non eſt diſcendi ſtudium, nihil reformidabo philoſophica quædam denuò in medium proferre. EV. Propone igitur quàm potes breuiſſimè, ne properantes ad grauiora, nos medio curſu teneas.

Concluſio.

Naturalis cuiuſque corporis ſimplicem eſſe formæ ſubſtantiam neque hanc eſſe ex ſubiectis formis ortam, contra Alexandrum. CAP. III.

PHILIATROS.

OMNIS quæ ſenſibus apprehenditur ſubſtantia, ex ſubiecto & ſpecie tanquam è ſuis partibus eſt compoſita, quemadmodum & quæcunque ars effinxit in æris, lapidis, aut ligni materia, ſpeciem quandam ab arte & ornamentum habent. Elementum quod corpus eſt ſimplex, pro ſubiecto ſimplicem & prorſus informem, ab omníque ſpecie deſtitutam materiam habet. Compoſitum autem miſtúmq; corpus naturale, ſubiectum ſimplex habere nequit. Sic enim videmus vniuſmodi & ſui vndequaque ſimile corpus (Græci ὁμοιομερὲς vocant) quod eſt omniũ compoſitorũ longe ſimpliciſſimũ, vt aurũ, vt lapidem, vt ferrum, permiſtum & è quatuor elementis coagmentatum ſubiectum habere.

Elementi materia ſimplex, Similaris corporis materia compoſita ex elemẽtis eſt. Diſſimi-

bere. Siquidem antè concessimus, misti corporis materiã à quatuor elementis ductam esse, quæ asseruatis suis formis in misto corpore permanerent. Nam si perirent illorum formæ, tum re vera interitus esset, haudquaquam permistio. Quinetiã multiforme variæque naturę corpus cõtemplans, cuiusmodi hæc rosa, aut ista tam blande nobis arridens laurus est, oculorum obtutu clarè video (neque enim demonstrationis fides maior aliunde esse possit) subiectum corpus ex multis dissimilibúsque partibus habere, aliam esse radicem, alium corticem, aliud lignum, aliam medullam, alia folia, alias baccas. Rursum dispari magis & ampliori varietate distinctum esse animalis subiectum, quod præter eam partium diuersitatem, conformationem quoque in illis habuit & multiplicẽ figuram. EV. Rem attigisti mi Philiatre, vtilissimam omnino, nec vlli opinor, dubiam, quippe quæ sensu plus satis cõperta fiet, & si fortè rationem præter sensum requires, viuentium officia & actiones contemplatus, videbis neruos, ossa, carnem, vires vsúsque tam dissimiles obtinuisse, vt illorum quoque naturas & essentias latissimè differre pronuncies. Quinetiam habent similares hæ partes vel inter se compositæ quædam propria temperamenta, quæ quum integra seruantur & inuiolata, par est & illarum naturas, quæ temperamenti sunt comites, incorruptas manere. Quid enim eas dissoluere possit, inuiolato temperamento? Ita planum fit in animantis compositione, ossa, neruos, carnem, membranulas & reliquas partes ὁμοιομερεῖς non modò colore, crassitudine, aliísve qualitatibus & conformatione, sed & ingenito temperamento, & propria essentia ac specie dissidere. Hæc si quis ad statuendas rerum differentias non satis esse existimabit, quanam, obsecro, alia ratione essentias rerum distinguet? aut quænam dabit corpora, quorum sit quàm illorum dissimilior essentia? & his tamen (si quibus aliis) suam esse substantiam negabit nemo, nisi si quis eò contentionis & amẽtiæ processerit, vt dicere ausit, tã nostri corporis partes quàm reliqua vel maximè dissidentia corpora, solis accidentibus seiungi. Sed enim is vetustissimorum philosophorum iam pridem explosum decretum reponet, qui abdicatis formis, solis accidentibus perfici discerníque omnia asseuerabãt. Quocirca propositæ hîc à te sententiæ accedens, profiteor, non animantium stirpiúmque modò corpora, sed lapidum quoque & metallorum quorundam, multiplex haberi subiectum, cu-

Similaris corporis materia multiplex.

Dissimilaris corporis partes essentia differunt.

ius particulæ ſpecie & eſſentia, non ſolis accidentibus diſſideant. BR. Leuaſtis me onere non paruo, planius alioqui & fuſius illa explicaturũ. Iam enim vobis probaturus ſum, quatuor primordiorum naturæ, ſimpliciſſimam eſſe formam: compoſitorum autem ex iis corporum, perfectiorem & ex compluribus coagmentatam. Sic enim diligentiſſima rerum peruestigatione videtis, lapidi quàm elemento præſtabiliorem ineſſe formam, & ſtirpi, quàm lapidi, & animanti quàm ſtirpi: quaſi pro dignitate ſubiecti formam cuique largita ſit natura. Nempe igitur tu negabis iis compoſitam eſſe formam, quibus eſt compoſitum ſubiectum? Aut ſi id concedes, non etiam illud dabis, genitam eſſe cuiuſque rei formam, & ex iis prognatam formis quæ ſunt in ſui ſubiecti concretione? quæ ſi ita eſſe fateberis, fateare ſimul neceſſe eſt, non eſſe eam aliunde petendam, neque ei facultates vllas ineſſe, niſi quas ſimplicium naturæ conferunt. Hæccine tibi ſatis firma argumenta eſſe videntur? de quibus quid ſentias, & quibus ea rationibus infirmes, audire ſane velim. EV. Hæc vnde & ex cuius fontibus, & quorſum deriuata ſint, ſatis perſpicio: neque fieri poteſt vt ſine grandi contentione dirimantur: de quibus dicam equidem iam nunc meam ex Ariſtotelis mente ſententiam. Elementi ſimplex eſt forma in ſubiecto ſimplici: naturalis autem corporis compoſiti, quanquam coagmentatum, & ex diuerſis partibus cohærens eſt ſubiectum, ſimplex tamen eſt totius forma, ſed quæ multiplici & compoſito ſubiecto vtens, multiplices compoſitáſque obit functiones, è quibus perfectio illius intelligitur. BR. Dilucidiùs hæc eloquere, vix enim aſſequimur. EV. Formarum multi ſunt ordines, ex officiorum generibus digeſti. Nam quum forma natura quædam ſit, eáque motionis principium, quæcunque vnius ſimplicíſque motus cauſa fuerit, ſimpliciſſima illa & imperfectiſſima, & infima iure optimo iudicabitur: quæ verò multiplicis variique motus erit opifex, perfectior erit illa certè, & altioris cuiuſdam ordinis. Sic elementi forma, quia loci, mutatione ſurſum tãtùm aut deorſum fuerit, omnium cenſetur imperfectiſſima & abiectiſſima: ſtirpis, quæ nutritionis etiam, incrementi procreationíſque motum ciet, nimirum perfectior habetur & nobilior. Hac rurſum abſolutior eſt animantis forma, quæ præter hæc ſenſum confert, & voluntariam progreſſionem. Omnium tandem ſuprema & perfectiſſima eſt hominis ſpecies, quæ ſupra hæc omnia

Argumẽta quæ nituntur probare diſſimilaris corporis compoſitam eſſe formam.

Solutio.

Formarum ordines.

Forma principiũ motus.

mentem diuinum munus à diis immortalibus est consequuta. Conueniebat autem vt quæ forma perfectior esset, ac pluribus prædita facultatibus, ea pleniorem & instructiorem corporis velut officinam haberet, vt multiplicem instrumentorum copiam ac varietatem ad alias atque alias accommodaret functiones. Nam neque perfecta, & multas in se efficientes obtinens forma, in materiam commigrabit rudem, simplicem, & impolitam: nec si commigrabit, aut in ea incolumis stare poterit, aut omnibus suis muneribus plenè defungi. Elementorum omnino rudis & simplex est materia: æri, lapidi subiectum ex sola elementorum temperatione compositum inest. Stirpibus & dissimilare & iam organicum corpus substernitur: in animantibus verò, cùm partium dissimilitudo quàm in stirpibus est maior, tum instrumentorum concinnitas & elegantia decentior. Ipsum denique hominem tam fabrè fecit Natura, vt videatur voluisse ex eo tanquam absolutissimi operis exemplari, de se fieri existimationem, adeo multis gradibus eum supra cæteras omnes res naturales extulit. Ad hunc igitur modũ, simplex quidem est omnium rerum forma, sed quantò sublimiorem in locum euecta est, quantóque plures in se continet efficientias, tanto subiectum absolutius, instructius & ad singula commodius efficienda obtinuit: est enim formæ gratia conditum corpus, non item forma corporis. BRVT. Quid audio? nę tu fœlix es, quòd absint philosophorũ quos ego sector greges: qui si adessent, vniuersi, scio, in te impetum facerent, tum singulæ familiæ tecum summo iure agerent: instaret princeps ille noster Alexander, & te à sententia tua deductum, in suam facilè perduceret: alij propè innumerabiles, disputationum suarum & interrogationum laqueis te irretitum tenerent, quibus cum tibi iusto sacramento contendere non liceret. Etenim si simplicium è quibus res componuntur species, integrę seruantur in cõposito, neque pereunt, vti fateris, par est omnino, haud secus inter se componi miscerique atque suas quibus insident materias, & ex eiusmodi permistione formam totius enasci, eámque sicuti & subiectum, esse compositam veluti concinentiũ formarum quandam harmoniam: argumentum dabo, si fortè desideras, certissimum. Stirpis enim & animantis totius actio, ex conspirantibus in vnum partium omnium functionibus prouenit, neque totius alia est, quàm omnium inter se consentientium partium actio: ita etiam tanquam

clara voce proclamante natura, credendũ nihil aliud esse totius formã nisi iustum singularum formarum consensum & conspirationem, nec ipsam aliunde nisi ex iis ortam esse. Quid igitur Alexander? Simplicia (inquit) corpora, quorũ subiectum simplex est, simplicem quoque speciem & naturam adepta sunt. In quibus autem non simplex subiectum est, sed iam corpus aliquod, siue compositum: in iisdem species, ornatu distinctiore & compositiore perfectior est. Neque immeritò: species enim illa, quæ est in materia & in subiecto confert aliquid ad eorum speciem, quæ composita sunt. Paucis verò interiectis hęc adiicit: Multitudo formarum, earúmq; diuersa commistio, in subiectis corporibus æquabilem mutationis causam adferre potest. Hæc nónne planè loquuntur eorum quæ miscentur, corporum formas etiam ipsas permisceri, & ex illis formam totius exurgere, quæ sit ipsa quoquè composita? PH. Dij boni quantum inter vos dissidij? éstne quicquam hac ipsa controuersia magis controuersum? res eò vestra contentione redacta est, vt quid potissimum sequar ignorem, quę cùm vos præcipites egerit in contraria quasi διαμέτρου extrema, neque videam quemadmodum possint vestra sensa, aut commoda interpretatione conciliari, aut pro veritate rectè diiudicari: reliquum est vt aliis arbitri & sequestris honore concesso, disceptationis huius tantùm spectator sim. BR. Optime. EV. Iam verò si tibi videtur, argumentationis tuæ rationem ineamus: quę mihi quidem eò ferri videbatur, vt adhibita demonstratione, conficeret omnino docerétque compositi corporis formam, ex simplicium formis coalescere. Hîc tu nos aduersariorum numero, & magno, vt putas, nomine minaciter terrere conatus es, neque fortè satis idoneorum. Quòd si vt testibus oppugnamur, itidem implorato testium auxilio propugnare libeat, pro multis vnus nobis erit Aristoteles, cuius authoritas & argumentatio possit omnes omnium rationes refellere. Is (memor es, credo, scriptorum) disputando iam olim confecit, neque animam neque formam esse harmoniam. Est enim harmonia consentientium ac consonantium vocum proportio. At hæc ista proportio substantia non est: anima autem est substantia. Item, Anima corpore prior est & præstantior, in eóque principatum tenens ac dominationem, ipsum moderatur ac mouet. Harmonia autem suo instrumento, vt cithara, posterior est, neque habet vllum in eo imperium: non id mouet, non mode-

Lib de anima.

Solutio.

1. de Anima.

Formam omnem simplicẽ, nec compositã esse ex subiectarum partium formis.

moderatur. Quinetiam quouis modo, dissoluto consonantium rerum concentu, & ipsa dissoluitur harmonia, mutatóque intenditur aut remittitur: at in partium mistione & temperatura id secus habet: neque enim eius temperaturæ mutatione alia statim atque alia appaeret aut existit anima. Cúmque ad offensionem interdum vsque mutetur corpus, ipsa nihilominus tamen permanet anima, etiamsi cernimus harmoniam vitiatam: & suum cuique temperamentum mutare liberum est, animam nemo nisi cum vita mutat. Quis igitur formam harmoniam esse dicat? nec verò corporis eius quòd ἀνομοιομερὲς propterea dicitur, quòd non vnius generis & sui per omnia similes omnes partes habeat, forma, compositio quædam est formarum eiusdem generis, & inter se similium, quæ sic inter se connexæ & aptę videantur, vt in vnum sine vlla discordia consentiant atque conspirent. Ridiculum enim est, putare animam aut formã perinde atque subiectum corpus ex partium differentium nexu compositionéque constare. Sed est necesse, totius compositi vnam esse formam simplicem, quæ à simplicium partiúmque formis diuersa, illas incorruptas & integras in toto coërceat, alioqui perituras. Id probatur Aristotelis locupletissimo testimonio, ex sexto τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Quòd, inquit, ex aliquo constat, sic est compositum vniuersum sit vnum, non vti cumulus, sed vt syllaba (syllaba autem non est elementa ipsa, neque est idem quod, b & a, neque caro est ignis ac terra: dissolutis elementis hæc non sunt, caro inquam ac syllaba: elementa autem sunt & terra & ignis) syllaba igitur profectò est non solùm elementà, litera vòcalis & muta, sed etiam aliud quiddã. Itidem & caro non solùm ignis ac terra, aut calidum frigidúmque est, sed etiam aliud. In eandem sententiam sunt & illa: Hoc quidem est substantia vniuscuiusque rei, nam vt res sit, hæc est prima causa quæ non est elementum, sed principium. Sunt alij loci complures libro secundo de animalium procreatione, in quibus idipsum manifestiùs explicauit. Sed de his aliàs seorsum plura. Cur autem oporteat aliud quiddam nouúmque principium & causam, simplicium formis induci, adfert, cùm de Anima contra Empedoclem disputat, non posse simplicia, maximè autem contraria, in vnum coire & cõtineri, nisi arcto velut vinculo, fortius quid & valentius ipsa stringat ac coërceat, ne diuulsa dissipatáque mox distrahantur, & eò redeant, vnde singula profecta sunt. Quinetiã

Commen. vlt.

Commen. 39. Num. 39.

primo de Anima, contra Platonem eadem ratione ostendit, si in vnum atque idem coalescent, quæ diuersa ac multa sint, necesse esse alterius vi ea cogi, copulari, & ne diffluăt, contineri. E quibus intelligitur planè, vt corpus, quamuis è multis compositum, vnum tamen esse dicimus, sic dicendum esse, formam ipsius vnam & simplicem esse. Quid habes obsecro, quod ad hæc respondeas? Túne Aristotelem superabis vel authoritate, vel argumentorum subtilitate ac robore, quibus omni studio totisque viribus efficere conatur, compositorum corporum necessariò oportere simplices esse formas? BRVT. Non ego sanè cùm meam modò sententiam exponerem, id dicere volebam, compositi corporis animam vel formam harmoniam esse, & quandam è multis compositionem. EVDO. Id sermo tuus præ se ferebat. Quid igitur sentis? dic amabò apertius. BRVT. Hoc volebam: compositi formam vim quandam esse, ex subiectorum sibi corporum temperamento ac mistione. Subiecti enim ex mistione præparationem, ipsámque potentiam cùm ad absolutionem peruenerit, tum ἐντελέχειαν, id est perfectionem fieri, quæ rei sit forma. Ita formam de potentia materiæ educi sentio, quòd ipsa potentia continenti progressione, transeat in formam, actúsque fiat. EVDO. Hæc sunt Alexandri illius Aphrodisæi. Túne igitur vis illius partes conserto pede tueri? BRVT. Quid ni obsecro? EVD. Etiam atque etiam quid respondeas vide, & quæ quantáque incommodorum consequutio te penè obruat. BRVT. Quorumnam? EVDO. Necesse est eo quidem authore, subiecti præparationem, non accedentem solùm adiuuantémque, sed primam & efficientem causam statui: quippe quæ de se omnem formæ essentiam proferat ac suscitet. Simul verò ex subiecto sibi corpore, animam omnémque speciem emergere: & à corporum differentia, formarum varietates proficisci. BRVT. Hæc principia sunt, & veluti fundamenta illius opinionis. EVDO. Horrenda sanè: consequitur enim formam omnem, vel ipsius hominis præstantissimam mentem, mortalem & internecioni obnoxiam esse, si quidem ex subiectorum præparatione & interitura harmonia resultet: quo quid esse potest vel absurdius vel magis impium? BRVT. Bona verba: rem dicis illi viro nec nouam nec inopinatam. EVDO. Euge virorum optime, perge vt cœpisti: nec te huius pudeat. Ponendũ erit subiectum sua specie dignius, & præstantius: eius esse in composito principatum, moderan-

Nec formam esse vim ex subiectarum partium naturis profectam.

Ἡ ἐντελέχεια τῆς ὅλης συνοχή.

Quæ incommoda sequerentur si forma ex subiecto nasceretur.

randisque actionibus ipsum præesse, quas omnes per formam ceu per instrumentum exequatur: neque formam habendam esse præcipuam functionis causam, quæ corpore pro instrumento vtatur. BR. Hæc opinor, tibi non concesserit Alexander. EV. Sunt tamen superioribus annexa & consequentia, quod vt ille fateretur nec tuum expectauit iudicium, nec te consiliarium adhibuit. Quid enim ait? Ne- "
que grauitas, inquit, ob id infrà tendit, quòd vtatur terra "
cuius est potestas, sed terra ipsa intercedente grauitate (quæ "
& potestas & forma & perfectio terræ est) fertur inferius. "
Idem in anima modus habetur, quum ipsa quoque pote- "
stas & actus & forma sit eius corporis à quo possidetur. Eius "
enim procreatio quodammodo ex mistione & tempera- "
mento primorum corporum est, sicut ostendimus: Atque "
per animam operatur id corpus, in quo principatum ani- "
mæ esse conspicimus. Agnoscisne hæc Alexandri? BR. Agnosco optimè: neque vt tu absurda, sed opinabilia problemata esse iudico. EV. Siccine nihil te pudet tam detestabilis opinionis? qua nihil nec dici nec cogitari potest in philosophia vel distortius vel monstrosius: erubescunt opinor qui nobiscum hîc sunt boni doctiq; viri, audita ista tam peruersa philosophia. Sed nullus te tamen aut metus deiiciat, aut pudor suffundat, quo minus fortiter tuis insistas gradibus, & istos absurdissimarum rerum quoad poteris perferas insultus: ex hac enim tolerantia clariùs, opinor, veritas elucebit. BR. Quid hîc mihi tua opus est cohortatione? obsistam intrepidus, nec dubitabo animi confidentia, quanta maxima esse potest asseuerare, quæcunque huc ex Alexandro protulisti, ea omnia longè omnium esse verissima, sibique aptissima consequentia per omnia consentire: videri autem pleraq; falsa, quoniam abstrusa sunt & à vulgi intelligentia remota: sed in his sicuti in omnibus quę posita sunt ita rationis probabilitate, satis esse duco, si secum vniuersa cohæreant, nulla vsquam intercurrente repugnantia, nouáque probabiliter inducere cuique liberum esse, id vnũ modò caueat, ne quid dicat quod videri possit non satis cõsentaneum. EV. Quid iuuat opinionum varietas, si quam teneas, quæ cæteris præstare & probabilioribus rationibus niti videatur? Sed ad rem, singula diiudicemus accuratè. Corpus, inquit Alexander, operatur per animam, sicuti terra per grauitatem deorsum fertur: quasi verò sit anima corporis agentis instrumentum. Aristoteles contrà censet, omnia

omnium, cùm animalium tam stirpium corpora, animę esse instrumenta, eiúsque gratia facta esse. Alexander animam omnémque adeò rei formam corpori subiicit inferiorémque facit. Aristoteles & omnes omnium rectè philosophantium familiæ, excellentiorem & superiorem esse volunt. Ille omnis actionis omnísque motus principium & causam corpus esse docet. Hic contra Empedoclem rationes collegit, cur formã, quam & naturam simpliciter appellat, omnium causam & initium motus esse conueniat. Nunc age vtri potiùs accedendum putas, Alexandróne an Aristoteli? Vtrius est apud te maior authoritas? Quòd si apud te leuis & firma est nominis existimatio, rationes vide, quas si Alexandro firmiores & euidentiores esse comperies, tum demùm Aristotelem contemnito. BR. Suę non desunt Alexandro rationes, neque tam præceps ac deuius is fuit, vt iam satis cognita Aristotelis mente, temere voluerit nouam introducere doctrinam. EV. Plerique gloriæ, vt ipsi appellant, immortalis adeò magna tenentur ambitione, vt celebritatem nominis, & suam illam immortalitatem vel falsis inuentis, vel etiam flagitio quærere non dubitent, sed tu quod verum est fatere: An non tibi videtur Aristoteles (puto enim te eius omnia euoluisse) firmissimas atque adeo necessarias omnino rationes ad hanc rem attulisse? An non animaduertis Alexandrum in exemplis & inductionibus iisque non magna probabilitate septis plurimùm versari? Sed oculos, obsecro, in te ipsum conuerte, & in omnes penitùs partes introspice: An nihil te mouet dictorũ improbitas? Audebis ne tuam animam temeraria confessione mortalem facere, & cœlestem illam diuinitatem fœdo lutulentóque corpori subiicere? Hęccine tam impia, & tam nefanda recipies? Quid sentias, responde quæso simpliciter & ingenuè, neque tuam libertatem, vllius quantumuis magni hominis pręiudicio tibi ademptam esse velis. BR. Sit vti vis, rei cuiusque forma, simplex quædam substantia, sit & illa præcipua efficiénsque causa functionum, præstantior corpore, quo in obeundis functionibus tanquam instrumento vtatur. Sed tamen illa ex corporis temperamento prodire videtur, ceu vis quędam simplex ex subiectorum corporum temperie & concordi harmonia profecta. Non hoc, puto, negabis, si diligentissimo examine omnia libraueris. Sic enim compositæ theriaces aut medicatæ potionis vim, ex simplicium commistis temperatisq; viribus extitisse intelligimus,

Aliud argumentum quo contendit formam ex subiecto nasci.

ligimus, quod cum Galeni etiam mente consentaneum est. EV. O calidum versutúmque hominem! Quod ipse satis tueri non potes, id videri vis mihi condonare, vt summo totius disputationis capite vicissim accepto, reliqua vel ab inuito extorqueas. Nam si formam ex subiectorum corporum temperie ortam esse concedã, facilè deinde quæcunq; controuersa sunt tibi assumes, euersis omnibus philosophiæ præceptis. BR. Putabam litem hanc inter nos ista moderatione dirimi posse. At cùm de suscepta semel opinione nihil velis remittere, sed omnia summo iuris rigore persequaris, tuebor & ipse præfracte meam opinionem, de qua nulla vis, nullum periculum me possit depellere: mordicus tenebo, cùm animã, tum omnem speciem, ex subiecti corporis constitutione & innata potentia nasci, neque aliunde prodire, nihil curans, siue tu hanc mortalem esse, & materia posteriorem atq; abiectiorem, & illius instrumentum, siue his contraria statuas. Hæc munitissima est arx in quam me recipio, vallo, fossa, multarumque rationum telis ac iaculis instructissima: hanc si oppugnare proponis, senties quanto tuis inde veniant machinæ potétiores & rapidiores. EV. Ego verò machinis fortasse nullis, sed latentibus tantùm subterraneísque cuniculis te petam. Iam igitur age dulcissime Brute: hæc ista vis, quam rei naturalis formã appellas, nónne substantia est? Hanc ne Alexander quidem ipse substantiam esse negabit: tu verò quid? BR. Esto substantia. EV. Mistorum elementorum temperaturam, omnémque subiecti hinc exortam habitudinem & potentiam statuis, scio, in qualitatum genere. BR. Sic necesse est. EV. Atqui ex vna, vel ex multis qualitatibus, substantia emanare nequit. BR. Nequit prorsus. EV. Quî igitur fieri poterit, vt ipsa rei forma, ex qualitatum permistione & temperamento prodeat, solæque qualitates nullius substantiæ concursu & ope substantiam ingenerent? BR. Non è sola (ne quid ignores) fit qualitatum mistura & temperie, sed ex ipsa quoque earum, quæ in elementis sunt formarum confusione & permistione. EV. At elementorum formas Alexander in qualitatum genus retulit, vt hac etiam ratione necesse sit, eo certè authore, compositi formam ex qualitatibus enasci. BR. Ego verò nequaquam illi in præsens assentior, sed Auerrhoïdi potius, qui elementorum formas, ambigui ancipitísque generis esse posuit: huius opem si hîc imploro, quid iam oberit, quo minus compositi totius forma è sim- *Auerrhoïs.*

Simplicem totius formã non posse ex subiectis formis emergere.

plicium subiectorum formis emergat? EV. Quòd ne sic quidem simplex erit forma, sed vt corpus, ita & ipsa quoque composita. BR. Mentem meam nondum, vt video, consequeris. EV. Quî sic? BR. Quia ex subiectarum formarum temperatura, ego simplicem nasci posse existimo, quæ licet sit ipsa simplex, omnium tamẽ formas suo veluti sinu complectatur. EV. Id ne fieri posse? BR. Quidni? EV. Ausculta paulisper, vt quid ego velim, & tu quod queris scias. BR. Ausculto, loquere quid velis. EV. Quæcunque ad rei naturalis procreationem confluxêre, seu simplicia seu composita corpora, ea priusquàm mutua inter se actione componerétur & coirent, singula cùm materias & formas suas habuére, tũ qualitates perpetuò ipsis insidentes. Itáne? BR. Quorsum hæc? EV. Nihil nunc quidem id refert, responde tantùm, neque ad finem præproperè contendas. BR. Fateor elementa tribus illis instructa, in rerum procreationem conuenire: Quid tum postea? EV. Dum vera & exquisita fit illorum commistio, qualitates illæ diffunduntur totæ in totas: Siccíne tibi videtur? BR. Id iam sæpius antè concessi.

Demonstratio.

ὅλαι καθ' ὅλας.

EV. At nequeunt illorum materiæ ὅλαι καθ' ὅλας permisceri, sed longa partitione partibus eò reductis, vt iam ad extremum exiguæ illæ, coniunctione quadam inter se vinctæ cohæreãt. BR. Sic quidẽ necessariũ esse duco: nam si materiarum perfecta fieret confusio, corpora in sese penitùs ipsa subirent: quod mihi quidem videtur absurdius quàm vt recipi debeat. EV. Nec verò formæ materias quibus semel infusæ sunt, deserunt vnquam, neq; possunt aliæ in alias transitione facta cõmigrare: id scis optimis quibusque philosophis ita visum esse. BR. Et mihi quoque. EV. Formarũ igitur non alia quàm materiarum mistio erit, neque relictis sedibus exilient formæ, quæ seorsum ipsæ & à materia solutæ inter se commisceantur: sed subiectis immersæ, quemadmodum illa sic & hæ afficientur. Quocirca vt materiæ totæ in totas penetrare nequeunt, sic neque formæ. BR. Quid tandem inferes? EV. Non posse simplicem esse speciem, quę à tali temperatione prosiliat. BR. Vide quò rem deducere velis: non enim perspicio vnde aut quo modo isthæc confeceris. EV. Dicam, si voles, planiùs. BR. Tua commenta nihil moror, neq; mea interesse puto, vt captiosis istis & argutis cauillationibus respondeam: hoc satis habeo perspectũ, rei naturalis formã, substantiam esse simplicẽ. EV. Fortasse tecum mihi conueniet, si sine vlla omnino lite rem

omnem

omnem paulò altius vnà contemplemur. BR. Ea verò mihi plus ſatis eſt perſpecta. EV. Fac igitur, per te erudiar, fac id pleniùs concipiam, quod animum mihi iam dudum ſolicitat & angit. BR. Quid iſtuc? EV. Huius rei muli corpus vniuerſum, nónne ex oſſium, neruorum, membranarum, carnis, cutis, aliarúmque ſimilarium partium copulatione conſtructum eſt? BR. Perge quò cœpiſti. Quid enim hîc reſpondeã, ad hoc quod eſt vel carnifici cõpertum? EV. Quid porrò? An non illud etiam compertum, conſimiles has & vniuſmodi partes, integras & inoffenſas in corporis compoſitione ſeruari, & ſuam eſſe cuiuſque earum propriam & eſſentiam & formam? BR. Compertum & illud etiam laniis. EV. Perge, obſecro, tua iſta in reſpondendo liberalitate vti, neque committas vt ſordidus aut malignus videare in iis rebus, quarum pleniſs. eſt etiã plebeiorum hominum ſenſus. Partes illæ muli, conſimiles & vnius inter ſe modi nequaquam miſcentur, ſiue illarum materias, ſiue formas ſpectes. BR. Neq; id ſanè opus fuit, ſatis erat illas apta concinnáq; inter ſe harmonia cõiungi, qualem hiſce in ædibus lapides, cemẽtum, trabes, & lateres, ab arte accepiſſe vides. EV. Sic mihi quoque videtur. Quo igitur pacto fieri poteſt, vt noua totius forma, ex his tam multis ſimplex tamen ipſa prodeat? BR. Tu videris ipſe, ita tamen certè res eſt. EV. Si permanẽt integræ & inuiolatæ partium formæ, quo modo aliã de ſe ſimplicem, multæ ipſæ integræ & incorruptę producent? ſi qua ex iis prodire ſtatuatur, hãc oportet eſſe compoſitam, vt & iſtarum ædium compoſitam ab arte ſpeciem eſſe dicimus, non autem ſimplicem: erit ergo totius muli forma, ex ſubſtratis formis quædam veluti compoſitio, vtq; totum corpus, ſic & ipſa totius forma è multis diuerſiſque partibus conſurget. Viden hæc eſſe neceſſaria? BR. Neſcio, quibus aut vnde conquiſitis tricis nos inuoluas in re ſatis plana & expedita: proinde cõmentitias iſtas ſimilitudines quàm aptè ad rem excogitaueris, iudicabunt alij: me certè non admodum mouent. EV. Satis feciſti cæteris: hoc verò poſtremum recténe intuli, an non? BR. Neſcio quid dicas. EV. Scis, vir optime, ſed fateri pudet. BR. Quid ſentiam taceo & contineo optimè, neque volo continuò palàm eſſe: proinde tu alium ſi videtur interroga. PH. Quid te res minima tam citò, tam vehementer confundit, optime Brute? Collige teipſum & vel noſtra gratia reſponde, vt hæc diſputatio maturè tandem & conuenienter concludatur. BR. At

Exemplo demonſtratur.

enim ſui ſimilis ſemper eſt hic Eudoxus:minutula quædam & acuta interrogat,quibus cócreſſis aut negatis,ſtatim nobis aliorum conſequentium longam contexit ſeriem, confictorum ad oſtentationem exemplorum mirifica copia refertam, vt captioſis iſtis laqueis irretitos cogat vel quod antè negatum ſit etiam inuitos dare, vel quod ſtulte cóceſſum cum rubore repetere. PH. Quid tua refert? permitte vt arbitratu ſuo omnia excutiat. Agedum reſponde. BR. Si iubet hic doctorum virorum conſeſſus,dicã compoſiti corporis,compoſitam quoque eſſe illam ſubſtantiæ participem formam, ſed quæ ex ſimplicium tamen formis conſtet atque cohæreat. EV. Hei, arcis tuæ pars ſumma iam corruit, caue ne te tota mox obruat. BR. Satis in tuto eſt quicquid ſupereſt. EV. Quàm durum & quàm arduum eſt,opinionem ſemel ac penitùs animis imbibitam euellere. Hic nullũ non mouet lapidem, nihil ne abſurdiſſimum quidem detrectat, id vnum ſibi modò retineat, formam rei ex ſubiecti compoſitione ſuſcitari, nulla neq; cura neque æſtimatione perpendens, quidnam ponat, & fierine id poſſit an non. Propoſui tibi non Ariſtotelem ſolùm, ſed & Alexandri tui patroni rationes,quibus conficit, ſimplicem eſſe cuiuſque rei formam, quod & tu palam atque ingenuè dediſti. BR. Dedi equidem, ſed ante hanc altercationem, bellè & ſine vllo diſſidio procedentibus adhuc rebus: nunc poſteaquam obortum & indictum video tam atrox bellum,nihil quod huic præceptioni aduerſum fiet fatebor, ne veriſſimis quidem & clariſſimis rationibus conuictus. EV. Nempe hoc illud eſt, quod rectè in comœdia ſcriptum memini, Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc, illuc impellitur. BR. Ne tu mihi iſtuc obtrudas: nondum enim de mea opinione deceſſi. EVD. Quænam ea eſt, obſecro? BR. Siue ſimplex ſiue compoſita,compoſiti ſpecies eſſe ſtatuatur (nihil enim moror) eam tamen eſſe ceu quandam ex imperfectioribus partium formis abſolutam perfectionem:nunquam ab hac opinione digrediar. Exemplum modò protuli ex Alexandro de Theriaca, & medicamentis compoſitis, quorum vis ex ſimplicium facultatibus dimanauit,vt inde colligeretur compoſitorum corporum formas ac vires è ſubſtratis naturis proficiſci & originem ducere. EVDO. Apta verò ſimilitudo,quam ſi viciſſim in te retorqueam, omnia ſubuertã huius opinionis fundamenta. BRVT. Quid ita? EV. Theriace quæ iam temporis progreſſu, mutua ſimplicium effectione in

Neque etiã ſi totius forma compoſita ſtatuatur, eã poſſe ex ſubiectis formis prouenire.

Argumentum de Theriaca diſſoluitur.

ne in vnum quiddam redacta est, tota quidem simplicium vires & essentias retinet incorruptas, sed quibus noua totius forma, eáque simplex accessit, propriis & nouis ornata viribus. Vnde effectus edit, qui licet obscuriùs, omnes tamen simplicium redolent facultates, ac præter eos, alios quoque qui recens inductæ formæ proprij sunt, quósque non vnius ex tota miscella simplicis, sed totius esse theriaces facilè iudices. Qui hos mirantur, alij à tota compositionis substantia, alij à proprietate quadam, alij à cõstituente forma, eos manare contendunt, & quanuis aliis atque aliis vtuntur verbis, eadem tamen omnes pronuntiant. Est enim certè omnibus confessum, eas functiones nulla posse ratione comprehendi, neque ex elementorũ, simpliciúmque partium viribus demonstrari, sed vsu solo, atq; experimento ab hominibus peritis animaduerti ac notari. Similis prorsus est in stirpis aut animantis fabrica contemplatio. In his enim vt in illis, mundi elementa, & primæ simplicésque partes, suo vtraque modo cõmiscentur, quibus incorruptis simplex totius forma succedit. BR. Tua sit ista interpretatio: mea & alia est lõgè, & vt arbitror sanior. EV. Vellẽ vt ego tibi, sic tu mihi singula dilueres: at si placet rem altius paulò ac diligentius scrutemur. Quod ex illis mũdi primordiis primũ ac proximè constitutum ais, aliunde nihil accepit, sed ab illis suam omnem vim hausit. BR. Maximè. EV. Compertum est autem, primordiis illis vires inesse, quibus sursum ac deorsum cieantur. BR. Compertum. EV. Quicquid igitur ex illis constabit, nihil supra simpliciũ vires sortietur, sed duntaxat sursum aut deorsum feretur, pro modo naturáq; vincentis elementi. Quocirca nihil ex illis solis genitum sua natura poterit simul ad contraria moueri. BR. Ita necesse est. EV. At contrà fieri vides in stirpibus & animantibus, quæ dum ex alimento capiunt incrementum, sursum simul deorsúmque porriguntur, & animantium non varia tantùm, sed & in contraria sæpe est progressio, varia & multiplex sentiendi vis, animi impetus aliâs alij, & comprehensionum opinionúmq; admirabilis pugna. Quid istorum quæso motus elementorum resipit? Num contraria elementa eadem simul particula dominantur, quæ contrarias istas motiones cieant? Id si nullo pacto fieri potest, qua fronte dices hæc ab impulsu elementorum pendêre? Præterea plurimas alias rerum vires, quas ideo occultas appellarunt, quòd illarum nequeat vlla certa reddi ratio: quas si tu voles vt reli-

Sic simplex siue composita statuatur totius forma, demonstratur non posse eam ex solis simpliciũ formis esse.

quas omnes, elementorum naturis acceptas referri, ſudabis quidem plus ſatis, & præterquam quòd operam ludes, temeritatis inſuper atque imprudentiæ calumniam incurres. Ergo vt in theriaca & in vnaquaque re compoſita, facultates cernimus nullius ſimplicium proprias, & quæ illorum naturam minimè redolent: ſic totius ſimplex quædam eſt ſpecies, quæ à ſimplicium formis eſſentiæ ſuæ nihil accepit. An ſi miſtum corpus ab elementorum permiſtione, & materiam & temperamentum ſumere fatemur, neceſſarium ſtatim eſſe ducis, indidem quoque formam eius ac vires peti? Oculos mihi in hæc ſigillatim defigito, intendito animum. Plura non addam, ne ſuperuacanea probandi diligentia ipſe mihi diffidere videar, & claris ac conſpicuis per ſe rebus argumentorum fumos prætendere. Tu de his vt voles ſtatuito, neque enim tibi quicquam perſuadendum recepi: ipſa pro ſe veritas fortiùs conſtantiúſque certabit, nobíſque tacentibus ſe ipſa defendet. BR. Næ tu prouinciam arduam ſuſcipis, ſi quidem me admonendo aut veriùs aſſentando, victum capere ac tenere ſtudes. EV. Quomodo victus teneri poteſt is qui congreſſum metuit, qui certaminis aciem conflictúmque ſubterfugit? BR. Itáne ſtomacharis? Apud te ſumus. Si imperas, hoc tibi aſſentior, rei naturalis formam non elici ex ſimplicium temperamento: id tamen quod eſt in comœdia præfatus, Hic impulit me, hæc nunc omnino vt crederem: Atque haud ſcio, an quæ dixit, ſint vera omnia. Sed paruipendo. EV. O anilem inconſtantiam! virum te iudicabam, qui veritatis inueſtigatione gauderes: at nunc ſpreta ratione, quæ eſt in certis animi inuentis velut ancora, ad quamcunque aſſenſionem quaſi ad ſaxum tempeſtate delatus adhæreſcis. BR. Ita ferè vſu venire ſolet in tali loco ac turba. PH. An non tibi ſatis eſt ô Eudoxe, victum hoſtem in has anguſtias & vincula conieciſſe? víſne hunc præterea ſuo iugulare gladio? BR. Qui prudens, intrepidus & apprimè exercitatus gubernator videris ô Eudoxe, faceres & ipſe non minus me naufragium, ſi hoc æſtuoſo & turbulẽto ſermonum fluctu iactareris. Et ſi mihi, vt par eſt, viciſſim reſpondere voles, oſtendam non minora te incommoda ſequi, quæ de hac opinione te retrahant. EV. Erit id mihi certè gratiſſimum. Age igitur, refelle quæ dixi: iam enim ego te liberum ac ſolutum mitto, quò pleniorem habeas ad id quod voles, poteſtatem. BR. Tu verò te ad reſiſtendum ac

ſuſtinen-

ſuſtinendum compara. EV. Egóne tuos inſultus & incurſiones pertimeſcam?

Partium quæ in compoſito ſunt ſingularum formas eſſe veluti quaſdam præparationes inducendæ totius formæ, & eas eſſe multiplices. CAP. IIII.

BRVTVS.

NATVRALIS corporis compoſiti, ſiue id ſimilare eſt ſiue diſſimilare, ſubiectum ais eſſe compoſitum, & ſimplicia è quibus componitur, vt oſſa, vt neruos, vt carnes, vt membranas, ſingula ſuis eſſe inſignita formis. Itaque ſi his partibus alia inſuper totius ſimplex induatur forma, fiet vt rei quæ actu quodam & ſua forma integrè perficitur, alia (quod vllo modo fieri nequit) accedat forma, & vni eidémque rei, multæ perfectiones inſint: vtque ſimplicis vnius & ſimilaris partis, vt oſſis aut carnis multę ac diuerſę habeantur ſpecies, per quas & ex diuerſis cõſtaret eſſentiis & in diſſidentia genera referretur. Quid mihi ad hæc reſpondebis? EV. Perge quæcunque voles in vnum conferre. BRVT. Os, quod exempli gratia dictum ſit, ſua iam ornatum eſt ſpecie, ſuper quam ſi aliam inducis totius ſpeciem, id vtique vnum erit, ac multa multorúmque generum naturas adeptum, diſſidebit ipſum ſecum, quod quàm à naturæ rationibus abhorreat, intelligis, opinor. Hinc à peritiſſimis philoſophis ſcriptum audies, quicquid rei ſua ſpecie perfectæ, quam illi in actu (ſic enim loquuntur) eſſe dicunt, acceſſerit, id neque ſubſtantiam eſſe poſſe, neque formam, ſed ſolius accidentis rationem ſubire. Quid igitur mirabare, cùm aſſererem modò totius ſpeciem veluti compoſitionem quandam eſſe ex partium formis? Quòd ſi ſimplex quædam totius forma, omnibus ex æquo partibus inſideat, oſſi, neruo, carni, membranis, hæc omnia, quæ tum ſubſtãtia tum temperamento diſſimilima quiſque iudicat, vnius erunt omnino formæ & eſſentiæ. Quo quid cogitari poteſt diſtortius? Malim ego certè quiduis perpeti, quàm tam mõſtroſa probare commenta. Tibi verò, hæcne cum rerum natura conſentanea videri poſſunt? & tu me, ſi diis placet, citra rationẽ putabas inſanire, ſecurus quemadmodum iſtam rerum abſurditatem diluere aut effugere poſſes, quod vbi te perfeciſſe videbo, non dubitabo, in tuam vltrò concedere ſententiam. EV. Apertè diluam, ſed iis tamen antè comprehenſis, quibus res tota perſpicuè probari debet: non enim longa litigioſáque contentione tempus eſt terendum. BR. O he,

Argumẽta alia.

Solutiones.

iam subterfugit optimus vir: distinctiones quæritat, & diuerticula conlectatur, tota res nugatoria est, vt videtis. EV. Difficile est incitatum contentione ingenium moderari. BR. Dic igitur paucis, omni verborum prolixitate concisa. EV. Stirps aut animal, dum viuit, nónne speciem quandam obtinet, qua vitæ muneribus defungitur? BR. Quale hoc disputandi genus? qui respondere debebat, interrogatus vicissim interrogat. An nihil pudet? EV. Bono animo es, pallorem hunc cum tremore excutio, neque enim aut difficile aut terribile est quod propono: res vno verbo transigi potest, & qui rē plenè ac diffusè dici nō patitur, is, ne transuolet, breuibus ac membratim cæsis sententiis coercendus est. Proinde cùm tu nobis operam neges, in eo colligendo quod ad concludendam hanc disputationem cum primis est vtile, patienter saltem, si placet, ausculta: & si quid non satis rectè concludere videbimur, redargue. Tu verò Philiatre, responde ad singula. Stirps aut animans dum in viuis est, an non vt vitæ functiones obit, sic & speciem quandam habet quæ illarum sit opifex? PH. Certè speciem habet qua alitur, increscit, & omnino viuit. EV. Emortua stirpe aut repentè extincto animante, nónne omnes illæ pereunt vitæ functiones? PH. Ita cernimus. EV. Quid causæ esse putas? PH. Quòd totius abierit forma, quæ illarum erat effectrix. EV. Igitur ea species, diuersum quiddam erat à partium formis, neque ex illis constabat. PH. Quomodo? EV. Vita excedente similarium partium vnaquæque, os, neruus, caro suam sibi formam retinet, & quod tum superat os, verum os est, non homonyma, vt oculus mortuus (hic enim propria instrumenti ratione orbatus est) sed simplici & illi peculiariter tributa appellatione. Eíque tum sua species est à nerui, à carnis, ab aliarum similarium formis distincta. PH. Est, vt iis quæ natura constant omnibus. EV. Nec verò suam hanc speciem ab animæ excessu statim accepit, sed eadem illi quoque inerat, cùm vita & spiritu frueretur animal. PH. Credibile id quidem: vnde enim tam repentè corporea illa quum sit, inuolasset? EV. Cur non igitur nunc æque viuit hoc corpus atque antè, si quidem intermortui huius partes similares, formis suis præditæ sunt singulæ, neque magis quàm dum viueret disiunctæ, aut locis disclusæ? Si totius viuentis species, è partium formis apta erat & composita, cur non illa similiter in demortuo persistat, his in sua quaque parte permanentibus? Hæccine satis ostendunt, præter par-

Demonstrat totius formā diuersum quiddam esse à partium formis.

ter partium formas, toti aliquid tribuendum esse, quo idipsum vnum sit, & quo vitam agat? esséque illam totius formam diuersum quid à singulis singularum partium formis, neque ex illis coalescere? PH. Planè. EV. Cùm aut os aut lapis corruptione perit, illiúsque forma dissipatur, elementa, ex quibus ea constabant, non simul, quasi ad nihilum redacta intercidunt, sed (quemadmodum vetustissimus author Hippocrates memoriæ prodidit) facta veluti reciprocatione, in suas quæque vnde prodiêre naturas redeunt. PH. Scio: nam si elementorum substantiæ quæ ad rerum procreationem in vnum confluxerant, illarum rerum interitu vanescerent, neque in suam naturam remearent, iampridem absumpta foret omnis elementorum substantia, nec ea satis fuisset rebus innumeris hactenus generatis. EV. Rem tenes, ea tibi est ad stirpis animantísve interitum transferenda. Asseruant enim particulæ similares, suam quæque speciem, & ad suas redeunt naturas, abeunte totius forma. PH. Par omnino videtur esse vtrobique ratio. EV. Vt ergo iis quæ in lapide miscebantur elementis, lapidis insidebat forma, neque tum sincera erant ea primordia: sic mihi animo concipito, in animali, dum viuit, animam & in toto & in singulis esse particulis, vt & vitam iis & vitæ munera largiatur. PH. Est opinor, necesse. EV. Quid porrò hîc amplius expectas? An vt concludam, id quicquid est vnde vitæ munera accipimus, cùm animam tum rei speciem appellari, eámque nec partium compositione coalescere, nec illis necessariò comitari? An vt finem potius faciam in re satis per se clara? PH. Satis equidem hæc supérque esse censeo. EV. At mirum vt inter hæc noster Brutus sibi silentium imperare potuerit. PH. Nihil enim habuit quod diceret, aut cur his refragaretur. EV. Et in eo tantum exemplo quod obiecerat, rem nostram confecimus. BR. Vt mutuò muli scabunt! Quasi verò quicquam ad me pertineat mutua ista inter vos assentatio, aut quasi iis rectè quicquam concludi possit inter quos aguntur omnia de composito: manent, manent, inquam (vtcunque magna contentione vestra confirmetis) omnia tamen mea immota, neque vnquam poterunt vlla omnino ratione labefactari. EV. Quid audio? Itáne ô dij boni, immota manent quæ ego ab imis vsque fundamentis eruti? BR. Siccine ais? quibus tandem id obsecro machinis? EV. Nullísne? An vis vt iisdem illis ego tibi lippientes hosce & inutiles oculos eruam? Partes illæ, inquam, quas tu tum

Solutiones argumentorũ quæ sunt initio capitis huius.

in ſtirpe tum in animali diſſimilimas eſſe ſtatuis, eiuſdem rationis ac formæ ſunt omnes, dum eorum vtrunque in viuis eſt. At mortem obeuntibus illis, totiúſque euaneſcente forma, quæ ſuperant partes, neque formæ, neque eſſentiæ ſunt eiuſdem, ſed omnino diuerſæ. Imò & diſcretæ ſunt, neque vnum inter ſe cohærentes & continuatæ efficiunt, niſi fortaſſe poſitionis vicinitate, quo modo lapides, ligna, lateres, & cementum domum: nam ſingulæ partes ad ſuas tum naturas redeunt, quæ præſente totius forma, inter ſe vnitæ & continuatæ ſimplex quid & vnius eſſentiæ erant. Itaque totius interitu, ſimilaris cuiuſque partis ſpecies, in ſuum (vt appellant) actum, & in ſuam perfectionem erumpit, quæ non ita pridem, dum viueret animal, ſolùm ineſſe potentia dicebatur: actu enim fit quod erat potentia. Et illa quidem tum nobilioris formæ lumine obſcurata, nec elucere ipſa poterat, nec parti ſuam aut eſſentiam aut nomen conferre. Quandoquidem formæ inferiores, quæ nobiliori ſunt velut adminiſtræ, cùm præſtantior illa & ſublimior inducitur, poteſtate tantùm inſunt, quæ modò energia, id eſt re ipſa atque actu inhæreſcebant. Et contrà quæ præſente nobiliori, potentia ſolùm ineſſe dicebantur, illæ ea decedēte erumpunt in actum, viréſque ſuas integras & ſynceras exhibent. Hîc vides ea quæcunque argumentando collegeras diſſoluta: nam ſi fortè partibus ſimilaribus, quæ iam ſuis formis inſignitæ ſunt, noua totius accedet forma, non idcirco tamen conficere poſſis, parti cuique duas actu ineſſe formas, quòd eidem rei duæ perfectiones haudquaquam eſſe poſſunt. Complures autem formas, eadem in re potentia ſimul eſſe poſſe: præter has verò & vnam actu, nemo eſt qui neget. Neque verò forma accedit τῷ ὄντι actu manenti: ſed obſcuratur inferioris formæ ille actus & perfectio, quoties clarior ac nobilior immittitur. Quocirca neque quicquam vnum diuerſorum (quod acerrime contendebas) generum erit: ſed ab vna poſteriori nobilioríque forma res omnis eſſentiã, nomen, genus mutuabitur. BR. Hac ratione, ſi priori meæ argumentationi ſatis eſſe factum putabis, poſterior ſaltem ſtabit quæ tuam opinionem conuincat. EV. Multò hercle minus id intelliges, ſi quid de formæ eſſentia teneam audieris: ego enim compoſiti corporis ſpeciem cùm ſimplicem & ſimilarem, tum per omnes particulas fuſam eſſe pronuntio. BRVT. Quî ſic? EV. Paucis explicabo: Tu mihi mentem attende. In hanc totam quam viuentem cernis ſtirpem,

Poſterioris argumenti ſolutio.

pem,

pem, spiritus vnus naturalis, isque sui totus similis sparsus diffusúsque est: huius quoque spiritus interuentu, vna toti stirpi anima insidet. Erit id fortè dilucidius in animantium genere: his vnicus ac simplex est naturalis spiritus, ab vno simplicíque fonte profluens, vbique sui similis, omnes tum similares tum dissimilares partes continens: Ergo cùm is vnus sit è simplici fonte scaturiens non nisi vnius simplicisque animæ vehiculum & nexus esse potest. Ita enim, si est à veteribus philosophis rectè demonstratum, animam conuenientis ac proprij sibi spiritus nexu & vinculo in corpore retineri, nos rectè ex ipsorum spirituum differentia, quã sint multiplices, & quàm inter se dissentientes animarum essentiæ, colligemus. Naturalis igitur anima vnica esse in omnes particulas spirans, atque diffusa concluditur. Haud absimilis est vitalis aut sentientis ratio, quæ proinde quòd animantis spiritus vnus vbique est, & ipsam quoque per omnia cùm sentiendi tum mouendi instrumenta vnam esse necesse est. Vidésne quid velim? BR. Audio saltem, etsi non apertè id video. Enimuerò, vt donemus tibi naturalis tum spiritus tum animæ vnum esse fontem, pro partium tamen varia natura, hæc alia atque alia esse deprehenduntur. Ossi, carni, neruo & cuique sigillatim particulæ, peculiaris quidam ac suus insit spiritus & anima. Nã vt hæ partes substantia sunt maximè dissimili, sic eas dissimiliter & nutriri & augeri par est. Quî igitur tam diuersa, vna eadémque præstabit anima? EVD. Quid ni? An tibi nouum vel incredibile videtur, si quid diuersorum instrumentorũ adminiculo, multos ac differentes edat effectus? BR. Non adeò. EV. Nempe hoc illud est, quod hac etiam in re te sentire velim, tam varias ac latè dissidentes partium functiones, non ex ipsius animæ, sed ex partium quibus infusa & inspirata est, differentia proficisci. Hoc itaque modo, vis animalis etsi vna est suique similis in omnes tum neruos tum lacertos distributa, per alios tamen solum sensum, per alios sensum simul ac motum confert & efficit: & vtrunque alias obscurius, alias clariùs, pro partium quibus est infusa quásque mouet varietate & affectione diuersa: vis item naturalis quæ in carne est, carnẽ gignit, quæ in osse, os, eodémq; in reliquis modo. Accommodat enim ipsa sese ad partium quas moderatur ac fouet temperamentum, naturam multiplicésque ac varios vsus. BR. Sed quidnam est quod modò mihi de stirpibus dicere occœperas? EV. Vt animantibus vis na-

turalis è corde vel iecore, vbicunque prima est eius sedes, profecta, toti deinceps corpori communicatur: sic propemodum censuit Aristoteles, stirpibus quiddam inesse, cordis loco, idque media inter radicem & caudicem sede, è cuius velut scatebris, vis illa naturalis manans, in vniuersam deriuetur stirpem. Itaque scire licet, quæcunque specie distare existimamus tum animantia tum stirpes, diuersum hoc vitæ principium sortita esse, diuersámque ab hoc emanantem naturalem vim: ita vt sit sua cuiusque formæ propria. Attamen sic est illa simplex, & tota vnius modi, vt vel in dissimiles partes recepta, vna suique similis vsque persistat. BR. Quid tu hinc colligendum esse ducis? EV. Viuentis huiusce stirpis lignum, corticem, folium, florem, atque fructum omnia vnius esse formæ, vnáque specie contineri: & animantis os, carnem, vinculum, cartilaginem, specie nequaquam dissidere. Atque id est quod argumenti tui posterioris, quo fortiter contendebas, non posse simplicem ac sui similem formam, tam dissimilibus partibus æquabiliter insidere, imbecillitatem prodit. Nam quæ substantia ac temperamento dissimili cernuntur, communi quadam per innatum spiritum calorémque præparatione, redditæ sunt similes & idoneæ ad eiusdem formæ susceptionem. BR. Illud ipsum prouidebam esse tuæ rationis consequens: sed vt eras pollicitus, ita mihi nunc deinceps respondeto. EV. Æquum postulas, neque recuso. BR. Canis os specie & essentia discretum est ab osse muli. Nónne ita res habet? EV. Demus istuc. BR. At canis os, ab eiusdem carne longius dissidet, quàm illius ipsius os ab osse muli. Igitur si specie os ab osse differt, muli (inquam) os ab osse canis, quis neget carnem ab osse cum quo nihil simile habet, ne in vno quidem eodémque animali, specie saltem differre? Quid hic habes quod respondeas? EV. Erras. Neque enim si vtriusque os, tum canis tum muli, eadem appellamus nomenclatione, idcirco putandum eadem illa specie ac ratione contineri: imò verò disiuncta sunt diuersorum animantium ossa, & quidem latiùs quàm eiusdem os atque caro. Vis illa naturalis quæ canis ossi moderatrix præest, eadem non potest asini ossa regere, & canis tamen cartilaginem & carnem perinde atque os moderatur. De hac partium similitudine, si rectè iudicare voles, non est (vt dixi) æstimandum substantiæ temperamentum aut crassitudo, sed ipsius sua quædam proprietas, & is spiritus, qui accedenti formæ illam certo modo præparat.

Argumentum aliud.

Solutio.

BR. Eô-

BR. Eôdem reuolueris. Quid iuuat, toties hæc nobis tam odiosè inculcare? Iam tu vicissim audi: multis non agam, sed tamen intelliges tandem, quantopere in huius hæreseos delectu, iudicio falsus sis. EVD. Magnam inibis à me gratiam, si meam diligentiam, tuis scrupulis excitabis. BR. Accuratius singula excutiam, neque ad te confutandum rebus vtar extrinsecus alicunde corrogatis, sed omnibus ferè domi tuæ natis. EV. Quænam illæ? BR. Malum hoc medicum, hócue citreum, túne aliquando quale sit considerasti? EV. Et persepè quidem. BR. Cortex eius calet: quæcunque verò illo integuntur interanea & velut viscera, non parum frigent. EV. Id vel quiuis è plebe nouit. BR. Casiæ fistulæ medulla lenit aluúmque subducit, cortex menses potenter mouet, adeóque fœtum etiam excludit. EV. Ita compertum est vsu. BR. Floris qui in labrusca prouenit, extrema in ambitu folia refrigerant, quod enascitur inter hæc mediū adurendi vim sortitum est. EV. Et id verum esse, longi iam temporis vsus atque experientia, sæpenumero docuit. BR. In animantium porrò genere leporis pulmo suspiriosos iuuat, sanguis calculum comminuit, ossiculum quod in poplite posteriori est arenulas deturbat, coagulum appositione conceptum retinet, pilus erumpentis sanguinis impetum sistit: hæccine omnia recipis? EV. Maximè: sunt enim in vsu quotidiano. BR. Quid igitur causæ adfers ad hæc & huiusmodi plurima? Cùm eiusdem stirpis vna pars vrit, altera vi frigoris stupefacit, vna in angustum arctando contrahit, altera fundendo dilatat: cùm vrinas aut menses ciēdi, aut hunc aut illum humorem expurgandi facultatem habet vna, altera verò istorum nihil præstare potest: fieríne (id quod asseris) potest, vt eadem omnes forma præditæ sint? EV. Quid ni? BR. Secus visum est magnis ac doctis viris: sed quoniam non tam authoritatis in disputando, quàm rationis momenta ponderanda sunt, ratione potiùs pugnemus, & meam rationem cum tua ratione (si videtur) committamus. EV. Velim sanè. BR. Ain tu à forma omnem actionem proficisci? EV. Aio. BR. Et eam formam simplicem esse statuis? EVD. Etiam. BR. Quomodo igitur tam multi, támque dispares erunt vnius & simplicis formæ effectus? Quo pacto erit illa multiplicium & contrariorum author, quæ non constet ex contrariis, & quæ sit omnino simplex? hæc haudquaquam fieri posse non ignoras scio, & si soli essemus non dubito quin tu mihi facilè fassurus esses. Sed tut-

Argumēta ab exemplis.

Leporis vsus in medendo.

Omnem actionem à forma.

pe ac pudendum videtur, in grauium virorum consessu atque oculis, palinodiam canere: quocirca, non amplius vrgebo, sed ad alia si videtur discutienda pergam. EV. Quid istuc rei? Itáne tibi res est confecta? itáne ante victoriam triumphum? BR. Nihil enim habes, quod huc afferas. EVD. Bona verba. BR. Dic igitur claré, vt in pessima causa, ingenij tui specimen exhibeas. EV. Quas mihi modò recensebas facultates, illæ nequaquam ab ea animæ parte prodierunt, qua viuunt aluntúrq; stirpes: hæc enim solas vitæ functiones côfert, atq; has aliis aliter. At verò stirpis eæ partes quæ viribus pollent contrariis, non viuæ in nos agunt, sed cùm iam mortuæ corporibus nostris adhibentur, variis pro sua quæque natura modis, illa afficiunt, vt intelligere liceat, eas δυνάμεις aliunde quàm ab altrice & naturali anima peti, quæ totius est stirpis viuentis. BR. Hem optimi viri quid cessatis? vestræ certè partes sunt amico succumbenti opem ferre. EVD. Iam demum sentis, quàm sit huius teli penetrabilis acies, quámque facilè sit te perfossura? stirpis emortuæ partes, quarum mihi contrarios effectus obiicis, nequaquam eiusdem sunt formæ εἰδοποιοῦ, cuiusmodi dudum erant cùm viuerent, sed vt vires, & temperamenta, sic & formas habêt diuersas, per quas res efficiunt tam dissimiles. Nunc animã naturalem in eas redire remearéque fingito, quæ paulò antè excesserat, ea tum illis partium viribus nihil addet, sed hoc maxime conferet, vt in quibus partibus tanta inest virium dissimilitudo, illæ nutritione incolumes seruentur, & increscant, & priusquam senio côtabescant, alias de se eiusdem generis excitent: nam hoc ipso à lapidibus metallisque distant. Ergo altrix illa anima, tum singulas partes, tum speciem illarum conseruat, quibus aliunde vires accesserant. BR. Hoc scilicet eras cum tanto apparatu, & tam longa circuitione dicturus? EVD. Hoc ipsum. BR Controuersiam tamen nondum dirimis, sed respondendo, in grauiora (quod est intollerabilius) incurris incommoda. EV. Cur obsecro? BR. Aperiam vtrunque seorsum. Dissimiles illæ stirpis aut animalis partes, vires habent illis etiamnum viuentibus aut easdem aut fortè maiores quàm iam mortuis. Quid ad hæc? fare agè. EV. Vera narras: neque enim vires nouas morte côsequutæ sunt, sed earum quas habuere, potiùs fecere iacturam. BR. Vt igitur emortuæ, sic & viuentis stirpis particulæ variis præditæ sunt viribus, & res efficere possunt contrarias. EV. Est necesse. BR. Cùm igitur in hasce omnes

Solutiones.

Aliud argumentum.

omnes in communem eámque simplicem totius formam referendas esse profitearis, quî possis effugere, quo minus illam contrariorum esse opificem fateare? At illud est longè absurdius, quàm si illam asseras esse compositam. EV. Minimè verò: nam ego disputationem hanc semel conclusurus, certè & constanter assero, simplex idem agens quod anceps & homonymum appellant, contrarios effectus edere posse, quotiescunque vel diuersa instrumenta, vel alias inferiores causas, velut succenturiatas sibi in opus adiunxerit: accommodat enim sese subiectorum quibus inhęret naturæ. BR. Tu igitur altricem stirpis animam, partium formis ignobiliorem ac viliorem facis, si quidem conseruandarum partiũ gratia illam conditam esse censes. EV. Immò contrà planè: Singularum partium formas quosdam veluti gradus esse quibus ad supremam illam totius formam promoueatur, nec alia de causa illas in subiectum impressas, nisi vt ista præparatione ad hanc introducendam via præsterneretur. Nec verò cùm dicerem animã nutriendi facultate præditam, singularum partium formas seruare, hanc illarũ gratia conditam esse putabam, sed sua ipsius & stirpis solùm causa consistere. Cæterùm quoniam illa è suis cohæret partibus, fit idcirco, dum se totámque stirpem hæc nutritione tuetur, nouóque fœtu multiplicat, vt ipsas quoque partium formas, quibus ad præparationem opus habet incorruptas quoque seruet, simúlque nouas interdum generet. Itaque partes ad totius formam nonnihil quidem, at non essentiam conferunt. BR. Quidnam igitur? EVD. Præparationem & accommodatam quandam διάθεσιν recipiendæ simul atque seruandæ totius formæ, eiúsque omnibus muneribus defungendis. His enim internunciis ac veluti paranymphis fœliciter coit & indiuulsum permanet formæ cum toto subiecto coniugium, quas si qua forte vis expulerit, necesse est vel diuortium statim consequi, vel inertem certè & ociosam formam in subiecto relinqui. Quemadmodum igitur ossis, nerui, carnis, & cuiusque similaris subiectum, non ex solo qualitatum temperamento, sed ex primordiorum quoque naturalium permistione præparatum est, & illis suas formas seruantibus, forma nerui vel ossis influxit: Sic omnino putandum totius animantis formæ corpus subiici, ex hærentibus & in vnum confusis, osse, neruo, carne, aliisque id genus partibus constructum. Ex apta enim & cõcinna similarium positione, numero, figura, magnitudine

Solutio.

Partium formas præparationem quandam esse ad totius formam simplicem.

Qualitatum temperamentum.

Primordiorum permistio.

partes illæ quæ appellantur organicæ consurgunt, è quarũ deinde conuenientia & mutuo consensu, suis numeris absolutum efficitur corpus. Itaque his vniuersis aptè concinnéque in vnum coëuntibus, conuenienter ac legitimè præparatum subiectum, formam horum omnium communem in se allicit & conseruat, & illius functionibus inseruit. BR. Admirabilis verò præparationum congeries. EV. Nec tamen omnes attigi, quas ad rei procreationem inductionémque formæ requiri existimo. BR. Nunquam desines in nugis terere tempus, & flexuosis ac vagis interpretationum ambagibus, inueniendæ veritatis occasionem intercipere? EVD. Nihil equidem minus: sed si quod reliquum est auscultare velis, audies quæ sunt omnium longè verissima. BR Non feram amplius, narra cui voles tua commenta. PH. Mecum age potiùs ô Euxode, neque quod de his præparationum generibus dicere institueras abrumpas, nos quæcunque dixeris æquis & attentis animis accipiemus. EV. Quis huius viri fastidiosam morositatem perferat? PH. Omitte verò illum, & ad expositionem quam auidè expectamus aggredere. EVD. Ades dum igitur attentus, & animaduerte quid velim. PH. Arrectus sum, dic age. EV. In viuentium omnium corporibus, tres minimùm præparationes (sic enim appello quas Græci προκατασκευὰς dixerunt) ad formam recipiendam necessariæ insunt. Vna est proba & idonea temperatio, quæ partis cuiusque simplicis ac similaris sua esse intelligitur, ex primordiorum mistione prognata, & totius etiam corporis sua quædam composita, ex confluentibus conspirantibúsque in idem similarium partium temperamentis comparata. PH. Verisimile id quidem, & maximè consentaneum. EV. Altera præparatio corporis est, congrua aptáque compositio, consensus & conformatio, quæ nos cernimus, organicis quibúsque partibus primùm ac per se inesse, toti verò corpori ex organicarum compositione. PH. Hanc ego non dubito viuentium omnium esse communem: nam & Aristoteles animam definiens, inquit esse actum corporis naturalis organici: quòd organorũ conformatio sit ei corpori, quod vitam & animam suscipiet, necessaria. EVD. Tertius ad hæc est spiritus quidam, per totum fusus, cui salutaris inest & vitalis calor. PH. Cur hunc inter præparationes numeres, nondum mihi planè constat. EV. Si pro comperto tibi est, animal omne calorem in se continere ac fouere, quo vitam tuetur, quóque extincto illius anima decedit atque

Tres præparationes ad totius formam necessariæ.

que intermoritur, nequaquam in dubium vocabis, quin spiritalis ille calor ad vitam degendam sit omnium maximè necessarius, quippe qui & ad animæ naturam accedat proximè, & illi perpetuus atque indiuiduus comes sit. PH. Sed quid prohibet, quo minus hic ad superiores præparationes referatur, cùm non secus atque illæ ex elementorum concretione prodeat? EV. Et si elementorum soboles est prima illa præparatio, conformatio tamen & spiritus, non illinc, sed è diuiniori quodam principio originem ducunt. PH. Quid ita? EV. Quoniam fieri nequit vt elementa vel diligẽtissimè ac summa cum ratione temperata, per se nullius ope alterius, aptam corpori conformationem, sensum, motúmve cõferant. Quam enim legem, aut quam mensuram his efficiendis feres? PH. Inexplicabilis est, mea quidem sententia, tẽperamenti modus. EV. Id in conformatione longè magis dicas: nam hoc aut illud temperamento esse calido satis intelligitur, eò quòd calidum & igneum elementum cæteris elementis in permistione præpolleat. Itémque tactu frigidum si senties, frigidum elementum dominari: sed quanam ratione factum sit, vt hæc aut illa fuerit huius aut illius rei figura, id verò est quod nec dicere nec mente consequi possis. Plurima enim cernimus quæ cùm sint eiusdem temperamenti, dissimiles tamen figuras accepisse, rursúmque consimiles esse figuras, quorum in dissimilimum inter se temperamentum: id quod ex medicorum sententia plenius posteà & vberius probabitur. PH. Videtur id ratione, aliqua ex parte fulciri. EV. Porrò insitus is siue spiritus siue calor, qui vitæ est & opifex & vinculum, non poterit partium corporis temperamento acceptus referri. PH. Id quoque si placet, apertiùs doceto. EVD. Repentè ac recens extincto iugulatóve animante partes similares, suam singulæ aliquandiu retinent temperaturam. PHIL. Id memini iam à te suprà demonstratum, fieri non posse, vt insitum rei temperamentum tam subitò mutetur suámque velut exuat naturam. EVD. In iis tamen partibus tum neque insitus ille calor, neque spiritus inest. PH. Quid mirum? Nam idcirco interiit animal eiúsque partes, quòd animæ vitæque conseruatrix causa, nempe spiritus ille calidus nobísque insitus, aut subitò euanuerit dissolutus, aut extinctus perierit: etenim apertè cernimus, quod ab Aristotele annotatum est, moribundum animal refrigescere. EVDO. Hinc itaque concluditur, insitum illum siue spi-

Quàm distinctæ ex præparationes.

Conformatio & spiritus aliunde quàm ex elementis.

Insitus spiritus.

ritum siue calorem, nihil ad temperamenti rationem pertinere. Et quoniam spiritus qui in arteriis præsertim maioribus est, inter corporis partes non censetur, sicuti neque qui venis clauditur sanguis, fieri proinde necesse est, vt nec ille spiritus calórve quicquã pertineat vel ad corporis substantiam, vel ad temperamentum ex elementis naturæ ortum. Quare hoc ipsum nec spiritus nec conformationis efficiens erit, sed hæc è diuiniori natura fluxisse oportet. PHIL. Iamprimùm in mentem mihi venit Auerrhois ille, in Arabum factione primæ existimationis philosophus, qui collectaneorum sectione prima, tuam sententiam sequutus, censuit innatum nobis tum calorem tum spiritum, neutiquam ex partium corporis temperatione „ proficisci. Sic enim ait: Partes natura quidem & agunt & „ afficiuntur in totum à calore ipsis innato, qui alius est ab „ eo, quem à temperamento adipiscuntur. Experimento „ quippe anatomices compertum exploratúmque est, cor„ de corpusculum contineri vaporosum exquisitéque cali„ dum, quod ab ipso per arteriarum ductus in vniuersum „ deriuatur animantis corpus atque transmittitur. Hæc sunt quibus planum facit nobis insitum calorem & spiritum, non modò ignis naturam conditionémque non retinere, sed ne ab elementorum quidem concretione permistionéque omnino prodiisse, quasi illorum diuinior quædam sit origo, quæ qualis sit, neque mihi occurrit vbi ille expresserit, neque aliunde possum vlla diligentia plenè consequi. Tu proinde quicquid de his habes animo comprehensum (habes autem vt scio plurimum) id deprome quæso, & liberaliter nobis impartire. EVDO. Rem petis perquàm sanè lubricam & plenam periculi, vnámque omnium maximè temeritatis obnoxiam calumniæ, sed audebo tamen, quando ita postulat disputationis continuata series, quantum ea de re teneo id vobis exponere, vt ratione inter vos communiter agitata ex æquo & bono statui possit quàm oporteat his de rebus esse doctorum & veritatis amantium hominum sententiam: ac primùm quidem caloris & spiritus: mox deinde formarum originem ortúmque commemorabo. Qua in re sic agam, vt mea omnia firmissimè corroborem ex Hippocratis, Platonis, Aristotelis & Galeni decretis. PHIL. En in hoc sumus, auidè quicquid dicturus es excepturi, & tanta diligentia expensuri, quanta ab hominibus maxima præstari potest. EVDO. Quicquid

Tres eas præparationes à semine conferri.

quid viuit nulla putrida materia creatum (vsus perfectum id appellat, siue in stirpium siue in animantium genere positum id constitutúmque est) ex subiecto prodiit, quod est suum cuiusque semen. PHIL. Memini id esse suprà confectum. EVDO. Ex hoc singulæ primùm corporis finguntur partes naturæ vi, non aliter quàm opificis manu: minutæ particulæ primùm confusæ in ordinem posteà digeruntur. PHIL. Sæpe id obseruatum ferunt ab hominibus studiosis. EVD. Itaque semen tanquam excellenti quadam sapientia præditum, dum stirpibus quidem è terra, sed quæ sit aliis elementis permista: animantibus verò è materno sanguine familiare & quale cuique ex vsu est nutrimētum suggerit, concinnam simul idoneámque elementorum temperationem cōfert, efficítque vt sit vnumquodq; huius illiúsve discreti singularísque temperamenti: vnde liquet singularem temperamenti rationem quam nonnulli temperamēti proprietatem dixerunt, tum corpori toti, tum partibus ipsis vi seminis induci, atq; etiam certè conformationem, compositionémque subiecti, de qua ex Galeni mente pomeridiana disputatione plura colligemus. Atq; hoc modò complexi sumus priores duos præparationū ordines. Tertius porrò qui per vitalem spiritum, calorémque cōficitur, vt non ex sola elementorum temperatione perfici potuit, sic apertiùs illustriúsque quàm reliqui à semine sui ortus initia ducit. Semē enim caloris & spiritus refertū asseuerāt omnes, & has vires à parentibus accepisse. Nam cùm sui simile quippiam generaturi parentes, nequeant in opus continēter incumbere, quòd aut prius quàm perfectum sit, intereant, vt stirpes aliquæ, aut aliis vitæ rationibus sese accōmodent, vt perfectiorum animantium genus vniuersum, prouida solérsque Natura rerum æternitati consulens, quæ parenti inerant ad procreandum & vitam largiendā vires, eas per calorem & spiritum semini commisit, exiguæ quidem portioni, sed quæ totius vicaria iisdem prædita facultatibus, toti simile procreet. Hæc in rem præsentem tibi satis sint, aliás, dum ita feret, plura fortassis audituro.

Rei naturalis potentiam nō esse suopte impetu ad formam progredi, sed haud secus atque actum de habitu, formam elici de potentia materiæ. CAP. V.

PHILIATROS.

AGEDVM mi Eudoxe, has quæso mihi tenebras quibus offundor, discutito: iam enim suprà docuisti, po- *Quid potentia formæ.*

tentiam esse materiæ quandam præparationē, ad excipiendam certam speciem: at hæ προπαρασκευαὶ quas semini inesse commemoras, suntne ea ipsa potentia quam inuestigamus? EV. Sunt omnino, atque in vnum idémque redeunt. PH. Nulla iam demum verborum circuitione, nullo anfractu rem omnem compendio & planè dixisti. BRVT. An nō illud audax, ne dicam temerarium facinus, rem tam arduam, tam à nostris sensibus abstrusam, de qua doctissimorum philosophorum acerrimæ sunt & in hunc vsque diem indefinitæ contentiones, tam paucis támque apertis verbis concludere? Confidentia est hæc certè intolerabilis, & ab interpretis naturæ modestia aliena. Tu quasi digito attingas, audes quid potentia sit indicare? EVD. Quidni? Sed iam agè quæso mi Philiatre, quum potentiæ nomine nihil sit nec philosophorum sermone magis tritum, nec disputationibus acrius exagitatum, poteris ne quàm multiplex id sit recensere PHIL. Potero ni fallor: primùm enim Aristoteles potentiam esse definiuit motus mutationisque principium: quumque id duplex sit, vnum efficiendi, patiēdi alterum, duplicem inde potentiam statuit. Efficiēdi quidem potentiam esse dixit mutationis in alio principium, de qua Physicorum septimo multa: patiendi verò principium mutationis ab alio: qua verbi significatione, vel cuiusque materiam appellat potentiam, formam verò actum atque perfectionem. Harum vtraque in substantiarum est genere. Præterea autem id etiam nominis ad accidens quiddam trahitur, quod Aristoteli naturalis potentia, vel impotentia dici solet. Est enim habilitas vel affectio cuius ope vnumquodque facilè vel agit vel patitur: aut si mauis, propensio & procliuitas quædam ad aliquid agendum aut patiendū. Sic omnes artes agendi potentias nuncupauit, quòd principia sint mutandi in alio. Similes etiam affectiones rebus inanimis asciscit, quarum subsidio expeditiùs agunt obsistúntve, ne contrariorum vi in deterius commutentur. Patiendi potentia diathesis est, qua res quæque in alium statū promptè conuertitur. EVDO. Consiste paulisper, in portum enim iam appulisti: nam ea de qua disserimus, est patiendi potentia, quæ materiæ tanquam præparatio quædam insidens, eam aptam idoneámque reddit commutationi, & excipiendæ quàm appetit formæ. Hæc est quam Alexander Aprodisæus rectè, inquit, esse principium materiæ inditū, per quod illa apta sit ad omnia suscipienda, quæ ab ipso & ex

Potentiæ nomen multiplex.

5. Metaph. cap. 1. & 9. cap. 1. & 2.

2. de Anima cap. 1.

In categ. qualitatis.

9. Metaph. cap. 2.

2. Phys.

ex ipso futura sunt. EVDO. Quicũque definierunt potentiam esse materiæ quædam præparationem & instructionem, illi si non vltrà qualis ea sit præparatio inuestigandũ putarunt, prodigiosa tamen commenta nobis obtrudunt, laborantque de nominis potiùs, quàm de ipsarum cognitione rerũ. At si veterem philosophandi legem sequi volumus, res animo comprehensæ nobis sic erunt, vt si sensibus essent perceptæ. Tu itaque mi Philiatre, si ex tribus istis præparationibus, cõcinnam materiæ accõmodationem clarè intelligis, ne dubita te quoque potestatis puram essentiam tenere. PH. Tenere me puto. Cæterùm velim vt tu mihi alia deinceps interpreteris, eáque & multa & multis perobscura. Quum philosophi dictitant, de potentia materiæ educi formam, túne censes has præparationes cùm iam perfectionem integram acceperint, formam de se emittere? Scio equidẽ à Simplicio ea de re sic scriptũ esse: In omni mundo, si quis exortus prodit, non aliter quàm per potẽtiam ad substantiam prodit atque perficitur, materiaque cùm recipit formam per potentiã ad ipsam perducitur. Et alio loco: Neque enim omnino ab imperfecto ad perfectũ aliquid peruenit, nisi media adsit potentia addens perfecto id quod deficit, summam perfectionem suscipiens à perfectissimo. Hæc non sanè dubito quin verissima sint, sed me nihil prorsus docent. BR. Si mihi liceret bona istorũ venia, ego tibi ô Philiatre, paucis explicarem, quemadmodũ rei cuiusque species ac forma de potentia materiæ ducatur. EVD. Tibi verò non conceditur modò, sed & omnes quotquot adsunt orant, vt te huius quæstionis interpretem exhibeas. BR. Planam igitur huius rei expositionem accipe, quæ nullo negocio, te ab intricatissimis aliorum erroribus expediat. Isthæc de qua tam anxiè differitur potentia, qualitas est, quæ magna in vtramque partem latitudine, aliâs intendatur, aliâs remittatur. PH. Magna certè quidem. BR. Atque initio prætenuis ea est & obscura, mox verò sensim paulatimque vires capit & increscit: quumque ita minutatim facta additione, ad integrã absolutionem venerit, tum ea est, vt Aristoteles dicere solet ἐντελέχεια quædam, quam alij perfectionem, alij perennem quandã agitationem interpretantur. Quemadmodum igitur ista perfectio, de inchoata obscuraque præparatione sensim ordinatimq; educi consummaríque videtur: sic sanè existimare debes, rei cuiusque speciem (quæ à perfectione nihil differt) de præpa-

Quid sit formam educi de potentia materiæ.

Falsa quorundam expositio.

ratione ac potentia verè nasci & oriri. Est enim perfectio species, ipsaque præparatio potentia, neque ad eam rem alia opus est explanatione: sed vt preparatio tandem fit perfectio, sic potentia commutatur in formam. EV. Parum abest, ô Philiatre, quin tenearis: vide ne imprudens tu tibi laqueos induas, periculosa est assentiendi facilitas: proinde in tam lubrica ac præcipiti via, memineris tibi cautè incedendum esse. Sunt enim permulta falsa illa quidem, sed veri tamē simillima, quæ veritatis pallio velata, falsa specie multos in fœdus ac pudendos errores abducunt. Et autem hic Brutus percallidus, & qui nisi caues, te facilè circumueniet. PH. Quomodo? EV. Si perfectionem esse rei formam dederis, actum est. PH. Quid igitur? censen' illa inter se esse diuersa? EV. Maximè: si quidem non minùs distant, quàm quæ in diuersa genera diuertunt. Perfectio ex potentia, sensim velut adolescens consummatur, parsque totam antecedit: forma verò immissa tota repentè est, cuius ne minimum quidem antè fuit. Illa vt potentia natura quædam est patiens: hæc natura est efficiens, omnisque motus principium. Illa accidens solùm est, hæc autem simplex puráque substantia, quod meministi suprà esse multis rationibus confirmatum. PH. Memini tanquam nominis mei. EV. Qui fieri igitur potest, vt potentia continuato incremento, in solidam atque expressam formam (sic enim appellare placet quam Græci οὐσιώδη dicunt) habeat, vt fiat ex qualitate substantia? vt genera suprema, quibus nihil sit inter se commune, quæque longiùs distent, quàm quæ sint summè contraria, in sese mutuò commigrent? Potest quidem quæuis qualitas in aliam qualitatem transire, & in substantiam substantia, communem enim materiam habent: at qualitatem in substantiam reciproca vicissitudine commutari posse, nulla comprehendit mentis humanæ cogitatio. PHIL. Mea certè nullo modo concipit. EVDO. Et aliud tamen tibi persuadere nititur versutus hic Brutus, vt te obnoxium aliquando & prostratum teneat, iis vtique persimilis, qui subsellia assidere volentibus subtrahunt, vt qui ceciderit, cùm eum videant supinum, profusiùs & maiori cachinno rideant. PHIL. Nunquam ita facilè me duci patiar, sed quem semel occupauero gradum, in eo posthàc firmiùs & fixius persistam. BRVT. Quid audio? Siccine mea sententia contortis & aculeatis sophismatis impetitur? siccine captionibus eludor? EVDO. Ita tibi ap-

Perfectionem non esse rei formam.

Potentia nunquam sic perfici potest vt in formā degeneret.

pellare liceat, quæ fugere non poſſis. Sed ſi per ocium tamen apud te ſingula diligentiùs expendes, cernes profectò, quanto noſtra hæc tuis illis præponderent. Quòd ſi tuis rationibus aliquid conſtructum eſſe putas: næ ego illud & facilè & breui diruam. BRVT. Aggredere, iam expecto. EV. Quæ in ſemine eſt potentia ſenſim minutatímque augetur, dum perueniat ad ſummam perfectionem: itáne ais? BRV. Maximè. EV. Quánam obſecro agente & concitante vi, incrementum illud dari putas? BR. In promptu eſt Alexandri reſponſio, primum infuſum eſſe ſemini quoddã motus initium, quod impetu à generante accepto, ad aliquem vſque finem agit, dum ſe cõtinuato incremento perfecerit, & velut ingreſſum ſtadium, ad metam vſque (niſi ſi qua vis de curſu retrahat) percurrerit. EVDO. Sum equidem plus æquo obliuioſus, proinde ſi longiùs extrahitur oratio, tota mihi protinus excidit. Age igitur conciſis magis reſponſionibus, ſi modò eas à me memoriâ teneri velis. BRV. Quemcunq; voles modũ tenebo. EV. Impetum quendam, motúſq; initiũ ais à generante iam olim ſemini datum fuiſſe. BR. Ita res eſt. EV. Hoc motus initiũ, intelligíſne eſſe potentiam? BR. Id ipſum prorſus. EV. Deinde principiũ illud, quod eſt potentia, agere quidem continenter exiſtimas, & à primis inchoatiſque naturis, ad vltimas & conſummatas, quibus nihil addi poſſit, quáſque nos ſummas & perfectiſſimas iudicamus, procedere. BR. Quid ni? EV. Et hanc potentiam tu qualitatem eſſe ſtatuis? BR. Sic viſum eſt Ariſtoteli. EV. At nulla qualitas, primo & per ſe poteſt agere, ſed omnis actio, ad ſubſtantiæ compotem formam pertinet, quæ principiũ quoddam eſt efficiens. BR. Ne hoc quidem inficior. EV. Dum igitur ais potentiã ſenſim augeri, quoad fiat perfecta ſpecies, accretio illa, cuínam formæ primùm refertur accepta? BR. Ipſe videris, iſtuc ego minimè inueſtigo. EV. In ſemine tria tantùm eſſe dicimus, materiam, formã, potentiam. Illa igitur potentiæ actio, perducítne primùm ad ſeminis formam? BR. Quónam alio perduceret? EV. At id fieri nequit. BR. Quid cauſæ? EV. Quoniã quicquid agit, in hoc agit, vt ſui ſimile reddat obiectum patiens, neq; forma quæ in ſemine eſt, aliud quicquam molitur, quàm vt ſemen aliud de ſe generet. BR. Hoc ipſe ſatis ſciebam, ſed eò me vel inuitum traxerat rei conſequentia: nunc itaque reſilio, & potentiam quæ ſemini ineſt, ſeſe ſua vi augere aſſero, neque vllam externam opem deſiderare. Ea enim tametſi

Potentiã ſeminis nulla ratione poſſe in formã tranſire.

Nulla qualitas primò & per ſe agit.

Omne agens in hoc agit, vt ſui ſimile reddat obiectũ patiẽs.

qualitas existimatur, præstantioris est tamen ordinis quàm cæteræ: quapropter & illam Aristoteles appellauit naturalem potentiam, quòd vt qualitatis, sic & naturæ quadamtenus sit particeps. Quocirca qui illam dicet per se aliquid agere posse, nihil absurdum dicet. EV. Mira diuerticula. Huc igitur sequere, quando ita tibi visum est. Si quid primò ac per se agit potentia, dum seipsam auget ac perficit, aliud efficit nihil quàm sui similem potentiam, neque potest ipsa, quantumuis aucta de se formam edere. Ex semine quidem tanquam ex subiecto generatur animal aut stirps: at potentiæ efficientia formã, aut seminis vi animal generari, præstantium philosophorum nullus receperit. BR. Quid ita quæso? EV. Quod nondum est, sed futurum est, id iam simpliciter non est: quod autem non est, quî possit aliud quicquam efficere? quo pacto fieri posse existimas, vt formam procreet quæ semini inest potentia, si nondum inest ipsa forma? aut vt semen, quod nondum sit ipsum animal, efficiat animal? Nẽpe si quid ex his gigni debet, aliud quiddã poni necesse est, quod actu formam obtineat, quodque sit huius procreationis efficiens causa, eáque prima & præcipua. Quæ Aristoteles diligentissimè comtemplatus, in animalium stirpiúmque procreatione duplicem naturam instituit, imperfectiorem vnam, quæ in semine fit quidem, nondum tamen est: perfectiorem alteram, quæ actu cùm sit, effectrix simpliciter est, qualis in eo est, à quo dimanauit semen. Locus est libro de animaliũ procreatione secundo, vbi naturæ & artis discrimẽ secreuit, his ferè verbis, Ars principium formáque eius quod efficitur, sed in alio: motus autem naturæ in ipso est quod efficitur, ab altera profectus natura, quæ actu obtinet formam. In semine igitur naturam statuit, quæ fit & mouetur: in eo autem quod actu est, efficientem naturam. Quæ Simplicius in hanc sententiam fusiùs explicauit. Vniuscuiusque natura & causa motionis subiectum sibi ipsi & non alteri simile facit: vt enim natura hominis hominem, sic & natura seminis, non aliud quàm semen efficere potest. Quomodo enim propriè hominem faciet, ea quæ est in semine, quæ nondum est hominis natura antequam homo fiat? Si natura seminis cõmutari desiderat, & animal perfici, propriè efficiens & proxima causa, est natura paterna atque materna: nam forma actu præcedit in patre & matre, secundum quam id quod potentia est, ad actum perducitur. Atque hoc modo natu-

Perfectionem & potentia.

ra eius quod generatur, si efficiens dicitur, ita efficiens est, « vt & ipsa simul fiat. Ea verò propriè efficiendi vim obtinet « quæ actu talis est, quoniam natura, sui similis est procrea- « trix. Vides vim illam seminis, quam potentiam appellari diximus, nequaqnam posse in animalis speciem verti, tametsi ipsa sese quàm optimè adaptat, & omni ornatus genere instruat atque perficiat, sed adesse oportere quiddam, quod actu tale sit. PH. Hæc mihi certe longè verissima videntur, neq; iam hic noster Brutus quicquam præterea habet quod obiiciat. Attamen priusquam colophonem his imponas, consonum & æquum est, vt nobis id explanes, quod omnibus philosophis placere video: rei cuiusque formã de subiecti potentia educi. EV. Quum quæ semini inest potentia, id est, inducendæ formæ præparatio, assiduo incremento, ad summam perfectionem euaserit, ad substantiæ quoque formam simul peruentum erit. Etenim perfectionem illam forma necessariò comitatur, nec vnquam deserit. Proinde Aristoteles, formam plerunque ἐντελέχειαν nomine perfectionis appellat, vel quòd perfectæ potentiæ indiuidua sit comes, vel quòd totum ipsum compleat, & perficiat. Vt igitur perfectionem, sic & formam de potentia materiæ educi sermonis vsu dicimus, tanquam pares in iis rationes faciat, ista consequentiæ necessitas. PH. Formam de præcurrente potestate haud secus elici ratiocinabar, atque actum de habitu. EV. Nec sanè multùm est dissimilis analogia. PH. Hanc igitur nobis pleniùs interpretare. EV. Longa assuetudine & frequentatis actionibus musicus (vt hunc pro reliquorum exemplo sumamus) iisce partibus habitum adeptus est & inseruit, quæ plurimùm sese exercent. Atque is deinde tametsi dormit, habitũ tamen hunc musicæ aut citharisticæ semper retinet. PH. Hoc tanquam digitos teneo. EV. Si fortè igitur experrectus citharam pulsabit, vndénam censebis illi modulãdi actum incessisse? ex solóne habitu qui in actũ eiusmodi sit commutatus? PHI. Nihil minus, sed eò profectò, quia cõcitata princeps animæ vis, iis tum partibus præsit ac imperet, quibus exercitatione iam olim inditus atque impressus fuerat modulandi habitus: hæ siquidem habitu paratæ in opus actúmque suum promptè feruntur, quoties animæ ipsis inspirata voluntas ita imperauerit. EV. Rectè tu quidem. Vt igitur actum ex habitu idcirco prodire dixerũt, quòd actus, nisi comparato habitu perfectè elici nõ potest: sic in ipsa quoque rerum procreatione dicendum est. Non

Forma quomodo educatur de potentia materiæ.

Habitus.

enim potentia formam, sed externa causa imprimit, quæ tamen auxilio potentiæ destituta, non haberet ipsa per se satis virium. PH. Video. Tanquam enim qui scientiam habet, sed ea non vtitur, cùm vult accedente mentis impetu, contemplatur, & actu fit sciens: itē quodcunque subiectum gignendæ rei perfectam potentiam habere dicimus, accedente agentis extrarij vi, id rectè, te authore, actū formámque excipit. EVD. Scopum attigisti. PH. Qui quid scit (inquit Aristoteles) si animum in contemplationem actu intentum habet, seruat tamen habitum, nec perdit contemplando scientiam, sed excolit magis, ac perficit: ita id quod perfectam potentiam obtinuit, accedente forma, potentiæ qualitatem non excutit, sed ornamentum illi & perfectionem addit. EVD. Ita necesse est, vt iam fixum ac stabile sit, id quod proponebatur, haud secus de potentia materię formam elici, atque actum de habitu. PH. Id quidem iam satis perspicuum. Quod verò de medicamentis aiunt, quæ intrò sumpta, nostri caloris vi de potentia in actum excitantur promouentúrque, his ne simile putas? EVD. Quodammodò. Siquidem vel nondum adhibita nobis medicamenta, suam speciem habent, sibíque innatas vires, sed quas non antè in nos exerāt, quàm à nostro calore sint irritata, quod certè opus est ad illorum vires experiundas. Itaque verè dixeris medicamenta de potentia operandi ad operis actionem, & quasi ex feriis ad opus venire, non tamen ad nouam formam transire. Itémque in animalium procreatione, semen conceptum, vteri vi ac benigno tepore ad agendum impellitur, non vt animal animalísque formam de se excitet aut edat: sed tantùm vt exuscitata aut impulsa ipsius potentia ac facultas, deincépsque aucta, subiectam sibi materiam omni præparationum genere instruat, vt substantiæ tandem particeps forma, extrinsecus assumatur, & excepta commodè asseruetur, suas deinceps omnes functiones obitura.

Medicamēta quomodo ducantur de potētia in actum.

Gignendæ formæ, nę minimum quidem antè in materia fuisse, neque potentiam quicquam esse formæ, neque ad substantiæ genus referri. CAP. VI.

BRVTVS.

FRVSTRA nobis hîc laborare videris optime Eudoxe, qui quæ sunt oculorum testimonio clarissima, ratiocinatione vis & inani ac longè repetita interpretatione eludere. An non cepam sæpenumero vidisti, de tectis aëre li-

Argumēta quæ contēdunt potentiam esse in-

libero propendentẽ, per ſe nullius extrarij ope, ſeſe diffundere, & herbeſcentem ex ſe viriditatem proferre? aut ouum ſolo fornacis tepore pullum excludere? Equidem & ipſe vidi frequenter, & Ariſtoteles fieri poſſe literis mãdauit. Nũc omni philoſophorum authoritate poſthabita, neglectis eorum ſententiam acutiſſimè excogitatis eorum rationibus, ſolius ſenſus communis bonitate, & omnium animis informata notione ductus, dic per Deum immortalem, dum iam viuere ac moueri incipit ille pullus, vnde ſuam accipit animã? vnde prodit illa? aut quis eam inducit? vbi extrarius ille tuus opifex eſt qui ouo ſuã inſculpat formam? An non hîc tuorũ commentorum ſe prodit vanitas? An non luce clarius eſt, illã ex oui potentia exiſtere, vt ex eodem ouo pullũ vniuerſum? quid relicta ſenſuũ euidentia, abſtruſa veſtigamus? *choatam & imperfectam quandam formam.*

EV. Iampridem coactus es fateri, fieri iſtud nequaquã poſſe, & formam extrinſecùs venire. BR. Ego ne? tibi verò iſtud ſum faſſus? nondum vt video hac in re mentem meam ſatis concepiſti. EV. Quid hoc nouæ rei? BR. Dicam, & equidem paucis. Ego enim perinde atque tu, rei cuiuſque ſpeciem in ſubſtantiæ genus refero, ſed quod fortè non donabis, ad idem etiam genus, potentiam pertinere puto: hac autem ratione moueor, quòd quum videam ſpeciem ipſam ex potentia trahi, neceſſe ſit non diuerſæ rationis ac generis illam ſtatui, ſed eſſe formæ aliquid imperfectum aut velut mutilum. Atque id quidem in ſemine cùm potẽtiâ tantùm ineſſe dicebatur, ocioſum delituiſſe cenſeo. Vbi verò cœpit ſuis ſe virtutibus prodere, eſſéque ex efficientia manifeſtum, tum verò demùm id actu ineſſe diximus, quanquam priſtinam ſpeciem non mutauit: id enim tenue licet & exiguũ, eandem tamen perpetuò ſubſtantiã tenuit. Hæc mea eſt de potentiæ ſubſtantia déque formæ exortu aſſenſio, firma illa quidem certè & ſtabilis, & à qua me nulla ratio depellet. EV. Eóne temeritatis procedes, vt inter ſubſtãtias potentiæ locum tribuas? BRV. Temeritatis non erit, id quod veriſſimum eſt aſſerere. In ſemine quum potentia quædã eſt animalis, ipſum animal ineſſe dicimus poteſtate, quin etiam ipſum ſemẽ animal eſſe, poteſtate duntaxat. In ouo auis eſt, poteſtate: in glande quercus iã eſt, ſed poteſtate: in oleæ bacca, ipſa eſt olea. In húncque modũ, quæcunque ex ſemine vt è ſubiecto proficiſcũtur, in ipſo priùs ineſſe potentiâ mente colligimus, quàm emergant, & oculis obuerſentur. Reliqua vniuerſa quæ nullo ſemine gigni *Alia argumenta.*

traduntur, vt metalla, vt lapides, vt stirpes seminis expertes, vt animalia è putri materia nulloq; coitu nata, non è quouis sine discrimine subiecto fieri palam est, sed ex eo duntaxat, in quo sui quoddam seminarium habuerint. Non omnis fert omnia tellus:

I. Georgic.

Hîc segetes, illic veniunt felicius vuæ:
Arborei fœtus alibi, atque iniussa virescunt
Gramina. Et rursum:
Nec verò terræ ferre omnes omnia possunt:
Fluminibus salices, craßisq; paludibus alni
Nascuntur: steriles saxosis montibus orni:
Littora myrtetis lætißima: denique apertos
Bacchus amat colles: Aquilonem & frigora taxi.

Georgic. 2.

Horum autem causam reddit:

Georgic. 2.

Quippe solo natura subest. Hæc Virgillij placita sunt, quæ te omnia recipere scio. Itaq; dũ potestate animal aut stirpem in semine ponis, necesse est fateare, delituisse hæc in eo, & suæ essentiæ, quantumuis imperfectum quiddam tamen omnino habuisse: neque, opinor, ibis inficias in istis seminariis, eius quæ ventura est, aliquantulum esse formæ.

Solutio argumentorum.

EV. Nihil ne minimum quidem: sed habet res tota eo modo, quem Simplicius aperuit, In semine (inquit) ex quo gignitur vel animal vel planta, insitum principium quoddam „ est, non minus perpetientis quàm agentis motionis, per „ quod procliuitatem quandam habet, & ampliorem quærit „ excipiendæ formæ. Hoc igitur principium potentiam appellat naturã in semẽ infusam, quã ab anima longè diuersã facit, ne forte semen animatum esse fateatur. Est autem ea natura imperfectior multò quàm anima, quippe quæ sit ad eam accersendam veluti præmissa quædam præparatio, vel si mauis habilitas & potentia: neque verò animæ quicquam est, neque in eam poterit vlla mutatione cõuerti: neq; animæ quicquam antè in semine fuit, quàm ipsa tota actu cœpit existere: quocirca dici non potest semen animatum. Ergo ne tibi imponat ipsa nominis ratio: quod esse potentia dicimus, id nequaquam est simpliciter: vt neque quod esse potest, id iam actu est. Semen aut hoc aut illud potestate esse statuo, nec ideo tamen id iam actu & re ipsa esse dico: nec enim est in glãde vel quercus vel eius species; nec auis in ouo, nec formæ eius quicquã vel tenuissimum. nõ enim partium adiectione paulatim minutatímque consummatur, sed subita repentináque mutatione vno momento to-

ra simul in subiectum concedit. PH. Audio, maximè inter se pugnātes vobis esse sententias, quas si ex angustis istis verborum septis, in latiores veluti campos deducetis, intelligi tandem poterit vtra sit firmior & ab vtra stet veritas: quæ certè & vnica est & simplex, vt alteram stare, alteram cadere sit necesse. BR. Meas ipse partes facilè tutabor: ac si meas rationes & authoritates in medium proferri patieris, cúmque tuis contendere, intelliget, spero, vel puer: ac tibi etiam fortè ipsi persuadebitur quidpiam formæ antè in subiecto fuisse, quàm illa actu inesset tota. EV. Magnam tibi gratiam habiturus sum, si veris rationibus, à mea me opinione, in tuam perduxeris. Sed agè iam, aggredere. BR. Qui scientiæ habitum habet, hoc ipso sciens, & est & dicitur: & quū sciētiæ & contemplandi actio incesserit, actu & perfectè sciens. Hæc dudum concesseras. EV, Neque nunc palinodiam cano. BR. Sic vtique in semine, quàm diu cumque nondum quicquam agere vitale potest, fatendum est animam solùm inesse potentia. Vbi verò sua se efficientia, suis se prodit operibus, actu tum inesse, quasi sola actione & effectis, actúne an potentiâ duntaxat insit, discernatur. Quod ipsū Aristoteles breui sententia sic expressit: Animam naturalem altricémque in seminibus & vtero cōceptis quæ separari possunt, haberi potentiâ statuendum est, non actu, priusquàm (eo modo, quo conceptus qui iam separantur) cibum trahant & officio eius animæ fungantur. Principiò enim huius modi omnia stirpis vitam viuere videntur. De anima quoque sentiente deinceps dicendū est, atq; etiam de rationis intelligentiæque participe. omnes enim potentiâ priùs haberi quàm actu necesse est. Hæc declarant satis Aristotelē censuisse, in semine subobscuram fuisse animæ portionē, quæ præ imbecillitate nondum quicquam moliretur animalis functionis. EVD. In transuersum perperam trahis Aristotelis sententiam qui ne per somnium quidem, huius simile quicquam suspicatus est. Quid absurdius autem in philosophia, aut magis horrendum, quàm naturaliter efficientem causam instituere, quæ feriata tamen & otiosa nihil prorsus agat? causam enim actione definimus, quæ si nulla erit, ne causa quidem esse poterit. BR. Quid ais? nónne in trimestri vel quadrimestri fœtu, cùm primum is moueri sentitur, anima vel tota inest, quæ vt absolutum erit animal, cunctas illi functiones præstabit? EV. Inest vtique. BR. Et tamen nondum potest illa neque rursum ciere,

Alia argumenta.

De generat. animal. lib. 2. cap. 3.

Solutio.

In semine contendit quiddam ventura formæ contineri.

neque vocẽ edere, neque visione quid percipere. Quid cedo est causæ? EV. Quoniam impeditur aliũde, & quasi vincta tenetur, quòd organa desideret, ad suas actiones obeundás accommodata. BR. Eandem rationem si ad semẽ transferes, intelliges profectò, & in eo illam ab initio esse, & impediri tamen instrumentorum vel penuria vel vicio, quominus quid agat, illámque ablato impedimento mox in actum erumpere. Hanc ne me putes opinationem confinxisse, authores meos tibi proferam, viros in philosophia adeò magnos, vt eorum te possit authoritas vel deterrere, vel frangere. In iisque primùm Aristotelem, quem scio te plurimum omniũ & meritò quidẽ suscipere: is igitur animalium procreationẽ ortúmque discutiens horum causam
„ his verbis plenè explicauit: Quorum principiorũ actio est
„ corporea, hæc sine corpore esse non posse certum est, verbi
„ gratia, ambulare sine pedibus. Itaq; extrinsecùs ea vt adue-
„ niãt, fieri haudquaquã potest: nec enim ipsa per se accedere
„ possunt, quum separabilia nõ sint. Ergo eo authore, nutricandi sentiendíq; principia seorsum habentur nunquã, sed in corpore semper: quare eadem statim per initia erant in semine, nec vnquam seiuncta, sed cum eo simul nata. Audi

1. De Anima cap. 21.

verò rursum vt Themistius alter mihí patronus, hæc ista apertius è tenebris in perspicuã lucẽ eruerit. Igitur (inquit) & animas in suum aliquod propriũ corpus (si suum animæ
„ instrumentũ corpus est) diuertere oportebit: Dixi diuerte-
„ re: imò non diuertit, sed fabricatur architectatúrque sibi &
„ præparat domiciliũ, non conformatum antè & præparatũ.
„ Causam deinde subiicit, Non enim quemadmodũ cithara
„ dedolatur priùs & cõditur, tum demũ adhibetur ad musicã:
„ ita & corpus ornatur antè instruitúrque, mox animę sumẽ-
„ dum offertur. Quale igitur singulis animis corpus instru-
„ mentúmque conueniret, item qua ratione anima illud sibi confingeret, neglectum à Timæo penitùs & retrohabitum est. Audis Themistio nõ interpreti modò, sed & paraphrastæ Aristotelis, videri animã ab initio in corpore fuisse, neque dum præparato, neque obeundis functionibus accommodo: semper semini comitem animam fuisse, neque vt rectè dicebat Aristoteles, sine corpore eam esse posse. Sed age, erítne vlla apud te Platonis authoritas? Erit opinor. At is eadem sæpius inculcans, præter illam animæ procreationem, quam in Timæo nobis exposuit, lib. de Legibus deci-
„ mo de eadem hæc scripsit: Satis supérque monstratum est,

ani-

animam omnium antiquissimam esse, cùm motus princi- «
pium sit. Et mox: Rectè igitur & propriè, veréque & abso- «
lutè diximus priùs corpore animam factam fuisse, corpus «
verò posteriùs atque secundo loco, quod est animæ secun- «
dum naturam dominanti subiectum, hæc Plato: quæ vt inter legendum oculis sæpè percurristi, sic nunc vehementer opto, vt in illa paulò acriùs intendas & diligenter circumspicias, ac expendas qua de causa effícto corpore animam priorem esse statuerit. Hæc enim quoniam est omnis motus initium (motum à mutatione Plato seiungit, quòd hãc inanimorũ, illum viuentium esse velit) & quoniam omnia, etiam quæ corporis sunt, administrat & obit, iure optimo sibi ipsa corpus apparat, instruit, ornat. Quòd si est, vt verè esse præclarissimi quíque philosophi authores fuêre, constat animæ essentiam in ipso necdum conformato semine conclusam teneri: quæ continenter ipsum minutatimque & membratim fingat, vt opere tandem absoluto, functiones stirpis aut perfecti animalis, pro sua quæq; natura cunctas obeat. Ac si nunc daretur de illis vnumquemlibet, sed maximè Platonem rediuiuum nobiscum huc vnà congredi, præter illa quæ sunt ab eo multis in locis accuratè conscripta, audires & alia profectò quàm plurima, quæ te non probabili modò ratione, sed (qualis mathematicorum esse solet) etiam necessaria, huc te vel inuitum agerẽt. Et quanquam vana erit confictio, tu tamen patere vt eum animo repræsentemus, hoc pacto te suo more interrogantem: ô Eudoxe, quandiu in semine & corpore informi anima continetur, an non ea conformando corpori omnem operam impendit? Agè, responde mi Eudoxe, hæc tanquã percontanti Platoni. Quòd si te pudet, nihil verebor illi tecum ac pro te respondere: nempe tum ab anima aptè conformari corpus, nónne rectè dixero? certè enim ita fatendũ est, tum verò ille subiiciet. Dum sic effingitur corpus, necdũ vlla est expressa & distincta partium informatio, tum certè nequit anima eas exercere functiones, ad quas illæ partes comparantur. Quid? an non hoc quoq; dabimus, cùm nec sine pedibus inambulare, nec sine oculis cernere possit? Ac si ita perget: Conformato integrè corpore, & singulis partibus instructo, cùm anima iam illarũ ope cuncta vitæ sensúsque munia exequitur, quo tandem pacto tum corpori inest anima? Actu dices, opinor, idque & audacter & verè. Quum igitur (inquit) informi adhuc corpore, illa nõ valebat ani-

males promere functiones, quo tum pacto inerat? An hîc obmutescemus? at id quidem turpe est. Quid igitur respondebimus? Sola nimirum potestate, hoc enim restat vnicum. Quid tu hîc illum putas? Instabit vtique & quod cõsequens est côcludet: Animã quæ vim & potestatem ingenitam habebat agendi, nondum verò quicquam agebat, ob instrumentorum penuriam, id ipsum esse, quod nos potentiam dicimus: actum verò, animam esse quæ liberis expeditísque instrumentis opus edit. Itaque potentiam esse quidem animæ ipsius essentiam, sed quæ otiosa tamen nondum quicquam efficiat, propterea quòd corpus ineptum adhuc sit & inconcinnum. Quis contra hæc possit dicere? Ego certe quidem statim assentiar. Tu verò, quid? An non idem quoque facies? Video te annuere. Quid ergo erat opus, vt tu nouum, inexplicabile & incomprehensum potentiæ genus nobis fingeres? Iam planè conuictus es, opinor: tantúmque abest vt ab instituto meo ipse decidero, vt arctissimis vinculis te potiùs obstrictum teneam, adeò vt dimouere te non possis. EV. Pressiùs vrgere videris ô Brute, nósq; infestiùs ac propè dixerim furiosiùs insectari. Ac tu tibi quidẽ paucis & perperam intellectis philosophorum sententiis adductus, ante victoriam canis triumphum: Sed moderare, obsecro, ardentes istos impetus, graue probrum erit si quid recantare cogeris. BR. Egóne? EV. Caue exultes, sed animum mihi sedatum patienter adhibe. Quæ tu litigiosa peruersáque diligentia contendis, ex hypothesi defluunt & ducuntur omnia, quæ siquidem vera & fide digna fuit, idoneè & conuenienter fortasse conclusisti, animam quæ nondum suas functiones obiret, potestatis appellatione dignandam. Sed vana & fallax est suppositio, quæ semini & nondum efformato corpori, animam inesse assumit. BR. Hanc non ego, sed inuictissimi testes Plato, Aristoteles, Themistius tibi posuerunt. EV. Tu me statim (opinor) vel testium grauitate, vel numero offunderes, nisi sensa illorum meliùs quàm tu concepissem. Primùm enim quod ex Platone citas testimonium, non de singulari ac sua cuiusque anima, sed de generali illa mundi, quæ totius est vniuersitatis, dictum est, de qua quid sentiret, paulò pòst pleniùs expressit, his propè verbis: Animam cuncta gubernantem & in omnibus quæ mouentur habitantem, nónne & cælum gubernare necessariò confitebimur? & rursum: Vniuersa ergo quæ in cælo sunt, quæ in terra, quæ in mari, suis motibus anima du-

Solutio quæ planè docet in semine nihil quicquam de substantia formæ cõtineri.

ma ducit. Hîc igitur, vt passim in Timæo, mundi animam Plato statuit, à medio per omne vsque ad cæli extrema sese porrigere, eísque extrinsecùs circunfundi, cunctísque genitis vitam conferre. Qua sententia, an tibi videtur, rei vniuscuiusq; animã statuisse antiquiorem prioremq; recèns genito corpore? Sed de Platonis dogmate, acutius fortasse & distinctius posthac iudicabitur, si in eum fortè sermonem incidemus. Iam verò quòd ad Themistium attinet, is se manifestò detexit, palàm professus animam statim ab initio infusam esse maris semini, tanquam indiuiduam ita dispẽsante natura comitem. Quamobrem nihil veretur aut reformidat, semen animatum facere, cuius anima architectatur & extruit sibi domicilium ex idonea materie. Atque in his quidem quæ ex putri mucosáque materia, nullo semine prodeunt in lucem, animam quandam abstractam cẽset procreatis aptéque conformatis vitam largiri, Timęum in hoc sequutus: his verò quæ ex semine deriuata fluxère, iam à Timæo deficiens, putat vniuersalem animam nihil inspirare, sed suam cuique semini insitam esse, quæ temporis progressu cuncta conformans, suis tandem se detegat operibus. Hinc tu optime Brute, elicere vis, vt videtur, potentiam esse Themistio aliquid essentiæ animæ, cùm nullus tamen extet locus, vnde id haurire aut petere possis. Imo verò ille ipse Themistius in libris physicis de potentia & priuatione differens, tanquam de accidentibus disputationem instituit longa satis oratione. Sed neque Themistium vt fidelem idoneúmque testem velim in hanc nostram disceptationem recipi, quòd nutabunda & inconstanti assensione, quò fluctus impellit, nunc in Platonis, nunc in Aristotelis sententiam inclinare videatur. Proinde ne qua tibi posthac hinc suppetat cauillationum occasio, iam nunc apertissimis ac verissimis rationibus contra Themistium tibi probabo, ne minimum quidem essentiæ animæ semini antequam animal esse cœpisset insedisse. Sed Aristotelis tamen antè videtur explicanda sententia, quam tu te putas perquam conuenienter ad tuam Themistiíque opinationem confirmandam citasse. Nam si quis altiùs ac diligentiùs Aristotelis mentem scrutabitur, intelliget profectò, neque in iis quæ ex putri materia, neq; in aliis quæ posito (vt ille ait) semine surgunt, de animæ essentia quicquã ab initio fuisse, sed totam tum primùm illapsam, cùm ad illam excipiendam dignè fuit & affabrè constructum corpus.

Qua in re Platonis rationem authoritatémq; recipit, quanquam de ipsa formæ origine, nec omnia probare, nec sequi voluit. Aristotelis abs te citatus locus, planè quidem innuit, animam tum altricem tum sentientem non posse actu sine corpore consistere, quoniam ad corpus pertinet vtriusque actio. Sed vt in corpore esse vtramque donemus, neque ab eo separari posse, an tu hinc directè colliges vtramque iam olim necessariò in semine fuisse? An non in aliud illis corpus substerni potest? Potest opinor. Atque in eum obsecro locũ mihi fixius oculos intende, non quidem „ contentionis, sed veritatis inuestigandæ studio. Quid enim „ ait? Nam neq; ipsa (principia scilicet nutriendi & sentiẽdi, „ quorum ad corpus refertur actio) per se accedere possunt „ quũ inseparabilia sint: neq; cum corpore (crasso seminis) se„ men enim excrementũ alimenti mutati est. Vbi dicti etiam „ causam subiecit. Semen excremẽtum esse vile ac sordidum, illa autem principia dignitate præstantia. BR. Si neq; cum corpore, neq; ipsa per se possunt principia nobis accedere, quis iam modus restat? EV. Audi reliqua: Sed enim, inquit, omnis animę siue virtus siue potentia, corpus aliud partici„ pare videtur, ídque magis diuinum quàm quæ elemẽta ap„ pellantur. Quale autem sit diuinũ hoc corpus, quę deinceps „ est sententia commonstrat: Inest in semine omnium, quod „ facit vt fœcunda sint semina, videlicet quod calor vocatur, „ ídque non ignis, nõ talis aliqua facultas est, sed spiritus, qui „ in semine spumosóque corpore continetur, & natura quæ in eo spiritu est, proportione respondens elemento stellarum. Id ergo diuinum corpus de quo paulò antè dixerat, „ spiritus est, in quo tanquam sede propria, calor constituitur „ ipsáque natura quam animæ substantiam putamus. Hunc spiritum cui vim maximam concedit, simpliciter semen appellauit, in sequenti proximè oratione, vbi & reliquã crassiorem seminis substantiam, corpus genituræ nuncupauit. „ Corpus autem (inquit) genituræ, in quo semen animalis „ principij contentum vnà prouenit, partim separabile à cor„ pore, partim inseparabile. Itaque Aristotelem sic interpretor, illa nutriendi & sentiendi principia, cum crasso seminis corpore, se cum ipso genituræ corpore non accedere, quia fœdum est & abiectum excrementum: neque ipsa per se influere, quia sunt à corpore inseparabilia, neque possunt extrinsecus venire, sed cum diuino corpore ac spiritu inuehi. Viden' iam illa iacere tuæ importunæ & contentiosæ per-

Confirmatio.

Stellarum elementũ.

ſæ pertinaciæ fundamenta? Aliò pergamus. PH. Pedem amabò nondum hinc referas: ſed quænam hæc ſint tam præclara, quóve modo accipienda, apertius fac & dilucidius. EV. Præſtat ô Philiatre, in ſuum quæq; locum ac tempus differri, quàm inchoatam ſemel diſputationẽ abrumpi: finienda mihi & concludenda eſt hæc tota controuerſia, & quod eram pollicitus, ratione docendum, ne tantulũ quidem animæ ſemini ineſſe. BR. Satis mihi iſtuc eſt agitatum, ſatis concluſa tota diſputatio. EV. Age verò, tu tibi rei confectæ palmam arripias: nos quibus te proſequamur, epinicios hymnos meditabimur. Sed pro tua tamen humanitate facies, vt in hoc triumpho percunctantibus ac dubitantibus nobis, omnia detegas enucleatius & ſimplicius: hoc enim & eruditione & modeſtia tua digniſſimũ eſt. BR. Sentio te gryphos quoſdam & nouas captiones meditari, equidem iſtius concertationis iam dudum ſatur ſum, ſed quando tamen laceſſere pergis, enarrabo ſi voles fuſius, quicquid habeo in animo comprehenſum. EV. Eſſet id mihi quidem periucundũ, ſed video in his eſſe qui conciſius dici mallent. BR. Vt lubet. EV. Atq; etiam inſuſurrat hic mihi, alia quàm tu opinione imbutus, vt pro ſe me tibi opponã, & quo melius exerceamur pro more te interrogem. O perdocte Brute, quicunque frutices aut animantia ex putri materia proſilierunt, nullo ſemine, nullo patre, nullo ſatore, vndénam hæc animam accepere? BR. Dicam cum Themiſtio cælitus illam à ſumma & totius mundi gubernatrice anima fluxiſſe, quæ quum omnes omnium rerum formas in ſe poteſtate contineat, datrix formarum à pleriſque eſt appellata. EV. Perfectiora autem animantia, quæ nõ niſi præcurrente ſemine in vitam venere, vnde ſuam animam hauſerunt? BR. Ex ſemine in quo & illa fuerat: hîc enim mihi placet Themiſtius. EV. Atqui tum in ſemine, tum in putri materia, priùs anima ineſt poteſtate quàm actu. BR. Idem arbitror de vtroque eſſe iudicium. EV. Vt igitur cœlitus acceſſura, in putreſcente materia nondum ineſt forma, ſic neque in ſemine (in quo potentia eſſe dicitur) actu iam ea ſubſiſtit. Aut ſi iam in ſemine eam eſſe dicis, cur non itidem & in putrida colluuie? Quocirca ſi non eſt huius, nec erit illius potentia, quicquam eius formæ quæ acceſſura eſt. Quin & aliud ſequitur vehementer abſurdum, imperfectis animalibus è putri illo pedore natis præſtantiorem eſſe multo, ac diuiniorem originem, quàm longe perfectiſſimis illis, quæ

Si quæ ſine ſemine proueniũt, formam extrinſecus acceperunt, multo magis perfecta illa quæ ex ſemine naſcuntur.

vis ſerminis in vitam produxit. BR. Quid enim prohibet? EV. Quid? nónne dementiæ proximum ſit, culicis aut vermis quàm leonis, aut equi, aut elephantis, aut ſi Diis placet etiam hominis diuiniora feciſſe ortus primordia? Non ita te inſanire puto: ſed ſi quid diuinitatis minutiora hęc ab ortu ſunt conſequuta, multo, opinor, amplius his plenioribus & abſolutioribus elargieris, aut certè tantundem. BR. Hanc quæ nihil ad rem facit comparationem omitte, quod dico ſemel intellexiſſe contentus. Vt Virgilius rectè quidem dixit:

Æneid.6. *---Semina flammæ*
Abſtruſa in venis ſilicis.--- Et rurſum:

Georg.1. *E ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.*

Ita equidem ſemini ex quo quid gignendum eſt, ipſam rei formam iam ineſſe profiteor, ipſúmque animatum rectè vocari: Quiſquam ne hoc redarguet? EV. Obmurmurant omnes quòd ſuperiora non dilueris: iámque hic ſe mihic comparare videtur ad hoc poſtremum conuellendum, & labefactandum. Vigila Brute, ne tuam cauſam deſeras, ſic enim per me proponere geſtit. BR. Age diſſimulator, tu ipſe depoſita perſona cominus congredere, vt huius diſputationis ruinam tuis humeris ſuſtineas. EV. Age placet, congredior: reſponde igitur breuiter. Semini non ſimiliter atque perfecto animanti ineſt anima. BR. Fateor: nam huic actu ineſt, ſemini verò ſolùm poteſtate. EV. At nihilominus quum ſemini ineſſe animam potentia dicis, tu illi ſimpliciter ipſam quoque animæ ſubſtantiam ineſſe confirmas. BR. Rem tenes. EV. Aut igitur illi tota ineſt, vti & perfecto animali, aut illius ſola quædam portio. BR. Veſani aut pertinacis eſt hominis iſtæc poſtulare. An tu hîc vllum eſſe putas qui hæc auſurus ſit, aut ſi quis forte audebit, non ab omnibus exibilatum iri? EV. Equidem auſurum ſcio: vtrum verò ridiculus an non futurus ſit, res ipſa tandem oſtendet. Sed interim reſponde. BR. Quaſi verò arduum ſit aut inenodabile: neque enim ſemini ea ineſt animæ perfectio, quę abſolutis iam animalibus. EV. Sequere vt cœpiſti. Totáne anima ſemini inſidet, an eius ſolùm portio quædam minutior? BR. Ego illius portionem non dicam ineſſe, quandoquidem nullas anima partes habet quæ ſeorſùm à toto conſiſtere valeant. EV. Ergo tota illi ineſt. BR. Tota quidem, ſed imperfectiori tamen modo. EV. Sed age, quam ita in ſemine imperfectiorem ſtatuis, an non eiuſdem cum perfectiori gene-

Semini non ineſſe animæ gradum quendam imperfectiorem.

ri generis atque eſſentiæ eſſe putas? BR. Eiuſdem omnino, inferiori tamen ordine & gradu: neque enim Alexander illam antè actu formam appellat, quàm ſit perfectionem conſequuta. Pòtentiam tantiſper appellare ſolet dum obſcurior adhuc eſt & imperfectior. EV. Vide iam in quas anguſtias te præcipitare poſſit quiſquis tecum congredietur. BR. In quas obſecro? EV. Nempe quòd ſubſtantiæ participem formam magis ac minus intendi ponis; & eadem ſpecie aliam formam alia præſtantiorem. BR. Fac igitur, ſi mauis, ſint illæ diuerſorum generum. EV. Si diuerſa facies illarũ genera, iam mihi in portum nauis appulerit, iã tota res erit confecta, iam imprudens eò ſubieris, quod effugere tanto contendebas opere. Nam priuſquam ex ſemine perfectum euadet animal, erit vtique neceſſarium, ipſam formæ eſſentiam mutari, atque per varias ſpecies tranſiri: deinde verò ſemini nihl quicquã eius formæ quæ acceſſura eſt inſediſſe, quo nihil amplius opto in hac diſputatione, id enim eſt quò aſpirabam. BR. Ergo proinde rectè videbar cenſuiſſe, illarum & ſubſtantiam & genus idem: ſed neſcio quibus me præſtigiis hinc abduxeris. EV. In idem igitur luti volutabrum te reuolues, quo iam cœperas ſordide conſpurcari: in quo ſi diutius hærebis impeditus, quo pacto illud expedies earum ſubſtantiarum quæ ſint eiuſdem generis, alteram eſſe altera imperfectiorem? BR. Id quidem perfacile. Vide enim quid animi cogitatione informem: ſemini ineſſe quidem formæ eſſentiam, ſed humilioris cuiuſdam & imperfectioris gradus, in quo potentia ſolùm appelletur: hæc deinde cùm paulatim aſcendendo ad ſummum, vt ita dicam, perreptauerit, tum actum quidem futurum, citra vllam tamen generis aut eſſentiæ mutationem. EV. Intendi igitur ac remitti ſubſtantiam vis non ſecus ac meram qualitatem. BR. Vis ſimpliciter quod ſentio in ſinu tuo deponam? Eam eſſentiam quę potentia eſt, non exiſtimo puram eſſe ſubſtantiam. EV. Eſt igitur accidens. BR. Neutrum profectò: ſed inter vtrumque mediam naturam obtinuit. EV. Nouum verò doctrinæ genus, noua philoſophandi ratio, ſumma rerum genera cũctis recepta multiplicare, illa ceu promiſcua quadam miſcella confundere, ſupra hæc genus conſtituere, quod omnia ſuo velut complexu contineat, nam ſi vlla eſt ipſis inter ſe communicatio, neceſſe eſt profectò commune quoddam genus ſupra illa poni, nec ea eſſe ſumma. BR. Audi preſſius & exquiſitius. Summa illa decem rerum genera,

augeri ampliaríque nolim equidem : verùm ſtatuo potentiæ eſſentiam eſſe ſubſtantiam adeò infirmam ac debilem, vt ceu qualitas intentionis ac remiſſionis vices ſubire poſſit. Quemadmodum enim celebris author Auerrhois, formas elementorum medio ſubſtantiarum & qualitatum interſtitia collocauit, vt eſt antè comprehenſum : ſic mihi in præſentia liceat gignendæ rei potentiam, quæ obſcura & prætenuis quædam eſt ſubſtantia, ancipitem, & inter ſubſtantiæ participem formam intérque qualitatem medio loco ponere, vt quę ſit qualitate quidem nobilior, ignobilior autem abſoluta ad quam feſtinat forma. EV. Ne ſic quidem contractam labem dilues, ſed alio hærebis luto: nam in primis quem teſtem produxiſti, is vanitatis plerunque arguitur, & dum falſa pro veris pronuntiat, miſerè multis impoſuit, ea veritatis ſpecie, in qua prior & ipſe hallucinatus videtur. Tu ſi quæ adfers, velis quemadmodum in iudicio fieri ſolet, teſtium fide comprobari, grauiores erunt & integriores citandi. BR. Exuenda ſunt arma, ſatis eſt conflictatum : ſententiam meam qualem protuli accipito. EV. Sed forti animo perſiſte : ſi ſuffugies, quotquot adſunt te perſequentur, & ſi conſequantur arctiùs vincient. Quidam eorum vehementer optat, vt pro eximia tua ſapientia, id vnicũ reſpondeas, num tu magis ſis homo, quàm puer hic, aut magis ſis animal quàm aſinus. BR. Proh deûm fidem! qualem hîc mihi virum narras? deſcendat ille ipſe me interrogaturus in arenam: aut ſi id ſponte non vult, ede nomen quo illum appellem. EV. Haud agnoſceres hominem, etiam ſi nomen audires. BR. Illum igitur indica. EV. Curioſulus es: ſed cogita ſaltem quid ad illa reſponderi poſſit. BR. Tam ruſticè vrgenti, ne verbum quidem vllum : tua tamen gratia reſpondebo, me nihilo magis hominem eſſe, quàm puerum : fortè verò magis ſim animal quàm aſinus. Quid hi rident? EV. Refellendi eſt hæc ſpecies quædam, quum abſurdiſſima quis dicere videtur, illa deridere, non argumentis inceſſere. BR. O ineptũ riſum, cùm nihil cõtra iſta dicere poſſint, rideant tamen : ſe ipſos planè & ipſi rident, & aliis ridendos exhibent. EV. Eia bone vir, bilem iſtam dilue, & æquo animo accipe quod ille tuis reſponſis conſequens nectet. Si non magis tu homo es quàm puer, neque puer magis quàm infans, ſequitur omnino neque tuã quàm pueri, neque pueri quàm infantis, neque infantis quàm fœtus vtero geſtati, nec huius quàm ſeminis (in quo tu animam ineſſe profiteris) vel præſtan-

Vnius ſimpliciſque formæ non eſſe plures gradus perfectionis.

præstantiorem vel perfectiorem esse animam: sed omnes vno eodémque perfectionis genere teneri. Nam si homo maioris minorísque differentias non admittit, neque procul dubio ipsa hominis forma, quam substantiam esse constat ipso homine digniorem. Proin si hominis semé esse dicis animatum, nobísque communem animam obtinere, ea nihilo erit imperfectior quàm tua: nec ipsum semen minùs homo fuerit quàm tu. BR. Attamen id ego nondum hominem appello quod hominis functiones non obeat. EV. Neque igitur infantem, hominem esse dicas, quòd ea tractare non possit, quæ à floridæ & vegetæ ætatis homine geruntur. Si ita pergis ex officiis & muneribus rerũ genera distinguere, fient ex necessitate quamplurima hominum genera: quod cùm absurdum sit, & extra omnem omnium opinionem, palàm fit, te perperam in varios perfectionis ordines, substantiæ participes formas distribuisse, vt humilem quendam in his ordinem semen potentiæ nomine sortiretur. Attende igitur in quas angustias te, tanquam in carceris barathrum coniicis, dum ardentiori vincendi studio, adniteris eius quæ accessura est formæ aliquid semini impertiri, & dum liberalitatis studio, hostem naturæ agis infestissimum. BR. Nulla est mihi prorsus horum verborum cura: satis enim mente complector, quî se tota hæc res habeat. EV. Hoc igitur exprime, vt vel nunc demum nobis constet, quid tibi velis. Oportet enim huic nostræ disputationi, tandẽ aliquando colophonẽ imponi, ne inconclusa & velut capite diminuta relinquatur. BR. Tu igitur illã vel cõclude vel cócide, aut si id non placet, aliũ qui cùm dimices quære. EV. Nullus opinor mortalium, tuas hasce partes velit tueri. BR. An non ipse potes, vel perpetuo enarrationis tenore sermonem cõtinuare, vel si interrogatio magis arridet, te ipse interrogare, vicissimque tibi respondere? EV. Si mea responsio tibi erit accepta, perbreui Aristotelis oratione, difficultas omnis eximetur ac discutietur. BR. Quánam ista? EV. Substantiæ (inquit) quodammodo sunt vt numeri. Nam quemadmodum si quid sublatum à quopiam numero aut additum fuerit, non idem numerus, sed diuersus emergit, etiamsi minimum id fuerit, ob ídque fit vt numerus non magis minúsve numerus sit: sic propemodum neque ea substantia quæ ad formam accommodatur. Hoc si est, vt rectè Aristoteles sentit ac iudicat, nihil, ne vel minimum quidẽ, formæ eius quod gignitur esse potuit in materia, & illius

Simplicissimam esse cuiusque formæ substantiam.

8. Metap. cap. 3.

potentia, quam antecessisse dicimus, nequaquam particeps erat formæ venturæ: sed erat illa ceu præparatio quædam, & apparatus formæ accommodatus: Non qui formam possit allicere, aut vi quadam & necessitate de se promere, sed qui patiens magis quàm efficiens, materiam alioqui rudem & rerum omnium communem instruat concinnámque reddat excipiendæ formæ.

Non potuisse geniti formam à parentibus fluere. Qualis & unde sit vera formarum origo. CAP. VII.

BRVTVS.

Animã non posse ociosum in semine delitescere.

SISTE sermonem, longiùs enim conficiendæ rei studio excurris. EV. Sic res erat obiter, sub tuo silétio concludenda. BR. Si me satis inter differendum intellexisti, non aliud sentio quàm Aristoteles, etsi videor interdum in absurda quędam deuolui. Totam enim expletámque rei speciem, per initia statim à genitore semini inditã esse statuo, ac vbi primùm id vim contraxisse dicitur prolificam, esse tum integram animam plenè assequutũ, antè autem in semine velut otiosam latitasse, quamdiu per obicem & repagulum suos actus obire nequibat: atque vbi procedente tempore aptatis & concinnatis instrumentis, remotũ est omne impedimentũ, tum demũ res maiores & perfectiores moliri. Atque id fortè mecũ sensit Themistius. EV. Túne iam totus reuixisti, recollectis qui te lãguore quodam defecerant animis? Hem quid audio? BR. Optima sanè & longè verissima. EV. Verissima quidem, sed his solis qui naturã vel exterminare vel omnino delere cogitant. Quid enim aliud quàm naturam tollit, qui velut resupinam ipsam torpere vult, aut manibus insinuatis feriari? quasi verò vel labore frangatur aliquando, vel veterno oppressa altiùs obdormiat. Sed ab instituto desciscere, & aliunde se aliò cõferre, familiare scilicet id est, & optimũ viro parùm sibi cõstanti. Si nunc totam animam semini inesse censes, cur respondendo tam acriter contendebas, illi inesse duntaxat quiddam inchoatũ & imperfectũ eius formæ, quæ accessura erat, quod potentiæ nomine appellabas? BR. Vt tuas & horum omnium vires quantæ essent experirer. EV. Bona verba. Perquàm id iniquum & indignum est, in abditissimis philosophiæ quæstionibus, aliud sentire, aliud dicere. Par quidem esset, vt nos vicissim idem de te periculum faceremus. Iam igitur aperi simpliciter & nulla fraude, quam arbitreris esse tutissimam sententiam. Semen si prolificum est, idémne statim ab anima continebitur? BR.

Demonstratio.

Confirmatio.

Sic vti-

Sic vtique. EVD. Et quæ illud continet ac gubernat anima, talísne est ac tam perfecta qualis & quàm perfecta tua? BRV. De rationali anima, quæ mens est, nihil in præsentia definio. Cæterùm quæcunque bruta & rationis expers statuitur, siue sentiens siue nutriens, ea tanta ac talis inerat olim semini è quo genitus sum, quanta & qualis nunc me moderatur. Idem quoque de stirpe & de bruto animanti iudico, siquidem illa non è cœnosa quadam subluuie, sed è semine suo prodiere. EVD. Hac ista ratione tu semen animatum esse profiteris. BRVT. Nimirum, celebres philosophos imitatus, non Themistium modò, sed ipsum quoque Aristotelem & Platonem. Quid enim Plato? Sperma (inquit in Timæo) vtpote animatum ac respirans, qua parte spirat, per eandem vitale effluendi desiderium gignit, atque ita generandi amorem nobis inseruit. Hic quanquam semen animatum esse pronunciet, non tamen id esse fatebitur, nec hominem, nec equum, imò ne animal quidem. Etsi enim animalis essentiam sit consequutum, ineptum tamen est defungendis animantium muneribus, à quibus nomina sunt rebus indita. EV. Quid nouæ interpretationis mihi aures corradere sentio? BRV. Ea si tibi hactenus est inaudita, est quod effusiùs læter, puram te Platonis mentem ex me primo hausisse. EVD. Verba nihil aliud quàm fundis. Tu si vera illa esse existimas, consiste intrepidus, & fidenti animo te ad pugnam accinge. BRV. Quid igitur, vis ne rursum tuis hæc argutiolis incessere? EV. Secùs ne putas? BR. Nunquam hic vir vllum nugarum finem faciet: nunquam desinet logicas & pueriles (in quibus ætatem consumpsit) plicas implicare, adeò nihil nec pudoris nec prudentiæ grandior ætas attulit. Quid in re controuersa sentiam ex Platone palàm audiuit, & per summam tamen iniquitatem postulat, vt ego suæ peruicaciæ omnes impetus sustineam. Sed valeat sanè, malim ego longè victoriam illi sine puluere cedere, & bona omnium venia de hac arena decedere. EV. Itáne sedatus è tanto feruore? PH. Quid te mi Brute, male habeat? oportuit enim aliunde quàm ex ista concertatione agni: nihil enim, quod quidem sciam, te noster offendit Eudoxus. BR. Non huc veneram vt tam inquietè exagitarer, neque id est allicere studiosos, sed è scholis potiùs exibilare. PHI. Vísne omnia tibi donari? Philosophica ista disceptatio nobis vltrò & gratis est ad eruditioné concessa, atque illi tempus id impertitum, quod viri candidi ad animi recreatio-

Semen anima tum dici non posse.

nem ſibi delegerant vacuum & liberum. Dum autem alternis interrogationibus reſponſionibúſque modeſtè verum inquiritur, quid tibi iniuriæ illatum putabis, ſi fortè imbecillior es deprehenſus? Velles, ſcio, quod tibi glorioſius eſſet, vincere, ſed hanc gloriolam contemnunt viri ſapientes. Dum enim ardua de re colloquia inter ſe conferunt, rem omnem vltrò citróque agitatis rationibus enucleant, ſimúlque ingenij ſui, in quærenda veritate, periculum faciũt, nullam è victoria laudem aucupantes. BR. Neque vllam ipſe aucupor: ſed tam longæ & tam ſpinoſæ diſputationis obrepſerat tædium. PH. Si fatigatus velis conquieſcere, ego pro te tantiſper reſpondebo. BR. Nihil minus: nimis quàm integris ſum viribus. PH. Agè igitur: hæc iſta reſpondendo nobis diſputatio concludatur. EV. Si vtile ducis optime Brute, diſputationem ad exitum perducere, eſſéque veritatem tecum mihi communiter inueſtigandam, oportet vt vel interrogationes perſequenti mihi reſpõdeas ipſe, vel ego mutatis vicibus tibi: ac ſi me viceris, non vt tu mihi, ſic ego tibi infeſtus ero. BR. Audiam hoc denuò quid fortè velis. EVD. Semen dicíſne eſſe animam? BR. Malè hercle tenes quæ dixi. Semen anima non eſt; ſed eſt animatum, ſi id quidem fœcundum eſt & prolificum. EVD. Eſt igitur ſemini anima cõgenita. BR. Concedo equidem. EV. Vnicáne in toto quod emittitur ſemine, an ſua cuiuſque ſeminis particulæ? BR. Quorſum hæc, aut qualis quæſtio? EV. Quoniam ex eodem, veluti ex canino ſemine, contingit aliàs vnicum, aliàs multos naſci canes. BR. Quum vnicus, tum vnam ſemini fuiſſe animam: cùm multi, multas dicam. EV. Quid ſi contigiſſet hoc ipſum ſemen ſic totum in vnum vteri locum colligi, vt vnicus inde emergeret canis: íſne tum multas canum animas vnus contineret? BR. Hic iam apertè certè nugaris. EV. Si te arctiùs premam, metuo ne velut expreſſus atque eliſus ſubterfugias: Sed faciendũ eſt tamen, quando ſemel cœpimus. Quoties ſemen eiacularis, túne vnicam an multas fortè animas ſimul emittis? BR. Ita omnino neceſſe eſt, ſiquidem id fœcundum fuerit: tale autem mihi ſit, nec ne, nondum euentus detexit. EV. Atqui dum animam cum ſemine pariter effundis, tuam inſuper retines, nónne? BR. Videtur ſanè, quî enim ſuperſtes eſſem? EV Quid igitur illa eſt, quæ cum ſemine effluxit, aut vnde genita prodiit? BR. Ipſe videris. EV. Ea tuæ pars non eſt, ſed integra quædam eſt anima, tuæ haudquaquam abſimilis, nec ea vllo modo

Demonſtratio.

lo modo inferior. BR. Sic volunt. EVD. Et illa tamen ex te prodiit vnà cum ſemine. BR. Id iam ſæpe antè conceſſi. EV. Ergo quemadmodum è tuo corpore ſemen profectum intelligimus: ſic exiſtimare oportet ſeminis animam, ex anima tua proferri, vt ex ſui ſimili generetur vtrunque. BR. Neceſſe eſt. EV. Iſtud verò qua ratione fieri poſſit, vt tua vnius anima, alias de ſe nouo quodam & inaudito procreationis genere, tam repentè, tam multas, tam crebrò multiplicet, æquum erat id quidem à te pro tuo acumine ſubtilius explicari. BR. Procreationis huius modum qualemcunque voles tibi fingito: neque enim eum tibi exponendum recepi, quem me ignorare fateor, nec adeò imprudenter in huius gurgitis implicatos vertices, vnde enatare non poſſim, deſcendam. Labyrinthus ille eſt diuerticulis innumerabilibus ſectus, vt qui ſemel ingreſſus ſit, exitum inueniat nunquam. Proinde rem inexplicabilem non ſum tam temerarius, vt explicare me poſſe confidam. Sed vtut eſt, noua non eſt hæc procreatio, ſed iam ante aliquot ſecula ab antiquiſſimo philoſopho Platone obſeruata & celebrata. An tu illa nunquam legiſti, quæ Socrati Diotima mulier fatidica in ſympoſio narrat? Omnium ô Socrates, inquit, hominum " prægnans & grauidum eſt córpus, prægnans & anima. Et " cùm primum ad certam ætatem peruenerimus, parere no- " ſtra natura cupit. Si (vt inquit) prægnans eſt anima, nónne aliis prægnans eſt animis, vt & homo homine, & carnis carne, & ſua vnumquodque ſpecie? Satis hæc facere debent, quibus & ſemen animatum, & animam prægnantem eſſe commemorat. EVD. Vellem, hîc in te deſcenderes optime Brute, & altiori paulò ſtudio ipſam ſcrutareris veritatem: nam ſi anima ſic prægnans eſt vt interpretaris, quid supereſt, niſi vt te plenum animarum eſſe fateamur, quas vbi voles effundas cum ſemine? Id verò quid aliud eſt, quàm dicere immenſam in te hominum eſſe cohortem & procreationem omnémque naturæ vim ex hoc mundo relegare? neque enim ortus, aliud hac quidem ratione fuerit, quàm deliteſcentis & reconditæ rei repræſentatio & emerſus. Iam illud quemadmodum expedis, quòd quæ olim non fuerit, nunc fortè grauidata eſt anima tua? Cuius enim obſecro ſemine, potuit illi vterus inturgeſcere? nam ſi nihil de ſeipſo concipit, & ſi alterius eadem ſpecie opem & concurſum exoptat, cuiúſnam congreſſu anima tua eſt grauidata? minus fortaſſe ridiculum id in muliere fuerit, ſi quis vt corpus ſic

Prægnantem eſſe animam quomodo Plato intellexit.

& animam grauidatam esse dicat. Sed quid de infœcundis? quorum est certè quidem, in vnoquoque genere magnus numerus: quid de tota mulorum specie? Semen enim hæc sanè habent, sed animatum fortè esse negabis. Cur ita? Animam enim sortita sunt, & quidem perfectam, neque ab aliis sui generis dissimilem. Quid obstat igitur quominus illa semen animet? & quominus suo tempore prægnans sit? nunquid exacta sunt animæ genitalia membra? An non vides quàm sint hæc non dicam absurda, sed portentosa planè, & cum rerum natura pugnantia? Et tu tibi posthac vsque adeò turpiter impones? Tu te sciens ac vidés, sponte in tenebras præcipitabis, vnde posteà lucem aspicias nunquã? BR. Nec te frustra maceres: Nõ est quòd vllius istorum vel solutionem vel rationem à me expectes. Satis supérque fecisse videor, quòd meas partes celebrium virorum authoritate sim tutatus: quos scio neque temeritate, neque ignorantia talia protulisse. EVD. Heu quàm dubiè in simplici & obscuro verbo, spem omnem collocasti. Quum Plato aut magnorum aliquis philosophorum, semen animatum esse pronuntiat, subaudienda tibi mox est potentia. Vt enim semen potentia est animal, sic & ipsum potentia animam gerit. Tu verò Themistio iuratus, ais semen actu esse animatum, animámque sibi ipsam architectari & parare domicilium. Sed & illud à scopo longissimè abest, quod ex Platone huc contorques. Qui enim animam pręgnantem esse dixit, non aliis animis grauem (vt ita dicã) vterum ipsam habere voluit, sed (vt proximè sequentia declarant) amore & desiderio immortalitatis grauidam esse. Nam rursum ait in Timæo, brutæ huic, & quam huc & illuc suæ cieant appetitiones, animæ insitum esse generandi amorem: hócq; nomine grauidam dici, quòd generandi est auida. Quinetiam eò loci & pudendũ virile cui vis illa insita sit, generandi valde appetens, & naturam etiam muliebrem, animal quoddam esse censet, inobediens illud atque imperiosum, & quod ratione contempta, furiosarum libidinum impetu, sibi cuncta subiicere conatur. Ergo quum tua anima iam potens facta est generandi, grauida nimirum tum dicitur: quum verò sic afficeris, vt totus penè turgeas, & cũ tua illa appetitrix anima, toto nisu ad generandum ruit, amore velut insana, ipsa tum parturit. Hęc ex Platone tibi haurienda erant, nõ crassa illa & absurda quam proponebas interpretatio. BR. Quid verò si Aristoteles, quam protuli interpretationẽ comprobat?

bat? Is enim genitum animal, ex semine deriuari ponit, semen verò ipsum ex genitore perinde ac si quæ in genito est anima, iã olim antè in semine fuerit, fueritq; semen animatum, anima à parente profecta. In hanc enim sententiam scripsit τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ 7. Materia alia talis est, vt à se ipsa moueatur, complura nanque moueri quidem à seipsis possunt. Alia talis non est, quia quædam sunt, quorum materia talis est, vt sic moueri non possit, nisi ab alio: idcirco alia (nempe hæc posteriora) non erunt, neque ortum habebunt, sine eo qui artem habet: alia (scilicet priora) erunt, generabuntúrque sine artifice, quia seipsis & suopte impetu naturali, deinde subiungit: Semen perinde atque artifex facit, habet enim potentia ipsam formam. Rursum alibi: In quibusdam luce clarius extat, id quod generat tale quidem esse, quale est id quod ab ipso producitur, non quidem numero, sed specie idem atque vnum, vt in iis quæ natura fiunt constat: homo nanq; hominem, & equus equum generat. Colligimus ex his omnibus quid sequatur: Semen, quia à se ipso suóque impetu naturali mouetur, animal fieri sine artificis manu. Proinde totum animal, eiúsque formam à solo semine prodiisse, nullius extrarij opificis labore. Rursum si semen habet potentia ipsam formam, sequitur vt formæ essentiam (licet impeditam) contineat. Item si homo per semen hominem generat, illius quoque formam inducit, atque ita oportuit parentem semini animam iniecisse quam ipsum deinde genito conferret. Ac si pressius exactiúsque in Aristotelis sententiam inquirere voles, referam quod est ab eo scriptum libro secundo de animalium procreatione: vbi multis rationibus vltro citróq; reciprocatis hunc in modum perarduam quæstionem diluit. Fieri autem potest vt hoc ab hoc moueatur, & hoc ab hoc: sintque perinde atque miracula illa quæ sua sponte mouentur. Partes enim habent vim quodammodo etiam quum quiescunt. Quarum primam vbi extrinsecus aliquid mouerit, vim agendi statim proxima consequitur. Vt igitur in iis quę moueri sua sponte miramur, quodammodo illud mouet quod nihil nunc tangit, sed antè tetigit: sic id à quo semen, aut quod semen effecit, mouet quum aliquid tetigerit, quanquam non adhuc tangit. Est tamen quodammodo eius qui nunc inest motus efficiens, vt ædificatio ædium. Igitur aliquid esse quod efficiat, sed non ita vt hoc aut illud, neq; ita inesse vt sit primum illud agens, apertum iam est.

Cap. 9. fol. 229. pag 2. circa mediũ. *De animantium & stirpiũ procreatione quid Aristot. statuerit.* *7. Metaphy. c. 1. 8.* *Cap. 1.*

„ Quemadmodum autem vnumquodque fiat, accipiendum
„ hinc eſt,hoc initio : Omnia quæcunque natura efficiun-
„ tur aut arte, ab eo quod actu eſt fiunt, ex eo quod poten-
„ tia tale eſt. Semen igitur tale eſt,motúmque habet & prin-
„ cipium tale, vt motu peracto pars exiſtat quæque, eadém-
„ que ſit animata. Et mox : Ratio qua iam caro aut os eſt,à
„ motu efficitur, proficiſcente ab eo quod genuit, quódque
„ actu eſt id,quod potentia eſt id ex quo gignitur. Ars princi-
„ pium formáque eius quod efficitur eſt, ſed in alio : motus autem naturæ in ipſo eſt,ab altera profectus natura, quæ actu obtinet formam. Hactenus Ariſtoteles,qui res ſic procreari apertè oſtendit, vt ſemini ſuam omnem vim, ipſúmque generandi principium inſit,quo deinde principio,tametſi pater abſit, ſemen generat tamen, filiúmque procreat. An non id tibi ſentire videtur Ariſtoteles? EVDO. Maximè. BR. Hoc verò,quod in ſemine latet principium,cùm ſe primum detexerit,actus vtique fiet, & naſcentis anima : quod indicio eſt id ipſum animæ eſſentiam habere. Sed & in omnibus rebus principium & conſummatio, nónne eadem ſunt eſſentia? EVD. Erras & quidem toto cœlo ſi hoc principium in ſubſtantiæ participem formam adoleſcere putas: neque enim id eſt ceu quædam inchoatio formæ acceſſuræ, ſed vt ante dixi,vis quædam & potentia in ſemine, per quam id ſe adornat ipſum, inſtruitque rebus ad excipiendam formam commodis. BR. Sed patere obſecro,vt ego te ſigillatim quædam interrogem. EVD. Placet. BRV. Quiſquis alium de ſe geniturus eſt,nihil illi amplius cõferre videtur, quàm ſemen. Atqui in hoc ſemine,ſolam potentiam haberi commemoras, quæ facultas quædam ſit duntaxat præparatoria. An non ita habet? EVD. Ita planè. BR. Quid ſequitur? vt taceam : cõcluſio enim ſatis loquitur ipſa, quicquid fœcundum ſemen emiſit, potentiam illam duntaxat emiſiſſe, non etiam genitæ rei formam. EVD. Neceſſe eſt omnino. BRV. Itáne? Quomodo igitur defendes,quod inquit Ariſtoteles,quicquid fit,ab eo quod actu eſt fieri,niſi ſemini ipſam actus eſſentiam tribuas? EVD. Quidni? BRV. Tritici granum è terræ ſucco intumeſcens, & mediocriter incaleſcens, aliud de ſe triticum profert, tametſi nullum adſtet triticum actu. EV. Verum. BRV. In animantium genere, ſi fortè marem contingat emiſſo fœcundo ſemine in vterum item fœcundum, è viuis excedere, aget tamen ipſum per ſe ſemen, & animans nihilo minus quàm ſi ille in viuis eſſet,
pro-

procreabit. EVD. Videtur planè. BRV. Dum fornacis tepore ex ouo pullus excluditur, vbi tum gallum esse dicas e cuius semine natum est ouum? EVD. Nusquam fortassis, sed iam pridem extinctus. BRV. Et rei gignendæ aliquid impartiri possit, quod nec vsquam nec quicquam sit? EVD. Nihil omnino. BR. Neque igitur quod de vita migrauit, nec comparet, formam vllam, quum nullam ipsum habeat, rei quæ gignitur largiri possit. EV. Necesse est. BR. Id verò si olim dum viueret, semini formę essentiam non immisit, sed potentiam tantùm quę qualitas sit, qui fiet vt ipsa forma actúsque postea accedat? aut vndénam aduolabit? quis illam introducet? nisi illam putas erui posse de potentia. Quod si est, vides quid consequi necesse sit, eam in semine ab ipso statim exordio fuisse, sed prius velut in tenebras mersam, tum demum collecto robore emersisse, & sua se efficiētia in lucem promouisse. Quæro enim per deos immortales, illam cuius nihil putas semini prius insedisse, quis ita repentè totam velut inspirauit? EV. Sol, inquit Aristoteles, & id quod est omnium primum, omnia mouens. BR. Quænam aut vnde recondita ista philosophia? EVD. Ne mirare. Sed Aristotelem scito tibi totum esse diligenter & accuratè legendum, pertractandum, excutiendum, si quidem illius sententiam plenè velis & purè consequi: neque enim vno se loco totum ac simpliciter aperuit, neque in re lubrica & præcipiti conceptionem animi sui, calumniis aut reprehensionibus obnoxiam esse voluit. BRV. Profer igitur in medium si quid habes ad hanc rem momenti. EV. Accipe id primum quod ἐν τοῖς τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ scriptum reliquit his ferè verbis, Post hæc sciri conuenit neq; materiam neque formam generari: id autem dico de summis. Omnis enim mutatio alicuius est, & ab aliquo, & in aliquid: ab aliquo quidem primū mouente: alicuius nēpe materiæ: in aliquid, ipsam vtique speciem. In infinitum igitur abibit, si non solùm æs sit rotundum, sed ipsum etiam rotundum (id est ipsa rotunditas) aut ipsum æs, stetur igitur necesse est. Deinde sciendum substantiam quamque generari ab alia, quæ eodem cum ipsa nomine appelletur. Vidén Aristotelem palàm dicere, neque rei speciem neque materiam procreationis aut ortus vllam subire rationem? Si enim genita putetur, & subiecto quodam sic prodiisse, vt cùm eius nonnihil retinuerit, quod ad integritatē deest, aliunde ipsa conquisierit, è multis iam illa, vt cæteræ res naturales, constabit: neque simplex

Solutio quæ explicat formarum substantialiū veram originem, ex Aristotele.

Lib. 12 c. 3

Nec materiā nec, formam generari.

Æs & ipsum æs, rotunditas & ipsa rotūditas, quæq; substātia & ipsa substantia multum inter se differunt.

& vnius modi tota erit, verùm ex partibus composita-se simplicioribus & antiquioribus. Sed & illarum partium, si quem ortum item esse putabis, in infinitum res abitura est, neque vllum vnquã exitum inueniet disquisitio: quod quoniam Aristoteles in primis refugit & horret, eandem propemodum sententiã compluribus locis inculcat. Dico autem æs rotundum facere, non esse idem atque rotundam & sphæricam formam, sed aliud quidpiam, nempe huiusmodi formam alij imprimere. Si enim facit, ex alio quodam facit: hoc enim ponebatur, vt ęream sphęram facere. Id enim ita dicitur, vt ex hoc illud fiat, ex ære, sphęra. Ergo si facit etiam illud ipsum, clarum est profectò, eadem facturum ratione, ita in infinitum abibunt procreationes. Patet igitur neque speciem (aut si quod est aliud, eius quæ est in corpore formæ, nomen) generari, neque vllam esse eius procreationem, neque in hoc positam esse ipsius substantiam. Et mox: Patet igitur ex hisce quę dicta sunt, id quidẽ non fieri quod vt forma aut vt substantia dicitur, sed eum tantum concursum qui ad ipsam refertur. His quanquam Aristoteles rei cuiusque speciem, neque gigni neque fieri contẽdit, hanc tamen rebus immitti non negabit: idque vel à cœlo, vel à sempiterno illo & primo rerum omnium motore. Sic enim ait, Homo generat hominem atque sol. & rursum: Hominem quoque generat homo, præter hæc autem id quod est omnium primum omnia mouens. BRV. Finem his facito. Satis enim multa citasse videris: explica nunc singula. Si consentaneum est, vnamquamque substantiam ab eiusdem nominis & rationis substantia generari, velut hominem ab homine, equum ab equo, fruticem à frutice: nónne par est formam quoque à forma, & à materia materiam effici? & quæcunque in equo sunt, ab equo genitore deriuari? Si enim ille quem progenitorem fateris equus, neque materiam neque formam eius quem gignit, facit: quid illi ad ortum confert? EVD. Concursum, inquit, facit. Dum enim vim suam semini indidit, quæ id concinne præparatum & ad formam recipiendam aptum redderet, simul effecit vt illi forma conciliaretur, & in subiectum ita præparatum incurreret: qui incursus & formæ cũ subiecta materia concentus, quoniam est ipsa rei constitutio & ortus, quisquis hanc efficit societatem & connexum, is vtiq; procreationẽ facit. Quod ipsum sic plenius Aristoteles patefecit: Id quod generat, satis magna certè est causa vt in materia sit

τῶν μετὰ τὰ φυσ. 3.

ria sit ipsa species. Iterum & alio loco: Demonstratum autem est in aliis declaratúmve, neminem facere generaréque formam, sed id efficitur atque fit quod ex iis constat. Vt ergo disputationem hanc semel concludam: Quicquid fit, ex subiecto in quo potētia inest, effici aliero ab eo quod actu iam est & verè subsistit, nō quòd efficiens illi actū formámque impertiat, sed quòd cum semine potentiam conferat. quæ suopte impetu ad perfectionem adolescens idonea sit subiecti præparatio, quæ speciem extrinsecùs deinde excipiat, vel alliciat in materiam in eáq; conseruet. Proinde quisquis dat potentiam, qua hæc velut in vnum committantur congrediantúrque, ille iure optimo procreationis causa censeri debet. BR. Quas nobis declinationes comminiscitur? PHIL. Quò te proripis, optime Brute? BR. Sine à vobis tantisper absim, dum se mens à caliginosa ista vertigine recollegerit, quò clarius & acrius videat quid sit in re cōtrouersa simul & obscura, verisimillimum. PH. Ne quā temporis iacturam sub inutili silentio faciamus, liceat mihi disputationem hanc in epilogum colligere, dum noster Brutus vngues suos corrodens, in opaco illo virentíque loco solus obambulet. EVD. Vt voles. PH. Rerum omnium quas parens natura progenuit, constitutio prima è substrata materia & specie fieri intelligitur: è quibus cùm longè maximè præstet species, naturę nomine multò sæpius quā materies appellatur. Vt autem quod genitū sit, stabile nihil aut permanens cernimus, sed occidere aliquādo & euanescere: sic ea species per quam res vigebat, nō potuit perpetuò materiæ inhærere. Immigrauit illa quondam, ídque repētè admodum, & vno temporis puncto, quem illius ortum appellamus: emigrabit item aliquando, & quidē vno etiam momēto, ísque erit illius interitus: sed priusquàm illuc appelleret, ornatum quendam & præparationem materiæ desiderabat, per quam & sine qua eò appellere non posset. Hæc præparatio potentia dicitur, quæ non quidem portio, non minimum quicquam est aduentantis formæ, sed, vt dixi, illam tantùm præcurrens instructio. Quisquis rem aliquam genuit, potentiam hanc contulisse putatur: aliàs per se & solitariam, aliàs cum semine aut quodam seminario illi respondente. Itaque cùm multiplex illa sit & varia corporis præparatio, tum ex quatuor illis rerum initiis haudquaquam corruptis, sed minutissimè & ex toto inter se confusis reddita temperatio, tum concinna corporis

Epilogus totius superioris disputationis.

conformatio,& partium apta secum coniunctio, tum verò ingeniti spiritus omnis commoderatio:totus hic potentiarum ordo,à facultate & vi seminis, & ab eo qui semen iecit dependet. Vbi verò iã omnis ad plenum absoluta est præparatio, quo tempore consummatam potentiam dicimus, tũ extrinsecùs accedit ipsa species, naturali quadã & quasi dicas ineuitabili necessitate. Ea simplex est quidem omnino,nullam ex subiectorum formis compositionem sortita, sed quæ multa tamen pro variis quas habeat facultatibus gerere & moliri possit. Qui sensibus omnia metiuntur proximámque causam duntaxat animaduertunt, illam de materiæ potentia educi exuscitarique contendunt: quæ sententia multis est & efficacibus argumentis proscissa. Non enim efficiens ac genitor,dum per se, aut seminis seminariíve interuentu, aliud quiddam sui nominis ac generis gignit,illius speciem vel facit vel immittit:sed is huius vnius concursus causa est,vt nempe in materia sit species. Atque id est quod geniti causa esse, ipsumq; genuisse perhibetur: sed est certè supra illum,sublimior & præstãtior opifex,extrinsecùs formam ceu quodã afflatu inspirans. EV. Pulchrè tu & memoriter omnia,nulla temporis iactura. PH Superest igitur vt si extrinsecùs,vnde ipsam prodiisse putes, exponas. EV. Id iam nunc plenè, vbi ad nos redierit Brutus: sed quem cedò hominem mihi, quicum committerer, dedisti? PH. Qualem verò ipsum arbitrare? EV. Dispeream si vnquã aliàs in virum inciderim, qui mihi plus negotij facessiuerit. Tenet ille mordicùs suam opinationem,meditata omnia multúmq; ac diu in omnẽ partem agitata. Versutus iuxta atq; acutus, vt si quid vel falsum probare velit, subtiliter tamen id &probabiliter faciat,neq; verò vllo rubore vnquam suffunditur:vt quæ ad acrem disputationem Plato desiderat,ea præ se ferat omnia,scientiam,prudentiã & audaciam. PH. Magnam is certè diligentiã impendit,euoluendis non tantùm veterum,sed & huius seculi,si quorum aliqua celebritate nomen percrebuit philosophorum monumentis:hos adiit,audiuit,coluit, saltem quos tali honore dignos comperit, bona orbis parte hac vna de causa peragrata. Nunc verò, his vinculis sic videtur impeditus & obstrictus,vix vt illi sese explicandi,spes vlla relicta sit. EV. St,St. Lupus est in fabula. BR. Egóne abiecta scientia quã teneo certissimam,fallaces atque incertas aliorũ opiniones consecter aut aucuper? Ego meam causam vno momento

victus

victus deseram? ego quæ tot vigiliis, tot sudoribus didici, ad extremum vno omnia verbo improbabo? ego tot ac tantos authores, tot iam annos inter se cõsentientes, istiúsne vnius authoritate adduci potero vt contemnam, vt crassæ ignorationis insimulem? Patiárne mihi illud ex animo excuti, quod tot annorũ approbatione iam confirmatum est, formam de materiæ potentia in lucem proferri, vt contrariũ planè nunc demum veluti nouus tyro docear, ipsam extrinsecùs in materiam illabi? Durum id profectò, durum de sentẽtia decedere, de authoritate deiici. Sed quoniã rerum naturalium veritas in occulto latet, & natura veritatẽ in profundo (vt ait Democritus) penitùs abstrusit, hanc inquirere, inuestigare, rimari conuenit: id enim cum maiorĩ æquitate & modestia coniunctũ, quàm sententiam, quã temerè adamauerim peruicaciter defendere. Et harũ quidẽ, de quibus est inter nos cõtrouersia, opinionũ vtra vera sit, solus opinor nouit Deus: neque nos quid verum, sed quid sit verisimillimum inuestigamus. Vtrinq; fautores sunt & causarũ patrocinia. Sed, vt hoc verè & ingenuè fatear, mollior est & infirmior mea opinio, proindéq; rationibus pressa cedit. Experiar itaque quanto sit aduersarij firmior, & è quibus locis illa sibi fidem veritatis adstruat, quàm clara, quàm liquida faciat omnia. Iam ad vos redeo viri optimi. EV. Video: sed talísne cedò, qualis abiisti? BR. Qui sim vix ipse scio, adeò mihi dubius animi videor, & in lubrico positus. Proinde agè, si quid adferre potest tua industria, in quo tãquam in portu, ab ista huc & illuc impellentium opinionum iactatione, mens conquiescat, ne pigeat tãtulũ laboris suscipere. Scio equidem opinionibus omnia teneri, desperatam esse cognitionem certi, id tamen sequi lubet quodcunque verisimile videatur: quocirca expecto quem exitum ista disputatio sit inuentura. Quid igitur illa sunt, cedo, dudum ex Aristotelis fontibus deriuata? Homo generat hominem, atque sol: Homo generat hominem, præter hoc autem, id quod est omnium primũ omnia mouẽs. Iucunda est quidem illorũ mihi recordatio quæ sæpe certè me legere memini: sed vt nunc video, oscitanti & non satis intento animo. Tu verò quã habes interpretationem? nũquid hominis alia est efficiens causa quàm homo? aut equi alia quàm equus? EV. Nequaquã omnino. Verùm nequis crassius putaret, eum qui vel hominem vel equum progenuit, quæcunque illius sunt vnà procreasse, caducæ morta-

Plenior interpretatio Aristotelis de rerũ & formarum origine.

lisque naturæ limites hic prætergressus Aristoteles, duplicē rerum authorem opificémque constituit: alterum compositi totius seu hominis hominem, alterum solius formæ conditorem, quem sempiternum & immortalem esse profitetur. Hic rursum se bifariam secat. Vbi rerum causas physica ratione scrutatur, species rebus immitti putat ab illa quinta natura, quam Solis nomine exprimens, cœlestium omnium corporum conuersiones immutabilésque cursus comprehendit: Quum verò quæ supra naturam sunt subtili contemplatione rimatur, rerum omnium opificem Deũ, solutámque mundi mentem Platonis æmulatione causam esse decernit. BR. Multa sanè cōgeris quę valde exceptem te hic apertius docere, ac primum vbi & quomodo Aristoteles naturalem formarum originem cœlestem putauerit: ita repentè me veluti quædam vertigo corripuit, præ auditionis nouitate.

Rerum omnium formas primásque substantias de cœlo duci, ex Aristotele. CAP. VIII.

EVDOXVS.

Vt omnia quæ hic mundus continet regantur à cœlo.

DICAM paucis, & in Aristotelis sententia versabor, si modò facilem mihi præbebis audientiam. Res quæque naturalis ex principiis duobus constituitur: ex materia & specie. At si illius procreationem spectabis, tertium his accedet principiũ, quod efficiens & ortus causa nominetur, quam naturalem contemplationem instituens, cœlum esse tradidit. Vt enim omnium motuum primus est, qui ad locum est, ex quo reliqui omnes ceu posteriores defluunt, procreatio, alteratio (hoc enim verbũ cùm necessariũ sit & aptum, terendo vsitatum facere oportet) accretio, interitus: sic illud corpus quod iugi perennique itione, & irrequieto ambitu circumagitur, omnium quæ gignuntur corporũ causam esse cōuenit. Ac probatum est quidem infinitis seculorum ætatibus, Solem vertigine assidua conficientem vicissitudines anniuersarias, suo ad nos accessu aut recessu & rerum ortus promouere, & occasus obitúsque efficere: quem in modum cœlestis illa mundanáque conuersio, Aristoteli causa statuitur eorum, quę & gignuntur & intereunt. Necesse est, inquit, totum hunc, qui terram ambit, mundum cum superis conuersionibus sic continuatũ esse, vt omnis eius virtus inde gubernetur: nã vnde omnibus est motus principium, prima illa debet haberi causa. Præterea autem, hæc sempiterna est, neque loco definitum

1. Meteoro

habet

habet finem, sed in fine semper. Mox docens ab elementis materiam, à cœlo speciem genito conferri, hæc adnectit: Itaque rerum qui in ipso eueniũt causas, quod quidem ad " materiæ genus pertinet, ignem & terram & his cognata " corpora existimari conuenit: hoc enim modo appellamus " id quod subiicitur, & quod aliquid fert: id autem quod ita " causa sit vt motus sit principium, ad eorum vim referri de- " bet, quæ semper mouentur. In hanc quoque sententiã cùm alijs passim in locis, tum libro de mundo, cœlum appellat elementum, à quatuor illis notis lõgè diuersum, neque interitui obnoxium, sed planè diuinum & immortale. Cæterùm duplex cùm sit in cœlis circumactus & conuersio, mũdana illa incitatissima, quæ viginti quatuor horarum spacio completur, & ea qua subiecti septem orbes versantur retro, contrario atque summum cœlum motu: prior illa vnius modi semper, constantíque & immutabili ordine progrediens, ortus & interitus (quæ contrariȩ res sunt) causa esse non possit. Posterior verò per signiferũ orbem obliquum, errantes stellas circumagens, dum illas in aquilonẽ adducit, rerum facit exortus: dum abducit in austrum, interitus. Atque vt earum accessus recessúsque, continuata serie, nec vnquã ne ad momentum quidẽ mutatis vicibus sese excipiunt: sic ortus obitúsque rerum semper erunt constãtissimi, neque vllo vnquam tempore deficient. Itaque appetente vere, cùm ad nos illorum vis reuisit, multas rerũ nouationes animaduertimus, emergere pleraque omnia ac exhilarari: & quia vere calor redit omnibus, fœta esse ac succi plena omnia: herbas, fruges, arbusta, flores, gemmásque trudere, & foliorũ viriditate vestiri: animalia amoris stimulis incitari, ea quidem ratione quam Poëta cecinit:

Cœlum elementum Aristot.

Ver adeò frondi nemorum, ver vtile syluis:
Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætè descendit, & omnes
Magnus alit, magno commistus corpore fœtus.
Auia tunc resonant auibus virgulta canoris,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus.

Georgic. 2.

Censetur idcirco ver omnium temporum esse saluberrimum, gignendis, augendis, seruandísque rebus vnum omnium maximè opportunum. Contrà anno Solis recessu senescente, plurima occidere, omniũ certè vires emarcescente calore frangi, hinc autumnum haberi perniciosum. Atq;

hæc quidẽ sol annua vicissitudine designat. Errantes verò stellæ per orbem signiferum, contrà quàm à supremo illo cœlo ducuntur in contrariũ cursus retorquentes varia radiorum permixtione, multo maiora, adeò vt præstantissimorum philosophorum monumentis proditum sit, eam posse cœli constitutionem incidere (qualem etiam quondã fuisse tradunt) quæ tum homines, tum equos, tum perfectorum animantium genus omne, ex ipsis elementis tãquam ex coniunctissima aut proxima materia (sic mihi appellare liceat quam Græci προσεχεστάτην dicerent) generet, quemadmodum & imperfectiora quædam, vt mures, vt ranas, vt locustas sæpe sua sponte inde nasci videmus. Negari non potest maxima esse quæ cœlũ cùm motu tum lumine, tãquam suæ facultatis vehiculo, in hæc inferiora demittit. Et quisquam posthac dicere audebit, elementa vniuersam substantiam rebus gignendis conferre? ac cœlum sine quo ne elementorum quidem vlla sit efficientia, ociosum atque iners, & veluti feriatum faciet? Itáne frustra conditum videtur? Itáne nullus vsus illustrissimi huius & purissimi corporum cœlestiũ splendoris? inutilis iste vndequaque absolutissimus ornatus? ista tam admirabilis ab omni æternitate motuum ordinúmque constantia? At longiùs abest, quàm vt ad nos eius vis pertinere possit. Egregiũ sanè & tali sapientia dignũ commentũ. Tu si vel pictum philosophum vnquam vidisses, istuc diceres? Quî magnũ censeri debet id ętheris & aëris interuallũ, quod Ptolemęi demonstrationibus confirmatum est, partem non esse totius mundi millesimam? Si mundus qui vno omnia complexu coercet, ab ornatu nomen inuenit, & si is vnum corpus est in quo vidẽtur omnes aptæ & colligatæ inter se partes, necesse est profectò, vnam esse totius naturæ continuatam vim, quæ tota mundo cõfusa, res omnes complexa, teneat, omniáque sic connectat, vt in terris cœlestia consistant dignitate cœlesti, & vt (quod ait Aristoteles) mundus hic inferior superis conuersionibus continuatus sit, & vis illa cœlestis in totum diffusa mundum, in abditissimos vsque terræ recessus penetret subeátque dẽsissima quæq. & solidissima corpora. BR. Satis perspectum habeo caloris, frigoris, imbrium, siccitatis vices, reliquas item aëris tempestates à cœlestium corporum viribus dependêre: at ipsas etiam rerum substantias atque formas, vnde Aristotelem comprobasse

Non solũ aeris mutationes à cœlo esse.

basse constat? non enim id tu admodum luculenter aut efficaciter conficis. Sed ne lites amare aut fouere videar, equidem talpas, vermes, ranas, & si quæ sunt alia huius imperfectioris generis, nullo semine prognata, tecum sentio ex elementorum materie cœlestis spiritus vi, & in vitam venisse, & in ea permanere. Sed quæ è semine emergunt, aut quæ ex alio sui generis nasci contuemur, horum vitalem vim à cœlo vsque deducere, perpauci, scio, tibi concedent: idque eo minus quòd hominē, equum, leonem, quouis tum anni tempore, tum cœli statu oriri, animari, atque formari, quotidiana experimenta commonstrent. EV. Si diligentius expensis rebus cum bona ratione cōsilium capies, intelliges vtique in omnibus parem esse argumentorum vim & necessitatem. Quibus accedit quod in vniuersum sic conclusit Aristoteles: Omnis eius virtus inde gubernatur. Ergo quæ ab intimis abditissimisque terræ visceribus proferuntur eruunturque tum metalla, tum lapidum stirpiúmque genera, conuenienter & appositè præparato solo, suæ formæ essentiam è cœlo hauriunt. Serpentes, locustas, vermes, muscas, mures, vespertiliones, talpas, & id genus alia quæcunque fateberis sponte sua, nullo semine, de putri materia, de cœnosa colluuie exoriri, ortáque spirare, & moueri, Aristoteles ad eundem modum author est, vim illam animalem ac spirabilem, quæ per omnem naturam fusa est, è cœlis ducere, quo loco inquit: In animalibus generantibus calor secernendo ex cibo ingesto & concoquendo facit extrementū, quod conceptus sit principium, itemque in plantis, nisi quòd in his & quibusdam animalibus, nihilo desideratur maris principiū: habent enim quoddā in se mixtum, in plerisque tamē animalibus eo opus est. Est autem cibus aliis quidem terra & aqua, aliis ea quæ ex his orta sunt. Itaque quod calor in animalibus è cibo facit, idem temporis in ambiente nos aëre calor, è terra & mari coquendo concernit & constituit. Eodem quoque pertinet quod paulo antè dixerat, generari animalia & stirpes in terra & aqua, quòd in terra quidem sit humor, in aqua spiritus, in eo autem toto calor animabilis, vt animæ quodam modò plena sint omnia, Hæc ille. Quòd si è cœlesti facultate, exigua isthæc & minutula animantia proferuntur, cur non itidem in perfectioribus & grandioribus eadem valeat ratio? Aut qualis illa tandem erit sortitio, quæ secretio, quæ differentia? An quia videmus hominem, equum, leonem, seminis interuentu enasci, idcirco supremę illius & vniuer-

Quæcunque animalia & stirpes sine semine proueniunt, à cœlo generari.

3. de generatione animalium sub finem.

Perfectiora etiā animalia à cœlo gigni, sed seminis interuētu.

salis animę mundi vires non experientur aut sentient? Maiorem hæc & operosiorem apparatum requisiuerunt, efficiente quidẽ cœlo, præparante semine. Hoc illud est quod Aristoteles in problematis attigisse videtur, quum inquit:

Sect. 10. probl. 64. Quorum facilis est ortus, & quibus procreationis suæ tempus breue constitutũ est, hæc temporũ vicissitudine cõmutationéque procreãtur. Quæ autem in ortu suo tempus re-
" quirunt longius, vel nullo pacto vel ex coitu procreentur
" illa necesse est. Cuius hanc addit rationem: Rei minoris,
" minus quoq; principium esse conuenit. Quamobrẽ huius
" etiam seculi mutationes, semen minutorum animantium
" generi conferre possunt. Ita enim etiamnum accidere vi-
" demus vt tum maximè oriantur & existant, cùm aliqua
" temporum incidit mutatio: maiorum autem genus pro
" sua magnitudine, mutationem quoque desiderat maio-
" rem. Hanc mutationem tantam interdum fieri Aristoteles cõmemorat, quæ sola tum homines tum perfectiora quæque animantia nullo semine proferat, & quæ vna tum efficientis causæ, tum præparantis seminis vim obtineat. Eiusmodi quandam fuisse rerum initio ita inquit: Qui de natu-

Probl. 15. lib. 10. ra disserunt, animantia principiò orta esse dicunt ingenti mundi vniuersique mutatione. Et nunc si rursum eiusmo-
" di ortus futurus sit, eiusdem modi mutationes aliquas ante-
" cedere oportebit. Ingentes has mutationes efficit insolens
" quædam, & admodum rara concursio permistioque siderum. Quoniam autem ea tam rara incidit, ne fortè longa temporis intercapedine, iam olim creatum perfectorum animantium genus deficeret, prouida solérsque natura his quæ ex ingenti quondam mutatione creata fuerant, simul vitæ seminarium cœlitus immisit, & in tantulo semine vitalem vim inclusit, quę deinceps materiam sic aptaret, præpararet, gignendísque rebus accommodaret, vt omni tempore vim illam animabilem, & spirabilem, de cœlo excipere posset & illicere, sicque continuata fieret rerum caducarum sese excipientium series, semine quidem materiã suppeditante & præparante, cœlo verò inducente formã. Hæc si voles ad metam perducere, in id tãquam circulo recides quod principiò fuerat assumptum: Homo generat hominẽ atque sol. Duplicem enim causam geniti hominis efficientem cùm statuat, homo qui per seminis vim præparationẽ omnem & ornatum conciliat, proxima continénsque causa erit. Etenim spirit⁹ & calor qui est in semine diuinus, sub

ingen-

ingenti quondam mutatione cœlo demissus, subiectam seminis materiam sic instruet & præparabit, vt cõsentaneam partibus singulis permistionem temperationemque, deinde verò structuram, conformationem positúmque accersat, tum demum in totum sese diffundẽs, singulis veluti gubernator insideat, neque deserat quas temperauit, formauit, composuit. Altera externa prægressáque causa dici solet, quum tamen verè prima sit & princeps, quę in præparatam materiam simplicem speciem demittit inseritque. Ad hunc igitur modum, maiorum perfectiorúmque viuentiũ genus mutationem desiderat ampliorem & à cœlo & à semine, cùm minutorum genus, excitata vi cœli mutatio, satis supérque consummare possit. BR. Intelligo planè quid velis, neque aliud restare video, nisi vt vnum hoc doceas, quemadmodum cum his conueniant Aristotelis illa quæ sic dudum efferebas: Quorum principiorum actio est corporea, hæc sine corpore esse non posse certum est. Itaque extrinsecus ea venire non possunt: nec enim ipsa per se accedere possunt, quum separabilia nõ sint. Atqui quum sint omnes (si vnam mentem excipis) rerum formæ corporeæ, has quî putabis cœlitus sine corpore illapsas? Negat enim fieri posse vt extrinsecus illæ veniant. Explicandus hic sanè locus & aperiẽdus est, si me voles in tuam pedibus ire sententiam. EV. Quæris quod disputationis iure tibi deberi fateor, id verò similitudine dissoluam. Vt à Sole cui lux ingenita est, defluit, non quidem ipsa lux, sed lumen splendórque, qui perspicua corpora collustrans, non splendida modò, sed lucida quoque illa exhibet: sic vnaquæque efficiens causa, maximéque supera illa cœlestiáque corpora, rerum ortus promouent, rebúsque species impartiũt. Non enim perennes illas sibíque insitas rerum ideas ac species à se excutiunt, aut suæ substantiæ quicquam genitis rebus elargiuntur, aut iam in cœlis genitam absolutámque formam solam ac per se in commodè præparatum subiectum submittunt: sed hac vna ratione, res nouas excitant & edũt, quòd superę illæ cœlorum vires, motu, lumine ac spiritu tãquam vehiculis huc deuectæ circunfusæq; nobis in subiectum potentia præparatum sese insinuant, & substantiarum à quibus dimanarunt vim & naturam recẽs genitæ rei imprimunt, & speciem sic inducunt, vt à Solis luce in perspicuum instructúmq; corpus irradiãs lumen, ipsúmq; collustrans, illi non lumen modò, sed & suam quandam lucẽ tandem immittit. BR. Apertè quidem & luculenter qua ...

Dubitatio (margin, beside "mine, cùm minutorum genus")

Solutio. (margin, beside "tentiam. EV.")

tione mundus hic inferior à supero illo gubernetur, & qua quæ gignuntur omnia suam inde formam suscipiant. Nūc continuata traditionis serie apertius edissere, vt Aristoteles statuat id quod est omnium primum omnia mouens, omnium quæ gignuntur causam esse. Si enim rebus omnibus cœlum formā impertit, quid altissima illa & perobscura inuestigatione sit opus? quid rerum causas ab illa origine abditissima repetere iuuabit?

Aristoteles supra naturam philosophatus statuit formarum diuinam originem: Deum maximum cœlos astráque condidisse, hísque gignendarum rerum vires indidisse: quæ etiam Platonica sunt sacris literis consentanea. CAP. IX.

EVDOXVS.

REM omnino arduam petis, quę tum longum tempus, tum cogitationem multam atque otiosam expostulat, vix vt dignè possit tumultuario isto congressu explanari illustrarique dicendo. PH. Conandum tamen est, & quidem tanto impensius, quanto est vtilior & iucundior hæc inuestigatio. EV. Naturalem contemplationem instituens Aristoteles, nihil ex professo aggreditur, quod non vel manu tangere, vel oculis cernere, vel demonstratione consequi possit. At non semper intra eos limites quasi in angustias se coërcet: sed interdum naturæ ordinem prætergressus, & in rerum diuinarum contemplationem transiliens, verbis quidem paucis, at grauissimo sententiarum pondere, omnium quæ gignuntur primam originem deducit à Deo. Ne quis autem istorum euidentiam desideret, monet
In Metaph. cap. 5. in libris τῶν μετὰ τὰ φυσικά, diuinorum cognitionem omnino extra sensus & supra captum humanę mentis esse, neque vllam posse demonstrationem eò pertingere. In eam ipsam ferè sententiam & Theophrastus: Fortè autem illud veritati magis consonum est, tangente ac veluti contre-
" ctante mente contemplationem fieri. Nam & in illis nulla
" est hallucinatio, sed huius ipsius difficilis est & intelligentia
" & fides. Paulò antè monuerat quàm sit ardua eorum quæ
" naturæ limites transcendunt, cognitio. Aliquatenus per causam contemplari nos posse, principia à sensibus accipientes: cùm verò ad ipsa summa primáque transierimus, iam non amplius posse, siue quòd causam non habeamus, siue ob nostram imbecillitatem. BR. Et Plato diuinorum altitudinem abstrusosque & imperscrutabiles recessus reueritus,

ritus vetuit in Epinomide ne quisquam de diuinis profanè loquatur, néve pro suo atbritratu illa innouet: existimans fieri non posse vt mortalis natura de his quicquã certi cõprehendat: esséque id cuiusque præcipuum ac maximũ officium (si quis hæc rectè doceat) quàm maximo studio edi-" scere, neminem autem rectè docere, nisi quem Deus adiu-" uerit. Idem in Timæo his ferè verbis: Quũ ergo ô Socrates " multa de Diis vniuérsiq; procreatione à multis dicta sint, " ne mireris obsecro, si rationes de iis vndecunque omnibus " probatissimas & exactissimas afferre nõ possim. Satis enim " factum putare debebis, si nõ minus probabiles, quàm qui-" uis alius rationes attulerim. Æquum est meminisse & me " qui disseram, & vos qui iudicabitis, homines esse, vt si pro-" babilia dicẽtur, nihil vlterius requiratis. Rursum autem sic: " Cœlestia horum principia Deo nota sunt, atque ei qui Dei sit amicus. Quocirca ea quam ad Dionysium conscripsit epistola, monet vt eos tanquam barathrum declinet, qui de Diis tãquam de iis quæ manibus teneri & apprehendi possunt, certas exigunt demonstrationes. Quos & in Theæteto quidẽ, sed in Phædone præcipuè eo nomine grauissimè reprehendit, quòd ambitiosis inter se verborum pugnis & inani demonstrationum conatu, principes se nouorum & pugnantium dogmatum constituant, de rebus ipsis nihil certum, nihil stabile, nihil firmũ habeant. Vnde & in Phædone hãc de Diis quæstionem & inuestigationem naturalium duntaxat rerum contemplatione nixam detestatus, suam deplorat cæcitatem: qui, quæ se prius perspicuè scire existimaret, ne per vmbrã quidem sibi vnquã visa esse cõpererit: & quorum aliquam esse ratus fuerat soliditatem, ea nunc omnia, non secus ac inanes somniorum imagines vanescere. Proinde & in Gorgia, & in Conuiuio de amore, iis quæ de anima, de Diis, de dæmonibus à Diotima fatidica muliere Socrates accepisset, se potius fidem adhibere ait, quàm vllis quãlibet euidentibus rationibus, séque impensè conari vt aliis eadem deinceps omnibus persuadeat, quæ sola auditione accepta, sibi persuaderet esse verissima. PH. Hæc quanquã inuestigatio syllogismo cõprehendi nõ potest, quoniam tamen disputando iam hucusque velut tempestate quadã delati estis, par est omniũ quæ deinceps sunt rerum totam tractationem persequamini: nihil vt supersit omnium quæ tum mundus comprehendit, tum extra illius ambitum sunt, cuius non aliquam instituеritis di-

ſputationem, ac velut quæſtionem exercueritis. Is igitur primus motor quem paulò antè cæterorum principem Ariſtoteles appellauit, Deúſne eſt, ánve illi dignitate proximus? BR. Poſſem in id multa ex Platone præclara depromere, ſed quæ parui exiſtimem, quòd non quemadmodum Ariſtotelica euidenti ſunt demonſtratione ſtabilita. PH. Agite igitur communi opera excutite, quàm bellè inter ſe cōſentiat philoſophorū ſcripta, & ſicubi diſſentiant, vtrius præponderent rationes. Et ſi placet, Platonica Brutus proferat, Eudoxus Ariſtotelica. Ego quanquā parùm idoneus, ſacra intermiſcebo, vt omnibus numeris conſummatam harmoniam reddamus. Nunc mihi quiſq; meminerit, quā induerit perſonā, nunc ſcenæ ſeruiat omnia depromens ac recenſens, quæ cauſæ ſuæ patrocinio futura putet. Et ſi quis fortè memoriæ nō ſatis confidit, en magnā librorū ſupellectilē, è quibus ſententiarū teſtimonia citare, nemini debet nec pudendū videri nec turpe. Sed vt ad rē tādē aggrediamur, Eudoxus incipiat, ſi quidem ita omnibus placet. EV. Si quis fortè in hoc cœtu erit qui tam rudem támque cōſilij & ingenij expertē Ariſtotelem ſuſpicabitur, vt his elemētis & corporeis perpetuò inhæreſcat, ſummam cauſam ſtatuat, gubernantem hęc omnia quæ cernimus, audiat quæſo vt duplicem ille mundum ſtabiliuerit: aſpectabilē hunc, concretum & corporeum, alterum ſuperiorem illum, ſenſus noſtros effugientem, incorporeū, qui totus formis plenus eſt, & ſimplicibus, impermiſtis, ſolutis liberíſq; ab omni corpore & dimenſione mentibus, beatiſſima & exoptāda maximè Dei diuorúmq; domus, archetypus & exēplar huius inferioris caducíque mundi. Quæ omnia his breuiter perſtrinxit.

Duplex mundus.

1. de cœlo. ca. 9.

„ Patet ergo neque locum extra cœlum eſſe,
„ neque vacuum, neque tempus. Quocirca neque apta ſunt
„ ea quę illic ſunt, in loco eſſe, neq; tempus ſeneſcere ipſa fa-
„ cit, neque vllius eorum eſt vlla mutatio, quæ ſuper extima
„ ſunt diſpoſita cōuerſione: ſed nullius trāſmutationibus, nul
„ lis affectionibus prorſus ſubiecta, optimā in vniuerſa æter-
„ nitate vitā & ſufficiētiſſimā habent. Ea autem optima illo-
„ rum vita eſt contemplatio, qua alibi exiſtimauit nihil eſſe

nec iucundius, nec melius. Quænam verò ea eſt æternitas in qua vitam habent? Sic quidem Græcè legitur αἰὼν, quaſi ἀεὶ ὤν, id eſt ſemper ens & æternitas, aut ſi dicere licet, ſempiternitas, quæ re vera Deus eſt. Eo quidem nomine ſe Deū intelligere plenius indicauit hac ſententia: In Deo vita nimirum

mirum æuúmque continuum atque perpetuum ineſt, hoc enim ipſe eſt Deus. Ac ne nouum aut abſurdum videretur hoc de Deo nomen, diuinè id ait ab antiquis pronunciatũ eſſe. Quemadmodum enim finis, qui vitæ cuiuſque continet tempus, æuum & æternitas eſt nuncupatus, eadem ratione finis vniuerſi cœli, & is qui tempus totum infinitúmque continet, æuum eſt æternitas, ab eo quod ſemper ſit appellatione ſumpta: eſt nãque immortalis, atque diuina. Quãta porrò Deus rerum cognitione valeat, hinc demonſtrat, quòd tota illius vita mentis eſt operatio. Ille quidem ſuus eſt actus, actus verò is qui per ſe eſt, illius eſt optima atq; perpetua vita. Si mentis actio, quam cõtemplationem eſſe diximus, Dei vita eſt perpetua, quis iam dubitat Ariſtotelẽ, rerum omnium cognitionem tribuiſſe Deo? & certè is eſt rerum omnium cognitio, & ſua actio & ſua vita, qui Ariſtoteli optimus demonſtratur, perpetuus, perfectus, immobilis, indiuiduus, neq; magnitudine, neq; partibus definitus, nullam alterationem, nullam affectionem ſubiens, vt cui nihil omnino ſit contrariũ. Horum verò demonſtrationem inde concludit, quòd ſit neceſſe in motibus ad aliquid tandẽ peruenire, quod mouet & non mouetur, quod ipſum perpetuum eſt & ſubſtantia atq; actus: id ipſum quidem eſt quod antè appellauerat omnium primum omnia mouens. Quæcunque ſupra cœlum ſunt mentes & formæ, olympici illius habitaculi ciues, ſi non eandem atq; Deus, illi tamẽ dignitate & natura proximã cõditionem acceperunt. BR. His de mũdo archetypo videtur Ariſtoteles Platonis auditione informatus, hoc ſolùm diſcrimine, quòd ex motuum ordine, Plato ex cauſæ procreantis neceſſitate demonſtrationẽ confecit. Ita enim Timæus de Deo demõſtrationem adhibet claram & illuſtrem: Si mundus hic genitus eſt, neceſſe eſt ab aliqua cauſa genitum eſſe, hanc verò cauſam ęternam eſſe neq; ab alio genitam. Quænam autem ea ſit, his paucis in Epinomide expreſſit: Ego igitur aſſero Deum cauſam omnium eſſe, nec aliter fieri poſſe. In ea diſceptatione quam cũ Critone familiari ſuo Socrates habuiſſe perhibetur: Haud itaque vir optime (inquit) valde curandum eſt, quid de nobis vulgus dicat, ſed quid ille qui quid ęquũ, quid iniquum ſit intelligit, qui vnus eſt & ipſa veritas. Ex operibus quidem opificem hãc cauſam, effectorémq; mũdi Deum, noſſe datur, Ex imagine autem & ſimulacro (vt Socratis auditor Antiſthenes dicebat) is non agnoſcitur,

12. Metaph. textu 39. cap. 7. 1. de cœlo cap. 9.

12. Metaph. textu. 32.

nullis oculis cõspicuus, nullius rei similis, vt ex vlla effigie nosci possit. Atque (vt à Xenophonte Socratico scriptũ legimus) Qui cuncta cócussat, ipse intrepidus & incócussus, magnus nimirum poténsque esse cognoscitur: quali autem sit facie, ignoratur. Quam porrò sedem incolat opifex hic & mundi pater, hoc ipsum etiam Platonis scripta declarãt. Neque enim qui sit immortalis, æternus, incomprehensus, eum esse in concreto caducóque mũdo, quem crearit ipse, tanquam in ergastulo conclusum: sed vt priusquam hęc rerum vniuersitas extitisset, sic & nunc immensus & infinitus illam implet infinitatem, quæ mundi conuexum extimámque cœli faciem excessit. Illic viuentia omnia quæ sola mẽte percipiuntur, in se ipso, vt Timæo placet, cõplexus, vnus ea continet, quemadmodum mũdus hic nos & cætera quæ cernuntur animantia comprehẽdit. Vultisne hoc loco Dei potestatem ac vires ex Platone recenseam? Hic in Epinomide deos asserit scire, videre, audiréque omnia, nihil ipsos fugere, quod aut sensu, aut mente percipi possit. Eos omnia posse quæcunque mortales immortaléſve possunt: bonos illos, imò verò optimos esse. Quicquid mortale est, quicquid viuit & spirat, quicquid vsquã est cœlũ, terrã, maria, ab iis omnia & facta esse & possideri. Et in Parmenide, Nullũ nisi Deum supremam habere rerum scientiam, neque illarum cognitione priuandum. PH. Nihil ad hæc è sacris literis quicquam adferam, quum sit omnibus conspicuum illas similibus de Deo sentẽtiis refertas esse. Sed vt rem iam cœptam compleatis, illud discuti oportet, mundúsne aliquando fuerit à Deo genitus, an æternus. EV. Aristoteles magna rationum probabilitate contendit eum, neque ortum esse, neque corrumpi posse: aut si aliquando genitus est, eũdem posse corruptionem subire. *1. de cœlo* Cæterùm altius interdum contemplatus, & cœlum & mundum Dei maximi opera genitum confirmat. Ita enim libro de mundo scriptum reliquit, Omnium quæ rerum natura complectitur, conseruator est Deus, & quæcunque in hoc mundo quoquo modo perficiuntur, eorum omnium idem genitor est: non sic tamen vt opificis aut animalis lassitudinem sentientis in morem, labore affici possit: sed indefessa vtens virtute, qua omnia in potestate continet ac perficit, & ea quidem quæ longius ab ipso videtur esse summota. Hæc ferè sunt quibus planè edocuit mundũ aspectabilem, & quicquid eo continetur, à Deo omnium principio factum. *2. de ge. & cor. ca. 10.* Huc pertinet quod & alibi ita

bi ita prodidit: Quum in omnibus id quod præstabilius est "
naturã semper appetere fateamur, sitque esse præstabilius "
quàm non esse, nec fieri possit vt omnibus id accidat, pro- "
pterea quòd multa longius ab ipso principio recesserunt, "
Deus reliquo modo vniuersum compleuit, continua facta "
procreatione. His perpaucis abstrusam contemplationem "
perscrutatus est summus philosophus. Præstantissimum est "
semper esse, quod soli Deo ipsique principio competit. Re- "
liqua omnia quæ à principij dignitate lõgius absunt, per- "
petua esse non possunt. Ne igitur his velut desertus mun- "
dus aliquãdo destitueretur, absoluta vniuersi fabrica, Deus "
statim rebus singulis vim indidit procreatricem, qua rerum "
& ortus & interitus perpetui manerẽt. Sed quomodo hãc "
indidit? Sparsis nimirũ diuinitatis suę seminibus: hæc enim "
generandi semina, generalia quidem in cœlos & stellas, pe- "
culiaria in res quasque sua inseruit. Primùm igitur cœlis si- "
deribúsque singulis proprias substantias motrices prefecit,
quas quòd optima mente præditæ sint, idcirco intelligẽtias
appellant. Quum videamus inquit, præter simplicem vni- *12. Metaph. cap. 7.*
uersitatis conuersionem, quã à prima & immobili substan-
tia cieri dicimus, alias insuper errantium stellarum conuer- "
siones, easque sempiternas (est enim sempiternum corpus "
quod in orbem conuertitur, neque vsquã consistere potest, "
id quod est in physicis ostensum) necesse est vtique illarũ "
etiã cõuersionem vnamquamq; ab eo cieri quod per se sit "
immobile, & sempiterna substantia. Et mox: Esse igitur sub- "
stantias, & in iis primam ac secũdam, pro eo, qui est in stel- "
larum cõuersionibus, ordine, perspicuum. Itaque ex Astro- "
logia Eudoxi & Calippi superos motus scrutatus, iis parem
numerum distribuit intelligentiarum: quæ non modo cœ-
los mouendi, verumetiã inferiora quæque generandi con-
seruándique vires obtinerent, vt horum virtus omnis inde
gubernetur. Hæc autem paucis admodum complexus est,
quòd pluribus à Platone explicata iam essent. BR. Equidem
de his quid Plato sentiat dicere fortasse possim. Nam de
Deo, de mundi procreatione, déque cœlorum virtutibus, *In Timæo.*
plurima demonstrat istis consentanea. Cœlum igitur (in- "
quit) aut mundus, aut si quod est aliud nomen, quo maxi- "
mè appellari gaudet, considerandum est in primis (id quod "
ab initio de vniuersitate quæri oportere ponebamus) vtrũ "
semper fuerit, nullo vnquã ortus initio, an genitus esse cœ- "
perit. Cœpit: etenim aspectabilis est, & tractabilis & corpus "

habet. Sunt autem talia omnia sensu percepta. Quę autem
» sensus apprehendit, & quæ opinione cum sensu cōprehē-
» duntur, ea omnia placuit aut genita esse aut gigni. Et quod
» genitū sit, id dicimus necesse esse ab aliqua causa genitum
» esse. Verùm enimuero patrem & authorem huius vniuersi-
» tatis & inuenire operosum est, & vt inueneris, in vulgus ta-
» men dicere nō possis. An non hîc videtur Plato rem peni-
» tùs abstrusam demonstratione cōsequutus? Estne quicquā
hoc argumēto vel breuius vel clarius? Quicquid cernitur,
tāgitur & corpus habet, id aliquādo genitū est, neq; æternū
esse potest. Atqui mundus hic aspectabilis tangitur, cerni-
tur & corpus habet: quare necesse est, & huius aliquem iam
olim fuisse ortum, & futurū aliquando interitū. Et cuius or-
tus initiúmq; fuit, id ab aliqua causa genitum est: neque e-
nim sine causa quicquam oriri potest. Ergo mundi causam
statui oportet, & eam quidem quæ nec cernatur ipsa, nec
tangatur, nec sit corpore prædita, & æterna per se sit, neque
» ab alio quoquam genita. Et rursum: Volens itaque Deus
» omnium quæ intelligi possunt pulcherrimo & vndique
» absolutissimo mundum hunc simillimum reddere, animal
» vnum ipsum efficit aspectui subiectum, animalia cuncta
naturæ suæ conuenientia intra suos limites cōtinens. Quū
igitur Deus ille qui semper est, vniuersum hoc primum cō-
didisset, mundi æternam animam illi extrinsecus circun-
dedit, & à medio per omne porrexit: deinde absoluta pul-
cherrima mundi fabrica, rationum quædam semina illi in-
didit, & vitæ exordium diuinitus induxit, vt cum mundo
vim quoque procreaticem gigneret. Duo enim illa Deum
ita condidisse Plato commemorat: Dicamus quam ob cau-
sam hanc vniuersitatem & procreationem rerum cōstitue-
In Timæo rit is qui constituit. Nempe bonus erat, & bonum nulla vn-
» quam vlla de re tangit inuidentia. Itaque constituto mun-
» do Deus procreaticē vim instituit, spargens in mundi cor-
» pus maximéque in cœlum, semina quædam rationum &
vim gignendarum rerum, per quam se mundus impleret a-
nimalibus, stirpibus aliísq; rebus caducis, pro multitudine
idearum quæ sunt in mente diuina, fierétque hic mundus,
exemplaris illius quamsimillimus. Hoc rursus Plato cōfir-
mat, referēs æternum illum Deum alloquutū fuisse mun-
dum, stellas, dæmonas, quos Deorum deos, quasi deorum
satu prognatos appellat, quum illis generandi vim conce-
deret: Dij deorum, quorum ego opifex & pater sum, hæc

attendite. Quæ à me facta sunt, me ita volente, soluentur nunquam. Quanquam omne colligatum solui potest, est tamẽ certè mali, velle dissoluere quod conuenienti & bona cohæret harmonia. Quare quum orti sitis, immortales certè quidem ex toto non estis, nec indissolubiles, nec tamen vnquam dissoluemini, nec mortis fatum subibitis. Nam mea voluntas maius potentiúsque vobis est vinculum ad perpetuitatem vestram, quàm illa quibus estis tum cùm gignebamini, colligati. Nunc quid sentiam cognoscite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda restant: quibus prætermissis cœli absolutio perfecta non erit. Omnia enim animantium genera ambitu suo non continebit, contineat autem oportet, si quidem futurus est mundus omnino perfectus. At si hæc à me vno fiant, vitáque donentur, pari erũt cum diis cõditione. Ergo vt mortalia sint, accedite & suscipite vos secundum naturam animantium procreationem, meam vim imitati, qua in vestro ortu sum vsus. Atque in iis quidem quicquid eiusmodi est, & vt eodem cum immortalibus appelletur nomine, & diuinum vocetur, & principatum in ipsis teneat, & ex eorum genere sit quæ perpetuò iustitiam ac vos consectari velint: eius ego vobis semẽ ac initium tradam, vos quod reliquum est mortale cum immortali contexentes, facite ac generate animantia, eadem cibum suppeditantes augete, & intereuntia rursus excipite. *In Timæo.*

Quam vim esse putatis eorum verborum, quæ pater ille sator & rerum conditor, tum cœlis, tum vniuersæ mundi naturæ induxit? Ego vobis semen & initium tradam. Nonne procreandi vim illis indidit, verbo spargens rerum gignendarum semina? Hæc diuinæ voluntatis organa sunt, quibus illi conditorem suum æmulati, mortalium corpora effingant, demúmque accepto immortali principio gubernent. Neque solùm gignendi conseruandíq; vires, sed & omnem fatorum necessitatem illis contribuit. Nam cùm vniuersum opifex Deus constituisset, astris parem numerum distribuit animarum, singulis singulas, iísque tanquam vehiculo impositis monstrauit vniuersi naturam, & leges fatales edixit. *In Timæo.*

Hæc vir eximius de Deo, de archetypo mundo & de mundi procreatione subtiliter & accuratè disseruit. PH. Nisi hæc Platonis esse audirẽ, omnia quasi interpretationẽ eius prophetici elogij putarem, Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. In quo tria illa comprehenduntur, dominus, verbum & spiritus, quibus con-

diti ſunt cœli, omníſque eorum virtus accepta. Quænam autem hæc oculorum virtus? Ea nimirum quam Dionyſius Areopagita interpretatur, nunc rationum, nunc exemplarium nomine. Exemplaria (inquit) eſſe dicimus rationes in Deo, quæ rerum ſubſtantias ingenerent: has bonas diuináſque voluntates Theologia vocat, eorum quæ ſunt effectrices, & ex quibus ſupra naturæ conditionem, ipſe Deus „ quæ ſunt omnia produxit. Et rurſum: Deus quoq; ratio di- „ citur in ſacris, nō modò quia & rationis & ſenſus & ſapiētiȩ „ indultor eſt, ſed quia & omnium cauſas in ſe vno eodém- „ que modo antè complexus eſt. Eadem & Euſebius Palæſti- „ nus vir præſtantiſſima doctrina, manifeſtius aperuit. Pri- „ mum omnium, inquit, Deus cœlum genuit: per ipſum & „ in ipſo, rerum futurarum omnium opifices rationes incho- „ ans, & ſemina gignendarum rerum ſubiiciens. Cœli porrò „ conſeruationem potuítne quiſquā luculentius quàm Theo- „ doritus ad Platonis mentem interpretari? Sed enim quum „ cœlum corruptibilem mutabilémque ſubſtantiam ſit ſor- „ titum, ſemper eſſe perſeuerauit quale fuit à principio, ſuſti- „ nente ipſum opificis ſui verbo, à quo veluti à creatore regi- „ tur & continetur, qui ei ſtabilitatem atq; immutabilitatem dat quod voluerit. Ex his intelligi poteſt, Platonicos finitimam his theologis doctrinam habuiſſe. Hinc olim dici ſolitum, Platonicos paucis mutatis Chriſtianos fieri. Conſentiunt omnes omnium ſapientum velut ex vno ore ſententiæ, Græcos quamuis multarum artium diſciplina & ingenij acumine præcellentes, nunquam tamen ad ſublimia illa rerum diuinarum faſtigia euaſuros fuiſſe, niſi ab Ægyptiis & Hebręis, quos iam olim diuina bonitas eò ſubuexerat, velut porrecta manu tracti fuiſſent. In his primi feruntur Solon & Pythagoras, qui quæ ab illis acceperant, aliis deinde veluti per manus tradiderunt, ſed hæc tamen certè perpauca, donec ſenſim relatius ſerpente, ad Socratem & Platonem ventum eſt, à quibus in vulgus promulgata ſunt ea, quæ antè velut myſteria in religioſo ſilentio habita fuerant. Quęcunque autem Platonici ad principis ſui interpretationem poſteà inuexerunt, ea omnia è myſticis Chriſtianæ Theologiæ libris, ad ſuorum ſplendorem ac nitorem tranſtulerunt. Vt enim Iamblichus multa, ſic & Porphyrius Origenis auditor: & Amelius qui Porphyrij ſcholis pręfuit, quémque lecto Ioannis euangeliſtæ procemio vehementer admiratum, in hæc verba prorupiſſe legimus, Ita per Io-

uem

Lib. de diuinis nominibus, cap. 6.

Lib. de Euāgel. demōſtr.

uem barbarus homo censet in principij loco & dignitate verbum, apud Deum constitutum, deúmque esse per quem absolutè omnia facta sunt. Mitto alia quæ ad hanc rem adferre possem, si temporis occasio sineret.

Res omnes caducas & mortales diuinitùs olim conditas fuisse: eas nunc cœlesti virtute & gigni & gubernari, quæ eadem planè est diuinæ. CAP. X.

EVDOXVS.

HIs ergo missis, è cœlestibus in hæc inferiora & caduca delapsi, quod alterum erat consideremus, vt mundi conditor Deus diuinitatis suæ semina in stirpes & animantia quæq; inspersit, quibus continua maneret procreatio. Deus, inquit Aristoteles, per omnes naturas suis seminibus in plantas, in animalia, siue species siue genera spectes, est diuinus. Itaque in omnium semine Aristotelis sententia, diuina virtus inest, cuius vi emergunt vniuersa. *Lib. de mundo. 12. Metaph.*

---Deum nanque ire per omnes
Terrásque tractúsque maris, cœlúmque profundum. *Georg. 4.*
Hinc pecudes, armenta, viros: genus omne ferarum,
Quenque sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Vt autem Deus vnicuique ortus & vitæ, ita etiam cõseruationis est author. Rebus, inquit, omnibus ex Deo sua vita & status ipse dependet, aliis clarius, aliis obscurius. Conuenit enim optima ratione vt qui vita est sempiterna, cæteris caducis sit vitæ statúsque causa. Si plura voletis & apertius, dicam quæ scripta sunt in libro de mundo: Vetus sermo est, à maioribúsque proditus inter omnes homines, vniuersa tum ex Deo tum per Deum constituta fuisse atq; coagmentata, nullámque naturam satis instructã ad salutem esse posse, quæ citra Dei præsidium, suæ ipsa demum tutelæ permissa sit. Quocirca veterum nonnulli eousque prouecti sunt, vt hæc omnia dictitarent Deorum esse plena: etenim cunctorum, quæ rerum natura complectitur, conseruator est Deus. Hæc in summam sic comprehendit Aristoteles: Deus rerum omnium principium & finem & medium tenet. Et Theophrastus: Diuinum est rerum principium per quod & sunt & permanent vniuersa. BR. Plato etiam quamuis minus expressè, vires tamẽ diuinas rebus quibusque caducis datas in ortu, commemorat in Timæo, quibus genus suum propagarent. Easdem verò in vniuersam perpetuitatem præsenti Dei numine conseruari atque gubernari, nec

minus caducarum rerum quàm cœlestium curam illum ha-
,, bere. Deus qui sapientissimus est, quíque res & curare po-
,, test & vult, magna scilicet curabit solùm: parua autem quo-
,, rum est cura facilior, per ignauiam aut inertiam negliget?
,, Frustra profectò quicquam conderet, quod non posset idem
conseruare. PH. In his quidem, maxime verò in Aristoteli-
Gen.c.1. cis, audire mihi videor Mosem, qui innumeris antè seculis
conditi mundi historiam persecutus, Æternum Deum con-
dito cœlo omníque ornatus genere instructo, ait vim illi
naturalem impartiisse, quæ nobis in signa esset & tempora.
Deinde animantium omni genere mundum iam genitum
implesse, quorum quidem mortalium, ne continuatio ac
genus aliquando intercideret, illi rei pro sua sapientia pro-
spicientem, seminibus eorum vim diuinam indidisse, qua se
in omne æuum gignendo propagarent. Quomodo? Her-
bam virentem aut pomiferum lignum e terra proferens
Deus, simul & fructum & semen pro suo quodque genere
ferre iussit, ad tuendam suam cuiusque speciem. Marinis ce-
tis atque vniuerso piscium generi, auibus, quadrupedibus,
homini deniq; ipsi imperauit vt sui quodque generis mul-
tiplicatione mũdum implerent. Ita summus ille rerum opi-
fex dum singula conderet, verbo & spiritu oris sui, simul il-
lis vires inspirauit procreatrices, quibus fieret admirabilis
rerum series & continuatio. Deum porrò quæcunque ge-
nita sunt omnia conseruare, sacræ testantur literæ, in qui-
bus sparsim Deus rerum omniũ lex & vita nominatur, qua-
Acto.c. le quod à Paulo dictum est: Deum qui vitam & omnia det
17. omnibus, non longè abesse ab vnoquoque nostrum, in ipso
Lib. de ,, nos viuere, nos moueri, nos esse. Nihil enim est, inquit Dio-
diuinis ,, nysius, in substantiis, quod ipsius omnipotentis diuina vir-
nomini- ,, tus non tuetur atque contineat. Stabilem hanc rerum con-
bus. ,, seruationem sic plenius expressit. Quæcunque sunt, omnia
,, eadem ratione, & vt essent, & vt bene essent acceperunt:
,, Súntque & bene sunt, ab eo qui antè est vt sint & vt bene sint
,, consequuta. Nam in ipso sunt & bene sunt, & quum ex ipso
,, initium acceperint, in ipso seruantur atque in ipsum finiun-
,, tur. Hoc & Theodoritus pulchrè dixit, Gubernator quidem
est naturæ, creator eius, nec quam ipse fecit nauiculam de-
stituit. EV. Hactenus ergo consentiunt omnes, & cœlum &
omnia quæcunque mundus hic inferior caduca fragiliáque
continet, olim proximeà Deo fuisse procreata: à Deo vires
ortu accepisse retineréque diuinas, quibus tum se conser-
uent;

uent,tum ſui generis propagationi incumbant.Hac ratione veteres dixerunt , Deum per omnes naturas eſſe diuiſum, & Deorum plena eſſe omnia,quòd vis illa diuinitus accepta in omnibus permaneat , ſed aliter in cœlo,aliter in caducis rebus:in his ſiquidem velut in ſtirpibus & animantibus obſcurior,at ſui dũtaxat ſimilis , in cœlo præſtantior ad rerum omnium procreationem. Quocirca cœlum nullo ſemine multas profert tum animantes,tum ſtirpes : at ſemen nihil quicquam ſine cœlo generat. Semen gignendis rebus materiã cõcinnè duntaxat & conuenienter apparat & inſtruit, cœlum in apparatam illam ſpeciem ſummamque perfectionem immittit vitamque ſuſcitat in omnibus. Quòd autem eiuſmodi præſtantiſſimæ cœli vires proximè fluxerint à Deo , idcirco verè diuinas eſſe profitemur : neque profectò aliud cœleſte quàm diuinum eſſe,eaq; nomina Hippocrati, Ariſtoteli , Platoni , Virgilio idem prorſus deſignare. Quæ Deus olim propriis operibus inchoauit , eadem nunc quaſi feriatus cœlo tanquam adminiſtro cõtinuanda credidit.Et quæcũque naturæ legibus exiſtere dicimus,eadem primum proceſſerunt à Deo : qui certè nunc admodum pauca proximè,nec cœlo,nec natura,nec ſemine interueniente ingenerat , ſed conditis naturæ legibus omnia per cœlum adminiſtrat. Qua autem id ratione efficiat,pulchrè Ariſtoteles exemplo declarat libro de mundo:Quapropter(inquit) " ſi è dignitate regis haudquaquam eſſet Xerxem functione " propria adminiſtrare omnia , & abſoluere quæcunque facta " cuperet , ipſiſque operibus faciendis præſentem intereſſe, " longè id nimirum minùs Deo conuenit. Quare auguſtius " id decentiúſque exiſtimandum eſt , Deum ſummo in loco " ita eſſe collocatum , numinis vt tamen eius vis, per vniuer- " ſum mundum pertinens,tum ſolem lunámque moueat,tum " cœlum omne circumagat , ſimúlque cauſam præbeat eo- " rum quæ in terra ſunt ſalutis atque incolumitatis.Et paulò " pòſt:Hoc igitur modo natura diuina ab vno eodémque ſim- " plici motu primi corporis vim ſuã immittit in ea quæ ſunt " primò continentia,ab illíſque ſubinde in ea quę longius at- " que longius abſunt , quoad permeauerit vniuerſa. Quippe " alterum ab altero motũ , rurſus ipſum quoque aliud mouet " cum mũdo, quum vnumquodque interim agat conuenienter " conſtitutioni ſuæ,nec tamen omnibus eadem ſit via, ſed " diuerſa,nonnullis etiam cõtraria.Quod verò (mox inquit) " in hiſce rebus agitur , magnoperè ſimile eſt iis , quæ belli "

„ tempore inter homines factitantur. Namque statim vt classicum exaudiri in exercitu cœptum est, alios ipse videas scuta sibi aptantes, loricam alios inductes, alios ocreas vel galeam sumere, vel balteo se cingere festinãtes. Rursum alios qui frenatos equos admittant, alios qui currus conscendãt, qui deniq; tesseram per explicatam acie prodant. Tum manipuli ductor ad manipulum, centurio excurrit ad centuriã, postremò equites ad cornu, velites ad statione quisq; suam festinant: Cùm interim sub vno ductore omnia moueantur, qui imperia & ipse significanda accepit ab eo apud quẽ summa est imperij. Eodem nos & ipsos modo censere conuenit de vniuerso. Quũ enim ab vna vi impultrice cicantur omnia, fit vtique quod cuique commodũ est & conueniens. Hæc igitur ratio est qua persuasus Aristoteles censet, Dei maximi vim è cœlis per omnia diffundi. Quo autem dilucidius sit qua ratione diuinæ cœlestésque vires ad rerum omnium procreationẽ & conseruationem huc defluant, iuuat ea de re Aristotelis sententiam epilogo concludere: Deus sempiternus, immensus, incorporeus, indiuiduus, non in mundo corporeo, sed supra hunc in excelso habitans domicilio, immutabilis quidẽ quum sit, nulli affectioni subiectus, habeátque ex seipso vitam optimam & sempiternam: non præter rationẽ rerum principiũ statuitur, omnium primũ, omnia mouens, à quo sit rerum omnium ortus, omniũ vita & conseruatio. Quæcunque mentes infinitatem illam supra extimam cœli conuersionem incolunt, in Deo vitam agunt, quæ tota est illius contemplatio. Deus porrò cœlos & mundum procreans, singulos singulis diuinitatis suæ seminibus conspersit, quæ proprias vires insererent eásque naturales, ad naturalem omnium mortalium administrationem & conseruationem comparatas. Is demum stirpes & animantia procreans, viribus diuinis insigniuit, & suis quæque seminibus fœcundis impleuit, quorum continuatione perpetua sobole sese propagarent. Quæcunque olim Deus tum in cœlis, tum in terris progenuit, omnia vnus tuetur atque regit, cœlestia quidem per se & proximè, animantia verò & stirpes aliáque mortalia cœlorum ope & interuentu, quibus naturæ leges tum procreatrices tum conseruatrices indixit & imposuit. Itaque animantium, stirpium, lapidum & metallorum omnium quæcunque & fuerunt & esse possunt formas vna cœli forma potestate comprehendit, & innumerabilibus, illa quasi grauidata formis, omnia gignit & fun-

& fundit ex ſeſe:vna illius vis & facultas, præ ſe fert omniū caducorum vires, quæ vel olim comparuerunt, vel poſthac vnquam comparebunt. Has autem vector mundi ſpiritus,cœlo in totam vniuerſitatem diffuſus, rebus omnibus impertit, ſimul & ſpeciem & natiuum vitalémque calorem gignendis illis atque conſeruandis accommodatum. Is omnia continet,omnia calore vitáque fouet,vt nihil vſquam ſit non huius vbertate confertum. Huius vi & ope & inanima quæque perſiſtunt, & animata ſui quæque generis animam habent, alia quidem nutrientem, alia ſentientem,alia mētis rationiſque participem.Sic illa ſeſe rebus accommodat, ſic ſingulorum naturis inſeruit, vt quantum cuiuſque natura & conditio deſiderat, quantū ipſa ſubiecti præparatio ferre poteſt,tantundem illa exhibeat. Sol quāquam abeſt longiſſimè, aduerſis tamen corporibus lumen ſic impertit,vt niteant ſplendeántque illa fulgoribus: ſed aliter aqua,aliter lapis,aliter lignum,aliter argentum. Ita propemodum & vis illa cœlitus demiſſa,omnibus quidem eſt vitalis,ſed ita vt aliis tantùm hoc largiatur vt ſint,aliis vt animam inſuper habeant,ídque aut nutrientem,aut ſentientē, aut mentis compotem: non enim vno modo ab omnibus illa ſuſcipitur.Sed & hoc velim poſtremò admonere, ne illam quidem ipſam vim ſui ſemper ſimilem eſſe, aut vno ſe ſemper modo rebus exhibere: ſed aliâs aliter pro ſtellarum ſtatu multiformi, quarum commixtio implexióq; plerumque euariat, tametſi vectoris ſpiritus vna eſt & impermutabilis ſubſtantia Fieri igitur non poteſt quod quidam interpretatur,mundi ſpiritum, vitam ſtatúmque rebus omnibus ſic impertiri, vt ne minimam quidem aſtrorum opem deſideret. Hoc ſi eſt,cur quæſo nó ſimilia & ſimiliter perpetuò generet,quum ſemper æquè præſens rebus adſit? BR. Non admodum diſſimilem mundi adminiſtrationem Plato meditatus, ideas ſolum videtur adieciſſe, non eas quidem (vt plerique nugantur) inter nubes errabundas, ſed in mente illa diuina immortales & immutabiles. Quæ quum ita ſe habeant (inquit) fateri oportet eſſe ſpeciem quæ ſemper eadem ſit,ſine ortu atque interitu,quæ nec accipiat aliunde quicquam nec ipſa vſquam ad aliud procedat,quæ nec oculis,nec alio ſenſu vllo percipiantur,quámque intelligentia contemplandā veluti ſorte quadā acceperit. Altera eſt eiuſdem cum ea nominis illiúſque ſimilis, ſed quæ & ſenſibus percipiatur,& genita ſit,& feratur ſemper & in loco ſit,vn-

Themiſt. 1.de anim. c.24.

In Timæo.

de postea veluti vanescat opinione cum sensu comprehensibilis. Ita quidem vniuersales ideas adhibita demonstratione constituit, eásque immortales, à quibus, etiam si singulorum formæ pereant (velut quum muscæ aut scarabei omnes occidunt) nouæ possint suscitari. Quàm multa de his arcanorum mysteria Plato adumbratis sententiis inuolúerit, ex ea quam ad Dionysium dedit epistola perspici potest, in qua ita scriptum legimus: Dicis nô satis esse tibi demon-
» stratam eius quod primum est naturam: dicendum est igi-
» tur, sed per ænigmata, vt si quid huic tabulę vel mari vel ter-
» ra acciderit, qui eam legerit, nô possit intelligere. Sic autem
» res habet: Penes omnium regem omnia sunt, omnia ipsius
» gratia, & ipse est omnium bonorum causa. Secundum verò circa secundâ, & tertium circa tertia. Hoc loco mirè æstuant Platonici Iamblichus, Proclus, Plotinus, Numenius, Plutarchus aliíque complures, & de vera interpretatione inter se acerrimè certant: at quam sim à Platonico præceptore non ita pridem edoctus, hîc si videtur edisseram. Nisi enim per incuriam aliquam mihi periere, chartulas scio & commentariolos mihi esse alicubi repositos, in quibus sententiolas quas ex ore dictantis exceperam, memoriæ à me mandatas memini. Vir erat ille natu grandis, canitie venerandus, barba horrida eáque promissa, seueritate grauis, sic tamen vt ab inhumanitate plurimùm abesset. Comitabatur hinc inde & à tergo, ingens philosophãtium turba tum nostratium tum peregrinorum. Breuiter vir erat in quo vno dixisses laudatæ illius vetustatis speciem relucere, adeò vt chori illius venusto ordine & nominis splendore captus, me tum quoque in eum comitatum dederim. PH. Quem verò non alliceret iste ordinis decor? BRVT. Sed plus poterat summa viri humanitas & modestia, qua quicquid rogabatur, placidè mox & sine supercilio respondebat. PH. Amabilis ille animi candor. BR. Disserebatur frequenter de rebus abstrusis & magnis, quas nec ingenij mei infirmitas ferret, nec crassities penetráret. Quodam autem die quum in vmbracula concessisset, positis sub platano sedibus, ille quidem mediam occupauit, nos partim in cæteris in orbem subselliis partim in herbescẽte viriditate consedimus. Tum quædam de more præfatus, ad hanc rem de qua agimus ita tandem aggressus est: Tria circa regem omnium Plato statuit coæterna, bonum, mentem, & mundi animam. Bonum appellat rerum omnium patrem & authorem Deum, qui sim-

Platonis locus explicatus, Epistola ad Dionysium.

qui ſimplex & immobilis, ſupra omnem omnium naturam & intelligentiam in Parmenide conſtituitur, éſtque in omnia exuberans bonitas. A patre bonóque mens procedit, vt ab ingenita Soli luce lumen ſplendidum, quæ mens intelligentia eſt diuina, & optimus boni filius. A mente rurſum anima mundi defluit, vti ſplendor à lumine, quæ per omnia ſpirat, omnia in vita continet. Circa primum qui pater eſt omnium, ſimplex eſt & indiuidua bonitatis idea. Ab hac tanquam ab immenſo & inexhauſto fonte, innumerabiles defluunt idearum differentię, haud ſecus atque ex vno ſimplicique lucis radio, plurimi in cœlo radij diſtincti cernuntur. Has rerum omnium ideas diuina mens excipit, vt ſint ſecunda illa circa ſecundum: illáque mens rerum omnium quæ ſunt, quæ fuerunt, quæque olim erunt ſempiternas ideas tanquam ſinu ſuo complectitur. Ab iis verò, dimanant idearum rationes animæ mundi immiſſæ, à rationibus rationum ſemina in cœlos & ſydera ſparguntur. Omnia quæ in mundo ſunt mortalia, à ſua quæque idea & exẽplari, quæ mens illa diuina vniuerſa complectitur, ſuſtinentur. Ideæ per ſuas rationes, mundi animæ communicatas, & hæ per rationum ſemina cœlorum corporibus indita, huc mundi ſpiritu deuectæ, rerum & ortus & gubernationem procurant haud ſecus atque noſtri corporis anima ſpiritibus viribúſque de ſe miſſis, partium ſingularum naturas vires & opera continet tuetúrque. Ad eúmque modum id efficitur quod eſt cùm in Philebo, tum in aliis pleriſq; locis, vt exiſtat omnis rerum ortus & adminiſtratio, à cœlorum ſeminibus, ab animæ mundi rationibus, ab ideis quæ ſunt in diuina mente, vt omnia tandem ad ſimplex illud vnicúmq; principium referantur: quo poſito conſtituantur omnia, ſublato intereant. Id quoque longo & accurato examine in Parmenide perpenſum eſt: nam id ſi fortè virtutis ſuæ inflexionem retraxerit, deficiente vita in mortem corruent vniuerſa. Hæc enim Dei vita, hæc illius actio, rem ad motiones pro ſua quamque natura ciere, vitámque omnibus inſpirare. Et immortalitatis quidem ſeminibus cœlum conſerit, terram verò mutationum. Qua autem ratione anima ſpiritúſque mundi inferiora hæc caducáque omnia & gignant & adminiſtrent, horúmque proxima cauſa habeantur, ita quidem exquiſitius Platonicus pręceptor interpretabatur, Mundus qui quatuor naturæ principia tota, vno cœli ambitu coërcet, vnum quoddam corpus eſt, cuius

partes vt animalium inter se cohærent, vnius spiritus & mundi animæ beneficio. Nam,

6. Æneid. *Principio cœlum ac terras campósque liquentes,*
Lucentémque globum Lunæ, Titaniáque astra,
Spiritus intus alit, totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Viuunt quidem animalium corpora sua quæque anima, mundus autem longè omnibus dignitate præcellens, multò nobilissimam animam est consequutus. Quæ enim obsecro vesania, quæ dementia sit, partẽ viuere fateri, negare totum? & mutilo inchoatóque corpori animam esse, qua integrum & consummatum careat? Quæ peruersitas, imò verò quis furor, Vniuerso vitam eripere, in quo & cuius beneficio sumus ipsi, viuimus, mouemur? magna est hac in parte diligentia Platonis, & sunt ab eo collecta in Epinomide, in Timęo, in libro de legibus decimo, argumenta & multa & valida, à cælestium amplitudine, à motus cùm perennitate tum constantia, à diuinitate & præstantia vitalis spiritus & caloris, quem illa nobis largiuntur. Atque vt in terris viuentium, sic & in cœlis stellarum corpora, animalia esse omnia cõfirmat, eáque ex corpore pulcherrimo, & anima cùm optima tum beatissima cõstare. Vt autem in nobis eam quæ ossis est formam, & eam quæ carnis, & eam quæ nerui, & quæ alterius cuiuscunque similaris particulæ, gubernat ea quę totius est, omnibus quidem particulis se communiter impertiés, nullius verò peculiariter propria, totius corporis communis: sic & quæ totius mundi est anima, omnium cœlorum, syderum, elementorum, omnium denique quorũ ex illis ortus existit, animas fouet ac gubernat. Hæc est mũdi anima datrix formarum, cuius potestate & viribus singula continentur, & quã verè interpretatur naturam esse illam vniuersalem, quæ caducis rebus prima est origo, cuius vim admirata est eorũ turba, qui se physicos appellauerũt, ne minimũ quidem eius limites prætergressa. Cæterùm quo pacto hæc se suásque vires rebus ingeneret, repetito aliũde principio, ita est interpretatus: Mũdi corpus concretũ tractabile quũ sit, & cõprehẽsibile sensibus, illius verò anima purissima, simplicissima, omnis corporeæ molis expers, hæc duo (inquã) quũ maximè dissideant, & lõgissimo seiũcta sint interuallo, nõ alia ratione cõiũgi potuere, nisi mediæ cuiusdã naturæ interuẽtu: ea autẽ est spiritus æthereus ac diuinus, cõmunis vtriusq; & amborum ceu quidã nexus & vinculum. Vt enim animantibus

tibus spiritũ inesse non dubitamus, qui & animam retinet in corpore, & se ad omnia eius munia accommodatũ exhibet instrumentũ; sic & quendam in mundo esse par est, qui non vt ille, quicquã è caducis terrenisque hauriat, sed totus æthereus, totus lucidus, diuinã prorsúsque cælestem conditionem obtineat. Hunc Plotinus existimauit à mundi anima vniuersum dimanare, quem vi sua genitali illa quasi turgens procrearet. Per cuncta diffusus & insertus, omniũ quæ fiunt proximus author, totúsq; vitalis vitæ seminariæ rebus infundit: huic enim comes est cælestis ille diuinúsq; feruor, qui cæteris naturis omnibus, salutarem impertit & vitalem calorem, qui in omnem fusus naturã, animantia omnia, omnes stirpes gignit, conseruat, alit, auget, sustinet. Quare quũ vna natura sit quæ mundum omnem continet, quęque ipsum tuetur, fatendum est ipsam esse mundi animã, ex qua conseruatio & salus omnium omnis oritur, & cuius spiritus cuncta cõplexu conciliat. Sic omnibus inter se continentibus, necesse est, quod à Tullio dicitur, omnia vno diuino & continuato spiritu contineri. *In Tusc. cula.* In vniuersum mundi corpus diffluens hic spiritus, & singulis se rebus immiscens, secum (perinde vt si vehiculum esset) tum illam mundi animam, tum idearum rationes, & è cœlo sideribúsque rationum semina inuehit, totis confundit & permiscet: his porrò comites sunt ipsa mundi vita, & salutaris ille siderum calor, à quo est cùm procreandi, tum nutriendi, augendi conseruandiq; facultas, quam perspicuè cernimus in stirpes, arbores, conchilia animantésque propagatam.

Æneid. 6.

Inde hominum, pecudúmque genus, vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus,
Igneus est illis vigor & cœlestis origo
Seminibus.

Neque verò ab hoc ordine lapides & metalla semoueam, quòd nihil in viuẽte mundo tam deforme & tam abiectum sit, cui non infusus ille spiritus munerũ diuinorum aliquid elargiatur. Hæc sunt optimi viri, quæ audiueram equidem à Platonico illo, sed ita multis antè annis, vix vt meminisse potuerim, nisi memoriæ labenti hæc chartula, in quam singula retuleram, succurrisset. EV. Virum narras haud vtique silendum, sed dignum profectò cuius nomen monimentorum æternitati consecretur. Sed age obsecro, hoc nobis ingenuè fatere, cur cùm hæc iampridem & audisses & probasses, recondita tamen tenebas, neque in medium profe-

rebas? Cur ſuperiorem concertationem eouſque incaleſcere patiebare? An illa exciderant animo? An non tibi iure reprehendendus videris peruicacitatis aut inuidentiæ nomine? BR. Nondum profectò, nondum vlla ea obduxerat obliuio, ſed ad philoſophici ingenij aciem exacuendam hęc inueſtiganda duxi, & vt plenius conſtaret quid quatuor illæ ſimplices rerum naturæ in ſingulis virium haberent, quas plurimi rerum omnium primordia cauſaſque ſtatuunt, ex quibus velint rerum omnium cognitionem capi & certiorem diſciplinis demonſtrationem adhiberi. EV. Experiris tamen nō poſſe te in veteri illa ſententia permanere, ac veluti ſtationem tueri: aut ſi caſtella quædam munitiora defendere coneris, proditurum te quidem totam philoſophiæ vrbem. Sed quî poſſunt diuina illa commentitia vel eſſe vel videri, quę ſummi naturę exploratores ac ſpeculatores, pro certis retulere, præſertim additis demonſtrationibus pro rei natura firmiſſimis & euidentiſſimis?

De ſpiritibus quorum gubernaculis mundum administrari tradunt. CAP. XI.

PHILIATROS.

AVdio præter commemorata, toto mundo ſpiritus vagari, quos Græci δαίμονας: appellarunt, de quibus mihi videor quiddam ſuperiore diſputatione ſubodoratus. Nequid igitur rerum inſit vniuerſitati, ſiue ſub aſpectum id cadat, ſiue oculorum obtutum effugiat, quod noſter hic congreſſus non attigerit, æquum eſt & de illis quid ſint, quot illorum genera, quid denique rei mundo procurent inueſtigare. EVDO. Ab hac diſpoſitione aliena prorſus videtur ſolers iſthæc diſquiſitio. PHIL. Erit fortaſſe non modò ad perſpicuam æterni Dei cognitionem apprimè vtilis, immò etiam ad morborum & remediorum quæ trans naturam ſunt demonſtrationem neceſſaria, de quibus pomeridianis horis ex te nonnihil audire confidimus. Quid itaque de ſpiritibus è ſacris literis in vnum quaſi faſciculum congeſſerim, ipſe præpando: vos quę aliundè legiſtis, profundite. Deus excelſus priuſquam mundi huius aſpectabilis quicquam moliretur, incorporeum illum miris ſpirituum ordinibus confertum condiderat, qui quum omnes boni eſſent, neque quicquam malum efficere potuiſſet qui eſſet ipſe optimus: vnus tamen Lucifer auſus eſt in corde ſuo dicere, In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, & ſedebo in montę teſtamenti, in lateribus

ribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Tum omni exercitu quem fraude & perfidia fefellerat comitatus, de cœlo corruit in terram qui mane oriebatur, & in infernum detractus est in profundum lacus. Et, vt inquit Iudas Apostolus, Deus angelos qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine reseruauit. Itaque infinita illa spirituum multitudo bifariam tum discreta est: hi cœlorum sedibus addicti & consecrati sunt: illi cœlo exterminati huc in exilium relegati, elementari mundo sedibus incertis oberrant. Superiores illos nouem choris disiunxit Dionysius: Supremum & excelsissimum tenent Seraphin, hinc Cherubin insequuntur, deinde Throni, ab iis dominationes, mox virtutes, proximè Potestates, succedunt Principatus, inde Archangeli, tandem Angeli infimo cœlestium ordine. Ita enim singulos ex sacrarum literarum monimẽtis deprompsit. Quibus autem obeundis muneribus quique destinentur, ita dein expressit: Cælestium spirituum prima distinctio Deum iugiter ambiens, & circa illum nullis mediis interpositis agminibus astans, æternam ipsius scientiam simpliciter & indeficienti circunstat affectu. Ea quippe plurimas ac beatissimas speculationes, purissimis intuetur obtutibus, simplicésque & continentes diuinæ claritatis radios suscipit, atque diuini cibi alimonia pascitur, plurima ex diuinis excellenti ratione cognoscens, diuinæque scientiæ & agnitionis quantum fas est, particeps facta. Quid autem à supremo illo ordine singulis deinceps inferioribus influat, ita quidem exposuit: Superiores eminentioresque ordines, inferiorum quoque agminum non carent fulgoribus atque virtutibus: posteriores verò superiorum intelligentiæ exortes sunt. Sunt autem omnes ita instituti, vt inferiores superioribus obaudiãt, eorúmq; nutus enuntient. Ac primi illi quidem vt summi Dei se mouentis consilia & voces exponant: reliqui verò proportione debita, vt tandem per infimos angelos nobis pro modo & ratione cuiúsque, diuinorum sensuum aperiant lucem. Angeli nanque implendi peragunt munus, & ipsorum ordo magis circa euidentiora & apertiora versatur, ac mundana fermè negotia ab eis disponuntur. Enuntiant enim diuina mysteria humanis ordinibus, quibus eos præesse credendum est, vt illorum ministerio ferantur ad Deum & conuertan-

Esaiæ 14. *In epistola.* *De cælesti hier. c. 10.* *Cap. 9.*

" tur, ſintque ipſius ſocietate & coniunctione fœlices. Hu-
" manarum rerum adminiſtrationem, angelis ſacra ſcriptu-
Daniel. " ra diſtribuens, Michaëlem Iudæorum principem, alios a-
10. liarum gentium præſides conſtituit. Statuit enim altiſſi-
Deut. 32. mus terminos gentium iuxta numerum angelorum Dei.
" Neque verò gentibus duntaxat aut terræ prouinciis, ſed &
" ſingulis nobis addictos eſſe cuſtodes angelos, inconcuſ-
Matt. 18. " ſa illa euangelij veritas teſtatur. Videte, inquit, ne con-
" temnatis vnum ex his puſillis: dico enim vobis, quia an-
" geli eorum in cœlis ſemper vident faciem patris qui in cœ-
lis eſt. Sic (vt proditum literis accepimus) primi parentis cuſtos angelus dictus eſt Raziel: Abrahæ, Zakiel: Iſaac, Raphaël: Iacob, Peliel: Moſis, Metraton. Per hos internuntios plurima illi diuinitus acceperunt. Vnde intelligitur, infinitiam haberi angelorum multitudinem, quam tamen ſacræ literæ, extremum quiddam indicantes, ad de-
Daniel. 7. cies millies dena millena produxerunt. At verò malignorũ ſpirituum vix vſquam videntur ordines exercitúſque attigiſſe: In omnibus tamen hæc mala inſunt, furor rationis expers, demens concupiſcentia, cogitatio præceps atque
In Epiſt. proterua. Hæc Iudas triplici genere complexus eſt: Hi, in-
" quit, carnem quidem maculant, dominationem ſpernunt, maieſtatem blaſphemant. Itaque dæmones è patria ſedibúſque exturbati effrenatiùs in huius mundi principatum exules inuaſerunt, ſicque vniuerſum obſidione impleuerunt, vt nulla toto ſit orbe regio, qua non illi Deorum nomina ſibi vſurpauerint, adeò quidem ſubdolè & verſutè, vt (quod mirum videri poteſt) apud Gallorum Druydas & diſtantiſſimos Indorum Gymnoſophiſtas, idem ſit cultus deprehenſus. Hanc maximè curam dolis omnibus & præſtigiis adhibuerunt, vt idolorum ſpecie tanquam Dij colerentur. Quanquam appellente Chriſto principe luminum, princeps huius mundi foras eſt eiectus, neq; in nos habet quicquam: circumiens tamen tanquam leo rugiens quærit quẽ deuoret, & quem irretiat technis ſuis tentationúmq; inſidiis. Plura in preſentia è ſacris non ſuccurrunt, vnde pleniorem dæmonum poteſtatem aſtruam: vos quæ aliunde noueritis effundite. BR. Rem abditam, nulla ſenſuum acrimonia comprehenſam, temeritas ſit ſpreto omnium authorũ patrocinio conſtanter aſſeuerare. Quocirca de dæmonibus quicquid ſum dicturus, è Platonicorum fontibus exhauriam. Dæmones quoſdam eſſe, eóſque mundo vagari, hoc

ſenſus teſtimonio Plato comprobauit: An eſt quiſquam qui dæmonum quidem opera opinetur eſſe: dæmones autem neget? Quòd ſi dæmonia eſſe puto, neceſſarium eſt putare me dæmones quoque eſſe: an non ita ſe res habet? Sed omnium numinum multitudine quaſi mundum aliquem inſtituens, in Epinomide ſummos Deos, vltra mundanos ait ampliſſimam rerum prouidentiam habere: ſub his in cœlo quoſdam conſpicuos eſſe, tertio infimóque loco dęmones, horũ genus vnum ex æthere, alterum ex aëre eſſe. Ac neutrum, inquit, conſpici totũ poteſt: ſed quamuis hi dæmones prope nos ſint, nunquam tamẽ manifeſtè nobis apparent. Et mox: Aliud verò quod ex aqua eſt, rectè ſemideum vocabimus. Id nonnunquam cernitur, nonnunquam aſpectui noſtro ſe ſubtrahit: & quum videtur, tenui viſu perceptum admirationem adfert. Præter tria hæc dęmonum genera Plato quoq; Heroas inſtituit, libro quarto de Leg. Poſt deos iſtos, inquit, dęmonibus vir mentis compos ſacrificabit, heroibúſque poſt dęmones. Heroas extimorum hominum animas eſſe definiunt, à corporis nexu ſeiugatas & liberas. Quos Plato dęmones promiſcuè appellauit, hos Latini ex officiis diſtinxerunt. Qui adminiſtrandis regionibus præſunt, Dij patrij Penatéſque: qui pacato & quieto numine domũ poſſident, Lares: aut ſi quando terrorem incutiant, Laruę: qui verò nobis ſingulis teſtes & cuſtodes addicti ſunt, Genij appellantur. Heroas quos Gręci dixerũt, veteres Latini Lemures dicere ſolebant. Quibus viribus præditi ſint, ex Platone accipite: Prudentiæ mirabilis participes ſunt, acuto quippe ingenio tenacique memoria cogitationes noſtras omnes cognoſcunt. Honeſtos bonóſque homines mirificè diligunt, improbos vehementer oderunt, vtpotè qui doloris participes ſunt. Sed Deus qui diuinam ſortem perfectè poſſidet, à doloribus voluptatibúſque liber, ſapientia cognitionéque perfectè fruitur. Quum autẽ refertum animalibus cęlum ſit, & Dij ſummi & dęmones ſe inuicem interpretantur: media enim animalia tum ad terram, tum ad cęlum leui motu feruntur. Hoc ipſum in conuiuio Diotimę fatidicæ mulieris authoritate ſtabiliuit. Quam vim habet dęmonum natura? Interpretatur & traiicit humana ad Deos, diuina ad homines. Et mox: Deus quidem homini non miſcetur, ſed per id medium, commercium omne atq; colloquium inter Deos hominéſque conficitur, & vigilantibus nobis atque dormientibus. Hęc quidem de naturis

In Apologia.

In Epinomide.

,, dæmonum: nunc vt ſint illis ſingularum mundi regionum gubernacula diſtributa, ex Politico, vbi de vita quæ ſub Saturni regno ducebatur, audite: Tunc ſanè totius mũdi princeps curatórque primùm Deus extitit, at nunc per varias mũdi plagas ſingulæ ipſius partes à Diis principibus diſtributæ ſunt. Animalium quoque genera gregatim diſtincta dæmones quidam tanquam diuini paſtores ſortiti ſunt, quorũ quiſque ad munus ſuum obeundum ſufficiens quum eſſet, ſinguli ſingulis ſic vt ille voluit præficiebantur, quibus præerat ipſe. Plenius in Gritia ſiue Atlantico: Dij quondam vniuerſum terræ orbem ſigillatim ſortiti ſunt, in regiones ſingulas diſtributum. Qui perſuaſione pro gubernaculis vtebantur, eáque animam attingebant: & pro arbitrio ſuo ita ducentes, mortale genus omne gubernabant. At quomodo? libro de Legibus quinto expreſſit, quo eas regiones fœliciores haberi cenſet quæ meliores dæmonum rectores fuerint ſortitæ. Nec illud, inquit, ô Clinia & Megille nos fugiat, magnam eſſe locorum ad ferendos meliores peióreſque homines differentiam: quibus diuerſa prout expedit legibus ſancienda ſunt. Maximè autem loca regionis differunt: in quibus inſpiratio quędam diuina eſt, & quę demones ſortita ſunt, qui habitantes ſic vel contrà ſuſcipiũt. Vnde in Phædro commemorat dæmoné quendam Ægyptios primum literas docuiſſe, compluribúſq; locis vaticinia audiri. Audiui equidem, inquit Socrates, circa Naucratim Ægypti, priſcorum quendã fuiſſe Deorum, cui dicata ſit auis quam Ibim vocant. Dæmoni autem ipſi nomen Thenth. Hunc primũ omnium numerũ & numeri computationem inueniſſe, Geometriámq; & Aſtronomiam, talorum rurſus alearúmque ludos, & literas. Erat tunc totius Ægypti Rex Thãnis: ad hunc Thenth profectus artes demõſtrauit ſuas, dixitque eas diſtribui deinceps Ægyptiis cæteris oportere. Et mox: Qui in Iouis Dodonęi templo verſantur, ex quercu ſermones primos fatidicos erupiſſe aſſerunt. Quapropter libro de Legibus quarto, ſic omné regionũ ciuitatúmque adminiſtrationé colligit: Quum intelligeret Saturnus, quemadmodũ ipſi narrauimus, nullã hominis naturam res humanas ita gubernare poſſe, vt ſi omnibus arbitratu ſuo dominetur, laſciuiori ſuperbia iuſtitiáque non repleatur: quúmque hæc inquã non ignoraret, non homines, ſed diuinioris præſtantioriſq; generis dæmones, ciuitatibus noſtris reges principéſq; pręfecit: quod nunc nos in ouium gregibus alio-

bus aliorúmq; cicurũ armentis facimus. Non enim bobus boues, nec capris capras præficimus, sed nos ipsis genus melius dominamur. Similiter Deus homines amans, genus dæmonum genere nostro præstantius, nobis præfecit. Iam verò quod de proprio cuiúsq; dæmone e sacris protulisti, sic Plato in Phædone legitur astruxisse: Nihil enim aliud quum migrat ad manes anima secũ transfert, præter eruditionem atq; educationem: quæ quidẽ statim in principio trãsmigrationis illius, plurimũ vel prodesse vel obesse dicuntur. Ferũt enim quemlibet hinc illuc emigrantẽ, ab eo dæmone quem viuens sortitus fuerat, in locũ quendã duci, vbi oporteat omnes vnà collectos iudicari, ac deinde ad inferos proficisci eo duce, cui mandatum erat, vt hinc decedentes ad illa loca traducat. Proprius Socratis dæmon multis locis celebratur à Platone. Alcibiadem alloquutus Socrates sic ait: Curator meus melior & sapientior quàm tuus Pericles. Alcibi. Quis hic ô Socrates? Socrat. Deus ô Alcibiades, qui me vetuit ante hunc diem tecũ disserere: cui credẽs, assero te per nullum aliũ, quàm per me claritatem consequuturum. Et in Theage sic ait Socrates: Adest mihi diuina quadã sorte dæmoniũ quoddam à prima pueritia me sequutum. Hoc enim vox est quędam, quæ quum fit, semper eius rei quam facturus sum, dissuasionem demonstrat, prouocat verò nunquã. Quod si quis amicorũ meorum quandoq; aliquid communicat, extátq; vox, hoc illa dissuadet, neq; facere sinit. Cuius quidem rei vobis testes dabo. Charmidẽ virũ bonũ Blanconis filium noscitis: hic aliquando, &c. Et mox subdit: Quibus autẽ fauerit in ipsa familiaritate potestas dæmonij, breui ij proficiunt. Et rursum: Si Deo gratum est, permultum quidem & breui proficies: sin contrà, minimè. Vnde libro de Republ. sexto ait: Dæmonis autem nostri signũ referre nunc nõ decet. Et libro de Legib. sexto, monet vnumquemque numen suum & proprium dæmonem, couenienti sibi honore afficere, quò se is familiarem præbeat, omniáque seruet illæsa. In quam sententiam hæc post multa protulit Apuleius, Hic quem dico prorsus custos, singularis præfectus, domesticus speculator, indiuiduus arbiter, inseparabilis testis, malorum improbator, bonorum probator: si ritè animaduertatur, sedulò cognoscatur, religiosè colatur, ita vt à Socrate iustitia & innocentia cultus est, in rebus incertis prospectator, dubiis præmonitor, periculosis viator, egenis opitulator: qui tibi queat tum somniis, tum signis, tum etiam for-

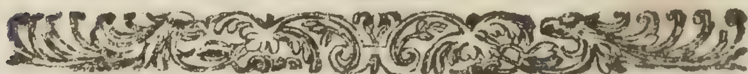
taſſe corám quum vſus poſtulat mala auertere, bona proſperare, humilia ſublimare, nutãtia fulcire, obſcura clarare, ſidera aduerſa corrigere. Hæc ſunt quibus ad ſacrorũ irritationem Plato & ciuitatibus adminiſtrandis, & domibus nobíſq; protegendis dæmones addictos confirmat. Cæterum nuſquam malignos à bonis ſeiunxit, ſed omnes promiſcue Deorũ nomine cõplexus eſt: nam illius ætate bonos dæmones nondum innotuiſſe conſtat. Quoſcunq; vetuſtas Deorũ cultu venerata eſt, omnes authore Porphyrio cacodæmones erant. At Platonici iuniores, eos genere toto diſiunxerũt. Clare quidem Proclus, ſed apertius Iamblichus: Dij, inquit, angeli, dæmones boni, non apparent phantaſtico modo, ſed proprio prorſus & vero: Spiritus verò mali phantaſtico fallacíque, ſimulant Deorum præſentiam dęmonúmque bonorum, ideóq; cultorem ſuum iubent eſſe iuſtum vt ipſi videantur boni ſicut & Dij. Quoniam verò natura ſunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniuſta conducunt. Hi ſunt omnino qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia conſulunt atque peragunt. Dij verò boníque dæmones neque fallunt vnquam, neque conferunt ad iniqua. Eſt inſuper malorum natura dæmonum ſibimet inconſtans, inſtabilis ſecúmque diffidens, aliás alia ſuadens. Superiorum verò natura ſibi conſtat aſſidue, eundémque ſeruat ſemper in actione tenorem. Is mox plurima de proprio cuiuſque dæmone ſubiecit, & rationem duplicem qua illum nobis familiarem reddamus: harúmque alteram artificioſam appellat, quam Porphyrium ſecutus ait ex cæli figuris & geneſeos poteſtatibus deduci. Supra hæc nonnulli curioſa nimis & præcipiti indagatione ſceleratas artes inuexerunt: alij in nefariam dæmonum ſocietatem atque commercium ſeſe pactionibus obſtringunt: alij gentilitiis ſacrificiis ſummos illis honores deferunt quò rerum potiantur: alij diuinorum nominum poteſtate illos ſe ſubigere, in ſuámque ditionem redigere confidunt, quibus vt ſeruis imperent. Quæ omnes prorſus vanæ & captioſæ ſunt artes. Sed nec illa de qua modò dicebam minus ſuperſtitioſa eſt, qua plerique glorioſius iactant bonos dæmones poſſe ſibi familiaritate coniungere, quorum conſuetudine, optima quæque condiſcant: hi ſiquidem difficile comparẽt, nec niſi ſummi Dei iuſſa capeſſunt. Illorum verò ſimulata ſpecie cacodæmones percurioſis hominibus multa plerunque ementiuntur. Itaque qui aut gentilitiis ſacrificiis, aut ſimu-

ſimulatis nominibus diuinis accerſiti conuolant, omnes ſunt cacodæmones: qui tametſi optant venire, cogi tamen ſe ſimulant, inquit Porphyrius, vt ſuis nos dein prӕſtigiis irretiant. Vidi quendam vi verborum ſpectra varia in ſpeculum deriuare, quæ illic quęcunque imperaret mox aut ſcripto, aut veris imaginibus ita dilucidè exprimerēt, vt promptè & facilè ab aſſidentibus omnia internoſcerētur. Audiebantur quidem verba ſacra, ſed obſcœnis nominibus ſpurcè contaminata, cuiuſmodi ſunt elementorum poteſtates, horrenda quædam & inaudita principum nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquiloniſque regionibus imperent. Cæterùm omnis dæmonum quauis arte parata neceſſitudo, omniſque horum præſtigiarum ratio, peſtifera fraus eſt in extremam hominum perniciem introducta. Nam Porphyrio teſte, dæmon mendacij parens, rogatus etiam quæ non nouit conſtanter affirmat: & quæ nouit, ſi ſemel verè, decies illa falsò refert, naturæ ſuæ nunquā immemor. EV. Multa quidem & expreſſa de dæmonibus ex authorum veſtrorum fide deprompſiſtis, ad quę ſi nequeam Ariſtotelis ſententias ſingillatim accommodare, quid tamen illius opinio ferat, hinc perſpici poteſt, quòd Deorum plena eſſe omnia ex Pythagoreorum doctrina aſſeuerat: & naturales Deos mundum hunc inferiorem: ſublimiores verò ſuperiorem illum ſola cogitatione comprehenſum moderari atque conſeruare. Quanti verò aliorum de his tum ſcripta tum dicta æſtimauerit, ex his paucis quę libro de diuinatione per inſomnia, memoriæ mandauit, coniicitur. Sublata, inquit, cauſa quæ ad Deum referatur, nulla præterea alia videtur conſentanea eſſe. Quandoquidem originem eius inuenire quod dicitur, quoſdam eſſe in Boryſthene & iuxta columnas Herculis, qui futura præſentiant, captum ingenij noſtri excedere videtur. Libro de partibus animalium ita ſcriptum legimus, Heraclitum dixiſſe ferunt ad eos, qui quum alloqui eum vellent, quòd fortè in caſa furnaria quadam caloris gratia ſedentem vidiſſent, accedere temperarunt: ingredi eos fidenter iuſſit, quoniā (inquit) ne huic quidem loco Dij deſunt immortales. Quo ſane loco Deorum nomen Geniis, Penatibus, Lemuribus, ſpiritibus denique omnibus Platonico more impertiuit, vt qui pereque omnes incorporei & à noſtris ſenſibus remoti ſint, operibus ſolis conſpicui. De his autem quæ ad rei medicæ exercitationem non admodum accommodata videri poſ-

Lib.I. c.5.

ſunt, iam fortaſſe vltra modum. Quùmque gnomonis vmbra in ſolario meridiem inſtare commonſtret, par eſt diſſerendi finem facere,& quieti valetudinique nonnihil tribuere.Heus pueri menſam primis cibis extruite. PH.Ne te pœniteat optime Eudoxe,in hanc diſputationem ceu vi quadã impulſum fuiſſe, quam ſpero non parum fructus ad rei medicæ vſum nobis allaturam, & cùm mihi, tum cæteris omnibus qui diſputantibus nobis aſſederunt, eximium quendam diuinitatis ardorem concitaſſe. Si quos enim ſpiritus orbe toto volitare & vagari compertum habemus, eóſque ſenſu non attingi,incorporeos eſſe, immortales, & intelligentiæ participes: conſtans id & firmum eſſe debet,animũ quem in nobis ſentimus intelligentiæ capacem, incorporeum ſimul & immortalem haberi: & eundẽ, quum è corpore emigrauit, in perpetuum viuere, referrique in ſpirituum greges.Si extra concretum hunc aſpectabilémq; mundum, innumerabilis ſpirituum multitudo, quaſi in turmas digeſta,ducibus gubernatur, neceſſe eſt omnino,& ducibus ipſis regem vnum imperatorémque ſummum præfici, qui principatum tenens diuinitatis ſplendore intelligendique præſtantia,immenſus ſit & incomprehenſus,cuius maieſtatem & præſtantiam infirmitas fragilitáſque noſtra, ne tenuiſſima quidem ſuſpicione poſſit attingere, hoc luto, hoc denſo corporis cæmento demerſa. His animi quaſi primis epulis corroborati, corpus oblectamento quodam & ſolatio leuaturi,lauemus,& menſæ accubamus.

Libri primi de abditis rerum cauſis,Finis.

IOAN. FERNELII AMBIANI, DE ABDITIS RERVM CAVSIS LIBER II.

PRÆFATIO.

VT res cæteræ omnes quas mundi hæc vniuerſitas complectitur, ab initiis & quaſi rudimentis quibuſdam obſcuris ortum accepêre: ita naſcens rerũ

cognitio atque scientia, principiò rudis, in his solùm versabatur, quæ vel oculis vel auribus vel aliis deniq; sensibus disci percipiq; possent. Etenim prima illa ætas effectus duntaxat intuebatur, qui coràm & in conspectu omniũ erant, causas ex quibus illi prodiissent, minimè contẽplata. Posteà verò quasi adolescens ipsa, rerum cognitio, studio exculta maiore, in ea altius penetrare cœpit, quę penitùs abstrusa & lõgissimè à sensibus disiuncta, solius mentis vi & agitatione condiscerentur. Tum primũ nata nomẽq; suum adepta est philosophia, quæ vna omniũ quæ fiunt causas ratione animóq; lustrat & persequitur, hásq; ex euentis inuestigat atq; demonstrat. Quoniam verò non semper euidentes eæ sunt, & plerunque in obscuro positæ delitescunt, non ab omnibus peræquè sunt comprehensæ, sed vnius eiusdémque rei alij alias sæpe causas attulerunt, vt sua cuique probabili ratione ducebantur. Plurima hinc philosophãdi genera processerunt, è quibus duo commemorantur in hunc vsque diem præclara: vnum sub Democrito, alterum sub Hippocrate principe. Ille causarum omnium ordinem persequutus, fortuitam illam atomorum concursionem implorans, eas ipsas rerum omnium prima elementa fecit. Hippocrates non hæc, ac terram, aquam, aërem & ignem: à quibus inter sese confusis, omnia quæ oriuntur & occidunt, nasci alique contendit. Hæ sectæ ductæ ab humili eousque progressæ sunt ad summum, vt non in philosophia modò, verumetiam in medicina præclaros imitatores & æmulos inuenerint, qui cùm rerum omnium, tum morborum causas ad sua quique elementa referri oportere, non infirma, sed maximè credibili probabilique ratione suaderent. Atomos amplexati sunt qui se methodicos medicos appellarũt: terram, aquam, aërem & ignem dogmatici. Vtrique sua principia tam arctè tenent támque accuratè defendunt, nihil vt gigni fieríve putent, quod non statim causis illis acceptum ferant. Quæ quum ita sint, velim vnusquisque ex bono & æquo ponderet ac iudicet, quàm parum firma & quantum in opinione dubia sint quæcunque de primis rerum causis disputari solent, vtque de his nihil certum, nihil cognitum comprehensúmque animo haberi possit. Euentorum suas vtrique causas iactitant, has magna probabilitate rationum tutantur: authorum vtrinque par ferè numerus, qui ingeniorum laude & acrimonia non admodum dispares sint. Vtrorum igitur testimonio fidem attribues? In vtram te il-

lorum familiam tutum recipies? Stabilitatémne vel authoritatem habere possit, qui se commentitiis illis opinionibus adiunget? Atomos veteres iam ridemus, miramúrque vt sibi quisquam persuaserit corpora quædam solida atque indiuidua, fortuita illa concursione res magnitudine immensas, varietate multitudinéque infinitas, omnémque absolutissimum hunc mundi ornatum effecisse. At certè si Democritus mortem cum vita commutare posset, multo acrius hæc quæ putamus elementa, suo more rideret. Quæ equidem huc non idcirco affero, vt quasi armis contendā, quatuor elementorum mundi vires nullas esse, sed vt clarum perspicuúmque fiat, eos qui rerum omnium efficientes causas ab his elementis necessariò petunt, quæ duntaxat probabili ratione stabilita sunt, plurimùm disputationibus suis hallucinari, multorúmque euentorum causas aliò pertinere.

LIBER SECVNDVS.

Rei cuique genitæ alias à materia, alias à Qualitatum temperamento, alias à Formæ vires inesse.

CAP. I.

BRVTVS.

IAM satis & magis opiparè quàm Philosophos decet, epulati sumus hilarem in modum. Nequid igitur diei huius tam præclaræ nobis pereat, ad frugiferam fructuosámque disputationem nostram reuertamur, & è philosophia quasi è vadis & fluctibus emersi, in amplū illum medicinæ campum concedamus. In quo non vt manè, disserendi subtilitate digladiari velim, sed restinctis contentionibus armisq; depositis (ne qui pastis controuersam fieri disceptationem causentur) ex te pacatus audire, quantam in re medica abditarum causarum vim esse putes. EV. Velles igitur diem hunc totum amicis eripere, qui vt animum à grauioribus curis hilaritate quietéq; relaxarent, nos comitati fuerant. Quando autē video nostra hæc colloquia illis non iniucunda fore, placet diem totum vt cœpimus literis consecrare. At ne vel Solis ardore torreamur, vel tetris his

tris his septis coërceamur, conueniet sub hortorum virentibus vmbraculis, in herbescentibus subselliis considere, quâ placidissimè spirat Fauonius: eritq; nobis terræ tumulus pro mensâ, in quam libros si res exigat reponemus. Accedamus itaque, & hîc molliter ac delicatè recumbamus. PH. Locus sanè amœnissimus, quo vel Musæ plurimû oblectentur: côferet huius amœnitas nonnihil ad rei quam expetimus perspicuam dilucidámque explicationem. Eia tu iam quum voles ad rem aggredere, à medicinæ principiis exorsus. EV. Tria quidem hæc materiã, speciem atq; temperamentum in vniuscuiusq; rei naturali compositione contineri, multis suprà rationibus est confirmatum. E quibus duo vt principia rem omnem constituunt: ac temperamentum duntaxat inest in materia, quę ex primorum mundi elementorum permistione concreuit. Nunc vt ab iitce tribus neque à pluribus rerum omnium vires profectæ sint, & quales edisserendum. PHIL. Rectè tu quidem viam quam nos tenere oporteat ingrederis: perge igitur reliquum iter conficere, & dic cur rei procreatæ, alias à materia, alias à temperamento, alias à forma vires inesse putes: quum vnica sit totius substãtia, à qua omnis actio omnísque effectus enasci & emanare creditur. EV. Aristoteles efficientiũ causarum alias esse proponit rationis expertes, alias participes: Quæcunque (inquit) rationis sunt participes, contrariorum operum sunt effectrices: expertiũ autem rationis vnaquæque vnius duntaxat operis est principium. Hinc autem argumentum sic ratione comprehendã: Causarum facultatúmque naturalium quæ sunt rationis expertes, vna vnius est effectus principium, neque ab vna & eadem possunt côplures diuersíque effectus prodire. Atqui vnius cuiusque simplicis naturalísque corporis velut stirpis, complures notamus effectus, eósque admodum varios & dispares: Nequeunt igitur hi ad idem communéque principium referri, sed est necesse horum multæ sint causæ. PH. Etiam si hoc vnum complures causas & facultates habeat, eas tamen omnes temperamento acceptas feram, ni tu mihi patefeceris, harum nonnullas à materia, & nonnullas à specie conferri. EVD. Primùm quidem in temperamento vires aliquas inesse haud inficiaris. PH. Idne inficiarer quod omniũ philosophorum medicorúmque sententiis stabilitum est? EVD. Neque tamen id in se vno functionum omnium vires comprehendit. PHIL. Quarúmnam igitur? EV. Earum duntaxat

9. Metap. c. 2.

quæ quodammodo primarum qualitatum naturam conditionémque redolent. PHIL. Quomodo? EVD. In permistione necessum est omnino aut vnam aut duas qualitates excellere: quę quoniam superiores sunt, omnem temperamenti efficientiam sibi vendicant, vt quicquid ab illo efficitur, id ab iis perfectum esse dicatur, quamuis otiosa non sint cætera. Quod enim calidum perhibemus, id quidem calefacit, licet imbecillius quàm ignis: quod calidum siccúmque est, calefacit simul & exiccat. Neque ex temperamento potest vlla functio prodire, quæ non ad vincentis qualitatis naturã vimque referatur. Hæc si sola sit & pura, elementi vires habebit: si contrarij permistione temperata, easdem prorsus etiamnum vires, licet obscuras & inferiores, obtinebit. Cõtrarij enim repugnantia, vincentis qualitatis vires & exuperantiã impedire quidem potest, at illius naturam ac vim nequit prorsus obterere. Ergo in temperamento necesse est vincentis elementi vis maneat, atq; dominetur, licet depressa & infirmior: quę semper naturę pristinæ memor, alterius diuersique generis nullum possit effectum proferre. Id ita esse vt tibi persuadeam subtiliore mihi ratione opus videtur. Vera permistio corporum est: temperamentum solarũ est qualitatum. Contrariæ autem qualitates non in se mutuò transeunt, inquit Aristoteles (neque enim calor abit in frigus, neq; humor in siccitatem, aut contrà) sed ipsum duntaxat corpus subiectum mutationem subire constat. Neque enim calor frigori neque frigus calori, sed quod subiicitur vtrique est materia. Ergo si contraria existimat in sese commigrare non posse, qui fiet vt ex principum qualitatum temperatione aut vis aut qualitas noua emergat, quæ diuersam naturam adepta, illarum nihil redoleat? Necessum est igitur vires quæ ex principum qualitatũ temperamento prodiere, superioris dominantisque qualitatis naturã imitari. PH. Huius sanè conclusionis rationes video. Materiam verò quas tandem ad efficiendum vires accepisse putas? rudis enim & informis quum sit, atque duntaxat sustinendis rerum formis subiecta, nihil prorsum efficit, sed patitur sustinétque omnem mutationis ordinem. EVD. Simplici nudæque rerum materiæ vires nullas aut functiones inesse statuo: sed ei quam ex permistis elementorum substantiis cõcretam esse confirmauimus. Hanc autem luculentius explicare constitui. Demonstratum est ab Aristotele cùm aliis locis, tum maximè quarto Meteorologicorum, è quatuor

1 de gener. cap. 6.

2. de genera. c. 1.

2. de genera c. 2.

Cap. 1.

primis

primis qualitatibus duas, calorem nempe & frigus agere, ob idque efficientes appellari: duas verò humorem atque ſiccitatem pati, iccircò & patibiles dici. Sic & de primordiis naturæ, ignis & aër tanquam cauſæ efficiunt, aqua & terra patiuntur vt materia. Quæ enim potentiora ſunt & viribus excellunt, ſimpliciter efficientia pronuntiat: aquam verò & terram, quæ minus poſſunt, materiam facit concretorum corporum, horúmque qualitates ſiccitatem & humorem patibiles. Animãtes, inquit, in terra & in aqua duntaxat perſiſtunt atque degunt, in aëre autem & in igni minimè: propterea quòd terra & aqua corporum materies exiſtunt. Mox ſubiungit: Quod itaque patitur, aut aridum aut humidum, aut ex vtroque conflatum eſt. Atque aquam humidi, terram ſicci corpus eſſe ſtatuimus: quippe quę inter humida & ſicca maximè pati ſolent. Et alio loco: Quum autem ſimilaria alia ratione ac via quàm diſſimilaria conſtitui ſoleant ex quibus ea fiunt, ſunt materies quidem ſiccum & humidum, & terra & aqua, horum enim vtrunque vtriuſque poteſtatem habet euidentiſſimam: efficientia verò calor atque frigus: hæc enim ex illis ſimilaria corpora conſtituunt. Quid autem hinc eliciam videto. Humorem atque ſiccitaté patibiles qualitates ſtatuit Ariſtoteles: terrã verò & aquam quibus illarum plurimum ineſt, materiam naturalium corporum. Itaque quas recenſet ille ſecundarias qualitates à patibilibus ortas, quóſque corporeos affectus nuncupare ſolet, nos etiam optima ratione videbimur materiæ vires & qualitates appellare. Eiuſmodi autem ſunt durum & molle, craſſum & tenue, viſcoſum & friuolum. Sic enim verto quod Græci ψαθυρόν, Plinius friabile appellat, læue & aſperum, rarum & denſum, & quæ huius ſunt ordinis, omnia in materiam penitùs immerſa. Poſſum & aliter hanc ipſam materiam eiúſque vires exprimere. Ariſtoteles de his diſputans ſubtilius, omnia elementa appellat efficientia, illorum qualitates ac vires contemplatus. Dum autem ad illorum ſubſtantiã animum mentémque adhibet, omnia patibilia & naturalium corporum materiam ſtatuit, ex qua conſtent quæcunque circa hoc vniuerſitatis medium collocantur. Hæc eſt igitur miſtorum corporum materia, quæ ex elementorum materiis qualitatum vi concreta, vires habet, eáſq; quas nuper appellaui ſecundarias: & à qua vnumquodque, molle vel durum, craſſum vel tenue eſt. Ea ipſa cauſa eſt cur cibus ocyus tardiúſvę alat, & cur vires habeat

4. Meteorol. c. 5.

Cap. 10.

2. de generа. c. 5.

aut obstruendi aut aperiendi aut detergendi. PH. Id(puto perinde est atque si dicas, alias ab elementorum qualitatibus, alias ab eorũ materie vires nasci: at nihilominus vtręq; ab ipsis planè sunt elementis. EV. Vtrasque dices si videbitur elementarias, cęterùm ni quæ à qualitatibus sunt, ab iis discernantur quas materia edit, magna se certè in rebus offeret ambiguitas, magnáque confusio & perturbatio; quam si expedire consiliũ est, qualitatum effectus à temperamento, consistentiæ verò à materia deriuabis. PH. Perplacet homonymiæ distinctio: iam obsecro quod tertium erat viriũ genus persequere. EV. Si rei naturalis forma quę totius est perfectio, & materia & temperamento longè præstantior est, quis quæso tam demens sit & in rerum contemplatione tam cæcus, vt illa quidem existimet agere, formam verò prorsus otiari? Accidens vim effectricem ingenitã habere, substantiam eam quæ omnium est pręstantissima ab omni agendi & aliquid efficiendi vi & facultate esse destitutam? Equidem tantum viriũ corporum formis attribuo, vt ab his existimem omnes quoscunque cernimus effectus primùm maximéq; proficisci. Quod & Aristotelem censuisse video. Is enim philosophos insectatus, qui naturalium corporum facultates atque vires ex calore & frigore deducebant, rati ex his & per hæc omnia confici; planum facit demonstratione eas qualitates instrumenta duntaxat esse causæ cuiusdam præstantioris atque superioris, quam & naturæ nomine insigniuit. Nam qui has dicet primùm & per se agere, perinde faciet ac si serræ aut cuiuis instrumento efficiendi causam potestatémque tribuat: & perfectione formáq; rei exterminata, veram amittet causam, instrumentis actiones feret acceptas, quæ per se tamen otiosã manerent, nisi formæ vi cierentur. PH. Si tanta vis inest & facultas agendi in forma, vt illi motus omnis & actio primùm feratur accepta: quas paulò antè ad temperamentum & materiam functiones referebas, non ab illis sed à forma primùm & per se ortas esse ducemus. Quid causæ est igitur, cur à temperamento & à materia illas prodire decreueris? EVD. Qui supra sensus nihil inuestigant, à materia & à temperamento eas nasci asseuerant, tametsi prima est in his obeundis forma: hos etiam sequuti à materia & à temperamento illas prodire diximus, quia per hęc tanquam per instrumenta fiant. Quas autem à forma esse simpliciter pronuntio, eas ipsa nullius instrumenti interpositu aut subsidio per se

obit.

obit. PH. Agè verò, nónne materia & temperamentum quæ tanquam instrumenta proponis, vires quædam sunt efficientis formæ? EV. Non sane, sed vt (quum aliquid arte fit) faber aut fictor is est qui primùm agit & præcipuè, & cui vis inest sua & facultas efficiendi, ars nempe ipsa aut robur corporis: artifici verò adiumento est instrumentum securis vel dolabrum: & in instrumento vis quædam est adscita, non quæ agat, sed per quam melius agatur, ea est securis apta conformatio, vel acuta ad expeditè secandum acies. Ita propemodum in naturali rerum effectione, species primũ est & præcipuum efficiens, in quo vis quædam efficax inesse intelligitur: temperamentũ verò & materia tanquam instrumenta subsidio veniunt efficienti causæ. Horum vtrique sua vis inest & facultas, quippe temperamenti & materiæ apta constitutio per quam sit commodior effectio. Itaque in vnoquoque naturali corpore tres sunt causę efficientes, forma, materia, & temperamentum; & vniuscuiusque sua quædam vis est, qua validius vel hebetius agat. Ne autem à simili duntaxat tantam rem duxisse videar, demonstrationem subiiciam. Forma ex se efficiendi principium est, nec vt ea consistat principiique naturam habeat, ab instrumento mutuata est, quod posterius tanquam adscititium incidit. Vim igitur & facultatem agendi forma prius acceperat, quàm per instrumentum ageret: quemadmodum & faber priusquam securi vel dolabro quicquam effingat, vim artémque habet agendi, neque hanc ab instrumento sumit. Ex quo intelligitur eam facultatem quæ sua inest cuiq; formæ natiua, & quæ illius proprietas appellatur, à materiæ temperamentique viribus longe distare. PH. Quónam quæso discrimine formæ vires ab his quæ tum materiæ tum tẽperamento assignantur, re ipsa disiunges? EV. Nónne potest artifex sola arte (quæ vis est sua) nullius externi instrumenti ope, statuam animo effingere? PH. Potest opinor. EV. Sic vtique & rei species quippiam efficit, ad quod neque materia neque temperamentum quicquam confert, quin pariter alias tum à temperamẽto, tum à materia. Tria illa quum sint in naturali corpore implicita mutuóque nexu colligata, vix potest species effectu suas seorsum vires expromere, quin pariter & materia & temperamentũ suas velut succenturiatas edant, neq; ecõtrariò. Hincne quæso concludendũ putes in vnã eandémq; omnes confundi, neque illas reuera diuersas esse? Huius generis plurima videas sic inter se con-

nexa vt mutua opera indigeant, nullúmque poſſit ſeorſum conſiſtere: ea tamen qui re ipſa non diſcernet, omnem conturbabit veri cognitionem. Quoniam autem facilè coniector, te horum vniuerſalium demonſtratione (licet certiſſima) nihil aut parum commoueri, ſingula iam perſequar eaque medica, in quibus hanc triplicem virium differentiam planè cõmonſtrabo: vt quum quaſi exemplis inſtructa fuerit vniuerſa demonſtratio, quæcunq; ſparſim tota arte medica de his traduntur, facilè percipias, & ſingulorum ſpeciatim obſeruatio vehementius te alliciat, oblectet ac iuuet. BR. Ego tacitus & quaſi mutus cum magna ſpe iam expecto quorſum hoc tuum vertas inſtitutum, vt omnibus in vnum concluſis ac dilucidè explicatis, perſpiciam quid noui hæc tua ſententia ferat. EV. Altiſſima quæque ac difficillima inſtituti noſtri theoremata attingimus, quæ velim optime Brute, acerrima attentiſſimáque cogitatione excipias: atque dum audies, oro atque obſecro ne quid vlla præuaricatione indulgeas aut condones nobis, quo putes aut artis præcepta labefactari atque conuelli, aut eius authorum exiſtimationem minui: ſic enim planior erit cognitio veritatis, quũ ſingula dicendo in controuerſiam aut diſceptationem vocabuntur. BR. Eia, tu iam ad hanc diſputationem aggredere, vt qui hactenus impellente aut potius vrgente Philiatro, iuſto plus viſus es philoſophari: nunc quæ medica ſunt, non minus diſertè pertractes.

Vires eas quas forma profert, vti & ipſam formam, planè diuinas eſſe atque dici, vt quarum nulla ſit certa manifeſtáque ratio. CAP. II.

EVDOXVS.

PERIPATETICÆ philoſophiæ, quam matutina diſputatione ſumus complexi, hęc ſumma erant capita, Primas quatuor ſimplices rerum naturas in compoſitorum materiam cedere, Cœlum autem ſpeciem illis atq; formam conferre: hoc quintũ eſſe elementũ, cuius cõuerſio curſúſq; per obliquum circulum rebus omnibus cauſa ſit ortus ac interitus. Supra autem hos naturę limites quum fertur Ariſtoteles, miris argumentorũ viribus docet, Deum maximũ ſubſtãtias ſimplices, ſeparatas & immutabiles tũ extra cœlos tum in cœlis condidiſſe, à quarum diuinitate omnium vita continetur. Iſtarum viribus cœlũ admirabili celeritate circũ axem verſari, hac motuũ conſtanti & ordinata æquabilitate, quæcunque hîc caduca cernimus & mortalia, alternata

stata ortus ac interitus vicissitudine moueri eámq; esse istarũ continentem ac proximã causam. Itaque formarũ origo proximè cœlo, deinde intelligentiis, atq; Deo, qui vitæ fons est perennis, fertur accepta, quã Platonici in simplices illas procreatrices ideas cõtulerunt. Iam verò si quod antemeridiana disputatio cõfecit, ex Deo & per Deum nobis insunt omnia, si is rerũ omniũ conditor, omniũ principiũ & finem mediúmq; tenet: si Deorũ plena sunt omnia, diuináq; virtus atq; potestas per omnia cõmeat, per quã sunt & permanent omnia: si quum Deus hanc vniuersitatem cõpleret, rerũ ortus perpetuos instituens, per omnes naturas propriis seminibus generatim & per species diuisus est, & si tum rebus singulis vitæ spiraculum indidit: dubitabítne adhuc aliquis illis quippiã inesse quod verè diuinum & sit & appelletur? Temeritas profectò sit aut furiosa potiùs dementia, hanc diuinitatis præstantiam, quam veterum omnium constanti traditione, Deorum munere rebus inditam accepimus, velle nulla ratione, non dicam minuere, sed ex toto auferre. Sed & plusquam furor sit, fateri rebus quibusque diuinitùs quippiam esse datum, neque tamen id diuino nomine dignari. BR. Esto, rebus diuinum quippiam insit, quid tamen id qualéque sit, non est vnde coniiciam. EV. Quídni? Quum in naturali corpore nihil sit simplici forma præstantius, nihil prius: cętera verò quę ad materiam pertinent, illi substrata sint vt caduca & abiecta, consequens est simplicem rei formam, diuinũ id esse quod inuestigatur: & quicquid illius naturam refert ac exprimit, id quoque diuinitatis esse particeps. BR. Sed quas vires habituram putas simplicem illam rerum speciem, quas non possim elemétorum mistioni attribuere? EV. Si propriæ quædam sunt elementorum, & qualitatum vires, diuinitatis certè multò maiores erunt, neq; poterit viribus hæc destitui, quæ omnis generis dignitate & perfectione præstantissima est. Atque omnes quidem eius functiones & opera sub sensuum cognitionem recidunt, neque nos possunt latere: sed vnde & quomodo prodeant, qualísque sit effectricis illius causæ aut facultatis substantia, æquè occultum & ignotum id plerumque est atque ipsa diuinitatis essentia. Magnetem ferrum allicere videmus, & Rhabarbarum bilem, agaricum pituitam, epithymum atram bilem: insuper struthiocamelum ferrum coquendo atterere, viperę aut scorpij veneno hominem necari: veratrum & cicutam esse homini pestifera, illo tamen

coturnices, hac ſturnos veſci. Horum tamen obſcuræ ſunt
cauſæ, & adeò occultę vt percipi à nemine poſſint, nulláque
certa ratione comprehendi. Latent enim obſcuritate inuo-
lutæ naturæ, quæ dum neque euidenter percipi neque ver-
bis dici poſſunt, occultæ nobis rerum proprietates appel-
lãtur, vti Græcis ἰδιότητες ἄῤῥητοι. Nec verò (inquit Aphrod) *Proœmio Proble-ma.*
ſolùm medicæ artis authores rerum ſtatuere proprietates
coguntur, ſed etiam philoſophi atque grammatici eôdem
,, perſæpe veniunt. Tum enim eò venire neceſſe eſt, quoties
,, effectæ rei cuiuſpiam ratio nequeat vel acutiſſimi hominis
,, ingenio explicari, lucémque recipere, neque quoquo mo-
,, do primorum elementorum naturis attribui. Hæc itaque
,, quoniam vires & naturas elementorum exceſſerunt, ſupra
,, naturalem philoſophiam (quæ tota in illis verſatur) con-
ſtitui, nec demonſtrationum cancellis coarctari meritò iu-
réque dicemus. Præclarè Theophraſtus, eorum quæ ſciun-
tur, & quorum naturalis quædam ratio haberi poteſt, cer-
,, tos limites hac oratione præſcribit, Siquidem qui de omni-
,, bus rationem quæritant, ſimul cum ratione ſcientiam tol-
,, lunt: immò verius erit dicere eos rationem petere eorum
,, quorum neque eſt, neque fuit. Quamobrem (multis in hanc
rem propoſitis exemplis) in natura & in vniuerſi ſubſtantia,
ait terminum quendam conſtituendum eſſe eorum, quę vn-
de & cuius gratia exiſtunt, ratione cognoſci poteſt: in hoc
enim dicendo aliquouſque progredi poſſumus, ſupra natu-
ræ limites non poſſumus. Ariſtoteles naturalem philoſo-
phiam inſtituens, quæ ex primis rerum naturis atque ex re-
bus ſenſu perceptis demonſtrationes adfert, dum forte in
abſtruſas & inexplicabiles huiuſmodi quæſtiones incidit,
earum ſolutione certáque definitione ſe abſtinens, inquit,
omnes eſſe ſupra captum humanæ mentis. Hinc palàm eſt
veteres illos philoſophiæ proceres, non omniũ quæ fiũt, ſed
quorundam duntaxat rationes ab elementis petiiſſe, neque
cauſas eas attigiſſe, quas generali fuſóque nomine occul-
tas rerum proprietates appellant. BR. Si inter omnes cõue-
niret diuinitaté quandam rebus ineſſe, nihil equidem recla-
marem: cæterum quum diligenti obſeruatione videam ſum-
mos viros, maximéque Galenũ illius nuſquam, occultæ au-
tem proprietatis parcè & timidè mentionẽ feciſſe, cur quæ-
ſo à tanto viro ſine magna neceſſitate ſponte deſciſcam? EV.
Videbam te non ſatis animo certo & cõfirmato poſſe in iis
quæ nuper conceſſeras conſiſtere: non equidem te à Gale-
ni do-

ni dogmate conor diuellere, quin in eo corroborare potius. Quanquam enim diuinitatis nomen is minus aperte celebrauit, rem tamē ipsam, quæ variè ac multifariam dici poterat, frequenter attigit. Quod ne posthac dubites, tibi iam demonstrandum suscipio quātum dignitatis ac virium Galenus occultis rerum causis destinarit. Is enim etsi est in ratione multus, & quanquam rerum omnium causas omnes, ne quid ignorare videatur, in prima elementa referre vult, ídque ex instituto proponit, persæpè tamen vix suis principiis ac limitibus se continens, cogitur clàm & quasi furtim in occultas rerum proprietates illabi: ídque tam frequenter, vt artis nulla parte id deuitare possit. BR. Mira sanè polliceris, quæ optarem tam facile ex Galeni verbis ostendi, quàm breuiter dicuntur. EV. Dicta quidem breuiter, sed diffusa tamen res est, à qua si quis expectandus est fructus, paucis certè illa verbis nec cōprehendi neque coërceri potest: si patienter & cōstanter audies, locos eos sigillatim patefaciā, quibus necessariò Galenus abditarum proprietatum dignitatem celebrauit, illísque tum rationes tum medicorū philosophorúmque sentētias addam, quò stabiliora & firmiora sint omnia. BR. Si quid est eiusmodi, maximum profectò esse fateor, & sine quo ars medendi manca sit & mutila. At non ego pollicitationibus, sed reipsa moueor, quam vehementer exopto. Hanc aggredere dum voles, me docilem ac beneuolum prebebo, nisi quam obscuritatem & quasi tenebras ob sensus offundas, quas illustrari velim.

Rerum omnium causas Galenus refert ad prima elementa.

Corporis humani & cuiuscunque animantis diuinam esse fabricam. CAP. III.

EVDOXVS.

AB hominis natura exordium inducens, primam illius in vtero conformationem qualem & quibus ex causis Galenus instituerit, ex variis locis depromam. Libro de " fœtus conformatione, in quæstionem id atque dubitatio- " nem sic adducit: Sicut iam ostendi corporis nostri structu- " ram summam architecti sapientiam & potestatem referre: " ita velim mihi philosophos illos opificem indicare, deúsne " sit aliquis sapiēs simulac potēs, qui primùm sanè cogitaue- " rit, quale cuiusque animantis corpus fingere conueniret: de- " inde potentiam ipsius ostendere, qua quæ proposuit, absol- " uit: an anima quædam sit à diuina differens. Mox autem hu- " ius solutionem seruatus ait, Atqui necessariū est vel ex mo- " tu quodam sine ratione & arte fœtuum conformationem "

„ ad optimũ finem perduci : vel Deos similiter atque eos qui
„ miracula moliũtur (hi quum motus initium dederint, discedunt quidē, machinæ verò aliquantum artificiosè mouentur) stirpium animaliúmque semina in quandam motuum
„ continuationem idonea præparasse, posteà verò nihil ipsos agere. Disiunctæ autem & ancipitis huius solutionis vtram partem sit sequutus, declarant ea quæ mox subiungit, Oratio (inquit) de anima ea quæ particulas conformarit, omnino incerta est, miniméque demonstrari potest : at certè ea manifestè indicare mihi videtur, artificis qui nos condidit artificiũ, quod nemo qui libero animo rem perpēdet, in temerariam rationísque expertem fortunam referre potest. Et concludens, Summam (mox inquit) in fœtuum conformatione & sapientiam & potentiam video: neque possum existimare eam quę in fœtu est animã quidem, sed naturam appellatam, fœtum ipsum conformare : vt quæ non modò sapiens non sit, sed omni prorsus ratione careat. His profectò statuit Galenus fœtum non à semine, non ab vlla rationis experte facultate, sed à sapientissima quadam & potentissima vi extrinsecùs appellente effingi. BR. Si locis pugnandum est, ego tibi eum opponam, quo inquit : Naturalem porrò animam omnium principem fœtus obtinet, quæ non ex sanguine, sed ex ipso semine, arteriam, venam, neruum, os, & membranam proceat. Quúmque pro certo ac rato posuisset, stirpes ab anima naturali fingi, sic demum conclu- dit: Itaque si non aliis viribus natura seminis plantã efficiat, aliis animal, ea quæ in stirpibus vide ad animantia traducito, eandem namque in vtriusque rationem reperies. Libro autem Aphorismorum primo causam illam efficientem fictricémque asseuerat calorem esse natiuum. Huc quoque animum (inquit) aduerte, quòd aliis quidem omnibus ratio est inexplicabilis, soli autem Hippocrati atq; eius sectatoribus explicari potest. Neque enim aliud quicquam animal ab initio conformauit, neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem enutriuit, prçterquam iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo : hic enim est omnium operum naturalium causa. Ergo causam quæ fingit, nos alit, nos auget, nos ad extremum vsque tuetur ac gubernat, aliás animam, aliás naturam, aliás natiuum calorem, plerumque insitum temperamentum appellauit, vnam quidem substantiam variis designans nominibus. Quid tu ad hæc? Negabis scilicet ea esse Galeni, an sententiam aliqua obscuritate tectam esse di-

Lib. 1. de semine.

Commen. aph. 15.

esse dice? EV. Nolim hic ego locorum varietate pugnare, neque locos omnes inter se conciliare; neque indicare vbi Galenus secum ipse pugnet, & sibi aduersetur: sed quid quũ accuratè & ex professo animæ formatricisque facultatis substantiam inuestigat, de illa statuat. Libris de semine non est exquisita illa & subtilis de rerum veritate quæstio, sed popularis & crassiori philosopho conueniens oratio: vbi autem abstrusa illa & recondita scrutatur, & qualia sint nõ hominum opinione, sed re ipsa inquirit, iam non illam naturalem, vt quæ bruta sit & insipiens, sed planè diuinam & sapientissimam esse confirmat: cuius sanè substantiam quũ se prorsus nescire fateatur, nec vlla demonstratione comprehendere potuerit: multis tamen eam nominibus illustrat. Hippocratem vulgarémque veterum morem sequutus, naturam appellauit, quum inquit, Nemo tam stolidus est, qui non intelligat quandam generandi fœtus causam esse, quam omnes naturam appellamus, quæ eius sit substantia ignorantes. Quam naturæ appellatione designauit, negat tamen ex elementorum concretione nasci. BR. Vbi? EV. Quo loco maximè solet elementorum temperamentorúmque vires, tanquam rerum omnium causas summis laudibus efferre. Eos enim exagitans qui ex vna quapiam particula de toto corpore pronunciant, sic ait: Verùm ambo à veritate aberrant, vno modo cóque communi, quòd vnius particulæ occasione, de toto pronunciare sunt ausi. Altero quod formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundum animi mores effingit non meminerunt. De hac namque Aristoteles dubitauit nunquid diuinioris sit originis: atque à calido, frigido, humido & sicco res diuersa. Quo mihi minus rectè facere videntur, qui tam temerè de rebus maximis pronunciãt, & solis qualitatibus formandarum partium causam assignant. Consentaneum enim est, hæc (id est has qualitates) organa esse: formatorem verò alium. Hîc quum elementorum vires celebret, supra has tamen formatorem nostrum collocat. BR. Quibus verò locis putas Aristotelem hanc vim inter diuinas retulisse? EVD. Libro Meteorol. quarto, vbi de ea hæc planè verba facit: Similaria autem alia ratione & via, ab aliáque causa quàm quæ dissimilium sunt partium cõstitui solent. Nam (quod deinde ait) ex elementis similaria constant, ex similaribus autem tanquam ex materia, integra naturæ opera confici solent. Rursum, Partes similares calo-

Lib. De formatione fœtus.

2. De temperamentis.

Qualitatis instrumenta.

Cap. 10.

„ re & frigore & mistis motibus fiunt: at dissimulares, quale
„ est caput, aut manus, aut pes, ex illis constitutæ nemini vi-
„ debuntur. Sed quemadmodum caloris & frigoris motio
„ causa est vt æs argentúmve fiat, vt verò serra aut phiala aut
„ arca fiat, non item, sed ars causa est: sic sanè vt dissimilares
„ partes fiant, in causa esse putabitur natura, aut alia quædam
„ causa. Itaque instrumentorum conformationem non primis elementis horúmve temperamento, sed vel naturæ, quam ab iis diuersam facit, vel præstantiori digniorique causæ addicit destinátque. Imò verò nec similarium partium propriam essentiam atque formam ab elementorum temperamento ducendam putat. BR. Noua penè & incredibilia narras, & quæ nisi citato atque indicato loco, nunquam

Cap. I. ad finem.

credam. EV. Libro de ortu animalium secundo Dura (inquit) mollia, viscosa, tenera & quicunque alij affectus partibus insunt animatis, à calore frigoréve effici possunt. At
„ ratio qua iam hoc caro, illud est os, non potest: sed à motu efficitur proficiscente ab eo, quod genuit quódque actu & re ipsa id iã est, quod esse potest id ex quo res gignitur. PH. Isthæc quidem rectè: sed ad Galenum reuersus, tu extrema persequere quæ inchoasti, vt omnia perfecta videamus. EV. Quum suprà Galenus affirmauerit vim fœtus conformatricem, non eam esse animam vel naturam, quæ in eo ipso fœtu continetur, quænam ea sit vis conformans, libro de vsu partium decimo septimo, altiorem speculationem

De vsu partium 17.

instituens, planius & apertius dixit, eámque nõ dissimulanter mentis verbo notauit: Quis ita demens vel hostis & oppugnator operum naturæ esse possit, qui non statim ex cu-
„ te ipsa, omnium primum conspiciat artem creatoris? Quis
„ mox non cogitabit mentem quandam aut intelligentiam
„ admirabili vi præditam per terras vehi, & in omnes exten-
„ di partes? Nusquam enim non gigni videntur animantia,
„ quæ omnia admirabilem quandam structuram accepe rũt.
„ Omnium mundi partium ea certè est vilissima atque sordi-
„ dissima, quę circum terram est, & eò tamen pertinere videtur mens à superis illis deducta corporibus. Hæc mi Brute, quid aliud quæso quàm Platonis sententiam confirmant, qui mundi animum cunctis in rebus vigere tradit? Aut quid magis quàm Aristotelicum dogma, quod formam rei cœlitus demitti prodit? PH. Quænam obsecro, ea sunt superiora corpora, à quibus deductam menté huc vsque pertinere ait? EV. Id cõtinuata patefacit oratione. Hæc superiora corpo-

pora qui viderit, cõfestim dignitatem pulchritudinémque «
substantiæ eorũ admirabitur, maximè quidem Solis, post- «
ea verò Lunæ, deinde astrorum. In quibus quantò corpo- «
ris substantia purior est, tantò decet mente inhabitare me- «
liorem & præstantiorẽ ea quæ in terrenis est corporibus. Si «
enim in luto, in sorde, in limo, in stagnis, in plãtis & fructi- «
bus, quum putrescunt, animalia quædam gignuntur, eáque «
mirabilem ostendũt generantis splendorem, quid oportet «
existimare in superioribus corporibus? Si eximia est mens «
& intelligentia quæ in tantam sordem accedit, quantam «
existimare oportet esse eius excellentiam in Sole, in Luna «
& in plerisque astrorum? Mihi certè hæc cogitanti, per am- «
bientem non aërem mens quædam non parua porrigi & «
extendi videtur. Hæc si quis libera solutáque mente circũ- «
spiciet & contemplabitur, videns in tanta carnium humo- «
rúmque colluuie inhabitantem tamen mentem, vidẽs præ- «
tereà animalis cuiusque compositionem & structuram (o- «
mnia enim specimen & dignitatem præ se ferunt sapientis «
cõditoris) illius quæ in cœlis est mentis magnitudinem & «
excellentiam admirabitur. His planè Galenus vniuersi na- «
turam ipsumque mundi animum designauit, cuius sapien-
tiam, iustitiam & prouidentiã passim admiratur & suspicit.
Nunc verò vt is supra naturã Deum statuerit primum re-
rum omnium conditorem, hinc deprehenditur quod ait,
Deos olim stirpium animaliúmque semina in perpetuam
motuum cõtinuationem idonea præparasse, vt nihil posteà
ipsi agerent. Hoc enim quid aliud est quàm, Deum propriis
seminibus generatim & per species esse diuisum, cuius vir-
tus per omnia commeet? Quod si est, quicquid matutina
disputatio confecit, id omne etiam Galenus asseuerat, ne-
que aliud Plato, aliud Aristoteles, aliud Galenus principiũ
causamque statuit procreationis formarum. Placet hunc
locũ plenius tractare, & sententias proferre, quibus Gale-
nus conditorem hunc genitorémque rerum, nõ modò na-
turam aut mentem, sed summa animi agitatione & cõtem- *Lib.* II *de*
platione Deum appellauit. Nos (inquit) ortus principium *vsu par-*
à creatore acceptum seruamus. Et mox, Non enim satis e- *tium.*
rat velle tales fieri: neque si creator lapidem repentè volue- «
rit hominem efficere, id in illius est potestate sitũ. Hoc au- «
tem est in quo à Mosis opinione tum nostra tum Platonis
& aliorum qui apud Græcos naturæ rationes rectè pertra-
ctauerũt, dissidet. Nam illi satis est Deum ornare velle

materiam, eam enim statim vbi ille voluit, ornatam esse: omnia siquidem in eo posita illíque parere existimat, etiam si cinerem voluerit equum vel bouem efficere. Nos autem non ita sentimus, sed esse quædam dicimus quæ natura fieri non possint & hæc omnino à Deo non attentari, sed ex iis quæ fieri possunt id dũtaxat eligi quod est optimũ. Hæc Galenus, qui etsi non (vt Moses) Deum solo arbitrio, solo verbo, solo nutu quæcunque vult ilico perficere censet, eum tamen profitetur rerum omnium conditorem, pro naturæ legibus & institutis omnia efficientem: & quæcunque vi naturæ orta dicimus, à Deo illa primum ortus sui principium duxisse. Quod ipsum libro de Hippocratis Platonísque placitis nono, luculentiùs his explicat: ›› Quemadmodum de humanis affectibus facimus iudicium, ita etiam ›› de diuinis facere conuenit, ac corporis nostri opificem ›› admirari, quicunque tandem sit Deorum. Si autem quòd illũ ›› non videmus, idcirco neque esse dicimus, iam non eodem ›› modo iudicamus atque de artibus iudicari solet. deinde, Ri›› diculum enim quamoptimè constructa naui aut domo aut ›› lecto, ignoto autem opifice, putare illa nulla arte, sed temerè & fortuitò facta esse. Et mox, Hippocrates quæ substantia sit naturæ nos conformantis ac regentis, non est ausus pronunciare, opificem nostri causam, (vt omnibus mos est hominibus) naturam appellans. Verùm efficientem nostri ›› causam Plato definiuit: fabricatorem enim mundi Deum ›› suis filiis præcepisse, vt ratione genus humanum fingerent, accepta quidem ab ipso immortalis animæ substantia, addito autem quod nasci quódque interire potest. Hanc Platonis de conditore rectoréque Deo sententiam minimùm à Mosis arcanis diuersam locis compluribus vt suam Galenus tutatur. Diuinam is quum sibi persuasisset esse formarum originem, conatus insuper altiùs inuestigare diuini cõditoris substantiam, mira rei obscuritate quasi tenebris offusus diuturna ancipitíque indagatione defessus, ita demùm in medio cursu resistẽs queritur: Quamobrẽ maximo dolore affectus mecum ipse cœpi inuestigare, an aliquam de structura animalium validam rationem possem inueni›› re, ac nullam deinde inueniens (id quod in hoc libro fateor ›› ingenuè) philosophos quibus ad hanc rẽ plus est vel inge›› nij vel facultatis, hortor vt in hanc quæstionem sedulò in›› cumbentes, si quid pro sua sapientia inuenerint, nobiscum

Ἡ φύσις quid Hippocr.

Lib. de fœtus format.

id

id velint sine inuidia communicare. Et paulò post: Cæterum quum nullã inueniam opinionem cum scientiæ certitudine demonstratam, fateor me de substãtia animæ dubitare, nec probabile quicquam de ea quod afferam habere: quin & de fœtuum fictrice causa nihilo plus certi me habere fateor. Paulò post: Tantùm igitur hoc de causa animalium formatrice pronunciare me posse confido, quòd & ars & sapientia in ea sit maxima. Quamobrem facto iam periculo, cæteros admonet ne in eandem inquisitionem penitùs incumbant. Hæc (inquit) creator noster talia fieri voluit. Quæ autem facta iam sunt, neque tentes, neque audeas quærere quemadmodum facta sunt. Quæ enim facta esse ignorabas, nisi ab anatome edoctus fuisses, qualiter meritò audes quærere qua ratione facta sint? Satis ergo tibi sit nouisse vnamquamque particulam pro rerum cõmoditate & vsu constructam fuisse. Si verò prætereà conaberis quo pacto ita facta sit inquirere, palàm fiet, nec tuam imbecillitatem, nec opificis illius sentire potentiam. Quanquã igitur certa demonstratione constat eum qui nos procreauit opificem diuinum esse, quæ tamen illius sit substãtia, aut quomodo nos effecerit, nulla possumus intelligẽtia & ratione cõprehendere. Illud (inquit) nos scire conuenit non esse similem speciem demonstrationis, qua nos iuxta prouidentiam cuiusdam Dei aut Deorum compositos esse, & qua opificis nostri aut animi substantiam cognoscamus. BR. Multa mihi nondum animaduersa, ex variis abditioribúsque locis eruis, quibus possis ruinosam philosophiam erigere ac instaurare. EV. His locis nõ proximam cuiusque animantis procreatricem causam, sed primam illam & præstantissimam, quæ verè efficiens & conformatrix est, Galenus inuestigat. Proxima quæ dicitur, neque simpliciter materiam, neque formam confert, sed duntaxat præparatione quadam & commodarum rerum procuratione materiam instruit, cuius beneficio idonea sit & conueniens excipiendæ formæ. Hac vna habilitate animal vnumquodque aliud sui generis procreare perhibemus: materiam verò quo facto simpliciter efficiat, quæ neque ortus, neque interitus mutationi subiicitur? BR. At saltem speciẽ summámque perfectionem addet. EV. Mas qui iam semen in fœminæ vterum emiserit, quũ reliquo gestationis tempore longius abscesserit, intercluso vteri ore, quid quæso possit ad fœtus conformationem formæque immissionem confer-

Lib. 15. De vsu part.

Lib. 9. De plac. Hippoc.

re? BR. Si nihil mas, at certe fœmina dum vtero gerit, fœtus lineamenta ducit formámque fingit, quod (vt ait Plinius, & tu quoque ab illo iampridem recepisti) imago sub ipso cõceptus tẽpore hausta, in ipso fœtu elucescat: Si quid fœmina inter concipiendum vehemẽtius & auidius animo comprehenderit, huius notam fœtum referre, doctum expertúmque muliercularum genus testatur. Tãta vi in plerisq; pollet ea facultas animi quæ cogitatione fingit, vt vna possit iusta videri conformationis causa. EV. Ea certè potest tenello fœtui colorem vel figuram partis immutare, & sign quæ iam & quasi inusta imprimere. Cæterùm totius formæ substantiam, aut vniuersam corporis conformationem, nulla potest animi quantumuis fixa atque intenta in aliquam rem cogitatio præstare. Quæ enim tam acris & tã vehemens est rerum cogitatio, quæ visa tam altè insculpta sunt in animo atque impressa, vt possint sexus speciem mutare? Optarent quidem mulieres id sibi priuilegium ferri, esséque in sua potestate situm, vt quoties marem cõprehẽderent, eundem etiam gignerent. Sed quæ conceperit, si fortè procerum quempiam & liberali specie virum, si mancum, si claudum, si canino capite, si caudatum, si execto naso, aut sine intestinis, acri intentóque animo intuebitur, talémne obsecro oportet illius fœtum euadere? Dum porrò fœtus partes singulæ finguntur, eásne mulier sigillatim animo & cogitatione lustrat, ac velut pertractat? Aut quum in ouo sensim pullus coagmentatur, gallináne incubans, in partes singulas eo quo finguntur ordine cogitationem defigit? Itáne necessarium fuerit non modò mulieres, sed & omnes tum auium tum reliquorum animãtium fœminas, gnaras esse & peritas anatomes, & nouisse quo quæq; pars ordine fingatur? Nulla anus tam delira est vt hoc existimet. Ergo tametsi ea vis animi quæ fingit, notis quibusdam variare ac velut distinguere fœtus colorem aut formam potest, nequaquam tamen potest eas conformare: neque id in parentibus est positum, vt qualem volent fœtum edant, sed id diuinitùs accipi consentaneum est. BR. Quòd homo hominem, & equus equum, & cæterorum vnumquodque sui generis quiddam perpetuò generet, neque vnquam in diuersam speciem transitus sit: id sanè conficere videtur genitori vim inesse cõformatricem. Si enim nulla in eo vis foret, cur homo hominem potiùs quàm equum aut asinum procrearet? EV. Eò arbitror quòd ab homine data mate-

ria,

ria, non equo sed homini formando conueniens sit & apparata: ad quam quum efficiens causa extrinsecùs appulit, sese ad illius naturam accõmodat, omnémque eius præparationem imitatur ac perficit. Matutina autẽ disputatio cõfecit, animal quod semen ad procreandum iecit, omnem illius præparationem, nõ autem formam aut vim huius effectricem adhibere. Si aliis rationibus voles contra hæc agere & pugnare, philosophicam eam disputationem repete, cum qua vires tuas si voles periclitaberis. Medicam nunc suscepi, in qua satis videbor præstitisse, si planũ fecero Galenum diuinas illas cœlestésq; causas in omnem artis partem quodãmodo admisisse, quod est huius loci ac temporis institutũ. BR. Perge igitur viam tenere quam ingressus es, & ordine quamoprimo singula persequere.

Animam nostram non ab elementis ortam, Galeni decreto. CAP. IIII.

EVDOXVS.

PROXIMVM his videtur vt quid præstantiæ tũ anima tum eius facultates acceperint, edisseramus. Ac primum quidẽ æstimatione dignũ est quid de animæ essentia Galenus statuerit. Libro de placitis Hippocratis & Platonis septimo, eam ipsam ita inuestigat: At si de animæ essentia " definitum quid dici oportet, de duobus alterum fateri ne- " cesse, est, aut velut splendidum quoddam & æthereum cor- " pus ipsam esse, quò vel inuiti cùm Stoici tum Aristoteles " quadam consequentia ducuntur: aut esse ipsam quidem " corporis expertem substantiam, primum tamen ipsius ve- " hiculum esse hoc ipsum corpus, cuius interiectu cum cæte- " ris commercium habeat corporibus. Hæc ille, qui nõ mul- " tò antè rem totam certius expresserat. Ex his igitur quæ ap- " parent, cogitauerit aliquis ventriculorum cerebri spiritum, " duorum alterum, si quidem corpore caret anima, pri- " mum esse ipsum eius vt sic dicam domicilium: si verò ha- " bet illum ipsum spiritum, animam esse. Sed cùm ventriculis " illis confractis, paulò pòst rursum sentiat rursumq; moueа- " tur animal, dici non potest illam esse spiritũ. Satius est igi- " tur arbitrari, in ipso quidem cerebri corpore animam habi- " tare, quali tandem cumque sit substantia, non enim id iam " quæritur, primum verò ipsius instrumẽtum, ad omnes ani- " mantis cùm sensus tum voluntarios motus, illum esse spiri- " tum. Proindéque eo dissipato, dum nouus denuò collectus " sit, non quidem vita, sed sensu tantùm ac motu priuari ani- "

" mal. Quòd si ille fuisset ipsa animæ substantia, eo profectò
" dissipato, animal statim ipsum simul interiisset. Deinde ait:
" Itaque arteriarũ spiritus vitalis & est & appellatur, anima-
" lis autem in cerebro consistit, nõ tanquam animæ substã-
" tia, sed quasi organum primarium ipsius in cerebro habi-
" tantis, qualiscunque ea sit substantiæ. Mox rursum: Quòd
" autem animalis spiritus neque substantia sit animæ, neque
" eius domicilium, sed duntaxat instrumentum primariũ in-
" de didicimus, quòd ipso per vulnera euacuato, statim velu-
" ti mortuum redditur animal, recollecto autem reuiuiscit.
His palàm asseuerat animam nostram præstantiorem simplicioremque spiritu esse, eámque peculiarem substantiã habere, quæ simplex est & vniusmodi. BR. At ea substantia corporeáne est an incorporea? EV. Simplicem hanc & corporis expertem esse, consentaneum & consequens est iis, quæ iam assumpta sunt. Si enim anima præstãtior est spiritu, & spiritus corporum præstantissimus est, necessum est eam corpore carere. BRVT. Ea fortasse naturalis est calor.
" Sic enim ait Galenus libro de tremore & rigore: Ducetur
" autem hæc ratio de principiis Hippocratis, neque pro cor-
" poris nostri elementis ponemus corpuscula quædam & po-
" ros, neque statuemus calorem, è motu aut attritione qua-
" dam & collisione suscitari: sed corpus quidem totum con-
" fluxile & cõspirabile, calorem verò non ascitum aut aliun-
de quæsitum, neque genito iam animali ortum, sed insitum & qui ab ipso statim principio extiterit. Nec sanè aliud est vel natura vel anima, quàm is ipse calor, quẽ si esse substantiam per se mobilem sempérque mobilem intelligas, non errabis. Hæc ille. EV. Verum, sed excutiamus singula. Quũ naturalem calorem illam esse dicis, túnc qualitatem duntaxat, an etiam caloris substantiam comprehendis? BR. Substantiam sanè: non enim animam qualitatem esse duco. EV. At caloris ea substantia spiritus est, non is quidem qui è principibus partibus emanat, sed qui partibus singulis innatus est & insitus. Quocirca eòdem reuolueris vnde iam te subduxeras: ac necessariò concedes animam spiritum esse. Ne inuidia verbi labefactetur oratio, vna ea substãtia quæ nostri administrationẽ gerit, quocũque eam nomine designes, simplex est, incorporea & immortalis, non Galeno soli, verumetiam Hippocrati, qui tum de hac, tum de altera quæ nos conformauit, à physicis illis elementis ad subtiliorem rationis calculum reuocatus, diuinam hanc sentẽtiam protulit:

protulit: Communibus equidem sententiis & opinionibus tum eorum qui prius fuerunt, tũ meis hactenus vsus sum: nam necesse fuit quum de medica arte tractaremus, principium cõmune plurimorum sententiis & opinionibus proponere. De cœlestibus autem rebus & sublimibus, mihi nihil dicẽdũ videtur, nisi quatenus homines animaliáque cætera quæ in terris degunt & gignuntur, principium inde & originem habent: quódque anima de cœlo est. His Hippocrates animæ cœlestem facit originem: illius verò substantiam, quam caloris nomine appellat, immortalem. Inquit enim, Nunc verò sententiam meam patefaciam: Profectò mihi videtur id quod calidum calorémve dicimus, quiddã non mortale esse. His plura nõ addam: arctius enim quàm istis sententiis adstringi ratio non potest. BR. Esto certè illis adductus & quasi satiatus: adde si videtur, qua ratione simplex & immortalis, hoc caduco corpore coërcita omnia gerat. EV. Id ex alia Galeni oratione coniicio, quam hunc in modum vertimus: Nam & animam nostram, alij corporis expertem esse rentur, alij spiritum esse, alij ne esse quidẽ illius propriam vllam substantiam, sed proprietatem substantiæ corporis earúmque rerum facultatem habere, quas natura facere potest. In his igitur ego medium quendã ordinem teneo. BR. Quem hunc quæso medium appellat ordinem? EV. Quòd anima neque sola proprietas sit substãtiæ corporis ex elementorum orta qualitatibus, neque simpliciter substãtia sit incorporea, quæ per se consistens nullo corporis egeat subsidio. At sic ea medio ordine posita est, vt incorporea quæ sit, corporis tamẽ cõmodis inseruiat, neque possit citra bonam conuenientémque eius temperiem integras functiones obire. Quandiu enim corporis est constricta vinculis (nihil enim supra hæc Galenus inuestigat) illius ornatu bonáque constitutione indiget. Hæc mea interpretatio illius sententia corroboratur: Illud certè euidenter apparet, animam vt in corpora commigrauerit, ipsam eorũ naturis inseruire, quæ sunt (vt dixi) ex certa elementorum temperatione prognatæ: neque quod ad artem medicam pertinet, quicquam mihi officere puto, quòd ignoro quemadmodũ immittantur, aut ab aliis in alia corpora concedant animi, Græcè id ἐμψύχωσις & μετεμψύχωσις dicitur. Oportet enim profectò idoneum id esse corpus, quod animam recepturum est, & si sui temperamenti magnam ipsum mutationem subeat, ex eo statim animam i-

Lib. de carnibus.

» psam emigrare. Ex his planum facit animam quam simpli-
» cem & corporis expertem dixerat, corporis legibus & natura teneri. PH. Quid illa quæso designant, anima in corpora commigrat, aut protinus emigrat? Nónne quòd animæ propria sit substantia, quæ per se sine corpore consistat? quod si est, illam apertè renunciat immortalē esse & indissolubilē. EV. Rectè tu quidem colligis, quamquam vix audet Galenus in id cōsequens incidere, quod eodem loco se
» prorsus ignorare profitetur: De anima porrò (inquit) an
» immortalis ipsa, cum substantiis corporis cōfusa, animalia
» gubernet, certò equidē me scire non profiteor, sicuti neq; an ipsius vlla sit per se substātia. BR. Vndique mihi salebræ sunt. Ego quippe ex assumptionibus illis concludendū potius fuisse existimē, animam nostram mortalem esse, neque posse illam per se solitariámque cōsistere. Si enim nec epotum venenum, nec malos corporis affectus sustinet, sed ab illis emigrare cogitur: ab illis sanè perpetitur aliquid: iam si patitur, vinci tandem potest & occumbere, quum nempe grauior aliqua causa premet. Item, si quicquam anima à corporeis affectibus patitur, quiddam illi communionis & societatis cum corpore intercedit: quocirca nec expers est corporis nec immortalis. EV. Hęc malè colligis. Nihil enim quicquam perpetitur anima: veruntamen ea quorum quasi vinculorum nexu, societate quadam cum corpore cohæret, affici possunt: sunt autem innatū calidum & insitus spiritus, quæ quum extremo corporis vitio dissoluuntur, illa libera & expedita necessariò de corpore decedit. BR. Sed aliud iam vrget acrius. Si enim corpus instrumentum est animæ, quo ea ad obeundas functiones indiget, nihil illa quicquam solitaria & à corpore seiuncta possit efficere. Atqui ridiculum est & absurdum otiosam & inertem animam esse, vt quam efficientem causam esse definiuimus: non igitur potest solitaria cōsistere. Quòd si à corpore seiungi nequeat, neque ipsa per se consistat, planè mortalis erit vnà cum corpore: si mortalis, corporis quoque & elementorum particeps est, non autem diuina. Hæc sanè illius substantiam & naturam ratiocinatione inuestiganti, mortalem & corpoream esse demonstrant, qualem & Galenum statuisse credibile est. EVD. Offendis in ipso statim limine. Non enim anima sic est obligata corpori, vt assidua illius ope indigeat: sed quæ Dei ad naturam ad ipsumque mundum, eadē est & humanæ mentis ad corpus ratio. Neutrius
enim

enim substantia corpori cui regendo præest obstringitur, aut vllo modo subiecta est: sed præter eas functiones quas Deus per naturam, mens per corpus exequitur, nullius corporis aut naturæ adminiculo alias quasdam præstantiores efficit. Non enim anima vt ratiocinetur vllius indiget opera, quo vt instrumento vtatur, sed per se soláque rationem init ac intelligit. BRV. At læso tamen cerebro animaduertimus mentem omnémque animæ vim perturbari, omnémque actionem impediri: eo autem bene valente, sanas esse & cõstantes animæ vires. Ex quo intelligitur, hanc, quandiu est immersa concreto corpori, illi quodammodò inseruire, eóque apto egere & idoneo. EVD. Eget sanè, non vt instrumento, sed vt proprio domicilio. BRV. Quomodo? EVD. Vt artifex qui integra est valetudine, sed domicilio coërcetur, si quod opus rectè effecturus est, non solùm conuenienti aptóque instrumento instructus sit, sed etiam domicilium lumine collustretur, nec obscurum nec tenebricosum sit oportet: ita sanè statuo animã, dum corporis est irretita compagibus, non corporis tanquam instrumenti, sed tãquam domicilij bona constitutione ad ratiocinandum & ad intelligẽdum indigere. Hoc si desit, vel nihil, vel vitiosè aget, vel fortasse emigrare cogetur. Vt autem omnis ambigendi occasio desit, audi quæso quid libro de vteri cõceptu diuinè pronunciet: Anima est vniuersitatis animæ defluxus è cælica regione descendens, scientiæ capax, quæ semper ad sibi similem viam cognatámque substantiam adspirans, terrestribus relictis omniũ suprema petit, cœlicæ diuinitatis particeps, supercœlestem locum sæpius cõtemplans, vnà omniũ rerum moderatori assistit. Isthæc dilucidè cõmonstrant, Galeni sententiam nihilo à Platonis & Aristotelis dogmate desciuisse: sed summa illos consensione animam nostram simplicem, incorpoream & immortalem sanxisse. BR. Caue ne Galenum iis concordem reddas, à quibus palàm voluit dissidere. Constat enim illum, libro de animi moribus, Platonis de animæ immortalitate sententiam multifariam exagitare, ac modestius insectari: tametsi & hanc, & vim quæ nos conformauit, incorpoream, planéque diuinam & sapientissimam esse alicubi confirmat.

Quid animæ Facultas Galeno. CAP. V.

BRVTVS.

HIs tamen missis ad animæ facultates oratione deducta, quænam earum substantia sit dilucidè commonstres. EV. Quoniam omnes hæ mortales sunt & caducæ, maior est controuersia, sintne diuinitatis quoque participes. PH. Priusquam in hanc disputationem descendatis, lubens sanè audiam quid facultatis nomine veteres complexi sint: quandoquidem admodum dubiam & incertam esse video hac de re sententiã, quod & Galenus sanè existimauit. Qui vero naturalem contemplationem tractarunt, aliud alij sibi persuaserunt. Hi namque incorporeas quasdã facultates corporibus inesse confirmant: illi contrà, corpora ipsa operari pro sua cuiusque natura, quæ ex quatuor elementorũ temperamento conflata sit. Cæterum quid ea de re iudicio decernat, non exprimit: si quid Eudoxe aliud occurrit quod dubitationem patefaciat & illustret, id nobis ob oculos expone. EVD. Rem inuestigas mi Philiatre, cognitu in primis necessariam, quam in suis monimentis Galenus occultam & inuolutam reliquit. BR. Hîc mihi videmini rem minimè dubiam, interrogando dubiam facere. In promptu siquidem est, Galeno nihil aliud facultatem dici, quàm efficientem rei cuiusque causam, quæcunque tandem ea sit. Nam libro de Plenitudine, facultatẽ appellat causam effectricẽ, nihílque putat referre δραστικὴν an ποιητικὴν dicas: vnde liquet facultatẽ actionis causam fore. Et libro de facultatũ substantia: Verùm quoniã quę sit operũ horũ causa parum constat, facultatẽ appellauimus effectricem. En vobis locus extat libro de causis pulsuum primo, vbi pulsationis quæ in arteriis fit causam inuestigans scribit hunc in modum, Quæ sit illa causa haud procliue id inuentu est: alius enim innatum calorem esse censet, alius naturæ robur, alius temperamenti quandam proprietatẽ, alius totam corporis constructionem, alius solum spiritum, alius horum quædam, alius omnia simul. Iam verò sunt qui facultatem introduxerint incorpoream, quæ accommodatis ad mouendum iis quæ diximus instrumentis vtatur, aut omnibus, aut quibusdam, aut certè vno aliquo. Hanc igitur pulsus cientem causam, quæcunque sit, etiam si eius ignoramus substantiam, quia pulsus tamen efficere potest, facultatem ipsam appellauimus, quemadmodum & alia opinor omnis facultas ab eo appellari solet, quod ipsa facere potest. Nam cuius rei sit facultas, & ipsius etiam facultatis notionem (vt quæ sit comparationi relationique subiecta)

Lib. De facult. subst.

ita

ita demum concipimus, quum ad aliud quiddam animum retulimus: ideoque sic eam appellamus, quum eius ignoramus substantiam. Hic sanè locus facultatis nomine efficiẽtem causam intelligit, non eam quidem simpliciter, sed qua ratione in hunc illúmve effectum se comparat atque refert. Hanc verò comparationem relationémve alia sententia hunc in modum explicat: Hoc autem multi statim sapientes perturbantur, quòd deprauatã habent de facultate notionem. Nam perinde ac si qua res in substantiis habitet, vt nos in ædibus, ita mihi de facultatibus videntur existimare, non intelligentes omnium rerum quæ fiunt, efficientem quandam esse causam, quæ consideretur secundum comparationem & respectum ad aliquid: atq; eius causæ, vt certæ cuiusdam rei, propria est quædam & per se appellatio, sed pro habitu quem cum ea re quæ ab ipsa fit habet, eius quæ fit rei est facultas, vt quot sunt cuiusque rei actiones, tot & illius esse facultates dicamus. Vt aloën purgandi facultatem habere, & stomachi roborandi, & recentia vulnera glutinandi, & vlceribus planis inducendæ cicatricis, & palpebrarum humores exiccandi, non quòd horum quicquam aliud efficiat quàm aloë. Hæc enim est quæ ea facit omnia, quæ quoniam facere potest, totidem facultates habere dicitur, quot res facit. Itaque aloën purgare posse dicimus, & stomachum roborare, & vulnera glutinare, & vlcera cicatrice inducere, & humentes oculos siccare, quasi nihil intersit aloën purgare posse dicamus, an purgandi facultatem habere. Item & humentes oculos siccare posse, idem significat atque facultatem habere desiccandorum oculorum. Ad eundem modum, quum raciocinatricem animam, cuius est in cerebro sedes, per sensus sentire posse dicimus, & ex rebus sensu perceptis ipsam per se meminisse, & tum consequentiam, tum pugnam rerum videre, & tum dissolutionem, tum compositionem, non aliud significamus, quàm si comprehensim dixissemus, raciocinatricem animam multas habere facultates, sensum, memoriam, intelligentiam, & de reliquis vnamquamque. Et quoniã nõ sentire tãtùm ipsam posse dicimus, sed & speciatim videre, audire, olfacere, gustare, tangere, ipsam rursum facultates habere dicimus videndi, olfaciendi, audiendi, gustandi, tangendi. Istis quidem Galenus perspicuè decernit facultatem non propriã esse rei substantiam, sed efficientis] causæ comparationem, & vt dicere solent, relatio-

Aph.34. & 2. nem ad hunc illúmve effectum. Quam hîc passim se ignorare fatetur facultatum substantiam, alio tamen loco af-
„ firmat non aliud quàm temperamenti proprietatem esse,
„ quo nomine naturam passim appellat, tum in Aphoris-
„ mis, tum in libro de natura humana. Libro de præsaga-
„ tione ex pulsibus, de illa hunc in modum scribit: Faculta-
„ tis substantia in singularum partium posita commodo
„ temperamento est. Nam tum demum suum quæque mu-
„ nus obit strenuè, vbi sit temperatissima: contrà malè fun-
„ gitur, si intemperata est. Et libro secundo, Nihil in illis
„ commentariis attulimus de facultatis essentia: neque enim
„ prius hoc decretum, quàm vndique reperissem constans,
„ pronunciare fui ausus: nunc verò essentiam facultatum
„ adducti sumus, nihil esse præter qualitatem temperamen-
„ ti. Libro autem de Plenitudine hanc rem totam lucidius
„ definiuit. Ego verò aliam esse arteriarum facultatem à
„ neruorum & venarum facultate, docui in libris de Hip-
„ pocratis & Platonis decretis, in iisdémque illud etiam, ar-
„ teriarum facultatem è corde velut è fonte quodam ma-
„ nare: neruorum è cerebro: venarum ex iecore. In libro
„ autem de Elementis secundum Hippocratis sententiam,
„ ostendi substantiam quæ generari quæque interire potest,
„ per se totam immutari, dum quatuor qualitatum vi vel
„ incalescit vel frigescit, vel humescit, vel siccescit, esséque
suam cuiusque corporis substantiam in istorum quatuor, calidi inquam, frigidi, humidi, siccique temperatione sitam, ideóque gubernantium quodque corpus facultatum substantiam, illam esse temperationis proprietatem. Hæc sunt quibus de facultatum substantia nihil dicere potuit apertius. EVDO. Magnum quiddam tibi persuades attulisse, atque his omnem facultatum substantiam designasse, parùm opinor intelligens quid proprietatis appellatione notet. Ea substantia non est, sed qualitas intima efficienti causæ: neque igitur ipsa facultatum essentia, substantia simpliciter est, sed qualitas quemadmodum & ea quam coloris essentiam veteres vsu appellare solent, non substantia, sed simpliciter qualitas est. Quid autem de facultate verè ac sincerè Galeno sit visum relictis ambagi-
„ bus, hæc vna sententia commonstrat: Non quidem sub-
„ stantias in suas facultates diuidi existimamus, sed vnam-
„ quamque simplicem indiuiduámque substantiam, suis fa-
„ cultatibus omnia efficere. Non simpliciter & absolutè

sub-

ſubſtantiam dicimus facultatem habere,ſed interim adiici ſolet vrendi aut refrigerandi,aut ſiccandi,aut madefaciendi: interim fingendi, ratiocinandi, aut mouendi ſeipſam, aut aliud eiuſmodi,quæ in participe rationis anima percipimus:hæc anima quum vna ſit multas tamen habet facultates quas omnes alio opere enumeraui. Quæcunque igitur cauſa res efficiet varias,tot ea nimirum facultates obtinebit quot res faciet,non quod ſimplex ea in facultates quodammodo diſtributa ſit,ſed quòd quibuſdam rationibus ad ea quæ facit variè ſe gerat. BR. Id igitur perinde erit ac ſi quis vnus ſit,& pater & auunculus & auus,quod ratione reſpectuq; diuerſo ſit. EV. Hac ſimilitudine nõ poſſis rem perfectè exprimere: nam quod facultate præditum dicimus,id certè proprietatem quandã & qualitatem in ſe obtinet:qui autem vel pater vel auus eſt effectus,nihil in ſe magis quàm ante habet.Decedente filio licet tum pater nõ ſit,nil tamen is in ſe mutationis accepit:at rei facultas perire nequit re ipſa non mutata. PH. Multa quidem hîc dicuntur à vobis,quibus obruor potius quàm docear,ex quibus ſanè nondum mihi planè cõſtat quid facultas.Id tu verbis & iuſta atque explicata oratione quid ſit expone,& ſitne quippiam à ſubiecta re diuerſum. EV. Volo equidem: Ariſtoteli agendi poteſtas eſt nũc ipſa efficientis cauſæ ſubſtãtia,nunc aliquid cauſæ penitùs inſidens,quod illa tanquam principium quoddam ad agendum adhibet,id ſiue poteſtatem,ſiue facultatem,ſiue virtutẽ atque vim appellare velis,minimùm refert. Prior horum nominum ſignificatus rarior eſt,poſteriorem crebrius authores vſurpãt,dum paſſim aiunt,vim,facultatem ac poteſtatem agendi rei cuipiã ineſſe,tanquam ea quippiam ſit à ſubiecta re diuerſum.Ei igitur inſidet,at intimè & penitùs,vix vt vnquã diiungi ſepararique poſſit.Quòd autem intima eſſet & ingenita,idcircò inſitam rei propr etatem dixerunt:quam Themiſtio definire placet quippiam eſſe,quod rei ſubſtãtia ex ſe profert,& tanquam de ſinu ſuo promit. Non id quidem vlla eſt ſubſtantiæ portio,ſed intimum quiddam & ingenitum ab illa dimanans. PH. Nondum planè aſſequor ne cogitatione quidẽ,quo pacto rei vis atque ſubſtantia inter ſe diſtẽt, ſintq; diuerſæ:dic ſi lubet planius, EV. Vis & facultas imminui augeriue poteſt,nonnunquam verò quaſi impedita teneri:ſubſtantia nulla ratione vel intendi vel remitti poteſt. Hoc declarant inueterata medicamenta,quorũ vires pror-

sus infirmæ & quasi eneruatæ iacent, forma verò suáq; ipsorum substantia integra etiamnum manet. Hos virium facultatumque ordines Galenus roboris infirmitatisque gradibus definit. Etenim vis & facultas, ad functionẽ interim melius, interim deterius est comparata: vnde modò præclarius, modò deterius functionẽ administrat. Ea (inquit)
» præstantior ad functionem constitutio facultatis, virtus est
» & robur: deterior infirmitas atque vitiositas. Lapis Hera-
» clius allio perũctus imbecillus adeò redditur, vix vt tenuis-
» simum ferri fragmentum alliciat, eius tamen forma tem-
» peramentúmq; permanet. Huius vis & facultas foras emit-
» titur ac transilit, dum procul remotum disiunctúmque fer-
» rum attrahit: at species atque substantia immota suis se tota
» limitibus cõtinet. Ex quo intelligitur quãtum ab efficiente
» causa vis illius facultásque distet, vtque robur & infirmitas
» quidã sint facultatis ordines. PH. Quid igitur? Túne dices omnes qui de re medica vel disserũt vel quotidie disputant vitiosè loqui, dum aiunt facultatẽ attrahentem, quicquid in alimento vtile est allicere, expultricem aliena depellere, concoquentem cibum conficere, vti & quartam continere? Hi profectò vnamquamque facultatem quasi efficientem causam proferunt, auditorumque sensibus illas obiectant tanquã secretas substantias. Qua in re id etiam sequuti videntur quod Auerrhois ait, ipsas facultates animas tum esse tũ appellari. EV. Quid Auerrhoidi hac de rè statutum sit, nec laboro, nec mea refert. Sed tamen ipsa rerum affinitas atque coniunctio efficit, vt plerique vim & facultatem esse statuant efficientem causam, qui nihil maius aut præstantius inuestigantes, effectum omnem facultati attribuunt: quod & Galeno frequens esse solet. Quando (inquit) efficientis causæ essentia incognita nobis sit, eam facultatis nomine appellamus. Qui sic vsu quodã & cõsuetudine facultates agere pronunciant, quanquam nec satis aptè nec propriè, dilucidè tamen planéque loquuntur: at magnam certè ambiguitatem & erroris occasionem tollunt, lucémque rebus afferunt distinctione. Si Lucas peritus est canẽdi, pingendi, pulsandæ citharę, vnus is multarum functionũ efficiens causa censetur, quippe qui vnus omnium vires facultatésque obtineat. Atque quanquam facultas ipsa nihil per se potest efficere, vsu tamẽ dicimus citharœdum pulsare, cantorem canere, pictorem pingere: quum nec cantor nec citharœdus nec pictor substantia sit, neque prima efficiendi

1. Collecta. cap. 7.

ciẽdi causa, sed Lucas. Sic res habet in natura, quę vna principium & omnium functionum causa, omnia quidem efficit, at facultatibus vsa diuersis. Quod igitur est ars parta artifici, id naturæ est vis & facultas: nisi quòd hęc ingenita est, illa vsu & exercitatione conquiritur. BR. Hæc quũ ita constitueris, quótnam ex Galeno putabis facultatum substantias nobis inesse? EV. Tot nimirum, quot efficientium causarum propriæ insunt differentiæ. Galenus Platonis imitatione atque contemplatione tres animæ partes, substantia sedibúsq; disclusit: tres itidem designabuntur omnium quæ in nobis sunt facultatum substantiæ. Vnius eiusdémq; substantiæ sunt facultates omnes naturales, alterius vitales, quemadmodũ & animales sunt sentientis animæ tanquam proprietates. BR. Equidem tres has partes animæ, omnium quæ in nobis sunt facultatum substantias esse perspicio. Has autem partes si mihi demonstratis vti & animam totam diuinas esse, neque ab elementorum natura perfectas, grauibus seriisque rebus satisfeceris.

Trium partium animæ diuinam esse substantiam, ex Galeni sententia. CAP. VI.

EVDOXVS.

PARTIVM animæ quæ locis sedibúsque disclusæ sunt, eam duntaxat quæ rationis est particeps, immortalem ac sempiternam haberi, cæteras autem mortales & caducas, omnes quidem asseueranter pronuntiant: quæ qua ratione vnam eandémque simplicem animam efficiant, pleniùs alio explicauimus opere. BR. His non immoror: sed quid illæ diuinitatis habeant expecto. EV. Principis animæ quæ ratiocinatur simplicem diuinámque esse substãtiam, ne Galenus quidẽ inficiabitur, etsi quãdoq; id videtur in dubitationem traxisse. BR. Huic iam nec repugno nec obsisto: sed quid aliis mortalibus inesse potest diuinitatis? EV. Animal vnumquodque diuinitùs est cõformatum, & quæ id vis effinxit, Galeno prorsus est diuina. BR. Id agnosco. EV. Atqui quæcunq; fictum iam & conformatũ corpus regit anima, eadem est quæ id effinxit, hæc igitur nõ minus quàm illa diuinitatis est particeps. BR. Id vnde, & ex quo authore tibi assumis? EV. Ex Galeno, quo loco hũc in modũ scribit: Quid autem in partium functionibus accidit, perspicuitatis quidem gratia, vno aut altero exemplo concludemus. Deĩnde propositis exẽplis de pueris & infantibus qui digitum vnumquemque porrigunt vel inflectunt, ac linguam variè *Lib. de fætus format.*

contorquent & conuoluunt in conuenientem figuram cõ-
cinnæ vobis exprimendę, neq; tamen nouerunt quibus ma-
„ ſculis ad ſingulas motiones ſit opus, ſubiungit: Nam ani-
„ mal vnumquodque videmus ea ſe parte corporis tueri, qua
„ præ cæteris plurimùm valet: cornu enim petit vitulus etiam
„ ante nata cornua, & equinus pullus calce, nondum ſatis fir-
„ mis vngulis, ſic & catellus mordere conatur, etiam ſi adhuc
„ infirmos habet dentes, & auium genus omne volatũ moli-
„ tur, etſi per infirmitatem nondũ poteſt. Hæc enim videntur
„ declarare, animam quæ partibus vtitur, ipſarum partium
„ vſus noſſe, perinde vt ſi eas ipſa feciſſet, non ab alio factis v-
„ teretur. Mox dein ait: Atq; hac quidem ratione in animan-
„ tium corporibus illa anima quæ partes conformauit, adhuc
„ videtur permanere. Neque enim fieri poteſt, vt quæ nunc
„ præſens adſit, ea quaque parte conuienter vtatur: quæ ve-
„ rò totum conſtruxerit, ea fugerit. Paucis deinde interpoſi-
„ tis addit: Nam quum puellos videamus ſonantes, quicquid
„ iubentur ſonare, vt myrrham, vt ſcalpellum, vt ſmegma,
„ quũ nec intelligant à quibus muſculis lingua ſic moueatur,
„ vt eam vocem conuenienter ſonare poſſit, multóq; minus
„ iſtorum muſculorum motores neruos, probabiliſſimum id
„ videtur vt quiſquis linguam formauit, is vel in formatis à ſe
„ partibus etiamnum permaneat, vel ſic eas partes fecerit, vt
„ animalia ſint gnara voluntatis eius qui noſtrę animę prin-
„ cipatum tenet. Quum autem huius cõſequens eſſe videam,
„ aliam eſſe quæ principatum in nobis teneat animam, alias
„ quæ in ſingulis partibus, aut certè vnam omnino quæ
„ communiter omnia diſpenſet, magna profectò circunue-
„ nior perplexitate, vt de opifice qui nos ſit fabricatus, nihil
„ quod conſiſtere poſſit mihi in mentem veniat, tantùm ab-
„ eſt vt certam habeam cognitionem. Nam & quum audio
„ philoſophos quoſdam dicentes, materiã ab æterno anima-
„ tam, defixis in ideas oculis ipſam ſe perfectè exornare, tum
„ vel multò magis cogito, vnam eſſe oportere animam, quæ
„ nos tum formarit olim, tum ſingulis nunc vtatur partibus.
„ Sic enim legitur, ὅτι καὶ μᾶλλον ἐννοῶ, μίαν εἶναι δεῖν ψυχήν, τήν
„ τε διαπλάσασαν ἡμᾶς, καὶ τὴν νῦν χρωμένην ἑκάστῳ τῶν μορίων.
„ In cuius ſententiæ confirmationem ſuprà dixerat. καὶ
„ φαίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἔτι διαμένειν,
„ ἡ διαπλάσασα ψυχὴ τὰ μόρια· οὐ γὰρ οἷόν τε χρῆσθαι μὲν ἑκάστῳ προση-
„ κόντως τὴν νῦν οὖσαν, οἴχεσθαι δὲ τὴν κατασκευάσασαν. Eam verò opi-
„ nionem, quæ animalia quædam ponebat particulas noſtras
primum

primum conformasse, atque deinceps in illis omni vitæ " tempore permanere: quæ quia voluntatem principalis ani- " mæ cognoscerent, illius imperium sequebantur: paulò an- " tè his exploserat, Sed & hoc à diligentioribus medicis quę- " situm est, & quum quidam diceret, musculum quemque " non secus atque animal, voluntatem nostram sentire, atque " attrahere & circumagere linguam, vt figuram sortiatur ad " illam vocem concinnè exprimendam accommodatam: cæ- " teris omnibus id minimè probabile visum est. Itaque Galenus eam solam opinionem probat, quæ in singulis animalium particulis primam vim illam fictricem insidere & permanere, illásque ad suum opus excitare confirmat. Sed hîc te obtestor & obsecro mi Brute, id mihi paulò altius cogita quod dixit, eum qui corpus nostrum finxit, quicunque is fuerit (hunc autem cœlestem mentem, nonnunquam & Deum esse profitetur) adhuc in conformatis particulis permanere & his singulis nūc vti, nónne id ipsum est quod passim vulgauit Plato, Deum & opificem & rectricem nostri causam esse? Quódque Aristoteles, Deum verè genitorem esse & conseruatorem rerum omnium, quarum ipse principium & finem mediúmque tenet? Nónne & quod ait Theophrastus, diuinum quidem esse omnium principium, cuius beneficio & sint & permaneant vniuersa? Quod etiam, sed planius, Theodoritus: Deus creator naturæ, gu- " bernator est eiusdem, non enim quem ipse fecit nauiculam " destituit. Omnium verò apertissimè Galenus, qui interpre- " tationem subiiciens pleniorem, dixit eum qui corpus nostrum finxit, adhuc in conformatis particulis permanere, hísque nunc ad proprias functiones vti. Itaque si aut Deus aut certè diuina erat vis illa nostri cōformatrix, diuina etiā est ea quæ nos regit, & quæ functiones moderatur in nobis. BR. Hęc de mouēte vi & facultate quæ in musculis insidet forsan asseruntur, quam tu diuinam esse possis contendere: cæterùm vim naturalem atque vitalem vnde constat eundem tenere dignitatis gradum? EV. Quid est quod eas, obsecro, de statu illo déque gradu deiiciat? nónne omnes æquè mortales sunt & dissolubiles? nónne & omnes æquè corporeæ? Neq; verò sentientis animæ quàm istarum functiones vel præstātiores sunt, vel admirabiliores. Nam cor, ventriculus, iecur, lien, renes, vtraque vesica, venę & arterię non minus, immò etiam amplius præ se ferunt administrationis quàm musculi, & nerui. Quum enim suprà Galenus

mentem quandam & intelligentiam admirandæ virtutis, in omnes terræ partes ex superioribus deduci commemoraret, & eam vnamquamque particulam, quemadmodum vtilitas exigit, construxisse, non musculos duntaxat aut neruos quorum vis motus sensúsque ciet, sed reliquas partes omnes, nullo discrimine mihi certè quidem complexus videtur. Itaque si vis & natura quæ nos effinxit in musculis atque neruis residet, cur non similiter in cæteris consedit? Et ne forte hæc mea, eóque parum firma, videantur, alium tibi locum profero ex libro de semine, vbi de partium
„ instauratione disserit his verbis, Nam carnosa omnia è san-
„ guine orta sunt, membranosa e semine, ideóque si quan-
„ do corrupta fuerint illa sanguinea, facilè denuò generan-
„ tur, large enim ad id suppetit materia: sed quæ constant ex
„ semine aut nunquam prorsus, aut raro certè denuò gene-
„ rantur, etiamsi efficientem sui causam habent, non secus at-
„ que integra. Mox verò rationem subiiciens cur effectrix
„ illa fictrixque causa in animantium particulis derelicta per-
„ maneat, ita ait, Neque enim nātura animal deseruit, neque
„ insitarum virium ipsa oblita est: quas enim ab alio non ac-
„ cepit, sed ab ipso semine habuit, fieri non potest vt eas ab-
iecerit. Naturam dicit effectricem illam causam, quam alibi conformantem intelligentiam appellauerat, ab ea minimè diuersam quæ animantia gubernat. Hoc nudè positum & infirmum, si voles ratione firmabo. Partis compositio, situs & figura, ad agendi commoditatem & vsum comparantur. Quamobrem natura & facultas quæ agit, & partes ad actiones ciet, eadem necessariò aut illas partes concinnè conformauit: aut si qua alia vis eas condidit, illa certè facultati agenti præparabat, ac velut inseruiebat. Itaque agens hæc facultas (quę tanquam finis est optimus) illa formatrice præstantior habetur. Hæc igitur si inter diuinas numeratur, multò certè magis agens illa dignior. BR. Instat sanè ac vrget hæc ratio, & quò me cunque vertam persequitur. Sed quando aliis atque aliis in animum incurrentibus, nouæ exoriuntur dubitationes, hæque rationes controuersias non dissoluunt tantùm, sed & nouas plerunq; nectunt, liceat mihi quæso tecū paulisper veritatis studio contendere rationū tuarum ductu & auspiciis. Si natura vires (vt paulò antè Galenus aiebat) à semine accepit, ipsa semen nō est, non enim à seipsa diceretur vires assumere: sed erit natura & diuersum & posterius quiddam semine. Rursum si natura
à semine

à semine vires suas accepit, vt semen hoc terrenum de parentibus fluxit, ita & quæ ab hoc profectæ sunt vires: quare neque cœlestes erunt, neque diuinitatis participes. EV. Satisfacit hunc in modũ Galenus: Videtur siquidem rursus quæ corpus conformat anima, vtpote in semine contenta, à parentibus in fœtũ peruenire. Cuius quidem substantia quænam sit, dicere non possum: quum à quibusdam audiuerim eam quum incorporea sit vt aiunt, simul cum semine ingredi. Animæ ac naturæ substantiam aliorum existimatione atque iudicio, incorpoream esse ait, & in semine contineri. Quanquam enim plerunque solet semen simpliciter naturam appellare, quandoque alterũ ortus nostri principium, nonnunquam opificem fortissimum: tamen vbicunque exquisitiorem dicendi rationem instituit, nõ id quidem artificem, sed in se artificem habere pronuntiat. Vt quum ait: Si verò ex sanguine conuerso mutatóque singulas fieri particulas dicamus, in semine artificem qui hæc facturus est, statuere conuenit. Et alio eiusdem libri loco: Constat similitudinem formæ cum vtroque parente, ei facultati quæ inest in semine opifici atq; fingenti acceptam referri. Quum igitur facultas agens ipsáque natura verè sit in semine, quod suprà dicebat naturam vires à semine accepisse, perinde est ac si cum semine dixisset: Simul enim (ait libro de fœtus formatione) ea facultas cum semine ingreditur, hæcque illa tanquam conueniente materia ad formandum fœtum vtitur. Ergo natura incorporea in semine cõclusa, ab hoc haud secus vires accipit, quàm artifex ab instrumento: nam reuerà eæ diuinitus accesserunt. BR. Durum est profectò iis assuescere, quæ ne per somnium quidem hactenus mihi venerant in mentem. EV. Vsu assiduáq; meditatione ea tibi mollienda erunt: quibus quum animum imbueris & institueris, mira te cognitionis suauitate & delectatione perfundent. Ac ne noua tantoperè existimes, vide vt familiaris tuus Auerrhois præter eas formas quæ à temperamento emerserunt, alias instituat facultates nobis inesse, eásque animas vocitari. Quòd si hæ neque elementa sunt, neque elementorum participes, restat vt prorsum diuinæ sint atq; cœlestes. BR. Ego hanc Auerrhoidis mentem esse perspicio, planéque rei veritatem assequor. Ex quo mirari subit cur quum suprà citatos Galeni locos toties versarim, nunquam tamen eos euoluerim, nec quid latentis veritatis includerent explicarim. Mens puto aut peruagatorum elementorum obserua-

Lib. de fœtus format.

Lib. de vsu part.

De semine.

De natural. facul.

Lib. 2. De semine.

tione, aut communi vulgaríque hominũ iudicio obruebatur, à quo non promptum est citra nominis & gloriæ iacturam discedere. EV. Quam sis consecutus veritatem tene ac promulga: iniquum siquidem est in altissimis philosophiæ quæstionibus aliud sentire, aliud dicere.

Humani corporis, vt omnium viuentium spiritus esse diuinos, ingenitúmque illis calorem diuininum. CAP. VI.

PHILIATROS.

SI de humanis spiritibus disserendũ proponitis, optem mihi implicatã huius nominis rationem expediri. EV. Propria spiritus significatio ventus est, omnibus in linguis. Atque quum ventus præpotens sit, mirabiliáque efficiat, & oculorum obtutum effugiat, affinitate quadam & similitudine factum est vt spiritus nomen ad rem omnem quæ sub aspectuum nõ cadit transiret, siue corporea ea sit siue incorporea. Hinc fit vt quæ in nobis inest substantia, auræ tenui persimilis, spiritus appellationem subeat. Est autem à corpore & humoribus quippiam diuersum, quod Hippocrates τὸ ἐνορμῶν ceu insitans nuncupauit, non à substantiæ tenuitate, sed quòd eius vt venti magna vis sit & incursio. Qua igitur ratione istos ciet impetus, intelligitur affinitatem habere cum corpore: qua autem videri non potest, ad incorpoream substantiam accedere: ex quo fit, vt amborum medius sit & vtriusque particeps. Quæcunque substantia intelligitur corporis expers, nostrósq; sensus effugiens, eas suas vires nobis caducísque corporibus prouehente spiritu impartit. Itaque vt viuentis Dei & vniuersæ naturæ, sic & animæ suus est spiritus. Dei spiritus, occultam Dei maiestatem potestatémque præferens, per omnia sparsus permeat, vbique præsens omnia complectitur: hic animos habet in potestate, & eos quocunque vult adducere potest. Naturæ spiritus, is est quem omnes philosophi iuxta ac poëtæ celebrant: quem Plato mundi animum, Galenus mentem huc ex superioribus deductam appellauit: quem Aristoteles de mundo disserens hac definitione planiùs expressit, Spiritus dicitur quædam tum in plantis atque in animalibus, tum per omnia commeans animata fœcundáque substantia. Hic ergo longè latéque diffusus omnia continet, omnia lætificat vitalem mundi animã ipsámque naturã secum afferens: quæcunq; subierit, vitalia faciens. De quo Latinæ philosophię princeps Tullius, ordinem constantiámque rerũ suspiciens, sapientissimè: Hæc ita (inquit) fieri omnibus inter se

mundi

mundi partibus concinentibus profectò non possent, nisi ea vno diuino & continuato spiritu continerentur: paucis certè spiritus tum præstantiam tum diuinitatem Græcorũ philosophorum imitatione complexus. Iam verò peculiaris rei cuiusque mortalis & concretę spiritus, illius formę substernitur, eámque denso concretóque corpori nectit, mediam inter vtrunque conditionem sortitus, iungítque dispâria res vtrique affinis ac familiaris: atque hic profectò ab altero, qui vniuersitatis atque totius naturæ est, regitur atque continetur. Hic est animi omniúmque facultatum vector propriáque sedes, & quem fortasse illarũ corpus rectè dixeris. Sic enim olim Platonici corpus quoddã excellentis naturæ perlucidum & æthereum, animæ facultatibúsque substerni prodiderunt, quo illæ cum terreno & denso corpore consociarentur. Hoc in problematis imitatus verè est Alexander Aphrodisæus: quod Aristoteles planè indicauerat, spiritũ animæ facultatúmq; corpus, & illius diuinã ac cœlestem esse naturã, quæ respondeat elemento stellarũ. Locus est quem libro superiore produxi: Sed enim (inquit) omnis animæ siue virtus siue potentia, corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum, quàm ea quæ elementa appellantur. Verùm prout nobilitate obscuritatéve animæ inter se differunt, ita & natura eius corporis differt. Inest enim in semine omniũ, quod facit vt fœcunda sint semina, videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus qui in semine spumosóque corpore cõtinetur: & natura quæ in eo spiritu est, proportione respondens elemento stellarum. Ergo densum hoc corpus ex variis partibus coagmentatum, spiritus est propria sedes, in quam nullo intermedio incumbit: & spiritus animæ eiúsq; facultatum velut basis. Itaque in denso corpore, spiritus in spiritu calor innatus, in his natura & facultas. Vtrumque & spiritum & calorem qui in eo est, diuinum censet: neque enim ignis est neque ortus ab igni, quoniam (vt mox inquit) ignis nullum animal generat. Denique natura quæ in eo est spiritu, nónne præstantiorem magisque diuinam quàm spiritus conditionem obtinuit? Natura, inquit, quæ in eo spiritu est, proportione respondet elemento stellarum. Potuítne quicquam manifestius proferre? Quanto interuallo cœlestia corpora ab elementis seiuncta cernimus, tanto eam naturam à denso & mortali corpore distare putat: spiritũ verò medium inter illa collocari. BR. Sed hunc quæso mihi scru-

In præfa.

Lib. de generat. animalium. c. 3.

pulum dilue: Calor is quẽ natiuum appellas, nónne insitus nobis est & interior? EV. Maximè. BR. Quî fiet igitur vt sit cœlestis? Qui enim cœlestis nuncupatur, extrarius est ambiénsque nos circunsidet. EV. Hoc istud verbum est, quo plurimi circumuenti in errorem inducti sunt, qui, quoniam cœlum ipsum extra nos est, putant, quicquid cœleste est, extraneum esse, neque in nobis insidere, quasi nulla vis cœlestis in nos commigrare possit. Et clare tamen interim vident, frugum fructuúmque procreationem & incrementum, non nisi cœlesti hoc calore perfici. BR. Est is quidem necessarius, sed iccircò duntaxat vt interiorem insitúmque temperet ac gubernet. Quod quomodo nonnulli interpretentur paucis aperiam si permittis. Insitus noster hic calor temperatus est, & ex elementorum permistione natus: ignis quippe is est, sed eatenus contrarij permistione impeditus vt neque feruidus sit neque exurẽs, neque violentiam illam retineat, quæ est igneæ naturæ propria, sed totus moderatus ac benè temperatus sit, & vt ait Galenus frigidi sit particeps, & quasi ex calido frigidóque temperatus. Nec verò hic Aristoteli simpliciter cœlestis est appellatus, sed proportione quadã respondens elemento stellarũ: quod autem alteri comparatur eique simile est, nemo idem idipsum iure probéque censuerit. Verum enimuerò hunc nostrum bene temperatum insitúmque calorem, functionum opificem, certa ratione moderatur atque gubernat ille cœlestis salutarísque calor, sícque continet & ad functiones promouet, vt illius complexu fotúque destitutus calor noster mox pereat & extinguatur, aut nihil quicquam efficiat. EV. Olfacio cuius authoritate persuasus triplicem calorem statuas, igneum, temperatum, qui idem natiuus sit, & cœlestem. Cęterùm non satis acutè perspexit vt ille, cuius te patrocinio tutum fore confidis, Aristotelem dixisse insitum hunc nobis calorem & in animalibus stirpibúsve cõtentum, nec ignem esse, neque ab igni originem ducere. At quem insitum ille facit, is tametsi non est ignis, ex igne tamen (vt ait) temperatus est ab eóque ortum habet. Rationem autem cur noster calor non ab igne trahat originem, hanc reddit Aristoteles, quòd ignis nullum animal generat. Quòd si nec totus ignis nec eius portio quicquam generat, multò certè minus quicquid ab eo ortu quodam processit. Conuenit enim longè præstantiorem vim effectionémque toti quàm parti cõcedere. Rectè igitur hunc insitum nobis calorem neq; ignẽ esse ne-

Lib. De tremore & palpit.

Leonicenus.

esse neque ab igne originem ducere, sed totum planè cœlestem esse, literis memoriæque mandauit. Iam verò donemus ex elementorum permistione quendam ortum in nobis temperatum. Hic sane quisquis erit, similitudine quadã eum duntaxat exprimet, qui lapides & metalla cõtinet, neque aliud in nobis quàm similarium partium molem coagmentationémq; seruabit, ne dissipetur aut defluat. Agè obsecro, in ossibus, in neruis, in aliis deniq; partibus similaribus emortui animãtis, nónne is calor inest quẽ in lapide fateris? BR. Inest sanè. EVD. Quum adhuc in viuis erat animal, nónne iis ipsis partibus aliquid inerat prę̃stãtius illo lapidis vel ossis demortui calore, quòd vitæ functiones obiret? BR. Nihil fortasse supra temperamentum: veruntamẽ id temperamentũ in viuente quoniã inerat præstantius, poterat sanè eas vitæ functiones (quæ perfectiores sunt) obire. EV. Id autem viuentis temperamentum qua ratione putas quàm demortui præstantius? hoc enim in disceptationem vocatur. BR. Aliis vix queam verbis exprimere. EV. Atqui necesse est id apertius clariúsq; eici. Quod vt efficiam, aliud exemplum disputationis huius nostræ supponam. Viuens piper temperamento impensè calidum alitur, increscit, omniáque vitæ munera exequitur. Id iam donemus emori. Quoniam omnes in illo vitæ functiones perierunt, necesse est opinor vnà cum functionibus harum efficientem causam periisse: naturalis enim quum sit, otiosa manere haud potest. Itaque piper interitu cum vitæ functionibus nonnihil etiam perdidit, quod erat vitæ causa. Id verò quid esse dicas? non tẽperamentum, quum emortuum exiccatúmque piper non minus immò etiam magis quàm viuens calidum sit: nam id siue seorsum consideres, siue ad hominem temperatum referas, & simpliciter & comparatè calidum iudices. Perdidit igitur interitu quidpiam à temperamento diuersum, quod functionum causa fuerat. Id autem quid fuerat? Si omnia ratione animóque lustres & accuratè circunspicias, non aliud occurret quàm spiritus vitalis, & calor in eo spiritu qui morte sit extinctus. Hũc igitur necesse est à tẽperamento diuersum, & supra tẽperamenti naturã cõstitui, qui vnus vitę omniúmq; functionũ sit author. BR. Eò certè vel nolẽs adducor. EV. Is autẽ si supra temperamentũ est & ab elemẽti cõditione alienus, nónne optimo iure statuetur cœlestis ac planè diuinus? Id est quo omnis omniũ tum stirpiũ tum animantium vita continetur, & cuius vnius extinctio mors est.

Temperatus calor.

Hunc ab elementari facilè discernes ac internosces in stirpibus & in animãtibus frigidis, vt in lactuca, in mãdragora, in salamãdra: quæ quum tẽperamento absolutè frigidæ sint, nõ hoc ipso certè, sed solo vitali spiritu & calore viuunt. BR. Ea tamen Galenus frigida esse pronuntiat. EV. Calidáne an frigida sint, hîc non disputo: quanquam dici possunt temperamento frigida, at calore vitali (quantuluscunque sit) calida: quemadmodum & viuens omne quod salutaris huius caloris vim in se continet. Si hæc simpliciter frigida sunt, in eorum temperamento elementum frigidum vincit atque dominatur, præpollétque calido. Quocirca, temperamenti vi quicquid efficiunt, à dominante frigido prodit. Atqui alimentum trahunt & concoquunt, inde aluntur & increscũt, hísque similia opera edunt: hæc verò quomodo possint vel à temperamento frigido, vel à diminuto & victo calore, qui in temperamento est, proficisci, vt qui præcellentis frigoris præsentia nihil agat? Necesse est igitur hæc alterius caloris sint opera, ad quem planè referuntur ac pertinent. *Lib. de simplic. 4.* Is autem est vitalis ac diuinus, quem nisi Galenus ab elemẽtari diuersum statuat, vix ab iis quas proponit philosophorũ tricis sese explicabit. Quòd igitur calor hic in viuentibus opera edit temperamento non conuenientia, & quòd morte interdum extinguitur permanente temperamento, palàm fit illum in viuẽtibus diuinum ac cœlestem esse, ab elementaríque diuersum. His rationibus addactus Aristoteles, apertè pronuntiauit calorem hunc viuentis corporis diuinum & supra elementi naturam esse. Quin & illum puto alias tam præclaras rationes in id secum quæsiuisse, tótque in animo habuisse quibus id sibi persuaserit, vt si nullam adferret, ipsa tamen illius authoritas me frangeret. Plurimi autem vestri similes contrà nituntur, quibus non aliud quicquam est, cur incredibile sit hunc calorem diuinum esse, nisi quòd nequeunt ipsam diuini naturam intelligere & cogitatione comprehendere. BR. Id iam conspicuum certúmque videtur. Cæterùm hoc mihi loco cum multis dubitare licet, hícne calor in nobis diuinus substantia sit, an accidens. EV. Quod multorum mentes occupat, possum hac perbreui sententia explicare. In materia quæ & temperamento & omni instructione sit apparata, spiritus inest plurimùm quidẽ æthereus, sed tamen ex aliorum elementorum permistione consistens. Calor qui in eo est spiritu, qualitas est, quæ nusquam seorsum subsistit: est igitur & verum accidens,

dens,ſed planè diuinum ac cœleſte, ſicuti & lumen calórve ſolis,& vna quælibet vis alia cœlitùs in corpus iam apparatum demiſſa. Natura autem ea ſeu forma, quæ interuentu ſpiritus & caloris in materia conſiſtit,puriſſima eſt ſubſtantia,eáque tota cœleſtis ac diuina, elementorum haudquaquam particeps.Quocirca (vt iam ad penſum redeam) pręter igneum calorem qui partibus ineſt ſimilaribus, neceſſum eſt in nobis, & in cunctis viuentibus præſtantiorem quendam inſidere, qui ſalutaris ac verè diuinus functionum opifex ſit aut adminiſter. Hoc tuus Auerrhois dilucidè videtur comprobare primo collectaneorum, ſtatuens partium ſimilarium propriam formam eſſe temperamenti rationem, quæ ex quatuor elementorum moderata menſura ac permiſtione procedit.Præter hunc verò in cunctis viuentibus calorem innatum quendam ineſſe, ab eo diuerſum quem à temperamento partes adipiſcuntur. Hunc ipſum calorem partibus diſſimilaribus & inſtrumentis pro forma datum, quanquam non inficiatur facultates & animę partes his inſuper conferri. BRV. Tu commemorata hominis ſententia animum mihi præteritarum delitiarum dulciſſima recordatione recreaſti: tanta enim & tam admirabili ſuauitate ea olim ſenſus mentémque deliniuit, nihil vt exiſtimarim aut ſubtilius aut præſtantius dici poſſe.Iſtorum ego dulci recordatione ſentio defenſionem meam periclitari,méque ad defenſionem ſegniorem reddi: ac prorſus in tuam ſententiam adducerer, ni me reuocaret neoterici illius ratio,quæ calorem hunc iccircò diuinum aut cœleſtem dici non poſſe contendit, quòd in plerisq; excrementis cõtineatur, ſordidis certè quidẽ illis,& quæ iam à naturę bonitate defecerunt. EV. Portentoſa deliria! parum quidem is animaduerterat quid de excrementis ſubiungat Ariſtoteles: At verò Solis calor (inquit) & animalium non modò „ in ſemine continetur, verumetiam ſi quid excrementi ſit, „ quanquam diuerſum à natura, tamen id quoq; principium „ habet vitale.Et quid quæſo hîc eſſe poſſit, quod ad cœleſtia „ comparatum, ſordidum non deprehendatur & abiectum? & tamen hîc etiam viget & quaſi habitat cœleſtis ille calor. Vt in noſtrum hoc vile ac lutulentum corpus,diuina mens immergitur: ſic tum in ſemine tum in animalium excrementis, hic inſidet calor diuinus & vitale principium: hoc planè indicant quæcunque ex illis gigni cernimus animantia. PH. At iſtorum ortus plerunque ex his eſt materiis quæ

ſponte ſua putreſcunt. Túne etiam in hiſce putridis cœleſte quippiam ineſſe putes? EV. Quæcunque putruerunt corporis noſtri ſuperuacanea, quanquam receſſerunt à natura eius à quo dimanarunt, adeò vt illi interdum ſint aduerſa & inimica, naturalia tamen & accommodata ſunt aliis, quæ inde gigni prodiréque ſolent. Quamobrem in illis calorem ineſſe dicimus & principium vitale, aptum quibuſdam gignendis imperfectis animantibus, inutile autem & incommodum iis de quibus illa pulſa ſunt. PH. Cœleſtis ergo caloris complures fient ordines, neque qui vni eſt naturalis (quanquam cœleſtis ac vitalis) continuò omnibus pereque naturalis erit & amicus. EVD. Neceſſe id quidem: vt enim formarum quæ omnes cœleſtes ſunt ac diuinæ, alia alij materiæ conuenit aut aduerſatur: ita calor cœleſtis, alius alij animanti proprius eſt & familiaris, alius alij alienus & incommodus. BR. Sunt hec quidem in primis conſentanea, imò matutina diſputatione Themiſtius iis duntaxat quæ ex putrida eluuie prouenerunt, exiſtimabam communem illã mundi animam conferri, iiſque ſolis principium vitale accedere ex ſuperioribus: quod nihilominus docuiſti quodã diſcrimine, & pro rata cuiuſque conditione impertiri. EV. Hæc velim ob oculos proponas & ſæpius mente colluſtres, expenſiſque ſingulis decernas, quantum Galenicum hoc dogma ab Ariſtotelico diſtet. BR. Germanum quidem prorſus eſt, nulla diſſimilitudine diſiunctum. Quandoquidem Galenus in vniuſcuiuſque partis ſolida ſubſtantia, humidũ primigenium & inſitum ſpiritum collocat: in his verò calorem ipſámque partis naturam, quorum nihil ex puris elementis originem habet. EV. Audent nihilominus inſuper plurimi acriter obſiſtere, qui nec ſpiritum eum, nec calorem aiunt à Galeno diuinum appellari, quemadmodum neque naturam diuinam. Vim eam quę nos confirmauit Galeno diuinam dici fatentur, neque tamen eandem, quum nos regit ac moderatur, eo nomine exprimi deſignaríque volunt; itaque dum illorum omnis de nomine contentio eſt, ſi rei nomen ſupprimatur continuò putant rem ipſam de medio tolli. At dum res maneant, verba illi fingant arbitratu ſuo. PH. Dic quæſo breuiter quid diuini appellatione intelligi velis. EV. Quicquid ſuprà dixerat Ariſtoteles proportione reſpondere elemento ſtellarum. PH. Quid hoc ſibi vult elementum ſtellarum? EV. Vt quatuor ſimplices naturas elementa vocamus, quòd in rerum omnium concre-

Diuinum quid.

tionem confluunt, illisque cedunt in materiam: ita cœlum ac stellas quòd suas etiam illis vires adhibeant ac impertiãt, elementa iure appellemus. Si in primam animantis procreationem, quæ ex semine ex maternóque sanguine fit, mentem cogitationémque figes, animaduertes sanguinem ex quatuor elementis quæ in cibis inerant constitui, ex eisque materiam seminis, quam purior vtiliórque sanguis cõtulit. At naturam, spiritum, & calorem quos semen in se comprehensos continet, quum aliunde prodiisse memineris, intelliges supra elementorum vires & ordinem esse, neque posse illorum præstantiam vel ad caduca hæc & sordida elementa, vel ad temperamenti proprietatem pertinere. Partium humani corporis subiectam materiam ab elementis, & à temperamentis: at facultates, spiritus, insitum calorem, & figuram, ab eo seminis spiritu, in quo tum calor, tum natura, visque diuina insidebat, proficisci. PH. Corporis nostri gubernatrices facultates & vim eam quæ nos conformauit, quemadmodum & animam, non ex elementis, sed diuinioris cuiusdam esse originis, copiosè ac solidè videris explicasse. Operibus verò & functionibus, de quibus ne verbum quidem vnum fecisti, túne etiam latens & secretum aliquid adscribes?

Plurimas functiones & opera in nobis, occultis ex causis esse. CAP. VIII.

EVDOXVS.

QVID me præterea quæstionibus fatigas Philiatre, & ad sententiam de operibus ferendam hortaris? Si iam planum feci animam & facultates in nobis inesse diuinas, eásque non otiari, non cessare, sed continentes actiones ciere, & in opere esse semper: spiritum quoque illarum vectorem, itémque calorem esse diuinitatis participem, nónne quæ illarum sunt opera, iure debent diuina appellari? Vix tu sanè possis numerando percensere functionum genera quæ supra elementorum vires sunt, & quæ nequaquam ad illorum temperaturam pertinent. PH. Ausímne eas functiones diuinas nuncupare, quæ cernuntur & ob oculos mihi obuersantur? EVD. Quidni? Nónne admiranda Dei opera in conspectu & in oculis sunt omnium? PH. Quam igitur diuinam functionem censebis? EVD. Vt quæ trans naturam sunt & supra captum humanæ mentis, quia nos in sui admirationé trahunt: admirabilia solemus appellare: ità functiones admirabiles iure diuinas appellem, quarum causa & ra-

tio abdita, delitescens, & occulta, neque demonstrari, neq; certò explicari potest. Huiusmodi autem est, quæcunque non à primis simplicibúsque rerum naturis ortum habuit: sed illarum ordinem prætergressa, vix vlla potest mentis acie comprehendi. PH. Hanc si diuinam esse cognoscis, non incerta est & abdita. EV. Certum quidem est & comprehẽsum hanc causam supra elementorum ordinem esse, at nihilominus occulta est & inexplicabilis illius substantia, quę (vt ait Alexander) modum humani ingenij prorsus excedit. Deo duntaxat cognita immortali, qui rerum omnium parens atque author est. Operis quidem solertissimi cuiusdam rationem artifex qui extruxit integrè tenet: cæteri verò qui artis sint illius ignari, rationẽ nullam reddere queũt, sed tantummodo rem inspectant & demirantur. Vnde (paulò pòst inquit) apud medicos abditæ illæ delitescentésque causæ earum rerum putantur, quarum nulla ratio reddi poterit. Ea fuit Galeno abditarum rerum definitio, eadem & Aristoteli, qui supra captum humanæ mentis illas collocauit. PHIL. Dilucida hæc quidem explicatio: quod autem sequitur edissere, quæ functiones occultis ex causis & quæ ex manifestis procedant. EV. Hoc sanè protinus adorior ab iis auspicatus quæ naturales functiones appellantur: earum genera sunt procreatio, nutritio & accretio. Procreationem suprà demonstrauimus occultis ex causis esse, non eam qua prima rei substantia generatur, immutationem primam appellant, primordiorum vi & permistiòne factam: sed eam quæ cuiusque rei rationem continet, qua iam caro, aut os, aut neruus existit, & quæ instrumentorum conformationẽ figurámque perficit. PH. De hac nihil prorsum addubitem. EV. Iam verò nutritionem & accretionem vt intelligas eadem esse præstantia, ad eas animum mentémq; adhibe, quæ istarũ administræ vocantur, sunt autem attractio, retentio, concoctio & depulsio. Alimenti confectionẽ tum eam quæ in ventriculo, tum alteram quæ in iocinere ac venis, tum tertiam quæ in singulis particulis perficitur (omnes siquidem vna eádémque ratione consistunt) vnde & qua ratione fieri putas? PHIL. Nónne à mediocri calore qui ex iusta primordiorum confusione suscitatur? Sic enim Auerrhois ex Aristotelis, Alexandri, Galenique sententia putat elemẽta quum perfectè mista commutatáque fuerint, & quasi coctione purgata perioráque facta, tum nobiliores & altiores cuiusdam ordinis functiones edere, quales nequeunt pura illa

Procœmio problem.

I. De natural. facult.

illa atque syncera. Hæ sunt quas plerique inter admirabiles collocarunt, vt theriaces vis & effectio ex tam multorum medicamentorum compositione surgens. EV. Hæc quidem similitudo multorum admiratione celebratur, quæ vbi semel in vulgus prodiit, omnium ferè vinctos tenuit animos, atque eorum imbecillitatem occupauit qui omnia elementis attribuunt. Sed si (quod suprà docui) ex horum permistione vis nulla enasci potest, quæ non ad vnum quodpiam elementorum maximè pertineat: necessum est id quod in permistione vicerit, vires suas præ cæteris ostentare. Quî fiet igitur vt vniuscuiuspiam animantis calor possit, quę duriora sunt atterere & comminuere, molliora & tenera non possit? vt struthionis calor ferrum, columbæ venter lapillos exterat, leonis verò calor, qui tum vehementior tum acrior est, non possit? Rei igitur naturalis si qua est affectio quæ nullius simplicium naturam & vim redolet, ea iure nequit ad permistionis vim pertinere. Huiusmodi est, tũ ventriculi tum cæterarum partium concoctio: quę non tam elementorum calori, quàm efficientis patientiique familiaritati & similitudini assignanda est. PHIL. Hoc etiam affirmant, quicunque calorem hunc ab elementis esse contendunt. EVD. Iam igitur nihil erit quod nostrę sententiæ aut conclusioni aduersetur. Quandoquidẽ vnicuique animantium generi si proprium designatúmq; est alimentũ, quod illi substantiæ affinitate familiare sit & iucundum, fiet illius concoctio nõ ab elementorum qualitatibus, sed ab ea substantia cum qua familiaritas est atque similitudo. PH. Hoc ipsum censuerunt tum alij complures, tum imprimis Alexander Aphro. & Galenus. EVD. Quanquam omnis concoctio, maximè fit à cœlesti calore, iuuatur tamen bono temperamento & mediocri elementorum calore, qui si non substantia, temperie tamen & mediocritate ad cœlestem proximè accedit. Si qua integra & laudabilis est in nobis concoctio, ea diuini caloris est effectio: deprauata autem & vitiosa omnino ab elementis est. Temperies diuini caloris vim & affectionem corroborat, qualitatis exuperantia deprauat atque peruertit. Bilis non ab illo quantumuís aucto, sed ab elementorum solo calore profertur, quum mediocritatis legem velut per vim oppressit. Ergo id verissimũ reputo quod à quibusdam dictum accepi, cœlestem illum calorem, quantuscunque sit, salutarem esse & vitæ conseruatorem: eum verò qui ab elementorum permistione na-

Proœmio Proble.

Proœmio de Simplicibus & tertio.

tus sit,quoties supra modum increuerit, pestiferum & perniciosum esse. PH. Valde placet hæc interpretatio quæ meo certè quidem iudicio, difficilium & obscuratum quæstionum claram habet & facilem explicationem. Reliquarum effectionum éstne quæso par ratio? EVD. Est sane. Nulla siquidem elementorũ temperatura causa esse potest cur ventriculus cibum arctissimè comprehendat, eúmque contineat quoad sit plenè cõcoctus, húncq; depellat mox vt concoctus subactúsque fuerit. Equidem video vetustissimæ opinionis approbatione, omnibus in ore versari, omniúmque opinione tritum, siccitatem retentioni adiumento esse. Sed hac vnica causa ventriculum vel aliam quandam particulam, vtile alimentum auidius amplecti & tenere, noxium & superuacaneum reiicere & aspernari, aut vterum nouem integris mensibus fœtum suo complexu tenere, neque hunc sinere prius elabi quàm ad absolutionem peruenerit, non nisi futili commentitiáque opinione dici potest. Nam has functiones efficit vis quædam elementis præstantior atque diuinior, quæ partibus singulis à prima origine est insita. Iam verò quid est quod attractionem solius caloris, depulsionem autem frigoris aut humoris vi fieri comminiscuntur? Calidum omne allicere & ad se quasi rapere, frigidum contrà expellere atque propulsare compertum quidẽ habemus, sed tamen promiscuè & citra delectum. Cæterùm quum quippiam non quiduis sed familiare solùm prolectat, non id solo calore, sed alia præstantiore facultate efficit. Si enim in partibus corporis nulla alia quàm communis illa caloris ratio inest, quî fiat vt vnaquæque ex confusa & multiformi massa sanguinea, id solùm quod sibi accommodatum est & amicum proliciat: os crassiorem substantiam, caro tenuiorem sibique finitimam, & cætera pro suæ queque naturæ modo? Vnúsne elementi calor vtile internoscet, vt id demum attrahat, frigus verò noxiũ sentiet depellendum? Id ipsum si est, eædem etiam vires cæteris inanimis insidebunt, vt quę eisdem vigent qualitatibus. Rectè Galenus affirmat, non modò nutritionem & coccoctionẽ, sed & attractionem fieri substantiæ similitudine, & vnamquamque particulam eadem vi qua lapis Heraclius ferrum, quod sibi familiare est attrahere. PH. Plura non opto, quibus istorum fidem facias. Si enim ab elementorum qualitatibus attractio depulsióque nascerentur, harum perquàm euidens esset demonstratio, neq; de illis veteres inter se tã-

ta contentione decertassent neque Galeno alia atque Erasistrato vel Asclepiadi sententia fuisset, quum easdem omnes statuerint elementorum vires. Perge reliquas functiones similiter excutere, ad vitales accedens. BR. Galeno placet precipuum cordis opus esse, tum ipsius tum arteriarum pulsationem, idque vitale appellat, quoniam refrigeratione innatum calorem, qui vitam tuetur, temperat. Pulsationem à calido fieri ait quod frigidi particeps est. Verba eius hæc sunt: Nam calor insitus ceu semper mobilis, neque intrò, neque extrà solùm fertur, sed alterum ipsius motum alter semper excipit. Verùm (paulò pòst) ad superiora exterioráque motionem & quasi explicationem, quòd natura calidus sit experitur: intrò autem deorsúmque fertur, hoc est ad proprium principium viam init, quoniam frigidi aliquatenus particeps est: quippe ex calido & frigido temperatus. His apertè omnem vitalem functionem elemẽtorum qualitatibus assignat. EV. Vt tibi, sic & aliis fortasse multis, ita videtur. Sed id animo tamen penitùs intuere, num possit sola calidi frigidíque temperies iugem hunc & irrequietum diastoles systoléfque motum efficere atque moderari? Pulsationem equidem magna ex parte gratia refrigerationis esse non dubitem: & quoties caloris intemperies modum excesserit, ex refrigerandi necessitate crebriorem celeriorémque pulsationem reddi, contrà verò rariorem ac tardiorem quum frigus dominabitur. At calorem atque frigus perpetuæ motionis efficientem causam ponere, id omni ratione caret, réque & euentis refellitur. Cur enim non reliquis partibus similiter atq; arteriis hec indita esset pulsatio, quum sint omnes æque ex calido frigidóque temperatæ? Quanquam igitur populari ac crassa philosophandi ratione pulsationis causam illic videtur attigisse, aliam tamẽ pro dignitate grauitatéque rei præstantiorem, alio loco acutius vidit, vbi eam causam nunc facultatem, nunc vim pulsantem appellat. In ipso cordis corpore vis illa est vnde id contrahitur ac dilatatur: quæ in omnes arterias per tunicas earum influens, sic eas cogit aperítque quemadmodum ipsum cor. Quoniam ergo insitus & vitalis calor per arteriarum capacitatem vnà cum spiritu in omne corpus effunditur: causa autem quæ pulsationem efficit, per arteriarum substãtiam celerrimè defluit, perspicuum vel ex Galeni sententia fiet, hanc ab insito calore & à vitali facultate diuersam haberi. PH. Conclusa iam mihi videtur hæc omnis oratio: ex

Lib. De natural. facul. 2.

Vitalis functio.

Lib. de causis pulsuum.

Lib. de vsu pulsuũ.

qua etiam probatum video, functiones quas dicimus animales, vt quæ altioris ordinis, plane diuinas esse, ac modo quodam inenodabili perfici. EV. Consequens est omnino: animalis quippe functionis gratia, corporis partes dissimilares & organicæ concinnam aptámque figuram acceperunt. Atqui figuram ipsámque conformationem non posse elementis acceptam referri, sed planè diuinam haberi, Galeni est sententia. Necessum est igitur animalem omnem functionem non ab elementorum temperatura, sed ab instrumenti ratione modo quodã inexplicabili maximè primúmq; perfici. Hæc instrumenti ratio & vis, ea ipsa est quæ illud initio confinxit: ita enim Galenus prodidit vim illam fingentem quæ diuina est, conformatis instrumentis perpetuò assidere, eámque singulos musculos vt nouit ad vnumquemque motum necessarios impellere, quòd instrumentis ea vis sola vti possit quæ illa conformauit. Quin etiam quod vitiata quouis modo figura, aut instrumenti proprietate, etiam si vitiata nõ sit illius temperatura, necesse est instrumenti animalem functionem lędi (plerunque enim manus vehementer incalescens vel contabescens, integrè mouetur atque apprehendit) planum facit non elementorum temperaturam, sed instrumenti rationem causam esse præcipuam quæ motum sensúmque perficiat. PH. Contradici video à nonnullis. Nam si quod instrumentum salua figura, magnitudine, numero atque situ, ingens ex intemperie vitium quale est in paralysi contraxerit, id non solùm deterius, sed & nihil penitùs aget, etiam si nullus instrumẽti, sed solius temperamenti morbus inest. Quę ratio viros spectatæ probatæque eruditionis eò adduxit, vt commodam elementorum temperaturam statuerent primam causam & præcipuam, è qua tanquam è radice nasceretur animalis functio: instrumenti verò rationem, causam secundariam & adiuuantem, per quam functio melius obiretur. Ipséque adeò totus in hanc sententiam concedo, nisi me forte aliò retrahis. EV. Hoc si voles paucis perspicueq; perfici, debes ad singula quæ propositurus sum, respondere. PH. Fiet pro virili. EV. Similares partes quæ omnium primæ coagmentantur, ex elementorum permistione constant, perficiunturque harum temperamento. Ex similaribus autem constant organicæ: quare necessium est has etiam ex elementis constitui, ipsarumque conuenienti temperamento indigere. PH. Hoc ipsum est quod dicebam. EV. At præter eam similarium

Lib. de fœtus formatione.

Conciliator differentia 63.

milarium compoſitionem, inſtrumento inſuper ex conformatione, ſitu, numero & magnitudine, ſua ratio acceſſit, longè quidem à temperamento diuerſa. PH. Eſt hoc ſanè manifeſtum. EV. Temperamentum igitur omnibus eſt partibus commune, ſed ſimilaribus primùm & per ſe: organicis verò cum figura. Quocirca tum nutritio tum naturalis quæque functio, omni ex æquo parti organicæ atque ſimilari neceſſaria videtur. Animalis autem functio, ſiue ad motum ſiue ad ſenſum comparata, ſolius eſt inſtrumenti, nulli parti ſimilari quantumuis perfecta conceſſa. Hæc igitur à ſola inſtrumenti ratione, non autem à temperamento profecta eſt. Quid dici poteſt obtuſius, quid peruerſius, quid intolerabilius, quid inſcitius, quàm temperaturam cauſam motionis haberi, quæ nihil ſola, ne eius principium quidem efficere poſſit? Si pars ſimilaris gratia organicæ eſt, erit illius temperamentum propter inſtrumenti rationem. Atqui finis perfectior eſt iis quæ in finem contendunt, quare ipſa inſtrumenti ratio perfectior eſt temperamento, quanquam hoc magis videtur ad vitæ neceſſitatem & vſum conuenire: ipſaque inſtrumenti ratiō imperatoris, temperamentum verò gregarij & auxiliarij militis perſonam geret. Si extincto inſtrumenti natiuo calore, partibúſque vehementer refrigeratis in paralyſi motus ſenſúſque perit, id non idcirco fit, quòd bona temperies cauſa motus eſſet principalis, ſed quòd eſſet præparatio quædam adiuuans & facultati mouenti neceſſaria, qua certè ſublata omnis illius actio intercidit. PH. In paralyſi de qua iamdiu diſſero, ſalua eſt & integra inſtrumenti ratio, quam actionum cauſam ſtatuis: cur igitur ea motum non efficiat? EV. Quòd plerunq; functionem præpediri cernamus, nequaquam læſa principali cauſa, ſed duntaxat ſublatis læſíſve adminiculis, quibus in agendo nitebatur: quanquam in paralyſi vitium quoddam eſt inſtrumenti, obſtructus quippe neruus eſt, quo animalis ſpiritus illabitur. Sed iam id velim alio tibi argumento firmari, animalem functionem ab inſtrumento ratione perfici. Animal nónne quauis ſtirpe nobilius eſt & præſtantius? PH. Eſt opinor. EVD. Hanc vnde coniecturam facis? PH. Quoniam corpus video & maiori figurarum varietate, & numeroſo magis inſtrumentorum apparatu inſtructum. EV. Quoniã igitur vnicuique corpori indita eſt anima, quæ ad illius functiones & vſus accommodatur, ſi animanti pręſtabilius abſolutiúſque quàm ſtirpi corpus datũ fateris, ne-

cessum est tum illius functiones, tum animam harum effectricem, præstantiorem diuiniorémque putes. PH. Id omnes philosophi profitentur. EV. Si primæ illæ causæ tam longè distant, dissidebunt sanè & præmunitiones, & instrumēta quibus agunt, fiéntque alia naturalis, alia sentientis animæ, hæcque illis multò præstantiora, nempe animalis spiritus & instrumenti ratio, non ab elementis sed diuinitùs accepta. Iam verò quid de principibus animæ functionibus apprehensione, ratiocinatione, & memoria dicam? Vt enim eæ longè cæteris antecellunt, sic & causas habent iis multò præstantiores, quæ rectè nequeunt ad elementorum permistionem referri. PH. Audistin' Brute, hanc omnem de functionibus interpretationem? BR. Audiui, planéque totam memoriter complector. PH. Quid illa veritatis tibi videtur præ se ferre? BR. Superiorum sanè consequens est, & illis naturali colligatione consertè contextéque connexa. PH. At ea plurima functionum genera instituit, quæ omnino sint supra vim elementorum & demonstrationis philosophicę. BR. Video, neque id putem alienū à pholosophia, vt neque cętera omnia, quæcunque hactenus in disputationem adducta sunt. Inauditum id parúmque vsu tritum, cœlestis aut diuini nomen me multò vehementius quàm res ipsa torsit. In medicinæ physiologia satis quidem mihi esse duco, si humani corporis compositionem ac structurā singularúmque partium functiones & vsus mente consequar: parùm curans, siue illarum causas rerum primordiis & temperamento, siue diuiniori origini attribuas. Id enim parùm confert ad medendi rationem planè philosophicum, & in quo satis fuerit probabili ratione niti. Quocirca subtilius quàm satis est illis perquisitis, ad ea quæ magis seria sunt diuerte. EV. Iandudum animus erat hæc tentare ac periclitari, sed obstinata ista vestra pertinacia nobis in mora fuit. BR. Nunc igitur demum si ita videtur, quod totius est disputationis nostræ caput aggredere: morbos dico occultos, quibus diuinum quiddam inesse commemoras.

Parti similari non vnicum sed tria morborum genera insidere, & qui sint materiæ morbi. CAP. IX.

EVDOXVS.

IN hunc vastissimum medicinæ cāpum si descēdemus, ęque quidem hęrebimus in salebris, quibus is vndique conspersus est: erítque necessarium in vias incurrere non satis tritas, & quæ fortassis parùm vos oblectent. PH Huc ipsi con-

ipsi concessimus vt ardua quæque, spinosa & inuia conse-ctaremur, quæ nos fortasse terendo plana reddemus. Agè igitur omissa omni contentione, reconciliatáque volunta-te nostra, ne sit molestum communi studio rem omnē veri-tatis cognoscendæ causa indagare. BRVT. Pulchrè mones, iamdudum illius contemplationis efferor desiderio. Cùm itaque simus grauioribus laboribus curisq; vacui, in hoc di-uerticulo ab omni turba & strepitu seiuncti, liberè scrute-mur ipsam veritatis lucem, neque vlli authorum tam sis ad-dictus, quin tuam de morborum causis sententiam (tametsi à popularibus sensis alienam) in medium proferas. Non e-nim huc ipsi concessimus audituri quid hac de re alij, sed quid tu sentires EV. Quando his me suasionibus tanquã sti-mulis acriter vrgetis ad rem aggredior, & demonstrandum suscipio in parte similari tria esse morborũ genera, quæ vix quisquam aperte videtur persecutus. Hoc autem vt exposi-tione perspicua illustretur, altius Galeni ex arte morborum summa genera repetamus. PH. Tria ille constituit, simi-lare, organicum & commune quod continui dissolutionem primus appellauit. EV. Organico & communi suppresso, de vno similari quæratur. Quot ergo huius statuis differentias? PH. Tot nimirum quot intemperiei genera: neque enim aliud est similaris morbus, quàm noxia intemperies. Hæc autem distribuitur in quatuor simplices, totidémque com-positas: hásque singulas volunt nunc ex humoris cuiuspiam vitio, nunc citra humorem prægressa ex causa contrahi. EVD. Age Brute, híne sunt omnes partis similaris morbi? BR. Nullum his adnumerat Galenus: nam qui in bona si-milaris partis temperie omnem illius sanitatem constituit, omnem profectò eius morbum ex læsa mutatáque tempe-rie nasci confirmat. EVD. Cæterùm si qua sunt in parte simi-lari præter temperamẽtum, quibus sanitas illius & integri-tas conseruetur, nónne necesse fuerit in bona illorum con-stitutione sanitatem, in mala morbum collocare? BR. Ne-cessarium profectò. EVD. Atqui duo in vnaquaque similari parte insunt temperamento præstantiora, subiecta mate-ria, & species. BRV. Id sanè est quod tantoperè ex te audire postulamus, vtq; in illis morbos inesse putes. EV. Est id qui-dem explicatu per quàm arduũ, quod etiam si dilucidè ex-plicetur atque demonstretur, minimè tamen tutum sit in-uulgare. BR. Expedit tamen in hanc contemplationem pau-lò acrius grauiúsque incumbamus, vt eius obscuritate dis-

cussa veritas illucescat, & à nobis fructus percipiatur vberior. EV. Meministis non ita pridem me demonstrasse medicamentis alias à materia, alias à temperaméto, alias à forma vires inesse: id nunc ad corporis partes commode transferemus, quarum quæ similares appellantur, tria hæc in se discreta continent, materiam, temperamentum, & essentiam, quæ illarum species dici consueuit. Temperamentum quum ex elementorum sit qualitatibus, in accidentium genere meritò recensebitur, materia verò illi substernitur, à qua pars láxa aut astricta, mollis aut dura, crassa aut tenuis euadit. Cor calido siccóque temperamento est, neque admodum dissimili sunt pulmones: at materia distant absúntque longissime, vt quæ illi désa grauísque sit, his rara atque leuis. Haud secus renes frigidum nacti temperamentum, cor verò calidum, summo discrimine disiunguntur: vtriusque tamen materia compacta est, atque densa. Hanc materiæ vim spectantes tum philosophi tum medici, vt renes ita cor & iecur terrenum appellant, quo nomine constat non temperamentum, sed materiam designari, quæ illis perinde ac terræ crassa, compacta astrictáque inest. Iam verò partis essentiam atque speciem à materia & à temperamento diuersum quiddam esse, mihi persuasit Aristoteles cùm ait, rationem eam qua caro aut os est, non à primis elementis, sed à semine & diuiniore principio nasci. Non enim quicquid similiter atque os densum tactúque frigidum deprehendimus, id continuò os est, sed est præterea necesse ossis essentia propriáque ratio accedat, qua detracta ne ipsa quidum elementa vel idonea temperie permista os effecerint. BRV. Hæc mihi cum superioribus satis videntur cohærere, si modò tu his eum Galeni locum concilies qui in vnaquaque similari parte ait substantias tres haberi, solidam, carnosam & spirituosam, ex quibus is ait virium substantiam compleri. EV. Id quidem facile: nam solida atque carnosa, eam quam dixi partis similaris materiam constituunt. Spirituosa, in qua calor est insitus, ad formam refertur ac pertinet. Hæc porrò singula Galenus ait ex congrua elementorum temperie consistere. Quæcunque igitur in parte similari inesse cogitamus, vel illius materia sunt vel forma vel temperamentum. BRV. Importunus orationem tuam interpellaui: reliquam verò contemplationem persequere. EVD. Tria igitur quum sint ex quibus pars vnaquæque similaris constituitur, tria quoque sunt per quæ illa subsistit

atque conseruatur, quorum vnoquoque pereunte continuò pars tota perit. Vt autem tria sunt per quæ pars subsistit, ita & tria sunt per quæ vel bene vel malè subsistit: quãdoquidem contrariorum eadem est subiecta materia. Illorum trium integritas & moderatio partis est sanitas, eorundem contraria immoderatio morbus. Quocirca vt partis similaris sanitatem, ita & morbum necesse est in tribus cõstitui, triáque fieri similarium morborum genera, vnum materiæ, alterum temperamenti, tertium totius substantiæ. Hoc autem iam velim ex partis similaris actione confirmare, ac docere huius robur à tribus illis dimanare atque conseruari. Quanquam enim similaris partis actio illius formæ atque essentiæ refertur accepta, ad illam tamen materia atque temperamentum maximum habent momentum, quorum ope destituta nihil quicquam forma sit effectura: vt vnoquolibet istorum pereunte continuò pars tota perit, omnísque illius actio intercidit, ita etiam vnoquolibet læso & à natura sua discedente, pars tota longè deterior & infirmior euadit & ad opus suum inexpeditior. BR. Id obsecro nobis paulò apertius ob oculos pone, & inductione quadam illustra. EV Faciam sedulò. Principiò congruens partis temperamentum ad actionum perfectionem conferre, vitiosum autem illas impedire, & imbecillitatem accersere, satis supérque notum arbitror. BR. Id certè tibi assentior, quod omnibus obuium clarúmque est, non alia fulciendum demonstratione: siquidẽ Galenus passim contendit ac tuetur omnem imbecillitatem intemperiei sobolem esse, qui & temperamentum omnis actionis principium causámque statuit. EV. Viriata porrò materia partis robur atque valetudinem infringi, hinc docere velim, quòd nonnullis ventriculus neque acetum, neque sinapi, neque piper, nec deniq; quicquam acre aut mordax, aliis omnia facillimè toleret: deinde quòd odoribus alij oblectentur, alij citra offensionem eos ferre nequeant. BR. Consentiunt certè hæc cum vero omnia, sed tamen si permittes, causam eorum ex Galeno dicemus, quòd aliis exquisitior & quadam veluti exuperantia acutior, aliis hebetior atque obtusior sit sensus. EV. Rectè quidem, at verò exuperantis deficientísve sensus, quænam causa statuetur? Non intemperies: multi nanque intemperati, eiusmodi nihil experiuntur aut sentiunt. Vna igitur causa sit oportet, quòd ventriculus cerebríque meninges raræ ac laxæ, quasi dissolutæ atque imbecilles, à qui-

buslibet externis iniuriis promptè offenduntur. Permultos videas optimo temperamento, qui neque calorem, neque frigus, neque laborem, neque vllam exuperantiam perferunt: hac sola ratione, quòd molli, raró laxóque sint corpore. Tale autem euasit vel ex pauco imbecillóq; semine, vel ex molliore delicatioréque vita: ex qua etiam molles solent appellari. Plurimos econtrariò videas intemperatos, vt rusticos & agrestes, qui tamē validi sint, & multò facilius externas iniurias perferant, hac ratione quòd partes singulas, ossa, neruos, tendones, omnésque fibras solidas habent atque densas: ex quibus compactum corpus firmum atque robustum euadit, ad omnia perferenda comparatum. Tale vel ex robustiorum parentum copioso validóque semine procreari solet, vel exercitatione, consuetudine & vsu conquiri. Quanquam autem Galenus locis quibusdam omnem corporis actionem temperamento refert acceptam, passim tamen libris Methodi fatetur partis materiam atque substantiam non parùm ad robur pertinere. Quum enim ait naturam omnémque virium substantiam ex spiritu, ex carnosa specie ac ex solidis ipsis constare, horúmque singulorum & qualitatem & quantatem seruandam esse, nónne hoc ipso conuincitur non solùm temperamētum, verùm etiam illorum substantiam quæ partis similaris est materia, ad virium robur magnam opem conferre? Præterea vbi in medendi præceptis, partis quæ vim & vsum habet toti corpori communem, cuiusmodi est ventriculus, aut iecur, robur seruare iubet, à relaxantibus abstinet, quòd partis substantiam statúmque optimum dissoluant: astringentia verò, quorum vis est ad corporis substantiam & stabilitatem commendat. Libris de tuenda sanitate, duras frictiones artus corroborare tradit, quòd illorū substantiam atq; materiam compactiorem firmiorémque reddant. Ac ne singulas longius persequar, is passim docet partis bonam habitudinem atque agendi vim, non à solo temperamento, verùm etiam ab ipsa illius materia proficisci, vitiúmque materiæ imbecillitatis actionísque læsæ causam & morbum esse. PHIL. Probè id assequor quod pro summa tua eruditione nobis planum fecisti: quod autē reliquum est exequere, vt à partis essentia ac specie, illius robur & agēdi vim teneri putes. EV. Id non admodum anxiè tibi exposuero. Vt enim strutiocamelus non elementorum calore, non insito temperamēto, sed totius essentiæ natura ferrum exterit & concoquit: ita & quæcun-

XI. Methodi & 9.

quæcunque in nobis ſunt partes totius ſubſtantiæ vi concoctionem, nutritionem harúmque adminiſtras functiones obeunt, quemadmodum motum atq; ſenſum. Partis autem tota ſubſtantia eſt, quam & ſpeciem & interdum facultatem appellamus. Plurimus eſt Galenus vt eiuſmodi facultatum præſtantiam dignitatémque demonſtret, tum principum trium quæ corpus vniuerſum gubernant, tum earum quæ vnicuique parti regendæ fuerunt addictæ: omniúmque ſubſtantiam acrius ſubtiliúſque philoſophatus, à partis materia & à temperamento diuerſam inſtituit. Tria igitur omnino ſunt quibus ſimilaris partis ſubſtantia completur & cohæret, quibus illius robur ſtabilitáſque conſiſtit, & quibus omnis illius actio perficitur. BR. Nihil iſta demonſtratione luculentius. EV. Si vnum quod iſtorum tum roboris, tum obeundæ functionis cauſa eſt, bene conſtitutum integras, malè vitioſas deprauatáſque functiones obibit. Atqui bona ea conſtitutio ſanitas eſt & appellatur, mala verò morbus. Quocirca neceſſe eſt in tribus illis & ſanitatem & morbum collocari, & in parte ſimilari tria fieri morborum genera. Vnum eſt materiæ immoderatio, alterum intemperies, tertium totius ſubſtantiæ corruptela: quæ ſingula partis actionem primùm ac per ſe præpediunt. Si diſputationem totam velis Galeni ſententia concludi, in hunc locum quo tres imbecillitatis cauſas, triáque morborum genera expreſſit, mentem auréſque erige. Quæ (inquit) immoderatè laxant, ſoluunt robur, quare & partis virtutem: quæ autem ſupra modum refrigerant natiuum calorem extinguũt, qui fortaſſis (vt nonnulli arbitrantur philoſophi ac medici ſummi) ſubſtantia virtutũ exiſtit: aut ſi non hoc, ſaltem primũ & maximè neceſſarium earum inſtrumentum. Iam verò & qualitates quædam extraneæ virtutes diſſoluere poſſunt. Hac oratione Galenus læſarum virtutum cauſas tres vel inuitus fatetur, relaxantia, refrigerantia & alienas qualitates: quidque horum ſingula in parte ſimilari immutent & labefactent, atque relaxantia materiam, refrigerantia temperamentum, extraneas qualitates facultatum ſubſtantiam demoliri: has quidem primũ ac per ſe, id eſt proximè, alia duo ex accidenti, qua ratione vel materiam vel temperamentum peruertunt, quæ prima ſunt facultatũ inſtrumenta. Ex his perſpicuũ euadit tria illũ in ſimilari parte morborum genera ſedibus diſcluſiſſe, hæc ipſi appellauimus materiæ immoderationem, intemperiẽ, & totius ſub-

9. Metho. diuinas facultates appellat.

Lib. 2. artis ad Glauconem.

ſtantiæ corruptelam. Hæc iam placet non modò in animis, ſed etiam in oculis conſpectúque omnium exponere,& quaſi exemplis illuſtrare. Ventriculus vt pars ſimilaris tanta plerunque imbecillitate corripitur, vt nihil alimenti concoquat, & cruditas ac lienteria ſequatur. Hanc autem contrahit, aliàs impenſè refrigeratus vel immoderato frigidæ potu, vel lactucarum eſu: aliàs relaxatus immodico olei tepentis hauſtu: aliàs extraneis venenatiſque qualitatibus laceſſitus: hoc & epoto veneno & in exanthematis, & in aliis compluribus morbis popularibus obtingit,quibus cardiaca remedio ſunt. Imbecillitatis læſæq; functionis tres hæ cauſę,tria in parte ſimilari morborum genera ſunt. BR. Iſthæc quidem magna probilitate dici video: quæ tamen fient illuſtriora magiſque cōſpicua, ſi minutius concidantur, illorúmque differentias perſequaris: nam in ſingulis vtilior eſt exercitatio doctrinæ. Similarium morborum genus in octo intemperies diſtribui recipimus,quarum ſunt ſimplices quatuor,coniugatæ totidem, hæque aliàs puræ, aliàs ex humorum influxu natæ. Immoderatæ autem materiæ, quas tu nobis differentias enumerabis? EV. Ea quidē mollis eſt aut dura,laxa aut aſtricta, tenuis aut craſſa, rara aut denſa, quæ cùm immoderatius excreuerint, vnius materiæ morbi ſunt. Hæ tametſi poſſunt quotidianis obſeruationibus deprehendi, inſignioribus tamen exemplis clariores fortaſſe fient. Quod Ruellius non ita pridem literis memoriæque mandauit, id ipſi vidimus in milite quodā oſſa crurum, brachiorum & fœmorum ex morbo tam mollia & flexibilia euaſiſſe, vt ceræ modo facilè ſequerentur quocunque torqueres: quæ tandem balnearum naturalium vſu (eiuſmodi erant aluminoſæ) in priſtinum vigorem robúrque reſtituta ſunt. Puellam cernimus noſtra vicinia articulorum vinculis adeò laxis, vt quocunque velis artus inuertas,quod illi ab ortu vitium eſt. His qui argentea vaſa inaurant, ſolius hydrargyri vapore nerui eouſque emolliuntur ac ſi paralyſi laborent: quam idcirco non pauci è iunioribus medicis neruorum mollitiem, alij neruorum diſſolutionem appellarunt. Hæc vitia nulla intemperie, nullo vel conformationis vel quantitatis vel numeri vel ſitus errore comitabantur: quocirca nec temperamenti nec inſtrumenti,ſed vnius materiæ morbi exiſtimari poterant. Si quando ventriculus, corporis membranæ,aut cutis præter modum tenuis raráque, aut contrà ſi craſſior denſiórve exiſtit, quis

tam

tam somnolentus est ac nihil cogitans, vt illam morbo & vitio teneri neget, videns vel vltra modum dissolui corpus vel vitæ necessariam transpirationem cohiberi? Hîc autem quum dico rarum aut densum, laxum aut astrictum, non ea intelligo vitia quæ venarum, arteriarum, aliorúmve instrumentorũ ductibus incidunt, quòd morbi sint in figura: sed quæ pars similaris ex primordiorum concursione & permistione contraxit, ea quis non iudicet morbos esse partis similaris? BR. Certior sum multo quàm dudum: sed quid obsecrò si illa ad intemperiem referat Galenus, ex qua tanquã ex causa prodire velit? nam & secundæ qualitates omnes á primis, & á temperamento ortum initiúmque sumpserunt. EV. Vide quò res euadat, & ne dum Galeni partes tueri conaris, rebus ipsis quasi noctem offundas. Etenim si omnia partium vitia quæ à secundis sunt qualitatibus ad intemperiẽ reuocat, necessitas profectò simul coget morbos quosdam instrumentarios eòdem pertinere: cuiusmodi sunt læue & asperum. Et qua ratione dicis secundas qualitates ad primas tanquam ad causam referri, eadem instrumentarij morbi omnes referentur ad intemperiei genus, quòd vnum temperamentum conformationis & instrumenti causam Galenus instituat. Quæ qui ita esse contendit, quid aliud quæso quàm summa morborum genera confundit ac perturbat? Quid aliud quàm omnem doctrinæ vim inexpiabili scelere peruertit? Omnis quippe docendi via ac ratio, artificio quodam & expolitione distincta proponi debet, quàm si tollas, omne doctrinę lumen extinguitur. Itaque si dilucida conspicuáque morborum cognitio quęritur, necesse est summa primáq; illorũ genera ex partium quibus insunt generibus constitui, vnúmq; similarem appellari alterum instrumentariũ, tertium communem. Ac deinde horũ singulorum differentias, ex eorum quę vel partis similaris, vel instrumenti rationem complent differentiis sumi. Quamobrem vt omnis vel figurę, vel magnitudinis, vel numeri, vel situs permutatio, instrumentarius morbus est: ita profectò & omnis vel materię, vel temperamenti, vel formę, id est, totius substantię offensio morbus est similaris, fiéntque necessariò molle & durum, laxum & astrictũ, tenue & crassum, rarũ & densum morbi similares ab intemperie diuersi, in vna materia positi, qui & immoderatę materię differentię sint. Hęc autem quæ dixi velim ex curandi ratione cõfirmare. Medicamenta quęcunq; hominũ ars atque indu-

Materiæ morborũ differentiæ.

ſtria inuenit morbis curandis idonea, vel ex primis, vel ex ſecundis, vel ex tertiis qualitatibus vires habent, quibus & nonnulli quartas adiiciunt. Primæ illorũ vires ac facultates intemperiei morbis ſuccurrũt ac medentur, ſecundæ verò immoderationi materiæ, tertiæ & quartæ iis qui totius ſubſtantiæ vim robúrq; diſſoluunt. Quanquam autem Galenus omnes neruos contendit vt ſecundas illas facultates ex primis prodire atq; naſci demonſtret, quemadmodum tertias atq; quartas ex primis & ſecundis: illas tamen neceſſariò diſtinctis generibus ſeiungit. Si qua pars corporis inde facta eſt imbecillior, quòd immodicè relaxata aut diſſoluta ſit, huic medicamentis non calidis aut frigidis, ſed planè corroborantibus ſuccurritur. Huiuſmodi ſunt aſtringentia, quorum vis & facultas non in ſolo temperamento, ſed in materia penitùs inſidet, quæ craſſa denſáq; eſt aliâs comite calore, vt in abſinthio, in myrrha, in aloë, in rheobarbaro: aliâs cum frigore, vt in roſa, in flore mali punici, in gala, in rhoë. Quinetiam ſapores quòd ſecundarũ qualitatũ indices ſint, Galenus libro de ſimplicibus quarto demonſtrat, ex medicamentorum materia veriùs quàm ex temperamento & prodire & diſtingui. Itaq; vt medicamentorum primę facultates intemperiei, ita & ſecundæ materiæ morbis ſuccurrunt veréq; medentur. Hoc morbi genus rarum quidem vixq; ſolitarium exiſtit, de quo proinde ſatis egiſſe videor.
BRV. Neque profectò ampliorem illius demonſtrationem velim, cui vt neceſſariæ in primis aſſentior. Te verò pro tua in nos beneuolentia etiam atque etiam rogo & obteſtor, vt quos totius ſubſtantiæ morbos appellas, eadem demonſtrationis vi perſequaris.

De morbis totius ſubſtantiæ, & quanti ij ſint in arte momenti. CAP. X.

EVDOXVS.

NON deſinetis (video) me laceſſere, & ad imparia meis viribus prouocare. Eſt quod exigitis perquam obſcurum & inauditum, nulláque hactenus arte comprehenſum, vt idcirco me pudeat eius tractationẽ ſuſcipere. Cæterùm quoniam id rei medicæ tanti intereſt, vt optimã illius partem continere videatur, nolim vobis tanta in re deeſſe. Hãc ſi rudius explanauero, ruſticæ & familiari diſputationi tribuetis, in qua quę clàm diſſeruntur non tam exquiſita & accurata eſſe debent, quàm quę magnis vigiliis elucubrata in publicum proditura ſunt. Tota rei ſubſtantia perfectio eſt & inte-

& integritas,qua res vnaquęque consistit.Hæc quoties immutatur & de perfectione decedit, res tota continuò perfringitur: ipsáque illius decessio,morbus est totius substantiæ. Quoniam autem omnis mutatio substantiæ, aut procreatio est aut corruptio,qualitatis verò alteratio, recte videbimur decessionem hanc & mutationem de optimo statu,totius substantiæ vel corruptionem vel corruptelam appellare: quæ si nōdum consummata fuerit,substantię morbus est: nam perfecta consummatáque corruptio interitus est.PH.Hîc obiter audire velim quid inter corruptionem & putrefactionem intersit.EV.Illa latius sese fundit,hæc angustioribus coarctatur terminis: siquidem quæcunque putrescunt,eadem corrumpuntur, non tamen hęc retroaguntur, nec quæcunque corrumpuntur, eadem statim putrescunt: nam & hominem & viuens omne, morte corrumpi dicimus etiamsi nondum putrescat: & lignum dum crematur, corrumpi quidem at non putrescere. Res vnaquæque putrescit, cùm eius temperie sensim dissoluta, proprius natiuúsque calor(qui omnia regit & continet)euincitur ac deficit: siue ab ambiente calore dissipatus,siue à frigido aut ab alienis qualitatibus extinctus.Refrigerato & extincto calore, naturalis & aqueus humor dominatur, vndique redundat & diffluit,quippe nec iam alicundè coërcitus nec sicco temperatus. Neque verò Galenus dum partium aut humorum corporis putrescentium vnam obstructionem causam statuit,ab hoc Aristotelis instituto quicquam recedit. Nam obstructio caloris transpirationem ventilationémque prohibet: prohibita ventilatione calor refrigerio destitutus hebetescit & extinguitur. Calore demum fracto & debilitato humor euagatur ac diffluit, calorísque vi & dominio destitutus computrescit: cui ferè comes est fœtor & graueolentia. Putredine magis ac magis inualescente, proprius calor elanguescit simúlque naturalis humor dissipatur & partes ficciores euadunt,quasi marcore consumptę,qui omnis putrefactionis finis existit. Omnia enim quę putrescunt,tandem in fimum ac cinerem extabescunt. Simplex corruptio non eo naturali ordine ad marcorem sensim progreditur, sed externarum causarum magna vi, tanta celeritate propriam substantiam dissoluit, vt putrefactioni tempus non suppetat,& prius corruptum quippiam appareat quàm putredine tentetur. Corrumpentium causarum,aliæ temperamentum, alię ipsam rei substantiam primùm ac per se in-

Putredo.

uadunt. Hæ totius speciem exterminant, parùm admodum læso temperamento. Itaque morbus quem totius substantiæ corruptelam appellamus, duplex est statuendus, vnus simplex est corruptio, alter putredo. Corruptio simplex, est spiritus innatique caloris (qui præcipua est partis substãtia) dissipatio aut extinctio. Per vigilias, per labores, per inedias atrocésque dolores spiritus dissipatur: calor autem insitus extinguitur, in strangulatu, & in penetrabili extremóque frigore. Putredo est substantiæ partis dissolutio: talis est in gangræna & sphacelo, in phthisi, in iecoris, lienis aliarúmque partium corruptela. Neque tamen putridæ febres, in quibus duntaxat venarum humores arteriarúmque spiritus computrescunt, totius substantiæ, sed simplicis intemperiei morbi sunt. Per has enim partium substantia nondum putredine, sed intemperie sola tentatur: nec quę in spiritu aut in humore est putredo, morbus est, sed morbi causa. BR. Vt tu putridas hasce febres, ita ego ipsam partium putredinem atque corruptelam intemperiei adnumerabam, cuius certè soboles est. EVD. Et male quidem. Non enim si putredo intemperiei succedit, eadem idcirco censeri debet, sed est, vt dixi, genus diuersum. Valida intemperies tum humores, tum partes ipsas plerunque obsidet, cui nulla putredo succedit. Et quum in ardente febre humores computruisse dicis, non solùm intelligis illos vehementer incaluisse, vt solo refrigerio ad curationem sit opus: sed pręter calorem aliud vitium, idque grauius animo concipis, quod solis refrigerãtibus emendari non potest, sed vacuari indiget & è corpore procul amandari. In partibus singulis intemperiei atque putredinis conspectius discrimen elucebit. Nemo quippe pulmones, lienem, vel iecur incaluisse idem esse dicat, atque computruisse. Intemperata illa minimè, putrida verò facilè oculorum iudicio in dissecto cadauere animaduertes. Fueritne vlla demonstratio sensuum fide præstantior? Possum tamen & hoc intemperati putridíque discrimen curandi legibus stabilire. Quandoquidem membrum inflammatũ refrigerando persanamus: putridũ & sphacelatum non item, sed præcidendum id extirpandúmq; est: nam omnino præter naturam cùm sit, sese auferendum indicat. BRVT. Hinc conspicuè animaduerto substantię corruptionem ab intẽperie distare, eásq; in morborum diuersa genera referri. Reliqua si videtur persequere. FVD. Totius substantiæ morbus, siue simplex est corruptio, siue putredo, aliâs ex manifesta

causa

causa fit, aliàs ex occulta. Qui ex manifesta procedit manifestus, qui ex occulta occultus appelletur. Manifestus est, quum vigiliis, inediis, laboribus doloribúsve immodicis insitus partium spiritus dissipatur: aut quum insitus earum calor strangulatu frigoréve extinguitur. Est & manifestus quum partis cuiusdam substantia immutatur ac sensim putrescit, putredine quidem ex intemperie præter naturã. Occultus totius substãtię morbus est qui nõ ex his manifestis, sed ex abditiore quadam causa processit. Abditior illa causa supra elementorũ conditionẽ est, quę dum nobis est infensa, nõ corporis temperamentũ, sed totam illius substantiam (quo nomine calor insitúsq; spiritus cõtinetur) primùm ac per se offendit, vt cui sit prorsus inimica Hoc causarũ genere numerãtur omnia pestifera, deleteria & venena quorum ferocia in natiuum nostrũ diuinúmq; calorem, in ipsúmque vitæ principium maximè ac primùm sæuit atq; debacchatur. Non enim eiusmodi causę sola putredine (vt rudioribus plerisque visum est) sed occultiore quadam vi infensæ sunt, Qui vnam putredinem, epidemiorum, pestilentium, contagiosorũ & venenatorum morborũ causam esse contendunt, maximis tenebris offusi omnia permiscent atq; perturbant: vt qui inuestigandi solicitudine abiecta, vehementissimos quosque morbos nullo delectu vel ad plethoram, vel ad cacochymiam, vel ad obstructionem, proximè verò ad putredinem, quæ ex illis genita sit referunt. Non aliud quàm has causas tota arte illos audias circũferre & intonare, quasi nihil maius possit in corpus irruere. Quum aliquis integrè sanus accessu ad pestiferũ peste corripitur, aut à rabido cane demorsus in rabiem agitur, aut scorpionis compunctu, aut hausto toxico extinguitur, quis quæso tam hebes statuat vnam omnium putredinem causam, quæ tam varia, támque multa efficiat nullo alterius concursu? Quæ possit tam vehemens támque perniciosa putredo in hominem nec plethora, nec cacochymia, nec obstructione correptum repentè irrumpere? Magna certè pernicies plerunq; hominẽ rapit nullis eiuscemodi causis inquinatũ: quemadmodũ & hæ causæ interdum iugulant, nulla comitante pernicie, ex quibus à putredine pernicies internosci discerniq; potest. Breuis certè & compendiaria, sed periculosa nimis isthæc medendi ratio, quæ solas putredinis causas animaduertit. Ex Aristotelis sententia nuper demonstrauimus res quascunque interire & corrumpi, aliàs sensim dissoluta temperie in-

ductáque putredine, aliâs tota illius ſubſtantia ab externis
quibuſdam cauſis offenſa. Quis ergo dubitet & hominem
vtriſq; ex cauſis occidere atq; diſſipari? PH. Non probabilia
ſolùm, ſed neceſſaria quoque hæc eſſe video, & ad vnguem
memini vt parti ſimilari tres morbos ineſſe, intemperiem,
materiæ immoderationem, & totius ſubſtantiæ corrupte-
lam, ex Galeni mente deduxeris. Quoniam verò totius ſub-
ſtantiæ morbum tanti in arte ponderis eſſe iudicas, nunc
preſſius & diligentius locos quibus hunc Galenus affirmare
Cap.2. videatur, ſi quos habes, exprome. EV. Vnus è quinto de ſim-
,, pliciũ medicamentorũ facultatibus elicitur, vbi hũc in mo-
,, dũ ſcribit, Oſtenſum eſt medicamẽtu naturã eſſe alterãdi aut
,, vna quapiã qualitate, nempe aut calfaciendo, refrigeran-
,, do, aut humectando, aut exiccando, aut dictorum coniuga-
,, tione quapiam: aut tota ſua ſubſtantia, ſicuti complura le-
,, thalium venenorum, nec pauca alexiteriorum ſeu amuleto-
,, rum, & purgantia omnia, & multa quę vocant attrahentia.
,, Duplicẽ audis commutationẽ (ſic enim ἀλλοίωσιν verto, quã
alterationem iuniores dixere) vnã primarum qualitatũ, al-
teram ſubſtantię: nos ſi naturę modũ exceſſit, hanc ſubſtã-
tiæ corruptelã appellamus. Eſt & alter eodem libro locus,
quo in eandem ſententiã ſcribit duplicem eſſe alexiteriorũ
,, naturam, aut enim commutare, aut ex affecto corpore pel-
,, lere beſtiarum virus corrumpendi natura prędituũ, vel mor-
,, tiferum medicamentum: & commutare quidem, aut vna
,, tantùm qualitate, aut duabus in vnum coniugatis, aut totis
,, ſubſtantiis, inanire verò totius ſubſtantiæ ſimilitudine, &
,, calore cum partium tenuitate coniuncto. Quid iſtuc eſt, κα-
,, τὰ τὰς ὅλας οὐσίας? Si medicamenta nos afficiunt aut ſuis
qualitatibus aut tota ſubſtantia, neceſſe eſt corporum no-
ſtrorum, aliâs qualitates, aliâs totam ſubſtantiam mutari.
Hæc autem mutatio ſi multum de optimo ſtatu decedat, &
naturæ limites prætergreſſa ſit, totius ſubſtantiæ morbus
erit. Ne autem vnius loci authoritate parùm firma videa-
tur teſtimonij fides, alium proferam ex commentario ſe-
cundo libri de natura humana. Quum Hippocrates mor-
bos alios à victus genere, alios à ſpiritu quem trahimus fie-
ri proponit, hunc idcirco in omnes publicè graſſari putat,
quòd inſpiratus aër omnes attingat, qui morbidam in ſe
quandam excretionem habet. Ad cuius præcautionem at-
que curationem, iubet loca in quibus morbus graſſatur
mutare, & quàm pauciſſimum ſpiritum ducere: quem νο-

σέρλω ἀπόχεισιν dixit, Galenus expirationem interpretatur proprietate totius ſubſtantiæ infenſam. In expirationibus, inquit, quæ proprietate totius ſubſtãtiæ magis, quàm qualitate corpora offendunt, rectè curationem tradidit Hippocrates in duplicem redigens ſcopum, loci mutationem, & exiguæ inſpirationis vſum. Hanc inſalubram proprietatem vt medicamentis & aëri, ita & alimentis quibuſdam, velut ſemiputrido tritico, & aquæ, interdum ineſſe cõfirmat. Iam ſi hæc tota ſubſtantia nos offendunt, conſequens eſt profectò, totius corporis noſtri ſubſtantiam interdum mutari, fieríque in nobis, tum Hippocratis, tum Galeni ſententia, quoſdam totius ſubſtantiæ morbos. Nam dum vel aër, vel medicamenta totius ſubſtantiæ proprietate nos afficiunt, corporis quidem noſtri neque qualitates, neque temperamentum, ſed totam ſubſtantiam primùm ac per ſe immutant. Cùm enim omnis actio ſit ex contrariis quæ ſub vno eodémque genere comprehenduntur, illorum qualitates, corporis etiam noſtri qualitates, tota verò illorum ſubſtantia totam corporis ſubſtantiam afficiet, neque fieri poteſt vt qualitas in ſubſtantiam, aut ſubſtantia in qualitatem primùm ac per ſe agat. Eſto igitur, quiſpiam deleterium medicamentum hauſerit, quo è vita ſit exceſſurus. Id quidem ſenſim partium omnium maximéque principum ſpiritus, humores, totámque ſubſtantiam labefactabit atque corrumpet, dum tandem mors ſequatur & interitus. Partium autem corruptio & affectio tanta, quæ actionem primùm ac per ſe lædit, morbus eſt, iſque verè ſimilaris, quòd tum omnis inſtrumenti ratio integra perſiſtat. Atqui intemperies non eſt. Id ipſum igitur ſit oportet ſimilaris morbi genus, quod nos ſubſtãtiæ corruptelã appellauimus. PH. Quid tu, Brute, iam velut erubeſcens tecum ipſe mente contrectas? túne meditaris quid poſſis contradicere? BR. Nihil ſanè. Iampridem eminus olfaciebam quò ſpectaret tantus rationum progreſſus. PH. Miror equidem neminem tot ſeculis in tam apertas perſpicuáſque demonſtrationes animum mentémque erexiſſe. BR. Id puto magna obſeruãtiã factũ, qua poſteritas Galenum tãto cultu & honore dignaretur, vt nefas duceret quicquam illi vel addere vel demere. PH. Veritatis potius, quàm honoris & amicitię vinculo obſtringamur, à vero nunquam abducamur Nec prece, nec precio, nec vi, nec ſorte ſuprema. EV. Quem hîc totius ſubſtantiæ morbum conſtituo, is interdũ ſimplex ſolitariúſque

consistit, plerunque verò permistè aliis implicatur affectibus, inter quos vix elucere potest. Hoc genus vniuersum Hippocrates diuinũ appellauit, iubẽs vnumquemq; agnoscere & obseruare si quid in morbis diuinum inest, vt & bonum & admirabilem medicum se præstet. Hoc loco Galenus diuinũ interpretatur ambientis nos aëris conditionem, Sed quam? non eam sanè quæ in primis est qualitatibus, sed multò præstantiorem occultioremque, quam morbidam excretionem Hippocrates appellauit. Nam quum ille prædictionum libro tertio præcipit accuratè obseruare superuenientium morborum impetum, nec non tenere temporis conditionem: ea oratione distinctè & explicatè duo designat. Nam temporis conditio est tempestatum primarúmque qualitatum constitutio: superuenientium autem, id est vulgariũ morborũ impetus, causa alia est abditior, quàm licet (vt obscurã) hîc verbo nõ expressit, libro tamen de natura humana appellauit morbidam excretionem, qua totus aër conspersus est. Hæc autem est vis quædam deleteria toti nostri substantiæ prorsus infensa. Quoniam verò ea nec calore, nec frigore, nec odore, nec calore dignosci deprehendíque potest, rectè è nostris cæca est appellata, & qui inde gignuntur, cæci morbi rectè dicti sunt. Eadem ratione ea ipsa causa admirabilis, obscura, nec vllo sensu comprehensa, Hippocrati diuina nuncupatur. BR. Veterum more quicquid admirabile videretur diuinum appellauit: quemadmodũ homines eos quorum vel robur, vel animi gestorúmq; prꝺ̨stantiã admirarentur, in Deos illi retulerũt, etiam dæmonũ vi impulsos. Nondum siquidem, quo dæmones à Deo, quo boni à malis seiungerentur innotuerat: quod ita quidem apud Theodoritũ monebat Porphyrius, Ij autem
„ qui Dij nominantur, re ipsa mali sunt dæmones. Quin &
„ Tullius, cui iure eloquentiæ primas Roma tribuit, pro dæ-
„ monio diuinum reddit. Hoc, inquit, de Socrate accepimus,
„ esse diuinum quoddam quod dęmonium appellat, cui sem-
„ per ipse paruerit, nunquam impellenti, sæpe reuocanti.
„ PH. Quónam quęso prorepis, instituti parũ memor? BR. Nõ alienum instituto putaui, hęc ad diuini nominis interpretationem proferre. Si quid tamen est quod præterea huc pertinere videatur, id iã quæso producite. EV. Non hîc quidem media via subsistendum, sed ad metam pergendum. Non pauci ex his qui in nobis fiunt diuini occultíq; morbi, efficientem causam habent toto confusam aëre, quasi sparsum quoddam

τὸ θεῖον.

quoddam malorum semen, cuius vis est ad morbos gignendos maxima. Eam Hippocrates morbidam excretionem, & quasi morborum seminarium appellauit: quam neq; ex primis qualitatibus constare, neque ex illis proficisci, sed sublimiorem cœlestémque originem habere profitetur. BR. Id ne certò possis docere? EV. Possim fortasse. Nam vt dierum decretoriorũ atq; crisium, ita & plurimorum euentorum causas is pariter atque Galenus cœlo sideribúsq; tribuit. Libro de aëre & aquis maximas anni mutationes obseruare & plurimùm cauere iubet, nullã in iis lubens medicam potionem offerens, priusquam decem aut plures dies transierint. Vtræque enim Solis mutationes, solstitiáq; presertim æstiua, ac æquinoctium vtrunque, sed autumnale potissimùm, decem dies periculosissimæ putãtur. Præterea ortus astrorũ, præsertim caniculæ cauere & obseruare, deinde arcturi, Vergiliarúmque occasus, mala siquidé potissimùm decernũt. Hęc sidera si obseruauit Hippocrates mala decernere, nec esse ad medicationé tuta, quanã obsecro id ratione fieri dicas? Æstúne immoderato? At brumale solstitium frigidissimum est. Frigorísne inclementia? At æstiuum solstitium atq; canicula, magnã vim habent caloris. Aliáne vlla qualitatum exuperantia vel intemperie? Atqui vernum æquinoctium temperatissimũ est, à quo nõ longè abest Vergiliarum exortus. Hæc igitur sidera si non caloris, frigoris, humoris aut siccitatis exuperantia, alia certè vi quadam abditiore, mala quæ dixit Hippocrates decernunt, possuntque morbidam illam excretionem occultorum morborum causam disseminare, & quasi semina quædam in aëra spargere. Quas autem Hippocrates obseruauit siderum vires, eas posteritas confirmauit, addens & alia præstantiora, ad quæ ætas illa vetustior nondum penetrauerat. BR. Iam satis videris ostendisse quosdã haberi totius substantiæ morbos, qui corporis speciem corrumpãt: proximum est audiamus num & illis suæ sint differẽtiæ: quod si à te impetrauerimus, non modò summa nos obscuritate confusionéque liberabis, sed etiam incœptis magnum addes incrementum.

Occultorum morborum differentiæ. CAP. XI.

EVDOXVS.

DIFFICILE quidem hoc in loco bene versari, neque promptum vnde possint eæ differentiæ deduci. Non enim facilè perspici potest quis optimus formæ sit status,

nec quibus illa modis de statu optimo decedat. At quoniam huius rei cognoscendæ vos in primis studiosos video, non committam sanè vt mea opera vobis vsquam defuisse videatur. Morborum totius substantiæ, alij quidem manifesti sunt, alij occulti. Manifesti vt scabies, phthisis horúmq; similes. Totius substantiæ occulti morbi, corruptelam & perniciem habent ab occultioribus iísq; maximè externis causis. Horum multæ differentiæ, quas omnes (quoniam aliud nobis assequi non licet) ex efficientium causarum differentiis, Hippocratis imitatione constituam, qui morbos alios à victus genere, alios à spiritu quem trahimus prouenire distinxit. Occultorum porrò morborũ efficientes causæ sunt, quæ tota species & vi deleteriâ nos vel offendũt vel enecãt. Eæ toto genere & prorsus venenatæ habentur: quarum vis est clam ac furtim corporis nostri substantiam, non temperamentum immutare. Sic enim tota essentia contrariæ sunt & infensæ nobis, vt si quicquam earum nos vt decet attingat, omnino lædat & assiduum incrementum sumat, nec in nos agere desinat, dum quicquid nostræ substantiæ attigerit in suam naturam trahat atque mutet, dúmq; sensim serpat in omne corpus. Nunquam enim potest à corpore nostro vinci aut mitescere, vt in illius substantiã mutetur: potest tamen (exiguum si fuerit) vi nostri caloris extenuari, dissolui, tandémque foras propelli: potest & antidotis propriis extingui. Iam verò eiusmodi causarum quæ tota specie nobis contrariæ sunt, aliæ cum aëre spirando trahũtur, vt pestilentiæ semina: aliæ extrinsecus nos attingunt vt rabidi canis, & venenatarum bestiarum virus: aliæ intro sumuntur, idque vel cibi, vel potus, vel medicamenti specie. Venenum quod halitu nos ferit, omnium præsentissimum & efficacissimum est, nec humore, nec crassiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat atque commigret. Sed tenuissimum quum sit, spiritu haustum celerrimè per pulmones in cor viscus vitæ nobilissimũ, & in arterias, in omne denique corpus obrepit, primúmque spiritus, deinde humores, postremò ipsam partium substantiam labefactat. Morbi (inquit Hippocrates) qui à corporis membrorum validissimo proficiscuntur grauissimi sunt, atque si vbi cœperunt permanserint, necesse est validissimo membrorum laborante totum corpus laborare. Quodcunque autem venenum contactu ferit, minus efficax est, neque in solo spiritu vel in aëre, sed in humore quodam proue-

2. De natura humana.

prouehente vires habet. Hic verò in partem cute detectam quum insederit, contactu eam quidem primùm, deinde verò proximas, reliquúmque corpus omne consequutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis solus halitus contagione quenquam polluit: sed in partem demorsu apertam vel saliuam vel humorem eructat, cum quo virus illinc sensim in omne corpus euadit, in integram verò cutem si incidat, nihil officit. Sic omnium bestiarum quæ virus eiaculantur, venenum prouehente deducitur humore. Sic elephantiasis, aut luis venereæ virus non inspiratu, sed humore in quamuis partem cute nudam defixo, sensim prorepit in omne corpus. Venenum quod non nisi intro sumptum vires habet, omnium infirmissimum existit, non in spiritu, non in tenui humore, sed in crassiore quadam substantia inhærescens. Hoc genere sunt fungi, arrhenicum, auripigmentum & alia propè innumera quæ non odore, non adhæsu, sed haustu solo enecant. Hæc chirurgi plerunque in malignorum vlcerum curatione, citra vllam partium corporis iacturam magnóque vsu extrinsecus adhibere solent; ex quo intelligitur non esse illa contactu deleteria. At verò si quid istorum sumatur è crassiore materia venenum vi nostri caloris suscitatum, in principes dein partes sese inserit, profértque sui furoris incommoda. BR. Istæc sanè dilucida & in primis expedita deleteriarum causarum distinctio. EV. Iam verò cùm tres occultæ sint & venenatæ causæ, totidem occultorũ morborum qui ex illis ortum habuerint differẽtiæ ponentur, vt alij maximè quidem ab aëre, alij contactu, alij à venenata quæ intus sit materia procedant contrahantúrque. Hi quidem omnes venenati sunt, at non similiter neque iisdem ex causis. Nam qui ex intus conclusa materia processerunt, quia non foras emigrant, nec in vicinos cõtagione prorepunt, simpliciter venenati nuncupentur, reliqui omnes contagiosi, quòd vel externæ eiúsque venenatæ causæ occursu geniti sint, vel contagione mutuáque societate vicinos contaminent. Summa igitur hæc sit diuisio: Occultorum morborum alij simpliciter venenati sunt, alij venenati contagiosi. Horum alij simpliciter contagiosi, vt hydrophobia & qui virulentarum bestiarum ictu fiunt: alij cõtagiosi pestilentes. Si quis fortè hanc venenati repetitionẽ fastidiat, breuius dici permittemus, occultorum morborum tres esse differentias, venenatos, contagiosos & pestilentes. Ex aëre primùm maximéque fiunt pestilentes, qui quanquã

etiam contactu mutuáque hominum communitate & vitæ societate contaminent, prima tamen illorum origo víſque maxima & validiſſima in aëre quem ſpiritu ducimus ineſt, illincq; proceſſit. Qui contagioſi dicuntur emiſſo halitu nihil aut minimùm oſtendunt, at maximè plurimúmque contactu. PH. Poſſúntne hæc genera rurſum minutius concidi? EV. Poſſunt vtique. Nam morborum in multos vagantium, alij pandemij aut pancoini appellantur, id eſt totius plebis morbi, aut omnibus communes, alij verò diſperſi. Pandemiorum alij ſimplices, alij endemij, alij epidemij: rurſum epidemiorum alij ſimplices, alij peſtilentes: & peſtilentium alij conſueti, alij inſolentes. PH. Apta quidem diuiſio, at ſigulas ſpecies propriis notionibus explica. EV. Diſperſos morbos vt quũ hic pleuritide, iſte nephritide, ille phthiſi laborat, nõ perſequor, quò non ex communi quadam cauſa, ſed ex vniuſcuiuſq; proprio vitio & errore procedant. Pandemij cauſam habent communem. Ea ſi eſt in communis cibi vel potus vitio, pandemij ſimplices fiunt: ſi cauſa eſt in aëre, endemij vel epidemij. Aër quippe ſi ab inferioribus terreníſque cauſis inficitur, endemij fiunt: ſi à ſuperioribus, id rurſus aut ex temporũ tempeſtatúmq; mutatione, tum fiunt ſimplices epidemij: aut ex cœleſtium corporum viribus & influxu, ij ſunt verè peſtilentes: quorum alij grauiores, alij mitiores, alij cõſueti, alij inſolentes. Hæc iam exemplis illuſtremus. Conſueti peſtilentes morbi ſunt peſtilens febris, carbunculus, bubo peſtilens: iíque grauiores: in leuioribus conſuetis ſunt exanthemata tum rubra tum pupurea quæ ſumma cute maculis non extuberantibus efflorеſcunt: & quæ ecthymata Hippocrati, Plinio papulæ & pituitæ eruptiones dicuntur. Inſolentes ſunt paraphlegia quædã lethalis, inſueta & inaudita, quã Hippocrates commemorat in Thaſo contigiſſe, & flagrantes ardores, grauedines anheloſæ, ſudorifica febris, hanc ἱδρωπύρετον nonnulli dixére, qui noſtro æuo in regiones plurimas inuaſerunt, aliíq; non pauci his finitimi, qui aut veterum obliuione deleti ſunt, aut noui poſthac emergent. Reliqui communes, & epidemij ſimplices, & endemij & pãdemij, quia manifeſtam cauſam habent, ſub occultorum morborũ genere non continentur, neque præſentis ſunt contemplationis, de his tamen affinitatis gratia dicemus. Simplices epidemij ſunt lienteriæ, dyſenteriæ populares, ſanguinis eruptiones, tuſſes, ophthalmiæ, pleuritides, tubercula, artuum dolores, febres

Margin notes: παγκοινοι. — σποράδες. — 1. Epide.

febres omnes putridæ, & alij qui ab Hyppocrate in epidemiis commemorati, sub dispersorum specie plurimùm grassantur in vulgus. Hi non vt pestilentes mutua societate homines contaminant, sed qua epidemij sunt, nonnihil resipiunt malignitatis vulgaris, eóque distant à dispersis. Endemij sunt tum quidam horum, sed qui ex putridis aquarum, terrarũ vel cadauerũ expirationibus orti sunt: tum etiã quibusdam regionibus familiares, vt phthisis Lusitanis; struma Hispanis & Alpinis, hydrocele Narbonensi Galliæ, omnes quidem ex aëris grauitate nati. Pandemij simplices iisdem appellantur nominibus, sed quorum causa in victu sit communi: eiusmodi sunt febres, alui profluuia, tubercula, aliáque plura incommoda ex communis aquæ vsu profecta. His missis ad susceptam de occultis morbis tractationem reuertamur. Contagiosi morbi sunt, qui externi cuiusdam veneni occursu & contagione primùm contracti sunt, vt stupor à torpedine pisce vel ab opio, hydrophobia, & qui scorpionum bestiarúmque venenatarum morsu, vel telorum venenatorũ ictu fiunt. Et qui tametsi ab externis causis primam originem non habuerunt, geniti tamen contagione afficiunt, vt lues venerea, elephantiasis, & qui ex istorum permistione fieri possunt. Hos neque inspiratio, neque commune alimentorum vitium vnquam protulit: quocirca nec multos communiter inuadunt, nec debent in pandemiis recenseri, sed peculiaris est sua cuiusque causa. Manifesti totius substantię morbi suprà appellati, vt phthisis, pruritus, scabies, lepra, achores, faui, & qui huius sunt generis, contactu quidẽ & fiunt & afficiunt, neq; tamen in hoc contagiosum genus referri debent, quòd nihil occultum malignúmq; resipiant, hîc autẽ contagiosos duntaxat occultos persequimur. Venenati morbi alij ex veneno intus genito, alij ex veneno assumpto. Ex intus genito veneno hi fiunt, strangulatus vteri à putri semine ortus, morbus comitialis, cuiuscunque sit ordinis: syncope ex putrescente grumo sanguinis subeũte veneni naturã, cordis quædã palpitatio, sphacelus ex septico humore, & alia cæca symptomata, quæ venenatus humor inferre cõsueuit. Venenũ quippe nõ id duntaxat appellamus quod sẽper enecat, aut quod cordi vitæq; principio sit infensum, sed quicquid tota substantia & cæca vi facultatum substantiam vel extinguit vel lacessit, & cæco modo earum functiones offendit. Intus autem gignitur venenum & à lumbricis computrescentibus, & ab esculen-

Σποράδες νῆσοι.

Epilypsia.

tis potulentísque vitiatis, & à vario viuendi errore. Ex assumpto autem veneno morbos atque ex his plerunque interitum sequi, omnes vel plebeij compertum habent. Venena lædunt corrumpúntve nostram substantiam, alia totius substantiæ dissidio, alia exuperantibus qualitatibus. Totius substãtiæ dissidio & dissensionem napellus, aconitũ, rhododendron, apium risus: qualitatum exuperantia euphorbium, anacardus, opium, cicuta. Venenati morbi neque ex aëris inspiratu, neque ex causarũ corpori occursantium contactu, sed ex intimis duntaxat causis fiunt & excitantur. Qui venenum hausit, aut comitiali morbo laborat, neque halitu neque contactu alios inquinare potest, qua ratione hi ab epidemiis & à contagiosis distant. BR. Occultorum morborum differentias hac quasi figura rectè videris expressisse: rursum tamen de eisdem sigillatim paulò altius meditemur, à pestilentibus auspicati.

De pestilentibus morbis, quòd illorum occulta sit causa. CAP. XII.

EVDOXVS.

MORBI quicunque omnibus communes & vniuersales appellantur, ex communi quæcunque ea sit causa procedunt. Horum qui simplices dicti sunt ex semiputridis leguminibus aut frugibus, vel ex aquæ infectæ potu sæpe prouenerunt, quomodo in castris aliquando contigisse memoriæ proditũ est. Solent autẽ aquæ stagnãtes in quibus linum, asphaltum, canabis, rhododendron aut alia stirpium cadauerúmve inquinamenta diutiùs macerata sunt, isthæc afferre. Qui ex causis illis ortũ acceperint, simpliciter pancoini aut pandemij, nondum verò epidemij appellantur, quòd non ex aëre, sed ex prauo victu procedant. Aër morbos efficit, quoties vehementer aut immutatur aut inficitur. Licet enim aëris substantia simplex quum sit, putrescere nequeat, variam tamen primis qualitatibus mutationem subit, multa inquinamenta tanquam sparsa morborũ semina, aliàs ex inferioribus, aliàs è superioribus excipit. Ex inferioribus quidem velut ex stagnis, paludibus vel lacubus inquinatis ac putridis, è quibus expirans vapor ambientem permistione labefactat. Ex terra graui & inquinata, ex antris, specubus, aut barathris graues interdum expirationes in aëra tolluntur nobis plurimùm infensæ. Animantium, maximè verò serpentium & hominum non cremata ex bello cadauera, reseruata illorum excrementa,

caussæ stirpes venenatæ, aliæque sordes computrescentes, plerunque aëri graues & exitiales offensas induxerunt: non aliter quàm metallorum, sulphuris, arrhenici, hydrargyri aut prunarum fumus coarctatus, non paucos iugulauit. Huius autem generis inquinamenta, quoniam nec longius in multas regiones euagari, nec diutiùs permanere possunt, sed ipsa aëris immensa puritate facilè dissipantur, vincuntur & pereunt, epidemios morbos non ingenerant. Sed qui ab hisce causis, ex ipsáque loci natura aut situ morbi fiunt, endemij id est illi plebi aut populo peculiares & vernaculi dicuntur. Solæ igitur affectiones è motibus superioribus in vniuersum aëra diffusæ, epidemios id est superuenientes & vulgares morbos inuehunt. Sic enim statuit Galenus epidemiorum causam in aëre, quos & Hippocrates à spiritu cuius attractione viuimus, prouenire dixit. Cœlitùs autem fiũt in aëre affectiones constitutionésque duplices, aliæ sunt qualitatum exuperantiæ, vel inæqualitates ex temporum tempestatúmque mutatione, ex quibus putredines plurimùm graues: aliæ verò sunt inquinamenta eò cœlitùs demissa. Ex temporum mutatione tempestatúmque magna vi quicunque morbi fiunt, simpliciter sunt epidemij. Cœli verò inquinamenta non hos solùm, verumetiam pestilentes ingenerant, qui sunt epidemiorum perniciosissimi. Itaque simpliciter epidemij, à pestilentibus distant. Illi siquidem non nisi ex multis temporum tempestatúmque mutationibus quæ aliæ post alias fiant, aut ex vnius temporis solius magna quadam alteratione & vehementi permutatione proueniunt, pro quibus non solùm præsentes constitutiones considerandæ sunt (inquit Galenus) sed ex qualibus & quales fiãt permutationes. Ab his causis qui & quales morbi obtingere soleant, passim commemorat Hippocrates libris epidemiorum, & aphorismorum tertio, vt cum ait: Si hyems sicca & Aquilonia fuerit, Ver verò pluuiosum & australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & ophthalmias & intestinorum difficultates. Quum enim corpora nostra ipsáq; terra ex pluuiis vernalibus & ab austro humore multo scateant & madeant, necesse est æstate æstum conduplicari, ipsúmque corpus & carnem inflãmari, vnde & febres acutissimæ & reliqua mala fiant. At verò epidemiorum qui pestilentes appellãtur, non ab ea causarum longa serie, nec ab ingenti temporum permutatione quæ corporũ humores perturbet, sed à venenato inquinamento aëri inspersо

Apho. 3.

prodeunt: quod cum spiritu intrò subiens, cor viscus nobilissimum & validissimum inficit: ex quo censuit Hippocrates morbos fieri perniciosissimos, qui vires omnes vniuersúmque corpus prosternãt. Hi morbi sunt quos sæpius iam dixi causam occultam & abditam habere, nec ab illis peruulgatis primis qualitatibus originem ducere, quod plenius illustrandum demonstratione fuerat. Quanquam pestilentia vt morbus omnis acutus, æstu immoderato vel intemperantia excandescit, & æstate grauius affligit, sæpe tamen animaduersum, æstatem feruentissimam nullum pestilentiæ genus protulisse: interdum pestilentiam hyeme initium cepisse, quæ æstate media vel autumno soluta sit: argumentum planè euidens illius causam non esse primarum aëris qualitatum exuperantiam. Iam de putrida constitutione æstimandum. Hæc si à terrenis exhalationibus profecta est etiã circumiecto aëri permista, pestilentiæ causa statui non potest, cùm ne epidemium quidem morbum (vt suprà dicebam) sed duntaxat endemium ingeneret. Quæ à noxia tempestatum mutatione, vt ab inconstanti, ab intemperato, à pluuioso, æstuoso aut nubilo cœlo tracta sit: ea licet longè dimanet atq; propagetur, & ex graueolentia pruinæ aut roris magna esse deprehendatur, plerunque tamen sine peste euenit. At verò pestilens constitutio hyeme ac æstate, sicco ac pluuioso cœlo, bene temperato ac inæquali, plerunq; citra graueolẽtem putredinem, adeò obscurè & furtim inuadit, vt nullo vnquam sensu internoscatur: suntque pestilentiæ semina vsque adeò occulta, cæca & à sensibus aliena, vt nos prorsus effugiant, inopinatáque feriant, nec vnquã nisi effectibus & euentis deprehendi possint. Hos quidem imprimis mortalibus miserabile impendentem sibi tantã perniciem ne odore quidem sentire, nec vitare posse. Nulla putrida, nulla intemperatior aëris constitutio, potest in valde multas mundi regiones euagari, in illísque vigere: at pestilentia tam immaniter interdũ sæuit vt vniuersum penè orbem occupet, frigidas atque calidas regiones, siccas ac humidas, hyeme vt æstate. Huius generis duas sub Marco Antonio fuisse cõmemorant toti orbi grauissimas, quibus penè vsque ad internecionem humanum genus deletum fuerit. Qualẽ & aui nostri narrant obtigisse anno Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo. Hæc in Asia exorta per Illyricum Dalmatiámque serpsit in Italiã, per Germaniam verò in Galliæ & Hispaniæ fines, compluribus annis mi-

nis miserè in omnes ferè populos debacchata, vix vt tertia pars viuentiũ superstes euaserit. Hęc causarum vicissitudine res humanæ permutantur: corruũt enim ac quasi neglecta vilescunt omnia ex tã sæua & miseranda clade. Summa verò (vt nunc) instauratione facta, omnia in pretio summóque statu vigent, aliquando rursum collapsura. Tantas quæso mutationes quis nõ putet causam e sublimi maximè generalem habere, neque posse ex sola tempestatum mutatione nasci? BR. Hîc denuò quid putrida constitutio efficiat contemplemur. EVD. Ea epidemios quosdam morbos inferre solet, nunquã tamen sola pestilentes: ad pestilentiam interdum confert & incrementum addit, at non illam excitare potest, sed causæ altioris hoc opus est. Si vna putredo tantæ perniciei causa foret, omnes animãtes per æque attingeret. Nam vt salubris aër spiritu ductus, omnes animantes tuetur ac sustinet, toti illarum generi salutaris: ita qui à putrida illuuie labefactatur, toti animantium generi æquè perniciosus euadit: & vnus omnium sanitati vitæque principio aduersatur & inspiratus omnes peræque lædit, neque homines magis quàm boues, aut hos potius quàm oues aut sues. Itaque si qua illinc pestis incidet, omnium peræquè cõmunis erit. Hoc tamen rerum euentu arguitur, vtúque falsum deprehenditur. Compertũ siquidem id omnes habẽt, quòd ab optimis agriculturæ authoribus memorię proditum est, pestilentiam aliam incidere quę solos boues iugulet, qualem meminimus anno Christi millesimo quingentesimo decimoquarto irrepsisse: aliam quæ sues aut quæ oues, aliam quæ gallinas, aliam quæ solos homines. Quæ pecudes ferásque interimat, pulchrè est à Virgilio descripta,

Hîc quondam morbo cœli, miseranda coorta est
Tempestas, totóque autumni incanduit æstus:
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupítque lacus, infecit pabula tabo.

Discriminis verò causam paulò antè expresserat,

Quàm multæ pecudum pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt.

Iam igitur cùm homines soli pestilentia corruunt, quænam causa hanc stragem facit? Non simplex putredo, vt quæ omnes animantes pariter attingit. Necesse igitur fuerit abditiorem causam & peculiarem esse, ipsúmque aërem peculiari quodam quasi veneno inquinari, quod huic non illi animantium generi sit infensum, totáque substantia contrarium. Si quis ex vobis con-

tentiosè asseueret putredinem causam esse pestilentiæ, sed quæ tamen non vna semper sit & vniusmodi, verùm nunc illi nunc alteri animantium generi perniciosa; necesse est fateatur malignam hanc esse quæ huic illíve præcipuè aduersetur. Id autem quid aliud est quàm venenum tota substantia non manifesta qualitate infensum? Nemo enim explicare possit quis modus, aut quæ ratio sit eius putredinis, quæ vel bobus, vel ouibus, vel hominibus solis sit infensa. Id si nec dilucidè exprimi, nec animo percipi potest, debet in eorum genere censeri, quæ cæca, obscura & abdita nuncupamus: & tota substantia contraria sunt, totóque genere deleteria, quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerunt. Itaque quicquid asseratur, omnis pestilentiæ cæca & delitescens est causa, & aliunde quàm ex primis qualitatibus aut ex putredine profecta. BRVT. Vndénam quæso hanc fluere putas? EVD. A cœlo nimirum. At non à firmamento, nec à motu primo, vt qui semper sui similis est, non à Solis obliquo circumactu, sed à certa permistione syderũ. Sol motu suo anni tempora æquabiliter facit ac disterminat, ver, æstatem, autumnum & hyemem. Quòd autem non omnes æstates æquè feruidæ sint aut siccæ, nec omnes hyemes pariter rigeant aut humescant: quòd æstas quædã muscarum & scarabæorum quasi nubes proferat, alia sit ab his omnibus purissima: quòd omnium admiratione locustæ tanto exercitu in Galliam conuolarint anno octingentesimo sexagesimo quarto: & in Italiam anno millesimo quadringentesimo septuagesimo octauo, vt omnia germina depopulatæ sint: id tam non à Solis motu, sed à varia syderum commistione petendum: quorum motus non inutiles & præter rationem summus rerum conditor certis legibus definiuit. Vt alia horum commistio imbres, alia serenitatem, alia austrinam, alia aquiloniam, aliámve tempestatem mouet, ita sanè fatendum, quandam obtingere quæ aëri pestilentiam immittat. Vtque multa sunt pestilentiæ genera, ita vniuscuiúsque peculiarem quandam esse commistionis rationem & propriam causam, quæ aliàs mitius, aliàs ferocius in aërem atque in nos furiat & debacchetur. Grauis est eorum stupiditas qui sidera nihil in aëra nisi calorem aut frigus, imbres aut siccitatem lumine motúque suo inducere contendunt. Si illa bene constituta omnium vitam tuentur ac conseruant, cur malè constituta vitæ non incommodent? Illinc prima & præcipua est rerum omnium salus

& con-

& conſeruatio, illinc quoque interitus. Has cauſas atque vires ſoli de medio tollunt, & tanquam nullæ ſint negant, qui huius ſunt contemplationis imperiti. O verè fœlices qui ſecretiore hac cognitione ſapientiſſimi fiunt! qua neque ad præcauendos, neque ad perſanandos peſtilentes morbos eſt vlla præſtantior. Itaque puræ ſimplicíſque peſtilentiæ cauſa eſt cœleſtis configuratio vim inferens, quæ neque temporum mutatione, neque vlla manifeſta qualitate, ſed ſolo euentu deprehendi poteſt. BR. Quam verò puram ſimplicémque peſtilentiam eſſe definis? EV. Id par eſt explicem. Tria diximus in aëre communium morborum genera, Endemium à terrenis inferioribúſque expirationibus, Epidemium à vehementi temporum tempeſtatúmque mutatione: Peſtilentem ab occulta malignáque qualitate cælitùs demiſſa. Hæc interdum ſimplicia puráque ſeorſum apparent, plerúnque verò permiſcentur, & coëunt, eorum cauſis in idem conſpirantibus: túmque difficilis admodum eſt eorum diſtinctio. Licet enim variæ hæ ſint & diſcretæ cauſæ, quoties tamen coniunguntur, coëunt & confunduntur, quadam generis affinitate ſeſe iuuant impetúſque ſuos augent. Harum vnica eſt verè peſtis efficiens, duæ autem præparatoriæ. Peſtilentia grauior euadit in regione putridis expirationibus infecta, quàm in ſicca atque pura: rurſúmque grauior æſtate quàm hyeme, & auſtrina tempeſtate quàm Aquilonia, & inæquali intemperatóque cœlo quàm æquali & temperato. In ſumma grauior eſt peſtilentia quæ Epidemiis aut Endemiis conſtitutionibus permiſcetur, quàm quę pura ſoláque conſiſtit. Ergo graues terrenæ inferioréſque expirationes peſtilentiam ſolæ non inferunt, ad illam tamē non parùm præparāt & excitant. Hæc cauſa eſt cur vna peſtilentia non omnes regiones, nec omnes homines peræquè afficit & lædit. Peſtilentia pernicioſius tanguntur loca maritima, auſtro obiecta, calida & humida, tetris expirationibus infecta, alta atque patentia: quàm mediterranea, Aquilonia, ſicca, pura & contecta. Rurſúmque inter homines magis lædentur, qui calidi & humidi, multo ſcatent humore putredini obnoxio, patentiore laxóq; corpore, quàm qui frigidi ſunt & ſicci, humore pauco eóque puro, & corpore moderatè laxo vel adſtricto. Nimia corporum laxitas quemadmodum & obſtructio præparat ad peſtem. Quanquam autem hæc vera ſunt, propria tamen & peculiaris conſtitutio atque præparatio quæ loca vel corpora reddit

pesti obnoxia, omnino nos latet, neque sensu, neque ratione, sed solo euentu & experimento, vti superior illa pestilentiæ causa, comprehensa. Multos videas in pestilentia simplici, febre vel continua, vel tertiana vel quartana, corripi, qui licet putridis ac vitiosis humoribus scateant, peste tamen nequaquã polluuntur: argumentum non sola putredine in hanc luem corpus præparari. Alios quos optime sanos iudices, facilè peste corripi: hunc verò qui multorum pestiferorum occursu nihil sit perpessus, vniuscuiuspiã cum quo vel familiæ vel temperamenti similitudo sit, societate prehendi. Vt ergo efficiens, ita etiam patiens excipiénsque pestis causa cæca est & occulta, non qualitatum primarum intemperie, non simplici putredine, sed totius substantiæ proprietate nobis infensa. BR. Rectè mihi videris pestilentię externas causas exequutus. Cæterùm hoc scire vehementer opto, quibus signis vel optime exercitatus medicus pestilentem febrem ab ardente discernet. EVD. Siue tu illarum substantiam, siue symptomata contemplaberis, latum est discrimen: de symptomatis primum, mox de essentia. Vis pestifera in corpus irruens spiritibus & humoribus confertum symptomata quædam infert, aliis ex putredine morbis communia. At huius propria quędam sunt, quibus prudens exercitatúsque medicus, illam agnoscat discernátque à cæteris, & vno quouis obiecto morbo nulla cunctatione iudicet simpléxne is sit, an diuinum quiddam habeat: qua distinctione prætermissa, nulla rectè curatio suscipi potest. PH. Eia igitur pestilentium morborum propriam speciem nobis depinge, singulos ordine persecutus. EV. Pestilentiæ semina pariter cum spiritu hausta in pulmones, quammox sine sensu in cor penetrant. Hoc, si affectioni præparatũ est, nec satis obsistere valet, labefactant, continuóque arteriarum spiritus: postremò (quanquam non semper) humores vniuersúmque corpus inquinant. Affecto inquinatóq; corde, vires omnes præcipuéque vitales infringuntur & spiritus squalent. Hinc arteriarum pulsus exilior & imbecillior, simúlque frequentior ac celerior, quo vno febrem inesse iudicant illam ephemeram, pestilentium omnium perniciosissimam. Ea nec ardore mordax nec siti vehemens, qua nec laborantes se febrire credunt: non vrinis, sed vel animi defectione, vel syncope, vel pulsu paruo ac presso, vel assidua vomitione, vel vigiliis, inquiete & iactatione corporis, viriúmque prostratione conspicua, quæ plerunque sine sensu doloris,

doloris, hominem inopinatò rapit. Quum labes altiùs permanat in humores, mitior quidẽ febrem infert pestilentem simplicem, vehementior verò carbunculo vel bubone insignitam. Licet sanguis & humores labefactentur, non tamen putrescunt, vnde nec turbidæ, nec confusæ visuntur vrinæ, sed substantia, colore sedimentóque laudabiles. Bubo atque carbunculus priusquam febris apparens, mitiorem pestem denuntiat: robustámque cordis naturam veneno lacessitam, huius statim nônihil foras propulisse. At post ortam febrem prorumpens, dominantis veneni impetu fit, éstque quasi victæ naturæ perniciosum indicium. Ea est pestilentis febris exquisita descriptio. Quòd si prætereà vel capitis dolor, vel delirium, vel sitis, vel incendium vehemens, vel vrina turbida comitabitur, non ex labe, sed ex putrida permistione fiet, quæ aliàs aliam partem lacessit. Hæc autem permistio ex quadam cœli constitutione nõ ita pridem elapsa elucescet, in qua febres hac lege grassabantur. Initiò calor vehemens, sitis, capitis dolor, vigiliæ, nauseæ, inquies, aliáque vehementiæ symptomata exercebant: simul & vrinę cernebantur rubicundæ, crassæ, turbidæ atque confusæ: omnia in septimum diem persistentia. Hoc verò ipso die vrinæ puriores euadebant concoctione manifesta, quotidie in melius procedente, simúlq; symptomata leuiora. Quum ita se mox persanatum iri magna spe ægri medicorum iudicio sibi pollicerentur, plerique non multo pòst peribant. Pulsus quippe hinc in dies sensim imminuebatur & languescebat, totiúsque corporis robore pedetentim dissoluto, intra quartumdecimum mortem oppetebant. In his ergo febribus putredini permista erat pestilentia: ac die septimo euicta iam putredine, perseuerans dein pestilentia tacitè ac furtim iugulabat. Itaque pestilentis febris essentia ex propriis symptomatis perpenditur. Si pestilentes febres (quod Galenus memoriæ mandauit) calore non admodum vehementes sunt, si earum vrinę simillimę sanis & cũ sedimento, planum est & euidens aut nullam aut admodũ exiguam his inesse putredinem, neque hanc exitij causam haberi. Non pauci editis de peste quæstionibus & libellis vehementer æstuant, vt tueantur pestilentem febrem non aliunde quàm ex putredine proficisci: vtque illis discrimen statuant à cæteris putridis, aiunt propriam cordis substantiam vel primigenios humores in illa computrescere, neque aliud esse venenatam pestis malignitatem (de qua dis-

ſerimus) quàm putredinis modum. In aliis febribus atque etiam in cauſo, neque cordis ſubſtantiam neque inſito humores putreſcere, at vno putrium vaporum occurſu incaleſcere. Hi vel neceſſitate adacti fatentur omnem peſtilentem febrem ex putrida & hectica conſtitui, quaſi earũ quædam ſit compoſitio. Alij quibus hæc commenta non placent, non minus abſurda fingunt, peſtilentis febris profundam, ſordidam ac tenacem, cæterarum extimam duntaxat & leuem eſſe putredinem. Multa vtrique ſubtiliter diſputant, ſed quoniam à veritate deſciſcunt, neceſſe eſt multis figmentorum technis ſe irretiant. Qua quæſo illi ratione fieri poſſe exiſtimant, vt vel cordis ſubſtantia, vel primigenij illius humores putreſcãt? Nihil eiuſmodi tolerare poteſt viuens animal, ſed prius vita excedat quàm eò veniat. Vt cordis ſubſtantia neque vlcus neque eryſipelas, ita neque vllam putredinem admittit. Illa etiam quo pacto cohærere poſſunt, cordis ſubſtantiam putreſcere, neque admodum vehementem eſſe calorem? Si in cauſo putreſcentis bilis ſolo contactu cor vehementer calet, multò certè vehementius incendetur id vniuerſum ſi putreſcat. Adde non poſſe cor vniuersè putreſcere, quin iam antè acriter incaluerit, proinde neq; poſſe in hoc extremum perueniri, quin calor antè ſit deprehenſus multò vehemẽtior quàm in cauſo. At nõ eiuſmodi, ſed toto morbi decurſu mitis obſeruatur: ex quo intelligitur peſtilentem nulla affinitate cum putrida febre coniungi. Cum hectica verò quid affinitatis habeat? Obſidet (aiunt vtranque cordis ſubſtantiam. Eſto ſanè. Non tamen peſtilens febris cor ſiccitate torret vt hectica, vt proinde illi ſit affinis. Deinde quum ex confirmata hectica omnes decedant, deberent vel maiori neceſſitate ex peſtilente interire: quis enim putrido corde viuat? At non paucos videmus ex peſtilente ſeruari: nihil igitur ſimilis eſt hecticæ. Quoniam igitur peſtilens febris neque caloris incendio vt cauſus, neque ſiccitate vt hectica cor torret: ab vtraq; plurimùm differt, habétque præſentem vim & perniciem omni intemperie omni putredine maiorem, quæ vna veneni ſpecie cor vitæ fontem obſidet demolitúrque. Hanc autem ſpeciem qualis ſit, euentis ponderemus. Quum peſte correptus ſolo halitu aut excrementorum expiratione aſſidentes vel integrè ſanos labefactet, hique veſtibus contagionem longius exportent reſeruéntque diutius, conſtat hanc non ſimplicem putredinem, ſed multo immaniorem perniciem

niciem esse, quæ tenui eóque admodum repentino aëris inquinamento tenetur, háncque alio quouis veneno expeditiorem. Nó enim si quis toxicum ebiberit aut sit à scorpione demorsus, halitu alios inquinet. Reliqua symptomata si diligenter expendetis, pulsum paruum & obscurum, animi defectionem, syncopen, vomitionem, assiduam iactationem cum vigiliis, omniáque nullo ferè sensu doloris, quis vestrum hæc non potius veneni quàm putridi caloris sobolem dicat? Qui aiunt in pestilentibus febribus iccircò vrinis sedimentum inesse, quòd natura perterrita putredinis exuperantia, quasi succumbens morbum aggredi non audeat: singularem corporis nostri naturam consilij atque rationis participem efficiunt, quæ tamẽ sine ratione ciet motus in corpore necessarios, nec vnquam otio perfruitur. Fieri certè non potest quin ex summa putredine quæ in venis est, aliquid profluat cum vrinis, in hísque putredinis indicia se proferant. Itaque si illarum vrinæ sanis sunt simillimæ, fieri nequaquam potest vt in vasis mala putredo subsistat quæ interitus sit causa, sed latet nonnihil grauius pestilentiúsque putredine, quod nimirum cordi totius substãtiæ repugnantia & dissidio aduersum sit & tanquã deleterium. BR. At Galenus non alia ratione bolum armenam pestiferos iuuare tradit quàm quòd vehementer exiccet, exuperãtémque humorem exorbeat, qui putrescens pestem inducit. EV. Vísne igitur hanc meam sententiam medendi ratione confirmem? Si pestis in corpus inciderit, quod iam vel plethora vel cacochymia vel obstructione laboret, fieri vix potest ea simplex, sed ferè tum putridæ febri implicatur. Hac morborum permistione mista signa apparent, & amborum quasi mista medendi ratio tenenda. At si purum corpus erat quum pestis inuasit, omnino ea simplex obtinget. In hac medici celeberrimi & qui longo artis vsu doctrinæ studia compleuerunt, prorsus abstinent à venæ sectione, nisi admodum ingens adsit plenitudo, experti, eos quibus sanguis siue initiò siue posteà esset missus, aut paulò pòst obiisse, aut in deterius lapsos esse. Non enim (vt quibusdã videri possit) vacuatio hanc perniciem summouet, aut imminuit, aut cohibet, vt quæ non est in humoris vitio posita: neque laborantem vlla ratione leuat, sed contrà grauius offendit. Etenim extrinsecus nos circunfundens pernicies, vacuato sanguine & spiritu, in pulmones, in cor & in venas facilius penetrat, ac ferocia maiore inualescit: sanguis etiam phle-

botomia concitatus, promptius labem contrahit, quemadmodum aqua cui fellis tantulum inieceris, si agitetur, ocyus quàm si consistat amarescet. Quinetiã vires vacuatione imminutæ, insilienti perniciei minus obsistunt. Hæ rationes experientia confirmatæ, vt à venæ sectione, ita magis à valida purgatione docent abstinendum: clysteribus & leuioribus medicationibus vtendum. Quum igitur in pestilenti febre simplici, tota pernicies à venenata qualitate impendeat, extremo morbo extrema remedia diligenter adhibenda sunt, non quæ vacuent, sed quæ tum frigore & adstrictione leui, spiritus, sanguinem & humores cohibeant reprimántque, cuiusmodi est mali punici, citrei, medici, & vuæ acerbę succus victúsque persimilis: tum quæ totius substantiæ proprietate huius veneni vires aut obterant, aut hebetent, aut foras sudore exterminent. Huius vt vniuscuiusque veneni, propria est antidotus, antipathia & totius substantiæ dissidio aduersa. Huc tamẽ nonnullas etiam antidotos plurimi accommodant aliis venenis communes, scordium, dictamum, gentianam, vetonicam, theriacen, & mithridatium. Adde & terram lemniam, & bolum armenam de qua modò quærebas. Hæc igitur non exiccando, sed totius substantiæ proprietate in id vires habet. Cur enim non etiam inediæ ad pestem multo maiorem vim obtinerent, quum & potẽtius & tutius quàm bolus corporis vniuersi superfluentem humorem absumant dissipéntque? Quinetiam bolus siccitate omnibus peræquè putridis febribus, neq; pestilenti quàm illi potius conferret, nisi peculiari quasi priuilegio ornaretur. Siue igitur pestilentium febrium causam, siue ipsam illorum substantiam, siue signa, siue curãdi rationem animaduertes, vbique proculdubiò vim illãm agnosces abditiorem, aliàs quidem manifestius, aliàs obscurius. BR. Rectè tu quidem. At de exanthematis & ecthymatis quod à te in medio positum fuerat persequere. Scio quam his causam Auicennas & Neotericorum plurimi designent: reliquias quasdam mẽstrui sanguinis quo fœtus in vtero alebatur, in pueris & infantibus etiamnum permanere: quo feruidiore cœlo vel austrina tempestate, vna cum reliquo sanguine efferuescentes, naturæ vi propulsæ foras prosiliant & efflorescant in cute. EV. Hæc quidem ab illis scio proferri, at quàm cõsentaneè, ipse diiudices. Ex ea ipsa causa, mulieres quibus suppressi menses in omne corpus redundant, iisdem malis obnoxiæ iacerent, quod tamen rarum videas. In pueris

pueris & infantibus quod dicebatur menstrui reliquias permanere; Galeni sententia redarguit, quæ asseuerat fœtū in vtero non è fœdiore illo sanguine menstruo, sed è materni purissima portione alimentū capessere. Neque si quid menstrui fœtui cedit in alimentum, id tandiu potest post multas febres, post multos morbos superatos, in annum ætatis trigesimum aut quadragesimum perdurare, qua nos ætate non paucos vidimus hisce exanthematis grauissimè conflictari, alios occumbere. Adde vnumquemque his aliquando in vita necessariò conflictari debere, & neminem his posse secundò aut tertiò prehendi: quorum vtrunq; manifestè falsum animaduertimus. Hæc verò mala ex communi quadam causa tota aëri consperså originem habere, luculenter demonstrant, quòd non solùm feruidiore cœlo, sed & hyeme interdum grassantur. Quòd annos complures sileāt, & certis annorum interuallis sæuiant in plebem, alias quidem seorsum exanthemata; vt grauissimè anno millesimo quingentesimo trigesimosexto: aliàs ecthymata sola, vt anno millesimo quingentesimo quadragesimo secūdo. Quę quì videt, quomodo causam illam superiorem non intelligat ac iudicet mundo grassari? Vt igitur carbunculus & pestilens bubo, ita sanè exanthemata & ecthymata causam habent è sublimi: at ea peculiari quadam malignitatis specie aërem contaminat. Aliáque in his existit quàm in carbunculo vel in bubone: & alia in exanthemate quàm in ecthymate: & horum quàm illorum minor est ferocitas. Causa autem cur infantibus & pueris magis familiaria hæc sint, reddi potest, quòd firmior ætas & adultior, tantulis malis non lacessitur, nisi quum fortè constitutio grauior inualuerit. Hęc autem rursum ex ipsorum morborum descriptione & figura consideremus. In cute ij quidem efflorescunt, non ex ambientis contactu, sed ex inspiratu, quo vt cor afflatum delibutúmque fuerit ipso statim initio vniuersum corpus, maximè verò caput ingrauescit, hoc etiam plerunque dolore concutitur, oculi timent & illachrymantur, facies quasi inflammata rubescit, vox raucescit, spiritus crebrior ac difficilior euadit, pulsus frequēs ac celer febris nuntius. Malo dein ingrauescente venenū ex humoribus die tertio aut quarto foras prosiliit, & in cute efflorescens mali speciem detegit. Ecthymata pustulis multis toto corpore confertim albo colore extuberāt, quæ pituitæ & bilis permistionem præ se ferūt. Exanthemata verò quasi pulicum maculis ferè rubra appa-

1. De sanit. tuend.

rent, interdum purpurea, interdum viridia aut nigra. Tandem compresso furore, soluta aluus humorum qui contaminati fuerunt reliquias crisi expurgat. Hîc ita apparentibus, nullum tamen putredinis indicium (si modò simplices sint morbi) cernitur in vrinis: argumentum eos venenata qualitate virium corporísque nostri totam substantiam demoliri. Hoc & morborum fœditas testatur, tam deformis aliquãdo visa vt occæcatis oculis, vniuersa cutis in squamas fœtidas & in crustas ingentes solueretur: corpus omne non aliter contabesceret & macie nigroréque torreretur, quàm si menses quatuor è furca pependisset. Neque verò solius cutis hæc vitia, verùm etiam omnium interiorum, musculorum, viscerum, solidarúmque partium omnes priusquam cutis labefactatæ. Sæpe etenim deprehensum prægnantes maturos partus edidisse hac lue perfusos, quarum aliæ nihil omnino foris, aliæ non nisi multis pòst diebus incommoda senserũt. Et quosdam ab interitu dissectos, quibus iecur, lien, pulmones omniáque interiora haud secus atque cutis, sordidissimis papulis manantibus scaterent. Quinetiam raucitas spiritúsque difficilis initiò premens, & prima eruptio in faucibus & ore, in ano & partibus obscœnis apparens, planum facit ex intimis partibus hæc mala originem habere. In has etiam finiri, argumentum est quòd sanatis & raucitas & spirandi difficultas manet, aliàs sine tussi, aliàs cum tussi ad tabem deducta. PH. Isthæc adeò luculenter explicata video, vt fides abrogari non possit. EVD. His finitimæ & quadam similitudine coniunctæ sunt febres sudorificæ, quæ insolentes magno terrore in omnem inferiorem Germaniam, in Galliam Belgicam & in Britanniam, ab anno Christi millesimo quingentesimo vigesimo quinto, in annum millesimum quingentesimum trigesimum, autumno potissimùm peruagatæ sunt. Vt primùm lues hæc in ciuitatem quãdam inualerat, derepentè supra trecentos aut quingentos indies corripiebat, dum hinc aliò cõmigrasset. Perculsi mox quasi essent languore dissoluti, animi defectione corruebant, decumbentésque perpetuo sudore diffluebant, cum febre, cum pulsu crebro, celeri & inæquali, neq; sudori modus erat ante morbi solutionem. Soluebatur autem vno aut summùm altero die, quanquam liberati diu posteà languebant. Omnibus cordis palpitatio conquisita, alios quidem duos trésve annos, alios omnem vitam comitata. Initiò multos sustulit quum nondum illius vis erat percepta: at posteà

posteà admodum paucos, vbi exercitatione & vsu deprehensum est, eos qui sudores exciperent proliceréntque & se cardiacis munirent, omnes restitui. Insolétium morborum quum nec vis nec medicatio cognita est, grauis solet esse calamitas. Hoc statu aër tenui nec admodum pestilenti veneno perfusus, suppar infirmiórque vitali robore, cor vt lacessiuerat in cutem corporis extimam foras propellebatur, nec carbunculo, nec bubone, nec exanthemate nec ecthymate, sed sudore solo prorumpens, quòd venenum spiritui quàm humori potius insideret. Omni quippe ratione hæc febris in ephemerarum censu habetur. Eam igitur tempestatem quis quæso non pestilentem iudicet, quæ tam multos, tam multis sensim mundi regionibus, repentè sine sensu oppresserit: cum cordis indesinente palpitatione, cum animi defectione perpetua, cum eruptione foras ad cutem, quæ multorum est pestilentium morborum communis? Illa porrò omnibus decantata grauedo anhelosa, anno Christi millesimo quingentesimo decimo, in omnes ferè mundi regiones debacchata, cũ febre, cum summa capitis grauitate, cum cordis pulmonúmque angustia atque tussi, quanquam multo plures attigit quàm iugulauit: se suo tamen impetu proprióque ac inauditio veneni genere, pestilentem prodidit. PHIL. Quos proposueras pestilentes morbos, omnes iam videris exequutus. At quos simplices epidemios & endemios appellas, siccíne putes abditioris illius perniciei quippiam redolere, & ex tacitis incomprehensísque causis proficisci?

Epidemiis morbis occultum quiddam inesse. CAP. XIII.

EVDOXVS.

PVTO equidem, & cur putem dicam, quãquam non æquè euidens est in illis demõstratio. Dysenterias, lienterias, pleuritides, ophthalmias, febres acutas, huiúsque generis morbos vulgares, temporum mutatione tempestatúmque vi suscitari, perspicuis rationibus suaderi potest: in idque multus est Galenus, multus & Hipprocrates libris de locis, aëre & aquis, libris epidemiorum, & aphorismorum tertio. Cæterùm quum longa obseruatio tempestates non paucas iis quas Hippocrates commemorat similes notauerit, eásque admodum salubres, multas verò temperatas & æquales cum primis insalubres & perniciosas, non possum equidem non suspicari, præter qualitatum tempestatúmque mutationem, occultius quiddam & perniciosius in ambien-

te nos aëre tum volitare & circumferri. Anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo octauo, dysenteriæ graues vniuersa Europa tanta ferocitate populabantur, vix vt ciuitas vlla immunis euaserit, cùm tamen nec exuperans intemperies, nec temporum inæquabilitas, nec valida tempestas vlla aut vigeret, aut antè viguisset. Annus autẽ ab hoc secundus, qui à Christo nato quadragesimus erat supra sesquimillesimum, omnium quos maiorum memoria notauerat, toto orbe feruentissimus, maximè tamen salubris obtigit. Possum itidem & de lienteria, quam meministis circa hæc tempora plurimùm inualuisse ratiocinari, quemadmodum de pleuritide, de febre omnis generis, déque aliis non paucis epidemiis, quos vt nostra, ita maiorum ætas & vidit & animaduertit. Hi porrò morbi quum in omnes terræ regiones calidas ac frigidas, Austro & Aquilone perflatas, peræque inuadant, id quæso existimate, num præter intemperiem aut simplicem putredinem, sit necesse quippiam in aëre cõtineri, quod omnium causa communis existat. Non enim possit calida vel humida intemperies, regionum tam longè latéque distantium communis esse causa: nam quæ Australes offendet, Aquilonios iuuabit. Nec igitur potest vlla putredo ex intemperie nata, omnium regionum esse communis. Quocirca præstãtioris & occultioris cuiusdam originis simplicium epidemiorum causa sit oportet. Hippocrates ad explorandam morbi cuiusque naturam, & ad euentum prænoscendum, iubet tum temporis conditionem, tum epidemiorum morborum impetum animaduertere: designans causas duas planè diuersas, temporis conditionem & latentem tacitúmque impetũ, morbos quoque ex illis prodeuntes diuersos. Quicunque celebres medici popularis dysenteriæ, pleuritidis, aliorúmve morborum qui grassantur in vulgus, naturam & curationem literis mandarunt, eos certè quàm eiusdem cognominis dispertos, multò perniciosiores notauerũt, quasi tanta támque cõmunis causa, perniciei expers esse non possit. Sidera vt pestilentes ita & alias interdum minus perniciosas, eásque occultas excitãt qualitates, quæ fiunt epidemiorum morborũ causæ. BR. Rursum quæso de febribus vulgaribus paulò attentiùs meditemur. Equidem continuas febres non modò in quibus ecthymata erumpunt purpurea, verùm etiam omnes quæcunque grassantur populariter, non admodum inficiabor præter peculiarem humoris putredinem, nonnihil etiam publicæ communísque

Prædictionũ 2.

munísque perniciei redolere, cùm proximè ad pestilentes accedant. At de intermittentibus, etiam si populares sint, maior foret controuersia: quòd illarum genus vniuersum Hippocrati salutare habeatur. EV. Quòd morbus quispiam salutaris sit, non idcircò possis inficiari pestilentem aut occultum esse. Galenus libro de crisi secundo, singularum febrium iudicia persequutus, post ea quæ à symptomatis petuntur, alia ab efficientibus antecedentibúsque causis deducit: & præter primarum aeris qualitatum exuperantiam, aliam abditam & delitescentem causam inuenit. Ne autem in his referēdis nimius sim, satis fuerit de quartana sola sententiam proferre. Primum verò (inquit) hoc ipsum considera, nunquid autumnus frigidam & siccam inæqualémque temperaturam acceperit: tunc enim certiùs sperabis quartanos circuitus in ipso fore frequentiores. Posthæc si regio ipsa talium febrium sit procreatrix: si ægrotantis natura atrę bili sit obnoxia, si ratio victus antecesserit, quę huiusmodi humorem coaceruauit: & si eo tempore quartanæ febres populariter fiant. Hoc loco Galenum videtis præter ægrotantis, regionis, & victus conditionem, duplicé in ambiente nos aëre constituisse causam, vnam frigidam & siccam inæqualémque temperaturam, alteram nec nomine nec verbo expressam, quæ tamen causa est cur quartanæ febres populariter fiant. Hæc tametsi adeò obscura est & naturæ arcanis inuoluta, vt nec propria essentia, nec nomine comprehendi possit, eam tamen & esse constat & aliam ab intemperie. Iam verò si quartanarum popularium causa obscura & delitescens est, necesse fuerit ipsas quoque quartanas, essentia obscuras & occultas haberi. BR. At nihilominus vno omnes ore quartanarum cæterarúmque intermittentium essentiam in humoris putredine, & ex huius differentiis, illarum differentias constituunt. EV. In illis (fateor) putrescit humor aliquispiam: cæterùm neque is, neque calor illius soboles, tota febris est essentia. Grauis sæpe humorum putredo & coërcetur in nobis & expellitur, quam nec febris antecessit, nec comitatur, nec consequitur. In elephantiasi, in lue venerea, tanta plerunque putredine corporis tum interiores tum externæ partes obsidentur, vt exesæ quasi laceratæ excidant, idque nullo febris indicio. BR Hæc duntaxat mihi persuadent non ex quauis sine delectu putredine etiā si grauissima sit, febrem enasci. EV. Edissere quænam putredo febrem, & quæ nullam accendet. BR Hoc si verbis ex-

Aph 44. quarti.

plicare coner, frustra laborem. EV. Id igitur fatendum est vnum quippiam ex eorum numero esse quæ nos fugiunt, tacitum & obscurum. Ne quid autem suspiceris aut metuas, non magnoperè contendo, idipsum de quo nostra est disputatio à cœlóne prodierit, an intus sit in corpore genitũ, vti & venena non pauca. Satis sit in re controuersa demonstrare id quicquid est, occultum nec solius intẽperiei sobolem esse. Agè igitur graui ille putredine scateat sine febre: hic verò cum febre. Hic præter simplicem putredinis rationem, aliud quippiam circumgerit, à quo febris incitatur, & quod accedens febrem inducit, decedens abducit. Id quocunque nomine appelles, à putredine diuersum quiddam est, in quo consistit febris essentia. Hoc autem vt constet luculentiùs, paucis referam quæ obseruationibus olim animaduerti, quorum & vos similia videre potuistis. Misellus quidã quartana febre simplici & lue venerea, sordidis vlceribus deformi, duobus sanè quàm contumacissimis malis conflictatus, opem medicam exposcit. Conuenienter præpurgato, ligni guaiaci decoctum imperatur cum victu tenui & admodum exquisito. Horum perseuerantia, vniuersi corporis putridus humor partim absorptus partim dissipatus est in sudores: omnísque partium intemperies sic abacta est, vt maligna quæq; & sordidissima vlcera, quibus tum nasi extremum exciderat, tum reliquum corpus omne scatebat, ad cicatricem perducta sint. At nihilominus cùm à lue venerea integrè vindicatum corpus videretur, omnísque illius obstructio soluta: omnísque exhausta putredo, quartana tamen contumaciter in tempus longissimum producta est. Ex quo intelligi potest proximam illius causam non in obstructione, non in humorum putredine, sed in affectione quadam secretiore statui, quæ partibus ipsis inhærescit. Hanc Galenus iam senex agnouit, de febribus intermittentibus ita sentiẽs: Harum circuitus repetere minimè desinit, quoad dispositio in parte generante excrementa seruetur. Quin & eo loci paulò altius quã libris methodi, & primo artis ad Glauconem, febrium curationem instituens, præcipuum sanationis scopum esse ait dispositionis huius correctionem. Ea autem febrilis dispositio est ab intemperie longè diuersa. Hoc ipsum ex euentu superiori contrario æstimemus. Sæpenumero quartana febre soluta, corpus etiamnum permanet impurum, aliâs quidem aliis febribus, aliâs cruditati, aliâs lienis scirrho, aliâs cachexiæ vel hydropi, aliâs aliis ex putredine

2. De diff. feb. c. 17.

dine malis obnoxium. Hoc non modò in pestilentibus & contagiosis, verumetiam in venenatis morbis omnibus Dioscorides accidere tradit, vt quum tempore vis illa venenata & præsentanea perdita fuerit, vitiosa quædam affectio diuturna relinquatur, quæ communia aliorum morborum remedia communémque medendi rationem efflagitet. Sæpe etiam ex impuro corpore & putredine conferto, vidimus quartanam febrem non simplicem modò, sed & duplicem & triplicem propriis antidotis abigi, nulla purgatione præmissa & stabili impuritate. Non præter rationem propria quædam febrium remedia inuulgantur, quibus vel aniculæ optimis medicis calumniam texunt illorúmque artem insimulant. BR. Multa in peregrinatione vidi hac de re incredibilia, quæ tanquam omnino ridicula sum aspernatus. EVD. Itaque si putredo profligari potest manente febris essentia, rursúmque essentia dissolui manente putredine, perspicuum esse debet illa variis diuersisq; tum naturis tum essentiis teneri. Quoniam autem de quartana febre exempli gratia sermo habitus est, reddat vestrum aliquis manifestam causam, cur ea licet interdum annos quatuor perseueret, nunquam aut rarissimè eundem hominem bis tota vita prehendat. Equidem hactenus vnicum bis prehensum audiui. Aut cur quartanæ febris statæ & quæ errabunda non sit, circuitus pomeridianis duntaxat horis inuadat. Hęc quis tam occulta & inuoluta esse credat, si nō etiam occulta planéque obscura quartanæ sit essentia? BR. Noua audio. EVD. Immò peruetera, licet nōdum fortasse animaduersa. Adde etiam quartanam eò contumaciorem fore, quo meridiei propius inuaserit. BRV. Ea fortasse causa sit, cur medicus admodū prudens, in quem aliquando incidi, ad earū febrium omniúmq; populariū morborum curationem, selectas antidotos diligenti siderum obseruatione adhiberet, nósq; frequenter magna operum suorū teneret admiratione. Magna etiam probabilitate id suadebat quod est ad finem libri de natura humana, siue Hippocratis, siue Polybi, siue alterius is est, omnes febres ex bile esse. Nos prætereà graui in errore versari, qui vt omnis continuæ febris materiam in maioribus esse venis, ita omnium intermittentium causam existimaremus in carne seu in ipsa corporis mole cōtineri, vno Galeni argumento, de rigore, & de sudoribus inclinatione erumpentibus. Is magna rationum efficacia, ex causis, ex signis, ex curandi ratione, docebat intermittentium materiā

Lib.6.

ſæpius in ventriculo, aut in viſceribus, aut in ventre inferiore coërceri: híncque nihilo minus quàm ex corporis mole & rigores & ſudores moueri. EV. Optimè nunc tecum ageretur, ſi ex his paucis, abditiora quædam ab illo diligenter perueſtigaſſes. Multa quippe viri docti vſu longo parta, ſibi tanquam in theſauros recondunt, quæ etiam ſi publicæ vtilitatis deſiderio tenentur, inuulgare dubitant, ne multitudinem veterum doctrina confirmatam vellicent ac irritent. BR. Tu verò de his quid ſentis? EV. Hæccíne vis in ſinu tuo

Cap. 3. dicam? Galenus nondum artis operibus confirmatus, ſecundo de Criſi hoc continentem febrem ab intermittente diſcrimine ſeiunxit: In tertiana per totũ corpus bilis defertur, atque ideo vehemens fit rigor, biliſque ſuperuenit vomitus, vrinæque ac ſudores biliosi ſunt. In ardentibus verò, quæ nullam habent intermiſſionem, bilis humor in vaſis vnà cum ſanguine continetur: atque hæ ipſæ à tertianis differũt (quamuis eo qui vtrunque facit morbum humore communicent) quòd in his quidem intra venas continetur, in illis verò cùm vehementer moueatur, per ſingulas corporis partes diſſeminatur, quo fit vt delationis impetu ipſa per ſe ipſam expurgetur, & ſudoribus atque vomitionibus finia-

Cap. 6. tur. Et alio loco: Nam quæ in ſola flaua bile febris accenditur, ſi quidem bilis adhuc intra vaſa maneat, exquiſita febris ardens nuncupatur: ſi verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & ſi ab atra bile fit febris, quum per totum corpus delata fuerit, quartana efficitur: quum immobilis, illa quæ quarto quoque die excreſcit. Sicuti ſi ex pituita ortum habeant vel quotidianæ ſunt, vel quę ſingulis diebus accenduntur: vno ſolo differentes, quòd vel per venas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores: & quòd cum rigore & vomitibus & ſudoribus fiunt, vel ſine his. Hæc igitur ſunt quæ à Galeno iuuene pronuntiata haud quaquã receperim: quandoquidem tum ætatis non aliam ſedem humoribus quàm venas deſignabat, in quibus vel illi putreſcerent, vel

Cap. 17. illinc in corporis habitum irrumperent. Cæterùm ætate & rerum obſeruatione iam maturior, ſecundo de differentiis febrium anxiè admodum cauſam inueſtigans intermittentium, & cur hę circuitione quadam repetant, aliam his originem aliúmque fomitem inſtituit. Neque enim humorem, qui putreſcens circuitus eſt materia, ſemper è venis maioribus exilire aut illic contineri, ſed in vna quapiam corporis parte quæ propria ſedes eſt propriúſque fomes febris intermitten-

mittentis. Etenim post aliquot de circuitu repetentiũ morborum demonstrationes, ita colligit: Vbi pars aliqua debilis efficietur, id ei causa erit cur non excrementa solùm, sed ipse etiam sanguis corrumpatur ac putrefiat, & febris accẽdatur. & mox: Quinetiam vbi nequeat concoquere quælibet pars genita in se excrementa, aut expellere ad aliam, tale sibi ipsi initium febricitandi, quale ea quæ transmittit alteri, adfert. Ita enim in parte vnaquapiam excrementa colligi putat, vel partis ipsius vitio & imbecillitate, vel alterius mittentis robore. Itaque vt alio inquit loco, Sæpe dispositio in iecore & in splene attulit febrem, quoties aut inflammatio aliqua aut obstructio putredinem accendit. Hinc primo artis ad Glauconem inquit, vix citra oris vẽtriculi iniuriam fieri quotidianam, nec sine lienis vitio quartanam, nec tertianam absque iecoris offensione. Quod autem de hisce partibus attulit, idem & de vicinis omnibus quæcunque circa mesenterium pancreas & intestina insident, accipiendum est. In his enim intermittentium febrium causa fomésque residet. Quod autem secundo de Crisi adferebat, rigorem fieri flaua bile mota delatáque per corporis habitum, id certè perpetuum non est. Immò secundo de differentiis febrium per quæcunque loca sententia ea feratur, vt per præcordiorum membranas, rigorem excitare tradit, quemadmodum & ab æstu, à lassitudine, à medicamento calido & acri quod vlceri adhibetur. Licet autem putredo in quapiam parte tanquam in fomite coerceatur, neque illinc putridus humor in omne corpus permeet, vapor tamen calórque putredinis illinc in omne corpus effunditur, quod sanè Galenus sic confirmat: Vbi verò calor superat materiam, appellatur incrementum & ascensus tale tempus. Atque eo tempore augetur calor tam multus, vt non solùm deurat locum ipsum qui veluti causa putredinis est, sed iam per continuitatem depascat vniuersum corpus. Hæc sunt quæ de re proposita ex Galeni mente deprompsi, quæ curando imitor, omnia sanè iis consentanea quæ à celebri medico audieras. Plura adiicere possem, sed inclinans iam dies, nec ipsam nos curandi rationem persequi, nec suscepti argumenti metas transilire sinit, quod omne in rerum abditarum causis positum erat. PH. Cognitis ergo epidemiorum pestilentiúmque morborum causis, ad contagiosos venenatósque morbos diuertamus.

Cap. 5.

Cap. 3. 5. & 6.

2. de differ. feb.

De contagiosis morbis. CAP. XIIII.

EVDOXVS.

De Nuce. NVx vmbrâ proximis stirpibus ardoribúsque grauis, apud Ouidium sic queritur: Me sata ne lædam, quoniam sata lædere dicor, Imus in extremo margine fundus habet. Narbonæ taxus tam præsentis est veneni, vt authore Dioscoride, si qui dormiant sub ea, aut in eius vmbra subsideant, lædantur & sępenumerò moriantur: quandoquidem corpori vniuerso strangulatum & celerem interitum infert. Basiliscus tantę perniciei ab Auicenna describitur, vt non eos modò qui vel manu vel alia corporis sui parte, sed etiam qui virga attigerint, momento necet: quod & visu & sibilo efficere tradunt. Torpedo piscis piscatorem qui se hasta attigerit, in stuporem inducit. Sunt & alia non pauca tum in animantium tum in stirpium genere, quæ possint integrę cutis contactu hominem interimere. At multò plura quæ aperta cute, vt venenatæ sagittę, aspidis, hydrę, viperæ, cerastis, dipsadis anguis, scolopendrę, salamandrę, stellionis, pastinacæ, lacertę, draconis, crocodili, phalangij, scorpij, & rabidis canis morsus. Epidermis densa quum sit atque valida, hebetiorum & crassiorum venenorum substantiam altius penetrare non sinit, nisi vel findatur vel dilaceretur: quæ autem in venenis efficacissima sunt, illam quantumuis validam ac densam penetrant, introq; penitùs subeunt. Omnium quidem vis & pernicies ex ea sede quam primùm attigerit, sensim in corporis principes partes & in artus inuadit, dum corpus omne labefactet, idque omni veneno peculiare, vt pedetentim serpat, aliud quidem ocyus, aliud segnius. Rabidus canis demorsu saliuę aut humoris quiddam eructat, in quo vis est veneni. Id intro subiens spiritus, sanguinem, humores, partísque substantiam contagione labefactat: hinc sensim serpit longius in partes principes, sed tam segniter, vt rarò ante diem vigesimum, interdum non nisi anno symptomatis se prodat. Per has moras nec febris, nec malum aliud vllum percipitur, nec scit æger quanta pernicies lateat. At quum hęc tempore in cor penetrauerit, vellicantur pręcordia, ęger indignabundus euadit, nec stare, nec quiescere potis, furentis in morem huc illuc effrenatè agitur, manibus ora dilacerat, alios dente petit, ex ore spuma promanat, oculi torui & aspectu horrendi, febris valida, sitis inexhausta, & tamen ęger aquã omniáque liquida adeò perhorrescit, vt emori potius eligat

quam

quàm bibere aut ad aquam deduci. Quibus malis defatigatus tandem miserè cedit è vita. Phalangi, aut scorpij aculeo, tum alia tum breuiori tempore fiunt symptomata, quòd promptius expeditiúsque venenum serpat. Itaque omnium pernicies ab ea corporis parte exoriri, quam primùm lethifera vis attigerit, illinc sensim in omne corpus irrepere, ipsúmque permutare, & perimere animaduertitur. Id & inuenta comprobatáque curandi ratio confirmauit, quę veneni perniciem ea parte qua intrauerit reuocat, vulneris dilatatione, partis demorsę suctu, scarificatu, affixis cucurbitulis, medicamentis acrioribus. Et ne longius intrò serpat, eã arcet iniectis vinculis arctioribus, carnis circumscriptione, vrentibus medicamentis, vel candente ferro, nonnunquam extremę partis amputatione. Perniciei verò sęuitiam restinguit atq; domat antidotorum vsu, vt rabiem fluuialium cancrorum vstorum cinere, gentiana & alyssio: cuius vires exęquare rubiam experimur. Vacuatio nulla aut admodum rara adhibenda. Hęc igitur optimorum medicorum diligentia atque fide comperta demonstrant non modò rabidorum canum aut scorpionum, sed & omnium quę aut morsu, aut quouis contactu enecant, perniciem esse venenatam eámque contagione vires suas expromere. BRVT. Equidem de istis nihil dubitem quę sint celeberrimorum medicorum consensu confirmata: quanquam non desunt qui putent canem solo ardore & ęstus vehementia in rabiem agi, ipsúmque illius quod dicimus venenum esse velut caloris exuperantiam. PH. Nondum potes veterem pellem exuere. Hac ęstate venatores quidam in lupum sęuiorem irruerunt, trucidatum in varia obsoniorum genera appararunt & coxerunt. Omnes quicunque esitarunt, non multo pòst tempore rabie correpti, alij perierunt, alij sociorum morte prudentes sibi prospexerunt. In ea carne tam diligenter apparata, quam tu restare putes ardoris exuperantiam? At vis lethifera & venenata permansit, quę vix igne mitescit: quemadmodum nec cantharidum vis deleteria vstione tota perit. EVD. Qualis est virulentorum animantium pernicies atque contagio, talem velim existimetis latêre ac teneri in lue venerea, nisi quòd hæc fortasse minus præsens ac mortifera sit. BRV. Gaudeo te in huius morbi sermonem incidisse, de quo tã multi multa scripserunt, sed quæ palato meo non sapiãt: quocirca tuam ea de re sententiam magnoperè optamus audire. Huius primã originẽ alij siderũ insolenti cõstitutioni,

alij aquarũ inquinamẽtis, alij cuiusdã scorti impuritati referũt acceptam. Cæterùm licet ea lues sensim contagione in omnem Europam, Aphricam, Asiam & extremam Indiam defluxerit, omnémque orbis partem quæ nostratium commerciis vtitur, impleuerit: quoniam tamen deprehensa est ab vno quopiam aut admodum paucis Neapoli originem habuisse, non potuit sane epidemiorum morborum conditione, à certo astrorum influxu deriuari. Quamplurimos enim paucis diebus afflixisset, tandémque tempore desiisset, Ego proinde exploratiorem duxerim postremam originis rationem. EVD. De origine haud magna contentione decertem, sed de illius causa, de vi & natura, ex qua curandi ratio omnis ducenda. Primum autem occultam & venenatam illius esse naturam, tum ex inuasionis modo tum ex iis quæ mox tradentur perspicuum fiet. Atque cùm neminem vnquam hac lue labefactauerit inquinati aëris inspiratio, non debet ea inter epidemios recenseri. Quum nec alimentorum impuritate nec vitio vnquam sit orta, non numerabitur in simpliciter venenatis. Restat igitur habeatur in contagiosis. Veneni quidem ac perniciei huius vis & efficacia tẽpore delitescit, & tempore copiosis signis & argumentis se prodit. Vtque rabidi canis aut scorpionis, ita huius venenum ab ea sede quæ sit contagione labefactata, sensim in omne corpus perreptat atq; sæuit, vt planè cõtagiosorum morborum naturam imitetur. Qua parte contactus & societas est, ab ea maximè prehendit & initium ducit. Qui venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis luem contrahit. Nutrix à qua pollutus infans lac sugit, à mammis: condormiens inquinato sudore diffluenti, à cute & à summis corporibus partibus: qui effusiore osculo saliuã exceperit, ab ore: infans vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: obstetrix quæ infectæ parturienti opem tulisset, à manu, quæ tandem excidit. Huius tamen veneni quia vis est hebetior, non nisi in apertam nudámque partem inuadit. Partium à quibus lues exordium capit, aliæ aliis grauius vitæ discrimen adferunt: omnium exitiosissima est, quæ ab interioribus & reconditis visceribus, aut à partibus obscœnis inchoatur, cæteræ leuiores & minus periculosæ. Quanquam autem illius vna eadémque perpetuò est essentia, vt tamen corpora quibus insederit, natura, temperamento, affectu & habitudine variant, ita distincta multipliciáque symptomata inducit, alia quidem in bilioso, alia in

Lues Venerea.

in pituitoſo, alia in melancholico : non enim ſi bilioſus pituitoſę concubuerit,eiſdem atque illa ſymptomatis premetur. Non igitur poſſint ex ſymptomatum differentia,propriæ morbi differentiæ conſtitui.Cuicunque particulæ lues primùm inſederit,illic inhęreſcens puſtulatim excitat,interim & vlcuſculũ. Inde longius prorepens radices figit, ſenſimq́ue partium continuatione adacta,interiora ſubit, & ad extremum , ni medicamentum adhibueris , furore corpus vniuerſum vaſtat atque depopulatur. Hinc venenum malo ſubeſſe intelligitur, non aliter quàm ſcorpij aut rabioſi canis virus, perreptans in omne corpus. Illius ſigna varia efficit partium natura ad quas pedetentim repit & permanat. Quum viro (exempli gratia) concubitu à pudendis madore perfuſis initium habet , puſtulas in his primum & vlcuſcula euocat contumacia maliq; moris. Vapor dein aut ſpiritus ductu cauo pudendi intrò irrepens, (neque enim credibile eſt humoris quicquam eò ſubire) venæ cauæ ſanguinem arteriæq́ue maioris ſpiritum labefactat : túmque bubo prorumpit in inguine. Hinc vaſis ſpermaticis renibúſq; affectis gonorrhœa ſe promit,qua virus turpiſſimè velut eructando eiicitur. Quum execrandum malum in iecur & in ventriculum inuaſit,leuis quidã alui fluor ſuboffendit,móxque cum iecore ſanguis polluitur, quo cunctæ corporis venæ participes fiunt,eóque in artus,in muſculos & in cutem diſſeminato , cõpreſſum maleficium atque tacitum erũpit: proſiliúntque liuidæ rubentéſque puſtulæ,vlcuſcula cruſtoſa & herpetes,nonnullis vlcera caua atque maligna: bilioſis quidem phagedænica & exedentia , melancholicis cancroſa : pituitoſis leuiora, ſed ſordidiora,& humore quodã mucoſo fœtidóque manantia : ſanguineis crebriora & carbunculi effigie. Omnia quidem labris præduris,tumentibus & inuerſis,quæ exeſa carne, ipſa etiam oſſa depaſcũt, primùm tenella qualia ſunt naſi & palati,deinde ſolidiora , quę putria carioſáq; tẽpore excidunt.Ab iis,cùm malum iam cerebrum ſummámque corporis arcem obſidet, multa ſuperuacua pro partis conditione pituitoſa colligi neceſſe eſt : quæ ſi intercluſa capite teneantur , magnũ & acerbum dolorem commouent: ſin foras ſub cutem capitis promineant , & in articulos vel in artus deturbentur, his aut cruciatus excitãt immanes ac diuturnos, qui noctu maximè inualeſcunt, aut tophos præduros ſcirrhoióſque tumores,haudquaquam tamen doloris expertes. Quanquam enim pituitoſa videtur

materia, veneni tamen maleficio perfusa, acrimoniæ particeps est. Hinc sub ossium membranas se recondens, tum acrimonia, tum distentione dolorem excitat. In ossium verò substantiam per tenues quasi tubos se inferens, illa diffundit dilatátque in tumorem, quæ tandem carie consumpta putrescunt. Si minus acris & mordax materia cutē non exedit, ad pilorum radices effusa malignitate aut venenato vapore, effluuium concitat, quo plerique visi sunt sine capillis, sine supercilio, sine barba, sine pilis, qui posteà tempore repullularunt. Quum tam multa vbique sint huius perniciei signa, nullum tamē cernitur in vrinis, neq; ex his quisquam aut hoc aut aliud visū veneni genus possit deprehendere. Iam verò hæc paucula de venerea lue si adhibito animi iudicio studiosè obseruabitis, cui vestrum non perspicua sit eius pernicies? Quis ex vobis eam veneni participem esse inficiabitur? Si in omne corpus disseminata serpit, non aliter quàm quæ à rabidi canis morsu infertur, posśítne expers esse veneni? Neque verò in externas duntaxat quæ sub aspectum veniunt, verumetiam in interiores quasq; partes in ipsáque viscera penetrat, quæ (quod de exanthematis afferebatur) dissectis mortuis comparent pustulis vlceribúsque fœda. Plurimi sanè hoc in morbo in aliísque venenatis captiosa eáque admodum inani ratione falluntur, quòd dum vident symptomata hæc omnia cum humoris cuiusdā vitio insultare, nihil præter humorem inesse putant, nihil maius animo concipiunt, neque acriore illa animi acie perscrutantur num aliud quippiā in humore subsit in quo precipua affectionis causa consistat: quale proculdubio si sensu non cernimus, oportet certè ratione & intelligentia comprehendere, alioquin in maximarum rerum ignoratione versari. Itaque vis illa veneni, tenuis admodum ac ferè corporis expers, sensúsque nostros effugiens, aut in humore aut in alio quouis corpore inhærescit, quod subiectum dūtaxat quasi vehiculū est eius quæ nos afficit maleficiosæ facultatis. Qui enim possit corpori nostro vim inferre sola virtus incorporea? BRV. Omnem certè hac de re dubitationem & velut caliginem, dilucida interpretatione discussisti. Velim tamen insuper mihi aculeos ex animo euellas, quos nonnulli infixerunt. Aiunt illi hanc luis venereæ contagionem, & in dies mutari, & iam prorsus inclinare atq; consenescere, vt sit posthac breui finem habitura. Quid quæso hac de re statuis? EV. Hanc nisi sua clementia Deus optimus extinguat.

stinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, nunquam extinctum iri, sed fore humano generi comitem & immortalem. PH. Circumferunt tamen olim pustulas fœdas erupisse complures, dolores admodũ paucos: nunc contrà, pustulas esse nullas, dolores autem atroces cum tuberculis scirrhosis. EV. Id fortasse effecerit non luis conditio, sed præpostera multorũ curatio. Adeò enim nunc ea mortalibus est formidabilis, vt vel illius minima suspicione confestim ad remedium ex hydrargyro concurratur: quod sanè pustularum ardorem extinguit, at destillationes articulorumque dolores exagitat. BR. Túne igitur vulgarem illam medendi rationem confirmas? EV. Nihil equidem minus, quòd ea morbi symptomatis duntaxat succurratur, radice neglecta. Ad terræ huius & immanis beluæ oppugnationem omnes machinas adhibuerunt. Alij sperant se initio radicem vacuationibus euulsuros: purgant validè, dehinc quibus competit sanguinem mittunt, mox reliquias idoneis syrupis præparant, quas & secundo & tertio interdum & quarto expurgent. Ea certè curatio si malum inter initia consistit, solúsque corporis spiritus vel humor inquinatur, plerunque liberat, non item si iam partium substantia obsidetur. Alij ratione non admodum dissimili, tenui extenuantéq; victu, & potu ex hebeno guaiacina vel sancta vel ex Cinarum radice corpus absumunt, humores detergunt dissipántq; in vrinas & sudores. Hinc necesse est pustulas & vlcera cum corpore siccari & sanescere, tophos præduros incidi atq; dissolui, ex hísque natos dolores mitescere. At symptomata isthæc putato, morbi verò essentiam multò diuersam, quæ illis abeuntibus, etiamnum tanquam radix solidarum partium substantiæ firmiùs inhærescit. Alij vnctionibus ex hydrargyro curationem suscipiunt. Cùm enim hydrargyros non (vt plerisque visum est) calida sit, sed adeò frigida vt vi narcotica dolores quoscunque sopiat & leniat, optima ratione sanguinis eruptiones, bilis ardores exesionésque retundit: pustulis vlceribúsque malignis opitulatur. Quum eadem vehementer humida sit, præduros tumores emollit concretósque dissoluit. Et quoniam adeò tenuium est partium, vt omnia vel durissima metallorum corpora subeat, penetret atque dissoluat, multa è corpore per sudores dissipat, quædam purgatoria vi in aluum deturbat, multámque pituitam ex ore prolicit. Quocirca ex accidenti desiccans, vacuánsque symptomatum materiam, il-

Vis argenti viui.

lis non parum ſuccurrit:at certè crudeliùs quàm guaiacum magno oris tædio, grauiore viriũ iactura & imminentiore periculo. Etenim cerebrum tanto frigore offendit, vt rheumatiſmis deinceps opportunum maneat: neruos, articulos eatenus laxat & debilitat, vt in omnem fluxionẽ proni euadant, ſuſcitentúrque tremores immedicabiles, & recentes cruciatus priſtinis grauiores. Non vt in ſimplici arthritide hi repentè oboriuntur, neque foras prominent, ſed ſenſim radice altiùs defixa, penitiùs ferè in oſſa tibiæ & humeri ſubeunt. Hydrargyrus tanto periculo ſymptomatis opem ferens, mali radicem haudquaquam euellit. Quo fit vt tum hæc, tum ſuperiores inefficaces ſint & parùm tutæ cum periculo recidiuæ, quum præſertim lues initium præterlapſa, ipſam partium ſubſtantiam obſedit. Tempore ſiquidem reuireſcit, recurrítque interdum poſt annum trigeſimum, tantóque interuallo mali fomes quaſi ſepultus deliteſcit. Et nihilominus qui tum expertes mali prorſúſque expeditos ſe putant, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolémque gignunt ea lue cõſperſam, indicium profectò tum temporis mali fermentum in venis in ipſiſque partibus reſeruari, vt dicere ſolent, in ipſis quaſi medullis latêre. Recidiua rarò perſimilis eſt radici, neque iiſdem ſymptomatis, ſed ferè deſtillatione, arthritide, artuum dolore, tophis, vel oſſium carie moleſta: neque pari contagione, eos cum quibus ſocietas eſt, afficit: quòd auxiliis humoris furor & impetus repreſſus ſit, etiam nondum mali radice euulſa. BR. Hãc igitur quánam alia ratione putas extirpari poſſe. EV. Propriis antidotis & alexipharmacis. Neque enim hydrargyros, neque hebentis alexipharmacorum aut antidotorum vim obtinent: ſed empiricorum inuenta ſunt, quæ plerique vulgi imitatione inducti tanquam fucum adhibent malo, quum certè foret conſultiùs imitatione curationis rabioſorum à veteribus inſtitutæ, remedia in id meditari conſentanea. BR. Miror equidem ſæpéque ſum miratus, neminem hoc toto ſeculo veram luis curationem attigiſſe, perſuaſus ſatis veram eam nõ eſſe quæ circunfertur. PH. Omnes quæſtui inhiant, & poſthabita inueſtigatione veri, quicquid primùm ſors obtulit ſequũtur. Malè nobiſcum ageretur ſi noui ſæpe morbi emergerent, quando ne vnius quidem remedia aſſequi valemus. EV. Itaq; vt rabiei, ita luis venereę propria quædam eſt antidotus, quæ etiam ſi neque victum admodum tenuem neq; vacuationes multas præmittes, vna

poſſit

possit labem eluere. Symptomata verò, vlcera, dolores, tophi, & quæcunq; acriter vrgent, idoneis nec tam longè petitis auxiliis expeditius tutiúsque leniri possunt. BR. Hec ex te discere vehementer optamus. EVD. Vos me rei nouitate impulistis, vt nimis multa de tam fœda lue narrantem. Temporis breuitas plura non fert: neq; hîc abditorum morborum curationes, sed causas duntaxat ex professo inuestigamus demõstramúsque. BR. Huc saltem si quid de elephantiasi animo concepisti, in medium profer. EV. Elephantiasin in contagiosorum morborum genere contineri, omnes certè vel plebeij persuasum habent, quòd non vt pestilens halitu solo, sed vt lues venerea concubitu, accubitu, omníque contactu prehendat. Quanquam ciuitatum legibus Elephantici sepositi & à reliqua plebe segregati degũt, nunquam tamen vel sedulò sciscitat: accepimus quenquam administrorum, etiam si perpetui illis assideant, sola spiratione contaminatum. Si quis fortè malum hoc sponte proprio intimóque vitio contraxit, non idcirco debet à contagiosorum censu reiici. Non enim contagiosum morbum ex solo ortu, verumetiam ex inuadendi serpendíque modo definiuimus. Elephantiasim autem non ex sola atra bile fieri demonstrant melancholia morbus & mania: in quibus etiam atra bile & in cerebro & in toto corpore redundet, citra tamen elephantiasin est, quemadmodum & quartana intermittens & quartana continua, in quibus melancholiam putrescere fatemur. Hæc igitur & insuper eruptio fœda foras in partes eximas & in cutem prosiliens, elephantiasin perniciei cuiusdam esse participem declarat. Ea primùm dura, crassa, aspera, & quá redditur, colore subliuido vel purpureo, cum sensu quodam stuporis. Pustulæ dein extuberant, verrucis initio similes, sed quæ postea grandescãt durescántque, interdum etiam magna fœditate exulcerantur. His notis facies potissimum & nasus, manuum pedúmque digiti fœdantur, oculi rubore pustulísque suffusi caligant, pili toto corpore decidui sunt, maximè in superciliis & in mento. Omnia igitur foras erumpentia, ipsúmque pilorum defluuium, quis malignitatis & latentis veneni notis esse non agnoscat? Multus humor plerunque in cutem confertim effunditur, biliosus quidam in ictero, pituitosus in leucophlegmatia, melancholicus in melancholia, à quo nihil tale fieri cernimus. Itaq; in elephantiasi prẹter humoris vitium malignum etiam virus inest, quod tum humores

Elephantiasis.

tum partium substantiam polluit. Illa quippe non solius cutis (quod Galenum dixisse miror) sed totius corporis est affectio. Quales in linguæ radice verrucæ extuberarint, tales in omnia viscera in omnésque partes intimas disseminari comperimus. Curandi difficultas morbi malignitatem atque perniciem docet. Hanc idcirco tot seculis veram curationem non inuenisse reor, quòd propria illi antidotus perquisita non sit, quam tamen & esse & inueniri posse non diffido. PH. De contagiosis morbis satis abunde: nunc recepto traditionis ordine de venenatis morbis transigédum. Non enim hoc loco de phtisi, de lepra, de scabie, de pruritu, déque aliis huius classis sermo habendus est, qui quamuis in contagiosis numerari soleant, manifesti tamen sunt, à manifesta putredine orti, neque (quod suprà monebas) huc quoquam modo referendi.

I. De natural. facul.

De venenatis morbis. CAP. XV.

EVDOXVS.

ISTANE præterea exigitis vt de venenatis morbis sermo habeatur? Si iam plane inter omnes conuenit quamplurima esse venena, quorum vis cæca & delitescens vario nos symptomatum cruciatu fatigat, nónne euidens esse debet, ab illis morbos in nobis excitari qui non manifestis qualitatibus, sed totius substantiæ dissidio vitæ nostræ primordia demoliuntur? BR. Neq; id ipsi demõstrari volumus, sed dilucidius explicari quot & quas illorum differentias esse putes. EV. Quem venenatũ morbum definimus, is nec ducto inspiratóq; aëre, nec externorum contagione, sed vna delitescẽtis intus veneni pernicie prouenit, suboffendítque. Hoc iam dixi cæteris hebetius, & in crassiore densioréq; materia inhærescere, quæ non nisi interioris caloris eiúsq; copiosi vi excitetur. Venena aliás imprudentius intrò assumuntur, aliás intus progignũtur. Quæ intrò sumuntur, alia quidẽ in metallorũ, alia in stirpium, alia in animãtium genere sunt: In metallorũ genere, arrhenicũ, auripigmentum, chrysocolla, calx, æs, æstum, atramẽtum sutorium, sulphur, adamas, lapis cæruleus & armenus: itémque hydrargyros, cinnabari, cerusa, plumbum, minium, gypsum. Hæc putant nonnulli sola qualitatum exuperãtia, priora quidem caustica vel septica, id est vrente vel putrefaciente vi, posteriora verò astringente & præfocante nobis infensa: proinde non simpliciter venena, sed venenata medicamenta appellari. At quanquam manifestis omnia qualitatibus vehe-

mentes

mentes obſunt, totius tamen ſubſtantiæ diſſidio nonnihil etiam veneni reconditum habent. In ſtirpium ordine ſunt aconitum, chamelæo, taxus, ephemerum, thymælea, laureola, thapſia, rhododaphne, ranunculus, draguntium, tithymali genera, & quæcunque immodicè purgandi vim obtinent, vt verathrum, ſcammonium, cypariſſias, cyclaminus, colocynthis, & alia eius generis non pauca, omnia verò deleteria. Sunt & quæ qualitatum duntaxat exuperantiis infenſa putantur, quod genus ſunt euphorbium, anacardus, itémque opium, mandragora, hyoſcyamus, cicuta, ſolanum manicum, fungus: quæ tamen malignitatis expertia haudquaquã putamus. In animantiũ genere numerãtur cantharides, lepus marinus, ſalamandra, bupreſtis, deuorata hirudo, pinorum eruca, felis cerebrum, ſanguis tauri, lac corruptum, piſcium aut pecudum fulgure vel peſtilentia interemptorum carnes, & quæcunque ſuprà diximus demorſu vel contactu enecare. Porrò ex his quæcunque intro ſumpta ſint, multò prǽſentius & atrocius quàm contactu offendunt. Hæc igitur omnia non modò qualitatum exuperãtiis, verumetiam totius ſubſtantiæ diſſidio exitialia eſſe & deleteria, morbóſque inferre venenatos, tum ex inſequentibus ſymptomatis, tum ex alexiteriis quę veteres ad curationem inuenerunt, facilè intelligi poteſt. Quę porrò intus gignũtur venena, nõ vt ſuperiora primo ſuæ naturæ ortu, ſed longo ordinis progreſſu atque mutatione talia euaſerunt. Vt enim ex varia humorũ putredine, ſiue ea ex intemperie, ſiue aliis ex cauſis orta ſit, diuerſi generis febres excitãtur: ita ſanè ex putredine longius progreſſa, vel alia cęciore ex cauſa venenum in nobis prouenire gignique poteſt. Galenus ait veteres hanc quæſtionẽ diſputaſſe, euidentiſſimíſque rationibus collegiſſe, eoſdem affectus fieri & à lethalis veneni potione, & à corruptione quæ è corpore ſcaturire poteſt. Hãc autem quam appellat corruptionẽ, re ipſa venenũ eſſe mox canis exemplo demonſtrat: in quo tanta plerunque ſit humorũ corruptio, vt totus in rabiem agatur, quæ veneni ſoboles eſt. Atq; tum & canẽ ipſum & omnes illius humores venenatos haberi, argumẽto eſt quòd eius ſputũ humanum corpus attingens rabiem excitet. His perſuaſum vobis eſſe debet, in nobis ſimiliter corruptionem quandã ſponte gigni poſſe, quę nõ modò veneni vires ęquet, ſed & ipſa tota venenũ ſit. Itaque ſyncope admodum grauis & periculoſa plerunque ſit ex concreto ſanguinis grumo, maximè ſi

Lib. 6. de locis affectis.

vel in ventriculo, vel intestinis, deinde si in pectore vel vesica putrescat: fitque ea cum pulsu paruo, respiratione difficili, extremorũ frigore, & sudore frigido suborta interdum febre. Rei autem sic perspectæ veteres conuenientia remedia non à manifestis, sed ab occultis qualitatibus quasi alexiteria quædam attulerunt. Non admodum dissimilia symptomata tradunt & à cõcreto putrescentéq; lacte gigni, quibus eadem propè succurrunt. Extremũ pedem aliquãdo repentè sphacelatũ vidimus, sine causa externa, sine tumore aut rubore, conspicuo. Oborto primùm dolore immanissimo, mox sensum in eo ac motum periisse, partem totam liuore cõtabuisse, exulceratione fœdam insequutã, quæ acerrima causticáq; medicamenta sine sensu admitteret. Non multò pòst arteriam brachij dextri, deinde etiam sinistri pulsare desiisse: ita sensim vniuerso corpore obsesso, miserum extingui, sine febre, sine symptomatis admodum grauibus. Tot támque præsentium malorum quis intemperiem aut simplicem aut cum humore, causam esse statuat? Quis non potius venenatam qualitatem in partes omnes propagari putet, quæ extremam hanc perniciem inferat? In vteri porrò strangulatu plerunque mulier sine motu, sine sensu quasi extincta iacet cum pulsu obscuro paruóque, eatenus vt interdum ne percipi quidem possit: cum animi defectione & difficili spiratione, quæ non modò pectus opprimit, sed & fauces quasi manu prehensas præcludit: hunc autem tam immanibus symptomatis comitatum tradit Galenus vel à suppressis mensibus vel à cohibito semine proficisci, quod vitiatum maiorem quàm menses vim & noxam corpori infert. At quum non ipsa corrupti seminis substantia, sed vapor duntaxat in cordis cerebrique sedem sublatus istorum sit author, quis non illum vaporem, multóque magis vitiatum semen, vnde is prodiit, censeat venenatæ qualitatis cõditionem ac vim obtinere? Quænam obsecro manifesta, siue ex primis, siue ex secundis sit qualitatibus, hæc tam sæua possit inuehere? Hanc sanè causam quæ mole parua, maximas solo contactu alterationes inducit, rectè Galenus & scorpionis & phalangij ictibus comparat, quibus exiguo veneno per minimum foramen iniecto, totum corpus afficitur, breuíque admodum tempore sæuissima symptomata inualescunt. Possim opinor ipsa rerum similitudine itidem de comitiali morbo ratiocinari. Quum enim à crure vel à digito manus vapor quidam in cerebrum conscen-

6. De locis affectis.

conſcendere deprehenditur auræ frigidæ perſimilis, qui ipſum attingens ſenſus mentémque turbat & epilepſiam infert, quis non facilè credat corruptionem quandam in affecta parte genitam eſſe, eámque adeò validam vt phalangij ſcorpionis, aut aliarum pernicioſarum ferarum venenis queat comparari? Equidem id puto veriſſimum quod apud Galenum Pelops dicebat, poſſe præter naturam in corpore eſſentiam ſponte generari quæ mole minima ſit, facultate autem quàm maxima; & quæ quum neruoſam aliquam ſedem occupauerit, per continuatas partes vſque ad neruorum principium vim ſuam tranſmittat, ſiue id alteratione fiat, ſiue ſpirituali eſſentia veluti aura ad ipſum elata, ex eáque comitialem circuitum excitari. BRVT. Hæc facilè ſuadere poſſint epilepſiam quæ vniuſcuiuſuis partis conſenſu fit, à venenata malignitate promoueri, de qua productus Galeni locus traditus eſt. Cæterùm quæ primario cerebri affectu contrahitur, aliam fortaſſe cauſam habet, quam is mihi videtur paulò antè ſic expoſuiſſe: Conſtat epilepſiam in cerebro conſiſtere, impediente humore animalem ſpiritum qui in ventriculis eius continetur, quo minus poſſit exire. Hunc deinde humorem ait craſſum & viſcidum eſſe, aliàs pituitoſum, aliàs melancholicum. Et quoniam velox eſt epilepſiæ diſcuſſio, eum ipſum humorem obſtruere meatum ſpiritus qui in cerebri ventriculis eſt, cerebrúmque ipſum concutere, quò excutiat id quod noxium eſt. A craſſo ſemper humore (inquit) hanc affectionem induci argumento eſt quòd & ſubitò fit & ſoluitur confeſtim. Nam ſubitariam meatuum obſtructionem à craſſo viſcoſóque humore fieri conſtat. Hac etiam varietate epilepſiam ab apoplexia diſiungit, quòd in hac frigidus, craſſus & viſcoſus humor omnes principes cerebri ventriculos affatim impleat obturétque, in epilepſia verò aut non omnes aut non affatim & vſquequaque. EVD. Id ſi illarum ſolùm diſcrimen eſt, neceſſe ſit omnem apoplexiam quædam antecedat epilepſia: non enim poſſunt omnes ventriculi repentè & affatim impleri, quin prius modicè & leuiter obturentur. At contrà fieri deprehendimus, apoplexiam primò & derepentè inuadere, quam nulla præuenerit epilepſia. Quinetiam ſi in epilepſia craſſus & viſcoſus humor cerebri ventriculos meatúſque ſemper obſtruit, eo per acceſſionem, dum neruorum principium (vt in-

Lib. 6. De locis affectus.

3. De locis affect. cap. 5.

quit Galenus) ſeipſum quatit, diſcuſſo, nō aliis præterea acceſſionibus fatigabitur. Atqui multæ nihilominus recurrūt. Aut ſi ſemper alius & alius humor per acceſſiones influat, quî fieri poterit vt quū aliquis in dies quater aut ſexies primario affectu corruit, quales nō paucos videre licet, tā multus támq; craſſius humor ſuccreſcat? Quænam ea ſcaturigo vnde toto vitæ curriculo dimanet, & in meatus incurrat? BR. His rationibus ipſe etiam ſæpe ac multum de epilepſiæ, quemadmodū ſanè & de apoplexiæ cauſis dubitaui. Quum enim aliquādo vidiſſē virū viribus integrū, ſiniſtri oculi ictu vehementiore, repentè attonitū corruiſſe, móxque ſenſu ac motu priuari, cum ſpiritu difficili ac ſtertore, & cū aliis fortis apoplexiæ indiciis, eúmque nec venæ ſectione nec alia potuiſſe ratione ſeruari, quin horis duodecim interiret, mortis cauſā inueſtigatione dignā putaui. Diſciſſo apertóq; capite neque oſſis, neque meningum, neque ſubſtantiæ cerebri quicquam confractū diuulſúmve, ſed dūtaxat interiores oculi venas contuſionis vi diruptas animaduertimus, è quibus ſanguis cochlearium duorum menſura, in cerebri baſim procubuérat, qui cōcretus arterias eas obſtringebat, quæ retiformem contextum conficiunt, & quæ illinc in cerebri ventriculos propagatæ, choroidem alterum conſtituunt. Cerebri autem ventriculi prorſus illæſi inanéſque cernebantur. Hinc edoctus, alterum qui citra cauſam externam apoplexia extinctus eſſet, diſſecare viſum eſt, in quo humor craſſus & viſcoſus ſimiliter ad contextum retiformē inuentus eſt, cerebri ventriculis nec oppletis nec obſtructis. Hinc ego ratiocinatus, conſentaneum putaui, iis arteriis vel obſtructis vel compreſſis apoplexiā gigni, quòd tum cerebrū nihil ſpiritus è corde per ſubiectas arterias recipiat, ſitq; neceſſe illius motum ſenſúmque perire. Quidam hæc opinor animaduertens, rectè dixit fieri apoplexiam interceptis viis quæ ſunt cerebro cordíque communes. At ne videar penſi parum meminiſſe, ad epilepſiam reuerſus ediſſere cauſam eius quæ ipſomet affecto cerebro fit. EV. Non alia profectò videtur, quàm eius quæ per conſenſum. Vt enim aliquando obſeruauimus è ſummo capitis vertice, in quo ſub pericranio vitiatus venenatúſque humor coërcebatur, vaporem manifeſto ſenſu intro ſubire, qui epilepſiam concitaret, háncque poſteà cauſtico perſanatam medicamento, ita proculdubio exiſtimari debet intus, vel circum meninges, vel circum cerebri ſubſtantiam vitium contineri veneni

æmulum,

æmulum, cuius ex interuallis impetu facto, epilepsia suscitetur. Apertò epileptici philosophi qui decesserat capite, qui vehementissimo eóque ferè perpetuo dolore, vix digitum lato circa sinciput torquebatur, deprehendimus crassiorem meningem ea sede, caluæ ossi adhærescere, pauculo humore putri interiecto. In altero cerebri substantia humorem fœtidissimum, eúmque exiguum contineri: vtriusque tamen ventriculos & meatus omnis humoris, omnísque obstructionis expertes. Multos ipse (scio) vidisti inde epilepticos euasisse, quòd in curanda lue venerea, dum vnguentis ex hydrargyro illinerentur, nonnihil in aurem & in cerebrũ penetrasset. Hísne quæso dicas cerebri ventriculos humore multo impleri & obstrui? BR. Minimè quidem, sed ipsum corrupti hydrargyri pernicie lacessiri. EVD. Talem igitur & in omni alia epilepsia causam existimato: atque si quid aliquando putridi humoris inesse deprehenditur, non ex ea ipsa putredine, sed ex venenata quam concepit qualitate, hoc mali suscitari. Itaque quocunque corporis in loco is fuerit, venenatus illinc vapor in cerebrũ sublatus idipsum meningéisque totius substantię inimicitia acriter ferit. Effertur autem ex interuallis haud secus atque in febribus intermittentibus, & in rabie, & in aliis plerisque morbis quorum est stata recursio. Cerebum proprij veneni offensione interdum ab omni mentis sensuúmque functione prorsus vacat, vti & cor in syncope interdũ seipsum vniuersúmque corpus quatiens adnititur offensionem excutere, non aliter quàm cor palpitans. PH. Ergo complurium authorum lectione mihi persuaseram, id duntaxat venenum appellari, quod tota substantia cordi vitæ principio aduersaretur. EVD. Periculosa isthæc persuasio. Vt cantharis solam vesicam, lepus marinus solos pulmones exulcerat: ita parti vnicuique quippiã totius substantiæ dissidio contrauenit, quod illius venenum & deleterium est. Maximè hoc nomine digna sunt quæcũque iecur, cor & cerebrum principes corporis partes totius substantiæ diuortio oppugnant demoliuntúrque. Cerebri venenum quoddam haberi Galenus *Cap.* 18.
quinto de simplicibus medicamentis hac expressit sententia: At sunt quæ tota essentia nobis contraria sunt, proinde si vel minimum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est, ceu dryopteris & pityocampe, & tapsia, & solanum manicum, & hydrargyros, & fungorum nonnulli, præterea saliua & fel venenatorum animalium. Nam talia o-

,, mnia genere ſunt deleteria, non quantitate. Si quidé hæc ſi ,, largius bibantur, quædam dementant, quædam mortem ,, inferunt, verùm conuenienti quadam menſura aliis admi- ,, ſta adiuuant. Porrò quæcunque inter ea mentem lædunt, ,, continuò etiam pleraque caput degrauant, vaporum pra- ,, uorum congerie ipſum implentia. Sed & quædam os ven- ,, triculi tentant atque affligunt, vt & inde caput per conſen- ,, ſum lædatur. Communiter verò vniuerſa duobus modis ,, cerebrum affligunt lædúntque: aut quum tota ſubſtantia ſunt contraria, aut quum vna duabúſve qualitatibus temperaturam immutant. Quæ hîc Galenus tota ſubſtantia cerebro contraria ſtatuit, illius certè venena ſunt. Quot igitur partium maximéq; principum, tot & venenorum genera, à quibus & venenatorũ morborũ differentiæ fluxerunt: quas ſingillatim recéſere, propriis notis quaſi depingere, conuenientibúſque remediis & alexiteriis profligare, maioris eſt operis. BR. Hęc quando nõ licet, deinceps æſtimemus quem vſum ad medendi artem habere poſſint quæcunque matutina concertatione de Deo, de ſpiritibus & iis quæ trans naturam ſunt, tam accurratè diſſerebantur à vobis.

Et morbos, & remedia quædam trans naturam eſſe.

CAP. XVI.

EVDOXVS.

SVPRA mundum aſpectabilem, alium ſenſibus nullis obuium, Deo ſpiritibúſque confertum cogitatione cõplectimur, mortalis huius ſummũ cuſtodem & gubernatorem, à quo etiam multa homini alias ſalutaria alias noxia & peſtifera impendent. Deus itaque maximus, omnia in poteſtate habet quæ condidit, & quocunque vult ea deducit. Illius imperio cœlorum motus cohibiti ſunt, & ſol tanquam fixus conſtitit dimicaturo Ioſue, ſol plenilunio eclipſi adumbratus patiente Chriſto: ignis de cœlo deductus ab Elia: Aër plerunque, ſed maximè Dauidis peſtilentia grauiſſimè contaminatus: Aquarum exuperãtia & cataclyſmo olim terræ facies obruta: terræ ſterilitas frugúmque inopia & fames Ioſephi ætate. Sic quippe in cœlos & elemẽta ſumma viget Dei poteſtas. At in nos multo plerunque maior. In ſacris Ezechias graui morbo percuſſus eſt, Iob vlcere peſſimo à ſatana Dei iuſſu fœdatus: Centum octoginta quinque Aſſyriorum millia ab angelo interempta: & omne primogenitum Ægypti ſub Pharaone occubuit. Plenæ ſunt ſacræ literæ calamitatibus, quas Deus ſumma iuſtitia morta-

libus inflixit,& beneficiis quæ placatus contulit. Quicunq; autem diuinitùs morbi delabuntur, naturalium quodammodo similes apparẽt, at quia causam habent medendi arti haudquaquam obsequentem, iure trans naturam appellandi videntur. Vt hos cacodæmon humani generis hostis ferus & immanis, ferè solet Dei permissu infligere, ita homines malefici miris dæmonum artibus vim multis noxámque inferunt: alij nescio quos inuocãt adiurántq; verbis, exorcismis, imprecationibus, incantamentis & carminibus: alij collo subnectunt alitérve gestãt scripta quædã, characteres, annulos, imágines aliáque nefanda: alij cantibus vtũtur sonis vel numeris: interdum potionibus, suffitibus & odoribus, interdum fascinatione & præstigiis. Sunt qui absentis imaginem cera effingant, & quauis illius parte cõpuncta, verborum atque siderum vi, in similem absentis sedem morbum inferre iactitent, aliáque nõ pauca de infligendis morbis præcepta. Anum solo oculorũ intuitu & radio naturaliter pueros aut infantes fascinare nõ facilè credam, quanquam in Bucolicis scribit Vergilius, Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Sunt qui persuadere cõtendant in anu menstruã purgationem suppressam, in corpus omne redundare, tempore venenatam reddi, spiritus inficere, eósq; potissimùm qui ab oculis foras exiliunt: hos aërem contaminare, pueros & tenellos infantes fascino lædere. Quæ rationes parui ponderis sunt. Mẽstrua quippe purgatio quũ anubus ex ætate & naturæ præscripto deficiat, neque ipsis neque aliis est incommodatura. Quinetiam tum prægnantes, tum quibus ex morbo suppressi sunt menses, multò vehementius pueros fascinarent: adde quòd non oculis modò verumetiam halitu & expiratione efficacior vis esset. Si qui fortè sunt in Triballis & Illyriis aliísque regionibus, qui authore Plinio visu effascinent, interimántque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis, & hoc malum facilius sentiant puberes: horum causam priuatim reddit, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis venena genuisse, ne quid vsquam mali esset, quod in homine non esset. Hæc verò rara, & quasi miraculo priuatis quibusdam irrogata. Ad supra commemoratas artes redeo, quibus compertum habemus magos, sagas, sortilegas incantamentis nonnullos ita vinxisse, vt cum sola vxore non concumberent: alios concubitus impotentes quasi exectos reddidisse: alios in corporis extenuationem viriúmque imbecillitatem cum

languore summo traxisse, quos solæ quæ inflixerant precibus & muneribus restituere possent. Neque solùm morbos, verumetiam dæmonas scelerati homines in corpora immittunt. Hi quidem visuntur furoris quadam specie distorti, hoc vno tamen à simplici furore distant, quòd summè ardua obloquantur, præterita & occulta renuntient, assidentiúmque arcana referent, eósque multis conuiciis impetant, & diuinorum verborum potestate terreantur, contremiscant aut succenseant. Quidam non ita pridem quum per æstus nocte vehementer sitiret, è somno surgens potu non inuento obuium malum fortè prehendit, id mandens fauces sibi quasi manu præcludi strangularique sensit, simúlque à subeunte dæmone iam obsessus, visus est in tenebris videre se à prægrandi nigerrimóque cane vorari, quæ posteà restitutus integra mente nobis ordine recensuit. Hunc non pauci ex pulsu, ex calore & scabrie linguæ febricitare, ex vigiliis & mentis perturbatione simpliciter delirare iudicabant. Iuuenis alius familia equestri paucis antè annis corporis concussione & quasi conuulsione ex temporum interuallis laborauit, qua nunc solùm sinistrum brachium, nunc dextrum, interdum etiam digitum vnicum, aliàs crus alterum, aliàs vtrunque, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, vix vt à ministris quatuor decumbens cohiberetur. Caput autem inconcussum iacebat, lingua & locatio libera, mens sana, omnésque sensus integri vel in conuulsionis ferocia. Decies minimùm quotidie corripiebatur: in interuallis sanus, sed labore confractus. Vera epilepsia iudicari poterat si mentis sensuúmque læsio accessisset. Peritissimi quique adhibiti medici conuulsionem epilepsiæ finitimam à maligno venenatóque vapore spinæ dorsi impacto censuerunt: è quo vapor in eos neruos emanaret, qui à spina artus quoquouersùm, non autem in cerebrum disseminantur. BRVT. Sana ea quidem me iudice sententia. EVDO. Hæc credita causa vt summoueretur, clysteres imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ infiguntur neruorum initiis, fotus, vnctiones, emplastra, primùm quæ discuterent, dein quæ roborarent venenatámque malignitatem obtererent. His parùm proficientibus sudores proliciuntur balneis, æstuariis, & guaiacinæ hebeni decocto, quæ nihilo magis profuerunt. BR. Quid est quæso cur tam accommodatis remediis id malum non cessit? EV. Quoniam omnes lon-

nes longè aberamus à cognitione veri. Nam menſe tertio primùm deprehenſus dæmon quidam totius mali author, voce inſuetíſque verbis ac ſententiis tum Latinis,tum Græcis (quanquam ignarus linguæ Græcæ laborans eſſet) ſe prodens. Is multa aſſidentium maximéque medicorum ſecreta detegebat, ridens quòd eos magno periculo circunueniſſet, quódque irritis pharmacis corpus hoc penè iugulaſſent. Quoties laborãtem pater inuiſebat,is procul à conſpectu inclamabat, Appellentem hunc arcete & ab ingreſſione propulſate, aut torquem è ceruice detrahite: ex hoc enim, (vt Gallorum torquatis equitibus in more eſt) diui Michaelis imago propendebat. Si ſacra diuináque verba coram legebantur,ferociùs ſubſultabat & inhorreſcebat. Quũ intermiſſio erat ferociæ, laborans in quiete omnium meminerat, quæ inuitum ſe protuliſſe fatebatur & dolebat. Cerimoniis & execrationibus compulſus dæmon negabat ſe crimine damnatum,& ſpiritum ſe nuncupabat. Interrogatus quis eſſet,aut quomodo & qua hæc poteſtate moliretur,dixit multa intus eſſe domicilia in quæ ſe recõdat,& in quiete ad alios commigrare: ſe in hoc corpus iniectum à quodam,cuius nomen non efferret, à pedibus ingreſſum in Regiam, & à pedibus egreſſurum quum præſtitutus dies aduentarit. De aliis non paucis diſſerebatur,quæ etiam ex aliis dæmonum laqueis irretitis interdum audiri ſolent. Neque hæc vt noua profero, ſed vt conſtet dæmones aliàs intro ſubeuntes in corpus, idipſum variis & inauditis interdũ modis laceſſere: aliàs non intro ſubire,ſed vel vtiles corporis humores exagitare, vel noxios in principes partes traducere,vel hiſce venas alióſque ductus obſtruere,vel inſtrumentorum ſtructuram permutare, quibus ex cauſis innúmeri morbi fiunt. Horum dæmones authores ſunt, ſcelerati perditíque homines miniſtri: omníſque eorum trans naturam eſt ratio. BR. Illorúmne & remedia quædam trans naturam ſtatues? EV. Neceſſe eſt omnino. At remediorum quæ trãs naturam,alia verè diuina, alia magica ſunt. Quàm multos legimus Deum per prophetas vel è morte ſuſcitaſſe, vel à lepra & elephantiaſi expurgaſſe, vel ab extremo mortis reuocaſſe periculo? Multò plures cæcos, claudos, mutos,paralyticos,leproſos, febricitantes,omníſq; generis morbo & languore confectos Chriſtus olim integrè reſtituit:à quo dein Apoſtoli,nec pauci viri religionis ſanctitate conſpicui, vim poteſtatémq; ſunt adepti. Quos nunc vobis

quasi exemplo referebã, vidi execrationibus, precibus, verbis sacrosanctis, votis & ieiuniis expediri: qui etiamnum saluberrimè & integerrima mente degunt. Hæc porrò diuina remedia improbi nefariíque viri magicis artibus æmulantur, accita dæmonum ope: vt Mosis miracula Pharaonis magi, & summam Apostolorum admirationem Simon Magus. Plinius cõmemorat ætate sua principem Neronem vanas falsissimásque comperiisse magicas artes. Quippe (inquit) non citharę tragicíq; cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarũ summa gestiente in profundis animi vitiis, primúmque imperare Diis cõcupiuit, nec quicquam generosius voluit: nemo vnquam vlli artium validius fauit: ad hæc non opes illi defuere, non vires, non discendi ingenium aliáque non patiente mundo, immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis quam dereliquit Nero. Magus ad eum Tyridates venerat, magos secũ adduxerat, magicis cœnis eum inuitauerat, non tamen quum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita persuasum fuit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamẽ quasdam veritatis vmbras, sed in iis veneficas artes pollere, nõ magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulò curiosior, quòd nullũ signum argumentúmve perspexisset, eas sustulit. Generatio mala & adultera signum quærit, & signum ei non dabitur, nisi signum Ionæ prophetæ. Illas tamen & esse & fuisse, quæ in sacris extant de Pythonissa, de muliere ventriloqua, de Nabuchodonosor Rege, de Magis Pharaonis, aliáque non pauca perhibent. Et quæ ab Ethnicis authoribus, de Demarcho, quem narrat Plinius degustatis extis pueri immolati in sacrificio, in lupum se conuertisse: & de Circe, quæ poculo socios Vlyssis in illo errore diuturno mutauit in feras, vt est apud Vergilium:

Quos hominum ex facie Dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus & terga ferarum.

Et quæ de messibus aliò traductis scribit:

Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipsa dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri & se condere syluis
Mœrim, sæpe animas imis exire sepulchris,
Atque satas aliò vidi traducere messes.

Et in Damone,

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam,
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis.

Et:

Frigidus

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Ouidius libro sine titulo:

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam,
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes cantatáque vitibus vna
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Hæc nisi multorum fide comprobata contestatáque forent, non tam multas leges Iurisconsultorum prudentia in magos tulisset: nec iis qui messes excantassent, in lege duodecim Tabularum pœna esset constituta. Vt autem magicis artibus dæmon non res ipsas, quippe quas generare nō possit, sed solas rerum species & spectra quædā exhibet, quibus hominum mentes quasi præstigiis illudat, & oculorum aciē præstringat: ita & in his quæ ad medendi vsum quouis modo accommodantur, nec certa, nec tuta, sed fallax, captiosa & periculosa est sanatio. Vidi scripta chartula collo subnexa vniuersi corporis icterum vna nocte detergeri: vidi & febres verbis, cerimoniis quadamtenus profligari, sed quæ mox similiter, aut multo deterius recurrerent. Potest quidem dæmon quosdam integrè persanare, at tantum beneficium in hominem, quem perpetua consectatur inuidia, conferre haudquaquam velit. Fictam duntaxat simulatámque sanationē exhibet, cuius admiratione peruersas hominum mentes irretiat, sibíque infidelitate subiuget, hoc vnū cum primis adnitens, vt ab his quos seduxerit diuino cultu & honore dignetur. Hæc tum diuina tum magica remedia sunt trans naturam. Existunt autem & quædam inania veréque anilia, quæ quoniam hominum imbecillitatē nimia superstitione iamdiu occupāt, superstitiosa dicimus. Ea sunt de quibus dicere nemo possit, cur & vnde creditas vires habent. Neque enim à temperamento, neque ab aliis manifestis qualitatibus neque à tota substantia, neque à diuina vel magica potestate. Eiusmodi sunt scripta, signa, characteres, annuli, qui nec Dei nec spirituum opem implorant. Si nulla superior causa accesserit, quid sola figura, vel character viriū possit ad profligandos morbos obtinere? Omnis quippe effectio ex contrariis est, quæ in eodē posita genere, partim similia, partim dissimilia sunt. Vt nec calor in saporem, nec sapor in odorem vel sonum, nec sonus in figuram: ita sanè nec verba, nec figuræ, nec characteres in morbos quicquam efficiant. Non solùm autem in iis quę trans naturam, verumetiam in naturalibus plerisque remediis superstitio-

nes incidunt: vt dum herbis, stirpibus, lapidibus aut metallis vires attribuuntur, quæ nec ad manifestas qualitates, nec ad totam illarum substantiam accedunt. BR. Iuuaret exemplis isthæc patefacere. EVD. Superstitiosum dico morbum comitialem his prolatis gestatísve carminibus finiri:

Gaspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum.
Hæc tria qui secum portabit nomina Regum,
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Dentium dolorem mitescere, si quis, dum sacrum fit, dentes contingat, hæc verba efferens: O, non comminuetis ex eo. Strumas, aut laxiorem columellam sanescere iis precibus, quas nobis Aëtius scriptis reliquit. Vomitiones conquiescere cerimoniis & verbis quibusdam, quæ medicaturi vel absentes pronuntiant, satis fore rati si modò laborantis nomé cognitū habeant. Theophrastus author est ischiadicos carmine sanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari. Dixit Homerus profluuium sanguinis vulnerato femine Vlyssem inhibuisse carmine. Vidi quendam qui è quacunque corporis parte profluentem sanguinem cohiberet, partis contactu verba quædam obmurmurans. Sunt qui hæc commemorent, De latere eius exiuit sanguis & aqua. Ad febres sanandas quàm multæ circunferuntur preces? Est qui laborantis prehensa manu dicat, Æquè facilis tibi febris hęc sit, atque Mariæ virgini Christi partus. Alius ante paroxysmum manus cum ægroto lauat recitans secretò psalmū illum solennem, Exaltabo te Deus meus rex. Si quis asino in aurem dixerit percussum se à scorpione, transire malū protinus tradunt. Vt verba, ita & scripta in superstitiosis multa numerantur. Ad arcendam lippitudinem charta in qua duæ Græcæ literæ P. A. inscriptæ sint, circumligata lino subnectatur collo. Ad dentium dolorem ridiculum hoc scriptum appensum: Strigiles falcésque dentatæ, dentium dolorem persanate. In his etiam quæ foris admouentur, nō leuis plerūque superstitio est. Eiusmodi illud est Apollonij apud Plinium: Vi interempti dénte gingiuas in dolore scarificari. In calua interfecti ignéque cremati, aquam è fonte noctu propinare comitialibus morbis. Ex calua suspendio interempti, catapotia fieri contra canis rabidi morsus. Nam si dens aut calua has vires non à temperamento, sed (vt credi par est) à proprietate totius substantiæ & à tota specie nanciscitur, vniuscuiusque hominis vel dés, vel calua eadem facultate viget, neque quòd vi sit interemptus, eam proprietatem

Plin. 21. 10.
Plin. 28. 3.
Lib. 28. c. 1.

tatem facit. Eadem superstitione sunt, difficiles partus statim solui, cùm quis tectum in quo sit grauida trãsmiserit lapide vel missili quodã, ex his quæ tria animalia singulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, vrsam. Et probabilius id efficere hastam militaré euulsam à corpore hominis, si terram non attigerit. Comitialem morbum sanari cibo è carne feræ occisæ eodẽ ferro, quo homo interfectus sit. Immatura morte raptorũ manu, strumas, parotidas, guttura, tactu sanari. E tribus puteis pari mensura permistas aquas, prolibare nouo fictili, reliquum dare in tertianis accessu febrium bibendum. In quartanis fragmentum claui à cruce, inuolutum lana collo subnectere. A quartana febre eum liberari qui vinum biberit, in quod immersus fuerit gladius, quo sit caput abscissum: & eum cuius vnguium resegmina anguillæ viuæ collo subnectantur in linteolo, illa mox in aquam dimissa. Lienis dolorem sedari, si pecudis lien illi supertendatur, dicátque medicus lieni, se medicinã facere. A tussi vnumquemque liberari, qui in os rubetæ ranæ inspuerit, ea mox viua dimissa. Laqueum suspendiosi circundatum temporibus, capitis dolorem sedare. Fascia mulieris alligato capite dolores imminui. Hoc verbum Abracadabra, chartæ ea figura inscriptum quam Serenus tradit, ex collo appensum, à febribus maximéque ab hemitritæo liberare. Quid etiam veri id habere potest, quod multi affirmant, lathyris quæ tithymali species est, folium sursum euulsum si sumatur vomitionem mouere, deorsum ruptum deiectionem? Est qui profitetur icterum omnem sanari, si laborantis vrina manè in ollam emicta igni sensim efferuescat, dum tota in vapore exhaletur, diebus nouem continuis. Alius ad febrem omnis generis intermittentem, virgas duas parallelas verborum vi mediis partibus committit, ipsoque contactu vincit crucis effigie, quam collo subnectit: sic quidem multos leuat, sed qui ferè grauius recidant. Innumeris tum Plinius tum alij complures scatent magorum commentis, quibus vulgus in sui admirationem trahant. Quin & in herbis non pauca videas superstitiosa figmenta, qualia Galenus ab Andrea & Pamphilo conscripta commemorat, incantationes, transformationes & deorum dæmoniorúmque herbas sacras. BR. Valde nobis arridet cordíque est tua hæc luculenta & morborum & remediorum quæ trans naturam sunt notatio: in qua dum à naturali contemplatione confusa quæque seiungis, reddis-

Lib. 28. c. 4.

6. De simpli.

que singula seorsum pura, nos certè vindicas à tetris tenebris & à densa caligine. Nunc autem in naturæ limites regressi, ea potissimùm scrutemur, quæ possint occultis morbis opitulari, eáque vel à cœlo, vel ab elementis, vel ab animantibus, vel à stirpibus, vel à metallis & lapidibus: extra hæc nihil nos potest naturaliter vel iuuare, vel lædere.

Occultas quasdam esse formæ seu totius substantiæ proprietates; & quot sint illarum differentiæ.

CAP. XVII.

EVDOXVS.

QVONIAM dies hic vobis totus est consecratus, quæ de occultis medicamentorum viribus dici optatis, paucis complectar. Primùm autem occultas illas tacitásq; vires rebus inesse, eásque naturæ limitibus contineri, ex superioribus demonstrationem habet. Nam si occulti morbi vsquam proueniunt, necesse est & contraria illis occultáq; remedia existere. Nihil in hac rerum vniuersitate subsistit, cui non & simile, & contrarium quiddam natura protulerit, etiam si nostra diligētia nequit inueniri. Vt igitur morbis ex intemperie, contrarias ex intemperie vires: morbis ex materia contrarias materiæ facultates: & instrumentariis secundas medicamentorum vires ex permistis materiæ temperamentique viribus ortas opponimus: Ita sanè occultis totius substātiæ morbis, necesse est natura cōtrarias vires compararit, quæ & ipsæ occultæ sint, & totius substātiæ dissidio illis aduersæ. Etenim tam immanes morbis nūquid propriis destituti remediis iacebunt? Siccine naturæ res tantoperè ad vitam necessariæ defecerint? Itaque in earum & facultatum & qualitatum genere, quæ à tota substātia fluxerunt, ordines multi ceu gradus collocādi, quorum extremi sint contrarij: ex his aliæ nobis infestæ & prorsus inimicæ, aliæ contrà tota substantia familiares & amicæ, & quasi nostræ naturæ conseruatrices. Hæ sunt quas medicamentorum occultas proprietates vsus appellat. Possum opinor & aliter harum necessitatem persuadere. Quæcunq; animantium, stirpium, lapidum, metallorúmque corpora gignuntur, quando ex primis quatuor rerum initiis materiam sumunt, simul ex permistis illorum qualitatibus temperamentum sortiūtur, ex iisque vires habēt, quas nos primas simplicium medicamentorum facultates appellamus. At quando non modo qualitates, sed etiam elementorum substantiæ in genitis rebus confusæ etiamnum manent ac

persi-

persistunt, necessum est hinc etiam vires quasdam seruari, quas in materia sitas esse diximus. Eiusmodi sunt grauitas, leuitas, mollitudo, durities & reliquæ à materia qualitates, quas de more secũdas appellant, non quòd aliis posteriorem ortum acceperint, sed quòd minus validæ sint minusque effectrices. Præter has verò tertiæ sunt à totius forma profectæ. Si enim simplices qualitates viribus præditæ sũt, necesse est rerum formas atque substantias multò præstãtioribus excellere. Hæ sunt quarum genus vniuersum Galenus à tota substantia prodire commemorat, parcè admodũ, timidè & obscurè quid hoc rei esset interpretatus. PH. Tibi verò quid esse videtur tota rei substantia? EVDO. Si ea neque temperamentum est ex primis qualitatibus, neq; materia elementorũ, quid aliud esse dicas quàm totius geniti formam? Hanc nónne aliàs summam rei perfectionẽ. aliàs substãtiam, aliàs & essentiam nullo nominum delectu appellat? PH. At nusquam Galenus tertiam hanc facultatem ad formam rei, multis autem locis ad prima rerum omnium elementa refert. EV. Ita quidem facit, quoties omnia quæcunque fiant, probabili ratione illustrare, & quasi sub obtutũ ponere contendit, ne quid ignorare videatur. At si verecundè veritatem quærimus, neque ad elementorum qualitates, neque ad illorũ materiam, tota rei substantia accedit, sed proprias à se vna vires est sortita. Ita quidem Galenus quoties spretis argutiarum aculeis, rem omnem verè nudéque explicat, totam substãtiam planè diuersam facit ab elementorum facultatibus: maximè quo loco de medicamentis totius substantiæ similitudine attrahẽtibus, hunc in modũ differit, "Est autẽ & aliud attrahentiũ medicamentorũ genus, qualitatis familiaritate trahens, quod nihil aliud est nisi similitudine totius substantiæ, sicuti accõmodatũ sibi alimentum trahunt quæ nutriuntur omnia. In his purgantia omnia, & quædã alexiteria. Hæc deinde vim non ab elementis accepisse ita demum confirmat: Calida autem esse oportet hæc omnia, nã de his inter quę est substantiarum similitudo, id potẽtius trahit quod est calidius," quippe quod similitudini calorẽ addidit auxiliariũ Quum enim duab⁹ de causis id trahat, superabit profectò id quod vnicam habet cur trahat causam. Hæc Galenus. Quibus planè vel nolens fatetur quod est verissimum, totius substãtiæ similitudinem diuersum quippiã ab elementorũ qualitatibus, eámque attractionis præcipuam causam esse, so-

Lib.5.simpli.cap.16.

lum autem iuuari elementi calore. Si duæ causæ hæ sunt, substantiæ similitudo atque calor, nónne diuersæ sunt & diuersam originem sortitæ? Non potest igitur Galenus nõ in eas incidere occultas rerum proprietates, quæcunque sint illarum causæ. Quarundam facultatũ probabilem causam deprompsit, ídque facilè, aliarum certè difficilius, aliarum nullam prorsus est assequutus. Quò quoties fortè incidit, cogitur vel inuitus ad occultas rerũ proprietates confugere, & illinc quasi auxilium implorare. Libro secundo de naturalibus facultatibus, de vi attrahente contra Erasistratum differens, rursum in eandem sententiam tertio de simplici medicina inquit: Ostensum siquidem est à nobis in commentariis de naturalibus facultatibus quòd qualitatum quæ in substantiis sunt proprietatibus attractiones complentur. Quinetiam libro de respirationis vsu Erasistratum ridet & criminatur, quòd curiosius multarum rerum causas conquirat ac inuestiget. Ita enim suscepta cum Erasistratiis disputatione sermonem instituit: At si Erasistrati (inquiunt) rationem reprehendis, aliam dicito. Dicam equidem, sed si vos primùm dixeritis quid in causa sit, cur piscatores contactu torpedinis obstupescant: quod si non possitis, hoc saltem nobis concedetis, vt illam animanti vim esse dicamus, qua stuporem contactu inducere possit, ídque adeò potenter vt per ipsum tridentem ad piscatorum vsque manus facilè discurrat affectio. Ergo piscium qualitates esse concedetis, quibus vel stuporem, vel caron, vel frigus, vel putrediné, vel aliud malum adferre possint: aëris eandem vim esse negabitis? Sed ostendere non licet (inquiunt) quæ sit ipsa seu vis, seu qualitas. Iniquum est per obscura & incerta quicquam euerti ac refelli. Itaque multas rerum virtutes occultásque proprietates vel ex Galeno comperimus, quarum nulla sit inuestiganda ratio. Id nusquam clarius quàm vndecimo de simplici medicina, vbi de cancris fluuiatilibus vstis agens, Pelopem præceptorem suum vellicat, qui causam reddere vellet cur ij medeantur demorsis à cane rabido. Sic enim post alia multa: Nam cancrorum cinerem, quia exiccandi vim habeant, mordentium canum venenum absumere, simúlque digerere: ita enim dictitabat: Pelops ambitiosa professione iactitans se talium omnium causas nouisse. At nisi me planè scire quippiam antè persuasum habeã, propinquis persuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, contra quã videbã

multa dici posse,pro vera recepi : nam & cancros prodesse „
puto ex proprietate totius substantiæ.Hæc Galenus,qui & „
paulò antè pollicitabatur seorsum librum se aliquando cõ- „
scripturum , de iis quæ proprietate totius substantiæ quippiam in nobis efficerent.Sunt & alia passim apud eum plurima, quibus conuincitur omnino , eas rerum proprietates in artem medendi introducere : singula si recensere coner, longior ero quàm pro ista temporis breuitate. PH. Optarẽ docte Brute, de his paulò profundius & accuratius quædam ex te sciscitari, vnde nunc plurimi has rerum proprietates appellent occultas. Quum Galenus eas fateatur à totius substantiæ proprietate nasci , an nullam putas earum esse rationem,qua demonstrari possint? BR.Nullam omnino. PH.Agè,obsecrò,qui iam longo vsu compertum habet, magnetem ferrum allicere, nónne scit hanc illius esse proprietatem,vt ignis calfaciendi ac vrendi? Tũ enim proinde quòd ignem calfacere sensisti , calidum iudicas eáque illũ vi pollere.Item quia magnetem sæpenumero ad se ferrum trahere obseruasti , debes ex eo quod consequutum vides, id quod antecessisse necesse est colligere , ex effectione & opere efficientem eius operis causam. Neq; est quòd existimes omnis philosophicæ demonstrationis initium ex principibus illis qualitatibus,non aliũde duci. Si quis enim albam rosam proferens coloris causam roget , hancq; velis frigidiori temperamento tribuere,quid quæso de rubra dices?Intybi species lacteúmne idcirco succum fundũt,quòd frigidæ sint? At complures calidissimæ , quales sunt tithymali,eodem succo madent.Et aloë idcircóne est amara quia calida?Atqui in opio,quod pernicioso frigore necat,amaritudo inest eximia.In odoribus verò maior est ac magis impedita controuersia,vix vt vllus sit quem ab elementorum certis qualitatibus expirari,docere possis. BR.Quorsum hęc obsecro?PH.Nempe vt intelligas, nec totius substãtiæ proprietates,nec odorum colorúmque naturas ex primis duntaxat qualitatibus deduci. BR. Quàm gloriarere si tibi hac in re cederem! PH. Ego verò nulla de re minus quam de gloria laboro. Sed omissis seriis liceat mihi tecum parũper vrbanius iocari.Nuper ex India quidam meus familiaris lapillum mirè luminosum deportauit,qui totus quasi incensus admirabili lucis splendore fulget,iactisq; radiis ambiẽtem aërem lumine quoquouersus implet.Is terræ impatiẽs, suopte ipse impetu confestim in sublime euolat. Neque

verò angustè haberi potest, sed amplo liberóque loco tenēdus. Summa in eo puritas, summus nitor, nulla sorde aut labe inquinato, figuræ species nulla certa, sed inconstans & momento mutabilis. Quúmq; sit aspectu longè pulcherrimus, sese tamen contrectari non sinit, & si diutius adnitaris feriet acriter: si quid illi demitur, fit nihilo minor. Aiebat insuper huius vim esse ad plurima tū vtilem, tum summè necessariam. BR. Itáne fabulosis ænigmatibus cum OEdipodibus quibusdam te iocari putas? PH. Nihil fabularum texo: rem si ante te cōstitui voles, oculorum fide verissimā fateberis. BR. Bestiolam aut noui generis auiculā esse oportet. PH. Nihil istorum, sed res est prorsus inanima atq; muta. BR. Nouam & admirabilem rem audio, cuius profectò, si cuiusquam alterius, proprietas debet occulta censeri. At nullúmne illi est inditū nomen? PH. Ignis, flamma. BR. Captus sum, & quidem satis suspicabar quippiā fallaciæ subesse. PH. Quid me fallaciæ aut vanitatis insimulas? rem profero verissimā. BR. Sed tamen vilissimam & maximè protritam. Hoc vno maximè spem meā fefellisti, quòd ex India allatam diceres. PH. Ergo India si quid eiusmodi rarū carúmq; sola protulisset, admirarentur scilicet omnes ac laudarent occultas eius proprietates: nunc quoniā vulgare est paruoque parabile, cōtemptū proinde erit & nullo in precio? Si (vt rectè protulit Auicennas) ignis inuentu admodum difficilis esset, nobísq; ab extremis & ignotis regionibus deferretur, illius quidem vim & proprietatem magis, quàm cæterorum omniū omnes admiraremur, illius causas attentius scrutaremur, illiúsque multo magis quàm magnetis effectus nos in admirationem traherēt. Si quæram vnde ignis comburit, aut eas quas dixi vires accepit, non aliud dicere possis, quàm summo esse illū calore, & hanc esse illius naturā & proprietatem. Hoc enim certè responso, doctè videberis satisfecisse. Et tamen quum magnetē dico ferrū attrahere, aut peoniam comitialē morbum profligare ingenita sibi proprietate, non videor tibi causam satis dilucidè exprimere. Quid ita? Aut cur quod vtrique cōmune est, alterius tantùm veluti quodā priuilegio propriū facis? Id vnū fortasse discriminis statui potest, quòd ignis proprietas quia vsitatior, peculiari nomine caloris & leuitatis definita sit: magnetis verò, peoniæ atq; similiū proprietatibus nondum vllum sit nomen inditū. Quo errore minutiores plerique philosophi tenentur, rati quidem vnum quodque sciri

cuius

cuius nomen cognitum habeant, nihil verò sciri, cui nomẽ desit. At certè scientia ex rerum, non ex nominũ cognitione ducitur: neq; res ipsæ nominibus, sed nomina rebus obsecundant. BR. Conclude tandem si potes, vt quid comprehendere vis intelligã. PH. Non omnia à primis fieri qualitatibus, & si quæ ab illis fieri traduntur, sciri putas, nihil esse quod nesciatur, neque occultarũ proprietatũ magis, quàm elemẽtorũ affectionibus nos in admirationem duci oportere. Vt enim si quod medicamentũ noui calidũ tenuiúmq. partium esse, id colligo obstructiones expedire, ićterúmque persanare: ita sanè cognita ex effectu rheibarbari proprietate qua bilem expurgat, complector idipsum corpus refrigerare, ićterũ, tertianas biliosásque febres discutere, capitis dolores, vigilias, sitim, aliáque ex bilis feruore symptomata compescere. BR. Id iam manifestum agnosco rerũ proprietates nõ ab elementis, non à materia, sed à sola forma prodire, neque has rectè occultas, sed vel formæ vel totius substantiæ proprietates appellari. Iam verò quot qualésq. hæ sint fusius explicandum. EV. Hoc sanè nomẽ Galeno latissimè patet, ad multáque pertinet, quandoquidem alimẽtũ nos alere, medicamentũ expurgare, deleteria medicamenta & venenata omnia nos enecare, totius substantiæ vi docet: rursúmque alia in renes, alia in vesicam, alia in lienem atque in pulmones vel caput concedere, iísque aut salutaria aut pestifera esse tota substantia. BR. Tibíne in his videtur totius formę appellationẽ variam fecisse? EV. Maximè. Alimentũ quippe idcirco nos alit, quia nobis tota substantia simile est. Hæc autẽ similitudo nec temperamentorum est, nec materiarũ, sed vel formarũ duntaxat, vel horũ certè omnium, quam proinde totius substantiæ similitudinem dixerunt. Lactuca & vinum alimenta quidem sunt, quorũ neutrum nobis temperamento simile vides, & quorũ materiæ admodum dissimiles sint. Idcirco autem nobis familiaria dico & amica, quòd spiritũ quendam vitę & caloris in se contineant benignum, nobísque familiarem, cuius appulsu spiritus calorq. noster fouetur sustẽtatúrque: & quorum materia quadam accepta mutatione, in corporis nostri materiam abit, eiúsq. molẽ alit & auget. Itaq. si alimẽtorum alia calida sunt, alia frigida, similitudo quam quęrimus tẽperamẽtorum haudquaquam est. Deinde si illorum alia dura sunt, alia mollia, aut hæc rara illa dẽsa, neq. rursum in materiis est ea similitudo. Necesse igitur est hanc in spiritu &

Facultatũ differentiæ à tota substãtia profectæ.

in cœlesti illo calore constitui, quæ sunt formæ congenita. Quod vt perspicuè & luculenter perspicias, hæc tecũ altius ipse meditare. Lac è mammis suctum, lactenti optimum & in primis conueniens alimentum esse: idipsum verò si proprio calore dissipato frigescat, nunquã quantumuis denuò igne recalescat, posse bonitatem vimque pristinam recuperare, & infantem qui eo solo aletur, breui totum extabescere. Quæcunque venatu viuunt animalia, vt in auium genere aquilã, miluum, accipitrem : in quadrupedibus leonem, lupum, vrsum, vulpem: in piscium genere congrum, delphinum, thunnum, lupum, mullum, omnia quidem viua prȩda oblectari, nec nisi necessitate, abiecta cadauera attingere, prȩter vrsum fortasse. Dum itaque delphinus aut mulus viuos pisciculos ventre continet conficítque, non modò suã substantiam illorum materia verumetiam calorem calore natiuo fouet & auget: quemadmodũ & lactis calor insitus, infantis calorem multò euidentius quàm manus imbecillo ventriculo adhibita suscitat atque fouet. His ergo rationibus statuo, vtile nobis è viuis animantibus alimẽtum fore, si illorum materiam vincere & atterere valeremus: & recẽs cæsas carnes, quæ teneræ sint, præmaceratis ac semiputribus vtiliores, quòd à viuis minus absint. Magnus hic sanè locus ac latè patens, quem vt totum animo perlustres, velim ipse tecum rationem habeas & contempleris, cur in tãta rerum multitudine nihil quicquam nos alere potest, quod non ipsum etiam alatur sitque vita præditum. Nõ enim lapides aut metalla nobis alimenta sunt, sed duntaxat vel stirpes, vel animãtia, vel quæ ex his prodierunt: quid ita? Quoniam nostrá vita nostérque calor nõ nisi aliorũ vita & calore, neque corporis nostri substantia non nisi illorum materia sustineri potest. Quinetiam quæcunq; ex his præstantiorem vitam degunt, vtiliora & salubriora nobis alimenta sunt. Nam auium quadrupedúmq; substãtia melius quàm piscium, & horum melius quàm fructuum aut stirpiũ substantia nos alit, si modò paribus paria referas. Ex quibus profectò comprehenditur alimentum nobis familiare esse, primùm quidem spiritu & calore diuino, deinde materia quæ in hæc præparationem acceperat. Hæcque nos totam substantiam appellamus. BR. Videberis igitur & cicutam, & scorpionem nobis alimenta dicere, quòd & viuãt & spiritu caloréque cœlesti instructa sint. EV. Si omne nostrum alimentum viuere dixi, non continuò sequitur è contrario,

omne

omne viuens alimentum esse: sed est præterea necesse alimenti viuentis calor nobis familiaris sit. At multorum calor spiritúsque cœlestis nostro aduersus omnino est, planè inimicus ac pestilens. Alimentorum substantiæ ex diametro opponitur ea quæ deleteriorum ac venenatorum est tota substantia. Vt enim illa magna familiaritate nobis cõiuncta sunt, ita hæc prorsus inimica & pestilentia, quæ adhibita nõ modò primis secũdísve qualitatibus nos afficiãt, sed & toto genere de corpore nostro quicquid attigerint corrumpãt, idque extabescẽs in suam speciem ac similitudinem vertant. Quocirca genere totius substantię extremè cõtraria sunt alimenta & deleteria. Inter hæc medio quasi ordine consederunt medicamenta purgãtia, quæ neque vt alimenta in nostrã substantiam conuerti, neque hanc prorsus corrumpere aut absumere solent. Extremorum hæc naturam habent participem, partim quidem similia, partim dissimilia nobis. Dumque nec vinci omnino neq; vincere possunt, inimica dissimilitudine velut per seditionem exiguntur & exterminantur, secũ interim similitudinis necessitudine eum humorem abducentia cũ quo maior erit affinitas. Eiusmodi ergo sunt medicamenta quæcũque inter illa totius substantiæ extrema, conditionem planè mediam acceperunt. Quæcunque autem ab his in alimentorum extremum propius accesserunt, qualia sunt quæ benigna vocantur, ea si suo purgandi fine quauis occasione frustrẽtur, in humorem ad quem educendum apta erant, cõuertũtur, ceduntque nonnunquam in alimentum corpori. Quæ verò à medio in genus deleteriorum magis deuergunt, quod genus sunt vehementiora, si quando purgandi finem non assequuntur, corpori grauiter incommodant. Vtriusque generis conditionem Galenus ita persequitur, Ideóq; in purgantibus medicinis quædam sunt quæ si purgatione frustrentur, præterquam quòd nullo damno corpus afficiunt, in alimentũ ipsius insuper cedũt: aliæ se ad animantis perniciem ac venenum conuertunt. Habet enim omnino purgans medicamentũ cum vno certè aliquo in nobis humore similitudinem, neque est illi semper admista vis veneni: quare si non purget, non tamen iniuriam semper aliquam faciet, sed & concoquetur, & talem gignet humorem qualem trahere poterat. Et rursum: Quare vbi purgationem haut assequuntur quędam purgantium, alia malum corporibus nostris inferunt, quædam verò alimentum exhibent. **Iam satis planè expositæ tres facultatum differentiæ, à**

3. De simp. cap. 23.

tota substantia profectæ: at quarta restare videtur, qua alia medicamenta alias corporis partes quasi delectu quodam aut iuuent aut lædant. EV. Id non minus totius fit substantiæ proprietate, non quæ ad vniuersum corpus, sed quæ ad vnã quampiã particulã cõparatur. Vt enim partiũ corporis aliæ aliis gaudent iuuantúrq; alimentis, nostrũ quidẽ cerebrũ animantiũ cerebro, pulmo pulmone, iecur iecore, stomachus stomacho & cor corde, ídque ob quandã substantiæ cognationẽ: ita & in deleteriorũ genere, quædam proculdubio vnicuipiã particulæ, non aliis aduersantur suntq; pestifera. Quod cùm Galenus cognitum haberet, fassus est à marino lepore pulmonem vnum ex omnibus corporis particulis, à cantharidibus vesicam solam exulcerari. Similis est & eorũ ratio, quibus vis data est particulas expurgandi: quædam enim iecur, quædam lienem, quædam pectus pulmonésque, quædam verò caput purgant: alia renũ, alia vesicæ calculos conterũt. Nihil est in vlla naturæ parte, quod non peculiari & occulta proprietate vigeat. Et iam si multa inter se conferamus, necesse est omnino has illorum proprietates, aut similitudine quadam & affinitate sibi cõsentire, aut dissimilitudine atque dissidio aduersari. Hinc sympathiæ & antipathiæ id est cõsensiones & dissensiones profectæ sunt, omnibus rebus insertæ: arcanæ quidem illæ & abditæ, quas natura nos mirari potiùs quàm scire voluit. Hæ causæ habentur omnium occultorum effectuum, qui nullis rationibus euidentibus probabiles existunt. Quòd igitur alia medicamẽta alias corporis partes aut iuuent aut lædant, in causa est sympathia vel antipathia. Itaque si tibi magnetem ferrum attrahere proponam: si selenitem quem annulo inclusum vidisse memini, nudæ cutis contactu sanguinem quauis ex parte manantem sistere, quam vim nonnulli iaspidi concedunt: si tertio digito inditum minore quàm æquinoctialis horæ curriculo, dysenterica alui profluuia cohibere, aut eum qui hæmorrhoidas sistebat & cõpescebat, si felem nepita herba sibi mederi, ranas, buffones, lacertas & serpentes herbæ ranũculi esu & cõtactu recreari, Ibidẽ pastam serpentibus origano salutẽ quærere, mustellam cum regulo dimicaturam se ruta munire, confixum ceruũ dictamo sibi opitulari: hæc inquam aliáque eius generis sexcenta si tibi proponam, in promptu erit quod dicas, ea totius substantię similitudine & amicitia, quæ noxia sunt attrahendo hęc efficere. PH. Quid si fortè scammoniũ,

Selenitis.

& alia

& alia quædam vehementiora cholagoga foris admota, dysenteriam persanent? BR. At verò si tibi contrà ob oculos constituo magnetem vel allio perunctum vel adamantis præsentia ferrum non allicere: vanescere filicẽ, quæ copiosa in ambitu arundine obsita sit: & contrà perire arundinẽ, quam obsepiens multa filix in orbẽ cinxerit. Quercum iuglandi proximè assidentẽ, aut brassicam cyclamino oppositam exarescere, cicutam vino tanquam veneno inspersam emori, Oleam in quercus scrobe positam extingui, Fraxini vmbram serpentes nõ ferre & quàm lõgissimè fugere, Vitẽ clauiculis solam brassicam non cõplecti & in diuersam partẽ se inflectere, Sapphirum anthracẽ aut fugare aut discerpere, Cancros fluuiatiles à rabido cane demorsis opẽ ferre, Scordiõ & centaurium minus lethalium bestiarum ictibus, Terram lemniam haustis cantharidibus aut lepore marino succurrere, Terram armenam à pestilentibus febribus vindicare. Iam habes quod dicas hæc antipathia & totius substantiæ discordia fieri, qua etiam alexiteria, id est amuleta omnia nos tutos reddunt. Cæterùm si peoniam tibi affero infantium collo subnexam, comitialẽ morbum sanare (id enim de peonia mascula verissimum comperi) quam totius substantiæ aut cõuenientiam aut repugnantiam dabis quæ id efficiat? Si quod pituitam, quæ mali causa est, è cerebro similitudine substantiæ detrahit, iccirco medetur, cur non etiam aliis quibusque à pituita morbis succurret? aut cur non easdem vires obtineant medicamenta quæcunque pituitam eliciunt? Scio Galenum hanc illi vim iccirco assignare, quòd exiccandi vi polleat tenuísque sit substantiæ, ac propterea ventriculorum cerebri infractus expediat. Sed quum alia plurima extent maiore siccitate prædita, tenuiorúmque partium, cur illa vim pariter eandem ad morbum comitialem non accepissent? EV. Istæc eius vis non è manifestis qualitatibus, sed à totius substantiæ dissidio atque repugnantia dimanauit, qua nõ pituitæ, non humoris lentori, sed morbi comitialis essentiæ (quæ latens occultáque est) prorsus aduersatur. PH. Mira verò plerunque Galeni ambitio, qui medicamentorum vires, quas Dioscorides sedulò ac diligenter est persequutus, omnes connititur in vulgatas elementorum facultates refundere, hincq; omniũ causas & rationes deducere. Sed præclarum istum, si Diis placet, conatum tot ac tantæ circumueniunt diffi cultates, vt vni ac simplici rei nõ modò duas, sed tres quatuórve cõ-

trarias pugnantésque substantias assignet: id autem quàm contortè, perspectum vobis est, quibus quotidie præcipua cura est, ista omnia diligentius excutiendi. Ipse equidem nunquam de hoc artificio ita bene sperabo, vt ex stirpium colore, odore vel sapore, earum primas secundásque facultates consequuturum putem, neque hanc ipse noscendi rationem, sed eam quæ ab experientia ducitur, firmam habebo. Hincque adeò factum est, vt vni Dioscoridi qui simplicium medicamentorum vires puris nudísque verbis, nulla consequẽte ratione enarrauit, plus fidei & authoritatis habeam, quàm Galeno tot vanis rationibus instructo: existimemque medicamentorum experientiam ratione potiorem. EV. Placidè ac modestè omnia. Neque enim leuis neque inanis habendus hic Galeni labor.

Vnde nata totius substantiæ proprietas, vtq; à substantia distet, & vbi sita sit. CAP. XVIIII.

EVDOXVS.

TEMPERAMENTVM accidens omnino quum sit, in substantiarum genus verè constitui non potest. Materia quæ rudis & omnis formæ expers intelligitur, substãtia iam est, sed infimo & abiectissimo ordine. Præstantiori gradu est naturale corpus. Corporis autẽ species ac forma, quæ illius est summa perfectio, qua tum in rerum natura consistit, tum à cæteris distat differtque rebus, cæteris quidem omnibus dignitate præcellit, & in substantiarum genere prima atque summa collocatur. Quocirca nihil omniũ melius quã species potest tota vel præcipua rei substãtia aut essentia appellari: & quæ substãtiæ totius proprietates nuncupantur, hæ speciei sunt & formæ. Quæcunq; igitur sit formarũ, eadẽ est & proprietatum origo. Deus autẽ maximus olim primùm cœlos stellis & viribus instructos, ipsaque gignendarum rerum elementa, solus ex sola diuinitatis suæ immensitate condidit. Deinde verò & secundo loco animantium, stirpium & inanimorum genera, non solus ex se solo, sed ne illa (inquit Plato) eadẽ cum cœlis cõditione forent, accitis cœlorum elementorúmque viribus. Vt enim singula de terra vel aqua proferens, materiam illis ab elementis assignauit, ita sanè formam cuiq; suã è cœlo propriis ornatam viribus immisit. Et ne posthac assiduas operas ad continuandam perpetuandámque rerũ procreationem collocaret, singula quæ creauerat iussit semen proferre, quod gignendis aliis tum materiam, tum præparationem ca-

nem calore, ſpiritu & conformatione exhiberet: ipſum verò cœlum iuſſit formam præparatis illis impartiri: itaq; occultas rerum proprietates, quæ neque in temperamento, neque in materia inhæreſcunt, ſi è ſpiritu & calore deducis, diuinas fateri neceſſe eſt, quandoquidẽ calor & ſpiritus in ſemine verè proximéq; diuinus eſt: ſin verò è forma, proximè cœleſtes, vti & formam. Non abs re igitur & Platonicorum & Theologorum ſententia cœlum intelligitur genitarum gignendarúmque formarum omnium ſeminibus conſperſum, eius verò anima ſeminales rationes comprehendit, ab his ideis profectas quas vna diuina mens omnes ſuo quaſi ſinu gerit. Quicquid mũdi vniuerſitate comprehenditur, id Deus cœlo elementíſque conſeruandum ortúque aſſiduo continuandũ ſubiecit, vt iã nihil vel ex ſemine gigni, genitúmve conſeruari ſine cœlo poſſit: niſi quid Deus iis quaſi miniſtris omiſſis, ex ſe proximè miraculo efficiat. Quæcũque etiã ſpõte ſua nullo ſemine prodeunt, vt ſtirpes pleræque & animantes, metalla omnia omnéſq. lapides, ex vno cœlo formas proprietatéſque ſumũt, quod ſemper præſto eſt & in omnem materiam idoneo temperamento aliíſque præparationibus inſtructam formã immittit qualem ea meretur. Itaque naturalis illa cauſa præſtantiſſima & nobiliſſima omnium eſt formarũ exemplar, cuius per omnia diffuſa virtus quocũque penetrat: quã Plato mundi animã, alius quidã datorem formarũ, Ariſtoteles vniuerſalem naturã appellauit. Hæc formam rebus non de ſubiecti præparatione ſuſcitat, ſed integrã quaſi de ſinu ſuo confert præparato ſubiecto, in quo illæſa teneri ſeruaríque poſſit. Illinc ſimul & tota formæ proprietas defluit, quæ quanquam accidẽs eſt, à forma tamẽ nunquam ſeiungi ſepararíve poteſt: illius ingenita & indiuidua vis, cuius ope quæcunque ſua ſunt omnia efficit. Hoc vno maximè proprietas à ſua forma & à tota ſubſtantia diſiũgitur, quòd plerũque imminuitur integra illæſáque formæ ſubſtãtia. Scãmonij vis eſt bilem expellere, ea ſępe adeò remittitur, vt exhauſta periiſſe tota credatur: magnes adamantis præſentia quaſi hebeteſcit. Quinetiã in vno eodémque genere, aliud alio potẽtius vegetióréque proprietate valet. Quæ quamuis ita ſint, nuſquã tamẽ dicimus, id cuius extenuatur proprietas, ſubſtantiam mutaſſe. Ex quo perſpicuum euadit, hanc proprietatem accidens & qualitatem, non autem rei ſubſtantiam eſſe. Id quod inde etiam conſtat, quòd vna ea-

démque res cõplures sæpe proprietates habet, at complures substantias nunquam. BR. Quæ rebus quibusque primo ortu ingenitæ sunt proprietates, vllane præterea cœli aspitione egent? EV. Maxima sanè, qua nimirum integræ cõseruentur, & permaneant: quandoquidem, nihil huius ope destitutum, integris persistit viribus. Vt enim in animantium corpore suus cuique parti insitus est spiritus atque calor à semine, quem tamen generalis ísque vitalis è corde per arterias in omne corpus emanans suscitat, tuetur atque conseruat: ita sanè quicunque animantibus & stirpibus à prima origine spiritus aut calor insidet totius formæ custos & propugnator, ab illo totius mundi generali spiritu, qui vnus animam mundo consociat, omnésque virtutes continet, excitatur, conseruatur & augescit. Is enim omnium genitorũ seminales rationes, omnésque omnium occultas proprietates complexus, omnia implet, per omnia diffusus, in animantia, in stirpes & in metalla propagatur. BR. Sempérne spiritus ille corporibus æquè præsens, & æquabili prosperitate vires suas impertit? Aut hæc illíncne vires æquabiliter vel hauriunt vel suscipiunt? EV. In vno quoque corporum quum alia aliis ceu gradu quodam validiora infirmioráve cernantur, constat non æquabiliter omnia, sed vt varia fuerit suscipientium præparatio atque cõstitutio, magis minúsve tum spiritus tũ occultæ proprietatis haurire. Quinetiam si efficiẽtis causę vim spectabimus, spiritus ille cælitùs quoquouersum defluens, licet semper & in omnia, nec tamen similiter, nec pari mensura illabitur, sed definitis siderum coitionibus cumulatissimè. Singula terrena potentissimas efficacissimásque vires experiuntur, propriis sideribus bene fœlicitérque constitutis collustrata. Alia Solis, alia Lunæ, alia aliorum planetarum accessu, radio aut lumine vigent. AEstiuo solstitio ardore Solis aër incẽditur, terrena flagrãt, maria feruent: tumque motus illius cõuersione oleæ, tiliæ, populi, vlmi, & salicis folia circumaguntur, ipsóque die alia quàm pridie facie cœlum spectant. Brumali autem solstitio aridum pulegium propendens è tectis florescit vi admodũ cæca. Cichorij, Heliotropij, & Scorpiuri flores ab ortu ad occasum solem insequuntur, abeuntem intuentur, cum cóque vertuntur omnibus horis, etiam nubilo die: exortu se pandunt, occasu se cõtrahunt. Lunæ porrò vires mare perspicuè imitatur, cuius æstus ascẽdente illa inualescit, descẽdente mitescit. Ostrearum, conchyliorũ & concharum omnium

nium corpora cum luna crescunt pariter, paritérque decrescunt. Materia é syluis cæsa cùm luna crescens iam multo est lumine, quòd humidi fiat accessio, breui tempore marcet & carie conficitur: cæsa verò quum luna decrescens exiguo est lumine, diutius perennat. Formica interlunio semper quiescit, plenilunio etiam noctibus operatur. Soricum fibræ, numero dierum lunæ respõdere traduntur. Selenites lapis imaginem lunæ cõtinens, eam reddit in dies singulos crescentis minuentísque numero. Vt hæc à Sole Lunáque vires, sic & non pauca obscuriores quasdam sensibus incõprehensas, à cæteris planetis sideríbusque mutuantur. Magnes si liber finitur, altero extremo in articum cœli verticem, altero in antarcticum se contorquet. Cinerem cancri vsti, Sole leonis signum peragrante Luna decima octaua, AEchrion Empiricus Galeni laude celebratus, ad rabidorum canum morsus afferebat. Sexcenta eius generis rectè philosophantium sententia confirmat, docétque pariter qui planetæ & quæ sidera vnicuique corporis particulæ, & quæ vnicuique tum animantium tum stirpium generi pręsint: quæ siderum consociatio morbos ingeneret, quæ salutaria profligandis illis remedia ferat. Hac inspectione cognitionéque rerum mox ratione cõprehenditur, quòd omni tempore rerum proprietates cum mundi spiritu illabũtur, insuntq; rebus efficacissimæ, & quando herbas stirpésq. singula legere, quando componere, quando ad curationem adhibere expediat. Ea obseruatio cœlestia vtiliter accommodat aptátque terrenis, & remedia plenis integrísque viribus opportunè sufficiens, opera profert admiratione digna, ad quæ non alius quisquam accedet, iisdem etiam subsidiis instructus. Hinc quas veteres magna vigilantia peruestigarunt rerum proprietates, nunc permulti irritas comperiunt, quarum vsu intempestiuo plerunque fraudantur. Non pauci, scio, Astrologiam superstitiosa rerum vanitate contaminarunt, alij nefandissimis anilíbusque figmentis consperserunt, alij libertatem animi actionésque nostras siderum necessitati perperam obstrinxerunt. Cæterùm elementorum corporumque naturalium vires, cœlestium motu viribusque teneri atque conseruari, quis iam eat inficias?

BR. Tu nobis admirabiles noscendarum proprietatum desiderij igniculos accendis. EV. Nec sine causa. Est quippe ea verissima præstantissimáque cognitio, quæ nos vna scientissimos reddat: difficiles tamen salebrosósque habens, quasi deserta prætermittitur:

Multa tegit sacro inuolucro natura: neque vllis
Fas est scire quidem mortalibus omnia: multa
Admirare modo, nec non venerare: neque illa
Inquires quæ sunt arcanis proxima, nanque
In manibus quæ sunt hæc nos vix scire putandum:
Est procul à nobis adeò præsentia veri.

Vna proprietatum cognitio res ipsas exercet, reliquæ omnes vix aliud quàm verba. Quæ quum ipse mihi ante oculos propono, iam ferè anteactorum laborum me tædet vehementérque pœnitet: idémque opto quod Euripides, vt res ipsæ cum hominibus colloquantur, & se quales sint explicent, vt procul amandentur artificiosi sermones. BR. Vt Polypus cirros suos auctos deuorat, ita & tu optime Eudoxe peritior iam factus, mihi videris redundantem hanc tuam eruditionem fastidire. Agè verò proprietates istæ rerum siue à primo semine, siue cælitùs deductæ sint: quum in animantes aut in stirpes insederint, cuínam potissimum illarum parti inhærent? EV. Quum illæ sint formæ proprietates, necesse est omnino in ipsa forma proximè insideant, & in spiritu qui est formæ vehiculum: at nihilominus penetrant & in totam illarum substantiam, hinc & totius substantiæ proprietates appellantur. BR. Dic paulò explicatius. EV. In viuentibus multæ vires insunt, quæ illorum extinguuntur interitu: regulus viuens, non autem extinctus, visu enecat. Cor hirundinis palpitans deuoratum, conferre creditur ad memoriam & intelligentiam. Turturis cor ad febres omnes intermittentes, si viuens caléns que voretur. Anas viua ventri admota, tormina compescere: Scorpius suo vulneri impositus, iniectum virus exhaurire: viuens aranea iuglandis testis inclusa collóque subnexa quartanam depellere. Hæc & quæcunque non nisi viuentia agunt, præcipuas vires in spiritu & forma viuentis obtinent. Multa autem tum in animantium tum in stirpium genere morte extincta, vires etiamnum retinent: sed quas multo efficaciores habebant dum viuerent. Et partes & excrementa tum stirpium tum animantium è viuis illis, tacitas vires habent multo efficaciores quàm quæ è mortuis eximuntur: & quæcunque à mortuis sumuntur, efficaciora sunt cruda quàm cocta. Ranarum oculi ante Solis ortum eruti viuis illis in aquam dimissis, alligati tertianas abigere traduntur: omnium serpentum dentes euulsi, quartanas sanare: talpæ viuentis dens, dentium dolores compescere contactu. Omnium stirpium

flores, surculi, comę, radices deprehenduntur tacitis viribus præstantiores è vireutibus recens lectę, quàm aridę, & omnes crudæ quam coctæ: quemadmodum & hominis calua, ad epilepsiam: officulum è poplite leporis ad nephritidem, & ad spasmum flatulentum: intestinum lupi ad colicum dolorem: piscium quorundam officula ad calculum: cor corui gestatum ad inhibendum somnum: cor vespertilionis ad hunc accersendũ: ceruorum exuuiæ ad senectutem, & quæcunque horum similia traduntur, cruda sunto, ni qua fortè qualitate excellant stomacho infensa. Vt enim viuentium interitu extincto spiritu: magna simul cœlestis quæ eo tenebatur vis perit: ita coctione ignísque feruore multa dissipãtur quæ derelicta fuerãt. Eò quippe vnumquodq; integrioribus pollet facultatibus, quo propius ad primam originem accedit. Multorũ nihilominus vires, eousq; penetrauerunt, vt non solùm in spiritu & in tenui substãtia, verùm etiam in crassiore materia & in tota substantia firmius inhærescant, permaneántque abeunte totius forma, illiúsque temperamento dissoluto. Nam quæ ex herbis, aut ex aliis purgantibus medicamentis aqua vaporario elicitur, purgandi vim etiamnum retinet, aut deleteriã si herbæ in deleteriis fuere. Qui ex hydrargyro exustione fit puluis, præcipuas illius vires habet. Vstarum cantharidum cinis vrinas abundè mouet, éstque vt cantharides deleterius. Cancrorum vstorum cinis, demorsorũ à rabido cane amuletũ est. Hoc quicquid de proprietatũ situ quæsitũ est, sic rursum expediã: Occulta rei proprietas tota quidem è forma, & è tota rei substantia manat, apta tamen & varia subiecti præparatione quo suscipiatur conseruetúrque indigens, quæ magnum habet ad iuuandum impediendúmve momentũ. Quanquam igitur tota è rei forma existit, non tamen in illa duntaxat posita est, sed quodammodo in totum subiectum corpus diffusa: & prima quidem illius origo atque fons è forma est, sed cuius vis & habilitas agendi in totum deriuatur ac pertinet. Id quod perinde est ac si dicas, proprietãtem è forma toti subiecto impertiri. Hæc sic habere argumento est, quòd immutata subiecti præparatione, ea ipsa proprietas aut acutius aut hebetius agit. Succinum attritu incalescẽs, & pharmacum nostro calore suscitatum, celerius valentiúsque redditur. Quum itaque in simplici corpore forma in omnem materiã penetrauit, simul in eam suas omnes vires & proprietates infixit, adeò quidem tenaciter, vt etiamsi forma

pereat totiúsque temperamenti ratio dissoluatur, proprietates nihilominus permaneant, licet quadamtenus immutatæ & infractæ. Nihil igitur mirum videri debet si vapor aut aqua arte e stirpe elicita, stirpis vim proprietatémq; retinet, aut si cantharidum cinis deleterius est, vrinásque mouet, & vesicam exulcerat. BR. O Deum immortalem, quos mihi aculeos isthac interpretatione infigis! quam dulci & iucunda recordatione animum exuscitas! Tu mihi refricare videris purioris philosophiæ memoriam propè intermortuam, & vulgaris illius sophisticæ cauillis obrutam. Agnosco quàm sit difficile in tanta philosophantium turba, cernere quid potissimum sequaris. Quod ipse interpretaris, nunc primùm recordor sæpius me certa oculorum fide animaduertisse. Etenim fusilis & metallicæ illius philosophiæ τῆς χημείας (vt certè multorum) quum longa peregrinatione cum primis studiosus existerem, exercitatissimo admodum præceptore vsus, ex vnoquoque tum stirpium tum viuentium genere substantias elicui planè varias, primùm quidem aquam, eámque vberiorem si stirps virebat, parciorem si arescebat. Deinde oleum, non id quidem pingue ac sordidum, quale pressu ex amygdalis & ex plerisque seminibus trahitur, sed artis præstantioris opus, quod tempore nec rancescat, nec facilè corrumpatur. Id autem duplex: vnum tenue & albicans, alterum siccius atque rubens: postremo fecem terrenámque substantiam subsidentem instar cineris atri & exusti. Hac dissolutione conabamur miris artibus, ex vnoquoque corpore quatuor illa rerum primordia, quæ ortu natura permiscuerat, seiungere: aquam in concreto vapore, aërem in oleo albicante, in rubente ignem, in fece terrã. Cæterùm neutiquam præstare licuit, vt ex iis quicquam prorsus simplex purúmque secerneretur: quòd, vt inquit Augurellus,

Quæ miscet natura potens confundit eodem,
Haud ars vlla potest prorsus disiungere.

Quanquam autem secreta hæc simplicia non sunt, puriora tamen quàm in permistione elucent, iísque ignis beneficio non parũ sordidæ materiæ ab elementis contractæ decessit. Quocirca si quæ densandi, astringendi, corroborandi, detergendi, aut aliæ à materia vires inerant in composito, hæ in secretis illis minore sunt efficacia. Iam verò totius substãtiæ proprietaté, de qua maximè est nostra deputatio, nusquã seorsum purã consistere deprehendimus, sed in singula

gula illa etiamnum secreta penitùs immergi. Infirmiorem in aqua, quæ præsertim è stirpe viridi proliciebatur: in ea quippe humor exuberat alimentarius, nondum stirpis vim omnem ac proprietatem adeptus. Efficaciorem in oleo, multóque in rubente quàm in albo: illud siquidem & odore, & sapore totius substantiam referens, propria sedes dignoscitur insiti spiritus & caloris, in quibus proprietas tota subsistit fouetúrque. A fece terrena & ab aquoso humore quasi ab impurorum elementorum vinculis vindicatum oleum, purius quidem euadit, perinde atque venarum sanguis ab alui fece, & ab vrinis expurgatus. In terrena porrò substantia & in illa derelicta fece, nonnihil etiam occultarum virium manet, quod & arte eximi potest. Fex vritur dum prorsus albescat & in calcem redigatur, quę certè proprio humore aptè dissoluta eximiis viribus præcellit. At verò qui neglecto quatuor substãtiarum diremptu, quippiam secernere student in quo maxima sit proprietatis efficacitas, & illa quę multis dici solet quinta essentia, primùm è re subiecta aquã lento vaporario prolectant, hac deinde feces respergũt, vt secundò humorem eliciant: sicque septena respersione & expiratione feces torreri non sinunt, & ex his vim facultatémque omnem exhauriunt, aquæ maximeque assidenti oleo innixam, quæ ad multa vtilis accõmodataque sit. Quinetiam exceptas aquas vase pelicani effigie, multa agitatione anfractúque longo circulantur, quò hæ vires sortitæ efficacissimas, in quintæ illius essentiæ naturam vix vlli corruptelæ obnoxiam facessant. PH. En multa refers admodũ recondita: quibus augurer maiora te & abstrusiora de peruulgato illo multísq; decantato philosophorũ lapide subolfecisse. BR. Non olfeci modò, verumetiã de hoc nõ parũ fortasse degustaui. PH. Ea fortasse magno tuo damno. BR. Imò lucro fœnoréque maximo, vt qui eo studio verum comprobauerim, quod fabuloso figmento vobis haud absimile putatur. PH. Quid hoc quæso rei? BR. Indignis hæc impertiri nefas. EV. Etiamsi iam dies inclinet, dic tamen rogatus, nec in amicorum sodalitate celes, quid hac de philosophia acceperis. BR. Dicam vestro hortatu, non hunc totum thesaurum depromturus, sed edocturus quàm verè subsistat. Ne vos autem insolens nominum sermonísque obscuritas offundat, quæ partes vmbra & ænigmate obuelarunt, in apertũ & in clarissimam lucem proferam, strictim tamen & quàm breuissime. Lapis philoso-

phicus, elixir Arabibus, gignendi propagandíque auri verum ſemen, non è ſulphure, non ex argento viuo, non ex vllo cæterorum quæ multi fraude proponunt, ſed ſolo ex auro eóque puriſsimo quærendus veſtigandúſque eſt.

Hordea cui cordi, demum ſerit hordea, ne tu
Nunc aliunde pares auri primordia, in auro
Semina ſunt auri, quamuis abſtruſa recedant
Longiùs, & multo nobis quærenda labore.

Nihil eſt in vlla naturæ parte quod non in ſe generis ſui ſemen contineat, ſed quod vix poſſit arte prolici. Ex ſolo autẽ auro poteſt. Maxima vis ſeminis in oleo quodã inhæreſcit, atque id quidem in cæteris inflammari cremaríque igne ſolet, in auro autẽ non poteſt, qua ex cauſa id nullius ignis ardore torreri abſumíve poteſt, & omnem artis vim tolerat:

--- Vni quoniam nil deperit auro
Igne, velut ſolum conſumit nulla vetuſtas,
Ac neque rubigo aut ærugo conficit vlla,
Cuncta adeò firmis illic compagibus hærent.

Fœcundum autem id ſemen ſic eruito: Auri puriſſimi vncias duas, argenti viui magno artis ſtudio præparati decuplo permiſce, ignéque languido diſſolue, dum argentum viuum prorſus expiret, priſtinúmque auri pondus ſubſideat in atrũ puluerem redactum, qui tamen liquatus poſſit in propriam auri naturam redire. Ex hoc dein puluere igne acerrimo vaporarij, aquam continenter elicies, dum puluis totus in cinerem candidiſſimũ, & in calcem deuergat. Calcem ſepties aqua reſperge, quę & toties expiratione inde prolecta ſit: omníq; arte elabora vt hæc impulſione & incurſione crebra ſeſe extenuent, & ab omni ſorde fecéque puriſſima reddant, vires ſummas conſequuta. Hæc duo ſunt totius artis operíſque conficiendi primordia, in quibus mundi quatuor elementa deuinciũtur. Nam in aqua aër etiã ineſt, in calce terra atque ignis, fitque quod in ſmaragdina Hermetis tabula tanquã inſculptum myſterium, legimus. Aſcendit à terra in cœlũ, iterúmque deſcendit in terram, ſicq; vim recipit ſuperiorum & inferiorũ. Qui ænigmate hæc contexerunt, hanc aquam appellant argentum viuum, calcem verum ſulphur, quorũ permiſtione lapis fit, perinde atque ex aqua farináq; panis. Alij aquam ſpiritũ viuentem terram fermentum: alij illam maré, hanc fœminam dixerunt, quorum complexu & coitione procreatur infans. Opus autem poſtremũ vt compleas, calcem puram obturato vaſe reconde equino fimo

calente,

calente, diebus quadraginta, dum in humorē album & crassum liquescat. In hunc iustis dierū interuallis aquam sensim infūde: ea quidē via & ratione quā artis periti ad vnguē explicarunt, vt calx aquam suam omnē sensim combibēs quasi illinc enutrita, in lapidē verum concrescat. Quàm variam colorum mutationem hoc temporis curriculo debeat lapis subire, & quæ indicia illius consummati perfectiq; existant, expressum etiam ab illis patefactúmque est. Hic thesaurus immensus, hoc verum elixit, hoc frugiferum auri semē, cuius drachma si in ducentas & quinquaginta liquati plumbi aut stanni drachmas infundatur, id vniuersum in aurum purissimum conuertet. Imò etiam, vt cum poëta loquar:

Ipsius vt tenui proiecta parte per vndas
Æquoris, argentum si viuum tum foret æquor,
Omne vel immensum verti mare posset in aurum.

PH. Heu quid rerum audio? Equidem tibi artique condiscendæ me totum dedo, meásque fortunas omneis periclitandi studio deuoueo. EV. Siccine è philosophia ad diuitias habendi desiderio quasi inflammatus raperis? Vide ne quod postremo additum est, fabulam deregat. Missa igitur tam vehementi de pecunia opinione, satis nobis sit è rebus singulis syncerum quippiam purissimúmque elicere, in quo vis illa occultarum proprietatum summa insideat. Pro qua re dilucidius explicata maximam Bruto gratiam habemus. BR. At pro beneficiis in me tuis meritam gratiam debitámque referre nunquam possim.

Occultis morbis tacita medicamentorum proprietate succurrendum, non Empiricorum ritu, sed arte & methodo.

CAP. XIX.

BRVTVS.

HANC autem de abditis proprietatibus disputationem tandem vt concludas, si qua putas arte illas ad curationem adhibendas, hanc nobis expedi. EV. Est certè quidem maxima: vt enim in cæteris, ita in his curandi ratio contrariorum lege completur. Vt repletio inanitione, inanitio repletione, omnísque intemperies intemperie contraria: sic totius substantiæ morbus, medicamentis profligatur totius substantiæ proprietate contrariis. Vnicuique siue in epidemiorum, siue in contagiosorum, siue in venenatorum is genere sit, peculiare quoddam remedium opponitur, secreta facultate efficax. PH. Breuis hæc & expedita ratio medendi, quæ neq; philosophicis, neque medicis theorematis,

neque vlla methodo innititur, & qua quiuis è plebe semestri optimus medicus euadat. Hinc fortasse Galenus locis nō paucis facultates quæ totius substātiæ proprietate fiunt, dixit à methodo & ratione alienas esse. EV. Quò te rerum isthæc ignorantia & stupiditas deuoluit? Siccíne putes tam præclaram artem nullis aliarum disciplinarum ornamentis fulgere, neq; illarum adminiculis fulciri? Grauis est eorum temeritas qui eximium quoddam remedium nacti, sine iudicio, sine arte, vtcunque sors tulerit, statim ad curationem proferunt. Olim Empirici ad vnumquemq; morbum magna remediorum sylua comparata, quodlibet nullo delectu ad curationem adhibebant. Id si fortè parum profuisset, continuò ad alterius opem cōcurrebant, subinde facta mutatione, dum morbus vel sponte, vel naturę beneficio quàm remedis potius sanesceret, postremò adhibitum totius curationis causam fuisse persuasi. Hæc ratio tantam remediorum sylum peperit, nihil vt toto obuersetur orbe, quod non in medicinæ vsum accommodetur. Medēdi viam, quæ vni remediorum multitudini fidit, parum tutam intelligens Hippocrates, ipso artis quasi vestibulo dixit, Experimētum fallax: id nimirum quod nec ratione, nec methodo, nec iudicio suffultum stabilitúmque sit. Quod verò ex Galeno afferebas, facultates quæ totius substantiæ proprietate fiunt, à methodo & ratione alienas esse, non idcirco dictū putes quòd illis nulla methodo vti conueniat, sed quòd nō vt quę sunt in calefaciendo, frigefaciendo, humectando siccandóque, methodis reperiantur. Illas enim non ratione ab odore vel sapore, sed sola experientia inuenire possis. Nam, inquit Galenus, cur hic lapis tacto vulnere ex quo sāguis prorūpit, cursum eius reprimat ac sistat, haud nouimus. At cur lapis quē vocant hæmatiten, in oculares facultates indatur, haud latet: nam id rationis inuentū est. Itaq; occultæ facultates quę manifesta demonstratione sciri haud possunt, methodo tamen & ratione ad morborum curationem adhibendæ sunt. BR. Placet hæc interpretatio. Cæterùm quas dicimus experientia sola cognitas vires, putásne casu & animantium imitatione inuentas? quemadmodum ferunt ab ibide clysterem, ab hippopotamo venæ sectionem, à ceruo venenatis sagittis confixo, dictami vires edoctos nos esse? EVD. Potuit illinc fortasse experiendi quædam occasio, & experientiæ initium deduci: at perfectio ipsáque experientiæ fides & constantia, non nisi ratione conquiritur. Quum hic re-

hic remedium adhibet ieiuno, ille pasto: hic morbi initio nec præpurgato corpore, ille inclinante iam morbo: hic in affectu simplici, ille in composito: hic in leuiore & perfacili, ille in contumaci: vterque experitur quidem, at non similiter. Existit ergo experiũdi quædam ratio, qua spreta quæcunque vtilia hic experietur, ille haudquaquam probabit, aliáque perquiret: hinc sane tot experimentorum procellis & vndis demergimur. BR. Qua quæso ratione experimenta comprobare liceat? EVD. Eadem nimirum qua & morborum curationem exequimur. BR. Hanc igitur summatim breuitérque perstringe. EV. In quemcunque curãdum morbum incideris, æstimandum principio manifestúne is sit, an occultus: si occultus (nam manifestos hîc nõ persequor) simpléxne & solus, an manifestò implicitus. Quum occulta pernicies inuasit, si purum corpus erat & integre sanum, ferè solet simplex & solitarius esse morbus: sin verò vel plethora, vel cacochymia, vel obstructione, vel alia causa præter naturam corpus tenebatur, vix potest qui inuadit occultus morbus simplex esse. In hoc igitur curando non antè afferenda sunt remedia quæ totius substantiæ contrarietate eum profligent, quàm plethoram, cacochymiam, obstructionem aliámve causam medendi arte summoueris. Siquidem hæ & occultam perniciem fouent, & antidotorum vires infringunt. In cacochymia quæ præsertim ventriculum, primas venas visceráque occupauerit, occultæ medicamentorum vires quasi sepultæ franguntur & hebetescunt, perinde atque si in lutum sordidissimum demergerentur. In obstructione præclusæ sunt & impeditæ viæ quibus iter est ad affectã sedem, nec eò potest antidotus integris viribus peruenire. In plethora etiam obstructio ferè subest, quibus ex causis infirmæ & parum efficaces redduntur medicamentorum vires. Itaque non antequam hęc vitia solueris, occultæ medicamentorum proprietates vtiliter afferentur. Cæterùm si simplex occulta pernicies eáque sola subsit in corpore, statim non alia curatione præmissa, conuenientia remedia afferantur, tum ad id eius quod etiamnum futurum est, tum ad id quod factum iam est. Quod fieri potest futurúmve est, inhiberi debet & intercipi, ídque efficiente illius causa sublata: hæc si in aëre fuerit, accenso igne vel refrigerantibus, vel odoribus qui tota proprietate sint efficaces, vel alia omni arte corrigetur, dum purior aër euadat. Pauca erit respiratio: à pleniore victu, à vehementi exercitatione,

& ab omnibus causis abstinendum quæ crebrã magnámque respirationem inducunt. Quum vel à contactu vel ab introsumptis pernicies cõtracta fuerit, peruestigandæ & discendæ sunt illius causæ, quas posteà declinare non difficile sit. Nam virulentas bestias, aut inquinatorum hominum consortia, & loca quibus ij habitant vitare possumus: & qui in veneni suspicione sunt, ad esculentorum potulentorúmque saporem diligenter attendere, & aliqua præsumere possunt, quæ veneni vires hebetent. Quod porrò morbi factum iam est, summoueri debet per ea quæ extirpant, retũdunt & extinguũt. Extirpant autem quæcunque virus exhauriunt, foràsque proliciunt. Qua in re & quanta veneni pernicies vísque sit tenendum, & qua parte & quàm pridem intrò subierit. Primo quoque tempore, etiam si nondum perniciei signa compareant, virus antequam inualescat & altius in corpus illabatur visceráque tangat, coërceri debet, simúlq; valente auxilio reuelli, absorberíque, alioqui exitiali vi & pernicie occupatis iam visceribus, frustrà succurritur. Idque ea sede reuellatur qua conceptum illapsúmque est. In morbis pestilentibus per os & nares valida expiratio cõcitetur, quæ & pulmones & partes cordi vicinas exinaniat, móxque aër igni expurgatus aut odoratus, cardiacúsve vapor inspiretur. In morbis contagiosis paulò supra partem primùm infectam, vincula (si fieri commodè potest) arctissima iniiciantur, deinde pernicies protinus eliciatur: primùm quidem exuctu facto ab eo qui ieiunus non sit, qui & os vino colluerit, & cotoneum malum præmãderit, vel qui olei exiguum ore contineat. Quum suctio tuta non est, gallinacei dissecti etiamnum proprio calore tepentes, percusso loco circumuoluuntur: vel gallinæ viuæ podex loco adhibetur dum intereat, alia subinde mutatur dum suo calore & spiritu partis venenum exigat. Locus etiam spongia noua fouendus, quæ vel in lixiuio sarmentorum aut ficus, vel in posca, vel in acri salsamento, vel muria, vel aqua maris maduerit. Scarificatus altiores imprimendi, vt cum sanguine virulenta materia profundatur. Affigendæ cucurbitulæ cum largiore flamma, quæ foras euocent. Emplastra ex porro, cæpa, allio, sinapi, adiecto sale aut nitro, interdum aut ex tapsia aut ex cantharidibus imponuntur, quæ venenum elicere & dicutere queant. Loci in carne facta circunscriptio & quasi circinatio virus intro subire non sinit, idque cum sanguine profundit. Interdũ & hamo prehensa caro scalpellíque acie circun-

circunſcripta amputari debet. Vſtio candente ferro virus omne domat & abſumit, nec in membra inſinuari patitur. Quum verò cruſtæ decident, vlcus diu ſordidum & manans prorogetur, ne illius labra coaleſcant, obducantúrque cicatrice. Sectio ictæque partis (ſi extrema ea fuerit) amputatio in extremis & præſentibus ſerpentiū ictibus imperatur. In venenatis porrò affectibus quum aſſumptum venenum eſt, ſine mora virus foras exhauriatur priuſquā inualeſcat. Vomitio protinus cōcitetur hydrelæo tepente, aut butyro, aut adipe anſerino ex aqua calente, aut maluæ, aut ſeminis lini, fœnigræci, aut vrticæ decocto. Quæ ſingula præſertim oleū, non modò vi relaxante vomitiones mouent, ſed & perniciei vim acrimoniámque obterunt. Quinetiam reliquiæ inteſtinis inhæreſcentes, clyſtere acri deducēdæ, in quo hieræ tum ſimplicis tum compoſitæ, & mellis & nitri magna vis inſit. Hęc igitur ſunt quibus elici extirparíque venenum poteſt, quorum optimum quodque & rei ſubiectæ conuenientiſſimum deligetur, ſi partis à qua id prehenderit ſitus & natura æſtimabitur: ſi quāta ſit veneni pernicies, & quàm pridem inuaſerit compertum fuerit. Cæterùm quoniā plerunque hiſce præſidiis tota vix pernicies elici poteſt, huius quicquid reliquum fuerit, obtundi reſtinguíque debet. Obtundunt quęcunque manifeſtis qualitatibus illius furorem, vim, acrimoniámq; hebetant & conſopiunt. Id genus ſunt in peſtilentibus morbis frigida & ſtiptica, vt aquæ frigidæ potus, mali punici, citrei medicíque ſuccus, omphacium, oxalis, acida omnia & medicamenta hiſce viribus prędita. Odores ac ſuffitus qui eiſdem polleāt facultatibus. Si intro ſumpti veneni ſuſpicio eſt, eius vis obtundetur vel oleo, vel butyro, vel anſerino adipe, vel iure pinguioris carnis, & gallinaceorum, vel maluæ, althææ, lini aut fœnigræci, ptiſanæ cremore, vel lacte ſchiſto, vel lactis potu pleniore, in quo etiam cucumeris ſemina contrita ſint. Omnium ſiquidem vis leniendo, veneni acrimoniam hebetat, ipſumque quaſi conſopitum in aluum deturbat. Confert præterea venarum ductus obſtruere vel aſtringere, ne tam repentè vis illa veneni in viſcera in principéſq; partes inuadat. In id efficaces ſunt bolus armena & terra lemnia, quæ etiam communi dote proſunt. Item halicæ, orizæ, tragi aut tritici pultes. Venenatarum beſtiarū acceptum virus obtūditur & membratim peruagaturū frenatur, tum his quæ nunc dicta ſunt, tum aliis quibuſdam acrioribus, vt vini meracioris paſſique

potu, alliorum, porrorum, cæparum & omnium acrium esu. Quum enim difficilè hæc coquãtur, multósque dies eorum vis & qualitas remaneat, putant hoc tempore perniciem illorum vehementia & acrimonia obtundi & arceri ne altius penetret. Hæc vniuersa in occultorum venenatorúmque morborum curatione præmittenda, & vt vniuscuiusque status conditióque feret accommodanda, sine quibus vix quisquam possit, vel ampla remediorum supellectile vndique instructus, tutam efficacémque sanationem suscipere. Quæ si via & ratione stabilita confirmatáque sunt, constat non sine arte & methodo ad occultarum proprietatum opem cõcurrendum, sed summam esse artis potestatem, eámque vbique primas obtinere. Leuiusculos incipientésque occultos morbo ars generalis interdum cohibet: at integra perfectáque sanatio his duntaxat cõpletur, quę perniciei atque veneni vim omnem aut restinguant, aut exterminent. Id autem alia communi, alia peculiari dote præstant: communi quidem, bolus armena, terra lemnia, dictamus, pastinaca, ruta, aristolochia, theriace, mithridatum, aliáque non pauca à Dioscoride octaui libri calce conscripta. Quæ porrò peculiari dote vigent, alia occultos, alia manifestos morbos expugnant: Anginæ siquidẽ simplici manifestæque inflammationi hirũdinum vstarum cinis, & albi canis stercus proprietate succurrit: Asthmati, vulpeculæ pulmones: colico dolori, è lupi intestino cingulum: calculo, hircinus sanguis, non substantiarum dissidio, sed amicitia & similitudine qua partibus offensis affines sunt. Occultis verò morbis obsistunt, quæ antiphia & totius substantiæ dissidio vires habent. Vt sua cuiusque veneni atq; morbi species: ita sua cuiusque est antidotus, id secretiore proprietate exterminans, aut intrò sumpta, aut suffitu odoreque hausta, aut foris adhibita. Proprietatum quidem cognitio, omnium præstantissima atque nobilissima, nos vna locupletare ornaréque potest. Ardua sanè illa & procul à nostris sensibus posita, tota quippe ex naturæ & essentiæ inspectione cognitionéque nascens. Illa autem purissima simplicissimáque rerum natura nullis sensibus obuia: sola mente cõprehenditur. Hanc si oculis & re ipsa cerneremus, cõtinuò in ea quasi in speculo proprietates omnes nobis elucerent. Quanquam autem latent, naturæ arcanis multáque obscuritate inuolutæ, præ ignauia tamen sinendæ non sunt, sed inuestigandæ diligentius, non è primis tangendi secundisve qualitatibus, non è

sapore,

ſapore, odore, ſono vel colore, verùm è ſolis effectis & operibus, quæ tum longa vſus obſeruatione, tum optimorum authorum monimentis comparata confirmatáque ſint. At verò quoniam inclinato iam die ad veſperum perducta eſt diſputatio, huic modum finémque conſtituam, vt pauliſper laxemus animos, & à ſeueritate ad hilaritatem riſúmque traducamus. Vos autem diſputationis ſtudio incenſi totiúſque memores otio maiore in abditarum proprietatum cognitionem aliquando acrius grauiúſque incumbite.

De abditis rerum cauſis libri ſecundi finis.

IOAN. FERNELII AMBIANI, ARCHIATRI, DOCTORIS PARISIENSIS,

CONSILIORVM LIBER.

CVI ACCESSERVNT

Reſponſa quædam Clarorum Medicorum Pariſienſium.

DOMINO IVLIANO PALMARIO CELEBERRRIMO MEDICO PARISIENSI, Guilielmus Capellus Pariſienſis D. Medicus S. D.

Vod paucis admodum ante obitum contigit, Vir Celeberrime, vt diu peræquè occupati floruerint cũ ſingularibus artis propriæ operibus, tũ ſcriptis: quæ ſimul ac nata, ſic ab omnibus probata & diſtracta ſint: Id Fernelio tuo venerandæ memoriæ ſeni adfuiſſe nulli

aut notius aut gratius esse potest quàm tibi. Qui cùm iuuentutem in illo iuuando transegeris, & atriensibus litterariisque muneribus subleuaris, eadem nunc functum colis pietate, qua viuentem obseruantia prosequebaris. Cuius elogij fidem faciunt qui quotidianas, sed eximias curationes illas tuas ad illius Præceptoris & alumni disciplinam, & felicitatem referre te sentiant; eúmque per quem profeceris profiteri. Beneuolentiæ autem locupletis in eum testimonium fuit, quod libellum Consiliorū eius, qui diu latuerat inter aduersaria quæ curæ tuæ committebat, apud te haberes, & seruare posses: Rogantibus tamen amicis candidè commodaris ac eius editionem mihi non denegaris. Cùm enim ante annos viginti captus essem orationis melle & sententiarum succo tanti viri, & in alueum certioris doctrinæ reductus, quod ex Græcis, Latinis & peregrinis perpetui fili medullam copiosè & appositè contexuisset: Eiusdem enim est intelligentiæ & laudis cum iudicio excerpere & primum conscribere. Itémque cùm publicè eius physiologiam docuissem, vt illi διδακτρα, tibi verò vir officiosissime σωτήρια rependerē, Excitaui librariorum nostrorum tepiditatem, vt hæc Epitome per te donata typis & formula castigatis (quantum per tenuitatem operariorum præstari potuit) exiret. Quod & perfectum iam ab his denuò est, & à Germanicis semel. Breuíque fiet, spero, vt hic partus posthumus, & maioribus natu non indignus, ad eos adiungatur, & in partem propriam hæreditatis & celebritatis paternæ veniat. Quanquam memoriæ tantùm nomine non editionis hæc scripta fuisse quis credere posset, quoniam familiaris eius grandiloquentia hic quasi dimißior iacet. Sed cùm Epistolæ ferè sint, & responsa quædam extemporanea humiliorem stylum ex composito & decoro requirere videbantur. Quod si quæ se prodit orationis inæqualitas, ea pro subiecti dignitate & occasione recognoscendíque spatio nata est: In illis tamen vbique sublimis Methodi & Prudentiæ

dentiæ (quæ sorores sunt) geminum sydus enitet. Nec tam spinosas dictionum & distinctionũ ἀκριβολογίας *quàm rerum pondera & ægrorum salutem maturo iudicio persequitur. Sed non est hic laudis aut excusationis locus, Sepulchra maiorum intacta relinquimus. Hæc tantùm nunc sanationum velut theatra ad librorum eius seriem syntagmatísque completi totius nostræ artis amplitudinem accommodata, ex morborum contumaciorum momentis, & studiosorum rationibus, discendíque facilitate, remediorúmque non tam copia quàm delectu tibi alteri parenti ex voto excussa redhibemus. Quod si quæ restant in diuite illo* μυροθηκίῳ *tuo* Ferneliana *documenta vel* Palmariana *experimenta rariora, quæ iuniorum conatus iuuare possint, illa etiam publicæ luci committere, & ægrorum valetudinem fide & scripto immortali restituere ne differas. Quemadmodum istis rescriptis subiunxi præcipuorum quorundam* Medicorum *nostratium de variis affectibus sententias, vt in manus meas peruenire potuerunt, quæ superiorum luminibus non officient. Hunc autem animum omnes iuuandi, sine vllius iniuria, tibi ex animo vt & longæuam vitam opto. Vale.*

IOAN. FERNELII AMBIANI, DOCTORIS PARISIENSIS, ARCHIATRI REGII Consiliorum Medicinalium liber, ex eius aduersariis, quadringenrum consultationum selectus.

De Alopecia vel depilatione, propositio ægritudinis ab altero medico pro quodam inquilino.

CONSILIVM I.

IVVENIS bene carnosus, ac saluberrimus, annos natos viginti, areolis aliquot statim ab incunabulis caput sibi deturpari sæpe apud me conquestus est: vacuato corpore remedia ego adhibui, quæ à veteribus in proliciendis pilis commendari videbam: sed nullo profectu omnia. Tu si quid longo vsu in id admodum efficax comprobasti, impertias etiam atque etiam rogo. Vale, & me, vt soles, ama.

Responsum D. Fernelij.

HÆ capitis areæ cum nec ex acuto morbo, nec ex humoris cuiusquam vitio, sed ab ortu & semine contractæ sint, vix vllam sane curationem admittunt. Seminis quippe & naturæ vitia vix ars vlla possit corrigere. Si qua tamen curandi ratio profutura est, hæc vna potissimum videtur. Vacuationes nullæ tentandæ; nec venæ sectione nec purgatione corpus exagitandum, quod nullus humor defluuij caussa sit. At quoniam pars glabra siccior apparet, vtile sit fotibus emollientibus cuté laxare, in eamq; humorem è vicinis sedibus prolicere, vt materia gignendis pilis apta suppe-

ſuppetat. Primi itaque fotus fient ex radice altheæ,& liliorum ex malua, violaria, parietaria, ex ſemine aniſi,lini,& fenugræci. Ab hoc deinde cum pars mollior videbitur fortus aliquis conferet qui materiam alliciat,ex ſaluia, betonica,ſtœchade,adianto, capillo Veneris,abrotano,ſemine vrticæ, & ſinapi coctis in aqua & vini albi parte quarta. Mox à fotu areæ inungendæ ſunt adipe vrſino qui omnino ſummas vires obtinet. Exactis diebus quindecim mane & veſperi caput confricetur cæpis contuſis, dum prorſus rubeſcat,& mox melle oblinatur vice cataplaſmatis.Si ſub his remediis pilus non erumpat,poſtremo adhibendum erit vnguentum ex thapſia & adipe vrſino, quod vt veterum monumentis celeberrimum eſt,ita efficaciſſimum comprobauimus.Eſt autem nobis hic vera thapſia frquens,cuius ℥.j.trita ſatis ſit in vnciam adipis.Huius vi ſi pilus non ſuccreſcat, vix ſpes vlla aliunde eſſe poteſt.

De ſtupore. CONSIL. II.

LONGA recenſione ſymptomaton, quibus diuexatur D.laborans cenſuimus duas præcipuas omnium cauſſas haberi,in quas illa referri poſſint. Vna eſt iecoris & renum calidior intemperies, & qua totus ſanguis feruidior euaſit, & corpus vniuerſum gracile & extenuatum exiſtit,vt iam eius peruſtione æger pronus videatur in melancholiam. Altera eſt cerebri, neruorum & articulorum imbecillitas, cum intemperie frigida, ex qua non paruus eſt excrementorum pituitoſorum prouentus, quæ à cerebro in varias partes influunt irrigántque neruorum proceſſus. Hinc ſtupor obortus eſt qui omnes fere artus occupat; nunc in hanc, nunc in alteram partem influens & inſiliens. Ad quem non parum etiam conferre potuit illitus ex hydrargyro olim immoderatè ſuſceptus, vt cuius vis cerebrum & neruos refrigeret, & articulos debilitet. Hæc certè rudimenta ſunt grauiorum morborum impendentium, vel arthritidis, vel paralyſeos,vel aliorum capitis affectuum, quod tumentes & inconſtantes oculi portendunt. Quæ omnia vt præcaueantur poſt leuem purgationem ex rheubarbaro, folliculis ſenæ, & catholico, profuturam venæ ſectionem ex media vena cubiti ſiniſtri opinor: aut ſi in dextro ſecare malis non magni refert. Tum temporis victus etiam imparandus eſt, qui quodammodo temperatus ſit, vt nec nimiopere refrigeret nec calefaciat, ne humectet, nec reſiccet. In quo præcipua vini cura

esse debet, vt omnino imbecillum sit & abunde dilutum, ne vel calore offendat, vel vapore & halitu cerebrum neruosque feriat. Nam solo vini meracioris vsu immoderato, non paucos vidimus in corporis vniuersi stuporem incurrisse, quo sola cutis affici videbatur citra vllum metum paralysis. Imperandæ simul sunt matutinæ frictiones corporis vniuersi: capitis exsiccatio per sacculos ex sale, milio, furfure, semine anisi, fœniculi, & baccis lauri torrefactis. Deinde pituitæ deriuatio per nares vel sternutamentis, vel errhinis: qua etiam in re vtilis est pronus decubitus, vitandus supinus quo humores in artus & neruos procurrunt. Moderata & æqualis partium omnium exercitatio ante cibum conferet, vt quæ neruos, musculos & articulos corroborat, & ab excrementis vindicat. A pastu cibi vapores vtiliter reprimantur, vel coriandro, vel accommodato puluere. Præter hæc autem, quæ fere in victus ratione consistunt, necessaria erit frequens alui deiectio, interdum clystere, qui hieræ quidpiam contineat, interdum sirupo idoneo, vel pilulis. Sirupus decoctionem recipiat ex his quæ iecori, cerebro & neruis dicata sunt, in qua infundantur folliculi Senæ, agaricus, & rheubarbarum, sua quodque conuenienti dosi. Pilulæ constent ex aloë lota in succo endiuiæ, agarico & rheubarbaro. Octauo quoque die purgetur alterutro, sed sirupo frequentius, & vtilius. Interiectis diebus dabitur vel mithridation cum conserua buglossæ, vel acori, vel proprium fiet electuarium ex puluere triasandali, & diamargariconis. Exactis diebus quindecim vel viginti vtilissima erunt vaporaria ex decocto radicum, aut herbarum accommodatarum cerebro, atque neruis, vt in iis sudoribus prouocatis superuacua dimanent, & nerui articulíque roborentur. Ante hæc autem si morbus contumacius hæreat, nec iteratis purgationibus satis imminutus videbitur, æger domi continendus erit circiter dies octo, quibus & victus tenuis, & ligni sancti decoctum imperetur, eliciendo bis quotidie sudores: post quos tamen dicta vaporaria vtiliter adhiberi possunt.

De Catarrho cum hemicrania, & eorum curationibus.

CONSIL. III.

QVANTVM ex tuis literis assequi coniectura possum, œdematosi illi tumores, qui iam inde à multis annis faciem tuam & malas occupant, à destillatione ortum habent, quæ à capitis vertice in hanc partem influit: at quia tam fre-

tam frequenter in eam ſedem prolabitur, veriſimile eſt illam praua affectione detineri, quæ fluxionem allicit. Sed tamen inde nihil certi haberi poteſt, niſi prius perſpecta ſede, & affectus ſpecie. Hemicrania vero de qua poſteriores tuæ literæ conſilium exquirunt, diſiunctus eſt & diſparatus morbus, ſuam quoq; ſeorſum medendi rationem obtinens. Huius enim continens cauſſa vapor eſt, quia bile & iecore in ventriculum affluente ſurſum elatus cerebri meningas ferit ac vellicat, materiam fortaſſe deſtillationi ſuppeditans. Catarrhus ille, qui te ſæpius recurrens tam grauiter affligit vniuerſali purgatione ex ℨ.j. maſſæ pilularum ſine quibus (quæ tum tuæ ætati, tum temperamento ſunt accommodatiſſimæ) fuerit ſiſtendus, maxime ſi ab hinc octo aut decem diebus nullum catarrhicon, ſumſeris. Poſtridie ſacculi quam calidiſſimi, qui eum ex alto euocent ac reſoluant mane, & ſero ante cœnam vertici capitis raſi applicentur (corpore interea calidis linteis cooperto) ſinantúrque ſpacio ſemihoræ, aut circiter, & continentur per aliquot dies, donec fuerit cohibitus. Præterea temporibus aut his partibus per quas fertur adſtringens emplaſtrum viámque intercipiens, apponendum, quod alternis diebus erit renouãdum, nec tollendum donec fluxio conquieſcat. Quod ſi non amplius per os & maxillam decurrat, ne tamen gingiuæ & internæ oris partes tam facile fluxilem humorem recipiant, ter aut quater in die adſtringente & corroborante gargariſmate colluantur. Et quia tota catarrhi materia non tam cito abſorbetur, ſenſim ac ſenſim erit attrahenda huius gargariſmatis portio per os & nares, per quos cerebri capacitas expurgatur, mane & ſero, ante cœnam. Obſeruetur vero idonea victus ratio, viuat frugaliter, vtatur cibis euchymis, & tenui vino quam dilutiſſimo, partim ob frigidam cerebri, partim ob calidam iecoris intemperiem; abſtineat ab immodico potu, iuſculis, & aliis humidis; declinet à ventris, frigore, imbribus; exerceat ſe mediocriter mane, longe ante paſtum. In ingreſſu lecti fiant frictiones brachiorum, dorſi, crurum, tibiarum, verſus inferiores partes. Aluus ſemper ſit libera, vel ſponte, vel arte, clyſteriis glandibus ſolicitetur, ne, excrementis & vaporibus corpus ſcateat. Remediorum deſcriptiones in promtu ſunt.

℞. Maſſ. pilululàrum ſine quibus ℈.ij. Pilularum de agarico ℈.j.

Reformentur ex ſirupo de ſtœchade, & fiant pilulæ vij.

Parentur sacculi consueti ex semi.anisi & fœn.
Baccarum lauri an.℥.ij.
Milij ℔.ß.
Salis communis ℥.vj.
Applicentur vertici capitis.

Item ℞.Vngenti desiccatiui rubei ℥.ß.
Mastichis puluerizatæ ℥.j.
Fiat emplastrum,applicetur tempori lateris dolentis.

Item ℞.foliorum saluiæ m.j.
Mastichis tritæ ℥.ß.
Rasuræ cornu cerui ℥.iij.
Bulliant in vini & aquæ an.℥.iiij.
Deinde coletur, & fiat oris collutio,& gingiuarum,ter aut quater in die.
Caputpurgiũ commune fiat. Clyster communis iniiciatur.

Pro nobili matrona dolore dentium vexata. E Gallico cõuersum.

CONSIL. IIII.

DOLOR ille dentium, qui te tam immaniter exercet, à frigida destillatione originem habet, quæ à sinistra capitis partu in maxillam eiusdem lateris,& dentis neruos, interdum vsque ad omoplatas decumbit. Ad huius præcautionem primo cohibendus est catarrhus, causaque eius penitus circumcidenda. Id autem fiet his catapotiis semel in mense deuoratis,vel hac potione si æstas sit, aut calida aëris constitutio. Sequenti die à prima purgatione tõsum caput his seminib.in duplicato linteo cõclusis fricabitur,idq; fiet spacio duodecim aut quindecim dierum. Quibus elapsis purgabitur corpus vt prius.Dein postridie caput,maximéque pars eius sinistra pauxillo aquæ vitæ singulis matutinis temporibus fouebitur, asperso pilis post fotum sequẽti puluere. Interea dentium ratio habenda, quibus detersis ter aut quater in die longe à cibo sumto retineatur in ore, & manducetur hoc masticatorium, ad pituitam è toto cerebri corpore, maxime ex eius ventriculis per infundibulum in os & palatum attrahendam. Deinde hoc decocto sæpissime in die gingiuæ abluantur,interim cibis boni succi vescendum,sobrie viuendum; sitis extra pastum toleranda; in pastu mediocriter bibendum; abstinendum ab humidis;vitandum frigus capitis, dentium,& pedum. Remedia infrascripta diu ac diligenter continuanda, quia morbus est inueteratus.

℞.Mess.pilularum cochiarum & de agarico

Pilu-

Pilularum assaiereth an. ℈.j.

℞. Aquarum saluiæ & betonicæ, vini albi an. ℥.j. In quibus infunde rheubarbari electi
Agarici trochiscati an. ʒ.j.
In expressione dissolue diaphœnici ʒ.ij.
Sirupi capillaris ℥.ß. Fiat potio purgans.

℞. Milij ℔.j.
Salis communis ℔.ß,
Seminis anisi & fœniculi an. ʒ.ij.
Baccarum lauri contusarum ℥.j.
Fiat puluis tenuissimus. Inspergatur raso capiti.

℞. Pyrethri
Staphysagriæ
Gingiberis
Cardamomi Caryophyllor.
Styracis calamitæ an. ℥.ß.
Fiat puluis subtilissimus ad vsum dictum.

℞. Mastichis ℥.j.
Radis pyrethri ℥.ß.
Cubebarum ʒ.ij.
Incorporentur in forma solida cum melle anthosato: fiat masticatorium.

℞. Saliuæ minoris m.j.
Foliorum myrti m.ß.
Mastichis conquassati ℥.ß.
Bulliant simul in vini albi & aquæ fontanæ an. ℔.ß.
Coletur & reseruetur in phiala pro colatura oris.

De catarrho, & cerebri humiditate, cum viscerum praua affectione. CONSIL. V.

CEREBRVM natura frigidũ & imbecillum magno excrementorũ prouentu obruitur, quæ impedito naturali cursu in varias sedes præter naturam irruunt. In neruos opticos, vbi ex hebetiore iam visu cæcitatem minãtur: in maxillas, & dẽtes vbi sæpe dolores excitant, quemadmodum & quę in ceruicem & scapulam incumbunt. Sed & eorum portio intus permanens aurium tinnitum, & capitis grauitatem accersit, omnésque functiones ignauiores reddit. Sunt & alia symptomata ex iecoris nutrientiúmq; partium vitio profecta, cordis dolor, frequénsque nausea, fœdus faciei totiúsque corporis color, abdominis moles immodica, pedum, faciei, totiúsque corporis habitus subtumidus, qui cachexiam portẽdit. Horum nihil citra visce-

rum obstructionem, impuritatémque obtingere potest.

His omnibus vt promiscue succurratur, tenuis victus dieta viginti aut triginta dierum spacio est imperanda, in qua semoto vino, potus erit guaiaci decoctum, ídque simplex, satísq; dilutum; alterum vero meracius offerendum est hora 5. matutina, & hora 4. pomeridiana, vt hora prandij statuatur nona, cœnæ vero septima. Ac tum cibus parcus esse debet, siccus, boníq; succi. Erunt igitur potiones huiusmodi: Decoctum meraciùs forma communi nobis vsitatà simplici; decoctum magis dilutum, forma quoque communi pro pastu & siti. Hæc victus ratio licet humores attenuet, eorúmque portionem digerat in sudores, curationem tamen perficere non potest, neque sanitatem restituere, sed alia quoque remedia adhibenda sunt, hoc ordine.

℞. Betonicæ, Saluiæ, Lupulorum, an. m. j.
Florum cordialium an. p. j.
Foliorum sennæ mundatorum ℥. iij.
Fiat decoctio pro vna dosi.
In colatura infunde rheubarbari electi ℈. iiij.
Agarici trochiscati ℥. j. Cinamomi ℥. ß.
In expressione dissolue sacchari albi ℥ ß. fiat potio: capiat principio diætæ, & continuet octauo quoque die.
Si quando id medicamentum parce deiiciet, addi poterit diaphœnici ℥. j.
Diebus interiectis, si quando durior aluus subsistet, sollicitabitur clystere molle. Quum primum sudores dimanare cœperint mane quotidie tonsum caput infricabitur his sacculis valde calentibus.
Sacculi communes calidissimi capiti admoueantur in sudore.

Item ℞. Nigellæ Romanæ, Styracis calamitæ, Benioini, an. ℥. iij.
Macis, Caryophyllorum an. ℥. j. Fiat puluis grossus pro suffitu, vtatur bis die deterso ac siccato capite. Item quotidie mane & ante cœnam caputpurgiis vtatur communibus: quæ si non satis pituitam elicient, addi possent radicis artanitæ ℥. ß. In iis ergo sedulo persistendum, dum sanitas integre restituta videbitur. At ne postea vel viuendi intemperantia, vel negligentia in affectus similes recidat, singulis saltem mensibus corpus purgandum erit sirupo, quem ad omnes eos affectus accommodamus.

℞. Radicum apij, petroselini, feniculi, & capparum, an. ℥.

an. ℥. ß.
Endiuiæ, Capillarum, Agrimonij, Cuscutæ, Ceterach,
Betonicæ, Saluiæ, Stœchados, Maioranæ, an. m. j.
Florum cordialium, Epithymi, an. p. j.
Fiat decoctio ad ℥. xv. In colatura infunde folliculorum
sennæ mundatorum ℥. iiij.
Agarici albi ℥. ij Turbith gummosi ʒ. vj.
Gingiberis ʒ. ij. Cinnamomi electi ʒ. ß.
Bulliant parum post infusionem, & fiat expressio, in qua
dissolue sacchari albi ℔. I.
Paretur sirupus perfecte coctus, non clarificatus. Capiat
semel aut bis in mense.

De destillatione in varias partes cum lienis affectu, pro nobili virgine. CONSIL. VI.

CONSPICVA sunt in hac virgine destillationis indicia, quæ è capite, præsertim è parte sinistra in latus & in pulmones, & in ceruicem pone aures, & in scapulam sinistram, & in varias subiectas partes incumbit: cum stertore & difficili respiratione, quæ asthmatis est rudimentum. Accedit ventriculi dolor, qui non tam proprio, quam lienis vitio contrahi videtur. Huius enim visceris mihi magna suspicio est, quod tamen iecori offensionem impertiat fortasse & originem dederit affectæ capitis sinistræ parti. Obseruandum igitur explorandumque sinistrum hypochondrium.

Implexis affectibus crebris vacuationibus sucurrendum, sed quæ modo capiti, modo visceribus accommodata sunt. Vltima lunæ quadra antequam capitis dolor prehendat, purgatio decernenda iis catapotiis.

℞. Mass. pillularum cocchiarum. ℈. j. Pillularum sine quibus ℈. ij. *excipe conuenienti liquore, fiant pilulæ V.*

Diebus tribus aut quatuor insequentibus mane caput fricandum est sacculis ex milio, sale, semine anisi, & fœniculi, torrefactis in sartagine. Tum etiam pituita per os & nares elicienda vt impendentis destillationis metus arceatur. Reliquo deinceps tempore admotis præsertim ac suffitibus caput siccandum & corroborandum est: & quod pulmonibus iam impactum est becchicis detergendum. Maxime vero sirupo de hyssopo, & capillari modo vice eclegmatis, modo iulepi forma dilutis, vt etiam ratio quædam habeatur mouendorum mensium. Possunt in id & alij becchici sirupi apparari, qui præter cætera habeant radicem Enulæ Campanæ, Polypodium, Vngulam caballinam, Sca-

biosam, Hyssopum, Satureiam, cum dactylis, ficubus, & passulis.

Historia morbi præcedentis scribente & interrogante Claudio Melino.

VIRGO annos viginti tres nata, statura exigua, corporis habitu dēso & crasso, his symptomatis torquetur. Antequam quinq; aut sex annos, tribus aut quatuor ab vltima quadra Lunæ diebus, capitis dolorem ingentem sentit tum occipitis, tum syncipitis, parte præsertim sinistra. Sentit etiam dolorem vētriculi insignem, cum vel cibi copia non ita ampla eam oppressit, aut cū cibis frigidioribus aut oleribus vulgaribus, & humidis vtitur. Inspirat & exspirat cum sonitu & ægre tempore frigido & humido. Dolet illi omne corpus, & pars præcipue quæ est ab ima scapula sinistra vsque ad imum mammę sinistræ. Vigilia illam male habet; aurora somnum non adfert. Habuit aliquando manus volam crustis obsitam. Aluus illi adstricta est, & mēses inæqualiter periodon seruant. Interdum enim à proxima purgatione fluunt post tres menses, interdum sex septimanas transmittunt, hiique parci ac exigui.

De Epilepsia. CONSIL. VII.

VT iurisperitis ex facto ius oritur, ita nobis ex recta morbi cognitione tota medendi ratio petenda.

Non ita pridem expressa nobis est defectionis species, incertis illa quidem signis, & quæ aliis sint affectibus communia: hanc suspicabamur syncopes tantum naturam referre. Tu vero indubitatis signis adseueras & mones morbum esse comitialem, eúmque non cerebro proprium, sed ex ventriculi sympathia, huncque certis periodis recurrere, ac fere inclinante Luna. His ita constitutis, curatio qualiscunque esse potest sic videtur adhibenda. Sex septémve diebus ante statum periodi tempus clystere ieiuna perfundatur, qui præter cætera accommodata recipiat hieræ simplicis, diaphœniconis, an. ℥.ß. Eo ipso die tenuiter alatur, & vacuandus humor oxymelite simplici, vel composito præparetur.

Postridie purgatio decernenda ex diluto rheubarbari, & agarici, an. ʒ.j. In quo dissolutæ sint pulueris hieræ diacolocynthidos ʒ.ij. Aut si forte ea apud vos non extat dissoluantur puluis hieræ simplicis, diaphœnici, an. ʒ.j.ß. At vero tu ipse æstimato virium robore, morbíque magnitudine exquisitius medicamenti quantitatem præstitues.

Tertio

Tertio die ab omni vacuatione & medicamento quiescendum erit, nisi forte Mithridatij opti. ℥.j. exhibendam putes.

Quarta die alia vacuatio tentanda vomitu, quæ vna efficacissima est, & in primis accommodata his vitiis, & viis expurgandis, quæ ventriculo assidentibúsque partibus diutius, & tenacius inhæserunt, & insederunt.

Ea autem efficacissima erit ex ℈.ij. aut ℥.j. radicis azari, quæ in hydromelite aut passularum decocto dissoluta sit, cum tantillo cinnamomi, & sirupo violarum.

Reliquis diebus insequentibus, dum suspectum accessionis tempus exactum sit, mane quotidie offerantur ℈.iiij. huiusmodi opiatæ. ℞. Conseruæ anthos, & betonicæ an. ℥.j. Mithridatij veteris ℥.ij.sem. Theriacæ ℈.iiij. Visci quercini, seminis pæoniæ, Cranij humani puluerizatorum an. ℈.ij. Misce, capiat per se, vel cum aqua betonicæ. Si pæonia mas haberi potest nihil efficacius deprehendes, siue semen siue radicem inclinante Luna collectam, ℥.j. pondere. Quæcumque monemus non semel duntaxat, sed ter quaterue impendente periodo decernenda sunt.

Pro puero octo annos nato Epilepsia iamdiu correpto, cum abolita fere memoria & ratiocinatione.

CONSIL. VIII.

℞. Foliorum betonicæ, Anthos, Maioranæ, Stœchados, Saluiæ, an. m.j.
Florum cordialium, an. p.j. Fiat decoctio ad ℔.ij. In colatura infunde per noctem epithymi ℥.ij. Foliorum sennę mundatorum ℥.iiij. Gingiberis ℥.ij. Cinnamomi electi ℥. iij. Manne bulliant parum, & fiat expressio, in qua dissolue Mellis optimi, Sacchari albi an. ℔.ß. Fiat sirupus mediocriter coctus. Capiat semel in hebdomada ℥.j.ß. cum aqua decoctionis betonicæ.

Item conseruæ buglossæ & anthos an. ℥.j. Mithridatij optimi, Theriaces an. ℥ sem. Seminum & radicum pæoniæ maris, Visci quercini, Cranij humani, Rasuræ cornu cerui pulueratorum an. ℥.ij. Misce fiat opiat. Adde Sir. viol. q. sem. Capiat ℥. vel ℈.iiij. tribus vel quatuor matutinis post purgationem, horis tribus vel quatuor ante cibum. A vino prorsus abstineat, sitque pro potu aqua simplex, in qua coxerint rasuræ cornu ceruicum exigua parte gingiberis. A fructibus abstineat, præsertim à crudis & horariis, à lacte & lacticiniis, à leguminibus & piscibus.

De Epilepsia. CONSIL. IX.

AFFECTVS hic comitialis longe grauissimus ex graui & inueterata caussa subortus, in impuro atque iam male habito corpore vix vllam arte curationem admissurus est. Accedit tanta virium concussio, vt nulla corporis pars affectionis expers deprehendatur, si vnum pulmonem exceperis. Caput dolore, vertigine, melancholia, comitialique morbo tentatur, summa est viscerum impuritas, qua reliquum quoque corpus sordescit, vrinæ crassæ & sabulosæ renum obstructionem & grauitatem demonstrant. Nec vetus femoris dolor dissipatus est.

In tanta vitiorum syndrome curatio à corpois exinanitione ineunda, quæ quoniam vix tuto potest medicamentis purgantibus perfici, tentanda potius est victu tenui, & siccante per guaiacum. Itaque purgetur statim initio, vel per sirupum, quem aliquãdo præscripsi, vel per medicamentum ex diluto rheubarbari & agarici cum drach. ij. diaphœnicon.

Postero aut tertio die ad tenuem victum accedat, in quo solis assis vescatur, parca manu: bibatque simplex decoctum guaiaci sine cortice, vt ei facilius assuescat. Prandeat hora j. Cœnet vero septima vespertina, quinta, vel sexta matutina, rursumque quarta pomeridiana: calicem hauriat purioris & meracioris decocti, in quo & cortex sit guaiaci & polipodium cum saluia, betonica, & stœchade: idque primis diebus vice sit apozematis præparantis, nec sudores vi proliciantur.

Exactis diebus sex vel septem, cum iam præparati & conturbati corporis humores fuerint, iterum purgetur medicamento non admodum dissimili, aut cui addita sit senna cum epithymo.

Exin vero decocti vi sudores promoueri incipiant, vt, vacuatis interioribus sedibus, summæ pariter exinaniri possint.

Quum sudores libere euacuabunt, & corpus difflabunt, & iam extenuatum & gracilius existet, locus erit topicis remediis.

Ac tum femori primum, quod toti malo initium dedit, adhibendi fotus extenuantes atque dissipantes, moxque ab his inducendum cataplasma ex radice bryoiæ & cucumeris agrestis crudis, cum semine sinapis, cum pulpa ficuum, & commoda proportione contemperata sint, & quam non tibi, sed

bi,sed tyroni præscriberem. Si non satis hæc tibi præstitisse videbuntur,tandem phænigmus ex fermento & cantharide imponendus,dum radix ipsa mali sit euulsa.His enim præsidiis quod valide trahant plus efficies , quam vlcere admodum diuturno , cui nimirum sola vis inest excipiendi , non attrahendi.

Tum temporis mouendæ quoque erunt hæmorrhoides, vel succo mercurialis,vel succo ficus, vel glande ex puluere hieræ simplici , cum radice aristolochiæ rotundæ , sed tamen fotu præmisso emolliente. Aut si non satis moueri ac profluere queant , vtiliter aperietur in pede sinistro saphena,educeturque sanguis pro virium modo.

Dum per hæc topica curanda femori operam dabis,nihil obstabit etiam topica capitis remedia aggredi. Ac primum errhina , quæ valide satis è cerebro mucum proliciant. Dein capitis frictiones per sacculos ex seminibus discutientibus cum milio & sale torrefactis. Ab iis tonso ad cutem capiti inducetur emplastrum ex radice iridis florentiæ cum hermodactylis,& semine sinapis : quæ puluerizata excipiantur emplastro de meliloto addita terebintina q.s.emplastri consistentia sit. Valentius deinde addetur si rei necessitas expostulet. Poterunt in idipsum cucurbitulæ , interdum leues,interdum cum scarificatu occipitio affigi.In iis ergo persistendum cum exposita ratione viuendi per guaiacum,dum non modo interiores,sed & externæ,partes omnes propitiis humoribus & excrementis expurgatæ videbuntur.

Setones in occipite , vlcera in commissura coronali non eam , quam dixi trahendi vim obtinent , neque ab iis id præstari experior , quod ab aliis præsidiis , ac sæpe ægrotos sine fructu miserrime torquent.

Cum toti corpori partibusque singulis hac ratione prospectum fuerit,si qua morbi comitialis suspitio derelicta videbitur,opportune decernentur, quæ tota substantia,& occulta proprietate hoc mali genus profligare traduntur.

Ad oculorum suffusionem,pro vxore domini de Rion,die 29. Martij 1552. CONSIL. X.

VTRIVSQVE oculi hebetudo , & impendens cæcitas, tum quæ ex opthalmia in oculo dextro relicta est,tum quæ postea in sinistrum inuasit,primam efficientem causam habet in cerebro.In hoc quippe abundantior pituita excrementitia progigni cumularique solet , idque ex frigida hu-

midaque dominæ laborantis intemperie, & ex immoderata viuendi ratione. Ea quippe vt præcipua est arthritidis caussa, quoties per posteriora defertur: sic per anteriora & per opticos neruos irrepens in occulos hæc viuendi symptomata peperit. Neque enim sola pupillæ dilatatio citra hanc causam cæcitatem inferre potest.

Hoc autem loco hæsitamus, vbinam potissimum hic humor impediens, & qui continens & proxima est mali caussa, consistat? An in optico neruo, anne sub pupillæ partibus intimis suffusionis specie, aut an extrinsecus supra corneam pupillæ effundatur albuginis specie. Hæc enim singula diligenter æstimanda sunt, & internoscenda, sine quibus curatio, si qua speranda est, perfici non possit. Itaque optamus diligenter moneri per te de iis omnibus, si nihil ob pupillam in oculo esse deprehenditur, caussa est in optico neruo, atque is obstructus forsan est: neque enim suspicio est læsæ facultatis videndi, aut partis cerebri in qua consistit.

Si quid obscurum ob pupillam animaduertitur, discernendum denuo, id ne in profundo sub tunicis conditum sit, anne foris circa tunicam cerato idem adhærescat. Illud suffusio, hoc albugo est.

Tantisper autem, dum horum certius monebimur, curatio ineunda est generalis, & quæ hisce omnibus affectibus æque communis est. primum victus siccans & attenuans imperandus est, quo neque humidioribus vel sorbitionibus, neque liquidis, sed assis duntaxat & siccis vescatur, hisque satis tenuiter, & quantum satis esse videbitur ad virium præseruationem. A vino abstineat dies viginti aut triginta: potus sit ligni sancti decoctum, quod nullius alterius rei permistione sit apparatũ. Si altero validiore & acriore decocto hora quinta matutina & quarta pomeridiana tentes ex toto corpore, maximeque è capite sudorem elicere, non leue momentum ad curationem fuerit.

Tertio aut quarto die huius victus, cum iam humores exagitati apparebunt. purgatio adhibenda per pilulas lucis maiores, & pilulas sine quibus, aut per alias quas laborantis naturæ expertus eris accommodatiores.

Hæ octauo aut decimo quoque die repetendæ sunt, nec eo die sudores promouendi.

Diebus interiectis aluus, si forte durior existet, emolliatur clystere.

Quotidie

Quotidie mane, potiſſimum ſub finem ſudoris deraſo capiti vel tonſo imponendi ſunt ſacculi ex milio, ſale, ſemine aniſi, fœniculi, & baccis lauri torrefactis, quos in lecto decumbens calidiſſimos perferat horam circiter dimidiam, vt eorum opera lentus capitis humor foras proliciatur, & cerebrum totius mali ſons, magis quam partes cæteræ roboretur. In hoc enim efficaciores ſunt ſacculi, quam vel emplaſtra vel ſinapiſmi, quantumuis calidi.

Sublato ſacculo caput muniendum eſt ſtuppis ſiccis, quæ ſufficientur ſtyrace, benioni, caryophyllis & horum ſimilibus paulo ante vtrumque paſtum. Eodemque tempore pituita è capite detrahenda eſt apophlegmatiſmis, qualia ſunt ex maſtiche & pyrethro manſis: vel gargariſma ex accommodato decocto in cuius ℔.j. diſſoluta ſit ʒ.j. pyretri puluerizati. His conſtanter vtendum interim, dum affectus oculi certius innoteſcet, ſitne albugo, ſuffuſio, aut optici nerui obſtructio: nam imbecillitas ex ſpiritus penuria, aut virium diſſolutione eſſe nequit.

Quibus perſpectis idoneis remediis dum licebit opem feremus.

Ad imminentem cæcitatem ex obſtructione nerui optici pro domino Laſtier annos nato ſexaginta. 29 Martij 1552.

CONSIL. XI.

IMPEDITA hæc, aut deprauata viſio, quæ aut hypochyma, aut cæcitatem minatur, cauſſam habet in optico neruo, non modo craſſum vaporem, ſed & lentum craſſumque humorem, qui è cerebro illapſus nondum omnem nerui capacitatẽ implet. Hic vero ſi ob cryſtallinum atque pupillam incidat, hypochyma: ſin vero illic ſubſiſtens augeſcat atque concreſcat, ſimplicem cæcitatem, in qua tamen nihil vnquam vitij in oculo cernetur, pariet: itaque inhibendum, ne quid præterea eo recens influat. idque bona ratione victus, quæ corpus moderate alat, nec tamen humectet, nec excrementis impleat.

Bis aut ſemel ſaltem in menſe purgandum per pilulas ſine quibus, & pilulas lucis maiores: atque etiam interiectis diebus, ſi quando adſtrictior aluus erit, aut ventriculus crudior apparebit, per catapotia ex aloë.

Caput mane quotidie ſiccandum fomentis ex ſale, milio, & ſeminibus diſcutientibus torrefactis.

Frictiones quoque in poſteriora & in occipitium inferiora verſus deductæ, apprime vtiles erunt.

Pituita sæpe ex capite prolicienda apophlegmatismis, errhinorum autem non æque tutus est vsus, sternutamentorum aduersissimus, quod excrementi cursum atque impetum in posteriora conuertant.

His ergo similibus rationibus caput excrementa minimum cumulabit, atque ea magna ex parte per naturales meatus deducentur.

Alter autem curandi scopus est, vt qui in opticos neruos iampridem humor influxit, aut prorsus aut quantum rite licet, euellatur, reuellaturque in fluxionis originem. Id quanquam arduum est, ac in primis difficile, tentandum tamen etiamnum est.

Sępe igitur, maxime vero postridie purgationis, & aliquot deinceps diebus affigendæ erunt cucurbitulæ leues occipitio, vtrinque ad ceruicis originem.

Imperandus est decubitus supinus: in quo & caput ipsum aliquando succutere contulerit, vt qui tenacius impactus est humor sede sua dimoueatur.

Occipitij atque ceruicis appellatos setones non probaui, quandoquidem nullo illos sui vsui, vel commodo, sed graui sæpe periculo infixos animaduerti.

Efficacissimam autem ac tutissimam reuulsionem, experior, quæ fit ab optico neruo in id cauum, quod est in radice auris, & in connexione maxillæ pone infimam auriculam. Per id enim ramus è vena iugulari intro subiens in opticos neruos vtrinque excurrit. Eosque comitatur ad oculos vsque. In id igitur exiguum emplastrum vnguis magnitudine, apponendum est, aliud quod constet ex æquis portionibus saponis nigri, & salis communis triti.

Vel aliud ex semine sinapi & cantharidibus an. ʒ. fermenti acris ℥. j. His vero prudenter & arte summa vtendum.

Quod si metuatur ne non satis sequax sit humor reuellendus, præparandus erit fotu remolliente & attenuante, qualis fiet ex decocto altheæ, verbenæ, Euphrasiæ, Rutæ, seminis fœniculi, & fœnugræci.

Huius decocti vapore ex spongia molli, ac femella sub vesperum oculi fouendi sunt: cum præsertim emplastra infimæ auriculæ, inhærebunt, vt suo saltem tepore noxium humorem molliat & extenuet.

Collyria vero in oculos frustra immitentur, quod eorum vis nequeat in affectam sedem penetrare.

Vtiliter nihilominus sæpe mandetur semen fœniculi, aut

etiam

etiam puluis ſumatur in fine paſtus ex coriando, aniſo, fœniculo, euphraſia, & glycyrriza, & cinnamomo: Iſtorum enim vapor, & halitus ex ore & ſtomacho ad oculi anteriora fertur.

Non deerunt ſcio, qui hac in re guaiaci decoctum imperent, & vehementer commendent, quod tamen ſine iſtorum ope irritum fit, & minime profuturum.

Reſponſum domini Fernelij ad literas D. Du Perat aula Cæſarea viri percelebris ſeu medici eius Bucherij.

CONSIL. XII.

LITTERÆ tuæ ad I. Syluium, doctiſſim. Bucheri, mihi fidem fecerunt ſpectatæ tuæ eruditionis, quem denuo & his ad me confirmas, & ſimul etiam in me tui candorem ſummamque propenſionem declaras. Ne quid igitur de ſcriptis meis vt parum tutis, domino in ſuſpicionem veniat, priores ad I. Syluium tuas litteras non obiter, ſed diligenter admodum legi ac peruolutaui, in quibus cum multa eſſent verborum prolixitate inuoluta videbaris non de ſola podagra, ſed interdum de aliis articulorum doloribus diſſerere. Quorum originem alias cerebro, alias venis ferebas acceptam, de qua ſi & nunc dubitas cum conſilij mei rationem exigis, nonne & tu mihi videris dubitandi occaſionem dediſſe. At vero ſi nunc communis eſt noſtra ſententia hoſce dolores è pituita naſci, eamque è capite deorſum in articulos labi, nihil eſt quod ambigat cunctetur ve dominus curandi rationem iampridem à te ſalubriter præſcriptam exequi, quam & ſcriptis meis non parum laudibus ornaui, & ad vnguem imitatus ſum, licet aliis remediorum generibus expreſſam, vt ſuus eſt vniuſcuiuſcunque practicandi modus: Quemadmodum ſolet vnuſquiſque, ea fere commendare, quæ plurimum fuerit feliciter expertus. Quanquam ipſe non dubito, etiam qualia commemoras profutura, ſi ſtabilis adſit perſeuerantia. Sed iam ad quæſita tua.

Si Dominus potum ſibi deſignauit ligni ſancti decoctum, nihil obſtabit per hyemem interdum, at non ſemper, illi parem aut minorem miſcere vini tenuis portionem. Moneri hoc loco velim huius ligni multa eſſe genera aut certa multos ordines: neque id ſumendum, quod ſubdulce decoctum reddit ſero lactis perſimile, ſed odoratum præferri, cuius decoctum ſua acrimonia palatum fauceſque titillet. Cum ſecundam illam & medicatam è ligno ſancto potionem ſumet, ſi ſudor emanabit, eo ipſo die ſe domi conti-

neat, nec aëri se committet cœlo inclementiore, ne patente laxataque cute frigus intro subiens neruos feriat ac vellicet. Incipiente paroxysmo cum primum rudimenta erunt doloris, exquisite purgandum est, nec vlla expectanda concoctio. Humor enim dum in articulos influit tenuis est & aquosus, qui facile purgationi cedet. At vbi in articulo aliquandiu inhæserit, crassescet, nec facile medicamento ducetur, nec huiusmodi est quem præcepit Hipocrates concoctum medicari. Hæc sunt fortasse, quæ tu vir doctissime tanquam paradoxa miraris, quæ optas vt exponam, tuasque rationes in contrarium diluam. Quanquam autem paucis mos est dicti sui aut consilij rationem reddere: quoniam tamen id tantopere æquo & ingenuo animo efflagitas, ne quod nudis verbis protuli temere, & vt sors tulit effudisse videar, dicam paucis quid ea de re sentiam. Quod tamen pluribus erat differendum. Persequor autem singula quæ obiicis, non docendi, sed respondendi gratia. Primum quidem frigidæ arthritidis caussam proponis esse tenacem crassamque pituitam. Id quidem simpliciter & absolute pronuntiatum falsi insimulo; initio siquidem tenuis est & aquosa, qualis interdum vi frigoris defluit è naribus, neque crassa tam promte excideret & illaberetur in articulos & corporis partes externas, sed hæreret in via. At certe hæc tempore vi caloris crassescet in articulis: atque tum, vt ex Galeno producitur, non, nisi longiori tempore, resolui potest. Tandem vero, si sinatur, plerumque in tophum durescet immedicabilem, de quo Poëta: *Soluere nodosam nescit* &c. Morborum igitur tempora distingue, si concordes vis esse scripturas. De huius pituitæ differentiis scripsi ex optimorum medicorum sententia lib. 5. Naturalis partis medicinæ. Improbans deinde cerebrum mali fontem esse, quæris cur non omnis externa caussa destillationem proritans arthritidem facit. Quærendum etiam fuerat; cur non omnis cerebri destillatio tussim excitet. Scis vir optime non vnum omnis destillationis cursum esse, varia quoque est humoris procliuitas. Et vt aliæ partes aliis imbeciliores aut laxiores existunt: ita alias humorem in hanc, illamve partem influere. Contendis insuper, nullum esse meatum pedibus cum cerebro communem, per quem eo possit humor incidere; vtque rem tuam conficias euidéter, colligis, neque per spinalem medullam, nec per neruos illapsum fieri. Quod equidem fateor, nec quenquam

quenquam adeo esse rudem credam, qui eiusmodi vias excogitet. Ais tu tamen cerebrum posse venis communicare suum excrementum: cum sis ipse anatomes peritissimus, vellem mihi viam indicares, qua è cerebri ventriculis (quos Gal. lib. de vsu partium excipiendorum excrementorum gratia factos commemorat) excrementum ipsum remeet in venas. In cerebri substantiam nullæ venæ sparguntur, neque aliæ intus sunt, quam quæ per meninges vtrinque in verticem efferuntur. Possitne excrementum ex intimis illis ventriculis in illas sursum remigrare. Quod si is aliquando in stomachum procumbit, obstruitque iecur nihil ad rem nostram. Ego destillationi, quæ fit in articulis, non his existimem ductibus aut meatibus opus esse, sed alias ex cerebri ventriculis, alias è partibus externis etiam per ceruicem & scapulas deorsum illabi, quæ partes consecuta subcutaneas & laxa, tenuis cum sit plerunque, sine sensu doloris sensim præterlabitur, dum in solidio & compactiore articulo sistatur & inhærescat, cuius ligamenta, tendones & membranas non sine dolore distendit. Hanc mihi persuasi frigidæ arthritidis caussam, quam male perceptam plerique vt immedicabilem reliquerunt. At neque in his, neque in aliis quibuscunque artis operibus me vnquam ab inuestigando deterrebit veterum auctoritas, licet nullum hactenus vel minimum scriptorem neglexerim: ex meis tamen inuentis plus me quam ex illis profecisse experior. Ad te iam redeo cum suadere niteris excrementa hæc pituitosa è venis excidere, multa certe (tu me libere loqui iubes) committis. Nunquam enim vidisti eiusmodi pituitam medicamento è venis detrahi, sed quæcunque purgationibus deiicitur, tota aut à cerebro aut à ventriculo, aut ab intestinis est, ea ipsa dolorem colicum infert: nec quæ vel in colico vel in febribus vomitione redditur à venis in ventrem confluit, sed in hisce sedibus cócreuerat. Allucinaris etiam cum dicis vidisse te multam pituitam crassam, & quæ in ventriculo generatur non dissimilem, è secta vena cum sanguine fluxisse. Quod enim in peluiculis interdum albicans innatare [illegible]rnitur, qui à fibrarum vi concrescit sanguis appellatur, isque p[illegible]sus & qualis in leucophlegmatia redundat. Ego certe in[illegible] [illegible]ulgi errores hunc censeo grauissimum, quod & in febribus vitia no[illegible]bus, & in aliis quibuscunque morbis humoris [illegible] his posse in nobis sedem in venis constituat, neque aliam [illegible]e putet, & cum de humo-

ribus disseritur, nihil de superuacuis, sed de his duntaxat intelligat, qui sanguini permiscentur in venis. De his autem aliquando plura. Reliqua omnia quæcunque profers ex venarum osculis, multa vel in cutem, vel in alias partes corporis extimas imbecilles erumpere, quæ scabiem, pruritum, tubercula, inflammationes, interdum etiam calidas arthritides excitant, quorum certe nihil inficior.

De dolore articulari. Pro eodem D. du Perat Anno 1550.

QVAE de laborantis domini affectu & de caussis illius nobis assequi, quæ de præcautione & curatione iudicio decernere licuit, hæc sunt: laborantis ætas sexagenaria, temperamentum frigidius, habitus corporis obesulus, in cerebro, ventriculo & intestinis redundans pituita tenax & crassa. Denique non pauca alia signa, quæ ex scriptis aliorum passim decerpsimus articularem hunc propositum dolorem à frigida potius quam calida destillatione proficisci demonstrant, quod doloris species & diuturnitas confirmat: in quos autem articulos ea potissimum procumbat, expressum nobis non est. Quanquam id non parum ad curationem momenti. Neque profecto animaduersum video, vnde illa frigida pituitosaque destillatio in articulos irruat, quod tamen præcipuum est curationis caput, in quod dirigi debet omne medentis consilium. Ego sane neque pituitam crassam quæ ex aluo detrahitur, neq; etiam quæ in articulos influit, vnquam credam posse ex venis defluere. Vtraque enim syncera est & excrementitia, qualis nusquam in venis continetur, sed illa ex ventriculo & venis & intestinis ex loci natura prouenit. Hæc vero articulos è cerebro & è toto capite procumbit, cuius tamen proprium est excrementum. His itaque constitutis ad curationem properemus. itaque vbi primum laborans fuerit præsenti dolore solutus, aut saltem duobus tribusve per integram sanitatem mensibus huic viuendi rationi assuescat. Cibis vescatur euchymis, capis gallinaceis, columbis, perdicibus, auiculis, lepusculis, vitulo, veruece, hisque similibus assis quidem omnibus, nunquam elixis, prorsusque à sorbitionibus ab[illegible]neat, & à piscibus omnibus: item à caseo, pisis [illegible]abis, à fructibus omnibus maxime horariis. Sec[illegible] mensa satis [illegible]m victu sicco & fuerit vel vua passa vel diacydonium. S[illegible] aut certe minimum moderate calido curandum est, vt etiam conferet vna hora pituitæ in ventre succrescat. [illegible]

aut al-

aut altera ante pastum sumere tabellam vnam electuarii Aromatici Rosati maioris descriptione Gabrielis, vel tantillum Gingiberis conditi:calidiora fugiat, qualia sunt diatrionpipereon, Diagalanga, Diacalamintha: & quæ huius sunt ordinis:obsunt enim calore,nec tamen viuendi errores possunt emendare. A pastu vero ventriculi vapores depellat hoc puluere.

℞.Coriandri præparati ʒ. ij. Guaiaci electi ʒ. j. Margaritarum electarum ℈. j. Sacchari rosati ℥. ij. fiat puluis,capiat cochleare vnum in fine pastus:bis in die sumat cibum, idque satis tenuiter, & ex iustis interuallis quæ coctioni satis sint.Nam illi famem interdum tolerare bonum, vt cruditates vincantur. Potus esto vinum album vel subrubum & tenue,vtrumque moderate dilutum:cereuisia tenuis primo haustu vtilis, immoderate tamen eius vsum deuitet, & omnem aquam etiam,si sit multo aromate condita,nequid addat ad serosos humores,quibus gignendis est obnoxius; parcius illi bibendum,vt nec potus toto die excedat. ℥.xxx. Si quo fortasse alio potu delectabitur, omnium certe vtilissimus erit, qui ex palma sancta paratur: pituitosumque humorem incidit, extenuat & detergit, idque potentius, quam quiduis aliud expedit obstructiones, & è locis penitiorib. digerit; cruda plurima & superuacua resiccat & absumit,ad quæ aliorum medicamentorum vis penetrare nõ possit, vt idcirco futurus sit huic laboranti saluberrimus. Accedit etiam, quod hoc potu liceat quantumuis vti, sic autem fiet admodum gratus.

℞. Rasuræ palmæ sanctæ ℔. ß. infunde in ℔. vj.aquæ tepidæ horis xxiiij.Deinde fiat decoctio ad ℔. iij. Ponendo in fine passularum mundatarum ℥ ij.Cinnamomi electi ʒ. iij.Caryophyllorum ʒ.j.Fiat potus colatus, vtatur in pastu loco vini, vel saltem primo haustu loco,ceruisiæ.

Quum aluus non facile deiiciet, irritabitur vel balano, vel molliente clystere. Vtiliter etiam bis in hebdomade mouebitur hoc clystere, qui crassam pituitam detergit elicitque per aluum.

℞.Radices altheæ & helenii,polypodii querni an. ℥. ß. Centaurii minoris,Absinthii,Rutæ,florum Chamæmeli & Meliloti an.m.j.Fiat decoctio ad ℔. j. In colatura dissolue hieræ simplicis & therebinthinę an. ℥ ß. Mellis rosati & anthosati an. ℥.j.Olei rutacei & anethini an. ℥. j. ß. Fiat clyster,detur post alui deiectionem.Decimo quinto quoque

die reliquum omne corpus; maxime vero cerebrum & articuli purgabuntur hoc medicamento facili & benigno.

℞. Aquarum saluiæ & hyssopi an. ℥ j In quibus infunde agarici recẽter torchiscati drach. ii. In expressione dissolue rhei electi infusi, vt decet, vt ℈. iiij. cum drach. sem. Cinnamomi electi. Electuarii diacartami drach. ij. Sirupi de stœchãde ℥. sem. fiat potio.

Sin vero pilulæ gratiores erunt, hæ sane conuenient.

℞. Massæ pilularum sine quibus, & Cocchiarum an. drach. sem. Cum sirupo de stœchade fiant pilulæ.

Hæc igitur viuendi ratio grauis quidem non est, & quam nequeat diutissime tenere: sed tamen in primis idonea & vtilis. Cæterum si laborans facile pareat, velitque postea à diuturno illo morbo articulari tuto vindicari, necesse est vt maiora subeat, & veterem prorsusque vitiosam corporis sui constitutionem omnino permutet. Quod quidem gradatim & haud grauate hoc modo efficiet. Exacto priore victus mense posteriore, qui paroxysmo vicinus est, à vino prorsus abstineat, ac pro vino bibat palmę sanctę decoctum supra descriptum, seruata per id temporis victus ratione paulo tenuiore & exquisitiore, ex his tamẽ quæ præscripta sunt. Tum etiam altera potio fiat magis medicamentosa, vt validius humores iam apparatos digerat & absumat, qua tãquam medicamento vtetur mane & ante cœnam, sitque huiusmodi.

℞. Palmæ sanctæ lib. sem. Corticum eiusdem ℥. ij. Infunde duobus diebus in lib. vj. aquæ tepidæ. Deinde fiat decoctio ad lib. ij. Ponendo in fine radicis acori veri, & Enulæ Campanæ. Polypodii quercini an. ℥. sem. Foliorum saluiæ minorum, stœchados & betonicæ, Florum anthos an. p. j. Galangæ ʒ. iij. Caryophyllorum, Macis an. drach. j. Fiat potus colatus vt decet. Capiat ℥. iij. pro dosi. Mane hora v. & tribus horis ante cœnam in loco decumbens stragulis, & vestibus contectus dum sudor emanet, ita enim, quidquid vitiosi humoris disseminatum est, per neruos & articulos sensim digeretur & absumetur. Quoniam vero cerebrum destillationis huius quasi fons est & origo, consentaneum huic, quam cæteris partibus plura adferre remedia. itaque detersis sudoribus mox caput & ceruix calefiant, & exiccentur his sacculis, quibus vis est dissoluendi reliquias noxii humoris & corroborandi cerebrum.

℞. Foliorum Saluiæ, maioranæ, stœchados, an. p. j.

Seminis

Seminis anisi, feniculi, & fœnugræci an. ℥.i. Milii ℔.i. Salis communis lib. sem. Torrefiant omnia in sartagine. Reponantur in duobus sacculis, applicentur calidi syncipiti & ceruici, donec sponte frigescant, sæpiusque iterentur si videbitur.

His peractis moueantur sternutamenta. Simul etiam errhinis & apophlegmatismis, pituita è cerebro per os & nares deriuetur. Succo betæ vel maioranæ extracto cum vino albo. Istorum igitur assiduo vsu exhauriẽdus est fons ille mali, dum exquisita sit exsiccatus. Sub finem mensis aut cum victu, sudore, purgatione, apophlegmatismis & sacculis iam satis exsiccatum, corroboratumque fuerit cerebrum: nec vllum indicium apparebit dominantis pituitæ; iam tum certe artus omnes nerui & articuli, firmandi erunt & corroborandi, ne posthac fluxionem tam facile admittant, in id autem efficax est balneum quod fit ex incoctis rosis, Balaustiis, Saluia, Stœchade & myrto, adiecta bona copia aluminis: in hoc autem tepido sedeat diu ieiunus, vt neque calorem, neque sudorem excitet. Sed artus laxiores duntaxat confirmet, idque diebus tribus aut quatuor continuis. Hinc sensim redeat tuto ad familiarem victus rationem, quæ tamen, quantum licebit, proxime ad hanc accedat. Sint matutinæ capitis frictiones ex sacculis quotidianæ, sit & frequens pituitæ deriuatio per os & nares: in summa fugiendus est omnino decubitus supinus, in quo quotidiana cerebri excrementa defluunt in ceruicem & in artus: pronus vero tenendus, vt excrementis cursus in nares. Exercitatio vero conferet moderata in aere sicco & libero. Artuum frictiones duræ erunt recens experrecto saluberrimæ.

His obseruatis confido laborantem hoc morbo vindicatum iri. Quod si quibusdam prætermissis contingat denuo corripi, incipiente paroxysmo exquisite purgetur satis valido medicamento. Nam leuius cum datur humores exagitat: neque tamen expurgat, atque ideo destillationem ipsosque dolores auget, ac sæpius cõduplicat, vt proinde multi deterreantur & abstineant à medicamentis principio doloris. Itaque medicamento iam ante præscripto pro ʒ. i. Electuarii diacartami addantur ʒ. ii. vel quantum assidentis medici prudentia æstimabitur, hoc vno incipientes dolores sæpe finiuimus. Mox à purgatione capitis & ceruicis frictiones siccæ fiant, idque sacculis præscriptis admo-

calidis, vt his reliqua distillatio sistatur, atque digeratur, ne in articulos procumbat. At si nihilominus fluxio irruat, occupetque articulos ipsoque doloris initio, si rubor calorq; conspicitur (qualis interdum adest etiam frigidæ arthritidis initio: vnde complures falluntur) Adhibere oportet, primũ moderate, frigida, deinde anodyna, postremo digerentia. Frigida dico quæ non intro adigunt humores, sed fluentes inhibent, extinguuntque calorem. Huius ordinis est mucilago seminis cydoniorum extracta in aqua solani, qua tepida locus dolens oblinatur, in eáque maceratis linteis obtegatur. Hæc si nõ satis dolorem leniat, addetur aceti pars octaua; si ne sic quidem dolor mitescat, adiicietur camphoræ momentum, vel aliquid trochiscorum alborum Rhazis.

Ab oleis, vnguentis & pinguibus omnibus abstineat, tũ temporis quod calore prompte inflammẽtur geminenturque dolores. Quum istorum beneficio doloris vehemẽtia omnisque ardor extinctus fuerit, conuenient anodyna eiusmodi.

℞. Olei liliacei & chamæmeli Mucilaginis psyllii extractæ in aqua saluiæ añ. ℥.j. Croci ℈. sem. Ceræ parum, fiat linimentum pro vnctione doloris bis aut ter quotidie. Post vnctionem adhibeatur sequens cataplasma.

℞. Micæ panis maceratæ in lacte vaccino ℔.j. Croci ℈. ij. Florum Chamæmeli, & Meliloti, pulueris farinæ lini & fœnugræci. ℥.sem. Olei liliacei parum, fiat cataplasma. Multa sunt huius ordinis, vt medulla cassiæ fistulæ, stercus vaccinum adhibitum, vel aqua distillationis eius, vnguentum ex succo ebuli: & alia innumerata, quæ doloris vehementia & necessitas inuenit. Torquentur multi remediorum nouorum inuentione. At sane puto arthritidem facilius ac tutius methodo, quam remediorum multitudine profligari. Finitis, aut magna ex parte imminutis doloribus, reliquus humor digerendus, ne in articulo quasi in tophum concrescat.

℞. Gummi pini, Picis naualis, Emplastri oxycrocei an. ℥.j. Sulphuris viui, Hermodactylorum puluerizatorum. an. ℥.sem. Olei terebinthinæ q. s. fiat emplastrum, applicetur post vnctionem.

Podagræ omnisque articularis morbi curatio pro domino Alberto iuniori Marchione Brandenburgensi.

CONSIL. XIII.

Protinus

PROTINVS vt articularis dolor quempiam adoritur, consueti cibi & potus dimidium circuncidendum, victusque tenuior & purior imperandus, quo corporis & humoris moles immodica concidat, vino interdicendum, cui calor & vapore suo noxia vis est proritandi fluxiones & dolores exasperandi. Danda pro potu cereuisia tenuis, vel aqua saccarata, vel quidpiam quod citra offensionem palato arrideat. Vitanda erunt salsa omnia, & aromatica, & quæcunque caput tentant, vt allium, Cæpa, Nasturtium, Synapi: idque maximè cum dolores immaniter fatigant. Sorbitionibus & iusculis parcissime vtendum, & assis potius quã elixis, vt omni ratione corpus siccescat, & superuacuorum humorum non exigua portio absumatur. Hæc igitur præcipua sunt & in primis obseruanda victus præcepta, quæ latius explicabit quisquis medicus curationi præfuerit. Quoniam autem sola victus ratione nequit tam atrox malum omnino profligari, accedant & hæc remedia, quibus solemus breui dolorem finire. Continuo vt dolor inuaserit, aluus, si adstrictior erit, molliatur clystere, qui aut hieram simplicem, aut diaphœnicon habeat cum cæteris, quæ immisceri solent. Postridie corpus exquisite purgetur medicamento, cui non infirmior vis sit, ne forte humores exagitet potius quam vacuet, hincque fluxionem geminet, sed valido satis, & quod à summis extremisque partibus exuperantes humores proliciat: id autem solemus hac fere formula præscribere.

℞. Aquarum stillatitiarum, saluiæ & betonicæ, vini albi an. ℥.j. som. In quibus infunde rhabarbari optimi, Agarici recenter trochiscati. ℈.iiij. In expressione dissolue electuarii diacartami ʒ.ij. Sirupi violati, aut capilli veneris ℥.sem. Fiat potio, detur mane horis iiij. ante cibum. Hoc electuarium Diacartami, siue diacnici ob hermodactylos ac turbith est accommodatum arthritidi: cuius dosis laborantis naturæ & viribus conueniẽs aptetur. Nulla huic purgationi præmittenda est præparatio, quod initio profluens humor tenuis sit & aquosus, facileque obsequamur trahenti medicamento. Si forte purgatione vna satis detractum nõ videatur, doloresque hi idem perseuerent, aut noua concitata fluxione exasperentur, secundo haud absimili medicamento purgandum, atque etiam tertio, si res expostulet; sed interposita quiete, vt viribus prouideatur: id autem medici experientis iudicio credendum. Dolores verò (ne vires ni-

mium prosternant) ipso statim initio, ac etiam ante purgationem leniendi sunt, hoc inducto præsidio, quod etiam blande refrigerando fluxionem arcet, nec tamen humorem in articulum impingit.

℞. Aquarum stillatitiarum solani, & plantaginis an. ℥. iii. In quibus macera seminis altheæ, & cydonii an. ℥. sem. Fiat mucilago quæ tepida inducatur locis dolentibus, obducaturque stuppa cannabina vel linteis mundis, cum arescere incipiet alia imponatur, vt pars sæpe madeat, dum rubor, calor, dolorque omnis sublatus sit. Hoc summe strenuum est in sedanda podagra atque chiragra. Si inflammatio maior esse videatur addes aceti ℥. i. In cæteris articulis cum atrocior dolor existet, vt in cubito, in genu, & in coxēdice, quo altius vis huiusce remedii, penetret, adiicies camphoræ gran. viii. Aut interdum partem fouebis aqua rosarum stillata, in cuius ℔. sem. dissoluta sint camphoræ gran. vi. Incipiētibus doloribus, nec olea, nec adipes, nec metallica prosunt, sed multis rationibus aduersissima deprehenduntur. Quum extincto ardore atque rubore doloris immanitas repressa fuerit, quidquid huius reliquum fuerit exigetur hoc illitu.

℞. Mucilaginis, seminis lini, & fœnugræci extractæ in aqua saluiæ ℥. iii. Oleorum lumbricorum, Chamæmeli & liliacei an. ℥. i. Axungię vulpis, & anseris an. ℥. sem. Hermodactylorum tenuiter puluerizatorum ℥. ii. Medullę cerui, aut vituli, & ceræ an. q. ſs. Fiat vnguentum quo pars dolens & tumida bis, terve in die vngatur, & calidis linteis obuoluatur. Conducet & ipsi parti affectæ mox ab illitu hoc emplastrum inducere.

℞. Vnguenti præscripti ℥. v. Radicis aristolochiæ rotundæ, Thuris, Myrrhæ, Galbani, Opopanacis. an. ℥. sem. Terebinthinæ ʒ. iii. ceræ quod satis, fiat emplastrum per magdalias. Si tenacior doloris materia fuerit, quam vt hisce remediis molliri possit aut euelli, hoc tandem imponatur emplastri.

℞. Gummi pini ℥. i. Picis nigræ ℥. ii. Ceræ ℥. i. sem. Axungiæ veteris ℥. i. Hermodactylorum puluerizatorum, Sulphuris viui an. ʒ. vi. Fiat emplastrum, quotidie renouādum, & continuandum, dum tumor omnis sublatus videatur, & dum articuli sit liberior motus. Quod si perfecta negligetur curatio aliquid in ipso relinquetur articulo, quod tandem obdurescens concrescet in tophum, prorsusq; motum

tum eius præpediet aut excludet.

Hæc certa & admodum tuta doloris articularis curatio recentis, quæ si rite administretur nunquam te fallet: nec alia empirica longe petenda sunt, quibus sæpe illudimur. Morbi quippe huiusce curatio arte & methodo, non empiricis perfici potest. Obseruandum tamen & circumspiciendum in hac curatione, vt cum nouus humor nouaque fluxio emerget, noua quoque decernatur purgatio. Ad eos vero curandos qui ob veterem podagram incedere nequeunt, & qui pedum contractionem quandam & motus imbecillitatem contraxerunt, si non supra modum id mali inueterauit, tolli hac ratione poterit. Quotidie mane pedes mergantur in hoc decoctum, in quo quam calidissimo circiter horam consistat.

℞. Baccarum iuniperi, Radicis helenii, & altheæ, an. ℥. ii. foliorum lauri, myrti, saluiæ, betonicę, stœchados, Origani, Calamenti, Maioranæ, florum rorismarini, an. m. i. seminis lini & fœnugræci, an. ℥. i. Fiat decoctio in lixiuio sarmentorum claro, & quantitate sufficienti ad immersionem dictam. Hoc si efficacius reddere voles, addes salis communis ℔. i Deinde detersi pedes hoc vngantur oleo.

℞. Radicis pyrethri, Gingiberis, Nucis moschatæ, Caryophyllorum contusorum, an. ʒ. ii. florum saluiæ, hyssopi, anthos, stœchadis, spicæ nardi, an. ʒ. i. vel sem. radicis aristolochiæ rotundæ, Hermodactylorum pulueriza torum, an. ℥. i. Permixtis omnibus affunde aquæ vitæ ℔. i. Sinanturque die vno macerari. Deinde adde terebinthinæ ℔. i. sem. Reponantur omnia in alembico vitreo. Distillentur lento igne. Seorsum aqua & oleum reseruetur in vsum dictum. Detersi ergo pedes hoc vnguento, oleo, & linteis obuoluantur. Deinde laborans decumbat bene contectus. Applicentur plantis pedum lapides candentes vino extincti, sinanturque dum è tibiis sudor emanet ac pedibus. Quumque inde laborans desurget, reliquo die ac noctis tempore sese muniat, ac frigus prorsus arceat. Ita quidem liberiorem motum consequentur. Hæc sunt præsidia, quibus podagra & cæteri articulorum dolores abigi, breuique sedari debent. Nunc qua ratione arcendi sint paucis attingam.

Qua ratione cauendum, ne podagra aliusve dolor articularis redeat.

CVM sedatis doloribus, firmatisque partibus æger iam sibi restitutus erit, mense vno aut altero antequam consueti dolores redeant tentanda sunt remedia, quibus hi præcaueri possint: in id autem si impurum corpus, & superuacuis humoribus confectum fuerit, parciore victu vtendum. Eoque sicco & attenuante. Vino, si per vires & ventriculi imbecillitatem licet, interdicendum, efficiendumq; omnino, vt assumta humorum noxiorum portione corpus gracilescat.

Cum vero vna victus ratio non satis id præstare poterit, adhibendæ quoque purgationes erunt septimo vel octauo quoque die modo per potionem, quæ sit descriptæ superiori similis, modo per catapotia de agarico, & cochia. Diebus interiectis clysteribus quoque aluus solicitabitur, si pigrior adstrictiorve fuerit.

A secunda tertiave purgatione, si corpus satis exinanitum erit, sudores tempestive mouebuntur, vel guaiaco, vel aliis quibus libet calorificis, vt humores quibus præter naturam, tum nerui, tum articuli imbuti sunt attenuati prorsus dissipentur.

Tum temporis adhibenda quoq; erunt capiti sua remedia, quæ ipsum totius mali fontem exhauriant. Detersis ergo sudoribus quotidie si voles ante cœnam, attonso capiti inducātur ij pulueres quam calidissimi, vt humores discutiant, tum caput siccatum firment atque corroborent.

℞. Foliorum saluiæ, Maioranæ, stœchados an. m. sem. Seminis anisi, fœniculi, & cumini, an. ℥. ij. Baccarum lauri cōtusarum ℥. sem. Milii ℔. j. Salis communis ℔. sem. Torrefiant omnia in sartagine, reponantur in sacculis qui calidissimi adhibeantur capiti & ceruici, dum sponte refrigescant. Caput deinde muniatur tegumentis quæ vaporentur hoc suffitu.

℞. Nigellæ Romanæ, Styracis Calamitæ, Benioini (quod est pro succo Cyrenaico) Charabes, Mastichis, an. ℥. sem. Caryophyllorum ʒ. ij. Fiat puluis grossus pro suffimento capitis.

Si forte sub cute capitis vel manifestus humor delitescere, vel conspicuus humor inesse videatur, sæpius lauandum & fouendum erit caput lixiuio, in quo Cephalicæ herbæ incoxerint. Aut si ne id quidem humores capitis superuacuos absorbeat, caput radetur, eique emplastrum hoc imponetur, cui eximia vis discutiendi est.

℞. Pulpa-

℞. Pulparum ficuum, fermenti veteris, an. ℥.ij. Seminis sinapi contusi ℥.iij. Emplastri de mucilaginibus. ℥ iiij. Malaxentur, & incorporentur addendo terebinthinæ parum si opus sit, hoc emplastro caput integatur contineaturque, dum omnem euacuauerit humorem superuacuum. Valentiora emplastra non æque tuto adhiberi possunt. In eo ergo subsistendum est.

Ex hausto mali fonte cum iam caput excrementis prorsus vacuatum & confirmatum erit, postrema curationis parte, artus omnes & articuli laxiores adstringentur, & firmabuntur balneo eiusmodi.

℞. Foliorum myrti, balaustiorum, rosarum rubearum, Plantaginis. Verbasci, foliorum lauri. Origani, Calamenti, Pulegii, Thymi, Saluiæ, Florum Rorismarini, an. m. ij. Baccarum iuniperi ℥.iij. Aluminis rochæ ℔.iiij. Bulliant omnia in aqua suffic. pro balneo in hoc diutius immorandum ad duas tresve horas, neque sudores mouendi sunt, vt artus melius firmentur. Continuetur autem triduum, aut quatriduum, mane, ieiuno ventriculo. Hæc summa curandi ratio vtramque arthritidis caussam, tum eam quæ excrementum facit, tum ipsam articulorum imbecillitatem ita radicitus euellit, vt exin laborans ab ea immunis & tutus euadat. At nihilominus ne sic quidem ei confidendum, vt protinus ad intemperatiorem viuendi formam redire liceat. Sed moderatiore victu, deinceps obseruato, quotannis vere & autumno purgatio decernenda, quæ consuetum inuasionis tempus interuertat. Postridie caput præscripto lixiuio lauandum, atque etiam tertio, quartoque die. Balneum etiam nisi admodum graue sit imperandum. Certa quidem hæc, & minime fallax curatio, quã ad vnumquodque genus arthritidis quiuis accommodare possit. Hanc autem aliis plerisque idoneis præscriptionum formulis hisque efficacissimis illustrassem, si qua mihi huius mali species, propriis signis, atque symptomatis fuisset expressa.

Literæ D. Melini ad D. Fernelium pro D. de Boisdauphin.

CLAVDIVS Lauallensis tibi notus nonum iam mensem agit hic legatus Regis Christianissimi, atque tãdem incidit in affectum, quem corporis grauitatem appellat ipse, ego vero plenitudinem vires prementem. Præterea ventrem inferiorẽ natura iam bis laxauit, ex quo ea eiecisse, quibus premebatur, credibile est, quandoquidem facile

tolerauit dies aliquot,& melius habuit. Erant autem quæ ſponte naturæ exierunt fuſca, vt plurimum, & graueolentia,& inæqualia,& in his pituitoſa pauca, viſcida. Aluum ſponte fluentem iuuit ℥. j. ſennæ in iure prunorum macerata,& expreſſa.Ergo cum intelligat vacuatione opus eſſe: mihi autem, atque his, qui hic medicinam factitant, non ſatis fidat; rem totam ad te, cui plurimum fidit, tuamque auctoritatem,defert.Plenitudinem ad vires duo potiſſimũ arguunt, corporis grauitas, & quod leuibus ex interuallo repetitis vacuationibus feliciter vtitur.

De inſigni obeſitate corporis. Reſponſum ad literas Melini. CONSILIVM XIIII.

HIc ſumma fide & diligentia literis expreſſam video domini tui Boiſdelphini valetudinem, vt eam mihi quaſi ob oculos proponas,& in memoriam reuoces, quam ſæpe coram animaduerti. Obeſus corporis habitus,vaſtaq; moles, quia non niſi pleno liberalique victus ſuſtineri poteſt,magnum facit excrementorum prouentum,nunc maxime ætate inclinante, deſide vita,cælo frigido, & humido ſolo. Atque licet D. Legatus frigida pituitoſaque illuuie plurimum ſcatere videatur,non pauca tamẽ bile exæſtuat, quam memini interdum ſponte illi ab aluo impetu proru-piſſe,& quotidie ter ſaltem aluum mouere, eamque ſemper quam teneerrimam ſeruare. Iam ſi ſuperuacuorum humorum exuperantia præter naturam & conſuetudinem ſuccreuit,quid mirum videri debet,ſi eorum mole preſſum corpus ingraueſcit, minimeque ſit ad conſueta munia cõparatum? Ne quid autem poſthac grauioris mali cõtingat, tentandum vt, quam exuperantiam victus parcior ac tenuior prorſus abſorbere non potuit, medicina ſubtrahat: quandoquidem obſeruatum eſt aluum ſiue ſponte, ſiue arte ſolutam emolumenti non parum contuliſſe: id autem ſenſim ac lente præſtandum,quod aluus leniſſimis illis pro ritetur, quodque minime tutum ſit tantam illuuiem vi & impetu concutere,ne vniuerſa corruat: itaque accommodatiſſima purgatio fuerit per catapotia ex rhabarbaro & aloe,an.℥.ij. Agarici ℥.j Cinnamomi,& ſantali citrini,an.drach.ſem.quæ concinnentur cum ſirupo de cichorio.Hac autem lege vtendum,vt primum quidem ℈.j.offeratur mane, hora

hora vna aut sesquihora ante pastum. Duobus tribusve diebus interiectis ʒ.sem.aut ℈.ij.dentur horis duabus ante cibum. Sic sæpe repetenda erit purgatio ex interuallis breuioribus, sensimque vis illi augenda & continuanda, dum omnem videatur cacochymiam sustulisse, pristinumq; corporis robur & integram valetudinem reduxisse.

De arthritidis præcautione, & curatione pro domino De Valletot Cantore Regio. 1552. è Gallico conuersum. CONSIL. XV.

MI domine, vt legitime sanitatem tuam conserues, pręcautionemque adhibeas ad dolores, qui viam affectant ad pedes, genua, artus, cæterasque articulationes. Primum purgationem instituere debes quater quinquiesve in anno; scilicet post festum Paschæ, circiter mensem Augustum potione infra scripta. Verum post festum omniū sanctorum, & circiter Purificationē B. Mariæ pilulis, quæ subscriptæ sunt; eligendusque erit tibi dies temperatus, humidiorque, vt certior vacuationis effectus succedat. Et si necesse videatur die præcedenti clystere molliente & præparāte, erit tibi aluus eluenda. Quatuor aut quinque à purgatione diebus vel pluribus, si ita feret animus plures addere, cōducet fricare, & desiccare caput sacculo quam calidissimo pleno seminibus infra scriptis. Hisque diebus elapsis iuuabit caput lauare, præcipue æstate, lixiuio conuenientibus plantis hic indicatis confecto, posteaque exiccare diligenter & calide. Neq; esset alienum reliquis æstatis mensibus caput quoque lauare sapone ad id comparato. Quin & sex vel octo post purgationem diebus, desiccare & roborare cerebrum expediet, sub noctem, aut lecti ingressum, suffumigio hic indicato. Sed præscriptis remediis præcipuum addendum est, nempe victus ratio. In qua quinque capita obseruanda potissimum erunt. Primum, ne nimia copia cibi, & potissimum potus, qualiscunque tandem ille sit ingeratur: nec iuscula quidem multa. Secundum, ne vino generoso & vaporoso delecteris, quin potius probe lymphato. Tertium, vt abstineas somno diurno, & per noctem ne decumbas in spinam, sed in alterutrum latus. Quartum, vt singulis temporibus mututinis diligenter caput pectas, illudque & nucham linteis calidis & siccis perfrices, omniaque cerebri excrementa depellere, & corporis superflua deponere satagas. Quintum vt modico exercitio indulgeas, caputque inter cætera

à frigore vindices. Si forte remedia præscripta prohibere non poterunt, quin noua semper fiat doloris aut fluxionis accessio, eius primo appulsu effundes litum subditum, ad dolorem leniendum, maxime si cum tumore, rubore, calore ve sit coniunctus. Quod si ne hic quidem litus sufficeret, aliud vnguentum esset superaddendum. Calore extincto, & dolore magna ex parte mitigato, emplastrum sequẽs eidem parti erit imponendum, quod tandiu erit renouandum, seu quotidie, seu alternis diebus, vt nihil neque tumoris, neque ruboris, neque inflammationis resideat.

Potus solutiuus.

℞. Aquarum betonicæ, & Saluiæ, Vini albi an. ℥. j.
In eis infunde rheubarbari electi ℈ iiij.
Agarici albi. ʒ. j.
Cinnamoni ℈ sem.
In expressione dissolue electuarii diacartami. ʒ. j. sem. vel ij.
Sirupi de stœchade ʒ. vj.
Fiat potio: Detur in aurora.

Dosis pilularum.

℞. Massæ pilularum cochiarum, & de agarico an. ℈. j.
Massæ pilularum alœphaginarum ℈. j.
Sirupi violacei q. s.
Reformentur ex aqua saluiæ, fiant pilulæ v. Capiat hora iij. matutina.

Sacculi.

℞. Seminis anisi, fœniculi, & cumini, baccarum lauri an. ℥. ij.
Milij lib. j.
Salis communis ℔. sem.
Torrefiant sicca & contrita. Fiat puluis, includatur sacculis raris ad vsum.

Suffitus.

℞. Nigellæ Romanæ, Styracis, Calamitæ, Benioini, Charabes, an. ℥. sem.
Ponantur in pyxide, postquam sicca & mediocriter puluerata fuerint ad suffumigium: vel fiat cucufa interbastata.

Litus.

℞. Aquarum solani & plantaginis an. lib. sem.
Aceti ℥. ij.
In his infunde seminis cydoniorum, & psyllij an. ℥. sem.

Extra-

Extrahatur mucilago ad cineres calidos pro fotu tepido cum linteis ad locum dolentem.

Vnguentum.

℞. Vnguenti populeonis ℥. iij.
Vnguenti de althæa ℥. j. ſem.
Incorporentur ſimul pro vnctione loci dolentis poſt fotum.

Emplaſtrum.

℞. Radicis ireos Florentiæ, Hermodactylorum puluerizatorum an. ʒ. vj.
Emplaſtri oxycrocei, & de mucilaginibus an. ℥. ij.
Gummi pini ℥. j.
Malaxentur ſimul addendo olei lumbricorum q. ſs. Fiat magdaleon, extendatur ſuper alutam pro locis dolentibus.

Diæta.

Si his remediis curari perfecte non poterit, ex vſu erit abſtinere vino, & bibere bis in die decoctum prius palmæ ſanctæ cum cortice, quod alio loco recenſuit D. Fernelius.

De Tremore. CONSIL. XVI.

TV eximio quodam animi candore his me encomiis celebras, Orophæe doctiſſime, quæ nec agnoſco, nec temere recipio. Quod tamen ea probitate ac ſynceritate, quæ virum Chriſtianum ac philoſophum decet, in me ſis propenſior, gratiam habeo quam maximam, cumulate relaturus, ſi qua occaſione mea tibi opera aut fauore obſequi poſſim. Vt autem tibi tuoque inſtituto ſatisfaciam; tremor quem ętate firmiſſima obtigiſſe proponis, nonniſi à grauiſſimis præter naturam cauſſis induci poteſt. Cumque nec cerebrum inſigniter affici, nec pituitam vſquam exuperare audiam, aliæ quam vulgares huius ſtatuendæ ſunt cauſſæ. AEſtimata anteacta vita, & corporis habitudine, adducor vt tecum credam neruos, parteſque ſolidas immodico meracioris vini atque veneris vſu labefactari, & iam vſque adeo debilitari, vt naturale, conſuetumque munus explere nequeant: nec artus firmiter mouere, nec continere. Hinc tremorem ſuſcitari, qui quoties laborans, vel potentiorum conſpectu, vel aliunde metu concutitur, acrius, vt fere ſolet, inualeſcat.

Cum verò ab arefactis potius, quàm à repletis neruis tremor hic ducat originem, ægrius curationem perinde atque conuulſio ab inanitione admittet. Si quam tamen experiri velis, ea nec purgationibus nec vacuationibus immodicis,

ſed contrariis cauſſis, & proba victus ratione tentanda. At nihilominus, ſi qua forte cruditas ineſſe deprehendetur, ea tuto vel clyſtere, vel potione ex rheubarbaro & agarico eximi poſſet.

Imo etiam, ſi hinc bilis ſyncerior detrahi videretur, quę circum præcordia exuperans ſæpe deprehenſa eſt in ſpinalis medullæ neruos inſilire, aliaſque tremorem, alias ſtuporem aut paralyſin inuehere: ea ipſa, aut ſimilis quędam purgatio decimo quoque die repetēda foret. Purgationi quoque bidui aut tridui præmittenda præparatio per apozemata: diebus verò interiectis aluus ſi pigrior erit clyſtere ſolicitanda, in quo non parua ſit hieræ ſimplicis, & mellis anthoſati portio. Continuanda hæc medendi ratio vſque ad diem trigeſimum aut quadrageſimum, aut certe dum appareant tremoris ſymptomata miteſcere. Tum temporis vinum prorſus circumcidendum eſt, cuius vnius abſtinentia ſæpe affectus hoſce ſuſtulit. Eſto autem pro potu, vel aqua hordei vel ptiſana vulgaris, in qua macerentur cinnamomum, vel nux moſchata, aut guaiaci decoctum, dilutius, quod *bochetum* appellant. Id ſcilicet hydromeli, in quo ſaluiæ minoris folia maduerint. Victus accedat euchymus, ac mediocriter tenuis, modo ex aſſis, modo ex elixis, vt neque omnino ſiccet, neque nimio plus humectet. Cum victus & dictorum præſidiorum ope corpus iam minus tremore concuti videbitur, hincque præparatio & antecedentis cauſſæ vacuatio facta erit, tum ex vſu erunt balnea, in quibus cephalicæ herbæ, & radices incoxerint, aut ex his comparata vaporaria, in quibus dies aliquot mane ieiunū corpus confricandum eſt, dum ſudor emanat, deterſumque tepido cubili committendum, in quo mox tota ſpinæ medulla hoc oleo obungetur.

℞. Stœchados, Anthos, Saluiæ, Maioranæ, Primulæ veris. an. m. j.
Baccarum lauri, & iuniperi an. ℥. ſem.
Nucis moſchatę, Gingiberis, Caryophillorum, Pyrethri an. ʒ. iij. Trita omnia aſpergantur aqua vitæ ad ℔. j.
Dein affundatur olei communis optimi ℔ j. ſem.
Bulliant ſimul lento igne, vſque dum tota aqua abſorpta fuerit. Exprimatur oleum, reſeruetur que in vſum dictum.
Non ante hæc intermittantur quam tremor prorſus intermiſerit. Si forte inter medendum ſuſpicio quædam ingrueret deſtillationis, quæ tremorem eum foueret, ſiccanda ea quoque

quoque esset milio, & aliis seminibus torrefactis, & suffitu. Aut etiam si nimia opprimeret errhinis opportune deriuanda esset.

Literæ Præfecti Perticensis. 1554.
Ex Gallico.

AB anno millesimo quingentesimo quinquagesimo incepi grauitatem insignem persentiscere cum tremore omnium membrorum, præcipue post cibum & somnum. Dolor à media coxa ad cerebrum recta ferebatur, totam spinam lateris dextri comprehendens, seseque in brachium eiusdem lateris extendebat: remanebantque membra omnia ponderosa, vt moueri non possent, nihilque aliud præter somnum affectarent, maxime à pastu. Sentioq; per vniuersum corporis habitum subcutaneam quandam fluxionem aquarum, nonnunquam torrentis more ferocientem; nonnunquam lentiorem, vt crassi tantum vaporis eleuationẽ diceres per partes neruosas ad gingiuas vsque. Frigore autem ad caput frequentissime percellor, itemque ad alias partes exteriores: neque rectus diu stare possum, neque decumbens consistere, omninoque dextra pars extenuari mihi videtur.

Responsum ad literas præcedentes. De tremore & grauitate.

CONSIL. XVII.

DESTILLATIO crebrior in musculos, neruos & membranas parte præsertim dextra excurrens, caussa vna aut certe præcipua videtur symptomatum omnium quæ effuse narrãtur in literis vt grauitatis & doloris, qui in dorsum, in brachia, manus atque in dextrum coxendicem exporrigitur: his malis accedit corporis imbecillitas, à ventriculi & viscerum praua constitutione. Obstructa enim sunt atque impura, neque corpus conuenienter alunt, caussæque sunt concoctio frustrata, & caput præsertim, dein & reliquum corpus vaporibus offusum, mireque ingrauescens. In hac affectuum varietate & contrarietate leuis blandaque curatio suscipienda, quæ caput & neruos expurget, stomacho & visceribus minimũ offensis. Primum igitur corpus vniuersum sequenti sirupo bis mẽse purgandum, qui ad supradicta omnia comparatus est. Sirupus ex cephalicis, hepaticis, & splenicis cum ℥. iij. sennæ & ℥. ij. agarici. A purgatione quinq; sexve diebus cõti-

nuis, ieiunus, horis saltem duabus ante cibum, sumat vnam ex tabellis sequentibus.

℞. Pulueris electuarii Diamargariti frigidi, & electuarii lætificantis Galeni an. ℥. sem.
Rasuræ eboris, & cornu cerui, Cinnamomi electi an. ℈. i.
Sacchari albi in aqua rosacea dissoluti. ℥. iij.
Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ. iij.
Sicca etiam capiti expurgando atque roborando adhibenda sunt remedia sequentia.
Purgatio pituitæ per nares ex succis maioranæ atque betę, vel validiore sternutatorio.
Capitis siccatio atque corroboratio per sacculos communes. Iam vero neruorum refrigerationem & debilitatem emendabit, si quid aliud guaiaci decoctum in pastu loco vini haustum, atque etiam mane ad proliciendos sudores. Quo si per vires vti non licet, corpus saltem vniuersum fricandum mox à somno, satis duriter, linteis siccis, & calidis, ac deinde exercitatione moderata diu incalescant atque firmentur artus omnes. Quum iam secundo aut tertio purgatum corpus fuerit per sirupum, si non satis firmi & robusti artus erunt, fiant æstuaria sicca, quibus summa vis inest neruos siccandi atque roborandi. Erunt autem huiusmodi.

℞. Granorum iuniperi, Radicis acori & Enulæ Campanæ, an. ℥. ij. Saluiæ, Betonicæ, Maioranæ, stœchados, Lauri, Absinthii, Origani, Calamenti, Rutæ, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, an. m. j. Seminum anisi, fœniculi an. ℥. sem. Fiat decoctio in aqua & vino albo. Effundatur decoctum super lapidem candentem, & vapor excipiatur in dolio vel cupa contecta, dum corpus incalescat & emanet sudor. Si non facilè sit hac ratione æstuario vti: mane saltem decumbat in lecto & bene contecto plantis pedum applicentur lapides calidi extincti decocto supradicto. Hocque modo decumbenti sudor blande proliciatur, dein detergeatur.

Hæc autem continuare expediet, dum nerui omnes satis firmati & robusti appareant. In ratione viuendi satis sit bis die cibum sumere, idque satis parce & tenuiter, ne imbecilla viscera copia offendantur. Cibi sint boni succi & concoctu faciles, quales solent ab omnibus commendari.

A piscibus saltem multis abstinendum, multoque magis à leguminibus, vt à pisis & fabis. A fructibus quoq; & herbis cru-

bis crudis. A ſorbitionibus & iuſculis omnibus, & ab his omnibus, quæ nimium corpus replent & humectant. Vino vtendum nec admodum vaporoſo, nec vinoſo, ſed tenui, quod aqua pura large dilutum ſit, ne cerebrum & neruos feriat. Ab omni alio potu abſtinendum, ac eo ipſo parce & ſobrie vtendum, quod nihil magis neruos refrigeret ac humectet, & corpus totum grauet, quam nimia potus perfuſio. Longe à paſtu dormiendum, fugiendúſque ſomnus meridianus.

De pulſatione, ſibilo, & obeſitate.

CONSIL. XVIII.

SENATOR Carnotenſis, carnoſis, phlethoricus, annum agens trigeſimum quartum, diſtentum gerens abdomen, in lecto decumbens, ſibilum quendam ac veluti pulſationem obaudiebat, quæ tamen toto æquabiliter corpore ſparſa, in nulla parte peculiariter inſideret, nec tactu perciperetur, ſed ſolo auditu tum laborantis, tum aſſidentium, ſi attentius aures admouerentur. Hic licet neque dolore vllo afficiatur, neque vllum ſymptoma compareret horrendum, metuebat tamen ne repentina morte reperetur 1555. Menſe Februario. Symptoma hoc quale nobis expoſitum eſt, vehemens eſt arteriarum omnium pulſatio, quę circum caput & tempora maxime decumbenti obauditur. Ea autem ex ſpiritus ſanguiníſque feruidioris copia fit, quæ citra putredinem incaleſcens & efferueſcens venas diſtendit, arteriáſque tenui & vaporoſo ſanguine implet, ſenſum exhibens pulſationis illius turgidæ, magnæ & vehementis. Huius quidem rei argumentum, quod ſi ſanguis vel intemperatiore victu, vel exercitatione immodica, vel igni aliquantum incaleſcat & excitetur, hæc ipſi ſymptomata ingraueſcant atque exaſperentur. Solius igitur feruidioris vberioríſque ſanguinis id ſoboles eſt, neque vllum grauius malum intus latere portendit, nec maius periculum imminere minatur, modo tempeſtiue remedia adhibeantur. Prima & ſumma curationis atque præcautionis pars in viuendi ratione conſiſtit: debetque dominus laborans vino inprimis parciſſime vti, eoque oligophoro, ac bene diluto vt minimum vini ſaporem retineat. Elixis potius quam aſſis carnibus veſcendum, & vtriſque intinctis in omphacio, vel aceto, vel ſucco oxalidis, vel limonum vel mali medici. Piſcium vſus non inutilis, ſi præſertim durioris ſint carnis, & ſolidioris: his tamen parce & frugaliter vtendum. Interdum

diebus præsertim pisculentis cœna sit hordei cremor. Vitanda sunt sana omnia, & piperata, aliisve aromatis condita, & acria, vt allium, cæpa, sinapi, nasturtium. Vitanda quoque vehemens exercitatio corporis, nimia concalefactio, iracundia, tristitia; omnis denique animi perturbatio, & mentis contentio. Si huic viuendi legi diebus circiter viginti malum non cesserit, clementiore iam cœlo, medicina illi succurret: primúmque aluus clystere emollietur, postero die corpus purgabitur hoc medicamento, quod & nephritico dolori accommodatum est.

℞. Medullæ Cassiæ ʒ.vj.
Diaprunis laxatiui ʒ.j.ß.
Rheubarbari puluerizati ʒ.j. Ea saccharo fiat bolus.

Tertio die vena secabitur interna brachij sinistri, sanguisque detrahetur pro virium ratione ad ℥.x. aut xij.

Diebus insequentibus mane detur dosis vna sirupi de cichorio simplicis, & oxysaccharæ simplicis: ex duplo aquarum decoctionis radicum cichorij & acetosæ. Continuetur porro præscripta viuendi ratio, dum vehemens illa pulsatio prorsus sublata sit, & plenitudinis pericula deuitet. Atque etiam, si diutius refrigerans illa, & frigidior viuendi lex obseruetur, nihil ad corporis salubritaté fuerit præsentius.

De Tabe pro Rhotomagensi quodam ciue.

CONSIL. XVIII.

QVI describitur affectus tabes est, non solo destillatione, sed vitio pulmonum cõtracta, vt quos constat iamdiu spirandi difficultate oppressos fuisse, & nunc sic labefactatos, vt propria illorum substantia non modo contabescat, verumetiam corrumpatur. Cuius rei argumentum est pedis atque crurum tumor mollis, & œdematosus. Quinetiam expuitio nunc purulenta prodiens, confirmatam esse tabem testatur. Quocirca malum iam factum est immedicabile, neque spei locus est. Producenda tamen est laborantis vita, quoad arte licebit, blandis benignisq; subsidiis, quæ citra virium offensam morbum leniant. Itaque à venæ sectione deinceps abstinendum. Quod si sanguinem denuo erumpere contingat, is aptius supprimetur ʒ j. Rheubarbari electi puluerizati.

Aut, si qua ratione purgandum videbitur, satis erit, vel cassia fistula, vel dilutum Rheubarbari. Et ducenda sputa sirupis lenientibus, atque detergentibus, qui non vehementer aperiant, quales sunt ex iuiubis, sebesten, ficubus, passulis, po-

lis, polypodio, vngula caballina, pimpinella, hyssopo: in quibus bona sit portio sacchari, vt sint vice eclegmatis. Conferet & sirupus resumtiuus decenter dispensatus, & vnguentum resumtiuum, quo corpus vniuersum vesperi & mane obungetur. Sic etiam veris initio imperandum lac asininum arte præparatum, quod offeretur mane, puro stomacho, horis saltem quatuor ante cibum: aut si eius non sit facilis vsus, hordei cremor ex saccharo rosato, ea ipsa hora, atque similiter exhibendus. Reliquam victus rationem non dubito ex arte fuisse præscriptam, in qua tamen cibus facilis concoctu parcior sumatur, sed ex breuioribus interuallis, ne imbecilliorem naturam obruat, & cruditates augeat, quæ caussa sunt œdematosi tumoris.

Rescriptum domini Crabe medici regij ad medicos Parisienses, pro domina De l'Aubespine, Tabem minuante.

SEXTVM iam mensem vterum gestabat generosissima domina, fluxionibus etiamnum à cerebro in thoracem obnoxia: quum ad vigesimum Iulij 1553. post diutinam in sole moram, & contractam ex passionibus animi sanguinis acrimoniam in hæmoptoicum affectum incidit, sanguinémque cum tussi confertim, multum, feruentem, & floridum reiecit: quæ omnia non aliunde, quam ex pulmone sanguinem effluxisse indicant, magis vero aperto vasis osculo, quam eo ipso rupto, vel eroso, & præcedentia & subsequentia persuaserunt. Conquiescente autem effectu solis medicamentis, hísque paucis sanguinis feruorem retundétibus, & vi adstringente, eadémque emplastico præditis à missione sanguinis, aliisque remediis validioribus profligando huic affectui accommodatis, visum est adstāti medico abstinendum; donec ea valentior natura facilius à partu perferre posset. Insurgente autem à partu febre, quæ postulaui profluuium biliosum & putre facillime, nulloq; exhibito auxilio preter apozema, quod muliebria permoueret, delituit: de dolore in dextra thoracis parte cœpit cōqueri, ac difficile in eam partem decubitu, cum anhelatione, & sensu pōderis, si in aduersum latus deuolueretur. Paucis vero post diebus cum denuo leui tussicula præcedente sanguis reiiceretur, ídque etiam frequenter contingeret, constante tū virium robore, admodum necessarium iudicauimus ad prima præstantissimáque huius affectus præsidia deuenire: hanc igitur methodum ad amussim seruandum statuimus. Elota aluo leni clysmate sanguinem misimus ex interna

cubiti dextri ad ℥.iij. Postridie sectionem iterauimus. Quia verò sanguis vtraque sectione crassus, limosus, & semiputris effluxit, eodem die, post horas aliquot, ex vena eadem detraximus, quem statim vt puriorem syncerioremque sistendum voluimus.

A missione sanguinis purgationem post Iulepi vsum instituimus. Ea autem leuissima fuit ex sesquidrachma rheubarbari in diluto cum semisse eiusdem pulverizati, & semuncia sirupi ex rosarum ruboris perfectissimi infusione. A purgatione roborando cerebro prospeximus, atque educendis per suturas vaporibus admouentes coronali suturæ emplastrum ex ammoniaco, & columbino stercore.

Interim verò partem affectam non neglextimus. Primum itaque enema, & sanguinem sistentia, quibuscum vulnus, si quod esset coalesceret, tenuísque & acris fluxio incrassata sisteretur, præscripsimus. In eóque ordine est electuarium solidum de terra Lemnia & bolo Armena, cum speciebus tragacanthi frigidi, & diapenidij reiectis speciebus calidis. Eiusdem facultatis confectionem liquidam instituimus ex bolo Armena, terra Lemnia, Corallo rubro, & hæmathite, adiecta conserua rosacea, & sirupo de papauere. Cæterùm, vt quod iam in pulmones receptum esset, facilius repurgetur, sirupum thoraci cum tenuantem, detergentem, & qui sputum promoueret præscripsimus. Accessit eodem confectio solida, quam massam panis vocant, ex pineis recentibus & amygdalis cum saccharo & aqua rosacea infusionis tragacanthi, semine acetosæ, plantaginis, & portulacæ exceptis, quæ præterquam quod facilius expectorare facit, sua etiam adstrictione glutinat. Adiecimus à nemine non probatum asinini lactis vsum, cum sacchari rosacei puluere.

Itaque generosam hanc dominam bene habere ex præscriptorum auxiliorum vsu iam non ambigimus, nec sinistrum aliquid futurum pertimescimus, quandiu præceptis salubribus paruerit, & rationem victus hactenus seruatam non neglexerit. Quod si ab externis iniuriis, vel vehementi aliquo motu animi, prævalida & contentiosa voce, aut intempestiuis vigiliis, affectus recurrerit, iisdem auxiliis pugnandum consulimus. Verum ad huius mali præcautionem mediocrem sanguinis missionem, purgationémque ex diluto rhei, vere ineunte, & autumno pro præsentissimis commodissimísq; remediis habemus, & summopere commendamus.

Respon-

Respondens superioribus propositionibus.

CONSIL. XX.

SANGVINEM feruidum atque floridum iam aliquoties ex interuallis tussi reiectum, recte profecto æstimatum est è pulmonibus prodiisse. Quoniam vero generosissima Domina laborans, molli tenellóque corpore, & pulmonibus est imbecillis, atque iamdudum destillationi & tussi est obnoxia, vehementer metuendum, ne non modo reserata, sed etiam exesa vena sit (Nam vi ruptam fuisse nulla coniectura assequi possum) imò etiam cum posteriore reiectatione à parte non obscurus dextri lateris dolor, sit exortus cum anhelatione & asperiore tussi, cumq; sensu quodam grauitatis atque ponderis prementis, si præsertim in aduersum latus ea deuolueretur, nisi tum vera pleuritis erat non leuis suspicio esse debuit, & vlcerati pulmonis & collectionis, quæ vomicam minaretur. His tamen malis ita quidem accurate ac sedulo adhibita, accommodatáq; sunt artis præsidia, vt iam Domina laborans in tuto posita esse credatur, citra metum recursuri mali: quo mihi gratius atque optatius esse nihil possit. Itaque in his persistendum esse duco remediis, quorum vsu & ope conualuit, maximéq; in lactis & cremoris hordei vsu. At nihilominns quoniam & periculosissima & fallacissima solent huiusmodi esse mala, & diu plerumque latere, simulata quadam specie bonæ valetudinis, dum aliquando occasione leui aut etiam nulla recrudescant, obseruandum circumspectius nunquid pristinæ malignitatis sit in thorace derelictum, num etiam tussis aliquando fatiget, aut lenta febris solicitet, aut aliquantum difficilior sit respiratio, qua multus spiritus duci nequeat. Horum quippe animaduersione præter lac matutinum, & vitæ rationem idoneam, ex vsu fortasse videbuntur, quæ blande leniãt, & quodã robore pulmones leuiter expurgẽt.

Supra descriptus affectus, qui Dominam de l'Aubespine iugulauit; nam febris lento illam resiccauit, repetiitque lateris dolor, sputum cruentum, cum maiore spirandi difficultate. Dissecto corpore inuenti sunt pulmones putres, & costis adhærentes, cum vlceribus variis.

Domini Fernelij scriptum, dum disserendum illi esset cũ aliis medicis aulicis de affectibus Dominæ de l'Aubespine, cum primum in hanc vrbem appulit.

MENSE Augusti 1553. cum grauida esset sexto mense dimidio, citra vim vllam, citra destillationem, aut

tussim antecedentem cœpit de repente sanguinem expuere,& educere de pectore, cum stertore, sed sine magno conatu. Tum temporis cœpit,& sanguis è naribus profluere, ac interdum relabi in fauces, quum hac impraegnatione nondum fluxisset,licet venæ supra modum plenæ turgerét, essetque aliis impraegnationibus fluere consuetus. Exactis diebus quinque desiit & constitit expuitio cruenta, tussis tamen sicca derelicta est sine stertore, sine difficultate spirandi,in partu nullæ aut parcæ purgationes eruperunt,quę postea sirupo de hyssopo proritatæ sunt. Quinto die à partu febris ardentissima exercuit biduum, cuius vi leuiusculus lateris dextri dolor obortus est. Hinc lenta febris non admodum manifesta perseuerauit, & in dextrum latus decubitus. Paucis hinc diebus grauis destillatio è capite procubuit in scapulam dextram, simúlque in extremum omoplatæ dextræ,& in eam sedem lateris,quæ iam ante laborabat. Secta tertio vena à medicamento:scapulæ & omoplatæ dolor desiit. Perstitit vero in latere altero coniunctus,qualis etiam nunc perseuerat. Ab hinc semper difficilis fuit dextræ decubitus, & respiratio, etiam si nihil sanguinis emanet. Ex his constare potest primam sanguinis eruptionem,neque ex rupta,neque ex erosa,sed duntaxat ex aperta vena factam,ob immoderatam sanguinis copiam. Idque in solo dextro pulmone,è quo in dextro decubitu sanguis stillare percipiebatur. Accessisse postea destillationem, quæ dextrum latus occupans, facta est doloris caussa,vt idcirco complexus sit duorum affectuum, quorum vnus est in pulmone,alter in dextro latere.Præter hos affectus,iecur etiam calidius est & obstructum, cum leui dolore & renitentia: ren etiam dexter interdum nephritico dolore fatigatur.

De sputo sanguinis è pulmonibus, cum tussi. Pro domino de Baumont,anno ætatis suæ quinquagesimo,è Gallico.

CONSIL. XXI.

VT leuamen aliquod difficultati respirationis tuæ inducatur, præcautióque adhibeatur, ne tussis cum sanguinis sputo superueniat, eáque tandem copia,quæ nuper tibi obuenit: tibi summopere vehementius exercitium cauendum est, ingens calor, incandescentia, aliæque animi perturbationes. A vinis generosis, cibísque præcalidis, sale, aut aromatibus conditis, omnibúsque aliis occasionibus, quæ corpus plus satis mouent, aut excalfacere cogunt. Neque maior copia cibi, aut potus est ingerenda.

renda. Præter hæc quater in anno, constitutionibus diebúsque conuenientioribus purgandum erit corpus bolo infra scripto, sæpéque sub noctem ad lecti ingressum vti conserua rosacea expediet. Si tamen accideret sputum hoc sanguinis repetere; commodum videretur post blandam alui mollitiem mittere sanguinem è basilica dextra, quæ est lateris fluxioni magis opportuna. Die sequenti hastulum rheubarbari torrefacti potare. Vti quoque frequenter atque adeo omnibus horis familiari quadam, iampridémque præscripta opiata, donec sanguis consistat. Interímque vino abstinere, & in siti iulepum rosaceum bibere, aut sirupum myrtinum, aut de portulaca.

Bolus.

℞. Cassiæ fistulæ recenter mundatæ ʒ.vj. Rheubarbari electi puluerizati ʒ.j.ß. Electuarij diatragacanthi frigidi, aut sacchari albi q.s. fiat bolus.

Potus.

℞. Rheubarbari electi torrefacti ʒ.j.ß.
Sirupi rosarum siccarum ʒ.vj.
Aquæ plantaginis ℥.iij. Misce, fiat potus.

Opiata.

℞. Conseruæ rosarum siccarum ℥.j.
Boli armenæ ʒ.iij.
Terræ sigillatæ ʒ.ij.
Coralli rubri,
Charabes,
Cornu cerui vsti, an. ʒ.ß.
Syrupi myrtillini q.s. Fiat opiata vel in forma lohot.

Conditum.

Ad præcautionem, etiam si sanguis non erumpat, hoc condito sæpe vtendum.

℞. Conseruæ rosaceæ & symphyti, an. ℥.ß.
Trochiscorum de charabe, & de terra sigillata, an. ℈.j.
Coralli rubri, Margaritarum electarum, an. ℈.ß.
Saccari rosati q.s. Fiat conditum. Capiat trochleare vnum hora vna ante pastum.

Vsus boli armenæ perutilis erit si sanguis rursus erumpat. Deinde ipso suppresso sequenti sirupo pulmones corroborandi, leniendi, & detergendi.

Sirupus.

℞. Passularum mundatarum, ℥.j.

Polypodij quercini, Glycyrrizæ rasæ, an. ℨ.ij.

Vngulæ caballinæ, Scabiosæ, Pimpinellæ, Centinodiæ, an. m. j.

Seminis altheæ, & bombacis, an. ℨ.j. Fiat decoctio ad ℔. j. In expressione dissolue facchari albi, quartaria tria.

Fiat sirupus mediocriter coctus: vtatur omni hora ex cochleari sine aquis, pulmones roborat & deterget.

Pro alio in eodem affectu.

Ad sitim Iulepus rosatus cum quadruplo aquæ coctæ dilutus, aut sirupus iuiubinus, Myrtillinus, & de portulaca eodem modo.

Item ℞. Pulueris electuarij tragacanthi frigidi, ℨ. j. ß. Santali citrini, Cornu cerui an. ℈. ij. rhabarbari electi ℨ.ij.

Saccari albi dissoluti in aqua rosarum ℥.iij.ß. Fiat electuarium. Capiat lozengam vnam per horam ante cœnam.

Sunt ex vsu pilulæ de rheubarbaro, item suffitus hora somni; Item conserua symphyti & rosarum an. ℥.j. Trochiscorum de bolo ℥.ß. Sirupi myrtillini q.ß. fiat opiata.

Pro domino Sigismundo, Orthopnæa laborante.

CONSIL. XXII.

CVM ex tuis literis clarissime Sigismunde summo te recuperandæ valetudinis desiderio teneri, atque eius non paruam spem te in me collocasse intelligerem, vehementer illectus ac etiam impulsus sum, vt pro doctrinę meæ tenuitate, & artis obseruatione idoneis accommodatisque remediis opitularer. Ærumnosum sane ac prorsus calamitosum existimo, hominem vere ingenuum moribus, & literis insignem, reipubl. administrationi aptissimum, prima iuuentute ita vnius morbi immanitate torqueri ac irretiri, vt ab optimis quibusque rebus gerendis auocetur. Peruestigaui igitur perfacilem tibi medendi rationem, & remedia pauca, quæ Dei beneficio te ab hac graui seruitute vindicare possint, idque blande vt postulas ac leniter, citra vllam vel cerebri, vel pulmonum offensionem. Qui proponitur affectus, orthopnæa est statis temporibus recurrens, quorum interualla optarem mihi fuisse exposita: sub hoc affectu pulmonum arteriæ quadamtenus obstructæ iam sunt, crassa atque lenta pituita, qua & ipsa pulmonum substantia infarcta aliquantulum videtur. Quoties autem noua è capite destillatio eodem incumbit; ea geminat obstructionem, impletque arterias, spiritum intercipit, ac prorsus difficilem facit

ortho-

orthopnæam, quæ eousque persistit, dum recens ilapsa fluxio aut dissipata sit, aut concocta excreatione reiecta. Duo igitur præcipui sunt curationis scopi, vnus vt destillatio à pulmonibus arceatur; alter vt iamdiu infarti pulmones expediantur. Primum vt assequamur, imminuenda est in primis destillationis materia, & enitendum vt deinceps quam paucissima gignatur. Id autem fiet, si victus obseruetur tenuis seu parcus, & siccans, cibusque bis die sumatur, non è sorbitionibus, iusculis cæterisque liquidis, sed è solidis ac siccis, ac fere semper è carnibus assis, hisque boni succi & concoctu facilibus. A fructibus abstinendum, præterquam ab vuis passis, ficubus, prunis, & amygdalis. Potus sit vinum album, aut rubrum, tenue, quale quod *gilaum* appellant, nec generosum nimis, nec vaporosum satisque aqua purissima dilutum, ne caput vapore tentet, vel impleat. Nunquam ad satietatem edendum, quam parcissime bibendum, ac sæpe toleranda sitis, vt hac viuendi ratione exhauriatur humor omnis superuacuus, & corpus vniuersum gracilescat, ipsumque caput quod mali fons est, siccescat. His legibus sensim assuescendum, in quibus tum sanandæ, tum præcauendæ orthopneæ præcipua vis consistit. Saluberrimum fuerit has in omnem vitam continuari, & accuratissime obseruari. Nihil tam graue ac molestum quod non facile reddat consuetudo. Quoniam autem vna victus ratio, licet exquisita, vix satis potest iamdiu affecti corporis omnem impuritatem eximere, adhibenda quoque interdum est purgatio: maxime vero ineuntibus quatuor anni temporibus. Ea hyemis & veris initio esse poterit pilulas de agarico, & pilulas cochias: sub æstatis vero & autumni initium per potionem huiusmodi.

℞. Aquarum saluiæ, & betonicæ, vini albi, an. ℥.j. In quibus infunde rheubarbari electi, Agarici trochiscati an. ℈.iiij. In expressione dissolue electuarij diacartami ʒ.ij. Sirupi de hyssopo ℥.ß. Fiat potio. Detur die & hora electionis. Si statum est & certum futuri paroxysmi tempus: diebus circiter octo vel decem præmittenda est purgatio. Aut si forte de repente aut inopinate id hominem adoritur, inuadatque, ipso statim inuasionis initio valide purgandum, vt quæ influit materia extirpetur, antequam in pulmones impingat, id si non vna præstare queat, adhibeatur & altera purgatio, dum tota fluxio euulsa cohibitaque sit. Quotidie mane caput siccandum, & fricandum vel linteis asperis, vel in-

terdum sacculis huiusmodi.

℞. Seminis anisi, fœniculi, & Cumini, an. ℥.ij. Baccarum lauri contusarum ℥.j. Milij ℔.j. Salis communis ℔.ß. Torreſiant in sartagine; mox reponantur in sacculo, quo calido caput confricetur. A capitis frictione quotidie mane pituita & mucus proliciatur è naribus, idque vulgaribus & consuetis remediis. Interdum sternutamenta mouenda, vt eorum, quæ in fauces & in pulmones influere consueuerunt, reuulsio fiat in nares. Exercitatio subeunda mediocris, præsertim mane, & sub cœnam, aut saltem pro exercitatione corporis frictiones duræ & asperæ vsurpetur. Somnus vitetur pomeridianus, isque noctu quoque breuis sit. Nunquam supinus, sed in alterutrum latus decubitus sit, ne cerebri excrementa in fauces, & in asperam arteriam procumbant, sed vt decurrant in nares. Cœlum vitetur humidum ac frigidum. caput muniatur hyeme, ne frigoris iniuriam sentiat, suffiri id etiam potest odoribus calidis, siccis, & corroborantibus, vt Nigella Romana, Styrace, Calamita, Asia odorata, Succino, & Rosis. Hæc igitur pauca viuendi præcepta tum per curationem, tum etiam à curatione in omnem vitam obseruanda sunt, ne tam facilis sit in consuetum affectum relapsus. Iam vero curatio propria & peculiaris instituenda est, quæ medicamentorum ope vitiosam corporis constitutionem eximat. In hanc tempus eligendum inter duos paroxysmos medium, cum iam à priore paroxysmo vindicatus, nondum paratus es in alterum relabi: debétque curationis hoc tempus dierum esse circiter triginta. Primum autem ea, quam dixi, viuendi ratione suscepta, & ad vnguem obseruata aluus clystere mouenda est, qui in decocto molliente habeat hieræ simplicis, Diaphœnici, an. ℥.ß. Mellis rosati & anthosati, an. ℥.j. Olei anethi ℥.iij. Postero die purgandum potione quam supra descripsi: Ab hac reliqui humores apparãdi erũt hoc apozemate.

℞. Polypodij quercini, Seminis cartami, Radices Enulæ Campanæ, & fœniculi, Passularum mundatarum, an. ℥.ß. Sabinæ, Betonicæ, Stœchados, Hyssopi, Satureiæ, Tussilaginis, Thymi, an. m.j. Seminis anisi, Altheæ, & Bombacis, Glycyrrizæ, an. ʒ.ij. Fiat decoctio in hydromelite ad ℔.j. In colatura dissolue sacchari albi ℥.ij. Fiat apozema in quatuor doses, clarificatum, & aromatizatum ʒ.j. cinnamomi electi. Capiat bis in die, horis duabus ante pastum. Quinque sexve dies continuandum hoc apozema, ac interim

si astri-

si astrictior erit aluus clystere solicitabitur. Demum repetenda purgatio vel per potionem, vel per catapotia. Potio autem huiusmodi apprime conueniet, quæ tum capiti tum pulmonibus accommodata est.

℞. Polypodii quercini, Seminis cartami, Radicis Enulæ Campanæ, Passularum mundatarum, foliorum sennæ mundatorum, an. ʒ.iij. Fiat decoctio pro vna dosi. In colatura infunde agarici trochiscati, ʒ.j.ß. In expressione dissolue diaphœnici ʒ.ij. Sirupi de hyssopo ℥.ß. Fiat potio, capiat ieiunus horis quatuor ante cibum. Cum iam corpus iis præsidiis, & parciore viuendi lege satis exinanitum apparebit; capiti vtiliter propria remedia afferentur. Id autem ad cutem attonsum quotidie mane, & hora vna ante cœnam fricandum erit sacculis, quos supra descripsi quam calidissimis, híque perferendi erunt, dum caput totum videatur incalescere, Tum temporis, nisi nimium molestum foret, dies circiter octo guaiaci decocto vti plurimum ad rem conduceret. Id autem sumendum esset mane & horis tribus ante cœnam; cúmque eius vi sudor emanare perciperetur, tum tempestiuè sacculi calidissimi inducerentur capiti. Deterso sudore antequam cibus sumatur, mucus & pituita proliciatur è naribus hoc errhino.

℞. Saluiæ, Betonicæ, Maioranæ recentis an. m.j. Radicis iridis, ℥.j. terantur simul, demum affundendo vini albi, Hydromelitis an. ℥.ij. Exprimatur succus, hauriatur in nares iam expurgatas, si non satis eliciat, hoc præstantius accommodabitur. Radix cyclamini præcidatur & aptetur in tubulos oblongos duorum fere digitorum. Hi macerentur in aqua vitæ, demum inserantur in nares, modo in dextram, postea in sinistram, sinantúrque dum prono capite pituita decurrat & abunde fluxerit ex vtraque nare. Sternutamenta quoque perinde cieri poterunt, & impetu facto cerebri excrementa deriuabuntur in nares, omnísque cerebri euacuatio illac prouocabitur. In id neque cucurbitulæ neque apophlegmatismi contulerint multum. Illæ siquidem cerebrum parcissime vacuant, horum parum tutus est vsus, quod pituitam deducunt in fauces, à quibus potius reuellenda. Quum diebus circiter octo cerebrum expurgatum satis fuerit, caput radatur, eíque imponatur hoc emplastrum, quod valide fluxiones omnes sistit, atque dissipat.

℞. Ficuum pinguium, fermenti acris an. ℔.sem. Seminis viticis, & nasturtij contusorum an. ℥.j. Seminis sinapi

contusi. ℥.ij. Emplastri de mucilaginibus ℥.iiij. Malaxentur & concorporentur, addendo olei irini quod satis fuerit. Formetur emplastrum extendendo super alutam, quod toti capiti imponatur, & quotidie mane renouetur. Id omnem capitis humorem sensim eliciet, quod neque cantharides occipitio admotæ, neque vlcus syncipiti & commissuræ cauterio inductum, neque secta in fronte vena effecerit. Quo tempore hoc geretur emplastrum, curatio dirigi poterit ad posteriorem scopum, & infarctis pulmonibus succurri poterit hoc apozemate.

℞. Radicis Enulæ Campanæ, Polypodij quercini, Seminis cartami, Passularum mundatarum, an. ℥.ß. Hyssopi, Satureiæ, Thymi, an. m.j. Foliorum sennæ mundatorum ʒ.j.ß. Fiat decoctio ad ℔ ß. addendo sub finem agarici trochiscati. ℥.sc. Radicis iridis Florentiæ. ʒ.iij. In colatura dissolue saccari albi. Mellis optimi, an. ℥.j. Fiat apozema in tres doses, capiat diebus alternis, mane horis iiij. ante cibum. Hoc absoluto summoueatur emplastrum, ac deinceps caput bene munietur, reliquumque curationis tempus collocabitur in vsum eorum, quæ pectus & pulmones leniunt: cuiusmodi est huiusmodi sirupus becchicus.

℞. Iuiubarum, Sebesten, Ficus pingues, an. quinque numero. Polypodij quercini, Seminis cartami, passularum mũdatarum, Radicis Enulæ Campanæ, an. ℥.ß. Origani, Calamenti, Hyssopi, Satureiæ, Thymi, an. m.j. Seminis altheæ, & bombacis, an. ʒ.iij. Fiat decoctio in hydromelite ad ℔.j. Fiat sirupus perfecte coctus, clarificatus, & aromatizatus, Guaiaci, & radicis iridis Florentiæ, an ʒ.ij. Vtatur subinde ex cochleari, sensim quasi lambendo. In idipsum apprime valet, & vtile fuerit hoc vinum, quod mane sumtum vires etiam omnes corroborat.

℞. Vini albi optimi, Hydromelitis perfecte cocti, an. ℔. j. In quibus infunde radicis Enulæ Campanæ, & Polypodij querni minutim concisarum, an. ʒ.ij. ita sinantur, & post horas viginti quatuor quotidie horis saltem tribus ante cibum sumat vncias quatuor vel quinque. Isthæc curandi ratio licet facilis, nec grauibus implicata remediis, satis tamen esse possit ad peruicacem hunc affectum profligandum. At nihilominus si quam eius velut vmbram redire contingat, primo statim initio validè purgandum erit his medicamentis quæ dixi, & in ipso paroxysmo capiti admouendi sacculi quam calidissimi, dandumque pro linctu oxymel squilliticum, ac

interdum nonnihil aquæ vitæ:hæc enim promte liberat, si præsertim medicamentum aquosa & serosa abunde detraxerit. Quoniam autem peruicacia & diuturna vitia vix vniuerse & repente euelli possunt, si quid à curatione derelictum fuerit,id sensim eximetur bona ratione viuendi,quam supra descripsi, & purgationibus quæ singulis anni temporibus sint accommodatæ. Hæc sane prorsus impedient, ne in pristina mala relapsus,vt ferè solet,sit facilis.

De Asthmate,pro Hispano quodam de Burges.

CONSIL. XXIII.

VETVS hoc asthma,quale expositum nobis est, duabus e caussis consistit; vna est pulmonum arteriarumque pertinax obstructio, sensim ex influente pituita contracta, quæ eo vsque iam obduruit,vt pars eius maxima, vel grandinis,vel casei duriusculi cõsistentiam obtineat:altera caussa est destillatio è cerebro,quibusdam circuitibus in pulmones affatim incumbens, à qua quoties irruit, angustiores iam pulmones maxima ex parte obstruuntur, tumque fit respiratio difficilima, verique asthmatis, aut etiam orthopneæ accessio,quæ duos tresve dies persistit, dum destillationis portio excretione discussa sit.Accessionum ergo præcautio,totiusque morbi curatio in his posita est. Tertio aut quarto die, qui suspectam accessionem præcedit, purgandum est valido satis medicamento, quod possit è cerebro, aliisque partibus influxurum humorem vniuersum vacuare, quale est hoc sequens.

℞.Aquarum distillatarũ Saluiæ,& vngulæ caballinæ,vini albi, an.℥.j. In quibus infunde rhei electi ℈.iiij. Agarici trochiscati ʒ.j.Cinnamomi ʒ.ß. in expressione dissolue diaphœnici ʒ.j.sem.vel ij.Sirupi de hyssopo ℥.sem. Fiat potio, detur die & hora electionis. Postero die cerebri excrementa deriuentur per nares hoc errhino.

℞.Betonicæ,Saluiæ,Maioranæ an. m.j. Radicis iridis ℥.ß. Terantur omnia simul. Dein superfundendo vini albi ℥.iiij.exprimatur succus, & fiat caputpurgium. Vtatur mane & ante cœnam, & ita assuescat cerebri pituitam deriuare per nares repetitis & continuatis errhinis. Per palatum apophlegmatismis deriuare tutum non est, quod ea via minus propinqua sit faucibus, per quas fluxio & destillatio fit in pulmones.Neque etiam setones appellari,aut vlcera parte quauis excitata,etiam si diutissime profluant,vtilem possunt deriuationem afferre (sic enim non paucos vidimus

illusos) sed omnium efficacissima & vtilissima est naturalis; ea quæ ex naturæ præscripto fit per nares. Tum temporis etiam tonsum vel derasum caput quotidie fricandum his erit, quæ frigida excrementa siccant & dissipant, ipsumque cerebrum corroborant, ne posthac tam multa superuacua gignat: fiet autem hoc modo.

℞. Saluiæ, Betonicæ, Stœchados, Anthos, an. m. j. Granorum iuniperi ℥. ij. Seminum anisi, fœniculi, Cumini, Baccarum lauri contusarum an. ℥. j. Milii ℔. j. Salis communis ℔. ß. Torrefiant omnia in sartagine, demum reponantur in sacculo, qui calide applicetur capiti, quotidie mane. Si post tres quatuorve dies destillationis signa appareant, aut non satis purgatus æger videbitur, eadem iteretur purgatio. Sine his quidem asthmatis accessio impediri potest, sed eadem vt ante aut etiam minor recurrat, in ipsa accessione dentur sirupi de hyssopo, vel oxymeli squilliticum, vel conserua Enulæ campanæ. Pectus inungatur oleo liliorum, amygdalarum dulcium, & anethi, cum mucilagine fœnugræci, extracta in aqua scabiosæ; caput & ceruix præscriptis sacculis calidissimis fricandum. Infundantur clysteres accerrimi, cum tenui & attenuante victu. A venæ sectione putamus deinceps abstinendum, quoniam licet symptomati aliquando succurrat, caussæ tamen & frigidæ destillationi maxime est inimica. Hæc agitur præcipua remedia sunt, quibus cerebro mandanti tanquam fonti succuritur. Vt autem altera mali caussa, quæ pulmonibus infixa est, summoueatur, quum ab recessione liber fuerit æger, crassam pulmonum pituitam hoc sirupo emolliat, incidat & abstergat.

℞. Altheæ, Enulæ Campanæ, Polypodij quercini, Seminis cartami, Passularum mundatarum, an. ℥. ß. Iuiubarum, Sebesten, Ficuum pinguium, an. quinque numero. Hyssopi, Satureiæ, Origani, Calamenti, Pimpinellæ, Vngulæ caballinæ, Adianthi, Capilli veneris, Scabiosæ, an. m. j. Seminis altheæ, Maluæ, Bombacis: Glycyrrizæ rasæ, an. ʒ. ij. Fiat decoctio ad vncias quindecim. In colatura dissolue sacchari albi vncias quindecim; fiat sirupus perfectæ coctionis. Vtatur omni hora sine aquis, loco lohot, ex cochleari. Præparatos humores quinto aut sexto quoque die hoc alio sirupo sensim expurget.

℞. Decoctionis prædicti sirupi vncias quindecim, in qua infunde foliorum sennæ mundatorum, Agarici, an.

℥. iij.

℥.iij.Gingiberis albi ʒ.j. Radicum ireos Florentiæ ℥. sem. Deinde fiat parua ebullitio & expreſſio,in qua diſſolue ſacchari albi ℥.xv. fiat ſirupus perfecte coctus. capiat ℥.ij. pro doſi cum aqua decocti hordei,an. Tenendus quoq; eſt toto curationis tempore victus idoneus, in quo vitanda ſunt ea omnia,quę craſſum ſuccum generant vt caro bubula & ſuilla: pedes & extrema animantiũ,fereque piſces omnes & caſeus. Flatulenta omnia vt legumina,herbæ multæ,fructus crudi, quales maxime ſunt horarij, qui aquoſos humores deſtillationeſque cumulant materiam, qualis maxime exiſtit potus immoderatus, multa frequenſque ſorbitio, vt omni ratione corpus ſiccius & minus excrementitium euadat.Ergo carnibus vtendum boni ſucci, hiſque aſſis,potius quam elixis:quam parciſſime bibendum, & in potu ab aqua abſtinendum, quod cruditates frigidoſque humores progignat,& pulmonibus aliiſque partibus infartos humores impingat; vinum reſumendum eſt aliquando intermiſſum, & eo vtendum quod minime vaporoſum eſt, nec caput tentat, idque probe diluendum. Reliqua quæ in victus ratione deſiderari poſſunt, facile fuerit ex his diſcernere, quæ omnia ad calidum potius, quam ad frigidum inclinare debent, niſi magna quædam ſuſpicio ſit hepatis calidioris. Vbi in vſu præſcriptorum æger dies quadraginta aut ſexaginta diligenter perſeuerauerit, & rudiorem illam mali partem exemerit, vt reliqua radix penitus euellatur, vtiliſſimum fuerit diætam ex palmæ ſanctæ decocto imperare, ſed quod ſit hac deſcriptione paratum.

℞. Raſuræ palmæ ſancta ℔.ß. Corticis eiuſdem ℥.ij. Infunde per horas xxiiij. in ℔.vj. aquæ, deinde fiat decoctio ad ℔.ij.Ponendo in fine Betonicæ,Saluiæ, Maioranæ, Stœchados, an.m.j. Polypodij quercini, Paſſularum mundatarum an. ℥.ß. Fiat potus colatus. Capiat ℥. quinque pro doſi,tepide, hora quinta matutina, & hora quarta pomeridiana,bene tectus in lecto: ſumat vero cibum horis tribus à potione.

Item ℞. Raſuræ palmæ ſanctæ ℔. ſem. infunde per horas xij.in ℔.decem aquæ. Deinde fiat decoctio ad ℔.quinque; fiat potus colatus, vtatur in paſtu & in ſiti loco vini. Quum hac vtetur ratione, victus debet quinto aut ſexto quoque die purgari ſirupo ſupradicto,eoq; die à priore potu abſtinere. Debet etiam & in lecto decumbens, capiti

ſacculos calidos admouere, vt illic calorem aut etiam ſudorem excitet. Debet etiam errhinis aſſiduo vti.

De Tuſſi. CONSIL. XXIV.

TVssis hæc frequens & moleſta, qua craſſa, putria, & graueolentia, ac ſæpe cruenta excreantur, & quam atrophia, corporiſque extenuatio commitatur, grauem pulmonum affectionem portendit, nempe vel vomicam, vel vlcus, quod in veram phthiſin deducit; vnde morbi exitus non modo anceps, ſed metus periculique plenus eſt, quod arte vitari non poſſit. Quum iam ſæpe vena ſecta ſit, ab ea abſtinendum deinceps, ne vires languidulas nimium proterat. Si quando forte cruenta ſanguinis expuitio immoderatior procedat, cohibenda erit potione ex ℈ iiij. rheubarbari electi, & ℥. ſem. ſirupi roſarum ſiccarum, cum ℥. iij. aquę arnogloſſi: eaque potio multo efficacior erit, ſi rheum torrefiat. Alia aſtringentia ex bolo armena, ex corallio, ex lapide hæmathite, & ex ſimilibus nunc ex vſu non ſunt, ſed danda omnino opera eſt, vt ſputa quam facilime reddantur ſirupis aliiſque becchicis admodum lenientibus, & alimentis omnique victu perſimili: vitanda enim ſunt omnia acria, ſalſa & acida, & quæcunque titillatione vel acrimonia tuſſim exaſperant: vitanda animi excandeſcentia, vociferatio & immodica exercitatio, quod his ex cauſſis pulmones diuellantur, & vlcus refricetur.

De cordis palpitatione. CONSIL. XXV.

COrdis palpitatio (qualis ampla, dilucide, & ex fide expoſita eſt) non ex ſanguinis immoderata copia originem ducit; non ex aqueo humore pericardio præter naturam coërcito, non ex adnato tuberculo, aut ex aliis cauſſis veterum traditionis celebratis, quæ cor mole ſua premunt; ſed ex male affecto ſiniſtro hypochondrio, è quo fere animaduerti hoc ſymptomatis genus prodire. Illic enim & lien, & pancreas ſub fundo ventriculi, aliæque vicinæ ſedes multo turgent humore vitioſo, non eo quidem melancholico ſimplici, qui veluti ſanguinis fæx eſt, ſed potius atrabiliario, qui ex flaua bile torrefacta, in eaſque ſedes reiecta ſenſim ſuccreuit: is quoties ira, exercitatione, meraciore vino, aliisve cibis calidioribus exagitatur, tetrum & melancholicum de ſe ſpiritum efflat, qui ſubiens arterias, (quibus multis lien totus conſpergitur) in cor proximum facile obrepit. Illius malignitate cor laceſſitum & irritatum palpitatio nititur, quod noxium eſt & moleſtum à ſe excutere, quem-

quemadmodum & cerebrum in morbo comitiali. Vaporis portio altius in cerebrum sublata vigilias, insomnia, fortasse & terriculamenta timoris, atque mœstitiæ plena inducit, quasi permistio quædam sit melācholiæ: & re vera affectus hic, qui totius mali est origo, ei maxime affinis est, qui hypochondriacam melancholiam suscitat. Nam ventriculi cruditas, ructus plerunque acidus, flatus immoderati, sursum deorsumque erumpentes, ventris rugitus, eiusque generis symptomata, quæ potissimum apparent in laborante, quotidies calidior cibus ingeritur, minime fiunt primario ventriculi vitio, sed per consensum & copiā bilis atræ redundantis in sinistro hypochondrio, & circa ventriculum, in quibus sedibus aliquid fortasse contractum, vel tensum, ac renitens, vel dolitans, ac pulsans deprehenditur. Hinc etiam præcessit magna illa corporis extenuatio, febris diuturna, continua, lenta, & hecticæ finitima. Certissimam autem fidem id facit, & coniecturam omnem confirmat, quod medicamentis vstam bilem ducentibus, alui profluuio, & hæmorrhoidum eruptione symptomata omnia mitiora obtigerint, & laborans plurimum sit adiutus. Itaque vt horum imitatione reliqua morbi curatio compleatur, consulo vt frequens adhibeatur purgatio, eaque blanda, qualis est ex iam prę̨scripto sirupo. Cui tamen interdum rheubarbari in aqua buglossi diluti admisceri potest: eaque purgatio, quæ bis in hebdomada imperatur, si continuatis duobus diebus fiat, efficacior vtiliorque deprehendetur: si vires permittant, frequentius etiam decerni potest; sin minus aluus saltem molli clystere subducetur, quem parcius segniusque reddet. Postridie purgationis quatuor aut quinque horis antè cibum danda est ʒ.j. mithridatii veteris, mista pari portioni conseruæ buglossæ. Vt autem facilius noxii humoris vacuatio procedat, vtile fuerit hypochondrium sinistrum (si quid præsertim in eo quale dixi, deprehensum fuerit) quotidie mane fortasse & ante cœnam hoc præparante decocto fouere.

℞. Radicis altheæ, liliorum, fœniculi, capparum, an. ℥.j. Maluæ, Violarum, Cetarach, Absinthii, Menthæ, Meliloti, Chamæmeli, Summitatum anethi, an. m. j. Seminis anisi, lini, fœnugreci. an. ℥.ß. Cyperi, Calami aromatici an. ʒ.ij. Fiat omnium sacculus; bulliat in aqua sufficienti, in qua maceretur spongia noua & mollis, pro fotu sinistri hypochondrii. Si detersus locus mox obligatur hoc illitu non parum

etiam conferet.

℞. Olei violarum, liliorum, & chamæmeli, lotorum in aceto, an. ℥. sem. Mucillaginis, psyllii, & fœnugręci, extractę in aqua buglossi, ℥. j. Ceræ parum, fiat linimentum. Continuandum prætereà est electuarium, quo iam feliciter est vsus, vt biliosi humoris symptomata mitescant. Idque diebus duntaxat, quibus nec sirupum nec mithridatium sumserit: atque in idipsum & ad sitim (si qua erit) extinguendam fiat hic sirupus, qui in primis etiam conueniet, quoties vel animi defectio quædam, vel palpatio vrgebit: diluetur autem ex triplo vel quadruplo aquæ.

℞. Succorum depuratorum buglossi, boraginis, & acetosæ, an. ℥. iiij. Succi limonum, & granatorum, an. ℥. iiij. Sacchari albi vncias sexdecim. Fiat sirupus mediocriter coctus lento igne, aromatizatus ex ʒ. ij. santali citrini. In victu huius potissimum monendus est æger, vt vino quam parcissime vtatur, eoque nec vaporoso, nec generoso, & aqua multo diluto, in qua buglossi flores maduerint. Abstinendum prorsus à salsis, piperatis, sinapi, allio, cæpe, & ab omni cibo b.' calidiore: itē à lacte, & ab omni lacticiniis, & ab his, quæ facilę corrumpuntur. Sorbitiones cum primis vtiles è iure carnium laudabilium, quæ alterentur cum buglossa, boragine, lactuca, & acetosa. Cęna interdum erit cremor hordei ex lacte amygdalino, & saccaro præparatus, solus quidem sumtus sine vini potu. Hoc quippe mitescunt humores, succusque laudabilis succrescit.

De ventriculi stupore. CONSIL. XXVI.

PRAECIPVA symptomaton, de quibus laborans hic conqueritur, sunt virium imbecillitas, & ventriculi stupor. Porro virium imbecillitas caussam habeat necesse est in aliquo principalium viscerum: id autē viscus, in quo ea caussa residet, ventriculus est, cuius vitio corpus non alitur. Etenim stupor seu insensibilitas illa, qua alimenti benignitas non percipitur, ventriculum grauiter affici docēt, idque vel à crassa, lenta, viscidaque pituita, interioribus illis tunicis adhærescente, vel ab intemperie frigida, qua veluti consopitur illius sensus: atque probabilior quidem est posterior sententia. Quum enim accommodatis medicamētis pluries detersus sit ventriculus, & omnino expurgatus, neque tamē naturalis sensus restitutus est, sed eadem restitit affectio, statimque eadem pituitosi humoris copia succreuit,

creuit, necesse est, vt is frigida intemperie torpescat, quę vel vtilis alimenti pars maior vertatur in lentum, tenacem, & omnino crudum humorem.

Curatio.

Victus sit excalfaciens & siccans, in quo abstineat à sorbitionibus, & elixis ac humidis omnibus ac hordeatis; imo & à gelatina: tum etiam à fructibus omnibus, præterquam ab vuis passis. Vtatur carnibus auicularum, perdicum, & caponum minutim concisis ex condito, quod aliquid habeat cinnamomi, & nucis moschatæ, hisque omnibus assis. Et si forte hęc solidiora fastidiat, vtatur expressis caponum assorum. Vinum generosum sit, vt excalfaciat ventriculum. Nō aliis vtatur medicamentis purgantibus, quam aloë, idque ex ℨ. sem. cum sirupo absinthino in tres pilulas redacta, per horam ante pastum deuorata bis in hebdomada. Diebus interiectis iniiciatur clyster, qui præter cætera habeat ℨ.vj. hieræ simplicis. Item quibus diebus non vtetur pilulis capiat quantitatem nucis moschatæ, gingiberis viridis conditi, mane, & per horam ante cœnam.

Item ℞. Absinthii, Menthæ, Rosarum rubrarum, an. m. j. Calami aromatici, Cyperi, & ceterach. Bulliant in aqua, ponendo in fine vini albi partem mediam. Fiat fotus mane & sero cum spongia noua. Item liniatur regio ventriculi oleo nucum moschatatum: dein admoueatur emplastrum conuenient. Item si hæc non sufficiant, admoueatur regioni ventriculi linteum maceratum in aqua vitæ & excalfactum: ea enim præstantissima censetur in stupore & paralysi.

De dolore flatuoso ventriculi.

CONSIL. XXVII.

VENTRICVLI dolor vehemēs ex interuallis affligēs à multo flatu est, qui inclinante dolore, ructu erumpere solet. Hunc autem flatum cruditas parit, quam ventriculus tempore copiosam congerit, & quam interdum vomitione reiicit. At non sola ventriculi imbecillitas tota illius est caussa. Sed altius caussa inuestiganda est in iecore: hoc enim & calida intemperie, & obstructione multa laborat, venamque ruptā aut exesam habet, è qua sanguis olim, & nō multis ante diebus vomitione dimanauit. Quibus ex caussis concoctio omnis vitiatur, multaq; mala tum ventriculo tum toti corpori impēdere solent. Huic autē affectioni nisi diligenter occurratur aut hydropis, aut cachexiæ

grauiorisque morbi periculum imminet. Multa quidem remedia ad cruditatem adferri possunt, quæ tamen ob iecoris metum non permiserim in hoc affectu. Neque enim vehementer aperientia, aut detergentia, neque medicamenta ex hiera aut ex aloë ex vsu sunt, quod venas corradant, oraque patefaciant, à quibus dein sanguis profunditur. Itaque nullum mihi tutius medicamentum videtur rheubarbaro, quod & crudam pituitam & bilem expurget, obstructionibusque solutis sanguinem cohibet, si tertio vel quarto quoque die ℨ. ß. vel ℈. ij. in tenuissimum puluerem redactos sumat ex vino albo, & aqua plantaginis: vel catapotiorum forma horis duabus ante cibum. Nulla purgatio tutior efficaciorque deprehendetur ad doloris præcautionem. Interdum etiam aluus vtiliter emollietur clystere. Ventriculi etiam rabor & iecoris probam concoctionem hoc electuarium mirifice procurabit.

℞. Rosarum rubearum, Santali citrini, Cinnamomi electi an. ℈. ij. Margaritarum electarum, Coralli rubri, Rasuræ cornu cerui, an. ℈. j. Sacchari albi dissoluti in aqua rosarum ℥. iiij. Fiat electuarium per tabellas pondere ℨ. ij. Capiat vnam mane, per horam vnam ante cœnam. Si forte dolores crudelius recurrant leniendi erunt fotu ex rosis, balaustiis, mentha, absinthio, chamæmelo, & aniso coctis in aqua & vino albo. Aliis medicamentis, nisi forte maxima necessitate, non vtendum ob eorum metum quæ impendere dixi. Inter cætera, quæ ad victus rationem pertinent, vitet laborem & immodicam exercitationem, siue cursu, siue equitatione dura, vitet balneas, crapulam, & violentiam: itemque alimenta omnia impensius calida & acria.

De Ventriculi dolore, pro domino De Lauzun.

CONSIL. XXVIII.

SYMPTOMATA quod vehementius affligit est ventriculi dolor diuturnus, æstate quam hyeme grauior & crebrior. Huius caussam inuestigantes præter ea, quæ de signis narrando accepimus, ingentem contactu duritiem animaduertimus, è ventriculi fundo vtrinque in hypochõdria diffusam. Hanc doloris caussam suspicari, experiri placuit, quænam materia tumorem hunc efficeret: datoq; post clysterem medicamento ex solo rheubarbaro, deiectiones exciderunt primum quidem crassę, picis æmulæ, dein quæ dissolutam cassiam repræsentarẽt; postremo rubræ crassiori & fæculento sanguini persimiles: quæ quũ etiam sponte

biduum

biduum aut triduum perseuerassent, omnium iudicio pronunciatum est, non melancholicas, sed cruentas deiectiones esse è retorrido præassatoque sanguine, qui ab exesa aut aperta vena, & in iecoris caua & in pancreas excidisset. Hic extra venas concrescens, ac putrescens, & tumorem, & dolorem, & animi defectionem, & febriculam, aliaque symptomata inuehit. Neque profecto nobis vel diligenter inuestigantibus alia dolorum symptomatumque caussa deprehensa est. Vacuato eo sanguine atro & retorrido sensim dolores conquieuerunt, visusque est dominus expers doloris supra dies viginti aut triginta. Sed quum forte se paulo vehementius exercuisset, & ira atrocius excanduisset, mox cœpit nouis, hisque similibus doloribus torqueri. Tũ igitur dato rursus medicamento similes deiectiones visæ nigræ, aut exusto sanguini persimiles, quibus desinentibus dolores similiter conquieuerũt. Hinc certa & euidens fuit caussæ cognitio dolorem inferentis; & manifeste compertum, sanguinem è vena quapiam sensim quidem, sed præsertim per æstus, aut vehementes animi corporisque perturbationes excidere, qui certo loco congestus, concrescẽs, atque putrescens, & sua maligna substantia, & vapore omnium sit symptomatum caussa, cui etiam caussę non pauci flatus permiscentur in corporis varias partes effusi. Hoc malum nisi tempestiue tollatur aut breuem interitum, aut hydropem minatur. Præcautionis autem summum consilium est, vt ab his omnibus D. abstineat, quæ sanguinem excalefaciunt, extenuant, exagitant, aut quouis modo erumpere faciunt à venis. Eiusmodi sunt vehemẽs & intempestiua corporis exercitatio, ira, excandescentia, timor, & cæteræ animi perturbationes; vinum tenue & generosum, sinapi, salsa, & piperata omnia, & quæcunque condimenta ex his parantur. Deinde corporis concalefactio, vel ab æstu immodico, vel ab igne, vel à thermis, vel ab aëre æstuoso. Ab his igitur omnino abstinere debet vt nihil aut minimum sanguinis, posthac è venis profundatur. Cæterum si ne his quidem malum præcaueri potest, & fortasse tumoris vel doloris rudimenta quædam posthac quasi circuitu appareant, statim iam diligentissime succurratur, primum clystere emolliente, dein medicamento ex solo rheubarbaro, vel adiectis interdum folliculis sennæ: ab agarico, maximeque ab aloë, aut hiera abstinendum, ne aperiant ora venarum. Quibus si malum non cedat, vena secanda erit brachii

interioris, idque ad reuulsionem. Imo etiam, si malum non premat, vtile fuerit, quotãnis venam bis incidere, veris initio, & autumno, vt sanguinis feruor mitescat. In id etiam conferunt sirupi, quos præscripsimus, ex succis endiuiæ, plantaginis, centinodiæ, rosarum, acetosæ & agrestæ: aut si efficacius sanguis sisti debet, puluis offeratur quem conditi forma præscripsimus: & hæc quidẽ caussæ succurrunt. Doloris autem sæuitiam leniemus clystere, qui flatus detrahet, quos nouimus interdum affectui primario permisceri. Interdum fotu ventriculi ex his, quæ quodam robore flatus discutiunt, ac dissipant: interdum & vnguento similis facultatis. Horum neque materiam neque compositionem in præsentia referemus, quod seorsum satis ample & diffuse explicata sit.

De Febre cum grauibus symptomatis, pro Comitissa Alesiorum. Rescriptum eius Medici.

CONSILIVM XXIX.

GENEROSISSIMAM Comitis Alesiorum coniugem morbo vehementi, eoque diuturno occupatam sedulitate atque diligentia vestra liberatam audio (Viri doctissimi) Fuit autem morbus febris continua, quæ trigesimo die aliquantulum mitescens, post recruduit vehementius, cum inquietudine, vigiliis, alui profluuio, delirio, spiratione difficili, in appetentia, & siti in tenui corpusculo, quæ non modo à vobis euicta, sed etiam totius corporis constitutio melior multo, quam ante morbum effecta est. Intumuerat enim ventriculus ante annos duos flatibus, & serosa quadam humiditate, eius tunicas distendentibus, & affectus per vices afferebat cordis palpitationi persimiles. Refrixerat, obdurueratque vterus, spesque prolis exigua erat, sed zulapiis, & benignioribus pharmacis, puluisculis, fotibus, linimentis, tanquam interna resarcientes omnia, effecistis, vt vterus statim conceperit. Nec ambigo hæc generationis primordia ad lætam sobolem fuisse peruentura, si quieuisset amplius, & pleniori victus ratione restaurandis viribus studuisset. At cum nec sibi nec conceptæ soboli, sed subortis fortunarum suarum litibus & controuersiis prospiceret, in eam incidit Charybdim, quam Hippocrates tenuibus vtero gerentibus præsagiuit. *Quæcunque, inquit, tenues vtero gerunt abortiunt priusquam crassescant.* Sextus siquidem prolis conceptæ mensis agebatur, quando ædes repetere statuit, quotidiano miliarium viginti itinere, donec in Albigniacum

bigniacum sororis domum reciperetur. Quo in loco statim vel æstu solis perculsa, vel itineris, vel lecticæ concussione fatigata, cœpit omne genus cibariorum fastidire, ingesta remouere, renum coxarumque dolore affligi, & partus immaturi metu perterreri. Quibus omnibus ope nostra sedatis, rursum in tertianam continuam incidit: cuius exacerbatio tertio quoque die vltra horas duodecim extendebatur. Sexto die, symptomaton, quæ in exacerbatione affligebant, vehementia perterriti, sanguinem ad vncias tres misimus, à quo meliora & mitiora omnia extitere: sed infans reiectus die septimo, cum globulis tribus inferne curuis clausæ manus magnitudine. Hinc tertiana continua intermittens facta est: quę rursum aliquot post diebus duplex euasit, cui curandæ post leues purgationes venæ sectionis præsidium attulimus ad vncias quatuor. Tandem pedum facieique tumorem subcutaneum animaduertit: sed & ventrem intumuisse cum diceremus, Domina laborans à biennio alium partum immaturum, eosdemque affectus sibi contigisse affirmauit. Tumor paulatim increuit. Accessit & alui profluuium, tandem sedato alui profluuio remansit tumor pellucidus, tympani sonum edens, vnde grauissime illi metuo, ne derepente viribus fractis concidat.

Responsum D. Fernelii, & D. Du Mouceau.

CVM multis hisque grauissimis malis, vir eruditissime, paucis ante diebus affligeretur illustrissima Comes Alesiorum, nũc vero enixa, euictaque febre tam multiplici, sedatoque alui profluuio, aliisque repressis symptomatis vna reliqua esse videatur hydropis suspicio: si vires satis constent, vix tam præsens vitæ discrimen putamus impendere. Nam in hoc mali genus non paucis ante annis propensa est, à quo nonnunquam sponte, & solius naturæ beneficio, nonnunquam arte leuibusque præsidiis est vindicata. Tumoris caussam non ad vterum referendam putauimus, nec leiusculos errores puerperii tam graui malo initiũ dedisse: sed iecoris in primis, deinde & lienis vitia. In his siquidem visceribus renitentes, prædurosque tumores olim animaduertimus, qui nondum prorsus nostris cesserãt remediis, quum vtero concepit: sed & illos credibile est gestationis tempore non parum increuisse, sensimque auctos & confertim cumulatos humoribus & febribus tam variis, & huic hydropi originẽ dedisse. Id sane dextri hypochõdrii

dolor constanter asseuerat, quem nos tam atrocem esse audimus, vt ne minimum digiti attactum toleret. Quocirca hunc vni visceri in primis succurrendum esse censuimus, idque sensim ac blande, ne vel minimum vires offendantur. Expeditis enim hisce visceribus, sublatisque eorum vitiis, omnem speramus ventris tumorẽ discussum iri. Quãquam autem te virum experientissimum minime latent remediorum genera, quibus id compleri possit, eorum tamẽ quasdam formulas pharmocopolæ descripsimus, quas te censore & æquo æstimatore morbi & virium, ille pro rei natura & conditione mutauerit.

℞. Aquæ endiuiæ ℥.iij. Vini albi ℥. j. ß. in quibus infunde rheubarbari electi ℥.sem. Cinnamomi electi ʒ.ij. In expressione dissolue sirupi de cichorio simplici ℔. sem. Fiat sirupus pro quatuor dosibus; vtatur tertio aut quarto quoque die.

℞. Electuarii triasantali quadruplicato rheubarbaro ℥. ij. Capiat aliquando loco sirupi. Item rasuræ eboris ʒ. j. Pulueris electuarii Diacubebe ʒ.ß. Pulueris electuarii triasantali, Diarrhodonis Abbatis, & Diamargaritonis frigidi, an. ℈.j. Sacchari albi dissoluti in aqua absinthii ℥.iij. Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ.iij. Capiat aliis diebus intermediis.

De Nephritide variis affectibus complicata, pro Senatore Burdigalensi, anno 1554. mense Septembri.

CONSIL. XXX.

AFFECTVS plane varii atque disiuncti concurrunt in corpus iamdiu male habitum. Vnus est destillatio è capite frigidiore & excrementitio, modo in maxillas, & in ceruicem, & scapulas: modo in pulmones, & inferiora procumbens, cum tussi, & impedita respiratione quod asthma portendit. Alter est dolor nephriticus ex interuallis affligens ab arenulis, aut tenui calculo profectus, quanquam multum nunc video indicium concreti & inhærescentis in sinistro rene calculi, qui vel renem ipsum alterat & vellicat vel imminentem nephriticum dolorem portendit. Tertius affectus est peritonæi in dextro inguine nimia laxitas, aut etiam diuulsio, quæ enterocelem minatur ex tussiendi impetu orta. Malus habitus quem ex subtumida corporis mole, & ex colore non satis viuido iudices, originem habet à

iecoris

iecoris lienisque impuritate,& obstructione. Morbis autem tam varie implicitis, nonnisi summa arte atque diligentia succurri potest. Victus in primis obseruandus est euchymus, vescendumque capis gallinaceis, lepusculis, perdicibus, auiculis,& vitulina carne,& interdum veruecina, eaq; assa potius quam elixa. Declinandæ sorbitiones, iuscula, potus immodicus, ad hæc ficuum, & eorum quæ mali succi sunt esus: satietas, crapula,& cruditas nimia: debetque omnino tenuis ac parcus victus pariter siccus esse, vt absumta humoris superuacui portione corpus siccescat, fiatque tum destillationi, tum cachexia & reliquis morbis minus opportunum. In id quoque exercitationes moderatæ conferent: nec corpus otio & ignauia torpescens, prematur copia superflui humoris. Quin etiam prædictis affectibus tum abigendis, tum præcauendis necessarius est medicamentorum vsus. Ac bis mense purgandum corpus est. hoc sirupo accommodato capiti, iecori & pulmonibus.

℞. Radicum Cichorii, Acetosæ, Rusci, Asparagi,& Petroselini, an. ℥.ß. Agrimonii, Endiuiæ, Cassutæ, Ceterach, Betonicæ, Stœchados, Hyssopi, Tussilaginis, Pimpinellæ, Saxifragiæ, an. m.i. Seminis endiuiæ, Cassutæ, Altheæ, & Melonum Glycyrrizæ rasæ, an. ʒ. ii. Fiat decoctio in sem. q. aq. pro dosibus iiii. capiendis vt dicetur. Quum purgandi maior erit necessitas, videbiturque destillatio nimium vrgere, vel corpus nimium ingrauescere, si parcior cibus malo non succurrit, primæ dosi adde Diaphœnici ʒ. ii. Quod iampridem in pulmones influxit eluendum, detergendumque est: diebus interiectis crebriore vsu sequentis sirupi, qui renibus etiam non parum confert.

℞. Radicis Enulæ Campanæ, Polypodii quercini, Seminis cartami, Passularum an. ℥. sem. Iuiubas, Sebesten, Ficus pingues an. quatuor numero. Hyssopi, Satureiæ, vngulæ Caballinæ, Betonicæ, Saxifragiæ. an. m.i. Seminis altheæ & Bombacis, Glycyrrizæ rasæ an. ʒ. iii. Fiat decoctio ad ℔. i. sem. In colatura dissolue, sacchari albi quartaria tria. Mellis optimi ℥. iij. Paretur sirupus perfecte coctus,& aromatizatus cum radicibus Ireos Florentinæ,& Cynnamomi an. ʒ. ii. Vtatur frequenter ex cochleari, vice eclegmatis,& interdum ex aqua decoctionis hordei.

Item ℞. Pulueris electuarii tragacanthi frigidi & Diairis simplicis, an. ii. Pulueris elect. Arematrici rosati maioris ʒ. i. sem. Seminis Petroselini Macedonici, Saxifragiæ, &

Ocymi, an. 3. sem. Sachari albi dissoluti in aqua parietariæ ℥. iij. Formetur electuarium per tabellas ponderis 3. ij. Vtatur aliquando longe à cibo loco sirupi. Iam vero laxius inguen decumbenti supine quotidie fouendum est decocto huiusmodi.

℞. Pisidiæ, Balaustiorum, Nucum cupressi, Gallarum, an. vnc. j. Aluminis vnc. iij. Fiat decoctio in aqua fabarum pro fotu. Dein emplastrum imponendum contra rupturam, malaxatum cum prædictis pulueribus. Cætera leuiora quæ desiderari possunt ex aliorum consiliis & scriptis petenda.

Ad Cachexiæ initium.

CONSIL. XXXI.

QVVM non caput solum aut vterus, sed reliquum corpus omne grauiter laboret, vitiose alatur, fœdo nec viuido colore suffusum sit, artus omnes quasi dissoluti langueant, nec munus suum complere possint, & summa sit virium imbecillitas, crebraque animi defectio, cum spiritu difficili, quoties præsertim corporis motus paulò vehementior existit: non aliter affici videtur D. laborans, quam ii, quibus aliquod cachexię est initium, aut leucophlegmatiæ. Quocirca malorum omnium causa non in capite, aut in vtero, sed in principatibus viscerum inuestiganda est: maximè in naturalibus, vt ventriculo, iecore, liene, & assidentibus illis, quorum ope vniuersum corpus alı solet. Hæc igitur admodum impura sunt, & multo humore superuacaneo perfusa: cuius vitio & impuritate cibus omnis quantumuis purus sit assumtus labefactatur, & tam varia mala obrepunt. In tanta viscerum impuritate ingens est obstructionis suspicio, obseruandumque num præcordia aut ventris partes quædam intumescant, dolitent aut renitantur. Omnibus hisce vitiis initium dedit imtempestiuus & immoderatus lactis & fructuum esus: nec capiti, nec vtero recte succurri potest, antequam sit visceribus tanquam fonti & fomiti prospectum. Itaque diligens hæc medendi ratio in primis tenendà, à qua dein partibus & symptomatis, ni satis mitescant, opitulandum.

℞. Radicis Cichorii, Petroselini, Fœniculi, & Capparum, Polypodii quercini, seminis Cartami, an. ℥. sem. Hyssopi, Prassii albi, Origani, Agrimonii, Ceterach, Cuscutæ, Adianti, an. m j. Seminis anisi, fœniculi, Endiuiæ, Melonum an. 3. I. Fiat decoctio ad vncias quindecim : in colatura infunde per noctem foliorum sennæ mundatorum ℥. iiij.

Agarici

Agarici albi ℥.ij.Epithymi ℥.sem.Gingiberis ʒ.ij.Bulliant parum mane,& fiat expressio, in qua dissolue sacchari albi ℔.j. Paretur sirupus mediocriter coctus, non clarificatus, capiat quinto aut sexto quoque die ℥.ij.pro dosi,cum pari portione aquæ decoctionis hordei, aut vini albi. Huic dosi quandoque vtiliter addetur rheubarbari elect' ʒ.j.Si quando diebus interiectis aluus non facile descendat, moueatur his pilulis.

℞.Aloes optimæ,pulueris hieræ simplicis,Rheubarbari electi,Agarici trochiscati,an.ʒ.j.Cum sirupo absinthii.Malaxentur simul, & fiat massa. Capiat pilulas duas aut tres pro dosi hora vna ante cibum.Quum nec sirupo nec pilulis vtetur,conferet vel decoctum,vel vinum absinthii Pontici,quod etiam dilutum sit decocto Cichorii. Aut si id forte fastidiet, hoc vtetur electuario, quod & roborandi,& præparandi vim obtinet.

℞. Pulueris electuarii aromatici rosati maioris, & electuarii Diamargariti frigidi, an.ʒ.ij. Rasuræ eboris, & cornu cerui,an.ʒ.j.Sacchari albi dissoluti in aqua rosarum, ℥.iij.Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ.iij. Capiat vnam mane,& per horam ante cœnam, ventriculus & præcordia hoc foueantur vnguento.

℞.Olei nucis moschatæ, Olei menthæ, Olei absinthii, & Amygdalarum amararum,an.℥.ss. Ceræ parum,fiat linimentum. Vngatur mane & ante cœnam, & superponatur scutum ex bombace. Victus imperetur euchymus, attenuans,& moderate calefaciens : isque non admodum plenus,ne vires imbecillæ copia obruantur. Quocirca abstinendum à multis sorbitionibus,& ab humidis, vt quæ nimium implent, cruditates geminant, obsistuntque curationi. Maxime vero ab immoderato potu abstinendum: atque si sitis premat,arte fallenda est, quandoquidem non vera,sed mendosa existit. Bis aut ter die cibum sumat,idq; tenuiter satis, & quantum facile possit conficere. Euentus iudicabit quid postea agendum restet.

Ad Cachexiam, & hydropem incipientem, pro Ambianensi quadam nobili muliere.

CONSIL. XXXII.

NObilis huius mulieris affectio à leuibus principiis orta, sensim ad cachexiam & hydropem profecta est, in quo non admodum ingẽs sit ventris moles,præcipuusq; tumor prouoluatur in pedes& tibias:magni tamẽ æstimãda

vetus illa & renitens iecoris durities, iam scirrho proxima, cum nausea, vomitione, deiecta appetentia, & cum siti inexhausta. Hæc enim nonnihil humoris viscere compuputruisse commonstrant. Quoniam igitur eiusce humoris vitio & impuritate ventriculus perfunditur, hic in primis eluendus est, vt dicta symptomata mitescant: ac sæpe purgandum medicamento, quod constet ex rheubarbaro, folliculis sennæ, & agarico, quæ macerata sint in decocto accommodato, adiecto sirupo infusionis rosarum pallidarum. Debet autem eiusmodi potio vel octauo vel decimo quoque die propinari. At ne molestum sit, eam potionem iam frequenter repetere, in eum vsum sirupus componetur laxatiuus, qui simili sit facultate, in quo immisceri aliquando poterit succus rosarum pallidarum, vel succus epuli per residentiam depuratus, quum præsertim aquosus humor eliciendus erit. A succo autem iridis seu gladioli, quod acerrimus sit, & sæpe interiora exulcerat, abstinendum putamus. Sed & diebus interiectis, quum forte pigrior aluus erit, proritetur non clystere modo, verum etiam catapotiis ex aloë & rheubarbaro, vel interdum sirupo, qui recipiat sirupi de Cichorio simplicis, & sirupi rosarum pallidarum, an. ℥. iii. cum diluto ʒ. vi. rheubarbari electi infusi in aqua prassii aut fœniculi: hoc altero quoque die vtendum ad vnciam vnam. In hac curatione præcipua ratio habenda est iecoris affecti; repetendi sunt fotus, vnguenta, emplastra, quæ iecoris duritiem remolliant, quoad licet illius robore seruato. Paretur electuarium ex puluere electuarii Diacubebe, & electuarii triasantali, cum rasura eboris. Tibiæ & pedis tumor œdematosus discutiatur sero & lixiuio, in quo incoxerint radices Ebuli, & Enulæ campanæ, Rorismarini, Maioranæ, Thymus, Laurus, Origanum, & similia. Si ventris tumor videatur prolabi in tibias & pedes, maximè post incessum vtile esset vesicas excitare in locis tumetioribus, cum fermento pulpæ ficuum, & portione cantharidarum, quibus apertis visum est aliquando omnem ventris tumorem illac deduci. Victus tenuis sit & siccus, parceque bibat.

Ad Hydropem pro alio Ambianensi. 1551.

CONSIL. XXXIII.

DE Domini laborantis constitutione id iam tibi indixeram non solum cachexia, sed incipiente hydrope illam teneri: quo & venter supra modum intumescebat, & disten-

& distendebatur,& subtumida discolorque facies erat. Malorum initium fuit à iecore, cui & lien consentit. Vtrunque enim viscus turgidum, renitens, & durum animaduertitur, vt non modo obstructionis, sed & scirrhi speciem exhibeat. His ego curationem instituens viuendi rationem moderatam atque siccam imperaui, medicamento aluum subduxi, viscera electuario sensim aperiente corroboraui, atque his quatriduum duntaxat vsus, tantopere adiutus videtur Dominus laborans, vt se sibi restitutum iam putet. At certe mali caussa ipseque fomes intus manet, visceris vtriusque scirrhus, cui hac ratione succurro; decimo aut duodecimo quoque die purgabis medicamento, quod vtramque bilem, pituitam, aquososque humores detrahat. Atque si diebus interiectis aluus subsistet, hanc solicitabis clystere. Hisdem etiam diebus interiectis dabis operam, vt tum apozematis, tum sirupis aperientibus ac detergentibus, expediantur obstructiones, & extrinsecus vnguentis viscera molliantur, seruato semper eorum robore. His quasi generatim curationi accommodatis remediis obsequutus, pristinam sanitatem Domino laboranti restitues, quem idcirco tibi persanandum remitto.

Pro Cancellario imperatoris Caroli, Hydrope laborante, Io. Fernelii rescriptum 1551.

CONSIL. XXXIIII.

QVI iecore impensius calido natus fuerat assidua animi contentione, curis, vigiliis, immoderato labore, fortasse & viuendi ratione parum consentanea ascititium vitium naturali coniunxit. Atq; his inualescentibus caussis factum est, vt iecur quasi incensum torreatur, & feruida bilis insolentius exuperet. Hinc causus illa ardentissima: deinde vagæ febres, & erraticæ frequentes, pariterque erysipelas cum siti, vigiliis, inquietudine, aliisque bilis furorib. hominem leuissima quauis occasione exercuerunt. Et hæc quidem maxime, cum solum intemperies, bilisque feruor vrgebat. Postea vero altius malum irrepsit: nam bilis aliorumque humorum exuperanti illuuie iecur iam diu infarctum est, ac scirrho tandem obduruit. Quin etiam propria illius substantia labefactata est, & insitus calor plurimum obtritus. Obstructionis siquidem index est diuturnitas mali, & excrementa alui pallida atque albicantia. Scirrhi vero, decubitus in dextrũ, quam in sinistrũ latus diuturnior, facilior atque tolerabilior: in hoc enim iecur incumbens

sua mole, quasi suffocans ventriculum premit, atque præcordia spiritumque intercipit. Si nulla tactus retinentia, sed totius ventris mollities apparet, in caussa est aquosus humor sub peritonęum effusus, & iecinori prætensus, quæ occurrens ipse non sinit attingi viscera. Ad hæc vero substantiam iecoris labefactari, illiusque calorem natiuum obteri atque torpescere, neque iam alendo corpori idoneum esse indicio sunt artuum totiusque corporis atrophia, qua id iã summo marcore liquescit. Cruditates iamdudum animaduersæ, frequens virium lapsus, veteres pedum dolores: deinde tibiarum, atque demum crurum tumores œdematosi: aquarum sub abdomine collectio, quæ non modo cachexiæ, sed & veri hydropis, eiusque ascitis speciem exhibet.

Hic est sane malorum finis, in quem iam multo ante tempore omnia conspirabant, poteratque finis ex aliis prægressis lõge præuideri. Itaque iam conspicuus est hydrops, qui licet ventrem non magnopere distendat, quoniam tamen neque ab immoderato frigidoque potu, neque à sanguinis effluuio, neque à lienis vitio contractus est: sed longius etiamnum progressus, qualem dixi caussam grauẽ scilicet obtinet, eamq; multiplicem in iecore sensim, multoque tempore contractam, altis firmisque radicibus infixam, quę difficilimè euelletur. Equidem tantam caussarum seriem, tamque multorum effectuum continuationem repetens, quæ & marcorem, & pulsum languidum, & virium dissolutionem induxit, si non prorsus deploratam salutem iudico, vix tamen ausim perfectam curationem polliceri satis esse ratus, si malorum quædam tolli, quædam leniri possint, vt quam longissime fieri potest, paruo tædio vita protrahatur. Quod qua ratione fieri debeat subiiciam. Curationis qualiscunque sperari tandem potest ratio duplex, vna quæ caussam iecorisque vitia, altera quę aquas summouet. Caussæ summa ratio habenda, quod vna hominem tãdem conficere possit, aquarum verò posterior: tametsi enim omnis harum illuuies fortasse subtrahetur, quandiu tamen caussa subsistet denuo alias cumulabit. Vtraque autem remedia sic temperanda erunt; si vires satis constabunt, leuis & frequens purgatio offeratur ex diluto ℥. j. rheubarbari macerati in aqua prassij vel fœniculi cum ℈. sem. cinnamomi, addito saccharo, vel sirupo Cichorii. Ita quippe sensim bilis citra virium iacturam detracta, & inexhaustã sitim leniet, & sublata nausea appetentiam suscitabit, pariterque

efficiet,

efficiet, vt roborato iecore excrementi serosi minus progigignatur: neque profecto in hac virium imbecillitate vllum valentius medicamentum tentandum. Diebus interiectis, quum aluus nimium pigra subsistet, mollienda erit clystere quodam accommodato. Si forte aquarum copia ventrē distendet, bis mense subtrahi poterit idoneo pharmaco. Hac in re & iridis succus, quod fauces vrat, & gulam, & cucumer agrestis, & chamelæa, quod corpori vim inferat, minime probentur. Ebulum commendo, cuius succus citra vllam offensionem blande aquas proliciet, si ex radicis sesquincia tusa affuso vino aut hordei decocto expressus succus propinetur, quo die nulla vacuatione æger solicitabitur, vires ac viscera corroborabuntur crebro vsu electuarii, quod constet ex puluere electuarii Diacubebe, Triasantali, Rasura eboris, & saccharo in aqua prassii dissoluto. Nolim autem pluribus medicamentis Dominum laborantem senio morboque confectum, aut vires penè collapsas onerare: sed bonam curationis partem victus ratione, quæ in hac re primas obtinet moliri. Cibus esto è carnibus boni succi, quæ concoctu faciles sint. assæ potius, elixæ nunquam, aut admodum raro. A sorbitionibus abstinendum, & ab humidis omnibus: non tamen condimentorum gratiæ interdicimus vt quibus sopita excitetur appetentia. Cibum partiri præstat, eiusque iustum modum ter quaterve die dare, vt nulla virium offensa facilius coquatur. Quam parcissime bibendum, vt in potus penuria siccatę partes, ipsique renes redundantem aquarum illuuiem sensim exhauriant, ipsa verò viscerum substantia alienorum occursu minime impedita sese expurget, emendet, & corroboret. Potus esto, non qualis à plerisque imperatur meracum vinum, sed largissime dilutum, quod & sitim continuò leniat, & iecoris æstus temperet: ac nisi ætas & stomachus dissuaderent, frigidam darem, quæ prōtius quam vinum caussæ ac siti succurrit, nec tamen magis aquosos humores exaggerat: id siquidem arduum, ac in primis difficile in tāta sitis immanitate potui parco assuescere. Sed tamen totis viribus conantandum id assequi, quo vno plurimi sunt restituti: hoc vsus & consuetudo facile reddet. Nam subtracto potu os tamen alium de accersitis humoribus permanebit. Sed & huic malo potest aptissimum subsidium comparari, si mastiche vel quiduis eiusdem facultatis assidue mandatur: aquam enim plurimā eliciet, non vt quibusdā videtur è capite solo,

sed ex ventriculo & ex abdominis capacitate: sicque multis est nominibus profutura. Sunt qui in hunc vsum vomitiones probent. Hæc præcipua huius instituendæ curationis capita esse duxi quibus non paruam accessionem facient docti medici, quibus res hæc tota concreditur. De Lucensium aquarum potu nihil equidem sperare ausim, quod nulla sint manifesta qualitate insignes, neque alio sapore vllo quam nostræ potabiles sensum feriant. Quidam conquisitis illis, & curiosius allatis hic vsi sunt nullo certe fructu, etiam si vnius horæ spacio libras 10. & 7. ebiberent, sudores promouerent, omniaque quam diligentissime imitarentur, quæcunque balnearum tibicines præcipiunt.

De Cachexiæ curatione. CONSIL. XXXV.

QVAECVNQVE describuntur symptomata ad iecoris lienisque obstructionem, tensionemque pertinent, quibus etiam ventriculus necessario cõsentit. Tanta enim horum viscerum assidentiumque partium est impuritas, vt omni impedita deprauataque coctione corpus vniuersum sordescat, & vitiosis humoribus suffusum cachexia quadam prematur. Eadem viscerum impuritas caussa est inflationis, suffocationis, nauseæ, ac euagantium flatuum, cum murmure & vario dolore. Caussa est denique defectionis animi, & exolutionis virium, & cur tam frequenter laborans cibum appetit: impendentem enim syncopen nititur arcere, depulsa nimirum humoris acrimonia benignitate cibi. His malis iam inueteratis difficile admodum succurri potest, nisi laborans accuratè obtemperet medicorum consiliis. Primum parcè viuendum illi est, ter duntaxat cibus offerendus, ex iustis interuallis, isque satis tenuis & boni succi: à sorbitionibus & iusculis & liquidis omnibus abstinendum, & ab immoderato potu, quod humoris copia calor obruatur, offendaturque coctio. Victus tenuior & siccior eligendus; vinum tenue, & bene dilutum, exercitatio moderata, atque etiam interdum valida, prout vires ferent. Medicamentis præterea obstructiones tollendæ sunt, sensimque detrahendus omnis humor noxius in aluum, idque epicrasi, hac fere formula. Apozema ad tres doses. Pilulæ de tribus. Diebus interiectis cum non purgabitur, corroborandus erit ventriculus, atque intestina hoc electuario.

℞. Rasuræ eboris & cornu cerui an. ℈.ij. Cinnamoni electi, Margaritarum electarum, Pulueris electuarii. Aromatici

rosati

rosati maioris, & electuarij triasantali, an. ℈.j. cum vnciis iiij. sacchari albi, fiat electuarium. Quotidie manè & sero hora j. ante cœnam ventriculum & præcordia foueat hoc illitu.

℞. Mucilaginis seminis fœnugreci, extractæ in aqua endiuiæ ℥.j. Olei absinthij, Rosarum, Menthæ, & de capparibus, an. ℥.ß. Macis, Caryophyllorum, Rosarum rubearum pulverizatarum an. ℈.j. Ceræ parum, fiat litus. Subinde autem purgationes hæ blandæ præbendæ sunt, & continuandæ dum tumor omnis, atque renixus sublatus sit, dúmque symptomata omnia mitescant, quod vix ante menses duos spero futurum.

Pro quodam ex aula imperatoris, Febris diuturnæ, & sæpe recurrentis curatio. CONSIL. XXXVI.

DILVCIDA luculentáque signorum & symptomatum, quæ in laborante Domino obseruantur enumeratio expressam morbi speciem, omnesque illius, tum interiores, tum euidentes caussas nobis ob oculos posuit. Corporis forma, figura, habitudo, omnísque constitutio: deinde functionum tum naturalium, tum animalium integritas, natiuum temperamentum laudabile commonstrant: sed quod paulum in calidius diuergere ostendit venarum amplitudo, id ætate annorúmque decursu sensim calidius euasit. Tandem etiam naturæ conuenientem modum excessit, magnis animi perturbationibus, vigiliis, curis, solicitudinibus, quas Dominus sedulo in rerum magnarum administratione subiit. Ab his similibúsque caussis euidentibus iecur incensum, multæ bili gignendæ accommodatum est, quæ tempore coaceruata & exæstuans, omnium quæ traduntur symptomatum effectrix est. Hæc vel in secunda valetudine celeres vehementésque animi perturbationes, crebrámque excandescentiam gignit. Hæc eadem caussa est, cur aluo adstrictiore, acri vapore caput tentetur, reliquúmque corpus non execrabile sentiat inæqualitatem, & manuum volæ, plantæque pedum exæstuent, quod etiam iecoris calidioris est indicium. Itaque bilis retroactis annis tantopere exuperans effecit, vt corpus vniuersum, quasi liquescens, in quandam extenuationem collapsum sit, atque etiam vt bilis tempestiue non expurgata, sed coercita, ac subinde putrescens sæpiuscule sui generis febres excitarit: idq; multo crebrius postremis annis, quibus illa copiosior cumulabatur, & cum corpus ita procliue sit & præparatum, vt ex le-

uiſſimis quibuſlibet occaſionibus caloris, frigoris, laboris, perturbationum animi, atque victus in eiuſmodi febres incidat, híſque promtè corripiatur, argumentum ſane eſt exuperantis cauſſæ interioris, maximéque redundantiæ, quod ſit naturæ grauis, & ſupra modum moleſta. Quinetiam febris ſpecies inuaſioníſque modus interiorem cauſſam demonſtrant atque exprimunt: nam rigor initio, calor acris, faciei rubor & inflammatio, cum leui mentis alienatione, pulſus creber, ſimiliſque reſpiratio, vrina rufa atque craſſa, excretiones ſub morbi finem allioſæ, omnes quidem notæ ſunt exuperantis flauæ bilis, quæ ex permiſtione ſanguinem tenuiſſimum feruidúmque reddit. Itaque & febris, & omnium quæ narrantur ſymptomatum cauſſa non aliò, quàm ad bilis exuperãtiam, & ad iecoris immoderatum calorem referri poteſt. Eodem etiam eryſipelatis, & omnium fluxionum, quæ in crura procumbunt, cura pertinet: quandoquidem eryſipelas febri continuo ſuccedit, quaſi illius quædam indicatio, ex eo nimirum humore, qui febrem accenderat. Cæterum, ſi quis tumor pedum œdematoſus eryſipelata diſcuſſiſſe deprehenditur, etiamſi per ſanitatem adeſſe conſueuerat, & familiaris putetur, ſuſpectus tamen eſſe debet, metuendumque ne imminentis cachexiæ ſit prænũcius: fere enim iecur multa craſſáque bile obſtructum, obſcura ſcirrhi rudimenta contrahit, quæ dum ſenſim, & ſine ſenſu adoleſcunt, in cachexiam.hydropémque præcipitant. Licet autem febrium recurſiones, & crurum inflammationes, defluxionéſq; ægrius inueteratæ ſunt, ætáſque laborantis iam inclinet. Si quis tamen tempus diligentiámque ſumet, poterit in illa valida robuſtáque ſenectute vel integram ſanationem, vel certe ſummam leuationem ſperare: maxime verò, ſi in dextro hypochondrio nihil retinens, aut durum contactu decubituve deprehendetur. Medendi autem ſcopus erit, iecoris obſtructiones expedire, exuperantem illius bilem ſenſim expurgare, ipſúmque viſcus refrigerare & corroborare: quæ qui opportune præſtabit, omnem certe febris cauſſam adimet, defluxionum fontem exhauriet, & in multos annos vitam producet. Primum igitur decernatur purgatio ex diluto drachmarum duarum rheubarbari, vt decet, apparato, quo omnis illa redũdantia, & crudorum & ſemiputrium humorum in ventriculo, & circa meſenterij venas fluctuans abigatur, aut emendetur. Deinde iecoris lieniſq; obſtructiones reſerandæ his remediis, quæ dum exte-

extenuant & reserant, simul obstructionis materiam in aluum sensim deducunt. Huiusmodi est sirupus de cichorio compositus, qui pro dosi habeat ℈.ij.rheubarbari. Hic diebus alternis, aut tertio quoque die offerendus tribus horis ante cibum sine custodia. Si longius erit interuallum, irrita erunt omnia, nec quem sperabamus effectum assequemur: ita enim laxatis apertisque viis sensim natura assuescet bili in aluum expurgandæ. Sirupus ad retorridam bilem.

℞. Rad. Cichorij, Acetosæ, Graminis asparagi, an. ℥.ß. Agrimonij, Ceterach, Cuscutæ, Lupulorum, Adianthi, Capilli veneris, an.m.j. Foliorum sennæ mundatorum ℥.iij. Fiat decoctio ad ℔.ß. In colatura dissolue succorum depuratorum buglossi, boraginis, fumariæ, & acetosæ, an. ℥.j. sem. Sacchari albi ℔.j. Paretur sirupus perfecte coctus. Et cum decoquetur, adde expressioni ʒ.vj. rheubarbari electi in aqua endiuiæ, cum ʒ.ij. cinnamomi electi. Capiat bis in hebdomada ℥.j.ß. vel ℥.ij. pro dosi, cum aquis hordei vel melissæ, sine custodia. Diebus interiectis aluus molliente clystere proritetur. Ad cruditatem pituitosam, quæ aliquando per hyemen contingit.

℞. Rheubarbari electi ʒ.j.ß. Aloës optimæ, Pulueris hieræ simplicis, Agarici recenter præparati an. ʒ.j. Cum sirupo absinthij formetur massa. Hæc vacuationum genera omnem bilis exuperantiam sensim detrahent per aluum, nec febrem accendi, nec fluxionem in crura procumbere sinēt, nec tamen vires frangunt, sed potius augent, dum naturam humorum noxiorum sarcina veluti pondere graui releuāt. Hæc æstate residua dum æstu corporis humores adhuc fluxi sunt, & quasi fusi in hanc curationem incumbendum. Scopus alter curationis erat iecur, vniuersumque corpus refrigerare & corroborare: id autem præstabitur victus ratione potius quàm medicamentis. Sit igitur victus tenuis initio curationis, qui modice refrigeret ac humectet: iura gallinarum ex lactuca, acetosa, omphacio, buglosso, boragine. Carnes assæ macerentur condimento refrigerante, vt succo acetosæ, omphacio, succo mali punici, citrei, vel arancij. Vitet salsa, piperata, aromate condita, quæ iecur & humores adurunt, saccharata omnia, quæ promtissime in bilem facessunt: allium, porrum, cæpam, sinapi, nasturtium, huiusque classis omnia. Vitet etiam vina generosa, debilia diluere assuescat, nec timeat stomachi imbecillitatē. Cereuisia interdū vtilis, sed quę nec multū acris sit, nec admodū

crassa. Corpore puriore iam facto cibus augeatur, seruata qualitate. Peractis viginti diebus curationis sorbeat mane hordeum mundatum paratum, vt decet; huic si potest indormiat, continuetque in duos aut tres menses, aut si velit in omnem vitam eorum exemplo, qui hoc salubriter & magno valetudinis commodo vti assueuerunt. Cruribus nihil adhibendum censeo, præter aquas aut succos solani, plantaginis, & rosarum cum aceti octaua parte, dummodo quantum fieri poterit, illa sublimem situm obtineant.

Desunt quædam.

De febre intermittente dolorifica.

CONSIL. XXXVII.

Laborans, de qua scribitur, grauissima febre intermittente afflicta, cum vomitione crebra, cum syncope, & cum summa corporis totius, sed maximè viscerum imbecillitate, quoniam omnium remediorum opem neglexit, nec tempestiuè medicamentis paruit, in sæuissimas ventris torsiones meritò incidit, quibus diu ac vehementer cruciata est. Febris enim peccans materia è visceribus (in quibus omnis febris intermittentis fomes consistit) inter peritonæi & ventris membranas deuoluta febrem finiuit, sed dolorem accersiuit. Ex his postea membranis cum minime excidere posset, nec viam expeditam inueniret, qua in aluum illaberetur, velut furiosa alio tandem impetum faciens, transiliit in caput, & in corporis artus, vbi & nouos cruciatus mouet. Metuendum ne tandem neruos occupans, & tendones, paralysis speciem ingeneret, quæ ex colico dolore fieri traditur à Paulo, & de qua non pauca scriptis notaui. Hæc sunt sanè omnium malorum grauissima, quæ neglectis & perperam curatis febribus intermittentibus superuenire solent: his autem remedia quærenda. Licet autem minus quàm olim purgationes nunc profuturæ sint, imperandæ tamen sunt eæque satis validæ, vt noxium humorem è summis partibus reuellant in aluum: aut si minime paritura est laborãs his saltem leuioribus, sed identidem repetitis purgetur, quibus iam aliquoties est vsa. A purgationibus conferent vnctiones dolentium partium, anodynæ, & discutientes, quales comparari possunt ex oleo lumbricorum, & irino, & oleo de terebinthina, his tandem adiectis, quæ ad paralysin conferunt; conferent quoque balnea, in quibus incoxerint herbæ cephalicæ, multoque magis vaporaria aut

ria aut æstuaria sicca, si modo ea perferre queant laborantis vires. Porro morbus peruicacissimus in laborante male obtemperante, dubium aut etiam sinistrum plerunque exitum expectat.

De febre lenta, & variis affectibus, è Gallico.

CONSIL. XXXVIII.

Vt certò satisfacere possim quæsitis ad me missis de febre lenta, operæ precium est eius veram caussam & originem inuestigare: quæ quoniam aliis febribus intermittentibus & erraticis successit, in ea sum sententia, fomitem eius latere vel in renibus, vel in iecoris aut lienis praua qualitate: est enim symptomatica, cuius vt planum haberi possit indicium, vrinæ sunt perpendendæ. Si enim crassæ, spissæ, albæ, purulentæ sunt, aut si quando aliàs cruentæ fuerunt, indicium est absessum aliquem, aut vlcus in renibus subesse. Quod si nihil alienum in illis conspicitur, à iecore vel liene caussa repetenda. Non enim doloris colici vel nephritici, quibus D. laborans conflictatus est, hæc consectaria esse videretur. Sitis cereuisiamque bibendi lubentius quàm vinum cupiditas, qua tenetur, ciborum auersatio, præcipue esculentorum, ructus, rugitus, flatus, ventriculi stridor, & ad concoquendum absurditas, cum lipothymia ad syncopen vsque manifestam, eius, & ab eo noxam demonstrant, tum proprio vitio, tum hepatis & splenis vicinia ac sympathia. Neque vero fluxioni (si quæ in ventriculum decumbit) tantopere mens adiicienda: non enim tam sæua accidentia solus catarrhus parit. Remedia tum ad febrim, tum ad alios affectus blanda & epicrastica esse debent, ætate, diuturnitate, debilitate considerationis partem ad se trahentibus. Alternis ergo diebus, si aluus non respondeat, iniiciatur clyster ex formula.

℞. Radicis altheæ ℥.j. Florum chamæmeli, Meliloti, Anethi, absinthij, Furfuris macri, an. m. j. Seminis anisi & fœniculi an. ʒ. ij. Fiat decoctio, in colatura ad ℔. j. Dissolue mellis rosati ℥ ij. Olei communis ℥. iij. Fiat clyster. Si non satis detrahet crassæ, & lentæ pituitæ addes hieræ simplicis ʒ. v. vel ℥. j. Per hebdomadas sirupum infrascriptum hauriet, vt sensim ventriculus detergeatur, cæteræque partes huius mali fomites. Quod si sępiuscule vteretur, largius prodesset: nullo enim pacto debilitat, imò valenter roborat.

℞. Radicis acetosæ, Cichorij, Graminis, & Petroselini, Polypodij quercini, an. ℥. se. Agrimonij, Ceterach, Cuscu-

tæ,an.m.j.Foliorum sennæ mundatorum ℥.ij.Fiat decoctio ad ℔. sem. in colatura dissolue sacchari albi ℔.j. Fiat sirupus perfecte coctus, cui inter bulliendum adde expressionem ʒ. ij. Rheubarbari electi infusi in vino albo, cum ℥.j. cinnamomi electi. Capiat ℥.j.sem.Pro dosi cum aqua decoctionis hordei:mane tribus horis,nec pluribus ante cibum. Nonnunquam loco sirupi vti poterit pilulis sequentis descriptionis.

℞. Aloës optimæ, Rheubarbari electi, Pulueris hieræ simplicis an.ʒ j. Agarici præparati ʒ.sem. Malaxentur cum sirupo absinthij. Fiat massula: capiat pilulas v.pro ʒ.manè horis iiij. ante cibum. Diebus interiectis ad roborandum ventriculum,& firmanda viscera expediet condito sequenti liberaliter indulgere.

℞. Corticis citri conditi ℥.j. Myrobalanorum conditorum,Conseruæ rosarum,an. ℥.sem.Pulueris elect.aromatici rosati maioris ℈.sem.Cinnamomi electi,Santali citrini,Rasuræ eboris, Cornu cerui an. ℈. j. Sacchari rosati q. s. Fiat conditum auro coopertum. Capiat cochleare vnum mane, & per horam ante cœnam. Ad sitim bibet Iulepum similis descriptionis.

℞.Aquæ rosarum ℔.sem.Succi granatorum ℥.iiij. Succi limonum ℥.ij.Sacchari albi ℥.viij.Fiat Iulep, vtatur in siti longe à cibo,cum triplo vel quadruplo aquæ coctæ. Neque alij potui indulgebit,aut aquam vel ptisanam vulgarem,vel cereuisiam affatim hauriet:sed supradicto Iulepo contentus erit,vel sirupo granatorum,vel succo citri aut aurantij, extra cibum,atque etiam cum cibo. Quod si eum lipothymia quædam incesseret, præstaret multo hæc superiora illi propinari quàm vinum. Eo tamen illud in pastu gustare mediocriter poterit,vt nulla postea consequatur. Ad ventriculi autem labores, dum cibis coquendis incumbit, erit ex vsu pauca & paulatim præbere.Quod si esca solida sit,succis supradictis irroretur. Neque te victus refrigerans magnopere deterreat; placidius enim ad frigida quàm ad calida eius se affectus habebunt.

De febre quartana, pro regina Leonora.

CONSIL. XXXIX.

AB annis teneris, & à prima vsque pueritia deprehensa est obnoxia asthmati,quod humidiore cælo,& quoties noua luna illucescit, noua destillatio vehementiùs fatigat:

fatigat: magno & periculoso vteri strangulatu sæpe correpta est; in quo & mens & sensus omnes pereunt, & suffocationis vehementia ceruicis, oculorum, & faciei venulæ dehiscunt, vt hinc rubræ maculæ diutius persistant. Viscerum, maximeque iecoris illę numerosę insunt obstructiones, ex quibus sępe in continuas febres, easque diuturnas: sæpe & in icterum admodum contumacem incidit. Quum tali esset constitutione, annum superiorem totum in otio transegit, nec tamen quidquam detraxit de victu, qui vberrimus esse consueuerat. Hinc crudorum humorum, omnisque generis excrementorum ingens prouentus, & obstructiones geminatæ, quæ tandem effecerunt, vt mensium hæmorrhoidumque vacuationes parcius, nec stato tempore procederent. Quibus ex caussis tandem vniuersum corpus cœpit ingrauescere, & quindecim diebus, antequam morbo prehenderetur, mira lassitudine spontanea fatigari. Simul & appetentiam sentit deiici, quam tamen vario obsoniorum genere, variisque gulæ irritamentis conabatur excitare, vt non minus intemperanter quàm olim viueret. Ab his caussis quartana inuasit secunda Septembris, ex seipsa, non ex alio antecedente morbo: sed principiis adeò tenuibus atque obscuris, vix vt à quoquam deprehenderetur. Secunda accessio manifeste speciem exhibuit intermittentis febris, in qua omnis generis vomitiones eruperunt: tunc cœpimus & sirupis, & clysteribus, & tenuiore victu corporis humores præparare. Tertia tamen accessio multo vehementior euasit, tum frigore, tum vomitione, tum suffocatione ex asthmatis permistione, tum iactatione corporis atque siti: Proinde medio accessionum interuallo, & proximo die minoris afflictionis blande purgauimus. Licet autem vacuationes vndique & pituitosæ & biliosæ arte sponteque procederent, febris tamen manifeste increuit, habuitque quartam, quintam, sextamque accessionem, & acerrimam, & longissimam, vt iam nulla integritas aut intermissio deprehenderetur. Nullus enim sudor vnquam erupit, qui accessionem finiret. Quum igitur febris non minus continuæ quàm quartanæ particeps videretur, ne forte in deteriorem degeneraret, vtile visum est venam secare basilicam sinistram, è qua corrupti sanguinis vnciæ circiter octo detractæ sunt, magno quidem vsu, & facili tolerantia. Nam præter febris continuæ suspicionem

id faciendum suadebant mensium, hæmorrhoidumque suppressio, victus in otio intemperantior, faciei rubor, & venarum ingens & turgens plenitudo, ob quam sanguis è naribus subinde emanabat. Ab eo tempore corporis integritas, & intermissionis puritas maior adparuit, sed par ferè accessionum vehementia, cum cibi fastidio, & nausea, cum vomitione, & oris amarore. Quæ symptomata, cum nec victus ratione, nec sirupis, nec clystere mitescerent, secundo medicamento, eoque blando purgandam duximus, post accessionem nouam. Cæteræ accessiones hinc leuiores insequutæ sunt, sensimque decreuerunt, vt neque frigus molestum, nec calor interpellet. Quocirca toto mense Octobr. sola victus ratione idonea, & emollientibus clysteribus occursum est, nisi quod semel dum graui nausea, & linguæ amarore premeretur sorbitioni incocti sunt folliculi senæ, & paucis ante diebus ad leuem ex destillatione tussim sirupus adhibitus iuiubinus. Quæcunque posthac ad reliquam curationem idonea videbuntur, horum imitatione, prudenter decernunt ij, quibus id muneris erit commissum.

Ad quartanam destillationi implexam.

CONSIL. XL.

CVM multis ac variis affectibus, fereque assidua destillatione iamdiu conflictaretur generosus dominus Cathalaunensis, censuimus non soli quartanæ febri, qua torquetur, sed aliis quoque implicitis affectibus succurrendum, quod his præsentibus ægre possit quartana febris profligari, quodque ea profligata variis nihilominus querelis futurus sit obnoxius. Itaque omnibus qua licuit animaduersione æstimatis, duximus non differendam, sed summa diligentia suscipiendam curationem, quæ tum medicamentis, tum victus ratione, & veteres morbos, & hanc vitiosam corporis constitutionem immutet.

Victus ratio prorsus sicca sit & attenuans, moderateque calida, vt hunc frigidum mucosumque habitum emendet. A sorbitionibus prorsus abstinendum, à liquidis omnibus, ab elixis carnibus, à piscibus, à caseo, à fructibus, ab immoderato potu. Carnibus vescendum euchymis, hisce omnibus assis, aut perraro elixis, quas tamen si volet condimentis intingat, ex pipere, gingibere, cinnamomo, nuce moschata, interdum & sinapi. Vinum generosum sit ac minime vaporosum, album, aut subrubrum, tenue, non

supra

ſupra modum dilutum, quo & parce vtetur in paſtu. Exercitatio ſubeunda mane, eaque multa & valida, dum corpus incaleſcat, aut fatigari incipiat, à qua frigus ſedulo vitetur. A ſomno experrectus diu multumque fricetur linteis ſiccis, aut aſperis, aut interdum ſicca manu. Medicamentorum ſed blandorum frequens ſit vſus, & quæ crudos noxioſque humores ſenſim nullaque vi detrahant. Aluus ſæpe clyſtere ſolicitetur, qui in decocto emollientium habeat hieræ ſimplicis, Diaphœnici, an. ℥.vj. Mellis anthoſati ℥.ij. Olei rutæ & anethi an. ℥.j.ß. Sexto aut octauo quoque die pridie acceſſionis dentur catapotia, quæ conſtent ex puluere hieræ ſimplicis, rheubarbari, aloës, & agarici, quæ paribus portionibus malaxentur ex ſirupo abſinthij, ſumatque pro doſi ʒ.j. vel ℈. iiij. Nonnunquam vice pilularum purgetur hoc ſirupo.

℞ Radicum apij, petroſelini, fœniculi, & capparum, Polypodij quercini, Seminis cartami, an. ʒ.ß. Agrimonij, Betonicæ, Hyſſopi, Origani, Lupuli, Ceterach, Thymi, Epithymi, an. m. j. Seminis aniſi, fœniculi, & Melonũ an. ʒ.j.ß. Fiat decoctio ad ℥.xv. In qua infunde per noctem foliorum ſennæ mundatorum ℥.iiij. Agarici albi ℥ ij. Gingiberis ʒ.ij. Bulliant mane parum, & fiat expreſſio, in qua diſſolue Sacchari albi ℔.j. Paretur ſirupus coctus ad perfectionem, & non clarificatus: capiat vncias duas pro doſi cum aqua bugloſſi, vel altera conuenienti. Conuenit interdum in illo diſſoluere expreſſionem ʒ.j. Rheubari electi, infuſi in vino albo, vt ſenſim genus omne humoris ſeparetur, vacueturque. Ita igitur iſtorum vſus continuandus eſt alternis diebus, vt vix vlla prætereat, quin pridie vel clyſter, vel pilula, vel ſirupus adhibeatur. Præparantibus ſirupus non admodum fatigandus eſt Dominus laborans; ſed omnis præparatio idonea victus ratione tentanda. At quoniam interdum per acceſſiones bibendi neceſſitas vrget, loco ptiſanæ aut aquæ hordei, vel alterius potus refrigerantis, & compingentis humores propinandum eſt oxymeli ſimplex Galeni, aut ſirupus acetoſus, aqua multa dilutus: ſed tamen parcus potus apprime vtilis eſt, omnemque morbum breuiorem reddit; at liberalior naturam occupat, reuocatque ab humorum coctione.

Ad quartanam Diarrhœæ impletam.

CONSIL. XLI.

QVARTANA febris simplex esse non potest, neque ex solo succo melancholico originem habere, sed ex flauæ bilis permistione, quæ dum retorretur materiam illi suppeditat. Illius exuperantia primum vomitiones concitatæ sunt, quumque illac tota expurgari non posset, tandem irrupit in aluum, peperit recte appellatam diarrhœam, quæ vel tenesmum vel dysenteriam minatur. Hanc comitatur deiecta appetentia, magna corporis extenuatio, & virium imbecillitas, quæ omnia symptomata sunt sæuientis bilis flauæ. Quum autem ab his omnibus grauiora mala laboranti, quam à quartana febre impendeant, illis primum & maxime succurrendum, febre tamen non omnino neglecta. Itaque alui profluuium sedandum est, non his, quæ omnino adstringunt & cohibent, ne forte hinc febris inualescat, sed his quæ calidam iecoris intemperiem emendant, simulque appetentiam & vires restituunt. Clysteres anodyni descripti, qui impendentem dysenteriam arceant, frequenter immittantur, quibus tua eruditio aut mucilaginem cydoniorum, aut amylum aut farinam fabarum adiiciet, cum necessitas exposcet. In siti quoties sine cibo bibendum erit, ex vsu erunt sirupus de limonibus & oxysaccarum simplex. Sirupus de agresta, atque his similes aqua multa diluti: interdum grana mali punici aut succum citri, vel medicum malum offeres, quibus etiam vel omphacio omnis cibus intingi, macerarique potest, vt his & victu refrigerante accommodato, & humectante bilis feruor mitescat, & iecoris intemperies seruato ipsius robore emendetur. Hordeatum ex amygdalino lacte & saccharo rosaceo sumtum quotidie mane, horis saltem quatuor ante statam prandij horam summas vires obtinet. Extrinsecus iecori vel epithema refrigerans atque corroborans, vel ceratum santalinum imponendum est, idque diu gestandum, Præter hæc (si vires permittant) tantillum rheubarbari ex iustis interuallis propinandum: mallem autem pondus drachmæ vnius in substantiam, quam dilutum offerre. Si sub his remediis diebus circiter quindecim symptomata non satis mitescāt, vinum omnino circumcidendum erit, & alius quiuis potus offerendus. Multos quippe hoc anno expertus sum non potuisse à similibus symptomatis, & à quartana febre vindicari, nisi prius detracto vino: hisque vires firmiores

firmiores erant aquæ potu quam vini.

Ad lienis tumorem. CONSIL. XLII.

SYmptomata quæ narrantur docent lienem iamdiu male affectum fuisse, licet fortasse nec tumor, nec dolor deprehendatur: sed & dolor ille scapulæ affecti lienis soboles est, qui membranas distendens ac diuellens sępe deprehensus est eiusmodi dolorem inferre, quemadmodum & inflammato iecore dolor ad iugulum pertingit. Affectus vteri ortum habuisse videtur à lienis impuritate, eo sensim se expurgante, sed quæ vterum ipsum tandem contaminauerit, & acrimonia sua (vesicæ ac vteri) ipsius ceruicem exusserit. Quæ caussa est vt viri congressum non admittat laborans: itaque impuritas illa lienis sensim cumulata, ac tandem computrescens incaluit, & tumorem cum symptomatis supradictis peperit. Hic autem tumor etiam, si calore molestus fit, phlegmone tamen non est: multo certe minus absceßus, quod hoc viscus his minimum oportunum sit. Porro tumor ille nulla alia via, quam, per aluum eximi potest: illac vero deriuabitur sirupo, qui constet ex buglossæ, boraginis, fumariæ, summitatum lupuli, &c. cum folliculis sennæ & rheo. Diebus interiectis aluus emollietur clystere ex decoctione emolliente, cum vncia seminis catholici, & vnciis tribus mellis. Vt emolliatur tumor, fiat fotus emolliens, & corroborans ex malua, viola parietaria, summitatibus aliquot lupulorum, radicũ capparum, rosarũ rubrarum, betonicæ: bulliant in aqua, addendo parum aceti. Item potest fieri illitus eiusdem virtutis. Non admouenda sunt suppurãtia, quod in iecore & liene absceßus omnis exitialis sit. Vino interdicatur, vtatur sirupo & acetoso & capillari.

De Melancholia Hypochondriaca, pro Domino de Maligny.
CONSIL. XLIII.

ILlustrissimum atque prudentissimum virum Dominum de Maligny audio multis variisque symptomatis obsideri, hisque grauibus & metuendis, sed quæ omnia in vnius eiusdemque affectus significationem concurrant. Hæc licet paucis ante diebus, & æstate supra modum feruida vehementius excanduerint; multo tamen iam tempore originis suæ prima quidem rudimenta habuisse videntur. Mœstitia & metus citra occasionem Domino frequens, solitudo, alta, grauisque cogitatio, somnus turbulentus, spectris variisque terriculamentis molestus, omnia quidem melancholiam esse denuntiant, non eam certe

primariam, quæ ſolius cerebri vitio fit: ſed alteram, quæ præcordiorum ſympathia ſuſcitatur, & quam idcirco hypochondriacam ſolemus nuncupare. Huius enim manifeſtum indicium ex eo tumore eſt, qui circum lienem & pancreas animaduertitur. Eius vero continentem cauſſam non exiſtimem eam eſſe naturalem melancholiam, quæ fæx eſt ſanguinis, ſed alteram retorridam, quæ fæx eſt ſanguinis, ſed alteram retorridam, quæ ex præaſſata bile citrina progignitur, & quam peculiari nomine bilem atram dicimus. Hæc ſiquidem iam multo tempore ſenſim in præcordiis congeſta, illic plerunque exæſtuare percipitur, tumque malignos de ſe vapores effundit, qui in diaphragma impulſi ſpiritum quodammodo intercipiunt, & offendunt. In cor vero validam eius palpitationem, atque interdum ſyncopen: ſi eos interdum in cerebrum attolli contingat, allucinationes fiunt delirio proximæ, atque hæ cum quodam timore & triſtitia. Quibus ex cauſſis D. laborans quaſi animo perculſus ſibi multum diffidit, & vix in ſalutis ſpem erigi poteſt. Itaque palpitationis cordis atque ſyncopes cauſſa non in corde, aut pericardio, ſed in ſolis præcordiis conſtituenda eſt, è quibus teter hic vapor per multiplices arterias ſublatus cor appetit; hæcque mala profert omnibus fere hypochondriacis communia. Quinetiam ſi diligentius tractetur, prematurque ſiniſtrum hypochondrium, qua in vmbilicum diuergit, non admodum diſſimilis palpitatio illic, vt opinor, quam in corde deprehendetur: ambarum enim vna eſt origo. Adhæc ructus flatulentus, rugitus, nauſea, expuitio frequens, & alia crudioris ventriculi ſigna, hypochondriacis omnibus communia ſunt, & ex atræ bilis conditione profecta. Cauſſæ autem euidentes & pręgreſſæ ſunt, quod illuſtris Dominus natura ſupra modum bilioſus, curis, grauibuſque cogitationibus, victu calidiore, nec ſatis temperante magnum flauæ bilis prouentum cumulauit, qui & illi quandam icteri ſpeciem protulit. Tandem vero non expurgata tempeſtiue, hiſdem cauſſis perſeuerantibus in atram bilem conceſſit, quæ nunc omnium prædictorum malorum continens eſt, proximaque cauſſa. De Prognoſtico certe hoc licet dicere, quod licet malum hoc, ſyncope, aliiſque ſymptomatis graue ſit, & plenum terroris, curationem tamen admiſſurum ſit, hac præſertim laborantis ætate, & hoc virium robore: maxime vero ſi medicorum conſiliis æger pareat & obtemperet: alioqui ſi hæc aſpernetur, vel ſyn-

vel syncope, vel exolutione virium tolletur, vel rapietur in furorem, quem maniam appellant, vel si hæc euadat, vix tandem hydropis incommoda deuitabit. Hæc quidem multa atque varia existunt, sed quoniam omnium tota curatio in duobus præcipue posita est; vnum idque maximum, vt interior ex caussa, quam bilem atram esse diximus prorsus extirpetur: alterum vt syncope, aliaque grauia accidentia tantisper arceantur, dum perficietur curatio. Caussa ea licet tam copiosa sit, vt pene laborantem obruat, cum tamen vires supra modum languidæ sint, & symptomatum sæuitia premantur, sensim ac pedetentim subtrahi debet, ac ea moderatione, quam imbecillæ vires facile tolerent: in id autem accommodatissimum fuerit apozema huiusmodi.

℞. Radicis buglossi, Oxalidis, & Cichorij ℥.ß. Agrimonij, Cuscutæ, Ceterach, an. m. j. Foliorum sennæ mundatorum ℥.j.ß. Fiat decoctio ad ℔.j. Addendo sub finem trium florum cordialium an. p. j. In colatura infunde rheubarbari electi ʒ.iij. Cinnamomi ℈.iiij. in expressione dissolue sirupi violati. ℥.ij. Paretur apozema non clarificatum in tres doses, capiat diebus alternis, mane horis saltem quatuor ante cidum. Apozematis huius suauis atque blandi tutissimus vsus erit, neque medicamentum vllum valentius erit propinandum, sed huius continuatione citra vllam virium offensionem tota mali caussa sensim detrahetur, sensimque vires vegetiores euadent. Hoc absoluto quatriduum quiescat D. laborans, iniecto tamen leui clystere detergente, si forte subsistat aluus. Dein vero idipsum repetatur ea, quam dixi, ratione, & semper viribus æstimatis, & facili ægri tolerantia. Diebus interiectis, & quibus æger non purgabitur apozemate, offerendus erit sirupus ad humorum præparationem, & symptomatum sedationem, qui huiusmodi fuerit.

℞. Succorum depuratorum buglossi, boraginis, Oxalidis, fumariæ, Pomorum redolentium, & Granatorum an. ℥. ij. Sacchari albi ℔.ß. Fiat sirupus mediocriter coctus, capiat bis in die ℥. ij. pro dosi, cum pari portione aquæ decoctionis hordei horis saltem duabus ante cibum. Sic igitur duo hæc remediorum genera alternanda erunt, vt hoc vno die, illo vero altero vtatur. In interuallo autem (quod quatuor sexve dierum esse oportere dixi) bis in die hac vtetur confectione quæ vires recreet, & humoris acrimoniam

symptomatumque vehementiam retundat.

℞. Conseruæ buglossi ℥.j. Conseruæ rosarum, Corticis citri conditi, an. ℥.ß. Rasuræ eboris ʒ.j. Ossis è corde cerui, Rasuræ cornu cerui, Guaiaci electi an. ʒ.ß. Margaritarum splendidarum, Xyloaloës an. ℈.j. Coralli rubri, Crystalli tenuissime puluerizati an. ℈.ß. Sacchari albi q.s. Fiat conditum foliis auri coopertum: capiat cochleare vnum, sesquihora ante pastum, & superbibat parum vini diluti. Huic interdum permisceri poterit portio quædam, velut quadrans, confectionis Alchermes: quanquam eius vt omnium calidorum vsus in hoc affectu (si quo in alio) vehementer suspectus est. Nihil enim morbum hunc eiusve symptomata æque exasperat, atque vel alimentorum, vel medicamentorum calidorum vsus. Quocirca subsistendum est in his, quæ dixi, remediis, neque ad calidiora aut vehementiora citra perniciem, aut saltem iacturam transiri potest. Erit autem eorum quatuor, quæ dixi, vsus continuandus: Apozematis, Sirupi, Clysteris, atque Conditi: ea quam dixi ratione, dum plane sibi restitutus videatur æger. De venæ sectione dicendum: Hanc quoque summe profuturam, si tempestiue & conuenienter fiat. Multus enim sanguis continetur atque coercetur in venis feruidus & torrefactus (etiam si aliud vrinæ suadeant) qui refrigerari atque ventilari postulat: neque veteres quidquam salubrius aut præstantius hoc subsidio aut curatione protulerunt. Itaque post apozematis tertiam purgationem, si vires recreatæ satis aut constantes apparebunt, sanguis audacter mittatur ex media, aut interna cubiti vena, idque ad octo decemve vncias, nisi forte vires concidant, quod tamen rarum est: Sæpius enim onere deposito exsurgere & suscitari vires deprehenduntur.

Symptomatum sedatio.

Verè quidem ac propriè symptomata omnia desinunt, cum percuratus morbus fuerit. At nihilominus si per ipsam curationem vehementius illa vrgeant, lenienda erunt peculiari remedio, maxime cordis palpitatio & syncope. Quoties igitur horum alterutrum existet, frictiones ventris, lumborum, & crurum fiant, deorsum versus, vt reuulsio fiat vaporis sursum irrepentis. Ampla quoque cucurbita affigetur, imo ventri sine scarificatu. Aluus si substiterit balano proritetur. Cordi & sinistro hypochondrio epithema inducatur huiusmodi.

℞. A-

℞. Aquarum stillatitiarum plantaginis, Rosarum, Portulacæ, Buglossi, Melissæ, Cardui benedicti, Aceti, an. ℥.ij. In his dissolue trium santalorum, Rosarum rubearum puluerizatarum, carabes an. ʒ.iij. Trochiscorum de camphora ℥. sem. Paretur epithema, adhibeatur tepidum. Ore vero sumat succum mali punici acidi, quo nihil est ad huiusmodi syncopas præsentius. Huius penuria succum mali citrij aut medici, aut baccarum oxyacanthæ. His enim tum vaporis, tum humoris noxij acrimonia & malignitas obtunditur, contra vero proritatur calidis: si tum temporis libeat conditi præscripti momentum dare, non parum ad id conducet. Victus ratio. Non paruam tum ad curationem, tum ad symptomatum sedationem vim obtinet viuendi ratio sine qua vix quidquam fiat commendatione dignum. A cibis calidis & à feruidis omnibus tanquam aduersissimis vel Galeni consilio prorsus abstinendum; quod & ipsum mali totius fomitem augeant & symptomata proritent. Cibis igitur vescendum frigidis & humidis, etiam si ventriculi cruditas hos dehortari videatur, vt carne vitulina, hœdina, capis, pullis gallinaceis, & columbinis, hisque elixis, cum lactuca, portulaca, acetosa, & boragine potius quam assis: aut si fortasse horum vel etiam perdicum, vel auicularum assarum esus delectabit, intingantur succo aliquo refrigerante, & adstringente, vt oxalidis, omphacij, mali punici, vel medici, vel etiam aceto. His enim humor obtunditur, & arcetur syncope, vt saccharatis exasperatur. A salsis & aromaticis abstinendum. Panis nec salsus, nec nimium sit fermentatus: vinum subrubrum sit, subausterum, ac modice adstringens, vt os ventriculi roboret, arceatque animi defectionem aqua multa dilutum, ne vapores promoueat. Vinosum, album, tenue, vaporosum, fugiat, vt infensissimum: imo etiam si à vino abstinere aliquando placeret, ac pro potu vel succo granatorum ex aqua, vel decocto baccarum oxyacanthæ, aut cerasorum acidorum arefactorumque (quæ plerique in alios vsus asseruant) vti nihil magis ad curationem conduceret. Hocque vno remedio complures conualuerunt. Omnino autem parce bibendum, quod nimia humoris fluctuatio, & rugitus, & flatus, & expuitiones, & cruditates augeat. Bis die cibum sumere, idque parce & tenuiter satis sit, hora nona matutina, & quarta pomeridiana. Nocte vero media vtilissimus erit hordei cremor amygdalino lacte exceptus, vt qui

summe vaporis & humoris ferociam compescit. Interiectæ vero horæ nec cibo nec potui, sed his quę dixi remediis accommodentur, deputenturque. Omnis tum corporis tum animi perturbatio vitanda, vt ira, excandescentia, curæ, graues cogitationes, deinde etiam corporis motus validior, qui palpitationem infert, vt ne ad desidendum quidem seu sponte, seu medicamentorum vi desurgat, sed aut pelui aut linteis subditis alui onus excipiatur. Aër frigidiusculus salubrior calido & æstuoso, & Aquilonia constitutio tutior Austrina. Neque loco concluso, sed liberiore continendus est æger, & patefactis fenestris sæpius expurgandum conclaue. Sub curationis finem cum iam D. laborans prodire incipiet, balneum aquæ dulcis apprime conducet, non quo proliciantur sudores, sed quo iamdiu concalefactum corpus refrigeretur, arefactumque humectetur. Hæc præcipua sunt totius curationis præcepta, quorum imitatione de cæteris, quæ fortasse interuenient, statui facile possit.

De Melancholia hypochondriaca.

CONSIL. XLIIII.

Symptoma quale expositum est hypochondriaca est melancholia, iamdiu confirmata in ea ætate, quæ illi maxime solet esse opportuna. Facta est autem ex bile retorrida, quæ sensim multoque tempore circum præcordia cumulata est: & quam natura nec per aluum, nec per vomitionem tempestiue expurgauit. Ea ventriculi concoctionem sic offendit, vt eorum, quæ assumuntur partem maximam vertat in flatus, qui & ructu & distentione plurimum fatigant. Sed & ex eo humore adusto ac retorrido, vapor nebulæ similis crebro sursum irrepens in cerebrum, metum, mœsticiam, variaque terriculamenta, & visorum ostenta parit: excurrens vero in corpus vniuersum multos mouet dolores, qui tamen mox desinunt. Reliqua affectus curatio hac debet curatione compleri.

℞. Buglossi, Boraginis, Melissæ, Betonicæ, Pimpinellæ, Lupuli, Cuscutæ, Ceterach. Endiuiæ; an. m. j. Radicum Cichorij, Polypodij quercini, Passularum mundatarum, an. ℥. ß. Quatuor seminum frigidorum maiorum an. ʒ. j. Florum cordialium, Epithymi, an. p. j. Fiat decoctio ad ℥. xv. In colatura infunde foliorum sennæ mundatorum ℥ iij. Agarici albi ℥. ij. Gingiberis ʒ. ij. Bulliant parum & fiat expressio, in qua dissolue sacchari albi ℔. j. Fiat sirupus perfecte coctus non clarificatus. Capiat sexto quoque die ℥. ij. pro dosi

cum

cum aqua decoctionis hordei. Vtile sit ex eadem herbarum materia sirupum componere non laxatiuum: quo mane quotidie ieiunus vtatur ad humoris vacuandi præparationem: si quando tamen aluus adstricta fuerit, diebus interiectis hoc molliatur clystere.

℞. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Altheæ totius, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, Absinthij, Origani, an. m. j. Seminis anisi, & lini an. ℥. j. Fiat decoctio ad ℔ j. In colatura dissolue Catholici ʒ. vj. Mellis rosati, & anthosati an. ℥. j. Olei communis ℥ iij. Fiat clyster. Corpore ita blande quater quinquiésve purgato, continuet sequens conditum.

℞. Conseruæ buglossæ & Violarum an. ℥. Pulueris Electuarij lætificantis Galeni ʒ. j. Rasuræ eboris & cornu cerui an. ℈. ij. Margaritarum electarum ʒ ß Sacchari albi quantum satis, fiat conditum, capiat cochlear vnum mane & per horam ante cœnam. Cum iam morbus aliquantum inclinare videbitur, & symptomata omnia mitiora apparebunt: maxime vero sub finem hyemis apprime vtiles erunt balneæ dulcis aquæ potabilis, in quibus ieiunus diu sedeat, eásque continuet circiter dies decem aut duodecim. Sint autem eo tepore, vt neque sudorem, neque calorem manifestum excitent: neque corpus exagitent, sed duntaxat quadam refrigeratione humectent. Interea vero quotidianæ corporis totius frictiones ex vsu erunt, atque tum præsertim cum accessiones vrgebunt. Victus omnino humectans sit atque refrigerans: in quo prorsus à calidis abstinendum, maximéq; à vino vinoso aut meraco: nam summe dilutum bibendum est, idque parce, quod multa fluctuatio flatus ructúsque augeat. Conuenient sorbitiones in quibus refrigerantes herbæ incoxerint. Hordei quoq; cremor est accommodatus, & alimenta omnia, quæ similis sint facultatis: à curis & negociis tractandis prorsus abstineat: à seriis arcendus, iocis exhilarandus, & venatione, & aëre libero.

Destillatio cum Melancholia. CONSIL. XLV.

NOBILI huic viro crebro destillatio modo in ceruicem, modo in scapulas & brachia, modo in dorsi posteriora procumbit, sed his multo grauius symptoma illum exercet, quod melancholia est Hypochondriaca. Nam ex quo à quartana febre vindicatus est, sinistri hypochondrij dolore prehensus, ita demum in hunc vsque diem lienis affectu distortus est, vt in sinistrum latus decumbere nunquam licuerit: hinc ventriculi concoctio contagione of-

fenditur. Diu multúmque appetentia proſtrata eſt. Ructus ſuſcitatur plurimus, & ſaliua multa per gulam in os exurgit. Hinc allucinationes, & ſomniorum terriculamenta. Metus quoque & mæſtitia, & ruſticus quidam pudor, & falſæ abſurdæque rerum mœſtarum imagines.

Curatio.

℞. Radicis graminis, Petroſelini, fœniculi, Apij, an. ℥.ß. Bugloſſi, Boraginis, Lupuli, Agrimonij, Ceterach, Cuſcutę, Adianthi, Capilli veneris, Hyſſopi, Origani, an. m. j. Seminis endiuiæ, cuſcutæ, & Melonum, Glycyrrizæ, raſæ, an. ʒ. ij. Florum Cordialium, Epithymi an. p. j. Fiat decoctio ad ℥. xv. In colatura infunde per noctem foliorum ſennæ mũdatorum ℥. iiij. Agarici albi ℥. ij. Turbith conquaſſati ℥. ß. Gingiberis ʒ. ij. Mane bulliant parum, & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔ j. Fiat ſirupus perfecte coctus, capiat ſemel in hebdomada ℥. ij. cum aqua decoctionis bugloſſi. Semel vero in mẽſe, & maxime vltima quadra Lunę, vt deſtillationis materia purgetur; addes prædictę doſi Diaphœnici ʒ j. ß. Diebus interiectis partes omnes principes, maximéque lienem corroborabis hoc electuario.

℞. Pulueris Electuarij lætificantis Galeni, Raſuræ eboris an. ʒ. j. Pulueris electuarij diamargariti frigidi, & triaſantali an. ʒ. ß. Sacchari albi diſſoluti in aqua bugloſſi ℥. iiij. fiat elect. per tabellas ponderis ʒ iij.

℞. Olei liliorum, & de capparibus, Mucilaginis, altheæ extractæ in aqua bugloſſi, an. ʒ. vj. Ceræ parum, fiat linimẽtum. Item Gummi Ammoniaci diſſoluti in aceto forti ℥. j. Radicis arthanitæ, & ireos Florentiæ an. ℥. ß. emplaſtri de mucilaginibus & de meliloto an. ℥. j. Fiat emplaſtrum pro ſplene. Si malum contumacius perſeueret, ſecanda vena interior cubiti ſiniſtri, vere proximo, ſi nihil dehortabitur. Victus imperandus eſt boni ſucci, & tenuis, qui in frigidiorem aliquantulum diuergat. Nam calida omnia idcirco aduerſiſſima, quod atram hanc bilem ex flaua præaſſata genitam exacuant, ſicque materiam geminent, grauiora ſymptomata ſuſcitent. Itaque & ſalſa omnia, & piperata, & ſinapi, & vinum generoſum, meraciúſque vitandum. Hiſce vero contraria deligenda. Anno 1551. menſe Nouemb.

Literæ D. Melini medici ad D. Fernelium, De ſanguinis miſſione in pruritu.

QVÆ negociorum tuorum ſit magnitudo, quæ item moleſtiæ, non ignoro. Omnes enim, qui grauiore aliquo

aliquo morbi genere laborant, ad te non aliter quam ad Æsculapium quendam confugiunt: quæ res fortasse alium à tuo congressu deterreret. Ego autem qui etiam noui, quanta illa sit ingenij fœcũditas, quamque sit tibi facile de quauis quæstione proposita in re Medica respondere, tum etiam noui istam morum facilitatem cuius fere expositam: non sum passus diutius scrupulo me illo angi, de quo proximis literis ad te. Quem mihi eximere, facilius fuerit tibi, quam mihi eximendum offerre: quod vt iam facias te etiam atque etiam oro. Hyeme superiore incidi in lassitudinem vlcerosam sponte, quam ni fallor practici pruritum appellant. Leni pharmaco paulo post lienem & hepar exoneraui. Ab eo tempore variis partibus exanthemata extiterunt sicca admodum, & fixius hærentia, quæ si erodebantur, vt scabendo contingit, sanguis nigrior & crassior inde erumpebat. Tandem furunculus inferiorem tibiam dextram occupans, tum herpes miliaris animum exuscitant ad maiora præsidia quærenda. Hic vero venam aperio, & ℥.iij. tantum sanguinis plus minus educo, & catholico, senna, confectione hamech, interdum addito rheubarbaro bis terve ab vsu seri lactis, prunorum, Tamarindorum, & huiusmodi satis longo ventrem soluo. Hac ratione paucis topicis adhibitis à morbo reualui. Quanquam etiam octauo, posthac die à venæ sectione venam iterum aperui basilicam, & circiter ℥.ij. sanguinis plus minus effluere siui. Chirurgus autem quem mea causa Claudius Lauallus Regis Christianissimi legatus vocauerat, & medici in ea erant sententia, sanguinem multum esse vacuandum. Eorum ratio hæc erat: Sanguis est admodum vitiosus, ætas & vires aut vigent, aut à vigore non ita procul absunt. Præterea hunc sanguinis vacuandi modum quotidie vsurpamus, & quidem feliciter. Sed ego Galeni sententiam sequutus lib.4. Sanitatis tuendæ, vbi de spontinis languoribus vlcerosis, de pruritu, & scabie disserit, vel nullum, vel certę perpaucum sanguinem mihi esse vacuandum contendebam, idque reuellendi caussa potius quam vacuandi. Ita enim inquit, vbi paulum vel citra sanguinem restitum, vel vltra processum est, audacter mittendus sanguis: quem Galeni locum ita interpretor, vbi sanguis coctione diminuta paulum, aut aucta factus est paulo crudior, aut biliosior, tum ipsum vacuare abundanter nullus timor esse debet. At in me nulla extabãt signa in vrina, quæ cruditatem

indicare Galenus paulo ante dixerat. Præterea hyeme ſuperiore ſæpius cibum ſemel die tantum ſumſi: cruditas igitur exigua illa mihi detrahere ſanguinem abundantius non ſuadebat. Adhæc ſanguis in me non eſt paulo, aut nimio bilioſior, vel atra bile multum impurus: id quod arguit, & temperies, & ætas iam inclinans, & color totius corporis ex flauo plumbeus, acti labores, curæ & longa ſtudia literarum, ergo ſanguinem mittere non debueram. Nam & Galenus ſtatim ſuperiori periodo addit; vbi plus, conſideratius agendum: Vbi plurimum, in his nullus omnino mittendus eſt. Mox quoque ait: inſpicere vero & quantitatem conueniet, vt verbi gratia: Si bonus ſanguis exiguus ſit, reliquus vero ſuccus plurimus vtique in his, abſtinendum à detractione ſanguinis eſt. Sin is quidem exiguus, ſanguis vero copioſus, audacter incidenda vena eſt. Hæc Galeni ſententia mirum in modum in hunc vſque diem me afflixit. Siquidem dum ſanguis effluit impurus, craſſus, ac niger, aut aliter vitioſus Chirurgi ac Medici complures largiſſime ſanguinem detrahunt: quum vero purus ac floridus, contra: niſi in venis plethora ſubſit, quod feliciter id remedij genus vſurpari quotidiana docuerit experientia. Quare aut alia eſt nunc curatio laſſitudinis vlceroſæ, ſponte natæ quam ſeculo Galeni (quod ſane verum eſt, ſi mentem referas ad ea, quæ de frictione mediocri, trada, & quiete interrupta, id eſt, de ἀποθεραπείᾳ dicuntur à Galeno: Item de balneis & oleis, & cæteris id genus) aut homines certiores Æquinoctiali maiorem ſanguinis vacuationem ferre poſſunt, quam propriores Æquinoctiali. Non ſum autem neſcius te deſtineri variis & magnis negociis, ſed idem etiam non ignoro, ſi mihi quadrantem horæ voles concedere, nullo negocio me hac moleſtia liberabis, aut potius explicabis.

Reſponſum D. Fernelij ad Dominum Melinum ſuper quæſtione propoſita. CONSIL. XLVI.

INCIDISTI obiter in ſubtilem & arduam dubitationem quæ omnium fere torſit ingenia, qui Medicinam facturi ad artis operam & vſum ſe contulerunt. Ea autem è Galeni ſcriptis emerſit, quorũ tanta eſt varietas, tãta inconſtantia, tãta plerunque diſcordia, vix vt quiſquam illius hac de re ſententiam hactenus ſit aſſequutus. Sed neque is, ſi quid iudicio de hac controuerſa quæſtione quidquam firmum ac conſtans ſibi vnquam animo ſtabiliuit: quippe cum ad meditationem potius, quam ad medendi rationem omnem

omnem vitam contulerit. Non interpretis munere hoc loco fungar, nec auctoris sententias è diametro contrarias conciliare contendam: sed quid vsu longo quasi comprehensum teneam, rogatus paucis theorematis exponam, quæ hunc tibi iniectum scrupulum penitus eximent. Vasorum omnis plenitudo venæ sectione demenda. Nam quæ pura est plenitudo, & proprie plethora appellatur, hoc vnico remedio tolli: impura vero quæ multa est cacochymia, licet purgatione quodammodo minui possit, nec tamen tuto, nec celeriter. At secta vena protinus pericula vitantur ex plenitudine impendentia, nulla virium offensione. Itaque quoties bene habitum corpus occurret, idque venis amplis, & multo sanguine turgentibus, venam audacter incides: atque si sanguis purus apparebit copiosius, detrahes, sin vero impurus, parcius, ac reuerentius, ex interuallis detrahendo quam vniuersim & affatim vacuando. Subluta plenitudine præcipiti atque periculosa, reliqua impuritas, & cacochymia purgatione eximenda est. At venarum impuritas pauca, quæ nuncupatur cacochymia sine plenitudine, non venæ sectionem, sed purgationem exposcit. Hæc enim peccantem cacochymiam, illa vero non solum cacochymiam, sed omnes humores æquabiliter, & plenitudinem, quæ tum nulla est subtrahit, magna virium iactura. Sed tũ maxime incommodat venę sectio cum cacochymia è iecoris aut ventriculi vitio (quod fere fit) contrahitur, vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia. Nam detracto sanguine, licet impuro, impurior multo succedit. Hæc satis opiner quæstionem tuam diluent quę multo tamen explicatius opere proprio tradita sunt. Omnia his quidem consentiunt quæ tu ex lib. 4. de sanitate tuenda protulisti. Qui diuersæ sunt sententiæ id sequuntur, quod iubet Galenus tertio de locis affectis. In Melancholia cubiti sinistri venam mediam tũdere, sanguinemque copiosum detrahere, si crassus ac niger is effluat, cohibere vero si purus ac tenuis, & quod vndecimo Methodi ait, saluberrimum esse in omnibus febribus sanguinem mittere, quas putridus humor accendit. Quodque primo artis ad Glauconem venæ sectionem permittat in quartana, & libro de venæ sectione non minus morbosè cacochymia, quam ex plenitudine ortos venæ sectione curet. Sed hæc diluuntur à nobis, fulciturque prior sententia in libello, cui titulum fecimus, de vacuandi ratione. Pluribus non ago variis negotiorum occupationibus varie districtus. Vale.

Pro D. Maluenda, Imperatoris Caroli V. Theologo, Cachexiæ curatio. CONSIL. XLVII.

MAXIMA est eorum, quæ proposita sunt, symptomaton permistio, sed tamen tanta est series atque connexio vt omnia ex eodem quasi fonte deriuari putem. Capitis grauitas, auris dextræ tinnitus, oculorum suffusiones, & scotomata, incipiens vertigo. Non satis firma in labore & literarum studiis constantia, omnia quidem sunt symptomata atque indicia male affecti capitis & cerebri. Hoc vero, non sola sympathia, & inferiorum partium consensu, verum etiam proprio affectu teneri indicant symptomaton perseuerantia, totiusque morbi diuturnitas. Quandoquidem necesse est caput ex subiectarum partium & habitu & humore nonnihil in se proprij vitij tempore contraxisse. At vero difficilis tardaque concoctio, mictus frequens, nausea, leuiusculæ animi defectiones ad ventriculum, maximeque ad eius os superius referuntur ac pertinent. In quo & cuiusdam doloris sensus contactu deprehenditur, vnde profecto perspicuum esse potest, eius tunicas multo humore, eoque vitioso infarctas esse. Adsunt & non pauca signa male constituti iecoris, quod impense calidum multis adhuc annis opportunum fuit gignendæ bili. Hæc aliquando vomitione erupit, non sine animi defectione, eadem in os effusa plerunque amarorem induxit, eadem aliquando coërcita & putrescens febres peperit, quales audiuimus. Istius bilis crassescentis cruditatumque copia, iecur obstructum primum est; demum & tota illius substantia multa illuuie perfusa, in tumorem iam attollitur, qui si nulla ope diutius perseueret, in scirrhum abiturus est. Primum itaque mali fontem in iecore constituimus, è quo iam pleniore vitiosus humor in lienem, in pancreas, in mesenterium, in ventriculum, in aliasque vicinas sedes redundat, quas copia turgere, & contactu inde deprehenditur, quod leuissimo quoque medicamento plurima ab aluo detrahuntur. Illis autem partibus sic se habentibus, cum non solum caput, verumetiam reliquum corpus omne, vt iam languidum non satis firma sit valetudine, est tandem futura cachexia, & ab hac hydrops, nisi diligenter prospectum sit. Hæc sunt quæ impendere video, sed quæ tamen præcaueri possunt, quemadmodum &, quæcunque genita iam apparent, curationem tempore sunt admissura. Debet autem curatio blanda &

lenis adhiberi, vt ſenſim, multoque tempore & otio ea euellat, quæ iamdiu radices egerunt. Debet & ſumma victus obſeruatio haberi, in qua cibi diligantur boni ſucci, qui minimum ſint excrementitij, nec multum impleant, ſed exigua mole vires ſuſtineant, vt eorum vſu natura haudquaquam diſtrahatur & reuocetur ab humorum vitioſorum concoctione. Itaque carnes ſint teneræ, molles; quales iuuenum animantium, & auium, quæ dumeta & montes, non autem aquas incolunt. Omnes quidem aſſæ potius quam elixæ ex capparibus, vel alio condimento præparatæ, Iuſcula & ſorbitiones, quæcunque multum implent, circumcidantur. Itemque piſces, niſi qui firmiore ſint carne: nec tamen oua incommodabuntur. Fructus omnes noxij præter vuam paſſam, dactylos, amygdalas, & cotoneorum conditum: horum vſus erit poſtrema menſa. Potus erit vinum album, nec dulce, nec acerbum, quale vobis eſt Rhenenſe, quod nec picatum, nec ſulphuratum ſit, aut fuluum aut ſubrubrum tenue: vtrunque aqua multa, eaque pura dilutum, vt parua copia ſitim leniat, nec iecoris calorem incendat. Satis fuerit bis die nutriri, ſed ea lege atque menſura, vt nec cibus ſuo pondere ventriculum grauet, nec potus fluctuationem & ructus excitet. Hoc enim conſilium nobis vires, quales accepimus, conſeruat. Neque illas, neque corporis molem augere, ſed extenuare potius poteſt, vt tum vitioſi humoris portio quædam exhauriatur, tum reliqua ad futuram vacuationem præparetur. Quocirca vtile ſit interdum famem & inediam tolerare, & cœnam prætermittere. Corporis matutinæ frictiones, & exercitationes moderatæ ieiuno ex vſu erunt, quæ & aliquid à corpore diſſipant, & natiuum calorem ſuſcitent. Somnus moderatus longe à cibo ineatur. Hęc viuendi lex exquiſite tenenda eſt, tum corpus ſaneſcat integre. Cui etiamſi diutius aſſueuerit, firmior conſtantiorque futura eſt valetudo. Quę autem medicamentis fit curatio, hac ratione complebitur. Plurimum quidem aluus clyſtere ſolicitetur, qui in decocto emolliente & detergente, Catholici ſemunciam recipiat, cum mellis & ſacchari portione idonea. Simul autem eo ipſo die aggrediatur, ſimulque obſeruet præſcriptam viuendi rationem. Poſtridie humores crudi & ſuperuacanei, qui in ventriculo primiſque venis, & in aluo fluitant, hoc medicamento expurgentur.

℞. Expreſſionem ℥. ij. ß. Rheubarbari electi infuſi in

aqua Cichorij,& vino albo,cum ʒ.ß.cinnamomi electi. In qua dissolue sirupi de Mentha ℥.ß.Fiat dosis. Detur hora vj. matutina. Diebus insequentibus reliqui humores concoquendi sunt & præparandi, idque electuario potius quam sirupo,aut apozemate. Galeni quidem imitatione, qui huiuscemodi morbis, & hyeme pulueres potius quam liquores offerebat.

℞.Rasuræ eboris puluerizati,Electuarij aromatici rosati an.℈.ij Pulueris electuarij Triasantali, & electuarij lætitiæ Galeni an. ʒ.ß.Sacchari albi dissoluti in aqua rosarum ℥.iiij. Fiat electarium per tabellas ponderis ℥. iij. Capiat vnam mane, & per horam ante cœnam, id autem diu continuet, nisi cum aliis medicamentis vtetur. Quod si interdum extra pastus præ sitis vehementia bibendum esset, quum nec aqua, nec ptisana,nec cereuisia competit, nihil certæ præstantius oxymelite, quod vel simplex sit, vel ex Galeni descriptione,vel ex decocto radicis petroselini,& fœniculi,& hyssopi tantillo paratum. Exactis diebus octo, quibus hæc vtendi ratio, & præparantium vsus obseruatus sit, secundo blande purgandum erit sequente sirupo, quem in eam rem sic accommodauimus.

℞.Radicis Cichorij,Acetosæ,Graminis,Petroselini,Fœniculi, Capparum, Polipodij quercini, Seminis cartami, Passularum mundatarum, an. ℥.ß.Marubij albi,Agrimonij, Ceterach, Adianthi,Capilli Veneris, Buglossi, Boraginis, an.m.j Seminis,anisi,Endiuiæ,Cuscutæ,& Melonum,an.ʒ. ij. Trium florum cordialium, an.p.j. Fiat decoctio ad ℥.xv. In colatura infunde foliorum & folliculorum sennæ mundatorum ℥.iiij.Agarici albi ℥.ij.Gingiberis albi ℈.ij. Cinnamomi electi ℥. ß. Dein facta ebullitione parua fiat omnium expressio.In qua dissolue sacchari albi ℥.xv. Fiat sirupus perfecte coctus: ponendo in fine decoctionis expressionem, ℥.j.Rheubarbari electi,infusi vt decet in aqua endiuiæ,& vino albo. Dosis erit ℥.j.ß. diluta ex aqua decoctionis hordei. Hoc sirupo purgandus erit octauo quoque die, aucta vel imminuta dosi pro rei necessitate.Diebus interiectis si forte aluus adstrictior erit, vtilius promouebitur his pilulis quam clystere.

℞.Aloës optimæ,Rheubarbari electi an.ʒ.ij.Pulueris electuarij Aromatici rosati maioris ℈. j. Cum sirupo de mentha fiat massa mollis. capiat pilulas duas hora vna ante pastum.Vbi iam secũdo aut tertio purgatus fuerit ad efficaciorem

rem præparationem reliquorum humorum, qui & magis terreni & contumaciores esse solent, præter electuarium & victus rationem præscriptam. Primus ex vsu erit fotus, qui eos humores emolliat, colliquet, fluxosque reddat, & omni ratione viscerum obstructiones expediat, seruato illorum robore. Erit autem huiusmodi.

℞. Radicis Altheæ, Cichorij, Enulæ campanæ incisarum, an. ℥. ß. Rosarum rubrarum, Balaustiorum, Agrimonij, Menthæ, Absinthij, Florum chamæmeli, Anethi, an. m. j. sem. Seminis anisi, Lini & fœnugræci, an. ℥. sem. Squinanti, Cyperi, Calami aromatici, an. ʒ. iij. Fiat sacculus, bulliat in ℔. j. aquæ, addendo sub finem vini albi ℔. ij. Fiat fotus stomachi & hypochondriorum, mane, & ante cœnam, cum spongiis latis, & nouis expressis, donec tertio aut quarto recalescant. Deterso ventri hoc emplastrum vtiliter admoueri potest.

℞. Vnguenti de althea ℥. ij. Cerati santalini, & cerati stomachi confortiui an. j. ß. Malaxentur simul, fiat emplastrum extensum super alutam. Applicetur post fotum.

Ad Cachexiam, pro quodam ex comitatu Burgundiæ.

CONSIL. XLVIII.

Lippientes oculi, olfactus stupidus, saliua aut pituita copiosior ex ore profluens, pedum tumor vespertinus, indicia sunt summæ cruditatis exuperantis toto corpore. Quæ cum iecoris calorem comitem habeat, ex manuum pedumque feruore deprehensum, proximam cachexiam, aliaque mala, fortasse & hydropem futurum minatur, quæ quum fiorente hac ætate tam manifesta rudimenta habent, procedente illa, & ingrauescente in extremam perniciem agerent: occurrendum autem est summa diligentia & attentatione. Primumque victus ratio purior sit, in qua intestinis & extremis animantium, à piscibus multis, à caseo, ab omnibusque viscosis & lentis abstinendum, temperandumque est, quemadmodum & menses circiter duos ab omni sorbitione. Vitanda crapula, & consueta edendi voracitas. Omnino temperantius viuendum, & omnino toleranda inedia, detrahendaque cœna. Vinum quoque parcius & dilutius esto, idque fere album aut tenue. Excitatio frequentior & validior adhibenda: quod si præstare non liceat, quantum defuerit tenui victu supplebitur. Neque vero hac sola viuendi lege eximi poterunt multo tempore contracta corporis vitia, nisi & lenium quorundam medicamé-

torum vſus acceſſerit. Erunt autem hæc ad rem propoſitam in primis accommodata.

℞.Radicis Apij,Petroſelini,Fœniculi, Capparum,Polipodij querni,Seminis cartami,Paſſul.a. ℥.ß.Hyſſopi,Origani,Calamenti,Adianthi, Capilli veneris,an.m.j.Ceterach,florum lupuli,an.p.j.Seminis aniſi, Endiuiæ, Cuſcutæ, & Melonum,Glycyrrizæ raſæ,an.ʒ.ij.Fol.ſennæ mundatorum ℥.iiij.Agarici albi ℥.ij. Gingiberis ʒ.j. Cinnamomi electi ℥.ß.Bulliant parum,dein exprimantur,& in expreſſione diſſolue Sacchari albi ℥.xv. Fiat ſirupus perfectæ coctionis. Capiat ſemel in hebdomada ℥.ij.Ex tantillo vini albi dilutum: diebus interiectis cum forte aluus non facile deiiciet, tum ad hanc mouendam, tum expurgandum, corroborandumque ventriculum his vtetur pilulis.

℞ Aloës optimæ ʒ.ij.Rheubarbari electi ʒ.j.Pulueris electuarij aromatici roſati maioris ʒ.ß. Sirupi abſinthij. q.ſ. Fiat maſſa mollis;capiat pilulas ij. vel iij. pro doſi. Hora j. ante paſtum ſine cuſtodia. Quibus diebus non purgabitur, ſeſquihora ante paſtum ſumat tabellam vnam electuarij aromatici roſati maioris, quo & cruditatum & cibariorum concoctionem iuuet.Ad gingiuæ inferioris exeſionem,quæ poſtremo deſcribitur,miſce,Gingiberis pulverizati ℈.j.Aluminis vſti ʒ.j.Mellis roſati ℥.j. Hocque quaſi linimento gingiua bis ter ve die ſatis aſpere confricetur.

Ad dolorem colicum, vna cum ſpinæ dorſi dolore, pro quodam nobili Germano, 1557.

CONSIL. XLIX.

ET atrociſſimi & curatu difficiles hi ſunt dolores, qui illuſtrem virum tam dire & immaniter exercent:ita & de eorum cauſſa,deque affecta ſede dubitari video, nec plane inter celebres medicos conſentire. Tametſi enim longe is lateque diffuſus eſt, eius tamen peculiarem quandam & primariam ſedem credi par eſt, è qua prorumpens in alias quoque partes inuadit. Hanc equidem controuerſam quæſtionem rogatus paucis excutiam, vt deſignatæ ſedi doloris propria quædam remedia aptari, accommodari poſſint. Primum igitur vrinæ tum ſubſtantia tum colore contentiſque laudabiles, & ad eas accedentes, quæ ſecundum naturam ſunt (niſi quod ex aſſiduo decubitu citrinæ aliquantulum apparent) atque hæ ſine arenulis, ſine pituita luculenter commonſtrant, neque ad renes, neq; ad vteres doloris cauſſam pertinere. Neque profecto qui proponitur, nephritici

phritici doloris speciem habet, neque vsquam aut visus aut auditus est, qui citra vllius materiæ decessionem triennium perstiterit. Ad lienem, ad iecur, ad mesenterium minime etiam potest hic dolor referri, quod hę partes aut nullius aut admodum obtusi sint sensus. De intestinis vero quorũ sensus est eximius, non præter rationem dubitari video, quod præsertim in sinistro hypochondrio secundum colon intestinum, atque etiam toto ventre sæpe obaudiatur rugitus, quod vagus dolor modo in dextrum, modo in sinistrum latus insiliat, quod nunnunquam & in dextrum testem is deuoluatur, quod abdomen supra modum inflari distendique videatur. Eaque omnia ingrauescant, dum adstrictior est aluus. Contra vero prorumpente flatu aut aluo soluta abdomem sese summitat, & dolor mitescat, dum nouus flatus suscitetur. Hæc quidem (fateor) manifesta argumenta sunt doloris cuiusdam oborti ex flatu in intestinis concluso atque coarctato, qui & illic peculiarem atque fouentem caussam habet, crassam, lentam, mucosamque pituitam intestinis, præsertim autem cæco & colo tenacius adhærentem, qualem sæpe deprehensum est in hoc laborante ab aluo aut seorsum, aut cum fæcibus prodire. His ergo rationibus adductus, non possum non fateri caussam vnam doloris esse crassam lentamque pituitam, quæ intestinis crassioribus sit impacta. Sed hæc sane tenuior & leuior mihi caussa videtur, tantumque concomitans. Cæterum tum multiplex & varie implicitus hic dolor est, tum sedes eius atque caussa quoque multiplex. Nam præter eum dolorem, qui colico similis est, & ab intestinorum flatu atque pituita proficiscitur alius, isque præcipuus ex metaphreno atque è lumbis est, è quibus & in musculos epigastrij diffunditur, neque leuis suspicio est, nonnihil ad spinæ spondylos pertinere: ex hac tam multiplici caussarum varietate curandi difficultatem obortam esse coniicio: itaque dolor secundum dorsum & lumbos deductus, & illinc plerunque in latera, atque etiam in priora abdominis exporrectus, & quasi cingulo corpus totum arctius constringens, demonstrat, partes eas omnes dolore obsideri, & abdominis dolorem caussam esse, cur id coarctari non possit ad feces & flatus excludendos. Caussam porro tam late diffusi doloris credibile est fuisse destillationem frigidam, quæ si non è cerebro e capite saltem in dorsi & lumborum musculos procubuit. Primum quidem parte sinistra: demum etiam dex-

tra. Hinc postea sensim partium continuatione in abdominis musculos membranasque irrepsit. Fortasse & eius nonnihil altius inter spinæ spondylos sese inseruit, quemadmodum fere accidit cum eiuscemodi adfectus diutius protraxerint. Hoc tamen loco propter ea, quæ dixi, inspiciendum & obseruandum moneo, sitne spina situ & figura secundum naturam, possitne quoquouersum libere effecti, & partes, quæ vtrinque secundum productionem spinæ, sunt tactu durioreque pressu, condolescant. Non leuis enim suspicio mihi incessit aut luxatæ aut aliter læsæ spinæ, cum D. laborans vehementi & valido equi subsultu sensit spinam ad posteriora magno impetu contorqueri, eamque compunctione valida feriri, quæ corpus vniuersum exagitaret.

Prognosticon.

Cum duo sint impliciti dolores caussis sedibusque disclusi, vnus qui ad intestina pertinet, potestque colicus appellari, alter qui ad spinam dorsi atque lumbos, prioris quidem sublatio sperari potest, præsertim si simplex & sine intestinorum labe fuerit. Atque vt caussæ eius magnitudo certius æstimetur, totius ventris regionem tactu explorari velim & animaduerti, nunquid in eo præter naturam obduruerit, eorum memor quæ vidi & scripsi sæpe in intestinis crassam lentamque pituitam in intestini speciem concrescere, & obdurescere, viamque flatibus ac fæcibus præcludere: posterioris doloris difficilior curatio, & anceps exitus, præsertim si diuturnitate in spinam dorsi altius se adegit: vtriusque tamen curationem experiri iuuabit, & nihil eorum prætermittere, quæ arte & cum ratione opitulari queant.

Curatio.

In his tam atrocibus doloribus expurgandis non minorem vim obtinet vitæ quam medicamentorum ratio: quandoquidem ea non pauca absumit superuacanea, quæ vix sint medicamentis cessura: itaque victus sit euchymus, siccans & attenuans, isque satis tenuis, carnibus vescendum gallinaceorum, columbarum, turturum, perdicum, auicularum, lepusculorum & similium, hisque assis potius quam elixis: condimenta quoque vtilia, quæ præsertim nucem muschatam, gingiber & piperis momentum recipiant: vinum tametsi calore iuuare creditur, quia tamen vapore & tenuitate cerebrum neruosque ferit, aduersissimum putandum,

subru-

subrubrum ac leuiter adstringens deligendum potius quam album, idque aqua cocta multa dilutum, in qua saluia macerata fuerit. Si D. laborans ea est animi constantia, vt omnia quæ dixi de victu vna diæta per guaiacum complecti velit, eam quidem sperem non parum ad perfectam curationem profuturam. Neque tamen statim initio sudores promouendi sunt, sed meracius decoctum mane & horis tribus ante cœnam vice attenuantis apozematis offerendum, alterumque dilutum in pastu loco vini. Si curationis progressu sudores facile emanent, excipiendi erunt, & leuiter ciendi, atque detergendi. Septimo vel octauo quoque die intermisso guaiaco purgatio decernenda erit huiusmodi.

℞. Stœchados, Betonicæ, Saluiæ, Anthos, Epithymi, an. p. j. Polypodij quercini, foliorum sennæ mundatorum, an. ʒ. iij. Fiat decoctio vna pro dosi. In colatura infunde agarici trochiscati ʒ. j. ß. In expressione dissolue Diaphnœci, vel electuarij Diacartami ʒ. ij. Sirupi de Hyssopo ℥. ß. Fiat potio, detur mane horis quatuor ante cibum. Hæc quidem omnia vniuersalia sunt, neque venæ sectione tentanda est vlla euacuatio, vt quæ sit hac in re plurimum nocitura. Cæterum summa vis curationis in topicis est remediis. Primumque ad colicum dolorem extirpandum quotidie horis tribus à prandio clysterem indendum censeo hac formula.

℞. Florum chamæmeli, Meliloti, Anethi, Rutæ, Origani, Absinthij, Centaurij minoris an. m. j. Seminis anisi, & fœniculi, Baccarum lauri contusarum, an. ℥. ij. Fiat decoctio: in ℔. j. colaturæ dissolue hieræ simplicis, Mellis rosati; & anthosati, an. ℥. j. Olei anethi, ℥. iij. Fiat clyster, iniiciendus, vt dixi. Poterit interdum pro hiera simplici dissolui ℥. ß. vel ʒ. vj. hieræ diacolocynthidos. Sic permutatione augendus continuandusque clysterum vsus, dum prorsus expurgata sit crassior intestinorum pituita, quæ materia est colici doloris, dumque dolor hic in abdomen & ventrem incumbens, manifeste mitescat. Cum iam satis expurgata putabuntur intestina, vt quæ multo tempore contracta fuerat, in eis vitiosa qualitas tollatur, roburque accedat, iniectiones sæpe fiant ex sesquilibra vini cuiusdam generosi rubri, aut leuiter adstringentis, eiusque meracioris, & repentis. In quo interdum Castorei ʒ. ij. dissolutæ sint, postea vero puræ, & sine castorio fiant. Diu continuentur iniectiones huiusmodi, quandoquidem nihil prorsus nocuerint, si etiam in intestinis subsistant, aut non prorsus excidant. His

igitur præsidiis spero prioris doloris caussam omnem sublatum iri. Hoc tempore curationis si dolores aliave symptomata vehementius vrgebunt, leniantur fomentis & aliis subsidiis, quibus iam olim leniri sueuerunt. Posterioris doloris curatio tum oportune erit topicis suscipienda, cum iã prior mitescere incipiet: nondum tamen diæta per guaiacũ intermissa: nihil enim obstat, quo minus doloris vtriusque curatio simul tentetur. Primum igitur deterso sudore, quem iam sub diætæ finem guaiaci decoctum promouerit, quotidie mane tota spinæ, totaque dorsi & lumborum regio fouenda erit, & inungenda his remediis, quæ iam diu impactam materiam, & altius infixam incidant, attenuẽt, & quouis modo præparent. Fomentum ergo fiet ex decocto radicum enulæ campanæ, ex baccis iuniperi, & stœchados, foliorum Betoniæ, Saluiæ, Lauri, Rutæ, Sampsuchi, Rorismarini, Origani, Calamintæ, Centaurij minoris, quæ omnia incocta fiunt in aqua simplici, abdito sub finem vini albi triente. Adhibeatur autem spinæ quam calidissimum, per filtrum aut spongiam oblongam, quæ in eo ipso decocto macerata sit & expressa, cumq; ea sæpius repetita locus bene incaluerit, detersus inungatur hoc oleo.

℞. Florum stœchados, Anthus, Lauandulæ, & Sampsuchi, an.m.j. Croci ʒ.j. Baccarum lauri contusarum ℥.j Pyrethri, Gingiberis, Nucis moschatæ, Caryophyllorum, Castorei an.ʒ.iij. Terantur, & in puluerem redigantur omnia. Demum his commistis, affunde aquæ vitæ optimæ & rectificatæ ℥.viij. Terebinthinæ lucidæ ℔.j. Reponantur omnia in alembico vitreo, fiatque destillatio igne lento. Excipiatur primum aqua, demum oleum, quod seorsum asseruetur in vsum vnctionis prædictæ. Si non sit facilius fomenti vsus, aut non omnes id dolentes partes attingat, commutetur in insessum è decocto consimili, in quem omnes hæ affectæ partes demergi possint. Quum iam continuato fotu & vnctione, mane & ante cœnam ad dies circiter quinque aut sex ante humor satis æstimabitur, mediocres cucurbitulæ vtrinque secundum spinæ productionem à dorso ad extremum lumborum continuata serie affingantur, idque sine ferro & scarificatu, vel etiam cornua maiuscula, quorum frequens est apud Germanos vsus, vt eorum ope humor aut alia quæuis materia ex imis partibus euulsa transferatur, & rapiatur in summam cutim. Non ante hæc intermittantur remedia, quam dorsi & lumborum dolor mitigatus appareat,

reat, omnisque eorum motus liberior & expeditior : aut si forte eorum continuatio molesta sit, atque grauis, Ceratum aut emplastrum cõparetur resoluens atque discutiens, quale fieri poterit ex malagmate destillationis prędictæ, cui gũmi ammoniacum, & cera addantur, & concorporentur ea quantitate & dosi, quæ videbitur ad malagmatis aut cerati formam desiderari. Hæc igitur præsidia sunt, quorum administratione & continuatione methodica sperari potest vtriusque doloris perfecta curatio, nisi forte aut luxata spina sit, aut partes dolentes labefactæ iam sint diuturnitate mali. Quum enim hæc adsunt, aut prorsus nulla, aut admodum exigua spes est salutis.

Ad facilitandum conceptum, pro vxore Præfecti Mariemburgensis. 1552. è Gallico.

CONSIL. L.

Vt his omnibus, quæ à te mihi proposita sunt, remedium aliquod adferam, quo expetito voto fruaris, sirupum solutiuum magisterio non vulgari, confectum præscripsi, quo per octo dies antequam menses eruptionem affectent vteri, diebus alternis, in tres doses ponderis ℥.ij. siue cochleariorum argenteorum quatuor, eamque dosim excipies pari mensura aquæ hordei, siue vini albi mixti horis quatuor ante cibum. Interimque domi te continebis, sobrieque ac temperate viues. Expectabisque donec menses superueniant, nihilque maius molieris, nisi quod eo tempore vino albo lymphato, aut alio potu aperiente eos prouocabis. His iam eruptis, & exactis, confectio siue opiata tibi in promtu erit, quam ad te mitto quatuor diebus tempore matutino assumendam horis iiij. ante cibum ad nucis vel castaneæ quantitatem, simulque hauries vini albi lymphati tantillum : quo facto, ac perinde post cœnam, sub ingressum lecti, alia dosi hausta, cæterisque eodem modo, excipies per interiora vaporationem & suffitum pulueris à me præscripti, quem in prunas iniicies, ac velut incubando huic effumationi, eam continebis quam diligentissime poteris. Hisque peractis cessabis ab aliis remediis vsque ad finem mensis : tuncque superiori progressu repetito paulo antequam menses prorumpere conentur, sirupum & opiatam prædictam simili cautione hauries, sicque per quatuor menses ab hyemis extremo ad ver vsque continuabis. Quod si neque tuus optatus euentus succedet, si me certiorem reddere voles valetudinis tuæ, mit-

tam ad te aliud consilij genus, quod ei tempori erit accommodatissimum. Victus interim siccus sit, & boni succi, si forte pigrior erit aluus, diebus interiectis, aut interdum stomachus grauis, vsus pilularum ex rheubarbaro, agarico, & aloë conueniet.

℞. Saluiæ, Maioranæ, Nepetæ, Melissæ, Matricariæ, an. m. sem. Foliorum sennæ mundatorum ℥. j. ß. Fiat decoctio ad ℔. ß. Addendo in fine Agarici albi ℥. ß. Rheubarbari electi ʒ. iij. Cinnamomi ʒ. ij. In expressione dissolue sirupi capilli Veneris ℥. j. sem. Fiat apozema clarificatum, mediocriter coctum.

℞. Nigellæ ℥. ß. Styracis calamitæ, Benionini, Radicis Ireos florentinæ, an. ʒ. iij, Caryophyllorum, Mastichis, an. ʒ. ij. Fiat puluis pro suffitu.

℞ Radicis Iringiorum ℥. j. Seminis napi, Cæpe, & Bulbi, an. ʒ. ij. Radicis pyrethri ʒ. ß. Gingiberis ʒ. j. ß. Radicis bistortæ, Renum & caudarum scincorum an. ℥. ß. sirupi de artemisia quantum satis. Fiat opiata. Capiat mane, & in lecti introitu, ad quantitatem castaneæ.

Pro muliere hystericis symptomatis affecta.

CONSIL. LI.

MVlier ætate plena, ac matura, multos annos viri consuetudinem intermisit: quo factum est vt semen congestum, ac præter naturam retentum computruerit, imo malignam qualitatem conquisierit, quam & retenti menses, & humores, quicunque in vtero putrescunt, subire solent. Inde tetri malignique vapores in superiores partes elati, in ventre equidem torsiones faciunt, & murmura cum dolore. Demum ventriculi subuersiones, ructus, singultus atque vomitiones varias. Quum vero septum transuersum atque pulmonem opprimunt, difficilior est respiratio cum stertore, aut si cor feriat, palpitatio suscitabitur, aut animi defectio. Sin verò in cerebrum ac mentem irrepat, aliâs morbi comitialis accessiones, aliàs deliria, aliàs oculorum caligo, aliorumque sensuum interceptio, aliàs alia facultatis animalis symptomata ingruunt.

Curatio.

℞. Hyssopi, Prassij, Nepitæ, Melissæ, Hyperici, Betonicæ, Artemisiæ, Matricariæ, an. m. j. Radicis rubiæ tinctorum, Radicis pæoniæ, Visci quercini, Polypodij quercini, Seminis cartami, an. ℥. sem. Florum anthos, Stœchados Arabicæ, an. p. ij. Seminis rutæ, Seminis Pæoniæ, & leuistici, an. ℥. j.

Seminis pastinacæ ʒ.ij. Foliorum sennæ mundatorum ℥.iij. Fiat decoctio ad q.iij. addendo in fine agarici albi ℥.j.ß. Gingiberis ℈.j. In colatura expressa dissolue sacchari albi quart.iij. Fiat sirupus coctus, vt decet, & cum coquitur adde expressionem ℥.ß. Rheubarbari electi, infusi in aqua Betonicæ, cum spica nardi & cinnamomi an. ℈.j. capiat die quaque. Diebus interpositis vtatur decocto ligni sancti, atque ei sensim assuescat. Primumque offeratur ei in pastu loco vini, quod in ℔.iiij. aquæ rasuræ ligni sancti ℥.iij. vel iiij. duntaxat accipiet: incoquantur passulæ, si videbitur cum saccharo & cinnamomo: exacto triduo decoctum meracius mane & vesperi horis duabus ante cœnam, cum quibusdam ex his, quæ sunt in sirupo, propinabitur. Victus ratio sit mediocris. Cucurbitulæ læues, eæque maiores sine scarificatu feminibus affigantur: crurum frictiones vtiles, vaporum impetum deorsum conuertent. Fomenta & vaporationes fient ex quibusdam eorum quæ sunt in sirupo, adiectis pulegio, origano, Calamento, Ruta, & Sabina. Fiant pressi ex puluere hieræ, & succo Mercurialis confecti. Addi poterit nonnihil pilularum cochiarum, aut radicis cyclamini, aut cucumeris asinini, vt his fœda vteri illuuies tenacius impacta eliciatur. Si hæc non satis essent, obstetrix experta ipso accessionis tempore digitum oleo nardino vel muscellino oblitum illius in vteri ceruicem immittat, vt vel titillatu putre semen prouocet. vel ceruicem extendat, quę tum (vt ait Galenus) sursum maxime conuellitur. Si vterum libebit vehementius expurgare, per quietem iniectiones fiant ex decoctis herbarum, quas in fomentis narrauimus, additis grimonio, absinthio, aut etiam aloës tantillo. Vt autem inhibeantur accessiones imminentes, potio detur ex aquis nepitæ, Melissæ, & Cichorij saccharo, & cinnamomo conditis aut pastinacæ seminis ʒ.j. in his vel in aqua matricariæ dissoluta, hauriat. Quum vero pars maxima accessionum ab vtero fiat, Cataplasma decernatur ex filice, leuistico, absinthio, & hyssopo coctis ac maceratis in vini stiptici, & aquæ paribus portionibus, quo venter totus integatur, aut melius vndique cingatur, firmiúsque ligetur, vt vaporum ascensum reprimat. Suffitus odorati pudendo offerendi, graueolentes naribus.

Pro muliere, & prægnante, & puerpera, male habente ab vtero.

CONSIL. LII.

VLIER habitu mediocriter carnoso, ætate media,

hepate calidiore, ventriculo frigidiore, corripi ſolebat ſuffocatione vterina, cum ſenſus priuatione, ac veluti conuulſione, doloribúſque colicis. Item hemitritæo laborauit duos menſes dum prægnans eſſet. Tandem peperit, excrementa alui citra opem medicam non deiiciebat: ſed & magna pituitæ copia cum his profluebat, interdum ſine his, nulli ſudores, nulla cerebri excrementa cernebantur, nihil cum vrinis profundebatur. Quæritur qua ratione medendum ſit, ne his doloribus colicis & vterinis rurſum iactetur.

Reſpond. D. Fern.

Neceſſe eſt ingentem eſſe cauſſam, quæ tot & tam grauibus ſymptomatis laborantem exerceat; eam autem duplicem ſtatuo. Priorem quæ in prima corporis regione inſidet, in ventriculo, in inteſtinis, in meſenterio, & cauis iecoris. Hæ quippe ſedes refertæ ſunt & obſtructæ craſſa excrementitiáque pituita, quæ alui deiectionem tamdiu remoratur. Nam & interdum concreſcit in illis, maximéque in colo inteſtino, ex quo & acrioris clyſteris vi aliquando euelli vidimus: hinc ergo dolores colici omnem ventris regionem obſidentes ſuſcitantur. Altera cauſſa eſt in iecore calidiore. Hoc enim multam bilem profert, quę cum nō poſſit per ductus naturales expurgari, propter obſtructiones, in corpus vniuerſum cum ſanguine promanat. Sed & nonnihil huius in ventriculum effundi indicant vomitiones, interdum amaræ & bilioſæ, quæ conſequuntur pituitoſas. Bilis illa in corpore pituitoſiore febrem accendit hemitritæum, quæ ſudore ſoluta, reliquit laſſitudines vlceroſas aut phlegmonodes. Sāguis enim venarum maiorum aut minorum, quæ ſunt in habitu corporis, omnino expurgatus non eſt, ſed inquinatus bile pituitoſiore, eiuſmodi laſſitudines infligit. Scopus medendi eſt corpus expurgare excrementis. Pituitoſa igitur illa excrementa ad expurgationem præparāda oxymelite, in quo incoxerint hyſſopus, &c. cum octaua parte aceti, & quarta mellis. Item fiat fotus ventris extenuās, & emolliens. Quotidie iniiciatur clyſter acris, in quo diſſolue hieræ diacolocyntidos, & diaphœnici an. ℥.ß. cum melle. Quandoque detur mitior ad fæces emolliēdas, & lubricanda inteſtina. Semel in hebdomada propinetur potio, quæ recipiat rheubarbarum puluerem hieræ ſimplicis, & aliquid diaphœnici. Quippe Diaphœnicum neceſſarium eſt ad craſſam & lentam pituitam excludendam, &

ſine

ſine eo rheubarbarum non liberabit. Vtatur in paſtu vino tenui diluto, extra paſtum de coctione guaiaci, aut abſinthij, cum vino & aqua. Vbi prima regio fuerit expedita, ſecunda & tertia liberandæ etiam erunt, non valde diſſimilibus remediis. Non puto tamen, quod ex habitu corporis ſit neceſſe in aluum reuellere, ſed ſudoribus, decoctione guaiaci meratiore, aut aliis miſtis remediis exhauriendam eſſe hanc regionem. Victus ſit ſiccans & extenuans, in quo abſtineat ab omnibus humidis. Vniuerſo corpore repurgato vterus perſaneſcet. Quod ſi nihilominus aliquid in eo reſtare videbitur, profligabitur vel ſuffitu, vel peſſo, vel aliis ad id accommodatis.

De partu legitimo. CONSIL. LIII.

DE partu, qui ducenteſimo ſecundo nuptiarum die in lucem editus eſt, cum is integre conformatus, ac bene viuidus exiſteret, dubitatum quæſitúmque eſt, num forte ante nuptias conceptus eſſet, & nonum iam menſem compleuiſſet. Deinde an hoc dierum numero natus ſeptimeſtris, ac bonæ ætatis habendus ſit. Ad prius reſpondit D. Fernelius. Recens editi partus ætatem nullis indiciis certo definiri poſſe, & immaturos fœtus aliàs videri integre conformatos atque perfectos, aliàs ſine pilis, vnguibus, labris, aut palpebris, vel auriculis vix dum diſiunctis, quemadmodum & abortum obſeruauimus nonnunquam die quadrageſimo dimidij digiti magnitudine membris omnibus diſtinctum, interdum tertio menſe rudem adhuc & male digeſtam molem repræſentare: id autem efficit ſeminis varietas, & facultas quæ in eo eſt, conformantis robur, aut infirmitas. Ad poſterius quæſitum idem reſpondit. Partum editum die ducenteſimoſecundo ſeptimeſtrem cenſendum. Et Hippocrati, vetuſtioribúſque Græcis, tum Philoſophis, tum Medicis, qui in hanc contemplationem accuratius incubuerunt, incomperti erant Romanorum menſes; híſque quemadmodum & Hebræis, Lunæ curſu demenſi ſunt, conſtátque menſis diebus viginti nouem cum ſemiſſe, quod tempus fere à quouis Lunæ congreſſu ad proximum intercedit. Hac anni ſupputandi ratione, quæ in fœtus geſtatione, in morborum decretoriis diebus, in omni denique Medicorum obſeruatione in primis, & ad vnguem tenenda, partus hic de quo quæritur, prodiit in lucem, die vigeſimoquinto completo ſeptimi menſis. Neq; tamen (vt verè ſeptimeſtris cen-

seatur) necesse est septimum mensem prosus impleuisse, satisque fuerit ad hunc terminum aut vltra aut infra dies septem accedere. Ita enim siderum nos gubernantium vires non in momento consistere, sed his limitibus contineri atque vigere, Ptolomæus aliique Astrologi celeberrimi literis prodiderunt, septimestrem quoque partum bene vitalem esse, præterquam quod Hippocratis, & omnium Medicorum autoritate celebratum est, atque receptum, nos etiam longa experientia notauimus. Cuius rei ab Astrologis petenda ratio, qui primum conceptus mensem in Saturni dominio, septimum in Lunæ potestate collocaut, quæ viuentibus omnibus vitam atque vires impertit.

Ad Hæmorrhoides. CONSIL. LIIII.

QVÆ sine dolore describuntur, manantes hæmorrhoides, cæcæ sunt, & interiores: quarum nihil putem foras prominere. Hæ autem quum iamdiu & supra annos duodecim abundantius fluere consueuerint, omnino supprimi non debent, ne tandem incommoda sequantur, quæ Hippocrates commemorat, & metuit. At vero quum immoderatus illarum fluxus iam vires obterit, & iecur impendio refrigerat, ex quo icterus, & fortasse cachexia iam apparet, & impendet: illas certe cohibere non modo vtile, verum in primis necessarium videtur. Sic tamen vt tertio quartove mense quiddam profluere sinatur. Cohibebuntur vtiliter in hac descripta corporis constitutione, non reuulsione per venæ sectionem, è cubito, aut per cucurbitas hypochondriis affixas, non pulueribus, conditis, aut potionibus adstringentibus, sed hisce leuissimis remediis, quæ profutura non dubito. Itaque si quæ purgatio necessaria videbitur, non alia conueniet, quam quæ ex rheo constat.

℞. Aquarum rosarum, & Arnoglossæ, an. ℥. j. sem. In quibus infunde rhei electi ℈. iiij. Cinnamomi electi ℈. j. In expressione dissolue Rheubarbari electi puluerizati ℈. ij. Sirupi rosarum siccarum ℥. sem. Fiat dosis.

℞. Plantaginis, Centinodiæ, Rhosarum rubrarum, Balaustiorum, an. p. j. Fiat decoctio in lacte ad ℔. j. In colatura dissolue Boli armeni, Farinæ fabarum, an. ℥. j. sem. Fiat clyster, in forma pultis, quam diu teneat, & iteretur bis, ter, aut quater, si non satis primus cohibuerit: si miscella maior placebit, addetur sanguis draconi. Iuuabit etiam cataplasma extrinsecus podici adhibere ex Bolo armena optima, quæ in aceto, & arnoglossa, & oui candido sit dissoluta, aut in succo

ſucco plantaginis & centinodiæ, qui etiam in clyſtere conuenient. In victus ratione vitanda ſunt vina vinoſa, admodum tenuia, & quæcunque alimenta ſanguinem inflammant. Parce viuendum, ne vires iam imminutæ nimio cibo premantur, neve ſanguis ſupra modum increſcat. Vitanda exercitatio vehemens, ira, mœror, & quæcunque ſanguinem ac ſpiritus inflammant, ac exagitant.

De renum affectibus. CONSIL. LV.

DVOBVS affectibus, hiſque finitimis conflictatur hic vir nobilis: vnus eſt renis exulceratio; alter eſt penis ſeu vrinarij meatus leuis exulceratio, cum adnato tuberculo carnoſo. Renis alterius aut vtriuſq; vlcerati indiciū eſt vrina alba, craſſa, & purulēta, in qua & pus ipſum ſubſidere deprehenditur. Deinde, quod æſtate ſuperiore poſt vehementes exercitationes & labores vrinas profuderit cruentas. Tū enim vlcus excitatum eſt, & (vt coniicio) à calculo renem atterente, qui paucis ante menſibus in rene concreuit. Nunc ſordidiore facto vlcere non cruenta ſanies, ſed purulenta emanat. Vlcerati meatus vrinarij indicium eſt ardor & acrimonia, quæ meiendo torquet, quodque multis ante menſibus fœda illa gonorrhœa diuexatus ſit, quæ meatum hunc exulcerare ſolet. Vlceri vero male ſanato adnatū eſſe tuberculum carnoſum argumēto eſt difficilis emictio, & qua non niſi tenuiſſimo filo vrina profunditur, quodque aliquando omnino ſuppreſſa ſit vrina. His implicitis affectibus nō facile ſit integre mederi. Renis vlcus vix vnquā coaleſcit, quod pars ſpermatica ſit. Carnoſum tuberculum difficile & ægerrime abſumitur. Confert tamen interdum purgatio, vel caſſia ſola vel interdum adiecto rheo. Poſtero die vtilis terebinthina lota ad ℥. ij. Sorbitio matutina ex decocto radicis altheæ, & cicerum rubrorum cum melle vel butyro, hoc detergebit renis vlcus. Hoc ipſum preſtabit & hydromeli ſimplex, ſi vel in ſiti vel primo hauſta ſumatur in paſtu vice cereuiſiæ. Vehemētiora nō laudo. Tuberculū carnoſū extirpari debet ſæpius immiſſo cathetere, vt huius aſperitate illius ex nōnihil ſēſim euellatur. Hoc .n. curādi genus breue eſt & expeditū. Quod tamē ſi laborās nō feret, cereolus immittēdus eſt, qui meatum ipſum dilatet, comprimatque tuberculum, & interdum is obungetur puluere, qui ſimiliter tuberculum abſumat & vlcus conglutinet: cuiuſmodi eſt hic.

℞. Oſſis ſapiæ, Tuthiæ præparatæ, an. ℨ. ij. Cornu cerui vſti, Aloës lotæ, an. ℨ. j. Aluminis vſti ℨ. ſem. Fiat puluis; vta-

tur arido vel misto cum melle rosato in formam vnguenti. Vtilis etiam fuerit frequens iniectio aquæ aluminosę compositæ & destillatæ, vt hac in re fieri solet.

℞. Aluminis crudi ℥.ij. Succorum plantaginis & portulacę, an. ℔.ß. Aquarum rosarum & plantaginis an. ℥.iij. Agitentur omnia cum albuminibus trium ouorum. Reponantur in alembico vitreo, & distillentur igne lento. In his morbis contumacibus opus est & diligentia, & summa animi constantia, & tempore.

De vrina purulenta. CONSIL. LXVI.

VRINAM quam crassam & albam emingi percepimus vere purulenta est. In qua quiete subsidere pus deprehenditur album, læue & æquale; id autem pus index est abscessus vel vlceris. Quod tamen neque in pene, neque in vesica, neque in vreteribus est. Sed quum sine vllo sensu doloris existat in solis renibus subesse intelligitur. Ab his etiam & calculi grandiusculi, & vrina sæpe cruenta profluxit, quæ tum indicabat vlcus renis attritu fieri. Nunc vero sordidum & purulentum est. Sanatio perfecta sperari vix potest, & diligenter prospiciendum, ne pus cohibeatur aut subsistat. Ita anim in alias partes redundans ac refluens grauium fit symptomatum caussa. Satis fuerit curatione vlcus blande expurgare, & assiduam liberamque puris effusionem procurare. Itaque abstineat ab omni corporis vehementiori motu, & exercitatione, à salsis, calidis & acribus, ne vlcus exasperetur. Hydromelitis potus vtilis, præsertim primo haustu, interdum huius vice hordei decoctum. Dein vero & quæ sequuntur medicamenta.

℞. Cassiæ fistulæ recenter mundatæ ʒ.x. Cum saccharo vel electuario Diatragacanthi frigidi fiat bolus, capiat die electionis duabus ante cibum: vel sic.

℞. Cassiæ fistulæ recenter mundatæ ʒ.vj. Rheubarbari electi pulverizati ʒ.j. Cum saccharo fiat bolus.

Item ℞. Terebinthinæ Venetæ lucidæ ʒ.ij.ß. Lauetur in aqua rosarum, vel alkekengi. Capiat postridie purgationis ex cochleari, cum sirupo capilli Veneris. Si quando aluus adstrictior erit, aut renes grauati erunt, aliis diebus hoc perfundetur clystere.

℞. Quatuor remollientium, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, an. m j. Seminis anisi, lini, & fœnugræci, an. ℥.ß. Fiat decoctio ad ℔.j. In colatura dissolue hieræ simplicis, Catholici, an. ʒ.v. Mellis rosati, Sacchari rubri, an. ℥.j. Olei violati ℥.iij.

Fiat

Fiat clyster. Inclinante luna tribus vel quatuor matutinis sumat hoc decoctum, horis tribus ante cibum.

℞. Cicerum rubrorum ℥.iij. Radicis altheæ ℥.j. Summitatū brassicę m.j. Fiat decoctio ad ℔.ß. In colatura dissolue Mellis optimi despumati, ℥.ij. Fiat sorbitio.

Ad dolorem Nephriticum, è Gallico.

CONSIL. LVII.

VT nephritico dolori præcautionem adhibeas, cui iam pridem obnoxius es: in primis vitandi sunt cibi omnes crassi & obstruentes, vt carnes porcinæ, bubulæ, & ferinæ præcipue sale conditæ. Itemque pisces non squamosi & aquis lutulentis innutriti, leguminumque omne genus tum recens, tum siccum, crustacea etiam omnia, panis praue coctus, caseus, omnesque fructus crudi: vinum quoque nigrum & crassum, asperum, vel dulce. Sed vesci poteris nutrimentis leuioribus & facilis coctionis, vt carnibus iuuenum animalium, aut aliorum, tum assis, tum elixis. In iusculis incoquentur radices petroselini, aut fœniculi. Intermissius quoque parabuntur ex capparibus, asparagis, lupulo: itemque acetaria ex pimpinella, saxifragia, coronopo hortensi, cæterisque similibus oleo & aceto probe maceratis. Vinum bibes album potius quam rubrum, saltem valde rutilum, tenueque, nec valde potens & mediocriter temperatum, prouisione totius corporis non neglecta. Omne alimentum sobrie ingeres, tum esculentum tum poculentum. Repletio enim huic morbo & aliis suspecta est. Ter in die cibum temperate sumere sat erit. Ac conueniet in ientaculo butyrum recens sæpe comedere cum pane, siue simplici, siue tosto saccharumque inspergere, posteaque vinum album haurire. Si nonnunquam frustula butyri insulsi deuorare succurret, iuuabunt tum aluum, tum renes. Iuscula etiam ex radicibus supradictis conferent, neque nocebit hora vna post simile edulium assumtum exercitio mediocri indulgere, eodemque modo ante & post cœnam. Interdiu dormire non expedit, nec noctu in renes decumbere, nec eos intro vel foris calfacere, seu strangulis seu igne. Sed præter hæc particularia quædam auxilia pharmaceutica ex vsu erunt. Primumque præscribitur puluis sumendus horis duabus ante iusculum ad cochlear vnum, vel solitarium, vel ex vino albo, idque semel in hebdomada, potissimum si aluus restabit. Nihil autem est quod tibi luculētius seruiet, quam si sex ante desinentem lunam diebus, per-

fundantur intestina clystere in hanc formulam.

℞. Radicis altheæ ℥.j. Radicis Enulæ Campanæ, ℥.sem. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Betæ, Mercurialis, an. m. j. Florum chamæmeli, Meliloti, Summitatum anethi, an. p. j. Seminis anisi, Fœniculi, Carui, & Cumini, an. ʒ.iij. Fiat decoctio. In colatura ad ℔.j. Dissolue hieræ simplicis ʒ. vj. Diaphœnici ʒ.iij. Mellis rosati ℥.ij. Olei Chamemeli, & anethini, an. j. se. Fiat clyster, detur mane in exitu lecti, die prędicto. Sequenti vero potio purgatoria cõueniet in hunc modum.

℞. Aquæ parietariæ ℥.ij. In qua infunde rheubarbari electi ℈.iiij. Cinnamomi electi. ʒ. sem. In expressione dissolue expressionem ℈. ij. Agarici trochiscati infusi in aqua betonicæ, Diaphœnici, ʒ.j. Sirupi capilli Veneris, ℥.sem. Fiat dosis, detur die sequenti clyster. Interpositis autem diebus, à quibus cessabis: quarto demum, quinto, & sexto, qui erunt vltimi tres dies decursus lunæ, hauries singulis quibusque diebus matutinis, horis tribus quatuorve ante cibum drachmam vnam massæ pilularum, quam ego tibi conficiendam procuraui, ad pilulas quinque, vel si tibi amaror non admodum displicet, dissolues eam vino albo, nec propterea lecto continendus eris.

℞. Radicis Gentianæ electæ vnciam. j. Fiat puluis subtilissimus, ex quo cum sirupo capilli Veneris, fiat massa mollis. Reponatur in aluta, & in pyxide ad vsum prædictum. Hisce tribus diebus exactis, qui sex superiorum postremi sunt, non erit alienum, si fert animus bis maluæ & cicerum decoctum parare, cuius consilium à me exquisiuisti, continuisque quatuor aut quinque diebus potare. Interea temporis exacta victus lex & supradicta tenenda est, superioraque omnia sub finem trium mensium continuorum repetenda sunt, si perfecta & integra curatio à te expectatur.

Pro Duce Sommensi, calculoso.

CONSIL. LVIII.

ARENVLARVM emictio nephritisque incipiens in corporis constitutione supra modum biliosa, & cuius sanguis crassus & terrenus est, magna ex parte torretur, hac præcautione arceri debet. Cum crassus viscosusque sanguis gignendis illis materiam subministret, iecoris vero renumque calor ex hac torrefacta arenulas calculosque proferat. Victus ratio obseruari debet, quæ refrigeret & humectet, simulque detergat, & modice extenuet citra manifestum calorem.

calorem. Pullorum gallinaceorum, columbarum, & vituli carnes, ex lactuca, althea, malua, aut ex hordeo mundato elixæ, iurisque sorbitio ieiuno data: interdum ptisanæ cremor ex melle aut saccharo paratus apprime est vtilis. Alio quouis pastu carnes tum elixæ, tum assæ edantur, in succo limonum maceratæ, vel intinctæ; qui, si desit, vel omphacium, vel oxalidis succus, nonnunquam & acetum conueniet. Vinum tenue & imbecillum sit, & abunde dilutum. Nam plurimi ab hisce malis vini abstinentia, & aquæ potu sese vindicasse asseuerant. Dorsi lumborumque matutina frictio, itemque exercitatio valida, aut equitatio durior arenulas & calculos deturbat, nec sinit in renibus concrescere. Cæterum cum vna victus ratio vix satis tuta esse possit ad morbi huius præcautionem, interdum etiam medicamentis agendum erit, quæ non vehementi calore aut siccitate, sed moderatione prædita noxiam morbi materiam per aluum detrahant, & quæ renum calorem temperent, & quæ arenulas facile cum vrinis exturbent. Eorum autem compositio huiusmodi erit.

℞. Radicis rusci, Asparagi, Graminis, Altheæ, & Petroselini, an. ℥.ß. Gallitrici, Betonicæ, Pimpinellæ, Saxifragiæ, Parietariæ, Adianthi, an. m.j. Seminis ocymi, Petroselini Macedonici, Milij solis, Genistæ, Bardanæ, Sileris montani, Glycyrrizæ rasæ, an. ʒ.ij. Passularum mundatarum, Polypodij quercini, an. ℥.j. Fiat decoctio ad ℥.xv. In colatura infunde florum cordialium recentium, an. p.ij. Foliorum sennæ mundatorum ℥.iiij. Agarici albi ʒ.ij. Gingiberis albi ℈.ij. Bulliant parum, & fiat expressio; in qua dissolue sacchari albi ℔.j. Fiat sirupus perfecte coctus. Capiat decimo quoque die ℥ pro dosi, cum aqua decoctionis hordei vel anisi. Ex hisdem simplicibus detractis purgantibus alter sirupus apparetur, quo ex aqua hordei diluto diebus interiectis mane vtetur ad renum expurgationem. Terebinthinæ vsum in hac laborantis constitutione non probem, quod prompte inflammetur iecoris calore. Si forte frequens vsus sirupi fastidiet, illius vice hoc electuarij genus suppetat.

℞. Quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, Glycyrrizæ rasæ, an. ℈.j. Seminis pimpinellæ, Ocymi, Petroselini, Macedonici, Nucis muschatæ, an. ʒ.ß. Pulueris electuarij Aromatici rosati maioris ℈.ij. Sacchari albi dissoluti in aqua alkekengi iiij. Fiat Electuarium per tabellas ponderis, ʒ.iij. Capiat vnam mane tribus ante pastum, &

ſuperbibat parum vini diluti. Renes extrinſecus refrigerentur æſtate hoc fotu.

℞. Aquarum deſtillatarum Lactucæ, Nenupharis, & Roſarum, an. ℥. iij. Aceti ℥. ij. Miſce, mane & veſperi renes tepido foueantur. Hyeme accommodatius erit hoc liniméntum.

℞. Oleorum violati, Nenupharini, & Roſacei lotorum in aceto, & aqua roſacea, an. vnc. j. Mucilaginis altheæ extractæ in aqua parietariæ ʒ. vj. Ceræ tantulum, fiat linimentum pro vnctione renum, mane, & veſperi. Si forte aliquando nephritici dolores recurrant, clyſter iniiciatur ei ſimilis quem præſcripſi. Quo reddito fotus adhibeatur ad partem dolentem, ex deſcriptorum ſacculorum decocto. Hic ſi non ſatis proderit ampla cucurbitula dolenti loco affigatur ſine ſcarificatu. Si ne his quidem dolor miteſcat, cataplaſmata idonea ſuccedant & inſeſſus quorum vis eſt in ſedandis doloribus efficaciſſima.

Pro Stranguria. CONSIL. LIX.

STRANGVRIA hæc qua vrina reddi narratur turbida & impura ſummo cum dolore, ſiue purulentum ſit id quod tandem ſubſidet, ſiue mucoſum, neque ex ventriculi cruditate, neque ex ea pituita, quæ in articulos irruere conſueuerat, progignitur. Nunquam enim è ſuperioribus ſedibus tam craſſa illuuies per integros renes illabi poteſt in vias vrinæ. Quum igitur renes nondum male affecti eſſe deprehendantur, neceſſe eſt omnino aut è veſica, aut è pene vaſiſque ſpermaticis impurã hanc ſordem profluere, ac proinde vel calculum in veſica eſſe, vel vlcus in pene & veſicæ ceruice. Quum autem hi affectus quaſdam notas cõmunes habeant, propriis certe diſcernẽdi ſunt: neque peculiaris eſt ſuſcipienda curatio, antequam certo conſtet vter ſubſit affectus. Itaque obſeruandum attentius, nam quod pondus grauitatis percipiatur in perinæo, quod etiam incedenti moleſtum ſit? Num dolor nonnunquam incumbat in podicem, & meiendi ac deſidendi, cupiditas ſit? An vrina pleno fluat radio? Si profluentis illius curſus intercipitur. Hæc enim certa ſunt calculi indicia: præſertim vero, ſi aliquando laborans nephritico dolore diſtortus fuerit. At vero ſi nihil iſtorum comparuerit, ac præterea virus quoddam è pene interdum ſponte excidat ſine ſenſu, & ſine emictione. Si ante vel poſt teſtium tumorem virulenta gonorrhœa aliquando contaminatus fuit æger, ſi vrina non pleno radio, ſed tenui quaſi filo redditur, ſi in penis arrectione vel attactu, aut dolor,

dolor, aut etiam tumor aliquis percipitur, in ipso penis ductu vlcus certe sordidum ac fistulosum, vel in vesicæ ceruice, vel in penis ductu consistit. Vt autem coniectura, quæ ab his signis ducitur, sensus indicio exploretur atque confirmetur, catheter blande immittendus est, quo continens illa & proxima mali caussa certius designabitur. Cognita tãdem affecta sede, & propria mali origine huic peculiaria accommodabuntur præsidia, & quæ vt spes est profutura sint. Inter moras tamen (si quæ erunt) dolor emictionis leniendus est fotu emolliente, vel anodyno partium obscænatum, aut interdum fotu ex lacte tepido. Inunctione etiam, quæ sit eiusdem facultatis pars erit linienda, & iniectione ex mucilagine, seminis psyllij & cydoniorum extracta in aqua plantaginis. Vrinæ quoque acrimonia lenienda est sirupo violato, altheæ, limonum, vel alio refrigerante, aut emulsione seminum frigidorum maiorum, & vino abunde diluto, si robur ventriculi ferat.

Ad vlcus sphincteris vesicæ, è Gallico.

VT remedia adhibeantur vlceri iam inueterato & calloso, quod signis quibusdam certis & cathetere deprehenditur esse in sphinctere vesicæ sine tuberculo carnoso. Primum fotibus mollientibus, & dolorem sedantibus, ter aut quater in die pars infra scripta lenienda erit.

℞. Radicum altheæ, & liliorum incisorum an ℥.ij. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Nasturtij, Origani, Calamenti, Absinthij, Florum chamæmeli, & meliloti, an. m.j. Seminis lini, & fœnugræci, an. ℥.j. Reponantur in sacculo, bulliant in aqua & vino albo. Fiat fotus pudendi & perinæi, ter aut quater in die. Post quinque aut sex dierum huiusmodi fotus continuationem, intermittenda erit duobus diebus, interimque purgandum erit corpus cassia & rheubarbaro in hunc modum.

℞. Cassiæ fistulæ recenter mundatæ ʒ.vj. Rheubarbari electi subtiliter puluerizati ℈ iiij. Cum speciebus electuarij tragacanthæ, fiat bolus. Die sequenti purgationem hauriet Terebinthinam Venetam in hunc modum paratam.

℞. Terebinthinæ Venetæ lucidæ lotæ in aqua rosarum & parietariæ ʒ.ij. Tum ad priores fotus per tres aut quatuor dies erit redeundum, vel donec prædictum vlcus mollitum, & lenitum erit, tuncque siphone tenui iniiciendum erit decoctum inferius, & ad partem affectam deducendum, ter aut quater die.

℞.Rosarum rubearum,Plantaginis,Hordei integri. Absinthij an.m.j.Centaurij minoris m.ß. Fiat decoctio ad ℔.j.in colatura dissolue mellis rosati ℥.ij.fiat iniectio. Post aliquot dies, quibus hæc iniectio celebrabitur, decoctum erit magis detersiuum reddendum, addendo quæ sequuntur.

℞.Prædictæ decoctionis ℔.j.In qua dissolue aloes optimæ ʒ.ij.Myrrhæ ʒ.j. Aristolochiæ rotundæ puluer.ʒ.ß.fiat iniectio. Vlcere iam his auxiliis probe deterso & mundificato, vt magis ac magis desiccetur, fiet iniectio aquæ aluminosæ in hanc formam confectæ.

℞.Aluminis crudi ℥.iiij. Succorum plantaginis, & portulacæ an.℥.viij. Agitentur omnia simul,& dissoluantur cũ albuminibus trium ouorum crudorum; dein reponantur in alembico vitreo, & destillentur. Vt autem postea vlcus cicatrice inducatur, & pelle vestiatur, iniectione hac vltima procurandum erit.

℞. Aquæ plantaginis stillatitiæ ℔.j. in qua dissolue trochiscorum alborum Rasis cum camphora ℥.ß.Fiat iniectio, aut loco trochiscorum hoc modo.

℞.Litargyri auri,Cerussæ,Boli armenæ an.℥.ij.fiat iniectio.In victus ratione abstinendum erit ab salitis, & aromaticis,vinis potentibus, cæterisque sanguinem subtiliorem reddentibus,eorum loco iuscula refrigerantia, pruna,cæteraque edulia,quę sanguinem moderatum generare possunt, erunt ex vsu. Nonnunquam inter pastus, & per curationem hydromelitis bene cocti, vel aquæ hordei haustum vnum assumere expediet.

Ad mictionem purulentam. CONSIL. LXI.

Qvidam mingebat vrinas turbidas, in quibus subsidebat pituita crassa & viscosa,afficiebatur summo dolore & ardore inter mingendum,putabat herus id fieri calculo in vesica concluso, sed chirurgi adhibito instrumento non inuenerunt calculum,reliquum est ergò,vt id fiat à vesicæ imbecillitate.Ad eam sequentia præscripta sunt.

℞. Polypodij quercini ℥.j. Radicis rusci, Asparagi,Graminis,Petroselini,& fœniculi,an.℥.ß.Agrimonij,Ceterach, Cuscutæ,Pimpinellæ, Betonicæ, Gallitrici, Saxifragiæ, Adianthi, Capilli Veneris an.m.j. Seminis anisi,Melonum, Bardanæ,Petroselini Macedonici, Glycyrrizæ rasæ,an.ʒ.ij. Fiat decoctio ad ℥.xv. In colatura infunde foliorum sennæ mundatorum ℥.iiij.Agarici albi ℥.ij. Turbith gummosi ℥.ß.Gingiberis ʒ.ij.Bulliant parum simul, & fiat omnium expressio,

pressio, in qua dissolue sacchari albi ℔.j. Fiat sirupus perfecte coctus, capiat decimo vel quintodecimo quoque die ℥.j.ß.vel ℥.ij.pro dosi cum pari portione aquæ parietariæ.

Item ℞.Aloës optimæ ℥.ß. Rheubarbari electi ʒ.ij.ß. Agarici trochiscati ℈.iiij. Pulueris Electuarij Ducis ℈.ij. Malaxentur omnia simul cum sirupo de althea, fiat massa mollis. Capiat pilulas quinque pro dosi ex drachma vna, sine custodia. Aliis diebus cum vel adstrictior erit aluus, vel molesta pituita.

℞. Quatuor seminum frigidorum maiorum, Seminis ocymi, Pimpinellæ, Saxifragæ, & Petroselini Macedonij, an. ʒ.j. Cinnamomi electi, Nucis moschatæ an. ʒ.ß. Pulueris Electuarij Diarrhodonis Abbatis ʒ.j. Sacchari albi dissoluti in aqua parietariæ & gallitrici ℥.vj. Fiat elect. per tabellas ponderis ʒ.iij. Capiat vnam mane tribus saltem horis ante cibum, quibus dieb. nec sirupis nec pilulis vtetur.

Item ℞. Radicis Altheæ, Enulæ Campanæ, Granorum iuniperi, an. ℥.j. Centaurij minoris, Origani, absinthij, Chamemeli, Meliloti, Anethi, an. m.j. Seminis anisi, Fœniculi, & fœnugræci, an. ℥.sem. Fiat omnium sacculus, bulliat in aqua sufficiente, ponendo in fine vini albi quartam partem. Fiat fotus calidus pudendi pubis & perinei. Hoc si non satis pituita extenuabitur & liquefiet, ex hisdem parabitur insessus, in quo calido madeat & mergatur ad vmbilicum vsque.

Ad mictionem inuoluntariam, cum aliis accidentibus.

CONSIL. LXII.

QVi ampla & dilucida narratione expositus est affectus, licet varia symptomatum permissione eorumque insolenti concursione perobscurus & nouus appareat, singulorum tamen signorum vires & naturas, si paulo altius scrutemur, conspicuus vterque reddetur, eiusque caussa aliorum morborum imitatione deprehendetur. Non vnus quidem est & simplex affectus omnium symptomatum caussa, sed collatis æstimatisque eorum naturis, tres omnino affectus impliciti deprehendentur. Vnus est tibiarum recurrens ex interuallis inflammatio, rubor siquidem atque calor notæ sunt inflammationis, φλόγωσιν appellant. Ea tamen erysipelas censeri non potest, cum non solum cutem, verum etiam subiectam carnem occupet, totaque pars in ingentem molem attollatur. Restat igitur, vt ea tibiarum inflammatio sit phlegmonodes. Huius proxima cõtinensque caussa sanguis est tenuis ac feruidus, qui non solũ rubore & calore, sed &

immoderata copia partem offendit. Is quidem non vno loco coercitus phlegmones ſpeciem exhibet, quæ poſtea in abſceſſum deſinit, ſed per tibias æquabiliter diffuſus phlegmonodem tumorem efficit, eouſque perſeuerantem, dum repreſſo ardore ſanguis totus aut manifeſte, aut ſine ſenſu diſſipetur & exhalet. Defluit autem hic ſanguis ex vniuerſo corpore, maxime vero è viſceribus & è vaſis omnibus in quibus ſtatis temporum circuitibus coagmentari exuperareque ſolet, idq; ob inſitam laborantis conſtitutionem. Cũ enim & illius temperamentum, & habitus, viuendiq; ratio, & vitæ genus laborantem ſanguineum eſſe demonſtrent, multoque ſanguini generando pronũ, accidit certe vt ſtatis temporũ interuallis magna ſanguinis exuperantia toto corpore ſuccreſcat. Ea autẽ cum iam moleſta & naturæ grauis euaſit in tibias quauis ex cauſſa imbecillas, è vaſis aut à natura propellitur, aut ſuopte impetu ruit. Quemadmodum his, qui ſimili conſtitutione ſunt, aliis per nares, aliis per hæmorrhoides, aliis per alias ſedes erũpit. Reuera niſi huic Domino laboranti ea exuperantia in tibias procumberet, periculum impenderet vel repentinæ ſuffocationis, vel ruptionis vaſorum, cum audiamus aliquando ſanguinem magna vi vomitione reiectum, idque non niſi aperta, vel rupta vena, quæ vel è iecore, vel è vicinis partibus & ſedibus in ventriculum dirigitur. Ex vniuerſo autem corpore, ac ex omnibus venis fluxionem in tibias irruere luculenter ea cõmonſtrant, quæ audimus acceſſionis principio apparere. ea ſunt totius corporis grauitas, laſſitudo tenſiua, ſpiritus difficultas, capitis dolor, æſtus & ardor partium interiorum, animi anxietas, quæ omnia exuperantis ſanguinis eiuſq; calidioris ſunt ſymptomata. Alter affectus Dominum laborãtem affligens, eſt melancholia, inflammationis comes, quã hypochondriacam iudicem. Nam dolor in hypochondrium ſiniſtrum plerunq; incumbens, eiuſq; palpitatio in ſiniſtrã mammam excurrens, inſolens animi anxietas, mœſtitia, ſolitudo, variæ ſomniorum perturbationes, iudicium in rerũ adminiſtratione ratiocinatione hebetius, & memoria fluxa, ſigna quidem ſunt, quæ non niſi ad atram bilem referri poſſunt, cuius vapores in cor & cerebrum illapſi hæc omnia multoque grauiora infligere ſolent. Quum ſummus ardor interiorũ viſcerum, humorumq; tam multos annos perſeuerauerit, vix fieri poteſt, quin flauę bilis pręaſſatę pars maxima in atram fateſcat, quæ in proprium lienis receptaculum

lum relegata malignitatis suæ vires profert. Tertius affectus est emictio inuoluntaria dormienti potissimum sine sensu obtingens. Ea nequaquam soboles est inflammationis aut superiorum affectuum, neque posthac metuenda videtur ischuria ei similis, quæ hominem grauissime torsit, sed emictionis eius caussa est sphincteris musculi, qui vesicæ ceruicem obsignat offensum: hic enim catheteris immissione diuulsus dilaceratusq; est: ex quo & sanguis copiosior emanauit. Sic autem oblæsus obserandi munus complere non potest. Hæc quidem de affectuum dignotione, & de caussis. Quibus ita constitutis omnium certe sperari potest perfecta sanatio, si modo laborans in hac ætate florente, & summo virium robore quam decet diligentiam impendat.

Curandi ratio.

Postremus affectus, qui emictioné efficit sine sensu, quoniam simplex admodum est, nec vllam sordem aut illuuiem effundit, cum vrina solis adstringentibus & corroborantibus emendari potest. Huiusce generis fotus sunt partiū obscænarum ex rosis, balaustiis, plantagine rhoe, mali corio, hisq; similibus coctis in aqua fabrorum. Deinde emplastra ex eadem materia, & ex metallicis, lithargyro, alumine, bolo armena, mastiche, exceptis oleo myrtino, & aceto. Hæc si extrinsecus insidentia parum iuuent, intromittenda quidem erunt siphone, dum offensum ceruicis musculum attingant. Ita enim multo efficacior deprehendetur eorum vsus. Alij duo affectus quoniam impliciti quodammodo sunt, & vnus alterius soboles est, communem fere curationem habent. Recurrens illa tibiarum inflammatio sola fortasse victus ratione inhiberi arcerique potest. At melancholica affectio curationem quandam exposcit. Itaque vt sanguis totumque corpus purius reddatur quinto aut sexto quoque die purgatio decernatur sirupo, qui constet ex succo buglossi, boraginis, fumariæ, lupuli, oxalidis & similium, recipiatque in libras quasque succorum dilutas foliorum sennæ ℥.iiij. & cinnamomi ℥.ß. Sacchari ℔.j. Huius dosis erit ℥.ij. ex sero lactis dilutæ. Si melancholica symptomata magis premant, diebus interiectis similis offeratur sirupus, detractis foliis sennæ. Præscribatur & electuarium ex puluere lętificantis Galeni, Diambrę, & Electuarij de gemmis, cum saccharo dissoluto in aqua buglossi. Purgatio nulla validior tentetur, nec posthac vena secetur, nisi maior necessitas ingruat, Cæterum tuto & magno vsu aperiri poterunt

hæmorrhoides, si forte intumescant aut quouis modo conspicuæ sint, idque vel scapello, vel hirudine, vel medicamẽtis. Huc accedet victus ratio, quæ bonum, tenuem, modice frigidum, ac humidum succum generet, qualem nimirum hypochondriacæ melancholiæ omnes expetunt. Iam vero recurrentis inflammationis præcautio in hoc maxime posita est, vt parce tenuiterque viuat, ac siti ac inediis se maceret, atque in sanguinis & humorum mediocritate consistat, nec hos sinat in vllam grauem & molestam exuperantiam augeri. Quocirca cibis euchymis, frigidis ac humidis, mediocribus vtatur, & à consueta alimentorum copia dimidium detrahat. A vino menses duos aut tres (si ventriculi robur fert) abstinebit. Huius vero loco potus erit, aut cereuisia tenuis, aut aqua cinnamomo condita, aut ligni guaiaci decoctum. Quod etiam si sudores promoueat, corpusque reddat patentius, vtilissimum iudico. Reliquo vitæ cursu deuitet vinum meracius, crapulam atque satietatem. Tota quippe curationis atque præcautionis spes sita est in victu refrigerante ac tenui. Sententiæ de potu lactis asinini non accessi, quod lac in calida & biliosa constitutione promte corrumpatur, nec corpus atrophia laboret, multo minus placet balnearum vsus, quod hæ fusis colliquatisque humoribus fluxiones proritent: corpus autem variis fluxionibus tentetur. Ne autem posthac in tibias tam prona sit fluxio, vtile fit fasciis eas arctius vincire, aut caligis, quæ hic nobis ex pelle canina parari solent in eum vsum.

Ad Gonorrhœam & Arthritidem.

CONSIL. LXIII.

GEnerosum hunc virum duo exercent affectus arthritis, & Gonorrhœa, hæc recens est, & trium duntaxat mensium sine emictionis ardore, sine vlcere, aut meiendi difficultate. Illa vetustior, quæ hoc anno grauius afflixit, & ante annos sex semel de se futura aliquando testimoniũ exhibuit. Mirum sane hanc ipso statim inuasionis initio omnes peræque articulos occupasse, & tophos in digitis, manu, carpo, aliisque locis reliquisse. Indicium hoc esto grauissimæ arthritidis aliquando futuræ, quæ paucis annis hominem totum quasi compedibus & manicis sit comprehensura, nisi tempestiue occurratur. Hoc ille præsentiens ac metuens opem implorat, quam cum ferre ei non liceat, in aula vaga ac instabili, committendum tibi illum putaui, vt in cu-

in curando rationem eam &methodum imiteris,quam nos aliquando tenuisse vidisti. Vt autem tu pariter virulentæ gonorrhœæ curationem accommodes, die primo aluum perfundes clystere,qui teneat hieræ simplicis,Diaphœnici,an. ℥.sem.mellis rosati & anthosati an. ℥. j.&c. Postero die purgabis medicamento ex rheubarbaro,& agarico,an. ℈.iiij. infusis in aquis betonicæ, endiuiæ, & vino albo,an. ℥.j. in expressione dissolue electuarii diacartami ʒ. j. sem. Sirupi capilli Veneris ℥.sem.. Tertio die dentur terebinthinæ ʒ.ij.sem.Cum sirupo capilli Veneris,ex cochleari horis iiij.ante cibum.Quarto die quiescendum. Quinto diætam per guaiacum auspicari oportet, decoctumque duplex habendum, vnum meracius,quod in ℔. sem. ligni & ℥. ij. corticis habeat sub decoctionis finem radicis Enulæ Campanæ,Polypodij quercini,Seminis cartami,an. ℥.j.Quo vtatur bis die tribus horis, vel iiij.ante pastum. Alterum dilutius ex solo ligno, cuius vsus erit in pastu vice vini. Victus in diæta imperandus tenuis, attenuans & siccans. Si aluus erit adstrictior,proritetur clystere.Septimo vel octauo die denuo purgetur medicamento non admodum dissimili. Ab hac purgatione topica remedia capiti primum adhibeantur,vt sacculi ex seminibus, qui erumpentem sudorem magis euocent.Et post detersum sudorem quotidie mane & vesperi errhina primum quidem leuiora,dein valentiora. Quum capitis humores magna ex parte dissipati apparebunt,ceruici ac spinæ dorsi ea induces medicamenta,quæ scio te charriculis excepisse.Tophis vero emplastra quædam,quæ serie longa Domino de Chauuigne nos præscripsisse satis meministi.Cum istorum continuatione omnem articularem dolorem & tophos fistulares, ipsumque mali fontem absorpseris,corroborandi postremo erunt articuli remediis in id compararis: quorum tibi magna quoque superest supellex, Sed antequam res eo deducatur,te, vt spero,reuisurus sum.Si his remediis gonorrhœam penitus euelli non contigerit, inserenda erunt in penem, quæ eius reliquias exsiccent.Horum materia si res postulat,plenius aliquando exponetur.Interim nihilominus calor immodicus, & æstus renum per curationem reprimuntur illitu ex oleis nenupharini & rosarum, lotis in aqua plantaginis,vel oxymelite ex aquis rosarum, plantaginis,& solatri, an. ℥.ij.Aceti, ℥.j.In quibus etiam,si necessitas postulet,dissolue trochiscorum de camphora,ʒ.ij.

Pro Enterocele, è Gallico. CONSIL. LXIIII.

AD curationem propositi affectus primum contineri oportet conclaui & decumbere lectulo dies vt minimum viginti, lumbisque supinum insistere, nec corpus admodum extendere, aut exagitare, præcipueque tibias, atq; adeo animum ira, tussi, risu, aliisque affectionibus. Interea temporis sobrie & temperate viues, cibis nec flatuosis, nec humidis, dabisque operam ne venter sit turgidus aut siccus, quotidie aut natura, aut arte seu clystere seu glande soluatur. Primum quidem purgabitur corpus medicamento postea describendo, quod etiam repeti poterit post xv. vel xvj. diem.

℞. Quatuor remollientium, Origani, Calamenti, Absinthij, Chamæmeli, Melliloti, Anethi, an. m. j. Seminis anisi fœniculi, an. ℥. sem. Mellis rosati, & anthosati, an. ℥. j. Olei rutæ & anethi, an. ℥. j sem. Fiat clyster.

Item ℞. Radicis consolidæ maioris, & mediæ, radicis osmundæ regalis, an. m. ß. foliorum sennæ mundatorum. ʒ. iij. Fiat decoctio pro vna dosi : in colatura dissolue, rheubarbari electi puluerizati, ʒ j. ß. Sirupi rosarum siccarum ʒ. vj. fiat potio. Quatuor primis curationis diebus fouebitur tumor ille spongia mediocriter madefacta decocto sequēti : Quinquiesque aut sexies quam calidissime ferre poteris totam partem duram & dolentem diu conteges supinus, tum splenio & fascia linteis inductis circumligabis bis in die, mane videlicet, ac hora prima post prandium. Fotus talis esto.

℞. Radicis altheæ, Ebuli, & iridis recentis, an. ℥. ij. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Nasturtij, Absinthij, Origani, Calamenti, Centaurij minoris, an. m. j Seminis fœniculi, Lini, & fœnugreci, an. ℥. j. Fiat omnium decoctio in aqua sufficienti pro fotu. Post quatuor dies fouebis denuo herniam illam tuam sacculo, quem tibi tradidi vino rubeo adstringente perfuso & calefacto ad prunas, & post alios octo dies intingetur secundus sacculus lixiuio ex aqua ferrariorum, & cinere quercino. Post sacculos bis in die inductos, applicanda rursus erunt splenia & fasciolæ. Quibus perfectis cessare poteris ab aliis remediis, præterquam à subligaculo herniæ tuæ accommodato per duos menses. Itemque vt ab omni conatu laborioso abstineas siue equestri siue pedestri. Quartodecimo curationis die haustum quendam pulueris sequentis ex cochleari mane & vesperi

hora

hora vna ante cibum aggredieris, ac vsque dum perfecta sit sanatio persequeris.

℞. Corticis myrobalanorum Indorum & Chebulorum, an. ʒ. j. sem. Natturtii, Portulacæ, Plantaginis, Sumach, an. ʒ. sem. Coralli rubri, Lapidis hæmatici, Carabes, an. ℈. i. Cinnamomi electi ℈. iij. Sacchari rosati ℥. iiij. Fiat puluis.

Ad Coxendicem, & aliorum articulorum dolores.

CONSIL. LXV.

MVLTIS hisque diris malis premitur hæc adolescés, sed quorum omnium vna sit origo, vnusque fons è capite. Vetus œdema, quod illam primis annis male habuit, frequens & importuna capitis lotio intemperiem frigidam & imbecillitatem capitis reliquerunt, quæ frigidi excrementi copiam assiduo cumulat. His ex caussis congestus, exuperansque frigidus ac pituitosus humor, olim in ceruicis adenes strumarum vice procubuit: nec multis ante annis in corporis partem dextram irruens, ceruicis, scapulæ, coxendicis, femoris totius que cruris articulos obsedit. Neque solum externas corporis partes, sed & nouissime interiores inuasit, tanta fluxione in pulmones illapsa, vt non modo tussim, sed & stertorem & molestam spirandi difficultatem inuexerit. Vnde intelligitur omnium malorum continentem caussam esse frigidum pituitosumque humorem, qui omnes fere corporis sedes occupat, illiusque primam originem è capite fluere. Nisi extreme imbecillæ sint vires, spes quædam sanationis affulget, hoc potissimum ætatis vigore, & appellente vere. Multa quidem ad curationem arte præscripta sunt, quibus leuata laborans, nondum tamen ob mali diuturnitatem & peruicaciam sanata: hinc suspicor malorum fontem nondum prorsus exhaustum esse. Sed crebro vt in pulmones, sic in articulos fluxionem è capite ferri, quæ hanc diuturnitatem alat. Summum curationis consilium eo dirigatur, vt caput vacet excrementis, aut si quæ necessario gignuntur, deriuentur per nares, vel admotorum vi digerantur. Itaque decimo vel duodecimo quoque die pro virium robore purgetur potione, vel catapotiis, quę satis valide possint è distantiorib. partib. detrahere. Tonso capillo quotidie mane, & hora vna ante cœnã semina, anisi, feniculi, carui, & cumini, baccæ lauri, miliũ & sal torrefiant in sartagine, excipianturque sacculo, qui, quam calidissime sustineri potest, inducatur, donec vel calor intro penetret, vel sudor emanet è facie. Hoc sublato ea

put muniendum est stuppis cannabis concalefactis & suffitu à te præscripto perfusis. Mox ex vsu erunt apophlegmatismi & errhina, principio quidem his mitiora, quam quæ ex helleboro constant. Ac ne sternutamenti impetus corpus nimiopere concutiat, satis fuerit in vnc. iij. succi betonicæ, vel sampsuchi iniicere iridii drach. ij. vel cyclamini ʒ. j. Ceruix tota cingatur emplastro digitos tres lato, quod constet ex ℥. ij. mastichis & ℥. j. emplastri contra rupturam. Decubitus supinus omnino vitandus, vtilis autem pronus, qui fluxionis impetum deducat in nares. Victus imperandus siccans, & extenuãs. Sorbitiones omnes fugiendæ sunt, atque pisces, & potus immodicus. Carnibus assis vescendũ, parcissime bibendum, denique sitis toleranda. Horum omnium vsus tandiu continuandus est, dum laborantis caput grauitate & dolore leuetur, possitque citra molestiam vbique attrectari. Exactis autem diebus circiter viginti, vt & destillationis reliquiæ & humores, qui tum in articulos tum in pulmones procubuerunt, attenuentur, dissipenturque, vtile sit guaiaci vsum imperare, qui multo minus vires offendit, tutiorque est æstuario. Sit autem decoctum meracius, in quo sub finem incoquantur polypodium, semen cartami, saluia & hyssopus: eritque in primis vtile, si huius vi mane & ante cœnam sudores duci possunt. Cum hoc fiet, erit nihilominus in his persistendum remediis, quæ nunc descripta sunt. Sustinenda erit laborans victu satis pleno, ne vires tempore, laboreque deficiant. Si ne istorum quidem ope artuum dolores mitescunt, inuestigetur in coxendice summa pars doloris, quæ solet ad os sacrum pertinere, & in hanc figatur cucurbitula mediocris, eaque sine scarificatu tertio aut quarto ex interuallis repetita, dum dolor desinat. Validius enim quam quoduis emplastri genus dolorem euellit. In genu vero vaporaria fiant ex vino aut aceto infuso lapidi molari candenti, aut foliis è lixiuio sarmentoruum, in quo incoxerint radix acori, & Enulæ campanæ, Polypodium, Laurus, Thymus, Stœchas, Saluia, Betonica, Maiorana. Pulmonum infarctus expediẽt Oxymel simplex, Oxymel squilliticum, Sirupus de hyssopo, vel alius quiuis vice eclegmatis ex becchicis compositus.

Ad tumorem scirrhosum. CONSIL. LXVI.

PVLCRE quidem iudicium vestræ narrationi consentit: nam si initio vehemens cruciatus erat sine rubore, sine pulsu, aut calore: nunc vero dolore sedato tumor

tumor increuerit: necesse est vel ex œdemate factum esse exquisitum scirrhum, vel si non admodum durus aut renitẽs est tumor, rupta musculorum membrana carnem supra naturalem modum increuisse, & factum esse indolens sarcome. Probabilior tamen est prior sententia. Quum nihil adiuta sit laborans præclaris auxiliis, putauimus extenuandum corpus esse, dissipandosque vitiosos humores decocto palmæ sanctæ: ad quod adigenda est cum victus ratione tenui & sicca, idque dies saltem viginti. Octauo quoque die purgabitur medicamento ex folliculis Sennæ, Agarico, & Diaphœnico, quod crassos humores iã præparatos eliciat: nec eo die sudores mouendi sunt. Aliis diebus deterso sudore adhibendum est emplastrum Philagrii, vel emplastrũ fili Zachariæ: vtrumque enim accommodatissimum est emolliendis tumoribus scirrhosis discutiendisque. Hæc nisi continuata satis proficiant, imponatur emplastrum efficacissimum.

℞. Radicum bryoniæ, Cucumeris agrestis, Iridis, Sigilli beatæ Mariæ crudarum, an. ℥.ij. Radicum altheæ & liliorũ coctarum sub prunis, an. iij. Seminis sinapi, Vrticæ, Nasturtii, an. ℥.j. Terantur omnia simul addendo axungiæ anseris recentis ℥. viij. Olei amyg. dulcium q. satis. Fiat cataplasma.

Ad pestem Anglicam, 1550. D. Fernelii, Ia. Hollerii, & Ia. Syluii, pro legato Anglico. CONSIL. LXVII.

PESTIS Anglica haud ita multis ante annis nota omnium acutissima. Nomen à symptomate insigniori sudatione nacta, siue in humorum, siue in spirituum, siue in amborum putredine consistat, Epidemia omnino est. Corruptoque cæli tractu à ventis, halitibusve tetris, aut caussa alia venefica plane in corpora magis humida atque excremẽtosa, vt pestes aliæ, sæuit, & sæpius, & periculosius. Quapropter venenosã istã aeris qualitatẽ si lubet aut prohibere (id quod multo est optabilius) aut profligare, expugnanda nobis est diligẽtissime tum externa illa caussa, nẽpe aeris corrupti contractus & commistio, tum corporis afficiendi præparatio. Aerem corruptum, & tota sua substantia qualitatibusque pestilentibus vitiatum in corpus tum recipi prohibebis, si loca eo aere pestilenti contaminata interuallo etiam longo vitabis. Aut si in eo versari tuam dominationem cogunt negotia, flabellis est agitandus, & propulsandus, aut his quæ putredinem arcent castigandus, &

qui nondum putredinem hanc sentit hisdem est seruandus. Qualia sunt ignis in cubiculo & domo reliqua, atque ideo eius toto ambitu ex lignis siccis, & plantarum partib. odoriferis luculentus. Partes hæ sunt Saluiæ, Rorisinarini, Iuniperi, Lauri, Maioranæ, Thymi, sicca folia, flores, semina, Baccæ, Caryophylla, semen Melanthii, semen & radix Pæoniæ, præsertim maris, Schœnanthum, Lignum aloes, Styrax, Radix & succus angelicæ, & qui ex his fieri possunt trochisci ad suffitum apti, addita etiam ambra, si libet, ac moscho, & cæteris alexipharmacis. Hunc vero aerem ea cura præparatum caue hominum halitibus conspurcari, ne forte inter eos sint quibus mali huius rudimenta, & veluti seminaria circumgestentur. Corpus tum paulo calidius ac humidius contra hanc luem munies ac veluti adamantinũ reddes, si vacet excrementis aut putridis, aut ad putredinem paratis, & bene totum perspirabile reddatur. Quæ ambo præstabunt vacuationes paucæ, & victus ratio idonea. Vacuationes autem erunt huiusmodi. Primo quoque die antequam Lutetia excedas, accipe Cassiæ recenter purgatæ, ℥.vj. Rheubarbari electi mediocriter puluerizati, ʒ.j sem. Cinnamomi gr. vi. Capias mane horis tribus ante cibum cum saccharo vel aqua buglossi. Postridie mane circiter sextam, sanguinem vnciis 6. vel circiter minues, secta basilica dextra, aut victu tenuiore, si à phlebotome abhorres. Quum vero corpus nostrum etiam ex alimentis qualitate & quantitate idoneis, excrementa gignat interdum etiam largiora, salubre tibi est semel aut bis in septimana deuorare vna hora ante cibum duo aut tria hæc catapotia.

℞. Aloes electæ ℥. sem. Myrrhæ optimæ ʒ.ii. Croci ℈. sem. Foliorum diptami veri. Radicis pseudodiptami, Betonicæ erraticæ seu Tunicis Pentaphylli veri seu tormentillæ, Boli armenæ veræ, Sigilli Lemnii veri, an. ʒ. sem. Cum oleo amygdalarum dulcium recenti sine igne extracto, & cum sirupo limonum fiat massa mollis, inuoluatur alutæ. Quanquam vero hæc purgantia etiam robur addant partibus nostris principibus, in quibus sunt facultates summæ, quorum actio est nostra vita: tamen propriis etiam alexipharmacis sunt velut armandæ ne locum dent vllum malignæ huius aeris contagioni, cuiusmodi esse hæc duo præstantissima constituimus ratione atque experientia inuenta ac comprobata.

℞. Conseruæ Buglossæ, Boraginis, Cichorii, Adianthi albi seu,

bi, seu Capilli Veneris, an. ℥. ij. Conseruę rosarum, Corticis conditi, an. ℥. j. sem. Foliorum veri diptami, Radicis pseudodiptami, Tunicis, Tormentillæ, an. ʒ. ij. Seminis cardui, Seminis citri, Seminis oxalidis, an. ʒ. iij. Zedoarię, Gentianæ, an. ℥. sem. Mithridatii veteris Theriaces, an. iij. Pulueris electua. Diamargaritonis frigidi, de Gemmis, Diarhodon Abbatis & Triasantali an. vnc. ſs. Aquæ decoctionis duorũ caporũ alteratorũ cũ Oxalide, Portulaca, Scabiosa, Buglossa, Boragine, Calendula ℔. x. cũ foliis triginta auri purissimi. Fiat destillatio artificialis in vitreo vase super cineres, seruetur vase vitreo. Vtatur mane horis duabus ante cibũ, dando cũ saccharo & cinnamomo. Et si malũ prehẽdat, dato in ipsa accessione bis aut ter ad vncias ij. vel tres parum calefactas. Mane vacuato corpore partes omnes motibus clementibus exerce, quibus si sudor blandus superueniat, linteis mollibus tergẽdus est. Ab hoc vbi corpus deferbuerit, cibũ sumes coctu facilẽ, sed paulò parciorẽ solito. Tales sunt Turdi, Perdicelli, Perdices, Auiculæ, Capi altiles, Gallinæ, Phasiani, Lepusculi, Cuniculi, Capreoli assi potius quã elixi cũ omphiaco vel cũ succo oxalidis, limonũ, aranciorum aceto simplici aut rosacea: Aut si elixis his vel similibus vesci libet, alterantur portulaca, oxalide, buglosso vtroque, & cum prædictis condimentis mandantur, sed ita parce, vt semisatur ab epulis recedas. Pisces si tangere placet, deligantur qui post coctionem habeant carnem siccã & digitis friabilem, quorum prouentu vestra diues est Anglia Vinum sit æstate mediocre viribus, colore aut album aut igneum, hyeme valentius & rubentius, modo non magis vaporosum aut calidum, vt aqua multa sit diluendum, quam in hoc affectu aut præcauendo aut curãdo non probamus, quod nimis humectet, vti neque vestram cereuisiã, quæ succum gignit crassum & melancholicum quoquo modo paretur. Vestram quoq; *goustballicam* illi affinem non probauimus, nec lac, corrumpi nimis habile. Nec serum lactis vino albo secretum & mistum. Caseus quanquam siccando saluber est, quia tamen vetus calfacit, recens est frigidior & crudior, & obstructioni paratior, vitãdus est, præsertim frequẽs & largus: fructus omnes ęstiui corpus putredini parant, Dactylos, vuas, passas, pruna passa permittimus, imo imperamus. Item ficus passas, quod viscera tergeãt, obstructa liberent, & venenis resistant, Amygdalas dulces, Cappares, &c. Corticem citri conditi, Conseruam rosaceam,

boraginatam, buglossatam Asplenii, Scabiosæ, Cichorii, Radicis tormentillæ, Tunicis & similium maximi facimus, crebro vsu, & horis prope omnibus, siue ante pastus, siue post, nisi alia ratione aluum adstringendo obsint. Potes interdum ante ientaculum per horas duas sumere quantitatem auellanæ huius misturæ.

℞. Conseruæ rosaceæ. Boraginis, Buglossi, Corticis citri conditi an. ℥.j. Theriacæ aut Mithridatii veteris ʒ.iij. Boli armenici, Sigilli Lemnii an. ʒ.ij. Fiat opiata, post cuius paruam quantitatem superbibat ℥.ij. vini destillati. Potes enim sun ere portiunculam cui Philosophici, quod plerique Medici descripserunt. Si improuiso lues inciderit, mirum in modum roborat in ipso sudore destillatum calefactum bibere, & electuarium sumere etiam bis terve & panem ex vino aqua buglossi diluto madidum sugere, atque hoc partes ipsas principes facultatum effectrices, ac ipsas facultates corpus nostrum gubernantes reficit, & veneni vim tabificam citius de corpore propulsat. Ob id accessionem reddit salubrem magis ac breuem, & à symptomatis feris hanc luem sequi solitis corpus vindicat.

Elephantia incipiens. CONSIL. LXVIII.

NOBILIS annos quinquaginta natus, carnosus quidẽ, sed tamen squalidus, & ad eum accedens habitum, qualis est ictericorum facie rubicunda, seu ex rubro liuescente, sanguine crasso nigroque perfusa, in qua maculæ nigræ aut liuidæ interdum exoriebantur, vt etiam in reliquo corpore, sensu nullo aut obtuso præditæ, sed sine siti, sine cibi fastidio, & aliis symptomatis grauioribus. Infinitas hic potiones hauserat medicas, & sudoribus corpus exsiccauerat in balneis calidioribus, nõ sine valetudinis iactura. Verebatur ne Elephantia corriperetur, cuius iam videbatur rudimentum. Rescripsit D. Fernelius hæc remedia.

℞. Radicis acetosæ, Lapatii acuti, & Enulæ campanæ, Polypodii quercini, seminis Cartami, passularum mundatarum, an. ℥.sem. Endiuiæ, Cichorii, Plantaginis, Buglossi, Boraginis, Lupulorum, fumariæ, Cuscutæ, Ceterach, Chamædryos, Chamæpityos an. m. j. Florum violarum p. ij. fiat decoctio ad ℥. xvj. In colatura infunde per noctem Epithymi ℥. sem. foliorum sennæ mundatorum ℥. v. Agarici albi ℥. ij. Gingiberis ʒ. ij. Mane bulliant parum, & fiat expressio, in qua dissolue succorum depuratorum fumiterræ & plantaginis an. ℥. iiij. Sacchari albi ℔. j. sem. Fiat sirupus perfecte

coctus

coctus dosis ℥. ij. vel ℥. ij. sem. cum sero lactis quinto aut quoque sexto die.

℞. Cõseruæ buglossi, Boraginis an. ʒ. ij. Rasuræ eboris, & cornu cerui an. ℈. i. Mithridatii veteris ʒ. ii. Misce pro duab. dosibus post purgationem, horis iii. ante cibum. Post tertiã aut quartam purgationem vena secetur interior brachii sinistri, detrahaturque sanguis ad ℥. x. Deinde si qua ratione fieri potest reserentur hæmorrhoides, primum quidem fotibus emollientibus & alterantibus: deinde suppositoriis ex hiera simplici cum succo Mercurialis, vel cum felle: aut si foris conspicuæ sint, & intumescant affixis hirudinibus, vt his rationibus sanguis ater & melancholicus emanet. Quũ ita corpus diligenter præparatum euacuatumq; fuerit, perutilis erit balnearum vsus ex aqua dulci potabili vsque ad multos dies continuatus mane ieiuno stomacho, sed ea ratione, vt non admodum calidę sint, verum duntaxat tepidæ, vt corpus tantum humectetur, non autem sudores eliciant. Victus obseruandus refrigerans & humectans: cremor hordei ieiuno maxime conducit, cum præsertim non est opus medicamentis. Iuscula quoque ex pullis gallinaceis, carne vitulina aut veruecina, cum buglosso, boragine, oxalide, lactuca & plantagine. Si vinum æstate circumcidatur, eius vice saluberrima erit aqua hordei, vel alius quiuis potus in laborantis gratiam comparatus. Si quæ partes in cute existunt nigricantes aut liuidę, nullo vel obtuso sensu prędítæ, his adfigantur cornua vel curcurbitulæ exiguæ cum scarificatu, eoque satis alto, vt sanguis promanet, sensusque reuocetur.

De Elephantia. CONSIL. LXIX.

CVVM de his, quæ in facie Ioannis Rocquier se produnt, non bene inter doctos Medicos conueniat, aliique affirment aspectu illum esse horridum, & leoninos oculos, supercilia glabra, rarescere barbam, nares tumidas, multisque tuberculis tum intus tum foris deformes cum incipiente vlcere. Hinc respirationem difficilem, tonsillas vlcerari, cum voce rauca & obscura: alii vero istorum quidquam deprehendi negent & tubercula, si qua sunt rubra apparere. Necesse est ea signa, de quibus inter celebres Medicos certatur, omnino obscura & infida latere, neque ab his iudicandum quenquam elephanticum, neque si, quæ dicta sunt, omnia compareant: iudicandum, propterea est elephantiæ initium, cum præsertim probę corpus alatur,

nullusque pedum aut manuum stupor aut refrigeratio subsit, qui elephantiam statim initio concomitari solet. Neq; si elephantię initium adsit, segregandus ideo est laborans ab hominum consortio, quum nondum corpus aut spiritus graueolens nec putredo ea sit, cuius contagione vicinos labefactare possit. Ita igitur de re controuersa & litigiosa nos subsignati doctores Medici cēsuimus Ioannem Rocquer etiam crasso aut melancholico sanguine suffusum, & tuberculis subrubis deformem nondum esse inter elephanticos numerandum, nec segregandum ab hominum consortio. At si posthac malum omnem medendi viuendique rationem aspernetur, nullisque cedens remediis ingrauescat, & manifestiora de se indicia proferat, tum satis oportune quid agendum fuerit æquiore iudicio decernetur.

Curatio vere suscipienda.

Victus refrigeret ac humectet.

Purgetur singulis hebdomadis apozemate.

Vino prorsus abstineat.

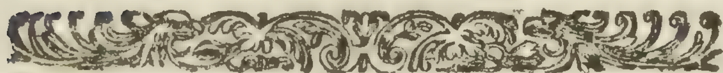
Calida autem omnia, & venenata pharmaca tum purgantia tum alexipharmaca declinet, cuiusmodi sunt scammoneata, mithridatium, theriaca, &c. vt quæ non modo iuuent affectum, sed etiam humores adurant, & morbum conduplicent.

Literæ cuiusdam qui victu tenui & de cocto guaiaci morbum quendam profligabat. CONSIL. LXX.

VICTVS fuit pertenuis ex passulis & dactylis, & à vino ita temperaui, vt olfacto mihi nauseam pariat, alui ratio satis constat. Potio matutina sudorem prouocat mediocrem, vespertina, nullum, spirandi difficultas nulla est, sed vetus dolor semper thoraci inhæret. Deprehendi autem à sex diebus nouum dolorem è regione veteris inter scapulas, qui à veteri in eo differt quod nouus tactu, vetus tantum motu vehementi sentiatur: ab hesterno die malum malo conduplicatum: ventriculus alioqui suapte natura imbecillis perpetuo mihi dolet, citra tamen cibi fastidium, &c. Ad ea respondit D. Fernelius. Egregiam sane operam videris impendere expugnando huic diuturno contumacique morbo, vereor tamen ne vires tenuiore victu tandem concidant: conseruandæ sunt ac paulo pleniore cibo sustinendæ, vt omnem curationis decursum perferant. Audio nouos dolores exortos, sed ea vis est potionis, eaque natura, vt si quid in corpore tacite latebat, id primis diebus in aper-

in apertum proferat, sæpeque dolores exasperet mox tamē disparituros. Quod etiam ventriculum nouus dolor fatiget, ex eadem caussa prouenit; exagitati quippe vitiosi humores è visceribus eo confertim irruperunt, hos itaque duxi in primis expugnandos medicamento accommodato, cuius tibi compositionem descripsi. Quo die id hauries, ab altera potione abstineto, ac deinceps liberalius hac vtere, vt sudores copiosi vndique dimanent. Qui si ne sic quidem vberius exeant, eliciantur æstuario, quod in sudore plantis pedum assideat.

Consiliorum Fernelij Finis.

IOANNIS CAPELLANI

SENIORIS ILLVSTRISS. Christianissimi Regis Francisci primi genitricis Medici,

CONSILIVM DE PESTE.

PESTILENTIA aëreum est venenū, siue venenatus aër putrium vaporum admixtione & in perniciosissimam humano generi qualitatem dira versione excitatus. Sic enim affectus aër, respirationis necessitate, primùm cordis receptacula subit, mox per arterias in vniuersum corpus vitium transfunditur. Itaque vtroque, & corde totius vitæ fonte, & spiritu proximo animæ organo, tum sæua contagione ad vitam minùs idoneo, hominē cadere, (nisi celeritate prouideatur) necesse est, vt verò tam præceps malum caueamus, primùm de iis quæ ad victus rationem pertinent, dicemus, Deinde medicinalia tum cautionis tum curationis instituentur.

Cùm hæc aëris inclementia ab aqueis vaporibus per aërem confusis oriatur, deligendus est aër qui procul distet à lacunis & stagnātibus aquis, quæ ob id quod minus mouētur, computrescunt. Fenestrę domus ad Orientē & Septentrionē pandantur. Ab his. n. partibus venti spirātes nebulā siue caliginē, quibus aër corrūpitur, minimè patiūtur. Bo-

realis præsertim flatus qui ob hanc causam scopa cœli vulgò vocatur, quod refrigerãdo æstuantem aerem temperet, & putrilaginem corrigat, vtendum aqua, quoad fieri potest, quàm saluberrima. Cibus & potus sint temperati non qualitate solùm sed & quantitate, vt qui redundantem humorem non colligant, & ad corrumpendum sint contumaces. Cuiusmodi sunt quibus non est immodicus & improbus succus, acida quædam, vt malum citrium, oxyacantha, rumex, omphacium, & acetum quibus reliqui cibi sunt condiendi, vinum cum aqua temperetur in qua aurum candẽs extinguetur. est enim singularis quædam συμπάθεια cõsensúsque auri cum vino, & vini cum vitali spiritu, vitetur autem somnus diurnus, qui difflari corpora non permittit. Graues, tristes, & molestæ animi perturbationes reiiciẽdæ, quæ temperamentorum modum naturæ conuenientem permutant. Mouet siquidem animus corpoream molem, vt intelligentia cœlum, non solùm locali motu, sed etiam alterationis per spiritum eius organum. Vehementiores exercitationes idem faciunt viréſque fatigant & imbecillas ad actiones reddunt. Moderatæ verò totius corporis habitus excrementa vacuant, membra omnia roborant, & alacriores ad obeunda munia corporis facultates efficiunt.

Pro medicinalibus precautionis remediis excitatus à sõno cubiculum suffire debet ex thure, iuniperi, baccis corticibus mali citrei aridis, aut foliis lauri. Horum enim suffimentum non solùm aerem purgat, sed etiam vestes nidorẽ combibentes qualitatem venenis contrariam reportant. Os & manus aqua tantillo aceti permixta lauentur. Gestare vtile erit ea quæ per antipathiam lethalibus venenis aduersantur, vt qui dicitur granatus lapis ex carbunculorum genere, qui quamquam sit minoris pretii, maioris tamen inter gemmas virtutis censetur, cordi præsertim amicus, vt smaragdus cerebro, sapphirus. Iocineri, coralliũ stomacho. Hiacynthus etiam anuli modo gestatur, & ore continetur. Nonnulli etiam collo appendunt hydrargyrum genuino & occulto odio cæteris venenis contrarium. Includatur capsulæ spongiola aceto imbuta quæ frequenter odoretur. Ore teneatur cortex aridus mali medici, aut eius, & lauri folium. Item Zedoaria, cui Arnabo apud Gal. & Paulum nomen est. Hæc enim omnia occulta proprietate & inuisibilibus quibusdam radiis pestilentem aërem arcent, vt Rhicinus talpan, Diacontium viperam, polemonium scorpionẽ, lysimachium

lysimachium serpētes persequitur & muscas necat. Si aluus sponte soluta nō fuerit, ita vt nil interdiu reddiderit, media ante cœnā hora deuoretur vnum ex sequētibus catapotiis.

℞. Aloes ʒ.ii. rhab. & agar. an. ℈.i. Zinzib. & cinnamo. an. ℈.ß. cum succo citrii aut aceti fiat catapo. Aloe non solùm viuentia sed etiam mortua corpora à putredine vindicat. Rhabar. pituitam vtranq; bilem exigit. Agaricus idem operatur. Thoracis vitiis vtilis, quod & venenis aduersatur, nisi vetustate corruptus. Tum enim quod veneno contrarium erat, in naturam veneni degenerat. Cinamomum venenis remedio est. Zinziber viscera roborat tarditatem & segnitiem purgantis medicaminis excitat. Cùm exeundum est mane, sumatur ad nucis iuglandis magnitudinem ex remedio quod his constat. ℞. boli arm. loti in aqua scabio. ℥.j. Florum nymph. & bugloss. condit. an. ℥.ii. Cortic. citrii & florum rosa. condit. an. ℥.j. Cinnam. ʒ. i. seminis citrii à cortice purgati. marr. coral. rub. an. ʒ. i. amb. ℈.ii. Camph. ℈.i. misceantur cum succo mali citrei aut punicis armenicum pestilentiæ est peculiare remedium quod & respirationis organis quacunque causa oppressis præsentaneo est remedio. Nymphæam post Galeni tempora ab Arabibus longa experientia obseruatum est aduersus pestilentiam mirificè conuenire. Buglossum spiritui amicum est, Ita vt vinum in quo maduerit tristitiam pellat, & mœrentem animum recreet. Citrei mali cortex, ventriculum roborat, succus quoque febrem extinguit tollitq; putredinem. Margaritæ oculorum caliginem discutiunt, & fuliginosos vapores dissipāt. Ambra. Cerebri, cordis & pectoris vitiis opitulatur. Camphora seu Camphura præstat in corpore humano quod Boreas in sensibili mundo. Purgat enim internum aërè nostru , hoc est spiritum & pestilentem feruorem extinguit. Denique (vt res in pauca conferatur) quæ in cōtage pestifera vsurpantur, tribus omnibus facultatibus, donata esse debent. Nam & putredinem arcere debent, spiritus confirmare, & dissolutos cogere ac instaurare, deniq; bezoardicā vim aliquam præ se ferre id est, ἀντιπαθείᾳ venenum oppugnare debent. Itaque, quoad eius fieri potest ea quærenda sunt remedia, quæ iis facultatibus pollere videantur. Cæterum prouidendum est vt humores excrementitii qui ad concipiendam pestilentiæ luem sunt opportuni, deiiciantur: In eumq; finem deuoranda sunt tria aut quatuor ex his Catapotiis quæ à Paulo AEgineta Rhuphn. citante scribuntur.

℞. Ammoniaci thimyamatis ℥.ii. myrrh. aloës an. ℥.i. cũ melle fiat catapotia. Ammoniacum & myrrha excreationes promouent & vitiis thoracis qui iniuriis pestilentiæ magis patet, facilem perspiratũ efficiunt. Est & myrrhis herba quã nonnulli myrrham vocant) eã ex vino bibẽtes à pestilẽtia illæsi seruantur, horum loco sequentiũ vsus probari posset.

℞. Aloes ℥.ii. rhab. agar. an. ℥. sem. mastich. ℈. i. Zedoar. Zingib. an. ℈. sem. ex mali Citrei succo, aut eius syrupo formentur catapotia. Mastiche ventri. cui cum corde magna est affinitas & passionũ communicatio imbecillitatẽ erigit.

Vt primùm pestilens occupat morbus quò celerius minatur periculum, ita vt laborantem die vno iugulet, eò maturiùs ad præsidia cõfugiendũ. Secãda igitur vena in cubiti flexura (modò inguina aut vicina loca malũ nõ occupet) vt ætas, vires & habitudo permiserint. Eximendi sanguinis mensura ad horum portionẽ attẽperetur. Hoc enim pacto in genere venoso propriè & arterioso per consensum & cõmunicationem efferuescẽtia prohibetur, aut iam facta minuitur, auertitúrque per easdẽ vias pestifer à corde vapor. Detracto sanguine ex prius instituta antidoto sumẽdũ est, duplo plus quàm præceptum fuerit in pręcustodienda parte additis eidem remedio Camphorę granis 4. & quia per æstatem frequentius grassari & sæuire malum consueuit in hac plus caphurę addi debet. vt verò reliqui à sanguine humores qui in ventriculo, intestinis & primis venis resident quos pestilẽs virus obtinuerit, deiiciãtur, deuorãda sunt aliquot secundæ cõpositionis catapotia. Duabus ante cœnã horis si venæ sectio fuerit matutina, vel deuorẽtur manè si pridiana vesperi facta sit. Cũ verò catapotia respuit omnino ægrotus, deuorare poterit quæ subiiciũtur. ℞. rhab. ℈. iiij. agar. ℈. ii. cum aliquot Zinzib. granis. His omnibus permixtis cũ ℥. sem. conseruæ florum bugloss. & pauco oxymelite. Quòd si solido vti medicamẽto renuerit, hæc omnia resoluãtur cũ oxyphœnici, id est thamarindor. decocto quod refrigerat, sitim extinguit, cibi fastidium abigit, bilis acrimoniam frangit, & putredinem cohibet. Nec ducẽda aluus acrioribus medicamentis ne virus pestiferi reuulsio fiat ad viscera, à quibus ipsum ab alienare, propulsarę & eliminare natura contendit. Cũ verò ad aduersas parteis virulentũ, protrudit humorem externo artis pręsidio iuuanda est. Sic enim interna vi expultrice, & externa remedii facultate idem humor exterminabitur. Ad id etiã auxiliatur profundus

dus scarificatus, vstio, desectio, aut cum erodentibus medicamentis, abolitio, Si febris ęgrotantem extorret, sitisq; valida torqueat, non est à potu abstinendum nimis. Sit tamen qui plurimum refrigeret, extinguat, putrefactioni repugnet vt oxymelitis modo cum saccharo fiat & multa syncera aqua diluatur, aut syrupus ex mali citrei succo, aut oxysachãto, vel omphacomelite. Quòd si ad ventriculum male affectus humor impetum fecerit, vt ad vomitionem protitet, citanda est ea cum oxymelite cum raphani decocto. Obsistit enim venenis vniuersis raphanus. Res ipsa de qua agitur fusiorem tractationem postularet: verum non omnia persequi, sed solùm ea in animo fuit notare, quæ ex multis essent scitu dignissima.

CONSILIVM PRO DIVERSIS AFFECTIBVS NOBILIS PVERI.

PVER quidam annos sex natus in Britannia febre continua prehenditur cum exanthematôn molestia. Creberrima erant & totum corpus, imo internum os vna crusta inductum, obductúmque videbatur: Oculorum insignis tumor, atque veluti exertio, eminentiaq; foras. Tandē dexter lumine omnino priuatur, Sinistri acies hebetior vt suffundi videretur. Visum est id pēdere ab obstructione nonnulla nerui visorii, accedente suffusione aliqua quæ nondum inualescat: Aliquando auris fuerat illi saniosa & purulenta, vt facile ab aurium neruis ad oculos fit conuersio.

Obstructio insinuat vsum reserantium & quæ infarctus recludunt.

Suffusio si adsit, concrescentis aut iam concreti inter cērato idem aut crystalloidem humoris fusionem & discussionem desiderat.

Ad præcautionē Victus ratio, Vacuatio, Diuersio, Membrorum affectorum roboratio.

A pastu vtatur puluere è coriandris conditis. Saccharo rosato, Margaritis, Pauco cinn.

℞. Anisi, fœniculi, Cinnamomi, ad. ℨ.j. sem. Coriandri præparati ℥.ij. Sacch. rosati lib. sem. Eufragiæ ℨ.ij. fiat puluis.

Manè cùm surrexerit sumat ex hoc puluere.

℞. Seminis fœniculi, anisi, & eufragiæ an. ʒ. j. sem. Cinnamo. ℈. ii. Nucis moschatæ. Masti. an. ʒ. ß Sacchari ℥. iii. Fiat puluis vtendus vel per se vel cum aqua fœniculi.

Crebris potius quàm magnis medicamentis vtendum ratione ætatulæ.

Apophlegmatismi laudabuntur non errhina, Grana mastiches in vuis passis inclusa.

Probantur parua catapotia ex rhabarbaro & agarico.

Appetente vere conficiatur sirupus adiectis Cephalicis & ophthalmicis.

Pyrotici in sinistro brachio applicatio est vtilis. Confert & in occipite.

Manardus præter hos duos auersionis modos tertium consulit faciendum in confinio anteriorum suturarum Caluariæ vstione Auro vel ferro Igne candente fata.

Si quid aliud in visus obscuritate & visorij nerui obstructione inducta id prẹsidij confert Lixiuium ex sarmentorũ cinere, In quo macerentur herbæ cephalicæ, & folia sennẹ.

Corroborant cerebrum Myrobalanus Cebula mane sumpta, Imo etiam nucleus ore contineri debet. Nux moschata, fæniculi semina condita: Eufragia crebro masticata, Semen fẹniculi aceto maceretur, Siccetur, Adde cinamomum & saccharum, Puluis fiet valde vtilis, Aspectus rerum viridium præcipuè smaragdi: Color cæruleus fatigatum oculũ recreat: contra ledunt oculos Crapula, Mustum, Legumina, Brassica, Raphanus, Allium, Porrum, & id genus alia, Magni pisces, Aspectus rerum lucidarum & celeriter motarum: Iuuenis aliquis suaue spirans abluto ore diligenter aqua in qua per horam macerabitur semen fæniculi, Nux moschata, Insufflet in oculum. Poterit & lambere oculum prẹmanso semine aut fæniculi aut eufragiæ.

Probantur animantium fella, maximè piscium atque inprimis rayæ: Ex terrestribus quadrupedibus agniculorum, porcellorum, Hædorũ iuuenũ, & qui adhuc subrumi sunt.

Fotus non multum probatur quia plus attrahitur quam discutiatur, Nisi & corpus & cerebrũ diligẽter sint repurgati. In suffusionib. nõdũ inueteratis hæc aqua mirificè facit.

℞. Succi fæniculi li. sem. Succi gallitrici & Chelidonij. an. ℥. ii. Eufragiæ recentis. m. ii. Verbenæ, Maioranæ an. m. j. Sirupi rosar. ℥. iiij. Mellis opt. ℔. sem. Tuthiæ præparatæ, Ligni aloës, an. ʒ. ii. Reponantur in alembico & distillentur lento igne, ista aqua abluatur oculus, & aliquid ex ea illud

leniter

leniter instilletur. Etiam si tenella eius ætas sit. Probatus est tamen vsus ligni sancti in decocto valde diluto adiecta glycyrhizę, Passulis & semine fæniculi.

Hæc consulebāt Tagaultius, Syluius, Akakia, Flexellius.

SIMONIS PETREII MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI CONSILIA SEX.

Consilium primum, De facilitando partu.

DIFFICILE est iudicare de causis, quæ difficilem partum eius optimæ mulieris, de qua ad me scripsisti, efficiūt. Præterea quòd causæ interdum manifestæ sunt, vt nimia fœtus magnitudo, colli vteri angustia, & fœtus matrisque imbecillitas: interdum occultæ, vt optimi cuiusque medici iudicium fugiant. Accedit nōnunquam particulari quadam vteri natura, vt fœtus in vtero iustum & conuenientem situm non habeat, etiamsi mulier in externis rebus non peccauerit, nempe nimia ventris adstrictione, violento motu animi, aut corporis, & cæteris id genus. Atque dum apud me diligenter repeto, huius in pariundo difficultatis, qua nobilissima mulier afficitur, causas, eam agnosco vteri peculiarem quandam naturam, qua efficitur, vt ex vtroque semine, in vtero fœtus conformetur, qui eum deprauatum situm sibi vendicat: neque enim mihi tuis literis explicasti vllas causas externas aut internas manifestas interuenisse, quæ hanc pariendi difficultatem attulerint: nisi forte accusetur ipsius fœtus imbecillitas, qui non potest matris conatus in pariẽdo adiuuare. Et certè imbecillitatis eius est cōiectura: cùm tuis literis ostẽderis vterum ad inferna propendere quarto iam mẽse cum dimidio, in quo non solet esse fœtus grandis, qui oneri esse possit. Vnde autẽ ea fœtus imbecillitas ortum duxerit non facile possunt iudicare qui mores optimæ mulieris, ac vitæ legem ex te non cognouerim, de his verò cùm ad me scripseris meum hac de re consilium certius accipies. His ita constitutis videtur mihi esse consulendum, optimæ mulieri grauidæ, iis præsidiis quæ vterum confirment ac impe-

diant, ne ad partes infernas prolabatur. Ad quam rem plurimũ valet emplastrum, pro matrice lumbis admotum. Deinde venter est sustinendus, ac vterus cõfirmandus vsu conuenientium fasciolarum, à peritis obstetricibus bene ac cõuenienter impositarum. Atq; vt sursum vterus feratur, vtẽdum est cardiacis tabulis quæ ambram & zibettum recipiãt cum radice bistortæ & corallo. Appẽdatur etiam collo nodulus qui ventriculum contingat, constans, santalis pulueratis, croco & ambra grisea, zibetto, cuius vapore grato vterus allectus minus deorsum inclinabit. Vbi autem vterus confirmatior euaserit, & minùs deorsùm propenderit, valde probo vsum expressionis ʒ.ij.rhab.electi infusi in aqua rosarum, addendo sacchari rosati ℥.ß.quam poterit repetere semel atq; iterum si ab eius vsu illi bene cesserit, præsertim quinto & sexto mense. De venæ sectione non possum certò affirmare an sit illi profutura, in ea vteri imbecillitate & in partes infernas inclinatione. Verùm si abundantis sanguinis signa sese proferant, poteris duo vascula detrahere. Quòd attinet ad postremum tuarum literarum caput, quo à me petis, quæ remedia ad facilem partum conferre possint, tum, cùm natura ad excludẽdum fœtum sese accingit: clysteres remollientes magnam vim semper habere iudicaui, deinde ea linimenta & olea malactica, quibus inferior venter, & lumbi illinantur. Ad eundem scopũ plurimum valet syrupus paratus ex cinamomo, croco, puluis quoque nucleorum dactylorum cum trochiscis de myrrha. In hac re Galenus castoreum etiam cõmendat quod vi sua mortuum fœtum possit excutere, Ætitem lapidem veteres in partu facilitando probauerunt, si femori admoueatur, abortum verò impedire si supra vmbilicum applicetur.

Consilium secundum, De hysterica suffocatione.

Ad Grauellanum medicum.

ACcepi tuas literas (Grauellane doctissime) quibus me certiorẽ fecisti de symptomate grauissimo quo tui fratris vxor laborat, nẽpe vterina suffocatione, cuius ipse hoc mẽse Ianuario spectator & obseruator fuisti, à quo tremor capitis & quid epilepsiæ simile est cõsequutũ. Cui malo etsi remediis accõmodatis est à te prospectũ, nõdum tamen eo planè liberata est, sed per incerta interualla illi molestũ esse solet. Eius verò symptomatis originẽ putas ad vterum esse referẽdam, in cuius sinu portio seminis corrupti retenta in partes supernas eos tetros vapores trãsmittit, qui pro variis parti-

partibus quas affligũt,varia ſolent edere ſymptomata. Nam cùm per arterias in cor & pulmones irruunt, ἀσφυξίαι, reſpirationis priuationem: ſi meningas cerebri occupent, cõuulſiones afferunt, quales tibi viſæ ſunt. Hanc tuam de grauiſſimis ſymptomatis ſentẽtiam valde probo, ſed & ſucci melancholici quo plurimùm abundat cacoëthiã conferre exiſtimo. Vterus enim & lien mutuas tradunt operas ad egræ perniciẽ. Itaq; ſi benè conſultũ illi eſſe velis vtriq; parti eſt cõſulendum. Ac prioribus quidẽ literis quas ad te dedi breuiſſimè conſilij rationẽ explicaui quæ ſeruanda videretur. in ſucci melancholici malignitate corrigenda & domanda, nunc ea tantùm explicabo quæ ad vterum hoc ſymptomate leuandum pertinere videbuntur. Itaq; quoties hic paroxyſmus illã inuadet repetẽda remedia quæ tu vſurpaſti, deinde cucurbitulæ femoribus admouẽdæ: In ſinum pudoris manus obſtetricis butyro illita cum pauco zibetto erit immittẽda. Hoc partes cõfricandæ, vt illa titillatione irritatus vterus corruptum ſemẽ excludat: hoc conſiliũ ſequitur Matheus de Gradibus nõ aſpernandus auctor. Prẹterea vmbilico admoueatur emplaſtrũ ex theriaca & mithridatio cum pauco zibetto Clyſteres paulo acriores iniiciẽdi ex vterinis cõparati. Aperienda vena ſaphena poſt lotionem pedum, ex decocto calido: Vbi autem hoc paroxyſmo liberata fuerit, ne repetat: Corpori erit conſulendum purgatione, ac remediis à me deſcriptis quæ valẽt cõtra ſuccum melancholicũ.

Beneolentia in vteri collum indenda, præſertim paroxyſmi tempore quæ vim expultricem vteri ad expulſionem ſeminis irritent Cardiaca præſidia, quæ viribus recreandis conueniunt, non erunt negligenda.

Semicupia parata ex ſeminibus & herbis malacticis & vterinis mihi valde probantur, vt vteri ductus ſint liberi, & reuellatur vapor qui ſurſum aſcendit.

Hæc ſunt (mi Grauellane) quæ ſymptomati depellendo videntur mihi conuenire. Si quid noui occurrerit, vbi mihi ſignificaueris ad te reſcribam.

Conſilium tertium. De melancholia hypochondriaca, Ad medicum quendam.

HOnoratus vir de cuius natura & ſymptomatis variis quib⁹ cruciari ſolet ad nos accuratè ſcripſiſti, videtur nobis laborare hypochõdriaca, melãcholia quẹ nõ ſolũ hypochondrium verum etiam venoſum genus videtur occupare. Ac verendum ne tandem in grauiorem melancholiæ

ſpeciem degeneret, cuius habuit quædam rudimenta à viginti ferè annis quemadmodum nobis ſignificaſti. Huius obfirmati mali cauſam agnoſcimus non ſolùm iecoris calidam intemperiem, verùm etiam καχεξίαν quandam, quæ ex alimentis euchymis malos humores gignit & bilioſos & melancholicos à quibus hypochondriaca melancholia fouetur, & excitantur ea ſymptomata de quibus conqueritur, dolores ὀστοκοπώδεις totius corporis præſertim tibiarũ, quas à primo ſomno ſentit immoderato ſenſu frigoris affici: niſi fortè à capite ſeroſi humores, qui eo multi continentur, ad tibias defluant & eum frigoris ſenſum afferant. His ita conſtitutis & œconomia totius corporis eiuſmodi contagione labefactata, vt optimè iudicas, illi vere nouo diligenter erit proſpiciendum his generibus remediorum quæ abs te deſcripta ſunt: Vitãdo medicamenta vehementiora & ſiccantia. Itaque vtatur frequenter clyſteribus duorum generum: quorum vnum ſit purgans ex decocto malactico & flatus diſcutiente, in quo catholicum diſſoluetur. Alterum adipoſum & oleoſum vt ſicca inteſtina humectet & quodã lento re imbuat, ſine vllo medicamento purgante. Deinde vtatur catholici & caſſiæ fiſtulæ an. ℥ ß. vbi hoc medicamento vẽtriculus fuerit repurgatus, parabuntur apozemata ex decocto ſimplicium ſpleni ac hepati conuenientium, cum violis & lupulo. Quo quidem decocto vbi per quatuor aut quinque dies vſus fuerit, cœlo clementior præteritis octo diebus dilutum ʒ.ij. rhab. erit inſtituendum cum ℥.j. ſirupi violati ex multis infuſionibus: De venæ ſectione ſic habeto: Nos in hoc corpore valde gracili & extenuato eam non probare hoc tempore: ſi tamen menſe Aprili caloris cuiuſdam ſpeciem præ ſe ferant vrinæ, tum de ea imperanda erit cogitandum, ea cautione vt tantùm vaſculum detrahatur. Poſtquam corpus hiis remediis fuerit præparatum & repurgatum, lactis aſinæ vſus erit ſalutaris, obſeruatis eis legibus quæ à perito medico debent obſeruari. In cuius vſu tantiſper perſeuerabit, dum ab eo ſe iuuari ſenſerit. Quod vbi faſtidire incepit, tùm iuſculis refrigerantibus cum carne vitulina aut pullo paratis erit locus. Cœlo autem temperato & æſtiuo de balneis aquæ dulcis ſæpe repetendis tuum iudicium valde probamus ea cautione vt ſudores non promoueantur. Neque verò omittendus eſt vſus ſirupi de ſucco pomorum dulcium, bugloſſi, borraginis parati, quo hac æſtate vtetur ſi ventriculus ferre poſſit, quemadmodum etiã

ſirupus

sirupus saporis cœlo clementiore poterit præscribi. Et quoniam ipsi succo melancholico adiuncta est semper cacoethia, quæ spiritui vitali, & partibus nobilibus aduersa & infesta est, aduersus eam tuendæ erunt cardiacis tabellis & cõditis, in quibus præscribendis ventriculi rationem habebis, qui videtur admòdum esse imbecillis, & multis flatibus distentus, quibus dissipandis puluerem aliquem à pastu conuenientem præscribes, cuiusmodi est vulgaris è trageta cõmuni, corallo, cum pane tosto & saccharo rosato. Victus ratio fit euchyma, qualis vix hoc ieiunij tempore potest vsurpari, nisi ouis sorbilibus vtatur & lucio, cæterisque piscibus saxatilibus. Vbi ieiunium præterierit, erunt tum ad manum alimenta generando succo accommodata. Quod attinet ad illud frigus quod noctu sentit post primum somnum, illud facile vitabit, si curauerit duas magnas lagenas pedibus admoueri, quæ linteis contectæ pedibus admoueantur. Sic enim fiet vt earum contactu calor tibias subeat & illud frigus dissipet. Quod si hac arte frigus non mitescat, ex axungia suilla lota in aqua saluiæ, cum oleo irino mixta, & aquæ vitæ paretur linimentum, quo tibiæ illinantur & cotone muniatur.

Consilium quartum, De fluxione in pulmones.

EX peritissimi medici relatione accepimus nobilem mulierem ætate fere triginta & sex annorũ, quę multos liberos peperit, à tribus annis fluxione in pulmones laborare quę illi tussim affert, & interdum periculum suffocationis, tùm præsertim cùm menses fluere incipiunt. quæ etsi iam diuturna euaserit, nulla tamen adhuc videntur pulmonis affecti esse signa, præsertim cùm nulla macies corporis sit cõsequuta, nec vlla febris significatio appareat, neque naturalis facultatis robur in coquendo cæterisque actionibus desideretur. Sed verendum iam est, ne humor putrescens, aut acrior redditus pulmones exulceret. Illudque præcipuè molestum est, quod habeat sensum frigoris in capite perpetuum de quo vehementer conqueritur. Ad hanc fluxionem sistendam doctissimi medici quamplurima remedia instituerunt, quibus tum vniuerso corpori prospectũ est, tum partibus affectis pulmoni, & capiti, nihil adhuc tamen profectum est, perseuerantibus iisdem symptomatis quæ antea illi molesta fuerunt: Itaque postulat à nobis remedia, quibus fluxionem inueteratã in pulmones ruentem possimus coërcere, & ægram his incõmodis quibus afficitur

liberare. Quod vt commodius fiat, videndum quæ cauſa fluxionis, vt ea cognita conuenientibus remediis oppugnetur: Huius cauſam principem puto eſſe cerebri frigidam humidam intemperiem, quæ tum ex reliquiis alimenti, tum ex vaporibus è ſubiectis partibus in caput ſublatis, multos ſeroſos humores gignit, qui robore cerebri in pulmones deferuntur. Hanc adiuuat fortaſſe iecoris intemperies paulo calidior, præſertim in corpore non perſpirabili, cuiuſmodi eſt mulieris corpus multo adipe obſitum: Pulmones cùm longiore temporis ſpatio eam fluxionem receperint, ea iam implentur, atque aſthma periodicum pariunt incertis repetens interuallis. Huic malo inueterato vt conſulatur omne conſilium eò referēdum videtur, vt primùm impediatur ne humor in capite collectus in pulmones tranſmittatur, deinde vt quod iã in pulmone collectum eſt, conuenientibus remediis expectorãdo expellatur: vtrumque prȩſtari poterit ſi vniuerſo corpori proſpiciatur hoc autumno vſu pillularũ capiti cõuenientium, cuiuſmodi ſunt ſine quibus, aggregatiuæ miſto agarico, quibus bis in menſe vtetur poſt primum ſomnũ. Verum ante vſum pillularum purgãdum erit corpus decocto foliorum ſennæ, cum decocto pectorali parato in quo rhabarbarũ infundatur & agaricus, & in expreſ. colata diſſ. ſirupi roſar. pallidarum ℥. j. His adiungi poteſt frequens vſus enematum, deinde corpore purgato aperiatur vena baſilica dextra ad duo vaſcula, Conſuletur capiti in pulmones fluxionem tranſmittenti fotu cephalico ex lixiuio ſarmentorum parato, in quo radix ireos florentiæ, calamus aromaticus, ſchænuanth, betonica, maiorana, ſaluia, cum foliis ſennæ bullierint addẽdo ſub finẽ decoctionis vini rubri quartã partem. Hoc fotu caput fouebitur manè ſpatio vnius hebdomadæ, deinde caput ſiccarum oleo nardino, de terebinthina veneta, alchymiſtico, cum pauca aqua vitæ illinatur diu ſuperpoſito cotone perfuſo puluere ireos florentiæ, maioranæ, ſaluiæ: quo remedio ſi nihil perficiatur, & idem frigus perſeueret, emplaſtrũ parabitur de betonica, maioris compoſitionibus, additis benioini, ſtirace, calamita, pice, & puluerib. cephalicis calidis, vt radicis ireos, cyperi, maioranȩ, cum pauca terebinthina parabitur emplaſtrum admouendum capiti deraſo capillitio. Ab his veniendum erit ad cauteria ſummo capiti admouenda vitatis ſuturis. Hyeme perſeuerabit in vſu tegumẽtorum capitis quæ à peritis medicis ſunt inſtituta. Nares habeat apertas quæ ſi

occluſæ

occusæ fuerint, vtendum erit primùm leuioribus errhinis deinde vehementioribus, quæ in hac specie mali sunt repudienda: Ad caput roborandum parabitur opiata ex conseruis anthos, theriaca, mithridatio, cortice citri condito, nuce moschata condita, admixta conserua florum vngulæ caballinæ, borraginis, quæ omnia excipiantur syrupo de stœchade.

Pulmoni verò in cuius bronchiis plurima pituita continetur prospicietur decoctis bechicis, paratis ex radice enulæ, campanę, ireos florentię, dracunculi, cũ betonica, hyssopo, satureia, & cæteris bechicis à peritis medicis institutis.

Looch quoque parabitur ex radice ari, dracunculi cocta sub cineribus, cui contusę permiscebitur pulpa sebestem iuiubarum passularum cum tragagantho frigido, exceptis sirupo capilli veneris, quo frequenter vtetur cum baculo liquiritiæ. Addi poterit puluis pulmonis vulpis, Proderit etiam ore aperto vaporem decocti pectoralis attrahere. Alias bechicas formulas à doctissimis medicis institutas vehementer probo.

Consilium quintum, De renis abscessu.

VRINAE cruentę, & cum ramentis quibusdam redditæ, ostendunt optimę mulieris renem malè habere, de cuius dolore in lumbis conqueritur, vt abscessus in rene magna sit coniectura, pręsertim cùm ab eo tempore consueuerit vrinas reddere pituitosas, vel potius quæ præ se puris quandam speciem ferant, vniuerso corpore in renem imbecillum sese exonerante: Cui malo nisi tempestiuè prospiciatur, verendum ne tabem tandem inferat: Commodè autem prospicietur, frequenti enematum remollientium vsu, deinde cassiæ fistulæ nunc solius, nunc cum rhabarbaro cõiunctæ in bolos sumptione. Deinde cum calidum cælum sese remiserit aperiatur basilica lateris dolentis: Atque vbi vniuerso corpori his remediis prospectum fuerit de detergendis renibus & confirmandis est cogitandum. Ad renes detergendos valebit primùm aqua amygdalata cum hordeo & liquiritia parata. Deinde hydromelitis aquosi vsus vbi cælum clemens extiterit, opiata ex conserua violarum & rosarum parata cum electuario diatragachantho frigido, pineolis mundatis, & in aqua rosarum maceratis, exceptis sirupo de althea: Eodem pertinebunt iuscula ex herbis refrigerantibus, lactuca, portulaca, violaria, althea parata, ipsa denique hordeata manę sumenda. Postremum erit lac asinę

quo per vnum menſem, aut alterum vtetur manè cum ſaccharo roſato. Deterſis renibus erit vtendum trochiſcis Gordonij cum tragachantho frigido, quibus in hydromelite diſſolutis vti poterit. Renes confirmabuntur vnguento roſato Meſue quo illinantur bis in die. Nec erit alienum menſe Septembri aëre temperato vſurpare decoctum Chyne cũ paſſulis & liquiritia, vt humores, qui à toto corpore in renẽ affectum influunt alio ſuum curſum inflectant. Vitę lex quę à perito medico eſt inſtituta ſeruabitur diligenter. Prętermiſeram in commemorandis remediis detergentibus vſum terebinthinæ venetæ quæ mirificè prodeſt detergendis renibus cum diatragachantho frigido ſumpta.

Conſilium 6. De tumoribus qui ſpeciem ſtrumæ carcinωδυς præ ſe ferebant.

CVm duo tumores qui in ſiniſtrę axillę ora apparent prę ſe ferant ſpeciem quandam ſtrumę carcinodis, vt tuis literis nobis ſignificaſti, mitiſſimè cum iis agendum eſſe exiſtimamus, neque malacticis ac digerẽtibus vehementioribus vtendum, ne malum ingraueſcat, ſed blandioribus, cuiuſmodi erit vnguentum quod parabitur ex portione aliqua diacalchiteos diſſoluta in ſucco plantaginis, & ſolani agitatis ſimul omnibus in mortario plumbeo. neque ab eo remedio eſt diſcedendum donec videris quid ei leuationis afferre poſſit.

Verum commodior erit vſus externi præſidij vbi toti corpori ingenuæ adoleſcentulæ proſpectum fuerit, quod quoniam tenellum eſt & ſiccum, vt ex eius patre reſciuimus molliter eſt tractandum. Itaque purgabitur caſſia fiſtula, catholico, vel ſirupo ſaporis recens parato ſublata media parte croci, quo vtetur bis aut ter in menſe cum ſero lactis infuſionis epithymi & fumiterræ. Et quoniam videtur natura comparata ad ſuccum melancholicum colligendum ex optimis etiam alimentis, vitio hepatis intemperati contrà eum ſuccum pugnandum erit ſirupo parato ex ſucco bugloſſi, borraginis, meliſſę, endyuię, prunorum dulcium, quo manè vtetur cum aqua cocta. Ad eandem rem valebit lac aſinę quo frequenter vtetur manè cum pauco ſaccharo. Appetente vere & autumno, purgato corpore aperiatur vena baſilica ſiniſtra vel mediana ad duo vaſcula. Poſtremo cauteriũ brachio ſiniſtro prope deltoidem admoueatur. Balneũ aquæ dulcis hac ęſtate ſępe vſurpandum, vt ſiccitas corporis corrigatur. Parabitur pręterea opiata ex cõſeruis violarum

nenu-

nenupharis rosarum, buglossi, borraginis, cortice citri condito, confectione alchermes, vt eius vsu vis maligna succi melancholici emendetur, & vires recreentur.

Vitæ ratio tota referatur ad humectandum & modicè refrigerandum repudiatis omnibus alimentis quæ succum melancholicum gignunt.

Vtatur ptisana loco vini aut decocto coriãdri cum passulis. Atque vbi cœli calor remissior fuerit, vini vsum multum diluti imperabis, quem hac æstate calidissima non probamus.

HAEC consilia, mei patris relliquias, & monumenta, magna religione collegi (vir eruditissime) quæ tuæ doctrinæ fidei, ac prudentiæ commissa, cum aliqua paterni nominis commendatione in lucem emittantur: vt omneis tamen intelligant, ab homine multùm occupato ad priuatam ægrorum vtilitatem potius, quàm ad posteritatis memoriam ea breuiter fuisse cõscripta. Vale.

Tuus & tui obseruantissimus discipulus
SIMON PIETRE.

DOCTISSIMI CVIVSDAM MEDICI CONSILIVM, DE DIVERSIS RENVM affectibus.

DE calculosis superioribus literis vltrò citróque missis inter nos cõmunicabamus: paulò quidem breuiùs quã vt vtriq; nostrũ fieret satis. Ego verò pollicitus sum concisiùs capita quædam tractaturum me, quæ licet vulgaria, à vulgo tamen abhorrent. A vulgo quidem, quod iam nescio quæ opinio inueterauit de vsu diureticorũ & reliquis id genus, quam funditùs delere ne Hercules quidem possit. Quod eò difficilius fit, quoniam primariæ quędam mulieres, quęque apud vulgus autoritate valent puluisculos suos diureticos & arcana magni faciunt, egentibúsq; vltrò offerunt, vt iam legis vim habere videantur. At, vt aliquis præclarè dixit, Ingeniosos & *Scribendi occasio.*

„ opulétos,& ætatis ſpatio probatos, dignos quibus credatur
„ putant, non rectè fortaſſe: ſed vulgi opinio mutari vix po-
„ teſt,ad eámque omnia dirigunt & qui iudicant, & qui exi-
„ ſtimant. In quo error maximus conſiſtit, & qui longè laté-
Propoſitio. que patet. Maximè verò ſi quid peccatur,in hoc morbo pec-
catur: Qui tamen tanti momenti eſt vt hominum crux &
tormentũ eſſe credatur,& in quo ſępe,langueſcente ac pla-
nè ſilente medicorum induſtria,ſtupor potius, quàm vtilis
remedij noua inuentio cernitur. Et tamen nullus non pro-
fitetur artem deturbandarum arenularum,imminuendíque
calculi. Nulla anus quæ in ſuis forulis & ſarculis pulueres
ſaxifragos & λιθαγωγοὺς non habeat. Nihil tamen eſt in quo
tanta ſit vulgi cæcitas & ignorantia, & in quo aliquando
medicorum frigeat induſtria. Sed,ſi fieri poſſit,plus aliis ſa-
Propoſitio. piamus. Sunt autem capita quędam à nobis perſtringenda,
An non tutus diureticorum vulgaris vſus videatur. Quis ſit
1 ille mucus pituitáque quę in calculoſorum veſica ſuccreſcit
2 & quæ vna emeiitur. An non tutum ſit illum mucum deter-
3 gere ῥυπτικῶν vſu, an verò ſinendus: An acrimoniam vrinæ
4 tẽperare ſit melius,an non:quod acriuſcula vrina ſuas quaſ-
dam dotes habere videatur:detergendi enim vi pollet. Præ-
Epidem. 6. terea quærendum quid ſit illud Hippocratis ἁπαλῦναι καὶ μα-
λακῦναι. An non in ſolo vſu,veratri præmittẽdum vt conuel-
6 lendi occaſio adimatur: Contrà verò num ſit periculoſum
7 fomẽtis corpus renum effœminare & emollire. Vltima quę-
ſtio eſt de conſenſu renum cum partibus ſuperioribus infe-
rioribúſve: cur ſiniſtræ aliàs laborent magis quàm dextræ,
cur non pariter æquabilitérque ſympathia ſentiatur cũ par-
tibus ſuperioribus & inferioribus,cũ renes ambigui iaceãt.
De diureticis. De diureticis primùm. Galenus conuellit eorum opinionẽ
Cap. 15. lib. 6. ſanita. tuend. qui promiſcuè calculoſis acria & calida offerunt. Nam &
corpus conſiderandum,& materia ipſa, cauſaque efficiens.
Si corpus pręp ingue,intemperans,gulæque deditum,aliter
ſeſe gerere oportet,quàm ſi corpus gracile,bilioſum,calore
Diſt. 1. acri & ſqualido abũdans. Craſſo & pręp ingui inedia,vſus at-
tenuantium confert:calido ſiccóque & bilioſo inedia inuti-
lis imò periculoſa vt quæ coagmẽtationis maioris cauſa ſit,
Diureticorum verò vſus apprimè in aliis neceſſarius, in his
Diſt. 2. noxius exiſtit. Et idem author diſtinguens medicamenta ar-
thritica & Diuretica,vult ea eſſe Diuretica quæ & calore &
acrimonia præpollent,hæc autem liquant, fundunt, ſecer-
nunt. Vtraque autem idem faciunt calculoſis quod & pul-
monicis,

monicis, proptereáque vtrisque interdicuntur. At quidem *Cap.13.* in pulmonum vitio, quia dum serum liquant & secernunt, *lib.5.* id quod remanet cõtumacius reddunt & τῇ ἀνακαθάρσει ine- *Simpl.* ptius. Secundò, dum distinguũtur lac prouocãtia ab iis quæ *Dist.3.* menses cient, hæc acriora & calidiora esse debent quod nõ attrahat vterus: cõtra quæ lac promouent minùs calida esse debent, quod ad mammas & sanguis ducatur, & ab iis attrahatur: cur tantopere calida acriáque ad renes expurgãdos vsurpamus, cùm ij attractrice facultate validissima polleãt? Aliud est absolute dicere diureticon esse, aliud habere vim *Dist.4.* mouendæ vrinæ, aliud deterendi lapidis aut materiei incidendæ. Quæ renes expurgant, ea incidunt verùm larga humiditate non egent. Quæ calculosas concretiones incidũt, *Cap.22.* tametsi incidant, non tantùm caloris habere debent. Caliditas *lib.5. de* enim maior calculum exiccando contrahit, nõ incidit, *simpl.* non diuidit. vnde quę non siccant & modice calfaciunt lac generant: Quæ plus calefaciunt & non valdè siccãt, menses exciunt. vtraque vrinas prouocãt: item quæ calfaciunt & siceãt: eáq; diuretica dicũtur, non quia sola moueãt vrinas sed quia solas, non autem lac & menseis. Sed aliàs diureti- *Dist.5.* ca vsui erunt, alias θρυπτικά: hæc autem cùm lenire humectare, & compagem calculi dissoluere consilium erit, non autem fundere, liquare, tenuiorem partem tollendo, crassiorẽ contumacem reddendo. Quæ enim humectãt & refrigerãt, & vrinas tamen aliquatenus mouent, quia squalorem siccitatémque corrigunt, occasionem cõtumacioris concretionis amouent. Autor libri de renum affectu, quisquis is fuerit, lapidem exterit iis quæ tepidam facultatem habẽt. Cali- " da enim vrinam prouocantia lapidem indurant, quæ tepida " sunt paulatim comminuunt, nec duriorem reddunt. Nam " cùm lapis ab intẽperie, validóque calore cogatur, quæ vim " tepidam habent prosunt vtpote contraria iis à quibus ge- " neratur lapis. Diuretica autem & valde calida lapidem in- *Dist.6.* durãt magis. Cùm verò lapis nondum existit, aut magnus " non est, tamen ab arenis obstructio fit, & à crassis glutino- " sisque succis, tunc calida securè porrigas: quæque obstru- " ctiones expediunt. Quod consilium est Galeni dum expli- " cat duo illa verba, λεπτύναι καὶ ἁπαλύναι, attenuare & emolli- *Ad par.* re: vt τὸ λεπτύναι ad humores, τὸ δὲ ἁπαλύναι ad membra soli- *6. sect. 1.* da referatur. Licet: ait, veratrum non detur, optimum est hu- *li. 6. ἐπι-* mores tenues esse, & corpus renum molle, vt per eos humo- *δημ.* res facilè pertranseant. Ab initio enim calculus nunquam "

,, generabitur, ſiquis & humores tenues habuerit, & corpus ,, renum mollius redditum. Atq; vt concludam, aliud eſt conſiderare arenulas ipſas deturbandas, aliud lapidem ipſum, qui aut fit aut factus eſt. Ad arenulas, obſtructionémq; diuretica & quæ aciuſcula ſunt vt ῥυπτικὰ conferent: ad fientẽ calculum quæ incremento prohibebunt, quæ arenulas adhærentes detergent, glutinum incident & attenuabunt: Ad iam factum, quæ emollient & tepidam quandam vim habebunt, vt maxime attẽperetur calor acer, mordax, ſqualidior qui eſt opifex calculi compactor & excoctor. Si lex contrarietatis in primis cuſtodienda τῷ παχεῖ τὸ λεπτῦνον decernet & præſtituet, τῷ σκληρῷ τὸ μαλακτικόν, τῷ γλίσχρῳ τὸ ῥυπτικὸν καὶ τμητικόν, τῷ μαλθακῷ τὸ σκληρῦνον. Et mixtas habẽt vires τὰ ἐμφρακτικὰ καὶ διαφορητικά. Nam ἐμφρακτικὰ promiſcuam vim habent ἐκ τῶν ῥυπτικῶν καὶ λεπτικῶν. Διαφορητικὰ ex attenuantibus, obſtructa aperientibus, & detergentibus; Sic enim apertis viis, humoréque tenuato, detergetur id quod vitium faciebat & in cutem propellitur per ſudorẽ halitúmve diſſiandum. Nunc de muco pituitáve quæ in calculoſorum veſica ſuccreſcit, vnde mucoſa quædam mictio apparet. Hic mucus ſignum ferè certum eſt contenti in veſica calculi. Et D. Fernelij mucoſa vrina vel ab vlcere fit, vel ob calculum in veſica contentum. Hic mucus refert pulticulam ex amylo factam qua in dealbandis linteis mulierculæ vtuntur, aut potius mucum qui elicitur ex ſeminibus in aqua repente nutritis. Incredibile dictu quam copioſa ſit excretio illius muci obſeſſa à lapide veſica. Nec deſinit generari in calculoſa veſica donec detractus ſit lapis. Eo detracto, non amplius emeiitur. Cauſa autem cur id fiat, paucis cognita, & maius quoddam otium & ſpatium requirit. Generatur etiam in iis quibus gonorrhea fuit malignior; vnde in vrethra caruncula ſit oborta. Dũ enim quod tenuius eſt excernitur, quod craſſius eſt ſubſidet, idque natura præ craſſitie & anguſtia viarum emolliri nequit; hinc lapidis aliquando generatio, hinc alias ſuppreſſio vrinæ: Hinc occupatio ferè totius capacitatis veſicæ dum ad parietes veſicæ adhæreſcit & inaugeſcit: Inde micturiunt ægri, hinc multis mors. Quæſtio eſt, an illum mucum vſu ῥυπτικῶν detergere ac deradere tutũ ſit. Nam primũ, de ſententia Hippocratis, eſt tãquam glutinum quo coagmentãtur arenæ vniuntúrque ad molem lapidis. Deinde ſupprimit vrinam: Tertiò implet aliquando copia ſua totam veſicam, vnde moriendi neceſſitas.

Diſt. 7. & 8.

Diſt. 10.

De muco.

Diſt. 1.

4. *De morbis.*

ſitas. At eſt vbi detergere conuenit, eſt vbi iſte mucus opportunitates quaſdam habet ad dolorem leniendum. Nam hic oblinit obducítque ſuo lentore lapidem vnde aſperitas læuigatur, minúſque moleſtiarum infertur. Angulum quoque lapidis hebetiorem reddit: obducitur enim, oblinitur & oblimatur. Itaque ad vitæ dulcedinem facit. Et fortè (ſi mea coniectura locum habitura eſt) Natura inconſiderata quadam & fortuitâ prudentia mucum ipſum ſuggerit, vt innocentior calculus reddatur. Nec neceſſe eſt iſtum mucum detergere, qui alioqui miſeri ægri tædia eſt deliniturus. Nã dummodo non ita ſit magnus prouentus, vt capacitas impleatur, vtilitas tantiſper hinc conſequitur cum lapis iſto quaſi limo oblitus cum veſica familiaritatem init, vnde longè minores in mictu dolores excitantur. De vrina an ſit ita lenienda temperandáque non abs re quæſitum eſt. Quid enim attinet detergenda & ῥυπτικὰ aliunde anquirere cùm domi ſit remedium æquè fere pollens. Purgat enim, deterget, & eluit vrina. Immo lithotomi quidam non imperitè, poſtquam detractus eſt lapis, detergentia & expurgantia medicamenta vlceri non indunt, quod vrina illac perfluens vicem illorum deterſoria ſua vi ſuppleat. Et dum in calculoſis ea temperatur vrina, tantundem demitur de dotibus quas habet in extergendo. Sed id viderint alij. Vltimas quæſtiones attingere locus iam poſtulat. De proprietate & vi verborum ἀπαλύναι καὶ λεπτύνειν aliud agendo, iam diximus. Hippocrates videtur requirere renum ſolidiorum emollitionem quandam & humorum exquiſitam attenuationem, ſed id maximè quia agit de elleboriſmo, cui locus eſt in iunioribus, & in inueterato affectu cum quaſi vectibus eſt extrudendus. Hæc autem ſolidiorum corporum emollitio procuratur, vt ne in ſuffocationis periculum æger coniiciatur, néve conuellendi occaſio maior offeratur. At Galenus extendit latius vim iſtorum verborum Hippocratis. Et licèt à veratro abſtineatur, etiamnum putat renum corpus ſolidius laxandum emolliendúmque. At in fomẽtis, balneis & emollitione magna cautio adhibenda. Tria enim ſequuntur incommoda: Primum frequens fotus carnium effœminationem affert: Deinde vires deiiciendo, facultatem maximè expultricem debilitat quominus id amoliatur quod moleſtum eſt. Tertiò, vt concedam magnas eſſe opportunitates horum, tamen dum corpora renum effœminantur & emolliuntur, magis prona redduntur excipiendis

Diſt. 2.

Diſt. 3.

De detergentibus.

De mollitione renũ & attenuatione humorum Epidem. 6. ad part. 6. ſect. 1.

Tres diſtinctiones in fotu.

a toto corpore excrementis. vnde relapsus & recidiuę occasio. At eã prouisionem curámque adhibebit medicus vt cũ fomentis balneíque vsus fuerit, antequam ægrum dimittat, partibus ad tempus relaxatis & emollitis robur addat ne ad ῥευματικὴν διάθεσιν vt loquitur Gal. adducãtur: hæc autem consistit in facilitate quadam recipiendi excrementa à corpore toto profluentia. Quousque autem procedendum sit in eorum malacticorum vsu oculatioris prudentiorísq; medici opus esto & munus cõsiderare. Vltima porro quæstio habet quandam latitudinem. Nam proponitur consensus renum cum partibus superioribus aut inferioribus. Cur sinistræ partes occupato rene sinistro grauiùs laborent, quã dextræ rene dextro occupato. An pariter æqualitérque laborante rene coafficiãtur partes superiores & inferiores cũ renes ambigant. Ac primum cum partes laborant apprimè conducit scire, an per se, an ratione aliarum partium per sympathiam afficiãtur. Et Hippocrates non abs re primùm monebat, dolores qui sunt in lateribus aut pectoribus, atq; aliis partibus si multum differant, ediscendum est, vt metaphrenon & scoptula operta in quibusdam laborant, in aliis stupet crus: immo in eadẽ parte doloris differentia est, alius grauis, acutus alius, hic prudentia medicorum desideratur. Nã vulgus, etiam imperiti quidã medici sæpè ad catarrhum dolendi causam male referunt, cùm id totũ renale sit, & ad renes omnis opera dirigi debeat. Ideo Hipp. optimus docẽdi artifex ita scripsit, Quibus renali morbo laborãtibus (νεφριτικοὺς vocat) dolores circa spinæ musculos fiũt si circa loca exteriora oriãtur, abscessum externum futurum puta, &c. Vnde doctissimus Arculanus inter signa abscessus renum, præsertim panniculos, vt loquitur, eius occupantis narrat difficilẽ spinæ inflexionẽ, tussiendi difficultatẽ corporis ægrã erectionem. Et tamen pleriq; vt καταῤῥώδεις curati sunt à medicis, omnísq; labor & opera vt inutilis refrixit. Intérque cætera diligenter attẽdi debet ad ea quæ ab Hippocrate scripta sunt de variis morborum renes occupãtium speciebus. In quibus explicãdis scribit inter τὰ σημεῖα συνεδρεύοντα renũ affectorum dolores esse in pectore, & cruribus. Immò pleriq; vt pleuritici curati sunt, cùm tamen prima mali labes & origo ren esset aut lapide, aut alia quadã causa occupatus: Hippocrates celebrat maximè duos humores renaliũ morborum parentes φλέγμα ἢ χολὴν. Notare autem oportet cauendũ esse ne nos decipiat magnitudo renum, ea preser-

Lib. 1. locorum affectorum cap. 4.

De sympathia renum cum partibus superioribus & inferiorib.

Aph. 5. lib. 6.

Distinctio.

Aph. 36. lib. 7.

Dist. 2.

Lib. de internis affect.

Dist. 5.

Dist. 4.

Lib. de intern. aff.

Dist. 5.

præſertim quam vitium quoddã latens & diuturnum aluit ac inuexit. Imponit enim ſæpè medico credenti tumorem eſſe ſplenis, & eos dolores qui frequenter in nothis coſtis oboriuntur, à liene eſſe, cùm cæteroquin id tota à rene aucto pendeat. Id enim ſola poſt obitum anatome deprehendit, quod ratio & medicorũ prudentia aſſequi non potuit. Præterea, etiã in eadem parte diuerſæ doloris ſpecies. In re- *6.Ep.*
nem dolor grauis, & bifariã grauis, id eſt, verè grauis quod grauitatis ſenſus ſit, & βαρεῖα ὀδύνη, id eſt, ὀξεῖα. vtroque enim *Com. ad*
modo fit. verè grauis, ſi ſubſtantiã renum calculus occupat, *aph. 5. lib.*
item ſi ſubſtantia renis ſit inflãmata. Acutus, ſi aliæ partes à *6.*
ſubſtantia renum laborant, vt tunica renes veſtiens (hæc au- *Aph.*
tem contento in ſubſtãtia renis calculo laborare poteſt per diſtentionem, ſi diſtenditur corpus ſolidum ipſius renis) interna capacitas renis, venæ & arteriæ quæ ad eã capacitatẽ terminantur, & ortus vreterum. Hæc eſt Galeni ſententia germana de cauſis doloris in rene oborti. Circa quam tria *Quæſt. 1.*
quoq; obiter quæri poſſunt. Primùm, an ren inflãmari poſſit intactis aliis, potè venis & arteriis, quoniam dicit grauẽ dolorem eſſe, id eſt, cum grauitatis ſenſu, inflãmata renum ſubſtantia, quòd non eueniret ſi venæ & arteriæ inflammarentur: eſſet enim acutus dolor. Secundò, an venis & arte- *Quæſt. 2.*
riis inflãmatis acutus ſit dolor. Id enim non videtur. Ter- *Quæſt. 3.*
tiò, an vt ſit dolor acutus oporteat omnia iſta prædicta ſimul & coniunctim laborare, nempe, ventrem renis interiorem, os, vreterum, venas, arterias, tunicã quoque ipſam, an verò diuiſim. De quibus hoc loco non plenius diſputo, hũc ſcrupulum in animis lectorum relicturus. Nunc ad ſtuporem. Quidã olim primarius fuit medicus, vt humana mens & ratio facile vacillat, qui ſtupore cruris laborantem vt iã *De ſtupo-*
in paralyſin caſurum curabat: donec oculatior medicus eũ *re cruris*
ſtuporem non paralyſeos rudimentum, ſed renis è regione *cautio.*
poſiti obſidionis ſignum declararet. Et res tandem patefacta eſt. Video Galenum & autorem libri renum affectionibus aliquantùm variare: Ita Galenus: Stupor in crure fit ob vaſorum dorſo incumbentium, id eſt, cauę venæ magnęque arteriæ cum renibus & cruribus coniunctionem: Nam maximæ in renes expullulant: deinde non magnæ in lumbos inſeruntur. Qui autem per meatus vrinarios, aut membranas, aut neruos, aut peritonæum renes cum cruribus co- *Cap. 3. li.*
pulari putant, hi ſunt imperiti. Alterius autoris hęc eſt opi- *de renum*
nio, cum lapis in renib. generatur, afficitur, vena quę ad cru- *affect.*

ra deſcendit : ſunt enim ambę ab vna ſobole venæ cauę quã inferis partibus natura diſtribuit. vena autem quæ ad crura porrigitur repleta, conſtringitur neruus aut muſculus, vnde animalis ſpiritus ad crura non tranſmittitur. hic mentio ſit de neruis, illic nõ fit. Et notandũ vnũ ab eodẽ autore obſeruatũ, quod in perturbatione calculi retrahitur vnus aut alter teſticulus prout dexter aut ſiniſter ren afficitur. Cur autem id fiat ex anatome demonſtrant. Reſtat diſputare de ſubuerſione ventriculi, déque difficultate ſpirandi. Renes (ait ille) poſiti ſunt ſecundum ſpinam poſt inteſtina & ventriculum. ideò facta in renibus violenta quadam diſtentione, per copulas affectio ad inteſtina & ventriculum digreditur, indéque affectione aſcendente, ventriculus euertitur. Et quomodo diſtentio illa contingit dolorifica cùm renes ob ,, ſoliditatem non diducantur? Eſt enim quidam contrarius ,, conatus, cum vaſa diducuntur, non obſequatur autem præ ſoliditate corpus renum. Sed & difficultatem quandam ſpirandi ob diaphragma euenire putant quod inferiore ſui parte præditum ſit peritonæo tunica quæ ad renes pertineat, ſuperiore verò membranâ quæ coſtis obtenditur. Quod diaphragma cum renibus compatitur, vt inſtrumentum libræ reſpirationis, difficultatis ſpirandi cauſa eſt. Quidam verò anatomici (vt natura ſæpè aliter atque aliter in aliis ludit) dum propagationem neruorem diligentius perſequuntur, inuenerunt partem neruorum à ſexta coniugatione ortorum inſignem ſatis in renes inſeri : quæ pars medium diaphragma tranſmittit & ad clauiculas vſque pertinet. Hinc difficultas ſpirandi, & orthopnœæ quædam ſpecies. vnde primarius quidam vir cùm nephriticus eſſet, & orthopnoicus, plerique vitium in pulmone latens accuſabant: aliis, ,, quibus mens multò plura calluerat, viſum eſt renibus id totum pendere, nec accuſandum eſſe pulmonem. In renes curandos incubuerunt, ſanatus eſt. Et verum eſt illud Hippoc. De morbis non apparentibus & difficillimis magis δόξα quàm τέχνη iudicat. Et non abs re vſus ſum voce Græca, δόξα quod alij eam aliter interpretantur. Pro conſenſu partium ſuperiorum aut inferiorum vnus Arculanus audiendus eſt: Alia ſunt ſymptomata ſi ren dexter laborat, alia ſi ſiniſter. Si dexter, hepar coafficitur & partes potius ſuperiores: ſi ſiniſter, ad partes inferiores malum potius pertinet. An illud verum. An ſitu differunt? An æque inter partes ſuperiores & inferiores renes ambigunt? De iis fides ex ana-

Cap. 3. lib. de renum aff. De ſubuerſione ventriculi.

De difficultate ſpirandi.

Hiſtoria.

lib. de Flatib.

De differentibus ſymptomatis dextri aut ſiniſtri renis.

Cap. de renũ aff.

ex anatome repetenda. vnum obiter dicam à nonnullis obſeruatum. Æquali doloris cauſa in vtroque rene exiſtente, plures & maiores moleſtiæ oriuntur rene ſiniſtro occupato, quàm dextro, quia, aiunt, colon inteſtinum qua parte renem ſiniſtrum attingit, anguſtius multò eſt, quàm qua parte dextrum tangit. De iis ad anatomen. Et quoniam ſeriis aliquando minus ſeria ludicráque ſunt admiſcenda, vt minus ſeria eleuent aliquantulum eum laborem qui in ſeriis intelligendis impenditur, afferam vnum ex Hippocrate quod miraculis quodammodo adnumerandum videtur. "Quidam nomine Moſchus valdè lapidoſus erat, hordeolum "illi in ſuperiore palpebra obortum eſt. Infernas id ſoluit "affectiones. Ex hoc loco videtur hordeolum in ſuperiore "palpebra, parte longe à renibus diſſita ortum vindex fuiſſe calculoſæ affectionis. Id quod monſtro ſimile eſt. Quidam interpres cauſam eius rei ad cerebrum reuocat, à quo quandam calculorum originem repetit, quia cerebrum materiam frigidam concretionis, lapidis cauſam ſuppeditat. Quam materiam cùm deorſum non pellit, in palpebris aut vicinis partibus aliquid affine generat. Et affert exemplum de patre ſuo: hic cùm ſtrangurioſus foret & lapidoſus, concitato vomitu & purgato diligenter cerebro, iis moleſtiis liberatus eſt. Non damno aliorum opiniones: liberum eſt & ſuum cuique iudicium. Et melius eſt rationem aliquam probabilem comminiſci, quàm locum intactum relinquere. Sed expecto alios qui accuratiore quadam lima & iudicio in eo loco obſcuro expoliendo vti poſſint. Pluribus quæſtiones à nobis propoſitæ enucleari potuiſſent, ſed apud artis Magiſtrum ac curatiùs & prolixiùs ediſſerere velle, eſſet γλαῦ κ̀ εἰς Ἀθήνας.

Sectio. 2. lib. 2. Epid. Hiſtoria.

Calculus à fluxione cerebri.

FINIS.

INDEX IN THERAPEVTICES SEV METHODI

MEDENDI LIBROS VII.

Ætas

Arteriæ

C.

Calida

D.

Deriua-

Expe-

I.

Inty-

Pote-

Q.

Qua-

V.

Ξ.

Y.

Zinzi-

Indicis in Therapeutices seu methodi medendi libros septem Finis.

INDEX IN LIBROS DVOS DE ABDITIS RERVM CAVSIS.

Calor

E.

F.

N.

O.

P.

Pesti-

Q.

Rabidi

R.

S.

T.

V.

Venter

Indicis in libros II. De abditis rerum caussis, Finis.

INDEX MORBORVM ET SYMPTOMATON.

Menses

FINIS.

IOHANNES HEVRNIVS DE FERNELIO.

QVI compendiosam medicinam nimium amat, Fernelium legat cum iudicio: is enim, vt verum fatear, Græcam & Barbaram medicinam ferè vno in volumine conclusit, & propriis locis philosophiam medicinæ intulit: vt non sit necesse aliam Physicam vsibus medicis quærere, cùm ex latissimo naturæ ambitu fœcundè medicum campum rigarit.

IO. STVLLIVS DE FERNELIO.

TYRONI Medicinæ decurso philosophiæ studio Antesignanus aptissimus erit Fernelius, qui neque prolixus est nec obscurus, & Arabum Græcorúmque disciplinam sic acceptat vt his addictior æquo non sit, nec ex illis aliquid omittat, quod est ad perfectionem artis requisitum.

